

del collégio de la Compagnie des Jésuites de Granada. 85
83-5155

**DE IVSTIFI-
CATIONE
DOCTRINA VNIVERSA-**
LIBRIS XV. AB SOLVTE TRADITA,
& contra omnes omnium errores, iuxta germanam
sententiam Orthodoxæ veritatis, & sacri Con-
ciliij TRIDENTINI, præclarè defensa.

AUTHORE R. P. ET PRAESTANTI
THEOLOGO ANDREA VEGA HISPANO,
MAGISTRO SALMANTICENSE.

*Quæ præcipua huius sint Operis Capita, & quæm varij in eo confutentur errores,
& quæ porrò eiusdem Argumenti, eodem Authore, adiecta sint, versa mox
pagina cognoscet Lector, magnumq; Thesaurum, in Germania nun-
quam antea editum, hic à nobis offerri Lectio ipsa docebit.*

*Cum INDICE triplici, videlicet, Errorum qui hic confutantur, Locorum sacrae Scriptu-
re expicatorum, Rerumq; & Verborum memorabilium, copiosissimo.*

COLONIAE,
Apud Geruinum Calenium & Hæredes Quentelios, anno
CHRISTI nati M. D. LXXII.

CVM Gratia & Privilegio Cæsarea MAIESTAT. in Decennium

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28

Opus collectum ex hanc comp. ex fisco de granada. B.
R. 5155

DE IVSTIFI-
CATIONE
DOCTRINA VNIVERSA,
LIBRIS XV. AB SOLVTE TRADITA,
& contra omnes omnium errores, iuxta germanam
sententiam Orthodoxæ veritatis, & sacri Con-
cilij Tridentini, præclarè defensa.

A VTHORE R. P. ET PRAESTANTI
THEOLOGO ANDREA VEGA HISPANO,
MAGISTRO SALMANTICENSE.

Quæ precipua huius sint Operis Capita, & quæ varij in eo confutentur errores,
& quæ porrò eiusdem Argumenti, eodem Authore, adiecta sint, versa mox
pagina cognoscet Lector, magnumq; Thesaurum, in Germania nun-
quam antea editum, hic à nobis offerri Lectio ipsa docebit.

Cum INDICE triplici, videlicet, Errorum qui hic confutantur, Locorum sacræ Scriptu-
ræ expicatorum, Rerumq; & Verborum memorabilium, copiosissimo.

COLONIAE,
Apud Geruinum Calenium & Hæredes Quentelios, anno
CHRISTI nati M. D. LXXII.

CVM Gratia & Privilegio Cæsareæ MAIESTAT. in Decennium

CATALOGVS LI BRORVM HVIVS OPERIS.

DE autoritate & utilitate decreti de iustificatione, in Tridentina Synodo promulgati. Lib. primus.

De naturae ac legis imbecillitate, Lib. II.

De dispensatione aduentus Christi, Lib. III.

De dependentia iustificationis à Christo, lib. III.

De descriptione iustificationis, & necessitate Baptismi, Lib. IV.

De preparatione adulorum ad iustificationem, Lib. VI.

De causa iustificationis, Lib. VII.

De gratuita per fidem iustificatione, Lib. VIII.

De incertitudine gratiae, Lib. IX.

De gratia ac glorie inæqualitate, Lib. X.

De observatione mandatorum, Lib. XI.

De incertitudine predestinationis & perseuerantiae, Lib. XII.

De lapsi & eorum reparacione, Lib. XIII.

De mortali peccato & veniali, Lib. XIV.

De vera & ficta iustitia Christi imputatione, Lib. XV.

Accedit Responso eiusdem authoris, duabus postremis libris comprehensa, in librum Calvini valde pestilens, Anidolum scilicet eiusdem in acta Synodi Tridentine.

Icm.

Opusculum aliud quæstionum quindecim, quod velut prioris operis est epitome, pluraq; simul adiungit, De iustificatione, gratia, fide, operibus & meritis. Unde magnam licet petere lucem ad plurimas & difficillimas Theologorum tum veterum tum recentiorum quæstiones rectius indicandas, commodiusque tractandas.

Huius opusculi quæstiones XV. quæ potissimum in eo tractantur, summatim subiiciuntur.

I. Quæ fides & qualis illa sit, cui diuina scriptura & præcipue Paulus, iustificationem ho-

minis tribuit?

II. An fides sola sufficiat hominibus ad salutem?

III. An fides teneat primum & præcipuum locum in iustificatione peccatoris?

IV. An fides, & alia opera pia, meritoria sunt apud Deum?

V. An fides & alia opera iustorum sunt meritoria beatitudinis ex condigno?

VI. An fides, & alia opera concurrentia ad iustificationem peccatoris, meritoria sunt ipsius iustificationis?

VII. An fides & alia opera, quibus disponuntur peccatores ad gratiam, sunt meritoria, saltem ex congruo, sua iustificationis?

VIII. An poscit homo per proprias vires naturales absq; Dei adiutorio speciali facere, quæ necessaria sunt ex parte sua, ut iustificetur, & ad gratiam Dei perveniat?

IX. An possumus per vires solas naturales, cū communi Dei influentia, credere fidem nostræ?

X. An necessarium sit auxilium Dei speciale ad diligendum Deum super omnia?

XI. An ad veram paenitentiam nostrorum peccatorum, sufficienti vires nostra naturales cum communi Dei influentia?

XII. An necessaria sit gratia auxiliij specialis ad quocunque opus bonum, & ad vincendum quanvis tentationem, & ad implendum quocunque mandatum, & vitandum quocunque peccatum?

XIII. An necessaria sit gratia gratum faciens, ad implendum præcepta diuinæ?

XIV. An iustificatis necessaria sit gratia auxiliij specialis ad implendum præcepta diuinæ, ad vincendum tentationes, perseverandum in iustitia, & generaliter ad vitandum peccatum, & bonum operandum?

XV. An iusti mereri possim suam in bono perseverantiam?

RE

REVEREN^z
DISS. ET ILLVSTRIS^z
SIMO PRINC^z. AC DO-
MINO, DN. ERNESTO COMITI PA-
LATINO, VTRIVSQYE BAVARIAE DVCI, ET FRI-
SINGENSIS ECCLESIAE ADMINISTRATORI,
PETRVS CANISIUS THEOLOGVS IN
CHRISTO IESV S. P. D.

IHIL EST DVBIUM, R E V E-
RENDISS. ET ILLVSTRISSIME PRINCEPS
ERNESTE, varijs modis de Ivs TIFICA-
TIONE iam pridè disputari, & hoc questio-
nis genus in ECCLESIA vt grauissimum, sic
& amplissimum esse, in quo viri sapientes &
docti perspè soleant desudare. Nam hic præ-
cipiuus doctrinæ CHRISTIANÆ locus exi-
stit, qui in verbo DEI se nobis passim offert,
& scriptis APOSTOLICIS fedulò inculcatur,
quique à pijs pro dignitate nunquam potest expendi atque pertracta-
ri. Nec video sanè, quo fructu multa in sacris literis mysteria penetren-
tur, si quod ad bene beateque viuēdum maximè pertinet, de vera scilicet
Iustitia homini comparanda, conseruanda, promouenda & absoluenda,
id aut penitus ignoretur, aut parùm studiosè curetur. Certè ad Christi-
ani hominis officium in primis pertinet, de Christiana Iustitia, eiusque
causis, partibus, officijs, finibus & effectis philosophari, tum ea quæ ad
in iustitiam fugiendam, solidamq; in CHRISTO Iustitiam cōsequen-
dam faciunt, ex DEI verbo percipere, totaq; vita meditari, vt nimis rūm
semel iustificatus, & de manibus inimicorū liberatus, sicut Zacharias lo-
quitur, in iustitia & sanctitate per omnem vitam DEO seruat. Quin
& Paulus non obscurè commonstrat, omnem Scripturæ diuinæ vslum .Tim.3.
& fructum, qui quidem latissimè patet, huc referri oportere, vt cùm ad
alia CHRISTIANAE charitatis officia, tum ad institutionem quæ est de
Iustitia, proficiat Christianus, ac DEI homo perfectus, ad omneq; opus
bonum instructus euadat. Eodem spectat quod à Petro scribitur, vt ho-
mines peccatis mortui, Iustitiae viuant: quodq; Ioannes postulat, vt iu-
stus adhuc iustificetur: & quod Sapiens præcipit, Nè verearis ad mortem
vsque iustificari.

Cæterū quemadmodū syncera de Iustificatiōe doctrina, præsertim
si cum bona conscientia vitaq; religiosa coniungatur, laudē & virtutem

A 2 ho-

Luc.1.
.Tim.3.
1.Pet.2.
Apoc.22.
Ecc.18.

hominim maximam adfert: ita nihil ferè perniciosius, & ad religionem
cuerdam pestilentius potest excogitari, quām cūm hoc necessariū do-
ctrinæ genus, tētris vitiatum erroribus, in vulgus nefariè spargitur. No-
uit hoc profecto Sathan, versutissimus ille & humanæ saluti nocētissi-
mus hostis, qui loliū suū infeliz puræ C H R I S T I semēti nunquām non
ad miscere conatur, quiq; per om̄es ætates ECCLESIAE, suos subindē mi-
nistros cūm ad alias purioris doctrinæ partes labefactandas, tum ad pro-
priam C H R I S T I A N A E Iustitiæ tractationem quomodolibet corrupten-
dam, excitat atque submittit. Quarè cūm primū fideles Apostoli Do-
minico agro Euangelicum triticum inseuissent, suos etiam satores, qui
superseminarent zizania, præsentes ille habuit, Simonis nempe magifa-
miliam: ex quo velut pestifero frutice, venenatarum herbarum, hoc est,
immanum h̄eresum passim ingens cœpit esse prouentus. Sic paulatim
varijs artibus & nefarijs fraudibus id oppugnatum atque cōuulsus est,
quod ad astruendam verè piam de IUSTIFICATIONE sententiam par-
tim Apostoli, partim eorum discipuli longè lateque disseminarāt. Qui-
dam velut in ipso limine impingentes, fidem & libertatem Euangelicā
immodicē commendarunt, epistolis scilicet Paulinis offensi, quas Pe-
trus haud temerè dixit intellectu difficiles esse. Ebionitæ, sicut & Cerin-
thiani, qui ad Apostolorum peruerunt ætatem, legem cum Euange-
lio miseri oportere finixerunt. Sequuti sunt porrò Manichæi, qui noua
& impura multa, sicut & de Iustificatione, dogmata extruerent & propa-
garent. Accesserunt postea Aëtiani, Eunomiani, Iouinianistæ, Pelagia-
ni, ab eodem quidem duce & magistro Sathanā subornati, vt incorru-
ptū hoc semē à Christo & Apostolis Ecclesiæ, ceu fidæ custodi, commē-
datum ac traditū, vel omnino tollerent, vel aliqua saltem ex parte deprau-
arent. Proindē sicut gnaus Sathanæ operarios decebat, multos & per-
niciosos illi inuexerunt errores, quos nunc repetere superfedemus: ac
licet diuersis itineribus progrederentur, tamen ad hunc vnū eundemq;
finem conspirarunt omnes, vt contra C H R I S T I E C C L E S I A M ar-
ma mouerent, ac diuinis de Iustificatione testimonij, ad veræ fidei ac
doctrinæ subuersiōnem sacrilegè abuterentur.

I AM verò qui nouandæ religioni hodiè dant operam, de nulla re illi
magis, quām de Iustificatione, tractant, inculcant, atque cōtendunt: hoc
argumentum sibi potissimum sumunt, in quo suas vires & copias expli-
cent: de hoc Christianæ doctrinæ loco, velut à se mirabiliter illustrato,
sæpè ac multū gloriantur. Est interīm facile iudicatu, inter veteris &
præsentis Ecclesiæ aduersarios in plurimis conuenire: & quod ad Iustifi-
cationem attinet, nunc eadem ferè spargi defendique dogmata, quæ
iam olim, authore & impulsore Sathanā, iactabantur. Nimis virtutē
bonorum operum eleuant, benefactorum necessitatē excludunt, iter
ad felicitatem placidum & expeditum, minimèque laboriosum cunctis
ostendunt. Scd eandem docendi rationem Simoniani profitebātur. Ar-

Matt. 13.

2. Pe. 3.

bi-

bitrium homini liberum tollunt: nec dissentiebāt ab hoc dogmate Ma-
nichæi & Priscillianistæ. Fidem tanti faciunt, vt omnem hominis iustitiā
& salutem ex illa sola pendere contendant, nullamque Iustificationem
operibus tribuant. Tuebantur hanc quoquè sententiam Eunomiani, vt
sola fide hominem contentum esse iuberent. Affirmant, in virginitate
& abstinentia nullam meriti rationē inesse, nè quid diuersum à Iouini-
ano sentiant. Promittūt remissionem peccatorum & Iustificationis gra-
tiam credentibus omnibus, etsi nulla Confessio vel Satisfactio secundum
ECCLESIAE morem ac disciplinam adhibeatur. Sed æquè blandi ac fa-
ciles erant olim Massiliiani, in quibusuis relapsis statim ECCLESIAE re-
conciliandis. Omitto cætera id genus exempla, quæ nobis erudita pre-
bet Antiquitas, cūm hinc satiis omnes intelligent, benè vetus ac familia-
re hoc esse studium & artificium Sathanæ, quo IUSTIFICATIONIS do-
ctrinam diuersis corruptelis obruere, ac tētris erroribus conspurcare co-
natur.

EST interīm cur immortali D E O gratias ingētes agamus, qui turbulē-
tos præsentis ECCLESIAE hostes, cūm hanc ipsam doctrinæ partem op-
pugnant, haud sine singulari quodam iudicio corripit, publiceque ca-
stigat, minūs vt illi ECCLESIA M sua profana nouatione & schismatica
separatione possint exagitare. An enim euidenti diuinę irā flagello non
feriūtur, qui summis studijs, indefessis laboribus, perpetuis curis & edi-
tis infinitis penè commentarijs, hoc suum de Iustificatione faxum mo-
uent quidem, sed iam tot annis tam malè promouēt, verè vt de illis cum
Paulo dixeris, Semper discentes, & nunquām ad veritatis scientiam per-
uenientes? Etenim quo eunt isti longius in disputando, quo plura edūt
hoc de re volumina, eo in grauiores labyrinthos & inextricabiliores no-
dos incidunt, vt seipso etiam mundo ridendos præbeant, quod qui sa-
pientes, immō & Euangeli dici haberi que volunt, in suis de re tanta
cognitionibus & adiunctionibus inaniter euanescant. Confudit eos
iustus Dominus, & infelicibus Babylonicae turris ædificatoribus annu-
merauit, vt complere non possint opus quod malè cœperunt, ex cuius
informi, ac (vt ipsis tamen videtur) sublimi machina tantoperè glorian-
tur. Spiritum ergò vertiginis ille qui alta despicit, & humiliare respicit, in
fabros istos immisit, vt quæ tot annos de Iustificatione fingunt & refin-
gunt, nec ipsi quidem satiis assequantur, & suum præterea ædificium sub-
indēmutent, ac diruant. Adeò non labij vnius & sermonum eorundem
terrā, vt scripturæ verbis vtamur, sed multorum potius capitum hydrā
hic seipso esse declarant. Aliter enim de Iustificatione docent Vuitten-
bergenses & Lipsienses, quām Ienenses atq; Mansfeldenses. Cum Cal-
uino Melanchthoni non conuenit. Hieronymus Zanchus disputando
reclamat Argentinensibus, Heshusius ob hoc argumentum se Philippo,
Maiori, Ebero & Pfeffingerero palam opponit. Improbant plerique do-
gmata Osiandri, quem tamē Brentiani defendunt. De sola voce Iustifi-

2. Tim. 3.

Gen. II.

Psal. 113.
& 137.

Gen. II.

AD REV. & ILL. PRINC. & DN. ERNESTVM CO. PA. &c.
cationis contra eundem Osiandrum opiniones quatuordecim, easque
planè disperas, extitisse legimus. Quin idem Osiander viginti numerat
opiniones, in quibus de Iustificatione aliter atque aliter sentiat Vuitte-
bergenses. Iam verò an paucæ & exiguæ sunt corruptelæ, quas in doctri-
na Iustificationis Ambidorius & Illyricus colegerūt, & de quibus præ-
ceptor Philippo & Adiaphoristis litem intendunt, quod hì à germa-
nis Luteri placitis defecerint, synceritatem Euangelicam adulterantes?
Tum apertè testatur Gallus, sibi cum Philippo eiusque discipulis cōcer-
tationem esse de lege & Euangeliō, de Iustificatione & bonis operibus,
de Sacramētis & vīsu Cāremoniarum: ac de his quidem sublimib⁹ Chri-
stianæ doctrinæ articulis, nulla inter ipsos ratione componi & transfigi
posse. Et in alio scripto, quod Illyricus & Gallus communiter ediderunt,
nihil dissimulant, sed apertè confirmant, Maioristas legem cum Eu-
angeliō confundere, & articulum Iustificationis penitus corrumpere: sic
ut & ministri Lubecenses assuerant, Maioristas adiaphoricos fraudibus
fundamenta purioris doctrinæ labefactare, & ECCLESIA dissipare.
Rursus quām est multiplex & amarulenta inter Illyricum & Strigelium
Ienæ habita, & posteā in lucem edita, disceptatio? Illyricus de antagoni-
sta suo ità iudicauit: *Victorinus donec clare & publicè suos errores conde-
mnauerit, erit mihi hereticus & anathema MARANATHA.* Durat adhuc
inter Flaccianos & Maioristas acris contentio de Iustificatione: & notū
est colloquium Altenburgense, de hac ipsa re institutum, & in multorū
mensium altercationibus frustrè consumptum, quod maioris etiam
distractionis flāmas præbuit, graueū; tum populo, tum Principibus pe-
perit offensionem. Sic inter præcipuos Luteri discipulos doctrinæ di-
lacerata est, cùm de vera sui præceptoris mente ac sententia conuenire
non possunt, ac interī se mutuo virulentè proscindunt, immò & pro-
hæreticis damnant. Nec obscurū est, quos dā à Lutero palām discedere,
multoque aliter de Iustificatione, quām ille vñquām fecit, philosophari,
sicut Caluinus, Bucerus, Martyr, Beza, Musculus, Stancarus, & Schuenc-
feldius, multis in locis & libris ostendunt, et si ne hi quidem sibi constant
per omnia. Heshusius cum plerisque alijs Illyricum meritò repræhen-
dit, eumque Manichæum esse conuincit. Facit enim Diabolus creato-
rem, qui in genere humano nouas quasdam animas regnantes superto-
tum hominem creauerit, easque in infinitum propaget. Fingit prætereā,
hominem post lapsum imaginem gestare Sathanæ, atque in eam trans-
formatum esse. Tum docet, hæc vocabula, Corruptionem, Defectū, Cō-
cupiscentiam, Inordinatam dispositionem, quæ homini post lapsum
tribuuntur, substantiam significare. Quid autem hoc aliud est, quæso, ni-
sī Manichæorum deliria resuscitare, doctrinam de Iustificatione &
originis peccato, corrumpere, prorsus execrandas hærefes in ECCLESIA
reuehere, ac fidei nostræ fundamēta euertere velle? Istorū igitur consilia
dissipat DEV S, & præiudicio manifesto declarat, eos nec vnitatis, nec

In epist. ad
Consiliari.
Ducis Sa.
xoniz.

Lib. de pec-
cato origi-
nis.

ve-

Petri Canisii Theologi Praefatio.

veritatis afflari spiritu, qui tot annis non solū aduersus vnam sanctam
& catholicam ECCLESIA, sed etiam inter seipso Andabatarum mo-
re pugnant, & post troches pugnas cōsentire non possunt, non dicam in-
adiaphoris, sicut ipsi loquuntur, sed in præcipuo Euāelicæ doctrinæ ca-
pite, in quo secundūm ipsorum sententiam Religionis cardo versatur.
Nec solū alij ab alijs, sed etiam à seipsis dissident sāpè, sicut Lutero &
Melanchthoni est familiare, vt velut Proteus colorē, sic ipsi suas subinde
sententias mutant, homines nimirūm, ex Iacobi sententia, dupliči ani-
mo & instabiles, qui (Athanasio teste) in eadem sententia diū nequeant
persistere: sed nunc in hanc, nunc in illam se severtant, hodiè affirman-
tes, quod crās iterū negent, vt sic eodem ore modò calidum, mox fri-
gidum spirent.

Iacob. 1.

Ex qua grassantium nunc dogmatum varietate, DEV immorta-
lem, quanta nunc distractio & confusio facta est doctrinæ pulcherrimæ
simul & utilissimæ de hominis Iustificatione, vt populus qui plura de
hoc argumento scripta nunquam vedit, nunquam etiam magis addubi-
tārit, minusque crediderit in his, quæ sanæ & orthodoxæ doctrinæ con-
gruunt. Interā mutantur, immò & passim abrogantur sacra sanctæ re-
ligionis instituta: nec solū errores feruntur ex erroribus, sed & hone-
stæ vitæ legumque laxantur, quin & planè rumpuntur vincula. Vnde
Christiana iustitia, qua nihil antiquius esse decebat, magis magisque re-
pudiatur, improbitatis autem & impietatis formæ ac species tetricimæ
sic ab omni propemodū ætate ordineque accersuntur, excoluntur,
grassantur, vt pristinæ iustitiae vestigia, quæ nostrorum ætate Maiorum
apparebant splendide, nunc tantū non ex hominum animis deleta &
obliterata esse videantur. Nec mirum sanè, quandò de sola fide iustifica-
te sic docetur ac discitur, vt vulgo absque timore & pudore vlo pecc-
tur, & stulti homines ad summam vitæ licentiam idcirco sibi promittant
impunitatem, quod fide CHRISTVM teneant & apprehendant. Ita
demū sibi licere putant quicquid libet, eō quod præclare scilicet, vt ut
ipsi viuant, CHRISTI tamen tegantur iustitia, & hac ipsa omnis iniu-
stitia atque turpitudo credentibus, etiamsi obedientia & pœnitētia nun-
quam accedant, statim abstergatur. Quod pessimæ securitatis malum in
animis hominum altas profecto iecit radices, quas vix arte humana lice-
at reuellere & funditū extirpare, præfertim cū propemodū insana-
bilis arrogantiæ morbus accesserit, quo impediti homines, quantuī
inepti ac prophani, sacris de rebus & literis nihil non intelligere &
dicare se posse confidunt ac statuunt. Hinc tanta ingeniorum petulan-
tia, tantumque in iudicando supercilium cunctos ferè ordines occupat,
vt vel vilissimi & sordidissimi quicq; tametsi nihil minus quam sacra di-
cierint, de hoministamen iustificatione, alijsq; abstrusissimis, huic ar-
gumento coniunctis, palām disputare, & contra doctissimos liberè pro-
nunciare minimè vereantur. Quorum insania & temeritati si quis for-
taſe

AD REV. & ILL. PRINC. & DN. ERNESTVM Co. PA. &c.

tafsè Maiorum vel Patrum authoritatem opponat, mox illi ad solitas tergiuerationes excurrunt, insultant maioribus, parùm aut nihil tribuunt Patribus, rident Episcopos, ECCLESIAE sensum & cōsensum respuūt, ac demùm in p̄fensi controuerſia simul. Actores & Iudices esse contendunt. O mores, ô tempora, cùm tam impunè licet sacra contemnere, si ne legibus, sine iudicio iudicare, & pro suo quenque capite diuinis de rebus philosophari. At mihi non humanam & Euangelicam, sed Luciferianam & intolerabilem profectò superbiam hæc sapere videntur. Cur verò miremur, hoc extremo seculo, impudentiæ & impietatis omnis feracissimo, tam modestos scilicet ac religiosos prodire discipulos, qui p̄ceptorum vitia propensis animis æmulantur? Dici certè non potest, quæ quātāque sit nouorum istiusmodi magistrorum temeritas & audacia, cùm in rescindendis & abolendis ECCLESIAE Legibus & institutis, tum in autoritate Veterum conuellenda, reiiciendaque.

Et quoniam in hunc locum incidimus, agè parumpèr commonstre-
mus exemplis, quantulum nouæ doctrinæ ministri & magistri, venerā-
dis & antiquis Patribus deferant, immò quām in illos ipsos petulanter
insurgant: nimirūm vt quod stulte his detrahunt, sibi demùm stultius ar-
rogent, p̄sertim ad sua de Iustificatione dogmata communienda. Non
satis est Bezae & plerisque alijs, cùm epistolam ad Romanos interpretā-
tur, Ambrosium, Chrysostomum, Hieronymum subinde fugillare, nisi
verbis etiam cōtumeliæ plenis, hos probatissimos ECCLESIAE Docto-
res palam infestentur. Certè hoc ausim dicere, inquit Beza, *Origenem homi-
nem fuisse selectum Diaboli organum, Apostolicæ doctrinæ funditus euertendæ or-
dinatum.* Eundē, scribit, neq; quid sit gratuita Imputatio, neq; quid sit fi-
des, neq; quid Iustitia aut Iustificatio, intellexisse. Etsi enim suos habeat
neuos Origenes, quos reiecit ECCLESIA, nullus tamen Veterū ac Do-
ctorū illi vñ quām adeò fuit iniquus, vt tantā inficitiaæ notā & singularē
doctrinæ de Iustificatione depravationem, illi summo Theologo, qui

In 3. cap. ad Rom.

Lib. de Ec. & in cap. 14. ad Rom.

Lib. de ser. uo arbitrio.

M A G I S T R E ECCLESIA RVM dictus est, voluerit imputare. Et audet ta-
men cum Beza Melanchthon pronunciare, Origenem de fide quid sit,
quidque P A V L U S de Iustificatione differat, haud quaquam assequi, sed
extra viam currere. Crassior adhuc in censendo est Heshusius, qui simu-
amicum osculum præbet, & colaphū hostiliter impingit Origeni, cùm

de illo ita censet: *Origenes, homo doctus, immensi laboris, admirande diligen-
tiae, verum nullius iudicij, quod ad verum intellectum sacrarum literarum attinet.*

Etrursùs: *Vix ullam Pauli sententiam absque insigni & perniciosa depravatione exponit: nobilissima vero testimonia, quæ sunt fons omnis consolationis, non si-
ne blasphemia inuertit.* Quis verò pius ambigat, de sacris literis vni Origeni plus iudicij, quām centum huiusmodi Theologis cōtigisse, qui cum Heshusio diuinam Scripturam perniciosè interpretantur? Pari verò malecentia idem Heshusius Clementem Alexandrinum Origenis p̄cep-
torem, & Pantæni discipulum, ac Apostolorum temporum planè

vi-

PETRI CANISII THEOLOGI PRAEFATIO.

vicinum, persequi non erubescit. *Hic, inquit, usque ad eō in doctrina Christiana rudis fuit, ut neque doctrinam de peccato originis, neque promissionem Euā-
gelij intellexerit: ideo paſsim de Iustitia operum philosophatur, non secūs ac si de
Platonis Academia vel Zenonis Stoa prodiret.* O feedum calumniatorē, qui de viro doctissimo iuxta & laudatissimo, tam abiecte ac ridi-
culè iudicat.

Idem est candor, eadem æquitas in Centuriatoribus, qui negant vi-
rum hunc maximum & peritissimum, peccatum originis cognouisse.

Actandèm huic impudentiæ prorumpit Heshusius, quem Beza vo-
cat asinum calcitonem, vt his duobus, quos dixi, magistris Clementi &
Origeni, acceptum ferendum esse dicat, quicquid de libero arbitrio
affirmant Athanasius, Eusebius, Basilius, Nazianzenus, Epiphanius,
Chrysostomus, Hieronymus. *Atque id circò, inquit, id totum apud recte in-
dicantes minus ponderis in controuerſia dijudicatione habere debet.* Tam friuo-
lo demùm argumento nititur Heshusius, vt suam de seruo arbitrio sen-
tentiam totiès explosam, & ab antiquitate proculcatam, aduersus gra-
uissimos & probatissimos illos Patres, quos sibi repugnare intelligit,
aliqua ex parte defendat. De Chrysostomo idem Heshusius pronun-
ciat, quod Origenica philosophia imbutus, de viribus humanis perpe-
rām doceat, ac ceteris orthodoxis crassiùs loquatur, de libera scilicet ho-
minis voluntate.

Centuriatores Chrysostomum vocant bonorum operum immo-
dicum Encomiasten, qui & synergiam voluntatis humanæ p̄ssim de-
fendat, & liberi arbitrij patronum agat. *Nimis propensus est, inquit Mar-
tyr, ad tuendum liberum arbitrium & humanas vires.* Nihil enim istis non est
immodicum, quod modò syncerè pium & orthodoxum docet atque
confirmat ECCLESIA. Idem Basilius & Nazianzenum appellat ma-
gnos προδιάχτας, hoc est, operū exactores, ac liberi arbitrij patronos, qua-
si hac in parte summi illi Græcorum Theologi hallucinentur.

Iam verò si vllus ex Patribus, in primis quidem Augustinus, vbì de
Iustificatione tractatur, summae semper fuit Authoritatis. Sed contra
hunc etiam isti cristas erigunt, ac eius doctrinam nunquam satiis lau-
datam, quæ lucem scriptis Apostolicis maximam præbet, pergunt calu-
nniari.

Chytreus obiicit, Augustinum sententiæ Pauli de gratuita impu-
tatione iustitiae CHRISTI, non satisfacere.

Schnepfius in hunc modum scribit: *Augustinus veram & genuinam Ec-
clesiae de imputatiua iustitia sententiam nunquam est assequutus.* Quid verò, si
quod Augustinus in Pauli scriptis nō est asseditus, Chytreus, Schnep-
fius, Luterus cum tota sua synagoga, multo minùs intelligere & asse-
qui possint? Addit & illud Schnepfius, *Manifestum est, Diuum Augusti-
num hanc leuium errorum semina velieciſe, vel ab alijs iam ſparsa auxiſe & con-
firmareſe.* Tum Philippus ita probat Augustinum, vt multa etiam in

B ipso

Ibidem.

Lib. contra
Claudiu de
sanctis.

Lib. de ser.
uo arbitrio.

Ibidem.

In cap. 3. ad
Rom.

In cap. 11. ad
Rom.

Rom.

Lib. de stu-
dio Theo-
logia.

Lib. de eu-
charistia.

AD REV. & ILL. PRINC. & DN. ERNESTVM CO. PA. &c.

Lib de Ec. clesia. ipso improbet, vt potè quòd Paulum sàpè torqueat, ac perperam interpretetur, quodque vulgaribus sui seculi opinionibus subindè se vincit patiatur.

Lib. de ser. uo arbitrio. Cent. 5. cap. 4. Fingit Heshusius, Augustinū plus æquo tribuere lib. arbitrio, neq; dextre satis ab eo tractari negotiū iustificationis. Plurain eo desiderat ad hoc Ceturiatores, quoniā nāuos ex prioribus seculi doctoribus retinuerit, & in loco de Iustificatione nō raro sese inuoluerit, bonisq; operibus in quibusdā locis nimirū etiam aliquid ad salutem profint. Verū enim uero quos isti nāuos deputant, nos Augustini virtutes ac veritatis testimonia possumus interpretari: nihilque referre putemus, quin & laudi tribuamus, si quædam vir tantus cum alijs Patribus nunquam est asseditus, quæ ad doctrinam & mysteria istiusmodi quinti Euangelij propriè spectant.

In Iona m. Rom. 5. Repræhendit in eodem Augustino Pomeranus, quod commendare sanè decebat, charitatem Dei diffusam in cordibus nostris per Spiritum sanctum, sic à Paulo dici, vt accipiatur de charitate nostra, qua dilimus DEVM & proximum, quæ est impletio & opera legis.

Quid ad hæc Pomeranus? Negato Augustinū, inquit, nè Christum Iustitiam nostram neges.

Sic in re seria vir bonus ille nugatur, vt Augustini dictum & autoritatem eludat. Quasi verò si Augustinū ducem sequamur, & primas charitati tribuamus, negare simul oporteat CHRISTVM nobis factum esse Iustitiam, immò & sapientiam, & sanctificationem, & redemptionem, sicut Paulus, eiusque fidus interpres Augustinus, constanter prædicant.

Lib. de Tri. nit. & mediatore. 1. Cor. 13. 1. Cor. 1. Fuit demū Gregorius Massouita, tam præpostorē mentis & infanii iudicij homo, vt, si Stançarō credimus, vnum Caluinum plus valere voluerit, quam centum Augustinos.

Ibidem. Sed hic non malè fortasse quis responderit, quod pro Petro Lombardo lepidè respondit idem Stançarus: Plus valet vnus Augustinus, quam centum Luteri, ducenti Melanchthones, trecenti Bullingeri, quadragesenti Petri Martyres, & quingentesi Caluni. Qui omnes si in mortario contunderentur, non exprimeretur, inquit, vna vicia veræ Theologiae.

Longum sanè ac infinitum propè foret, reliqua id genus commemo rare, in quibus isti Momi, non dicam qua fide, nāuos, corruptelas & virtutia sanctorum Patrum singulatim numerant, ac præsertim in doctrina iustificationis odiosè perstringunt. Nobis verò sat fuerit hoc loco subiucere, quid illi generatim de vniuerso semperq; venerando Patrum cœtu censeant, quam parùm electis illis Dei organis, & præclaris Ecclesiæ luminibus deferant, nullus vt propemodùm ipsorum palato satisfaciat ex his, qui totius antiquitatis & ordinis Christiani iudicio comprobantur. Neque solùm posteriorum ætatum, quæ mille ab hinc annis defluixerunt, sed & priorum, quæ Apostolorum ætatem proximè sunt confute,

PETRI CANISII THEOLOGI PRAEFATIO.

cutæ, Theologos vexant & verberant. Affirmat Melanchthon, statim in caput 3. initio scriptores siue Patres supra fundamentum stipulas extruxisse, & prioris ad Cor. doctrinam de iustitia fidei obscurâsse.

Matthæus Iudeus ita loquitur: *Quia negligens fuit ætas post Apostolos, næ De pace Ecclie.* nos & stipulas multas miscuit.

Testatur Aepinus, veteres scriptores neque integris editis disputationibus pertractâsse argumentum Iustificationis, quod eorum ætate hæc res præcipuè disputata non sit, neque satis commode de hoc argumen to locutos esse.

Heshusius adhuc impudetiùs vociferatur, sublimem articulū nostræ religionis, de Iustificatione nimirū, in plerisque Patribus seu scriptoribus Ecclesiasticis sanioribus, impropriè, & nō sine corruptelis: in multis obscurè & perplexè, in paucissimis solidè & absque rationis fundamento exponi.

A qua sententia non discedit Chytreas, dum queritur, *Non modò Basiliū & Hieronymum, sed & plerosque Patres, propriam Euangelij de gratia Lib. de statu Dio Theo. logie.* DEI & Iustitia fidei doctrinam, quæ præcipuum & proprium Ecclesiæ patrimonium est, levissime attingere, aut politicis opinionibus de iustitia legis obscurare & depravare.

Pomeranus, qui Lutheri fuit atate Pastor Vuitenbergensis, has voces barbaras & contumeliosas euomit: *Nostri Patres siue sancti, siue non sancti, nihil moror, excecati sunt Montanico spiritu per traditiones humanas & doctrinas Daemoniorum, in hypocristi loquentium mendacium.* Etrursùs: *In libris doctrinæ Ecclesiasticonrum raro inuenies articulum Iustificationis purè expressum, ne in libris quidē B. Athanasij. Non purè, inquam, dicunt de Iustificatione, nisi forte quando citant Pauli verba de Iustificatione, in quibus tamen non persistunt, aut quando quidam ex eis optimi scribunt de gratia Dei contra Pelagianos: ubi tamen quædam intermiscent, vt non satis videantur affequi sententiam Pauli & sacramentum literarum.* Ac nè sit finis maledicendi: *Quidam, inquit, ex illis doctoribus, cum multa docent, & ingentia volumina scribunt, ne solici quidem sunt, vt Christum per Euangelium sincerè doceant: sed cum de Iustificatione & salute nostra dicendum est, dicunt quicquid in buccam venit.* Assuit tandem hoc præclarum scilicet epiphonema: *Non debetis Patribus credere, qui ex uno ore frigidum & calidum efflant.*

Quid autem in vniuersos, eosque celeberrimos Patres impurius, quid in sanctissimos viros petulatius effutire poterat Pomeranus, à suo nem pe magistro Lutero sic institutus? Hic etenim nè parùm sit impudens, mendacium esse dicit, quod Augustinus, Ambrosius, Hieronymus sermone in festo S. Iacob. & in Dominica 13. & in ca. 25. Genes. uiinas illustrârint literas, graues errores in omnium Patrum Scriptis reperiri testatur, Hieronymum totum insaniisse, & sensu communis caruisse, quin & bestiam & stipitem eundem dicere non veretur: Franciscum tam crassum & stultum fuisse miratur, qui paupertatem vltro deligeret, suisq; fratribus iniigeret: demū Thomæ Aquinati, dum scribe

AD REV. & ILL. PRIN. ET DN. ERNESTVM CO. PA. &c.

nibus cōtra ret, non bonum, sed malignum adfuisse spiritū criminatur. Sed qui Pa-
Bullā Leo-
nis.
tres, quantunuis de repub. Christiana benē meritos, tam superbē cōte-
mnit, ac tāquām rudes & ineptos magno supercilio despicit, quid illum
de suo. Theseo Philippo Melanchthon e putes iudicaturum? Hunc Apo-
stolo Paulo facit proximum, huius in Paulinam ad Romanos epistolam.
In prefat.
super anno.
tat. Philip-
pi in epist.
ad Rom.
commentarios tantoper laudat, vt non solum Hieronymi & Origenis
libros prae illis negligat, sed & aliorū Patrum scripta, si cum Philippi An-
notationibus comparentur, meras nugas & ineptias esse nō dubitet af-
seuerare. ornat Philippus vicissim Luterū, sicut & reliqui discipuli sum-
mis laudibus in cælum vehunt hunc suum reuerēdum (vt vocant) Patrē,
præceptorem, prophetam, apostolum, Euāgelistam, Eliam, Ioannem, &
quid non deniq;? Nam Erasmus Alberus hoc eidem tribuit elogiū, post
Apostolorum etatem inter Doctores Ecclesię Lutero peritiorem nullū
extitisse. En tibi, q̄ gloriōsē isti suos colunt ac prædicāt, nē frustrā vulgō
dicatur, Scabies scabiem fricat, & mulimulos scabūt. Contrā verò apud
sectarios nihil ferē contemptius est Patribus, quorū vita, doctrina, mors
in cōspectu totius Ecclesiæ non potest nō preciosa videri, ac diuinis fā-
pē testimonijs orbi commendatur.

Lib. de se-
cūs & dif-
fensiōibus.
Illyricus, nē prætermittam quicquā, quod ad Patres conuicijs laceran-
dos pertinet, Franciscum, Dominicum & Benedictum, viros in Eccle-
sia celeberrimos, per summam contumeliam hæresiarchas appellat.

Centur. 5.
cap. 10.
Quid MARTINO Turonensi inter Episcopos illustrius? Et hunc vi-
rum planè Apostolicum, faciunt necromanticum Centuriatores: qui
præterea Germaniæ APOSTOLVM nunquām satīs prædicatum BONIFACIUM, pseudoapostolum, ministrum etiam & mācipium Antichristi au-
dent appellare, talēmq; describere, qui cardinē vniuersæ pietatis de Iu-
stificatione gratuita per solam in CHRISTO fidem, euerterit atque
eliserit, quique articulorum fidei corruptelas passim inculcārit.

Ibidem.
Eādem penē censura perstringunt, ijsdem tetris notis infamant alios
Germaniæ nostræ primos ferē & sanctiss. Episcopos, VVILIBALDVM
Eistetensem, LYDGERVM Monasteriensem, VVILLEBORDVM Traiecten-
sem, & CORBINIANVM Frisingensem, qui summa fide & laboribus maxi-
mis multas in Germania Ecclesiæ instituerunt atque administrârunt.

Sed blasphemii sunt planè Centuriatores, qui vt nothos & spurious Ec-
clesiæ Germaniæ filios se esse demonstrant, antiquum & proprium
Germanorum Apostolum, & eundem constantem CHRISTI mar-
tyrem BONIFACIUM, non minùs perfidē abnegant, quām contumeliosē
infectantur: huius autem loco adsciscunt & Germanis obtrudunt, non
Patrem, sed pestem Patriæ, Germanicum (si Superis placet) prophetam
Luterum, cuius voce ac ministerio, vt inquiunt, lux Euangelij quasi è te-
nebris Aegyptiacis reuocata est.

At ô longè beatiorem in vtroque statu Germaniam, si hæc suo Apo-
stolo & Doctore primo contenta, tertio Heliæ, quem vocant, & notio

Ger.

PETRI CANISII THEOLOGI PRAEFATIO.

Germanico prophetæ, alijsqué pseudoapostolis & falsis prophetis adi-
tum & hospitium nullum præbuisset, neque lucem Euāgelij vel doctri-
næ aliam, nisi à BONIFACIO, eiusqué socijs & primis in Germania Epi-
scopis traditam, velut depositum Apostolicum, bona fide custodiuislet.
Ità profectò non tam tetris & horrendis errorum sectarumque tenebris
immersa, non tot exitialibus motibus concussa, non tam grauiter & mi-
serè scissa deformataque iaceret nobilis Germania, sed vera fidei luce, &
amabili pace, communiq; florentis Imperij libertate, & veteri tranqui-
litate lātē adhuc & integrè perfrueretur.

Quid, quòd ijdem Centuriatores, cū omnes ECCLESIAE peruesti-
gant ætates, nullum reperire seculum possunt, quo incorrupta de Iusti-
ficatione doctrina, integrè, hoc est, ex Luteri suæque sectæ sententia, sit
tradita & conseruata? Non illis quartum placet seculum, quod specta-
tissimos tulit Patres, Athanāsium, Basiliū, vtrunque Gregorium, Epi-
phanium, Chrysostomum, Ambrosum, Hieronymum, quod seculum
in articulo Iustificatiōis de Apostolorū doctrina procūl desciuisse que-
runtur. Non placet tertium, quod Tertullianus, Cyprianus, Origenes
& Arnobius præstanti sua doctrina illustrârunt Nam tunc etiam doctri-
nam de Iustificatione, adeò perplexè & confusè tractatam dicunt, vt verè
doctrinæ lucem propemodū amisisse videatur. Non secundum, &
Apostolorum temporibus proximum, in quo DIONYSIVS Areopagita,
CLEMENS Romanus, Polycarpus, Ignatius, Iustinus, Irenaeus, Clemens
Alexandrinus floruerunt. Cœpit enim, vt inquiunt, eo seculo Doctrina
de libero arbitrio vitiari, nimium viribus humanis tributum est, Articu-
lum Iustificationis non satīs perspicue explicarunt, & operibus iustifi-
catorum plus quām debebant, adscripserunt. In his ergò primis, mul-
toque amplius in sequentibus ætatis Ecclesiæ, si Centuriatoribus
creditur, magna syncerae doctrinæ inclinatio facta est: & vel ignota, vel
obscurata neglectaque iacuit vera lux de libero arbitrio, de hominis Iu-
stificatione, de gratuita remissione peccatorum, de bonis operibus, de
Sacramentis, ac breuiter de summis capitibus CHRISTIANAE doctrinæ.

In prefat. 2.
centuria.
Quid multa? Quoniā affectis malè oculis inuisalux est, & in causa non
bonalatebras & effugia quærunt versipelles: quæcumque piæ vetustatis
extant vestigia, instituta, exempla, testimonia, quæ ipsorum placitis ad-
uersa, & Catholicorum sententiæ sunt consentanea, hæc illi aut studio-
sè suppressunt, aut malignè inficiantur, aut arte quadam obscurant, vel
non sine vi ad nauos & corruptelas detorquent. Igitur sub suam feru-
lam cunctos Patres reuocant atque castigant Aristarchi: his fœdam in-
scitiae notam inurunt, velut prima fidei & pietatis elemēta nescierint,
illos nefariæ superstitionis arguunt: cæteros, vt in doctrina vindicanda
negligentes, ex falsis sectæ principijs calumniātur. Summa verò & præ-
cipua querela, cur contra omnium ætatum Patres excipient, in eo verfa-

AD REV. & ILL. PRIN. ET DN. ERNESTVM CO. PA. &c.

tur, quod Euangelij fulgorem & fidei doctrinam, & iustitiam merè imputatiuam, in verbo D E I nullum seculum post Apostolos adspexerit atque retinuerit, sicut ipsi nunc faciunt, nescio quo nouo spiritu præ omnibus alijs illustrati, vt purum D E I verbum reætè scilicet intelligat, & legitimè interpretentur.

Sed enim cælum & terram Gigantes isti misceant, sursùm deorsùm voluant omnia, sacra simul & prophana confundant: nunquam tamen suis aut præstigijs, aut clamoribus, aut furoribus eò Catholicos adigent, vt à Columnis illis domus D E I firmissimis auellantur, & præclara E C C L E S I A E lumina per quoslibet tenebriones aut obscurari penitus, aut vnquam extingui patientur. Coaxent ranæ omnes Aegyptiacæ, insurgent & sœuant cum armatis copijs Pharaonis, vniuersi demùm Amalechitæ & incircuncisi Philistæ agminatim conspirent. Quid? an idcirco à complexu consensuque P A T R V M perduelles isti nos abstrahent, & à præscriptis illorum terminis bonorumque possessione legitimos hæredes extrudent, vt quod AVGVSTVM velut PATRIMONIVM, sanctè à P A T R I B V S traditum & relictum accepimus atque retinemus, id vel prodamus perfidi, vel deseramus ingrati, vel prodigamus insani? Auctat hanc tantam à nobis amentiam D E V S, eamque sensuum integratem orthodoxis conseruet omnibus, vt non quid nouatores formiant, sed quid veteres illi sentiunt, ritè animaduertant, ac pro dignitate pondcent, nè alioquì D E I V E R B U M & D E C T R I N A E C H R I S T I A N A E dijudicatio non P A T R V M sapientia, sed sectariorum libidini patere videatur.

At finamus interim istos, qui non se minùs à P A T R I B V S, quam ab E C C L E S I A nostrâ se nefariè præciderunt, eoque ipso testantur, se huius ac superioris E C C L E S I A E consensione atque communione alienos, hoc est, verè hæreticos esse: finamus, inquam, eos de suorum patrum & magistrorum doctrina vel nupèr nata, vel iam olim rejecta, & in multis partibus concisa, superbè gloriari, immò & inter se hostiliter digladiari.

Illud autem ferre nō possumus, & execrari debemus, vt quam ipsi E P I S C O P I S & P A T R I B V S admunt Authoritatem, eandem vel sibi, vel suis magistris & collégis arrogant, etiam si ANGELVS de cælo delapsus, contra communem P A T R V M sensum atque consensum, vnà cum nouatoriis omnibus euangelizaret.

Igitur quam à nobis fidem in re omnium maxima postulant, constanter illis negare cogimur, vt sciāt se neque solos, neque præcipios in V E R B O D E I interpretando, & in doctrina religionis dijudicanda magistros ac arbitros esse, nullaque ratione illis inferiores videri posse: sed longè præstare P A T R E S, quorum consentientem fidem & præclaram doctrinam, singularis vitæ sanctimonia commendauit, crebra & illustris miraculorum gloria, ac mirificus totius E C C L E S I A E consensus tot seculis comprobauit.

Sed

PETRI CANISII THEOLOGI PRAEFATIO.

Sed presentis loci non est, longius isthæc persequi, quæ nos propter hominum iniquitatem, doctrinam Iustificationis sceleratè corruptum, Patrumque verba inscitæ & malignè calumniantium, haud omnino voluimus præterire. Vnde illud etiam intelligi potest, nullo vñquam tempore, cum sectarij signa in E C C L E S I A M infesta mouerunt, Catholicis cum aduersarijs iniquiorem & difficiliorem extitisse conflictum. Siquidem Arriani, Macedoniani, Eunomiani, ac plures id genus hæretici, ante annos mille graffantes, veterum Scriptorum & P A T R V M E C C L E S I A S T I C O R V M præiudicio se suasque opiniones oppugnari patiebantur: non nunquam R O M A N I quoque P O N T I F I C I S, & S Y N O D O R V M E P I S C O P A L I V M iudicium minimè recusabant. Nunc vero nihil tam sanctum, tam inuiolabile, firmum & ratum in E C C L E S I A potest reperiri, quod sibi nouatores finant opponi: non A P O S T O L I C I S T R A D I T I O N I B V S commouentur, non P O N T I F I C V M Sanctiones admittunt, non E C C L E S I A E ritibus & consuetudini acquiescent: & demum, quæ à P A T R I B V S dicta, facta, instituta, tradita, scripta & confirmata sunt, ea vel nihili pendunt, vel in controversiam reuocant impudenter. Et nè omnino quid certum atque firmum in Religione constet, incredibili obſistunt peruicacia, quo minus Sacrorum etiam C O N C I L I O R V M quantulibet frequentium Authoritas suum pondus habeat, & salua in E C C L E S I A retineatur.

Ad te porrò credit oratio, R E V E R . & Illustrissime Princeps, quæ ego, vti spero, ad presentem tractationem, adeoque ad ætatis nostræ infiam contemplandam non temerè omnino deduxi. Tua enim & E P I S C O P O R V M omnium refert, de hoc miserando E C C L E S I A E statu cognoscere, & pro ca qua polles dignitate, aliquando curare, vt Reipublicæ C H R I S T I A N A E tot miserandis modis affictæ, & exitialibus Sectariorum incursionibus dilaceratae, primo quoque tempore succurratur. Deinde sanctum est studium, quod tuam florentem decet ætatem, in Orthodoxa doctrina quæ hodiè tam grauiter oppugnatur, iudicanda vindicandaque versari, vt nimis eo accurius bonos in syncera religione confirmes, malorum verò cœilia impiosque conatus dissipes, & veræ P I E T A T I S Hospitia vel paſsim instituas, vel instituta prouehas, conserues, atque defendas.

Ad hæc non fuit abs re, vt arbitror, isthæc hoc loco præfari, quæ ad sequens O P V S paratiorem animum redderent, vt in progressu libri, morem ingeniumque aduersariorum rectius nōris, & si vñquam alibi, tum verò præcipue in doctrina I U S T I F I C A T I O N I S non defleetas à P A T R V M sentētia, quoruūtique grauissima semper fuit, & esse debet Authoritas in E C C L E S I A D E I. Etsi verò multi multorum C A T H O L I C O R V M De I U S T I F I C A T I O N E commentarij circumferuntur, qui & cum laude scripti sint, & utiliter euoluantur, attamen operæ me preci-

AD REV. & ILL. PRIN. ET DN. ERNESTVM Co. PA. &c.
um in primis facturum putau, si ex THEOLOGIS omnibus deligerem
vnum, nec eum quidem vulgarem, de IV STIFICATIONE tum
dextrè, tum eruditè, tum copiosè sribentem, qui vno volumine com-
præhensus, in LECTORVM gratiam euulgaretur. Prodest enim vehe-
menter, de hoc trito quidem, sed diffici & amplo Argumento sele-
cta quædam extare, quæ & studiosis satisfaciant, & pios commonefa-
ciant sæpè, & bonam quidem hominum partem aduersùs eos, qui la-
tè & perniciosè græssantur, errores, salutaribus velut antidotis possint
præmunire. Notus est enim APOSTOLICVS CANON, qui nostris hominibus non potest hodiè satìs inculcari, DOCTRINIS
VARIIS ET PEREGRINIS NOLITE ABDVCI. Et hunc qui-
dem THEOLOGVM delegimus R. P. ANDREAM VEGAM, virum cum primis eruditum, parique sanctimonia, cùm viueret, com-
mendatum, sed & primarijs CONCILII TRIDENTINI
THEOLOGIS, quos præstantissimos fuisse constat, DOCTORVM iu-
dicio annumeratum.

Hebr. 13.

Quocircà GERVINO CALENIO viro humanissimo & de
ECCLESIA præclare merito author fui, vt THEOLOGVM
hunc, quem dixi, in Italia primùm à Typographis malè tractatum, &
studiosis tamen valdè cōmodum, nunc primùm GERMANIS in GER-
MANIA eleganter ederet, atque fideliter ECCLESIAE communicaret.

Qua quidem in re cùm spe nostra amplius aduigilatum sit, retice-
re de Bartholomæo Laurentè nec possum, nec debeo, ingentes grati-
as illi studiose seni, & rei Typographicæ apud CALENIVM vigilan-
tissimo procuratori, à LECTORE deberi, quod in OPERE hoc VEGA-
NO rectè & castigate recudendo (nam corruptissimum Exemplar sibi
propositum habuit) plurimùm laborauit. Vt enim non vulgari intesta-
tione digni sunt, quorum oscitantia, non nunquam & nequitia, bono-
rum AVTHORVM scripta miserè depravantur, aut neglectè admou-
dum exciduntur: sic eximiam & publicam prædicationem illi prome-
rentur, qui egregios aliorum labores bona fide in publicum efferunt,
ac emendatè curant excudi, presertim in ijs, quæ ad sanctæ Fidei & Reli-
gionis nostræ profectum faciunt.

NIHIL hîc dicam de CONCILIO TRIDENTINO, in cuiusver-
bis explanandis VEGA studiosè versatur: quodque ritè indictum, &
multarum Nationum EPISCOPIS ac THEOLOGIS exquisitè doctis
instructum, neque paucis quidem annis celebratum, ac demùm ex EC-
CLESIAE more confirmatum, non potest non legitimū & OECUM-
NICVM esse. Hanc præclaram SYNODVM, quæ suo quodam iure
cum Veteribus certat, CATHOLICI quidem omnes excipiunt reue-
renter, & velut eximium DEI beneficium ECCLESIAE collatum,
magnoperè probant. Cæterum quæ SYNODVS eadem de IVSTIFI-

CA-

PETRI CANISII THEOLOGI PRAEFATIO.

CATIONE tradidit, tanti fiunt à SAPIENTIBVS, vt his qui aliter sen-
tiunt ac docent, perpetuum dicant ANATHEMA. Nec dubium, quin gra-
ta etiam agnoscet Posteritas, hanc singularem & salutarem doctrinæ lu-
cem, quam ægri aduersariorum oculi ferre non possunt, Verbo DEI &
consensu ECCLESIAE maximè consentaneam esse, sicut & VEGA luculentissimè probat.

Illud dicam, permagni sanè referre, vt ad manum habeamus quorun-
dam testimonia scripta, qui velut oculati testes ACTIONVM dicti CON-
CILI, coram adfuere, vt horum etiam sententia & interpretatione no-
bis & posteris explicatoria reddantur, q̄ sunt in eadem SYNODO cōsti-
tuta. Eoque charior in hoc OPERE nobis VEGA esse debet, qui TRI-
DENTI doctissimos THEOLOGOS & sapientissimos PATRES tunc
differentes audiuit, cùm de IV STIFICATIONE multis est mensibus
acerrimè disputatum, ipseque cum disputantibus alijs sua sensa studio-
sissimè contulit. Ex cuius Viri scriptis docti facilè depræhendent, quām
fuerit idem in éruenda confirmandaque VERITATE laboriosus, quām
prætereà solers & exercitatus in QVAESTIONIBVS obscurissimis atque
grauissimis examinandis, quas ille quidem ad normam VERBI DEI li-
benter reuocare consuevit, sed ita, vt simul exponat, quid & antiquio-
res & recentiores THEOLOGI de re proposita iudicârint.

Cùm verò duæ sint partes OPERIS ab eodem VEGA perscriptæ,
in primo quidem de IV STIFICATIONE tractat fusiùs, seque to-
tum ad verborum CONCILI germanam interpretationem studet ac-
commadare, quod Opvs toto fere biennio elaborauit.

In posteriore parte, quām priùs idem AVTHOR scripsit ac edidit, ali-
quanto simplicior stylus est, & tractatio, quæ ad docendum sæpè lucem
præbet, SCHOLASTICA, vt eo rectius perplexis & inuolutis QVAESTIONI-
BVS respondeatur: eaque contractius moreque Scholastico explicitur,
quæ prioribus libris QY IN DECIM amplissimè disputantur. Sed vtro-
bique nec ingenij acumen, nec docendi methodum, neque in veteri-
bus aut recētioribus THEOLOGIS exercitationem, neque in dispu-
ndo demùm perspicuitatem pessis meritò desiderare.

Hoc igitur Opvs, vt BAVARIS & GERMANIS omnibus com-
mendatius fiat, sub tuo nomine in publicum prodit, tibi que reueren-
ter à me nuncupatur, REVER. & ILLVSTRISSIME PRINCEPS, aptum
illud haud dubiè studijs tuis, nec etiam inutile Sacerdotibus & Clericis,
presertim quibus in hoc amplio EPISCOPATV FRISINGEN-
SI presul datus es atq; administrator. Neque aliter certè docet VEGA,
quām colendus Præceptor & laudatus ille THEOLOGVS tuus D. AN-
DREAS FABRICIVS, quem tu libenter audis, & meritò diligis,
pro sua fide facere solet.

Habeas igitur vtrunq; domesticum Admonitorem licet: quos si pro
facilitate tua sequaris, & doctiorem, crede mihi, & sapientiorem te in-
diès

AD REV. & ILL. PRIN. ET DN. ERNESTVM CO. PA. &c.
diēs reddent. Ac dupli ci quidem nomine perges, quemadmodūm præclarè cœpisti, benè pieque monentibus obsecundare, tum vt MAIORVM PARENTVM q; tuorum splendorem eximium conserues & au-
geas, quoniam incliti HEROES & PRINCIPES BAVARI te pro-
genuerunt, tum vt BONORVM omnium expectationi satisfacias, qui te
dignum ECCLESIAE Antistitem, & EPISCOPALI, hoc est, amplissi-
mæ simul & difficilimæ DIGNITATI parem sperant & optant cernere.

Nos autem diuinæ bonitati iure gratias agimus, cùm lātis contempla-
mur oculis, hunc IVENTVTIS tuæ florem non luxu & ocio marcesce-
re, sed præclaris bonarum Artium & rerum Sacrarum studijs magis ma-
gisque splendescere, cumq; consideramus GENEROSVM TUUM ani-
mum ad veram pietatem diuinæq; Cærcimonias natura esse prop̄sum.

Testantur sanè COLONIENSES, nōrunt SALSBVRGENSES, admis-
tantur FRISINGENSES, quām rārum & excellēs ORTHODOXAE re-
ligionis specimen, cùm apud illos proximis annis degeres, palam præ-
bueris, vera vt NOBILITATE & nobili PIETATE alios, genere quan-
tunis Illustres, facilē antecellas. Ego verò pro ea, quam ILLVSTRIS-
SIMAE FAMILIAE vestræ Obseruantiam maximam debo, non
possum te non rogare & hortari ERNESTE PRIN-
CEPS, vt quam apud Catholicos omnes de te opinionem
& expectationem amplissimam concitāsti, eam CHRI-
STO DVCE sustinere, immò & superare contendas,
talemq; te nobis & ECCLESIAE præstes, qua-
lem PAVLVVS APOSTOLVS iuuenem EPISCO-
PVM, suum nempe TIMOTHEVM, in EC-
CLESIA esse præcepit. Benè vale in
CHRISTO IESV REVER. & ILLV-
STRISSIME PRINCEPS, teq; his
exornamoribus, qui summū
aliquandò ANTISTITEM

D E O homini-
busque com-
mendent.

Oeni-

ponti Calend. Auguſti, anno post CHRISTVM natum M. D. LXXII.

ERRO-

ERRORVM PRAECIPVORVM, QVI HOC IN
OPERE AB AVTHORE NOSTRO ANDREA VEGA
discutiuntur & confutantur, INDEX.

- 1 Absoluere potest quilibet Christianus quenuis alium fol. 580.b
- 2 Absoluendus non est pœnitens ante peractam pœnitentiam 581.a
- 3 Absolutio facerdotalis inanis est 581.b
- 4 Animæ Purgatorij possunt mereri & demereri 711.a
- 5 Animæ Purgatorij non sunt certæ de sua salute 712.a
- 6 Animæ Purgatorij sine intermissione peccant 398.a
- 7 Animæ sanctorum decadentium ex hac vita absque reatu peccati, non statim vident DEVM 701.a
- 8 Baptismus Ioannis est signum perpetuæ propitiationis diuinæ, & eius recordatio est necessaria ad reparationem lapsi 684.b
- 9 Baptismus Ioannis eiusdem fuit efficaciæ cum baptismo Christi 686.b
- 10 Baptismus non est in præcepto 64.a
- 11 Baptismus non est necessarius parvulis ad salutem, sed absque illo, & martyrio possunt saluari 69.b.673.a
- 12 Baptismi votum nunquā sufficit adultis ad salutem 67.b
- 13 Concupiscētia carnis semp est in hac vita propriè peccatū 376.a.612.b
- 14 Confessio auricularis non est instituta à Christo 526.a
- 15 Confessio auricularis non est præcepta de iure diuino 565.a
- 16 Confessio venialium non est sacramentalis 577.a
- 17 Confessio omnium mortalium non est necessaria 578.a
- 18 Contritio facit magis peccatorem 75.a
- 19 Dæmon non habuit aliquod ius in hominem per peccatum Adæ, neq;
filius Dei carnem assumpsit, vt ab eo hominem liberaret 15.b.16.a
- 20 Deus author est peccati, sicut & boni operis 28.b.678.a
- 21 Deus totalis catiſa nostrorum omnium operum 28.a.76.a
- 22 Dispositio nostra non est causa iustificationis 190.b
- 23 Dispositio nulla est prævia ad iustificationem 75.a.679.b
- 24 Quo quisque disponit se magis ad gratiam, eo magis peccat 128.a
- 25 Fides amittitur quolibet peccato mortali 620.a
- 26 Fides per quam iustificamur, est certa persuasio de remissione peccato-
rum 39.b.285.b
- 27 Fides per quam iustificamur, est fiducia de iustificatione 628.b
- 28 Fides sola sufficit ad salutem 355.a.394.b
- 29 Iustus in omni opere peccat 398.a.636.a
- 30 Iusti liberi sunt a mandatis decalogi 355.b.361.b.364.a
- 31 Iusti liberi ab omni reatu peccati, indigent ad beatitudinem conse-
quendam noua imputatione iustitiae Christi 799.a.b
- 32 Iusti non proficiunt in gratia 324.a
- 33 Iusti non possunt implere legem Dei 368.a.660.a
- 34 Iusti non possunt mereri beatitudinem 404.a.693.b
- 35 Iusti non possunt confidere aliquo modo in suis meritis 708.b
- 36 Iusti non possunt perdere suam iustitiam 432.a.438.a.670.a
- 37 Iusti possunt implere legem Dei sine gratia speciali 388.a
- 38 Iusti possunt perfuerare sine gratia speciali 469.a.b

ERRORVM INDEX.

- 39 Iusti sine reuelatione possunt esse certi per fidem de sua gratia 213.a
 40 Iusti sine reuelatione possunt esse certi de sua perseuerantia & prædesti-
 natione 432.b.670.a
 41 Iusti tenentur credere se esse in gratia 212.a.324.a
 42 Iustorum æqualis est gratia & gloria 324.a
 43 Iustificati æqualiter iustificantur 125.b.324.a
 44 Iustificati non sunt verè iusti 681.a
 45 Iustificati omnes liberi sunt ab omni culpa & poena 594.a 685.a
 46 Iustitia Christi causa est formalis nostræ iustificatiōis 161.b 672.a 682.b
 47 Iustitia formalis non est aliquid inhaerens 159.a 682.b
 48 Liberum arbitrium est titulus sine re 25.a
 49 Liberum arbitrium non habemus ad spiritualia, sed tantum ad naturalia
 & moralia 29.b
 50 Liberum arbitrium passiuè tantum se habet ad suos actus 29.b
 51 Liberum arbitrium per peccatum Adæ non est attenuatum 23.a
 52 Mortui omnes ante passionem Christi, sunt damnati 21.b
 53 Mercedis æternæ intuitus vitiat bona alioquì opera 423.b 691.b
 54 Omnia de necessitate absoluta eueniunt 25.a
 55 Opera oīa infidelium & quoruncunque peccatorum, ante gratiam sunt
 peccata 75.a
 56 Peccatores lapsi à gratia baptismi, non possunt reparari 486.b
 57 Peccatores non possunt implere aliquod præceptum 387.a
 58 Peccatum nullum separat à gratia, præter infidelitatem, & ea sola est pec-
 catum mortale 607.a b 619.a
 59 Peccatum omne est peccatum mortale 401.b 610.a
 60 Peccatum omne ex ignorantia, est veniale 610.b
 61 Peccatum omne infidelium, est peccatum mortale 610.b
 62 Peccatum omne prædestinorum, est veniale 610.b
 63 Peccatum omne reproborum, est mortale 610.ab
 64 Peccatum unum mortale non sufficit ad amittendam gratiam 617.a
 65 Peccata aliqua sunt irremissibilia in hac vita 487.a
 66 Peccatorum quis numerus irremissibilis in hac vita 487.a
 67 Perfecti non sunt subditi mandatis 356.a 361.a
 68 Pœnitentiala lapsi à gratia baptismi, non constat contritione, confessio-
 ne, & satisfactione 530.b
 69 Pœnitentia prioris vitæ non est necessaria peccatori 533.b
 70 Pœnitentia prioris vitæ non est in præcepto 539.a
 71 Prædestinati soli verè iustificantur 432.b 670.a
 72 Purgatorium non est extra hanc vitam 613.b
 73 Sacra menta non sunt causa gratiæ, sed sola fides 173.a
 74 Sancti defuncti non sunt inuocandi 686.b
 75 Sanctorum nullus seruauit mandata absque transgressione mortali
 370.b 662.b
 76 Satisfactione non est necessaria contritis 594.a 685.a
 77 Timor gehennæ peccatum est 98.b 563.b
 78 Virgo beatissima non caruit veniali peccato 645.a

LOCORVM SCRIPTVRÆ
Sanctæ, in hoc Opere dilucidius explicatorum, INDEX.

- Ex Genesi.
2. c In quaunque die comederis, morte morieris 19.a.501.a
 3. c Inimicitias ponam inter te, &c. & Ipsum conteret caput tuum, Tu infidiaberis calcaneo
 eius 36.a
 Cap. 6. a Non permanebit spiritus meus in homine in æternum 408.b.409.a
 6. b Videns autem Dominus, quod multa malitia hominum esset in terra, &c. 408.b
 Ibidem: Pœnitet me fecisse hominem 269.a
 8. d Nequaquam vltra maledicam terræ propter homines 409.a
 15. a Ego protector tuus, & merces tua magna nimis 269.b
 22. c Nunc cognoui quod timeas Dominum 269.a
- Ex Exodus.
- Cap. 4. f Ego indurabo cor Pharaonis 518.b
 22. d Diks non detrahes & principi, &c. 586.a
- Ex Deuteronom.
- Cap. 4. e Cùm quæquieris Dominum DEVM tuum, inuenies eum, si tamen toto corde 557.a
 13. a Tentat vos Dominus Deus vester, vt sciat, si diligatis eum 269.a
- Ex 1. Reg.
- Cap. 1. e Si peccauerit vir in virum, placari ei poterit Deus, &c. 518.b.524.b
 6. b Si forte releuet manum suam à vobis 558.a
 7. d Et liberabit vos de manu Philistini 16.b
 14. c Adduxit itaque populus unusquisque bouem in manu sua 554.b
- Ex Job.
- Cap. 9. a Verè scio, quod ita sit, & quod non iustificetur homo compositus DEO 221.a.421.b.
 422.b
 9. b Si venerit ad me, non videbo eum: si abiurit, non intelligam 220.a
 9. c Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me. Etiam si simplex fueris, hoc ipsum
 ignorabit anima mea 220.
 9. d Verebar omnia opera mea, sciens quod non parcis delinquenti 220.b
 14. d Siue nobiles fuerint filii eius, siue ignobiles, non intelligit 233.b
 12. c Si destruxerit, nemo est qui ædificet, &c. 524.b
 26. d Et obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuosus 17.a
 31. d Per singulos gradus meos pronunciabo illum 327.b
- Ex Psal.
- Psal. 17. d Et retribuet mihi Dominus secundum iustitiam meam, &c. 267.a
 18. d Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me, &c. 222.a.b
 30. a In iustitia tua libera me 183.b
 31. a Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam 267.a
 41. b Abyssus abyssum imuocat 102.b.103.a.227.a
 43. b Vita in voluntate eius 846.b
 47. a Deus in gradibus eius cognoscetur 345.b
 50. a Amplius laua me ab iniuitate mea 592.b
 50. d Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum 314.b
 57. b Iustus manus suas lauet in sanguine peccatoris 101.b.102.a
 58. b Deus meus, misericordia eius præueniet me 86.b.87.a
 79. c Fiat manus tua super filium dexteræ tuæ 45.a
 83. b Beatus vir, cuius est auxilium abs te 327.a
 129. a Quoniam apud te propitiatio est 664.a
 142. a Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, &c. 409.b
- Ex Proverb.
- Cap. 4. b Ducam te per semitas æquitatis, &c. 372.b
 20. b Quis potest dicere, mundum est cor meum, &c. 223.a
- Ex Ecclesiaste.
- Cap. 7. b Nemo potest corriger, quem ipse despicerit 524.b
 7. c Non est homo super terram qui faciat bonum, & non peccet 410.b
 9. a Sunt iusti atque sapientes. Ettamen nescit homo, utrum odio &c. 223.a
- Ex Cantic.
- Cap. 3. c Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delicijs affluens, &c. 471.b
- Ex Ecclesiastico.
- Cap. 1. c Initium sapientiæ est timor Domini 98.b
 5. b De propitiato peccato noli effine metu 226.a
 11. d Ante mortem ne laudaueris quenquam hominem 441.b
 18. c Nè verearis usque ad mortem iustificari 54.b.690.b
 25. b Timor Dei, initium dilectionis 99.a

LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE HOC IN OPERE

Ex Esa.

- 5. a Quid debui facere vltre vineæ meæ, & non feci? 519.b
- 5. e Væ vobis, qui iustificatis impium pro munib[us] 53.a
- 6. b Væ mihi, quia tacui 419.b
- 11. b Delebitur infans ab vberē, &c. 17.a
- 26. d A timore tuo, vel, à facie tua, Domine, concepimus, &c. 99.a
- 28. d Mittam in fundamentis Sion lapidem 180.a
- 53. b Verē languores nostros ipse tult, &c. 42.a
- 55. b Derelinquit impius viam suam, &c. 535.a
- 56. b Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, &c. 338.b
- 64. b Quasi pannus menstruatæ omnes iustitiae nostræ, octo expositiones 416.a.b
- 65. c Et seruos suos vocabit nomine alio 264.b

Ex Hierem.

- 3. a Sidimiserit vir vxorem suam, &c. conuertimini ad me, &c. 494.b
- 3. b Frons mulieris meretricis facta est tibi 524.a
- 3. g Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos, &c. 417.a
- 6. d Curabant contritionem filiæ populi mei. Confusi sunt, qui abominationem fecerunt 558.b
- 7. d Tu autem noli orare pro &c. 519.a. 522.a
- 8. d A minimo usque ad maximum omnes auaritiam sequuntur 417.a
- 13. b Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius ebrietate 231.a
- 13. c Non parcam, & non concedam, neque miserebor, &c. 520.b
- 17. a Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo, &c. 522.a
- 17. b Praeum est cor hominis, & inscrutabile 257.a
- 18. a Si poenitentiam egerit gens illa, agam & ego poenitentiam &c. 494.b
- 23. b Ecce dies venient, &c. Dominus iustus noster 45.a

Ex Ezechiele.

- 3. e Sanguinem autem eius de manu tua requiram 541.b
- 14. e Si fuerint tres viri isti in medio tetræ, Noe, &c. 517.a
- 16. e Auferetur zelus meus à te 519.a
- 16. f Iustificâ se forores suas &c. 54.a
- 18. g Si impius egerit poenitentiam, &c. 11.b. 495.a. 534.b. 550.a
- 33. c Nolo mortem peccatoris, sed ut couertatur, & vivat 495.a

Ex Daniel.

- 4. e Peccata tua eleemosynis redime, &c. forsitan ignoscet Deus 225.a

Ex Ioel.

- 1. a Conuertimini ad me in toto corde vestro, &c. 535.a
- 2. d Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus 225.a

Ex Amos.

- 1. a Super tribus sceleribus, &c. super quatuor non conuertam eum 518.b
- 5. a Domus Israel cecidit, & non adjicet, ut resurgat, &c. 518.b

Ex 2. Machabæor.

- 12. g Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, &c. 592.a

Ex Matth.

- 5. a Beati pauperes spiritu, cum reliquis beatitudinibus, à fol. 459.a. usque ad 469.a
- 5. b Gaudete & exultate, quoniam merces vestra, &c. 705.a
- 5. c Qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, &c. 365.b
- 7. c Non potest arbor mala bonos fructus facere, neq; &c. 412.a. 447.a. 677.b
- 11. d Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, &c. 370.a
- 12. c Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, &c. 502.a.b
- 18. c Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies 489.a
- 19. d Apud homines hoc impossibile est 386.a
- 20. a Conuentione autem facta ex denario diurno 707.a
- 20. c Non est meum dare vobis 336.a
- 24. b Væ prægnantibus & nutrientibus 419.b
- 26. e Quencunque osculatus fuero, &c. 506.b

Ex Luc.

- 7. c Iustificata est sapientia ab omnibus filijs suis 54.a
- 7. e Publicani & peccatores iustificauerunt Deum. 53.b
- 7. g Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum 106.b. 190.b. 191.b
- 8. g Non est mortua puella, sed dormit 449.a
- 10. b Homo quidam descendebat ab Hierusalem &c. 845.a
- 11. b Si ergo vos cùm fitis mali, nōstis bona datā dare &c. 123.a. 414.a
- 15. b Parabola filij prodigi 62.b
- 17. b Si peccauerit in te fratel tuus, increpa illum, &c. & si septies, &c. 488.a
- 18. c Descendit iustificatus ab illo 186.b

Ex Ioan.

AB ANDREA VEGA EXPLICATORVM, INDEX;

- 2. d Ipse autem IESVS nō s[ic] credebateis 266.a
- 3. a Nisi quis renatus fuerit &c. 64.b 80.a 674.b
- 3. b Oportet vos nasci denuò 173.b
- 3. b Spiritus vbi vult spirat, &c. 455.a
- 5. b Vade, & iam amplius noli peccare 551.a
- 6. c Nemo potest venire ad me, nisi pater traxerit eum 79.a
- 6. f Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum 589.b
- 7. a Non potest mundus odisse vos 92.a
- 8. c Moriemini in peccatis vestris 505.b
- 8. d Veritas liberabit vos 15.a, b
- 8. e Siergo vos filius liberauter 678.b
- 9. f Peccatores DEVS non exaudit 123.b
- 12. e Venit princeps mundi huius, &c. 15.a 16.b
- 12. f Propterea non poterant credere, &c. 91.b 515.b
- 13. b Non est seruus maior domino suo, &c. 363.b
- 14. a In domo patris mei mansiones multæ sunt 334.b
- 16. c Cùm autem venerit ille, docebit vos omnem veritatem. 264.a.b
- 17. b Non pro mundo rogo. 521.a
- 20. f Accipite spiritus sanctu: Quorū remiseritis peccata, remittuntur &c. 527.a 582.a 686.a

Ex Actis Apostolorum.

- 2. f Saluamini à generatione prava 112.a
- 8. d Poenitentiam itaq; age ab hac nequitia tua, si forte &c. 491.a
- 19. c Multi autem credentium veniebant confessores peccata sua. 571.b

Ex Epist. ad Romanos.

- 2. a Ignoras, quoniam benignitas DEI ad penitentiam te adducit 490.b 540.b 541.a
- 3. d Omnes peccauerunt, & egredi gloria DEI 40.b 41.a
- 3. d Iustificamur gratis, & non ex operibus 87.a
- 3. d Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus 180.a. 395.a
- 4. a Ei qui operatur, merces non imputatur 185.a
- 4. c Ideo ex fide, vt secundum gratiam firmata promissio omnisernini 396.a
- 5. a Caritas DEI diffusa est in cordibus nostris 167.a
- 5. c Vbi abundauit delictum, cuius quibusdam precedentibus 44.a. 684.b
- 6. b Non regnet peccatum in vestro mortali corpore 376.a
- 8. c Spe salutis facti sumus 182.a
- 8. c Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro 252.b
- 8. g Certus sum eum, quia neque mors. &c. 259.a.b
- 9. c Non ex operibus, sed ex vocante dictum est, &c. 193.a
- 9. g Ignorantes iustitiam DEI, &c. 193.a
- 11. a Si autem gratia, iam non ex operibus 184.a
- 11. d Quis prior &c. 846.b
- 14. d Omne, quod non est ex fide, peccatum est 127.b

Ex 1. ad Corinth.

- 1. d Factus est nobis sapientia & iustitia, &c. 43.a
- 2. c Nos autem non spiritum huius mundi accipimus, &c. 257.b
- 2. c Quis enim hominum seit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est 257.a
- 2. d An in talis homo non percipit &c. 447.a
- 3. c Quia autem ædificat super fundamentum hoc aurum, &c. 433.a
- 4. a Nihil mihi conscientia sum, sed non &c. 224.b. 226.b. 227.b. 228.a. 268.a
- 4. a Itaque nolite ante tempus iudicare, &c. 229.a
- 11. f Probet autem seipsum homo, &c. 212.b
- 15. b Non ego autem, sed gratia DEI mecum 386.a. 845.b
- 15. f Stella à stella differt in claritate 337.a

Ex 2. ad Corinth.

- 1. c Gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostræ 255.a
- 1. d Quotquot promissiones DEI sunt, in illo est 34.a
- 7. b Nunc gaudeo, non quia costristati estis, sed quia &c. 538.a
- 8. b Si enim voluntas prompta est, &c. 684.a
- 10. d Qui gloriat, in Domino glorietur, non enim &c. 41.a.b. 220.a
- 13. b Annon cognoscitis vosmetipso, &c. 257.b

Ex epist. ad Galat.

- 2. d Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus 386.c
- 3. b Quicunque ex operibus legis sunt, &c. 661.b
- 3. b Christus nos redemit de maledicto legis 366.a
- 4. c Filiioli mei, quos iterum parturo 511.b
- 5. a Testificor omni homini circumcidenti se 714.b
- 5. b In libertatem vocati estis, &c. 366.a
- 5. c Si spiritu ducimini, non estis sub lege 366.b

LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE HOC IN OPERE &c.

5. d Aduersus huiusmodi non est lex 367.b
Ex epist. ad Ephes.
- 1.a. Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni bencditione spirituali, &c. viisque, In laudem gloriae ipsius 45.b 157.b;
1. b Prædestinavit nos in adoptionem filiorum 136.a
- Cap. 2. d Ergo iam non estis hospites, &c. 43.b
4. b Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram 43.b
5. e Mundans eam lauacro aqua, &c. 173.b
5. g Sacramentum hoc magnum est, &c. 35.b
6. c Propterea accipite armaturam Dei 480.a
Ex epist. ad Coloss.
- Cap. 1. b Dignos nos fecit in partem fortis sanctorum in lumine 52.a.b
Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & translulit &c. 15.b
Ex epist. ad Philip.
- Cap. 2. b Cum metu & tremore vestram salutem operamini, &c. 77.a
Ex ad Timoth.
- Cap. 1. b Justo non est lex posita 366.b
Ex epist. ad Tit.
- Cap. 3. b Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis 173.b
Ex epist. ad Heb.
- Cap. 3. c Participes Christi effecti sumus, si tamen initium &c. 433.b
6. a Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, &c. 507.b 510.a.b 511.a.512.a
6. b Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri 509.b
7. b Translato sacerdotio, necesse est vt legis translatio fiat 366.a
10. d Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam &c. 510.b.514.a.b
Ex epist. Iacob.
- Cap. 1. a Si quis velut in indiget sapientia, postuleret a Deo, &c. 265.a.b
2. d Abraham nonne ex operibus iustificatus est? 54.b 348.b.690.a
In multis offendimus omnes 399.a
3. a Et oratio fidei saluabit infirmum 491.a.568.b
5. c Confitemini alterutrum peccata vestra, &c. 570.b
Ex 2. Petri.
- Cap. 1. b Satagit ut per bona opera vestram &c. 266.a.273.b
Ex 1. Ioan.
1. c Si dixerimus, quod peccatum non habemus 410.411.a
2. c Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis 448.a.b.449.a
2. d Et non necessè habetis, vt aliquis doceat vos, &c. 264.a
3. b Omnis, qui natus est ex DEO, peccatum non facit, &c. 446.b
3. c Scimus quoniam translatis sumus de morte ad vitam, &c. 261.a.b
3. d Si cor nostrum non reprehenderit nos, &c. 263.a.b
3. d. In hoc scimus, quoniam manet in nobis de spiritu, quem dedit nobis 252.a
4. d Timor non est in caritate 103.a
5. b Qui credunt in filium Dei, habent testimonium Dei in se 252.b
5. c Scimus, quia audit nos 262.b
5. d Est peccatum ad mortem 515.b.518.a
Ex epist. Iud.
- Cap. 1. g Ethos quidem arguite iudicatos, &c. 492.b
Ex Apocalyp.
1. c Zona aurea super mamillas eius 464.a
2. e Vincenti dabo manna absconditum &c. 264.b.265.a
Cap. 3. d Si quis mihi aperuerit ianuam, &c. 553.a
4. b Mittebar coronas suas 866.a
13. c Agnus qui occisus est ab origine mundi 41.a
22. c Qui iustus est, iustificetur adhuc 54.b

INDEX

INDEX RERVM AC
VERBORVM IN SEQVENS AN-

DREAE VEGAE PRÆCLARVM DE
Iustificatione opus.

- A** Aron pro incredulitate post dimissam culpam punitus fol.594.b
Abraham alicui incredulus 642.a certus de sua prædestinatione 269.b.455.a omnium hominum suæ ætatis iustissimus etiam ante Isaac oblationem 349.b iustus Loth & Abimelech 341.a profecit in iustitia per obedientiam 326.b spe remunerationis labores peregrinationis tulit 424.b
absolutio sola forma sacramenti poenitentiae 530.b sola inter partes poenitentiae signum efficax gratiae 530.a.531.a non est utilis, nisi præcedat poenitentia 239.
absolutio sacerdotis, cōformis debet esse absolutioni Dei 579.a
absolutioni præmittenda aliquabreuis oratio 568.b
abstinere non est mera negatio 386.b
Acceptatio personarum non habet locum in gratuitis, ex August. in epist. ad Seleucianum, nec Deo inuri potest 196.b
acceptatio nostrorum operum incerta 235.b
accusatio conscientiae de operibus 263.b
actiones Christi quadrupliciter fuerunt nobis viles.
actus intellectus notiores nobis quam voluntatis 284.a
actus habituum infusorum possunt proficiisci ab acquisitis 211.b
actus exteriores habent aliqua priuilegia, quibus carent interiores 121.a
actus nostri interiores nobis evidentes 292.a
actus idem neq; bonus & malus moraliter, neque donum Dei & peccatum esse potest 400.b
Adam habuit gratiam ante lapsum 134.b. 440.a
per poenitentiam in gratiam Dei reuersus 51.a b potuit cognoscere aduentum Christi 36.a satisfactione consecravit 598.a saluus & prædestinatus 439.a.b. 611.a
adam non peccante nos non morituri 19.b
adam terreni & celestis comparatio 44.a
adam quid per velle malum, perdidit 852.b
a Deo nil nobis deberi 854.a
adolescens euangelicus vere dixit se seruasse mandata 362.a
adriani sexti Pont. Rom. commendatio & notula 860.a 861.b
aduentus Christi mysterium 33.
aduentus Christi tempus plenitudinis 34.b cur dilatus 34.b reuelatus Adæ ante lapsum 35.b
aduentus filij Dei sex cause 34.a
aduentus spiritus sancti duplex 279.a
Affectionum bonorum & operum quis author 851.b
Alexander Halens. non sensit certitudinem fideli de gratia possibilem 282.b
Amalech, figura diaboli 443.a
amare non potes quem ne scias 181.b
amati sumus sine merito 319.b
ambrosius posuit meritum ex cotigruo 189.a
sensit necessariam confessionem 576.a
ambrosij sententia de gratia certitudine 273.a
ambrosij de lachrymarum Petri efficacia testimonium 844.b
ambrosij pia & lepida quedam precatiuncula 817.a
amicitia causa dilectionis amicorum 168.b quæ complectatur in se. 170.a
amicitia Dei quam sit preiosa, & quis ea indigneus 819.b
amicitiam Dei nemo sibi debitam facere potest 798.a
amor Dei prouestus in sapientia 102.b ob beatitudinem differt ab amore, ob temporalia tripliciter 429.b
amor verius Dei potest stare cum mortali 269.b
amor, mercenarius beatitudinis 427.b
amor mercenarius repugnat caritati 430.a
amor aliquis concupiscentiae erga Deum bonus 430.a
amor noster signum amoris Dei erga nos 319.b
amor noster & timor incertus 468.b
amor proximi perfectissimus 377.a
amor amicitiae non semper repugnat amori concupiscentiae 430.b
amor aliorum non ita nobis constat, ac odiū 262.a
amoris proprium, dilatare corda 373.a
Anathema quis cur Hieronymo dictus authibitus. 829.a
anathematum in hereticos ratio 719.b 720.a
angeli ante lapsum qua iustitia iusti 162.anulum defectum naturalē habuerunt 24.b portabant animas iustorum in sinum Abraham 18.b
angelorum diuersitas 340.a
anima Christi à morte extra statum meredi 151.a
animæ per peccata fiunt habitationes dæmoniū 60.a
animæ iustorum ornantur muneribus 167.a
animæ Purgatorij liberae à dæmons 18.b certæ de sua salute 712.a
animus humanus se non penetrat 222.a
anselmus non abrogauit meritum congrui 190.a
anselmi clarissimum de Deo apophthegma 797.b
antesignanus Ecclesiæ fortissimus quis 853.a
antichristus secundum legem potest saluari 506.b
antichristi prædicatio 342.b
antonius Abbas de qua certitudine loquatur 269.b
anulus, fides 63.a
Apostoli confirmati in gratia 452.a non crediderunt resurrectionem antequam eis reuelaretur a Christo 90.b poenitentiam præmittebant baptismo 110.a magis hortabantur ad poenitentiam quam ad baptismum 110.a non remiserunt baptizatis mortalia peccata sine confessione 570.a haesitauerunt de peccato, cuius non erant sibi conscijs 272.b contendentes de primatu, non caruerunt veniali 634.b inter sanctos oes eximij 336.b quomodo viderint patrem 284.b
apostolorum certitudo de sua gratia 217.a
apostolis reuelata sua prædestinatio 456.a

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

apostolicē Sedis authoritas quanta 799.b
 Aquæ benedictæ antiquitas 615.a
 aquæ baptismalis virtus 175.b
 aquarum virtus prædicta à prophetis 173.b
 Arausianæ synodi secundæ quantas sit authoritas 799.b
 arbitrium lib. vndè infirmatum aut debilitatum 847.a
 arbitrium liberum quod sufficiat 856.a
 arca Noë typus Ecclesiæ 332.a
 arguendū qui se Deus offerat, si peccatoris non misereatur 798.a
 argumēta S. Augustini, an demonstratiua & efficacia omnia 820.b
 arma quibus de omnibus hostibus triumphare possimus 480.b
 Alſeo Christi causa nostræ iustificatiōis 151.a
 non reddidit humanitatem ipsius efficacem in nostram ascensionem 155.a
 ascensus ad magnam non facilis 373.b
 assensus certus de aliquo 206.b
 assensus unus & idem, qui simul falsus & verus esse posse 831.a
 assentiens evidenter, certus est se non posse decipi 291.b
 assentire veris an facilius quam falsis 835.b
 Athesis laudatissimus flauius 11.b
 attrito imperfetus dolor 533.a pars pœnitentie 533.a fit contritio per sacramētum pœnitentie, & attritus, contritus 240.b 588.a
 ubi quid valeat 859.b
BAcharis sententia de certitudine 282.b
 balaam habuit spiritum propheticum sine gratia 269.b
 baptismus ianua omnium sacramētorum 72.a
 132.b fundāmentū fidei 93.a 132.b 173.b
 532.a fundāmentū euāgelice veritatis 173.a
 profēcio religionis Christianæ 111.a causa instrumentalis iustificationis 132.b 173.b loco circuncisionis institutus 70.a præceptus omnibus 64.a in præcepto etiam quibus non innotuit 67.a 111.a nemini negandus 174.b necessarius, etiam obtenta gratia 66.a
 117.a in re necessariis paruulis 64.a 70.b
 673.a adultis satis in voto etiam virtuali 64.a 67.b 68.b confert primam gratiam 245.a causat remissionē peccatorum 174.a
 omnia præterita peccata condonat 475.a
 482.a 514.a 592.a proficit ad salutem 174.a
 facit potentiores nostros actus 499.b interabilis 511.a 512.a non est signum perpetuae propitiationis, nec baptizatis est necessaria memoria ipsius ad remissionem peccatorum 685.a cœpit esse in præcepto à die Pentecostes 66.b quando cœpit prædicari 110.a ad quid institutus 110.b
 baptismus aquæ sine pœnitentia non iustificat adultos 309.b
 baptismus paruolorum semper fuit in ecclesia 174.b
 baptismus Ioannis non eiusdem efficacia cum baptismo Christi 686.a
 baptismi præceptum præcipuum 66.a
 baptismi præceptum & necessitatem indicant illa verba, Nisi quis renatus, &c. 64.b 674.b
 baptismi propositum, dispositio necessaria ad gratiam 111.a
 baptismi intermissio aliquando sine peccato 304.a

ba-

VEGAE PRAECLARVM DE IUSTIFICATIONE OPVS.

baptismi sufficientia 49.b solēnis promulgatio 66.b suscep̄to q̄, & quo requirat 298.
 suscep̄to non facta sufficit ad gratiam 238.b
 baptismi præceptum qui per peccatum mortale impleatur 859.b
 baptismi suscep̄to quo casu sit aut fiat peccatum mortale 859.b
 baptismum recepturi admonēdi 111.a non sufficiens ex culpa ministri, non propter hoc damnabitur 304.a
 per baptismum applicatur efficacia mortis Christi omnibus baptizatis 174.a
 baptizans puerum, potest habere certitudinem iustificationis illius 211.b
 baptizatus quilibet, iure diuino tenetur omnia mortalia confiteri 740.a
 baptizatus fit ē quis 240.a
 baptizati possunt credere sine formidine se esse baptizatos 313.a cogi possunt ad fidē servandam 132.b 133.a
 baptizati baptisnate Ioannis, tenebantur baptizari baptismio Christi 66.a
 baptizare seipsum nemo potest 304.b
 Beatitudo denarii diurni 707.a 789.a corona iustitiae 793.b hæreditatis retributio 708.b
 merces operum bonorū 694.a 783.b sumnum cominodum nostrum 427.a status omnium bonorū aggregatione perfectus 433.b 460.b est brauum 424.a est visio Dei & fructio 133.b est velut fructus bonorum operum 427.b omnem valorem nostrorum operum excedit 792.b haberin potest, nisi per obseruantiam mandatorum 429.b statim datur decadentibus in gratia, & sine reatu alicuius pœnae 701.a vna erit cunctis 348.a debita iustis 707.b 715.b
 beatitudo Christi, causa exēplaris nostræ 156.b
 beatitudo sanctorum non æqualis 336.b
 beatitudo nostra est finis intrinsecus iustificationis nostræ 158.b
 beatitudo qui sub merito cadat 809.a
 beatitudinis intuitu bene operari, & Deum diligere propter ipsam, licet 424.b
 beatitudinem Virginis, Baptista, Apostolorū, & aliorum multorum reuelauit Deus populis 455.a
 beatitudines à Christo designatæ explicantur à 459.a, vsque 469.a
 beati perfecti implent præceptum diligendi Deum quam nos 383.b
 benedictio presbyteri, sanctificationis traditio 615.a
 benedictione episcopi, remitti venialia 615.a
 beneficentia ex benevolentia oritur 378.b
 beneficia iustificatiōis, expressa in parabola filij prodigi 62.b 63.a b
 beneficia spiritualia nobis exhibentur propter Christū, & ab eius pendet meritis 43.a 46.b
 benignitas mentis remunerata in obstetricibus Pharaonis 402.
 bernardus pro incertitudine gratiae 233.b fensit, posse homines spirituales assequi aliquā certitudinē suę gratiae 318.b non negat meritum, quod gratiae non aduersatur 193.b non dicit necessarium nos credere nobis remissa esse peccata 213.b in quo distinguat veros pastores à mercenarijs 429.a

in Caluinum inuectio 645.b

candacis Reginæ eunuchus quod ad fidem per-

ductus 823.a b

canones pœnitentiales non noui 600.b

ca-

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

caritas plenitudo legis 731.b finis p̄cepti 116.b
 accidens quoddam creatū 165.b quoddam
 Dei opus 766.b perfecta virtus animi 167.b
 anima pulchritudo 344.b 623.a vita anima 173.a
 margarita preiosa 463.a Christiana
 iustitia 169.b fundamento religionis 628.a
 vestis nuptialis 169.b 700.a ignis & lumen
 311.a b donum Dei 187.b glutinum, quo
 Deo coniungimur 116.b 173.a amicitia in-
 ternos & Deum 168.b causa propter quam
 Deus nos diligit 168.b causa bonorum me-
 ritorum 116.b arx omnium virtutum 130.b
 apex omnium virtutum 480.b vita & for-
 ma omnium virtutum 130.b 623.a qua par-
 tem maior fit ceteris virtutibus 109.a tenet
 primatum in omnibus 116.b 130.a omnia
 dura, levia facit 103.b omnem languorem
 sanat 117.a extinguit delicta 130.a sequitur
 timorem diuinæ iustitiae 101.b non potest
 esse, vbi non est spes 181.b non potest nos
 facere gratios Deo, nisi quatenus gratia est
 169.b vt gratia est, potest augeri, et si non au-
 geatur vt caritas 170.a potest vocari gra-
 tia informans 170.b distinguitur ratione à
 gratia 169.b sola vere bene operatur 187.b
 qualiter hic ostendatur exactibus 241.b suo
 in genere perfecta in hac vita 415.b ignotior
 fide 284.a
 caritas pertinet ad nativitatem, quæ ex Deo est,
 augēdam 448.a est p̄ceptum generale 373.a
 sine adspiratione scribendum 170.b
 caritas infusa non prærequiritur ad implendū
 mandatum de diligendo Deum 118.b
 caritas potissima & perfectissima, quæ 837.b
 caritatis elegia 130.a b 173.a p̄cellentia 168.ab
 proprius effectus formalis 170.a
 caritatis & gratiæ officia 168.a b
 caritatem habens, cuncta habet 130.a 168.b se-
 fori assimilat August. 169.b
 caro potest defistere peccare 412.b non potest
 his fructibus, qui ex spiritu oriuntur, redi-
 dare 412.b medium locum tenet inter spi-
 ritum & malum 127.a
 caro Christi viuificatrix, sed non ex se 144.a
 145.a
 carum esse alicui 169.a
 castitas est munditia cordis 464.a signum di-
 unæ prædestinationis 464.a meretur gra-
 tiæ 186.b
 castitate deficiente, cetera nihil 464.b
 catechumenorum exhortatio 301.b
 cathari vnde dicti 285.a b 487.a
 catholicæ quibus in rebus cum hereticis con-
 ueniant, aut ab eis dissentiant 797.a & deiñ.
 catholicorum doctorum excusatio 640.a
 catholicæ qdnæ semp fuerit certissimum 798.b
 cauda hostiæ quarè offerenda in altari 444.a
 causa quarè Deus nos diligit 168.b
 causa quæ Patres mouit edere decretum de iu-
 stificatione 8.a
 causa delinquendi 24.b
 causa alicuius operis quis dicatur 28.b
 causa efficiens maius quid dicit, quæ merito-
 ria vel satisfactoria 146.b
 causa formalis denominationem tribuit 159.a
 causa formalis vna solùm vnius effectus 161.b
 causa finalis alicuius quid sit 157.b

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

certitudo aliqua gratiæ possibilis spiritualibus
 313.a
 certitudo gratiæ male colligitur ex certitudi-
 ne fidei 285.a non recte colligitur ex certi-
 tudine spei 287.a
 certitudinis etymologia 206.a
 certitudini moralis subesse falsum potest 319.b
 certitudinem fidei infusa afferentum duplex
 expositio 284.b 285.a
 certitudinem euidenter de gratia, nemo nostru
 potest assequi 211.b
 cessatio à peccatis, quid; 531.b 532.b propositu
 ea cœundi comprehendit 529.a 532.a
 Christus virtus Dei 163.a fundamentum iu-
 stitiae 180.b nostræ iustificationis & origo
 & consummatio 667. formaliter redemi-
 ptio nostra 163.b sacerdos secundum ordinem Melchisedech 142. mare & origo fon-
 tum 45.a viator vsque ad resurrectionem
 153.b legislator 365.a lator nouæ legis 618.a
 author & institutor sacramenti penitentia
 526.a solus dimisit peccata sine facramento
 570.a iustificauit Magdalena fine sacramento
 142.b iustificauit Paulum per suam huma-
 nitatem, & iustificat recipientes eucharistiæ
 149.a iustitia sua saluauit nos efficienter
 264.a meruit nobis tria p̄cipua ad iustifi-
 cationem 137.b meruit ex iustitia iustificati-
 onem nostram, & satisfecit ad condignum
 137.a b meruit sua morte resurrectionem
 & ascensionem nostram 155.a mortuus pro
 omnibus, sed non orauit pro beatitudine
 reproborum 39.a 49.b nemini suam da-
 mnationem absolutè reuelauit 504.b non
 exegit fidem Euangelij ante prædicatio-
 nem illius 90.b à penitentia suam doctri-
 nam auspicatus 99.a 488.a non recrucifigii-
 tur per peccata Christianorum, sed per se-
 cundum baptismum 512.a b quarè dicatur
 occisus ab origine mundi 41.a quarè non
 mortuus gratis 21.b quarè dicatur factus
 iustitia nostra, sapientia, & pax nostra 162.b
 163.a promissus solis Abrahæ & Dauidi sub
 iuramento 36.b 37.a p̄cipuum sanctis co-
 gnitionem pollicitus est 272.a venit ad p̄-
 ficiendum actus nostros 499.b quid obtu-
 lerit D E O 140.a quos appellauerit beatos
 457.b quæ vasa eripuit à dæmons 17.b sa-
 nauit spiritualiter, quos corporaliter 551.a
 tanto glorioſior, quanto plures liberauit
 157.b spe remunerationis labores crucis fu-
 stulit 425.b spe p̄mij homines ad virtutes
 accendebat 340.a secundum humanita-
 tem cōtulit vim regeneratiuam aquis 143.b
 inquitum homo quinque modis causa no-
 stræ iustificationis 139.b vt homo, potuit
 iustificare quantumlibet distantes 148.a ha-
 buit instrumentalem potestatem iustificandi
 omnes homines 142.a b habuit plenio-
 rem potestatem absoluendi quæ sacerdo-
 tes nouæ legis 142.b absoluīt ab omni cul-
 pa & pena paralyticum, latronem, & Ma-
 gdelanam 142.b habuit potestatem ad mi-
 racula omnia necessaria instauracioni mun-
 di 143.a habet plenam iudicariam potesta-
 tem 565.a habet absolutum & plenissimum
 dominum omnium rerum 140.a in iustifi-
 cationem nostram nō vtitur omnibus acti-
 onibus & passionibus suis 154.a
 christus omnes virtutes, quia oēs docuit 164.a
 christus nunc pars in singulis, futurus omnia
 in omnibus 264.a in quibus sit per virtutē
 258.a quem habitat per gratiā, habitat per
 fidem 258.b videbat cogitationes scriba-
 rum 145.a
 christus non confundit vocabula 116.a distin-
 xit venialia à mortalibus 614.a distinxit p̄-
 cepta à consilijs 359.b nunquam vocatus
 causa formalis 162.a formalis causanostræ
 iustificationis esse nequit 161.b 682.b
 christi beneficia in peccatores 676.b
 christi corpus nunquam potuit mereri 151.a
 christi mortis rei, qui indignè communicant
 394.b
 christi iustitiæ imputatio. Vide Imputatio.
 christo maior cura est iustorum, quæ nobis
 corporis 61.a nulla ægritudo incurabilis
 485.a nulla gratia facta in acceptatione hu-
 manitatis 141.a
 christiani grauiora merentur transgredientes
 Euangeliū, quæ Iudæi legem Mosaicam
 515.a
 christiana iustitia tria complebitur 133. 625.b
 christianismus quid comprehendat 628.b
 chrysostomus pro incertitudine gratiæ 233.a
 quid per vitæ certitudinē intellexerit 276.b
 venialia distinxit à mortalibus 616.b
 Circuncisio non ex Moysè, sed ex Patribus 22.b
 inter sacramenta veteris legis debet compu-
 tari 22.b
 in Circuncisione fuit data gratia per fidē 22.b
 Claves solis sacerdotibus collatae 529.b
 claudius Guill. defendit certitudinem sicut he-
 retici 282.b
 clemens, & ceteri coadiutores Pauli, potuerūt
 habere certitudinem suæ prædestinationis
 456.b
 clementia diuina necessaria 230.b
 Cognitus Deo quis dicatur 113.b
 cognitio cuiuscunque fidelis de Deo, satis ad
 amorem Dei 108.a
 cognitio nostri statu⁹ possibilis 312.a
 cognitio proprij morbi, initium salutis 13.
 cognitio veritatis non est absoluta in peccato-
 ribus 309.b
 collectatio quæ quibus vnde immineat 854.a
 comminatio Christi contra negantes ipsum
 500.b
 cōminatio prophetæ facilitis evacuata, quæ
 p̄penitentia humiliatio 494.a
 cōminatio illa, Nisi qs renatus fuerit, & simi-
 lis, indicant præceptum 64.b
 communicatio sancti spiritus alia à communica-
 tionis donorum ipsius 66.a
 communitio non statim p̄penitenti concedenda
 573.a
 communium morum vis quanta 858.a
 comparare se D E O, est bono accepto se pri-
 uare 422.a
 complacentia peccati est in dormiente 122.a
 compunctione lachrymarum, remissio peccato-
 rum 558.b
 conatus maximus minimè præceptus in man-
 dato dilectionis Dei 737.b

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

concilium Tridentinum Ecclesiam vniuersalem repræsentauit 9.b
concilium non facit propositiones catholicas ex non catholicis 10.b
concilij Tridentini authoritas 9.a
concilij Niceni authoritas inuiolabilis 676.a
concilia ad duo præsertim præsentia Spiritus sancti illustrantur 11.a
concilia generalia Ecclesiam vniuersalē repræsentant 646.b
concilia oīa leges de moribus sanxerunt 393.b
conciliorum causa triplex 8.a b munus 177.
conciliorum authoritas 675.a
conciliorum generalium authoritas 11.a
conciliatio locorum Scotti, quæ in certitudine gratiæ sibi videntur contraria 242.a
conciliatio Protestantium cum Catholicis in lib. arb. 32.a
concionibus de prædestinatione interserenda 477.a
conclusio illata ex vna de fide, & altera, euidente, certa est ex fide 289.b
conclusio potest esse certior præmissis 291.b
conclusio synodi Palestinae contra Pelagium, quæ qualis 799.b
concupiscentia est à Deo 613.a quarè vocetur peccatum 376.b
concupiscentia quæ nobis fit prohibita in illis verbis, Non concupisces 375.b 376.a
concupiscentia carnalis aliquandò incipit bonum 444.b qñ verè regnet in nobis 376.a
concupiscentia deliberata alienæ, lethalis 631.a
concupiscentia indeliberata venialis 631.a
concupiscentiæ victoria nobis prohibita, non pugna 376.a
concurſus noſter & diuinus neceſſarius ad operationes noſtras 525.b
concurſu diuino generali cur quantum debeamus 853.b 854.a
condenatur nemo niſi rarissime pro vno mortali 543.a
confessio instituta à Christo 526.b prædicta à prophetis, & ab Apostolis confirmata 573.a neceſſaria obtenta gratia 117.a non quotidie neceſſaria 576.b non ita neceſſaria ad reparationem lapsi, ac neceſſaria, & ante illam liberatur peccator à reatu poenæ æternæ 564.a 590.a via tutissima ad aſsequendum remissionem peccatorū 238.b 568.b soluit nexus peccatorum 573.a poenarum compendium est 576.b proſternendi hominis disciplina 598.b gloriæ exordium 482.b vocatur poenitentia 526.a pars sacramenti poenitentia 529.b
confessio sacramentalis 564.a
confessio noſtra adumbrata à Christo 570.a
confessio auricularis de iure diuino 567.a semper fuit in Ecclesia, sed non ante legem euangelicam 566.b 570.a
confessio latronis, aetius fidei 397.a aliquo modo meruit remissionem peccatorum 185.b
confessio generalis remittit mortalia obliterat 615.a
confessio omnis sine compunctione inanis 550.a
confessio publica non instituta à Deo 572.a
confessio publica de peccatis occultis non necessaria 576.b
confessio interior iure diuino exigit 571.b
confessio præcepta, satisfactoria 605.b
confessio peccatorum vacat omni culpa 403.a frequenter referenda ad Deum 571.a testimonium conscientiæ timentis D E V M 574.a
cōfessio venialium antiquissima, vtilis, sacramentalis, laudabilis 577.a 578.a
confessio omnium mortalium necessaria, non autem venialum 564.b
confessionis antiquitas, vtilitas, & necessitas 571.b
confessionis noſtræ multæ figuræ præcesserūt, & quomodo ille probant noſtram 566.b
confessionis sacramentum suscipiens vel peccat mortaliter, vel recipit gratiam 587.b
confessiōem mortalium semper exigit Ecclesia 615.a venialium nunquām exigit ecclesia 615.a
confessarij circa poenitentes qualiter se habere debeant 588.b
confirmati, mortaliter peccare non possunt 666.a
cōfigere cur quod nos oporteat ac deceat 854.a
confusio neceſſaria poenitenti 535.a
congregatio legitima in Spiritu ſancto 9.a
conjecturis nota, non ſciuntur 211.b
coniugem propriam amplecti, nullius delicti est 408.a
conscientia pura quandò sufficit ad ſolatium 255.b
confilia quæ ſint 360.b non ſunt mandata minima 356.b non ſunt præcepta 358.b licet implere tantum propter beatitudinem 428.a b intermittere nullum peccatum eft 632.a
confiliorum signa 359.b
conſtare fatis nemini potest, an ſe conuerat in Deum toto corde, vel faciat quod in ſe eft 292.a
conſtare nemini potest ſe ſucepiffe sacramentum aliquod 239.a
conſtitui ſuper decem ciuitates 345.b
conſuetudo Apostolica 174.b
conſuetudines & opinioneſ receptæ ab ecclesiâ 360.b
contactus per orationem, metaphoricus eft 147.a
contendere cum Deo quidſit 422.b
contradictio Luteri in operibus, & cum omnia peccata dicit mortalia 401.a.b
contritio quidſit 558.b vnde habeat virtutem ad iuſtificandum 589.a ſufficit ad veniam peccatorum 547.b appellatur ſatisfactio 593.a
contritio præcepta, eft ſatisfactoria 605.b
contritio pro perfecto dolore, in vſu apud antiquos authores 533.a
contritionem ita largè ſumit Scotus, vt ſe extendat ad attritionem 239.b
contriti omnes, liberi à reatu poenæ æternæ 590.a.b
cōuerſatio noua testatur ſpiritum ſanctum adueniente 319.a
confessio noſtra petenda à Deo 77.b

con-

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

conuerſio in Deum, ſine gratia ſtare non potest 292.b fine baptiſmo confert gratiam 304.b cōuerſio nullas veniae moras patitur apud Deum 553.b
conuerſio perfecta eft hominis cum D E O 302.b
conuerſio quæ quam vim habeat 809.a quæ, quod aut cuius fit meritoria 819.a cui potifimū acceptum ferenda 842.a vnde potiſſimum ac verè fit 843.b
conuerſionis perfectionem Deus magis attendit quam intencionem 557.a
conuerſionem peccatoris Deus imputat ad iuſtitiam 352.b
in conuerſatione bona à minimis quiske inchoat 345.b
in conuerſione Pauli nihil magis expreſſit ſcriptura, quam amorem Dei nimium 116.b
conuerſuntur ſemper melius illi, quibus Deus benignius ſuam gratiam adiuuātem imparatur 86.b
cooperationis nomen, coefficientiam designat 192.a
cooperationis noſtræ neceſſitas ad inchoādam iuſtitiam perſuerandum 479.b 678.a
cor bonæ fidei, exitus bonus 444.b
cor habet mundum qui eft in gratia 223.a
cor reproborum non capit humilitatem 458.a
cor conterere quid ſit 533.a
cordis nomine omnes vires interiores ſignificantur 464.b
cornelius ante baptiſmi cognitionem iuſtificatus, & antequam ad eū veniret Petrus 68.b 69.a aliquatenus meruit trahi ad fidem 69.a 88.a veram fidem habuit ante quam iuſtificaretur 625.b qui ad fidem perductus 823.a
coronanda qui ex paſtorali ſententia anima 818.b
coronas suas ante thronum mittere, quid ſit 866.a
corpus ſuum quis poſſit ſeruare lucidum 407.b
corectio fraterna eft in pcepto 65.b ad omne lethale ſe extendit, & ad omnes peccatores 489.a
Creatura nulla potest eſſe cauſa iuſtificationis principalis 145.b
creatura potest agere vbi non eft 148.a potest eſſe instrumentum Dei ad creationem 147.a potest eſſe cauſa acceptationis paſſiū 145.b
credere in Christum quid ſit 753.a
credere non valeamus ſicut tenemur 23.b
credere certò tenebantur remissa eſſe ſibi peccata, audientes hoc à Christo 213.a
creditu facilima quæ 831.b
crimine absque multi in hac vita, ſine peccato nullus 643.b
cruelitas ſignum reprobationis 463.b
culpa poenitentia curatur 496.b poſt contritionem qualiter maneat 592.a
culpa vſitata obligat mentem 524.a
culpa frequens frontem cordis atterit 524.a
culpam agnoscere, neque deflere, nihil peius 558.b
culpas quoſquemetuere debemus 233.b
cura corporis non eft prohibita 415.a

D AEmon princeps mundi 16.b curſicà Christo dictus 16.b
dæmon habet ius quoddam in hominem 15.a

dæmon habet potestatem duplicem in homines 16.b neutram in totum perdidit per adventum Christi, ibid.

dæmon non habet potestatem in animas Purgatorij 18.b

dæmon nullam habuit potestatem in electos manentes in ſu Abrahæ 18.a

dæmonis ſub potestate, tantum ratione originalis vel mortalis conſtituuntur 16.b

dæmones per vitia maximè coluntur 392.a

damnata ſequentia ex peccatis 58.b

damnata peccati mortalit 619.a

damnabitur minimè quis pro eo, quod nō fuit

in ſua potestate 304.a

damnatio nemini potest de lege absolute reuelari 455.a

daniel tradidit incertitudinem gratiæ 225.a

david caſtigatus à D E O, culpa dimiſſa 594.a

iuſtificatus ſine proposito formaliter inchoandi nouam vitam 547.a ſecutus Domini, quia custodiuit mandata 381.a ſeu rerus vltor ſuorum peccatorum 594.b prædestinatus excidit à gratia 437.a meruit veniam conuerſione peccati 185.b omnia Dei mandata custodiuit ante conspectum Berabea 267.b meruit veniam conuerſione peccati 185.b iuſtificatus ſine proposito formaliter inchoandi nouam vitam 547.a iudicium Domini quarè deprecabatur 410.a

david cur mandata Dei, iuſtificationes appellat 825.a

Debet, non ſemper pceptum requirit 104.a

debitum gratias agédi, gratiarum actione creſcit 139.a

debita poſſimus facere, quæ per opera ſoliuſ noſtri arbitrij poſſimus conſequi 195.a dimiſſa in baptiſmo peccata 301.b

decipi non poſſimus in euidentibus 292.a

decretum de iuſtificatione, ſumma diligentia conſectum 9.b ſuperat omnia antiqua de-creta 4. quatuor de cauſis ſancitum 5.a.b

approbatum à Paulo tertio 10.a

in decretibus contenta, non omnia de fide fuit 304.b

defectus aliquos nec ad veniale culpani imputat Deus 421.b

delectatio in peccatis admittiſſis, maximum ſcluſus 544.b

delicta nemo plenè ſcire potest, niſi D E V S 222.a.b

de delicijs ad delicias tranſire, imposſibile 466.a

denarius beatorum vnuſ 347.b

denominare non potest formaliter illud, quod non in eſt aliquid ſubiecto 162.a

D 2 de-

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

denominatio iusti absoluta est, non respectiva
 164.a.b requirit aliquid intrinsecum 164.b
 deprecatio iusti assidua multum valet 491.b
 descriptio iusti, certi de sua gratia 313.b
 desiderium beatitudinis, signum prædestinationis 462.a.b
 desiderium proficiendi in iustitia, signum prædestinationis 461.b
 desiderium viuis, præparatio mansionis 335.b
 desperatio pugnat ex diametro contra misericordiam diuinam 500.a
 desperata sunt ei omnia, qñihil sibi deesse putat 256.a
 detestatio peccati necessaria ad reparationem lapsi 532.b
 detestatio peccatorum secunda pars sacramenti penitentiae 532.b est contritio 533.a fine dolore satis ad gratiam 561.b instantanea satis ad reparationem lapsi 553.a potest stare sine proposito inchoadi nouam vitam 546.b quibus sit in præcepto 538.b
 detestari actu peccata supra omnia odibilianō necessarium 559.b
 deus ad impossibilianō hortatur 399.b adiuuat ad bona opera 405.b 426.b habet gratos omnes bonos 434.a impartiit generi humano innumerabilia beneficia 40.a.b liberrimè quæ sunt extrā facit 35.b ad quæ nos voluerit sub præcepto adstringi 360.a.b ad suam gratiam neminem admittit, nisi propter Christum 40.a 137.a misit filium suum tempore plenitudinis 33.a amat eximiē filium suum etiam vthominem 40.a aduentū sui ad iudicium plurisigna dedit, quām aduentū per gratiam 246.b affumpit humanam naturam, vt nobilitaret nostra opera 46.b factus homo, labores quarē pertulerit 426.b
 deus amator nimius hominum 116.a 495.a nimius amator suorum 40.a animam fornicantem expectat 494.b ad trium syllabarum vocem tria crima relaxauit Dauidi 493.a.b animas nostras quarē sanctificet 52.a compensat mala culpæ malis poenæ 14.b confert dona & virtutes dispositionis 80.b dat gratiam facienti quod in se est 69.a 88. 189.a 522.a 551.b exigit à nobis viam iustitiae, vt nobiscum maneat 391.b non quæ omnes inhabitat 332.a est in aliquibus per virtutem, in quibus non est per gratiam 258.a fit procūl à nobis, nobis nescientibus 220.b facile reconciliatur 549.a aliquando implacabilis quo ad peinas temporarias 520.b author non est eius, cuius vltor 29.a
 deus solus causa principalis nostræ iustificationis 135.a neminem adulorum iustificat sine actu ipsius 81.b 206.a multo magis iustificatiōem nostram in gloriam suam ordinavit, quām suapte naturas ordinata 157.b
 deus merces æterna iustorum 423.b non sine præmio diligitur 429.a operibus iustorum pollicitus est magna præmia 402.a deus non impartitur gratiam vel negat, nisi iuxta præsentia merita 452.a non imputat ad culpam, quæ semel condonauit 226.a
 non reuelat communiter, quæ ex fide possunt esse certa 245.b potest reuelare cuius suam prædestinationem 455.a reuelauit aliquibus suam gratiam 245.b reuelasse plerisque suam perseterantiam credendus 308.a testimonium suum quadrupliciter notum facit 253.a
 deus non exigit, nisi quæ præcipit 563.a non præcipit, nisi quæ moraliter possunt innescere 263.a præcipit, quæ non possunt ex fide nobis esse certa 245.b non exigit in suis præceptis exactam certitudinem 293.b nunquām requisuit impletionem suorum mandatorum ex gratia 388.b nunquām quenquam omnibus suis fauoribus destituit 522.a 523.a
 deus potuit communicare sacerdotibus potestatem excellentiæ humanitatis C H R I S T I 586.b potuit gratis donare delicta 35.a potest remittere peccata & non acceptare ad gratiam 52.a 137.a prohibuit Apostolis prædicare Euangelium in Asia 524.b
 deus operatur, homo cooperatur 78.b operatur omnia in omnibus, non tamen credit omnia in omnibus 386.b vocationes & illuminationes sine nobis operatur 85.a offenditur quibusdam sceleribus magis quām alijs 334.a qua ratione offendatur præceptis secundē tabulę 638.b parauit penas non propter iustos, sed propter rebelles 366.b
 deus non dicitur causa peccati 28.b 678.a nullum malum relinquit impunitum 14.b 612.b propter opus malum nunquām reuocaret supplicij sententiam 403.b
 deus vocat peccatores diuersimodè 84.b recipit aliquos ad gratiam ante pœnitentiam 89.a quarē voluntatem nostram non expectet 80.b quarē terribilis in consilijs 524.b vindicat iratus in filios perditionis, in filios autem gratiæ propitiis 642.b
 deus quandō quempiam induret 521.b quandō diuidat lucem à tenebris 319.a
 deus præsentia, non futura iudicat 436.a potest sciuisse & voluisse ab æternō opposita eorum, quæ de nobis sciuit & voluit sine sui mutatione 477.a
 deus perfector in bonis operibus 474.b ad quæ nos voluerit sub præcepto adstringi 360.a.b
 deus quomodo peccatores ad pœnitentiam alliciat 798.a
 dei sanctitas 406.a pietas erga homines 554.b potentia 794.a
 deo in nostris operibus qualiter cooperamur 28.b
 D E O soli nota esse decet, quæ ipse solus operatur 246.b soli competit natura aliquem iustificare & beatificare 148.b
 deo quibus de rebus à nobis gratias agi oporteat 853.b
 deum diligere ac debemus, non valimus 23.b quis ex totō corde, mente, anima, & voluntate eum diligat 380.b

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

Diem iudicij non expedit nobis scire 246.b
 differentia legis & euangeli 661.a
 differentia legis & euangeli timor & amor. 367.b. legis & euangeli, iustitiae operum & iustitiae fidei 662.a
 differentia pacis & belli, ciuitatem D E I & diabolus facit 465.a
 differentia inter intellectum & voluntatem qualis 841.b
 difficultas de peccato in Spiritum sanctum, omnium difficilima 502.b
 difficultas resurgendi à peccatis, vnde procedat 523.b
 dilectio affectum magis quām actum denotat 378.a maius quid est, quām voluntas moriendi pro Deo 119.a
 dilectio Dei pœnitentia virtualis 115.a. 117.a. votum virtuale baptismi 68.b. causa iustificationis 190.b. causat detestacionem peccatorum 106.b. ad iustitiam disponit diuersis rationibus 106.b. necessaria ad nostram iustificationem 109.a. ad omnia præcepta diuina se extendit 114.a. ad pœnitentiam requisita, minus perfecta est, quām ea quæ sufficit ad gratiam 118.a
 dilectio Dei prior dilectione nostra 108.b. magis nos Deo vnit, quām fides 779.b. tollit omnem culpam 130.b. tollit originale 112.a. subiacentem peccato lethali obliuione humana liberat 112.b. discernit inter filios regni & perditionis 463.a. ignorantiam vincibili, inuincibilem facit 114.a. in hereticis nō pertinet ad placidū Deo 114.a. iustificare non valet perseverātem in complacentia peccati 115.a
 dilectio Dei vera non est in peccatoribus 113.b. non est sine caritate 118.a. vera & fides in quo differant 114.a
 dilectio Dei quæ non est necessaria ad iustificationem 542.a. quæ sufficit ad remissionem mortale, & quæ non sufficit 115.a
 dilectio vera Dei 114.b. 382.b
 dilectio Dei super omnia qualis 109.a.b.
 dispositio est ad iustitiam 107.a. difficultior pœnitentia 117.b. non indiget prævia caritate 118.b
 dilectio D E I toto corde sufficit ad gratiam 468.a
 dilectio Dei & proximi, propria virtus piorum 625.b
 dilectio qua Deo volumus omnipotentiam, non sufficit ad gratiam 115.
 dilectio Dei super omnia, quid 836.a
 dilectio Magdalena bona 403.b
 dilectio proximorum sola non satis ad iustificationem 261.b
 dilectio inimicorum nobis possibilis 369.a
 dilectio temporaria nō repugnat æternō odio, neque econtrari d 451.a
 dilectioni D E I promissa remissio peccatorum 499.b
 dilectionē D E I solus Deus donat 106.b. 107.a
 dilectionem Dei super omnia habentes rariores quām pœnitentes 118.a
 dilectiones proximorum possunt in nobis esse
 solū cum gratia gratis data 261.a
 diligendo Deo quām fit necessaria gratia 836.a
 diligere Deum ex toto corde 388.b
 diligere Deum, Dei donum esse 837.b
 diligens Deum super omnia, implet præcepta 116.b
 diligens Christum, nō potest facere quod displiceat Christo 114.b
 dimittere peccata quomodo fit solius D E I 586.b
 dionyſij sententia de incertitudine gratiæ 270.a
 dionyſij Cisterciensis opinio quādam de gratia gratum faciente confutatur 857.b
 discipuli CHRISTI potuerunt certi esse de sua prædestinatione 456.a
 discrimen passionum martyrum & hereticorum 468.b
 discrimen subtile inter dimittere & remittere 604.b
 dispositio alterius interior nemini potest constare per fidem 211.b
 dispositio melior impetrat maiorem gratiam 129.a
 dispositio ad gratiam, num sequatur, an antecedat gratiam 812.b
 dispositionis ad gratiam nomen inuisunt hereticis 75.a. 679.b
 dispositiones reconciliationē præcedunt 679.b
 dispositiones ad gratiam dona sunt Dei, & ei, & Christo principalius tribuendę 78.a. 194.b
 dispositiones nostræ requisitæ ad nostram iustificationem 206.a causa sunt gratiæ, & eam præcedunt 190.b. 679.b. non sunt meritoriae ex condigno gratiæ 593.b
 dispositiones ad gratiam, quales aut quid sine 819.b. 820.a
 dispositiones quibus se peccatores disponunt, efficaciores ad gratiam quām orationes iustorum 189.a
 dispositionum ad gratiam efficacia à Christo 46.b. 680.a
 distinctio vera primæ tabulæ à secunda 379.b
 distinctio dilectionis secundum præsentem iustitiam & secundum æternam prædestinationem, non est noua 436.a
 distinctio quæ cur vbi diligenter aduertenda & intelligenda 797.a
 distinctio timoris in filiale & seruilem antiqua 99.a
 distinctio inter dignum & condignum ocioſa 782.a
 doctor Subtilis non negauit gratiam specialis auxiliij 107.b
 doctor Subtilis nō vocat merita gratiæ ex congruo dispositiones, quæ non sufficiunt ad eam obtinendam sine sacramento 240.c
 doctores mierendi verbo sunt vbi dupliciter 194.a
 doctorum Scholasticorum authoritas 234.b
 deus beatitudinem Virginis, Baptiste, Apostolorum, & aliorum multorum reuelauit populus 455.a
 deum ad nullius iustificationē obligari 798.a

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SE QVENS ANDREAE

deum iustè nos omnes ob crimen originale
 damnare posse 798.b
 deum ex viribus naturalibus diligere an quis
 possit 836.b.837.a
 Diabolus à calumniando nomen habet 464.
 b. habet potestatem mortis 17.b. non
 tenendo nos possidet, sed tentando perse-
 quitur 17.a principes mundi huius, qua-
 ré à Christo dictus 16.b
 diaboli officium, lèdere creaturem 504.a
 diaboli cauernæ, corda iniquorum 17.a
 dies iudicij ignotus 246.b
 diuitiae saturari nō possunt 461.a
 diuitia itercora appellantur 416.b.420.b.
 Doctòr, cognomento Subtilis, quid de possi-
 bilitate dilectionis Dei senserit 836.b.837.a
 doctrinæ totius de iustificatione summa 14.a
 doctrinæ de gratia & libero arbitrio certissima
 via qua 826.b
 dogma de fide sola, cum lumine naturali pu-
 gnat 745.b
 dogmatis eiusdem assignari possunt diversæ
 rationes & plures 183.a
 dolor pœnitentia comes 562.a
 dolor necessarius ad baptismum 534.b. necef-
 sarius ad iustificationem 558.b
 dolor maximus, necessarius 559.a. intensior
 quam à peccatore possit praetari, non exi-
 gitur 551.b
 dolor meritior de congruo primæ gratia,
 secundum Scotum 240.b
 dolor de peccatis quid 561.b
 dolor de peccatis verus, virtuale propositum
 550.b
 dolor de peccatis, est actus necessarius 561.a.
 perfectus actus caritatis 560.b. quando per-
 fectus 560.b
 dolor de peccatis, quatenus sunt offense, qui-
 bus necessarius 560.a
 dolor de peccatis virtute maximus 559.b. qui
 sufficiat ad gratiam 559.b.560.a
 dolor quis quantoperè Deo sit gratus 797.b
 dolorem pœnitentis, qualè esse oporteat 858.b
 dolore quo quidquomodo mereatur 810.a
 dolere de peccatis propter Deum non suffici-
 mus 23.b
 dolor de peccatis in generali fati ad reconci-
 liandum 560.b. fine actuali dilectione D E I
 fati ad veniam impetrandam 560.b
 dolor aliquis de peccatis requiritur nè pon-
 tur ob ex baptismio 240.a
 dolor minor quam necessarius, sufficit quan-
 doque ad gratiam 562.a
 dolere oportet magis de peccatis quam de
 alijs malis 559.b
 dona omnia in Christo perfectissime 143.a
 dona Dei sunt prædicata ab Apostolis 276.b.
 sunt sine pœnitentia 486.a.793.a
 dona spiritus sancti spectant ad Christianam
 iustitiam 171.b
 dona quæ participamus, sunt à Christo 45.b.
 impartiuntur ad reconciliandum 52.a
 Dubius in fide, infidelis est 247.a
 dubium de fide quando est 301.b
 dubitare, differt à formidine sive hæfitatione

271.a. medium locum tenet inter fidem &
 opinionem 271.a
 dubitare de aliqua parte huius decreti nefariū
 & stultum est 10.a
 dubitare de remissione peccatorum non iu-
 bent catholici 271.b
 dubitare de sua iustificatione, non est dubitare
 de verbis Christi 213.a
 dubitans se habere gratiam, nō dubitat de Dei
 promissis 206.a
 duritia cordis, reprobationis signum 460.b

F Brietas peccatum est 642.a
 Ecclesia à vulnere lateris Christi ædifica-
 ta 153.a
 ecclesia nunc foror, nunc sponsa, nunc filia,
 nunc mater vocatur 332.a. orat pro bla-
 phemantibus 505.a. proficit in tribulatio-
 nibus 342.b
 ecclesia distinxit semper venialia à mortali-
 bus 615.a. docuit semper reparationem
 lapsi 495.b. captiuitatem nostram credit
 semper 15.b. errare nequit in conciliis
 675.b. credebat certa ijs, quæ definita sunt
 in conciliis antequam definierentur 646.b.
 nunquam sua membra credidit parvulos
 non baptizatos 70.b. tenuit semper par-
 vulos baptizatos decedentes ante ætatem
 adultam saluari 174. profitetur remitti
 omnia peccata baptizatis 174.a. omnes
 martyres credit beatos 309.a. quos vt mar-
 tyres colat 309.a
 ecclesia nunquam adstrinxit aliquem ad cre-
 dendum suam iustificationem 212.a. nun-
 quam requisiuit à peccatoribus certam ali-
 quam intentionem 556.a. posset diffinire
 satis esse instantaneam pœnitentiam ad gra-
 tiam 555.b. tradidit incertitudinem fidei de
 gratia 225.b
 ecclesia nostra descendit à cælesti Hierusalem
 338.b
 ecclesia militans, fideles & sancti viri huius
 mundi 316.a
 ecclesia potest ad sanctiendum leges 690.b
 in ecclesia quidam sunt præstantiores alijs
 331.a
 Effectus vocatur aliquiandò nominibus causa-
 rum 376.b
 effectus vnius tantum est vnicus causa formalis
 161.b
 effici ex solis viribus naturalibus quid vnde
 nequeat 824.b
 Egere gloria D E I omnes, quid sit 798.b
 Electi sunt filii lucis & Dei 18.b. ante passionem
 Christi eguerunt redemptore 17.b
 electi in sinu Abrahæ, soli pœnæ danni erant
 obnoxij 18.b
 electi qui fuerunt certi de sua prædestinatione
 455.a
 electis bona terrena quarè negantur 468.b
 electio bona, à bona superueniente intentio-
 ne, non potest deprauari 427.a
 eleemosyna medicina peccatorum 230.a.b. ab
 omni peccato & morte liberat 463.a. com-
 paratur oleo 261.b. quid continent 481.a
 ele-

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

eleemosynarum vis quanta 822.a.823.a
 eleemosynis & fide delicta purgantur 302.b
 elias certus de sua prædestinatione 455.b
 elisæus non habuit spiritum sanctum abun-
 dantiis quām Elias 330.a
 Enoch aliquandò non placuit Deo 642.a
 Episcopiligi & soluendi potestatem fusci-
 piunt 527.b
 episcoporum authoritas 645.b
 Error Origenis 462.a. Armenorum 22.a. Vui-
 clefi 610.a
 erroris Ioan. Hus absurditas 445.a
 error de certitudine gratia, affinis errori Ca-
 tharorum & Begardorum 285.a
 error non habet tantas vires, ac veritas 309.b
 errores sex damnati in concilio 486.b
 errores damnati in hoc decreto, & in quatuor
 prioribus concilijs 6.a.b
 errores noui cogunt Patres in concilia 6.b
 errores contra sacramentalem confessionem
 564.b. contra absolutionem sacerdotalem
 580.b
 Essentia diuina, causa exemplaris omnium cre-
 aturarum 156.a
 Euangelium est bona annuntiatio 490.a. gra-
 tiam & merita Christi comprehendit 662.a
 a. non est promissio absoluta vita æternæ
 364.b
 euangelij prædicatio cur non computetur in-
 ter instrumentales causas gratia 686.a
 eucharistia confert primam gratiam 276.b
 584.a
 eucharistiam dignè sumenti probatio necessa-
 ria 212.b
 evidentia exuperat fidem in claritate 290.b
 evidentia quæ quam vbi vim habeat 831.b
 evidentia summa, alia à non summa 291.a
 Excæcare quos Deus dicatur. 834.b
 ex, causam notat 190.b. aliquadò cooperatio-
 nem significat 751.a. quid apud Paulum de-
 notet 751.a
 experientæ posse subesse falsum 292.a
 experimentum est fallax 235.a
 experimentum certum gratia non satis ad cer-
 titudinem 285.a
 expositi cap. Debitum, & cap. Apostolicam
 304.b

F Acere & proponere differunt 550.b
 facere quod in nobis est quid sit 563.a
 faciens quod concessum est sibi, non pec-
 cat 407.b
 falsitas imbecillis 434.a. nunquam sibi con-
 stat 597.b
 falsum neque scibile, neque visibile 206.a
 falsum esse nequit, quod spiritus nobis testifi-
 catur 217.b
 Felicitas comprehesorum omnem veritatem
 ab spiritu sancto erudiri 264.b
 felicitatis duo gradus 496.b
 Fideles omnes membra Christi 258.a. non vi-
 Christum agnoscunt 79.a
 fideles peccatores membra Christi 172.b
 fidelis quicunque potest ex ignorantia pecca-
 re absque fidei iactura 248.a
 fidelium diuersitas figuris præfigurata 332.a
 fidelium salutem posuit D E VS in potestate
 sacerdotum 580.b

fides aliquo modo meretur iustificationem
 186.a. meretur gratiam bene operandi 187.
 b. ante opera debet lucere 396.a. incipit ope-
 rari per dilectionem 620.b. bonæ voluntati-
 tis & iustæ actionis genitrix 180.a
 fides depositum est creditum pastoribus 6.a
 fides à diuina gratia excitante 89.b

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

fides lege præceptum opus 774.b. formatur
per gratiam 730.b
fides quæ impletat caritatem 187. b. quæ oēs
saluos facit, est vna fides Christi 202.a
fides quæ sit, cui scriptura iustificationem tri-
buit 735.b
fides, quæ visitatio theologis 728.a
fides sola interdūm sufficit ad gratiam 181.b
Sola nemini satis est ad consequendum re-
gnū calorum 392.a b. 623.b
fides potest esse in dormientibus 629.b. potest
inueniri sine caritate 622.a
fides mediatoris statim post lapsum necessa-
ria 36.a
fides CHRISTI inculpabiliter ignorari potest
94.a
fides Christi explicita in præcepto omnibus
94.a
fides euangelij omnibus est in præcepto 95.a
fides diuina latitudo patet quām catholica 209.a.
in quo distinguatur à catholica 217.a
fides theologica habitus est & actus 629.b. po-
test præcedere omnem humanam fidem
91.a
fides catholica, est alia à fide, cui nō potest sub-
esse falsum 217.a. est solum de obiecto com-
muni & catholico 303.b
fides humana à theologica sciungitur 90. a.
minùs certa quām infusa 321. a. quandoquè
opinio, non semper 209.b
fides nostra infallibilis, sicut Deus ipse 90.a
fides animæ, anima & vita 396.a. 627.b
fides iustorum bona 403.b
fides peccatorum non est viva 623.b
fides de iustificatione, non sufficit ad iustifica-
tionem 247.a
fides cui sacræ literæ tribuunt iustificationem
92.a
fides recta nō rectificat sine caritate 107. a. non
satis est ad sumendam eucharistiam 394.b
fides vnius Dei, & est, & fuit semper commu-
niter necessaria 97.a
fides formata non est in peccatoribus 257.b
fides sola formata non est efficax 731.a
fides omnis informis non est ociosa 731.a
fides infusa est habitus permanens 166.b. non
potest nobis constare nisi per fidem 284.a.
non constat habenti, nisi probabiliter 241.
b. & in iustis & in peccatoribus potest esse
728.a. non potest docere quæ sint reuelata
321.b. ad quid datur nobis 321.a
fides sua infusa nemini satis certa 284.a
fides implicita, pluribus ad iustificationem sa-
tis fuit 737.b
fides disponens ad iustitiam 180.b
fides disponens ad iustitiam, neque habitualis
neque formata est 92.b
fides iustificans quæ Paulo 737.a
fides aliquādō ponitur pro fidutia 265.b. 724.
a. aliquādō est idem quod fidutia 628.b
fides ad falsum non potest concurrere 217.b
fides & spes infuse sunt dona à gratia distinta
52.b
fides, spes, & timor s̄pē inueniuntur in pecca-
toribus 124.a
fides explicita alicuius supernaturalis, non est
requisita ad iustificationem 92.b

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

aptissimum medium ad consequendum
fidem 628. b
fidutia piorum modesta & minimè arrogans
787.a
ad fidutiam satis est probabilis persuasio affe-
ctionis quod cupimus 275.a
filius Dei propter iustificationem nostram af-
sumptus humanitatem 681. a
filius prodigus veniam meruit 185.b. inuenit
misericordiam absque proposito mutandi
nouam vitam 547.a
filij mysticæ opera sunt 233.b
filij Adæ quo modò vocamus & filij diaboli
51.b
filij Noe liberati propter parentem 341.a
filij Israel habebat iustum bellum contra Pha-
raonem 374. a
filij iræ naturæ qui 14. b
filiatio naturalis, exemplar adoptiæ 156.a.b
finis est caput virtutum moralium 480.b
finis incarnationis instaurare omnia 143.a
finis prædicationis Christi, prophetarum, &
apostolorum 427.b
finis omnium legum auferre peccatum 96.b
finis præcipius in quæ peccatores respicere
debent in sua conuersione 426.a
finis ultimus tripliciter potest confitui in ho-
nis temporalibus 429.b. qualiter potest con-
stitui in beatitudine 429.b
flagella metuentes, æterna supplicia perhor-
refcant 202.a
fletus poenitentium quis, quām sit vehemens
& efficax 844.b
fletus quis quam habeat vim 817.a
forma quæcumque sufficit ad denominatio-
nem formalem cōcretuam sibi correspon-
dentem 161.b
forma absolutionis consueta in ecclesia, anti-
qua, conueniens, & à nemine variata 528.b
forma sacramentalis veritas 589.a
formido assensuum nostrorum vnde procedat
218. b
formido de peccato lethali, repugnat certitu-
dini gratie 232.b
formidare iusti de sua perseuerantia quarè de-
beant 433.b
fortis non est, qui metu pœnatum péricula
subit 104.a
fortitudo falsa morientium pro hæresi 309.b
310.a
fortitudo gentilium, aut Christianorū, vnde
799.b
forum misericordiæ hic 573. b
fructus Dei ab herba incipit 326.a
fructus passionis CHRISTI nemo expers
50. b
fructus spiritus non sunt peccata 399.a
fructus spiritus & opera carnis inter se distant
401.a
fructus bonorum operum 404.a
fructus digni virtutum 404.a. digni pœnitentia
595.b
Galata legem & euangelium simul vole-
bant obseruare 366.a
galea salutaris, spes, caritas, vel pruden-
tia 480.b
gehennæ cruciatus inferni 614.b

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

gratiadiuina non extenuatur propter merita beatitudinis ex condigno 194.b
gratia prima per absolutionem confertur aliquando 582.a.588.a.datur martyribus quando habent vulnera lethalia 122.a
gratia excitans liberum arbitrium, tenet principatum in meritis 202. a. sèpè præcedit tempore infusionem gratiæ iustificantis 202.b
gratia adiuuans semper habet effectum immediatum ad quem datur, non autem excitans 86.a. quanto plenior, tanto & nostra conuersatio maior, non sic autem de excitate 86.a. necessaria omnino ad conuerzionem peccatoris, non ita excitans 84.a 677.b. subiacte nostræ libertati, non autem excitans 84.b.677.b
gratia præueniens, principium nostræ iustificationis 201.b. absque ullis meritis conceditur 75.b.86.b.197. a. ad iustificationem ordinatur, non econtrari 201. b. in genere est omne, quo trahimur ad gratiam: in specie autem, concursus specialis D E I 83.a. b. non est aliquis habitus infusus, sicut gratia iustificans 201.a
gratia gratumfaciens est caritas 478.a. operans & cooperans dici potest 60.b. ad quæ præcepta requiratur. 388. b
gratia gratumfaciente formaliter iustificamur 31.b
gratia iustificans, terminus nostræ iustificationis. 201. b. non est gratia præueniens 201.a
gratiasanans est auxilium D E I, adiuuans voluntatem 478.a. b
gratia iustificationis non est summe gratuita 194. b. neque fidei, neque operibus nostris præcedentibus ipsam, debetur 185. a. quomodo sit indebita 194. b. non potest dici merces nostrarum dispositionum 103. a. potest contingere non prædestinatis 432.a. tripliciter accipitur 796.b
gratia, qua iustificamur, comprehendit sub se gratias gratis datas 477.b
gratia ideo vocatur, quia gratis datur 184.a
gratia gratis data, necessaria ad dilectionem Dei 108.b
gratia diuina egemus ad castitatem seruandam 386.a
gratia specialis ad perseuerandum, non fuit necessaria in statu innocentiae 473.b. necessaria iustis ad perseuerandum 470. a.473. a. 479.a
gratia auxiliij specialis, necessaria est iustificatis ad impleendum mandata 372.a
gratia Dei 255.b
gratia Christi, gloria D E I 41.a. gratia capitis 143.b
gratia fidei antecedit omnia merita 161.a. in quibusdam sufficit ad obtinendum regnum celorum, in quibusdam non 200.b
gratia baptismalis expellit omne peccatum 239.b
gratia inchoandi & perseuerandi, non secundum merita nostra datur 157.a
gratia miraculorum perfectissime fuit in Christo 143.a
gratia gratumfaciens, quid sit 797.a
gratia gratis data, quid 797.a
gratia gratumfaciens, & gratia gratis data, qui aut quomodo differant 797.a
gratia quæ sit ad iustificationem necessaria 824.b.825.a
gratia prima num' cuiquam sine sacramento & merito obtingat 812.a
gratiæ DEI præcones qui quales 850. b. 851.a
gratiæ diuinæ commendatio 853.a
gratiæ necessitas ad bene operandum, qualis 849.a. b
gratiæ Christi imminensitas 329.b
gratiæ CHRISTI, & gloriæ DEI nondetrahit sancta Synod. sed hæretici 718.b
gratiæ membrorum Christi 61.a
gratiæ spiritualis communicatio est occultissima 232.a.735.b
gratiæ operantis & cooperantis distinctio 81.b
gratiæ particulares sunt extra legem communem 255.a
gratiæ vocantur in scriptura beneficia gratuitò exhibita 83.b
gratiæ DEI nulla iustitia præuenit 197. a. nemo habere potuit ex naturalibus aut per legem 14.a.257.a
gratiæ iustificationis nemo perdidit, nisi propter transgressionem vel omissionem præcepti 64.b. debetur ex congruitate bonis præparationibus peccatorum 194. b
gratiæ gratumfacientem non requiri ad cuiuscunque præcepti impletionem 857. a.²
gratiæ primam nemini dari secundum merita sua 799.b
gratias quas quomodo aut mereri aut non mereri possimus 821.a
gratis iustificari quarè dicimur 185.a
gratis fieri aliquid apud latinos 184.b
gratuita vt distinguuntur contra naturalia 24.a.b.
gratuita peccatorum iustificatio quantopere Dei bonitatem commendet 797.b
gratuiti rationi solùm repugnat ratio debiti 192.b
gregorius pro incertitudine gratiæ 233. a. b. habuit certitudinem de sua gratia 468.a. non perdidit certitudinem in vita pastorali 468.a
gregorij expositio in illis quæ de certitudine loquitur 277.a.b
Gustus cognoscit dulcedinem, & non causam dulcedinis 283.a
H Aberi à D E O, quidquid habeamus boni 852.b.
habitus solùm concurrit ad ea, quæ continentur sub ratione illius formalis 321.a
habitus descriptio, seu quale quid habitus sit 857.a
habitus demonstrari non posse 241.b
habitus nostri non omnino nobis ignotus 311.
habitus infusi sunt supernaturales 211. b. per solam fidem innotescunt 284. b. necessarij ad opera præcellentia 309. b. simil infunduntur, & nunquam unus sine alio 241.b
habitus supernaturales ignotiores quæ naturales 311. a. infusi suadet ratio natura lis

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

lis 167. b
habituum infusorum nobis certitudinem non possimus habere 167.b. 168.a. 211.b. 238.a
Hæretis Caina 496.b
hæreses vnde orientur 450.a
hæreses de arbitrio humano, quæ quæ sint diuersæ 850.b
hæreticus quis sit 624.b
hæretici ritè baptizare potest 300.a
hæretici dominantes paupertatem 358. b. damnates proprietatem temporalium 358. a. negantes ecclesiæ potestatem fanciendi leges 690. b. negantes originale 19. b. 673.b
hæretici non sunt omnes peccatores 624. b. habere se putant certitudinem de sua gratia 205.b
hæretici & infideles volunt sèpè Deo in omnibus obedire, & in nullo disperdere 114. a
hæretici quomodo non fuerunt ex nobis 448.a
hæretici nostri temporis perniciosores antiquis 4.
hæretici feriendi merito anathemate & morte 646.a.719.b
hæreticorum ingenium 569. b. consuetudo 418.b.432.b.450.a.451.a.
cum hæreticis conueniendum non est neque in pocolis 285.a
hermagoras pater fidei Tridentine 11.b
Hieremias caruit perpetuo mortali 417. a
hieremias reuelata sua prædestination 455.b
hieronymus pro incertitudine gratiæ 231. a. 273.b. 274.a
hieronymus confilia à præceptis distinguit 359. a. b. venialia à mortalibus distinxit 615.b
hieronymi sententia de potestate vitandi omnia peccata 656.a
hieronymus Angestus qualis 282. b
hieronymi quanta authoritas 827.a
hieronymum esse fortissimum ecclesiæ antefigianum 853.a
Homo non potest mereri alteri primam gratiam immediate 72. a. 174. b. non potest viuere sanctè, nisi sit sanctus 201. a. potest declinare à malo & facere bonum 408.a. potest esse sine peccato 407.b.650. a. peccare & non peccare potest 27. a. 368. b. peccat aliquando ignarus 227. a. 228. a. potuit in statu innocentiae seruare mandata, credere, diligere, &c. 23. b
homio expoliatus in gratuitis, & vulneratus in naturalibus 24.b
hominis summa iustitia, quidquid habet, credere se à D E O habere 486.a.657.b
homines sancti plerunque faciunt miracula 143.a
hominum peccatorum tria genera 492. b
Humanitas Christi, organum diuinitatis 143. a. dignificanda maxime 144. b. est multipliciter causa iustificationis nostræ 146. a. b. potest Deo seruire ad quantancunque distantiam, etiam fine operatione præ-

lia 147. a. b. 148. a. non potest peccare quandiu manet unita verbo 141. a. fuit instrumētum diuinitatis ad miracula 143.a
humanitati Christi concessa facultas creandi gratiam 147. a. concessa est omnipotencia respectu aliorum à se 147. a

humanus dies quis sit 228.b
humana imbecillitas quanta 798.a
humana iustitia, quomodo sit iustitia 420.a. b.421.a

humilitas margarita Christianorum, & signum diuinæ prædestinationis 458. a. sola gratiam inuenit in oculis pietatis 234. a. 265.b
humilitas vera 247.a
humilitatis opera 458.b
humilitate condenda omnia bona opera 482.a

Hypocris quid sit 379. a
hæretici antiquissima, fidem solam ad salutem sufficere 737.b
hæretici sepultam Luterus in lucem reuocauit 738.b

hominum peccatorum tria genera 492. b
hæreticorum malleus Augustinus 231. a
Acob certus fuit de sua prædestinatione 455.b

Iacobus de prima & secunda iustificatione locutus 346. b. 351. a. quare necessitatem operum tradiderit 613.b
Iacobi epistolam cur teicerit Luterus 745.b
Idem, non semper ad identitatem numeralem debet coarctari 201.b

Idolatrare & ariolari, multo grauiora peccata quam communia 333.b
Ieiunium castigatio corporis 481.a. 482.a
ieiunia ecclesiastica non damnanda

Ignis Purgatoriis eiusdem speciei cum igne inferni 601. b. quomodo æternus 601.b
ignorantia omni culpabilis carere nemini facit certò constare potest 243. b. 244. a.
non facit dolorem insufficientem sufficiens 563. b

ignorantia inuincibilis euangelij potest haberi 95. b. inuincibilis est quam vincere non possumus 49.a.b
ignorantia quæ quid vbi excusat 859.a
ignorantia aliquæ sunt lethales 222.b
ignorantes Dominum nulla exceptio tuerit

ad poenam 560.a
ignorantem nemo necessaria fine culpa sua 282. b
ignorari potest inuincibiliter, Deum nostris malis offendit 560.a
ignoscere penitenti, quanta sit iustitia 797.b
Illapsus gratificus 60. a. eiusque utilitas 69.b

Imbecillitas hominum, qua in re potissimum, quanta 798. a
immunditia signum reprobationis 464. a
impious propter suam conuersationem aliquando fit immunitis ab omni peccato 403.b

impenitentia, circumstantia quadam peccati admitti 544.b
impenitentia quando nouam malitiam affimit 544. b. grauior quanto diutior, ibidem

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

impossibile vocatur, quod vix fieri potest 505.b
 impossibilia quæ quæ dicantur 854.b
 impossibilia moraliter quæ dicantur 651.a
 665.b
 impossibilia logicæ quæ dicantur 651.b
 impossibilia quæ vocentur in scriptura 447.a
 impossibilia dicuntur aliquando, quæ nunquam fient 507.a
 impotentésne ad bonum, peccato factissimus 850.a
 imputatio iustitiae Christi, causa communicationis ipsius nobiscum 161.b 672.a
 imputatio iustitiae Christi coniungit nobis merita ipsius 672.a
 imputatio iustitiae Christi dupliciter differt ab applicatione ipsius 687.b necessaria est ad omne beneficium spirituale nobis à DEO exhibutum 689.a
 imputatione noua necessaria est ad omne nouum beneficium & indebitum 689.a
 imputatione noua necessaria est ad omnem profectum spiritalem & ad perseverandum 688.a 689.b
 imputatione noua necessaria est iustis de lege ad remissionem venialium, & poenarum temporalium, non simpliciter 692.b
 imputatione noua necessaria non est ad omnem approbationem iustitiae Christi 687.b
 imputatione noua non est necessaria iustis ad cōsequendum beatitudinem, si liberri decedat ab omni reatu peccatorum 8.a
 imputatione noua non est necessaria ad perficiendam iustitiam 703.a non est imponenda, vt siamus gratiæ 701.b non facit venialia mortalia 702.b nec à tota poena, nec à morte liberat 702.b in octo errores nos inducere potest 703.a
 imputationis nomen non inuisum, si commode usurpet 671.b
 imputationis nomine aliter vtitur scriptura quam hæretici 670.b
 imputationis nomine hæretici abutitur quinque modis 670.b
 imputationis nomine doctores antiqui non vñ ad explicandum coniunctionem meritorum Christi nobiscum 671.a
 imputat Deus iustitiam Christi peccatoribus ad sex præsertim beneficia 676.b
 In pro perspè accipitur in scriptura 226.b.
 511.b
 inæqualitas suppliciorū & præmiorum 616.b.
 617.a
 Incarnatio verbi diuini, quanta aut qualis gratia 819.a
 incarnationis nouitas nouum martyrij genus attulit mundo 455.b
 incedere sine querela aliud, quam incedere sine peccato 642.b
 incertum est punctum collationis gratia in martyribus 310.a
 inclinationes naturales, bonæ 100.b
 incommodis quibus & quotuplicibus nos hinc laboremus 854.a
 indorū abusus repræhēsus in promiscua 770.a

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

iudicij sibi manducare & bibere quid sit 746.b
 iudicium nostrum incertum tribus rationibus 233.a
 iudicij diuini in rigidum & moderatum distin-
tio 696.b
 iudicium munus poenæ imponere pro delictis 597.b
 iugo cuiusmodi nos Adæ filij obnoxij 854.a
 iurare licet vera esse q̄ sunt certa ex fide 249.b
 250.a nemini licet se esse in gratia 320.b
 iurans tenetur iurare ad intentionem eius, cui iurat 249.b
 iustus fit iustior per susceptionem sacramen-
torum 340.b habet ius ad vitam æternam 692.b subiectus vitijs & peccatis 411.a non in omni opere venialiter peccat 398.a pati-
entia probat 467.b quarè nunc flagella-
tur 466.b
 iustus quid aut quantum mereri possit pecca-
tori 810.b
 iusti suam propriam iustitiam recipiunt 162.b
 165.b sunt bona arbores 412.a possunt mul-
tabona opera facere p̄ foliam gratiam gra-
tum facientem 479.a verè proficunt in iu-
stitia, idq̄ p̄ omnia bona opera 324.a 340.a
 689.a.b arctiū adstricti mandatis 391.a fa-
ciliū possunt implere mandata 391.a seruat
mandata, & immaculati dicuntur, etiam si
incident in leuia peccata 389.b 390.b 650.a
 venialibus obnoxij 230.b per Dei gratiam
 possunt vitare omnia venialia 652.b à mor-
talibꝫ possunt abstinere 607.a 660.a à mor-
talibus abstinerunt 660.a debent agnosce-
re semper infirmitatem suam 390.a semper
 possunt peccare 370.a indigent Dei ope ad
 perseverandū 470.a non deferuntur à Deo,
 nisi prius deserant ipsum 391.a non sunt
 æquales in gratia, neq̄ erunt æquales in glo-
 ria 324.a 334.b 340.a non tam sunt sub le-
 ge, quam in lege 355.a non tenentur adhi-
 bere fidem testimonio spiritus sancti, ante-
 quam innotescat 253.b non tenentur certò
 credere suam iustificationem 167.a per
 multi non crediderunt se esse in gratia 273.a
 possunt habere certitudinem de sua gratia
 468.a experiūtur in se effectus gratia 283.a
 perseverare possunt per aliquod breve tem-
 pus in gratia 479.a merentur ex congruo
 gratiam & conuersiōne peccatorum 189.a
 517.b 518.a possunt Dei gratiam amittere
 438.a 441.a 329.a 498.b 670.a possunt
 quo cunque instanti vita perdere gratiam
 555.a possunt negare Christum 444.b igno-
 rant pleraque scitu dignissima 264.a pos-
 sunt certa fiducia postular e necessaria 280.b
 ad quid renouentur à Deo in hac vita 63.b
 iusti in iudicio nō hæsitabunt de sua salute 711.b
 iusti sumus, quando nos peccatores fatemur
 193.b
 iusti verè iusti, & non tantum reputati 166.a
 681.a
 iusti soli, verè sapientes 367.b
 iusti aliqua ex parte qui 228.a 418.a
 iusti nominari possunt, quia aliorum compara-
 tione iusti non sunt 343.a
 iusti quomodo peccatoribus primam gratiant
 mereantur 867.b

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

iustitia originalis donum naturæ 24.a
iustitia via imperfecta respectu iustitiae patræ 695.b
iustitia iustorum non est æqualis 123.a
iustitia quæ à nobis exigitur 221.a 694.a 697.a
iustitia propria siue aliena nemini potest certò constare 229.b
de iustitia sua securus, repugnat Deo 443.b
iustitiae signa 243.b incrementa 599.a
iustitiae Christianæ effectus 134.a
iustitiae nostræ quasi pannus menstruata 416.b 695.a
iustitia infusa sub quibus nominibus meminerunt antiqui Doctores 167.a
iustitiae triplex cœlestes & terrenæ 460.b
iusticiam Christus vocat mandatorum prædicationem 461.a
iustitiam Christi non exaltant nisi vera 164.b
iustitiam veram quarè plerique ex Iudeis non affecti sunt 13.
iustitiam acceptam nemo perdit, nisi ex culpa sua 486.a
iustificatio est iusti effectio 53.a est proprium opus DEI 246.b complectitur beneficia quatuor 51.b 52.a 56.b 172.b 683.b 684.a plus complectitur, quam remissionem peccatorum 683.a debetur ex lege conuentienti sicut in DEVM 189.b non perficitur certitudine 219.a nequicunque sine mandatorum obseruatione 245.a b eripit nos à dominis potestate 18.a huius viæ non extinguit somitem 473.a innotuit quibusdam sanctis viris 211.b tribuenda potius dilectioni Dei, martyrio, & orationi quam fidei 774.a cur fidei potius quam alij virtutibus in scriptura sapientia tribuatur 777.b
iustificatio prima quid sit 63.b nemini contingit ex merito suorum operum 350.b
iustificatio actiue & passiue accipitur 54.b actiue quid sit 64.a
iustificatio nostra, finis aduentus filij Dei 33.b præmium mortis CHRISTI 158.a à DEO solo, nobis tamen consentientibus 80.b adoptatio quædam est in filios DEI 158.b ordinatur ad gloriam Christi 157.a b redundat in gloriam CHRISTI 157.b profuit à misericordia diuina 63.a subest nostræ potestati 76.a tribuitur spiritu sancto 504.b quarè ignota 306.b
iustificationis essentia 51.a variaz acceptancees 53.a 54.a.b 683.a
iustificationis præcipuae causæ 132.a præparatoriæ nosiphi 132.a
iustificationis nostræ causa finalis ultima, DEVS 131. 132.a 136.a 157.a exemplaris, CHRISTVS 132.a 156.a meritoria, Christus 132.a 144.a efficiens, Christus 150.b 162.a finalis, Christus 157.a principalis, solus DEVS 144.b formalis, qualitas creata permanens & inhærens 168.a materialis, nosiphi 132.a ministerialis, sacerdotes 132.a instrumentalis, baptismus ibid.
iustificatio omnis nostra tribuenda Christo post Deum 28.a
iustificationis potest reddi aliqua causa ex parte nostra 196.b

L Abor ad molestias vitæ refertur 370.a laborare nos hinc incommodo triplici, & quali 854.a
lachrymæ testes dolorum 548.b 562.a plurimum valent cum confessione 576.a vnde procedant 548.b
lachrymæ piæ, signum prædestinationis 459.b
lachrymæ sanctorum triplices 459.b
lachrymarum vis quanta 844.b
lapides onychini superhumeralis 21.a

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

lapsus à sacerdotali officio, resurgere potest 496.a
lapsus animæ fideli plures lugendus, quam ruinæ templi Salomonis 167.b
lapsi reparatio perfecta difficilior renouatione 511.b
lapsi omnes possunt semper hinc reparari 485.a 488.a 498.a
latro magis amauit Christum in cruce, quam Judas in cena 397.a.b
latronis penitentia 397.a 549.a.b 553.b
Lepra emundatio, est penitentia 599.b
lex iusto necessaria 363.b in adiutorium nobis data 664.b fine gratia, litera sola est 663.a per literam iubet, non per spiritum iuuat 22.a præcipiebat ad latus fideni 22.a non seruatur sine fide Christi 179.b non est perfecta, nisi omnibus aduersetur peccatis 633.b non potest dici, quæ non obligat eos, qui sub ipsa sunt 366.b damnat factum, non auferit malitiam 767.a
lex sapientia pro lege Mosaica accipitur 759.b
lex quomodo apud Paulum accipienda 758.
lex diuina neque abstulit neque variauit legem naturalem 639.a
lex noua iustificat 23.a 662.a
lex vetus, cur lex factorum sit dicta, & nostra, lex fidei 756.a
lex Dei tota est possibilis 652.b
lex naturalis ante legem Mosaiicam à multis servata 370.b
lex amicitiae est inter Deum & iustos 316.a
lex supplicandi legem statuit credendi 496.a
legis literæ efficacia 178.b
legis effectus 762.b
legislatorum munus 315.b
legem Dei non Deus, sed nos cum ipius numeris implemus 384.b
ad legem iustitiae qui perueniant 198.a
in lege Domini ambulant omnes iusti 644.a
sub lege non sunt, qui spiritu DEI ducuntur 367.a
leges positæ propter peccatores 366.b
Liber de Ecclesiast. dogmatibus, non est Augustini, sed Gennadij 68.b
libertas fundamentum meriti 705.b
Libertas vera, ybi spiritus Domini 367.a
libertas & gratia necessaria adulto ad iustificationem, & simul ad eam concurrunt 76.a.b 677.b non ex æquo concurrunt 76.b 77.a
libertas nostra probatur & explicatur 25.b 26. 27. 476.b non tota à iustitia originali 24.b
libertas triplex 678.b
libertas iustorum 367.a
libertas quæ, in quam nos seruitutem egerit 799.a
libertatem habemus respectu eorum, in quæ non sufficiimus sine influentia generali 30.a liber nos mouemur in Deum per fidem 90.a liberum est quod gratia sui est 367.a
liberum arbitrium attenuatum, non extinctum per peccatum 14.a 23.b 32.b non sufficit ad gratiam 77.b esse captiuum qualiter intellegendum 372.a 679.a
liberi arbitrij hostes 24.b

M Ali cum ad sacramenta non admittantur, ad celum multo minùs 747.a cur puniantur citra condignum 397.a
malum est, ex circumstantia 400.a
mala quæ non displicant, complacent 110.b
malicio quarè Deus restituit auriculam 496.a
maledictum cur aliquem afferat Hieremias 829.a
maledictio obnoxij qui 827.a
manasses sapientissime idolatriam patravit 493.b restitutus in regnum propter penitentiam ibid.
mandatum, Non concupisces, exponitur 375.b
mandatum diligendi Deum, exponitur 380.a
seruatum à multis 383.b 414.b
mandatum nouum Christi 379.b
mandatum maximum 362.b 825.a
mandata minima duplice exponuntur 357.a
gravia à non grauibus in quibus dinoscuntur 360.b 361.a
mandata generatim omnibus data 361.b ad subditos & seruos diriguntur 364.a distinguuntur à consilijs 356.b 357.a
359.b
mandata seruare necessariū ad perseuerandum 363.a nolle seruare, nisi propter beatitudinem illicitum 428.b se seruasse verè dixit adolescens Euangelicus 362.a 661.
mandata, omnia necessaria ad vitam æternam 65.a
mandata omnia diuina moraliter non possimus implere in hoc statu 23.b ante Christum à multis seruata 370.b
mandata possibilia peccatoribus 386.b
mandata nobis impossibilia sine gratia DEI 20.a 371.b

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

mādata, parūm difficultia, sine gratia possimus implere 24.a
 mandata propriè, & largè 356.b
 mandata Dei vtilia 499.b possibilia 369.b 476.b 499.b homini iustificato possibilia 368.a ad omnes spectant 364.a
 maidata Domini clario ra, quām ea quā necessaria sunt ad consequendam remissionem peccatorum 222.a
 mandata ecclie & ciuilia, verē & propriè sunt mandata 356.a
 mandata Dei, cur totiē à Davide iustificationes sint dicta 825.a
 mandata Deinō seruari absque gratia gratum faciente 857.a
 mandatorum seruatio possibilis naturē 20.a
 mandatorum omnium impletio ad vitam sufficit eternam 387.a
 mādatorum & consiliorū tenor idem aliquando 359.b
 mandatorū Dei hīc nō est pfecta custodia 363.b
 mandatorum decalogi necessitatem non aperiūtus nobis tradit vetus testamentum quām nouum 661.a
 de mandato diligendi Deū sentētia Aug. 713.b
 mandatis non conueniunt tropi 378.a
 mare rubrum significat aquam baptisimi 301.b 770.b
 maria adiutoria nostra 342.a socia Chri 646.a
 maria virgo caruit originali 20.a nullum admissit peccatum 645.a redēptione magis indiguit quām ceteri 20.a agnouit se supra ceteros exaltatā 331.b habuit reuelationem suā prædestinationis 455.b
 maria virgo & mater Domini profecit in gratia post conceptionem filij Dei 326.a
 martyr verus non aquandus falso 309.b
 martyres non possunt esse certi de sua pēnitētia 109.b nonnunquām futurorum Dei iudiciorum timore trepidabant 308.b
 martyrum causa latitiae 308.b
 martyrium pēnitētia virtualis 121.a de se sufficiens remedium ad salutem 120.b habet vicem pēnitētię sicut baptismi 119.b 120.a iustificare potest sine pēnitētia 119.b 309.b grauius quid est quām pēnitētia 120.a merito dicitur baptisimus & corona 119.b 309.b censetur votum virtualis baptisimi 68.b nō compatitur complacētiam in peccatis 121.a non potest facere de attrito cōtritum 309.a non est consummatum usque ad mortem 309.a non prodest hæreticis 121.b
 martyrij elogia 122.a laudes 119.b 121.a
 martyrij constantia vnde 310.a.b
 martyrio omnia cedunt 343.a promissa remissio peccatorum 499.b
 in martyrio tota baptisimi sacramenta cōplentur, & peccata extinguntur 120.b
 matrimonij contractus, non est peccatum 398.b
 Mediū inter extrema duo tutissimū esse 850.b
 melanchthonis impia verba 29.a calumnia in Scholasticos 20.a 42.b
 mendacium omne, peccatum 633.b
 merces æterna obiectua & subiectua 424.a
 æterna acerrimus stimulus ad bene operandum 691.b
 merces cognitionis meritis redditur 186.b

merces meritis debetur 185.a 715.b ex dono nulla est 193.a
 mercenarius quis dicitur 428.a
 mercenarij nō verē diligunt Dominum 428.a
 mereri iustificationem, & mereri vocationem idem apud Augustinum 200.b
 mereri possunt peccatores ex congruo suā iustificationem 188.b
 mereri quid possit ex congruo, non ex condigno 867.a
 mereri primā gratiam quā nemo alteri possit 810.b
 merendi verbo Doctores vni sunt dupliciter 194.a
 meritoriū effe aliquid opus ex congruo 189.b
 meritorium prēmij quomodo opus aliquid dicitur 809.b
 meritum accipitur multipliciter 192.b credendo comparatur 186.b est causa prēmij 190.b mercedis est meritum 185.a oppositū misericordia 193.a b non fuit exosum veteribus 186.b non claudit ex sua ratione debitum 193.a
 meritum duplex, ex congruo, & ex condigno 88.b 89.a 188.a
 meritum de congruo quid 781.a
 meritum dignum & condignum non distinguuntur 790.a
 meritum solis duobus membris diuidi 782.a
 meritum ex congruo duplex 188.b non repugnat gratuitā iustificationi 189.b 195.a non semper habet effectum 73.a non est recens inuentum 189.a
 meritum simpliciter tātām in bonis operibus sequentibus iustificationem 350.b
 meritum & prēmium relatiō dicuntur 189.b
 meritū omne virtutis nostrae quo sensu à Gregor. vitium dicitur 422.a
 meritum Christi, ad omnia beneficia nobis exhibita se extendit 39.a 405.b
 meritum qui habeat homo vel malum vel bonum 818.a
 meriti definitio 780.a 801.a diuisio 781.a
 meriti vox, Dei gloriā non obscurat 783.a
 meritū nomen vñrūptū aliquādō, vbi est nulla ratio meriti 189.b
 meriti ex congruo, & ex condigno distinctio 188.a nota Patribus re 195.b 195.a
 merito & demerito locus tātām est in hac vita 611.a
 merita Christi exhibita plūs valent quām pruisa 499.b
 merita Christi participat, quicunque aliquod beneficium spirituale accipit 673.a plūs participat, cui plura remittuntur peccata 692.b non communicantur vñtentibus ratione sine dispositionibus proprijs 206.a
 merita vita æterna quo sensu aliqui sancti negant 708.a
 merita resurgentium sunt diuersa 331.b
 merita iustorum dona Dei 196.a 200.b non sunt æqualia 29.a infidelibus profunt 48.a post iustificationem gratiē proueniunt 193.a 200.b
 merita, quibus gratia datur, gratiā nobis comunicantur 196.b
 merita bona à fide incipiunt 187.a 281.b

me-

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

merita ex congruo insinuauit Magister 262.a
 nō sunt dicenda merita simpliciter 203.a
 non sunt negata, nec asserta ab Ecclesia 196.a
 merita strictè, quā ex proprio habemus 199.b
 merita non præveniunt gratiam 799.b
 merita vbi omnia necessariō conticescant 809.a
 merita hominum, merē gratuita esse dona 853.a
 merita non omnia, gratiē aduersari 819.b
 merita ex congruo, quotuplicia aut qualia 822.b
 meritorum Christi efficacia 405.b
Meritorum nostrorum causa, gratia D E I 783.a
 de meritis operum religiosē loquēdum 794.a
 meritis proprijs quatenus diffidendum 710.b
 metanœ est transformatio 547.b
 mētus quarē suadeatur 595.a
 Mileuitani Concilij laus & authoritas 825.b
 minister infidelis Euangelij quis 229.b
 miraculum conuerſionis aqua in vinum quarē B. Virgo petuerit 647.b
 miracula in communi sunt trium personarum 504.b
 misericordia est aliena miseria compassio 33.a
 meretur misericordiam 186.a semper edificatur in vnoquoque 471.b animam confirmat 463.a
 misericordia diuina superior omnibus omniū peccatis 500.a
 misericordia Dei multiplex subuenit lapsibus humanis 496.a
 misericordia in proximos, signum prædestinationis 462.b
 misericordie virtus quanta 797.b
 misericordiam Dei mereri non poterit, qui hīc misericors non fuerit 185.b 463.b
 missa sacrificium 686.b
 mites qui dicantur à Christo 459.a
 Modus proficiendi in iustitia 39.a 323.a
 modus aliquis non necessariō in dolore, vt reconciliet nos Deo 556.b
 miceror amaritudinis placet Deo 493.b
 monachus quid debeat lugere 443.b
 monogamia melior quām digamia 332.b
 mors de ratione martyrij 308.b
 mors Christi quanti valoris 512.b
 mors fidei est separatio caritatis 626.a
 mors inferni superat omnes mortes 517.a
 mors animæ prima, priuatio gratiæ: secunda, damnatio æterna 609.b
 in mortis articulo ad iustitiam Christi recursum 710.b
 mortem Christi qui participant 39.a
 mortem subire pro Christo non fatis ad salutem, si fiat sine caritate 309.a
 mortale est reatus, cui, quantum est in se, folium debetur æterna damnatio 640.a vnum ad damnationem fatis est 617.a
 mortale quantū offendat Deum 618.b
 mortale potest contingere in effectu mercenarij ad beatitudinem 429.a
 mortale ab euentu, causa, & propria ratione 609.b
 mortalia dicuntur, quā dirimūt gratiam 612.a

Neminem absq; peculiari gratia Dei posse, quā credenda sunt, credere 832.a
 neminem recte agere absque gratia posse 853.a
 neminem peccare in eo, quod vitare nō potest 860.b
 Niniue vita incognitæ coronam per pēnitētiam accepit 494.a
 Nomini Saluatoris cur adiūgāt nomē Dei 135.a
 nouatus interfector pēnitētia 486.b 492.b
 Nuptiæ sunt licet 358.b
Obedientia Abrahæ, causa prōmissionis incarnationis 690.a
 obicem ponere sacramentorum effectui quid 110.b

F obicem

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

obicem ponere gratiae sacramenti quid sit 240.a
587.b
obicem ponere suis orationibus 265.b
obicem non ponere secundum Scotum 238.b
obseruantia mandatorum quod necessaria 825.a
obseruationem mandatorum D E I nobis esse possibilem 829.b
obstinatio graue peccatum 541.a
Occasiones seu ansae, quibus peccatores ad gratiam trahantur, quae aut quales 797.b
oculi sani, & hominis iustificati, lepida & efficaç comparatio 864.b
Offensa tanto grauior, quanto maior offensus 486.a
offerre quod non debet, maioris gratiae, quam reddere quod exigaris 332.b 358.b
officia gratiae & caritatis 186.b
officia virtutes apud barbaras etiam nationes laudi semper fuerunt 406.a
Omnes egere Dei gloria, quid sibi velit 798.b
omnia cur bona Deo afferenda 854.b
Onus ad pondera & vincula & legum refertur 370.a
Opus idem, bonum & malum esse simul nequit 400.a in novo testamento magis meritiorum, quam in veteri 333.b
opus ex suo genere bonum non inficitur peccato ei coniuncto 127.a
opus differt ab operis voto 118.b 121.a non est perfectum, quoque procedat ex habitu 167.b 168.a
operinostro qd satis sit, vtno sit peccatum 415.b
opera pedis que fidei 396.a per se nra quae suntquam iustificarunt 396.a sequentia ex dilectione Dei non impediuit, ne feramur in Deum toto corde 414.b 415.a ad iustificationem consequendam & retinendam requiruntur 739.a quod sint meritoria, vnde sit 785.b 787.a 793.b quo respectu ex condigno mereantur beatitudinem 793.b
opera quae in iustis & peccatoribus sunt mala 411.b quae appellanda sunt beatitudines 457.b quae sancti excludunt, cum fidei vindicatur tribuere iustificationem 396.b quae Deus facit concursu suo speciali, propria opera Dei appellantur 78.b quibus Deus placatur, carent omni culpa 402.b quibus adulti disponuntur, sex 76.a
opera eximia indigent speciali auxilio, non autem quae bona 23.b 689.a
opera facta in peccato sunt proficia 125.facta a peccatoribus, non merentur ex condigno gratiam praeuerientem 89.a
opera externa vnde procedant 379.a cur a nobis requirantur 379.a
opera & fides seruis Dei necessaria 394.b
opera iustorum non omnia peccata 398.a 636.a sunt augenda iustitia 689.b habent suum valorem a gratia 693.b sunt magis meritoria, quae sunt membra Christi, quam aliás essent 61.a non videntur intuitu mercedis aeternae 423.b 691.b duplicitate considerantur 791.b
opera bona iustorum, magna meritoria remuneratio 668.b 707.b merentur beatitudinem 704.b
opera bona ex fide esse, non ex operibus fidem 821.b
opera bona qd sint diuersa & differentia 855.a
opera nostra bona praecedentia iustificationem, a gratia gratiae data proueniunt 197.b
opera nostra non omnia indigent misericordia diuina 419.b
opera nostra multa p̄cēnas aeternas non merentur 636.a
opera nostra placere Deo est minus, quam placere nos p̄flos 233.b non possunt mereri iustificationem 178.b
opera aliqua non possunt vitiare a fomite 411.b
opera legis quae intelligentur 349.a
opera caritatis, pietatis, & obedientiae ad iustificationem nimium conducunt 349.a
opera diuinitatis in Christo, distincta ab operibus humanitatis 145.a
opera Dei ad iustificationem concurrentia, triplicia 60.a
opera perfectorum quod multis imperfectionibus coniuncta 421.b
opera peccatorum etiam infidelium, non omnia sunt peccata 124.a 127.b
opera peccatorum indigna gratia 20.b 195.b
opera quae, qui ex congruo meritoria 818.b
operum nostrorum valor ante gratia exiguum 178.b
operationi bona an & quam sit necessaria gratia 849.a.b
opinio tenet medium locum inter dubium & certitudinem 211.a
opinio S.Thomae de virtute operationum Christi 149.b
opiniones variae de peccato in spiritum sanctum 502.b
oportet, aliquando preceptum, aliquando necessitatem indicat 117.b
Orare quid cur potissimum oporteat 827.b
oratio necessaria ad perseuerandum 481.a.b non est necessaria dispositio ad gratiam 122.b aliquando sufficit ad iustificationem 122.b 123.a extorquet clementiam creatoris 475.a in habente affectum peccandi inutilis 123.a inter dona Dei computatur 817.b quae compleatur 481.a
oratio Christi ad operantur aculosa 147.a
orationis virtus 122.b necessitas 481.a 567.a
orationis virtus quandoque pertingit ad indigos 517.b
orationis iustorum magna virtus 189.a 500.a
oratio seu precatio quae necessest 827.b
828.a
orationis promissa remissio peccatorum 500.a
orationes Ecclesie cur clauduntur verbo, Per Christum &c. 43.a
orationes parentum quatenus valeat parvulus non baptizatis 73.b
orationum & eleemosynarum vis 823.a
orationibus iustorum non debetur ex condigno iustificatio illorum pro quibus orant 189.a
orandum pro infidelibus 457.a 495.b 496.a
ordo sumnum bonum vniuersi 465.a
originale dimittitur per baptismum 583.b
originalis peccari quantus sit reatus 798.b
Osculari duos pedes Domini quid sit 296.b
Omis coram Deo quae aut quis sit 843.a

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

Pactum inter Deum & Adam 14.b 19.a parentes admonendi, ut orent pro filiis in vteris maternis agentibus 73.b tenentur curare ut filii baptizentur 65.b parvuli baptizantur in remissionem peccatorum 19.b 174.a decadentes sine baptismo damnantur 69.b 174.b non iustificantur si de propria 174.b indulgentiis iustificantur quam adulti 194.b parvuli baptizati quomodo fide aliena iustificantur 176.b 181.b non baptizati, non dicuntur impij 69.b parvulo habet minimum particulam sui corporis extra vterum, subueniri potest per baptismum 73.b paucitatis encoria 152.b passio Christi effectus salutem nostram 150.b causa meritoria iustificatiōis nostrae, beatitudinis, resurrectionis, & ascensionis 155.a ad hoc valuit, ut minores pena exigantur a iustis pro suis peccatis quam aliās 692.b ad qd presentanda semper patri caeli 710.a passio Christi, qua lege stante, non fuerit necessaria 798.b passiones Christi quadrupliciter nobis salutiferæ 153.a.b non sunt propriè instrumenta nostra iustificationis 154.a pastores tenent baptizare parvulos in ultimis positos 65.b pastores Ecclesie tenentur orare pro subditis existentibus in mortali 516.b pastoralis cura 6.a patialiquid pro Christo, ipsius donū esse 832.b patietia inter beatitudinis primum locum obtinet 467.b necessaria ad consequēdum regnum celorum 444.b patientia propter Christum, differt a patientia propter iustitiam 465.b patientia in tribulationibus, signum praedestinationis 465.b patientia & tolerantia mortis potest inueniri in haereticis 309.b patriarchæ quarē in tabernaculis habitabant 425.b paulus certus de sua perseuerantia 456.a fuit certus per reuelatiōem de sua praedestinatione 226.b cum persequebatur Christianos nullius sibi delicti conficius 244.a blasphemus fuit, non tam in spiritum sanctum 504.b de quo testimonio spiritus sancti loquatur 252.a iustificatus ob merita Stephani 151.b 162.a 517.b fuit extra gratiam Dei 437.b docuit incertitudine gratiae 226.b a gratia gratias data magis exclusit merita, qd à gratia faciente 87.a gratiae, misericordiae, & p̄nitienciae vbiq singularis p̄dicator 508.b de prima iustificatione præcipue agit 350.a cur aptauerit iustificatiōi prime, verba illa, Credidit Abraham Dei, &c. 352.a habuit aliqua bona opera ante conuercionem suam 197.b non peccauit, cum ad Timot. scripsit, ut penitulam, vel lacernam deferret 415.a non erat liber a mandatis 363.a nūquā opponit iustitiam legis iustitiae fidei 661.b oēs subiecit etiā legibus humanis 366.b explicuit quantum iustificatiōis beneficia 683.b 684.a plus ceteris laborauit 338.a quarē plus ceteris la-

borauerit 426.a vnius p̄uaricationi tribuit, quod innocentia pdidimus 19.b sancte gloriarab in infirmitatibus 452.b ad proficendum hortatur 327.a.b discreuit venialia à mortalibus 613.b paulus loquitur de fide actuali 728.b loquitur de fide generaliter & absolutè 728.b distinguunt legē spiritu & gratia 762.a cur legem veterē appellauerit legē factorū 756.a quānam opera excluserit a iustificatione 765.a paulus & Iacobus non dissentient 751.b conciliantur 348.b 349.a.b pauli studiū 366.b cōsuetudo in sermone 510.a pauli peccata ante baptismū venialia dici queunt 609.b pauli tria verba præsertim difficilia 177. pauli epistola ad Hebreos est canonica 509.a pauli epistolæ habent multa obscura 177. gratiā Christi vniuersa sonat 497.a 759.b pauli epistolarum scopus præcipius 13.a epistola ad Galat. scopus 490.b epistola ad Rom. scopus 758.b 759.b paupor & securitas pugnant 452.b paupertas melior diuinitijs 332.b pauperes spiritu triples 458.b pax tranquillitas ordinis 465.a ab omnib⁹ primo requiritur a Deo 465.a certissimum signum discipulorū Christi 8.b conscientia fidutiam præstare non potest 306.b pacis studium signum prædestinationis 465.a pacifici qui sunt 465.a Peccare in eo quod vitari non potest, neminem 560.b peccatum quid sit 361.b variè accipitur in scripturis 376.a.b peccatum, prævaricatio legis diuinę 634.a voluntas faciēdi quod iustitia vetat 634.a est cœlestiū inobedientia mādatorū 124.b 125.a 624.a est dictū vel factū, vel concupitū cōtralegē Dei 125.a 361.b iustitia contrarium 401.a 634.a discernere non potest, q fuerint, sed qui sunt filii Dei, & qui diaboli 447.b peccatum delet Dñs, sed sine vltione non deserit 594.a quod per p̄onitētiā non deletur, mox trahit ad aliud 314.a peccatum omne cōtra Dei mandatū præsumitur 634.a in ministerio fidei abluit 496.a violatio aliqua præcepti, non occides 545.a iniurias est 402.b volūtariū est 649.a inobedientia est, & a contemptu mādatorum originem trahit 369.a 418.b peccatum Adæ sex malis obnoxios nos fecit 14.b peccatum originale est propria cuiusq iniustitia 40.a fuit in nos transsum per transgressionem præcepti negatiū 19.a peccatum originale nostrum, non est peccatum Adæ 40.a peccatum mortale, a morte sic appellatur 609.a repugnat gratiae 232.b absque actu proprio non potest dimitti 122.a peccatum veniale, a venia sic appellatum 609.a peccatum in spiritum sanctum quod sit 503.b non dimittitur, sed est irremissibile secundum legem 506.b peccatum ad mortem quid sit 502. 516.a.b peccatum ex malitia grauius puniendum 339.b

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

peccatum quoduis, aliqua macula mētis 644.a
 dignum perpetua ira 20.b
 peccatum, quod īest post baptismum, nō potest delerī sine p̄enitentia 239.b
 peccatum est, vbi nō est legis trāsgressio 399.a
 peccati cicatrix 599.a seruitus 15.a
 peccati rubigo tanto magis consumitur, quanto peccatoris cor magno caritatis igne cre-
 matur 115.b
 peccato superflitionis qui peccat 300.a.b
 peccato infidelitatis quādō quis obnoxij 94.b
 peccata sunt tenebre 398.b 744.b dicunt auer-
 siones à Deo 76.a ppriēnō possunt esse in-
 uolūtaria 612.a cur vitare nolunt homines
 659.b cur nullus oīa vitauit 659.b quātum
 homini noceāt, & quō statim pellantur 58.b
 misericordie meritis purgātur 185.b
 peccata retinere qd sit 582.b 739.b tandiū reti-
 nentur à Deo, quādō retinentur à sacerdo-
 te 567.b remittuntur baptismo & p̄eniten-
 tia 527.a quandō verē remittuntur 582.a
 peccata quā non vitārunt Apostoli, possumus
 nos vitare 659.b
 peccata necessaria & inuoluntaria quā dicātur
 714.b
 peccata alia prēter incredulitatem 365.a
 peccata alia magna, alia parua 401.a
 peccata magna, magna debet misericordia
 225.b grauia, grauissimis lamentis indigent
 558.a
 peccata iustorum culpabiliora 392.a
 peccata Christianorū grauiora q̄ aliorū Iude-
 orū, & aliorū infidelium 391.b 392.a 589.b Iu-
 deorum maiora quām gentilium 391.b
 peccata Ecclesiasticorū grauiora 392.a princi-
 pium & platorum grauiora 392.a
 peccata oīa post baptismū materia sunt confes-
 sionis 564.b oīa non merentur aternas p̄e-
 nas quo ad intensionem 639.a
 peccata omnia, esse voluntaria 860.b
 peccatorū varietates detegendae sacerdoti 573.a
 in peccatis leuioribus multa difficile remittū-
 tur 506.a
 peccator est à ppria culpa 40.a aliqua creatu-
 ra fruitur 113.b aliquandō iustificatur ad
 solā admissi peccati detestationē 547.a mo-
 mento quoquis potest facere totū quod in se
 est 554.b nō potest celare peccata sacerdoti
 prudēti de eis querenti 579.a per verā p̄en-
 tientiā semper potest reparari 389.a.b po-
 test oīa & singula seruare p̄cepta 389.b
 peccator nullus potest esse certus de remissio-
 ne suorum peccatorum 250.a
 peccatoris nomen de libro vitæ deletur 599.b
 peccatorem lapsum reparari, q̄ sit iustū 811.b
 peccatores differūt à iustis 283.a nō sunt vasa
 aurēa, neq̄ argētea 331.a tépla démonū 413.a
 operātur aliqua bona 409.b admonēdi vt
 bonis operib⁹ incubāt 88.b suis bonis ope-
 ribus inclinare valēt diuinā bonitatē, vt ad
 fidē trahat eos 88.b nō suis viribus, sed Dei
 misericordia saluant 199.a nullo opere pro-
 merentur gratiā iustificatiōis 185.b mereri
 possunt ex cōgruo gratiā iustificantē 188.a
 non possunt diū p̄seuerare in mortali, quin
 trāsgrediātur aliud p̄ceptum 387.a possunt
 aliqui Deū p̄fectiū cognoscere q̄ aliqui iusti

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

p̄œna mortis adiecta legibus veteris testamen-
 ti, indicabat eas obligare sub mortali 64.b
 p̄œna dicatorum non erit æqualis 339.a
 p̄œna inferni cur constituta 100.b
 p̄œna peccantium acerbiores post susceptum
 baptismū 513.b
 p̄œnitendi modus 599.b
 p̄œnitens recte, quid facere debeat 558.a
 p̄œnitēs dolor, q̄ seu qualis esse debeat 858.b
 p̄œnitentia, præterita mala plangere, &c. 112.a
 531.b 532.b 546.a a initium reuertendi ad De-
 um 110.a odium & detestatio peccatorum
 propter Deū 109.b est bonorū p̄œna quo-
 tidiana 547.b est vindicta puniēs 596.b pars
 iudicij 574.a medicina magna 405.a 495.a
 vita animē 495.a causa iustificationis 191.a
 secunda tabula post naufragium 549.b dicit
 respectum ad præteritū 537.b habet duas fa-
 cies 546.a.b differt à baptisme 485.a.b
 685.a imitatur baptisi gratiā 550.a neces-
 saria ante baptismū 109.b 244.b necessaria
 etiā obtenta gratia 117.a necessaria vtpluri-
 mū peccatoribus, non iustis 543.a præce-
 pra peccatoribus 539.a subest potestati pec-
 catorū 495.a secundū conscientiā exhibi-
 benda 558.a actu agenda, non verbis 599.b
 opere & veritate facienda 558.a 559.b nulla,
 si iterentur peccata 550.b sola sufficere po-
 test ad remissionē peccati 105.b non est sola
 noua vite inchoatio 533.b non est peccatū
 403.b non iustificat ex opere operato 593.b
 non sanat absque proprio motu 526.a non
 requirit certam intentionē 556.a non vitia-
 tur spe mercedis aeternā 426.b post caritatē
 magis ad iustificandū respicitur à Deo 130.b
 maiorem virtutē habet modū, q̄ in lege na-
 turæ vel scripta 499.a.b peccata principa-
 liter extinguit 535.b iustificat 185.b remit-
 tit culpam & p̄œnā aeternā, non tamē mox
 temporale totā 485.a valet ad sananda oīa
 peccata 496.a sarcit potiū, q̄ renouat 511.b
 q̄bus egeat 599.b requirit prioris vitæ dete-
 stationem 533.b vt placet Deum, ex fide, spe,
 & caritate procedit 548.a
 p̄œnitētia à Christo instituta, quinque in se cō-
 plectitur 485.b
 p̄œnitentia de peccatis, propositum cauēdi fu-
 tura includit 546.a 548.a
 p̄œnitentia, non fides, in iustificatione primas
 tenet 773.b
 p̄œnitentia feruens quid faciat 559.a
 p̄œnitentia ex timore utilis 563.b
 p̄œnitentia vera, cessare à peccato 531.b odium
 peccati, & amor Dei 547.b venie quadante-
 nū meritoria 186.a cōstat ex quinque 485.a
 p̄œnitentia vana, vbi emendatio nulla 551.a
 p̄œnitētia tepida signum imperfectæ displicen-
 tiae 558.b
 p̄œnitentia publica de peccatis publicis 572.a
 p̄œnitētia nostra, velut actus Christi à Deo cō-
 putatur 499.b
 p̄œnitentia minor non sufficit ad gratiani ante
 baptismū, quām post 250.a.b
 p̄œnitentia formalis vel virtualis necessaria ad
 reconciliationem peccatoris 261.a
 p̄œnitētia nostra qualem à Christi merito vim
 habeat 812.a

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

præceptum fidei etiam hæretici recipiunt 361.a
præceptum spei commune est omnibus 288.a
præceptu confessionis venialium, nullū 577.a
præceptum cōfessionis tribus temporibus ob-
ligat 564.a
præcepta debent esse perspicua 293.b obligant
ad id quod potest innotescere 562.b nullam
requirunt ad suū impletionem moram tem-
poris 555.a ex amore debent impleri 104.a
nulli iustificato impossibilia 368.a sunt fe-
mitæ æquitatis 372.b sunt de aribus, & nō
de habitibus 696.a omnia egent affectu &
effectu 380.a omnia habent laborem 371.b
præcepta aliqua ad suū impletionem requiriunt
gratiā 387.a aliqua mox reponunt peccatores
in gratiā 387.a aliqua ita stricta, vt
præceptum de fide 361.b
præcepta Dei mulierum specula 364.a leuia &
faciliā iustis 372.b leuia amori, dura timo-
ri 373.a aliqua tantū obligant iam bapti-
zatos 111.a
præcepta legis per caritatem impleta 372.b
præcepta Euangelica quæ sunt 353.
præcepta positiva obligat omnes subditos etiā
ignorantes 67.a
præcepta alia viatorum, alia beatorum 415.b
præcepta aliqua non impleri sine gratia grati-
faciente 858.a
præcepta quæ 360.b
præcepta esse aliqua, quorum impletionē gra-
tia gratum faciens p̄cedat oportet 859.a
præceptorum signa certissima 359.b
præceptorum decalogus ad legem naturalem
pertinet 370.b
præceptorum aliquorū impletio aut trāgres-
sio certanobis esse non potest, neq; per fidē
neq; per evidentiam 293.a
præconia virtutis sacramentorū, commēdatio
fidei 175.a
præconū gratiē Dei aliquot catalogus 850.b
prædestinati sumus, antequām effemis 232.a
prædestinati, vasa fortis 17.a non semper iusti-
ficati 445.b possunt esse extra gratiam Dei
438.b nonnulli aliquandū fuerūt extra gra-
tiā 437.a aliquandū sunt membra diabo-
li 449.a.b quarēfient 459.b
prædestinatio non repugnat inimicitiē ad tem-
pus 450.b in quo differat à gratia iustifica-
tionis 431.
prædestinatio sua nulli certa 452.a 670.a
prædestinationis definitio 432.a mysteriū oc-
cultum 432.b
p̄dicator immunis debet esse à crimine 443.b
p̄dicatori licet tribuere populo, quæ p̄ ma-
xima parte vera sunt 252.a
prædicatione Apostolorum maxima pars or-
bis ad cælum transuolat 17.a
prælati tenentur arctius ad correctionem fra-
ternam 541.b
prælatorum ecclesiæ oratio 496.a
præmium facit leuia mandata 373.a reddendū
iuxta mensuram operum 337.b nullū de-
betur operibus factis extra gratiam 509.b
præmia quæ vnde qui promereantur 809.b
præparare quī se homo ad gratiam habendam
possit 841.b
præparatio optima ad aduentum Domini est,

habere gratiam 246.b
præscientiæ æternæ omnia præsentia 449.b
præsumptio quæ quām sit vana 798.b
præuaricationis nomine cur vñ Patres 19.a
præuaricatione Ad qd homo perdidit 799.a
principium & terminus non sunt idem 201.b
priscillianus pars Manichæi, & seculi gladio, &
totius orbis autoritate damnatus 25.a
priuilegia clauium facerdotalium magnifica
498.b
priuilegia paucorum nō trahenda in exemplū
278.a non faciunt legem 604.a
probatio sufficiens ad suscipienda sacramenta
212.b 299.b
probabilitas satiis est ad securitatem 275.a
profectus per bona opera, iustificatio est 350.a
profectus conuersationis, est crescere meritis
459.a
profectus oīs iustorum in gratia, requirit nouā
iustitię Christi imputationem 689.b
profectuum initia, aquæ baptismi 674.a
proficere neq; perfuerare quis potest in iusti-
tia, nī ob merita Christi 43.a
progressus & incrementa in omnibus artibus
& virtutibus 329.a
prohibita quæ dicantur 360.b
promissionis vitæ æternæ sub qua conditione
debeat intelligi 364.b 365.a
promissiones de conferenda gratia quomodo
intelligantur 365.a
prophetæ, nomine totius ecclesiæ & peccatorū
pleracq; loquuntur 417.a.b intelligunt my-
steria recondita in suis verbis 36.a.b quæ
possint affirmare vel negare 448.b de qbus
fuerint certi 267.b
propositum vitandi peccata, ad caritatem spe-
stat 548.a
propositum confitendi aut satisfaciendi, nō re-
quisitum ad gratiam 564.a.b
propria fides quanto sit aliena valentior 810.b
prosperitas signum reprobationis 466.a
protestantes receperunt merita vitæ æternæ
704.a
protestantium error 358.b diffensus à Lutero
194.a 285.b
protestantium calumnia in Catholicos 194.b
271.b
prudentia est moderatrix & auriga virtutum
480.b medium vbiq; tenet 480.b
prudentiæ sedes, caput 480.b
Publicanus verè iustificatus ob humilitatem
187. meruit magis sanctificari quām Pha-
risæus 230.b
publicani & peccatores iustificant Deū 53.b
pulchritudo iustorum 59.a
purgatorium certum ex fide 613.b durabit tā-
tum vñque ad diem iudicii.
purgatorium vñque operatur virtus passionis
Christi 693.b
purgatoriū animæ liberæ à dēmone, & certæ de
sua salute 18.b 712.a
Q uæstio quæ cur illicita aut periculosa
809.a
questiones quæ quibus alijs retun-
dendæ 569.b
quotuplici iuxta Bernardum incommodo la-
boremus 854.a

Raab

VEGAE PRAECLARVM DĒ IUSTIFICATIONE OPVS.

R aab quandū iustificata 351.a
racha vox indignantis est 614.a
ratio naturalis duplex 237.b
Reatus ad pœnam æternam non manet dimis-
ſa culpa 592.a. ad pœnam temporalem ma-
net dimissa culpa 603.a
reatum ad mortem incurrimus ex peccato
Adæ 19.a
reum facit quandoquæ culpa aliena 40.a
regenerationis spiritualis terminus formalis,
gratia 39.b
reginaldi Poli laus 9.a
regnū Christi futurum sempiternum 18.b. à
regno dæmonis diuersum 18.b
regnū cælorum solum propter peccatum de-
perditur 64.b. non potest haberini si per
baptismum in re, vel in voto 71.b. quid si
gnificet 357.a
in regno cælorum diuersi ordines beatorum
338.b
relatio in Deū non requiritur ad moralem bo-
nitatem 104.b
remedia certissima ad defendendum nos ab
hostibus 433.b. 434.a
remissio peccatorum peculiariter dicitur opus
spiritus sancti 503.a
remissio quorūcunque peccatorum miseri-
cordia indiget 419.a
renascientia distinguitur à gratia 38.
renouari & regenerari idem 512.a
renouatio non est penitentiæ, sed baptismi
511.a
renouationis interioris bona 59.a
reprobis quiuis secundūm legem potest fal-
uari 506.b
reprobi sunt aliquandū partes Ecclesiæ 449.a.
aliqui fuerunt aliquandū in gratia 434.a.
quarē sint aliquandū in gratia 451.a. non si-
bi, sed electis quarē viuant 444.a
reproborum signa 278.a. ab electis differentia
462.b
reprobis bona terrena cur conceduntur 466.b
reprobatio non repugnat gratiæ temporariæ
451.a
reprobationis signum certissimum 449.a
respectus seu respectiōis cuius vis quāta 844.b
resurrectio Christi causa nostræ iustificationis
151.a. 156.b. non fuit tantū causa exempla-
ris nostræ iustificationis 152.b. non reddidit
humanitatem ipsius efficacem in nostram
resurrectionem 154.b
resurrectio & ascensio Christi solum habent
efficientiam mediatarum respectu nostræ iu-
stificationis 155.a
resurgentēs à peccatis resurgunt ex misericor-
dia, non ex iustitia 525.b
reuelatio prædestinationis non absoluīt ab ob-
ligatione præceptorum 456.b
reuelatione diuina potest quiuis certus esse de
sua prædestinatione 455.a
reuelata à Deo, falsa esse nequeunt 217.b
reuelatis æquali certitudine credendum 217.a
reus potest esse à culpa aliena 40.a
Ritus confessionis ab Apostolis 570.a
ritus vniuersus veterum sacrificiorum, testi-
monium reatūs manentis post culpā. 604.a
Romani Deo Israel quarē nunquām templum

exererint 380.b
romanis dedit Deus imperium propter aliqua
bona ipsorum opera 402.a

Sacerdotis iudicium subeundum 571.a
sacerdotes iudices animarum 597.b. sunt
dij 586.a. verè reūtē peccata 567.b. 589.a.
habent potestatem ad remittendum pecca-
ta 143.b. 527.b. imponunt pœnas pro pec-
catis 592.a. possunt omnem reatum pecca-
torum expungere 604.b. non ostendunt
peccatores absolutos 583.a. quibus pœnitē-
tibus nō possunt negare absolutionem 557.a
quandū legitimè suo funguntur officio
604.b
sacerdotes Leuitici infallibiliter exponebant
ambigua & difficilia legis 177. 675.b
sacerdotes nouæ legis sunt veræ causæ instru-
mentales gratiæ 142.a. participant à Chri-
sto suam potestatem 142.a
sacerdotium nostrum antecellit vetus 587.a
sacramētum pœnitentiæ à Christo institutum
525.b. 685.a
sacramenti pœnitentiæ essentialia tantū con-
fessio & absolvio 530.a.b
sacramenta, omnia à Christo instituta 526.b.
causant gratiam in iustis, qui bene se ad ea
præparant 132.b. 143.b. 240.a. 340.b. sunt
causa instrumentalis nostræ iustificationis
173.a. 587.b. non minus efficiunt quām si-
gnificant, hec contrā 685.a. habēt virtutem
remittendi venialia 47.a. non habent suam
virtutem à fide 684.b
sacramenta nouæ legis conferre gratiam, sem-
per fuit receptum in ecclesia 166.a. & conti-
nent & causant gratiam 174.a. differunt à
sacramentis veteris legis 22.b
sacramenta Ecclesiæ habent virtutem à passio-
ne Christi 692.b. fluxerunt à vulnere lateris
Christi 153.b
sacramentorum virtus tribuitur fidei 176.b
sacramentorum vis imenarrabiliter valet plu-
rimū 175.a
sacramentorum quām operum, maior vis in
nostra salutis causa 778.a
salomon aliquandū in gratia 434.b. non per-
manit in gratia 435.a. reprobatu 435.b. la-
pus in idolatriam propter defectum tribu-
lationum 466.b
falus omnis per Christum 179.b
falus gratiæ est 14.b
salutis via nulli peccatori præclusa in hac vita
500.a
salutem propriam negligere grauius peccatum,
quām alienam 541.b
ad salutem tria sufficiunt 546.b
samaritanus ille (Lu. 10.) mysticè quis aut quid
845.a
sancti opera aliquandū opponunt misericor-
dia 103.b. non sunt comparandi cum Apo-
stolis 333.a
sancti merita beatitudinis in speciem negantes,
quomodo intelligendi 708.b. docentes dif-
fidendum de nostris meritis quomodo ex-
ponendi 711.a
sancti veteris testamenti ad nouum spectabant
663.a. non fuerunt sub lege 367.a

F 4 fan-

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

sanctorum hostis 342.a
 sanctorum invocationis utilitas 687.a
 sanctorum Doctorum gloria 337.b
 sanctorum scriptis definiendae sunt controuer-
 fiae 425.b, probant veritatem fidei concilia
 368.b
 sanctificatio quid sit 42.a. multiplex 673.a
 sapientia carnalis 255.b
 sapientia vera hominis 482.b
 sapientiae neruus, non temere credere 207.b
 sarcina Christi caritati leuis 372.b
 satisfaciunt opera aliâs debita 605.b
 satisfacere potest pro alio, qui non valet pares
 referre gratias pro beneficijs acceptis 139.b
 satisfacere possumus legi DEI 663.a. D E O ad
 condignum 139.b. rebus acceptis ab eo, cui
 sumus debitores 139.b
 satisfaciendi status protenditur usque ad bea-
 titudinem 153.b
 satisfactio lapsi necessaria 594.a. est pars poe-
 nitentiae 590.a. 592.a. est compensatio of-
 fensa ad aequalitatem iustitiae 601.a. fit pro
 culpa mortali dimissa 592.a. non fit pro poe-
 na aeterna 592.a
 satisfactio pro culpa differt a satisfactione pro
 beneficijs acceptis 139.b
 satisfactio condigna 140.a
 satisfactionis significatio 593.b
 satisfactionis nomen, antiquum est & conue-
 niens 593.a
 satisfit Deo operationibus iustis 185.b
 satisfecit Deo genus humanum per iustitiam
 Christi 671.b
 saul aliquando in gratia, & tamen reprobatus
 est 434.a.b
 Scandalum quis patiatur 437.b
 scientia qua possumus cognoscere nos esse in
 gratia 235.a
 schismata diminutio fidei 8.b
 schola insignes pro incertitudine gratiae 242.b
 scholasticorum Doctorum munus 194.a. au-
 thoritas 234.b. opinio de efficacia humani-
 tatis Christi ad iustificantum 141.b
 scire possumus per fidem Deum in nobis non
 esse 220.b
 scire aliquando dicimus, quæ probabiliter no-
 nimus 269.b
 scire nesciendo, est scire probabiliter 277.b
 scotus pro incertitudine gratiae 237.a. 238.a. nō
 afferit merita peccatorum ex congruo, esse
 merita simpliciter 203.b. non vocat merita
 gratiae ex congruo dispositiones quæ non
 sufficiunt ad eam obtainendam sine sacra-
 mento 240.c. non negavit gratiam specia-
 lis auxilij 107.b. plus requisiuit ad suscipie-
 da sacramenta, quam non complacere in
 peccatis 239.b
 scotus qui quia in re ab authore nostro dis-
 cussatur 840.b. 841.a
 scriptura distinguit; venialia à mortalibus 612.
 difficultas vocat impossibilia 505.b. optimè
 intelligitur ex collatione obscuriorum ad
 faciliora 263.a. ita loquitur aliquando, ut
 virtutem magis quam euentum significet
 589.b. non comprahendit omnia, quæ sunt
 de iure diuino 569.b. non precipit, nisi ca-
 ritatem, nec culpat nisi cupiditatem 714.a.

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

sperare possunt peccatores 288.a
 sperare possunt non sati de gratia 288.a
 spiritus non potest vitia carnis facere 412.b
 potest fructus non habere suos 412.b
 spiritus sanctus datur, non solum dona eius,
 cum iustificatur homo 60.b. tria efficit, ut
 declinamus à malo 294.b. tria operatur, ut
 faciamus bonum 295.a. est causa efficiens
 nostræ renascentia spiritalis 173.b. impar-
 titur nobis multa bona ante suum illapsum
 gratificum 108.b. reuelat suam gratiam per-
 sepe absolute 253.a
 spiritus sancti misericordia in Ecclesia omnibus fide-
 libus constat 262.b
 spiritus Dei promptior ad misericordiam quam
 ad seueritatem 498.b
 spiritus prophetæ & miraculorum commu-
 nicatur propter Christum 45.b
 spiritum Dei in nobis esse integra fide cognoscimus 303.b
 spiritum sanctum accipiunt doctores persona-
 liter, cum dicunt blasphemiam esse pecca-
 tum in spiritum sanctum 504.a
 Stare ante Dominum quid sit 317.b
 stantes possunt cadere, & lapsi resurgere 443.b
 statio infida in portu nauem perforat 180.b
 status iustorum in hac vita, est status fidei 478.
 b. 479.a
 stola prima, caritas 63.a
 studia & opera vniuersa quod referenda 851.a
 studijs quibus, quis fructus acceptum ferendus 836.a
 stylus noster non coarctandus 593.b
 Suauitas morum, diuinæ prædestinationis si-
 gnum 459.a
 subtilis Doctor vnde qua in re quâ defensus
 841.a.b
 subtilis in verba, authorem nostrum Vegam
 haud iurasse 842.a
 summa eorum, quæ de operum necessitate in
 concilijs habentur generalibus 393.
 superbia exitiale vitium 433.a. signum repro-
 borum 458.a. expulit protoparentes no-
 stros è paradiso 458.a
 superbia nostra deprimenda veris persuasiōni-
 bus 164.b
 Synodus cœcumenica quæ fit 9.a
 synodus Tridentina in spiritus sancto legitimè
 congregata 9.a
 synodus Tridentinam coegerunt errores de
 iustificatione 6.b

TAbula prima non distinguitur à secunda
 per opera interna & externa 379.a
 talentum, cum quo iubemur negotiari,
 est gratia 129.b
 Technæ diaboli, detectæ ad coruscationē Euā-
 gelij 17.a
 temerarium, à communi sententia scholastico-
 rum discedere 234.b
 tempus gratiae meritò dicitur tempus pleni-
 tudinis 34.a
 tentari, in potestate tentantis est 274.b
 tentationes quibus afficimur, quantæ & quam
 variae 854.a

tentationum grauium victoria cui vel solia
 scribenda 850.a
 terminus actionis potest cadere sub merito,
 etiam si non cadat principium 200.a
 testimonium conscientiae potest certitudinem
 probabilem tribuere 255.b
 testimonium spiritus sancti 319.b
 testimonia, quæ misericordiam pollicantur, &
 iram minantur, quomodo intelligantur
 501.a.b
 testimonia scripturarum parata debemus ha-
 bere ad vnamquaque temptationem 481.a
 Theologia symbolica, non argumentativa
 311.a.b
 theologici studijs quid quantumve debeatur
 836.a
 S. Thomæ laus 150.a
 thomæ Vualdésis sententia qualis fuerit 782.b
 Tobias patientiæ laude Deum promeruit 343.a
 Timebit, qui non amat 103.b
 timemus propriæ ea tantum, quæ possunt ac-
 cidere
 timens fugit persecutionem 103.b. non est per-
 fectus in dilectione 103.b
 timor est fundamentum spei 101.b. est effector
 beatitudinis 101.b. quasi locum præparat
 caritati 101.b. necessarius ad emendatio-
 nementis prauæ 426.a. esse non potest
 in sanctis, postquam decesserint in gratia
 711.b
 timor perfectus soluit omnem pudorem 574.a
 timor mundanus non est in caritate 103.a
 timor permanens cum quantacunque caritate
 296.b
 timor omnis minuit aliquid de certitudine
 timor diuinæ iustitiae utilis 98.b. 101.b. vnde
 proueniat 98.b
 timor diuini iudicij peccatori iam credenti
 infunditur 102.a
 timor filialis fuga offensionis D E I 99.a. effe-
 ctus primus sapientiae 99.a
 timor seruulis dicitur fuga pœnarum 99.a
 timor pœnarum etiam in eo, qui aliâs trans-
 grederetur præceptum, non malus 103.b
 timor malorum non vitiat opera 425.a
 timor malorum imminentium aliquando re-
 trahit à peccato 82.b
 timore diuinæ iustitiae utiliter concutiuntur
 peccatores 98.b
 timore quis dicatur implere præceptum 103.b
 timore priusquam concutiantur sunt aliqui in
 gratia 89.b
 Totum idem quod integrum & perfectum 380.
 b. 557.a
 Traditio Apostolica, orare pro lapsis, infidel-
 ibus, hereticis & schismaticis 495.b. 496.a
 traditiones aliquæ paris authoritatis cum scri-
 ptura 686.b
 tractus ad gratiam causa, voluntas diuina
 196.b
 trahere non semper violentiam indicat 79.b
 trahi nos à DEO, & quomodo id intelligatur
 833.b
 transire de errore ad veritatem nemo potest si-
 ne pœnitentia 110.a

INDEX RERVM AC VERBORVM IN SEQVENS ANDREAE

translationis vulgatæ approbatio 692.a. defensio 386.b
tria requiruntur ut recipiat quis gratiam per sacramentum pœnitentiae 240.a
tribulationes dona sunt Dei 466.a. iudicia diuini in nos amoris 466.a. verum signum filiorum Dei, ibidem
tribulationum electorum & reproborum discrimen 467.a
tridenti antiquitas, conditor, constantia, etymologia, religio, situs, fertilitas n.&. 12.
tridentina synodus, vide Synodus.
trinitas tota illabitur animabus nostris 60.a
tristitia de peccatis præteritis pœnitentiae effusus 538.b
christianon necessaria sequitur ex fuga & odio peccati 561.b
tritura cordis pietas, humilitas 533.a
tueri parta non est minoris virtutis quam quærere 443.a
tunica talaris, actio consummata 444.a
VAE non semper notat æternam pœnam 419.b. aliquando exprimit dolorem cordis, & pœnam duntaxat temporalem 419.a. quarè predictum non sustinenter 444.a
valentinianus gratiam quam poposcit, non amissit 67.b
valor nostrorum operum ante gratiam exiguum 178.b
Venia sine modo & numero danda peccantibus in hoc seculo 489.a
veniale dicitur peccatum tripliciter 609.a. ex propria ratione dupliciter accipitur 609.b
venialia propriè peccata 633.a. sunt contra rem rationem 632.a. sunt, quæ non grauier repugnant caritati 632.a. 634.a. sunt contra mandata 390.b. 633.a. aduersantur legi & mandatis 633.b. non faciunt transgressorem mandatorum 390.a. non impeditunt, vt quis dicatur seruare mandata 662.a. non repugnant iustitiæ 390.a. neque iustitiam tollunt à iustis, neque simplicitatem 221.b. obrepunt iustis ipsis nescientibus 228.a. ex genere suo non digna pœnis æternis 738.a. remittuntur nobis propter Christum 46.b. à mortalibus in quibus dignoscantur 360.b. 361.b. natura sua differunt à mortalibus 638.a. nullo numero possunt equari vel minimo mortali 630.a. commaculant hominem 398.a. 644.a. habent multa remedia 223.a. sunt materia confessionis 577.a. oīa nemo potest confiteri 580.a. omnia, nisi ex speciali gratia virari non possunt 640.b. oīa nemo vitavit, excepta B. Virgine 640.b. singula, & omnia postsumus quoquis momento vitare, sed moraliter impossibile tota vita omnia vitare 649.a. 651.a
venialium remissio non indiget in iustis noua meritorum CHRISTI imputatione 692.b. 593.a
venire ad Deum, quomodo tantum queamus 833.a. quid vesit 834.a
verba diuina habent quid diuinum 461.b
verba sacerdotum absoluientium quid significant 213.a
verborum diuinorum virtus 461.b

VEGAE PRAECLARVM DE IVSTIFICATIONE OPVS.

vita noua inchoatur obseruatione mandato-
rum III.a
vitabona à fide inseparabilis 753.b
vita hæc data ad progrediendū in iustitia 327.a
vita contemplativa melior actiuia 332.b
vita æterna merces dicitur 704. b. cum gratia
appellatur 794.b
vita æterna redditur, gratia donatur 705.b
vita humana tētatio super terram 454.a. 655.a
vitæ mutatæ experientia, certitudinem tan-
tum probabilem præstat de gratia 297. a
vitam omnes possent ita statuere, vt solatio
spiritus aliquandò fruerentur 253. a
in vita hac nullus est, qui peccare non possit &
proficere 363.a
vitia & defectus nostrorum operum nobis de-
bent imputari, non Deo 28.b
vituperia quæ, quorum sunt laudes 607.
vimere ex fide, & viuere ex fide sola, differunt
755.b
Vnitas corporis Christi, cōuiuiū Domini. 8.b
vnūm cole Deum, distinctum à ceteris præce-
ptis. 383.a
vnus idemq; actus, quomodò & bonus & ma-
lus 850.a
Vocati sumus, quandò Christiani facti sumus
232.a
vocatio diuina tenet locum primum in dispo-
sitionibus 79.a. non immediatè subest no-
stræ potestati 83.b
vocationem præcedit voluntatem bonam, non cō-
traria 201.a
vocationem facit certam, qui iugiter studet
bonis operibus 266.b
vocationem qui suam quomodò certam face-
re debeant 867.b
LECTORI BENEVOLO CORRECTOR TYPOGRAPHICVS B. L. SALVTEM.
Vt sequens hic erratorum aliquot Index facilius intelligi possit, meminisse debes, anteriori numero
indicari paginam, insertis characteribus a seu b, columellam priorem aut posteriorem: vltiori aut nu-
mero, columella per literas indicatae lineam: indè sequi, aut breuissimè innui lectionem veram. His te-
dulò obseruatis, & restitutis in exemplari tuo numeris foliorum seu laterum istis, 63, 78, 164, 165, 166, 286,
377, 528, 716, 718; erit tam intellectu quām inquente, quod velis aut quæras, facilimum.
35. a 28. CAP. III. 57. b 54 quo 60. in titulo, LIBER V. 77. b 55. res, 167. b 37. sentiūt, nul 200 a 29 nouerant 2; 8. b 47.
& 90. viam 317. a 54. à terra (ibidem in margine legatur sic: Greg. lib. 3. in I. Reg. ca. 4.) 362 b 47. CAP. VII. 380. a 32 CAP.
XVII. 413. b 55. sta. 600. a 6. talis 618. b 55. nondim. 621. b 38 retentā 629. b 48. CAP. XI. 643 a 43. offendit 724.
a 2. & 3. notaui 758. b 37. pcepta 781. in titulo, QVAESTIO III. 823. b (in margine) 2 & 3. congruo, suum præmium
Hæc qualiacunque sub hac intelligenda sunt cautione. Si tuus codex eorum sit particeps. Aliquotibus em-
obitèr, dum adhuc opus ferueret, subuentum est.
Occurrent forsan & alia, sed ea aut leuiora erūt, q; quorum cordatus Lector hic seorsim cōmoneri debe-
at: aut si alicuius fuerint momēti, erunt Editioni huic secundæ cum Venetica priori cōmunia. Nam & in-
ter ea, quæ hæc notata vides, aliquanta pars, si non potissima, ex editione priore huic alteri adhēsit, quem-
admodum & duo ista singularia, quæ iam sequuntur: 389. b 26. Cap. XXII. 455. a 5 Cap. XI.
Ab his enim vtriusq; libri capitibus vñq; ad vltimum cuiusq; caput inclusim, reliquo rūm deīa capitum
numeris restituatur oportet. Nouerisq; lector industrie, deviations seu errationes has editioni huic se-
cundæ cum priore Venetica affines: gloriaq; & fama laboris Venetici, nobis initio nimirū credulis, mi-
nusque ob id in editione tam famata vbiq; curiosis aut suspicacibus, impositum illusimve esse: illusos
vero nos, cùm primū errores hos deprehēdimus, et si aliquāto serius quām vellemus, noluisse tibi, quem-
admodum Veneti nobis, lectoribusq; alijs, reticentia aut dissimulatione labium harum illudere: sed absq;
circuitu vlo rem ipfam tibi ingenua & vera confessione aperire: agnoscentes ex animo, confessione hac
non fuisse hæc opūs, si aut Veneti suo in correctorio rem istam non subticuiscent, (quemadmodum & plura
alia non supprimenda, immò vel maximè & necessariò confitenda suppresserunt) aut nos inter multos
ad eo næuos eorum animaduersos ac sublatos, etiam hos aliquanto citius animaduertissemus.
Si quis porrò miretur, voces has, charus & charitas, hoc in opere sine h scribi, is legat inferiūs libri 7. ca-
p. 2. haud miraturus vlt̄rā, quod authori nostri eiusmodi in re, tamē si præter consuetum morem &
vñsum, diligenter suo in opere gesserimus morem.

ALPHABETICVS HVIVS VEGANI OPERIS ORDO

A, B, C, D, E, F. a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z. a a, b b, c c, d d, e e, f f, g g, h h, i i, k k, l l, m m, n n, o o, p p, q q, r r, s s, t t, v v, x x, y y, z z. a a a, b b b, c c c, d d d, e e e, f f f, g g g, h h h, i i i, k k k, l l l, m m m, n n n, o o o, p p p, q q q, r r r, s s s, t t t, v v v, x x x, y y y, z z z. a a a a, b b b b, c c c c, d d d d.
Singulaq; sunt Trifolia, exceptis bisfoliis sex, videlicet, **A, C, D, E, cccc, dddd.**

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. DOMI-
NO, D. PETRO PACCAECO, S. R. E. PRESBYTERO
CARDINALI ET GIENNENSI PRAESVLI, PATRONO AC DO-
MINO SVO COLENDISSIMO, ANDREAS VEGA SALVTEM
in Domino & felicitatem.

IVINA omnia tata & tam illustria sunt, clarissime præful, ut quoquouersum species, conuentis oculos eximia sua luce perstringant, & in admiraciōem, vel potius stuporem viuierorum mentes adigant. Sed ex omnibus, quibus in ijs quæ facta sunt, sese nobis velut contuendam dedit æterna illa & beneficentissima diuina vis, nihil est admirabilius, nihil illustrius iustitia, quam in huius mundi administratione cum summa semper suauitate & clementia conservat. Iustitia tua, inquit Regius psalmes, sicut montes Dei, hoc est, iuxta pbrasim Hebraicam, sicut ^{Psal. 35.} montes editissimi & altissimi, quorum verticem & cacumen nulla oculorum acies potest affequi. ^{2. Pet. 2. 2.} Hæc Luciferum cum suæ factiōis apostaticis angelis è cælo deturbavit, protoparetes nostros à paradiſo voluptatis expulit, diluvium in orbem induxit, linguam viuierjæ terræ in Babel confu- ^{Gē. 3. d. 7. d.} dit, ciuitates Sodomorum & Gomorrheorum subuertit, Dathan & Abiron cum complicib⁹ ^{11. b. 18. c.} uentes in infernum reclusit, regna & imperia mutauit, atque à Babylonij ad Medos & Persas, ^{Num. 16. c.} Dan. 2. & ab his ad Græcos, & à Græcis in Romanos transfluit, & eadem in specie olim columnæ ignis & nubis, Pharaonem, & currus & totum exercitum eius in profundum maris rubri demersit. ^{Exod. 14. c.} Hbi col- lisi sunt currus, & hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiae Domini, canit illa for- ^{Iudic. 5. b.} tis & elegantissima Delbora. Et quoniam iustitia est plena dextera ipsius, qui per Amos monuit ^{Psal. 47.} iustitiam suā esse sicut torrentē fortē, idem ut non tantum eam tremendam, sed & amandam & desiderandā indicaret, per Davide & Paulū liberare illā oppressos, laetificare mœrentes, exaltare, ^{Psal. 30.} humiles, & præmiare certantes luculenter expresit. Semper illam sibi comitem Deus voluit, & in ^{18. 88.} omnibus suis operibus vestigium aliquod ipsius dereliquit, atque in ipso omnium operū misericor- ^{2. Tim. 4.} dia præstansissimo, magnificè nobis eam commendauit. Quid aliud viaginatum filium Dei à cælis ad terram deduxit, nostra carne vestiuit, conciuem nostrum fecit, laboribus, molestijs & necessitatibus huius vitæ, ac morti denique turpisissimæ & acerbissimæ subiecit, quam iustitia? O admirandum & adorandum sapientiæ diuinae cōſilium, & à nostris omnibus omnino remotissimum. Liberare ho- ^{Psal. 84.} minem pater cælestis propter diuitias suæ misericordiæ volebat. Et nè liberaret laſa vel in specie iustitiae, ad nos misit filium suum, qui iusta pro nobis exolucret, & suo nos sanguine iure ab iniquo tyranno redimeret. Planè sibi tum obviauerunt iustitia & misericordia, & suauissimo se sunt osculo complexæ, ac benedictum factū est lignum, per quod prefecta est iustitia. Atqui non sibi soli hoc ^{sap. 14. a.} tantum ornamentum Deus voluit. Non est inuidus, sed usque ad miraculum nostræ semper glo- ^{Hier. 31. 50.} riæ studiosus. Omnia propter nos operatus est, suis bonis ipse ditissimus. Filium suum iustitiam no- ^{1. Cor. 1.} stram fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Et in hoc se ille præstitit omnibus in rebus abso- ^{2. Cor. 5.} lutissime iustū, & carissimæ exigende & tuenda iustitia præstet, atq; ipsa est pulchritudo & de- ^{Phil. 1. +} cor iustitiae, ut & nos ab eo discamus ubiq; seclari iustitiam. Ad hoc scripturam, ad hoc sacra- ^{Prou. 11. 13.} menta, ad hoc precepta, ad hoc Prophetas, Apostolos, Pastores, Doctores, & seipsum nobis largi- ^{12. 14. 16.} tus est. Vult hanc nobis cum ipso virtutem esse communem. Quos ad imaginem & similitudinem suam plasmat, moribus postulat sibi esse similes. Quid aliud præcepta omnia & cōſilia sunt, quam præcepta & consilia iustitiae? Ac vide quantopere cupiat nostram ille iustitiam. Quia nemo no- ^{Job 29.} strum solis suis viribus eam valet consequi, ipse ad eam obtinendam adiuuat, ipse hortatur, ipse magnis præmijs inuitat, ipse concedit, ipse largitur. Inde iustitia incipit, inde claritas & dignitas ipsius principatum sumit. Diligenda res homini, quæ Deo cara est. Bonum quod amat. Digna maiestas, commendat. Hac r̄na, promererit se vult, nec quenquam amat, aut inhabitat, nisi quem illa exornauerit. Et omnium bonorum nostrorum origo, ipsa est, ac certissima tutela. Iusti- ^{Phil. 1. +} tia simplicis, docente veridica scriptura, dirigit viam eius, custodit innocentis viam, vitam pre- ^{12. 14. 16.} stat, in libertatem afferit, ditat, protegit, firmat solium principum, exornat, exaltat, beat: vestimenta ^{1. Cor. 1.} tumq; est, & cingulum, & thorax, & lorica, & clypeus, & galea, & omnis armatura iustorum. Quæcunque in omnibus virtutibus singularium sunt, simul sub se complectitur aſtræ ista, ac plane diuina virtus. Non Hesperus, non Lucifer, non ipse Sol mundi oculus tantum splendoris orbis af- fert, quantum vel r̄na iustitia. Tolle iustitiam è mundo, & in præcepis ibunt omnia. Tolle iustitiam è mun-

PRAEFATIO.

Iob. 29.
Esa. 11.
Sap. 5.
Ephe. 6.

è mundo, & nihil erunt omnia, nisi tenebrae, nisi caligo, nisi confusio. Atque hac nimis ratiōne antiquis ille humani generis hostis, & primus praevaricator iustitiae, ab ipso mundi exordio hoc satagit, hoc molitur, hoc omni vi & ope sua conatur, ut iustitiam à mundo eliminet. Nollet tantum ornatum esse in nobis. Quam gloriam perdidit, dolet si in alio conspiciat. Mitto quid ante Christi aduentum hac de causa fecerit: Ex quo Dei iustitia per Euangelium manifestis coruscare caput, quid aliud agit, quam aduersari, quam reluctari, quam resistere propagationi iustitiae? In ipsis ecclesie cunabulis aduersis paucos & humiles Christi discipulos excitauit Iudeorum zelum, phariseorum supercilium, sacerdotum & scribarū autoritatē, regum ac principū armata potentia, magorum prestigias, Philosophorū argumenta: quia nouerat iustitiae illos esse precones, & ad hoc in mundum missos, ut iustitiam Dei annunciant, & plantarent, ac propagaret in hominibus. Et ubi intellexit Apostolos suam autoritatem & munus velut per manus tradidisse Pastoribus & doctribus, suscitauit & aduersis illos haereticorum furores, fraudes, blasphemias, schismata, seditiones. Tot machinis nūs est satanas iustitiam è mundo exterminare, propellere, profligare, propulsare. Sed non est consiliū contra Dominum. Temperante ipso, immò ulcīcente conatus & impreßiones dæmonis, restituta est mūdo, & illustrata, & confirmata, & propagata iustitia. Quoque acris impedita est & infestata, eo velut aurum splendidiū orbi rutilauit. Oves scilicet domuerūt leones, columbi abegerunt serpentes, imperiti confutauerunt huius seculi sapientia turgidos, humiles obscurarunt mundi gloriam, imbecilles prostrauerunt tyranorum potentiam, pauci subegerunt oēs mundi nationes. Perfidia Iudeorū antiquatas docuit legis iustitias, & euangelicam iustitiam illustrauit. Oblatrationes philosophorū confirmarunt Euangelij lucem. Haereticorum argutiae & tenebrae, scripturarum arcana reuelarunt. Ita clarius, ita illustrius, ita manifestius declarata est, & orbi cognita Dei iustitia. Quod et nobis his temporibus quasi in speculo contuendū diuina dedit largitas. Obscurare rursus conatus est dæmon veram iustitiae doctrinā, quā tenebat tota ecclesia, & in eam rem aptissimos sibi delegit satellites, qui argutijs, qui technis & subdolo melle vniuersa circumlinierunt, & falsis libertatis ac pacis promissionibus, magnā heu, & præclararū ecclesie partē à iustitia & recta fide abduxerum. Sed hos quoquā aduersarij nostri impetus miro modo Deus infregit. Suscitauit vicariū suū Romanū Pontificem, suscitauit Christianissimos Principes, suscitauit fidelissimos Pastores & Doctores. Indicitur legitimè Tridenti Concilium ecumenicum. Concurrunt ed cum obseruandissimis Apostolicæ sedis legatis, Præfules pietate & doctrina spectissimi, ac viri ex toto orbe doctissimi. Animaduertunt omnes, ac prudenter difficiunt par esse, ut in id inprimis tota intentione incumbant, ut viam veram iustitiae edifferant, explicit, elucident, nec finant vel tantisper obumbrari tantum orbis decus & splendorem, immumeris diuinæ sapientiae argumentis, quam plurimis sanctorum omnium laboribus, atque ipso Christi sanguine nobis commendatum. Nauant pro sua quique parte diligenteriam huic rei operam. Et ecce agente ipso spiritu sancto Conciliorum omnium præside per decretum de iustificatione, Tridenti sessione sexta admirabili Patrum omnū consensu pronunciatum, tota doctrina necessaria ad acquirendam, tuendam, augendam, reparandam, ac perficiendam iustitiam multo clarius, quam vñquam ante hæc tempora emicuit.

Debet hoc, illustrissime antistes ampliudini tua tota ecclesia. Debet hoc tuae curae & sollicitudini iustitia Christiana, ac debet in perpetuum. Nam tuis quidem laboribus, tuisq; vigilijs & admonitionibus magna ex parte effectum est, ut tam certa, tam necessaria, & tam perspicua doctrina fruenteretur orbis terrarum. Nollem sane quenquam defraudare sua gloria. Quid alienum magis à mea professione? quid diffonsum magis tuis votis? Tuam tu semper gloriam, gloriam præfulum omnium, qui Concilio interfuerunt, putasti, & eis omnibus honorandis, amplectendis, recreandis, ac uomullis ex ipsis magna ex parte alendis sedulō inuigilasti. Et pro sua quisque virili & portione non mediocriter hac in re desudauit. Sed tuos ego magis assiduos labores, ac perpetuam sollicitudinem, quam pro omnibus decretis corrigendis, conformandis, examinandis gesisti, sicut domesticus & oculatus testis, commendare posteritati & deboeo, & possum. Non cupid, sat scio, iste tuus generosus, excelsus & eruditus animus suas vel legere, vel audire laudes. Nostri bene tantam nos vanæ gloriae iacturam apud Deum facere, quantum nostris delectamur hac in vita præconijs. Sed det nobis semel hæc veniam, oro, sublimitas tua. Sine paululum nostræ in te indulgere pietati. Dum tuam enim celebro gloriam, nihil aliud me agere existimo, quam dona in te Dei prædicare, & egregiae virtutis exemplum, velut lumen in edito ponere, ut & omnibus præluceat, & multos ad suamulationem accendar. Ut tuae & tuū similiū modestia est, laudes hominum non agnoscere, &

Deum

PRAEFATIO.

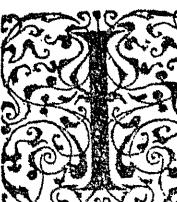
Deum unum exaltari velle, qui totius boni author es: ita scriptorum est gratitudinis, non trahere viros, per quos Diuina benignitas tanta commoda largitur humano generi. Laudent vero alij illustriſimi tui generis Paccacorum & Gueharonſum claritatem: laudent iudicium singulare, felicissimam memoriam, rarisimam prudentiam, absolutam virtusque iuris, sed præseriū Canonicī, peritiam. Prædicent vitiadam fidem in Deum & sanctos eius, commendent sinceram pietatem, eximiam religionem, benignitatem, ac viscera miserationis in pauperes, propensum affectum ad bene merendum de omnibus, sed præcipue de religiosis, ac quibuscumque cultui Diuino mancipatis. Tollant in altum iustitiae rectitudinem, boneſiſmorū tuorum morum integratitatem, cum admirabilis grauitate & mansuetudine coniunctam. Ego rametiſi iſtis omnibus laudibus te non indignum agnosco, tamen præcipue adoro & veneror quedam alia Dei in te munera, qua propria sunt pastorū Dominici gregis, atque in te fulgere conspicio. Nulla laus episcopo dignior, quam quid perpetuum geris studium pacis, & reformatæ ecclesiæ sollicitudine ſemper teneris, & ardenti zelo flagras extirpanda omnis haeresis, & illustranda ac propaganda doctrina Christianæ. Quoties ego te vidi humanissime Domine, nec tuae aetatis, nec tuae valetudinis rationem habentem, & tempestius & intempestius horis, nunc hunc, nunc illum librum euoluere, nunc tecum meditari, & conquirere? Quoties nec tuae, nec doctissimorum virorum, quos tuis expensis alebas, nec nostra diligentia contentus, aliorum me coegeristi sententiam, rationes, argumēta vestigare? Quoties & præter tuos, altos quoquā viros doctrina & pietate celebres, ex diuersis nationibus & ordinibus ad te venire fecisti, & cum eis acerrimè certāsti, ac eos inter se differere & disputare fecisti de omnibus, ne minimo quidem verbo decreti prætermisſo! Hoc erat, hoc erat, scilicet, vere agere pastore ouū Christi, hoc Præfule dignissimum, qui interesser concilio, hoc munere fungi Cardinalis, gloriae totius ecclesiæ studiosissimi & furentissimi. Que quidem res me communis, ut tuo nomini conferarem expositionem hanc & defensionem decreti Tridentini de iustificatione, quam & te teste iam ab aliis quo annis, magnis meis laboribus parturio. Ut enim omittam, quid & meipsum & mea omnia tibi debeo, iustum profecto erat, ut sub tuo præsertim nomine & auspicijs in lucem producerem, quæ te iubente, te cogente, te impellente, ex lectione catholicorum authorū, & ex tuis & doctissimorū aliorum, & nostris meditationibus & collationibus, quanta maxima potui diligentia, collegi. Fruantur igitur studiosi per sublimitatem tuam amplissime Præfū bis qualibus qualibus Commentarijs nostris, & in eis, velut in quodam aceruo, per te habeant, quidquid perrinens ad iustificationem, & in antiquis, & in iunioribus ecclesiasticis Doctoribus, hactenus potui inuenire, quando & per tuos labores, & prouidentiam, ac sollicitudinem repurgata est & vindicata tota hec doctrina à tenebris & scroba Allophylorum nostrorum. Si hoc qualecumque obsequiuū apud celſitudinem tuam mea in te obseruantia pignus, ac signum animi nunquam tuorum in me beneficio autem futuri immemoris. Sicubi vero sum lapsus, ut quidem communis fragilitatis cōscius, in multis vehementer formido, benigne, ut soles, & amanter corrigere: nec verba, sed animum meum pensa, qui nihil aliud profecto toto in hoc opere volui, quam doctrinam à Patribus traditam, ad certissimam Euangeliū lucem exponere, roborare, & qua decebat grauitate, ab oblatranib; haereticis tueri. Id autem, quicquid est, quod pro gloria sancte synodi hic defudauit, ac meipsum & mea omnia castigatissimo tuo iudicio, & cuiuscumque rectius sentientis, atque in primis Apostolicæ sedis & ipsius sacri Concilij certissimæ censura subiçio. Vale integerrime & illustrissime Präfū in Pastore illo magno ouium Christo IESU Domino nostro, unico autore & reparatore iustitiae. Venetijs apud religiosissimum cœnobium S. Francisci à Vincè, Calendis Octobris,

Anno Domini 1548.

PRAE-

PRAEFATIO AD LECTOREM.

Decretum
hoc alijs
multis p-
stare.

N T E R omnia omniū Conciliorū decreta, quæ quidem de dogmatibus fidei hactenū legisse me memini, nullū sanè scio optime Lector, quod tot veritates scitu necessarias diffiniat, totque errores eliminet, ac facit hoc Concilij Tridentini decretum de iustificatione, quod nunc exponere, roborare, & ab aduersantibus tueri aggredimur. Si benè enim & pro dignitate illud expendamus, omnia in ipso proculdubio inueniemus, quæ necessaria sunt ad acquirēndam, augendam & conseruandam veram iustitiam, ac ad eam,

Hæretici
nostrī tem-
poris, perni-
ciosiores
antiquis.

Eccle. 24.

Ordo toti-
us operis
cum propo-
sitione.

si contigerit amitti, reparādam. Cumq̄ue hæretici nostræ tempestatis hoc sint antiquis perniciosiores, quod antiqui vno, aut altero, aut certè paucis articulis ab Ecclesia Catholica dissentiebāt, hi verò penè vniuersam doctrinā ipsius eneruare & labefactare contendērunt, tamē hoc decretū tanta dexteritate & maturitate est conditū, vt maximā partem hæresum ipsorum nō solū damnet, sed subruat, euertat, & extirpet. Atq; hæc vna causa me potissimum cōmouit, vt illius benignitate fretus, qui etiam ad diffinitiones Ecclesiæ sermonē suum referens, olim per Salomonem dixit: Qui me clucidant, vitam aeternam habebunt: non vnum, aut duos menses, sed integrum penè biennium huius decreti elucidationi, confirmationi & defensioni cōfiscrauerim. Nam & dignissimum visum est, cui & illustrando optima etiam doctissimorum virorum ingenia defūdent, & obsequium neq; Deo ingratum, neque Ecclesiæ ipsius, me facturum sum p̄suasus, si quod Patres & antistites nostri, grauissimè & sapientissimè statuerunt, id & perspicuum cunctis facere satagerem, & firmissimis subnixū fundamentis ostenderē. Quod quidē hoc ordine, qui cōmodissimus visus est, Deo auspice, vtcunq; perfeci. Primo sententiā Patrum sub compendio quodam, quo esset dilucidior, proposui, & quæcunq; in diffinitione Patrum obscura aut difficilia videri poterant, perspicua facere curauit. Deindē diffinita à Patribus, & Christi, & Apostolorū, & Prophetarū, & antiquorum Doctorum, totiusq; Ecclesiæ Catholicae cōmuniui testimonijs. Et tertio ab aduersariorum argumentis & captiunculis pro virili nostra eam defensaui. Quāuis enim hucusq;, quod sciam, nemo per Dei gratiam, & per celeberrimas victorias inuictissimi nostri Cæsaris, contra hoc decretū scriptis p̄gnare sit ausus, ramen cūm non nulli impudenter adhuc oblatrent, & alij, vt audiui, nescio quid impium contra ipsum submurmurent, neque satis diffinitis acquiescant: operē precium me facturum putauit, si & illa enodarem, quæ contra hanc doctrinam vel anteā obiecerant, vel obijcere poterant hæretici, vt quum vident ad omnia paratas esse sibi idoneas responsones, ora sua comprimant, neq; negotium ampliū ullum nobis his de rebus facescant. Et alioquì commodissimum existimauit, vt sub his Patrum diffinitionibus, velut sub certissimis fidei nostræ regulis, haberent studiosi optima quæq; ad hoc argumentum de iustificatione spectantia, siue quæ viri doctrina & pietate insignes contra recentes hos hæreticos præclaris suis scriptis prodidēre, siue quæ nos Dei gratia, & eorum operibus adiuti, aduersus eosdem cogitauimus. Quæ res & nonnunquam me impulit, vt & ex ijs quæstionibus, quæ & inter Catholicos hoc tempore controuersæ fuerūt, obiter nō nullas aliquanto diligētiū tractarem, q̄ decreti expositor requireret. Ut tamē vniuersis clariora & aperiōra essent omnia, proœmio & singulis penè capitibus singulos assignauit libellos, & sic finem cuique statui, vt in eo, velut in ali. qua amœna mansioñe interquiescere Lector possit, & rædium alleuare, quod magnitudo operis solet afferre. Sed vela soluamus iam ventis, & eo freti, qui cuncta regit, tenuem ingenioli nostri cymbam, grandi, quod nobis tranandum est, mari committamus.

AN-

ANDREAE VEGAE

THEOLOGI HISPANI, DE AVTHORITA-
TE ET UTILITY DECRETI TRIDENTINAE
SYNODI DE IUSTIFICATIONE, LIBER PRIMVS.

PROEMIVM DECRETI CONCILII

Tridentini de Iustificatione.

V M H O C tempore non sine multarum animarum iactura, & graui Ecclesiæ unitatis detrimento, erronea quædam disseminata sit de Iustificatione doctrina: ad laudem & gloriam omnipotentis DEI, Ecclesiæ tranquillitatē, & animarum salutem, sacrosancta Oecumenica & generalis Tridentina Synodus, in Spiritu sancto legitime congregata, præsidentibus in ea nomine sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Pauli diuina prouidētia Papæ tertij, Reuerendissimis dominis, Dominis, Ioanne Maria Episcopo Prænestino de Monte, & Marcello titulo Sanctæ Crucis in Hierusalem Presbytero, S. R. E. Cardinalibus, & Apostolicis de Latere Legatis, exponere intendit omnibus Christi fidelibus veram sanamq; doctrinam ipsius iustificationis, quam soli iustitiae Christus IESVS, nostræ fidei author & confirmator, docuit, Apostoli tradiderunt, & Catholica Ecclesia, Spiritu sancto suggestente, perpetuò retinuit, districtiū inhibendo, nē deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere, quām præsenti decreto statuitur ac declaratur.

SVMMA PROOE MII. CAP. I.

3. V O mihi videre video in summa fieri in hoc pœmio. Primo explicatur aliqua, quæ ad authoritatem decreti spectant, il ludq; omnibus pijs maximè commendare poslunt. Secundo præcipitur districte, nē deinceps quispiam audeat aliter credere, prædicare, aut docere, q̄ decreto p̄senti statuitur ac declaratur. Ex ijs autem, quæ decretū istud fidelibus omnibus maximè commendant, quatuor in hac præfatione video attingi. Primum, motiuca 1. causa, quæ Patres hoc edere decretū compulit. Eaque, disseminatio dicitur fuisse erronea cuiusdam de iustificatione doctrinæ, quæ hoc tempore est facta non sine multarum animarum iactura, & graui unitatis 2. Ecclesiastice detimento. Secundum, causa finalis, finisque à Patribus in promulgatione præsentis decreti prætetus. Is autem triplex afferitur esse; laus gloriaque omni-

4:

5.

6.

næ aduersari, & iustissimū est, omnes eam catholicos tota mentis deuotione & pietate suscipere, summo iure ilicò subnectitur districta prohibitio, nè deinceps quisquam aliter credere audeat, prædicare, aut doce-re, q̄ p̄senti decreto statuitur ac declarat.

Porro ex his discere possumus & collige aliqa dignissima animaduersu & no-tatu, quæ seorsum ad maiorem perspicui-tatem commodum erit differere.

**DE CAVSA, POTISSIMA,
QUAE ET OLIM ET NVNC PATRES
Ecclesiæ coegerit in Concilia. CAP. II.**

EX causa, quæ mouisse dicitur Pa-tres ad huius decreti promulgatio-nem, errores nouos in fide subor-tos agnoscimus debere excitare Ecclesiæ Præfules, vt Concilia ineant, & decreta de dogmatibus fidei, nouis illis er-roribus cōtraria, stabiliant. Maximè namq; inuigilare oportet Ecclesia Prælatos, vt il-libatam in gregibus sibi creditis & inteme-ratam seruent fidem, quā & à Christo su-scepimus, & ab Apostolis. Hoc est enim de-positionum illis creditū, & ab eis fideliter cu-stodiendum, de quo Paulus inquit: O Ti-mothee, depositum custodi. Et sicut aduer-sarius noster diabolus nūquād dormit, sed tanq; leo rugiens, perpetuò greges Christi circuit, & iactis doctrinæ sanctæ seminib;, zizania errorum superseminare gestit, ita ipsos decet iugiter vigilare, & custodire vigilias noctis super oves & agros sibi cōmissos: & si qua fortè zizania, malitia hosti-li aut negligentia nostra superfeminata vi-dérint, omni cura & diligentia ea euellere & disperdere, & pro erroribus fidem verā & genuinam ædificare & plantare. Et ob-hanc potissimum causam cōuenisse scimus Ecclesiarum antistites ad Cōcilia antiqua generalia, & decreta fidei celeberrima in eis statuisse, quia hæretici nouis erroribus & animas fideles perdere, & Ecclesiastica vnitatē discindere & dilacerare tentarunt. Et hoc perspicuum esse potest ex quatuor primis Concilijs generalibus.

Fides depo-
sita.

1. Tim. 6. d

Errores da-
mnavi in 4.
primis cōc.
generalib.

Errorē Arrij, afferētis Christū esse cre-turam, CCCXVIII. Patres coegerit in Cō-cilium I. Nicenum, sub Siluestro Pontifice vrbis Romæ, & Cōstantino Augusto orbis monarca. Error Macedonij negatis Spir-itum sanctū esse Deū, coegerit GL. Patres in Conciliū I. Constantinopolitanū, sub Da-maso Papa, & tēporibus Gratiani & The-

odosij. Error Nestorij, duas personas in Christo p̄dicantis, CC. Episcopos in Ephesi-nam Synodum compulit, sub Cælestino Papa & Theodosio iuniore Imperatore. Error Eutychis, vnam naturā verbi Dei & carnis, & carnē in deitatem versam p̄nun-ciantis, DCXXX. Patres in Chalcedonē sem Synodum adduxit, sub Leone Papa I. & Martiano Imperatore.

Et nè alias cōmemoremus Synodos, ex quarū gestis facilimū erit idem p̄sum collige-re, tandem in hoc Conciliū cōmóvit ex toto orbe Patres & doctores, pietate, san-citate & eruditione insignes, doctrina q̄-dam, vt hīc aiunt Patres, erronea & pesti-lens, nostris his temporibus disseminata de iustificatione, quam primò Luterus & alij sequaces ipsius, deinde Anabaptiste, ac postremò Protestantes in confessione Augu-stana suis Germanis tradiderunt. Sed quos hīc doctrina p̄cipios complectatur er-rores, in quos nobis his libris cominūs est & punctū, quod aiunt, & cæsim dimicā-dum, speciatim & seorsum videamus.

**DE ERRORIBVS NOVAE
DOCTRINÆ DE IVSTIFICATIONE
ne, traditæ à Luteranis, Anabaptistis, &
Protestantibus. CAP. III.**

ERRORES, quos in se continet do-trina hīc noua de iustificatione, cuius hīc meminere Patres, quan-tūm ipse ex varijs libris p̄tui colli-geret, sunt numero viginti. Ethi omnes in hoc decreto apertissimè dānantur. Primus est, Fides sola, seclusis omnibus alij operi-bus, sufficit ad salutē. Sed hīc errore qui-dam sic simpliciter & generaliter docue-runt, vt dicerent, nihil aliud esse necessariū ad saluteim, nisi solam fidem, & eam suffi-cere ad acquirendam iustitiam: & iustifica-to, liberos esse ab omni lege, & non teneri nisi ad credendum, & sola incredulitate posse perdere suā iustificationē. Et ita hīc errore defendit Martinus Luterus, cuius il-la fuerūt peculiaria & familiaria dogmata,

Hominem sola iustificantे fide implere to-tam legem, & nullam esse virtutē, nisi fidē: Nullum esse peccatum lethale, quod à gra-tia Dei separat, præter infidelitatē: Omnia opera alia à fide, liberrima esse, neque pre-cepta, neq; p̄hibitā: solā fidē dignū facere, q̄ in lib-tat. Chol- & in lib-adūt. O

Lut. in
pti. Bab
tat. Chol
& in lib
adūt. O

sere,

DE IVSTIFICATIONIS DECRETO TRIDENTINO.

derunt his octauò, omnia de necessitate ab-soluta euenire, & non esse in nobis liberū arbitrium, sed figmentum esse merum, & titulum sine re. Et adiungentes errores er-

roribus, & blasphemias blasphemis, dixe-runt nonò, Deum esse totam causam ope-rum nostrorum nihil nobis agentibus: &

omnia opera nostra, siue bona, siue mala, ab eo solo in nobis fieri, idque ex necessitate,

& eum cogere nos ad peccādum, neq; nos per auxilium ipsius implere legem, sed De-um ipsum. Decimus eorum error est, Qui

iustificantur, non verè iusti sunt, neque iu-stitiam ullam propriam sibi habent inherē-tem, neque carent peccato, quo digni sunt poena eterna: neq; tolluntur ab eis pecca-ta, cūm ipfis remittuntur, sed ideò iustifica-ri dicuntur, quia illis imputatur ad iustiti-am iustitia Christi. Undecimus, Formalis

iustitia iusticatorū, est sola iustitia Christi, & siqua nobis inheret iustitia, illa imperfecta est, neq; nos facit verè amicos Dei, ne-que opera nostra facit, nisi inchoate & im-perfecte iusta. Duodecimus, Iustificati oēs

liberi sunt ab omni culpa & pena. Et ex hoc errore inferūt tertiodicimò, nō esē necesi-fariam iustificatis aliquam satisfactionem,

neq; in hac vita, neq; post mortē, & super-fluum prorsū esse & negandum Purgato-rium, & falsum esse, q̄ tres sint veræ poenitentiae partes. Quartusdecimus, Iustifica-ti omnes equaliter iustificantur, & ad equa-lem gratiam & gloriā sunt accepti. Quin-

tusdecimus, Iustificati neque implere pos-sunt legem Dei, neq; vitare peccata etiam mortaliter. Et ad hīc cōsequenter afferuit,

animas in Purgatorio sine intermissione peccare. Cōtrā verò & ijdē & alij toto cē-lo ab his, & à scipis distātes, decimumsepti-mū tradiderūt errore, Iustificati liberi sunt ab omni lege. Et in his non longè fuerūt ab

antiq; quorundā hæreticorū errorib;, qui etiā hoc decreto cōdemnat, q̄ afferuerūt, iustificatos nō posse suā pdere iustitiā, & la-plos à gratia baptismali, nō semper posse in

hac vita ad verā iustitiam reparari. Sed nè alienos errores commemorem, decimus-octauò, atq; adeò p̄pri⁹ hīc doctrinæ error est, Iustificati non possunt mereri beatitu-

7
8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

37.

38.

39.

40.

41.

42.

43.

44.

45.

46.

47.

48.

49.

50.

51.

52.

53.

54.

55.

56.

57.

58.

59.

60.

61.

62.

63.

64.

65.

66.

67.

68.

69.

70.

71.

72.

73.

74.

75.

76.

77.

78.

79.

80.

81.

82.

83.

84.

85.

86.

87.

88.

89.

90.

91.

92.

93.

94.

95.

96.

97.

98.

99.

100.

101.

102.

103.

104.

105.

106.

107.

108.

109.

110.

111.

112.

113.

114.

115.

116.

117.

118.

119.

120.

121.

122.

123.

124.

</div

dinem, neque opera bona, quantumvis iusti, merita sunt beatitudinis, neq; in eis vlla est fidutia habenda. Decimusnonus, Iustificati indigent noua & indebita applicatio-
ne & imputatione iustitiae Christi, vt ex-
euntes de hac vita, assequantur beatitudi-
nem. Vigesimus, Soli electi & prædesti-
nati verè iustificantur.

Vides optime lector, non leuem fuisse causam, quæ Patres extimulauerit ad decretum istud publicandum. Miserabile enim erat, & vehementer dolendum, tot errorū portentis commaculatam esse & obscuratam doctrinam de iustificatione, quā vnam maximē decet & claram esse, & apertam fidibus, nē frustrā pro nostra iustificatione tot labores Christus, tot tormenta, tot iniurias & contumelias, & deniq; mortem ipsam, tolerauerit. Potuit etiam mouere Patres, & induxit verè ad statuendum hoc decretum, quòd pleraque erant spectantia ad hoc argumentum de iustificatione, quæ licet diffinita essent in aliquibus Concilijs provincialib;, & à sede Apostolica authoritate sua nobis tradita, nunquam tamen authoritate Concilij generalis expressa & communia fuerat, & apud multos catholicos, vt postea docebimus, hac ratione & ambigua aliquibus erant, & vehementer apud plerosque Scholasticos controuersia. Aequum autem erat, illis controuersijs finem imponi, neque amplius finere sub incerto fluctuare veritates adeò certas, ad eoque scitu necessarias.

DE TRIPLO CAVSA FINALI CONCILIORVM.

Cap. III.

EX causa verò finali, in quam ordinare se dicunt Patres sanctionem huius decreti, colligere licet, quis debeat Conciliorum esse scopus, & quòd spectare, & collimare studia debent sua, quicunque leges alias Ecclesiæciliorū, Dei sticas constituunt. Intendenda quippe ab gloria, ipsi p̄cipiè in primis est laus, gloriaque Cor. 10.9 Dei, iuxta Pauli consilium: Omnia in gloriam Dei facite. Et maximē decet hoc antistites Ecclesie, præsertim in re tam sacra. Bernar. ser. Meminisse enim oportet, se à Deo tantam habere potestatem. Neque dandum est vñseptem paꝫ quām obliuioni illud Bernardi: Nihil ita Ingratitudo displaceat Deo, præsertim in filiis gratiæ, ac satis, quām hæ quatuor Synodi, à fide veritatis

vb; fuerit illa, gratia accessum non habet: Sed post gloriam DEI, in tranquillitatē Ecclesie & salutem animarum oportet ad spicere, & eō studia & conatus omnes Patrum debent dirigi. Par quippe est, & omnino iustissimum, vt qui Christi vices gerunt in terris, eum imitetur, qui vt nos factis suis erudiret, quæcunq; egit & passus est in terris, in salutem animarum destinavit, & hūc cibum suum & delicias suas esse dicebat. Et p̄cipiè tertio necessè est, vnitati Ecclesie in huiusmodi studere, & toto ei pectorē in- cumbere. Conuiuum enī est Domini, Epist. som sicut verissimè dicit Aug. vnitatis corporis Christi, non solū in sacramento altaris, sed etiam in vinculo pacis. Et Christus ipse Ioan. 14.3 strictissimè nobis commendauit pacem &¹⁷. mutuam dilectionem, & eam vnam, argu- mētum esse voluit & certissimum signum suorum discipulorum. Et sicut pax & tranquillitas Ecclesie, omnia secum adducit, nutrit, ac perficit bona: ita discordia & schismata, diminutio sunt fidei & cultus diuinū, & exilium, immō casus, religionis & veræ pietatis. Atque ideo, si quandō contigerit, neque sarciri posse, neque reparari aliqua populi Christiani damna sine periculo schismatis, omnia ea quantumvis grata, leuia putanda sunt, collata ad schismam: & tolerāda ad tempus sunt, nē scindatur Christi tunica, & fideles tanto discrimini committantur.

DE AVTHORITATE SYNODI TRIDENTINAE.

Cap. V.

CIRCA authoritatem verò cōdentium hoc decretum, aduertendum est, omnia illa habuisse istam Synodum Tridentinam, quæ haberunt omnes alie Synodi generales, quibus non p̄fuit ipse summus pontifex p̄ seipsum. Atq; ideo omnes catholicos oportet, omni reverentia & veneratione suscipere & amplecti omnia decreta huius Synodi, & imitari dictum Gregorii, & eodem in illā affectu esse, quo se ipse in Nicenam, Constantinopolitanam primam, Ephesi, ut sanctam primam, & Chalcedonensem his verbis affectū fuisse declarat: Sicut sancti Euagelij quatuor libros, sic quatuor Concilia Greg. lib. epist. 3. fuscipere & venerari me fateor. Et alibi de eisdem Synodis ita scribit: Quisquis aliter sapit, quām hæ quatuor Synodi, à fide veritatis

Authoritas
synodi Tri-
dentinae.

Greg. lib.
epist. 3.

tatis alienus est. Damnamus autem quoscunque damnant, & absoluimus quoiquaque absoluunt. Et singulatim possum⁹ docere hanc Synodus habuisse omnia, propter q̄ sic erat in priores illas quatuor affectus sanctus hic pontifex. Fuit enim hæc Synodus in spiritus sancto legitimè congregata, quia auctoritate Apostolica ob grauiissimas causas indicta & conuocata est.

Distinc. 17. Quod vñ sat̄ est, & requiritur ad legitimam in spiritus sancto congregationem, vt patet ex multis sanctorum Patrum decretis. Et habuit præsidentes vice summi Pontificis non quosuis, sed tres Reuerendissimos Dominos Cardinales, Apostolice Sedis de latere legatos. Nā quod huic Sessiōni duo tantummodò ex ipsis p̄fuerū, prudentia, grauitate, pietate, & incredibili māsuetudine vniuersis spectabiles, causa fuit diuturna quædam ægritudo, quæ coegerit Tridēto recedere illustrissimū illum Cardinalem, qui tertio loco eis adnumeratus fuerat, Reginaldum videlicet Polum, ex regum Anglorum prosapia originem trahentem, eximiuni atque adeò singulare totius nobilitatis & sanctitatis exemplar, cælestemq; planē virum, & angelicum potius quām Anglicum.

Laus Regi-
naldi Poli.
Quæ sit tecu-
mēica syn-
odus.

Neque provincialis hæc fuit Synodus, vt aliæ quæ auctoritate Apostolica conuocatae sunt, & præsidentes haberunt Apostolice sedis Legatos, sed generalis & œcumene- nica, quia pro causis ad totā Ecclesiam spe- ciantibus conuocati sunt Episcopi ad eam ex toto orbe Christiano, vbiunque agnos- citur Roman⁹ Pōtifax vicarius esse Christi, & in omnes Christi fideles habere po- testatem. Et diligentia & fauore beatissimi Pauli, hui⁹ nominis tertij, Dei gratia & prouidentia Pontificis summi, & cura ac solicitudine felicissimi & Augustissimi Imperatoris nostri, & aliorum Christianorū regum & principum effectū est, vt viderimus Tridenti antistites pietate & sapientia venerados ex Italia, Hispania, Gallia, Germania, Anglia, Sicilia, Neapoli, Sardinia, Hibernia, Gothia, Suedia, Dalmatia, Cre- ta, Græcia, & ex insulis Fortunatis extra orbem positis. Accessit ad hæc, quòd sacro- sancta ista Synodus ex benigna concessio- ne eiusdem beatissimi Pauli, auctoritatem habuit plenissimam, vt & in dogmatibus fidei, & in reformatione morum ecclesie, & in his, quæ necessaria viderentur ad pacem

principiū populi Christiani, quæcunq; pla- cerent, pro arbitratu suo statueret.

Neq; ob eas causas, quas quidā maligne Cur nō est interpretantur, intermissus est ille titulus, adiectū in quo Conciliū Constantiense sep̄ vtitur, tirulo ver- nempe, Vniuersalē ecclesiā representans: Sed bū illud, Ec- clesiā vni- eo potius nomine, q̄ cūm quidā plati omni uersalē re- honore digni, sancto studio & zelo, eūti- presentans.

tulum sep̄ efflagitauerint, & p̄mitti omnibus huius Synodi decretis voluerint, tamen tandem maiori parti Patrū placuit, magis imitari modestiam antiquorū Conciliorū, quæ nunq; eo titulo sunt vsa. Et prudentissimè sancte hoc illi censuerūt, quia nulla talis causa nunc occurebat, quæ talem titulū expōseret, qualis fuit tempore Cōciliū Constantiensis. Eo nanq; tempore ad componendū schisma illud magnū, quod tum vi- gebat, cōmodissimum fuit, cum usurpare titulū, vt q̄ se pro summis Pontificibus gererant, dum Ecclesia vniuersali se inferiores agnosceret, ad iussum Cōciliū, quod ea representabat, pontificali suę auctorati hu- militer p̄ pace & tranquillitate ipsius Ecclesie cederet. At nūc cūm Ecclesia Dei vno, eoq; indubitate maximo Pontifice gaudet, nulla erat causa, quæ compelleret eiusmodi nihil necessario vti titulo. Verū cūm hæc sancta Synodus legatos haberit summi Pontificis, & ad eā conuocati fuerint Episcopi ex toto orbe, & permulti fuerint prælati in ea ex diuersissimis regionibus & nationibus: nemini vel minimū debet esse dubiū, quin & vniuersalē Ecclesiam repre- sentauerit, & ea gaudiā fuerit beneficētissima & infallibili Spiritus sancti p̄sentia, qua & aliæ Synodi generales semper in Eccle- sia gaudiæ sunt.

Et tāta cura & diligētia septimestri spatio Quā sedulō oīa ad hoc decretū spectatia, examinata & discussa sit, exp̄sa fuerūt ab om̄ibus Cōciliū Patrib;, & Tridēti do- strina de in- à clarissimis plerisq; Doctrib; theologis, stificatiōe, q̄ Cōciliū causa Tridentū conuenerūt, vt ne- fas videat, de aliqua parte ipsius dubitare. Qua in re multas & magnas meritoēs il- li à toto orbe Christiano & laudes & gra- tias, sed p̄cipuas, me iudice, grauiissim⁹ idēq; religiosissim⁹, Reuerendissim⁹ Dñs Cardi- nal S. Crucis, cui hui⁹ decreti cōficiēdi cu- ra potissimum incubuit. Quis dicet, quātos ille labores & q̄ assiduos diū ac noctū hac de causa ptulerit? Oēs vrgebat, oēs sollicita- bat ad diligentē operam huic rei nauandū. Omniū sentētias, oīm dubia, & priuatim &

publicè, mansuetissimo & indefatigabili animo audiebat. Ipse pro suo singulari iudicio & sapientia, multa corrigebat, multa mutabat, & nunc in hanc, nunc in illam formam decretum variabat, donec id perficeret, quod perfecit, ut placeret cunctis Patribus.

Oculatus testis haec loquor, & priuatas taceo permultas selectorum virorum congregations. Congregati sunt in vnum publicè, & rogati de omnibus suam quicunque sententiam, nunc soli Patres Concilij, nunc Theologi presentibus Patribus, pluriè opinor, quam octogesies. Itaq; tametsi ex sacris literis non constaret presentia infallibilis, quam Spiritus sanctus exhibet generalibus Concilijs in decretis fidei & morum, stultissimum esse censerem, & omnino amentissimum, vel latum vnguem ab eis declinare, que in hoc decreto tanta & tam matura discussio, & vnanimi omnium Patrum consensu, conclusa & diffinita sunt. Cur enim debeat aliquis mortalium, tantum sibi tribuere aut arrogare, vt suum iudicium preferat tante & tam maturae tot & tantorum Patrum sententiae?

Et cum Deus nunquam in necessariis deesse soleat, cur dubitem? eum adstitisse tam piæ, tam diuturnæ, tam assiduæ, & tam gravi tantorum virorum consultationi? Quid potest à nobis aut maius, aut aptius fieri, vt ipsius gratiam promereamur, nè in re tanti momenti labamur? Neque casu putandum est esse factum, sed diuina prorsus prouidetia, vt cum in alijs decretis non semper Patres vniuersi conuenerint, tamen hoc, vno omnium consensu, probatum fuerit, etiam si in plerisque, vt aslolet, in principio dissentirent, & multa in eo statuta sint & firmata, que aperte aduersarentur aliquibus, vel ab ipsismet, vel à doctoribus, quos sequerentur, assertis & scriptis. Et super haec oia, ad authoritatē hui⁹ decreti de iustificatiōe accessit: approbatio Pontificis. Quāuis em⁹, qā nondūm absoluta est haec Synodus, nullius hacten⁹ decreti ipsius approbatio summi Pontificis in publicū p̄diērit, tñ certò noui, suam sanctitatem fecisse, vt ante istius editionem decreti, à viris doctissimis discutentur & examinarentur Romæ materiæ ad ipsum spectantes, & post ipsius editio nem maturo habito cum sacro collegio Cardinalium consilio, literas, quibus illud laudat & approbat, ad Reuerendissimos

stultissimū
dissentire
ab hoc de-
creto.

Approba-
tio summi
Pontificis.

Dominos Legatos, qui huic Sessioni prae fuerunt, misse: Nihil itaque huic decreto deest in omni catholicorum Doctorum opinione, quo minus reuerenter catholicus aliquis diffinita in ipso suscipiat, quam diffinita in alijs sanctis & generalibus synodis.

DE QUALITATE DOCTRINÆ HVIVS DECRETI. CAP. VI.

COMMENDARVNT Patres quanto loco decretum hoc ex qualitate doctrinæ, quam in eo tradidunt. Aiunt nanque, vt diximus, doctrinam hanc non esse recentem aut nouam, sed à Christo & ab Apostolis traditam, ac Spiritus sancto suggestente, perpetuò à Catholica Ecclesia retentam. Quod quidem grandem & omnino imparem nostris viribus nobis imponit prouinciam. Ut enim constet, verissime hoc esse dictum à patribus, necesse erit, si munus nostrum perinde ac debemus, explorare volumus, ostendere, omnia hīc diffinita, tradita nobis prius esse à Christo, & ab Apostolis, & ab vniuersa Ecclesia semper recepta. Sed quantumvis hoc graue sit, & praefatu difficile, ipso Spiritu sancto freti, qui hoc vt traderetur, suggestit, in id ostendum omni vi & ope nostra incumbemus.

Meritò verò Patres, & sāne quam prudenterissimè, hinc suam diffinitionem fidelibus commendarunt. Maximè nanque, si quidpiam aliud, hoc potest commendare & persuadere omnibus fidelibus hanc doctrinam, & vt tāquām sacrosancta ab omnibus recipiatur, compellere. Ecquid enim fidelibus sacratius debet esse, aut maiori veneratione recipi, quam id quod autoritatē constat Domini nostri Iesu Christi, Apostolorumque ipsius, & totius ecclesiæ consensu? Et quid rursus tam sceleratum, tam perfidum, & à recta fide tam alienum esse potest, quam doctrinæ tam præclaris testimonij subnixa, vel tantillulūm refragari, aut dissentire? Secutaque est in hoc sacrosancta ista Synodus morem & consuetudinem aliorum Conciliorum. Nunquam enim Patres in Concilijs sibi usurparunt authoritatem faciédi catholicas veritates aliquas, que non essent catholicæ. Hęc em⁹ authoritas duntaxat est Dei, & habentium spiritum propheticum. Sed illud præcipue

tholicas, p- cipue curarunt, quod ex gestis multorum positiones Conciliorum est conspicuum, vt diffinitiones suas testimonij Christi, & Apostolorum, ex non catholicis, & antiquorum Doctorum Ecclesiæ, fidelibus approbarent.

Et Concilia generalia hoc tantum habēt, vt veritates iam alias, vel in seipsis, vel in suis principijs à Deo Ecclesiæ & sanctis patrib⁹ reuelatas, vel per scripturas, vel per traditionem prophetarum & Apostolorum, tum declarant, tum cōfirmant, & sua auctoritate claras & apertas, & absq; vlla ambiguitate ab omnibus catholicis tenendas tradant. Et ad hāc duo, praesentia Spibus conciliorum illustrantur: primo, vt infallibili liter declarent veritates Ecclesiæ retulatas: & secundò, vt ad terminanda dubia in sentiam. Ecclesia suborta, extirpandoque errores & abusus, infallibiliter etiam ex reuelatis colligant, populo Christiano credenda, & seruanda in fide & moribus. Et propterea, licet non adiuncta fuerit districta prohibitiō aliter credendi aut docendi, quam hoc praesenti decreto statuatur, que ad maiorem firmitatem & claritatem, fini huius præfationis est adiecta, ambigendum non est, quin post promulgationem & notitiam huius decreti aliter credere vel docere, peccatum sit mortale, & anathemate meritò feriendum. Alienus enim est, teste Cypriano, prophanus est, hostis est, & habere non potest Deum patrē, qui Ecclesiæ vniuersalis non tenet vnitatem.

August. lib. 4. de Symb. ad cat. c. 10. Et vt sanctissimi alij Patres, Doctores ecclesiæ passim tradūt, extra vnitatem Ecclesiæ neque haberi potest donum gratiæ, neque spiritus sanctus, neque remissio peccatorum, neque professe possunt sacramenta, neque accepta esse sacrificia. Constantissimum autem est, Ecclesiæ vniuersalis non tenere vnitatem, qui aliter credunt aut docent, quam Ecclesia vniuersalis in Concilijs generalibus credendum & docendum statuit. Quoniam verò Tridenti diximus, hoc decretum esse constitutum, proœmia libus difficultatibus vtcunque transcurſis, libet ad alleuamentum & pleniorē lectoris instructionem, præcipuis quibusdam ciuitatis Tridentinæ notis ac laudibus, libellum istum absoluere.

DE COMMENDATIONE ET DESCRIPTIONE TRI- denti. CAP. VII.

DE IUSTIFICATIONIS DECRETO TRIDENTINO.

situs Tri-
denti.
Conditor.
Antiquitas.

TRIDENTINA ciuitas in cōfinibus Italie & Germanie ad ra-

dices Alpium in planicie quadam fertili, & altissimis montibus penè vndique septa, à Brenno Gallorum Se- nonum duce, ante annos mille nongenitos, sicut narrant historiographi, est condi ta, & à Theodorico Gothorum rege optimis mœnibus & propugnaculis postea cincta. Locus est ad res maximas gerendas aptissimus, & gratissimum ac velut cōmu ne hospitiū, in quo interquiescere possint, & fessas vires reparare, qui longo & præcipiti itinere per altissimos montium scopulos à septentrione in Italianam veniunt, & qui ab ea in septentrionem descendunt.

Athesi laudabilissimo fluvio ab Occidente, & tribus alijs torrentibus ab Oriente est circunflua. Spatiosos habet vicos, aquarum riuiis circunquaquè fluentibus, mundos & nitidos, & magnas ac commodissimas & placidissimas etiam supra suam magnitudinē domos. Castrum est illi benè munatum, columnis & testudineo opere fortiter sustentatum. Adiunctaque sunt ei palatiū, elegātia, amplitudine & diuitijs, cunctis admirandum, & viridarium pulcherri- um & amoenissimum, varijs odoriferis herbis & urbanis omnibus delicijs affatim consitum. Vini boni est feracissima, opti- moque pane, & alijs omnibus ad viētum communem necessarijs abundè fruitur.

Et quod maximæ est gloria, strenuissimis & bellicosissimis administrata est olīm du cibus, & postea personæ Episcopis & Principibus Imperij. Templū habet & religio, Religio. diuersorum Ordinum cœnobia, pro sua magnitudine, satis pia & comoda. Ciues partim sunt Itali, partim Ger mani, & omnes satis humanis & honestis ac placidis sunt moribus.

Anno circiter quadragesimo ab ascensione Christi, per Hermagoram Aquileiem ciuem & Episcopum, ac beati Marci Euangelistæ discipulum, fidem Christi Tridenti, anam recepit. Circa annum verò salutis nostræ 383. magnificentius nobilitata est, & maioribus gratiarum incrementis aucta. Ex magno quippe dono D E I, Episco- pum, tum meruit habere patronum illum suum Romanum genere, sanctum Vigiliū, facundissimum & acerrimum hære laudes. ticatorū impugnatorem, & clarissimū Chri sti martyrem. Et ob illius p̄clara apud Deū me-

S. simonis
martyrii.Constantia
infidei.

merita, multis ac magnis miraculis illustrata est. Sacrum ipsius totum corpus penes se magna veneratio seruat in prima sua Ecclesia, eius nomini & honori consecrata. Fulget etiam martyrio, & integro venerando corpusculo Simonis illius innocentissimi infantis, quem Iudei, incole tum iphus ciuitatis, odio Christi & Christianorum, anno à partu virginis septuagesimo quinto supra millesimum quatricentenum, horredis & infandis supplicijs affecerunt. Cumq; triginta ab hinc annis & supra, Germania penè tota varijs vbiq; hæresum & sectarum nouarum concusa sit fluctibus, operatamen & vigilantia illustrissimi, pientissimi, & humanissimi Cardinalis, Principis & Episcopi ipsius Christophori Madritij, & aliorum, qui eum antecesserunt, religiosissimorum antistitum, in ea, quam illibatam seruauratà sua conuersione, fide immota perseverat, & quæ sunt religionis nostræ, sicut cæteri populi Christiani, firmiter & constanter seculatur actuetur.

Quod autem nomen illius immortale eset, & in æternum commendaretur postoris, ad hæc tam multa ipsius præconia, & nunquam intermorituras laudes, nouissimis his diebus hoc tanquam auctarium accessit. Ibant iam res penè omnes Christianæ in præcipitum, & grandem in dies singulos minabantur ruinam. Eteccè ex mandato summi Christianorum omnium præfusis, & sedulis atq; obnixis studijs potentissimi nostri Imperatoris, & Christianorū aliorum Regum & Principum, sicut ad fidissimum & tutissimum portum, Tridentū Ecclesia tota pro salute omnium conuocatur, & ibidem oecumenicum Concilium magna omnium fidelium lætitia & spe, diuinis auspicijs celebrat.

Etymologia Triden- Quærant alij, quorum interest, & dispu-
tient curiosi, cur illam Tridentum sui codi-
tores appellauerint. Ego Tridentum di-
uina prouidentia nuncupatam auguro, quod sicut Neptunum fabulosa antiquitas credidit, Tridente suo mare regere, & sa-
uientes fluctus componere, ita Deus optimus maximus his nouissimis temporibus turbatum huius mundi mare, & saeuissimis hæresum & corruptissimorum morum flu-

LIBER PRIMVS

stibus vbiq; concussum, per eam velut per quandam Diuinum Tridentem statuerit ad tranquillitatem reducere, ac fidem veram, & optima vitæ precepta, & optant pacem & quietem orbi Christiano restituere.

Exulta igitur, & gloriare toto pectore cōgrat Tridentum in Domino, qui te tot præro-
tio ad tr-
gatiis illustravit. Agnosce Diuinam in te magnificantiam. Paruula quidem es inter Germanas alias Imperij ciuitates, si ciu- um & domorum tuarum numerum & ma- gningitudinem spedes. Sed nequaquam paruula es, immò omnibus penè illis, absit iniuria verbo, multo certè augustior & felicior, si ad dona in te D E I adspicias. Et vel uno hoc nomine supra omnes illas summo iure gloriari potes, quod tu illis leges dederis, tu illas instruxeris, tu illas docue- ris, & ad rectam fidem reuocaueris, vel certè in ea retinueris. Ex te nanque in totum orbem Christianum feliciter iam prodiérunt pulcherrima & utilissima fidei & morum decreta, quibus populus Dei salu- berrimè instruatur & regatur.

Sed vt aliorum decretorum iustissima encomia silentio nunc prætercamus, hæc erit profecto omnibus in seculis eximia Tridenti laus, quod ab illa in totam Ecclesiam processerit hoc clarissimum & sanctissimum decretum, quod doctrinam de iustificatione, multa hæresum & obscuritatum scroba à nostris allophylis oppletam, sic puram & perspicuam cunctis tradit, vt si vel illud vnum ob oculos habeatur, nemo possit, nisi sponte sua cœcutiat, viam, qua iustificari possit, igno- rare. Planum quidem est, sicut ipsum Tridentum, vbi est conditum, sed optimorum dogmatum feracissimum. Et vt nihil ei desit ad similitudinem Tridenti, testi- monijs scripture & sanctorū Doctorū, velut firmissimis & altissimis montibus, vndique est munitum. Sed hæc satis fuerit, pro expositione & confirmatione procēmij, lectorem monuisse. Ad ipsum de- cretum, Deo auspice, iam transeamus.

AN-

ANDREAE VEGAE¹³

THEOLOGI HISPANI, DE NATVRAE AC LEGIS IMBECILLITATE, LIBER SE CVNDVS, IN CAPVT PRIMVM DECRETI DE IVSTIFICATIONE.

PROLOGVS.

ANTIQVI illi proceræ stature Gigantes ideò periérunt, & Philosophi acerrimis suis ingenij & falsa sua doctrina tumidi, ideò stulti facti sunt, quia naturæ nostræ exiguae & imbecillas vires nesciētes, in virtute ro- boreque suo sunt gloriati, neque posuerunt Deum adiutorem suum. Et ea ratione plerique ex Iudæis veram iustitiam minimè sunt affecuti, quia ex virtute ipsa & iustitia suæ legis, iustitiam veram quæsiērunt. Atque à Deo soli illi iustificari sunt meriti, vereq; sapientes & potentes fuerunt, qui suę sibi infirmitatis conscijs, ac proindè à se diffisi, in vna Dei gratia spem collocauerunt suam. Arcus fortium superatus est, verissimè cecinit Anna, & infirmi accincti sunt robore. Et cognitio, vt aiunt, proprij morbi, initium est salutis.

Quarè decretum hoc de iustificatione, commodissimè profecto à naturæ ac legis imbecillitate sancta Synodus est auspicata. Et in expositionem & confirmationem eorum, quæ de his statuit, secundum librum eodem titulo, quo & capitulum ipsum prænotatum hinc auspicabimur, precantes eum, qui nostræ infirmitatis dignatus est fieri particeps, sic communis conditionis & Mo- saicæ legis fragilitatem dulucidam cunctis facere, vt ab eius vnius misericors dia toti iugiter pendeamus. Porro verba decreti sic habent:

DE NATVRAE AC LEGIS AD IVSTIFI-
candos homines imbecillitate. Cap. I.

RIMVM declarat sancta Synodus, ad iustificationis doctrinam probè & syncerè intelligendam, oportere, vt unusquisque agnoscat & fateatur, quod cum omnes homines in prævaricatione Adæ innocentiam perdidissent, facti immundi & (vt Apostolus inquit) natura filij iræ, Ephes. 2.4 quemadmodum in decreto de peccato originali exposuit, vsq; adeò servi erant peccati, & sub potestate diaboli & mortis, vt non modò gentes per vim naturæ, sed ne Iudæi quidem per ipsam etiā literam legis Moy- si, indè liberari aut surgere possent, tametsi in eis liberum arbitrium mi- nimè extinctum esset, viribus licet attenuatum & inclinatum.

DE DIVISIONE DECRETI,
ET HVIVS PRIMI CAPITV-
li sententia. CAP. I.

VT clarius effet omnibus, ac magis perspicua doctrina de iustificatione, & Christi fideles aper- tè nōssent, quid de ea tenere, & quid circa illam cauere, deberent: visum est Patribus, expedire, vt non solùm in hoc decreto condemnarentur errores, qui illam & olim & hoc tempore, in plenisque obscurârunt, verumetiam pura quadam & syncera confessio doctrinæ de iustifica-

tione, in primis & ante omnia traderetur. Itaque decretum in duas principales partes visum est partiri. Et in priori quidem, veram & seständam doctrinā de iustificatione, tradidere: in posteriori vero, cauendos circa eam errores docuerunt, & digno eos, nō ab aliquo credantur, ferierunt anathemate. Quarè priorem hanc partem, meritò appellare poterimus confessionem seu p- confitentiam veræ & certæ doctrinæ de iustificatione: posteriorem autem, condemnationem errorū circa hominis iustificationem.

Est vero prior ista pars seu confessio, ita Divisio de-
creti.
b inter-

integra & omnibus suis partibus absoluta, summa do-
summa etinæ toti-
us de iusti-
ficatione. vt ex ea cuius studio posset constare, qd sit iustificatio, q eius species seu partes, quæ causæ, qui effectus seu fructus, quæ illi co-
gnata, & quæ aduersantia, quæ necessitas illius, qui illius participes, qua via eam ob-
tinere possumus, quomodo in ea proficere & perseverare, quibus rebus eam perdere, & perditam recuperare valeamus, qualis certitudo de ipsa, & quæ perseverantia in illa à nobis haberi queat. Non est autem in hoc decreto sermo de iustificatione, qua iusti facti sunt & amici Dei, tum angeli, tum protoparentes nostri in statu innocentiae, tum Christus secundum suam humanitatem, qui iustificati sunt, cum nunquam ante fuisse quoquo modo inimici aut iniuristi. Sermo tantum est hic de iustificatione, quæ hominibus competit post lapsum, cum decretum trahet.

Tria tradi-

ta in hoc c.

De quali iu-

stificazione

traferet.

Ex iustis & inimicis fuit iusti & amici, vel

ex iustis iustiores & cariores Deo.

Atque ideò

primo quidē in hoc capitulo explican-

tur sex mala,

quib⁹ obnoxij sumus oēs per

peccatum Adæ.

Deinde imbecillitas ostē-

ditur naturæ ac legis, ad liberandum ab his

malis. Et tertio, nostrum liberū arbitrium

attenuatum esse ex eadem præuaricatione,

sed non extinctum fuisse, aperitur.

Atq; ex his, vt apertiora sint omnia, tres has conclusiones possimus colligere. Prima, Omnes homines in præuaricatione Adæ innocentiam perdiderunt, & facti sunt immundi, natura filii iræ, serui peccati, & sub potestate diaboli ac mortis. Secunda, Neq; gentes per vim naturæ, neq; Iudei per naturam aut literam legis Mosaicæ, liberari ab eis malis potuerunt, quæ ex transgres-

sione Adæ contraximus. Tertia, Liberum arbitrium attenuatum est & inclinatum in omnibus hominibus propter Adæ peccatum, non autem extinctum. Et has conclusiones sic asseuerâter diffiniuit sancta Synodus, vt in canone primo & quinto illis respondentibus, anathema indixerit negantibus secundam aut tertiam. Nam primam nihil fuit necesse sic hoc loco communire, quia in decreto de peccato originali, satis fuerat in quinta sessione robora-

ta. Ut verò hāc totam doctrinam singulatim explicemus, & ab Apostolis nobis traditā, & ab Ecclesia Catholica perpetuò retentā, & multos per eam & antiquorū & recētum hereticorū elisos errores doceamus, ab explicādis & cōfirmādis sex malis,

quib⁹ obnoxij asserimus, exordiū sumem⁹.
DECLARANTVR QVATV-
OR PRIORA INCOMMODA, QVAE
per peccatum Adæ incurrimus.

CAP. II.

PRIMVM detrimentū è sex, q Pa-
tres asseuerant, per peccatum Adæ secura ex
nos incurrisse, est innocentie carē-
tia. Statuit em̄ Deus, vt peccante
Adam, exosam haberet & inimicam totam
ipsius posteritatē, & quam ei dederat iusti-
tiam originalem pro ipso & tota eius pro-
genie, mox vt ille peccaret, ab eo pro ipso
& omnibus suis auferret. Atque ideo, sicut
Adam innocentiam & gratiam, & iustitiā
originalem perdidit propter suum peccatum,
& nos etiā in illo hēc omnia perdidimus, &
peccati illius participatione peccatores cō-
stituti sumus. Et statutum seu pactum hoc
inter Deū & Adā, expressit Oseas illis ver-
bis: Ipsí autem sicut Adam transgressi sunt
pactum, ibi puericati sunt in me. Quia verò
peccata fōrdidant & coinquinant peccato-
res, adiecerūt statim Patres, immūdos nos
esse effētos per præuaricationem Adæ. Et
indē est illud iuxta translatiōem Lxx, Ne-
mo mundus à forde, neque infans, cuius est
vnius diei vita super terram.

Et quia odio est Deo omnis iniquitas,
tertiò addunt cum Paulo, nos incurrisse ex
peccato Adæ iram Dei. Mundi enim sunt
oculi ipsius, nē videant malum, & respice-
re ad iniquitatem non potest. Et vt iustissi-
mus mundi gubernator & iudex, nullum
malum relinquit impunitū, & mala culpæ,
malis poenæ cōpensat & ordinat. Dicimur
verò natura filij iræ, vel quia verè & pro-
priè & omīnō sumus filij iræ, vt verbū, na-
tura, exponit Theophylactus: vel quia ex
natiuitate nostra vitiata, rei sum⁹ & sic ob-
noxij iræ diuinæ. Salus em̄, gratia est, sicut
statim Paulus asseuerat: ira verò, naturæ
corruptæ & natiuitatis nostre. Et quoniam
per peccatum iram Dei incurrimus, male-
dicto etiā dicimur fuisse obnoxij. Vnde &
Cyrillus: Per præuaricationem primi Adæ,
maledictioni subiecti fuimus.

Quartò asseuerat sancta Synodus, inci-
disse nos in seruitute peccati. A quo em̄ qs
superatus est, huius & seruus est, teste prin-
cipe Apostolorū. Et Paul⁹ dicit: An nescitis
quoniam cui exhibuitis vos seruos ad obedien-
tū, serui estis eius, cui obediisti, siue pec-
cati ad mortē, siue obeditiōis ad iustitiam?

Et

DE NATVRÆ AC LEGIS IMBECILLITATE.

Seruit⁹ pec-
cati. Et seruitus hēc peccati, grauis & ferrea est.
Ab ea p̄ficiuntur, vt in multis cōcutiamus,
labamur, deficiam⁹, vincamur, & volentes
nolētes in aliquib⁹ seruamus legi peccati,
quæ est in membris nostris, neq; vitare possi-
mus oēs carnis cōcupiscentias. Et hāc huius
seruitus partem mirificè expressit Paulus,
cūm ait: Cōdelector legi Dei secundūm in-
teriorē hominē. Video aut̄ aliam legē in
membris meis, repugnantē legi mētis meę,
& captiuantem me in lege peccati, q̄ est in
membris meis. Infelix ego homo, quis me
liberabit de corpore mortis huius? Gratia
Dei per Iesum Christū Dñm nostrū. Et hēc
quatuor incommoda agnouit perpetuō &
p̄fessa est Ecclesia, & tradiderūt nobis illa
oēs Catholici Doctores, cūm cōstanter &
cōsentienter & docuerūt oēs filios Adæ na-
scī in peccato originali, & indigere bapti-
fīcio, vt mūdentur & liberentur, & Deo re-
cōciliētur. Et peculiariter de seruitute pec-
cati, q̄ miseranda sit, & in multis peior ser-
uitute corporali, poterunt videri Cyrillus
I. 6. super. Ioā. c. 1. & Aug. tract. 42. in eundē.

Rom. 7:12

Pactum in
ter Deū &
Adam, Oseas 6:6

2. incōm.

Iob 14:2

2. incōm.

Iob 14:3

Iob 14:4

Iob 14:5

Iob 14:6

Iob 14:7

Iob 14:8

Iob 14:9

Iob 14:10

Iob 14:11

Iob 14:12

Iob 14:13

Iob 14:14

Iob 14:15

Iob 14:16

Iob 14:17

Iob 14:18

Iob 14:19

Iob 14:20

Iob 14:21

Iob 14:22

Iob 14:23

Iob 14:24

Iob 14:25

Iob 14:26

Iob 14:27

Iob 14:28

Iob 14:29

Iob 14:30

Iob 14:31

Iob 14:32

Iob 14:33

Iob 14:34

Iob 14:35

Iob 14:36

Iob 14:37

Iob 14:38

Iob 14:39

Iob 14:40

Iob 14:41

Iob 14:42

Iob 14:43

Iob 14:44

Iob 14:45

Iob 14:46

Iob 14:47

Iob 14:48

Iob 14:49

Iob 14:50

Iob 14:51

Iob 14:52

Iob 14:53

Iob 14:54

Iob 14:55

Iob 14:56

Iob 14:57

Iob 14:58

Iob 14:59

Iob 14:60

Iob 14:61

Iob 14:62

Iob 14:63

Iob 14:64

Iob 14:65

Iob 14:66

Iob 14:67

Iob 14:68

Iob 14:69

Iob 14:70

Iob 14:71

Iob 14:72

Iob 14:73

Iob 14:74

Iob 14:75

Iob 14:76

Iob 14:77

Iob 14:78

Iob 14:79

Iob 14:80

Iob 14:81

Iob 14:82

Iob 14:83

Iob 14:84

Iob 14:85

Iob 14:86

Iob 14:87

Iob 14:88

Iob 14:89

Iob 14:90

Iob 14:91

Iob 14:92

Iob 14:93

Iob 14:94

Iob 14:95

Iob 14:96

Iob 14:97

Iob 14:98

Iob 14:99

Iob 14:100

Iob 14:101

Iob 14:102

Iob 14:103

Iob 14:104

Iob 14:105

Iob 14:106

Iob 14:107

Iob 14:108

Iob 14:109

Iob 14:110

Iob 14:111

Iob 14:112

Iob 14:113

Iob 14:114

Iob 14:115

lardii, hæc verba ex illo refert: Sciendum est, omnes Doctores nostros post Apostolos in hoc conuenire, quod diabolus dominum & potestatem habebat super hominem, & iure eum possidebat, ideo scilicet, quod homo ex libertate arbitrij, quam habebat, sponte diabolo consensit. Aiunt nanque, quod si quis aliquem vicerit, vietus, iure captiuus victoris constituitur. Ideo, sicut dicunt Doctores, hac necessitate incarnatus est filius DEI, vt homo, qui aliter liberari non poterat, per mortem innocentis, iure liberaretur a iugo diaboli. Sed vt nobis videtur, neque diabolus unquam ius aliquod in homine habuit, nisi forte, Deo permittente, vt carcerarius: neque filius Dei, vt hominem liberaret, carnem assumpsit. Hæc Bernardus ex Petro Abailardo. Quorum verborum blasphemiam, impietatem, temeritatem & arrogiantiam, optimis & grauissimis verbis confutat & reprehendit Bernardus, & errorem illius, nouum appellat Euagelium, contra Christi, Apostolorum, & Prophetarum testimonium, ab eo confutum. Et in eo poterit quis legere responsiones ad argumenta picipia, quib⁹ Abailard⁹ nitebatur.

Vt in ore triū duorum vel trium testium stet omne verbum, adiungam & huic testimoniū alterum clarissimi Ecclesiæ sideris Aug. Epist. 105. Augustini, quod & testimoniū totius Ecclesiæ cœseri potest. Is itaq; Pelagianos, negantes peccatum originale parvulorum, in quadam epistola sic premit: Circumstipantur diuinarum autoritate lectionum, & antiquitū tradito & retento firmo. Ecclesiæ ritu in baptisme parvuloru, vbi aperi- tissimè demonstratur infantes, & cum exorcizantur, & cum ei per eos, à quibus gestatur, renunciare respondent, à diaboli dominatione liberari. Hæc Aug. Ex quibus manifestum est, ecclesiam semper agnouisse dominū diaboli in oēs, qui non eriperentur gratia Saluatoris à dominatu ipsius: & ex Grecis Basilius, in instructio quādā venientium ad baptismum, gratia baptismatis à tyrānide diabolino liberari affirmat & idem est in Cōcilio Florentino, ex cōfessu Græcorum & Latinorum, vt infra monstrabimus, diffinitum.

EXPLICATVR DUPLEX POTESTAS, QVAM DAEMON IN HOMINEM ACQUISTITUS PER PECCATU, & QUOD NEUTRAM EI IN TOIU ABSTULERIT CHRISTUS. CAP. III.

QUAERET VERÒ HIC ALIGS Nō INCÓMODÈ, CUR SUB POTESTATE DIABOLI CONSTITUTI ESSE DICIMUR PER PECCATU ADÆ? QD HABUIT DÉMÔ EX HOC IURE, SUE EX HAC POTESTATE? QUOSQUÈILLA SE EXTENDIT? PER ADVENTU & PASSIONEM CHRISTI PERDIDITNE HANC POTESTATEM? Duplex. Quātū assequi possum, ex hoc iure pote- tias da- monis in peccatorum

Greg. 17.
Mora, c. 13.
Job 26.4

Ioan. 12.2

Esa. 11. b
Quādō dō
minus de
cubilibus
Ieonum co-
ronatur.
Cant. 4. c

Aug.

Sed & alterum acquisuit dæmon ex peccato Adæ, ratione cui⁹ & sub potestate ipsius constituti esse dicimur. Nam per peccatum Adæ factū est, vt manentes in originali vel mortali, decipere possit frequenter, & ceps huius in infidelitatē, idolatriam, superstitionē, & alia tētrima peccata potētū inflectere. Vnde & maximē parti orbis, mīris tecnicis ante adventū Christi imposuerat, & eam captiū ad suam ipsius voluntatē tenebat. Et ob hanc causam, princ̄ps mundi huius appellatus est à Christo ipse diabolus, vt eleganter persequitur Aug. in psalm. 54. Et Paul⁹ eū & satellites eius, principes, potestates, & mundi rectores appellat, sue (vt significantur) vertunt alij verbū Grecū, cosmocratoras) mundi dominos. Quod & Tertulianus ad verbū dixit, mundi tenentes: Hilarius, non ineleganter efficiet a vna compo- sita dictione, mundipotentes.

Neque hanc, neque priorem potestatem in totum perdidit dæmon per adventum Christi. Habet etiam nunc idem ius retrudendi in infernum vel limbum, descendentes in originali aut mortali: & manentes in his peccatis, captiūs tenet ad suam ipsius voluntatem. Imminuta tamen est vehementer hæc secunda ipsius potestas per adventum CHRISTI. Eius quippe meritis,

DE NATVRÆ AC LEGIS IMBECILLITATE.

tis factum est, vt non tanta, neque tot ei permittatur spiritualia nocimenta inferre, præsertim fidelibus, quanta ante ipsius adventum. Et cū prius maximā partem orbis sub tenebris ignorantiae viuam tene- ret, prædictiōe Apostolorum factum est, vt maxima quoq; pars orbis, abnegato illius regno, in regnum Christi transuolārit. Detecte enim sunt illius technæ ad coru- scationem Euagelij, manifestatæ nequitice & præstigia. Et impletū est ex parte, quod Christus de deiectione illius, & de direptione suorum vasorum antē prædixerat.

Vnde pulchrè beatissimus Papa Gregorius, in illa verba Job, Et obstetricante ma- nū eius, eductus est coluber tortuosus: Ca- uerna, inquit, huius colubri, corda sunt ini- quorum. Quæ quia ad prauitatem propriam traxit, quasi in eorum habitatione requie- uit. Sed obstetricatē manu Domini, tortuo- sus coluber de proprijs cauernis expulsus est, quia dum nobis diuina gratia medetur, is qui nos tenuerat, antiquus à nobis hostis ejicitur, sicut incarnata veritas dicit: Nunc princeps mundi huius ejicitur foras. Vnde iam nunc sane nos omnes non tenendo pos- fidet, sed tentando persequitur. Nam quia non in eis intrinsecus regnat, cōtra eos pu- gnat extrinsecus: & quia intus dominum perdidit, bella molitur foris. Et de Christo statim in eundē sensum exponit illa verba Esaie: Delectabitur infans ab ubere super foramen aspidis, & in cauernam reguli, qui abla status fuerit, manū suam mittet. Et tunc addit, coronari dñm de cubilibus leo- num, secundū quod in cantis dicitur, quādō creditur vicisse dæmones, & eos ex- pulisse de cordibus hominum, quos ad fidem vocavit & traxit.

Diuus etiam Augustin. in epistol. 107, hunc in modum ostendit nos erectos de potestate & rectore tenebrarum harum. Intrat ipse mediator in domum fortis, id est, in hoc seculum mortalium; sub potestate diaboli, quantum ad ipsum pertinet, constitutum. De ipso quippe scriptum est, quod potestatem habeat mortis. Intrat in domum fortis, id est, in suo dominatu habentis genus humanum: & prius alligat eum, id est, eius coercet & cohabet potestatem, potestatis suæ fortioribus vinculis, & sic eripit vasa eius, quæcumque prædestinatis, vasa foris destinavit, arbitrium eorum ab eius potestate liberans, vt illo non impediante, cre-

dant in istum libera voluntate. Hæc Au- gustinus.

**QVOD NON HABVERIT
DAEMON POTES TATEM ALI-
quam supra electos, qui erant in sinu
Abrahæ.**

CAP. V.

SUPEREST tamen hīc dubium non contemnendum, an præter has duas potestates, quas super solos DEI inimicos habebat, decipien- di scilicet eos, & inclinandi in vita, & re- trudendi in loca suæ ditionis in eorum ob- itu, habuerit etiam aliquam potestatem in electos, quam in totum perdidit in ad- ventu Christi. Et posset quidem alicui vi- deri probabile, habuisse dæmonem potes- tatem detinendi electos in sinu Abrahæ, quousquè Christus pateretur, & plenè ex- olueret, & satisfaceret pro poenis, quas il- li erant commeriti. Argumenta, quibus in hanc sententiam inclinari posset, quæ qui- dem mihi occurserint, sunt hæc.

Non fuerunt electi perfectè redempti vel liberati à potestate dæmonis, usque ad passionem Christi, sed indigerunt semper ante illam redemptore & liberatore, ne- crūt redemp- tore.

Quādō soli Christo dictum est, Dedite in fœdus populi, vt suscitares terram, & pos- sideres hæreditates dissipatas, vt dices his qui vinclati sunt, Exite: & his q̄ti in tene- bris, Reuelatimi. Deinde: Non diripiuit so- lūm CHRISTVS à dæmonē aliqua va- fa, quæ hīc habebat, sed diripiuit etiam vafa à dæmonē aliqua, quæ habebat extra hoc seculum. vafa.

Etenim aliás non fuisset opus, vt portas æreas contereret, & vectes ferreos con- fringeret, sub quibus arctissimè custodie- bantur sancti Patres. Insupèr: Habuit dia- bolus ante mortem CHRISTI, teste Paulo, mortis imperium. Ergo mortui Hebr. 2.4 omnes transibant in eius ditionem. Qua- enim alia ratione, mortis possit dici habu- isse imperium, cū ille non habuerit po- testatem inferdi mortem? Et in hunc sen- tis.

Quādō dicitur diabolus vbi hoc testimonio in hoc Concilio canō r. de peccato origina- mortis im- li. Et nisi hoc dicamus, nulla erit potestas, quam in totum perdidit dæmon per ad- ventum Christi. Et videtur hoc sensisse

* Lib. 3. ca. Gregorius, cùm illa verba, Liberabit vos de manu Philistini, ad liberationem à dæmoni per Christum factam, transfert: Tale est, inquit, ac si dicat: Liberabit vos de potestate spirituum malignorum, ut velut fugatis de itinere crudelibus hostibus, dum mors carnis interuenit, ea quæ cupitis, eterna gaudia securius adestis. Et paulò post: O quād maximum, in vita huius transitu potestatem cruentorum spirituum non incurrere.

4. Arg.

Hic tamen non obstantibus, quæ nō erit valde operosum diluere, probabilius videatur, nullam talem habuisse dæmonem potestatem supra electos qui erant in sinu in electos Abrahæ. Et hoc expressè fatetur Bernamanetis in sinu Abrahæ. His argumentis firmare: Ratione peccati, vel originalis, vel mortalis, solum constituimur sub potestate dæmonis. Non enim alia ratione pateretur eum Deus cuiquam dominari. Et de primis parentibus nostris, vel ex his verbis decreti, quæ modo expounimus, constat, eos liberos fuisse, ante lapsum, à dominatu dæmonis: & per peccatum introisse in mundum dominum & directionem ipsius. Ergo peccatis deletis, aut remissis, non amplius est dicendus quispiam sub potestate ipsius positus.

2. Arg.

Iustificatio eripit nos à dæmonis potestate. Coloss. 1. b. Iustificatis enim omnibus loquitur Paulus: Gratias agentes Deo & patri, qui dignos nos fecit in parte fortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Et non alio modo diripiebat Christus prædicatione sua vasa dæmonis, quād adducendo ad fidem veram, & iustificando ipsa. Et qui dixit immundum spiritum reuerti in domum suam vnde exiuit, cùm eam inuenit iacentem, scopis mundatam, & ornatam, & fieri nouissima hominis illius peiora prioribus, satis indicauit exire dæmonem à peccatoribus, cùm iustificantur: & redire ad eos, redeuntibus duntaxat peccatis. Unde & Chrysost. 33. in Ioau. de peccatoribus ait: Abiecto peccato, non sunt amplius serui. Et Basilius: Liberamur ab amarulenta diaboli tyrannide, dum libera sumus à dominio peccatorum.

3. Arg. Insuper: Nullus potest simul esse sub potestate Christi & dæmonis. Neque stat, quempiam simul spectare ad regnum vtric-

usque. Nam sunt regna longè inter se disuerfa. Et Paulus cùm dixit, nos eruptos esse Coloss. de potestate tenebrarum, ut hoc explicaret, mox adiecit, Et transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Et alibi dicit: Quæ participatione iustitiae cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelium cum infidelis? Cùm ergo iusti omnes, amici sint & filii Dei, & ad regnum ipsius spectent, & sub dominio illius militent, nequaquam verisimile est, eos etiam esse sub potestate tam tyranni, & tam saevi hostis glorie Dei.

4. Arg. Accedit his, qd dæmō appellatur Princeps mundi huius, & rector tenebrarum seculi huius. Electi vero, sicut docet Paulus, sunt filii lucis, & filii diei. & Christus clare assertus, eos non esse de hoc mundo. Non habet etiam dæmon potestatem super animas Purgatorijs. Ex auditnanque Deus Ecclesiam orantem: Nè tradas bestijs animas confitentes tibi. Et longè ille abest à Purgatorio. Et qui de hac vita cum gratia existent, viriliter eum vicerunt, & gloriosum de illo triumphū reportarunt, non amplius illi subiecti esse existimandi sunt. Multo ergo minus potestatem aliquam habuerit dæmon super electos, qui erant in sinu Abrahæ, & plenè iam pro omnibus proprijs peccatis fatisfecerant. Præterea: Electi qui detinebantur in sinu Abrahæ, non patiebantur aliquam poenam cui inferēdæ opus esset ministerio dæmonum. Soli enim poenæ damni obnoxij erant. Et ad eam fatus erat, DEVM non se illis præbere videndum. Neque in ea poena vel inferenda, vel mitiganda, vel auferenda ullum ius dæmon habuit. Superfluum igitur est, talem ei & tantam tribuere potestatem. Adhuc: Non dæmon, sed angeli iustorum animas in sinum Abrahæ deportabant, vt aperte constat ex historia Lazari mendici. Ergo neque ille erat, qui sanctos Patres in sinu Abrahæ detinebat. Nam si ius habuisset eos ibi detinendi, habuisset & eō deportandi. Itaque in existentes in peccato originali vel mortali, ius habuit dæmon, & habet, & non vtcunque, sed tale, vt vasta etiam & arma ipsius, & possessio eius merito dicantur. Iustitamen, quandiu perseverarunt in iustitia, neque in hoc seculo, neque extra illud sub potestate illius fuerunt. Quarè consultò nostrum decretum non alios, qd obnoxios peccato, constitutos esse

Gen. 2. c

Phrasis Hebreæ.

2. cap.

Cur nomine prævaricationis vi sunt Patres.

Rom. 5. c

Rom. 5. c

DE NATVRAE AC LEGIS IMBECILLITATE.

esse tradit per peccatum Adæ sub potestate diaboli.

DE SEXTO INCOMMODO,
SECVTTO EX PECCATO ADÆ.
CAP. VI.

SEXTVM detrimentum, quod per peccatum Adæ affirmamur incurrisse, est reatus ad mortem. Et hoc patet ex lege illa diuina, De ligno scientiæ boni & mali nè comedas. In quaquæ enim die comedēris ex eo, morte morieris. Quid est aliud, Morte morieris, qd quod periti phrasium Hebraicarum apertiū exponunt, Certò certissimeq; morieris, & reatum incurres ineuitabilem mortis? In hec autem mala omnia, & alia, quæ sub his comprehenduntur, dicimur incidisse per prævaricationem Adæ, quia peccante Eva, & perseverante in iustitia Adam, nullum talium malorum in nos redundasset. Non enim cum Eva, sed cum Adam factū est paratum de nostra iustitia, si ille perseveraret in iustitia: & de nostra inimicitia & peccato, si quidem ille prætergrederetur mandatum Domini: Quod quidē fatis patet ex verbis Osee pauloantè citatis.

Quia tamen non vsquequaq; est certum inter doctores, an hæc mala in nos Adam transmisserit per superbiam suam, vel per nimium & immoderatum amorem suæ vxoris, vel per voluntatem comedēdi de ligno vetito, vel tandem per ipsam sumptionem & manductionem illius, vt locus esset disputationibus scholasticis, neq; de rebus incertis certa usurparetur aut ferretur sententia, prudenter usum est Concilium verbo generali prævaricationis: ex quo tantum possimus colligere, non fuisse in nos trahitum peccatum originale per omissionem alicuius præcepti affirmatiui, sed per transgressionem alicuius negatiui. Prævaricatio enim, transgressio est positiva legis.

Et in his imitati sunt Patres Paulum, qui ad Romanos huiusmodi generalitate vtitur, & validissimè totam istam doctrinam confirmat. Et ex eo constare poterit, Apostolos ita docuisse, & tradidisse nobis, sicut hic tradit sancta Synodus. Ait ergo: Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Et paulò post: Vnius delicto multi mortui sunt. Et statim, Iudi-

cium ex uno in condemnationem. Et mox, Vnius delicto mors regnauit per unum. Et rursus, Per vnius delictum in omnes homines in condemnationem. Et iterum, Per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi. Et paulo superius, Cum peccatores & inimici essemus, reconciliatos nos dixerat Deo per mortem filii eius, ut iustificati sanguine ipsius, salui essemus ab ira per ipsum.

Ex quibus omnibus patet, Paulum non nisi generalibus vocabulis, peccati, delicti, & inobedientie, fuisse usum, & vnius prævaricationi imputasse, quod innocentiam perdidimus, quod immundi facti fuimus, quod iræ & inimicitie diuinæ obstricti sumus, & potestati & regno mortis addicti.

Et concilium Mileitanum aperte afferit, Concil. Mil. leuit. ca. 2. Parulos recentes ab eteris matrum, baptizandos esse in remissionem peccatorum, ut regenerationis lauacro expietur macula originalis peccati, quam ex Adam trahunt. Et expressè affererat Ecclesiastem catholicam ubique diffusam, semper ita intellexisse hunc locum Pauli statim citatum, vt ex eo constaret, etiam parulos, qui nihil peccatorum in se metipis committere potuerunt, generatione traxisse, quod regeneratione mundetur. Et ibidem capite primo afferit, ex peccato accessisse Adæ reatus mortis, & nisi peccasset, nūquād eum moriturum.

Et probauit hec sancta Synodus & confirmauit per omnia, utrumque istorum Canonum in decreto de peccato originali. Et in hac tota doctrina nihil, quod sciam, a nobis dissentient Luterani. Constanter ubiq; & sati nobiscum consentane illam docent Protestantes in suis cōfessionibus, apolojjs, & libellis alijs. Damnati vero Hæretici sunt in hac Patrum diffinitione Pelagiani, negantes Armeni, Albanenses, & alij, si qui fuerūt, peccatum originale.

Nemo tamen sub hac conclusione intelligat, comprehendam esse Deiparam virginem. Ideo enim Concilium in huius conclusionis assertione remisit se ad decretū aliud de peccato originali, quod in quinta sessione ediderat: quia in illo clare explicuerat, nō esse intentionis suæ, comprehendere eam sub lege illa vniuersali.

Et propterea in hoc decreto generalem doctrinam de his tradidit, vt doceret, quid consecutum fuisse, quantum fuit ex ipso

b 4 pec.

peccato Adæ, in omnibus cius posteris secundum naturalem propagationem, & omnes nos indiguisse misericordissima iustificatione. Quod & de beatissima virginine verum est. Quanvis enim, vt aliâs probabilius faciemus, non contraxerit peccatum originale, verissimum tamen est, eam inpara virgo, diguisse redemptio & iustificatione, non sed indiguit redemptore.

Concil. Mileuit. & ex quodam Carthaginensi. ab eodem approbatis, & multorum doctorum sanctorum, sed pricipue Augustini & Hieronymi attestationibus, & non nullis validissimis argumentis.

Secundum: Nulla opera nostra, quantu[m] cunque præcellentia & perfecta, promovere possunt remissionem peccatorum nostrorum. Indignari quippe sunt gratia & iustificatione diuina, & tanto beneficio diuinæ misericordie longè inferiora. Et nisi gratia ille & ex misericordia nos iustificet, & sibi reconciliat, & ad suam gratiam recipiat, quis nostrum vim ei transferre queat? quis iure tantam gratiam postulare audeat? Liber ille est ab omni lege, & neminem tenet iustificare. Et peccatum quodvis vel originale, vel mortale, dignum est perpetua ira & inimicitia diuina.

Et hoc est, quod Patres contra Pelagium & Cœlestium in Concilio Palæstino & Arausiano secundo prætenderunt, asserentes nemini dari gratiam, aut remissionem peccatorum secundum meritum. Quod & nos apertissimis scripturæ locis, & ex Hieronymo, Ambrosio, Augustino, multisque fortissimis argumentis perspicuum fecimus, & ab argumentis quæ contraria fieri poterant, latissimè defendimus in libello de iustificatione. Quemadmodum autem Paulus dicit, Si ex lege est iustitia, gratis Christus mortuus est: ita pulchritudine & veritas dicit Augustinus, Si per naturam iustitia, gratis Christus mortuus est. Et vel vnum illud Pauli testimonium, in huius veritatis confirmationem satis esse potest. Si ergo gratia, iam non ex operibus. Alioquin gratia iam non est gratia. Transeamus itaque ad ostendendam legis veteris infirmitatem.

INEFFICACES ESSE NATVRÆ VIRES AD LIBERANDVM

à malis, ex peccato Adæ contra-
dis. CAP. VII.

Impossibili-
lis naturæ
seruatio
mandato-
rum.

1. argum.

TANTA est & tam insanabilis plaga, quam Adam sua prævaricazione toti sue posteritatæ infixit: tam graue iugum, quod ille nobis suis filiis imposuit: tam dura seruitus, vt mox Patres subiecerint, neque per naturæ vires, neque per legis literam potuisse quempiam nostrum ab eis malis liberari, in qua vénimus per illius peccatum. Et imbecillam esse naturam nostram, & eneruem, ac prorsus inefficacem ad liberandum à tantis miserijs, duplixi via confirmare possumus.

Calumnia
Melanch-
thonis in
scholastic.
q.8.

Primò quidem, quia ad iustificationem requisita est seruatio mandatorum diuinarum, & post lapsum Adæ, nemo nostrum ex solis viribus naturalibus ea seruare potuit. Quia in re communiter semper conuerterunt doctores Theologi, & antiqui, & Scholastici. Et falsò eis oppositum imponit Philippus in Apologia confessionis Augustinæ. Et hoc luculenter ostendimus in opusculo de iustificatione, tum apertis scripturæ testimonijs, tum ex Innocentio huius nominis I. in responce ad Mileuitanum Concilium, & Carthaginense, & Cœlestino I. cap. io. prime sue Epistolæ, & ex

Concil. Mileuit. & ex quodam Carthaginensi. ab eodem approbatis, & multorum doctorum sanctorum, sed pricipue Augustini & Hieronymi attestationibus, & non nullis validissimis argumentis.

Secundum: Nulla opera nostra, quantu[m] cunque præcellentia & perfecta, promovere possunt remissionem peccatorum nostrorum. Indignari quippe sunt gratia & iustificatione diuina, & tanto beneficio diuinæ misericordie longè inferiora. Et nisi gratia ille & ex misericordia nos iustificet, & sibi reconciliat, & ad suam gratiam recipiat, quis nostrum vim ei transferre queat? quis iure tantam gratiam postulare audeat? Liber ille est ab omni lege, & neminem tenet iustificare. Et peccatum quodvis vel originale, vel mortale, dignum est perpetua ira & inimicitia diuina.

Et hoc est, quod Patres contra Pelagium & Cœlestium in Concilio Palæstino & Arausiano secundo prætenderunt, asserentes nemini dari gratiam, aut remissionem peccatorum secundum meritum. Quod & nos apertissimis scripturæ locis, & ex Hieronymo, Ambrosio, Augustino, multisque fortissimis argumentis perspicuum fecimus, & ab argumentis quæ contraria fieri poterant, latissimè defendimus in libello de iustificatione. Quemadmodum autem Paulus dicit, Si ex lege est iustitia, gratis Christus mortuus est: ita pulchritudine & veritas dicit Augustinus, Si per naturam iustitia, gratis Christus mortuus est. Et vel vnum illud Pauli testimonium, in huius veritatis confirmationem satis esse potest. Si ergo gratia, iam non ex operibus. Alioquin gratia iam non est gratia. Transeamus itaque ad ostendendam legis veteris infirmitatem.

DE LEGIS MOSAICAE INSUFFICIENTIA AD IUSTIFICATIONEM. CAP. VIII.

OVO vero, vt Patres simul asseruerunt, neque antiquæ legis litera quenquam iustificare potuerit, aut à predictis malis liberare, his possumus confirmare argumentis: Paulus ad Romanos scribit, impossibile fuisse legi, vt præstaret iustificationem, & ea causa missum esse filium Dei ad nos, vt quod lex non poterat, ipse concederet. Quod impossibile enim, dicit; erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium su-

DE NATVRÆ AC LEGIS IMBECILLITATE.

iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. Et iterum, eis, qui volentes in lege iustificari, & gratia excederunt, verissime dicit

Can. 21.

Apostolus: Si ex lege est iustitia, ergo gratia Christus mortuus est, iam hic enim erat lex, & non iustificabat: iam hic erat & natura, & non iustificabat. Ideo Christus non gratis mortuus est, vt & lex per illum impleretur, quidixit: Non veni legem sole, Matt. 5. b

Indignari possunt remissionem peccatorum nostra gratia. Indignari quippe sunt gratia & iustificatione diuina, & tanto beneficio diuinæ misericordie longè inferiora. Et nisi gratia ille & ex misericordia nos iustificet, & sibi reconciliat, & ad suam gratiam recipiat, quis nostrum vim ei transferre queat? quis iure tantam gratiam postulare audeat? Liber ille est ab omni lege, & neminem tenet iustificare. Et peccatum quodvis vel originale, vel mortale, dignum est perpetua ira & inimicitia diuina.

Cum ergo certissimum sit, multos fuisse in veteri lege sanctos & iustos, & à Deo benedictos: relinquitur hoc vnum, his verbis docuisse Paulum, neminem per legem potuisse iustificari, & eos omnes sub maledicto esse & fuisse, qui ea sola fecerunt, quæ per legem efficere potuerunt, & ab ea, iustificationem suam expectarunt. Et hoc est, quod idem Paulus alibi dicit, Lex iram operatur. Et rursus de ipsa lege, vt Augustinus multis in locis, & Basil. lib. 1. de baptisme exponit, Litera occidit, spiritus autem vivificat. Et aliâs: Si enim qui ex lege, hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Si ex lege hæreditas, iam non ex promissione. Si data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset iustitia. Si ex lege est iustitia, gratia Christus mortuus est. Euacuati estis à Christo, qui in legi iustificamini.

Et quidem si pro dignitate expendantur epistole Pauli ad Romanos & ad Galatas, hic probabitur esse earum præcipuus scopus, vt ostendat, neq; per naturam, neque per legem potuisse quempiam iustificari, sed per vnum Iesum Christum. Ideoque illæ latissimè possunt esse, vt constet, hanc conclusionem nobis esse traditam à Christo & ab Apostolis. Vnde & pulchritudine Rupertus, lib. 4. c. 23. in Exod. 106. Rom. 11. sacramenta vestium summi sacerdotis edificans, de duobus lapidibus Onychinis superhumeralis ita inquit: Duo lapides, duo sunt populi, temporibus quidem disiuncti, sed causa vel sacramento coniuncti, quorū Christus peccata in corpore suo pertulit. Neuter quidem aliter, nisi per Christi gratiam saluari, & vterq; uno eodemque portatore indiguit. Hæc Rupertus.

Sed vt constet etiam perpetuò tenuisse Ecclesiam Catholicam hanc legis Mosaicę inefficaciam, adjiciam his alia: In Concilio Arausiano secundo sic legimus: Nemo ex eo, quod videtur habere, gloriatur tanquam non acceperit: aut ideo putet se accepisse, quia litera extrinsecus velut legitur, apparuit, vel vt audiretur, sonuit. Nam sicut Apostolus dicit, Si per legem

IMBECILLITATE.

21

iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. Et iterum, eis, qui volentes in lege iustificari, & gratia excederunt, verissime dicit

Can. 21.

Apostolus: Si ex lege est iustitia, ergo gratia Christus mortuus est, iam hic enim erat lex, & non iustificabat. Ideo Christus non gratis mortuus est, vt & lex per illum impleretur, quidixit: Non veni legem sole, Matt. 5. b

Indignari possunt remissionem peccatorum nostra gratia. Indignari quippe sunt gratia & iustificatione diuina, & tanto beneficio diuinæ misericordie longè inferiora. Et nisi gratia ille & ex misericordia nos iustificet, & sibi reconciliat, & ad suam gratiam recipiat, quis nostrum vim ei transferre queat? quis iure tantam gratiam postulare audeat? Liber ille est ab omni lege, & neminem tenet iustificare. Et peccatum quodvis vel originale, vel mortale, dignum est perpetua ira & inimicitia diuina.

Neque leuis habenda est horum canonū authoritas. Nam si benè inspiciantur acta illius concilij, potius censebuntur canones Apostolicæ Sedis, quam Concilij alicuius Provincialis. Et hanc eandem sententiam docuerunt vno consensu Doctores Catholici, afferentes passim in suis scriptis cum Ioanne, legem per Moysen datā esse, gratiam autem & veritatem per Iesum Christum factam: & peculiariter Augu. & Cy. trax illius in hæc verba. Et Cyrillus de differē. 3. Cyrill. li.

Ioan. 1. b

Aug. tract.

3. Cyrill. li.

1. ca. 21.

Et hoc est, quod idem Paulus alibi dicit, Lex iram operatur. Et rursus de ipsa lege, vt Augustinus multis in locis, & Basil. lib. 1. de baptisme exponit, Litera occidit, spiritus autem vivificat. Et aliâs: Si enim qui ex lege, hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Si ex lege hæreditas, iam non ex promissione. Si data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset iustitia. Si ex lege est iustitia, gratia Christus mortuus est. Euacuati estis à Christo, qui in legi iustificamini.

DILVITVR OBIECTIO AP-
PARENS CONTRA ASSERTAM
infirmitatem legis veteris.
CAP. IX.

DIC ET tamen aliquis: Si per legem veteris obiectio apparet, nemo potuit iustificari, nullus ritus praceptus à legem, conferebat gratiam: & ex consequenti, omnes & parvuli, & adulti, qui vixerunt in veteri testamento, fuissent in peccato mortui vel mortali, vel certè originali, nullum quippe huiusmodi peccatum deletum vnquam est sine infusione gratiae.

Responso.

Hoc argumentum adeo male vrgebat quosdam Patres Concilij, vt putarent haud quaquam verè posse dici, per legem veterem dixerint, neminem per literam sacramentum veteris legis, quale fuit circumcisione, parvuli circumcisæ consecuti sunt iste iustificati: remissionem originalis peccati, & iustifica- cari. Et nequædam Patres dixerint, neminem per literam sacramentum veteris legis, quale fuit circumcisione, parvuli circumcisæ consecuti sunt iste iustificati: remissionem originalis peccati, & iustifica- cari.

Et tñ eorum authoritas valuit, vt (nè vi- deretur pñdicium fieri opinioni grauius au- thorū dicentium sacramentū Circumcisionis potuisse iustificare parvulos) coacti fuerint tan-

tandem Patres in eorum gratia sic temperare sententiam, ut tamen dicentes, per literam legis neminem potuisse iustificari. Neque abhorret hic modus loquendi ab Augustino qui in epistola quadam idem dicit Apostolum iustitiam quae ex lege est, suam dixisse, quia lex per literam iubet, non per spiritum iuuat. Sed si ego per legem crederem potuisse Iudeos iustificari, crederem & per literam legis idem ipsum potuisse perficere. Litera quippe legis erat, quod sacramentum Circumcisiois per parvulos, & fidem pro adultis percipiebat. Et quanvis Paulus legis literam ab spiritu distinxerit, cum dicit: Litera occidit, spiritus autem vivificat: & eum imitati Patres, potuerint ea forma loquendi utrum, qua hinc videntur, eundem Paulum & Concilium Arausicanum, in testimonij iam citatis absolutè video, & absq; villo scrupulo pronunciasse per legem neminem potuisse iustificari. Neque argumentum in contrariu factum, tanti faciendum est, ut propter illud veteri debeamus asserere, neminem per legem veterem fuisse iustificatum. Quod si testimonia iam inducta sufficerent non videntur, ut sic, absolutè loquamur, certe poterunt ab hoc nos scrupulo liberare, quod ad Hebreos

Heb. 10. a Paulus scribit: Vnde habes lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos eiusdem ipsis hostijs, quas offerunt inde simenter, nunquam potest accedentes perfectos facere. Alioquin cessassent offerri, idem quod nullum haberet ultra conscientiam peccati culatores semel mundati. Sed in ipsis commemoratione peccatorum per singulos annos sit. Impossibile est enim, sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Et paulo inferius subdit: Et omnis quidem sacerdos praestol est quotidie ministrans, & easdem saepem offerens hostias, quae non possunt auferre peccata.

In quibus manifestum est, eum asserere, neque legem Moysi, neque vetera sacrificia potuisse quenquam sic perfectum facere, ut auferret ei peccata. Quod si hoc dixit de lege absolute, & de sacrificiis in particulari, quod ad remissionem peccatorum erat instituta, idem ipsum & de omnibus alijs ritibus & ceteris, & de ipsa circumcisione credendum est eum sensisse. Hisque accedit, quod Abrahā per fidem dicit

Rom. 4. a b iustificatum, & non per circumcisioem: & circumcisionem illius, solum appellat signaculum iustitiae fidei, quae est in praeputio. Et alibi veteres ritus infirma & egena eleminta generaliter pronunciat. Et quia prius testamentum culpa non vacabat, idem se

cundi locum inquisitum dicit.

Non est tamen necesse, propter ista concedere, caruisse gratia, & in peccatis decessisse omnes & parvulos, & adultos veteris testamenti. Impietas haec est Armentorum, qui, teste Guidone Carmelita in summa de heresis, asseruerunt, omnes homines mortuos ante passionem Christi, damnatos esse, & in infernum descendisse. Aliudque est, aliquos iustificatos esse: aliquid, iustificatos esse per legem. Primum concedimus, secundum negamus. In circumcisione data fuit gratia parvulus, non tam per eam, sed per fidem. Et in sacrificiis consequerantur perspecte Iudei gratiam, non per ipsa tamquam oblata, sed per fidem & bonos motus ipsorum. Et hanc differentiationem docuit nos Concilium Florentinum his verbis: Sacraenta nouæ legis multum differunt à sacramentis antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solam per passionem Christi dandam esse figurabant: Haec vero nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt. Et licet circumcisione non fuerit ex Mose, sed ex Patribus, tamen cum non solum approbata & recepta, sed præcepta etiam fuerit à lege veteri, nescio cur non & inter sacramenta antiquæ legis debet computari. Sed qui tenent cum Doctore Subtili & plerisque Nominalibus, Circumcisioem ipsam contulisse gratiam parvulus, possunt & ad Paulum, & ad ista verba decreti nostri, & ad Concilium Florentinum & Arausicanum, si generaliter intelligantur, respondere dupliciter: Primum dicent, non habuisse circumcisionem hoc à se, neque à lege, sed à Christi meritis præuisis. Et sic ut dicentes cum Paulo, fidem iustificasse veteres, non coguntur dicere, legem, quem illam præcipiebat, quemquam iustificasse: non enim hoc fides habebat ex lege, sed à Christo, quem profitebatur: ita dicentes Circumcisioem iustificasse, non est necesse ut dicant legem iustificasse.

Et si benè perpendamus, quae in proximo capitulo huius decreti statim asseruntur, apertum erit, tantum intendisse Patres asserere, neque per naturam, neque per legem potuisse sola ipsorum virtute absque aduentu Christi cuiquam iustitiam praestari. Huc enim tendunt omnia, quae his dicuntur, ut ostendatur mediatoris necessitas. Hic etiam unus scopus fuit Pauli. Itaque si con-

cedatur ab illo, habuisse veterem legem, ut per aliqua vel sacramenta, vel opera que præcipiebat, homines iustificantur, neque Paulo, neque nostro decreto aduersabuntur, qui dixerint, Circumcisioem potuisse gratiam conferre. Secundò euadere posunt, dicentes & in Paulo, & in Concilijs allegatis, sermonem esse de iustificatione perfecta, quæ sufficeret ad faciendo beatos decedentes ex hac vita sine aliquo reatu propriorum delictorū: id est, neque legem Moysi, neque sacramenta vetera quam iustificasse, quia nulli veterum tanta est gratia per illa præstata, ut sufficeret ad regni celorum consecrationem antequam ipsius ianuam Christus passus referaret.

Et quidem Concilium Florentinum sic esse exponendum, & sic etiam Paulum, & alia præcedentia Concilia interpretanda censuisse, possumus probare, quia dixit sacramenta veteris legis non causasse gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurasse. Gratia enim per passionem Christi veteribus danda erat, quæ sufficeret ad consecrationem regni celorum. Et quia lex nova Christi complectitur auctorem & confirmatorem gratiae, & paradisi fores referatas habet, & gratiam ex consequenti per sacramenta præstat, quæ iustos decedentes sine reatu aliquo propriorum delictorum mox in regnum celorum introducit, id est dicere non debemus etiam de litera legis nouæ, quod hinc Patres verisimile dixerunt de litera legis veteris, & de lege absolute potuerunt dicere. Explicamus ergo, quae Patres de libero nostro arbitrio mox subiiciunt.

DE ATTENVATIONE LIBERI NOSTRI ARBITRII PER PECCATUM. CAP. X.

DOVO tradunt Patres hoc loco de libero nostro arbitrio. Autem nang; attenuatum illud fuisse per peccatum, sed non extinctum. Et quidem attenuatum illud fuisse, aperte difinitum est in Concil. 2. Arausic. tanquam conforme & per omnia consonum sacris scripturis & sanctis Patribus. Nam si quis, aiunt, per offensam prævaricationis Adæ, non totum, id est, secundum corpus & animam, in deterius dicit hominem commutatum, sed animæ libertate illæsa durante, corpus tantummodo dicit corruptioni obnoxium, Pelagi errore deceptus, aduersatur scriptu-

ræ dicenti, Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Et, Nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obedistis? Et, à quo quis superatur, eius 2. Pet. 2. d & seruus addicisti. Et can. 8. à recta fide doceatur alienus, qui non asserit omnium liberum arbitrii, per peccatum primi hominis infirmatum. Et can. 13. iterum dicitur, arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum. Et can. 25. subditur: Secundum supradictas scripturas sanctarum scripturarum sententias, & antiquorum Patrum definitiones, hoc, Deo propiciante, & prædicare debemus, & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum & misericordia diuina præuenire. Hec ibi. Difinitum etiam hoc fuerat ab hac sancta Synodo in decreto de peccato originali.

Et frequenter generi humano aptant Doctores & peculiariter August. & Magister Augustinus, Sententiarum, hominem illum, qui descendit ab Hierusalem in Hiericho. Itaque illud iam 2. c. 8. a. q. 8. vsq; velut Proverbio iactatum, Expoliatum hominem gratuitis, & vulneratum in naturalibus. Et in confirmatione huius sententie adduci possunt oīa illa, quod latissime discussimus in opusculo de iustificatione, cum probauimus in hoc statu sine Dei speciali auxilio neque omnia posse nos implere diuina mandata, neque credere in Deum, sicut oportet, neque diligere ipsum, aut dolere de peccatis propter ipsum, neque perseverare in Dei gratia, neque præcellentia aliqua opera facere. Quæ quidem omnia potuisset homo, si quidem permansisset in statu innocentie. Alias non suisset in eo natura nostra integra. Quāobrem D. Aug. epist. 106. Augusti, iure queritur de Pelagio, quod non ap-

peccatum. Et anima mea turbata est valde. Hec August. Et si antecedentia & sequentia consilamus, videtur quidem ille sensisse, hunc errorum dānatum tum fuisse in concilio Palestino, cum Patres coegerunt Pelagium anathematizare inter alios hunc errorum, Peccatum ipsum solum laesit, & non genus humanum.

QVANTVM E T QVOVS-
QUE DEBILITATE FVERINT VI-
RES NOSTRÆ ARBITRIJ PER PECCATUM.

CAP. XI.

NON sunt tamen vsque adeò im-
minutæ nostræ libertatis vires,
vt nihil possumus boni facere cù
sola generali influentia, nullum
implere præceptum, nullum vitare pecca-
tum, nullam vincere tentationem. Possu-
mus etiamnùm omnia ista, vt latè differui-
mus vbi supra, cù cōmuni scholasticorū sen-
tentia cōtra Gregor. Arimin. Imminutæ tñ
induobus sunt: Quia nec possumus modò
cum solo generali Dei cōcursu omnia ser-
uare mandata, aut omnia vitare peccata.
Neque valemus quodcūq; præceptum im-
plere, aut quodcunq; bonum opus facere,
sed ea duntaxat, quorum executio neque
magnam habet difficultatem, neq; eximiā
laudem. Et leues quidem possumus vince-
re tentationes, non autem fortes & vche-
mentes, nisi Deus peculiariter adiuuet.

Pamaf.3.q. SED cùm naturalia, teste Damasceno,
manserint integra in dēmōibus, cur in no-
bis attenuatas dicimus arbitrij vires? Atte-
nuatae sunt arbitrij nostri vires in hoc sta-
tu, si conferantur ad perfectionem, quam
habuerunt protoparētes nostri in statu in-
nocentiae per naturam & donum iustitiae
originalis: non autem, si conferantur ad vi-
res, quas haberet homo, in solis suis natu-
ralibus creatus. Et respectu carum, perindè
possent dici naturalia in nobis mansisse in-
tegra, ac in dæmonibus. Virium corporis
imbecillitas, difficultas ad resistendum ma-
lis, & faciendum bona, quam in nobis ex-
perimur, & ipsa lex membrorum, carnis
scilicet rebellio ad spiritum, ex conditione
est naturæ nostræ, & nō ex aliqua mala qua-
litate transfusa in nos à Parentibus nostris,
vt communiter docent scholastici contra
Grego. Arimin. & perindè, atquè in nobis,
suffissent in omnibus creatis in puris natu-
ralibus.

Nulla qua-
litas mala
in nos ex
Adā trans-
fusa.
Iustitia ori-
ginalis, do-
num natu-
ræ.

Habent tamen hæc in nobis rationem
penæ, quam non haberent in creatis in pu-
ris naturalibus, quia Deus hos defectus na-
turales reformauerat per iustitiam origi-
nalem, quam perdidimus per peccatum. Et
quia illa tantum data est ad reformandum
defectus naturales, donum naturæ cēsetur:
& quæ ab ipsa in homine fuerunt & fuis-
sent, dicuntur naturalia. Nam gratuita, vt

distinguūtur contra naturalia, ea duntaxat
vocantur, quæ perficiebant in ordine ad
supernaturalia, vt gratia, dona Spiritus san-
cti, & virtutes insulæ. Quia verò istis omni-
bus expoliatus est homo propter peccatum,
perfectiones verò naturales nō omnino ci-
ablatæ sunt, sed diminutæ, extenuatæ, nem-
pe quantum ad illud, quod habebant à iu-
stitia originali, ideo expoliatus dicitur ho-
mo fuisse gratuitis, & vulneratus in natu-
ralibus. In angelis autem nullus fuit defec-
tus naturalis, cui⁹ correctio vel reforma-
tio, dono aliquo gratuito iustitiae origina-
lis indigeret: sed tota ipsorū perfectio circa
naturalia, à natura ipsius erat: neq; plus ha-
buerint, neq; minus creari in puris naturali-
bus: eaq; causa, illorum bona naturalia,
dicuntur integra mansisse: nostra autē, di-
minuta eslē & inclinata.

Et ex his possumus probare, liberum ar-
bitrium non fuisse extinctum per peccatum:
quoniam illud tantum perdidimus, quod
per iustitiam originalem habebamus. Non
tota verò libertas nostra ab ea erat, sed par-
tīm à natura. Commodum tamen erit, se-
orsum istud differere, & altius rem totam
repetrere.

DE ERRORIBVS LIBERO
ARBITRIO ADVERSANTIVM, ET
de authoribus illud defendantibus.

CAP. XII.

CVM diffiniērunt, liberum ar-
bitrium non esse extinctum per pec-
catum, manifestè damnarū oēm
hæresim negantium liberū arbit-
rium inesse hominibus. Et nè nouum quis-
piam autumet hunc errorem, qui olim fue-
rint de hac re damnati, quiq; modò cundē
tueantur, paucis subiectam. Primò hæc hæ-
resim, quod quidem scire potuerim, defen-
derunt Manichæi, qui nullam ponebant in
homine potentiam ad vtrumlibet liberam,
sed duas esse dixerunt in homine animas:
alteram rationalem, ex bono principio co-
ditam, & ex necessitate quæ bona & hone-
sta sunt, operantem: alteram malam, sensu-
alem, ab altero malo principio, q̄ pari ne-
cessitate mala perpetrat. Et contra horum
errorem antiquissimi tam Græci quām La-
tini doctores scripsere. Et peculiariter con-
tra eos Augustinus librum edidit de libe-
ro arbitrio, vbi copiosè differit, causam
delinquēdi, à propria voluntate nobis co-
petere

petere, & nō ab aliquo malo principio. Se-
cundò verò liberum arbitriū nostrum ne-
gavit Priscillian⁹, pars videlicet Manichei,
qui homines fatalibus stellis alligatos esse
dicebat, & damnatus est à Leone huius no-
minis primo, in epist. 91. quæ est ad Asto-
ricensem episcopum, & in Concil. I. Brac-
carensi, can. 9. Et Hieron, in epist. ad Ctesiphon.
dicit eum seculi gladio & totius or-
bis autoritate damnatum. Et hunc errore
Priscilliani, defendit etiam (authore Au-
gust.lib. de hæret. c.35.) Bardesanes quidā,
qui omnia humana fato adscribenda esse
censuit. Tertiò Petrus Abailardus tempo-
re Innocentij III. omnia asseruit ex nece-
ssitate absoluta eueniare, neque Deum ipsum
aliter posse facere res quām facit. Quod
quidem olim stupidi Stoici, Empedocles,
Critolaus, Diodorus, & alij stulti philoso-
phi docuerunt. Et secutus est Abailardum
Ioannes Vuicleffus damnatusque fuit eius
error in Concilio Constantiensi sessione 8.

Non tamen continuerūt ista Martinum
Luterum, pestilentissimū nostræ ætatis hæ-
resiarcham. Primò quidem asseruit, liberū
arbitrium non se habere aetiè ad bonum:
postea verò proficiens in peius, negavit
omniō liberū arbitrium. Et huius hæresis
eum condemnauit Leo, huius nominis
decimus, vt patet ex bulla condemnationis
ipsius, articulo 30. Porro eum secuti sunt
in hoc errore Oecolampadius, Philippus
Melachthon, Carolostadius, Urbanus Pel-
licanus, & plerique alij eiusdem factionis.

Verba autem Luteri in responsione ad ar-
ticulum illū, nè quis nos criminetur erro-
rem hunc ei falsò imponere, sunt hæc: Li-
berum arbitrium post peccatum, res est de
solo titulo, & dum facit quod in se est, pec-
cat mortaliter. Et subdit: Immó simpliciter
debui dicere, liberum arbitrium est figme-
tum in rebus, & titulus sine re. Quia nulli
est in manu sua quippiā cogitare mali aut
boni, sed omnia, vt Vuicleffus articulus, Cō-
stantiæ condemnatus, recte docet, de ne-
cessitate absoluta eueniunt. Hæc ille. Et
tandem nomen ipsum libertatis expungere
& abolere pergens, librum scriptum de ser-
uo arbitrio.

Contra hunc errorem scripsere olim
diuus August. Gregor. Nazianzenus, Pro-
sper, Anselmus, Bernardus integrōs libros
sub titulo, De libero arbitrio, vel, De gra-
tia & libero arbitrio. Et nostra tempestate

copiosissimè cundem errorem confutārūt
nobiles authores, Roffensis in articul. 36.
confutationis Luteranarum assertionum,
Ioannes Eckius in Enchiridio, artic. vlt. 31.
Ioannes Cochlaeus in 2.lib. contra Philip-
pum Melanchthonem. Ioannes Driedonis
in libro de gratia & libero arbitrio, frater
Alphonsus de Castro in lib. 9. sive summæ
aduersus omnes hæreses.

Sed vt veritas diffinitionis nostri de-
creti, & aliorum Conciliorum, quæ cita-
uimus, cūcūtis manifestissima sit, primò qui-
dem testimonij scripturæ, secundò testi-
monij sanctorum, tertio apertis luminis
naturalis argumentis eam cōfirmabimus.
Et vt sub compendio aliquo habere posit
lector omnia, quæ sparsim & diffusè in hoc
argumento legimus, testimonia scripturæ
ad quinq; locos communes reducemos, &
contenti erimus, loca sanctorum Patrum,
suppressis eorum verbis, citare.

PROBATVR LIBERTAS AR-
BITRII NOSTRI EX SCRIPTVRA.
CAP. XIII.

PRIMÒ quidem potest liberū ar-
bitrium nostrum conuinci, quia in
multis locis scripturæ datur nobis
optio & electio, & permittitur vt
vtrumvis ex duobus eligamus. In Deute-
ronomio Moyses proponit populo Israeli-
Deute.30.d
tico, vt eligat benedictionem vel male-
ditionem. Iosue etiam proposuit eidem, an
Deū sequi vellet, nēcne. In lege optio da-
tur marito in voto vxoris. David data est
2.Reg.24.
optio eligendi vnam ex tribus plagiis. Hier.
Hier. 21.c
Hie-
remia præcepit Dominus, vt diceret popu-
lo suo: Hæc dicit Domin⁹ Deus, Eccè ego
do coram vobis viam vitae & viam mortis:
qui habitauerit in vrbe, morietur: q̄ egred-
fus fuerit, viuet. Salomon dixit Deus, vt
Dan.13.c
postularet quodcunq; vellet. Susanna fate-
tur, angustias sibi esse vndiq;, & ignorare
se quid eligeret, non dubitans vtrunvis sive
subesse potestati, & consentire malis seni-
bus, & non consentire. Ecclesiasticus aper-
tè dicit, ante hominem posuisse Deum vi-
tam & mortem, bonum & malū, vt quod
placuerit, detur & illi. Quæ verba etiam
de homine post peccatum esse intelligēda,
probauimus in opusculo de iustificatione.

Ad hæc, multa dicuntur in scripturis
voluntaria, multa voluntariæ, & ex vo-
luntate, & sponte fieri, & nostræ relinqui
yo-

Exod. 35. d voluntati. In Exodo vocantur voluntaria dona, quæ obtulerunt viri & foeminae Isra-
el ad conficiendum tabernaculum. In Para-
liponienon primo dicitur: Si quis sponte offert, impleat manum suam, & offerat quod
Psal. 118. o voluerit Domino. Dauid dicit: Volunta-
ria oris mei beneplacita fac Domine. Et ali-
bi: Voluntariè sacrificabo tibi, Esaias: Si vo-
lueritis, & audieritis me, bona terra come-
Hier. 18. b datis. Hieremias: Si poenitentiam egerit
gens illa. Ezechiel: Si impius egerit poeni-
tentiam. Christus Dominus & legifer no-
ster, in Euangelio apertissimè testatur no-
stræ subesse potestati obseruantiam man-
datorum, sequaciam ipsius, & perfectionem
Euangelicam, dicens: Si vis ad vitam in-
gredi. Si vis perfectus esse. Si quis vult ve-
nire post me, abneget semetipsum. Paulus
ad Philomonem scribit: Ut non ex necessi-
tate bonum tuum esset, sed voluntarium.
3. Argu. Tertiò, Multa dicuntur esse in nostra pote-
state. Ad Cain ait Dominus: Subter te erit
appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Io-
ann. 1. b annes dicit, dedisse Deum potestatem cre-
Astor. 5. a dentibus, ut filii Dei fiant. Petrus Ananiæ
dixit, etiam premium agri venundati in sua
1. Cor. 7. g fuisse potestate. Paulus asserit neminem ha-
bere necessitatem, sed potestatem potius
voluntatis suæ, ut seruet virginem suam.
4. Argum. Quartò, Multa dicuntur in scriptura fieri à
peccatoribus contra voluntatem & expe-
ctationem Dei de ipsis, & in multis dicun-
Exod. 10. b tur peccatores resistere Deo. In Exodo di-
citur Pharao resistere Deo. In Actis dixit
Stephanus Iudeis, semper eos restituisse spi-
ritu sancto. In Proverbiis: Vocaui inquit,
Prou. 1. c & renuistis. In Esaias: Expectauit ut faceret
Hiere. 7. c vuas, fecit autem labruscas. Et per eundem
Esa. 5. a ad Israel dicit, teste Paulo: Tota die expan-
Rom. 10. d di manus meas ad populum non credente, &
Matt. 23. d contradicente. Ad Hierusalē ait: Quo-
diis volui congregare filios tuos sub alis, & noluisti? Et in Apocalypsi de Iezabele:
Apoc. 2. f Dedi illi tempus ut penitentiam ageret, & nō vult penitere. Quintò, Omnia do-
cet scriptura facere cum consilio, & ut pas-
sim in ea est videre, aliqua præcipit, alia
prohibet: aliqua consulit & suadet, ab aliis
dehortatur: aliqua laudat, alia vituperat:
aliqua præmiat, alia punit. Omnis etiam
scriptura, sicut docet Paulus, utilis est ad
docendum, ad arguendum, ad corripien-
dum, ad erudiendum in iustitia, ut perfe-
ctus sit homo Dei, ad omne opus bonum

instructus. Cùm igitur necessaria & na-
turalia, neque optioni nostræ permittan-
tur, neque voluntati nostræ aut potestati
subfint, neque voluntaria appellentur, aut
ex voluntate & sponte fieri dicantur, neq;
laudem aut vituperium, neque præmiū aut
poenam mereantur: & si omnia necessariò
euenirent, superuacuum sit docere, argue-
re, corripere, erudire, præcipere, prohibe-
re, consulere, dissuadere, intrepide possi-
mus dicere, ex vniuersa scriptura posse col-
ligi libertatem nostri arbitrij.

CONFIRMATVR LIBER-
TAS ARBITRII EX TESTIMO-
NIO ECCLESIAE CATHOLICÆ.

CAP. XIII.

Nequetantum Christus & Pro-
phete & Apostoli hanc veritatē
nobis tradiderūt: sed & eā sem-
per tenuit, spiritu sancto sugge-
rente, vniuersa Ecclesia. Et præter Conci-
lia & diffinitiones Apostolicę sedis, & inte-
gros libros de hoc iam citatos, hanc veri-
tatem tradiderunt nobis Origenes libro Origen
tertio de principijs, cap. i. Tertullian. lib. 2. Tertull
aduersus Marcionem, & de Monogamia.
Cypr. lib. 1. epistolar. epist. 3. & in tracta de Cypria
simplicitate prælatorum. Laetan. 2. Institut. Laetan
ca. 9. Irenæus 4. lib. aduersus hæreses, ca. 71. Irenæus
Basil. in opusculo, quo probat Deum nō el-
se authorem malorum, & in serm. quadam
de lib. arbit. Chrysoſt. homil. 60. in cap. 18. Chrysostom
Matthæi, & disertissimè in homil. quadam
de conuersione Pauli. Theophylact. in pa- Theophylact
rabolam de filio prodigo. Ambrosius lib. 1. Ambrosius
de Jacob & vita beata. Hieron. ad Hædibiam, Hieron
& in 4. epist. ad Damasum. Aug. de vera re- Aug. de vera
ligione cap. 14. & contra Fortunatum Ma- religione
nichaeum in initio secundæ disputationis, &
contra Cresconium Grammaticum lib. 3. cap. 51. & 12. de ciuit. Dei, cap. 6. & hom. 92. cap. 51. & 12. de ciuit. Dei, cap. 6. & hom. 92.
super Ioannem, & epist. duabus ad Valen-
tinum, videlicet 46. & 47. & epist. quadam
ad Paulinum refert, in Concilio Palæstino
damnatum Pelagium, quod diceret, non
esse lib. arbit. si Dei indig. auxilio, & con-
trouersia erat cū Pelagio de auxilio gratiæ
ad iustificationē. Docuere & eandem veri-
tatem Hilarius primo de Trinitate, Gre- Gregorius
gorius 13. Moraliū, cap. 9. super illa verba
Iob, Conuulneravit lumbos meos. Hesychius lib. 1. in Leuiticū super illa verba, Verbi
Cyrillus lib. 1. in se esse querantur: si vero, hoc

Athanaf.
Damasc.
Anselm.
Magister
Sentent.

Hieron. in
Explanat.
Symboli.

August.

Gelasius.

EX LVMINE NATVRALI
OSTENDITVR LIBERTAS NO-
STRÆ. CAP. XV.

Lumen na-
turale indi-
cat nos esse
liberos.
1. Argum.

Aristot. in
Topic.

Gregorius
Hesychius
Cyrillus

DE NATVRÆ AC LEGIS IMBECILLITATE, 27

rill.lib. 3. contra Julianum apostatam pro-
pe principium, & 6. lib. prope finem, & 4.
super Ioann. ca. 30. Athanasius in epistol. ad
Roman. Damasc. 2. de fide orthodoxa, ca.
25. & 27. Anselm. de conceptu virgin. ca. 8.
Magister sententiarū, & vniuersi scholast.
in 24. d. 2.

Ethis omnibus testimonijs & alijs, quod studiosis horum sacrorum authorum vbiq;
in suis libris occurunt, libet suis verbis ad-
iijcere duo, ex quibus patebit, hanc fidem
semper tenuisse Ecclesiam. Alterū est Hieron.
qui inter alia sic scribit ad Damasum
Papam: Liberum sic confitemur arbitrium,
vt dicamus nos semper indigere Dei auxi-
lio, & tam illos errare, qui cum Manicheo
dicunt, hominem peccatum vitare nō pos-
se, quam illos, qui cum Iouiniano afferunt,
hominem non posse peccare. Vterq; enim
aūfert arbitrij libertatē. Nos verò dicimus,
hominem semper & peccare & nō peccare
posse, vt semper nos liberi cōfiteamur ar-
bitrij. Hucusq; Hieron. Alterum est testi-
monium August. in 3. Hypognost. liberum
arbitrium inesse hominibus certa fide cre-
dimus, & prædicamus indubitāter. Et tan-
dē aperte subdit, non esse Catholicum,
qui negauerit liberum arbitrium. Patet his
verbis Augustinum & Hieron. veritatem
hanc, vt certam totius Ecclesiae doctrinā,
tradidisse. Et Gelasius in cōcil. 70. episcop.
approbavit, quæ de arbitrio lib. tradidit
Hierony. contra Ruffinum.

SED nihil profectò hīc scripturis
aut testimonij sanctorum Patrum
aut conciliorum opus est. Ipsa expe-
rientialia & lumen nostrum naturale,
manifestè nobis libertatem nostram mon-
strat. Neque ego apertiū mihi videor vi-
dere hos characteres, quos scribo, quam
sentio mea subesse potestati, eos scribere,
vel nō scribere. Et merito dicit Aristot. ne-
gantes liberum arbitrium, non rationibus,
sed verberibus esse conuincendos. Et com-
modissimum esset, pertinaces hæreticos, vt
resipiscerent ab hac insanìa, in pyram aliquā
mittere, & rogare num possimus eos indē
extrahere. Si enim dicerent, hoc non esse
in nostra potestate, nihil est, quod nos pa-
rumpios in se esse querantur: si vero, hoc
dicant nostra subesse potestati, iam coacti
poena & tormentis, agnoscent nos habere
liberum arbitrium. Enim uero vnicuiq; po-
tentia cognoscitum suum Deus accōmo-
duuit eiusdem generis & naturæ appetitiū.
Cùm igitur intellectus noster natura sua
ratioinatuus sit in vtranque partem, vt
ipſi in nobis experimur, erit & qui sibi re-
spondet, rationalis appetitus noster, hoc
est, voluntas, liber ad vtrumlibet, & natu-
ra sua in vtranque partem contradictionis
indeterminata. Et quidem, qui tollunt no-
bis liberum arbitrium, quid nisi stipites &
truncos nos faciunt? Vix profecto homi-
nes esse aut dici merentur, tam malè de sua
ipsorum natura meriti. Neque aliud agūt,
quam omnia humana perturbare & con-
fundere. Quis est locus orationibus, legi-
bus, consilijs, poenis, præmijs, exhortatio-
nibus, dehortationibus, consultatiōnibus,
si nullum habemus liberum arbitriū? Pul-
cherrimè sanè August. Si non est gratia, Aug. epist.
quomodo Deus saluat mundum? & si non 46.
est liberum arbitrium, quomodo Deus iu-
dicat mundum? Si non est morbus, cur fru-
strâ medicus? Si ex nobis possumus, quasi
ex nobis, cur dicit Dominus, Sine me ni-
hil potestis facere? Aut si nihil possumus, &
nihil agimus, sed solus Deus agit, quid est
ergo quod ait Paulus, Omnia possum in Philip. 4. c
eo qui me confortat? & quomodo impera-
tur nobis, vt velimus & operemur, si nō est
in manu nostra quicquam penitus facere,
aut secundū mandatum, aut contra mā-
datum? Cur laudamur quia fecimus? cur
vituperamur quia non fecimus?

Et vehementissimum omnino pro no- Argum. 4.
stra libertate argumentum est, Quod si
liberum arbitrium non habemus, nullū opus
quantuncunque prauum, & recte rationi-
dislōnum, peccatum erit. Quis enim pec-
cat in eo, quod vitare non potest? Vnde &
idem August. alibi: Vsque adeò peccatum Aug. de ve-
voluntarium malum est, vt nullo modo sit ra relig.
peccatum, si non sit voluntarium. Et pau- cap. 14.
lo pōst: Si non voluntate malè facimus, ne-
mo obiurgandus est omnino, nemo mo-
nendus. Quibus sublati, Christiana lex &
disciplina omnis religiōis auferatur nec-
sē est. Hæc ille. Eademq; & ab illo in alijs
multis locis, & ab vniuersa Ecclesia ppe- Lib. 16.
tuò tradita, inferius copiosè docebimus.
Ipsosq; qui liberū arbitriū negant, in testi- Argum. 5.
moniū illius cōpellare velim. Evidē si que-

quotidiè in se experiuntur, attendant, volentes nolentes cogi possunt veritati isti attestari. Cur aliqua vel in vobis, vel in alijs damnatis? cur aliqua reprehenditis? cur aliqua carpitis? cur de famulis vestris, cur de amicis, cur de iniurijs aut damnis vobis illatis, psepe querimini? Si fieri non possunt, q̄ non sunt, neq; vitari q̄ sunt, nemo vtiq; vel in se, vel in alio, culpæ qdquā potest tribuere. Manifestè sanè repugnat sibi Luterus cùm in artic. 36. iam citato, adiiciens errorum erroribus, subdit: Quō potest homo se ad bonū preparare, cùm neq; in potestate sua sit, vias suas malas facere? Nā & mala opera in impijs Deus operatur. Si viæ peccatoris mala sunt, quō, insane, non sunt in ipsius potestate? Potest contra Dei obedientiam esse, quod nostræ non subest potestati? Quæ ratio inobedientiæ aut culpæ potest esse in eis operibus, ad quæ Deus ipse nos compellit?

Contradi.
ctio Luteri.

Nequeunt
esse mala,
Dei folius
opera.

Similia.

Iacob. I.

necessitatem inferre? Hanc nimis contradictionem vel stupidissimi Manichei intellexerūt. Ideò certè malum principiū commenti sunt, à quo vniuersa mala essent, q̄ intelligere nō poterant mala esse, q̄ fierent à bono principio & regula totius bonitatis. Atq; ista de causa defecit August. ad Ma nichæos, vt ipse de se dicit, & in eorū errorem impulsus fuit. Non enim q̄ illius pietas & religio in Deū erat, tantā ei impietatem niche. tribuere ausus est, vt author esset malorū. et in hoc errore p̄mansit, quo usq; sibi diuinitatis illuxit, vniuersa nostra peccata in nostras ipsorum voluntates esse referenda. Manifestissimumq; prorsus est, si libertas nostra negetur, necessariū esse in aliquod horū trium incidere. Aut enim omnia nostra opera erunt bona, aut Deus erit p̄cipua causa oīm malorū, & ipsi soli ea imputabuntur: aut erit tandem aliquod malum principium, vndē omnia p̄ficiuntur mala.

Hæc aut̄ omnia, q̄ & impia & absurdissima sunt, facile vitabimus, si libertate nostrâ constanter tueamur. Nam qua parte liberi sumus, ita Deo in nostris opibus cooperamur, vt labi & deficere pro nostra libertate possimus. Atque ideò omnia operum nostrorum vitia & omnes defectus, iure nobis debent, & nullatenus DEO, imputari. Nos quippe sumus, qui ad mala opera, illius generali concursu abutimur, cùm ille p̄inde, immò multo magis, patatus sit nobis ad bona cooperari. Et quēadmodū nemo simili imputat fabro homicidium, patratū gladio ab ipso bona intentione factō: nemo angelō motori orbium cælestiū, q̄ per eorū influxum multa mala faciamus: & vitiū male ambulationis claudi, in detortā tibiā reijcimus: & vitiū scripture exarate ab optimo scriba, in malā papyru, aut in malè temperatum calamum: ita prorsus nostra peccata non debent imputari Deo, q̄ auxilio dun taxat generali ad ea concurrit, sed nobis, q̄ deflectimus & claudicamus ab ipsius lege, atque influxum illius, in malum detorque mus. Quamobrèm licet nobiscum efficiat actus, qui intrinsecam & inseparabilēm habent malitiā, nequaquam tñ, vt antiquiores Theologi probè monuerūt, causa pec cati. Cur Dei actus, qui intrinsecam & inseparabilēm habent malitiā, nequaquam tñ, vt antiquiores Theologi probè monuerūt, causa pec cati.

In 1. d. 47.
& in 2. d.
37.

Psal. 5. a
sap. 14. b
Abac. 1. d
Osee 13. b

Augu. lib.
33. q. quæst.
3. 2. de pec.
me. ca. 5.

Fulg. lib. I.
ad Moni.
num circa
medium.

Impia Me.
lancht. ver.
ba.

Rom. 1. c

Cur Dei
actus, qui
intrinsecam
& inseparabilēm
habent
malitiā,
nequaquam
tñ, vt
antiquo
res
Theologi
probè
monuerūt,
causa
pec
cati.

tem tametsi, vt pleriq; Theologi probabi lius sentiunt, voluntate & concursu suo ve lit ac faciat nostra nobiscum peccata, neq; præcipit tamen, neque consulit, neque suadet, neque premiat, neque approbat illa. Atque vt castiū & reverentiū de Deo loquamur, neque pias aures offendamus, imitandi nobis sunt prophetæ & doctores sancti, qui hæc vbiq; Dei efficientia & voluntati subtrahunt, etiam si non ignoraret, neque folium arboris sine nutu eius caderet, & subsistere nihil posse, nisi ipse vellet. Manè adstabο tibi, & videbo, ait egregius psaltes Israël, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Et Salomon: Similiter odio sunt Deo & impius & impietas eius. Et Abacuk: Mundi sunt oculi tui, n̄ vide as malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Et per Oseam ipse dicit: Perditio tua Israël, tantummodo in me auxiliū tuū.

A nobisipsis est, quōd deficitus, quōd erramus, quōd perimus. Ille semper stat ad ostium & pulsat, semper vocat, semper allicit, semper hortatur & instigat ad bonū. Verissimeq; dicit August. Deo authore aut volente nemo sit deterior. Et alibi: Ad peccandum non adiuuamur à Deo, sed vt iusta omni ex parte agamus. Et receptissima est illa Fulgentij sententia: Deus non est au thor eius, cuius est vltor. Qui nanq; nisi prorsus inhumanus & crudelis, ea vlciscatur aut puniat, ad quæ ipse hortatus fuerit, vel opem aut fauorem p̄stiterit?

Atq; hinc patet, impia esse illa verba Melanchtonis in annotationibus super epist. ad Rom. Certum est, inquit, omnia à Deo fieri, siue bona, siue mala, non solum permittendo, sed & principaliter, & effectuè. Quemadmodū igitur confitemur, vocationem Pauli esse propriū opus Dei, ita & adulterium Dauidis, & sequitiam Manlij, atque etiam proditionē Iude, Dei esse p̄pria opera oportet fateri. Et quāquam eūdem errorem fecutus est Bucerus, in illa verba Pauli, Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, tamen impietas vtriusq; potest etiamnū acrius sic reuinci: Ad adulterium Dauidis, sequitiam Manlij, & proditionem Iude, concursu tantum generali concurrit Deus, atq; vt ita dixerim, velut ducisse passus est, cùm omnes eos multipli citer ab eis peccatis dehortaretur, & deter reret. Paulum autem per se solum vocavit, & ad opera spectantia ad religionem & iu

LEGIS IMBECILLITATE. 29

stificationem, vt & ipsi fatentur, peculiari sua gratia nō inuitat, adiuuat, & extimulat. Multò igitur magis hæc, propria D E I opera dici debent, quām alia: immò hæc propria opera sunt Dei, illa propriè opera nostra.

Quarè summo iure sancta' Synodus blasphemiam omnium istorum execrata, contra omnes illos pientissimè sic in canone 5. statuit: Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona, Deum operari, nō permittiū solū, sed etiam propriè & per se, adēd vt sit eius proprium opus non mi nūs pditio Iude, quām vocatio Pauli, ana thema sit.

IMP VGNANTVR TRES
QUAEDAM MEDIAE OPINIONES,
aduersantes nostræ libertati.
CAP. XVI.

C OACTI istis aut similibus argumen tis quidam ex Luteranis, sic temperarunt sententiam, vt assen tant quidem liberum arbitrium, sed pauciū tantum, & non aetiū, dicant nos habere in operationibus libero arbitrio subditis. Et alij rursus cùm fateantur, nos habere liberum arbitrium, dicit tamē nos habere liberum arbitrium, sed ad malum, nō ad bonum. Estq; de horum numerō Oecolampadius in adnotatione quadā in homil. Chrysost. de conuersione Pauli.

Alij autem qui magis ab erroribus sui magistri resipuerunt, cōcessere nobis libertatem arbitrij, sed ad bona naturalia, non ad moralia, aut certè nō ad bona spiritualia, ad religionem & verum Dei cultum spectantia. Sed intelligere non possum, quomodo aliquid sit immediatè in mea potestate, si respectu illius tantum me habeo pauciū. Neque quisquam dicit in sua potestate es se, vt in præsentia Solis lumine perfundatur, vel non perfundatur, aut in præsentia ignis calefiat, vel non calefiat. Et hoc non ob aliud, nisi quia respectu luminis, vel caloris in nobis producti, tantum nos habemus pauciū. Et si tantum nos habemus pauciū in actib⁹ liberi arbitrij, quomodo Dei adiutores à Paulo dicimur? quomodo aliqua permitta esse dicuntur nostræ optioni & voluntati? quomodo & Deo dicimur in aliquibus resistere, ac planè contradicere? Quanuis autem, sicut iam docuimus, nō opin. & 3.

ad omnia bona meritoria, vel spectatia ad cultum Dei & religionem, immo neque ad omnia bona moralia nostrum liberum arbitrium sufficiat, sed gratia Dei speciali ad multa eorum indigeat, non est profecto negandum, nos habere in ea liberum arbitrium. Habemus enim libertatem respectu illorum, in qua non sufficiimus sine generali influentia. Et merito in Concilio Palesti-

Augustinus no coactus est Pelagius, referente August. epist. 106. anathematizare hunc errorem. Non est liberum arbitrium, si Dei indiget auxilio. Si nihil in ista possemus, neque ullam partem sibi in huiusmodi vindicaret liberum nostrum arbitrium, neque ista essent in nobis laudanda, neque digna præmio, neque ad ea nos inuitaret & exhortaretur scriptura: neq; illa præciperet aut consuleret, neque nostræ subiecta esse voluntati indicaret, neque quisquam dignus esset poena vel vi- tuperio, quod vel ea omnia sponte sua intermitteret. Quorum omnium contraria, manifesta iam fecimus ex scripturis.

Quod si ex libertate nostra non esset, vt quidam diuinæ motioni in suam ipsorum iustificationem assentientur & cooperarentur, alij verò minimè, cùm Deus paratissimus sit omnes conuertere, & semper stet ad ostium cordis nostri, & pulset, cur non omnes conuerterentur & iustificantur? Quę causa etiam proxima assignari potest, ob quā Deus vni peccatori penitenti maiorem gratiam elargiatur, quam alteri, nisi quia unus feruentius se in Deum cōuerit & perfectius, quam alter? Hęc autē causa nulla est, si non ille feruoris excessus, ac proindè & nostra conuersio, nostræ sub- eset potestati. Evidem stultissimum est credere, Deum dedisse nobis libertatem in opera naturalia & ciuilia, & non in opera gratiæ & meritoria, cùm ea potissimum ratione homines & angelos liberos fecerit, vt essent, qui cum Iudea opera gratiæ exercerent, & ad suis ipsius beatificam frutionem peruenirent.

RESPONDENTVR AD ARGV- MENTA ADVERSANTIVM LIBER- TATI nostræ. CAP. XVII.

SED non satis est nostra firmâsse, nisi etiam & quę obijciunt nostri aduersarij, diluamus: Afferunt pri- mò contra nos hæretici multa fan- starum scripturarum loca perperam intel- lecta: sed præcipua, & quę aliquam ha-

bent apparentiam, sunt hęc: Non est ho- minis via cius, neque viri est vt ambulet, & dirigat gressus suos. Non potest homo Ioan. 3d accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cælo. Nemo venit ad me, nisi pater, qui mi- fit me, traxerit eum. Omne datum optimū, & omne donum perfectum, defarsum est. Iaco. 1c 1. Cor. 4b Quid habes quod nō accepisti? Nō est vo- lentis, neq; currētis, sed Dei misérétis. Per- ditio tua Israel ex te, tantummodo in me au- xiliū tuū. Cùm autē tradent vos, nolite co- gitare, quō aut quid loquamini. Dabitur Matt. 11 enim vobis in illa hora qd loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis.

Verū omnia ista & alia similia, exce- ptio vltimo, tantum probant, non sufficere libertatem nostram ad ea, quę ad nostram salutem necessaria sunt. Excipio autem re- testimonium vltimum, quia respectu scientiæ infusæ fidelibus, vt tempore persecutionis sapienter & constanter respondeant, non diffitemur passiū se eos habere. Atq; idem fortassis nonnunquam erit & de eorum re- sponsonibus. Secundò aduersum nos in- ducent orationem Ecclesie, Deus virtutū, 2. obiec- tio cuius est totum, quod est optimum. Et il- lud August. Dum Deus remunerat merita nostra, coronat dona sua. & Bernard. libe- rum arbitrium tantum est capax salutis. Et lib. arb. alibi idem ait, Initium reuertendi ad Deum, Idem 1. de Pe- pcenitentia est, quam sine dubio spiritus coste, operatur, non noster, sed Dei. Quibus ver- bis videtur actiuitatem omnem, respectu Cypriani, 3. telem. ppenitentia, nobis abrogare. Cyprianus ad Quem etiam vt sep̄ ex illo citat Augustinus: Glo- cap. 4. riandum, inquit, in nullo, quia nostrum Augu- nihil est. Si nihil nostrum, nullam partem prede- saud. a. Bernard.

Sed apertiū pro eis militat Canon 13. Cœc. 1. Conclit 2. Arausianoi, vbi sic legimus: Arbitrium voluntatis in primo homine in- firmatum, nisi per gratiam Baptismi, non potest reparari. Quod amissum, nisi à quo potuit dari, non potest reddi. Vnde ipsa ve- ritas dicit: Si vos filius liberauerit, verè li- beri eritis. Et vrgent verè illa verba Au- gustini: Liberum arbitrium prono ad ne- quitiam lapsu fluit, & cùm ad virtutis in- dolem, Dei auxilio deferente, nihil possit, ad genus omne peccati idonea fultum vir- tute subsistit. Et alibi ait: Liberum arb- trium ad benè pieque viuendum non va- let, nisi voluntas hominis fuerit liberata.

Et

Et in Enchir. ca. 20. Libero arb. malè vtens homo, & se pdidit, & ipsum. & li. 3. Hypog. Adam per velle malū, recte perdidit posse bonum, qui per posse bonum potuit vincere velle malum. Et de Spi. & lit. Liberū arb. sine gratia non valet, nisi ad peccādum. Sed Ecclesia, Augustin⁹, Bernar. & Patres Concilij Arausianoi loquuntur, vt ostendant insufficientiam nostram, & Deo præ- cipue tribuenda esse bona nostra, non no- bis: & Deum prævenire voluntatem nostrā, non nos illum: & bona Theologicè non censi- ri, quę ante acceptam gratiam faci- mus. Et Aug. ipse se exposuit, nō in aliū sensum allegata dixisse, idq; copiosè ostē- dimus in opusculo de iustificatione. Arausianum verò Concilium de libero arbitrio loquitur in ea perfectione, quam ha- buit in statu innocentie! Et amissum illud dixit, quia licet non fuerit extinctum, sed tantum infirmatum, vt aperte ibi fatetur, tamen non amplius inuenitur, saltem ante acceptam gratiam, in ea integritate. Quo modo sępē dicimus amisisse, nos vires no- stras, quando non manet pristinum robur in sua perfectione, licet aliqua earum pars nobis superfit. Atque Ecclesia verissimè dicit, totum quod est optimum, Dei esse, sicut & Aug. alicubi ait: Viuimus recte, si hoc aduersum nos intorquent argumentum, parū aduertūt, idem ipsum argumē- tum contra libertatem diuinā ex aequo mi- litare. Non sanè magis potest ipse frustrare scientiam & voluntatem suam, quam nos. Si ergò quia sciuit & voluit me hodiè cele- brare, non possum non celebrare, neq; ipse poterit saluare, quem sciuit & voluit con- demnandum: neque potuerit non creasse mundum, quem ab æterno & sciuerat se creaturum, & voluerat in initio temporis creare. Itaque, si argumentum istud con- cludat quod volunt, tollet & à Deo, & à nobis, & à toto mundo magni istam liber- tatis perfectionē, neq; Deus per totā suam potentia poterit creare aliquā creaturā li- beram. Necessariumq; erit, oīa ex necessi- tate absoluta euenire. Quo quid dici posse absurdius, aut in Deum cōtumeliosius? Di- cendum igitur breuiter, optimè stare, Deum sciuisse nos aliqd hodiè facturos, & vo- luisse nos id facere, & tñ posse nos illud nō facere, quia Deus potest facere, vt nunq; id sciuerit, neq; voluerit, sed pr̄sū oppositū. Verū hūc modū multipliciū & accura- tiū in sententiā, Deo dāte, enodabimur.

APERITVR VIA CONCILI-
ANDI PROTESTANTES CVM CA-
THOLICIS. CAP. XVIII.

QVONIAM verò studere omes
debemus concordie, & qua-
cunque possumus via, omni vi
& ope nostra veritati fau-
re, adjiciam hic viam, qua nobiscum iam

Conciliatio conciliari queant Protestantes. Si enim fa-
teamur nos non habere sufficientem liber-
tatem ad opera spiritualia, & spectantia ad
religionem, nisi Deus adiuuet, & eos in-
terpretemur hac ratione dixisse, non habe-
re nos libertatem respectu talium operu-
rum, quia non habemus libertatem sine gratia
Dei ad illa sufficientem: inuenta erit prorsus ratio, qua illi nobiscum, & nos cum il-
lis, in hoc articulo conciliemur. Et quidem
ita illos video per Dei gratiam à prioribus
erroribus resipuisse, vt inter nos & illos
nullam de hoc articulo iam esse putem cō-
trouersiam: Quia vt est videre in Apolo-
gia Philippi pro confessione Augustana,
& in libro Imperatori oblato Ratisponae
ad componendum discordias, amplexati
illi sunt medium viam, quam & nos in opu-
sculo de iustificatione secuti sumus: & se-
quentes Augustinum & Guillermum Pa-
risiensem, concedunt libero arbitrio facul-
tatem ad iustitiam Philosophicā & ciuilem,
sed nō ad spiritale & diuinā, hoc est, ad ope-
ra externa legis, non aut ad opera interna
legis: hoc est, ad opera spiritualia, qbus im-
plentur vere pcepta primæ tabulæ. In quæ
sensum interpretor verba illa Philippi in
locis cōmunib: Et ego nego vim esse v. l.
lam in homine, quæ serio affectibus aduer-
sari possit. Non enim frustra adiecit ver-
bum illud, serio. Et ita Basilius per libe-
rum arbitrium resistere nos posse diabolo
asseuerat, sed non penitus, nisi inuita Dei

Basil. serm.
delib. arb.

PROLOGVS.

NIHI L potest imbecilles & pusillos homines magis cōfortare, quām
diuitiæ illæ ineffabilis amoris, quem Pater cælestis nobis ostendit,
dum ad redimēdos abiectissimos & ingratissimos seruos, filium suum
è cælis in terram misit. Appositissimè igitur sancta Synodus post ex-
posi-

ANDRAE VEGA E

THEOLOGI HISPANI, DE DISPENSA- TIONE ADVENTVS CHRISTI LIBER III. IN II. CAPVT DECRETI DE IUSTIFICATIONE.

Cap. 5.6.
can. 3.4.

2. Cor. 1.

Galat. 4.

Rom. 9.

3. 1. Jo. 2.

Psal. 16.

Ecd. 2.

Aug. 2. de
ciuit. Dei.
cap. 5.

4. causæ fi-
nales adū-

positam naturæ ac legis imbecillitatem, nè quispiam desperet, sed omnes in spem suæ iustificationis accendantur, de dispensatione & mysterio aduentus Christi pauca quædam edifferit. Ipsiusque benignissimi Salvatoris misericordia freti, in eorum explanationem & robur, librum tertium ab eisipsis auspicabimur.

DE DISPENSATIONE ET MYSTERIO aduentus Christi. CAP. II.

VO factum est, vt cælestis Pater, Pater misericordiarum & Deus totius consolationis, Christum I E S V M filium suum, & ante legem & legis tempore multis sanctis Patribus declaratum ac promissum, cùm venit beata illa plenitudo temporis, ad homines miserit, vt & Iudeos, qui sub lege erant, redimeret: & gentes, quæ non sectabantur iustitiam, iustitiam appræhenderent, atque omnes adoptionem filiorum recipierent. Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solum aut pro nostris, sed etiam pro totius mundi.

**E X P R I M I T V R S V B C O M-
P E N D I O S E N T E N T I A P A T R V M , E T
i n d i c a n t u r c a u s æ a d u e n t u s f i l i j D e i
i n c a r n e . C A P . I .**

SENTENTIA hui capitinis, vna hac conclusione potest facilimè explicari. In tempore plenitudinis misit Deus filium suum, quem ante legem & legis tempore multis sanctis Patribus declarauerat & promiserat, & eum proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, pro peccatis totius mundi. Exprimitur tamen obiter causa aduentus filij Dei in carne. Et hæc causa, quæ patrem cælestem mouit, vt filium suum mitteret, ipsius misericordia, & nostra necessitas fuisse asseritur. Vnde & velut corollarium proximi capituli infertur hæc conclusio hoc modo: Quo factum est, vt pater misericordiarum & Deus &c. Cùm enim neque per legem, neque per naturam possemus iustificari, Deus qui diues est in misericordia, cuique proprium est misererit, & nunquam deficeret in necessarijs, prouidisse nobis dicitur mediatorem filium suum, cuius meritis & intercessione, ipsi reconciliaremur. Est quippe misericordia, sicut dicit Augustinus, quædam alienæ miseriae in nostro corde compassio, qua vtique, si possumus, subuenire compellimur.

Possumusque ex obiter hic dictis colligere quatuor causas finales hujus aduen-

tis filij Dei in carne. Prima est redemptio tus filij nostra. Et hæc potest colligi ex illis verbis 1. Causa re huius decreti, Vt eos qui sub lege erant, demptio. redimeret. Redemit enim Christus precio Galat. 3. sui sacratissimi sanguinis omnes nos à seruitute peccati, à captiuitate dæmonis, & à morte. Vnde & per quandam prophetam Osee. 13. d dixerat: De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Et Iudeos peculiari ter redemit de maledicto legis, factus pro omnibus maledictus. Secunda causa est iustificatio nostra, seu sanctificatio. Et hæc 2. Iustifica explicatur illis verbis, Et gentes quæ non sectabantur iustitiam, iustitiam appræhenderent. Nam licet prima causa aptetur Iudeis, & secunda gentibus, vt responderent ista textui Paulino, ex quo desumpta sunt, tamen utraque carum omnibus cōuenit. Quod vt exponeret Paulus, alibi nomine omnium hominum de Christo I E S V dicit: Qui factus est nobis iustitia, 1. Cor. 1. d & redemptio. Tertia causa est adop3. Adopra tatio nostri in filios Dei. Et hæc exprimitur ibi, Vt adoptionem filiorum recipemus. Cùm enim verbum effet filius Dei, factus est hominis, sicut dicit Diuus AugAug. stinus in illa verba, Dedit eis potestatem filios Dei fieri, vt filius hominis fieret filius Dei. Et in hac causa clauditur apertio regnorum, & beatitudo nostra. Si filius, ergo hæres, argumentatur Paulus.

Quarta causa est propitiatio nostrorum peccatorum. Et hæc in fine capituli aperte

ponitur. Cum enim, ut iam explicuimus, omne genus hominum fecisset Adam sua prævaricatione inimicum DEO, & reum mortis & multarum aliarum poenarum, statuit DEVS, sicut pulchre docet Anselmus, nullum mortalium reconciliare sibi, nisi ob merita & iustitiam filij sui. Et licet reconciliatio nostra omnia ista in se claudat, meritò tamen ista distinguntur. Distincta etenim sunt ratione, & si propitiatione perfectam reconciliationem, seu reparatiōem includat, separari posset reconciliatio à propitiatione. Et dum ista sic seorsum traduntur, quantum sit beneficium redēptionis, melius agnoscimus. Multas enim & vehementer varias in se gratias cōpræhendit.

Aliæ sex causæ adūtūs filij Dei. Meritò etiam iste causæ hīc sunt expofitæ, & aliæ de impletione legis, illuminazione secretorum mysteriorum, confutatione errorū, exemplo & ædificatione nostra, extimulationeque ad virtutem, & inflamatione ad amorem diuinum, quæ communiter assignantur, præteritæ sunt, immò etiam ipsa potissima vltimata finalis, quæ est gloria Dei, hīc disimulata est, quoniam ad propositum iustificationis quatuor expositæ, satis erant, & ipsa vltimata finalis, ex his satis inuorescit. Magnæ quippe misericordia & bonitatis, & benignitatis diuinæ gloria est, vt seruum redimeret, eumq; vilissimum & ingratissimum, filium ipsum suum nobis tradidisse. Vt tamen omnia, quæ in hoc capite dicuntur, aperta maneant: conueniens erit, aliquot dubia circa ipsa seorsum tractare.

QVOD TEMPVS HOC GRA. TIAE, MERITÒ DICITVR TEMPVS plenitudinis. CAP. II.

2. Dubium.

Responsio.

z. Cor. 1. d **E**t primò quidem rogabit hīc quispiam, cur tempus aduentus Christi, vocetur à Paulo & à Patribus tempus plenitudinis. quia in eo impleta omnia & consummata. Vnde & pulchre Augustin. illa verba Apostoli. Quotquot enim promissiones DEI sunt, in illo est: sic exponit, id est, in illo sunt exhibitæ. Et alibi: In illo est, quidquid pro nostra salute firmatum est. Hec Augustinus. Et Petrus aperte dicit, per Christum maxima nobis & preciosa missa esse donata. Et summo quidem iure, tempus plenitudinis hoc tempus dicitur. Impletæ quidem in

eo prophetiæ, promissiones, figuræ ad plenitudinem nostram, & passionis Christi: impleta & in hoc tempore Ecclesia DEO ipso, qui inhabitare cœpit corporaliter in ipsa, nunquam illam usque ad finem mundi deferturus. Et quia Deus omnia implet, & cum illo qui omne bonum est, omnia bona, quoconquæ ille intrauerit, confluent, impleta est per aduentum & inhabitacionem ipsius Ecclesia, & ditata scientia diuinorum mysteriorum, impleta gratijs, virtutibus, donis: impleta sacramentis, impleta stupendis & omnino admirandis miraculis, impleta multitudine gentium, impleta sanctissimis & perfectissimis virtutum exemplis, charitatis, obedientiæ, humilitatis, penitentiæ, paupertatis Euangelice, religionis, & aliarum virtutum: impleta martyribus, doctoribus, virginibus, monachis, & magnanimis honorū, diuitiarum, & voluptatum omnium mundi contemplitoribus.

Heb. 7. 10. 2. Et cùm nihil olim ad perfectum adduxerit lex; data est Ecclesiæ perfectissima lex gratiæ & amoris, data & perfectissima potestas ligandi & soluendi, ad regendum & perficiendum ipsam, data & admirabilis potestas transsubstantiandi panem in corpus, & vinum in sanguinem ipsius, vt nunquam deesset nobis plenitudo ipsius. Aperiisque & referatis paradisi foribus, impletæ cœperunt paradisi ruinae, & gratia viæ consummata & perfecta est, & esurientes & sitiens iusti, repleti sunt omnium bonorum abundantia, & torrente voluptatis potati per visionem & fruitionem Dei, illis misericordissimè collatas. Et quia omnia hæc bona tempore aduentus Christi nobis sunt præstata, summo iure non contenti fuere patres, tempus hoc, tempus plenitudinis cum Paulo appellare, sed & beatam appellauerunt plenitudinem temporis.

DE CAVSIS DILATIONIS ADVENTVS FILII DEI.

CAP. III.

2. Dubium. **S**icut vnde quæret aliquis, cur non ante hoc tempus venit filius Dei ad liberandum nos? Desiderari conueniebat, & magnis & crebris gemitis & suspirijs postulari rem tantam, nè Cur diligeat, & summo quidem iure, tempus plenitudinis hoc tempus dicitur. Impletæ quidem in

DE DISPENSATIONE
vt deinceps cautores essemus, & diuinæ in nos benignitati gratiore. Deducenda etiam erat natura nostra de imperfectione ad perfectum. Et quanto maior iudex & præcellentior medicus veniebat, tanto eum longior præconum series vt præcederet, par erat.

QVOD AEQUALITAS FILII CVM PATER, NIHIL PRAEV- dicat missioni filij.

CAP. III.

4. Dubium.

Responsio.

Satis autho-
ritas origi-
nis admis-
tendum;

PER CONTABVTUR & id nō nulli, quarè in synodo asserit pater missus filium suum, cùm equalis sit illi? Non requirit missio, vt mittens, superior sit aut nobilior missio. Sed fatis est authoritas originis, quæ est in personis diuinis, vt pater dicatur mittere filium suū, & filius & pater spiritum sanctum. Cùm enim persona, quæ procedit ab alia, ab ea velut à suo principio productio habeat, quidquid habet, meritò potest dici, & ab ea mitti, quotiescumq; ad nos venit. Habet enim à suo principio voluntatem veniendi ad nos multo verius, quām aliquis legatus habet à mittente ipsum voluntatem veniendi, quod mittitur. Quod si ista saltem authoritas originis necessaria sit ad missionem, vt probabilius faciemus, Deo auspice, in i. Sentent. necesse erit in verbis decreti, quibus dicitur pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, missus ad nos filium suum, & patrem, & Dei nationaliter capere pro sola prima persona diuina, & non essentialiter pro omnibus personis diuinis: vel certè intelligendum erit decretum de filio Dei secundum suam humanitatem. Nam secundum eam, certum est, ab omnibus personis eum esse missum legatum ad nos. Vnde & ipse dicit: Etnunc Dominus Deus misit me, & spiritus eius.

POTVISSE ALITER LIBE- RARIS, SED NON CONVENI- ENS. CAP. V.

4. Dubium.

Responsio.

2. Dubium. **I**s q; viri etiam valet, an potuerit aliter nostræ miseriæ subueniri? Non defuere sapientiæ & potetiæ diuinæ multi alii modi. Nam vt alios modos taceamus, potuit profecto condonare nobis omnino gratis nostram culpam, nihilque suæ iustitiae, si id

fecisset, præiudicasset. Liberrimè nanque potuit Deus omnia, quæ ad extrā sunt, facit, & nulla eum ratio cogit suas offensas vlcisci. Ab-

surdumque est, eius potestati, qui summè misericors est, ea subtrahere, quæ cuq; no-

strum subsunt. Neque tantæ fuisse miseri-

cordia aduentæ filij Dei ad redimēdū nos,

quātè certò scimus eum fuisse, si non potu-

isset aliter pater æternus nostræ miseriæ suc-

currere sine præiudicio suæ iustitiae. Sed vt

optimè differit Augustinus, nullus profe-

cto modus fuit nostræ miseriæ sanandæ cō-

gruentior. Nullo enim alio modo potue-

runt nobis magis patére viscera misericor-

dia Dei in nos, nullo magis nobilitari na-

tura nostra, nullo magis alluci ad DEI &

proximorū amorem, nullo melius & ple-

nius omnium exempla virtutum doceri;

nullo potentius & sapientius ab omni mi-

seria nostra, & à potestate dæmonis libe-

rari, neque denique aliter verius & copio-

sius pro omnibus delictis nostris potuimus

patri ad condignum satisfacere. Esto em,

pura creatura potuerit Deo ad condignum

pro nobis satisfacere, vt pleriq; scholastici

autores, & maximè Scotistæ contra beatū

Anselm, & contra magistrum, S. Tho. & S.

Bonauen, & alios differunt, dubitari tamen

nequit, quin verius ad condignum, & ple-

nius Christus pro nobis omnibus satisfec-

erit, quām potuisset illa pura creatura, eti-

am concessa illi infinita gratia.

DE PROPHETIIS ET PRO- MISSIONIBVS ADVENTVS filij Dei. CAP. VI.

5. Dubium. **V**erum illud exactius & aliquā-

to diligenter necessè est inquiran-

mus, quibus patribus ante le-

gem & legis tempore, declarata-

tus est & promissus aduentus filij DEI in

carne. Et vt altius atq; (vt aiunt) ab ouo re-

istam ordiamur, primò illud video ab omni-

bus receptum, reuelatum fuisse aduentum

filij DEI & prædictum Adæ ante lapsum,

eo videlicet tempore, quo, cùm magno &

vehementi sopore opprimetur, de ipsius latere formata est Eva. Et huius sententiae

aperte est Diuus Hieronymus in illa ver-
ba, Sacramentum hoc magnum est. Vbi Ephe. 5. g

sic scribit: Primus homo & primus vates

Adam, hoc de Christo & Ecclesia pro-

phetavit, quod reliquerit Dominus no-

ster atq; Saluator Patrem suum Deum, &

ma-

matrem suam cælestem Hierusalem, & venerit ad terras propter suum corpus Ecclesiam, & de suo eam latere fabricat sit, cum propter illam verbum caro factum sit. Hec Hieronymus. Et ex Doctoribus Scholasticis nominatum S. Tho. dicit, credibile non esse, primum hominem ignorasse hoc sacramentum. Et id suaderi potest: Quod enim scriptura in Genesi dicit Adam dixisse, cum euigilauit à somno, hoc Saluator Deum dixisse afferit his verbis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhæredit uxori sua. Et qui tanto sopore tenebatur, ut neque senserit de suo latere ablatam costam, vnde formaretur Eva, non videtur potuisse nosse, Euam fuisse os de ovis suis, & carnem de carne sua, nisi ex reuelatione diuina. Cum igitur prophetæ intelligent mysteria recondita in suis verbis, ut scriptura & Ecclesia Catholica contra Montanum aperte docet, & Paulus sub his verbis, Sacramentum magnum Christi & Ecclesiæ contineri expresserit, & tunc proculdubio reuelatus ei fuerit aduentus filij Dei in carne. Sed siue tunc reuelatus ei fuerit aduentus filij Dei, siue non, certè statim post lapsum potuit illum nosse ex illis verbis Dei ad serpentem: Inimicities ponam inter te & mulierem, semen tuum & semen illius: Ipsum conteret caput tuum. Non enim alias, quam Christus, & contritus hic prædicebatur caput serpentis. Quod & aliquanto nobis fecit apertius Iohannes in Apocalypsi. Et ipsum, manifestè habet Hebraicus textus, non ipsa. Quanvis & si ipsa legeremus, idem posset apparet colligi. Non quippe mulier per se, sed per semen suum coterere habuit caput serpentis. Vnde & quod sequitur statim, Et tu infidaberis calcaneo eius, ad Christum referendum est, non ad Deiparam virginem. Et cum statim post lapsum, necessaria fuerit fides Salvatoris ad iustificationem hominum, ut multis testimonij scripturæ & Augustini docuimus in opusculo de iustificatione, & nemo absque illius fide vel explicita, vel implicita iustificatus fuerit secundum communem opinionem Scholasticorum, necessarium esse dicere, statim post lapsum primorum parentum nostrorum, aut certè paulò post, & omnino ante legem Mosiacam, reuelasse De-

22. q. 2. ar. 7.
Gene. 2. d
Matt. 19. 2
Ephes. 5. 8
2. conclusio.
Gene. 3.
forte, * qui
Apoc. 12.
Fides me-
diatoris sta-
tim post la-
psum ne-
cessaria.
q. 1. con. 5.
3. Tho. 2. 2.
3. conclusio.

multis: sed quasi in uno, & semini tuo, quod est Christus. Nam hæc edunt, ut doceat de Christo intelligi illam promissionem, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Tempore legis, manifestissimum est, eandem promissionem factam esse David. Unde & ipse eam pollicitationem magnificat, dicens: Iuravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum: de frumento ventris tui ponam super sedem tuam. Et eandem promissionem confirmasse videtur Deus Salomon, cum perfecto edificio domus Domini, apparuit ei secundum, & inter alia, hæc quoque ei dixit: Tu quoque si ambulaueris coram me, sicut ambulauit pater tuus in simplicitate cordis & aequitate, & feceris omnia, quæ præcepisti tibi, & iudicia mea & legitima mea seruaueris, ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum David patrituo, dicens: Non auferetur vir de genere tuo de folio Israel. Et videtur Gabriel angelus has & similes promissiones de Christo docuisse exponere, cum Deipara virgini dixit: Et dabit illi Dominus Deus sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis. Explicit enim in his, per Christum filium David, futurum fuisse perpetuum regnum ipsius David super Israel, & non aliâs. Nam solùm regnum Christi, prædixerant prophetæ, futurum esse sempiternum. Declarauit etiâ, & promisit populo Israelito Pater cælestis hunc aduentum filij sui per omnes prophetas. Quoniam Christo, sicut dicit Petrus, omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum. E ipsa tanta tanti beneficij reuelatio, promissa quædam illius erat. Vnde & Paulus Euangelium dicit promissum à Deo per prophetas suos in scripturis sanctis. Et alibi ait, Christum Iesum fuisse ministrum circuncisionis propter veritatem D E I ad confirmandas promissiones patrum. Et ipsas prophetas de beneficijs conferendas in aduentu Christi, promissiones idem Paulus appellat, dicens: Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est.

Promissus
Christus
David.
Psalms. 131.
I. Paral. 17.
3. Reg. 9.
2. Paral. 7.
Lucas 1.
Dan. 7.
Mich. 4.
Acto. 10.
Rom. 1. a
Rom. 15.
2. Cor. 1.
Augu. in
Psal. 87. Ser.
de passione
Domini.
Galat. 3.
mul.

promissa D E I. Et alibi dicit, illis verbis, Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt, dominus Israel, ostendisse Christum, redditam esse Iudeis præsentia ipsius promissionem. Et notissima est illa promissio aduentus Christi facta populo per Moyse: Benè omnia sunt locuti. Prophetam Deut. 18. suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tuum &c. Stephanus enim docuit, de Acto. 7. Christo esse ista dicta. Et cum velut præmium illius, quod bene omnia sunt locuti, ista fuerint prædicta populo, non est cur dubitemus, eam prophetiam & promissionem quoque fuisse. Et alioquin omnis prænunciatio beneficij nobis, conferendi facta ab eo, qui illud debet & potest conferre, vel nomine, & mandato ipsius, merito promissio illius beneficij appellari potest. Nam vtique si Deus reuelaret, beatum me futurum quomodo cumque hæc reuelatio ab eo fieret, vel asperendo, vel promittendo, & ea reuelatio, promissa meæ beatitudinis censeretur.

Et ita possemus exponere, quod supra ex Prospero retulimus, Adam promissum sperasse incarnationis sacramentum. Cùm autem vel sic extenso vocabulo promissionis, vel etiam rigidissime & strictissime accepto, tam sèpè constet, Deum patrem Difficilia promississe aduentum filij sui, non possum verba Hieronymi in non mirari, Hieronymum scripturarum Matth. peritissimum, ideo dicere Matthæum tantum Abrahæ, & Davidis filium Christum appellasse, quod eis tantum Christus promissus fit. Verba Hieronymi sunt hæc: Ideò autem, ceteris prætermisis, horum filium nuncupauit, quia ad hos tantum facta est de Christo promissio. Neque inuenio aliquid peculiare in pollicitationibus factis Abrahæ & Davidi, quod non & in pollicitationibus factis Isaac, & Iacob, & Salomonis liceat inuenire, nisi hoc duntur, quod Abrahæ & Davidi sub iuramento sunt illæ promissiones confirmatae, & vnicuique eorum proprijs & peculiatis meritis, cum ceteris & vniuerso populo Israelito non sub iuramento promiserit Deus, & magis parentum meritis, quam proprijs. Et ob hoc potuit, & debuit Matthæus solùm illorum filium nuncupasse Christum, sicut & alibi sèpè in scripturis factis tantum videmus, quia celeberrimæ & solennissimæ promissiones de Christo, ad ipsos factæ sunt. Ethuc fortassis respxit

Expositio
Prosperi.
Difficilia
verba Hiero-
nymi in
Matth.

d Hie-

Hieronymus, cùm his tantùm reprobis. Sed vt cunquè sit de verbis Hieronymi, liqueat ex iam dictis, merito Patres in hoc decreto afferuisse, & ante legem, & legis tempore declaratum esse & promissum aduentum filij Dei. Licit enim præcipue promissiones factæ fuerint Abrahæ ante legem, & Davidi sub lege, tamen & alijs quoquè declaratus il-

le fuit & promissus. Et cùm nulla in his, quod meminerim, controversia nobis sit cum hæreticis, & ex testimonij iam citatis, & communibus symbolis Ecclesiæ factis liqueat, doctrinam huius capitii, esse Christi & Apostolorū & totius Ecclesiæ Catholicae, his paucis contenti, ad expositionem tertij capituli properabimus.

ANDREAE VEGAEE THEOLOGI HISPANI, DE DEPENDEN- TIA IVSTIFICATIONIS A CHRISTO, LIBER IIII. IN III. CAPUT DECRETI DE IVSTIFICATIONE.

PRÆFATIO.

LE N T E quidem, sed qua decet maturitate & grauitate, progreditur sancta synodus ad explicandam iustificationis gratiam. Et aptissimè explanata incarnationis Dominicæ necessitate, qui sint tantæ gratiae participes, & neminem potuisse de lege iustificari, nisi per Christum, nunc exponit. Atque vt nos sententiam istam Patrum, & quantùm Christo debeamus, pro tenuitate nostra explanemus, horum commentariorum librum quartum de iustificatis propter Christum, & de dependētia beneficiorum spiritualium ab ipso, ipsius Christi adiutorio confisi, hinc auspicabimus.

QVI PROPTER CHRISTVM IVSTI- ficantur. CAP. III.

VERVM etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed hi duntaxat, quibus meritum passionis eius communicatur. Nam sicut reueræ homines, nisi ex semine Adæ propagati, non nascerentur iniusti, cùm ea propagatione, per ipsum dum concipiuntur, propriam iniustitiam contrahant: ita nisi in C H R I S T O renascerentur, nunquam iustificantur, cùm ea renascentia per meritum passionis eius, gratia, qua iusti fiunt, illis tribuantur. Pro hoc beneficio Apostolus gratias nos semper agere hortatur patri, qui dignos nos fecit in partem fortis sanctorum in lumine, & eripuit de potestate tenebrarum, transtulitque in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemtionem, & remissionem pecatorum.

Colossi.

DE

collatio gratiae: passiva verò, quæ & renascientia dicitur, est acquisitio gratiae: gratia autem, sicut postea clarius explicabitur, qualitas est & Accidens permanens.

Neque tamen, quo ad omnia, intelligenda est hæc similitudo inter generationem ex primo Adam, & regenerationem ex secundo.

Spiritalis quippe regenerationis terminus formalis, est gratia regenerationis termini, sicut & calefactionis est calor, nus formæ & dealbationis est albedo. Generationis lis, gratia, verò carnalis terminus formalis, non est propria generati iniustitia, sed natura duntaxat humana, nobis per generationem communicata. Quoniā verò ex communione legè consequitur hanc communicationem naturæ, propria iniustitia, sicut ex natura rei & communi lege consequitur regenerationem gratia, & quia sicut nemo contrahit propriam iniustitiam, nisi propagetur ab Adam, ita nemo iustificatur, nisi regeneretur per Christum: ideo inter se conferuntur generatio ex Adam, & regeneration per Christum. Atque hæc quidem haec tenus pro literali expositione huius capituli. Videamus, quæ in his potissimum maiori animaduersione sunt digna.

Rom. 5. b
1. Cor. 15. c

Aug.

Similitudo
1. Adæ ad
2.

Porro similitudinem hanc inter propagationem ex primo Adam, & renascientiam siue regenerationem ex secundo, facile intelliges, si aduertas renascientiam distinguas a gratia, sicut calefactio distinguitur a calore. Siquidem vt per calefactiōem calor producitur, & necessariō calefactio terminatur ad calorem, neque posset esse calefactio, quin per eam produceretur calor: ita per regenerationem producitur gratia, & regenerationem necessariō terminatur ad gratiam: neque posset esse regeneration, quin per eam produceretur gratia, vel constitueretur saltem regeneratus gratus & acceptus Deo. Et sicut calefactio actiua quidem est actio transiens, passiva verò est acquisitio caloris, calor autem est qualitas & Accidens permanens: ita regeneration actiua, est actio transiens, videlicet

TRA occurunt præcipua in hac Patrum sententia notanda, quæ expositione non indigent, sed confirmatione & corroboracione. Primum est, neminem iustificari, nisi propter Christum. Et hoc iterum infra dif-

Lib. 7. &
can. 10.

finitur, cùm & meritoria causa nostræ iustificationis, Christus asseritur, & neminem posse esse iustum, expressè dicitur, nisi cui merita passionis ipsius communicantur: & anathema indicitur ei, qui dixerit, homines sine Christi iustitia iustificari. Et in hac Patrum definitione confirmanda & illustranda, totum perè hunc librum expendumus.

Secundum in hoc capite notandum, est, propter Christum dici iustificari. Omnes iustos, quia merita ipsius illis comunicantur. Non enim alia via est, qua per principem dicatur Petrus reconciliatus regi, nisi quia gratiam & merita principis comunicat rex Petro. Et comunicare dicitur

quomodo
mur pro
pter i. o.

rex merita sui principis Petro, quia com-
munita illa ipsi facit, & vt eum sibi reconciliat, perinde vult ei prodesse & amplius, quā si propria Petri essent. Qua de re
commodius & fusiū circa cap. 7. & 16. dis-
putabimus. Tertium, quod ex hoc capite
potest colligi, est huiusmodi: Peccatum
originale non est solum peccatum Adæ,
filii eius imputatum, sicut quidam, alio-
qui pīj & doctissimi, authores hoc tempo-
re voluerunt defendere, sed est propria
omnium filiorum ipsius iniustitia, ex ipsius
peccato consequens & contracta. Et hoc
quidem iam in hac synodo, in decreto de
peccato originali, diffinitum fuerat. Quia
verò nō ex professo Patres de isto hic egē-
runt, satis erit id firmare hoc argumento:
Quod reus quidem potest quis esse dunta-
xat ob delictum alterius, tamen peccator
nequit esse aliquis, nisi à propria culpa.
Nos verò Adæ delicto mortui fuimus spi-
ritualiter, & constituti peccatores, sicut
diserte docet Paulus ad Romanos. Et ali-
as non dicerentur parvuli baptizari in re-
missionem peccatorum, sed tantum, vt nō
imputetur sibi peccatum Adæ. Quod man-
ifeste est contra diffinita canon. 4. quintæ
sessionis huius Concilij, & contra cano. 2.
Concilij Mileuitani. Ostendamus igitur,
his intermissionis, Christo ex asse & solidè de-
bere acceptam referri omnem nostram iu-
stificatiōem, & hanc Christi gloriam luci-
dissimis testimonijs comprobemus. Nam
hoc vnum, proprium est huius loci. Diffe-
reimusque ad septimum librum exactè ex-
plicare modum, quo omnium honorum
sit causa.

NEMINEM VNQVAM IV-
STIFICARI POTVISSE, NISI
per Christi iustitiam.
C. P. III.

EST Deus nimius, vt sic dixerim,
suum omnium amator, & cum
omnia iustissimis suis ponderibus
libret & statuat, tamen quō nos
ad suū amorem prouocet, multis argumen-
tis amare sese nos ostendit, quodam modo
fine modo. Præsertim verò & maxi-
mè filium suum vñigenitum, non tantum
vt Deum, sed etiam vt hominem amat. Et
hunc amorem nobis ostendit, quod non
solum incomparabilibus gratiarum donis
eum exornauit, verū ob ipsius gratiam

Peccatum
originale
non est so-
lum pecca-
tum Adæ.
Alb. Pig. &
Amb. Ca-
thar.

Rom. 5,d

& iustitiam innumerabilia generi huma-
no singulis penè momentis impartitur be-
neficia, & post lapsum Adæ neminem no-
strum ad suam gratiam, nisi propter illius
iustitiam, admittit.

Porrò pro eodem, in proposito, accipio Christi
iustitiam, & merita Christi. Neque enim iustitia illa Christi modò agimus, quæ
immensa est plenitudo gratiarum & do-
norum, quæ ipsius animam, sicut quidam
perfectissimi & fulgentissimi habitus, à sua
conceptione perpetuè exornarunt. Sed iu-
stitiam Christi nunc dicimus, singularia illa & omnino eximia ipsius merita, quibus
dum totam legem & vniuersa patris man-
data, tota vita sua mortali, & præsertim
sua passionis tempore exactissime imple-
uit, & nos patri suo perfectè reconciliavit,
& gratiam & gloriam, & quæ ad hæc ne-
cessaria sunt, omnibus abundanter meruit,
& pro nostris omnibus debitis & peccatis Christi
plenissimè satisfecit. Et per hanc Christi
iustitiam dicimus iustificatos esse, quicun-
que post peccatum Adæ iustificantur.

Et hoc fundamentum eorum, quæ de
Christi iustitia postea tractabimus, sic in-
tellectum, apertissimè docet vtriusque te-
stamenti pagina. Et illud velut certam &
indubitatam fidei, immò vt totius nostræ
fidei & religionis basim, Ecclesia toto or-
be dispersa semper tradidit, & tradit suis fi-
delibus, & summorum Pontificum diffini-
tiones, & sanctorum Patrum concordes
vbique sententiæ firmarunt. Ipse quippe
Christus de se testatur: Venit filius homi-
nis querere & saluum facere, quod peri-
erat. Ego sum ostium. Per me si quis intro-
iérat, saluabitur. Ego vénī, vt vitam ha-
beant. Nemo vénit ad patrem, nisi per me.

Ex quibus verbis sic colligit Cyrillus: Cùm
nemo veniat ad patrem, nisi per Christū,
vt ipse ait, ianua & via reconciliationis ho-
minum ad patrem, filius factus est, & grati-
am vñā cum patre ipse distribuit. Et in il-
la verba, Qui non intrat per ostium &c.

Ostendit, inquit, quod neque sapientia, ne-
que obseruatio legis, neque bona vita q-
quam valet, nisi per eum, per quem solum
datur aditus & accessus in salutem. Hisque
accinuit Paulus, clarissimus nimirūm Chri-
sti iusticiæ & gratiæ assertor: Fidelis sermo,
& omni acceptance dignus, quia Christus
IE S V S, venit in hunc mundum peccato-
res saluos facere. Et alibi: Omnes peccau-
runt,

DE DEPENDENTIA IUSTIFICATIONIS A CHRISTO.

41

runt, & eagent gloria Dei, hoc est, benigni-
tate Dei in Christo, vel gratia & beneficijs
Christi. Ut enim ipse gloria est patris, ita &
beneficia eius in nos, gloria sunt Dei, quia
eximiè suam nobis bonitatem commendant,
& in eis, & per ea eximiè ille glorifi-
catur & magnificatur.

Et vt nomine gloriae Dei, gratiam Dei
& Christi in nos intelligeremus, statim ad-
iecit Paulus: Iustificati gratis per gratiam
ipsius per redemptiōem quæ est in Christo
I E S V. Et quo apertius & confirmatus
hoc esset, continenter addidit, Quem pro-
posuit Deus propitiatorem per fidem in san-
guine ipsius ad ostensionem iustitiae sua. Et
nè propitiationem illius ad sola peccata
præsentia vel futura pertingere quis existi-
maret, mox subiunxit, Propter remissio-
nem præcedentium delictorum. Quod &
Ioannes aliquāto manifestius fecit his ver-
bis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris:
non pro nostris autem tantum, sed etiam
pro totius mundi. Et alibi ideo agnum, qui
abstulit peccata mundi, occisum dixit ab
origine mundi, quia extunc eius mors mul-
tis figuris adumbrata fuit, & sanctis Patri-
bus declarata, & intantum accepta & gra-
ta patri cælesti, vt ob ipsius eximum meri-
tum sibi præsentissimum, condonauerit
peccata protoparentibus nostris, & posteā
temporis successu omnibus, qui ante ipsius
aduentum fuerunt iustificati.

Clarissimè etiam hanc veritatem docu-
it idem Apostolus Paulus, cùm iustificatos
nos dicit in sanguine Christi, cùm pecca-
tores essemus: & per mortem ipsius recon-
ciliatos Deo, cùm inimici ipsius essemus: &
reconciliatos quidem, non à solo peccato,
quod ex Adæ cōtrahimus, sed & ab omnibus
alijs delictis. Ideoque tandem ibi subdidit,
quod apertissimū est: Igitur sicut per vnius
delictū in oēs homines in cōdemnationem,
itā & per vnius iustitiā in oēs homines in iu-
stificationē vitæ. Et aliás: Omnia ex Deo,
qui nos reconciliavit sibi per Christum. Et
subdit: Deus erat in Christo, mundum re-
concilians sibi, & non reputans illis deli-
cta ipsorum. Et mox: Eum qui non no-
uerat peccatum, pro nobis peccatum fe-
cit, vt nos efficeremur iustitia D E I in
ipso. Et alio in loco: Factus est nobis sa-
pientia, & iustitia, & sanctificatio, & re-
demptio, vt, quemadmodū scriptum est,
Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Hoc

est enim in Domino seriō gloriari, nostram
ei tribuere iustitiam, sanctificationem, &
redemptionem, & ipsius meritis cognosce-
re, nos esse iustificatos. Pro omnibus qui
dem mortuus est Christus, sicut idem alijs
dicit, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant,
sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurre-
xit. Et ad Colossenses scribit: In ipso nos Coloff. I, b
habere redemptionem, & remissionem
peccatorum, & in ipso complacuisse patri
calesti omnem plenitudinem inhabitare,
& per cum reconciliari omnia in ipsum, &
per sanguinem crucis eius pacificasse, sive
quæ in terris, sive quæ in cælis sunt. Et in
ea concione, quam ad Antiochenos de fa-
luti summa habuit: Notum, inquit, sit vo-
bis, viri fratres, quod per hunc vobis re-
missio peccatorum annunciatur ab omni-
bus, à quibus non potuistis in lege Moysi
iustificari. Et ad Corinthios scribit, hunc
vnum esse fundamentum totius structuræ
nostræ spiritualis, quæ certè à iustificatione
incipit. Et ad Hebreos lucidissimè, & gra-
Hebr. 9.
uissimè ostendit istam veritatem adum-
bratam fuisse, ac velut delineatam in vni-
uerso veteris illius tabernaculi ministerio.
Ideo omnia in sanguine secundum legem
mundatur erat conscientiam nostrā,
& sine ipsius effusione, nullius delicti fu-
tura erat remissio, nulla diluenda macula,
nullum auferendum peccatum, neque
aliquis eripiendus erat à captiuitate diabo-
li. Propterea necessarium fuisse ostendit, vt
sacerdotes easdem sèpè offrent hostias,
quia impossibile erat sanguine taurorum
& hircorum auferri peccata: & necessè
erat, alicui D E I cultui intendere, vt miti-
garetur ira Dei, donèc veniret sanctus san-
ctorum, qui saluare in perpetuum potest
accedentes per ipsum ad Deum, & vna sui
ipsius oblatione multorum exhaustis pecca-
ta, & destitutis peccatis, sanctificauit ge-
nus humanum, nostrorumque omnium
sacrificiorum factus est consummatio &
perfectio.

Et his concinit Ioannes, dicens: Sanguis I. Joan. 1,c
I E S V Christi filii eius emundat nos ab
omni peccato. Sed discretissimè & con-
stantissimè istam veritatem statim post ad-
uentum Spiritus sancti annunciat vertex
ille & culmen Apostolorum Petrus: Hic
est lapis, dicebat Iudeus de Christo, qui
reprobatus est à vobis adificantibus, & fa-
etus

Lib. 3. ca. 6. Atus est in caput anguli, & non est in aliquo alio salus. Neque enim aliud nomen est sub celo datu hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Et quoniam ad omnes spectabat haec veritas, statim post lapsum Adae, eam nouerunt protoparentes nostri, ut supradocuimus. Eamque ab eis receptione propheta, ipsius posteri continua successione, velut per manus, alijs tradiderunt. Et postea Iob Gentiles eandem docuit, cum dixit, Scio quod redemptor meus viuit.

Iob 19. Et prophetæ omnes mirifico consensu illam in populo Israelitico propagarunt. Vnde Esaias, velut Evangelista quidam, Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: Vulneratus est propter iniquitates nostras, atritus est propter scelera nostra: Disciplina pacis nostræ super eum, & luore eius sanati sumus: Omnes nos quasi oves errauimus, & vniuersi quisque in viam suam declinavit, & posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Et statim eadem replicat nomine patris caelestis. Et alibi ipsum datum nobis afferit, ut aperiret oculos cœcorū, & educeret de conclusione vincitum, & de domo carceris sedentes in tenebris. Et apud Zachariam Deus Pater: Exulta filia Sion, iubila filia Hierusalem, Ecce rex tuus venit tibi iustus & Saluator. Et conuersus mox ad eundem, subdit: Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti vincitos de lacu.

Zach. 9. Et cum frequentissime scriptura eum appellat Saluatorem mundi, & pro nobis omnibus ubique afferat esse mortuum, & mediatorem inter nos & Deum constitutum, qui seipsum dederit in precium & redemptionem pro libertate & salute nostra: neque verisimile sit, ipsum pro nobis moritum, nisi mors illius necessaria fuisse nobis, argumentum apertum est, mortem illius fuisse vitam nostram, & neminem potuisse, nisi meritum illius, iustificari. Et sicut optimè Paulus argumentatur, si ex lege vel natura esset hereditas, non esset ex permissione. Et si lex vel natura potuerit iustificare, ex illa esset iustitia, & Christus gratis mortuus esset: neque à gratia excideret, qui in eis iustificarentur.

Galat. 2.c Merito igitur Patres hoc loco afferunt, sicut per Adae veteris delictum omnes morimur, ita per noui & caelestis Adae meritum & iustitiam iustificari, quicunque redimus in gratiam cum Deo. Et hoc ipsum

iam olim velut certum Ecclesia diffiniuit, Contra Nicen. Symbolo, quod ubique solenniter in Ecclesia cantatur, Propter nos homines, & propter nostram salutem filium Dei de cœlis descendisse, & hominem factum, & crucifixum, & mortuum fuisse constantissime prædicat. Si enim propter nostram salutem haec ille fuit percessus, & nos ergo saluamur & iustificamur merito passionis illius. Et eadem veritatem manifeste diffiniuit Innocentius huius nominis primus, in rescripto ad quoddam Cœcilium Carthaginense suo tempore celebratum, & in epistola quadam ad Milevitanum Concilium: Et approbavit & confirmavit ipsius utrunque definitionem Cœcilius, huius nominis primus, in cap. 4. & 7. sue primæ epistolæ decretalis. Eorumque verba potest quis legere, vel in primo tomo Conciliorū, vel certe paulò post principium 6. questionis nostri opusculi de iustificatione.

Et admirabili consensu omnes Doctores Ecclesiastici hanc doctrinam tradidierunt, & ita passim suis in scriptis ea occurrit, ut superuacaneū prorsus existimārim, aliqua eorum verba hic subscribere. Neque crediderim, ullum fuisse Scholasticum Doctorem Catholicum, qui afferuerit, sic bona opera propter suam bonitatem esse accepta Deo, & merci remissionem peccatorum, & esse propitiationem & premium, propter quod Deus nobis reconciliatur, & vincere terrores peccati & mortis, & pacare conscientiam, ut non egeant misericordia & propitiatore CHRISTO. Immò verè omnes Catholicos Doctores existimo semper tenuisse quidquid eiusmodi habent opera nostra, sive ante iustificationem, sive post, habere ex misericordia diuina, & quatenus innituntur meritis CHRISTI. Et falsò Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ, sapè imponit huius oppositum Scholasticis Doctoribus. Pergamus Calumna Melanchthoni igitur ad alia.

Q V O D I V S T I T I A E A V G M E N T U M , E T P E R S E V E R A N T I A in ea, & confucio beatitudinis nulli contingat, nisi propriæ merita Christi.

CAP. III.

NON

NON solum oportet pro certo & indubitate totius nostræ fidei & religionis fundamento teneare, neminem vñquam post Adæ peccatum potuisse de lege iustificari, nisi ob merita Christi, verum & illud necesse est, omnes fideles pro constanti minimeq; dubio sibi persuadant, nullum vñquam mortalium potuisse proficere in iustitia accepta, aut in ea perseuerare, & beatitudinem obtainere, nisi ob eadem merita Christi. Itaq; non solam primam iustificationem ex affe & solidè illi post Deum tribuere & imputare debemus, verum & iustificationem secundam, hoc est, augmentum in iustitia, & ipsam perseverantiam & consecrationem beatitudinis: & breuiter, quæcumq; incrementa gratiarum vel donorum ex Dei benignitate fuerimus assediti. Ob illius enim gratiam & merita apud patrem suum, ea omnia à Deo in nos defluunt, & eorum finis ab eo participes.

Et hæcum ipse sacræ literæ manifestè nos docent, tum ipsa mater nostra Ecclesia, & vniuersi sancti Doctores ab ipsis vsq; apostolis. Et videtur hæc esse fides, quam penè cum lacte ipso à Matribus nostris sugimus. Et de consensu quidem Doctorum, nemo, qui legerit eorum monumenta, dubitare poterit. Vbiq; in eis aperta occurunt pro hac veritate testimonia. Traditio autem Ecclesiæ vel illo arguento poterit nobis constare, quod ipsa omnes penè orationes, quibus aliqua dona spiritalia à Deo petit, claudit ac velut obsignat illis verbis, Per Dominum nostrum Iesum Christum. Quod & quidem facit Ecclesia, admonita & freta illis verbis Christi: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et ex Paulo idem ipsum potuit ediscere, qui per Christum admonet nos hostiam laudis offerre Deo, & pro Hebreis Deum precatur, ut aptentur in omni bono, & faciant ipsius voluntatem per Iesum Christum.

Verum enim uero consuetudinibus Ecclesiasticis ad confirmationem huius veritatis nihil indigemus. Vel vnu Paulus veritatem hanc stabilire sufficit in epistol. ad Ephesios, vbi ostendisset nos coniuicatos & conrefuscitos, & eò prouectos à patre per Christum, ut confedeamus in cœlestibus, ne ignoraremus, omnem profectum spiritalem & omnia gratiarum in-

crementa ei esse propriæ tribuenda, subdidit: Ergo iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei, superædificati supra fundamētum Apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo IESV. In quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino. In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto. Et aliquanto post addit generaliter: Vnicuique autem nostrum data est Act. 2. a gratia secundum mensuram donatiōis Christi. Propter quod dicit: Ascendens in altum, captiuam duxit captivitatem: dedit dona hominibus. Quibus verbis ostendit, Christum causam esse meritoriam & efficiētatem omnium donorum, quæ nos participamus à Deo. Dicens, Dedit dona hominibus: indicavit eum, efficientē eorum causam. Vnde & paucis diebus post ascensionem suam milit super discipulos Spiritum sanctum sub specie linguarum ignearum, & eodem viuifico dono, & alijs non paucis nūquam cessat irrorare, & enutrire, & communire suam Ecclesiam. Dicens vero, illa nobis donari secundum mensuram donatiōis Christi, monstrauit, eum esse causam meritoriam ipsorum, & eatenus nobis illa applicari, quatenus ille meruit, & voluit à nobis participari. Idem est etenim, dari nobis illa secundum mensuram donatiōis ipsius: quod, communicari ea nobis iuxta meritam & voluntatem ipsius, & sicut ille meruit & voluit applicari nobis.

Et nè ista quispiam referret ad solas gratias gratis datas, de quibus statim subdit, Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas, alias vero Evangelistas &c. quanquam eadem prorsus ratio erat de gratia gratum faciente, & de illis, tamen nè de illis tantum locutus videtur, subdidit statim: Ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum in astutia ad circumuentiōem erroris: Veritatem autem facientes, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & conneatum per omnem iuncturam subministratiōis secundum operationem, in mensuram vniuersiisque membra, augmentum corporis facit in ædificationem sui in caritate. Quibus verbis nō video quid apertius dici potuerit, ut indicaretur, & in illo crescere

d 4 &

& proficere omnes, qui in aliqua gratia in Ecclesia proficerent, & ab illo velut à radice dimanare, & originem trahere omnia nostra augmenta, seu incrementa spiritualia. Et non solum de quouis profectu spirituali, verum & de perseverantia in gratia, & de consecutione beatitudinis, hoc testatissimum fecit his verbis: Si vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantia gratiae & donationis & iustitiae accipientes in vita, regnabunt per vnum Iesum Christum. Iniquum enim, ut plus possit iniquitas, quam gratia: plus Adam terrenus, quam Adam celestis. Et si Adam terrenus uno delicto suo, eo que non grauiissimo, mortis inducere potuit regnum, & filios suos etiam poenis aeternis & condemnationi aeterna subiisse: multo magis profecto Adam celestis, plurimis & eximiis meritis suis, regnum vita comparauerit filiis suis, praesertim cum ille unus fuerit qui uis, nulla sanctitatis praeceps, quod sciamus, tum, cum omnes perdidit, insignis: hic vero unus sit IESVS Christus, salvator utique omnium, & omnium gratiarum oleo a patre uictus, insignitusque, praes omnibus participibus suis. Et si qualiter & ostenderet & ipsi quoque adscribendam perseverantiam iustitiae, & beatitudinem, & incrementa omnia sanctorum spiritualia, adiunxit: Erit firmamentum in terra in summis montium, & superextolleretur super Libanum fructus eius, & florebunt de ciuitate sicut foenum terrae. in verbis illis, Erit firmamentum in terra in summis montium: indicauit, ipsi esse adscribendam perseverantiam & firmitatem, non solum imbecillum, & eorum qui parum in virtute profecerunt, sed & illorum, qui vitae sanctitate & preclaris honorum operum meritis sic ceteris praestant, ut editissimi montes humilibus vallibus. Si enim horum sanctitas & firmitas, qui sibi magis videri possent sufficere, ei tribuenda est, quid de aliorum sanctitate & firmitate est cedendum? In illis vero, Florebunt de ciuitate, ostendit, meritis & auxilio Christi iustificatos, ipsius opere & gratia in virtutibus profecturos ac donis spiritualibus, & ab illo oportere agnoscere se habere, quod proficiant ac floreat, gradientes de virtute in virtutem.

Heb. 5.c

Sed & ipsam beatitudinem, quam adepti, supra omnes montes terre attolluntur, & in celis collocatur, Christo deberi expressit, cum dixit: Superextolleretur super Libanum, psalmi 10. c
ibidem
Rom. 5.c
2.c
9.d

Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Et paulo post: Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, quem initiauit nobis via nouam, & viuentem per velamen, id est, carnem suam, & sacerdotem magnum super domum Dei, accedamus cum vero corde in plenitudine fidei.

Possimus etiam & haec, & que in proximo capite tradidimus, confirmare ex testimoniis Davidis in psalmo 71, quem necesse est secundum communem Doctorum expositionem, ad literam de Christo expondere. Nam primo quidem ei iustificationem nostram attribuit his verbis: Et adorabit eum omnes reges, omnes gentes seruent ei: Quia liberabit pauperem a potente, & pauperem cui non erat adiutor. Parcat pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet: Ex usuris & iniurie redimet animas eorum, & honorabile nomen eorum coram illo. Quia iusti videlicet & amici, & filii Dei, cooperunt per ipsius redemptiorem dici, qui ante peccatores, inimici & abominabiles Deo erant.

Demande ut ostenderet & ipsi quoque adscribendam perseverantiam iustitiae, & beatitudinem, & incrementa omnia sanctorum spiritualia, adiunxit: Erit firmamentum in terra in summis montium, & superextolleretur super Libanum fructus eius, & florebunt de ciuitate sicut foenum terrae. in verbis illis, Erit firmamentum in terra in summis montium: indicauit, ipsi esse adscribendam perseverantiam & firmitatem, non solum imbecillum, & eorum qui parum in virtute profecerunt, sed & illorum, qui vitae sanctitate & preclaris honorum operum meritis sic ceteris praestant, ut editissimi montes humilibus vallibus. Si enim horum sanctitas & firmitas, qui sibi magis videri possent sufficere, ei tribuenda est, quid de aliorum sanctitate & firmitate est cedendum? In illis vero, Florebunt de ciuitate, ostendit, meritis & auxilio Christi iustificatos, ipsius opere & gratia in virtutibus profecturos ac donis spiritualibus, & ab illo oportere agnoscere se habere, quod proficiant ac floreat, gradientes de virtute in virtutem.

Sed & ipsam beatitudinem, quam adepti, supra omnes montes terre attolluntur, & in celis collocatur, Christo deberi expressit, cum dixit: Superextolleretur super Libanum, psalmi 10. c
ibidem
Rom. 5.c
2.c
9.d

DE DEPENDENTIA IUSTIFICATIONIS A CHRISTO.

45

fructus eius. Quid est enim aliud, extollisti super Libanum, qui altissimus mos est, quam attolliri in celum, & ad sedes sanctorum editissimas deferri? Idem etiam significatum ab eodem propheta, intellexit Augustinus in boni persever. illis verbis: Fiat manus tua super filium de. cap. 7. Psal. 79. xterae tue, & super filium hominis quem confirmasti tibi, & non discedimus a te. Iste certe, ait, non est Adam primus, in quo discessimus ab eo, sed Adam nouissimus, super quem fit manus eius, ut non discedamus ab eo. Et quoniam a Christo omnis iustitia nostra perficitur, tum prima, tum secunda, & consummatio totius iustitiae, hoc est, beatitudo, Paulus dicit eum factum esse nobis a Deo iustitiam, sanctificationem, & redemptionem, & illius fuisse figuram Melchisedech, qui interpretatur rex iustitiae. Et Hieremias non contentus appellare eum iustum, appellat eum iustitiam nostram. Ecce, inquit, dies venient, dicit Dominus, & suscitabo David gerumen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit. Et hoc est nomine quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. Ultima haec verba Septuaginta transtulerunt, Dominus iustitia nostra. Et sic etiam apertissime habet Hebraica litera. Quia vero ad beatitudinem usque, meritum Christi habebat pertinere, Daniel non contentus dicere consummandam esse praevaricationem Christi tempore, & finem acceptum peccatum, & delendum esse iniquitatem, addidit etiam addendum iustitiam sempiternam. Unde Hieronymus tractans illa verba Christi, Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me &c. ponderans que statim subduntur, Et dilexisti eos, sicut & me dilexisti, sic scribit: Vides ergo, quod in consortium substantiam eius asilimatur, non naturae esse, sed gratiae: & ideo nos diligimus, quia filius dilexit pater, & membra diliguntur, scilicet in corpore. Quotquot enim receperunt Christum, dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Hac Hieronymus.

CHRISTVS RATIO OMNIVM BENEFICIORVM SPIRITALIUM, que hominibus collata sunt post Psalmum Adae. CAP. V.

SUNT & praeter haec, alia praecellentia Dei in nos beneficia, que nobis propter Christum benignissime illae impartitur, de quibus, ne si tacueremus, ingrati videamur bonorum omnium nostrorum authori & consummatori, comodum erit seorsum aliqua differere. Nam & auxilia specialia impartitur ad opera saltem praeceps, per quae & iustitiam acquirimus, & insigne in ea proficimus, & graues vincimus tentationes, & in gratia persevereramus usque ad mortem. Quod luculenter probauimus in questionibus fini libris opusculi de iustificatione. Condonat etiam nobis Deus peccata venialia, que, permanente in nobis iustitia & gratia sua, passim admittimus. Adhuc, spiritu prophetae & gratiam miraculorum perspexi sanctis suis communicat, secreta scripturarum & recondita sapientiae arcana, misericorditer nobis plerunque nota facit. Item opera nostra & passiones, que alias exigui ac penitus nullius valoris essent, sufficientes facit ad consequendum ipsius gratiam & gloriam. Verum haec & alia quaecunque & qualia cuncte Dei dona, neque nos participamus, neque participauimus usquam post lapsum Adam quispiam mortalium, nisi ob merita & iustitiam Salvatoris nostri. Quarum Ber. Bernar. ser. nardus mare quoddam dicit esse Christum, Christus 13. sup. cat. quod origo sit omnium fontium, omniumque origo fontium riuolorum & fluminum. Et eleganter & pretium. entissime docet inde esse carnis continentiam, cordis industriam, voluntatis rectitudinem, thesauros & sermones sapientiae & scientiae, eloquij nitorem, morum venustatem, denique omnia dona, que ex Dei benignitate participamus.

Quanquam autem hec ex testimonio praeceps colligi haud difficile possunt, tam & nouis alijs testimonio & argumentis non grauabimur perspicua facere. Benedictus Deus, ait Paulus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in caelis in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum positionem voluntatis suae, in laudem gloriae gratiae suae, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo. In quo habemus redemtionem per sanguinem eius remissionem omnium peccatorum, secundum diuitias gratiae eius, quo superabundauit in nobis in omni sapientia & prudencia, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae secundum beneplacitum.

placitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in celis & quæ in terra sunt in ipso. In quo etiam nos sorte vocati sumus secundum propositum eius, q̄ operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, ut simus in laudem gloriae eius nos, qui antè sperauimus in Christo. In quo & vos cùm audissetis verbum veritatis, Euangelium salutis vestrae, in quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostra, in redemptionem acquisitionis, in laudē gloriæ ipsius.

August. de
bono perse-
cut. ca. 7.

Et vtitur hoc testimonio August. vsque ad illa verba, Qui operatur omnia. Et ex eo probat, per Christum nos habere hanc gratiam, vt & ad Deum accedamus, & à Deo non recedamus. Et pro eo quod nos legimus, In quo & nos sorte vocati sumus: ipse legit, In quo & nos sortem consecuti sumus. Et hanc gratiam, sortem eam intelligit. Sed aliquanto accuratiū expenda mus hæc Pauli verba. Nam si benè & pro dignitate ponderentur, abundè omnia, quæ volumus, & manifeste comprobabūt. Primò quidem in his Paulus, Omni benedictione spirituali, quæ ad cælestiā conducat, asserit Deum nos benedixisse, & eam omnem attribuit Christo. Tantundem est, in ipso: ac per ipsum, iuxta phrasim Hebraicam, simileq; est de, In quo, &, Per quem. Cùm igitur omnia dona spiritalia, à patre lumen ad nos per benedictionem ipsius descendant: vel hinc constare poterit, omnia ea adscribenda esse Christo. Quod & nobis vterq; princeps apostolorū, Paulus videlicet & Petrus, manifeste expōsuerunt, cùm Christum esse semen illud præclarum & benedictum manifestarunt, in quo Deus Abrahæ, Isaac, & Iacob pollicitus fuit, cunctas se tribus terre benedicturum. Neq; enim hæc verba ad vnam benedictionem, qua iustificamur, coarctanda sunt, sed extēndenda potius ad omnem benedictionem, qua Deus nobis confert beneficiū aliquod spirituale. Sed & illud in citatis verbis Pauli diligenter animaduertendū est, vt nō dubitemus Christum esse rationē omniū beneficiorum spiritalium, quæ homini post lapsum Adæ sunt exhibita. Adscribit quidem Paulus in eis ipsi Christo electionem & prædestinationem sanctorū, gratificationem & redemptionem nostrā, & remissionē omni-

In ipso, &
per ipsum,
idem.

Galat. 3.
Actor. 3.

um peccatorum nostrorum, instauratiōem eorum, quæ in celo & in terra sunt, vocationem & adscriptionem eorum, qui antè sperauerunt in Christo, auditionem Euangeli, & tandem creditum signationem p̄ spiritum promissionis sanctum. Nullū igitur est beneficiū spiritale Dei in nos, quod non & meritis Christi adsignare, & imputare debeamus. His enim vel omnia aliquo modo complectūtur, vel certè de alijs major ratio non est, quād de istis. Contra hāc tam perspicuam iniunctissimā veritatis tubam, quis homo sobriæ vigilantisq; fidei, voces vllas admittat humanas?

DE TRIBVS BENEFICIIS,
AD IVSTIFICATIONEM COLLATIS
nobis propter Christum.
CAP. VI.

NON contentus ero in genere ista probāsse, nisi & peculiariter ea confirmem de tribus ex commemoratis beneficijs, quæ magis ad nostram iustificationē spectat, nempe de efficacia nostrarum dispositionum ad consequendum gratiam & gloriam, de remissione venialū peccatorum, ac de auxilijs specialibus, nobis benignè communicatis ad aliqua præcellentia opera. Et de efficacia nostrarū dispositionū, vel operationū ad consequendum gratiam & gloriam, facilimē hoc possumus suadere. Vnde dē nostra opera, q̄ imperfecta valde sunt, dispoſitū nob̄ tantum habeant valorem, vt per illa, tam ad gravia eximia & tam præcellentia beneficia asseſſa. Et quād, nisi Deus benissimè eum valorem impertiatur? Vnde verò ipse tantum illa extulisset, nisi ob merita filij sui? Per quem reconciliare nos statuit, per eum & istam efficaciā operibus nostris dedit. Neq; aliās verū esset, nos iustificari propter Christum. Pientissimè nimirū Bernardus ad Christum Iesum sic loquitur: Dete Domine suppleo, quod minūs habeo in me. Idēq; agnoscunt vbiq; & confitentur omnes sancti, tribuētes Christo defectū omnium nostrorum supplementum apud patrē. Et par est vt nobis persuadeamus, omnem nobilitatem & perfectionem nostrorum operū ad dona supernaturalia assequēda, ab eo esce, qui ad hoc assumpit naturā nostrā, vt nos ac nostra oīa nobilitaret, perficeret, & Remittit grata Deo faceret. De remissione autem venialia peccatorum venialū idē probare possim⁹. Christum

Nam

Heb. 9. f
10. a

Nam ad exprimendum virtutem sanguinis Christi Apostolus dicit, sine sanguinis effusione non fuisse factam remissionē peccati alicuius in veteri lege, & impossibile fuisse, sanguine taurorum & hircorum auferri peccata, atq; adeò vna Christi hostia & oblatione placari potuisse Deum. Et à passione illius habet omnia sacramenta & sacramentalia Ecclesiæ, virtutem ad remittendum peccata.

Similisq; est ratio de quibuscumq; alijs, ratione quorū Deus nobis ea benignè donat. Ipse quippe Christus vñus est mediator

1. Tim. 2. b
1. Ioan. 2. a

Auxilia
specialia ad
opera exi-
mia, dantur
propter
Christum.

Ephe. 2. b

Ipsius, inquit, sumus factura, creati in Christo IESV in opibus bonis. Et paulò antè præmisit: Deus autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam caritatem suam, qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, conuiuscavit nos in Christo, cuius gratia est saluati, & conresuscitauit, & confedere fecit in cœlestibus in Christo. Eadem autem ratio est de fide & de alijs operibus, ad quæ Deus gratia sua & fauore speciali nos adiuuat, vt conuiuscemur, & conresuscitemur à peccatis, & ius confendendi in cœlestibus acquiramus.

Consentaneum quippe est, vt per eum habeamus auxilia cooperantia nostræ iustificationi, per quem vnum Deo reconciliati sumus, & iustificati. Vnde & Paulus auxilia ad vincendum tentationes, ei imputat, dicens: In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari. Atque hinc consuimus omnes, idque exemplis & scripturis sanctorum edocemur, gratias Christo agere de omnibus donis Dei, q̄ vel in nobis, vel in alijs credim⁹ aut experim⁹, illiusq; merita ad ea omnia dona & beneficia impetrādū, patri cœlesti representamus, concludentes nostras orationes his verbis, Per Christū Dominum nostrum: ac per sui adventū & vitæ mysteria, eum iugiter, vt nostrī misereatur, obsecrantes. Et cùm miracula in principio primitiæ Ecclesiæ fa-

cta fuerint in nomine Christi, satis indicatum est, & illa, & alia opera superātia vires nature, nō fieri à Deo, nisi ob merita illius.

ENODANTVR ARGVMEN-
TA, QVIBVS PROBATVR, AVXI-
lia specialia ad iustificationem, non semper
coferri propter Christū. CAP. VII.

Possunt tamen contra hæc fieri aliquot apparentia argumenta.

Et ea cōmodum erit nūc diluere,

nē alijs possint imponere. Hec

enim aut alia similia fortassis mouerunt vi-
rum quendam benè doctum, vt in quadam
Synodali congregazione assereret, ista au-
xilia non dari nobis ob merita Christi, sed
duntaxat ob misericordiam & benignita-
tem Dei. Ac primò quidē potest quispīa

1. Obiectio.

sic, quæ diximus, impugnare: Auxiliū Dei generale non communicatur nobis ob merita Christi, vt in confessio est apud omnes.

Nam debitum est ordinis, & suavi dispositi-
oni, & administrationi mūdi, & superfluo
applicata essent merita Christi ad illud ob-
tinendum. Par aut ratio videtur de speciali,

cùm & illud similiter videatur debitū suavi
hōiū dispositio, vel saltē à Deo ex æquo
cōmunicetur cum generali, omnibus eo uti
volentibus. Alioqui enim intermissio eorū
operū, q̄ speciale auxiliū requirūt, nulli ef-
set imputabilis. Quod manifeste est contra
Scripturā. Sed grandis est distātia inter na-
turalia & gratuitā. Et generale auxiliū cō-
putatur inter naturalia, speciale inter gra-
tuita. Quarè cùm per peccatum perdidierit
homo gratuita omnia, non autē omnia na-
turalia, ad generalia auxilia habenda non

Respon.

fic opū est nobis meritis Christi, vt ad spe-
cialia. Sed dices: Seclusis meritis Christi,
immō etiā si filius Dei nō incarnaretur, ha-
būssent oīs, q̄ non resisteret gratiæ Dei, au-
xilia specialia necessaria ad implendum oīa
Dei mandata. Nam aliās vel non esset ne-
cessarium auxiliū Dei speciale ad ea seruā-
dū, vel homo non esset ad ea obligatus,

2. obiectio.

vel certè peccaret in eo, quod vitare non
posset. Quorū quiduis dicatur, absurdū est,
& vt tale, abiiciendū. Verunt̄ etiā si se-
clusis meritis Christi datus Deus suisset

Adæ, vel alijs eius posteris, auxilia necessa-
ria ad cōsequendū ipsius gratiā, nō ideò cō-
sequēs est, vt dicam⁹ modò nō dari ea ppter
merita Christi. Si Adā nō peccasset, salvi fu-

1. Respon.

isēt sine meritis Christi multi elec̄ti, q̄ mo-
dō

dò saluantur per merita Christi. Quia quæ
tūc sola sua benignitate fecisset Deus, mo-
dò vult facere ob merita sui filij, vt in omī-
bus illum laudemus & glorificemus, & ei
nos debere agnoscamus, quæcumque dona
spiritualia participamus: Deinde: Quid De-
us facturus fuisset, si filius eius non esset in-
carnadus, quis nouerit? Potuit quidē absq;
in iustitia hominē damnare, vel statim post
suum peccatum, vel non multò post, sicut
damnauit & angelos. Potuit & sine reme-
dio sufficienti ad suam salutem & reparati-
onem cum relinquere. Et si quidē subtra-
xisset obligationem ad illa, aut in eorum
transgressione, vel intermissione peccasset
homo, quia voluntate & culpa in eam se
proiecisset, impossibilitatem: sed ea pecca-
ta non fuissent ad nouam aliquam poenam
imputata.

Obiect. 3. Obijcentur tandem auxilia multa spe-
cialia, communicata infidelibus ad præcla-
ra quædam opera, quæ nonnunquam in eis
miramur. Quæ concedendum non est, eos
potuisse sine favore Dei speciali, minimeq;
videtur ad eos pertigisse virtus meritorum
Christi. Sunt enim extra corpus ipsius, quod
est Ecclesia, & ad eum non videntur spe-
ctare. Longè tamen errant, qui hæc obijci-
unt, neque latitudinem charitatis Christi,
neque viscera misericordiæ, quibus iusti-
ficavit nos oriens ex alto, assequuntur. De-
dit ille nimicū animam suam in redem-
ptionem pro omnibus, & omnes vult sal-
uos fieri, & ad agnitionem veritatis venire,

1. Tim. 2. 2. Prosum &
infidelibus merita.
Luc. 23.
Esa. 65.
Rom. 10.
Psal. 18.
Prou. 1.
Ecl. 24.
Ephe. 1. c

& suæ passionis fructum participare. Sicut
pro ipsis suis crucifixoribus oravit, ita iugis-
ter extendit manus suas ad populum non
credentem, & contradicentem sibi. Neque
est, qui se abscondat à calore suæ misericor-
diae. In plateis exaltat vocem suam, & do-
ctrinam quasi antelucanum illuminat omī-
bus, & enarrat illam vsque ad longinquū.
Per illum, vt ex Paulo docuimus, audiunt,
qui non ponunt obicem, prædicatum sibi
Euangelium, & ipsius meritis & precibus
mitigatur sæpè ira Dei aduersus infideles,
ac longanimiter Deus eos expectat, vt fa-
ciant penitentiam, & à multis grauioribus
criminibus, in quæ alijs prolaberentur, cu-
stodit.

DE DEPENDENTIA GRA-
TIAE GRATVM FACIENTIS A
Christi meritis. CAP. VIII.

A Deò verum est, omnia benefi-
cia spiritualia, quæ à Deo accepi-
mus, cōferri nobis propter Chri-
stum, vt & beneficia permanen-
tia censenda sint pendere à meritis ipsius &
gratia siue acceptance sua apud patrem, nō
solùm in fieri, hoc est, in acquisitione sua
& communicatione, sed etiam in esse & cō-
seruatione sua. Et peculiariter hoc assi-
debet de gratia seu iustitia, quæ ex dono
Dei permanet & perseverat in iustis. Sicut
riuuli pendent à fonte à quo manant, do-
mus à fundamento cui innititur, lumen vel
radius potius solis à sole, ita proculdubio
pendet iustitia nostra à iustitia Christi.

Neque habet aliquid decoris aut fulgo-
ris coram Deo nostra gratia, neque nos ei
gratos efficit, nisi quatenus iustitia Christi
innititur, & illius lucidissimis & fulgen-
tissimis meritis irradiatur & illustratur, &
participatio quædam est plenitudinis eorū.
Omnia enim beneficia diuina ad nos à pa-
tre caelesti defluunt, vt monstrauimus, ob
merita Christi. Itaq; cùm non sola gratiæ
vel iustitiæ infusio beneficium sit diuinum,
sed etiam illius conseruatio & perseveran-
tia in nobis, eademq; sit ratio de quoq;
Dei dono permanente, eorum omnium in
nobis permanens tribuēda est meritis Christi.
Vndè & Christus, non tantum iustifica-
tio & sanctificatio nostra, sed iustitia &
sanctitas nostra dicitur ab Apostolo. Vt in-
telligamus videlicet, non tātum ei nos de-
bere, quod iustificemur & fiamus iusti, sed
etiam quod simus iusti, & Deo placeamus.

Prob.
j. Cor.
Eph. 1. c

Et hoc docere nos potest analogia illa, qua
sæpè vtitur Paulus, cùm iustos appellat Epis.
membra corporis Christi. Nam mēbra corporis
humani pendent à capite perpetua
quadam & iugi dependentia. Et viuificus
influxus spirituum vitalium à capite, vel à
corde, qui facit membra humani corporis
viua, pendent ab eis, vel certè ab altero eo-
rum, in fieri & conseruari. Eoq; ipso desi-
nerent viuere mēbra nostri corporis, quo
aliquo obstaculo vel impedimentoo impedi-
rebat, aut interrumperet ille influxus.
Quam ob rem & gratia, quæ nos viuificant,
& membra facit viua corporis Christi, pē-
debit à Christo, qui est cor & caput Eccle-
siae in acquisitione sua & conseruatione. Vt
tamen ista & clariora sint, & firmiora, nō
nullis ea argumentis impugnabimus.

DE

DE DEPENDENTIA IUSTIFICATIONIS A CHRISTO.

DE ARGUMENTIS CON-
TRA DEPENDENTIAM GRATIAE
à meritis Christi. CAP. IX.

PRIMÒ quidem obijci nobis po-
test: Merita Christi in rerum na-
tura non sunt. Transférunt enim,
vt transeunt cunctæ viatorū ope-
rations. Gratia enim gratum faciens, qua-
litas est absoluta, & ceteris destruetis, per-
manebit in rerum natura; si modò maneat
anima cui inhæret. Sed merita Christi, licet
in re iam transfiert, tamen manet, & sem-
per manebunt in diuina acceptatione. Et
gratia nostra pendet à iustitia Christi, vt
gratia est, & habentem facit gratum, tam-
etsi nō ita pendeat, vt qualitas est absoluta.

Secundò instabit aliquis: Quia ex natura
sua, vel saltem ex lege cōmuni habet gra-
tia gratos facere eos, qui illam habet, neq;
ad id videtur irradiatione meritorū Chri-
sti egere. Valde tamen probabile est, &
cir acceptos maximè ratione consentaneum, Deum, qui
suauiter omnia disponit, & naturam, & pri-
prietatem cuique rei impartitur iuxta finē,
ad quem eam destinat, talem naturam de-
disse gratiæ nostræ, vt sicut Deus neminem
habet acceptum, nisi in ordine ad Christū:
ita neque gratia nos faciat ei acceptos, nisi
dependenter à meritis ipsius. Et gratia qui-
dem si maneret in homine, seclusis meritis
Christi, facheret eum Deo acceptum, tamē
manere non potest, nisi propter ipsa.

Obiectio 3. Tertiò argumentari quis potest: Gratia
communicata alicui peccatori ob mérita
alicuius iusti, tantum pendet in sua acqui-
sitione à meritis illius, non autem in sua cō-
seruatione. Poteſt ſiquidem manere in Dei
gratia, qui iustificatus fuerit ad preces ali-
cuius, etiam si ille labatur in peccatum, cuius
precibus fuit iustificatus. Sicut & plerū-
quæ manet in gratia regis, qui admissus est
ob merita alterius ad illius gratiam, tam-
etsi excidat à gratia regis, qui eum fecit re-
gi esse gratu. Et iniuria videtur Petro (ex-
empli gratia) fieri, si excideret à gratia regis,
& beneficijs iam acceptis ob gratiā Io-
annis, ea ratione expoliaretur, quia Ioannes
in regem peccaret. Cūm igitur firmiora
sint beneficia diuina, & minus à Deo retrai-
tentur quam humana, non pendebit gra-
tia nostra à meritis Christi in sua conserua-
tione: sed si per impossibile Christus exci-
deret à gratia diuina, adhuc nos in Dei gra-
tia permanebimus, ex quo semel ad eam

fuerimus admitti. Non pendet tamen iu-
stitia & gratia nostra à iustitia & gratia,
quam modò Christus habet apud patrem,
semper viuens ad interpellandum pro no-
bis. Summa quidem illa est, & prætelle-
nissima, ac nobis permultūm commoda, nō
est tamen ea, cuius causa iustificamur.

Iustitia, à qua pendet nostra iustitia, sic-
Aqua iu-
ſtitia Chri-
ſti depēdet
iustitia nos-
tra.
ut & in sua acquisitione, ita & in sua con-
ſeruatione est iustitia, quam in hac vita mor-
tali Christus implevit, hoc est, singularia
merita, quæ in hac vita habuit factus obe-
diens patri pro nobis vsque ad mortem cru-
cis. Et nisi hæc iustitia, & hæc merita viue-
rent in acceptatione patris, actum effet pr-
sūs de nobis, & de nostra iustitia. Et quan-
tum ad hoc, idem est de meritis cuiuscumque
alterius, ratione quorum Deus alios iustifi-
cat: & de meritis, quorū causa rex aliquos
reciperet ad suam gratiā. Nisi & ea quoq;
viuerent, & integra permanerent in oculis
regis, exciderent à gratia ipsius, qui propter
illa admissi effent ad eius gratiam. Atq; hec
sunt, vt intelligamus & iustificationē
& omnia beneficia spiritualia nobis à DEO
exhibita, propter Christum nobis cōferri.

QUOMODO VERVM SIT,
CHRISTVM MORTVM ESSE PRO
omnibus, tamē si non omnibus proficit ipsius
mors. CAP. X.

SUPEREST ad plenam intelligen-
tiam huius capituli, vt & illud dubi-
um, quod plerosq; angit, diluamus.
Cur, inquit, pro omnibus Chri-
stus dicitur esse mortuus, si non omnibus
profuit ipsius mors? Nunquid frustrari po-
tuit oblatio Christi, aut mortuus dici po-
test pro illis, pro quibus nō ipse obtulit su-
am mortem? Neque frustrari potuit obla-
tio Christi, neque à patre non exaudiri fili-
us, saltem de lege. Nam in eo sibi semper
complacet, & complacuit. Itaque neque
pro illis obtulit suam passionem, qui nun-
quam participauerunt ipsius merita, neque
pro eis qui iustificati non sunt, vt iustifica-
rentur, patrem orauit. Non pro mundo, in-
quit, rogo, sed pro eis, quos dedisti mihi.
Dicitur autem mortuus esse pro omnibus,
quia mors illius sufficiens fuit ad satisfaci-
endum pro omnibus omnium delictis, &
pro innumerabilibus alijs, si essent, & ad
perducendum omnes homines ad Dei gra-
tiam. Sufficeret enim Baptismus ad iustifi-
cationem.

cationem omnium parvorum descendé-
tium ab Adam, etiam si propagatio eorum
duratura esset in infinitū. Et nemo est, qui,
si velit ad gratiam Dei venire, & suæ iusti-
ficationi operam sedulam exhibere, nō vel
ob merita Christi habere possit auxilia oīa
necessaria ad eius affectionem. Et sic ob-
tulit Christus suam mortem patri cœlesti p
omnibus, & vt omnibus prodesset, ora-
uit. Voluit quippe, & petijt atq; obtinuit,
vt sufficiat ad reconciliandum omnes Deo,
& satisfaciendum pro omnibus.

Ad quorum omnium intelligentiam,
commodissima est illa peruvulgata schola-

sticorum distinctio, quæ & diffinitiōe hui-
us capituli confirmata est. Nam & mortu-
um, aiunt, Christum esse pro omnibus quo
ad sufficientiam: sed quo ad efficientiam vel
efficaciam, solum pro illis, quibus meritū
suæ passionis communicatur. Et fortassis
nemo fuit vñquam aut erit, cui non aliquē
fructum attulerit mors, quam ille miseri-
cordissimè pro omnium commodo & sa-
lute suscepit. Sed his principijs, ac velut cer-
tissimis omnium dicendorum fundamentis
præactis, tempus appetit, vt ad expli-
candam ipsam iustificationis gra-
tiam transeamus.

Nemo
pers
passio
Christi

i, offic. 2.

tiam Dei, vt ex libro Sapientie apertè col-
ligitur, absurdum profectò esset, solos eos sus-
filios Adæ vocare, qui fuissent & perseue- sap. 10.
rassent in peccato.

in gratiam
Dei reuer.

Hac igitur de causa non est dictum, iu-
stificationem impij, esse translationem ex
filio Adæ in filium Dei: sed esse translatio-
nem ab statu, in quo homo nascitur filius
primi Adæ, in statum gratiae. Est autem sta-
tus iste verè oppositus statui gratiae & filio-
rum Dei: qā est status inimicitiae cum Deo,

in quo Deo sumus exosi, & Deus est iratus
aduersum nos: & in quo deformati, im-
mundi, & filii ire nati, serui peccati, & sub
potestate diaboli & mortis constituti per-
seueramus. Vocamus autem in hoc statu
nominatim filij primi Adæ, non natura, sic
enim & Christus, & beatissima virgo, &
omnes homines iusti, filij sunt Adæ: sed imi-
tatiōe & similitudine, quia hæc omnia ma-
la verius ei conuenerunt, cum mandatum
Dei transgressus est: & quatenus ea nos
participamus, filij ipsius infelici & infami Filij diabol.
elogio appellamur. Et ita filij diaboli nomi- li.
nantur, qui illum imitantur. Vos ex patre Ioann. 8. f
diabolo estis, dixit Christus ad quosdam,
& velut explicans causam, statim adiecit:
Et desideria patris vestri vultis facere.

EXPOSITIO QVORVMNDAM

VERBORVM CAP. SEPTIMI, SPE-
CIALEM ad descriptionem iusti-
ficationis. CAP. II.

NIMVS est, vt diximus, in hoc
libro explanare, quæ cap. 7: adie-
cta sunt à Patribus ad maiorem
explicationem descriptiōis iusti-
ficationis. Ideoque subiectam hæc ante omnia
partem illius capituli huc spectatam, & eam
adnotatiunculis quibusdā & dubiolis edif-
seram. Verba Patrum hæc sunt:

Iustificatio non est sola peccatorū remissio,
sed & sanctificatio, & renouatio interioris ho-
minis per voluntariam susceptionem gratiae &
donorum. Vnde homo ex iniusto fit iustus, & ex
inimico amicus, vt sit haeres secundum spem vi-
tae aeternæ. Et post aliquantulum additur:
Vnde in ipsa iustificatione, cum remissione pec-
catorum hæc omnia simul infusa accipit homo
per Iesum Christum, cui inferitur, fidem, spem,
& caritatem.

Ex his vero licet colligere, nostrā iusti-
ficationem quatuor DEI eximia beneficia 4.comple-
tū, nemp̄, remissionem peccato-
ficationis.

ANDREAE VEGAЕ THEOLOGI HISPANI, DE DESCRIPTIO- NE IVSTIFICATIONIS, ET NECESSITATE BAPTISMI

Liber V. IN CAP. IIII. DECRETI DE IVSTIFICATIONE.

PRAEFATIO.

PO ST nostræ imbecillitatis & miseriae, remedijq; pro ipsis à Deo no-
bis concessi professionem, iustificationis gratiam, quam nobis suo ad-
uentu Christus IESVS Dominus noster obtinuit, perquām com-
modè explicant Patres. Et nos cœptum carpentes iter, quintum hinc
incipiemus librum in expositionem eorum, quæ de ipsa tradidere in Cap. 4.
Quod hoc habet exordium:

IN INVATVR DESCRIPTIO IVSTIFICA- TIONIS IMPII, ET MODVS EIVS IN STATU GRATIAE.

CAP. IIII.

QVIBVS verbis iustificationis impij descriptio insinuatur, vt
sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ,
in statum gratiae & adoptionis filiorum Dei per secundum
Adam IESVM CHRISTVM Salvatorem nostrum. Quæ quidē
translatio post Euangeliū promulgatum sine lauacro regenerationis,
aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est: Nisi quis renatus fue-
rit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

Ioann. 3. a

BREVIS QVAEDAM CAP. III. DECLARATIO. CAP. I.

EX VERBIS proximo capite citatis,
quibus Paulus dicit, iustos effectos
esse à patre cœlesti dignos in partē
sortis sanctorum in lumine, & ere-
ptos de potestate tenebrarum, & transla-
tos in regnum filij dilectionis sive: colle-
gerunt primò Patres in hoc capite descrip-
tionem iustificationis impij, & secundò ne-
cessitatem Baptismi tradiderunt. Et potest
eorum sententia his duabus cōclusionibus

Coloff. 1.

comprehendi. Prima: Justificatio impij, est
translatio ab statu in quo homo nascitur
filius primi Adæ, in statum gratiae & ado-
ptionis filiorum Dei. Secunda: Hæc trans-
latio post Euangeliū promulgatum fieri
non potest sine lauacro regenerationis, aut
eius voto. Et pro harum expositiōe & co-
firmatione, primò quidem, quæ ad iustifi-
cationem impij spectant, enucleabimus: de-
indè vero, & pauca quædam circa necessi-
tatem baptismi attingemus. Atque vt com-
pleta sit hæc doctrina, cōnectemus sub pri-
ore

Essentia
iustificati-
onis.

i. Con-

Adam per

e 2

rum,

rum sanctificationem, renouationem interioris hominis, adoptionemq; in filios Dei, & hæredes vitæ æternæ. Hæc enim est eximia Dei nostri in nos benignitas & humana-
tis, vt non contentus remittere peccata, præcellētibus etiam exornet beneficis eos, quibus peccata condonat, gratia scilicet & donis. Et gratiā quidem impartitur, vt eos sibi reconciliet, & amicos & caros efficiat: dona verò, vt eos ad mandata sua imple-
dum prōptos & alacres efficiat. Et hæc qui-
dem omnia iustificatiōe nostra complecti, ex ipsis scripturarum fontibus mox luculē-
ter docebimus.

Non est tamen satis h̄ic explicatum, qd nomine sanctificationis intelligatur, neque qua illa re fiat: immo neq; satis expressum est, an ea distinctum quid sit à renouatione interioris hominis. Quantum verò assequi possum ex vſu scripturarum, & Doctorum Ecclesiasticorum, nomine sanctificationis intelligenda hoc loco est vel ablutio à maculis peccatorum, vel reconciliatio cum Deo, & reditus cum illo in gratiam. Et hoc secundum, magis videtur nomine sanctificationis designari. Nisi enim actio, qua Deo cari & amici efficiuntur, nomine sanctificationis intelligatur, non est, cur Patres ex illis verbis, quibus dicitur iustificatio nō esse sola peccatorum remissio, sed sanctifi-
catione & renouatione, statim inferrent, in iustificatione hominem fieri ex iniusto iustū, ex inimico amicū. Potest quippe Deus remittere peccata, & renouare interiorē hominem, quin sic renouatum, & à suorum peccatorum reatu liberatum, amicum suum faceret.

Dubium 1.
Respon.
Dubid 2.
Respon.
Gratia lu-
men.

Cura autem reconciliatio hæc, & acceptatio ad amorem Diuinum, sanctificatio dicitur? Quia abluuntur per illā fortes spiritales filiarum Sion, & animæ nostræ per eam mundantur, & à prophanis separantur, & Deo consecratur, vt dicantur & sint peculia-
ria spiritus sancti templi. Et hæc consecratio ad videndum Deum disponit, & preparat. In his autem potissimum significacionibus usurpatur nomen sanctificationis in scripturis. Qua verò re Deus sic sanctificat animas nostras? Vtq; infusione gratiæ. Nam dona & virtutes, ad renouandum nos præcipue videntur concedi. Per ea nanque reformantur prauæ inclinationes, contraria vel consecrata ex peccato. Et gratiam videtur Paulus lumen vocasse, cùm dixit,

iustos effectos esse dignos in partem sortis Colofonum in lumine. Ideò verò vtriq; be-
neficio iustificationis, sanctificationi vide-
licet & renouationi, suscep-
tio gratiæ & do-
norum adiuncta est, quia vtrunq; gratia fit,
ac donis ac virtutibus. Abluit siquidem gra-
tia maculas peccatorum, & renouat, & no-
uas creaturas in Dño facit eos, quibus illa
infunditur, & dona ac virtutes suo modo
etiam nos mundant, & Deo videndo nos
præparant. Ut quid tamen tacita sunt vir-
tutes, & gratiæ tantum & donorum facta
est mentio? Nomine donorum compre-
hē-
se sunt virtutes infusa. Dona quippe sunt
Dei, & quidem præstantissima. Et nolue-
runt Patres prædicare opinioni Scotti &
sequacium ipsius, qui credunt, dona Spir-
itu sancti non distingui à virtutibus infusa.
Quarè ergo distinxerunt Patres gratiam à
donis, cùm Scottus & ipsius sectatores, &
communiter etiam Nominales, gratiam
eandem esse dicant caritati. Nullum præ-
iudicium factum est huic opinioni. Sunt enī
ex sententia omnium Catholicorum fides & spes infusa, dona Dei à gratia distincta.

Non est autem h̄ic facta caritatis men-
tio sub noīe caritatis, sed sub nomine gra-
tiæ: quia licet caritas & gratia, vna & eadē
qualitas sit, sanctificamur tamen magis per
illam, quatenus gratia est, & nos gratos
Deo facit, quām quatenus caritas est, &
nos Dei amatores efficit.

Qua ratione tandem adiectum est ver-
bum, voluntariam? An non sanctificantur parvuli in baptismō per suscep-
tionem gratiæ & donorum? Sufficit quidem ad sanctifi-
cationem qualiscunque Dei gratiæ & do-
norum suscep-
tio, sed h̄ic de sola sanctifica-
tione adulorum agitur. Et vt significaretur, neminem adulorum absque propria
voluntate sanctificari, adiectum est verbū, voluntariam. Voluerunt etiam Patres hoc
loco stabilire veritatem fidei aduersus dogma Luteri, afferentis etiam nolentes &
reluctantes adultos iustificari. Docuerūt, hoc verbo, adeò verum esse, neminem adulorum iustificari, nisi volentem, vt ipsa
etiam suscep-
tio donorum iustificantum, qd totaliter sunt à Deo, nemini, nisi prævia vo-
luntate, contingat. Itaque cùm multa De-
us beneficia homini absque eius voluntate,
immō repugnante ipsius voluntate, elargi-
tur, beneficiū iustificationis nemini, nisi p-
uio ipsius assensu & voluntate, impartitur.

Et

Ethæc quidem satis esse possunt pro ex-
plicatione literalis eorum, qua Patres tra-
didere circa descriptionem iustificationis.
Verū altius ista repetenda sunt, vt & no-
men & rem iustificatiōis, & beneficia, quæ
in se continet, pleniū agnoscamus.

DE SIGNIFICATIONE HVI- VS NOMINIS IUSTIFICATIONE, ET TRIPLEX ACCEPTIōE EIUS. CAP. III.

QUONIAM secundūm doctrinā Philosophicam, omnia multipli-
cia priūs diuidenda sunt, qd diffiniēda: & qui suo quidq;
ordine explicare cupit, statuere ante omnia
debet certam aliquam, quātum fieri pote-
rit, significationem & acceptiōem nomi-
nis rei, de qua agit: de nomine ipso iustifi-
cationis, & multiplici ipsius acceptiōe, pau-
ca quādam præmittemus.

Quid significet nomen, iustificatio, ipsa
nominis etymologia docere satis nos po-
test. Trahit enim iustificatio originem à
verbo, iustificare. Iustificare autem, quia
ex iustum & facio, componitur, aperte si-
gnificat iustum facere, sicut sanctificare san-
ctum facere, & rectificare rectū facere. Et
iustificari, passiuē idem est, quod iustum fieri: & sanctificari, sanctum fieri: & rectificari,
rectum fieri. Itaque iustificatio nihil aliud est, qd iusti effectio. Et tot modis opūs
est iustificationem accipi, quot modis acci-
piuntur iustificare & iustificari. Tres autē
præcipuas & magis frequentes huius ver-
bi iustificare, acceptiōes, apud scripturas &
sanctos Doctores legi: & totidem conse-
quens est esse huius nominis, iustificatio.

Aliquando iustificari idem est, quod ali-
quem pronunciari & ostendi iustum & inno-
xiū. Et in hac significatione frequenter
usurpatur à iurisconsultis, & pro vocabulo
habetur forensi. Idemque est, aliquem in
foro iustificari: quod, absoluī à criminib;, de quibus accusabatur, innocentemque &
iustum à suo iudice diffiniri & pronuncia-
ri. Et sic vſus est Saluator noster hoc voca-
bulo, cùm apud Matthæum dicit: Ex verbis
tuis iustificaberis, & ex verbis tuis conde-
minaberis. Nam cùm statim dixisset, reddi-
turos rationem omnes homines in die iu-
dicii de omni verbo ocioso, quod locuti fu-
erint, istis verbis, quæ mox subiecit, hoc vo-
luit profecto significare, vnumquenq; iu-
xta verba sua pronunciandum vel iustum,

vel reum: & ex consequenti, vel absoluendū
esse, vel damnandum in die iudicii.

Etin hunc sensum Phariseis auaris impro-
perauit, quod se iustificarent coram homi-
nibus, hoc est, iustos ostenderent, pronu-
ciarent, & iactarent. Et quandam legis pe-
nitutem Lucas dicit, cùm vellet iustificare fe-

ipsum, hoc est, ostendere se iustum, rogā-
fe Christū, quis esset suus proximus. Cumq;

Rom. 6.4

Paulus dicit, eum, qui mortuus est: pecca-
to per Baptismum, iustificatum esse à pec-
cato, hoc nimirū nos docuit, liberatum
esse & absolutū prorsū à peccato, quicūq;
in Christo Iesu baptizatus est. Et apertis-
mē Dauid accepit in hac significatiōe, cùm Psalm. 31.

dixit: Iudicate egeno & pupillo, humilem
& pauperem iustificate. Vtque in eo sensu
hoc vocabulo se vſum aptius faceret, sub-
iunxit: Eripite pauperem, & egenū de ma-
nu peccatoris liberate. Notabat enim his
verbis iudices, qui cùm diuites facilimē ab-
soluerent, & liberarent à criminibus eis in-
tentatis, tamen pauperes, à quibus nullum
quæstum expectabant, diū patiebantur in
carceribus & compedibus cōfīcē, neq; eos iu-
stos & innocentes pronunciabant, & citō ex-
pediebant. Et in eūdem sensum scripsit Sa-
lonomon: Qui iustificat impium, & qui con-
demnat iustum, abominabilis est vterque

Pro. 17.1c

apud Deum. Et Esaias Vx prænunciat il-
lis, qui iustificant impium pro munib; &
& iustitiam iusti auferunt ab eo. Iustificare
impium pro munib; & iustitiam iusti ab
eo auferre, eos vtique intellexit, qui impi-
um ob munera ab eo suscep-
ta, iustum & in-
nocentem pronunciabant, & iustum ab eis
calumniosè accusatum, velut reum & no-
centem condemnabant. De quibus statim

Iustificare
impium
pro
munib;

dixerat: Vx qui dicitis malum bonum, &
bonum malum: ponentes tenebras lucem,
& lucem tenebras: ponentes amarum in
dulce, & dulce in amarum. Neque alium in
sensum dixit Job: Si iustificare me voluero, Job 9.c

os meū condēnabit me. Idē est etenim, si iu-
stificare me voluero: ac si apertiūs diceret,

Iob 4.4

Si me voluero pronunciare & afferere iu-
stum. Vnde & continenter addidit: Si in-
nocentem ostendero, prauum me cōprobabit.
Et alibi: Nunquid iustificari potest
homo compositus Deo? Solus nanc; Deus
iustificabitur, & nullus poterit verè pronu-
ciari iustus, si conferatur ipsius iustitia ad
diuinam. Et ideo in Euangeliō publicani &
peccatores dicuntur Dei iustificasse, quia

Luc. 7.4

e 3 dum

Institutus dum ad prædicationem Ioannis conuersi sunt, & illius baptismo baptizati sunt, Deū Deus 4. ab eis, qui re- ceperūt Io ann. Ambros,

vt dicit Ambrosius, in hoc declararūt Deum nō ad indignos, sed vel ad innocentes, vel ad iustos munera sua transferre. Secundō in hoc aperuerunt, iustum esse Deum, tum in suis præceptis, tum in pœnis, quas à peccatoribus obstinatis repolcit, & merito agendam esse pœnitentiam de eorum trāgressione. Tertiō recipientes prædicatio-

nem Ioannis, hoc ipso probabant illum es-

se iustum & veracē, qui iuxta pollicita sua

talem & tam sanctum virum ante se misce-

rat. Et sicut benè dicit Eusebius Emissor,

ipsa confessio peccatorum nostrorum, ipsa

fides, ipsa spes in Deum, ostendunt & præ-

dicant non solum DEI misericordiam, sed & Dei iustitiam. In hunc etiam sensum iu-

stificata dicitur sapientia ab omnibus filijs

suis, quia absoluta est, & iusta pronunciata & ostensa, iudicio omnium filiorum suorum,

id est, omnium electorum. Omnes quippe

se ei spontē subdentes recipit, & omnes p-

fidios abijcit, nihilq; ab ea prætermissem est,

quod ad iustificationem nostram pertineat.

Et sic Hierusalem dicitur iustificasse foro-

res suas Samariam & Sodomam, quia ma-

gnitudine suorum scelerum ostédit eas iu-

stas, si quidem ad eam conferantur.

Præter hanc iustificationis acceptio-

ne secundō iustificare accipitur in scriptura &

apud sacros authores, pro eodem, quod est,

verē & re ipsa facere iustum: sicut rectifica-

re, pro eodem, quod rectum facere: & pu-

rificare seu mundificare, pro eodem, quod,

facere purum aut mundum. Et sic in scri-

ptura dicitur Deus iustificare peccatores,

quia illos iustos facit: & peccatores dicu-

tur iustificari, cùm iusti fiunt. Et in hac

fignificatione vtūtūr vt plurimū verbo iu-

stificandi, Doctores, cùm agunt de iustifi-

catione. Et sic Paulus manifeste vtitur hoc

verbo, cùm de Deo dicit: Quos prædesti-

nauit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos

& iustificavit. Et paulò pōt: Quis accusa-

bit aduersus electos Dei? Deus qui iustifi-

catur? Et cùm dixit Corinthijs, eos esse iusti-

ficatos in nomine Domini nostri IESV

Christi, & in spiritu Dei nostri, profectō

tantundē voluit dicere, ac si dixisset eos

effectos esse iustos, & per Christum, & per

spiritum sanctum. Et est ista acceptio magis

cognata & affinis etymologię huius nomi-

nis iam expressæ. Et quia quod sumus, di- cimur: & qui nos pronunciant iustos, faci- unt & iustos in conspectu aliorū hinc na- tam priorem huius vocabuli acceptiōnem crediderim, vt iustificare idem sit, quod, ostendere & pronūciare iustum, seu, quod idem est, à reatibus alicui obiectis eum ab- soluere. Et frequentia ista sunt in alijs similibus verbis. Sæcificare quippe dicimus, quod sanctum vel facimus, vel pronuncia- mus: & magnificare, quod dicimus vel fa- cimus magnum.

Præter has acceptiones, quæ magis cō- cipiuntur: sicut dealbatio, & calefactio, & si- milia, nunc actiū, nunc passiuē accipiuntur, & nunc actionem, nunc passionem si- gnificant. Actiū capitur iustificatio, cùm dicitur esse proprium opus Dei. Passiuē ac- cipiuntur, cùm dicitur esse mutatio quedam dexteræ excelsi, qua quis de iniusto fit iu- stus, vel de iusto iustior. Et iustificatio qui- dem actiū, si volumus habere aliquā ipsi- us diffinitionem quid nominis, qua omnes simul acceptiones complectatur, est actio, qua Deus vel aliquis aliis, pronunciat ali- quem seu facit iustum vel iustiorem. Passiuē verò iustificatio, est passio seu mutatio, qua aliquis pronunciat vel fit iustus, aut iustior. Quanuī autem correlatiōrū ea- dem fit disciplina, & impossibile sit, vnum correlatiōm explicari, quin explicetur & alterum, in proposito tamē magis de iusti- ficatione passiuē agemus, quam de iusti- ficatione actiū.

Nam de iustificatione actiū tractare, ad septimū librum magis per-

tinet.

Tertia acceptio

Apoc.

A Q U A P O T E S T D I C I Q V I S I V-
Iustitia Mo

stus, & qua sit propriè iustitia, qua homo iu-
saica.

stificatur, & à qua simpliciter appel-
Iustitia in-

latur iustus. C A P . III.
terna.

DE MUL TIPLICI IV STITIA,

A Q U A P O T E S T D I C I Q V I S I V-

stus, & qua sit propriè iustitia, qua homo iu-

stificatur, & à qua simpliciter appel-

latur iustus. C A P . III.

V E R U M quia iustificari, iuxta

nominis Etymologiam, id est,

vt diximus, quod fieri iustum:

iustus autem à iustitia quis dici-

tur, vt exactè intelligamus, de qua iustifi-

catione in proposito sit sermo: multiplicita-

tem iustitiae aperire operæ preium erit, &

qua sit iustitia, explicare, qua iustificari

quempiam nunc dicimus, & simpliciter iu-

stum appellari. Et quidem cùm varie acci-

piatur iustitia, & apud scripturam, & apud

Ecclesiasticos & Latinos authores, & nunc

quidem pro integritate & fide usurpetur,

nunc pro gratia & amicitia, nunc pro elec-

mosyna: in proposito generaliter iustitiam

accipimus pro exhibitione vel redditione

alicuius debiti, & eos iustos appellamus, q;

reddunt quod cuiq; debent.

Quia verò & alia alijs debemus, & diuer-

simodè reddi possunt, & reddūtur, multi-

plicem inuenio apud Doctores iustitiam.

Est quedam iustitia interna, alia externa.

Est iustitia Mosaica sive legalis, & iustitia

Christiana & Euangelica. Est iustitia fidei,

& iustitia operum. Est iustitia Pharisaica,

ci-

DE DESCRIPT. IV STIFICAT. ET NECESSITATE BAPTISMI.

hypocrita, simulata: & est iustitia verax, sincera & simplex. Est iustitia philosophica seu moralis, & est iustitia Theologica seu supernaturalis. Et iustitia moralis duplex est, legalis sive vniuersalis, & particu- laris. Et particularis in politicam & eco- nomicam diuiditur. Et tam philosophica, & Theologica, aut actualis potest esse, aut habitualis. Et habitualis iuxta sententiam communem Doctorum Theologorum, aut acquista, aut insula.

Est autem iustitia externa, ceremonialis iustitia ex- terna. **Tertia** iustitia facia, & accurata exteriorum preceptorum obseruantia. Cui exactè obseruandæ & explende, quia vigilanter & attētē stu- debant Pharisei & hypocritæ, & student semper quicunque non verè, sed simulatè sunt iusti, seq; alijs vt iustos venditare sunt soliti, eadem & Pharisaica, & hypocrita, & simulata, & operum exteriorum iustitia dicitur. Interna verò iustitia appellatur, quedam sollicita exhibitio fidei, spei, car- tatis, pietatis & feligionis, aliorumq; animi interiorum affectuum, qui nobis partim in Deum, partim in proximum precepti sunt. Iustitiam Mosaicam, sive legalem dicimus obseruantiam præceptorū legis date Isra- elitico populo per Moysen. Iustitiam vero Euangelicam, sive Christianam vocamus, obseruantiam præceptorum Euangelico- rum, quæ nobis data sunt per Christum. Et quia in lege Euangelica multa data sunt præcepta de fide, quia multa sunt creden- da, pauca verò data sunt præcepta de ope- ribus, præsertim exterioribus, contrà ve- rò factum fuit in lege Moysi: idè iustitia legalis, dicitur ab aliquibus iustitia operū: iustitia autem Euangelica, iustitia fidei. Iu- stitia moralis vocatur iustitia quedam, qua quis benè se habet, & iuste secundū præ- cepta moralia & naturalia. Et legalis sive vniuersalis, ad omnium virtutum opera, q; legibus præcepta sunt, se extendit. Est em quædam adæquatio & conformitas morum ad legem. Particularis autem propriè spectat, vt ius suum vnicuiq; tribuat. Et si particula- quidem ciuibus tribuatur quod illis debe- tur, iustitia ista, Politica peculiariter appel- latur: si verò domesticis tribuat, quod illis litica, debet, iustitia Oeconomica dicitur.

Theologica verò iustitia, nō tñ secundū ca- pcepta moralia & naturalia, mores nostros iustitia the- coponit, sed & secundū pcepta & pcripta ologica, supernaturalia, iustos nos in nosiplos, & in

proximos, & in Deum, & denique in omnes facit & amicos, & gratos, & amicos DEI, & acceptos ad vitam aeternam, & heredes ipsius constituit. Nam ut Theologia, qua parte practica est, & nos & proximos & Deum ipsum in primis respicit, & quae in nos & proximos & in Deum seruare oportet, ut consequamur veram & beatam vitam, exacte docet: ita Theologica iustitia dici, potest rectitudo sufficiens ad consequendum beatitudinem, vel obseruantia preceptorum, quae Theologis ipsa docet & tradit. Et de hac una iustitia, siue ea actualis sit, siue habitualis, siue qualitas creata, siue tatum favor & acceptatio DEI, & assistentia ipsius specialis, Theologi Scholastici, Doctores sancti, & ipse scripturæ loquuntur, cum aliquem iustificari, vel iustum esse, & proficere in iustitia assuerant. Et de ea una iustitia, intermissis reliquis, in praesenti agemus.

Quoniā vero Doctores Scholastici eam in actum & habitum partiuntur, & habitum in acquisitum diuidunt & infusum, ut illi intelligantur, neq; nos ista lateant, que conferre possunt ad pleraq; digna intellectu, clariū intelligenda, adjiciam iam dictis & ista: Quandō ista præcepta vel moralia, vel Theologica, vel naturalia, vel supernaturalia, actu prestatamus, ut per ea opera vel acquiramus amicitiam diuinam, & acceptationem & ius ad vitam aeternam, vel in ipsis proficiamus, ipsa eorum executio, iustitia actualis vocatur. Quandō vero in nobis est aliqua qualitas permanens, quae nos promptos faciat & expeditos ad ea exequenda, ea qualitas iustitia habitualis appellatur. Et habitualis iustitia acquista, siue ea moralis tantum sit, siue Theologica, est habitus siue consuetudo bonis operibus comparata, inclinans nos & pronus seu proclives efficiens ad similiū bonorum operum exercitium his, ex quibus genita est. Infusa vero, dicitur habitus à Deo infusus, quo nos sibi gratos, & in ipsius oculis iustos facit, & ad ea, quae sibi placent, faciliter & latenter exequenda, virtutem & facilitatem tribuat. Et quoniam, qui hæc habet, præcepta omnia seruat, neque aliquid quod alicui debeat, præterit, & erga omnes æquus & rectus est, solos eos Theologus appellat iustos, qui hanc iustitiam habent.

Quia vero iustitiam Theologicā, quidquid illa sit, Deus Optimus Maximus donat

Iustitia theologicā.

Iustitia actualis.

Iustitia habitualis.

Iustitia habitualis acquisita.

Iustitia habitualis in fusa.

Iustitia habitualis in fusa.

Iustitia Theologica.

nobis propter merita Christi & in gratiam ea Dei, ipsius, ea iustitia Dei, & Christi, & nostra nostra, dicitur: Dei, quia meritis ipsius communicata: nostra, quia nobis inhæret. Et quia ea nulli vñquam adulto contigit, nisi per fidem & per merita Christi, eadem & iustitia Christiana, & Evangelica dicitur, & iustitia fidei dici posset. Et secundum hanc Euageliam simpliciter iustificantur, & ab ea iusti sunt & appellantur, quicunque iusti dicuntur. Deque ea una nobis erit in toto hoc tractatu agendum.

DE ILLIS QVAE IN SE COMPLECTITVR IVSTIFICATIO NOBIS. CAP. V.

EXPRESSIMVS vt cunq;, quae sit iustitia, de qua in praesentia tractamus: & quid nomen iustificatio significet, & quam multiplex sit, siue actiue, siue passiuè accipiatur. Sed nondum, quid in re iustificatio nostra sit, queq; iuxta definitionem Patrum complectatur, & comprehendat, attigimus. Hoc igitur, dabimus nunc diligentem operam, ut perspicuum & apertum omnibus faciamus. Sed vt pressius & exactius, quid ipsa sit iustificatio, intelligamus: prius que in se concludit, exponemus & confirmabimus. Et quidem, quo magis magisque tecum expendo bona cuiuscunq; iustificati, quae quidem & multa & eximia sunt, ad quatuor, in summa à Patribus expressa, q; faciliter memoria teneri poterunt, ea omnia non incommode reduci posse intelligo. Primum, est reconciliatio cum Deo. Secundum est remissio peccatorum quo ad culpam, & quo ad poenam vel partem ipsius. Tertium est renouatio interioris hominis. Quartum, ius & acceptatio ad gloriam aeternam.

Sicut per peccata inimici sumus Deo, & iram illius & reatum ad poenas graues incurrimus, & bona interioris hominis penè omnia deperdimus, & ius ad gloriam amittimus: ita cum iustificamur, redimus in gratiam Dei, liberamur à reatu poenæ aeternæ, renouamur secundum interiorē hominem, & acceptamur ad vitam aeternam, hæresque ipsius constituimur. Reparat enim penè omnia mala, que per peccatum incurrimus, vel irritat potius, & quassat iustificatio, & reuocat, secumq; adducit oia bona, q; per peccatum perdidimus. Neq; leuia aut parui mometi bona ista sunt, q; in se complectit iusti-

DE DESCRIPT. IVSTIF. ET NECESSIT. BAPT. 57

iustificatio, sed magna, & omnino præstabilitissima. Eaque si pro meritis existimarent & perpenderen apud se iusti, difficilimè trahi possent in peccatum. Et vel corum consideratio, & spes illa assequendi, emollire deberet & infletere omnes peccatores ad poenitentiam. Vnde & Christus Episcopū Epheſi vna memoria status, à quo cedebat, per Ioannem Apostolum ad poenitentiam hortatur, dicens: Memor esto vnde excideris, & age poenitentiam. Sed vt melius beneficia ita, & eorum dignitatem & valorem agnoscamus, neque intactam videamus, facile possumus perspicere. Quis non magni facit, in gratia esse sui domini, sui parentis, sui prælati, sui ducis, sui principis, sui regis? Quid sunt autem omnes prælati & principes, si ad regem & Dominum dominantium, & ad illum patrem misericordiarum optimum, sapientissimum, & potissimum, ex quo omnis paternitas in celo Eph.3.4 & in terra, cōferantur? Omnes gētes, qua. Esa.40.4 si non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihil & inane reputatae sunt ei. Crescit vero hoc beneficium nō parum ex eo, quod in gratis & immitis & omnino indignis cōfertur. Nā quanto minus meretur aliquod beneficium, qui illud recipit, tanto probatur benignitas & liberalitas illud cōferens esse maior. Auget & illud hoc beneficium, quod non solum redunt peccatores, cum iustificantur, in gratiam cum Deo, sed in eam gratiam redunt, quae propriè filiorum & amicorum est. Recipit sic benignè Deus peccatores reuertentes ad se, & ita viscera misericordiae suæ illis aperit, vt & filiorum & amicorum suorum nomine mox honorificet, neque dedignet filios & amicos appellare, qui paulo ante, ipso cōtempto, patrem alium sibi elegerat, & fœdus cum ipsius inimico pepigerat. Vos, ait, amici mei estis, si feceritis, quae præcipio Ioan.15. vobis. In quæ verba pulchre Gregorius: O quanta est misericordia conditoris in euau. nostri. Serui digni non sumus, & amici vocamur. Quanta est dignitas hominum, esse amicos Dei?

DE PRIMO BONO IVSTIFICATIONIS. CAP. VI.

EST itaque primum bonum iustificationis, reconciliatio cum DEO. Habet hoc omne lethale peccatum, vt odibiles & Deo exoscos omnes peccatores constitut. Odio, inquit Salomon, sunt Deo & inipius, & impietas eius. Et alibi: Abominatio Domini est omnis illusor. Et odisti, ait regius Psaltes D E O, oes operantes iniquitatem. Et Ecclesiasticus inquit: Altissimus odio habet peccatores. Et sicut aliás scriptura testatur, iniquitates sunt, quae inter nos & ipsum Deum dividunt, quæque nos separant & elongant ab ipso. Longè etenim Dominus ab inipisijs, & cum sit summa sanctitas, & iustitia perfectissima, respicere ad iniquitatem nō potest: sed indicibili prosequitur odio omnes peccatores, & auertit & abscondit oculos suos ab eis, neque eorum fidelitatem & deformitatem videre sustinet. Et quanquam pro sua misericordia immensitate iram suam & odium in ipsos mirum in modū hic attemperat, & patienter & longanimiter eorum impietatem ad tempus fert, & cum iratus fuerit, misericordia sua recordatur, vt velut grauata & cum dolore de illis videatur vltionem sumere, tamē tandem obstinatos & pertinaces irremediabilibus addicit, pro suis demeritis, poenis, & latetatur disperdens eos. Hoc autem tantum & tam graue malum, quodq; in primis & super omnia lugendum est in peccatis, aufert primò iustificatio. Reconciliantur enim Deo

SECUNDVM beneficium, quod in se claudit iustificatio nostra, est remissio peccati quo ad poenam totam debitam peccato, vel saltem duo

Benefici. um.2 iustificationis.

quod ad poenam aeternam. Sequitur enim quocunque peccatum mortale reatus ad poenas damni & sensus aeternas, ut infra dicitur ex scripturis. Non est enim inane, neque parum formidandum odium DEI. Neminem odit sine magno ipsius damage. Et primò quidem, quia peccatores auertentes se à Deo, propter inobedientiam & ingratisudinem suam, atque immundiciam & turpitudinem fecutam ex peccato, indigni sunt, qui ad Dei conspectum & pulcherri- mam & mundissimam ciuitatem Hierusal- lem admittantur: miserando ac perpetuo exilio damnant, reiq; fiunt carendi in aeternum & visione DEI, & societate sancto- rum. Deinde vero, quia creaturas perperam amarunt, ut torqueatur à creaturis, & pugnet orbis terrarum contra insensatos, ad perpetua & nunquam terminanda Gehenn- nalis ignis tormenta obligant, quibus com-

parata quæcunque hic nos affigit, picta
potius sunt, quam viua, tormenta. Et hæc
fequetur vermis ille, qui non morietur, sed
damnatorum omnium cōscientias crude-
lissimè semper excarnificabit. Hisq; malis
accēdet societas omnium malorū, & toti-
us nequitiax mudi, & habitatio suprà quam
dici potest, pessima, vbi nullus ordo, nulla
lætitia, nulla pax, nulla quies, sed sempiter-
nus luctus, sempiternus horrör, sempiter-
nus dentiū stridor, sempiterna iurgia, sem-
piternæ maledictiones & blasphemiae. Ab
his autem omnibus terribilis & grauissi-
mis malis, liberat hoc secundum beneficium
iustificationis. Quos enim in suam gratiam
recipit Deus, ab horum omnium reatu eri-
pit. Vnde & Paulus saluos esse ab ira per
Christum, pronunciat omnes Deo reconciliatos. Et par profectò nō erat, neq; omni-
nō, saltem secundùm legem D E I, fieri po-
terat, vt alicui tantorum malorum, quæq;
Deus in solos peccatores & sibi inimicos
parauit, obnoxio esset, qui iustificatur à su-
is peccatis, & in gratiam ipsius reddit. Atque
ideo, mox vt aliquem Deus iustificat, & si-
bi reconciliat, vel ei omnem pœnam debi-
tam pro peccatis cōdonat, vt in baptismo,
vel certe à reatu pœnæ æternæ absoluit, li-
cet propter debilitatem & imperfeciō-
nem pœnitentiae, quæ ad ipsum plerun-
quæ redeunt peccatores, reos illos relin-
quat, & obnoxios aliquibus pœnis tem-
poralibus, vel hic, vel in Purgatorio ab
eis exoluendis.

Job 10.

Mat.8.
f g 22. b
d 25. c

Ro

DE TERTIO BONO
IVSTIFICATIONIS.
CAP. VIII.

TERTIUM beneficium annexum iustificationi, est renouatio interioris hominis. Detur pant anima peccata, maculant, sordidant, fragilem & tardam ad bonum, instabilem & procluem ad malum, debilem ad resistendum temptationibus efficiunt, & ea langue-re viisque ad mortem faciunt, ne currat per viam mandatorum Dei, ne alacris sit, ne hilaris, ne laeta, ne quiescat, ne somnum dulcem vñquam capiat, sed iugiter flamma suorum vitiorum exestuet, ardeat, & sibi ipsi displiceat. Vnde & a sanctis doctoribus nunc lepræ, nunc paralysi, nunc hydropsi comparantur. Et libertatem etiam spiritus peccata auferunt, & demoni, & mundo, & carni, & sibi ipsis, hoc est, ipsis nostris prauis affectionibus nos subiiciunt, & duri vinculis & compedibus misellas nostras animas constrictas, in seruitutem plusquam ferream & Aegyptiacam, contradunt. Hebetat & aciem nostrorum sensuum, ne audiamus voces & inspirationes Dei: ne videamus malam, quæ nobis imminent: ne trahamur post Dominum odore fragratiissimoru exemplorum, quæ nobis sancti præbuerunt: ne gystemus, quam suavis est dominus: ne sentiamus flagella, quibus excitamur ad poenitentiam. Expoliant insuper nos peccata diuitijs spiritualibus donorum & virtutu, expoliant honore, decore, & bona fama, nudos nos, pauperes, viles, abiectos, infames, & steriles bonis operibus constituant. Aurum tollunt sapientiae, colorem optimu caritatis exterminat, lapides preciosos vir tutum dispergunt, aut certe obnubilant & obscurant. Pacem conscientiae & latitiam expellunt, calorem & feroarem spiritus eliminant, & horrendos nos reddunt, & fastidios in conspectu Dei & sanctorum suorum. Et tandem impletur illud, quod olim lugebat Hieremias: Filij Sion incliti, ami. Eti auro primo, reputantur in vase testea. Qui vescebantur voluptuosè, intereunt invijs: & qui nutriebantur in croceis, amplexauntur stercora. Cädidores niue, nitidores lacte, & rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Denigrata est super carbones facies eorum, & non sunt cogniti in plateis. Adhæsit cutis eorum oisi.

Ren-
tioni
floris
Heb. 6
Gal. 6

Ioan.3
1. lo. 5.
Iaco.1.
Tit.3.1
Rom.
Psal.13.

Pulchr
do ius

DE DESCRIPT. IUST.

ossibus aruit, & facta est quasi lignum. Cumque tot & tam grauia mala nobis cōciliaverint peccata, quando nos Deus iustificat, non contentus est pro sua incomparabili benignitate & humanitate, nobis peccata remittere, & ad suam gratiam tot malis obnoxios recipere, nisi etiam misertus incommodorum, quæ nobis attulerunt peccata, interiorem nostrum hominem renouet & reformet. Simil igitur cum iustificatione nostra laguores & vulnera nostra fanas, sordes abluit, vincula peccatorū tollit, dominium prauorum affectuum disrūpit, & seruitute & captiuitate dæmonis liberat. Horrorem & foctorem peccati admittit, vitia fugat, somitem mitigat, vitam & libertatem reddit, decorem ac diuitias gratiæ & virtutum restituit. Pacem ac latitudinem conscientiæ reddit, collapsas animæ vires reparat & cōmunit, debilitatem sensus exacuit & corroborat, pronus in bonum facit, tardos & difficiles ad malum, fortisque & constantes ad resistendum temptationibus, ac secundos bonis operibus. Fidem & spem vivificat, caritatem accendit, prudentiam, sapientiam, & scientiam largitur, religionem & pietatem tribuit, iustitiam præbet, fortitudinem affert, temperantiam & humilitatem impartiatur. Denique sic omnia interiora innouat, ut merito Paulus baptizatos oēs, renouatos dixerit, nouainq; creaturam appellârit. Et eadem causa iustificationem per baptismum, natuitatem Christus vocauit, & Ioannes & Iacobus generationem, & ipse Paulus regenerationem. Qui & ipsi Christi resurrectioni eam comparauit. Et Dauid oīl sub nomine creationis & renouationis, omnem iustificationem expressit. Neque qualiscunque est ista renouatio interioris hominis, quæ fit in iustificatione nostra, sed ita iustificatos omnes, pulchros, nitidos, diuites, fortis, constantes, sapientes, nobiles, & omnibus virtutibus ornatos facit, ut si omnem pulchritudinem corpoream, omnes diuitias terrestres, omnem gratiam naturalem, omnes honores mundanos, omnem sapientiam & nobilitatem, & gloriam huius seculi, immō etiam omnes virtutes studio & diligentia humana partas, ad pulchritudinem & diuitias, sapientiam & gloriā, quam iusti hac renouatione assequuntur, conferamus, sicut flores agri marcescant, quan-

r. Et NECESSIT. BA

tumcunq; præcellentia sint ac magnifica, suumque nitorem & splendorem perdit, & præ nimio iustificati hominis decore & fulgore obnubilentur & obscurentur. Sic ut enim cælum terram, spiritus corpus, æternitas tempus, sic vita gratiæ vitæ antecellit naturalem pulchritudo animæ pulchritudinem corporis, diuitiæ interiores diuitias exteriores, libertas spiritus innatam libertatem voluntatis: & fortitudo & fœcunditas spiritualis, fortitudinem & fœcunditatem virium naturalium. Nam fortitudo, & fœcunditas, & pulchritudo, & vita corporis, & diuitiæ exteriores, limitatæ & temporariæ, & oculis duntaxat corporis appetibiles sunt, & ad ea cōcursus generalis satis est. Ad vitam autem, decorem, fortitudinem, libertatem, fœcunditatem, & diuitias spirituales, concursu speciali & supernaturali Dei opus est, & infinita est suo modo eorum virtus. Ad æternitatē enim parant & perducunt, & non in oculis duntaxat hominum, sed & in oculis spirituum, & ipsius Dei, nitida & pulchra, & speciosa, & preciosa adeò sunt, vt & cor illius vulnerent, & ad nostræ amorem inflestant, & quod dictu quoq; admirabile est, nutui & voluntati iustorum subjiciant. Obediuit Iosue, 10. c. nanq; Dominus Iosue, dum ad vocem ipsius solem & lunam stare fecit. Et ad Moysen Exod, 32. b. dicit, Dimitte me, vt irascatur furor meo. Atque hinc Paulus confidenter dicebat: Omnia Philip. 4. possum in eo, qui me confortat. Et rursum: Quis nos separabit à caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an famæ? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Et mox certum se subdidit, quid nullæ creatura posset eum separare à caritate Dei. Et hinc quoquæ nata sunt illa axiomata inter Theologos: Minima gratia sufficit ad resistendum omnibus temptationibus: Minimum opus bonorum iustorum, valorem habet vitæ æternæ apud Deum. Quæ supernaturalia sunt, præsterioris sunt & præcelentioris ordinis, quam naturalia. & spiritalia, quam corporalia: & infusa, quam acquisita. Et vbi hæc non sufficerent, quæ quidem sufficientissima sunt, vel illud unum abundè potest omnia ista confirmare, quod hæc renouatione assequimur esse quoddam diuini ordinis, ratione cuius ita perficimur, & supra nos tollimur, vt, sicut Petrus explicit, Diuinæ fiamus 2. Petr, 1. a.

^{1.Ioan.3.2} confortes nature, & sicut Ioannes asseruit, filij D'E I nominemur & simus, vereque participatione quadam à Doctoribus sanctis Dijs appellemur. Neque dissimulandum est hīc vnum, ex quo & istud beneficium vehemēter videtur augeri. Cūm potuisset DEVS ista omnia absque aliquibus habitibus infusis per peculiarem tantummodo suā assentiam & cooperatiōem in nobis perficere, quo iustificati perfectiores & potentiores essent, & in se haberēt, vnde facilius & promptius p̄stare & excipi possent, quæ ipsi placent, infundit eis omnibus præcellentes virtutes & præcellentia dona. Neque his contenta est largitas & munificētia diuina. Recedente Deo, per peccatum incipiunt in animabus nostris commorari viperæ, colubri, serpentes, dracones, & venenosa alia & pestilentissima animalia. Fiunt siquidem, ob peccata, animæ nostræ habitationes & domus dæmonum, sicut expressit Christus in Euangelio, & Cyrillus 10. super Ioan. cap. 5. Atque his tēterrīmis & alijs similibus pestibus dæmones comparantur in scripturis.

^{Illapsus gratificus.} Cūm verò iustificamur, effugatis omnibus ipsis & procūl pulsis, illabitur animabus nostris illapsu quodam intimo & omnino admirabili tota Trinitas, & ita se nobis vnit & coniungit, & mansionem in nobis facit, templaque nos sua constituit, vt & nos in ipsa, & ipsa in nobis longè aliter & multo intimius & præcellentius sit, quam in cæteris creaturis. Et hoc communiter tūtentur Scholastici Doctores post Magistrum. Distinguunt etenim inter communicationem Spiritus sancti & communicacionem donorum ipsius. Et asserunt, iustis nō tantum conferri in sua iustificatione dona spiritis, sed & ipsum spiritum sanctum. Et ante illos haec docuerunt, vt diligenter notauit, Athanasius in epistol. ad Serapionem, Ambros. de spiritu sancto, Augu. 15. de Trinit. & 19. de verbis Domini, Leo in sermone quodam de Pentecoste, Grego. in hom. 30. super Euangeliā. Et Augustinus contendit, spiritum sanctum dictum esse dona, & à Davide, & ab Apostolo, quia cūm ipsum sit donum commune membris Christi, ab eo multa dona, quæ sunt quibusque propria, diuiduntur. Et hanc eximiam & præcellentem gratiam, quæ nobis fit, dum iustificatione nostra renouamur, expressit Christus, cūm dixit: Si quis diligit me, ser-

monem meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansio-
nem apud eum faciemus. Confirmavit & sēpē eandem Paulus: Nescitis, inquit, quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Et rursus: An nescitis, quia membra vestra templum est spiritus sancti, quem habetis à D E O, & non estis vestri? Et alibi: Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et iterum: Vos enim estis templum D E I viui. Et de eadem Ioannes: Qui manet in caritate, in D E O manet, & DEVS in eo. Quia verò posset Deus absque ista gratuita & intima sua præsentia iustificare, & renouare interiorem nostrum spiritum, & à collatione reliquorum donorū & virtutum eam sciungere: posset & hic illapsus totius Trinitatis gratuitus, seorsum ab alijs, quæ in se claudit nostra iustificatio, computari. Non est autem hoc visum conuenire, quia per hunc illapsum præcipue renouamur, & ab eo crediderim proueniare quæcumque iusti habent spiritualia dona, aut certe ad illum ordinari. Afferit quippe Spiritus sanctus secum sua dona, & templo sua ipse mundat & decorat, quasque sibi desponsat animas, his velut iocalibus & muneribus exornat, vel saltem, vt habitaculum ibi habeat non indecorum, neque omnino se indignum, cūm statuit eō venire, prius natura his illas ornamentis decorat. Non enim nisi mundat & congruē ornatam domum inhabitare dignatur Spiritus sanctus. Vnde August. dicit: Vt habitet Spiritus sanctus, nonne vbi vult spirat, & caritas D E I, sine qua nemo benē vivit, diffunditur in cordibus nostris? Porrò neminem visitat sine magno commodo ipsis, & vbiunque recipitur, vberem facit hospitij sui mercedem. Neque ociosè & sine fructu manet. Cūm viuus ignis sit, intellectum illuminat, affectum inflamat, memoriam commonefacit, & ad orationis, & alia fidei & pietatis & reliquarum virtutum opera, iugiter q̄s inhabitat, hortatur, excitat, extimulat, adiuuat. Et hanc vtilitatem mansionis Spiritus sancti explicuit Apostolus, cūm alibi, tu verò disertissimè ad Romanos: Si spiritu, facta carnis mortificaueritis, viuetis. Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei. Non em̄ accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus,

^{Rom. 8.2}

^{1.Cor. 12.2}

^{Gratiæ mē. brorum Christi.}

^{Aug. 10.}

^{Galat. 2.2}

^{Vt illa lapsus tifia.}

^{2.Tim. Galat. Rom.}

^{2. Tim. Galat. Rom.}

^{Heb.}

^{2.Tim. Galat. Rom.}

DE DESCRIPT. IUSTIFICAT. ET NECESSITATE BAPTISMI.

abbā pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Et paulop̄st: Similiter autē & spiritus adiuuat infirmitatem nostrā. Nam quid ore-
mus, sicut oportet nescimus, sed ipse spiri-
tus postulat pro nobis. gemib⁹ inenarrabilib⁹. Qui autem scrutatur corda, scit, qd̄ desideret spiritus, quoniam secundūm Deum postulat pro sanctis.

Et ad hoc beneficium crediderim & il-
lud aliud posse reduci, quod & pro distin-
cto fortassis posset computari, nemp̄ oēs
qui iustificantur, viua effici membra Chri-
sti. Est nemp̄ hæc peculiaris & non infima
gratia omnium iustorum hominum, quod̄
membra sint viua Christi. Et vos estis cor-
pus Christi, ait Paulus, & membra de mem-
bro. Et n̄ fallor, hæc gratia non est pro ea-
dem habenda cum ea, q̄ iustis fit, dum me-
rito Christi iustificatur: Sed separabilis est
ab illa, & incrementum illius. Posset quidē
Deus iustificare nos merito Christi, & non
efficere membra ipsius viua. Verū qui
nostræ humanitatis dignatus est fieri parti-
ceps, tantoperè amat & diligit nos, cūm su-
mus grati suis beneficijs, & suæ redempti-
onis fructu gaudere volumus, vt velut cō-
iuncta & iusta sibi membra habeat nos, &
vt talia nutriat, foueat, diligat.

Ethaber ista gratia nouas, peculiares, &
prægrandes prærogatiwas, quæcumque mul-
tū conferant ad interioris hominis reno-
vationem. Solicitam enim Christus habet
curam omnium iustorum suorum, & mul-
to maiorem, quam nos corporis nostri, &
velut caput in membra iugiter in eis virtu-
tem influit, quæ ipsos renouet, & magis ac
magis perficiat, & de virtute in virtutem in
dies singulos proficere faciat. Et hac ratioē
operæ iustorum, & magis meritoria, & ma-
gis satisfactoria esse crediderim, quam alio-
quī essent, etiam cæteris omnibus parib⁹.
Placent nanq; suo modo opera bona iusto-
rum hominum patri cælesti propter istam
eorum vniōem & connexionem ad Chri-
stum, sicut opera Christi, & ab eo velut
sui ipsius filii quodammodo cœsentur &
acceptantur. Sicut enim Paulus dicit, Vnu ego,
iam non ego, viuit vero in me Christus: ita iu-
sti dicere possunt, Mereor ego, iam non ego, me-
rotur vero in me Christus. Satisfacio ego, iam
non ego, satisfacit vero in me Christus. Et alio-
quī nihil in re responderet huic tam fre-
quenti metaphorę & in scripturis, & in do-

ET NECESSITATE BAPTISMI.

ctoribus sanctis, neque ex ea excitari debu-
issent iusti ad seruandum & tuendum suam
iustificationem, & agendum pro ea iuges
gratias, sed duntaxat ex hoc, quod sunt in
gratia merito Christi. Et re vera si ita esset,
neque verē incorporaremur Christo spiri-
tualiter per fidem, neque cūm iustificamur,
verē, vt prædicant scripture & tota Eccle-
sia, efficieremur spiritualiter viua membra
ipsius, neque ipse esset propriè nostrum cap-
put spiritale.

DE QVARTO BENEFICIO

IUSTIFICATIONIS.

CAP. IX.

QUARTVM beneficium, quod in se continet nostri iustificatio-
nem, vel sextum potius, si cui magis

placeat sciungere ab alijs il-
lapsum gratuitum, & vniōem viuiscam
cum Christo, est acceptatio vel ius ad vitā
æternam. Propensissimus nanq; Deus no-
ster ad misericordiam, ad beneficentiam, ad
benignitatem, sicut omnes peccatores re-
os esse volūt æternarum poenarum, ita oēs
iustos ius volūt habere æternæ vite & gau-
diorum æternorum. Et cūm potuisset re-
mittere liberè hominibus peccata, immo
& iustos facere illos, & in amorem suū re-
cipere, quin ad visionem suū & fruitionem
acceptare: noluit remittere peccata, quin
iustificatos amaret: noluit amare, quin ami-
cos facheret & filios, & ex consequenti vite
æternæ hæredes.

Et hæc est sp̄s, quæ exhilarare debet
omnes iustos, & in omnibus suis angustijs:
& tribulationibus vehementer eos consola-
ri. Quantuncunq; enim viles, abiecti, &
despecti sint mundo, quantuncunq; graui-
bus angustijs, ægritudinibus, laboribus, pe-
nurijs, persecutionibus, passionibus, & ten-
tationibus obnoxij, tamē grati sunt, & cari
Deo, amicique & filij ipsius, & ius habent
certissimum & non impedibile, vt cūm hac
vita defuncti fuerint, angelorum intersint
choris, cum beatissimis spiritibus gloriæ
conditoris assistant, præfentem Dei vultum
cernant, & incircumscripum lumen viden-
tes, nullo mortis aut alicuius alterius mali
metu solliciti, incorruptionis & felicitatis
perpetuae munere lætentur.

Et hoc tantum ius consequi iustificationē
nostram, aperuerunt nobis Ioānes & Pau-
lus. Ioānes declarauit, datam nobis pote-
statem

<sup>Gregor. ho.
37. in cuāg.</sup>

<sup>Ioan. 1.b.
Rom. 8.c.</sup>

^{f statem}

statem per fidem, ut siamus filii Dei. Paulus vero subinfert: Si filii, & haeredes: haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi, sitamen compatimur, ut & conglorificemur. Existimo enim quod non sunt dignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Et alibi ait: Id enim, quod in presenti est momentaneum & leue tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum glorie pudus operatur. Et mox subdit: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, aedificationem habemus ex DEO, domum non manuactam, sed aeternam in celis. Et in Euangelio sub nomine vitæ aeternæ, sapè nobis eandem gratiam Christus expresserat. Est forsitan Deus noster, ut aliqui, tepide & parum amantes, quos amant, parcet atque inuidè honore, quos sciunt dignos honore? Longè ista sunt à diuina bonitate & caritate. Oes profecto iustificatos ad premia aeterna & incommensurabili amaritatem: omnes sui participes, & sibi arctissime familiares vult facere: nihil illis inuidet, nihil eis subtrahit: se totum & videndum, & fruendum ipsis cum tota sua curia benignissime & amantissime imparti gestit.

Potest scripturarum studiosus non obscurè ista omnia adumbrata perspicere in illo, quæ olim Deus per Moysen promisit Israëlitico populo, si quidem seruaret mandata ipsius. Et quia ista tam grandia & tam magnifica beneficia in se claudit iustificatio, meritò Augustinus in illa verba Ioann. Et maiora horum faciet iustificatio opus creationi cœli & terræ antefert. Et nisi ita esset, non ei tantis laboribus nostra iustificatio extitisset, non pro ea tantos sudores & angustias tolerasset, non sanguinem pro ea effusisset proprium, qui uno verbo mundum hunc condidit: neque nos deberemus ei maiores gratias pro redemptione & reparacione nostra, quam pro creatione.

PECCATI INCOMMODA, ET BONA IUSTIFICATIONIS, expressa in parabola filij prodigi.

CAP. X.

VT tenacius ista omnia beneficia iustificationis, quæ statim expli- cuimus, memorijs nostris haereditant, & aperte possint ab omnibus intelligi: libet ea, ceu in tabula aliqua

Rom. 8.
2. Cor. 4. d
2. Cor. 5. a
Ioann. 3.
Matt. 19.
Luc. 22.

descripta & depicta, in parabola filij prodigi monstrare. Mirificè nanque in illa, ea omnia nobis Christus expressit, ac velut digitu demonstrauit. Cum ille dicitur, relieto patre peregrinoprofectus esse in regione longinquâ, ibi, dissipâse substantia cum meretricibus, & coactus egestate & fame, miserabiliter seruituti addixisse, ut pasceret porcos, neque ea seruitute obtinere potuisse sibi vel filius, quas porci pascebant, quibusque ipse maximè saturari cupiebat, miseria utique peccatoris nobis delineata est.

In recessu filij à patre, ex voluntate & petitione ipsius filij, agnoscere discessum liberum & voluntarium peccatoris à patre caelesti, & separationem illius ab eo, qui ni neminem deserit, nisi prius ipse deseratur. In profecitione in regionem longinquâ, quæ maxima diuexata est fame, cognoscere reatum multarum misericordiarum, & potissimum perpetuę parenti visionis Dei in terra horroris & vastę solitudinis, ubi diues epulo neque aquam potuit habere, qua refrigeraret linguam suam. In dissipatione substantię, egestate, seruitute, fame, deturatio interioris hominis, & mala, quæ eam sequuntur, nobis significantur. Vbi vero in se reuersus filius hic prodigus, & miserie in qua erat, contemplatione, & abundantie domus paternæ recordatione permotus, deliberasse describitur ad patrem redire, & illius misericordiam implorasse: quid aliud, quam conuersio peccatoris redeuntis ad Deum, nostris oculis subiicitur?

Sed quæ statim post hæc subduntur, graphicè profecto docent, quæadmodum Deus peccatores ad eum reuertentes iustificet, & quæ illis beneficia elargiatur. Vedit, inquit, illum pater ipsis, cum adhuc longè esset. Vedit oculis misericordie. Vedit adspicuit, quem petebat David, dicens: Adspice in me, & miserere mei. Vedit quem nihil fallere potest, quiq; solicitudinem filiorum suorum, etiam cum ab eo errant, non prorsus abijcit. Vedit in se reuersum, & surgere, & ad ipsum reuerti deliberantem. Neque enim ille in se reuerti, & tam sancta vota conciperet potuisse, nisi eum ille adspexisset, qui intuitu suo Petrum ad amaram suæ negotiorum penitentiam excitauit. Sed vedit adhuc longè agentem, quia non sufficiunt contentus omnes nostri, ut nos iustificant, & Deo reconcilient. Verum quod deest nobis, ipse benignissime supplet.

DE DESCRIPT. IVSTIF.

Subditur: Et misericordia motus est. Ab ipsis misericordia, & non à iustitia, profluit nostra iustificatio. Sustinere non potuit pater misericordiarum tantam sui filij amaritudinem: Et accurrens, cecidit super collum eius. Accurrens, dicit: quia non est lenta, neque tarda diuina misericordia ad subueniendum compunctis corde. Mox ut tacti dolore de peccatis nostris, cui inuocamus, exaudit: & sinum suæ misericordiae aperit, ut recipiat confugientes ad se, & redeat in gratiam nobiscum, & reconciliet nos sibi. Et in signo reconciliationis, reclinat se super collum nostrum, & ut perfectam intelligentias reconciliationem, quæ & à reatu aeternæ poenæ liberet, & amicitiam ipsius restituat, & adoptionem in filium largiatur, adjicxit: Et osculatus est eum. Osculum signum pacis est. Osculum signum amoris. Osculum sponsis, cognatis, amicissimis & filiis impartitur. Osculum petiit sanctus patriarcha Isaac à Iacob in signum amoris paterni. Osculum petiit sponsa ab sposo in canticis, in signum amoris ardoris, quo in eum afficiebatur. Et reuertentem hic ad se filium pater misericordissimus osculatur, in signum perfectæ reconciliationis cum ipso, & condonacionis omnium delictorum, & absolutionis à reatu aeternæ poenæ. Et ut renouet perditum & deformatum filium, & miseranda nuditate & egestate & fame pressum. Citò, inquit, proferte stolam primam, & induite illum, & date anulum in manu eius, & calceamenta in pedibus eius, & adducite vitulū saginatum, & occidite. In vestimentis & ornamentis, dona interiora indicantur, quibus Deus interiorem hominem reformat. Stola prima, quæ totum hominem tegit, caritas est, quæ operit multitudinem peccatorum, & vestis nuptialis à doctoribus appellatur. Anulus quæ sponsi solent dare sponsis, fides est, qua Deo despōsamur, iuxta illud, Desponsabo te mihi in fide. Calceamenta, quæ pedes tegunt, & ad percurrentem viam præmuniunt, spem significant, per quā ambulamus in via mandatorum. Et in his velut præcipuis, reliqua sunt dona copræhensa, quibus Deus renouat iustos. Quod autem adduci vult vitulū saginatum & occidi, incorporationem adumbrat, quia pater celestis iustos vñiri vult suo filio, omnibus gratijs & donis sine mensura refertissimo, & pro nobis in cruce occiso, & ipsis mortis fructu gaudere. Quo-

ET NECESSIT. BAPT.

niam verò non renouat Deus iustos in hac vita, nisi vt trâferat in altera vitâ, & in illa eos perficiat, ut omnia se restituere illis comonstret, quæ perdidérant per peccatum, & vt ius ad beatam vitam illis misericorditer communicatum, apertius faciat, honorat mox nomine filij, & lætabundus ad epulas & gaudium blandissime & mollescere, & affectu plusquam paterno familiares suos hortatur, dicens: Manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuenitus est. Et mox omnes ibi manentes, cœperunt gaudere. Gaudium enim est in cœlis super cuiusvis peccatoris iustificatiō. In misericordię igitur astēctu, in cursu ad subveniendum, in reclinazione super collum & osculo, reconciliatio Dei cum peccatore, & condonatio delictorū ipsius designatur. In indumentis, & ornamentis renouatio interioris hominis exprimitur. In matatione vituli saginati, incorporatio in Christum, & fructus passionis ipsius ostendit. In nomine filij, & in epulis & gaudio, haereditas vitæ aeternæ, & ius ad sempiterna gaudia indicatur.

VID IN RE IPSA IV-

STIFICATIO.

CAP. XI.

EX dictis facile est colligere, quid sit in re ipsa iustificatio. Sed quo apertiora sint omnia, distinguenda est duplex iustificatio, à Doctoribus posita. Intermittit enim Doctores primam acceptiōem iustificationis suprà positam, tāquam parum necessariam proposito. Et cum quis iustificatur secundo modo, hoc est, ex iniusto fit iustus, illam iustificationem vocant primam. Cū autem quis iustificatur tertio modo, hoc est, ex iusto fit iustior, eam iustificationem vocant secundam. Et iustificatio quidem prima passiuē capta, sic potest apte & breuissime definita, seu describi: Iustificatio prima, est mutatio quadam supernaturalis, qua quis ex iniusto fit iustus. Iustificatio vero prima iustificationis actuē capta, est actio quadam admirabilis & supernaturalis, qua Deus aliquē ex iniusto facit iustum. Fieri autem ex iniusto iustum dicimus, vt ex præcedentibus patet, cū quis ex iniusto & ingrato Deo, fit ei carus & amabilis, ex inimico amic⁹, ex impij pious, ex prauo & peccatore rectus & sanctus, ex immundo & inquinato mundus

Duplex iu-
stificatio.
Prima &
Secunda.

Definitio
quid rei fit.

nis prima

Vestimen-
ta.

Stola pri-
ma.

Anulus.

Osculum.

Calceame-
ta.

Vitulus.

Definitio
quid rei iu-
stificatiōis
secundae.

Iustificatio
actiū.

& purus, ex seruo peccati & filio dæmonis, & reo æternarum pœnarum, seruus iustitiae, filius Dei, hæres regni cælorum. Iustificatio verò secunda, passiuè accepta, sic breuiter potest definiri, est mutatio supernaturalis, qua quis ex iusto fit iustior. Hoc est, qua quis ex grato Deo & amico, fit gratior & amicitor ipsi, & ex recto, pio, mudo & sancto, & accepto ad vitam æternam, fit rectior, mudiior, sanctior, & magis pius & acceptus ad maiorem gloriam. Actiū autē accepta iustificatio, est operatio, qua ista in nobis Deus perficit. Siue autem hoc fiat per augmentum gratiae & virtutis, siue etiam sine illo per voluntatem Dei, & peculiariorem, & maiorem, & intimum illapsum spiritus sancti, nihil refert ad propositum definitionum, & obscurare illas posset verius, quam p̄spicua facere. Ac propter ea his contenti pro expositione descriptio- nis iustificationis, ad explanandam necessitatē baptismi, quam patres in secunda parte huius cap. tradiderunt, transibimus.

BAPTISMVS NON SOLVM NECESSARIUS, SED ETIAM PRAECEPTVS.

CAP. XII.

Tria nota
in re vel voto.

dadebap.

Baptismus
est in præ-
cepto.

Ovia primum remedium exterius iustificationi nostræ à Deo p̄uisum, & sicut communiter dici solet, prima tabula post naufragium, misero homini derelicta, baptismus est: prudenter sancta synodus, post expressam descriptionem iustificationis, mox ad eam necessarium esse exposuit baptismū in re vel voto. Et ex hac diffinitione tria dignata notatu possumus colligere. Primum est, baptismū omnibus esse nō solum necessarium, sed etiam præceptum. Secundum est, iustificari posse adultos, immò etiam saluari absque baptisme in re, si quidem votū illud suscipiendo habeatur. Tertium est, nō posse tamen paruulos iustificari sine baptismo in re vel martyrio. Quoniam verò tria hæc non parvum fuerunt hoc tempore controversia, placet de eis aliquanta fœsum differere, & sententiam Patrum firmissimis argumentis munire. Et quidem primum horum, nempe, Baptismum non solum esse necessarium, sed esse etiā in præcepto, sic, vt quibus idoneè est prædicatus, si non baptizentur, cùm poslunt, non ob alia tantummodò condemnentur peccata, sed etiam quia non baptizantur, his possumus argumentis docere. Primo: Nisi baptismū eslet in præcepto, saluari poslent sine illo, & sine illius voto, qui ante suscep- Argum. 1. tum baptismū iustificati esent, siue sanctificati fuissent in utero suarum matrū, siue iustificati esent per sacramentum circumcisionis, aut per aliquem bonum motum in Deum. Nemo quippe acquisitam iustificationis gratiam perdit, nisi ob trāgessionem vel omissionem alicuius præcepti. Et nemo excluditur à regno cælorum, nisi propter peccatum. Itaque si nō est in præcepto, ex consequenti dicendus est neque esse omnibus necessarium. Illa etiam verba Christi, Nisi quis renatus fuerit &c, aper- Matth. 19. c. tissimè hoc idem ostendunt. Vbicunque nanque scriptura similem pœnam comminatur, Doctores omnes intelligunt subesse præceptū. Et aliás neque pœnitentia actu- Argum. 2. alis, neque sacramentum confessionis erit in præcepto, immò nulla prorsus erit via probandi aliquod esse præceptum, vel prohibitum. Qua ratione enim quis dixerit, baptismū non esse in præcepto, non obstantibus istis verbis: dicet & alius, neque pœnitentiam esse in præcepto, etiam si Christus dixerit: Nisi pœnitentiā egeritis, omnes similiter: peribitis, & confessionem nō esse necessariā, etiam si Christus dixerit, Quoru- 1. Cor. 15. retinueritis, retenta erunt: & opera carnis non esse prohibita, etiam si Paulus de illis absolutè dixerit: Quoniam qui talia agūt, regnum Dei non assequentur. Quòd si ex illis verbis Genesis, Anima cuius præputij Gen. 1. caro circuncisa non fuerit, peribit de populo suo: optimè colligitur, ex præcepto Domini fuisse circumcisionem conferendam tam paruulis, quam adultis, cùm non minus generaliter & indistinctè, neque sub minori pœna indicatur omni sexui & ætati baptismus in his verbis, etiam illa debet censerri esse præceptum Domini. Et hoc argumento vtitur Innocentius tertius in cap. Inno. Maiores, de baptismo & eius effecitu, vt probet, baptismū esse & paruulis & adul- Argum. 4. tis conferendum. Ad hæc, pœna mortis temporalis, adiecta legibus veteris testamenti, indicabat, vt communiter dicunt Doctores, eas esse præceptivas, & obligare sub mortali. Et idem modò communiter sentiunt Doctores de legibus ci- uilibus. Idem etiam omnes intelligimus in

DE DESCRIPT. IVSTIC.

in præceptis Ecclesiasticis, quandò cis adiicitur pœna excommunicationis ipso facto, vel latæ sententiae. Ergò pœna mortis æternæ, & exclusio à regno cælorum, adiecta his verbis, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: multo magis indicabit, baptismum esse in præcepto. Præterea, Si dixisset Christus, Si vis ad vitam ingredi, suscipe baptismum: hoc satis eset, vt intelligeremus, baptismum esse in præcepto. Et aliás inualidè omnes, & hæc etiam sancta synodus inferius probaret necessitatem mandatorum ex illis verbis, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Ergò cùm apertiū significetur istis verbis, Nisi quis renatus fuerit, &c. necessitas baptismi: quam illis, Si vis ad vitam ingredi, baptizare: etiam hæc césenda sunt indicere præceptum. Insuper, Ista verba aperte indicant necessitatem baptismi ad consequendum regnum cælorum, Ergò etiam necessitatem præcepti. Omne enim quod est necessarium ad consequendum salutem & vitam æternam, necessarium etiam est necessitate præcepti. Et aliás præcepta Domini non sufficerent ad perducendum nos ad beatitudinem. Quod est contra illud, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et si id, quod est necessarium ad euadendum mortem corporalem, est necessarium necessitate præcepti: & qui illud non sibi applicaret, cùm commodè posset, censetur homicida sui, & nouo peccato peccare: quanto magis hoc est credendum de illis, quam necessaria sunt nobis ad euadendum mortem æternam, & consequendum vitam sempiternam? Non magis, neque tantoper commendata nobis est à Deo salus corporalis ac spiritualis, neque magis tenemur ad tuendum & querendum salutem corporalem, quam spiritualis. Quòd si, vt paulò antè diximus, non potest necessarius esse omnibus baptismus ad consequendum regnum cælorum, nisi etiam sit in præcepto, cùm ex his verbis clarum sit, necessarium esse omnibus baptismum ad consequendum regnum cælorum, neque in hoc vel minimus sit tergiuerandi locus: constabit vtiquè ex eidem, esse illum omnibus in præcepto.

Sunt quidem ista argumenta (meo iudicio) adeò fortia & firma ad probandum, ista verba Euangelica præceptum inducere, vt non dubitem, vt hoc uno argumē-

ET NECESSIT. BAPT.

to potuisse patres diffinire aperte & incunstanter, baptismum cīle in præcepto. Et vel hoc unum satis esse potuit, vt inquisitores hæreticæ prauitatis meritò in nostra Hispania coegerint quendam virum aliqui doctum, retractare, quod publicè asserierat & prædicauerat, nempe, Baptismum necessarium esse omnibus, sed nemini esse in præcepto, neque quemquam damnari, quia non fuerit baptizatus, sed duntaxat propter alia peccata. Et quanquam ex hac Patrum diffinitione satis idoneè confutari potest hic error, tamen ex superabundanti possumus contra illum inducere canonem quintum de Baptismo, in septima sessione huius Synodi promulgatum, qui sic habet: Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit. Quibus verbis satis indicarunt Patres, Baptismum esse in præcepto. Liber enim erit, si non sit in præcepto. Neque obstat, quod statim adiecere, hoc est, non necessarium ad salutem. Nam ista minimè adiecta sunt, vt sub disputatione relinqueretur, an baptismus liber esset, an potius in præcepto. Sed addita sunt, quoniam satis est, Baptismum esse necessarium, vt credatur baptismus non esse liber, sed in præcepto. Et vel inde hoc ipsum confirmare possumus, quia non minus tenetur quisque sibi in spiritualibus, C. Multi de quam alijs. Pastores verò & prælati Eccle- conse. d. 4. sis, tenentur baptizare paruulos non baptizatos, in articulo mortis constitutos. Et patet hoc ex Pelagio Papa ad Gaudentium. Et Basil. expresse dicit, præceptum Domini fuisse illa verba, Baptizantes eos &c. Parentes etiam tenentur curare, vt filii sui baptizentur. Immò quilibet, qui posset, ad hoc obligatur, vbi aliás paruulus moriturus eslet sine baptismo. Vnicuique enim mandauit Deus de proximo suo. Et sicut qui videret paruulum fame pereuntem, teneretur, sub mortali, eum pascere, iuxta illud Ambrosij: Pasce fame morientem: si Ambros. non pauci, occidisti: ita reus eset vita, illius spiritualis, qui non cum baptizaret in Hu. 3. in Pelag. tali casu. Vetus sententia est, dicit Hiero. homicidam esse eum, qui, cùm possit hominem de morte liberare, non liberet. Et Argum. 8. tandem, Correctio fraterna est in præcepto, vt omnes fatentur, quandò illa est necessaria proximo. Idemque est de consilio, & de doctrina & alijs necessarijs ad salu-

a. Cor. 8. b

cationem defectus illius. Si enim voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, ut ait Paulus, non secundum id, quod non habet. Hoc est, Non exigit Deus, ut acceptet voluntatem nostram, id quod non habemus, aut non possumus: sed ubi voluntas prompta est, Deus unumquemque iuxta modum sui affectus & facultatem acceptat. Affectum pensat magis, quam effectum, & cor respicit se in cum conuertentis, neque opus requirit, quod prestari non potest. Voluntas pro facto reputatur, ait, ubi supra, Bernardus, ubi factum necessitas excludit. Et si hoc in malis indubitat est, multo magis certum debet esse in bonis apud Deum, qui summa caritas & summa misericordia est. Quod ne quispiam timeret, ex aliquo tali defectu vel Baptismi, vel aliarum rerum, quae sunt in precepto, impenetrabili esse suam iustificationem, iam olim per Ezechiem prophetam nobis prænuntiavit: Cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuiscabit. Et David eandem Dei misericordia nobis explicuit illis verbis: Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Noluit clementissimus Deus ex alia re mundi iustificationem nostram pendere, quam ab eo & nobis. Et si olim in lege naturae & Mosaica nullus erat ritus, nulla cærenonia sic necessaria, ut defectus illius impedire posset iustificationem hominum, ubi ea propter articulum necessitatis intermitteretur: quanto minus est hoc credendum de tempore legis gratiae, in quo Deus multo beneficentior in nos est, & interiora magis requirit & acceptat, quam exteriora? Non enim quae in manifesto Iudeus est, teste Paulus, neque quae in manifesto incarne est circuncisio, sed qui in abscondito Iudeus est: & circuncisio cordis in spiritu, non in litera.

Eze. 18. &
23.

Psalm. 31.

Rom. 2. b

Porrò si votum baptismi sufficere non posset ad salutem, nunquam Ecclesia auderet catechumenis postulantibus baptismum, & iam idoneis ad eum recipiendum, differre illum in statuta usque tempora. Possunt enim occurrere multa, & occurrunt passim in vita, quae illius susceptionem impediunt. Neque intelligendum est, necessarium esse ad iustificationem baptismum in re, vel in voto formalis. Nam sic necessarium non est, neque ad iustificationem, neque ad beatitudinem.

Iustificari etenim quis potest, immo etiam saluari prius, quam nouerit necessarium esse ad salutem baptismum. Satisque est ad salutem baptismum in voto vel formalis, vel virtualis. Sicut autem formale habetur, quotiescumque distincte quis vult baptizari, ita votum virtuale est vel martyrii pro Christi fide, vel dilectio Dei super omnia, aut propositum seruandi omnia mandata diuina. Virtute enim continent baptismum, siue quia virtutem ipsius habent, sicut martyrum: siue quia ad illum suscipiendum inducerent, si suscipi possent commodè, ut dilectio Dei super omnia, & propositum seruandi omnia mandata. Itaque nihil derogat hac Patrum diffinitio privilegio martyrij, neque parvorum, neque adulorum.

DE ARGUMENTIS PRO NECESSITATE BAPTISMI.

CAP. 15.

ORICCI tamen contra haec posunt verba cap. 74. lib. de Ecclesiasticis dogmatibus: Nullum catechumenum, quanvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere, excepto martyrio, ubi tota baptismi sacramenta compleantur. Sunt qui piè ista interpretantur in hunc sensum, ut non negetur, sine baptismo & martyrio posse quemque saluari: sed hoc dunt auctoritate auctoritatis, neminem absque illis statim in celum euolare. Sed cum simpliciter pronuncietur, nullum tam vitam æternam habere, neque addatur mox, neque statim, aut aliquid quod huic pia interpretationi ansam praebat: malem dicere, in hoc sicut in nonnullis alijs, manifeste errasse Gennadii, qui author est illius libri, ut & sanctus Thomas in Quodlibetis docet, quanvis sèpè falsò inscribatur Augustino.

QVARERE igitur Cornelio, antequam quid. pius nouisset de fide Christi, dicitur ab anno 2. obitu gelo: Mitte in Ioppem, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus, qui loqueretur tibi verba, in quibus saluus eris tu, & universa domus tua? Si his, que Petrus predicat, saluatur ipse & domus ipsius, nondum ergo, sicut apparet argumetur Chrysostomus, habuerat suis operibus salutem, Chrysostomus, sed tunc iustificatus est, cum Petrus ei fidem ferme & de laetare tradidit, & eum baptizauit. Habuit quidem Cornelius gratiam, & verè naturalis, iustificatus est ante quam baptizaretur, sicut expressè afferit Augustinus in expositione

DE DESCRIPT. IUSTIFICATION. ET NECESSIT. BAPTISM. 69
one inchoata super epistolam ad Romanos inchoata super epistolam ad Romanos. & super Leuiticum, immo verè antequam quidpiam audisset de baptismino. Dum enim Cornelius Petrus annunciat illi & ipsius domesticis Christum, neque quicquam de baptismino attigisset, quod quidem ex textu eluceat, cecidit spiritus sanctus super eum & omnes qui ei concionaverant, & eandem gratiam dedit illis Deus, sicut dicit Petrus, quā & his qui crediderant, iam dederat. Neque solum habuit gratiam ante euangelizatum sibi baptismum, verum habuit illam, antequam Petrus ei Christum annunciauerit. & prius quam ad eum venerit. Et sic etiam videtur Aug. in Lc. uit. q. 8. 4.

Aug. in Lc. uit. q. 8. 4.

Acto. 11. **A**ctor. 10. **A**ug. c. 7. **A**cto. 10.

Et id satis persuaderi potest, quia dicitur ab Scriptura religiosus & timens Deum cum omni domo sua, faciens elemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper. Et angelus dixit ad eum: Orationes tuæ & elemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Et Petrus ubi vidit religionem illius, & probauit obedientiam, & audiuit, quae ei dixisset angelus, hinc orationem ad illum auspicatus est: In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Quibus verbis satis indicabat, acceptum fuisse Deo Cornelium, & ex consequenti iustificatum, antequam quidquam ab eo audisset, & satis esse timere Deum, & operari iustitiam, ut quicunque gratiam inueniat coram Deo.

Et cum nemini, facienti quod in se est, Deus neget suam gratiam, neque negauerit profecto Cornelio, quem ex predictis testimoniis satis constat fecisse totum quod in se fuit, ad consecrationem gratiae diuinæ: neque negabit alicui, qui verè & ex corde se ad eum conuerterit, & omnia ipsius mandata proposuerit obseruare, etiam si nihil nouerit de baptismino. Et angelus Cornelii saluum futurum cum domo sua, dixit, per ea, quae auditurus esset a Petro, non quod ante ea audita, & opere completa, gratus Deo futurus non esset, quid enim absurdius? sed quia illa, quae a Petro auditur erat, talia nouerat, ut salutem ei, totique domui ipsius praestare posset, ac verè allatura essent, necessariaque essent ad salutem. Unde etiam scire possumus, perseveraturum Cornelium fuisse in gratia iustificatiois iam accepta, si non ei accessisset gratia fidei Christi, & Baptismi?

MORTVOS IN AETATE INFANTILI, SALVARI NON POSSE

sine baptismo aut martyrio.

CAP. XVI.

CVM autem Concilium afferuit, necessarium esse ad iustificationem baptismum in re vel in voto: satis insinuat est damnari parvulos, si moriantur sine baptismo, siue in uteris matrū, siue etiā extra uterū. Nam ipsi neque votum formale baptismi habere possunt, neque virtuale. Et quāq; hic de iustificatione impij habetur sermo, & impij non discernuntur parvuli, quae enim possit esse impieetas in eo, qui nondum rationis est capax? descriptio tamen iustificationis hic polita, sequitur conuenit parvulis, ut adultis peccatoribus. Et generaliter & absq; illa restrictione conclusio ista posita est: Translatio ab statu, in quo homo nascitur filius primi Adam, in statum gratiae & adoptionis filiorū Dei, fieri non potest post promulgatū Euāgelium sine lauacro regenerationis, aut eius voto. Neque vacat suo pondere, q; hēc conclusio statim firmatur ex verbis Christi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Quae verba generalia sunt, & omnes comprehendunt, & parvulos, & adultos, & de parvulis etiam exposita sunt à Patribus in hoc eodem Cōcilio in decreto de peccato originali. Ac pindē ea intellexit Innocentius III. & ex eis collegit, & parvulis & adultis conferendum esse sacramentum baptismi.

Verum enim uero Vuilefus, referente Vualdensi, de hac doctrina dubitauit. Et tempore Concilij Constantieni Gerson, his verò temporibus Caetanus, pium putauit credere, saluari parvulos decedentes sine baptismo, si quidem vel parentes eorum pro ipsis orient, vel alias benedictiones eis & illis adhibeant, cum adhibere nequeunt baptismum. Et nominatim Caetanus dicit, sub correctione tamen, baptismum in voto parentum cum aliquo exteriori signo, quale esset benedictio, seu oblatione ipsius cum invocatione Trinitatis, sufficere posse parvulis periclitibus in uteris maternis. Neque desunt viri & docti & catholici, qui eorum sententias pio quadam affectu tueantur, parentum quidem attendentes, quid scriptura sacra & Ecclesia catholica de his iam statuerint. Ideoq; & nos, nè latet serpat hic error,

Com. 3. per

f. Thom. q.

68. arg. 2.

Innoc. 3.

Can. 4.

Innoc. 3.

fen-

Argum. 1. sententiam Patrum firmissimis communimus argumentis.

Ioann. 3. Et primò quidem Christus ipse manifestè docuit, saluari non posse secundùm legem communem paruulos, nisi suscipiant baptismum. Ait enim: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto &c. certè Christus regenerationem ex aqua hic requirit. Et cùm aquam Spiritu sancto coniungit, regenerationē ex Spiritu sancto nemini ostendit conuenire concedi, nisi re vel voto regeneretur ex aqua. Certè Christus generatim & in vniuersum loquitur, neque quenquam excipit, sed paruulis & adultis legem statuit communem, & qua ratione ab ea paruuli exciperentur, excipi possent adulti. Quòd si adultos, vt manifestum est, nullo modo licet excipere, neque licebit & paruulos. Vt rofuis enim quis excipiat, cogetur cōcedere, aliquem non renatum ex aqua & spiritu sancto, posse secundūm legē communē videre regnum Dei. Quod clare cōtradicit & apertè repugnat verbis Christi.

Argum. 2. Accedit his, quòd cùm baptismus loco circuncisionis substitutus fit à Christo, vt communiter tradunt Ecclesiastici Doctores, verisimile non est, ad solos adultos referenda esse hęc verba Christi, cùm ad paruulos clarissimē referantur verba illa explicantia necessitatem circuncisionis. Anima cuius præputij caro &c. Bis etiam & cōclusa, & diffinita est hęc doctrina in Concilio Florentino. Quo magis miror Caietanum, qui illud legerat, contrarium huius, quod modò stabilimus, tenuisse.

Gen. 17. Sed nè quispiam de eo, quod dicimus, dubitet, ipsa verba Concilij hęc subscribam: In instructione data Armenis de sacramētis, sic legimus: Cùm propter hominē mors introiérerit in vniuersos, nisi ex aqua & spiritu sancto renascamur, non possumus, vt inquit veritas, in regnum cęlorum introire. In diffinitiōe etiam de libris Canonicis, adhuc apertiūs: Circa pueros verò propter periculum mortis, quod potest səpē contingere, cùm ipsis non possit alio remedio subueniri, nisi per sacramentum baptismi, per quod eripiuntur à diaboli dominatu, & in Dei filios adoptantur, admonet nō esse per 40. aut 80. dies, seu aliud tempus, iuxta quorundam obseruantiam, sacram baptis̄na differendum, sed quām primū fieri

poteſt, debet cōferri, ita tamen, quòd mortis imminentे periculo, mox sine vlla dilatione baptizentur etiam per laicos.

Aug. 10. Et iam olim hoc diffiniérant Concilia Episcopalia approbata à Sede Apostolica, vt refert Augustinus. Sunt autem verba Innocentij & Zozimi Papæ, quæ refert Augustinus, ista: Mortis transmissæ ab Adam chirographo nullus omnino natorum, antequām per baptismum liberetur, non tenetur obnoxius. Et vt agnoscas, quanto in precio fuerint Augustino diffinitiones Sedis Apostolicæ, illis positis ita subdit: In his verbis Apostolicæ Sedis, tam antiqua atque fundata, certa & clara est Catholica fides, vt nefas sit de illa dubitare. Et libro 2. contra duas epistolæ Pelagianorum cap. 4. refert hęc verba Innocentij in epistola refcripta Concilio Carthaginensi & Mileuita. Illud verò, quod eos fraternitas vestra paruuli cōfessauit, afferit prædicare, paruulos æternæ vitæ pmijs etiam sine baptismatis gratia posse donari, perfatuum est.

Argum. 3. Et subscribens his verbis Augustinus, addit, præuaricatorem esse Ecclesię Romanae, quicunque ab illa sententia deuiat. Et libro 3. contra Julian. cap. 1. & 12. commorat, Pelagium timore suę damnationis damnasse eos, qui dicunt, infantes, etiam si non baptizentur, habere vitam æternam, & asseuerat Ecclesiastici iudicij, hoc est, Palæstini Concilij, condemnationem non potuisse aliter euadere. Inducunt & quidā Innocentium III. Et quidem licet ille tan-
tum diffiniérat, paruulos nō habere verum baptis̄num, qui propter aqua penuriam & absentiam sacerdotis, à quibusdam simpli-
cibus saliuę liniebantur aspersioe, cùm es-
sent in articulo mortis constituti: tamen cùm ea diffinitione respondeat querenti-
bus, an eiusmodi paruuli habendi sint pro Christianis: liquet profecto, constantissimū fuisse non solum Innocentio, sed etiam alijs eo tempore, neque Christianos, neq; paruulos fore censendos paruulos, qui decede-
bant sine baptismō. Leo etiam huius nomi-
nis Linter cæteros errores Pelagianorum & Cælestianorum, hunc quoquē compuat, Paruulos sine baptismō decedentes, si-
ne cunctatione ad regnum cęlorum, vel ad vitam æternam venire.

Præter has Sedis Apostolicæ & cōciliorū sacrorū diffinitiones, cōprobare & idē poslu-
mis

DE DESCRIPT. IUSTIFICAT. ET NECESSITATE BAPTISMI. 71
mus ex cōsensu totius Ecclesiae Catholice. Nunquām enim illa ad se spectare creditur paruulos decedētos sine baptismō, nunquām p eis alias preces, vel laudes, aut gratiarum actiones fudit, nunquām admisit ad ecclesiasticam sepulturam, & semper putauit necessariū esse paruulis baptismū, nè perirent. Neque receperisset infantes ad baptismum, vt teste Dionysio, ex institutiōne Apostolorum recepit, nisi periclitaretur de salute, qui discederet sine baptismō. Religiosus namq; alijs erat expectare tēpus, quo ipsi vterentur ratione, vt sua se sponte & arbitrio subijcerent legi, quā solo lenniter profitentur in baptismō.

Argum. 4. Potest etiam hic perpetuus Ecclesię cōsensus constare ex testimonij sanctorum Doctorum quæ hęc subiecimus. Augustin. in epist. 105. de Pelagianis dicit: Ipsi quoq; authoritate Euangelica territi, vel potius Christianorum populorum cōcordia, fidei conspiratione perfracti, sine vlla excusatione concedunt, quòd nullus paruulus, nisi renatus aqua & spiritu, intrat in regnum cęlorum. Licet ergo paruulis sine baptismō decedentibus vitam promitteret æternam, nequaquam tamen promittebant cęlestem. Itaque Caietanus & qui eum sequuntur, audaciores hac in parte sunt, & peius errant, q Pelagiani. Et alibi: Quisq; dixerit q in Christo viuificabitur paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de hac vita exeunt, & contra Apostolicam p̄dicationem venit, & totam cōdemnat Eccliam. Vbi propterea cum paruulis baptizādis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo viuificari nō posse.

Argum. 5. Et alias ex sententia Cypriani ostendit hoc ab initio creditum esse & intellec̄tu in Ecclesia, exitiabile esse & mortiferum paruulis, sine salutari sacramēto baptismi exire de hac vita, & firmum certumque & illis, & alijs Episcopis fuisse, animas infantū saluti æternae perituras, si hanc vitam sine baptismi consecutione finirent, & certum eos laturos esse exitium, si cùm sint in articulo mortis, differatur eis baptismus. Et cap. 30. ex illis verbis Christi, Qui non habet filium, non habet vitā, sic colligit: Nō igitur regnum cęlorum, sed neq; vitā paruuli habebunt, quam nisi per baptismum eius habere non possint. Et allegans illud Apostoli, paruulos nos fecit per lauacrum re-
generationis, sic subdit: Sine ergo regeneratione saluos in æternum posse paruulos Tit. 3. b. fieri, quis audeat affirmare. Et constare dicit testimonij diuina luce clarissimis, divina veritate certissimis, non solum in regnā Dei non baptizatos paruulos intrare non posse, sed neq; vitam æternā posse habere.

Et vt intelligas peculiariter illum hęc eadem tradidisse de paruulis in utero matrum morientibus, ex illis verbis, Nisi quis renatus fuerit &c. sic infert, Oportet ergo nasci, priusquam quis renascatur. Ad finem etiam 6. libri Hypognosticōn, expressissimè dicit, paruulum fraudandum gratia salvatoris, qui in parentum manibus moritur line baptismō, cùm deferretur ad eum. Idēq; epistola 105. affirmat. Et hanc eandem doctrinam, vt certam & indubitatam, tradit 6. contra Iulium Pelagianum cap. 10. & primo de peccatorum meritis & remissione, cap. 23. & 27. & lib. 3. cap. 4. & in libris contra duas epistolæ Pelagianorum, & in epistola ad Renatum de origine animæ, & de bono perseverantie c. 12. & in alijs plerisq; locis. Si Vincentium Donatistam ferre ille non potuit, quòd hos paruulos assereret saluandos, sed non ante iudicium; si Pelagium hæreticum credidit, quòd assereret, eos habituros quidem vitam æternam, sed non regnum cęlorum: quod iudicium putamus cum latutum fuisse, si nunc viueret, contra eos, qui etiam regnum cęlorum nō verentur statim his paruulis cōcedere post discessum ex hac vita, præsertim cùm in eis agnoscat vulnus peccati originalis, quod Pelagiani negabant.

Si ab Augustini sententia cum debita modestia & reverentia quis decedat, non cōtinuo obiurgandus, aut abijciendus est. Ipse sibi Augustinus tantam autoritatem deferrit recusavit. Verū vbi ille aliquid tanquam certum & indubitatum Ecclesię Catholice dogmatradit, ab eo discedere, ferendum non est. Nō enim verisimile est, eum ignorasse, quid Ecclesia catholica cōstanter teneret, aut incerta pro certis tradidisse. Docuit & hęc eadem Gregorius 15. Moralium cap. 22. & in lib. 7. Registri, epistol. 53. ita scribit: Illud incertum non est, quia nisi sacri baptismatis gratia fuerit renatus homo, omnis anima originalis peccati vinculis est obstricta. Et ibidem hoc probat, quia nō alia ratiōe dicit Christus, Nisi quis renatus fuerit &c. nisi q q mundatus aqua ba-

Illi. li. i. s. et. c. Qui in maternis. de confec. d. 4.
baptismatis non fuerit, mundus non est. Ili- dorus etiam, ut & renarravit Gratianus, regenerari secundum Christum non posse affirmat, quem generatio non praecessit. Et quanvis de baptismo ibi tantum agat, tamen cum omnis primò iustificatus, regeneretur secundum Christum, qui negavit regenerationem eiusmodi competere nondum genito, negavit & iustificationem.

Et hos eximios Doctores secuti sunt

Mag. d. 4.
4. Tho. 3.
par. q. 68.
ar. 2. Bon.

Rich. di. 4.
Tho. Vual- den. c. 99.

Hugo.

Eckius.

Nè verò authoritatibus duntaxat pugnemus, ostendamus & idipsum validissimos alijs argumentis. Ac primū sit hoc: Paruuli decedentes sine baptismō, non possunt assequi gratiam per viam sacramenti. Argum. 6. ptismus enim, vt diffinitum est, ianua omni- Cap. Veni- um sacramentorum est: & omnia sacramē- ens. de pre- ta veteris legis, & legis naturae, iam cessā- sby. non ba- pt. ca. Ma- runt, & non sunt modò plura quam septē. ior. de Bap. Neque possunt assequi ex merito offeren- & cius effe- tium eos, aut benedicentium illos, aut oratiū pro ipsis. Nullus siquidem purus homo potest mereri alteri primam gratiā im- mediatē, hoc est, sine aliquo bono motu, opere, aut affectu ipius. Alias amens exi- stens in mortali, posset reconciliari DEO sine vlla poenitentia sua. Quod est contra c. Maiores, & contra illud Christi, Nisi poenitentiam egeritis, &c. Et si quis possit paruulo mereri primam gratiam immedi-

atē, posset etiam mereri augmentum illius, & ita paruulus non baptizatus, posset ha- bēre maiorem gratiam quam baptizatus. Nulla igitur est via, qua isti paruuli pos- fint saluari; si sine baptismō decendant, quia neq; per viam sacramēti, neq; p. viā meriti. Deinde: Si paruuli nō baptizati saluari pos- sent, communis esset hæc gratia paruulis fi- delium & infidelium, sicut & modò est gra- tia baptismi. Quia par est ratio de vtrisque, & idem vtrorunque peccatū, neque peius illi de Deo sunt meriti, quam nostri, neque maius impedimentum gratiae apponunt, & ita illis ut nostris adhiberi possunt & sacra- menta, & oblationes, & benedictiones, & pro vtrisque ex æquo possunt esse efficaces orationes iustorum. Quod si propter hæc argументa concedantur, posse saluari paruuli infideliū, extra Ecclesiā esset salus, contra c. Firmiter. de summa Trinit. & fid. ca. & contra c. Vnam sanctam, de maiori- tate & obedientia. Nam & illi césentur ab Ecclesia, esse extra ipsam, sicut & ipsorum parentes. Et quod, rogo, priuilegium est sanctificatorum in vtero, si tam multi paruuli propter preces, oblationes, & benedi- ctiones parétum, ex communi lege in vte- ris matrum iustificátur? Si potest etiam hac via subueniri periclitantibus paruulis, cur- ion etiam eadem via iustificari poterunt, quandò non periclitatur? Certè periculum aut mors eorum, neque sacramentum po- test efficere, quod non est sacramentū: neq; efficaciam orationibus præbere, quam ipsa non habent. Cùm igitur semper orent pa- rentes boni pro paruulis suis, & vbi illi ne- ligentes sint, Ecclesia nunquam cesseret orare pro omnibus, quibus suæ orationes prodesse possunt, nullus periret ex his paruulis, immò & ante baptismum iustificá- tur, neque vñquam primam gratiam per il- lum acciperent.

Illud insuper detergere omnes deberet à sententia Caietani, quod nūquam Ecclesiā vīa est illo benedictionum & precū re- medio, quod ipse adinuenit, sed ritus est no- uus, quem ipse sibi ex suo capite confinxit, neque nouus duntaxat, sed periculosus, & speciem habens sacrilegij. Ut sacramentum nanq; videtur usurpari, quod nunquam à Deo aut ab Ecclesia ad sanctificandum in- stitutum est. Præterea, Nulla lege firmatū est vel per eum ritum, vel per solas paren- tum aut Ecclesiæ orationes, huiusmodi par- uulos

uulos saluari. Meritum quippe ex cōgruo, non semper habet effectum. Ergò neq; hac via assequuntur, quod volunt, videlicet, paruulos de lege communi saluari.

Contra he-
ditantes de
condamna-
tione pue-
rorum de-
cedentium
sine baptis-

Neque mihi placet, quod quidam dic- cunt, ex lege communi non posse hos par- uulos saluari, sed ideò incertos nos esse debere de eorum cōdemnatione, neq; pre- cipitare sententiam, quia potest Deus eos saluare præter legē ob pias preces & af- fectum parentum, vel aliorum iustorum p. eis orantium. Siquidem & contra hanc pi- etatem, ac velut medium sententiam, aper- tum est argumentum, quia de vnaquaq; re iudicandum est secundum legem communi- nem, quidquid præter legem à DEO fieri possit. Et sicut pro certō credimus, hæ- reticum mortuum in sua hæresi, conden- natum esse, & malè perisse, etiam si præter legem & miraculosè possit à Deo saluari: ita proculdubio, cum nobis non constet, Deum præter legem sanctificasse aliquē ex his paruulis, credēti sunt & perire, si moriantur sine baptismō. Quod si cessante pe- riculo, tandiū extra gratiam Dei esse creduntur, quandiu non suscipiunt baptismū, neque est qui censeat, sanos & incolumes pueros iustificari ante baptismum, quāuis pro eis aut super eos orationes vel cæ- monia fiant: neque dubitandum est, eos perire, si moriantur sine baptismō, cum ea- dem de vtroq; sit lex: & perinde contra le- gem communem sit eos saluari, cum ante baptismum morintur: ac eos iustificari ante baptismum suscepimus, cum sani sunt & incolumes.

Obiectio I.

Respon.

Obiectet tamen aliquis, quod teste Au- gustino & consentiente tota Ecclesia, iu- stificari possunt paruuli, si moriantur pro Christo. Sed eorum martyrium, votū vir- tuale baptismi dici potest, vt suprà disseru- imus. Et regulæ generales non derogant specialibus priuilegijs. Speciale autem hoc est priuilegium, & gratia peculiaris marty- rij, vt etiam etatem infantilem possit iusti-

ficare. Neq; par est, illi cuiusquam morta- lis preces exæquare.

Quid ergo? Relinquemus sine remedio

Obiectio II.

paruulos, qui sic concipiuntur, vt intrā ma- ternum vterum moriantur, & quibus non

Rom. 5.

poteſt subueniri aqua baptismali? Si hoc di- camus, potentius fuerit, contra totum Pau-

li discursum ad Roman. peccatum Adæ ad inficiendum totam ipsius posteritatem, q. gratia Christi ad subueniendū: & mitior fu-

rit lex Mosaica, q. lex gratiae.

Siquidē pec- catum Adæ ad omnes iusnos posteros perue- nit, & in lege Mosaica subueniri potuit cui- cunq; paruulo quoconq; die post nativita- tem p̄clitanti, eo modo quo & puellis sub- ueniebatur. At nūc in lege gratie nullū est

Responsio.

remediu, quo subueniri posſit paruulo, qui nō potest baptizari. Abit tñ, vt quenquam

nūc destitutum omni remedio credamus.

Possunt paruuli siue in vteris maternis peri- clitantes, siue alibi vbi eis conferri nequit

baptismus, per sanguinis baptismū saluari.

Et haec tenus valere apud Deum possunt pa- rentum preces & aliorū iustorum, vt q. secun- dum naturalem cursum morituri erant sine

baptismō, siue intrā vterum matrū, excat in

hanc lucē, & superuiant quousq; gratiam

baptismi participant.

Et in hūc finē religiosissimū effet admo- nere parentes, vt pro filijs adhuc in vteris maternis inclusis iugiter orent, & sanctis & pijs viris, amicisq; spiritualibus idipsum ob- nixē cōmendent. Nullā em Deus sanxit le- gem, vt moriantur aliqui sine baptismō in- trā matrū suarū vterū. Quin potius & hoc antecellit lex Euangelica legē vetere, q. sacramentum habet, quo possit periclitati paruulo, certè & facilimē subueniri, qua- cunq; die & hora, vel secundū minimā sui corporis particulā egresso fuerit in hāc vitā.

Stat igitur firma & inconcusia sententia Patrū, q. nemo iustificari possit sine bapti- smo in re vel in voto. Quarē ad exponenda alia festinabimus, q. Patres in c. 5. & 6. nece- saria ad iustificationē aduloris explicarūt.

ANDRAE VEGA E THEOLOGI HISPANI, DE PRAEPARATI- ONE AD VLTORVM AD IVSTIFICATIONEM, LIB.

VI. IN V. & VI. CAP. DECRETI DE IVSTIFICATIONE.

PARAEFACTIO.

MA GNA M exiunt diuina sacramenta reuerentia, vt non in iudicium contrectentur. Mundamini, inquit, qui fertis vasā Domini. Ideò Oza morte subita percussus est à Domino, quia affectu tametsi pio, tamen immundus cùm esset, non veritus est arcā Domini tenere, quæ minabatur ruinam. Et cùm Christus suos admonuit, nè sanctum porrigerent canibus, aut margaritas ante porcos mitterent, hoc ipso docuit nō canes esse debere, neque porcos, sed mundissimos & mansuetissimos agnos, qui sancta Dei suscepturi essent sacramenta, longè omnibus margaritis potiora. Atq; idè sancta Synodus non sat habuit, fidelibus tradere viam ad iustificationem necessariam, videlicet baptismum, sed & ea docuit, quæ ex parte Dci, & ex parte nostra necessaria sunt, vt & dignè ab adultis suscipiantur sacramenta, & siue for, *per ea, *per eum, siue aliás iustificationis gratiam obtineant. Et quia de his differit, & 6. cap. in vtriusq; expositionem & confirmationem, sextum lib. de præparatione adulorum ad iustificatiōem, clucubrauimus, cumq; Dei benignitate freti, à compendiaria eorum declaratione exordiemur. Sed vtrunq; ante omnia præmittemus.

DE NECESSITATE PRAEPARATIONIS

AD IUSTIFICATIONEM IN ADVLTIS, ET VNDE SIT.

CAP. V.

DECLARAT præterea, ipsius iustificationis exordiū in adultis, à Dei per Christum Iesum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur, vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiā ad cōuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ liberè assertiendo & cooperando disponantur, ita vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationē, neq; homo ipse nihil omnino agat inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abijcere potest, neq; tamē sine gratia Dei mouere se ad iustitiā coram illo libera sua voluntate possit. Vnde in sacris literis, cùm dicitur, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, libertatis nostræ admonemur. Cùm respondemus, Conuerte nos Domine ad te, & cōuertemur, Dei nos gratia præueniri cōfitemur.

MODVS PRAEPARATIONIS.

CAP. VI.

DISPONVTVR autē ad ipsam iustitiā, dum excitati diuina gratia & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deū, credētes vera esse, quæ diuinis reuelata & promissa sunt, atque illud in primis, à DEO iustificari impium per gratiam eius, per redēptionē quæ est in Christo Iesu, & dum peccatores se esse intelligentes, à diuinæ iustitiæ timore, quo vtiliter concutiuntur, ad considerandā Dei misericordiam se conuertendo, in spem eriguntur, fidentes Deū sibi propter Christum propitium fore, illumq; tanquam omnis iustitiæ fonte diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata per odiū aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet. Denique, dum proponunt suscipere baptismum, inchoare nouam vitā, & seruare diuina mandata. De hac dispositiōe scriptum est: Accedenter ad Deū optet credere, quia est, & quod inqui-

DE PRAEPARATIONE ADVLTORVM AD IUSTIF.

75

rentibus se remunerator sit. Et, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Matt. 9.
Et, Timor Domini expellit peccatum. Et, Pœnitentiam agite, & baptize. Eccl. 1.
tur vnuquisque vestrum in nomine IES V Christi in remissionē pec- Acto. 2.
catorum vestrorum, & accipietis donum spiritus sancti. Et, Euntes ergo Matt. vlt.
docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiri- 1. Reg. 7.
tus sancti, docentes eos seruare, quæcumque mādaui vobis. Deniq; Præ-
parate corda vestra Domino.

DE ERRORIBVS DAMNATIS IN V. ET VI. CAP. ET SVMMA QUADAM EORUM. CAP. I.

IN his capitulis traditur à Patribus doctrina, ex diametro opposita errori Luteranorum, negantium omnem dispositionem & præparationem ad gratiam. Exosum enim habent dispositionis & præparationis nomen, quia vt ex eorū assertiōibus, colloquijs, & apologijs cōstat, indē existimant extenuari gratiam Christi: & præparationes omnes ad gratiam, quæ quidem eam antecedunt, damnant. Vnde & Luterus in art. 6. suarum assertiōum ad Leonem, ita scribit: Contritio, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recognitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum grauitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & acquisitionem æternæ dānationis, hæc cōtritio facit hypocritā, immō magis peccatorē. & in art. 6. Liberū, inquit, arbitriū post peccatū, res est de solo titulo, & dum facit quod in se est, peccat mortaliiter. Quomodo igitur, inquires, secūdūm illum iustificamur? Nolentes & reluctantēs Dēum, ait, ad se conuertere, quos vult. Et Philippus in Apologia confessionis Augustanæ, terrores illos, quibus perterriti sunt peccatores & à Deo, & à p̄dicatoribus verbi Dei, vt configiāt ad fidem, peccata dicit esse, anteq; vincantur per fidem. Et Bucerus in illo libro, quo ntitur cōtrouersias componere, generaliū dicit, peccata esse omnia opera p̄parationis, etiam cōtritionē ipsam, anteq; adsit fides, hoc est, anteq; adsit gratia. Sed quid ipsi dicāt vel sentiāt, contēnamus.

Mirandū nō est, si p̄parationis nomē abhorreant, & p̄parationes omnes damnent, qui non modō non se ritē p̄parant ad gratiam, sed & ei semper resistunt & obliucentur, & se volentibus ad eam p̄parare, impedimento sunt. Persequamur potius, vt coepimus, partes nostras; & quid Patres no-

stri diffiniāt, audīssimis & attentissimis auribus audiamus. Quo verò doctrina hæc peccatoribus vel in primis necessaria, aper- tior omnibus esse posīt, quinq; statuemus conclusiōes, quibus summa qđam vtriusq; capituli haberit poterit.

Prima conclusio: Duo concurrūt & ne- Conclus. 1.
cessaria sunt, vt adulti, ad suā iustificatiōem se p̄parent: libertas ipsorum, & gratia diuina. Confirmata est hæc conclusio ad finem cap. 5. his pientissimis & diuinis verbis: Vnde in sacris literis, cùm dicitur, Conuerti- Zach. 1.
mini ad me, & ego conuertar ad vos, liber- tatis nostræ admonemur: Cùm responde- Thren. vlt.
mus, Cōuerte nos Dñe ad te, & conuerte- mur, Dei nos gratia præueniri confitemur. Et in hac conclusione triplicem refellerunt Patres errore. Primus est Manichæorum, Priscillianistarū, Vnicleffistarū, & Lutera- norum negantiū libertatē nostrā. Secundus est Luteranorū, negantium necessitatē no- stræ dispositionis & præparationis ad iustifi- cationē. Tertia est Pelagianorū & Cælestianorum, negantiū necessitatē gratiæ ad præparandum nos ad nostrā iustificationē.

Secunda conclusio: Non ex æquo con- Concl. 2.
currūt ad p̄parationem nostrā libertas no- stræ & gratia diuina, sed priorem & potiore partem sibi vindicat gratia diuina. Hæc cō- clusio satis innuitur illis verbis, q̄ habentur in principio huius capitulis, quib⁹ dicitur, iu- stificationis exordium à Dei gratia præue- niente sumendum esse. Neq; minus illis, q̄ ad finem cap. legimus. Cùm respondemus, Conuerte nos Dñe ad te, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri confitemur.

Tertia conclusio: Gratia diuina præue- Concl. 3.
niens, cōmunicatur peccatoribus absq; ullis eorum meritis. Hæc conclusio ex illis ver- bis colligenda est, quibus asseruntur pecca- tores, nullis eorum existētibus meritis, vo- cari. Sed vt explicetur, quæ sit ista gratia, qua à Deo præuenimur & adiuuamur, vt iustificemur, & quemadmodū illa nobis- cum, & nos cum illa nostram iustificationē

Concl. 4. operemur, colligi potest ex illis quæ mox subiiciuntur. Quarta conclusio huiusmodi: Peccatores à Deo auersi per peccata, p Dei excitantem & adiuuantem gratiam, liberè eidem gratia assentiendo & cooperando, disponuntur ad suam iustificationem, neq; possent etiam gratia diuina præuenti, sine ipsius adiutorio se ad veram iustitiam mouere. In hac conclusio, q̄ peccatores dicuntur à Deo per peccata auersi, cōmune est & frequentissimum in scripturis. Auertunt enim se peccatores à Deo, conuertendo se ad ea, quæ Deus illis prohibuit, & Deus quoq; se ab eis auertit, neq; oculis suæ misericordiae vult eos respicere. Et hac ratiōe, ipsa quoq; peccata, auersiones dicuntur sēp̄ in scripturis. Porro his quatuor conclusionib⁹, ad 5. cap. spectantibus, exposita est à Patribus preparatio adulorum in genere ad suam iustificationem. Explicatumq; est, duabus in genere rebus eos preparari, gratia nimirū diuina, & libertate sua: & declarata sunt vtriusq; partis munera. Quia verò non satis hoc est ad instructionem fidelium, mox in 6. cap. de dispositionibus & preparacionibus nostris in specie agitur. Et vt intelligamus, quæ sint peculiaria opera, quibus p gratiā Dei & libertatē nostram ad iustificationem paramur, colligemus ex eo quintā huiusmodi generalem conclusionem.

Concl. 5. Sex sunt opera, quibus adulti ad iustitiam disponuntur, fides, timor, spes, dilectio Dei, pœnitentia, votum baptisimi & nouæ vitæ, siue obseruationis mandatorū Dei. De horū quolibet aliqua particulatim tradūtur à sancta Synodo, & nos de ipsis, & de qualibet harum conclusionum singulatim suo ordine aliqua dicemus, vt constet, totā hāc doctrinā à Christo esse & Apostolis, & perpetuò creditā à tota Ecclesia Catholica. COOPERATIONEM NOSTRAE LIBERTATIS, NECESSARIAM esse ad nostram iustificationem.

CAP. II.

N E segnes simus, & in illis, q̄ saluti nostræ necessaria sunt, nobis ipsis deficiamus, illud in primis intelligere & nōesse oportet, inter alia eximia beneficia, à Deo nobis collata, & hoc quoq; nos ab eo accepisse, vt nostræ potestati subsit nostra ipsorum iustificatio. Et qm̄ nostrę illam Deus subiecit facultati, neminē ex adultis iustificat, quin & ipse suæ cooperetur iustificationi. Atque

ideò sancta Synodus meritō exp̄ressit in 5. cap. necessariam esse nostrę libertatis cooperationem ad nostram iustificationem. Et optimum est Synodi argumentum pro hoc. Non enim requiret Deus in sacris literis, vt nos ad ipsum conuertamur, si non subefset nostrę potestati nostra conuersio. Quis nanq; ab aliquo requirat, quod ipse prestat, non potest?

Neq; in solo testimonio Zacharie indueto à Patribus, nostram à nobis exigit Deus conuersionem. Frequentissimum hoc est in scriptura: Conuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro: Conuertimini sicut in profundum recesseratis: Conuertimini ad me, & salvi eritis: Conuertimini filij reverentes: Si conuerteris, conuertam te: Conuertimini, & agite pœnitentiam: Conuertimini à vijs vestris pessimis: Cōuertere Irael ad Dominum Deum tuum. & apertissimum est illud testimonium Salomōis, Hominis est animam p̄parare. Et alibi Deus dicit, se stare ad ostium animę nostrę, & pulfare. Et aliás tenerimē & blandissimē postulat ingressum ad nos, dicens: Aperi mihi foror mea &c. Nemini quippe vult vim inferre, neq; obsequia vlla habet grata, nisi volūtaria. Et cū effringere posset obices ferreos nostri pectoris, & nostras ad se potenter cōpellere rebelles voluntates, tñ n̄e libertati gratuitō concessæ pr̄judicet, neminem ad se trahit, nisi volentem.

Peruulgata sunt illa verba Augustini: Qui prædestinavit te sine te, non saluabit te fine te. Et pulcherrimē Chrysoft. homil. 9. super Ioann. ita scribit: Deus neminem cogit, sed suadet, vt recte faciamus: & quicq; ipsi assentitur, & allicit, & trahit. Propterea cū veniret in mundum, alij eum receperunt, alij neglexerunt. Nullum seruorum Dei vult inuitū, nullū coaetū, sed eos tantum qui sponte sua ipsum optat, ipsum amplectuntur, & gratiā se DEI & vii tutis habere intelligunt. Homines enim, vt potè q̄bus necessariò seruorum opera & seruitio op̄us est, improbos & dičto non audientes seruos, confessionis iure coercēt. Deus aut cū sibi ipsi sufficiat, & nullius indigeat, notwithstanding salutis gratia omnia operat, nosq; ipsis nostri arbitrij & iuris esse libere permittit. Quod si nolentes ad seruendum traheret, non secūs eis deberet, ac si nullum prestitisseruit. Hęc Chrysoft. Et nisi nostra libertatis cooperatio necessaria esset

ad

DE PRAEPARATIONE ADULTORVM AD IUSTIFIC.

77

ad nostram iustificationem, nō dixisset Paulus, Cum metu & tremore vestram salutē opamini. Deus est em̄, q̄ operatur in vobis & velle, & perficere pro bona voluntate.

Phil. 2.
August. de Qm̄ vt sapienter adnotauit August. tantum grat. & lib. dem h̄c sunt, ac si apertius dictū esset: Quā arb. cap. 9. uis Deus sit, qui voluntatē nostram mouet, & vos nihilominus debetis per liberū arbitrium cooperari. Hęc Augustinus.

Et id est operatiōis diuina meminit Paulus, vt vel ex hoc stimulos adjiceret ad cooperādum Deo, & meritō indicaret timēdum esse non operanti suam salutē, qm̄ ex benignitate diuina nihil deest nobis, neque ad incipiendū, neq; ad perficiendum. Quis hominum est vel Iudæorum, vel gétilium, ait Chrysoft. quem non sufficienter spiritibus & corporalibus sensibus adornauit? cui non dedit sc̄ientiam boni & mali? cui nō dedit posse fugere malū, & apprehendere bonum, si vult? Sicut enim nullus est homo, cui aliquid corporis membrorum minus sit ad usum corporalem, sic non est, cui minus sit aliquid sensūs aut potentia ad intelligentiam boni & mali, & ad omne opus bonum faciendū, quodcumq; voluerit. Hęc ille.

Quod si non esset requisita nostrā libertatis cooperatio ad nostram iustificationem, non quereretur Deus, q̄ vocauit, & renuius extēdit manus suas, neq; fuit qui adipiceret. Nulli etiam peccatori probro datur sua obstinatio in peccato, neq; obstinatis peccatoribus diceret Paulus: An diuitias bonitatis eius, & patientia, & longanimitatis contemnis? Ignoras, qm̄ benignitas Dei ad pœnitentiā te adducit? secundū aut duritiam tuam & impenitentis cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iustitiae Dei, q̄ reddit vnicuiq; secundū opera eius. Vt usq; est hoc testimonio Pauli Gregorius, vt ostenderet, & crescere & augeri culpam ex perseuerantia in peccato.

Et ex his liquet, toto cælo errare eos, q̄, cū fateantur nos ad alia habere liberū arbitrium, negant tamen nostræ subesse potestati, quę ad iustificationem nostram spestant. Constat etiam ex his, meritissimo in Canone 4. indicū esse anathema negantibus nos nostrę iustificationē cooperari, neq; dissentire posse deo excitanti, & vocati nos ad pœnitentiam, & asserentibus merē passiū nos habere, & nihil omnino agere in nostra conuersione. Si enim passiū rāpū nos haberemus in his actibus, q̄bus ad Deū

conuertimur, nō essent in nostra potestate, neq; ob eos laude aliqua aut præmio digni essemus, sicut suprā dilucidū iam fecimus. Lib. 2. ca. 6.

DE NECESSITATE DIVINAE GRATIAE, V T PRAEPAREMVR ad iustificationem. CAP. III.

ON est autem sufficiens liberū nostrū arbitriū ad dispositiones, quæ ex parte nostra requisitæ sunt ad nostrā iustificationē. Diuina profectō gratia fauore & adiutorio egemus, vt opera adeò pr̄cellentia faciamus. Et efficacissima hoc ratione stabiliērunt Patries in 5. cap. ex eo quod sacrē litere docent, nos à Deo postulare nostrā iustificationem. Non enim hoc facerent, si p solas nostrę libertatis vires hoc possemus, neq; Dei indigeremus adiutorio. Quandoquidem ab illis precari non solemus, quę p solos nosip̄sos p̄stare possumus. Quid stultius, ait pulcherr̄ Augustinus, quām orare tur. & grat. vt possis, quod in potestate habes vt facias? Et hoc argumēto vñi sunt Patres in quoddam Concilio Carthaginēn contra Pelagiū & Cælestiū, vt docerent necessariā esse gratiā Aug. 2. de Dei ad nostrā iustificationē. Eodemq; argu bapti. par. vñlō. & prius ad idem confirmandū. & Innocentius huius nominis I. approbavit idem argumentum in epistola ad Conciliū quoddam arbit. ca. 13. Milcitanū. Quorū testimonia legere poterit, qui voluerit, in nostro opusculo de iustificatione, q. 8.

Et à Deo petendam esse nostrā conuerſionem pr̄ter testimonīū ex Threnis à Patribus inductum, docere nos possunt hęc testimonia, & similia passim occurrentia in scripturis: Sana me Domine, & sanabor: Hier. 17. Psal. 31. 79. saluum me fac, & saluu ero. Conuerte me, & conuertar, quia tu Dominus Deus meus.

Deus virtutum, conuerte nos, conuerte nos Deus salutaris noster. Et propter hoc August. de contritione cordis, c. 8. per lethale peccatum in abyssum irremediabilem & sine fundo, nos incidere affirmat, quia nisi Deus iuuet, surgere inde nemo potest. Et Greg. 16. Moral. ca. 11. ita scribit: Si saluari Gregor. quisq; h̄c munditia manuum suarum creditur, vt suis viribus innocens fiat, proculdu- Bernard. Exod. 34. bi erratur. Et hoc probat ex verbis Moy. si: Nullus apud te per se innocens est. Et Bernard. ser. Bernar. serm. 81. in Cantica: Surgere, in- de triplici. quit, anima per se iam non potest, quę per se nostra, cadere potuit. Et alibi: Difficilis prorsus

Beda.
Exod. 26.q. 8. 9. 10.
11.

res, & soli diuinæ virtuti possibilis, susceptū semel peccati iugum à ceruicibus excutere, qm qui facit peccatū, seruus est peccati: neq; est iam liberari, nisi in manu forti. Et Beda in illa verba, Facies quinquaginta ansulas in ora sagi vnius: ita ait, Donum pœnitentie non, nisi spiritus sancto largiente, conceditur: donum venie pœnitentibus non, nisi eadem spiritus sancti gratia administrante, tribuitur. Et in hoc propositū seruire possumus omnia, quibus in citato libello probavimus, ad fidem, dilectionem DEI super omnia, & pœnitentiam, necessarium esse Dei auxiliū speciale. Et ex eis poterit constare, non iniuria Patres in can. 3. indixisse anathema afferentibus sine præueniente spiritus sancti inspiratiōe & adiutorio, posse hominem credere, sperare, diligere, & pœnitere, sicut oportet, vt iustificetur: & eam doctrinam à Christo & Apostolis habuisse, & retinuisse semper Ecclesiā Catholicā, quāvis nonnulli scholastici contrariū huius canonis docuerint, siue quia ignorarunt testimonia ibi à nobis inducta, siue quia ea non pro dignitate expenderunt. Neq; oportet hic tergiuersari. Necesitas siquidem gratiæ diuinæ ad preparandum nos ad nostram iustificationem, iam olim stabilita est ab Ecclesia Catholicā. Damnatique sunt Pelagius & Cælestius, eam negantes, ab Innocentio primo in epist. ad quoddam Concilium Carthaginense, & à Cælestino primo in epistol. decretal. canon. I. & à Concilio Mileitan. can. 4. & à Concilio Arauficano II. canon. 4. 5. 6. 8. & 25. Et eorum errorem apertis testimonij Scripturæ & sanctorū, & irrefragabilibus argumentis, vbi supra, reuiciimus, quæ superuacaneum visum est hic repetere.

DISPOSITIONES A D I V S T I F I C A T I O N E M , MAGIS ESSE
tribuendas gratiæ diuinæ, quam nobis.

CAP. III.

NE Q V B solū oportet concedere, necessarium esse nobis diuinæ gratiæ adiutorium, vt ad iustificationem preparemur: sed & ille conseruans afferendum est, quod ex ca. 5. in 2. conclusione collegimus, & prius & principalius Dei ipsas efficere, quam nos ipsos, & ei præcipue esse adscribendas. Et hanc doctrinā vt certa amplectūtur omnes Scholastici Doctores, quos legerim. post

Magistrum in 2. d. 27. c. 4. Quam etiam differtē tradidere antiqui Doctores. Augustinus: In omni opere sancto prior est voluntas DEI, posterior liberi arbitrij, id est, operatur Deus, & operatur homo. Chrysostomus: Deus semper in beneficijs priores partes sibi vendicat. Gregorius: Si superna gratia nocentem non præuenit, nunquam mortuus profecto inueniet, quem remuneret innocentem. Et statim: Supernā ergo pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente quoq; nostro libero arbitrio, bonū quodiam appetimus, agat nobiscū. Et hoc probat ex Paulo his verbis: Quia diuina nos bonitas, vt innocētes faciat, præuenit. Paulus ait: Gratia autē Dei sum id, quod sum. Et quia eandem gratiā nostrum liberū arbitrium sequitur, adiungit: Et gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laborauit. Et mox: Munditia itaq; manuum suarum innocens saluatur, quia hīc præuenitur dono, vt innocens fiat: cūm ad iudicium dicitur, ex merito remuneratur. Isidorus: A Deo nobis omnia bona, summa lib. 14. gratia præueniente, donantur.

Et confirmari potest hīc sententia Patrum nostrorum, quia præparationem ad iustificationem, principalius tribuit scriptura Deo, quam nobis. Sæpius enim vocat præparaciones nostras opera Dei, quam opera nostra. Et frequentius docet, ad illas obtinendum, humiliter postulare auxilium Dei speciale, & p. illis adeptis Deo gratias agere, & sèpè gloriam operum nostrorū nobis interdicit, docetq; non nobis, sed Deo potius omnia bona nostra tribuere, vt patet ex testimonij capite proximo citadis. Item, Quandocunq; ad aliquem effectum concurrūt causa vniuersalis & particularis, prius & principalius est ille effectus à causa vniuersali, quam à particulari. Plus enim influit in effectum causa vniuersalis, quam particularis, vt etiam philosophi fatentur. Causa quippe vniuersalis mouet ad agendum causam particularem, & facit suo influxu & applicatione, vt illa operetur. Non habet autem hanc vim causa particularis in vniuersalem. Et hac ratione ex consensu omnium philosophorum in operibus, quæ Deus facit nobiscum cōcursu suo generali, priorem & potiorē partē sibi ipse vendicat. Quarē & idem multo magis afferendū est de operibus, qd facit cōcursu suo speciali. Nā hæc propria opera Dei appellantur. Quod nisi

Argum. 4.

Obiectio. 1.

Ioan. 6.

Responsio.

August.

DE P R A E P A R A T I O N E A D V L T O R V M A D I V S T I F I C A T I O N E M . 79

nisi ita esset, non esset omnino certum, omnes peccatores præueniri à Deo ad suam conuersionem, neque fuissent citra omne dubium recepta, quæ communiter de gratia præueniente inferius ab omnibus Catholicis concessa monstrabimus. In dispositionibus etiam ad iustificationem, primum locum tenet vocatio diuina. Hec autem vel solū est à Deo, qui stat ad ostium conscientiarum nostrarum, & pulsat, vt ei aperiamus: vel certè multo prius & principalius ab illo est, quam à nobis, vt infra docebimus. Meritò igitur tribuere debemus gratiæ diuinæ priores & potiores partes in præparationibus nostris.

R E S P O N D E T V R H A E R E T I C O R V M O B J E C T I O N I B V S C O N T r a necessitatem cooperationis nostræ ad iustificationem.

C A P . V .

NO N satiis est hæreticis nostri temporis, si necessarium asseraamus diuinæ gratiæ adiutorium, & primatū ei & principatū tribuamus, sicut fecimus in nostra præparatione ad iustificationem, nisi etiam, vt cap. I. retulimus, libertatem nostram ad eam rem cōuellant, & quātū in ipsis fuerit, ostendant velut inanime & brutum animal nos habere in illis, quæ prævia sunt nostra iustificationi, & coactos nolentesque ad eam trahi, ac merè pauciè nos habere circa ipsam. Nè verò tantum errorem cuiquam persuadeant, commodum erit, antequā iterius progrediamur, explicare argumēta, quibus ad hoc suadēdum vtuntur. Non trahitur, inquit, sed dicitur, qui volens fertur in aliquem locum. Trahimur enim nolentes, ducimur autem volentes. Et hoc interest inter trahi & duci. Sed Christus dicit: Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Non ergo volentes & assentientes ad Christum venimus, sed nolentes & reluctantates trahimur: neque necessaria est nostra voluntatis cooperatio, vt ad Christum veniamus, & iustificemur.

Sed hoc argumentum iam olim diluit Aug. Non enim ideo usurpatum est verbū, traxerit, quia Deus quempiam vi trahat, aut nolentem cogat, sed quia ex nolente facit volētem, & nostram ipse præuenit voluntatem. Et nō occasio daretur suspicari,

di, quid nos prius velimus, & diuinum cōcursum præueniamus, non est usurpatum verbum, duxerit. Et tantum abest diuus Augustinus ab eo dogmate, quod ei ex hoc libro imponit Luterus in articulo 36. dā-

minato à Leone, videlicet quid nolentes

Deus conuertat & reluctantates, vt expre-

sè ibidem dicat, non posse fieri, vt nolentes

credant, sed Deum facere in cordibus ho-

minum, vt ex nolentibus volentes fiant. Et

in Enchiridio. Nolentem, ait, præuenit,

vt velit. Neque semper verbum, trahere,

violētiā indicat apud Latinos. Trahimur

enim plerunque in sententias aliorum non

demonstratiōibus, sed persuasionibus pro-

babilibus. Et Maro proprietatis obseruan-

Maro in tissimus, Trahit, inquit, sua quenque volu-

Buc. eccl. 2.

ptas. Et ita intellexit verbum traxerit, Di-

euus pater Cyrilus: Gratia, inquit, cogniti-

Cyr. 4. in ionem suū haberi ostendit, cūm dicat, nemini-

ca. 6.

nem ad se venire posse, qui patris monitio-

nibus non trahatur. Et vt iam olim aduer-

saretur Luterano dogmati, subdit: Non

enim cūm dicit, neminem posse ad se veni-

re, nisi pater traxerit eum, vi quadam cogi-

trahi que credentes putandum est, sed moni-

tione, doctrina, reuelatione inestabiliter

facta. Et statim probat Christum ipsum sic

c. 7.

explicuisse verbum, traxerit: qd mox sub-

junxit, Omnis qd audiuīt à patre & didicit,

venit ad me. Vbi auditus, ait, disciplina, do-

ctrinaque adest, ibi fides nō vi, sed persua-

sione oritur. Patrocinio igitur Dei patris,

quod ex caritate dignis præstat, non vi,

Christum fideles agnoscunt. Hæc Cyrus.

Et Chrysostomus perinde exponit verbum, trahe-

re: Deus enim, inquit, nolentes non cogit,

sed volentes trahit. Nam si ipse vult, nos

autem non volumus, ad nostram salutem

nihil proficiunt, quæ aliqui efficacia sunt:

non quia infirma sit eius voluntas, sed quia

cogere neminem vult: Hæc ille. Secundò

obiecti nobis possunt multa loca scripturæ,

quibus iustificatio nostra sic vni Deo ad-

scribitur, vt excludi videatur cuiusque al-

terius in eam rem cooperatio, idque non

minus quam in redemptionem & glorifi-

cationem, in quarum gloriæ participatio-

nen, certò scimus nullum neque angelum,

neque hominem à Deo admitti.

Et loca quidem scripture, quibus

hoc videtur fieri, dupli in ordine con-

templor. Quandoquæ enim sic videtur

Deo nostra opera scripture imputare, vt &

Obiectio. 2.

g. 4 no-

nostram cooperationem expressè videatur excludere: quandoquè verò D E V M solum eorum inducit authorem, ac proinde nostram cooperationem videtur exclude-re, licet hoc expressè & aperte non faciat. Primi ordinis sunt illa: Non vos me elegi-stis, sed ego elegi vos. Non est volé-tis, ne-que currentis, sed DEI miserentis. Gratia cœlis saluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donum est. Perditio tua Israel ex te, tantum in me auxilium tuum. Secundi verò ordinis sunt illa: Gratiam & gloriam dabit Dominus. Quid habes, quod non accepisti? Gratia Dei sum, id quod sum. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex no-bis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Vobis donatū est pro Christo, non solùm ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.

Deus est, qui operatur in nobis & velle, & perficere, pro bona voluntate. Qui coepit in vobis opus bonum, perficiet. Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam. Timorem meum dabo in cor eorum: Et auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum. Gratias agétes Deo & patri, qui dignos nos fecit in partem fortis sanctorum. Et quasi solus Deus fit causa conuer-sionis nostræ, David orat: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Et statim: Domine, labia mea aperies, & os meum annūciabit laudem tuam. Et sexcenta aliā huiusmodi passim occurserunt in scripturis. Quāuis tamen aliqua opera spectantia ad iustificatiōem nostram, à solo Deo sine nostro concursu fiant, non ideo tamen & idem licet colligerē de omnibus operibus ad eam requiris.

1. Triplicia enim sunt opera Dei, concurren-tia ad nostrā iustificationem: & magnū inter hoc & illa discrimen est. Primi generis opera sunt illa, quæ antecedunt etiam tempore nostram iustificationem, & sic Deo sunt propria, ut nullam in eis partem libertas nostra habeat, scilicet, neque consensum, neq; cooperationem. Et talia sunt prædestinatio seu electio, vocatio, pulsare ad ostium, & aliquando admonitio & inspiratio. Secundi generis opera, sunt produc-tiones qualitatū supernaturalium, gratiæ scilicet & virtutum, quibus compleetur nostra iustificatio, & formaliter iustifica-

mur. Et quia ad producēdum tam præcel-lentes qualitates natura nostra pertingere non potest, habet se homo respectu earum passiuè, sicut aér respectu luminis, cùm il-luminatur à sole. Sunt tamē inter hæc ope-ra, quibus incipitur & perficitur nostra iustificatio, alia media opera tertij generis, quæ Deus in nobis non exercet, nisi nos af-sensem præbeamus. Cuius generis sunt, fides, spes, dilectio, pœnitentia, & omnia bre-uiter opera, concurrentia ad nostram iustificationem, quæ affectum liberum cordis nostri designant. Et hæc sola sunt, ad quæ nos dicimus cooperationem nostram re-quisitam, quia videmus scripturam hæc à nobis requirere, cùm neque primi generis opera, neque secundi, à nobis immediate exigat. Et cùm alia, operationes Dei dun-taxat significant, hæc ex vi sua significatio-nis, opera nostra designant.

Quanquam autem iustificatio nostra pro-pria per infusa dona & virtutes à Deo solo fit, & solius Dei munera sunt, gratia & virtutes infusa, non est tamen asserendum, iustificationem nostram à Deo fieri, nobis ne-que consentientibus, neq; cooperantibus. Deus enim hæc munera non elargitur, nisi ope sua dispositis, & vocationi lue sanctæ libenter obtemperantibus. Et in hoc decipiuntur & offendunt quidam, qui cùm vi-deant, nos mērē passiuè nos habere respec-tu gratiæ & virtutum, quibus iustificamur: indē consequens esse putant, vt iustificari asseramur sine assensione & cooperatione nostra, neque vident fieri posse, sicut & re-vera fit, vt nihil quidem operemur ad produc-tionem gratiæ, liberè tamen consentiamus illius receptioni, & illis cooperemur actibus, qui præuij sunt ipsius infusioni & receptioni. Porrò ex testimonij secūdi or-dinis, statim citatis, quibus Deus solus inducit author nostræ iustificationis, non rectè colligunt, nos nihil operari in nostra iustificatione. Hoc enim perindè esset, ac si quis velit, efficientiam omnium causarum secundarum tollere, quia omnia opera que-sint in mundo, scriptura D E O attribuit.

Quod quidem diligenter cauit scriptura, cùm in Genesi aliqua dicit producta à cre-^{Gens} aturis, quæ ibidem & à Deo producta as-feuerat. Et nè in tantum errorem quis in-cideret, ipsa eadem scriptura, quæ Deo soli quibusdam in locis nostram conuersio-nem imputat, in alijs, etiam nobis, tacito Deo,

DE PRAEPAR. AD VLTORVM AD IUSTIFIC.

81

Psal. 79. Deo, adscribit. Clamamus, Deus virtu-tum, conuerte nos. Et ipse contrà recla-mat, Conuertimini ad me, & ego conuer-tar ad vos. Precatur David, Domine labia mea aperies. Et alio in Psalmo nomine Dei dicit: Aperi os tuum, & ego implebo illud. Postulat sponsa à D E O in Canticis, Trahe me post te. At ipse vicissim, vt ad eū veniamus, in Euangelio nos admonet, di-cens: Venite ad me omnes qui laboratis &c.

Sicut igitur ex his, quibus nostri arbitrij concursus exigitur, perperam exclude-bant Pelagiani necessitatem diuinæ gratiæ, ita & Luterani non rectè excludunt efficientiam nostram ex illis, quibus Deus inducit author nostrorum bonorum operum. Et testimonia primi ordinis, quæ D E O soli nostram iustificationem ascri-bere videntur, exclusa nostra cooperatio-ne, vel ad ea opera referenda sunt, quæ à D E O solo fieri diximus; vel propterea à Deo soli nostram iustificationem tribuere exponenda sunt, quia Deus, vt iam expli-cavimus, prior & principalior operum no-strorum causa est. Indē enim proficiscitur, vt quia primo mouenti tribuenda sunt actiones, quæ ab eo essentialiter pendent, verissimè dictum sit: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.

Et quanvis nos Deum eligamus in Deum & Dominum nostrum, & ad conse-quendam ipsius misericordiam, ipse noster concursus & assensus requisitus fit, quia tamē hoc non possumus, nisi ipso præstare, & præligente nos, & prius miserente, verissimè dicitur, non nos Deum eligere, & Dei esse miserentis, nostram salutem, nō nostræ, & tantummodo in illo esse auxiliū nostrum, & fidem non esse ex nobis, quasi ex nobis. Et sic solemus communiter pacem ciuitatis vni primo authori tribue-re, & non alijs, qui cum ipso quidem, sed post ipsum ad eam pacificandam concurre-runt. Et Cyprian. hunc morem scripturæ imitat, rectè admonet in nullo nobis glo-riandum, quia nostrum nihil est.

2. Obiectio 3. Sed si ita est, iniquies, possem⁹ & nostram nobis iustificationem imputare, perindè ac gratiæ diuinæ: & æqua lance nobis tribue-re, quæ vni Deo sacra eloquia vbique cōstanter vindicant. Et sicut ipse ait, Sine me nihil potestis facere: & alibi, Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, tra-

ponit. Non est sufficiencia no-stra ex D E O, sed ex nobis. Omnia enim ista omnipotentiæ diuinæ derogant, & nos supra nostra merita extollunt, & diuinam in nos gratiam extenuant, prin-cipatuq; ipsius supra libertatem nostram, multū detrahunt. Poteritq; de his videri Aug. q. 2. li. 1. ad Simplicianū. Quartò obiectiōe potest

Aug. in En-chir. ca. 32.

Responsio.

Ioan. 15.

Ioan. 6.

Psal. 126.

Responso. potest nobis canon 4. Concilij Arausicanii, qui sic habet: Deo ut à peccato purgemur, voluntatem nostram non expectat. Verum hoc ad gratiam praeuenientem referendum est, non ad iustificantem. Ideò enim dictum est, Deum voluntatem nostram non expectare: quia ut iustificemur, ipse nos praeuenit ut velimus, & assentiamus, & cooperemur suæ vocationi. Sed si ad iustificationem nostram & Deus pariter, & nos concurremus, cur Augustinus dicit, Vt uimus recte, si totū Deo demus, non illi ex parte, & nobis ex parte? At vero Aug. Pelagianis hæc obiicit, qui dicebant, saltem initium salutis nostræ esse à nobis, nempe fidem. Quo contra ille contendebat, & initium, & progressum, & profectum iustitiae nostræ, Deo esse tribuendum. Ipse est enim, teste Apostolo, qui operatur in nobis & velle & perficere. Magis tamen vrgere videntur illa verba Augustini, Deus quod operando incipit, cooperando perficit: ipse ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. Ex his videtur, Deus iuxta ipsum saltem sine nobis exordiri beneficium salutis nostræ, & quo ad præparationem primam, ad nostram iustificationem non requiri nostræ libertatis cooperatio. Et apertius hoc colligi ex his, quæ statim subdit: Ut ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum operatur. Hæc August. At vero expositio istorum, à distinctione gratiæ operantis & cooperantis pendet: & si hæc nomina ad gratiam habitualem transferantur, apertū est, quo inter se dissimilarentur operans & cooperans gratia. Siquidem gratia gratum faciens, operans dici potest, ut facit nos formaliter Deo gratos: cooperans vero, ut nobiscum ad opera bona concurrit. Dei autem adiutorium quando operans gratia dicatur, & quād cooperans, ambiguum est. Quidam Dei adiutorium ad actus interiores, operantem gratiam dicunt: ad actus vero exteriores, cooperantem. Verum hi parum aduertunt verba Augustini. Qui, ut statim citauimus, Deū ait nobiscū operari, cum sic volumus, ut faciamus. Nimiū etiā derogat voluntati nostræ, sic has gratias discernentes. Tollunt quippe ei efficientiam suorum actuum. Alius diuinum adiutorium ad intentionem finis, operantem gratiam vocat: ad electiones autem, cooperantem. Et

ideò putat Augustinum dixisse, Deum in nobis sine nobis operari, quæ sunt à gratia operante : nobiscum verò facere, quæ sunt à cooperante: quia intentio Deo tribuenda est, elec̄tio autem & opera indè sequentia, voluntati. Ad hæc nanque voluntas se per seipsum mouet, sed ad intentionem, ab extrinseco, hoc est, à Deo ipso mouetur. Quoniam cùm voluntate alicui malo hæremus, non potest voluntas nostra, vt Augu. insinuat, moueri in bonum, nisi ab alio moueatur. Omne enim quod mouetur, ab alio mouetur, teste philosopho. Derogat tamen & hæc sententia libertati nostræ voluntatis. Cur enim & ipsa, seclusis omnibus alijs, dimouere se nequeat à malo cui inhæret? Cur non & ipsa præstituere sibi possit finem, in quem tendat, ex quo iam ab intellectu per Dei gratiam, quod se ferre debeat, illustrata est? Profectò intentio ita potest esse aliquandò à voluntate, & sic iure ei tribui, ac elec̄tio. Neque semper intentio filii boni diuellit voluntatem à peccato, sed nonnunquam etiam timor malorum imminentium, & horror, & turpitudi peccati, vel infamia indè secuta. Et durum om̄inò videtur, sic distinguere gratiā operantē à cooperat̄e, vt operas, tantum sit respectu finis: cooperans aut̄, respectu mediorum. Nam in intentionibus & in electionibus oportet rationē inuenire gratiē operantis & cooperantis. Cumq; intentio finis liberè à nobis, vt fatetur, proficiuntur, à gratia illa erit cooperante, secundūm Aug. Siquidem ille ea duntaxat à gratia operante esse concedit, quæ in nobis sine nobis operatur. Et quidem vel ipsa verbis, cooperandi, significatio admonere nos potest, vt credamus Augustinum à gratia cooperante ea dimanare credidisse, quæ Deus in nobis nobiscum operatur.

Cap

DE PRAEPAR. ADVLTORVM AD IVSTIFIC.

Gratia pr
ueniens i
specie.

posse aliquādō peccatores fideles subitō in Deum conueri, paulò pōst nitemur comprobare. Sed cūm Aug. expressē affirmit, Deum nobiscū operari, cūm sic volumus, vt faciamus: manifestum est, eum nostræ libertatis cooperationem nunquām negāsse. Explicemus itaque, si possimus, quemadmodū & Diuina gratia, & nostra libertate ad iustificationem præparemur. Nam vtriusque cooperationem, & præcipue gratiæ diuinæ, necessariam in eam rem esse, dubium non est.

QVID SIT GRATIA PRAEVENIENS, ET QVOTYPELEX.

CAP. VI.

VT intelligamus, quēadmodū à Deo ad iustitiam præparemur, ab explicatione gratiæ præuenientis, & multiplicitatis ipsius, exordium videtur sumendum. Et quidem viri aliqui docti, perindè philosophantur de huiusmodi gratijs spiritualib⁹, ac si essent aliqua qualitates in nobis permanentes, per quas possimus verè resurgere à peccato. Sed hoc fictitium & commentitium est, neque fundamentum ullum habet in scripturis, neque in sacris Doct̄oribus, immo aduersatur vtrisque. Quia sacræ literæ & Doct̄ores sancti docent, necessè esse humiliter implorare auxilium diuinum, & de eo nobis impensò gratias agere. Non esset autem hoc necessarium, si essent auxilia diuina dona in nobis permanentia, & iam ante orationes nostras nobis collata. Fieret etiam ad preparationes ad iustitiam, tanta gratia à Deo peccatoribus obduratis & imp̄enitentibus, quanta p̄enitentibus. Quod quidem minimè conuenit cum recta scripturarum & sanctorum authorum doctrina. Estigitur gratia præueniens nostram iustificationem, vt in genere prius hoc explicemus, omne illud, quo misericorditer trahimur peccatores ad iustitiam. Per gratiam quippe præuenientem, adiuuamur ad præcedentia iustificationem: per subsequētem, ad opera cam sequentia: per operantem & cooperantem, ad opera ipsi iustificationi coniuncta. Præuenit, inquit Augustin⁹, vt sanemur: subsequitur, vt sanati vegetemur. Præuenit, vt vocemur: subsequitur, vt glorificemur. Et alibi: Ipse vt velimus, operatur incipiēs, qui volentibus cooperatur perficiens. In specie verò, gratia præueniens est concursus ipse specialis, quo Deus peccatores preparat & disponit ad suam gratiam. Sed & gratia præueniens, poslunt dici oīa illa, quibus Deus nos vocat & trahit ad ſc̄. Et ita sancta Synodus gratiam præuenientem videtur accepisse in principio capit⁹ 5. Ait enim, iustificationis exordium in adultis sumendum esse à Dei per Christum Iesum præueniente gratia, hoc est, ab eius vocatione. Et merito inspirationem, qua à Deo vocamur, gratiam præuenientem appellauit. Siquidem beneficia gratuitò exhibita, frequenter dicuntur gratia in Scriptura, & in communi confuetudine, & apud Latinissimos authores. Et inspirations, quibus Deus nos ad ſe vocat, primum locum tenent inter beneficia, quibus nos disponit ad nostram iustificationem.

Itaque cūm D E V S ad ſe nos paulatim trahat, nūc bonis cogitationibus, vel mortis aut grauis ægritudinis instantis, vel iudicij diuini, vel Gehennæ imminentis: nunc recordatione gratiæ, à qua excidimus, vel gloriæ, quam perdidimus: nunc admonitione ipsius ingratitudinis nostræ, seu turpitudinis nostrorum peccatorum: nunc lpe regni celorum, vel timore pœnarum: nunc afflictionibus, tribulationibus, obiurgationibus: nunc amicabilibus suasionibus, & blandis exhortationibus: omnia ista, gratiæ præuenientis nomine possunt appellari. Et omnes huiusmodi bonæ cogitationes, & pulsationes diuinæ, vocationis nomine cōprehensæ sunt à Patribus, eoque nomine communiter appellantur. Siue autem gratia præueniens, dicatur concursus ipse, quo Deus præuenit nos: siue inspirations & impulsus, quibus extimulamur ad pœnitentiam: illud seriò & magna attentione aduertendum est, duplē asseruisse Patres in 5. cap. gratiam, qua disponimur ad iustificationem, excitantem scilicet & adiuuantem. Excitat nanque Deus vocatione sua sancta & illuminatione, vt surgamus à peccato. Neque contentus excitare, quadam nobis ignota ſuę virtutis applicatione, & nostræ voluntatis mirifica inclinatione & inflexione benignè nos adiuuat, vt cōsentiamus & obediamus vocationi ſuę. Et cōcursus ipse Dei, vel ipse act⁹, quo vocamur & excitamur, vt euigilem⁹ à ſomno peccati, gratia est excitās. Cōcursus verò diuinus, quo adiuuamur ad actus, qbus acquiescim⁹ diuinæ

83

*atia præ-
nicens in
cic.*

QVID SIT GRATIA PRAE
VENIENS, ET QVOTVPLEX.

CAP. V

VT intelligamus, quēadmodū
à Deo ad iustitiam præparemus
ab explicatione gratiæ præve-
nientis, & multiplicitatis ipsius
exordium videtur sumendum. Et quider
viri aliqui docti, perindè philosophantur
de huiusmodi gratijs spiritualib⁹, ac si essent
aliquæ qualitates in nobis permanentes
per quas possimus verè resurgere à pecca-
to. Sed hoc fictitium & commentitium est
neque fundamentum ullum habet in scri-
pturis, neque in sacris Doct̄oribus, immo
aduersatur vtrisque. Quia sacræ literæ &
Doct̄ores sancti docent, necessè esse hu-
militer implorare auxilium diuinum, & de-
eo nobis impensò gratias agere. Non esse
autem hoc necessarium, si essent auxilia
diuina dona in nobis permanentia, & iam
ante orationes nostras nobis collata. Fie-
ret etiam ad præparationes ad iustitiam
tanta gratia à Deo peccatoribus obdurati
& impenitentibus, quanta penitentibus
Quod quidem minime conuenit cum rectis
scripturarum & sanctorum authorum do-

Aug. Gratia præueniens in genere. Ctrina. Est igitur gratia præueniens nostram iustificationem, vt in genere prius hoc explicemus, omne illud, quo misericordites trahimur peccatores ad iustitiam. Per gratiam quippe præuenientem, adiuuamur a præcedentia iustificationem: per subsequenterem, ad opera cam sequentia: per operantem & cooperantem, ad opera ipsi iustificationi coniuncta. Præuenit, inquit Augustinus, vt sanemur: subsequitur, vt sanati vegetemur. Præuenit, vt vocemur: subsequitur, vt glorificemur. Et alibi: Ipse vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens. In specie vero, gratia

10

vocationi, quales sunt, fides, spes, dilectio Dei, pœnitentia, gratia vocatur adiuuans. Et de vtraque istarum gratiarum, scorsum pauca videbimus.

POSSE PECCATORES PER SOLAM GRATIAM ADIUVANTEM RESURGERE, sed ut plurimum, etiam excitantem requiri.

CAP. VII.

CONCVRRIIT quidem communiter Deus ad præparandum peccatores ad suam ipsorum iustificationem, & per gratiam excitantem, & per adiuuantem. Et vtriusque exemplum videmus in conuersione Pauli. Nam & primò obiurgatione illa, Saulus Saule, quid me persequeris, & luce, quæ circumfulsit eum de cælo, & in terram prostravit, excitatus est vt ad Christum conuerteretur. Secundò verò & misericorditer adiutus est, vt vocationi sua obediret, & diceret: Domine, quid me vis facere? Et causa propter quam vtriusque gratiæ adiutorio ut plurimum indigemus, ex ipsa natura nostra est. Ut enim experientia nos docet, non nisi ex nouis occasionibus incipimus nolle, quæ anteà volueramus. Tanta verò est nostræ libertatis & adiuuantis Dei gratiæ potestas, vt in eo qui ex malitia manet in peccato, neque ignorantie tenetur aliorum, quibus retrahitur à persecutantia, sola gratia adiuuans sufficere posse, vt perfectere se præparet ad suam iustificationem. Si em̄ possimus subitò odiſſe, quos amamus, & amare, quos odimus, nulla noua suborta occasione, sed duntaxat ex libito nostræ voluntatis, cur non peccatores, neque votati, neque excitati à Deo nouis aliquibus inspirationibus, possint subitò per ipsius gratiam adiuuantes, dolere de peccatis, in quibus antè sibi complacebant, & proponere illa emendare, eaque una gratia ad Deum conuerti? Profectò hoc, Deo nos adiuuante, facilius videtur, quam illud. Etnisi hoc dicamus, nullus erit modus quo possimus tueri, Deum non tantum præparare, sed & facere, vt illi peccatores se ad iustitiam præparent, qd absque villa tunc immissa diuina excitatione, subitò quandoq; vel suscipiant fidem, vel faciunt suorum peccatorum pœnitentiam. Quod si necessaria esset semper prævia vocatio diuina ad conuersionem

peccatoris, & absque excitantis gratiæ adiutorio, nullus posset à peccato resurgere, nunquam immediatè subefset potestati aliquius peccatoris conuersio suam Deum. Vocatio quippe diuina, vt mox diffremus, aut excitantis gratiæ adiutoriorum, non immediatè subefset potestati nostræ, vt auxilium speciale, quo adiuuamur ad fidem, spem, caritatem, pœnitentiam, & alias dispositiōes ad iustitiam. Quod quidem sic in nostra potestate est, ac generale. Ideo verò patres hic afferunt, iustificationis exordium à DEI vocatione sumendum esse, & peccatores excitare & adiuuante Dei gratia conuerti, atque vtranque esse necessariam, in cap. 3. firmarunt, quia hęc est communis & protrita via conuersionis & pœnitentiæ peccatorum, & in illis, qui non essent vel fide iam illuminati, vel certè aliqua excitante gratia præuenti, omnino videtur vtraque gratia esse necessaria. Neque nos solam adiuuantem posse sufficere contendimus in alijs, quam in fidelibus, vel in eis, qui iam aliquando beneficio gratiæ excitantis ad fidem aut conuersionem suam extimulati sunt.

OPERA EXCITANTIS GRATIAE, A DEO SOLO IN NOBIS fieri, & certè libertati nostræ non subiacere, sicut opera gratiæ adiuuantis.

CAP. VIII.

VERM illud diligenti examinatione dignum est, an excitantis gratiæ opera, quæ à Deo in nobis sunt, nostræ quoquæ libertati subsint, & à nobis ex parte sint, sive opera intellectus sint, vt vocationes, illustrations, & inspirationes, sive appetitus, vt spes, dolor, timor, aliquæ impulsus, qbus ad Deum trahimur. Et nobis quidem certum videtur, posse Deum vel se solo, vel nostræ animæ potentissimis omnes actus causare, quibus nos ad iustificationem nostram excitat. Quidquid potest cum causa secunda, potest tylique se solo. Suppleret vallet ille omnem causam secundam actuitatem, quippe qui omnem creaturarum efficiatiam eminentissimè in se continet. Neque recipiendae sunt opiniones quorundam Scholasticorum, qui contra communem philosophorum & Theologorum sententiam assuerunt, intellectus nostros intel-

li-

ligere non posse, nisi per cognitiones ab ipsis ex parte producatas. Quia cùm eiusdem omnino naturæ & speciei possit esse notitia Petri à Deo totaliter producta, cum notitia Petri producta à Deo & à Michaeli, cur non posset Michaeli ita benè per illam intelligere, ac per eam, quam ipse cum Deo produceret? Certe cùm ex doctrina Philippi, intelligere sit quoddam pati, & eodem modo vnam atque alteram intellecūtus Michaelis in se recipiat, poterit ex æquo per vtranque intelligere.

Non est tamen omnino certum, vtrum horum modorum Deus seruet in vocatione peccatorum. Et fortassis nunc uno, nūc altero nos vocat. Verùm tandem, pensatis omnibus, probabilius videtur, à DEO totaliter, vel per seipsum, vel per angelos suos, & semper sine nobis produci vocationes, illuminationes, inspirationes, seu bonos affectus, quibus Deus nos per se vocat, & excitat ad pœnitentiam. Quod in Con. 2. Araufic. videtur diffinitum. Ita enim in eo lego: Multa in homine bona sunt, quæ nō facit homo. Maximè autem videntur hęc dici propter vocationes, illuminationes, & inspirationes diuinas. Nam hęc ipsa nomina videntur innuere & significare, eiusmodi omnia à Deo solo nobis immitti, & gratia lib. de Ec. dius, cùm dicit: Initium salutis nostræ, Deo miserante, habemus: Ut acquiescamus salutari inspirationi, nostræ potestatis est.

Sed & aperte hoc potest colligi ex verbis Christi ad angelum Laodiceæ: Eccè sto ad ostium, & pulso: Si quis audiérer vocem meā, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & coenabo cum illo, & ipse mecum. Cùm em̄ his verbis clare explicuerit Christus, se habere instar pulsantis ad ostium, cùm vocat ad se peccatores, & pulsatio totaliter sit à pulsante, neque sit libertas in Domino domis, nisi ad audiendum, vel obturandum aures, aut ad aperiendum ianuam, vel non aperiendum: erit & vocatione peccatorum totaliter à Deo, neque libertas eorum se extendet, nisi ad hoc, vt possint attentè audire vocem Domini, & appearire ei ianuam suæ voluntatis, consentiendo & obsequendo suæ ipsorum vocationis.

Vnde & quidam mox vt vocantur, dicunt cùm Psalmista: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus meus. Alij cùm

Auctor. 9.

Psalm. 57.

Rom. 2.

Esa. 50.

Prop. 4.

Prop. 2.

Prop. 3.

Can. 20.

Apoc. 3.

lib. de Ec. dius, cùm dicit: Initium salutis nostræ, Deo miserante, habemus: Ut acquiescamus salutari inspirationi, nostræ potestatis est.

Sed & aperte hoc potest colligi ex verbis Christi ad angelum Laodiceæ: Eccè sto ad ostium, & pulso: Si quis audiérer vocem meā, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & coenabo cum illo, & ipse mecum. Cùm em̄ his verbis clare explicuerit Christus, se habere instar pulsantis ad ostium, cùm vocat ad se peccatores, & pulsatio totaliter sit à pulsante, neque sit libertas in Domino domis, nisi ad audiendum, vel obturandum aures, aut ad aperiendum ianuam, vel non aperiendum: erit & vocatione peccatorum totaliter à Deo, neque libertas eorum se extendet, nisi ad hoc, vt possint attentè audire vocem Domini, & appearire ei ianuam suæ voluntatis, consentiendo & obsequendo suæ ipsorum vocationis.

DE DVABVS ALIIS GRATIAE EXCITANTIS ET

adiuuantis differentijs.

CAP. IX.

h EST

Prop. 1.

EST & duplex alia, hoc loco nō dis-
simulanda, inter has gratias distan-
tia. Primò enim excitantis gratiae
adiutoria sēpē propter libertatem
nostram frustramus. Vocauit, inquit, &
renuistis. Verū adiuuans gratia semper ha-
bet effectum immediatum, ad quem datur.
Si Deus adiuuat nos ad credendum, credi-
mus: si ad diligendum, diligimus: si ad pœ-
nitendum, pœnitemus. Sed si ad hæc vocat,
aut excitat, frequenter illis caremus. Quia
cīn Deus suauissimè omnia administrat, &
vnāquāque rem pro modulo suæ naturæ
ad suas operationes mouet, permittit no-
bis, vt suis vocationibus & excitationibus
retistamus. Et licet concursus diuinus sem-
per sit efficax, neque frustrari possit, vt ta-
men priuilegio libertatis nostræ nihil deroga-
get, concedit etiam vt & adiuuante suam
gratiā quadantenū frustremus, dum vlti-
matas dispositiones ad iustitiam intermit-
timus, ad quas habendas ordinatur auxiliū
gratiæ adiuuatis ad alias dispositiones ipsiſ
præuias. Habitū nāque per gratiam adiu-
uantem fide & spe, pœnitentiam & carita-
tem negligimus, ad quas illæ ordinabātur.
Secunda, inter excitantem & adiuuantem
gratiā differentia, eaque magis præcipua
est. Non omnes, quibus Deus excitante
gratiā fauet, melius in ipsum conuertū-
tur: omnes tamen illi melius & feruentius
conuertuntur, qbus Deus magis fauet gratiā
adiuuante. Et non omnes, quibus Deus
magis fauit sua excitante, melius esse con-
uerſos, ex scripturis manifestum est. Nabu-
chodonosor mitiū à Deo punit⁹ est, quām
Pharao: & tamen ad minora flagella depo-
nit suam amentiam. Pharao verò neque
maioris flagellis diuulsus est à sua duri-
tia. Bethsaidæ & Corozaim dixit Christus:
Matt. 11. Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes,
quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio &
cinere pœnitentiam egissent. Et scribis &
pharisæis: Viri Niniuitæ surgent in iudicio
cum generatione ista, & condemnabunt
eam, quia pœnitentiam egérunt in prædi-
catione Ionæ, & eccè plus q̄ Ionas hic. Ex
quibus patet, maiora auxilia præuenientis
gratiæ communicata fuisse Bethsaidæ &
Corozaim, quām Tyro & Sidoni: & scri-
bis & pharisæis, quām Niniuitis: & ta-
men neque Bethsaidam & Corozaim, neq;
scribas & pharisæos plū, sed minus omni-
nō profecisse.

Daniel. 3.

Matt. 12.

13. & 14.

GRATIAM PRAEVENIEN-
TEM IUSTIFICATIONEM, NVL-
Latēnis mereri possumus.

CAP. X.

NE verò, dum cooperationē no-
stram ad iustificationem necel-
lū, gratiam defendimus, plus liber-
tati nostræ quām par sit, tribue-
re, & in Pelagianorum partes inclinare ar-
guamur, gratiam præuenientem communi-
car nobis à Deo absque vllis meritis no-
stris, vt Patres in 5. cap. tradiderunt autho-
ritate Pauli, & Sedis Apostolicæ, Cōcilijq; Arauficani, & sacrorū Doctorū, ac Theolo-
gica ratiōe cōprobabitur. Liberauit nos
Deus, inquit Paulus, & vocauit vocatione
sua sancta, nō secundū opera nostra, sed
secundū propositum suum & gratiam. Vi-
des vt vocationem nostram & liberationē
operibus nostris abrogat, & vni gratiæ Dei
adscribit. Et alibi ait: Deus autē, qui diues
est in misericordia, propter nimiam cari-
tatem suam, qua dilexit nos, & cūm esse-
mus mortui peccatis, conuiuficauit nos in
Christo.

Hic rursus conuiufatio nostra tribui-
tur nimiæ caritati diuinæ, & diuītis miseri-
cordiæ ipsius in nos. Quæ quidem longe
diffona sunt meritis gratiæ præuenientis iu-
stificationem. Quod bonum meritum ha-
bere possit mortuus, vt viuifetur? Vnde
& David agnoscens se non posse præ-
uenientem hanc gratiam mereri, Deus me. psalm.
us, inquit, misericordia eius præueniet me.
Quod est dictum: Non ego Deum me-

Epcl.

1. Cor. 4. b
15. a

August.

Ro. 3. & 4.

Eph. 2.

Rom. II.

Cælesti. I.

Cōc. Arau.

DE PRAEPARATIONE AD VLTORVM AD IUSTIE.

87

um præueniam, sed ipse præueniet me,
idq; non meo merito, sed sua misericordia.
Sæpè etiā Paulus nos iustificatos dicit gratiæ,
& non ex operibus. Et aliás: Si gratia ex
operibus, iam gratia nō est gratia. Quam-
uis autem ista ad gratiam gratum faciente
communiter referantur, tamen de gratia
etiā gratis data, qua vocamur & trahimur
ad amicitiam diuinam, sunt intelligenda.
Non enim gratis aut ex gratia iustificare-
mur, si ipsa gratia præueniens nos, daretur
ex meritis. Quin verò ab hac gratia magis
videtur Paulus exclusisse omnia merita,
quām à gratia gratum faciente. Cælesti-
nus primus in quadam epistola. Non dubi-
temus, inquit, à Dei gratia omnia hominis
merita præueniri.

In Concilio Arauficano 2. can. 17. ita le-
gimus: Caritas Dei diffusa est in cordibus
nostris, non per voluntatis arbitrium, sed
per spiritum sanctum qui datus est nobis,
nullis meritis gratiam præuenientibus. Et
can. 25. Hoc etiam salubriter profitemur &
credimus, quod in omni opere bono non
nos incipimus, & postea per dei misericor-
diam adiuuamur, sed ipse nobis, nullis pre-
cedētibus bonis meritis, & fidem, & amo-
rem sui prius inspirat, vt & baptismi sacra-
menta fideliter requiramus, & post bapti-
sum cum ipsius adiutorio ea, quæ sibi sunt
placita, implere possumus. Hæc ibi. Et can.
6. assent, dicentem, misericordiam Dei cō-
ferri fine gratia Dei, creditibus, volenti-
bus, conantibus, quærentibus, potentibus,
& non vt credamus, velimus, vel hæc omnia
sicut oportet agere valeam⁹, diuinitus no-
bis concedi, resistere Apostolo dicēti: Quid
habes, quod non accepisti? Et, gratia Dei
sum, id quod sum.

Diuus Aug. ex professo hanc veritatem,
vt certam & indubitam tradit in multis
locis, sed peculiariter eam confirmat in 3.
Hypog. ex multis testimonijs scripturæ. Et
inter cætera ita dicit: Non ergo homo, vo-
luntate sua adhuc in vitio liberi arbitrii, clau-
dicante, præuenit Deum, vt cognoscat &
quærat eam gratiam, tanquam pro meri-
tis accepturus, sed præcedit, vt iam dixi, mi-
sericordissima gratia sua, hominis igno-
rantis & nondum se quærentis, volitatem
liberi arbitrij, vt eum se scire & quærere
faciat.

Obicit & ibidem sic sibi in persona he-
reticorum: Cur non Deus omnes præuenit,
ut in eum credere possint, si non unusquis-
que pro sua voluntate, qua inquirit Deum,
accipit gratiam, sed voluntatem nostram
præuenit ipsius gratia? Et vt hanc obieci-
tionem diluat, non recurrat ad vlla merita,
neque dicit causam esse, quod quidam me-
reantur aliquo modo suis bonis operibus
hanc gratiam, non autem alij: sed recurrat
ad hoc vnu, quod Deus nemini quicquam
debet. Et cùm induxit pro eadem veri-
tate illa verba Apostoli, Cùm autem be-
nignitas & humanitas apparuit Saluatoris
nostrī Dei, non ex operibus iustitiae &c. ita
subdit: Quid ad hæc respondebis hæreti-
ce? Quid inimice gratiæ Dei, adhuc contra
gratiā, tanto magistro gentium teste, q̄
nullis hominum meritis detur, cogitabis
opponere? Et in 4. contra Iulianum Pela-
gianum, & in de prædestinatione sancto-
rū, & in Enchiridio ita merè gratis, & nul-
lis antecedentibus meritis dicit nos voca-
ri, ac merè gratis, & absque vllis meritis p-
cedentibus humanitatem suam sibi filius
Dei vniuit, & quosdam parvulos venire
facit ad baptismum, & non omnes. Et ad
Sixtum presbyterū sic scribit: Quid est me-
ritum hominis ante gratiam, cùm omne ho-
num nostrū non in nobis faciat, nisi gratia?

Tit. 3.

Cap. 15. 38.

Epist. 10.

Ber. ser. 67.

Psal. 39. 2.

Cant. 2. d

Rom. 11.

Osc. 2.

Isidorus etiam idem tradit his verbis: Isi. defum-
mo bono
libro 2. c. 5.

Facit in indignam mentem veniens, facit
in ea meritum, quod remuneret, quæ solūm
inuenierat quod puniret. Et Bernar. in Can-
tica, cùm ostenderet idem dixisse sponsam
his verbis: Dilectus meus mihi, & ego illi:
quod & Psalmista prius dixerat illis ver-
bis: Expectans expectavi Dominum, &
intendit mihi: subdit tamen in commen-
dationem sponsæ, Caterūm sponsa recti-
tus locuta est, & non prætendens meritum,
sed præmittens beneficium, & se præuen-
tam dilecti gratia confitens. Recepit omni-
nō. Nam quis prior dedit illi, & retribue-
tur ei? Et paulo inferiū fatuam appellat
synagogam, quia contemnens iustitiam
Dei, suam voluit statuere. Et ob hoc, in-
quit, misera repudiata est, & iam non est
sponsa, sed Ecclesia, cui dicitur: Despon-
sauit mihi in fide, Desponsauit te mihi in iu-
dicio & iustitia, Desponsauit te mihi in mi-
sericordia, & miserationibus. Neque tu me
elegisti, sed ego elegi te: neque vt te elige-
rem, tua inueniē merita, sed præueni. Et ita
tim

h 2 tim

tum in hac desponsatione dicit, non interuenisse meritum Ecclesiae, sed placitum diuinum: & quae verè sponsa est, agnoscere ista, & utrunque gratiam, & præuenientem, & subsequentem, confiteri. Accedit ad hæc, quod nulla lex est statuta, secundum quam Deus aliquos peccatores vocare & præuenire debeat. Et ipsi peccatores sunt indigni tanta gratia. Et gratia diuina, ut suprà monuimus, priores partes tenet in nostris præparationibus, quam libertas nostra. Quarè nulla est via, qua nos gratiam præuenientem possimus mereri.

SATIS FIT ARGUMENTIS
PRO MERITIS GRATIAE PRÆ-
UENIENTIS. CAP. XI.

DICET aliquis fortè: Concludunt argumenta facta, nulla esse merita simpliciter respectu gratiae præuenientis. Potest tandem cum hoc stare, ut aliqua sint ipsius merita ex congruo. Siquidem & nonnulli, qui gratiam gratum faciente dari peccatoribus absque meritis, fatentur, concedunt eam dari ob merita ex congruo. Et quamquam manifestum est, nō posse quenquam gratiam gratis datam præuenientem ipsum, mereri per actus eam consequentes, quia priora mereri non possumus per posteriora: neque intelligi potest, per fidem mereri quempiam vocationem aut tractum, quo trahitur ad fidem: verùm cum his potest stare, ut alijs bonis operibus eam mereatur. Et sic Cornelius per bona opera, quae fecerat antè, quam quicquam audiret de Christo, videtur meruisse, ut traheretur ad fidem Christi. Vnde & angelus ex auditu dixit à Deo orationes ipsius & elemosynas, cùm ei præcepit accersere Petrum, ut disceret fidem Christi.

Sicut enim facient, quod in se est, cum gratia gratis data, Deus non denegat gratiam gratum faciente: ita facient, quod in se est per vires naturales, Deus non denegat gratiam gratis data, quia eum excitet & adiuuet ad faciendum necessaria ad suam iustificationem. Itaque si probabile est, mereri posse peccatores ex congruo gratiam gratum faciente per opera facta cum gratia gratis data, nō minus erit probabile, mereri eos posse gratias gratis data per opera bona facta ex viribus natu-

ralibus. Præterea: Ita congruum est, DEVM vocare & trahere ad fidem infidem, declinantem à malo, & vacatē operibus bonis misericordiae & iustitiae, præsertim si in nullo transgrediatur legem naturalē, sicut congruum est, Deum adducere ad suam gratiam, & reconciliare sibi fidelem suorum peccatorum pœnitentem.

Insupèr: Licet Deus aliquandò forte, ut commendet nobis magis misericordiam suam, trahat aliquos ad suā gratiam, dum nulla bona opera, sed potius multa mala merita in eis inueniuntur, tamen omnes infideles, qui habent bona opera, & declinant à malo, communiter trahit ad fidem, & fideles plorosque peccatores, vacantes bonis aliquibus operibus misericordiae & religionis, trahit ad pœnitentiam. Vnde & Cyrilus admonet, eos ex Iudeis suscepisse Christum, qui bonis moribus erant: eos verò qui erant improbi, malitia sua exacerbatos fuisse, neque ad tantum bonum peruenisse. Cognitio (inquit) veri non datur impuris, neque in sordido vasculo preciosa immittuntur vnguenta. Et firmari potest hæc doctrina Cyilli ex verbis Christi: Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet doctrinam, vtrum ex Deo sit.

Sedenim hæc aut similia argumenta probare quidem valent, peccatores posse bonis suis operibus prouocare & inclinare diuinam bonitatem & benitatem, ut eos ad fidem, et siam habent fidem, ad gratiam suam trahat. Condecet hoc diuinam bonitatem: & perinde à DEO fieri, experientia ipsa videtur docere. Quarè omnes peccatores admonendi sunt bonis semper operibus incumbere, nullaque alia ratione certius obtinere posse, ut ad DEI gratiam misericorditer trahantur. Et maximè sanè diuinam largitatem inuitant ad præueniendum eos sua gratia ad ultimas dispositiones ad iustitiam opera illa, in quibus benè vtuntur alijs gratijs specialibus prius ipsis communicatis. Nam quæ bona opera per solas vires naturales possunt facere, levissima sunt, ac nullius penè precij.

Verūm nullis argumentis satis approbari potest, aut hæc, aut illa opera, aliquo modo esse gratiae præuenientis iustificationem meritoria: quia ad meritum de digno, requiritur ut & opus sit dignum talipremio, & lex sit statuta de ipsis con-

DE PRAEPARATIONE ADULTORVM AD IUSTIFICATIONEM.

secutione: ad meritum verò ex congruo, saltem alterum horum necessarium est. In operibus autem factis à peccatoribus, neutrum reperitur respectu gratiae præuenientis. Et saltem respectu gratiae diuinæ adiuuantis ad fidem, hoc necesse est tueri. Fides nanque est initium vitæ spiritualis, & ab illa incipiunt bona merita, sicut docet Aug. Et de illa dicit expressè Apostol: Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donum est, non ex operibus, ut nè quis glorietur. Quod si fidem haberemus ex meritis, salus per fidem ex nobis esset, & ex operibus nostris.

Hilarius etiam illa verba Psalmi: Domine, quid est homo quia innotuisti ei &c. manifestè omnia fidei merita negat his verbis: Non differenter in 8. quoquè Psalmo proclamat Spiritus sanctus: Quid est homo quod memor es eius? aut filius hominis, quoniam visitas eum? Confessio ista pulcherrima est, ut indignum se homo tanto munere ipse testetur. Et cùm se indignum confitetur, gratiam eius, qui sibi hæc largiatur, extollit. Quod enim meritum homini est, ut ei se cognoscibilem Deus praestet, & incognoscibilis natura cognitioni nostræ se ipsa submittat? Hæc Hilarius. Quia verò de his latius disputauit in opusculo de iustificatione, hæc sat sit in praesenti monuisse.

DE QUATVOR DIFFINITIONIS A SANCTA SYNOODO DE FI-
DE, quæ disponimur ad iustitiam.

CAP. XII.

Possimus ex illis, quæ hactenus differuimus, intelligere, quælis est in genere præparatio adulterorum ad suam iustificationem, & quæ ad illam, & ex parte Dei, & ex parte nostra, necessaria sunt. Tractemus ergò & in specie, & singulatim de sex illis dispositionibus, quarum meminere Patres in 7. cap. & ea quæ de ipsis tradidere, enucleemus & firmemus.

Adnotatio pro toto c. 6. decreti necessaria. Vnum hoc tam en pro omnibus illis ante omnia monuerim: Non ita Patres harum sex dispositionum hoc loco meminerunt, ut afferere voluerint, eas omnes necessarias esse, & neminem vel una earum deficiente iustificari. Neque eo animo eas, ordine statim expresso, numerarunt, ut eum ordinem semper scrupuli à Deo, aut à nobis

crediderint in preparando nos ad gratiam. Nouerant nunc ordinem hunc, nunc illum à Deo scrupuli, & nunc pluribus, nunc paucioribus dispositionibus trahi peccatores, & venire ad gratiam Dei. Cùm sit ille sapientissimus, & studiosissimus nostræ salutis artifex, pro vniuersaliusque complexione, natura, modo & affectu, varia quoquè aptat & adhibet pharmaca ad sanandum nostras ægritudines spirituales.

Atque aliqui ita subito & promptè, & perfectè diuinæ vocationi respondent, ut prius in gratiam DEI veniant, quam ullo Dei timore fuerint concussi. Quod & manifestè nobis Christus expressit in parabolâ filij prodigi. Non enim timore concussum, sed spe veniae excitatum, commemorat ad patrem misericordiarum rediisse. Alij etiam non prius spem veniae concipiunt, quam remissionem peccatorum assequuntur. Et quosdam fortassis ante pœnitentiam, propter feruentem dilectionem vel orationem recipit DEVS ad suam gratiam.

Propterea verò hæc sex dispositiones hæc sunt expressæ, & is potius, quem videmus, quam alius, ordo est expositus, quia istæ sunt potissimum dispositiones nostræ, & ut plurimum impij & infideles hac via & ordine veniunt ad iustitiam: & ybi alia peculiaris causa non interueniret, hoc quoquè ordine à nobis trahendi ad eam sunt & inducendi. Quæ omnia apertiora fient, cùm de singulis speciatim agemus: Prudentissimè verò à fide explanare incipiunt dispositiones, quibus ad iustitiam præparamur. Ut enim Cyrilus inquit in Ioan. cap. 9. ianua defide dicitur & via in vitam, fides est, & recursus qui finita, dam atque reductio à corruptione ad immortalitatem.

Quatuor autem de illa hæc tradunt. Primum, explicant, à diuina illam esse gratia excitante, & adiuuante nos ad credendum. Et concinentes sibi per omnia, anathema indicunt canon 3. asserenti, nos posse sine præueniente Spiritu sancti inspiratione, atque eius adiutorio, credere sicut oportet. Quarè nullus posthac debet esse locus opinionibus quotundam scholasticorum, qui asseruerunt ad actum fidei sufficienter vires naturæ.

Cyrillus 4.

Ad fidem nō sufficiunt vires naturæ.

Et in Christi & Apostoli & totius Ecclesiæ luculentum fecimus, ab eis confirmans huc supersedebo. Secundò afferunt, fidem ex auditu concipi. Sic enim voluerunt stabilire, fidem à diuino pendere auxilio, vt tamen non ignoraremus etiam humanam doctrinam ad eam requisitam.

Tertiò affirmant, liberè nos in DEVM moueri per fidem. Ut intelligamus videlicet, liberam esse fidem nostram, neque per illam quicquam credere, nisi quia reuelatum est à Deo. Diuina est enim, sicut pulchre dicit Leo, authoritas cui credimus: diuina est doctrina, quam sequimur. Atque hac potissimum ratione fides Theologica à fide humana distinguitur, quod per hanc hominibus, per illam DEO vni credimus. Ideò enim credimus, quæcunque credimus, qd à Deo reuelata esse nō dubitamus. Unde & fides nostra infallibilis est, sicut & Deus ipse. Quartò, aperiūt Patres, qualis sit ex parte sui obiecti, sive materia, circa quam versatur, fides, qua ad iustitiam præparamur, hoc est, quid per eam credimus. Aiuntque nos per eam credere, vera esse, quæ diuinitus reuelata sunt & promissa, atque illud in primis, à DEO iustificari hominem impium per gratiam eius, per redemptionem quæ est in Christo IESU: Itaque ut Scholasticorum verbis hæc tradamus, sicut veritas prima vel reuelatio diuina obiectum est formale fidei, & ratio propter quam credimus, ita veritates quæcunque diuinitus reuelatae, & promissiones nobis factæ, obiectum sunt materia fidei nostræ. Verum agè probemus, hanc totam doctrinam & CHRISTI esse, & Apostolorum, & totius ecclesiæ.

AD FIDEM NECESSARIAM EST DOCTRINA HOMINUM, non autem fides humana.

CAP. XIII.

OVOD fides ex auditu concipiatur, sicut secundo loco huc tradidit sancta Synodus, Paulus dilucide tradit. De Iudeis enim & gentilibus, & de omnibus in vniuersum hominibus sic scribit: Quomodo credent ei, quem non audierunt?

Quomodo autem audient sine prædicante? Et ex illis verbis Esaie, Domine, quis credidit auditui nostro? statim colligit, Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Cornelio etiam præcepit angelus, vt accerteret Petrum, vt ab eo disseret fidem Christi. Et Christus ipse doctrinam suam, & per se & per Apostolos suos orbi tradidit, neque ipsius fidem ante eius prædicationem exegit. Et ad hoc Doctores constituit in Ecclesia, & vñque in finem mundi seruabit, vt semper sint, à quibus audiri & edisci possint mysteria fidei. Vnde & articulus resurrectionis, neque ab Apostolis prius fuit creditus, quam eum C H R I S T V S reuelauit partim per se, partim per angelos, partim per suscitatos mortuos.

Et cum fides nostra de supernaturalibus sit mysterijs, perspicuum est, à nobis illam haberi non posse, nisi aliorum reuelatione innotescant. Ascentiri ignotis non possumus. Neque parvulus etiam fidem habens infusam per baptismum, alicui nostræ fidei mysterio, si nutritur in nemore, fidem adhibebit, priusquam illi ab aliquo angelo, vel homine, vel à DEO ipso illud proponatur. Alioquin & omnibus nostræ fidei mysterijs ex aequo crederet, cuius contrarium & in nobis experimur. Neque sat is est, vt cunquæ nobis proponi mysteria fidei, vt continuò illis credamus. Proponantur sic opus est, vt euidentis sit vel saltem nimium probabile, ea esse meritò credenda. Alias non est possibile, vel saltem non erit laudabile ea sumitate illis credere, qua oportet nos eis assentiri.

Quanvis autem aliqui per reuelationem à DEO, vel per se, vel per angelos ipsis factam, citra hominum instructionem crediderint, non sunt ad auditum spiritalem verba Patrum referenda. Traditur huc via communis percipiendæ fidei, quam dubium non est, per instructionem esse hominis. Et Paulus in verbis citatis, ad quæ Patres in suis alluserunt, aperte de auditione per sensum corporeum loquitur, & instructionem hominum necessariam ad fidem docet.

Quomodo, inquit, audient sine prædicante? Rom. 10. Quomodo verò prædicabunt, nisi mittant? Sicut scriptum est: Quam speciosi pedes euani-

euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Et statim: Sed dico: Nunquid nō audiérunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terre verba eorum. Quæ omnia de prædicatiōe exteriori & sensibili manifestum est dici, non de spirituali & inuisibili.

Neq; tamen ex his quispiam rectè colligat, fidem acquisitam seu humanā mysteriorum nostræ fidei necessariam esse, vt credamus sicut oportet. Requisitum quidē est, vt credamus, proponi nobis credenda. Et vt plurimum actualem fidem mysteriorum nostræ fidei, antecedit actus fidei humanæ, quo ipsis credimus propter autoritatē humanam, vel quo credimus veraces esse, qui ea nobis proponunt, aut ea meritò credenda esse, aut deniq; vera esse testimonia vel argumenta pro illis inducta: sed cum his stat, aliquos firmiter credere incipere mysterijs fidei nostræ, mox vt eis fuerint propensa. Motiva igitur humana, & authentica propositio credendorum, necessaria sunt ad credendum mysterijs fidei nostræ: fides tamen Christiana & Theologica, præcedere potest omnem humanam & acquisitam fidem, & actualem & habitualem, respectu eorundem mysteriorum.

FIDEM LIBERAM ESSE, ET OMNIVM SVBESSE POTESATI.

CAP. XIII.

Fides libera

CVM Patres tertio loco afferuerunt, per fidem liberè nos moueri in Deum, Lutero aduersati sunt, dicenti, coactos nos trahi ad fidem: & acceptata est communis Scholasticorum sententia, afferentium contra Olcoth, actum fidei liberum esse. Nam quanvis fides actus fit intellectus, & intellectus potentia sit naturalis, & non libera, tamen quia ad fidem requiritur plus voluntatis affectus, participatione quadam fides libera est.

Et hinc estilla puulgata Augustini sententia: Cætera potest homo nolens, credere non nisi volēs. Et alibi ait: Audiamus dominum dicentem Petro, Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: nè sic existimem, fidem nostram esse in libero arbitrio, vt diuino non indigeat adiutorio. Audiamus & Euangolistam, dicentem: Dedit eis potestate filios Dei fieri. Et Hugo de S. Victore:

Neq; opus est pluribus huc pugnare scripturarum testimonij. Nemo est fidelium, qui non experiatur ita liberè se credere, & in potestate sua habere, vt non credat, ac in potestate sua habet, facere vel non facere alia, quæ manifestò experimur nostrę subesse potestati. Argumentum est fides non apparentium, sicut dicit Paulus. Et nulla ratio naturalis conuincit inteslectus nostros, vt supernaturalibus & occultissimis mysterijs credamus. Sponte igitur nostra subiiciamus illos oportet, & captiuemus in obsequium fidei. Objectionem Luteri ex verbis Christi, Nemo potest venire ad me &c. supr cap. 5. luculenter dissolui.

Explicemus igitur, cur Ioannes dicit de Obiectio. Iudeis: Propterea non poterant credere, Ioann. 12. quia iterum dixit Esaias, Excaecavit oculos eorum. Si fides libera est, & cuiusvis nostrum subest potestati, quó ille affeuerat Iudeos non potuisse credere? Hunc nodum eruditè ad modum dissoluit Cyrillus in hac verba: Responsio. Cyrilus,

Sed quare non poterant credere? adhibenda est responsio, quia nolabant. Sicut enim quod Deus negare seipsum non potest, laus est voluntatis diuinæ: ita quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanae. Hoc autem loquendi genus, & in communi vñ obseruatur, vt cum quis dicit, Nō possum amare illum, aut obliuisci illatę iniuriam, aut veniam dare offensioni in me factam. In quibus omnibus non omnino designatur impossibilitas, sed difficilis ad id animi inflexio, propter vehementem ad oppositum inflexionem, & propensionem, atq; proclivitatem. Et paulo inferius in eum sensum ait nos dicere de homine diutius vitijs assueto: Non potest ad bonum conuerti, & consuetudine diuturna contra etiam malitiam relinquere, iuxta illud scilicet Hieremias: Si mutare potest Aethiops pellem suam &c. Et potestatem pro voluntate frequenter ponit in scripturis probat, quia Christus dicit: Qui potest capere, capiat. Et alibi, Non potest mundus odire vos. Senius autem priorum verborum est: Qui vult capere, capiat. Neminem precepto ad rem tam arduam adstringo, sed in arbitrio cuiusq; ea relinquo. Posteriorum vero, homines nolle odio sequi eos, qui secularia sectantur desideria.

Hier. 31.

Potestas voluntatis. Matt. 19.^bIoan. 7.^a

August. Chrysost.

Secundo vero in his explicare Patres, fidem disponentem ad iustitiam, neq; habitualem esse, neq; formatam. Verbum namque credentes, actum dicit credendi, qui & informis, & formatus esse potest. Et ante iustificationem neque fides habitualis nobis infunditur, neq; formata est. Itaque neutra aliquo modo dispositio esse ad iustitiam potest. Tertio & in his verbis significata est nobis via communis, qua homines per fidem disponuntur ad iustitiam. Hec autem est, credere vera esse, quae diuinatus reuelata & promissa sunt, & peculiariter non contingere alicui iustificationem, nisi ex gratia Dei, & viuis mediatoris Iesu Christi.

Neq; sine causa fidei huius articuli meminere hic Patres. Hec quippe est fides, q; maximè erigere potest nos in spem nostram iustificationis, ac proinde & in eam perducere. Atq; huic, ut plurimum & pricipue, tribuunt sacræ literæ & sancti Doctores nostram iustificationem. Quod quidem latissime docet Augustinus epist. 157. & nos ex testimoniis scripturæ, & alijs ipsius Augustini locis, id ipsum perspicuum fecimus in opusculo de iustificatione. Sic tamen fidei mediatoris asserendi sunt iustificari homines, vt tamen neq; huius, neq; alicuius alterius articuli fides explicita, requisita existimetur ad iustitiam. Potest namq; ad id explicita fides aliorum articulorum, sive speculabilium, sive moralium, sufficere.

QVAE FIDES IN IVSTIFICATIONE NECESSARIA.

CAP. XV.

VEHEMENTER fuit hoc tempore controuersum, quæ esset fides & qualis, cui sacræ literæ nostram iustificationem attribuunt. Et ideò sancta Synodus, vt huic controuersiae finem imponeret, quarto loco adiecit, sicut cap. 12. monuimus, fide quam paramur ad iustificationem, nos credere, quæ diuinatus reuelata & promissa sunt, atque illud in primis, à Deo iustificari impium per gratiam eius, & redemptionem quæ est in Christo Iesu. Quibus verbis primò obuiam iuit san-

cta Synodus errori Luteranorum, contenditum, fidem qua iustificamur, esse fidem, qua certò credimus nobis esse remissa peccata propter Christum. Et meritissimè in capitulo 14. hanc doctrinam firmauit, & anathema indixit afferentibus hac fide homines iustificari. Commentum quippe hoc est absurdissimum & portentosissimum, ab arrogantisimo eorum capite, præter autoritatē scripturæ, Ecclesiæ, & sanctorum Doctorum, confirmatum, neq; vñquam ante haec tempora auditum in Ecclesia, & vt alijs ostendi, sibi ipsi repugnans & contrarium.

Secundo vero in his explicare Patres, fidem disponentem ad iustitiam, neq; habitualem esse, neq; formatam. Verbum namque credentes, actum dicit credendi, qui & informis, & formatus esse potest. Et ante iustificationem neque fides habitualis nobis infunditur, neq; formata est. Itaque neutra aliquo modo dispositio esse ad iustitiam potest. Tertio & in his verbis significata est nobis via communis, qua homines per fidem disponuntur ad iustitiam. Hec autem est, credere vera esse, quae diuinatus reuelata & promissa sunt, & peculiariter non contingere alicui iustificationem, nisi ex gratia Dei, & viuis mediatoris Iesu Christi.

Neq; sine causa fidei huius articuli meminere hic Patres. Hec quippe est fides, q; maximè erigere potest nos in spem nostram iustificationis, ac proinde & in eam perducere. Atq; huic, ut plurimum & pricipue, tribuunt sacræ literæ & sancti Doctores nostram iustificationem. Quod quidem latissime docet Augustinus epist. 157. & nos ex testimoniis scripturæ, & alijs ipsius Augustini locis, id ipsum perspicuum fecimus in opusculo de iustificatione. Sic tamen fidei mediatoris asserendi sunt iustificari homines, vt tamen neq; huius, neq; alicuius alterius articuli fides explicita, requisita existimetur ad iustitiam. Potest namq; ad id explicita fides aliorum articulorum, sive speculabilium, sive moralium, sufficere.

Et ideò sancta Synodus, vt huic controuersiae finem imponeret, quarto loco adiecit, sicut cap. 12. monuimus, fide quam paramur ad iustificationem, nos credere, quæ diuinatus reuelata & promissa sunt, atque illud in primis, à Deo iustificari impium per gratiam eius, & redemptionem quæ est in Christo Iesu. Quibus verbis primò obuiam iuit san-

DE PRAEPARATIONE ADIVLATORVM AD IVSTIFIC.

93

& radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum ci-
us consortium peruenire. Heb. 11.
Et stabiliri potest hæc doctrina ex testi-
monio Pauli, quod hoc loco citatum est à
Patribus, vt docerent, fidem esse dispositio-
nem ad iustitiam. Credere oportet acce-
dentem ad Deum, quia est, & inquirentib;
se remunerator sit. Et quæ statim idē Apo-
stolus præmisserat, ita videntur rem totam
istam explicare, vt nullus possit esse discep-
tationi alicui locus. Sine fide, inquit, im-
possibile est placere Deo. Quin vero Christus
ipse hanc veritatem videatur nos docu-
isse. Ait quippe: Qui non credit, iam iudi-
catus est. Et rursus: Qui vero non crede-
rit, condemnabitur. Extat etiam multa san-
ctorum Doctorum testimonia, quæ hac ve-
ritatem videntur confirmare. Gregorius in
illa verba Psal. 50. Exultabit lingua mea iu-
stitiam tuam: Si iusti vita, inquit, fides est:
consequens est, eadem fidem esse iustitiam,
sine qua quisq; iustus esse non potest. Ber-
nardus in illa verba, Recti diligunt te: Neq;
opera, dicit, quanuus recta, rectum cor et-
ficere sufficiunt sine fide. Quis enim rectū
dicat hominem, non placentem Deo? Sine
fide autem impossibile est placere Deo. Et
August. 1. contra 2. epist. Pelag. cap. 21. & de
gratia & lib. arbit. cap. 3. & epist. 89. & 157.
non solum fidem, sed fidem Christi vel
vniuersa per orbem Ecclesia, fidem Euangeli
semper exegit ab illis, quos ad iustitiam p-
mouere voluit. Et disertissime Paulus ad
Romanos, ad Galatas, ad Ephesios, ad He-
breos, & penè vbiq; iustificationem nostrā
attribuit fidei. Augustinus etiam de natura
& gratia c. 69. admonet, ante omnia exci-
tandos esse infideles ad fidem, si volumus
eorum animos ad recte vivendum accen-
dere. Et qd locus potest esse doctrinæ Chris-
tianæ, non iacto prius fundamento fidei?
Sed an præter fidem fuerint aliqui iustifica-
ti, aut possint esse, hoc opus, hic labor est.
Et quanquam de hoc nihil satis hic expres-
serint Patres, tamen proximo statim capite
videtur partē negatiuam statuisse. Instru-
mentalit, aiunt, causa nostræ iustificationis,
est sacramentum baptismi, quod est sacra-
mentum fidei, sine qua nulli vñq; cōtigit iu-
stificatio. Et in octauo capite aliquanto af-
feuerantiū & manifestiū. Fides, inquiūt,
est humanæ salutis initium, fundamentum,

DE UTILITATE ET NECESSITATE FIDEI, VT DISPO- NAMUR AD IUSTITIAM. CAP. XVI.

POSSUNT, quæ haecenū de fide
tradidimus, firma & dilucida fa-
cere, quæ de illa statuta sunt hoc
loco à Patribus. Verum illud ex-
actius & aliquanto diligentius disquirendum superest, an fides necessaria sit dispositio-
nem ad nostram iustificationem. Et quidem,
fidem esse dispositionem ad iustitiam, ex sa-
crist literis, & ex prædicatione & doctrina
Ecclesiæ tam promptum & perspicuum est,
vt disputatione non egeat. Maximè namque
& in primis & Christus & Apostoli, & vni-
uersa per orbem Ecclesia, fidem Euangeli
semper exegit ab illis, quos ad iustitiam p-
mouere voluit. Et disertissime Paulus ad
Romanos, ad Galatas, ad Ephesios, ad He-
breos, & penè vbiq; iustificationem nostrā
attribuit fidei. Augustinus etiam de natura
& gratia c. 69. admonet, ante omnia exci-
tandos esse infideles ad fidem, si volumus
eorum animos ad recte vivendum accen-
dere. Et qd locus potest esse doctrinæ Chris-
tianæ, non iacto prius fundamento fidei?
Sed an præter fidem fuerint aliqui iustifica-
ti, aut possint esse, hoc opus, hic labor est.
Et quanquam de hoc nihil satis hic expres-
serint Patres, tamen proximo statim capite
videtur partē negatiuam statuisse. Instru-
mentalit, aiunt, causa nostræ iustificationis,
est sacramentum baptismi, quod est sacra-
mentum fidei, sine qua nulli vñq; cōtigit iu-
stificatio. Et in octauo capite aliquanto af-
feuerantiū & manifestiū. Fides, inquiūt,
est humanæ salutis initium, fundamentum,

Ioan. 3. c. 10.

Marc. vlt. d

Gregor.

August.

Chrysost.

Lib. 8.

Vt tamē exactius sciamus, quæ &
qualis fides ad salutem & iustitiam
sit modus, & fuerit olim necel-
laria, altius nobis ista video esse
repetenda. Cumq; sēpē mecum, & quidē mul-
tis annis de hac qstione cogitauerim, & cū
viris doctissimis de illa frequenter contu-
le-

Rom. 3.

ple-

lerim, hucusq; duntaxat profeci, ut sex probabilitissima esse credam, sub iudicio tamen sapientiorum.

1. Primū: Haberi potest fidei Christi ignorantia inuincibilis. Secundū: Fides explicita Christi, in præcepto est omnibus, sed iustificari possunt etiamnū adulti, immo & saluari citra illā. Tertiū: Idem ipsum concedēdum eset de illis, si qui fuerint, qui ignorātiā inuincibilē fidei vnius Dei habuerūt, & vel prorsus eum ignorauerunt, vel tātūm per demōstrationē ex lumine naturali, aut opinione quadā, aut fide humana ex relatu aliorū eum nouerūt. Quartū: Semp fuit fides, & est modò cōmūnter necessaria ad iustificationem. Quintū: Nulli vñq; contigit iustificatio sine fide. Sextū: Iustificatiū aliqui modò absq; fide Christi explicita, sed nemo saluatur præter illam. Itaq; fides Dei semper necessaria fuit ad iustitiam, sed fides Christi in præcepto quidē est omnibus, & nemo saluatur absque illa, tamen & iustificari, & saluari queunt homines sine ipsa explicita. Verūm hāc singulatim approbemus.

FIDEI CHRISTI HABERI POSSE IGNORANTIAM INVINCIBILEM. CAP. XVIII.

Thom. 22.
q. 10, art. 1.

NOBILES quidem ante nos autores tradidēre, fidei Christi haberi posse ignorantiam inuincibilem: nempe sanctus Thomas, sanctus Bonaventura, Armachanus. Et verisimile est, eam habuisse Indos Occidentales, nostra hac tempestate, industria & opera nostrorū Hispanorum, repertos. Nulla quippe apud eos inueniuntur satis apparentia vestigia, vt credamus illuc ante hāc tēpora peruenisse Euangeliū. Et siue peruererit, siue non, perinde profectō est de illis sentiēdum, ac si nunq; eō peruenisset. Nam apud eos nunc nulla prorsus opinio Christi erat, non maior sanē, q; si nunq; fuisset ibi prædicatus. Enimvero manifesta ratio sua det, & eos & quoscunq; alias similes, ignorare Christi fidē inculpabiliter. Non enim potest culpe obnoxii esse, quod ineuitabile est. Ignorantia verò fidei Christi, ineuitabilis est illis, quibus Christus prædicatus non est. Quomodo credent ei, quem non audiērunt? Aut quomodo audient sine prædicante ait Paulus. Et quæ alia est ignorantia inuincibilis, quam ea, quam vincere

Ignorari
potest in-
culpabil-
iter fides
Christi.

Rom. 10.

non possumus, faciendo omnia, quæ ad eam vincendum solent & debent probi homines efficere?

Quicunq; igitur fuerint, aut etiam modò sunt, ad quos nō peruenit Euangelium, cùm nulla via humana consequi potuerint fidem Christi, tandiū inculpabilem illius ignorantiam habere, vel habuisse existimādi sunt, quandiu caruerint Doctoribus, ex quibus eam potuerint discere. Et hoc est, quod de Iudeis Christus aiebat: Si non ^{Augs.} venissem, & locutus eis fuisset, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Nam vt ipse contextus indicat, & Augustinus ibi expo-^{Augs.} nit, apertè ista dixit de peccato infidelitatis, cui nullus est obnoxius priusquam credenda sic ei fuerint annunciatā, vt meritō debeat eis assentiri. Qua ratione & mox, vt planiora cuncta essent, subiecit: Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alias fecit, peccatum non haberent. Et Augustinus, ali-^{In q; Tebe} cubi sic scribit: Si non fuit à quo quis disce-^{Marc. vlt.} ret, neq; ad eum aliquo modo rumor do-^{Et} trinæ peruererit, tunc non aliquo vitio ignorat, & immunis est à condemnatione. Itaq; qui nihil audiērint de Christo, dānbuntur quidem, si alia peccata commiserint contra legem naturalem, sed non damna-^{Justificari} buntur ex eo, q; fidem Christi non habuerunt, etiam si propter eorum mala merita Deus eis subtraxerit pluuiā doctrinæ Euā-^{mines &} gelicæ. Quia vt vincatur ea ignorantia, nō obligauit Deus ad præcepta legis natura-^{saluari} lis, sed duntaxat ad audiendum, & non ob-^{sive} turandum aures Euangeliū, cùm eis fuerit annunciatum.

Vndē & alias omnes ignorantias com-^{Lib. 5. c. 15.} muniter docent scholastici tractatores, nō culpabiles, quia Deus aliquos ob sua pec-^{ta} cata permittat ipsis laborare, neq; quia pos-^{sent} sent vinci cessando ab omnibus peccatis, sed propterē quod vinci possent facile, vel audiendo, vel inquirendo, aut deniq; adhibedo eam diligentiam, quam homines probi, vt sciant, quæ ad se spectant, solent præstare. Neq; enim sunt confundenda præcepta, neq; dādum est Hadriano, necessariam esse conuersiōnem in Deum, vt inuincibilis sit ignoratia. Tam peccatores, q; iusti, multis possunt laborare ignorantij absq; culpa. Neq; est vñ p̄betur tā graue p̄ceptū. Et meritō ipse in quodlib. li. 4. refellit opin. Guillelmi Parisien & Altisidoren. in 3. par. sum-

mæ, & Hug. 2. de sac. par. 6. ca. 5. & Gerſonis in lectione 4. de vita spiritali, afferentū non dari ignorantiam inuincibilem iuris diuini, neque Deum permisurum, vt aliq; absque culpa sua decipiatur in aliqua veritate fidei. Nusquam Deus etiam iustis tale priuilegium concessit. Et nescio sanē, an hi Doctores præcellentes, ita rigidè & generaliter doctrinam istam defenderint. Nam ignorantiam puræ negationis, manifestum est de multis veritatibus fidei à pleriq; haberis sine culpa, & par est ratio de ignorantia, quam vocant, prauæ dispositionis.

IUSTIFICARI ET SALVARI POSSE ETIAM NVM HOMINES ABS QVE FIDE CHRISTI EXPLICITA. CAP. XIX.

ATQ; hinc persuaderi potest, nō solū iustificari posse homines, sed & saluari sine fide Christi explicita. Siquidē licet omnes Christus adstrinxerit ad credendum Euangeliū, cùm præcepit Apostolus, vt illud per uniuersum mundum nunciarent, & eos qui eis non crediderint, damnandos esse pronun-^{ciarit}, tamen cùm haberi possit ignorantia possunt ho-^{mines &} inuincibilis Euangeliū, nullum hac ex parte saluari sine fide Christi explicita cepta naturalia feruauerint, & iustificetur, explicita, & saluentur.

Posse autē homines absq; fide Christi iustificari, vel vñus Cornelius nos docere potest, quem suprà ostendimus iustificatū fuisse, cùm angelus ei dixit, exauditas esse à Deo & orationes, & eleemosynas illius: & quia non habebat fidem Christi, iussit vt accerseret Petru. Quod si in primitiua Ecclesia, statuto iam & firmato, immo etiam ex parte euulgato præcepto credendi, iustificari potuerunt, & iustificati sunt, & saluati facti permulti homines absque fide Christi explicita, cur non & nunc idem ipsum eis contingere posse fateamur, qui similē ipsis habuerint ignorantiam?

Eadē nimirūm fides est hoc & illo tempore, idem Euangeliū, eadem lex, & cadē prorsus ratio de vtrisq;. Neq; promulgatio Euangeliū, duriorē fecit legem Christi, aut difficulterē nostrā iustificationem. Acceptor personarum non est Christus. Et maximē consentaneum est, vt quam indulgentiam concessit huic orbi nostro, vt sine fide illius explicita iustificari & saluari possent homi-

nes ante promulgationē Euāgelij, candem & orbi nunc reperto cōcedat, & neminem à sua gratia & beatitudine repellat, quia careat fide Christi, si per eum non steterit quo minus illam habuerit.

Fecit quidem promulgatio Euāgelij vt difficilior sit & rario ignorātiā Christi inuincibilis, & vt grauius sit peccatum, non assentiri doctrinā Christi, q; fuisset ante tātam & tam solennem promulgatiōem. Sed cur putemus illos, ad quos non peruenit, neq; peruenire potuit hāc pmulgatio, magis nunc esse p̄ illam exclusos à gratia Dei & beatitudine, q; fuerint, qui simili laborārunt ignorantia tēpore primitiū Ecclesiæ?

Equidem vehementer miror, aliquot scholasticos authores partim in 3. d. 25. partim alibi, in eana incidiſſe sententiā, vt crederent iustificari non posse homines sine fide Christi explicita, nequaquam autē saluari, cùm neq; Ecclesia, neq; scriptura, neq; (q; sciam) Doctor aliquis antiquus hāc maiorem severitatē aut rigorem pro hoc tempore, q; pro illo doceat. Nōnne omnis qui est in hac vita, mori potest, & si moriatur in gratia, saluabitur?

Socio frequentissimē solere in scholis responderi huic argumento, mori non posse de lege, q; iustificatus fuerit sine fide Christi explicita, nisi vel admittat nouū peccatum mortale, vel perueniat ad fidem Christi. Sed vbi est, rogo, ista lex? Vbi Deus hoc fanciuit? Vndē hoc approbare possumus, nē nostro illud ex capite cōminisci videamur?

Cur prohibemus in cālū intrare, quos Deus nusquam prohibuit? Cur eis immortalitatem quodammodo pollicemur, quos Deus vbiq; obnoxios mortis periculo esse itauit? Priuilegium hoc, vt mori quis nō posse, nisi peccet mortaliter, non huius est statūs, sed innocentiae. Et plura Deum nūc requirere, vt iustis det beatitudinem, quām vt peccatores admittat in suam gratiam, p̄fectō non est verisimile.

Extra Ecclesiam igitur, dices, erit salus, Obiect. 1. contra cap. Firmiter, de summ. Trin. & fide Cathol. Absit. Intrā Ecclesiā est omnis iustificatus. Sed cur Christus non credentes Euāgeliō, à salute repulit, & Athanasius in Symbolo damnados afferit, qui fidei Catholicæ non crediderint? Quia nimirūm, vt circuniacentia indicant, de illis loquuntur, q; in infidelitate sua permanēt, cùm eis Euāgeliā fides prædicatur. Vndē & Baptista,

Ionn.3. d
Obiect. 3.
Acto. 4.c
Respons.

vt ostenderet, non in ignorantes, sed in dis-
sentientes, cōdemnationis sententiam esse
prolatam, aperte dixit: Qui incredulus est
filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet
super eum. Quid verò Petrus ait, non esse
in aliquo alio à Christo salutem, neq; aliud
nomen esse sub cælo datum hominibus, in
quo oporteat nos saluos fieri? Ostendere
voluit præceptum credendi Christo, omni-
bus datum esse, & necessè esse, vt omnes
ipius fidei iugo colla submittant. Et sal-
uantur per meritum Christi, qui saluantur
absq; fide illius explicita, sicut & iustifican-
tur per illum, qui iustificantur; sine illa.

SINE ACTV FIDEI IVSTI-
FICARI POSSENT, QVI EAM IN-
UINCIBILITER IGNORARENT. CAP. XX.

Verum illud magis vrget. Si em-
possunt nunc homines & iusti-
ficari, & saluari sine fide Christi
explicita, potuerint olim, & nūc
quoq; potuerint gratiam & gloriam confe-
qui, qui & aliorum quorunq; articulorū
fidei, immò & qui Dei ipsius ignorantiam
inuincibilem habuerint. Par siquidem de
omnibus est ratio, si par eorum, & similis
ignorantia contigerit, neque minus fides
Christi, quam fides Dei omnibus est nūc
que actu si ad iustitiā necessaria. Ego verò & id quoq;
dei, qui credenda igno-
rare inuin-
cibiliter.

Posset iu-
stificari abs-
que actu si-
ad iustitiā necessaria. Ego verò & id quoq;
dei, qui cre-
denda igno-
rare inuin-
cibiliter.

Argum. 1.
3. Thom. 1.
2. q. 1. 13. 4.
art.

Si, vt infra ostendemus contra Luterum,
neque impossibilia à nobis quisquam exi-
git, neq; potest iure exigere, quomodo De-
um, qui ditissimus est in misericordia, tam
durum, tam rigidum, tam inhumanum cre-
damus, vt quæ exhibere non possumus ad
nostram iustificationem, requirat? An non
idem est requirere illa, quæ licet possibilia
sunt, tamen quo exiguntur tempore, præ-
stari nequeunt, & requirere simpliciter im-
possibilia? Si vis, inquit, ad vitam ingredi,
serua mandata. Et iterū: Iugum meū su-
ue est, & onus meum leue. Et quenquam à
vita & amicitia sua repellit, qui facit totum
quod in se est, vt ei recōcilietur? Finis omni-
um legum est, auferri peccatum. Et lex di-
uina talis erit, vt etiam si nullum ipsius má-
datum violetur, remissio tamen peccato-
rum per eam obtineri non posset?

Argum. 2.

gratiam Dei, & si moriatur, condemnabi-
tur. Etenim si Deus miraculosè fidem igno-
rantibus non reuelet, cùm fides per auditū
ingeneretur, neque credere posse quisquā
sine prædicante, sicut ex Paulo iam osten-
dimus, non modicum tempus requisitū est,
vt fidem & vnius Dei quacat adipisci, qui in
terris est longè dissipatis ab eis, qui cum pos-
sit docere.

Dices forsan: Deus facientibus, quod in
se est, largietur statim fidem, & illuminabit
eos, nè errant, aut ignorēt necessaria ad sa-
ludem. Nemini quippe Deus deest in hu-
usmodi absq; culpa sua. Sed vnde hoc, in-
quam, tibi constat, cùm Paulus dicat, Quo-
modò audient sine prædicante? Etsi Deus
ei, qui facit quod in se est, miraculosè dat
fidem, cur non & simul largiatur gratiam,
cùm & ad eam idoneè sit dispositus? Cur
differat? cur expectet? Quæ legis violatio
cogit præstolari & inspirationem fidei ad
iustitiam? Neq; querimus, quid miraculo-
sè Deus sit facturus, sed quid secundūm le-
gem communem.

Porrò eiusmodi esse legem diuinam, vt
secundūm eam iustificari permulti neque-
ant citra miraculum, derogat suauissima
Dei prouidentia, & incomparabili ipsius
misericordia, & eximijs Christi meritis, &
manifestè est contra rationem viae. Pronior
est Deus ad miserendum, quam ad punien-
dum. Et putabimus posse iustos, secundūm
communem legem, iustificationē suam to-
to tempore huius viæ perdere, & nō posse
iniustos citra miraculum eam acquirere.

Si, vt infra ostendemus contra Luterum,
neque impossibilia à nobis quisquam exi-
git, neq; potest iure exigere, quomodo De-
um, qui ditissimus est in misericordia, tam
durum, tam rigidum, tam inhumanum cre-
damus, vt quæ exhibere non possumus ad
nostram iustificationem, requirat? An non
idem est requirere illa, quæ licet possibilia
sunt, tamen quo exiguntur tempore, præ-
stari nequeunt, & requirere simpliciter im-
possibilia? Si vis, inquit, ad vitam ingredi,
serua mandata. Et iterū: Iugum meū su-
ue est, & onus meum leue. Et quenquam à
vita & amicitia sua repellit, qui facit totum
quod in se est, vt ei recōcilietur? Finis omni-
um legum est, auferri peccatum. Et lex di-
uina talis erit, vt etiam si nullum ipsius má-
datum violetur, remissio tamen peccato-
rum per eam obtineri non posset?

Equi-

Argum. 6. Evidē si cognitio, quam habere non
possumus via humana, necessaria est ad iu-
stificationem, requiret, quod quidem & di-
ctu est absurdissimum, lex diuina à nobis,
vt prophetæ essemus. Nam prophetas per-
spicuum est esse oportere, vt sciamus, quæ
captum nostrum exuperant. In alijs certè
præceptis diuinis nullus similis inuenitur ri-
gor. Si opere præstari nequeunt, satis est
votum illa implendi, etiam implicitū. Neq;
quisquā aut gratia Dei, aut vita eterna ca-
rebit, quia illa non impleuerit, si modò pa-
ratus fuerit facere, & fecerit omnia, quæ si-
bi nōesse potuit esse facienda. Hoc in bapti-
smi præcepto suprà ostendimus. Hoc in pœ-
nitentia inferius ostendemus. Et nullum
omnino est neq; grande, neq; paruum præ-
ceptum, in quo non idem communiter tue-
antur Doctores. Cur vnum præceptū cre-
dendi, rigidius cæteris facimus? Cur duri-
us, quam cætera, interpretamur? Cur exigu-
mus, aut necessaria putamus, quæ Deus be-
nignissimus nunquam exigit?

Maximè omnium necessaria est fides.
Fateor. Sed præceptum credendi, nullo ri-
gore maiori est nobis traditum, quam cæ-
tera. Principium omnis boni est fides. At
tanto clementius & suauius præceptum fi-
dei interpretari conuenit. Difficiliora quippe
omni in re principia. Et suscepit fide, fa-
ciliora & procluuiora sunt reliqua. Quodq;
omnibus impositum est, & doctis & idio-
tis, & barbaris & politicis, mitiū & beni-
gniū est accipiendum.

FIDEM VNIVS DEI, COM-
MUNITER ET ESSE ET FUISSERE
OMNIBUS NECESSARIAM, & NULLUM ABSQUE
ILLA JUSTIFICATUM. CAP. XXI.

Neque fidem vnius Dei com-
muniter & esse, & fuisse necessariam, negamus, sed tantum, quid
sentiendum esset, si quos eū igno-
rare contingeret, haec tenus tradidimus. Et
fidem vnius Dei semper fuisse necessariam,
vel hinc sati poterimus persuaderi. Vix
quippe poterit aliquis seruare legem natu-
ralem, aut de illius prævaricatione dolere,
qui vnum mundi Dominum, & gubernato-
rem, ac legislatorem ignorauerit. Et quan-
uis ista lumine naturali possint nota esse,
tamen magno temporis discursu & præcel-
lentibus ingenij indigent, vt cognoscatur.
Quare nè deeslet orbi tam necessaria ad sa-
ludem notitia, requisita semper fuit doctri-

na Theologica, vt partim ex illa, partim eti-
am ex lumine naturali intelligerent homi-
nes, ac omnino persuaderent Deum esse.
Fuitque semper adeò supra merita nostra,

Nullus ha-
bitus Dei
ignorantia
inculpatione.

cilio, nulla habita, vel certè modica, hac de-
re discussione, tanquam rei indubitate cō-
fenserint, ac diffiniērint, nulli prorsus absq;
fide iustificationem contigisse.

Diceret fortassis aliquis, verba Patrum
de fide infusa posse intelligi, aut legem tan-
tum & viam communem ab eis esse expo-
sitam. Et verba illa, sine fide impossibile est
placere Deo: ita posse accipi, vt non neces-
sitatē fidei simpliciter, sed tantum necessi-
corum que-
tatē p̄cepti credendi significant, sicut il-
de fidei ne-
la, Nisi qs renatus fuerit ex aqua & spiritu-
fancto &c, aut certe fidē p̄ quacunq; Dei co-
gnitōe, & ab ipsis, & à Paulo esse acceptā. Ioann. 3.

Expositio
ne
Sed nobis nulla istarum euasorum, im-
mò tergiuersationum, placet. Si propositū
Patrum, & circumstantia omnia benè expé-
damus, apertissimè videbimus, fidem actu-
alem, propriè ab eis diffinitam, semper ne-
cessariam fuisse ad iustificationem. Et id q-
dem, vt nostra fert opinio, propterea secuti
Paulum ac Doctores, quos citauimus, ve-
ritatem asseruerūt, quia ante omnia ad ve-
ram iustitiam nobis necessarium est, vt ca-
ptiuemus intellectus nostros in obsequium
vnius Dei & legislatoris nostri, & ita omni
tempore & loco suæ diuinitatis opinionem
propagauit Deus in orbe, vt nullus ea fide
absq; culpa sua caruerit.

Neq; mentes aliquorum philosophorū,
quātacunq; fulserint cognitiōe diuinitatis,
per luminis naturalis demonstrationes, ita
subiectos legi naturali fuisse, est credendū,
ac ad verā iustitiā opū fuit, nisi eo animo
fuerint, vt etiā cessantibus illis demonstra-
tionibus, crederent Deum esse. Quod si vel
lege stante, inuincibiliter ignorari potu-
fuit Deus, vel vera iustitia absq; ista mentis
subiectione contingere, neque dubitasse
vtiq; Patres, quin iustificari absq; fide val-
uerint, q in cæteris facerēt, quod in se est.

IVSTIFICARI ALIQUOS
ETIAM NVM ABSQ; FIDE EXPLI-
CITA, sed neminem sine ipso saluari.
CAP. XXII.

i Qvo-

QVONIAM vero non sic sparsa fuit per totū orbē vnius opinio mediatoris, potuerunt, vt iam diximus, absq; ipsius fide explicita iustificari & saluari, & qui in lege naturali vixerunt, & qui sub tempore primiū Ecclesiae fuerunt, ac deniq; omnes, ad quos promulgatio Euangelij nō peruenit: Et de illis, qui vixerūt sub sola lege naturali, nemini hoc debet esse ambiguū. Ideo enim & sub sola lege naturali vixisse affirmantur, quia neq; credere erāt adstric̄ti, nisi q̄ innotescere poterant ex lumine naturali. Vnde & Paulus nō alia afferuit necessaria fuisse credere, vt accederetur ad Deū, q̄ ea, q̄ lumine naturali docuerat Rom. manifesta fuisse philosophis Gentilibus. Neq; Patres absq; fide Christi diffiniērunt, neminem iustificari potuisse, sed tantummodo absq; fide. Et verissimū quidē videtur, iustificari etiam nō permultos, ante q̄ habeant fidem Christi explicitā, & exempli gratia eos, qui legē naturalē, cūm veniūt ad usum rationis, proponūt seruare.

Sed enim cūm post coruscationem Euāgelij & ipsius propagationē in orbe, nullam fēcta aut nationem nouerimus, immō neq; aliquē hominē immunē ab errore & peccato aliquo contra lumen naturale, quin vel fidē Christi tota animi deuotione complexus fuerit, vel breui ad eam puenerit, argumentum equidē nobis est non leue, nemine saluari absq; fide seu Christi seu Euāgelij explicita. Et spectare videtur hoc ad prouidentiā diuinā, vt seruantes legem naturalē, pertrahat ad fidē Christi. Et quidē tam clara, & tam illustris p̄dicatione Euāgelij, per totum hūc nostrū orbē facta est, vt nullos, qui nomen Christi audierint, p̄babile sit fidem Christi inuincibiliter ignorare. Verisimilimum q̄ est damnari, damnatosq; fuisse omnes qui mortui sunt sine illa, & multo magis, qui cū ipsius dissensu. Et vel hac ratione constare potest, meritō damnatā es- Lib. 3. c. 21. se illorū hārefim, quos optimē reprobavit Cardinalis Turrecrematanus in summa de Ecc. quia afferuerūt vnumquenq; posse saluari in sua secta. Nulla sanē est fēcta, q̄ non aliquid tueatur & sectetur contra legē naturalē. Et si hoc nō ita esset, quē eximia Dei misericordia est, & studiū patris cālestis p̄pagandi gloriā sui filij, breui trahent, qui illā sequuntur, ad nostrā fidē. Et hoc nō bis Deus ostēdit, cūm & Cornelii, & plerosq;

alios qui seruauerant legē naturalē, adduxit ad fidē Christi. Atq; hoc modo piē interpretari possumus authores, qui negarūt, posse saluari hoīes sine fide Christi explicita. Dicemus siquidē id illos afferuisse, non quia legi alicui id obuiaret, si fieret, sed q̄a verisimile est, nunq̄ id contingere. Atq; hē de fidei necessitate ad iustificationem, disseruisse sufficiat. Videamus, quē Patres de timore in cap. 6. subiectūt.

CONFIRMATORVM DVO DIFFINITA A PATRIBVS DE TI MORE. CAP. XXIII.

SE CVNDA dispositio ad iustitiam, cui⁹ Patres meminēre in 6. ca. timor est diuinæ iustitiae. Et de illo duo statuantur: Alterū est, hūc timorē inde in nobis p̄ficiē, q̄ nos intelligim⁹ eile peccatores Alterū est, eo timore vtiliter nos concuti. Et q̄ causa timendi diuinā iustitiae, sit, intelligere nos esse peccatores, manifestum est, neq; id quispiā negauerit. Nihil est vtiq; cur Dei iustitiā timeremus, si quidē inno cētes essemus, & id nobis certō cōstatret. Innocentes Deus non punit, neq; affigit, nisi ad corū meritū & profectū. Nund pdes iustū cū impio? dixit Abrahā Dño. Abfit à te, vt rem hanc facias, & occidas iustum cum impio, fiatq; iustus sicut impius. Non est hoc tuū, qui iudicas oēm terrā. Nequaq; facies iudicium hoc.

Meritō autē timenda est Dei iustitia peccatoribus. Nullū malū Deus impunitū relinquit. Vlcscitur in hostes suos, & irascerūt inimicis suis, & illius irā nemo resistere potest. Nihil illū latēre valet. Neq; vllis preibis vel muneribus à iusto deflecti. Nullo impediente, & animā & corpus gehennali bus potest flāmis addicere. Quod verò diuinæ iustitiae timore vtiliter concutiātur peccatores, id nobis cōtrouersum est cum Lutero. Is nanq; adeo non creditit, Gehennamētū vtiliter concuti peccatores, vt & peccatum eum esse afferuerit, & peccatores peiores facere. Et hic est articulus 6. de quo damnatus est à Leone 10. vt patet in bullā

condēnationis ipsius. Cui errori vt exp̄siū aduersaretur sancta hāc Synodus, anathema indixit can. 8. cuicunq; eum afferēt. Probatur autē vtilitas huius timoris hoc loco à Patribus, ex verbis Ecclesiastici: Ti mor Dñi expellit peccatū. Et sapienter nimirū testimoniu hoc inducitur in approbationē timoris, quo disponimur ad iustitiam.

Sub-

DE PRAEPARATIONE AD VLTORVM AD IUSTIFICATIONEM.

99

Subiectūt enim statim: Nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Quia licet timor, vt diximus, non sit necessaria dispositio adiustitiam, tñ qui contrariā ei dispositionē habet, & iustitiā & iram Dei contemnit, nunq̄ poterit iustificari. Timor verò diuinæ iustitiae, vocat hīc timor gehennæ vel aliarū p̄cenarū, quas Deus iustissimē irrigat peccatoribus p̄seuerantibus in peccatis suis. Et hūc timorē cōmuniciter vocat Scholasticī seruile, eoq; distinguunt à filiali seu casto timore, q̄ seruile est fuga p̄cenarū, q̄ sunt p̄scriptæ peccatibus, sicut filialis seu castus, fuga est offensionis Dei, quatenus pater noster est, & sponsus animarū nostrarū. Cauemus quidē p̄ vtrunq; & vitamus peccata, & vtriusq; effetus est deuiatio peccatorū. Per seruile tñ, sicut serui vitamus peccata horrore duntaxat p̄cenarū & verberū, quas solent timere serui: p̄ filiale, verò seu castū, declinamus peccata, vt liberi & fideles & obsequētes filij, horrore videlicet offendē dei, quē vt patrē reueremur & colim⁹.

Neq; noua est hāc distinc̄tio. August. sup̄ Ioā. ita distinguit hos duos timores, & cloſa in illa verba Apostoli: Nō accepistis sp̄ Argum. 1. ritum seruitutis, vtrunq; dicit fieri ab spiritu sancto. Verū enim uero timorē diuinæ iustitiae esse vtilem, & illa nos possunt docere, q̄ idē Ecclesiasticus paulò ante citata verba p̄mittit. Initū sapiētiae est timor Dñi. Nam quanū hāc de timore filiali vel casto possint secundū S. Thomā vtcunq; intelligi, q̄a primus esse & sapiētiae, est timor Dei filialis, maximē tñ videtur ad timorem seruile p̄tinere. Subdit nanq; Ecclesiasticus: Radix sapiētiae est timere Deū. Et alibi ait: Timor Dei initū dilectiōis. Nō est autē radix neq; origo dilectionis, timor filialis, sed à sapiētiae p̄cedit, & cōsummatio est & perfectio ipsius, & vt s. Tho. & cōmun. opinio contra Durandū tuetur, crescit crescētē caritate, ac de illo p̄priē dicit: Ecce timor Dñi, ipsa est sapiētiae. Et alibi: Omnis sapientia timor Dei. Apud Esaiā etiā iuxta trāslationē LXX. legimus: A timore tuo, Dñe, concepimus, & parturiūmus, & peperimus spiritū salutis. Quis autē alius timor est, à quo cōcipiamus & parturiāmus spiritū salutis, q̄ timor diuinæ iustitiae? Nec lōgē ab hoc sensu abest translatio cōmuni, q̄ veritati Hebreice p̄ omnia respōdet. Nā à facie Dñi concipit & parturit suam iustificationē, qui illam à timore diuinæ iustitiae auspiciatur. Vnde &

diuus Hieron. in idem recidere dicit vtrāq; expositionem. Et verba quē p̄cedunt, satis Hierō. in com. Esaiā. indicant benē redditū sensum à LXX. Precedunt enim hēc: Dñe, in angustia requisierūt te, & in tribulatiōe murmuris doctrina tua eis. Sicut q̄ cōcepit, cūm appropinquauerit ad partū, dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus. Ex quibus videntur sequentia statim, A facie tua Dñe concepimus &c. de conceptiōe per timorē à facie & presen- tia Dñi acceptum, esse intelligenda. Vnde & Hieron. ibidē: Sicut ad partum mulier appropinquans, dolore cogit ut exclame, sic nos angustia requirimus te, & à facie fortitudinis tuae concepimus, & parturiūmus, & peperimus non carnis liberos, sed spiritū. Hēc ille. Et si dolores parturientis, quantuncunq; eam discrucīt, malū cōfūntur, quia viā edendo fœtui aperiūt, neq; terrores siue timores iustitiae diuinæ, qui viā p̄cenitentiā perstruunt, damnari debet, sed probari & laudari, & tanto magis, quanto eorum maior est fructus.

Et hoc ipsum luculenter firmari potest exemplo & authoritate Christi & Apostolorum & consuetudine totius Ecclesiae. Enim uero prædicatio Euāgelij, à p̄cenitentiā & incūsione metis gehennæ cōcepit. Vt liter concutiebat, & perterrefaciebat peccatores ad p̄cenitentiā Ioan. Baptista, cūm Pharisæis & Sadducæis venientibus ad baptismū suum, dicebat: Progenies viperarū, qui demonstrauit vobis fugere à ventura ira? facite ergō fructū dignū p̄cenitentię &c. Et statim: Iam enim securis ad radicē arboris posita est. Omnis ergō arbor, q̄ nou facit fructū bonū, excidetur, & in ignē mittetur.

Idē Christus factitauit, cūm dixit quibusdam peccatoribus: Nisi p̄cenitentiā habueritis, omnes similiter p̄bitis, sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris Siloē, & occidit eos. Et rursus discipulis suis: Ostēdam vobis, quē timeatis: Timete eum, qui postq̄ occiderit, habet potestatē mittere in Gehennā. Et alibi: Esto consentiens aduer- Matt. 5. fario tuo citō dum es cum eo in via, nē for- tē tradat te aduersarius iudici, & iudex tra- datte ministro. & in carcere mittaris. Amen dico tibi, non exies indē, donēc reddas nouissimum quadrantem. Et sub lege veteri, Nathan propheta, ingentiū afflictionū cōminatione, Dauidem regem ad p̄cenitentiā homicidiij & adulterij cohortatus est. Et adeo non displicuit Deo p̄cenitentia ex ea- Reg. 12.

rum timore subsecuta, ut dicente ipso, Pec-
caui, statim subiunxerit prophetam: Dominus
quoque tristulit peccatum tuum a te. Et ipse regis
prophetam hoc timore prudenter extimulabat
peccatores ad poenitentiam, dicens: Nisi conuersi
fuoritis, gladii suum vibrauit, arcu suu tene-
dit, & paravit illum: Et in eo paravit vasa
mortis. Et vicinos Iudeos, & eos qui longe
erant ab illa, eadem via ad poenitentiam in-
ducere nitebatur Esaias, cum dicebat: Quis
poterit habitare de vobis cum igne deuo-
rante? aut quis habitabit ex vobis cum ar-
doribus sempiternis? Et quoniam plurimis veteri
testamenti historiis constat, hostium in-
cuso paucore & paenarum comminationibus,
alijsque flagellis Deum cohibuisse popu-
lum Israeliticum, durum & inconstantem,
a vijs suis malis, & in suam obedientiam re-
uocasse. Quod & David explicuit, dicens:

Psalm. 7.

Esa. 33.b

Psal. 77.
106.

Iona 3.

Heb. 10.

Deut. 17. b

Matt. 18. b

z. Cor. 13. a

Deute. 32. c

Rom. 12. d

Heb. 10.

Heb. 6.

judicij aeterni, satis indicauit, sicut & ante nos praeclaris authores adnotarunt, eo timore excitatos fuisse catechumenos in primi-
tua Ecclesia, ut conuerterentur in Deum. Et idem Paulus hac via Felicem ad fidem tra-
hore nitebatur, cum coram illo de iustitia,
castitate, & iudicio futuro disputabat.

Et ab eo & ceteris Apostolis & propheta-
tis, atque in primis ab ipso Christo didicit Ec-
clesia hoc, quod ubique videmus a Doctoribus
ipsius factitari, ut quoscunque peccatores,
sive fideles, sive infideles, nunc spe pro-
missorum praeiorum, nunc imminentium sup-
pliciorum timoribus ad gratiam Dei pertra-
here satagit. Adde quod natura insitum est omni-
bus hominibus, immo etiam omnibus animalibus, horrere & fugere poenas, & earum
metu auelli ab illis, quod male placebant. Na-
turales verò inclinationes, bona sunt, ex p-
siderim, quae etiam naturae integræ conueni-
unt. Cum ergo damnas a Lutero omnem
Gehennæ timorem, & peiores nos per eum
fieri contendis, ipsam naturam profecto no-
stram, immo auctoritatem illius, cum Manicheo
codemnas. Nam si mali sunt huiusmodi
mores, mala est natura, quod naturaliter ea timet,
& timenda esse docet: & malus erit, quod
eiusmodi prauam & peruersam naturam no-
bis est largitus. Consilium etiam diuinum, &
omnium sapientium legislatorum, vel non ad-
uertere vel negligere & damnare videtur,
qui timore Gehennæ & aliarum paenarum co-
demnat. Ut enim saepè legimus apud Chrysostomum & ceteros Patres, non eodem potissimum
supplicia inferni Deus paravit, ut perditos
homines & demones cruciaret, sed eo potius fine, ut inferni timore a delictis oes arce-
ret, & in peccata lapsos, ad poenitentiam re-
uocaret. Eademque intentione ciuiles poenae
a prudentibus legislatoribus constitutæ sunt.
Quod si mali sunt huiusmodi timores, mala
est poenitentia eo timore suscepta, male oes
erismodi paenarum comminationes, male
omnes promissiones liberationis vel Jeua-
tionis a malis penalibus, neque minus omes
castigationes malorum eo fine factæ, ut timore
earum paenarum, vel spe eas euadendi
corrigantur. Mala namque sunt omnia, quae
alios inducunt ad peccatum. Hoc autem se
concedatur, quid aliud erit, quam pro-
phetas, apostolos, & sapientes legislatores, im-
mo Christum & Deum ipsum iniquitatis ac-
cusare? Nam his artibus & vijs utilissimis
saepè vici sunt, ut peccatores ad poenitentiam
per-

Argum. 6.

Confir. 7.

Car. 8. ex.
positio.

EX CONSENSU DOCTO-
RVM FIRMATORV VLLITAS TI-
MORIS DIVINÆ IUSTITIE. CAP. XXIII.

pertraherent. Et in sacris literis, & in alijs
sanctis libris, ut eisdem vtamur, non semel
admonemur. Et quo iure, obsecro, est pro-
hibitum timor Gehennæ? Quam habet re-
pugnatiam ad rectam rationem? Nonne ge-
henna de se fugienda & timenda est? Si igitur
objecum est proportionatum timori, &
nulla extrinseca circumstantia vitiatur, cur
timor eiusmodi censeatur malus?

Estque optimum ad haec omnia confirmanda
argumentum, quo vsi sunt Patres ad indicen-
dum anathema dicentibus, gehennæ metum
peccatum esse, aut peccatores peiores facere.
Experientia siquidem videmus, hoc timore
plerisque peccatores ad poenitentiam trahi, &
illos & iustos eodem timore se a multis pec-
catis cohibere. Et in hunc sensum debent ex-
poni illa verba canonis: Si quis dixerit Ge-
hennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de pec-
catis dolendo confugimus, vel a peccando absti-
nemus, peccatum esse, aut peccatores peiores fa-
cere, anathema sit. Clauditur namque in relati-
vo, p quem, sicut & frequentissime alias
apud Graecos & Latinos authores, causa,
per quam merito damnatur, qui eum timore
damnatur. Et idem est dicere, per quem ad mi-
sericordiam Dei &c. ac si apertius diceretur,
cum per ipsum & doleamus de peccatis, &
ab eis abstineamus. Possunt alii verba illa,
Per quem ad misericordiam Dei &c. sic inter-
pretari, ut per quem, si limitatio condemnationis
facta a Synodo. Quasi noluimus Syno-
odus danare oes, dicentes gehennæ metum
peccatum esse, sed eos duntaxat, qui metum illum
damnarunt, per quem ad misericordiam Dei co-
fugimus dolentes de peccatis, aut ab eis ab-
stinentes. Sed ego simplicius arbitror expo-
nere ista in sensum priorum. Intentionem Syno-
odi fuit, danare errorum Luteri, & verbis illius
ex directo aduersari. Neque in huiusmodi
diffinitionibus spectari solet, quid per acci-
dens contingere possit. Possunt quippe etiam
sanctissima opera ab extrinseco vitiari. Sed
ea simpliciter afferentibus esse peccata, sim-
pli cit etiam esset indicendum anathema. Vt
cunque tamē de his sit, patet iam ex dictis, ve-
ritatem esse, & doctrinam Christi & Aposto-
lorum & prophetarum, & ipsi lumini natura-
li consonum, utile esse neque, vituperabile
timorem diuinæ iustitiae.

VT firmū sit & indubitatum, hanc
doctrinā perpetuō tenuisse uni-
uersam Ecclesiā, adiungam alii
quot sanctorū testimonia, qui
morem diuinę iustitiae & gehennę, quod pecca-
toribus est parata, bonū & utile ad alsequē-
Cypr. ser.
dum iustitiam docuerūt. Cyprianus. Ad omnia 4. de mori-
te facere paratū, timor Dei & fides debent, talitate.
Et lib. 3. ad Quirin. can. 20. fundamētum &
firmamentū spci & fidei, timorē esse probat
ex his testimonij, Initium sapientie timor Dñi,
Initium sapientie metuere Dñm. Beat⁹ est ho-
mo, q̄ vere omnia p̄ metū. Et sup quē alium Psalm.
Eccl. 1.
respiciā, nisi sup humile & quietū, & tremē-
tem sermōes meos? Amb. ser. 15. sup Psalm.
118. vt permaneat spiritus Dei in nobis, carnes
aīæ, i. carnales cogitationes, docet oportere
Efa. 66.
Ambr.
cruci affigere clavis timoris Dñi & iudici-
orum eius. Et subdit: Ille Christo dign⁹ est,
qui habet Christi timorē, ut crucifigat car-
nale peccatum hunc timorē sequitur caritas.
Hac ille. In quibus palam indicat, timorē
iudiciorū Dei in peccatore, esse bonū timo-
rem, & p eum induci caritatē, & expelli pec-
catum. Et in principio officiorū clarē dicit,
timorē initium esse sapientię, & effectore bea-
titudinis. August. trac. 9. in primā Ioan. cum August.
doceret, verba illa Ioā. Timor nō est in ca-
ritate, non esse intelligenda de inchoata ca-
ritate, sed de ea, de qua statim subdit idem
Ioā. Perfecta caritas foras mittit timorem,
sic tandem subiicit: Ergo incipi at timor, q̄a
initium sapientie timor Dñi. Timor quasi lo-
cum p̄parat caritati: cum autē cooperit cha-
ritas habitare, pellit timor, q̄ ei p̄parauit lo-
cum. Quantū enim illa crescit, tantū ille de-
crescit: & quantū illa fit interior, timor pel-
litur foras. Maior caritas, minor timor: mi-
nor caritas, maior timor. Si autē nullus est ti-
mor, non est: quā intret caritas. Sicut vide-
mus p̄ setā introduci linū, q̄n aliquid sūt, 7
seta prius intrat, sed nisi exeat, non succedit
linum: sic timor primō occupat mentem, non
aut ibi remanet timor, quādē intravit, ut
introduceret caritatē. Hac Augustinus.

Et cum haec non possint intelligi de ti-
more casto seu filiali, q̄ crescit crescente ca-
ritate, necesse erit fateri de timore diuina
iustitiae ea intellexisse, ac p̄inde cum timorē
bonū censuisse. Nō enim via esset ad caritatē,
neque caritatē introduceret, si peccatum esset.
Et q. 2. li. 1. ad Simplicianū, illa verba Psal-
mistæ, Iustus manus suas lauet in sanguine
peccatoris: sic exponit, i. mundet ab operi-
psal. 57.

Basil.

bus malis per timorem Dei, cum videt supplicia peccatorum. Basil. in psal. 33: copiosè docet, timorem horrendi iudicij saluatoris, deducere ad sanctitatem, & quodam quasi freno à prauis concupiscentijs anima cohíbere, & de eo dixisse David: Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos. Gregor.

Gregor.

hom. 34, in Euangel. Praua mens si non prius per timore euertitur, ab assuetis vitiis non emundatur. Eversa ergo domo, inuenitur drachma, quia dum perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris. Et 28. Mor. c. 10. primam soliditatis causam post fidem, timorem futuri iudicij affirmat, & eum diuinitus peccatori iam credenti infundi, ut bona vita surgat ædificium. Bernard. lib. de pœc. & disp. sic scribit: Bonus quid' obedientiae gradus est, si iuxta Magistri nostri sententia, propter metu gehennæ, siue propter professione sanctam, quam profesus est, quispiam obediērit. Melior tamen ex Dei amore obeditur. Richard.

Bernard.

Richardus de S. Victore, in Beniamin minore, c. 8. & 9. timore pœna statutæ pro peccatis, dicit esse initium sapientie, & primæ virtutum problem, & sine ea cæteras haberet non posse. Et vtilitatè timoris explicat, quia quanto quis vehementius metuit poenam quam meruit: tanto acerbius plangit culpam, quam fecit. Et illud, Cor contritum & humiliatum Deus non despicias: exponit de corde humilioato per timore, & contrito per dolorem.

d. 14.4.

Magister aperte dicit, Poenitentiae virtus timore concipitur. Et ei per omnia consentiunt vniuersi Scholastici, quos mihi contingit legere, exceptis Gregorio Arimineñ in 2. d. 26. & Hadriano Quodlib. 4. q. 2. sine argumentis. Qui tametsi alia ratione, quod Lucifer, tamen in hoc quoq; grauiter, vtile, hallucinati sunt, asserentes, ea opera esse culpabilia, quod quis ob solū metu pœnarum faceret. Danda verò eis venia est, quia absque pertinacia id asseruerunt, ignorantes, aut certè parùm aduertentes, consentire mirificè in cōtraria doctrina & scripturas & sacros Doctores. Quod quidem & ante nos doctissime probârunt sanctus episcopus Roffeñ in art 6. contra Luterum, Iacobus Latomus in opere, quod pro assertione Vniuersitatis Louanieñ contra eundem. scripsit, & reuerendus pater ac magister meus frater Alphonsus de Castro, in summa aduersus omnes heres, in verbo, Contritio, & in verbo, Timor. Et ante hos, 50. annis pau-

lo plus vel minus, frater Stephanus Burlifer tractatū de timore seruili scripsit contra quandam, qui eo tempore eadem docuit, quod de hoc timore Luterus.

CVR PATRES VSI SVNT
HOC LOQVENDI GENERE, QVO ET
Protestantes, afferentes Diuinæ iustitiae ti-
more peccatores vtiliter concui.

CAP. XXIII.

NE QVB mirari quis debet, si Patres hoc in loco, dicentes timore diuinæ iustitiae vtiliter concuti peccatores, eo modo locuti fuerint, quo & Protestantes in Confessione Augustana. Non vt eos imitarētur, hoc factum est: sed ea potius ratione, hac forma loquendi vbi sunt, quia sancti Doctores inuenti sunt, longè ante illos sic locuti. Augustinus de catechizan. rudibus c. 5. sic loquitur catechumenis: De ipsa etiam seueritate Dei, qua corda mortaliū saluberrimo terrore quatuntur, caritas ædificanda est, ut ab eo, quem timet, amari se gaudens, eū redamare audeat, eiusq; in se dilectioni, etiam si impunè posset, tamè displiceretur. Rarissimè quippe accidit, immò vero nunquam, ut quisquam veniat volens fieri Christianus, qui non sit aliquo Dei timore percussus. Gregorius: Admonendi sunt, qui flagella metuunt, ut si malis vera citer carere desiderant, æterna supplicia perhorescant: neq; in hoc suppliciorū timore permaneant, sed in amoris gratiam, nutrimento caritatis ex crescant. Bernard. epistol. 107. Sic ad ortum solis iustitiae sacramentum, absconditum à seculis, de prædestinatis & beatificatis, emergere quodammodo incipit ex abyssō æternitatis, dum quisq; vocatus per timorem, iustificatus per amorem, præsumit se quoq; esse de numero beatorum, sciens nimirūm, quia quos iustificauit, illos & magnificauit. Quid em? Audit se vocari, cum timore concutitur: sentit & iustificari, cum amore perfunditur, & de magnificatione diffidet? Initiatur, prouehitur, & de sola consummatione desperabit?

Nemp̄, si initium sapientie timor est Domini, in quo dicta est esse nostra vocatio, quid nisi prouehitus in sapientia est amor Dei, si duntaxat, qui interim ex fide est, ex quo & nostra est iustificatio? Quid item nisi consummatio in sapientia est, ipsa, quam insinuam speramus, de diuina illa & deifica visione glorificatio? Sic abyssus abyssum in-

inuocat in voce cataraçtarum suarum, cum in terrore iudiciorum suorum immensa illa æternitas, & æterna immensitas, cuius sapientia non est numerus, cor hominis prauum & inscrutabile, mira sua bonitate & potentia educit in admirabile lumen suum. Hac tenus Bernardus.

DISSOLUVNTVR OBIE-
CTIONES HAERETICORVM, CON-
tra vtilitatem & bonitatem timoris
pœnarum.

CAP. XXV.

SED si hæc ita se habent, cur Ioannes absoluè assuerat, Timor nō est in caritate? Si vtiliter timore diuinæ iustitiae peccatores concutuntur ad pœnitentiam, cur non etiam vtiliter concutientur illo iusti, nè extendant manus suas ad iniquitatem? Si vtilis est, & non malus huiusmodi timor, cur non eum admittat secum caritas? Respondet August. non de omni caritate hoc dici, sed duntaxat de perfecta. Et vt hoc explicaret, adieciisse putat statim Ioannem. Sed perfecta caritas foras mittit timorem. Et hanc expositionem communiter sequuntur Scholastici Doctores, qui & pro eodem accipiunt perfectam caritatem, & caritatem perfectorum. Neque ab re. Sequitur enim statim: Qui autem timet, non est perfectus in caritate.

Sed dum aliquanto attentiū hæc verba Ioannis expendo, & ad alia loca eiusdem epistolæ confero, non possum in totum probare. hanc expositionem. Ioannes enim absque villa restrictione absoluè, & generaliter dicit, Timor non est in caritate. Et quancunque caritatem, quæ in nullo violat dilectionem. DEO & fratribus debitam, perfectam vocat. Si diligamus inuicem, Deus, inquit, in nobis manet, & caritas eius in nobis perfecta est. Et rursus: Quis eruat verbum eius, verè in hoc caritas Dei perfecta est.

Dicerem ergo libentiū, Ioannis verba esse intelligenda de timore mundano, hoc est, de timore, quo timemus laboriosa & grauia, quæ pro C H R I S T O opotueret contemnere. Hic est enim timor qui in caritate non est, sed ab ea procūl abijcit. Hic est timor qui pœnam habet, & non solum anxietate plenus est, sed à DEO seuerè punietur. Hunc decebat Ioannem à cordibus fidelium expellere sata-

gere, quippe qui caritatem exhortabatur, quæ omnia dura & immania, propter Christum levia facit.

De hoc timore exposuit hæc verba Ioannis, Tertullianus non longè à fine libri de fuga in persecutione. Et pro illis verbis, Tertul. Quoniam timor pœnam habet: ita legit, Quia timor supplicium habet, utique ignem stagni. Et subdit: Qui autem timet, non est perfectus in dilectione, DEI Isilicet. Porrò quis fugiet persecutionem, nisi qui timebit? Quis timebit, nisi qui nō amat? Hæc ille. Ambrothus etiam huic timori Ambros. in verba Ioannis sic aptat: Maior caritas, quia fine epi. 74. fidem spemque complectitur. Hanc caritatem habens, nihil timet, quia caritas timorem excludit foras. Ita id ablegato & exuto timore, omnia sustinet, omnia sustinet. Qui ergo per caritatem omnia sustinet, non potest timere martyrium. Et ipse Augustinus in illa verba Ioannis, Et vos testimonium perhibebitis: de hoc timore mundano exponit hæc verba, Timor non est in caritate, sed perfecta caritas foras mittit timorem. Hunc timorem, seruilem appellat, & per eum dicit Petrum à fixima feruitatis, compulsum esse Christum negare.

Vt quid tamen Aug. dicit, & inter regulas iuris recipitur, Qui timore facit præceptum, aliter, quād debet, facit? Si bonus est timor hic, non vitiabit impletionem præcepti, neque qui timebit, aliter quād debet, faciet. Timore dicitur impleere, qui alias nō impleret, nisi sibi immineret pœna, quam timet. Et qui sic præceptum exequitur, aliter, quād debet, facit. Vtiosus, & præcepti præuaricatrix, est hæc voluntas: Nolle impleere, nisi immineret pœna. Nunquid vero & vtiiosus erit tum timor pœnarum. Multi sanè Catholici Doctores tradiderunt, tunc quidem vtiiosum esse timorem seruilem. Sed ego eorum sententia subscribere non possum. Nam ex obiecto bonus est, vt diximus. Et nulla apparet circūstantia ex qua vitietur. Non enim huius male voluntatis causa est, sed facit potius, vt tandem impleteatur præceptum. Et impletio ipsa tunc poslet esse non mala, quia non vi.

Timor pœnitentiarum nārum nāque in eo, que in eo, qui alias transgrederetur præceptū, ma- lus est.

Obiect. 1.
3. Ioan. 4.August. vbi
supra.
Respon.De timore
mundano
Ioan. cūm
eum separat
à cari-
tate,

x. Ioan. 2.

culpandus est, & ad eum referenda sunt, quae Doctores dicunt, cum aiunt in sic affectis & seruilitate timentibus, libertatem spiritus non esse.

Gregor.
3. part pa-
sto.admo.
14.

Vnde & Diuus Gregorius cum dixisset, Ignorat mens gratiam libertatis, quam ligat seruitus timoris, ut explicaret, qui sunt ea seruitute compediti, & propter quem affectum libertate spiritus careant, subiecit. Qui propterea bonum facit, quia tormentorum mala metuit, vult non esse quod metuat, ut audacter illicita committat. Vnde luce clarius constat, quod coram Deo innocentia amittitur, ante cuius oculos desiderio peccatur. Hac Greg. Et summo quidem iure hos folos ligatos seruitute timoris asseruit. Nam qui, etiam cestibus poenis, ab illicitis se contineret, non omnino seruit poenis.

Respon. 2. Possemus etiam dicere, aliter facere, quam debet, quicunq; timore implet præceptum: quia licet non peccet neque in timore, neq; in executione præcepti, neque in aliquo alio affectu, tamen non implet sicut deberet. Ex amore siquidem, & non ex timore, debemus omnes præcepta nobis imposita perficere. Bona, ppter semetipsa, amanda sunt, ait Gregor. & non poenis compellentibus exequenda. Neque verbum, debet, semper requirit præceptum: Debemus enim uero semper laudare Deum, & omnia quæ facimus, in ipsis gloriam referre: neque tamen ad hęc ita strictè sumus obligati, ut omnis horum eiusmodi intermissio nobis imputetur in peccatu. Et bonos filios, solemus dicere, multa debere sponte sua in obsequium suorum paratum facere. Verum instat Hadrianus ex eo, quod philosophus Eth. 3. inter quinque modos apparentis fortitudinis, & non veræ, secundum asserit esse eorum, qui metu poenarum subeunt pericula. Quod si honor, diutina, & voluptas, non sunt apti neque decentes fines virtutum, neque erit, ait, via poena. Atque hac ratione putat confici, non quidem esse mala omnia opera, quæ spe vel timore inducti facimus, sed ea, quæ ob vitandas poenas operamur, & in quibus ipsa poenarum cuitatio ex parte obiecti se tenet, & non tantum ex parte cause efficientis. Quodq; Augu. ait, Qui ex timore facit præceptum, aliter, quam debet, facit: ad facientem sic ex timore limitat, ut timor non sit tantum causa efficiens imple-

Greg. ibid.

Obiect. 3.

Tertia dispositio, commemorata hoc loco à sancta Synodo, spes est. Et sapienter illa timori subiecta est. Cōcussos enim suppliciorum timore peccatores, spe conuenit, nè animum desponteant, confortare. Vnde & Ecclesiasticus: Metuētes Dominum, sustinetis misericordiam eius, & nè desistatis ab illo, nè cadatis. Qui timetis Dominum, credite illi: & non euacabitur merces vestra. Qui timetis Dñm, sperate in illum, & in oblationem veniet vobis misericordia. Et regius psaltes vtruncq; coiunxit, cum dixit: Ecc oculi Dñi super metuētes eum, & in eis qui sperat super misericordia eius. Cum aut sancta Synodus peccatores, ait, à diuinæ iustitia timore, ad considerandum Dei misericordiam se conuertendo, in spem erigi, fidentes DEVM sibi propter Christum propitium fore: tria mihi videre videor, nobis esse non omnino obscurè insinuata. Primum est, causam spei nostræ esse considerationem diuinæ misericordiæ. Secundum est, non vt cunquam ab ea consideratione cauari spem, sed erigendo animos no-

tionis præcepti, sed etiam finalis. Eademq; causa timorem hunc poenarum damnauit Greg. Ariminensis, quia putauit ad bonitatem actus requiri, quod sit propter Deum.

Aliud tamen est, quod ad perfectionem actuum nostrorum necessarium est, & ut illi sint laudabiles: aliud, quod ad eorum bonitatem sufficit. Fortis non est, neq; perfectus, addo etiam, neque dignus laude, qui metu dūtaxat poenarum pericula subit, aut præcepta implet. Veruntamen sicut ex omnium consensu bonum est, quæ necessaria sunt virtutē tuendæ, operari, ut comedere & bibere, cum opus est: ita bonum est, mortem, egritudinem, & incommoda alia naturalia fugere, horrere, timere, & pro virili deuitare. Et quæ facim⁹, ut ea mala deuitemus, bona sunt, & finem habent bonum, quantum satis est ad bonitatem moralem. Neq; relatio in Deum, ad bonitatem moralem requisita est, sed sufficit virtualis. Eamque habent omnia opera, quibus aut prosequimur bona, aut fugim⁹ mala nobis proportionata. Transeamus igitur ad ea, quæ de spe subiectantur.

DE TRIBVS INSINVATIS A PATRIBVS DE SPE.

CAP. XXVI.

Tertia dispositio, commemorata hoc loco à sancta Synodo, spes est. Et sapienter illa timori subiecta est. Cōcussos enim suppliciorum timore peccatores, spe conuenit, nè animum desponteant, confortare. Vnde & Ecclesiasticus: Metuētes Dominum, sustinetis misericordiam eius, & nè desistatis ab illo, nè cadatis. Qui timetis Dominum, credite illi: & non euacabitur merces vestra. Qui timetis Dñm, sperate in illum, & in oblationem veniet vobis misericordia. Et regius psaltes vtruncq; coiunxit, cum dixit: Ecc oculi Dñi super metuētes eum, & in eis qui sperat super misericordia eius. Cum aut sancta Synodus peccatores, ait, à diuinæ iustitia timore, ad considerandum Dei misericordiam se conuertendo, in spem erigi, fidentes DEVM sibi propter Christum propitium fore: tria mihi videre videor, nobis esse non omnino obscurè insinuata. Primum est, causam spei nostræ esse considerationem diuinæ misericordiæ. Secundum est, non vt cunquam ab ea consideratione cauari spem, sed erigendo animos no-

DE PRAEPARATIONE AD VULTORVM AD IUSTIF.

nostros, Tertium est, ea consideratione sic erigi animos nostros in spem, ut fidamus eum nobis fore propitiū propter Christum.

Considerationem verò diuinæ misericordiæ, causam esse nostræ spei, manifestū est. Vnde nanq; aliund speret homo, qui filius iræ natus, tam multis postea deliquit, & iram in se Dei, & indignationē promeruit? Certè spei remissionis peccatorū nostrorum, hæc potissima, & fortassis vna causa est, quod illum & ex scriptura, & ex lumine naturali piū scimus esse ac benignum, & diuitem in misericordia, ac præstabilem super malitia. Vnde & Basilius de humili Dei seruo sic scribit: Cū reputauerit secum sua opera prava, timet quidem suppliū, & formidat poenas. Ut autem nè absurbeatur præ moerore, bona spe præditus est, ad miserationes & benignitatē Dei respiciens. Hac verò diuinæ misericordiæ cōsideratiōe erigi animos nostros in spem, quo modo Augustinus loquitur in de cœlachizādis rudibus, ex eo possumus approbare, quod vt ira, terrores, communiatōes, timores animum deiciunt, sic clementia, misericordia, & p̄missio beneficiorū eum attollunt & subleuant. Et quemadmodū timor deprimit, humiliat, prosternit, & tristitia causa est, ita spei alacritas deiecit animos in altum subuehit, roborat, confortat, & exhilarat. Spe, inquit Paulus, gaudētes. Et rursus: Quæ verè vidua est & desolata, speret in Deum. Atq; hinc fidutia propitiationis diuinæ p̄ficiuntur. Quanvis enim spē inter se confundantur, & vna pro altera ponatur, non nihil tamē inter se distinguuntur. Spes, sicut clari authores tradūt, desiderium est boni, quod credimus nos asecuturos. Fidutia spem consequitur, & vicinior est consecutioni boni sperati: atque vt sanctus Thomas eruditè tradit, motus quidam est appetitus, consequens ex persuasione de illo consequendo. Vnde & Paulus domos nos dicit esse Christi, si fidutiam & gloriam spei usque ad finem firmam retineamus. Et omnibus iustis dicitur: Cū te consumptum putaueris, oriens vt lucifer, & habebis fidutiam propria tibi spē.

DE UTILITATE ET NECESSITATE SPEI AD OBTINENDAM REMISSIONEM PECCATORUM.

CAP. XXVII.

CHRISTVS Seruator noster lu. Spes dispo-
culenter nos edocuit, spem esse sitio ad gra-
dispositionem ad iustificatiōem.

Nam vt paralyticū idoneum fa-
ceret, qui acciperet remissionem peccato-
rum, quam ei misericorditer est impartitus,
præmisit? Cōfide fili. Et cum illius animū ad
ea verba spe iam erectū sentiret, statim sub-
iecit: Remittuntur tibi peccata tua. Et con-
cinit Christo clarissima illa Euāgelij tuba,
dicēs: Spe salui facti sumus. Atq; idem olim Rom. 8. c
nobis Dñs explicuerat illis Davidicis ver-
bis: Quoniā in me sperauit, liberabo eum. Psalm. 90.
Et filium p̄digum spes nimis ad poeni-
tentiam induxit. Plena sunt illa verba spe,
quæ in se reuersus dixit, quibusq; se ad pe-
nitentiam erexit & accedit: Quantū mer-
cenarij in domo patris mei abūdāt panib⁹,
ego aut hīc fame pereo? Surgam, & ibo ad
patrem meū &c. Et promissiones regni cœ-
lorum ac remissionis peccatorū, quibus &
Christus, & Ioannes Baptista, & Apostoli,
& vniuersa per orbem Ecclesia peccatores
cohortatur ad penitentiam, eō profectō
spectant, vt spe tanti præmij prostratos, &
deiectos eorū animos subleuent, & attol-
lant. Spes promissa beneficia respicit, &
maxime potest non omnino male natos,
aut pertinaces homines, ad conuercionem
in Deum prouocare. Sed an sit necessaria
dispositio ad gratiam, & non tantum com-
modissima, profectō non satis constat.

Verū tandem pensatis omnibus, pœnitentiam quidem sufficere posse credide-
rim ad consequendum remissionem pec-
catorum: si quidem illam contingere ve-
ram esse absque spe, & absque desperatio-
ne. Sed communiter nunquam est vera, ne-
que aliquis se conuertit in Deum ex corde,
nisi actu vel virtute speret, Deum sibi fore
ob eam conuercionem propitium. Et ideo can. 3.
sancta Synod⁹ in can. 3. eam videtur nece-
sariam statuisse. Nam cum diffinit, nemine
posse absque Spiritu sancti numino sperare
sicut oportet, vt iustificationis gratiam af-
sequatur, satis indicat spē ad eam rem opus
esse. Et habem⁹ p̄ hac Synodi sententia san-
ctos patres & doctores, q̄ simpliciter & ab-
solutè trādūt, spē esse necessariā dispositio-
nē ad iustitiā. Ambrosius lib. 1. de pœnit. c. 1. Ambros.
Nemo potest benē agere pœnitentiam, ni-
si qui sperauerit indulgentiam. Chryso-
stomus homilia de fide & lege & Spiritu
sancto: Necessarium est vt præcedat
vitam

Bernar.

vitam nostram spes in Christum, quæ postea pascenda est bonis operibus. Bern. ser. 3. de Annunciatione: Sola nimirum spes apud te miserationis locum obtinet, neque oleum misericordie, nisi in vase fidutie ponis. Et infra: Dicat quisque in pauore suo: Vadam ad portas inferi, ut iam non nisi in sola Dei misericordia respiremus. Hæc vera hominis fidutia à se deficientis, & intentis Domino suo: Hæc, inquam, vera fidutia, cui misericordia nō denegatur, propheta attestante: Quoniam beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius. Hucusque Bernardus.

Psalm. 146.

1. Cor. 9. b

Lumen etiam naturale necessitatem speci palam nobis demonstrat. Ut enim teste Paulus, & qui arant, & qui trituran, in spe hoc faciunt fructus percipiendi, neque quispiam eos labores vnuquam subiret, nisi spe fructus vel præmij alicuius inuitatus: ita profecto nemo poenitentiæ amaritudini se subderet, & Dei misericordiam imploraret, nisi ea via speraret se possic illum sibi reconciliare, aut certe mala euadere, quibus se addixit per peccata. Transeamus igitur ad illa, quæ de dilectione Dei continuò subiectuntur.

DILECTIONE DEI AD IUSTITIAM DISPOONIT, ET ILLAM ANTECEDIT. CAP. XXVIII.

Eccl. 2.

Spes, amo-
ris causa,

QUARTO loco connumerârunt Patres inter dispositiones ad iustitiam dilectionem Dei, ut fontis omnis iustitiae, & eam causam esse asseuerârunt odij, & detestationis peccatorum. Illumque, inquit, tanquam omnis iustitiae fontem diligere incipiunt, ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod & detestationem. Sapientissime vero post timorem & spem, dilectionem Dei commemorârunt. Ita enim Spiritus sancto inspirante Ecclesiasticus, vbi timentes Deum ad spem hortatus est, subiunxit: Qui timet Dominum, diligite illum, & illuminabuntur corda vestra.

Et natura sic comparatum est, vt spes dilectionem generet, & eos continententer diligamus, quos in nos benignos fore cōfidimus. Ideo ait dilectionis Dei dūtaxat meminere sub ea ratione, qua per eam Deum diligimus, vt omnis iustitiae fontem, q[uod]a plurimum ita contingit, vt qui se per dile-

ctionem Dei ad iustitiam disponunt, eum ut fontem omnis iustitiae diligent: & sic in illū amore ferantur, vt in eum, à quo vno se iustificari posse intelligunt, & iustificandos confidunt. Sed posset ad iustitiam disponere dilectio Dei sub alijs etiam rationibus, nemp̄ sub ratione iusti vel misericordis, vel remuneratoris, aut denique sub ratione summi boni, & omnium amore dignissimi. Et sub quacunq[ue] omniū istarum rationū, causare potest detestationem peccatorum. Siquidem cuiuscumq[ue] dilectio, causa esse vallet doloris de offensa ipsius. Porro sancta Synod[us] nō statuit hoc loco, an dilectio Dei, quæ disponit ad iustitiam, sit dilectio Dei super oīa. Temperatū prorsus est à verbo, super omnia: tantumq[ue] est diffinitum, dilectione Dei disponi peccatores ad iustitiam. Et in can. 3. tantum adiectum est, ad diligendū Deum, sicut oportet ad assequendum iustificationis gratiam, opus esse pueniente spiritus sancti inspiratione, atq[ue] ipsius adiutorio. Qua ex diffinitione colligi non potest, dilectionem Dei super oīa, antecedere iustificationis gratiam. Potest quippe dici, & minorem illa sufficere ad obtinendum gratiam, & solū indē colligitur, ad quācumque sufficientem opus esse auxilio spiritus sancti speciali. Quia tamen & dilectionem Dei super omnia, communiter credūt Scholastici Doctores disponere ad iustitiam, & verissimum id apparet, atq[ue] ad eam potissimum videntur sua verba retulisse Patres, adnitar & illam etiam dispositiōem esse ad iustitiam, probare. Et quidem dilectionem Dei, esse dispositiōem ad iustitiam, doctrina est Christi, & Apostolorum, & sanctorum Ecclesie Doctorum. Cū Magdalena Christus dixit, Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multū: ostendit profecto, dilectione Dei se illam dispositiōem ad iustitiam. Nō enim eius dilectio alio modo, quam ut dispositio, causa potuit esse remissionis peccatorum. Et cū alijs discipulis suis dixit, Qui diligit me, diligeretur a patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum: & paulo post, Si quis diligit me, sermonem meum feruabit: & pater meus diligit eum: & ad eū veniemus, & mansionem apud eum faciemus: aperte indicauit, dilectionem suū, esse causam, vt à patre & ab ipso diligamus, & vt ad nos veniant, & mansionē apud nos faciat per gratiam, & vt tandem se nobis manifestent.

Quod

Galat. 5. a
6. d

August.

Bern. serm.
24. super
cant.c. Maiores,
de Bapti-
smo & eius
effectu.Dilectio
Dei super
omnia dis-
positio est
ad iustitiam.

DE PRAEPARATIONE AD VLTORVM AD IVSTITIC.

Quod Paulus nobis significauit illis verbis: In Christo I E S V neque circuncisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per caritatem operatur. Ideo nanque fidem per caritatem operantem, valoris alicuius apud Christum I E S V M afferuit, quia fides tum viuiscat hominem, cū ei adiungitur dilectio. Nam si posset viuiscare peccatorem fides sine dilectione, & dilectio dispositio ad iustitiam nō esset, valeret aliquid apud Christum etiam illa fides, quæ non operatur per caritatem.

Vnde Augustin. epist. 106. Fides quæ per dilectionem operatur, nihil operaretur, nisi ipsa dilectio Dei diffunderetur in cordibus nostris per Spiritum sanctum. Et 21. de civit. Dei, c. 26. Tunc itaque vieta vitia deputanda sunt, cū Dei amore vincuntur, quem nisi Deus ipse nō donat. Et alibi absurdum existimat, vt sine amore Dei quis consequatur veniam suorum peccatorum. Et in libro de vera & falsa poenitentia, si tamen ipsius est, aperte dicit, sine caritate nō esse in nobis veram poenitentiam.

Bernardus etiam in illa verba Cantorum, Recti diligunt te: aperte dicit, fidem etiam rectam nō facere hominem rectum, nisi operetur ex dilectione: & rectum esse non posse, qui Deum non diligit. Adiecit & his calculum suum Innocentius 3. absenso & eius lute affirmans, non nisi per caritatem, & in caritate criminā dimitti. Quod si per caritatem, & in caritate criminā dimittuntur, est ergo & dilectio Dei, dispositio ad obtinendum remissionē peccatorum. Et si poenitentia, & propositum seruandi mandata diuina, dispositiones sunt ad iustitiam, vt paulo inferius probabimus, erit & dilectio Dei: Quandoquidem & hęc, dilectio quædam Dei sunt, aut certe non sunt sine illa.

Atque ex his firmare possumus, dilectionem Dei super omnia, dispositiōem esse ad iustitiam assequendam. Cū enim permulta dilectiones Dei possint esse, ac verē sint in peccatoribus, quæ non sufficiunt ad perducendum eos ad iustitiam: non est credendum, minoribus dilectionibus attribui remissionem peccatorum. Et cui alijs dilectioni imputat Christus remissionem multorum peccatorum Magdalena? Equidem dilectio multa, dilectio est Dei super omnia: neque dilexit illa multū, nisi dilexit Deum super omnia. Et dilectio est super omnia, quæ causa esse potest obseruā-

107

SOL.

SOLV VNTVR ARGVMEN-
TA CONTENDENTIVM, DILECTIO-
nem Dei super omnia, non disponere ad
iustitiam, sed eam consequi.

CAP. XXIX.

Obiect. 1.

MECHANICHO in Apologia Cofessionis Augustanæ sic nobis obijcit: Nō potest Deus diligere super omnia, nisi prius credamus eum nobis esse placatum. Placatus verò non est peccatoribus ante infusionem gratiæ. Quanta verò hæc est & theologie, & philosophie ignorantia? Quis adeo desipiat, vt negét, ad amorē Dei super omnia, sufficere posse eam cognitionem & fidem, quam de Deo habet quicunque fidelis, etiam si eum maximè sibi iratū credit? Agnoscit nimirūm fidelis Deum esse summum bonum, authoremque & fontem omnis boni. Agnoscit creatorem, seruatorē, redemptoremque suum, neque posse, nisi ipsius misericordia habere quicquā boni. Agnoscit maximè misericordem, & præstabilem super malitia, neque obliuiscetur vñquam suæ misericordia. Agnoscit se ab eo inuitari, allici, extimulari, erigi, adiuuari, vt à peccatis suis surgat, & ad eum conuertatur. Agnoscit maximè conuenire, vt eum summe, vehementissime, & pra omnibus diligat: & hac via posse, si velit, illum sibi placatum & propitium facere.

At hæc cuius non voluntatem ad amorem D E I super omnia possint inflectere? Minora certè his, nonnūquām eò nos pertrahunt, vt creaturas Deo anteponamus. Neque vna iræ aut indignationis diuinæ persuasio impedire potest voluntatem nostram, quo minus amet, si velit, eum in quo tot & tantæ rationes concurrunt amoris. Si satiæ est, vt iudicem aliquem pro dignitate amemus, iustum illum & bonū & beneficū in nos credere, etiam si ob delicta nostra iratum illum nobis esse sentiamus: quomodo non satiæ erunt ad amandum Deum super omnia, tam multa egregia & eximia, cuicunque fideli peccatori de Deo credita & persuasa, quantumcunque illum sibi sentiat iratum? Quid ergò, inquiet aliquis, sibi vult Paulus, cùm dicit caritatem Dei diffundi in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis? Si est dilectio Dei super omnia, in nobis ante gratiam gratumfaciétem, erit & ante illapsum gratificum, & non per Spiritum sanctum il-

la nobis diffundetur, sed causa potius erit, vt nobis ille donetur. Quod quidem aduersatur Gregorio, dicéti: Qui ergò mente integræ Deum desiderat, profectò iam habet quem amat. Posset ne quisquam Deum diligere, si eum quem diligit, non haberet? Augustinus etiam tractat in Ioannem, in eundem sensu dicit: Quomodo diligimus ut Spiritum sanctum accipiamus, quem nisi habeamus, diligere non valemus?

Verum hæc facile est diluere. Multa bona nobis communicat & impartiuntur Spiritus sanctus ante suum illapsum gratificum. Et dum ad dilectionem D E I adiuuat, iam aliquo modo eum intrà nos habemus nobis cooperantem, & nostram infirmitatem adiuuantem. Gratiam verò gratis datam, ad huiusmodi dilectionem, necessariam nō negamus. Quin eam necessariam esse, copiosè ostendimus in opusculo de iustificatione. Bona voluntas qua diligitur Deus, in homine non potest esse, ait Augustinus, nisi in quo operatur & velle.

Aduh tamen vrgeri possumus, quia Ioannes dicit, In hoc est caritas, nō quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Si enim dilectio ipsius nostram antecedit, prius igitur ipse nos iustificat, quām nos eum diligamus, quia non diligit non iustificatos. At enim Ioannes non hæc dicit de dilectione, qua nos Deus iustificat, sed de dilectione, qua pater misericordiarum ante omnia nostra merita, & ante omnem dilectionem nostram nos ita amavit, vt filium suum, ad nos redimendum mittere decreuerit. Vnde & statim adiunxit: Et misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

Et prior quidem est dilectio, qua Deus adiuuare nos vult ad se diligendum, quām dilectio nostra: prior etiam est dilectione nostra, dilectio, qua ab æterno voluit Deus iustificare, quenq; iustificat: sed prior est dilectio nostra, quām illa Dei æterna dilectio habeat actum in nobis sibi respondentem, hoc est, iustificationem nostram. Quemadmodum cùm Deus auget nobis gratiam propter dilectionem nostram in ipsum, aut tandem largitur beatitudinem, quia nos eum diligimus, prior quidem dilectio, qua Deus nobis voluit augere gratiam, & conferre beatitudinem, & prius ad se diligendum nos iuuat, sed prior est nostra dilectio augmento gratiæ & collatio-

Respon.

tionem beatitudinis, ita prorsus cùm nos iustificat, quia nos eum diligimus, prior est nostra dilectio iustificatione nostra, licet non sit prior voluntate iustificandi nos, neque prior auxilio D E I communicato nobis ad ipsum diligendum. Verum illud supereft inquiramus, an dilectio Dei connumeranda veniat inter dispositiones necessarias ad iustificationem.

IV STIFICARI POSSUNT

HOMINES ABSQVE DILECTI-
ONE DEI SUPER OMNIA, NON TAMEN
ABSQVE DILECTIONE DEI.

CAP. XXX.

DICTIONEM Dei, necessariam esse ad nostram iustificationem, apud omnes Theologos tractatores, quos legerim, receptissimum est. Et id quidem testimonia Pauli, Augustini, & Bernardi statim citata, manifestè efflagitant. Quodque fidem & præclarissimas alias virtutes Paulus afferit nihil esse, & nihil nos posse iuuare sine caritate, potissimum videtur ad eam retulisse, qua parte sub se dilectionem Dei comprehendit. Nam ex ea duntaxat parte caritas maior est cæteris virtutibus, & longo illas interuallo antecellit. Et cùm Deus sèpè in scriptura conuersionem nostram in ipsum à nobis exigit, vt se vicissim ad nos conuertat, aperte dilectionem suā à nobis requirit. Amore quippe nos in eum conuertimus, & in ipsum tendimus.

Confirmataque est doctrina ista à Patribus, cùm in can. 3. statuerunt, necessarium esse Spiritus sancti auxiliū, vt diligamus Deum sicut oportet, vt iustificationis gratia nobis conferatur. Siquidem hæc verba aperte docent, necesse esse diligere Deum, vt iustificationis gratia nobis conferatur. Et qui Deum agnoscent nostris peccatis offendit, nunquam certè ad ipsius gratiam peruenient, nisi & de ipsis doleant, quatenus offendit illius fuerit, & amore in ipsum redeant, à quo se malè per ea auerterunt. Non tamen perinde certum est, & incontrouersum, qualis & quanta debeat esse hæc dilectio D E I, quam necessariam esse affirmamus ad iustificationem nostram. Sed cùm diuinæ in nos miserationis visceræ attentiūs mecum perpèdo, tutò & indubitanter affirmare nos posse crediderim, eam Dei dilectionem, ad gratiam necessaria-

riam esse, & sufficere, quæ satiæ est, vt de letalibus eius offensis doleamus, & manda ta ipsius feruare proponamus. Et vbi tantum in aliquo affectum in Deum depre-

henderimus, illum hac ex parte ad gratiam idoneè se preparasse, minimè habitemus.

Neq; sanctos Doctores maius aliquid vi-

deo requisisse.

Et nè sine autoritate re in tanta loqua-
mur, possumus hoc colligere ex verbis
Christi: Si quis diligit me, sermonē meum Ioan. 14.

seruabit: & pater meus diligit eum, & ad

eum veniemus, &c. Hæc verba palam indi-

cant, illam dilectionem Christi latè esse, vt

diligamur à patre cœlesti, & in ipsius gratia

fimus, quæ satiæ est, vt sermonem illius ser-

uemus. Et quidem talis omnis dilectio, vt

ipse existimo, actu vel virtute est dilectio

D E I super omnia: quia qui omnia ipsius

mandata feruare proponit, nimirūm Deū

super omnia, & illum omnibus antefert. Sed

verbum hoc, Super omnia, in Doctoribus

antiquis non lego, cùm exigunt amorem

Dei ad iustificationem. Et siue sit ea dilectio,

dilectio Dei super omnia, siue non, parùm

refert, modò sciamus hoc quod planissimum

est, quodq; omnibus possumus securè tra-

dere, sufficere ad iustitiam, diligere Deum

sic, vt de ipsis offensis doleamus, & man-

data illius velimus feruare. Quarè ad ex-

ponendum ea, quæ de alijs dispositionibus

traduntur, operæprecium erit migrare.

DE POENITENTIAE NE-

CESSITATE AD SVSCIPEN-
dum sacram baptismu.

CAP. XXXI.

VINTA ad iustitiam disposi-
tio, pscripta hoc loco à sancta

Synodo, pœnitentia est. Et illius

quoq; Ecclesiasticus memi-

nit post timorem, spem, & dilectionem. Qui

timent Dominū, inquit, præparabunt cor-

da sua, & in conspectu illius sanctificabunt

animas suas, dicentes: Si pœnitentiam non

cegerimus, incidemus in manus Dei.

Duo verò diffinita de pœnitentia, hic video à Pa-

tribus. Primum est, pœnitentiam esse odium

& detestationem peccatorum propter

Deum. Quia in re aduersantur errori Lute-

ri dánato à Leone X. sub verbis illis: Opti-

ma pœnitentia, noua vita. Secundum est,

oportere pœnitentiam agi ante baptismū.

Et quia de primo istorum in frā libro 13. cō-

Obiect. 2.

Rom. 5.

Argum. 1. modius videbimus, hoc duntaxat secundum contenti erimus in praesenti firmare. Optime verò id probatur à Patribus ex testimonio Actorum Apostolicorum, Pœnitentiam agite. Et Petrus enim, & alij Apostoli prædicantes baptismum, prædicabant & non baptizatis etiam pœnitentiam, atque utrumque requirebant, ut acciperetur remissio peccatorum, & baptismus pœnitentiam præmittebant. Quin potius ad pœnitentiam principalius & frequentius, & magis ex professo exhortabantur. Sequebanturque in hoc magistrum omnium Christum & Ioannem, qui à pœnitentia suas auctorati sunt prædicatores. Et Ecclesia ab eis edotta, hanc perpetuè seruauit consuetudinem. **Quod & ex ipsis patere potest** catechismis. Idemque summo consensu tradunt Doctores Ecclesiastici.

Argum. 2. August. Augustinus de catechizandis rudibus, catechumenos sic alloquitur: Ergo interim nunc, si qui forte assunt ex eo numero, qui baptizari disponunt. Credimus enim eos adesse tanto ad verbum studiosius, quanto ad indulgentiam vicinius hos primū paucis alloquimur, ut erigant mentes in spem: ament fieri, quod non sunt: oderint, quod fuerint. Nouum hominem, nascituri, iam in voto concipient. Quidquid de vita præterita remordebat, quidquid angebat conscientiam, quidquid omnino vel magnum, vel paruum, vel dicendum, vel non dicendum, non dubitent posse dimitti, ne forte quod vult Dei misericordia dimittere, contra se teneat humana dubitatio. Hæc ibi: Et ad Vincentium ita scribit: Neminem putas ab errore ad veritatem, & à quocunque seu magno, seu paruo peccato, ad correctionem sine pœnitentia posse transire. Idemque refert Gratianus ex eodem in epist. ad Felicianum. Et in libr. de vtil. pœnitentiae cap. i. ita inquit, Neque ad baptismum, in quo omnia peccata delentur, quisquam bene accedit, nisi agendo pœnitentiam de vita præstina. Nemo enim eligit vitam nouam, nisi quem veteris pœnitet. Basilius accedentes ad baptismum, monendos esse affuerat, ut peccata relinquant, Dominum sequantur, & crucem suam tollant, atque ab omni peccato abstineant, & ut dignè suscipiant, necesse esse ut odio habeant & abominentur iniustitiam. Subscritit Bern. his verbis: Initium reuertendi ad Deum, pœnitentia est, quam sine dubio spiritus opera-

De pœnit.
d. i. Nemi.
nem.

Ibidem. c.

Tres sunt,
& a Quis
aliquando.

Basil. i. de
bapt. ca. i.

Bern. ferm.
i. ss.

tur, non noster, sed Dei. Et cum iam coepisset prædicari baptismus Christi, quando ipse dixit, Nisi pœnitentiam habueritis, oës similiter peribitis: vel his verbis satis indicabat, etiam ad suscipiendum suum baptismum, necessariam esse pœnitentiam. Non est enim verisimile, illos omnes tunc baptizatos, sufficere baptismu Christi, cum haec ad eos loquebatur. Quod si in amicitijs humanis reconciliandi, ut lumen naturale & ipsa experientia docet, necessaria est in primis pœnitentia illata iniuria vel damni, in eo qui intulit: quomodo credamus posse eum in gratiam Dei redire, quem patrata in ipsum culpæ non pœnitit? Hisq; accedit, quod quandiu non displicant, que male placuerunt, actu vel virtute manet eorum complacentia. Deus autem nō ad gratiam, sed ad supplicium potius imputat accessum ad baptismum, & ad quodcumq; aliud sacramentum, cum complacentia lethalium peccatorum: Quia hoc est verè obicem effectui sacramentorum ponere. Neque Deus se conuertit ad nos, communicando nobis suam gratiam, nisi nos in eum conuertamur. Sicut sol auersos à se oculos nunq; lumine suo directe perfundet, nisi in eum cōuertantur. Insuper: Ad quid Baptismus institutus est, nisi vt nouam in illo profite-tes vitam, commoriamur peccatis, regeneremur spiritu, efficiamur noui homines, atque adeò viua membra Christi? Nonne hoc luculenter Paulus edisserit, cum ad Romanos & ad Galatas scribit, peccata non perimi nisi displicētia, & nouos homines, aut viua Christi membra dici non posse, quibus non displicant prius admissa? Nulla quidem est participatio iustitiae cum iniuitate. Et pœnitentiae præceptum, quod ad omnes peccatores se extendit, ut inferius probabimus, maximè videtur tempore illo militare & obligare, quo vel baptisma recipiendum est, vel quodcumque aliud sacramentum. Itaque ex Christo, Apostolis, & consensu Ecclesie Catholice, & ex ipsa ratione & institutione baptismi, atque ex lumine naturali constat, pœnitentiam, sicut diffiniērunt Patres, etiam ante baptismum agi debere;

DE SEXTA DISPOSITIONE
AD IUSTITIAM PER PROPOSITUM SERUANDI MANDATA.

CAP. XXXII.

ASSE.

A SERVNTVR tandem disponi peccatores ad iustificatiōem per propositum suscipiēdi baptismū, inchoandi nouam vitam, & seruandi diuina mandata. Et propositum quidem seruandi diuina mādata, includit propositum suscipiēdi baptismū, & inchoādi nouam vitam. Inchoatur enim noua vita obseruatione diuinorum mandatorum, & suscep̄tio baptismi in præcepto est. Commodo tamen ista distincta sunt, ut apertius sit, quemadmodū impij disponi debent ad iustitiam. Nam in illis, quibus baptismus sufficienter promulgatus est, propositum suscipiēdi baptismū, explicitum & distinctum sit oportet. Et qui baptismum proponunt suscipere, nouam vitam debent animo concipere: Quia baptismus professio quædam est religionis Christianæ, & quod eum suscipiunt, nouæ se vitæ consecrant, & nomina sua ea susceptione dant.

Et quanvis omnes homines ex equo ad præcepta decalogi obligemur, tamen alibi bap. & no. quæ sunt peculiaria præcepta, religiōis nouæ vite, dispositio est stræ propria, ad quæ soli baptizati sunt adstricti. Eisque se subiiciunt, qui sacro baptismo, in iustitiam, smate initiantur. Porro susceptionis bapti-

smi votum, dispositionem esse ad iustitiam, & commodiſſimam & necessariam, Petrus ostendit. Rogantibus quippe Iudeis ab Apostolis, quid facerent ad cōsequendum remissionem peccatorum, pœnitentiam ille & baptismum in nomine Christi consuavit. Et hoc ipsum Christus Nicodemum docuerat, cum admonuit, oportere nasci denuo, & introire in regnum Dei non posse, qui non esset renatus ex aqua & spiritu sancto. Cumq; omnes in Christo baptizati, teste Paulo, Christum induerint, & ipsa suscep̄tio baptismi, inchoatio sit nouæ vita: erit etiam propositum inchoandi nouam vitam, dispositio necessaria, ut impij renouentur in Domino per gratiam.

De proposito vero seruandi mandata diuina, idem probatur à Patribus ad finem huius cap. 6. quia Christus, dum præcepit Apostolis, ut prædicarent omnibus baptismum, & omnes baptizarent: adiecit etiam, ut docerent seruare, quæcumque mandauit illis. Et huc tendunt multa loca scripturæ, quibus D E V S requirit à peccatoribus, ut se ad illum conuertant, ut ipse conuertat se adeos. Sicut enim auer-tumur à peccatis nostris per pœnitentiam,

ita conuertimur ad Deum per propositum seruandi mandata illius.

Sanè apud Ezechielem inter dispositio-nes ad gratiam, hoc quoquè propositum videtur, sicut & pœnitentia, computari. Ait em propheta Dei nomine: Si impius ege-rit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis,

Ezech. 18. 8

qua operatus est, & custodiērit omnia pre-cepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, & non morietur. Et paulò post:

Cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuiscabit.

Hæc autem verba, Custodierit præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: non aliud requirunt ab impiis ut iustificetur,

quam propositum efficax seruandi omnia mandata diuina, & obseruationem eorum, adquæ tum, cum cum pœnitet suorū peccatorum, adstrictus est. Alioquin iustificari nemo posset per pœnitentiam, nisi obseruat etiam alijs præceptis diuinis, ad quæ

eo tempore adstrictus non est. Quod quis non videat, quam absurdum & stultum sit?

Nè tamen quispiam sic hallucinetur, prouidentissimè ibi cauit scriptura. Inter præcepta siquidem necessaria, ut quis ius-tus sit, vel ut impius iustificetur, neque paulò antè citata verba, neque inferius, cum penè eadem repetuntur, computantur alia, quam præcepta negatiua, quæ semper & pro omni tempore obligant, & præcep-tum illud affirmatiuum, ad quod omnes habentes substantiam huius mundi, per-

petuò adstricti sunt, panem suum esurien-ti dare, & nudum operire vestimento. Et paulò post citata verba hoc aliquanto diluciū factum est, cum ait: Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in qui-

bus præuaricati estis, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum. Et quarè mori-remini domus Israël? Certè cor nouum & spiritum nouum habet, qui cum prius in

transgressione mandatorum diuinorum, suæ immemor salutis permanserit, iam nouo spiritu concepto, tota animi déuotio-ne libenter, promptè, & constanter proponit illa seruare.

Atque ut nemini esset ambiguum, hoc esse, cor nouum nobis facere, & spiritum nouum, cum per eundem prophetam dixisset Dominus, Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum in medio vestri: adie-ctum est continuo. Et faciam ut in præce-

k 2 ptis

ptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis & operemini. Et hoc est, quod Christus a muliere adultera exigebat. Non enim, sicut benè expendit Magister, dixit ei: Vade, & nè amplius pecces: sed, Vade, & iam amplius noli peccare. Neque Petrus, cùm exhortatus est Iudeos ad pœnitentiā, hanc pretermisit dispositionem. Illis quippe verbis, Saluamini à generatiōe ista prava: vel, sicut Aug. aliquanto apertius legit, Eripite vos à seculo hoc prauo: docuit, vt & ille colligit, dānare opera mortua, quæ nequiter faciunt huius seculi dilectores: & ea, pponere in posterum, pro virili sua deuitare.

*Aucto. 2.
August.*

2.30.

Cumque ad baptiſtū idoneè recipiendum, vt iam docuimus: necessaria sit pœnitentia, & ea perfecta non sit, nisi actu vel virtute coiunctum habeat propositum seruandi mandata, erit igitur & hoc propositum saltem virtualiter ad iustificationem necessarium.

Atque huic doctrinæ suffragantur Doctores, qui communiter sequuntur & approbant, & in hunc sensum interpretantur protritam illam diffinitionem Gregorij: Pœnitentia est, præterita mala plangere, & plangenda, iterū nō committere. Quia verò & hoc propositum seruandi mandata diuina, dilectio Dei super omnia videtur, aut certè non esse sine illa: commodum erit hīc videre, an dilectio Dei super omnia, tanti sit apud Deum valoris & precij, vt vel sola, supposta fide, sufficere possit ad iustificationem nostram.

DILECTIO DEI SVPER OMNIA, A PECCATO ORIGINALI mundat, & iustificare potest eum, qui per ignorantiam obnoxius est mortalē.

CAP. XXXIII.

Prop. 1.

*Dilectio
Dei tollit
originale.*

ENIMVERÒ dilectionem Dei super omnia, quæcumque illa sit, iustificare posse peccatorem soli peccato originali obnoxium, dubium nemini esse debet. Pœnitentia opus non est, vt deleamus culpam, quam aliena duntaxat voluntate contraximus. Erit ergò satis ad eam remouendam voluntas seruandi mandata. Si potuit inobedientia protoparentis nostri, culpæ nos & iræ diuinæ subiçere, multo magis poterit D E O clementissimo nos reconciliare prompta no-

stra seruendi illi in omnibus obedientia. Neque aliud datum est ab eo remedium, quo possint homines, mox vt veniunt ad usum rationis, statum iustorum & gratiam apud ipsum adipisci, quām si proponant viam mandatorum D E Itota vita tenere, & quantum sibi innotuerit fore necessarium, à malo declinare, & bonum virtutis vbiq; & semper excolere. Cōuertimini, inquit, ad me, & ego conuertar ad vos.

Cum igitur toto se corde in Deum conuertat, qui principium vitæ rationalis tam propoſito ausplicantur, eoipſo procul-dubio iustitiam & gratiam Dei subsequentur. Et non tantum potest dilectio Dei super omnia, iustificare hominem solius peccati originalis reum. Potest profectò, vt p̄ crediderim, & eum iustificare, qui ob ignorantiam aliquam, aut obliuionem humanæ lethali alicui peccato subiacet. Et sicut sanctus Thomas distinctè concedit, sufficere, hanc dilectionem ad remissionem peccati, cuius quis oblitus esset post diligentem inquisitionem, atque ideò nec illius habet pœnitentiā crediderim sufficere posse ad remissionem illius peccati, quod quis per ignorantiam admisisset, atque ideò neque de illo doleret. Et quanvis dispar sit quidem ratio, quia oblitus sui peccati post diligentem inquisitionem, ignorare illud videtur inculpabiliter, & moraliter non posse illud scire: qui verò per ignorantiam peccauit, nisi illa ignorantia fiat inuincibilis, posset humano more illud nōesse, & ad illud cognoscendum, & faciendum ipsius pœnitentiam adstricetus est, tamen & vtriusque peccati videtur hæc dilectio pœnitentia virtualis, & vtroq; in casu supplere posse vices pœnitentiae: quia qui illam habet, tam huius quām illius peccati pœnitentiam ageret, si ea cognosceret.

Et vt hac via deleri potest peccatum ignorantium inuincibiliter, ita videtur & posse aliquandò fieri eadem via inuincibilis ignorantia, quæ alioquì esset vincibilis, & incipere posset non imputari negligenter sciendi illud, ob cuius ignorantiam peccauit. Si enim diligens inquisitio ad recordandum peccati, quod à memoria excidit, & propositum inquirendi diligenter, quæ scitu necessaria sunt, potest facere vel obliuionem, vel ignorantiam alicuius peccati inculpabilem, ita vt extunc haberi queat remissio illius peccati per solam istam dile-

ctio 1.

cionem absque pœnitentia: cur non & vtrunq; possit simul hæc dilectio, cùm virtute in se contineat & inquisitione illam, & propositum illud diligentius inquirendi? Profectò nisi hæc via iustificari valeant, qui præter suam conscientiam alicui sunt obnoxii peccato, non quocunq; vitæ momento venire possent ad gratiam, sicut possibile ipsis communiter tradunt doctores, quia ignorantiae nequeunt vinci subi-
tō. Quare tanto eis tempore impossibilis erit iustificatio, quantum fuerit necessarium ad vincendum, quibus subiaceat ignor-
rantias. At em dolor, inquires, in genera-
li, quo quis nollet se vllum peccatum com-
misisse, sufficiet ad omnia ista, sicut & ad delendum peccata, quorum sumus obliti,

Sed cur non tantundem possit hæc tanta & tam perfecta in Deum dilectio, praefer-
tim cùm annexum habeat actu vel virtute propositum dolendi de quoquaque pecca-
to, quod ei constaret? Vbi manifestius est priuilegium pro eo dolore, quām pro dilec-
tione Dei super omnia? Si hic dolor non est necessarius ad delendum peccata obli-
ta post diligentem inquisitionem, cur erit ne-
cessarius ante illam? Et si sufficere potest ante illam, cur nō sufficiat & ante eandem dilectio Dei super omnia, quæ sua quidem ex ratione multo magis quām dolor habet facere obliuionem aut ignorantiam incul-
pabilem, quia est propositū seruandi man-
data? Accedit ad hoc, quod eum dolorem
necessè est esse, valde imperfectum, cùm nullius nos peccati reos esse agnoscamus,
neque apud homines maioris esset momen-
ti, quām propositum dolendi, quod dilectio
Dei in se claudit. Ergò hæretici, instabis,
& infideles, si nullū aliud admiserint pec-
catum quām hæresis, vel infidelitatis, erunt
persæpè in gratia. Habent quippe ipsi & nō
rarò huiusmodi dilectionem. Testimonium
perhibeo illis, dicit de Iudeis Paulus,
quod æmulationem quidem Dei habent,
sed non secundūm scientiam. Et Christus
de illis, qui persecuturi erant Apostolos,
dixit: Venit hora, vt omnis, qui interfici-
bit vos, arbitretur obsequium se præsta-
re Deo.

Veruntamen & hoc argumentum, de dolore etiam peccatorum in generali fieri potest: Quandoquidem & is, quoq; sepè est in hæreticis & infidelibus. Et sicut communi-
ter dicitur, eorum dolorem, aut pœnitē-

tiam neq; satis veram esse, neq; efficacem,
& ideò minimè sufficere ad ipsos Deo re-
conciliando, quia non est eiusmodi, vt per-
tingat ad omne ipsorum peccatum: nam si pertingeret, deponeret eorum pertinaci-
am circa hæresim vel infidelitatem; ita &
nos possumus dicere, neque veram esse in
eis dilectionem Dei super omnia, neq; satis
efficacem, atque ideò nō eos reconciliare.
Quod si quis dixerit, dolorem de peccatis
in generali, sufficere ad iustificationem, ni-
si apponatur obex, sicut apponitur ab hæ-
reticis & infidelibus, & huius signū esse, quod
vbi illi cessarent à sua hæresi vel infidelita-
te, per solum illum dolorem acquirerent
gratiam, quanquam hoc satis ambiguū est,
tamen similiter posset dici nostra dilectio
sufficere, sed ei apponi impedimentum in
hæreticis & infidelibus.

Sed ego nunquam concesserim, veram Dilectio
dilectionem Dei super omnia, in ipsis esse. Dei super
omnia, non
est in pec-
catoribus.

Ioann. 14. c

meum seruabit. Et rursus: Qui habet man-
data mea, & seruat ea, ille est q; diligit me.
Quibus verbis certos nos fecit, nō esse ve-
ram dilectionem sūf in eis, qui perseverant
in transgressionē vel minimi iplius manda-
ti. Et luculentum hoc fecit Paulus illis ver-
bis: Si quis autem diligit Deum, hic cogni-
tus est ab eo. Nam cognitum D E O, more
scripturarum, səp̄ vocat probatū & gra-
tum. Quomodo etiam quis tueri posset, di-
lectionem Dei stare cum peccato mortali,
cùm omnis qui in illo est, Deum infra se
formaliter vel virtualiter diligat, & aliqua
creatura fruatur, vt communiter tradunt
Doctores in primo, d.i.? Quanvis itaq; suf-
ficere possit dilectio Dei ad reducendum à
peccatis ignotis ad gratiam, nunquam ta-
men neque illa, neq; dolor in generali hoc
poterit, nisi remouendo voluntatem ab
eorum complacentia, & faciendo eorum
ignorantiam inculpabilem.

Sed volunt, dices, plerunque multi pec-
catores, immò etiam hæretici & infideles,
placere Deo in omnibus, & in nullo disipli-
cere, & adhuc tamen permanēt in suis pec-
catis.

1. Cor. 8.

Obiect. 2.

Rom. 10. a

Ioann. 15. a

Respon.

Obiect. 3.

k 3 las

Respon. laboramus ignorantij? Verum est, & hæreticos & infideles velle perspè Deo in omnibus placere, & in nullo displicere, si sermonem referamus ad ea, in quibus ipsi credunt se placere aut displicere. Sed dilectio Dei super omnia, augustior est & potentior, maiorisque prorsus ambitus. Extendit se ad omnia precepta diuina, & omnia Dei mandata complectitur, & omnia exequitur: nihil præterit, nihil detrectat, nihil neglit eorum, que prescripta nobis sunt. Quam se latè Deus porrigit iubendo, tam vasta & ampla illa est, ac prompta & expedita ad obediendum. Qui illam habet, in omnibus ad quæ tenetur, verè & ex animo vult placere, & in nullo eorum, quæ prohibita sunt, displicere. Ac proinde vel seruat omnia, vel certè facit, ut ea, qua aliquius eorum tenetur, ignorantia sit in ipso inquinabilis, & sibi non imputetur: Neque fieri vlo pacto potest, ait Orige, super illa verba Pauli, Qui diligit proximum, legem impleuit, vt qui ex toto corde, & ex totis viñeribus diligit Christum, faciat aliquid, quod non placeat Christo. Et ex professo contendit, voluisse Paulum ibi docere nos, eum totam legem implere, q diligit Christum. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. & Aug. ait: Qui diligit Deum, consequens est, vt faciat quæ præcepit Deus: & instantum diligit, inquitum facit. Neque alio sanè inter se differunt dilectio Dei, quæ sufficit nonnquam ad remissionem peccati commissi per ignorantiam, & quæ est in hæreticis & infidelibus, neque tamen sufficit ad eorum iustificationem, quam ex parte obiecti. Nam in hæreticis & infidelibus non pertingit ad placendum Deo, sicut tenentur in depositione sui erroris & pertinacia, & in assentiendo oppositis veritibus. Cùm autem sufficit in eis, vel in alijs ignorantibus, pertingit profectò ad hoc, vt faciat eos vel vincere suos errores, vel certè deponere pertinaciam circa illos, & inquirere vel saltem propnere inquirere omnia, quæ necesse est eos scire. Et hanc differentiam ex parte obiecti, oportet omnes ponere inter dolorem de peccatis in generali, qui sufficit ad iustificandum hæreticum recedēt à sua perfidia, & dolorem similem existentem in eo, qui in illa perseuerat. Nam si quo ad omnia essent similes, similia etiam, immo eadem possent. Et vel, inde cōprobari po-

test hæc differentia, quia si hæreticus minimiset suæ hæresis, quādò habet hanc dilectionem, non doleret de illa. Qui autem per dilectionem Dei, suam obliuionem vel ignorantiam inculpabilem faceret, & conserueretur remissionem peccatorum, quorum conscius sibi non est, mox vt admoneatur, vel recordaretur eorum, doleret de ipsis, & nulla pertinacia alicui errori adhæreret. Quod quidem nunquam ea dilectio faceret, nisi ad ea quoquè pertingeret, & animos ignorantium ab omni pertinacia & negligentia longè remoueret.

Itaq; si volumus, vt hic dilectionis Dei affectus, talis sit in nobis, qualis non est neque in hæreticis, neque in infidelibus, neq; in his qui perseuerant in suo peccato: facimus, vt ad omnes animorū nostrorum affectus se extendat, & omnes vires animæ nostræ, & omnia studia & vota nostra plenissimè deo subiçiat. Nulla maneat in nobis proterua, nulla obstinatio, nulla incredulitas, nulla negligentia, nulla tarditas, nullus torpor, nulla ignavia. Toti, & ex toto corde, & ex tota mente atque anima & viribus nostris dicamus Deo: Domine, quis mihi similis tibi? Pars mea Deus. Extra te quid volui in in calo aut in terra? Domine, quid me vis facere? Paratus sum, & nō sum turbatus, vt custodiam mādata tua. Et vbi solliciti vnius voluntatis Dei, sic promptos & expeditos & alacres nos Deo, tota animi propensione & deuotione obtulerimus ad omnia & faciendum & patiendum, quæ ipse à nobis requirit, nihil excipiendo, nihil subtrahendo, nihil nobis referuando: tum demum dilectionem habebimus, quæ omnes ignorantias nostras vel vincat, vel inculpabiles faciat, & remissiōem peccatorum nobis ignotorum obtineat.

DILECTIO DEI SVPER OMNIA, SVFFICIT AD REMISIONE PECCATI MORTALIS Nō IGNORANTI, SI EIUS SIT TAME VIRTUALIS PÆNITENTIA, Nō ALIAS.

CAP. XXXIII.

MAIOR vero, & implexa magis quæstio est, an dilectio DEI super omnia, & eum quoquè DEO reconciliare valeat, qui sciens & volens admisit aliquid peccatum mortale, neque ipsius actu habet aliquam pœnitentiā. Et de hoc bipartita fuit hactenus Scholasticorum sententia.

San.

Sanctus Thom. 3. par. q. 86. art. 2. expressè afferit, impossibile esse, vt peccatum tale sine pœnitentia remittatur. Et id ipsum q. 87. art. 1. confirmat, excipiens sola peccata oblita post diligentem inquisitionem. Et id tenet Maioris in 4. d. 14. q. 1. Scotus tñ in 4. d. 14. q. 1. Gregor. Arimineñ in 1. d. 17. Hadrianus Quodlibeto 7. q. 4. & Caietanus in Com. 3. part. q. 83. art. 1. affirmant, per feruētem aliquem actum dilectionis Dei super omnia, posse peccatum mortale dimitti sine actu pœnitentiæ.

Et perspicuum quidem est, neq; huiusmodi dilectionem, neq; alium aliquè actū, quantuncunq; eximium & præcellentem, iustificare posse perseuerātem actu vel virtute in complacentia alicuius peccati mortalis: Quoniam Deus, cùm sit summè bonus, odio habet omnem iniuriam, & neminem perseuerantem in peccato iustificat, sed auersiōem à nostris peccatis, & cōuerisionem ad se requirit, vt se ipse conuerat ad nos.

Itaque si dilectio Dei super omnia, vel alius aliquis actus transferre potest aliquè à peccato mortali ad gratiam, necessè est, vt saltem virtualis sit displicantia ipsius peccati. Quam ob rem cùm illa Dei dilectio, quam maxima pars fidelium peccatorū habet, dum ei vult omnipotentiam, sapientiam, bonitatem, iustitiam, misericordiam, & gloriam supra omnes, non sit peccatorum displicantia: manifestum quoq; est, eam ad gratiā non sufficere. Idemq; omnino sentendum videtur de dilectione illa, qua quis vellet in posterum Deo placere in omib⁹, & in nullo displicere. Quoniam hæc satis non est, vt displicere censeantur peccata semel admissa. Sæpè nanq; videmus, gaudentes de offensa alicui illata, velle in posterum ab illius se offensione continere.

Ideoq; Leo X. meritissimò damnauit illam Luteri assertionem, Optima pœnitentia noua vita: quia huius adagij approbatione, in uherē fidelibus nitebatur hanc pœnitentiam, proponere in posterum seruare diuina mandata. A quo errore longè Scholastici citati absuerunt. Non enim tam imperfictam Dei dilectionem, tanto priuilegio donatam credidisse putādi sunt, præsumtum cùm eam, palam dixerint, pœnitentiā esse virtualem. Quod illi quidem dilectioni non conuenit, quæ tantum respicit

futurum tempus, & duntaxat est affectus deinceps placendi Deo.

Et Hadrianus profectò disertè explicu-

Hadrian.

it, dilectionem, cui hanc tantam ad iustificandum prærogatiuam tribuebat, eiūmodi esse, vt non solū impletua sit omnium mandatorum, sed & in Deum nos trāsformet, & sic vnum cum illo spiritum faciat, vt supra omnia illum amemus, & nihil nisi in ordine ad ipsum, neque in cælo, neq; interra diligamus. Quod si talis sit, vt & præteritū & futurū respiciat, & per eam sic velimus & seruare & seruasse in omnibus mādata diuina, vt cum illa non stet complacētia alicuius peccati mortalis, immo ex ea, si meminerimus, continuò sequatur omnium lethalium peccatorum pœnitentia, sufficeret quidem poterit sine alia pœnitentia ad iustificatiōem. Quin & ei potius quam pœnitentiæ, tribuenda est remissio peccatorum nostrorum, si vtranq; simul habeamus. De Magdalena Christus dixit: Remissi sunt ei peccata multa, quoniā dilexit multū. Et quanquam dilectioni potuit, sicut & fidei, iustificationem ipsius imputasse, quia causa est pœnitentiæ, sicut fides dilectionis: tamē nunquam ille vni dilectio, tacita in totum pœnitentia, remissionem peccatorum adscripsisset, nisi dilectio ipsius, tanta fuerit virtutis & precij apud ipsum, aut certè potiores partes in iustificatione ipsius tenuerit.

Argum. 1. Luc. 7.

Agnouit hanc virtutem amoris diuini Greg. hom. Gregorius, qui tractans hæc verba, scribit: 33. in Euāg.

Quid fratres mei, esse dilectionem credimus, nisi ignem? & quid culpam, nisi rubiginem? Unde nunc dicitur, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multū: ac si aperte diceretur: Incedit plenè peccati rubiginem, quia ardet validè per amoris ignem. Tanto nanq; amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magnō caritatis igne cōcrematur. Hæc Greg.

Et si benè expendamus verba illa, Si quis Argum. 2. Ioann. 14. c. diligit me, diligitur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum: & illa, Si quis diligit me, sermonem meū seruabit: & pater meus diligit eum, & ad cūm veniemus, & mansionem apud eum faciemus: clare intelligemus, per dilectionem Christi assequi nos posse, vt diligamur à patre cælesti, & vt ipse & filius ad nos veniāt, & in nobis maneat per gratiam.

Enimvero non hæc tantum impletionem

k 4 omni.

omnium mandatorum Christus commendauit: neq; benè quidam hinc colligunt, dilectionem Dei, vocari in scriptura impletionem mandatorum. Neque enim Christus confudit vocabula, vel à communis sua significacione vñquam alienauit. Neq; exponebat idem per idem, cùm aiebat: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et iterum: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Et rursus: Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea.

Eam igitur commendabat dilectionem, atq; adeò eam solam, dilectionem sui docebat esse existimandam, quæ faceret impleti mandata, & eorum obseruationem virtute in se contineret: & quæ ciuiusmodi esset dilectio, sufficere ad suam gratiam obtinendā ostendebat. Atq; hoc nimirū exiungunt illa dulcissima verba, iam olim ad nostram consolationem per Salomōēm pronunciata, Ego diligētes me diligo. Quod

Argum. 3. Pro. 8. Argum. 4.

si apud homines non humanus haberetur, sed ingratuus & peruicax, qui non solum nō redamaret, sed & odio prosequeretur eum, qui ipsum amaret supra se & sua omnia: verisimile non est, Deum, qui nimius amator est hominum, ad suam gratiam non solum non admittere, sed & odio prosequi eum, à quo amatur super omnia. Odit namq; oēs impios & iniquos.

Quarè Bernardus confidēter dixit: Nemo se amari diffidat, qui iam amat. Libenter Dei amor nostrū, quem præuenit, subsequitur. Nam quomodo redamare pigebit, quos amavit necdū amantes? Et Augustinus audaciū in illa verba Pauli, Iustificati gratis per gratiam ipsius: Si Deus, inquit, non reciperet configentes ad se, esset in eo iniquitas.

Plurima etiam sunt in scriptura, & quidem apertissima loca, quibus Deus pollicetur, se conuertendum ad nos, si nos in illū conuertamur, & cor nouum & spiritū nouum nobis faciamus. Quia verò via nos ad eum verius conuertamur, aut fiducialiū in ipsum configiamus, & nouum nobis cor & spiritū nouum faciamus, quām amando ipsum supra nosip̄os, & supra omnia? Nonne potest esse in nobis tantus aliquis affectus, vt nos ab omnibus alijs auferat & auerat, & in eum vnum transformet? Nunquid sit tanto, fauente Deo, conuertetur peccator in Deum amore, quanto cum

amabant martyres in tormentis, aut etiam perpetuò beata Virgo, ne ille quidē amor fatis esset, vt Deū in ipsum cōuerteret? Ni miūm profecto durum Deum facimus, ni miūm rigidum, nimirū inclementem, nimirū obstinatum in odio peccatorum, si neq; tanto amore ad redamādum iritetur.

Equidem in Pauli conuersione nihil aliud, vel certe nihil magis expressit scriptura, quām amorē nimirū & promptissimū ad Deo seruendum, ex quo impulsus est, vt diceret toto corde: Domine, quid me vis facere? Ad hēc: Qui diligit Deū super oīa, implet vñiq; Dei præcepta. Qui enim habet mandata mea, & seruat ea, hic est, ait, qui diligit me. Et rursus: Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Obseruatio autem præceptorum, aditum patet ad vitam, iuxta illud: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Non igitur exp̄s est gratiæ, qui verè diligit Deum super oīa.

Finis præcepti, teste Paulo, caritas est. Et attingentem finem præceptorum om̄um, extra statū salutis ponemus? Præceptū diligendi Deum ex toto corde, præceptum est amicitiæ debite Deo: & qui implet illud, quantū humana fragilitas finit, extra gratiam Dei erit?

Præstantissima omnium virtutum est caritas, & vinculum perfectionis ac glutini, quod nos Deo arctiū & intimiū potest iungere. Et perfectissimo ipsis actui abrogabimus, quod tribuimus omnes pœnitentiæ? Quomodo maxima virtus est, si præstantissimus illius actus nō maximè à Deo respicitur, vt nos iustificet, si non maximè nos Deo vnit & conciliat?

Sanè Hieronymus potissimas partes caritati in omnibus tribuit. Et quæ alia, dicit, inter fructus spiritū debuit tenere primatum, nisi caritas, sine qua virtutes ceteræ non reputantur esse virtutes, & ex qua nascantur vniuersa, quæ bona sunt? Siquidem & in lege, & in Euāgeliō ipsa obtinet principatum. Et concinit August. in quodā sermon. de caritate his verbis: Respice ad munera Ecclesiæ, & vniuersis excellentius caritatis munus agnosces. Causa est & mater omniū virtutū. Quæ si desit, frustra habētur cetera: si autē adsit, habentur omnia. Causa est meritorū honorū, ex qua, quidquid est boni operis, viuit, salus morum, finis pœptorum, mors criminum, vita virtutum.

Subscriptit & his præstantibus Ecclesiæ

Hug.

Obiect. 1.

Respons.

Do-

DE DESCRIPT. IUSTIFICAT. ET NECESSITATE BAPTISMI.

117

desinat esse alicui necessaria.

Et vel hinc possunt pœnitentiæ, baptis̄inus & confessio, etiam post obtentam gratiam ostendi necessaria: quia neq; ipsa gratia data fuisset, nisi propter votum eorū formale, vel virtuale. Et quemadmodū, cùm in canon. 29. diffinierunt Patres, non posse lapsos à gratia baptismali, amissam iustitiam recuperare sine sacramento pœnitentiæ, nō derogārunt virtuti contritionis, sed ostenderunt & iustificatis per eam, 'necessarium esse sacramentum pœnitentiæ, atq; eos non immeritò posse dici iustificari per sacramentum pœnitentiæ, quia per partem illius & in virtute illius iustificantur: ita prorsus, cùm pœnitentiā statuerunt agendam eis ante baptismum, non derogārunt virtuti dilectionis Dei super om̄ia, sed viam communem ad iustificationem aperuerunt, & præceptū magis quām necessitatē pœnitentiæ ad obtinendam gratiam declarārunt.

DISSOLVNTVR ARGUMENTA CONTRA EFFICACIAM dilectionis Dei ad iustificationem.

CAP. XXXV.

PRIMÒ obiecti nobis possunt verba Saluatoris, Nisi pœnitentiā habueritis, om̄es similiter peribitis. Secundò induci etiam possunt cōtrahens verba illa nostri decreti, quibus assertur, vt paulò antè exposuimus, pœnitentiā agi oportere ante baptismum. Omnia etiā, quæ in eorum corroboratiō adduximus, videtur in nos stare, potissimum verò verba Augustini, Nemo potest nouam vitam inchoare, quin eum pœnitiat prioris.

4. Et cùm in canone III. statutum est, neminem absque Spiritu sancti fauore posse pœnitere sicut oportet, vt iustificationis gratia ei conferatur, innuisse videntur Patres, necessariam esse pœnitentiā ad iustificationē.

Hæc tamen omnia simul possunt exoluī: quia sicut iam admonuimus, vera dilectio Dei super omnia, pœnitentiā quædam est. Respicit namq; etiam præteritum, & animū actu vel virtute reuocat ab illis, quæ male placuerunt. Et regulæ generales & cōmunes neq; derogant, neq; præiudicant speciālibus priuilegijs. Post adeptam verò gratiā per dilectionem Dei super omnia, fatemur necessariam esse pœnitentiā, & eam quidem agi oportere ante susceptionem baptismi, sicut post habitam gratiam per contritionem, necessarium est nō baptizatis baptismus, & lapsis à gratia baptismali confessio. Non enim sic ista ad obtinendū gratiā præcepta sunt, vt ea obtenta, necessaria nō sint. Si ita esset, neq; circuncisio, neq; baptismus fuisset in præcepto sanctificatis. Præcepta generaliter feruntur, neque perdunt suam vim, quia ob specialem aliquā causam

Obiect. 5.

Respons. 1.

Cur verò, inquires, ad obtinendū veniam peccatorum, frequens est in scriptura & in Ecclesiā, exhortari peccatores ad pœnitentiā, & non ita ad dilectionem DEI super omnia? Ioannes certè, & Christus, & Apostoli post aduentū spiritu sancti, à pœnitentiā auspicati suas sunt prædications, neque ad dilectionem Dei, sed ad ipsam peccatores hortabantur, vt haberent remissionem peccatorū. Neq; alia via nos adnittimur ad gratiā Dei reducere peccatores, licet eos videamus obstinate & pertinaciter suis peccatis hērere, & difficultè ad eorum odium posse inflecti. Difficilior, quām pœnitentiā, est dilectio Dei super omnia, quam asserimus posse sufficere ad iustificationem, & prouectiores & exercitatiōes in obsequio diuino requirit. Habet difficultatē quā pœnitentiā, quoniā eā virtutē in se claudit, & ultra eā, aliquā etiā aliā. Plūs nos à nobisip̄os alienat, plūs nos supra nosip̄os tollit, Deo arctiū nos vnit & coniūgit, & multo magis ipsum

ipsum & nobis & nostris omnibus praeponit.
Vnde & rariores multo sunt, qui formaliter Deum diligent supra omnia, quam qui

Respon. 2. *habeant poenitentia. Est etia via per poenitentiam, apertissima & certissima apud omnes catholicos: non ita, ut monuimus, via per dilectionem Dei super omnia. Ut*

Respon. 3. *recedant item peccatores à peccatis, & ea cautiùs postea deuitent, commodissima est amaritudo poenitentiae. Et habita dilectioe Dei, necessaria est nihilominus poenitentia.*

Itaq; prudentissimè scriptura & Ecclesia
his omnibus de causis, non à dilectione, sed
à pœnitentia, vt à medio faciliori, certiori,
& magis necessario, mederi peccatoribus
auspicatur. Neq; tamen in totum exhortari
intermittunt peccatores ad dilectionem Dei
super omnia, vt obtineat suorum peccato-
rum veniam. Siquidem cum hortantur ad
pœnitentiam de præteritis peccatis, quate-
nus offendere fuerunt Dei, & ad propositum
seruandi mandata propter Deum, hoc ipso
ad dilectionem Dei super omnia, hortatur.
Nam hæc, vt iam diximus, virtute in se clau-
dunt aliquam dilectionem Dei super omnia.

Obiectio 6. Dicet quispiam: Nunq̄ igitur per poenitentiam obtinebitur remissio peccatorum, sed semper per dilectionem quæ antecedit poenitentiam. Verūm hoc ex dictis non sequitur: Quia dilectio Dei requisita & prævia ad veram poenitentiam, non tanta, neq; tam perfecta est, atq; ista dilectio, quā sufficere ad gratiam contendimus. Et potest quiuis fidelis cum minori, quam illa sit, dolere de peccatis, vt offendere fuerunt Dei, & proponere illa semper vitare, & tunc p̄ poenitentiam primò habebitur remissio eorū.

Object. 7. Vrgent & aliq: Dilectio Dei super omnia,
in Quo iis sicut illis in D.

non est extra gratia. Quia qui sic diligit Deum, diligitur ab ipso, & tam perfectus actus non potest haberi sine caritate infusa : alioquin nulla esset eius necessitas, & saltem preceptum diligendi Deum ex toto corde, requirere videtur ad sui obseruationem, ut impletatur ex caritate. Aliud verò est, dilectionem DEI super omnia, non esse sine caritate infusa: & aliud, ipsa esse posteriorem, & eius prioritatem requirere. Fatemur, dilectionem huiusmodi non esse sine caritate. Mox namq; vt illa habetur, Deus, qui piger non est, sed promptissimus ad amandum, habentem illā redamat, & caritate infusa, etiā alijs praecellentibus donis exornat, vt facilis, libenter, & feruenter possit amari. Sed

Neque probare possumus, quod sanctus in Thomas 1.2.q.100.art.10.concedit, ad implendum mandatum diligendi Deum, prærequiri caritatem infusam. quocunq; enim quis diligat eum ex toto corde, facit, quod hoc præceptum omni rigore intellectum requirit. Neq; alias modus caritatis includitur sub hoc præcepto, q; quod diligatur ex toto corde. Et absurdū videtur dicere, ad implendum hoc præceptum, necessè esse, vt q; in peccato sit, prius faciat poenitentia, neq; posse ab eo immediatè impleri absque preiua poenitentia, cùm potius DEI amor præcedere debeat, vt fiat vera poenitentia.

Dicit aliquis, posse quidem & ante ha-
bitam pœnitentiam impleri hoc præceptū,
sed ut impleatur, dari à Deo caritatem, &
ipſam dilectionem causari à caritate, & po-
steriorē ipsa esse. Scio hoc vltimum no-
biles authores de contritione defendisse,
Mihi tamen, ut cum venia eorum dixerim,
inintelligibile apparet, dari à Deo carita-
tem propter dilectionem vel contritiōem,
& tamen caritatē esse dilectionis & con-
tritionis causam, & ex consequenti, ipſis
priorem. Sed si hoc dicatur, nihil equidem
morabor. Sint per me omnia protinus alba.
Sequatur quisq; quod placet, ubi liberum ei
est per scripturam & Ecclesiam. Nos saltē
iam indē habebimus, aliquos venire ad gra-
tiam sine pœnitentiā formalī. Et cū Deus
non det gratiam suam sine prævia disposi-
tione, neq; alia tum sit q̄ dilectio Dei, suf-
ficiet, ut pertendimus, dilectio Dei vel so-
la, nonnunquam ad gratiam.

Instabit tandem aliquis: Volitio ferendi
pro Christo martyrium, non sufficit ad iu-
stificationem. Est etenim in multis fidelib.
peccatoribus. Atq; hæc omnes alias videtur
exuperare Christi dilectiones. Maiorem Ioh.
quippe, vt ipse ait, caritatem nemo habet, q;
vt animam suam ponat quis pro amicis su-
is. Multum tamē interest inter opus & pro-
positum. Multi mirabilia proponimus, &
cūm venitur ad opera, exigua prestamus.
Enim uero Christus, q; hæc interualla opti-
mè nouerat, non tribuit primatum caritatis
proposito moriendi pro amico, sed morti.
Neq; dixit, Maiorē caritatē nemo habet, q;
vt velit quis animā ponere pro amicis: sed,
quām vt ponat. Probatio dilectionis, exhibi-
bitio

bitio est operis, ait Gregorius. Et opere nihil maius possumus amicis prestare, quam vitam. Quiduis aliud eis largiamur, quidus pro ipsis toleremus, quantocunq; illos affectu prosequamur, semper minorem caritatem in eos habebimus, q; qui pro eis moriuntur. Neque Christus caritatem morientium pro amicis, caritati morientium, & alia etiam contemnentium pro ipsis, praevaluit. Poteſt & amor & opus aliunde creſcere, etiam si ad mortis perpeſſionem peruenierit. Tantumq; prepoſuit Christus caritatem morientium pro amicis, caritati, quae non peruenit, ut vitam contemnat pro amicis. Nam & ſic comparationes ſimiliter communiter intelligimus. Et maniſtū est virginem beatissimā maiore habuiffē caritatē in Deū, quam habuerint multi martyres. Et ex ipsis martyribus quidam fuerunt alijs feruentiores, & arctius & precelentiū Deum amauere. Et cui dubiū fit, maiorem in Deum caritatem eſſe dilectionem Dei super omnia, quam voluntatem moriendi pro ipſo? Sanè dilectio Dei ſup omnia compatiſecum non potest peccatum mortale ſaltem ſcītum & cognitum.

Voluntas autem moriendi pro Christo
& ferendi omnia tormenta pro fide, mani-
feste in multis fidelibus potest esse cum pec-
cato mortali. Et si dilectionem DEI super
omnia, comparemus voluntati moriendi,
nè illum offendamus, manifestus etiam ap-
paret excessus dilectionis Dei super omnia.
Siquidem per ipsam præferimus eum vitæ
sanitati, famæ, honori, & bonis omnibus
simpliciter mundi: Per voluntatem autem
moriendi, nè eum offendamus, soli vite. Opor-
tunum tamen hic erit consequenter tra-
ctare, an martyrium & voluntas moriendi
nè Deum vel paululum offendamus, suffi-
cere possit ad iustitiam.

MARTYRIVM SINE POENI-
TENTIA AD IVSTIFICATIONEM
sufficit. CAP. XXXVI.

RA RÒ quidem, ac fortassis nunc
contigit, ut ex peccatoribus spō-
te quis sua mortem pro Deo aut
Christo tolerauerit, quin suorsū
eum peccatorum vel in genere poenituerit.
Qui se sibi negat, & tantam naturā ipse suę
vltrò pro Dei amore vim facit, multo ma-
gis profectò, quas in eum admisit, offendit
oderit & damnabit. Sed si vel ob memoriam

- nostræ fragilitatem, vel ob subitum aliquem
- tyrannorum & hostiū Christi furorē Chri-
- stianus peccator sic opprimeretur, ut ante
- omnem suorum peccatorū pœnitētiā, ex
- hac vita pro Christo interfec̄tus migraret,
- martyrium ipsius ad iustitiam satis esset, &
- fortis illa ac constans mortis tolerantia, ef-
- ficax haberetur ad gratiam dispositio.

Qui tribuit pœnitentię virtutem recon- Argum. i.
ciliandi nos sibi, ipſe non minus clare, neq;
minus generaliter martyrio eandem præ-
rogatiuam concessit. Omnis, ait, qui con- Matt. 10.
fitebitur me coram hominibus, confitebor
& ego eum coram patre meo, qui in cæ-
lis est. Omnem dixit, ut & iustos & pecca-
tores huius gloriae participes esse posse in-
telligas. Omnis, ait Augustinus, teste Gra- De pœnit
tiano, hoc est, quatuorūcunq; & quotiētūcunq; d.3.adhuc
peccator, & cuiuscunq; ordinis. Ipſe se om̄,
qui eum confessi fuerint, non tantum remu-
neratorem, sed & encomiasten fore polli-
cetur & buccinatorem eorum virtutis, idq;
apud patrem suum cælestem, & ut Lucas & Luc. 12.b
Marcus expreſſerunt, etiam coram angelis
Dei. Vtq; mortem pro qua cunq; fidei veri-
tate, hoc priuilegium habere constaret, nō
dicitur. Sed & deinde, ut dicitur, deinde

dixit Iolum, telle Marco, Qui me confessus
fuerit: sed adiecit, & verba mea.

Ad hæc: Martyrium, teste Cypriano de singularitate clericorum, tam baptisma appellatur, quam corona, quia baptizat, & coronat. Si ergo baptismi intermissio nemini vñquam ex mortuis p Christo impedimento fuit, quominus coronam martyrum obtineret, vt vel ex sancta Emerentiana constare potest, q catechumena cum esset, suo in sanguine baptizata est, neq; officiet profectò intermissio poenitentiæ. Ita enim baptismus necessarius est ad salutem, sicut poenitentia, neq; est cur non possit habere martyrium vicem poenitentiæ, sicut habet baptismi. In mari rubro via sine impedimento, canit Ecclesia. Et martyrio, teste eodem Cypriano in lib. de laude martyrij, totū necessè est cedat: martyrij inestimabilis gloria, infinita mensura, immaculata victoria, inestimabilis titulus, triumphus immensus: Delictorum est finis, periculi terminus, dux salutis, ac domus vita. Nisi vicem poenitentiæ haberet, non tam sœpè, vt ex Ecclesiasticis historijs, & ex Cyprian. ibidem constat, moechi, sanguinarij, ebriosi, & omnium scelerū rei, reperta pugnæ occasione, meruissent ad martyrij palmam peruenire.

Hug. 2. de
fac. par. 6.
ca. 7.

Et optimum quidem est huic proposito argumentum Hug. Si saluus, q̄ propter Deum aquam suscepit: quarē non magis, qui propter ipsum, sanguinem fudit? Plus certè, sanguinem dare, quām aquā suscipere. Hæc ille. Et cū Christus dixerit, Qui credit in me, mortem non videbit in æternū: & qui vitā exponit pro Christo, verē in eum credat, verē in eum speret, verē eum diligat, & iam in se habeat ipsam virtutem baptismi, cur dubitet quisquam & ipsius habiturum

Argum. 3. cum gratiam? Ritus etiam communis fidei Ecclesiæ, hoc incunctanter esse tenendum, nos admonet. Nulla quippe facta inquisitione circa mores aut vitam, omnes fideles, quos constat mortem vtrō passos esse pro Christo, vt martyres celebrat, & cūctis, fidibus vt tales, venerandos & honorados tradit, neq; exequias vllas aut suffragia pro eis, sicut pro alijs mortuis, fieri patitur. Vnde & Innocent. III, diffiniuit, iniuriam facieb. Miss. re martyri, qui orat pro martyre. Item grauius quid est, & ex suo genere etiam perfectius & laudabilius, voluntariè oppetere mortem pro Deo, quām pœnitentia peccatorum. Quomodo igitur verisimile sit,

Cām Mar.
the, de ce.
lēb. Miss.
Argum. 4.

Deum non acceptare ad remissionem peccatorum martyrium, qui tahtula nostra p̄ sapè, ad nos sibi reconciliandum, contentus est pœnitentia? Certe apud homines nō omnino agrestes & intractabiles, mors p̄ ipsorum gloria spontè tolerata, iure obtinere potest veniam omniū, quā in eos forte patratæ fuerint offendæ.

Neque solū qui mortem pro aliquibus patiuntur, sed & qui vitæ periculo & discrimini pro eorum honore se exponunt, digni censentur qui, cōdonatis omnibus prioribus offensis, ad amicitias ipsorum admittantur. Quāto ergo magis & id ipsum credendum est, apud Deum clementissimū & humanissimum, obtinere posse martyrium, pro ipsius fide & honore suscepimus? Ego quidem sic in martyrij gloriam animatus sum, sic ipsius laudibus studeo, & tota animi propensione vbiq; faueo, & fauisse oēs sanctos Doctores animaduerto, vt non solū remissiōem peccatorum obtinere posse martyrium crediderim, si repentinus aliquis casus locum adimit pœnitentię, sed etiam vbi locus sit pœnitentię, & memoria occurrat peccatorum.

Concil. 2.

Itaque si studio vnius martyrij & effundendi sanguinem pro Christo, nolit fidelis

cogitare aliquid de suis peccatis, neq; eorū pœnitentiam aliquam assumere, sed totus vacet morti, quē subeunda sibi est, atq; imminere & præsens esse iam cernitur, idque vnum curare velit, quomodo libenter, alacriter, fortiter, & magnanimiter pro fide usque ad morteni certet, & is quoquè per martyrij gratiam, & quidem glorioſissimè saluabitur. Nam martyrium, de se sufficiēt est remedium ad salutem. Et sicut in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus legimus, in eo tota baptisimi sacramenta complentur, & peccata non tantū dimittuntur, sed etiā extinguntur. Et, qui duo nouit media sufficiētia ad aliquem finem, pretermisso vno, potest altero contentus esse. Cumq; Christus generaliter, & absque vlla exceptione dixerit, Omnis qui confitebitur me coram hominibus &c, trepidare sanè videntur, vbi nullus est timor, qui tum solū putat martyrium ad salutem possē sufficere, cū locus non est pœnitentię, neque occurrit memoria peccatorum. Quali verò aut debilitas nostræ memoriar, aut inopinata scuīta inimicorum, efficaciam possit & virtutem martyrio tribuere, vel augere.

Et possunt ista firmari ex illis, quē suprā induximus, vt hanc eandem virtutem, dilectioni Dei super omnia, assereremus. Etenim quidixit, Maiorem caritatem nemo habet, quām vt animam suam ponat quis pro amicis suis, ipsiis his verbis cōmunes fecit martyrio omnes prærogatiwas caritatis. Quamobrèm quē pro illius gloria statim respondimus, eadem & hīc pro martyrij gloria dicta, velim, censeantur. Nam & eadem penē contra vtranque afferri possunt, & eodem omnino modo explicari habent. Sed quādam peculiaria, quē contra istam virtutem, quam martyrio tribuimus, induci possunt, commodum erit seorsum diluere.

R E S P O N D E T V R A R G V MENTIS CONTRA P R A E R O G A T I U M martyrij ad obtinendum iustitiam.

CAP. XXXVII.

P RIMO argumentantur quidam: Non sufficit ad iustificationē peccatoris voluntas quantuncunque feruens & efficax moriendi pro Christo. Siquidē & hæc esse potest, & est in multis Christianis perseuerantibus in suis peccatis. Neq; igitur sufficiet mors. Nam actus exterior, vt communior & probabi-

Responſ.

D E P R A E P A R A T I O N E A D V L T O R V M A D I V S T I E.

121

lior habet Theologorum opinio, nihil addit ad bonitatē interioris. Et apud Deum voluntas facti vicem habet in eo, qui, si opportunitas esset, eam mandaret executioni.

Grande tñ, vt diximus, interstitiū est inter opus & operis votum. Neq; raro fieri videmus, vt qui eximia facere & perpeti p̄ Dei gloria, desiderare se aiebat, ac verē desiderabant, oblatā opportunitate, neq; minima præstent, sed ipfa operum illorū difficultate & periculo vieti ac perterriti, turpiter succumbant. Et ideo Christus nō hoc

tantū iustificationis nostræ priuilegium, voluntati martyrij, sed duntaxat martyrio concessit: neque dixit, Omnis qui voluerit me confiteri: sed, Omnis qui confessus fuerit me coram hominibus, confitebor & ego eum &c. Et quanvis actus bonus exterior de per se, bonitatē interioris non augerat, tamen habere potest aliqua priuilegia q̄ non habet interior. Datio eleemosynę sufficit ad obtainendum aliquam indulgētiā, quam impetrare non potest volūtas dandi. Susceptio sacramentorū, satis est ad consequendum aliquam gratiam, quam non sequitur voluntas fiscipiendi. Et martyriū ipsum aureola remuneratur, qua non potitur voluntas illius preferendi. Nihil ergo absonum, si & apud Deum hanc quoq; inter alias gratias habere credatur, vt vel solū iustificare possit peccatores, quos iustificare nequit sola illius voluntas. Neque sine causa Deus tātopē martyrium à voluntate & desiderio ipsius distinxit, & eximia hac gloria illud p̄ alij exterioribus operibus insigniuit.

Apud homines & hæc sunt perindè difcreta, & lōgissimo interallo admonente, ipsa nostra natura sciuncta. Et voluntas quādem moriendi pro Christiano, pœnitentia virtualis omniū peccatorū dici non potest. Quandoquidem & in perseuerantibus in peccato inuenit, & complacentiam in eis valet admittere. Martyriū verò pro Christo, nunquam compatitur, neque moraliter profecto potest eam compati. Tātæ est virtutis & laudis, præfenti nos morti pro Dei gloria vel fide obijcere, vt is affectus, si occurrerent peccata memoriar, dolorem de ipsiis mox efficeret, vel certè complacentiā in ipsiis non admitteret. Quomodo hæreat affectu peccatis, qui vitam pro Dei honore contemnit? Qui se sibi pro illo abnegat, q̄ in eius offensa, sciēs & volēs, permanebit;

Habet nescio quam energiam & virtutē, tanto nos periculo, immō detimento & damno pro eo vtrō expōnere, vt nullam queat neq; actu, neq; virtute admittere voluntatem perseuerandi in ipsius inimicitia.

Et vel ex hoc possit confirmari propositū totum nostrum: qm̄ verē, p̄sente morte, sic in Deum affici, pœnitētia quādā est virtualis. Et pœnitentia omnis, vel formalis, vel virtualis, ad remissionem peccatoris sat̄is est.

Secundò potest nobis obijci, quia hæretici & schismatici, etiam si pro Christo constantissimè patiantur, remissionem suę hæresis vel schismatis non habebunt. Et hoc Cyprian. Cyprian, disertè tradit in hæc verba: Tales de simplic. etiam si occisi in confessione nominis fuerint, macula ista neq; sanguine abluitur. Inexpiabilis & grauis culpa discordiæ, nec passione purgatur. Esse martyr non potest, quin Ecclesia non est: ad regnum peruenire non poterit, qui eam, quē regnatura est, derelinqt. Et paulo inferius: Cum Deo manere non possunt, qui esse in Ecclesia Dei vnanimes noluerunt. Ardeat licet flammis, & ignibus traditi, vel obiecti bestijs, animas suas ponant: non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ: nec religiosæ virtutis exitus gloriosus, sed desperatiōis interitus. Occidi talis potest, coronari nō potest. Hæc ille.

Eadem prorsus docet August. c. 9. lib. 1. & 27. & in serm. 50. de verbis Dñi. Neque opus est hac in re testimonij sanctorum. Ipsum electionis vas Paulus, inter elogia caritatis hoc quoq; adiecit: Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, caritatē autem nō habuero, nihil mihi prodest. Magna verò est distantia inter hæc, & alia peccata. Hæc Responſ. 1. extra Ecclesiam nos faciunt, quod non faciunt alia peccata etiam grauia. Extra Ecclesiam autem neque martyrium, neq; alijs aliquis aetus tantum aliquod priuilegiū habent. Nam Ecclesiæ ista sunt donata, quæ vnicā est Christi sponsa, & extra illam, sicut Cyprian. & August. docēt, veri sacrificij locus non est. Adhuc: Qui hæresi vel schismati obnoxij sunt, tāta, vt experimur, sunt pertinacia, vt neq; si mors sit illis iamiam opperenda, ab eis actu vel virtute diuellatur. Et ideo illi non prodest martyriū etiam pro Christi nomine, vel pro aliqua fidei vereitate susceptum, quia semper in suis peccatis perseuerant. Quod si actu vel virtute ab

August.

Cor. 13.

Responſ. 2.

Martyriū
pœnitentia
virtualis.

I

cis discederent, absq; vlla pœnitentia vel solum martyrium posset illos ad iustitiam perducere. Est enim martyrium, teste August. ser. 49. de sanctis, indulgentia criminum, virtutum caput, occasio iustitiae, passionis Dominice imitatio, & ad regnum celorum statim cum exultatione transfert, neque mors est, sed hereditas vita. Sed si sufficit martyrium in vigilante, quarè non sufficiet, inquietus, etiam in dormiente peccatore, qui dum vigilaret, voluit absolute mori pro fine Christi? Nam voluntatem actualē ad martyrium non requiri, vel Innocentium martyrium potest comprobare.

Elogia martyrij.

Obiectio.

Respons.

Maiores, de bap. &c. elient.

Obiect. 4.

Respons.

Gratia. 1. datur mar. tyribus, qñ vulnera ha. bent leta. lia.

PRAETER eas dispositiones, quarū hīc meminere Patres, est etiā oratio utilissima dispositio ad obtinendam iustitiam. Quæ idē hīc, sicut & martyriū, silentio preterita est, q̄ vtraq; fidelium magis sit, neq; ad impij iustificationem, de qua vna hīc agebatur, spectare videatur, sed ad eam potius, quæ conuenit lapsis à gratia baptismali. Ut tamen completus sit hic tractatus de præparatione adulorum, & qm̄ ea posset ad primam iustificationem impij concurrere, pauca quedam & de illa hoc loco adiiciemus.

Et quidem orationem vtilem esse cunctis peccatori ad aspergandam iustitiam, vt tenet Hadrianus Quodlibet. 8. conclus. 2. vel exemplum Publicani laudati à Christo, docere abunde nos potest. Descendit enim iustificatus à templo, cùm humiliter postulauit veniam sui peccati, dicens: Domine, propitius esto mihi peccatori. Vnde & August. super Ioan. dicit: Si Deus non exaudiret peccatores, frustrè publicanus diceret: Domine, propitius esto mihi peccatori. Et prius latro, qui Christi meruit esse comes in passione, oratione sua veniam obtinuit peccatorum. Vbi sensit Christi sanctitatem & diuinitatem, conuersus in eum, orauit: Dñe, memento mei &c. Ac mox benignissimum illud Christi responsum meruit, Hodiè mecum eris in paradiſo.

Et qm̄ tandem, petes, remissionē peccati obtinet martyriū, cùm martyriū non sit ante mortē? Nūquid habebit aliquis gratiam in termino, quā nunq̄ habuit in via? Sed hīc nodum omnes habemus dissoluere in parvulis. Neque enim dubitamus posse eos p̄ martyrium consequi remissionem peccati originalis. Quin cōstanter omnes cum August. & clarissimis alijs Doctoribus, immō cum tota Ecclesia cōtra Armachanum tuerimur, iustificatos fuisse omnes parvulos, qui pro Christo ab Herode occisi sunt, etiam si qui fortè fuerint inter illos nondūm sacramento circuncisionis, aut alio aliquo remedio à peccato originali mundati. Pensatis autem omnibus, nē ponamus aliquos salvari, qui in hac vita semper fuerunt extra Dei gratiam, probabilius in vtrisq; apparet. Deum, qui omnia nouit antē quām fiant, tunc largiri gratiam, quæ danda est ratione martyriū, qñ lethalia sunt vulnera infixa, ex quibus naturaliter necēsē sit mori.

O R A T I O , C O M M O D I S S I M A
EST DISPOSITIO AD IUSTITIAM,
sed nō necessaria, vt iustificationis gratia pos-
set nōnunquam impetrare. C. P. 38.

Vnum verò aliud grauius & diligentio-

ri inquisitiōē dignū hīc est, an sufficere possit oratio ad obtinendum remissionem peccatorum. Et qm̄ in peccatore affectus esset peccandi, aut perseverandi in peccato, neq; actu vel virtute ab admisisis offendis animū reuocare: manifestū est, orationē p̄ venia peccatorum inutilē & inanem esse. Si īniq̄tatem adspexi in corde meo, ait Psalmista, nō exaudiet Dñs. Sed si iam actu displicet, q̄ malē placuerunt, adhuc tñ imperfecte, & quantum satiis non est ad gratiam, vel si quis idē nō dolet de suis peccatis, quia illa memoria exciderunt, aut alia aliqua ratiōē ea ignorat inculpabiliter, posset superueniens oratio impetrare veniam peccatorum.

Immō si commissa peccata actu nō displiceant, sed virtute duntaxat, & subito aliquo mortis periculo quispiam præuentus, conuersus toto corde ad Dominum, feruenter clamet: Domine, miserere mei: tantam esse virtutē orationis persuasus sum, & tantum de incomparabili Dei misericordia p̄sumo, vt &tunc vel solā oratiōē credam posse satiis esse ad remissiōē peccatorum. Et dico, virtute displicere peccata illi, q̄ ita effet affectus, vt de illis doleret, si vel eorū meminisset, vel locum haberet pœnitentia. Vix sanè crediderim posse ita feruidā orationem contingere absq; pœnitētiē actu. Ipsa nanq; cordis cōpunctio est, q̄ sic cogit exclamare, & implorare Dei misericordiani.

Argum. 1. Sed si id contingat, orationē habere virtutem hanc, ostendisse nobis videtur Christus, cùm dixit: Petite, & dabitis vobis: Quærите, & inuenietis: Pulsate, & aperietur vobis. Et nē iustis tantūm hēc dici putaremus, continuo subiecit: Omnis enim qui petit, accipit: & qui querit, inuenit: & pulsanti aperietur. Et hoc Chrysost. in Matthæū aliquāto dilucidius fecit his verbis: Omnis q̄ petit, accipit: siue iustus sit, siue peccator. Et ipse Christus, vt & ad petitionem iustificationis, & remissionis peccatorū, hēc inteligeremus referri, testante Luca, mox addidit: Si ergo vos, cùm sitis mali, nōstis bona data dare filiis vestris, quanto magis pater vester cælestis dabit spiritū bonū potentib. se? Vtq; ista orationis virtus nobis manifestior esset, in parabola illius, qui debeat decem millia talenta, regem cōmemorauit dixisse: Serue nequā, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me.

Argum. 2. Atque ex his edocitus est Ioannes, quod postea vniuersit̄ Ecclesiæ tradidit, dicens; 1. Ioann. 5. c

Et hēc est fidutia, quam habemus ad Deum, quia quodcumq; petierimus secundū voluntatem eius, audit nos. Quid autē magis secundū voluntatē eius possumus petere, quām nostram iustificationem? Omnes vult saluare, & neminem vult perire. Et voluntas ipsius, sicut ait Paulus, sanctificatio 1. Thess. 4. nostra est. Ecclesiast. item hāc potentia orationis, nobis oīlū expresserat: Fili, ait, peccasti? non adicias iterū, sed & de preteritas deprecare, xt tibi dimittantur. Nūquām ille ad orationem hortatus esset, ea præfertim adiecta particula, Ut tibi dimittatur: nisi certus fuisse, orationem eius esse valoris & meriti apud Deum, vt & veniā queat peccatorum impetrare.

Et qui omnes ad se confugientes benignè recipit, quomodo credatur despicer eos, qui subitis mortis periculis prætēti, ad vnius ipsius clementiā pia & humili oratione confugiunt? Ipse sanè dixit, Cōuertimi- Zach. 1.

gnos hanc vim habeat humilis petitio remissiōē offendis sibi illatæ, multo magis pfecto & apud Deum, cuius miserationū nō est numerus, hanc gratiam bratio habere est censenda. Et si homines, vt iniurias sibi irrogatas condonent, magis humilem petitionem veniæ, aut certè non minūs quām earum pœnitentiam respiciunt, & eam petitionem veniæ, pœnitentia loco habent, neq; amplius requirunt, non est cur credamus expertem esse huius virtutis apud Deum orationem humilem, qua nostrorū peccatorum remissionem petimus.

Sed quid est, inquietus, quod beatus ille cēcus Euangelicus ait: Scimus quia peccatores Deus non exaudiret? Cæci nondūm illuminati, dicit Augustinus, fuisse hēc verba. Et de perseveratibus in peccatis ille loquebatur, non de actu vel virtute illorum pœnitentibus: & de illis ea verba esse intelligenda, doct̄ admodū probat Cyril. ex Esa. 1. & Threnor. 3. Verissimumq; est, Deum Cyril. 6. in non exaudire peccatores, vt testimonium Ioan. c. 19. eorum sanctitati p̄ miracula exhibeat, quārē cūm miracula illa eximia, de quibus cēcūs & pharisei tum agebant, in testimoniū diuinitatis & sanctitatis Christi fierē, optimè cæcūs potuit & exinde sanctitatē Chri- sti tueri, q̄ peccatores Deus non exaudit.

NON OMNIA OPERA FA-
CTA EXTRA GRATIAM DEI,
sunt peccata. CAP. XXXIX.

TAM verò ex hac tenus dictis manifestum cuius esse potest, longissimè deuiâsse à veritate catholica & Luterū. & Philippū, & Bucerū, qui vt in primo cap. huius libri retulimus, omnia opera facta in peccato, vitiosa & culpæ obnoxia asseuerant. Si omnia ea opera peccata essent, nulla profecto ex ipsis, ad gratiā disponerent. Auerterent potius à gratia, quād ad eā nos

Argum. 1.

ppararet. Et fides certe, & ipes, & timor, quā manifestum est perspēt inueniri in peccato, & gratiā præuenire, si peccata essent, cūm sunt in peccatoribus, illis laudibus minime digna essent, quas ab scriptura & sanctis Doctoribus eis tribui docuimus. Non commendat scriptura peccata, non laudat, non palpat, sed obiurgat, carpit, reprehendit. Neq; hortaretur tota Ecclesia etiā pseuerantes in peccato, vt per eam vel similia bona opera, se prepareret homines ad gratiam, si non esset certum, hęc omnia procūl à culpa esse.

Sed mirādum non est, si Luterus omnia opera peccatorū damnet, cūm & idem auffuerit, vt in libro II. videbimus, peccata asseuerare, omnia opera iustorum. Neque soli Philippus & Bucerū fecuti Luterum, damnarūt omnia opera peccatorum. Idem faciunt vniuersi Protestantates. In Apologia enim confessionis Augustana sic lego: Falsum est & hoc, & contumeliosū in Christū, q; non peccent homines facientes præcepta Dei sine gratia. Et paulo inferius: Verè peccant homines etiam cūm honesta opera faciunt sine spiritu sancto, quia faciunt ea impiο corde, iuxta illud: Quidquid non est ex

Roma. 14. d fide, peccatum est. Et ex verbis primo cap. huius libri citatis, & ex his quę subiectunt, satis indicant, se de gratia, qua iustificamur, hęc dicere, & nō de sola gratia auxiliij specialis. Sed hoc cum Protestantibus hęc expostulare velim: Nónne vos compulsi iam argumentis vobis obiectis, conceditis terrores pauoresque conscientiarum necessarios esse, vt emersi homines à suis peccatis, ad diuinam misericordiam configiant? Si necessarij sunt, quomodo peccata esse asseritis? Nunquid necessaria sunt peccata ad obtinendam gratiam iustificationis?

Ad hęc: In confessione Augustana & in Argum. 5. argumentis vobis obiectis, conceditis terrores pauoresque conscientiarum necessarios esse, vt emersi homines à suis peccatis, ad diuinam misericordiam configiant? Si necessarij sunt, quomodo peccata esse asseritis? Nunquid necessaria sunt peccata ad obtinendam gratiam iustificationis? Ad hęc: In confessione Augustana & in

reliquis colloquijs, & eas nobis fatentur etiam post lapsum, libertatis vires suppetere, vt valeamus, sicut Augustinus dicit, agros colere, plantare vineas, conuersari cum amicis, & consequi naturalem quādam iustitiam, quam appellant rationis, quę posita est in vsu rerum secundū rationem, neque ignota fuit philosophis. Et Philippus in Apologia, neq; hesperū, neq; Luciferum ea pulchriorem, cum Aristotele asseuerat. Quin & ea à Deo ornari corporalibus premijs asserit, licet non sit meritū iustificationis.

Quid igitur & illa, quę ducente ratione facimus, quęq; vestris & omnium laudibus digna ducitis, & à Deo præmiari contenditis, peccata erunt? Et virtus dabitis honorem parentum, subuentione pauperum, administrationem iustitiae, & obedientiam subditorum, denique ipsum Dei cultum & fidem & spem in ipsum, si fieri ista contingat in peccato? Quid potest esse in naturam nostram, immò in Deum authorem naturę & orbis iudicem, contumeliosius? Mundi sunt oculi tui, nę, videoas malum, & respicere ad iniuriam non poteris, ait Deo Abacuk. Et vos non pudet, Deo tantam impietatem tribuere, vt peccata remuneret, quę vbiq; auersatur & prohibet?

Quid verò bonum est, si & ea, quę sunt consona rationi, peccata sunt? Necesse est, quę facimus, aut consona esse rationi, aut dissona, aut certe, vt multū demus, medium locum inter vtraque tenere. Si ergo & quę consona sunt rationi, peccata sunt, nihil potest ab homine fieri, quod nō malum & peccatum sit. Multo enim magis peccata erunt, quę consona non sunt rationi, sed vel dissona, vel indifferētia. Quod si ita est, mala vtiq; natura nostra erit, & figuratum non Dei, cuius perfecta sunt opera, sed cacodæmonis potius, vel alicuius mali principij. Omnia siquidem, quę perfecta suo in genere sunt, & benè aliqd iuxta virtutem & naturam suam possunt operari.

Et manifesta sanè est contradic̄tio, asseverare, peccare homines facientes præcepta sine Dei gratia. Deus dicit, Ego sum Dominus. Custodian præcepta mea, vt non subiaceant peccato. Et vos dicitis, etiam facientes præcepta, peccare? Qui peccant, non faciunt quidem præcepta, sed ea transgrediuntur. Qui seruant præcepta, non peccant. Peccatum, authore Ambrosio, ca-

Ambro.
August.

Argum. 8.

Can. 7.

Argum. 10.

Matt. 10. d

DE DESCRIPT. IUSTIFICAT. ET NECESSITATE BAPTISM. 125
lestium est inobedientia mandatorū, & iuxta Augustinū, dictum vel factum, vel concupitum contra legem Dei.

Quid etiam aut magis impiè, aut magis absurdè dici potest, quād quod Luterus non veritus est, vt iam citauimus, afferere, liberum arbitrium, dum facit quod in se est, peccare mortaliter? Quam legem præuaricatur, qui facit, quod in se est? Qui potest, non dico, mortale, sed vel minimum peccatum esse, facere quod quis potest, vt Deo obediat, & legem, cui adstrictus est, seruet? Peccatum mortale dirimit vtq; gratiam Dei. Si ergo & qui faciunt, quod in se est, peccant mortaliter: nullus erit, neq; esse poterit in hac vita in gratia Dei. Tu itaque tibi testimoniū es, quod sis extra illā, dignus nimis, qui ad eam nunquam puenias, cūm admittētes ad eam venire, quātū in te est, impediās.

Sed q; ita infestū sunt oībus peccatoribus, vt nihil ab eis boni fieri posse existimat, dēt, quod præceptum prætereant, qui in peccato cūm sint, præcepta seruant, honorantes pro mediocritate sua parentes, alentes filios & familiam, dantes eleemosynam pauperi, reddentes vnicuiq; quod debent, audiētes diuina officia, cūm tenentur: aut si dare, vt certum est, non possunt, cūm hęc omnia sint verissimae obseruationes præceptorū, vt & ipsi consentiunt, agnoscant, longissimē se & à veritate, & à seip̄is esse, cūm peccare eos aiunt, qui hęc faciūt. Meritò profecto sancta nostra Synodus, canone 7. asserentibus ista, indixit anathema his verbis: Si quis dixerit, opera omnia, quę ante iustificationem fiunt, quacunq; ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri &c. anathema sit.

Et quāuis res ipsa satis perspicua sit, neq; testimonij ullis videatur egere, ad pleniorē tamē confirmationem adjiciam pro ista dissimulatione testimonia Christi, Apostolorum, & Doctorū Ecclesie. Docuit quidem magister omnium Christus veritatem istam, sponsam suam Ecclesiam, idque non semel aut bis, sed sāpē. Eleemosynam factā bona intentione, omnibus absq; vlla prorsus exceptione remunerandam pollicetur.

Quicunq;, inquit, potum dederit vni ex minimis istis, calicem aquę frigidę, tātū in nomine discipuli, non perdet mercedem suam. Remittere offensas nobis illatas, & diligere inimicos, & benemereri de ipsis

vtile esse exprimit ad consequendum remissionem peccatorum nostrorum. Si dimiseritis, ait, hominibus peccata eorum, dimitte & vobis pater vester cælestis peccata vestra.

Non enim, sicut benè in hęc verba notauit Chrysostomus, prius Deus dimitit Chrys. nobis, & postea nos debitoribus nostris, sed vult Deus, vt prius dimittamus, & postea petamus dimissiōnem. Vnde & alibi ait: Di-

Luc. 6.

ligite inimicos vestros, benefacie, & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa. Dimitte, & dimittemini:

Date, & dabitur vobis. Scribas etiam ac phariseos, quod decimarent mentham & anethum & cynamum, non improbat, sed ait: Hęc oportuit facere, & illa non omittere. Tametsi naniq; hypocritę illi erant, ac fortassis, vt Chrysostomus in hęc verba di-

Matt. 23. c

cit, etiam minimarum illatum rerum decimas ostendandę religionis gratia offerebāt, tamen hęc bene poterant fieri ab illis, qui essent in peccato, & quę grauiora sunt legis, intermitterent. Et dum pleraq; alia facta à peccatoribus commemorauit, neque tamen reprehendit, hoc ipso bona quidem illa in suo genere fuisse ostēdit, quanvis nō sufficientia ad iustitiam, quę omnium mandatorum obseruationem requirit.

Et imitatus suū magistrum Paulus, Corinthijs, inter quos sciebat esse plerosque peccatores, nulla facta inter eos & iustos distinctione, scribit: Solutus es ab vxore noli querere vxorem. Si autem acceperis

vxorem, non peccasti. Et aliquantò pōst: Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, caritatem autem non habero, nihil mihi prodest. Quibus verbis demontrat, hęc quidem bona esse opera, sed ad vitam eternam minimē sufficere, nisicaritati sint coniuncta. Nam si hęc quoquā mala opera sunt, & nō potius illis, q; iam expresserat, lōgè anteferenda squorsūm attinebat ea attingere, cūm eorū commemoratio necessitatē caritatis nihil faceret manifestiorem?

Petrus etiam commemoratis aliquibus bonis operibus, quorum studium seruare possit iustos in gratia, vt ea & in iustis & in peccatoribus procūl esse à peccato ostenderet, generaliter subdit: Hęc enim faciētes, non peccabitis aliquandō.

Habemus & testimonium angelorū pro

1 3 hac

Asto. 11. hac veritate. Nam & Cornelio dixit angelus, exauditas fuisse ipsius eleemosynas & orationes in conspectu Dei, ut adduceretur ad fidem Christi, & saluus fieret cum omni domo sua. Non autem exaudit Dominus opera aut orationes malas. Et in veteri testamento legimus obstetricibus Pharaonis aedificasse Deum domos, quia timuerunt Deum, neque ad praeceptum Pharaonis ausæ sunt pueros Hebraorum interficere: neq; tamen habemus, vnde illas probemus in gratia Dei tum fuisse: quin immo verisimile est, ut alios Aegyptios, peccato idolatriæ obnoxias nihilo feciūs fuisse.

Agnouerunt item hanc doctrinam Doctores Ecclesiæ. Augustinus: Nihil profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficultate vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. Et in lib. de patientia, c. 26. dicit, nullo modo esse culpandum, sed potius laudandam patientiam, qua schismaticus timore Gehennarum, & ignis æterni, mala aliqua tolerat, aut etiam mortem, ne neget Christum. Et c. 27. & 28. patientia hanc & fidem, qua credit ille suppicio æterno se fore puniendum, si neget, bonas esse, & inter dona Dei computandas, affirmat.

Hieron. Hieronymus in illa verba Pauli ad Galat. 5. Sed fides, quæ per caritatē operatur. Quomodo, iuxta Apostolum Iacobum, fides absq; operibus mortua est, sic absq; fide, quanvis bona opera, mortua computantur. Vides ut non solum absque gratia, sed etiam absq; fide crediderit Hieronymus, posse inueniri bona opera, quanvis mortua, id est, ad vitam æternam inutilia. Et idē alibi sic scribit, referente Gratiano: Si quādō videris inter multa mala opera facere peccatorem quenquam aliqua, quæ iusta sunt, non est tam iniustus Deus, ut propter mala multa obliuiscatur paucorum bonorum.

Ibid. Quid ergo. Chrysost. hanc putat esse causam, propter quam aliqua prospera succedunt mali, & aliqua aduersa bonis. Est, inquit, & alia ratio, quia non potest vel malus in omnibus malus esse, sed habet aliqua bona: neque bonus in omnibus esse bonus, sed habet aliqua peccata. Gregorius ideo existimat Abraham dixisse diuiti epuloni, Recepisti bona in vita tua, quia habuit aliquod bonum, quod in præsenti seculo erat remunerandum.

Scholastici Doctores consonantissimè

hanc doctrinam, vt certam tradunt, & opa facta in peccato mortali, docent prodelle non solum ad faciendum nos præptiores ad bonum, & tardiores ad malum, & ad disponendum nos, & perducendum ad Dei gratiam, & vitadum peccata, ac proinde & ad tolerabilius extremi iudicij supplicium subeundum, sed etiam ad impecrandum à Deo bona aliqua temporalia. Et Scotistæ, & aliqui ex Nominalibus, addunt ea vtilia esse ad remissionem peccatorum venialium, & ad satisfaciendum pro peccatis mortalibus iam dimissis.

RESPONSIO AD ARGUMENTA DAMNANTIVM OMNIA opera peccatorum. CAP. XL.

O PERAPRECIVM tamē erit videre, quibus argumentis tantum hunc errorem nitantur suadere. Huius, inquit, vbi suprà, nostræ sententiae testimonia habemus nō solum in scripturis, sed etiam ex Patribus. Nam Augustinus copiosè disputat contra Pelagianos, gratiā non dari propter merita nostra. Et de natura & gratia, inquit, si possibilitas naturalis per liberum arbitrium, & ad cognoscendum quomodo viuere debeat, & ad benē viuendum sufficit sibi, ergo Christus gratis mortuus est, ergo euacuatū est scandalum crucis. Cur nō etiam ego, addit Melanchthon, hīc exclamem? immo exclamabo, & istos increpabo dolore Christiano: Euacuati estis à Christo, qui à natura iustificamini, à gratia excidistis.

Dupliciter tamen in hoc arguento, & quidem turpisimè, labuntur. Primo: Opera bona præcedentia gratiam iustificationis, possunt esse à gratia auxiliij specialis, neque à solis viribus naturalibus proficiuntur. Deinde collectio ista nulla est: Præcedunt gratiam aliqua opera bona, ergo illa datur secundum merita. Bonitas moralis tanta non est, ut sit meritoria iustificationis. Neque aliquis ex nostris concessit vñquam, absolute gratiam dari secundum merita, aut rationem aliquam iustitiae in operibus nostris constituit respectu iustificationis. Sed vñiuersa (instant) opera nostra inficit & maculat concupiscentia originalis, cui obnoxij semper sumus, quandiu hīc viuimus, & multo magis, cum sumus in peccato.

Vnde verò, precor, quæ à natura nobis inest concupiscentia, neq; iam imputatur in

DE PRAEPARATIONE AD VLTORVM AD IVSTIFIC.

in peccatum, inficere posset opera, quæ nō oriuntur ex ea, sed ex intentione boni & honesti? Certè nullum opus ex genere suo bonum, inficitur etiam à peccato mortali ei coniuncto, nisi fiat ex intentione illius, sicut continget, cùm quis intentione fallendi daret eleemosynam, vel studeret.

Cur tamen, dices, Christus dixit, Quod natum est ex carne, caro est? Et iterum: Nō potest arbor mala bonos fructus facere. Et rursus: Sicut palmes non potest ferre fructum, nisi manferit in vita, sic neq; vos, nisi in me manseritis. Si peccatores, qui arbores mala sunt, & carnales, neq; in Christo manent, facere aliqua bona opera possunt: poterit, quod natum est ex carne, caro non esse: & arbor mala, & præcisus à Christo palmes, ferre valde fructū bonū.

Possunt quidē hæc testimonia facilè retorqueri in hæreticos. Sed id commodiùs libro undecimo faciemus. Nolo hīc litem lite resoluerem. Esto itaq; caro sit, quod natum est ex carne, neque spiritualium nominis censeantur opera, nisi, quæ sunt per inhabitantis spiritus auxilium, indē quidem non recte colligis, ea estē mala. Caro namque mala non est, quanvis eam longè antecellat spiritus. Et licet bona meritoria facta à iustis, præcellentiora sint, & superioris ordinis, quām bona facta à peccatoribus: non indē tamen consequitur, mala esse, quæcumq; sūt à peccatoribus. Est caro medium inter spiritū & malū: & bona, facta à peccatoribus, media quādam bona sunt inter bona meritoria iustorum, & peccata. Et propter hæc media bona, fructuum nomine indigna Christus censuit, quia ad vitam æternam nihil profunt.

Quid rursus, inquires, Paulus ait: Omnia munda mundis, coquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum? Si operantur peccatores aliqua bona, erit & in eis aliiquid mundum. Ipse tamen Paulus se aperuit, cùm statim addidit: Sed inquinatae sunt eorum & mens & conscientia. Vnde Chrysostomus ibi: Sed nunquid inquinata sunt omnia? Absit, non hoc ille dixit. Mala tantum voluntas immunda est, non alia quæ sunt Dei opera.

Denique obiectetur, omnium opera infidelium saltem esse peccata, quia Paulus dicit: Omne enim quod non est ex fide, peccatum est. Et Augustinus libro quarto contra Julianum, cap. 3. & in psal-

mum 32. & 3. Hypognosticōn, & cap. 10. de prædestinatione Sanctorum, expresse dicit, in infidelibus nulla esse bona opera.

Chrysost.

Et idem Chrysostomus afferit in sermone de fide & lege & Spiritu sancto. Sunt qui

hunc errorem Gregor. Ariminensi inure Respon.

velint. Sed si bene expendantur, quæ ille

in solutione argumentorum q. i. d. 26. 2. asseruit, perspicuum erit, de solis illis infidelibus id eum sensisse, qui neque DEVM

nō possent esse ullum. Et in eam opinionem

incidit, qui testimonij quibusdam Au-

gustini male intellectis persuasus est, ad

bonitatem moralem necessariam esse relationem in Deum.

Sed illius opinio' summo quidem iure explosa est ab scholis, & prævalidis in eum argumentis ostensum est, & eos quoquæ infideles bona aliqua posse operari. Quia & disponi possunt ad gratiam, ad quam nemo venit per peccata, & adimplenda bonis operibus præcepta legis naturalis obligantur: neque peccant, aut inducunt ad peccata, qui illos hortantur ad ea seruanda, neque præstat eis dormire, quām illorum obseruationi vacare. Et quod Paulus ait, Omne quod non est ex fide, peccatum est: aut contrariè debet intelligi in hunc sensum, ut omne illud peccatum sit, quod ex infidelitate procedit, & sic sanctus Thomas exponit 22. quest. s. Thom. 10. artic. 4. aut certè, ut præclaris authores edisserunt, & circuniacentia videntur postulare, fides ibi capitul pro conscientia. Sensusque est: Omne quod est contra conscientiam, peccatum est: siue, ut communiter dicitur, aedificat ad Gehennam.

Augustinus verò & Chrysostomus & August. alij sancti, cùm dicunt, nullum esse bonum extra fidem, illud solum bonum appellant, quod vel meritorium est beatitudinis, vel ad veram pietatem & iustitiam conducit. Et ita Augustinum locutum de bono, multis ipsius testimonij ad finem q. 12. opusculi de iustificatione, manifestum fecimus. Idemque liquere potest ex libro de perfectione iustitiae, vbi concedit Cælestio, posse hominem per vires liberi arbitrij velle nubere, & in eo non peccare.

Et Chrysostomus in loco citato concepsit, in Cornelio fuisse aliqua bona opera ante fidem Christi, etiam si ante eam, contendat, non fuisse illum iustificatum. Et cùm homilia 29. in Matthæum dicit, veritatem

confiteri, & iustitiam facere, proprium opus esse sanctorum, atque eis tantummodo competere, iustitiam vocat plenam obseruationem mandatorum, quae nulli peccatorum contingit. Nulla itaque culpa accedit dispositionibus ad gratiam à Patribus expositis, neque ex hoc quod fiant extra gratiam, neque ex hoc quod fiant absque fide, neque peccatum etiam infidelitatis, si quidem in eo non persistatur, impedimento erit, quod minus illæ ad gratiam nos præparent.

**NON EO PECCANT GRA
VIVS PECCATORES, QVO SE
FERUENTIUS AD GRATIAM DISPOSUNT, SED
EO POTIUS MAIOREM GRATIAM AF
SEQUENTUR.**

CAP. XLI.

Conclusio.

ERANT igitur vehementer hæretici quidam nostri temporis, qui asseuerant, eo peccatores magis peccare, quo flagrantius se ad gratiam disponunt. Nam si aliqua opera fiunt à peccatoribus, quæ omni culpa videntur, illa maximè talia sunt, quibus se ipsi ad gratiam præparant, & bona tanto meliora sunt, quanto maiori studio & affectu fiunt. Vnde sancta Synodus can. 7. iustissimè anathema indixit afferentibus, peccatores tanto gravius peccare, quanto vehementius intentur se ad gratiam disponere.

Cant. 7.

Argum. I.

Neque opus est, vt hanc Patrum sententiam testimonijs aliquibus Scripturarum comprobemus. Tota scriptura pro illa pugnat. Vbi non & Christus, & Apostoli, & prophetæ peccatores exhortantur ad poenitentiam? Vbi non, vt se ad Deum cōuertant? Vbi non, vt in eum credant, & sperent, vt eum timeant, & ament, & mandata illius seruent? Quid autē hæc sunt alia, quam dispositiones ad gratiam? Hic est omnis fructus, ait Esaias, vt auferatur peccatum.

Ezai. 27. c.

Quomodo vero auferatur peccatum, nisi nos disponamus ad gratiam? Neminem, teste Chrysostomo homil. 14. in Matthæum, ad regnum suum recipit, nisi ipse voluerit: neque operatur in aliquo voluntates suas, nisi ipse consenserit. Et quæ ista amentia est? Mitto scripturas. Quis ita deliret insanus? Nunquid ambire amicitiam Dei, peccatum est? Et cuius ergo ambire amicitiam liceat, si DEI non licet? Si laude di-

gnum est concessam gratiam tueri, & tanto quisque sanctior est, & ampliori dignus gloria habetur, quanto maiorem solicitudinem, operam, & diligentiam gratiae seruanda adhibet: erit & sanctum, Dei querere & curare habere gratiam: & tanto melius & sanctius peccator quisque operabitur, quanto studiosius & magis operam suam ibi collocauerit. Quo item Arg. 7. præcepto prohibitum vñquam fuit hoc? Quæ circumstantia dici aut singi potest, quæ vitiet, aut aggrauet rei usq; ad necessariæ sollicitudinem omnem nostram, & curam, & diligentiam adhibere? Profectò eiusmodi sunt pleraq; hæreses nostræ tempestatis, vt non nisi stipitibus & trunicis, & ab omni ratione alienis suaderi queant. Quis potest esse sanctior conatus? Quod religiosius studium, quam summa vi & operati & satagere, vt redeamus in graticum Deo? Quis zelator, aut prædicator Euan- gelij, non èo præcipue spectat, vt peccatores excitet & extimulet ad disponendum se feruenter ad Dei gratiam?

Eisdemque penè argumentis reuincit potest, quod in capitulo primo huius libri ex Lutero retulimus, Contritionem, quæ paratur per collectionem & discussiōnem & detestationem peccatorum, facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, &c! Quid peccabat Ezechias, recogitando annos suos in amaritudine animæ suæ? Quid David, ponderando grauitatem, multitudinem, & turpiditudinem suorum peccatorum? Nonne & hac via inuenit misericordiam apud Deum, & omnibus seculis admirandum exemplum poenitentiae sese exhibuit?

Certè ad considerandum grauitatem nostrorum peccatorum exhortatur Deus per Hieremiam, dicens: Scito & vide, quæ malum est dereluisse te Dominum Deum tuum, & timorem eius non esse apud te. Et ad considerandum à quanta gloria excidisset, exhortatus est præpositum angelum Ephesi Deus per Ioannem, Apoc. dicens: Memor itaq; esto, vndè excideris, & age poenitentiam. Et quoties vel Christus, vel Apostoli, vel Prophetæ æternam cōmationem cōminati sunt peccatoribus perseuerantibus in suis peccatis, totiès ad cōsiderandas impendentes ipsiis penas eos induxerūt. Neq; nisi impientissime potest q; dicere, hoc fuisspeccatum. Fuisset vero,

fin.

si induxisset homines ad peccata sua aggredandum.

Melior dis-
positio im-
petrat ma-
iorem gra-
tiā.

Adeò verò falsum est, eum grauius peccare, qui vehementius nititur se disponere ad gratiam: vt contrà verissimū sit, eo maiorem & augustinorem gratiam peccatores obtinere, & tanto pleniū & præcellentius à DEO iustificari, quanto se illi melius & feruentius ad gratiam disposuerint. Atque hanc veritatem diffiniuit hæc sancta Synodus in 7.ca.his verbis: *Demum vñica formalis causa nostra s. iustificationis, est iustitia Dei, non qua ipse iustus es, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati, renouamur spiritu mentis nostra, & non modo reputamur, sed verè iusti nominamur, & sumus, iustitiam in nobis recipientes vnuquisque suam, secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusque dispositionem.*

In his verbis, secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem, nō tātū confirmata est veritas de necessitate dispositiōnis nostræ, & cooperationis ad iustitiam, quam in principio huius libri contra hæreticos huius nostræ tempestatis firmavimus, sed & damnatus est error Martini Luteri, afferentis, vt in fr̄a docebimus, omnes iustos æquales esse in gratia & gloria: & confirmata est communis scholasticorū opinio, affirmantium peccatores non resurgere ad æqualem gratiam, sed ad maiorem & maiorem, pro modo & mensura suæ contritionis. Et si verum esset, vt antiqui Theologi tradunt, non totam gratiam deperditā reparari per quanuis poenitentiam, cōsequenter ad diffinita hīc à Patribus, deberet dici, tanto plus ipsius gratiae reparari, quanto se peccatores perfeciūt in Deum conuerteant. Neq; suo ex capite ista diffiniuit sancta Synodus. Tradiderunt & hæc nobis cōcorditer Patres nostri. Cyprianus de gratia diuina sic ait: Manat iugiter, exuberat affluenter: nostrum tātū sitiat peccatus, & patet. Quātum illuc fidei capacis afferimus, tantum in dñe gratiae inundantis haurimus. Hieronymus cū vellet suadere cōtra Iouianum ex verbis illis Pauli, Vnicuique data est gratia iuxta mēsuram gratiae Christi: non æqualia esse iustorum merita, necq; ex æquo communicari omnibus gratiam: ita subdit. Non quod mensura Christi diuersa sit, sed tantum gratiae eius infunditur, quantum haurire valemus. Hæc Hie-

Argum. I.

Cypr. epi. 2.
lib. 2.

Hiero. 2.
cōn. Iouin.

ronimus. Quid est, quantum haurire valemus, nisi quantum bonis conatibus & dispositiōibus nos disponimus, & vt eam participem & assequamur, laboramus? Tanto enim quisque plū illius particeps efficitur, quanto plū adnititur & contendit eam participare.

Augustinus tractans illa verba, De ple- August. de
nitudine cius omnes accepimus: ita scribit, li. arb. ca. 9.
Ex eius itaque plenitudine accepimus pro modulo nostro, tanquam particulæ nostræ, sicut Deus partitus est mensuram fidei. Et tractatu 74. super Ioannem, declarat illa verba Ioannis Baptista, Non ad mensuram dat Deus spiritum, de solo filio Dei esse intelligenda. Et addit, Ceteris aut ad mensuram datur, & datus additur, donec vnicuique pro modo suæ perfectionis propria mensura compleatur. Et hoc probat ex verbis Apostoli: Et vnicuique, sicut Deus partitus est mensuram fidei.

Et qui sic tradidit talenta seruis suis, vt Argum. 2.

vni daret quinq; alij verò duo, alij autem vnum, & vnicuiq; secundum propriam virtutem: satis indicavit, se ita gratiam distribuere seruis suis, vt vni det maiorem, & alij minorem, perindè ac se quisq; ad eam recipiendam disposuerit. Nam talentum, cum quo iubemur negociari, & merita regni cælorū acquirere, gratia est: & nunq; Deus tā inéqualiter diuisisset talenta, nisi ad gratiam se vnu melius, quam alter, disponebat. Non enim spectat Deus in gratiæ communicatiōe virtutem futuram, sed præsentem. Alioqui nullum dedisset talentum ei, qui illud abscondit in terra. Vnde & Chrysost. super hæc verba, Non inuidens alijs plus dedit, alijs minus, sed cōsideras diuersitatem fidei eorum. Neq; quasi acceptor personarum, fecit differentiam gratiarum. Quodq; non personas adspexerit, sed virtutem, statim probat, quia remuneravit laborem seruorū iuxta vniuersalitatem meritū.

Et vel hoc argumentum indubitatum Argum. 3.
istam Patrum sententiam deberet omnibus efficere: quia, vt in fr̄a certissimis vtriusque paginæ testimonijs docebimus, & ex ista parabolæ constat, tanto Deus cumulatiōra beatitudinis præmia suis sanctis largietur, quanto illi se ad eam habendam melius & perfectius per bona opera præparauerint. Sicut autem bona merita ad beatitudinem disponunt, ita bona dispositio- nes ad gratiam. Neque est cur magis

129

in beatitudine, quām in gratia largienda, credatur Deus feruare proportionem p̄e: mij ad laborem, quam iustitia distributiuā videtur requirere.

Argum. 2. Quod si propter suauissimam sapientiæ diuinæ administrationem hoc perpetuò à Deo feruari etiam in rebus naturalibus videntur, ut melioribus dispositionibus meliores quoquè succedant formæ, & in moralibus tanto homines ad maiorem gratiam eos qui illos offendunt, recipient, quāto ad eos humiliū & feruentius redierint, & maiori afflētu veniam suæ offensæ postulauerint: & Deus sine dubio, qui æquifissimus est omnium iudex & Dominus, melioribus non tantum meritis, sed dispositiōnibꝫ pleniora & augustiora gratiæ & gloriæ præmia largietur. Et hoc postulat Topicā illa Aristotelis sententia, mentibus nostris à natura inserta: Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximè ad maximè. Quām verò ex nostris omnibus dispositionibus Deus maximè respiciat, vt nos iustificet, nō omnino certum est. Profectò, vt in opusculo de iustificatione luculentē probauimus contra Melanchthonem, nō magis respicit fidem quām dispositiones alias, sed multo magis suū dilectionem. Tenet quippe caritas in omnibus pri-
matum. Et August. ipsam cunctis vbiq; præfert in tractatibus, in sermonibus, in psalmos sic dicens. Ipsam habeto, & cuncta habebis: quia sine illa nihil proderit, quidquid habere potueris. Extinguit delicta, & ab ea pendet vniuersa. Sola est quæ & vincit omnia, & sine qua nihil profundit omnia, & quæ vbiunque fuerit, trahit ad se omnia.
Aug. tract. 32. in Ioan. tract. 1. Serm. 39. de semp. fo. de ver. do.

Hæc omnium arx est virtutum, hæc promissio regni, hæc præmium summum est sanctorum. Caritas oleo cōparatur. Quomodo oleum omnibus humoribus superius esse cognoscimus, ita caritas omnibus virtutibus sublimior comprobatur. In omnibus scripturis supereminentissimam viam & supereminentissimum locum caritas obtinet. Docet & Ambr. hunc principatū caritatis suprafidē & spem. Quid tamen opus est Doctorū testimonio? Ipse Paulus majorē fide & spē dicit caritatem. Et cur nō potentissima sit ad iustificandum, quæ omnium virtutum maxima est, Deoque gratissima, & ipsarum forma, vita, decus, & regina? Post illa tamen fortassis poenitentia magis respicitur à Deo. Quoniam licet fides, spes & oratio, ad præstantiores specent virtutes, tamē poenitentia propriū & peculiare opus videtur, nos Deo reconciliare, & nullum aliud remedium sine illa, actu vel virtute, hoc potest, ipsa verò vel sola absq; præsentia aliarum virtutum hoc possit. Sed hec exactè scire, nō perinde nostra refert. Deus optimè omnia computauerit & æstimauerit, ac dignum cuiq; virtuti præmium largietur. Illud vnum ad nos spectat, vt promptissimè & feruentissimè fide, timore, spē, caritate, oratione, poenitentia, & proposito feruandi mandata, nos in eum totos conuertamus, certi tanto nos abundantiū gratiæ iustificationis fore participes, quanto nos tantæ ipfius munificiæ melius & perfectius per Christi gratiæ aptabimus. Cui sit gloria & laus ab omni creatura, per infinita secula seculorum. Amen.

ANDREAE VEGA THEOLOGI HISPANI, DE CAVSIS IV- STIFICATIONIS LIB. VII. IN CAP. VII. DECRETI DE IUSTIFICATIONE.

PRÆFATI.

Progreditur sancta Synodus quasi aurora cōsurgēs, pulchra vt luna, clesta vt sol, terribilis vt castrorū acies ordinata. Et cùm pulcherrima de gratia iustificationis, & de p̄paratione ad ipsam, tradiderit: nūc grauissima, & omni animaduersiōe digna, de ipsa iustificatione & de causis eius, filios suos edocet. Quoniam verò quæ de iustificatione ipsa hīc adiecit, iam libro quinto cū his, quæ eadem de re tradita erāt, in quarto capite copiosē exposuimus, ea p̄cipue hīc p̄sequemur, quæ ad causas iustificationis spectat. Eoq; nomine librū hīc septimū de causis iustificationis p̄notram: Atq; eū, Deo opt. max. toti iustitiæ fonte & authore cōfisi, ab ipsa S. Synodi diffinitiōe inchoabimus. *Quid sit iustificatio impij, & quæ eius causa.*

CAP. VII.

HANC

Hanc dispositionem seu p̄parationem iustificatio ipsa consequitur: quæ nō est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, *1. Cor. 6. c* & renouatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorū. Vndē homo ex iniusto fit iustus, & ex inimico amicus, *Tit. 3. b* vt sit haeres secundū spē vitæ æternæ. Huius iustificationis causæ sunt: Finalis qdē, gloria Dei & Christi, ac vita æterna. Efficiens verò, misericors Deus, qui gratuitò abluit & sanctificat, signans & vngēs spiritu p̄missionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Meritoria autem, dilectissimus vnigenitus suus, Dominus noster Iesus Christus, q, cùm essemus inimici, propter nimiam caritatem, qua dilexit nos, sua sanctissima passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo patri satisfecit. Instrumentalis item, sacramētum baptismi, quod est sacramentum fidei, sine qua nulli vñquam contigit iustificatio. Ocum vñica formalis causa, est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, qua videlicet ab eo donati, renouamur spiritu mentis nostræ, & nō modò reputamur, sed verè iusti nominamur & sumus, iustitiam in nobis recipientes, vñusquisque suam secundū mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundū propriam cuiusq; dispositionem & cooperatiōem. Quanquā enim nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Christi Iesu Domini nostri communicatur, id tamē in hac impij iustificatione fit, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito per spiritum sanctum caritas Dei diffunditur in cordibus eorū, qui iustificantur, atq; ipsis inheret. Vndē in ipsa iustificatione cū remissione peccatorū hec oīa simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, fidē, spem, & caritatē. Nam fides, nisi ad eā spes accedit & caritas, neq; vnit p̄fecte cū Christo, neq; corporis eius viuū membrum efficit. Quaratione verissimè dicitur, fidē sine operibus mortuā & ociosam esse, & in Christo Iesu neq; circuncisionē aliquid valere, neq; p̄ceptū, sed fidem, quæ per caritatē operatur. Hanc fidem ante baptismi sacramentū ex Apostolorū traditione catechumeni ab Ecclesia petunt, cū petūt fidē vitā æternā p̄stantem, quā sine spe & caritate fides p̄stare nō potest. Vndē & statim verbum Christi audiūt: Si vis ad vitā ingredi, *Matt. 19. c* serua mandata. Itaq; veram & Christianam iustitiam accipiētes, eam cœu primam stolam, pro illa, quā Adam sua inobedientia sibi & nobis perdit, per Christum Iesum illis donatam, candidam & immaculatam, iubetur statim renati conseruare, vt eam perferant ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

DE DECEM NOSTRAE IV- STIFICATIONIS CAVSIS, R̄ ED V- CIBILIBUS AD QUATUOR. CAP. I.

Ver apertiora & magis p̄spicua sint, q Patres hoc loco de causis nostræ iustificationis tradidere, de multiplici causa nostræ iustificationis paucula qdā ante oīa differēt, atq; in eis summā quādā & compendiu toti hīc libri, ob oculos lectori po nem. Porro ex philosophis, q̄ p̄ficiatissimi habentur, quatuor dūtaxat genera causarū statuē, finalē, efficiētē, formalē, & materialē. Atq; ad hec reduci facile possunt, quæ recētores nōnulli, causa maioris explicatiōis, aliqñ adjicūt. Et quod illi in genere de oīm causis docuēre, hoc nos de nostræ iustificationis causis intelligere debemus. Enim, Finalis causa nostræ iustificationis, vñ-

ti-

Formalis. timata quidem, Deus ipse est: non ultimata verò, Christi gloria & nostra vita æterna.
Materialis. Formalis verò, gratia ipsius, vel acceptatio passiva, qua iusti nominamur & sumus. Materialis siue (ut alij vocant) subiectiva, animæ nostræ per se suscipiant, an potius per voluntatem, aut alias ipsarum potentias? Christum etiam esse causam exemplarem nostræ iustificationis, & sacerdotes, qui ministrant nobis sacramenta, causam esse ministeriale, nos verò ipsos, & eos, qui nos ad poenitentiam & bona opera exhortantur, esse causas preparatorias, nemo est qui ambigat. Et ministerialis ad instrumentalem reducitur: exemplaris verò, meritariaque & preparatoria & dispositiva, ad efficientem, ut iam explicuimus. De dispositiva item, quæ quidem actus sunt nostri, satis in proximo capite dictum fuerat, & in hoc eodem capitulo, ut ultimo cap. lib. 6. docuimus, ea ipsius mentio statim fit, quæ sufficiat ad elendum errorem eorum, qui putant preparationes nostras nullo modo esse causas gratiae. Ideò autem neque efficiens causa nostræ iustificationis computare, facile patet, quemadmodum possint reduci ad quatuor illa præcipua capita & genera causarum, quorum tantummodo meminisse videntur antiquissimi quique philosophi. Exponamus igitur, quæ sancta Synodus circa hæc decreuit.

DE QVINQUE PRAECIPVE HIC DIFFINITIS A CONCILIO. CAP. II.

Primū diffinitum. **V**INQYE præcipua video, à Patribus esse in hoc capite diffinita, præter illa, quæ ad explanationem iustificationis spestantia, iam exposuimus. Primo, quidem stabilitur quintuplex causa nostræ iustificationis. Et finalis asseritur esse gloria Dei & Christi, ac vita æterna: efficiens, Deus ipse: meritoria, Christus: instrumentalis, baptismus: formalis, unica iustitia nobis infusa. Et non sine causa contenti fuere Patries causam finalem, efficientem, meritoriam, instrumentalem, & formalem nostræ iustificationis hoc loco duntaxat expondere. Sunt hæc quidem præcipua causæ iustificationis, & de illis præsertim hoc tempore certatum est, atque auctoritate Concilij oportebat his concertationibus & controversijs finem aliquādō imponi. Nam quidem causa materialis, seu subiectiva nostræ iustificationis, nosipsumus, qui iustificamur, vel anime nostræ, nullum vñquam dubium fuit. Et scholis relinquendum erat, an iustitiæ ipsam, qua formaliter iustificamur, animæ nostræ per se suscipiant, an potius per voluntatem, aut alias ipsarum potentias?

Septuplex causa efficiens. Efficiens autem, non una, sed multiplex est. Concurrunt enim ad nostram iustificationem efficiendam permulta, nempe Deus, Christus, sacramenta, sacerdotes, nosipsum, actus nostri. Et in istis inuenire licet omnia genera causarum, quæ neoterici philosophi recensent. Nam ea omnia sub efficiente computari possunt, & ad eam reducuntur.

Efficiens principalis. Efficiens causa principalis, Deus est. Efficiens minus principalis, seu instrumentalis, Christus & sacramenta. Præparatoria, nosipsum, & qui nos ad ea exhortantur & inflammant, quæ à nobis requiruntur, ut iustificemur. Meritoria causa & exemplaris, Christus est: Dispositiva, actus nostri: Ministerialis, sacerdotes, qui administrat nobis sacramenta. Itaq; si libeat, decem causas nostræ iustificationis computare, facile patet, quemadmodum possint reduci ad quatuor illa præcipua capita & genera causarum, quorum tantummodo meminisse videntur antiquissimi quique philosophi. Exponamus igitur, quæ sancta Synodus circa hæc decreuit.

**Cur 5. tantu-
causarū ius-
tificatiōis
meminerit
s. synod.**

Quinto diffinito. **O**stantia, iam exposuimus. Primo, quidem stabilitur quintuplex causa nostræ iustificationis. Et finalis asseritur esse gloria Dei & Christi, ac vita æterna: efficiens, Deus ipse: meritoria, Christus: instrumentalis, baptismus: formalis, unica iustitia nobis infusa. Et non sine causa contenti fuere Patries causam finalem, efficientem, meritoriam, instrumentalem, & formalem nostræ iustificationis hoc loco duntaxat expondere. Sunt hæc quidem præcipua causæ iustificationis, & de illis præsertim hoc tempore certatum est, atque auctoritate Concilij oportebat his concertationibus & controversijs finem aliquādō imponi. Nam quidem causa materialis, seu subiectiva nostræ iustificationis, nosipsumus, qui iustificamur, vel anime nostræ, nullum vñquam dubium fuit. Et scholis relinquendum erat, an iustitiæ ipsam, qua formaliter iustificamur, animæ nostræ per se suscipiant, an potius per voluntatem, aut alias ipsarum potentias?

fidei: & si quidem ab ea recesserint, vthæretici & apostatae, puniri. Idq; diffiniuit Innocentius 3. b & confirmavit hæc sancta Synodus sessione 7. can. 14. de baptismismo. **c. Maiores.** Didicerunt verò Patres sic baptismum de baptismi & eius effectu. cap. 8. Qui & alibi ait: c Quid est, paruulos habere fidem, nisi fidei sacramentum? Et in quadam Niceni Concilij præfatione legimus, Dominicum fidei signaculum appellatum à quadam seniore episcopo, qui in conspectu totius illius sacri Concilij, admirabiliter ac planè diuina virtute philosophum quendam ad fidem conuerterit, & ut sacramentum baptismatis susciperet, mox persuasit. Et Ambrosius super illa verba Pauli, Sed sanctificati estis &c. vocat baptismum fundamentum Euangelicæ veritatis. Secundò diffinitum est a Patribus, & capite octauo statim repetitur, iustificationem nulli sine fide contigisse. Quod quia in sexto & octauo libro fusissimè prosequuti sumus, hæc intactum præteribimus.

3. Tertiò diffinitum est, non aequalē esse omnium iustorum iustitiam, sed quosdam esse alijs præcellentes & iustiores. Et hanc inæqualitatem partim ex diuina voluntate, partim ex nostra pœnitenzia, explicat illis verbis, Secundum mensuram quæ Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusq; dispositionem & co-operationem. Verum hæc luculenter in proximi libri capite ultimo firmavimus. Quar-

4. tò diffinitum est, in ipsa iustificatiōe simul cum remissione peccatorum, accipere hominem fidem, spem, & caritatem. Ex qua insinuari videtur, ut postea docebimus, virtutes has cōnexas esse, quo ad infusionem.

5. Quinto diffinitu est, Fidem sine operibus mortuam esse & ociosam. Sicut enim ociosus est, qui nihil operatur: ita fides ociosa est, cùm nullus ex se gignit bonorum operum fructus. Et sicut mortuum corpus cœsetur, quod anima est destitutum, quæ vita ipsius est: ita fides & ceteræ virtutes mortuæ cœsentur, cùm à caritate seint̄ & sunt, quæ forma est & vita ipsarum.

In his autem, & quæ sequuntur usq; ad finem capituli, aperte damnatur error præcipius hæreticorum nostri temporis, qui fuit olim Eunomij & aliorum hæreticorum, qui teste Augustino etiam tempore apostolorum docuerunt, solam fidem sine operibus sufficere ad iustitiam acquirere.

dam & seruādam. Qua de re latissimè egimus in opusculo de iustificatione, & infra libro nono non nihil adjiciemus. Neque mirari quis debet, Patres hoc loco veritatē fidei ex ritu baptismi seruato ab ecclesia ostendisse. Olim idem factitauerunt Patres in Concilio Mileuitano, cùm ex forma baptismatis paruolorum, probárunt contra Pelagium, paruulos ex Adam tra-

q. 2.

Can. 2.

contra Pelagium, paruulos ex Adam trahere originale peccatum.

Et Augustinus ex antiquitū tradito & Aug. epist. retento Ecclesiæ ritu, exorcizandi videlicet paruulos in baptisme, eos à dominatione diaboli per eum liberari confirmat. quæstio 3.

Nam vtique, vt idem in epist. 89. assuerat, in diaboli potestate esse non possunt, nisi ob originalis obligationem peccati, à quo immunes esse nequeunt, nisi ab eius reatu per Christi baptismum eripiantur & resoluantur. Cumq; illa quæ verbo nū Apostolos tradidisse Ecclesiæ constat, non minoris sint authoritatis, quā ea quæ scrip-

to ipsam docuerunt, ita potuit efficax argumentum sumi ex illis, ac ex ipsis eorum scriptis: quia perpetuus Ecclesiæ ritus docet, illa ab eis emanasse. Si quis autem cu-

piat scire, an omnis fides peccatoris oioſa debeat cœseri, & an sola fides iustorum per caritatem operetur, legat propositionem

2. q. i. opusculi nostri de iustificatione.

7

DE DVOBVS ALIIS, QVAE
PROBABILITER VIDERI POS-

sunt diffinita in postremis huius capitis verbis.

CAP. III.

DVOBVS ALIIS, QVAE
PROBABILITER VIDERI POS-

7

sunt diffinita in postremis huius capitis verbis.

Et hanc fuisse sanctorum Patrum senten-

m

tiam,

Ambros.
epist.74.
tracta.13.
in Ioan.

tiam, potest ex subiectis testimonij con-
stare. Ambrosius: Tria sunt maximè in vi-
ro Christiano, fides, spes, caritas. Augusti-
nus: Quæ est virginitas mentis? Integra
fides, solida spes, sincera caritas. Et in ser-
mone 29. de verbis Domini, eleganter
exponit has tres virtutes, nobis esse desi-
gnatas in tribus panibus, quos instanter &
teruenter à Deo petere docuit Christus, ut
eum habeamus coniuam nobis in hac
via, & in pane, pisce, & ouo, quæ adiecit,
patrem misericordiarum elargiri suis fi-
lijs. Et hæc postulare videtur ratio Theo-
logica. Quippe iustus non est, nisi qui re-
ctè credit, rectè sperat, rectè amat. Et qui
rectè & secundum quod oportet, credit,
sperat, & diligit, is demum apud D E V M
& homines iustus est & habetur. Neque
de Christiana iustitia magnificè & pro di-
gnitate sentit, qui ad eam hoc tantum pu-
tat spectare, quod nos liberat à reatu pecc-
atorum, & amicos Dei, & hæredes regni
cælorum constituit. Latiū sese illa tendit
& porrigit, neque his, quanquam magnis
illis quidem & illustribus, officijs conten-
ta est. Renouat, vt suprà tradidimus, ani-
mos nostros, & intellectum & affectum
nostrum perfectè D E O subiicit, & fa-
cultatem ad benè & sanctè operandum
concedit.

Diluitur ta-
cita obic-
tio.

Hæc autem omnes hæc tres virtutes fa-
cile præstabunt, nulla tamen earum seiu-
cta præsertim ab alijs, præstare vlo pacto
poterit. Neque debet quenquam mouere,
si legat in Augustino, Gregorio, aut alijs
Doctribus, Christianam iustitiam esse fi-
dem vel caritatem. De prima vel potissi-
ma parte iustitiæ Christianæ, ea verba sunt
intelligenda. Sic etenim & ipsi nonnun-
quam dicunt, beatitudinem esse visionem
Dei: alijs verò, fruitionem Dei siue amo-
rem beatificum.

Fides nō est
Christianæ
iustitia.

Et si de iustitia sit sermo, quæ non in-
choatiuè tantum, sed formaliter nos iusti-
ficat, nonnunquam concesserim, quod qui-
dam magister doctissimus & valde reli-
giosus & pius sèpè concedit Luteranis,
Christianam iustitiæ esse fidem, modò ad-
dant, per caritatem operantem. Fides nan-
que etiam operans per caritatem, non est
gratia, vt rectè ille disputat contra Melan-
chthonem & alios: neque formaliter nos iu-
stificat, nisi fortè sicut spes, & quævis alia
virtus dici potest nos iustificare, quia facit

habiles & potentes ad operandum iusta.
Christianæ verò iustitia non hoc modo
duntaxat debet iustificare, sed & formaliter
constituendo gratos & amicos Deo, &
cordonando peccata, & nouos nos homines
constituendo. In illis autem verbis, Eam ceu pri-
mâ stolâ, pro illa quam Adâ sua inobedientia
sibi & nobis perdidit, nō est sanè diffinitum,
Adam habuisse gratiâ ante lapsum. Possunt
hæc ad iustitiam originalem referri. Vbi
enī abundauit delictum, superabundauit &
gratia. Et à diuina in nos benevolentia &
benignitate alienum non est, vt pro minori
dono in Adâ desperito, maius aliquod no-
bis meritis sui filii largiatur.

Videtur verò his verbis diffinitum esse,
aliquid vel aliqua dona fuisse in Adâ, quæ
eum iustum facerent antea, quām sua inobe-
dientia nobis & sibi ea perdidisset. Et quidē
opinio assentientium Adam creatum in gra-
tia, vel certè habuisse gratiâ ante lapsum, ante
videtur his verbis magis consona, & alijs plus
quibus sessione quinta, canone primo &
secundo, tradidit hoc concilium Adam in
sanctitate & iustitia creatum, & eam sibi &
nobis perdidisse. Quam sententiâ constâ-
ter tradit Cyril. lib. in Ioā. c. 15. & lib. 2. c. 3.
& in fine lib. 9. Et Augu. sèpè eandem sen-
tentiam innuit, præsertim lib. de correptione
gratia, cap. 10. & 11.

Quod si Adam ante lapsum nō habuisset
gratiam gratum faciente pro se, & sua po-
steritate, nunquam natura nostra habuisset
in eo ius regni cælorum, & ex cœquenti,
neq; Adam sua inobedientia illud pro se &
nobis perdidisset, neque propter peccatum
Adæ excluderetur à regno cælorum parvuli,
qui moriuntur in peccato originali, neq; in
eis esset poena magis illa exclusio, quām
illis, q; decederet in puris naturalibus. Quæ
quidem videntur repugnare Paulo dicenti, Rom.
Iudicii quidē ex uno in cœdemnationem.
Et mox: Per vniu' delictu' in oës hoës in cœ-
dénatione. Cœdemnatio enī potissimum si-
gnificat & præ se fert expulsionem à regno.

Verū hæc sufficere possunt ad expo-
sitionem aliquam sententiæ Patrum, &
confirmationem eorum, quæ obiter ab eis
sunt tradita. Redeamus vnde digressi sumus, ac singulas quaque nostræ iustifica-
tionis causas seorsum & singulatim ex-
ponamus, & quæ in eis præcipua sunt
dubia & difficultia, pro exiguita-
te nostra enodemus.

SO-

SOLVM DEVUM ESSE CAV-
SAM EFFICIENTEM PRIN-
CIPALEM nostræ iustificationis.
CAP. III.

solutus Deus
causa est
principalis
iustificationis.

VT à certiorib; & minùs dubijs,
& à potissima causa nostræ iu-
stificationis, quæ sint ipsius cau-
sa, exponere incipiamus: illud
nobis in primis persuadeamus par est, De-
um solum esse causam efficientem prin-
cipalem nostræ iustificationis, ei que vni eam
exesse tribuendam. Ipse enim prima est &
præcipua omnium causarum, ipse primum
omnium actionum principium, ipse fonta-
lis causa & origo primaria totius boni. Ei
innituntur, quæcumque sunt causæ in uniuerso,
ab eo omnes illæ pendent in esse &
in operatione sua: neque subsistere aliqua
earum possit, neque aliquam vim aut effi-
cientiam habere, nisi ipse eas omnes manu
teneret, & virtutis sua & potentiae quo-
dammodo participes faceret.

Maximeq; hoc verum est de causis, quæ
benignitate ipsius attolluntur & exaltan-
tur ad opera supernaturalia, & vires natu-
ræ excedentia, quale est nostra iustificatio.
Quamobrè sacræ literæ disertæ & aperi-
tæ Deo illam tribuunt & vindicant. Quos
vocavit, inquit Paulus de Deo, hos & iusti-
ficavit. Et rursus: Quis accusabit aduersus
electos Dei? Deus qui iustificat? Et Psalmista
dicit: Gratiam & gloriam dabit Domini-
nus. Et Iob: Quis potest facere mundū de
immundo conceptum semine? Nónne tu
qui solus es? Et per Esaiam ait: Nō est abs-
que me saluator. Et per Oseam: Saluator
non est præter me. Et his oraculis edocti &
freti videntur, qui, referente Marco, dixè-
re: Quis potest dimittere peccata, nisi so-
lus Deus?

Et nè quisquam putaret vel Christo,
vel alicui alijs conuenire hoc nomen, nisi
ratione Diuinitatis, aut benigna ipsius co-
municatione, vt plurimum video adiungi
in scripturis nomini Saluatoris, nomē Dei.
Iob dicit: In carne mea videbo Deum Sal-
uatorum meum. Dauid: Ipse Deus meus, &
Saluator meus. Ecclesiasticus: Collaudabo
Deum Saluatorē meum. Esaias: Eccē De-
us Saluator meus. Michæas: Expectabo De-
um Saluatorem meum. Paulus: Apparuit
gratia Dei & Saluatoris nostri. Et iterum:
Apparuit benignitas & humanitas Salua-

toris nostri Dei. Et alibi: Paulus Aposto-
lus I E S V Christi secundum imperium
Dei Saluatoris nostri. Et rursus: Hoc est 1. a
bonum & acceptum coram Saluatore no-
stro Deo.

Et præter scripturas manifesta est ratio,
quæ possit conuincere, Deum solum esse
præcipuum authorem iustificationis no-
stræ. Quis enim alius ab ipso, offensam in
eum commissam, condonare queat? Quis
peccatores ab eo auersos, in ipsius gratiam
reducere, & eos illi valeat, præter ipsum,
reconciliare? Quis nisi ipse, vel ex ipsius
gratia renouare possit interiori homini-
nem, ea præsertim renouatio, quæ est per
illapsum speciale totius Trinitatis, & vi-
uificam coniunctionem cum Christo, & do-
norum diuini ordinis communicationem?
Quis nisi dono & ope ipsius, & à reatu pe-
nitentia aeternæ absoluere, & à seruitute pecca-
tiliberare, & captiuitate dæmonis, cui non
est potestas, quæ comparetur super terram,
eripere? Denique: Quis adoptet in filium
D E I, & consortes faciat diuinæ naturæ,
& hæredes vitæ aeternæ constitutat, nisi
Deus ipse?

Excedunt profectò ista vires omnium
creaturarum naturales, neque satis intelli-
geret, quantum & quām eximium opus sit
iustificatio, qui eius aliam causam efficien-
tem principalem, quām Deum ipsum, sibi
psuaderet. Si nemo potest, nisi rex, vel ipsi-
us authoritate & gratia fungentes, regis
condonare offensam, aut inimicos ipsius ei
reconciliare, aut adoptare ei aliquos in fi-
lios, & hæredes ipsius regni cœstituere: quā-
to minùs est hoc credendum de remissione
offensarum Dei, de reconciliatione cum
ipso, de reditu in gratiam ipsius, de adopta-
tione in filium Dei, denique de iure & hære-
ditate regni cælorum? Ita quidē hoc aperi-
tum est & ex scripturis, & ex lumine ipso
naturali, vt quantumcumque in rebus per-
fæpè manifestis delirauerint, qui fidei fi-
lium & ductum secuti non sunt, tamen De-
um esse causam præcipuam nostræ iustifi-
cationis, omnes, quibus illa innotuit,
constantissimè & vno omnino ore sem-
per assuererint.

SOLVM DEVUM CAV-
SAM ESSE FINALEM VLTI-
matam nostræ iustificationis.
CAP. V.

m 2 NE:

NE Q U E minùs certum est, Deum solum esse causam finalem ultimatam nostrae iustificatiōis. Habent omnia, quæ à Deo sūt, hanc præcellētē & admirabilem natūram, ut commendare suum factorem desiderent, & sicut ab illo fluunt, ita & in illum tendant, & illum suo modo appetant, ipsiusque gloriā & manifestare, & illustrare percupiant. Ipse est alpha & omega, hoc est, principium & finis omnium creaturārum. Et ut omnia per eum, ita & omnia sunt propter eum, & ipsius gloria seruiunt: & quæ inuisibilia sunt illius, visibilia & nobis nota faciunt. Eamque ob causam Ecclesiasticus dicit: Gloria Domini plenum est opus eius. Omnia enim opera Dei, & sicut ait Psalmista, omnia offa nostra dicunt: Domine, q̄s similiſ tibi? Nec solum ex ordine quodam naturali rebus omnibus diuinitūs indito, Deus est omnium earum ultimatus finis, est etiam ex ipſa ſuī ipsius relatione & ordinatione. Omnia ſiquidem propter ſeipſum, teste Ecclesiastico, operatūs est Dominus. Et Dionysius dicit, omnia in ſe Deum conuertere, vt potè omniū causam. Atq̄ie hoc Deus facit, non quia bonorum noſtrorum, aut ullius glorificatiōis noſtræ indigeat. Nihil ei addi potest, neq; minui, nihil accrescere, aut decrescere. Sed hoc facit, ut creaturas suas nobilitet. Magna quippe gloria earū est, ut & ex natura ſua, & ex voluntate & relatione diuina, in D E V M & in ipſius gloriā ordinentur.

Peculiariter verò ipſum, & ipſius gloriā, finem effe noſtræ iustificationis, possumus probare. Prædestinavit enim electos, ſicut Paulus afferit, in adoptionem filiorū per I E S V M Christum in ipſum, vel ſicut apertiūs Gracē legimus, hoc est, in ſeipſum. Quod & statim Paulus expofuit, ſubdens, in laudem glorie gratiae ſuā, in qua gratificauit nos in dilecto ſuo. Et paulò pōst: In quo etiam nos forte vocati ſumus, prædestinati ſecundūm propositum eius, qui operatur omnia ſecundūm conſilium voluntatis ſuā, ut ſimus in laudem glorie eius nos, qui antē ſperauimus in Christo.

C H R I S T U M M U L T I P L I C I T E R E S S E P R A E C I P Y A M S E C V N D U M D E U M c a u ſ a m n o ſ t r a e i u ſ t i f i c a t i o n i s .

C A P . VI,

Apoc. 1.b

Rom. 11.d

Ecl. 42.c

Psal. 34.b

Dionys. ca.
4 de diuin.
nominib.

Ephes. 1.a

VANQ̄YAM autem ſolus Deus, principalis cauſa eſt & pri- maria noſtræ iustificationis, cū nihil ſuis creatoris inuidet, ſed oīa quorum eas conueniat eſte par- ticipes, benignissimè illis communiceſt, quo & in hoc opera manuum ſuarum nobilita- ret, & ſupra ſe atolleret, & amabiliora no- biſ faceret, voluit nonnullas creatures, & ci ad hoc clarissimum opus noſtræ iuſti- ficationis, ſuo quodam modo cooperari. Et in primis in hoc elegit, & hac gratia & pre- rogatiua honorauit humanitatem Christi: voluitque eam eſt, ſicut Damascenus di- cit, organum quoddam coniunctum diu- nitatis ad opus noſtræ redēptionis. Vnde & in ſcripturis nunc brachium Domini, nunc dextera, nunc manus absolute no- minatur.

Neque vno tantū modo voluit Deus Christi humanitatē, vel Christum potius, quatenus homo eſt, noſtræ iustificationis cauſam eſt, ſed multipliciter & diuerſimo- dē. Et enim, ut Patres hoc capite diffini- runt, cauſa ipſius meritaria: & præter hoc, etiam cauſa ipſius efficiens, ſeu inſtru- mentalis: præparatoria item, & ministerialis, ac tandem & exemplarī, & finalis. Et quod fuerit præparatoria & ministerialis, nullam habet difficultatem. Fuit nanque ſacerdos ſecundūm ordinem Melchizedech, & non nullos peccatores ſua authoritate & mi- ſterio abſoluit multo efficaciū & præcel- lentiū, quam alij ſacerdotes. Et verba illi- us, & opera, & paſſiones, ac denique tota ipſius vita, eximia quædam & præcellens fuit præparatio noſtri ad gratiam iuſti- ficationis. Quemadmodū verò alijs eti- am quatuor modis cauſa ipſius fuerit, non eſt omnibus ſatiſ perſpicuum, neque de- ſunt aliqua in ipſis dubia, quæ explicatione & enodatione indigeant. Et propterea de ipſis ſingulatim ſuo ordine deinceps age- mus.

C H R I S T U M F V I S S E C A V- SAM M E R I T O R I A M N O S T R A E i u ſ t i f i c a t i o n i s .

C A P . VII,

QUOD primò de Christo ſtatuerunt Patres in hoc capitulo, eſt nimirūm, ipſum eſt cauſam meritoriam noſtræ iuſti- ficationis. Et hoc quidem in confesso video eſt apud omnes Catholicos, neque ſcio ab aliquo hæretico vñquā negatum:

Cau-

Cauſa verò, propter quam ita conſtanter id afferitur, non obſcura eſt. Precioso ille ſanguine ſuo pro nobis plenissimè patri ce- leſti ſatisfecit, & dum exactissimè manda- ta omnia ipſius in hac vita ſeruauit, ea omnia voluit nobis ad iuſtiſcationem noſtrā prodeſſe.

Quo factum eſt, ut præcellētibus ſuis operibus, & perpetua totius vitæ ſuā gran- dium dolorum & laborum tolerantia, ac beneficentissima ſua in nos voluntate, non ſolū pro noſtris debitis cumulatissimè ſatisfecerit, ſed & nos deo reconciliauerit, & iuſtiſcationem adultorum, ſufficietia in eam fe- cit. Et meritis ipſius fit tertio, ut adulti ha- beant auxilia neceſſaria ad ea opera, & ut baptizent, vel baptizari faciant infantes. Et quod hæc omnia propter Christum fiant, lib. 4. ſatiſ monſtramus. Niſi autem ob merita Christi hæc nobis contingent, & eiūſmodi ſufficientia, quam expreſſimus, haberent: non omniō iuſtiſicari diceremur ex meritis Christi, ſed tantū ex lege & gratia Dei, q̄ pro ſua immēta misericordia, hæc nobis remedia ſalutis, gratis ſtatue- rit, cū nos nihil tale potuſtemus viribus aut meritis noſtris acquirere. Sed cū ex- tra controuerſiam fit, Christum ſatisfecifile pro nobis, & noſtrā iuſtiſcationem me- ruiffe, non eſt tñ apud omnes citra ambi- guitatem receptum, an ex condigno & de- iuſtiſia ſatisfecerit p nobis, & noſtrā iu- ſtiſcationem meruerit. Quarē ad id expli- candum progrediemur.

Q V O D C H R I S T U S E X C O N D I G N O S A T I S F E C E R I T p r o n o b i s , & n o ſ t r a m i u ſ t i f i c a t i o n e m m e r u e r i t .

C A P . VIII,

DIBITENT verò de hoc, qui Christus me- volent: mihi certè indubitatum ruit ex iu- ſicia iuſtiſiōem, eritque ſemper, quod do- cent in 3. Sententiarum com- muniter Scholastici Doctores contra Du- pro nobis randum, ſatisfecifile Christum pro nobis ad condi- gnum, & meruisse iuſtiſiationem noſtrā ex cōdigno & ex rigore iuſti- ſiae. Dedit enim plus, quam debebamus, pro peccatis noſtris: quia melior fuit vita ipſius, & maius multo bonum, q̄ mala fue- runt peccata noſtra. Nam vita ipſius, vita Dei erat, & hominis infinitè grati Deo.

Et petiuit ille iuſtiſcationem noſtrā, & omnia ad eam neceſſaria, dum reueren- tiſimè & feruētiſimè poſtulauit remiſſio- nem peccatorum noſtrorum, ſanctificatio- nemque & conſummationem, & beatitu-

Argum. 1.

Ioan. 17.6.

Tria nobis
Christus me-
rit spectā-
tia ad iuſti-
ficationē.

m 3 dinem

diuem nostram, & vt vnum essemus per amorem cum ipso, & cum patre cælesti. Et dignissimus ipse erat, qui à patre exaudiretur, quia innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cælis, & vnicè ab eo dilectus. Dignissima etiam erant his præmijs obsequia, quæ ipse patri pro eis im-petrans exhibuit. Unde & Paulus exaudi-tum eum dicit pro sua pietate & reuerentia, cùm in diebus carnis luæ preces & supplicationes pro nobis patri offerret, & au-thorem eum appellat salutis nostræ, & sanctificare nos afferit, & per passionem consummatum, constanter affirmat factum esse obtemperatibus sibi causam salutis æternæ, & per proprium sanguinem æternam redemptionem inuenisse, atq; vna sui corporis oblatione consummâsse in sempiternum sanctificatos, per velamenque carnis suæ initiasse nobis viam nouam & viuentem in ipsum cælum, in quod præcursor pro nobis introiuit.

Et Esaias hoc futurū esse præmium meitorum mortis, orationis, & laborum ipsius, olim prædixerat his verbis: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur. Pro eo quòd laborauit anima eius, videbit, & saturabitur. In scientia sua iustificabit ipse iustus seruos meos multos, & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispartiam ei plurimos, & fortius diuidet spolia, pro eo q̄ tradidit in morte animā suā, & cùm sceleratis reputatus est. Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogauit.

Equidē aut nullus potest satisfacere pro culpa alterius ex condigno, vel quidpiam mereri apud alium de condigno, aut Christus sua morte satisfecit pro nobis, & iustificationem nostram meruit de condigno. Nullum enim obsequiu tam iuste potest mereri aliquod præmium, quæ iuste merebatur mors illius nostram iustificationem. Et nulla potest satisfactio magis condigna esse & æquivalens alicui debito, quæ passio Christi fuit æquivalens omnibus debitis nostris. Quippe vita illius multo maioris virtutis & valoris, & maiori præmio digna fuit, quæ fuerit liberatio à poenis, quas debebamus pro peccatis, & quæ sit nostra omnia iustificatio. Et magis placuit Deo oblatio, qua se Christus ei obtulit in cruce, quæ displicerant peccata nostra,

Nam ipsum Deus obtulit pro nobis. Per incarnationem enim inuenta est via, qua homo posset offerre filium ipsum Dei, patricælesti. Hac autem oblatione, quid esse aut dici, aut cogitari potest vel inuis, vel Augustius, vel ipse patri cælesti carius, aut magis acceptum? Profectò propter hoc psalmista copiosam dicit fuisse apud Deum nostram redemptionem.

Quod si tantum ex congruo meruisset Christus nostram iustificationem, & satisfecisset pro nobis, nō sanè copiosa illa fuisset, sed pauper & imperfecta, atque in multis diminuta. Et quid necesse fuit Dei filii incarnari, & pro nobis, patri, si neque ipse pro nobis satisfecit ad condignum? An non fuisset satis ad satisfactionem & redemptiōnem nostram, ex cōgruo pura creatura?

Possent etiam hæc confirmari omnibus argumentis, quibus in nostro opusculo de iustificatione probauimus, iustos mereri gloriam ex condigno. Dignior enim fuit Christus, & digniora multo ipsius opera omnibus præmijs, quæ nobis meruit, quæ iusti sint digni gloria. Et ita ea Deus erat Christo pollicitus, & ex lege saltem ei debebantur, neque poterant negari, ac gloria debetur iustis ex promissione diuina, & multo magis.

Sed & Paulus à nobis stat, cùm ait: Sic Argut ut per vnius delictum in oēs homines in Rom condemnatiōem, ita & per vnius iustitiam, nempe Christi, in oēs homines in iustificatione vita. Sicut enim per inobedientiā vnius hominis peccatores cōstituti sunt multi, ita & per vnius obditionē iusti constituentur multi. Si peccatum Adæ, vt in confessio est apud oēs Catholicos, ex iniustitia fecit oēs suos posteros peccatores, & condēnationis perpetuæ reos, obtinuerit nobis iustitia & obediētia Christi, ex iustitia & ex cōdigno nostrā iustificationē. Alioquin nulla similitudo, neq; propria fuisse inter delictum Adæ & iustitia Christi, & in cōmodè illa inter se Paulus cōtulisset. Sed apertius & validius est, quod statim ab eodem subnecit: Sed nō sicut delictū, ita & donū. Si enim vnius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donū, in gratia vnius hoīs Iesu Christi, in plures abundauit. Et non sicut per vnum peccatum, ita & donum. Nam iudicium quidem ex uno in condemnationem, gratia aut ex multis delictis in iustificationem.

gna-

Luc. 22. d
Marc. 15. c

Argum. 2.

1. Arg.
Dur.

gnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ, donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabūt per vnum Iesum Christum. Et paulò pōst: Vbi abundauit delictū, superabundauit & gratia: vt sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

Quid his potest clarius aut efficacius pro nobis requiri? Disertè nimis rūm his verbis asseritur, potētior multo fuisse iustitia Christi ad iustificandum, quæ peccatum Adæ ad condemnandum: & pleniū Christus satisfecisse pro nobis, quæ nos rei eramus & obnoxij per peccatum Adæ. Non enim alijs abūdasset gratia supra delictum ipsius Adæ, neque ad plures, neque ad plurimum delictorum remissionem se gratia Christi extendisset, neque magis ad vitam & regnum Christi perduceret, quæ delictum Adæ ad mortem & condemnationem. Si ergo Adæ ex iniustitia subiecit nos morti & peccato, & Christus multo magis ex iustitia nos iustificauit. Et si pleniorē ille exhibuit pro nobis satisfactionem, quæ nostra exigebant delicta, non tantum ad condignum, sed & supra condignum pro nobis ille satisfecit.

SATIS FIT ARGUMENTIS CONTRA SATISFACTIONEM ETIAM CONDIGNAM CHRISTI EX CONDIGNO.

Cap. IX.

QVONIAM tamen non infirmis neq; prorsus contemnendis argumentis conantur quidam sua-dere, Christum non satisfecisse pro delictis nostris ad cōdignum, neq; propriæ ex condigno iustificationem nostram meruisse: commodum erit, ea prius diluere, quæ ad vteriora procedamus. Ac primò quidem sic pro se argumentatur Durandus:

Non potuit Christus vt homo, reddere æquivalens beneficijs sibi à Deo collatis. Deo enim, parentibus, & magistris æquivalens reddi non potest, secundūm Philosophum. Et beneficia diuina, ipsa gratiarum actione & relatione crescunt, & maiora fiunt, quia ab eo accipimus, vt ei gratias agamus, & pro virili nostra referamus. Satisfactio autem ad condignum, est redditio æquivalentis alijs indebiti. Qui non potest

reddere æquivalens ijs, quæ accepit, multo minūs poterit ad cōdignum satisfacere pro alijs. Nam satisfactio ad condignum, redditio est æquivalentis alijs indebiti. Quid etiam potuit Christus offerre patri cælesti pro nobis, quod nō esset summo iure ipsius, quodque non ei arctissimè deberet? Dominus omnium est pater cælestis, & Christus vt homo seipsum, vitam quæ suam stricissimè ei debebat, tantoque strictius, quanto maiora multo & plura beneficia à Deo acceperat, quæ reliqui omnes. Multa ve-

Respon. 1.

rò intersunt inter satisfactionem pro culpa, & satisfactionem pro beneficijs acceptis, seu gratiarum actionem vel relationem. Et Latū diceris hoc ante nos prudenter admonuerunt san-

mē inter lat-

etus Tho. in 3. d. 20. q. 1. ar. 2. & Capreolus pro culpa & pro benes

Petro Andreas, quanvis nequeat ei reddere ficijs, gratias pares beneficijs acceptis. Quoniam potest multo minus esse Petri debitū, quæ sint beneficija, quæ Andreas acceperit à rege. Atque eadem ratione, quia multo minorā erant, quæ nos Deo pro peccatis nostris debebamus, quæ Christus in sua humilitate à Deo accepit, quanvis reddere ille non potuerit paria beneficijs à se acceptis, potuerit quidem pro nobis etiam ad æqualitatem satisfacere.

Ad hæc: Satisfactio pro culpa, ipsa reditio vel perpessione eius, quod debetur, resoluitur: verū debitum gratias agendi, vel referendū Deo pro beneficijs acceptis, ipsa gratiarum actione & relatione excrescit, quia ipsa gratiarū actio seu relatio, beneficium nouū est. Dein: Potest esse crea-

tura, quæ nihil debeat pro culpa, non autem quæ nihil Deo debeat pro beneficijs ab eo acceptis. Quanto enim innocentior, præcellentior, aut majoribus Dei donis insignita, tanto ei plū obērata est & deuinita. Itaque quanvis Christus neque agere

potuerit patri suo, neque referre pares gratias beneficijs à se acceptis, neque nos quidem possimus satisfacere beneficijs nobis collatis: poterat tamen & ipse, & nos possumus ipsius, satisfactioni innixi, pro nostris delictis Deo satisfacere ad condignum.

Neque vt CHRIS T VS satisfecisse censeatur ad condignum pro nobis, opus est, vt nos perduxerit ad statum, in quo nihil deberemus. D E O: sed satis est, vt reparauerit nos ad æqualem statum ei, à quo excideramus. Et tanto melius & copiosius pro nobis satisfecerit, quanto nos

Respon. 2.

m 4 plu-

plurium beneficiorum debitores constituerit. Et ad condignam pro nostris delictis satisfactionem nihil opus erat, ut offerret Christus Deo, quae non erat ipsius Dei. Fieri enim hoc non poterat. Nam absolutum ille & plenissimum habet rerum omnium dominium. Sufficiebat autem, ut toleraret mortem, quam non debebat pro suis peccatis, & ut vitam illis laboribus & doloribus afflictam, quorum ipse minimè erat debitor, offerret patri pro nobis, quatenus quæ erant ipsius per uniuersale omnium dominium, essent etiam ipsius per voluntariam oblationem factam ei pro nostris peccatis.

Respon. 3.

Possemus etiam adjicere, ut pleniùs huic argumento satisfaciamus, & præcellentia satisfactionis Christi magis innotescat, non solum ad condignum satisfecisse pro nostris peccatis Christum, dum se obtulit, vitamque suam patri in Cruce, sed & equiualeens reddidisse beneficijs omnibus, & sibi, & nobis à Deo collatis. Fuit etenim oblationis sua in cruce infinitè sufficientia, non solum ad satisfaciendum pro peccatis, sed etiā ad gratias agendum & referendum D E O pro se & pro nobis. Quod nanq; tunc obtulit Deo, infiniti valoris fuit. Obtulit quippe seipsum, vitamq; suam, & quicquid ipse erat, & quicquid in ipso erat, quod offerri posset à Christo secundūm humanitatem suam. Et vbi non nisi vitam humanam obtulisset, quia illa erat vita Dei, & vita hominis, infinitè quodam modo à Deo dilecti, infiniti precij & valoris erat. Et quod Aristoteles dicit, Deo, parentibus, & magistris reddi non posse æquivalens, intelligendum est de personis finitis. Non enim meruit ille agnoscere, aliquam personam humanam posse esse, quæ valeret & Deo tantum reddere, quantum ab ipso acceperat, quæque in ipsa relatione gratia, vel nullum beneficium acciperet, vel certè ipsa relatione etiā pro ipso, & pro alijs omnibus plenissimè satisfaceret.

Obiect. 2.

Secundò potest aliquis contendere, Christum non satisfecisse pro nobis patri suo ad condignum, quia non tenebatur pater cœlestis acceptare satisfactionem sui filii pro nobis, immò poterat eam nō acceptare. Nihil enim adextrà necessariò amat seu acceptat, sed omnia contingenter iuxta beneplacitū voluntatis suæ. Sed hoc argumentum infirmo nititur fundamento: Non requiritur ad satisfactionem condignam pro aliquo

debito vel offensa, ut eam teneatur acceptare, cui illa exhibetur, sed satis prorsus est, si illa æqualis sit debito, & maiorem satisfactionem iure exigere non possit is, cui ea debetur. Si Petrus debeat centum aureos ducales Ioanni, & Petrus eos ei reddat, satisfaciet profectò ipsi ad condignum, siue Ioannes eam teneatur aut velit satisfactionem acceptare, siue non. Sufficit enim, Petrum reddere, quantum debet, & Ioannem non posse plus ab eo exigere. Atq; ideo, cùm Christus, dum exhibuit patri cœlesti vitam suam pro nobis, tantum, immò certè plus ei reddiderit, quām nos debebamus, satisficerit nimirūm pro nobis ad cōdignum. Et impertinens omnino est, neque ad propositum nostrum quicquam refert, an obligatus fuerit pater cœlestis satisfactionem ipsius acceptare, & an potuerit illam nō acceptare, necne. Quidquid circa hæc dicatur, stabit firmum & immobile, Christum satisfecisse pro nobis ad cōdignum, hoc est, ad iustum & ad æqualitatem, ita ut iure à nobis nihil valeat amplius exigi. Sed dices: Non potuit Christus pro nobis satisfacere, nisi supposita aliqua liberalitate & beneficentia diuina, nempe quod humanitas ipsius Deo esset grata. Requiritur enim, ut quis ad cōdignum satisfaciat Deo, ut sit acceptus ei secundūm eam naturam, secundūm quam debet satisfacere. Et siue humanitas Christi fuerit grata per gratiam gratum facientem, siue etiam absque illa, potuerit ei esse grata propter unionem hypostaticam ad verbum, eguit illa absque dubio gratia aliqua & benignitate diuina, ut esset ei grata. Nā Deus nullam creaturam necessariò amat, & non poterat nisi ex benignitate diuina fieri, ut vel infunderetur ei gratia, vel vniretur ea hypostaticè verbo, ut à Deo amaretur.

Cū igitur nemini satisfieri possit ad cōdignum pro eis, quæ ipsi quomodo cūq; debetur, nisi possit ei satisfieri etiam seculia omnib[us] liberalitate ipsius, neq; potuerit Christus patri ad condignum satisfacere. Quandoquidem satisfacere ei non potuit, nisi supposita liberalitate ipsius. Et alijs etiam creatura pura potuisse patri satisfacere pro nobis ad condignum. Potuisse siquidem satisfacere, vbi gratiā ei Deus dedisset summam, & legem benignè sanxisset, secundūm quam ipsius mors esset pro redēptione humani generis accepta sibi ad idem p̄mium, ad quod fuit acceptata mors Christi.

Non

Respon. 1.

Non minuit tamen de condignitate satisfactionis liberalitas, quæ nihil minuit de debito, sed eum qui debet, potentem facit ad exoluendum totum debitum. Verè gener Petri satisfacere dicetur ad condignum Petro, si ei soluat mille scuta quæ ei debebat, tametsi eos non habuisset, nisi benignè Petrus tradidisset in vxorem, suam filiam, & pro dote ei assignasset bis mille, vndè ille potuisse resoluere debitum mille scutorum. Quarè licet homo non poterit Deo reddere quantum ei debeat pro peccatis, nisi Deus suum filium benignissimè nobis dedit, & naturæ nostræ coniunxit, non indè consequitur, ut non ei potuerit ad condignum satisfacere. Ea enim gratia diuina supposita, homo potuit etiam amplius reddere, quām deberet, ac verè reddidit. Deinde:

Respon. 2.

Esto, magna gratia fuerit facta humanitati Christi per hoc, quod Deus eam summè amauerit, & sibi in vnitate suppositi eam vniuerit, tamen filio Dei, qui verius & magis propriè pro nobis satisfecit, quām sua humanitas, sicut nulla gratia facta est per hoc, quod vnta ei fuerit nostra humanitas, ita nulla etiā gratia facta est per hoc, quod eius humanitas Deo accepta fuerit. Debebatur nanque hoc ipse, & debetur, ut quæcunque natura ei fuerit coniuncta, eoipso Deo sit grata. Potuit igitur Christus, verè pro nobis satisfacere ad condignum absque vlla in se facta liberalitate. Et in hoc satisfactio illius eximiè superauit omnem satisfactionem, quæ exhiberi potuisse à pura creatura, supposita aliqua gratia & largitate diuina. Tandem obiectetur: Si Christi humanitas peccasset, non potuisse ad condignum pro se satisfacere. Ergo neque nunc potuit pro nobis sic satisfacere. Verūm consecutio ista nihil valet. Potest iustus plūs alijs prodesse, quām peccator sibi. Et quām humanitas Christi quandiu fuerit vnta verbo, peccare nullo modo potest, ut antiquiores & grauiores Theologi post Augustinum defendant, si tamen extitisset in rerum natura, antequām verbo vniretur, & ex infirmitate aliqua peccasset, qui potuit satisfacere, & verè satisfecit pro alijs ad condignum, potuisse vtique & idipsum multo magis pro sua ipsius humanitate, si sibi eam dignatus fuisset coniungere. Nulla itaque causa relinquitur, ut dubitare quispiam debat, quin Christus satisficerit pro nobis ad condignum, & iustificationem nostram me-

ruerit ex condigno.

Cum extra cōtrauersiam sit, Christum secundūm suam humanitatem, causam esse nostræ iustificationis, quia & plenissimè satisfecit pro peccatis nostris, & iustissimè illā meruit: disquiri tamen meritò potest, an etiam secundūm eandem humanitatē fuerit & sit causa efficiēs eiusdem iustificationis alia aliqua ratione, ita videlicet, ut etiam seclusis suis eximijs meritis, verè ei conuenierit, efficeret nostram iustificationem, & cum patre ad eam effectiū concurrere. Quod quidem si verum sit, multis ille & magnis interualis, & quod Græci dicunt, δια τασσων, antecelluerit eos, qui causa sunt iustificationis aliorum, quia illam merentur ex congruo. Non enim tantū illos ipse vicerit, quia ex se & ex condigno ille meruit, quod illi tantū ex congruo & ex gratia ipsius: sed & in hoc superabit, quod cum patre cœlesti effectiū operatus fuerit nostram iustificationem. Et quidem apud omnes certum est, humanitatem Christi neque fuisse, neq; esse potuisse causam principalem efficiētem nostræ iustificationis, immò nec respectu ipsius valuisse habere aliquam efficientiam, nisi ex dono & concessione Dei. Idque supra diffusè monstrauimus cap. 4. Illud tamen ambiguū est inter doctores, an ex Dei concessione subleuata fuerit Christi humanitas, & supra suam naturam ad hoc exaltata, ut instrumentaliter saltem coëffecerit cum Deo nostram iustificationem.

Qua de re duplex opis duæ sunt celebres opiniones inter doctores Scholasticos. Quidam humanitatem Christi, seu Christum ut hominem, afferunt nulli ad iustificationem efficientiam, nisi quia illam meruit & impetravit. Et hanc opinionem omnes illi, iudicio nostro, tuerentur, qui afferunt gratiam à solo Deo creari, neq; ullam creaturam posse aliquo modo concurrere cum Deo ad ipsius creationem, cuius opinionis aperte sunt Henricus Gandensis Quodlib. Henric. 5. quest. 23. & docttor noster Subtilis in 2. d. 37. & in 4. d. 1. q. 1.

Alij verò magnificenter aliquid cogitantes de humanitate, quam Deus sic dilexit & exaltauit, ut eam sibi in vnitatem suppositi vniuerit, dicunt eam fuisse causam ins-

Responsio.
Satisfactio
condigna.

instrumentalem nostrae iustificationis, & non tantum meritoriam. Et huius opinio-
nis aperte sunt sanctus Thomas, 1. 2. q. 112.
art. 1. & Cardinalis Cajetanus, com. 3. partis
q. 14. ar. 2. & alij viri doctissimi, sectatores
doctoris Angelici. Variè tamen, & non
vno duntaxat modo hæc opinio à suis au-
thoribus defenditur. Quidam sic eam tuen-
tur, vt dicant humanitatem Christi non cō-
currere ad productionem gratiae gratum fa-
cientis: sed idè dici eam concurrere instru-
mentaliter ad iustificationem nostram, quo-
niam Deus hominibus, quos iustificat, in-
fundit gratiam, quia Christus passus est pro
illis. Alij verò, vt Cajetanus vbi supra, verè
& propriè defendunt, Christum secundum
suam humanitatem instrumentaliter con-
currere ad nostram iustificationem, & attin-
gere ipsam productionem gratiae. Videam-
mus quæ opinionum istarum probabilior
sit, & certa ab incertis, & probabiliora à mi-
nus probabilibus distinguamus.

**CHRISTVM; SECUNDVM
SVAM HUMANITATEM, ESSE ET
fuisse causam efficientem instrumenta-
lem nostræ iustificationis, aut certè
ministerialem.** Cap. XI.

Propos. I.

AC primò quidem illud ab omnibus catholicis recipi video, & cer-
tum esse nihil ambigo, Christum
secundum suam humanitatem po-
tuisse iustificare quemcunq; hominem vo-
lueret, & iustificasse paralyticum, Magdale-
nam, & latronem, eo modo saltem, quo sa-
cerdotes nouæ legis absoluunt à peccatis
penitentes, & verè ministerialiter iustifica-
re possunt immediatè per sacramenta. Fuit
enim Christus sacerdos secundum ordinem
Melchisedech, & pleniorum habuit & mul-
to augustinorem potestatem absoluendi à
peccatis, quæ omnes sacerdotes nouæ le-
gis. Dedit nimirum ei pater celestis singu-
lari prærogatiua clauem David, vt cui ipse
aperiret, nemo posset claudere: & cui clau-
deret, nemo posset aperire. Et sacerdotes
nouæ legis ab eo participant suam potesta-
tem. Et quam illi habent limitatam potesta-
tem, ipse illimitatam & in omni plenitudine
habuit. Et hæc est potestas excellētia, quam
communiter docent Theologi in eo fuisse.
Ac ratione huius potestatis, in multis ex-
perauit omnes sacerdotes nouæ legis. Potuit

Esa. 11. f.

Apoc. 3. b.

Potestas ex-
cellētiae
Christi.

ipse sine sacramētis, et cū sacramētis, sine di-
positionibus debitib; & cum illis iustificare
perfectè, & absoluere ab omni culpa, & ab
omni pœna quos voluisset, & ad quamcum-
que distantiam. Sed sacerdotes gratiam cō-
ferre sine sacramentis non poslunt, & per
solum baptismum condonare valent totam
pœnam pro peccatis debitam. Neque fru-
strā habuit Christus hanc tantam & tam
admirandam potestatem. Vtius est & illa,
cū iustificauit sine vlo sacramento para-
lyticum, Magdalena, & latronem suæ co-
mitem passionis, atque eos ab omni culpa
& pœna plenissimè absolvit. Et quod eis
præstítit, potuit absque dubio & quibuscum-
que voluisset, præstare. Neque impediri po-
terat vila terrarum distantia. Omnia nuda
sunt & aperta oculis eius, etiam secundum
humanitatem, ad omnes se illius extende-
bat potestas, & omnia ei tradiderat cælestis
pater in manus. Itaque si sacerdotes nouæ
legis sunt verè causæ instrumentales gratiae
& eorum character potestas est, ex qua si
possunt iustificare, multo magis hoc habue-
rit Christus secundum suam humanitatem.
Sed parùm hoc est, si prærogatiwas spece,
quibus Deus sanctissimam suam humani-
tatem exornauit. Adijcam ergo his, pro-
babile etiam esse, Christum, quatenus
homo est, habuisse vim & potestatem in-
strumentaliter iustificandi omnes homines.
Ethoc nobis ille ostendit, cū dixit para-
lyticu[m] cuidam: Confide fili, Remittuntur
ibi peccata tua. Nam cū quidam de scribis
Iudæorum dixissent intrâ se, vt refert Mat-
thæus. Hic blasphemat: videns Iesus cogita-
tiones eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala
in cordibus vestris? Et vt ostenderet, non se
vsurpasse potestatem, quam non habebat,
sed potius illis verbis funeturum se fuisse au-
thoritate sibi concessa, subiecit: Quid esfa-
cilius dicere, Dimittuntur tibi peccata tua,
an dicere, Surge & ambula? Vt autem scia-
tis, quia filius hominis habet potestatem in
terra dimitti peccata, ait paralytico: Sur-
ge, tolle lectum tuum, & vade in domum
tuam. Etv[er] testatissima esset hæc potestas
& virtus Christi, confessim, sicut refert Lu-
cas, surgens ille coram omnibus, tulit lectum
in quo iacebat, & abiit in domum suam,
magnificans Deum.

Si CHRISTVS vt homo non
habuisset potestatem remittendi peccata,
& ex consequenti etiam iustificandi
nunquam dixisset: Vt autem sciatis, quia si
lius hominis habet potestatem in terra di-
mittendi peccata, &c. neque ad confirma-
tionem eius potestatis sanâsse paralyticum.
Indicabat enim illis verbis & eo facto, eam
potestatem se habere, etiam quatenus ho-
mo erat, neque blasphemare se, etiam si, vt
illi intellexerant, secundum quod homo,
sibi eam vindicaret potestatem. Et quod
hoc voluerit Christus illo tanto miraculo
cōfirmare, sati[n]s nobis demonstrant ver-
ba, quæ subiecit Matthæus statim: Videntes
autem turbæ, timuerunt, & glorificauerunt
Deum, qui dedit potestatem talem homini-
bus. Deinde: Ipse disertè dixit post re-
surrectionem suam apostolis suis, datam si-
bi esse omnem potestatem in cælo & in ter-
ra. Ergo ab eo saltem tempore potestatem
habuit iustificandi. Non em, vt & Glos. Or-
dinaria benè admonet, hæc de se dicebat
secundum diuinitatem. Nam secundum
eam nihil ei poterat nouum concedi. In illis
autem verbis manifestè nouam aliquam
gratiam sibi factam significabat. Item ha-
buit Christus potestatem ad faciendum mi-
racula, & sicut docent celebres authores,
extendebat se illa ad omnes actiones mira-
culosas ordinabiles ad finem incarnationis,
qui fuit instaurare omnia. Atq; vt hæc po-
testas nota esset nobis, ex potestate fecit
vel omnia, vel certè plurima miracula ex
his, quæ patrauit, fuitque ipsius humanitas
instrumentum, & sicut Damascenus dicit,
Dam. lib. 3. organum diuinitatis, ad ea perficiendum,
Or. f. c. 15. Cyr. 4. in
Cyr. 4. in
Ivan. c. 14. & sicut Damascenus dicit, organum diuinitatis, ad ea perficiendum,
Vndè & Cyrillus, propter hoc dicit, non
tantum verbo & imperio eum fuisse usum
in exuscitandis mortuis, sed etiam tactu sui
corporis, vt vel sic ostenderet efficacē pro-
priam carnem ad præstandum remedia. Et
si sancti homines, non tantum merito &
precibus faciunt miracula, sed plerunque
etiam ex potestate, sicut Gregorius tradit
in Dialogis, quanto magis hoc est creden-
dum de Christo? Evidem illi non est da-
tus spiritus ad mensuram. Neq; solam grati-
am miraculorum, sed omnes alias gratias,
omnia dona, omnes virtutes, quæ beatis cō-
uenire possunt, habuit ille cumulatissimè &
perfectissimè. Quod si ad alia inferiora,
quæ ad nostram iustificationem ordinab-
antur, tantum ille habuit & tam efficacem
potestatē, multo magis & ad ipsam iustifica-
tionem habuerit. Quarè & ipse Christus
perinde ostendebat, se hanc habere potesta-

Matt. 9. a

Arg. 2.

Arg. 3.

Tho. 3. p. q.

13. art. 2.

Cajet. ibid.

Durin. 3.

dis. 14. q. 5.

ar. 3.

Dam. lib. 3.

Or. f. c. 15.

Cyr. 4. in

Ivan. c. 14.

Greg. 2.

Dial. c. 30.

Ivan. 3. d.

Lac.

Iaco. 5. c.

I

sacerdotum omnium, vinctus à patre supra omnes participes suos selectissimo & omnino admirando oleo lætitiae, expers fuerit huius potestatis?

Argum. 6. Exaltata profecto est humanitas Christi, præfertim à nobis, quātūm maximè potest. Omnia credenda sunt ei cōcessa à Deo, quæ ornatiorem & illustriorem ipsam possent facere. Maior illa est omni laude, & exaltatam supra omnia, & dilectam à Deo nouimus. Cū igitur potestas ista vehemēter illam ornet & illustreret, & in ea absque ullo incommodo, vt statim videbimus, ponit possit, nullatenus credere debemus tantum ei & tam insigne ornamentum à Deo negatum, qui ei alia & maiora & præstantiōra benignissimè cōcessit. Atq; hæc nobis satis innuunt scripturæ, cū Christum authorem & causam salutis nostræ, & sanctificatorem nostrum appellant. Non enim illis titulis ornarent eos, qui solum meritorie vel satisfactorie obtinerent salutem aliorum.

Argum. 5. Sed omnem tandem hanc litem dirime re nobis videntur verba Cyrilli in epistola ad Nestorium, quæ approbata fuit à Concilio Ephesino primo. Ibi enim aperte assertur caro Christi viuificatrix esse, non quidem ex natura sua, sed ex unione ipsius ad verbum. Sunt autem verba Cōcilij ista: Ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes sancti corporis, & preciosi sanguinis Christi omnium redemptoris effecti, non vt communem carnem percipientes, quod absit, neq; vt viri sanctificati, & verbo coniuncti secundūm dignitatis unitatem, aut sicut diuinam possidentis habitationem, sed verè viuificatricem, & ipsius verbi propriam factam.

Et in his, quæ statim addit, manifestè indicat, viuificatricem se carnem Christi appellasse, propter virtutem, quam habebat ad iustificandum animas nostras. Vnde in 4.

lib. in Io. c. 12. sic scribit: Dedit p̄ vita oīm, corpus suum Dominus, & per illud rursus vitam nobis immittit. Et ibidem, & c. 14. & 15. ostendit hoc carni Christi conuenisse ex coniunctiōe admirabili ad verbū Dei, quod in ipsa habitabat. Ac tandem c. 23. subdit: Si mel, cū naturaliter dulce sit, ea dulcia facit, quibus immiscetur: nōnne stultum erit, viuificam verbi naturam non dedisse homini, in quo habitat, viuificandi virtutē? Et mox vni Christi humanitati hanc præ-

rogatiuam asserit. Facitq; hoc idem Augustinus super illa verba Ioann. Super quem videlicet spiritum descendenter. Et quia Augustinus proprium Christo fuisse dicit, vt baptizaret interius, Magister in 4. d. 5. tradit, eum solum iustificasse interius, eamq; potestate potuisse quidem alijs communicare, sed vni tamen sibi seruasse.

R E S P O N D E T V R A R G V.
MENTIS DVOBVS CONTRA IV-
Stificatiuam Christi virtutem.

CAP. XII.

NON sati est tamē, hanc Christi prærogatiuam pro tenuitate nostra firmasse, nisi etiam ea argumenta enodemus, quæ contra illam fieri possunt. Curabimus igitur hoc ipsum, & tanto accuratiūs, quāto eis endatis probabiliorem videndam speramus nostram sententiam, vel hoc nomine, quid ea magis attestetur laudi & gloriæ Christi.

Primo quidem obijci nobis poslunt multa scripturæ & sanctorum testimonia, q̄ reconciliationem, saueriationem, gratificationem, viuificationem, & iustificationem nostram tribuunt vni Deo. Qm̄ verò scripturarum oracula suprà satis multa citauimus, h̄ic sola sacrorum Doctorum testimonia, q̄ tu nobis in speciem videntur aduersari, subiiciemus. Ambrosius, vt renarrat Gratianus, spiritum sanctum dicit latenter in sacramentis operari, & effectus sacramentorum fieri à sola virtute diuina. Et alibi ita scribit: In baptismō inuocatur Trinitas, vt inuisibiliter ibi operetur per se, i. sine alio, sicut visibiliter per ministrum. Augustinus, super Ioann. Solus Deus est Doctor, solus Deus baptizat interius. Hieron. & Chrysost. verba illa Christi ad Paralyticum, Remittuntur tibi peccata tua, ad authoritatem & potestatem diuinam referunt, & in illis Christum, ait, ostendisse se Deum & æqualem patri.

Verū ista dicunt sancti Doctores, & vtr. usq; testamenti scripturæ, quoniā solus Deus est causa principalis iustificatiōis nostra, neq; humanitas Christi vel instrumentalem habet vim ad eam perficiendum, nisi ex concessione diuinitatis, & vt organum ipsius coniunctum. Sicut enim cū dicimus, solū summum pontificem posse in aliquibus casibus dispensare, non excludimus his verbis eos, qui ex ipsius concessionē hoc poslunt, & vt pœnitentiarius maior & vicarius ipsius,

Leo in epi.
10. c. 5.

Obiect. 2.

& similes: ita qui dicunt, solum Deum posse iustificare, neq; saeramenta, neq; sacerdotes Christi excludunt, & multo minus ipsius humanitatem.

Et sicut dum distingunt sancti Doctores, & nominatim Leo huius nominis primus, opera diuinitatis in Christo, ab operibus humanitatis, & diuinitati tribuit miracula, humanitati verò, quæ infirmitati nostræ attestabantur, non negat humanitatem concurrisse ad ea opera ex virtute diuinitatis: sed duntaxat asserit, illa non potuisse fieri ab humanitate Christi ex propria virtute, quemadmodū & alia: ita Hieronymus & Chrysostomus tribuentes diuinæ potestati remissionem peccatorum paralytici, negant quidem, eam fuisse factam ab humanitate Christi, ex virtute propria, nō auctoritate & concessione diuinitatis.

Et Hieronymū quidem ita esse exponendum, manifestum est, quia etiam diuinitatis potentia ibi tribuit, quod videret Christus cogitationes scribarum. Quod tamen nullus ex Catholicis, quod sciam, abrogavit Christi humanitati. Atque ista ratione verè putat Cyrus potuisse Christum dicere, Caro non prodest quicquam, tametsi viuificatricem carnem suam paulò antè assertur, quia neque caro ipsius per se & ex natura sua viuificare poterat. Quid enim maius, ait, natura Deitatis haberet? Secundò induci contra nos potest ipsa præcellentia gratiæ, qua iustificamur. Ordinis quippe est supernaturalis, & diuini, & participatio quædam diuinæ naturæ, & per eam Deiformes efficiuntur, Deo chari, Dei fili, heredes regni celorum, & sicut dicit Petrus, diuinæ consortes naturæ, ac proinde & supra omnem naturalem dignitatem creaturarum constituimus. Vnde fit vt minima anima cum gratia, preciosior sit & pulchrior in oculis Dei, perfectissimo Seraphim, si quidem solam ipsius perfectionem naturalem spectemus. Itaque cū tantoperè præcellat gratia, qua iustificamur, neque effectus possit excedere suam causam, non videtur ea posse ab alio, quām à Deo, communicari. Si solus ignis, vel aliquid eo superiorius, potest res alias in naturā ignis vertere, vel igne naturæ participes facere: quomodo alius quām Deus, possit aliquem naturæ diuinæ participē & consortē facere, & vt sic dicamus, deificare? Accedit ad hæc, quod gratia, quemadmodū postea monstrabimus, qualitas est spiritalis, & humanitas Christi quid corporeum. Spiritalia autem suo genere distant à corporeis, & ipsa exuperant, neque possunt in eis eminenter contineri, sicut effectus in causa. Ad iustificationem etiam vel consequens est, vel præuius, vel certè necessarius Spiritus sancti gratificus illapsus, qui creaturæ potest, nō subesse non potest. Quam ob rem non videtur quoquam modo posse conuenire humanitati Christi, vt ipsam gratiæ productiōrem attingat. Debet enim similitudo aut proportio aliqua esse inter causam & effectum, vel saltem effectus in causa eminenter contineri, neque exuperare illam. Et qui dat formam, sicut philosophi dicunt, dat consequentia ad formam: & qui potest in aliquem effectum, potest in omnia ad ipsum necessaria. Possuntq; ista omnia aliquanto magis explicari: Quia si Deus iustificaret iustos sine alicuius qualitatis infusione, & gratia non esset qualitas, sed duntaxat acceptatio passiva, qua quis carus esset & acceptus Deo ad vitam æternam, humanitas Christi nullam haberet vim iustificandi, neque habere posset, vt videtur. Consequeretur nanque gratia ex amore diuino, in quem nullam potest habere efficientiam creatura. Cū igitur nunc nō minimis sit iustificare aliquem, quām tunc esset, neq; tunc poterit Christi humanitas quenquam effectiū iustificare. Verū hæc omnia duntaxat probant, nullam creaturam, presertim corpoream, posse esse causam principalem tanti & tam præcellentis effectus, quantus est iustificatio. Neque ostendunt, quin Deus, qui ignem inferni facit verè agere in spiritum, & cruciare dæmones, & animas rationales, possit etiam pro sua benignitate & singulari amore in creaturas, eas supra scipias ad effectum præcellentem & amabiliorē extollere, & vt aliqua ex ipsis vt organo & instrumento ad productionem gratiæ, vt etiam sic constet magis, quantum nos ille amet, & nostræ dignitati & honori per omnia velit consulere. Et quanvis nulla creatura posse esse causa amoris diuini, tamen benè potest esse aliqua causa acceptationis passiuae, quæ ex illo consequitur. Sicut enim potest esse causa donorum consequentium ex amore diuino, quatenus à nobis participantur, ita & potest esse causa acceptationis passiuae consecutæ ex amore diuino, quatenus à no-

Respon.

bis ille participatur, & ad nos terminatur. Et quemadmodum quando Ioannes meretur Petro iustificationem suam, ideo dicitur ea mereri, quia in causa est, ut Petrus gratus & acceptus sit Deo, non quod amoris diuini in Petrum, quatenus in Deo est, causa vlla sit, sed quia causa est ipsius, quatenus ad Petrum terminatur: ita si iustificaremur per solam acceptancem passionis, adhuc humanitas Christi instrumentaliter posset nos facere Deo gratos & acceptos, quia causa esse posset amoris diuini, quatenus ad nos terminatur.

DE ARGUMENTO ALIO
DIFFICILI, CONTRA IUSTIFICANDI VIRTUTEM IN CHRISTO ASSERTAM
Cap. XIII.

TERTIO contra eandem Christi iustificatiuam virtutem argumentari quis potest: Quod nulla creatura potest creare, & gratia non est producibilis, nisi per creationem. Et quod nulla creatura possit creare, quod quidem axioma fuit commune apud doctores antiquos, probatur: Omne instrumentum habet aliquam operationem propriam praeuiam operationi participatae à principali agente, cui deseruit. Quod autem creatur, producitur ex nihilo, & nullo subiecto presupposito. Quarè circa illud non poterit instrumentum aliquod habere aliquam propriam operationem, & ex consequenti neque Deo deseruire ad creationem. Quod verò gratia non sit producibilis, nisi per creationem, vel hinc suaderi potest. Supernaturalis quippe est, & diuini prorsus ordinis, neque naturaliter produci potest, sed praefantiorum aliquem & maiorem Dei concursum requirit, quād accidentia, quæ naturaliter producuntur in subiectis sibi proportionatis, neque educibilis est de potentia alicuius creaturæ. Et quanvis producatur in subiecto, hoc non impedit quo minus dicatur creari. Alioquin neque anima rationalis crearetur, quæ non producitur à Deo extra corpus, sed ab eo creando infunditur corpori, & infundendo creatur. Hoc argumentum frequens est in schola, & variè dissolutum à doctoribus Scholasticis. Quidam vieti isto argumento, dicunt humanitatem Christi esse causam instrumentalem iustificationis nostræ, non quidem, quia ipsa attingat eam, sed quia ita causalis est vera,

Deus iustificat nos, quia Christus passus est.

Sed ad veritatem istius causalis fatis esset, Impugnatio & liberius nos respondeamus cum nonnullis recentioribus Scholasticis, creaturem posse esse per potentiam diuinam instrumentum creationis, & eam potestatem esse communicatam Christi humanitati. Quod quidem & ad id consequitur, quod probabile credit Magister Sententiarum, dum humanitati Christi communicatam esse dicit omnipotentiam respectu aliorum à sc.

Henr. Gan. quo. 5. q. 23. **A**rg. 3. **R**esp. 2. **C**reatura potest esse instrumentum Dei ad creationem. **M**ag. in 3. d. 14. **G**aie. cō. 3. p. 11. ar. 2. **P**otuit Chri. tib. humani. **A**rg. 1. **D**is. 37. **S**co. in 2. **R**atio. 1. **S**co. in 4. d. 1. q. 4. **A**rg. 2. **E**XPLICANTVR QVAEDAM DVBIA, OCCVRRENTIA CIRCA VIR-

culosam, quin præcesserit aliqua operatio operatione sua prævia. **l**iberalius & liberius nos respondeamus cum nonnullis recentioribus Scholasticis, creaturem posse esse per potentiam diuinam instrumentum creationis, & eam potestatem esse communicatam Christi humanitati. Quod quidem & ad id consequitur, quod probabile credit Magister Sententiarum, dum humanitati Christi communicatam esse dicit omnipotentiam respectu aliorum à sc. Quæ & nobis sententia vel hoc nomine probabilior apparet, quod magis profectò exaltat humanam illam naturam, quam Christus beneficentissima & omnino admirabili dispensatione pro salute omnium sibi vniuit. Quod si necessarium esset, eam exercere aliquam propriam & præuiam operationem, vt Deus ipsa vteretur ad productionem gratiae, cùm gratia producatur in subiecto, posset quidem ex hac parte Deo deferire ad productionem illius, causando in nobis dispositiones ad eam requisitas, vt dolorem de peccatis, propositum seruandi mandata, & similia. Sed productio istarum dispositionum, non esset operatio naturalis humanitatis Christi, & ad hæc faciendum perinde opus esset, eam à Deo supra naturam suam extolli, sicut & ad productionem gratiae, & absque illis poterat humanitas Christi iustificare, quos volueret. Quarè qui existimant, necessarium, eam habere aliquam naturalem operationem propriam præuiam productioni gratiae, vt ad eam efficiendam Deo vt instrumentum defseruat, præuiam hanc propriam humanitatis Christi operationem, ad iustificationem nostram, & ad alia miracula suffisse dicunt orationem, qua semper vel manifeste, vel occulte vtebatur in omnibus actionibus miraculosis, quas faciebat, aut certe voluntatem, qua volebat eas fieri. Ea namq; oratione, vel voluntate deserebatur, inquit, imperium diuinum ad creaturem, circa quam debebat fieri miraculum, & contacitu saltenti virtuali iungebatur humanitas Christi illi creature, vt posset Deo in miraculosa illa operatione deseruire, sicut &, cùm Deus vtitur aqua baptismali velut instrumento ad productionem gratiae in baptizato, aqua habet operationem propriam præuiam productioni gratiae. Prius enim tangere intelligitur baptizatum, quam Deus illa vtitur ad instrumentum productionem gratiae. Verum ego quo magis magisque de hac re cogito, quanvis humanitate Christi crediderim nunquam Deum suffisse vsum ad operationem aliquam mira-

Dubium 1.

QVAERI tamen hic potest, & meritò, an necessarius fuerit aliquis contactus realis & physicus inter Christi humanitatem & peccatores, ut Deus sua humanitate vtereatur vt instrumento, ad eos iustificandum.

Respons.
Prop. 1.

In vtranque partem posset meo iudicio de hoc disputari. Sed sicut sol potest agere, vbi non est per se, sed per suum instrumentum, videlicet per lumen: ita proculdubio, humanitas Christi potuit instrumentaliter iustificare eos, ad quos suis tantum actionibus realibus pertingeret, nempe eos qui illius vocem audirent. Vel hic contactus inter agens & passum, satis est ad quancunq; actionem. Præter hæc tamen probabile crediderim, eam potuisse iustificare ad quicunque distantiam eos, quibus cùm nec per aliquam suam actionem realem iungebatur. Neque absurdum videri debet, si omnipotens Deus vtratur aliqua creatura ad efficiendum aliquid, vbi non sit illa, neq; per se, neque per suum effectum. Nobiles authores defendunt, posse hoc fieri per virtutem naturalem, idque tam in actionibus realibus, quam in intentionalibus. Et cùm media actio, qua humanitas Christi iungetur Petro realiter, non tribueret aliquam efficietiam ad producendum in eo gratiam, si illa posita, Deus ea potest vti vt instrumento ad iustificandum Petrum, cur nō & idem valeat ea semota? Porro quemadmodum humanitas Christi, Deo cooperata est ad resuscitationem eorum, quos ille à mortuis suscitauit, cùm tamen vox eius naturaliter peruenire non potuerit ad loca, vbi detinebantur eorum animæ, & Deo deseruiuit ad obtenebrandum solem in cruce, nulla naturali ipsius operatione prævia, qua pertingebat ad eum obscurandum: ita neque opus profectò fuit, vt aliqua actione reali pertingeret ad omnes, quos voluisset iustificare.

Prop. 2.

Potuit Christus vt homo iustificare quilibet distinctes,

Quin verò sicut ad omnipotentem spectat, posse quocunque factibile, & ad quicunque distantiam, producere, ita nimis eximium illud, atque adeò coniunctum diuinæ omnipotentiae instrumentum, verisimilium est, sic à Deo supra suam naturam exaltatum, vt ad quacunque, & ad quicunque distantiam, & absque illa operatione prævia possit Deo deseruire, neque illis coarctetur limitibus aut regulis, quibus cæteræ creature.

Sed nunquid habuit Christi humanitas

potestatem vtendi, cùm vellet, ista virtute? Si ea potuit vti, cùm voluit, non instrumentum tantum rationem habuisse videretur, sed etiam principalis agentis, neque tantum instrumentalis, sed & principalis causa fuisse iustificationis nostræ. Instrumenta non ipsis vtuntur, cùm volunt, sed principalia agentia eis vtuntur, cùm placet. Ambiguum tamen non est, posse Christi humanitatem & potuisse vti ista virtute sua pro voto & voluntate sua. Nam & sacerdotes pro liberto possunt suo vti potestate sacerdotali, subiecti quam habent. Neque agenti libero communicavit Deus aliquam potestatem super naturalem, quam non & ipsius subijceret libertati. Et si illa non potuisset vti Christus, cùm voluisset, neq; propriè diceretur Christi humanitas habuisse virtutem iustificandi. Ea enim propriè habere dicimus, quibus vti possumus cùm volumus. Et in potestate sibi data in alia miracula, hoc idem explicant Euangelistæ, cùm eum docent voluntate sua & sponte illa fecisse. Quod nisi hac potestate humanitas Christi potuisset vti, cùm voluisset, in nullo, quo ad hoc, excessisset illa cæteras creature. Quippe Deus illis pro voluntate sua semper vti potest ad nostram iustificationem. Quid autem est hæc virtus dubia iustificandi, quam in Christo tam constanter defendimus? Non fuit profectò hæc virtus, aliqua qualitas inhærens, qua Christi humanitatem idoneum fecerit organum diuinitatis ad nostram iustificationem. Nulla potest esse qualitas tantæ dignitatis & virtutis, quam natura sua faciat aliquam creaturam efficacem causam gratiae. Dei que fuit qualitas proprium videtur, natura sua aliquem instrumentum iustificandi, quos voluisset, non tamen respectu omnium ea vesus est ille potest, sed respectu eorum duntaxat, quibus concesserit, sed in eas duntaxat, quas scimus vel ex Euagelio, vel ex fide dignis historijs, per ipsius humanitatem effectas: ita quanvis ipsius humanitas habuerit potestatem illimitatam iustificandi, quos voluisset, non tamen respectu omnium ea vesus est ille potest, sed respectu eorum duntaxat, quibus iustificauit per se remisit peccata, nempe respectu parvularum, Magdalene, latronis, ac fortassis etiā Paulum per respectum Pauli. Et cū nō nisi ex magna causa tñ, & nisi soluat Deus legem communè agentium & instrumentorum naturalium, qua nō agit, neq; deseruiunt alicui actioni circa passum, cui non sunt coniuncta, verisimile est, nunc solum vti sua humanitate ad iustificationem eorum, qui iustificantur per sacramentum Eucharistie, & per se immediate nullos alias regulariter iustificare.

Prop. 2.
August.

vt egregiè probat doctor Subtilis in 4. d. 1. q. 5. & sequuntur eum Theologi recentiores ibidem. Ideò verò dicitur efficax ad abluendum cor, quia vbi super illam dicuntur verba sacramentalia, diuina ei virtus ex lege communi sic assitit, vt illa vtatur ad abluendum cor. Quoniam autem Deus dona sua cuique rei impartitur, iuxta modum suæ naturæ, humanitati Christi, quæ libera & permanens est, virtutem istam sic perpetuò communicavit, vt ipsa ea pro voluntate sua semper vteretur, cùm vellet: sacramentis verò, quæ naturales res sunt, & excepta Eucharistia, successiæ, hanc virtutem duntaxat largitur, cùm nos eis vtimur. Nunquam enim alias Deus per ipsa nos iustificat.

Neq; in sacerdotibus est aliqua talis virtus, ratione cuius Deus eis vtratur vt organis immediate deservientibus nostræ iustificationi. Sed ideo illi virtutem dicuntur, habere, & autoritatem ad soluendum & remittendum peccata, quia autoritatem habent vt efficient sacramenta, quibus Deus vtratur immediate ad nostram iustificationem. Nō estn̄ vsquequaq; certū, quādō Deus vesus fuerit & vtratur sua humanitate in iustificatione nostrā. Posset quidē ille, vt iam explicuimus, ea etiam in cælis existente, vti ad omnium iustificationem. Verū quemadmodum non in omnes actiones miraculosas vesus est aut vtratur sua humanitate, tametsi eipenissimam potestatem in eas oēs efficiens.

Non oēs iustificatur p. Christi humanitatem est aut vtratur sua humanitate, tametsi eipenissimam potestatem in eas oēs efficiens. concesserit, sed in eas duntaxat, quas scimus vel ex Euagelio, vel ex fide dignis historijs, per ipsius humanitatem effectas: ita quanvis ipsius humanitas habuerit potestatem illimitatam iustificandi, quos voluisset, non tamen respectu omnium ea vesus est ille potest, sed respectu eorum duntaxat, quibus iustificauit per se remisit peccata, nempe respectu parvularum, Magdalene, latronis, ac fortassis etiā Paulum per respectum Pauli. Et cū nō nisi ex magna causa tñ, & nisi soluat Deus legem communè agentium & instrumentorum naturalium, qua nō agit, neq; deseruiunt alicui actioni circa passum, cui non sunt coniuncta, verisimile est, nunc solum vti sua humanitate ad iustificationem eorum, qui iustificantur per sacramentum Eucharistie, & per se immediate nullos alias regulariter iustificare.

**DE VIRTUTE, QVAM HABERVNT OPERATIONES ET
passiones Christi secundum opinionem S. Thomæ Cap. XI.**

SVPEREST tamen & circa hæc vnum aliud dubium, seorsum ab alijs examinandum, an etiam operationes & passiones Christi, cause fuerint & sint efficientes nostræ iustificationis. Et quidem apud S. Thomam & ipsius sectatores celebre est & receptissimum, passionem, mortem, sepulturam, delcensem ad inferos, resurrectionem & ascensionem CHRISTI ad cælos, & generaliter omnes ipsius actiones & passiones, & quicquid circa corpus Christi usq; ad resurrectionem contigit, salutiferum nobis fuisse, & efficienter esse operatum nostram salutem.

Et quoniam celebris est & valde pia hæc opinio sancti Thomæ, placet eam antequam

Opinio s.
Thom. de
virtute ope-
rationum
Christi.

vterius progrediamur, declarare & confirmare. Atque vt melius possimus mentem ipsius colligere, ponam in primis ob oculos lectori multa loca, in quibus hanc tuetur opinionem. In tertia igitur parte, quæstione 47. artic. 6. expressè dicit, Deum quidem esse causam principalem nostræ salutis, instrumentalem autem, passionem Christi. Habet enim, ait, spiritalem virtutem ex diuinitate, cui erat coniuncta humanitas; & sicut ut medicina adhibita infirmo, instrumentaliter eum sanat, vt instrumentum naturæ infirmi, ita passio Christi adhibita nobis, & spiritali contactu coniuncta nobis per fidem vel fidei sacramenta, specialem efficaciam sortitur, vt sanet nos vt instrumentum Deitatis. Et ibidem generaliter hoc ipsum omnibus actionibus & passionibus CHRISTI humanitatis attribuit.

Et in responsione ad tertium, explicans hæc aliquanto magis, addit, passionem Christi relatam ad diuinitatem, efficienter causare salutem nostram: relatam verò ad voluntatem humanam Christi, duntaxat per modum meriti: & secundum quod consideratur in carne, agere quidem per modum satisfactionis, inquantum per eam liberam à reatu peccata: per modum autem redemptionis, inquantum per eam eripimur à seruitute culpæ: per modum vero sacrificij, inquantum per eam reconciliamur Deo. Et ibidem articulo quinto, quæstione 50. idem dicit de morte Christi in fieri, quod hic dix erat de passione.

Et de morte Christi in facto esse, id est, de corpore Christi mortuo, subdit, causâ illud efficienter nostram salutem, & salutiferum nobis fuisse ex virtute diuinitatis

ei vniuersitate, quicquid contigit circa carnem ipsius etiam anima separata. Et idem reperit ad secundum & ad tertium. Et in q. 51. art. 1. ad. 2. afferit, mortem & sepulturam Christi efficienter esse operatam nostram salutem. Et in q. 52. artic. 1. ad. 2. dicit, passionem Christi fuisse velut causam vniuersalem humanae salutis viuorum & mortuorum, & virtutem eius applicatam esse mortuis per virtutem descendens Christi ad inferos, viuis vero applicari per sacramenta configurantia nos ipsius passioni.

Et in art. 4. ad 2. ait, descensum Christi ad inferos, non fuisse satisfactorium, sicut sacrificium Missæ, operatum tamen circa eos in virtute passionis Christi, quæ fuit satisfactoria. In quest. etiam 33. art. 1. indicat necessarium fuisse, Christum resurgere propter complementum nostræ salutis. Et in respon. ad 3. addit. passionem Christi operatam esse nostram salutem propriè, quantum ad remotionem malorum: resurrectionem vero, quantum ad inchoationem & exemplar bonorum. Et in q. 56. art. 1. resurrectionem Christi, causam esse ait resurrectionis corporum nostrorum. Et in artic. 2. causam esse resurrectionis animarum. Et ad 4. cum dixisset, & passionem & resurrectionem Christi causare iustificationem nostram, quo ad remissionem culpe & nouitatem vita: addit, Quo ad exemplaritatem tamē, propriè passionem & mortem Christi causare remissionem culpæ: resurrectionem vero, causam esse nouitatis vita per gratiam. Et tandem in q. 57. art. 6. subdit, ascensionem Christi, causam esse efficientem salutis nostræ, & ascensionis nostræ in celos.

PROBATVR OPINIO SAN.

CTI THOMAE.

Cap. XVI.

IN D V C T Y S est autem sanctus Thomas ad tribuendum hanc virtutem iustificandi nos, operationibus & passionibus Christi, partim ex testimonij scripturæ, partim ex verbis sanctorum Doctorum, partim ex pietate, qua meditari solitus erat actiones & passiones Christi, vt utilissimas nobis & saluberrimas. Exaltare ille voluit, quantum potuit, quidquid in carne filius Deipro salute nostra vel egit, vel pertulit, Neque iniuria sic animatus fuit.

Thome Aquinatis Iaus.

Sic visum est sapientissimo omnium artifici, vt quibus plurimū concessit dignitatis, eadem & utilissima & commodissima nobis efficeret.

Atque hinc factum est, vt sicut eximium illud & omnino stupendum incarnationis Dominicæ miraculum nobis saluberrimum fuit, ita & præcellentia omnia opera & passiones Christi, plurimam utilitatem nobis attulerint, eaque omnia vehementer nos deceat omni amore, reverentia, graritudine, pietate, exosculari & complecti. Atque haec quidem omnia consequi videntur ad ea, quæ ex mente ipsius & aliorum Doctorum superius tradidimus de efficacia humanitatis Christi in iustificationem nostram. Quam enim humanitas Christi, ex coniunctione ad diuinitatem specialem virtutem & efficaciam consecuta est ad iustificandum nos, eandem omnino ratione & ipsius actiones & passiones acquisiuissime sibi iure existimari queunt. Nam ea non aliter usurus Dei vngenitus fuit ad operandum nostram salutem, quam per ipsius operationes vel passiones.

Debet quippe instrumentum propriam aliquam habere operationem, vt defueriat principali agenti in operationem ipsius perfectam. Et quidem, passionem Christi, causam fuisse & esse efficientem iustificationis nostræ, suaderi potest. Sacramenta enim propriè sunt efficientes cause gratiæ, vt supra probauimus. Ea vero totam suam efficaciam habent ex virtute passionis Christi. Ab omnibus etiam conceduntur propriissime haec propositiones: Passio Christi reconciliavit nos Deo, Passio Christi iustificauit nos, liberauit à seruitute peccati, efficit salutem nostram.

Hæc autem & similia, veram & propriam efficientiam requirunt. De sepultura ité idem Christus probatur. Hieronymus dicit: Sepultura Christi resurgimus. Et Glossa, illa verba Esaiae, Dabit impios pro sepultura: sic expōnit, Dabit gentes, quæ sine pietate erant, Deo & patri, quia mortuus & sepultus eos acquisiuit.

De resurrectione vero apertum est argumentum ex illis verbis Pauli: Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Et Petrus aperte dicit, DEVM secundum misericordiam suam magnam regenerasse nos in spem vivam per resurrectionem IESV Christi ex morte.

DE CAUSIS IUSTIFICATIONIS.

Resurrectio
Christi cau-
sa iustifica-
tionis.
Rom. 4.
1. Pet. 1.
Act. 2.
Metap.
mortuis: & Ecclesia in præfatione resurrectionis, canit Christum vitam nostram resurgentendo reparâsse. Et de resurrectione & ascensione idem possumus insimul probare, quia haec causales veræ sunt: Quia Christus resurrexit, & nos resurgentemus: Quia Christus ascendit in celum, & nos ascendemus. Deinde: Secundum philosophum, primum in quolibet genere, est causa omnium quæ sunt post ipsum. Et naturalis ordo rerum diuinitus institutus hoc habet, vt quilibet causa primò operetur in id, quod est sibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: quæadmodum ignis primò calefacit aërem sibi propinquum, & per illum corpora distantia: & Deus, iuxta Dionys. 13. nysium, primò illuminat substantias sibi propinquas, & per eas illuminat remotas. Quamobrem cum Christus per resurrectionem suam sit, quatenus homo, primogenitus ex mortuis, & per ascensionem suam, primus eorum, qui ex nobis in celum ascenderunt, Deus, qui humanitatē Christi suscitauit, & deduxit in celum, per resurrectionem ipsius causa erit nostræ resurrectionis, & per ascensionem suam causa nostræ ascensionis. Cumq; anima Christi futerit à sua morte extra statum merendi, & corpus ipsius per se nunq; potuerit mereri, si vulnus Christi lateris, & mors ipsius, & sepultura, & descendens ad inferos, & resurrection, & ascensio non fuissent efficienter operata nostræ salutem, cum meritoria nō fuerint, neque fuissent nobis salutifera aut utilia. Quod cui non videatur absurdum?

DE VARIIS MODIS DEFENDENDI SANCTI THOMÆ opinionem.

CAP. XVII.

VARIè tamen video piam istam sancti Thomæ sententiam ab ipsius sectatoribus explicari. Quidam ideò putant cum dixisset, se, passionem Christi causam esse remissionis nostrorum peccatorum, quia causalis ista vera est, Quia Christus passus est, nobis remittuntur peccata: & resurrectionem Christi, causam esse resurrectionis nostræ: quia ista causalis vera est, Quia Christus resurrexit, nos resurgentemus: & ascensionem ipsius, causam esse ascensionis nostræ in celos: quia ista causalis vera est, Quia Chri-

stus ascendit in celum, & nos ascendemus. Statuit enim Deus neminem resuscitare, aut in celum deducere, nisi quia resurrexit Christus, & ascendit in celos; neque quempiam resuscitasset, aut deduxisset in celum, nisi Christus resurrexisset, & ascenderisset. Unde & ad hoc resuscitabit homines sanctos, & deducet in celos, vt Christus habeat similes aliquos in resurrectione & ascensione, qui ei corpore viuo & immortali, & eximijs gloriæ dotibus ornato, in celis assitant, & ad nutu defueriant.

Sed ita haudquaquam satis esse viden-
tio. magis remota: quæadmodum ignis primò calefacit aërem sibi propinquum, & per illum corpora distantia: & Deus, iuxta Dionys. 13. nysium, primò illuminat substantias sibi propinquas, & per eas illuminat remotas. Quamobrem cum Christus per resurrectionem suam sit, quatenus homo, primogenitus ex mortuis, & per ascensionem suam, primus eorum, qui ex nobis in celum ascenderunt, Deus, qui humanitatē Christi suscitauit, & deduxit in celum, per resurrectionem ipsius causa erit nostræ resurrectionis, & per ascensionem suam causa nostræ ascensionis. Cumq; anima Christi futerit à sua morte extra statum merendi, & corpus ipsius per se nunq; potuerit mereri, si vulnus Christi lateris, & mors ipsius, & sepultura, & descendens ad inferos, & resurrection, & ascensio non fuissent efficienter operata nostræ salutem, cum meritoria nō fuerint, neque fuissent nobis salutifera aut utilia. Quod cui non videatur absurdum?

Et verissimum est, Petrum tantam perpetuè habiturum gloriam, quantam habet modò, quia tanta habuit merita in hac vita, quanta ea erant gloria condigna: neque tamen ipsius merita dicuntur cause efficientes suæ gloriæ aliter, quam per viam meriti. Et si Deus statuisset iustificare homines propter susceptionem sacramentorum, & non aliás, essent quidem sacramenta cause sine quibus non, iustificationis nostræ: sed haudquaquam dicerentur propriè efficientes ipsius, nisi & aliquo modo in ipsam vel instrumentaliter attingerent.

Neque dixisset sanctus Thomas, actiones & passiones humanitatis Christi, habuisse quandam specialem & spiritalem virtutem ex diuinitate, cui erat vnius, si nihil maius prætentisset quam veritatè prædictarum causalium. Poterant quidem illæ causales esse vere, etiam si Christi humanitas caruisset tali virtute. Neque aliam efficientiam habuisset passio Christi relata ad diuinitatem, quam relata ad ipsius vel voluntatem, vel carnem. Cuius contrarium ex articulo 6. quest. 48. 3. partis, supra allegauimus. Ideoque alij penitus intelligentes, & penetrantes sensum Diu Thomæ, affir-
Oratio ste
ratoria ius
oratio Stephani aliam habuit efficientiam Pauli,
respectu ipsius, quam meritoriam.

Caie.com.
3. p. q. 56.
artic. 1.

iustificandum nos, actionibus & passionibus Christi tribuisse.

Expositio Quomodo autem illæ efficiant iustificationem nostram, duplicitate potest explicari: primò quidem, quia verè illam attinunt: secundò verò, quia per eas humanitas ipsius constituta est efficax & idoneum instrumentum nostræ iustificationis. Et si hoc secundo modo cum exponamus, ex consequenti dicemus, propterea eum passioni Christi attribuisse efficientiam remissionis peccatorum, & resurrectioni Christi efficientiam resurrectionis nostræ, & ascensioni ipsius efficientiam ascensionis nostræ, quia cùm humanitas Christi ex coniunctione sua ad diuinitatem, sit vniuersale quoddam Dei filij instrumentum ad miracula omnia facienda, quæ ad nostram iustificationem & glorificationem spectant, determinatur ad hoc, vel illud miraculum faciendum per hanc vel illam operatiōem, seu passionem aut conditionem ipsius.

Vnde & per passionem appropriata sibi videtur virtus seu efficacia ad remissionem nostrorum peccatorum: per resurrectionem, virtus ad cooperandum resurrectioni nostræ: & per ascensionem, efficacia ad cooperandum ascensioni nostræ in cælum. Et hanc fuisse suam mentem S. Thom. indicavit, cùm resurrectionē Christi probauit esse causam resurrectionis nostræ, quia Dei verbum primò tribuit vitam immortalem corpori sibi naturaliter vniito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus alijs. Et alibi cùm dixisset, mortem Christi etiam in facto esse, operatam fuisse nostram salutē, declarat hoc ideo fuisse, quia corp. Christi etiam mortuum, fuit instrumentum diuinitatis sibi vnitæ ad operandum nostram salutem. Ex quibus videatur, non alia ratione efficientiam aliquam tribuisse humanis Christi operationibus, vel passionibus respectu nostræ iustificationis, nisi quia per humanitatem suam Dei filius nos iustificat propter actiōes vel passiones, quæ in ipsa fuerūt. Sed hæc satis propriae, quam in Angelicum hunc Doctorem & à primis nostrorum studiorum annis gerimus. Videamus, quid & nos, pro nostra exiguitate, probabilius de his esse sentiamus.

D E V I R T V T E H V M A N A R V M C H R I S T I O P E R A T I O N V M ad iustificandum. C A P . X V I I I .

Porrò qdquid Christus vel egit, vel passus est à conceptione sua usque ad ascensionem, fuisse nobis salutiferum & multis nominibus vtile, certum & extra controvrsiam est. Non enim sine magno commodo nostro inter nos manebat, & redditum ad patrem suum procrastinabat. Fuerunt omnia ipsius opera adeò sancta, perfecta, & omni ex parte absoluta, atque oraculis prophetarum ita mirificè responderunt, vt in illis exemplar habeamus singulare omnium virtutum, certissima argumenta nostræ fidei, expositionem vtriusque testamenti mirificam, denique uberrimam ac plenissimam doctrinam omnium penè, quæ necessè est nos scire.

Et de gestis quidem Christi ante mortem, passim occurunt & in scriptura & in sanctorum monumentis testimonia, quæ nos hoc luculenter docent: sed & de illis, quæ à morte usque ad ascensionē vel gesit, vel pertulit, magno consensu idem nobis tradunt sancti Doctores. Augustinus in Aug. sermone quodam paschali: Pascha Christi, fratres carissimi, regnum est cælorum, salus mundi, occasus inferni, gloria supernorum, vita credentium, resurrectio mortuorum, testimonium miserationis diuinae, premium redemptionis humanæ, cōtritus mortis abolitæ. Et paulo post: Dies resurrectionis Christi, defunctis vita, peccatoribus venia, sanctis est gloria. Et in sermone alio de ascensione Dominicæ, Resurrectio Domini spes nostra est. Ascensio Domini, glorificatio nostra est. Et alibi generaliter: Omnis Christi actio, nostra fuit instructio. Et in epist. 106. refert, coactum fuisse Pelagium in quodam Concilio anathematizare inter alia peruersa dogmata, & hoc quoquæ, quod neque per resurrectionem Christi omne genus humanum resurgat.

Et Cypr. libr. 3. epist. 8. asserit, ideo octavo die fuisse pueros sub lege veteri circuncisos, quia primus post sabbatum futurus erat dies, quo Dominus resurgeret, & nos vivificaret. Leo in sermone quodam de ascensione Domini: Non ergo hi dies, dicitur lectissimi, qui inter resurrectionē Domini decesserat, ascensionemq; fluxerunt, ocioso transire discursu, sed magna in eis confirmata sacramenta, magna reuelata mysteria. Cyrillus: Ad oēm naturā humanam, resurrectionis Christi mysterium puenire credimus,

Greg. 21.
Mo. c. 6.

Prop. 2.

August. 4.
de Trinit.

Ambros.

Cyp.

& in ipso primo totum humanum genus liberatum didicimus. Omnes enim resurgent propter eum, qui prius resurrexit, & omnes ut homo in se continebat. Et sicut in primo homine omnes mortui sumus, sic rursus in eo, qui primogenitus propter nos & mortuus est, omnes reuiuiscent.

Gregorius:

Ad hoc

Dominus apparuit

in carne,

vt humanam

vitam

admonendo

excitaret,

exempla præbendo

accenderet,

moriendo

redimeret,

resurgendo

repararet.

Vulnus

etiam

lateris,

quod Christo

iam mortuo

illatum

est, usque

ad mortem,

sed etiam

vique

ad beatitudinem,

& quo ad

aliquid,

vique

ad resurrectionem

suam

voluuntate,

qua

CHRTI

anima

&

prius,

et tum illa

volebat

pro

salute

nosta

perpeti

&

facere,

& status

satisfaciendi,

sicut patet

in animabus

Purgatorij,

non

tantum

protenditur

usque

ad mortem,

sed etiam

vique

ad beatitudinem,

& quo ad

aliquid,

vique

ad resurrectionem

suam

voluuntaria

omnia illa

à voluntate,

qua

CHRTI

animæ

&

omnibus

illa

volebat

pro

salute

nosta

perpeti

&

status

satisfaciendi,

sicut patet

in animabus

Purgatorij,

non

tantum

protenditur

usque

ad mortem,

sed etiam

vique

ad beatitudinem,

& quo ad

aliquid,

vique

ad resurrectionem

suam

voluuntaria

omnia illa

à voluntate,

qua

CHRTI

animæ

&

omnibus

illa

volebat

pro

salute

nosta

perpeti

&

status

satisfaciendi,

sicut patet

in animabus

Purgatorij,

non

tantum

protenditur

usque

ad mortem,

sed etiam

vique

ad beatitudinem,

& quo ad

aliquid,

vique

ad resurrectionem

suam

voluuntaria

omnia illa

à voluntate,

qua

CHRTI

animæ

&

omnibus

illa

volebat

pro

salute

nosta

perpeti

&

status

satisfaciendi,

sicut patet

in animabus

Purgatorij,

non

tantum

protenditur

usque

ad mortem,

sed etiam

Prop. 4.

Argum. 1.

Argum. 2.

Argum. 3.

potuit nostra resurrectionis vel ascensionis? Nunquid Deus eam gratiam nobis faceret, quam negasset proprio filio? Neque ista verò satis sunt, ut vel passio Christi, vel mors, vel aliae ipsius actiones vel passiones, credantur fuisse instrumenta, per quae DEVS nos iustificet aliter, quam tantum per merita vel satisfactioes propeccatis nostris, quae adhuc vigent, & retinent suum valorem, & precium in conspectu ipsius. Neq; resurrectio Christi causa erit instrumentalis, immediatè attingens resurrectionem nostram, neq; ascensio Christi nostra ascensionis. Estq; huius opinionis D. Bonaentura in 3.d. 19. q. 1. Quam & his possumus argumentis suadere: Quod non est in rerum natura, neq; potest verè & propriè instrumentum esse alicuius actionis, neque principali agenti deseruire. Ille autem operationes vel passiones Christi iam transierunt, neque vñquam amplius erunt. Ut aliquæ operationes nostræ per viam meriti sunt causæ alicuius beneficij nobis collati à rege, satis est, licet iam nō sint, earum meritum viuum esse, & permanere in conspectu regis. Ut sint autem instrumenta, per quæ rex conferat illud beneficium, necessè est ut actu existant. Et huius signum clarum est, quod cùm, per nota sit instrumenti, non dicitur rex nobis conferre aliquod beneficium per nostras operationes, sed propter nostras quidem operationes, per suæ tamen manūs vel distributionem, vel syngraphā, aut sigillum. Deindè: Eodem modo iustificamur per passionem Christi, qui spectamus ad nouum testamentum, ac iustificati sunt sancti veteris testamenti. Sed respectu iustificationis eorum, non fuit passio Christi instrumentum, neq; aliam efficientiam habuit, quam meriti vel satisfactiois. Quippe ex benignitate divina acceptata est ab origine mundi, ut meritum & satisfactio: & quod nondùm est, sed certissimè futurum est, potest hac ratione habere vim aliquam, quatenus meritum vel satisfactio, iam aliquo modo ut præfens acceptatur, non potest autem habere propriam & veram efficaciam ad agendum. Nam agere, præsupponit esse. Insupè: Non vtitur Christus in iustificationem nostram omnibus actionibus & passionibus suis. Nam in vnam & eandem actionem nūquam vtitur agens principale pluribus instrumentis, quorum quolibet sit sufficiēs

in eam actionem. Igitur cùm quelibet actio vel passio Christi, immò & ipsius humanitas, sine illis sufficiēs fuerit & idoneum instrumentum ad iustificandum nos: neque vtetur aliqua sua actio vel passione Christus, ut instrumento nostræ iustificationis. Quia ratione enim vna vteretur, vteretur & reliquis. Præterea: Nihil est necesse, ut vera sint testimonia scripturæ & sanctorū, aliam efficientiam salutis nostræ tribuere actionibus Christi & passionibus usque ad resurrectionem suam, quam meritoriam vel satisfactoriā. Siquidem ea satis est vel sola, ut & illæ, & ipsa p̄fertim mors Christi, causa dicitur salutis nostræ & libertatis nostræ, & saluasse, & liberasse nos. Quemadmodū & Petrus suis precibus vel obsequijs apud regem, vel certè suis expensis redemislet Ioannem captiuum, & damnatum ad mortem, verè profecto ab omnibus dicetur causa libertatis & salutis illius, & saluasse & liberasse illum, etiam si nullum aliam efficientiam respectu illius habuisset, q̄ meritoriam vel satisfactoriā.

Et pro illis testimonijs, quibus videtur tribui efficientia aliqua resurrectionis nostræ, resurrectioni Christi, & ascensioni nostræ, ascensioni Christi, satis nimilum est, deum ita dispositus, ut nullum resuscitaret, aut deduceret in cælum, nisi Christus resurrexisset, & ascendisset in cælum. Si enim rex statueret nulli aliquorum nobilium dare equum & arma, neque permetteret quenquam egredi ad præliandum, nisi princeps ipsius filius egredetur in præliu, & ipso exente, faceret multis eam potestatem, & eis omnibus equum & arma tribueret, verè dicetur egressus principis in præliu, causa esse egressionis nobilium, & collationis equorum & armorum, quæ eis essent à rege distributa: neque tamen id satis esset, ut in ista censeretur egressus principis ad præliandum, habere aliam causitatem vel efficientiam, quam causæ sine qua non, vel motiua potius voluntatis regis. Et si rex statueret vincitos omnes liberare à carcerib⁹, & magnis onerare muneribus, regrediente ad se principe, & non alias, regresus principis ad regem, causa propriæ diceretur liberationis vincitorū & collationis eorū munericum: non esset tamen aliter causa eorū, nisi quia motiua voluntatis regis ex pacto vel statuto ipsius.

Atque his argumentis & exemplis, possemus

Argum. 1.

for. gladii

Argum. 2.

Diluitur ta-
cita obie-
ctio.

Obiectio.

Respon.

semus ostendere, neque illa etiam ratione tribuendam esse operationibus vel passiōnibus Christi efficientiam instrumentalem respectu iustificationis, resurrectionis, & ascensionis nostræ, quia per eas operationes vel passiones humanitas ipsius fuit facta idoneum & efficax instrumentum ad ista. Siquidem ne hoc quidem sat satis est, ut illæ censeantur instrumenta propriæ. Non enim instrumenta nostra dicuntur operationes, quibus faber ferrarius aptauit nobis gladium, quo temperamus calamū, licet illis factus sit * gladium idoneum nobis instrumentū. Deindè: Ante illas operationes habuit Christi humanitas virtutē ad hæc faciendum. Habuit quippe eam, ut etiam S. Tho. fatetur, ex coniunctione ipsius ad diuinitatē, quæ fuit facta in incarnatione. Et vbi passio Christi potuerit imprimere meritorię hanc virtutem suæ humanitatī, & hac ratione saltem potuerit dici fecisse passionem Christi suam humanitatem, efficax instrumentum in ista, quatenus ratione idem possit dici de resurrectione & ascensione ipsius, profecto nō video. Non enim fuerunt istæ operationes meritoriae. Et quod efficitur per humanitatem Christi glorificatam, potuisset effici per eam non glorificatam, neque aliquid potuerunt in eam efficere, aut derelinquere, ratioe cuius efficax sit nunc instrumentum in istos præcellentes effectus.

Neque satis est, ut Deus neminem statuerit resuscitare, aut in cælum deferre ante resurrectionem & ascensionem Christi, ut istæ operationes dicantur fecisse humanitatem Christi efficacem ad similia in nobis efficienda. Alioquin & peccatum causa propriæ fuerit attingens incarnationem, si teneamus, sicut tenet S. Thomas, filiū Dei incarnandum non fuisse, si Adam non peccasset. Quid igitur? Nōnne p̄ aliquas operationes suas, humanitas Christi nostram salutem operata est? Si per nullas suas operationes hoc fecit, quomodo stat, quod superā constanter defendimus, efficacem causam instrumentalem eam fuisse nostræ iustificationis?

Operata quidem illa est salutem nostrā in medio terræ meritorię & satisfactorię, per omnia quæ gessit & pertulit usq; ad resurrectionem, sed efficienter, seu instrumentaliter propriæ tantum per illas actiones, quibus significauit se condonare peccata hominibus, & quibus ipsos iustificando realiter attigit. Sicut em dedit sanitatem infirmis, illis solis operationibus, quibus expressit se velle eos sanare, & quibus tactu carnis suæ salutifere eos attigit, ita illis solis peccatores iustificauit, quibus expressit se eos iustificare, & quibus vel per baptismum, vel per aliquod aliud sacramentum eos attigit. Et quia morte sua illos videtur attigisse, qui ad vocem illam Christi, Pater, in manus tuas commendo spiritum meum: & ad miracula, quæ tum facta sunt, cōuerſi sunt, forte & illos per ipsam efficienter iustificauit, & eadē ianuas cæli nobis aperuit, & non tam meritorię & satisfactorię, sed etiam verè efficienter videtur reconciliasse humanum genus cum Deo. Quod si nūc omnis iustificatio fieret à Deo per operationes Christi, quatenus homo est, humanitas ipsius cōcurreret ad collationem sacramentorum, & largiretur dispositiones, quibus iustificamur, & istis solis operationibus & applicationi suæ humanitatis ad nos in susceptione Eucharistiae, conueniret hæc tanta & tam eximia virtus. Ad cunctumque modum, si per Christum, ut homo est, resurrectio omnium fiet, erit humanitas ipsius causa resurrectionis nostræ, per coniunctionem, qua ut instrumentum diuinitatis, conneget animas hominum cum proprijs corporibus. Nam aliae operationes suæ humanitatis, quam iam transierunt, & desierunt esse, quomodo propriam rationem instrumenti habere possint in iustificatione, aut resurrectione nostra, non intelligo. Cumque facta resurrectione, glorioſa corpora sanctorum habitura sint propriam virtutem, ut possint descendere in cælum, nihil opus est dicere, humanitatem Christi, causam fore ascensionis eorum, vel sua aliqua operatione eos secum relaturam esse in cælum.

CHRISTVS SECUNDVM HUMANITATEM CAUSA EXEMPLARIS IUSTIFICATIONIS. CAP. XIX.

POTER VNT quæ iam diximus, satis esse, ut intelligamus, quam efficientiam habuerit humanitas Christi respectu nostræ iustificationis. Verū qui eam supra omnes creaturas exaltauit, & admirabilibus prærogatiis insigniuit, non contentus fuit, si meritoria & instrumentalis causa esset no-

stræ iustificationis. Hanc siquidem prærogatiuam etiam alijs creaturis, licet non cum tanta gloria, impartitus est. Voluit itaque, ut humanitas Christi causa esset exemplaris iustificationis omnium hominum. Et huius laudis nullam aliam creaturam participem fecit.

Exemplaris causæ.

Vocamus autem causam exemplarem alicuius effectus, causam illam, ad cuius exemplar & similitudinem fit ille effectus. Et generaliter omne illud, quod agens principale velut prototypum suarum operationum spectat, vel cui assimilare intendit quod facit, dicitur causa exemplaris earum operationum. Et hac ratione imagines, quas subinde respiciunt pictores, ut inde alias extrahant & delineent, causa dicuntur exemplares earum, quas denuo depingunt. Et essentia diuina, causa dicitur exemplaris, sive idea omnium creaturarum, quia in eam, quæ omnium ipsarum distinctissima & perfectissima similitudo est, Deus respiciens, mundum & omnia, quæ in ipso sunt, creat & creavit.

Christus secundum humanitatem causa est exemplaris iustificationis.

Rom. 8. f

Et quia Deus, teste Paulo, quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus, vel hoc uno argumento possimus suadere, Christum, secundum suam humanitatem sanctissimam, & vnicè à Deo dilectam, causam suisse exemplarem nostræ iustificationis. Ei enim assimilare vult Deus omnes, quos iustificat. Et ipse est omnium prædestinatorum primus, & caput ac velut initium omnium eorum. Et vel hoc nomine possemus eum, ut homo est, primogenitus omnis creaturæ dicere. Nam de eo Paulus interpretatur verba illa Psalmistæ, In capite libri scriptum est de me.

**Hebr. 10. a
Psal. 39. b**

Quæ ad librum prædestinationis & præscientiæ diuinæ, non immetit communiter referuntur. Et de eodem, quatenus homo est, alibi ait: Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis.

Argum. 2.

Quamobrem sicut effectus omnes, participatio quedam sunt suarum causarum exemplarium, sicut tota nostra iustitia, participatio quedam est plenitudinis iustitiae Christi. De plenitudine enim eius omnes accipimus gratiam pro gratia. Et ipse virtus est à patre cælesti oleo lætitiae & exultationis præ confortibus & participibus suis, sicut Paulus & David testantur. Filia.

Ioan. 1. b

Psal. 44. b

Hebr. 1. c

tio etiam naturalis, exemplar est filiationis adoptiæ. Cùm igitur iustificatio nostra, adoptatio quedam sit in Dei filios, causa illius exemplaris Christus erit, qui solus est filius patri naturalis. Item resurrectio Christi, causa dicitur esse exemplaris nostræ resurrectionis. Paulus enim aperte dicit: Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Et alibi: Si enim cōplantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectiōis erimus. Beatitudo etiam Christi, causa est exemplaris nostræ beatitudinis. Idem enim Paulus dicit: Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei. Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem DEI, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

Præterea, secundum principia philosophica, primum in unoquoque genere, metrum est & mensura omnium quæ continentur in eo genere: & beatitudo animæ Christi, & gloria corporis sui, sine dubio primæ sunt & præstantissime omnium gratiarum & beatitudinum. Erunt igitur & causæ exemplares nostræ gratiæ, & nostræ gloriæ animæ & corporis, & earum metrum & mensura: & tanto aliquis gratior erit Deo, & beatior, quanto ipsius gratiæ & beatitudini fuerit vicinior & similior.

Verum obijciet aliquis, Deum solummodo spectare suam essentiam, ut faciat quidquid sive ad intrâ, sive ad extrâ operatur: atque ideo solam eam esse posse respectu Dei causam exemplarem, etiam respectu nostræ gratiæ & gloriæ. Si causa exemplaris illa sola est, quam respicit agens principale in operando, equidem nulla alia potest DEO esse causa exemplaris, quam sna essentia. Ideo tamen gratiam Christi dicimus causam esse exemplarem nostræ gratiæ, quia Deus dum nos iustificat, pertinet assimilare nos Christo in gratia. Quod quidem satis esse videtur ad causam exemplarem. Nanque effectus perinde assimilatur formæ, cui ex intentione fit similis, ac formæ, quam respicit agens in agendo. Quod si tandem dicatur hoc non satis esse, ut sit iustitia CHRISTI, respectu DEI, causa exemplaris ad iustificandum, erit saltem exemplaris respectu ipsius gratiæ.

CHRI-

CHRISTI GLORIAM, CAVSAM ESSE FINALEM, NON VLTIMAM TAMEN, NOSTRÆ IUSTIFICATIONIS.

CAP. XX.

HA B E T insuper humanitas Christi aliam prærogatiuam ad hoc spectantem propositum, & dignissimam illam quidem, quæ silentio non prætereatur. Ea autem est, ut ipsius gloria & exaltatio, causa sit finalis nostræ iustificationis. Causa enim finalis alicuius operationis ea dicitur, cuius gratia ciusmodi operatio fit: sive, in quam ea operatio vel natura sua, vel ab agente principali ordinatur. Cùm igitur in gloriam sive exaltationem humanitatis Christi, nostra iustificatio à D E O ordinetur, ut statim monstratio in gloriam sui factoris, & eum commendat, & illius gloriæ seruit, & suapte natura in eam ordinatur. Quis ambigat, tanto Christum gloriosem fore, quanto plures de potestate dæmonis eripuerit, & in maiorem honorem & gloriæ suis præcellentibus meritis prouexerit? Tanto certè quisq; vel Dux, vel Imperator gloriose & illustri habetur, quanto plures è suis, de captiuitate hostium redemerit, & plurimum bonorum, maiorisq; gloriæ participes eos fecerit? Neq; obscurum est, Deum, ut glorificetur Christus, nos iustificare. In omnibus em exornare & magnificare cupit pater cælestis suum filium, etiæ quatenus homo est, & proximo suo in eum amore, ab omnibus vult eum coli, adorari, & honoriari. Quarè & multo magis ipse iustificationem nostram in ipsius gloriam ordinabit, quam ipsa sit suapte natura ordinata.

Gloria Christi causa est finalis iustificationis, strabimus, erit illa proculdubio causa finalis nostræ iustificationis.

Sic tamen hoc est intelligendum, ut Deus quidem, sive ipsius gloria, ut iam diximus, causa sit finalis ultimata & potissima nostræ iustificationis: Christi autem humanitas, sive gloria ipsius, causa sit finalis extrinseca, & non ultimata, sed subordinata ei. Cùm enim ipse sit finis ultimus omnium, in hoc voluit pro sua singulari bonitate exaltare humanitatē, quam secum vniuit, & suæ gloriæ magnificentissimè consortem fecit, ut & ipsa quoquæ finis esset non ultimus nostræ iustificationis.

Itaque sicut per Christum secundum diuinitatem sunt omnia, iuxta illud Pauli, Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem salutis eorum per passionem consummari: ita per eundem Christum, secundum suam humanitatem, & propter ipsum est tota nostra iustificatio. Et quanvis hoc difficile creditu visum fuerit nonnullis viris doctissimis, qui causa Concilij conuenerunt Tridentum, verum hæc sententia & pluribus, & doctioribus probabilior visa est, & tandem communis patrum consensu, ut iam vidimus, in hoc capite est probata.

Et argumentum, quod mihi illam persuadet, est hoc: Gloria & exaltatio humanitatis Christi, sive Christi quatenus homo est, consequitur ex iustificatione nostra, ex intentione dei & nostra. Et iustificatio nostra ordinatur & à Deo, & à nobis, & ipsa

natura sua in gloriā Christi, quatenus homo est. Ergò ipsa, causa est finalis, seu finis iustificationis nostra. Illud siquidem, ut dicitur, quid sit aliud, cuius causa

cuius gratia illa actio fit, vel in quam ea actio ordinatur vel suapte natura, vel saltem à principali agente. Quod autem exaltatio humanitatis Christi consequatur ex

iustificatione nostra, & in eam suapte natura iustificatio nostra ordinetur, perspicuum est. Redundat enim nostra iustifica-

tio in suam gloriā, & attestatur sive gloriæ, eamque nobis magnificè commendat, sic ut & vnumquodque electum opus redundat in gloriam sui factoris, & eum commenda-

dat, & illius gloriæ seruit, & suapte natura in eam ordinatur. Quis ambigat, tanto Christum gloriosem fore, quanto plures de

potestate dæmonis eripuerit, & in maiorem honorem & gloriæ suis præcellentibus meritis prouexerit? Tanto certè quisq;

vel Dux, vel Imperator gloriose & illus-

trior habetur, quanto plures è suis, de capi-

tuitate hostium redemerit, & plurimum

bonorum, maiorisq; gloriæ participes eos fecerit? Neq; obscurum est, Deum, ut glo-

rificetur Christus, nos iustificare. In omnibus

em exornare & magnificare cupit pa-

ter cælestis suum filium, etiæ quatenus ho-

mo est, & proximo suo in eum amore, ab

omnibus vult eum coli, adorari, & hono-

rari. Quarè & multo magis ipse iustifi-

cationem nostram in ipsius gloriam ordi-

nabit, quam ipsa sit suapte natura ordinata.

Ephe. 1. a

Itaque sicut per Christum secundum di-

uinitatem sunt omnia, iuxta illud Pauli,

Decebat enim eum, propter quem omnia,

& per quem omnia, qui multos filios in

gloriam adduxerat, authorem salutis eorum

Rom. 5.

per passionem consummari: ita per eundem

quādā titulis & priuilegijs exornat iustificari, & insigniter proficere in iustitia velimus, vt & ille magis indē & à nobis,

& à ceteris magnificetur & exaltetur. Pro omnibus mortuis est Christus, teste Paulo, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & surrexit. Et hoc fuisse semper votū & propositum suum, & sanctorum om̄ium, aperte testatur idem Paulus in hæc verba: Ne-

Philip. 2.1 Apostolus de Christo, factus obediens usq;

ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomē, quod est super om̄e nomen, vt in nomine I E S V omne genu fleatūtū cælestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Et ipse Christus de seipso secundūm humanitatem dicit apud Ioannem: Neque enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, vt omnes honorificant filium, sicut honorificant patrem. Et vt patéret de seipso, quatenus homo est, ista dixisse, adiecit statim: Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Et hæc est claritas seu gloria, qua se petiit, apud Ioannem, clarificari à patre, & quam ei præstitorum Spiritus sanctum aduentu suo, prædictis verbis: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Dubium itaque esse non potest, quin pater cælestis conuersiōnem mundi ad fidem, & totam iustificationem nostram ex proposito ordinet & referat in hoc, vt glorificetur Christus quatenus homo, quippe qui & illam meruit, & pro ea obtinenda mirifice laborauit. Quod nisi ita esset, nec esset præmium mortis Christi iustificatio nostra. Nullum enim aliud bonum ipsi accedit ex ea, nisi gloria & exaltatio nominis sui. Præmium autem esse suæ mortis nostram iustificationem, aperte explicuit Esaias, cùm ait: Si posuerit pro peccato animam suam, videbit se men longæuum.

Quamobrèm & nos quidem vehementer decet, & mille nominibus debemus, ipsis gloriam & exaltationem in iustificatione nostra & in omni profectu spirituali præcipue spectare. Quandò enim ille per omnia quæsivit nostram gloriam, neque labori vlli, immò neque vita suæ, quo nos exaltaret & glorificaret, peperit, & nos quoquæ vicissim omnia in suam gloriam faciamus par est: & vel ideo iu-

stificari, & insigniter proficere in iustitia velimus, vt & ille magis indē & à nobis,

& à ceteris magnificetur & exaltetur. Pro omnibus mortuis est Christus, teste Paulo, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & surrexit. Et hoc fuisse semper votū & propositum suum, & sanctorum om̄ium, aperte testatur idem Paulus in hæc verba: Ne-

Rom. 4

Diluitur
racita obie-
cio.

mo nostrum sibi viuit, & nemo sibi moritur. Siue enim viuimus, Domino viuimus: siue morimur, Domino morimur. In hoc enim ille mortuus est & resurrexit, vt mortuorum & viuorū dominetur. Si hoc est, & esse debet fidelium seruorum votum, vt in omnibus Domini sui gloriam & exaltationem querant: iustum quidē est, vt & nos Christi sanguine redempti, & maiori multo iure ipsis serui facti, quād vlli alij sint serui dominorum suorum, ipsis gloriam & exaltationem vbique & in omnibus nostris queramus, sitiamus, & totis præcordiis desideremus.

Et cui secundūm Deum iustiūs aut commodū optemus seruire omnia bona nostra, quād cui omnia illa & solidē, & exesse debemus, cuique omnibus illis seruendo, & nobis & ipsis maximam gloriam comparamus? Atque vt hoc diligentius & studioſius faciamus, ipsa ratione capitū & membrorum admonemur. Decet membra vitam & gloriā sui capitū pro sua quodq; parte querere. Vnde & manū videmus natura sua se exponere, vel certe à nobis exponi naturaliter, vt defendatur caput. Si ciues benè instituti, gloriā sui regis suæ anteferunt, si subditī prælatū sibi anteponunt, si discipuli magistrū, si milites ducem: quanto æquius est, nos, qui sub Christo rege, duce, magistro & pastore viuimus & militamus, ipsis gloriam vbique & in omnibus in primis querere & spe-
Etate? Finis legis Christus est, teste Pau-
Rom. 10lo, ad iustitiam omni credenti: & omnes cæmonia, & omnes prophetæ veteris testamenti in hoc ordinabantur à D E O, vt prædicarent, significarentque & commendarent nobis gloriam CHRISTI: multo ergò profectò iustius est, vt & nos qui pluribus & maioribus nominibus ei sumus deuincti, omnia nostra bona in laudem illius referamus.

Sicut igitur missis intrinsecus iustificatio-
nis nostra, beatitudo est nostra: extrinse-

cus

cus vero ultimatus, est Deus & ipsis gloria: & ad hoc Deus nos iustificat, vt beati simus, & ipsis gloriæ perpetuò seruimus: ita extrinsecus finis nostræ iustitiae, non ultimatus tamen, Christus est quatenus homo, & ipsis gloria & exaltatio: & ad hoc Deus nos iustificat, vt Christi gloria per nostram iustificationem augeatur, crescat, & maiora in dies incrementa laudis suscipiat. Et quemadmodum non se-
Cor. 15quitur, quidquam extrinsecum esse cau-
sam voluntatis diuinæ, quanvis beatitudo nostra formalis & intrinseca, dicatur causa finalis iustificationis nostræ: ita neque diuina voluntatis causa extrinseca, erit gloria & exaltatio nominis Christi, licet ea sit causa finalis nostræ iustificationis. Progrediamur igitur ad explicandum cau-
sam formalem, qua iustificamur.

DE NOVIS QVORUNDAM OPINIONIBVS ASSEVENTIVM

*Christi iustitiam, causam effor-
malem nostræ iustificationis.*

CAP. XXI.

TRACTATVR de causa forma-
li nostræ iustificationis, illud in
primis videbimus, num Christi
iustitia vel Christus ipse, defendi possit ipsis esse causa formalis. Voca-
mus autem causam formalem, alicuius ef-
fectus vel denominationis formam, quæ
eam denominationem tribuit, sicut albedo
causa est formalis, qua sumus albi: & sa-
pientia causa formalis, qua sumus sapien-
tes. Albedo enim tribuit subiecto, in quo
est denominationem albi: & sapientia tri-
but rei in qua est, denominationem sapien-
tis. Itaque hoc nunc disquirimus, an
sicut per albedinem sumus formaliter albi,
& per sapientiam sapientes, & albedo
denominat nos albos, & sapientia sapien-
tes: ita & per iustitiam Christi sumus for-
maliter iusti, & ea sit, quæ nos coram Deo
faciat & denominet iustos.

Et de hoc noua quædam opinio, &
quod quidem scire potuerim, nostris Patri-
bus ignota, coepit his temporibus ab ali-
quibus defendi, assenseris nos iustificari per
iustitiam Christi, velut per causam forma-
lem & essentialē, & ab ea propriè & præ-
cipue habere nos, q̄ sumus iusti corā Deo.

Sed n̄ videantur absurdè loqui, dicent

tes, nos iustificari formaliter & propriè per illud, quod in nobis non est, dicunt, non iu-
stificari nos per iustitiam Christi, quatenus in
ipso est, sed quatenus nobis imputatur ad
meritum, & remissionem peccatorum, &
renouationem mentis nostræ, & acceptationem
ad vitam æternam.

Et potest exemplo isto declarari ista
opinio: Si Petrus esset inimicus regi ob cri-
mina aliqua, quibus eum offendisset: &
princeps ipsis filius ex mandato suo præ-
clarum aliquod obsequium regi præstaret
ad satisfaciendum pro Petri criminibus, &
ob illud obsequium princeps à suo patre
postularet, vt Petrum reconciliaret sibi,
petitionique filij rex acquiesceret, Petrus
diceretur esse acceptus & reconciliatus
patri per iustitiam seu meritum illud prin-
cipis, non quidem quatenus illud meritum
erat quædam actio vel passio principis, sed
quatenus à rege ob gratiam sui filij impu-
taretur Petro ad remissionē criminū suo-
rum, & ad recipiendū eum in suā gratiam.

Cum nos igitur inimici essemus DEO
propter peccata nostra, & reconciliati fue-
rimus ipsis per mortem, quam filius Dei ex
mādato patris sui pro nobis subiuit in cru-
ce, eaque morte iustitiam omnem imple-
uerit, & pro nobis copiosissimè satisfec-
rit, per iustitiam Christi, sentiūt isti autho-
res, nos iustificatos esse, & iustos esse for-
maliter, non quatenus illa in ipso fuit, sed
quatenus à patre misericordiarum beni-
gnè nobis imputatur ad iustificationem
nostram, & redēptionem à peccatis no-
stris, & reconciliationem cum Deo, perinde
ac si nostra ipsorum esset, & nos ipsi pro
nobis satisfecissemus.

Sed inter hos qui hanc tuentur opinio-
nem, quidam sic eam tutati sunt, vt crede-
rent, excepta fortassis fide, nullam prorsus
esse aliam iustitiam, qua sumus formaliter
iusti: alij vero sic quidem receperunt istam
opinionem, vt tamen præter eam affere-
rent, & nobis inhærente aliam iustitiam crea-
tam, quæ vel gratia, vel caritas est, qua for-
maliter dicimur iustos.

Et hinc mata est diuiso illa modò fre-
quentia in ore Theologorum, insolita tamē
in antiquis temporibus, de duplice iustitia, in-
hærente scilicet, & imputativa. Primus putatiam,
vero, ex his quos scire potuerim, author
huius opinionis, quod nos iustificemur for-
maliter per iustitiam Christi imputatam

Error Lu*n* nobis, fuit Martinus Luterus in commen-
teri de iu*n* stitia impu*t*atua.

Fides appræhendit Christum, qui est for-
ma, quæ fidem ornat & informat, vt color
parietem. Est ergo formalis nostra iustitia,
non caritas informans, sed fides, & nebu-
la cordis, hoc est, fidutia in rem, quam non
videmus, hoc est, in Christum. Et paulo in-
ferius subdit: Sicut Sophistæ dicunt, cari-
tatem formare & imbuere fidem, sic nos
dicimus, Christum informare & imbuere
fidem, vel formam esse fidei. Ergo fide ap-
præhensus, & in corde habitans Christus,
est iustitia Christiana, propter quam nos
Deus reputat iustos, & donat vitam æter-
nam. Ex qibz verbis liquet, eum sensisse,
vnum Christū esse nostram iustitiam for-
malem, & eum esse formam fidei, & preter
eum nullam aliam esle in nobis iustitiam,
excepta fortassis fide. Et in eum sensum
videtur Protestantes in cōfessione Augu-
stana, & Philippus in Apologia ipsius, de-
fendere, nos iustificatos per iustitiam Chri-
sti. Passim enim irrident habitum iustitiae
inhærentis, quem Scholastici ponunt, &
per iustitiam Christi fide appræhensam &
imputatam nobis, afferunt nos iustificari.
Et sequitur hanc sententiam nouus quidam
author Margaritæ Theologicæ. Ponunt
verò & hanc iustitiam imputatiuam, & al-
teram inhærentem, ad nostram iustificati-
onem concurrere Colonienses canonici,
authores illius libelli vulgo vocati Antidi-
dagma. Nam capite illo, quo tractant de
causis per quas iustificamur, vbi explicui:
sent per solum Deum nos iustificari, tan-
quam per causam efficientem & operan-
tem, & per solum Christum tanquam per
causam meritoriam, & per fidem & poenit-
tentiam, seu contritionem, & alia gra-
tia præuenientis opera, tanquam per cau-
sas dispositivas, præparatiuas, & suscep-
tivas, quibus partim præparamur & dispo-
nimur, partim iustificationem ipsam reci-
pimus, addunt hæc verba: Eodem modo
iustificamur à D E O. iustitia duplice, tan-
quam per causas formales & essentiales.
Quorum vna prior est, consummata Chri-
sti iustitia, non quidem quomodo extra
nos in ipso est, sed sicut & quando eadem
nobis, dum tamen fide appræhenditur, ad
iustitiam imputatur. Hęc tamen ipsa ita no-
bis imputata iustitia, Christi præcipua est,
& summa iustificationis nostra causa, cui

Protestan-
tes.

Colonienses.

principaliter inniti & fidere debemus. Alii
ter verò iustificamur formaliter per iustitiam
inhærentem, quæ remissionem pecca-
torum simul cum renouatione Spiritus
sancti, & diffusione caritatis in corda no-
stra secundum mensuram fidei vniuersitatis
que nobis donatur, infunditur, & fit pro-
pria. Hęc ibi. Et inclinasse videntur in
hanc sententiam authores etiam libelli ob-
lati à Cæsare Collocutoribus in Comitijs
Ratisponensibus. Capite enim quinto inter
cetera bona nobis communicata in iustifi-
catione nostra, computant imputationem
iustitiae Christi, & fide eatenus dicunt nos
iustificari, id est, acceptari & reconciliari
Deo, quatenus appræhendit misericordiam & iustitiam, quæ nobis imputatur pro-
pter Christum & eius meritum, non pro-
pter dignitatem seu perfectionem iustitiae,
nobis in Christo communicata: & fidelem
animam, aiunt, non inniti iustitiae sibi inhæ-
renti, sed soli iustitiae Christi nobis dona-
tæ, sine qua nulla est omnino, neque esse
potest iustitia: & addunt, eos, quos suo-
rum peccatorum verè pœnitit, semper fide
certissima, oportere statuere, se propter
mediatorem Christum Deo placere, qui
Christus est propitiator & pontifex & in-
terpellator pro nobis, quem pater dona-
uit nobis, & omnia bona cum illo.

Licet igitur non vtantur verbo, forma-
liter, neque dicant iustitiam Christi causam
formalem nostræ iustificationis, sicut Co-
lonienses, tamen eandem cùm illis viden-
tur secuti sententiam, quia præter iusti-
tam inhærentem, alteram iustitiam, nempe
Christi, communicari nobis afferuerunt,
qua præcipue fiamus iusti, cuique solidi-
beamus inniti.

Et hanc eandem opinionem quidam do-
ctissimo illi hæreſeos Luteranæ impugna-
tori Alberto Pigio Campensi attribuunt.
Neque omnino fine causa. Nam in secun-
da sua controværia, quæ de fide est & iu-
stificatione, cùm explicuisset, nostram iusti-
tiam multum deficere à regula diuina iu-
stitiae, etiā quatenus nostræ infirmitati at-
temperata est, neque nos vñquam exacte
respondere rectitudini diuina legis, addit,
nobis succurrisse Deum misericorditer per
iustitiam Christi, eaq; nos induisse, & no-
stram iniustitiam cooperuisse, & sub ea vel-
ut sub vmbone & clypeo, à sua, quæ com-
merueramus, ira nos abscondisse ac prote-
xisse,

Gene. 27. c

xisse, & iure amicitiae, quæ communia bo-
na amicorum facit, ita nobis Christo vni-
tis, insertis, & incorporatis, illius iustitiam
impartitum esse, ac nostram fecisse, vt ea
tecti ornatiq; audacter & securè diuino
nos sistamus tribunali & iudicio, iustique
non solum appareamus, sed etiam simus.
Nobis enim ei coniunctis, illius obedientia
sic accepta fertur, ait, ac si nostra esset, ita
vt ea ipsa etiam nos iusti habeamur. Et vel-
ut ille quondam Iacob, qui cùm nativitate
primogenitus non esset, sub habitu fratris
occultatus, atque eius vestem indutus, quæ
odorem optimū spirabat, scipsum insinua-
uit patri, vt sub aliena persona benedictio-
nem primogenitura acciperet: ita & nos
sub Christi primogeniti fratris nostri pre-
ciosa puritate delitescere, bono eius odore
fragrare, & eius perfectione virtus nostra
sepeliri & obtegi, vt pientissimo patri nos
ingeramus, & iustitiae benedictionem ab eo
assequamur. Ea nanque vna, ait, est, quæ vt
vera & perfecta, Dei sustinere conspectum
potest, eamque vnam pro nobis sibi oportet
tribunali diuini iudicij, & velut causa
nostræ intercessorem eidem repræsentari.
Ipsa enim subnixi, & h̄c obtinemus remis-
sionem peccatorum, & ipsius puritate ve-
lantur nostra fordes, & imperfectionum
immunditiae, nè in iudicium Dei veniant.
Vñ enim hominum vita, quantumcunque
laudabili, vt libera & verissima voce pro-
nunciat Augustinus, si remota misericordia
iudicetur. Hęc ibi. Aduertendū & il-
lud, vt non omnino immerito videatur ei
tribui ista opinio, eodem modo illum ibi
velle, nos per Christi iustitiam constitutos
esse iustos, ac sumus peccatores constituti
per inobedientiam Adæ. Quare cùm ipsi
in prima controværia tenuerit, peccatum
originale nihil aliud esse, quam inobedien-
tiā Adæ imputatam nobis: videtur hac
comparatione innuere, nullā aliam se cre-
dere in nobis iustitiae, quam iustitiam Chri-
sti imputatam nobis & cōmunicatam. Au-
get item hanc suspicionem, quod post mul-
ta alia, quibus hanc eandem sententiam
subindicat, cādēm adjicit, se derogare omni-
bus Adæ filijs propriam, quæ ex suis ope-
ribus esset, coram Deo iustitiam, & docu-
isse, vna Dei in Christo nisi nos posse iusti-
tia, & vna illa iustos esse coram Deo, va-
cuos & defititos propria: atque ideo hanc
sententiam aliquanto se diligentius adstru-

xisse, nè scholastici aliqui fortassis eam da-
mnarent & abiicerent, si nudam eam lege-
rent, & non perinde fultam & cōmunitam.

QVOD CHRISTI IUSTITIA
NEQUE SIT, NEQUE POSSIT ESSE
causa formalis nostræ iustificationis.

CAP. XXII.

SE D utcunq; sit de authoribus hui-
us vel illius opiniois, nos antiquam iustitia
& communem opinionem tuebi-
Christi non
mur, & quo intermissis nouitatibus, est causa
plenis votis omnes amplectantur anti-
iustificationis, quam doctrinam Ecclesie, & nunc recens nis nostræ.
hic à Patribus, vt statim ostendemus, pro-
batam, non iustificari peccatores per iusti-
tiam Christi, velut per causam formalem
sua iustificationis, & iustitiam Christi ne-
que in se, neque vt communicatam nobis,
& suo modo nostram factam esse causam
formalem nostræ iustificationis, apertis
argumentis docebimus. Primò: In omni-
bus iustis est iustitia formalis ipsis inhærés,
vt cap. 24. probabimus. Vnius autem effe-
ctus tantum est vñica causa formalis. Non
sunt duæ forme necessariae, vt nos simus sa-
pientes. Vna hoc potest præstat & verè
præstat sapientia. Non sunt duæ forme ne-
cessariae, vt corpus quātum fiat album. Vna
satis ad hoc est albedo. Et idem est videre
in omnibus effectibus formalibus. Omnis
enim forma, siue absoluta, siue respectiva,
sufficit ad denominationem formalem cō-
cretiuam sibi respondentem. Albedo suffi-
cit facere suum subiectum album, nigredo
nigrum, dulcedo dulce, lætitia lētum, & sa-
pientia sapientem, neque vlla potest exceptio
huic regulæ dari. Sufficiet itaque vel
sola iustitia inhærentis ad faciendum homi-
nes iustos, & superfluum prorsus est, & ab
omni philosophia alienum, ad hoc ipsum
ponere aliam aliquam iustitiam, videlicet,
iustitiam imputatiuam Christi. Et hoc eo-
dem argumento possemus probare, super-
fluam esse iustitiam inhærentem, si quidem
a iustitia Christi, vt sentiunt Colonienses,
essemus formaliter iusti. Si enim iustitia
Christi imputatiua hoc p̄stat nobis, vt si-
mus iusti, necessaria non est alia iustitia, que
hoc ipsum efficiat, præsertim cùm prius na-
tura nobis iustitia Christi imputetur, quam
communicetur iustitia inhærentis, vt posteā
ostendemus. Quarè cùm ipsi nō negent iu-
stitiam inhærentem, vel hoc argumēto de-

Argum. 1.

buī.

buiſſent moueri, nē crederent, iuſtificari quempiam per iuſtitia Christi vt per cauſam formalēm.

Argum. 2. Secundō: Neque angeli, neq; protoparentes nostri ante lapsū fuerunt iusti iuſtitia Christi imputata eis, sed dunta xāt iuſtitia inhārente. Neque hoc, quōd ſciam, vertit aliquis in dubium. Ergo etiam modō iuſtificati per Christum, non iuſtitia Christi imputata ſibi, ſed iuſtitia inhārente ſunt iusti. Reparantur eīn per Christum ad ſtatū, à quo ceciderunt, & ſiunt ſimiles angelis Dei in caelo.

Argum. 3. Tertiō: Quod non inēt alicui ſubiecto, neque potest iſpū formaliter denominare, plērūk denominatione absolute. Non potest album me facere albedo, non ſapiētem ſapiēta, non bonum bonitas, niſi in. ſint & mihi. Iuſtitiam verò Christi, etiam quatehūs imputatur nobis, dilucidū eſt non inēſſe nobis.

Argum. 4. Quartō: Non dabitur, neque potest dari in naturalibus vna & eadem cauſa efficiens & formalis vnius & eiusdem effectū. Sed imputatiua iuſtitia Christi, vt verbiſ loquā eorum, quos impugno, cauſa eſt efficiens, propter quam nos ſumus iusti. Per iſpū enīm iuſtitiam & merita, vt per cauſam meritoriam & ſuo modo efficientem, iuſtificamur.

Argum. 5. Quintō: Multo magis essentialis & principalis cauſa eſt noſtrę iuſtificationis, mifericordia & caritas patris cœleſtis, quām iuſtitia Christi. Ettamen nemo vñquām itā delirauit, vt diceret, eam eſſe cauſam formalēm noſtrę iuſtificationis.

Argum. 6. Sextō: Cūm Deus iuſtificat aliquem ob merita alicuius sancti, qui illius iuſtificationem poſtulat, ſicut iuſtificauit Paulum, ex ſentētia Augustini, ob merita & preces Stephanī, cauſa formalis ſic iuſtificati, non eſt iuſtitia merentis vel impetrantis eam iuſtificationem, immō illa iuſtitia ſolū habet rationem cauſe efficientis. Confirmare etiam oīia iſta potest, quōd ſancti Doctores, vt proximo capite ex parte oſtēdemus, efficientem quidēm cauſam noſtrę iuſtificationis Christum dixerunt, nunquām autem formalēm. Et ſunt hāc quidem argumēta tam aperta, tam fortia, & tam conſona lumini naturali, tamq; absurdā, & ab omni philosophicali ratione aliena, viſa eſt ſanctae Synodo noua opinio, quam impugnamus, vt nullis, q; ſcire potuerū, prolatis vel ſcri-

pture, vel ſanctorū testimonij, vno animo & ore coſenſerint in ſententiā antiquam & communē Patres noſtri, neq; dubitauerint hanc eſte fidem, quam Spirituſanctus per Christū, Apoſtolos, & alios Doctores & paſtores tradiderit Eccleſia, & iſpā perpe- tuō, conſtanter & indubitanteſ tenuerit. Utq; oīes hac de re ceſſarent poſthāc co- tentiones, placuit communem Eccleſia ſi- dē aperire & declarare hiſ verbis: Demū vniua formalis cauſa eſt iuſtitia Dei, non qua iſpē iuſtus eſt, ſed qua nos iuſtos facit. Et nē locus eſſet alicui prauæ interpretationi, mox adiecerunt, vnumquenq; iuſto- rum ſuam recipere iuſtitiam, & eam eis in- hāreſe. Quę, manifestū eſt, non poſſe Christi iuſtitia conuenire. Et tandem ſub ana- themate hoc idem ſtatuerunt in canone. vbi ſic legimus: Si quis dixerit, homines ſi- ne Christi iuſtitia, per quam uobis meruit, iuſtificari, aut per camipſam formaliter iuſtificatos eſt, anathema ſit.

R E S P O N D E T V R A R G V- M E N T I S P R O B A R E N I T E N T I- U M, C H R I S T I I U S T I T I A M, E F F C A U ſ A M F O R M A L E M N O S T R E I U S T I F I C A T I O N I S.

C A P . XXIII.

NO N tamen ſatis eſt, noſtrā, immō cōmunem totius Eccleſie firmāſſe ſentētiā, niſi etiam & inania eſte ostendam⁹ argumēta, qbus inniti potuerunt, qui partes con- trariaſ ſectātur. Primō qđem obijci pos- ſunt nobis verba illa Pauli de Christo: Qui factus eſt nobis ſapiēta, & iuſtitia, & ſan- tificatio, & redemptio. Necnon & illa lo- annis, Ipſe eſt propitiatio pro peccatis no- ſtris. Vndē & oīes fideles pleno ore con- ſitemur, eum vnum eſſe reconciliationem noſtrā. Et Bernardus in epiftola qua- Bernad- ad Innocentū Papā ſic ſcribit: Iuſtum dicitur ab Eccleſia remiſſio omnium pecca- torum, quia per eum nobis illa conceditur.

Frequenq; eſt, ſicut & in philosophis & in ſermone vulgari, itā & in ſcriptura pre- dicatio identica pro causali, ad exprimen- dum vel excitandum magis affectus. Moy- ſes dixit ſuo populo de Deo: Ipſe eſt vita tua & lōgitudo dierum tuorum. Dauid di- git Deo: Tu es patientia mea. Explicabātq; hoc tropo, ipſum eſſe veriſimilā cauſam noſtrā vitæ, noſtræ q; patientię: neq; nobis, ſed illi imputanda huiusmodi oīia, ac per eum & propter eum, illa nos habere. Et Docto- res ſancti hoſe ſenſu & tropo intelligunt, Christum dixiſſe Marthæ: Ego ſum reſur- rection & vita.

Sed ex omnibus eorum testimonij vnum tantum ex Cyrillo ſubijciam: Dominus ve- rō, inquit, vim ſuam viuificā & reuſiſtatiuā

& author eſt & consummator noſtre iuſti- tie, rectiſimaq; regula & amissis optimis iuſtitiae, ad quam collimare & aptare ſe debe- ant, qui verē ac ſerid volunt eſſe iuſti. Quo Christus fa- pientia noſtri modo & ſapiēta dicitur nobis eſſe Chri- ſta, ſtus factus, quia in illo & per illū diſcimus & obtinemus veram ſapiētiam. Donat eīn eam nobis ipſe cum patre & Spiritu ſancto, & in illius vita tanquam in quodam vitæ & ſapiētiae libro, viuoq; ſpeculo, documen- ta veræ ſapiētiae & pietatis licet legere.

Amb. in Chriſtum factum eſſe nobis à Deo ſapiētiam, iuſtitiam, ſanctificationem, & redem- ptionem explicat, quia per iſpū verē ſapiētiam diſcimus, & ſanctificati, hoc eſt, ab opere carnis & idolorum immunditia purgati, & iuſtificati, ac redempti ſumus. Et paulo antē in illa verba, Christum Dei vir- tuteſ & ſapiētiam: Christus, inquit, vir- tus Dei eſt, quia per iſpū omnia fecit. Sa- pientia autem idcirco, quia per iſpū co- gnitus Deus.

Eph. 2. c Neque alio tropo ab eodem Paulo dici- Christus pax noſtra, tur ipſe Christus eſſe pax noſtra, niſi quia Cyrill. 9. in omnia pacificauit, & in ipſo, vt exponit loan. c. 24. Cyrillus, ſuperiora inferioribus coniuncta ſunt. Creaturam creatori reconciliauit, ho- mines angelis, terram caelo: & ſicut ſtatū ipſe Paulus, vt explicaret tropum, adiecit, Iudeos & Gentiles inter ſe vniuit, faciēs ex vtroque populo, Gentili & Iudaico, vnum, videlicet Christianum. Et eadem figura in collecta post communionem, ſeria tertia hebdomadae Pentecostes: Spirituſanctus dicitur ab Eccleſia remiſſio omnium pecca- torum, quia per eum nobis illa conceditur.

Predicatio Frequenq; eſt, ſicut & in philosophis & in ſermone vulgari, itā & in ſcriptura pre- dicatio identica pro causali, ad exprimen- dum vel excitandum magis affectus. Moy- ſes dixit ſuo populo de Deo: Ipſe eſt vita tua & lōgitudo dierum tuorum. Dauid di- git Deo: Tu es patientia mea. Explicabātq; hoc tropo, ipſum eſſe veriſimilā cauſam noſtrā vitæ, noſtræ q; patientię: neq; nobis, ſed illi imputanda huiusmodi oīia, ac per eum & propter eum, illa nos habere. Et Docto- res ſancti hoſe ſenſu & tropo intelligunt, Christum dixiſſe Marthæ: Ego ſum reſur- rection & vita.

Sed ex omnibus eorum testimonij vnum tantum ex Cyrillo ſubijciam: Dominus ve-

ruſeſtis expromens, dixit: Ego ſum re- surrecțio & vita. Ac ſi diceret: Quarē du- bitas nunc fratre poſſe reſurgere, cū ego, qui ſum reſurrecțio & vita, illum reſurrec- turum promittam? Per quem reſurget, qñ reſurrecțuri ſunt & ceteri homines, per eum poſt & modō reſurgere. Ipſe ergo reſurrecțio & vita, quia per eum etiam reſurgi- muſ a peccato, vt viuamus iuſtitiae. Per eūdem etiam reſurrecțuri ſumus in conſum- matione ſeculi ad vitam immortalem. Et ſtatim virtutem in vtranq; reſurrectionum probat ex verbiſ iſpū apud Ioānem 5. c. Idemque copioſe prosequitur lib. 10. cap. 13. ex analogia vitis ad palmites. Ex quibus probabilis poſt fieri opinio Nicolai Ly- ranī, qui in hāc verba aſterit, virtutē Chri- ſti vocantiſ mortuos ad iudicium, faciēdam eſſe omnium reſurrecționem.

Neq; eſt ſimile de redemptione vel re- conciliatione, & de iuſtitia. Nam redem- ptio ſue reconciliatio noſtra, cū ſit quid extrinſecum, poſt eonuenire Christo for- maliter: Quemadmodū & precium datū pro redemptione captiuū, dicitur illius re- demptio: & preces ſeu merita Petri, recon- ciliantि nos regi, poſſunt dici reconciliatio noſtra. Sed iuſtitia noſtra, eſt ex ſua ratiōe aliiquid nobis intrinſecum, & verē nobis in- hārens. Et ideo non poſt eſt niſi figuratē, neque Deus, neq; Christus, neq; aliqui Dei aut Christi actus, dici nolra iuſtitia for- malis, ſed oportet eiusmodi omnes propositio- nes causaliter interpretari. Et Bernardum non alio ſenſu Christum dixiſſe iuſtitia no- ſtrā, poſt eſt conſtare ex eo, quōd ante ver- ba citata & poſt illa, ſatis explicat ſe hoc dū-

Expoſitio
Bernardi,
epift. 190.

taxat contendere, quōd iuſtitia noſtra non ſit innata, ſed donata à Christo. A primo, inquit, homine manauit delictum, à ſummo caelo egressio gratiae. Vtrunque à parente, illud à primo, iſta à ſummo. Et mox oſtentat absurdū eſſe, Christū oſteſiſſe iuſtitiam, & non dediſſe: docuiſſe caritatē, & nō inſu- diſſe. Vtq; nullus reliquus ſit tergiuersandi locus, audi, quid in ſerm. 22. in Cātic, ſcribit: Quod erat angelis, factus eſt nobis. Quid? Sapientia, iuſtitia, ſanctificatio, & redem- ptio. Sapientia in p̄dicatione, iuſtitia in ablo- utione peccatorū, ſanctificatio in conuerfa- tionē, quā habuit cum peccatoribus, redem- ptio in paſſione quam iuſtinuā pro iſpīs.

Quia tamen in communi ſermone vtriq; cauſe, efficiēti videlicet & formalī, efficien-

Hieron. in cap. 2. ad Ephes. tiam respectu sui effectus tribuimus, & ita dicimus, albedinem facere album seu albificare, sicut ignem calefacere. Hieronymus in expositione illorum verborum, Nunc autem in Christo Iesu vos, qui aliquando eratis longe &c. subdit: Quomodo sapientia facientes facit, & iustitia iustos, & sanctificatio sanctorum, sic Christus pax, nos facit esse pacatos. Et alibi Christum dicit esse omnes virtutes, quia omnes illas suo exemplo do-

Epist. 147. cuit. Et in epistola quadam ad Amandum, nunc dicit non esse Christum omnia in omnibus, sed partem in singulis, & in quodam esse virginitatem, in alio zelum, in alio fortitudinem &c. sed in fine mundi, futurum esse omnia in omnibus, quia sancti omnes, ex ipsis scilicet gratia & benignitate, omnes virtutes habebunt.

Aug. epist. 89. ad Hi- lary. qst. 3. Cumq; August. in epist. 89. dixisset, sicut ille homo, videlicet Adam, vitiauit post- ritatem suam, ita iste Deus homo iustitia sua saluauit hereditatem suam: & ne quispiam hoc perperam intelligeret, mox adiecit: Ille traijciendo carnis immunditiam, quod non poterat impius diabolus: iste donando spiritu gratiam, quod non poterat Abel iustus. Hæc verba palam indicant, iustitia sua Christum nos saluare non formaliter, sed efficienter.

Obiect. 2. Sed dices: Amor Dei potest esse causa formalis, qua Deo simus cari. Nam & ab amore Petri in me, ego sine villa alia qualitate dicor & sum vere & formaliter ei carus. Et misericordia Petri soluentis pro me decem aureos ducales creditori meo, est causa formalis nostræ iustitiae in creditoré. Et solutio illa imputata nobis, satis est ut verè dicamus & simus iusti apud illum.

Respon. Grande tamen est interuum inter ista, quæ obij ciuntur, & denominationem iusti. Potest quidem Petrus carus esse DEO ab amore Dei, absque aliqua qualitate sibi inherente. Et ita est carus hominibus ab amore, quo eum illi prosequuntur, sicut & notus ipsis à notitia, quā illi de eo habent, & iniurias ab odio. Idemque in quibusunque alijs respectuus denominationibus posset facile ostendi. Potest etiam Petrus verè dici satisfecisse suo creditori per actum misericordie Ioannis, soluentis pro ipso sua debita. Et genus humanum verè potest concedi soluisse patri cœlesti sua debita per iustitiā, quam Christus pro nobis expleuit in Cruce. Sed iustidenominatio multo plura, ut su-

præ docuimus, in se includit: & denominatio absoluta est, nō respectiva, & ideo requirit aliqd intrinsecum. Quod si ab amore Dei ppter Christi iustitiā, diceremur Deo cari, & hoc satis esset ut essemus iusti, adhuc nō essem⁹ dicēdī à Christi iustitia formaliter iusti, sed ab ipso amore Dei ppter Christi iustitiā: & si id esset, facheret quidem illa efficienter nos DEO caros & iustos, non tamen formaliter.

Adiiciunt & illud, quicquidetur partes op- positas, magis exaltari iustitiam Christi, & deprimi superbiam nostrā, si dicamus, Christi iustitiam esse nostram iustitiam formalē.

Non exaltant Dei aut Christi iustitiam, nisi quæ vera sunt. Mendacijs nostris nihil eget commendatissima ipsa per se Dei & Christi iustitia. Superbia nostra non falsis, sed veris persuasionibus deprimenta est. Et quanvis Christi iustitia imputata nobis, esset nostra iustitia formalis, nescio quid ei laudis ex hoc accederet, aut cur nostra magis deprimeretur superbiam. Satis ad commendationem Christi iustitiae, quod ab illa integrè & solidè confitemur omnem nostram proficiisci iustitiam. Satis ad deprimentam nostram superbiam, si agnoscamus, ut par est, ei nos debere totam nostram iustitiam, neq; nisi ob eius merita potuisse vnuquam iustificari, & pro nostris debitis per ipsius unam iustitiam patri cœlesti satisfecisse.

Equidem si posset Christi iustitia esse nostra formalis iustitia, & verè esset, magis hoc magnificare nos posset, & in superbiam erigere, quā deprimere. An non præcellentior multo est iustitia Christi, quā nostra? Cumque iustitia Christi per quam iustificamur, non sit illa eximia iustitia, quā in eo nunc est, sed præcellentia iustitiae opera, quæ fecit, cum illa iam transierint, neque actū sint, quomodo ab ea iustitia possit quipiam intelligere, nos formaliter iustificari? Adeò profecto videtur mihi hoc absurdum & absolum, ut neque ab ipsis, qui contrarium asseuerant, crediderim id posse intelligi, ut eorum verba sonant, sed cōtentio posse prorsus inter nos & illos de nomine magis quā de re.

Et ea contentio indè forte exhorta est, q; illi à via regia antiquorum Ecclesiæ Doctorum & recentiorum se separantes, nouiter, & præter vsum philosophorum & theologorum, & in aliam prorsus significationem, q; ipsi, voluerunt ut vocabulis istis, formalis iusti-

iustitia, iustitia informans, forma informās, & similibus. Sed qd illi senserint, parùm refert. Nos quod cōpimus, persequamur, & quæ sit nostræ iustificationis vera causa formalis, inquiramus.

C AV S A F O R M A L I S N O S T R A E IV STIFICATIONIS, QVĀ
litas ē inhaerens iustis, sicut albe-
do albis.

C A P. XXIIII.

MAGNA fuit iam ab aliqbus retrò seculis inter nonnullos Doctores concertatio, quæ esset nostræ iustificationis causa formalis: & quibusdam quidem placuisse videtur, nullam esse iustitiam creatam, à qua formaliter homo esset iustus, sicut ab albedine est homo albus: sed perindè esse hominem iustum, & amicum & gratum Deo, ab amore quo Deus illum amat, & ad gratiam suam & beatitudinem acceptat, ac Petrus est Ioanni amicus & gratus ab amore, quo Ioannes Petrum prosequitur. Ac pleriq; in hac sententia crediderunt Magistrum Sententiarum fuisse. Unde & articulus primus, de quo Parrhisijs damnatus est, hic fuit: Caritas nō est aliquid creatum in animo, sed ipse Spiritus sanctus. Et Thomas Vualden, præclarus hærefoes Vuiclefisticæ impugnator, dicit Pelagium catholicum in hoc fuisse, & sine causa damnatum: siquidem, ut opinatus est Vuiclefus, solum negauerit gratiam, quæ esset qualitas creata.

Alij verò, quorum ut communior, ita & probabilior semper visa est sententia, causam formalem nostræ iustificationis asserere esse aliquam qualitatem creatam, informantem animas iustorum, ac in eis permanentem perindè, ac permanet habitus, & eam supernaturalem esse, ac diuini prorsus ordinis. Et ab ea tradiderunt hominem esse iustum, & amicum Deo formaliter, sicut ab albedine homo est albus, & à sapientia sapiens, & à temperantia temperatus.

Et hæc opinio acceptata est ab Ecclesiæ in Concilio Viennensi, ut probabilior, & sanctis & recentioribus doctoribus magis consona. Atq; eam summa concordia post Magistri tempora defenderunt Scholastici Doctores, neq; solum ut probabilem, sed vt quidam eorum disertè tradiderunt, ut certa & indubitatam, & ab omnibus propter autoritatem scripturæ & sanctorum, ample,

etédam, vt veritatem fidet. Et sanctus Thomas, & Doctor Subtilis sic Magistrum interpretantur, vt non negauerit omnem habitum supernaturalem, sed præter spiritum sanctum inhabitantem iustos, posuerit in eis esse aliquam qualitatem permanentem, & aliquod donum Dei creatum, ratione cuius ipse spiritus sanctus animas iustorum & parvulorum, & adulorum dici posset inhabitare. Et si benè perpedamus verba Magistri, liquidum sanè erit, ad actus caritatis illum existimasse spiritum sanctum nobiscū immediatè per se, & absq; vlo habitu currere, sed nunquam potest satis ex eo cōstatere, an etiam crediderit, per ipsum spiritū immediatè & absq; vlo habitu nos esse iustos, & Deo acceptos ad vitam æternam.

Porrò sobrij fuisse ingenii, qquid Magister ante diffinitionem Viennensi Concilij sensisset, ei adhærere sententia, quam tanta solennitate tantum Concilium approbasset. Cum tamen insolentia quedam & superba ingenia, non se cōtinerent ea Concilij censura, neq; solum probabilem oppositam partem asseuerarent, sed & multo probabiliorē, quam sit hæc communis, & hanc communem, figmentum Scholasticorum putarent: ad imponendum finem huiusmodi controvrsij, visum est huic sanctæ Synodo, acceptare sententiam istam simplificiter, & absq; vlla limitatione, immo & credenti & afferenti oppositum, anathema indicere. Intellexit namq; hanc fuisse communem Ecclesiæ fidem, tametsi non sub nomine habituum, neq; potuisse à catholicis Doctoribus diuersissimorum temporum, summa concordia hanc sententiam tradi, nisi esset ab Spiritu sancto, & digna quæ ab omnibus reciperetur. Eamq; ob causam, primò quidem in hoc capite disertè afferente Patres, singulos quosq; iustorum, suam propriam recipere in sua iustificatiōe iustitiam.

Quod ne intelligi quidem potest, si non sit aliquid creatum nostra iustitia. Et paulò post asseuerant inherere iustis caritatē, diffusam in cordibus eorum per Spiritum sanctum, vt cum sciremus, inherentiam propriū quid esse accidentium creatorum, non dubitaremus caritatem esse accidens quoddam creatum.

Adiecerunt etiam post hæc, in iustificatione cum remissione peccatorū, simul infusa accipere hominē hæc tria, fidem, spem, caritatē, vt intelligeremus has virtutes esse ha-

Tho. in 2.
q. 110. art. 3.
d. 17. q. 1.
art. 3. & in 2.
d. 26.

In 1. d. 17.
& 37. & in
2. d. 26.

Fides ha-
bitus.

Canone II.

Antiqua ec-
clesiae do-
ctrina, q
iustitia seu
gratia sit
habitus.

Arg. I. c. II.

habitū infusōs. Infusio siquidem, habitū est, aut certe non nisi rei creare. Et in his damnarunt obiter errorem Luteri, negantis fidem esse habitum aliquē in animo qui escentem. Et tandem, vt omnem dimoueret ambiguitatem, sic in Canone II. statuerunt: Si quis dixerit, hominem iustificari vel sola imputatione iustitiae Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & caritate, quae in cordibus eorum per Spiritū sanctum diffunditur, atq; illis inhæret, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tātūm fauorem Dei, anathema sit. Quibus verbis perspicuum est, nullum planè locum relictū iam esse neq; asserētibus nos esse iustos formaliter à sola iustitia Christi nobis imputata, neque contendentibus id esse tantum ab amore, quo Deus nos diligit.

Meritò verò hæc diffinita esse à Patribus, & doctrinam hanc non nouam esse, sed antiquam, hæc possunt argumenta docere. Prīmo: Semper fuit in Ecclesia receptum, vt iam suprà ostendimus, Sacra menta nouæ legis continere & causare gratiam, ac per ea iustificari omnes & parvulos, & adultos, qui ea absq; obice aliquo receperint. Sed hec vera esse non possunt, nisi gratia vel iustitia nostra sit aliquid creatum inhærens nobis, ad cuius productionem instrumentaliter attingere queant sacramenta. Nam neq; iustitia C H R I S T I, neq; imputatio ipsius, neq; amor, quo Deus nos amat, sunt à sacramentis, aut contineri vel effici possunt ab ipsis.

Secundo: Omnes iustificati, verè dicuntur & sunt iusti, & meritò tales crediti semper fuerunt in ecclesia. Omnes enim eos appellat scriptura iustos, quantumcunque nullam sibi comparauerint iustitiam, sed cōtrā pessimos habitus iniustitiae & aliorum vitorū habuerint. Non autem dicitur quis iustus, nisi in se habeat iustitiam. Neque Philosophus admitteret quempiam dici iustum, nisi haberet habitum iustitiae, præsertim si prauos aliquos habitus, vel iustitiae vel alijs virtutibus oppositos, diuturna malorū operum consuetudine firmatos in se habeat. Ut igitur qui diu grauibus peccatis affueuerūt, & in eis inueterati sunt, mox vt à Deo per poenitentiam iustificantur, verè possint dici iusti, sicut & ab scriptura & ab vniuersa ecclesia catholica dicuntur, necesse est credere statim eis à Deo infundi aliquam supernaturalem qualitatem, qua iusti formaliter

efficiantur. Ipsa enim iustorum nuncupatio hoc requirit. Neque iniuriā sancta Synodus potuit intelligere hunc semper fuisse sensum, immò fidem ecclesie, cùm constas & perpetuum fuerit apud omnes fideles, p baptisum vel poenitentiam subito fieri & euadere iustos, etiam qui prius corruptissimi, inquinatisimis ac depravatisimis fuerunt moribus. Quod quidem, nisi eis diuinus concedatur iustitia, non modò fieri, sed ne intelligi quidem satis potest. Tertiò:

Iustificati quicunque habent fidem infusam, quæ habitus est permanens, reddens eos prinos & promptos ad credendum reuelatis à Deo. Nam si non infundatur eis talis aliquis habitus, nō erit neque in parvulis ante vsum rationis, neque in adultis dormientibus aliquid, vnde possint dici aut esse fideles. Ergò etiam habebut iustitiam, vel gratiam, aut charitatem infusam sibi, à qua iusti & cari Deo, & amantes ipsum dici possint. Cur enim qui omnia disponit suauiter, daret adiutorium permanens ad credendum, & non ad amandum? Confirmant & plerique Scholastici, fidem infusam esse pondam, ex illis verbis Pauli: Sine fide impossibile est placere Deo: Quia cùm parvuli baptizati placeant Deo, & in eis non sit actus fidei, vt manifestum est, erit ergò in eis fidei habitus. Et corroborat hoc ex verbis Christi: Qui non crediderit, condemnabitur. Nā cùm parvuli baptizati non credant actu, si neq; habitu crederent, condemnarentur, dumorerentur ante vsum ratiōis, & ineffici in eis esset baptismus.

Quanuis autem non desit, qui durum putet, sub secundo testimonio non esse parvulos comprehensos, & credere ibi existit met idem esse, ac Euangeliū solēni aliqua professione suscipere, tamen Innocentius huius nominis III. optima ratione statuit de solis adultis esse intelligendum totum illud testimonium: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condamnabitur. Non enim ad alios prima, ad alios secunda clausula est referenda. Neq; verisimile est, vnum & idem credendi verbum, aliter & aliter in orationibus ad eū coniunctis, esse acceptum. Et ex antecedentibus & consequētibus satis constat, hæc testimonia de solis adultis intelligi. Ideoq; nos nullo eorum ad confirmandum rem istam vtemur. Verum illud appārens & efficax pro hac veritate testimonium est:

C.:

Rom. 5,2

Arg. 4.

1. Cor. 13, a

Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ad omnes quippe iustos retulit Paulus hæc verba: Et nos ipsius imitatione incunctanter possumus affirmare, cuilibet iusto diffusam esse D E I caritatem in corde ipsius per spiritum sanctum ei datum.

Cùm ergò hæc, vt in aperto est, neq; ad ultis dormientibus, neque parvulis baptizatis conuenire valeant, si intelligentur de actu caritatis, necesse erit, vt omnibus iustis verè & propriè conuenire & aptari possint, ponere aliquem habitum caritatis, qui diffundatur iustis in sua iustificatione per Spiritū sanctum eis benigne collatum. Et ita in hoc capite intellexerunt Patres nostri hunc locum Pauli, cùm & caritatem diffusam per spiritum sanctum, in iustificatione asseruerant inhærcere & infundi iustis. Quæ verba non nisi pro habitibus conueniunt omnibus iustis. Et firmare hæc omnia possumus ex Paulo ad Corinthios. Nam & nihil esse homines sine caritate, luculenter docet, & caritatem ait nunquam excidere, & nunc manere tria hæc, fidem, spem, caritatem.

Hæc autem non possunt in vniuersum vera esse, neque ita clarè exponi de actu caritatis. Siquidem & iusti dormientes, immò etiam vigilantes, multū sunt & valent apud Deum, etiam sine actu caritatis. Et actus caritatis, quem habent iusti in via, definit passim esse, neq; permanentiam habet, sed trahit. Neque doctoribus Ecclesiæ hæc doctrina fuit ignota, neque, vt iam ex dictis patet, quidquid quidam dicat, vsque ad tempora Magistri semper dubia. Tametsi enim do-

ctores antiqui non ita frequenter ac scholasticis, ipsius meminerint sub noīe habituum, contenti quippe fuerunt nominibus gratiae, donorum & virtutum, quibus vtitur scripsit infusa. ptura, sub nomine tamen virtutum, gratiarum, donorum, & ornamentorum spirituum sapè hæc eadem docuerunt.

Et hoc quidem constare hinc omnibus potest. Primo in Concilio Viennensi consona illis hæc sententia asseritur. Secundò: Innocentius 3. in c. Maiores hanc sententiam, vt communem, sequitur. Tertiò: Omnes doctores catholici asseruerunt, gratiam & virtutes nobis per sacramenta Ecclesiæ prestari. Quartò: Frequens est in illis, ornari animas nostras in sua iustificatione preciosis monilibus & spiritualibus ornamentis, & pseuerantes in iustitia, gratia & virtutes spi-

rituS. inhabitante seruare, & per peccatum ex polari animas gratuitis Dei donis, & speciem & pulchritudinem suam spiritalem amittere. Quintò: de virtutibus à Deo datis perinde loquuntur, ac philosophi de acquisitionis: neque secūs illi nos tradunt per eas confirmari & promptos fieri & expeditos ad bonum, quam hi per virtutes morales, nostro viu & exercitio comparatas.

August. virtutem infusam sic diffinit: Virtus est bona qualitas mentis, quam Deus in Colligitur nobis sine nobis operatur. Et alibi. Caritas ex cap. 18. &

19. lib. 2. de libero arbitrio.

De moribus Eccl. Cat. c

plus lugendum esse lapsum animæ fidelis,

quam ruinam tēpli Salomonis, ostenderet, Hieron in

itâ scribit: Non auri & argenti metallo, sed prolo. in

virtutibus anima radiabat. Habet enim Thren.

arcam intrâ se, & duo cherubini, id est, fidem

patris & filij & spiritus sancti, sitam. Sed nūc

nihil eorum apparet. Ablata sunt hæc cun-

cata, nudata est domus Dei oībus ornamen-

tis suis, cunctisq; quæ diuinitus cōsecuta fue-

rat, expoliata muneribus, remāsit deformis

ac turpis, perijt ab ea omne munimē, oīsque

custodia. Cyril. 2. in Io. c. 3. de Adam sic

loquitur. Fuit in paradiſo, quousq; gratiam Cyril.

creatoris, spiritus sancto inhibitare, seruavit.

Et lib. 1. c. 15. de eodem dixerat, gratia illum

denudatum, spiraculum vītē amissile, id est,

spiritum eius, qui dicit: Ego sum vita. Cyp.

in epist. 8. lib. 3. dicit, baptizatis gratiam &

spiritum sanctum dari. Et quanvis, vt Sco-

Ioan. 14. 2. tus in 3. distinet. Gabriel in 1. distinet.

17. Almay in Mora. 1. cap. de caritate, Cate-

cōm. 2. 2. q. 171. art. 2. & alij nobilis authores

sentiunt, nulla sit ratio naturalis, quæ con-

uincat huiusmodi habitus nobis à Deo in-

fundī, posset enim Deus quicquid per illos

facit, suo diuino auxilio in nobis efficere,

Ratio natu-

valdè tamen congruit luminī naturali, Deū ratis suaderet

illos nobis impartiri. Dispōnit quippe sapiē. habitus in-

fatos.

divina omnia suauiter, & cuilibet agenti

naturali qualitates dat sue nature congrue-

tes, per quas perfectè & cōmodissime suas

possit operationes exercere.

Neque verisimile est, negare illum hanc gratiam eis, quos admittit ad suam amici- tiam, præsertim cum multis illi impediantur à debito virtutum exercitio, partim quidem ex prauis naturalibus inclinationibus, partim ex depravatis habitibus, quos sibi tempore, quo fuerunt in peccato, acquisuerunt. Cū itaque opus perse- etum

Etum nō sit, sicut philosophi & experientia docent, quoque procedat ex habitu, maximē est profectō rationi naturali consenteaneum, Deum benignē perficere iustos oēs aliquibus donis seu virtutibus, quibus posfint, cū velint, cōmodē & perfectē, quod iustos decet, operari.

GRATIAM ET CARITATEM ESSE IDEM RE, ET SOLA ratione distingui. Cap. XXV.

VERVNT AMEN, cū extra controuersiam iam sit, propter hanc Concilij diffinitionem, causam formalem nostrę iustificationis, esse aliquam qualitatem creatā, permanenter inhārentem nobis: ambigī non immeritō potest, quæ sit illa qualitas creata, quæ tantum in nobis bonum efficiat, vt nos iustos & amicos Dei formaliter efficiat, sicut & albedo albos, & sapientia sapientes. Porrō hanc qualitatem esse gratiam, quæ decor est animæ, in confessio est apud omnes catholicos: sed an hæc gratia distinctum quid sit à caritate, an illi potius eadem, controuersum fuit iam oīm, & adhuc sub iudice lis est.

Eaque de re duæ celebres sunt inter Scholasticos Doctores sententiae. Sanctus Thomas 12.q.110.ar.3. & illius sequaces, Caie. & Capreolus, & Tho. Argentin. in secundo, ac noster etiam Seraphicus Bonauentura in 2.d.26.q.5. & in 3.d.27.artic.1.q.3. & 4. gratiam tradidere à caritate & cæteris virtutibus esse distinctam. Scotus verò in 2.d.27. & suę doctrinę sectatores, & Rich. in 2. d.26.

Gratia non q.4. & Henricus Gandensis Quodli.4.q.10. distinguitur & Durandus & Gabriel in 2. d.26. & Marca caritate filius in 2. quest.17.articulo 1. & Basolis in 2.

Ar.1, ex col. d.28. & omnes, quos legerim, Nominales, bus præro. gratiam affirmant non re, sed ratione dungiatis gratia taxat à caritate distingui.

Et hanc sententiam, multo esse priore probabiliorem, ex communibus vtriusque prærogatiis, & ex præcellentia cuiuslibet earum suadere possumus. Enimvero si benè perpendamus, quæ vtriq; earum & ab scriptura, & à sanctis Doctribus conceduntur, inueniemus eadem omnino eis tribui. Ut enim omnes fatentur, & ex communibus de ijs assertis, facilium est probare, vtraque iustificat, operit multitudinē peccatorum, saluat, sufficit ad salutem, placat Deum, ac-

ceptos nos ei facit, & inter filios regni & perdictionis diuidit neque aliquis potest, de officiis statutis & tñis, vlla earum, saluari. Vtraque etiam, principium est & radix omnis meriti, & forma aliarum virtutum, & neutra in peccatoribus esse potest.

Tantam verò in tot & tantis rebus conuenientiam quis credat eis conuenire, nisi prorsū eadem res sint, tametsi diuersis nominibus appellantur. Si caritas distinctum quid esset à gratia, cur non possent ab inuicem separari? Cur non & aliiquid tribueretur vni, quod negaretur alteri? Cur non posset caritas esse informis, & in peccatoribus manere, sicut fides & spes, præsertim cū sicut fidei & spci, ita & caritatis plenq; immò omnes penè actus, qui possunt fieri in gratia, possint fieri in peccato? Quid etiam esset opus præsentia caritatis, vt haberetur actus meritorius? An non vel sola gratia satis erit ad præstandum valorem & meritum bonis nostris operibus? Quod si hoc concedatur, falsò nimirūm dixerit Augustinus de caritate: Ipsam habeto, & cuncta habebis: quia sine illa nihil proderit, quicquid habere potueris. Falsò & Gregorius: Neq; habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice caritatis.

Verū age, premamus magis hocipsum. Si aliquid esset proprium gratiæ, quod non conueniret caritati, esset maximē, facere nos gratos Deo, & acceptos ad beatitudinem. Sed hoc etiam facit caritas. Est nq; amicitia inter nos & Deum. Et sicut amicitia in humanis est causa, propter quam multo se diligunt amici: ita & causa, propter quam Deus nos diligit, est, quia habemus caritatem. Ipse quippe dixit: Qui diligit me, diligitur à patre meo.

Porrò si caritas, vt certum est, facit nos Deo amicos, profectō faciet multo magis caros & gratos. Nam plus est, esse amicum, quām gratum: & amicus Deo esse non potest, qui non sit ei multū carus & gratus. Ego, inquit, diligentes me, diligo. Et possumus hoc exemplis etiam naturalibus declarare & roborare: Terram sanè eadem gratias grauem facit, & potentem ad descendendum deorsum. Ignem idem calor calidū facit, & potentem calefacere. Et generaliter eadem qualitas naturalis, quæ suo subiecto potest, operari operari tribuit, tribuit & esse accidentale ei respondens.

Cur non ergo & in supernaturalibus ita philo-

philosophemur, vt caritatē, quæ tribuit nobis potentiam faciendi opera amici & gratiæ existimemus. Si enim re distincta ab ea alleatur, ponetur, sicut & ponitur, ab huius sententiæ authoribus ociosa, & nihil per se operans. Siquidem qua ratione vnius actus virtutis principium esset, esset & omnium, & ad vnum & eundem actum due sufficietes per se causæ concurrerent: Quod alienū est à philosophia. Et si nihil per se operatur gratia, ex consequenti neque nomen habitiū, neque nomen virtutis merebitur: Quia habitus tantū est propter actus: Et virtus, sicut dicit Aristoteles, bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.

Ponere autem ita eneruēti & languidā gratiam, quam Paulus dicit secum omnia 1.Cor.15. esse operatam, quamque Augustinus fessori & moderatori equi ad similitudinem, quis non Lib.3. Hy videat planè derogare dignitati & meritis gratiæ. Hisque omnibus accedit, quod Augustinus nō semel dicit, caritatem esse Christianam iustitiam: In lib. de natura & gratia contra Pelagianos, c.42. Caritas, ait, verissima, plenissima, & perfectissima iustitia est. Etcap.70. Caritas inchoata, inchoata iustitia est: caritas proœcta, proœcta iustitia. Et de moribus Ecclesiæ catholicæ cap.12. & 13. caritate dicit nos sanctificari, eaque sola effici, vt à Deo non auertamur, sed ei potius quām huic mundo, conformemur.

Quod si caritas nō est gratiæ eadem, neq; nos facit gratos & caros Deo, quomodo existimari potest Christiana esse iustitia, cū hoc esse potissimum ipsius munus, superluculenter ostenderimus?

Greg. hom. 38. in Euangelia, caritatem docet esse vestem nuptialem, quæ nos spe. Ber. ciosos Deo reddit. Bern.sermon.83. in Cantica, caritate dicit maritari animam verbo.

Vel ob id ergo, vt & hos præclaros autores, & præsertim Augustinum, & iustissima caritatis & gratiæ præconia tueamur, constanter defendemus identitatem earum.

Non diffitemur tamen, gratiam à caritate distinguir, ratione esse distinctam. Quoniam quatenus ratione à nos facit gratos Deo, gratia dicitur: quatenus verò faciles facit, promptos & expeditos ad eum diligendum, caritas appellatur.

SOLVVNTVR ARGUMENTA CONTRA IDENTITATEM caritatis & Gratiae, Cap. X.XVI.

Obiect. 1.

QUIDAM verò grauiter, vt sibi videntur, caritatem à gratia distinguui, hoc argumento vrgent: Distincti effectus formales, distinctas causas requirunt formales. Ideò nanq; fidem, spem, & caritatem, tres virtutes realiter distinctas afferimus, quia tres hi ab eis proficiscuntur effectus formales distincti, esse fideles, esse sperantes, esse diligentes. Cùm igitur non minus inter se distinguantur, esse dilectos à Deo, & esse diligentes Deum, erunt inter se etiam distinctæ gratia & caritas, quæ eos in nobis efficiunt.

Respon.

Verùm enim non tanta est distinctio inter hos effectus formales, esse dilectos à Deo, & esse diligentes Deum: quanta inter, esse fideles, & esse diligentes. Nam hi separabiles sunt in nobis de lege, non illi. Et illi, sicut superius & inferius, se habent, vt esse cognoscem, & habere notitiam: isti autem prorsus sunt disparati. Quibus accedit, & proprius caritatis effectus formalis non est, esse vtcung; diligentes Deum, sed esse amicos. Esse verò amicum, vt philosophi amicitiam diffiniunt, claudit in se vtrunc; horū effectuum formalium, nempe dilectum esse ab amico, & diligere amicum.

Obiect. 2.

Argumentantur etiam secundò hunc in modum: Augetur gratia statim per quen- cunque actum meritorum quantuncunque remissum, non autem augetur caritas, nisi per actus ei proprios, eosq; se intensiores, aut certè feruentes & intensos. Hæc autem fieri nō possent, nisi gratia & caritas distinctæ essent.

Respon.

Sed qui hæc nobis obijciunt, certè à suo magistro & duce diuo Thoma longè rece- dunt. Ille enim, quam opinionem defendit in 2.2.q.24.art.6.de augmento caritatis, de- fenderat in 1.2.q.114.arti.8.ad 3.de augmen- to gratiae, & vtrunc; constanter tenet, non augeri, nisi per actus ipsis intensiores & p- fectiones. Esto tamen, augeatur gratia, qn non augetur caritas, videlicet per merito- rios actus aliarum virtutum, hoc non euin- cit, eas esse distinctas realiter. Cùm em caritas ratione à gratia distinguatur, augeri potest, vt gratia est, etiam si non augeatur, vt est caritas, sicut si albedo sit quantitas & similitudo, iuxta opinionem Nominalium, augeri potest & intendi, vt albedo est, quin augeatur vt quantitas vel similitudo.

Obiect. 3.

Tertiò & illud in nos affertur, quod apud Græcos distinctis appellantur nominibus

gratia & caritas. Gratia quippe χάρις di- citur, caritas autem ἀγάπη. At verò noui non est, vt eadē res diuersis appelletur no- minibus, præsertim si cùm vna sit re, sit tamen plures ratione, vt contingit in pro- posito. Attamen & illud h̄ic addam pro qui- busdam, qui parùm Latinè nōrunt, & mi- nus Græcè. Non descendit, sicut plerique passim credunt, Latinum vocabulum ca- ritas, à Græco nomine χάρις. Neque si- scenderet, indè conficeretur, vtranque esse vnum & idem. Sciens à scientia descendit, & sapiens à sapientia. Et tamen sicut Cy- rill.9.in Ioan.cap. 2.4.dicit, in homine aliud scientia, aliud homo susceptiuus scientie: longeque à recta ratione scribendi absunt, sicut & iam aliqui Græcè & Latinè docti- simi admonuerunt, qui hac de causa chari- tam, cum adspiratione videlicet, scribunt. Caritas Latinum est vocabulum, & nō tan- tum penuriam, sed amorem inter vtetes ra- tione significat, & primam syllabam per- tuò producit. Charis verò, quanquam a, apud illos alias anceps est, tamen primam semper corripit. Quod vel illud celebre & cum primis vtile ac iucundum epigramma docere nos potest, vbi ter prior syllaba corripitur:

ἐκεῖ ἀλλαχάριτος καὶ γλυκυράπερ, οὐδὲ βραδύνει
ωῶσα χάριτον κενεῖ, μηδὲ λέγοιτο χάριτος.

VERBA HVIVS CAPITIS, ET
CANONIS XI. NON ADVERSAN-
tur, sed fauente potius opinioni-
bus Doctoris Subtilis.

CAP. XXVII.

ILUD verò magis seriò admonen- dum hoc loco est, nihil neq; in Vien- neñ, neq; in isto Concilio præiudicasse Patres opinionibus Doctoris Subtilis, afferentis, gratiam esse eandem caritati, & dona non distinguui à virtutibus Theologi- cis, & negatis virtutes morales infusas. Cum enim in concilio Vienneñ, gratia informas & virtutes, afferuntur infundi parvulis, gratia informans non contra caritatem, sed contra alias virtutes distinguitur, & caritas ipsa meritò appellari potuit gratia informans, cùm verè, vt diximus, etiam gratia sit.

Cùm autem, vt cap. 2.huius libri expo- suimus, sanctificari, & renouari interiorum hominem affirmârunt Patres per voluntaria susceptionem gratiae & donorum, no- mine donorum fidem & spem, quæ precio-

rum illud nobis magis fauet, quod statim Christianam iustitiam, & stolam datam pro ea, quam perdidit Adam, dicere videntur fidem, spem, caritatem.

Si autem caritas non est gratia, aut si pre- ter illam dantur gratia & dona Spirituslan- eti, & virtutes morales in iustificatione, val- dè imperfecta est hæc doctrina. Speciat ni- mirum ad Christianam iustitiam dona Spi- rituslaneti, & virtutes morales infuse, si qui- dem nobis hæc infundantur. Faciunt enim nos idoneos & potentes ad operandū iusta, sicut fides, spes, caritas. Quin si caritas non est idem cum gratia, falsò dicitur Christiana iustitia esse fides, spes, caritas, aut certè magna negligentia Patrum fuerit, memi- nisse fidei, spci, & caritatis, & tacuisse de gratiā. Maximè siquidem ad Christianam iu- stitiam pertinet id, quod & solum nos facit gratos Deo, & amicos ipsius, & filios, & hæredes regnicelorum. Hæc autem pro- pria sunt gratia, neq; caritas ea potest effi- cere, nisi quatenus gratia est, vt etiam ipsi Thomistæ fatentur.

Dicit forte aliquis, fidem, spem, & cari- diluitur tatem, Christianam iustitiam à Patribus ap- tacita ob- pellatas: quia iustitia, teste Aristotele, vir- iectio. tus est, qua quis aptus est & propensus ad ea facienda omnia, quæ iusta sunt. Hanc au- tem propensionem virtutes hæ faciunt. Sed Patres non in hoc tantum sensu de Christi- ana iustitia tractant, vt suprà docuimus. Et ex principio cap. 4. & 7. potest fatis consta- Lib. 5. ca. 4. re, magis à Patribus agi in hoc decreto de iustitia, quatenus iustos, sanctos, liberosque à peccatis, & amicos Deo nos facit, quan- vt facit potentes ad operadum iusta. Licet em vtrunc; sub Christianæ iustitiæ nomine com- præhenderint, & vtrunque ad eam necessa- riū existimauerint, magis tamen essentia- le & principale in ea est, sicut & ratio ipsa docet, facere nos gratos DEO. Cumque in principio huius capiti, sanctificari & reno- uari interiorum hominem dixerint per vo- luntariam susceptionem gratiae & donorū, & per illa hominem tradiderint ex iniusto fieri iustum, ex inimico amicum, nunquam h̄ic de gratia & donis tacuissent, nisi sensi- ficerent ea sub fide, spe, & caritate comprehen- sa, præsertim cùm meminerint remissionis peccatorum.

Fauent & Doctori Subtili vehementer Patres, cùm in hoc capite dicunt, tum me- rita passionis Christi impijs communicari, cùm per

per Spiritum sanctum diffunditur caritas in cordibus eorum, atque ipsis inhæret. Neque minus cùm in can. II. commemoratis gratia & caritate, in singulari subditur, ea diffundi, & inhæret iustificatorum cordibus. Cur em̄ intermississent Patres hęc eadem de gratia dicere, nisi putassent censenda esse de gratia dicta, quę de caritate illi eadē, tradarentur? Verum hęc satis fuerint ad expositionem horum verborum, & nè quis audet afferere, Concilium damnasse opiniones Doctoris Subtilis, & approbabisse opiniones sancti Thomae. Videamus & illud, quod super tractaturos nos esse sumus polliciti, an simul infundantur virtutes, quas causam perfectam formalem nostrae iustificationis docuimus.

VIRTUTES INFUSAS, CON-
NEXAS ESSE QVO AD INFU-
SIONEM.

CAP. XXVIII.

CVM in iustificatione impij simul cum remissione peccatorum accipere eum fidem, spem, & caritatem, definiuit sancta Synodus, non obscurè, vt iam monuimus, insinuavit, has virtutes infusas connexas esse quo ad infusione. Itaq; si quis veniat ad fidem, & constanter velit credere omnibus dogmatibus fidei sibi traditis ab Ecclesia, neque tamen recedat ab omnibus peccatis lethalibus, etiā si ea fide acciperet baptismum, nō recipere fidem infusam; neq; spem, sed duntaxat characterem baptismalem: easque postea cum caritate recipiet, cùm se toto corde ad Deū conuerterit. Quę doctrina communis est scholasticis Theologis. Docueruntque eam cōcorditer sanctus Thomas, Scotus, & ple-
riq; alii graues, & non postremā classis, Doctores.

Porro pro hac sententia sunt illa verba Cātici Moysi, Dei pfecta sunt opera. Nec non & illa communia, Deus quem sanat, pfecte sanat. Quęq; in cap. 9. de vera & falsa pœnitentia legimus: Neminem sanauit, quem omnino non liberauerit. Si enim virtutem aliquam, fidē videlicet sine spe & caritate, nobis Deus communicaret, sanare videretur intellectum ab ægritudine spirituali infidelitatis, prælanguido manente affetu.

Ipseque historiæ Euangelicæ cursus nos hęc luculenter docere potest. Nemi-

nem ille magnus medicus, qui de celo descendit, ab uno languore sanauit, quin sanauerit ab omnibus: Neminem pluribus demonibus obfessum, ab uno duntaxat eripuit. Septem dæmonia à quodam expulit, legionem ab alio, & eum qui surdus erat & cæcus & mutus, ab omnibus his incommodis simul éruit. Quosq; à morbo corporeo liberos fecit, eodem, si peccato obnoxij erant, eodem temporis momento gratia & saluti spiritali reddidit. Quarē & quibusdam dixit: Mihi indignamini, quod totum hominem sanum feci in sabbato*.

Quod si ab uno vel dæmonio vel morbo corporis neminem liberauit, quem non liberauerit etiam ab omnibus, neq; corpori salutem præsttit, quin præstiterit & anime, credendum profecto est, & tantudem eum facere in curādis spiritalibus infirmitibus, neq; largiri vnam virtutem sine alijs. Parquippe de utrisq; ratio, & virtutes medica-
menta sunt, immo sanitas animarum. Neq; pro dignitate de infusis virtutibus sentit, qui ex donis adeò præcellentibus & eximijs vel minimum putat Deū illis largiri, qui ex proposito volunt perseverare in peccato aliquo.

Vnde & Patres colegerunt, in iustifica-
tione has virtutes simul infundi, ex eo, quod statim dictum fuerat, iustificationem non es-
se solam remissionem peccatorum, sed san-
ctionem etiam & renouationem inter-
ioris hominis, & adoptionem in filios Dei
& heredes vite eterne, & nemine, iustificari,
nisi cui merita passionis Christi communi-
cantur. Cui enim verisimile sit, ad participa-
tionem adeò præstantium virtutum communi-
cari merita CHRISTI, nisi membris
ipsius viuis, vel q; iam fuerint membra ipsius viua?

Quamobrē & statim subdiderunt: *Nam fides nisi ad eam spes accedit & caritas, neque perficitur cum Christo, neq; corporis eius nūm membrum efficit.* Et caute ac sapienter adiecta sunt illa verba, perfecte, & viuum. Nam fideles peccatores membra sunt Christi, ac per hoc ei coniuncta, quia sunt Ecclesia, quę est congregatio fidelium, & sub Christo capite militat, vt diffinitum est in Concilio Constantiū contra Vuilesum. Quarē & Paulus ad Corinthios, inter quos scriebat esse aliquos peccatores, generaliter scribit: *Vos estis corpus Christi, & membra de membro.* Quod vero fideles, qui sunt

DE CAUSIS IUSTIFICATIONIS

173

Ioann. 3. 2

sunt in peccato, neque viua CHRISTI membra sint, neque perfecte ei coniuncta & unita, absentia hoc facit caritatis, quę vna glutinum bonum est & perfectum, quo Deo & proximis iungimur.

Caritas, teste Cypriano, fraternitatis vinculum est, fundamentum pacis, tenacitas ac firmitas unitatis, spe & fidei maior, & opera & martyria praecedit. Et didicit hęc Cyprianus ex Paulo, qui & vinculum perfectionis eam appellat. Vitaque illa est fidelium, immo & fidei, & aliarum virtutum!

Bern. ser. 2. Vnde Bernardus: Vita corporis est anima, per quam mouetur, & sentit. Vita ve-

rò fidei, caritas est, quia per illam operatur, sicut in Apostolo legis. Quarē & q; caritate carent, non membra Christi viua, sed sicut passim in sacris literis & apud Ecclesiasticos authores legimus, mortui summo iure censentur & appellantur.

SACRAMENTA OMNIA
NOVÆ LEGIS, CAVSAM ESSE IN-
STRUMENTALEM NOSTRÆ IUSTIFICATIONIS.

CAP. XXIX.

CVM sancta Synodus instrumentalem causam nostrae iustificationis baptismum asseruit, idem ipsum & de reliquis sacramentis, vt supra docuimus, pro cōstanti haberi volunt. Et hac definitione damnata sunt blasphemia illa verba Lutheri: Hæretica est, sed unitate sententia, sacramenta nouæ legis dare gratiam illis, qui non ponunt obicem. Qua & ipsa jam ante aliquot annos dānata fuerunt à Leone decimo in primo articulo condemnationis ipsius.

Quanquam vero liquere satis potest falsitas huius erroris ex citatis cap. II. huius libertimonij, & ex illis, quibus inferius, Deo dante, monstrabimus, sacerdotes verè absoluere, & authoritate clavium persepe coferre primam gratiam peccatoribus in sacramento poenitentia, tamen ad pleniorum confirmationem nostri decreti, adjiciam de baptismo, de quo uno hęc nominatum egere patres, peculiaria aliquot argumenta, q; illum ostendant causam esse nostrę iustificationis, & hanc doctrinam Christi & Apostolorum fuisse, & ab vniuersa Ecclesia perpetuo retentam & creditam.

Ac primò quidem CHRISTVS differte docuit Nicodemum, hanc virtutem habituras aquas baptismales, cùm ei di-

xit, oportere homines renasci ex aqua & Spiritu sancto. Nam cùm aquam iunxit Spiritu sancto, quem certum est, causam esse efficientem nostrę renascentię spiritu-

lis: ostendit nimurū & aquam suo quoquè modo cooperaturam eidem renascentię.

Alioquin non satis commodè eodem contextu & eadē præpositione Spiritu sancto fuisset coniuncta. Paulus etiam Christum Ephe. 5. f asserit mundare suam Ecclesiam lauacro aquæ in verbo vitae: Et alibi, saluos nos factos ex misericordia diuina per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritu sancti.

Profecto si baptismus non esset causa instrumentalis nostrae iustificationis, neque lauacrum esset regenerationis & renouationis, neque illo Deus mundare tradecatur suam Ecclesiam. Nam hęc verba sufficientiam aliquam & cooperationem baptismi ad mundandum, regenerandum, & renouandum nos aperte significant. Vnde & Augustinus exillis verbis, Mūdans eam Ephe. 5. f lauacrum aquæ, I. de Nup. & concupisc. cap. 32. & serm. 14. de verbis Apostoli, colligit, per baptismum omnia mala mundari & sanari, & in 3. contra 2. epist. Pelag. cap. 3. idem colligit ex verbis illis, Per lauacrum rege- Tit. 3. b nationis &c.

Sed & illud aliquanto efficacius est: Cō-
sepulti enim sumus cum illo, hoc est, Chri-
sto, per baptismum in mortem. Per, quippe
cautam notati instrumentalem. Et in Actis
Apostolorum, super Ephesios, qui tantum
erant baptizati baptismo Ioannis, legitus
descendisse Spiritum sanctum, mox vt Paulus
eos baptizauit baptismo Christi, & im-
posuit eis manus.

Princeps etiam Apostolorum baptisma 1. Pet. 3. 4 perinde affirmat nos saluos facere, ac olim octo animæ saluæ factæ sunt per arcum. Et in ipsis Ecclesiæ cunabulis hanc efficaciam baptismi ad remittenda peccata, & conce-
dendam gratiam his verbis explicabat: Pe-
nitentiam agite, & baptizetur unusquisque Act. 19. a
vestrum in nomine IE S V. CHRISTI
in remissionem peccatorum vestrorum, &
accipietis donum Spiritu sancti.

Et iam olim hanc virtutem aquarum pre-
dixerant prophetæ: Erit, ait Zacharias, Zach. 13. 2 fons patens domui David in ablutione pec-
catoris & menstruatae. Et Ezechiel: Effun-
dam super vos aquam mundam, & munda-
bitini ab omnibus inquinamentis vestris.

P 3 Et

Cō. Nicen. Et acceptauit perpetuò hanc doctrinam Ecclesia. In Concilij Nicenij symbolo profitetur Ecclesia se credere vnum baptisma Conc. Flor. in remissionem peccatorum. In Concilio Florentino sub Eugenio 4. exp̄s̄e definitum est, Sacraenta nouæ legis & contineare, & causare gratiam. Quod & confirmatum est in hoc Concilio, lessione 5. & 7. Et de baptismo peculiariter definitum est in Concilio Florentino, effectum eius esse remissionem peccatorum & pœnarum, quæ debentur pro peccatis.

Cōc. Later. In Concilio Lateraneñ sub Innocē. 3. vt habetur in cap. Firmiter, de summa Trinit. & fid. ca. statutum est, baptismum à quounque in forma Ecclesie collatum, tam paruulis quam adultis proficere ad salutem.

Con. Vienn. In Cōcilio Viennē, vt habetur in Clemētina de summa Trinitate & fid. ca. fācītum est, absolutè per baptisma applicari efficaciam mortis Christi omnibus baptizatis, & acceptata est, vt probabilius, & sanctis & recentioribus doctoribus Theologis magis consona opinio, quæ asserebat, paruulis in baptismo dari gratiam informantem & virtutes. Et quod solum acceptauerint hanc sentētiā, vt probabiliorem opinionem, non fuit, quia dubitauerint, paruulos iustificari in baptismo. Non hoc illis fuit ambiguum, qui absolutè tradiderunt, eis per baptisma applicari efficaciā mortis Christi: sed incertum fortassis ipsi fuit, an hoc fieret per infusionem gratiae & virtutum, aut certe, vt probabilius videtur, noluerunt tum rem magis premere, quia nihil grauiter ad id vrgebat.

Con. Mile. In Concilio Mileuitano, vt certum traditum est, baptizari paruulos in remissionē peccatorum. In officijs ecclesiasticis, Paschē præfertim & Pentecostes, s̄p̄ Ecclesia p̄fitetur, remitti omnia peccata baptizatis. Vniuersaque Ecclesia constantissimè semper tenuit, saluari paruulos, qui morerentur ante ætatem adultam, siquidem essent baptizati.

Dionys. c. 7. de Eccl. Hierarch. Atq; hac ratione ex Apostolorum institutione, vt certum & indubitatum tradidere, per baptisma conferri baptizatis gratia. Cyprianus in epistola paulo ante citata gra. Cyprianus, 3. irent, si morerentur sine baptismo. Quare Cyprianus Fido, qui opinabatur, pueros nō esse in secundo aut tertio die post nativitatem baptizandos, obiciens sententiam totius cuiusdam Cōciliaj Aphricani, sic respōdet: Vniuersi iudicauimus, nulli hominū nato

misericordiam Dei & gratiam denegandā.

Augustinus hanc consuetudinem matris Ecclesie, dicit Apostolicam esse traditionem. Neq; iniuria. Vt enim ipse verissimè dicit 4. de baptismo contra Donatistas, ca. ter. c. 24. quod vniuersa tenet Ecclesia, neque in Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditū Conf. rectissimè creditur. vt cap. 6. Illa consuetudo, quam homines sursū versū respiciētes, non videbant à posterioribus institutā, recte ab Apostolis tradita creditur.

Hieron. Hieronymus etiam dicit, baptizari paruulos, vt eis in baptismate peccata dimittantur. Et vel hoc vnum argumentum de iustificatione paruulorum per baptismum, cōvincere potest Luterū, vt volens nolens fateatur baptismum habere vim iustificandi. Non enim est vndē ipsi consequantur gratiam, si non eam consequantur ex baptismo. Nam nullus homo potest alteri mereari primam gratiam immediate, & contingere posset, vt & qui baptizat, & circumstantes omnes essent in peccato.

Et quod ait Luterus, & aliqui eius sequaces, etiam paruulos iustificari fide propria, quam concipiunt ex auditu verborum, formæ baptismalis, portentosum adeo committū est, vt superfluum sit illud impugnare. Quis, nisi planè velit cœcūre & delirare, credat ei, paruulos habere aeti fidei, cum vsum rationis non habeant? Nondū erat hæc hæresis, & iam ei, inspirante spiritu sancto, per Augustinum contradicebatur, qui Aug. in epist. 106. iustificatos dicit paruulos eius munieris merito, quod utiq; cū pfuis, ne scierunt. Idemq; afferit 3. de libero arbitrio, cap. 23. & in multis alijs locis. Et Bernardus in epistol. 77. contra eandem sic scribit: Sancti infantes, quia prohibente ætate habere non possunt fidem, hoc est, cordis ad Deum cōducēdā, ne bap̄to. fin.

Mirifico etiam consensu Doctores Ecclesie, vt certum & indubitatum tradidere, per baptisma conferri baptizatis gratia. Cyprianus in epistola paulo ante citata gra. Cyprianus, 3. irent, si morerentur sine baptismo. Quare Cyprianus Fido, qui opinabatur, pueros nō esse in secundo aut tertio die post nativitatem baptizandos, obiciens sententiam totius cuiusdam Cōciliaj Aphricani, sic respōdet: Vniuersi iudicauimus, nulli hominū nato

sue baptismalis scribit. Et post multa sub-

dit: Non omnis aqua sanat, sed aqua sanat, quæ habet in se gratiam Christi. Et omnia delicta in baptismo mori, 8. in Lucam. cap. 17. & 2. Timot. 2. & in plerisque alijs locis asseuerat. Idemq; Hieronymus, paulo post principium tertij in Pelagianos, vt certum & indubitatum tradit. Augustinus longè quidem sanctiū & religiosiū, quām Luterū, de Sacramentorum virtute sentiebat, & magnificētūs multo eam vbiquè commendat, neque extenuat vñquām aut despicit, sicut ille facit prætextu commendandi fidem. Quasi verò diminutio sint virtutis fidei, & non potius magna commendatio, ipsa præconia virtutis sacramentorum, quæ sola fide perficiuntur, & signacula sunt fidei, & fides secundūm quendam modum ab Aug. & Hugone dicūtur. Non est tam inuidia aliena laudis fides, neque tam angustis pomœrijs coarctatur. Extendit vim suam ad opera nostra & ad sacramenta: & quidquid illis gratiae & commendationis accedit, ad se putat verissimè pertinere.

Sed mittamus hæreticos. Videamus quid hic sanctus pater nobis de virtute sacramentorum tradat. In lib. 19. contra Faustum, ca. 11. sic de nostris sacramentis loquitur: Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum, & ideo contempta sacrilegos facit. Impie quippe contemnitur, sine qua non potest perfici pietas. Et de baptismo peculiariter 2. contra Cresconiū Gram. c. 13. Baptismus, ait, est sacramentū nouę vitę ac salutis æternę. Et lib. 1. Retract. c. 7. & alijs sequissimè: Lauacrum regenerationis purgat à reatu omnium peccatorum. Et tract. 5. in epist. Ioannis: Eccè accipit sacramentum nativitatis homo baptizatus sacramentum habet, & magnum sacramentum, sanctum, diuinum, ineffabile. Considera quale, vt nouum hominem faciat, & dimissionem tribuat omnium peccatorum. Et tract. 80. in Ioannis Euangelium: Vndē ista tanta virtus aquæ, vt corpus tāgat, & cor abluit?

Neque est quod glorietur Luterus, & insultet nobis, quia addit continuo, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur.

Non negat hæc Augustinus, quin incanter afferit, & aquam baptizimi, & verba sacramentalia, cū simul iunguntur, habere vim ablendi cor, sed ostendit, hoc

neque esse ex natura ipsius aquæ, neque ex natura verborum, sed ex virtute diuina, latenter in eis & per ea operante. Vnde & statim præmiserat: Detrahe verbum, & qđ est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et post illa verba, non quia dicitur, sed quia creditur: mox addit, Nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens: hoc est verbum fidei, quod prædicamus.

Et in serm. quodam de Epiphania, constantissimè hanc virtutem aquæ baptismatis proflitet his verbis: Aqua subtilis est, sed subtilior benedictione efficitur, quia vñq; ad interiora animæ penetrat, & cœlesti rore perfundit, & occulte vias vitae do- nat. Et mox apertiūs, ad purificandam ani- mam peruenire, & vniuersa conscientię latibulā penetrare affirmat. Et 2. contra lite. Cap. 2. ras Petiliani: Neque aqua nostra inquinamur, neq; vestra mundamur, sed aqua ba- ptismi. Et in libro de Cataclysmo, c. 3. cate- chumenos sic alloquitur: Eccè dilectissimi, venturi estis ad fontem aquæ. Non dicatis in cordib⁹ vestris, hoc est totum quod pro magno desiderabamus. Fons iste visibilis, similitudo est eterni fontis. Renascemini ex aqua & spiritu. Aqua illa non solum corporis sordes mūdat, sed animam à peccatis liberat. Atq; vt scirent, vndē esset ista tanta virtus aquæ, subdit: Non omnis aqua mūdat, sanctificatur hæc per consecrationem. Tolle em̄ verbū, & qđ est aqua nisi aqua? Accedit verbum ad elementū, & fit sacra- mentum. virtus verbi per aquam mūdat nos, quia super aquas ambulavit, & domi- natur cunctæ creature suæ. Et in 2. contra secundam Gaudentij epistolam, c. 4. Hi, qui nondū baptizati sunt, à peccatis omnibus lauacro regenerationis abluantur. Et 4. de baptismo contra Donatistas ca. 2. Aqua Ecclesie fidelis, & salutaris & sancta est ea bene vtentibus. Et alijs similia dicit Aug. Ex quibus omnibus dilucidum potest esse, agnouisse eum & docuisse virtutem istam sacramenti baptizimi, quam contra Luterū nunc stabilimus, neq; sola fide existimâsse baptizatos iustificari. Magister etiam post Greg. & Bedam eadē docet, ac p baptismū iustificari homines, mundari, & innouari depositione vitiorum & collatione virtutū, cōstanter asseuerat. Et sequuntur eū oēs in vniuersum Scholastici Doctores. Quan- uis em̄ multū & anxiè inter ipsos dispu-

In 4. d. 3.

P 4 tetura

tetur, an sacramenta attingant ad productionem gratiae, & quidam quidem hoc concedant, alij verò id negent: tamen & qui hoc negant, fatentur ea posse dici instrumenta & signa efficacia gratiae, & virtute eorum nos recipere gratiam, quia ad susceptionem eorum, & propter ea Deus ipse solus suscipientibus largitur gratiam.

Eat igitur nunc Luterus, & his firmissimis & grauissimis scripturæ, Ecclesiæ, & sanctorum testimonijs contemptis, clamet hereticam esse sententiam, Sacraenta dare gratiam his, qui non ponunt obicem. Quibus verò fucis tantum errorem linuerit, quibusque præstigijs eum orbi persuadere adnixus fuerit, nō erit incommodum agnoscere. Scriptura, dicit, iustificationem fidei attribuit, & non sacramentis. Iustus, inquit, ex fide vivit. Et rursus: Corde creditur ad iustitiam.

Obiectio. 1. Si non fuisses o. Lutere ingratus sacramentis, quibus & renatus, & initiatus fuisti, si non contemplasses matrem Ecclesiæ, quæ te genuit, & spreuisses gratiam, quæ in te fuit per impositionem manuum sacerdotialium: agnouisses pfecto sic scripturam tribuere iustificationem fidei, vt tamen non abroget alijs. Non frustrà fidei Christus coniunxit baptismum, dices: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Salutem certè hominis ex sacramento & fide, seu cōuersione cordis ad Deum, completi nobis significavit, sicut dicit Augu. de baptismō contra Donatistas, ca. 25.

Obiect. 2. Cur verò, inquires, & in tract. 80. in Ioan. & de Cataclysmo, cap. 3, virtutem totam qua sanctificamur & renouamur, tribuit Aug. fidei? Verbo certè fidei dicit ibi consecrari baptismum, vt mundare possit, & ab eo esse totam sacramenti virtutem. Et in quest. 59. lib. questionum veteris & noui testamenti, apertius: Donum cælestē non poterit consequi, qui se per aquam, non per fidem, immutari credit. Et in tertio de libero arbitrio, cap. 23. prodeste dicit paruulus fidem offerentum eos baptismō. Ethoc commendat (addit) Ecclesiæ saluberrima authoritas, vt ex eo quisque sentiat, quid sibi proficit fides sua, quando in aliorum quoquæ beneficium, qui propriam nondum habent, potest aliena commoda-ri. Bernardus etiam manifestè asserit, paruulos baptizatos saluari per alienā fidem,

Bernard.
epist. 77.

neque ab eis alienum esse, quod de omnibus generaliter dicitur: Fide mundas cor. ^{Aet. 13.}

Dum tamen hæc aut similia in sanctis Doctoribus legimus, animaduertamus bene omnia circumstantia: & perspicuum erit, non eos abrogare iustificandi virtutem sacramentis, sed docere, signa hæc visibilia non habere suapte natura tam eximiam virtutem, sed eam eis à Deo esse, & ab institutione diuina, ac per hoc etiam aliquo modo à fide. Et causa, propter quam virtus eorum tribuitur fidei, non est, quia fides virtutem aliquam præstet sacramentis, aut quodd gratia per sacramenta accepta, partim sit à fide, & partim à sacramentis, ^{Roffa.} vt quidam existimat.

Non pendet efficacia sacramentorum diuinorum à nostris actibus. Si per impossibile deficeret in omnibus fides, baptizatus paruulus cum intentione faciédi, quod Christus fieri instituit, iustificaretur per baptismum. Et tota gratia data paruulis in baptismō, virtute sacramenti confertur, atque, vt aiunt, ex opere operato. Nullus enim alteri meretur primā præsertim gratiam immediatè, & absq; actu aliquo ipsius. Ideo verò sancti Doctores tribuunt virtutem sacramentorum fidei, quia habent virtutem suam ex institutione diuina, quæ creditur per fidem, neque Ecclesia eis utetur ad sanctificandos homines, nisi crederet verbis Christi, & per fidem prædicationis Euangelij certa esset Deum contulisse & semper conferre hanc virtutem sacramentis.

Propterea verò paruulos baptizatos, iustificari dicunt per fidem alienam, vt & Augustinus in loco citato explicat, quia per fidem offeruntur Ecclesiæ baptizandi, neque parentes offerrent filios suos baptismō, aut sacerdotes eos baptizarent, nisi crederent, ea via posse eos peruenire ad Dei gratiam. Atque hæc satis sunt pro solutione omnium argumentorum Luteri, immo & pro toto hoc libro. Siquidem argumenta, quæ à multis Catholicis afferuntur contra efficientiam istam gratiae, quam sacramentis tribuimus, satis exoluimus ex illis, quæ capite 12. huius libri differimus. Transeamus ergo ad expositionem capituli 8. nostri decreti.

AN.

ANDREAE VEGAEE¹⁷²

THEOLOGI HISPANI, DE GRATVITA

PER FIDEM IVSTIFICATIONE LIBER VIII.

IN CAP. VIII. DECRETI DE IVSTIFICATIONE.

PRÆFATIO.

MULTA quidem in epistolis Paulinis occurunt subobscura & difficilia intellectu. Sed vt Augustinus credit, ad nulla magis, ^{Aug. de f.} quæ ad ea, quæ ad iustificationem spectant, verba sua princeps & ope. ca. Apostolorum retulit, cùm dixit, in eis esse quædam difficilia in. ^{14.} intellectu, quæ indocti & instabiles deprauāt, sicut & cæteras scri-^{2. Petr. 3. d} pturas, ad suam ipsorum destructionem & perditionem. Inter omnia verò, quæ ad iustificationem impiorum spectant, tria hæc potissimum ^{Tria Pauli} & olīm & hoc tempore nō mediocres iniecere eruditissimis viris difficultates, verba dif-^{ficultia.} iustificari per fidem, iustificari gratis, iustificari sine operibus legis, vel simpliciter sine operibus, aut non ex nobis, neque ex operibus. Et horum trium prava intelligentia plerosque, & maximè hæreticos nostri temporis, in varios præci-^{1. Munus c. 8.} pituit errores. Porro Conciliorum sacrorum & sedis Apostolicæ hoc inter alia munus esse dignoscitur, vt germanū & genuinum sensum scripturarum fi-^{ciliorum.} delibus tradant, & quæcumque fuerint difficultia & ambigua in lege Dei, sua au-^{Deut. 17.} thoritate edifferant. Non enim minùs diligit Deus Ecclesiam, neq; minoribus, sed multo maioribus & augustioribus & gratijs & prærogatiis eam ornauit, quæ ad synagogam. Ex Deuter. autem constat, illud priuilegium habuisse sub lege Mosaica summum sacerdotem & sacerdotes Leuitici generis, vt infal-^{libiliter} explicare possent, quæcumque difficultia & ambigua in diuina lege oc-^{currerent.} Agnoscentes itaque Patres hanc in se authoritatem & gratiam, vt quacunque possent, iuuarent populum Christianum, non contenti veram & certam, quamquæ omnes sequi debeant, doctrinam de iustificatione tradere, hæc quoquæ verba Pauli, quæ difficultia hoc tempore visa sunt, quemadmodum intelligi debeant, sua nobis authoritate in cap. 8. statuunt. Et spiritus sancti nu-^{mene confisi, quo vno & dictata sunt, & recte expositæ scripturæ, explicatiōem & corroborationem sententia Patrum huic lib. 8. mandabimus, ab ipsa corum diffinitione, quæ sic habet, exordium sumentes.}

QVOMODO INTELLIGATVR, IMPIVM per fidem gratis iustificari. CAP. VIII.

CV M verò Apostolus dicit, iustificari hominem per fidem & gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit & expressit, vt scilicet, per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium, fundatum, & radix omnis iustificationis, sine qua impossibile est place-^{Rom. 3. d} re Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Gratiæ autem iustifi-^{Heb. 11. b} cari ideo dicamur, quia nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promeretur. Si enim gratia est, iam non ex operibus. Alioquin, vt idem Apostolus inquit, gra-^{Rom. 11. b} tia iam non est gratia.

DE

DE PERVERSIS INTERPRE-
TATIONIBVS QVORUNDAM PÄY-
li verborum, & legitima eorum ex sen-
tencia Patrum expositione.

CAP. I.

DISTORTÈ nimirum explicuerunt nostrae tempestatis hæretici tria illa verba Paulo frequētia, iustificari per fidem, iustificari gratis, iustificari absque operibus. Et quidam ex eis, abusi illis sunt, ut suaderent opera non esse necessaria ad iustitiam, sed duntaxat solam fidem. Ideo dictum à Paulo existimant, nos iustificari per fidem & absq; operibus, quia fides vna atque adeo sola, est tota nostra iustitia. Et gratis nos iustificari, ab eodem putant assertum, quia nulla, ex parte nostra, requiritur dispositio ad iustitiam.

Alij vero, qui non perindè grauiter decepti sunt, ppterè credidere iustificari nos per fidem gratis & sine operibus Paulum asseruisse, qd licet alia requisita sint ad nostram iustitiam, fide tamen sola apprehenditur ea & obtinetur. Cur em. aiunt, Paulus fidei vni tam sèpè attribuisset iustificationem nostram, & operibus abrogasset, nisi voluisset significare nobis fidem solam ad salutem sufficere, aut saltem ea sola ab præhendi veram iustitiam? Et nonnulli Catholici, saltem eis dādūm esse existimārūt, fidem priores & potiores partes in nostra iustificatione tenere. Ab his omnibus ad ulterinis & valde alienis expositionibꝫ vindicatur Paulus hoc capite à Patribus. Ac primò quidem ea ratione afferit dictum esse ab illo, iustificari nos per fidem, quia est humana fides salutis initium, fundatum & radix, & sine ea impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium peruenire. Atque ista expositione docent longè à vero sensu Pauli fuisse, neque idoneo fundamento innixos esse, qui propter hæc verba vel nō esse necessaria opera, vel fidem esse consummationem iustitie, vel ea vna apprehendi iustitiam, vel certè potissimas eam tenere partes in nostra iustificatione contendebant. Tantum nanque his verbis cōuinci potest, fidem esse necessariam dispositionem ad iustitiam, & ipsius initium & fundamentum & radicem. Secundò autem ppterè Paulum dixisse nos iustificari gratis, exponit sancta Synodus, quia nihil eorum, quæ iustificationem pre-

cedunt, siue fides sit, siue op̄eris, ipsam iustificationis gratiam promeretur. Qua expositione docet, verbum, gratis: opponi verbo, ex meritis: neque per illud excludi necessitatem, aut virtutem nostrarum dispositionum ad obtainendum gratiam, sed commendari nobis dūtinae in nos misericordiae gratuitam benignitatem, & ostendit imbecillitatem nostrarum virium, & exiguum omnium operum nostrorum ante gratiam Dei valorem: quippe quæ nūquām eò pertingere possunt, vt per ea mereamur iustificationem. Non explicuerunt tamen hīc Patres verba alia Pauli, quæ tertio loco in præfatione huius libri connumerauimus, nempe, iustificari sine operibꝫ legis: aut sim, pliciter, sine operibus, aut nō ex nobis, neque ex operibus. Idq; fortè ideo factum est, quia idem videtur esse sensus horum verborum & illorum, quibus afferimur iustificari gratis. Quid est aliud, nos iustificari absque operibus, quām iustificari gratis? Et qtd aliud, nos iustificari gratis, quām iustificari absque operibus? Si igitur iustificari gratis, est iustificari sine meritis: iustificari absq; operibus idem erit, quod iustificari absq; meritis. Quod si non esset idem vtratuq; sensus, cùm hæretici in suorum errorum stabilimentum non minūs, sed magis potius vtantur his verbis, iustificari absque operibus, quām illis, iustificari per fidem, aut iustificari gratis: nunquām Patres silentio eorum expositionem præteriſſent.

Sed prouidentia spiritus sancti ea præterita esse existimo, vt hinc colligamus, idem esse omnia ista, ac iustificari sine meritis nostris, & nobis minimè tantum beneficium promerentibus.

**INTELLEXIT SEMPER EC-
CLESIA, VERBAILLA, IVSTIFI-
CARI PER FIDEM, SIC EXPOSUERUPT PATERES.**

CAP. II.

Expendenda tamen est, & laudanda in primis modestia, quam inter exponendum hæc verba Pauli, seruārūt Patres. Non superbè sibi arrogarūt eorum explicationem, neque nouum aliquem sensum eoruPT tradidere, quin neque alias interpretationes ipsorum damnant: sed ita esse intelligenda affirmant, vt perpetuus Ecclesiæ Catholicae consensus tenuit & expressit. Et hæc verba, iustificari per fidem, sic esse ppterò exposita ab Ecclesia Catholica, quemadmodum Patres

DE GRATVITA PER FIDEM IVSTIFICATIONE.

explicuerūt, subiecta statim poterunt docere sanctorum Patrum testimonia.

Vt autem constet, meritò Patres appellasse fidem principium & fundamētum & radicem nostræ iustificationis, non ea tantum hīc commemorabitur, quibus sic docent Paulum exponēdum, sed ea adiungeamus, quibus fidem his prærogatiuis nobis commendarūt. Augustinus: Ex fide autem

Aug. cap. 7. de prædict. sanct.

ideo dicit Paulus iustificari hominem, non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrantur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus iuste viuitur. Et quosdam hæreticos sic redarguit: Et dicitur à vobis: Fides est à nobis, cætera à Domino ad opera iustitia pertinentia, quasi ad ædificium non pertineat fides, quasi ad ædificium, inquam, non pertineat fundamentum. Et statim, in primis & maximè fidem petendam à Deo, adiungit: Et in capitulo secundo de bono perseverantie: Quod initū verius Christiano, quām credere in Christum? Et ex eo desumpta sunt illa, quibus hīc Patres commendarūnt nobis fidem, atque ipius necessitatem explicarunt. Nam in sermone 38. de tempore, sic scribit: Ad veram beatitudinem peruenire volentibus, primò omnium fides necessaria est, sicut Apostolica docet authoritas, dicens: Sine fide impossibile est placere Deo. Constat ergo, neminem ad veram peruenire posse beatitudinē, nisi Deo placet: & Deo neminem posse placere, nisi per fidem. Fides nanque est bonorum omnium fundamentum. Fides est humanæ salutis initium. Sine hac nemo ad filiorum Deiconsortium potest peruenire. Quia si ne ipsa neque in hoc seculo quisquam assequitur iustificationis gratiam, neque in futuro vitam possidebit æternam. Et si quis hīc non ambulauerit per fidem, non perueniet ad speciem beatæ visionis Domini nostri I E S V Christi. Et cap. 3. libri 4. contra Julianum Pelagianum, rursus affirmat, sine fide impossibile esse placere Deo. Et de verbis Apostoli sermone 29. addit: Initium bonaæ vitæ, cui vita etiam æterna debetur, recta fides est. In cap. etiam 2. de natura & gratia contra Pelagianos, constanter affirmat, nullo modo posse quenquam iustificari, nisi per fidem & sacramentum sanguinis Christi. Et quia Apostolus de lege veteri dicit: Si legem iustitia, gratis Christus mortuus est: addit

Littera le-
gis ineffi-
cacia.

ipsc, Quanto iustiūs de lege naturæ? Si per naturam iustitia, gratis Christus mortuus gis ineffi- Epist. 89.

est. Eademque his scribit in epistola 89. his cacia.

verbis: Lex data per Moyſen, viuificare nō potuit, neq; liberare à lege peccati & mor- quæst. 3.

tis. Ideo usque ad legem peccatum dicit

Apostolus suisse, non quia deinceps in ne-

mine fuerit, sed quia non poterat per lite-

ram legis auferri, quod solo poterat spiri-

tu gratiæ.

Neque mirandum quod Augustinus se- pissimè tradat, fidem Christi necessariam esse ad salutem, & cap. 4. libri de natura & gratia, disertè afferat, per gratiam Christi non liberari, qui nondum illam audierunt. atque ibidem capite primo, & sèpè alias pro eodem accipiat, iustificari absque fide C H R I S T I, & iustificari absque Chri- sto. Iustificari quidem sine operibus, & iu- stificari sine Christo, maximo intervallo inter se distant. Extra controversiam fuit Omnis fa- semper apud Catholicos, neminem mor- lus p Chri- talium post lapsum Adæ iustificari posse, Est Cli- nis ex meritis Christi, vt luculentum feci- chouel.

mus libro quarto. & Cyrillus libro septi- mo in Ioannem, cap. 1. 3. & 4. & Hieronymus in Commentarijs 2. cap. epistolæ ad Ephesios, & Augustinus, & cæteri Do- Non serua- tores pafsim edislerunt. At non ita in con- tur lex si- fessio fuit, iustificari omnes per fidem Chri- ne fide.

sti, saltem explicitam. Verum Augustinus fatis explicat capite secundo de natura & gratia, propterea se pro eodem habui- se, quæ tam longis interstitijs seiuPTta erat, quia neminem creditit absque fide passio- nis & resurrectionis implere potuisse le-

Saluari po- tuissent si- ne fide, qui fine illa le- gis seruaf- tent.

gem. Ut enim ad nos pertingeret virtus Christi, & nos ipsius merita & gratia par- ticiparemus, videtur necessariū existimārū, vt ei fide coniungeremur. Atque inde for- tassis ita credidit, quia scriptura remissio- nem peccatorum per Christum donari tra- dit ijs, qui credunt in eum, & in Christo iu- stificari, cùm fides eius nobis deputatur in iustitiam. Quod si fieri potuisset, vt legem quisquā seruaret ex gratia Christi, & me- rita ipsius participaret sine fide explicita, nunquā Augustinus negāsset, quod nos libro sexto, cap. 19. & 20. defendimus, po- tuisse aliquos saluari non modò sine fide Christi, sed & sine fide Dei, si quidem abs que illa naturalem legem seruarent. Vnde & ibidem subdit Augustinus: Non tam iniustus est DEVS, vt iustos fraudet mer- cede

cede iustitiae, si eis non est annunciatum sacramentum diuinitatis & humanitatis Christi. Quomodo enim credent ei, quem non audierunt? Et Cyrillus palam dicit: Qui nihil audiérunt, mitiorem forsan inuenient iudicem, quanvis, quoniam non requisuerunt, relatur rationem sunt. Sed hæc satis ad expositionem Augustini pro pietate, quam ei omnes debemus. Pergamus ergo ad aliorum testimonia.

Cyrill. 4.in
Ioan. c. 11.
Orig. libr. 3.
cōm. epist.
ad Rom.

Origenes in hæc verba Pauli, Arbitramur enim hominem iustificari per fidem: Vbi fides non est, quæ credentem iustificet, etiam si opera quis habeat ex lege, tamen quia non sunt aedificata supra fundamentum fidei, quanvis videantur esse bona, operatorem suum iustificare non possunt, si eis deest fides, quæ est signaculum eorum, iustificantur à Deo. Hac ibidem: Et homilia 3. in Leuiticum: Certum est, quod remissionem peccatorum nullus accipiat, nisi detulerit integrum, probam, & sanctam fidem.

Ambros.
lib. 1. offic.
cap. 29.

Ambrosius in principio libri primi de sacramentis: In Christiano viro prima est fides. Et alibi: Fundamentum iustitiae est fides. Iustorum enim corda meditantur fidem, & qui se iusti accusat, iustitiam supra fidem collocat. Nam tum iustitia eius apparet, si vera fateatur. Denique & Dominus per Esaiam, Eccè, inquit, mitto lapidem in fundamentum Sion, id est, Christum in fundamentum Ecclesiæ. Fides enim omnium Christus. Et mox: Ideò & Paulus fundamentum posuit Christum, ut supra eum opera iustitiae locaremus, quia fides fundamentum est. In operibus autem, aut malis iniquitas, aut bonis iustitia est. Et rursus ait: Fides, bona voluntatis & iusta actionis genitrix est. Et subdit, à Deo eam donari nullis meritis præcedentibus, ut principium possit esse meritorum. Idem etiam iustum ex fide viuere exponit, quia vita est ex fide: & iustitia DEI per fidem IESV Christi, quia per eam agnoscimus donum aduentus Christi olim à Deo promissum.

i. de voca.
Gentium. c.
8. & 9.

Et in illa verba Apostoli, Firmum fundamentum Dei stat: Fundamentum, Dei fides est, quæ continet, quæ promisit Deus. Et statim: Signaculum promissionis Dei, fides nostra est, quæ firmat Dei verba. Et alias: Habet vitam eternam fides, quia fundamentum est bonum. Habent & bona fæta, quæ vir iusti & dictis & rebus probatur. Et

continuò: Strenuum esse in operibus, affectu infidum, ita est, ac si vitioso fundamento pulchra culminum velis eleuare fastigia: quod quo plus extruxeris, plus corruis, quæ sine munimento fidei bona opera non possunt manere. Infida statio in portu nauem perforat, & arenosum solum citò cedit, nec & Abd. potest impositæ edificationis sustinere onera. Et iterum: Fides ante omnia commendare nos Deo debet. Et alias: Fides velut prævia caritatis, occupat animam, & præparat semitas venturæ dilectioni.

Hieronymus in illa verba Pauli, In quo habemus fidutiam & accessum in cōfiden- Hieron. tia per fidem eius, sic scribit: Fidutia atque accessus ad Deum principium atque origo, fides in Christo est. Et statim, quæ adicte Paulus, In interiori homine Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in caritate radicati: ita expōit, Habitatio ista quæ per exordium fidei fabricatur, radices & fundamentum in caritate habet.

Cyrillus dupli ex causa putat Apostolos dixisse, Et nos credimus & cognoscimus, quia tu es Christus filius Dei. Primo quidem, quia non leuiter inducti sunt ad credendum, sed multis signis facti certiores. Nisi enim ita confirmetur fides, cum radicem non habeat, facile, ait, ex animo euolat. Secundò vero, quia fidem cognitione sequitur, iuxta illud Esaiæ, Nisi credideritis, non intelligetis. Et mox subdit: Nisi absque villa dubitatione fidei iecesis fundamenta, non poteris paulatim cognitionem, quæ in Christo est, supradiccare, ac in virū spirituali euadere. Atque ex verbis Esaiæ, Eccl. ego mittam in fundamentis Sion lapidem erectū, angularem, preciosum: continuò infert, Initium ac fundamentū in sanctificationem atque iustitiam, Christus est per fidem, & non aliter. Hoc em modo in nobis habitat. Et 4. in Ioannem cap. 9. vt cap. 12. libri 6. citauimus, addit: Ianua & via in vitam, fides est.

Basilius: Liberamur à peccatorum damnatione, credentes beneficio Dei per vnigenitum ipsius filium Dominum nostrum IESVM Christum. Quæ verba sicut & ea possunt confirmare, quæ de fide quæ disponimur ad iustitiam, tradita esse à patribus, cap. 15. libro 6. docuimus.

Chrysostomus in illa verba, Fide transfrat Chrysost. 22. in Ep. Hebr. 11. b. latus est Enoch: Ut transferretur, causa fu- it, quod placuerat: Ut autem placeret Deo,

D E G R A T V I T A P E R F I D E M I V S T I F I C A T I O N E .

181

causa erat fides. Nisi enim sciret, quia receperitus esset retributionem, quo modo placuerit Deo? Sinc fide enim impossibile est placere Deo. Et statim: Credere opus est, quia est, nō quid est. Nisi enim credamus, non tantum de retributiōe, sed de eoipso, quod sit Deus, labuntur nobis omnia, & non stant.

Theophylactus in illa verba ad Romanos 1. Iustus ex fide viuit, codem sensu scribit: Deus nos non ex operibus, sed ex fide iustificauit. & addit, Cùm ea quibus à Deo donatis sumus, mortales nequeant cogitatione complecti, meritò nobis est fides necessaria. Et in illa verba, Sine fide impossibile est placere DEO: Nam quo pacto laboriosum illud virtutis iter adiicit aliquis, nisi futuram bonorum malorumque remunerationem quis crediderit, & multiplicia sperauerit præmia?

Ruffinus, siue quisquis alius fuerit author libelli, qui inscribitur, IN Symbolum Apostolorum expositio, & circūfertur inter opera Cypriani: Credo, primo omnium ponitur, sicut & Paulus Apostolus ad Hebreos scribens, dicit: Credere enim primo accedentem oportet ad Dominum, quia est, & credentibus in se remuneratur. Sed & propheta ait: Nisi credideritis, non intelligetis. Ut ergo intelligentia tibi aditus patescat, recte primo omnium te credere profiteris, quia neque nauem quis ingreditur, & liquido ac profundo vitam committit elementum, nisi se prius credat posse saluari. Nec agricola semina fulcis obruit, & pro frugibus spargit in terram, nisi credidit venturos imbres, affuturum quoque solis temorem, quibus terra confota, segetem multiplicata fruge producat, ac ventis spirantibus nutriat. Nihil denique est, quod in vita geri possit, si non credulitas antea præcesserit. Quid ergo mirum, si accedentes ad Deum, credere nos primo omnium profitemur, cum sine hoc, neque ipsa exigi possit vita communis? Et subiectis exemplis in huius rei confirmationem, addit: Quod si hæc singula, nisi prius crediderit futura, nullus aggreditur, quomodo nō multo magis ad agnitionem Dei credendo veniatur?

Gregorius: Si fides non prima in corde nostro dignitur, reliqua quæque esse bona non possunt, etiam si bona videantur. Scriptum quippe est: Sine fide impossibili-

le est placere Deo. Et alibi: Nullus super-^{23. Mo. 1.} næ adoptionis gratiam habuit, nisi qui hæc per cognitionem vnigeniti accepit.

Et Bernardus in sermone secundo de Bernard. resurrectione domini, affirmat fidem ex auditu esse, & ex visu confirmari, & impossibile esse, in operibus quantumvis bonis si ne illa placere Deo. Et usque adeò hoc verum esse credit, ut propter hæc verba Pauli, Sine fide impossibile est placere Deo, in epist. 77. affirmet, etiam parvulos, sermo. 66. qui baptizantur, saluari per fidem, non ta- in Cantica. men suam, sed alienam. Atq. in illis Christi verbis, Qui crediderit, & baptizatus su- Marc. vlt. e erit, saluus erit: Qui vero non crediderit, condemnabitur innui nobis ait, solam interdum fidem sufficere ad salutem, & sine illa sufficere nihil. Et sermone 37. in Cantica, sic percontatur: Poterit ne spes esse salutis cum Dei ignorantia? Et ipse sibi è vestigio respondet: Ne hoc quidem. Nec enim potes aut amare quem nescias, aut habere quem non amaueris.

Richardus in Prologo librorū de Trinitate, Richard. sine fide impossibile esse placere Deo, probat: Nam vbi non est fides, non potest esse spes. Oportet enim accedentem ad Deum &c. Alioquin quæ spes esse poterit? Vbi autem non est spes, caritas esse non potest. Quis enim amet, de quo nihil boni speret? Per fidem igitur promouemur ad spem, & per spem proficimur ad caritatem. Et paulò post: Fides totius boni initium est, atque fundamentum, & ab ea omne bonum, fundamentum sumit & firmamentum capit. Hugo primo de sacra- Hugo. mentis, parte 10. cap. 9. Fides initium boni, & principium restorationis.

E X P L I C A T V R M A G I S ET CORROBORATV R EXPOSITIO à Patribus data verbis his, Iustificari per fidem.

C A P . III.

NEQUE iniuria hæc tanta & tam præcellentia Ecclesiæ lumina sic Paulum exposuerunt. Ipse Paulus in epistola ad Hebreos fidem dixit esse sperandarum rerum substantiam, hoc est, fundamentum, & quod significantius Græcè dicitur, hypostasis. Et tam ipse, quædam cæteri Apostoli prædicationibus suis hanc nobis expo- q. sitio-

sitionem tradiderunt, dum fidem ante omnia ab infidelibus exigebant, & fidei ut plurimum tribuebant miracula quae patabant, atque huic fortissimo fundamento omne spirituale ædificium superstruebant. Et ita eos facere instituerat Christus, dicens: Euntes in medium vniuersum, prædicare Euangelium omni creature.

Mar. 16.d.

Vnde Augustinus de natura & gratia, cap. 68. sic admonet prædicatores infidelium: Si volumus animos, ad rectè viendum frigidos & pigros, Christianis exhortationibus excitare & accendere, primitus exhortemur ad fidem, qua Christiani fiant, & eius nomini subjiciantur, sine quo salui esse non possunt. Neque dubitarunt Patres, quin satis esset ad veritatem verborum Pauli, & ad excludendum omnem errorum, si dictum esset, Paulum ideo dixisse nos iustificari per fidem, quia fides causa est nostræ iustificationis. Profectò nihil amplius ad veritatem horum verborum exigitur. Satisque fuit, vt verè idem Paulus dixerit, Spe salvi facti sumus, quod causa illa sit salutis nostræ. Neque quisquam, quod sciam, ita insaniuit, vt ad veritatem eorum verborum requisuerit, spem solam sufficere ad salutem, aut spe sola ea appræhendi, aut spem potissimas partes tenere in iustificatione.

Aug.

Voluérunt tamen Patres asserere, ideo Paulum dixisse nos iustificari per fidem, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix, vt elideretur error Luteri, dicentis in commentarijs epistolæ ad Galatas, eam esse iustitiam, qua formaliter iusti sumus: & explicaretur obitè, quemadmodum per eam iustificamur, & cur illi sapientia, quam alijs virtutibus, tribuerit Paulus & ceteri Apostoli nostram iustificationem. Iustum nanque erat, frequentius memoriam fieri initij & fundamenti salutis nostræ, ab eis præsertim, qui Ecclesiam & ædifica spiritualia construere & ædificare tum incipiebant. Et sicut sapientia tribuimus vitam nostram cordi, & verè dicimus ex corde vitam procedere, & per illud vivere vniuersa animalia: quia licet alia sint ad eorum vitam necessaria, tamen cor est vitæ initium & radix: ita iuste potuerunt illi iustificationem nostram fidei tribuere, ac passim asserere, homines per fidem & ex fide iustificari, cum illa, origo sit & principium vitæ nostræ spirita-

lis, & primus virtutis motus, quo à D E O gratiae recipienda adparamur. Nam principium & causa prima, vt est apud philosophos, virtute continet suos effectus, & eos optimo iure sibi vendicat.

Neque ociosè Patres tribus his elogis initij, fundamenti, & radicis humanæ salutis, fidem hinc ornârunt. Poteſt principium esse, quod non sit fundamentum. Neque si quid principium & fundamentum sit, continuo & radix erit. At vero fides principium est, ex quo iustificari incipimus: Fundamentum est, cui innititur, & à quo pendet totum animarum nostrarum spirituale ædificium: Radix est admiranda virtutis, ex qua pullulat & oritur quidquid in bonis operibus floridum est & frugiferum. Initium quidem & ostium est salutis, quia lumen est & fidus præfulgidum, quod viam salutis ostendit. Fundamentum est, quia nequit absque illa in altum assurge, immo neque consistere spiritualis virtutum & gratiarum fabrica, & ipsa omnia incrementa gratiarum, omniaque exercitia & labores militiae nostræ sustentat. Radix est, quia parens est foecunda virtutum, & feracissima omnium bonorum operum: & nisi nos nostra libertate & malitia, illius obuiaremus virtuti, ipsa secum omnia nobis bona afferret, & ad veram iustitiam perduceret. Dum præmonstrat bonitatem Dei, in amorem ipsius accedit: dum reuelat futura bona, quæ speramus, in spem animos nostros erigit: dum turpitudinem, grauitatem, & reatum peccatorum retegit, in poenitentiam eorum trahit: dum utilitatem & suavitatem mandatorum DEI commonstrat, ad ea obeunda & operecōplenda allicit & extimulat.

Vnde & prudenter quidam ducem illam vocat vitæ, reliqua vero opera, iphius affectas. Et Paulus hoc luculenter ostendit pulcherrimo illo iustorum catalogo, quos in epistola ad Hebreos præcellentibus & omnino admirandis operibus ostendit, per fidem claruisse. Idemque facit, dum docet, ideo iuxta prophetam Abacuc, Iustum ex fide vivere, quia per fidem promissionum diuinorum, longanimitate fert iustus mala, quæ patitur, & in obseruancia præceptorum diuinorum magnanimitate durat.

Et eleganter profectò, vt solet, has diuitias & virtutes fidei explicat Augustinus

Aug. ser. 1.
de verbis
Apostoli.

DE GRATVITA PER FIDEM IUSTIFICATIONE.

183

nus in hæc verba: Nullæ sunt maiores diuitiae, nulli thesauri, nulli honores, nulla mundi huius maior substantia, quam est fidès Catholica, quæ peccatores homines saluat, cæcos illuminat, infirmos curat, catechumenos baptizat, fideles iustificat, penitentes reparat, iustos augmentat, martyres coronat, virgines & viduas, & coniages casto pudore conseruat, clericos ordinat, sacerdotes consecrat, regnis cælestibus præparat, in æterna hereditate cum angelis sanctis communicat.

Quanvis autem hæc una causa expressa sit hinc à Patribus, propter quam Paulus dixerit, homines iustificari per fidem, non sunt tamen rei ciendæ aut aspernandæ, si quæ fortè alii inueniantur commodæ causa eiusdem assertionis, quæ quidem cum hac, quæ potissima est, possint stare. Sic Aug. de Ge. ut enim docente post Diuum Augustinum ad lit. sancto Thoma, vnius & eiusdem loci plu. imper. cap. 2. Thom. res possunt esse sensus literales, ita vnius 1. p. q. 1. art. & eiusdem dogmatis plures possunt assi- 10. adi. gnari rationes & causæ. Itaque locus ad- huc est alijs quatuor causis, ob quas affi- riuimus in libello de iustificatione, Paulum frequentissimè tribuisse fidei nostram iu- stificationem.

EX CONSENSU DOCTORVM CONFIRMATORVM, IDEM ESSE, iustificari gratis, vel absque operibus, & iustificari sine meritis.

CAP. III.

DIFFICILIVS tamen & operiosus est, perpetuo Catholicæ Ecclesiæ consensu ostendere, sic esse exposita verba illa, gratiae iustificationis aduersari putat merita, & sèpè ex uno verbo gratiae, triumphare se existimat de Pelagianis, afferentibus gratiam secundum meritum dari. Quod nequaquam faceret, nisi idem existimat esse, gratis vel ex gratia iustificari, & iustificari sine meritis. Sed aliquot ipsius testimonia de hoc proferamus.

In principio libri de predestinatione sanctorum, ita scribit: Gratia Dei nulla est, si secundum nostra merita datur. Et capite 12. Omnis hæc ratio, qua defendimus gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum verè esse gratiam, id est, non secundum merita nostra dari, evidentissime sacrorum eloquiorum testimonij asseritur. In de gratia & libero arbitrio, cap. 5. Laborant, ait, Pelagiani gratiam D E I secundum merita nostra dari, hoc

mus, & genuinus Pauli sensus omnibus manifestus fit, commodum erit, quod Pa- tres affirmant, fidelissimis & certissimis testibus monstrare.

Augustinus clarissimus gratiae propugnator, in 6. libro Hypognosticon, his verbis, Iustificari gratis, confutat Pelagianorum hæresin, afferentium, gratiam secundum merita dari: & post multa subdit, Au- di, gratis: & tace, de meritis. Idem super illum versum Psalmi, In tua iustitia libera psal. 30.a me & eripe me, cum ostenderet, neminem in sua iustitia saluari posse, sed necesse esse, vt saluetur gratis, querit: Quis est qui saluatur gratis? Et ipse sibi respondet hoc modo: In quo non inuenit saluator quod coronet, sed quod damnet: non inuenit merita bonorum, sed inuenit merita suppliciorum. Et paulo inferius declarans il- la verba Apostoli, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ie- Rom. 7. d sum Christum Dominum nostrum, ita in- quirit: Quarè gratia? Quia gratis datur. Quarè gratis datur? Quia merita tua non præcesserunt, sed beneficia Dei te præuenierunt. Et cap. 4. de natura & gratia: Hec igitur Christigratia, sine qua nec infantes, nec etate grandes salvi fieri possunt, non meritis redditur, sed gratis datur, propter quod & gratia nominatur. Iustificati, in- Rom. 3. c. quod gratis per sanguinem ipsius.

Ex his luculenter patet, pro eodem il- lum accepisse, iustificari gratis, & iustifi- cari absque meritis. Quod & ipsum con- firmare possumus, quia Doctor hic præ- constantissimus, gratiae iustificationis aduer- sari putat merita, & sèpè ex uno verbo gratiae, triumphare se existimat de Pelagianis, afferentibus gratiam secundum meritum dari. Quod nequaquam faceret, nisi idem existimat esse, gratis vel ex gratia iustificari, & iustificari sine meritis. Sed aliquot ipsius testimonia de hoc proferamus.

In principio libri de predestinatione san- citorum, ita scribit: Gratia Dei nulla est, si secundum nostra merita datur. Et capite 12. Omnis hæc ratio, qua defendimus gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum verè esse gratiam, id est, non secundum merita nostra dari, evidentissime sacrorum eloquiorum testimonij as- seritur. In de gratia & libero arbitrio, cap. 5. Laborant, ait, Pelagiani gratiam D E I secundum merita nostra dari, hoc

q. 2. est,

est, gratiam non esse gratiam. Et capite 21. Non secundum meritum hominum gratia datur. Alioquin gratia iam non est gratia, quæ idem gratia vocatur, quia gratia datur. Et capite 22. Non intelligunt se negare gratiam, qui dicunt eam secundum meritum nostra dari. In tract. 79. super Ioann. Ex tenebris iusti electi sunt, non per suum meritum, sed per Dei gratiam.

Epist. 106. In epistola quadam ad Paulinum, redens causam illorum verborum Apostoli, Si ergo gratia, non ex operibus: ita scribit, Operibus enim debitum redditur, gratia gratis datur, vnde & nuncupatur. Et aliquantò post: Cur meritis præueniri gratia perhibetur, quæ gratia non esset, si secundum meritum imputaretur? Et sèpè idem explicat in illa epistola, & in sexcentis alijs locis.

Et tam Augustinus, quæm alij omnes Doctores antiqui, quos legerim, Dei gratiam & misericordiam, merito opponunt. Et nè cuiquam durum videatur, quod hic Patres etiam fidem excluserunt à promerenda iustificatione, legat Augustinum in libr. I. ad Simplicianum. Nam ibi fidem ex professo asserit nō mereri iustificationem. Et sicutibì docet, non debere quenquam de ipsis operibus misericordiæ gloriari & extolli, quod eis quasi suis Deum promeruerit, quandoquidem vt haberet misericordiam, ille præstít, qui misericordiam præstabat, cui misericors fuerit: ita etiam ibidem contendit non debere quenquam de sua fide extolli, quasi ea promeruerit iustificationem. Nam & ipsa quoquè donum Dei est, & nemo credit, nisi cui Deus sua benignitate impartiatur mēsuram fidei. In libro etiam de gratia Christi, præcipue adnititur ostendere contra Pelagianos, neminem fiduci suæ merito iustificari. Idque probat ex verbis, quibus Paulus asserit nos iustificatos gratis per gratiam ipsius Dei, & gratia saluos factos esse per fidem.

Sed transeamus ad alios Doctores. Hieronymus ita verbum, Pro nihilo, exponit: Idem autem est, Gratias: &, Pro nihilo. Exus verba in 2. libro contra Pelagianos, hæc sunt: Pro nihilo saluos faciet eos, haud dubium quin iustos, qui non proprio merito, sed Dei saluantur clementia. Vides ut idem reputat, Pro nihilo, ac si aperte diceatur, Non proprio merito?

Hieron.

Vide libri 1. cap. 21.

Gregor.

Gregorius ex his verbis, Iustificati gra-

tis, probat nos absque meritis iustificari. In illa verba, Liberabit vos de manu Philistin, ita scribit: O quæ magna munera est ista promissio, qua dicitur, Liberabit vos de manu Philistin. Nam ille solus liber huius manus extitit, qui peccatum non fecit. Ab ea vtique omnes contra meritum liberarunt. Vnde & Paulus dicit, Iustificati Rom. 3. gratias per gratiam ipsius.

Bernard. sermon. 67. in Cant. Nolo me. Bernat. ritum, quod gratiam excludat. Horre quidquid de meo est, vt sim meus, nisi quod illud magis forsitan meum est, quod me meum facit. Gratia reddit me mihi iustificatum gratis, & liberatum à seruitute peccati. Hæc satis indicant, apud Bernard, idem fuisse, iustificari gratis, & iustificari sine meritis.

CONFIRMATVR MAGIS,
IDEM E SSE, IUSTIFICARI GRATIAS, & IUSTIFICARI ABSQUE MERITIS.

CAP. V.

q. 2. E T legitimè à nostris Patribus expositum esse verbum, Gratias: per verbum, Absque meritis: his possumus argumentis approbare. Primo: Apostolus dicit, Si ex operibus, iam gratia non est gratia. Igitur ex sententia Apostoli aperte sibi aduersantur, iustificari ex operibus, & iustificari ex gratia: & idem erit, iustificari ex gratia, & iustificari non ex operibus. Itaque cum idem sit, iustificari absque meritis, & iustificari non ex operibus: aduersabitur etiam, iustificari ex gratia seu gratis, iustificationi ex meritis. Tantum enim unum vni opponitur, iuxta Aristotelem. Et hoc argumento vni sunt Patres in hoc loco ad probandum expositionem totius Ecclesiae. Et sèpè Deus Augustinus vtitur eodem argumen-

Aug.

to & testimonio, vt probet neminem iustificari ex meritis. Secundò: Gratias, apud Latinos, fieri aliquid, dicitur, vel quia fit absque debito, liberaliter priors & benignè, vel quia fit sine precio. Et quod gratis omnino fit, id & ex parte facientis, indebitum est, & ex parte eius, cui fit. Neque tamen necessarium est primum horum, vt aliquid fieri dicatur gratis. Administrare censentur prælati gratis sacramenta suis subditis, si hoc faciant sine precio, quanvis illaten-

Argum.

antur ipsis ministrare. Tantummodò requirit verbum, Gratias, vt quod gratis fieri dicitur, ei in cuius gratiam fit, minimè debetur. Quod tum contingit, cùm ille indignus est beneficio quod accipit, neque premium aliquod ei gratiæ condignum obtulit. Cùm igitur qui iustificantur ex meritis, quantum est ex parte ipsorum, ex debito ac velut pro precio iustificantur, idem erit iustificari gratis, & iustificari absque meritis. Quod autem iustificati ex meritis, ex debito ac velut pro precio iustificantur, hoc pacto docere possum: Si enim verissimè dicit Paulus, ei q[uod] operatur, merces nō imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: verissimè nos eum imitati, dicere poterimus: Ei qui meretur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.

August. de gra. & lib. arb. cas. Quarè Augustinus verè dicit: Quibus secundum meritum redditur gratia, non imputatur merces secundum gratiam, sed secundum debitum. Et alibi: Reliquæ per electionem gratiæ, saluæ factæ sunt. Quæ vtique non est gratia, si eam vila merita precedunt: nè iam quod datur, non secundum gratiam, sed secundum debitum redditur potius meritis, quæ donetur. Et eruditè sic ille argumentatur: Nam meritum, mercedis est meritum, & merces meritis debetur. Ac potuisse quidem verbum, Gratias, exponi per verbum, Indebito: & apertius (opinor) fuisse, si dictum sic esset. Gratias autem idem iustificari dicimus, quia nulli operum nostrorum præcedenti iustificationem, neque ipsi fidei debetur iustificationis gratia. Neque his verbis alijs expressus esset sensus ab eo, qui modò expeditus est. Ipse Apostolus per verbum, Indebito, videtur exposuisse verbū, Gratias, cùm subdidit: Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et omnia quidem eodem reciderent.

Commodius tamen vñsum est, illis verbis Paulum exponere, quæ & olim, & hoc tempore, controuersa erant. Ita enim fiebat, vt elideretur hac expositione Pelagianorum error de meritis gratiæ, & Catholicis vindicarentur à calumnia hæreticorum nostri temporis, asserentium nos conuenire in meritis gratiæ cum Pelagianis. Et sic exponendo Paulum, constituebatur & præscribebatur scholæ & Doctoribus cer-

tus modus loquendi de meritis iustificationis. Itaque posthac sic nostra necesse est verba temperemus, vt nullus dicat absolutè & simpliciter, vel fide, vel spe, vel dilectione, vel pœnitentia, vel martyrio, vel oratione, vel alio quoquis sancto opere, præmereri peccatores gratiam iustificationis.

DOCTORES ANTIQVI

AGENTES CVM CATHOLICIS,
per sapientiam peccatores meriti suam iustificationem.

CAP. VI.

q. 7. VANQVAM autem Doctores antiqui semper contra Pelagianos statuerunt, gratiam iustificationis non dari secundum merita, ijdem tamē agentes cum Catholicis, nonnunquam asseruerunt fide, eleemosyna, pœnitentia, oratione, & alijs bonis operibus ex dono Dei habitis, mereri peccatores suam iustificationem. Et præter ea, q[uod] ex Cypriano, Ambroſio, Augustino, Gregorio, pro his citauimus in opusculo de iustificatione, docere nos hæc possunt subiecta hæc testimonia:

Origenes hom. 3. in Leuit. Ex illis verbis Davidis, Dixi, pronunciabo aduersum me iniustitiam meam, sic colligit: Vide ergo q[uod] ex pronunciare peccatum, remissionem peccati meretur. Et vt agnoscas efficientiam nostræ in nos testificationis, addit statim: Si ipsi nostri simus accusatores, proficit nobis ad salutem.

Tertullianus 4. in Marcionem, peccatum mulierem iustificatam dicit per pœnitentiam ex fide, & ea pœnitentia veniam meruisse. Ambrosius: Neque promereri misericordiam Domini poterit, qui misericors ipse non fuerit, aut impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus, qui ad prece pauperis non fuerit humanus. Et adit: Operationibus iustis Deo sati fieri, & vide ser. de eleemosynis.

confessionem latronis boni, meruisse remissionem peccatorum, his verbis affirmat: In cruce latro confitens, non tantum indulgentiam meruit, sed Christi familiaris effectus, præmissus est in paradisum, & factus est particeps regni, per confessionem factus collega martyrij.

Et de filio prodigo: Tam citò veniam Lib. 2. de meretur, vt venienti, & adhuc longè posse. pœnit. c. 3. to occurrat pater. Et super illa verba Pau-

Hieron.

li, Spe salui facti sumus, meritum salutis, spe tribuit, dicens: Sperando, quod promisit nobis Deus in Christo, nobis meritum fecimus, ut liberemur. Hieronymus in 2. aduersus Pelagianos: Qui peccata simpli- citer confitentur, merentur humilitate clementiam Saluatoris.

Psal. 50. b

Aug. lib. 2. Augustinus, renarrante Gratiano, de pœ- de peccat. nit. d. i. Sicut primi homines, Davidem dicit merit. c. 3. 4. confessione peccati veniam meruisse. Et in Est hō. 50. libro de penitentiæ medicina, cap. 15. pœ- nitentiam eiusdem prophetae, meritum & causam, qua Deum placauerit, asseuerat in hæc verba: Non frustra David de tam im- mani & abrupto profundo sceleris pœni- tens, clamauit ad Dominum, dicens: Auer- te faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. Quo tandem merito, nisi quia item dicit, Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum ante me est semper? Quid autem obtulit Domino, vnde illum propitiaret sibi? Quoniam si voluisse sacrificium, deditum vtique: holocaustis non delectaberis. Sacrificiū Deo spiritus contributus, cor contritum & humiliatum Deus non spernit.

Epist. 89. ad Hilarium quæst. 4. in psal. 50.

In epistola etiam 89. de superbo diuite, qui induebatur purpura & byssō, & epula- batur quotidie splendide, ita scribit: Si pau- peris vicerosi, qui ante ianuam eius con- temptus iacebat, misertus fuisset, merere- tur & ipse misericordiam. Atq; in illa verba Psalmista, Incerta & occulta sapientiae tua manifestasti mihi: Niniuitæ peniten- tiam egerūt, & certam misericordiam meruerunt.

Greg. lib. 3. in Reg. c. 4.

Gregorius insuper sic de Niniuitis scri- bit: Dum Niniuitæ velut pro difficulti rec- ciliatione graui penitentia se deiiciunt, omnipotētis Dei misericordiam facile meruerunt. Et ut monstraret verbo merendi, aliquam se efficientiam penitentiæ eorum concessisse, statim adiunxit: Et cum pro- pheta Ioëlis voce acris se Deo populus la- mento * prostraret, egit profecto, vt, q; vi- debatur ad placandum difficultis, eius iram leuigaret. Nam statim in eo scriptum est: Zelatus est Dominus terram suam, & pe- percit populo suo.

Ioc. 2. d

Hesychius. Hesychius etiam, referente Gratiano de penitentia, d. 3. c. Inter hæc hircum, veram penitentiam venie meritoriam docet his verbis: Sicut vera penitentia veniam pro- meretur, ita simulata Deū iritat. Eandem

etiam laudem tribuit * castitati Beda, dum exponit mysticè, quomodo vœtes taber- naculi laminis aureis vestirentur, dicens: Ramus oliae per columbam illatus in ar- cam, eos significat, qui foris quidem, hoc est, inter hereticos baptizati sunt: sed quia pinguedine * castitatis habet, per gratiā san- cti spiritus in unitate Catholicæ merentur introduci. Et passim similia testimonia licet legere apud sanctos. Ex quibus videtur sa- tis constare posse, non perinde fuisse exo- sum veteribus vocabulum hoc meriti, etiā respectu iustificationis, ut autem qdam,

FIDEM, SECUNDVM AV-
GUSTINVM, MERERI ALIQVO MO-
do iustificationem, neque id vñquam ab eo
retractatum. CAP. VII.

QUIA vero peculiarter defide controvèrtitur, an eam saltē nostræ iustificationis meritoriam dixerint antiqui, & præfer- tim Augustinus, addam his aliqua, ex qui- bus, cum his quæ in opusculo de iustifica- tione q. 7. citaui, perspicuum erit, Augusti- num semper assertuisse, neque vñquam re- tractasse, quod fides aliquo modo mereatur iustificationem. In primo de Trinitate, d. 10. tractans illa verba Ioannis, Ipse pater amat vos: sic ille scribit, Quo merito, nisi fidei qua credimus, antequam id quod pro- mittitur, videamus? In libro 83. quæsti- onum, q. 68. Merces cognitiōis meritis redi- tur, credendo autem meritum compara- tur. Ipsa autem gratia, quæ datur perfidem, nullis nostris meritis præcedentibus data est. Quod est enim meritum peccatoris & impij? Christus autem pro peccatoribus & impijs mortuus est, vt ad credendum non merito, sed gratia vocaremur: credendo autem, etiam meritum collocaremus. Pe- catores igitur credere iubentur, vt à pecca- tis credendo purgantur. In epistola 105. cùm apertissimè dixisset, percipiendæ gra- tiæ iustificationis merita nulla præcedere, nè per hoc fidei merito & prærogatiue de- trahi quicquam videretur, subdit: Sed neq; ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat. Neque enim nullum est meritum fidei, qua fide ille dice- bat: Deus, propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus merito fidelis humiliatus, quoniā qui se humiliat, exaltabitur.

An

An non hinc patet, Augustinum sensi- se, aliquod inesse meritum fidei respectu iu- stificationis, & subodoratum eum fuisse mer- itum ex congruo? Nonne hic de remis- sione peccatorum ait, quæ antecedit ope- ra facta in gratia? Cùm igitur eam dicat non esse sine aliquo merito, si fides illam impetrat, manifestum est, eum de fide ante iustificationem locutum esse, & eam asse- ruisse aliquo modo esse remissionis pecca- torum meritoriam. Et vim profecto facit textui Euangelico, qui ideo putat asseri- descendisse iustificatum publicanum meri- to sua fidei, quia descendit, vbi fecit opus iustitiae.

Apertum est, ideo dici descendisse iusti- ficatum, quia descendit de iniusto factus iustus, propter humilitatem suam videlicet & fidem. Nam alioquin non recte subintu- lisset Christus ex factis publicani & phari- sei, & ex eis, quæ illis contigerant, senten- tiam illam verissimam: Omnis qui se ex- altat, humiliabitur: & qui se humiliat, exal- tabitur. Et si Augustinus de fide formata loqueretur, asseruisse simpliciter eam esse meritoriam: neque sic parcet & temperatè dixisset, nō esse remissionem peccatorum sine aliquo merito, si fides eam impetrat. Vnde & statim, vt omne pelleret dubium, subiecit: Restat igitur, vt ipsam fidem, vnde omnis iustitia sumit initium, propter quod dicitur ad Ecclesiam in Cantico Canticorum, Venies & pertransies ab initio fidei, non humano, quo isti extolluntur, tribuanus arbitrio, neq; vllis præcedentibus me- ritis, quoniam inde incipiunt bona que- cunq; sunt merita: sed gratuitū donū Dei esse lateamur, si gratiam veram, id est, sine meritis cogitamus. Quia sicut in eadē epi- stola legitur, Deus vnicuiq; partitur men- suram fidei. Ex quibus colligi potest, eum non negasse fidem mereri iustificationem, sed hoc tantum voluisse constabilire, fidem donum Dei esse. Quia si quis eam viribus solis liberi arbitrij tribueret, gratia dicere- tur reddi secundum meritum simpliciter, vt prætendebat Pelagius. Et alias non dixi- set, à fide incipere bona quecunq; sunt me- rita. Respondet quidam ad hæc & ad alia multa similia, quæ vbi suprà, induximus, à fide quidē incipere merita secundum Au- gustinū, nō inclusuē tñ, sed exclusuē. Nō em illa meritu est, sed facit, vt incipiāt me- rita, qd docet vnde auxiliū petam? ad me- rita. Sed hoc modo etiā ab scriptura possit impugna- rī. Et cur exclusuē dicantur à fide incipere merita, quia illa docet, vnde petēdā sint merita. Et cur exclusuē dicantur à fide incipere merita, si ante gratiam nullā sunt prorsus merita? An non illa se- pè habetur ante gratiā, & cum ipsa & per ipsam multa sèpè fiunt bona opera à fideli peccatore, quæ secundum ipsius sententiam, nullam habent rationem meriti? Verū agè, liceat sic respondere ad ea, quibus di- citur fides inchoare merita. Quid dici po- test ad ea, quæ ibidem paulò post subne- ctuntur? Quærimus, ait, meritu misericor- diae, neq; inuenimus: quia nullū est, nè gra- tia euacuetur, si nō gratis donatur, sed me- ritis redditur. Si enim dixerimus fidē p̄r- cessisse, in qua esset meritum gratiæ, quid meriti habebat homo ante fidem, vt acci- peret fidem? Quid enim habet, quod non 1. Cor. 4. b accepit? Si autem accepit, qnid gloriatur quasi non acceperit? An non hic agnoscis Augustinum tantum negare, fidē esse me- ritum gratiæ eo in sensu, quo asserebatur meritoria esse à Pelagio, videlicet, vt meri- toria esset gratiæ, non vt donum peculia- re DEI, sed vt opus solius liberti arbitrij? Quia ratione paulò post orationem inter munera Dei computatam docet, nè oratio- nis merita potentur præcedere gratiā. Atq; vt ostenderet fidē non dari cuiquā ex me- rito, probat fidem dari nō orantibus. Quia nis data esset, orare non possent. Quomo- dò enim inuocabunt, dicit Paulus, in quem non crediderunt? Sed vt omnis cesseret con- trouersia, audi quid ad Paulinū scribat: Si quis dixerit, quod gratiam benè operandi fides mereatur, negare non possumus, immo verè gratissimè confitemur. Hanc eīm fidem, volumus, habeant, qua impetrat ca- ritatem, quæ sola verè benè operatur, isti fratres nostri, qui multū de suis operibus gloriantur. Caritas aut̄ vsqueadē donum 1. Ioan. 4. b Dei est, vt Deus dicatur. Qui ergo habent fidem, qua impetrant iustificationem, per Dei gratiam peruerterunt ad legēiustitiae. Et statim addit, Fide nos impetrare dilectionem, vt eum qui nos prior dilexit, vt in eum crederemus, per eius gratiam diligamus. Et ideo existimat iustitiam appre- hensam à gentibus, vocatam iustitiam ex fide à Paulo, quia per fidem eam obtine- runt. Et perinde prorsus putat esse, si dicamus, Fide mereri iustificationem, ac si dicamus, Fide impetrari: neque scr.

pulosior est in uno, quam in altero, verbo.

Et quoniam ibidem aperte fatetur, donum Dei esse fidem: patet, longe cum tum fuisse ab eo errore, quem olim tenuerat, nempe fidei initium esse a nobis. Itaque credendum non est, retractatam ab eo hanc ppositionem, Fides meretur iustificationem: cum retractauit hanc, Fidei initium est a nobis. Neque, ut cum venia S. Thomas dixerim, ad eundem sensum utrumque pertinet. Potest enim defendi, fidem mereri iustificationem, non quidem tantum opus nostrum, sed tantum opus Dei, & per gratiam ipsius habita. Et tantum posset cedere retractata cum altera, si quidem cum in sensum illam tradidisset Augustinus, quod fides velut opus nostrum, meritum sit iustificationis. Quod quidem longissimum est se fuisse, expressum in omnibus locis, in quibus illam legi apud ipsum. Sed haec satis, ut non dubitemus Augustinum agnouisse in peccatoribus aliquod meritum, & praesertim fidei respectu suae iustificationis.

PECCATORES MERERI POSSUNT EX CONGRUO GRATIAM iustificantem. CAP. VIII.

ATQUE ex his colligere possumus, posse peccatores fidei, spe, dilectione, eleemosyna, poenitentia, martyrio, & alijs bonis operibus mereri ex congruo gratiam iustificationis. Si enim tot & tam graues authores simpli- & absoluente asseruerunt, peccatores bonis suis motibus in Deum, mereri apud ipsum iustificari, & hoc diuinam bonitatem maximam est congruum: non est, cur verendum sit nobis, affirmare eos ex congruo posse mereri suam iustificationem.

Certe sancti Doctores concordantes hoc peccatoribus, non de merito ex condigno loqueruntur. Longissimum illi a Pelagio distabant. Et minimum meritum, ad quod eorum verba referri queunt, meritum est ex congruo.

Et si quam difficultatem, aut contrarietatem ad gratiam ingerere, aut insinuare videtur verbum, Meritum: eam oem emollit & temperat, immo in totum affert adiecta particula, Ex congruo. Ad meritum quidem ex condigno, & dignitas requiritur operantis, & lex statuta de concordatione praeiudicantib[us] respondentis. Sed ad meritum ex congruo, alterutrum horum satius est. Nam nomine meriti ex congruo, tantum intelligimus actionem aliquam liberam,

Distinctio
meriti ex
condigno
& ex con-
gruo.

cui congruum sit & par, respondere aliquod praeium.

Et quia haec congruentia contingere potest, vel propter dignitatem operis seu operarum, vel propter legem a Deo statutam de congruo, concessionem alicuius premij, duplex quoque creditur esse meritum ex congruo respectu iustificationis. Merentur primo ex congruo iusticonversionem peccatorum, pro quibus orant, quia amici sunt Dei, neque indigni, ut eorum orationes exaudiuntur, quamvis nulla certa sit lex de hoc prescripta. Peccatores vero secundo modo, si se in Deum conuertant, mereri possunt suam iustificationem ex congruo: quia licet digni tanto beneficio non sint, tamen lex est a Deo de hoc statuta. Aperte quippe per Ezechiel ait: Impietas impiorum non nocet ei, in qua cunctis diebus couersus fuerit ab impietate sua. Et alibi septem: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.

Porrò haec sententia, quod peccatores mereri possint ex congruo suam iustificationem, communior nunc est in Scholis theologorum. Et eam tuetur sanctus Bonaventura in 4.d.15.q.5. & Doctor Subtilis in primo distincto, 17.q.1. & in quarto, distincto, 14. q.2. & in multis alijs locis: & sequuntur eos theologi recentiores, Gabriel, Maior, Almaynus in 2. & in 4. & Hadrianus quolibet 7.q.4. Et eandem tenuit sanctus Thomas in 2.d.27.art.4. ad 4. Nosque illam pro tentitate nostri ingenij, multis atque adeo nolentibus argumentis probabilem fecimus quodlibet VII. Opusculi de iustificatione. Et sanctus episcopus Roffensis in articulo primo contra Luterum, adeo non abhorret ab hac sententia, ut & ideo putet a Paulo dictum, nos iustificari per fidem, quia fides meretur gratiam, qua sola iustificamur.

Quia tamen doctissimos quosdam & plenissimos viros adhuc video in ea sententia peritos esse, ut credant Patres antiquos solum agnouisse meritum de condigno, & eodem perpendeant, ut Ecclesia hoc meritum, quod aiunt, congrui repellat, ut recens inueniatur, ex quo magna his retrorsum annis ab Aquiloni conflata sunt odia in Ecclesiam Dei, adnitar & aliquanto accuratius hanc eandem sententiam firmare, & omnia quae nobis obijici possunt, pro virili nostra diluere.

Ac primo quidem homines demiror, Alioquin oculatissimos, & diu Thomam studiosissimos, quod non vident aperte contradicere

cere & sancto Thomae & ipsiusmet ea, qui bus maximè nituntur expugnare meritum congrui. Recens, aiunt, inueniunt est, neque Patres nō querunt, nisi meritum condigni, extareque non potest ratio meritum, ubi non subest ratio debiti & iustitiae. At verò S. Thos 3. parte, q.1. art.11. aperte fatetur, sanctos Patres suis orationibus meruisse ex congruo incarnationem filij Dei. Et prima secunda, q.14. art.4. afferit, iustum quenam postea alteri mereri ex congruo primam gratiam. Et ante illum Ambro. in illa verba, Quotrum fidem ut videt, dicit: Homo, remittuntur tibi peccata tua, disertè idem tradit his verbis: Magnus Dominus, quod aliorum merito ignoravit alijs, & dum alios probat, alijs relaxat errata. Cur apud te homo, collega non valeat, cum apud Deum feruus, & interuenient merita, & ius habeat deprecandi? Hec Ambros. Neque ipsi quidem haec negant, aut recens inueniunt affirmant. Atqui in aperito est, nullum in his subesse rationem debiti & iustitiae. Non enim sunt tanta beneficia debita, neque merita sanctorum tanta gratia condigna. Quin neque statuta aliqua a Deo lex est, qua debeat semper & infallibiliter concedere, quod iusti petunt. Magna quidem virtus est orationis iustorum, & multum sanè possunt orationes eorum peccatoribus. Orate, ait Iacobus, per inuidem, ut saluemini. Et Ioann. Qui scit fratrem suum peccatum non ad mortem petat, & dabitur ei vita. Sed ne legem aliquam de hoc esse putemus, & ne quispiam sibi iniuria fieri putet, si non exaudiatur, olim per suos prophetas explicuit, tantum esse aliquorum peccatorum nonnullam malitiam, ut etiam neque sanctissimos viros pro eis orantes exaudiret, ut in hoc multum antecellunt dispositiones, quibus se preparant peccatores ad gratiam, merita iustorum respectu conuersiois peccatorum, & aliquantum magis rationem meriti participant. Omnipotenti facienti quod in se est, Deus dat gratiam. Multi vero iusti perspicere orant, & quidem ardenter pro conuersione peccatorum, quam non impetrant.

Adhac: Qui omne abrogant meritum peccatoribus respectu suae iustificationis, non diffidentur de homine diu viuente in peccato, consueuisse nos dicere, meruisse eum postea iustificari propter aliqua bona opera, quod fecerat in peccato: neque eum modum loquendi reprehendunt, immo forsitan Patres eo modo locutos nonnullum de merito asser-

Non est re-
cens inuen-
tum meri-
tum ex co-
ngruo.

Ambro. in
a. Luc. 5. d

Iacob. 5. d
Ioann. 5. d

Hab. 7. c
Iac. 14. b
15. a

Argum. 2.

cere

cere</p

sonat. Si enim vim ipsam nominis species, neq; iustitiae, neq; debitum simpliciter aut necessitatem requirit, sed tantum congruitatem quandam notat. Et cum dicimus, aliquod opus meritorium esse ex congruo alicuius premij, solum significamus eiusmodi opus illud esse, ut ex congruo ei reddi debeat tale premium. Nunquid igitur negare possumus, congruum esse, Deum recipere peccatores configentes ad se, & conuersione eorum sua gratia remunerare? Nonne hoc eximiā ipsius bonitatem, & diuitias suæ misericordiæ conceder? Nonne cōgruum est, ut seruet suas leges, ut implete promissa sua, ut creaturā non despiciat, quam fragilem & imbecillam ad virtutem creavit?

Dices fortè: Meritum ex congruo, ex se habere debet congruitatē, & tale opportet sit opus, ut & propter illud congruum sit reddi premium sibi respondens. Congruitas autem, quæ est, ut iustificantur peccatores, dum se conuertūt in Deum, tantum est ex parte Dei. Nam Anselmus ait: Cum punis malos, iustum est, quia illorum meritis congruit. Cum parcis malis, iustum est, non quia illorum meritis congruit, sed quia tuæ voluntati & bonitati cōdecens est.

Sed si tantum est hic congruitas ex parte Dei, cur Deus eos solos peccatores iustificat, quise in eum conuertunt? Cur exiguntur ad nostrā iustificationē nostra opera, & non qualiacunq; sed certa duntaxat, & præscripta in eam gratiā acceptantur? Esto, de se nostra opera nullam talem congruitatem haberent, nonne ex lege Dei, & ut innituntur meritis Christi, & ut cum gratiæ illius adiutorio fiunt, aliquam congruitatem participabunt? Tantum peccatum mortale inficit bona opera vniuersa, ut nō tantum dignitatē, sed & congruitatem eis auferat, etiam respectu premij sibi ex lege Dei debiti? Itanc viles, & nullius omnino precij videntur fides, spes, dilectio Dei, poenitentia, atq; ipsa mors suscepta pro Christo, ut neq; ex parte earum putetur congruum esse, ut Deus his operibus præcelentibus, ab eo misericorditer donatos iustificet? Neq; Anselmus hanc congruitatē his virtutibus abrogauit, sed ideo dixit, meritis peccatorum non congruere quod Deus eis parcat, quia neq; ista bona opera, quibus in Deum conuertuntur, meritoria sunt simpliciter suæ iustificationis, sicut pec-

Anselmus
in Prologo
gio cap. 10.

cata meritoria sunt punitionis & condēnationis ipsorum.

Vtcung; tam en hæc se habeant, an non Arguverissimum est, habere rationem! meriti alicuius premij, qdquid causa est illud obtinendi? Certè causa premij est meritum. Neq; modus est vllus inter homines, quo impetrare ab aliquo possimus bonis nostris operibus & obsequijs, quæ nobis non debentur, nisi per viam meriti. Et aliquando apud omnes censetur, quicquid aliquis bonis suis operibus assecutus fuerit, & quidquid ei propter illa datur, hoc ipsum & propter merita ipsius donari existimat. Cum igitur dispositiones & præparations nostræ ad gratiam, causæ sint aliquo modo propter quas Deus nobis suam gratiam elargiatur, erunt & illæ quoq; aliquo modo ipsius meritoria.

Quia tamē nonnulli ex catholicis & hereticis, dum pergunt tollere hæc merita ex cōgruo, nō verentur nos reprehendere, q; asserentes merita ex congruo, nonnihil in eis meditemur cause respectu gratiæ, & inde reddi posse causam existimemus, ob quā vñus potiū q; alius iustificetur: admittat hīc obiter monstrare, necessè esse, ut omnes catholici fateantur, dispositiones requisitas ad iustificationē, causas esse ppter quas Deus peccatores iustificet. Ex quo & firmius & dilucidius fieri, posse eas, ut cōtemdimus, merita nōnulla iustificationis censer-

DISPOSITIONES A D IUSTIFICATIONEM, CAUSA SYNT ipsius aliquo modo. CAP. IX.

EQUIDEM si non esset causa iustificationis nostræ fides nostra, neq; laudabilis diceremur à Paulo iustificati ex fidē, neq; per fidē. Ex, vtriq; & Per, causam notant. Et cur dixisset Christus Rom. 10: Magdalene, cur etiam haemorrhoides, fides tua te saluam fecit? Cur & sancti, quod sapientia est legere apud illos, fidem sanare, iustificare, liberare, purificare, si nulla est fideli in ista virtus seu efficientia? Si spes nullam efficientiā haberet respectu salutis nostræ, non diceret Paulus, Spes salutis facti sunt. Neq; p prophetā Deus diceret, Quid Rom. 10: in me sperauit, liberabo eum: Protegam psalmi eum, quoniam cognovit nomen meum.

Dilectio etiam aperte asseritur causa remissionis peccatorum, cum dicitur: Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit mul-

multum. Nam, Quoniam, nota est causalitatis. Et intolerabilis est expositio Melanchthonis in Apologia confessionis Augustanæ, quod dilectio ibi posita sit profide, effectus videlicet pro causa per synecdoches figuram. Nō enim Christus in statim præcedentibus quæsiuerat, vter duorum debitorum plus crederet iūnctori, sed vter plus diligenter. Neq; satis cōsequenter ex ea parabola intulisset, Remissa sunt ei peccata multa, quoniam credidit multū.

Quod autem couersus ad Magdalenam, subiecit statim, Fides tua te saluam fecit: nō hoc fecit, ut indicaret dilectionem se accipisse pro fide. Non sic vñq; confudit Christus vocabula, aut à proprio significatu alienauit. Sed fontem indicare voluit, & radicem flagrantissimæ caritatis, quæ illius oculos in tantum imbre lachrymarū adagit, atq; vtriq; virtuti nostram iustificationem imputari posse, & laudem efficien- Ioh. 14: c. tiae ipsius deberi. Et ideo dixit, Qui diligit me, diligitur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Et mox: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: vt dilectionis sū & patris in nos, & illapsis vtrisq; & sanctificationis nostræ per gratiam, causam esse demonstraret nostram in se dilectionem.

De poenitentia etiam aperta sunt testimonia scripturaræ, ex quibus conuinci posse, eam esse causam propter quā Deus iustificet peccatores. Salomon dissimulare dicit Deum peccata hominum propter poenitentiā. Ezechiel: Cūm auerterit se impius, inquit, ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuiscabit. Si peccator animam suam viuiscat per poenitentiam suā, habet ergo aliquam efficientiam poenitentia illius ad ipsius viuificationem. Et qui dixit, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos: & rursus, Conuertimini, & viuetis: perfecto indicavit, conuersione nostram in ipsum, causam esse vitæ nostræ spiritualis, & conuersione ipsius in nos.

Quod si peccata causæ sunt ira & indignationis Dei aduersum nos, erit & poenitentia causa reconciliationis & placationis ipsius. Nam perinde Deus per Hieremiam de vtrisq; loquitur, dicens: Repente loquar aduersum gentem & aduersum regnum, vt

eradicem & destruam & disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus illam, agam & ego poenitentia super malo, quod cogitauit facerem ei. Et subito loquar de gente & regno, vt edificem & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam, poenitentia agam super bono quod locutus sum vt facerem ei.

Nonne etiam ob poenitentiam Achab temperauit Deus rigorem sententiae aduersus eum iam prolat.e, & Helice hoc ipsum 3. Reg. 21 g. expressit his verbis: Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Et quid necessè est, commorare mille alia testimonia scripture passim omnibus obvnia, in quibus ob poenitentiam, eleemosynā, misericordiā, pietatem, orationem, martyrium, & remissionem iniuriarum nostrarum, Deus non tantum declarat, sed & pollicetur in gratiam se suam recepturum peccatores? Enimvero non apertiū promittitur illis, cum sunt in gratia, vita æterna, q; remissio peccatorū, cum sunt à poenitentibus.

Quare si facta in gratia, causæ sunt nonnullæ assecutiōis vitæ æternæ, facta in peccato, & à Deo acceptata ad condonationē peccatorum, cause quoq; habēdæ sunt nostræ iustificationis. Neq; video sanè, quam ob rem Philippus in Apologia coarctet ea testimonia ad augmentum gratiæ, quod apud Deum merentur, cum sunt post acceptam gratiam. Generaliter & illimitatè scriptura loquitur. Et si cause augmenti gratiæ existimatur, quia Deus illud est pollicitus facientibus ipsa post acceptam gratiam, cur non & facta à peccatoribus, cause eorum iustificationis censeantur, cum pindè eam illis Deus, velut in premio lux conuersionis ad ipsum, sit pollicitus?

Porrò fidem neque ipse, neque alius factiois ipsius, si secum consentiret, negare deberet habere aliquam efficientiam ad gratiam: quandò quidem ea sola, aut nos iustificari, & ea vna apprehendi misericordiam Dei. Quomodo enim illam apprehendat, si neque vt opus est Spiritus sancti, & passio Christi innititur, causa est aliquo modo, aut meritum tantib; beneficij? Quod si ipsa habet privilegium, vt meritoria sit aliquo modo nostræ iustificationis, vel aliquam saltem efficientiā habeat in ipsam,

similem saltem, si non parem, habebunt virtutem opera eiusdem condecorata elogis in scripturis, & similiter requisita à peccatoribus ad suam iustificationem.

Sed tandem huiusmodi controversiam dirimere Patres videntur in huius decreti Canone nono. Quippe diffiniérunt ibi, nō sola fide impium iustificari, sed & aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur. Cooperationis autem nomen, efficientiam aliquam & cœficitatem designat. Itaque vt cunquè sit de verbo meriti, de quo quaestio est tota de nomine, & non de re, non video posse à quoquam catholicō verti in dubium, quin causæ sint suo modo nostræ iustificationis omnes dispositiones, per quas venimus in Dei gratiam, siue illæ sint ex solis viribus nostris naturalibus, siue etiam ex auxilio Dei speciali.

CONCILIANTVR SANCTI
DOCTORES SECVM, ET VERBA
decreti cum ip̄sis, & cum meritis
ex congruo.

CAP. X.

SI tamen sancti Doctores absolutè asseruerunt, posse peccatores bonis operibus promereri suam iustificationem, & nos illa cum multis Doctribus catholicis causas, atque adeò merita ipsius affirmamus, quò Patres nostri asseruerunt perpetuò Ecclesiastam Catholicam verba illa, Gratias iustificari, sic intellexisse, vt neq; fides, neq; alia opera iustificationem præcedentia, iustificationis gratiam promereantur? Quomodo possunt, gratis iustificari, & iustificari absque meritis, eadem censeri, cùm alterum, nempe iustificari gratis eos qui iustificantur, semper indubitatum fuerit catholicis, alterum verò, nempe iustificari absq; meritis, multis seculis controversum, & citra fideli iniuriā, à plerisque negatum?

Verum omnia optimè stant, & verum vero, vt in proverbio est, consonat. Neq; Patres antiqui à se dissentient, cùm aiunt peccatores bonis suis operibus promereri iustificationem, & constanter negant Pelagio, gratiam Dei secundum merita dari. Neq; qui merita iustificationis ex congruo defendimus, Pelagio consentimus. Neque Patres hæc statuentes, sibi ipsi aduersati sunt, qui sèpè asseruerunt, fe yelle

Can. 9.

Obiectio.

Respon.

permittere scholæ disputationem istam de meritis ex congruo, & neutri opinioni p. iudicium aliquod facere. Ratio autem cœiliandi omnia ista, sumenda est ex varijs meriti acceptationibus. Quandoq; enim stri-Duplex, et in rigore hoc verbū capit, & meceptio ritum appellatur actio libera, cui debetur, ex iustitia præmium aliquod seu merces. Aliás verò meritum largè dicitur, actio libera acceptata ad aliquod præmium, vel ex debito, vel ex pacto, seu conditione vel conuentione, aut simpliciter ex gratia: & generaliter quocunque opus, quod impetrat apud aliquem mercedem aliquā vel præmium, & causa est collationis ipsius.

Primo modo negarunt Catholici omnes gratiam ex meritis reddi, & damnarunt vbiq; opinionem Pelagi, afferentis gratiā secundum merita dari: & verbū, gratis, docuerunt aduersari meritis. Et ita hic Patres asseuerant, neq; fidem, neque aliqua opera bona præcedentia iustificationem, promereri ipsam iustificationis gratiam. Nullus enim peccator iustificatur ex debito, nullus ex rigore iustitiae, nullus ex condignitate suorum operum: sed omnes, qui iustificantur, gratis à Deo iustificantur, & ex gratia & misericordia, & absque meritis & condignitate suorum operum. Et nisi ita accepisset sancta Synodus verbum, promereri: non rectè exposuisset verbum, gratis, neque rectè probasset suam expositionem ex testimoniō Apostoli: Si ex operibus, iam gratia nō est gratia. Nam aliter acceptum meritum, nequaquam aduersatur gratiā, Gratuiti nanque rationi, solū repugnat ratio debiti. Sic item accepere sancti Doctores meritum, vbiq; contra Pelagianos disputarunt, gratiam non dari secundum merita.

Et quanquam hoc sati sconstare potest ex testimonij paulò ante citatis, tamen quò res dilucidior sit, adiungam & alia testimonia.

Cum igitur in libro de prædestinatione & gratia, cap. 8. non dari ex meritis gratiā confirmaret August. ex verbis Deuteronomij: Scias hodiè, quia non propter iusticias tuas dat tibi Deus terram istam bonam, vt ostenderet sati probari, gratiam non dari ex meritis, quia non datur ex debito. Quis hic, ait, secundum debitum præcedentium meritorum, mercedem redditā dicat? Quis non gratiam fateatur indebita?

Et

Et libro 4. contra duas epistolas Pelagianorum, c. 6. ita loquitur: Sic volunt Pelagiani intelligi, quod dictū est, Si volueritis & audiēritis me, bona terra comedetis, tanq; in ipsa præcedēte volūtate, sit consequentis méritum gratiæ, ac sic gratia, iam non sit gratia, quæ non est gratuita, cùm redditur debita. Et libro de gratia Christi, c. 23. docet, sibi ipsi aduersari, qui dicunt, Gratiam secundum merita dari, quia si est gratia, non dabitur ex debito. Quomodo, ait, est gratia, si non gratis datur? Quomodo est gratia, si ex debito redditur? Vides, vt semper debitum intelligat, quod redditur secundum merita.

Ambros. 1.
De vocat.
Gent. c. 5.

Idem potest colligi ex Ambroſio. Vilesceret, dicit, redemptio sanguinis Christi, neque misericordiæ Dei humanorum operum prærogatiua succumberet, si iustificatio, quæ fit per gratiam, meritis præcedentibus deberetur, vt non munus largientis, sed merces esset operantis. Patet hic mercedem appellari, quæ debita est meritis, & iustificatiō per gratiam, solū aduersariam censiō iustificationem ex debito. Quod verò meritum non claudit in sua ratione debitum, neque repugnat gratiæ, neque iustificatio ex eo, iustificatiō ex gratia,

Hilarius.
Palm. 118.

Sed apertiora sunt pro his verba Hilarij can. 20. in Matt. Merces quidem, ait, ex dono nulla est, quia debetur ex opere, sed gratuitam Deus omnibus ex fidei iustificatione donauit. Et in illa verba, Clamaui in toto corde meo: ex modestia Dauid, q; non statim ausus est sibi persuadere, clamorem suum in salutem proficere: reprehendit eos, qui salutem tanquam debitum postulant: & veluti Deo necessè sit eam p̄stare primis à Deo precibus eandem expostulant.

August. 2.
Rom. 9. c.

Et de meritis in hac significatione, intelligenda sunt verba August. libro primo ad Simplicianum, cùm dicit, merita post iustificationem gratiæ prouenire. Quod em dixit Apostolus, Non ex operibus, sed ex vocante dictum est, quia maior seruiet minori, sic exponit: Nō electione meritorū, quæ post iustificationem gratiæ prouenient, sed liberalitate donorum Dei voluit intelligi, nè quis ex operibus extollatur.

Hieron.
Hieron.

Sic etiam Hieronymus libro primo dialogorum aduersus Pelagianos, meritum opponit misericordiæ, his verbis: Tunc er-

gò iustifimus, qñ nos peccatores fatemur: & iustitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordia, dicente sancta scripture: Iustus in principio est accusator suū. Et in alio loco: Dic tu peccata tua, Esa. 43. d. vt iustificeris. Conclusit enim Deus omnia sub peccato, vt omnibus misereatur. Et ali- Ro. 11. d. quantò pōst, exaggerat verba beatissimæ Luc. 1. virginis: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: Quia fecit mihi magna, qui potens est. Animaduerte, inqt, q; beatā se esse dicat non proprio merito atque virtute, sed Dei in se habitantis clementia. Et in secundo libro cōtra cōdem, ex illis verbis, Existimamus fide iustificari hominē sine opibus legis: ita colligit, Mānifeste ostendit non in hominis merito, sed in Dei gratia esse iustitiam, qui sine operibus, credentium suscipit fidem. Et manifestissimè Bern. serm. 67. in Can. ita accepit Bernar. meritum, cùm dicit: Non est quò gratia intret, vbi iam meritū occupauit. Deest gratiæ, quidquid meritis deputas. Et in sequētibus palam indicavit, se non negare meritum, quod gratiæ non aduersatur.

Neque tantum verbum, meritum, hoc in rigore frequenter accipitur à sanctis Doctribus & à Latinis, sed & in Paulo sep̄ est videre, sic esse acceptum verbum, Ex operibus: & quod amplius est, etiam operari. Dicit alicubi: Si ex operibus, iam gratia non est gratia. Et iterum, non ex operibus, q; fecimus nos. Et de fide: Dei donum Eph. 2. b est, non ex opibus. Et rursus: Si Abrahā ex Rom. 4. a operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Sed & idem mox adiicit: Ei q; operatur, merces nō imputatur secundum gratiæ, sed secundum debitū. Quo modo apud sanctos Doctores opera nonnūq; misericordiæ opponuntur, sicut & iustitia. Vnde est illud Hieron. lib. 1. contra Pelag. Hieron.

In Deuteronomio p̄spicuè demonstratur, non in opibus nostris atq; iustitia, sed Dei misericordia nos conseruari, dicente Dño p̄ Moysen, Nè dicas in corde tuo, cùm subuerterit eos Dñs Deus tuus à facie tua, In iustitia mea introduxit me Dñs &c. Hac Hieron. Cùm aut sancti Doctores in testimonijs alijs ex ip̄sis citatis, fide, poenitētia, oratione, misericordia, & similibus, peccatores suam mereri iustificationem dixerūt, non in hoc rigore acceperunt verbum, mereri, sed soluti ab eo rigore, vñi sunt eo verbo, sicut Latinis plerūq; vtuntur, vt signifi-

ficarent, ea bona opera causas esse, & dispositions, ppter quas Deus ex gratia sua & misericordia peccatores iustificat.

Cur sancti doctores duplicitate sunt verbo mendendi.

Itaq; dum negarunt merita gratiae, tela nobis subministrarunt, quibus confoderemus Pelagianos: dum verò peccatores bonis suis motibus & affectibus in Deum, promereri suam iustificationem asseruerunt, tela nobis suppeditarunt, quibus triumpharemus hoc tempore de Luteranis, negantibus illas esse dispositions & preparations in nobis, ob quas à Deo iustificemur.

Et quia contra vtrofq; hereticos subeūda erant Ecclesie non exigua certamina, prouidentia diuina factum esse autumo, vt duplicitate vni fuerint verbo meriti, & nunc illud refutauerint, nūc usurpauerint. Neq; ipsi secum hāc in parte pugnarunt, neque inconstantia vlla vni sunt, neque à veritate vel latum vnguem declinarunt. Explicuerunt enim vbiq; varijs se in sensibus eodem esse vlos verbo. Et pro varietate personarum, quibus loquebantur, locorumque & circumstantiarum suorum verborum, aliter & aliter eo vni sunt. Et sancta hac & sapienti prudentia ex instinctu Spiritus sancti sēpè aliās in similibus vni sunt.

Vt autem omnis tolleretur ambiguitas, & calumniandi & errādi amputaretur occasio, Doctores Scholastici meritum illud, quod rationem debiti nō includit, & quod sēpè fortassis apud Doctores sanctos, & apud Latinos sic usurpatum legerant, meritum ex congruo, optimo videlicet adhuc temperamento, appellārunt. Est enim hoc, semperq; fuit inter alia munus Scholasticorum Doctorum, testimonia sanctorum obscura interpretari, & ea conciliare, quae in speciem secum pugnare videntur, viamq; & distinctiones aliquas non incōmodas inuenire, quibus exactius & distinctius de vnaquaq; re differere possumus.

Manifesta igitur luce constat, nihil repugnare opinionem afferentium meritum ex congruo, verbis nostri Concilij, falsumque esse, quod Protestantes passim iacent contraillos, dicentes eam opinionem esse falsam, & alienam ab scripturis & orthodoxis Patribus. Et certè hīc longo illi interuallo à suo praeceptore Lutero dissident. Qui quidem in cōm.ad Galatas exp̄s̄ fatetur, fidem promereri gratiam, fidem promereri, vt detur Spiritus sanctus.

Sive iure autem, sive iniuria Scholasti-

*Munus scholastico-
rum.*

*Dissensus
Protestantium à Lu-
tero.*

cos accusent, illud manifestum est, iniuste Calumnia & praeter ius omne & aequum ab eis fieri, quod Ecclesie etiam hoc nomine conuiuantur. Evidē illa neq; negavit vñquam, neque asseruit merita ex congruo iustificationis, sed hoc potius semper disputationibus Scholasticis, sicut par erat, permisit.

Neq; defuerunt in ipsa etiam ex Scholasticis multi Doctores, literis & sanctitate insignes, qui omnia talia merita abstulerē, sicut S. Thom. 1. 2. q. 14. art. 4. & alij.

DE ARGUMENTIS CONTRA IUSTIFICATIONIS MERITA EX CONGRUO. CĀP. XI.

VT tamen apertius sit, indignos esse eorum conuicijs Scholasticos, qui asseruerunt, posse peccatores bonis operibus meriti ex congruo suam iustificationem: placet hic, quae contra hāc merita obiectuntur, endare.

Primò obiectitur, merita ista multū detrahere gratię iustificanti. Non enim omnino gratis contingit, sed aliquo modo ex debito, quod contingit & qualibuscum meritis: quia meritum relatiū dicitur ad mercedem: & merces non est, nisi vbi inuenitur aliqua ratio debiti. Itaq; si iustificationis gratia contingit ex aliquibus meritis, contingit & aliquo modo ex debito sive propriè.

At enim nihil inconuenit, si gratia iustificationis deberi ex congruitate & ex legge fateamur bonis preparationibus peccatorum. Neque enim oportet defendere eam esse summè gratutā. Nam sicut Augustinus dicit, indulgentiū iustificari parvulos quam adultos, ita profecto magis gratuito, q; viatoribus, cotingeret dānatis, si illā Deus ipsis ex benignitate sua largiretur, sive cū aliqua bona eorū dispositione, sive absq; illa. Qui tam multa ex parte nostra requirit ad nostrā iustificationē, propter lām facit, se non omnino gratis velle peccatores iusticare. Satis est, iustificationis gratiam sic indebitam & gratutā tueri, vt verē & ex misericordia cotingerat peccatoribus, & non ex iustitia, neq; ex condignitate operum.

Neque minuitur hīc gratia diuina, sed augetur potius. In commendationem q; ppe gratię diuinę redundant, quod tam humānum sese Deus suis inimicis exhibeat, vt secundum

secundūm ipsius legem, qualibuscum eorum dispositiōibus debeatur aliquo modo ipsius gratia. Atq; hoc modo ostendere possumus, neq; extenuari gratiam diuinā propter merita beatitudinis ex condigno: qm magna potius vel hīc cōprobatur gratia diuina esse in nos, q; nostra opera, tamē imperfecta, tanti precij & valoris esse fecerit, vt tam incōparabile præmium possint debitum efficere.

Cur verò nūquam hac distinctione vni sunt Patres? Cur non ea temperārunt censoriam contra Pelagiū? Immō cur ipsi Pelagiiani non se hoc diuerticulo vñq; defendērunt? Si omnia, q; in vni nunq; fuerūt apud Patres, damnanda sunt, multa cogemur damnare, quae omnes Catholici iam recipiunt. Et frustrā dixerit Philosophus, sciētias fieri per additamenta. Neque Ecclesia progrederetur, vt aurora consurgens, maiora in annos singulos sapientiae & cognitionis diuinorum misteriorum incrementa, ab ipso sole iustitiae suscipiens.

Quāq; neque illud dandum est, ignotā videlicet vni Patribus distinctionem meriti ex congruo, & ex condigno. Agnouerunt rem, licet non vni fuerint his terminis. Et vt testatissimum esset, agnouisse illos rem, quae his verbis subest, variè vni sunt, vt iam docuimus, verbo merendi.

Quod tñ non ea distinctione mitigaterent censuram Pelagi, sed disputationes aduersus illū, semper, aut certè vñplūm, verbo merendi vni fuerint in ea significacione, q; debitum simpliciter requirit, in prompta ratio est. Pelagius enim sic accipiebat meritum, & eo in rigore vtebatur ex verbo. Quia cū gratiam præuenientē nō agnouerit, neq; agnoscebat merita, nisi quae essent ex solis viribus naturalib;. Quae vero persona opera solius nostri arbitrij possumus consequi, ea debita nobis possumus facere. Quare cū necessaria ad iustitiam solis arbitrij nostri viribus fieri posse à nobis contendere, ex consequēti gratiam tributam, illis bonis operibus debitam esse aiebat, & illa esse simpliciter ipsi meritoria. Et licet qui dicunt, posse peccatores ex solis viribus naturalibus habere dispositions sufficietes ad consequēdam gratiam iustificationis, cum Pelagio, nostro iudicio, in hoc sentiant, & ab ipso præsus stent, vt docuimus in opusculo de iustificatione, tamen in verbo merendi, lon-

go interuallo ab eo dissident. Ille debitam simpliciter illis bonis operibus asserebat gratia, & cōdigna illa esse eo præmio. Catholici nunq; hoc crediderunt. Sed agnouerunt & docuerunt semper, omnes nō iustificatos, in peccato esse, ac p hoc, & ipsos & opera eorum indigna esse gratia.

Et hac de causa Pelagius nunq; se defendit hac distinctione, neque ea oblata vñus fuisse. Ac fortassis neq; fuisse contentus, etiam si ei datum esset, posse nos per solas vires naturales sic bene vti libero arbitrio, vt infallibiliter veniremus ad gratiam: sed & hoc quoq; requisuiset, bono vñi liberi arbitrij deberi ex iustitia & condignite gratiam. Non vñus fuit circa hoc ipius error, sed tres potius. Primum: Per solas arbitrij vires possumus nos preparare ad gratiam. Secundus: Gratiam omnem concurrentem ad nostram iustificationem, antecedunt bona opera per solum liberum arbitrij facta, & causæ sunt participationis illius gratiae. Tertius: Opera bona per solum liberum arbitrij facta, meritoria sunt iustificationis & remissionis peccatorum.

Vndē & in Concilio Palæstino tria in- August, spi- ter cetera, referente Augustino, coetus 106, est anathematizare. Primum: Gratiam Dei atque adiutorium, non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina. Secundum: Gratiam DEI secundūm merita nostra dari. Tertiū: Pa-

nitentibus venia non datur secundūm gratiam & misericordiam Dei, sed secundūm meritum & laborem eorum, qui percepientiam digni fuerint misericordia. Et non sine causa sancti illi Patres, qui illi Concilio interfuerunt, non contenti fuerunt damnatione duorum priorum, quin etiā damnarent & tertium. Nam secundus error referri posset ad gratiam præuenientem. Et Pelagius non solum errabat in hoc, quod nullam gratiam præuenientem agnoscebat, qua præpararemur ad gratiam, sed errabat etiam q; credebat bona opera, quibus Deus promisit gratiam, esse ex iustitia, merita ipsius gratiae. Et in hunc errorē ea potissimum ratione inductus videtur, q; credidit ea opera per solam vim naturalē posse à nobis fieri, & merita alicuius præmij, ea communiter censeantur, quae quis propria virtute facit, sufficientia ad consequēdum illud præmiū. Quamobrem August. ibidē, & in alijs multis locis, ad expugnā-

dum enim errorem, hoc præcipue argumēto vtitur, quod fides, dilectio, opera, & omnes breuiter dispositiones ad gratiam, dona sint Dei. Intellexit enim, non secundūm merita dari, quod datur secundūm præparationes, quæ & ipse sunt dona Dei. Et peculiariter potest hoc cuius fieri perspicuum ex q.2.lib.1. ad Simplicianum, & ex c.26.de gratia Christi, contra Pelagium & Calestium. In capite etiam 2. libri de bono perseuerantie, idē dicit Catholicā Ecclesiā aduersus Pelagium defendere, gratiam DEI non secundūm merita nostra dari, quoniam vniuersa merita iustum, dona sunt, & DEI gratia conferuntur. Qua ratione & in sermon. XLIII. ad fratres in cremo, si tamen illius est, absolutè assueverat, nō posse nos per nostra merita vitam æternam acquirere: & in quā plurimis locis repetit, vitam æternam gratis dari, & gratiam & misericordiam iure appellari, non quia non datur illa ex meritis, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur. Itaq; vel ex hoc declarare possumus, merita ex congruo nō tollere gratiam iustificationis, quia gratis nobis comunicantur ea merita, quibus gratia ipsa datur. Est tamen & aliud, vndē etiā si pœnitentia ex puris naturalibus haberetur, nō deberet dici meritum simpliciter gratiae, nempe pœnitentiam ipsam non esse condignam tanta gratia, quia nō erat opus amici, sed inimici & rei pœnae æternae. Et hoc quidem Pelagius non animaduertebat, quæ naturæ totius inquisitionem & corruptionem per peccatum Adæ, non fatebatur. Agnouerunt autem hoc Scholastici Doctores, & idē ab errore isto tertio Pelagi longè absuere. Si est tamen meritum ex congruo respectu gratiae iustificantis, quare Pelagianis quærentibus, cur hic potius q̄ ille iustificaretur, nunq; Patres respôderunt illum recipi ad gratiam, qui hoc meretur ex congruo, non autem qui hoc non meretur? Nō solū autem non est datum à Patribus hoc responsum, verū expresse retulerūt semper causam huius in vnam voluntatem diuinam.

Respon. Verū si hoc argumentum validum esset, conficeret pari facilitate, nullā esse dispositionem ad gratiam. Sicut enim nō est redditia causa, ob quam vnius potius, q̄ alterius, iustificaretur ex ipso merito de congruo inuenio in uno, & non in altero: ita neque

reddita est aliqua dispositione inuenienti vno, & non in altero: Et ita ad dispositiones recurrere poterant, sicut ad merita. Quod verò neq; ad merita, neq; ad dispositiones recurrerint, in causa fuit, quia Pelagius magis quærebat, cur hic potius, q̄ ille, trahitur ad gratiam, si nihil facit bonus vñus liberi arbitrij, q̄ cur hic potius, q̄ ille, iustificatur. Vndē Augu. in epist. 105. Personarū acceptorē Deū sē credere existimant, ait de Pelagianis, si credant sine vñis præcedentibus meritis, cuius vult, misereri, & quos dignatur, vocare, & quem vult, religiosum facere. Parumq; attendunt, q̄ debita redat pena dānato, indebita gratia liberato.

Quibus verbis satis indicat, eos magis q̄ stiōem retulisse ad gratiam præueniente, quā illi non credebant necessariam: q̄ ad gratiam iustificantem, quam illi non videtur in totum negasse. Et statim subdit: Ita se fatentur ad habendam, seu faciendam iustitiam diuinitū adiuuari, vt sui p̄cedat aliquid meriti, quasi priores volentes aliquid dare, vt retribuatur eis ab illo, de quo dictum est: Quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Et aliquatō p̄st: Cur autē ille credat, illenō credat, cū miraculū quod in cōspectu eorum sit, ambo videant, altitudo est sapientie & scientie Dei.

Qn̄ igitur licet iustificatiōis possit reddi causa, ex parte meriti de cōgruo vel dispositionis, tractūs tñ ad gratiam, vel gratia prima præuenientis vñi, & nō alterum, de quo Pelagiani potissimum quærebant, nulla potest reddi causa alia, nisi voluntas diuina: idē non ad merita ex congruo, quæ nulla ex congruo, respectu illius tractus erant: neq; ad dispositiones nostras recurrerunt patres, sed ad vñam voluntatem diuinam. Et si recurrissent ad dispositiones vel merita ex congruo, & ex illis reddidissent causam iustificationis vnius, potius, q̄ alterius: supererat q̄stio, cur huic potius, q̄ illi, fauorem gratiae præuenientis Deus impariatur. Itaque vt finis esset questionum, & a capite p̄ciderent omnia, quæ profici indē poterant incommoda, ad ipsam primam causam omnium contingentium statim recurrerunt, nempe ad voluntatem diuinam.

EXPLICANTVR TESTIMONIA QVAEDAM, QVAE PUGNARE IN SPECIEM VIDENTUR CONTRA MERITA EX CONGRUO. CAP. XII.

arbitrurideo percepisse gratiam, quia bēsimpliā num q.2. nō operatus est: sed bēnē operari non posse, nisi per fidem perceperit gratiā. Et aliās: lib. arb. c. 6. Cū ex impio fit iustus, tunc reddi dicit 7. & 8. bona pro malis, & nullis præeuntibus bonis meritis, sed malis, hoc fieri.

Hec & similia p̄sim dicit Augustinus, quia licet iustificationem nostram præcedant aliqua bona opera, tamen ea à gratia gratiā data, vt plurimū proficiuntur, & ante illā vel nulla bona sunt, vel certe tam pauca & tam exigua, vt à malis meritis multis nominibus vincantur, & vix bona, & saltem merita gratiē nullatenūs debeat censeri, sicut lib. 6. cap. II. iam disseruimus.

Præcessit quidem in Paulo iustificationem ipsius, sicut Chrysost. in quadam homil. eleganter prosequitur, singularis illa dilectio, qua toto affectu in Deum cōfervus est, dicens: Domine, quid me vis facere? Et gratiam, qua vocatus es, antecesserunt aliqua bona opera. Nam & castitatem seruabat, & studiosus erat ac seruens zelator legis, & ne tum quidem, cū vocatus est, fortassis caruit aliquo bono zelo glorie Dei, & desiderio ipsi seruendi, tametsi multa potius, & multo grauiora mala merita in eo deprehendamus. Quoniam etsi singulariter vocatus es, & hoc priuilegiū inter alia habuit ipsius vocatio, quod eo tempore vocatus es, quo multis malis meritis toto animo intendebat, & maximè indignus erat tanta gratia, tamen & illū minus quāceteros credendum est, vocatū fuisse nullis bonis operibus præuijs. Quia tamen vel illa bona opera non fuerunt in ipso sine aliqua gratia Dei, vel certe ante gratiam suæ vocationis indigna meriti nomine fuerunt, haud iniuriā & in illo quoq; peculiariter dicit alicubi idem August. nulla bona, sed potius multa mala merita p̄cessisse gratiam.

Quandoq; verò loquitur de tota gratia secunda, iustificatiōis, vt complectitur in se gratiam præuenientem, & gratiam iustificantem, & quidquid gratiē concurrit ad iustificationē peccatoris. Et quia gratia præueniens datur fine merito, idē simpliciter asserit, neminem mereri suam iustificationem. Vndē & epist. 105. dicit: Quod est ergo meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam, cū omne bonum meritum nostrum non in nobis faciat, nisi gratia, & cū Deus coronat merita nostra, nihil aliud

Tertia,

ud coronet, quām munera sua?

Et generaliter vbi cunquā negat merita gratiæ, solum negat merita gratiæ in sensu, in quo ea asserebat Pelagius, videlicet ut merita essent opera bona, per solam libertatem arbitrij facta. Neque vñquā negat merita iustificationis, quæ sint ex gratia Dei: sed tantum dānnat & auferunt merita humana, quæq; sine gratia fieri dicuntur, & ei præponuntur, ut ex eis tanquā meritis iustificati extollantur.

Et quanquā hoc perspicuum sat̄ esse potest ex testimonij suprā citatis, quibus & fidem & pœnitentiam, meritorias iustificationis eum appellasse docuimus, tamen quō firmior nobis habeatur fides, citabo & alia testimonia eiusdem. In epistola 106. ad Paulinum sic scribit: Si aliquid boni operatur homo, ut gratiam mereatur, non ei merces imputatur secundūm gratiam, sed secundūm debitum. Et statim: Operibus debitum redditur, gratia gratis datur, vndē etiam nuncupatur. Et post pauca: Qui suis meritis præmia tanquā debita expēctat, neq; ipsa merita Dei gratiæ tribuant, sed viribus proprie voluntatis, sicut dictū est de carnali Israe, persequētes legem iustitiae, ad legem iustitiae non perueniunt. Et mox eos docet, ad legem iustitiae peruenire, qui non viribus proprie voluntatis suam iustitiam tribuunt, sed quidquid habent iustitiæ vel meritorum, id totū gratiæ Dei adscribunt. Ignorantes enim, subiungit, iustitiam Dei, & suam volentes statuere, iustitiae Dei non sunt subiecti, teste Paulo.

Rom. 9 g.

Fac. I.

Et vt ostenderet hæc sola merita, ut aduersantia gratiæ, se damnare, aliquāto pōst addit: Gratia iam non est gratia, si non diuinis operibus gratis datur, sed humanis meritis redditur. Et ibidem: Neq; à patre luminum, à quo descendit omne datū optimum, boni aliquid accipere quisquam meretur, nisi accipiendo quod non meretur. Et ideo nō Dei iustitiae, sed Dei potius misericordiæ deputandum esse docet, quod ex massa humani generis corrupta, faciat Deus quædam vñla in honorem, quia nulla iustitia gratiam Dei præcessit.

Et cùm sibi obijceret, si ex fide iustificati, quomodo gratis? Quod em fides mereatur, cur non potius redditur, quām donatur in hunc modum respondet, Non dicat ista homo fidelis: quia cùm dixerit, vt

merear iustificationem, habeo fidem: respondet ei: Quid enim habes, quod non accepisti? Vide ut diuus Augustinus non damnet illa, ut merear iustificationem, habeo fidem: neque neget, ex fide nos iustificari, aut fidem mereri iustificationem: sed hoc doceat, fidem donum Dei esse, ac proinde non esse meritum, quod debitum exigit, & gratiæ iustificationi aduersetur. Ibidem etiam postea probat, veniam dari poenitentibus secundūm gratiam, & non secundūm merita eorum, quia pœnitentia donum Dei est.

Sed quid est, quod statim additur? Cū ergo fides impetrat iustificationem, sicut vñciq; Deus partitus est etiam mensurā fidei, non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani, sed ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, comitante, non ducente, pedissequa, non prævia voluntate, Saltem h̄c de gratia, qua formaliter iustificamur, distinctè locutus est August. Nam illa vna est, quæ augetur & perficitur. Itaque cùm hanc gratiam explicatè asserat nihil meriti humani præcedere, apertè hoc loco aduersatus videtur meritis istis ex congruo.

Hoc argumento quidam vtuntur vel ut Achille, ad confirmandum, non fuisse cognitum Augustino meritum ex congruo. Sed primò quidē non h̄c negat Augustinus merita diuina, hoc est, ex dono Dei habita, sed merita duntaxat humana, id est, ex solis viribus naturalibus. Et ybi negaret meritum, de merito simpliciter &

in rigore, & non de merito ex congruo, verba ipsius effent intelligenda. Deinde: Si & antecedentia & consequentia attente expēdamus, apertè videbimus, ad solam gratiam præuenientem, qua Deus nos trahit ad fidem, referenda esse verba ista, Nō gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani. Nitebatur enim ibi ostendere, fidem esse donum Dei. Et statim subdit: Vnde ille, qui dixit, Fortitudinem meam ad te cu- ps. 4. stodiam, causamque reddit, dicens, Quoniam Deus susceptor meus es: tanquam requirens, quibus id meritis fuerit consecutus, nihil q; in se inueniens ante gratiam Dei: Deus meus, inquit, misericordia eius pueniet me. Quantūcunq;, inquit, cogitauerō antecedentia merita mea, misericordia eius pueniet me Hęc August. Quę cùm ad gratiam præuenientem apertè referantur,

magis

manifestè ostendunt, precedentia quoquè de eadem gratia debere intelligi. Neque oportet ad eum rigorem, vel algorem potius Scholasticum, exigere verba sanctorum, vt, quoniam gratia iustificans sit, quæ augetur in via, & perficitur saltem in patria, idē ad eam solam omnia hæc referantur.

Loquitur Aug, & h̄c, & alibī nō semel, vt iam monuimus, de gratia iustificationis, vt omnem gratiam complectitur, quæ cōcurrat ad nostram iustificationem. Et ideo gratiam dicit augeri, cùm fides impetrat iustificationem, q; tum maior gratia sit homini, quām cùm tantum habebat peccator ex gratia Dei fidem. Quarè & in q. 2. lib. 1. ad Simplicia, dicit gratiā qbusdam pleniorē & evidentiorem infundi, quia in quibusdam est tanta gratia fidei, quanta non sufficit ad obtinendum regnum cælorum: in alijs vero tanta est, vt iam corpori Christi, & sancto Dei templo deputentur.

Propterā etiam gratiam aūtam, dicit mereri perfici, quia per iustificationem meremur peruenire ad perfectam participatiōnem gratiæ diuinæ, quæ erit in beatitudine. Et ad h̄c modum locutus fuisse Aug. etiam si non credidisset habitum gratiæ iustificantis. Et sicut tunc gratiam mereri augeri diceremus, cùm fides impetrat iustificationem, quia meremur magis participare gratiam & benignitatem diuinam, & in maiorem D'EI gratiam & propensiōrem benevolentiam ipsius admitti, ita & nunc h̄c verba Aug. debemus exponere. Nam si ad solā habitualem gratiā ea referamus, non erit in vniuersum verum, quod cùm fides impetrat iustificationem, gratia mereatur augeri. Stat enim, multos per fidem iustificant, cùm nō mereantur gratiæ augmentum. Vnde & Magister ad gratiam præuenientem retulit h̄c verba, Gratia meretur augeri, non ad iustificantem. Neque solus Diuus Aug. dum meritis abrogauit iustificationem, merita duntaxat humana excludebat, sed & in alijs Doctoribus id ipsum est videre.

Vnde & quod Diuus Hieron. contra Pelagianos s̄pē dixerat, neminem proprijs meritis, aut operibus saluari, tandem in 2. lib. contra eos exponit, dicens, peccatores non suis viribus, sed DEI misericordia saluari & improperans Pelagianis, quod suis virtutibus dicant se sibi præparasse regna

NON IDEM EST, MOVERI
HOMINEM AD GRATIAM, ET IUSTIFI-
CARI: neque eadem est gratia pra-
ueniens, & iustificans.

CAP. XIII.

AD:

Obiectio. 5.

AD HVC pergit quidam impugnare merita ex congruo, respectu iustificationis. Patres, inquit, antiqui vnam actionem reputant, motionem hominis ad gratiam, & gratiam ipsam gratum facientem, sicut motum videlicet, & eius terminum: & ideo motionem ipsam non existimant meritum, nisi praetinelleto termino.

Respons.

Vt omnia admittamus, quae assumentur, vnde ista consequentia valet, Vna est actio, motio hominis ad gratiam, & gratia? Ergo motio non est meritoria gratiae? Si calefactio causa est caloris, in quem terminatur, poterit & motio ad gratiam, causa & meritum esse gratiae, quanvis ad eam terminetur. Nam & motio hominis iustificati ad gloriam, meritum est gloria, in quam terminatur. Et potest vnius & eiusdem actionis terminus cadere sub merito, etiam si non cadat principium.

Illud tamen libenter admiserim, quod ex hinc assumptis statim ille infert, propterè Doctores iustificatione dixisse, non esse ex merito, quia iustificationis nomine dispositiones nostras, & auxilium ad ipsas, & gratiae eis respondetem, comprehendebat, & velut vnam actionem censebant, & quia certò nouerans, neq; dispositiones nostras, neq; auxilium Dei, ad illas sub merito cadere, ideo & iustificationem nemini contingere ex meritis, constanter docuisse. Et adeo verum hoc est, præcipue apud Augustinum, vt gratiam iustificationis, siue iustificationem gratiae, non dubitem ab illo quodquè appetit iusta pellatam ipsam gratiam, qua ad fidem trahimur, vt iustificemur, etiā si nondum nos gratos Deo, & iustos efficerit.

Et quod ita sit, nè quis a nobis gratis hoc dictum existimet, ex q. 2. libri primi ad Simplicianum ostendi potest. Cum ostenderet, ideo Apostolus præposuisse fidei gratiam operibus, vt monstraret, non esse bona opera præcedentia gratiam, sed consequentia, neque ideo quenquam percepisse gratiam, quia bene operatus est, sed bene operari neminem posse, nisi per fidem percepit gratiam, subdit statim: Incipit autem homo percipere gratiam, ex quo incipit D E O credere, vel interna, vel externa admonitione motus ad fidem.

Sed interest, quibus articulis temporum vel celebratione sacramentorum, gratia

plenior & evidentior infundatur. Etciam huius explicans, paulò post addit: In quibusdam tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad obtainendum regnum cælorum, sicut in catechumenis, sicut in Cornelio, antequam sacramentorum participatione incorporaretur Ecclesia. In quibusdam vero tanta est, vt iam corpori Christi, & sancto Dei templo deputentur. Et aliquando post, cum aperte dixisset, merita post iustificationem gratie prouenire, nè quis hoc ad eam limitaret gratiam, quam non habent, nisi qui iam iusti sunt, statim additum, vnde pateat, ipsum tantum voluisse dicere, quod merita supponunt liberalitatem & gratiam Dei.

Et ut hoc evidenter ficeret, querit statim, vtrum vel fides mercatur iustificationem. Et ipse sibi respondet his verbis: An vero, neque fidei merita præcedunt misericordiam D E I, sed & fides ipsa inter dona gratiae numeratur, qd & hoc loco, cum dixisset, Non ex operibus: non ait, Sed exinde dictum est ei, quia maior seruiet minori: ait autem, Sed ex vocate. Nemo enim credit, qui non vocatur. Misericors autem Deus vocat, nullis hoc vel fidei meritis largens, quia merita fidei sequuntur vocacionem potius, quam præcedunt, & ipsa fides inter dona gratiae computatur. Quæ quidem satis indicant, Augustinum pro eodem accepisse, mereri iustificationem, & mereri vocationem seu misericordiam Dei votis: neque amplius esse apud ipsum, merita post iustificationem gratiae prouenire, quam, merita prouenire post gratiam, qua vocamur, vt iustificemur.

Et quia Pelagius ideo affirmabat fidem esse meritoriam gratiae, quoniam, vt putabat, omnem Dei gratiam antecedebat, & ex nobis erat, & non ex peculiari dono ipsius: vt ostenderet Augustinus, duntaxat in hoc sensu negare se fidem esse meritoriam iustificationis, mox adiecit: Nisi ergo vocatione præcedat misericordia Dei, nec credere quisquam potest, vt ex hoc incipiat iustificari, & accipiat facultatem bene operandi. Ergo ante omne meritum est gratia. Et aliquando post: Quod si misericordiam credendo se meruisse qd iactitat, nouerit eum sibi præstissime, vt crederet, qui miseretur inspirando fidem, cuius misertus est, vt adhuc infideli vocationem impartiret. Et paulo inferius: Quia non præcedit voluntas bona

bona vocationem, sed vocatione voluntatem bonam: propterè vocanti Deo recte tribuitur, quod bene volum: nobis vero tribui non potest, quod vocamur. Quæ omnia si attente in unum conferantur, manifestum facient, id est duntaxat Augustinum merita iustificationis negare, quia omnia merita antecedit gratia fidei, que & ab eo quædam iustificationis gratia censemur. Et quia illam gratiam, inchoationem fidei ibi appellat conceptioni similem, & ab ea dicit incipere hominem iustificari, & accipere facultatem bene operandi, quod ibidem & sèpè alias dicit, non posse hominem iuste vivere aut sancte, vel recte aut bene operari, nisi fuerit iustificatus, liberatus, & iustificatus: fortè sic intelligendum est, non quidem quasi hæc non posset ante acceptam perfectè gratiam iustificationis, sed quia hæc non potest antè, quam inchoatiuè iustificatus, & saltem, quo ad suum initium, gratiam iustificationis participet. Solum enim videtur ibidem, & sèpè alias, hoc firmare voluisse contra Pelagium, neminem propterè bene operari, vt accipiat gratiam: sed quia accepit gratiam, bene operari: & bona opera consequi fidem, & à fide incipere bona hominis merita. Et satis hoc indicant verba ibi antecedentia & consequentia.

Quoq; tamen modo hæc se habeant, gratia iustificans, non iniuria profecto est, & quidem non modica, ex iam citatis inferre eandem esse gratiam, apud Doctores antiquos, & maximè apud Augustinum, præuenientem, & gratum facientem. Quid hoc absurdius dici potest? Et indigni sanè illi sunt, quibus tantus error inuratur. Nè autem quispam sic erret, & quoniam si hoc credatur, cœsequens erit, non esse in nobis aliquid meritum ex congruo nostræ iustificationis, istas gratias distinctas esse, his possumus ostendere:

Gratia præueniens non est aliquis habitus infusus, sicut gratia iustificans. Et plerunque antecedit tempore habitum gratiae iustificantis. Estque hoc manifestum, cum quis venit ad fidem, & nondum ad gratiam diuinam, quia vult perseverare in peccato. Item, Non aliter Deus adiuuat ad fidem, cum venit quis simul ad fidem & ad gratiam, quam quando venit ad solam fidem. Cum autem venit ad solam fidem, gratia præueniens fidem, non est gratia iustificans. Insuper; Gratia præueniens, prin-

Aug. Hy.

pog. 3.

patuit qua ianua lethi, ex qua vita redit. Et ipse Aug. 2. de pecc. me. & rem. ca. 29. & de natura & gratia, c. 44. hoc tropo loquendi vnam esse fidem ait, quae omnes salvos facit, & eandem fidem iustos antiquos sanasse, quae sanat & nos. Et sic oportet exponere verba Magistri, quae multo fortius videntur in nos militare, cum in 2. d. 27. ca. 4. ita scribit: Principalis causa bonorum meritorum, est ipsa gratia, qua excitat liberum arbitrio & sanatur atque iuuatur voluntas hominis, ut sit bona. Obiectum 7. Obiectum 7.

Respon.

M A G I S T E R S E N T E N T I A - R U M N O N N E G A V I T , S E D I N S I - nuanit potius iustificationis merita ex congruo. CAP. XIV.

Obiect. 6.

OBICTIVR denique Magister sententiarum, qui in 2. d. 27. c. 4. expressè ita scribit: Sed in bonis meritis, causæ principalitas gratiae tribuitur: quia principalis causa bonorum meritorum, est ipsa gratia, qua excitat liberum arbitrium, & sanatur atque iuuatur voluntas hominis, ut sit bona. Et in cap. 5. ideo putat dixisse Augustinum, Quid est meritum hominis ante gratiam, cum omne bonum nostrum meritum non in nobis faciat nisi gratia? quia ex gratia, quae præuenit, & sanat arbitrium hominis, & ex ipso arbitrio procreatur in anima hominis bonus affectus, sive bonus motus mentis. Et hoc est primum hominis meritum. Quare, cum gratia, qua sanamur, sit gratia gratumfaciens, qui dicit eam esse principalem causam bonorum meritorum, & ex ea & arbitrio hominis prouenire primum hominis meritum, videtur nullum prorsus agnouiisse meritum ante gratiam gratumfacientem. Et idem fortius potest

August. epist. 105.

confirmari, quia statim cap. 6. subdit: Sic dicitur, fides esse meritum, quia actus eius est meritum, si tamen adsit caritas, sine qua neque sperare, neque credere, meritum est vita. Si sine caritate non est meritum vita, & caritas est secundum ipsum Spiritus sanctus, quod & ibidem statim explicat, non ergo erit aliquid meritum, ante adventum Spiritus sancti in animas nostras.

Sed quidem, quo magis, magisque ex respondendo verba Magistri, solum videtur mihi ex ipsis verbis posse colligi, nullum esse meritum ante gratiam, qua Spiritus sanctus præuenit mentes nostras, & excitat, ut sanemur à peccato. Nam in principio cap. 4. statim citati, ita dicit: Cum ergo ex gratia dicuntur esse bona merita & incipere, aut intelligitur gratia gratis dona, id est, vel potius gratis data, quae voluntatem hominis præuenit. Quae quidem ad gratiam præuenientem referuntur. Et infinite eiusdem cap. principatum in causa meritorum tribuit gratiae excitanti liberum arbitrium. Quod munus gratiae est præuenientis, & saepè præcedit tempore infusio gratiae iustificantis. Et in cap. 5. actum fidei dicit primum hominis meritum. Cum autem actus fidei præcedat tempore, vel saltem natura infusionem gratiae gratumfacientis, videntur haec limitanda ad actum fidei prouenientem ex gratia gratumfaciente & libero arbitrio. Cur enim filuisset Magister de actu fidei ante gratiam gratumfacientem, & tantum meminisset eius, qui eam sequitur, præsertim cum Augustinus, ex quo omnia colligit, quae tradit, fidem, qua impetramus iustificationem, primum hominis meritum saepè appellauerit & affirmauerit?

Ad verba autem in contrarium citata, hoc pacto possimus respondere: In verbis citatis ex 4. cap. non loquitur de sola gratia gratum faciente. Neque enim illa est, quae primò excitat voluntatem nostram ad bonum. Sed loquitur de gratia, ut complectitur excitantem, sanantem, & cooperantem, & tantum asserit, principalem causam meritorum esse gratiam, quod nos quaque certum esse putamus. In verbis autem ex 5. cap. loquitur de sola gratia præueniente. De ea nanque sola aperte intelliguntur verba Aug. quae Magister exponit, & bonus motus fidei non producitur à gratia gratumfaciente & lib. arb. sed à gratiaco-

ope.

operante seu præueniente, & lib. arb. Et hec gratia dicitur sanare, sicut fides dicitur iustificare & sanare, non quia constitutat formaliter nos sanos, sed quia initium est & principium salutis nostræ. In verbis vero ex 6. cap. clarè explicat Magister, de merito vita æternæ se agere, & ad illud non difficiuntur requiri gratiam gratum facientem.

Possimus etiam dicere, Magistrū de merito propriè & strictè egisse, atque ideo nihil aduersari nobis. Quoniam vero, si bene omnia perpendamus, magis ille stat à nobis, quam aduersum nos, persistemus in priori responione.

**M E R I T A E X C O N G R V O ,
N O N S V N T D I C E N D A M E R I T A
simpliciter. CAP. XV.**

Obiect. 7.

SVPEREST ut & illud tandem hinc videamus, num meritū ex congruo, posse simpliciter appellari meritū: & peccatores absolutē dici possint promereri veniam suorū peccatorum sua fide, spe, dilectione, & poenitentia, & similibus. Questio quidem de nomine est. It, modò teneatur debitus sensus, nihil video in reperī, si quis imitatus illustrissimos Doctores, quos citauimus, vteretur in his verbo merendi absque limitatione Scholastica, ex cōgruo. Et ita tradidimus quest. 7. opusc. de iustificatione, in responione ad primum.

Sed quandò Patres hoc loco tam disertè tradiderunt, neque fidem, neq; alia opera præcedentia iustificationem, promereri iustificationis gratiam, decet profectò oēs filios Ecclesiae sic temperare sua verba, ut nunquam sine additione aliqua commoda & idonea, dicant vel scribant, peccatores bonis suis dispositionibus gratiam promereri. Oportet siquidem Patrum nostrorum inhærere vestigij, neque tantum sensibus, sed verbis etiam conuenire cum præscriptis nobis regulis in Concilijs. Et hīc magis hoc conueniet facere, quia modus iste loquendi Patrum in hoc decreto, visitatio est sanctis, & magis conformis Scripturæ, vt patet ex dictis. Et sicut gratia iustificationis absolutē neque dicitur, neque potest dici merces nostrarum dispositionum, ita videntur neque illæ vocandæ esse absolute merita.

Quare post diffinitionem hanc Concilij nunquam scriptissim, posse meritum ex

congruo, respectu gratiae gratum facientis, appellari meritum simpliciter. Et lectores omnes illius libelli precor, vt illa verba delectant ex illo. Scio quidem in sensu nihil me deuiaſſe ab ista diffinitione. Neque quod dixerim meritum ex congruo, posse appellari meritum simpliciter, ideo meritum strictè in rigore posse appellari sentiebam. Longè hoc aberat à me. Multis argumentis ibi statuo, nemini deberi gratiam iustificationis, neminemq; eam ex iustitia promereri. Et quæst. 6. absolvè contendō, ab omnibus esse affirmandum, neminem mereri suam iustificationem: quia nemo aliquo modo meretur omnia, que necessaria sunt ad suam iustificationem.

Sed quia legeram sanctos, sine additione, ex congruo, intrepidè saepè vlos in hac parte verbo promerendi, neque aliquid sciebam, quod hīc eis aduersaretur, credidi & nobis licere, similiter eo vti. At nunc, vbi video Ecclesiam simpliciter, & sine addito, negāsse merita iustificantis gratiae, tuus & consultius censeo, vt merita ex cōgruo, non appellemus merita simpliciter, neque peccatores bonis suis motibus promereri veniam suorum peccatorum dicamus, quin addamus, ex congruo.

Vindè & Richard. in 2. d. 27. q. 1. dicit, hec merita, non esse merita simpliciter, sed tantum secundum quid. Et Doctor Subtilis sic sua temperauit verba, vt quanvis dispositio[n]es sufficientes ad iustificationem, merita ipsius ex congruo, appellauerit, tamen nunquam ea dixerit esse merita simpliciter. Immò merita, absolutē & sine limitatione, repugnare gratiae ostendit d. 5. 2. Et quod. li. 17. art. 2. docet, ad actum meritorū simpliciter, requisitum esse, vt is actus specialiter sit acceptus Deo, tanquam actus dignus eo præmio, quod pro eo est reddendum. Quæ quidem nullis operibus peccatorum conueniunt.

Sed nimium iam hīc immorati sumus, & lectori fortassis fastidium fecimus. Verum omnia, spero, boni consulet plus lector, quandò in id omnia impensa sunt, vt antiquos & recentiores authores, & secundum, & inter se, & cum nostro decreto conciliaremus. Si culpam habet hīc pietas, certè meretur apud omnes veniam. Transeamus itaque ad expositionem 9. cap.

AN-

PRAEFATIO.

PO ST innumera hæreſeon monstra & portenta, quibus inimici & aduersarius noster diabolus, indefesso & irrequieto studio animarum salutem impedire conatus est, hoc tandem nouum, & quod quidem scire potuerim, ante haec tempora inauditum inuenit commentum, quo permultis illuderet. Persuadere enim perditissimis etiam hominibus non cessat, ut credat citra villam hæſitationem se esse iustos, & eam vnam firmam minimeque dubiam animi persuasionem vel solam, ad iustitiam sufficere.

Neque defuerunt ei satellites, quibus in hoc tam absurdum dogma, & tam alienum à communi Patrum nostrorum doctrina, plerosque infleteret. Subseruerunt ei fidelissime & studiosissime in hac cauſa Martinus Luterus, & ipsius discipuli Melanchthon, Bucerus, & vniuersi Protestantes, qui adeò mordi- cūs huic errori hæſerunt, ut citra illius persuasionem, pacem conscientiarum constare non posse affuerantissime affirmauerint.

Nè verò latius, vt in dies facit, hic cancer serperet, & vanissima ista fidutia pluribus imponeret. opportunissimè occurrit sancta Synodus cap. 9. nostri de- creti, ita solida & salubria inani hæreticorum fidutiae, salutis documenta op- ponens, vt qui præsentissimam ipsius antidotum toto affectu biberit, circun- lita melle ipsorum venena nihil timeat, & ab ijs, quæ fortè hauserit, facile & re- leuari, & sanari possit. Atque in huius saluberrimæ doctrinæ dilucidationem & communionem, librum hunc IX. de incertitudine gratiae meditamus, pre- cantes lucem illam veram mentium, sic Patrum sententiam nobis donet ex- ponere, quatenus nullus posthac concertationibus & contentionibus, qua plurimæ super hac re fuerunt, sit locus, sed omnes incunctanter amplectantur, quæ pro salute omnium, communi consensu hīc sunt statuta. Idque vt certius assequamur, ipsa in primis sanctæ Synodi verba, quæ sic habent, subtexam:

CONTRA INANEM HAERETICORVM
fidutiam. CAP. IX.

QUANVI autem necessarium sit credere, neque remitti, neq; remissa vñquam fuisse peccata, nisi gratis diuina misericordia propter Christum, nemini tamen fidutiam & certitudinem remissionis peccatorum suorum iactanti, & in ea sola quiescenti, pecca- ta dimitti vel dimissa esse, dicendum est, cùm apud hæreticos & schismati- cos possit esse, immò nostra tempestate sit, & magna contra Ecclesiam Catholicam contentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota, fidutia. Sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui verè iustifi- cati sunt, absque villa omnino dubitatione apud semetipos statuere, se esse iusticatos, neminemque à peccatis absolui, ac iustificari, nisi eum qui certò credit, se absolutum & iustificatum esse, atque hac sola fide ab- solutionem & iustificationem perfici, quasi qui hoc non credit, de DEI promissis, de que mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet. Nam sicut

sicut nemo pius de Dei misericordia, de Christi merito, de que sacramen- torum virtute & efficacia dubitare debet, sic quilibet, dū seipsum, suamq; propriam infirmitatem & indispositionem respicit, de sua gratia formi- dare & timere potest, cùm nullus scire valeat certitudine fidei, cui nō po- test subesse falsum, se gratiam Dei esse consecutum.

EXPOSITIO CAP. IX. ET
ERRORVM, QVI IN EO DA-
MMANTUR. CAP. I.

NOVÆ doctrinæ de iustificati- one ab hæreticis nostræ tempe- statis traditæ, duos inter alios libri primi capite 3. commemo- rauimus errores. Primus est, iustitiam fi- deilla apprehendi, qua certò credimus nos esse iusticatos, ac proindè ad iustitiam sa- tis esse vel solam hanc certam & indubita- tam persuasionem. Et hunc errorem clarè defendit Luter⁹ in articulo 11. 12. & 14. sua- rum assertionum cōtra bullam Leonis de- cimi, & in multis alijs locis suprà citatis. Se- cutique sunt eum Protestantes, vt est vide- re in articulo quinto, sexto, & vigesimo Confessionis Augustanae, & in suo Didac- gmate fo. 43. & in articulo quinto libelli oblati Imperatori. Et nominatim eundem tuetur Philippus in Apologia Cōfessionis Augustanae.

Secundus error est, teneri omnes ad hanc firmam & constantē propriei iustitiae fidem. Quem errorem in eisdem assertio- nibus defendit Luterus, palam afferens, ne- mini remitti peccata, nisi remittente sacer- dote credit ea sibi remitti. Eundemq; do- cuit, cùm egit de iustificatione, author En- chiridij doctrinæ Christianæ adiuncte Cō- cilio Colofi. Quod si certum est ex fide, ad iustitiā satis esse, certò credere nos esse iu- stos, cùm possit singulis sua hæc fides eui- dens & perspicua esse : manifestè profectò sequitur, posse cuicunque per fidem suam quoq; notam esse iustitiā, & cuius eam sibi inesse afferenti, adhibere debere nos fidē. Cur enim quisquam credatur aut mentiri, aut falli in re, quam adeò facile potest & consequi, & citra villam ambiguitatem scire?

Vt tamen nouis his erroribus & do- gmatibus, quæ ex eis sequuntur, sacroſan- cta sua & cunctis veneranda authoritate antis̄tites nostri obuiarent, tria in summa in hoc capite definiērunt.

Primum,

asseuerant, non esse dicendum, remissa esse peccata cuicunque fidutiam & certitudi- nem remissionis suorum peccatorum ia- cianti, & in ea sola quiescenti. Et hoc pro- bant, quia & hæretici & schismatici nostræ tempestatis, habent eam fidutiam & cer- titudinem, & illam tametsi vanam & ab omni pietate remotam, magna contra Ec- clesiam Catholicam contentionē paſim predican-

Quo ex argumento liquet, non solum prohibuisse Patres, nè crederemus remissa esse peccata arrogantibus & glorioſis hominibus, qui suam iustitiam iactarent, sed & absolute statuisse, non esse satis ad iusti- tiam, persuasionem eam & assertionem, quantumcunq; simplicem & citra omnem iactantiam, dum ea sola aliqui contenti, ce- tera ad iustificationem necessaria neglige- rent. Si em̄ potest esse, ac verè est eiusmo- di affirmatio, quomodocunq; fiat, in hære- tici & schismaticis, dilucidum est, eam nō sufficere ad iustitiam. Ideò autem vñi sunt verbo illo iactanti, vt eo ipso innuerent, nunquā esse huiusmodi asseuerationes absq; aliqua iactantia & vanitate.

Atque vt apertius fieret, nemini hæc vt- cung; de se iactanti & afferēti, putasse eam persuationem satis ad iustitiam, in illis verbis, Sed neq; illud asserendum &c. secū- dò asseruere, nō teneri iustos ad certò cre- dendum suam iustitiam, neque si habeant eam certitudinem, satis illam esse ad iusti- ficationem.

Quia verò hæretici primò quidem sua- solutio, ar- dent eam certitudinem sive fidutiam, satis gum. 2. hæ- reticorum.

ficati gratis, non negari dispositionum & preparationum nostrarum ad gratiam necessitatem, sed duntaxat excludi ipsius merita.

Posteriori verò argumentum hoc pacto dissoluunt: Non dubitat de Dei promissis, aut de efficacia mortis Christi, qui dubitat se habere gratiam, sed dubitat de suis dispositionibus. Et aperta huius responsionis ratio est. Nam cùm Deus neminem adulorū iustificet sine actu ipius, neq; cuius absq; eo promiserit gratiā, neque Christi merita vtētibus ratioē cōmunicentur sine dispositionibus proprijs, qui firmissimè credit veracissima esse & infallibilia Dei promissa, & efficacissima ad nos iustificandum mortem & resurrectionem Christi, potest nihil feciūs dubitare de sua iustitia, propter dubium de suis dispositionibus. Etenim si duarum causarum concursus necessarius est ad aliquem effectū, haudquaquam sufficit certitudo applicationis vnius causæ, vt certitudo habeatur de existentia illius effectū. Itaq; cùm ad iustificationem nostram præter promissiones Dei, & mortem & resurrectionem Christi, requirantur etiam nostræ dispositiones, satis erit vt̄ dubitemus de gratiæ assecutione, incertum nobis esse, an sic perindè nos disposuerimus ad eam assequendam, ac necessarium est.

Definitū. 3. Atque vt indubitatum posthac esset, istam incertitudinem qualitatis nostrarum dispositionum satis esse ad incertitudinem gratiæ, tertio tandem his adiecerunt Patres, neminem scire posse certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei consecutū. Ut hęc tamē cunctis planiora sint & certiora, altius vobis arbitror rem hanc totam esse repetendam.

DE MUL TIPLICI C E R T I D V D I N E . CAP. II.

QVI propriè & Latinè, ac iuxta cōmūnem eruditiorum vsum, vocabulo certitudinis vtuntur, certos nos esse aiunt duntaxat de veris: persuasos autem, etiam de falsis. Certus enim à cerno etymologiam suam trahere videtur. Et certitudo firmitas quædam est, qua virtus cognitiua perindè suo cognoscibili adhæret, ac si illud coram cerneret. Quod autem falsum est, neque scibile est, neq; dici potest aliqua ratione videri. Vnde & certa nobis non dici-

Etymologia certitudinis.

mus, nisi quæ vera sunt, aut vera esse firmiter & indubitante credimus: nec quispiam vel se, vel alterum, certum eius rei dicit, quæ falsa est.

Tamen si verò certitudo non nisi vero rum esse videatur, tamen certum assensum de aliqua re, generatim & propriè appellare possumus assensum omnem, expertem hæsitationis & formidinis, & certò ea credi à nobis, pronunciare, quibus, depulsa omni animi dubietate, assentimur. Quo eminōmine rectius aut Latinius explicari queat firma ista & indubitata mentis adhæsio? Itaq; licet certi nequeant propriè dici de sua gratia, nisi quæ certò & verè credunt esse in gratia, tamen certò assentiri se esse in gratia omnes illos & possumus, & debemus asserere, qui absque villa cunctatione & trepidatione id sibi de se persuadēt, siue verè hoc sentiant, siue falso. Et nonnunq; sic vocabulis istis abutuntur philosophi & theologi, vt omnes habentes certos assensus alicuius rei, certos eos de ipsa absolute & simpliciter affirment. Quamobrem Patres in hoc cap. non dubitārunt dicere, hæreticos & schismatics certitudinem remissionis suorum peccatorum iactare, cùm tamen certò scirent, eam certitudinem, vanissimam esse potius siue iustitiae persuasōnem. Neq; dubiū, quin Latinè possumus dicere, apud hæreticos nostræ tempestatis non esse siue gratiæ opinionem, sed certitudinem.

Ad omnia tamen hęc aptissimè distinguenda, cōmodissima est gemina illa certitorum distinctio, Doctoribus antiquis non insolita. Alia em̄, inquit, sunt certa in se, alia verò certa quo ad nos. Et hoc est quod recentiores aliquāto apertius dicunt, cùm aiunt duplē certitudinem, quādām ex parte rei siue obiecti, alteram ex parte intellectus siue subiecti. Ex parte rei siue obiecti est certitudo, cùm aliqua ita vera sunt, & secundūm se certa, vt in eis assentendis nemo possit decipi. Ex parte intellectus siue subiecti est certitudo, cùm aliquibus firmiter & citra villam ambiguitatem assentimur: & illa dicuntur esse certa quo ad nos, q̄ talia esse nobis sunt cognita, aut certè credita, vt in eorū assensu nulla possit deceptio subesse.

Et quoniam sēp̄ cōtingit ex propensiōne vel imperio voluntatis, aut ex probabilitate vel leui persuasōne, aliqua nos certò &

indu-

DE INCERTITUDINE GRATIAE.

indubitate credere, quæ non perindè certa & indubitata in re sunt, & econtrariò aliqua esse in se certa, minimeque dubia, & tamen nos vel ex ignorātia, vel ex malitia voluntatis nostræ, ea vel non credere, vel falsa aut dubia aut incerta existimare, non continuò censenda sunt certa, quæ à nobis certò creduntur: neq; incerta habenda, quæ nobis incerta sunt. Atq; huius rei exempla sunt non pauca in scripturis.

Certò videtur phariseus apud Lucam credidisse, se esse iustificatum, cùm siue iustitiae persuasōne inflatus, orabat Dñm his verbis: Gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri. Et tamen in iudicio diuino, vbi oīa sunt nuda & aperta, non iustus, sed superbus erat. Certi etiam videntur de sua iustitia finisse Iudei illi, quibus Paulus testimoniūm perhibuit, q̄ æmulatiōem Dei habent, sed non secundūm scientiam. Sed vide qd Paulus de eis euestigid subiectat: Ignorantes iustitiam Dei, & suam querentes statuere, iustitiae Dei non sunt subiecti.

Contra verò publicanus descendit certò iustificatus, cùm incertus siue iustificatio- nis, & à longè stans, neq; auius oculos ad celum leuare, percutiebat pectus suum, dicens: Domine, propitius esto mihi peccato- ri. Et cùm Saul parvulus erat in oculis suis, electus erat & bonus in oculis Dei, & non erat de filiis Israel, sicut dicit scripture, vir melior illo. Atq; ea quę Gabriel prædicet, Zacharie de nativitate & præcellentia Ioannis Baptiste, certa qđem erant, & tamen q̄ non perindè credebantur à Zacharia, perdidit promptæ modulos loquelæ.

In veteri etiam testamento reuelavit Deus per suos angelos multa mysteria & ingentia beneficij, quę nobis volebat exhibere, eoq; ipso ita certa erant, vt nemo illis assentiendo potuisset decipi, tamen eis quibus reuelabantur, incerta erant. Idque nonnunquam sine peccato. Vnde & Gedeon, & Manue pater Sansonis, signa exegérunt apertiora, vt ea crederent quæ ipsi reuelabantur. Et Deus non corum hæsitatione offensus, misericordissimè ipsorum petitionibus acquieuit.

Ex quibus omnibus illud consequitur, neminem teneri certò credere, nisi illa, pro quorum certitudine grauia habet & omniō sufficiencia argumenta. Præsertim em̄ de certis & indubitatis assensibus verisimilium est, quod Salomon dicit: Qui certò

credit, leuis est corde. Quod & Cyrilus Cyril. 4. in Ioan. c. 26.

ad ea etiam, quæ fidei & religionis nostræ sunt, refert. Neminem quippe DEVS, qui summa veritas est, & neminem fallere nouit, obligauit, vt se exponeret erroris aut deceptionis periculo. Exponit autem se periculo erroris, qui certò assentitur illis, quæ certa esse ignorat: & tanto quidem perniciosiori, quanto maiori & firmitiori animi propensione ea credit. Errant quippe grauius, qui certius assentuntur fallis. Ac meminisse iugiter oportet, quod apud illustres authores celebre est, neros & artus esse sapientia, non temere credere.

Cumque veritas sit adæquatio rei ad in- Veritas qd tellestum, si volumus in errorum barathru sit.

non nos plerunque præcipites dare, eam regulam diligenter conueniet seruare, vt rebus ipsis aptemus intellectus nostros, & perindè quibusque assentiamur, qualia ipsa fuerint in re: & vt à falsis dissentimus, & veris duntaxat assentimus, ita & probabilitibus, probabiliter tantum assentiamur, certis verò certum & indubitatum assensum præbeamus.

Non sunt tamen omnia, quæ certa sunt, aequaliter aut similiter nobis certa: alia alijs sunt certiora: & quedam quidem manifesta & evidentia, alia obscura & in-evidētia.

Atque indè nascitur, vt duplex sit etiam certitudo intellectus, evidens vi- Diuīsio 2. certitudi- delicit, quæ & naturalis appellatur, & in- nis.

evidens. Et certò quidem & evidenter assentitur noster intellectus illis, quæ certa & manifesta ei sunt, quæque certam ha-

bent & manifestam ipsi siue veritatis cau- sam. Certò verò & inevidenter eis assen- tit, quę licet certa nouerit, tamen siue ve- ritatis causam immediatam, hoc est, ita in re se habere, sicut per illam significatur, non omnino assequitur.

Et in vtroque genere certitudinis, varij Gradus. sunt & multiplices gradus. In his, quæ certitudi- certa sunt evidenter, certissima sunt pri- nis eviden- ma principia, quæ & dignitates vocantur: tis.

qualia sunt. Omne totum est maius sua parte: Quodlibet est, vel non est: Bonum est appetendum: Malum fugiendum: & similia, quę ex terminis ipsis manifestam no-

bis faciunt siue evidētia & certitudinis cau- sam. Post hęc certissime sunt conclusiones, ex huiusmodi principijs in manifesta con- sequentia deductæ. Infimum verò gradum

f 2 cer-

certitudinis euidentis tenent, quæ experientia nostrorum sensuum cognouimus. Ut enim omnis euidentia, vel ex terminis, vel ex principijs, vel ex experientia habetur: & euidentia principiorum primorum, quæ est ex terminis, maxima est: & euidentia, quæ est ex experientia, minima: & euidentia conclusionum, apertè deductarum ex principijs, media: ità prorsùs certitudo principiorum, primum locum tenet in certitudine euidentium: certitudo conclusiōnum, ex eis manifestè illatarum, medium: certitudo autem eorum, quæ solo experimento nouimus, postremum. Et prima quædem certitudo, propria est habitus intellectus, quo assentimur principijs & dignitatibus: secunda, scientiæ: tertia, experientiæ. Sed certitudo inevidens, propria est fidei. Omnis enim assensus certus & inevidens, & vocatur & est fides.

**Gradus 2,
certitudi-
nis incui-
dentis.**

Fidei diuinae
næ ab humana di-
stantia.

Et quia fides duplex est, diuina videlicet & humana: certitudo quoquè incuidens, duplex est: altera fidei diuinæ, altera humanæ. Fide diuina credimus illis, quæ constant authoritate diuina: humana verò illis, quæ constant authoritate humana. Eoqué fit, tanto præcellentiorum esse & certiorum fidem diuinā, quam humanam, quanto Deus homine maior est. Et quia Deus neque fallere, neque falli potest, homo autem & fallere & falli valet, fidei diuinæ certum est subesse falsum non posse, neque quenquam posse decipi in assentientidis illis, quæ authoritate diuina constant: fidei verò humanæ & subesse falsum potest, & in eis assentientidis, quæ sola auctoritate humana constant, facile quisque potest decipi.

Vt tamen apertiora sint omnia, & viam
aperiamus, qua conciliari possint nonnul-
li doctissimi viri inter se, etiamnùm de hoc
articulo dissentientes, de vtriusq; fidei cer-
titudine nonnulla separatim disseremus.

DE CERTITUDINE FIDEI
DIVINAE. CAP. III.

NO N solùm excedit certitudo fidei diuinæ, certitudinē fidei humanae. EXUPERAT, & multis inter- uallis antecellit, vt S. Thomas & Scotus verissimè dicunt, certitudinem eui- dentiæ naturalis. Nam quæ Deus per se ipsum reuelauit, certiora sunt, & vt à sua reuelatione pendent, minus eis potest sub-

esse falsum, quam illis, quæ vel demonstratio-
tione, vel experientia nouimus. Quarè &
vbitalia esse innotuerit, pleniorē illis &
firmiorem fidem adhibere debemus, quam
demonstratis & expertis.

Quanvis autem ex illis, quæ sola auctoritate diuina constant, quædam quibusdam perfectiora sunt & digniora scriptu, & alia quidem sunt necessaria, alia autem contingentia: ac proinde hæc quidem possint esse falsa, non illa, ex æquod tamen certa vniuersa videntur propter Dei reuelantem authoritatem, quæ in illis omnibus æqualiter viget, & de utrisque ex suppositione diuinæ reuelationis perinde verum est, neminem in ipsis aspergientibus posse decipi.

Atque ideo, quæ eiusmodi sunt, aequali
& æquè indubitate fide recipi debent. Et fide
sicut per fidem diuinam omnibus eis cre-
dimus, quia dum eis credimus, Deo credi-
mus: ita prorsus & ad omnia illa se exten-
dit fides infusa, quam & theologicam ap-
pellamus. Datur enim fides infusa in adiu-
torium nobis, ut credamus in omnibus
Deo, & quæ parem habent certitudinem,
& eadem ratione creduntur, eodem habi-
tu credantur necessè est. Nec coarctandus
est fidei infusæ habitus ad sola reuelata à
D E O, spe&tanta ad beatitudinem aut ad
totam Ecclesiam, sed extendendus potius
ad omnia reuelata à Deo, quæ fide diuina
credenda sunt.

Quam ob rem illud quidem doctissimo
cuidam magistro nūquām asserim, qui
ait fidem infundi nobis ad credendum solis
reuelatis spectantibus ad beatitudinem.
Multoque minus illud probauerim, quod
idem ait, neminem asseriri per fidem in-
fusam, se esse in gratia, etiam si Deus hoc
ei reuelet. Nam quanuis tantum dicat, ne-
minem huic assensurum per assensum fidei
Catholicæ, sed per aliquam peculiarem fi-
dem : tamen ex adjunctis patet fidem Ca-
tholicam eum vocare fidem infusam com-
munem omnibus Catholicis.

Cur verò hic assensus in habentibus revelationem nō euidentem, à fide infusa remoueatur? An non reuelatio hæc ad beatitudinem spectat? An non per fidem infusam assentimur, 'paruulum esse in gratia, cùm illum baptizauimus? Et nónne fides infusa, & hærefis, eiusdem ambitūs sunt? Si ergò hæreticus esset, qui non crederet Deo reuelanti ipsius iustitiam, & per illum diffen-

DE DISTINCTIONE FIDEI
HVMANAЕ A DV BIO ET OPINI-
one, & de varijs gradibus ipsius.

C. A. P. IIII

disensum perderet fidem, per eam vtiq; &
idem tū crebet se esse in gratia. Certè qu
fide credebant alia Christo, credebāt & si
bi esse remissa peccata, quibus ille aiebat s
remittere. Et nisī hoc verū p̄dictus magi
ster existimabat, quarē ubiq̄e cūm negat
posse quempiam scire certitudine fidei Ca
tholicæ se esse in gratia, semper addit, nis
Deus hoc reuelet?

Verum illud libenter cōcesserim, nō spe
ctare ad fidem Catholicam, quod ego ve
ille simus in gratia, siue hoc certis fidei ar
gumentis doceri queat, siue diuina reuelatione
certi & constans sit. Non omnis fide
diuina seu theologica, est fides Catholicæ,
neque omnia quæ fide diuina, seu intus &
theologica credimus, dicenda sunt spe etiā
ad fidem Catholicam. Catholicum Græcē
idem est, quod Universale Latinē. Ac pro
pterea illa sola censenda sunt spectare ad
fidem Catholicam, quæ reuelata sunt à Deo
ad salutem communem omnium, & ut ta
lia omnibus suo tempore differi & propo
ni per prophetas suos & prelatos spiritale
voluit. Alia verò quæ sunt reuelata à Deo
ad peculiarem alicuius consolationem, ve
punitionem, & personas aliquas peculiare
concernunt, non spe etiā ad fidem Catholicam.
Et verum quidem est, ad hęc non solum
extendere fidem Catholicam, neq; illa est
certa certitudine fidei Catholicæ.

Sed in hoc contingit h̄ic decipi. Quia et
dicuntur ista nō spectare ad fidem Catho-
licam, neq; esse certa certitudine fidei Ca-
tholicae, ideo existimare aut suspicari vido-
tur quidam, alia fide peculiari h̄ec credi, &
minori certitudine, quām credantur, qui
sunt fidei Catholicae, cūm tamen longissi-
mè h̄ac à veritate absint. Etenim vbi reue-
latio harum particularium ipsis innotuerit
eodem penitus habitu & eadem firmitate
recipienda sunt: quoniam habent eandem
prorsus suæ veritatis & certitudinis cau-
sam, cum illis quæ ad fidem Catholicam
spectant. Et absurdum profectò videtur
concedere, ad aliam peculiarem fidem spe-
ctare, vt his assentiamur particularibus
cūm tantum vni aut duobus reuelarentur
quām si omnibus in commune essent reue-
lata. Neque plus enim, neque aliter certa
erit nostra iustificatio, si Deus illā omnibus
reuelaret, quām si nobis solis. Sed haec te-

& pauca quedam de fide humana.

CAP. IIII.

VNT quidem nonnulli viri docti, qui fidem humanam, eandem esse cum opinione, arbitrantur. Cum enim homines fallere & falli possint, quæ authoritate hominum constant, incerta & ambigua videntur, neque sine aliqua formidine recipienda. Atque ideo fidem, quæ humana duntaxat authoritate nititur, assensum non omnino hæfstatonis expertem, sed probabilem atq; opinionium existimant.

Et sanè si fides humana dicatur omnibus Fides humana quando assensus authoritati humanæ innixus, manifestum est, plerumq; fidem humanam nihil excedere opinionem, neq; ab ipsa vel per latum vnguē differre. Nam ciuiusmodi sunt nonnulla authoritate humana constantia, ut credenda quidem videantur, non tamen citra omnem formidinem. Veruntamen, quia aliqua, tametsi sola authoritate humana constantia, plena & indubitata fide credimus, nihil hæsitates de eorum veritate, necesse est & aliquoties fidem humana ab opinione & dubio seivngere. Si quidem qui dubitat, suspensum & anticipatum inter vtranque partem contradicitionis intellectum suum seruat, & neutri ipsarum assentitur. Qui opinatur, assentitur q- Distinctio fidei à dubio & opiniōne.

dem alteri, ied cum formidine de libi opposita veritate. Qui verò certò credit, sic vni parti adhæret, vt ne minimam quidem habeat hæsitationem de illius veritate. Et quanquam apud aliquos authores nonnū-
quām confunduntur, ac pro eadem accipi-
untur certitudo moralis & coniecturalis,
tamē permultum inter eas interest, & vtra-
que ad fidem humanam videtur spectare.
Quandò enim vel propter fortissima ar-
gumenta, vel propter grauem authorita-
tem & certum hominum testimonium, cer-
tò prorsùs aliquibus incuidétabus assenti-
mur, ea certitudo, certitudo est moralis : si
verò ppter apparentia indicia, aut conie-
cturas probabiles credamus quidē, non ta-
men omnī certò, sed cum aliqua formidi-
ne, ea certitudo tantū est coniecturalis,
& ab opinione nihil differt.

Atq; hæc fidei humanae distincto, vt altera opinio sit, altera metas opiniois longè excedat, partim ex ipsis credibilibus, partim

ex imperio & libertate nostrae voluntatis proficiuntur.

*Gradus 3.
fidei huma-
nae.*

Triplicia namque sunt fide humana credibilia. Quedam, quanquam auctoritate humana constant, sic passim ab omnibus ut certa & indubitate recipiuntur, ut ne dubitare quidem de eis possimus. Et horum certitudo primum locum tenet in certitudine fidei humanæ. Alia vero, quanquam non tanta sint auctoritate, tamen tanto consensu communiter absque ulla cunctatione recipiuntur, ut stultus & fatuus habeatur, qui non eis certò assentitur. Alia vero sunt, quæ communiter quidem certa existimantur, non tamen tanta firmitate, ut de illis dubitare stulti sit, sed maligni potius, aut increduli, et si probabiliora argumenta in contrarium non desint, quandoquæ etiam prudentis. Et ista duo postrema genera certitudinis, ab imperio & propensione voluntatis, ac pia quam vocant affectione, suam habent certitudinem. Sed exemplis faciamus ista clariora.

Gradus 1.

Primi generis sunt illa credibilia, quæ auctoritate omnium constant, & ab vniuersis hominibus doctis & indoctis, barbaris & politis, probis & improbis, ex omni sexu, ordine, natione, & religione citra omne dubium afferuntur. Qualia sunt, Constantiopolim esse, Indos esse, Turcas esse, Arabes esse, Saracenos & Iudeos esse, Parentes diligere filios suos, Mundum suisse ante omnes, qui modò sunt in vita mortali, Nos genitos esse communi via, & similia. Quæ quidem sic certa sunt, & passim à ceteris recepta, ut quanquam inevidentia sint, tamen euidens sit, ea esse certò credenda. Et in his assentiendis certò scimus nos non decipi, neque aliquem vñq; suisse deceptum.

*Aliqua cer-
titudo fidei
humanae in-
fallibilis.*

Quin licet quatenus à fide humana pendat, subesse in his quoque possit falsum & deceptio, quia non solum quilibet hominū, sed & omnes possunt fallere & falli, tamen humanitùs in eis assentiendis nemo potest decipi, ac fortassis, ut prouidentiæ diuinæ subfunt, nullatenus. Spectare nanq; ad prouidentiam diuinam videtur, ut non permittat in vniuersis hominib; tales aliquos errores. Quarè & aliquam certitudinem fidei humanæ, fortassis non esset improbabile, infallibilem prorsus defendere.

*Gradus 2.
fidei huma-
nae.*

Secundum locum inter credibilia humana tenent, quæ licet non communi omnium hominum, sed vni aut aliquorum au-

thoritate nituntur, in se tamen aut in suis similibus passim ab omnibus ita magno & firmo consensu ut certa habentur, ut stultum censeant & fatuum, de eis dubitare. Qualia sunt, Episcopos dum ordinant ministros altaris, sacerdotes dum consecrant sacratissimam Eucharistia, dum baptizant, dum absoluunt, aut aliquid aliud sacramentum administrant, intentionem habere ordinandi, baptizandi, consecrandi, absoluendi, & faciendi, quod Ecclesia intendit. Tametsi enim hunc vel illum ritè suo fungi ministerio, vnius aut paucorum auctoritate nitatur, tamen ita passim hæc citra ullam ambiguitatem recipiuntur, & ratio coniunctus humani talia haberi efflagitat, ut equum & iustum sit, omnes fideles, nisi aliqua pecularis & vehemens causa dubitandi de eis occurrerit, certam minime dubiam fidem ipsis omnibus adhibere. Non enim est verisimile, episcopos vel sacerdotes velle in re tanta fidelibus illudere, præsertim cum nihil inde ipsis commodi possit accedere, sed multa potius detrimēta & damnata. Et stare quidem non potest conscientiarum, pax, neque suauitas & tranquillitas coniunctus Christianorum, nisi ista ut certa & indubitate habeantur. Unde prudentissime Innocentius tertius, in cap. Veniens. de presbytero non baptizato ita scribit: De illo, qui natus est de Christianis parentibus, & inter Christianos fideliter est conuersatus, tam violenter presumitur, quod fuerit baptizatus, ut haec presumptio pro certitudine sit habenda, donèc evidenter possit argumentis contrariū probaretur.

Eodemque modo, licet non equali iure aut ratione, cum multa accipimus beneficia ab aliquo, certò credimus nos ab eo diligiri: quia probatio dilectionis, teste Gregorio, exhibitio est operis: & certissima argumenta amoris, communiter habentur beneficia. Sic etiam maritus credit se certò diligiri ab vxore, sic parentes à filiis, sic dominus à famulis, cum multis bonis meritis, vel obsequijs sibi ab eis exhibitis, hanc dilectionem probârunt, neque vel minimum argumentum, aut conjecturā habent in contrarium. Atque ea, quæ nobis à se visa constanter affirmant viri optimæ fidei & opinionis apud homines, impò & quæ sibi nota & certa asserit vir aliquis, quem nos in multis veracem experti sumus, & dignissimum cui fidei adhucbeamus, & generaliter

qua-

quæcūq; eiusmodi specie veritatis sese nobis ostendant, ut ne minimū quidem argumentum vel suspicio falsitatis eorum, animo nostro occurrat, sic solemus certò & absque ulla hæsitatione credere.

*Extra con-
trouersiam
hic quatuor*

Potest sanè in huiusmodi omnibus contingere aliqua deceptio, quia multi sunt recessus in animis hominum, & quanquam maximè latebra, & solus Deus nouit clarè cogitationes hominum, tamen hanc fidem mutuò debemus nobis, & prudentiæ ratio à nobis expostulat, ut ista, tametsi suapte natura non omnino certa sint, propter communem tamen existimationem & humanum coniunctum certa ad fidem humanam habeantur. Et horum certitudini tertium & infirmum locum certitudinis possumus tribuere.

z.

Cum autem non tantæ auctoritatis homines aliqua nobis tradūt, sed major tamen causa & apparètia veritatis subesse videatur, quanquam falsitatis, & possumus & debemus illis fidem adhibere, sed cum aliqua formidine, nè incerta pro certis recipiamus. Hæsitare autem & hærere tunc par est, & ancipitem ac neutrum tenere intellectum, cum occurrit probabilis causa non credendi, aut vtrinque stare videntur æqualia argumenta. Tenet enim medium locum opinio inter dubium & certitudinem. Atq; horum omnium distinctionem diligenter notare debet, qui voluerit exactè omnia, quæ in hoc libro differemus, intelligere. Quippe dubium non est cum opinione confundendum, nec opilio cum fide, nec fides humana cum diuina, nec fides catholica cum fide particulari, nec certitudo naturalis cum morali, coniucturali aut theologica. Et certitudo ex parte rei, distinguenda est à certitudine ex parte intellectus: neque omnia quæ certa sunt, ex æquo certa esse sunt existimanda. Quibus in rebus hallucinantur non rarò etiam vii, alioquin docti, quia ista vel negligunt, vel nō serio & attètè distinguere nouerūt.

Cor. 2.e

Dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus Dei. Si euidenter nōsse non possumus, an à nobis Iob. 56.b.

Habitus etiam infusi, supernaturales sunt: & qui ab illis sunt actus, posunt ab acquisitis habitibus profici, aut saltē à potentijis nostris cum auxilio Dei speciali. Quarè nulla ex parte euidentiā de iprorum præsentia possumus in hoc statu habere. Quartò & certum est, neminè posse citra diuinam reuelationem certò nōsse iustificationem alterius, nisi forte cum puerum aliquem ipse baptizauerit. Cum enim ex fide certum sit, baptismum cōferre gratiam omni non ponenti obicē, & nobis euidentis sit, baptizasse aliquę infantē, ipsum q; nullum apposuisse gratię baptismi obicem, certum quoquè erit, ex fide illum recepisse gratiam baptismalem, & verè sisse iustificatum. Extra istum verò casum, certitudo de iustificatione alterius haberi à nobis nō potest. Quia vtentes ratione, nequeunt per aliquos actus nostros iustificari sine aliqua interiori ipsorum dispositione. Interior aut aliorū dispositio, constare nobis per fidem aut euidentiam non potest. Nemo enim nouit, quæ sunt in homine, nisi spiritus hominis qui in ipso est.

z.

*DE QVATVOR, OMNIBVS
CIRCA HVNC ARTICULVM
certis, & duobus controvris. Cap. V.*

*H*is iactis fundamentis, disquirendum est de certitudine, quæ in hac vita haberi potest de nostra iustificatione. Nè autem operam nostram rebus nō necessarijs applicemus, & quoniam vbiq; consultissimum est, controvra à non controvris distingue-

1. Cor. 2.e

Fuerūt tamen, & adhuc sunt duo in hoc proposito controuersa. Primum est, an citra diuinam reuelationem possit iustis sua ipsorum gratia constare certitudine fidei catholice vel diuinæ, cui nō possit subesse falsum. Secundum est, an iustis saltem sit in præcepto certitudo de sua gratia. Et de istis, quid ex autoritate nostri decreti & scripturæ, & sanctorum testimonij habeamus, posthac differemus.

SOLI ILLI, QVIBVS R E
VELATA EST SVA IUSTIFI
catio, obligati fuerunt eam certo
credere. Cap. VI.

AC primò quidem illud certum semper fuisse video apud catholicos, neminem obligatum fuisse ad credendum se esse in gratia, nisi hoc illi peculiariter Deus reuelauerit. Et hoc est quod sancta Synodus in hoc capite illis verbis affirmauit: *Sed neque illud afferendū est, oportere eos, qui verè iustificati sunt, absq; vlla omnino dubitatiōe apud seme- ipsoſ ſtatuere, ſe eſſe iustificatos, nemineq; à pec- catis abſoluti ac iustificari, niſi eū, qui certo & firmiſimē credat ſe abſolutum & iustificatū.* Et confirmata eſt & explicata aliquanto magis hæc doctrina Canone decimotertio in hæc verba: *Si quis dixerit, omni ho- mini ad remiſſionem peccatorum, aſsequendam necſarium eſſe, vt credat certo & abſque vlla hæſitatione proprie infirmitatis & indiſpoſitionis, peccata ſibi eſſe remiſſa, anathema ſit.* Et hac definitione damnata eſt sententia Luteri, qui, vt patet ex art. ro. bullæ Leonis X. contra errores iphius, abſolute afferuit, nemini remitti peccata, niſi remittente ſacerdote, crediderit ſibi ea remitti. Quod quidem demiror, permifſum fuisse euulgare authorem Enchiridij doctrinæ Christianæ adiuncti Concilio Colonienſi, vbi agit de iustificatione. Veruntamen præter deſinitionem Sedis Apostolice & Concilij, apertum eſt argumentum contra hunc erorem: Nunquam enim neque Deus, neq; Ecclesia fideles ad hoc adſtrinxit. Neq; inuenietur vſquam tale aliquid præceptum. Et ex lege naturali manifestum eſt, neminem eſſe obligatum ad credendum ſe oīa feciffe, quæ ex parte ſua requiſita ſunt, vt non apponat gratiæ diuinæ impedimentū, ſed effectum tuum in ipſo habeant & faciant ſacramenta diuina. Præterea grauiſſimum profecto & periculofiſſimum eſſet

Can. 13.

Arg. 1. pro
ſententia
Patrum.

Arg. 2.

hoc præceptum. Et cùm omnes catholici, tum autē ipſi Luterani, qui ſe iactant vbiq; prædicare libertatem legis gratiæ, hoc tam rigidum præceptum orbi inuehere cauere deberent. Difficilimum quippe eſt viris, præſertim natura ſua meticuloſis, & non admodū temerarijs in aſſentiendis ſuis laudibus, certò & abſq; vlla hæſitatione credere, ſe nulla laborare ignorantia cul- pabilis, nullius delicti culpa teneri, & totum feciſſe quod Deus à nobis exigit ad noſtrā iustificationem. Et qui perditam & proli- gatam multo tempore duxerunt vitam, ac frequentes patiuntur tentationes carniſ, mundi & dæmonis, vix vñquām poſſent implore hoc præceptum. Jugum verò Do- mini, teste ipſo Christo, ſiaue eſt, & onus eius leue. Et Ioannes dicit, Mandata eius grauiā non ſunt, Inſupèr: Nullus tam per- fectus eſt, qui non aliquandò de hoc for- midet. Immò quo quisque ſanctior eſt, eo magis veritus, nè quid forte in ſeipſo la- teat, quod oculos diuinæ maiestatis offendat, ſolet frequentius clamare: Ab occu- pit meis munda me Domine, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine. Si qui autem obligati fuiffent hoc præcepto, eſtent maximè qui ſanctiores fuerunt, & pe- fectiores cæteris. Hi enim melius potuerūt nōſſe ſuam iustificationem, ſi quidem illa poſſemus citra reuelationem certo nōſſe. Quid verò, inqes, ſibi Paulus voluit, cùm ob- dixit, Prober aūt ſeipſum homo, & ſic de 1. Corin. pane illo edat, ſi non ad hæc certitudinem obligauit, vt dignè ſumeremus Eucharistiā? Probare qdem nos debemus, ad non indigne Eucharistiā & alia ſacramenta ſu- ſcipiendū: ſed ea probatio nō neceſſe eſt tan- ta ſit, vt ad certitudinē de gratia diuina nos perducat. Satisq; prorsū eſt, ſi ad probabi- lē de ea opinionē nos trahat. Quin ſi cùm accedimus ad recipiendū Eucharistiā, pu- temus probabiliter, nos feciſſe quod fati- eſt, vt non indigne eam ſumamus, hoc ſu- ſcieret, vt non peccemus eam ſuſcipientes, etiam ſi dubitemus nos eſſe in Dei gratia. Probat eī ſe ſufficienter quo ad hoc, neq; probatione erit corporis aut ſanguinis Domini, cefſaria, qui abſque conſciencia peccati mortalis, dignam ſu- & cum aliqua poenitentiā ſuorum peccato- ptionem, & ppoſito ſeruandi oīa diuina man- data, Eucharistiā ſumit, ſiue iſta ad gratiam ſuſciant, ſiue non, ac ppterā de ſua qui- iuſtificatione non immeſitō dubitet.

Inſtat

Instat tamen, vt ſibi videtur, apparenter Luterus contra iſta: Qui audierunt à Chri- ſto, remiſſa eſſe ſibi peccata, tenebātur hoc credere, neque licuit vel Magdalena, vel paralytico, cùm hæc audierunt à Chriſto, vel minimam habere hæſitationem de ſua iuſtificatione. Cùm igitur ipſe dixerit Pe- tro & alijs Apoſtolis: pro ipſis & ſuis ſuc- ceſſoribus: Quorū remiſſitis peccata, re- mittuntur eis: nemini etiam licebit dubi- tare de remiſſione ſuorum peccatorū, vbi abſolutus fuerit à ſacerdote. Hoc eī per- indē eſt, ac de his verbis Chriſti dubitare.

Responſo. Quantū verò hæc ab ſcopo erratur? Qui dubitat, vel non ſatis certo credit, ſibi remiſſa eſſe peccata, vbi ſuerit à ſacerdote legitime abſolutus, non dubitat de verbis Chriſti, neq; de efficacia abſolutionis ſa- cramentalis: ſed dubitat, vt Patres nostri luculenter in hoc capite explicarunt, de ſufficientia ſuę diſpositionis: & hoc tan- tū, ſuę ſibi fragilitatis conſcius, veretur, nè ſua ipſe malitia vel negligētia eſſe cūtum impedierte sacramenti.

Et magnum quidem eſt diſcriben inter illos, qui à Chriſto audiebant ſua ipſis re- miſſi peccata, & qui audiuunt à ſacerdote ſuorum abſolutionem peccatorū. Chriſtus optimè nouerat interiora hominiſ, & qua quisque ad ſe intentione & diſpoſitione accedebat, & ſupplere in eis poterat & efficeret, quicquid ipſis ad conſecutionem gratiæ deerat. Atq; ideo, qui ab ipſius ore audiebāt ſua ipſis remiſſa peccata, hoc ve- ut ceſtum & indubitatum habebant cre- dere. Nulla enim ſuberat cauſa dubitandi, vel formidandi, vbi tam aperte eos abſolu- tos pronunciabat, q; ipſis liberrimè & abq; vlla diſpositione poterat omnia indulgere & condonare peccata. Sacerdotes autem neq; nō runt interiora hominiſ, quos abſoluunt, neque liberè poſſunt condonare peccata, neq; poſteſtatem habent effici- di interioriſ diſpositiones, quas Deus exigit à peccatoribus: tantumq; abſoluunt, existi- mantes ſimiles eos habere interioriſ diſpositiones exterioriſ, quas in eis conſpi- ciant, neque obicem ſuę abſolutioni po- neare. Et verba eorum, licet vera & abſoluta ſint, tantum ſignificant, eos, quātum eſt ex parte ſua, verè poenitētē abſoluere, ſi qui- dem non ſit in eis interioriſ aliquod impedi- mentum, quod efficaciæ ſacramenti obſi- ſtat.

Obijcunt & alij verba Bernardi: Si cre- dis peccata tua non poſſe deleri, niſi ab eo cui ſoli peccasti, & in quem peccatum non Bern. ſer. 1. cadit, benē facis. Sed adde adhuc, vt hoc Annuncia- credas, quia per ipſum tibi peccata donan- tur. Hoc eſt testimoniū, quod perhibet in corde noſtro ſpirituſanctus, dicens: Di- miſſa ſunt tibi peccata tua. Sic enim arbi- tratur Apoſtolus gratis iuſtificari homi- Rom. 3. d nem per fidem. Hac ille. Et manifeste ibi- dē aſſerit, hoc neceſſarium eſſe ad aſſe- quendam remiſſionem peccatorū.

Sed Bernardus non id agit, vt oſtendat Responsio. neceſſe eſt, præſertim certa fide credere nobis remiſſa eſſe peccata. Quid enim ma- gis alienum à Bernardo, placidilimo & amieniſſimo doctore? Si hoc putes illum ſenſiſſe, equidem, ſi circuniacentia ſpectes, & obligatos nos dices, cum credidiſſe, ad certò credendum noſtrā prædestinatio- nem, cuius contrarium ex multis iphius te- ſtimonijs libro 12. Deo dante, docebiſſus.

Voulit ergò ille, & ſenſit obligatos nos eſſe ad credendum, ita Chriſtum remiſſio- nem peccatorū & noſtrā beatitudinem meruiffi, vt & nos quoquè hæc ipſius merita poſſimus particuliarem hominē pro- barē iuſtificatum, & habiturum merita & beatitudinem, ſed duntaxat quenlibet po- ſſe hæc per Chriſtum obtinere.

Neque diſſitemur tamen, vt & poſte Chriſtum, credidiſſe & ibi, & in alijs multis locis Bernar- dū, poſſe nos & remi- ſſa nobis peccata credere, quādō ex testimo- nio conſciencia noſtre, miſericordia & ve- ritas ſibi obuiant in nobis, & ſe inuicem iuſtitia & pax osculantur. Hoc eſt, ſicut ipſe ibidē exponit, quandō vt declinēmus à malo, ex præuenienti D E I miſericordia compungimur, & veritate confeſſionis occurrimus, dicentes cum Dauid: Peccaui z. Re. 12. c Domino. & vt faciamus bonū, mortifica- tionem carniſ, & poenitentię fructus, ac iu- ſtitiae opera in unitate & concordia faci- mus. Quisquis enim ille eſt, in quo ſic ſibi obuiant miſericordia & ve- ritas, & iuſtitia & pax osculantur, ſecu- po-

poterit gloriari, vt ibidem addit, modò in Domino, qui sibi testimonium perhibet, vtique in spiritu veritatis.

D E VARIETATE OPINIONVM CIRCA POSSIBILITATEM CERTITUDINIS GRATIAE. Cap. VII

ENIMVERÒ cùm extra controvèrsiam fuerit apud catholicos, neminem teneri ad certò credendum se esse in gratia, anxiè tamen & inter catholicos & hæreticos, & inter viros doctissimos ex catholicis & Rome, & Tridenti, & Ratisponæ, & alijs multis in locis hoc tempore disputatum est, an sine particuliari Dei reuelatione possit iustus vel ex scripturis, vel aliundè peruenire in hac vita ad certitudinem aliquam, tametsi inevidentem, de sua iustificatione. Neq; solum de certitudine ex parte obiecti, sed multo magis de certitudine ex parte subiecti certatum est. Nam quāuis certum fuerit, posse aliquos ex temeritate aut libertate sua, certissimò credere se esse iustos, & aliquorum iustificatio secundūm se certissima sit, licet ab eis ignoretur: tamen meritò quæsum est, an possit sine reuelatione sic alii cui sua iustificatio fieri nota, vt licet inevidenter, absque vlla tamen temeritate certò & indubitatò, & sine vlla hæfitatione possit ipse credere, se esse in Dei gratia, & obtinuisse apud eum remissionem suorum peccatorum. Et quoniam certudo ista, vt ex dictis patet, posset esse vel fidei diuinæ aut Theologicæ, vel fidei humanae & duntaxat moralis, de vtraque certitudine ambiguum fuit. Et quibusdam quidem visum est, vtranque certitudinem posse haberi à iustis de sua iustificatione, absque diuinæ reuelatione: Alijs verò, neutram. Alij verò media via possent fortassis incidere, ita videlicet, vt certitudinem morale concederent posse haberi à iustis, certitudinem tamen Theologicam nequaquam.

Et prima quidem opinio à quibusdam de omnibus iustis in vniuersum defensata est, ab alijs verò non de omnibus, sed de perfectis vel martyribus, vel de innocentibus, vel de statim baptizatis. Et de omnibus iustis eam defendit multa contentione Martinus Luteius in libello de fide & operibus, & in impugnatione bullæ Leonis X. contra ipsum, articulo 10. II. & 14. Et secuti sunt Luterum Protestantes in confessione Augustana, & in suo didagmate folio 43.

1. Opin.

2. Opin.

3. Opin.

Luterus.

Protestates.

& particulariter Caluinus in lib. de institutione Christiana, & Bucerus in concordantia de hoc art. & Philippus in apologia conf. Aug. Et in artic. 5. libelli Ratisponæ oblati imperatori, palam dicunt, oportere vt verè penitentes, fide certissima statuat se propter mediatorē Christum Deo placere. Estque idem videre in libello, cui nomen est inditum, Margarita Theologica.

Et hi omnes ideo asserunt sola nos fide iustificari, qua nostram iustificationem apprehendimus, credentes gratis nobis donari remissionem peccatorū propter Christum, neque pendere nostram iustificationem ab ullis nostris præcedentibus operibus, neque nos eam mereri aliquo modo per illa, neque impetrare, quoniam nisi sola prædicta fide iustificaremur, obscuratur & incertum esset beneficium iustificationis nostræ, & remissionis nostrorum peccatorum. Nec queri profectò hoc loco de eis possimus, quod non consequenter locuti fuerint. Aperte hæc omnia sequantur ex opinione, quam Luterus in sermone super verbis Ioannis, Sic Deus dilexit mundum: & in libro aduersus Carol stadium, velut certum & indubitatum defendit, solam fidem esse in Euāgelio iustitiam: & solam incredulitatem, peccatum. In quo & eum secutus est Philippus, vt patet ex verbis, quæ ex illo citat pius ille & doctissimus vir Ioā. Cochleus, in discussione Apologiæ Augustanae, titulo de iustificatione. Si enim certum est, sola nos prædicta fide iustificari, iustificatio ab operibus nostris non pendebit: & cùm nobis certum esse possit, quod credamus, nobis gratis remitti peccata propter CHRISTVM, certum erit profectò nobis ex fide beneficium nostræ iustificationis. Secuti sunt etiam, & docuerunt non semel hanc sententiam authores Enchiridij doctrinæ Christianæ, adiuncti Concilio Coloniensi, vbi agut de iustificatione hominis. Idemq; videtur in eodem titulo insinuare authores Antididagmatis Colof. Dicūt enim nos iustificari p fide, qua absq; dubitatione firmiter cōfidimus, nobis, q verā peccatorū penitentiā habemus, peccata nostra propter Christum esse dimissa, & de eo oportere intrinsecus per fidē spiritu sancti testimo nio testificatos nos esse, & iustitia inhæriti, tāquam quodā experimento certificari, nobis remissionē peccatorum esse factam.

Sed

Claudius.

Caluinus in lib. de institutione Christiana, & Bucerus in concordantia de hoc art. & Philippus in apologia conf. Aug. Et in artic. 5. libelli Ratisponæ oblati imperatori, palam dicunt, oportere vt verè penitentes, fide certissima statuat se propter mediatorē Christum Deo placere. Estque idem videre in libello, cui nomen est inditum, Margarita Theologica.

Et hi omnes ideo asserunt sola nos fide iustificari, qua nostram iustificationem apprehendimus, credentes gratis nobis donari remissionem peccatorū propter Christum, neque pendere nostram iustificationem ab ullis nostris præcedentibus operibus, neque nos eam mereri aliquo modo per illa, neque impetrare, quoniam nisi sola prædicta fide iustificaremur, obscuratur & incertum esset beneficium iustificationis nostræ, & remissionis nostrorum peccatorum. Nec queri profectò hoc loco de eis possimus, quod non consequenter locuti fuerint. Aperte hæc omnia sequantur ex opinione, quam Luterus in sermone super verbis Ioannis, Sic Deus dilexit mundum: & in libro aduersus Carol stadium, velut certum & indubitatum defendit, solam fidem esse in Euāgelio iustitiam: & solam incredulitatem, peccatum. In quo & eum secutus est Philippus, vt patet ex verbis, quæ ex illo citat pius ille & doctissimus vir Ioā. Cochleus, in discussione Apologiæ Augustanae, titulo de iustificatione. Si enim certum est, sola nos prædicta fide iustificari, iustificatio ab operibus nostris non pendebit: & cùm nobis certum esse possit, quod credamus, nobis gratis remitti peccata propter CHRISTVM, certum erit profectò nobis ex fide beneficium nostræ iustificationis. Secuti sunt etiam, & docuerunt non semel hanc sententiam authores Enchiridij doctrinæ Christianæ, adiuncti Concilio Coloniensi, vbi agut de iustificatione hominis. Idemq; videtur in eodem titulo insinuare authores Antididagmatis Colof. Dicūt enim nos iustificari p fide, qua absq; dubitatione firmiter cōfidimus, nobis, q verā peccatorū penitentiā habemus, peccata nostra propter Christum esse dimissa, & de eo oportere intrinsecus per fidē spiritu sancti testimo nio testificatos nos esse, & iustitia inhæriti, tāquam quodā experimento certificari, nobis remissionē peccatorum esse factam.

Sed

Atq; hanc sententiam multi catholici ante editum decretum de iustificatione, probabilem censebant Tridenti, & compluribus argumentis suadere illam conabatur. Verū longo illi intervallo à Lutero & ipsius sectatorib⁹, & à Claudio dissidebat. Non enim sicut illi putabant, posse iustos hæc certitudinem adipisci, quia iustificatio solum pendeat à fide, quæ potest etiā absq; illo discursu per seipsum nobis innotescere. Hoc omnes constanter & uno ore semper negarunt, & fidei solius testimonium non satis ad tantam certitudinem sufficere palam professi sunt. Aiebant tamen manifestum nobis esse posse, ea opera à nobis fieri, quæ necessaria sunt ad iustificationem, & ex illis & testimonio cōscientiae nostræ, suffulto & adiuto testimonio spiritus sancti, peruenire nos posse ad eam nostræ gratia certitudinem, cui nō posset subesse falsum. Neq; quispiam, per fidem catholicam posse hoc sciri à nobis, dicebat, capiendo fidem catholicam pro fide vniuersali, vna apud omnes fideles, eademque habente obiecta certa & probata, & ab omnibus suscipienda. Quis ita deliraret insanus, vt fide catholicæ sciri posse diceret, quod, vt multum detur, non nisi vnius aut alter scire potest. Ne si Deus quidem alicui reuelaret suam iustificationem, spectaret ad fidem catholicam, vt 3. cap. docuimus, assensus illius reuelationis, nisi Deus eam reuelationem alijs patefieri vellet, sicut credimus de reuelatione facta beatissimæ virginis & Apostolis.

Sed

DE INCERTITUDINE GRATIAE.

215

Sed possint se illi aliquo colore vt cunq; clausi. catholica spestet, facientem quod in se est, assequi gratiam, & constare posset Petrus, se facere quod in se est, sicut potest cōstatre sua fides, nemo quidem nostrum dicere, posse illum fide catholicæ scire se esse in gratia. Quin verò neq; aliquis catholicorum, quod quidem scire potuerim, asseruit tanta certitudine ex parte obiecti, posse aliquem iustum citra diuinam reuelationem scire se esse in gratia, quanta est certitudo fidei catholicæ. Quoniam quæ sunt fidei catholicæ, omnes asserebant probatæ esse & infallibilis veritatis, & vel ex sacris literis, vel ex Ecclesiæ traditione talia esse constare: Quod autem Petrus vel Ioannes sint in gratia, neque probatæ, neq; infallibilis veritatis de se esse fatebantur, & posse quēvis in eis assentiēdis decipi. Quia verò propter discursum ex creditis, & testimonium conscientię & spiritus sancti iustos credebant peruenire posse ad hoc, vt fidei, infusa assentirentur se esse in gratia, ex consequenti & eam de sua iustitia certitudinem possibilem ipsis contendebant, cuī non posset subesse falsum.

Secundam verò opinionem communiter defendant Scholastici authores, vt patet ex illis, quæ inferiū ex eis citabimus. Tertia autem opinio, quæ media est, multis argumentis efficietur à nobis infrā probabilis. Vt tamē distinctiora sint oīa, neq; alteram certitudinem cum altera cōfundamus, seorsū de vtraq; certitudine, Theologicæ videlicet, & Morali, agemus: In primis tamē, quid circa hæc sancta Synodus statuerit, operæ premium erit videre.

DE SENTENTIA SYNOPI

DI PRO INCERTITUDINE GRATIAE. Cap. VIII.

AEQVAM erat tantis concertationibus finem tandem authoritate Synodi imponi, neq; amplius sūnere aut catholicos, aut hæreticos tāta in re sub ambiguo fluctuare. Atq; ideo in calce huius cap. quod modò expōnimus, ad instantiam doctissimorum & grauissimorum virorum, q̄ incertitudinem gratiae semper defenderunt, tandem adiecta sunt illa verba: *Cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non potest subesse falso, se gratiam Dei esse consecutum.*

Atq; his verbis, si priuatis oībus affectib⁹

sepositis, ea bene & pro meritis expendamus, omnem videbimus questionem, aut certe præcipiam, diremptam prorsus esse, quæ hactenùs de hoc articulo fuit, siue inter catholicos & hereticos, siue etiam inter catholicos. Quanquam enim hoc magis ex pfecto egérut patres in hoc decreto, vt heres extirparent, & nouam ab hereticis disseminatam doctrinam de iustificatione, subruerent: tamen aliqua ita frequētia erant in ore & scriptis hereticorum, & ita constanter ab eis tradebantur, & hereticis ipsorum sic affinia erant & coniuncta, vt quanvis illa à nonnullis catholicis defenderetur, ad plenam tamen heresum condemnationem, & ad dirimentum nihil necessarias cōtrouersias catholicorum, quid in eis tenendum esset, prudentissimè sibi statuendum esse indicauerint. Qua ratione & cap. 7. doctrinam de iustitia inhærente, non tantum contra hereticos, sed etiam contra aliquos catholicos, vt certam & indubitatam, tradiderit: & in canone 3. necessariam spiritus sancti gratiam ad credendum, sperandum, diligendum, & penitendum sicut oportet, contra multos celebres Doctores, statuerunt.

Et parcè nimium & angustè, immò planè impie, de Augustissima Synodi Generalis potestate, ad definiendum omnia ambigua in fide sentiret, quid dubitaret, an ipsa potuerit definire hanc questionem, præfertim cum de illa multum & multorum dierum spatio & per se, & per alios viros doctissimos tractauerit & disquisicerit.

Sed ipsa verba patrū expendamus: Non affirmat sancta Synodus, nemine suā gratiam sciuisse, neq; asseuerat, à nemine sciri posse tantum arcanum. Nouerat & Deum illud beatissimæ virginis, Ioanni Baptistæ, Apostolis, Zachæo, Magdalene, paralytico, & latroni reuelasse, & posse cuiuis, cum ei placuerit, idem ipsum notum facere. Sed dicit, nullum hoc scire valere: quia nullus videlicet proprijs viribus, aut studio, immò neq; auxilijs & fauoribus regularibus tantum beneficium valet consequi. Et meritò ea possumus asserere, nos scire non posse, que non possumus nō posse, nisi altero reuelante, cuius reuelatio nostræ potestati nō subest.

Non negat etiam, coniecturis humanis posse aliquem assequi se gratiam D E I. affecutum, Cum nullus, inquit, scire valeat. Quæ solis coniecturis nouimus, scire qui-

dem à nemine dicimus. Neq; negat certitudinem moralem, quæ nonnunquam & ipsa vocatur sciētia, sed negat sciri hoc posse p fidem. Quin verò neq; negat sciri hoc posse p fidē, sed tantū negat sciri hoc posse certitudine fidei. Noluit definire, an aliquando iusti citra reuelationem per fidem assentiantur se esse in gratia, cōtentag; sunt afferere, non posse hoc eos scire certitudine fidei. Et nè certitudo fidei humanae excludi videretur, adiecit, cui non potest subesse falsum. Qua quidem nota maximè distinguui fidem diuinam ab humana, ca. 2. docimus. Et prudentissimè, spiritus sancto inspirante, vfa est his verbis, cui non potest subesse falsum: neq; pro his subiecit alia, in quæ aliqui propensiōres erant, quibus duntaxat negaretur possibilis certitudo fidei catholicæ, aut Theologicæ, aut infuse, aut diuine. Ista sola verba, cui non potest subesse falsum, decebant tantam Synodū. Hac oēm dirimunt questionem, omnia ambigua explicat, & ab inani hereticorum fidutia, quod propositum erat totius cap. cōmodissimè deterrent. Quippe, cūm docent, neminem posse sic certò nō posse & scire se esse in gratia, vt non possit in eo assentiendo decipi, aperte omnes admonent, nè tāta vnquam firmitate credant se iustos, quanta credunt alijs catholicæ fidei credibilibus probat, & infallibilis veritatis. Quid enim magis inconsideratū, nè dicam, præceps & temerarium esse potest, quām maiori certitudine aliquibus adhaerere, quām tibi ea possint constare, & pro certis habere & recipere, quæ an certa sint, prorsus ignores? Quod si dixissent Patres, nemine scire posse certitudinem fidei Theologicæ, aut infuse, aut diuine, se gratiam Dei esse consecutū, stabilissent, quod nolebant, nemine per fidem infusam assentiri sua iustificationi, nisi de ea habuerit reuelationē, nec explicuisserit certitudinem ex parte obiecti, quæ hac de re haberi à nobis non potest, & à qua potissimum vana hereticorum certitudo & fidutia confutanda erat. Tantūq; certitudinem ex parte subiecti, quæ esset per fidem infusam, exclusissent, & ambigua neq; satis dilucida suisset hęc diffinitio. Dubitari enim adhuc posset, quæ, qualis, & quanta certitudo istis verbis negaretur. Et multo minus conueniebat pro illis verbis, Cui non potest subesse falsum, subiçere verbum, Catholicæ, ita scilicet, vt tantū negaretur, nemis

neminem scire posse certitudine fidei catholicæ, se esse gratiam Dei affecutū. Nam si hoc factum fuisset, videri potuissent dūtaxat definitiæ, non spectare ad fidem catholicam, quod quisquam credat se esse in gratia. Quo quid potest dici alienum magis à gruitate sanctæ Synodi? Quis enim vnquam hoc negauit, aut in cōtrouersiam ponendum censuit?

Equidem, vt iam proximo capite admonui, nulla de hoc fuit vnquam controvērsia, neque esse potuit inter eos, qui fidei catholicæ significatum intelligerent. Quarè mihi quidem placere nō potest, quod quidam, pius alioqui & doctissimus vir, int̄nuare videtur, pro eodem accepisse Patres fidem, cui non potest subesse falsum, & fidem catholicam. Manifestum est, hęc inter se distinguui. Neque illa vnquam interesse cōsudisset, aut pro eisdem habuisset sancta Synodus, quę optimis & iustissimis pōderibus & momentis omnia librabat. Si Deus peculiari reuelatione Petrum faceret certum suę gratiæ, absq; euidentia tamen, assentiretur vriquè ille se esse in gratia, fide cui non potest subesse falsum, non tamen fide catholicæ, vt idem s̄ep̄ fatetur.

Sed illud verum est, quod quidem demiror eum negare, parem tum fore Petri certitudinem fidei de gratia sibi communicata, cum certitudine fidei catholicæ. Perspicuum quippe est, tanta certitudine posse nos & debere assentiri nostræ iustificationi, si Deus eam nobis reuelaret, quanta assentimur alijs fidei catholicæ credibilibus. Quēadmodū, & qui baptizasset puerum, certitudinem fidei de gratia pueri haberet, similē & æqualē certitudini de alijs fidei catholicæ credibilibus. Habent enim ista æqualem vel potius eandem suę certitudinis causam, videlicet reuelationem diuinam. Vnde & ipsem ex sententia Caietani in illa verba Apostoli, Nos autē non spiritum huius mundi accepimus, per Spiritus sancti infusionem, fatetur, Apostolos habuisse tantam suę gratiæ certitudinem, quantam alijs fidei catholicæ, immò maiorem. Et eandem omnino habuissent, quanvis nō spectasset ad fidem catholicam credere iustificationem eorum. Quarè & qui tuebantur, posse aliquos iustos assequi fidei certitudinem de sua gratia, non diffitebantur, vt ille diffiteretur, tantam certitudinem de hoc ab eis haberi posse, quanta ha-

nem hæreticorum fidutiam, si hoc tantum definiuit. Siquidem nullus hæreticorū credidit, non posse istis subesse falsum, si quidem secundūm se considerentur, sed satis esse dicūt, ut certō & firmiter eis assentiantur, in eis assentiendis decipi nō posse, quantum per fidem illa nobis innotescunt. Et ineptē nimium deterret quispam, Petru habētem reuelationem de sua iustificatio ne, à certo illius assensū ex hoc, quod ista potest esse falsa, Petrus est in gratia. Diceret enim ille: Esto, possit illa secundūm se falsa esse, non tamen potest esse falsa, ut mihi reuelata est, & ego quidem nō ei certō assentior propter certitudinem, quam in hoc obiecto secundūm se video, sed propter certitudinem, quam in illo esse agnoscō ex diuina reuelatione.

Ad eundemq; modum omnes catholici responderemus, si quidem aliquis nos incusaret, quod certō & indubitatō assentiamur multis futuris contingentibus, nobis à Deo reuelatis, cùm non dubitemus posse illa aliter se habere. Neq; refert, illa probata iam esse ab Ecclesia, & vt talia, recepta. Satis enim esset, si aliqua nobis sint reuelata, vel ex reuelatis certō inferri agnoscantur, vt quo ad nos, infallibilem censemantur habere veritatem, & nos certum eis & indubitatum assensū adhibere possimus, & debeamus. Atq; vt nemo sic exponat verba nostri decreti, illud precor oēs serio secū ppendant, distincta vhemēter inter se esse. Nullū scire posse certitudine fidei, cui nō potest subesse falsū, se esse gratiā Dei cōsecutū: & De nullo sic esse certum, quod gratiam Dei sit consecutus, vt non possit id esse falsum. Qui dicit, Nullū hoc tāta certitudine scire posse, negat possibilē tantam certitudinem ex parte subiecti: q; aut dicit, de nullo id posse ita esse certū, negat possibilē tantā certitudinē ex parte obiecti. Certitudo aut ex parte subiecti, & ex parte obiecti, distinctā sunt. Et in affirmatiuis oppositis hoc potest aliquanto clarius fieri. Aliud quippe est, posse Petru non esse in gratia: & aliud, scire posse illū non esse in gratia. Et ex parte obiecti fieri posset, sic certū Petrum esse in gratia, quin esset certum ex parte subiecti, népe si Spiritus sanctus hoc nobis testaretur, & tamē non indicaret se id testari.

Quarē cū Synodus distinctā hæc esse pernōset, & clarē intelligeret, potissimā

esse controuersiam de certitudine quo ad nos, & indē maximē confutari posse temeritatem, & præcipitationem hæreticorum, qui certō assentiantur eis, quæ an certa sint, scire nequeunt, neglexit statuere impossibilitatem tantæ certitudinis ex parte obiecti secundūm se, & contenta fuit stabilire impossibilitatem ipsius ex parte subiecti, & quo ad nos. Atque hoc postulant illa verba, *Cum nullus scire valeat &c. Quid est enim dictu*, Nullum posse scire certitudine cui non potest subesse falsum, se gratiam Dei aſſecutum, quām, Nemini posse hoc sic esse certum?

Neq; minūs quidem, sed aliquanto plū negavit sancta Synodus, dū negavit, posse nos aſſequi certitudinem fidei, cui non potest subesse falsum: quām si duntaxat negāſſet, posse nos aſſequi certitudinem fidei catholicæ. Siquidem quanto fides catholicæ certior est scientia, tanto certitudine fidei catholicæ minūs certa esset nostra iustificatio, vt postea videbimus, si eam ex creditis per fidem catholicam, & evidenter cognitis manifestō colligere possemus: & tamen neque tali certitudini subesse falsum posset.

Itaque dum Patres negārunt nos posse aſſequi de gratia certitudinem fidei, cui non potest subesse falsum, perspicue aſſeruerunt neminem posse adipisci ex creditis, etiam cum alijs evidētibus certitudinem de sua gratia, & manifestē docuerūt, nullam esse viam, qua possimus ea de re tantam aſſequi certitudinem, vt omnem penitū formidinem excludat. Qui enim sciret se esse in gratia per fidem, cui non potest subesse falsum, nullam causam haberet formidādi de sua iustificatione. Nam formido omnis assensū nostrorum indē procedit, quod vel scimus, vel credimus posse subesse falsum, & ex consequentiis eis decipi, quibus assentimur.

Quanquam autem hæc omnia ex ipsis citatis verbis facilē colligi possunt, si iusta & qua par est animaduersione, tante Synodi verba expendamus, tamen & ipsa aliquanto dilucidiora possumus facere ex antecedentibus & consequentibus verbis Patrum. Si posset quispam aſſequi tantam fidei certitudinem de sua gratia, vt ei subesse falsum nequeat, cur in principio huius cap. fidutiam & certitudinem remissionis peccatorum suorum, quam iactant hereti-

ci nostræ tempestatis, vanam & ab omni pietate remotam, & contra ecclesiam catholicam magna contentione prædicari. Patres asseruissent? Evidem ista non dixit sancta Synodus propter causam, ex qua illi vanè hanc iactant certitudinē, sed absolutē & simpliciter ipsam certitudinem & fidutiam dignam talibus elogis censuit. Nam ea non perfici absolutionem & iustificationem, paulo pōst statuit. Verū illud virgintius, quod statim adiunxit, neminem teneri ad credendum certō suam iustificationem, immō quēlibet posse, dū ſcriptū, suamq; propriā infirmitatē & indispositionem recipit, de sua gratia timere ac formidare. Qui per fidem sciret se esse in gratia, aut ex creditis & cognitis eidēter hoc colligi videret, teneretur vtiquē & hoc de se credere, & certē citra infidelitatis crimen formidare de sua gratia nō possit. Et qua, rogo, consequētia probaretur, posse quēlibet de sua gratia formidare ex hoc, quod nullus scire valeat certitudine fidei se gratiam esse cōsecutum, si sensus horū verborum nō est is, quem iam expreſſimus? Eq; dem neq; impossibilitas certitudinis fidei catholicæ, vel infusæ, vel Theologicæ, aut diuinæ, inferre satis appareret & dilucidē potest, quēlibet posse de sua gratia formidare. Hoc aut & perspicue & efficaciter & per propriam causam, & à priori colligitur ex eo, quod nemo tantum beneficium scire potest via, qua non possit decipi. Ut igitur & efficax sit, & dignum tāta Synodo hoc argumentum, sic accipienda sunt hæc verba, ac si apertiū dictum fuisset: Cūm nullus scire possit, via qua non possit decipi, se esse gratiam Dei consecutū. Et confirmārūt Patres hanc sententiam, atq; ipsa velut re in primis necessaria, totam doctrinam de iustificatione concluserunt in hæc verba: *Et quia in multis offendimus oēs, omnisque sicut misericordia & bonitatē, ita severitate & iudicium ante oculos habere debet, neque seipsum aliquis, etiam si nihil sibi conscientia fuerit, iudicare: Quoniam omnis hominum vita nō humano iudicio examināda & iudicāda est, sed Dei, qui illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordium, & tūc laus erit vnicuique à Deo, qui, ut scriptum est, redder vnicuique secundūm opera eius.*

Quid exigipotest his manifestius, vt cōſtet, diffinitam à sancta Synodo fidei incertitudinem de gratia? An non hīc admonē-

tur omnes, nē se iudicent iustos, etiā si sibi nihil conciij sunt? An nō iubentur hoc iudicium Deo remittere? Si verò per fidē id posset nobis hoc tempore, citra ipsius reuelationē, cōſtarē: possemus vtiquē absq; peccato præuenire iudicium diuinū, & nos hic confidenter iustos iudicare. Et quod DEVM aiunt suo iudicio illuminaturum abscondita tenebrarū, & manifestaturū cōſilia cordium, & tunc laudē fore vnicuiq; à D E O: palām indicant, iustificationem absconditam nobis esse hoc in mundo, neq; cōſilia cordium nostrorum satis nobis ipsis esse posse manifesta, eoq; nomine nemine se hīc omnino tutō posse aut debere commendare de iustitia, sed eam laudem expectandam esse à iudicio diuino.

Itaq; ex his patet, nullum esse locum relictum cōcertationibus, quæ hactenū fuerunt de præcipuo puncto huius articuli, & posthac oēs vnamimenter catholicos optere fateri, nemine feclusa reuelatione posse sic scire per fidem se esse in gratia, ac scit per fidē alia, quæ vel à Deo reuelata sunt, vel ex reuelatis cum alijs evidētibus consequētū: ac proindē nemine debere tantā animi firmitate suā iustificationi, atquē ipsis, assentiri: quia non solū subesse falsum potest in aslenu nostra iustificationis secundūm se, propter contingentia & fallibilitatē, vt sic dixerim, huius cōplexi, Ego sum in gratia: sed neq; puenire possumus, vt hīc diffinitū est à Patribus, ad sciendum illud sub aliqua ratione, sub qua nō possit esse falsum. Quo modo illud quidem sciremus, si Deus nobis nostrā iustificationē reuelaret. Nā tunc sic esset verū, nos esse in gratia: vt, quatenū est reuelatū, falsum esse nullatenū possit. Vt verò cōſtet, iustissimē ita sancta Synodus censuisse, & sine causa scandalizari, qui ferūtur de hac diffinitione pati scandalū, neq; debere ampliū aliquas de hac re controuersias tolerari: admīrār, & p virili nostra contendā, definita à Patribus, firmissimis argumentis communire, & ad fortia argumēta, quæ in cōtrariū stant, clarē & dilucidē respondere,

DE TESTIMONIO IOB

PRO INCERTITUDINE

gratiae. Cap. IX.

V agnoscamus obstructas nobis esse & preclusas omnes vias, quibus in fidei, cui non possit subesse falsum, certitudinem de

gratia venire possimus, neque temere iustis eam esse negatam: primò, testimonij scripturæ pro definitione Synodi, pugnabo: secundò, mirifico consensu Doctorum Ecclesiasticorum & antiquorum & recentium: tertio, præualidis quibusdam theologicis argumentis ex notis lumine naturali, & expertis vel concessis à fidelibus: & 4. adiungam definitionem sedis Apostolice, iam olim super hac questione pronuntiatam.

Iob. 9. c.
Et primò quidem pro veritate ista stat sanctissimus ille patriarcha Iob, summopercè & ab scriptura, & à Deo ipso commendatus. Si iustificare, inquit, me voluero, os meum condemnabit me: Si innocentem ostendero, prauum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Quid apertius ille potuit dicere, vt ignotam sibi ostenderet suam simplicitatem, suam innocentiam, suam iustitiam? Quid, quod non solum ignota hæc sibi esse indicat, sed vt timeant, qui suam iustitiam iactant, vel hoc ipsum satis arbitratur, vt praus & damnandus censeatur, si iustum se aut innocentem voluerit, ostendere?

*Greg. 9.
Mo. 17. &
19.*
Atque ita hæc explicuit beatus Gregorius, qui tantundem ista putat, ac si apertius Iob dixisset: Quid de alijs loquar, qui ipse proxime testimonium ferre non valeo? Et vt dilucidum faceret, voluisse Iob hanc omnibus de scipis existimationem persuadere, subiunxit: Quia igitur ab inquisitione nostra torpentes, nos omnino nescimus, aut si subtili nos discussione requirimus, plurimè inter vitia virtutesque caligamus, rectè nūc dicitur: Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Ac si aperte diceretur: Conditoris contra me iudicia, qua temeritate redarguo, qui ipsum me ex infirmitatis caligine ignoro? Hæc Gregorius.

Innocen.
Et in eundem sensum exposuit etiam hæc verba Innoc. 2.c. vltimo de Purga. cano. Sed & ipse Iob, vt ista apertiora faceret, præmisit de Deo: Si venerit ad me, non videbo eum; si abiurit, non intelligam. Cùm enim Deus ubique sit, & cælum & terram impleat, neque abesse ab aliquo loco posset, de aduentu nimis Dei in se per gratiam & internam cōsolationem, & de recessu per horum subtractionem, secundum quem & venire poterat ad ipsum, & recedere ab eo, loquebatur propheta his in ver-

bis, & in eis incertū sibi esse indicabat aduentum ad se Dei, vel recessum à se per gratiam. Et quod ait, recessum à se Dei nō intelligere, non ea ratione dicit, quod per fidem scire nequeamus Deum à nobis recedere, vel certè in nobis non esse, cùm scientes & de industria cum grauiter offendimus, sed ideò, quod sèpè nobis nescientibus procùl Deus à nobis recedat propter culpas, quas ignoranter admittimus. Itaq; tametsi cōfirmatissimo erat animo sanctus hic propheta, nè vñquam sciens Dei mandata præteriret, quia tamen sciebat posse se per ignorantiam aliquid committere, cuius causa iustissimè posset à Deo descri, etiam cùm maximè verisimile esset, cum inse manere: Si recesserit, ait, non intelligam.

Greg.
Vnde Gregorius reddens horum causam, dicit: Sèpè mens, dum de virtutis sua securitate resolutur, insidiante aduersario, inopinatae culpæ telo perforatur. Neq; vacant suo pondere, quæ statim sequuntur: Si repente interrogat, quis respondebit ei? Nam hæc clare indicant, neminem esse, qui si repente vocaretur à Deo in iudicium, posset ei dignum aliquid, quo se tueretur, respondere. Quamobrem cùm is, qui haberet certitudinem fidei de sua iustitia, posset vñcunquè respondere Deo, & allegare ei suam iustitiam, & bona opera, quæ ex illa fecit, atque illa, vel saltem meritum Christi sibi misericorditer iam applicatis, se tueri & defendere: relinquitur ex hoc, neminem posse tantam certitudinem habere de sua iustitia. Et vehementer idem confirmant, quæ mox eximiens hic patriarcha subiecit: Qui etiam si habuero quipiam iustum, non respôdebo, sed meum iudicem deprecabor. Et cùm inuocantem me exaudierit, non credo quod audierit vocem meam. Quid aliud his verbis significat, quam se nequaquam satis certò & indubitanter de se credidisse, quod inuenerit apud Deum misericordiam deprecationibus suis, etiam cùm maximè verisimile visum fuit, exauditum se ab ipso, & illius gratiam & misericordiam assecutum? Vnde & suam hanc sanctam & doctam ignorantiam magis explicare contendens, continuo adiicit: Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Cur veritus eset sua opera, si certus fuisset de sua gratia? Ille sane, qui est in Dei gratia, & hoc certò scit, cùm opera manifeste consona legi Dei fa-

cit, scire potest, se habere aliqua bona opera & grata Deo, & de quibus nulla ratio ne sit formidandum. Sed quia formidandum est oibus diuinū iudicium, quantūcunque nullius sibi delicti sint conscijs, neq; in hac vita eò possumus secundum cōmunem legem proficere, vt non merito possumus & debeamus de iustitia & sanctitate nostroru operū hæstare, cuestigò subdidit: Si lotus fueris quasi aquis niuis, & fulserint, velut mundissima, manus meæ, tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea. Neq; enim viro, qui similis mei est, respondebo, neque qui mecum in iudicio ex æquo possit audiri. Quod si sanctissimus hic propheta veretur, omnia opera sua, & ignotum ad se aduentum Domini per gratiam, ignotamq; sibi suam iustitiam asserit, neq; sibi putabat licere se asserere iustum, neque se audebat credere ex auditum à Deo, etiam cùm exaudiens batur: & neminem posse Deo respondere, si repente interrogat: aperte assererat, magna profecto cæcitas, nè dicam, insania est, velle persuadere hominibus iustis, vt se etiam supra omnem certitudinem certò credant iustos esse & exauditos à Deo: & magna omnino superbia, quod de se quispiam per fidem certò credat, quæ tantus hic & tam sanctus propheta de se sibi minimè audebat suadere.

Respon. 1.
*Impugna.
tio.*
Respondent quidam, Iob tantum contendisse his verbis suam iustitiam non esse vere iustitiam, si ad iustitiam diuinā comparetur, & munditiam omnem suam sordidam esse, immò sordes, si munditia diuinæ conseratur. Quæ vero potest delusio esse scripturæ, si hæc non est? Quid facit vt ignotam sibi suam Iob dicat simplicitatem, quod iustitia sua collata ad diuinam iustitiam, iustitia non sit? Quid vt non intelligat aduentum in se Dei? Quid vt non credit se exauditum? Denique, quid vt vereatur omnia opera sua? Certè Deus à nobis non exigit iustitiam, quæ ad suam comparata, etiam nomen iustitiae retineat.

Et in ipso suæ responsionis principio aperte ille assererat, suam iustitiam neq; cum illa, neq; cum diuinis beneficijs cōposita posse subsistere. Verè, inquit, scio, quod nō iustificetur homo cōpositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vñ pro mille. Sed cùm iam se hoc modo depressoisset, adiecit & se etiam ex

eo humiliare, quod nihil in se sciret, quo se posset iustum cōprobare. Itaq; adulatio[n]e, qua ei de sua iustitia vel assentabantur, vel certè assentari poterant sui ementiti amici, viriliter & magnanimitate his duobus modis à se repulit, & quod ignota esset sibi sua iustitia, & quod illa quantacunque esset, longè inferior ea eslet, quam & Dei sanctitas & diuina in se beneficia postulabant. Alij aiunt, Iob citatis in verbis tan- *Respon. 2.*
*Impugna.
tio.*
tum docuisse, neque se, neq; alium quempiam, innocētem posse se asseuerare & immunem ab omni peccato. Sed peccata ve- nialia, neq; iustitiam tollunt à iustis, neque *Impugna.
tio.*

simplicitatem. Et qui se iustum per fidem crederet, sciret se simplicem, & Deum ad se venisse, & ab eo se exauditum, neq; vereatur omnia opera sua, & respondere Deo vñcunquè posset, etiam si multis leibus peccatis obnoxium se agnoscere. Quarè cùm Iob omnia illa à se longè fuisse, clarè affirmauerit, palam indicauit, nō hoc tantum sibi ignotum dicere, quod immunis esset ab omni peccato. Tadē & alius dicit hunc esse proprium & egregium huius loci sensum, quod quanvis sciret se esse iustum, nolebat tamen suam iustitiam vt temperarius iactare, & quasi suam obijcere illum in Deum ipsius authorē. Si sic tamen *Impugna.
tio.*
liceat scripturas exponere, quid poterit ex eis esse certum? Iob dicit se ignoraturum suam simplicitatem, etiam si simplex fuerit, neq; aduentum ad se Dei nōsse, neq; credere se exauditum, etiā cùm exauditus fuerit à Deo. Et tu dicas, Iob hæc quidem de se non uisse, sed ex humilitate noluisse Deo suæ iustitiae authori illam obijcere? Aliud est, *Respon.
tio.*
aliquid Dei in nos donum scire: aliud, illud esse à nobis existimare. Et Iob vtrūq; alienum esse à se affirmauit. Deindè: Iniquum est quod Iob absolutè à se remouet, nos coarctatè rātum & limitatè ab eo tollere. Ille dicit, se hæc in se non agnouisse: tu dicas sensum esse, non agnouisse hæc à se habere? Ille ait, neq; iustum, neque innocentem se posse pronunciare: tu inquis, sic esse hæc intelligendum, quod non poterat pronunciare hæc à se habere?

Et cur, precor, vt praus esset, & merito condemnandus, satis erat hæc de se affirmare, si certus de ipsis erat per fidem? An non poterat citra iactantiam hæc de se affirmare? Quomodo etiā ista tanta scien- tia potest stare cum tanta formidine, quā

Grego. 9.
Mora. 10

ta illa verba explicant, Verebar omnia opera mea &c? Evidem qui vereri se affirmabat oia opera sua, non tam insinuabat, se non credere se habere bona opera a se, sed & palam asserebat se nescire, an opera sua placent Deo. Unde & Gregorius in haec verba: Sunt nonnulla, quae sciri a nobis facile nequeunt. Nam scepere recto studio contra delinquentium culpas accedimur, & cum ultra aequitatis metas per iram rapiamur, hoc zelum iustae districtio- nis estimamus. Et cum prædicantis mens utiliter placere studet, ad amorem laudis propriæ turpiter defluit. Atq; ita horren- do modo, unum idemq; quis culpa pera- git, quod virtus inchoauit. Et cum multa in eandem sententiam eleganter adiungat, tadem subdit: Humanus animus immensa cogitatione caliginosus, semetipsum etiam discutiendo non penetrat. Sed transeamus ad alia testimonia.

DE TESTIMONIIS DAVI- DIS ET SALOMONIS PRO IN- CERTITUDINE GRATIAE. Cap. X.

Argum. 2.
Psal. 18
August.

Psal. 18.

CONCINNIT & huic præcellenti Prophetæ regius psalmes, dicēs: Delicta quis intelligit? Si videtur tenebra, ait Augustinus sup hæc verba, intelliguntur delicta. Et cap. 9. de contritione cordis, incompræhensibilia nobis dicit esse, & infinita quandam abyssū. Unde & David persuasus, sua se non posse intelligere delicta, & agnoscens nobis, vt hominibus quedam, etiam nesciētibus subrepere, & quibusdam vt homines non nunquam præoccupari, ac palam professus se non habere certitudinem fidei de sua iustitia, cōtinuò addidit: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo. Si autem intelligere nō possumus nostra delicta, & cum maximè nos immunes putamus, tum nesciētes scepere delinquimus: quomodo, rogo, poterimus certò scire, nos mundatos & iustificatos ab omnibus nostris delictis? An non est sufficiens im- pedimentum nostræ iustificationis, delictū per ignorantiam cōmissum? Hisq; accedit, q; mandata Dñi, sine quorum trāgressione nemo delinquit, multo clariora sunt & certiora, quam nobis sunt, q; necessaria sunt ad cōsequendā remissionē peccatorū. Itaq; si non impidente claritate & luce mandatorum diuinorū, scepere per ignorantia pec- camus, atq; ob id nemo potest sua satis in-

telligere delicta, multo minus intelligere quispam poterit, se fecisse omnia necessaria ad habendā remissionem peccatorum.

Respo. Respōdet quidam, Augustinū & Hiero,

hæc verba retulisse ad eos, qui delictis & criminibus oboluūt, & cum sint in te- nebris, sua nequeūt intelligere delicta. Sed Imp. q; dixit, Delicta quis intelligit, nō ad solos peccatores referebat sua verba, sed vel ra- rū, vel nullum ex omnibus, ea satis posse intelligere indicabat. Unde Hil. in illa ver- Hilaia- ba, Quoniam q; audiuīt? Vbi dicitur, q; psal. 9. rarū significatur, aut nullus. Nullus, secū- dūm illud, Quis simili tuī in dijs Domine? Regula Rarus, in eo quod dicitur, Quis dabit ex testimonio Siō salutare Israel? Et cum adiuxit David, scriptura Ab occultis meis muda me Dñe: palam faciebat, ad se etiā putās p̄tinere, quod di- xerat, Delicta quis intelligit? Neq; tamen verisimile est, & tum, cum ista cecinīt, ob- uolutum eum fuisse criminibus & in tene- bris peccatorū. Et in coībus cōmentarij Augustinus & Hier. sic ad peccatores ista referunt, vt tamen si oia spectentur, etiam iustis postea aptentur, & generaliter pro- nuncietur, neminem plenē scire posse delicta, nisi Deum, qui scrutator est cordū, & ea potest dimittere. Et in hunc sensum exponit ea Hiero. in 1. & 2. Dial. cōtra Pe- lag. & Bernar. epist. 42. & Ansēl. & Alex. Halen. in expositione illorum Pauli ver- borum, Nihil mihi conscius sum &c. At- que hæc explicatione sequuntur paſsim Theologī Scholastici. Dicūt tñ alij, & quidē ve- risimiliū, hæc Davidis verba de venialib; intelligi, atq; ita interpretatū ea fuisse Ber- nardū in Can. & ppterē eruditos nō deli- cta, sed errores aut ignorantias, iuxta He- braicā veritatē, hæc trāstulisse. Cū mortalia tamē veriū sint & magis ppterē delicta, ac tñ magis nos coinqnent quam venialia, cur hæc ad sola venialia coarctentur? Deinde sancti viri ppter vtraq; peccata iugiter vtū tur hac oratiōe: Ab occultis meis muda me Dñe. Ergo antecedētia etiā ad vtraq; delicta referēda sunt. Neq; Bernardus sic ad ve- nialia refert, vt ad mortalia referrī nō posse crediderit. Et q; errores aut ignorantias pro delictis verterūt, nō idcirco ad sola venia- lia hæc spectare docuerūt. Sunt em & igno- ratię aliquę lethales, vt sexcētis scripture lo- cis Hiero. docet in fine 1. dialogorū in Pela- Hiero- gianos. Explicuit & hanc veritatem, & pa- rentis sui doctrinam confirmavit sapien-

tiū.

Argum. 3.

Hieron. in Ioclis 2.

Ioclis 2.

Argum. 4.

Ioan. 1.

Argum. 5.

Eccles. 9. a

Objec. 1.

tissimus Salomon illis verbis: Quis po- test dicere, Mundum est cor meum, pu- rus sum à peccato? Nam huiusmodi in- terrogationes, & in sacris literis, & apud doctilissimos quoque authores vim habent frequēter vniuersalium negationum. Unde & Hieronymus in Ioclis verba, Quis scit, si cōuertatur & ignoscat Deus? Quod ait, quis? aut impossibile, aut difficile senti- endum est. Perinde itaque est dictu, Quis potest dicere, mundum est cor meum: ac si apertius dicere, Nemo verē potest dicere.

Vnde Glossa hic dicit, nullum hoc posse dicere, nisi ex speciali gratia Dei. Referut quidam ista verba ad venialia, & idec pūtant Salomonem ea dixisse, q; a nemo po- test dicere se esse sine veniali, iuxta illud Ioan. Si dixerimus, quod peccatum nō ha- bēmus, ipsi nos seducimus. Sed certè qui est in gratia, mundum habet cor, & qui certò sciret, se esse in gratia, certò posset scire aliquoties se esse sine peccato. Etenim venia- lia, multa habent remedia, de quorum ap- plicatione nobis potest certò constare. Sed si hoc nō sufficiat testimonium, certè omni- bus sufficere deberet, quod in Ecclesiaste idem Salomon scribit: Sunt iusti atque sa- pientes, & opera eorum in manu Dei. Et tamen nescit homo, vtrū amore an odio digno sit, sed oīa in futurū seruantur incerta, tō q; vniuersa èquè eueniāt iusto & impio.

Expendamus bene oīa, neque dubitabi- mus eis aduersari, qui dicūt, aliquos iustos vel sapientes posse ex lege communi scire se esse in gratia Dei. Primo: Qui scirēt se es- se in gratia Dei, scirent vtiq; se esse ex misericordia dei dignos ipsius amore. Qui ergo dixit neminem scire posse, an amore Dei sit dignus: clare professus est, neminem sci- re an sit in Dei gratia. Item: Si scire possu- mus nos esse Deo gratos, non omnia igi- tur in futurū seruantur incerta.

Verūm hoc tam clarum & tam vrgens testimonium, varijs vijs obscurare & ener- uare multi contendunt. Et Protestantes, ac nominatim Bucerus, grauiter accusant nos, & insimulant, quod, vt pacis compo- nendæ inimici, detorqueamus Salomonis verba, & in alienum sensum rapiamus, do- centes homines, etiam cum actu perpe- trant maxima flagitia, nescire, an in odio sint Dei. Putantque ipsi genuinum Salomonis sensum fuisse, neminem, ex illis, quæ extrinsecus apparet, certum posse habere.

Quod si alicūdē hoc sciri potest, nō solū

t

4

non

argumentum interne suæ caritatis & iusti- tiae. Et quidam ex nostris, hanc expositi- onem ipforum sequuntur, & Hieronymi pu- tant fuisse. Adeoque forte existimant ar-

Duplex all. orum ex-
tentibus per fidem se esse in Dei odio, vt Positio.

propter illud necesse putent vel istam ex- positionem acceptare, vel certè hæc verba ad diuinam prædestinationem & reproba- tionem referre.

Sed q; hæc nobis obiectum, parūm aduer- tunt, quæ Salomon p̄mittit illis verbis, Ne- scit homo &c. Idec inspirate Spiritulan- to p̄mittit illa verba, Sunt iusti atq; sapientes,

& opera eorum in manu Dei. vt de iustis duntaxat intelligeretur, quæ sequuntur, ne- que ad peccatores transferretur, qui per si- dem possunt scire se esse in odio diuino. Hoc enim est, quod maximè Salomonem in admiratiōem & stuporem adducebat, quod ne- que iusti neq; sapientes, tametq; Deo cari- fint, & omnia alia probē dijudicare noue- rint, possint in hac militia de se scire, Deo ne sunt cari, an exosi. Et cum Salomon ab- solute pronunciet, neminem eorum hoc scire posse, perperām profectō faciunt, qui ad suum sensum repugnantem literam co- arctantes, affirmare audent, tantū volu- ifile Salomonem docere, neminem hoc sci- re posse ex extrinsecis signis vel argu- mentis.

Neque assequuntur profectō, vt pace eo- rum dixerim, mente in Salomonis. Non ille in hoc adiecit illa verba, Eō quod vni- uersa èquè eueniāt iusto & impio, vt li- mitaret, quæ p̄redixerat, sed vt confirma- ret, quam asseruerat iustorum de sua gra- tia vel odio incertitudinem, & ipsius ali- quam explicaret causam. Et argumentum Salomonis tale est: Si constare posset qui essent DEO cari, maximè constaret ex eo, quod prospera eis cuncta succederent.

Et si scire possemus, qui essent extra grati- am DEI, maximè hoc colligere possemus ex aduersitatibus & infortijs, quæ pati- untur. Nam quos amamus, solemus bene- ficijs prosequi, & contrā mala inferre eis, quos odimus. Verūm ex hac parte nemo potest nō solū certō, sed neq; probabili- ter colligere odium aut amorem diuino. Vniuersa enim èquè eueniāt iusto & im- pio. Nulla igitur ex parte scire possunt iu- sti, an sint in odio, an in amore diuino.

Dionysius
Carthusianus.

non fuisset efficax, sed quidem nec apparetis hic discursus. Quarè & hac ratione, vt argumentum Salomonis maneat in suo vigore, obstructas deberemus nobis dicere oēs vias, quibus tanti arcani certam omnino possimus adipisci notitiam. Et cūm Doctorates aliqui pīj, vt Bernardus, Hugo Cardin. Joan. Gerſon in de mystica Theologia, & Dionysius Carthusiensis ad prædestinationem & reprobationem hęc verba Salomonis referunt, non sic existimandi sunt eō ipsa retulisse, quasi non etiam hinc constare crediderint, nemini posse hęc suam gratiam secundum præsentem iustitiam notam esse. Vtrunque enim verum est hinc conuinci.

Nec ea ratione potest quis euadere, q̄ vbi duo sunt sensus scripture, licet vtrumq; sectari, neque necessè est alterum acceptare. Non duo sunt huius loci sensus, sed vnicus, isq; apertissimus. Et eo duo negantur, & simpliciter asseritur, neminem iustorum posse cōmuni lege scire, an ametur à D E O, neque secundum præsentem iustitiam, neque secundum aeternam prædestinationē. Nam vtrunq; exclusit, qui dixit omnia in futurum seruari incerta, & hominem nescire an amore sit dignus. Si quidem vterque amor, verus amor est: neque aliud est, omnia in futurum seruari incerta, qm̄ hoc tempore nullam de his haberi certitudinem.

Quarè prudentissimè Alexander Halesius, S. Thomas, S. Bonauen. Scotus, Nicolaus & alij, ad amorem etiam secundum præsentem iustitiam retulerunt hęc verba. Et iniuriā profecto faciunt, & quidem non leuem, Diuo Hieronymo, qui aliter putant eum interpretatum fuisse hęc locum. Eset tamen hoc vtcunquę tolerabile, si non & alij propter verba quedam falsò ex eo citata, etiam in opposita sententia eum fuisse contenderent. Sed, Deo dante, vindicabimus ipsum ab vtraque iniuria, & apertissima postea testimonia ipsius pro nobis p̄feremus. Nunc, nè dubitemus in eum sensum ab eo accepta hęc Salomonis verba, quem statim explicuimus, quę in ipsa edifserit, attente audiamus. Pro citatis verbis ex communi Translatione, ipse sic habet in Textu: Et quidem caritatem, & quidem odium non est cognoscens homo, omnia in facie eorum. Et in Commentarijs sic legit: Et insuper neque amicitias, neque

inimicitias scit homo, sed omnia coram eis incerta. Et hęc ita continenter exponit: Porro hic sensus est: Etiam in hoc dedi cor meum, & scire volui quos Deus diligenter, & quos odisset, & inueni iustorū quidem opera in manu Dei esse, & tamē vtrum amentur à Deo, an non, nunc eos scire non posse, & ambiguo fluctuare, vtrum ad probationem sustineant, quę sustinent, an ad supplicium.

Vides, vt ad solos iustos verba Salomonis referat, & palam asserat eum sensisse, non posse illos scire vtrum amētur à Deo, an non? Sed audi, quid statim adiungat: In futuro igitur scient, & in vultu eorum sunt omnia, id est, antecedit eos, cūm de vita hac discesserint, notitia istius rei, quia tunc est iudicium, nunc certamen. Et quicunque aduersa sustinent, vtrum per amorem D E I sustineant, vt Iob: an per odium, vt plurimi peccatores, nunc habetur incertum. Et paulo pōst ita subdit: Non putant simplices esse iudicium, quod in futuro sit discrimen, & hęc confusa sunt omnia. Quod autem ait, Euentus est vnuus omnibus, iusto & impio, siue angustiarum, siue mortis significat euentum, & idcirco neque caritatem Dei eos in se nōsse, neque odium.

An non hęc agnoscis Hieronymū aperte affirmare, iustis ex sententia Salomonis incertum esse, an in caritate Dei sint, quia omnia perinde illis, ac impijs, succedunt. Ego quidem quid potuerit ille pro nostra sententia, aut apertiū, aut dilucidius scribere, non intelligo.

DE TESTIMONIIS DANIELIS, IOELIS, IONAE, ET PERTRI, atque Ecclesiastici, pro certitudine gratiae.

CAP. XI.

NE Q V E obscurę eandem veritatem nobis tradiderunt Prophetæ alij, cūm non absolutè remissionem peccatorum pollicebantur pœnitentibus, sed cum quodam hæsitationis temperamento. Illis notis hæsitationis, Forlān, Forte, Forstian, Quis scit: quibus non semel vñsunt, indicabant nimis, se non audere polliceri certitudinem de iustificatione, neque debere pœnitentes, mox vt viderent se suorum peccatorum pœnitere, certò suam sibi iustificationem persuadere, sed dūtaxat sperare

Prob.
Dan. 4, c

Hieron.

Cyp.

Iob. 2, c

Hieron.

& confidere se ex Dei misericordia gratia & remissionem peccatorū affecuturos.

Daniel ad Nabuchodonosorem regem ita ait: Peccata tua eleemosynis redime, & iniurias tuas misericordijs pauperum. Forstian ignorat Deus delictis tuis. In quę verba Hieronymus ita scribit: Cūm Daniel prescius futurorum, de sententia Dei dubitet, rem temerariam faciat, qui audacter veniam pollicentur peccantibus. Et licet Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanę, p̄t rem dicat, adiectam esse à Diuo Hieronymo dubitatiuam particula lam, & multo imprudentius eum disputasse, incertam esse remissionem peccatorum: ego imprudentiam istam Hieronymi ac, si volunt, stultitiam, toti suae & suorum calliditati multis nominibus antefero.

Legi quidem apud Cyp. in serm. de elemosyna, hoc testimonium sine particula villa, aut nota hæsitationis, ita videlicet: Et erit Deus parcens delictis tuis. Neq; ignoro alios eam notam intermisce, & sic veritasse: Id em erit sanitas pro errore tuo: vel sic, Id enim erit sanitas ad pacem tuam. Immerito tamen dicitur p̄ter rem adiecta particula dubitatiua, à Hier. cūm ei respōdeat Hebraicè vel Chaldaicè particula illa η, quę nunc, Eccè, nunc Si, Latinè reddi potest. Eti p̄ Si, ibi ponitur, optimè est explicatus sensus per forstian: neq; LXX, neque Santes Pagninus, neq; author editio nis Tigurinæ, q̄s ille fuerit, particulā istā dubitatiuā intermiscerūt. Septuaginta enim sic verterunt, ἵωσται μαρτύρους τοῖς τῷ πατέρᾳ παστοῦ. Quod ad verbum sic potest Latinè reddi, Forte erit lōganimis delictis tuis. Pagninus aut̄ sic vertit, Si forte sit prōlegatio paci tuę. In Tigurina aut̄ editiō sic lego, Fortassē felicitas tua prorogabitur. Et prudentissimè Hieronymus credit eo temperamento Danielem fuisse vñsum, cūm videret eodem apertissimè fuisse vñs alios prophetas. Sed transamus ad eorum testimonia, quę manifeste retincent aduersarios, neque vlli calumniæ, vel tergiuersationi locum dabunt.

Ioel, cūm exhortaretur Dei populum, vt conuerteret se in toto cordē ad Dominum, quia benignus & patiens est, & præstabilis super malitia: statim adiecit, Quis scit, si cōuertatur & ignoscat, & relinquat post se benedictionem? Super quę verba eruditissimè, vt assolet, Hieronymus pro

phetæ nomine ita scribit: Nè desperetis veniam, sc̄lerum magnitudine, quia magna peccata, magna delebit misericordia: & si nos egerimus pœnitentiam, & ipsum pœnitentibz comminatiois suæ, & mala quę cōminatus est, nobis non inferet, nostræque mutatione sententiae & ipse mutabitur. Et statim addit: Sed nè forstian magnitudo clementia nos faceret negligentes, adiunxit: Quis scit, si conuertatur & ignoscat Deus? Ego, inquit, hortor, quod meum est, ad pœnitentiam, & Deum ineffabiliter nōui esse clementem, dicente David: Misericordia mei Deus secundum magnam misericordiam tuam. Sed quia profundum diuitiarum sapientiae & scientiae D E I nōtis non possumus, sententiam temporo, & opto potius quām p̄fumo, dicens: Quis scit, si conuertatur & ignoscat? Quod ait, Quis: aut impossibile, aut difficile sentiendum est. Hęc ille.

Apud Ionam etiam ex ore regis & principis Ion. 3, d cipum ipsius, sub his verbis indicta est pœnitentia Niniuitis & ieunium: Quis scit, si conuertatur & ignoscat Deus, & reuertatur à furore irę suę, & non peribimus?

In quę verba Hieronymus: Illud quo- Hieron. quę, quod dicitur, Quis scit, si conuertatur & ignoscat D E S: ideo ambiguum ponitur & incertū, vt dum homines dubij sunt de salute, fortius agant pœnitentiam, & magis ad misericordiam prouocent Deum.

In eundem modum princeps Apostolorum Petrus, Simonem Magum exhortatus est ad pœnitentiam his verbis: Pœni- Actuū. 8, d tentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si forte remittatur tibi hęc cogitatio cordis. Cur prophetæ isti & Petrus, qui constantissimè prædicabant Deum misericordem esse, & valde præstabilem super hominum malitijs, istis hæsitationis notis vtebantur, nisi, vt docerent, non leuiter oportere credere nos esse iustificatos, neque statim ad qualemcumque pœnitentiā debere nobismetip̄is promittere remissionem peccatorum?

Mihi quidem, vt ingenuè dicat, quod sentio, sic olim locuti prophetæ isti videntur, vt iam tum deterrent iustos ab ista certitudine remissionis suorum peccatorum, quam quidam his temporibus iustificatis omnibus persuadere moliti sunt, & ea forma loquentes, arma nobis subministrasse videntur, quibus omnes hos

hos, vt sic dicam, Certitudinarios reuin-
remus.

Argum. 6.
Eccle. 5.b Qua etiam de causa ab Ecclesiastico di-
ctum est: De propitiato peccato (vel, vt
alij vertut, De propitiatu peccati; vel, vt ad
verbū melius possemus vertere verba Gre-
ca his respondentia, τερπιταισμον, De pro-
pitiatione, vel placatio) noli esse sine me-
tu. Enim uero de propitiatis peccatis, aut
de propitiatione peccatorum nostrorum
nunquam iuberet ille vt semper essemus
cum metu, si certi possemus esse ex fide, de
eorum remissione. Sine poenitentia qui-
dem sunt dona DEI, & certissimum est,
nunquam eum retractare sententiam su-
am de remissione peccatorum, neque im-
putare amplius ad culpam peccata, quæ se-
meli condonauerit. Qui ergo præcipit de
remissione peccatorum, non esse omnino
absque metu: docet manifestè, neminem
debere sibi certò & absq; vlla hæsitatione
eam persuadere.

Raban. Quarè Nicolaus Lyranus ex his verbis
colligit, etiam de peccatis nobis per poen-
tentiam remissis, non debere nos esse omni-
no securos: quia nescimus, an fuerit eorum
poenitentia sufficiens. Et Rabanus ante
ipsum in commentarijs in Ecclesiasticum,
qui habentur Venetijs in bibliotheca præ-
clari nostri cœnobij sancti Francisci à Vi-
nea, his verbis admonitos omnes esse putat,
nè nimirum simus securi, & omnino sine
metu de adepta venia peccatorum. Quis
enim (ait) scit, si conuertatur & ignoscat
Deus?

Iocel. 2.
Ecc. 5. Et quæ statim addit, Neque adiicias
peccatum super peccatum, & nè dicas, Mi-
seratio Domini magna est: multitudinis
peccatorum meorum miserebitur: Misericordia enim & ira ab illo citò proximant,
& in peccatores respicit ira illius: non in
hunc sensum accipiēda sunt, quasi propter
peccata posteriora, DEVS impudet etiam
priora, & reuocet misericordiam exhibi-
tam: atque ideò, neque de peccatis remissis
debeamus esse securi. Quid hoc absurdius?
Quid magis à diuina iustitia & misericor-
dia alienum? Ideò potius hæc adiecta sunt,
vt confirmarentur priora. Quia enim ex
nimia fiducia de remissis peccatis, profici-
sci maximè posset, vt addam peccata pec-
catis, nè ex hac confidentia id faceremus,
admonuit ira diuina Ecclesiasticus, veren-
dumque esse, nè Deus qui peccata priora

condonauit misericorditer, nouis sic ini-
tetur offensis, vt ob tanti beneficij ingra-
titudinem, posteriora nunquam condonet,
neq; apud eum amplius locus sit ullus gra-
tiae, quam, non obstantibus prioribus pec-
catis, iam inuenieramus.

DE TESTIMONIIS PAVLI PRO INCERTITUDINE IV- stificationis: CAP. XII.

Augst. **H**ANC item incertitudinem iusti-
ficationis apertissimè omnes do-
cuit Paulus in priore epist. ad Co-
rinth. Fuit quidem ille certus
per réuelationem diuinam non solum de
sua salute, sed & de sua prædestinatiōe, ta-
men vel quod nondum eam réuelationem
habuerat, vel quod humano more de se,
quatenus scientia humana poterat sibi esse
notus, loquebatur, absolute ait: Nihil mihi
conscius sum, sed non in hoc iustificatus
sum. Quod profectò non est aliud dictu,
quam q; nos aliquanto apertiū possemus
sic dicere: Nihil mihi conscius sum, sed nò
ideo iustificatū me esse credo. Possum em
apud Deum, cui melius notus sum, quam
mihi p;si, reus esse alicuius delicti, cuius mi-
hi non sum conscius.

Chrysost. Neq; nouum aut insuetū est in scripturis,
accipere, in hoc: propter hoc: aut, ex hoc:
aut, per hoc: vel, idèo. In hoc scimus, ait Io-
an. quoniam cognouimus eum, si mandata
eius obseruamus. Et iterum: In hoc scimus,
quoniam in ipso sumus. Et frequentissime
accipitur in scripturis, In, pro, Per: & Lat.,
nè dicimus, Facies tu quidem istuc, sed non
in hoc obtinebis gratiā regis: pro eodem,
quod est, Sed non ea causa, vel eo nomine
obtinebis gratiā regis. Et ita intellexit hunc
locum Diui Pauli Ambrosius. Ambro-
l. locu. Aperitū est, ait, quia conscientiam puram habens, soli-
citus de se non erat. Sed humiliat se, & lo-
quitur vt homo, qui possit peccatum incur-
rere nescius.

Hiero- Et aliquanto apertiū in eundem sensu exposuit Apostolum Hieronymus se. Hiero-
cundo libro dialogorum aduersus Pelagianos. Ponderans enim hæc verba, ita
scribit: Qui hoc dicebat, nullius vtique
peccati sibi conscius erat: sed quia lege-
rat, Delicta quis intelligit: &, Sunt viæ
quæ videntur viro iuste, nouissima autem
eorum respiciunt in profundum inferni:
& iterum, Omnis vir videtur sibi justus,
Deus

DE INCERTITUDINE GRATIAE.

Deus autem corda hominum dirigit: idcir-
co temperabat sententiam, nè forte per
ignorantiam deliqueret, maximè cùm scri-
ptura testetur, Est iustus, qui perit in iusti-
tia sua: & alibi, Iustè quod iustum est, se-
taberis: nè opinione veritatis, à iustitia
declinemus, recordantes Saulis & Achani.
Hæc Hieronymus.

August. Et in eandem sententiam intellexit hæc
verba Augustinus super illa verba Psalm.
41. Abyssus abyssum inuocat. Atque ex his
probat, abyssos esse omnes iustos & omnes
sanctos, quantumcunq; proficiant, & aby-
sum fuiste ipsum Apostolum. Quanta, in-
quit, abyssus sit, audite. Tantā profundita-
tem credit esse in homine, q; lateat ipsum
hominem, in quo est. Cùm em dixisset, Ni-
hil mihi conscius sum: adiecit, Sed non in
hoc iustificatus sum.

Chrysost. Et Chrysostom. tractans hæc verba, ita
scribit: Nemo tamen Paulum ut stultum
reprehendat, quod neminem dignum di-
cit, qui de ipso ferat sententiam. Primum
enim non propter se hoc dicit, sed propter
alios. Præterea: Neque Corinthios tan-
tum, sed seipsum quoquè hoc priuat iudi-
cio, quod cognitione sua maius testatur.
Subdit enim, Sed neque meipsum iudico.
Et quia accidit, hominem in quibusdam
peccare, quæ peccata esse ignorat, non se
irreprehensibile arbitratus est, sicque
indignum esse, qui ab alijs iudicaretur. Sed
eorum os obstruit, qui sine ratione hoc
faciunt. Et addit: Quod si, in quibus ipse
peccavi, nihil certò mihi conscius sum,
quo pacto dignus fuero, qui de alijs fe-
ram sententiam? Qua autem ratione, si
res meas non satis exploratas habeo, alie-
na potero iudicare? Etenim ita loqueba-
tur, non vt seipsum irreprehensibilem di-
ceret, sed vt si quispiam apud eos inueni-
retur, qui nihil peccasset, neque hunc di-
gnum fore, qui cæterorum vitam exami-
naret, ostenderet.

Anselmus. Anselmus etiam in commentarijs huius
loci sic ex eo colligit: Nullius itaque pec-
cati conscius erat, sed quia legerat, Delicta
quis intelligit, sententiam temperauit, nè
forte per ignorantiam deliqueret. Ideò ad-
didit, Sed non in hoc iustificatus sum. Sed
apertiū multo mellifluus Bernardus in
hunc sensum hæc verba interpretat, in epist.
42. quæ est ad Henricū Senoneñ, archiepi-
scop. Praetū, inquit, est cor hominis & im-

perscrutabile, ita vt nemo sciat, quæ sunt in
homine, nisi spiritus hominis, qui in eo est,
sed neque ipse plenè. Nam cùm Apostolus
diceret, Mili pro minimo est, vt à vobis iu-
dicer, aut ab humano die: adiecit, Sed neq;
ego meipsum iudico. Quare? Quoniā non
possum, ait, ratam de me proferre senten-
tiā. Ego enim nihil mihi conscius sum,

1. Cor. 4. a

non tñ in hoc iustificatus sum. Non ex to-
to credo me vel ipsi conscientiæ meæ, quip-
pe cùm ne ipsa quidem queat me compræ-
hendere totum. Neq; potest iudicare de to-
to, qui totum non audit. Qui autem iudicat
me, Dominus est. Dominus, inquit, cuius
vtiquè scientiam non fugit, sententiam nò
subterfugit, etiam quod propriam latet cō-
scientiam. Audit Deus in corde cogitantis,
quod non audit vel ipse, qui cogitat. Huc
usq; Bernardus. Et in eundem sensum in-
terpretati sunt hunc locū Glo. Ordinaria,
Alex. Halen. S. Tho. Caie, Nicolaus Lyra. Nicol. Lyr.
nus, & Alex. de Alexárdria, generalis quō-
dām minister nostri Ordinis.

S. Thom.
Cac.

Alex. Et Chrysostom. tractans hæc verba, ita
scribit: Nemo tamen Paulum ut stultum
reprehendat, quod neminem dignum di-
cit, qui de ipso ferat sententiam. Primum
enim non propter se hoc dicit, sed propter
alios. Præterea: Neque Corinthios tan-
tum, sed seipsum quoquè hoc priuat iudi-
cio, quod cognitione sua maius testatur.
Subdit enim, Sed neque meipsum iudico.
Et quia accidit, hominem in quibusdam
peccare, quæ peccata esse ignorat, non se
irreprehensibile arbitratus est, sicque
indignum esse, qui ab alijs iudicaretur. Sed
eorum os obstruit, qui sine ratione hoc
faciunt. Et addit: Quod si, in quibus ipse
peccavi, nihil certò mihi conscius sum,
quo pacto dignus fuero, qui de alijs fe-
ram sententiam? Qua autem ratione, si
res meas non satis exploratas habeo, alie-
na potero iudicare? Etenim ita loqueba-
tur, non vt seipsum irreprehensibilem di-
ceret, sed vt si quispiam apud eos inueni-
retur, qui nihil peccasset, neque hunc di-
gnum fore, qui cæterorum vitam exami-
naret, ostenderet.

Alienæ q. Quoniam autem testimonium hoc aper-
tissimum, varijs expositionibus multi obscu-
rare & labefactare conati sunt, libet omnes
illas in medium pducere, & apertis argu-
mentis refellere, vt liberiū & planius ita-
tuere posteà pōsim germanum & genui-
num sensum Pauli. Luterus in ar. 4. suarū
assertionum, Paulum tantum hic docuisse
affirmat, nullū iustificatiōis argum. sumi ex
operum qualitate & probitate. Atq; hanc
interpretationem mordicū sui discipuli se-
stantur. Atqui Paulus non solum dixit, se
non audere asserere iustum ex hoc, quod
nil sibi conscius esset, sed simpliciter iudi-
cium de sua iustitia à se remouit, & in De-
Impugna-
tio 1.

Expositio. explicuit, vt alij neq; poterant, neq; debe-
bant eum iudicare: ac tādēm, vt mox vide-
bimus, ab his occultis & arcanis iudicandis
vt vsque in diem iudicij abstineremus, ad-
monuit. Alij dicunt, non asseruisse Pau-
lum, se non esse iustificatum: sed, non esse tio 2.

Expositio. iustificatum in eo, quod nihil sibi conscius
erat. Nanque iustificatus erat vna Christi
gratia: & non proprium iudicium, sed De-
us est, qui iustificat.

Expositio. Sed quid opū erat, tam ineptam opi-
nionem refellere? Quis ita poterat de-
tio. impugna-
re, vt ignorantiae illi seu nescientiae
virtutem iustificandi tribueret? Neque ad
rem, quam agebat, hoc pertinebat: neque
ante.

Expositio 3.

Impugnatio.

Expositio 4.

Impugnatio.

Expositio ca. Adhuc instant.

antecedentia aut consequentia, tam alieno sensu aliqua ex parte vel in speciem conueniunt. Alij euadere se putant hoc argumentum, dicentes Paulum non h̄c egisse de iustificatione, qua quis apud Deum iustus est, sed de iustificatione in sui muneris & dispensationis fidelis administratione & functione, de qua statim dixerat: Hic iam queritur inter dispensatores, an fidelis quis inueniatur. Quorsum verò h̄c meminisset iudicij diuini, & ad illud prouocasset, & simpliciter se non esse iustificatum, quia nihil sibi conscientius esset, asseruerat, si tantum de fidelitate ministerij & dispensationis suae, quae & iudicijs humanis subest, tractasset, & non potius ex hac occasione arcanum & secretum nostrae iustitiae obiter docere voluisset?

Alij de absoluta & perfecta iustificatione Paulum locutum esse asseuerat, & ideo dixisse, non se esse iustificatum in hoc, qd nihil sibi conscientius erat, quia obrepunt hic iustis sapientis & nescientibus, aliqua peccata venialia. Pro hac sententia putant se habere Augustini testimoniū, quod ex libro de vera & falsa poenitentia, refertur à Gratiano, de poenitentia d. 3. c. Adhuc instant quidam. Attamen cum iustus dicatur, & nonnulla laude sit dignus, quicunq; in Dei gratia est, etiamsi multis obnoxius sit peccatis venialibus, qui asseruit sibi non esse sati, vt se iustum pronunciaret, nihil sibi conscientium esse, & expectandam laudem iustitiae docuit à iudicio diuino, quod omnia manifestabit, clare ostendit, se nō solū sibi non tribuere iustificationem absolutam & perfectam, sed neque imperfectam aut inconsuematam. Et Cap. citatum, à nobis stat magis, quam contra nos. Neque enim ad sola venialia sunt referenda verba, quibus dicitur Paulus non se confirmasse absque peccato, sed dubitasse, cum hoc dixit, se peccare, hoc est, se esse in peccato aliquo prūs admissō. Nam si ad sola venialia hæc referrentur, non confutarentur ex eis, qui negabant poenitentibus indulgētiā mortaliū. Quod quidem, propositum est & scopus illius Cap. Ideo verò putatur & illud cap. cōtra nos militare, quia parū aduertitur, etiam cum studio vehementer seruendi Deo, & cum spiritu prophetiae fieri posse, vt per ignorantiam admittamus aliquid peccatum. Quare & hac ratione poterat Augustinus dicere, Paulum non fuisse.

se ausum se confirmare absque peccato, etiam si certus esset se habere spiritum Dei, & rectissimam intentionem illi seruendi.

Sed vt ingenuè dicam, quod sentio, tam perplexa sunt verba illi cap. & tam parū secum cohærent, vt vix possim credere esse Augustini. Mittamus igitur & valere iubeamus omnes has violentas & Pauli indignas expositiones, & ex omnibus hinc inde circunacentibus genuinum ostendamus cum sensum, qui nobis est à Patribus nostris iam traditus. Non erat sanè Pauli propositum in hoc loco, prædicare gratiam Christi, neque explicare causam, yndē potissimum nos iustificemur. Neque hoc voluisset, necessè fuisse, vt diximus, refellere, non esse causam nostræ iustitiae nescientiam delicti in conscientia. Propositum

Quod Pauli in hoc loco erat, ab eo detergere proprie schismate, quod inter Corinthios tū maximè vigebat, vt quidam se esse dicerent Pauli, ali⁹ Apoll⁹, ali⁹ Cephæ. Et cū ab hoc deterruisset schismate, & docuisset nō esse diuidendum Christum, neque gloriam in hominibus, quandoquidem omnes ipsi, ministri essent Christi, in usus & commoda eorum à Deo electi, sumpta ex hoc occasione, huiuscmodi quæstionem subiunxit inter eos esse, an fidelis quis inueniretur inter ipsos ministros Christi, & dispensatores mysteriorum D E I: statimque adiecit, sibi quidem pro minimo esse, si ab ipsis iudicaretur, aut ab humano die, hoc est, nihil prorsus se facere, si vel ip̄s, vel alij quicunque secundūm humanum morem iudicantes, perperā de ipso sentiret, & infidelem eum dispensatorem existimat. Humanum enim diem, eleganti mente ipsi iudicium humanum vocavit, quod dies & ab hominibus venit, & cum hominibus, velut dies transit.

Quoniam autem iste humanorum iudiciorum contemptus, videri poterat profici sci ex eo, quod ip̄s sibi certò conscientius esset, se esse fidelem ministrum Christi, nē hanc arrogantiam sibi quispiam obijceret, & nē molestè ferrent, quod eos non sat is idoneos ad hoc iudicium putaret, adiunxit: Sed neque meipsum iudico. Hoc est, Sed neque meipsum existimo, aut affero vobis vel vendito, vt iustum & fidelem ministrum Christi. Et causam huius continuo exprefsit, dicens: Nihil enim mihi conscientius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

Vides

Vides his verbis exprimere Paulū causam, propter quam seipsum non iudicaret? Tantudem enim hæc sunt, ac si dixisset, Ideo non meipsum iudico, quia licet nihil mihi conscientius sum, neque de aliquo crimen mea vel redarguat, vel solicitet conscientia, tamen non hoc sati, vt me iustificem, & ab omni peccato liberum afferam, sicut neque sati est ad meam condemnationem, si vel vos, vel alij quicunque de me perperā iudicetis. Iudicio quidem aliorum de se, iudicium suis ipsius adiunxit: & dum vnum alteri confert, & utrumque inefficax esse docet, vel ad cōdemnationem, vel ad absolutionem sui, manifeste indicat, ita nobis ignorantem esse nostram iustitiam, atque aliorum: & neminem de se posse infallibilem ferre sententiam, sicut neque potest de alijs.

Itaque his verbis neque asseruit Paulus se iniustum, neque negauit se iustificatum, sed indicauit, non sibi esse sati, vt se iustificatum vel crederet, vel assereret, quod nihil sibi conscientius esset. Atque in his docebat tacite Corinthios, multo minus eis debere esse sati ad condemnationem ipsis, proprium ipsorum iudicium, qui nullum Pauli delictum nouerant. Porro vt explicaret testimonium suæ conscientiae sibi non esse sati, ad se omnino credendum iustum, & eo se sensu dixisse. Sed non in hoc iustificatus sum: addidit statim, Qui autem iudicat me, Dominus est. Hoc est, Non ego sum, qui me habeo aut possum iudicare: sed qui iudicat me, Dominus est. Illius ego iudicium expecto. Illius ego sententiae innitor. Ille vnu est, qui vel iudicare me potest, vel iustificare. Ab eo vno pendo, non à vobis, neq; ab alijs, neq; à meipso.

Cur ad iudicium diuinum configisset, si & infallibile erat & omnino certum, etiam proprium de se iudicium? Et confirmat ista quæ sequuntur: Nam mox, vt deterret à temerarijs istis iudicijs, quibus vel alios condemnamus, vel nos præcipitanter & certò absoluimus, subiectis doctrinam & admonitionem aureis literis dignam: Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Et tunc laus erit vnicuique à Deo.

Quibus verbis indicauit se non fideli tantum dispensatione fuisse locutum, quæ

extrinseca erat & manifesta, ac proinde & iudicijs aliorum poterat subesse: sed de iustificatione sua absolutè, quæ occultissima erat. Ideo autem eius meminit, cū tantum de dispensationis fidilitate queri videtur, quia & aliorum iudicia, & quæstiones eō se extendeant. Quare & illuminacionis absconditorum meminit, & à temeritate iudicij de occultis deterruit. Neque omnino ista disiuncta erant à fidilitate ministrorum, de qua vna proposita fuit illa quæstio, Hic iam queritur &c. Satis quippe infidelis est minister Euangelij & officiorum diuinorum, qui non satagat, quantum in se est, esse iustum, cū ad debitam sui ministerij functionem necessaria sit gratia & iustitia diuina. Indicauit etiam his verbis Paulus, nemini mortalium hoc tempore suam posse satis vel alienam iustitiam constare, & veram iustitiae laudem à Deo esse in die iudicij expectandam, & non à nobis, dum hīc viuimus. Atque ita antistites nostri hæc verba exposuerunt in fine cap. 16. huius decreti.

Si bene igitur & pro dignitate locus hic totus expendatur, vel vnu ille videbitur potuisse sufficere ad definiendā, quam nūc stabilimus, veritatem. Neq; vno, sed multis nominibus ex eo possumus colligere, neminem hac in vita debere esse omnino certum de sua iustificatione. Primo quidem, nē usurpet vel preueniat diuinū iudicium. Secundo, quia si hanc possemus absq; Dei reuelatione habere certitudinem, esset quidem hoc ex testimonio propria conscientiae, quod tamen sufficiens non est, quia nemo sibi ex toto notus esse potest, donec Dominus illuminet absconditatem tenebrarū. Tertio, quia si tantus iste Apostolus, tam nullius delicti sibi esset conscientius, non ausus est humano more de se sententiam ferens, se iustum aut iustificatum afferere, sed expectare se dixit iudicium diuinum, & in solo illo securè gloriam, neque sati sibi esse, vt se crederet iustificatum, quod nihil sibi conscientius esset: quis, si sapiat, presumat, se iustum prorsus & indubitanter afferere?

Non audet Paulus, qui se optimè nō uerat ad suæ testimonium conscientiae pro se sententiam ferre, & audebis tu o homo, quisquis es, qui ad illum collatus, nihil es, ad tuæ testimonium conscientiae te absoluere, & iam iustum pronunciare? Et con-

fir-

1. Cor. 1. 2. Cor. 10. d. Hierc. 9.

firmant misericordia hunc sensum, quæ alibi dicit idem Apostolus: Qui gloriatur, in Dño glorietur. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Quid sibi aliud voluntaria, Non enim qui scipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat: quād, nō sufficere ad nostram probationem, nostrum proprium testimonium, neq; debere nos ei inniti, sed vni commendationi diuinæ, & in illius vnius testimonio, non in nostro, debere gloriari?

1. Cor. 8. 2. Galat. 6. 2.

Equidem si ex fide asserere possemus & credere, nos esse iustos, cūm fidei nequeat subesse quidpiam falsi, verè probati esse, etiam si nos sic commendaremus, neque esset nobis necessè expectare commendationem diuinam ad probationē nostram. Sed nè sic quispiam se deciperet, alibi saluberrimè asseuerat: Si quis se existimat scire aliquid, nondūm cognouit quomodo oporteat eum scire, & rursus: Nam si quis existimat se aliquid esse, cūm nihil sit, ipse se seducit. Profectò qui se fidei certitudine putat iustum, non aliquid tantum, sed magnum quid se esse existimat, licet credat se hoc habere ex Dei gratia.

DE TESTIMONIIS ANTRIQUORVM DOCTORVM, PRO incertitudine iustificationis.

CAP. XIII.

Cypr. ser. de eleemos.

QUANquam citata scriptura, rum loca satis & esse possunt, & debent, vt nemo suam sibi certò ex fide persuadere debat iustitiam, præsertim cūm illa apertissimis sanctorum Doctorum expositionibus ità communierimus, vt non facile à quoquam eneruari aut infirmari possint: quo tamen idem & certius & confirmatus sit, adjiciam his nonnulla antiquorum Patrum testimonia, quibus istam ipsi veritatem docuerunt, & se longissime semper fuisse ab ista temeraria persuasione, perspicue declararunt.

Ac primò quidem pro ista sententia vindetur stare Cyprianus, sapientia, eloquentia, vita sanctitate, & laude martyrij in tota Ecclesia illustris. Cūm enim eleemosynam ostenderet medicinam esse peccatorum, quæ admittimus post baptismum, necessitatem illius ostendit, quia nemo sine peccato hic esse potest, & quisquis se in-

culpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est. Et quāvis ista dixisse videri posset propter venialia, quibus omnes etiam iusti communi ex lege sunt obnoxii, tamen cūm indistinctè loquatur, & medicina sit elemosyna non venialium tantum, sed etiam mortalium, videtur ad utraque sermonem retulisse, eoque dixisse, quia nemo in hac vita potest ex fide scire se esse iustum. Nam si certi esse possemus ex fide de nostra iustificatione, aliquando possemus etiam certi esse nos omni carere culpa veniali, eo videlicet tempore, quo sciremus nos habere dilectionem Dei super omnia, quam certi est tollere omnem culpam veniale, præsertim in illo, qui firmiter apud se constituit, nullam talam culpam aliqua ratione admittere. Itaque & hac ratione testimonia, quibus sancti asserūt indistinctè, neminem posse asserere se iustum & inculpatum, si bene expendantur, & à nobis censi debent stare.

Sed ipsa verba Cypriani subscribā: Agnoscamus, inquit, fratres carissimi, diuinæ indulgentiæ munus salubre, & emundandis purgandisq; peccatis nostris, qui sine aliquo conscientiæ vulnere esse nō possumus, medelis spiritualibus vulnera nostra curesmus. Nec quisquam sic sibi blandiatur de puro atque immaculato corde, vt innocētia sua fretus, medicinam nō putet esse adhibendam vulneribus, cūm scriptū sit: Quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse à peccatis? Et iterum in epistola sua Ioannes ponat, & dicat: Si dixerimus, quia peccatum nō habemus, nosmetipso decipimus, & veritas in nobis non est. Si autē confessi fuerimus peccata nostra, fidelis & iustus est Dominus, qui nobis peccata dimittat. Si autem nemo esse sine peccato potest, & quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est: quād necessaria, quād benigna est clementia diuina, quæ, cūm sciat nō deesse sanatis quādam postmodum vulnera, dedit curandis denuo sanandisq; vulneribus remedia salutaria? Hæc ibi. Et in expositione orationis Dominicæ, de publicano laudatio in Euangelio, sic scribit: Cūm sibi phariseus placeret, sanctificari hīc magis meruit, qui spem salutis non in fiducia innocentia suæ posuit, cūm innocēs nemo sit: sed peccata confessus, humiliiter oravit, & exaudiuit orantem, qui humilibus ignoscit.

Aper-

Hieron.

Hierc. 13.

Dilectio
Dei est
omnium

Psal. 142

Aug. 16.

Acti.

DE INCERTITUDINE GRATIAE.

Apertiū tamen multo hāc eandem veritatem docuit barbatus ille Hieronymus, fulgentissimum & Ecclesiæ & sacrarum scripturarum lumen, tum quidem in locis iam citatis, tum verò in nonnullis alijs. Illa verba, Ecce ego implebo omnes habitatores terræ huius, & reges, qui sedent de stirpe David super thronum eius, & sacerdotes, & prophetas, & habitatores Hierusalem ebrietate: interpretanda esse docet de ebrietate, qua obliuiscimur præceptorum Dei, & vitijs atque peccatis omnes implemur, iuxta illud, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et exponens hæc verba Davidis, statim addit: Non ad comparationem Dei, vt veteres & noui hæretici volunt, & patroni hæreticorum: sed ad scientiam eius. Homo enim videt in facie, Deus in corde: & quod nobis interdum mūdum videtur, illius oculis fordidum depræhenditur. Et nè quispiam ad solum vulgus, vellemque plebeculam hæc crederet spectare, adiectos putat à prophetis & sacerdotibus & prophetas, qui scientiam videntur habere scripturarum.

Cūm itaque certum sit, DEVM nō esse aliquos esse iustos, non obscurum est, sensisse Hieronymum ista esse ad scientiam DEI referenda, quia nemo est in hac vita, quantacunque scientia, dignitate, & sanctitate pollet, qui absque illius revelatione possit satis certus esse de sua iustitia. Unde & omnia, quæ dixerat, illis verbis confirmavit: Homo videt in facie, Deus in corde: moxque illa adiecit, Et quod nobis interdum mundum videtur, illius oculis fordidum depræhenditur.

Et animaduertendum est, hæreticorum & patronorum hæreticorum putasse testimoniū hoc secūs exponere, & ad comparationem DEI, & non potius ad scientiam ipsius referre. Et alibi ponderat, propterea adiecta esse illa verba, In conspectu tuo: vt intelligeremus, ad scientiam DEI hæc esse referenda. Et in 2. aduersus Pelagianos, exaggerat illa verba scripturæ: Nemo scit, quid futurum sit, quia sicuti est, quis annunciat ei? Sunt iusti, ad quos peruenit quasi opus impiorum. Et sunt impij, ad quos peruenit quasi opus iustorum. Hoc, ait, idcirco dicitur, quia certum iudicium solius Dei est, & quos putamus iustos, sàpè peccatores inueniuntur: & quos econtrario peccatores, apud DEI

scientiam iusti sunt. Quantumcunq; laborauerit homo, vt inquirat, non reperiet. Et si dixerit sapiens se nō esse, inuenire non poterit. Omnim enim unus occensus est, cordaque filiorum hominum repleta sunt malitia, & in incerto statu, quæ Græcè περιφερεια dicitur, Muscæ morituræ, siue, vt in Hebraico habetur, mortuæ, demoliuntur atq; corrumpunt suavitatem olei. Quis mortalium aliquo errore non capitur? Quem hæreticorum & falsorum dogmatum venena non maculant? Haec enī ille.

In quibus clarum est, cum non solum asserere certum iudicium de iustitia, solum Dei esse, sed & optimis argumentis & testimonijs id ipsum confirmare. Illa etiam verba Hieremij, Veruntamen scito iniquitatem tuam, ita nomine Dei edifferit: Cumq; misertus tu fuero, nè iustum te esse putas, sed memento iniquitatis tuæ semper, & scito quod in Dominū fornicatus sis, & superbie colla demitte, vt qui offendisti Dominum per arrogantiam, placés per humilitatē. Quibus verbis satis indicat, hoc debere nos cauere, nè vñquam nos iustos certò existimemus, etiam cūm Dominus placatus fuerit nobis, & flagella & tribulaciones nostras vel abstulerit, vel mitigauerit. Huc etiam spectant, immò verò palam nobis fauent omnia, quibus ille & alij sancti Doctores admonent, nè securi & omni deposito metu, iudicium Dei expectemus. Nam quanquam ea possunt dicta existimari propter incertitudinem perseverantia, tamen si bene & pro dignitate expendantur, etiam propter incertitudinem statis nostri, ab ipsis scripta videbuntur. Qui enim certus esset ex fide, se modò esse in gratia, securus & absq; villa trepidatione posset neō occurtere vocanti ipsum ad iudicium, etiam si ambiguus esset, an perseveraturus esset in gratia, si Deus permitteret eum hīc diutiū viuere.

Sed vt apertius sit, ob hanc certitudinem ita illos præcepisse, aut certè ad eam magis eos respexisse, quād ad incertitudinem perseverantia, pauca ex multis testimonia Hieronymi subnectam. In expositione illorum verborum Micheæ, Indicabo tibi ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: Utique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solidum ambulare cum Deo tuo: ita scribit, Sicut præcipitur nobis, vt faciamus iudici-

Mich. 6.

um, & misericordiam diligamus: ita præcipitur nobis, ut paratus ambulare cum Domino Deo nostro. Nulla hora dormire, nullo tempore securi esse debemus; sed semper expectare patrem familiæ venientem, & diem formidare iudicij, & in nocte huius seculi dicere: Ego dormio, & cor meum vigilat. Et in epistola etiam ad Florentiam: Diebus ac noctibus opperior cù tremore reddere nouissimum quadrantem. Et in expositione illorum verborum Matthæi, Post multum verò temporis &c. Si autem Apostoli reddituri sunt rationem, & sub metu iudicis surrecturi, quid nos oportet facere?

Neq; minùs aperte à nobis stat fortissimus ille hereticorum malleus Augustinus. Pañim quidem is asserit, neminem in hac vita posse se certò assuerare esse iustum. Et quod magis vrgit, libr. i. de pec. mer. & re. c. 9. & 10. manifestè affirmat, occultissimam esse gratia spiritalis communicacionem, & remissionem peccatorū, neq; esse qd; piam tam occultū, neq; tam incertum.

Sed inter oīa, que legerim in Augustino, apertissimè proposito nostro fauent, quæ scribit in expositione illorū verborum, Incerta & occulta sapientiae tuae manifestasti mihi. Quærerit enim: Quæ incerta? Quæ occulta? Et respondet: Quia Deus ignoscit peccatoribus confitentibus & punientibus sua peccata. Et addit statim: Nihil tam occultum, nihil tam incertum, atquè hoc incertum patet fecisse Deum seruo suo David, probat. Cùm enim dixisset, stante & argente ipsum propheta, Peccavi: statim audiuit à propheta, id est, à spiritu Dei, qui erat in propheta: Dimissum est tibi peccatum tuum.

In sermone item 16. de verbis Apostoli, tractas illa verba, Quos aut predestinavit, illos & vocavit &c. ita scribit: Predestinatus, antequam essemus: vocati sumus, quando Christiani facti sumus. Iam ergo & hoc habemus. Iustificati quid? Quid est, iustificati? Audem dicere, iam hoc tertium habere nos? Et erit quisquam nostrum, qui audeat dicere, iustus sum? Puto enim hoc esse dicere, iustus sum: quod est, peccator non sum. Si audes hoc dicere, occurrit tibi Ioannes: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipso seducimus, & veritas in nobis non est. His verbis liquidum est, Augustinum affirmare, neminem posse asserere;

re se esse iustificatum. Tractans illa verba virginum sapientum, Nè forte non sufficiat nobis & vobis: Vnusquisque ait, proferationem reddet, neq; alieno testimonio quisque adiuuatur apud Deum, cui secreta cordis apparet, & vix sibi quisque sufficit, vt ei testimonium certum perhibeat conscientia sua. Quis enim gloriabitur castum se habere cor? Inde est quod apostolus ait: Mihi autem minimum est, vt à vobis iudicarer, aut ab humano die: sed neq; meipsum iudico. Quapropter cùm de scipio quisque, aut nō omnino de se posset veram ferre sententiam, quomodo potest de alio iudicare, cùm sciat nemo, qd agatur in homine, nisi spiritus hominis?

Et contra Celestium de perfectione iustitiae, circa finem responsionis ad rationationem 19. Quantalibet iustitia sit preditus homo, cogitare debet, nè aliquid in illo, quod ipse non videt, inueniatur esse culpandum, cùm rex iustus federit in throno, cuius cognitionem fugere delicta non possunt, neque illa, de quibus dictum est. Delicta quis intelligit? Cùm ergo rex iustus federit in throno, quis gloriabitur castum se habere cor? Aut quis gloriabitur mundum se esse à peccato? nisi forte isti, qui volunt in sua iustitia, non in iphus iudicis misericordia, gloriari? Profectò si perfidem sciret homo, se esse in gratia, nihil esset, cur formidaret, immò ne formidare quidem posset, nè quid eum latéret, quod grauiter Deo displiceret. Nam sicut peccatum lethale repugnat gratiæ, ita formido de peccato lethali, repugnat certitudini gratiæ.

Et satis Augustinus indicavit, se etiam ad lethalia crimina hæc retulisse, cùm testimonia citauit, quæ cap. 10. etiam ad peccata grauia referenda docuimus. De predestinatione sanctorum cap. 20. Audiant Pelagiani: A Domino corriguntur gressus viri. Mortalis autem quomodo intelligat vias suas? Audiant. Omnis vir videtur libi et ipsi iustus, dirigit autem corda Dominus. His, in omnibus locis, ita aperte docet Augustinus, neminem, etiam ex his, qui sibi nullius peccati sunt conscijs, posse certò nō sse, an iustus sit, vt superfluum sit, plura ipsius testimonia conquirere. Sed vt magis omnes formideamus tantæ obnoxij arrogantiæ depræhendi, audiamus quid scribat in illa verba, Tibi soli peccavi. Post multa demum subdit: Qui se putat iustum,

coram te iniustus est. Est etià perspicue pro nobis Chrysostomus homilia vndecima super priorem ad Corinthios, tractans illa verba Pauli, Nihil mihi conscius sum, ita concludit: Duabus rationibus, vel tribus potius, incertum est nostrum iudicium. Prima quidem, quod & si nobis nihil conscijs sumus, eius tamen indigemus, qui peccata nostra certa ratione corripiat. Altera, quod multa opera nostra nos lateant. Tertia præterea, quod multa aliorum opera saluari dicitur, quia per effectum bonorum operum perpetua saluti sociatur. Nobiles igitur filij, sunt recta opera: ignobiles autem, facta peruersa. Et sepè homo agere quælibet bona intentione nititur, sed tamen pro multis, quæ surripiunt eius acta, qualiter apud omnipotentem Deum habentur, incertum est. Siue itaque nobiles fuerint filii eius, siue ignobiles, non intellegit: quia subtili examinatione discussa, vtrum approbentur eius opera, an reprobentur, ignorat. Quod si signotum est à iustis, vtrum sua opera placeant Deo: ignotum & eis erit, an & ipsi placeant Deo. Minus enim est, placere aliqua opera nostra Deo: quām, placere nosipso: & si nos placeamus, placebunt & opera nostra.

Sed si hoc testimonium, euincere, quod volumus, non putatur, vt omnis cesset ambiguitas, neque dubitare possit quisquam, egregium hunc totius Ecclesiæ Catholicæ pontificem, & pietate & eruditione admirandum, pro Synodi stare sententia: audiamus, quid ille scriperit ad venerandam quandam Augustæ cubiculariam, nomine Grégoriæ, quæ nimiùm desiderabat remissionis suorum peccatorum obtinere certitudinem. Quod verò, inquit, dulcedo tua subiunxit, importunam se mihi existere, quoadusquæ scribam mihi esse reuelatum, quia peccata tua dimissa sunt, rem & difficultem etiam & inutilem postulasti. Difficillem quidem, quia ego indignus sum, cui reuelatio fieri debeat. Inutilem verò, quia secura de peccatis tuis fieri non debes, nisi cùm iam in die vitæ tue ultimo plangere eadem peccata minimè valebis. Quæ dies quoquæ veniat, semper suspecta, semper trepida metuere culpas debes, atq; eas quotidianiis fletibus latuare. Hæc ille.

Subscribit his luculenter Bernardus his verbis: Veruntamci delicta quis intelligit? Nam si possum dicere cū Paulo, quod quidem longè est à me: Nihil mihi cōscius sum,

etiam libro 12. Moralium, cap. 38. vbi illa verba lob, Siue nobiles fuerint filij eius, siue ignobiles, non intelligit: hoc modo interpretatur. Si intelligi hoc spiritualiter debet, non incongruè filiorum nomine operæ sunt ope.

sum, non tamen in hoc esse iustificatum oporteret me gloriari. Non enim qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat. Si aplauserit mihi humanus dies, pro minimo habeo, quia ille lucet tantum in facie. Homo enim videt in facie, Deus autem intuetur cor. Propter hoc Hieremias non satis popularibus sententijs, velut quibusdam humani diei radijs mouebatur, sed fiderenter loquebatur Deo, Diem hominis non concipiuit. Tu scis. Si meus mihi arriserit dies, neq; meipsum, inquit, iudico, quia neque ipse me satis intelligo. Solus meritò constitutus est iudex viuorum & mortuorum, qui finxit singulatim corda vniuersorum, & intelligit oia opera eorum. Solum attendo iudicem, quem & solum iustificare cognosco. Pater dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Non usurpo mihi, vel super me seruus filij potestatem, neque me annumerio illis, de quibus ita conqueri solet: Tulerunt homines à me iudicium. Et mox addit: Velim nondim, ipsi me adstare necesse est: ipsi horum, quae gesserim in corpore, reddere ratione, cui nec verbum præteruolat, nec subterfugit cogitatio. Sub tam æquo libratore mitteritorum, sub tam intimo secretorum inspectore qd gloriabitur castum se habere cor? Sola profectio, quae non solet gloriari, non nouit presumere, contendere non consuevit, gratiam inuentura est in oculis pietatis, humilitas. Non contendit iudicio, neq; prætedit iustitiam, qui verè humilis est, sed dicit: Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine. Recusat iudicium, & postulat misericordiam, facilius sibi veniam impetrare posse, quam iustitiam vindicare confidens. Hucusque Bernardus.

In quibus mirificè profectò confirmat nostram sententiam. Non solum enim eam asseuerat, & perinde ac nos, interpretatur loca Pauli, Davidis, & Salomonis supra citata, verum optimis argumentis eam confirmat, dum docet nos non satis posse nosipso intelligere, neque decere, ut qui non possumus nos exactè nosse, nostri iudicium usurpemus, & alienum hoc esse ab humilitate, vt se iustum quis afferat, immo & diuinum usurpare iudicium, qd hoc presumit.

Testatur etiam & corroborat hoc ipsum in quadam sermone super illa verba Apo-

lo. Cor. 10. d. stoli: Qui gloriatur, in Dño glorietur. Non em qui se ipsum commendat, ille probatus

est, sed quem Deus commendat. Non solum em ibi docet, in hac vita non posse nos plenariè & absque metu & solicitudine multa vel in nomine gloriari, quæ propter incertitudinem perseverantq; videri potest dixisse, sed expressè afferit, Paulum meritò reprobasse fallacem & vanam gloriam illis verbis, Mihi autem pro minimo est &c. Et in eis indicat illū existimat, alienū iudicium pro minimo habere, & suum non omnino sequi, quippe qui neque suo, neq; aliorum, sed Dei iudicio erat iudicandus: & par esse intelligebat, Dei iudicium non anteuertere, neque gloriam, sed fidutiam habere ad Deum, priusquam fecurè gloriam possimus ob sententia veritatis pro nobis in iudicio datam. Et in ser. 3. de aduentu Dñi, cùm mirificè explicuisset periculū eorum, qui curam suscepere animarum aliorum, addit etiam hęc, quæ manifeste indicant, eum sensisse, nemini posse sati cōstatere in hac vita suam iustificationem. Accedit sanè ad solicitudinis cumulum & pondus timoris, qd cùm & meam & proximi cōscientiam seruare necesse sit, neutra mihi sit est nota. Vtraq; abyssus est imperscrutabilis. Vtraque mihi nox est, & nihilominus exigitur à me utriusque custodia, & clamat: Custos qd de nocte, Custos qui de nocte. Hæc Bernard.

DE CONSENSU SCHOLASTICORVM DOCTORVM PRO INCERTITUDINE GRATIE. CAP. XIII.

Sicut uti, vt assolēt, Patres istos Ecclesiarū & fortissimos ipsi antesignanos, mirifico consensu tradiderunt hanc eandem veritatem Doctores Scholastici, & insignes studiosorū alumnae academiæ eandem confirmarunt. Neq; leuis censeri debet aut earum, aut Scholasticorum in idem cōsentientiū authoritas. Ut em de academiarum authoritate taceam, in quib; & grauiissimi semper sunt & eruditissimi magistri, & quęcunq; cōmuni cōsensu diffinienda sunt, magna prius diligētia & examine ad viuum discutiuntur, certe Scholasticorū Doctorū idem sententium authoritas, tāta apud quęcunq; piū esse debet, vt temerariū cēseri debeat, ab eorū cōcordi sententiā, absq; aptissimis saltē & manifestissimis argumentis, discedere. Qui em pollicitus est sua nūq; Ecclesiā deferere, & Matt. 10. 16. eā oē docere veritatē, neq; sinere aliquo errore in fide, vel in moribus violari, aut

con-

contaminari, aliquantis annorū centenarijs hos potissimum ei Doctores prospexit. Et alioquin ita ipsi insigniter suo tépore de Ecclesia sume meriti, ita eam (dispari lictè stylo à suis patribus) illustrarunt, ornarunt, & ab hæreticorum & infidelium technis, fraudibus & erroribus defenderū, vt ingratissimorū sit filiorū, cōmunia eorum placita nō, satisem vt probabiliora, recipere. Sed agè, signemus primò authores Scholasticos, qd pro nobis sunt, ac deinde academiarū definitiones, p eadem sententiā cōmodius subiiciemus. Docuit aperte ista nostra sententia in expositione illorū verbborū Pauli, Nihil mihi conscient sum &c. irrefragabilis ille doctor Alexander Halensis, totius penè doctrinæ Scholasticæ, secundum magistrum sententiarū, parés. In tercia parte summæ. q. 7. cùm dixisset, non esse homini pro hoc statu possibile agnoscerre persentiam sè esse in Dei gratia, nē qd putaret eum locutū fuisse de scientia proprie, qua dicimur scire, qd clarè & evidentiter nouimus, & nō de scientia, quæ se extedit etiam ad cognitam certam, licet inevidēter, in eadem quæstione refellit huc cauillū, & ante oia explicat, etiam loquēdo cōmuniū de scientia, nos non posse hic certitudinaliter hoc cognoscere scientia cognitiua.

Quod autem ibi adiicit, benè hoc posse sciri scientia affectiva & experimentalis, p experientia dulcedinis spiritualis, & pacis, & elevationis spiritus, & mitigationis formis carnalis, nihil nobis aduersatur.

Mox quippe adiecit, hanc cognitionem tantum esse per signa & media fallibilia, & experimentū esse, iuxta Hippocratem, fallax. Media vero & signa fallibilia manifestum est, etiā optimè illum probatibus præstare non posse certitudinē, cui non possit subesse falso. Nam effectus causam negat excedere, & conclusio certior non potest esse præmissis, ex quibus infertur. Quia ex posteriori oratione doctrina, propter quod vnumquodq; tale, & illud magis.

Tradidit eadē sententiam expertius & aliquanto exactius Angelicus Doctor in cōmentarij Pauli, in expositione loci illius, Nihil mihi conscient sum: & in expositione loci illius, Vosmetipso tērare, si estis in fide. & in 1. 2. q. 11. art. 5. vbi clarè & differtē affirmat, possibile esse homini p hoc statu, scire se esse in gratia p reuelationem diuinam, & per cōiecturas & indicia, vt si

sturas, atq; indicia pōtest qd scire se esse in gratia,

Qua scientia possumus cognoscere nos esse in gratia.

1. Cor. 4.

2. Cor. 13.

Per reme-
tionem, vici, diuinam, & per cōiecturas & indicia, vt si

Si-

Sicut enim certitudo eidens de conclusionibus demonstratiuis non habetur, nisi per indemonstrabilia principia, ita nulla simpliciter certitudo haberi potest à nobis de rebus, neq; per experientiam, neque ex terminis notis, nisi dijudicari possit p suū principium. Et in hoc pleriq; viri docti nō semel decipiuntur. Putant em, Doctores veteres, sanctum Thomam dico, & sanctū Bonaventuram, & alios similes, velle solum probare impossibilitatem evidentiæ, cùm vident eos probare per propria principia, aliquid esse impossibile. Discursus autem sancti Thoma hoc in loco, si volumus, semotis ambagib; & perplexitatibus, penetrare sensum illius, hic profectò fuit: Principium nostræ iustificationis, Deus est per suam benignissimam voluntatem, vel ipsius potius diuina & benignissima in nos voluntas. Sed nos in hoc statu scire non possumus altissima & abditissima lux voluntatis cōfilia, nisi ipse revelet. Ergo nulla via est, qua possimus nos hic esse certi de nostra gratia, sine Dei revelatione. Qui enim neq; ex terminis, neq; ex experientia possunt esse certi de aliqua re, nulla via possunt de ea esse certi, si non possint esse certi de principio, quod facere potest certam eam rem. Estq; optimum & Theologicissimum hoc argumentum. Et qdquid cautiati sint aliqui viri docti, nulla vel minima causa relata est, vt quisquam suspicetur S. Thomā non esse apertissimè pro nobis. Et hoc ipsum colligere, erit facilium legētiloca citata ex eodē in cōmentarijs Pauli.

S. Bonau. Tradidit & hanc eādem sententiam Seraphicus doctor Bonaventura in primo, d. 17. par. 1. q. 3. simpliciter afferens, neminem posse certitudinaliter cognoscere se habere caritatem, nisi per reuelationem. & virtutur ad hoc suadendum eodem argumento & eisdē testimonijs, quibus sanctus Thomas. Idemque eisdem vijs absolute tradit. Richar. de Media Villa in 1. dist. 17. artic. 1 quæst. 5. Nicolaus etiam Lyranus inter Scholasticos doctores & expositores scripturæ, non infimi, neque ignoti nominis, apertissimè est pro nobis Job 9. Proverb. 20. Ecclesiastæ 9. 2. ad Corinth. 13. Et peculiariter Job 9. propter varietatem motuum & affectionum animæ, nemini dicit posse hic esse notam simplicitatem animæ suæ, nisi ex speciali gratia diuina. Et super illa verba Ecclesiastæ 9. Nescit homo an-

Richar.

Nico. ly.

amoré, an odio dignus sit, non posse afferit via humana certò quenquā nōesse se esse in gratia, benè autem p cōiecturam, aut per reuelationem. Concors est his doctoribus plius ille iuxta ac doctus Gerson. in quarta parte suorū operū, in tractatu de signis bonis & malis. Inter cetera enim signa mala & signa reprobationis, & hoc quoq; cōputat, si quis, absq; speciali Dei reuelatione, certò credat se esse in gratia.

Timeant igitur & caueant sibi, qui certos se ex fide assuerare audent de sua gratia, & alios in eūdem errorem precipitare satagūt. Accessit his Doctoribus etiā Durandus de' sancto Portiano, in 1. d. 17. q. 4. Vbi ex professo impugnat quosdam, quos sine noīe allegat, afferentes, posse iustis cōstare suam gratiā p fidem. Est & idem videre in Gabriele in 2. dist. 27. dubio vlt. Et Gab. velut constans & certum, hoc idem assuerat venerādus ille episcopus, ac profectò gloriosus nostræ tempestatis martyr Ros. Rossensis in art. 10. & 11. confutationis Luteri. Qui & art. 10. cūm probaret, nemine posse esse hic securū, an careat mortali peccato, obiter docet contradixisse sibi Luterum cūm hoc negat, & alia ex parte docet tam occultū esse supbice vitii, vt nemo sit securus, an eo careat. Et in art. 14. idem repetit, & coniici dicit posse, an habeamus fidem formatā, nō tñ certò sciri. Neq; his aduersatur, cū reprehendit Luterū dicente nemine esse interrogandum à facerdote de sua cōtritione, qā nemo potest cognoscere delicta sua. Possunt em, vt ille verè dicit, peccatores sentire, verēne, an fītē doleant de oībus suis peccatis, quantū satis est ad respondēdum de hoc facerdoti, & tamē non omnino certi esse de sua gratia: qā neq; est certum, quencūq; & qualencūq; verum dolorem sufficere ad consequendū gratiā. Idemq; prorsū sensit argutissimus doctor noster Subtilis. Sed quoniam nonnulli etiā Scot. ex his, qui ipsi doctriñ p̄fidentur, & ipsius professione & intelligentia gloriātur, non sunt veriti publicè in cōspectu totius sacre synodi Tridēting, eū afferere partis opposita, eiq; nōnulla imposuerūt, q̄ nec verisimilia ei sunt visa, aliquātspēr hic immorabor, & aliquāto curiosius ostendā, cū nostra fuisse sententiæ, & ad ea, q̄e in contrarium possunt objici, p virili nostra respondebo. Sed nē iusto lōgius sit hoc capitulū, commodiūs haec omnia, quæ ad Doctorem

rem Subtilem spectant, in aliud caput trāf-
mittemus.

DE TESTIMONIIS SCOTI
PRO INCERTITUDINE IUSTIFICATIONIS. Cap. XV.

PRIMVS locus, ex quo possumus conuincere, Doctorē Subtilem, Synodi tenuisse sententiam, est in primo dist. 17. q. 1. art. 1. statim in principio. Quid enim non possit concludi aliquis habitus supernaturalis nobis inesse ex aliquo actu, quem in nobis experiamur, neq; ex substantia actus, neq; ex intentione actus, neq; ex deletione seu facilitate in operando, neq; ex bonitate, siue reūtitudine morali actus, probat ibi, quia quocunq; istorum dato, posset aliquis habens caritatem, cognoscere certitudinaliter se esse in caritate. Certè hoc argumento nunquam vteretur Doctor Subtilis, si non & ipse, & omnes suo tempore, pro cōperto habuissent, neminem certum posse esse de sua caritate. Et si ad certitudinem evidentiæ ista referantur, nihil vallebit hoc argumentū, sed petitio erit principij. Secundus locus est in 3. d. 27. q. vnica, litera H, vbi aperte falsum dicit esse, si quis dicat scire aliquem posse, se esse in caritate. Atq; ita putat posse persuaderi Theologicè, hominem posse ex puris naturalibus diligere Dcūm sine aliquo habitu infuso, quia aliās, qui inueniret se pronū ad talem actum, posset scire se esse in caritate, quod est, inquit, falsum. Et cūm Doctor Subtilis, non solum vellet suadere contra philosophos, sed etiam cōtra Theologos, hominem posse ex naturalibus diligere Dcū, sine aliquo habitu infuso: p̄suacionem em̄ Theologicam vocavit hoc argumentum, non est limitandum illius verbum ad scire propriè & evidenter. Alioquin argumentum illius valde infirmabitur, tantumque probabit, non esse eidens, hominem egere habitu infuso ad dilectionē Dei. Quod nullus, opinor, vnquam negauit. Tertius locus est in 4. d. 5. q. 1. lit. A, vbi exp̄res ē dicit, quasi nullum posse esse hic certum de bonitate propria. Et quasi, dixit propter confirmatos vel alios, si qui forte fuerunt, qui ex reuelatione Dei fuerunt de hoc certi. Quartus locus est in 4. d. 9. q. vnica, lit. B. Dicit em̄b, certitudinem, qua quis scit se esse in caritate, non esse certitudinem q̄ competat viatori. Delicta em̄ in hoc statu

Certitudō
justitiae rea
quisita ad
sumendam
Eucharistiā
digne.
Probatio.

Q̄ causa
ex effectu
non posse
euinci.

Et talis esset, quæ probaret iustos esse in gratia, si posset hoc esse certū ex fide. Quādō igitur negavit posse probari ratione naturali, quod habitus infusi alicui insint, eo ipso afferuit, non posse hoc esse communiter certum ex fide. Præterea: Non solum contra philosophos, sed etiā contra Theologos probauit, non posse cōstare habitus infusos, neq; ex actibus nostris, neq; ex aliqua eorum qualitate. Neq; aliquis eorum Theologorum, quibus ipse contradicebat, asserebat, probari posse habitus infusos per rationem naturalem, quæ procederet ex solis notis in lumine naturali. Cūm igitur nequeat constare, aliquem ex nobis esse in gratia ex sola scriptura, aut ex dictis sanctorū, vbi cunquè tradidit, nō posse probari ratione naturali, nobis inesse habitus infusos: haud iniuria censeri potest tradidisse, non posse eos nobis esse certos, neq; ex fide, neq; euidenter. Vndē & quod dicit in 3. non posse probari ratione naturali, habitus infusos esse, apertius & clarius dicit in primo, nō posse probari per actus: quoniam possunt actus quicunq; prouenire indifferenter ab infusi habitibus & acquisitis, & quandō aliquis effectus potest prouenire indifferenter à duabus causis, non potest ex illo, certa aliqua ex ipsis conuinci. Itaq; cūm nō sit via, qua possit quispam ostendere habitus supernaturales alicui inesse, quæ non pendeat ex actibus nostris, aut q̄ non illis initiat, q̄ experimur in ipsis, ex eo, quod in 1.d.17. dicit, non posse ex actibus ratione naturali ostendi, habitus supernaturales alicui inesse, subtilissimè & efficacissimè possumus concludere, eum sensisse, nō posse, sine diuina reuelatione, alicui esse certum, neq; euidenter, neque ex fide. Sed priora quatuor loca satis sunt, vt credamus Doctorem Subtilem sensisse, nemini posse esse certā ex fide suam iustificationē, absq; Deireuelatione. Respondeamus ergo ad aliqua loca, vndē cōfirmant qdam scot. pro in. eū sensisse contrarium. Obijcūt nobis pri- certitudine mō verba qbus in 4.d.17. ad finē ferē 1.art. gratiae.

q tenetur ire Romā, nō tenet aggredi via, quā nō est certū ducere Romā. Augēt etiā tertio hoc argumentū, qm ibidē dicit, sacramentū poenitētiæ esse remediu efficax, ad recipiendū primā gratiā, neq; oportere, ad eam p ipsum consequendā facere aliud, quām nō ponere obicē ad ipsam: & clarè explicat, nō ponere obicē, nihil esse aliud, quām, tūc cūm illud recipitur, nō peccare actualiter peccato interiori, vel exteriori, & intēdere recipere, quod Ecclesia intēdit in illo sacramēto cōferre: Vndē & in eodē lib. d.14. q.4. ar.3. bīs dicit, nō regri ad cōsequendū gratiā p sacramēto baptismi, nisi voluntariā susceptionē baptismi, & sine fictione, & in d.1. q.6. ar.2. lit. K, generaliter dicit, nō regri ad consequendū gratiā p sacramēta nouē legis, bonū motū interiorem q̄ mereatur gratiā, sed sufficere, q̄ suscipiēs nō ponat obicē. Cūm igitur de his duobus possumus nos esse certi, nēpe, q̄ velimus suscipere sacramēta, & q̄ tūc actū nō peccemus, ex his insertur, posse secundū ipsum nobis cōstare post susceptionē sacramēti, nos esse in gratia. Veruntamen non in eo, quo accipiuntur, rigore dialektico intelligēda sunt illa verba, qbus dicitur via certior & facilior ad recuperandā gratiā, esse sacramēto poenitētiæ. Alioq̄ eodē modo posset quis colligere, esse viā certā p attritionē sine sacramēto poenitētiæ, cuius contrariū expressissimis verbis ibidē afferitur. Quēadmodū ergo monachatū cōmuni- ter dicimus esse viā certiore, ad consequendū vitā æternā, quām coniugiū, nō qdem q̄ hic aut ille status certū quenquam faciat de sua salute, sed q̄ tutior sit monachatus cōiugio, & plures taluētur ex monachis, quām ex cōiugatis: & q̄ si qua via haberit posse certitudo, haberetur potius ex vita monastica, quām ex cōiugali: ita etiam & omnino similibus rationibus viam per sacramēto poenitētiæ afferuit. Scotus certiōrem ad consequendā gratiam, non quād certō & indubitatō nos reponat in statu gratiæ, sed quād tutior sit, & plures per eam, quām per alteram, consequantur gratiam. Et quanvis, qui tenetur ire Romā, non adstringatur ad eligendum vitam incertam, appārens tamen est, eum adstringi ad eligendum viam, quæ manifestō tutior esset & facilior, vbi nulla alia esset certa.

Neque Scotus ibi ex creditis & receptis à fide.

à fidelibus, demonstrare se putauit præceptum confessionis: sed cūm aliundē illud certum ac constans esset, adiunxit theologicam rationem, qua & idem posset fieri probabile, etiam si aliundē non constaret. Qui verò poterat ipse per sacramēto pœnitētiæ putare, quenquam posse fieri certum de gratia, cūm manifestum sit, nemini posse constare, quod receperit sacramēto pœnitētiæ? Nam p̄spicuum est, & ab eodē afferitur in 4.d.5.q.1. tātū p̄babiliter nō se nos posse sacerdotem intendisse absoluere, & intētionem ministri necessariā esse ad veram absolutionem semper tota Ecclesia tenuit.^{plus requiri} Quid quād & eo in loco, qui nobis obijcitur, tantū dicit, probabiliter posse nos scire, quād non apponamus obicem sacramēto? Qui verò tantū asserit, hoc posse nobis esse probabile: quād afferisset, posse nobis esse certam nostram gratiam? Et quidē, vt inferretur, posse Petro certū esse, se esse in gratia, necessē erat, vt & certum ei esse posset, se non ponere obicem, & verē recipere sacramēto pœnitētiæ, & satis esse ad recipiendū gratiam per sacramēto poenitētiæ, nullum ei ponere obicem. Si enim quis sic argumētetur: Quicunq; recipit sacramēto pœnitētiæ, & non ponit ei obicem, est in gratia; Petrus recipit sacramēto poenitētiæ, & non ponit ei obicem, ergo Petrus est in gratia: Si, inquam, quis sic argumētetur, non poterit probare conclusionem secundū Doctorem Subtilem posse esse certam, nisi probet, & maiorem & minorem, posse esse secundū illum certas. Siquidem requisita est certitudo præmissarum, ad certitudinem conclusionis. Quarē cūm ille neque maiorem, neque minorem tradiderit posse esse certas, nullo pacto potest hinc colligi, secundū illum posse Petro certam esse suam gratiam.

Itaque benē quidem Gabriel in fine d. 27. 2. infert, non posse quenquam certum esse de sua iustificatione, quanvis satīs esset non ponere obicem, vt obtineremus gratiam per sacramēto poenitētiæ, quia nemini constare potest intentio absoluens: sed illud malē addit, posse eum certum esse de sua gratia, cui manifesta esset intentio absoluens, si satīs esset non ponere obicem. Neq; ep̄im sufficit, hoc satīs esse, nisi sit etiam certum. Debet quippe esse certa vtraq; præmissa, vt conclusio illata, sit cer-

ta. Non solum autem Scotus non putauit esse certum ad consequendā gratiam per sacramēta, satis esse non ponere eis obicem, hoc est, non actu peccare in eorum susceptione, & intendere ea iuxta intētionem Ecclesiæ suscipere, sed neque vñquā credidit hoc esse verum. Perperāq; & ipse ^{plus requiri} scotus Gabriel ibi, & Luterus in art. 1. suarum al. ad recipiēs fissionū, & nonnulli alij, imponunt ei hāc dū gratiā p̄ saltissimam & meritō damnandam fentē. ^{q̄ non posse} Et longissimē illum fuisse ab hac opinione, seu potius errore, ex multis ipsius locis possumus probare.

Primiō: In 4. d. 17. q. 1. lit. e, hāc sunt illius verba: Non est utilis ablolutio, nisi precedat in confitenti aliqua contritio, vel attritio. Secundiō: In fine d. 18. exp̄esse dicit: Omissa requisitione disciplinæ confitentis, non potest sequi rectum iudicium, nisi casualiter. Tertiō: In d. 4. quest. 5. litera c, clarē ait, nullum peccatum, quod inest post baptismum, posse deleri sine pœnitentia, & factum eum esse, qui cūm commisisset septem mortalia, venit ad baptismum, de sex tantū attritus, quia septum vel actū placet, vel de eo nullo modo atteritur: & addit, eum, qui eo modo accedit ad baptismum, forte nouo peccato mortali peccare, ob irreuerentiam, quam facit sacramento. Neque ponit ibi, forte, quād de care dubitauerit. Paulō enim p̄st id asserit fine, forte: sed quia posset forte excusari ob ignorantiam, vel quia de eo non tunc ex professō agebat, suo more posuit, forte. Quartō, in vltimis verbis eiusdem question. 5. idem docuit: Sic enim ibi ait: Gratia baptismalis expēlit omne peccatum, quod infuit usque ad eius suscep-^{to}tionem: culpam autem, quæ tunc inest actū, vel quæ actū tunc cōmittitur, vel quia de illa nulla contritio inest, non expellit, quia inuenit obicē contrarię volūtatis. Hęc ille. Quibus qd, rogo, poterat dici expressius? Contritionē verò in illa tota quæstiōe largē accepit, vt se extēdit ad attritionem: vel idē dixit, illā culpā nō deleri p̄ baptismū, de qua nulla cōtritio inest, q̄a q̄cunq; sit attritio, in susceptione baptismi sit contritio.

Et vt omnis tollatur ambiguitas, satīs esse debent verba illa, q̄ ex principio eiusdē q. sanctus Episcopus Roffensis, vt vin- ^{plus requiri} Roffensis, dicet eum ab hac nota, Lutero obijcit. Sic nanq; ibi scribit: Potest aliquis esse factus, ostendendo se esse dispositum ad recipien- dum.

dum sacramentum, cùm tamen non sit interius dispositus, vel quia non habet rectam fidem, vel quia habet aliquod peccatum mortale tūc in actu, vel prēteritum, de quo nullo modo atteritur, vel cōteritur. Et isto modo cōmuniter loquuntur sancti & Doctores de fīcte baptizato. Hæc Scotus. Ex quibus luculenter patet, & rectam fidem, & dolorem aliquem de peccatis, requisitū esse, nè ponat obex baptismo. Sextò idē apertè potest confirmari ex his, quæ idem Doctor scribit in illa q.4. dis.14. vndē colligunt, qui nos impugnant, non esse secundū eum requisitam displicentiam de peccatis, vt quis iustificetur per sacramentum. Ad finem enim 2. art. sicut dicit congruere, vt requiratur intentio debita ad sacramentum Pœnitentiae, ita etiam dicit, congruere ex parte suscipientis, quod sit pœnitens, id est, habens aliquam displicētiā de peccato commisso. Et in tertio articulo 7. in principio literæ E, subdit: Parūm attritus, etiam attritione, quæ non habet rationem meriti ad remissionē peccati, volēs tamen recipere sacramentum pœnitentiae, sicut dispensatur in Ecclesia, & sine obice in voluntate peccati mortalis in actu in ultimo instanti prolationis verborū, in quibus est vis sacramenti istius, recipit effectum sacramenti, scilicet gratiam pœnitentialem. Ex quibus patet, tria requiri ab eo, vt recipiat quis gratiam per sacramentum pœnitentiae: nempe voluntatem recipiendo sacramentum, displicentiam aliquam de peccatis cōmissis, & nō esse in aliquo mortali, actu vel voluntate. Et ista duo aliquādō ab eo comprähenduntur vno verbo, videlicet, sine fictione: vel, sine obice: neq; immittere. Qui enim non habet displicētiā de peccato, quod placuit, moraliter semper perseverare dicetur in eius cōplacentia, atque in illo esse, actu vel voluntate, & illud voluntati ipsius adhuc inhærente. Et communī morē omnia, quibus, nè sacramenta in nobis causent gratiam, vel contrariē, vel contradictoriē impedimus, id est, vel actu peccando, vel intermittendo necessaria ad reuerenter ea recipienda, vno nomine obicis vel fictionis solemus comprähendere. Dicimus quippe generaliter, sacramenta causare gratiam in non ponentibus obicem, vel fīcte ipsa suscipientibus, & omnes ad ea accedentes, per illa recipere à Deo gratiam, si sincerè & non

6.

Quid sit pō
nere obicē
gratiæ sa-
cramenti.

fictè, aut ponentes obicem, ad ea accedant. Atq; ità omnia, quibus impediuntur agen-
tia naturalia à suis effectibus, verbo uno
obstaculi, obicis, vel impedimenti, ut pluri-
mum nuncupamus. Quamobrem cùm ibi
dém dixisset Scotus, ad cōsequendam gra-
tiam per sacramentum, solum requiri vo-
luntariam susceptionem baptismi, & sine
fictione, vel quod idem erat, solum requi-
ri opus exterius, cum amotione interioris
impedimenti, vt explicaret non deesse fi-
ctionem, neque amoueri interius impedi-
mentum, nisi habeatur displicantia aliqua
de peccatis commissis, adiecit statim ad se-
cundum hæc verba: Concedo ergò quod
ante perceptionem dignam pœnitentia,
oportet suscitar vel simpliciter, & tunc per
pœnitentia sacramentum nō deletur pec-
catum, sed gratia, quæ infuit, augetur: vel
suscitar secundum quid, vt videlicet habe-
at aliqualem displicantiam de peccatis, &
propositum cauendi deceterò, & velit sus-
cipere sacramentum pœnitentiae, in quo at-
trito fit contritio. Hæc ibi. Itaque mani-
festum est, cum requisuisse aliquam dispi-
alentiam cōmissorum peccatorum, nè quis
apponat obicem sacramento, sed recipiat
gratiam pér illud. Neque cùm dicit in lo-
co, quem tractamus ex d. 17. duas esse vias
ad consequēdam gratiam: alteram, per sa-
cramētum non ponendo ei obicem; alte-
ram per contritionem: exclusit à prima
omnem attritionem & displicantiam, sed
illam solum, quæ etiam sine sacramento,
per modum meriti de congruo, sufficeret
ad obtinendam gratiam. Est enim aduet. Qua-
tendum & notandum, Doctorem Subtilem
non vocare meritum de congruo, respe-
ctu primæ gratiæ, nisi dispositiones, quæ
etiam sine sacramento sufficerent ad con-
sequendam gratiam. Vnde & in d. 18. li. A,
velut explicans ea, quæ in q. 4. d. 14. dixe-
rat, sic scribit: Concedo igitur, vt diffusè
declaratū est d. 14. q. 4. quod sacramentum
pœnitentia potest dignè recipi ab attrito,
& hoc tanta attritione, quæ non suffice-
ret per modum meriti ad iustificationem
suscipiendam in termino attritionis. Et si
non fictè recipiatur, in termino recipitur
gratia prima. Hæc ille.

Sed hæc satis, vt nemo posthæc tam pa-
rùm piam opinionem, tam pio & tam infe-
gni Doctori attribuat.

quempiam esse certum per fidem suę gr.
tix, secundò possunt nobis obijci ver
iphius in 3. d. 24. lit. C. Argumentatur i
sic contra lumen, quod ponit Héric. Ga
medium inter lumen gloriae & lumen
dei: Caritas potest ostendi ex actu interio
ri, quo inuenit homo se pròptum in Deo
& exteriori, quo seruet in actibus extrin
cis pro aliquo delicto, sicut aliqua scientia
ostenditur actu interiori intelligendo,
exteriori benè docendo. Sed tales q
habent hoc lumen, secundùm eos non m
liùs docent, neq; firmius adherent in me
te credibilibus propter lumen istud, quà
alij simplices non habentes huiusmodi lu
men, sed frequenter minus. Igitur non d
betponi. Hæc ille.

Ex quibus videtur caritas, secundùm
ipsum, posse ostendi ex actibus, & cu
cunque constaret, se habere actus, quorū
hic meminit, constare posse quod habet
caritatem. Et confirmari hoc potest ex a
gumento, quod statim ibidem subiungit
contra idem lumen. Ut enim philosophus
in secundo Posteriorum cōtra Platonem
qui ponebat omnem scientiam in nobis
principio, sed quasi obnubilatam & obru
tam propter impedimenta aliqua, argum
tatur, inconveniens esse habere tam nob
les habitus, & latére nos: ita & ipse con
tradicturn lumen argumentatur, incon
ueniens esse, ponere tantum & tam perfec
ctum lumen, & tamen latére nos, præse
tim, cùm hoc lumen ponatur esse clarior
& manifestior habitus, quàm fides: & ha
bens fidem, non ignoret omnino se habere
re fidem, sed sciat, si habere habitum, quā
credit in generali, licet nesciat vera eſ
illa, in qua inclinat. Et non in hoc loco si
lum, sed & in 4. d. 43. q. 3. lit. C, incon
veniens putat, nobiles habitus latére eos ha
bentem. Quare cùm secundùm Doctore
Subtilem, multo perfectior habitus sit ca
ritas, quàm fides, & quàm esset illud lum
en repugnare doctrinæ ipsius videtur, no
posse cuiquam in hac vita constare de tan
to & tam perfecto habitu, si eum habeat.

Sed hæc non asseruntur à Doctore Sub
tili, sed inter argumentandum dicuntur
Quo in loco sèpè aliquibus vtimur ad cō
vincendum aduersarios, quæ ipsi non cre
dimus, si modò apud eos sint recepta &
concessa. Et forte ad hominem magis if
dixit, quàm ex sententia propria. Neque

satis profectò certum est, an ista argumen-
ta sint Doctoris Subtilis, an aliorum. Sta-
tim enim ante hæc argumenta, ità inquit:
Præterea alijs arguunt contra eum, que-
rentes quid sit tale lumen: & respondens
dicit, quod est quid spirituale sicut caritas,
& ideo non potest ostendi: sed illi perci-
piunt hoc lumen, qui recipiunt. Et mox
subdit argumenta, quæ statim citauimus:
Incertum etiam videtur, an de habitu cari- Respon.
tatis infusæ in primo argumento agat. Ge-
neraliter enim de caritate loquitur, & ad
caritatem acquisitam possent, quæ dicit, re-
ferri. Denique, Pro omnibus, quæ in hoc Respon.
loco dicit Scotus, satis est, probabiliter
posse constare nobis caritatem: neque re-
quiritur, ut posset etiam certò constare, præ-
fertim certitudine fidei. Quarè consultò
Leuchetus ipsius expositor, ad tollendum
omnem ambiguïtatem illis verbis, Caritas
potest ostendi &c. adiecit, saltem secun-
dum coniecturas. Et non esse trahenda
hæc verba ad maiorem, aut certiore osten-
sionem caritatis, quam probabilem, suade-
ri potest, tū ex ipsis, quæ ibidem dicit, tum
ex alijs, quæ alibi asserit. Hic enim ità ostē-
di, ait, posse caritatem ex actibus, sicut icti-
tiam ex benè intelligendo, & benè docen-
do. Sed ex his non ostenditur habitus icti-
tiae, nisi probabiliter. Neq; enim commu-
nitate existimantur demonstrari posse ha-
bitus. Item: Hoc loco ità vult posse nobis
constare medium illud lumen, si ponatur,
ac constat habitus fidei habenti illum. Sed
habitus fidei infusæ tantum constat proba-
biliter habenti ipsum. Non enim constat,
eum habeti, certitudine evidentiæ, ut idem
expressè dicit d. 23. q. vnicæ, litera I. & in
quodlib. 14. liter. K. Et licet certum sit, se-
cundum eundem Doctorem, ex authori-
tate scripturæ & sanctorum, esse fidem in-
fusam, ut idem aperte dicit in principio so-
lutionis q. vnicæ, d. 23. tamen non est cer-
tum ex fide, in omnibus illis esse fidem in-
fusam, qui credunt & receperunt fidem.
Dubium enim est, ut in 7. lib. explicuimus,
inter Doctores, an Deus infundat fidem
illis, qui veniunt ad fidem sine poenitentia
suorum peccatorum, cum illis non infun-
dat caritatem, & unus habitus infusus non
infudatur sine alijs, licet maneat sine ipsis.
Et cum dicit in principio solutionis quæst.
vnicæ, d. 23. Sicut credo Deum esse trinum
& unum, ita credo me habere fidem infu-

sam, qua hoc credo, non debet hoc sic rigide exponi, quasi eadem firmitate crederet sibi peculiariter esse infusam fidem, qua crederet, ac credebat Deum esse trinum & unum: sed ita debet exponi, ut sensus ipsius sit, eadem firmitate se credere fidem infundi fidelibus a Deo, vt credant, ac credebant Deum esse trinum & unum. Neque enim amplius ibi statuere volebat, vt patet ex adiunctis, quam non posse fidem demonstrari inesse alicui, nisi supposita fide & voluntate credendi dictis Scripturæ & Sanctorum. Et eodem modo debent exponi similia, quæ ibidem paulo post dicit litera I. quia clare in eadem d. aseuerat neminem scire, se habere fidem infusam, nisi reuelatur sibi. Præterea, Doctor Subtilis passim contendit, non posse habitus infusos demonstrari ex actibus, neq; necessè esse, eos ponere ad habendum actus ex eis elicitos. Et patet hoc in 3. in principio d. 23. & in d. 27. artic. & in 1. d. 17. q. 1. Hisq; accedit, quod in 4. d. 6. q. 9. in principio expressè dicit, non posse probari per rationem naturalem, neque in vniuersali, videlicet propter quid, nec etiam propter finem, neque in particulari, vt per experientiam alicuius actus, vel conditionem ipsius esse characterem, sicut in 3. dictum est, non posse probari ex istis gratiam vel caritatem.

Cum igitur haec & similia passim dicat, non est locus hic, quem modò exponimus, sic intelligendus, vt sensus Doctoris Subtilis putetur hic esse, vt possimus ex actibus nostris certò cognoscere, nos habere habitum aliquem infusum. Et multo minus hoc credendum est, eum sensisse de habitu infuso caritatis, quæ, vt infra ostendemus, ignotior nobis est, quam fides infusa. Itaque contradictione, quæ fortassis alicui apparere possit inter dicta hic & in primo, tolli potest per verbum certitudinis additum in primo. Ibi enim de certa cognitione agit, huic vero loco satis est coniecturalis seu probabilis cognitione. Et si in hunc sensum probabilem esse opinionem illius de medio illo lumine, quandoquidem alij habitus infusi ostendi possunt, saltem probabiliter ex actibus, non autem illud medium lumen. Quod si de ostensione certa & demonstrata ex acti-

Conciliatur
loca doctor.
Subti. que
videntur si
bi contraria.

bus, argumentaretur, diceret studiosus Henrici, non eum tradidisse suam opinionem, vt certam & evidetem, sed vt probabilem & disputabilem, atq; ideo satis esse, si ostendi possit illud lumen probabilius.

Sed nimis nobis indulsumus, dum in gratiam Doctoris, quem publicè aliquot annis profisi sumus, quæcumque erant in eo in hac parte obscura, quæq; aliquot viris doctis nouimus impoluisti, pro virili nostra curauimus & dilucida, & perspicua efficere. Transcamus igitur ad definitio- nes insignium Academiarum, quæ pro nobis militant.

DE TESTIMONIO SCHOLARVM INSIGNIVM PRO INCERTITUDINE IUSTIFICATIONIS.

Cap. XVI.

QUANquam ex superioribus manifestissimum esse arbitror, & pondere & numero testimiorum multo nos esse aduersarijs nostris superiores, quo hoc tam en dilucidius sit, & quos non possumus veritate ipsa, & scripturarum & Doctorum autoritate superare, saltè multitudine vincamus, adiiciam præmissis insignium & rorō orbē clarissimorum gymnasiorum Parisiensis & Louaniensis definitiones super hac re, quam modò tractamus. Patebit enim ex his, innumeros alias, atq; adeò eruditissimos, pro nobis stare Doctores, eos videlicet omnes, quos foecundissima ista sapientum gymnasia, singulis penè annis, laureis & infulis doctoralibus exornant.

In censuris igitur Parisiensibus, quæ aduersus Luteri publicè editæ sunt, & vbiq; venales habentur, in titulo 3. qui est de absolutione, proponuntur primò ista tres propositiones Luteri. Propositio prima: Absolutio est efficax, non quia sit, à quo cumque eadem fiat, siue erret, siue non eret, sed quia creditur. Propositio secunda: Crede fortiter te esse absolutum, & absolutus verè eris, quidquid sit de tua contritione. Propositio tertia: Esto per impossibile, quod confessus non sit contritus, aut quod sacerdos non seriò, sed ioco absoluit, si tamen credit se esse absolutum, verè est absolutus.

Et subditur deinde censura his verbis: Haec tres propositiones ad sensum scriptoris sunt falsæ, impiæ, ignoranter & diffiniter ad sanam lacra scripturæ intelligentiam

tia assertæ. Et in hoc quod dicitur, A quo cunq; tandem fiat, siue erret, siue non eret, & in eo quod subditur, non seriò, sed ioco absoluat, sunt piarum aurium offenditæ, sacramenti Pœnitentiae irrisoriæ, & Conciliorum generalium determinati- nibus contraria. Et in tit. 7. de certitudine caritatis habite, ponitur primò hæc propositio Luteri: Pessimè docent Theologi, quandò dicitur, nos scire, quandò simus in caritate. Et additur censura in hæc verba: Hæc propositio, intelligendo nescire cer- titudine fidei, de qua loquitur scribens, est falsa, sacris doctribus dissonta, & sane in- telligentiae scripturæ. Subnectitur deinde secunda propositio Luteri circa ista, his verbis: Cauet omnis Christianus, nè vñquam incertus sit, an D E O placeant opera sua. Qui enim sic dubitat, peccat, & perdit opera sua cuncta, frustraque labo- rat. Et huic propositioni sua mox subiici- tur censura, in hæc verba: Huiusmodi consilium, loquendo de certitudine, vt supra, est temerarium, perniciosum, & sacris elo- quijis disforme.

In articulis vero Louaniensibus die 14. Martij editis anno Domini 1544. articulus 9. sic habet: Fides, qua quis firmiter credit, & certò statuit, propter Christum sibi remissa esse peccata, seq; possessum vitam aeternam, nullum habet in scripturis testi- monium, immò eisdem aduersatur, etiam si firma & certa spe expectare debemus, in hac quidem vita per sacramentum bapti- smi & Pœnitentiae remissionem peccato- rum, in seculo autem futuro vitam aeternam. Hæc ibi. Et si bene perpendamus adiuncta omnia, & mentem hæc pronun- ciatum, & dogmatum, quibus aduersari vo- lebant, non dubitabimus, vt tranquille certitudinem, & gratiam videlicet, & beatitudinis, scripturis aduersari definitæ.

DE ARGVMENTIS THEOLOGICIS PRO INCERTITUDINE IUSTIFICATIONIS.

Cap. XVII.

SE intermittamus paulisper testi- monia scripturarum & Ecclesiastico- rum Doctorum, neque tantum au- thoritatibus certemus: rem ipsam etiam argumentis scholasticis ad viuum discutiamus, vt si etiam his superiores fuerimus aduersarijs, nemo cunctetur sacri Concilij subscribere sententiaz.

Primo: Nemini, seclusa reuelatione, potest per fidem constare, sic esse veram hanc propositionem, Ego sum in gratia, vt non possit in eius assensu decipi. Nam respectu nullius est certa ex fide. Nihil enim est certum ex fide, nisi quod vel reuelatum est, vel ex reuelatis certò deducitur & ex- primitur. Item licet de hac propositione dubitare & alijs à me, & milijpli: neque est qui ei teneatur credere, vt patet ex di- citis: neq; habet, vnde ei non possit subesse falsum. Nec quispiam auderet pro illa mori, & rarissimi illam sub iuramento non hor- rent asserrere. Acceditq; his, maximam partem fidelium credere, eam minimè esse de fide, quodcumque quis habeat circa di- uinam reuelationem de sua iustitia testi- monium. Igitur temerarium est, nè dicam sacrilegum, tantam huic propositioni ad- habere certitudinem, quantum alijs à Deo reuelatis, in quorum assensu per fidem sci- mus nos non posse falli.

Secundo: Infallibilis certitudo gratiae Argum. 2.

non potest haberi ex terminis, neque ex experientia, neque per demonstrationem, vt manifestum est: neque habetur ex reue- latione diuina, vt supponimus: neque ha- beri potest ex aliquo discursu evidenti aut certo, qui procedat ex reuelatis. Si enim ex aliquo certo discursu tali haberi posset hæc certitudo, maximè ex isto: Quicunque fa- cit, quod in se est, iustificatur a Deo: Ego feci, quod in me est. Ergo sum iustificatus a Deo. Ille autem discursus non procedit ex reuelatis, neque ex certis, quia minor illa, Ego feci, quod in me est: non est re- uelata, neq; est vnde sit certa ex fide. Nam quantumcumque diligenter quis probet omnia illa signa, ex quibus prudenter mo- ueri possumus, vt credamus, nos fecisse, quod in nobis est, neque solùm sibi nihil conscientius sit, sed & alia in se videat præcla- ra iustitiaz signa, vt pœnitentiam omnium delictorum, dilectionem firmam & con- stantem Dei, absolutam patientiam, & he- roica aliarum virtutum opera, ex his omni- bus probabilitatem duntaxat, aut vt mul- tum, certitudinem moralem poterit quis sibi comparare de hoc, quod fecerit, quæ in se sunt ad obtinendam Dei gratiam, non autem certitudinem fidei, cui non potest subesse falsum: Quia ea omnia possent inueniri in eo, qui aliqua laboraret ignoran- tia culpabili, & nemini potest per fidem con-

stare, se non habere aliquam ignorantiam
vincibilem veritatis alicuius, quam tene-
tur scire. Vnde enim hoc possit per fidem
constare, cum teste Euangelio possint, qui
perseguuntur Christianos, arbitrari se ob-
sequium praestare Deo, neque ea tamen ex-
istimatione excusentur, quin illis impute-

Ioan. 16, 2
Rom. 10, 2
Acto. 9, 2
1. Tim. 1, c
Luc. 12, f
1. Cor. 14, g

ri. Et huius opinionis rigidissime author
est & defensor Caetanus in opusculis suis. ^{Cat.}
Et nulla istarum opinionum damnata est
ab Ecclesia, neque communiter illae existimantur hereticæ: licet contraria, ut lib. 13, ostendimus, ut mitiores, ita etiam probabiliores
sint. Illa etiam, quæ requisita sunt ad iustificationem peccatoris ante baptismum suscep-
tum, non sunt usquequaque certa. Nulla enim scripturae autoritate, nulla definitione Ecclesiæ prescripta sunt. Et cum certum sit, poenitentiam esse requisitam, non est vnde probemus, minorem poenitentiam sufficere cuicunque infideli, ut iustificetur ante susceptum baptismum, quam sufficiat Christiano peccatori. Et licet certum sit, multo pauciora & minora sufficere cum ipso baptismo, quam sufficiente sine sacra-
mento poenitentia, vel etiam cum ipso sacra-
mento poenitentia, etiam si tanto sunt pauciora & minora, ut de illis possit baptizatio certò constare, cum nemini certum posse esse ex fide, an verum suscep-
tum, neque ex hac parte poterit esse certa sua iustificatio baptizatis. Est quidem certum, atque ut ipse existimat, etiam per fidem, sufficere ad gratiam conuersationem ad Deum ex toto corde, & poenitentiam ex toto corde, & facere quod in nobis est, ad eam assequendam. Attamen certa forte non sunt ex fide, quæ ad haec necessaria sunt & sufficient, & quæ certum est sufficere, scire certò non possumus a nobis fieri.

Quarto: Si constare posset per fidem alicui sua iustificatio, maximè constaret per hoc, quod fecerit omnia, quæ nouit necessaria esse, ut iustificetur, & in animo habet plura facere, si plura non est a Deo requiri, & haec sibi in se videretur videre, aut saltè certò de se credere. Sed haec non sunt satis, ut quis iustificetur. Possunt enim plura requiri, quam quis existimet requisita esse. Et potest aliquis credere, se fecisse omnia necessaria, immò & existimare potest se videre illud, & evidenter de se non esse, & tamen decipi, quia neque illa fecit, neque facturus erat, etiam si non est ea esse necessaria facienda.

Quod quidem manifestum potest esse in infidelibus, & in hereticis, immò & in multis Christianis laboratibus aliqua culpabilis ignorantia circa pluralitatē beneficiorum, vel circa retentionem aliquorum bonorum alienorum, & similia. Multi em-

ex huiusmodi hominibus securi sunt de sua iustificatione, & omnia putant se fecisse, quæ Deus ab eis exigit, ut eos iustificet: immò & videntur sibi evidenter non esse, si talia fecisse, & facturi plura, si plura non essent requiri: cum tamē, qui legem Dei exactè non runt, & ab eiusmodi affectibus liberis sunt, certò credant eos esse in peccato, neque eos affectus habere, quos ipsi sibi de se persuadent. Et huius rei perspicuum argumentum est, quod non semel experientia nos docet. Admonentur quādōque isti, qui retinent plura beneficia, vel bona aliena, & audiunt à viris doctissimis necessariū esse, si suæ velint saluti prospicere, resignare illa beneficia, & restituere illa bona. At ipsi more aspidis surde obturant aures suas, nè exaudiant voces incantantium eos sapienter, neque ullis argumentis diuelli possunt à suis affectibus & opinionibus. Quinto: Tuttissima & certissima via nobis data ad iustificationem, sunt sacramenta. Habent enim vel omnia illa, vel certè baptismus & poenitentia, ut accedentibus ad ipsa cum quoquis dolore de peccatis, & proposito ea vitandi, conferant primam gratiæ. Sed nemini potest per fidem constare, se receperisse vel minimum sacramentum. Estque hoc ita certum ex fide, ac clarum est, nos vivere. Nemini siquidem potest constare aliquando cōcurrere, quæ semper necessaria sunt ad ministracionem cuiuscunq; sacramenti. Nulla quippe est via, qua citra reuelationem non possumus intentionem ministrantis, vel evidenter, vel certò ex fide.

Argum. 5

Argum. 6

Argum. 7

Argum. 8

Est autem ad quocunq; horum sacramentorum necessaria in ministro intentione conferendi illud iuxta intentionem Ecclesie, ut diffinitum est in Cō. Flo. & confirmatum in hoc Concil. sessione 7. ca. ii. Sexto: Non dedit nobis Deus viam, qua certò possumus per fidem scire, an adimpluerimus omnia præcepta nobis iniuncta, sed contentus fuit, hoc nos posse scire certitudine quadam morali. Ergo multo minus credendum est, dedisse Deum viam, qua sciremus nos esse iustificatos per fidem. Multo enim magis necessaria videtur prior certitudo, quam ista: & fieri non potest, ut maior certitudo habeatur de iustificatione nostra, quam de obseruatione mandatorum Dei, cum eorum obseruatio necessaria sit ad iustificationem, vel certè iustificatio ne-

queat stare sine illa. Quod autem non possit nobis certa esse per fidem obseruatio omnium mandatorum, dupliciter docere possumus. Nam vt iam diximus, constare nobis non omnino potest, ne per ignorantiam quidem præterisse aliquod ex ipsis, & præcepta saltem confessionis & baptismi, nemo potest scire se impluisse, nisi morali quadam & probabili certitudine, quia non potest constare, ut statim ostendimus, verè nos haec sacramenta suscepisse. Quamobrem licet excusaremur à peccato transgressionis, si non fecerimus, quod in nobis est, ad ea suscipiendum: tamen ubi constaret, nos non ea suscepisse propter malitiam ministri, q; verba sacramentalia protulisset absque intentione faciendi quod Ecclesia intendit, verè teneremur ea rursus suscipere.

Argum. 7

Septimo: Reuelauit Deus nonnunquam aliquibus suam iustificationem. Signum ergo est, & quidem non leue, non posse citra reuelationem haberi de ea plenam certitudinem. Si enim posset ea per fidem haberi, superflua fuisset reuelatio. Nam si qui potuissent citra reuelationem huiusmodi certitudinem consequi, maximè certè illi, quibus Deus suam iustitiam reuelauit, ut qui vitæ sanctitate, notitia scripturarum, & perspicacia ingenij multis interuallis, ceteris præcelluerunt. Neque Deus peculiarter solet reuelare, quæ ex fide possunt esse certa. Cumque Deus paucis, ijsq; amicissimis sibi, suam iustificationem reuelauerit, atque eam gratiam eis fecerit, ut confidentius & fortius magnifica & præclarissima opera facerent, & alacrius molestias omnes præsentis vitæ pro ipsis gloria sustinerent, eaque ratione labores ipsorum alleuarentur, & quadammodo præmiarentur, absurdum est, & vehementer derogat gratiæ eis factæ, afferere, omnes qui iustificantur, posse certitudinem fidei de sua iustitia citra reuelationem nancisci. Et augeri potest hoc argumentum: Non scimus Deum reuelasse aliquibus suam iustificationem, quibus non reuelauerit suam etiam perseverantiam. Igitur sicut nemo potest esse certus ex fide sine reuelatione diuina de sua perseverantia, nemo etiam potest esse certus ex fide de sua gratia.

Argum. 8

Octauo: Cautarū, ob Non expedit, ut homines possint regulariter cognoscere per fidem, & certam habere suam iustificationem & acquisitionem tuto gratiæ. Namque ea certitudo, occasio esset

secunda.

Phil. 2

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

superbiæ, iuxta illud Gregorij 9. mor. 17. Si scimus nos gratiæ habere, superbimus. Vix cauët viri spirituales superbiam & inanem gloriam, si probabile sit, se inuenisse gratiæ apud aliquem regem, vel eximium platum: & cauebunt cerdones & sartores superbiam & inanem gloriæ, habentes certitudinem fidei de sua iustificatiōe & gratia apud Deum, & adoptione in filios Dei & heredes regni cœlorum? Eſſet etiā hæc certitudo, nōnulla occasio despiciendi alios, aut saltem nos alijs pferendi, ac prorsus impediendi obſeruantia ſaluberrimi cōſilii Pauli, quo admonemur, in humilitate ſuperiores nobis ceteros arbitrari. Quomodo em̄ ego alios mihi pferam, si de me poſſim eſſe certus p fidē, me eſſe in gratia, cūm de alijs hoc nō poſſit adeo certò cōſtare? Atq; in viris im- pfectis eſſet occasio, iſta certitudo, ſomno- lentiæ, inertiae, & relaxationis vitæ & pœnitentiae. Si em̄ impeſeti, ſint certi per fidē, ſe obtinuisse gratiæ Dei, ſecurè & in vtrāuis aurem, vtaut, dormirent, neq; tati facerēt, immò neq; curarēt, habere fructus dignos peccatiæ, aut in gratia proficere. An non vi- demus, ex hac persuasione factū eſſe inter Luteranos, vt nulla penè cura fit ſatisfactionum pœnitentialium? Ad hæc: Occasio erit iſta certitudo minuendi firmitatem in affenſu ceterorū credibiliū. Cūm em̄ rarifimi inueniātur hoīes, qui poſſint tāta fide credere ſe eſſe in gratia, ac creditū filiū Dei p ſe paſſū, ſi dicatur eis vtrūq; eſſe ex æquo de fide, non ita firmiter credent homines, Christū p ſe eſſe paſſum. Nō expedit etiā, vt certitudo fidei, quanulla debet eſſe maior, & pro qua ſemper debemus parati eſſe mori, ad singularia & particula- ria applicarentur, in quibus tam ſep̄e poſſemus decipi, niſi firma aliqua & certa reuelatiōe Dei firmemur, nē in eis labamur aut vacilemus. Neq; ſine graui fidei iniuria docētur homines tāta certitudine cre- dere ſe eſſe iustificatos, quanta creditū alijs credibilibus, cūm tam ſep̄e & tam faciliter in hoc poſſit quilibet errare & decipi. De- indē: Si ob aliquid debuifet Deus coſcare nobis per ſcripturas certitudinē noſtræ iu- ſificationis, eſſet maximè, vt eilet occasio letadi in ipſo, & exultandi in tāto benefi- cio, & ſperandi à magnificētia ipſius maio- ra, & vt certi de hoc facti, alacrius patere- mur aduersa, & nos accenderemus ad forti- lius & feruentius per viā mādatorum Dei currendū, & pſciendum de virtute in vir-

tutē. Sed ad iſta ſatis debet nobis eſſe cer- titudo moralis de tanto & tā eximio bene- ficio. Ea em̄ certitudo de gratia principis, ſatis nobis ſolet eſſe in humanis, vt in pro- ſperis & aduersis alacriter & fortiter ei ſeruiamus, & vt exultemus, ſi gratiæ illius habere cupiebamus, de inuēta gratia apud ipſum, & ab illo magna beneficia & mai- ra in dies ſingulos ſperemus. Ea etiā certi- tudine ſolemnis eſſe cōtentis de pſuerantia noſtra, & cōſecutione beatitudinis, vt bo- nū facientes, non deficiamus omni tēpore. Evidē non p dignitate existimāt hoc tm̄ & tam pcellens beneficium gratiæ Dei, q; non cōtentis ſunt, ſi Deus illis impartiatur, vndē pabilitate poſſint ſcire, ſe illud aſſe- cutos, niſi etiam certitudinē, & hæc ipſam fidei Theologice, in hac valle miserię aſſe- quantur. Nunq; etiā Deus, q; tam benignè & magnificè oīa nobis neceſſaria puidet, tā paucis ſuā iuſtificationē reuelāſſet, ſi in cōmune expediret, vt oēs aſſequi poſſent tantam certitudinē. Item: Nō expedit no- ^{0.10.11.} bis ſcire determinatē diē iudicij, ſicut co- piōs ē tradunt Doctores ſuper illa verba: De die illa & hora nemo ſcit: & ſuper illa ^{Marcus 13.36.} Non eſt veſtrum nōſſe tempora vel mo- ^{Autorib.} menta. Decet enim ea Deo ſoli nota eſſe, ^{Nō expedit nobis ſcire.} que ipſe ſolus operatus eſt, vt que ſoli ſuā ſubiaceant. Et nobis ea incertitudo cō- ueniens eſt, vt ſoliciti magis ſumus de iugi- bonorum operum exercitio. Ergo neque expedit nobis, ſcire determinatē, quandō ſumus in gratia. Proprium nanque opus Dei etiam eſt iuſtificatio, & incertitudo de noſtræ iuſtificatione, ſolicitudinem aug- bit benē operandi, ad promerendum tan- tum beneficium. Quod ſi ex fide certò ſci- remus nos eſſe in gratia, nihil profeſto aut parū nos ſolicitos faceret incertitudo diē iudicij, vel mortis noſtræ. Optima enim preparatio ad aduentum Domini eſt, ha- bēre gratiæ ipſius. Nono: Plura ſigna dedit ^{Arg. 10.11.} Christus apud Matth. aduētū ſui ad iudi- ciū, quām vñquām dederit in ſcripturis ad- ^{Matth. 10.11.} uētū ſui ad nos p gratiā. Sed ex illis ſignis ^{Ignorantia di- iudicij.} nō poſſumus certitudinaliter ſcire deter- minatē diē iudicij. De die em̄ illa & hora nemo ſcit. Et tantū colligunt Doctores, poſſe nos per cōiecturas quasdam ſcire ap- propinquare diē iudicij. Decimō: Nul- ^{10.11.} lis abſq; Dei reuelatione tenet certò cre- dere ſe eſſe in gratia. Nusq; em̄ tale inueni- et pceptū, vt ſup̄ latē docuum^{6.} Quin vero ^{Cap. 6.} potest

poteſt qlibet merito hæſitare aut formida- re ſua iuſtificatione. Nā multi viri sancti hæſitauerunt de ſua*, etiam poſt magnam & inſignem pœnitētiam ſuorum peccato- rum: & viri doctissimi dicūt, nunquām de- bēre quempiam hoc oīinō certum exiſti- mare: & ad veram humilitatem potiū ſpe- Etare, vt nos existimem⁹ peccatores, quām iuſtos. Quod ſi poſſet quipiam abſque re- uelatione certus eſſe ex fide de ſua iuſtificatione, teneretur vtique eam credere, vel ſaltē nō licet ei diſſentire, aut de ea hæ- fitare. Nihil em̄ tale licet ei, qui de ipſa haberet reuelatiōem. Et hoc generatim ab omnibus conceditur, de omnibus quæ de fide ſunt, ſiue quia apertē colligūtur ex re- uelatis, ſiue quia immeiatē habetur ex re- uelatione. Et de vtrorūq; fide verum eſt, quāquām hoc eſt, quod maximē ex veſtris ſcriptis habere potui, & alij ante me viri doctissimi collegerunt. Cupio & hoc vo- bis diuerticulum aut ſuſſigium auferre, & om̄ia quæ vos remorantur, nē nobiscum conueniatis, pro virili noſtræ tollere.

Statuite quamcunque volueritis fidem, Nulla fides que vos certos faciat veſtræ ſalutis. Illam oſtendam apertē, p̄fētare non poſſe veſtram iſtam auguſtam & ſacrosanctā cer- titudinem. Poteſt enim quācunq; illa ſit, admittere ſecum propositum perſuerandi in aliquo peccato. Quia nulla eſt con- trarietas inter illa, q; hoc prohibeat. Et vo- ipſi fatemini, cum illa ſtare dubium de be- neuolētia & cura paterna, quā in nos gerit pater cœleſtis, quod & fatemini eſſe pecca- tum, ſed propter hanc fidem non imputari.

Lege temetipsum Buſcere in concordā- tia huius art. de certitud. grā. Non folūm, aīs, p̄fētante peccato certos nos eſſe gratiæ per fidem, verū neminem poſſe care- re peccato dubietatis de diuina in nos cu- ra, & tamen illud contegi per fidē. Idemq; ait ſodalis tuus Philippus in Apolog. Au- gustana. Et vterque hoc didicistiſ ex magi- ſtro veſtro Lutero. Neque ille ſe poterit, ſicut vos fortassis, tueri, quod iſta ad ſola veſtria retulerit. Nam in artic. 14. ſu- rum assertionum expreſſe ita ſcribit: Qua- liacunque ſint opera noſtræ, etiam ſi ſint peccata, ſola fide efficiunt certissimi, non imputari ea nobis. Et in de libertate Chri- ſtiana, palam affirmat, qualiacunque ſint opera noſtræ, dummodi fixa & firma ſi- de, certos nos eſſe noſtræ ſalutis?

Quomodo verò cum his stat, quod scriptura sexcentis locis affirmat, Deum iniquitatem omnem, & omnes iniquos odio habere, & nō parcere delinquenti, hoc est, acutu perseueranti in peccato?

Non satis tibi erat, o Lutere, docuisse, fidem solam sine operib⁹ ad salutē posse sufficere, nisi etiam, addes errores erroribus, neq; impediri iustificationem perseuerati malorū operū affirmares? Quid aliud hoc est, q̄ homines alioquā segnes satis, & ad virtutum cultum torpentes, à bonorum operum studio auocare, & ad vitia & scelerā plus nimio procliviibus habenas plenissimè laxare?

Sed non tantum hoc vestrūm dogma, fidelium illud quidem & commentitum, moribus humanis est perniciosum, & laudibus iustorum & ipsius iustitiae derogat. In Deum ipsum, gubernatorem & legiflato rem vniuersi, iniurium & contumeliosum est. Quid enim potest magis alienum esse à suprema bonitate, quam omnes omni vi & ope nostra constanter in Deo debemus & prædicare & tueri, quam perseuerantes in sceleribus & flagitijs, ad amicitiam suam recipere, & illis dona sua spiritalia largiri, atque in eis habitare, qui immundi & impurisunt, & socij, immō templa vel verius cloacæ sordium omnium, & habitacula dæmoniorum?

Atque vbi ista non posse quenquam scientem admittere, si maneat in eo fides, contendatis, quod quidem manifestis argumentis & testimonijis scripturæ libro decimoquarto reuinçemus, certe intacta & illæsa fide, per ignorantiam posse ea admitti manifestum est. Aut enim fidelis nūquā poterit ex ignorantia peccare, aut si potest, vt lucidissimè Scriptura docet, poterit absque fidei iactura. Siquidem qua fide potest admittere peccatum, poterit & in eo perseuerare. Et nullius articuli fides impeditre potest, quin per fragilitatem & obliuionem quandam humanam fidelis non nunquam delinquit. Quis etiam, si non prorsus desipiat, credere queat, vobis persuasione vestre gratia solum pendere ex fide, neq; augeri aut corroborari ex operibus? Nonne experientia constat, tanto facilius & firmius quenque posse credere se esse in Dei gratia, quanto pluribus & melioribus operibus abundauerit?

Evidem Chrysostomus & Bernardus,

vt alios intermittamus, lōgē diuersa à vobis Ecclesiam Christi docuerūt. Chrysostomus, Vnusquisque nostrūm, ait, in nulla alia respm̄ Bern. In de 4. mō. orandi spem suam post Dei misericordiam, nisi in morum sanctitate constituat. Bernardus, Inde agetur nostra fiducia, quod sanī sumus, si desiderio supernorum surgentes à terrenis, eleuantes corpus voluptatibus, demus operam, vt anima regat corpus, & non regatur ab illo.

Et didicerunt hęc isti Doctores à Christo, & ab Apostolis. Nam Christus ait: Si Ioann. quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et Petrus per bona opera iubet certam facta, Petri cere vocationem nostram. Et Paulus ex testimonio bonæ conscientiæ solidam docet gloriā filiorum Dei profici. Et Ioann. Filoli, non diligamus verbo, neq; lingua, sed opere & veritate. Dicatis: Incerta erit nostra iustificatio, si ex operibus pendeat.

Doct̄e quidem & disert̄e vobis hunc cauillum dissolutus pius, idemque eruditissimus, magister Soto: Vos, vt certa sit iustificatio, docetis homines iustificari sola fidē. Ille autem contrā, vel ob hoc persuaderi posse necessitatem operum recte putat, & iustificationem nō sola fide perfici, quia fides sola neminem potest facere certum suę salutis. Ipsa est enim quæ perspicuēdōcet, necessaria esse opera ad salutem. Neq; possum qđem satis mirari, quomodo, cū vos iam lucidissimis scripturarum testimonijs conuicti, apertè doceatis necessariam esse peccatoribus poenitentiam, vt iustificetur, non etiam simul ab antiquo resilieritis errore de certitudine gratia, quem ea potissimum ratione tuebamini, quia iustificatiōem putabatis pendere à sola fide, quę certa & indubitata nobis potest esse.

Evidem cū poenitentiam necessitatem ad iustificationem benè statuistis, temeraria illa debuissetis eadem opera reuocare verba, quibus autoritatem vobis usurpantes conciliorum Ecclesiæ, art. 5. Confess. Augustan. dicitis: Damnantur illi, qui iubent conscientias dubitare, an consequatur remissionem, & addunt, hanc dubitationem non esse peccatum. Neque minus illa, quibus art. 20. acriter nos increpatis, quod dicentes iustificationem nostram aliquo modo pendere à dispositione nostra, corrumptimus doctrinam de fide, neque possumus firmam consolationem conscientijs proponere. Nam si poenitentia-

necessaria est, vt iustificemur, cū nulli possit in totum per fidem constare, an veram & synceram, atque perfectam poenitentiam suorum peccatorum habeat, vt patet ex dictis, qui iam hoc fatemini, vel hoc nomine ab hac fidei certitudine de gratia persuadēda, abstinerē deberetis. Idemq; ipsum Catholici omnes vobiscum facere tenentur. Quandoquidem semper illi constantissimè poenitentiae necessitatem professi sunt. Et nulla possunt cuicunque peccatori argumēta tanta & tam efficacia veritatis & sufficientiae suę poenitentiae subesse, quanta subsunt pro alijs à Deo reuelatis. Quippe Dei reuelantis authoritas exuperat omnium humanorum argumentorum firmitatem & certitudinem.,

DE APOSTOLICAE SEDIS DEFINITIONE PRO INCERTITUDINE GRATIAE. CAP. XVIII.

SED adiijciamus his calculum definitione Sedis Apostolicae, quæ iam olim de hoc præcesserat, vt intelligant, qui aduersantur, etiam cessante definitione nostræ Synodi, debuisse oēs abstinerē à prædicanda & afferenda ista fidei certitudine de gratia.

Innocentius nominis 3. vt habetur in cap. vltimo de purgatione canonica, cū Archiepiscopus Bisuntinensis iuramentum purgationis offerret sub hac forma, quod immunis erat ab eis criminibus, de quibus infamatus erat, neque purgare se vellet iurando, seilla non commisisse, postquam ad archiepiscopatum fuerat promotus, inter cetera dicit se præsumere, sub præscripta forma voluisse cum iurare, quia cū verē iurare non posset, se non illa crima commisisse, tamē verē existimabat, se posse iurare, dimisssis per poenitentiam eis peccatis, quod immunis iam esset ab illis. Et mox subdit: Sed hoc iurare, non parvæ temeritatis existeret, cū Iob dicat, Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Et statim addit: Ideoque præscriptam formam, secundum quam idem archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus, vt potē indiscretam, temerariam, & ineptam. Hæc illle.

Sed aiunt quidam, ista non esse diffinita ex professo à Sede Apostolica, sed obiter dicit, atque ideo, neque tanti debere esse momentum, vt qui illa negauerit, aduer-

fari censendus sit diffinitioni sedis Apostolice. Verū hos libenter rogam: Quo in Impugna-

stolica hęc veritas debebat, quā vbi agebatur, an quis posset verē & absque temeritate iurare, le immunem esse à peccatis, quorum poenitentiam fecisset, vel à quibus sacramentaliter esset absolutus, & an ea forma oblata ab aliquo ad purgandum se, deberet vt discreta & idonea existimari, an contrā rejici, vt temeraria, inepta, & indiscreta? Profecto si ad aliquam questionem moralem deberet hac disputatio de certitudine iustificationis aptari, maximè videatur ad istam spectare, & in eo loco debuisse definiri, vbi illa in controversiam vertebar. Et qui non sicut contentus suam sententiam exprimere, nisi & eam etiam extenuatione scripture confirmaret, satis indicabat, se ex professo diffinire, quę tradebat.

Ad hęc: Ex professo diffinuit illam formam esse indiscretam, temerariam, & ineptam, & archiepiscopum illum nō potuisse se immunem à suis peccatis absque temeritate iurare. Poterat autem absque illa temeritate id iurare, si habuisset certitudinem fidei de sua immunitate à peccatis per poenitentiam. Quae emi sunt certa ex fide, absque temeritate possumus iurare esse vera, neque erit in eo iuramento quidpiam vitijs, aut reprehensibile, nisi forte per accidens, videlicet, quia vel iuramentum nō est necessarium, vel nō ad intentionem eius, cui quis iurat, cū ad ipsius intentionem tenetur iurare.

Aliò tamen alij configuiunt, & aliter Respon. elabi se posse existimant, nē videantur sedi Apostolicæ hac in parte aduersari. Dicunt enim, diffinitum quidem esse in hoc loco, neminem posse per poenitentiam suorum peccatorum adipisci tantam certitudinem remissionis eorum, & ideo nemini licere iam defendere, hac via posse haberi istam certitudinem de nostrā iustificatione. Illud tamen, aiunt, adhuc in controversiam relinqui, an per baptismū vel martyrium possint peccatores ciusmodi certitudinem nascisci, & an innocentē eiusmodi certitudinem de sua iustificatione per baptismum habere possint.

Verū de innocentibus non est admodum difficile hoc refellere. Quis enim possit certò scire, se nullum admississe peccatum lethale? Quis possit certò scire ex fide,

Nullus potest certus esse de sua innocentia.

S. Thomas. Scotus.
hoc constanter defendant, & apud Scotum & suos hoc problema sit, cum nemo possit scire an hoc impleuerit praeceptum, quia nemo potest scire, quando ad usum rationis venerit, vel hoc ipso, ubi nulla alia es- sent, quæ quidem multa sunt, deberet quisque ambigere, an aliquando peccauerit mortaliter, & nunquam pro certo statuere, se esse & fuisse immunem a peccato mortali.

Nullus potest certus esse de remissione tuorum peccatorum. Superest igitur, vt ex hac diffinitione probemus, nullum peccatorem posse esse certum ex fide, neque per poenitentiam, neque per aliam aliquam viam, de sua iustificatione. Hoc enim si fuerimus assentiuti, satis profecto erit, vt in uniuscunum credatur esse diffinitum, neminem posse esse certum per fidem de sua iustificatione. Duplex autem via occurrit, qua istud possimus probare.

Argum. I. Primò sic: Apertum est hoc in loco, Innocentium 3. iam olim diffinisse, nemini esse certum ex fide, dimissa sibi esse peccata per poenitentiae sacramentum. Nam si posset alicui hoc esse certum, nūquā in hoc iurare censuisset temerarium, indiscretum & ineptum. Licet enim, ut diximus, iurare vera esse, quæ sunt certa ex fide aut reuelatione. Ita sunt autem efficaces claves Ecclesiae ad remittendum peccata, ac baptismus: & ita certa remedia suæ iustificationis prospexit Deus peccatoribus baptizatis, ac non baptizatis. Aequaliter est enim ei cura de omnibus, neque minus, sed magis, spectant ad ipsius diuinam prouidentiam peccatores, qui iam per baptismum effecti sunt membra Christi, & de ouili sunt ipsius, quæ illi peccatores, qui nondum gratiam baptismi meruerunt, neque ipsius charactere sunt insigniti.

Argum. II. Secundò: Non est facilior via consequendi remissionem peccatorum per gratiam minor potest ante baptismum, quæ post baptismum per poenitentiae virtutem, & poenitentiae sacramentum. Immò neque certior est via consequendi remissionem peccatorum per poenitentiam ante baptismum, quæ sit post baptismum per solam eandem poenitentiam. Non est enim, vnde sit

sap. 6.b

verisimile, minorem poenitentiam ante baptismum sufficere ad gratiam consequendam sine baptismō, quæ sufficiat post baptismum, præsertim cum sacramento poenitentiae. Cum igitur ex hac diffinitione habeatur, neminem posse esse certum de sua iustificatione, neque per poenitentia sacramentum, neque per poenitentiae virtutem: vt enim utrumque includeret, usus est Innocentius nomine poenitentiae, quod utrumque poenitentiam comprehendit, sacramentalem videlicet, & non sacramentalem ex eadem diffinitione similiter habebitur, neminem posse esse certum de sua iustificatione per poenitentiam, siue illa habeatur ante baptismum, siue post. Itaque, cum nemo, vt aper- tum suprà fecimus, possit certò scire se re-cepisse baptismum, & sine illo non minor poenitentia sufficiat, quæ post baptismum, habebitur ex hac diffinitione, neque perba- ptismum posse quæcumque esse certum de sua iustificatione.

Argum. II. Tertiò: Quanquam probatissimum est, minorem poenitentiam sufficere cum martyrio vel baptismō ad gratiam, quæ cum sacramento poenitentiae, attamen ne hoc quidem certum videtur certitudine fidei. Atque hinc fortassis proficiscitur, vt Ecclesia similem ab renunciationem mundi, carnis & diaboli, exigat à catechumenis, atque à peccatoribus occultis post baptismum. Sed ex hac diffinitione habetur, neminem posse per poenitentiam, etiam cum sacramento poenitentiae, habere certitudinem fidei de sua iustificatione. Ergo ex eadem cum alijs, quæ sunt certa, colligi potest, neque per baptismum, neque per martyrium aut alia, aliqua via posse quæcumque venire ad eiusmodi certitudinem. Omnis enim alia via collata ad istas, incerta est, & nulla tanta habet prærogativa. Dubitari itaque non potest, quin & à nobis stet sedes apostolica.

DE TESTIMONIO, QVOD SPIRITVS SANCTVS EXHIBET nostraræ iustificationi.

CAP. XIX.

E T S I ex predictis sati arbitrō obicitur posse constare cuiuslibet non admodum obstinato in contraria opinione, nullam esse viam, qua posse possit in hac vita, citra Dei reuelationem, scire certitudine fidei suam ipsius iustificationem: tamē quia

DE INCERTITUDINE GRATIAE.

251

quia tum demum in hanc sententiam omnes inclinabunt, & à contraria defient, cum plenè dissoluta intellexerint, quæcumque pro hac certitudine induci possunt, neque quidpiam in eis esse, quod impedit aut remorari quenquam debeat ab assensi definitionis sancte Synodi, non contentus ero, eam firmissimis argumentis comprobâsse, sed dabo operam, vt & omnia diluam, quæ in contrarium afferri possunt. Et, vt bona fide causam aduersorum tractem, primò quidem ex scripturis, secundò ex testimoniis sanctorum Doctorum, & tertio ex qui- busdam apparentissimis argumentis contendam, posse haberet in hac vita certitudinem fidei de nostra iustificatione circa diuinam reuelationem.

Rom. 8,6
Et ut à fortissimo, aut certè vulgatissimo eorum argumēto incipiam, primò nobis obiciuntur verba illa Pauli ad Romanos: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.

Sunt autem in his verbis duo, quæ valde videntur in nostram sententiam pugnare. Primum est assertio illa, Accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei. Secundum est testimonium Spiritus sancti. Nam ex priore istorum videntur Romani non solùm potuisse, sed debuisse certò certitudine fidei credere se iustificatos, & spiritum adoptionis filiorum Dei recepisse. Quia certam & omnino indubitatam fidem adhibere tenebantur omnibus, quæ eis Paulus circa suam iustificationem asseruerabat. Et si Paulus inde certus erat de iustificatione Romanorum, quod eos sciebat sacramentis fidelium esse initiatos, & renatos fonte baptismatis, cur non & ipsi, quibus hoc non minus constabat, quam Paulo, poterant hoc idem certò de se credere? Ex testimonio vero spiritus sancti non minus, sed longe maius argumentum sumi potest, vt oēs iusti suam iustitiam certè & indubitate posse credere. Testimonium enim spiritus sancti est certum, infallibile, & omni hominum testimonio maius, atque adeo omni omnium fide dignissimum.

Johann. 3,13
Respon.
Et Paulus non ad se tantum & Apostolos, sed ad omnes omnino filios Dei illa verba retulit: Ipse spiritus testimonium red-

dit spiritui nostro quod sumus filii Dei. Si quidem & ob hanc causam ait nos cum fiducia clamare, Abba pater, stultum quippe alias esse videretur, eum patre inclamare, & ad eum, vt ad patrem, recurrere, cuius nos nesciremus esse filios. Et his videtur illud Ioannis accinere: Qui credit in filium 1. Ioan. 5, Dei, habet testimonium Dei in se.

Sed si aduertamus propositum Pauli in Respon- citato loco, non erit admodum difficile di- luere ista. Non omnibus Romanis, qd baptis- ma suscepserant, persuadere volebat Paulus, quod haberet aut accepit spiritum Dei. Quid ab illo magis alienum, qui, vt ex ipsa epistola patet, sciebat, inter ipsos mul- totus esse peccatores & contentiosos, qui que de alijs ppteram iudicaret, & in seipis glo- riaretur, neq; agnoscerent gratiā Dei in se?

Hoc dūtaxat eis persuadere volebat hoc in loco, quod si spiritu agebantur, & facta carnis mortificabant, filii Dei erant, & in æternum, secundum corpus & animam, vivi. Unde & in his, quæ antecedunt ista, non absolutè, sed sub conditione ista tēr repe- tita dicit, eos esse & vivere in spiritu. Vos, inquit, in carne non estis, sed in spiritu, si tan- men spiritus Dei habitat in vobis.

Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Si aut Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiri- tus vero vivit propter iustificationem. Quod si spiritus eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in vobis: qui suscitauit Iesum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. Ergo, fratres, debitores sumus, non carni, vt secundum carnem vivamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini: si aut spiritu facta carnis mortificaueritis, vi- ueris. Quicunque enim spiritu Dei aguntur, hi sunt filii Dei. Et statim beatitudinem hac eadem ratione non absolutè, sed sub condi- tione illa pollicitus est. Si tamen compati- mur, vt & conglomeremur. Atque in his insinuauit quod dicit, eos accepisse spiri- tum, similiter esse accipendum, videlicet, si quidem ipsi non apposuerint obicem baptismi.

Scriptis autem hoc Paulus sine codicione, cum tantum sub conditione eos asserueret esse in spiritu, ac postea glorificatos, quæ verisimi- le non erat, quin ex eis maxima pars se suf- ficienter disposueret plena fide, & integra deuotio ad sacramentum baptismi, & in eo accessus

accepisset spiritum sanctum. Et dum sic absolutè ad eos scribebat, & assuerabat, eos accepisse spiritum sanctum, non singulis persuadebat suam iustificationem, neque à singulis exigebat, ut crederent se accepisse spiritum sanctum, sed docebat nos, optima quæque de alijs semper presumere, & sua auctoritate ostendebat, licere illis, qui ad populum aliquem sermonem habent, vel scribunt, ea loqui, quæ vera sunt, saltem pro maxima ipsius parte.

Quod & ante ipsum seruârunt prophetae, cùm Dei populum vel blandis laudibus ad virtutem excitabant, vel seueris obiurationibus à vitijs deterrebant: cundeniq; in sensum accipidebent illa, quibus & Galatis dilucidè affirmat idem Apostolus, accepisse eos spiritum sanctum. Et eadem ratione Ioan. potuit dicere, Et vos vñctio- nem, quam accepistis à Deo, maneat in vobis. Et rursùm: In hoc scimus quoniam manet in nobis, de spiritu, quem dedit nobis. Et iterum: In hoc cognoscimus, quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu sancto suo dedit nobis. Ni- sì forte, vt probabilius apparet, vel de se duntaxat & alijs Apostolis hæc dixerit, vel certè non ad mansionem Spiritus in aliquibus particularibus personis, sed ad mansionem ipsius in Ecclesia, quæ per fidem nota est omnibus fidelibus, ea retulerit.

Testimonium verò, ex quo probat Paulus, fideles nō ineptè vocare Deū patrem, vt vocamus in oratione Dominica, non est testimonium aliquod interius, quo spiritus sanctus testificetur singulis iustis, eos esse absolute filios Dei per gratiam. Multi enim sunt iusti, qui formidant de sua iustificatione, neque agnoscunt tale testimonium Dei in se. Et ex huiusmodi testimonio non satis idoneè probaretur communis totius Ecclesiæ consuetudo, qua clamamus, Abba Pater. Est verò testimonium hoc, illud magnificum & præcellentissimum testimoniu, quo spiritus sanctus admirandis signis & portentis, ac peculiariter desçensu suis visibili, toti orbi aperi- tissimè testatus est, eos esè filios Dei, qui Christi fidè & ipsius baptismata recipiebant.

Et quia hoc testimonium, quoniam visibile & manifestum, non exterius tantum, sed interius, ac planè toto spiritu, & præcordijs acceptatur ab omnibus fidelibus, nostri omnium nomine, spiritui nostro hoc

De quatuor testimonio spiritus sancti loquitur Paulus.

testimonium reddi ab spiritu sancto esse uerauit. Quarè prudenter Nicolaus Lyraeus testimonium hoc ad testimonia veritatis Catholice, 'per quam' efficimus filij Dei, retulit. Neque Apostolus Ioannes, cùm dixit, credentes in filium Dei, habere testimonium Dei in se, de alio testimonio loquebatur, quam de eo, quod statim dixerat patré exhibuisse suo filio, dum eum, filium suum dilectum voce è cælo delapsa, & admirabilibus signis testificatus est.

Quoniam autem Graeca Pauli verba vertamus, vt quidam Græcè doctissimi verti- runt: Ipse enim spiritus cõtestatur cum spiritu nostro, quod sumus filii Dei, & ad testimoniū illud referantur, quo perspèctivè spiritus sanctus, iustis interius contestatur suam gratiam, immò neque sī in eum sensum accipiāntur, quem nonnulli ex eis colligunt, vt spiritus sanctus dicatur à Paulo confirmare adoptionem nostram, quam spiritus noster præsumit, aliquid hinc haberis poterit contra nos. Siquidem aut spiritus sanctus certos nos facit de suo testimonio, & tunc certi poterimus esse perfidem de nostra iustificatione, sed hoc est per reuelationem, quia hoc testimonium, quædam reuelatio est, aut certos nos minime facit, se esse, qui nostram adoptionem contestatur, & ambigua manebit illa nobis, non obstante ipsius testimonio.

Et quidem si attentè expendamus hæc verba, Ipse enim spiritus testatur cum spiritu nostro, quod sumus filii DEI, & illa nostra incertitudini vehementer intuenies mus fauere. Nam quando spiritus sanctus plenam certitudinem alicuius veritatis iustis largitur, per seipsum hoc facit, nihil ei subseruiente aut adminiculante nostro spiritu. Cùm ergò adoptionem nostram cum spiritu nostro dicitur contestari, hoc ipso innuitur, non concedi nobis ab ipso absolute & perfectè certitudinem. Quatenus enim à nostro spiritu ea contestatio pendet, non nihil infirmitatis & incertitudinis accipiet. Si enim exempli gratia ab spiritu sancti testimonio habeamus, omnem illum iustificari, qui facit quod in se est, & à nostro spiritu habeamus, nos facere, quod in nobis est, non satis certum erit, nos esse iustificatos. Quia qua parte à testimonio nostri spiritus, cognitione nostræ iustitiae dependet, esse nō potest ois ambiguitatis penitus expers, sicut si à solo spiritu sancti testimo-

Prop. 1.

Prop. 2.

Prop. 3.

nio pendéret. Verba autem Graeca Pauli in hoc loco hæc sunt: Λύτρο τὸ πνεῦμα συμπρο- τροπῆ τῷ πνεύματι ἡμῶν, διὰ τοῦτον τέκνα λεγοῦ.

Quæ & sensum possunt habere, quem noster interpres expressit: quoniam verbum illud, συμπροτροπή, & contestatur, potest verti, & simul testatur. Et si, contestatur, redidatur, stat sensus nostri interpretis: si aut, simul testatur, stat sensus aliorum. Atque id est fortassis spiritus sanctus voluit hoc verbo Paulum vti, vt vtrique horum sensuum docus esset, & diuersimodè spiritum sanctum nostrum adoptionē testari admonemeret, neq; decesset nobis via, qua euadere possemus argumentum, quod hinc sumendum erat pro fidei certitudine de gratia.

Quia verò vehementer inituntur huic spiritus sancti testimonio, qui certitudinem gratiæ tuentur, libet hic aliquantis pèr immorari, & quale sit hoc testimonium, & quibus cōmunicetur, & quā certitudinem p̄f̄stare possit, enucleatiū disserere.

Reuelat quidem iustis suam gratiam, idq; non tantum sub conditione, sed perspectivè absolutè. Neque solum suggerit eis argumenta ipsius gratiæ probabilitia, & mouet ad eorum considerationem, sed & confirmat, quas ipsi de hoc adepti sunt conjecturas, & ad eorum consolationem asserit in terius eos esse filios Dei, & à Deo diligiti, & placere ipsi eorum opera, ac tandem aliquando placidissime illis loquitur: Noli timere, Salus tua ego sum. Quæ omnia ex multis sanctorum testimonij luculenter postea docebimus.

Et quoniam hoc testimonium proprium est filiorum DEI, neque peccatoribus est commune, sicut testimonia conditionalia vel gratiæ vel gloriae: credendum non est, aliquibus illud cōmunicari, qui ipsum vel non audiant, vel non recipiant. Sed multi etiam ex illis, qui sunt in gratia, quia parvum intendunt meditationibus & professibus suis spiritualibus, impedimento sunt, benignissimo & amantissimo nostri spiritui, & ipsi se hac eximia testimonij ipsius consolatione defraudant. Nam ipse parvissimus est omnibus, quibus expedit, hoc testificari.

Et possent omnes, si vellent, velle autem omnes deberent, ita vitam instituere, vt hoc tanto testimonij spiritus solatio aliquando fruerentur. Namq; promereri nos vult tantum beneficium p̄ijs & feruentibus studijs,

& p̄cipue contemptu voluptatum huius mūdi, & assiduitate orationis. Et rorò illud elargitur, aut sic familiariter loquitur, nisi cum hominibus spiritualibus & purgatis, atque alienis non tantum à fôrdibus & vitijs, sed & à curis & affectibus huius vitæ. Osee 2,6

Ducam, inquit, eam in solitudinem, & lo-

quar ad cor eius.

Cumque multi plerunque iusti ex huiusmodi testimonij, quæ in se sentiant, & latentur, & exultent, & certò, vel probabiliter, vel moraliter persuadeant sibi suam gratiam, neque tamen patent sibi hoc esse certum certitudine fidei, aut se habere de his reuelationem: iniquum est profectò, ex illis, quæ in humanis testimonijs

cernimus, legem velle praescribere spiritui sancto, & alicerere nunquam illum testari filiis Dei suam adoptionem, nisi certitudinem sui testimonij p̄beat, & se esse, qui illam eis contestatur, declareret. Alij alios meritis exuperant, & alia alijs expedient. Itaq; spiritus sanctus qui optimè nouit oia moderari, & suauissimè pro cuiusq; meritis & cōmodis suo tempore dispensare, aliquando se suumq; testimonium probabiliter tantum notū facit, aliquando certò certitudinem humana, aliquando certò certitudine fidei diuinæ, ac fortassis nōnunquam etiam evidētia.

Et quando hanc tertij gradus concedit Prop. 4.

certitudinem, reuelare nobis dicitur iustificationem nostram. Quid em ei testimonio deesse suspicari quis possit, vt non censeatur reuelatio gratiæ, quam paucis, idq; ex priuilegio, omnes fatemur cōtigisse? Siquidem q; immanens sit & non transiens, sic ut reuelationes propheticæ, & q; ex abundantia gratiæ & luminis interna prouenire existimat, & non ex nudo testimonio, sicut alia, quæ Deus suis seruis quandoq; reuelat, hec non minuant, sed potius spiritus sancti testimoniu commendant, & illustriore ostendunt illud esse reuelationem.

Quandiū verò ipse non se aperit, neque

manifestat iustis se esse, qui vel hæc illis significat, vel ea suppeditat argumēta, vt se credant iustos, neq; tenentur ipsi, neq; debent, si sapiant, mox adhibere fidem ei testimonio. Obedire nanq; oportet Ioani Euā-

1. Ioan. 4,2

gelistę, dicēti: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint. Posunt quippe illa omnia, quæ nos interius videntur cōsolari, vel à nostris vel ab alienis spi-

y. ritu-

ritibus, qui se sèpè transfigurant in angelos lucis, proficiuntur.

Prop. 6.

Neque si post adhibitam debitam probationem, verisimile sit, ea omnia ab spiritu sancto procedere, tantum eis consultum est fidem praestare, quantum alijs, quæ scimus reuelata esse & contestata nobis per spiritum sanctum. Non enim pari animi certitudine & firmitate credenda sunt, quæ nescimus, an ex spiritu sancti reuelatione & testimonio habeamus, cum illis, quæ certò nouimus eum nobis reuelasse.

Prop. 7.

Etsit autem tum fides, qua nos crederemus esse in gratia, in tribus adsimilis diuinæ. Nam ex parte sue cause, diuina esset, & non humana, quia ex testimonio spiritu sancti proficisci eretur, & de obiecto esset supernaturali, & solertia humana imperuestigabili, atq; in eo assensu nemo posset decipi. Quia tamen haec non omnino certa sunt nobis, atque ob id neq; plenam & indubitatem fidem nostræ iustificationi exhibemus: fides, qua tunc assentiremus nos esse in gratia, non excederet metas fidei humanæ, & simpliciter humana esset dicenda, & non diuina. Sicut etiam cùm nobis non constat, aliquam propositionem necessariam esse, sed tantum scimus eam esse probabilem, etiam si illa sit necessaria, assensus eius vnde cuncte habeatur, tantum erit opinio.

Corolla.
rium.

Quarè prudentissimè Patres non dixerunt, neminem posse sic credere, se gratiam Dei assentum, vt ei fidei nō possit subesse falsum, sed dixerunt nullum hoc posse scire certitudine fidei, cui non possit subesse falsum. Quantacunq; enim formidine id credamus, si per testimonium spiritu sancti hoc credimus, ei fidei nequit subesse falsum. Sed verum est, nos illud nō scire certitudine fidei infallibilis, quando non est nobis certum testimonium spiritu sancti. Quia neque tanta tum certitudine nostræ iustificationi assentimur, neque nobis ea tum constat vlla via, qua certi simus, nos non posse decipi.

Faciamus tamen haec aliquanto apertiora, & ianuam omnem calumnijs & cauillis obstruamus. Distinctissima qdem sunt, non dubitare de aliqua propositione, & posse ei subesse falsum, aut posse eam esse falsam, aut qui ei assentitur, posse decipi. Neque debemus credere omni illi assensui posse subesse falsum, qui nō tollit omnem

dubietatem. Et intolerabile est afferere, posse subesse falsum ei quod testatur spiritu sancto, quia nos ignoremus eum illud testari. Ethèc omnia satis Dialecticè & Theologicè euicit pius & doctissimus episcopus Minoriensis in quadam expurgatione sua.

Sit tamen ignoratur ita esse certa aliqua propositio, vt in eius assensu nemo posset decipi, semper de illa possumus dubitare; & quandiu possumus salua fide dubitare, verum est, quo ad nos, nō esse illa sic certam. Atq; ideò diximus c. 8. pro eodem accepisse patres, nullum posse scire certitudine fidei, cui non possit subesse falsum, se gratia Dei esse consequutum, ac si apertius dictum esset, nullum hoc posse scire via, qua non possit decipi. Etenim qui ex suggestione spiritu sancti probabiliter, aut certò etiæ suam sibi iustitiam persuadent, credunt quidem hoc via infallibili & propter causam, quæ in errorem nequit inducere, immò etiam sub ratione, sub qua nequit esse falsum, videlicet vt hoc testificatur est spiritu sanctus, non tamen omnino certi sunt, se id credere tam certa & tam infallibili via.

Quarè sicut verè possumus dicere, eos non scire hoc certitudine fidei, cui nō possit subesse falsum, quæ sciunt hoc fide humana, cui suapte natura posset subesse falsum, ita & verè possumus dicere, eos non scire hoc via infallibili, quæ fallibilis est fides humana, qua hoc credunt, & illustratio illa spiritu sancti, vndè hoc sibi persuadent, talis est, vt inducere in falsum possit, licet nō quatenus est ab spiritu sancto. Posset namq; similis illustratio aliundè esse, vel ab homine, vel à dæmonie: neq; satis certa est ipsi sub ea ratione, qua est ab spiritu sancto, sed tantum opinata, vel certa moraliter. Scire autem diceretur quis suam gratiam via infallibili, aut sub ratione infallibili, quando sicut credit propter testimonium spiritu sancti, ita sciret se credere propter illud, aut certitudinē de ea haberet. Nam scire vnuquodq; arbitramur, cùm per propriam illud causam cognoscimus. Et apud eruditos, vt Thomas verè dicit, scire nō dicitur, nisi qui certus est.

Frustra igitur tantoperè aliqui cōtendunt ex testimonio spiritu sancti ostendere possiblē nobis esse certitudinē fidei de nostra iustificatione. Quandoquidē vbi certū nobis fecerit spiritu sanctus, se id cōtestari, illud

lud testimonium reuelatio diuina est, qua via nemo difficitur posse nos habere eam certitudinem: vbi verò id certum non facit, stultum est, tanta certitudine nos credere assentus esse Dei gratiam. Hisq; accedit, q; testimonium spiritu sancti qualecumque & quantamcumq; largiri possit certitudinem, nostrę potestati subiectū non est.

Status verò huius controvèrsie hic principius semper fuit tam inter Catholicos & hereticos, quam inter nonnullos Catholicos, an ex creditis, & his quæ in nobis experimur, possint iusti venari & comparare sibi plenam aliquā certitudinem suę gratiæ, cui non possit subesse falsum. Nam ex gratia Dei hoc esse possibile, siue per revelationem particularem, siue etiam per testimonium aliquod peculiare & familiare spiritu sancti, non perindè opus erat disputatione: quia gratiæ particulares extra legem communè sunt, & in disceptatione non cadunt.

Et alioquin ad confutandam inanem hereticorū fiditiam, & certitudinem sue gratiæ, hoc prorsus erat superfluum, cùm illi non ex aliquo testimonio peculiari spiritu sancti, sed ex lege cōmuni, & ex communiter creditis & expertis assentient, cūtis fidelibus posse suam iustificationem constare.

DE TESTIMONIO, QVOD CONSCIENTIA PRAESTAT NOTAM IUSTIFICATIONI. CAP. XX.

Obiect. 2.

3. Cor. 1. c.

Responsio.

SECUNDÒ ubiq; iuntur nobis verba Pauli, quibus velut exultans de sua iustitia, & de sue conscientiæ puritate, ad Corinthios scribit: Gloria nostra haec est, testimonium conscientiæ nostræ. Atq; ex his colligitur, testimonium conscientiæ certitudinem posse præbere nostræ iustificationis. Quæ enī gloria esset à testimonio suspecto de veritate?

Sed ista dicebat Paulus nomine suo & aliorum Apostolorum, qui certi erant de sua iustificatione, nō autem ea dicebat nomine cuiuslibet iusti. Neque agebat de testimonio, quo ipsis conscientia testaretur suam iustitiam, sed de testimonio, de quo statim subdit: Quod in simplicitate cordis & sinceritate Dei, non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus. Hoc enim erat, de quo gloriamur, quod ex testimonio conscientiæ sue sciebat se secundum sapientiam & vires sibi à Deo datas, &

pura & innocentemente conuersatū fuisse inter Corinthios simpliciter, sinceriter, absq; dolo, absque astutia & perfidia, sine hypocriti, sine adulazione, & denique irreprehensibiliter. Fraudes & insidias, sermonisq; lauditas & perplexa sophismata, sapientia carnalis.

sapientia carnalis. Gratiam verò Dei, vocauit sapientiam & vires sibi à Deo datas, & miracula, & vitam irreprehensibilem, qua inter eos fuerat versatus, quia hec omnia ex dono & gratia Dei sibi adfuit sciebat.

Atq; hec profectò insignis Apostolorum gloria erat, & de hoc meritò exultare & gloriari poterant & debebant, q; illa certò de se & in se experti, ad suam ipsorum tam prædicationem & miracula, sapientes, Rethores, nobiles, potentes huius mundi, & ipsum totū mundum conuersti ad Christum, & fidei quam prædicabant, colla subiijcere, planè & absq; vlla ambiguitate videbant. Et sic potest hoc testimonium omnibus iustis aptari. Omnes enim ipsi ex testimonio sue conscientiæ seriō & humiliter gloriarī possunt in aliquib; bonis votis & studijs pijs, quæ in se sentiūt, & quod nullius affectus peccati lethalis sibi sunt consciens.

Sed neq; ipsis sufficere hoc debet, vt se credant certò & indubitatò iustos. Neque sufficisset enim Paulo vt se crederet esse iustum. Quippe qui palam alibi dixit, Nihil mihi conscientius sum, sed non in hoc iustificatur sum. Potest quidem testimonium nostræ conscientiæ, certitudinem tribuere nostræ gratiæ probabilem, aut, vt multum, moralē, vt postea monstrabimus. Sed qui possit certitudinem fidei diuinæ præstare, cùm ipsa fallere & falli possit, neq; plenè & in totum se nouerit?

1. Cor. 4.

Licet autem non sit hoc testimonium certum certitudine fidei, poterit esse satis ad gaudium, & solidam & non inanem gloriationē. Quod & in multis alijs humanis conspicimus.

Vndè Chrysostomus non curans, an hoc testimonium sit omnino certum, an mil. 3. in 2. non, ita ait: Quandò damnare non potest conscientia nostra, quasi factis improbis à recto discesserimus, etiam si innumera patiamur acerba, etiam si vndique seriamur ac periclitemur, sufficit nobis ad solatium, immò non tantum ad solatium sufficit nobis pura conscientia, verum etiam in hoc, vt coronemur, dū præbet nobis testimonium, quod nihil cōmiserimus mali, sed

sed iuxta DEI placitū, hæc per perpetum ob virtutē, ob philosophiam, ob multorū salutem. Hæc ille.

Sed qui in hoc conscientiæ testimonio glorianter, & de eo sibi blandiuntur, nè indè in superbiam fortè extollantur, & vt nouerint, quatenus in eo est gloriandum, audiant quid Diuus Bernardus ad Eugenium scribat: Volo, ait, gloriæ testimoniæ conscientiæ, sed non minus, vt eodem ipso humilieris. Rara vox: Nihil mihi conscientiæ sum. Cautior in bonis ambulas, si & mala non lateant. Quamobrèm, vt dixi, noueris te, vt inter angustias, quæ non defunt, fruaris conscientiæ bono. Magis autem, vt scias, quid desit tibi. Nam cui non desit? Omnia illi defunt, qui nihil sibi defseputat. Hæc ille.

Bern. 2. I. de
consid. ad
Eugen.

I. Cor. 4.

August.

Et Aug. in illa verba Psalm. 149 Exultabunt sancti in gloria &c. cùm doceret hūc esse sanum & cautum modum gloriandi, vt nouerimus fidem nos habere sinceram, spem certam, & caritatem sine simulazione, nè per hoc quis intelligeret illum probare eos, qui se iustos simpliciter & absolutè glorianter, p̄m̄sist statim. Sunt multi sibi placentes & iustos se esse arbitrātes, & procedit aduersus illos alia pagina, dicens: Quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse à peccato? Et manifestum quidem discrimen est inter ista. Possum quippe gloriari & exultare, quod mihi conscientiæ sum, me habere fidem sinceram, spem certam, & caritatem non fictam in Deum, & proximos. Et tamen cum his fieri potest, vt haesitem & formidem, num per ignorantiam obnoxius sim alicui peccato, aut quod non idoneam poenitentiam peccatorum meorum fecerim.

DE SCIENTIA DONORVM DEI. CAP. XXI.

Obiect. 3.
I. Cor. 2. c.

ORIGIN TVR item nobis illiusdem Apostoli verba: Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, vt sciam⁹ quæ à Deo donata sunt nobis. Ex his enim videtur per spiritū sancti infusionem nouisse Apostoli dona sibi collata, & non per aliquam peculiarem reuelationem. Quare & iusti, qui eundem spiritum accipiunt, per cum dona sibi collata nōsse poterunt. Et confirmant hoc, qd

iustos omnes oportet Deo gratias agere de donis & beneficijs acceptis, & diligenter ea in se pro sua quenq; virili seruare. Necelarium autem est innoteſcere beneficium acceptum, si de eo gratias debeamus agere, & qua par est diligentia illud seruare. Si nescimus, inquit Gregorius, gratiam nos habere, gratias non agimus.

Sed Aug. in illa verba loan. 14. Ego ro- Aug. gabo patrem, & alium paracletū dabit vo- bis, declarans Apostolos post assencionē Christi habituros fuisse spiritum sanctū in maiori plenitudine, quam antē, ad solos eos hæc refert his verbis: Hoc, ait, ad manus donum pertinebat, vt eis innoteſceret, quod habebant. De quo munere loquens Apostolus, ait: Nos aut non spiritum huius mundi accepimus &c. Et si bene perpendamus, quæ antecedunt, & sequuntur verba ista, patebit Apostolus ista non retulisse ad beneficia ipsiis peculiariter facta, sed ad communia totius generis humani, redemptionis videlicet, iustificationis, & glorificationis, & similia. Subne cit̄ enim Itat̄im Apostolus: Quæ & loquimur non in doctrinae humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritū, spiritualibus spiritualia comparantes. Non autem prædicabant Apostoli in doctrina spiritū, & collationibus spiritualibus iustitiæ suam populis, sed prædicatori potiū Dei & Christi iustitiam, gloriam, misericordiam, caritatem, & magnificientiam in nos, quæque Christus profite nosra fecerat, pertulerat, docuerat, & sibi obedientibus meruerat, & præparauerat.

Vndē & Angelicus Doctor de donis s. Thos. gloriæ, quæ in spe nobis comunicata sunt, & certissimè à nobis per fidem cognoscuntur, dicit hoc testimonium esse intelligendum. Et hoc præcedentia verba manifeste exigunt. Agitur enim in eis de bonis præparatis diligentibus Deum. Neque vt nos Deo gratias agamus pro iustificatione nostra, requiritur fidei certitudo de ipsa, sed satis est certitudo de ea probabilis, & certitudo euidentiæ, quam habere possumus de poenitentia nostra, & de mutatione affectuum nostrorum, quæ consequitur ex ipsa, & de gratuitate peccatorum, quæ nobis à Deo condonantur. Et hanc scientiam moralem & humanam requirit Gregorius & sancti alij ad gratiarum actionem. Vndē & Chrysostomus ad cōsiderationem pec-

cato-

mill. 14. in
Math.

Objec.

Respon.

Hierc. 17.

RAE FIDELI.

RGVM ENTANTVR præterea Obiect. 4. quidam fortius & apparatiū ex illis Pauli verbis ad Corin. Vof. 2. Cor. 13.

Ametipſos tentate, si estis in fide, ipſi vos probate. An non cognoscitis volmetipſos, quia Christus Iesuſ in vobis est, nisi forte reprobi estis? His enim verbis satis indicat Apostolus, potuisse Corinthi cognoscere, an Christus Iesuſ in eis esset, si non essent reprobi, hoc est, si in fide & caritate, aut saltem, si in fide perseverarent. Iustos autem, manifestum est, non esse reprobos. Et Christus Iesuſ in alijs non est, quam in iustis. Longè enī Dominus ab impijs. Parq; omnino est ratio de alijs fidelijs iustis, & de Corinthijs. Deinde: Satis his verbis ostendit Paulus potuisse Corint. cognoscere, an essent in fide, nec' ne. Non enī alias admoniſſet eos, vt se tentaret, an essent in fide.

Cūm igitur Christus habitet per fidem in cordibus nostris, sicut ipſe Paulus alibi Ephe. 3. c. dicit, videtur his verbis satis aperiuſſe, potuisse Corin. per fidē nōſſe, an Christus in ipſis habitaret, & consequenter, an essent iusti. Vndē Amb. super hęc verba sic scribit: Qui fidei ſuę ſenſum in corde habet, hic ſcit, Iesum Christū in ſe eſſe. Et aliquanto apertiū Chrys. Quid dicam de me Docto- chrys. hoſe, ait nomine Pauli, cui tāta cura eſt, & cui mil. 29. ſuę concretus orbis, & qui tanta ſigna fecit? 2. ad Cor.

Vos enī ipſos, ſi volueritis diſcutere, qui in diſcipulorū ordine eſtis, videbitis, & exācte intelligere om̄ium ſuorum affectuum qualitatē, & an aliiquid negligat aut ignorat necessarium ad falutem.

Si ſic exciperentur hęc verba, & multis ſanctorum testimonij iam citatis aduerſarentur, & ipſi Paulo, & Hierem. qui ait: Prauū eſt cor hominiſ & inſcrutabile. Nā quod ſtatim ſequitur, Ego Dominus ſcrutans corda & probans renes, palam indi- cat, nō tam ſuę ſpēctu aliorū, ſed & ſpēctu noſtri, dici cor noſtri inſcrutabile. Sa- tisq; eſt p̄ verbis Pauli, ſpiritu hominiſ nōſſe actus & affectus ſuos, quos alij ignorat. Et vt demus, ſicut dare oportet, poſſe eum certō & euidenter eos nōſſe, non oportet etiam dare, plenē & in totum eos ab ipſo cognosci.

DE PROBATIONE VE-
RAE FIDELI.
CAP. XXII.

Et quia fides formata, vel per dilectionem operans, non eſt in peccatoribus, &

y 3 alioqui

alioquā sicut fides vera & viuida, omnia vitiā, si non impeditur, expellit, & omnes virtutes omniaq; necessaria ad gratiam post se adducit: ita subintrantribus vitijs, fugere incipit fides, & tandem aliquādō perit, sic. ^{1. Tim. 6, b} ut Apostolus expressè afferit in his contingere, qui volunt diuites fieri. Ideo quos dubitabat, vel certò credebat à gratia excedisse, admonuit, vt se tentarent & probarent, num essent in fide. Et sancta & admirabilis africie, nē eos à se alienaret, sed penitus eorū animis obreperet, & ad Christi gratiam paulatim reduceret, non palam & nudè, sed multis adhibitis temperamētis, ista illis affeuerauit. Eoq; nomine paulò ante hæc verba, quæ modo exponimus, ait: Timeo, nē fortè cùm venero, nō quales volo, inueniam vos, & ego inueniar à vobis, qualem non vultis, nē fortè contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrations, inflationes, seditiones sint inter vos. Nē iterum, cùm venero, humiliet me Deus apud vos, & lugescam multos ex his, qui antè peccauerunt, & pœnitentiam non egérunt super immunitia & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

^{Respon. 2.} Deinde: Non est necesse, Pauli verba intelligere de habitatiōe Christi in Corinthijs per gratiā. Poterat Christus aliter in eis esse, sicut & est sèpè in alijs. Verè namq; dicimus, eum esse in omnibus fidelibus, tametsi multos eorum sciamus esse peccatores. Sunt enī omnes fideles membra Christi, licet nō viua, & ad corpus ipsius mysticum, quod est Ecclesia, spectat. Et in his, qui habent dona linguarum, aut gratiam prophetiæ, vel gratiam miraculorum, verè dicitur Christus esse per virtutem.

^{Hieron.} Vnde & Hiero, in commentarijs huius loci, & Chryso, in hom. quadam, & Nicolaus Lyranus & Caietanus in cōmentarijs, ad huiusmodi habitatiōem per virtutē, ista verba referunt. Hieronymus enī ad experientiam, quam poterant sumere de efficacia & virtute fidei, ista retulit. Si in fide, inquit, estis, date sententiam in peccatorē, & videite, si nō cū verbo vestro vindicta procedat. Chrysoft. ad fidē, quæ miraculorū est, apertere refert. Post verba quippe statim ex eo citata subdit: Nam qui tunc credebant, miracula operabātur. Et mox addit: Cæterū mihi videtur fidē dicere illam, quæ miraculorū est. Nam si habetis fidē illam, Christus

^{Chrys. ho-}
^{mil. 29.}

in vobis est. Hac autē intelligi non possunt de præsentia Christi per gratiam, sed intelligentur, vt manifestum est, de præsentia Christi per virtutem & potentiam. Vnde & continuo, quoniam non sufficit ea fides ad conciliandum spiritalem efficaciam, & multos contingit ea efficacia esse vacuos, licet fidem habeant, dicit Apostolus addidisse: Nisi fortè reprobis estis. Nicolaus Simpliciter de habitatiōe Christi per fidei Lyranum interpretatur hunc locum. Et extendit hoc Caietanus ad præsentiam Christi per fidem, vel donū linguarū, aut proprie, vel per sensibilem punitionē, quam experti erant in incestuoso.

Et meritò ad istam Christi præsentiam retulerunt isti Doctores verba Apostoli: quoniā agit ibi Apostolus de correctione delinquentiū, & ad eam hortatur Corinthios. Ait enim: Prædicti enim & prædico, vt præsens vobis, & nūc absens ijs, qui antè peccauerūt, & cæteris omnibus, quoniam, si venero, iterum nō parcam. An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus, qui in vobis nō infirmatur, sed potens est in vobis? Et de ista habitatiōe Christi in nobis per fidem, possunt intelligi verba citata ex epistola ad Ephe. Nā quia nō erat sati, habere Christi habitantem per fidē, adiecit Paulus statim ibi, In caritate radicati & fundati: quanq; & cùm habitat in nobis Christus per gratiā, dici potest habere per fidē, quia fides radix est & origo & causa habitatiōis per gratiā. Et ad hanc habitatiōem per fidē, referenda sunt verba ex Ambrosio citata. Quod & manifestū esse potest ex his q; ibidē antecedēt. Si p̄bare vos inuicē nescitis, nō cognoscitis, q; Christus Iesus in vobis est? Hoc est enī reprehobum esse, nescire suę religiōis, vel professionis fidem. Hæc ibi.

Atq; ad hanc probationē habitatiōis Christi per fidē, hortatiū esse Paulum possumus colligere, q; ad professionis vel religionis nostre fidē, necessariū nō est, vt sciamus Christū esse in nobis p̄ gratiā. Quod si placet, ad habitatiōē p̄ gratiā, verba Ambrosij referre, occasiōē dabim⁹ Luteranis exultādi cōtra nos ex hoc Ambrosij testiōnō. Nam solūm fidei sensum videt regere, vt sciam Christū nobis inesse. Quāi verò lōgē ab eorū errore fuerit, iam suprā copiosè ostendimus, & infra etiā magis docēbim⁹. Ad hēc: Etiā si aptissimū esset, Paulus

lum

DE INCERTITUDINE GRATIAE.

Jum hīc fuisse locutū de habitatiōe Christi in Corinthijs per gratiam, non conuinceretur ex hoc loco, posse iustos eam habitatiōē cognoscere per fidem. Non enī est necesse illa verba, An non cognoscimus vosmetipſos, quia Christus Iesus in vobis est, ad cognitionem certam, vel ex evidentiā, vel ex fide catholica restringere: satisq; est, vt optimè admonent Alex. Halensis, & Nicol. Lyranus, de cognitione: quæ haberis potest p̄ cōiecturas & indicia seu tētationes, ea exponere. Præterea: Quanūs demus Paulum his verbis de habitatiōe Christi p̄ gratiā, & de cognitione p̄ fidem, locutū fuisse, nihil indē habetur contra nos. Tm enī afferit Paulus, potuisse hoc cognoscere Corinthios, Christū in eis esse, si non sint reprobis. Hoc autem nos fideles, ex fide scimus & de nobis, & de alijs. Scimus namq; in omni fidei Christi habitare p̄ gratiam, si modō non sit reprobis, hoc est, peccator, & qui vita sua impura mercatur à tanto & tam p̄cellenti hospite destitui. Possemusq; ex hoc loco nosverius & melius nostrā cōprobare sententiam, q̄ suam aduersarij. Nam si ad fidē viuam & caritate informatā ista referatur, sicut Hieronymus & Thomas admittunt posse referri, cur ad tentandū tantū & p̄bandū, an eiusmodi fidem in se haberent, exhortatus esset Apostolus, si & hoc illis certum erat, aut esse poterat per fidem?

DE CERTITUDINE PAVLI DE SVA GRATIA.

CAP. XXIII.

AFFERVNT VR infūper contra nostram sententiā multaloca, q̄bus Paulus clarē & disertē afferuit, se certū de sua iustificatione ad Roma. sic scribit: Certus sum enim quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; virtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Hæc autem nūquām Apostolus scripsisset, qui non nisi vera & certa sibi scribebat, nisi certus tū fuisset de sua iustificatione. Et videtur similem certitudinē posse & alios, saltē, qui p̄fecti sunt, habere: quoniam hanc certitudinē non indicat ibi, ex diuina reuelatione se habuisse. Quin sicut August. dicit in libro de moribus Eccl. catholicæ, ex amore Christi ea

^{Obiect. 3.}

^{Rom. 8.}

^{Angus.}

proueniebat. Idemq; Athanas. vel potius Athanas. Theophylactus super ista ipsa verba tradidit. Et ad Timo. idem Apost. scribit: Bonū certamen certauit, cursum consummaui, fidem feruauit. In reliquo reposita est mihi corona iustitiae. In his autem certitudinem suā coronā non asseuerat ex aliqua pecunia, reuelatione, sed ex testimonio p̄ceptientium operum, quorū sibi conscius erat. ^{1. Cor. 15,} Et alibi: Gratia Dei, ait, sum id quod sum, & gratia eius in me vacua nō fuit, sed semper in me manet. Sed quæ ista superbia est, ^{2. Tim. 4,} Respon. 1. tanti Apostoli p̄rogatiwas nobis velle cōmunes facere, qui vix digni sumus, vt vel ad minimam earum adspiremus? Cur non & similiter certos nos esse de nostra p̄leuerantia & p̄destinatione asseueramus, cùm ad ista duntaxat, & non ad suam iustificationem retulerit Paulus, quæ ad Rom. & Timot. scribit? Cur non & arrogamus nobis donum apostolatus, & alias gratias gratis datas, quæ in eo p̄clarissimè refluerunt, de q̄bus loquitur in citatis verbis, Gratia cius in me vacua non fuit? An ^{1. Cor. 15,} audiuimus nos, quod ille, Sufficit tibi gratia mea? An de nobis dictum est, quod de se dictum nouerat ad Ananiam: Vas ele- ^{2. Cor. 12,} ctionis mihi est iste? An rapti sumus cum illo usq; ad tertium cælū, & participes fa- ^{2. Cor. 12,} eti fuimus arcanorū, quæ tum Deus illi reuelauit? Tolerabilius esset, si obijceretur nobis certitudo, quam Magdalena & paralyticus habuerūt, cūmaudierūt à Christo ^{Matt. 9, 2} remissa esse sibi peccata. Sed quid ista & similia valere possunt ad infirmandā sententiā Synodi, quæ sèpè admonuimus esse intelligendā, seclusa reuelatione? Neque verbū illud, Certus sum, quo maximè fidunt aduersarij, satis est efficax in nos. Po-test quippe de certitudine morali exponi. Et sic habebunt locū, quæ ex Augustino & Theophylacto adducuntur. Et nē nouū ^{Certi voca,} & cōmentitu hoc existimetur, ipsum Paulū, non & sèpè certi- & ipse Timotheus post acceptam eam epistolam, & multo magis, tamen quia verisimile non est, eum habuisse ea de re à Deo reuelationē, magis videtur certū se dixisse more communissimo, quo solemus dicere

^{Luc. 7, f}

^{Respon. 2.}

^{2. Tim. 1.}

^{bulo, non}

^{tudo fidei}

^{in scriptura,}

^{2. Tim. 1.}

Respon. 3.

nos esse certos de fide eorum, quos multis argumentis & longa annorum experientia probauimus esse fideles. Possumus etiam verbum, Certus sum, ad firmitatem voluntatis Pauli de perseverando in amore Christi, referre, ita videlicet, ut cum dicit certum se esse, nulla ratione ab amore Christi auelendum, sensus sit, se firmissime deliberuisse, & statuisse penes se, oīa potius perpetui, quam ab amore Christi diuelli. Possunt

Respon. 4.

etiam illa verba accipi dicta ex certa animi fiducia de divina misericordia, sicut & infra ostendemus latius, posse pleraque prophetari dicta accipi. Et in eum sensum auctor est illa usurpare, & ad se & ad alios fideles transferre, immo & Paulum interpretari, non suo tantum nomine ea dixisse, Liberius Papa in epistola quadam, ubi ita scribit: Confidimus autem de vobis, fratres carissimi, meliora & viciniora salutis: quia neque mors, neque vita, neque angelii, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia, magistro gentium docente, poterit nos separare a caritate Domini nostri Iesu Christi, & quae in ipso est, recta fide. Hac ibi.

Et verbum Graecum *πειρουμαι*, quod ubique respondet huic, Certus sum, bene admittit utrumque posteriorum expositionum. Potest enim reddi, Persuasus sum, vel, Decrui. Et Latinissime dicimus, Certus sum ista facere: pro eo quod est, Deliberavi & constitui certo ista facere. Unde est illud Vergilij:

Certum est, in sylvis, inter spicula ferarum Malle pati. Et alibi:

Aeneas celsa in puppi, iam certus eudi, Carpebat somnos, rebus iam ritè paratis.

DE CERTITUDINE GRATIAE, EX PROXIMORVM DILECTIONE. Cap. XXXIII.

Obiect. 6.

1. Ioan. 3.c

IN DVCITVR & contra nos Ioani. Apostolus, qui ait: Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Scire enim, apud eruditos certitudinem significat. Itaque cum translatio de morte ad vitam, quae iustificatio nostra est, sciri nequeat euideter, sciri poterit a nobis, secundum hæc verba Ioannis, certitudine fidei. Et confirmari hoc potest, quia statim dixerat: In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Ex quo perspicuum est sequi, quod illos esse filios dia-

boli, quod odio persequuntur fratres suos: & eos illos esse filios Dei, qui eos diligunt. Quare cum Ioannes perinde utroque dicat esse manifestos, ita poterunt per fidem noti esse filii Dei, ac agnoscuntur filii diaboli. Et ex consequenti quoadmodum si fratres nostros oderimus, certitudine fidei possimus scire, nos esse extra gratiam Dei, & filios diaboli: ita si diligamus, poterimus per fidem nostram, nos esse filios Dei. Vnusquisque enim nostrum, teste Gregorio, cognoscit flagrare plerunque integrā caritatem in corde, & tamen quibusdam occupationibus peditam, non monstrari in opere. Et experientia copertum est, non minus nota esse nobis dilectionem fratrum, quam odium. Vnde & Augustinus notam dicit esse nobis dilectionem, qua diligimus fratrem, quam ipsum fratrem. Et in expositione horum verborum Ioannis, sic scribit: Nemo interrogat hominem. Redeat unusquisque ad cor suum. Si ibi inuenierit caritatem fraternalm, securus erit. Et infra: Sit caritas in vobis, & securi esto. Et statim: Interroga cor tuum. Si estib[us] dilectio fratris, securus esto. Non potest esse dilectio sine spiritu Dei. Nam Paulus clamat: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et in tractatu 8. super eandem epistolam, tractas illa verba eiusdem Apostoli, In hoc cognoscimus, quia in ipso manemus, & ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis: ita scribit, Benè, Deo gratias. Cognoscimus, quia habitat in nobis. Et hoc unde cognoscimus? Quia cognoscimus, quia habitat in nobis. Quia hoc ipse Ioannes dixit, quia de spiritu suo dedit nobis. Unde scimus, quia de spiritu suo dedit nobis? Hoc ipsum, quia de spiritu suo dedit tibi, non cognoscis? Interroga viscerata tua: si plena sunt caritate, habes spiritum Dei. Unde cognoscimus, quia inde cognoscis habitare in te spiritum Dei? Paulum interroga Apostolum: Quoniam caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Hec ibi.

Et concinit his verbis Chrysostomus: Multa quidem alia sunt, quae apud DEUM nobis fiduciam praebent, & quae nos claros & probatos ostendunt. Quod autem maximè diuinum nobis amorem conciliat, est proximi dilectio.

Dilectio etiam inimicorum propter Deum, non videtur esse posse in nobis, nisi exca-

itate. Exuperat enim naturam nostram, Possimus vero scire, nos diligere inimicos propter Deum. Item: Dilectio amicorum ita perfecta, ut pro salute eorum spirituali velimus subire mortem, potest esse nota nobis. Non autem videtur posse illa esse sine caritate, quia dicit Christus: Maiores hac dilectionem nemo habet, quam ut anima sua ponat quis pro amicis suis. Sed si hec omnia exigamus ad principia, vel regulas receptas apud omnes scholasticos doctores, & ex ipsis fontibus scripturarum & sacrorum Doctorum luculenter probatas, facile eneruabimus & irrita faciemus ista argumenta. Possum enim omnes haec proximi dilectiones in nobis esse per solam gratiam gratis datam, sive auxilium Dei speciale, sive gratia gratu faciente. Quia nulla proximi dilectio quantuncunque perfecta, satis est, ut sola transferat peccatorem a mortali peccato ad gratiam. Neque undequam tale priuilegium Deus contulit dilectioni proximi: sed ex consensu omnium doctorum Theologorum, quos mihi contigit legere, ut peccator obtineat Dei gratiam, necessaria est penitentia formalis, vel certe virtualis.

Et quanvis quis vehementissime amat proximos suos, non hoc ei satis esset, ut ad Dei gratiam perueniret, etiam si nullum aliud admisisset peccatum mortale, quam odium alicuius proximi, sed necessarium esset ad ipsius iustificationem, ut & ei displiceret ipsum odium, quantum Dei fuerit offensa. Itaque cum Ioannes dicit, Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. & Christus, Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittere & vobis pater vester celestis delicta vestra. & cum alibi legimus, Eleemosyna ab omni peccato & a morte liberat: non sunt sic ista intelligenda, quasi vel remissio iniuriarum, vel eleemosynarum, vel dilectio proximorum, sine penitentia satis fint ad transferendum peccatorem a peccato ad gratiam. Sed sicut fides dicitur iustificare & transferre homines de morte ad vitam, licet ad hoc sola non sufficiat: quia ipsa, nisi resistamus, facit ea nos oīa apponere, quae ad iustificationem nostram necessaria sunt: ita & ista gratiam dicuntur nobis impetrare, quia tanti sunt meriti apud Deum, ut, nisi planè nos resistamus, ipsa paulatim nos perducant ad oīa

Replicat. 1.

Dices: Sive dilectio sola sufficiat adiustitiam, sive non, ex Ioannis verbis & Augustini & Chrysostomi constat, illa transferre nos de morte ad vitam, & conciliare nos Deo, & facere ut spiritus Dei habitat in nobis, ac prestat securitatem apud ipsum. Sed iam diximus, facere quidem hec omnia dilectionem, si quidem non apponamus impedimentum, volentes persistere, aut ex ignorantia persistentes in aliquo peccato. Non ergo, inquit, Ioannes potuit dicere, nos scire quod translati sumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres, neque hoc signo manifeste discerni filios Dei à filiis diaboli, siquidem & in filiis diaboli potest vera dilectio proximorum inueniri.

Responsio.

Apagè, immo potuit haec dicere. Nam per fidem certi sumus de hac via & efficacia caritatis in proximos. Sed quemadmodum non necessare est propter haec dicere, nos per

per fidem posse cognoscere aliorum gratiam, & adoptionem in filios Dei, ita neq; necesse est propter illa afferere, nos posse hac via, certò per fidem cognoscere propriam nostri ipsorum gratiam. Et rex qui demin egressu ad aliquod prælium, posset dicere, manifestos fore milites sibi fideles, & perfidos, tametsi non perinde manifesta sit fidelitas omnium egredientium cum eo ad prælium, ac perfidia nolentium exire.

Ad eundemque modum licet certò per fidem possimus cognoscere eos esse filios diaboli, qui oderunt fratres, & eos inse-
t. Ioan. 3. dstantur, non necesse est eadem certitudine posse & nos agnoscere, filios esse Dei, qui in ipsos amore afficiuntur. Neque enim tam certus nobis potest esse amor aliorum erga nos, quām certum est odium.

Quod & Ioannes videtur innuisse. Nanque statim post illa verba, In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli: dilucide & vniuersaliter expressit signum, quod certos nos potest facere, qui sint filii dia-
boli: & dixit, Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum. Qui non diligit, manet in morte: Omnis qui odit fratrem suum, homicida est: nō sic autem exerte & generatim mox, sed poste à capite quarto dixit: Omnis qui diligit, ex Deo natus est. Quid verò in hoc vno testimonio tantum moramur? Totam istam epistolam putatur Ioannes repletę certitudine gratiæ, quia non solum in loco isto, sed & tēpē alias afferit, nos scire præsentiam Spiritus sancti. In hoc, ait, scimus quia cognoscimus eum, si mandata eius obseruamus. Et iterū: In hoc cognoscimus quod ex veritate sumus, & in conspe-
ctu eius suadebitur corda nostra. Quid his testimonij clarius, ait quidam, cùm toties repeat, In hoc scimus, In hoc co- gnoscimus?

Responso. Scd his omnibus & similibus vna ex quatuor vijs possumus satisiacere. Primò Ioannes scire se istud asseueravit, quia nomine sui & Apostolorum ea dicebat, sicut & manifestum est de nonnullis alijs, quæ asseruit in eadem epistola. Illis autem certa hæc omnia per fidem & lumen propheticum fuerunt.

Secundò: Non omnia ad Spiritus sancti mansiōnem in aliquibus particularibus personis, sed ad mansiōnem Spiritus sancti in Ecclesia, manifestò nonnulla referuntur. Hæc autem mansiō Spiritus sancti, si delibus omnibus per fidem constat. Scimus nanque omnes, Spiritus sanctum esse semper & fore in Ecclesia, iuxta verbum CHRISTI: Qui maneat vobiscum in Ioh. 14. eternum.

Tertiò: Aliqua non absolutè se scire asserebat Ioannes, sed sub conditione. Quale est illud: In hoc scimus quoniam cognoscimus eum, si mandata eius obseruamus. Quod quidem omnes etiam fideles per fidem scimus, tametsi nesciamus nos esse in gratia.

Quartò: Illa potuit afferere à nobis sciri, quæ vel probabiliter, vel certò certitudine fidei humanæ nouimus, quanvis non sint nobis certa certitudine fidei divina. Vndē & Nicolaus in hunc locum, Scimus quoniam translatis sumus de morte ad vitam & cat. Apostolos dicit nouisse, certò translatos esse aliquos de morte ad vitam propter dilectionem fratrum, nos autem hæc nō solum tantum probabiliter.

Ethoc sufficit ut vera credantur, quæ ex Augustino & Chrysostomo supra citavimus, quæque egregius scholasticus Ioannes Gagnieus hinc colligit, cùm ait, si non verbo tantum & lingua, sed corde & ope-
re fratres diligamus: persuasiōnem, & confidentem, & securam reddemus conscientiam nostram coram Deo. Nam ad hæc certitudo fidei humanæ satis est, vt infra docebimus. Neque alienum est à communī consuetudine, scientiam vocare, humanę fidei cognitionem probabilem, aut saltem certam, & omnis experienti dubietatis. Scire enim dicimus nos, Romam & Constantinopolim esse, & multa alia, quæ solum sunt nobis nota-
de humana.

Et sic sēpē, vt infra ostendemus, Do-
ctores sancti vni sunt hoc verbo. Et ipse Ioannes sic videtur accepisse scientiam, Ioh. 14. cùm ait: Scimus quia audit nos, quidquid petierimus. Scimus quoniam habemus petitiones, quas postulamus ab eo. Nam nē plenam certitudinem hīc videretur signifi-
casse, solum predixerat statim, nos habere huius diuinę benignitatis fiditū. Et quanti certa sit per fidem efficacia orationum iustorum apud Deum, tamen de nulla ora-
tione in particulari, aut certe de paucissi-
mis certi possumus esse per fidem, quod à DEO exaudienda sint.

DE CERTITUDINE GRA-
TIAE EX EO, QUOD COR NO-
STRUM NON REPREHENDIT NOS.

CAP. XXV.

Obiect.

1. Ioan. 3. d

Sed fortius & aperiū in nos militare videtur illa verba ciudem Ioannis: Carissimi, si cor nostrum nō reprehenderit nos, fiditiam habemus ad Deum: & quidquis petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodiūmus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Quid his verbis potenterius, ait quidam, ad intelligendum, quod si cor nostrum non reprehendat nos, tuti sumus? Neque sine causa tantum huic testimonio innititur. Nam his verbis videtur

Ioannes declarasse, signum infallibile iustitiae, esse pacem & silentium conscientiae, & hinc consequi, mandata nos Dei custodire, & orationes nostras à Deo exaudiiri, & opera nostra Deo placere. Quarè cùm certa nobis possit esse perspè conscientia nostræ taciturnitas & pax, & nihil eam habere de quo oblatrare & obgannire iuste in nos possit, tūc saltem per fidem certi poterimus esse de nostra iustitia, & certam cognitionē de ipsa ex testimonio conscientiae eruere. Sed qui hoc testimonio Io.

annis triumphare de nobis se putant, parum contextum & vim verborum scripturarum perpendunt, neque satis meminere, optimam esse viam ad intelligenda loca scripturarum difficultia, conferre illa cum alijs apertioribus. Enim uero Ioannes non tam ignarus erat Scripturarum & luminis naturalis, vt nesciret plerosque grauiter sēpē Deum offendere absque ullo remorsu conscientiae, immo & lætantē & exultantes in rebus pessimis, & arbitrantes obsequium se prestare Deo. Atque ideò non dixit certos nos posse esse de gratia, nostra apud Deum, si cor nostrum non reprehenderit nos: Neque asseuerauit omnes eos mādata custodire, & quæ placita sunt ipsi, facere, qui nullos patiuntur remorsus conscientiae. Propterea statim dixerat, Si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro, & nouit omnia: vt ostenderet, ne illa quidem Deum latere, aut à Deo dissimulari, de quibus cor nostrum non reprehendit nos.

Sed nē ex hoc in dubium & formidinē, aut desperationem de propria salute induceret, & certus se cū eis agere, qui scie-

bant legem Dei, adiecit continuò, fiditū nos posse habere apud Deum, si cor nostrū non reprehenderit nos. Fiditiae voluntatis est: certitudo verò, intellectus. Et vt ita innotio à confidamus nos placere Deo, & oratio certitudine, nos nostras & vota ab eo exaudienda, fides est probabilis quædam persuasio nostræ gratiæ apud ipsum, quæ potest colligi ex testimonio conscientiae de innocentia vel condigna pœnitentia nostra & bonis aliquibus nostris meritis apud ipsum. Sic enim & hominibus confidimus nos placere, & ea solemus nobis de ipsis polliceri, quæ sine sumptu & incômodo suo possunt clari- giri, cùm conscientia nostra teste, de ipsis bene in aliquibus meriti sumus.

Itaq; cùm tantum fiditiam promittat, liquet, cum neque de exauditione orationum nostrarum, neq; de obseruatione mādatorum Dei, neque de gratia nostra & nostrorum operum apud ipsum, plus nobis polliceri ex eo, quod non reprehendat nos cor nostrum, quām persuasionem quādam probabilem, quæ satis est & requiriatur ad fiditiam. Nullo igitur modo eliquerit hinc potest fidei certitudo de gratia. Sed posset tamen mirificè confirmari, quod ca- 17. contra hereticos nostri temporis dispu- tauimus, eam gratiæ certitudinem, quæ nobis potest competere in hac via, maximē pendere ex operibus, & non tantum ex si- de. Nam de operibus est accusatio, siue obiurgatio, aut taciturnitas conscientiae. Et fiditiae in dñe, ille collegit, nos posse habere, quia si cor nostrum non reprehendit nos, probabile est nos ipsi placere, & mādata ipsius seruare.

Quibus verbis cauete docuit nouum illum, ac planè peruersum & impium sensum, in quem ipsi detorquent illa verba: Si reprehenderit nos cor nostrum, maior est Deus corde nostro. Aiunt quippe sensum eorum esse, vbi accusat conscientia, nihil aliud ei esse obiciendum, quām fidē Christi, qui maior est corde nostro. Nam qui dicit fiditiam nos posse habere, si cor no- strum non reprehenderit nos, planè indicat, bonis operibus augendam & compa- randam fiditiam apud Deum, & eisdem obturandos esse latratus & remorsus conscientiae.

QVAE DOCEAT SPIRITVS
SANCTVS IYSTOS OMNES, ET
quatenus. Cap. XXVI.

Obiect.8.
2.Ioan.2.

A DDVC VNTVR item pro certitudine gratiae verba illa Ioannis: Et nō necessè habetis, vt aliquis doceat vos, sed sicut vñctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & nō est mendacium, & sicut docuit vos, manete in eo. Nam cùm Ioannes h̄ic affirmet, vñctionem, hoc est, Spiritum sanctum, quo velut oleo letitiae vnguntur, quorū iustificantur, docere omnia iustos, non videatur verisimile, quin & suam gratiam iustis reuelet. Quid enim magis deceat bonitatem hospitis, quā declarare suam ipsius præsentiam? Quid etiam magis desiderabile iustis, quā nōs suam iustificationem? Et quid Spiritus sanctus edoceat iustos, si non rem adeò necessariam ipsis manifestet? Et quatuor Ioannes in verbis ci-tatis non asserat Spiritum sanctum docere iustos omnia, sed tantum affirmet, vera esse omnia, quē ille eos edocet: & admonet vt maneat in illis, quā ab ipso edocti sunt, tamē cùm palam h̄ic dicat, Et non necessè habetis, vt alijs doceat vos: & statim prædixerit, Sed vos vñctionem habetis à sancto, & nōs omnia: non videtur locus esse vñllus relictus eis, qui negant iustis cognitionem suā vñctionis.

Respon,

Cūm verò iusti dicuntur nōs omnia, & Spiritus sanctus traditur eos docere oīa: nomine omnium, sola illa intelliguntur, quā ipsis necessaria sunt scitu. Quanquam autem iustificatio maximē necessaria est nobis, tamen vt cap. 17. ostendimus, neque necessarium est, neq; in commune expediens, eam certō scire. Neque ista verbi, omnium, exposicio ex nostro est capite. Omnia, frequens est, nos affirmare, docuisse vel docturos esse alios, si vel omnia ipsis, iuxta suum statum & votum tradiderimus, vel animus sit tradere. Et ita expoununt communiter Doctores sancti, quod Christus Apostolis suis dixit, se omnia audita à patre, ei manifestasse. Omnia, inquit Gregorius, quā eos audire oportebat. Neque alium in sensum pollicitus est Christus Spiritum sanctum docturum eos omnem veritatem. Siquidem Spiritus sanctum non omnia docere iustos, manifesta experientia comprobat, & ratio conuincit. Ignorant enim iusti pleraque scitu dignissima, quorumque scientiam maximē cupiunt. Et alijs maiores non excedent in scientia veritatum catholicarum minores,

neque docti indoctos.

Quin superfluus esset ordo Doctorum in Ecclesia, neq; tenerentur inferiores requirere aut percontari doctos de aliquibus fidei dogmatibus. Et Ioannes propterea dixit eos, ad quos scribebat, nōs omnia, quia sciebat eis tradita esse iam omnia, quē necessā erat eos scire. Vnde & statim adiecit: Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam. Et manifestum est, cūm rogat, vt maneat in illis, quāe eos docet Spiritus sanctus, non ad suam iustitiam h̄ec referre, sed ad dogmata fidei, à quibus nitebantur h̄eretici eos auellere.

Itaq; ex his omnibus dilucidum esse potest, ita duntaxat Spiritum sanctum docere in hac vita omnia iustos, quia omnia ipsis necessaria scitu, vel per se, vel per suos ministros suō tempore tradit. Quippe neminem patitur absq; culpa sua aliquid ex sibi necessarijs ignorare. Etenim omnem veritatem ab eo absolutē & simpliciter erudiri, felicitas est, sicut Aug. Cyril. & Didymus admonent, non viatorum, sed comprehensorum. Quarē & ipsi, pro verbis cōmuni translationis, Docebit vos omne veritatem: Deducet, vel diriget vos in omnem veritatem, legerunt, sicut postulat verbum Græcum, ὁμοίωσις.

DE NOMINE NOVO PRO-MISSO VINCENTIBVS, QVOD nemo scit, nisi qui accipit.

Cap. XXVII.

VID igitur, rogabis, manna obicitur absconditum, & nomen nouum, quod per eundem Ioan-nem Deus pollicetur vñcti, dicens: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum, quod nemo scit, nisi qui accipit? Esto, manna aliqua dulcedeo spiritalis intelligatur ex illis, quarum Deus participes facit eos, qui illum sequuntur toto corde: tamen nomen non videtur aliud, quām nomen illud egregium & magnificum Christianorum verorum & filiorum Dei, quo donantur iusti, dum trāferuntur ab statu peccati ad statum gratiæ. Nam & hoc videtur nomen esse, de quo olim prædixerat Esaias: Et seruos suos vocabit nomine alio, sive, vt 70. transtulerūt, nomine nouo. Quod & Hieron. de nomine Christianorum exponit. Cūm igitur hoc

hoc scire dicatur, qui accipit, cur dubitemus largiri Spiritum sanctum illis, qui se & suos affectus vincunt, cognitionem sui statū & iustitiae, quāe alijs est ignota?

Adpositio

Verū expositores communes longè aliter exposuere iam oīm h̄ec Ioānis verba, neq; ad præmium aliquod, quod in hac vita contingat, sed ad præmia æternæ patriæ retulere. Estq; hoc videre & in Glo. Ord. & in Nico. Lyran. Et Grego. 28. Mor. capit. 2. nomen nouum, quod nemo scit nisi qui accipit, notitiam claram diuinitatis intelligit, quam nemo perfectè nouit, nisi qui & eam ceperit habere. Atq; iniquum profecto est, quam gloriam & misericordiam pollicebatur Deus Pergameisibus ob egregiam victoriā in tentationibus & persecutionibus h̄ereticorum, communem velle facere omnibus iustis. Sed demus, h̄ec ad iustos omnes etiam in hac vita spectare, & nomen nouum, esse nomen verorum Christianorum & filiorum Dei, quid hiuc haberi poterit contrarios? An non satis est, hoc nomen posse sciri à iustis certitudine quadam humana seu morali, nisi etiam hoc sciant certitudine fidei? Cumq; verba sint obscurissima, neq; satis haec tenus potuerit constare doctoribus, quid in manna & calculo, & nomine illo nobis fuerit significatum, & variæ de omnibus circumferantur expositiones: miror quendam virum doctum dicere, nihil esse hoc testimonio clarissimum ad stabilendam certitudinem hanc fidei de gratia. Si hoc videtur clarissimum, quid possit vide ri obscurum? Sed pergamus ad alia. Miravis est affectus. Nigra candida, tenebras lucem, & amara dulcia potest facere.

DE HAESITATIONE IMPEDIENTE EFFECTUM ORATIONUM nostrarum.

Cap. XXVIII.

Obiect.10.

Iacob.1.2

IACOBIS quoquā verba possunt nobis objici, dicentes: Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & nō impropperat, & dabatur ei. Postulet autem, in fide nihil hesitans. Si enī ad impetrāndā sapientiam, necessaria est fides sine hesitatione: cur non magis ad obtinendam & tuēdam gratiam Dei, sine quā nulla sapientia vera est, requiratur fides sine hesitatione de ea acquirenda, vel acquisitā? Verū hesitatio impediens exauditionem no-

strarum orationum, non est h̄esitatio de nostra infirmitate, & impedimento apposito ex parte nostra benignitati diuinæ. Hec potius prouocabit & inflectet ad nostri miserendum celititudinem diuinam. Quanto enim nos magis humiliamus, & peccatores & indignos, qui ab eo audiamur, profitebimus, tanto illum faciemus magis propitium. Resistit quippe, teste ipso Iacobo, superbis, humiliibus autem Iacob. 4. b dat gratiam. Tantoque certius ipsius gratiam obtinuerunt Nabuchodonosor, Ninuitæ, publicanus, Magdalena, Petrus & innumeris alijs, quanto le magis humiliarūt & indignos cœluerunt, qui ipsius misericordiam impetrarent.

Quæ verò h̄esitatio vim orationū impedit, immò eas irritat & inanes facit, h̄esitatio est vel de præmijs cœlestibus, sicut Glo. Ordin. exponit, vel de Dei potestate, & voluntate dandi postulata illis, qui ea piè & pseueranter petūt, sicut Nico. Lyr. vel denique de potentia, bonitate, & veritate diuinā. Nam qui de aliquo horum dubitat, frustrā Deum precatur, ipse sua ambiguitate impedimentum & obicem ponens suis orationibus. Nec illi qui de propria iustitia formidat, sed huic conueniunt, que mox adiecit Iacobus: Qui enim h̄esitat, similis est fluctui maris, qui à vento mouetur & circunfertur. Non enim quia iusti incerti sunt de sua iustitia, idèo velut arundines aut sicut fluctus maris, ventis hincinde agitantur. Stant potius fortes & constantes, ac sicut faxa immobilia fluctus oēs tentationum excipiunt, tantoque fortius, quanto minus suam sibi perluident iustitiam, & ad eam acquirendam vel tuēdam opū sibi esse sentiunt inuita & indefessa patientia.

Porrò fides, in qua voluit Iacobus nos Fidutia necessaria ad orationes, sapientiam postulare, & quam sèpè Christus exegit in Euangelio, quamque necessariam docuit ad impetrāndum ab eo, quāe volumus, non est certa de eis impetrāndis intellectus credulitas, quāe falsa & leuisima sèpè persuasio eslet, sed est affectus fidutia, ex certa persuasione de diuina potestate & benignitate, profecta. Inter varias quippe acceptiones fidei, quarum memini-mus in i.q. opusculi de iustificatione, solenne & frequens est, & in scripturis, & in Ecclæsiasticis, & in prophanicis authoribus, fidem pro fidutia accipere. Et manifestè sic

Fides aliqui ponitur pro fidutia,

Ioan. 2. d

vus est Ioannes verbo credendi, cùm de Christo dixit: Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis. Quid enim est aliud, Non credebat semetipsum eis: quām, si apertius dixisset, Non fidebat iphs, neque se tutò fidenter, aut securè eorum consuetudini & potestati permittebat? Videtur autem hæc acceptio fidei, sicut & alia, à communissima & celeberrima fidei acceptione, pro certa intellectus credulitate, enata esse, quid illis solemus fidere, quos fideles, benignos, & integræ fidei homines certò existimamus.

ALIVD EST, CERTAM FACERE VOCATIONEM ET ELECTIONEM nostram: aliud, certas eas nobis esse. Cap. XXIX.

Obiect. n.

2. Petr. 1. b

Responsio.

PUGNANT & quidam cōtra nos verbis clauigeri cæli: Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciat. Quid aliud, inquit, hīc admonet Petrus, quām vt bonis operibus sic studeamus & inuigilemus, vt mereamur certitudinē asseq nostrę vocationis & electionis?

Sed si hic esset sensus Petri, non sola certitudo de nostra iustificatione esset nobis possibilis, sed etiam certitudo de nostra prædestinatione, quia omnis electus est prædestinatus. Hoc autem scripture toti repugnare, lib. 12. docebimus. Ac parùm profectò aduertunt, qui hunc locum nobis obiciunt, longè inter se distare, certam facere electionem nostram, & certam eam habere: multoq; aliam esse certitudinem ex parte rei, & certitudinem ex parte intellectus, sicut latè suprà differuiimus. Facit certam vocationem & electionem suā, quicunque bonis operibus iugiter studet, vt habeat vitam æternam. Vbi enim affectus eam fuerit, certū erit, illum electum fuisse à Deo, & vocatum vocatione efficaci, & habitura effectum in quem facta est. Certa verò ista habet, qui de sua perseuerantia vsque ad mortem certus est.

Et Petrus quidem non admonuit, vt per bona opera fatageremus istam certitudinem habere. Nouerat nulla bona opera tantam posse præstare certitudinem. Nam multi à præclarissimis opibus defecserunt ad grauia peccata, & in eis vitam consummaverunt. Admonuit autem, vt per bona opera faceremus certam electionem nostram, quoniam hoc facere per illa possumus, & sine

illis non possumus. Quod si verbum Græcum βεβαιῶ, quod noster interpres certam vertit, reddamus, sicut alij Græcè doctissimi reddit, firmam, vel ratam, aliquanto apertius erit, hunc esse sensum huius loci, quem iam expressimus: Quia firmam facere & ratam nostram vocationem & electionem, nihil aliud est, quām, non deficerre ab illa, sed in ea constanter & fortiter perseverare. Stat enim illa firma, & rata est, cùm ab ea non declinamus. Quod fieri nō potest, nisi bonis operibus assiduo studio incumbamus. Quippe hæc sunt, quæ illam firmam tuentur & sustentant, & tandem immobilem & immutabilem faciunt.

Atq; vt constare posset, hunc esse sensum istorum verborum, adiecit statim Petrus: Hæc eñ facientes, non peccabis aliquando. Et mox: Sic enim abundè ministrabitur vobis introitus in æternū regnū Domini & saluatoris nostri Iesu Christi. Quid aliud his verbis dicitur, quām, eos ratam facere & firmam suam vocationem & electionem, qui sic vacant bonis operibus, & à peccatis abstinent, vt mereantur tandem participes fieri ceteri regni saluatoris nostri? Et quoniam dum in hac vita militamus, periculis & varijs casibus obnoxij sumus, neq; vnquām poterit nobis esse certa nostra electio, neque rata omnino, neq; firma, nisi bonis operibus iugiter studeamus, quandiu hīc fuerimus, viget illa admonitio, vt per bona opera satagamus facere certam electionem nostram. Non enī: ^{1. Thess. 5. 14} coronabitur, nisi q̄ legitimè vsq; ad mortem certauerit: & solus ille erit saluus, qui vsq; ad finem perseverauerit. Si autem qui prætenditur, esset horum verborum sensus, non vigeret ista admonitio, nisi vsque ad adeptam istam certitudinem. Quod alienum esse à mente Petri, patet ex antecedentibus & consequentibus.

Scio alios partim per certitudinem conjecturalem, partim per certitudinem ex conditione statim adiecta de non peccando, aliquando euadere tentasse vim huius argumenti. Sed nihil necesse est eò cōfugere.

DE CERTITUDINE IOB ET

DAVIDIS DE SVA IUSTIFICATIONE. CAP. XXX.

CONTENDUNT item nōnulli inuicem. ^{Obiect. m.} lidare non solum nostrā sententiā, verū & testimonia ex Job & David p ea inducta, ex q̄busdam alijs

alijs eorum testimonijs, quibus aperte suo iudicio videntur illi cōtestari sè fuisse certos de sua iustificatione. Job enim ait: Domèc deficiam, non recedam ab innocentia mea: Iustificationem meam, quam cōpi tenere, non deseram. Neque enim reprehendit me conscientia mea in omni vita mea. Et alibi: Ipse verò DEVS fecit viam meam, & probavit me quasi aurum, quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodiui, & non declinai ex ea. A mandatis labiorum eius non rēcessi, & in sinu meo abscondi verba oris eius. Et alio in loco confidenter clamat: Vtinā appēderentur peccata mea, quibus inā merui, & calamitas, quam patior, in statera. Quasi arena maris hēc grāuor apparēret. Quomodo ista potuisset verè dicere, si non erat certus de sua iustitia & innocentia? An non hic manifestè se afferit iustum & innocentem, & omnia Dei mandata seruāsse se affirmat, neq; admisisse aliquod peccatum, propter quod meritò sic tribularetur? Neq; videtur ista Job dixisse, propter aliquam peculiarē Dei revelationem, quam de sua innocentia & iustificatione habuerit, sed duntaxat ex sua conscientia testimonio. Sed neque minus aperta sunt, quæ David etiam de sua iustificatione affererat. Quodam enim in loco confidenter dicit: Et retribuet mihi Dominus secundūm iustitiam meam, & secundūm puritatem manū mearum retribuet mihi. Et mox subdit: Et eduxit me in latitudinem: saluum me fecit, quoniam voluit me: Quia custodiui vias Domini, neq; impiè gessi à Deo meo: Quoniam omnia iudicia eius in cōspectu meo, & iustitias eius non repuli à me. Et alibi, exaudiri sè à Deo postulat secundūm iustitiam suam, & oculos ipsius videre aequitatem. Et securè inquit: Probasti Domine cor meum, & visitasti nocte, & non est iniuria in me iniquitas. Et alias: Ego autem in innocentia mea ingressus sum. Et rursus: Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus beneficit tibi. Quia eripuit animam meā de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Et iterum: Dixi, confitebor aduersum me iniustiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Et rursus sè dixisse se dicit legem Domini, & mandata illius, & testimonia obseruāsse, & iniquos & iniquitates odio ha-

Certitudo
Davidis &
Job de sua
gratia.

z. Reg. 12. d

lob. 42.

z. Reg. II.

buisse. Sed par profectò non est, vt tantis & tam eximijs prophetis nos milēlos & rudes homunculos comparemus. Nam illi per lumen propheticum certissimi fuerunt de veritate omnium, quæ in libris propheticis affirmārunt, & vbi nullas peculiares & priuilegiatas reuelationes de sua gratia habuissent, hac via potuerunt & debuerūt esse certi de illa, siquidem inuenientur eam nobis fuisse contestati. Et David quidem summo iure potuit, etiam sine adiutorio luminis propheticī, suam nobis gratiam affirmare. Apertam enim habuit reuelationem de iustificatione sua, & remissione suorum peccatorum, cùm audiuīt à Nathan propheta: Dominus quoquè transfig. 12. d lit peccatum tuum. Job etiam omni destitutus lumine propheticō, iustum sè potuit certò afferere, cùm sciuīt Dominum precepisse Eliphaz Themanitæ, & alijs duabus ipsis amicis, vt irent ad seruum suum Job, vt oraret pro illis: & conuerlus est Dominus ad pœnitentiam ipsius, faciemq; illius pro eis suscepit.

Neque tamen in tribus prioribus Dau- Respon. 2. id testimonij, de iustificatione sua aut inno- centia apud Deum ille agit. Sciebat iustitas Dei à sè repulisse, neque illius iudicia habuisse in cōspectu suo, cùm patruuit adulterium cum Bersabea, & virum eius Vriam occidi fecit. Sed ad persecu- tiones, quas ab Absalone & Saule passus est, illa cōfī referebat, vt patet ex titulo Psalmi. Atque in ea causa constanter David ex testimonio suæ conscientiae afferere potuit, sicut & afferuit, se nihil admisisse contra illos, vt iuste ipsi eum p̄sequi possent. Eoq; nomine aliquando confidēter postulabat, exaudiri se secundūm iustitiam suam: aliquando verò certus de diuina misericordia, liberationem sibi ab illis tribulationibus promittebat.

Et quæ ex Job citata sunt, nequaquam probant, eum sūa de iustificatione fuisse certum. Non enim illa loquebatur secundūm scientiam, quam habebat ex reuelatione, immò ne tum quidem, cùm ea locutus est, video vnde satis probari possit, talem certitudinem eum iam habuisse: sed loquebatur illa secundūm scientiam, quam ha- bebat ex testimonio suæ conscientiae, sicut & illa, quæ suprà pro nobis citauimus: Si iustificare me voluero, os meum condēnat me, &c. Et in nullis istorum verborum

se iustificatum afferuit. Neque vlla est repugnantia inter ista, que modò citantur contra nos, & quæ suprà pro nobis allegauimus. Sed concordiam germanam istorum & aliorum locorum docuit nos Paulus, cùm dixit: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Ideò ergò ista, quæ contra nos citantur, dicebat, quia nihil sibi conscius erat, & iuxta suam scientiam & conscientiam poterat dicere: Vt nàm appenderentur peccata mea &c. Neq; amplius potest ex his verbis colligi. Ideò verò & ea quoquè assuerauit paulò pòst, quæ nos pro nobis citauimus, quia sciebat ea non esse satis ad suam iustificationem. Poterat enim, præter propriam conscientiam, aliundè esse extra Dei gratiam.

Et perindè erat, illa omnia de se afferre, ac si verbis Pauli dixisset: Sed non in his iustificatus sum. Hoc est, Nontamen ob ista me iustum audeo afferere. Et quidem, vt ista & similia, quæ citata sunt, de sua iustitia affererent & David & Job, aut alij iusti & prophetæ, non opùs est in eis pone-re certitudinem fidei, nisi quatenùs illa, vt prophetæ, scribebant. Poterant enim illa de se assuerare, si sic vel humana quadam certitudine, aut opinione de seipsi persuasi erant, neque cuiuspam sibi delicti consci. Quandoquidem non illa sola, quæ certò scimus, certitudine fidei possimus afferere: sed & illa cōstanter assueramus, quæ humana fide vel probabilibus argumentis, vel certa, vel probabiliora existimamus. Addidi autem, Nisi quatenùs illa, vt prophetæ, scribebant: quia vt sic, non solum habuerunt fidei catholicæ certitudinem, quam nos de omnibus ab eis assertis habemus, sed pleniorē & augustiorē, ac fortassis evidentem, siue immediatè per lumen propheticum, siue mediatè & per discursum. Quæ enim nos credimus illis fuisse reuelata, ipsi sciebant à Deo sibi fuisse reuelata, & eum ex lumine naturali nouerant neq; fallere, neque falli posse. Vnde & Hier. dicebat: In veritate misit me Dominus. Et hoc modo respondere possimus ad omnia, quæ certitudinem etiam de sua persecutaria in ipsis arguunt.

Quod si nemini ex catholicis sufficere ea existimata sunt, vt crederetur posse nobis certa esse nostra persecutaria, vel ex hoc admonemur, neq; idonea ipsa existi-

mare, vt credamus posse nobis omnino certam esse nostram gratiam. Etenim illi eodem modo de utroque loquuntur, & si eorum testimonia vnum probant, pariu-^{Dupliciter} certitudine reprobabunt & alterum. Sed & duplex pœnitentia via occurrit explicandi, quæ certitudinem de persecutaria sua eos habuisse vi-dentur indicare. Qualia sunt illa Davidis, Et ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniuitate mea: Quoniam ipse euel. ^{Psal. 17,26.} Let de laquo pedes meos in Domino spe-^{25,26.} rans, non infirmabor: Dominus illumina-tio mea, & fálus mea, quem timebo? Do-minus protector vita meæ. à quo trepidabo? Siquidem vt hæc & similia sexcenta, ^{Respon.} quæ passim & in Davide & in alijs prophetis inuenientur, verè illi de se potuerint afferere, satis est, eos tū sic fuisse affectos, & eam fidutiam in Deum, & opinionem de se habuisse, quæ huiusmodi verbis vide-tur significari. Nam & nos sèpè p̄e amore & studio & pietate in aliquem domi-num vel prælatum, in nos & suos omnes liberalem, benignum, humanū & magnifi-cum, perpetuò afferimus in ipsius oblego & studio persecuturos, neq; defuturam nobis vñquām ipsius beneficētiā & libe-ralitatem constanter pollicemur, cùm tamē nullā de his habeamus certitudinē, sed dūtaxat fidutiā & probabilitatē. Et conue-niebat, pleraq; talia maximè in Psalmis in-ueniri, vt in Davide exprimerentur ple-riquæ similes affectus, quos in seipsi con-templatiū experientur, quibusq; affuefati-manus. Addidi autem, Nisi quatenùs illa, vt prophetæ, scribebant: quia vt sic, non solum habuerunt fidei catholicæ cer-titudinem, quam nos de omnibus ab eis assertis habemus, sed pleniorē & augustiorē, ac fortassis evidentem, siue immediatè per lumen propheticum, siue mediatè & per discursum. Quæ enim nos credimus illis fuisse reuelata, ipsi sciebant à Deo sibi fuisse reuelata, & eum ex lumine natu-rali nouerant neq; fallere, neque falli posse. Vnde & Hier. dicebat: In veritate misit me Dominus. Et hoc modo respondere possimus ad omnia, quæ certitudinem etiam de sua persecutaria in ipsis arguunt.

DE CERTITUDINE GRA-TIAE EX PROBATIONE IN tentationibus, & familiaritate di-vina. Cap. XXXI.

AD-

Obiect. 13.

Deut. 13.

Aug. li, 83.
q. 6.

Gen. 22.

Responso.

Gen. 6, b

A DDUNT & nonnulli cōtra nos verba illa Moysei ad populū Do-minii: Tētat vos Dominus Deus vester, vt sciat si diligatis eum. Non enim sic hoc dictum est, vt ait Augu-stinus, quasi nesciat Deus, sed vt ipsi sciant, quantum in Domini dilectione profe-rent. Quod, nisi tentationibus, quæ acci-dunt, non plenè ab hominibus agnoscitur. Et addit Augustinus, ipsum verbum, Ten-tat, pro eo positum esse, quod Tētarū finit. Et recipitur hæc expositio communiter, ac sic etiam exponuntur illa Domini verba ad Abraham: Nunc cognoui, quod timeas Dominum, id est, Cognoscere te feci. Si igitur ad hoc tentauit Deus Abraham, vt cognosceret, se timere Deum, & ad hoc nos tentamur, vt sciamus verè nos ipsum diligere, poterimus hæc certò de nobis nōsle ex victoria temptationum, quæ nobis & manifesta & indubitate esse potest. Ne-mo etiam, addunt, familiarem habet, nisi quem habet sibi carum & acceptum. Itaq; cùm prophetis & Abrahæ, atque alijs pa-trarchis familiarissimè sèpè locutus fue-rit Deus, vel eo argumento potuerint illi certiisse de sua gratia apud ipsum. Verūm necessarium non est, comiu-nem istorum verborum expositionem, quæ citata est, acceptare, aliquantulum em-violenta videtur, & aliena à cōmuni ver-borum illorum intelligentia & acceptio-ne: neque video apud graues & Latinos authores usurpatum, scire vel cognoscere, p̄eo quod est, facere scire, vel cognoscere. Sed quia Deus oīa nouit antequam sint, & extra se nihil cognoscit, intelligen-dum est, ista eum dixisse more humano, & velut hominis persona assumpta, attem-pe-rasse hīc sermonem suum vulgatæ nostraræ consuetudini, sicut cùm dixit, Poenitet me fecisse hominem, & sèpè aliás. Itaque ideo ait Deus nos tentare, vt sciat, an diligamus: & cùm vicerimus temptationem, cognoscere sc̄ à nobis dilig, quia frequen-tissimè ita loquimur, cùm experimēto co-gnoscimus, vel cognoscere volumus, quā-tum nos alij vel timeant, vel diligent. Atque vbi propter authoritatem Au-gustini, allegatam expositionem accep-tamus, non necessè est concedere, posse nos certitudinem fidei assequi de nostra iustificatione. Satis em̄ est, ex victoria tētatio-ni vel probatione, posse nos experimēto

exteriori certò cognoscere, in illis rebus & periculis Deum verè à nobis dilig & time-ri, & conjecturam valdè probabilem asse-quai de dilectione & timore Dei absolutè & simpliciter. Nam scire aliquandò vulga-riter dicimur, quæ probabiliter nouimus, vel conjecturis & probabilibus argumen-tis, vel relatu aliorum. Et aliqui Docto-res non improbabiliter dicunt, posse stare verum timorem, & verum amorem Dei cum peccato mortali ex ignorantia culpa-bili. Sed Abraham, dubium non est, cer-tum fuisse de sua gratia. Non solum enim ^{Certus fuit} Abraham de audiuit à Deo: Nūc cognoui quod timeas gratia & Dominum, sed & quæ statim sequuntur: ^{Predestina-tione sua.} Per memetipsū iurauit, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicā tibi, & multiplicabo sēme tuum, sicut stellas cali, & velut arenam, quæ est in littore maris. Possidebit sēme tuū por-tas inimicorum suorum, & in semine tuo benedicentur oēs gentes terræ, quia obe-diissi voci meæ. Qui tam dilucidum sui timoris & obedientiæ testimoniū, & tam magnifica propter illa promissa à Deo au-diebat, certus iure optimo & poterat & debebat esse de sua gratia. Nec magnum est, si tunc eum dicamus certò cognouiisse, se esse in gratia, cùm & prædestinationis suæ certus potuerit esse ex illis verbis Dei ad ipsum: Ego protector tuus &c. Tu au-tem ibis ad patres tuos in pace, sepultus in-fenctute bona.

Similemque certitudinem suæ iustifica-tionis & gratiae apud Deum habuisse, in-yfes de sua ^{Certus Moysen} gratia, ad eum Dominus facie ad faciem, sicut so-let amicus ad amicum loqui, & cùm audie-bat se ab eo seruum ipsius fidelissimū ap-pellari, & videbat ad orationem suam pla-carī Deum, quibus erat iratus: immò & in-credibili humanitate ei dicere: Dimitte me, Exod. 33, c. vt irascatur furor meus contra eos, & de-leam eos, faciamq; te in gentem magnam.

Ad eundemque modum alij Prophetæ Num. 12, 14 ex similibus Dei ad se verbis certi potue-runt esse de sua gratia apud Deum. Certi-tudo autem de spiritu propheticō, non sa-tis fuit vlli ad certitudinem de sua gratia. Potest enim esse, & fuit in Balaam, spiritus Num. 22, 23 propheticus sine gratia. Quod & satis ex-^{16, &} plicavit Christus illis verbis: Multi dicent Matt. 7, mihi in illa die, Nōne in nomine tuo pro-phetauius? & in nomine tuo dæmonia mul-

multa fecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam nouivos.

RESPONSIO AD TESTIMONIA DIONYSII, ANTONII, Leonis & Cyrilli, pro certitudine gratiae. Cap. XXXII.

CVM verò ex predictis pateat, nullum esse sancta in scriptura locum, qui aduersetur definitio ni sanctae Synodi, cōmodum erit & idem ipsum ostendere in testimonij sanctorum Doctorum, quæ nobis obijciuntur. Sic enim & confirmator fiet Synodi sententia, & omnis amputabitur prætextus, quo se tuentur, qui putant possibilem esse iustis certitudinem fidei de sua gratia.

Primò obijcitur nobis magnus Dionysius beati Pauli discipulus, & is asseritur Diony. 7. dedicere, viros spiritales & contemplationi diui, nomi, deditos, se veraciter ac penitus, immò etiā intemerata fide statum suum, & quām benè se habeant, nōsse. Verba autem Dionysij, vndē hoc colligitur, hæc sunt: Nō uit penitus is, qui veritati coniunctus est, quām benè se habeat, etiam si plures illū corripiant, quasi amentem & extra se factum. Fugit enim, quemadmodū & par est, illos, quomodo velut ex errore ille per intemerata fidei veritati vñitus extra se sit, ecstasiq; patitur. Porrò nouit ipse se ipsum veraciter. Atq; distincta valde sunt,

Responso. nōsse nos esse in gratia, & nōsse bonū nos tenere & sectari vitæ institutum, si contéplatiq; vitæ iuxta regulā fidei studeamus, & quantum per fidem assequi possumus, veritati diuinæ iugi meditatione & affectu vñiamur. Hoc quidem nobis fide catholica certum est, quia Christus dixit, Optimā partem elegit sibi Maria, & Ecclesia ab ipso & Apostolis edocta, vitam eremiticam semper probauit & laudauit. Quod verò simus in gratia, incertum esse suprà docuimus, & saltem de fide catholica non est. Et Dionysius non dicit, viros spiritales & contemplationi deditos, nōsse se esse in gratia, sed nōsse penitus & veraciter, benè se habere in studijs & meditationib; spiritualibus, tametsi derideatur & despiciatur ab ignorantibus. Nec dicit, vt putatur, ista nōsse eum per fidem intemerata, quāuis potuerit hoc verè dicere, & si dixisset, nihil haberetur contra nos.

Sed ostendere volens, cur viri spiritales

à carnalibus reprehendantur, docet hoc indè profici, quia ignorant carnales, quomodo per intemerata & sacrofandom fidem, veritati extra se vir spiritualis vñitus sit. Et vt constaret, pro nihilo haberi à viris spiritualibus reprehensiones ignorantium, neque se de notitia gratiæ ipsorum, sed de notitia religionis & vita quam profitentur, & mysteriorum, quæ contemplantur, locutum fuisse, præmisit statim hæc verba: Eum qui in veritate credit, iuxta Scripturæ fidem, nihil remouebit à vere fidei authore, in quo constat immobilitas identitatis habebit. Et in illis, quæ mox adiungit post verba contra nos citata, dilucidè explicat, se hoc penitus & veraciter, notum viris spiritualibus asseruisse, quod benè se habeant in contemplatione Dei & eorum, quæ diuina sunt, dum ea contemplantur & meditantur, quatenus nobis per fidem innoscunt. Nam hanc dicit, nostratis diuinæ sapientiae Principes ac Duces, solam veram & simplicem diuinorum cognitionem, etiam mortis tolerantia, omni die contestari.

Quarè sanctus Thomas fidelis ipsius expositor, non hīc eum egisse de certitudine gratiæ credidit, sed firmitatem fidei nostræ tripliciter ostendisse.

Secundò profertur contra nos Antonius Abbas, qui in epistola sua septima cōstanter asserit, vnumquenque, si velit, posse proficere ad cognoscendum semetipsum. Quotquot, inquit, proposuerunt, edocū sunt per Spiritum sanctum. Hi cognoverunt semetipsum secundūm sensualem suam extatiam, in ipsa verò suā cognitione proclamauerunt, dicentes: Non enim acc. Rom. 10. pimus spiritum seruitutis, sed spiritum superiorum adoptionis, in quo clamamus, Abba Pater: vt cognoscamus, quanta nobis donauerit Deus, quia & filii sumus, & heredes: hæredes quidem Dei, & cohæredes sanctorū. Viden' vt constanter se filiū Dei asseueret, & oībus, q; serio, p;ficerunt, notū fuisse affirmet, quod acceperint spiritum Dei, & nouerint à Deo ipsis donata? Sed nō dubites, eō illum putasse posse peruenire omnes iustos, audi quid continuo subiecitur: Fratres dilectissimi, & cohæredes sanctorum, omnis virtus non est aliena à vobis, sed vestra existit, si tamen inculpabiles sitis à mala vita, D E O autem manifesti,

DE INCERTITUDINE GRATIAE. 271
Responso. Sed cūm in his nō tantum dixerit agnoscisse sanctos viros, acceptum à scipis Spiritum sanctum, sed & ab alijs qui vitæ spirituali student, neque se solum affirmauerit filium & hæredem Dei, ac cohæredem sanctorum, sed & eos, ad quos ista scribebat: colligere ex his possumus & debemus, nō illum de certitudine fidei diuinæ egisse, satisque esse pro his, si iusti hæc probabiliter ac certò moraliter de se sibi plusserint. Nā vñiq; aliorum adoptio & iustificatio innovescere nobis non potest per fidem.

Tertiò inducitur etiam cōtra nos Leo. Is em post citata testimonia aliquot Christi & Ioannis Evangelistæ, in commendationem caritatis, subdit: Discutiant ergo se fidelium mentes, & intimos sui cordis affectus vera examinatione dijudicent, vt si depositū aliquid in conscientijs suis de fructibus caritatis inuenerint, D cum sibi inesse non dubitent: & vt magis magisq; tanti hospitis sint capaces, fiant perieueranter in misericordiæ operibus ampliores. Hæc ille. Ex quibus, cūm aperte dicas, nē dubitemus nobis inesse Deum, si inuenerimus in conscientijs aliquid de fructibus caritatis, & hoc possit nobis certò, immò euiderenter constare, euincere sibi videntur, quod volunt, qui pugnant pro certitudine gratiæ.

Verum his verbis illa possunt esse sati, quæ capite vigesimoquarto respodimus ad verba Ioannis: Scimus, quoniam translatis sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Nam & propter hæc tam constanter iubet Leo, nē dubitemus. Neque necessè est, vt si Deus est in conscientijs nostris, excitando nos ad aliqua bona opera, id è esse putetur etiam per gratiam.

Et aliqui non quicunq; prohibit dubium, iubet certitudinem. Vt em cap. 4. monimus, & communiter tradunt Theologi Scholastici, & nominatim Alex. Halen. Aliud est, non dubitum locum tenet inter opinionem & fidem: & qui opinatur, vel p;babiliter aliquid credit, quantus hæsit & formidet, dubitat. re tñ nō dicitur. Siquidè qui dubitat, neutri parti assentit: & suspensum tenet ac mediū & ancipitem inter vñraq; parrē intellectū. Et hoc est, quod veterat Leo eis, qui aliquid in se de fructibus caritatis inuenerint. Idēq; s; p;phibuerūt & alij sancti Doctores eis,

qui merito vel propter suscepta sacramenta, vel propter bonos alias affectus, merito possunt & debent credere, se esse in gratia, licet non omnino certo.

Quarè manifestum est, falsò nos accusari à Protestantibus in articulo quinto Confessionis Augustanae, & à Philippo in Apologia, quod cōscientias iubeamus dubitare de remissione peccatorum. Tantum Non iubet Catholici abest, vt iubeamus de hoc dubitare, vt ple- dubitare de runquè etiam necessarium putemus non remissione dubitare, & dubium peccato pusillanimi- peccatorū, nis imputemus. Et hoc benè notari à cū- ciis velim, quoniam non raro hic paralo- gizant aduersarij, confundentes dubium cum formidine sive hesitatione.

Quarto citatur aduersum nos Cyrillus Obiect. 4. in illa verba Domini: Ad eum veniemus, ex Cyr. 10. & mansionem apud cum faciemus. Cūm in Ioā. c. 3. nō reētè, inquit, à discipulo intellecta verba sua Christus videret, repetit rursus, quod dixit, dilucide que docet, non solum cognitiōe ista communi amicis se suis ma- nifestaturum, sed excellentiori quodam fulgoris modo. Nam rudiores ab impiorum idolorum cultu ad cognitionem Dei vocati, solummodū per fidem diserūt, quod vñus Deus, qui nos creauit, colendus sit. Qui verò omni virtute mentem suam purgando, apti iam ad maiora facti sunt, spiri- tūs illuminatione recepta, oculis animi habitantem in ipsis Deum videbunt. Hæc ille. Quis ergo locus, inquit, est hæsita- tionis, vbi clare Deus asseritur, inhabitans iustos, à perfectioribus videri? Et confir- mant hoc ex verbis Christi, quæ statim præcesserant: Quid diligit me, diligitur à Ioā. 14. patre meo: & ego diligam eum, & mani- festabo ei meipsum. Volunt quippe & hoc ad præsentem spectare vitam, vt Christus se manifestet, vel vt alij vertunt, se insinuet ipsum diligentibus.

At verò Cyrillus non pollicetur, per- Respon. 1. fectiones certa visione cognituros esse, in ipsis habitare D E V M, sed promittit il- lis clariorem, quām habeant rudes, D E I ipsis inhabitantis cognitionem. Oppo- nit enim cognitionem eorum de D E O, cognitioni quām habent rudiores: neque rudiores dixit per fidem cognoscere se in- habitari à Deo, sed vnum Deum, quinos creauit, colendum esse. Et fieri quidem potest, vt manifestiūs, puriūs & perfectiūs

spiritales cognoscant D E V M, & tamen non ad hoc pertingant, ut à Deo si inhabitari cognoscant. Nam & peccatores aliquando siue per lumen propheticum, siue per fidem, siue per præcellentem aliquam doctrinam, aut etiam per perspicacius & subtilius ingenium, D E V M possunt cognoscere multo perfectius, quam aliqui iusti.

Et ad hanc præcellentiam cognitionis D E I & mysteriorum fidei, referenda esse, quæ citata sunt, satis explicuit. Contingeret quippe adiunxit: Non est ergo communis sanctorum cognitionis, sed eximia & certa, longeque à communiore illa differens. Et in capite secundo hæc disserere ab his verbis cœpit: Dominus noster Iesus Christus præcipuum sanctis cognitionem pollicitus est, in quibus expressius mysteriorum cognitionis fulget. Atque hunc in modum possumus respondere ad verba Christi, Et manifestabo, siue insinuabo ei meipsum: si quidem ad vitam præsentem referre illa placeat. Non enim necessè est, ut quia diligent se promittit sui manifestationem, & inde etiam siue mansionis in ipso notitiam largiatur. Quia vero non omnibus, qui sunt in gratia, illa siue iustificationis certa cognitione contingit, ut & qui hæc nobis obijciunt, confitentur: satius esset sequi communiorem expositionem, quæ & Theophylacti est, & Glossa interlinearis, & Nicolai, & Hugonis Carreri, & ut ille citat, etiam Hieronymi, & ad vitam beatitudinis ista referre, vbi Christus non vtcunque, sed manifestissime se reuelabit omnibus, qui eum vere in hac vita dileixerunt. Et quidem, si circuniacentia omnia benè expendamus, in his verbis & in illis quæ Cyrillus exposuit, non præmium aliquibus peculiare, sed præmium commune omnium iustorum & seruantium mandata Dei, Christus significauit.

Respon. 2. Ad hæc: Cyrillus non omnibus assuturam tradit hanc fulgentiorem & illustriorem D E I cognitionem, sed eximijs & præstantibus omnino viris, neque per humanos discursus vel argumenta posse eos in illam venire affuerat, sed ex gratia & benignitate Dei, quam iam admonuimus in disputationem non venire. Quamobrem ex illis, quibus Christus Apostolis suis manifestissime pollicitus est cogniti-

onem certam siue in ipsis mansionis per gratiam, dicens: In illo die vos cognoscetis, quia ego sum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis: iniquum est & omnibus iustis polliceri, quod ad hanc cognitionem possint prijs suis studijs & meditationibus peruenire. Quippe Christus non statim hanc tantam & tam illustrem cognitionem Apostolis suis largitus est, sed cum desuper misit eis visibiliter Spiritum sanctum. Hic enim erat dies, ut patet ex antecedentibus, quod verba illa referebat, In illo die. Unde & ante mortem suam, quia nondum tanta gratia eis expediebat, occasiones nonnunquam subministravit, ut de sua gratia etiam nihil sibi conscientia hesitarent. Et ideo in cena dixit: Vnus vestrum me traditurus est. Et ne solùm existimaretur docere, ut timerent de lapsu, adiunxit: Veruntamen eccè manus tridentis me, mecum est in mensa. Atque illi, quoniam non sic erant à Christo instituti, ut se certò prorsus & absque vlla formidine iustos putarent, si nihil sibi essent conscientia, contrastati valde, cooperunt sanguini dicere: Nunquid ego sum Dominus?

Atque hoc pæsto exponit hunc locum Alexander Halensis in Commentarijs in Lucam, qui cum Commentarijs in Matrem, & in Epistolas Pauli, & in Psalmos, & duodecim Prophetas, habentur Venetijs in religiosissimo nostro coenobio, cui nomen, sanctus Franciscus à Vinea.

Et eandem expositionem tradit Glossa Ordinaria, quæ est Bedæ, in hæc verba: Quanvis scirent, quod nihil contra Dominum cogitabant, quia tamen plus credunt magistro quam sibi, timentes fragilitatem suam, querunt de peccato, cuius non habent conscientiam. Et Basilius hinc colligit perquam vtilem doctrinam, vt si quis in se peccatum non sentiat, plus credat tamen illis, qui melius possunt cognoscere sua peccata, sicut & plerunque ipsi nullius certitudinis corporeæ nobis conscientia, credimus medico nos male habere, quia certius ille hoc potest iudicare.

EXPLICANTVR TESTIMONIA AMBROSI ET HIERONYMI, quæ afferuntur contraria certitudinem gratiae.

CAP. XXXIII.

AFFER-

A FFERTVR etiā contra nos Ambrosius. In sermone em quinto, cui titulus est, Quod simile sit regnum Dei fermento: vbi ostendisset, Christum rete fermento comparari, quia cum esset specie homo, & humilitate parvus, totum orbem postea doctrina sua conduxit & replete, & iugo diuinitatis suæ subiecit, continuò addidit: Quisquis igitur isti fermento adhaeserit, efficitur & ipse fermentum, tam tibi utilis, quam idoneus vniuersis, & de sua certa salute, & de aliorum acquisitione securus. Hæc Ambrosius.

Sed in his verbis Diuus Ambrosius non assert certitudinem fidei, de qua una modo pugnamus. Et posset satis esse pro istis, si iuste sua salute possint certi esse morali certitudine. Eodem nanque modo promittit iustis certitudinem de nostra salute, quo securitatem de aliorum acquisitione. De aliorum autem acquisitione siue per doctrinam, siue per bona exempla, non possunt illi habere maiorem certitudinem quam moralē. Et quanquam salu dicuntur non tantum beati, sed nonnunquam etiam oēs iusti, & verè dixit Christus de domo Zachæi, Hodie salus domui huic facta est, qd eo die iustificata est, & remissionem suorum peccatorum obtinuit, tamen Ambrosius de salute consummata videtur locutus iuxta verbum Christi: Qui perseverauerit usq; in finem, hic saluus erit. De salute vero consummata constans fuit semper inter Catholicos, ut duodecimo libro videbimus, non posse à quoquam mortali certitudinem fidei haberi citra diuinam reuelationem.

Et cum Ambrosius generaliter de omnibus Christo adhaerentibus loquatur, ipsa sententia absurditas, & aperta ad ea, quæ certò nouimus, dissonantia cogit nos credere, non ita esse intelligenda hec verba, ut existimant, quilla nobis obijciunt. Scimus em certò permultos fuisse iustos, qui non crediderunt certò & sine vlla formidine se esse in gratia. Quod & in multis incipientibus & scrupulis experimur, etiam cum nos, quillorum conscientiam nouimus, & probè examinauimus, nihil dubitemus eos esse in gratia.

Dicendum igitur, Ambrosium non ibi agere de certitudine ex parte intellectus,

sed de certitudine ex parte rei. Itaque sensus Ambrosij ex citatis verbis non est hic, Quisquis Christo adhaeserit, certus erit ex parte intellectus de sua iustificatione, hoc est, certò assentiet se esse iustum. Sed sensus potius ipsius hic est: Quisquis Christo adhaeserit, certus erit de sua iustificatione, hoc est, certò iustificabitur: & nisi ab eo se sua sponte disunixerit, etiam saluabitur. Et sic suprà docuimus acceptam à Petro certitudinem, cum omnibus fidelibus 2. Petr. 1. b scribit: Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Atque ita communiter dicimus: Quisquis dignè accederit ad Ecclesiæ sacramenta, certus potest esse de sua iustificatione. Et iterum: Si dignè accedas ad Christi sacramenta, certus es de consecratione gratiae.

Quibus verbis non certitudinem intellectus pollicemur, aut exigimus, sed dantaxat significamus certitudinem ex parte rei, & infallibilem consecrationem posterioris ex priori, & consequentis ex antecedenti. Latet quippe virtute in verbo, Quisquis nota conditionalis: & verbo, Certò, certitudo consecrationis designatur. Quarè perinde est dictu, Quisquis Christo adhaeserit, certò saluabitur: ac si dicam, Certum est quod quisquis CHRISTO adhaeserit, saluabitur. Neque mirandum est, ita loquutum fuisse Ambrosium absolute & simpliciter, cum non ignoraret iustos ex communi lege posse perdere suā salutem. Explicabat nanque ut optimus orator, qd ex ipsa natura inhaesione ad Christum consequatur: non curans quid nos ob nostram libertatem & ingratitudinem plerunque faciamus. Et frequenter non solū apud sacros Doctores, sed in ipsa etiam Scriptura, subintelligitur conditio, nisi nos integrati fuerimus gratiae acceptæ, & per nostram libertatem eam amittamus. Vere siquidem dixit Christus, Si quis manducaverit ex hoc pane, viuet in æternum: quanquam certò sciebat, multos condemnatos esse etiam ex illis, qui dignè & reuerenter illum panem supersubstantiam manducaturi erant.

Profertur etiam Hieronymus contra Obiect. 6. incertitudinem gratiae, idq; in tribus locis. ex Hiero. Nam in comm. 6. ad Galatas, ut rem facile contingeniem, videtur inducere hominem con-

Eccl. 9.

conscium & certum suæ mentis, qui se paratum cognoscat per Dei gratiam cunctis resistere temptationibus, ut homo verè spiritualis & firmus in donis, qui vix valeat excidere. Super illa etiam verba Ecclesiastæ, Nescit homo, vtrum amore an odio dignus sit, ita citatur scribere: Si respicias opera, semper vacillabis, trepidabis, subuereberis cum Iob: tamen si per fidem intuearis Dei promissiones, merita Christi, & sanguinem pro te effusum, sacramenta tibi applicata, dona tibi à diuina largitate concessa & possessa, videbis te esse in regno Christi, quod intrâ nos est, quod est iustitia, pax & gaudiū. Et alibi dicitur scriptissime, Fidelis scit se bene operando placere Deo, cui credidit.

Respon.

Sed verba, quæ citantur ex cōm. Ecclesiastæ, falsò imponuntur Hieronymo. Ne minimum quidem ipsorum in comm. illius cap. inueniuntur, sed, ut suprà citauimus, prorsùs è diametro aduersatur ibi assertentibus sè scire suam gratiam. Et ea quidem, & quæ vltimo loco allegantur, non Hieronymum resipiunt, sed aliquem potius Luteranum, qui ementitis verbis Hieronymi persuadere voluerit, per fidem solam posse nos acquirere certitudinem de nostra gratia.

Quod si alicubi talia aliqua possit quispiam ostendere Hieronymum scriptisse, poterunt de scientia morali exponi, vel de scientia, qua per fidem scimus bona opera, à quounque fiant, placere Deo, etiam si incerti simus, an placeant D E O ad meritum vel augmētum beatitudinis. In commen. verò c. 6. ad Galatas, non ut rem facile contingentem, inducit hominem de sua certum mente, & qui sciat se non posse labi. Quin neque talem posse esse credidit, nisi per reuelationem diuinam, neque salvafide eum posse esse, potest quispiam catholicus credere. Quandoquidem nemo potest esse certus de sua perseverantia absque Dei reuelatione.

Sed ad hoc induxit Diuus Hieronymus eum hominem, qui de sua certus mente, sciret sè non posse labi, ut ostenderet, si quispiam talis posset esse iuxta errorem Iouiniani & Manichæorum, & aliorum, quos alibi impugnat, & huiusmodi iustum debere seruare consilium Pauli, quod ibi exponebat, & instruere alios in spiritu lenitatis: quia, ut statim subdit, quanvis labi

nequeat, tentari potest: & vinci vel vincere, nonnumq; in nostra est potestate: certum tentari, in potestate tentantis est. Unde & cautelam Pauli iubet ibi aduerti, qui non dixerit, considerans te, nè & tu casas: sed, nè & tu tenteris. Si enim saluator tentatus est, quis potest esse securus, intentatum sè vita huius maria transire?

Tantum verò abest, ut Hieron. talem aliquem hominem in hac vita esse, ibi crediderit, ut aperte in eodem loco affirmet, eos qui se existimant aliquid esse, ex hac ipso arrogantia nihil fieri, ac per hoc & se decipere. Altorem nanque dicit esse sensum, & sibi magis placere, si verba Pauli, Si quis existimat sè aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit: sic distinguam, ut illa intermedia, cùm nihil sit, posteriori orationi coniungantur, & non priori.

Cumq; ibi apertissimè assueveret, mentem suam planè decipere qui sè putant esse sapientes, & vñ illis imprecari Esaiam, cùm ait, Vñ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobis metipis prudentes: quandò ille tutum putasset, vt iusti certò & certitudine fidei crederet sè esse iustos? An non maius est & multo difficilius cognitu, esse iustos, quam esse sapientes? Sed tam aperta sunt loca, quæ ex hoc sanctissimo Doctore pro incertitudine gratiæ cap. 11. & 13. citauimus, ut superuacaneum sit, histam incertis & nullius momenti testimonij exponendis amplius immorari. Videamus igitur, quæ & ex alijs Doctribus aduersus nos allegantur.

DE EXPOSITIONE TESTIMONIORVM AVGUSTI, CHRYSOSTOMI, THEOPHYLACI, & GREGORII CONTRA INCERTITUDINEM GRATIÆ.

CAP. XXXIII.

EX Augustino inducuntur pro certitudine gratiæ triplicis generis testimonia. Primò afferuntur quædam, vñ palam fatetur nos nōesse fidem, spem, & caritatem nostram. Secundò allegantur multa, in quibus diligētibus proximos promittit securitatem. Sed fortissima sunt alia, in quibus iubet credere peccata nobis dimisæ esse in baptismo, & dubitantes de hoc, dubitare de fide assueverat.

Verum primi generis testimonia, cap. 20. Respon-

DE INCERTITUDINE GRATIÆ.

estendimus intelligenda esse de cognitione actuū fidei, spei, & caritatis, qui possunt esse extra gratiam, idq; inferius aliquanto magis perispicum faciemus. Secundi autem generis testimonia, quemadmodum accipi debeant, c. 24. differuimus.

Quoniam verò si illa certitudinem gratiæ probent, probabunt & certitudinem beatitudinis, pro omnibus locis, in quibus vel ipse, vel alij Doctores pollicentur securitatem aut pœnitentibus, aut diligētibus proximos, aut deniq; operibus mandatorum incumbentibus: duo velim hoc loco vehementer notari.

Primum est: Neq; Augustinus, neq; alij Ecclesiastici Doctores pollicentur alicui mortali, seclusa diuina reuelatione, securitatem absolutè, sed duntaxat sub conditio- ne vel expressa, vel sub intellecta, nempe si perseveremus in perfectiōe semel inchoata, & non nostra ingratitudine apponamus gratiæ diuinæ aut efficacie bonorum operum impedimentum. Sic quippe scriptura vitam æternam pollicetur, vt lib. 11. declarabimus. Et Augustinum sic esse expōendum, vel illa verba passim ex ipso citata, docere valēt: Differentibus quippe usq; ad finem vitæ conuersionem suam in Deum, pœnitentiam, inquit, dare possumus, securitatem autem minimè.

Deinde: Sicut ad fidutiam satiis est probabilis quædam persuasio de assēctione eius, quod confidimus nos assēcuros, ita & ad securitatem sufficere potest probabilitas de eo assēquendo. Tollere enim potest vel sola hæc certitudo humana solitudinem & timorem, quæ securitati aduersantur. Quod & in humanis negotijs experimur. Vñ nanque desinimus esse solliciti de aliquo bono assēquendo, vel timorem amittimus de eo perdendo, mox incipimus esse de ipsius assēctione vel conseruatione securi-

Et hoc esse conforme doctrinæ Augustini, neque ab ea alienum, possumus probare, quia super illa verba Psalmi 42. Spera in Domino, quoniam adhuc confitebor illi, ita omnes hortatur & admonet: Noli iudicio contendere, da operam esse iustus, & quantumcumq; fueris, confitere te peccatorum, semper spera misericordiam, & in ista humili cōfessione securus alloquere turbantem te, & tumultuantem aduersus te animam tuam: Ut quid tristis es anima mea,

& vt quid conturbas me? fortè in te volcas sperare. Spera in Dominum, noli in te. Quid enim es in te? Quid es de te? Ille fit sanitas in te, qui suscepit vulnera ppter te. Spera, inquit, in Dominum, quoniam confitebor illi. Quid illi confiteberis? Salutare vultus mei D E V S meus. Hæc Augustinus.

Ex quibus patet, absque certitudine nostræ iustificationis Augustinum afferere, posse esse & debere, & fidutiam, & securitatem aut pœnitentibus, aut diligētibus proximos, non solum de iustificatione nostra, sed etiam de victori tentationum & perseuerantia. Atqui hæc poterunt nunc esse satis pro testimonij Aug. Nam quæ tertio loco inducuntur de certitudine remissionis peccatorū per baptisum, ca. 41. cōmodius explicabimus, cùm de certitudine ex subiectis sacramentis agemus.

Ex Chrys. verò duo nobis obijciuntur. Obiect. 8. Primò enim in illa verba Pauli ad Röm. 8. ex Chrys. Ipse enim spiritus testimonium reddit spi- Theoph. & ritui nostro &c. à testimonio spiritus tan- Theodor. & Anselm. tam affirmat venire certitudinem, vt nulla relinquatur ambiguitas, neque fas sit dubitare. Et cōcinit ei in eodē loco Theophylactus. Et Anselm. cūdens dicit esse hoc testimonium spiritus, & Caietan. sufficientissimū nimirū ad inducendū certitudinem.

Deinde: Et super illa Pauli verba, Pro- bet autem sepsum homo, idem Chrysost. requirit conscientiæ puritatem & vitæ cer- titudinem ad comedendum & celebrandum sanctum Pascha. Ac Theophylactus & Theodoreus idem exigunt omnino.

Attamē de testimonio spiritus nihil ha- Respon- beo noui, quod respōdeam, preter ea, quæ c. 19. iam monuimus. Si spiritus sanctus tan- ta euidentia suam presentiam contestare, vt dubitare fas non esset, illud testimonium reuelatio esset gratiæ, quam semper exceptam voluimus. Sed passim & omnibus iustis sic ipsum, se in eis esse, testari, hoc terq; quaterq; pernegam. Et verba Chrysost. que citantur pro his, non de adoptione alicuius in particulari, neque de testimonio aliquo peculiari spiritus sancti intelligenda sunt, sed de testimonio illo præcelenti & magnificētissimo, quo in primitua Ecclesia signis clarissimis & sui ipsius ostensione visibili, filios esse Dei ostendebat, qui baptismum & doctrinam Apostolorum recipiebant.

Verba Chrysost. nos citata, hæc sunt: Quā sp̄r̄t̄

spiritus testatur, quænam relinquatur nobis ambiguitas? Et iterum: Suprema illa essentia, quæ & hoc ipsum, quod promittit, atque a deo orare iussit, testimonium nobis perhibente, quisnam de dignitate hac poterit dubitare? Hæc autem & alia circunstantia, si benè & pro meritis expendantur, non erit difficile agnoscere, Chrysostomum & Paulum, sicut cap. 19. docuimus, de testimonio exteriori & communi filiorum DEI agere, & non de testimonio interiori & peculiari, aliquibus sanctis viris de sua adoptione exhibito. Et forte neque Anselmus, neque Caie. ad aliud testimonium retulere sua verba. Et de Theophyl. idem possumus iudicare: quia illa verba, Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, sic exponit. Ipse suo testimonio gratiam adstruit, quæ nobis est data.

In quibus sat satis indicauit, se de communione gratiae & adoptiōe Christianorum, verba Pauli intellexisse. Et quia de iustificatione aliorum non certitudinem fidei, sed tantum scientiam probabilem habemus, statim præmisit: Quemadmodum nouimus vaticinandi spiritum ei inesse, qui illum exceperit, idque ex rebus futuris, quas ille prædixerit, coniectare solemus: sic spiritus adoptionis eo dignoscitur, quia illius instinctu, qui hunc ipsum accepit, Deum dicitat patrem. Est enim hoc unum spiritus sancti donum. Hæc ille.

Neque minus perperam intellecta sunt, quæ de puritate necessaria ad dignam Eucharistię sumptionem illi tradiderūt. Non enim, sicut existimantur, certitudinem intellectus illi requisiuerunt. Quis eam vñquam requisiuit Catholicus? Luteranorum dogma est profectò, non Christianorum, certitudinem gratiae ad suscipienda sacramenta exigere. Quin neque Luterus, vt antecederet hæc certitudo, postulasse videtur, sed si comitaretur absolutionem, contentus fuit. Crede, inquit, te absoluti, & absolutus eris. Et si ea certitudo prævia deberet esse sumptioni Eucharistiae, nunquam perillam quis reciperet primam gratiam. Siquidem non ad falsam persuasione, sed veram & certam verba sua illi referunt. Et quid facient, qui tametsi nullius sibi peccati sunt consciij, tamen vel ob paucitatem sanguinis ita timidi & scrupulosi sunt, vt vix audeant aut possint certò credere se esse in gratia? Nunquid illos in-

digne manducare corpus Domini putabimus?

Absit tanta impietas à Doctore Christi. Non solum non est necessaria certitudo gratiae ad dignam susceptionem, sed ut sanctus Thomas & Scotus & alii egregii Doctores, & quidam, qui hæc obiiciunt, recte tradunt, qui sine dolo ad tantum sacramentum accederet, etiam si mortali peccato obnoxius esset, cuius non haberet conscientiam, nihilominus per ipsum sacramentum consequeretur primam gratiam. Nam sufficit compunctione de peccatis, & persuasio aut opinio quædam probabilis de munditia & puritate conscientiae, ita ut conscientia nostra de nullo nos peccato remordeat. Neque maius aliquid requirit Chrysostomus, ut dignè accedamus ad Eucharistiam, ut patere potest ipsum legenti.

Sed hinc forte decepti sunt, qui nobis illius testimonium obiectat, quod cùm ille docet non esse solennitatem expectandam, ut compunctus & præparatus accedat, sed solennitatem esse bonorum operum demonstrationem, conscientiae puritatem, vitæ certitudinem, nomine certitudinis patrunt eum intellexisse persuasionem certam de gratia. Chrysostomus autem in vita certitudine, firmam quandam & solidam ac constantem vitæ constitutionem intelligit, quæ leuitati & irrequietate peccatorum vitæ opponitur. Et potuit suerrois admoneri, qui sic illum perperam intellexit. Non enim vita bonæ certitudinem requisiuit Chrysostomus, sed vita certitudinem, & ut Græce significantius dicitur, πολιτείας ἀριθμός, hoc est, diligentem & exactam vitæ rationem & constitutionem.

Quod & ex Theophyl. agnoscere possumus. Eius quippe verba sunt hæc: Tua ergo que conscientia examinata, discussaque, adito ea mysteria, non festis modo, profestisque diebus, sed quoquis tempore, cùm te purum & dignum compereris. Vides, vt nullam certitudinem requirat, sed dumtaxat, vt nullius peccati consciij nobis sumus, vt nulli nos culpæ obnoxios deprehendamus, & tunc dignum & idoneum vnumquenque illum credidisse, cùm humana quadam cognitione se purum & alienum à peccato intellexerit? Neque aliud maius crediderim necessarium putasse Theodoretum.

Sed

Obiect. 9. ex Gregor. Sed & sanctus quoquæ ac verè magnus Gregorius, contra incertitudinem gratiae adducit. In illa verba Job, Deridetur iusti simplicitas, agnouisse dicit illum, in quanto virtutum culmine esset. Et super c. 25. ad alios iustos hoc extendit, in hæc verba: Habent itaque proprium sancti viri, ut bona quidem, quæ agunt, videant: & tamen, cùm peregerint, ab eorum memoria oculos auertant. In illa etiam verba, Verebar omnia opera mea, hoc ait esse proprium iusti viri, ut cuncta opera sua veretur. & mox addit: Hic timor si perseueret, non solum certitudinem presentis gratiae assert, verum etiam perseueratiam. Tractans item illa verba, Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea: ita scribit, Pleunquæ si scimus bona, quæ agimus, ad clationem ducimur: si nescimus, minimè seruamus. Quis enim aut de virtutis sua conscientia non quantulunque superbiat? Aut quis rursùm bonum in se custodiat, quod ignorat? Sed contra vtraque quid supereft, nisi vt recta, quæ agimus, sciendo nesciamus, vt hæc & recta estimemus, & minima; quatenus & ad custodiā sensificet animum scientia rectitudinis, & in tumorem non eleuet estimatio minorationis. Hæc Gregorius.

In quibus non solum videtur asserrere, nos scire bona, quæ agimus, sed & necessarium esse vt sciamus, vt cautius seruemus, modò illa, exigua & minima, estimemus. Quæ autem bona scire possimus à nobis agi, si ignoremus nos esse in ipsius gratia, cùm omnia nihil sint in conspectu Dei sine ipsius gratia? Et his accinunt, quæ alii ex ipso eodem Gregorio allegant: Si scimus nos gratiam habere, superbimus: si nescimus, gratias nō agimus. Quid ergo restat, nisi vt sciendo nesciamus, & nesciendo sciamus?

Respon. ad 3 locum. Sitamen ista verba pro dignitate expendamus, clare intelligemus Diuum Gregorium de scientia probabili seu per conjecturas ista dixisse, & non de scientia, quæ aut evidentiam habet annexam, aut certitudinem. Quæ enim vel certò, vel evidenter scimus, non vtiquæ nesciendo scimus: & quæ recta esse duntaxat estimamus, non evidenter, neque certò scimus esse talia, sed verè, & vt sic dicam, sciendo scimus. Neque est quisquam fidelis, qui tantum dicat se estimare, & non potius certò scire,

ac planè sciendo scire, Christum surrexit fe à mortuis.

Hoc est igitur nesciendo scire, apud Diuum Gregorium, quod apud Scholasticos, scire probabiliter, & cum formidine alterius partis. Et hic est prædictorum verborum sensus, vt neque omnino ignoramus gratiam, quæ sit nobis à Deo, cùm iustificamur & bona agimus: neq; prorsus certi simus, & indubitanter credamus, nos eiusmodi beneficium accepisse.

Itaq; pro nobis faciunt magis prædicta Respon. ad verba, quæ pro tueribus partem oppositæ. Quæ verò primo loco citata sunt, multo facilius ostendi queunt, nobis nihil prorsus aduersari. Neq; em, quod iustos suam gratiam non omnino certò scire affirmamus, idèo & latè ipsos dicimus præclaras opera, quæ plerique faciunt. Quis ita deliraret insanus? Manifestò vident iusti in plerisque bene agere. Sed quia non satis certò noverunt, an per ignorantiam alicui culpæ subiacent, neq; se sciunt esse in gratia, neq; satis agnoscent, an ea bona opera placeat Deo ad consecrationem beatitudinis: & ppterè apud illos neq; quo digna sunt precio, existimantur.

Quod autem dicit Gregorius illum timorem, quo Respon. ad iusti verentur omnia sua opera, si perseuerat, certitudinem gratiae & perseueratiam affere, aut ad certitudinem moralem referendum est, aut certè ppterè dicitur, quia validè verisimile est, cum timorem perducere iustos ad beatitudinem. Quod cùm peruerint, certa erit & gratia, & perseueratia!

At em multo urgentiora videntur illa 4. locus verba, quæ ex eodem Gregorius cap. lib. I. dia- Gregor. log. obiiciuntur: Mens, quæ diuino spiritu impletur, habet evidenter signa sua, virtutes scilicet & humilitatem, quæ si vtrahque perfectè in una mente conueniunt, liquet, & de presentia spiritus sancti testimonium terat. Hæc ille.

Ex quibus videtur iuxta Gregorium, mens diuino spiritu impleta, certa esse de sua iustificatione. Nā evidentissima signa ad certitudinem satis sunt, & qui dicit alicui liqueare, hoc est, liquidò constare presentiam spiritus sancti, planè certitudinem tradit experientem omnis dubitationis. Sed signa quantumcunq; evidenter, certitudinem fidei dare non possunt, tantumq; prestare queunt 4. locum Gregor. probabilitatem & certitudinem quandam humanam. Neq; quisquam est, qui bona aliorum

conscientiae certitudinem aut euidentiam, aut fidei diuinę se putet habere, quia euidentissima signa bonitatis ipsorum sibi videatur habere. Vnde & ipse Greg. alibi euidentissimum signum reproborum, dicit esse superbiā, cū tamen certò sciret, nemini in hac vita satis certam esse posse cuiusvis reprobationem.

Cur verò non aduentunt, qui his verbis Gregorij certitudinem gratiae satis stabilisse se existimant, non de quibusvis iustis ibi agere Gregoriū, sed de eis, qui præter legem cōmūnem, spiritus sancto ita iniplentur, vt nullius mortalis magisterio indigent? Lege certè, vt ibidem Gregorius dicit, nō cōstringitur spiritus sancti donum. Neque priuilegia paucorum, in exempla sunt infirmorum trahenda, nè, dum se quisque similiter spiritus sancto impletum presumit, discipulus hominis esse despiciat, & magister erroris fiat.

EXPOSITIO TESTIMONIORVM BERNARDI CONTRA INCERTITUDINEM GRATIAE. (AP. XXXV.)

Obiect. 10.
ex Bernard.

INTER omnium verò Doctorum testimonia, maximè videntur testimonijs Bernardi confisi, q[uod] pugnant cōtra incertitudinem gratiae. Nam & ei[us] testimonia ita clara esse asseuerat, vt nulla possint tergiuersatione vitari. Sed cū nos lucidissima suprà testimonia ipsius pro incertitudine gratiae citauerimus, & certi simus, non fuisse illum sibi ipsi aduersatum, nihil veriti eorum magnifica verba, quæcunque ex illo obiiciunt, sic accuratè explicare conabimur, vt nemo posthac Bernardū putet eorum fauisse sententiæ, nisi planè velit luci clarissimæ veritatis resistere.

Testimo. 1.
Ioan. 5.
Psal. 76.

Et primum quidem testimonium, quod nobis ex Bern. obiisci potest, est in serm. 74. super Cant. vblitatem scribit: Fator & mihi aduentasse verbum, in insipientia dico, & pluriē. Cumque saepius intrauerit ad me, non sensi aliquoties, cū intrauit, adesse sensi, affuisse recordor, interdum & præsentire potui introitum eius, sentire nūquā, sed ne exitum quidem. Nam vnde in animam meam venerit, quóve abiérat, denuo eam dimittens, sed & quò vel introíerit, vel exiérat, etiam nunc ignorare me fateor, secundum illud: Nescis vnde veniat, aut quò vadat. Neque mirum tamen, quia ipse est, cui dictum est, Et vestigia tua non cognoscuntur. Hec ille. Et hēc non se agnouisse per diuinam reuelationem, cōtinenter explicat, dicens: Quæreris, cū ita sint inue-

stigabiles viae eius, vnde adesse nōrim? Propterea & efficax est, moxque vt intus venit, expergetur dormitantem, animam meam mouit, & molliuit, & vulnerauit cor meum, quoniam durum lapideumque erat, & malè sanum. Cœpit quoq[ue] euellere & destruere, ædificare & plantare, rigare arida, tenebrosa illuminare, clausa referare, frigida inflammare: necnon & mittere prælia in directa, & aspera in vias planas, ita vt benediceret anima mea Domino, & omnia, quæ intrā me sunt, nomini sancto eius. Et paulo inferius: Ex motu cordis, sicut præfatus sum, intellexi præsentiam eius, & ex discussione sue redargutione occultorum meorum, admiratus sum profunditatem sapientie eius: & ex quātulacunq[ue] emendatione morum meorum, expertus sum honestatem mansuetudinis eius, & ex renouatione ac reformatione spiritus mētis meæ, id est, interioris hominis mei, percepit & cuncte speciem decoris eius, & ex contutu horum omnium, simul expauit multitudinem magnitudinis eius. Verūm quia hæc omnia, vbi abscesserit verbum, perinde ac si ollæ bullienti substraxeris ignem, quodam ilicò languore torpentia & frigida lacere incipiunt: atque hoc mihi signum abscessionis eius tristis sit, necessè est, anima mea, donèc iterūm reuertatur, & solito recalefacit cor meum intrā me, idq[ue] sit reuersionis indicium. Hæc Bernardus.

Ex quibus videtur & ipse de sua iustificatione certus fuisse, & nos posse eadem via, si similia in nobis experiamur, esse certe aduentu & præsentia verbi, & ex consequenti de nostra iustificatione. Longè em̄ est Dominus ab impijs, neq[ue] habitat in illis, qui sunt subditī peccatis.

Verūm hæc non satis efficaciter probant, Diuum Bernardum nouisse certò, vel afferuisse, sibi fuisse certam suam gratiam, aut viam aliquam certam tradidisse, qua nos de nostra gratia possumus esse certi ex fide. Ita omnia poterat de se dicere, si ea de se probabiliter, aut certò moraliter crederet, etiam si non esset de illis omnino per fidem certus. Et cū nunc experientia, nunc indicia illa vocet præsentia verbi, quæ in se experiebatur, satis indicat non fe ea tradere, vt certa & in dubitate, preferim

DE INCERTITUDINE GRATIAE.

decori meo virtutem. Auertisti faciem tuū à me, & factus sum conturbatus. Hæc ille.

Ex quibus luculenter apparet, de aduentu, quem prædictimus, cum esse locutum. Non em̄ viri iusti & spirituales cadunt lepties in die per peccatum mortale. Atq[ue] vt intelligemus, non posse humana via nos habere securitatem, nisi loquatur spiritus, & suo nos testimonio certos faciat de nostra iustificatione, subdit statim: Aliud est, dubitare de veritate, quod patiaris necesse est, cū spiritus minimè spirat: & aliud, sapere falsitatem, quod facilè caues, si eadē tuam ignorantiam non ignoras, quatenus dicas & tu: Et si quid ignoravi, ignorantia Iob 19,2 mea mecum est. Sancti Iob sententia est: Agnoscite. Pessime matris ignorantiae, pessime itidem duc filii sunt, falsitas, & dubitetas. Illa miserior, ista miserabilior. Perniciose illa, ista molestior. Cū loquitur spiritus, cedit utraque, & est nō solùm veritas, sed certa veritas.

Est quippe veritatis ille spiritus, cui cōtraria falsitas est. Et est sapientia, quæ cū fit candor lucis æternae, & vbiq[ue] attingat propter munditiam suam, obscurum ambugi non admittit. Cauenda sanè, cū spiritus iste non loquitur. Et si non molesta dubietas, certa falsitas execranda. Aliud est cū sub incerto hoc vel illud opinando sentire: aliud, temere affirmare quod nescias. Aut ergo loquatur semper spiritus, quod nostri minimè arbitrij est: aut quando silere placet, hoc ipsum indicet, & loquacitatem suum silentium, nè ipsum nobis falsò præire putantes, nostrum pro ipso male securi sequamur errorem. Hæc ibi.

Quæ vellem benè notarent, qui nobis aduersari putant Bernardum, & qui non habentes diuinam reuelationem, neq[ue] certi de testimonio spiritus, testificatis nos esse in gratia, certò tamen audent assertere & credere, se esse in gratia.

Potest tamen & aliud urgentius testimoniū contra nos ex eodem induci. In un. 2, Bern. sermone enim de quatuor modis orandi, cū quereret, vnde aut quomodo nōs possimus, an consecuti simus indulgentiam peccatorum, productis in medium verbis illis Christi ad paralyticum, cui remisit peccata: Surge, & tolle lectum tuum, & am. Marc. 2, b bula: ita propositæ questioni respondet: Et tu ergo, si iam resurgis desiderio supernorum, si grabatum tollis, corpus sci- Ioan. 5, b licet

licet à terrenis eleuās voluptatibus, vt iam non feratur anima cōcupiscentijs eius, sed magis ipsa, vt dignum est, regat illud, & ferat quod nō vult, si demūm ambulas, quæ retrò sunt obliuiscens, & ad ea quæ antè sunt, te extendens desiderio & proposito proficiendi, curatum te esse non dubites. Hæc ibi.

Ex quibus videtur clare ex sententia Bernardi, eum posse esse certum de sua iustificatione, qui ista in se potest experiri, vt possint profectò multi iusti. Et si quispiam requirat, vnde ista potuerit nōesse Bernardus, vide vt ista continenter probet: Noluit enim ipse ob suam tantummodo autoritatem ista recipi. Addit igitur statim hoc satis appārens argumentum: Neque enim surgere poteras, si non aliquatenus onus esset alleuiatū: & nec gravatum tollere, nisi exoneratus magis, quia neque ambulare feroore deuotionis ac cōuersationis, cum peccatorum graui mole, possibile est.

Et quo apertius esset, eum credidisse, posse aliquos iustos in hac vita ad ista certitudinem de sua gratia peruenire, paulò pōst sic subdit: Porro ad quartum genus orationis, quod est gratiarum actio; per paucos attingere credo: & quo rarius, eo preciosius est. Multam enim prorsū gratiam inueniet apud Deū, quem iuxta promissionem suam exaudit, antequām inuocetur, & testimonium reddet spiritui eius spiritus, quem habet ex Deo, quoniam ex auditum est desiderium eius, ita vt certus, iam non orare, sed gratias agere possit. Hæc ibi.

Expositio. Triumphare se existimabit de nobis, qui ista sic carptim & trūcatim legerit, & Bernardū aperte putabit contra nos esse. Quia iubet nē se dubitet curatū, qui illa in se senserit, & certū pronunciat, qui hęc in se fuerit expertus, quæ nobis manifesta esse posse, ambiguum non est. Si tamen ad alia, quæ in eodem sermone dicit, ista conferamus: facile intelligimus, non ibi de certitudine fidei Bernardum agere, sed de certitudine fidutiae, & morali, quæ ex istis bonis quidem, sed duntaxat probabilibus argumentis, & debet, & potest haberi à quolibet iusto, qui ista in se expertus fuerit, vt omni anxietate & perplexitate cōscientiæ liber, alacrius viam mandatorū Dei percurrat. Et nē ista nos nostro ex capite comminisci

quis autumet, audiat alia, quæ Bernardus ibidem dicit. Statim igitur ante questionem propositam ita scribit: Postquam in lamentis p̄cōnitentiæ aliquandiū perseuerans, hilaritatem quandam & fidutiam conceperis indulgentiæ, accede iam ad postulationes, vt securè tāquām receptus in gratiam Domini, tibi & conseruis tuis audeas petere, quod oportet. Et cùm ex his verbis occasiōnem sumperferit proponēdi p̄fusatam questionem, illius exolutionem sic auspicatur: Sic nimrūm conseruandæ humilitatis gratia, diuina solet pietas ordinare, vt quanto quis plūs proficit, eo minus se reputet proficisse. Nam & vsque ad supremum exercitij spiritualis gradum, si quis eouſq; peruenierit, aliquid ei de primi gradū imperfectione relinquitur, vt vix sibi primum videatur adeptus. Et postilla, quibus probat, non debere nos dubitare, an curati simus, mox subiicit. Propter quod fidutialiter iam postulare potest, qui eiusmodi est. Et aliquantò pōst de ista postulatione adnectit: Postulatio amplum querit affectum, scilicet fidutiae latitudinem, sicut scriptum est: Postulet aut in fide nihil hēsitanſ. Credo em̄ propterea dictum: Quencunq; locum Deū, calauerit pes vester, vester erit: quod tantum impetrabimus, quantum perrexerimus pede fidei. Hæc ibi.

Ex quibus, si omnia in vnum conseruantur, satis perspicuum & dilucidum fore arbitror, nūquām eum credidisse, iustos posse h̄ic de communī lege certitudinem fidelancisci de sua iustificatione, sed eo minus debere existimare, se profecisse, quo plus profecerint. Credidit tamen ille, neque nos id inficias ibim⁹, posse iustos & debere certa quadam & nihil hēsita buda fidutia, de diuina misericordia postulare sibi & suis conseruis necessaria, immo & deuotione plenissima & lētissima Deo gratias agere de beneficijs, quæ p̄babile est se afflētos, vbi se surrexisse à vitijs senserint, & tollere grabatum corporis ad executionem mandatorū Dei, & desiderio & proposito p̄ficiēdi, ad ea, quæ priora & anteriora sunt, totis viribus contendere.

Tertium testimonium Bernard. contra incertitudinem gratiae, est ex sermone 59. ^{um 3. Bern.} super Cantica, vbi sic scribit: Spiritus, vbi vult, spirat: & voce m̄ eius audis, & nescis vnde veniat, aut quod vadat. Et si ille nesciebat, qui literam occidentem docebat mortuos

tuos magister mortuus; nos scimus, q̄ trālati de morte ad vitam, per viuificantem spiritum, certo & quotidiano experimento, ipso nos illuminante, probamus vota & gemitus nostros ab ipso venire, & ad eum ire, illicq̄te inuenire misericordiam in ocu lis Dei. Quando enim sui spiritus vocem irritam faceret D E V S? Hæc ille. Quibus quid exigi potest manifestius? An non h̄ic palam affirmat, nos scire, illuminante spiri tūsancto & quotidiano experimento, gemitus nostros inuenire misericordiam apud Deum?

Expositio. Verum h̄ec Bern. non ideo dixit, quia certum aliquem cōmuniter putaret de inuenientia misericordia per proprios gemitus: sed ostendere valuit fidem cōmūnem Ecclesiæ, qua per illuminationem spiritus, & certum ac quotidianū experimentum, certò credit à Deo venire vota & gemitus nostros, & ad eum ire, & apud ipsum inuenire misericordiam. Scopus enim Bern. in eo loco est, ostendere, auditā esse in terra nostra vocem turturis, hoc est, gemitus & spiritus, ex quo p̄missio regni celorum nobis facta est, & anima impatiens Christi absentia, & dilationis beatitudinis, gemitibus & suspirijs desideratam patrīm à lōgē salutat. Et verbum illud, Certū & quotidianū experimentum, non ad inuentam misericordiam secundūm se, referri debet, sed vel ad experientiam ipsius in effectibus eorum, qui iūficantur, aut iam iūsti sunt: vel certe ad experientiam gemituum fidelium, quos statim compertos esse dixerat omnibus, qui diligunt aduentum Christi.

Quartūm etiā testimoniū ex eodem in ser. 3. de aduentu Domini, aduersum nos profertur. Ait em̄ ibi: Diligit Deus animā, quę in conspectu eius, & sine intermissione considerat, & sine simulatione dijudicat se metipsum. Idq; iudicium non nisi propter nos à nobis exigit, quia si nosmetipsos iudicauerimus, non vtrq; iudicabimur. Propterea sapiens veretur omnia opera sua, scrutatur, discutit, & dijudicat vnuersa. Honorat q̄p̄ veritatem, qui & se & sua omnia in eo statu, quo veritas, habet & agnoscit veraciter, & humiliter confitetur. Audi denique, manifestus à te iudicium exigi post iustitiam. Cum feceritis, inquit, omnia, quæ praecēpta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus. Cum igit̄ iustos palam hic assueveret, agnoscere seipso & sua oīa in eōstatu, in quo

verè sunt, liquet vel hinc, Bernardum credidisse, non illis esse incertam suam gratiam, sed verè se illos dijudicare, explorare, ac nōsse valere.

Sed h̄ec non ad cognitiōem certam, sed Expositiō ad cognitiōem probabilem, quam habere possunt iusti de iustitia & statu suo, referenda sunt. Nam nē ex his quispiam ansam sumeret, se certò & indubitatō credendi aut afferendi iustū, subiecisse Bernardū illa crediderim: Audi deniq; manifestius à te iudicium exigi p̄st iustitiam: Cūm feceritis, inquit, oīa quæ p̄cepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus. Et mox adiūxit: Hæc planē, q̄ in hominem est, digna sedis p̄paratiō Domino maiestatis, vt & iustitiae mandata studeat obseruare, & semper indignū fese & inutilem arbitretur.

Ex quibus liquidū esse potest, longè fuisse Bernardū à sententia eorum, qui persuadent hominibus, vt se credant iustos. Et si benē h̄ec statim adiecta expendamus, quod dixit, iustos se & sua omnia vera citer agnoscere, non tam ad iustitiae & virtutum suarum cognitionem, quām ad peccatorū & fragilitatis sue & imbecillitatis conscientiam videbimus eum retulisse. In ser. 5. dedicationis Ecclesiae, expreſsè etiam putatur stare pro certitudine gratiae. Ait em̄ ibi, spiritum Domini p̄suadere spiritui nostro, quod filij Dei sumus. Persuadere autem, si vim vocis attendimus, idēm est quod fident facere.

At em̄ eo in loco non agit Bernardus de Expositiō p̄suadione, quam spiritus sanctus faciat ali cui homini in particulari de sua gratia, sed de persuadione cōmūnis fidelium dignitatis, ob quām & ipse statim confidenter dicit, nos esse ciuitatem, domū, templū, & sponsam Dei, sed ipsius dignatione, nō dignitate nostra. Et hunc esse verū Bernardi iēsum, liquere cunctis potest, tum ex toro illo sermone, tum etiam ex illis, quæ statim dixerat ante verba in nos citata. Quia em̄ nemo scit, an amore an odio dignus sit, neque aliquis cognovit sensum Domini, aut consiliarius fuit, h̄ic opus fuisse dicit nobis subuenire fidem, vt quodlatebat in corde patris de nostra benignissima exaltatione, nobis reuelaretur per ipsius spiritum, & spiritus eius testificans, persuaderet spiritui nōstro, quod sumus filii Dei. Et in illis, quæ paulò ante ista p̄misit, se ostendit ab hac doctrina longē fuisse, quæ persua

Testimoniū 5. Bern.

dere non cessat, ut se credant homines iustos : & contrà semper voluisse, ut se homo nihil esse credit, quatenus dilatetur magnificè in visceribus Dei, qui meritò angultatur in suis. Facile est, inquit, cuique nostrum, si sua melius vniuersa & sine simulatione vestiget, & iudicet sine acceptatione personæ, attestari per omnia Apostolicæ veritati, & liberè proclamare: Qui se putat aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.

Testimoni-
um 6. Bern.

Obiectum insuper illa, quæ in 16. ex paruis ipsius Sermonibus legimus: Cùm enim exponeret tres esse, qui testimonium dant in cælo, & totidem qui in terra, & totidem etiam in inferno, subdit: His qui in cælo sunt, datur testimonium beatitudinis: his qui in terra, iustificationis: his qui in inferno, damnationis. Primum testimonium est gloriae, secundum gratia, tertium iræ. Ex quibus videtur nota esse ijs, qui in terra sunt, sua iustificatio: sicut & illis qui in cælo sunt, sua beatitudo: & illis, qui in inferno sunt, sua damnatio. Non enim minus efficax est testimonium datum nobis, quam quod beatis & damnatis est exhibitum.

Expositio.

Atqui hæc non ad testimonium aliquod peculiare iustificationis alicuius priuati hominis referenda sunt, sed ad testimonium commune ab spiritu sancto exhibitum de iustificatione recipientiū & sequentium doctrinam Christi. In epist. etiam 18. dicitur clarè afferere certitudinem gratia. Sed in tota ea epistola nihil planè inuenio, quod ad hoc propositum spectet. Fortè typographus mendosè numerum signauit. Sunt tamen duo alia valida eiusdem Bernardi in nos testimonia, in epist. 107. & in serm. 69. in Cant. Verum illa ad finem usque huius tractatus, commodius usum est differre. Indeque poterit studiosus, & illius, & omnium similium, si qua occurrerunt, vel in eo, vel in alijs Doctoribus, expositionem colligere.

RESPONDENTVR OBIECTIS EX THEOLOGIS SCHOLASTICIS PRO CERTITUDINE GRATIAE.

CAP. XXXVI.

Obiect. II.

AVTHORITATE insuper Scholasticorum Doctorum communire voluntua placita, qui certitudinem gratia persuadere con-

tendunt. Ac primò obiectum nobis irrefragabilem Doctorem Alex. Halensem, qui in Al. 3. part. sux summę, quæst. 71. cùm dixisset in memb. 3. art. 1. scientia experimentali posse iustos scire suam gratiam, nè putaretur certitudinem exclusisse, quia adiunxit, experimentum (iuxta Hippocratem) esse fallax, mox in art. 2. subdidit, certum experimentum esse, quod anima habeat gratiam, quod verè in ipsa sunt lumen secundum partem rationalem, lætitia secundum concupiscentibem, ac pax in irascibili.

Secundò obiectum Iohannes Bachonis Carmelita, Claudio Guillaudus in cōm. vlti. c. posterio. ad Timot. & Hierony. Angestus. Qui tamen isti sunt, aut quanto autoritatis, vt cum illis & plurimis, & grauissimis, quos suprà citauimus, conferri possint? Sed ne hos quidem omnes, aduersiorum partibus penitus fuisse concedemus. Hieronymus Angestus vbi hoc dicat, Hinc me fugit. Et alioquin moralia ipsius inter re- Angelus, centiorum authorum opera, non magna sunt apud doctos authoritatis. Ioannes Bachonis nō dicit cuiquam esse certam suam gratiam certitudine fidei, sed tantum dicit esse certam certitudine sequente fidem. Quod quemadmodum posuit pte exponi, inferius aperiemus.

Claudij Guillaudi, si quid bene meritus est de studijs Theologicis, eleuare authoritatem nolim. Sed vt cautelegatur, nec quispiam illius scriptis magnopere fidat tantum dicam, verecundum esse, vt eum in hac parte pro se citet quisquam ex Catholicis. Non enim certitudinem gratia posibilem esse tuerit, sicut Catholicus defenserunt, sed prorsus sicut Luterani. Idque patere potest ex illis, quæ capit. 7. ex illo citauimus.

Quod verò Alex. Halensis putetur sensisse, posse quempiam sine diuina revelacione certò cognoscere se esse in gratia, cùm tam aperta sint quæ in contrarium ex illo citauimus; indè nimis proficiscitur, quia non penetratur, quemadmodum ille possibilem iustis crediderit scientiam experimentalis, siue certam experientiam de gratia inhærente suæ ipsorum animæ. Ideoque nè quispiam deinceps perinde decipiatur, quis fuerit proprius & germanus illius sensus in hoc, aliquanto accuratius conspicuum facere admitemur.

Habuit ille vir undequaq; doctissimi, pro

Obiect. I.

Responso.

Obiect. II.

Responso.

certo, neminè nisi p diuinā revelationē posse hac in vita p scientiā speculatiuam certò agnoscere se esse in gratia: Quia, vt planè explicat, nullum est mediū infallibile, quo nō possumus certò diuinam nostrā acceptationem, quam includit in se gratia. Sed quia videbati iustos, effectus nōnullos gratiæ in seip̄is experiri, & certum eorum experimentum habere, & hoc iustos differre a peccatoribus, quod in iustis vera est illustratio veritatis, vera lætitia, vera pax: in peccatoribus autē, duntaxat fide & secundum emētā apparentiam: idē afferuit in illis esse scientiam experimentalem, seu certum experimentū gratiæ.

Nè tamen per hoc quispiam putaret eum afferere, in ipsis esse certā aliquam cognitionē gratiæ, in arti. 2. iam citato, clare explicat, quod sicut gustus cognoscit dulcedinem, sed non causam illius: ita iusti certò quidem experiuntur in seip̄is effectus gratiæ, sed nō sic cognoscunt causam ipsorum, neq; in se, neq; per comparationē ad causam suam, quæ est acceptatio diuina. Et addit, posse quidem sciri à iustis veram pacem, sed non, eam esse effectum gratiæ.

Cur igitur scientiam experimentalem gratiæ adstruit? Quia sicut nos ex certis experimentis beneficiorum, quæ nobis ab amicis exhibentur, scientiam experimentalem habere nos dicimus ipsorum in nos amoris, tametsi non sic certò nouerimus eorum amorem, accertò experimur signa & effectus amoris, & tantum probabiliter vel certò certitudine fidei humanæ nos credamus ab ipsis amari: ita prorsus hic magnus Doctor iustos afferere potuit habere scientiam experimentalem suę gratiæ, quia licet certò illam non nouerint, tamen certò experiuntur in se effectus ipsius gratiæ, ex quibus possunt colligere, ipsam sibi inesse vel probabiliter, vel certò certitudi, ne fidei humanæ. Cur igitur, quandò verè sunt in anima, lumen, lætitia, pax, certū dicit esse experimentum, quod anima habeat gratiæ? Si ne tum quidem est certa de gratia, quomodo certum experimentum habetur de presentia gratiæ? Quando illa verè in nobis sunt, certum experimentum dicitur haberi de presentia gratiæ, quia tunc verè colligitur, animam esse in gratia per certum experimentum verorum effectuum gratiæ, & non per fallacium & ementitorum gratiæ effectuum experimentum, quam

possunt habere heretici.

Quoniam verò vidit hic eximus Doctor non satis esse hoc, quantuncunq; certum, experimentum ad concludēdum absolutè, iustos certò scire suam gratiam, q̄ hæc experientia non est experientia effectuum gratiæ, vt effectus sunt illius, neque satis certò indicant eos esse in gratia, in 1. art. illius quæst. dissoluit argumenta, quæ ad probandum, possibilem esse certā scientiam gratiæ, inducta sunt, & insoluta reliquit, quæ pro altera parte militabant. Et in art. 3. explicavit, tunc iustos certò cognituros gratiam ipsam secundum se, cùm Deus ipsam eis reuelauerit. Et tandem si posset gratia à iustis cognosci per certum & infallibilem ipsius experimentum, cur in 1. artic. absoluē afferuerit nullum esse mediū infallibile, quo iusti cognoscere possint suam gratiam?

Si neque his satis creditis, lege expositiō nem eius in illa verba Pauli, Nihil mihi 1. Cor. 4. conscius sum: & ne si velis quidem, poteris dubitare illum à nobis stare.

EX CERTITUDINE FIDEI, MALE COLLIGITVR CERTITUDO GRATIAE. CAP. XXXVII.

PER GEMVS bona fide partes aduersariorum agere, quod semel suscepimus, & his apparentibus testimonij scripturæ & Ecclesiasticorum Tractatorum, addemus quedam non minus apparentia argumenta Theologica, quæ partim ipsi faciunt aduersum nos, partim & nobis occurrerunt in eorum fauorem. Quod tamen omnia distinctiona sunt, & à nobis facilius & apertius diluatur, non ea in unum accumulabimus, sed quecunq; propriam videbuntur habere difficultatem, suis distinguemus capitibus.

Ac primò quidem, ex certitudine fidei, q̄ initium & fundamentū est nostrę iustificationis, certam nobis esse posse & debere nostram gratiam, quidam persuadere contenterunt.

Verum hoc arguento aliter vñ sunt catholici, & aliter heretici. Catholici enim ex certitudine fidei colegerunt certitudinem gratiæ. Quia fidē sita teneri homo Aug. 15. de trin. c. 1. & de videndo deo ad Paulinam.

vtraq; supernaturalis qualitas sit, & à Dō gratiis donetur. Et quia scripturæ sancte & veteres Patres de fide loquētes absolu- tē, de fide viua, ut aiunt, semper intelligūt, verbum Augustini, Fidem suam quisq; vi- det in corde suo esse, si credit: vel non esse, si non credit: putat non esse restringēdum ad fidem informem. Hęretici verò certitu- dinē gratiē ex certitudine fiduci cōprobant, quia fide existimant apprēhendi & obtine- ri iustitiam, & fidem secum oīa bona affer- re, atq; adeò ad iustificationē vel solā suffi- cere. Et in hoc propositum pbutūtur Pro- testantes in art. 5. Cōfes. Augustin. & Phi- lippus frequenter in apologia ipsius, ver- bis illis Pauli, Ideò ex fide, ut secundūm gratiam firma sit pmissio omni semini. Nā si præter fidem aliquid aliud requireretur ad iustitiam, non esset, inquit, iatis firma pmissio iustificationis. Qui etiā propter hoc gloriātur, se adiuuenisse viam nouam pacandi conscientias. Si enim ab operibus pendéret nostra iustificatio, incertum esset beneficium iustificationis: Quippe de ope- ribus nostris non sic certi esse possumus, qualia & quām perfecta sunt, ac potest esse nobis certa & indubitate fides nostra.

Rom. 4.

Ref.ad ca.
tholicos.

**Ignorior c
ritas quām
fides.**

fusę concessere, posse à nobis haberi, quam
gratia: & nōnulli defendētes incertitudi-
nē gratia: certitudinem tamē fidei affirmā-
runt. Sed nēminī posse certum esse per fidē,
quod habeat fidem insusam, sic possimus

Nemini est persuadere: Nemini datur fides infusa, quin
sat^e certa detur & gratia, ut supra lib. 7. capit. 28. cum
sua fides in sancto Thoma & Doct. Subtili confirmam-
fusa. uimus. Ergo cum nemo possit certò scire.

se gratiam Dei esse consecutū, nemo etiam certò scit se habere fidem infusam.

Ad hęc: Omnes actus fidei, quos in nobis experimur, possunt esse ab intellectu nostro cum habitibus acquisitis, & auxilio Dei speciali. Cum autem aliquis effectus a qualibet duarum causarum ex eis potest procedere, neutra illatum ex eo potest esse tunc. Substantiam quidem factorem nos certò cognoscere & videre per sua accidentia, & Magistrum videre, cum ihtuenimur ipsius fasces. Et, si licet parua cōponere magnis, corpus & sanguinem Domini verē dicit populus Christianus se videre, cum videat species sacramentales, quibus illa ex lege Dei inseparabiliter sunt cōiuncta, & Christus verissimè dixit secundūm S. Thom. in Ioān. Apostolos suos vidisse patrem, quia Iom
viderunt Christum in quo erat pater.

Veruntamen, cùm nulli actus fidei necessariò requirant fidem infusam, & aijundè omnes iphi proficisci queāt, etiam de legge, nescio quomodo aliquis rectè defendere queat, se per actus fidei videre ipsam fidem infusam. Evidem nec per illos eam certò nos posse cognoscere aut credere, existimauerim. Et quanquam non ignoro, grauiissimos authores verba Augustini citata, etiam ad fidem infusam retulisse, & ex pietate debita Augustinō, vel sic contatos suisse ostendere, vera illū scripsisse, tamē mihi dubiū non est, immò neq; dubitare possem, si vellē, quin Augustinus de solo actu fidei locutus fuerit. Non enī habitū fidei infusæ, sed actus, firmissima & certissima scientia & ipsa clamante conscientia tenemus. Neq; aliquis ità hactenū despuuit, vt de habitibus infusis, perindè loquatur, ac Augustinus de visione & certa experientia fidei sàpè locutus est. Quod numquam ille sanè fecisset, si de habitu fidei infusæ, & non potius de actu, loqueretur. Si quidem habitus infusi per solam fidem in-

notescunt. Et quod dicitur, tam ipsum
quam alios patres antiquos, de fide viua
semper intelligere, quae de fide absolute
tradiderunt, tam longe est à vero, quam
quod maxime. Idque apertissimis eorum
testimonijs in libro decimoquarto ostendemus.

Quod si apud aliquos graues authores
legamus, certos nos esse de fide nostra in-
fusa, ad certitudinem, quam habemus per fidem de
habitu fidei infuso fidelibus ad credendum.

illa verba referenda sunt, & non ad certitudinem de ipsa infusa alicui particulari personae, quia nulla talis certitudo haberi potest. Et hoc modo Scotum nostrum esse exponendum, supra ex ipsius verbis ostendimus. Possemus etiam dicere, eos non de certitudine per fidem illa scriptisse, sed de certitudine morali, quae de hoc haberi a quolibet fidei potest. Quoniam enim de nullo Christiano est veritatile, quod nunquam habuerit gratiam, cum videat qui quis Christianus se credere, & certe scire possit, se nunquam a fide orthodoxa pertinaciter deviisse, scire etiam poterit probabiliter, & absq; ylla formidine assentiri, se habere fidem. Et sic exponerem ipse S. Tho. i. par. q.87. arti.2. ad i. dicentem percipi fidem ab eo, in quo est, per interiorem actum cordis, hoc est, per hoc quod credit. Nam alioquin constare non poterunt inter se oes ipsius de

his opiniones, & ut verè dixerit p̄cipi fidem, satis est hæc qualisqualis fidei cognitio ex interioribus fidei actibus, clarè & manifestissimè cognitis. Vnum hic tamen cuperem diligenter animaduerti ab omnibus pijs, qui vſq; ad definitionē Concilij, fauendum césuerunt certitudini fidei de gratia. Hoc aut̄ est, vel eo nomine abstinere debere omnes catholicos ab aſſerenda huiusmodi certitudine, præsertim propter certitudinē fidei, quia oēs hæretici nostræ tépestatis, quos mihi contigit legere, cōstanter hāc certitudinē docēt, & hoc argumento vtuntur, atq; huic sententię ſep̄e innituntur ad statuenda alia pernicioſa ſua dogmata, ac fortassis ipsius fidutia pertinacissimè hærent ſuis erroribus, & viā ſalutis querere negligunt. Danda verò opa-

Quid tamen & argumento hæretico-
rum respondendum fit, interim videamus.
Tota illorum collectio huic errori inniti-
tur: Fides ſola ſufficit ad iuſtificationem.
Ut ergò irritam & inanē eam ostendamus,
nihil eīt opūs aliud, quām hoc corū pri-
cipium negare. Mox enim, velut domus
vitioso fundamento innixa, tota cor-
rueret.

Et mirandum eſt quidem de Protestantि-
bus, quōd cām iam ab hac infania reſipue-
rint, & contra ſuum magistrum Luterum
poenitētiā docuerint neceſſariam eſſe ad
iuſtificationem peccatoris: tamen adhuc
fuadere certitudinem gratiæ conentur ex
certitudine fidei, quæ ſola ſecundūm eos
ad obtinendum gratiam lat̄is non eſt. Quæ
potest eſſe contradictione, si hæc non eſt?

est, sicut & ante nos sancti patres nostri monuerunt, ut non solùm in opinionibus & argumentis haeticorum, sed ne in voculis quidem, quātūm salua veritate fieri posse, terit, cum illis conueniamus. Et profectō aut ego male nō dui ingeniū haeticorū nostri téporis, aut ipsi nunquām defendissent, posse esse quenquam certum ex fide de sua iustificatione, nisi credidissent, fide sola apprehendi posse iustificationem. Nęq; so-

Quanquām autem hunc errorem, quoddam sufficiens sola iustificat, satis superq; cap. 17. ex pugnatū dedimus, præfertim si fides accipiantur, sicut ipsi accipiunt, pro certa intellectū persuasione de nostra iustitia: tamen adhuc magis libet hīc in illum pugnare, si quomodo possimus facere, ut aliquando tandem plenē suum errorem agnoscant, & eum absque villa circuitione fateantur.

Et primò quidem libeter illos rogaerim: *Quis sic artis alicuius factus est compo-*
s, quis sic virtutis, aut doni cuiuspiam, aut
gratiae, quia illam certò sibi proualitatem ha-
bere? Impedimentum solet hæc persuasio
esse ad ea acquirenda, quæ non habemus:

Ref.ad h
retiens.

• 1000000000

non adiumentum, aut medium aliquod
commodum. **Quis** enim studeat habere,
quæ sibi certò persuasit se habere? Et
si ad minora bona comparanda persuasio
ista utilis non est, sed nocuia, & plus obest
quidem quam prodest: cur ad gratiam ob-
tinendam, quæ summū est bonorum huius
vitæ, utilis & commodissima, immo etiam
necessaria existimetur? Certè de ipsa mi-
nus hoc erat credēdum, quam de alijs bo-
nis. Nam aliena magis à vera iustitia vide-

Deinde: Vos ipsi fatemini hanc doctrinam esse nouam, & de hoc non semel gloriamini, quod ad inuenientis viam, qua pacificas & quietas possitis reddere conscientias. Ecclesia autem catholica ex mandato Innoc. 3. in c. Cum ex iniuncto de haereticis, hoc habet, ut non recipiat doctrinæ nouæ prædicatores, nisi vel ex miraculis, vel ex sacris literis se missos, ad eam prædicandam ostendant. Aut ergo alterutra istarum viarum vestram missionem comprobate, aut ab ea diuulganda & confirmando abstinetе, si vos filios Ecclesiae catholicae, quæ vos genuit, haberi vultis. Et vobis nimis præcipue haec incumbit probatio, quoniam persæpè asseruistis nullum esse dogma recipiendum, quod non queat approbari ex sacris literis.

Dicctis, vobis satis esse illa verba Pauli:
Rom. 4.
Ideò ex fide, vt secùdum gratiam firma sit
promissio omni semini. Sed ibi nò de fide,
qua se crediderit iustum Abraham, Paulus
agit, neque de promissione iustificationis
alicui in particulari sed de fide, qua Abra-
ham credidit promissioni illi, ad commu-
nem fidelium salutem spectanti. In semine
tuo benedicentur omnes gentes. Et diuer-
sissimum esse Pauli sensum ab eo, in quem
ipsi detorquetis, in opus, de iustificatione,
quæstion, i. ad i. copiosè differui. Sed quo-
riam abudare oportet iustitiam nostram,
quando ipse ne uno quidem apparenti ar-
gumento ex scripturis vestram sententiam
potestis cōprobare, nos vobis vltro ostendamus loca, vbi iam olim Spiritus sanctus,
vt à tanto caueremus errore, palam admo-
nuit. Iob inquit: Si iustificare me voluë-
ro, os meum condemnabit me. Non igitur
satis ad iustitiam persuasio iustitiae.

Salomon item dicit : *Est via, quæ vide-*

tur homini iusta, nouissima autem illius
ducunt ad mortem. Et rursus : Via stulti,
recta in oculis suis. Et iterum : Omnis via
viri recta sibi videtur, appendit autem cor-
da Dominus : vel, sicut alij transtulerunt,
Omnis vir sibi videtur iustus, respicit au-
tem corda Deus. Quid vero est dictu, Ap-
pedit, seu Respicit autem corda Deus? Pro-
fecto non aliud, quam si apertius diceretur:
Non sic autem est in oculis Dei, qui vni-
uscuiusque cor optimè nouit. Multi enim
se iustos esse, & recte incedere in via Dei,
existimant, & quidem firmissime, & tamen
nequam & iniustissimi sunt in conspectu
DEI.

Et nónne hoc manifestum nobis fecit Christus in Phariséo, qui gratias agebat, quod non esset sicut cæteri? Ille quidem iustum se indubitanter credebat, & tamen non ille, sed publicanus, qui nihil tale sibi de se persuadebat, à templo descendit iustificatus. Illi etiā, quos dixit Christus Apostolis suis arbitraturos obsequium se præstare Deo, dum eos interficerent, se quoq; credebant iustos: quod tamen longe abessent à iustitia, confessim explicituit, adjiciens: Sed hęc facient vobis, quia non nouerunt patrem, neque me. idemq; ostendit & in fatis virginibus, & in illis, quos in iudicio reprobando asseruit, tametsi multas virtutes à se in nomine Christi factas allegaturi erant. Neque hac iustitiae persuasione carebant tumidi illi & superciliosi Iudei, quibus testimonium perhibebat Paulus, quod æmulationem quidem Dei haberent, verum & illos iustos non fuisse optimè declarauit, cum subdidit: Ignorantes enim iustitiam DEI, & suam querentes statuere, iustitiae Dei non sunt subiecti.

Quarè pulchritè, vt assolet Bernard. in Bem.
sermone de beata Magdalena, qui à pl-
rifq; nomine ipsius legitur, ostendit primò
necessarium esse peccatori, osculari duos
pedes Domini, misericordiam & iustitiam:
& alterum sine altero osculari, vel teme-
rariam esse securitatem, vel desperatio-
nem fugiendam. Dindè ad confutandum
hunc errorem propitiis accedens, sic scri-
bit: Fallitur, qui sic osculatur misericor-
diæ pedem, vt pedem iudicij non atten-
dat, hoc solùm ad salutem sibi sufficere
credens, quòd credit.

Et meritò hāc certitudinē, vanam affrūtere Patres, & ab omni pietate remotā.
Vana

DE INCERTITUDINE GRATIANI

Vana siquidem est, quæ pollicetur scientiam iustitiae & virtutem ad iustitiam, cùm vtraq; planè careat. Et ab omni pietate est remota, quia omnia pia studia eneruat & irritat, & tumidos, arrogantes, & aliorum contemptores, & segnes ad curādum propriam salutem homines facit. Adeoq; falsum est, & sacrī literis & lumini naturali dissonum, quòd quisquam iustificetur hac sola persuasione certa & fidutia de sua iustitia, vt si benè expendamus verba sanctæ Synodi in principio ca. huius, quod modò exponimus, ex eis non obscurè colligi posse videbimus, neminem posse hoc ignorare inuincibiliter, & vel hoc nomine posse quenuis meritò credi esse in peccato, quòd eam fidem & fidutiā sufficere ad iustitiam persuasus, remedia alia ad iustitiam necessaria sibi comparare non studet. Nam si posset quispiam inculpabiliter in hoc errare, & ab ignorantia probabili excusari, nō rectè prohibuissent Patres in generali, nè cuiquam dicamus remissa peccata qui huiusmodi certitudinem & fidutiam iactat, & in ea sola quiescit. Ei quippe, qui nulli aliij peccato obnoxius esset, & hunc errorem ignoraret inculpabiliter, tutò possemus dicere, remissa esse sua peccata. Sed de his haec tenūs: pergamus ad aliud argumentum.

se iustos esse, & bona aliqua opera meritoria æternæ vitæ fecisse. Si enim hæc ipsi ignota essent, implere hoc præceptum non possent, immò neque agnoscere, an ad ipsos spectaret. Quemadmodum si præceptum aliquod imponeretur natis septimo mense à sua conceptione, qui nō se nō valerent, an septimestres essent, neq; scire possent, an ad se tale præceptum pertineret. Cùm igitur sancta Synodus explicuit, iustum debere sperare, hoc ipso docuit iusto posse innotescere suam iustitiam.

Toto tamen celo errant, qui ex certitudine speci, certitudinem fidei de gratia suadent. Eademq; opera, immò planè facilius & efficacius suadere possent certitudinem fidei de gloria. Nam spes, certa est expectatio beatitudinis, non cognitio aut persuasio certa de gratia. Sicut verò non requiritur certitudo de gloria à nobis obtinenda, sed satis est, certò scire eam nobis esse possibilem: & probabile esse, eam nos affecuturos, vt certò illam speremus: ita neque requiritur certitudo gratiæ certam spem beatitudinis, sed satis erit probabilis persuasio de gratia. Quin neq; ista persuasio necessaria est ad spem. Siquidem & peccatores verè possunt sperare. Et satis omnino siue ad spem, siue ad fidutiam est, certò sci- re nobis possibilem esse beatitudinem: &

EX CERTITUDINE SPEI
NON RECTE COLLIGITVR
certitudo praece.

CAP. XXXVIII.

VIA spes ex cōmuni Docto-
rum finitione, nihil aliud est,
quām certa expectatio futuræ
beatitudinis ex meritis &
gratia: & indē quoq; nonnulli certitudinē
gratię adstruere conantur. Qui enim, aiūt,
certò sperare quimus beatitudinem, quæ
solis iustis est danda, nisi certò sciamus nōs
esse iustos & in Dei gratia? Et vsqueadē
certitudo absoluta affirmatur, sed conditionalis
dútaxat, si quidē vel in gratia cursum
huius vitæ compleamus, vel per nos
non steterit, quo minūs eam aslequamur.
Et hanc spei certitudinem conditionalem
explicuere Patres in cā. 26. cùm iustos di-
xerunt debere expectare eternam retribu-
tionē, si benē agendo, & diuina mādata cu-
stodiendo, vsq; in finem perseverauerint.

forte hoc argumentum cuidam viro pio iuxta ac docto, est visum, vt & nostrū decretum fauisse certitudini gratiae crediderit, quia in canon. 26. statuit iustum debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerint facta, expectare & sperare æternam retributionem. Nam cum Patres manifestè ibi loquuntur de præcepto, quo ex iure diuino debent iusti pro bonis suis operibus sperare beatitudinem, pro certo, ait, & constanti reliquise videntur iustos posse agnoscere Atq; ista ad spem sufficere ex his, quæ in humanis expimur, non est operosum multò, approbare. Etenim qui sperat se tādēm consequetur gratiam regis, & obtinetur apud eum remissionem scelerum, quæ in ipsum patrauit, sperare etiā potest & munera, quæ & illis solet p̄stare, q̄ sunt in ipsius gratia. Neq; ad hēc certitudo illa resq̄ita est de gratia vel amicitia regis obtēta, vel obtainēda, sed fatis est, probabilis quædam & verisimilis p̄suasio de illa obtainēda.

- Responsia

Non requise

Argument.

Quis

Argum. 2.

Quis etiam neget, nos verè posse sperare, etiam si non satis certi simus de nostra iustificatione? Nunquid repellétur ab spe, qui nondùm peruerterunt ad certitudinem fidei de sua gratia? Deinde: Si sperare non potest, qui nō est certus de sua gratia, cùm omnes teneamur sperare, omnibus in precepto erit certitudo de sua gratia. Quod suprà & falso, & meritò damnatū à sancta Synodo, luculenter ostendimus. Porrò iustorum spes multo verior, solidior & augustior est, quā spes peccatorum, quē, nisi ad Deum conuertantur, tanquam glacies hybernalis tabescet. Attamen & peccatorum spes, spes est, & verè illi possunt sperare beatitudinē: quandoquidem sperare possunt gratiā: & qui sperat gratiam, sperat ex consequenti gloriam. Neque tenerentur statim ad faciendam perfectam poenitentiam, quæ eos restitueret gratiā, licet occurreret tēpus, in quo ipsi propter graues alias tentationes occurrentes, aut propter aliam causam tenerentur sperare; Et aliás frustrā maneret, ex sententia omnī Theologorum, in ipsis spes. Cur enim maneat, vbi actum non potest habere? Neq; admittendum est, præceptum spei peculiariter datum esse iustis. Cur em̄ eis credamus impositum esse præceptum de sperando beatitudinem, quod non habent peccatores, cùm ad fidem, baptismū, poenitentiam, & alia nouæ legis præcepta & iusti & peccatores communibus præceptis adstricti sint?

Præceptum
spei cōmu-
ne est iustis
& peccato-
ribus.Expositio
can. 26.

Quanvis autem, vt benè perpenditur, in canone illo 26, sancta Synodus non cum peccatoribus agat, sed cum solis iustis, neque tamen peccatores exclusit à præcepto spei. Nouerat neque diuinum, neque humanum ius, præceptum aliquod direxisse peculiariter ad iustos. Sed & si hoc factum esset, neque inde colligi valeret, iustos certò posse cognoscere suam iustitiā: Sufficit nanque probabiliter nōesse septimo nos mense natos, vt teneamur ad præcepta imposta septimestribus. Et in multis humanis præceptis ostendere possemus, probabilem cognitionem aliquarum conditionum vel circumstantiarum, satis esse vt adstrictissimus, vel meritò nos existemus adstrictos ad præcepta, quæ solis illis imposta sunt, in quibus tales inueniuntur circumstantiae.

Sic ad ieiunium. Quadragesimale te-

nentur, qui probabiliter creditint se complicitate annū suæ ætatis vigesimumprimum: sic ad castitatem tenentur sacerdotes occidentales, & ad eam & obedientiam & paupertatem religiosi, tametsi neq; ordinatio sacerdotum, neque professio religiosorū certa sit, nisi certitudine fidei humanae, quia pendet ex voluntate aliorum, quæ nobis hac sola certitudine est certa. Atq; eadem ratione, & hæc humana cognitio possibilis nobis de nostra iustitia, & de meritis nostris sufficere potuit, vt verè diceret Cōcilium, iustum debere sperare pro suis bonis operibus æternam retributionem.

Dicis: Concilium declarat præceptum, quo iusti tenentur sperare: & cum iustis agit, non cum ijs, qui se probabiliter noscunt iustos. Quis tibi hoc negat, ô bone? Verū enim quemadmodū, licet certum sit certitudine fidei catholicae, immo etiam euidens, iustum debere sperare, tamen non oportet, vt tu recte dicis, iustos posse agnoscere suam iustitiam euidenter, aut certitudine fidei catholicæ: ita & nobis concede, vt dicamus, neque vt explat iusti hoc præceptum, requiri, vt se infallibiliter cognoscant iustos, sed satis esse humanam quandam certitudinem de sua iustitia.

At enim Concilium cum iustis loquitur. Fator. Sed non possunt cognoscere, hoc ad se spectare, nisi qui probabiliter, vel certè moraliter cognoscunt suam iustitiā. Sicut & præceptum Quadragesimale loquitur quidem ijs, qui verè explauerunt vnum & viginti annos: sed nemo potest nōesse ad se spectare, nisi per probabilem aut certam suæ ætatis cognitionem humanam. Et præcepta omnia Ecclesiæ loquuntur cum baptizatis, & ad eos solos vtpurum diriguntur, & tamen qui sumus baptizati in ætate infantili, scire non possumus, nos esse baptizatos, nisi certitudine fidei humanæ.

Quod si omnes qui se probabiliter credunt iustos, verè iusti sunt, vt tu existimas, minus certè causæ habes, vt reprehendas illos, qui dicerent Concilium ad eos suarē tulisse verba, qui se probabiliter iustos credunt. Nam & hi quoquè secundū te iusti sunt. Et qui ad hos dicit Concilium direxisse suum sermonem, ad iustos vtique dicit eum esse directum.

Ex

EX CERTITUDINE CARITATIS NOSTRAE IN DEUM, aut pœnitentia, non potest colligi certitudo fidei de gratia.

CAP. XXXIX.

Obiect. 3.

F ORTIUS vero, ac satè apparen-
tius, certitudo gratiæ approbatur
ex certitudine, quæ possimus ha-
bere de nostra in Deum dilectio-
ne, * ac pœnitentia nostrorum peccatorum.
Cū enim ex fide certum sit, hæc sufficere
ad consequendam gratiam, & de his possit
nobis quandoquè certò ac plane euiden-
ter constare, liquere & ex consequenti per
fidē poterit, nos esse tum verè in Dei gratiā.
Aliter etiam, & quidem non minùs
apparenter, quidam idipsum confidere se
putant: Quia certum est ex fide, omnem
facientem quod in se est ad obtinendam
gratiā, consequi illam. Et certum po-
test nobis esse, immo etiam euidens, nos
facere aut fecisse, quod in nobis est, ad af-
sequendam gratiam. Potest enim & alijs
rebus, quas habere cupimus, hoc consta-
re: Eteum Deus omnes obligauerit ad fa-
ciendum quod in se est, necessarium vide-
tur concedere, posse cuicunque hoc con-
stare. Alioquin non de cuiuscunq; mandati
diuinis transgressione vel impletione pote-
rit nobis constare. Quod cōtra bonitatem
& suavitatem Dei est, & vehementer de-
rogat præceptis diuinis, quæ lucidissima &
apertissima sunt. Hoc argumentum dis-
soluebat nonnulli, dicentes, non esse cer-
tum ex fide, quod facientibus quod in se
est, aut diligētibus Deum, vel suorum peccato-
rum pœnitentibus Deus det gratiam.
Sed hoc quid potest dici aut absurdius, aut
magis impium? Recipit Deus omnes con-
fugientes ad se. Et nemo melius aut verius
impium configit, quam qui facit quod in
se est, vt ipius gratiam obtineat, quiq; ve-
re diligit ipsum, & de omnibus in eum pa-
tratus offensis, scribō & ex animo dolet. Et
nē sic quipiam de humanissimo & beni-
gnissimo omniū Domino sentiret, in Deuteronomio palam dixit: Cumq; quāsiēris
Dominum Deum tuum, inuenies illum, si
tamen toto corde quāsiēris eum, & tota
tribulatione anime tua. Et per Salomonē:
Ego diligētes me diligō. Et sapè per pro-
phetas: Conuertimini ad me, & ego con-
uertar ad vos. Et apertius in Euangeliō:
Si quis diligēt me, diligetur a patre meo.

Impug.

Dicit. 4.

Probs.

Zach.

Iohann.

Sed hæc satis in præsentia. Nam alia, quæ
hunc magnum & intolabilem errorem
reuincere magis possunt, in lib. 13. placet
differre. Alij hoc argumentum enodare
se existimāt, dicentes, fidem non se exten-
dere ad obiecta, quæ sunt in facti contin-
gentia, nondūm approbata ab Ecclesia.

Respon. 2.

Sed hoc nō est argumētum enodare, sed impugna-
fortius & magis perplexum, atque, vt ita tio.

dicam, nodosius reddere. Nōnne ante ap-
probationem Ecclesiæ, fides in prophetis

se extendebat ad assentiendum multis fa-

cis contingentibus sibi à Deo reuelatis?

Nunquid non etiam per fidem quisq; po-

test, & debet assentiri se esse in gratia, vbi

Deus hoc ei reuelaret? Quid opū est op-

probatione Ecclesiæ, vt assentiamur illis,

quæ scimus à Deo esse reuelatas? An non
peccatores per fidem credūt se esse in odio

Dei & extra gratiam ipsius, cùm sibi con-

sciij sunt perseverare le in affectu peccati
mortalis? An non Patres in Concilio ge-

Respon. 3.

nerali per fidem sciunt, illud esse legitimū
& generale Concilium, priusquam eam p-

ositionem definiant? Alij hoc argumē-
tum diluere tentārunt, dicentes ex vna de

fide, & alia cognita euidenter, inferri non
posse conclusionem de fide. Quod & hac

ratione approbabant: Certitudo fidei ma-

ior est, secundū S. thom. & Scotū & alios,

certitudine euidentia, idq; non tantū, vt

quidam vir doctus Thomam interpreta-

tur, secundū se, sed etiam quo ad nos, &

ex parte nostri intellectus & affectus. Cer-

titudo nanq; & firmius reuelatis à Deo assé-
timur, q; expertis & demonstratis. Quod

quidem partim à maiore propensione af-

fectus nostri proficitur, partim à plenio-

re Dei auxilio, & concursu fidei infusa.

Cū igitur conclusio certior nequeat
esse præmissis, ex quibus infertur, cōclusio
illata ex vna credita & alia euidenti, non
erit certa certitudine fidei. Et huc fortassis
respxit Ioānes Bachonis, cùm dixit istam

Respon. 4.

propositionem, Ego sum in gratia, non es-

se certam de fide, sed posse esse certam cer-

titudine consequente fidem. Neq; alio vi-

Certa est ex
detur tendisse quidam vir doctus, qui dixit,
fide, cōclu-
non censendam esse de fide, sed naturalem si illata ex
potiū propositionem, quæ inferri nequit
ex reuelatis, non adiuncta vna naturali. Ve-
rū ipse adduci in hanc sententiam nullatenus possem, neque dubitare, si maximè
& altera
evidenti.

bb ex

Argum. 1.

ex fide, me esse in gratia, siquidē hoc colligere possem ex vna credita & altera mihi evidenter. Et hoc ita esse, sic suadeo: Primo, Multe sunt propositiones de fide, quæ non aliter possunt probari esse de fide, nisi quia sequitur evidenter ex creditis, cum aliqua saltem propositione evidenti secundum lumen naturale. Et potest hoc ostēdi in multis propositionibus de Deo & de Christo, quæ ab omnibus fidelibus hac ratione recipiuntur ut certæ, & oppositæ censentur hæreticæ, ut patet de istis: Deus est incorporeus, Deus est immaterialis, Deus est infinita virtutis: Christus habet cor, Christus habet phlegma: Christus secundum corpus & secundum animam, & omnia in eis contenta, est sub utraq; specie sacramenti Eucharistiae. Christus sine substantia panis & vini, est sub speciebus panis & vini, & similibus. Huiusmodi em propositiones non sunt expressæ in Scripturis, sed ex contentis in eis evidenter deducuntur, saltem cum vna evidenti secundum lumen naturale.

Quarè & Scotus noster peculiariter ostendit hanc propositionem esse de fide, Pater differt realiter à filio quia inferatur ex ista naturaliter evidenti. Omnis generans realiter differt a genito: & ex ista de fide, Pater est generans, & filius est genitus. Idemq; patet de propositionibus, quæ dependent à definitione Conciliorum generalium, vel Papæ. Omnes em illæ supponunt istas propositiones: Hoc Concilium est legitimè congregatum, Hic Papa est ritè & canonice electus. Quæ quidem non sunt reuelatæ, sed evidenter cognitæ, atq; idèo & postea diffinitæ, & ut certæ ex fide receptæ ab illis, qui non habuerunt de eorum veritate evidentiæ. Et ipsæ propositiones, quæ expresse & formaliter continentur in Scripturis, saltem ad acquisitionem fidei earum, videntur in nobis requiri certitudinem istius evidentiæ: Ecclesia diffinit has esse canonicas scripturas, & per talibus eas recipit. Non est em ut plurimum, vnde aliud nobis constet certò, eas esse sacras scripturas, & indubitate, ut talibus, credendū esse in eis contentis, ut incipimus talem & tantam fidem ei adhibere.

Secundò: Si Petrus baptizet aliquem infantem secundum formam Ecclesiæ, erit ei certum ex fide, infantem illum esse in gratia. Et hoc nō ob aliud, nisi quia illa sequitur evidenter ex ista credita. Omnis bapti-

zatus, non ponens obicem baptismi, est in gratia: & ex evidenti, Iste infans est baptizatus, & non posuit obicem.

Tertiò: Propositio illata ex vna credita, & alia evidenti, est certa & inevidens, & assensus illius est certus & inevidens. Quid ergo illi deceat, quo minus censeatur esse de fide? Certa quidem est, quia sequitur ex certis. Inevidens autem est, quia conclusio sequitur semper debiliorem partem. Et sicut in certitudine exuperat fides scientiam, & certitudo scientiæ comparata ad certitudinem fidei, imperfecta est: ac ppteræ conclusio illata ex vna de fide & alia evidenti, non est ita certa, ac præmissa de fide: ita in claritate exuperat evidentiæ, & imperfectio est: & debilitas fidei, obscuritas: ac propteræ necessæ est, ut inevidens sit conclusio illata ex vna evidenti, & alia de fide.

Quartò: Qui pertinaciter dubitaret de propositione illata evidenter ex vna credita, & alia evidenti, esset hæreticus. Dubitans enim de consequente, quod scit inferri evidenter ex aliquibus præmissis, necesse est dubitet de altera earum: & cum non possit dubitare de evidenti, neq; de consequentiæ, quæ etiam est ei evidens, dubitaret de credita. Ergo illa propositio, quæ interfertur ex vna credita, & alia evidenti, ab omnibus censenda est & credenda ex fide.

Neque debet quenquam mouere argumentum in contrarium factum. Primo em non est necessæ, omnes assensus de fide, concedere esse pares in certitudine. Quoniam quidam solum sunt de fide, quia inferuntur ex alijs, & propter quod vnumquod, tale, & illud magis, ut habet regula Posterioristica. Et cum dicitur assensus fidei certior esse quocunq; assensu scientifico, vel evidenti, non summæ, limitari potest hoc ad assensus fidei, qui non pendet à propositionibus scientificis, vel evidentiibus. Nam quia conclusio certior esse nequit suis præmissis, quatenus ab eis penderit, consentaneum videtur, ut propositiones, quæ solum sunt de fide, quia inferuntur ex vna de fide, & altera evidenti, nō sint certiores illa evidenti, à cuius certitudine penderit sua certitudo.

Deinde: Bo ipso, quod agnoscitur à nobis aliqua propositio evidenter sequi ex vna credita, & alia evidenti, quæ mox agnoscitur esse de fide, & consequenter in tñ reuelationi & veritati infallibili, nos

ei certius ex pia affectione assentiemur, quam propositioni evidenti. Et assensus illius partim à pia affectione nostra, partim à fide infusa accipiet aliquos gradus certitudinis, præter illos, quos haberet ex præmissarum & consequentiæ certitudine, & per eos exuperabit certitudinem propositionis evidentiæ. Itaq; ex hac parte nihil illi dicerit, quo minus cœseri possit esse de fide.

Atq; hoc modo possent omnes propositiones sive assensus de fide, defendi equaliter esse certi, sicut & in nobis videtur experiri. Non est enim inconveniens, conclusionem esse æqualiter certam, aut certiore, quam sint principia, ex quibus inferitur, si ab extrinseco, & aliud quā ex præmissis, habeat aliquos gradus certitudinis, per quos exequatur, aut vincat certitudinem eorum, sicut contingit in proposito, propter concursum fidei infuse, & pia affectionis ad assensum conclusionis.

Dicet aliquis: Certum ex fide, non pendet à propositione, cui possit subesse falsum. Sed certitudine evidentiæ non summa potest subesse falsum. Per hoc em differt evidentiæ non summa, à summa: quia nemo potest decipi assentiendo summæ evidentiæ, potest vero subesse deceptio in assensu evidentiæ non summa.

Verum hec obiectio procedit ex præsumptiva differentiæ, quæ est inter evidentiæ summam, & non summam. Non enim differt evidentiæ non summa à summa, quia per evidentiæ non summam possit quis decipi. De ratione em evidentiæ cuiuscunq; est, per eam nō posse quæquam decipi, neq; possibile est, ut quod evidens est, falsum sit. Et quicunq; evidentiæ habet de aliqua veritate, certus est non se decipi in assensu illius. Differt autem evidentiæ non summa à summa, quia evidentiæ summa, est de propositionibus, quarum significata non contingit aliter se habere, & in quarum assensu nemo potest decipi. Evidentiæ autem non summa, est de eiusmodi propositionibus, quæ falsæ possunt esse, & in quarum assensu quis potest decipi, etiam cum putat se habere de eis evidentiæ. Quemadmodum vero non est inconveniens, aliquas propositiones esse de fide, quæ quidem secundum se possunt esse falsæ, sed non quatenus subsint diuinæ reuelationi, ita neque incommode vllum cœseri debet, si dicimus alias propositiones de fide, pend-

Responsio.

Responsio.

Evidentiæ summa, alia summa: quia evidentiæ summa, est de propositionibus, quarum significata non contingit aliter se habere, & in quarum assensu nemo potest decipi. Evidentiæ autem non summa, est de eiusmodi propositionibus, quæ falsæ possunt esse, & in quarum assensu quis potest decipi, etiam cum putat se habere de eis evidentiæ.

Quemadmodum vero non est inconveniens, aliquas propositiones esse de fide, quæ quidem secundum se possunt esse falsæ, sed non quatenus subsint diuinæ reuelationi, ita neque incommode vllum cœseri debet, si dicimus alias propositiones de fide, pend-

re ab aliquibus propositionibus evidentiæ, quæ propositioni evidenti. Et assensus illius partim à pia affectione nostra, partim à fide infusa accipiet aliquos gradus certitudinis, præter illos, quos haberet ex præmissarum & consequentiæ certitudine, & per eos exuperabit certitudinem propositionis evidentiæ. Itaq; ex hac parte nihil illi dicerit, quo minus cœseri possit esse de fide.

Repli. 2.

Atq; hoc modo possent omnes propositiones sive assensus de fide, defendi equaliter esse certi, sicut & in nobis videtur experiri. Non est enim inconveniens, conclusionem esse æqualiter certam, aut certiore, quam sint principia, ex quibus inferitur, si ab extrinseco, & aliud quā ex præmissis, habeat aliquos gradus certitudinis, per quos exequatur, aut vincat certitudinem eorum, sicut contingit in proposito, propter concursum fidei infuse, & pia affectionis ad assensum conclusionis.

Dicet aliquis: Certum ex fide, non pendet à propositione, cui possit subesse falsum. Sed certitudine evidentiæ non summa potest subesse falsum. Per hoc em differt evidentiæ non summa, à summa: quia nemo potest decipi assentiendo summæ evidentiæ, potest vero subesse deceptio in assensu evidentiæ non summa.

Verum hec obiectio procedit ex præsumptiva differentiæ, quæ est inter evidentiæ summam, & non summam. Non enim differt evidentiæ non summa à summa, quia per evidentiæ non summam possit quis decipi. De ratione em evidentiæ cuiuscunq; est, per eam nō posse quæquam decipi, neq; possibile est, ut quod evidens est, falsum sit. Et quicunq; evidentiæ habet de aliqua veritate, certus est non se decipi in assensu illius. Differt autem evidentiæ non summa à summa, quia evidentiæ summa, est de propositionibus, quarum significata non contingit aliter se habere, & in quarum assensu nemo potest decipi. Evidentiæ autem non summa, est de eiusmodi propositionibus, quæ falsæ possunt esse, & in quarum assensu quis potest decipi, etiam cum putat se habere de eis evidentiæ.

Verum quo magis, magisq; de hac re cogito, eo incertantiæ afferendū esse existimo, eū, qui evidentiæ habet, nō solum certus est, se nō posse in certu esse quod nō decipiatur: sed & certu ei co assensu fe, tum nō posse decipi in eo, cui assentitur evidenter. Nam per evidentiæ, certi est, nem pote decipi. Et si de hoc certus non est, q; assentitur evidenter, vnde certus sit se nō decipi? Nōne potest tunc contingere de-

ceptio, quæ asseritur esse possibilis? Si enim exépli gratia, credo in visione huius papyri, in qua hæc scribo, me posse decipi etiam nūc, cùm planè video me illā videre: quomodo certus ero, me non decipi? Quin stultum erit indubitatò assentiri, me nō decipi, cùm non sim alicundè certus, nō evenire modò, quod contingeret, cùm decipi perer, sicut asseritur esse possibile. Hoc autem quid aliud est, quām omnē nobis auferre euidentiam & certitudinem de contingētibus, q̄ extra nos experimur? Quod ergo dicitur, cognitioni per experientiam posse subesse fallūm: de experientia falsa, & nō de vera, intelligendū est, vel de cognitione collecta ex experientia, & nō de ipsa experientia. Neq; temeritas vlla est, certò assentirinos neq; decipi, neq; posse decipi in illis, q̄ clarè & manifestò videmus. Sed temeritas cauēda est, nè quis præcipiti aliquo & cræco affectu putet se videre, quod nō videt. Nam si ex hoc, quod alij decepti fuerint, cùm viderentur sibi videre, quæ nō videbāt: velit quis colligere, nos posse decipi in illis, quæ videmus, conficiet etiā, nè certò credamus nos videre, quæ videmus. Et perindè hoc erit, àc si ex eo, quod somniātes, nō videmus, quæ putamus nos videre, colligere q̄s tēter, ne vigilantes quidem ea nos videre, quæ videmus.

Respon. 4. Aliter ergò tandem respondeo ad hoc argumentū: Ideò nemini potest certa esse ex fide vel evidenter sua gratia, quia nemini potest certum esse ex fide vel evidentialia, se fecisse quidquid in se est ad obtainendam Dei gratiā, aut ita Deū dilexisse, aut poenitentiā suorum peccatorū fecisse, sicut opus est. Neq; hoc est nō, sicut putat qdam, quia nobis ignoti sint nostri actus interiores, aut quia natura cordis nostri hæc sit, ut soli Deo pateat. Scit quippe, teste Paulo, spiritus hominis, quæ sunt in ipso. Neq; essent prohibiti aut precepti actus interiores, neq; interiora peccata teneremur cōfiteri, si illa non possent nobis cōstare. Quæ oīa absurdā & apertè hæretica sunt. Ideò verò dicimus, nobis non posse satis certò cōstare, an faciamus, quod in nobis est, & Deū, sic ut necesse est, diligamus, quia multa nostris actibus sēpē surrepunt, quæ eos nobis nescientibus vitiat, & inter ipsa bona opera, quæ facimus, permultæ ignoratiæ & errores intercurrunt, ut suprà fati ostendimus, ratione quorū, sēpē dū nos existimamus fa-

Evidentes
mobis actus
nostris inter-
iores.
1. Cor. 2. c

2 Cor. 2, C

cere quod in nobis est, verè nō facimus. Et quāvis polsint nobis constare nostri actus interiores, & scire possimus, qđ faciamus, quidq; velimus, & qua ratiōe & fine id velimus, & ex cōsequenti nos feruentiū & multò maiori tēpore doluisse de peccatis nostris ppter Deū, quām verisimile sit esse req̄sum, & Deū diligere supra oīa, & paratos esse, ac verè in voto habere, oīa priū mala perpeti, quām aliquod ipsius mādatū pterire, tñ neq; adhuc satis certi esse possumus, nos facere, quod in nobis est, aut tantā Dei dilectionē aut p̄cōnitentiam habere, quanta exigitur ad habendam remissionē peccatorū. Qm̄ cum his omnibus stat, vel p̄ ignorantiā, vel p̄ obliuionē, vel per inconsiderationem obnoxios nos esse alicui peccato, à quo nisi recedamus, nunquām cōparabimus Dei gratiā. Acceditq; ad hæc, quòd quanquām multi sunt actus, quos habere nō possumus sine speciali Dei numine & fauore, & nonnullos p̄babilius est extra Dei gratiā esse nō posse, tñ nullus est actus, vt S. Tho. alicubi tradit, quē certū sit ex fide, nō posse secum cōpati peccatum aliquod mortale p̄ ignorantiā. Atq; ex his manifestē sequitur, nemini posse neq; euideret, neq; ex fide cōstare, qđ se in Deū cōuerat toto corde. Conueratio em̄ in Deū toto corde, sine gratia Dei stare non potest de lege. Et qđ se cōuerteret ex toto corde, faceret utiq; quicquid in se est. Cūm aut̄ dicitur Deus neminē obligāsse ad aliquid, de cuius trāsgressionē vel impletione nō possit nobis cōstare, dico satis esse, si possit nobis cōstare p̄babiliter & morali quadā certitudine, an impleamus, vel p̄tergrediamur diuina mandata: neq; requiri, vt possimus de hoc habere euidentiā, vel fidei certitudinē. Quòd oīs trāsgressio vel obseruatio mandatorū diuinorū, nobis possit morali-^{gl} ter innotescere, neq; aliter eorū transgres-^{re} siones posse nobis ad nouā culpā imputari, his argumentis valemus ostēdere: Primo: Inhumanū esset, & cōtra bonitatē diuinā, ad ea, quæ nullo modo possunt innotescere, obligare. Secundō: Omnē omissionem, vel transgressionē p̄cepti, qđ nobis imputatur ad culpā, tenemur cōfiteri ex præcepto confitēdi oīa mortalia. Non tenemur aut̄ cōfiteri, quæ nobis nequeunt innotescere.

Arg

dò nobis non potest constare de omissione vel transgressione præcepti.

m⁴) Quartò: Si peccare possemus in eo, in inter grauiissimos Doctores circa hoc.

quo an peccemus, necne, scire non possumus: peccare ergo possemus in eo, quod vitare non possumus. Perinde enim est, aliquem obligari ad impossibile, & obligari ad aliquid, quod licet ei possibile sit, scire tamen non potest, an ad illud teneatur, & an illud expleuerit, an prætergressus fuerit. Ex æquo enim præter voluntatem nostram contingent, quæ vitare non possumus, & quæ scire non valemus, neque possumus voluntaria esse nobis, quæ sunt penitus ignota. Et si Deus non potest præcipere impossibilia factu, vel prohibere impossibilia vitatu, quia imputari nequeunt ad culpam inuoluntaria, neque poterit præcipere, quæ non possunt sciri, atque ideo similiiter sunt inuoluntaria.

Idemque possumus ostendere de pceptis dilectionis Dei & proximi. De quibus etiam tèpus, quo obligant, sub controvèrsia est. Et ut grauia dubia, quæ sunt circa obseruationem aliorum præceptorum decalogi, intermittamus, certè, ut statim c. 41. explicabimus, nulli potest euidenter aut certò ex fide constare, se esse baptizatum vel absolutum, & tu oës non baptizati, tenentur ad baptismum: & oës peccatores baptizati, ad confessioñem sacramentalē: & sic strictè tenentur, ut si quidem constaret alicui, se non esse baptizatum, aut baptizato peccatori constaret, se non esse absolutum propter malitię sacerdotis baptizatis vel absoluëtis, teneretur illi veredare operā, ut ista sacramenta rursus susciperet. Non igitur in suis pceptis regisuit

Argum. 2. Satisq; habemus, hoc esse probabilius & eos in schola, oēm dolore de peccatis ppter Deū, etiā momentaneū & remissum, sufficere ad consecutionē gratiæ, si aliundē non sit impedimentū. Et nē hoc putetur durū, aut peculiare quidpiā existimetur esse, quod in pcepto pœnæ finx erimus, ad euadendū hoc difficile argumentū, possimus etiā in alijs pceptis idē ipsum ostende-re. Non est em̄ evidens aut certum ex fide, siderationes, q̄ possunt, salua fide, cuicunq; contingere. Quō verò, inquiet, culpabile Repli-
Argum. 3. quæcūq; ignoratiā est intuincibilis, de qua neq; nobis cōstare. Et si illa fuerit intuincibilis, peccatū nō erit, quod p eā admittim⁹, maximè si Deū diligamus, & dolore actu de peccatis nostris habeamus. Nulla quidē est ignoratiā in nobis culpabilis, ratione Respon-

293

1

è Respon

b b 3 cuiu

cuius dicamur nō facere quod in nobis est, de qua non possit nobis constare. Nō esset cīm aliās ea ignorantia culpabilis, neq; impedire iustificationē nostrā. Si nanq; exempli gratia, Petrus existimet se facere quod in sē est, & tñ non faciat, q̄ licet putat se dolere de peccatis suis ppter Deum, verē tñ non dolet ppter ipsum, sed timore pœnæ, vel ppter dāna ex peccatis sécuta, potest Petro cōstare, se nō dolere de peccatis suis ppter Deū. Et alioquā nō impunitaretur ei illa intermissio doloris propter Deum. Et si nō faciat quod in sē est, quia cūm dolet de peccatis suis omnibus, & pponit seruare oīa mādata diuina, tñ nō depōnit errorē, vel ignorantia, in qua est, sed potius aētu vel virtute, vult in ipsa pseuerare, poterit re vera sibi cōstare de suo errore vel ignorantia. Nā aliter nō ei impunitaretur, sed potius cūm nullū aliud habeat impedimentū, verē esset in gratia. Et si cūm verē existimet se facere quod in sē est, id tñ nō faciat q̄ nō dolet tāto tēpore & tanta intēsione, quāta tenetur dolere, potest ei hoc notum esse. Si cīm nō possit hoc ei esse notū, non ei noceret tepiditas illa, & breuitas sui doloris. Ex hoc tamē nō sequitur, posse nobis cōstare generaliter, an aliqua laboremus ignoratiaculpabili: Quia sicut in cōmuni Theologorū opinione possum vitare quodcunq; peccatū veniale, non tñ possumus iuxta cōmunem sententiā vitare oīa: itā quāuis possit nobis cōstare de quocunq; ignorantia culpabili, non tamen inde consequens est, vt possit sic constare de omnibus, vt sciamus nos nulla laborare ignoratiā vincibili. Et quāuis possit cōstare de quocunq; pcepto, an illud impleamus, an nō, non tamē potest cōstare, an oīa pcepta impleamus, nēcne. Deinde: Licet nobis possit moraliter cōstare oīs ignorantia nostra culpabilis, nō tñ necessè est, vt nobis p fidē vel euidēter cōstare possit, q̄ nulla tali ignoratiā laboramus. Atq; hinc redi potest apta ratio, propter quā, licet possit idolatris & infidelibus, immō etiam alijs peccatoribus certō ac planē euidēter constare, se diligere verē creaturas sup omnia, & oīa facere, q̄ ad earū cultū & obseruationē, & ad ipsarū amorē pmerendum necessaria sunt, nō tñ potest cōstare iustis, an pindē in Deū verū affecti sint. Plura em̄ res̄q; sunt ad cōparandū Deī amorē, q̄ nemī amat, nisi oīa mādata absolute & fi-

deliter expletat, & nullum debitū officium neq; in ipsum Deum, neq; in quenq; proximorū, neq; in seipsum intermittat. Et cūm multo p̄cellentius sit à Deo amari, quā ab alijs, mirandum non est, si p̄minorē certitudinem habere possimus de necessariis ad amorem Dei obtinēdum, quām de illis quae sufficiunt, vt dāmoni placeamus, & extra Deī gratiam simus. Sed hactenū de hoc graui & protrito arguento, progrediamur ad alia.

NEQVE EX VITAE MVTATÆ EXPERIENTIA, NEQVE EX pace & lētitia iustorum, satis idonee colligitur certitudo fidei de gratia.

CAP. XL.

SED & experientia mutatæ vita, quā peccatores post p̄nitentiam in se sentiūt, & pax ac lētitia iustorum nobis obijciuntur. Atq; ex his certitudinē gratiae sic colligunt: Cūm enim peccatoribus, vbi p̄nitentia veram fecerint, ea displiceat, q̄ antē placbat, & ea placeat, q̄ antē displicebat: & que antē p̄ horrore nolēbat tangere aīa ipsorū, ea p̄ angustiacib; sui sint, & cinerē tāquām panē manducent, & lachrymis multo suauissimis potētur, quām antē vinū haustū optimi, & eleemosynis libentiū vacent, quām priūs congerendis & accumulandis pecunij, & continētia suauior illis sit, quām anteā erant carnis voluptates: quā dubitare possunt eiusmodi mutationē dexteræ esse excelsi, & aduenisse in se spiritum sanctum à quo vno proficiunt possunt isti & alij similes tam sancti, & tam nobiles, & tñ noui & inexperti anteā ipsi affectus? Atq; hinc videtur docuisse Bernardi, certō colligi posse p̄sentiam spiritus sancti. Nam vt alia ipsius testimonia, quā alijs locis opportuniora erūt, nunc intermittamus, in ser. I. in 8. Pasch. apertè dicit: cūm videret Sanē nouum superuenisse spiritū, certissimē noua cōuersatio vitæ testatur. Et in ser. I. Pēt. cūm doceret tria opari innobis Spiritū sanctum, vt declinemus à malo, videlicet cōfūctionē, supplicationē, remissionē, itā scribit: Initū reuertēdi ad Deū, pœnia est, quā sine dubio spiritus opatur, nō noster, sed Dei. Idq; & certa ratio docet, & cōfirmat authoritas. Quis em̄, cūm ad ignē venerit algēs, & fuerit calefactus, dubitabit, ei ab igne venisse calorem, quē habere nō poterat sine illo? Sic ergō q̄ priūs in initate erat frigidus, si postmodū seruore quodam

Ioan. 16. b

Tria spiritus
sanctus
operatur, vt
faciamus
bonum.

Ioan. 14. d

Tria spiritus
sanctus
operatur, vt
faciamus
bonum.

dā pœnitētia accēdat, aliū sibi spiritū, q̄ suū arguit & dijudicat, aduenisse non dubitet. Habet hoc & in Euangeliō, vbi cūm loqueretur de spiritu, quē accepturi erāt credentes in eum: Ille, inquit, arguet mundum de peccato. Sed quid prodest pœnitere de culpa, & non supplicare pro venia? Necesse est, vt etiā hoc spiritus operetur, dulcedine quadā spei replens animum, per quem fiducialiter postules, nihil hēsitanter.

Vis'ne ostendam tibi etiā hoc opus esse Spiritus sancti? Vtq; dum abest ille, tale aliiquid in tuo spiritu nō inuenies. Deniq; ipse est, in quo clamamus, Abba pater: ipse qui postulat pro sanctis, gemitibus inenarrabilibus. Et post pauca, cūm doceret, ad faciēdū, dum bonum tria in nobis efficere eundem spiritum, nemp̄ monere memoriam, docere rationē, mouere seu afficere voluntatem, itā subdit: Memoriae suggesterit bona in cogitationibus sanctis, atque itā ignauiam nostram, torporemque repellit.

Propterea quotiēs huiusmodi suggestio-
nem boni senseris in corde tuo, da honore
Deo, & age reverentiam Spiritus sancto, cuius vox sonat in auribus tuis. Ipse namq; est qui loquitur iustitiam. Et in Euangeliō habes, quia ille suggesterit vobis omnia, quęcunque dixerō vobis, & aduerte quid præmis̄erat, Ille docebit vos oīa. Dixeram em̄, quia docet rationem. Et quia scienti bonū facere, & nō facienti, peccatum est illi, mox subiicit, Propterea non solū moneri & doceri, verū etiā moueri & affici ad bonū necessè est, ab eo vtiquē spiritu, qui adiuuat infirmitatem nostram, & p̄ quem in cordibus nostris diffunditur caritas, quę est bona voluntas. Hēc Bernardus.

Ex quibus sat̄ dilucidē videtur posse inferri, & ista non posse esse, nisi ab Spiritu sancto, & qui ea habuerit, & in se expertus fuerit, nihil debere dubitare de præsentia Spiritus sancti. Sed validius hoc ipsum videtur posse p̄bari ex pace & lētitia, quā iusti in se experiuntur. Nunquā siquidem tāta pax, nunquā tanta tranquillitas & serenitas conscientiae, nunquā tanta lētitia & exultatio inuenietur in peccatoriis. Hēc autem omnia securitatem & certitudinem de sua iustificatione videntur requirere. Vbi enim aliqua inesset formido iustis de re huiusmodi, cūm eam vnicē desiderent, requirant, & in precio habeant: non pax, sed metus & turbatio: nō

lētitia, sed mēror & tristitia: nō securitas, sed anxietas & solicitude eorum animos occuparet.

Et confirmari hoc potest, quia non videtur satis decere bōnitatem & clementiam diuinam, sic sibi voluisse nos inferuire, vt nūquā etiam totum quod in nobis est, pro ipsius obsequio facientes, possimus certi esse, nos ei gratos esse & placere. Magisque hoc tyrannici & difficilis Domini, quām benigni & humani esse videtur. Iudaicum etiam & pharisaicum dicūt, & magis legitimoris, quām amoris conueniens, docere homines, semper timere de sua salute, cūm voluerit nos Dominus seruire ei in lētitia, & que postulamus, in fide postula-
re, nihil hēsitanter. Ipse enim dixit: Omnia quęcunque orantes petitis, credite, quia ac-
cipietis, & euenerit vobis. Et Ioān. ait: Perfecta caritas foras mittit timorem.

Qui hēc aut similia contra nos putant, grauiter facere, in multis sanè videtur de-
cepti. Non enim expendunt differentiam inter certitudinem, dubium, & opinionem, & inter certitudinem fidei humanæ & diuinæ. Neque intelligunt, quae ad pacem, lē-
titiam, & securitatem conscientiae sufficiant. Quis etiam sittimor, quem caritas foras mittit, videntur ignorare. Et præsentiam spiritus sancti per gratiam gratis datam, cum præsentia ipsius per gratiam gratum facientem, confundunt.

Quoniam verō de discriminē certitudi-
nis humanæ fidei & diuinæ, & vtriusque à c. 2. 3. & 4.
dubio & opinionē luculenter iam egimus,
contenti erimus alia nunc, nē quispiam de-
cipiat, pro virili nostra differere. Enim
verō ad pacem & lētitiam conscientiae, im-
mō etiam ad securitatem, quae potest habe-
ri in via, sat̄ esse potest certitudo humana
de gratia. Quōd si hēc nequeat haberī, de
quo posteā videbimus, potest profecto ad
ita omnia sufficere opinio vehemens de
nostra iustificatione. Satis est enim op-
nio probabilis de cōfēctione honoris ali-
cuius, aut victoriæ, vel emolumenti alicuius,
quod impensè optamus, vt gaudeamus
& exultemus, dum vel per coniecturas &
indicia aliqua & argumenta probabilia, eō
inclinamus, vt credamus nos ea assēcitos,
& voti nostri compotes esse effectos.

Verū illud verē dicitur, eum qui dubi-
us esset & anceps de sua iustificatione, neq;
pacē posse habere in conscientia, neq; lētitia
aut

Locus 1.
Aug. Rō.8. Neque minus aperta sunt pro his testimonia Aug. In illa verba Pauli, Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius: referente Beda, sic scribit: Eccē adiuante ipsis misericordia, spiritum Christi habemus, & ipsa delectatione iustitiae, integra fide, Catholica fide, spiritum Dei nobis inesse cognoscimus. Quib⁹ verbis potuit clarius explicare, nos per fidem cognoscere nostram iustificationem?

Locus 2.
Sed ut intelligas, quod modò præcipue agimus, ex sacramentis istam illum collegic certitudinem, audi quid in ca. libelli de medicina pœnitentiae, scribit: Non ea, inquit, nobis dimitti preciamur, cùm dicimus, Dimitte nobis debita nostra, quæ iam in baptismo dimissa esse credimus, nisi de ipsa fide dubitamus; sed vtique de quotidianis peccatis hoc dicimus. Eccē aperte habemus ex Augustino, de fide ipsa dubitare, q̄ dubitat, an sibi sint dimissa peccata in baptismo. Et hoc spectat, quod in quendam psalmum disertè tradit, competere fidelibus & sanctificatis in Christo, vt ausint dicere: Custodi animā meam, quoniam sanctus sum. Non enim hæc est superbia elati, sed confessio non ingratia.

Locus 3.
Psal. 85. Atq; hæc omnia hoc argumento Theologico communire possumus: Certa sunt & finita, quæ requiruntur ad dignè sacramenta suscipiendum, neque ponendum obicem gratiae, quam ipsa in se continent, & efficiunt in quocunque non ponenti obicem: & de illis potest cuicunque Christiano, aut saltem doctis viris constare, an ea apponant, nec ne. Si enim exempli gratia, vt quis dignè accedat ad sacramentum pœnitentiae, requiritur displicentia de omnibus peccatis propter Deum, & propositum seruandi omnia manda, & vitandi quacunque Dei offenditam supra omne vitabile, & examinatio diligens conscientie, quantum probabilitate existimatur requiri, & sufficere, vt possimus omnia lethalia peccata confiteri, quæ nunquam sumus confessi, de ipsis omnibus euidentiam possumus habere, & tertio potest nobis constare, an illa fecerim⁹, vel habeam⁹, nec ne.

Locus 4.
Quod si inconveniens est, salutem spiritualem esse incertam, possunt igitur iusti, ex sententiā Augustini, de sua salute esse certi. Et cōfirmari hoc potest, quia c. 7. admonet, vt Domatistis obijcientibus hæc verba, Conscientia dantis attenditur, qui abluat accipieptis: respondeant fideles hūc in modum, Sēp̄ mihi ignota est humana cōsciētia, sed certus sum de Christi misericordia. Et cùm audierint, Qui fidē à p̄fido sumperit, nō fidem percipit, sed reatū respōdeant,

Non est p̄fidus Christus, à quo fidē p̄cipio, non reatum. Et cùm audiērint, Omnis res origine & radice consistit, & si caput non habet aliquid, nihil est: respondeat, Origo mea Christus est, radix mea Christus est, caput meū Christus est. Et cùm audiērint, Quæ potest esse peruersitas, vt qui suis criminibus reus est, alium faciat innocentem: respondeant, Me innocentem non facit, nisi qui mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Non em in ministrum, per quem baptizor, credo, sed in eum, qui iustificat impium, vt detur mihi fides ad iustitiam. Hæc Augustinus.

In quibus videtur aperte asserere, posse legitimè baptizatos, certos esse de sua iustificatione, & constanter asserere se esse factos innocentes in baptismo, neque posse per malitiam dantum, impediri virtutem baptismi. Quæ omnia ex diametro pugnant cū omnibus, q̄ suprā asseruimus.

Atq; hæc omnia hoc argumento Theologico communire possumus: Certa sunt & finita, quæ requiruntur ad dignè sacramenta suscipiendum, neque ponendum obicem gratiae, quam ipsa in se continent, & efficiunt in quocunque non ponenti obicem: & de illis potest cuicunque Christiano, aut saltem doctis viris constare, an ea apponant, nec ne. Si enim exempli gratia, vt quis dignè accedat ad sacramentum pœnitentiae, requiritur displicentia de omnibus peccatis propter Deum, & propositum seruandi omnia manda, & vitandi quacunque Dei offenditam supra omne vitabile, & examinatio diligens conscientie, quantum probabilitate existimatur requiri, & sufficere, vt possimus omnia lethalia peccata confiteri, quæ nunquam sumus confessi, de ipsis omnibus euidentiam possumus habere, & tertio potest nobis constare, an illa fecerim⁹, vel habeam⁹, nec ne.

Et quicquid sit de sacramento pœnitentiae, quod plura & maiora requirit, certe ad baptismum nō requiruntur ut multum, nisi ista tria, displicentia scilicet de omnibus peccatis, que quis commiserit, propositum seruandi omnia manda, & voluntas suscipiendi baptismum, ad deponendum veterem hominem, & inchoandum nouam vitam. Et de ipsis cuicunque vtentiatione potest euideretur constare. Et salte eū, q̄ nullis mortalis peccati esset sibi cōscius,

De INCERTITUDINE GRATIAE.

indubitatū videtur posse iustificari, si habeat præter duo posteriora dolorem in generali de peccatis, si qua forte per ignorantiam admiserit. Neque quisquam Doctorum Catholicorum plura requisuit, vt quis iustificetur per baptismum. Neque Ecclesia requisuit vñquam plura à catechumenis, vt potest patere ex catechismis Ecclesiasticis, & ex illis, quæ ex Augustino statim referemus.

Et cùm Doctor Subtilis in locis c. 15. citatis dicit, qualecumque displicentiam de peccatis, sufficere cum baptismo, non hæc velut propriam opinionem tradit: sed velut ea, quæ communia fuisse videantur & certa suo tempore. Et nisi ista, velut certa recipiantur, incerta erit valde doctrina sacramentorum, & ipse ingressus primus ad vitam, & periculum esset valde suscipere sacramenta Ecclesiæ.

Verū ista quæ tam multis, & quidem non sine causa iactantur, quibusque maximè freti videntur, qui certitudinem gratiae tueruntur, tripliciter possumus infringere:

Repon. 1. Primò: Esto certa sint & finita, quæ requiruntur ad dignam susceptionem sacramentorum, nemini tamen potest satis certum esse, nihil se eorum intermisso: Quia inter ea, quæ necessaria sunt ad dignam susceptionem sacramentorum, illud vel in primis ex consensu omnium requiritur, nē sit in ea susceptu aliquis error, vel aliqua ignorantia vincibilis. Et nisi illam depo-
natur, nunquam qui ea suscepit, iustificabitur, quantumcumque dolorem habeat de suis omnibus peccatis, & propositum seruandi omnia manda. Alioqui & multos necessit erit fateri iustos, & si moriantur, saluos fore, qui obstinatè permanent in suis erroribus. Quarè cùm nullus possit per fidem esse certus, quod careat omni ignorantia culpabilis, vt suprā ostendimus, & Paulus videtur testari, cùm ait: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum: vel ex hoc liquere potest, nemini posse esse certam ex fide suam iustificationem, etiam per sacramenta. Neque hoc est sa-
ne, quia doctrina Ecclesiæ circa ista sit incerta. Certa enim est & indubitate, sed quia nemini potest satis constare, an huiusmodi aliqua ignorantia, vel inconsideratione obicem sacramentis ponat, quod quidem & nouit Ecclesia, & explicat cunctis ne-
cessarium esse, vt per ea iustificemur.

Repon. 2. Sed neque video esse vsquequamque certum, etiam cessante errore vel ignorantia vincibili, sufficere, quæ computata sunt, ad iustificationem cum sacramento baptisimi vel pœnitentiae. Non est enim apud omnes certum, sacramenta ista conferre primam gratiam. Quin de sacramento pœnitentiae grauissimi authores tenent contrarium, & de sacramento baptismi, & generaliter de omnibus Sacramentis, Maioris in 4. idem Maioris.

s. Bona,

Gers. Cai,

& alij.

Repon. 3. Et que radicis totum hoc argumen- tum subruamus & eneruemus, dico tandem etiam si certum sit ex fide, ad gratiam sufficere cum sacramento baptismi vel pœnitentiae, qualecumque pœnitentiam pec-atorum, cum proposito seruandi manda- ta, & voluntate suscipiendi baptismum: ad- huc tamen non sequitur, nobis posse cer- tam esse ex fide nostram gratiam. Quan- quam enim cuius potest constare euiden- ter, an ista habeat, nec ne, nemini tamen certum esse potest ex fide, vel euidenter, vt cap. 17. tradidimus, se esse vere baptizatum, vel absolutum. Quia requiritur ad hæc sacra- menta & alia omnia confienda, inten- tio faciendi quod Ecclesia facit, vt apertis- simè diffinitum est in Concilio Florenti- no, & in sessione 7. nostri huius Concilij, can. 11. de sacramentis in genere. De inten- tione autem ista nullus potest absque di- uina revelatione certus esse per fidem, vel euidentiam. Quis enim, teste Paulo, scit

299

Respon. 4.

^{1. Cor. 2. c.} scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Neque salua est intentio fidei crediderim posse defendi, quod qui ministri ad ^{Necessaria} sacramenta. Ecclesia, tuetur, non requiri intentionem ministri ad conficiendum hæc sacramenta, sed satis esse, si exteriùs ostendat se velle conficere, quod Ecclesia intendit. Nam sanctus Thomas, ut inquit tertia parte, quæstione sexagesimateria, articulo octauo, satis esse ad hæc sacramenta tradit intentionem Ecclesia, quæ verbis sacramentalibus exprimitur, vbi contrarium exteriùs non ostenditur. Et alioquin, quomodo, ait, haereticus, qui non credit sacramentis Ecclesia, verè baptizaret? Cumque euidentissimè quis faciat, quod Ecclesia intendit, qui addit, possibile est, baptizantem non habere intentionem baptizandi? Et cur nō potius credamus ita nobis notam esse ipsius intentionem, ac notum putamus & indubitatum, eum habere intentionem percutiendi, quem videmus, nullo cogente, alterum percutere?

Sed hæc argumenta nullius planè momenti sunt. Sanctum Thomam piè satis exponit Caletanus in citato loco. Et quidquid in eo artic. dixerit, & in 4. d. 6. palam est, statim in art. 10. eum dicere, veritatem sacramenti non subesse, si quis derisorie vel ioco, & non seriò, sacramentum conferret. Et quanvis in corpore art. adiecerit, præcipue si exteriùs eam peruersitatem intentionis minister manifestet, tamen in respond. ad 2. nullum tale temperamentum adiungitur. Et cum in q. 68. art. 7. ad 1. & in 4. d. 6. palam assueret, rebaptizandum esse adulterum, qui non habuisset intentionem suscipiendi sacramentum, idq. Innocen. 3. uscif.

Maiores de bapt. & c. Atque ex his liquere potest, quid ad illa, quæ magis vrgent, respondere debemus, quæ ad probadum ex susceptis sacramentis certitudinem gratia, inducta sunt. Non enim dubitamus, sed certa fide credimus, eos omnes iustificari, qui dignè suscipiunt sacramenta. Neque tantum ineptum & pericolosum, sed planè haereticum censemus, eos gratia sacramenti fraudare, qui se verè probant, & conscientiam suam discussiunt ad ea reuerenter suscipienda. Tantum autem dicimus, neque per fidem, neque euidenter post quæsiplam scire, an illa suscepit, vel se idonee & quantum necessè est, ad ea sumenda parauerit. Neque

cant, qui faciunt, quæ docent superstitionem necromantici, & apostasie vel idolatriæ peccato obnoxij sunt, qui se iuxta ritum Iudeorum circuicidunt, vel thura idolis offerunt, quantumcunque hæc inutilia & vana credant. Et nisi hoc credebat e se possibile, cur eò recursum est, vt dicetur non esse necessaria intentione ministri ad conficienda sacramenta? Quæ potest esse magis manifesta contradictione, quam asserere, haereticum non habere intentionem faciendi, quod Ecclesia facit, & tamen ritè baptizare propter intentionem Ecclesia, & rursus adiungere, non esse possibile, vt quis non habeat intentionem faciendi quod euidentissimè facit?

Sed in hunc paralogismum idèo inciduntur, quia non aduertitur, aliud esse proferre verba sacramentalia, quod nunquam sine intentione proferendi: aliud, confidere sacramentum baptismi, quod potest non intendi ab eo, qui profert verba, & in omnibus ostendit se exteriùs velle illum confidere. Quod si potest haereticus carere intentione baptizandi, tametsi exteriùs baptizet, non igitur ita nota mihi est hæc illius intentionis, ac intentione me percutiendi in eo, qui me, nullo cogente, percutit. Neque si esset ita nota, nota esset censenda ex fide vel euidenter. Neutra enim intentione maiori certitudine nobis nota esse potest, q. morali. Quarè illud nullatenus est concedendum, quod & idem authorat, certiores nos esse, quo ad ihos, quod ritè sumus baptizati, quam quod ritè baptizatus consequatur gratiam. Et vel ipsa absurditas & impietas, quam hæc verba sonant, detergere quenam debent ab eorum in quenam sensum assertionem.

Atque ex his liquere potest, quid ad illa, quæ magis vrgent, respondere debemus, quæ ad probadum ex susceptis sacramentis certitudinem gratia, inducta sunt. Non enim dubitamus, sed certa fide credimus, eos omnes iustificari, qui dignè suscipiunt sacramenta. Neque tantum ineptum & pericolosum, sed planè haereticum censemus, eos gratia sacramenti fraudare, qui se verè probant, & conscientiam suam discussiunt ad ea reuerenter suscipienda. Tantum autem dicimus, neque per fidem, neque euidenter post quæsiplam scire, an illa suscepit, vel se idonee & quantum necessè est, ad ea sumenda parauerit. Neque

ideò ab his suscipiendis coticere se quis debet. Satis quippe est, vt ea sine periculo sumantur, probabilitas moralis de sufficienti præparatione. Et veritas formarum sacramentalium baptismi & pœnitentiae nihil amplius exigit, quam vt verè mundentur & absoluantur à suis peccatis, qui se ad illa legitimè disponerint: neque sacerdotes per illa verba, Absoluo te: ahiud intendunt significare, quam quantum ex se est, absolutionem peccatorum efficaciter praestare. Quamobrem nemo debet dubitare de sua gratia, qui putat ritè ad ea se preparasse, & deuotè ac reuerenter ipsa suscepit.

Sive autem dubitet, sive non, indigni sunt sacerdotes, quibus illa irrogetur contumelia, de qua argumentatur Luterus. Et vt potest colligi ex statim dictis, nō solùm iniuste, sed & falsò eis tam contumeliosa verba dicentur, etiam si constaret pœnitenti, se propter suam indispositionem remansisse, post eius absolutionem, in peccato.

Et quoniam dum nulla apparet causa dubitandi de legitima dispositione ad baptismum, & de intentione baptizantis, qui cuncte fidelis certò credere debet, se esse interius mundatum, atque hanc persuasione causat fides de efficacia baptismi, meritò Ambrosius animam recens baptizatam, afferuit se oculis fidei videre mundatam, & eam præsumptionem non esse arrogantium, sed fidem.

Et Aug. ob eandem causam afferuit fidèles posse dicere Deo: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Et quia prudenter humana dicit, vt in officijs & operationibus humanis contenti simus certitudine humana, in 9. Confess. admonet, ne quispiam oret pro peccatis sibi dimissis in baptismò. In loco autem citato ex lib. de utilitate pœnitentiae propterea dicit dubitare de fide, qui dubitant dimissa sibi esse peccata in baptismò, quia cum non dubitent se ritè baptizatos, & fecisse præscripta sibi ad baptismum reuerenter suscipiendum, consequens est vt de efficacia baptismi dubitent. Nam solùm dubium de efficacia & virtute baptismi, visum ei esse dubium de fide, ex illis, quæ & ibi & alibi dicit, facile possumus approbare. Ibì nanque hoc tantum, velut constans & certum tradit, in baptismò salutarem omnium peccatorum fieri remissionem, & pœnitentiam parturire nouum hominem, donèc per ipsius san-

ctificationem baptismi in nouam vitam baptizatus nascatur.

Et cum in baptismo omnia peccata deleri ex testimonio Petri probasset, catechumenos sic alloquitur: Ergò interim nunc, si qui forte astant ex eo numero, qui baptizari disponunt, credimus enim eos adessemus tanto ad verbum studiosius, quanto ad indulgētiā vicinius: hos primum paucis alloquimur, vt erigant mentes in spem: amēt Catechumi, quod non sunt: oderint, quod fuerint. minorū exhortatio.

Nouum hominem nascituri iam in voto concipiunt. Quidquid de vita præterita remordebant, quidquid angebat conscientiam, quidquid omnino vel magnū, vel parvum, vel dicendum, vel non dicendum, nō dubitent posse dimitti, nè forte quod vult Dei miseratio dimittere, contra se teneat humana dubitatio.

Et hoc confirmat, sicut faciunt Cypr. & Hierony. exemplo illo, quo omnes Aegyptios mortuos esse in mari rubro scriptura testatur. Nam mare rubrum significat pūtat aquam baptismi cruce Christi cōsecratam, qui pro nobis sanguinem fudit, & transitum ipsum per mare rubrum, typum fuisse baptismi, omnia Aegypti peccata delentis, & aquis submergentis. Et cap. 2. cum quereret, Quæ debita nobis dimitti oramus, cum dicimus, Dimitte nobis debita nostra: respondet, Quandoquidem debita hic intelligi non possunt, nisi peccata, quæ debita dimisit & in baptismo, iterum, vt dimit. Exod. 15. 4

Répon. ad Ambros. Bap. mare rubrum.

Et Aug. ob eandem causam afferuit fidèles posse dicere Deo: Custodi animam meam, quoniam sanctus sum. Et quia prudenter humana dicit, vt in officijs & operationibus humanis contenti simus certitudine humana, in 9. Confess. admonet, ne quispiam oret pro peccatis sibi dimissis in baptismò. In loco autem citato ex lib. de utilitate pœnitentiae propterea dicit dubitare de fide, qui dubitant dimissa sibi esse peccata in baptismò, quia cum non dubitent se ritè baptizatos, & fecisse præscripta sibi ad baptismum reuerenter suscipiendum, consequens est vt de efficacia baptismi dubitent. Nam solùm dubium de efficacia & virtute baptismi, visum ei esse dubium de fide, ex illis, quæ & ibi & alibi dicit, facile possumus approbare. Ibì nanque hoc tantum, velut constans & certum tradit, in baptismò salutarem omnium peccatorum fieri remissionem, & pœnitentiam parturire nouum hominem, donèc per ipsius san-

ctificationem baptismi in nouam vitam baptizatus nascatur.

Et codem modo, eum qui post baptismum peccasset, & absolutus esset a sacerdote, possemus dicere, dubitare de fide, si

dubiter remissa esse sibi peccata quo ad cul-
pam, & tamen nemo intelligeret, id affir-
mari de dubio, quod quis haberet de sua
iustificatione propter dubium de sua dispo-
sitione, vel intentione sacerdotis absolu-
tis, sed solùm intelligeretur de dubio, eman-
nanti à dubio de efficacia clauium.

Et ideo fortè Augustinus in fine libelli
citat de pœnitentia medicina, velut dans
locum huiusmodi dubio vel formidini, ita
scribit: Sed fac ēne incertum, vtrūm igno-
scat Deus. Quid perdit, cùm supplicat Deo,
qui salutem perdere non dubitauerit, cùm
offenderet Deum? Quis enim certus est,
quòd etiam imperator ignoscatur? Et tamen
pecunia funditur, maria transmeantur, pro-
cellarum incerta subeuntur, & penē, vt
mors vitetur, mors ipsa suscipitur: supplicat-
tur deinde per homines homini. Sine dubi-
tatione fuit ista, cùm sit dubium, quo fine
proueniant. Et tamen certiores sunt cla-
ues Ecclesiæ, quām corda regia: quibus cla-
uibus quocunque in terra soluitur, etiam
in cælo solutum esse promittitur. Et multo
est honestior humilitas, qua se quisque hu-
miliat Ecclesiæ Dei, & labor minor appo-
nitur, & nullo temporalis mortis periculo
mors æterna vitatur. Hæc Aug.

Matth. 16.
& 18.

Cyprian.

Et quidem in authoritate citata eodem
modo locutus videtur Aug. quo Cypr. in
serm. de eleemosyna: vbi ita scribit: Ele-
emosynis & fide delicta purgantur, non vti-
què illa delicta, quæ fuerant antè contra-
cta. Nam illa Christi sanguine, & sanctifi-
catione purgantur.

Item denuò dicit: Sicut aqua extinguit
ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum.
Hic ostenditur quoquè & probatur, quia
sicut lauacro aquæ spiritualis, gehénę ignis
extinguitur: ita eleemosyna atque opera-
tionibus iustis, delictorū flamma sopitur.
Et quia semel in baptismo remissa peccato-
rum datur, assidua & iugis operatio Bapti-
smi istam imitata, Dei rursus indulgentia
largitur. Hæc Cypr.

Eundem etiam in modum locuti sunt &
Patres in Concilijs, & Doctores in suis
scriptis, quotiescumque asseruerunt in Ba-
ptismo omnia peccata dimitti. Et nomina-
tim ita loquitur Hieronymus, cùm conce-
dit Crito bolo, statim à baptismate homi-
nem peccato carere, & migrare ad Domi-
num, si mox de hac vita morte subtrahere-
tur antè, quām aliquod admitteret pecca-

tum. Quod enim non omnino integrum
securitatem baptizatis his verbis tribuerit,
satis indicat in sequentibus, subiectens:
De baptismatis fonte surgentes, & rege-
nerati in Dominum Saluatorem, impleto
illo quod de se scriptum est, Beati quorum
remissæ sunt iniquitates, & quorum tecla
sunt peccata: statim in prima corporis cō-
munione Christi dicunt, Et dimitte nobis
debita nostra, quæ illis fuerant in Christi
confessione dimissa. Quanvis sit hominis
perfecta conuersio, & post vitia atque pec-
cata virtutum plena possessio, nunquid sic
possunt esse sine vitio, quomodo illi qui
statim de Christi fonte procedunt? Et ta-
men iubentur dicere, Dimitte nobis debi-
ta nostra, sicut & nos dimittimus debitori-
bus nostris, non humilitatis mendacio, vt
tu interpretaris, sed pauore fragilitatis hu-
manæ suam cōscientiam formidantes. Hæc
Hieronymus.

Ex quibus patere potest, non fuisse illi
visum dubium de fide, dubium de remis-
sione peccatorum obtenta in baptismo, quan-
do de illa dubitatur duntaxat ob pauorem
fragilitatis humanæ. Nam cùm non sem-
per peccemus, non videntur hæc tantum
dæta esse propter peccata commissa statim
post baptismum.

Atque ex his non erit difficile respon-
dere ad ea, quæ ex eodem Augustino alle-
gata sunt, ex libro contra literas Petilianæ.
Primò enim neque omnia argumenta Au-
gustini sunt demonstrationes, neque cun-
cta, quæ dicuntur à Doctoribus de certitu-
dine, sunt referenda ad certitudinem fidei,
præsertim quæ sit ex parte intellectus, neq;
si aliquid possum credere aut assertere, ne-
cessarium est, vt & id sit nobis certum, præ-
sertim certitudine fidei. Et in capitulo 7.lib.
non docet Augustinus respôdere, certos
nos esse de nostra iustificatione, sed certos
nos esse de Christi misericordia.

Dcindè verò, quæ citata sunt de incer-
titudine salutis nostræ spiritualis, non sunt
intelligenda de incertitudine ex parte in-
tellectus, sed de incertitudine ex parte rei.
Non enim ad hoc inconueniens deducit
Augustinus ibi Petilianum, quod nos non
possemus esse certi de nostra salute spiri-
tuali, sed ad hoc potius, quod verè incon-
ueniens & absurdum & impium est, quod no-
stra salus esset incerta, hoc est, quod non
certò possemus salutem assequi, neque
cer-

certum esset nos posse obtainere salutem
spiritalem.

Et quod iste sit germanissimus sensus
Augustini, nè quis à me confitum cau-
etur, ex ipsis verbis possumus conuincere.
Ita enī ibidem ait: Sed quomodo & de bo-
nis securi erunt, si conscientia dantis atten-
ditur, quæ latet oculos accepturi? Ita secu-
dum eorum sententiam fit Iesus illa spiri-
talis incerta, dum cōtra scripturas sanctas,
quæ dicunt, Bonum est confidere in Domi-
no, quām confidere in homine: Et maledi-
ctus omnis, qui spem suam ponit in homi-
ne: spem baptizandorum auferunt à Do-
mino DEO, & in homine ponendam esse
persuadent. Vnde fit omnino, vt non incer-
ta, sed prorsus nulla sit salus. Quia Domini
est salus, Et vanus salus hominis. Itaq; quis-
quis in homine spem posuerit, etiam quem
iustum & innocentē nouit, maledictus est.

Vides ut Augustinus, non ad incertitudi-
nem intellectus, sed ad incertitudinem ex
parte rei deduxit. Ita enim impugnat op-
inionem Donatistarum, quali aperte dice-
ret & citra omnem ambiguitatem: Si pendet à bonitate ministri virtus baptismi, nu-
tarer & vacillaret, dubiaque esset salus spi-
ritualis, sicut & ipsa bonitas ministrorum,
à qua pendet: immò prorsus nulla esset
nostra salus. Si enim pendere credatur à
bonitate ministrantium, in illis ergò con-
stituere videremur nostram spem: & ita
non iam salui, sed maledicti essemus, quia
maledicti omnes, qui sperant in homine.

Et vt hunc sensum magis perspicuum
faceret, ex opinione illorum hoc inconue-
niens statim subintulit, nempe originem
esse, & radicem, & caput baptismi, ipsum
qui baptizat, si pendet baptismi à bonita-
te ministrorum, & id afferentes recidere
asseverat in schisma Corinthiorum, di-
centium: Ego quidem sum Pauli, Ego au-
tem Apollō, quos Paulus dariissimè ob-
iurgavit illis verbis: Nunquid Paulus pro
vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli
baptizati estis? Neque Augustinus hæc aut
alibi creditit, non posse impediri effectum
baptismi per malitiam ministrantis, no-
lentis facere quod Ecclesia facit. Et si vo-
luisset, acquiescendum esset potius Con-
cilio Florentini & Tridentini citatis defi-
nitionibus.

Tantum autem voluit Augustinus, hoc
constare inter Catholicos, non obesse ba-

ptizatis malitiam conferentium baptismū.
Quod quidem satis est, vt moraliter pos-
simus certò credere, & afferere, nos ba-
ptizatos esse, & iustificatos, & innocen-
tes esse factos per baptismum. De nullo
enim ministro tantum scelus præsumen-
dum est, vt non serio, neque verè, sed io-
co vel fictè baptizet quempiam. Licet de
multorum bonitate, & quidē sèpius quām
vellemus, meritò ambigamus.

Quoniam autem, quidquid sit de his Respon-
ad vel illis baptizatis, hoc certum & indubita-
tum est, in Ecclesia semper esse, sicutque,

& in aeternum fore spiritum sanctum: ideo
incunctanter dicit Augustinus, in loco pri-
mo aduersum nos citato, integra & Ca-
tholica fide nos cognoscere spiritum DEI
nobis inesse. Quippe si ad se vel alium, di-
rexisset sermonem, nunquam dixisset, se
hoc nosse Catholica fide. Nam Catholica
fides non est, nisi de obiectione communi &
Catholico. Neq; sufficeret Augustino, ex
propositione communi & Catholica con-
flari eam fidē, vt Catholica fide hoc agno-
sci diceret. Alioquin & qui hanc certitudi-
nem fidei haberet, dici possent habere cer-
titudinem fidei Catholicae.

Cumque Augustinus non de se tantum
ibi loquatur, & de nullo alio certò esse po-
tuerit, quod habet spiritum DEI, nun-
quam, si ad particulares personas verba sua
reputaret, dixisset, integra & Catholica fi-
de nos agnoscere inesse nobis spiritum dei.
Quis enim ita loqueretur communiter fi-
delibus, nisi crederet cum Lutero, omnes
eos habere spiritum Dei, & de hoc certos
esse per fidem?

Sed adhuc videtur superesse fortis quæ-
dam replicatio, quæq; maximè possit con-
stabilire certitudinem gratiae ex suscep-
tis sacramentis. Videtur enī certum esse ex fide,
tantundem valere sacramenti fidē, & vo-
luntate pro facto reputari. Nam alias aliq;
damnaretur per id, quod non est in sua po-
testate. Neque de illo Iudeo, qui, cùm ef-
ferat in mortis articulo solus inter Iudeos, se-
ipsum in aquā mersit, dicendo: Ego me ba-
ptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus
sancti, Amen; verè dixisset Alexander ter-
tius,

tius: Si talis continuo decessisset, ad patriam protinus euolasset propter sacramenti fidem, & non propter fidei sacramentum. Hoc siquidem praestare non poterat solus flaminis baptismus, qui non absoluit a culpa & poena, sicut baptismus fluminis.

¹ apostol. de presb. ne apti. Innocentius etiam 3. expressè dicit, in cunctanter se asserere, eum presbyterum gaudium esse celestis patriæ adeptum, qui licet mortuus fuerit sine vnde baptismatis, tamen in fide sanctæ matris Ecclesiæ, & Christi nominis confessione perseverauit. Hoc autem asseri ab eo non potuit, nisi credidisset certum, fidem sacramenti potuisse professe illi presbytero ad remissionem peccatorum, omniumque poenarum, quas debebat pro peccatis. Et si fides sacramenti praestare potest remissionem totius poenæ, quæ debetur pro peccatis, praestare etiam poterit remissionem culpa, quam faceret baptismus, quando non est ex parte nostra, quod illum non suscipiamus, sed ex malitia & dolo conseruentis. Nam multo magis consonum videtur bonitati diuinæ, ut suppleat vicem baptismi quo ad remissionem culpa, quam quo ad remissionem poenæ. Et decere magis videtur clementiam Diuinam, ut malitia alterius non impedit iustificatiōem nostram, quam nē impediat relaxationem poenarum.

Responsio.

Neque ista tamen nos de nostra statio- ne dimouebunt. Verum est, in his casibus voluntatem pro facto reputari, & nemini imputandum in eiusmodi casibus, quod non suscepit baptismum. Neque si tum contingat quempiam damnari, qui saluus fuisset, si suscepisset baptismum, damnabitur ille propter culpam aliquam, quam cōmiserit non susciendo baptismum, sed damnabitur propter alia peccata: neque, ut obijcitur, propter illud, quod non fuit in sua potestate, sed verè propter culpam subiectam suæ ipsius libertati. Potuit nan- que quis ita perfectè conuerti in Deum, ut etiam si decederet sine baptismo, saluaretur. Et cum Deus gratis dederit hoc priuilegium sacramentis nouæ legis, ut iustifcent eos, qui nō habent sufficientem poenitentiam: non est cur queramur, si quantum ad participationem huius tanti beneficij, non reputet pro facto voluntatem, sed locum det & articulo necessitatis, & malitia ministrantium, ut impedit queant tantum beneficium, & vel in hoc puniat

remissionem & negligentiam nostram in faciendo dignam & idoneam poenitentiam ad consequendum suam gratiam.

Neque oppositum diffinierunt, aut sen- ferunt Pontifices statim citati. Non enim quidquid dicitur à summis Pontificibus in suis epistolis decretalibus, censendum est, ab eis esse diffinitum. Expectandum est, quid ex professo in eis agatur, quis' vesti scopus & intentio' principalis cuiuscunq; epistole. Et ille tantum articulus existimādus est in eis diffinitus à Sede Apostolica, non autem quæ obitè & minis ex professo ibi dicuntur.

Atque ideo, cùm Alexander tertius vbi citatur, tantum ex professo diffiniat, neminem posse seipsum baptizare, hoc vnum pro certo tenendum est ex ea diffinitione, reliqua verò non est necessarium, velut certa acceptari: satisq; est, si vt pia & probabilia recipiantur. Cùm etiam Innoc. 3. in citata diffinitione solùni videatur voluisse diffinire, posse per fidem Ecclesiæ & Christi nominis confessionem saluari, quipropter articulum necessitatis decedit sine baptismo, quantum ad hoc vnum, necessarium est illius diffinitionem acceptare: non verò quo ad alia, quæ obitè ibi dicuntur.

Neque video sanè, vndē ista potuerint diffiniri. Quoniā si pro dignitate rem istam expendamus, inconueniens videtur, tan-^{Non est ita} menti, quā tam vim præbere fidei baptismo, quantam ta fac-^{ta virtutis delata} habet ipsum sacramentum, cùm in alijs sacramentis hoc neque diffinitum sit, neque communiter credatur, sed potius contra-rium. Omnes enim credunt, plus gratiæ & Argum. 4. remissionis poenarum eos consequi, qui cùm habeant contritionem, accipiunt etiam sacramenta Ecclesiæ, quam si tantum habeant contritionem, & propter defectū sacerdotis, maneant vel moriantur sine sa- cramentis Ecclesiæ.

Et longè quam par esset, de præcellen-^{Notanda expositio c. Deibut. c. Apo.} tia sacramentorum sentit, qui tantam vim credit esse in voto sacramenti, quantum in ipso sacramento, licet hoc tantum credat in articulo necessitatis contingere. Neque Alexander, neque Innocentius senserunt aut docuerunt, fidem baptismi suffi-^{c. Deibut. c. Apo.} re ad remissionem omnium poenarum. Quin Innocentius ad finem citati capitul. Cremonensem, ad quem scribit, ut iuges preces & ho-^{stias}

stias iubeat offerri pro presbytero memo- rato. Quod non faceret, si illum diffinisset iam esse in cælo.

Et ex his, q̄ statim ex Augustino & Ambrolio allegat, aperte docet, se nihil aliud voluisse pro certo constituere, quam, Ba-^{Nō fundatur in De} ptismum inuisibiliter ministrari illis, quos non contemptus religionis, sed articulus necessitatis, à baptismo excludit. Neq; ali- quid amplius diffiniuit, aut docuit Alexan- der. Nam aliud est, statim euolate in cæ- lum: aliud, statim peruenire. Volat statim, qui mox incipit celerrimè in cælum tendere. Quod quidem etiam ei conuenit, qui decedit in salutis statu, & breui expeditur à Purgatorio. Peruenit verò statim, q̄ nul- libi moram aliquam facit, sed mox vt moritur, incipit esse in cælo.

Etiadē licet Alexander 3. diffinierit Iudeum illum, de quo agebat, statim euola- turum fuisse in cælum, si continuo decessisset, non propterā existimandus est voluīse diffinire eum habiturum remissionem omnium poenarum statim, si statim decessisset. Et hoc potest confirmari, q̄ nec Alexander, neq; Innocentius habuerunt satis sufficiētia motiuia, vt vel Iudeum illum, vel presbyterum illum memoratos canoniza- rent, & definitiam tum esse in cælo. Ita- que ex eorum definitionibus nihil contra nos habetur, sed nos potius ex definiitione Innocentij habere possumus cōtra adver- santes, non tantam esse virtutem fidei sa- cramenti, quanta est ipsius sacramenti. Atque ex his patet infirmitas argumenti, quo quidam ex virtute sacramenti baptismi, vel sacerdotis, certam pergunt facere nostram iustificationem.

Sed quo magis enerue & debilitem hoc argumentum, addam & ista: Nusquam le- gitimū Deus fecisse tale pactum nobiscū aut expressisse hoc, vel innuisse in scripturis, neque in sacramento baptismo, neq; in alio sacramento, vt fides sacramenti tantum valeat, atque ipsum sacramentū: & extra articulum necessitatis, manifestū est non habere eam prærogatiām fidem aut votum baptismo. Vnde ergo eis illam quis tribuat in tali articulo?

Etsi de Iudeo memorato pro constanti haberetur, cum fuisse statim euolaturū in cælum, si continuo decessisset, eadem ratio- ne de quocunque decedenti sine baptismo cum simili fide & voto, idem deberet cer-

tō affirmari. Par quippe est ratio, neque ali- quid peculiare constitit Alexandro de illo Iudeo, quod non constaret de quocunque petente baptismum in articulo necessitatis, & contra voluntatem suam decedente sine eo. Nam fides sacramēti, cui vni in textu vi- detur imputari ea progratiua faciendi euo- lare statim in cælum, nemini deest, qui de- cedit cum voto illud recipiendi, & absque obice vlo, qui impediret ipsius dignam susceptionem.

Quod si de quocunq; sic decedente sine Argum. 4. baptismo, hoc affereretur, consequēs pro- fectō esset, vt etiam idem crederemus de quocunq; veniente ad gratiam ante bapti-^{Non ut ap. de bap. &} smum, immo de quocunq; habēte ante ba- ptismum similem dispositionem, etiam si sola non ad id sufficeret.

Insuper : Non sufficeret parvulo fides Argum. 5. offerentium eum baptismo, si minister ex malitia non haberet intentionem baptizā- di, aut aliquo casu moreretur sine bapti- smo. Et hoc diffinitum est ab Alexandro tertio, & libro quarto latissimè à nobis est eius eff. probatum. Communiter etiam receptum est in Ecclesia, fidem sacramenti non sup- plere vicem baptismi, aut ordinis, quo ad characterem. Et quantumcunque legitime Argum. 6. videatur quis fuisse ordinatus, si tamen eu- denter postea constiterit, cum non fuisse baptizatum in forma Ecclesiæ, quia non re- ceperit characterem baptismalem, bapti-^{Veniens de pres. non} zandus est iterum, iuxta definitionem In- concilij tertij, & Concilij apud Com- pendium, & omnibus denuo initiandus ordinibus, vt possit in sacerdotio mini- strare.

Præterea: Quantumcunque aliquis ba-^{Argum. 7.} ptizatus crederet, & veller recipere ordi- nes ab episcopo, qui talis communiter ex- illatur, si tamen casu aliquo aut malitia episcopi vel alterius, vel ipse episcopus nō esset episcopus, vel non habuisset aliquam intentionem ordinandi eum, & hoc postea pro certo constaret: absque dubio iterum ordinandus esset, vt esset sacerdos: & vt communiter tradunt Doctores Theolo- gii, quidquid senserint aliqui ex Canoni- stis, nec ille consecraret eo tempore Eu- charistiam, neque absoluisset quenquam, quippe qui nullam verè potestatem ha- buisset idoneam ad hæc præstadum. Quod Ange. ver. bo, Bap. 7. fides sacramenti, non supplet vicem sa- cramenti, quo ad characterem, & præsen-

tiam corporis Christi in Eucharistia, vnde nobis vel probabiliter promittamus, supplere quo ad remissionem culpæ & pœnæ? Sed haec tenus de certitudine ex falsoceptis sacramentis.

DE INCERTITUDINE
INNOCENTIAE.
CAP. XLII.

Obiect. 6.

Quo d non possunt aduersarij generaliter confidere, contenti in aliquibus saltem particularibus personis à nobis extorquere. Et obijciunt nobis innocentes, qui nullum admiserunt lethale peccatum in vita. Hisque ut minimum putant, necesse esse, concedere certitudinem de sua iustificatione, saltem pro tempore propinquio principio vsus rationis, & antequam se ingesserint periculis, laboribus, & difficultatibus huius vite, in quibus paucissimi sunt, qui tueantur suam innocentiam. Et quod innocentes hoc saltem tempore certi possint esse de sua iustificatione, hac ratione conuincere se existimant:

Ad remissionem originalis peccati, certum est, sufficere propositum seruandi omnia mandata Divina, vel quod idem est, propositum honeste & sancte viuendi iuxta lumen & dictum rectæ rationis. Et illi de hoc proposito possunt, non solum certitudinem, sed etiam evidentiā habere. Et præter hoc certi possunt esse, si non admisserint aliquod mortiferum peccatum. Possimus enim & nos de paucis diebus, aut saltem de paucis horis eiusmodi certitudinem habere. Quod si participes facti per confessionem sacramentalē de puritate, & sancto proposito eiusmodi puerorum, aut puellarum in principio vsus rationis, eo modo sumus certi de ipsorum iustitia, quo certi sumus verum nobis ab eis dici, car non & ipsi habentes certitudinem, immo evidentiā de veritate eorum, quæ nobis dicunt, poterunt certi fieri de sua iustificatione, si admonentur à nobis sufficere illa ad remissionem peccati originalis?

Responsio. Concederem profectō totum, quod infertur, si quidem vel per nostram admonitionem, vel persuasum aliquis industriam aut diligentiam possit esse certus de sua innocentia, quo ad lethalia peccata. Sed qui nobis ob nostram humilitatem & vi-

litatem, vt suprà docuimus, ignotam esse, quoad hinc vivimus, nostram iustificationem voluit, nè quispiam superibzist de sua innocentia, ignotum quoquè statuit esse nobis hoc tantum & tam præcellens bonum. Quod quidem vel ex hoc manifestum esse potest. Ignotum quippe est omnibus, & omnino incertum, quandò primò venerint ad usum rationis, & an tunc se conuerterint ex toto corde ad DEVM, ita, vt affluti fuerint DEI gratiam. Et quandiu hoc ignotum fuerit, necesse est, ignotam esse innocentiam. Quia non est improbabilis opinio sancti Thomæ & sororum sequacium, tenentium, quilibet pro principio usus rationis, teneri sub mortali, sic se conuerte ad DEVM vel formaliter, vel virtualiter, vt consequatur DEI gratiam. Quæ & ipsa problema est apud Doctorem Subtilem, vt patere potest ex distin. 7.2.

Atque hac de causa, licet de alijs horis vel temporibus vita, quibus certum est, non obligari nos aliquo adeò arcto & rigido præcepto, certi esse possemus, non admisserint lethale aliquod peccatum, de illo saltem tempore nullam certitudinem habere possumus. Ideoque multo minus de illo tempore conuincere possunt, quod volunt, aduersarij, de quo maxime videbantur sibi, posse te de nobis triumphare. Gratis tamen possemus eis dare, certos nos esse posse, quod non admiserimus, scientes, aliquod mortale peccatum. Sed ea certitudo & pax conscientia, non repræhendentis cor nostrum de aliquo mortali crimen, fidutiam præstare potest, iuxta verbum Ioannis, apud Deum: ad certitudinem tamen de innocentia vel iustificatione, nō est sufficiens. Non enim mentitus est, qui dixit: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum,

DE CERTITUDINE
MARTYRVM.
CAP. XLIII.

Inducitur etiam contra nos fortitudo, & patientia, & letitia, & exultatio martyrum. Videntur em certi fuisse de sua salute, qui gaudebant in tormentis, & summo honore, sicut par erat, affici se extimabant, cum cötumelias aliquas & opprobria pro nomine IESV patiebantur. Illa tanta exultatio, quam præ se serebant,

DE INCERTITUDINE GRATIAE.

307

indictum videtur fuisse non obscurum certitudinis, quam intrà animum suum habebant de hoc, quod Deo illa sua tanta, tam rara, & tam admirabili patientia vehementer grati essent. Nam si de hoc certi non fuissent, nunquam tam alacres, nunquam tam læti, nunquam tam impavidi ad martyrium cucurrisse, neq; tanta & tam grauia tormenta, cum hilaritate tanta pertulissent. Verba etiam Christi videntur & illos, & nos, posse de ipsorum iustificatione certos facere. Beati enim, ait, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum, Beati estis, cùm maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes, propter me: Gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in celis. Et alibi: Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in celis est. Quod si beati illi sunt, & eorum est regnum celorum, & reposita est eis copiosa merces in celis, & Christus coram patre confessurus & laudaturus est eos, qui Christum in persecutione confidentur, & propter iustitiam psecutionem patiuntur: possunt igitur pculdubio, & qui se vident talia pati propter Christum, certi esse de sua iustificatione. Non em st̄at cum iniustitia, talia & tam præcellentia elogia, neq; tales & tam magnifice pollicitationes. Si nos certi sumus, eos esse iustos & sanctos, qui talia propter Deum passi sunt, & cum Iacobo beatificamus eos qui illa sustinuerunt, & Ecclesia vel hoc solo nomine certa est de Martyrum salute, & oēs catalogo sanctorum annumerat, & iniuriam diffinit facere martyri, qui orat pro martyre: quarè non etiam de se id ipsum si bipoterunt persuadere, quicunque vident se lethalia vulnera pro Christi confessione libenter excipere, & usque ad mortem velle omnia grauia pro fide ipsius tolerare, cùm ipsis certior possit esse sua fides, sua fortitudo, sua constatia, & sua vota, quam Ecclesia, quæ sola exteriora videt. Et quid est quod Christus ait, Maiorem caritatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis? Equidem maxima caritas stare nequit cum lethali peccato. Diligit siquidem Deus diligentes se. Itaque qui certi sunt, se non solum usque mortem oppetere pro fide,

Cum ergo per fidem certi simus de incomparabili bonitate & fide DEI, & de scientia, quam habet omnium penetratum nostrorum, per eandem certi possunt & debent esse martyres de sua gratia apud Deum, vbi certi sunt de sua fide & dilectione in Christum, & de voluntate & animo prompto patiendi omnia grauia usque ad mortem profide & gloria ipsius. Insuper: Si videamus aliquos dura & acerba pro Christo pati, & in eis usque ad mortem perseverare, non dubitamus eos fore saluos, si quidem in ea confessione usque ad mortem perseverauerint, sed beatos illos & felices pleno ore prædicamus, idemque scimus à sanctis omnibus & præcipue à Cypriano & Augustino factatum. Igitur dubitare non debemus, & illi multo magis certi esse possunt & debent de sua iustificatione, quia multo magis certi esse possunt & sunt de suo in Christum animo, & de sua fortitudine & constantia, & de beneficiis eximiis, quæ à Deo sibi tum conferri experientur, vt constans & alacrius propter illum omnia perferant.

Amplius: Apud Deum voluntas pro fato reputatur, neque actus exterior auget meritū interioris. Et Deus neminem iustificat post mortem, quem non iustificauerit in via. Sed martyres, certum est, fore iustos postmortem: Ergo etiā certum est, eos fore

iustos ante mortem, & ex consequenti ipsi saltem, q̄ sciunt iam lethalia habere se vulnera, & certi sunt de proposito perseuerandi in sua confessione, & maiora iam constanter tolerasse, quam supersint toleranda, certi poterunt esse de sua iustificatione. Qua ratione enim in ultima parte martyrij, quæ nonnunquam leuior & minus meritoria est, Deus illis suam creditur imparti gratiam, eadem & in priori credendum est Deum ipsos iustificare.

Non potest etiam constanter quis martyrii pro Christo ferre, nisi Dei ipsius gratia. Et hoc à Deo, ait Paulus, non solum, vt in eum credatis, sed etiam vt pro illo patiamini. Neq; natura nostra debilitata & extenuata per peccatum, tantum & tam præcellentem affectum, & tam repugnante carnis affectui & inclinationi naturali, possit habere suis viribus, nisi à Deo misericordie adiuuaretur. Et multo minus credendum est eos hoc posse, qui obnoxij sunt alicui lethali peccato. Neq; verisimile est, Deum adiuuare ad tam arduū & tam præclarum opus, nisi eos, quos ipse diligit, & eo nomine in tantam vult gloriam prouehere. Item martyrium baptismus quidam est, & tali nomine honoratus fuit à Doctribus Ecclesiæ.

Inconueniens ergo videtur, nè dicamus absurdum, non ei hanc prærogatiuam tribuere, vt certos efficiat homines de sua gratia apud Deum. Et vel hoc nomine debet istud non negari. Accendere enim hoc poterit homines & extimulare ad tolerantiam martyrij, & contraria sententia ab ea retrahere, vel saltem remissiores homines & segniores ad rem tantam facere. Non occurruunt fortiora, neq; maiora argumenta, quibus iuuare possumus eos, qui pro singulari sui animi pietate, salte martyribus voluerunt istud privilegium certitudinis de sua iustificatione concedere.

Responso. Sed neq; istis adduci possum, vt credam aliquem martyrem aut habuisse, aut habere potuisse certitudinem de sua iustificatione, nisi eam Deus illi reuelauerit, sicut reuelasse plerisque credendum est, etiam suam perseueratiam, & repositam eis beatitudinis coronam, vt ea re alacrius & fortius in sua confessione persistarent.

Propos. Et quidem argumenta penè omnia statim facta, si probarent certitudinem gratie, eadem ratione, ac fortius multo maiori,

possent probare certitudinem beatitudinis in martyribus. Testimonia enim scriptura, quæ allegata sunt, de corona & eterna beatitudinis mercede loquuntur. Et Ecclesia non solum sanctos, sed beatos credit omnes martyres. Exultatioq; martyrum in tormentis, magis erat de præmio & corona beatitudinis, quam sibi iam paratam acutum, penè præsentem probabilissime credebatur, & de constantia sibi à Deo benignè concessa ad cōfitemendum ipsius gloriam, quam de iustificatione sua. Nihil sibi iam illi alieni ab omnibus penè affectibus huiusvitæ, de iustitia sua blandiebantur, sed ad ea, quæ sunt priora, nempe ad Dei gloriam, & ad immarcescibilem gloriae coronam, quæ eos expectabat, totum suum animum extendebant, licet nonnunquam etiam futurorum Dei iudiciorum timore trepidabant, vt eleganter edisserit Ambro. in illa verba psalmi, Principes persecuti sunt me gratis, & à verbis tuis formidauit cor meum. Itaq; si nemo vñquam credidit ex Doctribus catholicis, certos ex fide fuisse martyres de eterna sua beatitudine, sine diuina reuelatione: nemo etiam propter argumenta facta, certos ex fide debet eos credere fuisse, aut esse potuisse de sua iustificatione. Quanquam autem sancti Doctores appellant nonnunquam martyres & egregios confessores eos, qui vincierant propter Christum, & aliqua grauia tormenta vel pericula, citra mortem, fortiter patiebatur, eodemq; nomine & titulo exornarunt, & beatam virginem & alias virgines, & præclaros aliquos sanctos viros, tamen Ecclesia nunquam vt martyres contendit, neq; priuilegia aut prærogatiua martyrij aliquibus concessit, qui non usque ad mortem perseuerauerint in tolerantia tormentorum aut carceris propter Christum aut iustitiam. Est quippe, vt sanctus Thomas recte credit, de ratioe martyrij, mors.

Neque potest quisquam dici propriè martyr, aut martyrium, quod ad salutem & gratiam sufficiat, percessus, nisi etiam mortem grato & minime reluctantem amico, pro fide vel iustitia tolerauerit. Nam alioqui multos martyres, necesse esset facti, esse in inferno, eos videlicet, qui cum grauia tormenta pro Christo passi fuissent, postea ramen vel in ipsis tormentis, vel ab eis absoluti, ab ea virtute sanctitate defecerunt, & condemnati sunt.

Sicut

Sicut igitur Ecclesia neminem colit, aut colendum tradit vt martyrem, donè consummaverit agonē suum, & vitam in tormentis vel carcere pro Christo clauerit: ita ex nullis tormentis patienter toleratis propter Christum, potest in hac vita se qualiter vel alterum, certò credere esse iustificatum propter prærogatiuam martyrij. Quandoquidem non est martyrium perfectum & consummatum ante mortem: & soli eiusmodi martyrio promissa est iustificatione & merces vitæ æternæ: neq; cuiuscunq; cuiuscunq; vulneris vel tormenti, aut iniuriae pro Christo toleratae communis fieri debet laus & prærogatiua martyrij.

Propos. Non est certum res catholicos, sufficere ad remissionem peccati mortalium, etiam ipsum martyrium pfectum & consummatum, si quidem illud paucipenitentia, qui erat in mortali peccato, neque habeat penitentiam formalem suorū peccatorum. Est quidem hoc, vt lib. 6.c. 36. docuimus, multo probabilius suo opposito: tamen cum Christus dicat absolute, Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis: nescio vnde illud possum tradere, vt omnino certum: neque, quantum recordari possum, quisquam catholicorum authorū, quos legerim, hoc tradit pro certo. Et quæadmodum Paulus, & post eum Cyprianus & Augustinus constanter tradunt, non satis esse ad salutem, morte subire pro Christo, si id fiat sine caritate, & in errore aliquo vel schismate: ita etiam videtur dici posse, non sufficere ad martyriū tolerantiam mortis pro Christo, si eam quod toleret in aliquo peccato mortali absq; vilia ipsius formalis penitentia.

Quod si de penitentia sufficiendi ad reconciliandum nos Deo, nemini potest, vt suprà ostendimus, satis certò constare, neq; poterit etiam constare de sua iustificatione per martyrium, præsertim cum neq; illud habeat virtutem, quam habent sacramenta, vt faciant de attrito contritū. Neq; testimonia citata satis hoc conuincunt. Similiter enim loquitur scriptura de eleemosyna, & de remissione iniuriarum nostrarū, & de dilectione proximorum, & de tolerantia cuiuscunq; contumeliaz, maledictionis, & perfecutionis pro Christo, & tamen nullus catholicorum Doctorū tribuit vim alicui istorum iustificandi sine penitentia. Et sicut testimonia, que omnibus suscipientibus sacramenta, gratiam videtur promittere, communiter interpretamur, si quidem nō sit obex peccati mortalis, qui hoc impediat: ita & exponere possumus, q̄ omnibus confitentibus Christum, gratiam & gloriam absolutè pollicitur, & intrepidi, minimeque dubij cum Augustino dicere: Nemo suæ voluntatis Aug. in epi, arbitrè constitutus, potest nouam vitam ad Felicias, inchoare, quin eum pœnitentia vita prioris, nū de Pœn. d. t. Nem. Et quanvis martyrium merito dicatur baptisimus, & sine villa pœnitentia potuerit fuit, & iustificare innocentes pro Christo occisos, Quis alia quando.

Luc. 13, 2

1. Cor. 3, b
Cypria.
August.

Cyp. in ora.
dominic. &
inueniri patientiam & tolerantiam mortis de simp. p. lat.

August. ser.
44. par. 1. &
libr. 2. ad
Simp. q. 1.

Non est quidem æquandus verus martyr falso martyri, neque quo ad effectum, neque quo ad effectum, vt egregie profecti & eleganter ante nos differunt doctissimus Episcopus Catharinus in expurgatione sua. Quin & is, qui in lethali peccato mortem pro Christo pateretur, multis nominibus vinceretur ab eo, qui eam cum gratia toleraret. Nam in peccatoribus neque absoluta est veritatis cognitio, neque vera laetitia, neque solida pax & constantia. Neque erroris tantæ sunt vires, quantæ veritatis. Et hæreticorum morientium p̄ sua hæresi, q̄ videtur alacritas &

& fortitudo & constantia, non fortitudo est, sed insania, furor, immanitas, metis cæcitas, desperatio & auditas gloriae, atque obdurata quedam & nimium pertinax propria sententiae dilectio & fidutia.

Veruntamen ista est cæcitas huius statu, & medicina aptissima naturæ nostræ proclivi ad superbiam, ut neque hi, qui vera mentis lætitia & fortitudine à Deo donantur, satis certè intelligere queant, antalia sint, quæ in se experiuntur, ut nō possint inueniri extra Dei gratiam.

Cum itaq; tantum dubium sit de martyrio perfecto, an sufficiat sine poenitentia ad salutem: non deberet quisquam certum ex fide existimare, sufficere ad gratiam, voluntariam aliquorum tormentorum citra mortem perpessionem, aut voluntatem quantumcunq; efficacem moriendi pro Christo sine poenitentia sufficienti. Certitudinem moralem de sua gratia ex tolerantia lethalium vulnerum possunt, si volunt, & cum poenitentia, & sine ea sibi persuadere, neq; nos repugnamus: sed certitudinem fidei vnde possint sibi vindicare, non video, neq; nos tali certitudine certi possumus esse de ipsorum iustificatione.

Propos. 4. Tametsi etiam certum esset, sine poenitentia martyrum sufficere ad salutem omnibus peccatoribus, qui neq; hæretici sunt, neq; schismatici, & Deus in hac vita iustificationis gratiam impariatur eis, quos optimè nouit perseveraturos in suo martyrio vsq; ad mortem, nō ideo tamen martyres certi esse possunt de sua iustificatione. Non est quippe ex fide certum temporis punctum, quo Deus eam gratiam largiatur. Nam posset dare in quolibet tempore terminato ad instans mortis, si quidem homo desinat esse per primum nō esse, & cœsequenter ea gratia inciperet fuisse, & in nullo instanti cœpisset esse. Si aut homo desinat esse per ultimū sui esse, sicut quidam defendant probabiliter, quia anima successiuè definit informare corpus, & datur minima pars corporis, sub qua potest esse, defendi valet, gratia martyrij dari in ultimo esse hominis, & tunc datam fuisse innocentibus pro Christo occisis, q; non erant circuncisi. Quarè per martyrium nunquam plena certitudo suæ gratiæ haberi potest in hac vita à martyribus.

Ber. ser. 61. Sed objiciunt quidam aduersus hec oīa, in Cantic, pulcherrima verba Bernardi: Stat martyr

tripudians & triumphans, toto licetlace Vnde corpore & rimante latera ferro, non modò fortiter, sed & alacriter sacrū è carne sua circumspicit ebullire cruentum. Vbi ergò tunc anima martyris? Nempè intuto, nempè in petra, nempè in visceribus Iesu, vulneribus nimirū patentibus adintroïendum. Si in suis esset visceribus, scrutans ea, ferrum profectō sentiret, dolorem non ferret, succumberet, & negaret. Nunc autem in petra habitans, quid mirum, si in modum petræ duruerit? Hæc ille.

Ex his autem videntur, iuxta Bernardū, martyres non tantum esse certi, sed tuti etiā & securi de sua salute. Parùm tamen expendunt propositum Bernardi in eolo, qui haec objiciunt. Non tutos esse martyres ostendere vult Bernardus. Si enim tui essent, non modò de sua iustificatione, sed & de sua beatitudine certi essent. Vultamen docere, eos in tutissimo & firmissimo loco mente animiq; suum posuisse, nempè in vulnerib; Christi, ut inde fortes reddantur ad exuperandum & contemendum omnes corporis dolores. Ethoc ex antecedentibus & consequentibus manifestissimum esse poterit omnibus, quia legerint.

NEQVE EX PHILOSOPHO,
NEQVE EX REBUS, QVIBVS
comparatur caritas, idoneè probatur certitudo gratia.

CAP. XLIV. **O**MNEM mouent lapidem, qui volunt certitudinem suæ iustificationis & fibi, & alijs vendicare & arrogare. Et vbi vident parum se profecisse argumentis Theologis, ad Philosophum & similitudines, siue allegorias recurrunt. Atque in primis objiciunt nobis illud Philosophi, inconveniens ultima est, nobilissimos habitus esse in nobis, & latére nos. Ita enim ille impugnat Platoni, dicente, omnem nobis inefle scientiam à nostra formatione, sed quasi obnubilatam & obrutam propter impedimenta aliqua; & nostrum scire, nihil aliud esse, q; quod. dam reminisci. Quod si hoc verū est de habitibus naturalibus, cur non & idē credamus de supnaturalibus? Cum igitur nobilissimus sit habitus, gratia nostra informans, vel caritas: inconveniens erit, aiunt, eam esse in omnibus iustis, & tamen neminem possit scire, an illam habeat, necne.

Late-

Laterem tamen lauant, cùm nobis putant aduersari Aristotelem. Non omnino dicuntur latére nos, quæ sciri possunt à nobis scientia quadam humana, id est, coniecturali, siue morali, aut violenta aliqua präsumptione. Quo modo suprà assurimus, nobis posse innotescere nostram gratiam, neq; maiorem scientiam de habitibus naturalibus requirit Philosophus.

Respon. 2. Sed & quæ ab eo dicuntur de habitibus naturalibus, qui per actus possunt à nobis

Ignorantes
sunt habi-
tus supra-
naturales, quæ
ter infusos nobis. Nam hi duntaxat per si-
dem nobis possunt innotescere, propterea quod licet actus præcellentes ab eis pro-
fluant, per quos possent vtcung; constare,
tamen nobis non potest satis constare, an
ab habitibus acquisitis, vel à potentijis no-
stris cum speciali Dei auxilio illi prodeant.

Respon. 3. Et vt de habitibus operatiis supernatura-
libus concederemus parem esse rationem,
ac de naturalibus, certè de gratia infusa,
vel de caritate infusa, quatenus facit nos
& nostra bona opera grata Deo & vitæ
æternæ meritoria, par non est, sed longè
dispar ratio. Hæc enim conditio propria,
quam facit in nobis, & in bonis actibus no-
stris, & quæ non potest esse ab alio habitu,
omni via naturali ignota est, nisi Deus re-
uelet. Quæ Dei enim sunt, nemo nouit nisi
spiritus Dei, & cui voluerit ipse reuelare.

Obiect. 9. Verū caritas, addunt, comparatur
in scripturis igni & lumini. Igni quidem, secundum communem Doctorum expositionem, cùm Christus ait: Ignē vénit mittere in terram, & quid volo, nisi vt accen-
datur? Lumini vero comparatur, cùm Ioānes dicit: Qui diligit fratrem suum, in lumine est. Cum ergo & ignis & lumini sunt maximè manifesta & cognoscibilia, aut istæ comparationes reicienda erunt, aut concedendum prorsus erit, posse à nobis cognoscinostram caritatem. Quod & apparet sic confirmant: Impossibile est de lege, caritatem esse in aliquo, & non magna operari: sicut impossibile est, ignem esse alicubi, & neque ardere, neque comburere, neque suū aliquam notitiam alijs preberere. Magna enim operatur Dei amor, si est: & si operari renuit, amor non est, sicut dicit Gregorius. Quicunque ergo caritatem habet, poterit nōesse se eam habere.

Respon. 1. Verū symbolica Theologia non est

argumentativa, sicut dicit Dionysius. Et Diony-
tolerandum non est, sicut dicit Augustinus August.
contra Vincentum Donatistam, velle do-
gmatia firmare ex illis, quæ sunt posita in
allegoria, nisi alijs testimonij scriptura-
rum illa possint firmari, & doceri ab Spiritu sancto intenta esse.

Respon. 2. Est satis est, vt caritas ignis dicatur &

lumen, quod mentes nostras verè illumina-
nt, & ad amorem Dei & proximi iugiter
inflammant, & quod ea nobis, vbi cunquè
sit, potest saltem conieeturis quibuldam
constare. Ut enim hoc in genere monea-
mus pro omnibus argumentis defenden-
ti certitudinē fidei de gratia, sèpè in his
quinq; grauitate paralogizant. Nam & quæ
de certitudine conieeturali aut morali di-
cuntur, quæq; ea certitudine cōtentā essent,
ad certitudinem fidei transferunt: & quæ
de fidutia, ad fidem: & quæ de fide absolu-
tè, ad fidem viam: & q; de donis Ecclesie,
ad dona singulorum: & quæ de testimo-
nio probabili Spiritus sancti, ad testimoniū
certum vel euidens. Verū haec tenus de
certitudine fidei de gratia.

**DE SIGNIS ET INDICIIS,
SEV CONJECTVRIS GRATIAE.**

CAP. XLV.

CVM ex predictis satis constet, neminem posse in hac vita mortali certitudinē fidei assēqui de sua iustificatione, nisi per diuinā reuelationē: tēpus appetit, vt & illud edif-
feramus, an aliquam saltem minorē certi-
tudinē obtainere de ea re possimus. Et qui-
dem apud oēs, quos legerim, hoc video ex-
tra controuerſiā receptum, posse quenuis
iustum certitudinē conieeturale de sua iu-
stitia habere. Vt enim neq; penitus, sicut Da-
masenus dicit, reliqt nos Deus sine notitia sui, neq; penitus nobis voluit in hac vita
innotescere, ita sublimē statum gratiæ,
quæ iusti oēs habent, adoptati in filios Dei,
& diuinæ facti cōfortes naturæ, neq; peni-
tū voluit ipsis in hac vita notū esse, nē su-
perbirē: neq; penitus ignotū, nē nimiū ti-
merē, & desp̄arent. Nā manifesta notitia
tātē dignitatis, paruulos, & ad elationē, &
inanis glorias, p̄clues, ad supbiam posset
inflētere. Et qualisqualis tātē beneficij no-
ticia, ad amorē diuinū mirū in modū & ex-
citare oēs potest, & trahere atq; inflāmare.

Certitudo aut̄ cōiecturalis, quā oēs De-
stors iustis omnibus cōcedunt possibile,
sicut

sicut patere potest ex his, quæ superius diximus, non est certitudo simpliciter & absolute, sed duntaxat est opinio ex coniecturis, signis vel indicijs, aut argumentis probabilibus collecta. Cùm enim coniecture, demonstrativa argumenta non sint, sed topica duntaxat, & probabilia: nullis coniecturis firmari sic potest intellectus noster in assensu alicuius propositionis, vt non hæsimus de veritate opposita.

Signa autem probabilia valde, quibus conidere possunt iusti se esse iustificatos, sunt illa, quæ cap. 35. retulimus, & quæ statim referemus ex diuino Bernardo. Verisimilia etiam nostræ iustificationis signa, tria illa sunt, quorum meminit Alexander Halensis, lumen, lætitia, pax. Cùm enim Deus lux sit augustissima, & prorsus inaccessibilis, quas inhabitat animas, luce implet & circundat, vt & mysteria diuina, & agenda omnia, & seipso plenius possint cognoscere. Vbicunque enim habitant, veri filii Israël, lux est. Et iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usq; ad perfectum diem. Præceditq; eos Deus in columna nubis per diem, & in columna ignis per noctem, donec veniant ad promissionis illam terram, vbi Deus sine villa nocti & dierum vicissitudine, fulgentissima erit omnium eorum lux.

Alex. Hal.
3. par. q. 71.
Tria signa
gratiæ.

Lumen iu-
storum.
Exod. 10, f
Prou. 4, c
Exod. 13, d

Et hinc est, vt anima viri sancti annunciet aliquando vera plusquam septem circunspectores sedentes in celo.

Neq; solum illustrantur iusti ad Dei ilapsum & præsentiam, sed & mirum in modum recreantur confortio ipsius, & lætitia & gaudio implentur corda ipsorum. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, sed lætitiam & gaudium. Et verissime scriptum est, Secura mens quasi iuge conuiuum. Et rursus: Quam magna multitudo dulcedinis tuae Domine, quam abscondisti timentibus te, & reuelasti iis, qui sperant in te. Et alibi illis, qui reueruntur ad Deum, & sermones eius ponunt in corde suo, etiam in hac vita deliciarum affluentiam super omnipotentem pollice-

Pax iustorum. tur scriptura. Et admirabilis nonnunquam pax & tranquillitas in conscientia, & mitigatione incredibilis somnis sequitur ad adventum Spiritus sancti. In pace enim factus est locus eius. Et tumultus omnes & anxieties conscientie sua presentia sedat, rebellemq; carnem sub ditione spiritus co-

primit. Apparentissima etiam signa interAliud
rioris gratiae, sunt contemptus mundi, de-
spiciencia honorum, diuinarum, & volu-
ptatum huius seculi, desiderium patrum cæ-
lestis, seruor in executione diuinorum man-
datorum, & omni carere remorsu, aut co-
scientia alicuius peccati mortalis.

Sed inter omnia nostra iustificationis Duo po-
indicia, duo velim præcipue mandari me. Simili-
moriz, quæ ut facilima & numero pau-
cissima, ita & præcellentissima & certissi-
ma sunt, & maximam securitatem præsta-
re possunt his, qui certò sciunt, se perma-
nere in fide catholica:

Alterum est, dolor de peccatis omnibus
contra D E V M commissis.

Alterum, propositum vitandi omnem
ipsius offendit, & seruandi per omnia,
cuncta diuina mandata.

Et qui se certò nouerint hoc animo es-
se, vt supra modum doleant de omnibus
offensis, quas contra Deum admiserint, &
eas in posterum, non obstantibus quibus-
cunque incommodis & periculis, quanta
maxima potuerint cura & diligentia, cu-
piant vitare, probabilissimam sanè suæ iu-
stificationis coniecturam habent, & men-
tò toto peccatore totisq; precordijs de tan-
to & tam præcellentí beneficio possunt in-
trà se exultare.

Et hanc qualemque cognitionem
nostræ iustificationis, vel nostri statutis pos-
sibilem esse nobis, satis aperte docent di-
uus Thomas, Alexander Halensis, D. Bonauentura, Scotus, Nicolaus Lyranus, Ger-
son, Durandus, Gabriel in locis, in quibus cap. 14.
eos pro nobis suprà citauimus, & ante eos &
docuit vel innuit potius diuus Augustinus
libro de Pastoribus, c. 12. his verbis: Teme-
rarijs iudicijs plena sunt omnia, neque ti-
mor certus est, neque amor. Quid fit ho-
diè quisque homo, vix nouit ipse homo:
tamen vt cunque quid hodiè, quid autem
cras, neque ipse. Hæc Augustinus.

POSSUNT VIRI SPIRITA- LES CERTITUDINEM ASSE- QUI DE SUA GRATIA. Cap. XLVI.

SVPEREST, vt & illud quoq; ex-
pediamus, an certitudinem aliquam
maiorem quam coniecturalē, pos-
simus habere de nostra iustifica-
tione. Est enim & certitudo aliqua humana,
omnis planè hæsitationis expers, atq; ideo
major quam coniecturalis, sed minor ta-
men

men certitudinē fidei, vt cap. 4. huius libri
docuimus. Et eam nos certitudinem mora-
lem centuimus appellandam.

Occurrunt autem vtrinque non leua
argumenta, quæ me profectò nunc in vnā
partem inflectunt, nunc in alteram. Atque
haec nulla occurserunt argumenta, q
mihi hæc vel illam partem certam fecerint.
Et cum pars negativa fuerit cōmunis op-
inio scholasticorum, vt patere potest ex ci-
tatis suprà cap. 14. & 15. neq; vñquam sue-
rit damnata ab Ecclesia, miror quandam
catholicum tanto affectu parti oppositæ
adhæsse, vt non veritus fuerit dicere pe-
torem & detestabiliorem esse Luterana
opinione sententiam, quæ asserit, non pos-
se iustos hæc assequi suæ gratiae certitudinē,
omnis metus & formidinis experte. Cùm
enim ait, Luterani multū tribuant fidei,
hæc sententia derogat & fidei, & sacramen-
tis, ac virtutum meritis & operibus.

Maturè tamen omnibus hincindè pen-
satis, probabilius profectò esse crediderim,
posse aliquos viros spiritales tantoperè in
exercitijs spiritualibus & in familiaritate di-
uina proficere, vt absque villa temeritate
possint certò & absq; villa hæsitatione cre-
dere, se inuenisse gratiam & remissionem
peccatorum suorum apud Deum.

Primo: Tam fortia occurserunt possunt
argumenta, quæ suadeant spiritualibus viris
suam iustificationem, quam sunt illa, quæ
suadent alia, quæ omnes censem & posse,
& debere à nobis certò credi, & absque villa
formidine. Credimus enim certò omnes
Christiani, ex parentibus Christianis orti,
& inter Christianos educati, nos esse bapti-
zatos, neque vel minimam habent, nisi ra-
rissimi & scrupulosissimi, ea de re formidi-
nem. Idemq; & de quibuscumque alijs si-
milibus ita firmiter presumimus, vt ea pre-
sumptio meritò pro certitudine sit haben-
tia, sicut suprà ex Innocentio 3. docuimus.

Creditur etiam omnes sacerdotes absq;
villa hæsitatione, nos esse ordinatos ab epi-
scopis, qui nos exteris ordinârū. Eadēq;
certitudine credimus sacerdotes consecra-
re vere Eucharistiam, quotiescumque alta-
ris sacrificio assistimus, tametsi neque eu-
denter, neque per diuinam reuelationem
conset nobis intentio vel episcopi ordinâ-
tis, vel sacerdotis baptizantis, aut conse-
crantis, quam certò scimus per fidem, ad
confiendum ista sacramenta esse neces-

sarium. Neque est qui temeritatis vel præ-
cipitationis notam ob ista cuiquam inurat,
immò omnes culpabile esse censem de ali-
quo istorum, nisi grauissimis de causis, vel
tantillulum hæsitare.

Quod autem tam grauia queant subesse
iustis argumenta, vt credant se esse iustifi-
catus, quam sunt illa, quæ faciunt nos cer-
tò credere, & episcopos & sacerdotes ha-
bere, dum confidunt & conferunt hæc sa-
cramenta, intentionem debitam, exemplo
vno possumus facere dilucidum.

Videt se Antonius, fidelibus & religio-
sis parentibus natus, & ab eis Christianè iusti,
& sanctè educatus, omnia firmiter crede-
re, quæ credit Ecclesia Romana, & nulli
opinioni adhærere, quæ non censemur cō-
muniter probabilis in schola catholicorū
theologorum, vel quam non acceperit ab
optimis & doctissimis theologis, cum qui-
bus omnes scrupulos suæ conscientiæ con-
tulerit.

Videt dolere se de omnibus offensis Dei,
quas admisit, & velle se illi placere in ob-
vñq; ad grauissimam mortem, & in nullo
quantumcunq; paruo, etiam grauissima ex
causa dispercere. Videt se paupertatem
extremam propter Dei obsequiū & glo-
riam esse amplexum, & nullius honoris,
dignitatisve, aut emolumēti temporalis te-
neri affectu, sed omnia bona huius mundi
despicere, & solum Deum, & quæ suæ con-
ueniunt gloria & saluti proximorum, cō-
cupiscere, & quam regulam professus est,
pro humana fragilitate obseruare.

Videt & cognoscit ex dono Dei se ha-
bere, vt neminem oderit, neminem fasti-
diat, nemine lædat, nemini sit difficilis aut
grauius, omnes amet, omnes præ se hono-
ret, omnibus se facilem, humanū, benignū,
morigerum, & obsequentem præbeat.

Videt & Eucharistiam se & pœnitenti-
tæ sacramentum singulis penè diebus cum
huiusmodi affectibus, & quanta maxima
potest deuotione frequentare, & officium
diuinum, ad quod tenetur, rectè singulis
diebus persoluere, neque intermittere ex-
ercitia alia sancta & spiritualia, familiaria
viris spiritualibus, sed illis potius multis die-
bus studiosè assueuisse, & pijs operibus &
studijis iugiter ex Dei gratia vacare & in-
hærere, & omnia acta cuiusque dici di-
ligenter secum quolibet die ante somnum
nocturnum reputare, vt lugiat & emen-
det,

Greg. in
Ezech.
Chry. in il-
lud Matt.

21. Soluite, det, si qua fortè admiserit peccata, & totā & adducite gloriam & laudē operum bonorum, quae mihi. Mag. d. 25. 2. thā tēcerit, Deo vni & sanctis eius ex affl. ad. 1. 2. q. 109. scribat. Et præter hēc, & alia huiusmodi, artic. 8. Hen. quod. qd Antonius in se, & de se experitur, qbus li. 5. q. 20. Mar. q. 12. suos Deus perducit, proficientes de virtute in virtutem ad videndum se, ex fide nouit Deum recipere configentes ad se, & omnes se diligentes diligere, optimeq; icit ex doctrina Ecclesiasticorum Doctorum, rarissimè aut nunquam contingere, vt aliquis diū perseverauerit in uno peccato, quin alia de nouo adiecerit. Peccatum em quod per pœnitentiam non deletur, mox suo pondere, sicut dicit Gregorius, trahit ad aliud. Hęc igitur cùm simus in Antonio concurrerint, quid impedit, quo minus ipse possit & debeat certò credere se esse in gratia, neq; vel tantillulam admittere de hoc trepidationem? Bonus est Dominus animæ querenti illum, & suavis universis, & iugum illius suave, & mandata eius non grauius.

Thren. 3. c
Psal. 144. c
Matt. 11. d
1. Joan. 5. a

Et tanta hęc sunt, & tam fortia argumenta, vt iudicio omnium sapientium, & meritò certum censeatur, Antonium, qui, quę diximus, de se experitur, esse in Dei gratia, neq; debere de ea re trepidare. Exuperant nimirū, aut certè exæquant hęc argumenta, omnia argumenta quę faciunt nos certos de intentione conferentium aut cōfidentium sacramenta.

Philip. 1. d

Et profectò nescio, an aliqua quę communiter censemur certa moraliter, tam vehementibus argumentis probari possint, quam Antonius, de quo locutus sumus, posset probare & persuadere sibi suam iustificationem. Et quomodo non certus sit de sua gratia, si ad hęc accesserit, vt ea in se experiat, quę solent in se viri spiritales experiri cùm ad perfectionem venerint?

Habent quidem illipacem in conscientia, & contemplationi & meditationibus spiritualibus iugiter sunt intenti: toti exultant, quod in gratia Dei sint, quod viā mādatorum Dei pcurrant, quod mundum despiciant, & oīa quę sunt in eo, velut stercora arbitrentur, quod vni Deo seruire & placere cupiant, quod vni Deum desiderent, ambiāt, gestant, securiq; & mudi in star habentes, nihil timent, nihil formidat, nihil verentur, sed quasi leones confidentes, vna Dei prouidentia & solicitudine de-

secōtenti, absq; terrore sunt: Quia perse-
Eta caritas foras mittit timorem: Et vbi^{1. Joan. 4.}
metus est, non est dilectio perfecta. Mul-^{Hier. 10. 1.}
toq; magis impavidus, quam ille, de quo qd^{10. 10.}
poeta dixit: Si fractus illabatur orbis, im-^{Horat. 1.}
pauidum ferient ruinæ: fluctus oīs mun-
di, & sevientem in se dæmonem conte-
mnūt, magnoq; cordis iubilo ex corde di-
cunt cum Psalmista: Expectans expectavi^{Psalm. 13.}
Dominum, & intendit mihi: Et exaudiuit
preces meas, & eduxit me de lacu miserie,
& de luto fécis: Et statuit supra petram pe-
des meos, & direxit gressus meos: Et im-
misit in os meum canticum nouum, car-
men Deo nostro. Dominus regit me, &
nihil mihi deerit. Dominus solitus est^{12.}
mei. Mihi aut̄ adhærere Deo bonum est,^{39. 7.}
& ponere in Deo spem meā. Et cū Salo-
mone, admirabili prorsus fidutia cantat:
Dilectus meus mihi, & ego illi. Ego dile-^{Cant. 1.}
cto meo, & dilectus meus mihi. Ego dile-^{6.}
cto meo, & ad me conuersio eius. Sub um-
bra illius, quem desiderauerā, sedi, & fru-
ctus eius dulcis guturi meo. Introduxit me
rex in cellam vinarium, ordinavit in me ca-
ritatē. Fulcite me floribus, stipate me ma-
lis, quia amore langueo. Lęua eius sub ca-
pite meo, & dextera illius amplexabitur
me. Cumq; abundantiam spiritualis cha-
rismatum in se experiuntur, & dulcedine
magna afficiuntur ex meditatione benefi-
ciorum diuinorū, passionis Christi, & bo-
nitatis & prouidentię Dei, tripudiantes to-
to corde, dicere assolent: Eccē Deus Sal-^{Eli. 1.}
uator meus, fidutialiter agam, & nō time-
bo. Conuertere anima mea in requie tuā^{Psal. 11.}
quia Dominus beneficet tibi. Exulta satis^{Zach. 2.}
filia Sion, iubila filia Hierusalem, quia ma-
gnus in medio tuī sanctus Israel. Et alia si-
milia, quę qui accipiunt, nouerunt. Vox^{Psalms. 1.}
enim exultationis & salutis in tabernacu-
lis iustorū. Vox gaudij, & vox laudis: Vox^{Hier. 1.}
sponsi, & vox sponsæ. Neq; solum spectat
ad patriam caelestem, sed in hac vita implé-
tur illa, quę oīm Deus pollicitus est po-^{Eli. 2.}
pulo suo in lege gratia: Et erit opus iusti-
tiae pax, & cultus iustitiae, silentium & se-
curitas vsq; in sempiternum: Et sedebit po-
pulus meus in pulchritudine pacis, & in ta-
bernaculis fidutiae, & in requie opulenta.
Quia non in regno duntaxat cælorum, sed
& in hac via exhilarat sua visitatione, &
confirmat iustos Dominus, n̄ semper va-
cillent & nutent, & hæsitabndi de sua ju-
sti-

stificatione & de beneficij sibi collatis, an-
xiā & solicitam vitam agant.

Deinde: Illud possumus moraliter cer-
tò & absq; vlla hæsitatione credere, cui nō
nisi rarissimè & difficilimè potest subesse
falsum, & de quo, cūm fortissima sint ar-
gumenta pro ipsius veritate, nulla occur-
rit verisimilis causa dubitandi. Ideā enim
& moraliter certum videtur appellari. Sed
potest sic apparere certum Antonio, in ca-
su prædicto se esse iustificatum, vt raro vel
nunquam contingat decipi in eiusmodi af-
fensibus, qui tanta & tam præclara argu-
menta habuerit sue iustificationis. Nulla
etiam occurrit ei causa dubitandi de hoc,
multæ aut̄ & maximè sic assentiendi. Ergo
id crit Antonio certum moraliter, & ipse
poterit certò & absq; vlla formidine sic af-
fentiri. Ad hęc: Vbi certum mihi esset,
Petrum esse optimum & perfectū, & pro
eo certum esset mihi, me velle oīa damna
& pericula libenter & promptè tolerare,
& in omnibus velle ipsi morem gerere, &
de omni ipsius offensa acerbè & amarè
dolere: certū esset mihi, me inuenisse gra-
tiam apud illum, & obtinuisse remissionē
omnium offendarum, si quibus contigerit
eum ostendisse. Cūm igitur certi simus p
fidem de eximia bonitate Dei, & singulari
propensione ad nos amandum, & recipie-
dum in suam gratiam omnes configentes
ad se, ac nobis certa possit esse plerunque
nostra animi promptitudo ad ferendum oīa
damna & pericula pro ipsius gloria & obe-
dientia, & dolor de omni offensa ipsius
possit esse manifestus, poterimus & certi
esse de nostra iustificatione apud ipsum.

Insuper: Potest esse certum moraliter, nos facere quod in nobis est ad obtinen-
dam Dei gratiam, aut saltem ad recipien-
dum dignę sacramēta Ecclesiæ. Possumus
enim certi esse moraliter, nos facere oīa p
scripta à Doctoribus catholicis tanquam
necessaria ad ista, & certum est saltem mo-
raliter ista sufficere, satisq; esse ad euitan-
dum peccatum & damnationem, omnia il-
lano facere, quę satis ad hoc sunt secundū
opiniones probabiles catholicorum
Doctorum.

Præterea: Certum est moraliter saltem,
cum sacramento baptismi vel pœnitentiae,
adiustificatione peccatoris sufficere qua-
lemcunq; dolorem de peccatis, quatenus
sunt offensæ Dei, cum p̄posito seruādi oīa

mandata. Tam apparentia eīi argumenta
sunt pro his, vt profectò absq; temeritate
crediderim, posse nos certò & sine formi-
dine assentiri huic opinioni, tametsi diffini-
ta ab Ecclesia non sit. Ergo vbi moraliter
certum sit nobis de istis, & de susceptione
alicuius istorum sacramentorum, poterimus
sine temeritate certò assentiri nos es-
se iustificatos. Itē: De obseruatione alio- Argum. 6.
rum p̄ceptorum Diuinorum potest nobis
certò moraliter constare. Cur non ergo
etiam de obseruatione p̄cepti contrito-
nis, aut susceptionis digna sacramentorū,
quę certum est moraliter sufficere ad cō-
fessionem gratia, quia in cum finem san-
cta & p̄scripta sunt?

Amplius: Non est qdē par ratio de statu Argum. 7.
peccati mortalis, & de statu gratia, p̄celi-
tor quippe est status gratia, & multo plu-
ra ad suū acquisitionem & conseruationē
requirit. Omnium siquidem mandatorum
plenā obseruationem exigit, cūm ad statū
peccati mortalis, cuiuscunq; mandati trā-
gressio satis sit. Atq; idē mirandū nō est,
si difficilius sit cognoscere, nos esse in sta-
tu gratia, q̄ cognoscere nos esse in pecca-
to mortali: & hoc quidem posse constare
per fidem, non illud.

Veruntamen ad perfectionem legis Di-
uinæ vehementer p̄fēctō videtur spectare,
vt si non p̄ fidem, saltē certò moraliter pos-
sit constare obseruatio ipsius illis, qui, quan-
tum humana fragilitas sinit, dant operam,
& diligenter & ex animo student illā ser-
uare, ac verè obseruat. Nam aliás quomo-
dō mandatū Dñi lucidum? quomodo iugū^{Psalms. 18.}
eius suave, & onus leue? Si hoc munus est
sapientiū legislatorum, vt non solum vni-
uscuiusq; sui mandati transgressio vel im-
pletio possit euidenter suis subditis consta-
re, verum etiam & omnium obseruatio, vt
vel sic innotescere queat, qui pœnis & ob-
iurgationibus, vel cōtrā qui p̄emis & lau-
dibus sint afficiendi: multo profectò magis
creendum est, Deū, cuius sapientia summa
est, sic suas leges statuisse, vt certitudo mo-
ralis possit haberri de earum omnium ob-
seruatione. Et cūm nihil obstat videatur,
vt c. 41. monimus, quod minūs de hoc ali-
quando certi simus, nisi, q̄ non satis con-
stat, an aliqua laboremus ignorantia vin-
cibili: cur nō possit de hoc certitudinē mo-
ralē adipisci, q̄ certus est p̄ fidem, le veram
fidem & religionem tenere & profiteri, &

Matt. 11.

nullo perniciose errore in fide laborare, quiq; conscius sibi est, diu ac noctu meditari in lege Dei, & in his quæ ad suam conditionem & statu spectant. & de vtrisq; cōtulisse sāpē cum doctissimis viris, & paratū esse semp, cūm commodum videbitur, conferre, nulliq; opinioni pertinaciter velle adhærere. Enim uero huiusmodi sapientem, nemo nostrū ambiget liberum esse ab omni errore, vel saltem omnē ipsius errorē esse inculpabilem & inuincibilem. Quid enim amplius ad ignorantia inuincibilem necessarium sit in hoie, præsertim qui pro humana fragilitate seruat mandata, & ne in minimis quidē vult. Deū offēdere?

Argum. 8. Quod si nos certi sumus moraliter, nulla illum laborare ignorantia vincibili, cur nō & ipse multo magis de hoc certus sit, q; aptè omnia illa in se videt, & experitur? Debet etiam bonitatē & suauitatē diuinam, vt ad lētitiam & consolationem eorum, qui fideliter ei seruiunt, innotescere possit sua in eos gratia & amor, non tantū p conjecturas, sed etiam aliqua certitudine. Et hoc videtur requirere lex amicitiae, quam non dubitamus, sed certò scimus inter Deū & iustos esse. Quis enim verus amicus nō aliquandō suum peccatum effundat in amicū, & certum eum faciat moraliter de sua in cum gratia & amore?

Argum. 9. Familiaritas itē & eximius amor, quem cantica canticorum indicant Deum habere in Ecclesiam, atq; ei nonnūquām ostendere, exigunt reuerā, vt aliqui sint semper viri spirituales in Ecclesia, quibuscum Deus sic familiariter loquatur, quiq; certi sint & nihil dubitent de ipsius in eos amore. Siq; dem si nulli essent tales in Ecclesia, neque ecclesia possemus dicere, sic illum familiarem se præbere, quia Ecclesia militans nihil aliud est, q; fideles & sancti viri qui sunt in hoc mundo. Illa insuper quies & securitas, quā pleriq; migrant de hac vita, illud ardens desiderium, quo caritas, cūm perfecta fuerit, clamat: Cupio dissolui, & esse cum Christo; illa lētitia, qua permulti exultant, dum intelligentes sibi propinquum esse diem mortis, dicunt cum Davide, Lētatus sum in his, quē dicta sunt mihi, in domū Domini ibimus: Alacritas etiam & admiranda cōstantia martyrum, & despiciencia omnium tormentorū, quam pre se ferebant, quid aliud sunt, quām testimonia apertissima certitudinis moralis, quam

Argum. 10. verba Pauli de testimonio spiritus sancti, ad Rom. 8, testimoniu magnificum & exterius, quod spiritus sanctus exhibuit adoptioni recipiētiū doctrinā Christi, p̄cipiē referēta sunt, ve c. 19. docuimus, tñ & illa quoq; cōtestatio videtur requirere, vt aliquibus saltem viris pfectis & spiritualibus, hoc ipsum in particulari semp cōtestetur interi. Arq; vt semp vera sint, & non tñ in primis ecclesiē (vt sic dixerim) crepundijs, & quilibet iustorum ex eo testimonio verē posuit audacter clamare, Abba pater, etiā ad testimoniū interius commodum est ea referre. Et

Phil. 1, a

Psal. 121.

habebat de sua iniustitia & gratia apud Deū Non sic exultarent adueniēt morte, non sic illam desiderarēt, non sic lētarentur in tormentis, neq; tāta ḡete & placiditate animi de hac vita decederet, qui h̄esitarēt, & dubij seu anticipites & anxij essent de suo statu. Vndē & Ambrosius in expositio. Ambrosius ne illius versiculi, Memor sui iudiciorum psal. 118 tuorum à seculo Domine: de iustis, quorū bona vita p̄cessit, & mors est preciosa in conspectu Dei, sic scribit: Videmus in seculo innocentēs lētos ad iudicium festinare, odisse moras, celeritātē affectare iudicij. Beatus itaq; ille, qui cōfiteste iudicūlatus expectat. Scit enim sibi regnum celorum, angelorū confortium, coropā quoq; bonorū deposita esse meritorum. Hęc ille.

Idemq; de Hilario, Martino, & Paulino, aliorumq; sanctorū exemplis docte & elegāter ostēdit eruditis epis. Catharinus in expurgatione sua. Verē etenim pleriq; ita sunt parati in occursum iudicis & patris familiās nostri omniū, vt cūm ille ianuā pulsauerit, confessum, hoc est, sine aliquā trepidatione, aperiant ei, & gaudētes a nocte huius vitæ veniant ad luce, vt manifestentur opa ipsorum. Quod si haberī non possit aliqua certitudo de his, nūquām tanto studio niterentur p̄iā viri pacatos & quietos reddere eos, quorū morti sunt p̄fentes, & de quorū bona vita & sancta morte ipsi tati & securi sunt. Et talē certitudinem

Argum. 11. sūx bona vitæ videtur habuisse Ezechias cūm orauit Dominū, & ex fidutia suę bonae conscientiae dixit: Memēto, quęso, quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfēcto, & quod bonū est in oculis tuis, fecerim. Nam hāc orationē veram fuisse, & Deo nō displicuisse, manifeste ostendit diuinū respōsum: Audiu orationē tuā. Et quidē quāquām sāpē citata

verba Pauli de testimonio spiritus sancti, ad Rom. 8, testimoniu magnificum & exterius, quod spiritus sanctus exhibuit adoptioni recipiētiū doctrinā Christi, p̄cipiē referēta sunt, ve c. 19. docuimus, tñ & illa quoq; cōtestatio videtur requirere, vt aliquibus saltem viris pfectis & spiritualibus, hoc ipsum in particulari semp cōtestetur interi. Arq; vt semp vera sint, & non tñ in primis ecclesiē (vt sic dixerim) crepundijs, & quilibet iustorum ex eo testimonio verē posuit audacter clamare, Abba pater, etiā ad testimoniū interius commodum est ea referre. Et

Rom. 8,
Gal. 4,

Cor. 2,2

Dionys.

Phil. 1,6

Orig.

Rom. 8,

Aug.

Gel. lib. 13,

la Re. c. 4,

De INCERTITUDINE GRATIAE.

verbū istud, Spiritui nostro, huc videtur nos vocare & inflectere.

Cumq; illud testimoniū, qcquid sit de intelligentia Pauli, dubiū non sit, vt & sancti Doctores sāpē tradiderunt, p̄sāpē interius exhiberi à spiritu sancto, loquētē interius familiarissimē cum his, qui ei toto corde famulantur: consentaneū non est neq; verisimile, quin aliquādō itā se se illis aperiat, vt oēm abigat formidinē de ipsius p̄sāpē & eorum iustificatione, p̄sāpē cōfertim cūm, teste Paulo, ad hoc detur nobis, vt sciamus, q; nobis à Deo sunt donata. Possunt nimirū ista argumēta, nī fallor, sufficere ad confirmationem p̄fatae sententiae. Et eam communire possumus pluribus argumentis ex illis, quā pro certitudine fidei de nostra iustificatione facta sunt. Quippe licet non extorqueant certitudinem fidei, vt iam ostendimus, certē non plenē multis ex illis satisfit, nisi concedamus possibilem esse iustis aliquā certitudinem de sua gratia, alienā ab omni metu & formidine.

Præter illa verō testimonia sanctorū, quę citata sunt, quā hanc certitudinē exigunt, libertē & h̄ic alia pro his adjicere. Dionys. in mystica Theologia inter mentales excessus cocomputat vñionem, qua quidam sic aratē Deo coniunguntur, vt cum fidutia dicant: Dominus protector vite meae. à quo trépidabo? Quod quidē certitudinem videtur exigere.

Origenes in verba illa Pauli, Ipse spiritus testimoniorū perhibet spiritui nostro, clare testatur, cūm nihil timoris est, hoc est, cūm nihil propter poenam, sed propter amorem patris cuncta perficimus, spiritum confirmare spiritum nostrum, quod sumus filii Dei. Augustinus in libro de bono p̄seuerantiae sic scribit: Sicut ergo sanctus, cūm Deum rogat, vt sanctus sit, id vtique rogat, vt sanctus esse permaneat: itā vtique & castus, cūm rogat, vt castus sit: continens, vt continens sit: iustus, vt iustus sit: pius, vt pius sit: & cetera, quā contra Pelagianos dona Dei esse defendimus: hoc sine dubio petunt, vt in eis p̄seuerent bonis, quā se accepisse nouerunt. Quibus verbis satis indicat, posse sanctos viros nōesse hāc dona sibi à Deo collata.

Gregorius insuper aliquā certitudinem gratiae posse haberī à sapientibus, & à simplicibus, palam docet his verbis: A diis & terra manus Domini releuatnr, cūm tā sa-

piantes, quām simplices, ad certitudinē diuinę indulgentiæ aut occulto & spirituali solatio, aut prædicatorū iudicio reducuntur. Et itā Paulum docet, quasi relevatē manus Domini iudicū Romanis protulisse, cūm ad eos scribit: Nunc autem libera-

cur iustos scriptura ante faciem Domini vel in cōspectu Domini stare, ambulare, aut exultare describit, peccatores aut à tergo aut retrō esse cōmemorat, sic inq;: In cōspectu quidem Domini, vel ante Dominum stare, est testimonio bonae conscientiae de amore conditoris presumere. Stant quidem in cōspectu eius, q; ex merito magna actionis de superna conditoris sui gratia securi sunt. Peccatores autem cūm malā cōmittunt, à facie Domini fugiunt: sed cūm redire p̄cēnitendo deliberant, quasi post tergū Dñi sunt. Quia & discedere longius nolūt, & tñ p̄sumere de Deo quasi amici non possunt. Sed inter oēs doctores Ecclesiae, quos legerim, aptissimē à nobis stat Bernardus. Nam in serm. 68. ex p̄fesso tra-

Etat, an essent aliqui viri itā spirituales, qui fidutialiter arrogare possent sibi voces illas, vel ex Ganticis, vel ex alijs libris sacrī, quę diuinū quendā affectū, & singularem fauorē erga alios exprimunt, & quas certi sumus Ecclesiae conuenire. Quales profētō sunt illæ, Dilectus meus mihi, & ego illi. Expectans expectatiū Dominum, & in. Can. 2, tendit mihi. Dominus sollicitus est mei, & Psal. 39, a similes. Et non ausus ingredi scrupulosam istam, quā vocat, disputationem, nisi priū sup verbo abscondito, orato illo, q; operit, & nō claudit, tandem p̄misiā vñius diei oratione, sermone 69. itā scribit: Si quis alii licere crediderit eas voces sibi arrogare, ego non abnuo, sed interest cui. Nō cīn cuicunq; Prorsū habet Ecclesia Dei spirituales suos, q; non modō fideliter, sed & fidutialiter agant in eo, cum Deo quasi cū amico loquentes, testimoniū illis phibente conscientia gloria eius. Quinam illi sunt, id quidem penē Deum: tu verō audi, qualē te else oporteat, si talis vis esse. Quod tamē dixerim, nō quasi expertus, sed quasi experiri cupiēs. Da milii animā nihil amātem p̄rater Deum, & quod propter Deum amandū est, cui viuere Christus non tantū sit, sed diu iam fuerit, cui studij &

ocij sit, prouidere Deum in conspectu suo semper, cui sollicitè ambulare cum Dominino Deo suo, non dico magna, sed una voluntas sit, & facultas nō desit. Da, inquam, talem animam, & ego non nego dignam sponsi cura, maiestatis respectu, dominantis fauore, solitudine gubernantis. Et si voluerit gloriari, non erit insipiens: tātūm, ut q̄ gloriatur, in Domino glorietur. Hæc Bernardus. Sed in istis, dicit aliquis, non exprimit Bernardus aliquos sanctos habere certitudinem de sua iustitia. Tantū em̄ dicit, esse in Ecclesia viros aliquos spirituales, qui fiducialiter agant cum Deo, & eos dignos esse Dei cura & fauore, qui prouident Deum in cōspectu suo semper, & nihil amant præter ipsum, & solliciti cum eo ambulant: quibusq; viuere, tantū Christus sit, & diu fuerit. Ad fidutiam autem fatis posset esse certitudo conjecturalis, aut probabilis, & vchemens opinio de Dei amore erga ipsos. Et quanvis verum sit, eos viros, quos ipse describit, iustos esse, tamen non explicat, an posit aliquis eorum certus esse, se omnia ab eo statim numerata, opere completere. Nè locus sit huic cauillo, vide quid ad finem eiusdem sermonis subiiciat. Nam cūm præsentiam filij & patris, immō & eorum mansionem in animabus sanctis, ex sapientia & caritate, siue amore sapientiae & zelo: vellet ostendere, meritò colligi posse à iustis, ita de se ait: Si sensero aperiri mihi sensum, vt intelligā scripturas, aut sermonem sapientiae quasi ebullire ex intimis, aut infuso lumine, de supèr reuelari mysteria, aut certè expandi mihi quasi quoddam largissimū cæli gremium, & vberiores defursū influere animo meditationum imbræ, non ambigo sponsum adesse. Verbi siquidem hæc copiae sunt, & de plenitudine eius ista accipimus.

Quod si se pariter infuderit humilis quædā, sed pinguis intimæ adspersionis deuotio, vt amor agnitæ veritatis, necessariū quoddam odium vanitatis in me generet & contemptum, nè forte aut scientia influet, aut frequentia visitationum extollat me, tunc prorsū paterne sentio agi mecum, & patrem adesse non dubito. Si autem perseuerauero huic dignationi dignis semper, quod in me est, affectibus & actibus respondere, & gratia Dei apud me vacua non fuerit, etiam mansionem apud me

faciet tam pater enutriens, quam verbum erudiens. Quanta, putas, ex hac mansione inter animā & verbum familiaritatis gratia oriatur, quanta de familiaritate sequatur fidutia? Non est, vt opinor, quod talis anima dicere vereatur: Dilectus meus mihi, quæ ex eo quod se deligere, & vehementer diligere sentit, etiam diligi nihilominus vehementer non ambigit, ac de sua singulari intentione, solitudine, cura, opera, diligentia, studioque, quo incessanter & ardenter inuigilat, quemadmodū placet Deo, & que hæc omnia in ipso indubitanter agnoscit, recordans promissionis eius: In qua mensura mensi fueritis, remittetur vobis. Et paulò pōst: Ergo ex proprijs, quæ sunt penēs Deum, agnoscit, neq; dubitat se amari, quæ amat. Et statim: Igitur qualem te paraueris Deo, talis, oportet, appareat tibi Deus. Cum sancto Christus eris, & cum viro innocentē innocens eris. Quid nī æquè & cum amante amans, & cum vacante vacans, & cum intento intentus, & sollicitus cum sollicito? Denique ait: Ego diligentes me, diligo: & qui manūe vigilauerint ad me, inuenient me.

Vides quomodo non solum de amore suo certum te reddat, si quidem tu amas illum, sed etiam de solitudine sua, quam pro te gerit, si quidem te senserit sollicitum suū. Vigilas tu, vigilat & ille. Consurge in nocte, in principio vigiliarum tuarum. Accelera, quantum vis, etiam ipsas antcipare vigilias: inueniens eum, non præuenies. Temerè in tali negocio vel prius aliquid tribuis tibi, vel plus & magis amat & ante: Si hæc anima scit, immō quia scit, miraris, quod illa maiestatem quasi catena non curantem, soli sibi intendere gloriatur, cui soli ipsa, postpositis curis, tota se deuotione custodit. Hæc Bernardus.

Ex quibus manifestè patet, Bernardum sensisse, posse viros spiritales ex suis affectibus certitudinem assequi, & scientiam aliquam amoris & solitudinis DEI erga ipsos. Expressè enim dicit, viros sanctos certos à D E O reddi, indubitanter agnoscere & scire se à D E O diligi, neque dubitare aut ambigere ea de re, dum sentiunt fibi aperiri diuina secreta, & amare se D E V M, & ei intendere. Et de istis perindè loquitur, ac de illis, quæ possunt spiritales viri de se experiri.

Atque

DE INCERTITUDINE GRATIAE.

Atquæ hanc certitudinem videntur requiri multa, quæ suprà de testimonio Spiritus sancti interius exhibito sanctis viris, ex eodem citauimus.

Iam apparet in lumine tuo, o inaccessible lux, quid boni penete, etiā cūm manus esset, miserum maneret homunculum.

Amat proindè non immerito, quia amat est sine merito. Amat sine fine, quia sine principio se cognoscit amatum. Prodit in Amati lucem, ad miseri consolationem, magnum consilium, quod ab eterno latuerat in si-

ter signum
est dei amo
ris in nos.

nū aternitatis, quod nolit videlicet Deus mortem peccatoris, sed magis, vt conuer-

tatur & viuat. Habes homo huius arca- Testimoni-
ni indicem spiritum iustificantem, eoque um spiri-
tus sancti.

ipso testificantem spiritui tuo, quod filius D E I & ipse sis. Agnolce consilium D E I in iustificatione tuæ. Confitere, & dic: Consilium meum iustificationes tuæ, psal. 118. Præfens nanque iustificatio tuæ, & diuini est consilij reuelatio, & quædam ad futuram gloriam præparatio. Hæc Bernardus.

Ex quibus patere potest, ex sententia Bernardi, posse iustificatos ex his donis Dei, quæ in se experiuntur, certitudinem aliquam de sua iustificatione habere.

DE TRIBVS DIFFERENTIIS CERTITUDINIS MORA- LIS & fidei.

CAP. XLVII.

NE verò quispiam hanc certitudinem, cum fidei certitudine confundat, aut eam, qualis sit, definitioni sanctæ Synodi, aut illis, quæ ad eam confirmandam inducta sunt, aduersari existimet; placet ad absolutionem huius libri, quibus & quantis inter se istæ certitudines distinguantur, explicare.

Et primum quidem discriminem, quod inter eas occurrit, est, quod huic certitudini morali simpliciter & absolutè subesse falsum potest, certitudini autem fidei nullo modo. Itaque qui moraliter certus est de sua gratia, certus quidem est se non decipi: sed non est certus, se non posse in eo affensi decipi: qui verò per fidem certus esset se habere gratiam, certus esset neque decipi se, neque posse decipi in eiusmodi assensu.

Et ratio huius discriminis est, quia certi-
tudo fidei innitit vel soli reuelationi Dei, q

dd 4 neque

neq; fallere, neq; falli potest: vel reuelatio-
ni Dei, & alicui propositioni euidenter co-
gnitæ. Quod aut̄ euides vel reuelatum est,
neque falsum est, neq; esse potest, vt cap.
40. docuim⁹. Certitudo vero moralis, quā
uis in proposito colligatur ex aliquibus p-
ositionibus reuelatis, tamen pendet etiam
a propositionibus, in quarum assensu pos-
set contingere deceptio, etiam in homine,
qui se suosque omnes affectus videretur li-
bi optimè explorasse. Nam qui moraliter
certus esset, & planè absque vlla formidi-
ne assentiretur se esse in gratia: in eam cer-
titudinem induceretur ex his propositi-
onibus de fide, Faciēt quod in se est, aut cō-
uertenti se in Deum toto corde, Deus im-
partitur suam gratiam: Deus diligentes se,
diligit: Sacraenta conferunt gratiam de-
uotè & reuerenter illa suscipiētibus: & si.
milibus: & ex his propositionibus, Ego fa-
cio quod in me est, Ego diligo Deum toto
corde, Ego me sufficienter disposui, & de-
uotè & reuerenter suscepī sacramenta.

Quanquam autem in prioribus propo-
sitionibus quæ sunt de fide, nulla potest es-
se falsitas: tamen in posterioribus, etiam
qui maximè sibi videretur ita in se exper-
iri, ac per illas significatur, posset omnino
decipi. Non quidem, vt diximus, quia
non possimus habere euidentiam de acti-
bus & affectibus nostris, sed quia facere
quod in nobis est, & conuerti ad Deum ex
toto corde, & legitimè nos præparare ad
suscipienda sacramenta, nō vnum aliquem
actum significant, sed obseruationem omni-
um mandatorum Diuinorum, & dolorem
de omnibus peccatis, & in nullo peccato
perseuerare, neque per ignorantiam, neq;
per negligentiam, neque per obliuionem
aut inconsiderationem.

Quis vero tam certus sit de sua iustitia,
Deo non illustrante intellectum nostrum,
& peculiariter eam reuelante, vt non so-
lū certò credat se ista omnia fecisse, sed
& in eo assensu sibi persuadeat, se non pos-
se decipi? Cūm tam multi, qui ista sibi de-
se persuadebant, vehementer decepti fue-
rint, & per illusionem dæmonis possint
peccatores de aliquibus veritatibus illu-
strari, & pacati esse & lati in conscientia,
& affectus spiritualissimos in se sentire,
cumq; & alios nos baptizasse aut absolu-
isse, solū sit certum per fidem huma-
nam: quæ temeritas est, putare non posse

decipi nos, vbi tam multis vijs falli & hal-
lucinari omnes possumus?

Equidem neque intelligentia mysterio-
rum diuinorum, neque spiritalium chari-
simatum abundantia, neque experientia
qualisunque dulcedinis, neq; quantacun-
que vitæ mutatio, ex quibus certitudinem
hanc probauit Bern. infallibilia signa sunt
gratia, sed si permittente Deo transfiguret
se satanas in angelum lucis, posset peccator
haec omnia se videre & experiri existima-
re, & tamen esse extra gratiam Dei.

Cur ergo propter hanc certò credimus obediens,
nos nō decipi? Quia non tantum illis cer-Responso,
tò possumus assentiri, in quibus scimus
nos non posse decipi, sed & illis, quæ sic
vera apparet, vt ne minima quidem oc-
currat causa de illorum veritate dubitan-
di. Et propter hanc tam latam & pregran-
dem differentiam certitudinis moralis a
certitudine fidei, crediderim Diuum Ber-
nardum, nē certitudinem fidei videretur
docere, addidisse in epist. 107. iam citata,
etiam aliquid dari iustis praesentire de sua
beatitudine, ita tamen, vt de sui percepta ex
parte notitia, interim quidem gloriatur in
spe, sed non in securitate. Illo temperame-
to, Ex parte, & illo verbo, Præsentire, sa-
tis indicauit, neque gratiam neque glori-
am iustorum esse prorsus & absolutè ipsi
certas in hac vita, sed duntaxat quantum
sat̄ est, vt confidant se amari à DEO, &
ab omni anxietate & formidine de sua sa-
lute liberi incipient gloriari in spe gloria
filiorum Dei.

Et quoniā iuramentū ppter honorē no-
minis diuini arctissimè veritatem requirit, Nominal. II.
certū quātumcunq; certifimus de nostra iustitia, et iurare
& de susceptione baptismi sacramēti, non
careret culpa eam sub iuramento asseuerare.
Atq; ideo sat̄ esse potuit Innocētio 3. cer-
titudo de impossibilitate certitudinis fidei
de gratia, vt sicut c. 18. monuimus, velut te-
merariū damnauerit iuramentū de absolu-
tione vel immunitate ab omnibus peccatis.

Sed est & alia non parua distantia inter
has certitudines. Ad ea, quæ sunt certa tan-
tum moraliter, non concurrit fides infusa, Per fidem
sed duntaxat ad certa certitudine fidei, hoc
est, ad ea, quæ vel reuelata sunt, vel euiden-
ter inferuntur ex reuelatis.

Et quoniā in hoc nōnulli p̄ij & doctissimi
viri decepti sunt, atq; ideo certitudinē fidei,
possibilem de gratia defenderunt, quanvis
non

non maiorem certitudinē crediderint esse
in hac vita possibilem, quām eam, quā nos
statim tracidimus, admittat differentia istam
firmis argumentis ostendere.

Prīmō: Fides infusa ad hoc tantum da-
tur nobis à Deo, vt per eam certò & indu-
bitatō assentiamur reuelatis ab ipso. Quan-
diū ergo non constiterit aliquid esse à Deo
reuelatum, vel deduci ex reuelatis, nun-
quām per fidem infusam assentiemur illi.

Deindē: Habitus nunq; concurrit ad illa,
quæ non continetur sub ratione ipsius for-
malis. Ratio autem formalis fidei infusa, est
reuelatio diuina.

Insuper: Fides infusa, instrumentum est
spiritus sancti, nostræ potestati subiectum,
& citra nostram voluntatem ad nullum af-
fensem concurrens. Nunquam ergo per
eam assentiemur illis, quæ possunt esse fal-
sa, licet neque sint, neque futura sint. Quia
neque nos imperabimus intellectui, vt ple-
na certitudine eis assentiat: neque si nos
maximè imperemus, illa eorum assensum
coefficient.

Præterea: Omnis assensus fidei infusa,
certior est omni fide humana, idque non
tantum secundūm se, sed etiam quo ad nos.
Prebet enim maiorem certitudinem lumē
fidei, quām omnis authoritas & ratio huma-
na. Si autem per fidem infusam nos assen-
tiremus etiam illis, quæ non constant nobis
ex autoritate diuina, nō semper esset ma-
ior certitudo, aut maior firmitas in eo af-
fensi, q; in alijs tantum certis per authori-
tatem humanam. Quia cūm nobis non cō-
stet eorum veritas ex reuelatione diuina,
non plenam neq; indubitatam fidem eis p-
stabilimus, si sapimus, & possem⁹ alijs certis
ex fide humana pleniū aut firmiū assētiri.

Item: Ea quæ per fidem infusam credi-
mus, æquali quidem certitudine & firmi-
tate videatur credere. Nam & fides, cūm
sit naturale agens, æqualem certitudinem
præbet omnibus assensibus, quos nobiscum
coefficient, & nos æquali, immo eadem pia
affectione præcipimus intellectui, vt ex
æquo assentiat omnibus, quæ nobis cō-
stat esse à Deo reuelata. Cūm igitur nemo
ex Catholicis æqualiter assentiat se esse
in gratia, quando non habet de hoc reue-
lationem, ac assentitur alijs fidei articulis,
vel assentiretur se esse in gratia, si habe-
ret reuelationem, vel hinc commoneri de-
bemus, nē credamus à fide infusa esse assen-

sun, quo assentimur nos esse in gratia,
quantumcunq; certò id credamus.

Et quia fides infusa nullos gradus certi. Differet. 3;
tudinis daret huic nostro assensui aliundè
certo, palam est etiam in hoc exuperari à
certitudine fidei, quod illa multo maior &
certior est.

Dices: Fides lumen quoddam spiritale obiectio.
est, & non tantum inclinat intellectum
nostrum ad assentendum reuelatis, sed &
docet, quæ sint reuelata, & ita posset, testi-
ficante spiritu sancto, quod sumus filii Dei,
infletere intellectum ad assentendum nos
esse in gratia, etiamsi aliundè non constet
nobis hoc testificari spiritum sanctum.

Sed si fides docere posset, quæ sint reue-
sponsa, infans baptizatus, & postea nutritus
in nemore, nō sile posset absque vlo docto-
re mysteria fidei supernaturalia, & frustra
Paulus generaliter de omnibus pronunci-
äset: Quomodo credēt, nisi audiant? Quo-
modò autem audient sine prædicante? Et
qua ratione de vno aliquo supernaturali
nos illustraret, vt illud certò ac firmiter
credam⁹, illustraret & de omnibus: quod ab-
surdum & contra experientiam est.

Quanvis autem fides infusa neque incli-
net nos ad assentendum, neque faciat nos
certos, neque moueat à spiritu sancto, vt
vllum coefficiat nobiscum immediate af-
fensem, nisi corum, quæ ante ipsius con-
cursum prius saltem natura constat nobis
esse à Deo reuelata, vel ex eis deduc̄ta, ta-
men mediata ad certitudinem morale de
nostra iustitia concurrit, & ei debent bo-
nam partem perfecti suæ certitudinis mora-
lis. Nisi enim per fidem assentirentur il-
li maioribus illis propositionibus de fide,
Facienti quod in se est, Deus non denegat
gratiam: Conuertens se ad Deum extoto
corde, inuenit & obtinet gratiā ipsius, &c.
nunquam illi certitudinem aliquam habe-
rent de sua gratia.

Quarè recte dixit Ioannes Bachonis,
hanc certitudinem non esse certitudinem
fidei, sed esse certitudinem consequētem fi-
dem. Quod si hoc putas esse satis, vt voce.
tur certitudo fidei, nō admodū repugna-
bo, sed vt pax sit, & omnes in vnum con-
ueniamus, dabo quod vis, & me volensq;
victusque remittam.

Illud tamen ex omnibus dictis dilucidū
esse potest, nihil istam certitudinem mo-
rale aduersari definitioni sanctæ Synodi.
Non

Non aduersus Non enim negarunt Patres, posse nos certi-
fatur certi-
tudo mora-
to scire, quod assenti simus D E I grati-
lis definiti-
am. Et forte non solum propter ea, quae
cap. 8. diximus, & quia non erat necessaria,
intermissa est illa particula, Nisi ex specia-
li reuelatione, quae adiecta est cap. 12. &
can. 26. sed etiam, ne quis putaret, absque
Dei reuelatione neminem posse esse certum
de sua gratia.

Duntaxat autem negarunt Patres, pos-
se quenque eam scire certitudine fidei, cui
non possit subesse falsum. Et hac periphrasi,
omnem & solam, veram & legitimam
rationem fidei excluderunt. Hoc quippe
vnum, & propositum exigebat capituli, &
non solum commodum, sed & necessarium
erat ad damnandum inanem & vanam hę-
reticorum fidutiam & certitudinem.

Sic verò nos asserimus gratiae certitudinem
moralem iustis esse possibilem, vt ei-
dicamus posse subesse falsum, neq; ad eam
certitudinem fidem concurrere. Quorum
vtrum satis est, vt manifestum sit, Syn-
odus non hanc certitudinem damnasse.
Neque opus est pro ea tuenda ad alia re-
currere, ad que alij recurrerunt, que &
definitionem Patrum vehementer infirmat,
& authoritati Synodi, vt ca. 8. ostendimus,
non parum derogant.

Non solum autem non damnavit san-
cta Synodus huiusmodi certitudinem ex
gratia & benignitate Diuina, & ex experi-
entia donorum ipsius, sed & velut dans lo-
cum ipsi, non dixit, neminem posse esse cer-
tum de sua gratia: sed, quemlibet posse for-
midare & timere de illa, dum se ipsum su-
amque propriam infirmitatem respicit.

Dices: Non solum iusti possunt esse certi
de sua gratia sic, vt certò sciant se in hoc nō
decipi, sed & possunt scire, se nō posse deci-

Obiectio.

pi, cum ea verè concurrūt, ex qbus colligi-
tur certitudo gratiae. Quanquam em̄ qui as-
sentitur certò, Petru esse, quae coram videt,
possit in eo assensu decipi, ramentum, cum
eum videt, sicut ca. 40. docuimus, non po-
test decipi. Et alias neque certus tum esset,
se non posse decipi.

Sed hoc antecellit eidētia vel visio in-
tuitua argumēta, quae p̄stant certitudinem
moralem. Nam ista argumēta dant certitu-
dinem tantummodo de hoc, q̄ nō decipimur.

Respon-

Visio verò intuitua, dat etiā certitudinem
tantum de suo obiecto, vt certò assentiamur
illud esse, & in eo tum nos non decipi, neq;
posse decipi. Ac vel hinc manifestū esse po-
test, quantum interfit inter virū spiritalem, q̄
ex argumētis factis certò assentitur, se esse
in gratia: & inter cū, q̄ huic assentiret ex
reuelatiōe: temerariumq; om̄inō esse & p̄-
ceps, tantā fidē ad libere nostrā gratia, ha-
bita de ipsa reuelatione: quantā, nō habita.
Existētē em̄ reuelatiōe, q̄ induceret in cer-
tam gratiae persuasionē, impossibile pr̄sūl
est, quenquam decipi: existentibus verò, &
cōcurrentibus om̄ibus q̄ inducūt viros spi-
rituales ad certitudinem ipsius moralem,
possibile est, neque alicui veritati necessaria
repugnat, ipsos decipi.

Potestigitur, vt tribus verbis cōcludamus
totū hunc librū, haberi à nobis citra reue-
lationem Diuinā, certitudo cōiecturalis de
nostra gratia. Potest & à viris pfectis habe-
ri certitudo moralis, aliena ab om̄i metu &
formidine. Sed nō potest haberi certitudo
fidei, cui non possit subesse falsum, nisi ille
reuelet, de quo dicitur: Est Deus in calo
reuelans mysteria. In cuius gloriam

ad ea exponenda hinc progredie-
mur, quae Patres cap. 10.
tradidēr.

Definita
veritas.Modus pro-
ficiendi in
iustitia.

DE INAEQUALITATE GRATIAE ET GLORIAE IUSTORVM. 323
& nisi ex illius dono, neque intelligi plenē possunt, neque differi. Quarē ipsius
vnius fauore confisi, elucidare & firmare, quae de his Patres statuēre, aggre-
diemur. Et librum hunc de inaequalitate gratiae ac gloria iustorum, quem in
hunc usum lucubrauimus, ab ipsis eorum documentis, & definitis, quae ita ha-
bent, incipiemus.

DE ACCEPTAE IUSTIFICATIONIS IN- cremente. CAP. X.

SIC ergo iustificati, & amici Dei ac domestici facti, euntes Ephe. 2.
de virtute in virtutem, renouantur, vt Apostolus inquit, 2. Cor. 4.
de die in diem, hoc est, mortificando membra carnis suæ,
& exhibendo ea arma iustitiae in sanctificationem, per ob-
seruationem mandatorum Dei, & Ecclesiae, in ipsa iustitia Rom. 6.
per CHRISTI gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, cre-
scunt atque magis iustificantur, sicut scriptum est: Qui iustus est, iustifi-
cetur adhuc. Et iterum: Nē verearis ut que ad mortem iustificari. Et rur- Apoc. 22. c.
sùs: Videtis, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tan- Eccl. 18.
tum. Hoc verò iustitiae incrementum petit sancta Ecclesia, cū orat: Da
nobis Domine fidei, spei, & caritatis augmentum. Iacob. 2.

DE EXPOSITIONE SENTENTIAE PATRVM, ET ERRO- RIBUS AB EIS DAMNATIS.

CAP. I.

NON solum curarunt Patres do-
cere fidei veritates, & damnare
errores, ad hoc argumentum iu-
stificationis spectantes, sed & il-
la studuerunt diserte tradere, ex quibus
possent quis perdiscere, quemadmodum
veram iustitiam & comparare, & augere,
& conseruare possent. Quod vel ex hoc
capite X. luculentum esse potest. Nam in
eo traditur in primis hæc veritas fidei: Iu-
stificati euntes de virtute in virtutem, re-
nouantur de die in diem, & in ipsa iustitia
crescent, ac magis iustificantur. Et obiter
quemadmodum in iustitia proficere debe-
amus, edocemur: Euntes, inquiunt, de vir-
ture in virtutem, renouantur & crescent,
mortificando membra carnis suæ, & exhi-
bendo ea arma iustitiae in sanctificationem,
per obseruationem mandatorum DEI, &
Ecclesiae, ac denique cooperante fide bo-
nis operibus.

Atque vt liqueret, veritatem fidei quam
docuerunt, traditam esse à Christo & ab
Apostolis, & perpetuo retentam ab Ec-
clesia, tribus eam Scripturarum testimonij
communiérunt, & communī quadam ora-

tionē Ecclesię, Dñicę 13. post Pentecosteni.

Ex plurimis autem scripture testimonijs,
quibus luculenter poterat conclusio hec
firmari, delecta sunt potissimum illa tria,
quia nō solum veritatem doctrinæ consta-
biliunt, sed & docent, longè aberrare, qui
iustificationem putant duntaxat esse acqui-
sitionem iustitiae, & non etiam incrementum iustitiae.

Et profectò superstitione trepidant, vbi
nullus est timor, qui tunc solum dicunt, ali-
quos iustificanti, cum ex iniustis sunt iusti.
Nam his testimonij liquidò constat, etiam
eos iustificanti, qui ex iustis sunt iustiores.
Et posunt ab hoc timore liberare nos hæc
exempla. Dicunt quippe dicimus & locu-
plorū non solum eos, qui ex pauperibus
sunt diuites, sed qui ex diuitibus sunt ditio-
res. Et mundari non eos solos asserimus,
qui ex immundis sunt mundi, sed & qui ex
mundis sunt mundiores. Et expoliri & or-
nari non eos solos affirmamus, qui ex im-
politis & incultis sunt politi & ornati, sed
& eos etiam, qui ex politis & ornatis, sunt
politiores & ornatores.

Et explicari dicuntur & illustrari, non
eatantum, quae ex obscuris sunt explicata
& clara, sed & quae ex claris & aperi-
tis, sunt apertiora & clariora. Et quem-
admodum qui dicitur fit, diuitias aliquas
de

ANDREAE VEGAE THEOLOGI HISPANI, DE GRATIAE ET GLORIAE INAEQUALITATE LIBER X. IN CAPVT X. DECRETI DE IUSTIFICATIONE.

PRÆFATIO.

EXPLICATIS ijs, quae ad acquisitionem iustitiae spectant, de ipsis in-
cremento pauca quedam, sed ea utilissima & absolutissima, cap. 10. nobis
tradidit sancta Synodus. Ita sanè ordo doctrinæ poscebatur, & incremen-
to iustitiae perquam bellè conuenit numerus decimus, qui nota perfe-
ctionis est. Sedenim solida ac vera incrementa iustitiae unus elargitur Deus,
& nisi

de novo acquirit, & ideo dicitur dicitur, & qui mundior vel ornatior aliquam munditiam, vel ornamentum assequitur, & ideo mundari & ornari dicitur: ita qui iustior fit, nouum aliquem gradum iustitiae adipsit, quem antea non habuerat, & idcirco meritò iustificari dici potest.

Ac secundum quidem testimonium presumptum est ex Ecclesiastici 18. cap. Vbi enim communia aliqua exemplaria Latina habent, Nè veteris vsque ad mortem iustificari: alia non minus communia, & aliqua antiquiora, habent: Nè verear is vsque ad mortem iustificari. Et utriusque lectionis sententia eadem est. Graeca vero sic habent. *μη μέντος έστω θεάτρου δικαιώσεων*. Hoc est, ut verbum verbo reddamus, Nè cesses vsque ad mortem iustificari. Et quaevis istarum lectionum satis est ad confirmandam Patrum sententiam, & ostendendum, posse iustos vsque ad mortem proficere in iustitia. Neque minus id docet cōfirmārunt ex testimonio Iacobi, 3. loco inducti.

Quoniam verò dignissima est animaduersu expositio data illi à Patribus, & peculiares quasdam habet difficultates, quae circa illa notanda sunt, in finem huius lib. differemus. Interim aduertamus, ex ista patrum definitione manifestè sequi, non oēs iustos, æquales hīc esse in iustitia & gratia Dei, & ex consequenti, neque omnes fore æquales in gloria. Si enim propter noua bona opera, qui iustus erat, fit iustior: tanto ergo erit quisque iustorum alijs melior, quanto plura aut meliora opera, quam ipsi, fecerit. Quia sicut scipsum exuperat iustus, & melior hodiè est, quam heri, qā vel alia vel meliora opera hodiè facit, quam heri fecerat: ita & alios iustos sibi heri æquales, hodiè exuperabit & vincet, si ipsis dormientibus præclara ille hodiè opera fecerit, vel saltè meliora opera, quam illi. Et cum gloria commensuretur gratia huius vitæ, quanta fuerit inæqualitas in gratia huius vitæ, tanta & cōsequetur in gloria & beatitudine patriæ.

Tres errores hīc damnati.

I.

Itaque in his verbis damnati sunt tres errores: Primus est negantium iustos proficere. Qui error sequitur ex eo, quod Luterus asserit omnes iustos æquales esse in gratia & in gloria. Et nè quispiam existimet, gratias nos tantum ei errorem impunere audiat, quid ille dicat in sermone de

natiuitate beatissimæ virginis Marie, sitamen Christianæ aures ferre possunt tantam blasphemiam. Omnes, ait, Christiani blasphemæ magni sum, sicut mater Dei, & æquæ sancti sicut ipsa.

Damnatus est etiam his verbis error Iouiniani, qui testibus Diuo Hieronymo in libris contra ipsum, & Augustino in libro de hæresibus ad Quod uult deum, æqualem asseruit, immo vnam fore omnium fæciorum remunerationem.

Qui & consequenter iustos omnes in via æquales suisse, & esse in gratia dicebat, ut manifestè potest colligi ex argumentis, quæ ex illo citat ibidem Hieronymus. Quod ideo admonuerim, ut preciosior sit antidotus Christi, si diaboli venena non lateant.

Et manifestè potest colligi ex Patrum diffinitione damnatio secundi erroris. Si enim non est æqualis gratia iustorum in hac vita, neque erit in celo æqualis eorum gloria. Exæquabit siquidem Deus, sicut dicit Zacharias, gratiam gratiæ, hoc est, teste communi Glossa, gloriam patriæ, gratiæ vitæ. Neque dubitari potest quin eos maioribus honoribus prosecuturus sit Deus post hanc vitam, quos hīc habuerit cariores, quosque præstantiores nouerit suffisse in sanctitate & iustitia. Ratio quippe iustitia distributiæ exigit, ut maiora respondant præmia maioribus meritis. Et natura seu lex gratiæ iustorum hæc est, ut quo fuerit maior, eo ad maiorem gloriam accipitos eos faciat.

Possuntque ad confirmationem huius doctrinæ iuuare, quæ lib. 6. cap. 4. differimus, cum interpretati sumus, quod Patres asseruerunt, nempe vnumquenque recipere iustitiam secundum propriam dispositionem suam & cooperationem. Et quæ nūc ad confirmandam præfatam conclusionem subiectemus, utilia esse poterunt ad fulcendum & firmandum magis omnia, quæ tum trædimus. Coniuncta quippe sunt hæc illis, & illa istis. Veruntamen quia ad hunc locum omnia magis spectant, que de inæqualitate gratiæ & gloriæ traduntur, hīc rem totam exactè magis & omnino ad viuum discutiemus.

Neq; inanis, opinor, aut superflius nosfer videbitur labor illis, qui Hieronymum & Augustinum, & alios Doctores Catholicos hac de re legerint: immo tato (spero) magis placebit, quanto eos accuratiū perlege.

legerint. Nam contentioso & concertatio disputandi genere, quod alijs, & præcipue Hieronymus fecutus est, intermissio, vnum didascalicon siue dogmatisticō, hoc est, doctrinale dissenserendi genus fecuti, aperte omnia & perspicuè, suoque ordine tradidimus, & quæ ad reuincendos aduersarios minus efficacia videri poterant, aut in totum reieccimus, aut certè alijs efficacioribus, ut fideles obitè edoceremus, adjunximus, atq; ijs, quæ notatu in eis digna visa sunt, pleraq; alia nostro marte & inge-
nio, Dei, in primis auxilio adiecimus.

Quanquam autem connexa sibi sunt, & se mutuò inferunt tria ista, iusti proficere possunt, & verè proficiunt in iustitia, iusti non sunt hīc æquales in iustitia, iusti non erunt æquales in beatitudine: & quidquid ad confirmationem vnius valet, valet & ad confirmationem cæterorum: tamen quæ omnia clariora & firmiora sint, singulum quodq; eorum seorsum firmabimus.

QVOD IVSTI QEANT, DVM HIC VIVUNT, IN IVSTI- TIA CRESCERE & PROFICERE.

CAP. II.

Conclus.

PORRO, iustos proficere posse, ac verè proficere in iustitia, præter argumenta à Patribus inducta, his potest argumētis edoceri. Primo: Apostoli petierunt à Christo augmētum fidei his verbis, Adauge nobis fidem. Et non sunt de hoc reprehensi à Christo, sicut alijs cùm dixit eis: Quid timidi estis? Necdūm habetis fidem? Nouerant ergo Apostoli, vel ex lumine naturali, vel ex doctrina Christi, posse se in fide proficere.

Ambro.

Arg. 1. ex
Apololis,
Luc. 17. b

Mar. 4. d

Luc. 17.

Mat. 14.

Mat. 2. 6.
In louni.

Greg.

Et ita intellexit haec verba Ambrosius ad finem 74. epistolæ, vtilia scribit: Apostoli, qui futuri erant amici, dixerunt: Adauge nobis fidem, petentes à bono medico, ut infirmantem in se fidem sanaret. Confirmabatur adhuc fides in eis, cùm audiret etiam Petrus: Minimæ fidei, quarè dubitasti? Hæc Ambrosius.

Et pulchrit Hieronymus: Quarè dicunt Apostoli, Domine, adauge nobis fidem, si omnium vna mensura est?

Et Gregorius in Ezechielem: Si ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus diceretur, sancti Apostoli minime dixissent, Auge nobis fidem. Et ibidem hoc ipsum statim confirmat ex respō-

sione illius, qui cùm venisset ad Dominum, vtcuraret suum filium, requisitus acrieret, respondit: Credo, Domine: adiuua incredulitatem meam. Penfate, inquit, rogo, quod dicitur. Si credebat, cur incredulitatem dicebat? si verò incredulitatem se habere nouerat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit, vno eodemque tempore, is qui nondūm pfectè crediderat, simul & credebat, & incredulus erat. Hæc Grægorius.

Quod si in fide proficere Apostoli poterant, poterant & in alijs virtutibus, & ex consequenti in iustitia, & gratia D E I. Par enim est ratio de omnibus. Et hunc fidei & cæterarum virtutum profectum Christus ipse dilucidum nobis fecit parabolam illam: Sic est regnum D E I, quemadmodum, si iactet homo semen in terram, & dormiat, & exurgat nocte ac die, & semen germinet & crescat, dum nescit ille. Vltrò enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica: & cùm ex se produxit fructum, statim mittit falcem, quoniam adeat tempus mēsis. Quid hīc aliud nobis à Christo explicatur, quanm profectus iustorum per verbum Dei, illis diuinâ largitate immissum?

Sed vt dilucidior aliquatenus fiat tota hæc parabola, non grauabor expositio- Ezech. nem illius ex Gregorio adjicere. Semen, inquit, homo iactat in terram, cùm cordi suo boriam intentionem inserit: & postquam semen iactatum est, dormit, quia iam in spe boni operis quiescit: nocte verò surgit ac die, quia inter aduersa & prospera proficit, & semen germinat, & crescit dum nescit ille: quia cùm adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad profectum ducitur, & vtrò terra fructificat, quia præueniente se gratia, mēs hominis spontanea ad fructum boni operis surgit: sed hæc eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenū frumentum producit in spica.

Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere: ad spicam verò herba venit, cùm se virtus animo concepta, ad profectum boni operis protrahit. Plenum verò frumentum in spica fructificat, quandò iam tantum virtus proficit, vt esse robusti & perfecti ope- ee ris

ris possit. Sed cùm ex se produixerit fructus, statim mittit falcam, quoniam adeat tempus messis. Omnipotens enim Deus, producto fructu, falcam mittit, & messem suam defecat: quia cùm vnumquaque ad perfecta opera produixerit, eius temporalē vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cælestia horrea perdatur.

Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus: Cùm verò operari recta incipimus, herba sumus: Cùm autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam peruenimus. Cumque in eiusdem operationis perfectione solidamur, iam plenum fructum in spica proferimus. Hec ille. Et aliquantò post: Nullus itaque, qui per propositum bonum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur, quia fructum Dei ab herba incipit, ut granum fiat. Quæ & ibi in Petro latè ostendit, & nos in Apostolis omnibus non obscurè intuemur. Cùm enim ante aduentum spiritus sancti modica fuissent fide, magnaque debilitate & timore, & nonnullis imperfectionibus obnoxij, postquam illius illapsu roborati & perfecti sunt, tanta fuerunt fide, fortitudine, humilitate & caritate, ut toti mundo terrori & stupori fuerint, & sicut eleganter persequitur

Greg. hom. 30. in Euā.
Gregorius, vires principum etiam cæsi preffrerint. Quod perspicuum esse potest cuius, si quidem, quæ de illis Evangelistæ commemorant, in vnum contulerit cum eis, quæ historia Actorum Apostolicorum de ipsis testatur.

Argu. 2. ex B. virgin.
Eademque docere nos potest ipsa Dei para virgo. Quis nanque neget ipsam sanctiorem & gratiorem D E O fuisse, postquam filium Dei concepit, peperit, nutrit, & pro nobis patienter tulit in cruce mori? Si fieri potest, ut gravior sit aliquis apud Deum vno tempore quam alio, nescio quemadmodum possit quis credere, tam parui apud eum fuisse tanta illa & tam præcellentia obsequia, ut non eam post ipsa, multo habuerit cariorem & gratiorem. Nam quod quidam existimant, datam ei esse in conceptione filij Dei totam gratiam, quam postea meritura erat, sonnum est, absque ullo apparenti fundamento contra legem Dei effectum, quod eadem facilitate, qua dicitur, meritò est contemendum. Sed & in Abraham pa-

tre fidei nostræ, hoc idem contueri licet. Quandoquidem cùm ob mandatum Domini egressus est de terra sua, & venit in terram, quam ei monstrauit Dominus, perfectior multo fuit & iustior, Deoque carior, quam fuerat antè. Vnde & maiora multo præmia tum à Deo accepit, & familiarior ei factus est post id temporis. Quod & ipse DEVS pollicitus ei fuerat illis verbis: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi, atque in te benedicent omnes cognationes terra. Et post aliquantum temporis, ubi iam ille obediérat mandato Domini, factus est rursus sermo Domini ad eum per visionem, dicens: Noli timere Abraham. Ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Eoq; tempore iniuit Deus fœdus cū ipso, & pollicitus est, semé eius multiplicare sicut hællas cæli, & sicut puluerem terræ, & dare terram illam totam Chanaan. Et quis posset dubitare, fuisse eum perfectiorem postquam audiuit iterum à Deo, Ambulacram me, & esto perfectus. Ponamq; fœdus meū inter me & te, & multiplicabo te vehementer nimis.

Quod autem mandato huic obediens, scriptura statim indicat. Subdit enim, cedisse mox eum pronum in faciem, & Dei ipsius humilitate commotū, & mutasse ei nomen, & statuisse pactum circumcisionis inter se & ipsum, & totam progeniem ipsius. Et si perfectus, sanctior est & iustior, ut in aperto est, quam imperfectus, cùm Deus his verbis ad perfectionem vocauerit Abraham, & postea coruscante iam Euangeliō, & Apostolos, & adolescentem illum, qui omnia mandata seruauerat, adidem horatus fuerit: manifestum est, posse eundem progressu temporis fieri iustiorem & sanctiorem.

Quod si Abraham non multo magis quam prius D E O placuisset, quandò ad mandatum ipsius districto iam gladio immolare ei voluit vnigenitum suum Isaac, nunquam profecto iuramento ei firmasset magnificientissimam illam promissionem de assumptione carnis ex progenie sua. Per memetipsum, inquit, iurauit, quia fecisti

Argu. 4. ex Psalm. 81.
hanc rem, & non pepercisti vnigenito filio tuo &c. Et statim: Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Placuit nimis hoc obedientia plus Abraham, quam olim placuerat. Neque enim frustra bis assertur ea vna fuisse causa tam magnificæ promissionis. Et si attente legamus & reueluamus libros sacros, hæc eadem incrementa & profectus iustitiae licebit legere in Isaac, Iacob, Moysè, Samuele, & in alijs prophetis.

Atque ideo à pluribus exemplis commemorandis supersedebo, & hunc iustorum profectum in gratia, ostendam ex verbis Davidis. Graphicè enim videtur illum descripsisse, cùm ait: Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit, in valle lachrymarum, in loco quem posuit. Itenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Sed expendamus aliquantum hæc verba, ut sensum & vim eorum magis penetrēmus. Nè quis putet, iustificationem opus D E I esse: profectum autem iustitiæ, opus suum, Beatus, inquit, vir cuius est auxilium abs te. Qui dat enim velle, dat & perficere pro bona sua voluntate. Et qui incipit, ipse perficit, & incrementum dat solus. Eoq; auxiliare fit, ut iusti in hac valle lachrymarum ascensiones in corde suo disponant: hoc est, meditentur in iustitia crescere & proficere. Nōrunt quippe ad progrediendum & proficiendum in iustitia, datum esse hanc vitam, verissimeque dictum à Gregorio: In via Dei non procedere, retrocedere est. Neque frustra hæc meditantur iusti. Vota Deus iustorum exaudit. Et qui tulit legem, ipse eis benedictionem impartitur, ut per viam mandatorum currant, & eant de virtute in virtutem, idque non ad horam, aut diem, vel annum, sed donec videatur Deus deorum in Sion. Certè si non essent progressus & incrementa in iustitia, neq; iusti ex auxilio dei disponerent ascensiones in corde suo: Vnum autem, addit, quæ retrò sunt, obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens in ipsum, ad destinatum persequor, ad brauium supernæ vocationis in Christo Iesu.

Vnde & Diuus Hieronymus, secundo Hieron., contra Iouinianum hæc verba eleganter exponens, sic scribit: Apostolus Paulus præteriorum obliuiscitur, & ad ea quæ in antè sunt, se extendit, id est, quotidie proficit, nec seruat in sudario delicate gratiam, quam accepit, sed auarus negotiator renouatur de die in diem, & decre-

Argu. 5. ex Paul. 1. Cor. 3. 2. Galat. 4. b. 2. Cor. 9. c.
Et GLO. IVSTOR. 327
bus augetur, & sic per incrementa méri- torum ad summa perducitur. * Alia nan- * Aliud que sunt exordia virtutis, aliud virtutis profectus, aliud perfectio. Et his gradibus ibidem aptat illa verbâ Iob: Per fin- lob 31. d gulos gradus meos pronunciabo illum. Omnipotentem enim, inquit, Dominum per singulos gradus suos ille pronunciat, qui per incrementa virtutum, quæ accipit, ei semper laudem suæ pietatis reddit. Hac tenus Gregorius.

Eandem etiam veritatem docuit Eccle- siam vas electionis Paulus, & non uno monijs. fanè in loco, sed multis. Quosdam enim parturire se aiebat, donec formaretur Christus in illis. Alijs tanquam paruulis 1. Cor. 3. 2. in Christo lac dabat potum, donec capaces fierent solidi cibi, & sapientiam loquebatur inter perfectos. Nonnullis incremen- ta frugum iustitiae, & abundantiam omni- um gratiarum, nomine D E I pollicetur. Alios beatiores fore pronunciat, 2. Cor. 7. 12. permanerint secundum ipsius consilium. Quibusdam excellentiorem viam demon- strat, & ad æmulandum charismata me- liora inuitat. Et alibi ad hoc dicit præcel- lentissima dona à Christo data fuisse Ec- clexiæ, vt iam non simus paruuli, sed veri- tatem facientes, crescamus in ipso. Et alias 1. Cor. 4. interiorum hominem renouari tradit de die in diem, licet is, qui foris est, noster homo, corrumpatur. Et sèpè affirmat, 1. Cor. 3. b. Deum esse, qui incrementa iustitiae con- fert, quique perficit, quod in nobis inci- pit. Pro quibusdam etiam orat, vt caritas eorum magis ac magis abundet. Et de se- philip. 1. a ipso manifestè testatur, nondum se perfe- & 2. b. c ctum esse, aut ad eum statum venisse, in quo non posset proficere. Et vt intelligas etiam eum, qui tanta gratia ab initio suæ conuersionis præfulserat, dispositissime as- censiones in corde suo: Vnum autem, addit, quæ retrò sunt, obliuiscens, ad ea verò quæ sunt priora, extendens in ipsum, ad destinatum persequor, ad brauium su- pernæ vocationis in Christo Iesu.

Vnde & Diuus Hieronymus, secundo Hieron., contra Iouinianum hæc verba eleganter exponens, sic scribit: Apostolus Paulus præteriorum obliuiscitur, & ad ea quæ in antè sunt, se extendit, id est, quotidie proficit, nec seruat in sudario delicate gratiam, quam accepit, sed auarus negotiator renouatur de die in diem, & decre-

scere se putat, nisi semper creuerit. Hęc ex Hieronymo.

Et incredibile est profecto, ac planè impium, non eum in maiori gratia, quām prius, apud D E V M fuisse, post grauiissimos illos & innumerabiles labores, quos sę ob Christi gloriam pertulisse aliquandò commemorat. Et quid aliud, rogo, quām hunc profectum & incrementum virtutis & gratię, significabant illa verba, quę audire à Domino meruerit. Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur? Vnde & ipse de tanto beneficio exultans, gloriabatur, & placebat sibi in infirmitatibus & tribulationibus suis. Cùm enim infirmor, inquit, tunc potens sum.

Et hanc immutationem & renouationem electorum, & pr̄fertim Pr̄dicatorum verbi D E I, explicat eleganter Gre-

gorius in illa verba, Mutaberis in virum alium.

Stabilituit & hanc doctrinam primi-

cps Apostolorum Petrus, cùm ad eos, qui

recens erant per baptismi gratiam iustifi-

cati: Quasi modò, inquit, geniti, infantes,

rationabiles sine dolo, lac concupiscite, vt

in eo crescat in salutem, si tamen gusta-

tis, quoniam dulcis est Dominus. Nun-

quām sanè Petrus adieceret illam particu-

lam, Vt in eo crescat in salutem, si non

certò sciret, posse iustificatos proficere in

iustitia. Quid est enim aliud, crescere in

salutem, quām, proficere in iustitia & grati-

a apud Deum?

Et nē quisquam dubiter, hanc etiam semper fuisse doctrinam Ecclesię, possimus hoc ipsum fulcire ex dissimulatione Clementis quinti in Concilio Viennensi. Inter ceteros siquidem errores Begardorum & Beginarum, in ea generali Synodo damnatos, vñus atque adeò primus hic fuit: Homo in vita pr̄senti tantum & tales perfectiōis gradum potest acquirere, quod reddetur penitus impeccabilis, & in gratia amplius proficere non valebit. Et commemo-ratur hoc in Clementina, Ad nostrum, de hæreticis.

Quod si benè expendamus argumentum, quo illi fuisse vñi afferuntur, verisimilimum erit, non damnasse Patres hunc errorem ea duntaxat ratione, quod assererent hæretici illi, posse homines tantum proficere, vt redderentur impeccabilis: sed & eo quoquā nomine & titulo, quod

ad tales & tantum perfectionis gradum venire posse homines in hac vita contendeant, vt amplius in gratia D E I proficere non valerent. Ratio enim eorum ibi subiecta, hęc est: Nam, vt dicunt, si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inueniri.

Quod si illi, vt docet hęc ratio, in hoc potissimum suam referebant assertionem, vt crederent homines posse esse hic ita perfectos, vt amplius proficere non posset, & Patres quoquā minimè dubium est, damnationem huius erroris in hanc etiam assertionem reprobasse. Et si tantum Patres illi profectum in iustitia, in nullo sanctorum ferre potuerunt, quandò tulissent blasphemiam Luteri, afferentis omnes iustos esse æquales in gratia, neque profectum ullum aut incrementum iustitiae agnoscant?

Sed pudet me iam dudum profecto, & aptūtūdē, in tam apertum & manifestarium errorem solis fidei argumentis pugnare. Ipsi lumini naturali hanc insaniam aduersari ostendamus. Rogo te Lutere, & vos & quicunque huius factionem sectamini: Nōnne iusti omnes possunt quandoquā exercere, ac verè exercent opera aliqua virtutum, quae antè non exerceuerant? Et quæ prius operati fuerant, nōnne possunt promptius, alacrius, feruentius, deuotius, ac denique perfectius operari? Certè hoc experientia constat omnibus, qui verisimiliter possunt credere se esse à D E I iustificatos. Cur non igitur per illa opera proficiant & crescant in iustitia? An non tanto quisque iustior & melior est, quanto plura vel meliora opera exercet? An non natura nostra hoc comparatum est, vt tanto promptiores simus & procliuiores ad iustitiam & virtutes, quanto frequenter aut magis ex animo bonis operibus studemus? Nunquid vultis nos esse stipites & truncos, vt neque astus nostros, neque naturam nostram, neque ipsa, quæ patimur, quoquā in nobis experimur, agnoscamus?

Si in iustitia politica & morali proficie-re hoc modo possumus, idque de se & de alijs semper sensere omnes philosophi probi, cur non poterunt omnes iusti similiiter proficere in iustitia Theologica & Christiana? Nihil equidem minus perfe-cionis & virtutis habent, pietatis & reli-

DE INAEQUAL. GRAT. ET GLOR. IVSTOR.

329

gionis nostræ sancta opera, quām opera bona iustitiae civilis, immo tanto plūs, quāto ipsis sunt sanctiora & perfectiora. Et si Deus omnes bonos & iustos diligit, quis credat, non esse illi summæ bonitatis tanto quenquam cariorem, quanto melior & iustior fuerit? Hominibus qui mali sumus, tanto sunt cariores amici nostri, quāto meliores sum, aut saltē quāto plus de nobis merentur: & Deo q̄ summè bonus est, & supra modum, omnium qui se amant, amicus, non erunt iusti cariores etiam, si plus fuerint de ipso meriti? Inimicu[m] hoc bonitati diuinæ manifestè repugnat, & contra omnem iustitiam & æquitatem est, & legibus amicitiae palam dissidat.

Ad hęc: In ceteris artibus & virtutibus sunt certi progressus & incrementa, & apud omnes amicos & fauentes nobis, proficere possumus in gratia & amicitia. Intolerabile est igitur, in una iustitia Christiana, & gratia seu amicitia apud Deum, non posse quenque proficere, aut ad gradū superiorē consendere, quantumcunquę vehementer hoc contenderit.

Deinde: Quandiū in hac vita sunt iusti, perdere possunt gratiam D E I secundum communem legem. Ergo etiam proficere possunt in ea per obseruationem mandatorum diuinorum. Dura quippe esset, & iniqua nimirū conditio principis, & apud omnes haberetur inhumanus, si qui in eius sunt gratia, perdere illam possent per transgressionem mandatorum suorum, & non in ea proficere per eorum obseruationem. Et contra rationem vitæ videtur, vt retrocedere quis ab ea posset, non tamen ulterius progredi. Neque esset profecto gratia deputanda longiturnitas vitæ, sicut plerunque scripturæ deputant, si perdere in ea possumus: & omnium bonorum, quae in ea comparauimus, iacturam facere, & non vel aliquantum gratię incrementum lucrari.

Cumq[ue] vt lumen naturale, & experientia, & ipsa scriptura passim docet, peccatores peiores in dies fieri possint, tan-toque in dies peiores fiant, quanto peioribus vacant exercitijs: verisimile non est, non posse & iustos iustiores fieri & meliores, quamvis melioribus & sanctioribus studijs animum iugiter intertidant. An non iniquum, negare virtutibus eam vim &

pote statem ad nos perficiendum, quam vi-tijs cōcedis ad deturandum & inquinandum?

Sed si proficere possunt iussi in iustitia Obiectio, & gratia Dei, idque quandū fuerint in hac vita, vt argumenta facta luculenter ostendunt, poterit ergo, inquires, sicut argumen-tabantur Begardi, æquari aliquis in gratia Christo. At hoc nimirū est humiliter sentire de augustinissima Christi gratia. Non perueniet quispiam, etiam si infinitis diebus proficiat in merito, ad tantam gratia-

am, quanta est gratia Christi. Non enim solum est infinita respectu sue humanita-tis, sed etiam respectu omnium hominum producibilium: & acceptum facit Christum, inquantum homo est, ad infinita, aut certè ad summam præmia respectu sui, & respectu omnium, quibus voluerit applicari sua præcellentia merita. Et de condi-gno meruit, quicquid alijs obtinet, & obtinuit. In hunc autē gradum nulla pura crea-tura potest peruenire.

DE INAEQUALITATE GRATIAE IVSTORVM IN HAC VITA. CAP. III.

TV S T O S etiam non esse in hac vita æquales in iustitia & gratia, his argu-mentis monstrare possumus. Primò: Argum. i. Christus admiratus est fidem Centu-rionis, & aperte testatus est, non se inue-nisse tantam fidem in Israël. Et Cananeæ Matth. 8. b. dixit: O mulier, magna est fides tua. Et de Magdalena Simoni ait: Remittuntur Luke 7. g ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Atq[ue] statim subdidit: Cui autem minùs di-mittitur, minùs diligit.

Manifestissime igitur docuit, neq[ue] fide, neque caritate iustos esse inter se æquales: sed quosdam parùm credere & diligere, alios multum: & magnam esse inter hos & illos distantiam: & cùm par sit ratio de alijs virtutibus, & habentes maiorem fidem & caritatem, in maiorisint gratia apud Deum, perspicuum hinc esse potest, non esse omnes iustos æquales in gratia.

Vnde & Hieronymus ex his verbis, Cui z. cōt. Iou. ait minùs dimittitur, minùs diligit: recte sic colligit, Quim minùs diligit, & cui minùs di-mittitur, vtq[ue] in minori gradu erit. Et aliquantò potest: Quarè dicunt Apostoli, Domine, adauge nobis fidem, si omnium una mensura est? Et Dominus ad discipulum: Modicæ fidei, quarè dubitasti?

Argum. 2. Deinde: Ex scripturis clarè constat, quodam fuisse alijs sanctiores, & cum eis non esse ceteros comparandos. Christus enim de Ioanne asseruit, neminem fuisse maiorem Ioānē Baptista. Et de Iob Dominus dixit ad satanam: Nunquid considerāsti seruum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, homo simplex & rectus, & timens Deum, & recedens à malo? Et de Saule palam asserit Scriptura tempore quo electus est à D E O in regem, adeò bonum fuisse, ut non esset vir de filiis Israel melior illo. Et David, tempore quo in regem electus est, fuisse multis alijs meliorem, abundè patefaciūt verba illa Samuelis: Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum. Et aliquanto magis idem docent illa DEI ipsius verba: Inueni virum secundūm cor meum.

Aug. tract. 7.4 sup. Iōā. Hier. 2. contra Iouin. 4. Reg. 2. b. Et Augustinus & Hieronymus, quia scriptura dicit fuisse in Eliseo duplēcē spiritum Eliæ, concorditer colligunt, abundantius habuisse Eliseum ipsum spiritum sanctum, quam Eliam. Vnde & Hieronymus dicit: Duplex gratia fecit signa maiora, Ille, scilicet Elias, viuus mortuum: iste, scilicet Eliseus, mortuus mortuum suscitauit. Ille famem imprecatus est populo, iste obsecro ciuitati sub vna die hostiles copias præbuit.

Nō habuit Eliæ spiritus sp̄eo, non satis, quod volumus, conuincit. ritum sanctum. Aliud enim est, Spiritum sanctum fuisse in aliquo abundantius ad miracula: aliud, ad faciendum eum gratum D E O. Et spiritum hunc duplēcē Elisei, rectius est, ad prophetiam & ad miracula referre. Neque ego ausim Eliseum præferre Eliæ, præfertim in gratia apud Deum. Magnificētiūs nanque de illo loquitur scriptura, quam de Eliseo. Et quidem scriptura non dicit Eliseum habuisse abundantius spiritum, quam Eliam: sed tantum ait, filios prophetarum post discessum Eliæ, agnouisse spiritum Eliæ requieuisse supra Eliseum. Neque cum ille petijt, Obsecro, vt fiat in me duplex spiritus tuus: verisimile est, petitissime, ut duplo cōpiosius haberet spiritum, quam Elias magister ipius.

Dixit quidem hoc Rabi Salo. & apparēter probauit, qd oīto tātūm miracula narrat scriptura facta per Eliam, decem & sex verō per Eliseū. Sed profectō non congruit ea petitio cum modestia Elisei. Non est

discipulus super magistrum, ait Seruator ^{Lac.} noster: perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister eius. Et verba ipsius petitionis, etiam ut Latinè ea habemus: non hoc sonant, sed duntaxat, vt qui in Elia erat duplex spiritus, fieret etiā in ipso Eliseo. Unde & nulla nota distinguitur verbum, duplex: à verbo, Spiritus tuus. Et illis qui nō rūnt vel Hebraicè, vel Græcè, perspicua hec esse possunt. Hebraica enim ad verbum sic postulant redi: Fiant, obsecro, super me vtraque in spiritu tuo: id est, vtraque dona, quæ sunt in spiritu tuo. Et Graeca etiam sic: Fiant super me, vel mihi, duplicita in spiritu tuo. Et sensus ipse dehortari poterat ab alia expositione. Quia non dicimus, Spiritum sanctum habitātem in Petro, fieri duplēcē in Ioanne, quanvis duplo abundantius communicetur Ioanni.

Et argumentum ex excessu miraculorū, siue in numero, siue in magnitudine, non est satis efficax. Nam forsitan plura & maiora Deus fecit per Eliam, quam tamē ob causam nobis ignotam subtiliter scriptura. Et ut benē Nicolaus Lyranus dicit, excludendo hoc argumentum, Ioannes Baptista, qui nullum signum fecit, minimus esset omnium prophetarum, qui aliqua miracula fecerunt, si quidem ex præcellentia in miraculis efficaciter probaretur præcellentia in sanctitate.

Possimus tamen ex Petro efficaciūs positionem nostrum conuincere. Cum enim ^{Iacob.} Dñs rogasset ipsum, an plus eum ceteris diligenter, neq; ille propter eximiam suam humilitatem aliud respondisset, quam. Etiam Dñe, tu scis, quia amo te: perinde tamen, ac si verissimè respondisset, se eum amare præ ceteris, subiecit ilicē Dominus: Pasce agnos meos. In quo formam dedit posteris, vt sic ut communiter docent Theologi, non nisi ^{Necessitatem.} dignorem, & plus alijs amantem Christum, dignitatibus & prælationibus Ecclesiasticis præficerent. Et si omnes sancti equales fuissent in fide, nunquam Paulus peculiarem catalogum, epistolæ ad Hebreos intexisset eorum, qui fide videntur præ alijs claruisse.

Qualiter cunquæ tamen hæc se habeant, liquet satis ex inductis exemplis, contra Scripturam pugnare, qui asserunt iustos esse hic æquales in gratia. Et piaculum est præfectō grande, Dispare virginis aliquem sanctorū æquare, cum Gabriel plenam gratia ^{& be-}

& benedictam inter mulieres, id est, supra ceteras mulieres, pleno ore pronunciauerit, & eam vnam à Deo electam sciamus, vt per ipsam mundus acciperet suum redēptorem. Et si omnes sancti in hac vita fuisse aequalis, nullum fuisse priuilegiū eorum, quos scriptura ita magnificē cōmendat, vt Spiritus sancto plenos eos dicat fuisse. Item: Paulus constanter docet varia esse dona Spiritus sancti in Ecclesia, & quosdam maiora dona participare quam alios, & quosdam parvulos in Christo, & alios adultos & præfectos, & exp̄resē quosdam alijs prefert, & se plus alijs Christo ministrasse, & in propagatione fidei laborasse asserit. Aduersantur igitur Paulo, q; omnes iustos aequalis asserunt in gratia.

Sed ipsa Pauli verba subiungā, quod res hæc tota manifestior sit. Cum in priore ad Timotheum, Ecclesiam Dei vivi, domum Dei appellasset, nē in ea omnes esse aequalis quis crederet, sed certō potius sciret, quosdam esse iustos, & alios peccatores, & inter ipsos iustos, quosdam alijs præcelere: & inter peccatores, alios esse alijs peccatores & abiectiones, addidit in posteriore: In magna autē domo non solum sunt vasæ aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam. Certe peccatores neque vasæ sunt aurea, neque argentea, & aurea longo intervallo præstant argenteis. Et alijs, ex iustis qui supra Christum fundatisunt, quosdam affirmauit edificare supra illum aurum, alios argentum, alios lapides preciosos.

Vnde & Ambrosius in hæc verba Pauli, in magna autem domo: ita scribit, Hoc dicto significauit Apostolus in Ecclesia diversos esse homines, quosdam bonos & summos viros, quos in auro intelligi vult, quosdam bonos rātūm, quos in argento designat: alios verō non bonos, quos vasæ lignæ & fictilia appellat, quod nulli ambiguū puto. Hæc Ambrosius.

Ex comparatione etiā Ecclesiæ ad corpus naturale, sic docet Paulus, quosdam alios anteire, vt in corpore naturali quæda mēbra alijs præponuntur. Sicut em, ait, in uno corpore multa mēbra habemus, oīa autem mēbra non eundē actum habent: ita multi vñū corpus sumus in Christo, singuli autē alterius mēbra, habētes donationes, secundūm gratiā, q; data est nobis, differētes,

siue pp̄hetiam secūdūm rationē fidei, siue ministerium in ministrādo, siue q; docet in doctrina, q; exhortatur in exhortādo, q; trubuit in simplicitate, qui p̄est in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate. Et toto capite 12. prioris ad Cor. nihil aliud agit, quā vt ex eadē cōparatione quosdam alijs præstantiores ostendat esse in Ecclesia, sicut quæda mēbra nobiliora sunt alijs. Et stultissimè cōtra Apostolū & cōmunem fēsum dixit Iouinianus, nos oīa mēbra eequaliter diligere, neque vnum præferre alteri.

Et si in gratijs gratijs datis rāta est distātia, erit & similiis in gratia gratiū faciente. Nā ceteris paribus, is diligitur plus à Deo, cui maiores gratiæ in suam & aliorum utilitatē ab eo conferuntur, quiq; præcellētoribus studijs occupātur. Atq; alibi idem Apostolus inquit: Nam maior est, q; prophetat, quam q; loquitur linguis. Extrorsus: Ministrī Christi sunt, vt minūs sapientē dico, plus ego. Et iterū: Abundantiū illis oīb^{1. Cor. 15. a}, laborauit. Et alio in loco, quosda ait semi-^{2. Cor. 9. b} nare parcē, alios in benedictionibus, id est, largē & affluenter. Et rursus ex viuiscādis in Christo, vnumquenq; in suo ordine resurrectur tradidit, vt indicaret profētē. Et optimē colligit Hieronymus, diuersa esse merita resurgētūm. Neq; se minimū Apostolorum dixisset, nisi intellexisset, inter Apostolos posse esse quosda alijs maiores. Et cum se & Apostolos dicit primi tias spiritū accepisse, ostendit nimirūm, non esse alios sanctos cum Apostolis cōparandos. Et nisi beatissima Virgo diuina se gratia supra ceteros exaltatam nōisset, nūquām de se cecinisset: Ecce em ex hoc beatam me dicent oīs generationes: Quia fecit mihi Dominus magna, qui potēs est. Quod si non essent alijs alijs meliores in Ecclesia & sanctiores, neq; scripsisset Corinthijs Paulus, Tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam, præfertim cūm statim præmisisset. Sapientiam loquimur inter perfectos.

Qua quidem ratione Iohannes Euangelista inter infantes, adolescentes, iuuenes, & patres, ac filiolos in Christo apertissimē distinguit, dicens: Scribo vobis filiolī, quoniam remittitur vobis peccata vestra ppter noīn eius: Scribo vobis patres, quoniā cognovistis eū, q; ab initio est: Scribo vobis adolescentes, quoniā vicistis malignūt. Rom. 8. 1. Joan. 2. 1. Cor. 3. a 2. b. Scrip.

Scribo vobis infantes, quoniam cognouisti patrem: Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes esis, & verbum Dei manet in vobis, & vicestis malignum. Et Petrus Apostolus:

Hic in aplo. li. in 10. Sicut boni dispensatores multiformis gratie Dei, vel sicut Hieronymi legit, multiplices. Qui & significantius Græcè admonet scriptum esse ποικιλήσ, id est, variae.

Psal. 44. Et Psalnographus hoc eodem consilio de Ecclesia cecinit: Adstitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Et ad hoc designandum, Ioseph in forma Christi variam habuit tunicam. Et in arca Noe, quæ iuxta Apostolum Petru, typum gessit Ecclesie, diuersa fuerunt animalia, & quedam alijs perfectiora. It idèo plures habuit mansiones, & nidos, & bicamerata, & tricamerata: & pro qualitate animalium, habitationes quoquè vel maiores, vel minores, vt diuersitas illa mansionum, prefiguraret fidelium varietatem.

Qua ratione etiam in templo Domini multe fuerunt & variae mansuncule, exterius atrium, interius vestibula, sanctum, sancta sanctorum, culinæ, cellariola, torcularia, & vasorum receptacula. Non enim, sicut sapientissimè ex hoc colligit Hieronymus, æquè Deus omnes inhabitat, neq; ad eandem mensuram omnibus infunditur. Eademque ob causam Ecclesia nunc soror, nunc sponsa, nunc mater, nunc filia, in scripturis appellatur, quia in alijs sponsa, in alijs soror, in alijs filia, in alijs mater est: & ex seruis Dei, quidam filij tantum, alij fratres, alij sponsi, alij patres, aut matres, pro suorum diuersitate profectum merentur nuncupari.

Argum. 4. Præterea scriptura manifestè docet, qdā opera alijs esse meliora, & quendam statum aliò esse perfectiorem, & quosdam esse, qui virtutem & vitæ perfectionem magis sectentur quam alijs. Paulus enim

Melior virginitas numeri. apertè præfert virginitatem nuptijs, & statum virginum statui conjugatorum, dicens: Et qui matrimonio iungit virginem suam, bene facit: & qui non iungit, melius facit. Quæ verba dōctè ponderat Hieronymus his verbis: Vbi bonum & melius est, ibi boni & melioris non vnum est præmium. Et ubi non vnu præmium, ibi vtiq; donadiuersa. Tantum est igitur inter virginitatem & nuptias, quantum inter non peccare, & benefacere: immo, vt leuius dicam, quantum inter bonum, & melius. Mo-

nogamia etiam siue viduitatem, digamia statim præfert idem Paulus, adjiciens: Mu-

lier alligata est legi, quanto tempore vircius vivit. Quod si dormierit vir eius, liberata est à lege. Cui aut vult, nubat, tandem in Domino. Beator aut erit, si pmanserit secundum meum consilium. Et hæc copio-

sè docet Augustinus libro de sancta virgi-

Cap. 26. nitate. Et acutè Hieronymus idem ibidem

colligit ex illis verbis, quæ in Paulo prece-
dunt. Sed vnuquisq; proprium donum ha-

bet ex Deo, alijs quidem sic, alijs aut sic. Si eadem esset merces nuptiarum & virgi-

num, nunquam dixisset, ait Hieronymus, post præceptum continentia: Sed vnuquisq;

que proprium habet donum ex Deo. Vbi
proprietas singulorum est, ibi altrinsecus
diuersitas. Concedo & nuptias esse DEI

donum: sed inter donum & donū, magna
diuersitas est. Et aliquantò post idem con-

firmat ex illis verbis Christi: Non oēs ca-
piūt verbū hoc, sed qbus datū est. Sunt emi-

cunuchi &c. Qui potest capere, capiat. Et
ideò, inquit, plus amat virgines Christus,

quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum. Maiorisq; gratia est offerre
quod non debeas, quam reddere quod exigaris. Et statim: Grandis fidei est, gran-

disq; virtutis, Dei tēplum esse, purissimum
totum se holocaustum offerre Domino,

& iuxta Apostolum, sanctum esse corpore
& spiritu. Et infra: In lege præcipitur, vt
pontifex nisi virginem non ducat vxor,

nec viduam accipiat. Si eadem virginis, vi-
duæque conditio est, quarè altera recipi-
tur, altera reprobatur? Si soror virgo mori-

tur sacerdotis, quomodo ipsa ad patris
exequias, ita pater ad eam iubetur accede-
re. Si verò nupta sit, quasi aliena conténi-

tur. Et infra: Si non præfertur nuptijs
virginitas, Spiritus sanctus cur maritamat,

cur viduam non elegit? Et Christus vitam
contemplatiuam vitæ actiua liquido præ-

Cōtemp-
tuua vita

culit, cum Marthæ, vacanti vitæ actiua, di-

Meliora

subdit: Nam neq; vnius rursùm dicat esse

meriti, vniusve virtutis, socialiter viuere,

& utiliter præesse. Hæc Bernardus.

Et alibi statum voluntariæ paupertatis,

Luc.

statu etiam bonorum diuitum præcellen-

Meliora

tiorem esse clarè docuit, dicens adolescen-

pertas di-

tij.

Si vis pfectus esse, vade, & vende oīa q̄ ha-

bes, & da pauperibus, & veni, sequere me:

tū excelluerint. & Deus ipsos ad eximias
& incomparabiles dignitates prouexerit,
& admiradis prærogatiis supra reliquo
ornauerit.

Argum. 5.

Insuper: Gratia noui testamenti maior
multo est, quam gratia veteris testamenti.
Ego veni, inquit Christus, vt vitam habeāt, *Ioan. 10. b*
& abundantiū habeant. Et antecedit no-

rum testamentum longo interuallo vetus,

sicut eleganter differit Paulus tota penè
epistola ad Hebreos, & sepè alijs. Vnde &

plura nobis sunt præstata & præcellentiora
sacramenta, quæ gratiam possint conferre
& augere, quam veteribꝫ. Et maioris sunt

valoris apud Deum, cæteris paribus, no-

stra bona opera, quam iustorum veteris testa-

menti: quia maiori est in precio apud
Deum passio Christi exhibita, quam præ-

uisa. Qui igitur sanctissimi fuere ex iustis
noui testamenti, sanctiores multo hic fu-

re, quam sanctissimi ex iustis veteris testa-

menti, & insimi quam insimi, & mediocre

quam mediocres. Itaque fâltem, sub diuer-

sis temporibus fuerint iusti inter se inae-

quales, neque credendum est, omnes ius-

tos fuisse in via æquales in gratia apud
D E V M.

Postremò: Non sunt pares omnes qui

Argum. 6. obnoxij sunt peccato mortali, sed quidam
rei sunt grauioris culpæ apud Deum, &

magis eos, q magis eū diligunt, iuxta regulā
topicā: Sicut simpliciter ad simpliciter &c.

Magis aut pculdubio eū diligūt, q maiori
propter ipsum conténunt, quiq; labiori-
oiora & magis ardua, aut certè pstatiora

& laudabiliora opera, vel æquè laudabilia
frequentius ob ipsius amorem exercent.

Et huiusmodi graduum disparitatē

Bernardus. ostendit Bernardus, in illa verba Cantico-
rum: Curremus in odorem vnguentorum
tuorum. Neq; currimus, inquit, oēs æqua-
liter in odorem omnium vnguentorum.

Et super illa verba, introduxit me rex in
cellaria sua, diuersitatem cellarū, ad quas
Deus introducit suos, edifferens, tandem

subdit: Nam neq; vnius rursùm dicat esse
meriti, vniusve virtutis, socialiter viuere,
& utiliter præesse. Hæc Bernardus.

Vtque nihil aliud esset, vel hoc deberet

dehortari ab opposita opinione. Omnes
quippe insaniam exuperat, omnes sanctos

huius vitæ æquare Apostolis & beatæ vir-

gini Deiparæ, cum illi interuallis maximis

omnes alios sanctitate & exercitio virtu-

Hiere. 3. d

Et Ezechiel ex præcepto Dñi

dixit ad Hierusalē, sceleratoria multo fe-

cisse fororibus suis Sodoma & Samaria, &

vicis & iustificasse illas sceleribus suis, &

Samariā dimidium peccatorū suorum non

fecisse. Et de optimatibus qui cognoue-

Ezecl. 16. g

runt

Hic, 3.b

runt viam Domini, & iudicium Dei sui, aperte pronunciat Hieremias: Et ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula. Et loquitur de iugo Domini, & vinculis præceptorum ipsius.

Et opinio Stoicorum & Zenonis, quod omnia peccata sunt paria, quam etiam fecutus est Iouinianus, ut in locis supra citatis testantur Hieronymus & Augustinus, contra communem fensum est, & contra insitum nobis lumen naturale. Ut enim ille de solis peccatis lethalibus hæc docuerit, quod quidem Hieronymus non videtur de Iouiniano credidisse, certè non omnia talia peccata æqualem habent turpitudinem, neque ex æquo aduersantur rectæ rationi, sed quædam quibusdam magis pugnant contra reuerentiam & honorem Deo debitum, & quædam arctius sunt & strictius præcepta vel prohibita à Deo & principibus, & Ecclesiasticis, & secularibus. Et ad oculum videmus, quibusdam sceleribus Deum magis offendit & contemnit, & ipsius honoris & gloria plus uno detrahi, quam alijs: & quædam magis ledere proximos, & Rem publicam, & religionem, magisque eis officiare, aut certè nos magis conquinare & deturbare, & à recta ratione & debito hominis statu alienare. Et apertum est, eadem peccata à quibusdam plurius patrari, quam ab alijs.

Quamobrem iusta & sancta indignatione commotus Hieronymus, ita alicubi Iouinianum alloquitur: Audebis ne igitur dicere, sic negasse Petrum & ceteros Apostolos, qui fugerunt, quomodo Caipham & Pharisæos, & clamantem populum, Crucifige, Crucifige tales? Et ut de Apostolis taceam, eiusdemne tibi sceleris videbitur reus Annas, & Caiphas, & Iudas proditor, cuius & Pilatus, qui nolens compulsius est contra Dominum ferre sententiam? Quanto maioris meriti fuit Iudas, tanto maioris criminis est: & quanto maioris criminis, tanto maioris & pœnæ. Potentes enim potenter tormenta patientur. Hæc Hieronymus.

Quod si non omnes peccatores sunt pares, neque erunt omnes iusti pares. Parvus est de vtroque ratio, & si unum contrarium suscipit magis & minus, suscipiet & alterum.

NON OMNES IVSTI ERVNT

AEQVALES IN GLORIA.

CAP. IIII.

2.con.1o.

sap. 6.

PROBEMVS igitur tertium quod firmare proposuimus, nempe iustos nequaquam fore æquales in gloria. Hoc autem his argumentis certum & indubitatum possumus facere: Primò: In domo patris mei, dicit Christus, mansiones multæ sunt. Non igitur omnium iustorum æqualis est gloria in regno cælorum. Eset enim, si sic esset, in eo una potius omnium iustorum mansio in Deo, & non multæ mansiones.

Neque tollibile est, quod Iouinianus arbitratus est, multis mansiones apud patrem, Ecclesiastis toto orbe diffusas intelligi. Antecedentia quippe & consequentia, & ipsum verbum mansionis, manifestissimè indicant, non de Ecclesiastarum numero Christum locutum, sed de cælorum mansionibus. Subdidit namque mox Christus: Si quo minus, dixisse vobis, Vado parare vobis locum. Hoc est, Si minus, vel si aliter. & quod Græcè apertissimum est, id est, si secus res se haberet, & non essent multis mansiones apud patrem, dicere vobis me ire ad parandum vobis locum.

Nihil autem impedit hoc dicere, si Ecclesiastis toto orbe diffusas, in quibus habebant residere & præsidere Apostoli, mansiones in domo patris intellexisset. Erat enim & præter has locus eis parandus in cælis: quia non ibat Christus ad Ecclesiastis toto orbe diffusas, sed reliquo toto hoc mundo, festinabat redire ad patrem, & trahi in regnum cælorum. Unde & postea palam, & absque ullo ænigmate in eodem colloquio dixit eis: Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem.

Et ut manifestius esset, de quibus mansionibus locutus fuisset, neque quisquam sic illas paratas esse apud patrem crederet, ut non & ad eas comparandas per multum faceret discessus Christi à nobis, id est, mors, resurrectio, & ascensio ipsius, statim post illa verba, Si quo minus, dixisse vobis, Vado parare vobis locum: subiecit, Et si abiéro, & præparauero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad meipsum, ut vbi sum ego, & vos sitis. Quoniam & si mansiones multis sint electis in regno cælorum, nemo tñ ex nobis aliquam ex eis consequi potuisset, nisi Christo parante unicuique per mortem suam locum, ei & suis meritis conuenientem,

Neque

Neque sic accipienda sunt illa verba, Si quo minus, dixisse vobis, vado parare vobis locum: quasi non potuisset Christus vere illa dicere, quia mansiones multis in cælis erat electis prædestinata. Non enim, si hoc esset, mox addidisset: Et si abiéro, & præparauero vobis locum, &c. Nam haec verba clare insinuabant, se abiturum, & præparaturum eis locum. Sed voluit eis verbis explicare eximium, quo erat in eos affectus, amorem, & paratissimum animum ad parandum eis locum, si non iam esset paratus. Et se ab illis verbis tam apertis temperare declarabat, quia iam erat in domo patris mansiones multis, & propositæ erant omnibus corona & premia, quæ vnuquisque bonis laboribus & præclaris operibus adnoti deberet sibi cōparare, neque omnia omnibus in verbis erant inculcada.

Itaq; vt possemus intelligere, amorem quem habebat erga discipulos, prædestinationemq; diuinam, & necessitatem nostrorum bonorum operum ad beatitudinem, abstinuit aperte statim dicere: Vado parare vobis locum. Sic etenim Christus electis omnibus mansionem paravit, transiendo ad patrem per mortem suam, ut tamen & prædestinationem patris antecedenter, & adiunctio bonorum operum consequenter necessaria sit, ut eum locum adipiscantur. Et sic Deus electis coronam suarum virtutum paravit, & electi bonis operibus certarunt semper, & contendunt eam præripere, vt nemini tamen contingere illam accipere prius, quam Christus eis locum suæ beatitudinis sua morte præpararet. Atque ideo, quod aperte tum noluit dicere, mox insinuavit, adjiciens: Et si abiéro, & præparauero vobis locum. Et præparavit quidem Christus sua morte electis mansiones, quia meruit per illam & operationem regni cælorum, in quo ipsæ mansiones sunt, & gratiam electis, qua in illud iam apertum admittantur.

Vnde & Augustinus in haec verba pulchre querit: Quomodo vadit, & parat locum, si iam mansiones multis sunt? Aut si adhuc parandus est, cur non merito dixisset, Vado parare? Et ipse sibi statim responderet, has mansiones & esse iam in regno cælorum, & parandas esse, & esse quidem prædestinatione, & eo modo parandas non esse, non esse vero operatione, & eo modo etiam tum parandas suisse. Et

Heb. 13.

Quanquam autem haec satis possunt esse, vt non dubitemus his verbis Christi clarè confirmatam veritatem, quam hic nitimus monstrare, vt oīa tñ cōmunita magis sint, adiungā his verba, quibus interpretat huc locū Hieronymus, q; & ipsa dignissima notatu sunt. Quis aut, ait, risū tenere queat in eo, quod multis mansiones apud patrem, Ecclesiastis arbitrat Iouinianus in toto orbe diffusas, cū manifestissime scriptura doceat secundūm Euangelium Iohannis, nō de Eccle-

2. Con. 1o.

Ioan. 14.

Eccl.

Ecclesiarum numero, sed de celorum mansionibus, & æternis tabernaculis, quæ propheta desiderat, Domino sūisse sermonē. In domo, inquit, patris mei mansiones multæ sunt. Si quo minus, dixi sem vobis, quia vado vobis parare locum: & si abiō, & preparauero vobis locum, iterum veniam, & accipiā vos ad meipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis. Locus & mansiones, quas preparare se dicit Christus Apostolis, in domo vtiq; sunt patris, id est, in regno celorum, non in terra, in qua præsens Apostolos relinquebat. Similique sensus scripturæ intuendus. Dicerem, inquit, vobis, quia vado, & preparabo vobis locum, si non mansiones multæ essent apud patrem, hoc est, si non vniuersisque mansionem sibi non ex largitate Dei, sed ex proprijs operibus præpararet: & ideo non est meum parare, sed vestrum: quia & Iuda nihil profuit paratus locus, quem suo vitio perdidit.

Matt. 20. Et vt vnum locum scripturæ ex altero exponat, cōtinenter adnectit: Iuxta quem sensum & illud intelligendum, quod ad filios dicitur Zebedæi, quorum alter à sinistris, alter cupiebat sedere à dextris: Calicē quidem meum bibetis, sedere autem à dextris meis siue à sinistris, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo. Et ilicò quæstionem sibi huiusmodi proponit Hieronymus: Non est filij dare? & quomodo est patris præparare? Hoc est, Sed si non es et filij dare, quomodo patris es et præparare? Omnia enim, quæ pater præparauit, habet dare filius. Et ipse sibi quæstionem diluit statim ex hoc, quod nō dixit Christus, Non est meum dare: sed, Non est meum dare vobis. Sunt verò hæc verba Hieronymi: Paratæ, inquit, sunt in celo diuersæ & plurimæ mansiones pluri-
Matt. 25. mis, diuersisque virtutibus, quas non personæ accipiunt, sed opera. Frustrè ergo à me petitis, quod in vobis situm est, quod pater meus illis paravit, qui dignis virtutibus ad tantam afficensi sunt dignitatem. Hæc Hieronymus.

Ex quibus abundè constare potest, etiā his verbis, Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo: Christum clarè docuisse, non fore æqualem omnium sanctorū beatitudinem, sed quosdam quidem à dextris ei confessuros in regno celorum, quosdam autem à sinistris: & alios neque tam sublimia loca habituros, sed lō-

gè inferiora. Et ipsi quoquè filii Zebedæi, tametsi præcellentibus Apostolis, videtur ea loca Christus abnegasse. Idque fortassis, vt de beatissima virgine tacea Pet. & Ioh. Pet. & Ioh. bonis verbum Dei, & idem est vitium secundis quod cecidit secus viam, & super petram, & super spinas. Et stultum sanè erat, vt verisimile dicit Hieronymus, si nulla erat inæqualitas neq; in bonis, neque in malis, pro duabus speciebus sex species numerare. Faciamus tamen hec testimonio Pauli. In priore ad Cor. aperte docet, non fore æqualem omnium iustorum gloriam corporis, his verbis: Stella à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Quod si ex his verbis liquidum est, inæqualem fore gloriam corporis sanctorum, erit profecto & inæqualis gloria animæ. Par quippe est de utraque ratio: & indecens profecto esset, vt habentes eam gloriam in anima, nō haberent eam in corpore. Absurdaque est, ac planè intolerabilis expositio Iouiniani, q; dicebat, vt testatur Hieronymus, stellam differre à stella in claritate, quia spiritales differunt à carnalibus. Nam de solis iustis hec dicit Paulus, Carnales etenim in caelis futuri non sunt, & tenebrae sunt, & in tenebris ambulant: tantum abest, vt stellis queant comparari. Atq; vt hoc esset magis perspicuum, mox subdidit Paulus: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Quæ quidem referri nullatenus possunt ad corpora, in quibus resurgent mortui in peccato mortali: quippe, quæ animalia, corruptibilia, ignobilia, grauia & infirma futura sunt.

Eandem etiam beatorum inæqualitatem Christus ipse perspicuum fecit parabolam illa de præclaro illo rege, qui constituit supra decem ciuitates seruum illum, qui ipsius mna acquisiuit decem mnas: & supra quinque ciuitates seruum alterum, qui mna domini sui acquisiuit quinque mnas. Nè enim aliquis ex officina Iouiniani & Luteri æqualem esse omnium iustorum remunerationem ex eo machinatur, quia eidem verbis gratulatur Dominus apud Matthæum & seruo, qui lucratus est quinque talenta, & seruo qui lucratus est duo: huic errori obuiam iuit ista alia parabola, in qua clarè redditur maius & sublimius præmium ei, qui talento sibi credito maius lucrum fecit, & plus sibi meritorum in hac vita comparavit.

Et hoc ipsum luculentius Christus fecit parabola illa de sentiente iacta in terra bonam, cuius pars centesimum, pars sexagesim-

gesimum, pars trigesimum fructum attulit. Non enim potest respōdere rei ipsi parabola, si æqualiter fructificat in omnibus bonis verbum Dei, & idem est vitium secundis quod cecidit secus viam, & super petram, & super spinas. Et stultum sanè erat, vt verisimile dicit Hieronymus, si nulla erat inæqualitas neq; in bonis, neque in malis, pro duabus speciebus sex species numerare. Faciamus tamen hec testimonio Pauli. In priore ad Cor. aperte docet, non fore æqualem omnium iustorum gloriam corporis, his verbis: Stella à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Quod si ex his verbis liquidum est, inæqualem fore gloriam corporis sanctorum, erit profecto & inæqualis gloria animæ. Par quippe est de utraque ratio: & indecens profecto esset, vt habentes eam gloriam in anima, nō haberent eam in corpore. Absurdaque est, ac planè intolerabilis expositio Iouiniani, q; dicebat, vt testatur Hieronymus, stellam differre à stella in claritate, quia spiritales differunt à carnalibus. Nam de solis iustis hec dicit Paulus, Carnales etenim in caelis futuri non sunt, & tenebrae sunt, & in tenebris ambulant: tantum abest, vt stellis queant comparari. Atq; vt hoc esset magis perspicuum, mox subdidit Paulus: Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Quæ quidem referri nullatenus possunt ad corpora, in quibus resurgent mortui in peccato mortali: quippe, quæ animalia, corruptibilia, ignobilia, grauia & infirma futura sunt.

Et rectè Hieronymus Solem & Lunam dicit præmisso Apostolū, cùm dixit: Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas Stellarum, nè Stellam & Stellam, totum quisquam intelligeret humanæ multitudo genus: sed ex coniunctione Solis & Lunæ, quæ referri nequeunt ad malos, admoneremur & Stellas ad solos bonos referre. Itaq; quod dicit Apostolus, Sic & resurrectio mortuorum: ita est intelligendum, vt alius videlicet claritate Solis luceat, alius Lunæ splendore rutilat, alius Lucifer sit, alius Arcturus, alius Orion, alius Mazzoroth, & alij cæteræ stellæ, quæ sacrate in lob volumine continentur.

^{1. Cor. 3. c} ue bonum, siue malum. Et alibi: Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

^{Apoc. 14. c} Et Ioannes Apostolus in Apocalypsi aperte pronunciat, mortuos in Domino opera sua cosequi, nempe, ut iuxta eorum bonitatem premium a iusto iudice recipiat. Et cum alibi dixerit Paulus, Nolite errare: Deus non irridetur: Quae enim seminaverit homo, hec & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionem: & qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam eternam: ne quis hinc putaret, tantum fore huiusmodi duos gradus in retributione, alibi huic errori occurrit, & lucidissime exposuit, non omnes iustos aequaliter messem collecturos. Qui parcet, inquit, seminat, parcet & metet: & qui seminat in benedictionibus, hoc est, benignè & abundantanter, de benedictionibus & metet, id est, etiam benignè & abundantanter colligit. Et hoc ipsum ipsa similitudo seminis iacti in terra, nos poterat admonere. Ceteris siquidem paribus, qui plus seminat, plus colligit. Unde & Psalmista absolutè inquit de iustis: Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Itaque, cum perspicuum sit, non omnes iustos in hac vita aequalia semina bonorum operum seminare, sed quosdam alijs iustiores esse & religiosiores, & virtutum magis studiosos, & plura & meliora virtutum opera exercere: ambigendum non est, quin ad patrem alijs alijs maiores relaturi sint & preciosiores manipulos, & in ea ex consequenti beatiores sint futuri. Non est enim iniustus Deus, sicut sapienter dicit Hiero. ut obliuiscatur operis Pauli, qui cunctis amplius laborauit, & dispar meritum aequali mercede compenset.

Ideo nanque cum Dominus disposuerit his, qui Euangelium annunciant, de Euangelio vivere, & ille non abutebatur hac licentia, sed laborabat manibus suis, ne quempiam grauaret, & die ac nocte operabatur, & ministrabat illis qui cum ipso erant, & cum liber esset ex omnibus, omnium se seruum faciebat, ut plus laborans, plus quoque placeret Deo, & maiorem mercedem acciperet. Et Deus ipse, q per Apostolos loquebatur, per prophetas olim perspicue monuerat, maiora se praemissa mercedem accipere.

regno celorum. Quid enim, ut Christus p se & per Paulum explicuit, virginitas melius qd Matt. 19. est castitate coniugali, de Eunuchis illis, q se sponte sua spiritualiter castrauerunt propter regnum celorum, sic per Esaiam pro Esa. 16. b nunciat: Dabo eis in domo mea & in mariis meis locum, & nomen melius a filiis & filiabus, hoc est, iuxta phrasim Hebraicam, quam filiorum & filiarum, id est, quam sit nomen eorum, qui Patres filiorum vel filiarum appellantur. Et ne nomen hoc, carinalis aliquis temporale aliquid vel carnale premiu interpretaretur, cum manifeste in eo præcellentia gloria, aut aureola virginum designetur, additur continenter: Nomen sempiternu dabo eis, quod non peribit.

Adhac: In regno celorum diuersi sunt Argum. ordines beatorum spirituum. Alij angeli sunt, alij archangeli, ali j throni, ali j dominations, ali j principatus, ali j potestates, ali j virtutes, ali j cherubim, ali j seraphim. Igitur & diuersa quoq; est, & dispar coru gloria. Sine causa quippe, ut pulchre dicit Hieron. diuersitas nominum est, vbi non est diuersitas meritorum. Neq; verisimile est, tantum fore disparitatem in officijs, si non & equalis esset disparitas in gratia apud Deum & in gloria. Absolum etenim, in circuitate illa Domini, vbi summus est & omnino admiratus omniu rerum ordo, eos credere prefectos esse alijs, qui non etiam in gratia & familiaritate apud Deum eos exce- dant. Et si non esset tanta mansionum diuersitas in regno celorum, neq; in veteri testamento, neq; in nouo alium ordinem pontifex teneret, alium sacerdotes, alium Leuitæ, alium ianitores, alium aeditui. De apoc. 14. descendit namq; nostra Ecclesia, sicut Ioannes vidit, a celesti Hierusalem, & typus quida & vmbra ipsius est. Unde & in volumine Ezechielis vbi futura Ecclesia & celestis Hierusalem ordo describitur, sacerdotes q peccauerat, regradatur in aedituos, & cum sint in templo Dei, & a dextris ipsius, non sinnuntur amplius esse inter arletes, sed consti tuuntur inter minimas oves. In fluvio quoq; illo, q de templo egreditur, & irrigat salsum mare, & postea vniuersa vivificat, plurime species piscium describitur future, in symbolum videlicet & adumbrationem huius veritatis. Et disparitatem beatitudinis ciuium celestium expressius idem propheta designauit in illis verbis: Et super firmamentum, quod erat imminens capiti eorum,

quasi adspexit lapidis saphiri &c. Quod optimè exposuit Greg. ex verbis Pauli ad Colosenses, Siue throni, siue dominiones &c. Et doctè quidem Hieronymus Iouiniano dicit: Tota Iudeæ terra, tribum, descriptio, futura Ecclesie in celis typus est. Legamus Iesum Naue, legamus Ezechielis extreas partes, & videbimus quicquid in altero quasi per historiam in terra distribuitur, in altero in celis spiritualiter remitti. Quid sibi volunt in descriptione tepli, septem & octo gradus? Quid rursus, quod in Psalterio post elementa ceterisim octauidecimi Psalmi, quibus mysticū eruditum alphabetum, per 15. gradus usq; illuc peruenimus, ut possimus canere, Ecce nūc benedicite Domini oēs serui Domini: Qui statis in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri? Quarè duæ & semis tribus trans Iordanē habitant, vbi plurima sunt iumenta, & noue & semis reliquæ vel expellunt pristinos habitatores de sedibus suis, vel cum ipsis habitant? Cur Leuitica tribus in terra partem non accipit, sed Dominus pars eius est, & inter ipsos Leuitas & sacerdotes, ad sancta sanctorum, vbi cherubim & propiciatorum est, pontifex solus ingreditur? Quarè reliqui sacerdotes, lineis tam tum vtuntur vestibus, & non habent indumenum auro, hyacinthro,occo,purpura, byssoq; contextu? Inferioris gradus Leuitæ & sacerdotes, plaustra & boues accipiunt: Majoris ordinis, gestant arcā Domini humeris suis. Sit tollis ordinem tabernaculi, tepli, Ecclesia, si omnes qui a dextris sunt, corpus vnu, & ut vulgo dicitur, vñ vñ, neque quam Episcopi, frustra presbyteri, sine causa diaconi sunt. Quid perseverat virgines? Quid laborant viduae? Cur maritatæ le continent? Peccamus oēs, & post penitentiam idem erimus quod Apostoli sunt. Hæc ille. Praterea: Non erit equalis damnatorum poena, sed eodem igne & eadem diuinæ visionis carentia: quidam acerbis, alijs mitius cruciabantur. Et hoc Christus disertissime expressit, cum dixit Apostolis suis: Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorræorum in die iudicij, quam illi ciuitati, quæ scilicet non receperit vos. Et alibi Corozaim & Bethsaidæ dicebat: Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam vobis. Et mox ad Capharnaum sic locutus est: Terra Sodomorum remissius erit in die iudicij, quam tibi. Et alio in

iuxta magnitudinem suorum peccatorum iustissimus iudex retribuet, neque erunt aequalia praemia bonorum, sed recipiet unusquisque secundum suum laborem, sicut iam citoauimus ex Paulo.

DE PROFECTV IVSTI, ET
INAEQUALITATE GRATIAE

& gloria sanctorum

CAP. V

Ad pleniorum omnium, quae diximus, confirmationem, placet tria haec in commune probare, quae scorsum iam firmauimus, iustos videlicet, quandiu sunt in hac vita, proficere posse in gratia & virtutibus, neque aequales hinc esse in gratia, neque aequales post hanc vitam futuros in gloria.

Et primò quidem haec omnia constabili re possumus ex verbis Christi ad Apostolos suis: Quicunque voluerit inter vos maior fieri, sit uester minister: Et qui voluerit inter vos primus esse, erit uester seruus. Non diceret Christus, Quicunq; voluerit inter vos maior fieri, & qui voluerit inter vos primus esse: nisi quilibet proficere posset, & alios exuperare valeret & hinc & in gloria. Et qui dixit, Internatos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo: indicauit profecto, & in regno cælorum, & in hac vita alios esse alijs minores. Non est quippe locus minori vel maiori, vbi omnes sunt aequales. Et si omnes sancti hinc sunt pares, nulla sane est gloria Ioannis Baptista, quod nullus eo maior surrexerit. Quod perspiciens Hieronymus, docte ex hoc loco colligit, Ioanne Baptista ceteros fuisse minores, & inter Angelos ipsos multiplicem esse & infinitam diuersitatem.

Hec etiam ipsa luculenter tradiderat suis Apostolis in sermone habito ad illos in monte. Nam & eos turbæ longè præluit, & plorissimis eloigijs insigniuit, & sal terræ, & lucem mundi, & ciuitates supra montem, & lucernas supra candelabrum positas appellavit. Et ut spe præmij ad virtutes & labores doctrinæ accenderet, continuò subdidit. Qui fecerit & docuerit, hic magius vocabitur in regno cælorum. Et alibi: Quicunque humiliauerit se sicut parvulus iste, hic maior est in regno cælorum. Quomodo Christus bonum doctorem, magnum fore in regno cælorum pronun-

Argum.
Matt. 20.

2.con. Io. &
2.con. Pe
lag.

Matt. 5.

15.

ciasset, quomodo humilantes se instar parvularum, maiores in eo fore asseruisset, nisi & hinc & ibi & magni & parui futuri essent, & parui in gradum maiorem possent proficere?

Concinit his testimonij Christi Hieron. mias, quippe qui perspicue, vt patet ex contextu, de futuri Christi regni felicitate differens, inter cetera haec quoquè loquitur: Et non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicēs, Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me, à minore usq; ad maiorem: vel, vt legit Hieronymus, à minimo usque ad maximum. Qua autem consequentia ibi erit maximus & minimus, si omnes aequales futuri sunt? Qui possunt maximus & minimus ibi esse, si omnes hinc fuerint pares, neque promouere quispiam sic potest, vt è minore fiat maior?

Atque haec omnia ipsa sacramentorum efficacia mirificè confirmat. Aut enim oportet dicere contra scripturam, & contra totius Ecclesiae sententiam, sacramenta non causare gratiam in iustis, qui bene se ad ea recipienda præparant: aut si quidem hoc fateamur, sicut concedendum est ab omnibus fidelibus, necessè erit fateri, per susceptionem saltem sacramentorum fieri posse, vt iustus fiat iustior, & exuperet alios, hinc quidem in gratia, & poste in gloria.

Possimus item hunc progressum iusto, rum, & excessum unius supra alterum, in gratia & in gloria, indè ostendere, quod ex sacris literis & ritu Ecclesiae, multisque fide dignissimis sanctorum virorum testimonijs scimus, quosdam iustos vno in tempore maiori fuisse in precio, quam alio apud Deum, & plura apud Deum suis orationibus & in hac vita, & post illam impetrasse, & ob eorum gratiam maiora nobis à Deo beneficia cōferri, atque eos extimè & singulariter præ alijs commendari. Hec quippe haudquam fierent, si non ipsi adeò promouissent, in gratia, vt ceteros, quibus ea beneficia propter illos conferuntur, magno interuallo exuperarent.

Sed faciamus hoc argumentum exemplis scripture aliquanto dilucidius. Et quoniam solos iustos iustis nūc comparamus, intermissam modò beneficia peccatoribus propter iustos exhibita, quae passim occurruunt in scripturis, & ea dūtaxat attingam,

Gen. 6,2

Argum.

10.

10,4,2,2

DE INEQUALITATE GRATIAE ET GLORIAE IUSTORVM.

341

quæ iustis Deus propter iustos exhibuit, vt monstraret & ex ipsis, alios se alijs pluris facere. In diluvio liberatus est Noe, & tota domus ipsius, reliqui perierunt. Et filios quidem, tametsi iusti tum fuerint, nō tamen suis meritis, sed propter parentem liberatos esse dicit bis Hieron. Et id potest colligi, quia cum dixisset Dominus, Ingredere tu & omnis domus tua in arcum: vt intelligeremus propter Noe liberari dominum ipsius, subdidit statim: Te enim vidi iustum in generatione hac. Et paulò antè: Ponam feedus meum tecum, & ingrediens in arcum tu & filij tui, vxor tua & vxores filiorum tuorum tecum. Et aliquantò antè de eo solo dicitur: Noe verò inuenit gratiam coram Domino. Vides cum eo solo iniri feedus, & de eo solo asseri, quod inuenierit gratiam coram Domino: & dubitas cum fuisse maioris meriti apud Deum, quam suos filios, etiam si illi iusti tum fuerint, vt verisimilimum est, saltem de Sem & Iaphet?

Et Loth quidem iustus erat, vt patere potest ex testimonio Petri, & tamen meritis Abrahæ liberatus est, cum subuerteret Dominus ciuitates, in quibus habitauerat, vt sciremus pfecto iustiorē fuisse eo Abrahæ. Cum subuerteret Dominus ciuitates regionis illius, recordatus est Abrahæ, dicit scripture, & liberauit Loth de subuersione vrbium, in quibus habitauerat.

Puniuit & Deus Abimelech & domum ipsius, quia voluit Saram vxorem ducere: & quia simplici corde hoc fecerat, custoditus est, nè peccaret. Orante autem Abrahæ, sanatus est à Deo Abimelech, vxori, & ancillæ ipsius. Nū dicere poterimus equali fuisse Abimelech gratia apud Deum cum Abraham, tametsi tū ille ad vocem Dei pœnitentiā egerit? Si ita esset, non ei dixisset Deus per somnium: Nunc ergo redde viro suo vxorem, & orabit pro te, quia propheta est, & viues. Non enim ita Abimelech ab orationibus Abrahæ dependisset, si non fuisse multò eo iustior Abrahæ. Et hanc tam gratiā habuisse illū antè, quam Deus diceret illi, Ambula corā me, & esto perfectus, non est vnde colligamus. Egisse etiā scimus pœnitentiā amicos Iob sui peccati ad cohortationē Domini, & Domini cōuersum esse ad pœnitentiā Iob, & facie illius suscepisse, cum oraret ille pro amicis suis: & tamen illos, etiam post suam justifi-

cationem, nemo sanæ mentis audebit cum Iob comparare. Quod si non fuissent certi sanctiores, Abraham, Isaac & Jacob, nunquam totiès sancti viri, & tota synagoga Iudeorum, merita illorum Deo in suis tribulationibus allegasset, & propter illos liberari se petiisset. Et si non antecelluisset multis parasangis totū suū populū Moy-

ses, nunquam tam crebro ad ipsius preces tēperasset Dñs iram suam cōtra populum, neque psalmista de illo caneret: Si nō Moy- Psalm. 106.

ses electus eius stetisset in confractione in cōspectu eius: Vt auerteret irā eius, nè disperderet eos. Deus etiā, sicut Paulus ait, testimonium p̄cellentis Davidis sanctitatis exhibuit, dicēs: Inueni David filium Iesse, Act. 13, d. virū secundū cor meū, qui faciet oēs voluntates meas. Et in eius gratiā etiā multis & grauissimis peccatis prouocatus à filiis Reg. 8, c. ipsius, noluit, sicut scripture aperte dicit, disperdere Iudā ppter David seruū suum, sicut promiserat ei, vt daret illi lucernam & filiis eius cunctis diebus. Et promissionē eleganter ipse cecinit in Psal. his verbis: Si aut dereliquerint filij eius legē meam, & in iudicijs meis non ambulauerint &c. Semel iurauit in sancto meo, si David mentiar, semen eius in æternū manebit.

Neque tamen Davidi & Abrahæ sub iuramento pollicitus esset Dñs incarnationē suam, si non illi sanctiores plurimis alijs fuissent.

Et quod de spiritu Moysi auferet, & LXX presbyteris datur, satis indicat excessum Moysi supra alijs. Alia enī, sicut Hieronymus benè dicit, abundātia est fluminū, alia riuiorū. Et si non habuisset plurimis alijs cariores Noe, Danielē, & Iob, nūquam ad Ezechiem dixisset peculiariter de eis, ne illos qdem suffecturos ad liberandū terrā Ezec. 13, d.

puaricantem cōtra ipsum: Si fuerint, inquit, tres viri isti in medio eius, scilicet terre, ipsi iustitia sua liberabunt arias suas, ait Dominus exercituū. Et qui sapientia Hieremij dixit, vt non oraret pro populo, neque obfisteret ei, indicabat quidem, multo esse eū alijs sanctiores, & orationes illius maiori in precio esse solere apud ipsum, quam orationes aliorū. Sed trāseamus ad nouū testamentū. Cum ad preces Centurionis sanauit Deus puerū, ad preces Cananæ filiam eius, certe & Centurionem suo puerō, & Cananæam suā filiæ Christus præluit. Alioquin non eorum duntaxat fidem suscepisse te dixisset, sed & pueri Centurionis, & filiæ Cana-

nęx. Quis autē tñ potest insanire, vt Apostolos ceteris æquet, cūm per Apostolos facta fuerint plurima signa, & prodigia toti orbi stupēda adeō, vt & ad preces eorū, & contactū suorum vestimentorū, immo etiā ad vmbra ipsorum, sanarentur infirmi? Cumq; meritis Pauli in naufragio ducēt & 76. animæ fuerint donatæ, vt & ipse expreſſe eis afferuit, argutè roget Iouinianus, cōt. Iou. nū Hieronymus: Nūquid, is cui donātur, & qui donantur, vnius meriti sunt? Quod si oēs sancti pares sunt post hāc vitā, cur Paulus, cur Ecclesia, cur demū tota scriptura quosdā eorum nobis p̄ alijs cōmendat, idq; de illis, quę maiore gratiam arguunt apud Deum? Atq; vñlus totius Ecclesiæ hēc nos potest abundē docere. Frustrā equidem & stulte Ecclesia quosdā sanctos p̄ alijs coleret, & quorundā solennitates arctius iuberet obseruari, & quorundam p̄ alijs intercessionibus vteretur, & vti fideles doceret, si omnes essent in equali gratia apud Deum, & non potiū certissimē sciret dari profectus in gratia, & Deum quosdā habere alijs cariores. Vndē aduocatam nostram antonomasticē appellat Deiparam virginē, quod & plū eam precari pro nobis, & gratiōes esse in conspectu Dei preces ipsius, non dubitat. Scit quippe exaltatam ipsam supra choros angelorū. Et saltem in aliqua beneficia impatiēda, quosdā sanctos à Deo p̄ alijs exaudiri, ita certis miraculis perspicuum factum est, vt nefas sit de hoc dubitare. Sed qui negant orandos esse sanctos, qui iam sunt in gloria, videntes hęc non vident, & audientes hęc non audiūt, neq; intelligit. Atq; ideo non mirum, si hoc argumēto non conuincantur. Si tamen respiscere velint, & ad Deum pleno cōrde conuerti, auferetur ab eorum cordibus velamē, & veritatē ipsam ex alijs argumentis, quę quidem fortissima & validissima facta sunt à catholicis, q̄ de orandis & colendis sanctis scriperunt, satis superq; poterunt intelligere.

Adijcam tamē his aliud, quod quidem vel solum deterrere omnes deberet ab errore, in quem modō pugnamus. Et hoc alata in mente reponerent aduersarij, optārim. Cunctorum sanctorum, excepto infimo, in commune hostis est, qui omnium afferit æqualia esse merita. Omniq; ordinis, omni statui, omni conditioni, cunctis virtutibus, exceptis infimis, & ipsi suę nature,

sueque famae & honori aduersatur, qui sic sentit. Nam qui afferit, omnium æqualia esse merita, non vnum ordinem angelorū alteri præfert, non Ecclesiasticum laico, non religiosum seculari, non doctore idiotæ, non martyrem confessori, non virgines viduis, non viduas coniugatis, non vnius vxoris viros digamis, aut trigamis, non polygamum scortatori pœnitenti, no caritate fidei aut spei, non iustitiam temperantie, & nē reliqua persequar, omnia cōfundit, oīa conturbat, decorum vniuersi in spiritualibus tollit, suam naturam accusat, suę industrię inimicatur, suam famam & honorem perdit. Quippe qui, in qua re maximē oportet proficere, vñdelicit in gratia Dei & virtutibus, in ea neque proficere, neque alios exuperare posse existimat. Et quę potest esse verior antichristi prædicatio? que pernicias maior? que doctrina homines, alioqui satis per se torpētes & remissos ad virtutes, segnores potest aut magis pigros efficere, & in via pleniū laxare, quām quę inter Ioannem & infimum pœnitentem, nullam prorsū facit distantiam?

CONFIRMATVR PROFE-

CTVS IVSTORVM, ET INAE-

QUALITAS IPSORUM IN GRATIA & GLO-

RIA, EX CONFENSIU ECCLESIA

Catholicæ,

CAP. VI.

QVANVIS autem plurima sint sanctorum testimonia pro veritatibus, quas docuimus, & pleraq; iam citauerimus in confirmationem & illustrationem argumentorum, quę fecimus, vt tamen clarior sit omnibus consensus totius Ecclesiæ de his, adiungam & alia quedam, quę alijs in locis occurrerunt.. Tertullianus augumentum dari in virtutibus, & Ecclesiam in tri. Lib. de fu-

bulationibus proficere, his verbis declarat: gain pedi-
cution.

Quādō Deus magis creditur, nisi cūm magis timerit? nisi in tempore persecutionis? Ecclesia in attonito est. Tunc & fides in expeditione solicitior, & disciplinatior in ieunijs, & stationibus, & orationibus, & humilitate, in alterutra diligentia & dilectione, in sanctitate & sobrietate. Non enim vacatur, nisi timori & spei.

Cyp. s̄pē hanc eandem veritatē docet. Cyp. de lau-

Idq; manifestum esse potest, cum ex alijs, q̄ de martyrii & de huius

alijs ex eo citauimus, tum vero ex illis, tu virg.

Nam

Idem lib. 2.
epili. 4.

Nam omnia vult martyrio cedere, & ipsius esse centesimum fructum, virginitatis autē sexagesimum. Et ad quosdā egregios Confessores sic scribit: Tot vestræ laudes, quot dies: Quoq; mensum curricula, tot incrementa meritorum: Quo longior vestræ pugna, hoc corona sublimior. Et alibi: Tobias inquantū patienter cœcitatem tulit, instantū granditer Deum patientiæ laude promeruit.

semos.
Ambros.

Ambrosius in sermone quodam resurrectionis, iustos omnes, quandū sunt in hac vita, proficere posse in gratia & munditia, clare tradit his verbis: *Quis in hac vita tam mundus, qui amplius mundari non possit, magis magisque mundandus non sit?* Et sequitur: Ut tanto sint fecundiores, quanto mundiores. Nedūm inter virtutes, sed etiam in virtutibus eisdem gradus esse probantur.

Hieron.

Et prēter loca, quę iam citauimus ex Hieronymo ex secundo contra Iouinianum, ubi ex professo disputat contra hunc errorē de æqualitate gratiae & gloriae sanctorum, est locus quidam ipsius valdē notandum de hoc, quem non grauabor hic transcribere. Confirmant enim mirificè illius verba, multa ex argumentis iam factis, & quę fuerit semper germana expositio multorum locorum scripturæ, quę suprà indu-

ximus, perspicuè ostendunt.

Cor. 12.

Et prēter loca, quę iam citauimus ex Hieronymo ex secundo contra Iouinianum, ubi ex professo disputat contra hunc errorē de æqualitate gratiae & gloriae sanctorum, est locus quidam ipsius valdē notandum de hoc, quem non grauabor hic transcribere. Confirmant enim mirificè illius verba, multa ex argumentis iam factis, & quę fuerit semper germana expositio multorum locorum scripturæ, quę suprà indu-

ximus, perspicuè ostendunt.

Cum igitur in primo libro contra Pelagianos dissereret, nullum hominem posse esse in hac vita sine peccato, nisi ex speciali priuilegio, nē per hoc oēs videretur æquilater sanctos, aut peccatores constituere, ita subdit: Ego hoc sentio, nullam creaturam,

secundum veram consummatamque iustitiam, posse esse perfectam. Ceterum alium differre ab alio, & diuersas esse in hominibus iusticias, nulli dubium est, & vel maiorem esse alium, vel minorem: & tamen secundum statum & mensuram suam, posse iustos nominari, qui aliquorum comparatione iusti non sunt.

Verbi gratia, Paulus Apostolus, vas electionis, qui plū omnibus Apostolis laborauit, vtique iustus erat,

scribes ad Timotheum, Bonum certamen certauit, cursum consummaui, fidem seruui: decāterò deposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: nō solū autem mihi, sed

Tim. 4.

omnibus, qui diligunt aduentum eius. Iustus erat & Timotheus, discipulus eius &

In magna domo vas diuersa sunt, alia aurea, alia argentea, ænea, ferrea, ligneaque. Et tamen secundum modulum suum, cūm æneum vas perfectum est, comparatione argentei vas imperfēctum di-

citur: rursumque argenteum, aurei collatione, deterius est. Atque hoc modo, dum sibi inuicem comparantur, imperfecta & perfecta sunt oīa. In agro terre bona, ex vna

ff. 4. f.

semente tricenarius, & sexagenarius, & cétenarius fructus exoritur. Ipsiis numeris indicatur impar esse quod nascitur, & tamen in suo genere perfecta singula.

Elizabeth & Zacharias (quo testimonio quasi impenetrabili vteris clypeo) nos docere possunt, quanto inferiores sint beatæ Mariae matris Domini sanctitate, quæ conscientia in se habitantis Dei liberè proclamat: Eccè enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: Quia fecit mihi magna, qui potens est, & sanctum nomen eius: Et misericordia eius à progenie in progenies timetibus eum: Fecit potentiam in brachio suo. In quo animaduerte, quòd beatam sè esse dicat, non proprio merito atque virtute, sed Dei in se habitantis clementia.

Ipse quoquè Ioannes, quo maior non fuit inter natos mulierum, parentibus suis melior. Non enim solum hominibus, sed & angelis testimonio Domini comparatur: & tamen qui cunctis hominibus erat maior in terra, minimo in regno cælorum minor fuisse perhibetur. Quid mirum in collatione sanctorum, alios esse meliores & alios inferiores, cùm econtrariò in collatione peccatorū hoc intelligi possit?

Ad Hierusalem dicitur, quæ multis peccatorum erat confossa vulneribus: Iustificata est Sodoma ex te, non quòd Sodoma per se iusta sit, quæ in eternos collapsa cineres, audit per Ezechielem: Sodoma restituetur in antiquum: sed quòd comparatione scelerioris Hierusalem, hæc iusta videatur. Illa enim Dei filium trucidauit, hæc propter abundantiam panis & p luxuriam magnitudinem, excessit modum libidinis.

Publicanus in Euangelio, qui percutiebat peccatus, quasi thesaurum cogitationum pessimarum, & conscientia delictorum oculos non audebat attollere, superbientis Pharisæi collatione fit iustior. Et Thamar sub specie meretricis fallit Iudam, & ipsius sententia qui deceptus est, meretur audiare: Iustificata est Thamar magis q̄ ego.

Ex quibus omnibus approbat, non solum ad comparationem diuinæ maiestatis homines nequaquam esse perfectos, sed ne angelorum quidem, & cæterorum hominum, qui virtutum culmina consendeant, cum & tu qui melior es, alterius collatione, quæ imperfectum esse monstraueris, rursum ab alio te præcuate vincaris, ac

per hoc non habeas veram perfectionem, quæ si perfecta sit, nulla re indiget. Hactenus Hieronymus.

Augustinus etiam tractans illa verba Ioannis, Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis: pulchre querit, quo modò promitteretur spiritus sanctus discipulis, cùm ipsum iam haberent. Et ipse sibi respondet, idèo ista Dominum dixisse, quæ habentes Spiritum sanctum, possunt eum habere adhuc perfectius: & qui habebant occultè, vt ipsum diligenter, & mandata ipsius seruarent, accepturi cum erant manifestè.

Verba Augustini, post tractatam hinc indè quæstionem, sunt hæc: Restat ergo, vt intelligamus Spiritum sanctum habere, qui diligit, & habendo mereri vt plus habeat, & plus habendo plus diligit. Nam itaque habebant Spiritum sanctum discipuli, quem dominus promittebat, sine quo eum Dominum non dicebant, neque tamen eum adhuc habebant, sicut dominus promittebat. Et habebant ergo, & non habebant, qui quantum habendus fuerat, nondum habebant. Habebant itaque minus, dandus erat eis amplius. Habebant occultè, accepturi fuerant manifestè. Et subdit: Proinde non solum non habenti, verum etiam habenti non incassum promittitur: non habenti quidem, vt habeatur: habenti verò, vt amplius habeatur. Eridem multis alijs locis constanter docuit.

Protrita sunt illa ipsius verba, Caritas meretur augeri, vt aucta mereatur perfici: cùm autem perfecta fuerit, clamat, Cuius pro dissolvi, & esse cum Christo. Et super epistolam Ioannis, de eadem caritate sic scribit: Ut perficiatur, nascitur: cùm fuerit nutrita, robatur: cùm fuerit roborata, perficitur: cùm ad perfectum venerit, qd dicis? Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Et ibidem augmentum caritatis, dicit esse diminutio nem cupiditatis & timoris.

Et rursus: Quantum caritas crescit, timor decrescit: & quantum illa sit interior, timor pellitur foras. Maior caritas, minor timor. Minor caritas, maior timor. Et ibidem: Quantum in te crescit amor, tantum crescit pulchritudo, quia ipsa caritas est animæ pulchritudo. Et de Paulo subdit: Ideo erat omnibus superior, quia caritate optabat omnes esse sibi æquales. Et alibi:

^{22. dedicit cap. 10.} Ceterum qui futuri sint pro meritis præmiiorum, etiam gradus honorum atque gloriarum, quis est idoneus cogitare, quæto magis dicere? Quòd tamen futuri sint, non est ambigendum.

Et in libro de inquisitione Trinitatis, cùm quæreret, an omnes sancti æqualiter Deum videbunt vel intelligent, ita respondebat: Nullatenus æqualiter omnes vel angelorum, vel animæ sanctorum, Deum vel nunc vident, vel post resurrectionem videbunt, sed secundum donatoris dispensationem & meritorum qualitatem. Et 13. de ciuitate Dei, cap. 7. per martyrium dicit peccata dimitti, & merita cumulatius augeri. Et tractat. 7. in Ioan. Non omnes sancti, ait, paria merita habent. Sunt alij alij sanctiores.

^{Chrysost.} Chrysostomus, etiam exponens illa verba, Sædere à dextris atque à sinistris, non est medium dare vobis: ita scribit, Propter me quidem, ac prædicationis meæ gratia moriemini, & meæ passionis participes eritis: sed non estid satis ad primum locum atque ordinem obtinendum. Nam si quis postea veniet martyrio, & aliorum omnium numero virtutum ita decoratus, vt non parum excedere vos videatur, nolite credere, quia vos amo, ceterisque antepono, idcirco eo, qui maioribus nitet operibus, expulso, vobis primum me locum daturum. Et in hom. 22, in epist. ad Hebr. Quanto quis acerbius passus, tanto gloria eius excrescit.

^{Theophyl.} Theophylactus in illa verba Matthæi, de semine iactio in terram bonam, quod facit fructum, aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero tricesimum: Varia, inquit, virtutis species sunt, varij & qui proficiunt. Et in Lucæ parabolam, defensis constitutis pro meritis suis in plures vel psuciores ciuitates, sic scribit: Quando apparebit Christus rex cum angelis in gloria patris veniens, & omne genu flebetetur ei, tunc sanè ad rationem adaget & eos qui dona acceperunt: & inuenietur unus qui dem multis profuisse, & duplique do-
^{De pœn. d.}

num: alius autem profuisse quidem & ipse, sed paucioribus profuisse: alius autem nemini profuisse, sed ignauiter transiisse negotiationis tempus. Proinde qui decuplicauit quod acceperat, super decem ciuitates constituitur, hoc est, multiplices retributions accipit, & alius deinceps iuxta suam recipit proportionem. Qui autem nihil lucratus fuit, condemnatur. Et paulo in-

345
serius: Tollitur donum ab ignauo, & datur bono negotiatori, nam licet is habeat, propter istuc ipsum tamen magis debet plura accipere. Habenti enim dabitur, hoc est, ei qui ex negociatione boni multa lucrat, fuerit, illi dabitur & amplius. Nam si parua in decupla fecit crescere, manifestum est, quòd & plura decuplicabit, maioris lucri author dñs futurus. Hec Theophylactus.

Et Gregorius in illa verba Ezechieli, Homil. 15.

Et ascendit per gradus eius: cùm expofuisset, portæ nomine fidem intelligi propheta, quia eam primam contingimus, vt ad virtutum ædificia intremus: Quid, subdit, sunt gradus huius portæ, nisi merita virtutum? Siue enim in cognitione media toris Dei & hominum hominis IESUS Christi, seu in scientia diuini eloquij, seu in ipsa fide, quam de illo accipimus, quibusdam gradibus ad altiora incrementa peruenimus. Nemo enim repente fit summus, sed in bona conuersatione à minimis quique inchoat, vt ad magna perueniat. Et his gradibus aptat illa verba Psalmista: Deus ^{psalm. 47.} in gradibus eius cognoscetur, cùm suscipiet eam. Et Ecclesiæ profectum & cuiusq; animæ sanctæ, his verbis declarat: Cùm sanctam Eccleiam dominus suscipit, in gradibus eius dignoscitur, quia eius gloria per illius incrementa declaratur. Quantum enim Ecclesia ascendendo proficit, tamum Deus hominibus ex eius virtute innotescit. Addit & his pulchriora alia & apertiora, quæ ad longum renarrauit Gratianus.

Bernardus etiā in epist. quadam Abbatibus Suezione congregatis, sic scribit: Minime pro certo est bonus, qui melior esse non vult. Et ubi incipit nolle fieri melior, ibi etiam desinat esse bonus. Et aliâs: Cùm in nobis deficiamus, tunc coram Deo per desiderium proficiamus: quia non attendit Deus quod es, sed quod esse desideras.

Et his consona sunt illa perulgata verba Augustini: Vbi dixisti, Sufficit, ibi defecisti. Neque minus illa, Omnia illi desunt, qui nihil sibi deesse putat. Quomodo profici, si iam suffici tibi? Et alibi: De verb. Apost. Semper tibi displiceat quod es, si vis peruenire ad id quod non es: Et Greg. In via Dei non procedere, retrocedere est. Et tandem omnibus his suffragatur illa communis apud oēs Ecclesiasticos. Doctores distinctio, qua iusti dividuntur in incipiētes, proficientes, & perfectos.

Sed

Sed nè quispiam amplius de his dubitet, quia profectus iustorum in gratia apertissimè diffinitur in hoc capitulo, & inæqualitas gratiæ iustorum apertissimè etiam cap. 7. diffinita est, sciat inæqualitatem meritorum & peccatorum, gloriæque & poenæ inferni, apertissimè etiam esse diffinitam in Concilio Florentino his verbis: Diffinimus illorum animas, qui post baptismam suscepimus, nullam omnino peccati maculam incurserunt, illas, etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatae, in cælum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & vnum sicuti est, meritorum tamen diuersitate, alium alio perfectius: illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decadunt, mox in infernum descendere, poenis tamen disparibus puniendas. Hæc ibi.

Et inæqualitatem præmiorum & meritorum olim diffiniérat Concilium Thelense in Aphrica, authoritate Syricij Papæ congregatum. In epistola enim quadam ita inter cætera Patres illius Concilij ad eū scripsisse legimus: Agrestis vñlata est, nullam virginitatis gratiam, nullumque castitatis ordinem referuare, promiscue omnia velle confundere, diuerforum gradus abrogare meritorum, & paupertatem quandam cælestium remunerationum inducere, quasi Christo vna sit palma quam tribuat, & non plurimi abundant tituli præmiorum. Et approbauit hanc sententiam idem Syricius, quantum ad præcellentiam virginitatis supra matrimonium, vt constanter videlicet posset defendere inæqualia esse omnium iustorum merita & præmia.

RESPONDENTVR ARGUMENTIS IOVINIANI, CAP. VII.

QUONIAM verò iam hunc erorem feliciter, Deo auxiliante, expugnauimus, & contra vtriusque testamenti paginam, & contra sanctorum Patrum, immo etiam contra totius Ecclesiæ autoritatem, & contra communem hominum sensum, cum esse ostendimus, vt nihil neque pīj, neque impīj hīc à nobis iure desiderare queant, ad ea respondebimus, quibus eum errorem adhuc est queri Iouianus,

Nam Luterus quibus argumentis ad id revertetur, me fugit.

Sed arguēta Iouianiani tam putida sunt, tam levia, tam nullius ponderis, vt me pigeat singulatim referre. Leuauit nos hoc labore beatus Hieronymus, qui propter utilitatem Christi fidelium, non grauatus est eam molestiam subire. Poterit, qui vollet, in eo ea legere in secundo libro contra ipsum in examinatione quartæ propositionis ipsius.

Sciat tamen, cui non placuerit, aut non obiecta, vacauerit ea legere, omnia illa huc recidere, vt ex multis parabolis & exemplis, in quibus duo tantum ordines ponuntur bonorum & malorum, colligere velit, nullus gradus fore in ipsis, nulla interualla, nulla discrimina.

Neque aduertit miser & insipiens homo, non omnibus in locis omnia posse aut debere edoceri, & vnamquaque parabolam, seu similitudinem, ad id referendam esse, cuius similitudo est. Conuenientissimum nanque fuit, & nostræ imbecillitati necessarium, vt quibusdam parabolis, figuris, exemplis, & similitudinibus tradetur bonorum & malorum distantia, in alijs verò & gradus explicarentur, quibus distant boni inter se, & è contrario mali. Exempli gratia: Parabola quinq; virginum sapientum & quinq; stultarum, docet, quantum sit inter sollicitos & pigros interstitium. Parabola duorum fratrum, diuersitatem explicat frugi & luxuriosi, & non ad meritatotius generis humani, sed vel ad Iudæi pertinet, Christianique personas, vel sanctorum & poenitentium. Parabola drachmæ, perditæ & inuentæ, & similis parabola de oue, reparationem humanæ nature, & cōiunctiōem ipsius cum angelis explicat, neque merita hominum exequat meritis angelorum.

Et hoc ipsum docere possumus in figuris. Quod enim in diluio, & apud Sodam & Gomorrham omnes iusti seruantur, peccatores in commune pereunt, & postea omnes Aegyptios tenebræ cooperiunt, & vbiq; habitabant filii Israel, lux est, & in mari rubro iusti pariter transeunt, peccatores pariter obruuntur: & in iudicio omnes vel oues sunt, & à dextris ponuntur, & ad possidendum regnum celorum vocantur: vel hirci, & à sinistris sunt, & vt discedant in ignem æternū, precipiuntur: hoc nimisrum Deus nobis significauit, nullus fore.

fore medium, neque in hac vita, neque in alia inter filios regni & filios perditionis, & omnes vel in luce, vel in tenebris esse, & vel perire, vel saluari.

Sed nè ex ipsis parabolis omnes bonos inter se, aut malos ediuersò æquaremus, parabolis alijs & exemplis & figuris, quas suprà induximus, & diuersa talenta hīc bonis distribui, & imparia præmia posteà reddi, & verbum Dei inæquales in bonis fructus facere, & quosdam iustos à Deo præ alijs honorari, & quosdam peccatores, acerbis alijs, & hīc & in alio seculo puniri, per eandem scripturam est monstratum.

Et peculiariter in his licet admirari, & adorare prouidētiā Spiritus sancti. Quoniam enim futurum erat, vt Iouianianus ex parabola Christide ouibus & hircis, argumentaret vnam duntaxat fore hominum distantiam, malorum videlicet à bonis, iam olim huic errori Deus prospexit per Ezechiem, qui oues rationabiles, & diuersitatem inter pecus & pecus, suæ prophetie autoritate demonstrat, dicens: Eccè ego iudico inter pecus & pecus, & inter arietes & hircos, & inter pecus pingue & macilentum. Pro eo quod lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora donec dispergerentur. Et vt sciremus, quæ ista sint pecora, intulit statim: Vos aut greges mei, oues pascuæ meæ, homines estis.

Cum igitur præter distatiā inter arietes & hircos, clarè distinxerit propheta inter pecus & pecus, & inter pecus pingue & macilentum, & ex natura ipsa manifestum sit, permultum interesse, an in pecore aliquis aries sit, an ouicula, & an primam lanam habeat, an secundam, & vtrum infirmum sit & fragile, an vegetum & subsulsans, contra authoritatem Scripturæ & cōtra rationem ipsam manifestè pugnat, qui cuncte omnes homines oues dicunt esse, & à dextris: vel hircos, & à sinistris, & nullam esse aliam inter eos diuersitatem.

Verum vnum illud argumentum, quod Iouianus contra nos intorsit ex parabola Euangelica de vno denario, reddito operarijs primæ horæ, & tertiaræ, & sextæ, & nonæ, & vndecimæ, quia multo ceteris apparentius est, libet aliquanto accuratiū tractare. Et quia tela aduersariorum nihil timet veritas, quæ semper vincit, roboro ipsum, & vrgentius faciam: Cur itaque si inæqualia sunt præmia sanctorum inæqualiter laborantibus in excœlda vinea Domini, vnum tamen & eundem denarium dedisse dicitur paterfamilias in parabola Euangelica, neque plus accipiunt qui toto die laborauerunt, quam qui yna duntaxat hora?

Voluīt hac parabola Christus ostendere, vnius & eiusdem DEI participes fore omnes beatos, & eandem vitam æternam esse in præmium omnibus dandam, licet pro diuersitate meritorum, alius alio claris Deum videbit, & alius alio pleniū & suauis eo fructur. Sicut enim idem est cœlum commune omnibus sideribus, & tamen stella à stella differt in claritate: ita quanvis eadem vita æterna, & idem regnum cælorum, idemque denarius beatis omnibus concedatur, quia idem Deus omnibus se benignissimè præstabit videndum, fruendum, participandum, tamen pro diuersitate meritorum alius alio claris in eodem denario honorabitur, quia quidam intimis & perfectius cum participabunt.

Ethunc in modum respondent huic ob- Denarius
iectioni Hieron. Aug. & Greg. Vnus dena- vaus bea-
rius, ait Hieron. vbi suprà, non vnum est torum.
præmium, sed vna vita, & vna de gehenna liberatio. Ceterum quomodo ad indulgen- Hieron.
tiam principalem, diuersorum criminum rei dimittuntur de carcere, & vnuquisque pro labore vel operibus suis, in hoc vel in illo statu vita est, ita & denarius quasi indulgentia veri principis omnes per baptisatum emittit de carcere. Iam nostri laboris est, pro diuersitate virtutum, diuersa nobis præmia præparare. Hucusq; Hieronymus.

Augustinus verò in illa verba Ioannis, In domo patris mei mansiones multæ sunt, sic inquit. Eo vtique denario vita significatur æterna, vbi nemo amplius vivit alio, quia viuendi non est diuersa in æternitate mensura: sed multæ mansiones, diuersas meritorum in vna vita æterna significant dignitates. Alia enim gloria Solis, alia gloria Lunæ, alia gloria Stellarum. Stellæ enim à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Tanquam stellæ sancti diuersas mansiones diuersæ claritatis, tanquam in cælo, fortiuntur in regno, sed propter vnum denarium nullus separatur à regno. Atque ita D E V S erit omnia in omnibus, vt quoniam Deus caritas est, propter caritatem fiat, vt quod habent

habent singuli, commune sit omnibus. sic enim quisque etiam habet, cùm amat in altero, quod ipse non habet. Non erit itaque inuidia imparis claritatis, quia regnabit in omnibus vna caritas. Hæc Aug.

c. 26. Et in libro de sancta virginitate, in eandem sententiam sic scribit: Quia ipsa vita æterna pariter erit omnibus sanctis, aequalis denarius omnibus attributus est. Quia verò in ipsa vita æterna distinctè fulgebunt lumina meritorum, multæ sunt mansiones apud patrem. Et hæc eodem Pauli testimonio confirmat, quo & proximè citato loco vsus est.

Eademque & in eundem sensum eleganter persequitur Gregorius in illa verba lob mor. ca. 4².

3. Parvus & magnus ibi sunt: Quia in hac

vita, inquit, nobis est discretio operum, erit in illa proculdubio discretio dignitatum,

vt quo hic alius alium merito superat, illic alius alium retributione transcendat. Vnde in Euangelio veritas dicit: In domo patris mei mansiones multæ sunt. Sed in eisdem multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributioni diuersitas cōcōrs, qā tāta vis amoris in illa pace nos sociat, vt quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet. Vnde & non æquè labo-

rantes in vinea, æquè cuncti denarium fortuntur. Et quidem apud patrem man-

siones multæ sunt, & tamen eundem denariorum dispares laboratores accipiunt, quia vna cunctis erit beatitudo lætitiae, quanvis non vna sit omnibus sublimitas vita.

Matt. 20. Replic. Supereesse tamen adhuc videtur vnu scrupulus. Cur em qui pondus diei & æstus portauerunt, quererentur, pares sibi effec-
tos esse, qui vna duntaxat hora laborau-
rant, si in eodem denario dispar erat eorum & aliorum gloria, & eodem denario per-
indè inæqualiter præmiati sunt, ac si distin-
cta præmia & suis laboribus proportiona-
ta, eis concessa & distributa fuissent, quæ poterat iusta esse ratio querelæ?

Responsio. Posset quidem referri hæc querela ad ciudem præmij, & eiusdem diuinitatis de-
narij participationem. Sed commodius est dicere cum Chrysostomo, satis esse, si ex parabolis explicetur propositum ad quod afferuntur, neque opus esse, vt omnia que in eis dicuntur, examinim & per omnia ve-
ritati respondeant. Et hoc ex multis para-

bolis apud Matthæum colligi potest. Et vna hæc parabola nobis hoc luculenter po-

test ostendere. Non enim erunt querelæ aliquæ, aut indignationes in beatis, neque quicquam eorum grauter ferret, si alios eis impares Deus æquaret, neque vñquā data fuit, aut dabitur beatitudo nouissimis prius quam primis. Verū cùm parabola, vt patet ex antecedentibus & consequenti- bus, in hoc vnum proposita fuerit, vt doce- rentur præferendi esse, qui tempore legis gratiæ vocati sunt ad vitam perfectam, eis qui ante illam vocati fuerant ad conse- dum regnum cælorum, cùm hoc explice- tur parabola ista, debemus eo esse conteni, neque solicitari, si non omnia alia veri- tati respondeant. Transeamus ergo ad ea, quæ circa verba Iacobi differere, cap. i. promisimus.

DE PVLCHERRIMA VIA CONCILIANDI PAVLVM CVM Iacobo, que nobis ex doctrina sancte Synodi illuxit.

CAP. VIII.

GRATITER quidem torsit ple-
rosque ex Ecclesiasticis Docto-
ribus diaphonia illa, quæ inter
Paulum & Iacobum esse vide-
tur, dum Iacobus in tertio testimonio cita-
to à Patribus in hoc capite, clarè afferit ex
operibus iustificari hominem, & non ex
fide tantum: Paulus verò in omnibus pen-
suis epistolis, & præcipue in illis, quas ad
Rom. & ad Galat. scripsit, contra affirmat,
homines per fidem iustificari, & non ex
operibus. Et cùm certò scirent omnes Ca-
tholici, nullam inter eos esse dissonantiam,
vt potè qui uno & eodem spiritu sancto in-
spirante locuti sunt, pro suo quisque captu
& ingenio piè conatus est omnem istam
amoliri difficultatem, & Catholicis ostendere
eximios hos Apostolos penitus sibi
consensisse, & per omnia fuisse concordes.

Sed ex omnibus vijs ad concordiam
istam conficiendam excogitatis, illa mihi
aptissima & præstantissima videtur, quæ
ex sententia Synodi in hoc capi. potest col-
ligi. Sed quod dilucidior illa sit, & plenior
applausu excipiat, maioriq[ue] precio,
sicut par est, à cunctis habeatur, proponam
in primis varias huius conciliationis vias,
quas in diuersis authoribus legi.

Quidam contrarietatem istam, quæ in-
terior Pauli & Iacobi verba citata statim oc-
currit, diluere tentarunt, dicentes Paulum
de

DE INAEQUALITATE GRATIAE ET GLORIAE IUSTORVM.

349

de operibus legalibus locutum esse, quæ neminem potuerunt iustificare, Iacobum verò de operibus caritatis, pietatis & obe- dientiæ, quæ ad om̄ium iustificationem ni- mium conducunt.

Quanvis autem Paulus aliquandò lo-
cum dederit huic expositioni, quia disertè
dixit, ex operibus legis neminem iustifica-
ri, & absque operibus legis per fidem ho-
minem iustificari: tamen nē legis nomine
sola lex Mosaica intelligeretur, alias pa-
lam afferuit sine adiectione verbī, Legis,
neminem ex operibus iustificari, sed per fi-
dem & gratiam Christi. Quarè & Hieron.
in epist. ad Ctesiphontem, & August. in de-
spiritu & lit. cap. 4. 13. 14. & 29. nomine ope-
rum legis, non tantum legalia & cæremoni-
alia opera p̄scripta in lege Mosâica, sed
etiam moralia intelligunt à Paulo exclusa,
quæ lege naturali compræhenduntur.

Alij, sequentes August. in lib. 82. q. 76.
dixerunt Iacobum locutum esse de operi-
bus sequentibus fidem, Paulum verò de
operibus antecedentibus fidem. Hæc enim
neminem iustificant, illa verò iustificationi
cooperantur.

Alij generaliter Iacobum dicunt locu-
tum esse de operibus sequentibus iustifica-
tionem, Paulum verò de operibus antece-
dentibus ipsam. Nam hæc putant, siue an-
tecedent fidem, siue sequantur, aliena præ-
sus esse ab omni coëfficientia ad iustifica-
tionem.

Possent & alij dicere, Paulum de ope-
ribus per legem vel naturam factis agere, &
ea sola excludere à iustificatione. Iacobum
verò de operibus agere generaliter: & ga-
quædam ex eis, ex gratia & Dei auxilio fa-
cta, ad iustificationem possunt cooperari,
& in Abraham talia opera fuerunt, & in
quois alio possunt similia esse, ideo dixi-
fe Abraham iustificatum ex operibus, &
hominem quenvis iustificari similiter ex
operibus, & non ex fide tantum. Sed Pau-
lus & Iacobus generaliter & absque vlla
limitatione locuti sunt. Cur non igitur eo-
rum verba sic excipiāntur, vt habentur?

Deinde: Secundum legem Dei, ita sunt
ad iustificationem nostram necessaria & re-
quisita bona opera antecedentia gratiam
& fidem, & ita necessarium est, vt nos fa-
ciamus quod possumus, vt iustificemur: ac
necessaria sunt bona opera ex Dei auxilio,
siue antecedētia fidem & iustificationem,

siue sequentia. Non ergò illa magis, quam
ista: neq[ue] ista magis, quam illa, à iustificati-
one exclusa esse fuit credenda.

Nos igitur in libello de iustificatione,

Via 5.

questione 2. ad 1. aliter dissoluimus hāc ap-
parentem discordiam. Diximusq[ue] particu-
lam, ex diuersimodè acceptam esse à Pau-
lo & Iacobo: & apud Paulum qdem, meri-
tum & debitum significare; apud Iacobum
verò, tantum cooperationem & coëfficiē-
tiā: ita videlicet, vt Paulus cùm dixit, ne-
minem ex operibus iustificari, vt ex alijs
Pauli testimonijs docuimus, hoc senserit,
neminem ex meritis aut debito suorū ope-
rum iustificari: cùm verò Iacobus dixit, ho-
minem iustificari ex operibus, & non ex fi-
de tantum: hoc significauerit, opera ad iu-
stificationem concurrere, & non solam fi-
dem. Et sic etiā particulias illas, Ex & Per,
acepit Paulus, cùm afferuit homines per
fidem, & ex fide iustificari. Neque em me-
rito fidei, aut ex debito iustificari nos aie-
bat, sed per fidem assequi iustificationem.

Quanto verò commodior & dilucidior Via 6.

via dirimendi omnem istam dissonantiam
nobis illuxit ex eo, quod Patribus nostris
visum est, iustificationis incrementum ex
hoc testimonio Iacobi approbare. Dicere
enim possumus breuiter, Pauli verba ad
primam iustificationem esse referenda: Ia-
cobi verò, ad secundam, hoc est, ad iustifica-
tionis incrementum. Sicut autem bona
peccatorum opera, prima iustificatione in-
digia sunt, atque eam minimè merentur,
eaque ratione à Paulo merito exclusa fue-
runt à iustificationis efficientia: ita bona
opera iustorum, iustificatione secunda di-
gnissima sunt, & eam ex condigno meren-
tur, atque ideo ex eis hominem iustificari
Iacobus constanter afferuit. Et Iacobum Iacobus de
de secunda iustificatione locutum esse in 2. iustifica-
tione preci-
illis verbis, Vides quoniam ex operibus
iustificatur homo, rectissimè intellexerunt
Patres. Intulit quippe hæc verba ex eo,
quod mox dixerat, Abraham ex operibus
iustificatum esse, cùm obtulit filium futurum
Isaac.

Constat autem ante illud tempus iustum
fuisse Abraham; neque incepisse iustifica-
ri per oblationem filii sui. Immò si ea quæ
de illo commemorat scripture, prò meritis
expendamus, non aberrabimus à vero, si il-
lum iam tum credamus, fuisse omnium ho-
minum siue ætatis iustissimum & religio-
sissi-

fissimum. Nullum enim scimus aut audi- uimus, tot & tantis prærogatiis eo tem- pore à Deo insignitum. Sæpè familiarissi- mè iam cum eo locutus fuerat Dominus, & ex iussu ipsius peregrinatus fuerat in terram Chanaan, peragraueratque Aegyptum & Australem plagam, & auxilio Dei quatuor debellauerat reges. Quater eti- am ei pollicitus fuerat Deus multiplicati- onem nimiam sui seminis, & semel èi dixe- rat, in ipso benedicendas esse omnes co- gnationes terræ, & ad perfectionem eum vocauerat Dominus. Circuncisusque tuu- erat, immò & pactum circuncisionis cum eo Deus pro ipso & tota ipsius posterita- te iniérat. Neque segniter ille aut remis- sè, vocationi suæ & eximijs Dei in ipsum beneficijs responderat, sed strenua & præ- clarissima obedientiæ, caritatis, fortitudi- nis, & contemptus mundi opera ediderat. Et D E V S se protectorem ipsius, merce- demque & Deum ipsius affirmauerat, & propter illum in subuersione Sodomæ & Gomorrhae, Loth fratrelem ipsius serua- uerat. Et Melchisedech sacerdos Dei altis- simi, benedictum illum Deo excuso dixerat. Scriptura insuper de illo adiecerat, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.

Itaque ex omnibus his constat, de secu- da prorsus iustificatione intelligi præce- dentia illa verba Iacobi: Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suū super altare? Quarè & quæ ex his inferuntur, sapientissimè secundæ iustificatiōi sancta Synodus aptauit.

Acceditque ad hæc, quod sicut Paulus in omnibus penè epistolis suis, & præcipue ad Romanos & Galatas, hoc agit, & omni vi & ope sua admittitur, ut persuadeat cun- ctis, neque Iudeos propter opera legis, neque gentiles propter bona opera venisse ad gratiam legis Euangelicæ, sed per fidem & gratiam Christi, atque ideo ubi- què omnia opera à iustificatione excludit; ita Iacobus cum fidelibus & iam iustifica- tis agbat, & ideo ex operibus iustificari homines asserebat, quia non tantum utilia, sed prorsus necessaria sunt ad perseueran- dum & proficiendum in accepta gratia, & ipse per bona opera profectus, iustificatio quædam est, & plenioris iustitiae acquisi- tio. Et videre hic licet, ac par est omnes admirari atque exoculari benignissimam &

propensiissimam in nostram salutem pro- uidentiam Dei. Duo quidem necessari- um fuit fideles scire.

Primum est, iustificationem primam, nemini contingere ex merito suorum ope- rum, & ad eam posse homines nonnum- quā venire per fidem vel solam, vel certe absq; operibus exterioribus. Et hæc nobis explicitu Deus clare per Paulum.

Alterum est, ad iustificationem secun- dam necessaria esse bona opera etiam ex- teriora, si vita aliquād longior sit, & eam posse nobis ex merito & debito bonorum operum contingere: & hæc per Iacobum sumus à Deo edociti.

Vt infideles ad fidem allicerentur, neq; desperarent de sua salute, quantumcumque grauibus essent obruti peccatis, iustificationem posse per fidem absque operibus co- tingere, annunciauit Deus per Paulum.

Nè verò, qui receperant fidem, & iustifi- cati iam erant, audientes ex Paulo, per- dem se iustificatos fuisse absque operibus, torpescerent, & segnes fierent ad exercitia virtutum, putarentq; ad perseverandum & proficiendum in iustitia, satis sibi esse fidem, quæ vel per se solam, vel saltem absque bo- nis operibus exterioribus, ad asséquendum iustitiam eis sufficerat, per Iacobum ex- posuit nobis idem Deus necessitatem bo- norum operum.

Et obitè etiam insinuatum est augmen- tum iustificationis, quod acquirebamus per illa, ut vel huius sp̄e præmij incitare- mur & extimular emur ad ipsa. Et propter eā dilucidè & palam admonuit. Vides quo- niam ex operibus iustificatur homo, & nō ex fide tantum?

Et in hanc viam conciliandi Iacobum cum Paulo, tendebant quidem, sed à lon- gè, neque eam assequebantur alia penè omnes viæ, quas statim retulimus. Nam & Augustinus, si benè animaduertantur, quæ in loco citato dicit, inuenietur, opera antecedentia fidem, vocâss ea opera, quæ antecedunt iustificationem, quæ habetur per fidem. Et Paulus nunquam exclusit à iustificatione opera ex gratia Dei facta, de quibus potissimum videtur locutus Iaco- bus, sed cum fide, quæ opus est Dei, videtur ea adnumerâss. Verissimumque est, mer- tum simpliciter inueniri in bonis operibus sequentibus iustificationem, non autem in illis, quæ ipsam antecedunt.

Eaque

Eaque de causa Paulus dicere potuit, neminem ex operibus iustificari, quia de prima iustificatione loquebatur, quam no- mō meretur, neque facere potest sibi debi- tam. Côtà verò Iacobus, homines ex ope- ribus iustificari, etiā particula. Ex, meri- tum simpliciter & debitū requireret: quo- niam de secunda iustificatione præcipue lo- quebatur, quam iusti operibus bonis merē- tur simpliciter, & debitam sibi verè faciūt.

Non sicut tamen hīc curiosus scriptu- rarum scrutator, sed si ita est, inquiet, ne- que quæ Paulus scripsit, ad 2. iustificatio- nem: neque quæ Iacobus assertuit, ad pri- mat referri poterunt: Et frustra graues Doctores ex verbis Iacobi probauerint, necessaria esse ad primam iustificationem glia bona opera, ut pœnitentiam, spem, di- lectionem Dei.

Longè tamen hæc à veritate & à nostra sententia absunt. Iacobus enim generaliter intulit, ex operibus iustificari hominem, & sic, locu- us est. Argum. 4. non ex fide tantum, neq; limitauit verba ad secundam iustificationem. Generaliter item dixerat: Quid proderit, fratres mei, si fi- dem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare cū? Quibus verbis satis indicabat, neque fidem sine operibus posse ad primam iustificationem sufficere. Nam saluare posset, si pos- set ad eam sufficere. Et ideo statim subie- cit, fidem destitutam bonis operibus, mor- tuamesse & ociosam, ut non solum intelligerem, necessaria esse bona opera ad per- seuerandum & proficiendum in gratia, sed & ad eam obtinendam. Mortua siquidem non esset neq; ociosa fides sine operibus, si ad primā saltem iustificationem posset ho- mines perducere. Et in hoc induxit exem- plum Raab, neq; contentus fuit exemplo Abrahæ, ut ad vtranq; iustificationem re- ferremus ipsius verba. Quippe ut Abraham ante oblationem filij sui iustificatum certò scimus, ita de Raab nihil est, vndē ante pi- am susceptionem exploratorum Israel, iu- stificatam eam fuisse asseuerare possumus.

Neque patres eo animo vñi sunt testimo- nio Iacobi ad stabilendam secundam iusti- ficationem, vt excluderent sensum alium, quem plerique Doctores Catholici secuti- sunt, aptantes verba Iacobi etiam primæ iustificationi. Nouerant, vñius & eiusdem loci scripture plures esse, iuxta sententiam Augustini & illustriorum Theologorum,

sensus etiam literales. Et verba Iacobi, non dubitabant etiam de prima iustificatione vera esse. Eum tamen, absque præjudicio alterius, elegere sensum, quæ collatis ante- cedentibus & sequentibus, nullus iure pos- set repudiare. Et Paulus sic in epistola ad

Paul. etiam
Romans, de prima iustificatione magis, de iust. 2. los
quā de secunda, ex professio disputat, & ceteris est.

ei aptat verba Genesios, Credidit Abra- ham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam:

vt tamen neque de secunda omnino tace- at, neque ei eadem verba aptare intermit- tat. Nam cùm in principio quarti capituli, hæc verba eō induxisset, vt probaret, nul- lam esse veram iustitiam apud Deum, quæ non sit per fidem, aut eam prærequirat: mox magnitudinem fiduci Abrahæ ex eo commendauit, quod iussus sacrificare filiu- um Iuuum Isaac, in quo acceperat repro- missiones, non hascitauit diffidentia, sed contra spem in spem credidit, & confor- tatus est in fide, dans gloriam Deo, plenif- simè sciens, quia quæcumque promisit De- us, potens est & facere. Et hic rursus ad- iecit: Ideò & reputatum est illi ad iustitiam.

Vt intelligamus profecto dari suos progresius in iustitia, & utriusque iustifica- tioni conuenire illa verba, & non tan- tum imputari nobis fidem ad iustitiam, cùm per eam primò iustificamur, sed eti- am cùm propter eadē augetur à Deo no- stra iustitia. Non est em tantum, subdidit,

scriptum ppter ipsum, sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, q- luscitauit Iesum Christum Dominum no- strum à mortuis.

Et manifestè hanc secundam iustificati- onem nobis explicuit illis verbis, quibus ex parte si sunt Patres in principio huius ca- Sed licet is, qui foris est, noster homo cor- rumpatur, tamen is, qui intus est, renoua- tur de die in diem. Quid enim est aliud, re- nouari de die in diem, quām, meliorem & cumulatiorem donis spiritualibus in dies fi- eri? Et sic hunc locum exponit Auguſt. 1. de moribus Manichæorum, cap. 35. & ex eo probat contra illos, non perfici homi- nem in baptismo, sed inchoari renouati- onem interioris hominis, ut proficiendo postea perficiatur.

Cur tamen, inquires, quæ scripture Ge- nesios, & post eam Iacobus de secunda iustificatione dixerunt, ad primam trans- luit Paulus?

Hoc

Respon.

Hoc est profecto, quod plerisq; difficili-
mam facit inductionem huius testimonij,
factam à Paulo. Et demiror sanè, à nemine
haec tenus, quod sciam, hunc nodum fuisse
explicatum. Et me reuerà multùm ac diu-
torsit, & inter varias rationes & causas an-
cipitem & ambiguum sàpè tenuit. Atq; ita
sum modò animat, vt doceri hac de re ma-
luissem, quàm, nisi suscepta prouincia me
cogeret, aliquid de re tanta proferre.

Dicam tamen sub censura cuiuscunque
rectius sentientis, quod nunc magis nobis

Cur Paulus arridet. Certus quidem fuit Paulus, iam
aptarit iustificatiōi pri-
ma, verba de illo dicta sunt. Sed altissimo suo sentu-
illa, Credi-
dit Abrahā
Deo &c.

intellexit & ad primam iustificationem
posse transferri, quæ ad iustitiam dicuntur
imputari, etiam iam iustificatis. Quæ enim
sufficiunt ad augendum iustitiam, suffice-
rent, aut certè conducerent ad eam obti-
nendam, si iam non inesset. Ac proinde,

cum in superioribus illius epistolæ satis sta-
bilissit, nullum neq; Iudæum, neque Gen-
tilem potuisse vñquam ex suis operibus iu-
stificari, & de industria constituere vellet
contra Iudeos, nullam veram iustitiam po-
tuisse præstari ab operibus legalibus sine fi-
de, & fidem sine illis potuisse verè iustifica-
re, vtrunque credidit idoneè posse proba-
ti: quia scriptura longè quidem ante legem

iustificatum dicit his verbis Abraham, idq;
non ex operibus, aut ex debito, sed ex gra-
tuita fidei ipsius imputatione ad iustitiam.
Quod scriptura tacens de operibus,

vnam fidem Abrahā commendaret, sua-

dere apparener poterat, neminem ex ope-
ribus, sed ex fide duntaxat, apud Deum iu-
stificari. Sed altius penetravit ingenium
Pauli: & verbō illi, Reputatū est ad iustiti-
am, magis videtur inniti argumentum ipsius,
quàm verbo, Credit.

Et duo quidem videtur in his verbis vi-
disse. Vedit primò, gratuitò & non ex debi-
to, neque suapte natura, imputari ad iusti-
tiam ea opera, quæ simpliciter dicuntur
ad eam esse à D E O reputata. Nam si ex
debito & suapte natura tantum præmium
merebantur, nihil erat opus reputatione
divina. Atque ideò constanter dixit: Si
Abraham ex operibus iustificatus est, ha-
bet gloriam, sed non apud Deum. Ut enim
statim subiicit, gloria seu iustitia, quæ est
ex operibus, est debita. Deus autem nul-
li est iustitiae seu gloriæ debitor. Et in prin-

cipio capituli in hoc tantum vñs est hoc
scripturæ testimonio, vt ostenderet nem-
inem ex operibus apud Deum iustificari.
Ad quod probandum nihil obest, sed pro-
dest potius, & validius facit argumentum,
quod scriptura de fide iam iustificati Abra-
hæ hec dixerat. Nam si fides iam iustificati
Abrahæ, imputatione gratuita D E I indi-
guit, vt sufficeret ad augendum ipius iusti-
tiam: quantum abesse existimanda sunt oia
opera peccatorum ab hoc, vt facere possint
sibi debitam iustitiam?

Sed cum fides hic dicatur reputata fui-
se Abrahæ ad iustitiam, idque ante circun-
cisionem & legem, intellexit secundò in
his verbis Paulus efficaciā, quam habet fi-
des ad comparandam nobis iustitiam, & pro-
pter nos etiam ea esse scripta afferuit. Et
nè quisquam ad fidem iam iustificatorum
eam efficaciam coarctaret, coniunxit hæc
verba cum illis, quæ citat ex Davide, quæ
manifestè de prima iustificatione loquun-
tur, & ex illis nullam esse veram iustitiam
ex operibus collegit, & omnibus creden-
tibus vniuersaliter intulit reputandam es-
se fidem ad iustitiam.

Quod autem, quæ dicuntur reputari ad iustitiam, sint etiam ex ea imputatione, & sufficiencia
ad eam obtainendam sufficientia, vel sal-
tem efficacia, si quidem aliundè non ap-
ponatur impedimentum, sic possumus sa-
dere: Quæ sufficiunt ad augendam ali. Argum.
quam formam, sufficiunt & ad eam intro-
ducendam, si non sit impedimentum. Ne-
que est luminosum quod augere possit lu-
men, quod non etiam tenebrosa possit
illuminare. Neque est ignis tam paruæ
virtutis, qui posset calidum facere calidi-
us, & non possit etiam, non calidum ca-
lefacere, si non sit impedimentum aliquod
in passo.

Et si quæ dicuntur reputari ad iustitiam, Argum.
qui sunt iustificati, non essent, etià cessante
impedimento, ad eam obtainendam reputanda,
cur diceretur reputari ad iustitiam? Non est
enī reputari ad iustitiam, esse actum iustitiae,
meritoriumq; & Deo acceptum, sicut opus
iustitiae, sicut quidam nimiùm frigidè & per-
peram modò exposuit. Nam & conuersio-
nem peccatoris Deus imputat ad iustitiam,
& tamè non est illa actus meritorius & ac-
ceptus Deo, sicut opus iustitiae, pñrtim in op-
pinione ipsius, qui negat etiam merita exco-
gruo, respectu primæ gratiae.

Sed

Sed reputari à Deo aliquod opus ad iu-
stitiam, est, acceptari sic ab ipso, vt propter
illud iustificet ipsum operantem, siue iusti-
tiam ei largiatur, qua opus ex sua natura
non erat dignum. Vnde & Glossa interli-
nearis verba illa, Et reputatum est illi ad
iustitiam, sic exponit: Id est, Fuit ei causa
sufficiens ad iustitiam, & est etiam alijs. Et
eandem expositionem sequitur Glossa or-
dinaria: sed prouidè propter hæc tempora
adiecit, sufficerè quidem solam fidem ad
iustitiam, sed ei qui non habet tempus ope-
randi. Et est eadem limitatio Iacobi secundo
in Glossa interlineari, & haberi potuit
ex Augustino in libro ologintatrium q.
questione septuagesimæ sexta: Si, cum quis
crederit, inquit, mox de hac vita decesse-
rit, iustificatio fidei manet cum illo, neque
præcedentibus bonis operibus, quia non
merito ad illam, sed gratia peruenit: neque
consequentibus, quia in hac vita esse non
sinitur. Hęc Augustinus.

Et quidem nulli diceremus ad redem-
ptionem à captiuitate, imputatum esse à re-
ge aliquod egregium ipsius facinus, si non
tanti fuisse apud regem, vt eum à captiui-
tate eriperet. Et ad diuitias & nobilitatem
minime diceremus à rege imputata Petro
opera ipsius, si rex propter ipsa auxiliet ei
quidem diuitias & nobilitatem, non tamen
tantoperè, vt ex paupere & ignobili, diui-
tem eum & nobilem illud augmentum pos-
set facere.

Item: Gratiam primam posse ab aliquo
sacramento præstari, rectè quis colligeret
ex hoc, quod ad gratiam ipsius suscepit
sufficisse, vel imputata fuisse iam iustificato
diceretur. Potuit ergò Paulus similiter fi-

Argum. 4
lio, transibimus.

ANDREAE VEGAEE THEOLOGI HISPANI, DE OBSERVA- TIONE MANDATORVM LIBER VNDECIMVS, IN CAP. XI. DECRETI DE IVSTIFICATIONE.

PRÆFATI.

NON minima pars iustitiae nostræ, sed magna & omnino maxima, in
obseruatione mandatorum Dei consistit. Omnia in se Dei promissa
continent. Omnim bonorum sunt causæ. Cuncta commoda nostra
tuentur, ornant, perficiunt. Et absque illis nemo haec tenus iustificari
potuit, neque vñquam poterit. Euangelica precepta fratres dilectissimi, ait ele-
ganter & pientissimè Cyprianus, nihil sunt aliud, quæ magisteria ditina, fun-
damenta ædificandæ spei, firmamenta corroborandæ fidei, nutrimenta fo-

Cypt. in ex-
po. ora. dñi:

gg 3 uen-

uendi cordis, gubernacula dirigendi itineris, præsidia obtinendæ salutis, quæ dum dociles credentium nientes in terris instruunt, ad cælestia regna perducunt. Et ob hanc sanè causam, & iustitiae & iustificationes nostræ sæpè in scripturis appellantur. Certissima quippe sunt via acquirendæ, augendæ, perficiendæ & conseruandæ salutis.

Quarè Parres, quô plenam iustificationis doctrinam traderent, explicanda obligationi, possibilitati & facilitati eorum, & quo illa fine possint & debeant seruari, capitulum hoc XI. prudenter dicârunt. Et nos ipsorum vestigia secuti, exponendis & tuendis illius sententijs, quæ quidem multæ & grauissimæ sunt, libellum iam XI. Deo auspice, consecramus.

Psal. 118.

Ades ô lector quisquis es, nostraque studia tuis orationibus apud Deum adiuua, & his Ecclesiæ, immò Dei in ipsa loquentis, definitionibus libenter & alacriter intende. Non enim mentitus est ille, qui dixit: A mandatis tuis intellexi, propterea odiui omnem viam iniquitatis. Et iterum: Super senes intellecti, quia mandata tua quæsiui.

DE OBSERVATIONE MANDATORVM, de quæ illius necessitate & possibilitate. CAP. XI.

Conclu. 1.
Conclu. 2.

x. Ioan. 5. a

Matt. 11. d

Ioann. 14. c

Matt. 6.

Corol. 1.

Rom. 6. b

Tit. 2. d

Rom. 6.

Corol. 2.

Rom. 8.

Hebr. 5. c

1. Cor. 9. c

2. Petri. b

NEMO autem quantunq; iustificatus, liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare debet, nemo temeraria illa, & à Patribus sub anathemate prohibita voce vti, Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubedo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat, vt possis. Cuius mandata grauia nō sunt, cuius iugum suave est, & onus leue. Qui enim sunt filii Dei, Christum diligunt: qui autem diligunt eum, vt ipse met testatur, seruant sermōes eius, quod vtique cum diuino auxilio præstare possunt. Licet enim in hac mortali vita quantunq; sancti & iusti, in leuia saltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quæ doquè cadant, non propterea desinunt esse iusti. Nam iustorum illa vox est, & humilis, & verax, Dimitte nobis debita nostra. Quo fit, vt iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulādum in via iustitiæ sentire debeant, quo liberati iam à peccato, serui aut facti Deo, sobriè, iustè & piè viuētes, proficere possunt per Christum Iesum, per quē accessum habuerunt in gratiam istam. Deus nanque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans se de sola se hæredem esse constitutum, hæreditatemque consecuturum, etiam si CHRISTO non compatiatur, vt & conglorificetur. Nam & Christus ipse, vt inquit Paulus, cùm esset filius dei, didicit ex his, quæ passus est, obœdientiam: & consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Propterea Apostolus ipse monet iustificatos, dicēs: Nescitis, quod hi, qui in stadio currunt, oēs quidē currunt, sed unus accipit brauium? sic currite, vt comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberas, sed castigo corpus meū, & in seruitute redigo, nè fortè, cùm alijs p̄dicauerim, ipse reprobus efficiar. Itē Princeps apostolorū Petrus: Satagite, vt p bona opera certam

certam vestram vocationem & electionem faciētes, non peccabitis aliquandò. Vndè constat, eos Orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui dicunt, iustum in omni bono opere saltem veniali ter peccare, aut, quod intolerabilius est, æterñas pœnas mereri. Atq; etiā eos qui statuunt in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suam ipsorum socordiam excitando, & se ad currendum in stadio cohortando, cum hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoquè intuentur æternam. Cùm scriptum sit, Inclinaui cor meum ad faciendas iustifications tuas propter retributionem. Et de Moysi dicit Apostolus, quod respiciebat ad remunerationem.

Heb. 11. c

BREVIS SVMMA C APIT V. LI, ET DE QVATVOR ERRO- RIBUS DAMNATIS IN PRIMIS ILLIUS VERBIS.

CAP. I.

DVÆ sunt in summa conclusio-nes, in ipso huius capituli frontispicio à Patribus différē & clariſſimè expositæ. Earumque pabationi ac explicationi quatuor, vt scholasticè loquamur, notanda mox appenduntur corollaria. Quæ omnia, quia facilimè possunt ex textu ipso colligi, contenti suimus vnumquodq; eorum in margine textus signare. Vt autem cōfirmatoria sint, pleniusq; intelligentur, & audiūs (vt par est) ab omnibus suscipiantur, aliquanta de cunctis singulatim differemus. Sed ipsa Patrum in primis verba audiamus. Conclu. 1.

Nemo autem quantunq; iustificatus, liberum se esse ab obseruatione mandatorū putare debet. Habet hic conclusionem priorem, tam iustos, quam peccatores omnes, tam perfectos, quam imperfectos, mandatorum obseruationi subiectos, Nemo quantunq; afferunt, iustificatus, liber ab obseruatione mandatorum reputatur. Et qui affirmant neminem, aperiè docent nullum excludi. Et, Quantunq; iustificatus, addunt, vt nemo sibi de sua iustitia, aut perfectio-ne blandiatur.

Et error secundus in hac conclusione dánatus, est eorū, qui propter quædā Pauli testimonia perperā intellecta, iustificatos saltē asseuerarūt liberos esse ab omnile-ge. Quo in errore Martinus etiam est Luterus. Vndè in libello de libertate Chri-ſtiana, fidem qua credit homines iustifica-ri, ita magnificat, vt p eā dicat impleri totā legē, & à lege liberari. Et hinc sumpserūt Protestantes, vt fidei iustificati illud priuilegiū tribuāt, quod qdā beatificę visioni cōcessere, vt liberos nos faciat à tota lege.

Et in

etum errore secutus est Eunomius, vt idem Eunomius, dicit. Et hoc est quod Aetius etiū docuit, cùm dixit, nulli peccati quātunlibet gra-ue, imputari homini habenti fidem. Eamq; hæresim iam olim sepultam, exsuscitauit Luterus nostris temporibus. Nam in libel- Luterus.

lo de libertate Christiana docet, eum qui habet fidem, per eam libertum esse ab omni lege. Et in commentarij epistolæ ad Galatas, solam fidem, ait, esse necessariam, cætera omnia liberrima, neq; præcepta, neq; prohibita. Et in sermone, quo explicat illud Euangeliū, Sic Deus dilexit mundum, &c. Et in libris aduersus Carolstadum, nullum esse affirmat peccatum, nisi incre-dulitatem: nullam iustitiam, nisi fidem.

Et nonnulli eum in hoc errore securi Melancthon, sunt, & nominatim Melanchthon in locis cōmunib; Illiusq; verba hæc sunt: Sicut Euangeliū sola fides iustitia est, vt scilicet, si omnia omnium peccata feceris, tamen credis misereri tuī patrē propter Christum, saluus sis: ita econtrā Euāgeliū sola incre-dulitas peccati est. Sed iam ab hoc errore videtur refiliisse. In confessione em Augustana fatetur cum cæteris Protestantibus, salutem quidē acquiri sola fide, posse tamē malis operibus amitti. Quod etiam Ioānes Ruius in opusculo de fide & operibus, do- Ruius. cet. Error secundus in hac conclusione dánatus, est eorū, qui propter quædā Pauli testimonia perperā intellecta, iustificatos saltē asseuerarūt liberos esse ab omnile-ge. Quo in errore Martinus etiam est Luterus.

Vndè in libello de libertate Chri-ſtiana, fidem qua credit homines iustifica-ri, ita magnificat, vt p eā dicat impleri totā legē, & à lege liberari. Et hinc sumpserūt Protestantes, vt fidei iustificati illud priuilegiū tribuāt, quod qdā beatificę visioni cōcessere, vt liberos nos faciat à tota lege.

Et in

Error 4.
damnati
condit.

Error 1.

Error 2.

Error 3.

Error 4.

Et in eodem libro Luterus illam statuit an-

tithesim: Christianus homo dominus est omnium liberrimus, nulli subditus, sed tamen omniū officiosissimus, & ideo omnibus subiectus: Et iustum, addit, non operari ex obligatione, sed tantum ex amore.

Et Bucerus in concordantia huius con-

trouersie idem sequitur, & hoc argumen-

to leuissimo confirmat: Quia qui fide vi-

ua credit, nihil aliud potest quam gloriani Dei querere, & hac fide metitur necessariò omnia. Ex commentarijs etiam diuini Hieronymi in illa verba Apostoli, Per carita-

tem spiritus seruite inducēt, satis liquet, fuisse oīm qui senserint, ei qui semel spiri-

tu viuens, opera carnis mortificavit, & à saluatore dilectus, nequaquam seruus, sed amicus vocatur, non esse legem possum.

Error 3.
Beghardo.

rum.

Et tertius error damnatus hic à Patribus, est error Beghardorum & Begynarum, qui non quoslibet iustos, sed perfectos dunt x̄at, liberos dicebant ab obseruatione mandatorum humanorum, neq; subditos esse alicui humanae obedientiae. Et ut error iste in hac conclusione damnaretur, prudentia Spiritus sancti factum est, vt non tantum diceretur, Neminem etiam iustificatum, liberum esse ab obseruatione mandatorum: sed & absolute diceretur, Neminem quantuñ iustificatum, hoc est, neminem quantuñ sanctum, & iustum, liberum esse ab obseruatione mandatorum. Et quāquam nulla sit in conclusione mentio mandatorum Ecclesie, à quibus solis liberos esse perfectos docuere Beghardi, tamē hoc ipso quod asseritur, nemo quantuñ sanctus, liber esse à mandatis: manifeste traditur, neminem esse liberum à mandatis Ecclesie. Siquidem & mandata Ecclesiastica & ciuilia, verè & propriè sunt mādata, neq; illi hoc vñquam negarunt.

Error 4.

Aduersari etiam huic doctrinæ palam videntur nonnulli scholastici, qui ne scientes explicare quemadmodum confirmati in obseruatione mandatorum meruerint, & tñ non potuerūt de lege peccare, hoc sibi tādem asylū inuenierūt, vt dicerent, nullis eos adstrictos fuisse vinculis ad mādata affirmativa seruāda. Deberetq; posthac magis sobriè sapere, & vel eo nomine ab eiusmodi cōmentis abstinere, quod huic patrū diffinitioni talis libertas manifeste repugnat. Nam q; quantuñ iustificatos, liberos esse ab obligatione mandatorū negat,

& confirmatos, & non cōfirmatos, man-

datorum vinculis profecto subiiciunt.

DE CERTA DISTINCTIO-

NE MANDATORVM à CONSILIIS.

CAP. II.

Ne verò ignoremus, quæ sint mā-

data, à quibus neminem effeli-

berum Patres affirmant, & An-

dabatarum more contra hære-

ticos pugnemus: cōmodum erit, ante oīa

lectorem monere, mādata hīc vocata à pa-

tribus, esse regulas seu leges viuendi, quas

non licet absq; culpa præterire. Quāquam

enim apud Latinos, & in scripturis largē

quandoquā accipitur hoc vocabulum, & largē

quæcunque viuendi documenta, mandata

nonnunquam vocantur: tamen ex more

communi, recepto iam apud omnes sapientes,

illa sola mādata appellamus, quæ in-

dicta nobis sunt, & sub præcepto obligan-

te ad culpam præscripta.

Eoī nomine potissimum distinguuntur à consilijs, quod cōsilia neminem obli-

gant, sed adoptioni & arbitrio cuiusq; per-

mittuntur, liberumq; est nobis, ea pro vo-

luntate & libito nostro vel exerci, vel in-

termittere. Et licet commodissimæ regu-

lae sint ad mandatorum custodiam, non

sunt tamen tanti existimanda, vt eorum

aliquid præterire, faciat aliquem. mini-

mum in regno cælorum.

Quarē vchemēter meo sanè iudicio erat quidam pius author, qui putat consilia dicta esse à Christo mādata minima, cū dixit: Qui ergò soluerit vnum de mādata istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorū. Nam si præterire minimum consiliorum, facit minimum in regno cælorum, nullus erit qui non sit minimus, & falsò Christus ad-didisset statim: Qui autem fecerit & do- cuerit, hic magnus vocabitur in regno cæ-

lorum. Quis est enim, aut fuit vñquam tam sanctus, excepta Deipara virgine, qui omnia consilia Dei seruauerit, & ne minimū quidem ex eis intermisserit?

Qua ratione & illud constare po-

test, neque minima mādata dicta esse,

quæ duntaxat obligant sub veniali. Multi

quippe magni in regno cælorum, ea quo-

quā præteriere. Sed mādata mini-

ma, dicta sunt minima ex mādata, quæ

sub mortali culpa obligant. Et sensus ger-

germanus illorum verborum, Qui ergò

solerit vnum de mādatis istis minimis &c.

hic est, Quantuncunq; aliquis præcellenti

doctrina fulgeat, vel minimi horum man-

datorū transgressio satis est, vt constitutat

illum minimum apud Ecclesiam militan-

tem, & apud triumphantem. Nam nomine

regni cælorum, non solum Ecclesia trium-

phans intelligitur: sed, vt aliās sēpē, etiam

Ecclesia militans. Quod & Augustin. &

Chrysost. & Greg. non semel admonent.

Et quāquam transgressor mandati mi-

nimi, cælum ingressurus non est, nisi eius

forte transgressionis pœnitentiā dignam

fecerit, tamen hoc non impedit, quin apud

cives regni cælorum minimus habeatur.

Quæ verò in peculiari sunt minima hæc

mandata, parūm profecto ad intelligentiā

genuinam huius loci spectat.

Veruntamen, si quem ea cura solicitat,

sciat mādata minima dupliciter à Chry-

sostomo exponi. Primo mādata minima

interpretatur, quæ Christus mox subiecit

de non irascendo, & non concupiscendo:

quia licet magna quidē sint & renumerā-

tionē, tamen quia difficultia sunt seruatu,

transgressores suos minimæ culpe reos fa-

ciant. Secundo mādata minima dicit

esse præcepta legis, de quibus statim exi-

mus magister dixerat: Non vēni soluere

legem, sed adimplere. Etenim ista iure mi-

nima mādata dici potuerunt, quia licet

liberabat à culpa, neminem tamen intro-

ducebant ad regnum. Atq; huic expositiō-

ni posteriori consentit Augustinus.

Sed in genere mādata minima, illa sunt,

quæ transgressores suos minimæ culpe re-

os constituūt: & de p se quidē hoc faciunt

mādata, quorum impletio vel minus est

necessaria, vel ad minorem virtutem spe-

ctat. De per accidens verò hoc efficient,

quæ fuerint seruatu magis difficultia.

DISTINCTIO MANDATO-

RVM à CONSILIIS, PROBA-

TUR EXSCRIPTURIS, & SACRIS DOCTORI-

BUS, AC CONSENSU TOTIUS ECCLESIE.

CAP. III.

PORRO distinctio hæc mandato-

rum à Consilijs, recepta est non

solum ab Scholasticis & antiquis

Ecclesiæ Doctoribus, sed ab vni-

uersa prorsus Ecclesia. Neq; eā nobis cat-

holici capite ex nostro confinximus. Ha-

bet illa fundamēta aptissima in scripturis.

Nam & Paulus, De virginib; inquit,

præceptum Domini non habeo, consilium

aūt do. Et luculenter explicat, non pecca-

re qui matrimonia ineunt vel prima, vel

secunda, etiam si contra consilium faciant,

quod ipse dat non nuptis & viduis, de non

contrahendis matrimonijs.

Vnde Ambrosius in hæc verba: In

tegritas non imponitur, sed præponitur.

Præceptum in subditos fertur, consilium

amicis datur. Vbi præceptum est, ibi lex

est: vbi consilium, ibi gratia est. Et statim:

Præceptum ibi est, vbi est poena peccati.

Alibi etiam, quas nuptias adolescentulis

nullo voto adstrictis Paulus permittit, le-

thalis esse viduis, voto continentię ligatis,

manifeste indicat. De viduis voto continē-

tie constrictis, dicit: Adolescentiores au-

tem viduas deuita. Cūm em luxuriatæ sue-

rint in Christo, nubere volunt, habentes

damnationem, quia primam fidem irritam

fecerunt. De liberis verò viduis ait: Volo

iuniores nubere, sicut de virginibus liberis

dixerat aliás: Si nupserit virgo, non pec-

cauit. Atq; ita hæc exposuit Hieronymus:

Edifferens enim hæc, Si nupserit virgo, nō

peccauit: sic scribit, Non illa virgo, quæ se-

met Dei cultui dedicauit. Harum enim si-

qua nupserit, habebit damnationem, quia

primam fidem irritam fecit. Si autem hoc

de viduis dictū obiecerit Iouianus, quā-

to magis de virginibus præualebit, cūm

etiam his non liceat, quibus aliquandō

licuit. Virgines enim, quæ post con-

secrationem nupserint, non tam adulter-

ræ sunt, quām incestæ. Hæc Hieronymus.

Et Magister noster Christus adolescen-

tem, qui eum rogauit de necessarijs ad cō-

sequendum regnum cælorum, disertè do-

cuit, quantum inter mādata & cōsilia in-

teresset. Nam de mādata dixit: Si vis ad

Matt. 19. vitam ingredi, serua mādata.

Quibus verbis explicit, mādata ne-

cessaria esse ad salutem. Et cūm nemini o-

cludatur ianua regni cælorum, nisi pro-

ppter culpam: satis indē aperte colligitur,

ad illa nos sic esse adstrictos, vt si ea præ-

tereamus, in peccato simus & culpa. Con-

silia verò non sub ea conditione tradidit:

Abdicatio sed, Si vis, dixit, perfectus esse, vade & ven-

temporium: de omnia quæ habes, & da pauperibus. Si

bonorū non est in pra-

cepto.

Enim.

Enim uero si abdicatio proprietatis bonorum temporalium esset necessaria ad salutem, & qui ea non abdicaret, peccaret, & eam quoque abdicationem connumerasset Christus inter illa, quae explicuit necessaria ad salutem, neque sub noua & non necessaria conditione seorsum ab illis eam tradidisset. Et qui putant hoc consilium, mandatum esse, & necessarium ad salutem, geminam culpam Christo, dum non aduerterunt, inaurunt. Siquidem & insufficietum eum coargunt in connumerandis mandatis, & imprudentem ac parum prouidum faciunt in eo, quod tam diuersis & tam distantibus conditionibus discriminauit renunciacionem bonorum temporalium à mandatis. Nam si renunciatio illorum, ad salutem necessaria est, sub mandatis illa continetur, neque ab eis debuerat distingui.

Quoniam igitur hæc Christo tribuere nefas & omnino impium est, merito Ecclesia olim hæreses damnauit Julianum apostamat, Manichæos, pseudoapostolos, Apostolicos, & Pelagianos, qui assuererunt necessariam esse paupertatem omnipotentialium, bus Christianis ad cōsequendum regnum Testim.³ celorum. Perspicue etiam distinxit Christus inter præceptum, quo cōiugati adstricti sunt ad non dimittendum vxorium rotum, nisi ob fornicationem, & cōsilium de non contrahendis nuptijs. Nam de primo Mat. 5. & 9. ait, Quicunq; dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur. Eccè adulterij eum damnat. De secundo vero dicit, Sunt Eunuchi qui se castrauerunt propter regnum celorum. Qui potest capere, capiat.

Vides ut in arbitrio relinquat nostro, velimus, necne, perpetuam seruare castitatem? Et ita intellexerunt hunc locū doctores antiqui, colligentes ex eo, virginitatem rem esse consilij, & non præcepti.

Sed ex multis vnum duntaxat testimoniū hīc subscribam ex mirifice illo virginitatis præcone Hieronymo: In propatulo est, ait, cur Apostolus dixerit, De virginibus præceptum Domini nō habeo. Profecto quia præmisserat Dominus, Non oēs capiūt verbum istud, sed quibus datum est: & Qui potest capere, capiat. Propōit agnothetes prēmium, invitat ad cursum, tenet in manu virginitatis brauū, ostendit purissimum fontem, & clamitat: Qui sit, veniat, & bibat. Qui potest capere, capiat.

Non dicit, velitis nolitis, bibendum vobis est, atq; currendum: sed qui voluerit, qui potuerit currere, atq; potare, ille vincet, ille satiabitur. Et ideo plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi nō fuerat imperatum. Maiorisq; gratie est, offerre quod non debeas, quam reddere quod exigaris. Hactenū Hieronymus.

Et eodem modo exponit hæc verba Christi Cyrilus libro quarto in Ioan. 21. cap. Et qui virginitatem, aut cælibatum hic consultum à Christo, in præcepto esse putaret, manifeste aduersarentur Christo, ibidem approbanti matrimonium, & Paulo aliis^{1. Tim. 1. Thess. 2. Rom. 7.} id mirificè cōmendant, & in hæresim antiquam damnantium nuptias, incidenter. Que iam sūpē dānata est ab Ecclesia contra Marcionem, Manichæum, & Tatianum^{1. 14. Cōf. Cap. 1. 2. 3. 4.} Encratitarum principem, & Apostolicos,^{Brac. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 5010. 5011. 5012. 5013. 5014. 5015. 5016. 5017. 5018. 5019. 5020. 5021. 5022. 5023. 5024. 5025. 5026. 5027. 5028. 5029. 5030. 5031. 5032. 5033. 5034. 5035. 5036. 5037. 5038. 5039. 5040. 5041. 5042. 5043. 5044. 5045. 5046. 5047. 5048. 5049. 5050. 5051. 5052. 5053. 5054. 5055. 5056. 5057. 5058. 5059. 5060. 5061. 5062. 5063. 5064. 5065. 5066. 5067. 5068. 5069. 5070. 5071. 5072. 5073. 5074. 5075. 5076. 5077. 5078. 5079. 5080. 5081. 5082. 5083. 5084. 5085. 5086. 5087. 5088. 5089. 5090. 5091. 5092. 5093. 5094. 5095. 5096. 5097. 5098. 5099. 50100. 50101. 50102. 50103. 50104. 50105. 50106. 50107. 50108. 50109. 50110. 50111. 50112. 50113. 50114. 50115. 50116. 50117. 50118. 50119. 50120. 50121. 50122. 50123. 50124. 50125. 50126. 50127. 50128. 50129. 50130. 50131. 50132. 50133. 50134. 50135. 50136. 50137. 50138. 50139. 50140. 50141. 50142. 50143. 50144. 50145. 50146. 50147. 50148. 50149. 50150. 50151. 50152. 50153. 50154. 50155. 50156. 50157. 50158. 50159. 50160. 50161. 50162. 50163. 50164. 50165. 50166. 50167. 50168. 50169. 50170. 50171. 50172. 50173. 50174. 50175. 50176. 50177. 50178. 50179. 50180. 50181. 50182. 50183. 50184. 50185. 50186. 50187. 50188. 50189. 50190. 50191. 50192. 50193. 50194. 50195. 50196. 50197. 50198. 50199. 50200. 50201. 50202. 50203. 50204. 50205. 50206. 50207. 50208. 50209. 50210. 50211. 50212. 50213. 50214. 50215. 50216. 50217. 50218. 50219. 50220. 50221. 50222. 50223. 50224. 50225. 50226. 50227. 50228. 50229. 50230. 50231. 50232. 50233. 50234. 50235. 50236. 50237. 50238. 50239. 50240. 50241. 50242. 50243. 50244. 50245. 50246. 50247. 50248. 50249. 50250. 50251. 50252. 50253. 50254. 50255. 50256. 50257. 50258. 50259. 50260. 50261. 50262. 50263. 50264. 50265. 50266. 50267. 50268. 50269. 50270. 50271. 50272. 50273. 50274. 50275. 50276. 50277. 50278. 50279. 50280. 50281. 50282. 50283. 50284. 50285. 50286. 50287. 50288. 50289. 50290. 50291. 50292. 50293. 50294. 50295. 50296. 50297. 50298. 50299. 502100. 502101. 502102. 502103. 502104. 502105. 502106. 502107. 502108. 502109. 502110. 502111. 502112. 502113. 502114. 502115. 502116. 502117. 502118. 502119. 502120. 502121. 502122. 502123. 502124. 502125. 502126. 502127. 502128. 502129. 502130. 502131. 502132. 502133. 502134. 502135. 502136. 502137. 502138. 502139. 502140. 502141. 502142. 502143. 502144. 502145. 502146. 502147. 502148. 502149. 502150. 502151. 502152. 502153. 502154. 502155. 502156. 502157. 502158. 502159. 502160. 502161. 502162. 502163. 502164. 502165. 502166. 502167. 502168. 502169. 502170. 502171. 502172. 502173. 502174. 502175. 502176. 502177. 502178. 502179. 502180. 502181. 502182. 502183. 502184. 502185. 502186. 502187. 502188. 502189. 502190. 502191. 502192. 502193. 502194. 502195. 502196. 502197. 502198. 502199. 502200. 502201. 502202. 502203. 502204. 502205. 502206. 502207. 502208. 502209. 502210. 502211. 502212. 502213. 502214. 502215. 502216. 502217. 502218. 502219. 502220. 502221. 502222. 502223. 502224. 502225. 502226. 502227. 502228. 502229. 5022230. 5022231. 5022232. 5022233. 5022234. 5022235. 5022236. 5022237. 5022238. 5022239. 50222310. 50222311. 50222312. 50222313. 50222314. 50222315. 50222316. 50222317. 50222318. 50222319. 50222320. 50222321. 50222322. 50222323. 50222324. 50222325. 50222326. 50222327. 50222328. 50222329. 50222330. 50222331. 50222332. 50222333. 50222334. 50222335. 50222336. 50222337. 50222338. 50222339. 50222340. 50222341. 50222342. 50222343. 50222344. 50222345. 50222346. 50222347. 50222348. 50222349. 50222350. 50222351. 50222352. 50222353. 50222354. 50222355. 50222356. 50222357. 50222358. 50222359. 50222360. 50222361. 50222362. 50222363. 50222364. 50222365. 50222366. 50222367. 50222368. 50222369. 50222370. 50222371. 50222372. 50222373. 50222374. 50222375. 50222376. 50222377. 50222378. 50222379. 50222380. 50222381. 50222382. 50222383. 50222384. 50222385. 50222386. 50222387. 50222388. 50222389. 50222390. 50222391. 50222392. 50222393. 50222394. 50222395. 50222396. 50222397. 50222398. 50222399. 502223100. 502223101. 502223102. 502223103. 502223104.}

Et econtrariò illa duntaxat, vt consilia nobis proponuntur, quæ sic constat ex circuniacentibus nobis proponi, vt prætereuntes illa, nulla maneat poena, nulla vindicta. Et hoc modo in testimonij ex Euangelio & ex Paulo, & ex actis Apostolorum mox citatis collegimus, Christū & Apostolos distinxisse præcepta à consilijs. Nam Christus præcepta decalogi necessaria ad ingrediendum ad vitam assicuit: de paupertate verò Euangelica tantum dixit, Si vis perfectus esse &c. Et de virginitate:

Matt. 19.
1. Cor. 7.
Galat. 5.

Qui potest capere, capiat. Et Paulus expressè dixit: Si nupserit virgo, non peccauit. Et alibi opera carnis liquidò afferuit excludere à regno Dei. Et Apostoli tantum tradiderunt, vt necessaria, abstinere ab immolatis simulacrorum, sanguine & fornicatione.

Via 2.

Secunda via dignoscendi mandata à consilijs, ex ipsa natura eorum, quæ nobis per ea præscribuntur, capienda est. Quod em huiusmodi est, vt dilectioni Dei & proximi habendæ & seruandæ, necessarium esse videatur, id proculdubio mandatum esse nobis censendum est. Quod verò promouenda illi comodum est & conueniens, haudquaquam tamē necessarium, id consilij loco duntaxat est habendum. Atq; hac regula vñsse Doctores Ecclesie crediderim, vt mandata distinguerent à consilijs, quandò in ipsis Scripturis nihil elucebat, vndè hæc distinctio colligeretur.

Et hanc nobis distinctionem ipsum lumen naturale à Deo inditum, subministra re videtur. Cùm enim omnia, quæ in hoc mundo sunt, propter Deum sint in primis, & deinde propter nos & angelos, ea sola officia necesse est in operibus erga proximos districte nobis esse præcepta, quæ necessaria sunt ad acquirendam amicitiam seu caritatem inter nos inuicem. In operibus verò erga Deum, ea duntaxat nobis ab illo sub præcepto edicta sunt, quæ ad amandum ipsum, sicut par est, ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex totis visceribus nostris, & ad habendum, & tuerendum amicitiam nostram seu caritatem inter nos & ipsum, necessaria aut prorsus cōmodissima sunt. Non enim volunt Deus ex magnitudine suorum in nos beneficiorum obligationem nostrā metiri, sed suauiter cuncta disponēs, ad ea tātum voluit nos esse sub præcepto adstrictos, quæ no-

bis possibilia, & factu non admodum difficultia, quocunq; loco & tempore possent esse, quibusq; seruatis, & vñitas & pax totius mundi, satis possit constare.

Habet etiam hæc regula disperandi mandata à consilijs, fundamentum, & sanè non exiguum, neq; parùm firmum, in scripturis. Christus enim ad compedium duorum præceptorum diligendi Deum & proximum, omnia præcepta reduxit. Et Paulus ait: Plenitudo legis est dilectio. Et rur. Rom. 1. Tim. 4. Finis præcepti est caritas.

Atq; his concinunt illa, quæ hinc do. Greg. Etè collegit Gregorius: Omne mandatū, de sola dilectione est, & omnia vnum præceptum sunt: quia quicquid præcipitur, in sola caritate solidatur. Ex quibus omnibus videtur satis constare, illa esse prohibita, quæ dilectioni vel Dei, vel proximi, aduersantur: illa præcepta, quæ ad eam necessaria sunt: illa consilia, quæ congruentia illi sunt, neq; tamen necessaria, neq; repugnantia. Nam nisi hæc regula suscipitur, non est modus, quo defendi possit, oīa præcepta, sub præceptis diligendi Deum & proximum, contineri.

Occurrit & tercia via distinguendi præcepta à consilijs, nēpē ex ipsa Ecclesię consuetudine, quæ optima est legū interpres, & ex communi bonorum & Doctorum Christianorum existimatione. Nam quæ ut præcepta communiter seruantur in Ecclesia, ea verè pro præceptis habenda sunt: Quæ verò duntaxat vt consilia, illis vñi non inesse præceptorum, certò existimandum est. Et vt hanc velut certissimam regulam habeamus ad dignoscendum consilia à mandatis, duplex subest, & vtraq; iudicio nostro iustissima, causa. Non enim in re tanta errare permitteret Deus dilectissimam suam sponsam, quam semper sua & Spiritus sancti illustrare præsentia pollicitus est. Et ab ipsis Apostolis, immo & ab ipso Christo legislatore nostro, credere loquitur, sicut par est, ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex totis visceribus nostris, & ad habendum, & tuerendum amicitiam nostram seu caritatem inter nos & ipsum, necessaria aut prorsus cōmodissima sunt. Non enim volunt Deus ex magnitudine suorum in nos beneficiorum obligationem nostrā metiri, sed suauiter cuncta disponēs, ad ea tātum voluit nos esse sub præcepto adstrictos, quæ no-

datis non ita graibus, si que tamen talia sunt, quorum transgressio venialis est. Et de vtrisq; mandatis, siue que obligant sub mortali culpa, siue que obligant sub veniali, si tamen hæc propriè dicenda sunt mandata, intelligēda est prima cōclusio à patribo in hoc capite diffinita, qua assertur nullus, quātunq; iustificatus, liber esse ab obligatione mandatorum. Et quandò illam iam satis ex dictis cunctis fecerimus perspicuam, supereft, vt & eam aduersus commemoratas hæreses verissimam esse, & à Christo nobis, & Apostolis, & perpetuo Ecclesiæ consensu traditam ostendamus.

DE TRIBVS, QVÆ IN GENEERE OSTENDUNT, ET PERFECTOS & IUSTIFICATOS OMNES SUBDITOS ESSE MANDATIS.

CAP. V.

Quod diffinientes Patres, nullum quantunq; iustum, liberū esse ab obseruatione mandatorum, nullam ei sententię adiunixerint probationem, arbitror illā vñsse causam, quod tam constanter ubique & ab scripturis vtriusq; paginae, & à tota Ecclesia, & ab omnibus ipsis doctoribus tradita est, vt superuacaneum vñsum fuerit in re adeò aperta immorari. Tam frequentia etiam & tam efficacia testimonia pro illa passim occurruunt, vt velut in dubia coena, nescias quæ quibus anteponas.

Inscriptum
fidei etiam
hæretici re-
cipiunt.
Marcyle,

Et quidem neminem, siue iustificatum, siue non iustificatum, liberum esse à præcepto credendi fidei nostræ, tam perspicuū est ex illis verbis Christi, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur: vt neminem hactenus legerim, siue catholicū, siue hæreticum, quia ea de re dubitauerit. Omnes q; Christi suscepérunt Euangeliū, vñanimiter intellexerunt, necessitatem credendi indicatam omnibus vñsse in his verbis.

Verum de alijs mandatis longè diuerfa à catholicis tradiderunt hæretici, quos cetauiimus. Quoniam verò in illo libro, quem de iustificatione edidimus, errorem illum affirmantium omnia alia à fide, libera esse, abundè satìs confutauimus: & ex sex capitibus, ad quæ omnia testimonia scriptura reduximus, fidem solam non sufficiere ad salutem, luculenter ostendimus: hoc loco contra errores absoluenter à præceptis iustificatos omnes, vel saltem

perfectos, duntaxat pugnabimus.

Et primò quidem tria velim in genere attenderent, qui vel omnes iustificatos, vel saltem perfectos, liberos esse docent à mandatis. Primum est: Mandata omnia, pre- Argum. 1. fertim diuina, generaliter esse omnibus data, neq; abrogata vñisse vñquam, neque restricta ad non iustificatos, vel ad non perfectos. Et naturalia præcepta omniū sunt mentibus à natura ipsa impressa, neq; vere simile est, Deum naturæ perfectorem, ea pro suis iustis abrogasse. Quod si neq; legislator, neq; lex, vt manifestum est, excipit aliquos: qua quispiam temeritate hos vel illos audeat excipere?

Secundum, quod hæc cuperem aduerti, est, nō minus generaliter, neq; minus strictè tradita esse aliqua alia præcepta, quām præceptum de fide. Et patet hoc in præceptis de Baptismo & de penitentia. Cūm rigitur à præcepto fidei nullus creditur esse liber, quantuncunq; iustus, quantuncunq; perfectus, neq; ab alijs erit credendus esse liber. Qui enim dixit, Qui verò non creditur, condemnabitur: dixit etiam, Nisi q; renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, nō potest introire in regnum Dei. Et iterum: Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et similia sunt alia non pauca.

Tertiò illud etiam hæc ob oculos habendum est, necessariò consequi, vt assertant, non posse iustos vel perfectos peccare saltem mortaliter, quicunque affirmant, eos liberos esse ab omni lege. Omne effipec- Argum. 2. catum, dictum est, vel factum, vel cōcū- cōt. Faustū, pitum contra legem Dei, vt Augustinus contra Faustum dicit. Et vbi non est lex, neque prætariatio, teste Apostolo. Et si fides aut gratia iustificans non facit hominem impeccabilem, sicut aperte Luterani fatentur, neque faciet profecto iustos credentes, liberos ab omni lege. Itaque qui dicit, vel omnes iustificatos, vel perfectos saltem, esse liberos ab omni lege, planè illos faciunt impeccabiles.

Esse autem omnes iustos impeccabiles, fuit hæresis Iouiniani iam olim, testantibus Hieronymo & Augustino, damnata Romæ & in Aphrica. Neque distantia inter Pelag. Aug. de he- perfectos huius viæ & imperfectos tanta ref. he. 8. est, vt non idem sit habendum iudicium de afférentibus hoc conuenire pfectis omnibus huius viæ. Quod quidem ex inferiū dicendis patebit. Poscent vel hæc tria ad hh ex-

expugnationem horum errorum sufficere. Sed adiçiam & alia, quæ scorsim contra vnumquenq[ue] istorum errorum militat.
IV STIFICATOS NON ESSE LIBEROS à MANDATIS.

Argum. i.

CAP. VI.
Et quidem iustificatos, subiectos mandatis docere in primis possimus ex verbis Christi ad adolescentem, qui cum rogauit: Quid faciendo, vitam eternam possidebo? Legimus apud Matthæum respondisse ei Saluatorem: Si vis ad vitam ingredi, serua manda-
ta. Hic autem adolescentis fidem habebat, & iustificatus iam tu erat. Omnia enim cœserè di-
ficiuntur, se omnia seruantur.

Matt. 19. c.

Mar. 10. c.

Matt. 18.

Hieron.

Argum. 2.

Adolescentis Euangelius
Evanđelij, & iustificatus iam tu erat. Omnia enim cœserè di-
ficiuntur, se omnia seruantur. Iustificati etiam erant Corinthis, & credebant, & tamen constanter eis predicabat Paulus: Circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseratio mandatorum Dei. Et sœpè alibi neq[ue] iustificatus, neque alijs exceptis, omnes mandato-
rum transgressores manifestè excludit à regno Dei. Et tam ipse, quam ceteri Apo-
stoli palam docuerunt, adeò non esse libe-
ros à lege credentes in Christum, vt gra-
uioribus essent multandi supplicij, si quidem depræhenderentur mandatorum di-
uinorum prævaricatores.

Quicunq[ue] igitur omnia alia præcepta abrogat, vel certè ad non iustificatos, aut ad non perfectos arctant: aut doceant vbi Deus eam abrogationem, vel limitationem fecerit, aut iuxta antiquum Dei mādatum Iapidibus obruantur, vt pseudoprophetæ singentes somnia, & volentes nos abstrahere à via, quam præcipit nobis, qui cùm omnium esset liberrimus, pro nobis tamē sub lege factus est, & discipulis suis dixit: Non vni soluere legem, sed adimplere. Et Iudeis alijs: Et procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui vero mala egérunt, in resurrectionem iudicij.

PERFECTOS SVBDITOS

ESSE MANDATIS.

CAP. VI.

Quibus verbis iustitiam ei tribuit, sed plenam abrogat. Possimus & hanc obli-
gationem iustorū ad mādata firmare, quia discipulis inter se disputantibus de prima-
tu in regno celorum, tam eti mandata habebat & iustificati iam erat, humilitatem tamen

eis esse necessariam ad salutem Christus docuit, dicens: Nisi conuersi fueritis, & officiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum celorum. Et alibi: Si hæc scitis, Ioh. 10. 15. & 14. Matt. 5. Mādata
beati eritis, si feceritis ea.

Cūq[ue] Christus clarè assuererit Pharisæis, primum & maximum mandatum, esse mandatum de dilectione Dei ex toto corde, & ut est videre apud Marcum, adiuncto præcepto diligendi proximum, mox subdiderit, nullum esse mandatum his duobus maius, absurdū est profectō, & omnino intollerabile, eo præterito, vnum mandatum de fide, docere necessariū esse & sufficere ad salutē. Nam vtiq[ue] illud maximum mandatum est censendū, quod vnum sufficit sine alijs ad salutē, cùm reliqua sine ipso nō sufficient. Iustificati etiam erant Corinthis, & credebant, & tamen constanter eis predicabat Paulus: Circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseratio mandatorum Dei. Et sœpè alibi neq[ue] iustificatus, neque alijs exceptis, omnes mandato-
rum transgressores manifestè excludit à regno Dei. Et tam ipse, quam ceteri Apo-
stoli palam docuerunt, adeò non esse libe-
ros à lege credentes in Christum, vt gra-
uioribus essent multandi supplicij, si quidem depræhenderentur mandatorum di-
uinorum prævaricatores.

Quicunq[ue] igitur omnia alia præcepta abrogat, vel certè ad non iustificatos, aut ad non perfectos arctant: aut doceant vbi Deus eam abrogationem, vel limitationem fecerit, aut iuxta antiquum Dei mādatum Iapidibus obruantur, vt pseudoprophetæ singentes somnia, & volentes nos abstrahere à via, quam præcipit nobis, qui cùm omnium esset liberrimus, pro nobis tamē sub lege factus est, & discipulis suis dixit: Non vni soluere legem, sed adimplere. Et Iudeis alijs: Et procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui vero mala egérunt, in resurrectionem iudicij.

PERFECTOS SVBDITOS

ESSE MANDATIS.

CAP. VI.

Atque vt ad expugnationēter. Argum.
tij erroris liberantium perfectos à mandatis, aliqua subnectamus, certè Christus, vt c. 21. ostendemus, tanto arctius ad mandata quenque ad-

adstrinxit, quanto perfectior & sanctior fuerit. Nisi abundauerit, inquit ad suos Apostolos, iustitia vestra &c. In qua verba Hilarius: Pulcherrimo ingressu opus legis coepit excedere, aditum in celum Apostolis, nisi iustitiam Pharisæorum anteceret, denuncians non futurum. Et alibi palam assuerat, necessariū esse omnibus ad permanendum in suā dilectione, seruare sua præcepta, & ab illis solis se diligere, qui ea seruant. Tuba etiam illa cœlestis, ac planè prodigium & miraculum mudi Paulus, perfectionis culmen tenebat, & tamē numquā hanc libertatem à præceptis Dei in se agnouit, sed adstrictum sè ad prædicandum, & ad seruandum castitatem palam confitetur. Vnde, ait, mihi, si non euangelizavero. Et paulò post: Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans. Sed castigo corpus meum, & in seruitute redigo, nè, cùm alijs prædicauerim, ipse reprobis efficiar.

Perfectio etiam quantacunq[ue] viatoris, non facit quenquam subditorum, paré vel superiorem suo prælato.

Neq[ue] igitur eximet eum ab obedientia ipsius. Item facilius, qui perfecti sunt, posse sunt, ceteris paribus, seruare præcepta generaliter omnibus lata. Et maius scandalum est, si ipsi non seruent, quam si alijs ea negligant. Neq[ue] propter perfectionē definit quispam esse Ecclesiae & societatis, in qua viuit. Adstrictus ergo erit perfectus qui quis legibus & mandatis humanis, ad suum statum & conditionem spectantibus. Unde & in Cœilio Viennensi, inter ceteros Beghardorum errores, hic quoquā tertius in ordine damnatus est. Illi qui sunt in gradu perfectionis & spiritu libertatis, non sunt humanè subiecti obediēti, neq[ue] ad aliqua præcepta Ecclesiae obligantur. Porro gradus ille perfectionis, de quo loquebantur Beghardi, ad quem pertinentes, ab obedientia humana liberos faciebant, nemini haec tenus contigit in hac vita, neq[ue] potest contingere de lege. Nullus in hac vita fuit, neque potest esse, qui neq[ue] peccare possit, neque proficere, & in quo sensualitas ita perfectè rationi & spiritui subiecta sit, vt homo possit liberè corpori concedere quidquid placet. Hæc patræ sunt priuilegia, non huius viæ. Si tamen hæc in aliquo viatore inuenientur, argumenta facta probant, eum non esse li-

berum ab obedientia humana. Et quia ipsi putabant ea reperiri in viris perfectis, meritò potuimus dicere, errorē eorum in Concilio illo damnatum, licet ipsi solos eos exemerint ab obedientia humana, in quibus illa tria inueniebantur. Fuitq[ue] hæc doctrina semper recepta & tradita ab Ecclæsiasticis doctoribus.

Cyprianus fortissimos illos Christi Cyp. Lib. 24. athletas, q[ui] pro confessione fidei vinclati, & epist. 4.

grauibus tormentis pressi erant, ad patientiam & perseverantiam, velut ad rē omnino necessariam, passim cohortatur. Et ad quosdam ex eis, sic scribit: Quid enim petitis de indulgentia Domini, quod non impetrare mereamini, qui sic Domini manda-
ta seruat? Hilarius in illa verba, Clama-
ti. 118: ui in toto corde meo: Hęc fidei nostrę militia est, custodiē mandata, & secreto fi-
delissimo huc thesaurum depositi & com-
mendati nobis præcepti referuare. Et in il-
la, Viuifica me, & custodiā sermones tuos:
ideò vitam resurrectionis postulatam di-
cit à Davide ad custodiendū mandata Do-
mini, quia hic non est perfecta eorum cu-
stodia: tunc autem verè viuemus, & man-
data Dei sequemur.

Hieronymus questione octava ad Al-
gasiam: Et præceptum est Apostolis, Esto-
te perfecti, sicut & pater vester cœlestis p-
fectus est. Nunquā autem Apostolis hoc imperaret, nisi sciret hominem posse esse perfectum. Et addit: Sed Apostolis, non pueris, verū iam maturatis robuste, precipi-
tur, vt assumant perfectionē, quam & nos confitemur in ætate esse perfecta.

Augustinus de spir. & lite. cap. 10. Iusto, August. inquit, lex est necessaria, non qua iniustus ad iustificantem gratiam perducatur, sed qua legitimè iam iustus vtatur.

Cyrillus in illa verba, Amen amen di-
co vobis, Non est seruus maior domino
suo &c. legibus quasi firmis exempli vir-
tutem confirmat, detinenti plenam præ-
varicationem præcepti ostendens. Et mox subdit: Ita mihi non aliud dicere videtur,
quam, non parvam hominibus imminere
pœnam, si, cùm natura seruisint, ea tamen
facere alter in alterū nolint, quæ ipse, cùm
natura Deus ac Dominus sit, in discipulos
fecit. Et propterea adiectum putat, Si hæc
scitis, beati eritis, si feceritis ea: quia melius
quodam modo, inquit, est nescire, quam,
cùm scias, per ignorantiam negligere.

hh 2 Gre

petuum: quo ad alia verò, ad tempus, vt sanctam & bonam, eam esse seruandā in- cunctanter affirmabant.

Argum. 6. Et qui dixit, Translato sacerdotio, ne- cessè est vt & legis translatio fiat: palam indicauit, non sic Christum abrogasse ve- terem legem, quin nouam tulerit. Nam translatio legis nō est, nisi vni succedat al- tera. Neque, vt in hac verba dicunt Chry- soft. Theoph.

Argum. 7. Quod & aliquanto apertius fe- cit idem Paulus, cùm non vtcunquè legem mandatorum euacuasse dicit, sed decretis. Quæ Theophylactus refert ad mandata, data ab ipso Christo in monte.

DILVVNTVR OBIECTIO- NES HAERETICORVM, CON- tra obligationem mandatorum.

CAP. VIII.

Obiect. 1.

QVID ergo, inquiunt hæretici, voluit Paulus, cùm dixit, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis male- dictum? Et rursus: State, & nolite iterū iugo seruitutis contineri. Et iterū: In li- bertatem vocati estis fratres.

Respon- Ad seruitutem, iugum maledictum, & importabile onus veteris legis, quæ mor- te Christi, quo ad legalia & ceremonialia, abrogata est, referenda hæc sunt omnia. Galatis ea scripsit Apostolus, qui seducti à falsis prophetis, legem simul & Euange- lium volebant obseruare, vt patet toto pe- nè epistolæ cursu. Vnde & ibidem nè hanc libertatem ad alia præcepta natura- lia extenderent: In libertatem, inquit, vo- cati estis fratres, tantum, nè libertatem in occasione detis carnis. Quæ verba Hiero- nymus sic edisserit in commentarijs, vt Apostolum doceat ea dixisse contra illos, qui occasione libertatis Euāgelicæ extor- quere volebant, licet sibi, vt libertati cō- uenit, vivere, neq; aliquibus præceptis teneri. Et quoniam sciebat Apostolus abu- furos quosdam hac libertate, eamq; audi- simè in velamē malitia arrepturos, ad- iecit, ait: Tantum, nè libertatem in occa- sionem detis carnis, diligenterq; ibidem do- cuit, quæ essent opera carnis, & eos qui ea seminant in carne sua, regnum Dei nō af- secuturos, sed ex carne messuros tandem

Hiero.

6.b

corruptionem: Verū fortius & apertius Objec- in nos videtur militare testimonia alia tria Pauli. Ad Corinthios, qui non legi er- ore Galatarum decepti, generaliter scri- bit: Vbi spiritus Domini, ibi & libertas. Ad Timotheum, Iusto non est lex posita, sed Tim. i, in iustis & non subditis. Et ipsis Galatis: Si spiritu ducimini, non estis sub lege.

Absit tamen, vt Paulus his aut alijs simi- libus verbis credatur libertatem docuisse à præceptis naturalibus & diuinis. Ira, inq., & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operatis malum, humanum. Iudei primū & Graci. Et mox: Legē er- gò dustruimus per fidem? Absit, sed legem statuimus. Et se dicit alijs non esse sine le- ge, sed in lege esse Christi lex quidem neq; i, Cor. esse potest, neq; dici, quæ non obligat eos, quibus fertur. Et alio in loco non tantum Diuinis præceptis, sed humanis vult omnes Rom. esse subiectos, nō solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Et Thessalo- nicensibus aperte legem Dei exponit, di- cens: Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis vos à fornicatione &c. Sed cùm generoso & liberrimo eset animo, cunctos volebat in spiritu liberta- Pauli, tis Deo seruire, non pœna scilicet metu, sed virtutis & gloriae Dei amore, & ad hæc libertatem cunctos passim exhortabatur. Et in citatis testimonij hoc agit, vt oes edoceat, nihil generosa libertati prædi- care legem diuinā, neq; officere Christianę libertati, subiectos esse mādatis: immo hoc ipso posse iustos esse libiores, quo diuinis mandatis pleniū & promptius obse- querentur. Pœnas etiam docet, D E M neque parâsse, neque comminatum fuisse propter iustos, sed propter rebelles & in- obsequentes, qui non nisi verberibus & flagellis ad virtutis studia inducuntur. Ideo dixit, iusto non esse legem positam, quia iustis sponte sua, quæ sunt legis, ob- servat, neque pœnis & comminationibus, quas leges comminantur, vt stimulis ad virtutem indiget.

Et hoc est quod quidam scholastici di- cunt, iusto esse legē positam, quo ad vim, quam habet lex, directiū: non autem, quo ad coerciū: Quia licet ad stricti sint ad seruandū leges, & pœnis illarum subia- ceat, si qdem dereliquerint, tñ pœne nō ppter illos adiunguntur legibus, q; amore vir- tutis ea seruat, sed ppter peccatores ptina- ces &

DE OBSERVATIONE MANDATORVM. 367
ces & rebelles, qui nō adiunguntur ad virtu- tem, nisi pœnarum formidine.

Et vbi est spiritus Domini, libertatem veram esse, propterea asseruit, quia liberi sunt iusti à seruitute dæmonis & mundi, & à vitijs & prauis affectibus, quibus ser- uiunt peccatores: neque timore, sed amo- re & suape voluntate, obediunt legi.

Et quis spiritu ducuntur, eam ob causam non esse sub lege, tradidit, quia qui spiri- tualis sunt, & spiritualiter viuunt, nō vel- ut adacti ac pressi sub iugo legis, sed liberè & sponte eam implent.

Seruiunt peccatores dæmoni, facientes ipsius voluntatem. Seruiunt mundo, duro scilicet & difficiili tyrranno. Seruiunt carni & cōcupiscentijs eius. Seruiunt & suis ipso- rum peccatis, & partim vt ea perpetrent, partim qa ea patrarent, multis sunt obno- xij & subiecti seruitutibus, nihilq; prope- modūm boni, nisi inuiti ac velut coacti, & humanis quibusdā respectibus operantur.

At iusti quicquid faciunt, liberrimè & cum magna voluptate, & solo Dei & vir- tutis amore faciunt. Dæmonem respuant, mundum contemnunt, carnem despiciunt, præcepta, quia placent, & iusta & sancta sunt, implant: & hoc ipsum, quod lege se ad hæc constrictos nō runt, gratum habet. Liberū est, inquiunt philosophi, quod gra- tia sūt est. Et violentum id esse diffiniunt, cuius principium est ab extra, passo non conferente vim.

Quoniam igitur iusti virtutem propter ipsam & Dei gloriam colunt, & volū- tarie præceptis Dei sunt subiecti, & ea vñ- queadè libenter opere perficiunt, vt eti- am cessantibus omnibus pœnis, & manda- tis eadem præstarent, merito liberi à legi- bus, neque tam esse sub lege, quam in lege, prædicantur. Vñque sunt sancti Doc- tores hoc Paulino loquendi modo in eun- dem prorsū sensum.

Eaque de causa dixit Augustinus: Sa- na- ta per gratiam voluntas, implet legē, non cōstituta sub lege, neque indigens lege.

Et Hieron, exponens illa verba, Si spiri- tu ducimini, non estis sub lege: hac, opinor, ratione absolutè affirmavit, sanctos vete- ris testamenti spiritu ambulantes, & spiri- tu viuentes, non fuisse sub lege, sed quasi sub lege, vt alios lucrifacerent, sicut & de se aperte testatus est Paulus. Vel certè cō- spectauit, cùm illa scripsit Hieronymus,

quod sancti veteris testamenti in exequen- dis mandatis diuinis, magis spiritum viuiscan- tem, & latentia in eis mysteria & pro- missa, eorum expletioni reposita, sanctita- temque ipsorum magis spectabant, quam literam occidētem. Dicit enim ibidem, eos illa seruasse, vt ab humilitate literæ ad altitudinē spiritus prouocarent, & Paulū ideò se dixisse fuisse quasi sub lege, quia non ve- ritatem legis, sed similitudinem custodiuit.

Planius tamen est & simplicius, quod subdit in illa verba, Aduersus huiusmodi Galat. 5. d

non est lex. Nam ideò hæc di- sta esse putat, & legem iusto' non esse positam, quia su- perflua sunt præcepta legis illis, qui regnā- te in se caritate, ea faciunt. Et sapientes mū- di, addit, de philosophia sic opinati sunt, vt quod leges publicæ facere homines ne- cessitate compellunt, hoc illa persuadeat fieri voluntate. Atque ex hoc approbare possumus, iustos, qui soli verè sapientes sunt, liberè implere præcepta. Præceptum nanque, sicut dicit Augustinus, liber facit, quilibens facit.

Quarè vehementer deceptus est Lute- De gratia rus, qui existimauit contraria inter se esse, Christi cō. aliquid facere ex obligatione, & ex amo- tra Pelag.

re: cùm tamen iusti, vt Dei sint per omnia voluntati conformes, eo ex maiori amore faciant aliqua, quo se vident ad illa arctiū ab eo esse constrictos.

Et ipse Apostolus hanc esse libertatem, quam in iustis prædicabat, exposuit, cùm ad Romanos scripsit: Quicunque spiritu Rom. 8. c Dei aguntur, hi sunt filii Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterū in ti- more, sed accepistis spiritum adoptionis fi- liorum Dei. Quibus verbis luculenter ex- pressit eos esse seruos, & ad veterem le- gem pertinere, quitmore implent præcep- ta: eos verò liberos, & planè Euangeli- cos, ac filios potius Dei, quam seruos, qui amore. Vnde & Diuus Aug. non minus August, doct̄e q; iucundè: Breuis differentia legis & Euāgeliij, timor & amor. Atq; hæc satis poter- rūt esse p explicatiōe p̄cipij hui⁹ capituli.

**DE POSSIBILITATE M A N-
DATORVM, EX DOCTORVM EC-
clesiaz concordi testimonio.**

CAP. IX.

NE MO, inquiunt Patres, temera- Conclu-
ria illa & à Patribus sub anathema-
te prohibita, voce vti, subaudi, debet, DE I
præcepta homini iustificato ad obseruan-
dum

dum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non iubet &c.

Ex his verbis colligi potest secunda cōclusio huiusmodi: Nulli iustificato præcepta sunt impossibilia. Hæc autem conclusio apertè militat contra errorem Luteri, qui (ut est videre in libro de libertate Christiana) disertè affirmat impossibile esse nobis, præcepta Dei implere in hac vita. Et idē tuetur in articulo 2. & 31. suarum assertiōnum contra bullam Leonis X. & latissimè in libro de decem præceptis.

Error La- tency

Art. 6.

Melan-
chthon.

BUCCER.

Secutique videntur eum Protestantes.
Nam in confessione Augustana palam as-
serunt, non posse nos in hac vita satisfac-
re legi, neq; eam implere, sed dūtaxat ipsi-
us impletionem inchoare. Et Melachthon
nominatim in apologia, titulo de dilectio-
ne & impletione legis, improperat nobis,
quod predicemus nos legem implere, cum
in hac vita non possimus legi satisfacere,
sed tantum inchoare, & imperfecte imple-
re. Atq; idem latius persequitur in locis cō-
munitibus, tit.de impletione legis.

Et Bucerus quantumcunq; resultet,
& ipsa quasi veritatis virtute compulsus,
horrere tantam blasphemiam videatur, ta-
men in eandem volens nolens incidit, neq;
cluere satis potest errorem, quo semel à
suo magistro tinctus est. Ait enim in lib. de
concordia controvrsi in conciliatione art.
de iustificatiōe, blasphemum quidem esse,
asserere Deum aliquid præcepisse, quod in
se esset impossibile: verū præcepisse, quod
homini erat impossibile, possibile autem
Deo: vt concluderentur omnia sub pecca-
to, & homo recurreret ad misericordiam
Dei, & hic impleat homo legem ex parte,
in patria verò ex toto.

Quibus verbis satis indicat, ne per auxilium quidem diuinum, & recursum ad misericordiam D E I, posse à nobis mandata Dei secundum ipsum impleri in hoc seculo, nisi ex parte. Senserint tamen illi quod voluerint. Vtinam fieri possit, vt vel argumentis suis, vel nostrorū conuicti, aliquando resipiscant, & nobiscum cōcilentur, de quo lib. 14. non nihil attingam.

Modò ad expositionem nostri decreti
redeamus, videamusque, quibus argumé-
tis Patres appròbent diffinitionem hanc
tam claram & perspicuam: Mandata D E I
sunt homini iustificato possibilia. Primò
antiquos Patres pro se inducunt, qui sub

ANDREAE VEGAEE LIBER XI.

anathemate cauerunt, nè quis diceret, De-
um præcepisse aliquid impossibile. Neque
primi hoc fecerunt huius Concilij Patres,
vt veritatem fidei, antiquorum Patrum au-
thoritate cōmunitēt. Fecerūt & hoc ipsum
olim Patres in sexta Synodo, dum verita-
tem constabiliérunt duarum voluntatum,
& duarum operationum Domini ac Dei,
& Saluatoris nostri Iesu Christi. Porrò
ex multis Patribus, qui possibilia esse man-
data tradiderunt, nō grauabor aliquorum
testimonia subiçere, vt manifestum sit, ve-
rum esse quod citatū est à Patribus: & vel
hinc constet, hanc veritatem perpetuō su-
isse creditam & traditam ab Ecclesia.

Hieronymus in explanatione symbo-^{li,} ad Damasum Papam sic scribit: Execra-^{l.}
mur etiam eorum blasphemiam, qui dicūt,
impossibile aliquid homini à Deo præce-
ptum esse, & mandata Dei non à singulis,
sed ab omnibus in communi posse seruari.
Et infrà: Liberum sic confitemur arbitrii,
ut dicamus nos semper Dei indigere
auxilio, & tam illos errare, qui cum Ma-
nichæo dicunt, hominem peccatum vitare
non posse: quam illos, qui cum Iouiniano
asserunt, hominem non posse peccare.
Vterque enim tollit arbitrij libertatē. Nos
verò dicimus, hominem semper peccare, &
non peccare posse, ut semper nos liberio-
siteamur esse arbitrij. Quod si, ut quidam
non omnino sine causa existimant, hęc ex-
planatio nō est Hieronymi, haudquaquam
desunt nobis testimonia alia ipsius, quibus
idem asseratur.

In libro primo aduersus Pelagianos, nomine sui Attici sic ait: Possibilia Deus precepit, & ego fateor. Et ibidem: Reseruato igitur hoc, quod fatemur, possibilia Deum dedisse mandata, nè ipse author iniustitiae sit, si id exigat fieri, quod fieri non potest, nunc illud imple, quod proposueras, posse hominem sine peccato esse, si velit. Etenim aduersus eosdem, cum difficultatem exagerat illius consilij, quo iubemur reconciliari fratribus, antequam munera Deo offeramus, subdit: Nō quod impossibilia Deus praeceperit, sed in tantum patientia culmen ascendit, ut propè impossibilia pro-

difficultate nimia praecepisse videatur, ad
destruendam sententiam tuam, qua scri-
bis, facilia D E I esse mandata. Et pau-
lo post principium tertij libri, Crito-
lo colligenti hominem posse esse sine pec-
cato,

DÉOSSERVATION MANDATORIEN.

cato, si velit, nam aliâs frustrâ data essent
mandata, si ea implere non possumus: sic
sub nomine Attici respôdet: Deus possibi-
lia mandauit, hoc nulli dubium est: sed qâ
homines possibilia non faciunt, idcirco ois
mundus subditus est Deo, & indiget mise-
ricordia eius. Hæc Hieron.

Aug. ser. 61. Augustinus in quodam sermone ita scribit: Deus neq; impossibile aliquid potuit imperare, quia iustus est: neq; damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vivere, qd; pius est. Et in libro de gratia & libero arbitrio: Non iuberet Deus, quod sci-
c. 16. ret non posse ab homine fieri. Et illius sunt De natura & gratia, cap. 43. yerba illa, quibus Patres hic suam confir- mārunt conclusionem. Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo admonet & facere quod possis, & petere quod nō pos- sis, & adiuuat, vt possis. Et de natura & gratia, cap. 69. Firmissimè creditur, inquit, Deum bonum & iustum, impossibilia non potuisse præcipere.

*Chrysostomus idem testatur his verbis:
Possibile est dei iussa perficere, si modò ve-
limus omnem nature trepidatiōem alacri-
ter superare, nihilq; impossibile est corum,
que à Christo hominibus imperantur.*

In regula monach. c. 3. Accedit & his Basilius : Dilectionem quippe inimicorum probat esse nobis pos- sibilem, quia præcepta est. Nunquam, in- quit, præciperet hoc iustus & clemens De- us, nisi utique etiam possibilitatem nobis donasset.

Cap. 25. In Concilio Arausiano secundo sic legimus: Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quae ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Omnia etiam Doctorum testimonia, quibus dicitur, omne peccatum esse voluntarium, & neminem peccare in eo, quod vitare non potest, pro his stant. Omnis enim inobedientia & transgressio mandati, peccatum est: & voluntariè non potest dici illud fieri, quod ineuitabile est.

Sed ex multis testimonijis, quibus con-
stanter hoc asseritur, sufficient in præsenti
ad aduersariis. Tertullianus: Neque boni,
neque mali merces iure pensaretur ei, qui
aut bonus, aut malus nec essitate suisset in-
uentus, non voluntate. Ambrosius: Non est,
et cuiquam nostram adscribamus culpam,

ni^si nostræ volūtati. Nemo tenetur ad cul-
pam, ni^si volūtate propria deflexerit. Non
habent crimē, quæ inferunt reluctantibus.

Quis etiam, ait Augustinus, peccat in eo, quod caueri nullo modo potest? Pecatur autem, caueri igitur potest. Et in

quodam sermone: Seruum pigrum non Disputat, z. damnaret, si ea quæ fieri nullo modo po- contra For- tunatum,

terant, imperaret. Et alibi: Ego dico peccatum non esse, nisi propria voluntate peccetur. Et in libro de duabus animabus, peccatum diffinit, esse voluntatem retinendi vel consequendi quod iustitia vetat. Et inde vera religione, ubi propriè de hoc disputat, ità concludit: Nunc usque adeò peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc quidem ità manifestum est, ut nulla huic doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quarè aut negandum est, peccatum committi: aut fatendum est, voluntate committi. Non enim, nisi voluntate, peccatur. Haec tenuis Aug.

Et ut intelligam idem fuisse Augustino, voluntate peccare, & liberè seu spontanè peccare: subdit, Voluntas aut est animi motus, nullo cogente, ad aliquid vel non admittendū, vel non adipiscendum. Et in hoc totum penè librum de gratia & libero arbitrio insumpsit, ut ostenderet hanc veritatem omnibus receptissimam, quod sola propria voluntate peccemus. Sunt verò hac satis de testimonij doctorum. Transeamus ad fontes, vnde huius saluberrimæ doctrinæ fluenta dimanarunt.

DE TESTIMONIIS SCR-
PTVRÆ PRO MANDATO-
rum possibilitate.

CAP X.

PROBANT Patres fecundò, possi-
bilia esse mandata, ex testimonio
Christi, & ipsius dilecti Apostoli
& Euangelista Ioannis. Et in te-
stimonio Christi, affirmatis iugū suū suaue
esse, & onp ipsius leue: animaduertedū est,
ipsis etiam vocabulis oneris & iugi, quibus
Christo appellavit (secundūm oes doctores)
suā legē, satis indicatū nobis esse, eā volēti-
bus se ei subiçere, nō esse impossibilē. quis
eīm bobo suis iugū imponit, quo vtī nō pos-
sunt? Quis iumētis onera importabilia? ne-
que leuis aut suauis Iex Christi dici posset,
si seruatu esset impossibilis. Quid eīm graui-
aut

Matt.ii.
aut molestius esse potest subditis, quām si
exigantur, quod præstare non possunt? Et
qui statim dixerat, Venite ad me omnes,
qui laboratis & onerati estis : satī signifi-
cauit, multo suauorem esse suam legem,
& faciliorem, quām fuerint omnes leges
sue Iudeorum,sue Gentilium:neque pos-
se quempiam tanta suauitate perfruī, dum
vel sub onere aliarum legum pressus mili-
tat,vel per abrupta & lubrica vitiorum dif-
ficiles oberrat vias, quanta, si sub iugo &
onere Christi vitam sp̄otaneus agat. Nam
labor, ad molestias vitæ, præsertim pecca-
torum, refertur:onus autem,ad pondera &
vincula lacum

Vitium regum.
Argum.^{2.}
1. Ioh. 5.2 Cùm verò Ioannes ait, Mandata Dei
grauia non esse: satis explicuit, ea non esse
impossibilia. Nullum quippe grauius pô-
dus, quāni id quod portari nequit.

Argum.3. Confirmatur insuper tertio à Patribus
hec conclusio, argumēto satis forti, desum-

Ioann. 14.^c pro ex verbis illis Christi: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Nam cum iustificati, filii sint Dei, & Christum diligent, constat ex his verbis, eos seruare mandata Dei: & ex consequenti, non esse eis mandata impossibilia. Et quid necessè est, ex verbis adeò apertis ratiocinari? Ipsa per se verba satis indicant, posse mandata serua-

ri: quandoquidem, si nemo posset seruare
mádata diuina, neq; sic Christum diligere,
vt ea expleat, non dixisset Christus, Si quis
diligit me, sermonem meú seruabit. Et pau-
lò antè: Qui habet mandata mea, & seruat
ea, ille est qui diligit me. Nemo quippe sic
loquitur de re, quā credit esse impossibilē.

Argum. 4. Et quid est, quod alibi Christus dicit: Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapunt illud? Si nullus est hominum, qui possit seruare mandata Dei, nullus erit qui vim possit inferre cælo, nullus qui illud rapere. Fortiter namque clausum est, & vectibus ferreis obseratum, atque una mandatorum obseruatione referari potest. Non enim metitus est ille, qui dixit: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

Argum. 5. Qui etiam in his verbis luculentum & perspicuum fecit, volentibus mandata esse possibilia. Vtrumq; siquidem voluntati nostræ perinde subiecit, & ingressum ad vitam, & obseruationem mandatorum. Et alioquin nullam hic viam, ad ingrediendum ad vitam, patefecisset illi adolescenti, qui ea vna de re ipsum rogauerat. Quod qui-

dem de tāto & tam benigno magistro ne
fas est credere.

Apertum insuper huius doctrinæ testi-
monium sunt omnia scripture loca, quibus
aliqui viri sancti asseruntur diuina manda-
ta seruasse. Nam quæ seruata sunt, seruatu
profectò impossibilia non sunt.

Et ut à lege naturali, ad quam totus spe-
ctat præceptorum decalogus, exordium
faciamus, Paulus quidem obseruabilem fu-
isse, & obseruat̄ legem naturalem à mul-
tis ante legem Mosaicam, perspicuè demō-
strat, dicens: Non enim auditores legis iu-
sti sunt apud Deum, sed factores legis iu-
stificabuntur. Rom. Cetera cuncta, equalia

ritinabuntur. Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter, hoc est, citra villam reuelatam & positiuam legem, quæ legis sunt, faciunt: eiusmodi legem non habentes, ipsis sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.

Et quis ambigat legem naturalem ser-
uâsse Enoch, quem liber Genesios tradit
ambulâsse cum D E O? Quis Noe, quem
eadem scriptura virum iustum & perfe-
ctum vocat? Quis Abraham, cui dixit De-
us, Ambula coram me, & esto perfectus?
Quis Iob, cui scriptura testimonium per-^{Iob 1}
hibet, quod fuerit vir rectus & timens De-
um, & recedens à malo?

Et constanter David explicat, se seruāſſe, & seruaturum om̄ia mandata Dei, & in toto corde suo exquisitē Dominum his verbis, In toto corde meo exquisuite: Da mihi intellectū, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo. Et custodiam legem tuam semper in seculum, & in seculum seculi. Et ambulabam in latitudine, quia mandata tua exquisui. Super senes intellexi, quia mandata tua quaſſui. Ab omni via mala prohibui pedes meos. Ad omnia mandata tua dirigebar, ōm̄i viam iniquam odio habui. Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer. Seruauit mandata tua & testimonia tua.

Neque his contentus, aliás dicit: Viam
mandatorum tuorum cucurri. Et agnoscés
donum Dei, addit, cùm dilatásti cor meum.
Et clarissimum Dominus per Ahiam pro-^{3 Reg. E}
phetam testimoniu ei perhibuit, quòd ser-^{& 14.}
uauerit mandata ipsius, & secutus ipsum
fuerit in toto corde suo.

**De Aza etiam scriptum est, cor eius fusile, Reg. 3, Reg. 1
cum**

^{eg. 20.} cum Deo perfectum. De Ezechia item, rectum fecerit corā oculis Domini. Et ip de seipso dixit, ambulasse se in conspectū Domini in veritate & corde perfecto.

De Ioanne etiam Baptista impium
dubitare, an seruauerit omnia mādata, cū
Christus dicat, Non surrexit inter nat
mulierum maior Ioanne Baptista. Et Z
charias & Elizabeth omnia Dei manda
seruauerāt, cūm de eis dicit scriptura : En
autem iusti ambo ante Deum, incedent
in omnibus mandatis & iustificationib
Domini sine querela.

Atque ut nemo causari posset impos
bilia esse præcepta, aut se hoc tueretur,
eorum transgressione, prætextu, & v
Mosis tempore fortissima & lucidissi
nobis arma subministrarentur contra h
reticos nostri temporis, deus per illum i
olim dixit: Mandatum, quod ego præcip
tibi hodiè, non supra te est, neque pro
positum, neque in cælo situm, vt pos
dicere, Quis nostrum valet ad cælum :
scendere, vt deferat illud ad nos, & aud
mus, atque opere compleamus : neq
trans mare possum, vt causeris & dic
Quis è nobis poterit mare transfretare,
illud ad nos usque deferre, vt possimus a
dire & facere quod præceptum est? sed i
xitate est sermo valdè in ore tuo & in co
de tuo, vt facias illum.

Evidem nihil poterat neque expressus, neq; elegantius dici, ad ostendendum precepta Dei impossibilia non esse, neque posse quempiam aliquā excusationem ostendere iustam, quo minus opere legem compleat, & ipsi satisfaciat. Quid est enim aliud, mandata non esse supra nos, neque procul posita, neq; in celo, aut transmarita, quam, non excedere vires nostras a iutorio diuino subnixas? Et quid est aliud iuxta nos esse in ore & in corde, quam, promptu nobis esse & ad manum, illa perficere, sicut & nostrę subest potestati, & clive est, & ore & corde & illis, que in ipsis sunt, cùm volumus vti?

argum. 6. Eandemque facilitatem mandatorum
diuinorum agnouit Psalmista, cum dixit
Latum mandatum tuum nimis. Neque
opus est profectio, ut aliunde possibilia
gis gratie mandata docceamus. Si enim haec
dicta sunt de veteri lege, quam Petrus chro-
re dixit suisse & sibi & Patribus veteribus
iugum importabile, qd censemus est

noua lege, quam benignissimus & mitif-
simus magister noster, & Dominus, ad dif-
ferentiam præcipue ipsius legis Iudaicæ, &
vitæ laboriosæ peccatorum, leuem & sua-
uem appellauit?

DE DIFFICVLTAE MAN-
DATORVM, ET NECESSITA-

CAP X

NON autem, vt hoc obitèr, nè quispiam decipiatur, notemus, his testimonijs hoc agimus, vt facilia nobis Dei mandata absque ipsius gratia ostendamus. Nouimus Hieronymum in dialogis contra Pelagia-^{z. cō. P.} nos copiosè eius dogmatis falsitatem ostē-
disse, & luculenter sèpè monstrasse, teme-
rè Pelagium scripsisse, facilia esse Dei man-
data, & erubescere debere de ea sententia,
immo radi ab eo oportere de libro, quem
iam euulgauerat.

Angusta, teste Christo, & arcta est via, Matt. 7. b
quæ dicit ad vitam, & pauci sunt, qui inue-
niunt eam, multoque pauciores, qui in-
grediuntur per eam. Et propter verbala-
biorum tuorum ego custodiui vias duras,
ait David. Et alias: Nunquid adhaeret tibi
sedes iniquitatis, qui singis laborem in pre-
cepto? In quæ verba Hieronymus: Omnia Hieron.

Et hoc testimonij apertis scripturæ, mandat
Concilijque Mileuitani, & cuiusdam Con- gratia;

ciliij Carthaginensis, Arausicanique secundi, ac Innocentij primi, & Cælestini primi, necnon & ex Cypriani & Augustini authoritatibus, ac nonnullis alijs argumentis perspicuum fecimus in opusculo de iustificatione, Amisit enim homo per peccatum, ut bene explicat Rich. de S. Victore, non libertatem, sed potestatem, qua potuit omne debitum soluere, & omne malum cœdere. Rich. d.

tu int. ho.
cap. 20. 21.
& 22. Et cùm audimus, vel legimus liberum arbitrium esse captiuum, nihil aliud, vt idem admonet, intelligere debemus, quām infirmum, & huius natuā potestatis virtute priuatum. Et qui hoc negaret, errori Pelagi, damnato à prediqis summis Pontificibus & Concilijs, & à Palæstino quodam Concilio, sine dubio consentiret.

q. 14. Neque dubitamus, quin & iustificatis ipsis necessaria etiam sit auxiliū specialis gratia præter gratiam gratum facientem, vt diuina omnia mandata impleant, & in accepta gratia perseuerent. Et hoc etiam satis, abunde que ex Innocentij primi, Cælestini primi, Cypriani, & Augustini testimentijs, in eodem opusculo demonstrauimus. Et diffinitum id videtur in Concilio secundo Arausiano. Quarè Patres post verba, ex quibus secundam conclusionem quam modò tractamus, collegimus, non simpliciter & absolute dixerūt, iustos posse seruare mandata, sed adiecerunt hoc temperamentum, Cum auxilio diuino. Verba vero decreti sic habent: Qui enim sunt filii Dei, Christum diligunt. Qui autem diligunt eum, vt ipsēmer testatur, seruant sermones eius. Quod vtiquē cum auxilio diuino præstare possunt.

De nat. &
grat. ca. 26. Et ut sciremus hoc auxilium tam potes, quām necessarium, nulli deesse iustorum, mox subiecta sunt illa verba totius suauitatis plena, ex Augustino desumpta: Deus nanque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Quę quidem verba fundamentum habent in illis non minus suauibus scripturæ sanctæ verbis: Dominus vobiscum est, quandiu vos estis cum eo. Si quæsieritis eum, inuenietis: si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Et hanc in iustos gratiam explicuit Christus, cùm non contentus dicere, se simul cum patre ad eum venturum, qui sermonem ipsis seruauerit, adiecit: Et mansionem apud eum faciemus. Nunquam si quidem adeò liberaliter, adeò absolute, & absque ylla restrictione mansionem suam in iustis policeretur, nisi tandi in eis esset mansurus, quandiu ab ipsis nō expelleret.

Philip. 4. c Et ab hac felici præsentia habent iusti, vt seruare possint mandata, & occurrentes deuincere tentationes. Vnde & Paulus de ea gloriabundus & exultans, ait: Omnia possum in eo qui me confortat. Et iterum: Si Deus pro nobis, quis cōtra nos? Et rur-

sūs: Quis ergo nos separabit à caritate Christi? Neque aliud modò contendimus perspicuum facere, quām per hanc DEI gratiam, qua omnes paratussimus essemus.

IVSTIS FACILIA ESSE ET SYAVIA DEI MANDATA.

CAP. XII.

NEQUE solū sunt per Dei gratiam mandata possibilia, addam ta faciliat & hoc, sunt etiam per Dei gratiam seruati suavia, & adimpletu facilia. Et hoc postulant verba Christi, & Ioannis, & Moysi, & Davidis statim citata. Nisi enim mandata possent fieri iustis facilia, profecto neque latum diceretur mandatum Domini, neque leue & suave, & iuxta nos valde. Neque dixisset Ioannes, Mandata eius grauia non sunt, nisi intellectus mandata esse semitas illas equitatis, de quibus Salomon nomine DEI ad iustos dicit: Ducam te per semitas equitatis, quas cùm ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum. Nam & ideo angusta via cœli dicitur, quia non nisi angusto initio incipitur, processu vero temporis ineffabilis dilectionis dulcedine dilatatur.

Etiungum quidem Domini graue est detrectantibus, sed non dilatato iam corde viam Domini percurrentibus. Quia quantum grauia sint mandata, est in iustis p. sapè per diuinam gratiam tantus affectus ad eorum obseruationem, & tanta quiditas iustitiae ac sitis exequendi in omnibus diuinam voluntatem, vt omnia sint eis & leuia, & iucunda, & sicut in scripturis Deus Iob 24. pollicetur, super omnipotentem & delectentur, & delicijs affluant, atque animæ eorum sicut iuge sint conuiolum, nihilque eis sit dulcior, quām respicere in mandatis altissimi.

Et hæc disertè tradit Augusti his verbis: Denuo Omnia facilia sunt caritati, cui vni sarcina & gratia Christi leuis est. Et pulchre subdit: Aut enim quisquam non diligit, & ideo graue est: aut diligit, & graue esse non potest. Et iterum: Præcepta legis per caritatem impleta sunt, quæ per timorem non poterant. Et ideo affirmat non fuisse impletam legem à veteribus, quia nondum erat caritas, quæ dilectione teneret interiora mentis.

Fusi-

DE OBSERVATIONE MANDATORVM.

Cap. 66.
Respon. 17. Fusiūs tamen & operosiūs hæc docet in de perfectione iustitiae: Adhibet, inquit de Cælestio, testimonia, quibus ostendat, non esse grauia diuina præcepta. Quis autem nesciat, cùm præceptum sit generale caritas, q̄a finis præcepti est caritas, & plenitudo legis caritas, non esse graue quod diligendo fit, non timendo? Laborant autem in Dei præceptis, qui ea timendo co[n]natur implere. Sed perfecta caritas foras mittit timorem, & facit præcepti sarcinam leuem, non solū non prementem onere ponderum, verū etiam subleuantem vice pennarum. Et paulò post: Cui grauia sunt præcepta, intelligat nondum se accepisse donum, quo grauia non sint, nec arbitratur ea se perficere, quando ita facit, vt grauia sint. Hilarem enim datorē diligit Deus.

Nec tamen, cùm ea grauia sentit, desperando frangatur, sed ad querendum, petendum, pulsandumque cogatur. Et statim hoc approbat ex testimonijs legis, Euangelij, & Apostolorum. Et inter alia dicit, caritati Dei nō esse graue mandatum Dei, debere oēs perstradi ex verbis Ioannis: Hæc est caritas Dei, vt mandata eius custodiamus: & mandata eius grauia non sunt. Et testimonia scripturarum, quibus aliquandò dura, aliquandò leues dicuntur vię Domini, eleganter capite sexagesimo uno de natura & gratia, conciliat: Vt rurisque, ait, verum est. Dura enim sunt timori, leues amori. Quam concordiam insinuant verba illa Davidis: Viam mandatorum tuorum curre, cùm dilatasti cor meum. Nam amo. nis proprium est, corda dilatare.

Beate pra.
ep. & dif. Etyt verissime dicit Bernard. Solus spiritus promptus experitur iugum Domini esse suave & onus leue. Eximiam etiā præmium nostris operibus repositum, faciebat sanctis videbit leua mandata.

Cyp. Vide Cyprianus elegansissime virginis alloquitur in tractatu de habitu virginum: Arcta & angusta via, quæ ducit ad vitam: durius & arduus limes, qui tendit ad gloriam. Per hunc vitam lumen martyrum pergit, cunct virgines, iusti quique graduntur. Lata & spatiose itinera vita lethalis: ille illecebra & mortifera voluptates: ille diabolus blanditur, vt fallat: arredit, vt nocet: illicit, vt occidat. Primus cum centeno martyrum fructus est, secundus hexagenarius vester est. Vt apud martyres non est carnis & seculi contagio, nec

parua & leuis & delicata congressio, sic & in vobis, quarum ad gratiam merces secunda est, sic & virtus ad tolerantiam proxima. Non est ad magna facilis ascensus. Non est ad magna facilis ascensus. Non est ad magna facilis ascensus.

Quem sudorem perpetum, quem laborem, cùm conamur ascendere colles & vertices montium? Quid, vt ascendamus ad cœlum? Et vt emolliret difficultatem castitatis, subdidit: Si præmium pollicitationis attendas, minus est quod laboras.

Immortalitas perseveranti datur, perpetua vita promittitur, regnum Dominus pollicetur. Et in sermone de stella & Magis, si tamen illius est, propterea iuxatropologiam dicit Magos non eadem viare Matth. 2.

disce qua venerant, quia necesse est, vt qui credunt ad iustitiam, ore etiam confessi

sunt ad salutem, dcindè vias eligant arctiores, & se distinctioribus mandatis obliget.

Quoniam per vias arctas, descensusq; precipites itur, inquit, ad inferos: Per arctas

verò & difficiles, reditur ad superos. Et ad.

dit: Propter verba labiorum Dei, religiosus quisque vias duras ingreditur, & iugulator voluptatumstantem ex diuerso ho-

stem securus aggreditur. Arcta via, est castitas: tristes strictus, humilitas: ieiunio, affligi & carnem in seruitutem redigere, scopolose sunt semitas: sed ad patriam superiorem, non nisi per meatus difficiles armati milites revertuntur. Quanvis igitur man-

data Dei ex se, & ad exiguae vires nostras comparata, difficilia sunt, per adiutoria ra-

mam Dei, diffundentis in nobis suam cari-

tatem ad ea implenda, & spe magnoris præ-

riorum animos nostros erigentes, fieri possunt,

hancque iustis perspè & leua, & omnino

Leuia sunt
præcepta
caritatis &
specie.

runcundissima.

POSSIBILIA ESSE DEI MAN-

DATA, EX LUMINE NATURALI.

CAP. XIII.

SED quid opus est scripturis, vt pos-

ibilis esse Dei mandata deceamus?

Ipsum lumen naturale nobis à Deo

inditum, ipsa scintilla rationis, mem-

bris nostris impressa, ipsa natura nostræ vis

& cœlentia, satis nobis potest esse ad ex-

pu-

pagnandum hunc errorem. Quæ namq; fuit

vñquā gens tam barbara, quis hominū

tam stolidus & stupidus, vt putaret se in cul-

pa esse aut in criminis propter ea, quæ vita-

re non posset? Quis etiā tam durus fuit vñ-

quām, tam crudelis, tam immanis, & ab omni-

hu-

humanitate alienus tyrannus, vt ea suis subditis imperauerit, vel ab eis exegerit, quæ præstari ab ipsis non poterant?

Certè præpositi filiorum Israel, iure se naturæ tuebantur, cùm vociferabantur ad Pharaonem, dicentes: Cur ita agis contra seruos tuos? Paleæ non dantur nobis, & lateres similiter imperantur. En famuli tui flagellis cædimur, & iniustè agitur contra populum tuum. Et vel hoc solo titulo, vbi alij, qui fuerunt, cessassent, iustum habuissent bellum contra Pharaonem, & quo iure, quaque iniuria se ab illa ferrea scrutante, vtcunq; licuisset, potuissent eripere.

Quorsum etiam Deus ea imperaret, vel postularerat ab hominibus, quæ præstare ipsi non possunt? Neque bonorum nostrorum indiget, neque frustrè nouit aliquid facere, neque inuidus aut malignus est, vt credere posse quisquam querelas in nos eum inquirere, & occasiones, vt nos opprimat, captare. Saluare vult omnes, & neminem perire. Si peccaueris, quid ei nocebis? Et si multiplicatae fuerint iniuriae tuae, quid facies contra eum? Porro si iuste égeris, qd donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? Homini, qui similis es tibi, nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iustitia tua. Lögæ abest ab illo impietas, & ab omnipotente iniuntas. Neminem condemnabit frustrè. Ipsa enim iustitia est. Neque omnipotens subuertet iudicium.

Quis est autem, aut fuit vñquām virorū, vt Luterus, qui bibit subsannationem quasi aquam, & graditur cum operantibus iniquitatem, & blasphemat cum viris impijs? Dixit enim: Non placebit vir Deo, neque illius mandatis faciet satis, etiamsi cucurrit cum ipso, & quantum maxime possit, ei seruat. Et vbi est, impie, libertas Euangelica, de cuius prædicatione te vbiq; iactabas? Quæ durior, aut ferrea magis potest esse seruitus? Si exactio grauissimorum & difficiliorum tributorum, inclem tam & crudelitatem arguit quovis in principe, quis ferat D E O optimo, maximo, benignissimo & suauissimo, dominantium omnium Domino, tantam inuri blasphemiam, vt exigat ab imbecillis & misellis hominibus etiam impossibilia?

Profectò, vt cum stomacho pro D E I gloria loquar, nihil magis impium aut blasphemum in Deum comminisci potuit humana mortalitas, neque quod magis m-

Exod. 5. c

Iob 35.

Iob 34.

tes hominum omnium ab illius amore possit auocare. Quid mihi prodest, si omnipotens Deus meus sit, & infinite virtutis, nisi sit etiam benignus & bonus? Aut quomodo bonum & benignum possum credere, si à me exigat, quod exhibere ei non valeo?

Quemadmodum cum amabo, quæ amando, quantum possum, promererit non possum, vt me vel tantillulum amet?

Paulus ipso lumine naturali admonitus, constanter asserit, fidelem esse D E I, & negare se non posse, & iniustum fore, si obliuisceretur obsequiorum, quæ ei impendunt sui serui, vel laborum, quos pro ipsis gloria tolerant. Et Hieronymus cum secutus, dicit: Neque enim iniustus est Dominus, vt tantum peccata condonet, & bonorum operum non meminerit. Et alibi: Re vera grandis iniustitia, si tantum peccata puniret, & bona operando susciperet.

Et audet qui se Euangelicum, & Apostoli Pauli imitatore proficitur, de illa summa bonitate tantam impietatem docere, vt exigat à suis impossibilia? Non tibi satis erat, ô Lutere, de virginibus, de conjugibus, de Christi sacerdotibus, de Ecclesiæ Doctribus, de sacramentis, de sanctis imaginibus, de præceptis, de scriptura, de traditionibus Ecclesiasticis, ac denique de omni ordine & conditione hominum, de ipsis hominibus & operibus eorum, & de omnibus rebus sacris male esse meritum, nisi etiam os poneres in cælum, & Deo ipsis impingeres blasphemiam, quam nunquam barbari, nunquam sacrilegi, nunquam illi impij, immò ne ipsis qdem Gentiles & idolatræ suis dijs & idolis, quod sciām, sunt ausi tribuere.

Extant vbiq; argumenta mirifica diuinæ in nos dilectionis, diuinæ suavitatis & benignitatis. Patent vbiq; miserationis ipsi erga nos viscera. Plena est terra, quoquersum species, misericordia ipsius. Et tu nobis seueriorem eum facis in præcipiendo, quæ benignum in adiuuando, vt quæ præcipit, à nobis impleantur? Credat vñquisque, cui voler. Ego quidem in eum D E M neque credo, neque credam, neque Dominum eum, vel principem pati vñquām potero, qui, quæ fieri non possunt, suis præcipiat. Quòd si Deus exigeret à suis, quæ ipsi implere non possent, absit impietas verbo, audacter dice-

rem,

rem; neque bonum cum esse, neq; iustum, sed iniquum & iniustum & impium, ac per hoc iam non Deum.

Quid, quòd non solùm iniurius est in D E I bonitatē Luterus, sed & nostræ ipsorum naturæ, & diuinæ omnipotentie palam in hoc errore aduersatur, & Manichæorum hæresim non tantum renouat, sed etiam exuperat, & non nihil ei absurditatis accumulat. Quod enim illi voluntati nostræ, quam à malo principio conditam credidere, tribuebant, vt peccatum vitare non posset, hoc Luterus & ipsius sequaces voluntati nostræ impingunt, quam à D E O optimo creatam cognoscunt. Et id quidem non solùm nudæ voluntati abrogant, sed etiam voluntati iustificatæ, & diuina ope subnixæ, vt naturæ videlicet & conditoris ipsius manifestos aduersarios se probent, qui tantam vtriusque imbecillitatem tanta obstinatione profitentur.

DE ARGUMENTIS LV. TERI CONTRA POSSIBILITATEM MANDATORVM.

CAP. XIII.

ACCEDAMVS tamen propriis, & cominuis cum hoste cōflictemur. Non reticebo quibus arguentis tantam sibi insaniam persuaserit Luterus, & Germanos suos non fuerit veritus tam multis in libris edocere.

Primum & ultimum præceptum decalogi potissimum profert, quæ constanter asserit nobis esse seruatu impossibilia. Manet, ait, etiam post baptismum in nobis concupiscentia carnis, quæ est transgressio ineuitabilis præcepti. Non concupisces.

Et propter rixam & contentionem carnis fit, vt non possumus Deum diligere ex toto corde, sicut primo præcepto adstringimur. Quinimmò, quia contra omnia alia præcepta concupiscentia carnis inclinat: colligit, eam concupiscentiam, etiam citra consensum voluntatis, omnium esse virtute præceptorum transgressiones ineuitabiles. Et possimus hæc Luteri argumenta sic corroborare:

Nullus in hac vita potest, sicut præceptum est, D E M diligere ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & ex tota virtute sua. Necesè est enim, dum peregrinamur à Domino, aliqua præter

D E V M amare, aut saltem cogitare, & meminisse. Necesè est etiam alijs rebus, quæ amoris diuino, intendere. Eaque cùm facimus, iam non Deum ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota nostra virtute amamus.

Insupè : Non potest quispiam, dum Argum. 4. hanc vitam agit, secundum legem communem, ita emortuum habere suum corpus, vt non aliquandò caro concupiscat aduersus spiritum, relucteturque ei. Caro siquidem, ait Paulus, concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hac em sibi inuicem aduersantur, vt non quæcumq; vultis, illa faciatis.

Item : Paulus, qui iugiter mortificatio- Argum. 5. nem Christi in suo corpore circunferebat, tamen adeò non erat liber ab hac concupiscentia, vt qui sibi placebat in persecutonibus & afflictionibus innumeris, tamen ea molestia grauatus, & vel ob eam, vitæ huius pertulit, cogeretur sàpè exclamare: Infelix ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius? Quis igitur tantum sibi arroget in hac peregrinatione, vt à trægressione huius præcepti possit esse liber?

Verum hec argumenta non erit operosum diluere ei, qui sanum horum præceptorum sensum affecitus fuerit. Procedunt quippe ex ignorantie veræ eorum & germanæ intelligentiæ. Eamque ob causam dabimus nunc operam, vt ea dilucidè & clarè exponamus, eorumque declaratio, responsio erit ad hæc argumenta.

DE EXPOSITIONE ILLIVS PRAECEPTI, NON CONCUPISCES.

CAP. XV.

ET vt à præceptis, carnalia nobis prohibentibus, incipiamus, præcepto illo, Non concupisces: hoc in primis statuamus & certum habemus, non esse nobis prohibitam concupiscentiam carnis, quæ naturalis est. Nam illa rebellio carnis ad spiritum, & furiosi illi motus & indomiti ardores libidinis, quos plerunq; nolentes & inuiti patimur, quiq; sublimem illum & diuinum spiritum Pauli, ad ea quæ oderat, sàpè degradabant, & ad ea quæ fugiebat, plerunq; deprimebant, nostræ potestati subiecti non sunt, & communes sunt nobis cum brutis, & homini creato in puris naturalibus minime defuissent.

Propo. 2. Sedenim prohibita est hoc præcepto concupiscentia libera & voluntaria, qua quis, siue per appetitum intellectuum, siue etiam per sensituum, liberè sponteque sua mulierem non suam concupiscit. Atque ita Paulus velut fulgentissimum fidus, ac versus vtriusque testamenti sol, exponens hoc præceptum, non iussit, vt non inhabitaret in nobis hæc concupiscentia. Nouerat hoc metas excedere præcepti, neque à nobis id fieri, neque à D E O præcipi posse, pro hoc statu. Sed qd ait? Non ergò regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius.

Quod igitur hoc præcepto est prohibitum, id duntaxat est, nè patiamur nobis sic dominari concupiscentiam carnis, vt sponte nostra acquiescamus & consentiamus illi, & eos affectus & motus turpes libenter & voluntariè continuemus, quos ipsa per se caro ad malum prona, in nobis naturaliter excitauerit. Tunc etenim verè regnat in nobis & dominatur concupiscentia carnis, quam peccatum apertè hic appellat Paulus, cùm nos ei obedimus, & sponte nostra nos illius cōcupiscentijs subdimus, & naturalia carnis desideria, spontanea & voluntaria facimus. Itaque vt uno verbo dicamus, non pugna carnis cōtra rationem, sed victoria ipsius de nobis, prohibita est, & seruitus nostra.

Et ita intellexit hæc verba Pauli Gregorius: Peccatum, inquit, in mortali corpore non esse, sed regnare, prohibuit: qd in carne corruptibili non regnare potest, non esse non potest. Et subscriptit Richardus Mo. c. 3.

Rich. 2. de Emanu. ca. vlt. Etiam in commune præcipitur, vt in mortali corpore peccatum non regnet: soli isti, loquitur de Deipara virgine, singulariter datur, vt mortale corpus eius peccatum non inhabitet. Non regnet, inquit Apostolus, peccatum in vestro mortali corpore. Eccè præcipit, vt non regnet: sed nunquid, vt non inhabitet? Hec ille.

Neque mouere quenquam debet, quod Paulus concupiscentiam hanc appellavit peccatum. Variè nanque accipitur peccatum in scripturis. Et quanvis propriè peccatum idem sit, quod culpa aut offensa Dei, vel sicut Ambrosius diffinit, cœlestium inobedientia mandatorum: tamen aliquādò peccatum abusivè vocatur hostia pro peccato, & frequenter sic usurpatur in veteritate.

Peccati acceptio. 3.

1. sicut Ambrosius diffinit, cœlestium inobedientia mandatorum: tamen aliquādò peccatum abusivè vocatur hostia pro peccato, & frequenter sic usurpatur in veteritate.
2. cap. XVI.

stamento. Et Paulus more Hebreorum appellavit Christum peccatum, dicens de pa. 1 Cor. 10: Eum qui non nouerat peccatum, scilicet Christum, pro nobis peccatum fecit. Et alibi: De peccato damnavit peccatum in carne. Rom. 14

Aliquando etiam vocatur peccatum, quod effectus est, vel sequela seu poena peccati, vel quod trahit, aut allicit, vel inclinat ad peccatum. Coniunctum namq; est & in scriptura, & in communibus nostris colloquijs, vt effectus appellantur nominibus causarum, & econtrarij. Et hac ratione vocavit Paulus concupiscentiam carnis, peccatum: quia effectus est & poena peccati, vel certè qd trahit & inclinat ad peccatum: non autem quod eam crediderit propriè esse peccatum, id est, diuini transgressionem mandati.

Qua de re copiosè differuit Diuus Augustinus multis in locis, sed præcipue in libro de nuptijs & concupiscentia ad Valentium per multa capita, & libro primo de ciuitate D E I, capite vigesimoquarto, & libro decimoquarto, capit. decimo. Et ex multis quæ eleganter super hac re dicit, duntaxat subiçiam hæc quædam illius verba ex capit. 13. libri primi contra duas epistolas Pelagianorum: Hæc, inquit, concupiscentia carnis, etiam si vocatur peccatum, non vtiquè quia peccatum est, sed qd peccato facta est, sic vocatur. Sicut scriptura, manus cuiusque dicitur, quod manus eam fecerit.

Et vt omnis cesseret iam ambiguitas, Sch. 5. confirmata est hæc expositio à Patribus in hoc Concilio Tridentino, & definitum est, Ecclesiam Catholicam nunquid in voluntati conformes, hisque de causis perfectius hoc impleant præceptū, quæ nos, tamē & alia eos cogitare, & seipso & nos maximè amare, certum est.

Neque id vetat, quod minus verissimè & perfectissimè Deum censemant amare ex toto corde. Amant enim, quæ amant, in Deo, & ad Deum, & propter Deum. Immo amor ipse aliorum à D E O, amor quoque ipsius Dei in ipsis est. Perfectissimus nanque proximorum amor, quem nō est dubium eos habere, est amor quo gaudent vel cupiunt Deum ab eis amari, & ipsius gloria per omnia eos seruire.

Neque hoc præcepto nobis est indicatum, vt D E V M sic diligamus ex omnibus viribus nostris, vt nulla in nobis vis, ipsius mandatis obliuetetur. Nouit Deus

N E QVÆ firmior est aut validior collectio, quam ex primo præcepto idem Luterus fecit. Quod quidē in p̄clui suis est illi agnoscere, si superbū illum suum & arrogante spiritum ad hoc inflatere voluisset, vt quam non assequebatur præcepti intelligentiam, eam ex sacris Doctoribus, aut certè ex aliorum scripturæ locorum collatione mendicare maluisset, quædam ex suo cerebro.

Nè verò nos etiam à germana huius præcepti intelligentia aberremus, in quo, teste Aug. summa & vera sapientia est, opera precium erit in primis, falsas quorundam ipsius interpretationes impugnare.

Ac primò quidem illud certissimò statuendum est, non exigi à nobis hoc præcepto, vt Deum solum cogitemus & amemus, vel vt vni solummodo ipsius amori studeamus. Quis amens ita desipiat? An non statim subiectum est præceptum de dilectione proximi, & particulatim de honorandis parentibus? Ipse certè Deus, qui iussit vt se amaremus, iussit vt amaremus & proximum, & vt honoraremus parentes. Porrò amor proximi, si verus est & non simulatus, aliquam partem cordis, mentis & animæ nostræ requirit. Et necessè erit, si aliud dicamus, concedere, præcepta inter se repugnare, neque beatos hoc præceptum implere. Quoniam licet beati hoc gaudeant felicitate, qua nos carent, vt semper & absque villa intermissione supra se, & omnia alia à se, & ex totis viribus suis Deum diligent, & per omnia illius sint voluntati conformes, hisque de causis perfectius hoc impleant præceptū, quæ nos, tamē & alia eos cogitare, & seipso & nos maximè amare, certum est.

Tantum verò hæc omnia absunt à fiducia & suauitate D E I, & ab eximia caritate, qua nos prosequitur, vt non dubitem pro certo & constanti ab omnibus esse credendum, afferere, neque hoc quidem his verbis, Toto corde, tota anima, tota mente, totis viribus, à nobis Deum exigisse, vt quanto maximo poterimus, nixu & conatu eum amemus. Nihil equidem habuisset Luterus à nobis requisitum, esse impossibile, si hoc nobis Deus sub præcepto edixisset.

Sed non est adeò difficilis & morosa illa summa benignitas. Leuioribus & facilitibus contenta est. Ne ipso quidem profecto tempore, quo ad eum amandum tenemur, ad tantum seruorem & intentionem amoris obligat. Sicut alia amare & curare, quæ nobis commoda sunt, permisit: ita qui bonorum nostrorum non indiget, nè ipsum amoris præceptum graue esset, & aliquam quoque partem conatus nostri & facultatis, ab eo mandato suspendere indulxit. Sentite, inquit Salomon, de Domino in bonitate. Et bonum & clementem principem haudquaquam tam graue præceptum de sui dilectione decet. Quæ posset esse pax in conscientia, quæ lætitia, quæ tranquillitas, si tam graue nobis esset iugum impositum? Nullus quippe nostrum, ne probabiliter quidem potest scire, sic se Deum ex toto corde, ex tota mente, ex tota

Prop. 3. Sap. 1. a

ani-

EXPVGNANTVR ALIE NAE QVÆ DAM INTELLI- GENCIA PRÆCEPTI DILIGEN- DI DEUM.

CAP. XVI.

NEQVE

anima, & ex totis visceribus dilexisse. Quia nemo facere potest, quātā intensionis sit feruentissimus, quem habere potest, amor.

Quid ergo tandem, inquietus, hæc tanta & tam grauia verba sibi volunt? Quid à nobis exigunt & postulant? Nūquid & hæc quoque hyperbolice dicta accipienda sunt, sicut & illa quæ mox subiecit scriptura? Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodiè, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque confurgens, & ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntq; & mouebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine & ostijs domus tuae.

Quibus quidem verbis non illa præcepta sunt, quæ superstitioni pharisei dicuntur intellectu, dum iuxta corticem & verba ipsa literæ ea seruabant, alligantes mandata manibus, appendentesque fronti & oris vestimentorum: sed iugis duntaxat & assidua quædam præscripta est memoria, & meditatio, & traditio perpetua mandatorum diuinorum ad posteros. Nunquid igitur & his verbis, Diliges Dominū Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, hoc solùm nobis præceptum est, vt Deū studiosè, sollicitè, intentè, & seruenter diligamus?

Exposit. 4. Absit, vt primum & maximum mandatum hyperbolice nobis traditū esse credamus. Non cōueniunt hī tropi mandatis. Et cū Christus hoc mandatum, primum & maximum dicit, aliquid nobis maius illis verborum circumstantijs commendatū esse nobis & impositum significauit.

Exposit. 5. Ser. 50. su- per Can. Neque probare possum, quod quidam adeò frigidè hoc mandatum interpretantur, vt propter quædam verba Bernardi, assuerent tantam D E I dilectionem, ex toto scilicet corde, mente, anima, & vniuersis viribus, non esse viatoribus iussam affectu, sed in actu: proximorum verò dilectionis mandatum, affectu magis quā operibus esse implendum.

Profecit verbum dilectionis seu amoris, animū magis respicit, quā exteriore vires. Et præcepta hæc duo diligendi Deum, & proximum, amoris sunt & caritatis præcepta. Et eodem modo, quod attinet ad subtilitatem operis, in eis præscripti, sunt interpretanda. Neque difficultatem, quæ nos virget, hac via euadimus. Siquidem

non est difficilis in effectu seruire D E O extoto corde, anima, mente, & cæteris vi-ribus, quām in affectu. Et male sanè officia caritatis proximis exhibebimus, si non intus viuida sit in nobis, & seruens erga illos caritas. Beneficentia nimirū ex benevolentia oritur.

Neque oportet Catholicum, ne perso-^{Exposit. 6.} mnium quidem, credere, præceptum dili-gendi Deum, ad affectus interiores dun-taxat referri: præceptum verò diligendi proximū, ad officia exteriora. Quid hoc esset aliud, quām in eam sententiam declinare, quam nonnulli ex Protestantibus inuehēre orbi moluntur, dum præcepta primæ tabule, à præceptis secundæ tabule per opera in-terna & externa distinguunt?

Evidem nè in adeò peruersam exposi-^{Error Lu-} tionem laberemur, adiectum esse credide-^{tanorum.} rim ab Spiritu sancto verbum illud, Ex omnibus viribus tuis. Qui enim non contentus corde, mente, anima, sed insuper & vniuersis viribus nostris petit se amari, profecit etiam officia exteriora, quæ amoris interni & signa sint & effectus, à nobis efflagitat. Et distinctio ista primæ tabule à secunda, per opera interna & externa, noua est, & de suo ab eis capite conficta, & vt nihil grauius dicam, est certè iudicio no-stro illa ineptissima.

Et sanè demiror homines, qui vel tan-tisper gustârint sacras literas, in tantam potuisse incidere cæcitatem. Neque nos sine causa reos eos facimus vsqueadè in-^{Habentur in} pectæ distinctiōis. In colloquijs suis & apolo-^{1. & 2.} logijs, & nominati in Apologia Augu-stana, frequens est, posse à nobis per liber-tatem arbitrij nostri absque gratia diuina fieri opera externa & ciuilia secundæ tabu-læ, non tamen illa, quæ ad primam tabu-lam pertinent, & sunt propriæ legis diuine, videlicet diligere Deum ex toto corde, timere Deum, confidere Deo, credere verbo Dei, firmare fidutiam, nè vincat dubi-tatio de adepta gratia, & de promissionib-^{guitur tab.} us diuinis, & huiusmodi. Et Philippus in loco communi de bonis operibus, & Bu-^{pope.} cerus in concordantia controuersiarum, accusant & insimulant nos, quod doctrinam operum præclarè tradimus, de exter-na scilicet hypocrisi, de qua humanis cœ-^{natura, fatentur,} monijs, opera verò primæ tabule & son-tem bonoru operū ignoramus & obruimus. Et sepè etiam alibi suggestant nos, quod

tan,

cundam? Nōnne primæ tabulæ præceptū Argum. 1. requirit, vt diligamus affectu & effectu? Et tertiu præceptum primæ tabule, an non Argum. 2. manifestè est de cultu exteriori D E I? Et Argum. 3. secundo quid cauetur aliud, quām nè exte-rius nomen eius periurio aut blasphemia prophaneatur? Præceptum etiam secundæ Argum. 4. tabule, Non concupisces, cōcupiscentiam interiorē certè prohibet. In præcepto pri-mo de honorandis parentibus, pius in pa-Argum. 5. rentes affectus indicitur. Et mādatum no-Argum. 6. num Christi, quodq; vnum signaculum es-se voluit & certissimum symbolum, quo discipuli sui à cæteris dignoscerentur, mā-datum nimirū fuit de interiorē dilectione cordis. Hoc mādatum habemus à Deo, inquit Ioannes, vt qui diligit Deum, dili-gat & fratrem suum, & multa in ea episto-la replicat, quod ostendat nihil nobis esse sanctius aut religiosius mandatum à Chri-sto, quām mutuam animorum nostrorum caritatem & dilectionem.

Et Paulus cū præstanta omnibus exteriora officia tradidisset illis verbis, Red-^{Rom. 13.} dite omnibus debita: cui tributum, tribu-tum: cui vēstigal, vēstigal, &c. mox adie-cit, Nemini quicquam debeatis, nisi vti-nicēm diligatis. Qui enim diligit proximū, legem impleuit. Sed quid mirum, si trans-gressores mandatorum diuinorum, tam multis in eis exponendis labantur? Errant & in exponendis internis ipsis operibus, quæ in prima tabula præcipiuntur, & quorū libi-do & trinam intolerabilis supercilie arrogat. Non em sp̄ctat ad primam tabulæ perlu-sio illa certa de adepta iam iustificatione & gratia diuina, quam nunquam non in-culcat. Non hoc nobis edixit vñquā Deus sub præcepto, vt credamus, vt libro no-no abunde ostendimus: sed credere ei, fidere ipsi, timere illum, laudare, diligere, co-lere, nullum alium deum nōsse, non īli-lius sanctificare, & non prophanare.

Et distinctio certa primæ tabule à secun-da, ex illis demūl, circa q̄ versantur, colli-vera tabu-giuntur. Si iustitia Christiana in obseruantia man-^{1. & 2.} lū, datorum Dei consistit, vt iam ipsi vtcunq; interna fatentur, consequens est omnino, vt non tantum ad iustitiam Philosophicam, sed etiam ad Christianam & Euangelicā per-tinere opera externa, quæ in secunda ta-bula sunt præcepta, fateantur. Et quæ ista stultitia est, intima opera ad primam dun-taxat tabulam referre, extera verò ad se-

ii 4 Neq.

Neq; ignoramus, vt calumniantur Pro-
testantes, internam iustitiam, quin illam
multis nominibus præferimus externæ.
Neq; præcepta secundæ tabulæ præcipue
intuemur, sed illa necessaria omnibus, ve-
neranda, seruâda & amplectenda esse tra-
dimus: verum longissimis interuallis exu-
perati à præceptis primæ tabulæ, certò sci-
mus & constanter docemus.

Et hoc tandem, vt ad propositum no-
strum regrediamur, modò contendimus,
non esse affectu & effectu distinguendum
præceptum diligendi Deum, à præcepto di-
ligendi proximum, sed vtrunque vtroque
esse implendum, & affectum & effectum
ad vtriusq; impletionem esse necessarium.
Et id confidimus, ipsis vel repugnantibus,
vel inuitis, catholicis omnibus ex prædictis
esse persuadendum.

DE LEGITIMA INTELLI-
GENTIA PRAECEPTI DILIGEN-
di Deum ex toto corde.
CAP. VII.

INTERMISSIS igitur his & alijs dis-
tortis & adulterinis expositionibus,
quantum possum ex multis alijs scri-
pture locis, & ex Ecclesiasticis docto-
ribus, & nonnullis efficacibus argumentis
colligere, genuinus huius præcepti diligē-
di Deum ex toto corde, ex tota mente, ex
tota anima, & ex omnibus viribus nostris,
sensus est, vt Deum sic diligamus & colam-
mus, sicut ei credamus & seruamus, &
in eo speremus, vt nō partem nostrorū af-
fectuum & virium, ipsius cultui & amori
impendamus, & partem alienis & factitijs
dijs.

Voluit quippe Dominus hoc præcepto
à nobis exigere, vt non eum diligamus &
colamus, sicut gentes illæ, quas Regum hi-
storia commemorat, Dominum quidem
coluisse & timuisse, sed nihilominus &
idolis suis seruisse. Patiebantur quidè alij
dij, quos stulti Gentiles colebant & ado-
rabant, alios deos secum coli. Quia demo-
nes, quorum impulsu ea illi vel patieban-
tur, vel pati videbantur, se sui vt cunq; vo-
ti cōpotes fieri agnoscet. Nam in omni-
bus & ita in illis atq; in dijs, vel idolis se
coli sciebant: & quaruncunque creatura-
rum adoratione persuasa, habebant quod
volebant, nempe vt auerterent homines à

vero Dei cultu.

At verò Deus, qui optimè nouit, se vnu
esse verum Deum, neque alium posse esse
ei paré, se solù diligi, & coli, vt verū Deū,
semper voluit, idq; hoc primo percepto ab
omnibus requisiuit. Eaque ratione, vdo
etissimè adnotauit diuus Augustinus, pru-
detes Romani, tametsi Fortune & Quar-
tanæ templæ dicāunt, & omnibus dijs ter-
rarum, quas suæ editioni subiungabant, tem-
pla vel statuas mox cōsecrabant, nunquam
tamen Deo Israel téplum erexerunt, neq;
cum coluerunt, aut receperunt. Intellexe-
runt enim sapientes viri, cum non posse ri-
tè & iuxta suas leges coli, nisi abieci
omnibus alijs dijs.

Et cùm nondum ea virtute & sapientia
prædicti essent, vt eum solum Deum cole-
rent, & colendum esse intelligerent, nē
alios omnes deos ex quadam rationis cō-
sequenta, à se expellere cogerentur, eum
nunquam ante suscepitam Christi fidem
receperunt.

Non prohibuit itaque Deus hoc præ-
cepto alia à se, amari, cogitari, aut appen-
neq; voluit, vt vni ipsius amori, & quam
ardetissimè possemus, vacaremus: Sed vo-
luit, neq; affectu, neq; appetitu, neq; sensu,
neq; viribus nostris exterioribus alij à se,
vt vero Deo, nos seruire. Totum certè,
identi est, quod integrum, perfectum, non
diuisum. Is ergò demum censendus est
Deum diligere ex toto corde, qui non di-
uidit suum affectum in alium deum. Eris
tota mente, qui non adhibet fidem alijs se-
ctis & doctrinis repugnantibus fideli diuinæ.
Et is tota anima, qui non diuidit sensu
& appetitu sensituum in aliqua à
Deo prohibita. Et is tota virtute, qui non
diuidit suæ animæ vires in cultum aut ob-
sequium alterius dei. Nam qui amat aut
colit creaturem propter Deū, vel sub Deo,
quiq; illis seruit, aut alia à Deo cogitat, aut
alijs operibus, quam amori Dei, studet, p-
pter Deū tñ, vel sub Deo, aut saltē nō con-
tra Deum, neq; ea Deo preferēs aut ex-
quias, is non potest dici diuidere affectum
suum. Ut enim Philosophus ingt, vbi vnum
propter alterū, ibi tātū vnum. Et vide vt
hæc quæ obscura esse poterat, alijs in locis
scripturæ nobis pallam differuit. Propterea
Samuel cùm ad hujus p̄cepti obseruationē
suum populu Iraeliticū hortabatur, dice-
bat: Si in toto corde vestro reuerterimini,

4. Reg. 17.

ad

ad Dominum, auferte deos alienos de me-
dio vestri Baalim & Astaroth, & præpa-
rate corda vestra Domino, & seruite ei so-
li. Et cùm idem faciebat Elias, aiebat: Vs-
quequod claudicatis in duas partes? Si Do-
minus est Deus, sequimini eum: si autem
Baal, sequimini eum. Et quia Hieroboan
coluit vitulos aureos, & ad eos colendos
induxit populum Israel, tametsi non lega-
tur à Dei cultu & fide ex toto recensisse,
factus est sermo Domini ad eum per Ahiā
prophetam, dicens: Non fuisti sicut David
seruus meus, qui custodivit mandata mea,
& secutus es me in toto corde suo.

Eccè David dicitur secutus Dominum
in toto corde suo, quia custodivit manda-
ta Domini, & non erexit sibi deos alienos
& conflates. Et Hieroboan, quia illos
erexit, asseritur non fuisse secutus Deum
in toto corde suo. Ethac de causa etiā Ec-
clesiasticus scripsit de David: De omni
corde suo laudauit Dominum, & dilexit
eum, qui fecit illum. Et ipse David, quia
conscius sibi erat, non sic diuisisse cor in
duas partes, confidenter dicebat: In toto
corde meo exquisiui te. Et rursus: De-
precatus sum faciem tuam in toto cor-
de meo: Quia videlicet, non ad alium
deum confugiebat, neq; ab alio auxilium
sibi postulabat. Et sic accepit Salomon,
ambulare in toto corde, cùm ad Deū ora-
tit, dicens: Dominus Deus Israel, non est
similis tu in cælo & in terra, qui custodis
pactum & misericordiam cum seruis tuis,
qui ambulant coram te in toto corde suo.

Et alibi, cùm dixisset, Habe fidutiam in
Domino ex toto corde tuo, vel ut explicat
quid esset, confidere in Domino ex toto
corde: mox adiecit, Et nē innitaris prudē-
tia tua. Et quoniam rex Asa abstulit ido-
la de omni terra Iuda & de Bethiam, &
ex viribus, quas ceperat montis Ephra-
im, & dedicato altari Domino, intravit ex
more in templum ad corroborandum fœ-
dus inter Deum & populum, vt quæferent
Dominum in toto corde & in tota anima
sua, subdit scriptura, eos iurasse voce ma-
gna in iubilo, & inuenisse Deum, quia in
omni corde suo iurauerunt, & in tota vo-
luntate sua quæsiérunt Deum.

Et de Iehu rege Israel, quanvis aliqua
recte & studiosè iuxta voluntatem Do-
mini fecerit, quia tamen non dereliquit
vitulos aureos, qui erat in Bethel & Dan,

sic loquitur scriptura: Porro Iehu non tu-
studiuit, vt ambularet in lege Domini Dei
Israël in toto corde suo. Non enim recel-
fit à peccatis Hieroboan, qui peccare fecit
Israel. Et quia Moses dixerat, Inuenies
Deum, si tamen toto corde & tota tribu-
latione animæ tuae quæsiéris eum, Salomon
exponiens quid esset, In toto corde quære-
re Dominum, dixit: In simplicitate cordis sap. 1.
quærite illum. Et vt hanc simplicitatem,
quæ duplicitati & divisioni cordis opponi-
tur, explicaret, adiecit statim: Quoniam
inuenitur ab eis, qui non tentant illum. ap-
paret autem eis, qui fidem habent in illum.

Et vt sciremus hunc esse germanum
huius præcepti sensum, post illa verba, Di-
liges Dominum Deum tuum ex toto cor-
de tuo, & ex tota anima tua, & ex tota for-
titudine tua: statim in Deuteronomio sub-
iecta hæc legimus: Cœde diligenter, ut ob-
liuiscaris Domini Dei tui, qui eduxit te de
terra Aegypti: Dominum Deum tuum ti-
mebis, & illi soli seruies, ac per nomen il-
lius iurabis. Non tentabis Dominum Deū
tuum, sicut tentasti in loco tentationis. Cu-
stodi præcepta Domini Dei tui, ac testi-
monia & cæremonia, quas præcepit tibi,
& fac, quod beneplacitum est & bonum
in conspectu Domini, vt benè sit tibi. Indi-
catum quippe est nobis in his verbis, eum
verè diligere Deum ex toto corde, ex tota
anima, & ex tota virtute, qui sic eum dili-
git, colit, obseruat, ac p̄æ oculis habet, &
in eis confidit, vt nulli alieno Deo seruat,
sed vnius ipsius Dei mandata obseruet.

Quo verò apertius hoc esset, Deum
velle, vt & alia mādata ex toto corde ser-
uaremus, expressit Moses, dicens: Hodie
Dñs Deus tuus p̄cepit tibi, vt facias mā-
data hæc atque iudicia, vt custodias & im-
pleas ex toto corde tuo, & ex tota anima
tua. Et cōcinit ei regius propheta, his ver-
bis: Tu mandasti mandata tua custodiri psalm. 113.
nimis. Quid est aliud, Nimiris, vel, Ex toto
corde seruare mandata diuina: quam, Sic
ea seruare, vt nihil eis aduersum & repu-
gnans admittamus? Profet. Et ab obserua-
tione aliquius mandati ex toto corde, non
recedit, qui alia mandata implet, aut quæ-
uis alia facit, quæ illi mandato non aduer-
santur. Neque igitur præteribit manda-
tum de diligendo Deū ex toto corde, nisi
qui aliqua, repugnatia vnius Dei dilectio-
ni, aut crediderit, aut amaverit, aut fecerit.

Et

Et licet Christus dixerit, mandatum hoc de diligendo Deum ex toto corde, primū esse & maximum mandatum legis, tamen in Exodo, ubi primū legimus decē precepta decalogi, neque amor, neq; memoria creaturarum interdicitur, neque studium aliarum rerum ab amore diuino prohibetur: sed expressè & apertè duntaxat districte cauentur, quæ ad idolatriam spestant, nè habeantur dīj alieni, nè fiant sculpilia, aut imagines creaturarum, nè adorantur ea aut colantur. Ut intelligeremus nimis rūm, ab eis diligi Deum ex toto corde, qui sic diligunt eum, vt neq; actu, neq; virtute aliquam creaturarum ei præferat, aut ex quo cum illo ament, vel colant.

Neque aliud profectō sicut, quod Dominus à suo populo exigebat, cùm ei per Mosen dicebat: Perfectus eris, & absque macula cum Domino Deo tuo. Ut enim antecedentia & consequentia manifestè indicant, & sua nobis autoritate exposuit Hieronymus, Perfectus ibi dicitur, non qui cunctas virtutes habet, sed qui perfectum & vnum sequitur Deum. Et ideo

Ezechias in oratione sua dixit: Obscero Domine, memento quomodo ambularem in conspectu tuo in veritate & corde perfecto. Dissipauerat quippe excelsa, contruerat statuas, succiderat lucos, & omne deniq; idolatriæ ritū à populo abstulerat.

DE QVADAM EXP O S I-

TIONE PRAECEPTI DILIGENDI DEUM, NEQUE OMNINO Eadem, neque in toto, ab statim tradita, diversa.

CAP. XVIII.

Hic expositioni conueniunt aliquantulum, qui asserunt his verbis, Ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, ex tota virtute: hoc esse nobis præscriptum, vt Deum sic diligamus, vt neq; affeetu, neq; intellectu, neq; sensu, neq; vi aliqua exteriori, aliquod Dei prætereamus mandatum, sed his potius potentissimis omnibus, omnia singulis præcripta mandata, suo loco & tempore compleamus. Et quia in idem recidebat, aliquando si laudat Deus regem Davidem, vt dicat illum secutū fuisse Dominum in toto corde suo: aliquando vero sic, vt dicat illum custodisse omnia manda ta ipsius. Et insigne illud & eximum testimoniū Ezechiæ perhibuit scriptura:

3. Reg. 14. d
12. g

4. Reg. 18. Et insigne illud & eximum te-

Exod. 20.

Deut. 15.

1. con. Pel.

4. Reg. 20. a

Similis illi non fuit ante illum rex, qui reuertetur ad Dominū in omni corde suo, & in tota anima sua, & vniuersa virtute sua, iuxta omnem legem Moyſi, neq; post eum surrexit similis illi. Et hanc esse veram Dei dilectionem, quæ facit, vt omnibus nostris viribus affirmatiua mandata nobis imposta seruemus, & ab omnium negatiuorum transgressione abstineamus, Christus ipse explicuit, cùm dixit: Siquis diligit Ioannem, sermonem meum seruabit. Et iterum: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Et Ioannes idem expōnit, dicens: Hec est caritas Dei, vt manda eius custodiamus. Et rursus: Filioli mei, nō diligamus verbo, neq; lingua, sed operare & veritatem. Et his concinit verbum Gregorij: Verè Deum diligimus, si ad mandata eius à nostris nos voluptatibus coarctamus. Atque ista expositio non nihil cōuenit cum ea, quam statim p̄emissimus, aut certè nihil ei repugnat. Nā qui sic affecti sunt, Deum ita diligunt, vt nihil ei neq; antiferant, neque exāquent. Sicut & qui aliquid contra Dei voluntatem & præceptum vel opere, vel affectu scientes admittunt, illud utiq; illi præferunt, cuius gratia sic operantur, & iam Deū quendam alium recentem actu vel virtute sibi constituunt. Vnde & Paulus hac ratione avaritiam dicit esse idolorum seruitutem, & gulosis Eph. 5. Philip. 3. Deum esse suum ipsorum ventrem assuerat. Et hoc spectat, quod Augustinus dicit nobis esse præceptum his verbis, Ex toto corde, Ex tota anima, Ex tota mente: vt nulla alia re velim frui, neq; aliqua vita nostræ pars vacet, & quasi locum deret, vt alia re fruamur: sed quidquid aliud diligendum venerit, illuc rapiatur, quod impetus dilectionis currit. Dixi autem non nihil conuenire hanc expositionem cum ea, quam antè statueramus, & non dixi eandem esse, aut ex toto cum ea conuenire: quia si quis querat à nobis, quid formaliter nobis hoc præcepto sit mandatum, non dicam mandatum esse, vt seruemus omnia mandata diuina, aut quod nulla alia re fruamur, hec tantum virtute & velut ex consequenti sub eo continentur: mandatum vero, formaliter per hoc præceptum, est, vt Deum amemus & colamus, vt solum verum Deū & vt nulli alteri, vt Deo, actu & verè seruiamus. Et aliás oportebit duo fateri, quorum vtrunque est absurdum.

Prī-

Primum est, omnem peccantem contra aliquod mandatum, peccare contra primū mandatum, & consequenter contra duo præcepta. Secundum est, hoc mandatum non esse primū, neq; distingui à ceteris. Ab his autem incommodis liberi erimus, si distinguamus illud quod formaliter, ab eo quod virtute & interpretatiōe per hoc præceptum nobis est præscriptum. Nam ex parte eius, quod formaliter sub hoc præceptum diligendi Dei & genitale, & operare & veritatem, ibidem, & ceteris rationibus, est aliquid peculiare præceptum, sed est quoddam velut genericū præceptum, distributum, & explicatum per cetera præcepta. Et ex hac parte Christus, & Ioannes, & Augustinus, & Gregorius, subiecere huic mandato obseruantiam omnium mandatorū in locis statim citatis. Et q; hęc non assecutus est, ausus est dicere, hoc præceptum non cōtineri intrà decalogum, sed esse præambulum toti decalogo, & primū præceptum non esse formaliter dilectionis, sed esse ipsius explicationem, & principium esse, Vnum cole Deum. Quod si verum esset, nunquam Christus dixisset, primū & maximum mandatum esse, Diliges Dominum Deum tuum, neq; distinxerit contra mandatum de dilectione proximi. Et si ob id negabat, hoc præceptum diligendi Deum, primū esse, quia non sic formaliter habetur in Exodo: neque debuisset etiam primū dicere, Vnum cole Deum, quod ibi non sic expressè habetur, & ad tertium præceptum potius spectat. Et si præceptum de diligēdo Deo, non sic expressè ponitur, vt primū in Exodo, factis est, omnibus alijs præmitti in Deuter. vta Christo diceretur primū. Et aliás cogemur vndecim præcepta ponere. Neque negatur enim, neq; potest negari, distinctum esse à ceteris præceptum de dilectione Dei. Itaque, vt compendiō di- legendi Deum, præceptum hoc ex parte est affirmatiū, & ex parte negatiū. Affirmatiū est, quia exigit, vt Deum diligamus, & vt ei omnibus nostris viribus & interioribus & exterioribus, suo tamen loco & tempore, verè & non fictè seruiamus. Negatiū est, quia cùm totū cor, totam animam, totam mentem, & totam virtutē requirat, eo ipso postulat, vt nulli alij vt Deo, actu vel virtute istis viribus nostris seruia-

mus. Licet igitur beati perfettiū implerat hoc præceptū quā nos, quia nos hīc sicut ex parte cognoscimus, ita etiam ex parte diligimus: tamen qui Deum sic diligūt in hac vita, vt nullum sibi alium Deū confluant, nullum ament, nullum colant, nullum sibi alium persuadeant, aut in aliquo alio confidant, licet tepidè, & non absque intermissione Deum amēt, & alijs rebus amore & studio inharent, aliaque nonnunquam cogitent & operentur, & nonnullas tentationes aduersus Dei mandata patientur, impletare vera & ipsi, vt ex omnibus his patet, hoc præceptū, quantum satis est pro ipsius obligatione. Itaque cùm hęc omnia factū sint possibilia, &, si velimus, facilia, nihil habet ex hoc præcepto Luterus, quo cuiquā persuadere posset, Deum nobis aliquid mandasse impossibile.

DE MANIFESTA QVADAM

LITERI CIRCA HAEC CON-
TRADITIONE.

CAP. XIX.

NEQ VĒ silentio preterēdum est, manifeste sibi ipsi in his contradixisse Luterū, dum seruatu impossibile hoc præceptum tradit. Nam cùm de peccatorum cofessione difficit, ita probat non oportere confiteri veniam, immò neque omnia mortalia, quia impossibile est omnia mortalia cognoscere, ad impossibile ast, dicit, nemo obligatur. Et alibi contra primatum Petri sic argumentatur: Omnia quæ Deus præcepit, sunt ab aliquibus impleta. Primatus Petri ne vna qđem hora impletus est. Nō est igitur ille à Deo præceptus vel promissus.

Est etiā hic error repugnans errori, quo tuerit homines iustificari p̄ solam fidem, Immò planè omniē iustificationem tollit. Et si ad iustificatos hoc dogma suū de impossibilitate præceptorum extendit, vt quidem extendisse videtur, quia generaliter & indistincte omnibus dicit, primū & ultimum præceptum esse impossibilia, ipse etiam error manifeste sibi ipsi aduersatur & repugnat. Quomodo enim iustus aut iustificatus quispiam esse potest, qui non modò præceptum hoc primū & maximū de diligēdo Deo, nō impletuit, verū in ipsius perpetua transgressione semp est? Jacob⁹ dicit:

Qui-

Quicunq; totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Qui ergo omnium mandatorum est reus, iustus esse quod potest?

Deinde quod satis est ad perdendū gratiam, satis est profecto & ad impediendum ipsius acquisitionem. Si igitur iustificati gratiam perdimus, mox vt incidimus in quancunque precepti transgressione: nuntiavimus certe eam acquiremus, qui iugiter permanemus in huius precepti transgressione. Nunquid Deus aliquando peccatorum, peccauerantem in peccato, iustificat? Nunquid gratia & peccatum mortale, simul possunt esse? Nunquid Deo quam potest esse simul carus & exosus? Ego quidem nulla ratione possum intelligere, quorsum Deus aliquem iustificat, quin planè mihi videre videor, fieri non posse, vt quenquam Deus ē nobis iustificet, si precepta ea praesertim, quæ pro omni tempore nos obligare creduntur, iustificatis sunt impossibilia. Necesse est quippe, iustificationem donaram statim perdere, & qua ratione quisquam ē nobis credetur perdere, eadem omnino necesse est faceri, neque unquam illam acquisisse. Tam enim reas erat mandati, cùm eam consequentis existimaretur, ac cùm creditur perdere. Insuper: Omnes iustos Deus diligit, & omnes prævaricatores odio habet. Qui ei sunt cari, iusti sunt, & precepta ipsius implent. Qui ipsius mandata transgrediuntur, neque iusti possunt esse, neque summe illi bonitati grati. Si nemo igitur implet hoc preceptum, sed omnes sumus in iugi ipsius transgressione, nemo ex nobis iustificatur: aut si iustificamur, implemus profecto preceptum. Manifeste ergo sibi ipsi repugnat, qui dicit hoc preceptum seruari non posse à iustificatis. Et mirabilis sane transgressio precepti est, quam hic adiunxit Luterus, quæ neque iustitiam impedit acquirere, neq; acquisitam tollit. Pugnat etiam hic error cum illis, quæ in libro de libertate Christi tradit, vbi expressè dicit: Quia sunt nobis impossibilia precepta, sit, vt vnicō actu fidei impleamus illa.

Sed quæ ista sunt verborum portenta? Ipsi sectum aperte pugnant, & dissident. Si enim mandata sunt impossibilia, quomodo ergo fide implentur? Et si fide implentur, quomodo sunt impossibilia? Et si fides iustificans, omnia precepta implet, non est

ergo impossibile, preceptum de diligendo Deum ex toto corde, implere. Aduersantur etiam ista verbis illis ipsius in libro de libertate Christi. Ipse qui solus precepit, solus quoquè implet. Si enim per fidem iustificat nos omnia implemus precepta, non ergo solus Deus implet.

QVOD NOS IMPLEAMVS
LEGEM DEI, ET NON IPSE SOLVS.
CAP. XX.

QONIAM vero hinc haussisse No-
videntur, qui dicunt in operi-
bus gratiae nihil liberum arbitrii
trium cooperari, & Deum ipius
per filium suum in credentibus legem im-
plere, quo in errore non solum hæretici
nostræ tempestatis sunt, sed nonnulli etiā
vt audio, catholici: libet hic obiter ad ex-
pugnationem huius tantæ ineptæ, immo
infanæ, aliqua adjicere illis, quæ supra ea.
13. scripsimus. Et quæ lib. 2. in confirmatio-
nem nostræ libertatis tradidimus, etiam
huic proposito vehementer poslunt con-
ducere.

Et primò, quæ vos obsecro, quicunque
tanto errori assensisti, stultitia est, credere
Deum optimum & sapientissimum de-
disse aliquibus leges, quas non ipsi, sed ipse
solus deberet implere? Quis ita ineptus
legislator? Cur non eadem opera dictis
& brutis dedisse leges & cunctis creatu-
ris? Nam in omnibus ipse voluntatem suam
implet. Quid item nobis opera legis pre-
cepisse putatis, potius quam peccatis, si
non magis in nostra sunt potestate quam
illorum?

Quorsum & suam nobis adiuuantem
& cooperatam gratiam imparitur, si neq;
cum illa suam voluntatem possumus ex-
plicere? Nonne manifesta irrogatur graue
immò Deo ipsi, iniuria, cùm & afferentes
non nos, sed eum implere in nobis legem,
tamen ne hoc quidem ab eo perfecte, sed
ex parte fieri dicitis? Certè Dei perfecta
sunt opera, neque si ille implere haberet
legem, imperfecte, vt nos, sed perfectissi-
me impleret.

Deinde: Si ipse solus implet legem, nul-
la igitur est laus obseruantium mandata,
neque ea de causa digni sunt, aliquo pra-
mio, neque est quodd bonos malis præfer-
mus, immo neque bonus aliquis erit. Si
quidem bonus dici non potest, qui legem
Domini

no, vt faciatis eius voluntatem, faciens in
vobis, quod placeat coram se.

Et nè superfluis testimonijs vtamur, sa- Argum. 9.
tis deberet profecto esse ad eliminationē
huius erroris, perindè Scripturam affue-
rare sanctos viros mandata fecisse & im-
plisse, ac affuerat, omnes homines, immo
omnes creature, & Deum ipsum aliqua
facere. Quarè necessè erit, aut oēm omni-
bus abrogare efficientiam, aut tribuere iu-
stis impletionem mandatorum.

Videre tamen hic licet & ex osculari
prudentiam scripturarum, immò Dei
per ipsas commonentis suam Ecclesiam.
Nondum ita aliquis delirauerat, nec quis-
quam aduersus libertatem nostram, im-
mo aduersus gratiam Dei, & contra Deum
ipsum ora sua laxauerat, & iam nobis spi-
rituſancti arma prospexerat, quibus tan-
tum errorem debellaremus. Hec sunt, in-
quit Moses, precepta & ceremonia atque
iudicia, quæ mādauit vobis Dominus Deus
vester, vt faciatis ea in terra, ad quam trāf-
grēdimi possidendum, vt timeas Dominum
Deum tuum, & custodias omnia mā-
data & precepta eius. Et statim: Audi Is-
rael, & obserua, vt facias quæ precepit ti-
bi Dominus. Cur Moyses non sicut con-
tentus dicere, illa esse mandata, quæ pre-
cepit Dominus: sed adiecit his, Vt facias: &
tunc, Vt custodias: & similia postea non
tunc repetit, nisi vt intelligeremus, non
Dei solius subesse potestari, sed & nostræ
quoque, implere precepta: neque ipsum
solum, sed & nos quoquè cum ipsius ad-
iutoria ea facere, & custodire!

Et validissima sunt ad hoc confirmanti
illa verba, quæ vel de primo & maxi-
mo mandato, vel, vt probabilius videtur,
de vniuersa lege postea adiecit: Luxta te est
sermo valde in ore tuo, & in corde tuo, vt
facias illū. Quam ob rem Paulus non di-
xit, Deum velle per voluntatem nostram,
sed eum dare nobis & velle, & operari, &
perficiere. Et alibi, omnia quæ facimus, in
gloriam Dei, & in nomine Domini nostri
Iesu Christi docet facere. Et Thessalonici-
ensis gratias agit, quod quæcunq; pre-
ceperat, fecerant. Et Galatis ait: Bonū au-
tem facientes, non deficiamus omni tem-
pore. Atque vt intelligeremus sic Deum
facere in nobis, quæ sibi placent, vt & nos
ei in illis cooperemur, ad Hebreos scribit:
Deus autem pacis aptet vos in omni bo-

no, vt faciatis eius voluntatem, faciens in
vobis, quod placeat coram se.

Et nè superfluis testimonijs vtamur, sa- Argum. 9.
tis deberet profecto esse ad eliminationē
huius erroris, perindè Scripturam affue-
rare sanctos viros mandata fecisse & im-
plisse, ac affuerat, omnes homines, immo
omnes creature, & Deum ipsum aliqua
facere. Quarè necessè erit, aut oēm omni-
bus abrogare efficientiam, aut tribuere iu-
stis impletionem mandatorum.

Docuitque ista, & mirificè confirmavit August. de
Augustinus, in hæc verba: Non iubet gra. & lib.
Deus, quod sciret nō posse ab homine fie-
ri. Et subdit: Certum est, nos facere cùm
facimus: sed ille facit, vt faciamus, preben-
do vires efficacissimas voluntati, qui dixit:
Faciam vt in iustificationibus meis ambu- Ezech. 36.
letis, & iudicia mea obseruetis, & faciatis. De spirit. &
Et illa verba Pauli, Iustificati gratis per
gratiam ipsius ita exponit, Non quod sine
voluntate nostra fiat, sed voluntas nostra
ostenditur infirma per legem, vt saner gra-
tia voluntatem, & sanata voluntas impleat
legem. Et paulo inferius: Non quia legem
impleuimus, gratia data est: sed datur gra-
tia, vt legem implemus.

Ex quibus omnibus liquere potest, sum-
mo iure sanctam Synodus, in loco quem
modo exponimus, & in canone decimo-
octavo prohibuisse assertionem illam, Dei
precepta homini iustificato esse ad obser-
uandum impossibilia, neque locum iam
esse ullum suffigio, quod adiungent Buce-
rus in conciliatione art. de iustificatione.
Ait enim blasphemia esse, dicere, id quod
Deus precepit, esse impossibile: piē tamen
dici, esse homini impossibile. Neque hoc
eo sensu dicit, quia homini sine auxilio
Dei est impossibile. Sic quippe nulla inter
nos & ipsum esset controueria. Sensus ve-
ro illius est, legem, quam nos implere non
possimus, Deum per filium suum in cre-
dientibus implere in præsenti, ex parte: in
futuro, in totum.

Vt hoc autem occluderet diuerticulum
sancta Synodus, non contenta fuit statue-
re, precepta Dei esse possibilia, sed ana-
themæ indixit afferentibus homini iustifi-
cato esse ad obseruandum impossibilia.
Voluit quippe certissimum esse, iustificatos
posse Dei precepta implere. Et in huc sen-
tium sua authoritate exposuit accipendū
esse anathema, olim indictum à Patribus

contra afferentes Deum præcepisse ali.
quid homini impossibile.

Obiect. 1. Quid igitur quærentibus Apostolis,
Quis poterit saluus esse? respondit Christus,
Apud homines hoc impossibile est,
apud Deum autem omnia sunt possibilia?

Responso. Nempe ut intelligeremus opus esse di-
uina gratia, ut casitatem & paupertatem
seruemus. Nam quod nō voluerit his ver-
bis nostram nobis cooperationem abro-
gare, Petrus manifeste ostendit, subiungens
itatum: Ecce nos reliquimus omnia, & fe-
cuti sumus te. Non dixit, Tu reliquisti in
nobis: sed, Nos reliquimus: & velut pro
opere ab ipsis facto præmium reposcens,
addidit: Quid ergo erit nobis? Quod &
Christus recte dictum confirmauit, subiugens:
Amen dico vobis, quod vos qui fe-
cuti estis me &c. Et alioqui, Impossibile,
ut ex antecedentibus patet, non metaphy-
sicè capitur in hoc loco, pro eo, quod nullatenus
potest fieri: sed moraliter, pro eo,
quod arduum & difficile est.

Cur igitur Christus ait, Non vos me
elegistis, sed ego elegi vos? Et Paulus: De-
us est qui operatur omnia in omnibus. Et
rursus iuxta Græcam lectionem, quam se-
quitur Hieronymus secundo contra Iouianum:
Abundantius illis omnibus labo-
raui. Non ego autem, sed gratia Dei quæ
est in me. Et alias: Viuo ego, iam non ego,
viuit verò in me Christus. Quod quidem
& ad singula opera nostra quidam ita re-
ferebat, ut affereret nos posse dicere: Oro
ego, iam non ego, orat verò in me Chri-
stus: Abstineo ego, iam non ego, abstinet
verò in me Christus. Et hoc videtur perti-
nere, quod idem Paulus dicit: Ipse spiritus
postulat in nobis gemitis inenarrabili-
bus. Augustinus etiam de gratia & libero
arbitrio, cap. 7, ait: Non Deus coronat me-
rita tua, tanquam merita tua, sed tanquam
dona sua. Verùm hæc & similia lib. 2, fa-
tis copiosè ostendimus, propterea à Chri-
sto, Apostolis, & sacris doctoribus esse di-
cta, ut ostendatur principatus gratia diui-
nae in operibus mandatorum, & Deo po-
tiùs quam nobis tribuenda esse opera gra-
tiae. Et August. quidem, nè quisquam ali-
ter exciperet sua verba, ibidem c. 6, prædi-
xerat: Si merita ita intelligantur esse no-
stra, ut etiam dona esse Dei cognoscantur,
non est reprobanda sententia.

Neque satis profectò firmo argumento

Obiect. 2.

Ioan. 15, b

1. Cor. 12,

1. Cor. 15,

Gal. 2, d.

Rom. 8,

August.

Respon.

Laurentius reuincit Augustinum & scho-
lasticos authores, qui gratiā cooperantem
adstruunt ex illis verbis: Non ego autem,
sed gratia Dei meū. Nam quod ait, Græ-
cè pro Mecum, haberis, ὅτι εστιν, hoc est,
quæ mihi est, vel quæ est in me: non satis,
quod vult, conficit. Etenim præpositio illa
Græcè, σὺν, auxilium & opitulationem si-
gnificat, quæ non excludit operā eius, qui
adiuuatur. Et hoc liquet in illis proverbiis
vulgatissimis, σὺν τῷ θεῷ, σὺν τῷ μοναχῳ.

Vt igitur fauor gratiæ hic insinuatus,
nobis non esset occultus, optimè interpres
nostræ Græcam lectionem illis verbis redi-
dit, Quæ mecum est. Et potuisset verte-
re, Quæ mihi adest: vel apertius, Quæ mihi
auxilio est. Et communis lectione com-
muniter doctores sancti vñi sunt, & nomi-
natim Greg. hom. 9, in Ezech. & ipse Hie-
ron. in dialo. in Pelag. Quāvis aut Paulus Hieron.
rectissimè dixerit, Viuo ego, iam non ego,
viuit verò in me Christus, non est tamen
hæc forma loquendi ad omnia opera no-
stra transferenda: sed videndum est dili-
genter, quatenus, & quoque, & in qui-
bus hoc sine absurditate vñia fieri possit.
Quare cùm Abstinere, non sit mera nega-
tio, lapis quippe non abstinet, sed sit priua-
re nos concupitis cibis vel voluptatibus, &
Deus nihil tale cōcupiscat: non recte, meo
iudicio, ille quisquis fuerit, aiebat: Deum in
nobis abstinere & ieunare. Cumq; aliis
sit, qui meretur, ab eo apud quem meretur,
quis dicat, Deum in nobis mereri apud se?
Vnde recte Augustinus: Quāvis Deus di-
catur operari omnia in omnibus, tamē non
credit omnia in omnibus. Non enim ipse si-
bi, sed nos ipsi credimus. Neq; se per cari-
tatem, quæ in nobis est, amat ipse, sed nos
ipsum. Neq; sibi ipse loquitur, dū oramus,
sed nos fecum. Atque hæc poterunt nunc
esse satis pro huius erroris confutatiōe, im-
mò & pro diluendis argumentis omnibus
Luteri contra possibilitem mandatorum
& cæt. Nam alia quæ obijciuntur ex Au-
gustino, ut doceatur ille sensisse hoc præ-
ceptum diligendi Deum, esse nobis in hac
militia, ut præcipitur, factu impossibile,
lib. 15, cap. 21, luculenter dissoluemus.

PECCATORIBVS ETIAM POSSIBILIA ESSE MAN-

data.
CAP. XXI.

Quia

Qvia verò non est simpliciter
dictum in hac cōclusione, Pre-
cepta esse homini cuius possi-
bilia: sed dictum est, homini
iustificato esse possibilia: dubitare posset,
qui benè expenderet verbum illud, iustifi-
cato, an aliqua sint precepta, quæ nequeat
impleri ab eis, qui non sunt iustificati. Non
enim credendi sunt patres Concilij sine
causa, ob causam adiecissem illud verbum. Verū ab
qua additū hoc dabio facile sc̄ explicabit, qui legerit
et verbum hoc, iustific. q. 13, opusculi nostri de iustif. Ex ea siquidem
intelligeret, peccatores, quandiu ma-
nent in peccato, neque omnia possunt imple-
re Dei mandata, neque singula. Nam im-
pletio omnium mandatorum, ad vitā suffi-
cit æternam, teste Christo, qui dixit: Si vis
ad vitam ingredi, ferua mandata.

Vita autem æterna nemini potest, nisi
ex gratia Dei, contingere. Ut enim Paulus
dicit, Gratia Dei vita æterna. Et aliqua sunt
præcepta, quæ ad suū impletionem, saltē
veram & fructiferam, prærequirunt gra-
tiam, ut præcepta de fiscipendi, vel ad-
ministrandi sacramētis. Neq; defunt præ-
cepta, quæ si impleantur, mox reponunt
peccatores in gratia, ut præcepta de mar-
tyrio, pœnitentia, ac fortassis etiam de di-
lectione Dei. Et apud grauiores authores
receptum est, non posse peccatores diu p-
seuerare in conscientia peccati mortalis,
quin & nouā aliquam adjicant transgres-
sionem alicuius peccati mortalis.

Ac nè alicui horum contraria persua-
derentur, prouidè cautum est adiectione
illius particule, iustificato.

Sunt insuper etiam nonnullæ opiniones
protritæ in scholis, quæ impedimento po-
tuerunt esse, quominus generaliter diffini-
rentur præcepta Dei cuius esse possibilia.
Siquidem Dionysius Cistertiensis atus est
asserere, nullum præceptum posse impleri
à perseverante in peccato. A qua senten-
tia non absunt Luterani, qui asserunt, non
posse impleri præcepta, nisi ametur Deus
ex toto corde: & in quocunq; opere homi-
nis quantuncunque iusti, necessariò inesse
omissionem præcepti illius dilectionis.

Et Marsilius in 2. Sent. credidit, posse
aliquem nonnunquam perdere gratiā Dei
per omissionem alicuius præcepti pro eo
tempore incurabilē. Et ponit exemplum
de dormiente, qui proposuit non surgere
ad dicendum officium matutinum, cùm

teneretur ad illud persoluendum surgere,
idq; potuisset & debuisset antè præcavere.

S. Thomas etiā sèpè tuetur, amētes, ebrios,

Thom.

furolos, & dormientes, posse peccare in

eo, quod vitare nō possunt, si ex culpa sua

& voluntate in eam impossibilitatem sic

inciderint, vt antecedenter saltē censerit

possit trāgressio materialis præcepti, fuī-
scē illis voluntaria. Ad hēc: Aliqui pīj

Doctores tuentur aliquas esse ita graues ten-
tationes, vt vinci non possint ab existenti-
bus in peccato, nisi illi toto corde ad Deū

reuertantur. Et felicis memoria Adria. 6.

Adr. quod.
libero 4.

Greg. 2. d.

28. q. 1. & 2.

nouum peccatum admittit, & noua pena

imputabile in peccatoribus, qui ob culpan

suam destituuntur auxilio Dei speciali, ne-
cessario (secundū illum) ad implendum

quoduis præceptum. Et sanctus Episco-

pus Roffensis in libro, quo impugnat asser-
tiones Luteranas cōtra bullam Leonis X.

videtur ipsius opinioni subscriptissē. Tenet

nanq; oēs induratos & traditos in repro-

bum sensum, carere ob sua peccata auxilio

necessario secundū patres ad benè ope-

randum moraliter. Ad quod consequens

est, vel eos credere liberos esse à præceptis,

neq; in eorum transgressione peccare: aut

certè illis esse impossibilia præcepta, ad

quæ tenentur, & in ea, quam nequeunt iam

vitare, præceptorum transgressione pecca-

re. Cū igitur tot & tam varię scholasti-

corum Doctos effent opinione de hac

questione, An non iustificati possint Dei

mandata seruare, nè in dubijs non necel-

sarijs ad fidem, suam interponeret autho-

ritatem Cōcilium, & vel huic, vel illi op-

nioni præjudicium faceret: commodum vi-

sum est, adjicere verbum illud, iustificato.

Sat quippe habuerunt Patres, hæresibus

nostri temporis obuiare. Et Scholis credi-

derunt posse reliqua absq; animarum dif-

ficimē permitti. Ad hēc: Si non fuisset

adiectionum verbum illud, iustificato, potuif-

sent fortè videri aduersari antiquis Patri-

bus, qui asseruerunt, non posse omnia mā-

data seruari absq; gratia, qua liberarum à

peccatis, & iustificamur. In Con. Mileui.

Can. 3.

legimus: Item placuit, vt quicunq; dixe-

rit, gratiam Dei, in qua iustificamur per Ie-

sus

sum

KK 2 sum

sum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quae iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur, anathema sit. Et inferius, multo apertius: Item placuit, ut quicunq; dixerit, id est nobis gratiam iustificationis dari, ut quod facere per liberū iubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam & si gratia nō daretur, non quidem facile, sed tamē possimus sine illa implere diuina mandata, anathema sit. Et approbatus est hic canon, & ut canon Apostolicæ Sedis receptus à Cœles. i. can. 10. lue 1. epist. decretalis. Et in Con. Arausi. 2. tantum video diffinitum, omnes baptizatos posse Christi auxilio & cooperatione & debere implere, quae ad salutem pertinent. Aug. etiā non tñ dicit ad hæresim Pelagi pertinere, ut credant sine gratia hominē posse facere oīa diuina mandata, quod quidē ad gratiā gratis datā refertur: sed in lib. de spi. & lit. lèpē repeatit, sanari voluntatem per gratiā, ut voluntas sanata, impleat legem: & gratiam dari nobis, non quia legē impleuimus, sed ut legē implere possimus. Et lib. 1. ad Simp. q. 2, lib. voluntatis arbi. plurimū valet, immò verò est quidē, sed in venūdatis sub peccato, quid valet? Et paulò pōst: Sed quis potest rectè viuere, & bene operari, nisi iustificatus ex fide? Et aliquantò antè: Quomodo potest iustè viuere, qui nō fuerit iustificatus? Quomodo sanctè viuere, q; non fuerit sanctificatus? Vel omnino viuere, q; non fuerit iustificatus? Iustificat autē gratia, ut iustificatus possit viuere iustè. Hæc ille. Et hoc spē etat ista, quae vel in eo, vel in alio magni nomini authore, legisse me recolo: Peccata nō possunt vitare, cùm volunt, qui nolūt, cùm possunt, nisi filius eos liberauerit. Magnus etiā pater ille Cyrillus, Conc. 1. Ephesini præses, sic scribit: Impossibile est quicquā boni à nobis peragi, neq; pturbationes animi superari, neque acres diaboli laqueos euitari, nisi gratia spiritus muniti, ipsum hac de causa in nobis habeamus. Et inferius: Corda spiritū habentes vacua, & propterea orphanorū pteetore priuati, ab omni dēmonio, aut turbatione animi, aut quauis alia cupiditate facile rapiuntur, & ad peccata impelluntur.

Et Basilus ferm. de lib. arb. ad vincendū incursum & insidias diaboli, virtutē Christi & armaturā spiritu sancti necessariam esse,

Can. 5.

Can. 25.

C. 9. 10. 19.

9. sup. Ioā.
cap. 45.

Cap. 46.

apertis scripturæ testimonijs confirmat: Crediderim verò præcipue appositiuſ ſuſfe hoc verbū, Iuſtificato, ppter primā cauſam iam dictā, nē quispiū ſcrederet, poſſea præcepta impleri, aut ſaltē ſingula, à pſeueraſte in peccato mortali. Quorū primū ad Pelag. hærefim putat nobiles authores Tho. in Obiectio. d. 29. art. 1. Secundum autē præcepta irritat de martyrio, poenitētia, & dilectione Dei ſup oīa, aut certè eorū obſeruantiae virtute & efficaciam eneruat. Ita ergo oīa temperata ſunt huius particule, Iuſtificato, adiectio- Hæ. quod lib. 5. art. 1. ne, vt ne Mōmus qđem aliquid hīc poſit habere, quod reprehēdat: & oīs eft precluſa occaſio hæreticis calumniandi Ecclesiæ catholicæ, ſicut ſepē faciunt, quod cōueniat cum Pelag. Aggrauata eft in ſupēr his verbi, & aliquāto apertior facta blaſphemia Luteri, q; etiam iuſtificatis præcepta Dei dicit eſſe impossibilia. Nihil em dici aut eſſe potest iniquius, quām & ab amicis impossibilia requiri, eo prefertim rigore, ut ea non preftant, de amicitia perdenda peritentur. Quæ verò Scholasticorum authorum placita retulimus, non arbitror alicui ex patribus tanti momenti fuſſe viſa, ut propter illa, à generali diſſinſione huius veritatis de poſſibilitate mandatorum fuerit temperandum. Aut enim ad quæſtionem de nomine ſpectant, aut certè omnes illæ opinones, quæ ad præceptorum impletionem gratiam prærequirunt, dignæ erant quæ authoritate Concilij de ſcholis exterminarentur. Exceptis nanque fortassis præceptis de conferendis, vel ſufciendiſ sacramentis, quibus non qualis- cunque ſuſceptio, vel administratio præcepta eſſe videtur, ſed munda & impoluta, ad nullum aliud præceptum implendum requiri gratia gratum faciens, & gratis fingitur, & absq; fundamento vlo in ſcriptura, Deum requiuifce in aliquo præcepto, ut impleretur ex gratia. Quod quidē, ſpero, intelliget, quicunq; citatam ſtatim quæſtionem perlegerit. Et vel hac ratione debret quiuis catholicus à p̄allegatis opinionibus longè eſſe, quod omnes illæ affines eſſe videntur errori Luteri, quem paulò antè conſutauimus. Et quanquā Præceptū dñi hoc habeat peculiare præceptum diligēti Dñi Deum, vt & modus ille, Ex toto corde, cadat ſub eo præcepto, tamen non cadit ſub ipſo, ut impleatur ex gratia. Verè nanque impleret præceptum illud, qui ſic Deum

per veram ſemper poenitentiam reparari. Et ſi ad hoc admittatur, ut debet, implebit & ſingula, & omnia, & perueniet ſtatiū ad gratiam.

Itaq; tam peccatoribus, quām iuſtis concedendum eft ſimpliſter, præcepta Dei & omnia, & ſingula, eſſe poſſibilia. Neq; verbo illo, Iuſtificato, ſuit opū: ſed adiectum eft ob cauſas quidem iam dictas, ac fortassis etiam, ut ſat's fieret ſcrupulosiſ quibusdam, trepidantibus vbi nullus erat timor. Qua forte ratione adiecta ſunt illa verba, Cum auxilio diuino: cùm dictū eft, iuſtos poſſe cum auxilio diuino preftare, ut feruent sermones Christi. Intrepide enim potuit abſolutē dici, iuſtos hoc poſſe: Quia quæ per amicos, noſtro prefertim auxilio prompts & páratos, poſſimus, pernoſiſos poſſimus. Sed addita ſunt illa verba, ut omnis adimeretur occaſio errandi. Verū de his ſat's. Pergamus ad illa verba exponenda, quæ ſtatiū ſubiecere Patres.

EXPLICATVR PATRVM

RESPONSIΟ AD ARGVMENT-

tum ex frequentia venialium.

CAP. XX.

AMOLIRI voluit hæc pia & ſacroſancta Synodus difficultates omnes & remoras, quæ fideles poſſent impedire, quō minus obuijs (quod aiunt) manibus vniuersam hanc doctrinam exciperent. Ac propterea curauit, ut & illud dilueret argumentum, quod cuius poſſet contra ſtatiū dicta, ex frequentia venialium peccatorum occurrere. Quomodo enim credamus iuſtos, ſicut ſtatiū dictū eft, ſeruare sermones Dei, cùm tam frequenter incident in peccata venialia? Huic autem argumenito respondent Patres his verbis: *Licet enim in hac mortali vita quantūvis sancti & iuſti, in levia ſaltem & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoq; cadane, non propter ea defiunt eſſe iuſti. Nā et iuſtorum illa vox eft et humiliſ, et verax: Dimitte nobis debita noſtra.* Et quod his verbis prafato argumenito respondent, eiusmodi eft: *Eſto, incidenti iuſti frequenter in peccata: at ea levia ſunt & minuta, neq; tanti apud Deum momenti, ut propter illa defiint eſſe iuſti, aut de eis poſit dici, quod non ſeruant sermones Dei vel mandata.*

KK 3 Et

Doctrinæ
quinq; ex
resp. Patrū
collectæ.
Prima.

Prou. 24. b

Iac. 3.

Hiero.

Aug.

Cœc. Mil.

Doctrin. 2.

Doctrin. 3.

Docuit & tertio h̄c sancta Synodus, iustos debere semper agnoscere infirmitatem suam, & veraciter & ex corde posse & debere dicere, Dimitte nobis debita nostra. Et cùm non contenta est dicere, iustos quandoquè cadere in venialia peccata: sed dixit, quantuncunq; sanctis & iustis id contingere: in ea particula, quantunq; sancti & iusti: docuit quartò, longè à vero aberrasse omnes illos hæreticos, qui tenuerunt, ad tantam perfectionis celsitudinem & fortitudinem posse iustos in hac vita puenire, ut vlt̄a peccare non possint. De quo errore in expositione 12. Cap. copiosius agemus. Potest & quinta h̄c doctrina ex verbis his decreti colligi: Tametsi peccata venialia verè sint & propriè peccata, tamen nunquam propter illa dici potest quisquam transgressor esse mandatorum diuinorum, aut non seruare sermones Christi. Nam h̄c nomina conuenire nequeunt iustis. Et peccata venialia propè nihil sunt respectu arcta obseruatiæ mandatorum, quam Deo præstant iusti. Quare cùm à præstantiori fiat denominatio, absolutè asserendum est, eos seruare manda ta, etiam si nonnunquam incident in peccata venialia. Et ex his potest patere opti-

Doctrin. 4.

Doctrin. 5.

Et ex hac responsione quinq; possumus colligere singulares doctrinas. Prima est: Venialia peccata non repugnant iustitiæ, seu amicitiæ diuinæ, neq; definit aliquis esse iustus, quia labitur in peccata venialia. Et hanc doctrinam possumus his approbare. Primò: De huiusmodi peccatis scriptum est, Septiès cadet iustus, & resurget.

Et iterum, Iustus in principio est accusator sui. Et rursus: In multis offendimus oēs. Hoc est, siue iusti, siue peccatores. Atque hoc tradit non semel Hieronymus in dialogis contra Pelagianos, & Augustinus multis in locis, & præcipue lib. de natura & gratia, c. 36. vbi inter alia de multis sanctis dicit: Quia s̄p̄ è in leuissimis, & aliquando incautis obrepit peccatum, & iusti fuerunt, & sine peccato non fuerunt. Et confirmata est h̄c doctrina sub interminatio ne anathematis in Concilio Mileuitano, can. 6. 7. & 8. Secunda, quæ hinc potest colligi doctrina, est: Multum interest inter peccata venialia & mortalia. Mortalia enim iustitiam tollunt, & gratia Dei repugnat: neutrum verò, ut statim dictum est, conuenit venialibus.

Et non op̄us est, pro hoc argumēto ex R̄sp̄ plicando, eo diuertere, vt dicamus, venialia non esse contra mandata. Hoc enim infra ostendemus esse falsum. Trepidare etiā videntur, vbi nullus est timor, qui dicunt, satis esse, quod mandata seruare possumus, quatenus sat̄ est ad perseverandum in iustitia & amicitia diuina. Siquidē in promptu est iam ex prædictis via euadendi hoc argumentum, eas cilicet, quam collegimus ex verbis Patrum. Seruant nanque iusti mandata, etiam si labantur in venialia.

Si quis verò roget, an possibile sit saltem iustificatis seruare sic mandata, vt ne minimam quidem culpam admittant contra ipsa, huic nos questio faciemus satis, Deo auspice, inferius lib. 14. vbi & omnia, quæ h̄c collegimus, ex sententiâ Patrum copiosius explicabimus, & fortius communie mus. Videamus ergo quæ post h̄c subiunxerint,

QVOD ARCTIVS TENE.

ANTVR IVSTI SERVARE
mandata.

CAP. XXI.

Vt pleniū instruerentur fideles de obseruatione mandatorum diuinorum, illis quæ de necessitate & possibilitate ipsorum tradita sunt, appenderunt Patres quasdam perquam vtile doctrinas, quæ nos, quoniam ex p̄dictis inferuntur, & velut auctaria quæ-

quædam sunt, eis pro ornamento & firma mento pleniori adiecta, vsitissimo scholiarum vocabulo corollaria, seu appendix nominabimus.

Et quod primò ex dictis colligunt, est huiusmodi: Quo fit, vt iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via iustitiae senire debeant. Et si clariora verba requiri mus, quod primò inferunt, est: Iustificati sunt magis obligati ad ambulandum in via iustitiae, quæ oīl, cùm erant peccatores.

Et tres causas insinuārunt h̄c Patres, ppter quas iusti plūs tenentur ad seruandum mandata, quæ peccatores.

Prima, quia à Deo habuerunt beneficium sūa iustificatiōis. Lege enim naturali ei tememur magis obedire & obsequi, qui plurib; nos sibi obstrinxit beneficijs. Cùm augmentetur dona, rationes etiam crescunt donorum, ait Gregorius. Et subdit: Tanto er. Greg. hom. in Euāg. gō esse humilior, atque ad seruēdum Deo promptior quisque debet ex munere, quāto obligatiorem te esse cōspicit in reddenda ratione.

Secunda causa, propter quam iusti magis tenentur ad obseruantiam mandatorū, est, quia ipsi melius & facilius ea possunt im plemente. Per gratiam enim diuinam, & habitationem Spiritus sancti in ipsis, potentiores sunt ad virtutum exercitia, & fortiores ad resistēdum peccatorum incursionibus. Postulat autem hoc ratio bonitatis & suavitatis diuinæ, & naturale lumen id docet, vt ad ea sit quisq; minùs adstrictus, quæ diffici liori sunt ipsi: & contrà ad ea magis, quæ cōmodius & leuiūs potest præstare.

Vnde Tertull. lib. 2. ad vxorem: Omne delictum voluntarium, in Domino grande est, * Quāto enim potestas vitandi fuit, tanto contumaciæ crimen oneratur. Et Bernar. In difficultioribus agendis obeditio gravior, quæ grauior præuaricatio iudicetur: & in facilioribus minusq; onerosis cōtemptus damnabilior, quæ actus laudabili or aestimetur.

Tertia eiusdem veritatis causa est, quia à Deo hanc habent iustificati gratiam ppter suam iustificationem, vt ab eo non deferantur, nisi priùs ipsi illum deserant. Qua ratione duplex ipsis nomen videre mihi videor custodiendi mādata accrescere: videlicet nè & tanto beneficio sint ingratit, & nè tam fidelis & benignus hospes eos defera, & tantum beneficium perdant, si ob-

torpore cōperint in via iustitiae, quam vñā ille à nobis exigit, vt nobiscum maneat. Et sicut cap. 12. admonuimus, sunt h̄c verba, Deus namq; sua gratia semel iustificatos nō deserit, nisi ab eis priùs deseratur, desumpta ex Augustino. Et fundamentum habet in scripturis.

Præter h̄c autem argumenta, quæ sat̄ idoneè probant maius hoc vinculum, quo iusti adstringuntur ad obedietiam Deo exhibendam, possumus & hanc sententiam apertis testimonij scripturarum confirmare: Nisi abundauerit iustitia vestra, ait Matt. 5. a Christus ad suos Apostolos, plūs quæ scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum celorum.

In quæ verba Theophylactus vbi exposuit iustitiam dici omnem virtutem, sicut cùm Job dicitur est iustus, subdit: Horre se homo, animaduertens quanta à nobis repeatantur. Et alibi Christus generaliter p̄nunciat: Omni autem, cui multum datum Luc. 12. f est, multum petetur ab eo; & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo. Et Paulus inquit: Irritam quis faciens legem Hebr. 10. c Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filiū Dei cōculauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, & in quo sanctificatus est, spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Et Petrus 1. Pet. 2. d dicit: Si enim refugientes coinquationes mundi in cognitio Domini nostri & Salvatoris Iesu Christi, his rursū implicati superantur, facta sunt eis posteriora dete riōra prioribus. Melius enim erat illis, non cognoscere viam iustitiae, quæ post agnitione retrorsūm conuerti ab eo, quod traditum est illis, sancto mandato. Confirmant etiam hanc doctrinam omnia, quæ docent, maiora esse, ceteris paribus, nostra peccata, q̄ Iudeorum viuentū sub lege Mosaica.

Quod & Paulus eleganter docet in epistola ad Hebræ. præcipue verò in illis verbis: Videte nè recusentis loquentem. Si em illi non effugerunt, recusantes eum, qui super terram loquebatur: multo magis nos, qui de cælis loquentem nobis auertimus. Quæcumque etiam probant maiora fuisse, ceteris paribus, peccata Iudæorum, quæ Gentilium: q̄a sicut Psalmista dicit, Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis, stabilire queunt p̄sentem diffinitiōem. Si em ppter beneficium

præcellentioris legis & perfectioris pasto-
ris, inducitur maius vinculum ad obserua-
tum mandatorum, multo magis hoc fiet
propter beneficium iustificationis.

Sap. 6.2 Et si peccata principum & prælatorum
grauiora sunt, iuxta illud: Potentes po-
tenter tormenta patientur: & si peccata
sacerdotum & Ecclesiasticorum maioris
sunt reatū apud D E V M, iuxta verbum
Christi, Hi accipient damnationem maio-
rem: erunt igitur & peccata iustorum, ceteris paribus, culpabiliora: Quandoquidē
omnia principum & Ecclesiasticorum be-
neficia, antecellit gratia iustificationis.

Lucæ 20. b Acceptaruntque doctrinam istam, &
docuerunt concorditer omnes Ecclesiasti-
ci Doctores & antiqui, & scholastici: quippe
qui ubique assuefrant, maiora esse (ceteris paribus) & grauiora peccata fideli-
um, quam infidelium: & iustorum, quam
peccatorum: tantoque vnumquenq; apud
D E V M grauioris esse delicti & criminis
reum, quanto maioris erat meriti antequam
caderet. Et hæc satis possunt esse manifesta
ex his, quæ de inæqualitate honorū & ma-
jorū meritorum lib. 10. tradidimus. Quæ-
cumque enim docet grauiora esse peccata iu-
storum, quam peccatorum, docet & eos ad
legis præcepta fortius adstringi.

Hieron.
Galat. 5. Et præter ibi citata, expressus est loc. Hieronimi in illa verba Apostoli, Manifesta
autem sunt opera carnis: Vbi sic scribit, In eo fornicator maioris est criminis, qd tollit membra Christi, & facit ea membra me-
retricis. Erūt quippe duo in carne vna. Qui
nō est fidelis, neque credit in Christo, sua
membra facit membra mereetricis: qui cre-
dit, & fornicatur, Christi membra facit
membra mereetricis. Econtrariò infidelis in
fornicatione sua, vtrum violet, aut adificet
templum idolo, nescio. Per vitia quippe
maximè dæmones coluntur. Hoc vnum
scio, quod qui post fidem Christi fornicata-
tur, violat templum Dei. In illa etiam ver-
ba, Si ecclesiam non audiērit, sit tibi sicut
ethnicus & publicanus, sic scribit: Quando
autem dicitur, Sit tibi sicut ethnicus & pu-
blicanus: ostenditur maioris esse detestati-
onis, qui sub nomine fidelis, agit opera in-
fidelium, quam hi, qd aperte Gentiles sunt.

Matt. 18. NE MINI SATIS EST FIDES
SOLA AD CONSEQUENDVM RE-
GNUM CÆLORVM. CAP. XXII.

SECUND A doctrina, quam his ap-
penderunt Patres, quæq; aperte fe-
quitur ex priore conclusione huius
cap. est hæc: Nulli satis est sola fides,
vt hæres constituatur regni cœlorum, &
eam hæreditatem consequatur. Verba de-
creti sic habent: *Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide solam se hæredem esse
constitutum, hæreditatemque consecuturum.* Firmatur autem doctrina hæc duob; Pauli-
testimonij, & alio Petri. Atque in illis
verbis, *Etiam si Christo non compatatur, ut &
conglorificeatur, innuitur aliud, quod & ean-
dem veritatem luculenter confirmat.* Ait
quippe Paulus: *Ipse spiritus testimonium
reddit spiritui nostro, quod simus filii Dei,*
Rom. 8.1 Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei,
cohæredes autem C H R I S T I: si ta-
men compatimur, ut & conglorificemur.

Quibus verbis docemur, necessarium
esse nobis præter fidem, pati aliqua adver-
sa & laboriosa cum Christo, vt simul cum
illo glorificemur. Si enim oportuit pati
Luce 4.1 Christum, & ita intrare in gloriam suam:
multo magis oportet nos pati, sicut dicit
eleganter Bernardus, vt intremus in glo-
riam alienam, supernaturem videlicet
Bernard. nobis & indebitam, ac nostris meritis lon-
gè maiorem. Vnde & idem Apostolus
alibi ait: Fidelis sermo. Nam si commor-
Tim. 4.1 tui sumus, & conuiuemus: si sustinebi-
mus, & cōregnabimus. Et pauloantè: Nam
& qui certat in agone, non coronabitur,
nisi legitimè certauerit.

Et merito Patres tam multis vtuntur
testimonij. Conueniebat siquidem for-
tius hæc figere pedem, & apertorem face-
re & firmorem doctrinam traditam, quia
articulus iste inter Ecclesiam Catholicam
& hæreticos nostri temporis, & fuit, & est
etiam in primis controvenerit. Am-
bigere tamen potest, qui hanc diffinitio-
nem attentè legerit, an hoc loco diffini-
erint Patres, neque fidem solam sufficere,
vt quis hæres constituatur: neque satis es-
se ad hæreditatis affectionem, an postre-
num hoc duntaxat. Distincta enim hæc
sunt, & posset quis defendere, solam fi-
dem satis esse ad iustitiam, nec tamen es-
se satis ad beatitudinem.

Et Patres non dixerunt sub dis-
cussione, Nemo sibi in sola fide blandiri
debet, putans fide solam se hæredem es-
se constitutum, aut hæreditatem conse-
cutur.

Sed enim, vt nullus esset tergiuersationi-
bus locus, & omnibus extinctis erroribus,
sola veritas in fidibus regnaret: in Cano-
nibus huic dissensioni respondentibus, oīa^{19. 20.}

Ac Protestantes qdē sola fide tuentur
impios iustificari, nequaquam tamen assen-
tuntur suo preceptor Lutero, afferenti in
lib. de captiuitate Babyl. solam fidem satis
esse ad beatitudinem, & promissionem ipsi-
us iustificatis factam, nullis peccatis esse cō-
mutabilem, nisi sola incredulitate. Et cùm
dicunt, sola fide impium iustificari, tantum
sentiunt sola fide apprehendi iustitiam, ne-
que negant alia esse impio necessaria, vt af-
fequantur iustitiam. Nam hoc quid aliud es-
set, quam afferere, fidem solam sufficere ad
beatitudinem? Quod enim sufficit ad intro-
ducendam aliquam formam in subiectum,
si non superueniat fortius aliquod agens,
quod indē ipsam pellat, sufficiet & ad eam
conseruandam, vt dicunt physici. Et si ad
acquirendam iustitiam non requiritur po-
nitentia peccatorum, sed sufficit sola fides,
neque amittetur profecto iustitia per alia
peccata, sed manebit, quandiu manserit in-
tegra fides.

Quanvis autem in hunc potissimum er-
rorem, vt potè omnium perniciosissimum,
verba sua Patres direxerint, & testimonia
ex Petro & Paulo huic soli videantur ad-
uersari, tamen si aliquanto penitus hæc &
pro dignitate expendam, & errore quoq;
Protestantium intelligemus hæc esse ab ipsis
damnatum. Quoniam qui dicunt, fide sola
apprehendi iustitiam: fide sola dicunt, im-
pios fieri hæredes, & hæreditatem consecu-
turos. Iustificati quippe, si moriantur, nullo
opere indigent, vt consequantur beatitu-
dinem. Et licet iustis in hoc mundo man-
tibus necessaria sit, ad perseverandum in
iustitia, obseruatio mandatorum: tamen si
fide sola apprehenderit quisquam iustiti-
am, fide sola perueniet, si statim moriatur,
ad beatitudinem.

Cum igitur monuerunt Patres, nè sibi
quispiam in sola fide blandiretur, putans
ea sola hæredem se constitutum, hæreditati-
temque consecuturum, tametsi hæc non
sub disunctione, sed copulatiè in vnum
coniunixerint, non solū damnarunt dicē-
tes, satis esse fidem solam ad iustificatio-
nem & beatitudinem: sed etiam illos, qui
dicunt, eam solam satis esse ad comparan-
dam iustitiam, vel certè ea sola comparari
iustitiam. Nam ex quoconque iustum tri-
um, definitio ipsorum palam eneruatur.

Summa qd.
dam corū,
que de ope-
rum necel-
litate ha-
bentur in
Concil. ge-
neralibus.

tes, verum etiam coniugati, per fidem re-
ctam & operationem bonam, & sic placé-
tes Deo, ad aeternam merentur beatitudi-
nem peruenire.

Vides utrumq; oportere coniungi, & si-
dem rectam, & operationem bonam, ut ve-
niatur ad beatitudinem? Et in canone 6. ad
hoc præcipiuntur concilia prouincialia sin-
gulis annis, ut de reformâdis moribus præ-
fertim cleri, diligens habeatur cù Dei timo-
re tractatus. Si vero sola fides satis esset ad
salutem, non esset necessè, nisi pro vna cau-
sa fidei cogi concilia, & nullæ essent leges
neque Ecclesiasticae, neque ciuiles, quæ ob-
ligarent in conscientia, neque puniri qui-
spiam posset grauiter, nisi pro incredulita-
te. Quod quidem non aliud est, quām, son-
tes & sceleratos homines aduersus iustos
& innocentes armare, pacemque & tran-
quillitatem, & omnem commodam admini-
strationem ex ciuitatibus tollere; ac de-
niq; sacra & secularia, cœlestia & terrestria
diuinaque & humana omnia miscere, tur-
bare, & sub tetrica quadam caligine &
vertigine confundere.

In Constantiensi Concilio multa da-
mnatur, speccantia ad mores, cōtra Ioannē
Vuiclefum & Ioanneum Hus. In concilio
Florentino, & Lateranensi ultimo, pleraq;
speccantia ad mores, velut necessaria ad sa-
lute, sancta & definita sunt.

Ex doctribus autem sanctis tam fre-
quentia passim in ipsis obuia sunt testimo-
nia p̄ hac veritate, & tam multa, dum ali-
as communimus, iam citauimus, ut me pi-
geat & tedeat, nouas alias eorum senten-
tias hic adjicere. Si quis de re adeò manife-
sta hæsit, deponet suum dubium, si legat
commentarios eorum, siue in ea loca, quæ
ex nouo testamento citauimus, siue in com-
plurima, quæ tertia quaue pagina in veteri
testamento, & præcipue in prophetis, oc-
currunt, quibus obiurgantur transgresso-
res mandatorum Diuinorum, & Væ illis &
ardores sempiterni prædicuntur, nisi re-
spificant.

Integro volumine disputauit Augustinus
contra hunc errorem, sub titulo, de fide &
moribus. Multa cōtra eundem scripsit Hie-
ronymus in libris cōtra Iouianum, & cō-
tra Pelagian. Et pulchrè idem in illa verba
Matthæi, Non omnis qui dicit mihi, Domi-
ne, Domine, &c. Sicut suprà dixerat eos, q;
haberent vestem vitæ bonæ, non recipien-

Augustin.

Hierony.

dos propter dogmatum nequitiam: ita nūc
econtrariò, ne his quidem accommodan-
dam fidem, qui cūm polleant integritate fi-
dei, turpiter viuunt, & doctrinæ integri-
tem malis operibus destruunt. Utrumq; em
Dei seruis necessariū est, vt & opus sermo-
ne, & sermo operibus comprobetur.

Et tractantes illa verba Pauli, Ideò in-
ter vos multi infirmi & imbecilles, & dor-
mītūt multi: Orig. in psal. 37. & Iob 1. Cyp. in Orig. Cyp.
serm. 5. Chrysostomus, Theophil. in haec ferme
verba, & August. in serm. de cœna Domini
Cry. Th. Aug. Cat.
& Caisianus, & denique quotquot legi
Catholicos Doctores, aperte confitentur,
non satis esse fidem rectam ad sumendam
Eucharistiam, sed necessariam etiam esse
mentem puram & nouam, & magnam ex-
aminationem conscientiæ: & ideò multis
ex Christianis ægrotare & debiles esse, &
morte mulctari, q; a indignè & irreuer-
ter eam sumunt.

Et ipse Luterus in sermone quodam de
Eucharistia, referente Roffensi, assertor ne-
cessariam esse cunctis, communicare vol-
tibus, confessionem omnium peccatorum,
quæ manifestè sunt mortalia, & maximè
eorum quæ inuidiam, displicetiam, & ama-
ritudinem habent in proximum. Quæ ma-
nifestè pugnant cum illis, quæ ex eo sape
retulimus. Si enim necessaria est confessio
aliquorum mortalium ad digna suscep-
tionem Eucharistæ, & qui illam indignè su-
mit, iudicium sibi manducat: non ergo vna
fides sufficit ad salutem, & cetera liberri-
ma, neque precepta, neq; prohibita. Aduer-
santur etiam hęc illis, quæ in art. 15. contra
bullam Leonis X, legitim. Ait enim: Qui
ad sacramentum Eucharistæ accedunt, si
credant se gratiam ibi cōsecuturos, hęc lo-
la fides eos facit puros & dignos.

Sed frequens hoc est Lutero, ut secum
ipse pugnet & dissideat. Sola veritas con-
stans est, & perpetuò eadem. Porro ad
argumenta, quæ ex scripturis nobis objici
possunt, copiosè, vbi suprà, respondimus.
Nunc igitur, quoniam tantum contendimus, consensu Ecclesiæ Catholice
communire definitionem Patrum: quæ ex
Doctribus Ecclesiasticis torqueri in nos
queunt, ut ostendatur fides sola ad salu-
tem possit sufficere, curabimus pro nostra
exiguitate explicare. Nam ex lumine natu-
rali, scripturis sanctis adiuto, nulla nisi fu-
tilia argumēta, neq; in Lutero, neq; in ipsius ta omnia.
sequar.

sequacib; legi. Traditi quippe in repro-
bum sensum, lumen naturale neque agno-
scunt, neque quanti opus est, faciunt, sed
resistunt & reluctantur ipsi.

QVO SENSV DOCTORES

ECCLESIASTICI ALIQUAN-
DO DIXERINT, FIDE NOS SOLA IUSTIFICARI
& SALUARI.

CAP. XXIII.

AC PRIMÒ quidem induci contra
nos potest Origen. qui 3. comm.
epist. ad Roman. sensum Pauli in
illis verbis, Arbitramur iustifica-
ri hominem per fidem sine operibus legis:
hunc in modum interpretatur. Dicit Apo-
stolus sufficere quidem solius fidei iustifi-
cationem, ita vt credens quis, tantummo-
dò iustificetur, etiam si nihil ab eo operis
fuerit expletum. Et statim ipse sola fide si-
ne operibus iustificatum dicit latrone, &
Magdalena ex nullo legis opere, sed pro
sola fide dixisse Christum, Remittuntur ti-
bi peccata tua. Et mox, Fides tua te saluam
fecit, vade in pace. Sed & in multis Euangeli
locis addit, Hoc sermone vsum legi-
mus saluatorem, vt creditis fidem, causam
diceret esse salutis ipsius.

Sed nè quis resoluatur, & benè agendi
negligentiam capiat, audiens, adiustificandum,
fidem solam sufficere, mox admonet
indulgentiam non futurorum, sed præ-
teriorum esse criminum, & nemini dari
licentiam peccandi ex iustificatione. Qui-
bus verbis innuere videtur errorem Pro-
testantium, hoc est, fide sola comparari iu-
stitiam, tametsi amitti iustitia posuit per
alia peccata ab incredulitate. Sed & illa
vrgere videntur, quæ continentur adjicere:
Iustificatur homo per fidem, cui ad iustifi-
candum nihil conferunt opera legis. Et
paulò post, quia nemo iuxta prophetam
potest gloriari castum se habere cor, &
omnis iustitia nostra, est iuxta Esaiam, sic
ut pannus mulieris menstruatæ: sic infert,
Sola igitur iusta gloriatio est in fide Chri-
sti crucis, quæ excludit omnem illam glo-
riationem, quæ descedit ex operibus legis.

Hilarius in illa verba Christi, Confide
filii, remittuntur tibi peccata tua: Mouet
scribas remissum ab homine peccati. Ho-
minem enim tantum in I E S V Christo
contuebantur, & remissum ab eo, quod
lex laxare non poterat. Fides enim sola

iustificat. Et quoniam cæci, quia credide-
runt, viderunt: colligit, fide merendum es-
se quod petitur, & ex ea salutem esse ex-
pectandam.

Ambrosius in sermone 45. dum felicitas Canon. g.
tem explicat latronis, qui meruit à Chri- Ambros.
sto audire, Hodie mecum eris in paradi-
so: ita scribit, Sed hanc tantum gloriam,

vt non in alterum diem differretur, sed ca-
dem die, qua paradisus Deum suscepit, su-
sciperet & latronem, fides latroni præstitit.

Fides enim est, quæ peccata cooperit, quæ
vincit crimina, quæ facit de latronibus in-
nocentes. Quanvis enim delinquentium
grandis sit culpa, fidei tamē maior est gra-
tia. Et uestigio addit, quod magis videtur
vrgere. Sicut sufficit Iudeus ad scelera, Chri-
stum deseruisse: ita sufficit latroni ad in-
nocentiam, Domino credidisse. Et in epist. Epist. 71.
que est ad Irenæum: Nemo glorietur in
operibus, quia nemo factus suis iustificabi-
tur. Sed qui iustus est, donatum habet, quia
post lauacrum iustificatus est. Fides ergo
est quæ liberat per sanguinem Christi, quia
beatus ille, cui peccatum remittitur, & ve-
nia donatur. Et i. de penitentia, cap. 10. Qui
fidem habet, habet vitam aeternam. Qui vi-
tam habet, non est exclusus à venia. Omnis, Ioann. 3:
inquit, qui credit in eum, non pereat: cum
omnis dicitur, nullus excluditur, nullus
excipitur. Et cap. 11. Vbi quis credit, ira
Dei discedit, vita autem accedit. Et libr. 2:
ca. 8. Fœtorem habet peccator, tamen fidei
preciosæ emēdatur vnguento. Tantum enī
gratia fides habet, vt vbi ante diem fœte-
bat mortuus, illic bono odore tota repla-
tur domus. In art. item 5. confess. Augustan.
æ citantur hæc eiusdem verba: Hoc con-
stitutum est à Deo, vt qui credit in Chri-
stum, saluus sit sine opere, sola fide accipi-
ens remissionem peccatorum. Neque dissi-
milia videntur tradi à Chrysost. in serm. Chrysost.
quodā de fide, & lege naturæ, & spiritus an-
ato. Hoc enim nomine fidem præstare ope-
ribus ostendit, quia fides sine operibus suf-
ficit ad salutem, non autem opera sine fide.
Sed verba illius subscribam: Eum, ait, qui
operator opera iustitiae sine fide, non pos-
sum probare viuum fuisse, fidelem autem
absque operibus possum monstrare, & vi-
xisse, & regnum cœlorum asecutum.
Nullus sine fide vitam habuit, latro au-
tem credidit duntaxat, & iustificatus est
à misericordissimo D E O. Atque hęc nè
mihi

mihi dixeris, defuisse ei tempus, quo iuste viueret, & honesta ficeret opera. Neque enim de hoc contenderim ego, sed vnum illud assuerauerim, quod sola fides per se saluum fecerit. Nam si superuixisset, fideique & operum fuisset negligens, à salute excidisset. Hoc autem nunc queritur & agitur, quod & fides per seipsum saluum fecerit, opera autem per se nullos vnuquam operarios iustificauit. Et hoc probat ex Cornelio, in quo dicit ante acceptam fidem Christi bona quidem opera fuisse, sed mortua, quia fidem non habebat Christi, licet in Deum crederet. Non dum enim addit, habebat ex operibus salutem, donèc operibus suis fides acquirendum præmium offerret. Oportet enim ante opera lucere fidem, & fidei pedissequa esse opera.

Augustinus super Psalm. 31. tractans illa verba Apostoli, Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Noli, inquit, presumere de operibus ante fidem. Noueris, quia peccatorem te fides inuenit. Et si te fides data fecit iustum, impium inuenit, quo faceret iustum. Et ibidem ex fide dicit iustificatum esse Abraham, & si fidem, ait, opera non præcesserunt, tamen secuta sunt. Etiam ut citauimus, q. 76. lib. 83. q. expressissime dicit, aliquem iustificari posse per fidem sine operibus bonis præcedentibus, atque ita putat debere interpretari testimonium Pauli statim citatum: & addit, iustificationem fidei manere in illo, neque operibus bonis præcedentibus, neque consequentibus, si mox ut crediderit, de hac vita discesserit. Ac ex illis verbis Christi, Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet: sic colligit, Crede ergo, & si mortuus fueris, viues. Unde mors in anima? Quia non est fides. Unde in corpore? Quia non est ibi anima. Ergo anima tua anima, fides est. Et i. contra 2. epist. Pelag. cap. 21. Quantælibet fuisse virtutis antiquos prædices iustos, non eos saluos fecit, nisi fides mediatoris. Et sèpè aliás constanter dicit, per fidem I E S V Christi nos impetrare salutem.

Leo Papa. Leo etiam in serm. quodam de Epiphania: Hoc est, ait, quod iustificat impios, hoc est quod ex peccatorib⁹ facit sanctos, si in uno eodemque Donino I E S V Christo & vera Deitas, & vera credatur humanitas.

Præcipue verò videntur vrgere verba.

August.
Rom. 3.

Ioann. II.

Leo Papa.

illa Bernardi ad Deum, serm. 22. in Cantic. Tam validus es ad iustificandum, quā multus adignoscendum. Quamobrem quis pro peccatis compunctus, esurit & sit iustitiam, credat in te, qui iustificas impium, & solam iustificatus p̄ fidem, pacem habebit ad te. Et in epist. 77. ita scribit: Cū Christus dixisset, Qui crediderit & bapti. Mart. zatus fuerit, saluus erit: cautè non repetit, Qui verò baptizatus nō fuerit: sed tantum, Qui verò non crediderit, condemnabitur: nimirūm innuens, solam interdum fidem sufficere ad salutē, & sine illa sufficere nihil.

In bulla etiam Mart. 5. qua condemnati sunt Ioan. Vuicelus & Ioan. Hus, dilucide afferitur fides sola Catholica saluare, & sine ipsa nulli subsidium salutis contigisse. Exposita. Neque ista tamen aut alia similia satis debent esse Catholicis, vt credant fide sola lam. fidei possit impium iustificari, aut tueri & conservare iustitiam, vel deniq; beatitudinem adipisci. Dum enim ecclesiastici tractatores fecuti in speciem Apostolum Paulum, fidei soli iustificationem tribuere, & necessitatem aliorum operum negare videntur, nō sic intelligendisunt, vt opera ex gratia & auxilio Dei facta, quæ scriptura ad salutem impiorum exigit, illis verbis excludant.

Excludunt verò aliquād sola opera ex. Dicitur. teriora. Et hoc volunt duntaxat pro certo statui, non esse opus exteriori sacramentorum susceptione, vbi eam articulus necessitatis excludit. Ac quandoquā ad opera tantum cærimonialia, vel iudicia legi, quæ propriæ legalia dicuntur, sermonem referunt, & ea sola affirmant necessaria ad iustitiam non esse. Et non nunquam de operibus agunt ante fidem, vel certè de operibus, quæ fiunt vel perl. gem, vel per naturam sine gratia præuentis auxilio: & illa duntaxat, vt ad iustificationem parùm utilia, reiiciunt. Interdum etiam hoc vnum eis verbis volunt explicare, non præcedere iustificationem aliqua opera, quæ sint propriæ ipsius merita, quibusque ipsa verè debeatur. Vel quia fides, sicut dicit Chrysostomus, in serm. statim citato, per seipsum plena est operibus, & vbi primum credimus, nisi nos eam impedierimus, simul & operibus eam ornamus: fide omnia complectuntur, quæ ipsam sequuntur vel comitantur, quæque ipsa præscribit necessaria ad iustificationem: & fide sola aiunt nos iustificari, vt intelligamus

Ad Orig. Ad Orig. Lucrez. 23. f. Lucrez. 27. Ad Hil. Theophyl. 13. Ad Ambro. 2. 44. 6. 27.

mus non iustificari nos, nisi illis, quæ ipsa in nobis & efficit, & præstituit.

E aliquoties fidem non operibus, sed nefarijs infidelium & hæreticorum sectis opponunt: & dicentes solam fidem nostram saluare, tantundem exprimunt, ac si aperte. us dicerent. In nulla alia secta vel religione posse quempiam saluū fieri, sed solummodo in fide Christi, & extra illā nemini posse salutem contingere. Et hic est sine dubio sensus Martini V. in bulla citata, & August. in vlt. ipsius testimonio. Sed hæc aperiuntur, si singulatim ad aliqua ex locis citatis respondeamus.

Et Origenem quidem, manifestum est, non exclusisse per illud verbum, Sola fide, opera ex fide procedentia, videlicet, dilectionis, confessionis, orationis, aut penitentiae interioris, sed exclusisse duntaxat opera exteriora, vel legalia Mosaicæ legis. Nā vt sola fide monstraret posse homines sine operibus legis iustificari, inducit exempla latronis sancti & Magdalene, & vtrunque dicit sola fide iustificatum, cum tamen ex Luca constet, & latronem suorum peccatorum poenituisse, & Magdalene remissa esse peccata, quia dilexit multum.

Hilarius verò propterea dixit fidem solam iustificare, quia absque illa, lex nunquam potuit præstare iustitiam: illa autem cum illis, quæ ipsa & facit & præcipit, credentes paſsim iustificat. nam verbo, Solam, tantummodo legem excludit. Et hoc nimirum videtur ille dixisse, quod Theophylac-

Ad Chrys. hil aliud dicit defuisse Cornelio ad salutē. August. & Bern. Et in hom. 20. in Ioan. ex illis verbis Christi, Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei, sic colligit: Hinc intelligim⁹ fide semper nobis optis esse, & vita, quæ virtutibus luceat. Hæc duntaxat saluos nos facere poterit.

Ad Ambro.

De Bernardo etiam apertum idem est, Quid enim aliud defit compuncto corde, & esurienti iustitiam, quā fides & spes in Deum? Quia ratione in verbis suprà citatis ex fer. 3. de Annunciatione, sola spe impe- trari dicit miseratio apud Deum. Fides siquidem & spes, si veræ sint, & non inanæ, possunt cum illis, quæ ex eis sequuntur, vel quibus innituntur, impetrare Dei gratiam, non aut alia opera sine ipsis.

Atq; ita dicimus, sola Dei misericordia nos ipsi reconciliari & saluari, quia illa ad hoc sufficit ex lege, cum illis, quæ requirit & in nobis efficit, nihil autem sufficit sine illa. In testimonio autem 2. ex Bernardo spicuum est, solam fidem ab eo appellari fidem, quæ non habet exteriorem sacramenti baptismi susceptionem. Etenim & ibi meminit conuersionis ad D E V M, & desiderij percipiendi baptismum, & tantum promittit salutem sine baptismio, si

Christum, quād Iudas amauerit in coena: & cū à Iuda pacis blandimenta fuerint vendita, à latrone crucis vulnera constanter prædicata: & despississe eum vitam presentem, & pro sola futura Christum orasse, & se quidem accusasse grauiter illis verbis: Et nos quidem iuste, Nam digna factis recipimus. Et addit, plus amare Christum ipsum ceperisse, ex quo intellexit, vulnera illius, esse vulnera sui ipsius, non Christi. In alijs verò testimonij ex eodem citatis, perspicuum est, ipsum sola opera legis veteris excludere, & fidei nostræ sufficientiam ad salutem ostendere.

Ideò insuper & ipse, & Chrys. & Aug. & Bern. in locis allegatis, cū & in ipsis fateantur distinclè operum necessitatem, soli fidei iustificationem tribuunt, quia alienum esse putarūt, vt illo verbo, Sola fide, excludi crederentur opera, quæ ab ea procedūt: & plerunque euenire intellexerunt, vt possitis illis operibus, quorum ipsi meminerūt, nihil amplius ad iustificationem deesset, q̄ sola fides, & preter eam statuere volebant, neminem posse iustificari.

Et de Chrysostomo hoc liquet, quia nihil aliud dicit defuisse Cornelio ad salutē. August. & Bern. Et in hom. 20. in Ioan. ex illis verbis Christi, Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei, sic colligit: Hinc intelligim⁹ fide semper nobis optis esse, & vita, quæ virtutibus luceat. Hæc duntaxat saluos nos facere poterit.

De Bernardo etiam apertum idem est, Quid enim aliud defit compuncto corde, & esurienti iustitiam, quā fides & spes in Deum? Quia ratione in verbis suprà citatis ex fer. 3. de Annunciatione, sola spe impe- trari dicit miseratio apud Deum. Fides siquidem & spes, si veræ sint, & non inanæ, possunt cum illis, quæ ex eis sequuntur, vel quibus innituntur, impetrare Dei gratiam, non aut alia opera sine ipsis.

Atq; ita dicimus, sola Dei misericordia nos ipsi reconciliari & saluari, quia illa ad hoc sufficit ex lege, cum illis, quæ requirit & in nobis efficit, nihil autem sufficit sine illa. In testimonio autem 2. ex Bernardo spicuum est, solam fidem ab eo appellari fidem, quæ non habet exteriorem sacramenti baptismi susceptionem. Etenim & ibi meminit conuersionis ad D E V M, & desiderij percipiendi baptismum, & tantum promittit salutem sine baptismio, si

non delit fides recta, pia spes, & caritas sincera. Et in multis locis, quæ libr. 14. citabimus, palam dicit, fidem non posse quenquam efficere rectum absque mandatorum obseruatione.

EXPRESSIS SCRIPTV.
RAE TESTIMONIIS OSTENDI-
TUR, ALIQUA FUISSÆ OPERA IUSTORUM, ALIE-
NA AB OMNI FORDE PECCATI.

CAP. XXIIII.

Corol. 3.
cōfirmatio.

TERTIA doctrina, quam ex secunda conclusione collegerunt Patres, est huiusmodi: Iustus neque in omni bono ope venialiter peccat, neque, quod intolerabilius esset, mereatur poenas æternas.

Sed præstat ipsa verba Decreti audire: *Vnde constat, eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui dicunt iustum in omni bono opere saltem venialiter peccare, aut, quod intolerabilius est, poenas æternas mereri.* Et manifestè hæc sequuntur ex possibilitate preceptorum. Si enim præcepta Dei possibilia sunt, poterunt igitur absque culpa veniali, & multo magis absque merito æternarum poenarum impleri.

Et ex his verbis, *Aut, quod intolerabilius est, poenas æternas mereri,* perspicuè possumus colligere, quod & circa c. 15. magis firmabimus, venialia peccata, neque mereri poenas æternas, neque eis digna esse. Alioquin non intolerabilius esset, asserere iustum in omni bono opere poenas æternas mereri, quæ, iustum in omni opere bono, venialiter peccare. Est autem hæc doctrina contra Martinum Luterum. Eius quippe articulus 31. damnatus à Leone X. est hic, Iustus in omni opere bono peccat. Et 32. Opus bonum optimè factum, est veniale peccatum. Et illius errorum integris voluminibus defenderunt Andreas Carolstadius & Ioannes Dolitus. Eundemque errorum tribuit quidam Erasmo Rot. in compedio Theologico, & in adnotationibus in illa verba Matth. Nemo bonus, nisi solus Deus.

Matt. 19. Pugnârunt verò contra hoc peruersum dogma, immò verè de illo palam triumphârunt præclari Ecclesiæ Doctores: Episcopus Roffensis, eruditione & vitæ sanctitate, & sanguine pro Christo effuso illuminis, in art. 31. & 32. confutationis Lutera-

narum assertionum. Iodocus Clichtoueus in lib. 1. Antiluteri, Ioannes Eckius in Enchiridio. Frater Alphonsus Castro in p. 11. clara summa aduersus oēs hærefes, in verbo, opus. Gaspar Sagerus in Scrutinio scripturæ conatu tertio. & nouissimè Frater Dominicus Soto, in libr. & pio & doctissimo de nat. & grat.

Ex quibus optima quæque decerpens, & quedam alia à patre lumen nobis supeditata adjiciens, primò admittit ostendere, doctrinam hæc traditam à Patribus, in sacris scripturis disertè & expressè contineri, & ab vniuersa Ecclesia perpetuò fuisse creditam, Luteranorumq; errorem etiam ipsi lumini naturali repugnare. Deinde vero & veritatem fidei ab impugnationibus Luteranis defendem⁹, & vindicabim⁹.

Sed vt distinctiora omnia sint, suis quæque capitibus distinguemus. Libet hīc, vt sanctitatem & ingens meritum operum iustorum, contra hæreticos nostri temporis & tuncamur, & monstremus, aliquanto longius per amoenissima scripturarum prata expatiari.

Atque vt à clarioribus testimonij, sicut par est, exordiamur: apertissime docuit Scriptura, non omnia opera iustorum esse peccata, cùm enumeratis grauiissimis Iob tentationibus, & admirabili patientia ipsius in verbis & operibus, subdidit: In omnibus his non peccauit Iob in labijs suis.

Et manifesta sunt verba illa C H R I S T I, Lucerna corporis tui est oculus tuus: Si oculus tu⁹ simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si enim oculi simplicitas, hoc est, simplex & recta intentio, totum corpus illustrat, non ergo erunt peccata, opera ex bona intentione promanantia, & multo minus ipsa pura & recta intentio, quæ omnia elucidat. Nam peccata vti quæ tenebrae sunt, eoq; elogio notantur in scripturis: tantum abest ut alia illuminent.

Paulus etiam & ipsum contractum matrimonij, quem docet non esse opus admodum perfectum, luculenter exprimit non esse peccatum illis, qui non sunt alteri alligati. Solutus es, inquit, ab vxore, noli querere vxorem. Si autem acceperis vxorem, non peccasti: & si nupferit virgo, non peccauit. Et paulo inferioris: Si q̄s autem turpēm se videri existimat per

per virgine sua, quod sit superadulta, & ita oportet fieri: quod vult, faciat. Non peccat, si nubat. Et alibi aduersus fructus spiritus dicit non esse legem. Ex quo perspicuum est, eum docere, fructus spiritus nulla ratione posse cenferi peccata. Nam aduersus omnia peccata lex est aliqua. Siquidem peccatum non est, vbi nulla est legis transgresio. Et lex Dei perfecta non esset, nisi omnibus aduersaretur peccatis. Et vt ostendat alia esse opera bona, & alia peccata: alio in loco palam distinguit inter aurū, argentū, & lapides preciosos, ac ligna, foenum, & stipulam.

Apertissima item sunt verba Petri, ex quibus Patres hanc collegerunt doctrinam. Quapropter fratres magis fatigite, vt per bona opera certam ultram vocatiōem & electionem faciatis. Hęc enim facientes, non peccabis aliquandō.

Neque frustrā Iacobus, In multis offendimus omnes. Non ait, In singulis. Et cùm subdit, Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir: perspicue indicavit, esse aliquos viros perfectos, qui aliquo saltē brevi tempore, verbo non labuntur, neq; Deum offendunt.

Cumq; Ecclesiasticus dicit, Omne opus electum iustificabitur, & q̄ operatur illud, honorabitur in illo: profectò ostendit, esse aliqua opera electa, & laude & honore dignissima, & nullatenus poena aut vituperio. Sæpenerò etiam Deus per se & per suos prophetas & Apostolos hortatus est oēs, & ad hoc suis nos præceptis constrainxit, vt vitemus peccatum: Eccè sanus factus es, dixit paralyticus, noli peccare, nè deterius tibi aliquid contingat. Et Paulus omnibus iustis loquitur: Euigilate iusti, & nolite peccare, et iterū: Iraſcimini, & nolite peccare. Et Ioannes: Hęc scribo vobis, vt non peccetis.

Cumigitur, vt iam copiosè docuimus, Deus neq; hortetur quenquam, neque adstringat ad impossibilia, inane quippe hoc esset & vanum, poterunt iusti aliquandō vitare omne peccatum. Et alioquin frustrā à Deo peteremus, Sanctificetur nomen tuū. Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra. Fidelis etiam D E V S est, ait Paulus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.

Profectò si nulla diei hora, nulla tem-

poris particula, nullo vitæ momento possumus Dei mandata seruare absque ipsius offensa, semper tentaremur ultra id, quod possumus, semperque essemus perplexi, & ad impossibilia & importabilia coarctati. Quæ quidem de diuina maiestate absurdū est & nefas sentire.

Dixerit fortè quispiam: Possumus nos Obiecitio. quocunque momento, & quavis vitæ particula omne vitare peccatum, haudquam tamen id facimus: neque Luterū negasse potentiam, sed factum.

Verū hoc Respon. alienum esse à mente Luteri, conspicuum

potest esse ex locis citatis. Verunque si quidem negat, & potentiam, & factum: & omnia opera nostra contendit esse peccata, & nihil nos ita bene operari posse, vt non eodem bono & sancto opere peccamus. Si quis est tamen, qui potentiam concedit, & factum negat, atque hoc praetextu Luterum vult tueri, libenter cum rogarē: Vnde scis hoc nunquam esse, si quidem semper potest esse? Quid vetat, quominus aliquandō sit, quod quocunque in tempore posse esse concedis? Cur non saltem aliquorum iustorum opera ab ea communi lege excipi, eorum videlicet, qui quantam maximam queunt, diligentiam adhibent, vt omnem D E I cuident offendam? Vbi est etiam fidelitas Dei? vbi gratia? vbi auxilium? vbi cum tentatione prouentus? Si nullus vñquam sic vicit aliquam tentationem, & obsecutus est consilijs & præceptis diuinis, vt euaserit omnem culpam, nullus omnino plenè & quātūm necessè habuit, adiutus est à Deo. Et quid, cedò, minūs possem⁹, si Deus pateretur nos tentari supra id quod possumus, si destitueret, si non adiuuaret, neque curaret, vt benè nobis cederent tentationes?

Si autem valemus, D E O fauente, omnes tentationes sustinere, & vt Gracè magnificientius Paulus dixit, ὁτε περιγέγκειν, hoc est, sic ferre, vt eis diutiū & importuniū ferendis superesse, & superare valleamus: non ergo semper corruimus & succumbimus, neque sunt omnia opera nostra peccata. Cumque de ratioē peccati sit, vt sit voluntarium, quod pauloantē luculenter pbauiimus, & iusti obfirmatissima sint plerunq; voluntate vitandi omnia peccata, vitabunt quandoquæ illa, & facient aliquod opus bonū, liberum prorsus ab omni macula peccati.

DE REPUGNANTIA BONITATIS ET MALITIAE.
CAP. XXV.

POSSVMVS & aliqua opera iustorum cuincere non esse peccatum, ex ipsa boni ac mali, iustiq; & ini- qui contrarietate. Nam cum multa opera, bona dicatur in scripturis, & precepta ac consilia non sint, nisi de bonis operibus: si nequit idem opus simul esse bonum & malum, certum erit, aliqua iustorum opera non esse peccata. Porrò hanc repugniam bonitatis moralis, de qua sola modò agimus, cum malitia seu peccato, sic cunctis perspicuum est indubitate, vellem facere.

Argum. i. Bonitas moralis habet se in operationibus nostris, sicut pulchritudo in corpore humano. Sicut igitur non stat, idem corpus pulchrū esse ac deforme: quidquid enim desit ei ex requisitis ad pulchritudinem, siue ex parte quantitatis, siue ex parte coloris, aut figurę vel proportionis membrorum inter se, mox teste August. desinit esse pulchrum: ita profecto & eundem aëtum humanum, bonum esse & malum, impossibile est: quia bonitas mox ab operibus nostris abscedit, ubi vel aliqua eis accesserit mala circu-

Dionys. 4.
de diui. no. Vnde & Dionysius dicit, bonum esse ex
integra causa, & malum ex circumstantia.
Et Philosophus inquit: Vno nanq; modo
bonus est, videlicet actus noster, multisq;
nefandus. Recepitissimumq; est & indubita-
tum apud bonos omnes philosophos, non
tantum omnem circumstantiam malam su-
peruenientem cuicunq; operi bono, redde-
re illud vitiosum, & ab eo tollere præxi-
stentem totam bonitatem, verum & idem
efficere cuiuscunq; circumstantie debitè in-
esse defectum, siue in productione operis,
siue etiam in continuatione.

Argum. 2. Et communis animi conceptio videtur, bonū opus non esse malum, neq; malū esse bonum. Et lumē ipsum naturale, quod bonum esse faciendum, & malum fugiendum dicit, bona certè discriminat à malis. Et hanc luce nobis indita, admonitæ omnes gentes, bona semper à malis distinxerunt : & quæ bona cœrebant, & laudi tribuebant, ea mala dicere & vitio vertere, nefas & absurdif-

Adam Go. simum putârunt.
in fine 2. Et quanquam inter scholasticos nōnulli
Guilliel. de bell, mon, authores tenuerunt, eundem actum huma-

in fine 2.
Guilliel. de
bell. mon. Et quanquam inter scholasticos nonnulli
authores tenuerunt, eundem actum huma-

, ideò vituperatur, teste Augustino, quia nō August.
- est ità vt esse debuit.

Quod si apud Luterum, ut testis est Ros- Rof. art. 39
fensis, Nullum est peccatum veniale, sed contr. Lut.
omnia peccata sunt mortalia, alia item hic Contradi-
latet contradic̄tio. Aduersantur quippe etio altera
gratia & iustitia peccato cuius mortalit: &
si iustus quis est, non peccat mortaliter: &
si peccat mortaliter, non est iustus, sed coiplo
perdit iustitiam, quam prius habebat.

*vniusquisq; propria corporis, prout gessit
sive bonum, sive malum. Et aliás lōgē do-
cet inter se distare fructus spiritūs, & ope-
ra carnis, & alia esse horum, alia illorū
stipendia.*

^{2. Petri. 1.} Ac Petrus pollicetur nos nunquam peccatos, si quidem per bona opera certam nostram vocatiōem faciamus. Ait quippe Hēc em̄ facientes, nō peccabitis aliquandō. Quod vtiquè nequaquam sat̄ eff̄et, si eadem opera & bona possint simul esse, & mala ac peccata.

Huc etiam profecto Psaltes egregius al-
lusi, cum dixit: Declina à malo, & fac bo-
num. Sed expressius est illud Esaiæ, quo
ad se dictum iustè putare deberent Lute-
rani: Vx qui dicitis malum bonum, & bo-
num malum, ponentes tenebras lucem, &
lucem tenebras, ponentes amarum in dul-
ce, & dulce in amarum.

Argum. 5.
August. Diuus etiam Augustinus cōtra mendacium sic probat, nullum mēdaciū esle iustum, qā aliās aliquod peccatū esset iustum. Quod absurdissimum esse, statim cōfirmat quia nihil aliud est dicere, aliqua peccata esse iusta, quām aliqua iusta esse, quāe iniusta sunt. Quo qđ absurdius, ait, dici potest. Vnde est enim peccatum, nisi quia iustitia contrariū est? Et subinfert: Dicantur ergo alia magna, alia parua esse peccata, qā verum est: neq; auscultandum est Stoicis, quā omnia paria esse cōterendunt. Dicere autem quidam iniusta, quādam iusta esse peccata: quid est aliud, quām dicere quādam iustas, quādam iniustas iniquitates, cūm dicat Apoc. 1. Ioānes, Omnis qui facit peccatum & iniquitatem facit, & peccatū est iniquitas? Et rursus, Quòd aliquis faciendo quidem debet, peccet: & quòd non pecchet, omittit do quod debet. scelus est dicere.

Côtradict. Quarè nō immeritò quidā eximij Lutei
Luteti. ri antagonistę eū arguunt, q̄ sibip̄si adue-
fatus fuerit in articulis, quos modò impu-
gnamus. Si em̄ aliqua iustorū opera, bon-
sunt, non ergò erunt peccata. Et si oīa su-
peccata, nulla ergò bona sunt: & falsum e-
quod sit. In Q̄d. 5. i. 1. ab aliis. p. 102.

quod ait, luitus in omni opere bono peccatum.
Insuper: Si aliquod opus bonum optimè finita fiet igitur, ut debet fieri, & nihil ei deeneretur necessariū ad ipsius bonitatem, neq; aliquis circumstabit, quod ipsum vitiet. Ac proinde apertam claudit repugniatiam, quod dicit: Opus bonum optimè factum, est veniam le peccatum. Quicquid namque vituperatur?

DE PRAEMIIS, OPERI
BVS IVSTORVM REPOSITIS.

CAP. XXVI.

EX præmijs etiam, quæ aliquibus nostris operibus à Dco & promissa sunt, & paſſim exhibentur, doce- re possumus, multa esse opera bo- na in iustis, quæ nulla adſpergantur labe peccati. Quid enim ſumma illa & incom- prehensibili Dei bonitate indigni^o, quām afferere, eum præmiare mala opera & pec- cata? Dæmones hoc faciunt perſepē, & qui ſunt ex parte illorū. De^o aut^{*}, Absit ab eo Iob 34,a impietas, & ab omnipotēti iniquitas. Opus em̄ hominis reddet ei, & iuxta vias ſingu- lorum reſtituet eis. Vindex ille eſt pfcctō

Psal. 33. in iram eis, qui malè agunt. Vultusq; illius super facientes mala, vt disperdat de terra memoriam eorum. Atq; odio sunt ei impius & impietas eius. Et sicut dicit Abacuk, Mundi sunt oculi ipsius, nè videat malum, & respicere ad iniquitatem non potest.

Et quanvis multa sçpè bona Deus peccatoribus contulerit, & conferat, non peccata tamen in eis, sed bona, quæ alioqui fecerant, opera in eis remunerabat. Et hoc sçpè Deus in scripturis explicuit. Et vel verba illa ad Iosaphat regem Iuda, hoc nos possunt docere: Iram qdem merebaris, sed bona opera inuenta sunt in te. Atque hinc

Aug. contr. mend. Pharaonis: Non est itaq; in eis remunera- ta fallacia, sed benevolentia & benignitas mentis, non iniquitas mentientis. Et alibi Dei. cap. 15. gloriam illam præcellentis imperij concessum dicit à Deo esse Romanis ppter quædam bona opera, quæ in eis fuerunt.

Quod aut multa sunt opera iustorum, quibus magna Deus & contulerit, & pollicitus sit præmia, luculentissimum est ex scripturis: Oblatiōem Isaac factam à patre suo Abraham, magnificissima illa præmiauit Deus fūc incarnationis promissione. Et quidem, si vel tantillulūm malitiæ & culpæ in ea oblatione fuisse: nunquam dixisset, Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi &c. Et mox, Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ.

Neque descendisset filius DEI ad liberandum nos propter gemitus & suspiria sanctorum, neque de beatissima virgine ppter fidem & humilitatem ipsius carnem sumpisset, sicut sçpè afferunt. Doctores sancti, neque absque autoritate scripturarum, si gemitus illi & suspiria sanctorum, & fides & humilitas virginis, culpæ & peccata fuissent. Non tam leue est beneficium incarnationis, quod omnem gratiam exuperat, vt præmium fuisse malori opera, Christianus homo vel suspicari debeat audere.

Et iterum per Esaiam Deus clamat: La- uamini, mundi estote, auferre malum cogitationum vestrarum. Quiescite agere peruersè, discite benefacere. Quærите iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite, & arguite me, dicit Dñs. Si fuerint peccata vestra vt coccinæ, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

alicui cōdonamus iniurias nostras propter nouas nobis illatas iniurias. Neq; aliquem ad gratiam nostrā recipimus propter opus, quo malè de nobis meretur.

Illa igitur opera, quibus Deus in scripturis sçpè est placatus & reconciliatus nobiscum, quibusque nobis suam gratiam & beneficentiam pollicetur, longè absunt, longeque abesse fateri oportet ab omni culpa. Subijciamus tamē aliquot Scripturæ testimonia, quæ sua luce & fulgore, errorem hunc magis faciant perspicuum.

Si reuersus fueris ad omnipotentem, ait Iob ad spiritum Domini Eliphaz Themanites ad Iob, ædificaberis, & longè facies iniquitatem à tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos. Eritque omnipotens contra hostes tuos, & argentum coaceruabitur tibi. Tunc super omnipotentem delicijs afflues, & eleuabis ad Deum faciem tuam. Rogabis Deum, & exaudiet te, & vota tua redde. Derneris rē, & veniet tibi, & in vijs tuis splēdebit lumen.

Potest tantoperè quis desipere, vt tan- ta & tam eximia beneficia deposita esse à Deo credat operi malo? Et quomodo qui reuertitur ad Deum, longè facit iniquitatem à tabernaculo suo, si ipsa reuersio, & quicquid postea facit, peccatum est? Certe, omne peccatum iniquitas est.

Quam longè verò aberat ab hac insania Sophar Naamathites, qui in spiritu domini confidenter dicebat eidem Iob, & in illo omnibus nobis: Si iniquitatem, quæ est in manu tua, abstuleris à te, & non manserit in tabernaculo tuo iniquitia, tunc leuare poteris faciem tuam absque macula, & eris stabilis, & non timebis. Misericordia, & obliuisceris, & quasi aquarum, quæ præterierunt, non recordaberis, & reliqua latissima, quæ ibi sequuntur.

Quæ libertas vñquam à macula, quæ stabilitas, quæ securitas, quæ miseri obliuio potest esse, si omnia opera nostra sunt peccata?

Et iterum per Esaiam Deus clamat: La- uamini, mundi estote, auferre malum cogitationum vestrarum. Quiescite agere peruersè, discite benefacere. Quærите iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite, & arguite me, dicit Dñs. Si fuerint peccata vestra vt coccinæ, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.

Et

iniustum: vita viuet, & non morietur:

Nunquam sanx Deus propter opus malum suam reuocaret sententiam, neq; dicere: Neque fecerit quicquam iniustum, si non hoc subest cum Dei auxilio impij potestati. Et qui pollicetur omnium se iniquitatum oblitterum, sat̄ indicat, impium aliquandò immunem fieri ab omni peccato propter suam conuersionem & poenitentiam. Quarè vel ex hoc apertum esse potest, eam poenitentiam non esse peccatum. Non enim fieri potest, vt per aliquod peccatum etiam ipius remissionem asservamur. Neque tam sçpè & Christus, & Apostoli, iustificationem nostram, & multa miracula quæ faciebant, fidei tribuissent, si illa in nullis fuisse opus bonum.

Certè qui dixit, Quoniam in me spera- psalm. 95: uit, liberabo cum: & rursus, Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: Luc. 5,

satis indicauit, & spem iustorum in Deo, & dilectionem Magdalene in ipsum, bona fuisse opera, neque quidpiam habuisse malitia. Alioquin non eas Deus vt causas allegasset liberationis & remissionis peccatorum. Ostendit & hoc ipsum olim Deus Eliæ, de poenitentia Achab, dicens: Quia humiliatus est mei causa, no inducam malum in diebus eius. Et alibi de zelo Iehu regis Israel, cùm deleuit dominum Achab & Baal de Israel, idem docuit his verbis. Quia 3. Reg. 21. & studiosè egisti, quod rectum erat & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo, fecisti contra dominum Achab, filij tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.

In ipsa etiam retributione iustorum, vbi omnia ad viuum discutentur, & vniuersus opus, quale sit, Christus, qui neque falli, neque fallere potest, lucidissimum omnibus efficiet: nunquam quidem opera misericordia, quæ iusti fecerunt in hac vita, vt causa beatitudinis ipsorum eommorarentur, si & ipsa quoquæ vitiosa fuisse. Quandoquidem non iusti & prudenter, sed iniqui, aut certè inepti iudicis officium est, eas causas in sententia absolutoris Rei allegare aut proferre, quæ condamnatione verius efflagitant, & misericordia & excusatione indigent.

DE FRVCTIBVS BONO.

RYM OPERVM.

CAP. XXVII.

11 4 Huc

HVc etiam spectant, & eandem veritatem egregiè nos docent plurimi & eximij fructus, quos Scriptura commemorat à bonis operibus prouenire. Ut enim in genere priùs dicamus, bonorum laborum gloriūs nimirūm est fructus: & mensuram bonam & confertam & coagitatam & superfluentem dant in sinum nostrum: promissionemq; habent vite, quæ nunc est, & futuræ. Tantos autem & tam præclaros fructus ex peccatis sequi, quæ Deo sunt iniuria, quis nisi stultissimus pessit credere?

Quoniam verò hæretici nostri temporis, dum fidem tantum necessariam ad salutem putant, operibus nostris & multum & in multis detrahunt, & in eo se egregios Christi gratiæ & fidei assertores & buccinatores putant, si opera fugillent & contemniant, placet hic sub compendio lectoris subjicere aliquot bonorum operum fructus, quos sparsim in Scripturis nobis commendatos notaui.

Qui nōrunt ex paruis maiora coagitare, poterūt hæc copiosius persecuti. Amoenissimus quippe & latissimus est ad expandiendum campus, si quis velit singulos bonorum operum fructus vel illis testimoniis scripturarum illustrare, quæ nos, aliò properantes, contenti erimus hic indicare. Implet opera bona præcepta, eoq; vitant peccata, & tollunt poenas peccatoribus paratas, atque eos qui illa operantur, bonus & laudabiles efficiunt. lucidant mœrentes, trāquillant commotos, sedant turbatos, corroborant debiles, confortant timidos, accendunt segnes, & deiectos erigunt. Aegrotos sanant, mortem depellunt, vitam prolongant, pauperes ditant, steriles fecundant, superbos humiliant, humiles exaltat, & ad celos vsq; extollunt. Domos edificant, honores & famam comparant, à periculis & tribulationibus eripiunt, victorias, dignitates, & principatus pariūt, ac regna & imperia constabiliunt.

Quin & peccatores iustificant, animæ fordes lauant, debita relaxant, satisfaciunt pro peccatis, & reatum ipsorum minuunt, & nonnunquam in totum delent, Deo quæ nos reconciliant, iram ipsius mitigant, & sententiam vindictæ iam ab eo latam reuocant. Augent gratiam & virtutes, mentium tenebras fugant, splendoribus & delicijs animas compleant, carnem mortificat,

Sap.3.

Luc.6.

1.Tim.4.

Fructus bo-

norū operū

40.

2.Pet.1.

Jacob.2.

1.Cor.9.

Deut.28.

1.Ioan.3.

Sap.3.

Esa.54.

Iob.22.

Deut.28.

4.Reg.20.

1.Reg.20.

Exod.1.14.

17.

Deut.28.

3.Reg.20.

Num.25.

Esa.37.38.

1.Mach.2.

Rom.2.

Lu.7.Dā.4.

Esa.1.

Matt.18.

2.Reg.12.

Exod.20.

1.Pa.12.19.

10.3. Iud.8.

2.Petr.1.

Esa.58.

Iob.11. & 22

Cal.3.

Eccle.20.

Rom.12.

Matt.5.

4.Reg.2.

Marc.16.

Iaco.5.

Luce.16.

Gen.22.

Luc.1.

Matt.19.

22.25.

cōtra hostes spiritales muniunt, ab eorum insultibus protegunt, & mirabiles de ipsis triumphos nobis reportant. Proximos edificant, Deum glorificant, prophetas constituant, miracula faciunt, mundum ad fidem conuertunt, errantes ad veritatem reuocant, angelos & beatos omnes lætificant, & quod omnium maximū est, Deum hominem fecere, & vitam & beatitudinem eternam apud eum impetrant & merentur.

Eant nunc hæretici, & bonis operibus obloquantur & insultent, quæ tantos nobis fructus conciliant. Nec danda illi veniam est, quia existimant laudem operum in Christi iniuriam & gratiæ & fidei ipsius redundare. Quippe, si rem benè perpendent, agnoscerent proculdubio, Christi & donorum ipsius verissimam esse & certissimam commendationem, ipsam nostrorum operum laudem. Quia tum demum verè intelligimus, quanta sit virtus fidei & gratiæ Christi, quanta & illius in nos benevolentia & magnificientia, cum agnoscimus, quanta ipsius ope, & quam frugifera & præcellentia opera possimus facere, qui per nos ne cogitare quidem aliquid boni sufficiimus.

Neque alia nos modò magnificamus opera, quæ ea, quæ ob DEI misericordiam & CHRISTI merita, per gratiam & fidem efficiimus. Didicimus enim ex Chrysostomo Iudæorum fuisse, spem salvati in operibus ponere, & non in fide, & hoc eis & gentibus impedimento fuisse, teste Apostolo, nè ad veram iustitiam peruenirent, primamque esse iustitiam, fidem secundam verò, quæ ex illa sequuntur opera.

Quia verò tantum est, vel certè fuit, inter nos & hæreticos nostri temporis controuersia de eo, quod asserimus iustificare bona opera peccatores, & promereri vitam eternam, & de priore ex his duobus lib.6.8.&9.satis egimus, de posteriore verò agunt Patres in 16.cap. contenti erimus hīc ista attigisse & monuisse. Et alioqui ad euertendum hæresim, quam modò oppugnamus, nō satis esset, opera nostra etiam vice eternæ meritoria probare. Nam qui absurdum noui putant, opus idem simul esse bonum & malum: neque vererentur concedere, & simul esse meritorium, & peccatum.

Qua.

Quare ad alium pergemus locum, vndē errorem hunc reuincamus.

DE LAVDIBVS BONO.

RVM OPERVM.

CAP. XXVIII.

PORRÒ aliqua fuisse opera iustorum, nulla peccati immūditia inquinata, docere nos queunt laudes, quibus scriptura nobis prædicat & commendat multa talia, sicut Abraham fidem, obedientiā Moysi, Davidis mansuetudinem, Eliae & Phinees zelum, Ioannis Baptiste constantiam & vitæ rigorem, Petri perfectam dilectionem, Magdalena religionem & penitentiam, Cananæ & Centurionis fidem, & similia. Nunquam equidem scriptura, hęc & alia pleraq; laudasset, si non procūl sufficiant à peccati labe. Nemini adulari nouit, nemini blandiri. Quidquid cōmendat, certissimum est inculpatum esse & irreprehensibile: longissime enim abest Deus, qui in illa loquitur, ab assentatione & dolo. Et Paulus, qui de se fiducialiter aiebat, An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? nunquam tam multa bona opera sua, tam interiora, quam exteriora, magnanimiter prædicasset, si non illa proculdubio credidisset sic fuisse bona, vt nihil eis adhæsisset malitia. An verò quisquam tam impius erit, vt & illam reprobet flagrantissimam in Christum & in proximos caritatē, qua succensus & exēstans dicebat, Quis ergo nos separabit à caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an famæ? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? Et alijs in locis: Cūm liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures lucifacerem. Omnibus omnia factus sum, vt omnes facerem saluos. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Ministri Christi sunt, & ego. Vt minus sapiens dico, plus ego. In labioribus plurimis, in carceribus abundantiis, in plagiis supra modum, in mortibus frequenter. Et cætera, quæ ibi admiranda commemorat. Multo reuerà aliter & de se, & de alijs persuasus ille erat. Gloria, inquit, nostra hęc est, testimonium conscientiae nostræ. Vnde ego, iam non ego, viuit verò in me Christus. Et iterum: Nolite amittere confidentiam vestram, quæ ma-

gnam habet remunerationem. Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendit in nomine ipsius. Et alibi in suis sibi gloribus tribulationibus, confidenter dicebat: Bonum certamen certavi, cursum cōsummai, fidem seruavi. In reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus index. Quę quidem haudquaquam dixisset, si vel tantisper hæsisset, an fides sua, an cursus, an prædicatio, & iugis tribulationum & laborum pro Christo & pro Ecclesia tolerantia, suissent peccata. Quod enim ius tribuerent peccata ad beatitudinis coronam?

DE QVIBVS DAM ALIIS,
QVAE OSTENDUNT, ALI-
qua opera iustorum omni cul-
pa vacasse.
CAP. XXIX.

IPSA insuper gratiæ potentia, quæ cum iustis, teste Paulo, operatur, ipsa DEI in nos beneficentia & sanctitas, ipsa salus, quam Christus attulit mundo, & scintilla rationis mentibus nostris inferata, & communia Ecclesiæ dogmata rουcare potuerunt Luterū & sectatores ipsius ab hac insanìa, qua omnia omnium hominum facta condemnant. Nam gratia ad peccatum non concurrit. Quid enim tam alienum à gratia, quam peccatum? Si virtutibus nemo malè vtitur, teste Augustino & philosophis, quanto minus id est concedendum de gratia?

Deus etiam ad peccandum nos non ad. Potentia iuuat, adiuuat tamē ad multa opera. Perditio tua Israel, inquit, tantummodi in me auxilium tuum. Beatus vir, cuius est auxilium abs te. Et si Christus natura nostram sanauit, vt suprà certum esse ostendi: poterimus ergo, redempti & iustificati, aliqua opera facere aliena ab omni sorde peccati. Profectò aut oportet dicere, gratiam nihil posse in iustis efficere, & Deū nūquam eos adiuuare ad operandum, neque Christum naturam nostram sanasse: aut si hęc, quæ aperto Marte pugnant contra fidem, & contra mille scripturarum loca, negantur, concedantur, necesse est, aliquando iusti aliqua bona opera facere, quæ nulla sint inquinata peccati macula.

Si Luterani vbiq; iactant se Christi & ipsius

2.Tim.3. b

Osee 13.c

Psal. 83.

Efficacia

meritorum

Christi.

ipsius gratia prædicatores, vel hoc nomine agnoscere deberent, nè suo instituto aduersari probaretur, aliqua opera iustum munda esse ab omni culpa. Nam si omnia eorum opera mala assuerat, nulla re magis gratiam possunt infirmam, imbecillam, ac prorsus enerue ostendere. Quā obrem prædicatores eos verius dixerim somnis peccati, quām gratia, quando eum ita potentem faciunt, vt omnia inficiant nostra opera, & ne minimo quidem tempore patiatur se deuinci à gratia.

Sed quod de gratia tam male mercantur, mirandum non est, qui & in hoc errore etiam Dei sanctitatem infamant. Quid nanq; potest in Deum esse magis blasphemum, quām eum v̄isqueadeò difficultem & morosum facere, vt cū apud homines multa nostra opera bona sint, & omnino ipsi gratia, tamen apud Deum nullum nostrum opus sic possit omni ex parte bonū esse, vt non aliquandō malum sit & ei integratum? Et nōne in Dei iniuriā & contumeliam cedit, eum, qui in omnibus operibus suis laudandus est, v̄isqueadeò malam & imperfectam fecisse naturam nostram, vt nihil à nobis possit procedere, quod nō sit illius offensia & peccatum?

Et libertatem nobis abrogant, & D.E. V M ad omnia opera nostra, saltem bona & pia, necessitatem nobis affirmanter inferre, dum omnia opera quantumcunq; sancta damnant, suis verbis compellentur cōcedere illam orationem esse malam, per quam spiritus postulat pro nobis gemitis inenarrabilibus, & Deo auctore, fieri hoīes deteriores, ac verē adigi ad peccandum. Quā horrenda vel dictu sunt. Et nisi rebelles essent lumini naturali & infesti, vel eo admoniti, ab hoc errore resipiscerent. Nam & lumen naturale docet, certum esse, & nostrae potestati subiectum numerum circumstatiarum, qui necessarius sit & sufficiat, vt opus aliquod virtus sit, & non vitium.

Nemo recte culpatur, ait Cyril. ob id, quod in sua non est sitū potestate. Et Ber. Sivolumus, scilicet, aliquid facere, & non possumus, securi sumus. Et philosophi hæc abunde & cōsentienter in moralibus tradidere. Vnde & apud omnes etiam barbaras nationes, aliqua fuerunt semper laudi & decori virtutis officia, & ab omni virtuero & opprobrio aliena, sicut amor pa-

Dei sancti
tas.

Rom. 8.

Cyril. 5. in
Ioan. 5.
Ber. de præ.
ce. & disp.

triæ, honor parentum, subuentio misero- rum & pauperum, fidem seruare, nem- nem lædere, de omnibus bene mereri, & quæ volumus vt faciant nobis homines, eadem & nos illis efficere, & similia.

Quocircà hæc modò damnare, & vitio- sa existimare, aut in parte vitiorum pone- re, inuertere est & accusare naturam, & omnium iudicium damnare, immò verius omnium seculorum & ætatum hominum odium & inuidiam contrahere. Nam qui omniū omnia opera damnant, omnium si- bi merito odium & indignationem conciliant. Deindè: Si omnia opera iustorum sunt peccata, neque adulti, qui mox post suscepimus baptismum de hac vita dece- dunt, neque martyres pro Christo occisi, statim in cælum peruenirent, sed & ipsi necessarium esset purgatoriū, vt expiatā culpa baptismi & martyrij, in illam ciuitatem intrarent, in quam nihil coquinatu introibit. Quod & baptisimi & martyrij Cum Mai- th. dec. leb. midu- biū deba- eff. Conal. Flore. prærogatiis derogat, & expressis Eccle- siæ definitionibus, & alijs ab eodem Lute- ro traditis aduersatur. Et si hæc pergit, vt pif. & cia. pergit quidem, etiam ad animas Purgatoriū protendere, quas dicit art. 39. in bullam Leonis, sine intermissione peccare, quan- dō (precor) Purgatoriū erit finis? Nōne noua peccata nouis satisfactionibus indi- gent, & in illis tanto erūt grauiora, quanto liberiores iam sunt ab infirmitate carni, quæ excusat? Polluentur sanè magis, quām mundabuntur illæ animæ, si hoc ve- rum esset, & nihil minus ei loco conueniret, quām nomen Purgatoriū, quod hacte- nū tota Ecclesia illi tribuit.

Atq; vt tandem finiamus, ipsa opinio- nis Luteri absurditas dehortari & deterre- re omnes ab ea potest. Putat quispiam for- san, dum tantum in genere audit ipsius sententiā, leue esse hominis blasphemiam.

Videamus igitur in specie, quid ad illius opinionem consequatur. Non solū, aduertamus bene, in iudicium vol- cantur, sed & damnantur ab eo, & mala esse affirmant, omnia omnium peni- tentiū ieunia, afflictiones & carnis mortificationes, consilia prudentium, præcepta & piæ solitudines superiorum, san- ctiones legum, patrocinia omnia & auxi- lia miserorum & afflitorum, conjugato- rum nuptię, vota virginū, p̄fessiones mo- nachorū, doctoriū lectiones, scripta, vigilie, prom-

prompta obedientia, pura castitas, arcta paupertas, ardēs & iugis oratio, totus Dei & sanctorum cultus, & venerandorum sa- cramentorum pia & deuota suscep- tio & administratio, feruentissimæ etiam Eliæ, Ioannis, & Apostolorum omnium prædi- cationes, ac deniq; omnium fortium viro- rum præclara gesta, & ipsa sacratissima & stupenda omnium martyrum martyria.

Quid his absurdius, quid magis impiu, aut magis alienum & à fide, & à ratione naturali, dici potest? Verū & qui ita est in omnes omnium hominū ordines blasphemus, audebit & (opinor) os ponere in intemperatam virginem. Neque solum vituperabit omnia ipsius in Christum recens natum obsequia sanctissima, cū cum, vt pia & sedula mater, lactabat, nutritiebat, & proprio labore partis alebat: sed & alia p̄cellentia opera, ex quibus beata dici me- ruit in omnibus generationibus, & illum summum amorem, quem semper in Deum gessit, perficta fronte & impudenti ore accusabit: neque parcer admirabili virtuti, qua Christo pendent in cruce, gladio qui- dem doloris transfixa, sed immota, adstittit. Quid autem hoc est, ô Lutere, quām laudes omnium sanctorum labefacere, exempla virtutum tollere, pacem & lætitiam conscientiæ auferre, excusationes peccatis suggerere, & cohibere homines à virtute, atq; habendas ad vitia laxare? Qui persua- sus fuerit, se nulla ratione posse peccatum vitare, quantuñ sollicitè & diligenter vir- tum & mandata Dei obseruet: quid su- perest, nisi vt virtutem negligat, mādato- rum semitam cōtemnit, ac de ipsorum ob- seruantia desperans, in latam & spatiōsam peccantium viam migret, & se in eam præ- cipitem dedat? Et vbi est, ô infelix, & omni lacrymarum fonte plāgende, libertas illa Euangelica, quam tantoperè prædicasti? Vbi pax & lætitia conscientiæ, quam te vnum docuisse mundum iactabas? Quod iugum grauius & durius, q̄ nūquām posse vitare peccatum? Quę pax, q̄ lætitia cōscien- tiæ potest esse, tot semper obruentibus no- stras mentes, alio post aliud, peccatorum fluminibus?

EX CONSENSV DOCTO-

RVM, ALIQLVA IYSTORVM

opera non eſe peccata.

CAP. XXX.

HAEC nimis, aut his similia, tam fortia, tam aperta, tamque efficacia sanctis Ecclesiæ Doctribus visa sunt, vt nō dubitauerint ve- ritatem traditam hoc in corollario à patri- bus, vt certam & indubitatam, in his, quæ ediderunt, voluminibus, summo consensu affirmare. Et vnamis corum in his sen- tentia constare potest, partim ex multis, quæ iam hoc eodem lib. citauimus, partim ex his, quæ modò adiiciemus.

Tertullianus Marcionē contra Christū, Tert. s. in Paulū, & Mosen dicit pugnare, quia oēm Marcio. cōcubitum peccatum aiebat. Quando igitur tolerāset Luterum, dicentem omnia opera nostra esse peccata? Et his fauent, quæ suprā ex ipso & Cypr. & alijs Docto- cypri. ribus allegauimus ad probandum, posse Dei præcepta impleri, & à quibusdam esse impleta. Nam iustitia, teste Aug. ser. 59. de tempore, non aliud est, quām non pecca- re: non peccare autem, legis præcepta im- plere. Orig. hom. 2. in Lucam, ex proposi- to disputat contra eos, qui peccatis suis ex- cussionem hanc obtendebant, quod oīa hominum opera essent peccata. Hilarius Hilarius, illorum verborum Christi, Nemo potest duobus dominis seruire: veritatem cōpro- bat, quia idem opus nequit conuenire di- uersæ dominorum voluntati.

Chrysostomus. Qui habet oculum animæ sim- plicē, id est, mentē mūdam & spiritalem, nec terrena, sed cœlestia meditantē, ille po- test corpus suum seruare lucidū, id est, sine peccato. Theophylax illa verba Apostoli, Theophylax; Nō peccat, si nubat: sic explicat. Si eāloca- re maluerit, nihil, cū id egerit, peccat. Et mox: Nō em nubendo delinqtur. Amb. in Ambro. illa verba Apostoli, Si acceperis vxorem, non peccāsti: Non vtq; peccat, quia quod concessum est, facit. Et idē postea in simili- bus verbis Apostoli repetit. Hieronymus Hieronymus, Pelag. copiosè & disertè tradit, posse ho- minē p̄ gratiā Dei esse sine peccato aliquo brevi tēpore. Qui cautus, inq; & timidus est, potest ad tēpus vitare peccata. Et postea p̄ loco & tēpore, & quādū animus intētus est, & chorda nullo vitio relaxatur in ci- thara, multa posse facere affirmat, quæ nō sint peccata. August. de natura & gratia, & de gratia Christi, & de gratia liberi ar- bit. & de spir. & lit. & lib. cōtra duas epist. Pelag. & in Hypog. sicut ex professo con- tendit contra Pelagianos, nō posse hoīem p̄ex

per sui liberi arbitrii vires vitare in totū peccata: ita constanter ubique tradit, hoc posse per gratiam Dei, & sēpē facere.

Cyril. s.
in Ioan. s.
Psal. 33.
Greg. 2.
Mo. 8.
18.

Cyril. posse hominem declinare à malo & facere bonum, non tantū afferit, sed & egregiè probat, quia Deus hoc nobis præcepit, & nihil impossibile factu nobis præceptum est. Quod & eisdem testimonijs confirmat, quibus Patres in hoc cap. Et manifestè afferit, Deum probari iniustum, si hoc non subsit nostræ potestati.

Gregor. Si in sermonibus suis dicimus Iob deliquisse, quod sentire nefas est, Deū dicimus in sua propositione victoriā perdisse. Et in illa verba, In omnibus his non peccauit Iob: Beato Iob & oris testimonij perhibetur, & cordis. Prius enim dicitur, Non peccauit: & tunc demū subditur, Neque stultum aliquid contra Deum locutus est. Qui enim stultum locutus non est, culpam à lingua compescuit. Sed cūm præmittitur, Non peccauit: constat, quod murmurationis vitium etiam à cogitatione restrinxit. Idem alibi: Bonarum mentium est, etiam aliquo modo culpas suas cognoscere, vbi culpa non est. Quia sēpē sine culpa agitur, quod venit ex culpa. Unde etiam cūm esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est, vt esuriremus. Hęc ille. Quibus nescio quid expressius aut asseuerantius requiratur.

Ber. de præ-
cc. & disp.
Matt. 19.

Veruntamen audiamus & Bernardum: Non tangere mulierem, meriti est, inquit, non mediocris: & nullius tamen delicti, propriam amplecti coniugem. Et mox: Illiusmodi sunt, quæcumque Euangelico illi capitulo congruere possunt: Qui potest capere, capiat.

Et faciunt pro his canones Concilij Millevitani, quibus afferit, gratia, qua iustificamur, adiuuare nos ad implendum Dei mandata, & non peccandum.

Can. 22. 23.
& 25.

Expressissimè etiam distinxerunt Patres in Concilio secundo Arausiano, inter opera bona, quæ ex Dei dono habemus & facimus: & mala, quæ ex nobis.

Et nē plura ex superfluo coaceruemus testimonia, quotiescumque vel sancti Doctores vel Concilia, opera bona à malis distinguunt, quotiescumque aliqua bonorum opera laudant, quotiescumque Deum vel gratiā ipsius nobis ad aliqua bona perficienda opem ferre testantur, quotiescumque;

ad virtutum cultum, & ad auxilium DEI piè implorandum & diligenter quærendum nos extimulant: quid aliud, quam hanc doctrinam, confirmant? Non enim laudant peccata, neque ad peccata exhortantur, & ubique Deo authore docent neminem fieri malum, aut ex malo deteriorum.

DE LEGITIMO SENSU TESTIMONIORVM, QVÆ LVTERUS PROSE AFFERT EX GENESI.

CAP. XXXI.

Secundus
forte am
Regula pro
vulnerali
bus propo
fitionibus
scripturis

OPERA PRECIVM tamen fuerit videre & singulatim dilucere argumenta, quibus tantum deliramentum moliti sunt Luterani & sibi & alijs persuadere. Neque enim putat Luterus se in articulis citatis dānatū esse, sed Esaiam, Daudem, Salomonem, Paulum, Christum, & ex doctōribus sacris Cyprianum, Augustinum, & Gregorium.

Ac primò quidem multa complicat ad- Obiectio. 2.
uersūm nos testimonia ex Genesi. Nam capite sexto sic scribitur: Videis autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra &c. Et statim precesserat, Non permanebit spiritus meus in homine in eternum, quia caro est. Et capite octauo subditur: Nequaquam vtrā maledicam terrā propter homines. Sensus enim & cogitatio cordis humani, in malum prona sunt ab adolescentia sua.

Ex his autem locis colligit, eos qui asserunt hominem posse aliqua bona opera facere, aduersari palam scripturæ, quæ hominem carnalem mortuum, & spiritu Domini destitutum, nobis h̄c declarat, & cunctas operationes ipsius damnat. Quid, at, boni queat caro operari? Quid homo mortuus, & spiritu Domini destitutus?

In hoc tamen arguento tot ipsius hal- Responso.
Lap. tre
Luter,
monia.
Primus
Lap. 3. &
contrad.
dis Luteti
scri.

lucinationes & lapsus, immò errores pro- palare possumus, quot nobis objicit testi- monia. Labitur primò, ac planè cecutit, dum malitia propria excētus non aduer- tit, priora duo loca manifestè intelligi de hominibus istius seculi Noe, neque posse, neque debere ad vniuersum hominum genus, & omnes ipsius atates referri. Et hoc omnia circuinacentia verbalulu- lenter demonstrant. Nam ibi aperte de-

scribitur maxima corruptio & depravatio hominum illius seculi. Et ea afferit suis fece causa indignationis Domini, & diluuij industi super terram. Non poterant vero esse causa tanti mali peccata hominum, qui nondū erant.

Secundò labitur Luterus, dum ex illis verbis colligit, omnes cogitationes hominis esse malas, quia cuncta cogitatio ipsius intenta esse dicitur & prona ad malum omnitempore. Aliud quippe est, nos esse semper ad malum proclives & intentos: aliud, semper malum operari. Nam per libertatem arbitrij, resistere possumus pravae nostræ inclinationi. Et vel ipsa absurditas sententie, admonere debuit Luterum, nē sic interpretaretur, quæ ex capite 8. Gé. citauit. Non est em rationi consentaneum, vt Deus *cūm assignaret causam, propter quam non vtrā terrā esset propter homines maledicturus, quod oīa opera eorum sint peccata ab adolescentia sua. Hoc enim potius diuinā maiestatē ad seuerorē vindictam iritasset.

Allegavit verò pronitatem & propensionem nostram ad malum, in causam mitioris sententie, quam in posterum statuebat. Aequum enim est, & diuinam cōdecet misericordiam, vt mitius fese gerat in homines, ab adolescentia sua perindè ad malum propensos. Neque consuevit scriptura huiusmodi generales & vniuersales sententias eo in rigore accipere, vt quanvis cunctas cogitationes hominis malas esse dixisset, aduersari eis verbis deberet censeiri, qui diceret, etiā tum alias bona cogitationes fuisse! Nam & Noe scriptura ibi subdit inuenisse gratiam coram Domino, & à Deo laudatū vt iustum. Satisq; est pro huiusmodi vniuersalibus ex cōmuni more & inter vulgares & inter sapientes recepto, si penè oīes cogitationes essent malae. Neq; illa collectio quicquam valet: Oīes homines sunt caro, id est, carnales & mali, ergo & omnes operationes hominū sunt carnales. Tertiò errauit h̄c Luterus, & à seipso dissensit, dum illa verba, Non permanebit spiritus meus in homine in eternum: perindè contra nos inuertit, ac si in eis Dominus significasset, inquam se permanetur in nobis. Absit à Domino tanta seueritas. An non tunc manit spiritus Domini in Noe, & vel te teste Lutere, in iustis manet per spem & gratiam? Quid,

SECUNDÒ citat contra nos Luterus Responso.

In iudiciū cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in cōspectu tuo omnis viuens. Cūm enim bonū opus Deus damnare non possit, constare putat ex his verbis, aut esse omnia opera nostra peccata, aut multos viuentes posse coram Deo iustificari, & iustum dānationis Dei iudicium iure posse euadere. Et huc alludent verba Chrys. Quis est homo natus de chrys.

muliere, qui credat, iustum se inueniendū in cōspectu Dei? Diuersa tamē sunt, hominem in aliquibus non peccare, & hominem in nullo peccare. Et qui dissentimus Lutero, afferenti hominem in omnibus peccare: haudquaquam consentimus Pelagio & Iouiniano, dicentibus hominem baptismo iustificatum, in nullo peccare. Sed media incedimus via inter vtranq; hæresim, concedentes, iustos omnes aliquādō non peccare. Porro Psalmista ideò dixit, secundū Augustinum in enarratione eiusdem psal-

mi, neminem viuentium in conspectu Dei iustificari, qā nullus est, qui sic possit apud Deum iustificari, vt possumus apud homines. Nam apud homines sic possumus ex nostris viribus aliquā mereri mercedem,

vt proprio eam iure & ex rigore iustitiae valeamus eam reposcere. Non sic autem est apud Deum. Nullus enim prior dat ei aliquid, vt retribuatur ipse.

Facilius tamen est, & pro tenuitate noſtri iudicij, antecedentibus & consequen- tibus quadrantijs, si dicamus, ob id Psal-

mistam dixisse, neminem nostrum in conspectu Dei iustificandum, quia nullus ad plenum iustus est, sed omnes potius alicui peccato obnoxij vel sumus, vel certe sumus. Et ut hunc sensum innueret, peccata sua ibi enumerat David, & Dominum humiliter precatur, ne intret in iudicium cum seruo suo.

Itaque cum causam huius suae petitio-
nis explicat, dicens, Quia non iustificabitur
in conspectu tuo omnis viuens: satis innuit,
non ea ratione se deprecari iudicium Do-
mini, quia non habebat merita aliqua sua,
ob quae iure posset iustitiam & beatitudi-
nem postulare. Quanquam enim hoc ve-
rum esset, non tamen eo in allegatis verbis
videtur spectasse, sed ad peccata potius,
quorum sibi conscientia erat, & a quibus nul-
lum sciebat esse omnino liberum. Et quod
dicit, huiusmodi est: Nè intres in iudicium
cum seruo tuo Domine, quia nemo est qui
apud tuam iustitiam, quem nihil fallit, ita
omni ex parte sit iustus, vt non aliqua pro-
ferre queas aduersus illum, propter quem me-
ritò possis eum tibi reum declarare. Et in
hunc sensum exposuit haec verba Hiero-
nymus epistola ad Ctesiphontem, & pri-
mo contra Pelagianos. Et in eundem sen-
sum exponenda sunt citata ex Chrysostomo,
& pleraque alia similia, quae in lectio-
ne Ecclesiasticorum doctorum passim oc-
currunt. Atque ipse Psalmista, quam longè
esset à sensu, in quem cum exposuit Lute-
rus, satis dilucidè alibi exponit, cum ait:
Beati immaculati in via. Et alibi: Domine,
in voluntate tua præstisti decori meo vir-
tutem. Et iterum. Et ero immaculatus cum
eo, & obseruabo me ab iniuitate mea.

August.
Respon.
17. Et ipse Augustinus in libro de perfe-
ctione iustitiae, in eundem sensum nobis-
cum exponit haec verba: Nè intres in iudi-
cium. Sic nanque ibi scribit: Iudicium ti-
met, quia misericordiam desiderat, quae su-
perexultat iudicio. Hoc est enim, Nè in-
tres in iudicium cum seruo tuo: noli me iu-
dicare secundum te, qui es sine peccato,
quia non iustificabitur in conspectu tuo
omnis viuens. Quod de hac vita dictum
sine difficulti quæstione intelligitur. Et
quod ait, Non iustificabitur: ad
illam perfectionem iustitiae
retulit, quæ in hac vita
non est. Hucusque
Augustinus.

QVIS SIT GENVINVS SEN-
SUS VERBORVM SALOMO-
NIS, quæ pro se inducit Luterus.

CAP. XXXIII.

OBRICIT in super nobis verba sa-
pientissimi Salomonis: Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Et similia
his verbis referuntur dicta ab eodem Sa-
lomone, in libris Regum & Paralip. Si
autem aliquod hominis opus, peccatum
non esset: homo qui faceret illud, non pec-
caret, ait Luterus. Et concinere his videtur
Ioan. Si dixerimus, ait, quod peccatum non
habemus, ipsi nos seducimus. Si enim ali-
qua opera nostra, peccata non sunt, ali-
quando dicere possemus, nos non habere
peccatum, videlicet statim post baptismum,
vel absolutionem sacerdotalem.

Quanta tamen inscitia est, ab homine ad
opus hominis argumentari! Ridicula sane
collectio: Omnes homines peccant, Ergo
omnia hominum opera sunt peccata. Ipse
Salomon satis indicavit, posse homines ali-
qua bona opera facere, & omnia peccata
aliquando vitare. Nè festines, inquit, rece-
dere à facie Dei, neq; permaneas in opere
malo, quia omne, quod voluerit facere, fa-
ciet. Qui custodit præceptum, non ex-
periatur quicquam mali. Et alibi: Qui cu-
stodit legem, beatus est. Et iterum: Vade
ergo, & comede in lætitia panem tuum, &
bibe cum gaudio vinum tuum, quia DEO
placent opera tua. Et rursus: Qui in uno
peccauerit, multa bona perdet.

Vides ut aperte distinguit opera bona à
malis, Deo placentia à displeasantibus, &
clarissime, obseruabilia à nobis præcepta
Dei, tradit. Quid igitur sibi vult cum ait,
Non est homo iustus in terra, qui faciat
bonum, & non peccet? Ad naturam auxi-
lio Dei destitutam, iuxta quosdam pios &
doctissimos viros, haec verba referuntur.
Et sensus est, neminem vitare peccata, nisi
ope diuina adiutum & suffultum. Prece-
dunt enim statim haec: Sapientia confor-
tabit sapientem super decem principes ci-
uitatis: & ea causa ponitur, ob quam sa-
pientia sic confortet sapientem. Non est
enim homo iustus super terram, qui faciat
bonum, & non peccet: vel, sicut signifi-
cantius verti posse existimant, Et non pec-
cabit.

Quomodo vero in his verbis nulla me-
tio

tio fit auxiliij diuinij, sed generaliter etiam
de ipsis, quia Deo iuuantur, dicitur. Non
est homo iustus in terra, qui faciat bonum,
& non peccet: melius arbitror & simpli-
citer, si dicamus, his verbis significatam esse
nobis, fragilitatem humanam in hoc cod.

cap. à Patribus expressam, quod nemo
quantunq; iustus, in hac misera vita diu
viuat absque peccato, neque possit satis ef-
se securus, sed semper metuere debeat in
tranquillitate naufragium.

Et sic illa exponit Hieron. in dial. con-
tra Pelag. & epistol. ad Ctesip. Et in eum
sensum exposita haec verba, optimè respõ-
dent præcedentibus. Ideo namq; sapientia
confortat sapientem super decem principes
ciuitatis, quia sapientissimi quiq; sapè pecc-
ant & labuntur, & nè indè animum de-
spondeant, à Deo confortantur: ac plūs,
quam cōfortari possent ab vniuersis prin-
cipibus ciuitatis, fortiores fiunt nonnunq;

Et huic etiam alludit expositioni Hiero-
nymus in haec verba, quæ sic habent:
Propterea sapientia confortat iustum, &
omnium principum ciuitatis super cum ex-
cedit auxilium: quia quanq; aliquis iu-
stus sit, tamen dum in hac carne est consti-
tutus, subiectus est vitijs atq; peccatis, &
maiore præsidio indiget. Hec ibi.

Itaq; non vniuersa opera, sed vniuer-
sorum vita, labe aliqua peccati conspersa
hoc loco indicatur. Et in ipsis his verbis,
inter facere bonum, & peccare, distingui-
tur. Siquidem non est dictum, Non est ho-
mo iustus in terra, qui faciat bonum, &
non eodem in opere peccet: sed tantum
dixit, Non est homo iustus in terra, qui fa-
ciat bonum, & non peccet. Et hoc est quod
idem Salomon alibi explicit, dicens: Se-
p̄ties enim cadit iustus, & resurgit. Si cadit
sapientissime iustus & resurgit, nemo quidem
à peccato immunis: sed quoniam neq; sem-
per cadit iustus, neq; semper resurgit, alius
ipius esse castis ostenditur, & alia resurre-
ctio: neq; eodem opere cadit, & resurgit:
peccat, & bonum facit. Et vtrouis horum
modorum respondere possumus ad Ioan.
Pensatis enim omnibus & antecedentibus,
& consequētibus, profecto eò præcipue
videtur ibidem spectasse, vt ostenderet ne-
minem esse, qui non subditus sit vtpli-
num, vel fuerit saltem aliquando alicui
culpa, ac per hoc sanguine Christi indi-
geat, quo ab omni expiatur peccato. Aliud

est autem mundari à Deo: aliud, per se esse
sine vitio.

ENERVATVR ARGUMENTVM

LUTERI EX PRAVITATE FO-
RUM, & verbis Christi de arbore
mala.

CAP. XXXIII.

Ex iugi etiam pugna carnis in spiri- Obiect. 4.

tum, & ex verbis Christi, Non po-
test arbor mala bonos fructus fa-
cere, conuinci putat Luterus, oīa
opera nostra esse peccata. Nullus, inquit,
iustus, est in hac vita ad plenum iustus: sed
omnis iustus, partim iustus est, partim pec-
cator. Mente em seruit legi Dei, sicut Pat-
rus de se ait, carne autem legi peccati, quæ
est in membris suis: Et caro in omnibus Galat. 5.
concupiscit aduersus spiritum, & spiritus
aduersus carnem. Neq; est in hac vita, qui
ab hac pugna & concertatione sit ex inte-
gro liber, vt poteſt colligi ex eodem Pau-
lo. Cùm igitur ex testimonio Salvatoris, Matt. 7.
arbor mala non possit bonos fructus face-
re, neque poterit quisquam, ait, etiam iu-
stus, facere aliqua bona opera, quæ ex to-
to libera sint à culpa: sed opera quantun-
cunq; bona, erunt etiam quadantemis
mala, ea scilicet ex parte, quæ sunt à fomite.

Verum hoc argumentum in multis pec-
cat. Primo, omnem concupiscentiam
carnis aduersus spiritum, immo & ipsum
fomitem, seu appetitum sensituum ad ma-
lum proclivem, propriè esse peccatis sup-
ponit. Vtrumq; autem satis confutauimus
cap. 15. Secundo: Quanuis omnis talis
concupiscentia, immo & ipse fomes pecca-
tum esset, cùm non semper eiusmodi con-
cupiscentias patiamur, neque semper fo-
mes oblectetur spiritui, neq; à talibus con-
cupiscentijs, aut ab earum corrupto prin-
cipio procedant omnia opera, quæ facimus:

sed interim dum eas patimur, multa bona
possimus mente, lingua, manibus, & alijs
organis corporeis operari, absq; vlla pro-
fecto apparentia indè colligitur, omnia
opera nostra esse peccata. Nequeunt si-
quidem à concupiscentia, vel à fomite vi-
tiari, quæ nec ab eis procedunt, nec ordi-
nem ad illum habent.

Tertiò: Cùm Christus iustos ac vera-
ces prophetas bonis arboribus hoc loco
comparauerit, iniquum est & ad eos
transferre, quæ de malis arboribus di-
cuntur.

4.
Li. 6. c. 39. Quartò falso & illud est, à malo principio non posse bonum aliquod prodire. Expositio duplex illo. Potest enim peccator, ut iam ostendimus, rū verborū, aliqua bona operari. Et ab eo principio, Nō potest arbor mala quod non omnino, sed aliqua duntaxat ex &c.

parte malū est, potest aliquod bonū proficisci. Neque Christi verba, Non potest arbor mala bonos fructus facere: sic sunt accipieā, quasi nequeat vlla mala arbor vel minimum facere fructum bonum. Arborū quæ ex sua specie malæ sunt, hoc propriū est, vt similes sibi fructus semper efficiant, hoc est, malos, acidos, acerbos, amaros, & imperfectos.

Et de his locutus videtur Christus, quia statim prædixet, Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis fics? In arboribus verò ex sua specie bonis, sed aliquo casu aut accidente nonnihil vitiatis, satī est, si vt plurimū & maxima ex parte fructus eius sint mali. Nam & à sic vitiatis arboribus nonnunquam pdire videmus aliquem bonū fructum. Quarè cùm homines etiam existentes in peccato, bona sint arbores, & ad vtrunlibet liberæ, quanvis interueniente culpa deprauentur & vitientur, non necesse est, vt constet Christi metaphora, oīa opera eorum esse vitiosa & peccata, sed satī erit, si maxima ex parte, vel præcipua saltem, opera eorum sint mala. Nanque comparatio Christi, applicanda est nostræ voluntati, quatenus illi potest competere, esse ex accidenti aliquo arbor mala.

Atq; vt generaliora sint, & in vniuersum vera verba Christi, qui falsos prophetas arboribus cōparauit ex specie sua malis: possimus liberè dicere, solum haberi posse ex hac metaphora, quod & nos libēter dabimus, ea opera & in iustis & in peccatoribus mala esse, quæ ab eis prodeunt, quatenus vel simpliciter, vel secundū qd sunt mali. Itaq; cùm nullus adeò grauibus sit obrutus peccatis, vt sit in hac vita in totum deprauatus, & iusti maxima ex parte bona arbores sint, ea parte, qua rationis scintilla, quæ semper deprecatur ad optimam, in vtrisq; adhuc viuit, & nōnullas virtutes, siue acquitas, siue infusas habent, poterunt vtrique boni aliquid perficere, quod ex omni parte consentaneum sit rationi, & alienum ab omni malitia. Etiostos saltem talia nonnunquam facere, satī & in hac parabola ostendit Christus. Quippe inter veraces & falsos prophetas,

& inter fructus bonos veracum, & fructus malos falsorum, discernit.

Quòd si ex hoc quod Christus dicit, Non potest arbor bona malos fructus facere: non putat Luterus conuinci, iustos nō operari aliqua mala, tametsi illi sint aliqua ex parte boni, & certè plus boni quā malii: cur ex istis verbis, Non potest arbor mala bonos fructus facere, nobis vult obtrudere, non posse iustos aliqua bona operari, quæ nō sint etiā & mala? Christus profectò vtrunque perinde afferuit. Atq; ideo & vtrunque necesse est similem, immo eandem, intelligentiam patiatur.

6. Nullus si. mul effo. nus & ma. lus
Sexto: Neque hoc dandum est, aliquos homines simul esse bonos & malos. Aut enim peccatores sunt, & in mortali vel in originali existunt: & non boni sunt simpliciter & absolute, sed mali simpliciter & in specie, vel secundū aliquā virtutē boni. Aut iusti sunt, & in gratia Dei, & non mali simpliciter, neque peccatores simpliciter, sed boni sunt simpliciter, licet ex parte & quatenus possint dici peccatores, cūm in aliquas leues culpas incident. Et hæc ex testimonij illis possunt constare, quæ superius citauimus, vt doceremus propter venialia peccata non amittere iustos nomen iustitiae.

Et hanc expositionem Hieronymus inuit in expositione huius loci, his verbis: Tandiū ergò bona arbor fructus non facit malos, quandiu in bonitatis studio perseverat: & mala arbor tandiū manet in fructibus peccatorum, quandiu ad poenitentiam non conuertitur.

Sed expressius multo pro nobis faciunt, & omnem tollunt difficultatem, quæ in illa verba Apostoli, Fruetus autem spiritus, caritas, scribit: Illud quoquæ, ait, quod à Cœli, Saluatore dicitur, Non potest arbor bona fructus afferre malos, neque arbor mala fructus afferre bonos: non tam de hominibus, quā de fructibus carnis & spiritus arbitror pronunciatum: quia neque spiritus potest vñquā illa vitia, quæ in carnis operibus numerata sunt, facere: neque caro his fructibus, qui oriuntur ex spiritu, redundate. Potest autem fieri per negligientiam possidentis, vt spiritus, qui versatur in homine, fructus non habeat suos: & econtrariò caro, operibus suis mortificatis, peccare desistat. Non tamen illò vñque procedunt, vt & neglecta arbor spiritus, opera carnis afferat: & arbor carnis exculta, fructus germinet spirituales. Hec Hieronymus.

Et huic sensui benè concinunt verba illa Christi, Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Peccat & quinto argumentum Luteri. Perinde quippe contra illum militat, ac contra nos: immo magis profecto

con-

contra ipsum. Si nanque simul quis est, vt ait, bonus & malus: & ea ratione, qua malus est, aliqua facit mala opera, quæ nullam habent bonitatis moralis partem: poterit igitur & ea ratione, quæ bonus est, aliqua bona opera efficere, quæ nihil habent malitiae. Non enim minus potens est virtus, quā vitium: neq; gratia, quā peccatum: neque Deus minus est misericors & fidelis adiutor, quā dæmō promptus & validus seductor.

Sexto: Neque hoc dandum est, aliquos homines simul esse bonos & malos. Aut enim peccatores sunt, & in mortali vel in originali existunt: & non boni sunt simpliciter & absolute, sed mali simpliciter & in specie, vel secundū aliquā virtutē boni. Aut iusti sunt, & in gratia Dei, & non mali simpliciter, neque peccatores simpliciter, sed boni sunt simpliciter, licet ex parte & quatenus possint dici peccatores, cūm in aliquas leues culpas incident. Et hæc ex testimonij illis possunt constare, quæ superius citauimus, vt doceremus propter venialia peccata non amittere iustos nomen iustitiae.

Et nouum nimirū cōmentum est, hoc Luteri in iniuriā Sanctorum, vt & alia eius dogmata, ab eo confictum. Nam aliqua ex parte esse aliquos iustos, & aliqua ex parte peccatores, apud Hieronymū legi: & per aliquid esse aurum, per aliquid verò lutum, apud Gregorij: & simili temperamento ficio sanctos semper esse vsos, sed ante eum, ne inter philosophos quidem quenquam noui, qui eundem simul hominem bonum & malum absolute esse, aut esse posse diceret.

Et vel hoc argumento, quā sit hoc absursum, & fibi repugnans, possimus doceare. Cūm enim Deus odio habeat omnes peccatores, & diligit omnes iustos, vt ex Scripturis cōstat, si simul quis esset bonus & malus, iustus & peccator, simul ergò quæ esset in odio & in gratia Dei. Cūm DEVS bonus natura, & fons atque origo virtutis sit, ait Cyrillus, virtutis amatores amplectunt, & impuros atque lordidos depellit. Simil etiam erunt homines templū Dei, & habitacula dæmonum. Siquidem iusti templū sunt Dei, & peccatores habitacula dæmonum, vt libro quarto tradidimus, & Cyr, benè probat ex verbis Christi, Vulpes foecas habent &c.

Quin & ex hoc commento manifestè sequitur, inhabitari homines à Deo & non inhabitari. Nam si iusti sunt, inhabitantur à Deo: Si verò peccatores sunt, non inhabitabunt ab ipso. Si enim, vt pulchritè dicit idem Cyril, nos quoquæ ipsi ab omni forde mūdam habitare domum studemus, quomodo Deus, qui sanctissimus est, foribus obuolutam animam non abiicit? quomodo peccatis inuolutam non aspernabitur? Et vide quantum aberat hic magnus patriarcha ab insanijs Luteri. Quia contraria in uno eodemq; subiecto simul conspicere non possunt, & virtus & vitium inter se maximè distant, infert statim, neminem posse simul vtrunque habere, sicut neque eodem tempori lux & tenebrae in eodem subiecto possunt esse.

Et Christus quidem, nè in hanc tantam absurditatem quis incidet, iustis peccatores opposuit, dicens: Non vénī vocare iustos, sed peccatores. Et alibi iustos iniustis, & malis bonos ex aduerso statuit, afferens de patre suo: Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Et Paulo aduersatur Luterus,

Matt. 9. b
Rom. 6.
5. g

cūm iustos propter somitem vult dici & esse simpliciter peccatores. Nam & ille dicit, iustos per baptismum mortuos esse, & consepultos peccato, & iustificatos, & liberatos ab eo, cuius antè erant serui, & veterem hominem nostrū simul crucifixum esse cum Christo, vt destruatur corpus peccati, & vñtra non seruamus peccato. Et propterea neque poterit iam fomes infamia illa elogia peccatorū, & seruorū peccati, iustis accersere.

Sed & quæ subdit ibi Paulus, à nobis stant. Gratias, ait, ago Deo, quod fuisti serui peccati, obedisti autem ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi es. Liberati autem à peccato, serui facti es iustitiae: humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuisti membra vestra seruire inimunditiae & iniuriant ad iniuriam, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiae in sanctificationem. Cūm enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiae. Hæc Paulus.

Ex quibus liquidum est, ita docuisse Paulum repugnare, aliquem esse peccatorē & iustum, vt & repugnat, esse simul viuentem & mortuum, esse liberum & seruum, & diuersissima esse inter se, neq;

mm 3. f.

Expos. du-
plex verbo-
rū Christi,
si ergo vos
cūm sitis
mali.
Hieron.

stare simul, seruire iniquitati & iustitiæ. Neque obstant illa verba Christi, Si ergo vos cūm sitis mali &c. Sub persona quippe Apostolorum, ait in expositione Hieronymus, omne hominum damnatur genus, cuius, ad comparisonem diuinæ clementiæ, ab infantia cor ad malum pronum est.

Neque mirum, si homines huius seculi dicit malos, cūm & Paulus Apostolus memoret, Recidentes tempus, quoniam dies mali sunt. Et malos potuit Christus Apostolos dicere, qā in illis loquebatur omnibus, & ea appellatione nominari potest quæcunque multitudo, quæ maxime ipsius particonuenit.

Aug. De p. Possimus etiam ex superfluo cum Au-
gustino adiçere, malos Christum suos
Respon. 71. Apostolos dixisse, quia etiam ipsi filii DEI comparati sibi ipsi, quales in illa perfectio-
ne eterna futuri sunt, ita boni sunt, vt ad-
huc & mali sint. Nam alioqui, addit, hoc
de illis dicere non auderem. Quis enim au-
deat dicere malos esse, quorum pater est
Deus, nisi ipse Dominus diceret: Si ergo
vos, cūm sitis mali &c?

Et quanquam diuus Hieronymus in dia-
logis contra Pelagianos, nonnunquam ita
loquitur, vt in speciem videri posset fau-
se huic commento Luteri, tamen aduer-
tat pius lector, sic sua in 2. libro temperasse
verba, vt diceret, nullum ad perfectum hīc
esse iustum, sed omnes esse aliqua ex parte
peccatores. Et rursus: Absque vitio, quod
Græcē κακία dicitur, hominem posse esse
aio: ἀναμέτρητον id est, sine peccato esse, ne-
go. Et ibidem nō inq̄t, absoluē omnia san-
ctorum lumina maculata esse: sed tantum
ait, nullas tenebras in Dei lumine reperiri,
sed omnia sanctorum lumina aliqua sorde
maculari. Et rursus, non ideo peccatores
esse iustos, aut iustitia nomen amittere,
quia aliqua parua peccata peccaue-

rint, sed ex eo iustos permane-
re, quod multis virtuti-
bus florent.

EX P R A E C E P T O D I L I

GENDI D E V M, N O N C O L-
ligi, omnia opera nostra esse
peccata.

CAP. XXXV.

Et vbi hæc duo vera essent, quæ qui-
dem sunt falsissima, lequeretur quidem,
omnes esse in perpetua huius præcepti
omissione, atque ideo multos esse bonos:
non posset autem quis inde apparenter
inferre, omne opus nostrum, quantum-
cunque bonum, esse malum, & omissione
eius præcepti. Multa quippe bona
opera facimus, quæ non impediunt, sed
adiuant potius & fount, atque augent
obseruantia eius præcepti, vt quæ pro-
pter D E V M & ipsius gloriam sunt,
& in eius cultum & laudem cedunt, quæ
cunque ex ipsa dilectione consequun-
tur.

Itaque quanvis verum esset, neminem
implere hoc præceptum, & omnes esse in
continua transgressione ipsius: qua inde
consequential sequatur, omnia opera no-
stra esse peccata. Nisi forte quis ita de-
sipiat, vt dicat ideo ab ea omissione omnia
nostra opera vitari, quia aliquam partem
cordis nostri quælibet talia sibi vendi-
cant, & vel ea ratione impediunt, ne fer-
ramur in D E V M toto corde Ve-
rum opera consequential ex dilectione
D E I, & propter ipsum facta, non v-

que-

quequaquæ certum est quod requirant no-
num conatum: & vt cuncte de hoc sit, non
tam videntur impedire, quam iuuare, vt
Deum diligamus ex toto corde. Quomo-
dò em̄ impediant Dēi dilectionem, quæ ex
ea sequuntur, & ab ea præcipiuntur, & ad
eam tuendam commodissima, & perspè
necessaria sunt?

Respon. Neque mihi profectò placet, quod Rof-
fensis, alioqui doctissimus & pientissimus,
concedit Lutero, veniam culpam admis-
sisse Paulum, cūm animum adeo remisit, vt
ad Timotheo scriberet: Penulam, siue lacer-
nam, quam reliqui Troade apud Carpum,

veniens affer tecum, & libros, maximè au-
tem membranas. Ut enim alia taceamus,
quæ in excusationem tanti Apostoli posse-
mus piè & verisimiliter dicere, certè eius
modi cura, vbi ad corporis vitam & sanita-
tem tuendam commoda esset, ne in nobis
quidem accusari potest, neque est aliquid
vnde queat ostendi esse prohibita.

Respon. Neq; Diuus Hieronymus Pelagio dicé-
ti, hominem posse esse sine peccato, hanc
Paulini animi à cœlestium cogitatu remis-
sionem in hoc obijcit, vt in his vel tantisper
innuat se sensisse eum peccasse, sicut in im-
precationibus quibusdam, quas ibi videtur
vt humanos lapsus tacitè accusare. Adducit
tamen hæc, vt ostendat fragilitatem huma-
nam ad perpetuò durandum in contem-
platione celestium mysteriorum, & homi-
nes in hac vita, volentes nolentes, à cogi-
tatione spē diuelli virtutum. Voluit nan-
que his Pauli verbis infirmare fundamen-
tum, quo Pelagiani poterunt vti, vt ostend-
erent posse hominem vivere absque pec-
cato, quia potest semper Deo, aut certè co-
gitibus de virtute excolēda, intentus esse.

Eoque consilio suprà multa & facta,
& verba ipsius C H R I S T I obiecerat,
testantia ipsius carnis imbecillitatem, vt
os obstrueret Pelagij, immodec & in
gratia iniuriam, iactantis potentiam li-
bertatis humanæ. Vnde & statim in hunc
scopum respiciens, subnequit: Da mihi
hominem, qui non esuriat, non sitiatur, ne-
que algear, non doleat, non febricitet, non
torminibus & vrinæ difficultatib⁹ torqueat-
ur: & ego tibi concedam, posse hominem
nihil nisi de virtutibus cogitare.

Neque propter hæc oportet confu-
gere adid, quod quidam putant Bernar-

dum sensisse, vt hoc præceptum dicatur
non esse de affectu, sed de actu caritatis.
Iam hoc, capite 16. impugnauimus. Et
ipse Bernardus in libro de diligendo Deo, **Bernard.**
vbi erat proprius locus hæc explicandi, di-
fert docet, affectum præcipue esse nobis
hic indictum. Esto tamen, verum esset, **Respon. 4.**
omnem animi remissionem à D E I con-
templatione & amore, & omnem aliarum
rerum curam seu sollicitudinem, peccatum
esse, & transgressionem præcepti diligen-
di D E V M ex toto corde: adhuc ta-
men non sequeretur, ipsam dilectionem
Dei esse malam. Nam ea neque omissionis
est cius præcepti, neque causa omissionis,
sed impletio ipsius potius.

Quod si eam quis & malam nitatur
ostendere, quia imperfecta est, & non ex
toto corde: iam hoc suprà inualidauimus,
cūm ostendimus, non ad quantam maxi-
mam possimus dilectionem, hoc nos pre-
cepto alligatos. Saltemque hoc habebi-
mus, eas D E I dilectiones malas non es-
se, quæ fuerint ardenterissimæ & feruentis-
simæ, & ex toto nostro conatu. Quales
multas fuisse in Deipara virgine, & in Io-
anne Baptista, & in Prophetis & Aposto-
lis constantissimum est. Et si tandem vel **Caritas suo**
hoc nomine & hæc quoquæ dilectiones re-
probæ habentur, quod quantilibet sint, **perfecta est**
etiam in **genere** semper imperfectæ sunt in hac vita, facile hæc vita.
& hanc quoquæ oppositionem diluere
possimus. Esto enim, non ita perfectæ
sint, ac erunt in patria, ac proinde & in
eius comparatione dici queant imperfec-
tæ: ea tamen imperfectio culpa non est,
neque vitio nobis dari potest, quandò no-
stræ potestati non subest, & alia sunt via-
torum, alia beatorum præcepta. Nam De-
us suauiter omnia disponit, neque ita rigi-
dus exactor est, sed nostræ se infirmitati be-
nignissimè attemperat.

Quare sat satis est pro quoquæ ope-
re nostro, vt peccatum non sit, si suopte
in genere, & quantum nostra imbecilli-
tas patitur, bonus & perfectus sit. Et vt ne-
mo de hoc ambigeret, spirante Spiritu san-
cto dixit Ioannes: Qui autem seruat ver-
bum eius, verè in hoc caritas D E I per-
fecta est. Et rursus: Si diligamus inui-
cim, D E V S in nobis manet, & cari-
tas eius in nobis perfecta est. Etnisi pos-
set in nobis perfecta esse caritas, non hor-
m m 4 tatus

tatus fuisset Christus ad ipsius perfectionem, dicens: Estote perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.

Quanquam aut Paulus dum se ad perfectionem patriæ conferebat, constanter aiebat: Non quodiam acceperim, aut quodiam perfectus sum: sequor autem, si quo modo comprehendam: tamen ne quis inde occasionem errandi arriperet, & assere. ret nulla ratione posse viatores dici perfecti sumos, mox subiecit: Quicunque perfecti sumus, hoc sentiamus. Et aliâs, Sapientiam loquimur inter perfectos. Et iterum: Perfectorum est solidus cibus.

Philip. 3.

1. Cor. 2. b.
Hebr. 5.

Respon. 5.

Atque, ut vndiq; argumētum hoc infirmemus, & aduersariorum errorem cōspicuum cunctis faciamus, adjiciam hoc vnu: Si eò tandem peruicacia heretica proruat, vt dicat, nos ad perfectionem solis beatis possibilem, hoc præcepto coarctari, neque sic habebit, peccata esse dilectiones DEI perfectas, quas habuerunt sancti in hac vita: sed duntaxat, eos fuisse semper in peccato. Nam per eiusmodi dilectiones non trāsgrediebantur profectò hoc præceptum, sed verius ad ipsius obseruantiam pro sua quique virili nitebatur.

Et possum hęc declarare tali exemplo: Si præceptum eslet Petro, vt in motem aliquem ita celeriter consenderet, vt in una hora ad ipsius cacumen pertingeret: & ille quantum velocissimè posset consendens, non eò ante unam horam & quartam partem alterius perueniret, accusari posset de omissione illius præcepti, si ad impossibile potest quis obligari: sed ille ascensus celerimus, quo ipse enixus est totis suis viribus præceptum implere, neque accusari posset, neque malus aliqua ex parte censeri. Quarè & omnibus erroribus, quos Luterus supponit in hoc argumento, concessis, adhuc non evincit quod cupit, videlicet, omnia opera hic peregrinantur esse peccata.

DE VERBIS ESAIAE, QVA SI PANNVS MENTRIVATAE, omnes iustitiae nostrae.

CAP. XXXVI.

Obiect. 6.

Esai. 64.

VALIDISSIMÈ & (vt ingenuè fateamur) satis apparenter nobis obiectat Luterus verba illa Esiae, Facti sumus vt immundi omnes nos, & quasi pannus menstrua-

tæ, vniuersæ iustitiae nostræ. Et vtrunque vniuersalitatem aduersum nos exagerat. Nam & se alijs coniunxit propria, & adiustos & peccatores, & ad cuncta cunctorum opera sermonem suum direxit. Et ne ipsa quidem opera, quæ adeo bona & perfecta sunt, vt & ipsa iustitiae appellari queant, ab hac generalitate exceptit. Et hoc testimonio triumphare sibi de nobis videtur. Et Esiae aduersari putat, qui non intrepidus fatetur, & omnes homines in hac vita immundos esse, & omnia omnia opera, immunda & aliqua peccati labore folidata.

Quo tamen Luteri immodicam & infirmemus, & aduersariorum errorem cōspicuum cunctis faciamus, adjiciam hoc vnu: Repon. Et dicat, nos ad perfectionem solis beatis possiblemente, hoc præcepto coarctari, neque sic habebit, peccata esse dilectiones DEI perfectas, quas habuerunt sancti in hac vita: sed duntaxat, eos fuisse semper in peccato. Nam per eiusmodi dilectiones non trāsgrediebantur profectò hoc præceptum, sed verius ad ipsius obseruantiam pro sua quique virili nitebatur.

Ac primò quidem dicere possumus, hęc Exposit. Esiam dixisse, non quidem, quod omnes hęc viuentes immundi simus, & omnia opera nostra peccata: sed quod ad supremam illum & purissimam Dei iustitiam & bonitatem collati, etiam ipsi viri sanctissimi immundi sunt, & perfectissima eorum opera, quasi pannus prorsus menstruatæ. Quemadmodum enim minus albū, ad albissimum niuem collatum, nigrum videtur: & diuitię huius mundi, ad diuitias cælestes collata, stercora sunt verius, quam diuitię adiustitiam Dei, cum quo hęc loquebatur propheta, iustitiae nostre comparata, pollutæ sunt & immundæ. Atq; in his omnes docebamus, quā sumus indigni, quantuncunque iusti, vt à Deo audiamur. Et hanc expositionem sequitur Iodocus Clichtoueus in suo Antilutero.

Secundò possunt explicari hęc verba Exposit. de iustitiis legis veteris. Et ita Dic Hieronymus in commentariis: huius loci exponit. Verè nanque quasi pannus menstruatæ sunt iustitiae veteris legis, siue quia ad puritatem Euangelicam comparata, immunditiam quādam sunt, siue quia protépore isto coruscatis legis

legis gratia, immundæ & abominabiles sunt coram Deo.

Tertiò in persona peccantium, quorum tum maxima erat multitudo, videri queunt dicta fuisse hęc verba. Frequens enim hoc est in prophetis, vt nomine peccatorū pleraque loquantur. Vnde & Hieremias ait: Dormiemus in confusione nostra, & operiet nos ignominia nostra, quoniam Dominu Deo nostro peccauimus nos, & Patres nostri ab adolescentia nostra usque ad diem hanc, & non audiuius vocem Domini Dei nostri. Cùm enim ipse ab utero matris sanctificatus fuerit, ac propterea meritò communiter credatur tota sua vita peccato caruisse mortali, non videtur hęc nomine suo dixisse, sed nomine peccatorū, quibus loquebatur, & quorum peccata sua existimabat, & vt propria lugebat.

Et verba, quæ modò tractamus, sic esse exponenda docent, quæ statim sequuntur: Et cecidimus quasi folium vniuersi, & iniuriantes nostræ, quasi ventus abstulerunt nos. Non est qui inuocet nomē tuum, qui consurgat, & teneat te. Et hanc expositionem amplectitur etiā Hieronymus. Et sic ut, quia paucissimi sunt boni, David dicit, Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: & Micheas, Periit sanctus de terra, & vir rectus in hominibus non est: & Hieremias, A minimo usque ad maximum, omnes auaritiam sequuntur: ita quia pauci sunt, qui bona bene faciant, vniuersas iustitias dixit propheta quasi pannum esse menstruatæ.

Quartò possunt intelligi hęc dicta, non quod omnes iustitiae nostræ sint peccata, sed quod omnibus ipsis aliquę imperfectiones sunt admixtae, vel aliqua venialia peccata, aut eodem tempore, aut certè paulo post, aut antea. Nanque hoc satis est, vt meritò iustitiae nostræ pannus dici possint menstruatæ, in quo si quid forte reperi contigerit purum & mundum, tamen adiunctione circumstantium sordium, totum aliquo modo defodatum & deturpatum videtur. Atque hanc expositionem sequitur etiam Clichtoueus, vbi supr.

Alludunt etiam eò verba Hieronymi in Pelagianos. Ideò enim fuisse immundos dicunt, non paucos, sed omnes, & quasi pannum menstruatæ, reputata esse in lege omnia opera nostra, quia nullum Deus reperit, qui iudicaret iustitiae & suam in omni-

bus facret voluntatem. Et manifestum est, pannum menstruatæ non sic in totum semper fecit, vt omnes ipsius partes sint impuræ & sordidatae.

Quintò hęc verba in eum sensum quesit Exposit. accipi, vt propheta non intellexerit nomine iustitiae opera nostra iusta, neq; hęc pannum menstruatæ dixerit: sed iustitiam appellauerit, sicut & sapientia in scripturis, sanctitatem & iustificationem, quam operibus nostris acquirimus, & hęc dixerit esse velut pannum menstruatæ, quod nullius iustitiae splendeat, vt non eadem multis venialium peccatorum maculis respargatur. Omnia quippe sanctorū lumina, aliqua sorte maculantur: & nemo est hęc ad plenum purus & perfectus, sicut paulo antea ex Hieronymo citauimus.

Sexto: Cùm frequenter prophetæ nomine Ecclesiae loquentur, quod & factitari sapientia videmus à prædicatoribus, qui eorum nunc personam referunt in Ecclesia, non absurdè hęc locus poterit sic intelligi, vt vniuersae iustitiae Ecclesiæ militantis, velut pannus dicantur menstruatæ: quia iustitiae & mundis, peccatores & immundi sunt commixti. Quo fit, vt Ecclesia suis nullatenus fidere possit iustitiis, sed potius cum propheta dicere, vniuersas illas velut pannum esse menstruatæ, quo usque de seculo isto translata, immaculata appareat, & absque villa ruga conspectui D E I præsentetur. Et consonat hęc expositio verbis omnibus sequentibus, & proposito toti Esiae.

Septimò, ad perfidos Iudeos referri posse Exposit. sunt hęc verba pro isto tempore, quo illorum iustitiae, à superueniente sanguine & reatu suorum peccatorum, & potissimum mortis Christi, pollutæ sunt & turpiter inquinatae. Nam cùm sapientia eorum malum pro isto tempore & lugeant, & prædicent prophetæ, haud incòmodè hęc & ista quoque verba referrentur. Et nonnulla ex sequentibus hoc vocant lectorē, qualia sunt vel maximè illa, quæ in fine cap. legimus, Civitas sancti tui facta est deserta, Sion deferta facta est, & Hierusalem desolata: dominus sanctificatiōis nostræ & gloriæ nostre, vbi laudauerunt te Patres nostri, facta est in exultationem ignis, & omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinam.

Quibus nimis verbis satis videtur docere propheta, hęc verba de quibus agimus, ad temporariā quādam calamitatē popu-

Obiect. 9.
Gregor. 9.
Mor. ca. 1.

Iob 9.

Cap. 14.

Respon.

Exposit. I.
Gregor.

Impugnat.

IN TOTOR QVIT tādēm aduersūm nos Luterus verba illa Gregorij in Iob: Quia sanctus vir omne meritum virtutis nostræ vitium esse conspicit, si ab interno arbitrio districte iudicetur: ideo recte subiungit, Si voluerit cōtendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille. Hęc Greg. Et pensanda h̄c sunt pri. mō verba illa generalia, Omne meritum virtutis: deindē verbum illud, Conspicit. Nullum quippe actum nostrum quantuncunq; bonum, videtur excipere. Et cūm dicit, Conspicit: liquidō asserit, itā verē esse, & nō tantū ob humilitatem tale iustis videri. Quę enim conspicimus, perindē sunt ac videntur. Nec minus vrgent, quę eodem in libro subdit: Explicans quippe causam, ob quam dixerit Iob, Si habuero quippiam iustum, non respōdebo, sed meum iudiccm deprecabor: itā scribit, Vt eñ sepiùs diximus, omnis humana iustitia iniustitia esse conuincitur, si districte iudiceat.

Sed cūm Iob palam in his verbis fateatur, se potuisse quippiam iustum habere, & nulla ex parte culpabile: & Gregorius in eodem loco clare concesserit, posse iustos facere aliqua opera, quę non sint mala, vt patet ex verbis supr̄ citatis: dubitandum non est, quin alium in sensu hęc ille dixerit, quę accepta fuerint à Lutero. Quis tamen sit genuinus eorum sensus, non est admodum facile explicare.

Quidam putant ideo ista dixisse Gregorium, quia vt plurimū nullius iusti vita tantoperē virtutum fulgoribus splendet, vt non eadem multis sit obnoxia peccatorum venialium maculis. Nam iustitiam, in illis verbis, Omnis humana iustitia: nō pr̄ iustis aetibus humanis accepisse videtur, sed pro iustitia, quam nobis per eos comparamus. Et quantum iustitiam, meritō dixisse, iniustitiam esse, si districte iudicetur, possumus, si hunc sensum sequamur, explicare & approbare: Quia plura sunt iustorum peccata, quę bona opera: & plus illi deficiunt, quę proficiunt in via Dei. Quarē si Deus districte vellet iudicare vitam nostram, plus in nobis intueniret iniustitiae & culpe ad reatum, quam iustitiae & bonitatis ad pr̄mium & coronam. Ac proindē iure potuit dici nostra iustitia esse iniustitia, si Deus districte iudicaret.

Subtilis quidem & in speciem plausibilis videtur hęc euasio, sed minus habet so-

litudatis, quām appāret, si quidem verba Gregorij, & rem ipsam totam attentius & penitus disscipiamus. Nam ille de omnibus iustis, etiam perfectissimis, loquitur: Contra libertatem autem Euangelicam esse videtur, & contra suavitatem Dei & legis gratiæ, & contra id quod omnes credimus de multis iustis, asserere etiam eiusmodi iustos plus peccare & deficere, quām benē operari, & proficere. Et si hoc verum esset, etiam modō cūm Deus neminem districte iudicat, plus esset in eis iniustitia ad reatum, quam iustitiae ad coronam: itaque & modo nostra iustitia esset iniustitia, quod Gregorius minimē dicit.

Deindē: In eundem sensum & priora & posteriora citata verba dixit. Vtrobiquę nanque verba Iob idem significantia expōnit. Vbi verō hęc satis esset pro illis verbis, Omnis humana iustitia, iniustitia est, si districte iudicetur: equidem satis non sunt pro illis verbis, Vir sanctus omne meritum virtutis nostræ conspicit esse vitium. Si dixisset ille, virum sanctum omne meritum conspicere esse vitium, vt cuncte possent defendi hoc verē dictum: Quoniam in meritis nostris, vt meritum bona & mala merita complectitur, plus est vitii, quam virtutis: & denominatio sit à maiori parte. Sed cūm dicat omne meritum virtutis nostra esse vitium, non solum vitam cuiuscunq; iusti, obnoxiam vitijs declarat, sed & singularum quodque virtutis opus vitio dare & reprobare, immō & vitium planè appellare videtur, perindē ac facit Luterus.

Diceret fortē aliquis, hęc dicta esse à Gregorio illo loquendi tropo, quo diuitias huius mundi, quę quidem bona sunt, & diuitiae possunt appellari, tamen stercora sap̄e dicimus: & paupertatem potius quam diuitias, dum de eis agimus, quatenus conferuntur ad regni cælorum diuitias. Et ipse quidem eo tropo credit esse vsum Iob in verbis illis, Si lotus fuero, quasi aq; niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ, &c. Atque ideo appositum ab eo putat temperamentum illud, velut: quia quantumlibet rectis operibus insudemus, veram iustitiam nequaquam apprehendimus, sed tantum imitamus: & quanto ad Deum verius per bona opera surgimus, tanto subtilius vitæ nostræ fordes agnoscimus, quibus ab eius munditia discordamus. Et tandem sensum eorum verborum sic explicat: Ait ergo,

ergo, si lotus fuero &c. Ac si apertè dicat: Quanvis lamētis supernæ compunctionis intundar, quanvis per studia recte operationis exercear, in tua tamen munditia video, quia mundus non sum. Intenta quippe Deo anima, in ipsam adhuc corruptibilis caro diuerberat, eiusque amoris pulchritudinem obscoenis & illicitis cogitationum motibus feedat. Haec tenus Gregorius.

Ethac vñitata figura diceret aliquis forsan Gregorium merita nostra, virtus appellasse, & iusticias, iniusticias. Quoniam sicut quo sanctior quisque est & iustior, eo clarius & dilucidius culpas suas agnoscit, & grauitatem earum magis perpendit: ita re vera quo sancti in Dei celitudo & bonitatis cognitione magis proficiebant, eo vñique magis opera sua quantuncunq; bona despiciebant, & vitiola ea esse & forida, id est, impertia & deficientia, & indigna Dei cōspectu & approbatione, agnoscabant. Et verissimum nimis est, omnia merita nostra & iusticias, & virtus & iniusticias & frides posse appellari, non solum si ad munditiam & iultitiam diuinam, sed etiam si ad sanctitatem & iustitiam humanitatis Christi, immō & cuiusvis beatī, conferantur. Et alias hoc loquendi tropo scio Gregorium dixisse, omnem humanam iustitiam, iniustitiam esse. Sic namq; alibi scribit: Omnis vir iustus, Dei illustratione iustus est, non comparatione. Humana quippe iustitia auctori comparata, iniustitia est: quia etiā in ipsa sui conditione homo persisteret, creatori non posset equari creatura: Cui tamen ad grauiora defectus pondera accessit & culpa, quam serpens infidians intulit, & mulier infirmata persuasit.

Sed in his locis, quę modō tractamus, illa verba ab ipso Gregorio adiuncta, Si districte iudicetur: manifestè indicant, non ea loquendi figura eum esse vsum. Nam si ea fuisset v̄lus, nihil erat opus hoc temperamento. Et Deus quidem, quantumcunq; districtio & rigore iudicare vellet, exigere certè à nobis non posset iustitiam & munditiam, quę ad suā, vel humanitatis Christi, vel beatorum collata, iustitia nihilominus esset. Nam hoc prestare, apertè est nobis impossibile. Neque ideo succumbere tibi posse Iob dixit Gregorius, quia tantam iustitiam p̄stare non poterat. Alio ergo nimirum sp̄etavit Gregorius, cūm hęc scriptit.

Et cum diu, multumq; mecum de his veritatis & omnipotentiae diuinæ ostendisset, & nihil

bis hęsitauerim, tandem fauore ipsius op̄i. Expo. ger. manū Greg. nor me inueniſte germanam eorum expo- ficationem. Sed ante omnia, ut argumētum Lutei confingamus, & omnibus pateat, nullum eum appārens fundūmentū suā vñitatiē hinc habere: aduentum est, non dixisse absolutē Gregorium, omne meritū virtutis nostræ vitium esse, & omnem humānam iustitiam iniustitiam esse: Immō adiecit hoc temperamentum commodissimū & necessarium. Si districte iudicetur. Itaque pro nobis facit hoc testimonium, hoc est, pro veritate, non pro errore. Cūm em̄ Deus modō non districte iudicet, nec virtutes nostrę erūt modō censendę vitia, neque iustitia iniustitia, secundū Gregorii.

Ideò verō si districte Deus nostra opera iudicaret, si spe cōtemus quidquid id est laudis, quod à nobis habēt merita nostra, possunt dici esse virtus, & iustitiae nostrę esse iniustitiae: q̄a multa, quę nūc sunt bona opera & iusta & meritoria, ad eam sanctitatem & puritatem exacta, qua Deo deberemus seruire, quamq; Deus à nobis posset ex rigore exigere, tum ppter suam bonitatem, tum propter eximiam sua in nos beneficia, verē virtus essent, & mala opera, & iniustitiae. Non solum enim verum est, vitā quo- runuis iustorum multis peccatis venialibus iugiter folidari & deturpari: sed ipsa etiam perfectorum opera, à bonitate illa longe deficere, qua deceret nos Deum colere, laudare & honorare. Sunt quippe multis imperfectionibus, quoād h̄c viuitur, coniuncta: neq; tam pura, neque tam sancta & seruētia, quam magnitudo diuinæ bonitatis & beneficentiae in nos exigeret. Et cūm Deus modō propter eximiam suam in nos dulcedinem & suavitatem, ne ad culpam qđem veniale eos nobis defectus & imperfectiones imputet, possit tñ culpe eos nobis tribuere, si districte & ppter suavitatem suam & benignitatē, nobiscū vellet agere.

Ac preter hęc talia sunt profecto nostra opera, vt si Deus districte vellet agere, neque ad futuram gloriam, neq; ad obtinendum veniam peccatorum nostrorum sufficeret. Et ideo Iob dixit in illo loco, quem exponit Gregorius in verbis citatis: Verē scio, quoditā sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo. Si voluerit contēdere cum eo, nō poterit respondere ei vñ pro mille. Et cūm magnitudinem sapientiae & omnipotentiae diuinæ ostendisset, &

nihil eum posse fallere aut impedire, quo minus debita animaduersione vniuersiusq; culpam feriat, & ne angelorum quidem iustitiam, iustitiam esse, si Deus districte vellet iudicare, infirmitatem nostram agnoscens, qui multo inferiores sumus angelis, & corruptione corporis, à puritate & perfectione, Dei obseqo debita, impedimur, subdit: Quantus ego sum, vt respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? Et de iustitia sua meritis non confidens, ad solam se spem postulationis cōferens, mox adiunxit: Qui etiam si habuero quippiam iustum, nō respōdebo, sed meuni iudicem deprecabor.

Sed & de ipsa quoquè postulatione pauidus, statim subnectit: Et cùm inuocātem me exaudiērit, non credo quod audiērit vocem meam. Et continuò, vt suam & perfectissimi cuiusque iustitiam, apertius iniustitiam esse monstraret, si Deus districte iudicaret, adiecit: Silotus fuero quasi aquis nūis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamē sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea. Et propterē Gregorius affirmat, omne meritum virtutis nostræ, vitium esse: quia nullum opus nostrum tam pure, tam sancte, tam seruēter, tam omni ex parte perfectè fit à nobis, quām fieri deceret, vt Deo iuxta magnitudinem suæ bonitatis & suorū in nos beneficiorum seruiremus, & quām ipse à nobis posset exigere, si vellet districte iudicare.

Et quia, qui tantam sibi iustitiam arrogat, authorem suorum bonorum Deum non agnoscit, & magna se superbiæ reum facit: audi, quę ante hęc ipsa verba absq; vilis interpositis præmittit, & quemadmodum verba illa Job exponit: Verè scio q̄ ita sit, & quod non iustificetur homo compositus Deo. Homo quippe, ait, Deo non compositus, iustitiam percipit: compositus, amittit: quia quisquis se authori bonorum comparat, bono se, quod acceperat, priuat. Qui enim accepta bona sibi arrogat, suis cōtra Deum donis pugnat. Vnde ergo despectus erigitur, dignum est, vt erectus inde destruatur. Hęc ille.

Quoniam verò huic tantæ superbiæ obnoxius, toto cælo errat, & non solum non est perfectus, verū neque perfectione inchoauit, vide quid euestigio subnectat, & quemadmodum interpretetur consequentia verba Job: Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro

mille. Nam cùm exposuisset vnius appellatione, benè viuendi initium, millenarij verò numeri ampliatione, eiusdem bonæ vite perfectionem, iuxta tropologicum sensum designari, sic subiungit: Cùm Deo autem contendere, est, nō etribuere, sed sibi gloriam suæ virtutis arrogare. Sed sanctus vir conspiciat, q̄a & qui summa iam dona percepit, si de acceptis extollitur, cuncta, quæ acceperat, amittit: & dicat, Si voluerit contendere cum eo, non poterit respondere ei vnum pro mille. Qui enim cùm authore contendit, vnum pro mille respondere nō sufficit: Quia qui de perfectione se erigit, habere se benè viuendi neque initii ostendit. Vnum nanque pro mille respondere non possumus: quia cùm de bonæ vite perfectione extollimus, hanc nos neq; inchoasse monstramus. Hęc Gregorius.

Et cùm hęc, quę Luterus pro seipso citauit, Gregorius dixerit, edifferens verba illa Job, Verè scio quod ita sit, & quod nō iustificetur homo compositus Deo: hoc ipso, pro magnifico suo sensu, excitauit nos ad veram eorum intelligentiam.

Non enim germanus horum verborum Quo sensus est, non iustificari hominem comp̄positum D E O, hoc est, non habere eum iustitiam, quę collata ad diuinam, sit iustitiam: in quem sensum communiter solent possum exponi hęc verba: sed sensus est, quod homo, quanvis compositus hominibus, possit iustificari, quia eis tantam iustitiam & obsequia tanta præstare potest, quanta debet, & ab eo iuste possunt exigi: tamen cum D E O compositus homo, nequaquam potest sic iustificari. Non enim tantam habet vñquam iustitiam, quam debet præcessere illi bonitati & singulis illis illius in nos beneficijs, neque quanta necessaria esset ad promerendā ipsius gratiam, & assequendam veniam de peccatis, si Deus ex rigore iudicaret.

Et hunc sensum abditum & occultum postulabant illa verba, Si voluerit contendere cum eo, nō poterit respondere ei vnu pro mille. Nec minus quę subintulit, Si habuero quippiam iustum &c. Immò verè totum propositum Job & scopus, in quem illa omnia dirigebantur, hunc sensum requirebant. Quorsum nanque erat, fateri hominem non habere iustitiam, quę diuinæ sit exæquabilis? Nunquid tam stultus fuerat Baldath Suites, cui ibi respondet,

vt eam stultitiam, immò insaniam, persuasam esse Job putaret, vt crederet suam iustitiam comparabilem esse diuinæ? Non hoc sane inter eos agebatur. Sed hoc trahabant, an tāta eslet in quoquam iustitia, quantam Deo deberet mortalis, ita vt etiamsi Deus eum puniret, neque supplante tamen iudicium eslet censendus, neque subuertere quod iustum est. Et q̄a Job videbatur tantam sibi iustitiam tribuisse, atq; idē & iudicium in se diuinum reprehendere, obuiam ei iuit ille amicus eius. Quod tamen neque tantam sibi vñquam arrogaverit iustitiam, his verbis luculenter exposuit. Noluit enim tantæ calumnia & notæ sibi inutile non respondere, nē videretur taciturnitate sua aperte illi blasphemiae consentire. Et propterē Gregorius in verbis secundò allegatis à Lutero, omnem humanam iustitiam fatetur iniustitiam esse, si districte iudicetur: quia neque tanta est, quanta à D E O possit exigi ad impetrandam veniam peccatorum, & promerendam gratiam ipsius: & quantuncunque aliquippe donum spiritus adiuti, aduersus infirmitatem suæ carnis sese erigant, virtutibus emicent, signorum miraculis coruscet, nullus tamen est, vt ipse alibi dicit, qui sine culpa vitam transfigat, quoisque carnem corruptionis portat.

Et in hunc sensum dixisse Gregorium, omnem humanam iustitiam iniustitiam esse, si districte iudicetur, satis indicant verba circuniacētia. Subdidit enim statim post illa: Prece ergo post iustitiam indiget, vt quę succubere discussa poterat, ex sola iudicis pietate conualescat. Et mox: Dicat ergo: Quietiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Velut si apertius fateatur, dicens: Et si ad opus virtutis excrevero, ad vitam nō ex meritis, sed ex venia conualeesco. Prece ergo innitendum est, cum recta agimus, vt omne, quod iuste vivimus, ex humilitate condiamus. Et in cōsequenti capitulo apertius explicat, idē se dixisse omnem humanam iustitiam esse iniustitiam, si districte iudicetur, quia insufficiens est ad veniam & gratiam coram iusto iudice impetrandam.

Enarratis quippe & expositis omnibus sancti viri timoribus, Cur, inquit, tanta circumspectione trepidat? cur tanta solicitudine formidat, nisi quia terrorem iudicis ia-

extrema distinctione cōsiderat, & vim discussionis illius non ferens, omne quod gerit, esse sibi insufficiens pensat? Et alibi dicit: Reētē nunc dicitur, Nunquid iustificari potest homo comparatus Deo, aut apparere mundus nat̄ de muliere? Ac si apertere diceretur: Nē cōtra authorem suum homo superbiat, consideret vndē huc venit, & intelligat quid sit. Hęc ille. Neque ex Job ergo, neq; ex Gregorio Luterus habere potest, bona opera iustorum esse mala, aut quę mala sunt, ex misericordia diuina non imputari ad poenas æternas. Sed habere potest, quod tamen affecitus non est, multa nūc fieri à nobis bona opera, & absque villa macula peccati, quę tamen, si Deus districte vellet nobiscum agere, vitia & iniustitiae essent, ac mala, & non bona, probarentur.

EXPOSITIO COROLLARII QUARTI DE INTVITV MERCEDIS æternæ. CAP. XXXIX.

VERVM iam cōpimus terram prospectare de pelago, & post montes gurgitum, & spumulos fluētus, & nauim vel in sublime subrectam, vel in ima præcipitem, fessis ac languentibus portus aperitur. Tradita quippe & exposita à Patribus necessitate & possibilitate mandatorum, & sanctitate operum, quibus illa seruantur, vt iacentes animos, remissas manus, & soluta genua ad currendum per viam mandatorum Dei erigamus, de mercede æterna, quę ipsorum obseruantæ est reposita, edifferunt, & quatenus liceat eam intueri in nostris operibus, exponunt. Verba decreti sunt hęc: Atque etiam eos, subaudi, constat, orthodoxe religionis doctrinæ aduersari, qui statuunt, in omnibus operibus iustos peccare, si in illis suam ipsorum fæcordiam excitando, & se ad currendum in studio cohortando, cum hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intueneur æternam.

Ex quibus verbis licet colligere hanc Expositio quartam doctrinam: Non vitiantur opera Corol. 4. iustorum ex eo, quod illa faciant intuitu mercedis æternæ. Et quāvis Deus ipse merces sit æterna iustorum, nam & Abrahæ ipse dixit. Ego protector tuus, & merces tua magna nimis: tamen cùm Patres eam à Deo distinxerunt, dicentes: Cum hoc, vt in primis glorificetur Deus, mercedem quoque in-

tuenter aeternam: satis indicarunt, in proposito mercedem aeternam vocari beatitudinem, quam Deus clargitur iustis, dum se illis intuendum & fruendum praebet. Itaque, ut protritis Scholae verbis rem aperiamus, non hic agimus de mercede aeterna obiectiva, quae Deus est, sed de mercede aeterna subiectiva & formalis, quae est actus seu affectus interiores beatorum, visio scilicet Dei, & fruitio ipsius, & gaudium cum securitate, & dotes exteriores corporis, immortalis, claritas, subtilitas, agilitas, & denique omnia illa, quae iustis in aeterna beatitudine donabuntur, & eos formaliter efficiet corpore & anima beatos.

1. Cor. 9.
Et hanc doctrinam videntur Patres intulisse ex illis verbis Pauli statim citatis: Nescitis, quod hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brauim? Sic currite, ut comprahendatis. Beatitudo quippe brauim est & corona, obseruationi mandatorum reposita, cuius amore & desiderio, sicut Rachelis Jacob, omnes dies & labores huius vitæ, pauci & leues veris Israëlitis videntur.

Gene 29. e
Quanvis autem solùm videantur aduersarios doctrinæ Catholicæ eos diffinire, qui asserunt iustos peccare in omnibus operibus, si mercedem intueantur aeternam, cum tamen pars ratio, quo ad hoc, de uno opere & de omnibus, non minus debet censeri hinc esse diffinitum, eos aduersari fidei Catholicæ, qui vel minimum alioqui opus bonum, ea ratione damnat, quod ex intuitu mercedis aeternæ fiat.

Canow. 32.
Neque illa verba, Si in illis suam socordiam excitando, & se ad currendum in stadio, cum hoc, ut in primis glorificeatur Deus: in hoc adiecta sunt, ut doctrinam hoc loco traditam, limitarent. Quasi certum videlicet non sit, ea esse bona opera, quae intuitu mercedis aeternæ sunt, nisi eo intuitu sunt, ut socordiam nostram excitemus, & expeditiores viam mandatorum curramus, & praeter hoc, Dei in primis gloriam, & non commodum nostrum, spectemus. Non ea de causa profectò hec adiecta sunt. Ac valde nimis fuisset imperfecta doctrina, si solùm traderentur ea esse opera bona, quae intuitu mercedis aeternæ sunt, cù tam multis circumstantijs. Vnde & in canone huic doctrinæ respondent, ut omnis tolleretur ambiguitas, absolutè & absque ulla circumscriptione dictum est: Si quis dixerit, iustum pec-

care, dum intuitu aeternæ mercedis bene operatur, anathema sit. Adiecta vero sunt illa pauca verba à Patribus, ut docerentur oes, quorsum & quomodo mercedem deberent in suis operibus intueri aeternam. Ad hoc nanque in eum scopum subinde respeximus, ut dum tam grande & tam eximum præmium bonis præpositum esse operibus, mentis oculis adspicimus, vel inde ignorantiam & socordiam nostram extemus, & ad illud asséquendum animos nostros in dies magis ac magis extendamus.

Sic autem oportet in præcelsum beatitudinis nobis promissa præmium respicere, & animos nostros ad illud persequendum & comprehendendum iugiter accendere, ut semper tamen Dei gloriam in primis spectemus, & non tam commodum captemus nostrum, quam statum illum felicissimum solidam fidei, alacrispe, & flagrantia caritate adipisci connitamus: quem si consecuti fuerimus, Deum promptius, alacrius, magnificientius, ac omnino sine fine laudabimus; & proximos nostros ad idipsum faciemus, potentius & certius excitabimus.

Et ex hac doctrina sic exposita, operè colligitur, hereticum esse, quod quidam Bugaurius de monte Falcone, in Catalogna regno docuit, nempe nullum opus esse bonum, nisi fiat ex puro & sincero amore, quacunq; ex causa fiat, etiam spe mercedis aeternæ. Damnatusque ille fuit cum suo errore per quendam Tarraconensem Archiepiscopum, Sancium nomine, ut refertur in catalogo hereticorum, edito a fratre Bernardo de Lutzenburgo.

CONFIRMATIO DOCTRINÆ PATRVM DE INTVITV MERCDIS AETERNÆ, EX SCRIPTURIS, YFI ECCLESIE, & CONSENSU DOCTORUM.

CAP. XL.

Habau.
PORRO præter scripturarum testimonia, à Patribus inducta pro hac doctrina, tria alia apertissima in Paulo occurunt. Non solùm enim laudat Paulus Mosen, quod adspicit in remunerationem, cōstanter negavit se esse filium filie Pharaonis, & cum populo Dei affligi maluit, sed & ea ratione Abraham affirmat labores peregrinationis sue tolerasse, & patientia ipsius commedat. Ide, inquit, cōmoratus est in terra reprobationis, tanq; in aliena, in casulis habitando cum

DE OBSERVATIONE MANDATORVM.

425

cum Isaac & Iacob coheredibus reprobationis eiusdem. Expectabat enim fundatamente habentem ciuitatem, cuius artifex & cōditor est Deus.

Et Magistrum nostrum, singulare, vivificum, & prorsus admirandum omnium virtutum exemplar, eadem ratione labores crucis magnanimiter perpessum fuisse, statim asseverat, dicens: Per patientiam curramus ad præpositum nobis certamen, adspicentes in authorem fidei & consummatorem Iesum, qui præposito sibi gaudio sustinuit crucem, omni confusione contempta.

Coloff. 1.4.
Et ad Col. apertissime scribit: Gratias agimus Deo & patri Domini nostri Iesu Christi, semper pro vobis orantes, audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem, quæ habetis in sanctos omnes, propter spem, quæ reposita est vobis in celis.

Km. 4.
Et qd aliud sibi volunt vniuersè admonitiones, quibus legimus in scriptura Deum homines cohortatum fuisse ad virtutem & obedientiam spe regni celorum? Quales qd illæ sunt: Pœnitentiā agite, appropinquarent enim regnum celorum: Facite vobis amicos de mammonia iniqtatis, vt cum defeceritis, recipient vos in aeterna tabernacula: Exerce autem te ipsum ad pietatem.

Lm. 16.
Nam exercitatio corporalis ad modicum utilis est. Pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vite, quæ nunc est, & futura. Quin vero & omnes cohortationes sive ad querendum faciem Domini, sive ad obedientiam spe aliorum præriorum, vel timore malorum, constabilire possunt hanc sententiam. Nunq; em spe aliquius præmij Deus excitasset ad mandatorum obseruantiam, si illa vitiaretur ex intentione illud consequendi. Et si intentio assequendi præmia alia, non vitiat bona opera, multo minus id faciet intentio adipisci regni celorum. Et si timor malorum non vitiat bona aliqui opera, vt lib. 6. ostendimus, neque vitiabit spes, aut intentio honorum: quia non minus est licitum dare operam, vt bona consequamur, quam adniti, nè in mala incidamus. Communire etiam hec omnia potest vsus receptissimus in Ecclesia & antelegē, & sub lege, & in statu gratiae. Nam ex magno omnium bonorum consensu, & Christi Apostolorumque ipsius institutio, omnes fideles consuevimus à D E O postulare panem nostrum quotidianum, & cetera bona temporalia, & liberationem

ab aduersitatibus & malis, quibus premimur: & hac de causa iugiter fuent in Ecclesia orationes, supplicationes, & sacrificia. Quod si haec licet intueri, multo magis licet spectare sufficietissimum illud & perfectissimum & consummatissimum beatitudinis bonum, quod omnia cōciliabit bona suis possessoribus, & mala cuncta procul relegabit.

Et vide quanto consensu Doctores Ecclesiæ haec eadem nobis tradiderunt. Nam *De libellis* & per eorum scripta definiri controuersias d. 20. voluit Leo huius nominis quartus, vbi nequeunt neque ex scripturis, neque ex statutis Conciliorum expediri.

Cyprianus sacerdote in epistolis suis illustres *Cyprian.* illos Christi milites, qui pro ipsius confessione in carceribus detinebantur, ad patientiam & perseverantiam spe coronæ cœlestis hortatur, & expectatiōe futurorum, præsentia supplicia calcada esse docet. Unde & ad Seagrium & Rogatianum inter alia scribit: Superuētūræ claritatis gloriam cogitantes, pressuras omnes & persecutio-

nes calcare nos conuenit. Et alibi: Vbi non *Liber. 2.* nisi Dei præcepta, & Christi præmia cogitantur, voluntas est illic tantum *D E I.* Et

epist. 4.

cum tantum dicat in his esse voluntatem Dei, non solùm aduersatur errori, quem nunc oppugnamus, sed & procul ostendit se fuisse ab errore Luteri damnantis omnia opera nostra: Quia peccatum omne contra voluntatem est Dei.

Hilarius, Ambrosius, Hieronymus, Attilius, gustinus, verba citata à Patribus ex Davide, perinde atque ipsi interpretatur, & manifestè affirmant, eximium hunc regem inclinasse cor suum ad seruandum Dei mandata, vt mereretur accipere vitam aeternam. Et Chrysostomus & Theophylactus

Ambros.
Hieron.
Augu.

similiter, ac nos, exponunt loca suprà pro his citata ex Paulo ad Hebreos. Et peculiarter Theophylactus exprensè dicit de sanctis Patriarchis: Eò in tabernaculis habitabant, que minus subsisterent, quia cœlestem ciuitatem opperebantur, que veris esset fundamentis, perpetuis ac validis stabilita.

Anselmus item perinde exponit loca *Anselmus.* Pauli ex cap. II. ad Hebreos, & ex cap. I. ad Colossenses. Augustinus insuper in Psal. 14. sic scribit: Non faciamus aliquid, nisi spe cœlestium præriorum. Ipsa est enim altitudo, non hic querere mercedem, sed sursum. Et Hieronymus 2. contra Iou-

nianū disertē dicit, Paulum ideo plūs labōrāsse, vt plūs placeret Deo, & maiorem mercedem acciperet.

Gregor.

Psalm. 9.

Gregoriū alicubī hortatur ad patientiam, quia pro labore patientiæ bona speranda sunt sequentis vitæ, iuxta illud Psalmistæ: Patientia pauperum non peribit in finem. Et inter alia subdit: Aeterna præmia pro damnis temporalibus querite.

Et quis vñquām inter sanctos Doctores fuit, qui non diligenter exhortatus fuerit fideles, vt animos suos in illam beatitudinem, quam per Dei gratiam speramus, iugi & ardenti desiderio semper suspendant, atque eō conatus & studia sua dirigant, vt ad speciosæ tandem Rachelis amplexus peruenire mercantur?

Richard. 4.
Benia, m^a.
cap. 10.

Pulchrè nimirū Richard. de sancto Victore: Ad hoc infunditur æternorum intelligentia, vt sciamus, quid indefessè debeamus per studium querere, vel per desiderium suspirare. Recepérunt & hanc doctrinam celeberrimi quique ex Doctribus Scholasticis in 3. d. 27. ac nominatim sanctus Thomas, sanctus Bonaventura, Scotus, & eorum sectatores.

BONA OPERA NON VITIARI EX INTVITV MERCE- DIS AETERNA, ARGUMENTIS SCHO- LASTICIS DECLARATUR.

CAP. XL.

ATQVE vt nemo cunctetur indubitatam fidem Patrum sententiæ adhibere, confirmabimus ipsam argumētis apertissimis, partim ex alijs fidei dogmatibus à cūctis receptis, partim ex notis lumine naturali desumptis.

Argum. 1.

Primò: Licitum est peccatori dolere de peccatis, & piè & reuerenter sacramenta suscipere, vt assequatur gratiam diuinam. Hic est enim potissimum finis, in quem peccatores adspicere debent in sua conuersione, & in quem Deus & poenitentiam à nobis exigit, & religiosam baptismi & sacramenti poenitentia susceptionem. Conseruimini, ait, & agite poenitentiam ab omnibus peccatis vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Et iterum: Reuertere aueratrix Israel, ait Dominus, & non auertam faciem meam à vobis. Disertè etiam docuit Christus in parabola filij pdigi, non vitiari conuersionem peccatoris ex intentione assequendi gratiam, & alios pro-

Ezech. 18.
Hierc. 3. d

Lucæ 15.

uentus & fructus spiritales, qui eam consequuntur. In se, inquit, reuersus, dixit: Quāti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hīc fame pereo? Surgi, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cælum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus. Fac mihi sicut vñ de mercenarijs tuis.

Vides vt spē p̄mij reuertitur ad patrem? Audi ergo quē mox sequuntur, & videbis quām non displicuerit huiusmodi poenitētia: Cū autem adhuc longē esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est, & cecidit super collum eius, & osculatus est cum. Quid potuit manifestius dici ad ostendendum non vitiari poenitentiam ex intuitu mercedis? Et simili arguento ostendi possunt nō vitiari opera nostra ex intuitu satisfaciendi Deo, & euadendi penas Purgatorij, & acquirendi aliquam virtutem, & proficiendi in amore & gratia Dei. Quod si persanctum est, intueri hac commoda nostra in bonis operibus, quæ facimus, & propter ipsa indefinenter vacare studio & exercitio virtutum, licebit vñquē multo magis intueri mercedem æternam, quæ bonis operib⁹ reposita est, & vñlius atque honestius, & omni ex parte præcellentius bonum est, & nos plus Deo coiungit, præsentim cūm & in eam propensiōres simus ex natura nobis à Deo indita.

Ad hīc: Deus in hoc impendit nobis auxilium suum ad benē operandum, vt per bona opera consequamur beatitudinem. Quia benignissimus pater nutrit, vegetat, roborat, & perficit hīc filios suos, vt hereditate æterna digni inueniantur. Et gratia, & merita nostra, effectus sunt diuina prædestinationis, sicut in primo Sententiā traditur. Ac Deus factus est homo, & filius Dei, filius hominis, & in carne innumeros labores & supplicia pertulit, vt homines filiosque hominum, filios Dei, immō & deos aliquo modo faceret. Cur igitur & nobis non liceat, eadem intentione & eodem intuitu benē operari, & ad patris cælestis & Christi exemplum actiones nostras & studia componere?

Estote, dicit, perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est. Et iterum: Perfectus omnis erit, si sit sicut magister eius.

Insuper: Perfectorum est, desiderare præsentiam Dei. Quid enim magis deceat verum amicum, quam desiderare præsen-

am amici? Et caritas, cūm perfecta fuerit, clamat, sicut dicit Augustinus, Cupio dis. Aug. epist. ad Paulini. solui, & esse cum Christo. Et Christus hīc nos docuit petere in particula illa orationis Dominicæ. Adueniat regnum tuum. Et concinit Psaltes noster, dicens: Vnam p̄m. 16. pietij à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vñtate meæ. Erit igitur non solum licitum, sed & sanctum & perfectum, laborare & certare diu ac noctū, & stuque vri & gelu, vt tandem intremus in potentias Domini, & habitemus in domo ipsius in æternum.

Præterea: Licitum est amare Deum vt summum commodum nostrum, & vt remuneratorem & glorificatorem nostrum. Cur enim minus hoc liceat, quām amare vt creatorē & redemptorem?

Quod si, vt naturalis ratio ostendit, licitum est, sanitatem, robur, argutum ingenium, sapientiam, industriam, & similia bona, commoda nobis, optare: multo magis licebit beatitudinem optare, quæ summum commodum nostrum est, & summa delēctatio & perfectio, & quies nostri appetitus, ac cumulus & complementum omnī bonorum. Et si eam optare licet, licitum etiam erit & sanctum, benē operari propter eam assequendam. Ordo quippe nature exposcit, vt liceat exercere propter assequendum finem, quæ media sunt, & natura sua ad eum comparandum ordinata. Et minora bona semper licet referre in assecutionem maiorum. Ac vnicuiq; mercenario cōcessum est, propter expectatam mercedem laborare. Generaleque est, & in vniuersum verum, vt si finem quempiam optare, bonum sit: bonū sit etiam, ad eum assequendum adniti, & propter illius assecutionem media ad id necessaria adhibere.

Neque fieri profecto potest, vt electio aliqui bona, à superueniente intentione, quæ & ipsa quoquē bona est, deprauetur. Et absurdissimum reuerà quacunque in materia esset, vt quæ ex se bona sunt, vel tantillūm videntur à relatione in bonum finem, eum præsentim, in quem ipsa à Deo vel natura ipsa sunt destinata.

Sed exemplis faciamus ista aliquanto dilucidiora. Si licitum est optare sanitatem, & aliqua ad eam assequendam necessaria vel facere, vel pati: licitum erit præculdubio & ea facere, vel pati, vt consequamur sanitatem. Si licitum est optare

Argum. 6.

Item: Licitum est & sanctum, beneficere alijs, & eorum conuersioni & adificationi diligenter operam nauare, vt consequantur & ipsi beatitudinem. Hic fuit finis, & hīc præcipua causa prædicationis Christi, Prophetarum, Apostolorum, & omnium suorum successorum. Hīc legislatorum omnium, & principum, & prælatorum bonorum intentio. Et si non vitiatur, sed perficitur potius, & multo laudabilior fit doctrina & adificatione aliorum, ex relatione ad eorum beatitudinem: neque vitiabitur nostræ salutis studium & cultus, ex relatione ad nostram ipsorum beatitudinem. Diliges enim, ait Deus, proximum tuum sicut te ipsum, & eadem videatur vtriusque dilectionis ratio & regula.

DE MERCENARIO BEA- TITUDINIS AMORE.

CAP. XLII.

OPONET tamen his aliquis: Christus apud Ioannem inter verū pastorem & mercenarium distinguit, sicut inter bonum & malum. Qui igitur mercedis causa operantur, mali sunt. Sunt etenim mercenarij, & ex consequenti malum erit, mercedis causa operari. Neque videtur quicquam interessere, an ea temporaria sit, an æterna.

Vnde
nn. 4

Alex. Vnde & antiquiores ex doctoribus scholasticis, videlicet, Alex. Hal. colla. 60. ar. 2. S. Thom. 2.2. quæst. 19. artic. 4. ad 3. sanctus Bona. in 3. d. 27. q. 2. ex ista Christi parabolâ de vero & mercenario pastore generaliter colligut, amorem mercenarium non stare cum caritate.

Responsio. Multum tamen differt inter mercenarium, quem Christus apud Ioannem dñm: & eum, q mercedis causa operatur, quem nos laudamus. Ille tantum mercedis causa operatur, & mercenarius appellatur ab ea intentione, qua sic propter mercedem operatur, vt ea remota, non pasceret gregem: Hic verò, quem nos excusamus, sic mercedis causa operatur, vt ea tamen sublata, nihilominus benè operaretur.

Ioan. 10. Et ut agnoscamus non damnari huiusmodi mercenarios, multum animaduertenda sunt verba illa Saluatoris: Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Ex his enim patet, non censuisse Christum eum esse mercenarium, qui sic spectat mercedem, vt etiam ea sublata, persisteret in custodia ouicū, & ad se illas crederet spectare.

Cyril. 7. in Ioan. cap. 5. Vnde Cyrus in hæc verba: Mercenarius dicitur is, qui oues Dominicæ, non pro amore salutis earum, sed ad temporalē mercedem pascit. Et quia plus terrenam substantiam, quam oues diligit, meritò nomen pastoris perdit. Et statim: Neq; stare in periculo ouium potest, qui in eo, quod ouibus præst, non oues diligit, sed lucrum terrenum querit. Eademque eidem penè verbis docet Gregorius in homilia.

Hieron. Quarè Hieronymus in quæst. 9. ad Algasiam, & in fine lib. 6. in Esa. & in principio 11. in Ezech. mercenarios colligit non verè diligere Dominum, sed lucra tantum de gregibus considerare, & ideo sancctorum non esse participes. Et Amb. dicit: Mercenarij qui sunt, nisi qui ad mercedem seruiunt, qui sunt ex Israel, non id quod bonum est, probitatis studiō persequeentes, nec virtutis gratia, sed vtilitatis studio prouocati? Et communis vsus huius vocabuli, hoc ipsum nos potest admonere. Non enim vocamus mercenarios, omnes qui spe alicuius mercedis laborant; sed eos tantum, qui nulla alia ratione id ficerent.

Amb. 7. in Luc. c. 66. Atque opera quidem, quæ non sunt in præcepto, sed duntaxat in consilio, licitum

est facere præcisè propter beatitudinem æternam, immò etiam propter bona temporalia, quæ licet posunt appeti, & conuenientia videntur ad exercitia virtutum. Neque enim ab obiecto, aut à fine, aut alia mala circumfluentia vitiantur. Quin verò sicut licet facere aliquos virtutis actus propter affectionem eorum finium, ad quos ipsi natura sua sunt ordinati, vt sumere potionem amaram propter sanitatem, belligerari propter iustum victoriam, legere propter obtainendam scientiam, & similia: ita & licere videtur, orare, & sacrificiū Deo offerre propter ista affequenda, quandoquidem ex misericordia diuina commoda sunt & conuenientia media ad hæc omnia adipiscenda.

Et falsum est, quod quidam contra hoc assunt, non liceret maius bonus ordinare in minus. Nam & orationem, & contemplationem, & misericordiam licet ordinare ad habendum temperantiam, vel mortificandum carnem.

Verum est tamen, non sufficere ad consequēdam gratiam diuinam, implere mandata solum modò propter mercedem èternam: immò qui sic implet, non omnia implet. Nam Deus ex primo & maximo modo diligendus est propter se, & aliás non amat extoto corde. Neq; seruatur à si affecto obedientia debita mandatis diuinis. Siquidem Deus mādata sua vult à nobis seruari absoluē: & contra illius obedientiam apertè facit, quicunq; deliberat, ea non seruare sub conditione possibili,

neq; tollente mandatum: Qualis certè est hæc, si Deus non daret beatitudinem propter obseruationem mādatorum. Et quis alius verè ac propriè operarius mercenarius sit, qui distinguitur in citatis verbis Saluatoris à vero pastore, sicut bonus à malo? Certè qui eiusmodi affectum habet ad mercedem æternā, vt nolit, nisi ea contingat, seruare mandata, videtur ea frui, & in ea constituere suum finem vltimum, & Deo, aut saltem (quod apertissimum est) obedientiæ illius, ipsam præferre mercedem. Nisi em perinde esset in eam affectus, nunquam sic esset animatus, vt nollet, nisi propter illam, Deo obedire. Et hæc quidem peruersa nolitio, ab ea prava & immodica mercedis dilectione pfisciscitur, que & oī, quæ ex ipsa sequuntur, vitiat. Ac de huiusmodi affectu exponendi sunt Do-

ctores

temporalium, triplex tamen est differēcia, quo ad hæc, inter beatitudinem & beatitudinem, rem Dei obtemporalia.

Nam bona temporalia non sunt dese appetenda sicut beatitudo, neque habent de se rationem boni obiecti & honesti: Prima, sed duntaxat, vt sunt conuenientia ad exercitia virtutum. Quocirca amare beatitudinem, de se est bonum: non sic autem, amare bona temporalia: & ex consequenti, non sic facile inuenietur peccatum veniale, vel mortale in seruiente DEO propter beatitudinem, ac in seruiente propter bona temporalia.

Deinde: Bona temporalia haberi possunt & obtineri per mandatorum D EI transgressionem. Et indè oritur, vt nimis eorum affectus inducat ad transgressionem mandatorum. Sed beatitudo haberi non potest, nisi per obseruantiam mandatorum. Atque ideo ipsius amor, aut desiderium non inducit vñquam ad transgrediendum, sed potius ad obseruandum mandata, & tanto magis, quanto feruentior & maior fuerit ipsius amor.

Postremo: In bonis temporalibus constitui potest tripliciter vel saltem dupliciter vltimus finis.

Primò quidem ex parte obiecti, vt cum aliena & prohibita cupiuntur, aut amantur.

Secundò ex parte modi & excelsus affectus, vt cum ita ardenter appetuntur, vt ipsi D B O præferantur, & propter illa affequenda pro nihilo habeatur transgredi præcepta D E I. In beatitudine verò duntaxat constitui potest vltimus finis, si illam vñqueadeò amemus, vt D E O ipsi eam præferamus. Nam si hoc absit, tametsi vehementissime ametur, non asséquor, quomodo possit in ea constitui vltimus finis. Quia neque illius appetitus est prohibitus nobis, neque propter ipsam adipiscendam, quis statuet mandata præterire. Quid enim magis ab ea consequenda potest auertere?

Et propter has fortassis tantas & tam apertas differentias cum Alexander Halen. & sanctus Bonauen. in locis statim citatis aperte, damnauerint omnem amorem D E I mercenarium, & repugnare dixerint caritati, tamen licitum esse putarunt, Deum amare, Deoque seruire etiam principaliter propter beatitudinem, non autem propter bona temporalia: & tantum di-

Quanvis autem possit contingere peccatum, & mortale, & veniale in affectu mercenario ad beatitudinem, sicut etiam in affectu mercenario respectu bonorum

dixerunt esse amorem Dei mercenarium, cùm amatitur principaliter propter bona temporalia.

Objec^t. 2. Aliundè etiam alij hanc Patrum distinctionem infirmare conantur: Deus, inquit, amandus est amore amicitiae, & non amore concupiscentiae, hoc est, propter se, & non propter alia. Summa nanque perueritas est, sicut dicit Augustinus, frui vtendis, & vti fruendis. Et si amatitur propter alia, alia plius amantur quam Deus: quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis tale, secundum Philosophum.

Responso. Quanvis autem Deus amore amicitiae, hoc est, propter se amadus sit, & is sit amor Dei perfectissimus, ad quem habendum nos iugiter assuefacere, & cohortari, & accendere habemus, non ideo tamen, vt & ante nos graues authores docuerunt, omnis amor concupiscentiae erga Deum, hoc est, amor quo Deus amatitur propter alia, malus est censendus. Potest enim licet amari amicus, vt bonum commodum nostrum, & propter bona, quæ ipse vult sequi ex sui amore.

Et stare quidem possunt simul utriusque Dei amores, & neuter alteri repugnat. Habent enim se perinde penè, ac caritas & spes. Neque Deus talis sui amorem aliqui legitur prohibuisse.

Nimisque scholastica est & scrupulosa, neque acceptanda distinctio Durandi, qui Dur. in 2.d. fatetur posse Dei dilectionem referri ad 38.q.1. & in 3.d.29.q.3. beatitudinem, non autem ipsum DEVM. Non sunt Dei præcepta tam obscura, aut implicita. Præceptum Domini lucidum, ait Psalmista. Cùm autem Deus diligitur propter beatitudinem, vix distinguere sciens in se docti, an DE VM, an dilectionem Dei referant in beatitudinem. Amorem DEI mercenarius, qui damnatur a Doctoribus, repugnat caritati, & amori amicitiae in ipsum. Hunc verò amorem concupiscentiae erga DE VM, non repugnare amori amicitiae, vel ex eo patere potest, quod in nobisipsis experimur. Possumus enim eudem hominem, & propter ipsum, & propter alia ab ipso, amare. Ad eundemque modum nihil vetat, quod minus & DE VM & Dominum nostrum amemus, & colamus propter

ipsum, & propter beatitudinem: quia vna & eadem actio duos habere potest fines, quandò unus alteri non repugnat.

Et manifestissimum est, non repugnare hos duos amores Dei, sicut neq; repugnat, amor, quo Deus amatitur vt summum bonum, amori, quo amatitur vt summum commodum nostrum: quia potest utraque ratione simul amari. Et tunc duntaxat amori amicitiae in Deum, repugnaret amor concupiscentiae in ipsum, quandò amatitur Deus propter bonum aliud ultimatè, sic videlicet, vt & ipsum illud bonum, neq; actu, neq; virtute amaretur propter ipsum. Quod quidem tum cōtingeret, quandò non in primis illud quereremus, vt glorificaretur Deus, sed gloriæ Dei nostra commoda præferremus: neq; alijs eueniire potest, quod obicitur, vt creatura plius quam Deus ametur, & Deo, quæ summa perueritas est, quis vtatur. Iusti verò dum Deum amant propter beatitudinem, longissime absunt ab hoc affectu. Deum plusquam seipso amant, ipsius laudibus, obsequio, & amori toto pectore student, non quia ipsis bonus est, sed quia ipse bonus est, & omni laude, pietate, cultu, ac dilectione dignus. Ipsamq; beatitudinem propter ipsum suum factorem desiderant, nepe, vt arctius, fortius, suauius, & sine intermissione ei, à quo conditi sunt, amoris vinculis inhærent, & bonorum omnium fontem cum sanctis omnibus in perpetuum exalent. Hic autem amor non solum licitus est & bonus ac iustus, sed est etiam sanctus, castus, & perfectus.

Et quia à fine fit denominatio, magis posset dici amicitiae, quam concupiscentiae & liberalis, ac caritatis potius, ac gratitius, & nullo modo mercenarius. Atq; hæc de obseruatione mandatorum, qua in terram promissionis tendimus, per 42. capita, velut per 42. mansiones verorum filiorum Israël, differuisse sufficiat. Pergamus ad ea, quæ proximis duobus capitibus Patres tradunt de prædestinationis arcano, & perseverantiae munere, fine quibus nemo in beatam illam terram gredietur verè manantem

Iac & mel.

AN:

ANDREAE VEGAEE⁴³¹

THEOLOG. HISPAN. DE INCERTITV. DINE PRAEDESTINATIONIS ET PERSEVE- RANTIAE LIBER XII. IN XII. ET XIII. CAP. Decreti de iustificatione.

PRAEFATIO.

VAgnam habent inter se cognitionem prædestinationis & iustificationis gratia. Hoc duntaxat, teste Augustino, inter utramque de prædestinacione interest, quod prædestinationis est gratia preparatio, gratia vero sanctificatio. Est ipsa donatio. Frustrè vero gratia accipitur, si ante huius vitæ terminū ignavia & culpa nostra amittatur. Atque ideo Patres volentes plenaria iustificationis doctrinam fidelibus tradere, nonnulla de ipso prædestinationis arcano, & de perseverantiae munere attingenda sibi esse prudenter censuerunt.

Quoniam autem prædestinati omnes aliquo saltem brevi tempore, quod vitam istam concludit, in accepta iustificationis gratia perseverant, & qui cuncte in ea perseverant, prædestinati sunt, neque potest esse prædestinatus, quin huius vitæ circulum in gratia absoluat: neque rursus potest in gratia quis illud complere, quin sit prædestinatus: visum est, spectantia ad caput 12, quod de prædestinatione differit, cum pertinentibus ad caput 13. quod de perseverantia tractat, in vnum librum compingere.

Adeste ô felices vos prædestinati, & perseverantes. Fauete nostris laboribus. Omnia enim propter vos fecit Dominus. Et nostrum ad illius exemplum, vobis quod potest, exile desudat ingenium.

PRAEDESTINATIONIS TEMERARIAM præsumptionem cauendam esse. Cap. 12.

Nemo quoquæ, quandiu in hac mortalitate viuitur, de arcano diuinæ prædestinationis mysterio usque ad præsumere debet, vt certò statuat, se omnino esse in numero prædestinorum, quasi verum esset, quod iustificatus aut amplius peccare non possit, aut si peccauerit, certam sibi resipiscientiam promittere debeat. Nam nisi speciali reuelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegit.

De perseverantiae munere. Cap. 13.

Similiter de perseverantiae munere, de quo scriptum est: Qui perseveraverit usque in finem, hic saluus erit: quod quidem aliundè haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est, eum, qui stat, statuere, vt perseveranter stet: & eum, qui cadit, restituere: nemo sibi aliquid certi absoluta certitudine pollicetur, tametsi in DEI auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut coepit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere. Veruntamen qui se existimant stare, videant nec cadant, & cum timore & tremore salutem suam operentur, in laboribus, in vigilijs, in elemosynis, in orationibus & oblationibus, in ieiunijs, in castitate. Formidare enim debent, scientes quod in spem gloriæ, & nondum in gloria renati sunt, de pugna, quæ supereft cum carne, cum mundo, cum diabolo,

lo,

lo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia Apostolo obtemperent, dicenti: *Debitores sumus non carni, ut secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis, mori emini: Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.*

COMPENDIARIA CAP. XII.

ET XIII. DECLARATIO, ET
errores in eis dannati.

CAP. I.

Duo sunt, quæ Patres de mysterio prædestinationis diffiniunt. Primo statuunt, non omnem iustificatum esse prædestinatum, & iustificationis gratiam posse contingere etiam non prædestinatis, quia potest iustificatus acceptam iustificationem perdere, neque postea recuperare. Et hoc tradididerunt Patres illis verbis capitis duodecimi: *Quasi verū effet, quod iustificatus aut amplius peccare non posset; aut si peccauerit, certam sibi resipiscientiam promittere debeat. Sed multo adhuc apertius in can. 17. in hac verba: Si quis iustificationis gratiam non nisi prædestinatis ad vitam, contingere dixerit, reliquos vero omnes, qui vocantur, vocari quidem, sed gratiam non accipere, ut potè diuina potestate prædestinatos ad malum, anathema sit.*

Et prædestinationis quidem nomine, hoc loco intelligunt æternam præordinatio nem aliquorum ad beatitudinem: vel quod apertius & conformius paulo est, propositum certum & firmum, quo Deus ab æter no voleat aliquibus impartiri beatitudinem.

Dum autem Patres statuere, non omnem iustificatum esse prædestinatum, duplice errori aduersati sunt, duasque hæreses uno iuctu ferierunt, & eliminârunt. Altera est Iouiniati, qui, teste Hieronymo, & Romæ à sede apostolica dánatus est, & in Aphrica à quodam concilio. Altera vero est Vinceli Anglici, damnati in concilio Constantiensi.

Alleruit Iouiniatus, eodem Hieronymo attestante, tantam esse iustificationis gratiam, ut qui eam semel consecutus esset, nunquam posset ab ea excidere. Ideoque aiebat eos, qui baptizati fuerint, non posse a diabolo deuinci. Et nè hoc stulte dicere videbatur, addebat eos, qui subuersi ab eo fuerint, aqua tantum, sicut Simon magus, sed non spiritu, esse baptizatos. Et Vincelius, non contentus illius heresim iam olim

opera sanctorum Doctorum sepultam, ab inferis reuocare, auxit eam mirum in modum, & omni ex parte aggrauavit: quia absolute affirmauit, prædestinatos semper esse in gratia Dei, neque posse esse extra illam: reprobos vero, perpetuò esse in Dei odio, neque posse ad illius gratiam venire. Et distinctionem illam irritu, qua communiter solemus ut in scholis, dicentes, quodam diligi à Deo, vel ex os ei esse secundum presentem iustitiam duntaxat, alios secundum æternam prædestinationem, alios vero secundum utramque. Semper proficiunt in peius hæretici. Semper peccata peccatis, & tenebras tenebris adiungunt. Secundum vero, quod de prædestinatione S. Synodus fideles suos hic edocuit, est, ita esse arcanum & occultum prædestinationis mysterium, ut nemo absque diuina reuelatione scire possit, quos Deus prædestinaverit. Verba, quibus caput 12. absolvitur, sic habent: *Nam nisi ex speciali reuelatione sciri non posset, quos Deus sibi elegit.* Quarè in principio capituli huius Patres saluberrimè admonent omnes fideles, nè quispiam, dum in hac mortalitate vivitur, usque adeò præsumat, ut certo statuat se esse in numero prædestinatorum.

Atque in his aduersati sunt Patres errori, quem quidam tuentur, dicentes sine diuina reuelatione posse iustos certos esse non solum de sua gratia, sed etiam de beatitudine. Quem errorum quidam vir doctissimus tribuit Bucero in concordantia artic. de iustificatione aut certitudine gratiae. Et ab eo non admodum longe luisse videtur quidam catholicus, qui ausus est dicere, Paulum non propter aliquam reuelationem, sed propter conscientiam bonorum operum, assertus sibi esse reputam coronam iustitiae.

De perseverantia vero, duo etiam definita sunt. Constituitur primo, donum perseverantiae absque gratia Dei habereri non posse. Et hoc quidem explicatur illis verbis: *Quod quidem aliquid haberi non posset, nisi ab eo, qui potens est eum qui stat, statuere, & perseveranter feci: & eum, qui cadit, restituere.* Et

Et aliquanto apertius idem confirmatum est canone 22. Qui sic habet: *Si quis dixerit iustificatum, vel sine speciali Dei auxilio in accepta iustitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.* Et in his damnârunt Patres errorem Pelagianorum, afferentium, satis esse libertatem nostram naturalem ad perseuerandum in Dei gratia. De quo nobis erit infra copiosior & opportunior sermo. Nè verò iustide perseuerantia sua plus iusto anxijs & solliciti essem, audientes se eam non posse, nisi ex dono & auxilio Dei obtinere, mox eos consolati sunt Patres, exponentes, nemini defuturum hoc auxilium, nisi ei, qui sibi ipsi defecerit. Verba sunt pulcherrima & suauissima decreti: *Tamen in Dei auxilio firmissimam spem collocare & reponere omnes debent. Deus enim, nisi illius gratia defuerint, sicut cœperit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere.*

Et sunt hæc verba de prompta ex illo misericordio parvulorum omnium consolatore. Ad Philippenses quippe sic scribit: *Confidens hoc ipsum, id est, persuasum habens hoc ipsum, quia qui coepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.* Et rursus: *Deus est enim, qui operatur in vobis & velle & perficere per bona voluntate.* Et paria his tradiderant Patres cap. n. illis verbis: *Deus namque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* Quæ & ex Augustino & ex scriptura desumpta esse ibi docuimus. Porro superbia exitiale est & omnino pestilètissimum malum. Omniem virtutum nitorem obnubilat, omnia læta & florida bonorum operum facit marcescere, omnem gratiæ fructum depascit. Et propterea, nè iusti de hac tanta & tam benigna diuinæ opis præsentia superbiant, & dum certos & securos de sua perseverantia se existimant, in peccata labantur, & acceptam iustificationis gratiam deperdant: consultissime Patres subiicerunt statim secundum, nempe certam absolutè nemini posse esse suam perseuerantiam. De perseverantia, inquit, munere, de quo scriptum est: *Qui perseveraverit usque ad finem, hic saluus erit: nemo sibi certi aliquid absoluta certitudine pollicetur.* Quod & aliquanto dilucidius fecerunt in canone 16. sub his verbis:

Si quis magnuillad usque in finem perseverantia donum se certò habiturum, absoluta & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex specie-

ali reuelatione didicerit, anathema sit. Et hæc manifestè confirmant secundum, quod de prædestinatione traditum à Patribus, statim docuimus.

Causam autem, propter quam formidare debeant omnes iusti de sua perseuerantia, & nemo sibi huiusmodi tātam certitudinem arrogare possit, nisi ea ex diuina reuelatione contigerit, aperuere Patres illis verbis cap. 13. *Veruntamen qui se existimat stare, videant, nè cadant, usque ad finem capituli.* Et assignata ea in summa est, quia quandiu mortalem vitam ducimus, viatores sumus, & militia est vita nostra super terram: pugnaque pregrandis nobis imminent cum formidandis tribus hostibus, cum carne, cum mundo, cum diabolo. Et quæ his interposuerunt Patres: Scientes quod in spem gloriae, & nondum in gloria, renatis sunt, hunc sensum habent: Scire oportet iustos, non accipere se in iustificatione sua gloriam & beatitudinem, quæ certa erit & secura omnium bonorum possessio, & omnium malorum aduersantium; omnium exclusio & exilium, sed duntaxat gratiam, quæ arra est & pignus gloriae.

Itaque dum iustificamur, non talem nouam vitam inchoamus, qualis erit vita illa beata, quam adepti, nulli malo aut aduersitati potuerunt subiacere, sed tantum inchoamus vitam, quæ habet spem gloriae. Nam gratiam acceptam, per quam renascimur in spem gloriae, nisi solicite constiderint iusti, in procinctu erit perdere;

quia ubique & semper insidiantur ipsis rapacissimi & præualidi hostes, qui illam deprædari & auferre ab eis tota vi & ope sua connituntur. Participes, inquit Paulus, Heb. 3. c. Christi effecti sumus, si tamen initium substantiae eius usque ad finem firmum retineamus. Hoc est, si tamen fidem usque ad finem præsentis vitæ inconcussam & illibatam seruemus. Nam fides, ut in hac verba dicit Anselmus, initium est bonorum & incorporationis Christi, & per ipsam fides initium deificamur, & diuinæ substantiae participes sumus: quia fundamentum est & origo virtutum, per quas ipse existit in nobis, & nos membra eius efficimur. Dum autem hanc iustissimam causam timendi Patres edifferunt, testimonij Pauli omnia comuniunt, & remedia certissima ad defendendos nos ab hostibus nostris, immo & ad deuincendos illos luculenter appetiunt.

Anselm.

fides initium.

substantia.

substantia.

substantia.

substantia.

substantia.

substantia.

substantia.

substantia.

substantia.

riunt. Ea autem sunt labores, vigiliae, elemosynae, orationes, oblationes, ieiunia, castitas. His enim edomanda est caro, his deuincendus mundus, atque his triumphandus est dæmon.

REPROBOS ALIQVOS FVIS-
SE NON NVNQVM IN GRATIA.
CAP. II.

BENè habet profectò, & agnoscenda in hoc est benignissima DEI misericordia in nos. Nam falsitas non habet tantas vires, quantos conatus. Diù subsistere non potest. Infirma est & imbecillis, & facilè amittit nitorem & speciem veritatis, qua incautis & parvum attentis illudit. Habemus certissima & fortissima argumenta, quibus doctrinam à Patribus hīc traditam firmemus & tueamur, ac tres, quas mox citauimus, hærefes eis aduersantes reuincamus. Ut tamen firmiora sint omnia, ac cunctis dilucidiora, operæ premium erit singulatim ea firmare ac discutere.

Ac primò quidem ad confirmandam definitionem hanc Patrum. Non omnis iustificatus est praedestinatus: & euertendum hæresim Iouiniani & Vuiclesi, assentientium neminem posse perdere acceptam semel iustificationis gratiam: deseruire nobis possunt multa scripture loca, ex quibus constat, fuisse plorosque in gratia Dei, postea ab illa excidisse, & tandem fuisse condemnatos. Porro de Saule aperte testatur scripture, eo tempore, quo à DEO electus fuit in regem populi Israeliticj, electum illum fuisse, & bonum vsque ad eum, vt non esset vir de filijs Israel melior illo. Cumque bonus & electus dicitur, ostenditur nimis tūm fuisse tum in gratia D E I. Non enim solet scripture huiusmodi elegijs ornare eos, q extra gratiā Dei sunt. Et Deus tantæ bonitatis est, & tantoperè bonitatem amat, vt omnes bonos & gratos & caros, immò amicos habeat. Et si nullus de filijs Israel melior illo erat, erat igitur & ipse carus & gratus Deo. Nam vtique in populo illo Dei multi erant viri sancti & probi, & quos Deus magnoperè amabat. Quod tamen in hac tanta gratia non perseverauerit Saul, eadem scripture pàlam testatur: Pro eo quod abieciisti sermonem Domini, dixit ad eum Samuel, abie-

cit te Dominus, nè sis Rex.

Dicit aliquis abiectum eum esse à potestate regia, non tamen excidisse à gratia Dei. Verū antecedentia & consequentia, amplius aliquid, si benè expendantur, significant. Innuunt enim, ideo eum à potestate regia depositū, quia propter suam inobedientiam exciderat à gratia DEI. Neq; tanta pena mulctatus fuisse, si non prius violasset & perdidisset gratiam & amicitiam Dei. Sed nè quisquam dubitet eum amisisse gratiam Dei, audiat quid postea apertiū de illo subiecerit scripture:

Spiritus autem Domini recelsit à Saul, & Regis exagitabat eum spiritus nequam à domino. Et ipse Samuel postea ei dixit: Quid interrogas me, cùm Dominus recesserit a te? Et quicquid Iudei quidam & aliqui catholici de illius condemnatione addubiantur, mihi sanè certum videtur, eum fuisse reprobatum & damnatum: quippe post multa ipsius commemorata scelera, scriptura tandem subdit: Mortuus est Saul.

Propter iniquitates suas, eō quod prævaricatus fit mandatum Domini, quod præceperat, & non custodierit illud, sed insuper etiam phytonissam consuluerit, neque speraverit in Domino. Certè ista nondiceret scripture de eo, qui vitæ huius statuem in gratia Dei conclusisset.

Nemo morientium in gratia, claudit vitam absque spe. Et qui suis sibi manibus vitam aufert, sicut certū est eum sibi absoluisse, ipse sua pte opera damnationi se perpetuæ addicit.

Vnde & Augustinus eum incunctanter reprobum pronunciat. Et exemplum, ait, q; huius Saul, resistit superbis nonnullis hereticis, qui vel aliquid boni de munib; Spiritus sancti negant, posse dari eis, qui ad sanctorum sortes non pertinent. Et Hieronymus in loco statim citando impissimum regem dicit Saulem.

Salomon etiam in gratia vtique fuit Dei, cùm apparuit ei Dominus p; somni, in qua dicens: Postula quod vis. Vnde & postulante eo sapientiam ad iudicandum populum, placuit, teste scripture, sermo illius coram Domino, & respondit ei Dominus, Eccē feci tibi secundū sermones tuos, & dedi tibi cor sapiens & intelligens instantū, vt nullus ante te similis tui fuerit, neque post te surrecturus sit. Sed & hæc, quæ non postulasti, dedi tibi, diuinitas scilicet

DE INCERTIT. PRAEDESTINATION. ET PERSEVER.

cet & gloriam, vt nemo fuerit similis tuū in regibus cunctis retrò diebus. Si autem ambulaueris in vijs meis, & custodieris præcepta mea & mādata mea, sicut ambulauit pater tuus, longos faciam dies tuos. Nūquām ita familiariter & benignè locuta ei fuisse summa veritas, quæ neminem fallit, nisi eo tempore habuisset illum gratum. Sed & tum in Dei gratia illum fuisse liquidum est, cùm, consummato templo, & introducta in illud arca Domini, ad ipsius orationes ignis descendit de celo, & viidentibus cunctis deuorauit holocausta & victimas, & Dominus ei apparuit in nocte, & dixit: Audiui orationem tuam.

Et ideo ab Ambrosio sanctum appellatum crediderim, quia hoc tempore sanctus fuit, quia adeò electus & vñctus. Nam statim addit, posteriora eius graui errore non caruisse. Verba Ambrosij hæc sunt, Quid de Salomone sancto loquar, cuius posteriora, cùm graui errore non careant, vulgus tamen Iudaicum ipsum estimat venisse pro Christo? Quod verò non permanerit in hac gratia, satis manifeste ostendit scripture, cùm adeò inexplicabilem illius libidinem fuisse commemorat, vt haberet uxores quasi reginas septingentas, & concubinas trecentas, & ex eis, alienigenis pricipiè ardentiissimo amore fuerit copulatus.

Et vt intelligas verum esse quod Ecclesiasticus dicit, Vinum & mulieres apostate faciunt sapientes: addit etiam scripture, cùm iam esset senex, depravatum fuisse cor illius per mulieres, vt sequeretur deos alienos, & coleret eos, & phana illis adiscaret: & iratum fuisse Dominum aduersus illum, eō quod auersa esset mens illius ab ipso, & increpasse illum: neque tamen adiicit aliquid, vnde eum vel tantisper cōmotum esse ad poenitētiā tantorum scelerum colligamus. & per Ahiam Silonitem, commemoraūt rursū Dominus peccata illius, & vindictam, quam de illo parabat sumere, nulla facta mentione correctionis aut poenitētiā ipsius. Et post multis ipsius laudes, velut in eum indignatus, subiecit Ecclesiasticus: Dediti maculam in gloria tua, prophaniasti semē tuum, inducere iracundiam ad liberos tuos, & in ceteris stultitiam tuam.

Quare non immitto Augustinus Fausto Manichæo, afferenti eum reprobum

fuisse, consensisse videtur, libro 22. contrā eūdem Faustum. Nam de Salomone quid, Salomonis probatur Aug. s. c. & sanctæ scripture testimonio redarguitur, quām petulantibus & nūgacibus Fausti conuicijs? Et cap. 88. multo expressius: De Salomone quid dicam? Quem vehementer arguit sancta scripture atque condemnat, nihilque de poenitētiā eius, vel in cum indulgentia Dei omnino commorat. Hæc Augustinus.

Et hoc ipsum satis innuerunt Cyprianus & Hieronymus, cùm nulla facta sue poenitētiæ mentione, eum à Dei gratia & amore discessisse affirmant.

Verba Cypriani hæc sunt: Salomon de Cyp.lib.1. epist.5. niquè & Saul & cæteri multi, quāndiu in vijs Domini ambulauerūt, datam sibi gloriam tenere potuerunt: recedente ab his disciplina Dominica, recelsit & gratia.

Hieronymus verò sic loquitur: Salomon amabilis Domini, & cui b; Deus fuerat reuelatus, quia amator mulierum fuit, à Dei amore discessit. Quod si quis ex eorum ingenio, qui librum de poenitētiā Salomonis, nomine Ambrosij euulgārunt, eum tandem egisse poenitētiā contendit, cōtentionibus deseruire nolim. Saltē illius exemplum confundere poterit Iouinianum, qui iustos ab accepta semel gratia excidere posse in hoc statu, non credidit.

Neque silentio prætereundus est, dum Iudas, de reprobis agimus, furcifer ille Iudas Icariores, inter reprobos omnes, vel eo nomine insignis, quod & suum, & omniū Domini & magistrum, nefario & execrando scelere ac dolo, ipsius hostibus & insidiatoribus vendere, & tradere non erubuit. Is quidem in gratia Dei fuit tempore, quo electus est à Christo in Apostolum. Non enim aliás in tātam dignitatem promotus fuisse ab eo, qui suo exemplo habebat docere, non esse, nisi bonos eligendos ad dignitates Ecclesiasticas. Et eum fuisse aliquandò in gratia, & tamen eam perdisce, luculenter ostendunt verba Christi ad patrem: Quos dediti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis perire, nisi filius perditionis. Nunquām traditum sibi à patre, & postea illum solum perire dixisset, nisi fuisse ante patratam prodictionis impietatem in patris gratia. Ac manifestum reprobationis ipsius testimonium perhibuit

Matt. 26. Christus, dicens: Ve homini illi, per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Et iam olim condemnadum cum prædixerat David il- lis verbis, quæ & Petrus de illo prædicta exposuit: Constitue super eum peccato- rem, & diabolus stet à dextris eius: Cùm iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum: Fiant dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter.

Hieron. ronymus in tertio contra Pelagianos af-
feuerat bonos & iustos fuisse, cum à Deo
electi sunt, hic in Apostolum, ille in Re-
gem. Quoniam vero ex verbis illius liqui-
dò constare poterit, non esse nouam di-
stinctionem, qua vtuntur Scholastici de
dilectione secundum præsentem iustitiam,
& secundum æternam prædestinationem,
placet hic illius verba subscribere: Argu-
mentabatur Marcion & omnes hæretico-
rum canes, qui vetus laniarunt testamen-
tum: Aut sciuit Deus hominem, in paradi-
so positum, præuaricaturum esse manda-
tum illius, aut nesciuit. Si sciuit, non est in
culpa is, qui præscientiam Dei non posset
scientia deuitare; si nesciuit, cui præscien-
tiam tollis, aufers & diuinitatem. Huic ar-
gumento sic respondet Hieronymus: Hoc
enim genere in culpa erit, qui elegit Saul,
futurum posteà regem impiissimum. Et
Saluator aut ignorantiae, aut iniustitiae te-
nebitur reus, cur in Euangeliō sit locutus:
Nonne vos duodecim ego elegi Aposto-
los, & unus de vobis diabolus est? Inter-

Ioan. 6. nebitur reus, cur in Euangelio sit locutus;
Nónne vos duodecim ego elegi Aposto-
los, & vnuis de vobis diabolus est? Inter-
roga eum, cur Iudam elegent proditorem,
cur ei loculos commiserit, quem furem es-
se non ignorabat. Vis audire rationem?
Deus præsentia iudicat, non futura. Nec
condemnat ex præscientia, quem nouerit
talem fore, qui sibi poste à displiceat: sed
tantè bonitatis est & ineffabilis clementię,
vt eligat eum, quem sinterim bonum cer-
nit, & scit malum futurum, dans ei potesta-
tem conuersionis & poenitentiæ, iuxta illū
fensem Apostoli: Ignoras, quia benigni-
tas Dei ad poenitentiam te adducit? Secun-
dum autem duritiam tuam & impoenitens
cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & re-
uelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vni-
cuique secundum opera eius. Hec Hieron.

Ex quibus manifestum est primò, iuxta sententiam illius, & Saulem & Iudam fulisse reprobatos, & tamen aliquando bo-

nos: deindè, Deum iuxta præsentem iustitiam iudicare vnumquenque, non autem secundùm æternam prædestinationem. Ac subscriptis per omnia Hieronymi sententiæ Cyrillus. Qui & hoc nomine filium perditionis Iudam appellatum dicit, quia ^{citat.} _{Ioan.} cùm in suæ vocationis principio aptus esset, sua sponte perditionem elegit, & prauitate periit sua. Et exéculo Saulis, & Adæ & angelorum, non esse mirandas istas vicissitudines gratiæ in peccatum, confirmat.

Et ut alios intermittamus, qui docere
nos valent, non omnes iustificatos esse
prædestinatos, ipse omnium reproborum
parens & caput, docere hoc abundè nos
potest. Lucifer quippe fuit, atque adeò ful- De Lu
gentissimus in manè creationis suæ, sicut
sub typo Regis Babylonis ei Eſaias atte- Eſaias
statur. Ettamen cecidit, eodem propheta
testante, & detracta est ad infernum super-
bia eius, ad profundum lacū. Signaculum
etiam fuisse cum similitudinis, plenum sa-
pientia, perfectum decore, & in delicijs
Paradisi Dei versatū, & aurea fuisse iphus
opera, & in medio lapidū ignitorū ambu-
lasse, perfectum in vijs suis à die conditio-
nis, sub typo regis Tyriteſtimonium per-
hibet Ezechiel. Sed nunquid hæc tanta
gratia & perseverauit in eo in perpetuum?
Absit. Donèc inuenta est in te iniquitas,
subdit statim propheta. Et paulopost: In
mūltitudine iniquitatum tuarum & ini-
quitate negociationis tuæ polluisti san-
ctificationem tuam.

Et nè tandem aliquandò redditurum
eum in gratiam Dei cum Origenitis di-
cas, mox addidit: Producam ergò ignem
de medio tui, qui comedat te, & dabo te in
cinerem super terram in conspectu omni-
um videntium te. Omnes, qui viderint te
in gentibus, obstupescerunt super te. Nihil
faetus es, & non eris in perpetuum.

Cui & Augustinus concinit 2. de gen. ad lit. cap. 24. & in 3. cap. primæ Ioan. & II. de ciuitate Dei cap. 15. & 3. de doct. Christiana cap. 37. Et ipse Hieronymus elegans & profecto in Iouiniānū exemplum in loco Luti.

Luciferi torquet in hæc verba : Et cecidit Lucifer, qui mittebat ad vniuersas nationes. Et ille qui in paradiso deliciarum inter duodecim nutritus est lapides, vulneratus, à monte Domini ad inferna descendit. Vnde & Saluator in Euangelio, Videbam, inquit, satanam quasi fulgur de celo cadentem. Si altissima illa sublimitas cecidit, quis cadere non posse? Si in celo ruine, quanto magis in terra?
PRAEDESTINATI NON
VLLI EVERVNT ALIOVAN-
per suam pœnitentiam audiebat à Nathan: Transtulit quoquè Dominus peccatum tuum: non semper perseuerauit in gratia Dei, sed excitante satana fecit, ut numeretur populus Domini: & usque adeò prouocauit iram Domini, ut propter peccatum illud pestis absumpserit septuaginta millia virorum Israël. Vnde & ipse verisimile de se cecinit: Ego dixi in abundantia Psal. 29. mea, non in duebor in æternum! Domine, in voluntate tua prestitisti decori meo virtutem: Auertisti tu faciem tuam, & factus

PRAEDESTINATI NON
NVLLI, FVERVNT ALIQVAN-
dō extra gratiam Dei.

CAP.

NON minus autem apertum testimoniū huic veritati possunt nonnulli electi prohibere, quām reprobi, quos statim allegauimus: immō tanto certē clarius & efficacius, quanto ipsi veritatem præ alijs in primis coluerunt. Vt autem vtranq; simul heresim & Iouiniani & Vuicleti expugnemus, illos dntaxat pro nobis nunc affereamus electos, quos constat aliquandò habuisse gratiam saltem in pueritia, & illam amissam per peccata, posteā per poenitentiam vel sacramenta recuperasse. Et vt quacunq; possimus, tædio leuemus lectorem, vnum quasi corpus argumenti ex illis omnibus efficiemus.

debit, fuisse in gratia D E I Magdalencam, Magdalena cūm septem dæmonijs, id est, vniuersis vi-
tijs, iuxta expositionem Gregorij, fuit ob- Greg. hom.
noxia? Quis & Petrum credat perstisse in Dei gratia & amore, cūm vnius ancillu- Petrus.
læ voce percussus, dum mori timuit, vitam negauit? Quis Apostolos in gratia per- Apostoli.
seuerâsse asserat, cūm scandalizati sunt in morte Domini, & cum solum reliquerût?
Si tunc non perdidérunt gratiam DEI,
quomodò erit verum, quod Christus eis
prædictis, Omnes vos scandalum patiemi- Matt. 26. c.
ni in me in ista nocte? Scriptum est enim:
Percutiam Pastorem, & dispergetur oves gregis. Evidem scandalum non patitur,
nisi qui offendit, & cadit. Nam scolon siue

Ac primò quidem singulare illud pœnitentia exemplum Dauid, aperte à nobis stat. Nam & eum prædestinatum fuisse, ex multis locis scripturæ constat. Et cùm à Deo in regem electus est, proculdubio in gratia ipsius fuit. De illo quippe dixit Dominus : Inueni virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Et rursus : Inueni Dauid seruum meum, & cœt. Verum ab hac gratia eum excidisse, cùm contempsit verbum Domini, & interfecit Vriam Ethæum gladio filiorum Ammon, & vxorem eius sibi accepit, vel illa rigida & formidanda Dei sententia, contra illum prolata, potest ostendere: Non recederet, dixit ad eum Nathan propheta, gladius de domo tua vñque in sempernum. Suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis in oculis solis huius.

Paulus. 1.Tim. 1.c
Psal. 5.
Hieron. Matt. 7.
Hie. 2. cōt

Hæc quidem non gratiam, sed iram: non amorem, sed odium: non caritatem, sed indignationem indicare solent. Et postquam

na, peccauerit ad aquam contradictionis: & David, Vria interfecto, cum Bersabea concubuerit: Petrus quoquè in passione Dominum negarit: aut qua consequentia Iethro socer Moysi, arbor mala, qui vtiquè in Deum Israel non credebat, dederit consilium Moysi bonum: Et Achior ad Holofernem aliquid vtile, & Comicus dixerit, quod benè dictum Apostolus comprobauit, Corrumptum mores bonos colloquia prava? Et cùm non inuenient quid respondeant, nos inferemus & Iudam arborem quondam bonam, fecisse fructus malos, postquam tradiderit Saluatorem. Et Saulum arborem malam eo tempore, quo persequebatur, etiam fecisse fructus bonos, quandam in vas electionis de persecutore translatus est. Hæc Hieronymus.

IVSTI POSSUNT DÆI GRA-

TIAM AMITTERE, ET IN-
justicam recuperare.

CAP. III.

APERTISSIMÈ etiam, vt veteranus miles iam olim in hoc ipsum paratus, uno rotatu gladij Vuiclefum & Iouinianum percudit Ezechiel, dicens: Cùm auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis. In iustitia, quam operatus est, morietur. Et cùm auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuiscabit. Nescio quibus verbis apertiùs nobis potuit significari, posse iustos iustitiam suam perdere, & impios, & qui extra gratiam sunt DÆI, vitificari & saluari. Et quò omnibus testatisima esset hæc veritas, multo pluribus verbis eandem, idem propheta, non semel repetit & explicat. Et Hierusalem, idem propheta clare testatur, lotam & mundatam ab immunditijs suis, & perfectam & ornatam à Deo, se rursùm conspurcasse & foedasse adulterijs & fornicationibus: & tamen tertio ad poenitentiam vocatam ab eodem propheta, & ab alijs.

Et sè concinit illi mirificè Hieremias, sed fit satis vnum ipsius testimonium. Repentè loquar, inquit, contra gentem & regnum, vt eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego poenitentiam super malo, quod cogitauit vt facerem ei. Vides

Menander.
1. Cor. 15.

quemadmodum potest gens aliqua transire ex odio in gratiam Dei? Et nè dubites ediuersò vñuenire posse, vt quis transeat à gratia in odium, audi quod statim subnecetur: Repentè loquar de gente & regno, vt ædificem & plantem illud, si fecerit malum in conspectu meo, vt non audiat vocem meam, agam & ego poenitentiam super bono, quod locutus sum vt facerem ei. Et re ipsa præstítit hæc Dominus, dum conuersus est, & mitigauit iram suam propter poenitentiam David, Achab, Manasses, Nabuchodonosor, & Niniutarum.

Verùm hæc latiùs & opportuniùs in frà, circa capitulum decimum quartum, differemus.

PRAEDESTINATI POS-

SUNT ESSE EXTRA GRA-

tiam Dei

CAP. V.

VT fidei tamen veritas dilucidior sit, & hereticorum falsitas manifestior, iuuat & seorsum haereses istas impugnare. Et in primis Vuiclefum vrgebimus, & in quantum se blasphemiarum barathrum præcipitem dederit, monstrabimus.

Si prædestinati semper sunt & fuerunt in gratia Dei, nullum igitur vñquam in vita commiserunt, neque committerent peccatum mortale, sed quæ grauissima aliqui sunt sacrilegia & piacula, & ab ipsa sacra scriptura, vt infrà ostendemus, mortalia, & execranda, & abominanda dicuntur, quia sunt in prædestinatis, exitia peccata non erunt. Itaque neque adulterium & homicidium Dauidis, neque Magdalena illecebræ, neque latronis furta, neque Apostolorum scandalum & incredulitas, neque Petri negatio, neq; blasphemia & persecutiones Pauli, neq; denique infidelitas idolatriæ, neq; sacrilegia, neq; incestus, neq; peccata horrenda contra naturam, neq; furor in Christianos, lethale peccatum fuerint in illis, qui tandem conuersi sunt ad fidem, & per eam & bona opera salui sunt facti. Siquidem in aperto est, lethale peccatum non esse, nisi quod gratiam DÆI auferit, & nos in ipsius odio, qui vita animæ nostræ est, constituit.

Ha.

DE INCERTIT. PRAEDESTINA. ET PERSEVER.

439

Habebit item Vuiclefus cōcedere, multos iniustos, iniquos, impios, prevaricatores, blasphemos, & grauissimis obrutos sceleribus, in gratiam Dei esse & fuisse. Scimus namque plerosque tales ad Deum aliquando fuisse conuersos, & tandem fuisse saluos. Eiusmodi verò homines afferere in gratia Dei fuisse, cùm teterrimis obnoxij vitijs erant, bonitati & sanctitati Dei derogat, ac directè opponit verbis illis Salomonis: Similiter odio sunt Deo & impius & impietas eius. Conuenientque Deo, si ita esset, amarulentilla verba, quæ Ioab obicit David: Diligis odientes te, & odio habes diligentes te.

Ad hæc: Si prædestinati semper sunt in gratia Dei, nunquam igitur remittitur eis aliquod mortiferum peccatum, nunquam reconciliantur Deo, neque per poenitentiam, neque per sacramenta Ecclesiastica.

Non enim reconciliatur, nisi qui est inimicus. Neque dimittitur peccatum mortale, nisi cùm quis transit ex inimicitia ad amicitiam Dei. Profectò intelligere nō possum, quomodo verè Christus remiserit Magdalene, Petro, Paulo, Dauidi, Latroni, & alijs prædestinati sua peccata, si antequam eis illa remitteret, ipsi iam erant in ipsius gratia. Si Dauid erat in gratia Dei, antequam diceret, Peccavi Domino: quid ergò per eam poenitentiam assecutus est, vt merito ei dixerit Nathan propheta, Transtulit quogè Dominus peccatum tuum? Si Paulus, cùm persecutus Christanos, erat in DEI gratia: quid habuit, cùm est conuersus ad Christum, vt verè de se diceret, Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci?

Quid, quod cùm reprobi, iuxta ipsum Vuiclefum, nunquam sint in gratia Dei, cōsequenter habebit concedere, sacramenta Ecclesiastica non dare alicui primam gratiam, & claves sacerdotiales, neque ad minimi peccati lethalis remissionem se extenderet? Quod apertè est cōtra magnificas illas promissiones Christi: Quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in caelis. Et iterum: Quorum remiseritis peccata, remittentur eis.

Est & præter hæc validissimum argumentum contra Vuiclefum, quodque vel solum satis est ad euertendam ipsius insaniam. Etenim si prædestinatus nunquam est extra gratiam DÆI, neque igitur Adam:

quem ex sapientia Salomonis liquet fuisse Sap. 10.

fatuum, fuerit aliquid Deo inimicus, aut extra gratiam ipsius. Et falsò dixisset Paulus, Si enim cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: multo magis, reconciliati, salui erimus in vita ipsius.

Rom. 5. b

Nullus etiam hominum natus eslet aut nasceretur in peccato originali. Nam si Adam nunquam ob sua peccata fuit Deo inimicus, neque suam ergò posteritatem fecerit Deo inimicam & exosam, neq; nos eguissemus ppter peccatum, illius redemptore aut mediatore, qui nos reconciliaret Deo, quique interficeret inimicitias nostras in semetipso. Siquidem qui ipse inuisus regi non est, nunquam faciet progeniem suam regi inuisam. Quid est aut hoc, q; totū nostræ redemptionis mysterium euacuare & irritare?

Faciamus tamen hoc aliquanto magis conspicuum, vt intelligent Vuiclefistæ hæc sui præceptoris doctrinam, aperto marte pugnare contra totum nostræ salutis mysterium. Reprobi nunquam sunt in gratia Dei. Prædestinati nunquam sunt, neque fuerunt extra ipsam. Et omnes homines vel sunt reprobi, vel prædestinati. Quibus ergò profuit filij Dei incarnatione? Quibus vitam attulit Christi mors? Quos redemit preciosissimi sanguinis agni immaculati & incontaminati effusio? Quos iustificauerit illa eximiæ caritatis oratio, qua mox vt in cruce suspensus est, pro persecutoribus suis oravit? Nullos vtiquè Christus saluauerit, nullos viuiscauerit, nullos reconciliauerit, nullos redemerit, nunquam & illius oratio audita fuerit, si vera est Vuiclefi sententia. Nulli siquidem prius inimici, per illū facti sunt amici: nulli perdit, nulli mortui, viuiscati: nulli fôrdidi, mundati: nulli captiui, redempti: nulli vinclati, liberati.

Et quid est, ô miser, quod ait Apostolus, 2. Cor. 5. d Deus erat in Christo, munendum reconcilians sibi? Quid aliud, quām beneficium, per quod viuimus, ingrate, Gratias agentes Deo & patri, qui dignos nos fecit in partem fortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis sue? Et paulò post idem Apostolus subdit: Et vos cùm essetis alienati & inimici sensu in operibus malis, nūc autem reconciliauit in corpore carnis eius per mortem. Et alibi de eodem feruatorre nostro dicit: Qui factus est nobis

Coloff. 1. b

à Deo

^{1. Cor. 1. d} à Deo sapientia & iustitia, & sanctificatio & redemptio, & sexcenta alia sunt huiusmodi testimonia. Evidem si prædestinati semper fuerunt & sunt in gratia Dei, & reprobi nunquam tam perfectionem asequuntur, intelligere non possum, quos Christus sanctificauerit aut iustificauerit. Immò verè si ita esset, frustrà in hoc mundo natus fuisset, frustrà prædicasset, frustrà mortem perpeccus fuisset, & incassum ipsius Apostoli tot labores pro conuersione mundi suscepissent: nulli quippe, neq; ipse, neque illi, salutem potuerunt afferre, quam ipse non haberet. Et quid plura in hominem incommoda coaceruemus? Tam perspicue hæc omnia repugnant tori & nouo & veteri testamento, & vniuersæ Christi Apostolorumque ipsius, & totius Ecclesiæ prædicationi, tam ingrata sunt diuinæ in nos misericordie, tam inimica toti fideli nostræ, vt nihil planè dici possit magis absurdum, magis absconum, magis blasphemum. Quarè à confutatione huius erroris hic superedebimus, & ad Iouinianū transibimus.

ADULTI ETIAM SVB LE
GE GRATIAE IUSTIFICATI,
amittere possunt iustificationem.

CAP. VI.

<sup>Adam in
gratia ante
lapsum.</sup>

Hieron.

<sup>Argum. 1. in
Iouin.</sup>

Fuisse quidem Adam in Dei gratia ante suam inobedientiam, lib. 7. ca. 3. ex autoritate August. & Cyri, tradidimus. Et hoc ipsum Hieron. docet in epist. ad Damasum de filio prodigo, vbi ait, stolam, quam Adam perdidit, vestimentum esse nuptiale, & vestem Spiritus sancti. Nec si virtus Baptismi concedatur, dubitari potest, quin filii fidelium, maxima ex parte gratiam in etate infantili per sacramenta Ecclesiastica afferuantur. Quarè multa incommoda ex ijs, quæ in Vuiclefum produximus, manifeste militat in Iouinianum. Sed nè qua ille posset elabi, néve ipsius fautores inuenisse se viam putent ad ipsius defensionem, si dunt taxat ad gratiam adultis collatam in nouo testamento, opinionem illius coarctet: placet &, eiusmodi quoquæ gratiam posse ab eis perdi, peculiaribus argumetis ostendere.

Si perdi non potest iustificationis gratia à Christianis adultis, frustrà igitur constitutum est sacramentum pœnitentiae, q; effet velut secunda tabula post naufragium. Quorum remedium naufragio, si nullus potest

naufragari? Petro item roganti, Quoties Argum. & petr. in me frater meus, & dimittam eis Matthei, frustrà Christus dedisset illud eximia cle- mentie & benignitatis preceptum, Non dico tibi, usque septies: sed, usque, septuagesies septies, si non possumus deperdere semel acceptam iustificationis gratiam.

Atq; vt intermittamus testimonia à Pa. Argum. tribus in 13. cap. inducta, vt probent, merito cuius iustificato timendum esse, nè perdat acceptam iustificationis gratiam: dicat mihi, velim, Iouinianus: Si Christianus adul- tus perdere non potest acquisitam gratiam, quid Paulus timebat, nè forte sine cau- Galat. 4. sa laborasset in Galatis? Quid illos insen- tos appellabat, & fascinatos afferbat, vt q; benè prius cucurrerant, iam non obdiren- veritati, & spiritu qdem cœpisse, carne ve- rò cōsummari? Quid & illos admonebat, vt starēt in accepta ab illo doctrina, & spi- ritu ambularent, neq; se iterum iugo seruitus Mosaicæ legis subijcerent? Quid cō- iugatis Corinthijs, vt prudens pater, pro- spicit & consulit, nè tentet eos satanas, vt reuertantur ad officium coniugale, si ad tempus illud propter orationem intermi- ferint? Quid omnes eos alibi hortatur, nè in vacuum gratiam Dei recipient? Quid timebat nè circunuenirentur à satana, & nè sicut serpens seduxit Euam astutia sua, ita eorum sensus corrumperentur, & exciderent à Christiana simplicitate: & paulo- pōst, nè forte, cùm venisset, nō quales vellet, eos inueniret, & ligeret multos ex his, q; antè peccauerunt, & nō egérunt pœnitentiam? Quid & alijs fortibus Christi militibus aiebat, Nolite amittere confiden- tiam vestram, quæ magnam habet remu- nationem? Et nè erres tu quisquis es, qui accepta iam iustitiae confidis, & fidu- tiām habens in pulchritudine tua, putas ti- bilicere quidquid libeat, audi quid con- nenter adiiciat: Patientia enim vobis ne- cessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis reprobationem. Et manifeste idem Apostolus prolapsos suis nonnullos asseuerat, postquam accepto sancto baptisme illuminati fuerant, & participes spiritus sancti erant effecti. Et reprobationem, & maledictionem, & terribilem quādam expectationem iudicij, & ignis æmu- lationem, quæ eos consumeret, impendere ipsi, evidentiibus rationibus & similitudi- nibus monstrat.

Et

DE INCERTIT. PRAEDESTINA. ET PERSEVER.

441

Etim èundem sensum Petrus, quia & co- d' spiritu scribēbat, deteriora illis fore po- steriora prioribus conspicuè denunciat, ac subdit: Et vos igitur, fratres, pœsciētes cu- stodite, nè insipiētum errore traducti, ex- cidatis à propria firmitate.

Et lucidissimè Ioannes in Apocalypsi, immò Saluator in Ioanne, quædā Ecclesiæ docet corruiſſe, & à caritate prima excidiſſe, & ad pœnitētiām eas exhortat: alias ve- rō stantes sollicitè admonet, vt constanter retineant, quod habent, nè alij accipiāt ea- rum coronas. Et inter omnia, illa sunt pro nobis apertissima, quæ ad Ecclesiā Ephe- siorū dirigit: Sed habeo aduersum te pau- ca, quod caritatem tuam primam reliqui- sti. Memor itaque esto, vnde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Cùm enim dicit, Memor itaque esto vnde ceci- deris, & pœnitentiam age, & prima opera fac: & caritatem tuam primam reliquisti, ostendit proculdubio ad eam Ecclesiā se- loqui, quæ ceciderat, & baptismum suscep- perat, ac stans quondam, tandem corru- rat per delictum. Et cùm Sardis paucos se habere dicit, qui non coinquinauerunt ve- stimenta sua, aperte significat multos alios ea coinquinâscere, & à gratia accepta ceci- disse. Miror verò cur inter Ecclesiæ, quæ ad pœnitentiam prouocantur, & quibus, nisi reuertantur ad opera pristina, Deus Bienn. 1. comminatur, Hieronym⁹ computet etiam du. Iouin. Smyrniam & Philadelphiam, cùm harum utraque mirificè commendetur, & Smyrna diues vocetur, & non ad pœnitentiam, sed ad fidelitatem usque ad mortem, exci- tetur. Philadelphia verò seruasse verbum Domini, & non negâsse nomen ipsius dicatur, & vt teneat quod habet, nè alius acci- piat coronam suam, moneatur.

Quod si iusti, vt cum sancta Synodo lib. ii. docuimus, & canone septimo & octauo fessionis septimæ huius Concilij Tridentini confirmatum est, adstricti sunt ad obser- vandum mandata, cùm nihil sit, quod eos compellat illa seruare, poterunt utique ea pretermittentes, excidere à gratia Dei.

Vnde & Paulus sibi ipsi vñ imminere as- seuerat, si non euangelizaret. Et Iacobus inquit, Estote factores verbi, & non audi- tores tantum: Quia si quis auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suæ in spe- culo. Considerauit enim se, & abiit, & ha-

tim oblitus est, qualis fuetit. Et continuò factores legis beatos prædicat, & q; totam legem seruauerit, offendat autem in uno mandato, vniuersæ legis reum, & fidem si- ne operibus, inutilem ac mortuam affir- mat. Frustrà verò monuit, vt probè dicit Hieronymus, vt adiungeretur opera fidei, si peccare non poterant, & à gratia decide- re, qui baptisma plena fide suscep- perant.

Frustrà etiam Ioannes monuislet, debere, qui dicunt se in Christo manere, ambula- re, sicut ille ambulauit: & si peccauerimus, habere eum aduocatum. Quid namq; opus aduocato eis, qui nequeūt deficere? Sanè quia iusti dum adhuc viuunt, perdere pos- sunt iustificantem gratiam, sapientissimè iam olim sermo diuinus admonuit omnes. Pro. 27. 2

Nè gloriari in crastinum, ignorans quæ superuentura pariat dies. Et alibi: Ante Eccl. ii. mortem nè laudes quenquam hominem. Vel, vt aliae translationes habent, Nè bea- tum dixeris quempiam. Vel, nè laudaue- ris hominem in vita sua. Quæ verba pul- chrè Ambrosius in quodam sermone sic edisserit: Tanquam si diceret, Lauda post vitam, magnifica post consummationem. Lauda post periculum, prædicta securum. Lauda nauigantis felicitatem, sed cùm per- uenerit ad portum. Lauda ducis virtutem, sed cùm perductus est ad triumphum. Et post pauca: In huius itaque mundi pelago volutantibus nobis valde pertimescendum est, nè nauem nostram aut procella tem- pestatis arripiatur, aut fluctus absorbeat, aut in eternam prædam pirata crudelis abducatur.

Quod intelligens clarissimus ille Christi signifer Paulus, stigmata Domini & mortificationem ipsius iugiter in suo cor- pore circunferbat, & nihil de sua sibi blanditus iustitia, velut fortis athleta sta- bat iugiter in acie, & viriliter contra hostes suos dimicabat, & persistens in sua custodia, sed ad anteriora tamen iugiter proficiens,

constanter aiebat: Bonum est mihi magis i. Cor. 9. mori, quād ut gloriam meam quis euacu- et. Et eueſſio: Ego igitur sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans. Sed castigo corpus meum, & in fertuitatem redigo, nè forte, cùm alijs prædicauerim, ipse reprobabis efficiar.

Et vt nemo se liberum ab hac pugna car- Galat. 4. nis & spiritus existimet, alibi generaliter p- nun-

a. cont. Iou. nunciat ea sibi inuicem aduersari, vt non quæcunque volumus, illa faciamus. Ex vtroque em̄ compacti, necessè est, ait Hieronym. vt vtriusque contra sc̄ substantiæ bella patiamur. Et Iacobus vnunquenque dicit tentari cōcupiscentia sua, & beatum prædicat virum, qui suffert temptationem. Et alibi iuxta antiquam translationem, Tentatio est vita hominis super terram, Eccē 27. 2 Vasa figuli probat fornax, homines autem iustos tentatio tribulationis. Fili, accedens ad seruitutem D E I, sta in iustitia & in timore, & præpara animam tuam ad temptationem. De daemonis etiam fœnitia, & rabiæ animarum insatiabili formidanda, pafsim scribit Iob. Et David sedere eum dicit in infidijs in occultis, vt interficiat innocentem. Et Christus Apostolis suis: Eccē, (vel, sicut Augustinus legit, Hac nocte) satanas expetiuit vos, vt cibraret sicut tritum. Et Petrus: Aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, querens quem deucret. Et Paulus: Non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, cōtra spiritalia nequit in cœlestibus.

Et existimat aliquis, securos & dormientes nos esse debere post baptismum, atque audet Iouinianus assentari nobis, & dicere eos, qui plena fide baptismū consecuti fuerint, à diabolo tentari, aut subuerti non posse? Cauete iusti, cauete sancti. Vigilate, & nolite peccare: viriliter agite, & nolite errare. Dum falsam securitatem nobis pollicentur, in præcipitum & apertam ruinam nos pertrahunt. Quandiu sumus in hac vita, nauigamus, luctamur, pugnamus: & donec perueniamus ad portum, & repositam nobis coronam accipiamus, nulla vsquā fata tuta statio, nulla certa & tuta securitas, sed omnes & prædestinati & iustificati, nisi aliquo speciali priuilegio fruantur, ab accepta à Deo gratia possunt cadere.

DE CONSENSV DOCTO- RVM ET ECCLESIAE TOTIVS, in Iouinianum & Vuilefum.

CAP. VII.

PRAESTINATOS & iustificatos posse cadere à Deo gratia, & necessariam esse omnibus perseuerantiam vsque ad mortem, vt

perueniatur ad palmam, satis potest ex predictis constare. Sed vt constet consensu semper huic veritati Ecclesiam, quod nos vbiq̄e ostensuros esse sumus polliciti, adiungam ijs, quæ iam citauimus, aliquot alia testimonia Doctorum, quæ hāc veritatem luculenter nos docent.

Cyprianus non contentus hanc veritatē sua authoritate tradere, optimis illam scripturæ testimonijs confirmat. Quarē integrum quoddam capitulum ex libello ipsius de exhortatione ad martyrium, hīc subscribam: Insistendum est & perseuerandum in fide & virtute, & cœlestis & spiritualis gratiæ consummatione, vt ad palmam & coronam possit perueniri. In Paralipomenon: Dominus vobiscum est, quandiu & vos estis cum ipso. Si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Item apud Ezechielem: Iustitia iusti nō liberabit eum, in qua cunque die execraverit. Item Dominus in Euangeliō loquitur & dicit: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Et iterū: Si manseritis in verbo meo, verētamen discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos. Præmonens quoquè nos semper paratos esse debere,

& expeditos in procinctu firmiter stare, adiecit, & dicit: Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus Dominiū suum, quandò reuertatur à nuptijs, vt cùm venerit & pulsauerit, confessim aperiant ei. Felices seruilli, quos adueniens Dominus inuenierit vigilantes.

Item beatus Apostolus, vt fides nostra proficiat & crescat & ad summa perueniat, hortatur, dicens: Nescitis, quoniam qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, vñus tamen accipit coronam? Sic currite, vt comprehendatis. Et illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant, vos autem incorruptam. Et iterū: Nemo militans Deo, implicat se molestijs secularibus, vt possit placere, cui se probauit. Sed & si certauerit quis, non coronabitur, nisi legitime pugnauerit. Et iterū: Oro ante Romam vos fratres permisericordiam D E I, vt constituatis corpora vestra hostiam viuentein, sanctam, D E O placentem, & nō configuraremini huic seculo, sed transformemini in renouatione spiritus ad probandum quæ sit voluntas Dei bona, & placent, & perfecta. Et iterū: Sumus filii Dei:

Dei: Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si quidem compatimur, vt & commagnificemur. In Apocalypsi eadem loquitur diuinæ prædicationis hortatio, dicens: Tene quod habes, nē aliis accipiat coronam tuam. Quod exemplum perseuerandi & permanendi designatur in Exodo, vbi Moyse ad superandum Amalech, qui figuram portat diaboli, in signo & sacramento crucis alleuat supinas manus. Nec vincere aduersarium potuit, nisi postquam stabilis in signo, alleuat is jugiter manibus, perseuerauit. Et factum est, inquit, cùm leuabat Moyses manus, præualebat Israel: vbi autem submisera manus, inualescebat Amalech. Et accepto lapide, supposuerūt sub eo, & sedebat super eum. Et Aaron & Vr sustentabant manus eius hinc & inde, & factæ sunt manus Moysei stabiles usque ad occasum solis. Et fugauit Iesus Amalech & omnem populum eius. Et dixit Dominus ad Moysem: Scribe hoc, vt sit in memoria in libro, & da in aures Iesu, quoniam deletione delebo memoriam Amalech de sub calo. Hæc ille.

Et alibi sanctos quosdam confessores sic alloquuntur: Hortamur autē per communem fidem, per pectoris nostri veram circa vos & simplicem caritatem, vt qui aduersarium prima hac congreßione viciſtis, gloriā vestram forti & perseuerati virtute teneatis. Adhuc in seculo sumus, adhuc in acie constituti, de vita nostra quotidie dimicamus: danda opera est, vt post hēc initia ad incrementa quoquè veniatur, & consummetur in vobis, quod iam rudimentis felicibus esſe coepistiſ. Parūm est, adipisci aliquid posſisse: plus est, quod acceptum est, posſe feruare. Sicut fides ipsa & nativitas salutis non accepta, sed custodita uiuificat. Nec statim consecratio, sed consummatio hominem Deo seruat. Dominus hoc magisterio docuit, dicens: Eccē sanus factus es: iam noli peccare, nē quid deterius tibi fiat. Pūta autem illum & cōfessori suo dicere: Ecce confessor factus es: iam noli peccare, nē quid deterius tibi fiat. Et statim: Perseuerandum vobis est in arcto & in angusto itineris laudis & glorie. Qui & alibi docet iustos & fortes viros, immō iam egregios Confessores, à iustitia acquisita nonnunquam excidisse.

Hilarius in illa, Et nē auferas de ore

meo verbum veritatis usquequaquè, cūm doceret liberum à crimine esse oportere cœlestis doctrinæ prædicatorem, subdit: Hinc illud est, quod Apostolus monet: Noli negligere, quod in te est, charisma, nē per negligentiam ac desidiam indigni prædicatiōe verbi Dei simus. Vides ut posse perdi gratiam semel acceptam, ex testimonio Pauli intellexit?

Ambrosius exemplo Dauidis, Samsonis, Iephete, Aarō, probat alicubi hāc egrediam sententiam: Culpam incidisse, natura est: delēsse, virat. Vbi & stantes posse eadere, & lapsos posse resurgere, palam docuit.

Hieronymus ex statim citatis Salomonis verbis & Ecclesiastici, sic colligit: Quandiu uiuimus, in certamine sumus: & quandiu in certamine, nulla est certa victoria. Et ibidem tractans illa verba Michaelis, Indicabo tibi ē homo, quid sit bonus, & quid Dominus querat à te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitem ambulare cum D E O tuo, sic scribit: Nunquid dixit, Habeto æqualitatem Dei: & non hoc, quod maximum est, solicitem ambulare cum Deo tuo? Ut nūquā securus sis, vt omni obſeruantia custodias cor tuum, vt consideres, quoniam in medio laqueorum ambules, & sub murorum pinnis ingrediariſ, vt illud quotidie mediteris: Iuxta semitam scandalum posuerunt mihi. Superbis enim resistit Deus, humiliis autem dat gratiam. Qui cautus Jacobus, & timidus est, potest ad tempus vitare peccata: q̄ securus est de iustitia sua, repugnat Deo: illiusq; auxilio destitutus, infidijs hostium patet. Hæc ille.

Et alibi: Monachus vel se, vel mundum lugeat, & Domini pauidus præstoletur aduentum, qui sciens imbecillitatem suam, & vas fragile, quod portat, times offendere, nē impingat, corrut, atque frangatur. Unde & mulierum, maximeque adolescentularum vitat adpectum, & intantum castigator sui est, vt etiam, q̄ tuti sunt, pertimescat. Et statim, idē monachos in eremum fugere, quia nulla securitas est, vicino serpente, dormire.

Augustinus libro de bono perseuerantia, cap. 8. sic scribit: Hominibus uidetur, omnes, qui boni apparet fideles, perseuerantiam usque in finem accipere debuisse. Deus autē melius esse iudicauit, miscere quod.

quosdam non perseueraturos, certo numero sanctorum suorum, ut quibus non expedit in huius vita temptatione securitas, non possint esse securi. Et cap. 12, ex hoc ostendit, inchoandi & usque in finem perseuerandi gratiam, non secundum merita nostra dari, quia ex regeneratis alij quidem perseuerantes hinc exeunt, alij quoquaque decidunt, hinc tenentur: alij vero iam lapsi, quoquaque in gratiam Dei redeant, non permittuntur exire de hac vita.

**Gregor. 1.
Mor. ca. 40.** Gregorius in illa verba, Sic faciebat Iob cunctis diebus: Incastrum bonum agitur, si ante terminum vitae deseratur: quia & frustra velociter currit, qui priusquam ad metas veniat, deficit. Hinc est enim quod de reprobis dicitur: Vae ijs, qui perdiderunt sustinentiam. Hinc electis suis veritas dicit: Vos estis, qui permanistis mecum in temptationibus meis. Hinc Ioseph, qui inter fratres usque in finem iustus perseuerasse describitur, solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica, nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cum bona actio ante Dei oculos usque ad vitam terminum nos tegit. Hinc est quod per Moysem caudam hostiae in altari offerre praecepimus, ut videlicet omne bonum, quod incipiimus, etiam perseuerantiae fine compleamus. Hactenus Gregorius.

**Eccl. 2.
Luc. 22.
Gene 37.c
34. Mot.
cap. 10.** Et alibi reprobos hac ratione non sibi, sed electis vivere ostendit, quia dum electi eorum lapsum conspiciunt, de suo statu contremiscunt: & ruina, quae illos damnat, istos humiliat. Et in quadam homili. In constituto nuptiali non initium, sed finis queritur. Nam non solitus est a debitibus, qui multa, sed qui omnia dedit. Et alibi propterea 1. Reg. ca. 3. vae predictum esse dicit ijs, qui perdiderunt sustinentiam, quia non solum incepti laboris mercede perdunt, sed etiam apostatatus sui poena feriuntur.

**Anselmus.
2. Tim. 2.
Hebr. 10.** Anselmus in hunc sensum exponit verba Pauli ad Timoth. quae dilucide totum, quod volumus, confirmant: Si sustinebimus, & conregnabimus: si negauerimus, ille negabit nos. Neque aliter, quae ad Hebr. Nolite amittere confidentiam vestram, quae magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis recompensationem. Et frustra sane Paulus patientiam necessariam esse afferriisset, & ad eam cohoretur.

tatus esset, & negantes Christum, negandos ab eo pronunciasset, si non possent iusti, vieti malis & aduersitatibus, negare Christum, & patientiam amittere, atque ex ratione à Dei gratia excidere.

Bernard. in lib. de præcep. & disp. in multis ostendit se certum fuisse, iustitiam posse à iustis amitti & reparari, & inter alia dicit: Præceptis instituitur vita contra peccatum, remedij restituitur post peccatum innocentia. Et addit continuo hoc notatu dignum: Solū censuerim fregisse votum, qui & præceptum contempserit, & remedium. Nam illum sane dico securum, qui etiā interdum obedientiae limitem præterit, consilium non respuit poenitentiae. Hęc Bernard.

Atque idem nobiscum sensisse Doctores Græcos, liquere potest ex Chrysoſt. qui causam Christi verborum, Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit, hanc reddit: Quia incipere, multorum est: finire vero, paucorum. Et subdit continuo: Semper in principio dilectio est, in fine probatio. Nemo enim circa Deum usque in finem potest perseuerare, nisi qui propter Deum tantummodo factus est Dei. Omne enī quod propter carnem fit, corporale est, quemadmodum & caro ipsa temporalis est: quod autem propter Deum fit, eternum est, sicut & Deus eternus est. Cor bona fides, est exitus bonus: quia non incipere aliquod boni, gloriosum est: sed finire. Nam quod incipit, corporis voluptas est frequenter: quod autem finit, virtus est animi. Nam frequenter concupiscentia carnalis incipit bonum, sed non finit nisi gratia D E I. Hęc Chryſoſt.

Et subscibit Theophylact. ut aſſolet. Sicut enim interpretatur Pauli verba, Si sustinebimus, & conregnabimus: Neque enim factum est, ut semel quis morti se offerat, sed semper id agat necessare est. Inquit enim: Quotidiè morior. Est itaque patientia opus, ut queat quis euadere nobiscum, & eō euadere, ut regnum cælestē adipiscatur. Et eadem fermè repetit in illa verba Christi, Quipſeuerauerit &c. & in verba Apostoli ad Timothe. & ad Hebreos, mox citata. Et quia necessaria est omnibus perseuerantia in bono usque ad mortem, & in hac vita nulla est securitas, vniuersa toto orbe dispersa Ecclesia edocet a Christo & ab Apostolis, filios suos omnes adhortari nunquam cessat, ut sobrij sint & vigilis, & armaturam

DE INCERTIT. PRAEDESTINA. ET PERSEVER.

Dei iugiter accipiant, ut possimus stare aduersus insidias diaboli, qui tanquam leorugiens circunquaquæ nos circuit, querens quem deuoret.

Et nè quisquam de veritate ista dubaret, iam olim prouisum fuit per Ecclesiam, damnato propter hoc Iouiniano à Sede Apostolica Romæ, & in Aphrica à Concilio quodam Aphricano.

Eccl. Lat. Et in Concilio Lateranensi sub Innocentio 3, sati aperte significarunt Patres, posse iustificatos gratiam perdere, ipsis verbis, quæ habentur in capitulo, Firmiter de summa Trinitate & fide Catholica: Et si post susceptionem Baptismi quisquam prolatus fuerit in peccatum, per ueram poenitentiam potest semper reparari. Hęc ibi.

Et cum ex actis ipsius Concilij Constantiensis constet, reprobatos esse in ipso ducetos sexaginta sex articulos Iohannis Vuiclefii, dubitandum non est, quin & inter illos hic quoquaque, contra quem nunc disputauimus, fuerit damnatus. Nam diligenterius scrutator & impugnator errorum ipsius Thomas Vualdenli, in libro defacramens, eum illi imputat.

Habendaque est tanto viro fides, licet in actis Concilij Constantiensis & hic quoque error, sicut & multi alij, præteritus sub silentio sit. Verum est tamen, quod Ioannem Hus addictissimum ipsius discipulum ex eisdem actis possimus colligere, non fusile secutum errorem Vuiclefii. Nam quoniam dixerit Paulum nunquam fuisse membrum diaboli, tamen expressè confessus est, præscitum, aliquando in gratia esse secundum præsentem iustitiam, & prædestinatum excidere nonnunquam à gratia, quam dicitur, aduentitia, sed non excidere à gratia prædestinationis, à qua una, secundum eum, constabat ueritas Ecclesiae: quia solam uinculam prædestinationum prædestinatorum, credebat esse Ecclesiam.

Quanta vero hęc erat repugnantia, quanta absurditas, admittere prædictos esse in gratia secundum præsentem iustitiam, & tamen non concedere, eos esse partes Ecclesiae? Certè hoc nihil aliud erat, quam aſſerere cum Vuiclefo, eos nunquam habere ueram gratiam. Nam si vera esset, faceret nimurum eos partes ad tempus Ecclesiae. Unde Cyprianus, Augustinus, & quedam iuris pontificij definitiones, aperte dicunt, extra Ecclesiam non esse salutem,

Quod non solum ad consummatam beatitudinem salutem referendum est, sed etiam ad salutem, quæ constituit hominem in statu gratiae, & à morte peccati mortalis eripit. Sed hec satis sunt, ut verissimam esse nouerimus & à Christo Apostolisque ipsius, & à tota Ecclesia traditam & perpetuò tentanti primam capituli 12. diffinitionem, qua asseritur, iustificatos posse etiam in perpetuum amittere suam iustificationem, neque iustificatos omnes esse prædestinatos, neq; ediuersò prædestinatos esse semper iustificatos. Ut autem partes defensoris ad plenum expleamus, ad ea iam respondebimus, quæ pro hereticis contra ista afferri possunt.

DE VERBIS IOANNIS QVAE VIDENTVR IOVINTIANO FAVERE.

CAP. VIII.

PO T R I S I M V M quidem argumē. Obiect. t. Iohann. 3. b est ex DEO, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet. Et non contentus sic uinuerſaliter & indistincte aſſerere, peccatum non fieri à natus ex DEO, continenter adiicit: Et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Et ut omnibus conspicuum eſſet, natus se ex Deo vocare omnes iustos, statim subiecit: In hoc manifesti sunt filii D E I, & filii diaboli: Omnis qui non est iustus, non est ex Deo. Et in eandem sententiam addidit postea: Scimus quia omnis, qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conferuat eum, & malignus non tangit eum. In quibus verbis uidetur potuisse Iouinianus aduersum nos exultare. Nā & Ioannes perinde aperte dicit iustos non posse peccare, ac ipse hoc aſſerbat Iouinianus. Quin & causas exposuit Ioannes, ob quas iusti neque admittuntur, neque admittere queunt peccatum: Quoniam ex Deo, inquit, natus sunt: Quoniam semen illius in ipsis manet: Quoniam generatio Dei conferuat illos, idque non uinculat, sed ita fortiter & omni ex parte circumamiciens eos & protegens, ut malignus non tangat eos. Atque hoc de causa ibidem dicit, Vos ex Deo estis filioſi, & viciſti eum, quoniam maioreſt, qui in vobis est, quam qui in mundo. Quod si à maligni infidijs iusti sunt tuti, neque illius fraude aut in-

stinctu flecti queunt ad peccata, erit & ab alijs causis securi, quæ illicere ad ea nos solent & impellere: levissimæ quippe omnes illæ sunt, si quidem ad dolos, artes, astum, rabiem, malignitatem, & potentiam dia-boli conferantur. Neque vacant suo pondere illa verba: In hoc manifesti sunt filij Dei, & filii diaboli. Si enim utriusque admittere valent peccatum, non erunt ergo peccata argumentum satis idoneum ad dignoscendum filios Dei à filiis diaboli. Quod enim aliquos inter se discernit, commune utique illis non est.

Cōfirmat. Potest & urgentior fieri hęc obiectio ex illis verbis eiusdem Ioannis: Ex nobis prodierunt, subaudi, Antichristi, sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permanessent utique nobiscum. Sed ut manifesti sunt, quoniam non sunt omnes ex nobis. Hic videntur à Ioanne assiri, ex nobis non esse, qui nobiscum non perseverant: & vel eo nomine manifestum nobis esse posse, aliquos nunquam fuisse ex nobis, quia à nobis tandem recesserunt. Quarè cūm iusti proculdubio sint ex nobis, & vnius nobiscum corporis partes, quoad in fide & iustitia persistunt, qui fuerint verè iusti, à nobis recedere non poterunt: & qui recedunt, speciem quidem iutorum habuerint, reuerā tamen iusti non fuerint.

Quod si pro meritis testimonia hęc Ioannis expendantur, non Iouiniano duntat suauere videbuntur, sed etiam Vuiclefus: Quoniam si natus ex Deo, peccare non potest, omnis igitur ex Deo natus, prædestinatus est, & beatitudinem habebit, & nullum unquam in eo erit lethale peccatum. Et si, qui recedunt à nobis, nunquam fuerint ex nobis, & omnes, qui sunt ex nobis, permanent nobiscum: nunquam ergo præsciti sunt ex nobis, licet videantur esse ex nobis: Quia par omnino est ratio, quo ad hęc, de recessu à nobis per apostasiam, siue defectiōnem à fide, & de recessu à congregatiōne iutorum per iniustitiam. Nam si perseverantia in fide requiritur, vt quis censeatur fuisse de gremio fidelium, requiretur & perseverantia in iustitia, vt quis existimetur fuisse de societate iutorum. Et si vera fides coniunctam habet secum perseverantiam, habebit etiam & gratiam. Et si gratia illam non habet annexam, neque habebit fides.

Atque his posteris ex Ioanne citatis in-

nitebatur (opinor) Ioānes Hus, qui omnes & solos prædestinatos membra esse Christi & Ecclesie, afferuit. Prioribus vero vtebantur Pelagiani, vt colligi potest ex Hieronymo lib. 1. aduersus illos, vt cōficerent, iustos posse deuitare omne peccatum.

Verū nulli istorum hęreticorum, sen. Rēspōsum Ioannis affecuti sunt. Neque mirum. Tollit nanq; aliquandò se Ioānes vt aquila, multo sanè altius, quām vt ab oculis repentium hęreticorū possit comprehēdi.

Et Pelagianis quidem benē obijcit in eo loco Hieronymus, necesse esse, si in eum sensum verba Ioannis exponant, parvam Euangelistę epistolam sibi esse contrariam. Quandoquidem Ioānes ipse in ea dicit: Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Et mox: Si confiteamur peccata nostra, fidelis & iustus est, vt remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

Quod si opposueris, quarè dixerit, Et non potest peccare, quia ex Dō natus est: audies, inquit, Et vbi erit p̄mūlū volūtatis? Si enim idēo non peccat, quia peccare non potest, liberum tollet arbitrium, & nequaquam nostrum fiet, sed natura bonū, quę p̄cepta non capiet. Hęc ille,

Et manifestum est in illis verbis, quibus maximè potuerunt niti Pelagiani, maximè Ioānem eis aduersari. Non enim ad libertatem arbitrij iutorum refert, cōtationem peccati, sed ad natuitatem & generationem diuinam, eos conseruantem & tuentem. Iustitia quippe nostra, sicut ibidem dicit Hieronymus, non ex proprio merito, sed ex Dō I. cōsistit misericordia. Et hęc hominis summa est iustitia, q̄cquid potuerit habere virtutis, non suum putare esse, sed Domini, qui largitus est.

Et Iouinianus & Vuiclefus nihil amplius ex eiusdem habere posunt, quām iustos neque peccatum admittere mortale, neque posse admirere, quandū in iustitia & adoptione Dei perseverant, & semen Dei, hoc est, gratia, in illis permanet. Non enim ait Ioānes, iustos, siue ex Deo natos, iustitiam suam, seu natuitatem diuinam amittere non posse. Non hoc profecto vsquā dixit. Si id sensisset, nunquam dixisset: Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat. Quia si in vobis permanserit, quod audistis ab initio, & vos in filio & patre manebitis. Et statim: Et vos vñctio-

nos ab omni iniquitate. Atque vt obiectum exponat testimonium, & simul referat aduersarium, eucligio subiectit: Qui ergo natus est ex Dō, non peccat, quando semen Dei manet in eo, & non potest peccare, quia ex Dō natus est. Sed quia in agro Dominico, dormiente patrefamilias, inimicus homo zizania superseminat, & frumento bono, dum nescimus, lolium, auenasque steriles fator nocturnus interficit, idēo parabola ista Euangelici patrifamilias formidanda est, qui purgat aream, & frumento horreis condito, paleas ventorum flatibus dispergendas, & vrendas ignibus derelinquit. Vides quemadmodum in sensum compositū exponit? Quandū semen Dei, inquit, manet in eo, natus ex Dō non peccat.

Sed apertius & copiosius in principio libri 2. contra Iouinianum, eundem in sensum hęc exponit: Et vt non eset nobis ambiguus iste sensus, adiuncta sunt illa verba: Quoniam semen ipsius in eo manet. Et illa, Quoniam generatio diuina conseruat eum. Etenim hęc satīs indicant sensum illorum verborum, quibus assertur, natus ex Dō peccare non posse, hunc esse, quod iustus peccare nequit, quandū in illo hęc perseverant. Quę enim communicatio luci & tenebris, Christo & Bellial? Quomodo dies & nox misceri non queunt, sic neque iustitia & iniquitas, peccatum & bona opera, Christus & antichristus. Si suscepimus Christum in hospitio nostri pectoris, ilicē fugamus diabolum, & cum illo discedunt à nobis omnia peccata. Si peccauerimus, mox per peccati ianuam ingreditur ad nos diabolus, & prout in recessu recedit Christus.

Et vt apertior hic sensus eset, præferat illa Ioānes statim: Omnis qui manet in eo, non peccat. Et mox subiunxit: In hoc manifesti sunt filij Dō, & filii diaboli. Non sanè qui fuerunt, sicut perperā in argumēto obiectabatur, sed qui sunt. Præsenti quippe tempore Ioānes vtitur. Et peccatum discernere non potest, qui fuerint filij Dō, & qui filii diaboli. Nam peccare possunt, qui fuerunt filij Dō, & qui fuerunt filii diaboli. Benē autem distinguit, qui actū sint filij Dō, & qui filii diaboli. Docet nanque tandem nos in generatione Domini permanere, quandū non peccamus. Quod vnum nostra intererat scire.

Discernit autem hæc peccatum, quia peccatum nunquam est, nisi in filiis diaboli; & eo ipso quo peccatum in nobis incipit esse, desinimus esse filij Dei, & incipimus esse filij diaboli. Vnde & ibidem Ioannes ait: Qui facit peccatum, ex diabolo est.

Resp. 2. ad
Iouin. &
Viclet.

August.

Potest, qui voluerit, & aliter responde, ac dicere: Horum verborum, Omnis qui natus est ex Deo, non peccat, & similium, sensum esse, secundum quod ex DEO nati sumus, & in Christo manemus, nos minimè peccare: sed, secundum quod ex Adam nati sumus. Et hunc sensum sequitur Augustinus, epist. 95. Vbi ita dicit: Illud quod scriptum est, Qui natus est ex DEO, non peccat: secundum ipsam caritatem di. Etum est, quæ sola non peccat. Ad nativitatem quippe, quæ ex Deo est, augenda & perficienda pertinet caritas. Et alibi sic putat debere exponi illa, Omnis qui peccat, non vidit eum, neque cognovit eum: ut sensus sit, Secundum illam, absumentam infirmitatem ex Adam contractam, secundum quam peccamus, neminem cognouisse Deum. Nam & si aliqua vident per fidem peccatores, id illi non habent ab Adā, sed à Christo. Et hanc Augustini expositionem necesse esset sequi, si etiam de peccatis venialibus accipienda essent verba Ioannis. Quod tamē nihil est necesse, ut perspicue ostendimus.

Resp. 3. ad
eosdē Bern.
serm. 1. se-
ptuag.

Licet & in Bernardo duas alias expositiones horum verborum difficultum legere: Non peccat, inquit, qui natus est ex Deo, id est, non permanet in peccato, quia conseruat illum vtique, ut perire non possit ea, quæ falli non potest, generatio cælestis. Siue, non peccat, id est, tantundem est, ac si non peccet, pro eo scilicet, quod non imputatur ei peccatum. Generatio enim cælestis etiam in hac parte conseruat illum. Hæc Bernardus: Qui generationem cælestem statim dilucide exponit, à se intelligi prædestinationē diuinam. Et ipse August. ca. 14. de na. & gra. refert & alijs sic exposta esse illa verba, ac si diceretur: Qui natus est ex Deo, non debet peccare. Quis enim insanus dicat, debere peccari, cum id est peccatum, quia non debet fieri? Quod vero dicit Ioannes, Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis &c. tripliciter potest, & perquam commode, exponi:

Primò dicere possumus, non negari à Joanne, posse aliquos à nobis recedere, qui

priùs fuerint ex nobis, & eiusdem corporis membra fide & gratia, sed hoc dunt axt assiri, neminem ab Ecclesia decedere, qui non & ipse priùs suo animo ab ea se diuulserit & disperauerit. Nam qui non est Christo contrarius, in corpore ipsius hæret & permanet. Et quandiu è corpore Christi est, exire à nobis non potest, quia corporis integritas vniuersis membris cōstat, neque sibi sunt illa contraria. Atque hanc expositionē sequitur Augustinus tra-

Augustinus.
Secundo possunt referri hæc verba ad eternam prædestinationem. Sensusq; erit, ad cōstat. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis secundum eternam Dei prædestinationem. Prodeunt quippe ex nobis haeretici & schismatici, quia nostri fuerunt, non solum per communem creationem & propagationem & vocationem, sed etiam per communem regenerationem, renovationem, & iustificationem, & quia creati ab eodem D E O, & nati ex eodem parente Adam, & vocati ab eodem redemptore Christo, & iustificati per eundem baptisum, sicut & nos, eiusdem nobiscum sacramentis fruebantur, & eiusdem corporis mystici partes erant: sed ex nobis tamen non erant, quia non erant secundum propositum vocati, non erant in Christo electi ante mundi constitutionem, non erant in eo sortem consecuti, non erant in eop- destinatis secundum propositū eius, qui vniuersa operatur secundum consilium voluntatis suæ. Et in hunc sensum dicta hæc esse à Joanne, docere videntur statim subiuncta: Nam si fuissent ex nobis, permanissent vtique nobiscum. Nam vtique secundum præsentem iustitiam fuisse possunt ex nobis, q; non permanent nobiscum.

Quod vero. Ioannes dixerit simpliciter & absolute, non fuisse ex nobis, quos sciebat potuisse sic esse ex nobis, mirandum non est. Possunt nanque prophetæ illa affirmare aut negare, quæ nōrunt ita esse, aut non esse, siue secundum causas naturales, siue secundum supernaturales. Et sic scimus verè dixisse Iohannem: Adhuc quadragesima dies, & Niniue subuertetur: & Eiam ad Ezechiam, Mortieris tu, & non viues: quia secundum mērita Niniuitarum & Ezechiae, ita erat iuxta communem ordinem & legem futurum, licet secundum præscientiam D E I alter. Econtrario

tem, & alijs illa secundum

tem Christus verè dixit, Non est mortua puella, sed dormit: Quia licet mortua es, sed hominibus, & secundum causas naturales non esset amplius ab eo somno excitanda, tamē Deo non erat mortua, sed velut dormiebat, ab eo statim potenti ipsius virtute suscitanda. Quia ratione & alibi Ioannes filios D E I appellauit, quos sciebat nōdūm adeptos esse statum gratiæ, sed electos tamen à Deo, & tales tandem fore secundum æternū eius cōsilia. Atque istam expositionem citat Gratianus ex Augustino libr. de correc. & gratia, & eam licet legere in eodem capite 8. de bono perseverantiae.

Ethoc est arcanum, quod Ioannes docet quadam tenus nobis manifestari ex eo, & aliqui nō perseverant in fide nobiscum: Sed vt manifesti sint, inquit, quoniam non sunt omnes ex nobis. Certissimum enim signum eorum, qui non futuri sunt secundum eternam Dei præscientiam partes Ecclesiæ iustorum, est, non permanere in fide nobiscum, sed tandem auulos & alienos à fide nostra, vitam claudere.

Neque Ecclesia damnasset Ioannem Hus, si quidem asseruisset, Paulum semper spectasse ad Ecclesiam iustorum secundum eternam prædestinationem: & præscitum se reprobum, nūquā secundum eam es, nullus illius circa hæc assertiones, q; a, vt cōstat ex actis Concilij Constantiæ, Ecclesiam Catholicam ex omnibus & solis prædestinatis constare asserebat, & de illa una esse articulum fidei contendebat, & absolute affirmabat, Paulum nūquā fuisse membrum diaboli, licet fecerit quosdam actus actibus Ecclesiæ malignantium consimiles: & præscitum nūquā esse partem sanctæ Ecclesiæ, & si aliquando sit in gratia secundum præsentem iustitiam. Ita vero oportet dicere, reprobos non spectare ad sanctam Ecclesiam secundum eternum Dei consilium, vt tamen fateamur, eo ipso partes esse ipsius, quo sunt in gratia secundum præsentem iustitiam.

Et sic concedendi sunt prædestinati semper spectare, secundum prædestinationem diuinam, ad Ecclesiam iustorum, vt tamen interim, dum sunt in peccato, fateamur, non solum fieri ab eis quosdam actus consimiles actibus Ecclesiæ malignantium, sed verè esse illos partes Ecclesiæ ma-

lignantum, & filios ac membra diaboli, neque esse partes Ecclesiæ, nisi sint fideles. Nam denominations, quæ nobis conueniunt secundum eternam Dei prædestinationem, non tollunt eas, quas tribuit præfensi iustitia, vel iniustitia. Immò cū ab solutè & simpliciter quærim⁹, qualis vnus quisque sit, bonisne, an malis, filius Dei, an filius diaboli, pars Ecclesiæ iustorum, an pars Ecclesiæ malignantium, ad presentem iustitiam vel iniustitiam spectandum in primis est, & iuxta huius vel illius præsentiam responsio est danda. Alioqui omnes prædestinatos licebit beatos & confirmatos in gratia absolutè pronunciare, & reprobos omnes cādem ratione iam nunc dicere poterimus, damnatos esse, & obdu- ratos in peccatis. Siquidem tales sunt secundum eternam Dei præscientiam, cui, vt Hieronymus, Augustinus, Gregorius & alij Doctores communiter docēt, nihil est neque præteritum, neque futurum, sed oīa præsentia.

Si cui tamen non in totum satisfaciat hæc communis expositio, quia Ioannes absolu-

ad cōfirm.

tè & absque ullo temperamento locutus est, neque licentia ista prophetae alijs loquitur in epistolis, occurrit & alia fortassis aptior & commodior via elabendi haereticorum objectionem, & interpretandi hoc testimonium. Videtur quippe id ille spectasse, dum hæc diceret, quod semper ecclesia experta est in haereticis. Qui prius quam aperte se proderent, & vt perfidi apostate parricidale ipsi bellum inferrent, inquieti, superbi, arrogantes, inobedientes, seditionis, & alijs id genus vitijs obnoxij, & à communibus bonorum Christianorum moribus longissime alieni depræhenduntur fuisse. Atque ideo dicit Ioannes, Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Ante suum enim à nobis manifestum recessum, iam illi vt cūnque à nobis dissidebant. Nam si fuissent ex nobis, & non putrida iam membra, & ab ecclesiæ corpore diuisa, permanissent vtique nobiscum, neque in tantum prouiperent perfida scelus, vt se ab ecclesia, quæ illos in Christo genuit, separarent.

Neque nostra autoritate sic Ioannem interpretamur: glorioſus ille martyr Cyprianus, ita videtur intellexisse verba ista. Cyprian. de si simplicitate p̄alato. Cū enim spiritum sanctum in columba specie venisse super Christum doceret, vt rum

indicaret non aliam se domum inhabitare, quam eam, quæ pacem, cōcordiam, & uanitatem coleret, ita inter alia subdit: Hęc est in ecclesia noscenda simplicitas, hęc caritas obtinenda, vt columbas dilectio fraternalis imitetur, vt mansuetudo & lenitas agnis & ouibus æquetur. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas? & canum rabies? & venenum lethale serpentū, & cruenta saeuia bestiarum? Gratulandum est, cūm tales de ecclesia separantur, nè columbas, nè oues Christi saeuia sua & venenata contagione prædentur. Cohærere & coniungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluuiā cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas. Nemo astmet bonos de ecclesia posse discedere. Triticum non rapit vetus, nec arborem solidam radice fundatam procella subuertit. Inanes paleæ tempestate iactantur, inualide arbores turbinis incursione euertuntur. Hos execratur & percūtit Ioannes Apostolus, dicens: Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, manfissent nobiscū. Hinc hereses & factæ sunt frequenter, & fiunt, dum peruersa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet unitatē. Hęc Cyprianus.

Li. 2. epi. 8.

Ex quibus perspicuum est, sic eum, vt diximus, verba Ioannis intellexisse. Estque hoc nimis rationi valde consentaneum: quia sicut nemo repente fit summus, ita nemo repente fit turpissimus: nec tantum quis sacrilegium committeret, vt ab ecclesia recederet, nisi prius minoribus vitijs sponte sua cōfessisset. Quod & id eleganter in Nouato ostendit in quadam epistola ad Cornelium: Vbi de omnibus in universum hæreticis, nè mirum eorum ab ecclesia discessum, sic scribit: Ferutur semper mali suo furore dementes, & postea quam scelera fecerint, conscientia ipsa sceleratæ mentis agitantur. Neque remanere in ecclesia Dei possunt, quid eis & ecclesiasticam disciplinam, neque actus sui conuersatione, neque morum pace tenuerunt. Et infra in hoc propositum eruditè inducit verba Christi, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cælestis, eradicabitur. Et addit: Qui plantatus non est præceptis D E I patris & monitis, solus poterit de ecclesia ille discedere: solus,

Matt. 15.

Episcopis derelictis, cū schismaticis & hæreticis in furore manere.

NON REPUGNAT PRAEDESTINATIO INIMICITIAE
ad tempus, neque gratia temporaria reprobatio.

CAP. IX.

EROREM autem Vuicleti, afferētis prædestinatos semper esse in Dei gratia, & reprobos nunquam ad eam peruenire, indē præcipue confirmare quis potest, quod Deus semper vult prædestinatis dare suam gratiam & gloriam, semper vult illos beare & magnificare, & ad suum consortium admittere, & participes ac consortes sue glorie in perpetuum facere. Reprobos verò semper Deus voluit, & vult procūl à se & à sua præsentia habere, & grauissimis ijsque perpetuis mancipare & mulctare poenis. Quarè & hi semper videntur esse in DEI odio, & illi in ipsis gratia. Non enim videtur esse locus gratię cum tanto & tam firmo, & tam inueterato reproborum omnium odio. Neque inimicitia videtur posse habere locum cum eximia illa, æterna, firmissima & immutabili dilectione, qua Deus in electos omnes afficitur.

Verū aliud est, vt statim dicebamus, quod alicui competit ab æterna Dei prædestinatione vel præscientia: aliud, quod à præsenti iustitia vel iniustitia. Et prædestinatos non ideò dicimus quandoquę esse extra gratiam Dei, quod sit aliquod tempus, in quo Deus non eos diligat, neque suam gratiam & gloriam eis velit impartiri. Quanvis possit Deus nunquam prædestinasse, quos prædestinavit, & ipsi prædestinati ppter sui arbitrij libertatem possint facere, vt nunquam fuerint prædestinati, tamē ipsam D E I prædestinationem, firmam, certam, æternam, perpetuam, & incommutabilem esse scimus. Et quo sunque ille prædestinavit, semper voluit, & vult, & in eternū volunt participes sue gratię & glorie facere. Sed propterea dicimus, nonnunquam illos extra gratiam esse Dei, quia habent vel faciunt aliqua, quę vsque ad diuinę maiestati displicet, vt qđiu ea in illis pseuerat, neq; gratia suā velit p eo tempore eis impartiri, neque dignos sua amicitia & familiaritatē eos habeat, quin potius tanto ipsis odio pre-

prosequatur, vt, si quidem in eis illa durauerint, & cum eis vitę huius curriculum absolverint, perpetuis eos velit addicere & punire poenis. Et hoc odium cum illa dilectione non repugnat, quia ad diuersa non repugnat tempora, odium ad præsens, qđia dilectio referuntur tempora, odium ad futurum, nec tempora qđia dilectio ad futurum.

Et dilectio etiam absoluta est, odium verò respectu æternarum poenarum, dunataxat cōditionatum. Et dico respectu æternarum poenarum, quia aliquod est etiam in Deo absolutum odium in prædestinatos, cūm sunt extra ipsius gratiam. Sed id non est respectu æternarum poenarum, sed dunataxat respectu illarum, quibus DEVS etiam omnium omnes peccatores castigat, auferendo ab eis suam gratiam, & indignos eos censendo sua familiaritate & præsen-^{Argum. 1.} tia, & alijs bonis, quibus prosequi solet & honorare omnes iustos. Et eadem prorsus ratione, reprobos dicimus nonnunquam esse in gratia Dei, quia licet semper Deus velit eos æternis inferni aut limbi poenis punire propter peccata, in quibus scit eos tandem de hac militia discessuros, tamen interim pro sua summa misericordia & benignitate, eos ad suam gratiam & familiaritatem admittit. Et quia personarum acceptor non est, & affectus, non personas, respicit, & præsentia iudicat & spectat, non futura, quādū illi in fide & amore ipsius persistunt, & ipsius sunt benevolentia & beneficentia non ingratii, eisdem illos beneficijs & muneribus, & spiritualibus, & temporalibus, honestare & exornare non cessat, quibus iustos alios, quos ad suam gloriam prædestinavit.

Quin & hoc animo in illos est, & hoc amore eos tametsi reprobos prosequitur, vt si quidem in obseruantia mandatorum vitam clauerint, etiam vitam eis donet æternam, & faciat, quod & suæ potestati subest, vt & ab æterno illos prædestinaverit. Et ista iam fundata in scripturis docuimus. Nec enim nouimus ita liberè, vt nobis calumniantur hæretici, de rebus præsertim diuinis, & hoc ipso profundis & absconditis, philosophari. Mos hic est hæreticorum. Nam eodem in vitio illos sèpè manifestè deprehenderis, quod nobis præterius & fas obiiciunt. Verū ultra scripturæ autoritatem, quę sola Christiano sufficere deberet, certè ratio etiam natu-

ralis, quę & ipsa à Deo est, perindè admonet de diuina bonitate sentire. Officium est iustiudicis, præsentia iudicare, non futura. Officium boni & æqui dispensatoris & gubernatoris est, præsentia spectare vel bona, vel mala merita: & quo quisque sit merito, non quo futuras est, despicer. Of-

Argum. 2.

ficiū est boni & liberalis amici, immò probi cuiusvis, & ciuilis hominis, præsentibus capi & deliniri officijs, neque irritari, aut ante tempus exacerbari successuris in posterum dissidijs. Et si nos futura, iuxta ac Deus nosceremus, certò videlicet, distinctè, clarissimè, & infallibiliter, non minus deberemus præsentibus nos accommodare, quādū nunc.

Et prouidos alioquā parentes scimus sèpè ab se ablegare & amandare filios suos, præsentibus ipsis peccatis prouocatos & offensos, quanvis, quę illorum bona inidoles apparet, dubium eis non sit, bonis se posteà eorum operibus alliciendos, vt & in suam gratiam illos accipiant, & suorum omnium bonorum participes & hæredes faciant. Et in etiudem modum prouidentissimos sèpè homines videmus præsentibus nominibus & rationibus commotos, & inire nonnunquam, & tueri amicitias cum hominibus, quos sibi non omnino infirmis conjecturis verisimiliter credunt perfidos & foedifragos futuros. Et tandū illis pro sua bonitate & iustitia inuolatam fidem & amicitiam seruant, & quę officia sunt amicorum, eis præstant, quandū ipsi in pæcta & iurata fide persistunt.

Et lumen certè naturale exigit, vt perindè nos in alios geramus: neque icta foedera, aut initas amicitias violamus, nisi malis prius aliorum operibus prouocati, quicquid nobis in futurum non omnino falsò, aut ex diuina reuelatione, aut prouidentia quadam humana de ipsis persuadeamus.

Et sicut in his staret posset presens amicitia cum odio in futurum, & in benignis parentibus presens odium filiorum cum dilectione pro tempore venturo, ita ipsa ratione naturali docemur, posse prædestinatos extra gratiam D E I esse ad tempus, propter mala aliqua præsentia ipsis merita: & præscitos ediverso, in eius esse gratia propter nonnulla bona sua merita.

pp. 4. Quan-

Quanquam enim Deus pro sua incomparabili bonitate & clementia, solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, & beneficijs permultis omnes etiam male de se meritos prosequitur, & præclarasib[us] obsequia prestanta, sua benignitate quandoque preuenit, quæ & nos, quantum possumus & assequimur, prorsus imitari par esset, tamen in beneficio suæ gratiæ seu amicitiæ, hanc legem inuiolatam seruare nouimus, vt nemini eam vel neget, vel impartiatur, nisi iuxta ipsius præsentia vel bona, vel mala merita. Nam hoc est iusti judicis officium & æqualis omnibus imperatoris & administratoris vniuersi.

Et hac re maximè intelligimus diuitias caritatis & clementiæ ipsius, & quanto per omnes vellet saluos facere, utque ab omnibus participari & possideri cupiat. Nihil igitur impediunt argumenta hæreticorum, quominus incunctanter omnes assentiamur, & prædestinatos nonnisi quanm esse extra gratiæ Dei, & iustificatos quoquis posse, dum hic viuunt, ab ea excedere, ac tandem reprobari & condemnari, nisi speciali priuilegio D E V S aliquos in sua gratia constituerit, sicut communiter scholastici Theologi credunt de Aposto-

Apostoli confirmati,

Cyr. 9, in
Ioan. 29,

NEMINI POSSUNT A M

IPSIVS PRÆDESTINATIO-

REM, seu perseuerantiam constare,

nisi per diuinam reuelationem.

CAP. X.

Et vel hoc uno arguento certæ deberent esse omnibus, & indubitate secundæ ca. 12. & 13. distinctiones de incertitudine prædestinationis & perseuerantiae. Nā neq[ue] nostra potest nobis per fidem absq[ue] Dei reuelatione iustificatio constare, quæ admodum lib. 9. copiosè differuimus, & vbi illa constaret, cui certum esse possit, in ea se perfeteratur usq[ue] ad mortem, cum permulti insigues & prestantes viri, vt ex statim dictis liquet, ceciderint, & ne nimis quidem sit huius vitæ tēpus, in quo non possumus iustitiam o[m]en-

nostram amittere? Possunt sanè incertitudinem istam confirmare cia, aut certè pleraq[ue] ex illis, quibus & ex scripturis, & ex vñanimi cōfensi. Doctorū luculenter docuimus, nullam sati tutam aut securam esse, in hac vita stationem, neque certam esse cuiquam mortalium suam victoriā, sed necesse omnino esse, vt sollicitè semper & studiosè obseruationi mandatorum intendamus & inuigilemus, si peruenire debeamus ad coronam.

Vt tamen omnia firmiora & communi-
toria sint, subijciam aliqua, quæ peculiaria huius loci sunt. Nè glorieris, ait Salomō, in crastinum, ignorans quid superuentura p[ro]p[ri]at dies. Si ignotum est, quid de nobis crastina luce fieri: multo magis ignotus erit totus vitæ nostræ decursus, incertumque proculdubio cuius erit, quid de se futurū sit in æternis illis seculis, quæ post huius mundi transitum succident. Et si gloriari nemini licet de præsenti felicitate quod ea facile in diuersum mutari potest, nequit ergo sua cuiquam perseuerantia certa esse.

Quid prohiberet etiam in Domino gloriarī de nostra in ipsis obedientiæ perseuerantia, si de ea certi esse aliqua ratione possemus? An nō sancte gloriabatur Paulus in infirmitatibus suis, in visionibus, in reuelationibus? Cur igitur minus liceret nobis gloriari in nostra perseuerantia, si eam certitudinem de ea haberemus? Equid Christus hanc gloriam & exultationē non tantum non prohibuit, sed consoluit etiam, & laudauit in illis, qui eam per ipsius reuelationem habere potuerunt, ab eo nimis audientes: Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.

Non tamen contentus fuit Salomon omnem gloriam interdicere, sed plenissimè sciens, tantæ certitudinis felicitatem non posse mortalibus contingere, ad timorem & paurorem omnes rursus cohortatur, dicens: Beatus vir qui semper est pauidus. Quod si semper est timendum, nunquam igitur quis potest hinc esse de sua prædestinatione seu perseuerantia securus. Nam vtiquæ paup[er] & securitas ex diametro pugnant. Et si beatus, qui semper est pauidus, vel hoc ipso longè quis erit à beatitudine, aut certè longè se faciet, qui timoris omnis expers, certum se putat, & omnino securum de sua beatitudine.

Et

Et vt tandem præcipitem istam & temerariam de nostra beatitudine præsumptionem, ab animis omnium auelleret, & impossibilem esse mortalibus tanti arcani certitudinem, apertissimum Salomon faceret, tertio adiecit, & de omnibus etiam iustis & sapientibus absolutè & indistinctè pronunciauit: Nescit homo, an odio, an amore sit dignus. Profectò qui sciret se prædestinatum esse, sciret se apud DEV[er]M[un]DUM esse habitum, qui ab ipso amaretur. Atque vt nullus tergiuersandi locus sit, vide, quid mox adjiciat: Sed omnia in futurum seruātur incerta. Si omnia, quantum magis perseuerantia quanto magis occultissimum diuinæ prædestinationis mysterium? Et nè putes ex prosperis aut aduersis vita successibus, hæc posse satis colligi, vniuersa cuestiō docuit æquè euene iustis & impijs, bonis & malis, mundis & immundis.

Et meritò Bernardus vel vnum hoc scripturæ testimonium sufficere putauit, vt nemo sibi citra Dei reuelationem scientiam suæ prædestinationis vel perseuerantia arrogaret. De cælesti electorum generatione sic alicubi ediscerit: Sed generationem istam quis enarrabit? Quis potest dicere, Ego de electis sum, Ego de prædestinationis ad vitæ, Ego de numero filiorum? Quis hæc, inquam, dicere potest, reclamante scripture, Nescit homo, an amore dignus sit, an odio? Certitudinem vtiquæ non habemus, sed spei fidutia consolatur nos, nè dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Hæc ille. Et v[er]sus est eodem testimonio ad confirmandum, certitudinem nobis esse omnino negatam, sermone secundo in octava paschæ, & sermone 5. dedicationis Ecclesiæ.

Et quæ ista imprudentia est? Incerti semper sumus & ambigu, quid post paululum volemus, quid probabimus, quid placebit. Hæremus animi, hæstamus fluantes, pendemus iugiter, neque est qui satis certò sciat, quid in proxima hora de se statuet: & audet quispiam certitudinem sibi de sua beatitudine polliceri? Ipsa satis nostri arbitrij libertas, ipsa naturæ nostræ instabilitas, & perpetuis vicissitudinibus & alternationibus obnoxia conditio, ipsæ carnis mundi & dæmonis iuges & irrequieta pugnae ac molestiæ, dehortari nos possumus ab insipienti ista & cæca temeritate.

Argu. 5.
Greg. 30.
Mo. 32. c
Iob 38.

Eleganter profectò & eruditè Gregorius, cùm dixisset Dominus sancto Iob, alijs quidem produci Luciferū, alijs vero consurgere Hesperum, nè perseritari homo occulta Dei iudicia audiat, sublunari ilicò putat: Nunquid nōsti ordinem celi, & pones rationem eius in terra? Quia supernarum dispositionum occultas prædestinationes nullus in hac vita positus intueri valet, neq[ue] ante humana corda talium secretorum causas aperire sufficit. Et cùm multis exemplis imbecillitatem hanc nostram luculenter probet, tandem ad id, quo de agitius, descendens: Quis intelligat, inquit, quod alius catholice matris ventre editus, iuxta vitæ terminum, erroris voragine deuoratur, alius autem vitam suam in catholica pietate consummat, qui ortus in perfidia, cum lacte matris hauserat virus erroris? Quis ista iudiciorum cælestium secreta discutiat? Quis intelligat discretam lancem & equitatis occultes? Ad cognoscendos istos iudiciorum secretorum sinus nullus ascendit.

Dica-

Dicatur ergo homini, ut se nescire cognoscat: nescientem verò se cognoscat, ut timet: timeat, ut humilietur: humilietur, nè presumat in se: non presumat in se, ut conditoris sui auxilium requirat: & qui in se fidens, mortuus est, authoris sui adiutoriū appetens, viuat. Audiat itaque vir iustus iam quidem sc̄iens, sed adhuc, quæ supra se sunt, nesciens. Nunquid nō sibi ordinem cæli, & pones rationes eius in terra? Id est, nunquid occultos ordines iudiciorum cælestium comprehendis, aut aperire humanis auribus sufficis?

Greg. lib. 6. in Reg. Ioan. 3.

Et doctissimè idem Gregorius hoc ipsum alibi colligit, & omnia quæ hactenùs in hoc libro docuimus, ex verbis illis Salvatoris approbat: Spiritus, vbi vult, spirat: & vocem eius audis, & nescis, vnde veniat, aut quò vadat. Spiritus quidem venit, & vadit, inquit, quia reprobos deserit, electos assumit. Et quia iudicium omnipotentis Dei imperscrutabile est, vnde veniat & quò vadat, homo nescit, quia sciri non potest, an quis in gratia, quam recipit, perseverare in perpetuum debeat. Ab eo igitur, qui defecit, venire spiritus dicitur: ire ad eum, qui perseveraturus est: quia alios in tempore deserit, alios assumit, nec tamen deserit. Hæc ille.

Augustin. f. * quisquā c. 13. Roman. 11.

Diuus etiam Augustinus librum de bono perseverantie sic penè auspicatur: Asserimus ergo, donum Dei esse perseverantiam, qua usque in finem perseveratur in Christo. Finem autem dico, quo vita ista finitur, in qua tantummodo periculum est, nè cadatur. Itaque utrum & quisque hoc munus accepit, quandiu hanc vitam dicitur, incertum est. Et infra: Ad vocationem illam pertinere, de qua dictum est, Sine poenitentia sunt dona & vocatio Dei: nullus est homo ab hominibus certa assueratione dicendus, nisi cum de hoc seculo exierit. In hac autem vita humana, quæ tentatio est super terram, qui videtur stare, videat nè cadat. Ideo quippe, sicut iam supra diximus, non perseveraturi, perseverantis prouidentia Dei, voluntate miscetur, ut esse discamus non alta sapientes, sed humilibus consentientes, & cum timore & tremore nostram ipsorum salutem operemur. Et inferius docet, sic prædicandum esse populo Dei, perseverantiam esse donum illius, & neminem in hac vita esse posse de ea securum, ut tamen

omnes moncantur bene sperare, & confidere in eo, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum. Quod & secutus videmus Patres in capitulo, quod modò exponimus.

Idem etiam Augustinus in epistola ad Probam, tractans illud Pauli, Nolite ante tempus iudicare, hæc scribit: Sicut sibi quisq;, nemo alter alteri notus est, & tamen nec sibi quisque ita notus est, ut sit de sua crastina conuersatione securus. Et xij. de civitate DEI, capit. 12. cum traderet non imprudenter nos beatos vocare, quos videmus iuste ac piè cum spe futuræ immortalitatis hanc vitam ducere sine criminie vastante conscientiam, subdit de ipsis: Qui licet de suæ perseverantiae præmio certi sint, de ipsa tamen perseverantia sua reperiuntur incerti. Respondet Bucerus in concordantia artic. de certitudine gratia: Augustinum locutum esse in hoc loco de incertitudine & ignoratione, quæ opponitur scientiæ.

Sed quid cum tali interprete agas? Nunquid Bucere, cum dixit Augustinus iustos esse certos de suæ perseverantiae præmio, de certitudine agebat per scientiam, & non potius de una certitudine fidei? Cur igitur credas tam varium fuisse Augustinum, ut in statim subiunctis certitudinem negaret scientiæ, cum de illa nulla posset esse quæstio, & non potius certitudinem fidei, quam mox asseruerat haberet iustis de suæ perseverantiae præmio? Quis ita vel mediocriter doctus loqueretur? Sed consuluisses, quæ statim adiicit Augustinus, & depositissimes tuum errorem, si Augustino velles acquiescere. Nullis quippe interiectis, mox subdit: Quis enim hominum, se in actione, profectuque iustitia perseveraturum usque in finem sciat, nisi aliqua reuelatione ab illo fiat certus, quid de hac re iusto latetiq; iudicio non omnes instruit, sed neminem fallit? Vides Augustinum nullam certitudinem de his admittere, nisi ex diuina reuelatione? Et hoc exigunt testimonia Cypriani, Ambrosii, Hieronymi, capit. 7. iam allegata. Quare dubium nemini esse deber, quin perpetuò tenuerit ecclesia catholica, quæ in secundis conclusionib. ca. 12. & 13. & in canonib. eis respondentibus, sancta synodus definit de incertitudine prædestinationis & perseverantiae, seclusa reuelatione.

Quod

nimis. Et post paululum: Tu aut ibis ad patres tuos in pace, sepultus in senectute bona. Et cum constanter & aptè pollicebatur ei, facturum se illū patrē multarū gentium, & in semine ipsius benedicēdas oēs gentes, futurūq; ipsius Deū, & seminis ipsius post ipsum, certū eum citra vllā ambiguitatem faciebat de perseverantia perpetua in ipsius gratia. Isaac etiam filius illius, & magnus quoq; ipse patriarcha, quandā certitudinē suæ perseverantiae in gratia diuina videtur qdē potuisse habere ex verbis illis DEI ad ipsum: Nè descendas in Aegyptum, sed quiesce in terra, quam dixerō tibi, & peregrinare in ea, eroq; tecum, & benedicā tibi. Et paulò post: Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli. Daboque posteris tuis vniuersas regiones has, & benedicētur in semine tuo omnes gentes terre. Et aliquanto apertior eiudē secreti videtur facta esse reuelatio illi eximio luctatori Iacob, q; ab eo, quod cōtra Deū p̄ualuit, Israëlis nōmē accepit. Ab ipso q̄ppe domino, quem sc̄alæ à terra ad cælum p̄tensæ innixū vedit, inter alia magnifica p̄missa hoc quoq; audiuit: Benedicētur in te & in semine tuo cūctæ tribus terræ. Et ero custos tuus, quicunq; perrexeris. Sed & p̄celenti illi exercitus Israelitici duci Moysi Moses.

apertissimè hoc ipsum reuelauit Deus, dices ei: Inuenisti gratiā corā me, & te ipsum noui ex noī. Ego ostēdam tibi omne bonū. Noui & certò p̄pheta Elias suam in gratia Dei perseverantia, cum certus factus, q; tollendus esset post paululum de hac vita, Eliseo successori suo dixit: Postula quod vis, vt faciā tibi, antequā tollar à te. Hierem. 4. Reg. 2. b. remiē insuper sua est p̄destinatio rauelata, Hier. 1. b. cum dixit ei Dominus: Priusq; te formarem in vtero, noui te, & antè quām exires de vulva, sanctificauit te, & prophetam in gentibus dedi te. Et post paululum: Nè timeras à facie eorum, quia ego tecum sum, vt eruam te. Ecce dedi verba mea in ore tuo. Ecce constitui te hodiè super gentes & super regna, vt euellas & destruas, desperas & dissipas, ædifices & plantes.

Et vt accedamus ad nouum testamentum, certa fuit facta proculdubio suæ prædestinationis gloriissima DEI mater, cum ab archangelo Gabriele illa dulcissima salutatione salutata fuit: Ave gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus.

Et

Lucæ.

Et Elizabeth per spiritum sanctum idem reuelauit, cum dixit: Beata quæ credidisti, quoniam perficiuntur ea, quæ dicta sunt tibi a Domino. Et ipsa se iam certam eius rei ab spiritu sancto effectam mirifico illo suo cantico expresit. Exultans namque & iubilans in Domino, & pro hoc Dei beneficio, & alijs, quæ in se eximia agnoscet, gratias agens, dicit: Magnificat anima mea Dominum. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ, eccè enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: Quia fecit mihi Dominus magna, qui potens est &cæt. Gratia suæ certitudinem professâ est his verbis: Respxit humilitatem ancillæ suæ, fecit mihi Dominus magna, qui potens est. Beatitudinis autem suæ certam se illis indicavit: Eccè enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Ioannes.

Et cùm Baptista ille Domini mirificus se aiebat esse illum, de quo Esaias dixerat: Vox clamatis in deserto, Parate viam Domini, certum se innuebat suæ electionis. Nam & eundem quem Deus vocem suam per Esaiam appellauerat, per Malachiam

Esa. 40. a

sciebat angelum suum dixisse. Eo verò eloigo verissimum non est, fuisse D E V M

Matt. II.

quenquam ornaturum, qui non perseueraturus esset in ipsius gratia. Et idem potuit intelligere cùm se prophetam altissimi vocandum à parente suo audiuit. Quod si ad ipsum peruererunt mirifica illa præconia, quibus Christus, turbis ad ipsum confluentibus, eum commendauerat, vel inde exultare & iubilare potuit in certitudine sua prædestinationis.

Discipuli.

Et discipuli omnes Christi, certi potuerunt esse de sua prædestinatione, cùm ab ipsa infallibili veritate audierunt: Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cælis. Reuelauit, & idem arcanum firmissimis ecclesiæ columnis suis, s. Apostolis, cum egresso ab eis Iuda, pollicitus est daturum te illis spiritum sanctum, qui maneret cum ipsis in æternum. Neque minus perspicua reuelatio illa fuit: Vos estis, qui permanistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut dispositus mihi pater meus regnum, &cæt.

Luc. 10. c

Paulo etiam præcipuo exercitus Domini mili, immò vexillifero, duci & mirifico antesignano, innotuit sanè & constitit, Deo reuelante, hoc mysterium. Cùm

enim multa ei, & omnino grauia subeunda superessent, non dixisset, vt innuit Anselm. Bonum certamen certui, cursum consummaui, fidem seruauit: In reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam redder mihi Dominus in illa die iustus iudex: nisi Deus, qui iam reuelauerat imminentem ipsi passionem, securum eum quoquè fecisset, & certum de victoria impendens certaminis. Atque ex hac reuelatione profectum est, vt alijs certum se esse diceret, nulla aduersitate, nullo periculo, nullo timore aut molimine, nulla virtute aut potentia auelli se posse à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu. Et talem reuelationem habuisse videtur de beatitudine Clementis, & aliorum coadiutorum suorum, quorum nomina scripta dixit esse in libro vita. Et illi ex reuelatione Apostoli idipsum de se potuerunt certò credere. Sicut & nos modò propter authoritatem ipsius idem credimus. Certò quippe scimus, nihil eum neque in suis epistolis, neque in sua tota prædicatione vñquam affirmasse, quod non & verissimum sit, & verissimum ei se constiterit.

Cur igitur, inquires, trepidabat? Aiebat obicitur enim: Sequor autem, si quo modo comprehendam. Et iterum: Væ mihi est, si non euangelizauero. Et quod magis virget, statim addit: Castigo corpus meum, & seruitutem redigo, nè forte, cùm alijs predicauerim, ipse reprobus efficiar. Adhuc timet, qui jam ad cælum ducitur: & iam timere non vult, qui adhuc in terra conuersatur? Hæc ille.

Non hæc tamen dicebat Paulus, quod de sua beatitudine formidaret, sed quia molestum ei erat illas carnis tentationes, quæ eum diuexabant, pati, & quia sciebat se non posse ad gloria immarcescibilem coronam peruenire, nisi carnis tentationes deuinceret, & prædicationi euangelij fideliter & sollicitè, vt faciebat, instaret. Sic nanque nouerat omnipotentem DEV M perenne beatitudinis regnum electis suis prædestinasse, vt ad illud tamen per labores iuges & assiduas deprecationes perueriant. Neque enim reuelatio prædestinationis ab obligatione præceptorum absolvit, sicut neque ipsa prædestinationis.

Obtinere nequaquam possunt, ait Gregorius, quæ prædestinata non sunt: sed ea quæ sancti viri orando efficient, ita prædestinata sunt, vt precibus obtineantur. Et

eruditè hoc ille ostendit, quia cùm DEVS Abraham semen in Isaac multiplicare prædestinasset, & promisisset, tamè Isaac oratione sua obtinuit, vt filios habere posset ex Rebecca.

Et D. Augustinus ita docet admonendum esse populum D E I, vt pro fidelibus oret: Si qui sunt nondum vocati, pro eis, vt vocentur, oremus: Fortassis enim sic prædestinati sunt, vt nostris orationibus concedantur, & accipiāt eandem gratiam, qua velint esse atque efficiantur electi. Possimus etiā verbis illis, Castigo corpus meum, quæ magis prement, aliter satisfacere. Fortassis eo tempore, quo illa scripsit Paulus, neque sua ei iustificatio, neque beatitudo fuerat reuelata. Aiebat enim eo tempore: Nihil mihi conscient sum, sed non in hoc iustificatus sum. Et hanc, opinor, responsionem dedisset B. Gregorius. Nam cùm non omnes iustos appellauerit Christus beatos, neq; omnia etiam sancta opera hoc præcellentis beatitudinis elogio exornauerit, innuisse quidem, quantum pro nostra exiguate asséqui possum, videtur, eos se appellasse beatos, quos verisimiliter propter sanctitatem eorum operum, quibus student, tandem assicuros beatitudinem, & ea præcipue opera beatitudines esse appellandas, quæ indicium quale, quale, & persuasionem nonnullam faciunt prædestinationis eorum, qui ipsis ex animo & propensione quadam student. Unde & cuilibet harum beatitudini promittitur patriæ beatitudo, sub ea tamen ratione, quæ maximè illi respondere videtur & congruere.

Et tanto quidem sub perfectiori ratione, quanto illa perfectior est. Nam si subtiliter cunctas inter se beatitudines & præmia illis respondentia perpendamus, admirandum omnino ordinem inueniemus à Christo seruatum & inter beatitudines, & inter earum præmia, & aperte intelligemus semper Christum progressum esse à minoribus ad maiora, & aptissimum vnicuique beatitudini præmium reddidisse. Et Doctores, qui tradunt, his beatitudinibus explicuisse Christum præstantissima huius vitæ opera, & supremas perfectiones, quas hic possumus habere, & propinquissima vitæ futuræ merita, atq; adeò fines, in quos destinare debeamus reliqua huius militie studia, & regulas seu exemplaria, per quæ mensurare possimus pro-

verbis enim salvatoris constat, omnes eos futuros saluos, qui seruauerint mandata.

Et probabilem quandam opinionem prædestinationis seu perseverantiae nostræ & aliorum asséqui valemus ex signis electorum, quæ apud scripturam & sacros Doctores legimus. Non enim penitus, sicut verè dicit Bernardus, absque testimonio Ber. ser. 2. consolationis electos suos dereliquit hac in 8. Pasch.

in re Dominus. Sed nè semper inter spem & metu anxia solicitudine fluctuaremus,

signa quædam proposuit, quibus celi ciues futuros, à ciubus inferni quadam tenus possimus dignoscere.

Et nisi fallor, inter omnia signa, quæ abditissimi huius arcani habere in hac vita possumus, primum atque adeò potissimum locū tenent omnia illa, quorum possessores Christus appellauit beatos. Nam cùm non omnes iustos appellauerit Christus beatos, neq; omnia etiam sancta opera hoc præcellentis beatitudinis elogio exornauerit, innuisse quidem, quantum pro nostra exiguate asséqui possum, videtur, eos se appellasse beatos, quos verisimiliter propter sanctitatem eorum operum, quibus student, tandem assicuros beatitudinem, & ea præcipue opera beatitudines esse appellandas, quæ indicium quale, quale, & persuasionem nonnullam faciunt prædestinationis eorum, qui ipsis ex animo & propensione quadam student. Unde & cuilibet harum beatitudini promittitur patriæ beatitudo, sub ea tamen ratione, quæ maximè illi respondere videtur & congruere.

EX BEATITUDINIBVS
EVANGELICIS PROBABILIS
potest colligi nostræ & aliorum
prædestinationis seu perse-
verantiae opinio.

CAP. XI.

VIRVM enimuerò cùm Patres non qualèuis prædestinationis nostræ aut perseverantiae persuasionē damnauerunt, sed certitudinem duxerat, eamq; vt cap. 13. & can. 16. explicuerūt, absolutam & infallibilem, satis pfecto innuerunt, posse nos aliquam ex scripturis, aut aliunde opinionē de hoc arcano adipisci. Et verissimum sanè hoc est. Nam conditionalem omnes catholici, & de nobis, & de alijs ex fide habemus. Ex era-

fectus nostros & defectus, propemodum hanc nostram sententiam attigerunt. Quæ nanque certiora beatitudinis patriæ signa credantur, quæmerita sunt illius præstantissima, & certissimæ notæ beatitudinis huius vitæ?

Itaq; nè in incertum hæc nostra meditatione progrediatur, ex multis signis prædestinationis, quæ & alij ante nos nunc sparsim, nunc coniunctim notaerunt, ea tantum persequemur, quæ ex beatitudinibus à Christo Matth, quinto designatis, colligi possunt. Non enim nunc querimus, qui bus in genere datus sit Deus suam beatitudinem. Scimus quippe eam dandam esse omnibus seruantibus mandata, & in ea obseruatione, siue in ipsis viuida & efficiaci dilectione perseverantibus. Quærimus autem quæ sint illa, quæprobabilem coniecturam faciunt de prædestinatione, vel perseverantia in obseruatione mandatorum, & vera Dei dilectione.

HVMILITAS PRAECIPVVM

EST PRAEDESTINATIONIS

signum

CAP. XII.

Signum^{1.}
prædest.

AC primum quidem diuinæ prædestinationis signum, est margarita Christianorum humilitas, quæ principium est, fundamen tum, & firmamentum, atque adeò singulare & fidissima custos omnium virtutum. Reprorum cor tumidum & turgidum, ac rebus omnino nihili inflatum, non capit hæc tantam virtutem. * Seip̄is, ac vanis de seip̄is suis, & suis onibus fort. * Vanis de seip̄is suis, & suis onibus

Gregor.

Matt. 10, d

Atque ideò Gregorius dicit: Evidenter signum reproborum, superbia est: electorum, humilitas. Et Christus ipse hoc satis innuit, cùm discipulis suis dixit: Qui cuncte voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Et alibi: Ni si conuersi fueritis, & efficaciamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Cùm enim, testatibus hoc Augustino, Hieronymo, Chrysostom. Gregorio, per supbiam eius fuit è cælo Lucifer, & protoparentes nostri de paradiſo, docuit v-

rus humilitatis magister & dux, non posse quenquam regni calorum possessionem assequi, & in amissam hereditatem restitu, nisi per veram cordis submissionem & humilitatem, & eos futuros sui participes, qui ex corde fuerint humiles: contrâ vero, reprobos esse superbos, & ad illius partes pertinere, de quo dicitur: Ipse est rex Job, sup omnes filios superbie. Et rursus: Imitantur autem illum, qui sunt ex parte ipsius. Et iam olim hoc signum electorum nobis indicauerat Deus per suos prophetas. Nam David dicit: Quis sicut Dominus psal. iii, Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in celo & in terra? Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem: Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Et p. Esaiam: Ad quem autem respiciam, vel, ut alia habent exemplaria, Super quem requiescam, videlicet hic per gratiā, & postea per gloriam, nisi super humilem, aut, ut alij legūt, pauperculum, & quietum, & trementem sermones meos?

Quocircà si aliquos videmus studio & affectu humiles, superiores omnes alios existimantes, honores mundi & prælatones fugientes, iudicio Maiorum & peritorum acquiescentes, de nouissimo loco semper certantes, imbecillitatem suam & defectus agnoscentes, ac tandem se & sua omnia pro nihilo habentes, eos fore beatos iure coniucere possumus. Scriptum si quidem est: Qui humiliatus fuerit, erit in gloria: & qui inclinaverit oculos suos, ipse saluabitur. Et hoc signum colligi potest ex prima beatitudine, à Christo nobis præmonstrata, cùm dixit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Siue enim pauperes spiritu intel ligamus eos, qui alienæ voluntati se propterea Christum ad plenum subiiciunt: siue eos qui modestissime de se sentiunt, & insufficientes ex se, & nihil omnino se esse existimant: siue voluntarios pauperes, & qui ex corde & affectu non tantum acceptant aut tolerant & quamimenter paupertatem, sed eam amant, colunt, amplectuntur & sequuntur: omnia ista profecto humilitatis opera sunt. Nam & studium paupertatis & obedientiæ, ex humilitate cordis proficiscitur. Et obedientia perfecta propter Christum, amorque seu obseruatio & cultus paupertatis, tantam in se ha-

DE INCERTIT. PRAEDESTINA. ET PERSEVER.

bet libertatem, tantam magnanimitatem, & sanctitatem annexam, vt quos harum virtutum studiosos sectatores & obseruatorum viderimus, non iniuria possimus definiatos æternis & immensis beatitudinis ditijs coniectare.

MITEM, E S S E, P R A E D E STINATIONIS SIGNVM EST.

CAP. XIII.

Signum^{2.}
prædest.

SEcUNDVM signum diuinæ prædestinationis, est facilitas quædam, & suauitas morum, miræ alacritati & tranquillitati coniuncta. Qua quidam ita fulgent ac splendent, & in se quieti & imperturbato animo sunt, & alijs, qui buscum viuunt, placidi. Qui non solùm non vincuntur à malis iniuriarum, ire, perturbationis & tristitia, quod & mansueti & clementes præstant: sed & vincunt in bono malum, & occurrentibus quibusuis adueris, & suaves, & vtiles, & placidos etiam ipsis impugnantibus se præbent. Et tanta hæc & tam rara virtus est, vt non iniuria eam Christus hoc beatitudinis elo- gio exornauerit. Vnde & ipse se exhibuit peculiarem illius magistrum, dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et Deum illa peculiarem habet doctorem, iuxta illud: Docebit mites vias suas. Et Dionysius scribit, propter eam fuisse Moysen DE O familiarissimum. De illo nanque scriptum est: Erat Moyses mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra. Et Gregorius dicit: Profec- tus conuersationis est, crescere meritum: placere Deo & hominibus, consummata perfectionis.

Ac mites, iuxta Graci & Latini vocabuli significantiam, dicti sunt à Christo, non quiuis mansueti, sed ij duntaxat, de quibus locuti sumus, qui cum mansuetidine quandam etiam habent suavitatem, placorem, ac iucunditatem, & amoenitatem interius & exterius. Ex quibus fit, vt eis, qui illos bene nōrunt, non omnino obscurredum suæ prædestinationis argumentum præbeant. Eo enim ipso, quo tranquilipsi in se & imperturbati, omnium se moribus accommodant, & per caritatem spiritus omnibus inseruunt, & tam verbis quam operibus omnibus se morigeros, obsequentes, tractabiles, amabiles, & faciles

atque suaves præstant, eius se filios ostendit, qui imperturbabilis est, & supra quā dici potest, dulcisimus & suauissimus. Ac ciues se ea re felicissimæ illius ciuitatis futuros probant, vnde omnis aberit perturbatio, & summa erit in omnibus & cum omnibus suavitas & iucunditas. Et hoc signum innuit nobis Christus, dicens: Bea- Matt. 5. ti mites, quoniam ipsis possidebunt terram. Non enim de hac terra loquebatur, quæ cum operibus, quæ in ipsa sunt, teste Pe- 2. Pet. 3. c tro, exurenda est: Sed loquebatur de ter- ra illa viuentium solidissima & firmissima, quæ in æternum stabit, in qua iustitia inha- bitat, ob cuius spem & in hac vita dicuntur prædestinati beati.

L A C H R Y M A E P I A E SI-
GNVM SVNT PRAEDESTINA-
TIONIS.

CAP. XIII.

TE R TIUM diuinæ prædestina- signum^{3.}
tionis signum, sunt lachrymæ piæ prædest.
& deuotæ. Beati, ait, qui lugent, Matt. 5. quoniam ipsis consolabuntur. Et alibi vñ illis comminatur, qui perpetuo ri- fui & cachinnis vacant. Vx(ait)vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Flēt Lucæ 6. verò in hac vita prædestinati, & assidue lachrymæ Triplices fletibus student, non vna, sed multiplici ra- fandorum. tione.

Fleant primò propter peccata, quæ in Genus 1.
Deum commiserunt. Sic flebat Dauid, psal. 6. cùm lauabat per singulas noctes lectum suum, & lachrymis suis stratum suum rigabat, vt dilueret videlicet lachrymis, quas teterimas maculas ex illicitis delicijs ac- cersuerat suæ animæ. Sic fleuit & Magda- lena, cùm lachrymis rigauit pedes ferua. Lucæ 7. toris, & capillis suis terfit. Sic Petrus, cùm Matt. 26. respiciente illum Christo, compunctus est de sua in magistrum perfidia: & egressus ab atrio pontificis, fleuit amare.

Fleant etiam prædestinati nonnunquam Genus 2.
ex caritate, compassione, & blando quo-
dam affectu erga eos, quos vident malis aliquibus pressos & afflictos.

Sic Christus fleuit, commotus lachrymis & mœrore Magdalene ob mortem Lazari. Sic fleuit, cùm vidiuit ciuitatem Hi- Luca 19. f- rusalem, & quam certò impendentem ei calamitatem intuebatur, velut iam præsentem deplorabat. Et ex misericordia in

humaniū genū, cūm aliās sēpē, tum vērō in cruce acerbē fleuit, cūm holocaustū sui corporis pro nostra reconciliatione, cum lachrymis suo patri offerens, exaudītus est, teste Apostolo, pro sua reuerentia. Et hēc misericordia causā p̄ficit nīmīs illis threnis & lamentationibus Hieremīa. Et David videns p̄fuaricantes, vt ipse de se ait, tabescet, ac sēpē se similibus lachrymis perfundebat. Eādemque prorsū ratiōe Paulus flebat multos apud Philippenſes ambulare inimicos crucis Christi, & triennio integro non cessauit cum lachrymis monere vñunquenq; Ephesiorum in Deum p̄nitetiam, & fidem in Dominū nostrum Iesum Christum. Eodemq; nomine, nē plura exempla persequamur, leguntur in scriptura plorāssē p̄fdestinati, ac deflēsse damna & incommoda siue corporalia, siue spiritalia, proximorum. Et sic sancti, dolores omnes & labores Christi pro nobis suis lachrymis p̄tissimē prosecuti sunt. Ac beatissima Dei mater, sic affatim, & supra omnes passionem vñigeniti sui filij luxit, cūm gladio doloris transfixa, pendētem illum in cruce vidi nudum, despēctum, nouissimum virorum, virum dolorum, & à planta pedis usque ad verticem capitis, pro nostra salute vulneratum.

Tertiō flent p̄fdestinati ob paruos profectus, quos vident in via Dei se facere, & propter iuges & molestias, & tentationes, & frequentia mala & pericula, quibus vident se vndiquē circundari, & ad peccata & offensas Dei pertrahi, & tandem, quia abesse se vident à Deo, quem supra se diligunt. Itā flebat Paulus, cūm aiebat: Infelix ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius? Et rursus: Cupio dissoluī, & esse cum Christo. Itā flebat Dauid, cūm de se dicit: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidiē, vbi est Deus tuus? Nam p̄f impotentia desiderij p̄fsentia diuinæ, & ille, & sancti alij sēpē lachrymis perfundebantur, neque absque illis poterant perpeti prolongari mansionem suam in hac valle lachrymarum. Et statum lugendi pro omnibus his malis, & nostris & alienis, habemus religiosi, teste Hieronymo. Tam p̄iae autem omnes hēc lachrymæ sunt, & tam profundam pietatem, & tam sanctum & sensum & affectum arguant, p̄fserit cūm ex dolore de DEI offensa, & absen-

tia, vel ex meditatione passionis Christi profiscuntur, vt non leue indicium p̄fdestinationis faciant. Qui enim tantis malis offensus non luget, aut insipiens, vel stultus, & stupidus, & insensibilis est, aut certè corrupto est affectu circa bona p̄fsentis vitæ. Quo vērō lachrymæ iste p̄iae & sancte largius & uberiorū & frequentius ora nostra irrigant, eo apertius eos, qui hac gratia donantur, de numero indicant illorum esse, de quibus dicitur: Abserget Deus omnem lachrymā ab oculis eorum, & mors vlt̄ra non erit, neque luctus, neq; clamor, neque dolor erit vlt̄ra, quæ primā abiērūt. Sicut enim cordis duritia testimoniū est diuinæ reprobationis, iuxta illud, Cor durum malē habebit in nouissimo: itā tēneritudo cordis, quam patiuntur, quibus assiduae sunt lachrymæ, argumentum est suę p̄fdestinationis. Qui nanque usque adeò benignus est & tener, vt ad vñ nostram ex corde lachrymam temperet oēm indignationem suam, & sententiam reuocet, quam multa promeruerant delicta, eos nimirūm sui confortij participes faciet, quos sua gratia instantiū affectu & sensu mollificat, vt sentire nequeant mala huius vitæ absque lachrymis.

ESVRIES ET SITIS VERBI DIVINI, PRO FECTVS IVSTITIA, & CAELESTIS BEATITUDINIS, SIGNA SUNT P̄FDESTINATIONIS.

CAP. XV.

QUARTVM electorum signum, est esuries & sitis iustitiae. Beati, ait, qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quia enim beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, & qui eam habuerit, omnium suorum desideriorum complementum asseretur, nomine saturitatis ea nobis in p̄fsentia describitur. Iustitia vērō appellatur à Christo, non solum plena mandatorum obseruantia, sed & ipsa eorum p̄dicatione, & omnia, quibus ad ea opere perficienda inducimur.

Quarē tres hominum ordines peculia-
riter intelligi possunt iustitiam esurire &
sitre. Primo: Qui audiendi & legendi
verbi diuinī desiderio tenentur. Deinde
qui

qui hoc vnum optant & cupiunt, vt iugiter in via mandatorum Dei proficiant.

Et postremō, qui cælestis patrī, vbi iustitia erit plena, cupiditate flagrant & ardēt. Et desiderium verbi diuinī, & promptam illud audiendi & legendi voluntatem, dulcedinemq; indē acceptam, signum esse diuinæ p̄fdestinationis, docuit nos magister noster Christus, cūm Scribis & phariseis dixit: Qui ex Deo est, verba Dei audit. Et vt intelligeremus econtrariō magnum esse reprobationis signum, nolle audire verbum Dei, subdit: Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. Et alibi nolentes recipere Apostolos, neque audire sermones corum, grauiores p̄dixit manere penas, quām terram Sodomorum & Gomorrhæorum. Et Ioannes dicit: Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deū, audit nos: qui non est ex DEO, non audit nos.

Atque itā intellexit hēc loca scripturæ magnus ille ac verē sanctissimus pontifex Gregorius. Ait quippe: Certissimum p̄fdestinationis signum est, libenter audire verbum DEI. Et nē vtcunquē audire, aut legere, aut p̄dicare verbum DEI, signum putetur p̄fdestinationis, sed tum solūm, quandō hēc fiunt cum aliqua mentis dulcedine & suavitate, alibi scribit: Diuina eloquia etiam reprobi eloquuntur: sentire autem, nisi electi, non possunt. Sentitur enim ea res, cuius virtus agnoscitur. Nam & ægri pisces comedunt, sed vis egritudinis tollit eis experimentum saporis, vt quod videntur comedere, prohibeantur & sentire. Sic sic nimirūm carnales quique, dum cælestia loquuntur, quæ non diligunt, velut ægri rebus vntuntur, quas sentire prohibentur. Contrā vērō per humilitatis meritum sancti viri cælestia quæ loquuntur, magno affectu caritatis excipiunt, vt valde dulce sit eis superna dicere, eō quod dulciter ac valde dulcis per amorem saturantur. Vnde etiam scriptum est: Edent pauperes, & saturabuntur. Diuites saturari non possunt. Quia nimirūm electi viri, qui superna diligunt, quoties hēc audiunt, ad hac feruentius incalcent: reprobi superna loquuntur & audiunt, quæ in nulla dulcedine ad mentis suę refectionem suscipiunt. Hæc tenus Gregorius.

Et subscriptit ei Bernardus in hēc verba: Porro inter ea, quæ fidutiam p̄fstant & materiam speci, vnum illud maximum est, de quo nunc cœpimus loqui. Qui de DEO est, verba DEI audit. Nonnullos enim sic interdūm audientes inuenies, ac si nihil omnino ad eos pertineant, quæ dicuntur, non intrare cor suum, non discutere mores suos, non cogitare, nē fortè, quod audiunt, dictum sit propter eos. Ac mox subiungit: In his ergō salutis signa non video, magis autem vereor, nē fortè propterea tōn audiant verbum DEI, quia non sunt ipsi ex Deo. Hēc ille.

Nec sine causa communiter existimat propensio ista ad audiendum attentē vel legendum verba diuina, & suavitatis, & dulcedo indē percepta, indicium esse diuinæ p̄fdestinationis. Habent enim verba diuina nescio quid diuinum & paternum, quod Dei filij, qui ad æternam beatitudinem destinati sunt, in eis agnoscentes, gaudent, pascuntur, exultant, ac velut in suauissimi & benignissimi patris verbis recreantur. Et cūm in verbis diuinis sint omnium languorum & malorum spiritalium remedia, & omnium virtutum, & totius profectus spiritalis documenta, & ex eis maximē liceat cognoscere, quæ ad Deum, quæ ad angelos, quæ ad sanctos omnes, & ad ciuitatem illam Hierusalem cælestem spectant: dum ipsa legere & audire delectat, & eorum gustu & desiderio quis afficitur, hoc ipso & filium DEI, & consortem electorum, & ciuem illius supernæ ciuitatis secundūm æternam p̄fdestinationem se probat. Vnde & Dauid Dei eleitus dicebat: Quām dulcia fauibus meis eloquia tua, super mel ori meo.

Desiderium vērō & iuge studium proficiendi in iustitia, cultu, seu pietate in Deum, quæ p̄cipua pars est nostra iustitia, electorum esse indicium, illa verba eiusdem Dauidis palam indicant: Beatus vir, cuius est auxilium abs te: ascensiones in corde suo dispositus, in valle lachrymarum &cæt. Et Paulus de pietate, hoc est, de religione & cultu, seu obseruantia, quam Græcè eusebiam dicit, constanter affirmauit: Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitę, quæ nunc est, & future. Et vt reproborum esse solet, peccata peccatis addere, & quæ prava egerint, contemnere, & cæca mente præterire, & si quandō quid boni egerint, in eo sibi mirè placere & conquielcere, ita electorum

próprium est semper crescere, semper proficere, semper ad meliora & perfectiora animos suos extendere, & siti & fame iustitiae ardere: neque contentos esse, quod boni & iusti sint, sed inopia iustitiae angustia & ardentis semper desiderio esurire & sitiare opera iustitiae, & occasionses DEO inferiendi vobis & vnde cuncte captare.

Greg. s.
Mo. c. 28.
Iob 5.

Vnde Gregorius illa verba Iob, De manè usque ad vesperam succidentur, sic de reprobis interpretatur: Omni tempore reprobi per augmentum malitiae contra se iactus ingeminant, quibus succisi, in profundum ruunt. Et à vita suæ exordio usq; ad terminum, docet ibi iniquitatis perpetratione eos vulnerari, & per prospera lasciuentes perire, & per aduersa ad infaniam exurgere, atque ideo sua ipsorum culpa iugiter succidi. Et alibi: Reproborum esse proprium solet, semper prava agere, & nunquam, quæ egerint, retractare. Omne enim, quod faciunt, cuncte pertransiunt, factumque suum, nisi cum puniti fuerint, non agnoscunt. At contrà electorum est, actus suos quotidie ab ipso cogitationis fonte discutere, & omne quod turbidum profluit, ab intimis exicare. Et aliás de sanctis viris ita dicit: Mentem discutiunt: inuenire, si qua deliquerint, querunt: vt tanto fiant irreprehensibiles iudicii, quanto semetipsos quotidie & sine cessatione reprehendunt: nec tamen hac de re gaudia iam securitatis sumunt, qui ab illo se videri considerant, qui in eis & illa videt, quæ videre ipsi in semetipsis non valent. Hec ille.

Iob 15.
Error. Orig.
Hiero. in
apolo. in
Ruff.

Causa verò horum omnium est, quia sicut verissimè scribit Iob, Cunctis diebus suis impius superbit: Contrà verò electi quo magis in virtute proficiunt, eo humilius de se sentiunt, & ad seruendum Deo vehementius incalescunt: longè enim absunt ab errore Origenis, qui, teste Hieronymo, omnia credit restituenda ad equalē statum.

Sed certissimi sunt, tanto se maiorem gloriam in æternum habituros, quanto se ueriores hinc in se fuerint, & studiosiores cultus & obsequij diuini. Desiderium autem beatitudinis, in qua consummabitur omnis iustitia, si quidem vehemens, verum, integrum, ac perfectum sit, vt famæ & sitis iustitiae iure appellari queat,

merito inter signa beatitudinis connundendum est.

Nam vt idem Gregorius eruditus admonet, hoc interest inter reprobos & electos, quod electorum mens nunquam in hac vita fugitur, sed etiam dum cuncta ipsis blandiuntur, & ad votum succedunt, semper ad æternam vitam, quam speramus, suspirat: reprobi vero tanto amore erga dies huius carceris constringuntur, vt etiam, cum pessimè omnia succedant, immò impendente iam morte, & vltore eos crudeli ad iudicium pertrahente, adhuc tamen hinc hærere indesinenter percupiant. Quod electi exilium & laborem importabilem putant, ipsi requiem & gaudium, immò etiam paradiſum existimant. Et ipsum huius vitae tedium, quo David exacerbatus aiebat: Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus est. & illa flagrantia & irrequieta vota & suspiria, quibus pro cœlesti patria exæstians, dicebat: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te D E V S: satis arguunt, eos, qui hec patiuntur, ad dilecta illa tabernacula pertinere, & manentem illam ciuitatem eos expectare, cuius artifex & conditor est D E V S. Quod si eo excrueverit hec famæ & sitis iustitiae, vt non solum nobis, sed & alijs eam exoptemus, & sermonem D E I ubique currere, & radices agere, & ab omnibus glorificari, & insigniter omnes proficere, & ad beatitudinem venire cupiamus, tanto erunt predestinationis certiora signa, quanto maior est & manifestior flama, que ad plures se porrigit, q; quæ ad unum.

MISERICORDIA IN PROXIMOS, SIGNUM EST AETERNAE predestinationis.

CAP. XVI.

QVIN:

Signum s.
prædest.

VINTVM predestinationis signum, est misericordia, qua ex affectu & ex corde misericordiis aliorum, vt proprijs condentes, eas quacunque licet, subleuare studemus. Beati, dicit, misericordes, quoniam & ipsi misericordiam consequentur. Et alibi: Dimittite, & dimittemini. Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confortam, & coagitatam, & supereffluentem dabunt in finum vestrum. Habent vniuersusque exercitus milites sua peculiaria signa, & ea studijs, affectibus, & facinoribus cuiusque ducis solent esse consentanea. Et Deus propensissimus suapte natura ad benefacendum omnibus, atque ideo eximius, immò nimius hominum amator, insigne suorum, voluit esse caritatem, misericordiam, benevolentiam. In hoc, inquit, cognoscunt omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adiuicem. Quarè perire non patitur, quos propensos videt ad benemerendum de alijs: & tanto carior rem quenque habet, quanto maioribus ille caritatis facibus inflammatur.

Ps. 119.

Vnde Augustinus dicit, dilectionem esse solam, quæ discernit inter filios regni, & perditionis. Et subdit: Hæc est margarita preciosa caritas, sine qua nihil tibi proficit, quodcumque habueris. Quam si solam habeas, sufficiat tibi. Et alibi: tales vniuersusque indulgentiam accipiet a Deo, quem faciet proximo. Et sermon. de tempore: Si totum genus humanum diligis, quomodo te non remisit ianua, vnde peccatum intret ad te. Dilige, & quicquid volueris fac.

Chrysostomus
m. 19. in
Matt.

Et Chrysostomus: Sic animum misericordia confirmat, vt superari a diabolo nequeat.

Greg. 23.
Moral.

Et Gregorius: Tanto quisque perfectior est, quanto perfectius dolores sentit alienos. Et alibi: Quicquid misericorditer, ac respectu pietatis impenditur, & hinc authorem suum adiuuat, & optatum ei præmium in die retributionis apportat. Et manifestissimæ sunt ille promissiones diuinæ: Eleemosyna ab omni peccato & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras: fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam.

12.

Et rursus: Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit inuenire vitam æternam. Et iterum: Conclude

eleemosynam in corde patisperis, & hæc proteborabit ab omni malo. Eleemosyna viri, quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasipupillam conseruabit, & postea resurget, & retribuet illis retributionem uniuicue in caput ipsorum. Et David psal. 40.

Jacob. 2.

Eduersò autem crudelitas & inhumanitas, signa sunt diuinæ reprobationis. Iudicium sine misericordia sicut illi, ait Iacob, qui non facit misericordiam. Et aperta est illa sententia Saluatoris: Si enim Matth. 6, dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis peccata vestra. Et Ecclesiasticus dicit: Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam: & peccata illius seruabit. Relinque proximo tuo nocente, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini seruat iram: & à Deo quærit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur. Ipse dum caro sit, seruauit iram: & propitiationem petit à Deo? Quis exorabit pro delictis illius? Et Ambrosius ait: Indignum est, illi Deum esse propitium, qui crudelis est ad proximum. Et Gregorius: Aliter membra nostri redemptoris non efficimur, nisi proximo compatiamur. Et aliás: Misericordiam DEI mereri non poterit, qui hinc misericors non fuerit.

MUNDITIA COR DIS, SIGNUM EST DIVINAE predestinationis.

CAP. XVII.

Signum s.
prædest.

Beatus.

Matt. 5.

Deum videbunt. Placet D E O nimirum munditia, quia & ipse mundissimus est, & ab omni non tantum forde, sed putentia & imperfectione longè remanserit. Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam laborum suorum habebit amicum regem. Neque aliquis Deus, quædam qui

qui suam nobis inditam imaginem, omni solicitudine mudam & puram seruare student, ad contuendum & fruendum se perducit. Et ideo cordis munditiam instanter Psalm. 50. petebat David, dicens: Cor mundum crea in me Deus. Et tam raram esse hanc virtutem Salomon credidit, ut rem rarissimam & difficilimam esse innuens, dixerit: *Quis potest dicere, mundum est cor meum? Neque mirandum sanè. Si enim, iuxta Iacobū, qui in verbo non offendit, perfectus est vir-*

quanto erit perfectior, q non offendit corde? Quanquam autem puros, perspicuos, & ab omni vitio alienos oportet esse oculos, quibus videndus est Deus, qui tamen in omnibus alijs beatitudinibus præcipuam aliquam virtutē beatificauit, & his verbis quoquè non solum munditiam ab omni sorde, & animum omni vitio vacuum, & omnis culpæ expertem beasse credendus est, sed potius ad singularem aliquam munditiam, quæ oculos mētis purificat & illustrat, sermonem suum videtur retulisse.

Et quantum affequi possum, duplex hoc duplex cor. loco beatificata est à Christo cordis munditia. Priorque illa est, quæ peccatis & inquinamentis carnis opponitur, quam communi nomine castitatem appellamus. Posterior autem, quæ prauis & sinistris de aliorum vita iudicij contraria est, ac simplicitas ab omnibus vocatur. Et vtraque non exiguum diuinæ prædestinationis indicium est. Quanvis enī iuxta parabolam Euā-

gelicam damnatae sint virgines satuæ, quia non sumperunt oleum necessarium in lampadibus, tamē & multos verisimile est, ex infidelitate ad fidem venisse, & ex alijs peccatis ad veram pœnitentiam perductos esse, & in gratia vñque ad mortem perseuerasse, quia singulari quodam affectu & studio in verbis, operibus & cogitatibus, castitatem amarunt & coluerunt. Et qui in carne præter carnem vivunt, ea re ostendere videntur de numero se esse eorum, de quibus dicitur: In resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angelii Dei in cælo.

Vnde & angelus, qui Ioannem alloquitur, zona aurea super mamillas cinctus scribitur: qd quisquis supernæ patriæ ciuius est, non iam timore supplicij, sicut benè notauit Gregorius, sed amore caritatis immunditiam deserit. Et Christus lumbis præcinctis, hoc est, à carnis luxuria per continua-

tiam coarctatis, expectari se à suis iussit. Et qui cordis munditiam adipisci non appetit, eiufdem munditiae authorem à se repellit, & se ad eam ciuitatem non spectare demonstrat, in quam nihil intrabit coinqnatum. Quod & doctè probat Gregorius, quia cùm Iob dixisset, Pepigi feedus cum Iob, oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virginie, continuò adiecit: Quam enim partem haberet in me Deus desupèr, & hæreditatem omnipotēs de excellis? Ac si aperè dicat, ait Gregorius: Si mentem cogitatione polluero eius, qui munditiae author est, esse hæreditas nequaquam possim. Nulla enim bona sunt cætera, si occultiū dicis oculis, castitatis testimonio non appabantur. Hæc ille.

Neque minus prædestinationis argumentum est rara illa columbinæ simplicitatis virtus, ad quam Christus suos hortatus est, dicens: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae. Qui enim candidè omnia, quæ vident, iudicant, & quantum possunt, in meliorem partem oīa semper interpretantur, nulloque sinistro iudicio cor, quo videndus est Deus, commaculari permittunt, ij proculdubio non leue suæ prædestinationis argumentum habent. Verissima quippe est illa sententia Saluatoris: Nolite iudicare, & non iudicabimini. Et de ista simplicitate possunt illa ipsius verba intelligi: Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Sicut enim reproborum proprium est, teste beato Gregorio in Moralibus, etiam bona aliorum opera calumniari, & in peruersum rapere, & vel inde filios se diaboli ostendunt, qui à calumniando nomen habet: ita electi assolent benè de omnibus iudicare, & omnia in bonam partem accipere, & vt nubes à terrenis contagij semoti, per caritatem volare: per simplicitatem vero, quasi columbae, esse ad sui corporis fenestras. Siue autem ad castitatem, siue ad simplicitatem munditia cordis hic beatificata referatur, illud pro certo tenendum est, nomine cordis nō solum affectum, sed etiam intellectum, seu oculos mentis intellegi. Nam sicut nomine cogitationum, etiam affectus voluntatis designantur non raro in Scripturis: ita frequenter videmus nomine cordis & affectum, & intellectum, & omnes animæ interiores vires, comprehendendi.

STUDIVM PACIS, SIGNVM
EST PRAEDESTINATIONIS.

CAP. XVIII.

S EPTIMVM beatitudinis assequens signum, est studium pacis. Beati, subdit Christus, pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Neque pacificos hoc loco appellavit eos, qui quieti ipsi in se, & suorum affectuum domini, mira pace iam à passionibus & molestijs huius vitæ feruntur, sed vt & verbum Græcum apertè designat, eos qui pacem inter alios ex affectu & animo componunt. Neque sua enim sunt, qui huiusmodi sunt, pace contenti, neque sat habent, nullis negotiis aut molestiam facebunt, sed alios omnes, & inter se, & cum Deo in primis vnire & adunare student. Porro Deus singulari amore pacem prosequitur. Est nanque pax tranquillitas ordinis, & ordinis summū est bonū intrinsecum vniuersi.

Et quoniam ordinem constituere & tueri, primum locum tenet inter ea, quæ ad munus gubernandi spectant, & qui cuncta mirabiliter creant, ipse vt creata sibimet conueniant, miro pacis studio disponit. Ordinata esse non posset tanta & tam diuersarum mundi rerum moles & congeries, nisi hanc superni moderaminis dispositio sibi ipsi connecteret & colligaret. Atque ideo pacis rationem à cunctis haberi ante omnia vult Deus. Et dissipatores pacis, feueris & formidandis animaduersiōibus semper puniuit, quin & eos scipios confundere, & sibi ipsi aduersari, & mille molestias inferre facit. Potuisset summus ille angelicus spiritus in culmine stare, si voluisse in pace agere: sed quia Deo rebellauit, & seditionis & belli primus author extitit dum cælestium spirituū pacem turbauit, & eos ad intestina bella & dissidia coegerit, intolerabiles ipse suæ ipsius cōscientiæ cruciatuſ patitur, & vt cælorum pax constare posset, proiectus est è cælo cū magna ignominia, & compellitur cum magno cordis dolore errabundus foris vagari. Eaque in perpetuum pacis & belli differentia, ciuitatem diaboli à ciuitate sua distinguunt Dominus.

Quapropter eos qui componenda paci inter proximos student, vel hoc nomine coniugere possumus ad eam ciuitatem spectare, vbi abundantia erit, & omnino ad mirabilis multitudo pacis. Omnia quippe, quæ in illa felici ciuitate erint, summā pace & concordia inter se, & cum auctore ipsius connexa erunt. Econtrariò autem qui seminant inter fratres discordias, quicunque seditionum ciuitatum, & bellorum turbinum authores existunt, ijs moliminiibus & studijs satis indicant filios se esse diaboli, & illius ciuitatis membra fore, vbi nullus ordo erit, nulla quies, nulla pax: sed sempiterna potius & inter se, & cum alijs odia & dissidia. Non frustrè Salomon: Semper iurgia querit malus, angelus autē crudelis mittetur contra eum.

PATIENTIA IN TRI-
BULATIONIBVS, MAXIMUM
prædestinationis signum.

CAP. XIX.

O CTAVVM eorum, qui futuri signum sunt beati, signum est patientia prædest.

in persecutionibus propter iustitiam, aut propter Christum. Et de hoc signo subiectur à Christo: Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Et quoniam singularis mysterijs incarnationis nouitas, nouum etiam, atque adeò præcellentissimum martyrij genus attulit mundo, in ipsis Apostolis inchoandum, conuersus ad illos, adiunxit: Beati estis, cùm maledixerint vobis homines, siue (vt antiqua melius habebat translatione) cùm vos oderint homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes, propter me. Explicuit enim his verbis Christus multiplices tribulationes, quas Apostoli & eorum sectatores propter suæ diuinitatis & humanitatis confessionem passuri erant, dum odijs & execrandis conuicijs, & grauiissimis & acerbissimis crueciatibus pugnare inciperet orbis terrarum contra ipsum & suos omnes.

Et quia multo aliter hæc dixit Christus Apostolis, quād dixerat præcedentia: ac præmium huiusmodi passionis aliter explicuit, quād præmium aliarum beatitudinū: multa sanè cum causa Cardinalis Caietanus in singulari illo ientaculo de beatitudinibus, distinguit patientiam in persecutionibus propter iustitiam, à patientia in persecutionibus propter Christum: ac no- uem ex consequenti beatitudines, à Chri- sto,

sto nobis esse designatas, contendit. Sed ad propositum nostrum parum refert, septem ne sint, an nouem. Non enim de hoc nunc agimus, sed signa duntaxat explicamus consequendae beatitudinis. Et quia eadem ratione utraque patientia indicium est felicitatis, utrunque sub uno signo comprehendimus. Immo quanvis Christus de sola patientia in persecutionibus propter se vel iustitiam hic locutus fuerit, tamen generaliter indistincte omnem patientiam in tribulationibus & aduersitatibus, absolutè asserimus signum esse praedestinationis.

Apoc. s. Vnde & generaliter alibi Dominus dicit: Ego quos amo, arguo & castigo. Et Raphael dixit ad Tobiam: Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te. Et Iob dicit: Beatus homo, qui corripitur a Domino. Et sancta Judith multi exemplis docet, omnes, qui Deo placuerunt, per multas tribulationes transisse fideles. Et Paulus: Omnes qui volunt pie vivere in Christo Iesu, persecutiones patientur. **Tob. 12. c** **2. Tim. 3. c** **2. Tim. 2. b** **2. Cor. 1. b** **Rom. 5.** **Iacob. 1.** **Hebr. 12. b** **Hieron.** **Gregor.** In suis autem voluptatibus relaxatur iustus, quia tantum ei temporalia bona superpetunt, quia aeterna denegantur. Iustus ad debitam mortem currens, effrenatis voluptatibus vtitur: quia & vituli, qui mandanti sunt, in liberis pastibus relinquuntur. At contraria, iustus a delectationis transitoria iucunditate restringitur, quia & nimis vitulus ad laboris usum vita deputatus, sub iugo retinetur. Negantur electis in hac vita bona terrena, quia & aegris, quibus spes viuendi est, nequaquam a medico cuncta, quae appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quae in hac vita appetunt, quia & desperatis aegris omne, quod desiderant, non negatur. Et id ipsum copiosè etiam docet in tercia parte Pastoralis, admonitione vigesima septima.

lem: Nemo sanctorum ad caelestem gloriam, nisi patientiam seruando, peruenit. Et alibi: Si exceptus es a passione flagellorum, non eris haeres in regno celorum. Et iterum: Nemo potest hic gaudere, & illic regnare cum Christo. Et alias: Nunc flagellat iustus, & verbere disciplinæ corrigit, quod ad aeternæ hereditatis patrimonii preparat.

In suis autem voluptatibus relaxatur iustus, quia tantum ei temporalia bona superpetunt, quia aeterna denegantur. Iustus ad debitam mortem currens, effrenatis voluptatibus vtitur: quia & vituli, qui mandanti sunt, in liberis pastibus relinquuntur. At contraria, iustus a delectationis transitoria iucunditate restringitur, quia & nimis vitulus ad laboris usum vita deputatus, sub iugo retinetur. Negantur electis in hac vita bona terrena, quia & aegris, quibus spes viuendi est, nequaquam a medico cuncta, quae appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quae in hac vita appetunt, quia & desperatis aegris omne, quod desiderant, non negatur. Et id ipsum copiosè etiam docet in tercia parte Pastoralis, admonitione vigesima septima.

Vbi & illud notandum adjicit, Salomonem ideò a tanta sapientia usque ad idolatriam esse prolapsum, quia nulla vel minima tribulationis disciplina fuit prius, quam caderet, eruditus. Et alibi: Nisi quodam poena praesens a suppicio aeterno defenderet, Paulus minimè dixisset: Cum iudicamur, a Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Et alias aperte: Electorum est hic conteri, vt ad præmia debeat aeternæ hereditatis erudi-

ri. Nostrum est hic flagella percipere, quibus seruatur de aeternitate gaudere. Et pulcherrime de reprobis Iob dicit: Ducunt in bonis dies suos. Sed ne inuidas felicitati eorum, mox addit: Et in punto ad inferna descendunt. Et Psaltes egregius de reprobis inquit: In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua. Et rursus de ditate gloriose ait: In vita sua benedicetur. Ut verò benedictionem istam & prosperitatem testimonium reprobationis indicaret, continenter subdit: Et in aeternum non videbit lumen.

Vnde Greg. Manifestum perditionis indicium est, quod affectatis iniquitatibus subse- quens

quens faciet effectus, & nulla contrarietas impedit, quod mens peruersa concepit. Et alibi: Reproborum vita tantum sine flagello dimittitur, quantum ad nulla premissa seruat. Et alias: Electos ad vitam flagella inducunt, & a malis actibus reprobos nec flagella compescunt. Sed cum videamus plerosque hanc vita tribulari, & vitam suam detestando omnino fine in sceleribus & flagitijs concludere, videri posset aliquibus, nullum posse ex tribulationibus haberi satidoneum diuinæ predestinationis argumentum. Et profectò ita est, si tribulationes ipsas nudas spectes. Nam & hic succeditur in quosdam reprobos ira furoris domini, & ardebit usq; ad inferni nouissima.

Et vt verissimè dicit Gregorius, duabus modis Deus in hac vita hominem iudicat: quia aut per mala praesentia irrogare iam tormenta sequentia incipit, aut tormenta sequentia flagellis presentibus extinguit. Nisi enim delictis exigentibus, nunc & postmodum quosdam percuteret, Iudas Apostolus minimè dixisset: Secundò eos, qui non crediderunt, perdidit. Et de inquis Psalmista non diceret: Induantur sicut diploide confusione sua. Alias tamen, vt eruditè & eleganter idem Gregorius exponit 5. Moral. ca. 15. iustissima & prouidentissima Dei dispositione fit, vt via impiorum nonnullarum quā hic prosperetur, neque cum hominibus flagellentur. Neque nos tribulationes ex le signum diximus esse predestinationis, sed patientiam in eis preferendis. Nam flagella benigni patris satis se esse aperiunt, cum mente eorum, quos percutiunt, ad meliora comutant. Et qui pro peccato percutiuntur, eo ipso, teste Gregorio, iusti esse incipiunt, quo ferientis iustitiam murmurando non accusant, sed æquitatem potius iusti iudicis sibi anteponunt.

Et hæc est distantia inter tribulationes predestinationis, & reproborum. Predestinationi agnoscent eas esse iusti iudicis, aut certè benigni patris flagella, & ideo gratia & iucundè, vel saltem non impatienter eas ferunt: & si peccatores sunt, per eas à peccatis corriguntur: si verò iusti, cautiùs per eas incedunt, & ad meliora in dies proficiunt. Reprobis verò, neque agnoscent, se eas promerer, neque illis ad penitentiam emolliuntur, immo impatienter eas tollent, & peccata peccatis addunt, & in dies duriores & peiores efficiuntur. Atq; ideo

verissimè dicit Gregorius: Qui inter flagella deteriores sunt, illis temporale supplicium fit aeternæ poenæ initium. Et alibi: Solos poenam à supplicio liberat, quos immutat. Nam quos praesentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Et rectissimè de illis dicit Iob: Cor eorum longè fecisti à disciplina, propterea non exaltabuntur. Iustum enim est, sicut exponit Gregorius, vt ad se- licitatem non exaltentur, quia tametsi corpore sub disciplina fuerint exterioris tribulationis, mente tamen longè ab ea fuerunt: neque humiliati praesentibus, ad aeterna desideranda corda sua leuauerunt.

Ac pulchrè nimis Cyprianus: Neque Cypr. ser. 3. aliud magis iniustos discernit & iustos, qd de bono pat. Et vt verissimè dicit Gregorius, duabus modis Deus in hac vita hominem iudicat: quia aut per mala praesentia irrogare iam tormenta sequentia incipit, aut tormenta sequentia flagellis presentibus extinguit. Nisi enim delictis exigentibus, nunc & postmodum quosdam percuteret, Iudas Apostolus minimè dixisset: Secundò eos, qui non crediderunt, perdidit. Et de inquis Psalmista non diceret: Induantur sicut diploide confusione sua. Alias tamen, vt eruditè & eleganter idem Gregorius exponit 5. Moral. ca. 15. iustissima & prouidentissima Dei dispositione fit, vt via impiorum nonnullarum quā hic prosperetur, neque cum hominibus flagellentur. Neque nos tribulationes ex le signum diximus esse predestinationis, sed patientiam in eis preferendis. Nam flagella benigni patris satis se esse aperiunt, cum mente eorum, quos percutiunt, ad meliora comutant. Et qui pro peccato percutiuntur, eo ipso, teste Gregorio, iusti esse incipiunt, quo ferientis iustitiam murmurando non accusant, sed æquitatem potius iusti iudicis sibi anteponunt.

Et hoc intelligens gloriosus ille martyr Idæ de laurij Cyprianus, alibi ait: Quod vel feris corpus de martyrio obiicitur, vel imminens gladius non timetur, dignationis ostenditur ratio, manifestatur electio. Et propterea Christus hanc vnam patientiam, ut potè ceterarum omnium præstantissimam, hoc loco duntaxat beatificavit. Et quoniam illa inter omnes alias beatitudines primum locum tenet, & certissimum est predestinationis signum, & beatitudini nos maximè vicinos facit, conclusit, vt est apud Lucam, hanc doctrinam de beatitudinibus, in hæc verba: Gaudete & exultate in illa die. Eccè enim merces Matt. 10. d. vestra multa est in celis. Et alias absolute pronunciauit: Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, cõfitebor & ego eis coram patre meo, qui in celis est.

Bern. ser. 1. septuag. Possunt iusti habere certitudinem de sua gratia.

Cypr. ser. 5. de laplis.

Greg. lib. 1. epist. 5.

Esa. 53.

Libr. 7. epist. 57.

Past. 1. par. cap. 7.

Rich. c. 10.
Beni. mai.

Cassia. col. 20.

Et tanta quidem & tam probabilia diuinæ prædestinationis argumenta, hæc signa, quæ iam attigimus, Bernardo visa sunt, vt indubitate afferat, eum esse de numero electorum, in quo hæc signa vñq; ad mortem permanerint. Quod & mirificè confirmat, quod libro nono, capite sexto tradidimus, posse iustos in hac vita habere aliquam de sua gratia certitudinem, omnis formidinis expertem. Nisi enim hæc signa certitudinæ gratiæ præstare possent, nunquam perseverantia eis adiuncta sufficeret ad certitudinem de electione seu prædestinatione.

Vt enim de quibusdam hæreticis, nomine Apostolicis, verissimè dicit Bernardus: Nihil simile habet constantia martyrum, & pertinacia horum: quia mortis contemptum in illis pietas, in istis duritia operatur. Et ideo propheta martyris forsitan vocem dicebat: Coagulatum est, sicut lac, cor eorum, ego vero legem tuam meditatus sum: pro eo videlicet, quod etiæ poena ea. & hæret. corrum.

Actalem etiam de se certitudinem videatur habuisse Gregorius. Qui statum suum in vita monastica, Theotista sorori imperatoris his verbis describit: Nihil in hoc mundo appetens, nihil pertimescens, videbar mihi in quodam rerum vertice stare, ita ut in me penè impletum crederem, quod pollicente Domino ex Prophetæ dicissem: Sustollam te super altitudines terræ. Et nè putes hanc certitudinem in vita pastorali perdidisse, statim subdit: Sed repente à rerum vertice, tentationis huius turbine impulsus, ad timores pauoresque corrui: quia etiæ mihi nihil timeo, eis tamen, qui mihi commissi sunt, multum formido.

Vides ut afferit se omni de se vacasse timore, etiam post vocationem suam ad pastorale fastigium, quod temptationem appellat? Et quanvis scire iustificationem aliorum minus posse nobis constare, quam nostram, tamen alibi aperte præcipit, nè dubitemus misericordiam apud Deum inuenisse, quem videamus peccata sua flendo delere. Et alias non impossibile dicit, sed valde difficile, purgatum se quenquam agnoscere, & ideo prædicationis officium tutius declinari.

Suffraganturque his verba hæc Richardi: Quanto vehementius de suo reatu interno dolore quis afficitur, tanto certior, tanto securior de indulgentiæ venia efficit. Nec minùs illa Cæstani: Dum agimus penitentiam, & adhuc virtutis actuum

recordatione mordemur, necessarium est, vt ignem conscientiæ nostræ, obortus ex cōfessione culpæ, lachrymarum imber extinguat. Quum vero cuiquam in hac humilitate cordis & spiritus contritione defexo, atque in labore & gemitu perduranti, horum recordatio fuerit consopita, & conscientiæ spina de medullis animæ gratia Dei miserantis evulsa, certum est eum ad satisfactionis finem, atque indulgentiæ merita peruenisse, & ab vniuersorum criminum labo purgatum. Neque his obstat, quod nonnulla istorum signorum aliquando videntur depræhendi in hæreticis, vel in infidelibus & alijs peccatoribus.

Atque ita interpretanda sunt hæc verba Gregorij: Sancti viri foris despecti sunt, & velut indigni omnia tolerant: sed dignos se supernis sedib⁹ confidētes, æternitatis gloriam cum certitudine expectant.

DE NECESSITATE DIVINÆ GRATIAE AD PERSEVERANDUM. CAP. XX.

EN CLEANDVM tamē adhuc superest, vnde iusti habeant, quod in gratia Dei perseverent, & qua potissimum ratiōe eximium hoc perseverantiae donum sibi possint comparare. Ac primum quidem disertè tradiderūt Patres in principio Capitis 13. vbi constanter aiunt, aliudne eam haberi non posse, nisi à Deo. Secundum vero paulopost nos colligimus, & fufius explicabimus ex his, quæ sparsim tradita sunt à Patribus in eodem capitulo. Et circa horum prius, nihil nobis est per Dei gratiam negotiij cum hæreticis nostri temporis. Persuasissima est eis hæc Patrum sententia.

Vtinam sic in alijs sobriè & prudenter saperent, neque iniuriam gratiæ existimarent, quod libero nostro arbitrio gratia salvato & reparato, Ecclesia Catholica concedit. Facilè sperarem, si in hoc modum scirent tenere, omnes controversias, quæ de his sunt inter nos & illos, posse componi. At enim quanvis modò nullas molestias Ecclesia patiatur super hoc dogmate, passa tamen olim est tempore Pelagianorum non mediocres, vt constitueret, & persuaderet fidelibus, nō posse quempiam, nisi ex

autem futuri sumus, id nōesse, penitus nobis impossibile est. Itaq; qui stat, videat nè cadat, & in ea forma, quæ salutis indicium est & argumentum prædestinationis, perseueret atque proficiat. Hæc ille.

Itaque cùm sancti Doctores aliquando dicunt, viros spiritales in hac vita cum certitudine expectare beatitudinem, & propter hanc spei certitudinem, meritò dici à Paulo, confidere in cælestibus: aut loquuntur de certitudine cōditionali, si quidem in illis, quæ faciunt, vñq; ad mortem, vt confidunt, perseverent: aut si ad absolutam certitudinem verba sua videantur referre, de certitudine cōiecturali & probabili ea exponenda sunt. Nequit enim absoluta aliquius spes certa prorsus esse, nisi certò credamus, nobis illud adsuturum.

Atque ita interpretanda sunt hæc verba Gregorij: Sancti viri foris despecti sunt, & velut indigni omnia tolerant: sed dignos se supernis sedib⁹ confidētes, æternitatis gloriam cum certitudine expectant.

Lib. debo.
no persic.

gratia & speciali dono Dei, in accepta iustificatione perseverare. Pelagius enim & Cœlestius, & qui eorum fuere factio[n]is, vt ex Hieronymi dialogis contra ipsos, & maximè ex Augustino, in de perfectiōe iustitiæ, constare potest, magno argumētorum volumine contenderunt, posse hominem per sui arbitrij libertatem vitare quodcumque peccatum, & implere omnia mandata. Ex quo consequens erat, vt nullam gratiā crederent esse necessariam ad perseverandum in obseruantia mandatorum, & in amicitia diuina. Et ex his, q nō omnino ad partes Pe-

lagianorum desciverat, neq; eorū dogmatibus in totum consenserant, Diuus Augustinus cōmemorat suis suo tēpore quodam, qui initium fidei & perseverantiam, à nobis esse asseuerarent: cætera vero opera bona, & alias virtutes, D E I dona esse faterentur.

Verū intellexit planè Ecclesia Catholica, idq; optimè constabilērunt Hieronymus & Augustinus in citatis libris, Pelagianos esse simulatos, quicunq; contendērunt, libertatē arbitrij nobis inditi satis esse ad perseverandum, & non peccandū. Et cōtra illos oēs tonant illa verba, quibus Augustinus conclusit librū de perfectione iustitiæ: Quisquis negat nos orare debere, nè intremus in tētationem, negat aut hoc, qui contendit, ad non peccandū, gratiæ Dei ad iutorium non esse homini nec essarium, sed sola lege accepta, humanam sufficere voluntatem: ab auribus omnium remouendū, & ore omnium anathematizandum non dubito.

Sed possent aliqui alia via contendere, nō esse necessarium fauorē diuinum speciale ad perseverandū, ita scilicet, vt non hoc referrēt ad nudam libertatem arbitrij, sed ad gratiā in iustificatiōe acceptam. Dicerentq; ex consequenti, necessariam esse gratiam Dei ad perseverandū, sed non aliam, quam gratiam gratum facientē: & per eam posse omnes iustos, si velint, omnia mandata servare, & omnibus tentationib⁹ resistere, ac proindè nullam esse eis necessariam speciale aliquam gratiam ad vitadūm peccata: sed si Deus iuxta legem communem, gratiam datam eis non auferat, posse illos per ipsam perseverare in ipsius gratia. Et qui hoc defenderent, hac se ratione tuerentur à Pelagianis longè esse, quod illi ad potentiam & virtutem gratiæ hæc referrent, que

Augustin.

Pe-

Pelagiani libertati arbitrij imputabant. Sed siue illucum Pelagianis sentiant, siue non, longè eos à veritate aberrare statim monstrabimus. Et quidem Patres in capitulo hoc, quod modò exponimus, ita voluerunt stabilire à Deo esse perseverantiam, ut etiam iusti intelligerent, Dei se opere indigere ad perseverandum. Vnde & Deum solum, aiunt, posse eum, qui stat, statuere, ut perseveranter stet: neque aliund posse tantum donū haberī, & eum esse, qui dat velle & perficere: & in eo uno omnes, hoc est, tā iustos quām peccatores, sperare debere. Et etiam iustis in hunc sensum oportet hanc Patrum doctrinam interpretari. Et nē quispiam de hoc ambigat, hanc fuisse Christi, Apostolorumque ipsius & totius Ecclesiae perpetuam doctrinam, contra Pelagianos & contra hos, quicunque sic sentiant, subiectis argumentis docebimus.

Argum. I.

Luc. 21.

Ioan. 17.

Luc. 22.

Matt. 26.

Hieron. 2.
in Pelag.

Necessaria iustis in hunc sensum oportet hanc Patrum doctrinam interpretari. Et nē quispiam de hoc ambigat, hanc fuisse Christi, Apostolorumque ipsius & totius Ecclesiae perpetuam doctrinam, contra Pelagianos & contra hos, quicunque sic sentiant, subiectis argumentis docebimus.

Ac primò locupletissimè hoc ostēdit ipse author, reparator, ac p̄fector gratiæ Christus. In gratia nimirū erāt ipsius Apostoli tempore, quo, instantiē iam sua ipsius passione, ad eos dixit: Vos estis, qui permanis̄tis mecum in temptationibus meis. Et tamen quia necessariam illis videbat opem diuinam ad perseverandum & non corruendū, vt misericors & prouidentissimus magister & pastor, instanter patrem p̄ ipsorum perseverantia rogabat, & inter alia dicebat: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, vt sint vñū, sicut & nos. Et vt agnoscerent, ab illius se p̄fentia & protectione habuisse, quod eosquè perseuerassent, adiecit: Cūm essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo: quos dedisti mihi, ego custodiui: & nemo ex eis perijt, nisi filius perditionis. Et statim: Non rogo, vt tollas eos de mundo, sed vt serues eos à malo. Et ad Petrum ait: Simō, eccē satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. Et ipsoſmet Apostolos sollicitē bis admonuit, vt orarent, nē intrarent in temptationem. Quid verò tam solicitus erat, vt eis impetraret fauorem diuinum ad perseverandum, & perseverantiam eorum in id vsque temporis sibi tribuit, & pro Petri fide studiosè rogat, nē deficiat, atque omes Apostolos, vt pro se vigilent & orient, tam diligēter hortatur, si illi per accepta munera iam hoc habebant in sua potestate?

Pulchre profecto Hieronymus in Pela-

gianos exágerat hæc verba: Quid dormitis? Surgite, & orate, nē intretis in tentationem. Debuit, inquit, iuxta vos dicere: Surgite, & resistite. Liberum enim habetis arbitrium, & semel vobis concessa à Dominō potestate, nullius alterius indigetis auxilio. Et in eundem modum, eis quidicerent, satis esse iustis gratiam acceptam, nos possemus dicere: Debuit iuxta vos dicere: Surgite, & viriliter resistite. In vobis enim est, vnde possitis de quois hoste triumphare, & semel concessa vobis à Domino sua gratia, nullo amplius indigetis auxilio. Et patentissimè hoc idem ostendit, cùm Apostolos suos, & in illis omnes & iustos & peccatores, inter cetera patrē orare instituit: Et nē nos inducas in temptationem, Hoc est, sicut exponunt cōmuniter Doctores, Nē patiaris nos inducī seu inferri in temptationem, & in ea deficere. Hæc nanque manifestè indicant, necessarium esse omnibus numē diuinum, nē incidamus in temptationem, & deuincamur à malo. Nam alio,

qui, vt per pulchrè dicit Augustinus, quid August. de stultius, quām orare, vt posſis, quod in posſitatem habeas, vt facias? Et cur oratur, vt accipiatur, si ab homine est, vt habeatur?

Docuit & hoc idem miles ille acerri mus, & inuictissimus gratiæ defensor Paulus, cùm & iustos, & peccatores orare omni tempore in spiritu hortatur, vt posſit dæmoni resistere, & ipse pro quibus dam iam iustificatis, orare se dicit, vt nihil mali faciant: pro alijs verò, vt ambulent Colos. dignè D E O. Et aliás palam fatetur, non posse nos seruare gratiam acceptam absq; mutu & ope diuina, Habemus, inquit, the faurum istum in vasis fistilibus, vt sublimitas sit virtutis D E I, non ex nobis. Quæ & apertiū, & significantiū Hieronymus Hieron. 3. sic legit, vt abundantia fortitudinis nostra sit ex Deo, & non ex nobis. Et in alio loco retundens impudentiam hereticorum, se 2. Cor. 12. nihil esse fatetur, & in uno Domino glorandum docet, & qui se putat aliquid esse, Galat. 6. cùm nihil sit, ipse, inquit, se seducit. Et Deo tribuendum esse, si quandò inuicti perseveremus in Dei gratia, his verbis tradit: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ultra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentum, siue (vt Concilium Mile uitaniū & alij legunt) exitum, vt possitis sustinere.

Idem etiam intellexit Augustinus signi- Augu. de bono per tica. scut. cap. 36.

ficatu nobis à Paulo in testimonij citatis à Patribus in decreto. Sic enim scribit: Multos à pernicioſa elatione reprimit, quod ait Apostolus: Quapropter, qui videtur stare, videat nē cadat. Voluntate autem sua cadit, qui cadit: & voluntate Dei stat, qui stat. Potens est enim Deus statuere illum. Non ergò ipse ſeipſum, sed Deus. Veruntamen bonum est, non altum sapere, sed timere. Et statim idem etiam cōfirmat ex illis verbis, q & adiūstificatos direxit: Non sumus idonei cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis-mipſis, sed ſufficientia noſtra ex Deo est. Nam vtiquè in cogitatione ſuæ, inquit, vel cadit quisque, vel ſtat. Cogitantes nanque credimus, cogitantes loquimur, cogitantes agimus quicquid agimus.

Amb. De hagi sculi Ambroſium ſecutum Paulum, & dicētem: Non enim in potestate noſtra est cor noſtrum & noſtræ cogitationes. Quod omnis, qui humiliter & veraciter pius est, eſſe veſiſſimum ſentit.

Quin & ex mirifico Psalte Israel potuit etiam ante Christi aduentum discere Ecclesia hanc veritatem: Cūm videret ſe vndiqvè ſeptum & vallatum hostibus validis, qui eum ad peccatum excitabant, rogarat auxilium, & dicit: Quis conſurget mihi aduersus malignantes, aut quis ſtabit mecum aduersus operantes iniuitatem? Atque ipſe ſibi mox respondet, & clarè cōfitetur vno Dei p̄fadiō ſe protectum, & prohibitum à lapsu: Niſi quia Dominus, ait, adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Si dicebam, motus eſt pes meus, misericordia tua. Domine adiuuabat me. Et aliás cūm dixifset, Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam: adiecit ſtatim, Niſi Dominus custodiērit ciuitatem, fruſtrà vigilat, qui custodit eam.

Vt intelligeremus nimirū, & ad in- cundum amicitiam diuinam, & ad perſeverandum in illa, necessariam eſſe gratiam & cooperationem diuinam. Siue enim ad terrem Hierusalem hæc verba referantur, siue non: dubium non eſt, vt & Hilarius in hunc Psalmum docet, ad animas iutorum hæc pertinere, quæ alibi templum, domus, & ciuitates Dei dicuntur.

Vnde & ipſe Psalmista, vt hæc omnia dilucidiora faceret, generaliter dixit: Salus autem iutorum à Domino: quia ipſe

illam dat, & ipſe eam ſeruat. Et iterū: Psal. 55. Pro nihilo ſaluſ facies eos. Haud dubium quin iustos, inquit Hieronymus, qui non proprio merito, sed Dei ſaluuantur clementia. Quarè & ipſe Dauid, quanquam iudicij veritatem Dei misericordia temperabat, tamen quia aſus eſt dicere, Ego au- tem in innocentia mea ingressus ſum, & pes meus ſteti in direſto: relinquitur, aſſerente Hieronymo, parumpè fragilitati ſuæ, & per adulterium lapsus in homicidiū, poſteā loquitur: Miferere mei Deus Psal. 50. ſecundū magnam misericordiam tuam. Et alio in loco ſuam temeritatem apertè confessus, dicit: Ego dixi in abundantia Psal. 29. mea, non mouebor in æternum: Domine, in voluntate tua p̄fadiſti decori meo vir- tute: Auertisti tu faciem tuam, & factus ſum conturbatus.

Et conſcius iam benè, immō certus im- becillitatis ſuæ, Deo tribuit ſuam perſeu- rantiam, dicēs: Domine virtus ſalutis meæ, obumbrâſti caput meū in die belli. Et pro ipſa, teste Innocentio, flebili ſermoni ex- orabat, dicens: Adiutor meus eſto, nē de- ad Milcuit. Concil.

Quin & ex mirifico Psalte Israel potuit etiam ante Christi aduentum discere Ecclesia hanc veritatem: Cūm videret ſe vndiqvè ſeptum & vallatum hostibus validis, qui eum ad peccatum excitabant, rogarat auxilium, & dicit: Quis conſurget mihi aduersus malignantes, aut quis ſtabit mecum aduersus operantes iniuitatem? Atque ipſe ſibi mox respondet, & clarè cōfitetur vno Dei p̄fadiō ſe protectum, & prohibitum à lapsu: Niſi quia Dominus, ait, adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Si dicebam, motus eſt pes meus, misericordia tua. Domine adiuuabat me. Et aliás cūm dixifset, Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam: adiecit ſtatim, Niſi Dominus custodiērit ciuitatem, fruſtrà vigilat, qui custodit eam.

Vt insuper eſt, quod iuxta expositio- Argum. 4. nem Hieronymi & Augustini, nobis indi- Hieron. in cauit sapientissimus rex Salomon, cūm de Pelagian. Ecclesia iam abluta & mundata per gratiā, gratia & dicit: Quæ eſt iusta, quæ ascendiſt de deserto, lib. arb. c. 6. delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuū? Vel, ſicut iudem legunt, Quæ eſt iusta, quæ af- ſcēdit dealbata, incumbēs ſuper fratrelem ſuum? Siquidem non ob aliud ipſam, iam de luto & ſordibus peccatorum, in quibus iacuerat, leuatam & dealbatam, inniti dicit

rr 2 ſeu

seu incūbere super dilectum suum, nisi vt intelligat, indē se habere vitam, indē robur & vires, indē quōd in sua puritate & munditiaperseuerat. Vt lota quidē sit, ait Hieron.^{3.}

in Pelag.

sed custodire non valeat puritatem, nisi à Domino Deo sustēetur. Ascēdit sanè de deserto huius mundi Ecclesia, & iugiter in eleſtis suis proficit, & delicijs affluit, sed si super eum, à quo dealbata est, perseueranter incumbat. Quod & Christus significauit non obscurè in parabola vitis & palmitum. Siquidem non solum nō potest palmes ferre fructum, nisi manferit in vite, sed neque viuere potest, nisi vitam iugiter accipiat à vite, & à qua habuit viure, habeat & in vita persistere. Sicut rami & flagella vitium ilicō contabescunt, cùm fuerint à matrice p̄cisa, itā omnis hominū fortitudo, iuxta Hieronymum, marcescit & deperit, si à Dei auxilio deseratur.

Argum. 5. Confirmauit & hoc ipsum præcellens ille propheta Hieremias: De oīibus nanque & iustis & peccatoribus constanter

Hiere, 10. d pronunciat: Scio Domine, quōd nō est hominis via eius, neque viri est, vt ambulet, &

31. g. dirigat gressus suos. Et alibi in nomine domini: Timorem meum dabo in cor eorum, vt à me non recedant. Quibus verbis hoc palam dicit: Tantus ac talis erit timor meus, quem dabo in cor eorū, vt mihi perseueranter adhæreant.

Argum. 6. Ipsa etiam, quæ in se iusti experiuntur, quæque ex alijs communib⁹ Ecclesiæ dogmatibus omnes recipimus, hanc necessitatē gratiæ diuinæ ad perseuerādum testantur. Certè videmus nō omnes iustos perseuerare, sed quosdam vsque ad mortē in accepta gratia firmiter & constanter persistere, alios verò corruere, & retrò adspicere, & sicut est in Euangelio, ad tempus credere, & in tempore tentatiōis recedere.

Quid est ergo, q̄ cùm omes æquè ad malū proni & vertibiles simus, tamen cum eisdē occasionib⁹ quidam cadunt, alij stant, nisi quōd quosdam Deus misericorditer adiuuat, & benigna sua manu tenet, vt in gratia ipsi collati perseuerent, nec se in vitia p̄cipit, alios pro peccatis suis & negligentijs, luę permittit libertati, ac pindē à gratia donata excidunt. Et in ruina quorundā, & perseuerantia aliorum dilucidè agnoscimus, verū esse illud propheticū: Perditio tua Israel, tantūmodò in me auxiliū tuum.

Oſea 13. e Et nisi ita esset, non plus deberent Deo

rimas

iusti, qui perseuerant, quām debuerūt, qui non permanerunt in beneficijs acceptis, sed per fidem reuerſi sunt ad Aegyptum, t. p̄t. quam deseruérant.

Argum. Ac satis re vera explicari nequit, quām gratiam maiorem acceperint confirmati in gratia, quām reliqui perseuerantes, & tamen in illa non confirmati, nisi credamus ex dono esse Dei speciali vtrorunque perseuerantiam. Si enim vtrique ex libertate sui arbitrij, vel ex virtute gratiæ in sua iustificatiōe acceptæ perseuerare possunt vsque ad mortem, & à libertate vel gratia accepta habent quōd perseuerent: quē major gratia his fit, quām illis, cùm neutri nulla noua gratia ad perseuerandum indigēat. Hoc autem facilimum est declaratu, si quidem, vt par est, fateamur iustos oēs indigere gratia speciali ad perseuerandū. Maiora quippe eis dari & pleniora auxilia ad perseuerandum dicemus, & Deū ea ipsi promississe, vel legem statuisse, qua se benignissimè adstrinxerit ad p̄tendendū eos, & adiuuandū sic iugiter & fortiter, vt nulla ratioe in aliquod trahi possint peccatū mortale.

Non opū est tamen, vt omnes agnoscamus necessariam esse specialem D EI gratiam ad perseuerandum, alia spectare, quām ea quæ semper & vbiq̄e patimur. Ipsa nos possunt plenius docere, & certius admonere nostræ imbecillitatis. Si fieri posset, vt aquæ baptismatis mersos nosternerent, volitatiā despūrē peccata non tangēr̄t, ipse nos defenderer, & tueretur spiritus, qui illas sanctificat.

Argum. 7. Sed impugnat inimicus, neque vietus recedit. Semper in infidijs est, vt sagittet in labo huius occulco reētos corde. Et aduersario fœuiente, error fallit, extollit stupor, lior incendit, cupiditas excæcat, depravat impietas, superbia inflat, discordia exasperat, ira precipitat. Et magna est nobis ipsi ex nostra natura cōgenita instabilitas. Eundem semper vultum habere non possumus, quod de Socrate philosophi gloriantur, quanto magis animum? Multæ facies hominum, sic & corda diuersa. Multa vndiquè pericula nos circumstant, multæ difficultates & molestiae obſident, multæ infidiae & offendit, passim occurruunt. Furit in nos nostra propria caro, fremit mundus, rugit dæmon. Lassamur, fatigamur, deſcimur, ægrotamus, deficimus. Scinditur, & dilaceratur, ac dilatiaſt animus noster in plu-

In Concilio quodam Carthaginensi, tem- Cōcil. Cat. porū dum minimè volumus, minimeq; cogitamus, terrenarum irrepit illecebra cupiditatum, & vanitatum offusio mentem occupat, & variæ cogitationes hinc & indē perst pentes, & circuolitantes animū confundunt, atque aliò trahūt, quām proposuerimus. Ad secularia reuocant, mundana inserunt, voluptaria ingerunt, illecebroſa intexūt: ipsōque tempore, quo eleuare mēntem paramus, inanibus degrauati ac implexi cogitationibus, ad terrena volentes nolētēs depriūmimur, & in hisipſis nos deprehendimus persp pē collapsos, quæ accurate vitare studebamus, & vbi t debat cadere, iam libet iacere. Et causa omnium istarum miseriarum est, quia nou plenè sanatur natura, donèc fides perueniat ad visionem. Et iustificatio huius viæ, neque extinguit fomitem repugnantem legi mentis nostræ, & captiuantem nos sub lēge peccati, neque triumphat penitus de nostris hostibus, neque perfete illustrat intellectum, neque in totum perficit appetitum.

Verū superbiūt & post ipsam, & multo magis infidiātur nobis inimici nostri, & in intellectu manent multæ ignorantiæ, & in vtrōq; appetitu, sensitivo & intellectu, supereft non exigua procluitas in malum, ac difficultas & reluctatio ſeu renitentia ad bonū. Nam vt verissimè nostro Salomonī concinit Flaccus, corpus onustum externis vitijs, animum quoq; degrauat ipsum, Atque affigit humo diuinę particulam aure. Itaq; cùm in tam multis periculis, quandiu sumus in hac vita, verisimur, & inter tam multos hinc indē fœuentes hostes agamus, & ipſi alioq; plurimis nominibus fragiles, imbecilles, & instabiles simus, & nobis ipsi, graues, aduersi, & inimici, nisi clausi, quod aiunt, oculis, veritatis lumini velimus refiſtere, dubitare neq; debemus, neq; possumus, quin etiam iustificati, ad perseuerandum in Dei gratia, auxilio ipsius speciali indigeamus.

DE CONSENSV TOTIVS ECCLÆ IN NECESSITATE gratia ad perseuerandū. CAP. XXI.

Et vide, vt magno & vñanimi pr̄sūs consensu hanc doctrinam acceptauit & confirmauit, & fidelibus suis tradidit ſemper Ecclesia

Cōcil. Cat. thag. rimas & multiplices curas & studia. Plerūk dum minimè volumus, minimeq; cogitamus, terrenarum irrepit illecebra cupiditatum, & vanitatum offusio mentem occupat, & variæ cogitationes hinc & indē perst pentes, & circuolitantes animū confundunt, atque aliò trahūt, quām proposuerimus. Ad secularia reuocant, mundana inserunt, voluptaria ingerunt, illecebroſa intexūt: ipsōque tempore, quo eleuare mēntem paramus, inanibus degrauati ac implexi cogitationibus, ad terrena volentes nolētēs depriūmimur, & in hisipſis nos deprehendimus persp pē collapsos, quæ accurate vitare studebamus, & vbi t debat cadere, iam libet iacere. Et causa omnium istarum miseriarum est, quia nou plenè sanatur natura, donèc fides perueniat ad visionem. Et iustificatio huius viæ, neque extinguit fomitem repugnantem legi mentis nostræ, & captiuantem nos sub lēge peccati, neque triumphat penitus de nostris hostibus, neque perfete illustrat intellectum, neque in totum perficit appetitum.

Concilium etiam Mileuitanum in epistola ad etiendem Innocentium satis innuit leuit. sibi certam fuſſe h c doctrinam. Nam inter cetera Pelagi non ferenda dogmata, hoc quoq; commemorat, quōd non sit opū poscere diuinum adiutorium, n e tentati decidamus. Et hoc cōfutant cod e orationis Dominic  argumento, quo viſi sunt Patres Concilij Carthaginemis.

Sed apertior est Concilij Arauſicani se- Cōc. Arauſ. cundi diffinitio, qu e ſic habet: Natura hu-

sic, 2.

mana, etiam ſi in illa integritate, in qua eſt cōdita, permaneret, nullo modo ſeipſam, creatore ſuo non adiuuante, feruaret. Unde cùm ſine gratia Dei ſalutem non poſſit cuſtodiſre, quā accepit: quomodo ſine gratia Dei poſterit reparare quod p̄didit? H c ibi. Et videntur h c verba fauere opinioni Caietani, qui etiam homini in ſtatū innocentiae neceſſariam fuſſe credit' gratiam ſpecialem ad perseuerandum. Sed contrarium huius tuentur communite Doctores ſcholastici. Et pro eis Auguſtinus aperte eſt.

Nam in de bono perseueranti  ſic ſcribit: Cap. 7.

Qui non infertur in tentationem, non dif- ficit à Deo. Non eſt hoc omniō in viribus liberi arbitrij, quales nunc ſumus: fuerat in homini antequā caderet. Et hanc liberatatem voluntatis in illius prime conditionis p̄ficiantia manifestatam eſſe dicit in angelis, cùm diabolo ſuſi cādente, in veritate ſteterunt, & ad ſecuritatem perpetuam non caderet, in qua nunc eos eſſe certissimū ſumus, p̄uenire meruerunt. Et Concilium Arauſicani, ſi benè perpendamus verba ſtatim citata, ſatetur quidem, nos nō poſſe ſine gratia ſalutem cuſtodiſre, ſed de natura humana perseuerante in ſu e conditionis integritate, t tum dicit, quōd nullo modo ſeipſam, creatore ſuo non adiuuante, feruaret. Quib s verbis non poſſibili-

tas,

litas, sed factum negatur, & fortè ad adiutorium generale referri possunt.

Sed vtcunquè se ista habeant, pro ea, quam stabilimus, veritate apertissimæ etiam præcesserant Apostolicæ Sedis diffinitiones. Innocentius I. in epistola ad Concilium Carthaginense suo tempore cōgregatum, de omnibus & iustis & peccatorib. sic scribit: Nisi quotidianis, q̄ Christus cōtulit, remedij frati confisiq; nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necesè est em̄, vt quo auxiliante vincimus, eo iterū non adiuuante vincamur. Et in epistola ad Concilium Mileitanum apertiū: Necesè est gratiam, restituta nobis pristini statū libertate, q̄ramus: quippe * alias neq; * alias diaboli machinas, nisi eadē possumus iuuante vincere, neq; vitare.

Cœlest. I. Et paria his diffiniuit Cœlestinus primus in hæc verba: Nemo etiam baptismati gratia renouatus, idoneus est ad superandas diaboli insidias, & ad euincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidiam Dei adiutorium, perseuerantiam bona conuersationis acceperit. Et concinuit per omnia Concilij his facris, & summis Ecclesiæ Pontificibus sancti Ecclesiæ Doctores. Idq; liquere potest tum ex iam citatis, tum ex illis, quæ nunc subnecebuntur.

Cyprian. Cyprian in expositione orationis Dominicæ, multis verbis explicat in particula illa, Sanctificetur nomen tuum, hoc nos petere, vt sanctificetur Deus in nobis, & ea in nobis sanctificatio & viuificatio, quæ de Dei gratia sumitur, ipsis in nobis protectione seruetur & permaneat. Id petimus, inquit, & rogamus, vt qui in baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse cœpimus, perseueremus.

August. Et hæc verba Aug^o in li. de bono pseueratię c. 2. satis esse putauit, vt crederemus Cyprianum sensisse, perseuerantiam esse DEI donum. Cur enim, inquit, perseueratię posseit à Deo, si non datur à Deo? An & ista irrisoria petitio est, cùm id ab eo petitur, quod seitur ipsum non dare, sed ipso non donante, esse in hominis potestate, sicut irrisoria est etiam illa actio gratiarum, si ob hoc gratiæ aguntur Deo, quod nō donauit ipse, neq; fecit? Et ibidem ostendit, non solūm perseueratię esse Dei donum, sed & magnum Dei donum, quo cetera Dei dona in nobis cōseruat. Atq; excepta quinta, in omnibus petitionib. orationis Dñicæ,

maximè verò in sexta, quam sic legit: Et nō nos inferas in tentationem, eruditè & pie docet, hoc donum nos à D E O postulare. Immò idè adjicet Deum voluisse hac à se posci, vt hoc ipso intelligeremus, vndētā. tum beneficium habeamus. A quo enim, ait, nisi ab illo accipimus, à quo iussum est, vt petamus? Et infrā: Non veras, sed prorsus perfunditorias esse dicit orationes eius futuras, qui hoc non crediderit se accipere à Domino. Quis em̄, inquit, veraciter geomet desiderans accipere, quod orat à Dno, si hoc à se ipso se sumere existimet?

Et eodem testimonio Cypriani firmat Augustinus hanc eandem sententiam in de correctione & gratia, cap. 6. Vbi & illa nostro proposito apta eleganter dicit: Perseuerantia, si ab homine homini esset, à Deo poscenda non esset. Et de gratia & libero arbitrio, cap. 6. idem tradit. Et nō quis causetur, hæc dicta ab Augustino contra Pelagianos, quilibetatem arbitrij ad perseuerandum satis esse putat, audiat quid idem in de perfectione iustitiae scribat: Et si tanta caritas habeatur, quanta in corpore mortis huius haberi potest, parùm est nostræ voluntatis arbitrium, nisi adiuuatur gratia Dei per Iesum Christum Domini nostrum. Et ibidem docet, profiteri se, non esse Christianum, qui dicit alicui homini nō esse necessarium orare orationem Dominicam. Non esset autem necessarium iustis dicere, Nō nos inducas in temptationem, si non indigerent ad id noua gratia diuina. Et in de natura & gratia cap. 26. apertissimè idem confirmat hac similitudine: Sicut oculus corporis plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cerneré, sic etiam homo perfectissimè etiā iustificatus, nisi æterna luce iustitie diuinitus adiuuetur, recte nō potest viuere.

Et Hieronymus in secundo contra Iouianum, sic loquitur: In bonis operibus pfectior est Deus. Non est enim volentis neque currentis, sed miserentis & adiuuantis Dei, vt peruenire valeamus ad calcem. Et eruditissimè, vt afflolet, multis hinc inde p̄lati scripturarum testimonij ostendit, Pelagianis in dialogis contra ipsos necessè esse, vt semper & in singulis operibus, Dei ope omnes nitamur & atxilio. Et de iustis & peccatorib. aperte pronunciat & absolute in principio primi dialogi: Nō sic donata est liberi arbitrij gratia, vt Dei p̄ singula tollat, admic-

admiticulum. Et in principio tertij, sic Crisostomus loquitur: Et tamen hoc scito, Baptismum præterita donare peccata, non futuram seruare iustitiam, quæ labore & industria, ac diligentia, & super omnia, Dei clementia custoditur, vt nostrum sit rogare: illius, tribuere quod rogatur: nostrum, incipere: illius, perficere: nostrum, offere quod possumus: illius, implere quod non possumus. Et tandem prope finem tertij sic concludit: Longum est, si voluero cuncta sanctarum scripturarum exempla proferre. Totus sermo sanctorum ad Deum, oratio est. Tota oratio & deprecatione extorquet clementiam creatoris, vt qui nostris viribus & studio saluari non possumus, illius misericordia conservemur.

Cyrillus & nostram cooperationem, & diuinæ gratiæ auxilium, necessarium ad perseuerandum ex eo approbat, quod Christus omnes suos Apostolos seruasse se afferit, & neminem ex eis perire, nisi unum Iudam, qui non minus quam cæteri diuina gratia regebatur, & per patrocinium Christi stare potuisset, nisi ultra & sponte sua in perditionis se profundum demisisset. Verba Cyrilli, quæ ad propositum nostrum firmandum satis possunt esse, hec sunt: Salutem quidem vigilantes, attendentesq; diligenter acquirimus. Non sufficit autem id nobis, cùm diuina gratia, quæ difficilia facilia faciat, & arduam iustitiae viam planam nobis reddat, necessariò indigeamus. Nostra enim vis, nisi diuinitus suscitetur, nulla penitus est, quod Psalmista confirmat, clamans: Nisi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt, qui ædificant eam: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Quarè necessè est, ut iugiter magnoque animo ad acquirendam salutem studeamus, & op̄e Dei, quia protegamus, orando petamus. Haec tenus Cyr.

Chrysostomus in eundem sensum interpretatur verba Christi exposita à Cyriolo, & nomine pro auxilio esse positum existimat, cùm dixit: Pater sancte, serua eos in nomine tuo. Et ibidem statim propterea dictum esse ab eo putat, Omne quod dedisti mihi, non perdā ex eo: & rursus aperiūs, Quod venerit ad me, non ejiciam forsas: quia quantum in se est, neminem perdit, neminem expellit, neminem derelin-

quit: sed sponte sua tamē resilientes à se, vi non trahit. Sequitur Chrysostomus more suo Theophylactus in commentarij.

Ioannis. Gregorius: Tentati vniuersijsq;

Greg. 23.

iusti anima, corruptioni appropinquare mo. c. 28.

dicitur, & vita illius mortiferis, quia ex suis se viribus perditioni proximum non ignorat, & ex infirmitate carnis, proximum se peccatis, mortem ferentibus, respicit. Et paulopost: Quid sumus, si à conditoris no-

Iob 33. 4

stri protectione deseramur? Ac propterea mox explicat hanc protectionem utiliter plerunque subtrahi, vt fibi et ipsi homo,

quam sine illa nihil sit, ostendat. Quarè continenter subnecit: Nemo ergo se alie-

cuius virtutis esum, etiam cùm quid for-

titer potest: quia si diuina protectione dese-

rat, ibi repente eneruiter obruitur, vbi se

valenter stare gloriabatur.

Bernardus: Qui dedit voluntatem po-

Ber. febr. 3.

nitendi, opus est vt addat & continendi in Cant.

virtutem, nō iterū pœnitenda comit-

tam, faciamq; nouissima mea peiora prio-

ribus. Væ enim mihi etiam pœnitenti, si statim subtraxerit manum, sine quo nihil

possum facere. Nihil, inquam, quia nec pœnitere, nec continere. Et statim addit:

Non sum omnino contentus priori gratiæ, qua iam malorum sum pœnitens, nisi & secundam accepero, vt videlicet dignos

faciam pœnitentia fructus, & deinceps non reuertar ad vomitum. Hoc ergo re-

stat mihi prius petendum & accipendum;

quam præsumam altiora & iacriora

contingere. Hucusque Bernardus.

Richardus de sancto Victore: Sicut non

Richar. de

potest homo per se gratiam semel amissum recuperare, sic quidem gratis recuperatam non potest, nisi ex aliena tutela, cu-

stodiare. Ecclesiæ etiam toto orbe disper-

se vniuersalis consuetudo docere nos po-

test, & confirmare apud omnes hanc do-

ctrinam. Semper enim DEVM in adiutori-

um suum humiliiter implorat. Semper

de perseuerantia in obseruatione manda-

torum gratias agit, & cum sancto Iob be-

nificium sibi exhibitum agnoscit, dicens:

Visitatio tua custodivit spiritum meum.

Iob 10.

Neque fuit inquam inter Christianos

tam parum pius, tam parum religiosus,

aut tam perperam in disciplina Christiana

institutus, q̄ nō putaret sibi fore necessariū,

vt Dei in se fauore & propitiacione, quacu-

q; liceret, impetrare & p̄mereri latagere, * fatigere,

rr 4 ac

ac de presentia, qua nos protegit & munit, sicut liberales & gratos seruos ac filios decet, gratias agere. Quis Christianus non aliquandò pro se, vt in Domino permaneret, orauit? Quis parens tam parùm dilexit filios suos, quis maritus vxorem, quis amicus amicum, vt non illis orando petuerit, vt in gratia DEI persisterent? Quis inuocantibus sacerdotibus super circumstantem populum, Da eis Domine, vt in te perseuererent usque in finem, vel similia, super talem benedictionem non respondet corde credente & ore confitente Amen? Quis in Missarum solennijs, exhortantibus sacerdotibus ad gratiarum actionem illis verbis, Gratias agamus Domino Deo nostro, non etiam & pro accepta perseuerantiae beneficio respondet, Dignum & iustum est? Nunquid soli peccatores sic respondent? Nunquid soli peccatores sic orant? An non etiam iusti eadēm confidentur & precantur, & tanto seruentius & deuotiūs & sapiūs, quanto vberiora in se dona diuinæ misericordiæ agnoscunt?

Pulchre profecto Augustinus, ^{De bono p-} perseuerā-
^{sc. c. 6.}
^{22. & 23. c} tiam esse DEI donum, hac eadem ratio-
ne sic concludit: Prorsus in hac re non operosas disputationes expectet Ecclesia, sed attendat quotidianas orationes suas. Orat, vt increduli accedant. Deus ergo conuertit eos ad fidem. Orat, vt credentes perseuererent. Deus ergo donat perseuerantiam usque in finem. Et infra dicit, has orationes habuisse, habituramque Ecclesiam ab exordijs suis, donèc finiatur hoc seculum, & in his natam esse, & crescere, & creuisse.

Itaq; oratio Ecclesiae, quæ & ipsa clarissima est gratia, apertissima est fidei & consensus Ecclesiae de hac necessitate gratiae testificatio.

DE ARGUMENTIS CONTRA NECESSITATEM GRATIAE AD PERSEUERANDUM.

CAP. XXII.

NON fuerit tamen satis, diffinitionem Patrum de necessitate gratiae ad perseuerandum, tam multis omni ex parte communisse, nisi etiam illa diluamus, quæ ad-

uersus hanc veritatem possunt obijci. Porro quemadmodum diffinitionem istam aduersari diximus & Pelagianis, afferentibus sufficere liberum arbitrium ad perseuerandum, & alijs, quibus videri posset in eam rem sufficere gratiam acceptam in iustificatione: ita & dupli via illa impugnari potest, & ab utraque necessè est eam tueamur. Et Pelagiani quidem, vt est videre apud Augustinum, deceni & sex ^{Aug. de p} rationibus, & sane non omtinò infirmis, & multis & magnis scripturarum testimonijs constabilire nisi sunt, per libertatem arbitrij posse nos implere Dei mandata, & in accepta gratia perseuerare. Et ad ea omnia copiosè & eruditè pro sua eximia doctrina respondit Augustinus. Quodsi quis vult habere summam quandam omnium illorum argumentorum, & idoneam aliquam breuem responsonem, quæ possit satisfacere & illis, & alijs omnibus, quæ pro ipsis circa præsentem articulum adduci valent, præ oculos habeat hæc pauca:

Pelagiani inducebant pro se omnia testimonia, quibus DEVS per se vel suis præcepit, vt essemus perfecti, & immaculati, & irreprehensibiles. Et aiebant, impius esse credere, DEVM præcepisse aliquid impossibile, neque posse nobis culpe imputari, quæ non possumus evitare.

Et hæc omnia verissimè dicebant, neq; in nos, sed in haereticos nostri temporis, qui mandata Dei asseuerant impossibilia, ista militant. Nos enim, hoc est, catholici fatemur constantissimè, posse seruari ab omnibus mandata, neque vitio verti alicui posse, quæ non sunt ab eo uitabili. Dicimus verò hæc nos posse non per vires naturales nostri arbitrij, sed per auxilium speciale DEI, qui iustos semper custodit & protegit, & omnes sua ope vñ volentes paratissimus est adiuuare.

Ac nè, dum populis prædicamus, vel veritatem fidei de prædestinatione, vel necessitatem gratiae ad credendum, diligendum, penitendum, perseuerandum, & similia, scandalum obijciatur infirmis, & impediri ea causa contingat, aut certe languescere studia virtutis: cuperem hoc clare & distinctè trahi, perindè esse in nostra potestate omnia exercitia virtutum,

^{Explicatio} ad

DE INCERTITUDINE PRAEDESTINAT. ET PERSEVER. ⁴⁷⁷
ad quæ credimus necessariam esse Dei spe-
ciale gratiam, ac si solus generalis DEI
concurlus sufficeret, immo ac si non esset,
nisi nostra sola voluntas ad ea oia req̄sita.
Quin perindè nostræ subesse potestati, &
ea omnia, & ipsam consecutionem beatitudinis, etiam si Deus neque prædestina-
uerit nos, neque præsciuerit nos tantam
felicitatem habituros, ac si prædestinasset
nos, & præsciuisset ea omnia habituros.
Tam potentem enim fecit propter suam
summam sapientiam & misericordiam,
nostram voluntatem, & tam admirabili-
ter suum omnem concursum & omnem
suam scientiam, & prædestinationem, &
voluntatem illius arbitrio subiecit, vt pos-
sit ipsa de se quicquid voluerit, statuere, &
per se censi posse, quæ per vnum ipsum
specialiter adiuuantem potest. Et ille ita
scit & voluit omnia futura contingentia,
quæ nostro arbitrio subiecit, vt illius sci-
entia & voluntas nihil nostræ præiudicent
libertati. Neque nos aliter nostræ saluti
debemus per obseruantiam mandatorum
intendere, & ipsius opem assiduis & impor-
tunis gemitis flagitare, quām si nihil
ipse prorsus de nobis neque sciuisset, neq;
statuisset, sed nostram prorsus expectaret
ad omnia voluntatem. Potest namq; quod
vt maximè mirabile, ita & verissimum &
certissimum est, potest (inquam) absque
illa prorsus suā mutatione, & scire & ve-
le, immo & sciuisse, & voluisse ab æterno
opposita omnium eorum, quæ de nobis
præciuit & prævoluta.

Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, & commodis similibus declarantur, vt ex parte fecimus in libello de iustificatione, & Domino dante, copiosius faciemus in tractatu de prædestinatione. Atque hæc satis possunt esse pro omnibus Pelagianorum argumentis.}
Et hæc sèpè desiderauit, vt Augustinus
^{littere de p. bus ipfi, quod à prædicatione prædestinationis & gratiae cessandum eset coram populo, quod ea officeret audientibus, & legniores eos & tardiores redderet ad stu-}
^{diia virtutum magis, quām alacriores & feruentiores. Quæ tamen in conspicuo est falsa esse, si prædicationi prædestinationis & gratiae adiungantur ea, quæ diximus, &}

Psal. 24.

sic dicit: Respondemus vitari posse peccatum, si natura vitiata sanetur per gratiam. In secunda: Ut sanemur, inuocamus eum, cui dicitur in psalmo: De necessitatibus meis educ me. In tertia: Naturale non est peccatum, sed naturae præsertim vitiata. Parumque est ad non peccandum voluntatis arbitrium, nisi adiuta sanetur gratia DEI per Iesum Christum Dominum nostrum. In quinta, cum vigeret Cœlestius, Si debet homo vitare peccatum, potest: Si non potest, neque debet: respondet ex similitudine claudi, qui debet quidem, si potest, vitare claudicationem: sed non potest, nisi adhibita curatione sanetur, & sanum recuperet pedem. In sexta consultissime dicit homini præcipi, ut reætis passibus ambulet, vt cum se non posse perpèxerit, medicinam requirat, quæ ad sanandum interioris hominis claudicationem gratia Dei est. In quarta, libertatem, qua caruit viæ vitio natura, promissam esse credentibus dicit ab ipso liberatore in illis verbis: Si vos filius liberauerit &cet. Ettandem in 16. cum premeret Cœlestius, Quomodo mea culpa est, si esse non possum sine peccato? hoc solum respondet, Si per seipsum potest homo esse sine peccato, Christus gratis mortuus est. Non autem gratis mortuus est: Non igitur potest homo esse sine peccato, etiam si velit, nisi adiuet gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Itaque ex his omnibus videtur Augustinus non requisiisse aliam gratiam ad implenda mandata post adeptam sanitatem & libertatem, quam acquirimus in iustificatione.

Respon.

At enim cum in eodem libro palam asseruerit idem Augustinus, ut iam ex eo citauimus, non sufficere ad perseverandum & vitanda peccata, etiam si tanta habeatur caritas, quanta in corpore mortis huius haberi potest, sed parum esse nostræ voluntatis arbitrium, nisi adiuetur gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, satis innuit in præcitatibus responsionibus, non se appellasse gratiam sanantem & liberantem, gratiam gratum facientem. Nam ea aut caritas est, aut certè semper est ei coniuncta. Quarè perindè fuit dicere, Non sufficere arbitrium nostrum cum quantacunque caritate: ac si dictum fuisset, Non sufficere cum quantacunque eiusmodi gratia. Vocavit igitur profetæ

gratiam sanatæ & liberantem, auxilium, quo DEVS adiuuat voluntatem, nè claudit & labatur in peccata. Et propterea ibi dicit, sanationem à peccatis fieri, cum in hominibus credentibus & proficiens renouatur homo interior de die in diem per diffusionem spiritus sancti, donè fiat perfecta iustitia tanquam sanitas plena, & hanc medicinam esse semper requiriendam, quia non tota sanatur infirmitas, neque plena restituitur libertas, donè adueniat illa benè viuendi, & nunquam peccandi voluntaria, felixque beatitudinis, quam expectamus, necessitas.

Quod si quis contenderit Augustinum vocasse gratiam sanantem & liberantem, ipsam gratiam gratum facientem, quia & illa hic quadatenus sanat & liberat; dicam, eum ita respondisse hæretico, tum quia qui habet eiusmodi gratiam, habet in sua potestate omnem aliam gratiam, quæ ad impletum præcepta requiritur, tum etiam, quia aliqua sunt præcepta, ut in proximo libro docuimus, quæ non possunt impleri, nisi veniamus ad statum gratiae. Et ad retundendam impudentiam hæretici, qui assertores gratie criminabatur impossibilia facere Dei mandata, satis fuit Augustino, ostendere aliquo modo esse nobis ea seruatu possibilia, etiam si non sit satis ad ea implenda voluntatis nostræ libertas, vt Cœlestius contendebat.

Supereft tamen adhuc non leue argumentum contra istam necessitatem gratie ad perseverandum, ex virtute & potentia gratie gratum facientis. In iniuriam nanque iphus videtur, & commendationem illius non parum derogare, afferere, præter illam esse iustis ad perseverandum necessariam aliam gratiam, & perindè iustos ac peccatores, nouo indigere fauore ad vitandum peccata, & impletum mandata.

Præstat tamen, DEI in nos iugem beneficentiam, vel potius indeficientem misericordissimam magnificientiam & largitatem commendare, quam gratiam gratum facientem. Et iniuria non est auræ, si dicamus eam non habere tantum splendorem, quantum meridies. Neque derogat puer, qui præfert ei iuuenem. Neque fidei detrahitur, si magnificetur DEI visio. Quocirca cum iustis iustorum in hac vita afferatur in conscri-

scripturis esse status fidei, & pueritie & auroræ comparetur, nihil derogabimus nostræ gratie gratum facienti, quæ hic est in statusibi præternaturali, neque finitur totas exercere vires suas: sed tantum datur, vt ex parte & quantum huic statui satis est, nos perficiat: si dicamus eam non habere perfectionem tantam, quantam habebit vel ipsa, vel certè DEI visio & fruitio in patria. Tunc nanque plenissima erit omnibus beatis potestas & omnem iustitiam faciendo, & omnem iniquitatem vitandi. Neque sic dicimus requisitam esse speciem gratiam ad perseverandum, vt non quandoquæ per leues tentationes occurrentes, & breve tempus vitæ, etiam sine alio auxilio perseverent iusti per libertatem suam & auxilium gratie gratum facientis usque ad mortem. Neque parem tribuimus iustis & peccatoribus potestem deuitandi peccata. Possunt siquidem iusti multa per gratiam gratum facientem bona opera facere, & multa peccata vitare, quæ aliâs non possent. Quia tamen vita nostra, tametsi breuis, multos pretendit in dies, & grauiores sâpè in ea occurront tentationes, quam vt illis deuincendis sola gratia gratum faciens sufficiat, & hoc ipsum quod talia pericula non occurruunt, plerisque munus est & beneficium Dei speciale: ideo generaliter dicimus, & iustis & peccatoribus necessariam esse Dei gratiam ad perseverandum usque ad mortem.

DE NECESSARIIS EX

PARTE NOSTRA, AD OB-
TINENDUM & PROMERENDUM PER-
SEVERANTIAM.

CAP. XXIII.

CVM tamen saluare possit DEVS omnes, & præstare illis donum hoc eximium perseverantiæ absque vlla cooperatione nostra, neminem tamen ex adultis beat, aut tanti doni participem facit, quin & ipse suæ quoquæ cooperetur saluti. Neque hoc statuit, quia avarus aut inuidus sit. Longè absunt ista humana vitia ab illa summa Dei bonitate, quæ bonorum nostrorum aut gloriae nihil indiget. Plenissimam in se omnium bonorum sufficientiam habet, immò eminentissime omne bonum est,

nec potest esse aliqua res bona, nisi ex participatione illius: & quo maius & plenius, & suprà quam dici aut cogitari potest, bonus est, eo magis cupit in alios se diffundere, & suorum bonorum & incomparabilis gloriæ participes eos efficere. Atque inde est, vt coadiutores sibi nos esse voluntationis ad perseverandum.

Ioan. 8. d

In quæ verba Cyrillus: Non incipientibus, sed perseverantibus usque in finem, salus æterna promittitur. Idque pulchris allegorijs nauis, domus, & certaminis ostendit. Et vbi nulla alia essent, certè sufficere deberent illa tam varie commenda in Apocalypsi: Vincenti dabo edere de ligno vitæ. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Qui vicerit, & custodi erit usque in finem operæ mea, dabo illi potestatem super gentes. Qui vicerit, faciam eum columnam in templo DEI mei. Qui vicerit, dabo eisdere mecum in throno meo.

Cyr. 6. m
Ioan. 8. d

Quoniam vero haec doctrina nulli catholicorum, immò neque hæretorum quidem, qui agnoverūt libertatem nostram, est ambigua, & contra negantes libertatem copiosè lib. 2, disputauimus, tota eam disputatione, ut potè supfluam, missam nunc faciemus, ac cum catholicis solis agentes, immò eminentissime huius lib. curabimus doce-

Apoc. 2.
& 3.

docere, quæ sit potissima & certissima via, à iustis omnibus tenenda & sectanda, vt inter tam multa huius vita discrimina & pericula, perseuerantiam obtinere ac promereri queant, & ad coronam sibi paratam peruenire.

Neque hoc intactum præterière Patres in nostro decreto: Contenti quippe non suere extirpare errores, sed & pro paterna caritate, quam gerebant in omnes filios Ecclesiæ, solliciti fuerunt ea tradere, quæ docere & erudire omnes in iustitia possent, vt perfecti videlicet sint, quicunque hac doctrina vti curauerint, & ad omne opus bonum instructi. Verba vero, qui-

Necessaria ex nobis ad persueran-

docuerunt, hæc sunt: Veruntamen, qui se exi-

stimatorum stare, videant nè cadant, & cum timore ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigilijs, in eleemosynis, in orationibus & oblationibus, in ieiunij, in castitate. In his autem non omnia Patres expresserunt, quæ ad perseuerantiam conducunt, sed ea duntaxat, quæ potissima visa sunt, quæque maximè in terris hæreticorum neglecta hoc tempore audimus. Et ex eis similia voluerunt intelligi.

Quod & factitasse nouimus vtrunque Apostolorum principem, cùm & methodum tradiderunt certissimam ad perseuerandum. Petrus enim omnibus fidelibus sic scribit: Vos autem curam omnem sub inferentes, ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis caritatem. Hæc enim si vobiscum adsint & superent, non vacuos, neque sine fructu vos constituerunt in Domini nostri Iesu Christi cognitione.

Paulus autem volens nos vigiles, attentos, & nostræ salutis sollicitos efficere, expressit primò formidandam hostium nostrorum potentiam & malitiam. Deinde vero, nè animum desponderemus, panipliam, hoc est, vniuersam armaturam spiritalem, qua nos ab eis protegere possemus, his verbis insinuavit: Propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

Ac mox speciatim arma, quibus & tegere nos & protegere ab inimicis, & illos impugnare & expugnare valeamus, disertè

2. Pet. 1. b

Ephe. 6.

tradidit, dicens: State ergò succinctum, bos vestros in veritate, & indui loricam iustitiae, & calceati pedes in præparationem Euangeli pacis.

Quibus verbis indumenta significavit Indumenta tria, militia, tristitia, fortia, quæ induere debemus, nè nudi con- grediamur cum hostibus, balteum videli- cet castitatis, loricam iustitiae, & calceame- ta pedum, paupertatem & puritatem, vt & corporalia contemnamus, & flagremus iugi desiderio bonorum spiritualium.

Sed enim non satis sunt ad tantam pu- gnam indumenta communia, quibus con- tra hyemis rigorē, vel ardores estiu tem- poris, corpora nostra conteginus. Quare militiae spiritalis peritissimus dux conse- stim addidit arma duo, quibus duas præci- puè corporis partes, quæque principia vi- ta existimantur à philosophis, cor scilicet & cerebrum, communire possimus: In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extin- guere: & galeam salutis assumite.

Merito autem fidem scuto comparavit. Munimentum nanque est omnium virtutum, fides. Et si vera & viuida sit, facile omnia tela inimici repellimus, & nè quic- quam noceat, extinguemus. Terrenis non capitur oblectamentis, qui verè credit ca- lestia. Et temporaria non terrent supplicia, formidantem ex animo aeterna. August. Fides scutum est, sub quo tuta est iustitia, sicut sub munimine omnium virtutum.

Nomine vero galeæ salutis, id est, iuxta Gal. 4. phrasim Hebraicam, galeæ salutaris, spem iuxta quosdam intellectus: quia sicut galea capitis est munimentum, spes est de fine, qui caput est virtutum moralium. Secundum alios autem, caritatem galeam vocauit. Ut enim galea cæteris armis superponitur, ita caritas complemetum est & per- feccio & apex omnium virtutum. Sed nō bis magis arridet, prudentiam in galeam in- telligere. Sedes nanque prudentia, sicut & galeæ, caput est. Et prudentia sensum tue- tur, & moderatrix est & auriga virtutum, neque patitur in hoc vel illud extremum, torpore aut seruore nimio declinare, sed medium vbiq[ue] tenet & sectatur.

Non his tamen contentus vexillifer ex- ius & dux militie Christianæ Paulus, ar- ma adjicit, quibus & de omnibus hostibus nostris magnificè possimus triumphare. Et gladium, ait, spiritus assumite, quod est

verbum Dei. Quoniam vt Christus dæ- monem lethalibus vulneribus testimonij scripturarum in suis tentationibus transfi- xit, sic & nos (vt elegantissime docet Gre- gorius in pastorali, & Chrysostomus in multis homilijs, & Cassianus in collatio- nibus) testimonia scripturarum peculiaria & propria contra vim quamque tenta- tionē seposita & parata habere debemus, vt per ea deuincere & exuperare aduersar- ium nostrum facile valeamus.

Ac nè quidpiam desideres in hoc miri- fico & ditissimo armorum omnium spiri- talium artifice, vel doctori potius & sub- ministratore, ac fidissimo custode, vide, vt continuò doceat viam, qua & nobis & alijs hæc arma possimus pararc, & vt ad ma- num vbius sint, facere: Per omnem, sub- dit, orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilan- tes in omni instantia & obsecratione, pro omnibus sanctis, & pro me. Quia dæmo- nes per nos ipsos, per mundum, per seipsos nos infestant, quemadmodum de nobis, de mundo, & de illis, nostris viribus & di- uino in primis adiutorio triumphare pos- simus, diligenter docuit.

Vt vero & quæ traduntur in nostro de- creto à Patribus, & quæ hæc duo fidissima

& firmissima Ecclesiæ columnæ docuère, sub aliquo compendio habeamus, & faci- lius memorie mandemus: possimus hæc omnia ad tria illa capita reducere, ad quæ Doctores communiter, & Patres in pro- ximo capitulo, omnia satisfactionis opera redigunt: Ad ieiunium, dico, eleemosynam, & orationem. Quæ sola in exposi- tione iustitiae Christus Matthæi sexto exe- cutus est, dum admonuit, nè cursum no- strum fine humanæ gloriae metiremur.

Ieiunio nanque vniuersa corporis ca- stigatio, & mortificatio continetur. Ele- mosyna, vt præcipua iustitiae pars, omnem in proximos berieuolentiam, beneficen- tiā, iustitiam, & misericordiam com- præhendit. Oratio vero omnia sub se complectitur, quæ ad cultum, pietatem, & religionem DEO & debitum spectant. Hæc nostra in hac peregrinatione iustitia, Hæc certissima ratio in ea perseuerandi.

Sed explicemus. horum trium virtutem & necessitatem aliquanto diligentius. Quia imbecilles sumus, & multis nomini- bus impares hostibus nostris spiritualibus,

Aug. de bo- no pse. c. 16

vt tamen apud Dænum nostræ oratio- nes efficaces sint, & ea impetrant, quæ vo- lumus, necessarium est, mandatorum ipsius obsecrationi toto corde intendere. Si manseritis, inquit, in me, & verba mea in vobis manserint, quocunque volueritis petetis, & fieri vobis. Ac si apertiū dice- ret: Si vultis, vt quocunque volueritis, fiat vobis, manete in me, & verba mea in vobis maneant. Ita enim fieri, vt petentes, omnia quæ vultis, ad votum habeatis. Et Ioannes ait: Si cor nostrum non re- præhenderit nos, fidutiam habemus ad 1. Ioan. 3. Deum, & quicquid petierimus, & accipie- mus. Augustinus cùm doceret recens ba- ptizatos neque dubitare, neque sollicitos esse debere de peccatis commissis ante ba- ptismum, quippe quæ instar Aegyptiorum in eo, vt in mari rubro, extincti & suffo- cati essent: tamen, nè omnino securi sint de sua perseuerantia, doctissime & pien- tissime admonet, non defuturum in itine- re ad terram promissionis, hostem fortem Amalech: & hac vna ratione auxilio eius, qui eos liberauit ab Aegypto, & de illo

ff quo-

Exod.17.c

quoq; triumphaturos, si imitarentur Moysen, & extentas haberent manus ad orationem & opera bona, neque ab his, neq; à cruce Christi eas dimitterent. Dum enim extensis manibus in formam crucis orabat Moyses, vincebat Amalech: dum deponebat, conualescerat.

Tob.12.b

Conienda
omnia bo-
na o.p.a hu-
militate.

Eccl.17.a

Hie.2. in
Pel. Pf.38.

2. cont. Iou.

Cy. de fin.
pl. prela.

Ac prudenter Hieronymus tractans illa verba Davidis, Vniuersa vanitas omnis homo viuens, sic scribit: Vel viuens in corpore, vel viuens in virtutibus, & tamen omnia vanitas. Incerto enim statu fluctuat, & dum non timet, in sereno patitur tempestatem. Et alibi: Sicut baptisma priora peccata dimittit, sic in futurum seruare non potest, nisi baptizati omni custodia seruauerint cor suum.

Et pulchrè Cyprianus, nè quispiam, etiam optimorum operum sibi conscius, securitatem sibi promittat, de illis, qui iam

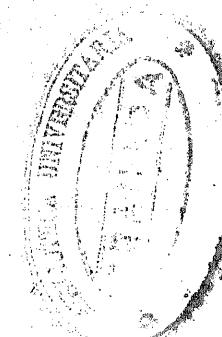
præclari confessores extiterant, sic alicubi scribit: Quisquis ille confessor est, Salomon maior, aut melior, aut carior non est, qui tamen quandiu in vijs Domini ambulauit, tandem gratiam, quam de Domino fuerat consecutus, obtinuit. Postquam dereliquit Domini viam, perdidit & gratiam Domini: Et ideo scriptum est: Tene quod habes, nè aliis accipiat coronam tuam. Quod vtique Dominus non minaretur, auferri posse coronam iustitiae, nisi quia recedente iustitia, recedat necessè est & corona. Confessio, exordium glorie est, non meritum coronæ: nec perficit laudem, sed initiat dignitatem. Cumque scriptum sit, Qui perseuerauerit usque in finem, is saluus erit: quicquid ante finem fuerit, gradus est, quo ad fastigium salutis ascenditur: non terminus, quo iam culminis summa teneantur. Confessor est, post confessionem periculum maius est, quia plus aduersarius prouocatus est. Confessor est, hoc magis stare debet cum Domino Euangeli, per Euangeliū gloriam consecutus a Domino. Et paulo post hoc exemplo Iude confirmat his verbis: Si, confessio factus, fidem primam perfidiam posteriore mutauerit, blandiri sibi per confessionem non potest, quasi electus ad gloriæ præmium, cum ex hoc ipso magis creuerint merita pœnarum. Nam & Iudas inter Apostolos Dominus elegit, & tamen Iudas postmodum Dominum prodidit. Hæc ille.

Itaque quanto maiores progressus in via Dei & perfectionis disciplina iusti fecerint, & quæ retrò sunt, obliuiscentes, ad ea, quæ sunt priora, animos suos seruentius & magis extenderint, tanto magis oportebit eos ex corde humiliari, & imitari Paulum, & cum illo dicere: Quotquot ergo perfecti sumus, hoc sapiamus, siue hoc sapiamus. Diuersa em̄ sunt exēplaria. Et quid sapiamus? Vel quid potius sapere debemus? Quod nondū perfecti sumus, respondent Hieronymus & Augustinus, quod necdū accipimus, quod necdū comprehendimus, quod adhuc in acie & in mari sumus. Et subdit Hieronymus grauissimè & pientissimè: Hæc est hominis vera sapientia, imperfectum se nosse: atque (vt ita loquar) cunctorum in carne iustorum imperfetta perfectio est. An vero hæc pia studia, & verissimæ nostræ im-

nè inferamur in tentationem: quia si non inferamur, nulla ab eo ratione discedimus. Quod si, ut certissimum est, posci a se D E V S hoc donum vult, & id iusti instanter & frequenter petunt, & quandoquæ obtinent, & propter egregia eorum opera & feruentissimas orationes D E V S eis hoc donum impartitur, cur non & illud meruisse eos dicamus? Equidem nihil video, quod illis orationibus & pijs operibus desit ad meritum ex congruo.

Studeamus ergo omnes certam facere per bona opera vocationem nostram, & cum timore & tremore, per ieiunia, orationes & eleemosynas, saluti & perseuerantiae nostræ sollicitè inuigilemus. Hæc enim, si nobiscum permaneant, non vacuos neque sine fructu nos patientur apud D E V M esse. Sed qui dedit hæc tanta & tam eximia velle, dabit quoquæ pro sua benignitate perficere, & ad brauium supernæ vocationis, illis repositum, peruenire. Sitamen propter humanam fragilitatem quis peccauerit, & acceptam iustificationis gratiam perdidit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Ac meritis & intercessione ipsius alleuat Dominus omnes, qui Psal.144. corruunt, & erigit omnes elisos. Et nè quispiam desperet, quantuncunque grauibus obrutus sceleribus, quemadmodum eximiam istam clementissimi patris indulgentiam Ipsi omnes impetrare possimus, 14. capit. Patres edifferunt. Ad ipsiusque expositionem, hic fa-

cto fine huic libro, Deo
fauente, transibimus.

484 ANDREAE VEGA
THEOLOG. HISPAN. DE LAPSI ET
EORVM REPARATIONE LIBER XIII. IN
xiiiij. caput Decreti de iustificatione.

PRÆFATIO.

Nter alia mala, quæ ex protoparentis nostri peccato contraximus, vnum est, atque id non infimum, inconstantia. Peccauit ille, dum nesciuit in statione sua consistere, & felicitatem illam eximiam, in qua conditus fuit, instabilitate sua male perdidit. Eo que factum est, vt & filios sibi similes generauerit, inconstantes, irrequietos, varios, instabiles, qui que nesciant vñquam in eodem statu permanere. Ac proinde summus ille Deus, patiens & multæ misericordiæ, qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum, nostræ vertibilitati & infirmitati compatiens, secundum diuitias bonitatis & longanimitatis suæ, renedium certissimum statuit, quo saluari & reparari possent, quicunque mutabilitatis suæ vitio, acceptam iustificationis gratiam perdiderint. Et huic vni remedio enucleando, roborando & tuendo, librum istum, quem iam exordimur, secuti vestigia Patrum nostrorum, consecrauimus. Legite hæc, & attenta mente reuolute, ô quicunque estis humanæ miseriæ & imbecillitatis nostræ conditionis non ignari. Habetis hic lapsuum & morborum nostrorum spiritualium præsentissima medicamenta, ac velut ex quadam diuite & probatissima apotheca, licet ex his Patrum diffinitionibus absque argento & absq; vlla commutatione vobis ea indubitatè comparare, quæ omne virus & venenum antiqui serpentis de animis nostris eliminent. Nè ramen in incertum nostra vagetur lucubratio, proponam ante omnia, sicut & in alijs libris feci, ipsam sanctæ Synodi diffinitionem, quæ sic habet:

DE LAPSI ET EORVM REPARATIONE.

CAP. XIV

Qui verò ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cùm excitante Deo, per pœnitentię sacramentum merito Christi, amissam gratiam recuperare procurauerint. Hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio, quam secundā post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti Patres aptè nūcuparunt. Etenim pro his, qui post baptismum in peccata labūt, Christus Iesus sacramētū instituit pœnitentię, cùm dixit: Accipite Spiritū sanctū. Quorū remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorū retinueritis, retenta sunt. Vnde docendū est, Christiani hominīs pœnitentiam post lapsū, multo aliā esse à baptismali, eaq; cōtineri nō modò cessationē à peccatis, & eorū detestationē, aut cor contritū & humiliatū, verū etiā eorundem sacramentalē confessionē, saltē in voto & suo tēpore faciendā, & sacerdotalē absolutionē, itēq; satisfactionē per ieunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, nō qđem pœna æterna, q; vel sacramēto, vel sacramēti voto vñā cū culpa remittitur, sed pro pœna tēporali, que (vt sacræ literæ docēt) nō tota semp, vt in Baptismo fit, dimittitur illis, q; gratiæ Dei, quā acceperūt, ingrati, Spiritū sanctū cōtristauerunt, & tēplum Dei violare nō sunt veriti. De qua pœnitentia scriptū est: Memor esto vndē excideris, & age pœnitentiā, & prima opera fac. Et iterū: Quæ secundū Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stable ope ratur. Et rursus: Pœnitentiā agite. Et, Facite fructus dignos pœnitentiā.

Apoc. 2, b
2. Cor. 7, c
Matt. 3, a
Luc. 3, b

DE LAPSI ET EORVM REPARATIONE.
485
VID SVMMATIM CON TINEAT CAPITVLUM STA
tim præmissum.
CAP. I.

Fivnt, vt video, tria potissimum in hoc capitulo à Patribus. Nam & de possibilitate differunt, & de qualitate curationis, & de ipsa medicina, quæ debet lapsus curari. Et ex eis tres doctrinas seu conclusiones licet colligere, circa quas tota huius voluminis disputatio versabitur. Ac primò quidem, nè quispiam vel grauissimis obrutus peccatis, de curatione sua desperet, proponitur in genere possilitas reparacionis omnium, quilapsi sunt à sua iustificatione. Ethoc fit his verbis: Qui verò ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cùm excitante Deo, per pœnitentię sacramentum merito Christi, amissam gratiam recuperare procurauerint. Et quæ statim sequuntur, Hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio, hunc sensum habent: Cùm enim hoc modo homo iustificatur, lapsus reparatur, & lapsi dicitur fieri, & verè fit, reparatio.

Conclusio
Ex quibus colligere possumus hanc doctrinam, seu conclusionem: Possunt omnes lapsi reparari. Tradita verò possilitate curationis, docent statim Patries aliquanto particularius medicinam, qua quilapsi sunt, reparari queunt, & in antiquam sanitatem restitui. Et eam, aiunt, sacramentum esse pœnitentię. Et vt de illius præsentissima & certissima virtute nemo dubitet, docetur ea medicina instituta fuisse ab illo magno medico animarum Christo Iesu salvatōre nostro, cui nulla est egritudo incurabilis. Atque vt constet omnibus, quibus sit ex Patribus ista saluberrima medicina composta, explicantur distinctissimè omnia, quæ ad eam spectant, ac quodam modo, vt poste explicabimus, partes illius sunt. Et in summa quinque hic subjiciuntur, ex quibus vera constat pœnitentia: Cessatio à peccatis, detestatio eorum, sacramentalis confessio, sacerdotalis absolution, itemq; satisfactio per ieunium, eleemosynas, & orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia. Et ex his declaratur, Christiani hominis pœnitentiā post lapsū, multò alia esse à baptismali. Quæ omnia

Patres tradidērē ab illis verbis, Etenim pro his, qui post baptismum in peccata labuntur, Christus Iesus sacramentum instituit pœnitentię &c. usque ad illa, quæ nunc retulimus. Et alia pia spiritualis vita exercitia.

Ethinc secundam conclusionem huiusmodi possumus decerpere. Pœnitentia à Christo instituta, quinque in se complectitur. Postremò exponitur obiter, qualis sit ista lapsi reparatio, quæ fit per sacramentum pœnitentię.

Et hæc, in summa, statuitur conclusio: Per sacramentum pœnitentię, vel sacramenti votum, culpa & pœna æterna remittitur, non autem tota pœna temporalis, vt in baptismo, sed ea postea per satisfactiones bonorum operum expiatur. Verba, quibus hæc continetur conclusio, sunt hæc: Non quidem pro pœna æterna, quæ vel sacramento, vel sacramenti voto vñā cum culpa remittitur, sed pro pœna temporalis, quæ, vt sacræ literæ docent, non tota semper, vt in baptismo fit, dimittitur. Et vt constet integræ sententia, supplenda sunt ex proximis verbis, & istis omnibus præponenda hæc verba: Itemque satisfactione facienda est. Nè verò istas diffinitiones ex capite suo finxit Synodus existinetur, confirmantur omnia auctoritate Pauli, & utriusque Ioannis. Sed inept singularis horum verborum suum pondus, neque leui manu, aut perfunctorie tractada sunt tanta nostra salutis documenta. Quarè de his omnibus speciatim & aliquanto operosius commoduū erit differere.

DE VARIS ERRORIBVS,
POSSIBILITATI REPARATIONIS
lapsi aduersariis.

CAP. II.

Quid est ergo, quod Patries difiniunt, audiamus. Qui verò inquietunt, ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt: sicut optimi medici pollicentur in primis omnibus ægris, quod salvari queant: nè desperent videlicet, nè diffidant, nè abijcant animum, nè addant morbos morbis, & fiat ægritudo & plaga eorum insanabilis. Nemo potest facere pœnitentiā, ait ^{i. de pœnit.} cap. 1.

ff 3 Am-

Ambrosius, & verissimè, nisi sperauerit indulgentiam. Neq; ægrotus parebit medico, aut diætam ab eo præscriptam seruabit, nisi confidat, posse se illa ratione sanari. Cùm verò Patres acceptam dicunt iustificationis gratiam, satis indicant, nemini esse iustitiam suam naturalem. Omnes enim peccauerunt, & eagent gloria Dei. Et nisi Deus gratis iustificet, vniuersus orbis obnoxius ei erit, & reus, atq; expers omnis iustitiae. Et hæc hominis summa iustitia est, quidquid habuerit virtutis, quidquid gratia & iustitiae coram Deo, non suum putare esse, sed Domini, qui largitus est. Quod autem, aiunt, ab hac accepta seu donata iustificationis gratia, homines per peccatum excidere, manifestè est cōtra errores *Vulceni & Iouiniani*, qui, vt in proximo libro docuimus, acceptam semel iustitiam saltem per baptismum, amitti non posse censuerunt.

Atq; his verbis indicārunt Patres, omnia quæ hoc in loco diffiniunt, ad eos peccatores spectare, qui post acceptam iam perfidem & baptismum iustitiam, ab ea deciderunt, & prolapsi sunt. Nihil itaque est nobis hīc negotij cum iustis, aut perseuerantibus in gratia accepta, nihil cū infidelibus aut catechumenis, sed cum illis duntaxat, qui quam acceperunt mundam & candidam iustitiae vestem in baptismo, eam suis postea peccatis sordidauerūt, & commaculauerunt. Et illo verbo, Per peccatum, palam significatum est, neminem gratiam semel apud Deum adeptam, nisi ex culpa sua, deperdere. Sine pœnitentia enim, & (quod Græcè significantius dicitur) impœnitenda sunt dona & vocatio D E I. Neq; retractare Deus nouit, vt homines, sua beneficia, sed fidelissimus est & constantissimus eorum amicus, quos in gratiam suam recipit, neque quenquam deserit, nisi prius ipse deseratur.

Ac tota ista diffinitio, qua generatim omnes illos, qui à iustificationis gratia, culpa & peccato suo exciderunt, & acceptæ gratiæ ingratiti fuerunt, nihilo tamen segnissimè iustificari posse affirmantur, vilse ra diuinæ misericordiæ, & diuitias bonitatis & patientiæ Dei ob oculos nobis ponit. Quid enim benignius, quid clementius, quid magnificenterius, quid suauius esse aut dici potest, quam Deum & Dominum omnium, qui nullius obsequio aut subhido

Rom. 3.4

1. he. 2.3

Rom. II.4

indiget, omnes etiam pessimè de se meritos, in suam gratiam paratum esse recipere, si modò illi ex corde velint ad eā redire.

Et vt iam hinc incipiamus exponere errores, qui contra possibilitatem reparandi lapsos pugnârunt, ex professo militat hæc doctrina contra omnes illos, qui affirmârunt, non semper toto huius viæ temporis posse quosvis peccatores redire ad concilio. gratiam diuinam, quam perdidérunt, & quinque aut sex errores palam damnant.

Primò pugnat contra Montanum, de quo & sectatoribus ipsius in epistola ad Marcellam, contra Montanum Hieronymus sic scribit: Illi ad omne penè delictum, Ecclesiæ obseruant foræ. Et nè quis hunc rigorem ex innocentia profici scirederet, cùm verius ab hypocriti dimanaret, subiecit statim: Rigidi autem sunt, non quod & ipsi peiora non peccant: sed hoc inter nos & illos interest, quod illi erubescunt confiteri peccata, quasi iusti: nos, dum pœnitentiâ agimus, facilis venia promeremur.

Secundò aduersatur hæc Patrum diffinitio Nouato, & ipsius affectis Nouatianis, ab ipsius nomine sic appellatis. Illi enī, vt communiter traditur, & potest ex Ambroso, primo de pœnitentia colligi, omne peccatum lethale, commissum post baptismum, irremissibile esse censuerunt. Et saltet, vt ex Cypriano, Eusebio, & Hieronymo constat, omnes negantes Christum post baptismum suscepimus, extra statum salutis posuerunt, & quocunq; metu vel occasione Christum quis fidelis negasset, aut idolis sacrificasset, pœnitentiam ei & redditum ad communionem Ecclesiasticam negabat.

Verba Cypriani de Nouato ad Cornelium papæ, hæc sunt: Neq; vulnus suu miser curat, sed adhuc grauius & se, & suos vulnerat, in pernicie fratru lingua sua perstrepens, & facudiæ venenatae aacula conterquens, magis durus secularis philosophia prautate, quam philosophie Dominicæ lenitate pacificus: desertor Ecclesiæ, misericordiæ hostis, interfector pœnitentie, doctor superbiæ, veritatis corruptor, perditor caritatis: Et in alia epistola ad eudem Cornelium, vbi & sclera Nouatic memorat, & suis eum titulis mirificè exornat, inter alia addit: Damnare nunc audet sacrificantium manus, quum sit ipse nocentior pedibus, quibus filius, qui nascetur, occisus est.

Euseb.

DE LAPSIIS ET EORVM REPARATIONE.

487

Eusebius verò de eo sic scribit: Nouatus Romanæ Ecclesiæ presbyter, elatione quadam tumidus, spem penitus lapsi salutis ademerat, etiamsi dignè pœnituisse. Ex quo & princeps hærefoes extitit Nouatianorum, qui ab Ecclesia separati, superbo nomine semetipso Catharos, id est, mundos appellârunt. Et vt videas semper Catholicam Ecclesiam huic errori suffisse aduersatam, statim subdit: Ob quam rem Concilium sacerdotale in vrbe Roma congregatum est, Episcoporum quidem sexaginta numero, presbyterorum quoquæ totidem, cum diaconis plurimis. Præterea etiam per singulas quasque prouincias de hac re magna deliberatione habita, decreta significatur, quid factò opus sit. Statuitur ergò, Nouatum quidem cum his, qui eum mentis elatione tumidum sequerentur, quib; ad humanam istam & nihil fraternalæ caritatis seruantem, sententiam declinarent, alienum esse ab Ecclesia: eos verò, qui lapsi in certamine fuerint, fraternam miseratione curandos, & fomentis pœnitentiae medicandos.

Scribit & de hac re Cornelius Vrbis Romæ Episcopus ad Ecclesiam Antiochenam, indicans Fabiano eius episcopo, quid statuerit in Vrbe Roma Concilium congregatum, quid etiam Italì, Afris, cæterisque Occidentalibus visum sit. Cyprianus verò de his librum magnificentissime scriptum edidit, in quo & lapsos ad pœnitentiam cohortandos, & contradicentes alie nos esse à Christi visceribus statuit.

Hieronymus etiam in quadam epistola ad Marcellam, de blasphemia in spiritum sanctum, cōmemorat Nouatianum irremissibile docuisse peccatum, atque ipsissimam spiritus sancti blasphemiam, si Christianus aliquis Christum negaret, quantiscunque tormentis adductus hoc fecisset.

Tertiò pugnat hæc nostri decreti assertio contra Arrianum, qui in questionibus Armenorum lib. 9. cap. 27. afferuit, aliud peccatum esse in hac vita irremissibile, & cui non esset petenda à Deo venia. In quo errore, referente Athanasio, fuit nescio quis Origenes antiquus, & Theognostus quidam. Fuit etiam in eo errore Augustinus eo tempore, quo sermones scripsit in sermone Dñi in monte: sed cantauit eius erroris palinodiam libr. 1. Retractionum.

Quarto opponitur hæc Synodi doctri-

na opinioni quorundam Iudeorum, qui propter verba Amos perperam intellecta, primo quidem, secundo, ac tertio peccato post acceptam gratiam, locum esse pœnitentiae aiebant, sed quartum irremissibile affirabant.

A qua sententia non absunt, qui certum Error 5. esse aliquem numerum peccatorū assueverant, in quem cùm peccatores veniunt, desperati sunt, neque asequevi veniam possunt, tametsi cursum huius vitæ non concluserint. Et sunt nimis, qui Tertullianum patent semel tantum post baptismum, dedisse locum pœnitentiae. Ac videntur hoc postulare quedam ipsius verba in libro de pœnitentia, nisi ad pœnitentiam publicam referantur, quæ tunc non fiebat secundò. Attamen, quia statim addit, non esse subruendum animum desperatione, si secundè pœnitentiae quis debitor fuerit, & reconciliari quenquis posse, si quod Dominus offert, non recusaverit, atque iterata valetudine mala, iterandam esse medicinam: & qd omnes indistinctè peccatores ad pœnitentiâ ibi hortantur, non ausim ei hunc errorem imputare.

Error 6.

Quia verò generalis est, & absqueulla limitatione patrum sententia, & communem Dei legem de reparatione peccati post Baptismum edisserit, videtur & hīc quoquè, si verborum superficiem spectemus, condemnata esse cuiusdam Catholicæ, & doctissimi, & probatissimi magistri opinio, qui afferuit, posse peccatores in hac vita tot & tam grauibus Iceleribus impiori, vt iam de communile resurgere à peccatis non possint, sed dūtaxat ex privilegio superexcellentis misericordie diuinae. Quæ verba, an in pium aliquem fensum recipiqueant, postea videbimus. Hi sunt errores, qui reparationi eorum, qui post Baptismum lapsi sunt, haec tenus obuiam iuerūt, & materna Ecclesiæ viscera peccatoribus fidelibus, quantum in se fuit, occluserunt. Quos simul omnes utile ratus sum, quasi instruam aciem contra nos ponere, & totum hostilem exercitum cum suis turmis ac duabus congregare, nè post primam victoriā alia nobis deinceps prælia nascerentur. Igitur non dimicabo contra singulos, neq; unius aut alterius ero passim cōgressione contentus. Toto certandum est agmine, & vniuersos insimul, instructa tamen & ordinata acie, deuincere & prostertere conabor.

ff 4 DE

ANDREAE VEGAEE LIBER XIII.
DE CHRISTI VERBIS PRO
REPARATIONE LAPSIS.
CAP. III.

APPROBARVNT Patres hāc dētrinam de possibilitate reparatiōis eorum, qui post baptismum sunt lapsi, primō quidem ex consensu Patrum, qui eam reparationem dixerunt esse secundam tabulam post naufragium: secundō verō, ex quatuor testimonijs noui testamenti, quibus & Paulus, & vterque Ioannes, omnibus peccatoribus idoneū suorum peccatorum p̄enitentibus, lucidissimē pollicentur veniam. Nos autem, vt eandem ostendamus Christi, Apostolorum, totiusq̄e ecclesiae dētrinam fuisse, sicut à principio facturos nos esse promisimus, opponemus aduersantibus in prima fronte ipsum Saluatorem & salutem omnium Iesum: ac fortissimum ducem suis telis, hoc est, suis sentētijs, armabimus. Non sine causa publicanorum & peccatorum amicus dictus est, & ipse de se dixit: Non veni vocare iustos, sed peccatores ad p̄enitentiam. Vel vñus profectō ipse sat̄ est ad reuinendum omnes hos errores. Quia enim omnes illi ex diametro pugnant contra incarnationis suæ finem, & fructum suę passionis impedire conantur, testatissimū esse voluit suæ Ecclesiae ex ipsissimis suis verbis, nulli ad eum reuertenti claudenda esse viscera misericordiæ. Et vide, vt ab initio suæ prædicationis usque ad tempus mortis hanc doctrinam firmauit. Post suscep̄tum Ioannis baptisma, & quadrage. narium ieunium expletum, & deuictas in deserto diaboli tentationes, mundo se ruelare incipiens, ab exhortatione peccatorum ad p̄enitentiam, prædicationem suam auspicatur. Atque omnibus indiscretim Iudæis, inter quos plerique erāt, qui à gratia sibi elargita exciderant, aperata & clara voce intonat: Poenitentiam agite. Appropinquauit enim regnum cælorum. Et paulo p̄ost Matthēum publicanum ex teloneo ad se vocat, & cum illo ac multis alijs publicanis & peccatoribus in domo ipsius discubuit. Cumque Pharisæi ea de causa aduersus illum murmurarent, & discipulis ipsius dicerent, Quarè cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester? audiens ille eorum obtrectationem, dixit: Non est opus valentibus me-

Luc. 7. e
5. e

Matt. 4. c

9. b

dicus, sed male habentibus. Euntes autem discite, quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim vni vocare iustos, sed peccatores. Et alijs palam afferit: Venit filius hominis querere & saluum facere, quod perierat. Et rursus: Non est vobis luntas ante patrem vestrum, qui in cælis est, vt pereat unus de pusillis istis. Et nullo excepto peccatore: Gaudium, ait, erit in celo coram angelis Dei super uno peccatore p̄enitentiam agentem.

Et hoc confirmant parabolæ ouis & ibid, drachmæ perdite, & lagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congregantis, & in fructuofæ fictis, ob preces cultoris vi- neæ, non eradicatorum. Et aliquanto apertius, Parabola filij prodigi, à patre ob p̄enitentiam suam benignissimè ad oculum & ad primam stolam, & ad conuiuūm recepti; & parabola Pharisæi & publicani, quorum hic cùm se peccatorem confitetur, justificatus in domum suam reuersus est: & parabola patris familiæ, remittentis seruo de M. millia talenta: ac rursus mittentis pri- mum, secundum, ac tertium seruum, ac denique ipsum filium, vt acciperet fructus vi- neræ. Nec minus parabola regis, vocantis quoquaque ad triuptias filij sui: & parabola descendensis ab Hierusalem in Hieri- cho, qui expoliatus & vulneratus à latro- nibus, benignè à Samaritano fouetur, alli- gatoque vulnere, in domum ecclesiae redu- citur. Testabatur & hoc ipsum, palam di- uertens ad Zachēum, & salutem ei & do- mui suæ annuciās: ac Magdalena, & vtric- que paralytico remissionem peccatorum magna autoritate concedēs, ac mulierem adulterij ream, à condemnatione liberans. Et n̄ illus esset de re adeò necessaria am- bigendilocus, Petro & reliquis Apostolis magnificentissimas claves ligādi & solue- di omnia in terris, promisit. Amen, ait, dico vobis: Quæcumque alligaueritis super ter- ram, erūt ligata & in cælo: & quecumq; fol- ueritis super terrā, erunt soluta & in cælo.

Neque his contentus, disertissimè eis hanc suam in omnes peccatores eximiam misericordiam, & illorum in omnia pecca- ta admirabilem potestate, statim aperuit. Rogauit Petrus, caput oīm mox futurus, & ad quē ea de causa hāc in primis veritatem scire spectabat: Domine, quotiēs peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vtque septiēs? Quid verō e respondit benignus

tumus

DE LAPSIIS ET EORVM REPARATIONE.

489

simus Dominus? Nunquid certum aliquod peccatum, aut certum aliquem numerum peccatorum à misericordia sua exclusit? Minimè gentium, Attende abyssum diuinę miserationis, & fontem misericordiæ in im- mensam profluentem. Non dico tibi, ait, vñq; septiēs, sed vñq; septuagies septiēs: Quibus verbis, vt Origenes, Hierony- mus, Augustinus, Chrysostomus, Theo- phylactus & alij notārunt, non numerum aliquem certum p̄ifixit remissiōi pecca- torū, sed oīa peccata, quæ committuntur in hac vita, quæ septenario numero dierum peragit, dimittenda esse, & totiēs quotiēs quis peccauerit, ac denique semper, & vt dicit Hilarius, sine modo ac numero dan- dam esse veniam in hoc seculo peccantibus expressit. Quarè benè Nicol. hos Patres fecutus, numerum determinatum pro in- determinato hāc esse positum notauit. Un- dē & ipse Dominus testatissimam cunctis esse volens hanc suæ in nos clementiæ re- dundatissimam, vt sic dixerim, profusionē, discipulos suos omnes sic alijs allocutus est: Attendite vobis: Si peccauerit in te fra- tertius, increpa illum: & si p̄enitentiam egerit, dimitte illi. Et si septiēs in die peccauerit in te, & septiēs in die conuersus fu- erit ad te, dicens, Pœnit me, dimitte illi. Et hāc de remissione peccatorum intelli- gi, quæ authoritate clauium ab eis erat po- sita facienda, sat̄ indicant verba illa, In- crepa illum. Nam pro peccatis contra nos, & in nostram iniuriam cōmissis, nunquām increpare alium monuisset, qui consuluit & simistram maxillam feriendam præbere, cùm quis nobis alapam in dextram impe- gerit. Sed & illud apertum est, quod ad oīs in vniuersum Christianos loquitur: Si pec- cauerit in te frater tuus, vade, & corripe eū inter te & ipsum solum. Si te audiērit, lu- cratus eris fratrem tuum. Nam cùm ad omne lethale peccatum, & ad omnes pec- catores correctio fraterna se extendat, qui dicit, Si te audiērit, lucratus eris fratrem tuū: manifestè ostendit, posse per huiusmo- dicorrectionem omnem peccatorem sanari. Patefecit & hoc illis verbis: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vo- bis pater vester cælestis delicta vestra. Si nullum quippe est tempus, quo non di- mittere possimus alijs, quæ in nos admis- sum: nullum ergo erit tempus, quo non & veniam peccatorum nostrorum obtine-

re possimus. Et generaliter alibihorta- tur: Petite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.

7.a

Omnis enim, qui petit, accipit; & qui que- rit, inuenit: & pulsanti aperietur. Inter alia etiam omnes fideles, & iustos, & pec- catores, & baptizatos, & non baptizatos, sic orare patrem instituit: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim ad solos catechumenos hāc oratio spectat, sed ad omnes potius Christianos & fideles. Et quia frustrā esse non potest hāc oratio, si ex corde dicatur, velint, nolint Montanus & Nouatus, vel ex illa dilucidum esse va- let, tandiū posse quenuis peccatorem in hac vita suorum veniam obtinere peccatorum, quandū illam ex corde possint dicere.

Admonuit & Hierusalem diuitias istas f. diuitiarū suæ in illam & in omnes patientiæ, & be- istarum iuc- dicitis prophetas, & lapidas eos, qui ad te mis- si sunt: quotiēs volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cōgregat pul- los suos sub alas, & noluisti? Et nisi omnes dignè p̄enitentes paratissimus esset Deus ad misericordiam recipere, & omnes pos- sent, si velint, p̄enitentiam suorum pec- catorum facere, nunquām adeò amarulen- tē exprobriasset imp̄enitentiam illis ciuitati- bus, in quibus fecerat plurimas virtutes, neque tristia illa & formidanda Væ eis comminatus esset: Væ tibi Corozaim, Væ tibi Bethsaïda: quia si in Tyro & Si- done factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, oīm in cilicio & cinere p̄eniten- tiam egissent. Cur enim de imp̄enitentia sua aliqui obiurgentur, si vel p̄enitere ne- queant, vel per p̄enitentiam non eis pate- at via ad salutem?

Et quid aliud Petrum docuit, cùm præ- dicta ei trina sua negatione, Et tu, inquit, ali- quando contuersus, confirma fratres tuos? Atque hoc idem manifestum fecit in scandalo, quod omnes Apostoli in sua paſſio- ne iuxta ipsius prophetam paſſi sunt. Nam & post resurrectionem suam omnes eos ad p̄enitentiam recepit. In cuius signum, cùm ad eos ianuis clausis ingressus est, ante omnia dixit: Pax vobis. Ac velut confirmans & declarans adhuc in eis integrā manere autoritatem Apostolatū, addi-

23.d

Ioan. 20.

addi-

Ioan. 20. addidit: Sicut misit me pater, & ego mitti vos, Et vt omnem eis scrupulum auferret, & certos eos sue iustificationis & remissio-
nis suorum peccatorum faceret, insuffla-
uit, & dixit eis: Accipite Spiritum sanctum.
Ibidem. Utque re ipsa praestaret, quam prius pro-
miserat, potestate omnia ligandi & sol-
uendi, subdit: Quorum remiseritis peccata,
remituntur eis: & quorum retinueritis, re-
tentia sunt.

Quibus verbis palam indicauit, nullum esse peccatum in hac vita irremissibile, nullumque peccatorem, qui non possit per claves sacerdotales inuenire veniam & indulgentiam suorum omni peccatorum. Omnia siquidem peccata & omnes peccatores, eorum potestati manifeste his subiecit. Vnde recte Ambrosius: Dominus crimen nullum exceptit, qui peccata donauit omnia. Ipsi figura-
tur authoritati & potestati clavium sacer-
dotalium, ipsi fonti misericordiae, & salutis omium veracissimo & certissimo authori,
clarissime repugnant, quicunq; aliquot vel aliqua peccata dicere vel suspicari audent,
non esse ex communilege remissibilia.

*i.de penit.
cap. 1.*

DE TESTIMONIIS APO- STOLORVM PRO REPARA- TIONE *lapsi.*

CAP. III.

VERVM quid in Christi senten-
tia moror? Euangelium ipsum totum, quod iuxta etymologi-
am nihil aliud est, quam bona annuntiatio, testimonium est apertissimum gratiae penitentibus omnibus exhibendae. Neque enim solis illis erat annuncian-
dum, qui vel nunquam habuissent gratia-
m, vel eam, quam habuissent, conseruas-
sent. Nato salvatore, mox omnibus homi-
nibus pacem, & Dei bonam in omnes vo-
luntatem praedicarunt angeli. Et in hoc il-
le apparuit, vt peccata omnium super hum-
eros suos tolleret, & inimicitias omnes in
semetipso dissolueret, omnium factus re-
conciliatio, omnium iustitia, omnium redemptio & propitiatio. Transibo igitur ab Euangelio ad Apostolos, & eadem illos cum duce & magistro suo, Ecclesiam docuisse monstrabo. Enimvero Paulus ad baptizatos ex Romanis loquebatur, cum ea facientes, que in alijs iudicabant, neque suorum peccatorum penitentes, acriter obiurgat, dicens: An diuitias bonitatis

Rom. 2.

Dei, & patientiae, & longanimitatis con-
temnis? Ignoras quoniam benignitas Dei
ad penitentiam te adducit? Quae autem
essent diuitiae bonitatis, patientiae & longa-
nimitatis diuinæ, quorsum DEVS sua
longanimitate peccatores ad penitentiam
induceret, si neque penitentibus ex corde
indulgeret? Cur & diues in misericordia,
& diues simpliciter in omnes qui in-
uocant illum, ab eodem Paulo predica-
tur, si despicit aliquos ad eum consig-
entes cum dolore & penitentia suorum
omnium peccatorum? Sed in incestuoso
illo fornicatore Corinthio, aliquato aperi-
tius ostendit idem Apostolus, virtutem
penitentiae, ad omnia peccata & ad vni-
uersos peccatores se extendere. Ideo di-
cit, illum tametsi baptizatum, & iam Chri-
stianum, tradidisse se satana in interitum
carnis, vt spiritus saluus esset in die Domini
nostrri Iesu Christi: ideò vinculo excom-
municationis illigatum non perpetuo te-
nuit: ideò à Corinthiis petit, vt patratam
offensam condonent, & penitentem con-
solentur, ac tandem dicit: Cui autem ali-
quid donatis, & ego. Nouerat omnia peccato-
rum vincula facile solui & disrumpi
penitentia.

Ac propterea inter alia facilimi & indul-
gētissimi patris verba, & illa quoq; adiecit:
Sufficit illi, q; eiusmodi est, obiurgatio hæc, que fit à pluribus. Et sicut Corinthios ipsos
durè reprehenderat, quod inflati essent, &
non potius ex corde ligeret illum paterni
tori violatore, & ad expurgandū vetus fer-
mentū, vt essent noua conspersio, excitaue-
rat: ita vbi resciuit eos ad penitentiā sua epि-
stola excitatos, mirificè eos collaudat, & in-
eorū correctione & claris virtutibus ostē-
dit, tristitiam secundū Deum, penitenti-
am in salutem stabilem operari. Et paulo
post ad penitentiam aliorum peccatorum
eosdē cohortatur: Nè iterū, ait, cùm ve-
nero, humiliet me Deus apud vos, & lugeā
multos ex his, q; antè peccauerunt, & non
egerūt penitentiā super immūditia, & for-
nicatiōe, *quā gesserūt. Et q; a poterā Ga-
latæ emendare per penitentiā errores, in itia,
quos p̄cipitati fuerant à pseudo Apostolis,
tota ep̄fola, quā ad eos scribit, hoc agit &
hortatur, vt resipiscat: & quō eorū lapsum
reparari posse, dilucidè ostenderet, Filioli Galat.
mei, dicit, quos iterū parturio, donēc for-
metur Christus in vobis.

Con-

Concinitque huic clarissimo gratiae &
penitentiae preconi, caput & apex Aposto-
lorum Petrus. Neque solum eadem affir-
mat, sed & que Paulus tradidit, sua autho-
ritate, perinde à nos exposuimus, intelli-
genda & interpretanda esse docet. Non
tarat, ait, Dominus promissionem suam,
sicut quidam existimant, sed patienter agit,
nolens aliquos perire, sed omnes ad peni-
tientiam reuerti. Animaduertis optimam in-
terpretationem longanimitatis diuinæ, &
penitentiam ab interitu liberare? Audi ve-
rò que statim subnectit, vt intelligas & salu-
are illam, & immaculatos & irreprehen-
sibiles nos constituere coram Deo, idq; iu-
xa Pauli doctrinam. Satagite, adjicit, im-
maculati & inuolati inueniri in pace, &
Domini nostri Iesu Christi longanimitatē,
eam videlicet, qua dixerat nos patienter
expectari, salutem arbitramini, sicut & ca-
rilissimus frater noster Paulus, secundū da-
tam sibi sapientiam scriptit vobis.
Et in ip̄fis Ecclesiæ primordijs, Simonem
Magum, ad obtinendum suę ambitionis &
Simoniae veniam, per hoc remedium inui-
tuui. Nam post duram illius repræhensionem
subiecit: Penitentiam itaque age ab
hac nequitia tua, & roga Deum, si forte re-
mittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Ne-
que forte dixit, quod de virtute peniten-
tia dubitaret, sed (vt Ambrosius recte mo-
net) quia puram fidei conscientiam Simon
ille non habebat. Cor enim tuum, dixerat
ei statim Petrus, nō est rectū coram Deo.
Et manifestum est, nō ei interclusisse viam
venie, quem inuitabat ad penitentiam.
Et Jacobus similiter aperte testatur, vni-
uersos peccatores posse suorum consequi-
veniam peccatorum per orationem fidei in
exhibitione sacramenti extremæ Vnctionis,
& per correctionem fraternalē: In-
firmatur, inquit, q; in vobis: inducat pre-
sbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vng-
entes eum oleo in nomine Domini. Et
oratio fidei saluabit infirmum, & alleuia-
bit eum Dominus, & si in peccatis sit, re-
mittentur ei. Quid aduersus hoc tam clara-
rum & tam luculentum testimonium dici
potest? An non ista ad fideles, & de fideli-
bus scribit? An non generaliter de quocū-
que infirmante, qui iam renatus esset, lo-
quitur? Vt nemo utique de hoc ambigeret,
dixit: Infirmitur quis in vobis*: & absolu-
te pronunciauit, Et si in peccatis sit, dimis-
tentur ei. Et confirmant hec, que statim sub-
duntur: Confitemini ergo alterutrū pec-
cata vestra, & orate pro iniucē, vt salue-
mini. Multū enim valet deprecatio iusti-
assida. Liquet nimis ex his, neminem
extra statum salutis esse, si possit, vt certe
potest quicunq; est in via, & confiteri pec-
cata sua, & aliorum precibus adiuuari. Et
vt de nomine desperemus viuentium, sed
omnibus potius officium mutuę caritatis p
virili nostra exhibere studeamus, audi quid
post paululū idem Apostolus subiiciat:
Fratres mei, si quis ex vobis errauerit à ve-
ritate, & conuerterit quis eum, scire debet,
quoniam qui conuersti fecerit peccatorem
ab errore vice sue, saluabit animam eius à
morte, & operit multitudinem peccato-
rum. Nondū quidem erat Nouatus, &
iam h̄c lethalia nobis tela, quibus eum cō-
foderemus, Iacobus parabat. Qui nanque
errantem à veritate, & conuersti, & salua-
ri posse afferit, & hæreticis, & sacrificanti-
bus idolis, aut alia quacunque ratione à ve-
ritate recedentibus, veniam proculdubio
& locum penitentiae, si resipiscere velint,
pollicetur. Apertissima etiam sunt pro hac
veritate verba Ioannis: Si confitemur, *Ioan. 1, 16*
peccata nostra, fidelis & iustus est, vt re-
mittat nobis peccata nostra, & emundet
nos ab omni iniquitate. Certè Ioannes
baptizatus ad baptizatos scribit, & tamen
remissionem peccatorum post baptismum
constanter promittit, & ad fidelitatem &
iustitiam DEI spectare dicit, vt confi-
tentes peccata emundet. Nouerat Deum
hoc promisisse, & fidem eum esse in
omnibus verbis suis. Vnde & continen-
ter adiecit: Filioli mei, hæc scribo vobis, vt
non peccetis: ac n̄e quispiam desperaret,
arbitratus nos post baptismum peccantes,
non posse saluari, statim subdidit: Sed &
si quis peccauerit, aduocatum habemus
apud patrem Iesum Christum iustum. Et
iustum dixit simpliciter & absolutè, vt ad-
uocatum eum intelligeremus omni ex-
ceptione maiorem, & talem, qui sua iu-
stitia nostras possit iniustias diluere, &
candidos nos & nitidos, velut niuem &
lanam albam, efficere. Frustrè vero es-
set aduocatus, si veniam de admisis deli-
ctis neque per illius intercessionem & foli-
citudinem impetrare possemus. Et n̄e vel
minimus tergiuersandi locus reliquus sit,
vide quid addat: Et ipse est propitiatio pro
pec-

peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Evidem propitiatione pro nostris delictis non esset, si illa sunt irremissibilia. Quomodo enim sit propitiatione pro delictis, quae post bapti-
smum committimus, si facientes quicquid possumus, ad eorum obtinendam indulgentiam, nunquam tamen eam valemus adipisci? Nunquid non hoc satis est, ut dicamus, eum non fuisse propitiationem pro peccatis dæmonum? Neque vacant suo pondere illa verba: Non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Nam hæc satis innuunt, multo magis per Christum posse peccata fideliū muridari, quam infidelium, aut certè non minùs. Nam ut nemo ab hac propitiatione sic exclusus putetur, ut non possit illius esse particeps, ac velut difficilius & maius quid addens, subiecisse videtur. Sed etiam pro totius mundi. Quarè cùm Montanus & No-
uatus non dubitauerint Christum fuisse propitiationem pro peccatis quibusvis infidelium, & illorum qualiacunque & quātacunque peccata meritis illius affirmauerint posse per baptismum expiari: magna sanè cæcitas erat, hoc negare & abrogare vel omnibus, vel aliquibus peccatis fidelium.

Atque ut hæc veritas maximè necessaria scitu, omnibus fidelibus esset & certissima & notissima, paulò post principium sue Apocalypses, desertam dilectionem Ephesijs imputat, stuprum & idolothytorum esum Thyatirenis exprobavit. Sardos nō plenorū operū incusat, Pergamenos docentes pertersa repræhendit, Laodicenos fidentes diuitijs obiurgat: & tamē omnes ad pœnitentiam hortatur, idque sub comminationibus grauibus. Non comminatur autem non pœnitenti, ut pulchre dicit Tertullianus, si non ignosceret pœnitenti. Tertullianus, si non ignosceret pœnitenti.

Vnde & Ambrosius in illa verba ad Ephesijs angelum, Age pœnitentiam: Alioqui venio tibi: sic scribit, Vides quod Deus, qui pœnitentiam exigit, veniam pollicetur? Sed super omnia, maxima animaduersione digna sunt illa Dei verissima & suauissima verba ad Laodices, & in illis ad omnes peccatores: Tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, ut non appareat confusio nuditatis tue: & collyrio insuge oculos tuos, ut videas. Ego,

Apoc. 2.
& 3.

Tertullianus, si non ignosceret pœnitenti.

Ambr. 1. de
pœnit. c. 9.

quos amo, arguo & castigo. Aemulare ergo, & pœnitentiam age. Ecce sto ad ostium, & pulso. Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & coenabo cum illo, & ipse mecum. Expenderet oratione. Tot enim sacramenta hic sunt, quot verba. Et misericordiam peccatorum, & felicitatem iustorum, & libertatem nostri arbitrij, & fructum ac præcium pœnitentiae, & super omnia diuitias misericordia diuinæ ad recipiendos omnes petentes, & ad vocandos omnes & adiuuandos ad pœnitendum, significantissimè hic per Ioannem Deus nobis expressit. Sed immorari in his exaggerandis non licet. Nam mihi appossum est, singula veritatis fidei, quam modò docemus, fundamenta perstringere.

Veniamus ergo ad Iudam Apostolum. Nam & ille quoquæ huius indulgentie & benignitatis diuinæ testimonium non obscurum præbuit, & ad concedendum veniam lapsis fideles extimulauit, dicens: Ethos quidem arguite iudicatos, illos vero saluete de igne rapientes. Alijs autem miseremini in timore, odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam. Tria hic genera hominum describuntur peccatorum. Quidam, ut heretici, apostatae, & perditæ alij & scelerati, obstinati sunt in peccato: & hi, ut diuino iudicio iam iudicati, arguendi sunt, & suæ obstinationis siue erroris conuicdi. Alij iacent quidem in peccato, sed nulla animi obstinatione, nulla pertinacia, nulla duritie: & hi omni vi & ope iuuandisunt, & de igne, seu incendio vitiorum rapienti, nè penitus intercant. Alij vero iam & ipsi sua sponte, & diuini numinis afflati, a peccatis suis per pœnitentiam surgunt. Et his pœnitentia neganda non est, sed misericordia potius impendenda, in timore tam & debito adhibito modo, nè facilitas veniecentium præbeat delinquendi. Misericordia, inquit, in timore. Et odientes, adiecit, carnalem & maculatam tunicam, quia misericordia quidem cōcedenda est odio materialium & sordium spiritualium, in quibus perseverare cogebat durities & inhumanitas Nouati. Veniam negando, invenientium auferunt pœnitentia, ait de Nouatianis Ambrosius. Et Cyprianus ob hanc causam Nouatum interfectorum pœnitentia ap-pellat. Ex Petro igitur, Paulo, Iacobo, Ioanne, & Iuda perspicuum est, posse peccatores fideles per pœnitentiam reparari.

DE

Ambrosius, Dauidi crimina & concupi-
scientia & adulterij & homicidij, subito condonauit.

Et pulchre Basilius: Peccavi, inquit, & Bas. hō. 57.

statim adest medela. Vbi namque, com-
punctus admonitione Nathan prophetæ,
dixit, Peccavi: mox ab eodem propheta au-
diuit, Transtulit quoquæ Dominus pecca-
tum tuum. Et cum iterum peccasset gra-
uiter, faciens numerari Dei populum, ac-
ceptauit Deus, neque despexit pœnitenti-
am illius. Vnde & ipse dulcissime canit: Al-

leuat Dominus omnes qui corruunt, &
erigit omnes clisos. Dominus soluit com-
peditos, Dominus illuminat cæcos. Et ite-
rū: Qui sanat contritos corde, & alli-
gat contritiones eorum. Ac magnificans

diuitias misericordia sibi exhibitæ, alibi
dicit: Dixi, confitebor aduersum me in-
iustitiam meam, & tu remisisti impietatem
peccati mei. Quid hac potest tanta facil-
itate esse facilius? Quid hac tanta indul-
gentia benignius? Dixi, inquit, confitebor,
& tu remisisti. Dum se adhuc petere pmit-
tit, hoc quod promittebat, obtinuit.

Pientissimè sanè Gregorius in hæc ver-
ba: Attende, quante sit indulgentia vitalis

velocitas, quanta misericordia Dei com-
mendatio, ut confitentis desiderium comi-
tetur venia, antequam ad cruciatum perueniat pœnitentia: antè remissio ad cor per-
ueniat, quam confessio ad vocem erumpat.

Acceptauit & Deus pœnitentiam Achab,
tametsi grauissimis obruti peccatis. Nonne, Reg. 21. g

vidisti, dixit ad Eliam, humiliatum Achab
coram me? Quia igitur humiliatus est mei
causa, non inducam malum in diebus eius.

In quibus Domini verbis pensandum est,
ait Gregorius, quomodo & in electis suis Greg. hom.

incoror amaritudinis placeat, qui amittere 10. in Eze-
chiel. timent Dominum, si sic ei & reprobi pœni-
tentia placuit, qui timebat perdere præsens
seculum: Aut quomodo grata sit ei sponta-
nea afflictio pro culpis, in eis qui placent, si
hæc ad tempus placuit & in eis, qui disipli-
cebant. Hæc Gregorius.

Quid vero memorem Manassen regem,
qui non quater tantum, sed sapientissime ab-
ominanda idolatriæ scelera patravit? An
nō post sordidum idolorum cultum, & ef-
fusum prophetarum sanguinem, reconciliatus
est ei Deus propter pœnitentiam?

Qui postquam coangustatus est, ait de illo 2. Paral. 33.
scriptura, orauit Dominum Deum suum,

tt & egit

& egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum. Atque ut agnoscas gratiam, fructum, & virtutem pœnitentie, mox subdit: Deprecatusque est, & obsecrauit intente, & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum in Hierusalem in regnum suum. Et ob eandem pœnitentia virtutem restitutus est Nabuchodonosori sensus suus, & figura corporis sui, & honor & decor regni sui, cum his omnibus bonis pœcata eum miserrime expoliassent.

Eleganter profectò Tertullianus: Hæc pœnitentia Babylonium regem in regna restituit. Diù enim pœnitentiam Domino immolarat, septenni squalore exomologism operatus, vnguium leoninum in modum efferatione, & capilli incuria horrem aquilinum præferente. Proh malæ tractationis. Quem homines perhorabant, Deus recipiebat. Hæc ille. Ciuitas etiam illa magna Niniue multos, ut verisimile est, habuit qui ab accepta aliquādō gratia exciderunt: & tamen subito ad prædicationem Ionæ Deum agnouit, & per pœnitentiam non solū interminata mortis periculum evasit: sed & vt Chrysostomus afferit, vitæ incognitæ coronam accepit, faciliusq; est, vt Augustinus ait, euacuata cōpœn. med. minatio prophetæ, quam humiliatio pœnitentie.

Sed transeamus ad testimonia prophetarum, & hi quippe lucidissimè veritatem istam docent. Et dixit Sion, Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei, ait Esaias. Sed quid illi nomine Dei respondet propheta? Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uterius sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tuī. Eccè in manibus meis descripsite. Eat nunc hereticus, & præfigat certum limitem misericordiæ diuinæ, & reclamante ipso D E O, ac palam contestante, se non obliturum nostri, assertat aliquando Deum obliuisci peccatorum ad se reuertentium, & negare eis auxilia necessaria ad reuertendum ad ipsum. Certè in Sion Ecclesia intelligitur, & quæ ad Sion dicuntur, ad quanvis fidelem animam referunt Doctores. Et vide si non apertissimè idem propheta hanc memoriam Sion, miserationem illius exponat. Ad punctum, subdit, in modo dereliquit, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meā

Dan. 4.
Tertull.

Ion. 3.
Chrys. ser. 29. To. 2.

August. de cōpœn. med. cap. 5.

Esai. 49. d

54. b

parumpè à te, & in misericordia sempiter na misertus sum tuī. Utq; omnes peccatores similem in se misericordiam per pœnitentiam sperarent, subiungit: Derelinquit impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dñm, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. Si multis ille est ad ignoscendum, quis nisi planè desipiat, desperet? quis animum desponeat? quis lapsus ullis, si ad D E V M reuertantur, veniam neget?

Sed & illud manifestissimum est, quod per Hieremiam loquitur dominus ad Hierusalem, & in illa ad vniuersos peccatores, qui aliquando ei fuerunt coniuncti & sponsati per gratiam: Vulgo dicitur, Si dicitur miserit vir vxorem suam, & recedens ab eo, duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eum vtrā? Nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamē reuertere ad me, dicit dominus. Et post paululum: Conuertimini ad me filij reuertentes, quia ego vir uester, & assumam vos. Et statim: Conuertimini filij reuertentes, & sanabo auersiones vestras. Et pulcherrimè hanc tantam Dei patientiam & longanimitatem commendat Gregorius in hæc verba: Eccè paragigma turpis mulieris dedit. Ostendit quod post turpitudinem recipi non possit. Sed hoc ipsum paragigma quod protulit, per misericordiam vincit, cum dicit: Fornicantem mulierem recipi nequaquam posse, & tamen ipse fornicantem animam, ut recipiat, expectat. Pensate fratres pondus tantæ pietatis. Dicit, quod fieri non potest, & tamen demonstrat, quia hoc ipse facere, etiam contra morem, potest. Aliás etiam per eundem prophetam clare testatur, nunquā se tam iratum fore aduersus aliquam gentem, quin placari ei possit & reconciliari per pœnitentiam. Repente, inquit, loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, ut eradicem, & destruam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus illam, agam & ipse pœnitentiam à malo, quod cogitauit ut facerem ei. Nescio quibus verbis potuit diuina illa benignitas, & virtutem pœnitentie nostræ, & visceris suæ eximiae misericordiæ nobis clarius commendare.

Merito sanè Ambrosius inter alia pœnitentie^{z. dep.}

nitentia elogia & præconia hoc quoquè semper re ipsa præstis & ostendisse, Ecclæsticus perspicuè docet, dicens: Altis. Eccl. 12. a vt mutare videatur Deus suam sententiam. Nam hæc palam fatetur Deus reuocaturum se, suæ indignationis sententiam propter pœnitentiam nostram. Addamus & his duobus præcellentibus prophetis tertium, qui & disertissimè & copiosissimè non semel, sed sàpè hanc veritatem firmavit. Si impius, ait Ezechiel, egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodièrit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, vita viuet, & non morietur. Omnia iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. Et vt ostendat se paratum esse adiuuare, & semper potestati peccatorum ipsorum subesse pœnitentiam & conuersationem suam, subdit: Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit dominus Deus, & non vt conuertatur à vijs suis, & viuat? Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Projcite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum. Et quarè morienti domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit dominus Deus. Reuertimini, & viuite.

Quid potuit clarius, dilucidius ve dici, vt intelligeremus posse quenuis peccatorem reparari & viuificari, quandiu vita ista non clauditur? Sed nō his contentus fuit nimis ille amator hominū. Quia multum nostra interest hec nōsse, & constanter credere, rursus per eundem prophetam iuramento, hec confirmavit, dicens: Viuo ego, dicit dominus Deus. O beatos, quoru causa Deus iurat. Omiserrimos, si nec iuranti Dño credimus. Sed quid tam sacro sancto iuramento credi à nobis se cupere ostendit? Nolo, addit, mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua mala, & viuat. Non vult morte peccatoris, qui mori dignatus est pro peccatoribus. Nullum peccatorem excipit, omnium se velle conuersionem palam facit, & ipsam conuersionem vel pœnitentiam, vitam esse animæ, & impedimentum mortis, nō quispiā de hoc ambigat, sub iuramento testat. Et, Viuo ego, inquit, vt viuenti morte exosam, & vitam gratiam esse, persuadeamur.

Cælestinus huius nominis primus, non solū esse lapsis pœnitentia remedium ep. 1. c. 11. diffiniuit, verum & id conferri docet per orationes Ecclesiæ, quæ in toto mundo ex traditione Apostolorum uniformiter

*Leyem ere
de di lex
fiant sup
placandi.*

orat, & pro lapsis, & pro infidelibus, & hereticis, & schismaticis. Sed ipsa tanti pontificis verba subijcam : Obscurationum, ait, sacerdotialium sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita, in toto mundo atque in omni Ecclesia Catholica uniformiter celebrantur, ut legem credendi, lex statuat supplicandi. Cum enim sanctarum plebium praefules, mandata sibimet legatione fungantur, apud diuinam clementiam humani generis agunt causam, & tota secum congruente Ecclesia, postulant & precantur, ut infidelibus donetur fides, ut idolatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus : ut Iudeis, ablato cordis velamine, lux veritatis appareat : ut hæretici Catholice fidei perceptione resipiscant, ut schismatici spiritum rediuimus caritatis accipiant, ut lapsis pœnitentia remedium conferatur : ut denique catechumenis ad regenerationis sacramenta perduci, celestis aula misericordiae referetur. Hæc autem non perfundori, neque inaniter à Domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus.

Leo ep. 39. Leo huius nominis primus ait: Multiplex misericordia Dei lapsib' subuenit humanis, ut non solum per baptismi gratiam, sed etiam per pœnitentia medicinam spes vitæ reperetur æternæ.

*Gregor.
24. q. 1. si
Petrus.*

Gregorius papa, ut renarravit Gratianus, omne peccatum in ministerio fidei dicit ab aliis, & Dominum restituisse Malcho auriculam, ut doceret peccatores posse, si convertantur, sanari. Idem in homilia 31.32.33. & 34. super Euangelia, & in aliquibus homiliis super Ezechielem, & in expositione psalmorum pœnitentialium, & in moralibus, & in libris Regum frequentissimus est in commendatione, & virtutis pœnitentia ad sanandum omnia peccata, & diuinæ misericordiae omnes peccatores vocantis, & expectantis ad pœnitentiam. Et ex professo in epistola ad Secundinum seruum Dei, veritatem hanc confirmat, & quatuor generalissima Concilia, facta à Niceno principio, inuenisse se ait in hoc concordantia, quod lapsus à sacerdotali officio, resurgere potest. Et post paululum subdit: Post dignam igitur satisfactionem credimus posse rediri ad honorem, dicente propheta:

*Psal. 40.
Hier. 8.
Ezecl. 18. 33.
iuxtalxx.*

Nunquid qui cadit, non adjicet ut resurgat? & qui auersus est, non reuertetur? Et peccatori ait: In quaunque die conuertere

ingemueris, saluus eris. Et prolati statim multis alijs scripturæ testimonij, ex quibus constat, apud Deum reparari posse lapsos per pœnitentiam, colligit inde, & per eandem posse illos restituiri ad priorem statum in Ecclesia.

Cyprianus, tametsi in non facile danda Cyprianus pace securissimus, tamen mirificus est in multis epistolis pœnitentia prædictor. Et in quadam epistola ad Cornelium papam ita scribit: Primus felicitatis gradus est, non delinqueret: secundus est, delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra & illibata, quæ seruet: hic succedit medela, quæ sanet. Et statim ait: Amissa gratia, quæ de baptismi sanctificatione percipitur, subuenire pœnitentiam, per quam culpa curatur. Et poste subdit, usque adeò se prompta & plena dilectione amplecti cum pœnitentia post negationem reuertentes, & peccatum suum satisfactio humili & simplici confitentes, ut in delictis plus quam oportet remittendis, penè ipse delinqueret. Scripsit & ille ex professo, testibus Eusebio & Hieronymo, tractatum contra Nouatum. Sed ille desideratur. Nam qui nomine illius inter opera Cypriani circunserunt, longè profectus ab stylo, eruditione, & grauitate ipsius. Quare & à testimoniis ex illo citandis, supersedendum duximus.

Hilarius: Neque fas est nos ex præscripto legis, dandæ venia numero concludi, & cum per Euangelij gratiam sine modo nobis à Deo fuerit indulta.

Hieronymus in epistolis ad Marcellum suprà citatis, & paulò post principium libri 2. contra Iouinianum, multa dicit, ex quibus constat, longè ipsum & omnes sui temporis Catholicos, à sententia Montani & Nouati absuisse. Sed acrius & magis ex professo hunc errorem videtur premerre in ipso statim limine cuiusdam epistolæ ad Oceanum, ubi & eam Cainam hæresim appellat, quod & Cain in ea fuit sententia, vt crederet aliquid esse peccatum in hac vita inexpiable. Et quia non sua duntaxat authoritate, sed & optimis argumentis veritatem fidei confirmat, ipsa illius verba subscribam: Nunquam, fili Oceane, reputabam, ut indulgentia principis, calumniam sustineret reorum, & de carceribus excentes, post fortes & vestigia catenarum, dolorent alios relaxatos. In Eu-

*Mat. 20.
Rom. 11.
Rom. 5.
Erod. 11.
Iust. 11.*

angelio audit inuidus salutis alienæ: Amice, si ego bonus, quarè oculus tuus nequam est? Conclusit Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur, ut vbi abundauit peccatum, superabundet & gratia. Cæsa sunt Aegypti primogenita, & ne iumentum quidem Israeliticum in Aegypto derelictum est. Et consurgit mihi Caina hæresis, atque olim emortua vipera, contritum caput leuat, quæ non ex parte, ut ante cōsueverat, sed totum Christi subruit sacramentum. Dicit enim esse aliqua peccata, quæ Christus non possit purgare sanguine suo, & tam profundas scelerum pristinorum inhaerere corporibus atque animis cicatrices, ut medicina illius attenuari non queat. Quid aliud agit, nisi ut Christus frustra mortuus sit? Frustra autem mortuus est, si aliquos viuiscare non potest. Mentiatur Ioannes Baptista, & digito Christum, & voce demonstrans: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, si sunt adhuc in seculo, quorum Christus peccata non tollerit. Aut enim ostendendi sunt non esse de mundo, quos Christi ignoret indulgentia: aut si de mundo sunt, eligendum è duobus alterum. Liberati à peccatis, Christi potentiam probant: Non liberati, quasi adhuc rei, imbecillitatem demonstrant. Sed absit hoc de omnipotente credere, quod in aliquo impotens sit. Omnia, quæ pater facit, & filius facit similiter. Infirmitas filij redundat ad patrem. Cuncta ouicula membra portata sunt: tote Apostoli epistolæ, Christi gratiam sonant. Et nè parum videatur simplex gratia nuncupatio, Gratia, inquit, vobis, & pax multiplicetur. Multiplicatio promittitur, & à nobis paucitas affirmatur?

*Amb. de
pœnit. 4.4.
Euseb. 33.
Apol. lxx.
Gen. 4.
Hieron. 4.*

Et in illis doctis iuxta ac elegantibus libris, quos de pœnitentia scripsit Ambrosius, hoc unum præcipue agit, ut ostendat, omnes peccatores posse per pœnitentiam reparari, & Deum omnibus ad se reuertentibus gratia, tia sua sinus aperire. Et inter alia multa, pulcherrimè in illa verba, Si conuersus in gemueris, saluus eris, sic edisserit: Expectat gemitus nostros, sed temporales, ut remittat peccatum. Expectat lachrymas nostras, ut profundat pietatem suam. Expectat conversionem nostram, ut reuertamur & ipsi gratiam. Et iterum: Nouit omnia Dominus, sed expectat vocem tuam, non ut puniat, sed ignoscat. Augustinus pluri-

mus est in prædicanda propensissima DEI misericordia ad reparandum lapsos. Et alicubi vel inde capta occasione peccatores non pœnitentes acriter obiurgat his verbis: Conuersioni tuae indulgentiam Deus promisit, sed dilationi tuae diem crastinum non promisit. Ac libro quidem de contritione cordis, ad pœnitentiam hortatur, & quemadmodum peccatores possint & debent conuerti, ob oculos ponit. Libris vero de pœnitentia medicina, & de utilitate agende pœnitentie, ex professio docet, peccatores posse per pœnitentiam reparari, & tres esse in Ecclesia visitatas pœnitentias: unam, quæ nouum hominem per baptismum parturit: alteram, qua peccata quotidiana, sine quibus vita ista non dicitur, iugiter oramus nobis dimitti: tertiam, rigidorem & severiorem, pro decalogi prævaricationibus post baptismum commissis. Et de singulis quibusq; istarum, eruditè & copiose more suo disserit.

Extant etiam inter opera Chrysostomi *Chrysost.* plures, quam 12. si bene recolo, homilia, & liber integer de reparatione lapsi, in quibus elegantissimè pœnitentia virtutem commendat, & ad ipsius medicinam capessendam peccatores cunctos hortatur.

Basilius idem facit in duabus epist. ad Basilius: monachos quosdam lapsos, & in alia epist. ad virginem & elapsam. Ac nè desperarent, tandem, ait, esse locum pœnitentia, quādiū fores nō sunt clausæ, neque ciuitas refugij obserata.

In homilia etiam 57. pulcherrimè dif-*Chrys. 5. in* putat contra eos qui post passionem Christi, vel certè lapsi post baptismum, veniam negabant, & confirmata ex veteri ac novo testamento virtute pœnitentia, acutè illis obiicit: Audes legem ponere DEO? Vult Deus dimittere, & tu impedis? Dominus largitur, & tu contradicis? Deus beatificat, & tu prohibes? Et tandem subdit: Qui nouit infirmitatem, suppeditat auxilium, & dabit victoriam. Beatitudo est, ne vlcus quidem habere: sed est secunda beatitudo, sanatio post plagam. Est spes post peccatum, est sanatio post vlcus, tametsi maneat cicatrix.

Cyrillus de illis, qui vel lapsi à gratia *Cyrillus.* baptis malo, vel lapsi à gratia accepta per pœnitentiam, pœnitentiam aut veniam dandam negant, sic in commentarijs Ioannis scribit: Hi diuinæ misericordiae fontem,

vberima suæ gratiæ fluenta nobis largif. simè communicantem, inuidere videntur hominibus, & immensum certis velle concluderé limitibus, & finibus constringere, vt non nisi prima deleaf peccata, alijs verò delendis aut non sufficiat, aut non ad moueatur. Hæc Cyrillus. Qui explicatis argumentis aduersariorum, multis tum verbis, tum exemplis scripturæ statim ostendit, Dei miserationem totiès indultam esse hominibus, quotiès expetita est, & salutare pœnitentiæ medicamentum nulli peccatori ab errore suo resipiscenti subtrahendum esse. Fulgentius circa finem epistolæ ad Venantiam de recta pœnitentia: Conuersi, de remissione peccatorum nullatenus desperemus, tenentes Domini fidele promissum, quo ait: Cùm conuersus fueris, & ingemueris, saluus eris.

Isidor. 2. de summo bono, cap. 5.

Anselmus. Anselmus in cōm. Pauli frequenter laudat virtutem pœnitentiæ, & peculiariter ad Hebræ. 6. sententia Montani & Nouati, hærescos notam inurit. Bernardus, quia Ecclesiæ fidem certam & indubitatam nauerat, ad pœnitentiam omnes peccatores passim hortatur, & Deum usque ad sene-

ctam eos patienter expectare. Ac videre hoc licet nominatim in serm. de Magdalena, & in serm. de septem misericordijs, & in serm. de triplici misericordia. Et magno consensu hanc doctrinam recipit Magister sententiarum in 4.d.14. & qui post illum scripsierunt penè omnes Scholastici, quos milic contigit legere.

Q V O D L A P S I R E P A- RARI Q U E V N T, A R G U M E N T I S S cholasticis firmatur. C A P . VII.

Lapsi pos- sunt repa- rari.

Argum. i. **N**E Q Y B desunt argumēta Scho- lastica, quibus amissam gratiam recuperare quosuis lapsos posse stabilire valeamus.

Primò: Ut libro proximo ex multis scri- pturarum testimonij perspicuum fecimus, nullus est iustus in hac vita, qui non pos- sit, secundū communem legem, acquisi- tam gratiam perdere, & ab statu gratiæ & amicitiæ diuinæ in odium & inimicitiam ipsius transire. Nullus igitur erit econtra- riò peccator in hac vita, qui secundū le- gem communem non possit ab statu pec-

cati, transire ad statum gratiæ & amicitiæ diuinæ. Par nanque vtriusque est ratio, vel certè maior pro his. Promptior quippe, teste Ambrosio, ad misericordiam, t. deponit quād ad severitatem, est spiritus D E I. cap. 2. Etsi nunquā secundū legem communem ita confirmat iustos hīc viuentes, vt non possint fieri iniusti, neque verisimile est, quod ita deserat impios, quin si velint, possint iustificari. Vndē & Ezechiel in lo- Ezch. 18. co suprà ex illo citato perinde affirmat, impium posse conuerti, ac iustum posse auerti, & eam vtrique legem ex parte Dei pronunciat.

Deinde: Sinon omnes peccatores pœnitentia: Conuersi, de remissione peccatorum nullatenus desperemus, tenentes Domini fidele promissum, quo ait: Cùm conuersus fueris, & ingemueris, saluus eris.

Gregorius in Ezech. Ex quibus verbis Gregorius sic colligit: De benignitate ergò omnipotentis D E I. iram sibi in die iræ reprobus thesaurizat, quia dum ad pœnitendum tempus accipiatur, & ad peccandum exhibetur, ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum cul- pæ. Vndē & omnipotens Deus, quia col- lata remedia conspicit ad culpæ augmen- tum trahi, ipsam benignitatem, quam con- tulit, in iudicij districcionem vertit, vt in- dē post amplius feriat, vndē modò amplius expectat. Et quia homo deserere malum non vult ut vivat, auget vndē moria- tur. Eademque penè scribit, & in eundem modum Paulum interpretatur 17.Mo.ca., & 25.c.2. ac consensit ei per omnia Bern. in sermone de triplici misericordia.

Præterea, licet maior sit virtus sacramenti baptismi ad remittendū poenas debitas peccatis, q̄ sacramenti pœnitentiæ, tamē ad remissionē culpæ, & offendit Dei, q̄ est in pec- catis, & ad reconciliandū peccatores Deo, nō minor est potestas & efficacia in sacra- mento pœnitentiæ, quam in baptismo. Tam aperta enim sunt, & tam magnifica priuilegia clauium sacerdotalium, quibus omnia

omnia & ligare, & soluere est concessum, eandem virtutem habeat modò, etiam in baptizatis? Quis illius potestatem eneruauit, aut abrogavit? Quis imminuit? Quis infregit? C H R I S T V S certè ad perficiendum actus nostros, non ad infirmandum aut labefaciendum, vénit. Et baptismus potentiora nostra opera facit & efficaciora. Et quam misericordiam præstebat antiquo tempore Deus propter dolorem de peccatis, multo magis & copio- sius nunc impartiatur. Postulat hoc tem- pus gratiæ, in quo sumus: postulat merita Christi, quæ plus valent apud Deum exhibita, quam præuisa. Postulat & ipsa insi- tio corporis Christi, facta in baptismo. Indē siquidem proficiscitur, vt nostra pœnitentiæ velut aëtus Christi à Deo computetur. Itaque dubitari non potest, quin eam & modò virtutem habeat, & aliquan- to maiorem, quam habuit in lege naturæ vel scripta: & eandem post suscep- tum, quam ante suscep- tum baptis- tum.

Adhac, Omnes Christiani peccatores Argum. 2.

tenentur ad pœnitentiam interiorem, & ad confessionem exteriorem suorum peccatorum. Idque omnes catholici Doctores confitentur, & nos paulopost manife- stis argumentis indubitatum faciemus. Cùm igitur omnia Dei mandata & possi- bilia sint, & utilia, poterūt citra omne du- biū cuncti Christiani peccatores & ad Deum de communilege conuerti, & peccata sua cōfiteri, & ea via à peccatis quan- tisunque sanari. Alioquin neque potestas clauium efficit, vt suprà dicebamus, gene- ralis & absoluta respectu omnium pecca- torum, quæ committuntur post baptismū: neque forma sacramentalis absolutè re- spectu cuiuscunque peccatoris vera esset, sed falsitatem apertam contineret, quādo- cunque absolueretur, qui haberet pecca- tum irremissibile. Et huic simile ar- gumentum fieri potest ex præceptis dili- gendi D E V M ex toto corde, & sube- undi mortem pro C H R I S T O, & orandi pro nostrorum indulgentia pecca- torum. Cùm enim his etiam, vt libro sexto docuimus, promissa sit in scripturis remissio peccatorum, & præcepta D E I imposibilia non sint, vel hinc liquere po- test, neminem mortalium extra statum esse salutis.

Argum. 6. Amplius: Omnes siue iusti, siue pecca- tores, tenentur suam beatitudinem sperare. tt. 4. Et

Et quantuncunq; graibus & multis quis esset obrutus peccatis, grauissimè peccaret, si desperaret. Nullus quippe affectus noster perinde videtur ex diametro pugnare contra misericordiam diuinam, ac ipsa desperatio. Et grauius multo videtur offendisse Deum Cain, cum dixit: Maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear, quam offenderat occidens Abel.

Gen.4.

Gregor. II.
Mor. c. 5.

Eccles. 22. c.

Ephe. 2.
Psal. 144.

Argum. 7.

Matt. 7.
Ioan. 16.

1. Ioan. 5.

Num. 14.

preces Moysi, dedit veniam omnium populo, & palam aliquando dixit: Dimisi iuxta verbum tuum.

Denique: nullus est in hoc mundo tam graibus obnoxius peccatis, ut non possit & alia, vel grauiora, vel certe æquæ graui committere. Nam peccata non solent impeditre peccata, sed inclinare potius, & suo pondere in alia pertrahere. & qui sordidus est, sordidari potest & cötaminari amplius, secundum Ioannis testimonium. Si igitur alii qui peccatores hinc sunt, qui nequeunt de communi lege aut resipiscere à suis peccatis, aut eorum adipisci veniam, non solùm iam essent similiter obdurati ac illi, q; sunt in inferno, sed in peiori profecto hinc essent statu, quam si iam essent in inferno. Nam ibi hoc saltē ex consensu omnium habet omnes damnati, quod nunquam per sua peccata pœnæ essentialis augmentum promeretur: hinc autem tanto se grauiorū pœnarum reos constituerent, quanto pluribus se peccatis conspurcarēt. Quia nihil est prorsus, vnde probabiliter excipi queant à communi lege, scilicet, in qua alij peccatores tanto se grauioribus essentialiter pœnis addicunt, quanto plura committunt peccata. Constat proinde ex hoc, verissimum esse, omnes peccatores reparabiles esse per pœnitentiam, quod Patres omnibus dogmatibus de pœnitentia proposuerunt.

D E C O M M I N A T I O N E CHRISTI CONTRA NEGANTES ipsum.

CAP. VIII.
NON satis tamen fuerit nostra firmâsse, nisi etiam à validissimiis argumentis, quæ in contrarium torqueri possunt, illa tueamur. Dabimus itaq; deinceps operam, ut singula quæque, quæ contra reparacionem lapsi afferri possunt, singulatim discussiamus. Et vt eum sequamur ordinem, quem in ea corroboranda tenuimus, primò inducemos ea quæ ex Christi verbis vindicentur aduersum nos stare: secundò, quæ ex Apostolis: ac postrem, quæ ex veteri testamento. Nā alia quæ heretici p; se afferre possint, nō video. In Christi aut verbis duo potissima suut, quæ in specie cōtra oīa, quæ tradidimus, videntur stare.

Ac primò quidem pro se adduxisse refertur Nouatus verba illa **CHRISTI** apud Matthēum: Qui negauerit me corā obit ho.

hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui in cælis est. Et eundem sensum habent, quæ apud Lucam legimus: Qui negauerit me coram hominibus, ne gabitur coram angelis D E I. Neque alio scio Nouatum vsum testimonio, ut veniam negaret lapsis, & negantibus Christum coram infidelibus. Quam verò infirmum sit hoc argumentum, vel inde colligi potest, quod hac consequentia nullum prorsus peccatum mortale, neque ante baptismum, neque post baptismum esset remissibile. Omni enim peccato mortali comminatur similiter scriptura non solùm negationem filij coram patre cælesti & angelis Dei, sed pœnam ignis æternam. Et hæc verba Christi contra omnes sunt, qui illum negauerint, & erubuerint, siue ante baptismum, siue post. Si igitur, quoniam oportet fateri hæc verba Christi fore semper vera, negatur veniam lapsis, negabitur & nondum baptizatis, immo etiā omnibus peccatoribus. Nam & omnibus scriptura pœnam comminatur æternam. Necesse item erit dicere, peccatum, quod Adam commisit, edendo de ligno vetito, irremissibile fuisse, & frustra carnem nostram filium D E I suscepisse. Oportet namque impleri verba Dei: Quacunque hora comederis ex eo, morte morieris. Quæ hunc sensum habebant: Quacunque hora comederis ex eo, certò certissimeque morieris, id est, obnoxius eris morti spiritali, temporali, & æternæ.

Quod si ex hoc, quod Christus statim dixerit confessurum se coram patre suo illum, qui se confitebitur coram hominibus, non collegit Nouatus impeccabilem esse, & amittere coronam non posse eum, qui semel Christum confessus esset coram hominibus: cur ex eo, quod Christus comminatur, se negaturum eum qui se negaverit, colligit irreparabilem esse illius ruinam? An non oportet ita esse vera verba, quæ misericordiam pollicentur, ac illa, quæ iram minantur? Ut verò omnia loca scripturae sibi constent, & per omnia mutuo sint consona, quæ misericordiam, & quæ iram: quæ beatitudinem, & quæ condamnationem significant, oportet hanc regulam præ oculis habere. Quæ testimonia rā & condamnationem sonant, intelliguntur, si quidem vsq; ad mortem durent, & non rescindantur per pœnitentiā illa, qui-

Ambr. 1. de
pœn. 2. c.

Multò certe aliter Ambrosius testimonia diuina, & benicitatem, & dulcedinem diuinam expendere didicerat. Quippe qui & in hoc testimonio citato à Nouato aliquid inuenit, quod misericordiæ diuinæ attestaretur. Quia enim non dixit **CHRISTVS**, Omnis qui negauerit me, sicut dixit, Omnis qui confessus fuerit me: misericordiam diuinam nobis ille commendat, dicens: Gratiam promittit omnibus, non omnibus minatur iniuriam. Quod est miserationis, exaggerat: quod vñtionis, extenuat. Et Basilius inde coligit, etiam eum, qui negavit Christum, posse reparari, quia diuinam bonitatē non decet, vt mala conferuet, & bona reprobet, ac plūs imputet iustis vnam lingue confessionem tormentis extortam, quam multas postmodūm secutas præclaras verbo & opere sui nominis confessiones.

Nihil

Nihil ergò habet hinc Nouatus, quod reparacioni lapsi aduersetur, non certè magis, quām haberet ex quo quis alio scripturæ loco, vbi Deus præuaricatoribus suorum mandatorum penam comminatur æternam.

DE PECCATO IN SPIRITUM SANCTVM.

CAP. IX.

Obiect. 2.

SE C V N DÒ contra reparationem lapsi induci possunt, quæ Christus grauissima & severissima de peccato in spiritum sanctum Pharisæos admonuit. Ex eis quippe videtur esse saltem aliquod peccatum in hac vita irremissibile, neque in vniuersum verum esse, omnem lapsum posse à suo peccato resurgere. Verba Christi sic habent: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur. Et vt confirmatius hoc esset, adiecit statim: Et quicunque dixerit verbum in filium hominis, remittetur ei; qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

Matt. 12. c

Quibus verbis palam videtur Christus legē statuisse, aut certè declarasse de blasphemia seu conuicio aut maledicto in spiritum sanctum, quid irremissibile peccatum sit & inexpiable. Distinxit enim hoc peccatum contra blasphemiam in filium hominis, immò contra omnia alia peccata & blasphemias. Et omnia alia afferuit remittenda esse hominibus, de hoc autem uno id negavit. Cùm autem neque omnia alia semper remittantur, ea videtur ratione dixisse, quid illa remittentur, quia remissibilia sunt. Itaque & cùm dixit, quid blasphemia spiritus sancti non remittetur, & hoc ipso à ceteris peccatis eam separauit, satis significasse videtur, eam esse irremissibilem. Et vbi hæc ratiocinatio non hoc exigeret, profectò satis esse apparet, vt secundum legem irremissibile dicatur peccatum, quod nunquam secundum legem remittetur. Nam & ideo dicimus confirmatos, in gratia, excidere ab ea non posse, quia secundum legem nunquam eam pèrderent.

Atque hæc videtur aliquanto apertio-

ra fecisse Marcus, cùm verba Christi se retulit: Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemie, quibus blasphemauerunt. Qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. Quod æternum est, finem sanè iuxta legem DEI non habet. Si igitur peccatum in spiritum sanctum æternum est, erit & irremissibile secundum legem. Neque expressiora his videntur, quæ nos mouent, vt peccata damnatorum, & peccata, in quibus quis dedit ex hac vita, dicamus irremissibilia esse secundum legem. Nec minus rigidam sententiam exprimit verba, que Lucas recensuit: Omnis qui dicit verbum infinitum hominis, remittetur illi: ei autem qui in spiritum sanctum blasphemauerit, non remittetur. Itaque tribus per omnia consentientibus Euangelistis, blasphemia in spiritum sanctum, irremissibilis à salvatore videtur esse pronunciata, & hoc vno à ceteris peccatis distincta.

Sed quia difficultas de peccato in spiritum sanctum, quam hoc petit argumen-^{Augustinus} tum, non immiterò diuino Augustino vñ. vñ. Dom. est omnium quæ sunt in scriptura, difficilima, & illam non sine causa dicit semperse vitasse in sermonibus ad populum: ideo quid alij Ecclesiastici tractatores de his Christi verbis tradiderint, diligenter referam; deinde paulatim, quæ nobis pro nostri tenuitate ingenij videantur, aperiam. Et quidem quid hoc peccatum sit, non fatis constat inter Doctores. Nam vt illos ^{Vñ op. de peccatis in spiritu sancto} intermittamus, qui respicientes ad contumeliam illatam spiritus sancto, & ad ingratisudinem sanctificationis illius, asseruerunt peccatum in spiritum sanctum esse quodvis lethale peccatum post baptismum prima. Opus commissionem, aut saltem quancunque negationem Christi, aut apostasiam à fide: certè inter catholicos quidam credunt, finalē impenitentiam esse peccatum in spiritum sanctum. Nullum quippe aliud vident, quod non posset in hoc seculo remitti. Et hoc etiam dicunt esse peccatum ad mortem, de quo loquitur Ioannes.

Alij vero dicunt, peccatum in spiritum sanctum, esse obstinationem in peccato, qua quidam vsquæadē indurantur in peccatis suis, vt simpliciter statuerint nūquam peccare.

Alij

Alij desperationem de diuina misericordia, ex malitia tamen, & non ex ignorantia vel passione, credunt esse peccatum in spiritum sanctum. Quæ est opinio Scotti & sequacium ipsius, in 2. distinctione. 43. quæstione prima.

Alij quodcumque peccatum lethale, ex malitia & de industria commissum, peccatum in spiritum sanctum appellant. Et hæc, vt secunda, est communis opinio scholasticorum Theologorum, & nominatim sancti Thomæ, secunda secundæ, q. 14. S. Bon. & Gab. in d. 43. 2. Gersonis parte secunda, tractatu speciali de hoc, & Nico. Lyrani in 12. Matth. Et sic acceptum peccatum in spiritum sanctum, dividunt in sex species: Quæ sunt, præsumptio, desperatio, obstinatio, impenitentia, impugnatio veritatis agnitus, & inuidentia caritatis fraternalæ.

Et huiusmodi quidem omnibus peccatis non incommodè potuerūt Doctores catholici nomen peccati in spiritum sanctum tribuere. Aduersantur em̄ hæc oīa peculiariter ipsi spiritus sancto. Quia vel bonitati opponuntur, quæ appropriatur spiritus sancto: vel directè & ex diametro contraria sunt principio, seu dispositionibus iustificatiōis nostre, & remissionis nostrorum peccatorum, quæ peculiariter dicitur opus spiritus sancti. Et certè perspicuum est, difficilimè hæc omnia remitti. Quæ principia nota videtur peccati in spiritum sanctum. Et quacunque ratione hoc fecerint, habent Scholastici authores pro se eximum illum Ecclesiæ doctorem Augustinum, cuius se autoritate defendant. Nam is in libro de vñico baptismo, contentemntem veritatem peccare afferit in spiritum sanctum, cuius inspiratione Ecclesia Dei regitur. Et in Enchiridio dicit, reū esse peccati in spiritum sanctum, qui in obstinatione diem claudit extremum. Et de omni peccatore claudente hanc vitā absq; penitentia idem dicit in l. retracta. & in libro de verbis Domini, & in libro sermoni Domini in monte, inuidiæ facibus fraternitatem impugnare, peccatum ait esse ad mortem, & in spiritum sanctum. Et in libro de fide ad Petrum, si tamen illius sit, aperte affirmat peccare in spiritum sanctum eos, qui desperant de indulgentia peccatorum, vel qui sine meritis de misericordia Dei præsumunt. Et posset etiam

sic philosophando, & ex vna in aliam acceptiōem propter non incongruam, neq; inapparentem rationem transeundo, quæcumque blasphemia illata Deo aut spiritui sancto, peccatum in spiritum sanctum appellari.

Sit tamen de literali expositione Eu-

Propo. 2.

gelistarum agimus, & quod sit hoc peccatum, quod Christus hoc nomine appellauit, & hac nota à ceteris distinxit, disquirimus: indubitatum mihi est, nullum istorum peccatorum, à Christo peccatum in spiritum sanctum, dictum esse. Apertè quippe distinxit inter peccatum in filium hominis, & peccatum in spiritum sanctum. Et tamen peccatum in filium hominis, ex malitia potest contingere, & in eo potest quis finaliter decidere & obdurari, sicut verisimile est decessisse aliquos ex illis, qui Christum voracem appellaverunt, & potarem vini. Nam inter illos forte fuerunt, quibus Christus dixit: In peccatis vestris ^{Ioan. 8.} moriemini. Deinde: Ab huiusmodi omnibus peccatis, quæ vocantur communiter peccata in spiritum sanctum, nisi in eis finiatur vita, plerique homines resipiscunt, & ad vitam reuocantur ab eo, de quo dicitur: Dixit Dominus ex Bafan, conuertam, conuertam in profundum maris. Et hoc pulcherrimè ostendit Augustinus in ^{August.} hæc verba: Neque verisimile est, tot homines committere hoc peccatum in spiritum sanctum, quot sunt, qui moriuntur in peccatis absque poenitentia.

Dicendum igitur est, peccatum in spiritum sanctum, ad literam Christum vocasse blasphemiam, qua opera miraculosa virtute diuina facta, tribuuntur seu imputantur dæmoni. Et huiusmodi blasphemiam intellexerunt à Christo dictam esse peccatum in spiritum sanctum exireij & grauissimi Ecclesiæ patres, Hilarius, Athanasius, Am- ^{Hilarius;} brosius, Hieronymus, Chrysostomus. Et ^{Athana.} ex scholasticis Durandus in 2. d. 43. quest. I. Hieron. Quod quidem satis videtur exprelisse Chrysost. Marcus, cùm post verba statim ex eo cita- ^{Ambro.} ta, mox adiecit: Quoniam dicebant, spiri- ^{Ambro.} tum immundum habet. His nanque ver- ^{Hieron.} bis satis explicuit Euangelista, ideo à Chri- ^{Chrysost.} sto annunciatam rigidam illam sententi- ^{Marcus,} am de peccato in spiritum sanctum, quia ipsum calumniabatur, & insimulabant ha- ^{et} bere spiritum immundum. Cùm voracem cum & potatore vini, & publicanoru-

& peccatorum amicum conuiciati sunt; patienter tulit, & iniuriam in se vt hominem illatam, paulisper dissimulauit. Cum vero, vt affolet, creuit contumelia, & ad blasphemiam usque diuinitatis peruenit, ne iniurias diuinitatis dissimulandas perinde esse, ac nostras, putaremus, constanter & magnanimititer respondit: Ego dæmonium non habeo.

Atque vt scirent, quanto se reatus addixissent, vel certe vt cauerent, ne perseuerantes in ea blasphemia, eò peccatum illorum perueniret, vt nullus esset locus veniae, subiunxit, quæ de peccato in spiritum sanctum commemorauimus. Vnde & diuus Hieronymus in epistola ad Marcellum, de blasphemia in spiritum sanctum, putat de toto scripturae ordine, & Euangelij ipsius contextu, conuincit eos non peccare in spiritum sanctum, qui tormentis compulsi, & varijs euiscerati cruciatibus, Dominum denegassent: sed eos potius, qui cum in virtutibus videant opera Dei, calumniantur tamen & clamitant, dæmonis esse virtutem. Et priores quidem probat non peccare in spiritum sanctum, quia peccant in filium hominis, sicut peccauit & Petrus, cum negauit Christum. Euangelium autem manifestè distinguit peccatum in filium hominis, à peccato in spiritum sanctum. Postiores vero indè peccare confirmat in spiritum sanctum, quia saluator hoc agit toto responsoris suæ argumento, vt doceat, se non ejcere dæmonia in principe dæmoniorum. Quia satanas non ejcit satanam, neque regnum illius diuinsum est. Et cum diaboli officium & studium sit, lacerare creaturas, quomodo eiusdem, ait, poterit esse voluntatis, sanare languores, & seipsum de obfisis fugare corporibus? Et concludit: Aliud est, tormentis cedere, & se quenq[ue] negare Christianum: aliud, Christum diabolum dicere: & cum videas in virtutibus Deum, Beelzebub criminari in factis.

Ex quibus etiam contra Durandum obiter colligere possumus, non accepisse sanctos Doctores spiritum sanctum essentialiter, sed personaliter, cum hæc blasphemiam dixerunt esse peccatum in spiritum sanctum. Negationem quippe Christi, etiam secundum diuinitatem, à peccato in spiritum sanctum hic distinguit Hierony. Neque est necesse, vt quoniam hæc blas-

Hieron.

Matt. 26.

phemia in iniuriam cedit omnium trium personarum, quia illarum sunt in communione omnia miracula, ideo blasphemia hæc dicatur esse in spiritum sanctum essentialiter. Quanvis enim indiuisa sint opera Trinitatis ad extra, tamen quia iustificatio & sanctificatio nostra tribuitur spiritui sancto, miracula etiam, quæ ad conuersationem nostram & sanctificationem fiunt, tribuitur ipsi spiritui sancto: atque ideo, & qui ea dæmoni attribuunt, meritò censi possunt peccare peculiariter in ipsam personam spiritus sancti, saltē per appropriationem.

Sed neque omnis huiusmodi blasphemia peccatum est in spiritum sanctum, quod Christus non remittendum afferuit. Si enim ex ignorantia non affectata quis sic Christo & operibus ipsius detraxisset, non fuisse is censendus peccare in spiritum sanctum. Qua ratione Bernardus verissimè dicit, ser. de Paulum blasphemum quidem fuisse, non tam in spiritum sanctum, quia ignorans fecit, atque ideo misericordiam est confectus. Et Chrysostomus hanc blasphemiam Christo interrogat, quod in principe dæmoniorum ejceret dæmonia, ante ipsum passionem innuit non fuisse peccatum in spiritum sanctum. Tunc enim, ait, cum gratia spiritus inclinasset, si rem adeò claram & manifestam impugnarent, digni erant censendi, qui & in hoc seculo, & in futuro punirentur.

Et si penitus omnia hincidè pensamus, prater hæc, vt huiusmodi blasphemia verissimè dici possit peccatum in spiritum sanctum, quod nunquam remittetur, fortassis requiritur certa aliqua & magna obduratio & obstinatio animi, & talis ac tanta propensio ad infirmarium & immunitum gloriam & claritatem diuinam, vt nō facile mortalium quispiā dicere queat, aut satis scire, quando quis peccauerit in spiritum sanctum. Nam quoniam huiusmodi blasphemia, si ex scientia fiat, ex genere suo sit peccatum in spiritum sanctum, tamè non omnis talis blasphemia est censenda esse peccatum in spiritum sanctum, quod nunquam remittetur, & incertum est, ex quanta malignitate debeat procedere, vt merito creditur sine venia futura. Et quae in hoc impellunt, ista sunt:

Primò: Apud omnes Doctores video receptum, nemini Christum suam damnationem absolutè reuelasse. Fuisse namque ea

ea reuelatio magna tentatio, & irritamentum vehemens ad desperationem. Neque igitur illis, qui dixerunt, cum in principe dæmoniorum ejcere dæmonia, absolute reuelauit peccatum eorum non esse habitum veniam.

Item: Aliqui sic blasphemantes Christum, consecuti sunt remissionem, secundum Chrysostomum, propter orationem Christi in cruce.

Insuper: Nonnulli ex illis, videntur ea ex ignorantia dixisse. Petrus namq[ue] omnibus Iudeis indiscriminatim loquebatur, cum aiebat: Scio, quod per ignorantiam fecisti, sicut & principes vestri.

Item: Omnibus illis idem Apostolus p[ro] baptismum & poenitentiam, remissionem peccatorum promittit, dicens: Poenitentia agite, & baptizetur unusquisq[ue] vestrum in nomine Iesu Christi in remissionē peccatorum, & accipietis donū spiritus sancti.

Præterea: De nullo sic blasphemante Christum, nos auderemus dicere: Iste reus erit æterni delicti: Iste non habebit remissionē in æternum: Iste non remittetur hæc blasphemia, neq[ue] in hoc seculo, neq[ue] in futuro. Et temerarium omnino esset hæc vel affirmare, vel credere. Cur autem trepidare debeamus, si certum esset, omnem talem blasphemiam peccatum esse in spiritum sanctum? Cur non audeat serius dicere, quod constanter dixit Dominus, qui est ipsa summa veritas?

Ad hæc: Ecclesia orat, & omnes orare debemus pro quibuscumque obnoxisiis his peccatis. Quod non fieri deberet, si peccatum eorum sciremus esse peccatum ad mortem, vel in spiritum sanctum.

Neque mirandum, si hoc nobis incertum esset credamus, cum & Augustinus dicat esse aliquorum vitam ita malam, vt nisi aliorum meritis iuuetur, ipsa sibi nō sufficiat ad beatitudinem consequendam: & difficilimum esse inuenire, & periculoflimum diffinire, quæ sint peccata, quæ ita impediunt peruenitionem ad beatitudinem, vt tamen sanctorū amicorum meritis impetrant indulgētiā: neq[ue] se vñquam potuisse ad eius indaginem peruenire, quoniam ea de re satageret: atq[ue] ideo forte latere, nō pigrebat studiū cauendi omnia peccata. Itaq[ue] quod Marcus dixit, Quoniā dicebant, Spiritum immundum habet: non est necesse sic accipere, quasi omnis eius.

modi blasphemia peccatum sit in spiritum sanctum. In quem sensum, Hieronymum in epistola allegata accepisse, non diffiteor.

Possimus autem ex illius venia dicere, propter verba illa adiecta esse, vt intelligeremus nec essariam esse talē blasphemiam ad peccatum in spiritum sanctum, de quo Christus loquebatur. Siquidem ideo Christus sic sibi calumniantes, de æternitate delicti in spiritum sanctum admonuisse videtur, quia illa blasphemia initium erat ac magna progressio, & certissima via ad peccatum in spiritum sanctum. Quod autem hoc peccatum, quodcumq[ue] illud sit, æternū spirituā fore pronunciatur, neq[ue] remissionem habitur, multipliciter video à doctribus extenuo. Quidam aiunt irremissibile dici hoc opin. i. peccatum, quia vel contrarium est principio iustificationis, vel dispositionibus ad habendum remissionem, vel certe quia nihil ex se habet vnde diuinam clementiam ad miserendum ipsius inclinet: quia ex malitia & de industria committitur, & non, sicut alia peccata, ex ignorantia vel infirmitate. Et sicut morbus dicitur incurabilis, si auferat principium vitae, vel vias obstruat medicinis salutaribus & necessariis ad vitam: ita peccatum in spiritum sanctum, irremissibile dictum opinantur, quia ex malitia committitur, & medicinis sue dispositionibus ad vitam spiritualem aduersatur.

Alij putant hæc esse conditionaliter in Opin. 2. telligenda, sicut & illa, In peccatis vestris Ioan. 8. morienti: quæ intelligenda erant, si quidem non fecissent poenitentiam. Ex Chrysostomo autem duplex alia expositio potest colligi: tremenda huius Christi sententia contra peccatum in spiritum sanctum. Aut enim sensus est, quod puniatur in hoc seculo, & in futuro, sicut Iudei propter il. Opin. 3. lud puniti sunt: aut certe quod rarissime & difficilè remittetur. Voluit, inquit, Dom. Opin. 4. Matt. 4. in Matt. dominus significare, hoc peccatum multo minus esse ignoscibile & veniale, quam cetera. Et secunda istarum duarum expositionum communior est ac melior. Solet nanque scriptura, vt iam docuimus, ea facta impossibilia dicere, quæ difficilè fiunt. Et Aristoteles dicit impossibile illud quoquā appellari, quod vix fieri potest. Opin. 4. 5. Metaph. Et intemperatum impenituum esse, ait in Ethicis, non quidem, quod penitere nequeat,

queat, sed quod difficilimè eum suorum vitiorum pœnitentia. Et in communis hominum consuetudine frequentissimè ea dicimus impossibilia, quæ factu vel creditu sunt difficilima.

Peccatum in spiritus sanctum, non quam remittitur.

Verum enim uero, cùm altius mecum & maturius expendo, quæ Marcus contra hoc peccatum prolata à Christo retulit, nè vis illa fieri videatur scripturis, germanius & simplicius putarem concedere, peccatum in spiritus sanctum, eiusmodi esse, ut licet remissibile sit, nunquam tam remittatur. Cur enim alijs hoc vnum delictum, aeternum in viatoribus dicitur? Cur de hoc solo pronuntiatur, quod non habebit remissionem in aeternum: & vt apertissimum hoc sit, adjicetur, Neque in hoc seculo, neque in futuro? Cur à ceteris peccatis & contumelijs contra filium hominis, immo & generaliter ab omnibus etiam alijs blasphemis hac vna conditione distinguitur? Evidem aeternum delictum dici non potest, quod aliquando eluitur & expiatum, etiam si in utroque seculo puniatur, & difficilimè ipsius indulgentiam quis obtineat. Et in conuicijs & maledictis contra filium hominis, & in alijs diuinitatis blasphemis, immo & in alijs leuioribus peccatis, multa sunt quæ difficilimè remittuntur, vel propter gravitatem peccati, vel propter contemptum DEI offensæ, aut negligentiam eorum, quæ pietatis & religionis sunt, vel propter diutinam & inueteratam in ipsis consuetudinem.

Hieron.

Et Hieronymum quidem in epistola statim citata, palam video, constanter dare ac confiteri Nouatiano, nunquam veniam consecuturos, qui sic in tormentis negarent Christum, vt & ipsum ante Martis tribunal Beelzebub vocarent, & omnia quæ euangelium à filio DEI facta commemorat, à principe dæmoniorum perfecta esse affirmaret. Doceat, inquit, Nouatianus aliquem negatorem Beelzebub vocasse CHRISTVM, & ultra referam gradum, negatorem non posse veniam consequi post ruinam. Et ibidem ait, omnem talem blasphemiam, peccatum esse in spiritus sanctum: & Phariseos verè peccasse in spiritus sanctum, cùm eam blasphemiam CHRISTO impingeant. Et in commentarijs Esaiæ in illa verba, Exæcta cor populi huius, hac

Esa. 6.

fortassis ratione ita concludit: Ex quo animaduertimus, quanvis graue sit peccatum, si quis conuertatur, eum posse sanari. Simulque & hoc intelligendum, quod pro magnitudine sceleris etiam pœnitentia Iudei indigni iudicati sunt. Et in illa

verba Matthæi, Quenque osculatus fuiro, ipse est, & cæt. Iudam, cuius peccatum scimus, veniam non meruisse, aperte assuerat in eo errore fuisse, vt que signa

faluatorem viderat facientem, non maiestate diuina, sed magicis artibus facta putaret. Et verba illa, Tenete eum, & ducite

cautè, probabilem coniecuram faciunt, quod & aliquid tale Iudei tunc adiiceret, quo eos acrius ad ducendum cautè extimularet.

Didymo.

Didimus etiam in principio libri primi de spiritus sancto, clare dicit, blasphemiam in spiritus sanctum sine venia esse, & ponam illius non tantum in omne præsens seculum, sed & in futurum tendi. Et hoc existimat verba Christi, quæ modò tractamus, postulare. Neque tamen, quod hoc peccatum in spiritus sanctum nunquam alicui remissum esse, neque remittendum afferimus, consequens est, vt & illud irre-

missibile secundum legem concedamus. Multa quippe secundum legem possibilia sunt, quæ tamen nunquam fient. Ut enim ex multis vnum aut alterum exemplum proferamus, poterit quidem Antichristus,

& potest quivis reprobis, dum est in hac vita, secundum legem saluari. Certi ta-

men sumus per authoritatem Ioannis, ne-

Apoll.

minem ingressorum in ciuitatem Dei, ni-

si qui scriptus est in libro vita.

Et possunt qui scripti sunt in libro vita, quandiu hic viuunt, secundum legem condemnari,

certi tamen sumus, id nunquam futurum.

Et nè hæc verba tam aperta, vt pecca-

tum in spiritus sanctum, aeternum & nun-

quam habiturum remissionem dicamus,

legem existemus à DEO contra illud

latam, docet nos huius statu lex, quæ

huic legi repugnat. Idemq; monent aper-

titissima, quæ citauimus, testimonia, vt

omnia peccata huius viae remissibilia esse,

durante ipsa, monstraremus. Quorum

nihil simile adduci potest, vt peccata da-

mctorum, vel in quibus quis decedit, re-

missibilia esse secundum legem suscep-

mur. Et cùm sanctus Hieronymus in

epistola paulò ante citata bis dicit, irre-

mis-

*EX Apostolis vero in primis obij-
citur Paulus, qui in epistola ad
Hebreos diserte videtur afferere,
non esse locum pœnitentiae illis, Heb. 6.
qui cum iam essent iustificati per baptismum,
rursus ad priora vitia redeunt, ac contem-
pto beneficio celesti, velut crucifigunt
in se Christum. Verba Pauli haec sunt: Im-
possibile enim est, eos qui semel sunt illu-
minati, gustauerunt etiam donum Dei ce-
lestis, & participes facti sunt spiritus sancti,
gustauerunt nihilominus bonum Dei ver-
bum, virtutesque seculi venturi, & prola-
psi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam.
Et ne dura haec sententia, iniqua videtur
& iniusta, adiecit statim: Rursus cruci-
figentes sibi meti ipsi filium Dei, & ostendit
habentes, hoc est, ut Graeci apertissi-
mum est, traducentes, infamantes, & ludibri-
o ac velut exemplo contemptus & de-
risionis exponentes.*

*Neque violenta ista expositio censem-
per, la dicuntur da est. Ipse quippe & alij grauissimi Eccle-
sia stici authores, contemnentes rigorem
quæcumque fiant, scholasticum, Scripturam autem & vulga-
rem loquendi modum imitantes, sepe di-
cunt impossibilia, quæ nunquam fient: &
necessaria, quæ certò scimus futura esse, &
facienda à Deo. Vnde fit, vt in exemplis
mox positis persistamus, vt necessè esse
dicat impleri scripturas, & saluari electos,
& condemnari praescitos, & impossibile
esse vt pereant, qui sunt scripti in libro vi-
tae, & neminem posse illos rapere de ma-
nu patris. Et sexcenta illa similia occur-
runt in eorum lectione, quæ semper piè,
& iuxta catholicæ Ecclesiæ sensum, quem
non dubium est eos tenuisse, spreto rigore
dialectico, accipienda & interpretanda
sunt.*

*Et Hieronymum peculiariter possumus
ostendere sic ista accepisse, quia super
Matthæum sic scribit: De Iuda dicitur,
Oratio eius fiat in peccatum, vt non so-
lum emendare nequuerit proditionis ne-
fas, sed proprij homicidij scelus addiderit.
Cumque Augustinus libro primo de or-
dine, capit. 20. scripsisset, Summa opera
danda est optimis moribus. D E V S
enim noster aliter nos exaudire non po-
tebit. In I. Retract. capite tertio: Sic, inquit,
hoc dictum est, tanquam D E V S non
exaudiat peccatores. Quod tamen & in
eo sensu reuocat.*

DE VERBIS PAVLI, IN

SPECIEM CONTRA LAPSE RE-

PARATIONEM PUGNANTIBUS.

exterminio addidit? Si enim terra, quæ suscepit imbre spinas germinat & tribulos, reproba est, & in combustionem consummatur: igitur qui suscepit fœcundo illo imbre vnde vitalis baptismi, spinas & tribulos malorum operum Deo germinant, reprobri erunt, & gehenibus flammas cremabuntur, neque inuenient apud Deum remissionem suorum peccatorum.

Ob. et. 4.

Heb. 10.

Neque minus videntur premere, & in eam, quam tradidimus, veritatem pugnare, quæ Apostolus in eadem epistola subnectit: Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquit pro peccatis hostia, terribilis autem quedam expectatio iudicij & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Quid apertius dici poterat, vt præclusus ostenderetur omnis veniæ locus ijs, qui post suscepit fidem voluntariè peccant? Si nulla pro illis peccatis reliqua hostia est, quomodo poterunt eorum habere remissionem? Deus sanè sine sanguinis effusione, teste eodem Apostolo, nulla peccata remittit. Et si post lapsum ab agnita veritate, locus est pœnitentiæ, qua placetur Deus, ipsa pœnitentia hostia esset propiciacionis.

Heb. 10.

Deut. 17. 19.

Deinde: Si terribilis duntaxat superest expectatio iudicij, & nihil aliud quam ignis deuorans & consumens, quis igitur locus veniæ? quæ indulgentiæ & misericordiæ spes? Neque minus vrgent, quæ sequuntur. Disertissimè enim hæc iustissima esse approbat, & ex eis, quod negare non possumus, validissimè roborari possunt argumenta hæreticorum. Irritam quis faciens legem Moysi, sine vla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit, Mihi vindictam, & ego retribuam, dixit Dominus. Et iterum: Iudicabit Dominus populum suum. Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.

Rom. 12.

Deut. 32.

Ibidem

Expendamus singula, & intelligemus fortiter hæc contra nos dimicare. Aut enim oportet concedere perperam Apostolum argumentari, à pœnis contra præuaricantes legem Moysi, ad poenas eorum, qui post susceptum baptismum peccant;

aut si hoc absurdum est & impium, cum nullum fuisse locum veniæ, & absque vla miseratione præuaricatorem legis Moysi interficiendum affirmet: concedendum erit, concludere voluisse, nullum etiam modò esse locum veniæ, & citra omnem miserationem debitum multando esse supplicijs, qui post susceptum baptismum transgressus fuerit legem Christi.

Et si grauiores hæc quam ille meretur cruciatus, & acerbiora multo tormenta, ut manifestissimis tribus argumentis Apostolus monstrat, quia & filium DEI conculcat, & sanguinem testamenti, à quo baptismus habet suam virtutem, pollutum ducit, & spiritui gratiæ in se manenti contumeliam irrogat, dum à se illum expellit, multo magis hic quoquæ, quam ille carebit venia, & absque vla miseratione punietur. Cur etiam hæc duntaxat vindictæ & iudicij Apostolus meminisset, si locus erat adhuc indulgentiæ? Cur & horrendum dixisset incidere in manus Dei? Non dum certè dies vindictæ & iudicij aduenit, cum locus est misericordiæ. Nondum in manus Dei incidimus, cum adhuc illius promereri misericordiam possumus, neq; grauitatem suarum manuum experiri.

Responso.

Hæc sunt, quæ tantoperè quibusdam visa sunt Montano & Nouato fauere, vt nè cogerentur eorum hæresi assentiri, velut tutoirem partem complexi, asseruerint hanc epistolam, Pauli non esse. Eoq; forte accessit, quod tam amarulenta & formidanda verba, persuadere sibi non potuerint à spiritu Paulino profecta, qui vbiquè gratiæ, misericordiæ, & pœnitentiæ singularis prædicator est, ac velut indulgentissimus pater, omnes peccatores admirabili suauitate ad pœnitentiam allicit & hortatur, & quos semel generat, non recusat etiam secundò generare ad salutem.

Verum oportebat inter verba adeò dulcia & suavia, & iustiæ diuinæ rigoris aliquandò illum meminisse, vt quos misericordiæ prædicatio nō impellebat, nec solicitabat ad pœnitentiam, deterreret saltem à suis sceleribus impendentis iræ & diuinæ comminatio & exaggeratio iustitiæ. Et nè locus esset huic suffugio & asylo, ad quod sàpè scimus & hæreticos, & imperitos configuisse, dum verbis aliqui cuius sacri libri, suæ hæresis & ignoran-

tie coargueretur & conuinceretur, decreatum est in hac sancta Tridentina Synodo, epistolam istam esse canonicam, & à Paullo esse conscriptam. Quod & ante hoc tempus, certum & indubitatum secundum fidem fuisse, alias, Deo dante, monstrabimus. Respondeamus igitur obiectis, & subiecta statim verba palam faciunt. Subdit nanque Apostolus: Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendisti in nomine ipsius: si ad lapsos ista dicerentur, qui tribulos & spinas protulerant: nunquam, quantuncunque præcellentia opera ante lapsum fecissent, dixisset Paulus in lege doctissimus, meliora se & magis coniuncta saluti, de eis expectare, quia Deus non est iniustus, vt peccata quidem puniat, & bonorum operum non meminerit.

^{161. ad 162.} Quidam arbitrantur, Apostolum istam tam acerbam & tam tremendam sententiam, excessu quodam pronunciâsse, vt peccatores à peccatis retraheret, & desperationis metu cautores ficeret, & nè animum desponderent, mox temperâsse sententiam illis verbis: Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora & viciniora saluti, tametsi ita loquimur.

^{163. ad 164.} Absit tamen à Paulo tanta impietas. Veris sunt, & non falsis, comminationibus deterredi peccatores. Deus non indiget mendacio nostro. Si temperauit sententiam his verbis, priora igitur fallâ, & à veritate excedentia fuerunt.

^{164. ad 165.} Ad hæc: Desperatio non pertrahit ad pœnitentiam peccatores, sed reuocat, neq; cautores aut diligentiores, sed segniores & somnolentiores facit. Vehementerq; decepti sunt, qui hac ratione lapsis à gratia baptismali, locum pœnitentiæ negabant, quod excitari peccatores ad fidentiū & lenitius peccandum credebant, si post admissionem scelus parata esset & aperta ad veniam via. Spei amputatio, teste Basilio, eum, qui lapsus est, vnâ cum peccatis in angustias redigi ac concludi impellit. At spes pœnitentiæ lapsum resurgere, & non amplius peccare, exhortatur.

^{166. ad 167.} Neque, vt eruditè dicit Cyrillus, si qua esset medicina corporis humani adeò efficax & salutaris, vt ea, quotiescumque quis in ægritudinem inciderit, protinus sanetur, idè de medio tollenda esset, aut secundò ægrotanti minimè adhibenda, quia sponte sua quis in morbum reciderit, ductus spe recuperandæ sanitatis per eam medicinam. Non enim illius in morbum relapsus causa est medicina, quæ duntaxat ad morbi expulsionem ordinata est, sed temeritas & prauitas hominis, eo, quod bonum est, ad malum abutentis.

^{168. ad 169.} Quorsum etiæ erat, metum desperatio, nisi injere, inaneum præsertim, & vanum statim ostendendum? Sed video vnde isti decipientur. Ad lapsos à gratia baptismali, qui spinas ac tribulos protulerant, putant hæc quoquæ dirigi: Confidimus autem de vobis, dilectissimi, meliora & viciniora saluti, tametsi ita loquimur. Quod quidem longè à veritate abest. Id quod & subiecta statim verba palam faciunt. Subdit nanque Apostolus: Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendisti in nomine ipsius: si ad lapsos ista dicerentur, qui tribulos & spinas protulerant: nunquam, quantuncunque præcellentia opera ante lapsum fecissent, dixisset Paulus in lege doctissimus, meliora se & magis coniuncta saluti, de eis expectare, quia Deus non est iniustus, vt peccata quidem puniat, & bonorum operum non meminerit.

Nouerat Apostolus nullam esse prorsus iniustitiam, si obliuiscatur Deus etiam optimorum & præstantissimorum operum, si qui ea fecerint postmodum, q; diuinam suam maiestatem offendunt. Nam iustitia non futura, neque præterita, sed præsentia spectat. Et iam olim hoc Deus per Ezech. 18.

Ad hæc: Desperatio non pertrahit ad pœnitentiam peccatores, sed reuocat, neq; cautores aut diligentiores, sed segniores & somnolentiores facit. Vehementerq; decepti sunt, qui hac ratione lapsis à gratia baptismali, locum pœnitentiæ negabant, quod excitari peccatores ad fidentiū & lenitius peccandum credebant, si post admissionem scelus parata esset & aperta ad veniam via. Spei amputatio, teste Basilio, eum, qui lapsus est, vnâ cum peccatis in angustias redigi ac concludi impellit. At spes pœnitentiæ lapsum resurgere, & non amplius peccare, exhortatur.

Neque, vt eruditè dicit Cyrillus, si qua esset medicina corporis humani adeò efficax & salutaris, vt ea, quotiescumque quis in ægritudinem inciderit, protinus sanetur, idè de medio tollenda esset, aut secundò ægrotanti minimè adhibenda, quia sponte sua quis in morbum reciderit, ductus spe recuperandæ sanitatis per eam medicinam. Non enim illius in morbum relapsus causa est medicina, quæ duntaxat ad morbi expulsionem ordinata est, sed temeritas & prauitas hominis, eo, quod bonum est, ad malum abutentis.

Ex hoc itaque, quod Paulus Hebræis dicit non esse iniustum D E M, vt obliuiscatur operis eorum & dilectionis, palam indicat, non amisisse gratiam eos, propter quos ista dicebat, aut certè illa præstantia opera fecisse post restitutam ipsis gratiam, quam perdidérant. Operibus enim factis extra gratiam Dei, nullum præmium debetur ex iustitia, bene autem operibus bonis factis in gratia, vt poste à libro 15. ostendemus. Et de huiusmodi

operibus, in gratia Dei vel certè extra voluntatem peccandi factis, intelligenda sunt Hiero. 2. in Ioui. Anselmus. hunc locum approbavit. Et reuerà grandis iniustitia D E I, si tantùm peccata puniret, & bona opera non susciperet.

Atque vt ista omnia mittamus, cur credantur hi prolapsi fuisse à gratia baptis malis, quorum virtutem hic magnopere commendauit Apostolus, & posteà capite decimo multo magnificentius? Mihi quidem verisimile hoc non est. Sed sicut i. Co. 1. & 3. Corinthios nunc quidem diuites dicit in omni gratia, propter quosdam qui eiusmodi laude digni erant: nunc quidem carnales, propter quosdam ex ipsis contentiosos: ita & cùm inter Hebreos, ad quos ista scribebat, quidam nequam essent & mali, alij pīj & boni, priora propter illos, hæc autem propter istos dicit. Et more Mos Pauli, suo facit Apostolus, quod & aliás in hac epistola, & in alijs depræhendes, vt tametsi quædam ad hos, alia ad illos referat, tamen more prophetarum & oratorum, quæ placidiora & gratiiora futura sunt, posterius admoneat, & cunctis in vnuersum tribuat: ac propter quosdam bonos, omnes eorum conciues laudet.

Respon. 2. Alij itaque ob id Paulum credunt, impossibile affirmasse redire ad gratiam, qui ab ea excidissent, quia D E O hoc Ambros. & est possibile, non homini. Diuini quippe Nicol. Lyr. est muneris, quemadmodum quæstione vndeclima de iustificatione copiosè docuimus, vt peccatores à peccatis resurgent, non humanæ potestatis. Et ea videntur posse absolute impossibilia dici, quæ apud homines impossibilia sunt, tametsi apud D E V M possibilia sint, & ipsius nos ope, illa possimus præstare.

Sed neque scripturam sic video vocabulo Impossibilis vti, neque tolerabile est, vt ea dicantur simpliciter & absolutè impossibilia, quæ possumus per auxilium diuinum, facile & promptum omnibus. Alioqui & impossibile esse dicemus, vt quisquā credat, vt q̄squam diligat Deū super omnia, vt quisquam verè resipiscat à suis peccatis, vt renunciet seculo, vt mortem subeat pro Christo. Nam hæc & similia certum est nos non posse, nisi per auxilium diuinum. Immò si & ita quispiam perget vocabulo isto abuti, cogetur profectò simpliciter & absolutè afferere, ne-

minem posse saluari, neminem posse implere præcepta D E I. Quæ verba, manifestum est, & absurdæ esse & impia, & cum scripturis pugnantia, & omni religione à catholicis cunctis deuictanda.

Et si Paulus ita accepisset impossibile, nihil necessè erat, vt & beneficia in regeneratione nostra accepta cōmemoraret. Nam illis etiam non acceptis, impossibile erat ad gratiam & amicitiam diuinam descendere: tam impossibilis est proprijs viribus regeneratio, quām reparatio post lapsus.

Quid etiam, qui sic Paulum explicant, respondere queunt, ad verba illa, quibus asseritur terra illa reproba esse & combustionē finienda, quæ spinas germinat & tribulos? Nunquid & hæc quoquè ex se & ex suis viribus intelligenda esse afferuerabunt? Atque vbi hac via ab his se verbis explicent, & adiectione ista suo ex capite confita, ab hac difficultate elabuntur, quid ad illa poterunt respondere, iam non relinquitur pro peccatis hostia? An non hīc & ea negatur superesse pro peccatis hostia, quæ vel ex proprijs viribus, vel aliundè possit esse? Qui dixit, Voluntariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: profectò ostendit, eam non superesse hostiam peccantibus post acceptam notitiam veritatis, quæ fuisset peccantibus ante eam acceptam notitiam.

Alij impossibile dictam esse putant Repugn. reparationem post lapsus, quod difficultè sit. Solet enim scriptura, solent philosophi, solet & vulgus, vt sèpè admonuimus, impossibilia dicere, quæ sint difficultia.

Attamen neque hæc satis esse videntur pro verbis Pauli. Quia & nullam afferuit superesse hostiam peccantibus post susceptam fidem, & plerisque infidelibus tam est difficultis, immò multo difficultior renascentia per genitalem vndam, quām multis Christianis peccatoribus reparatio per poenitentiam. Et quam habet difficultatem reparatio post lapsus, ea ex contemptu D E I & salutis propriæ, & diutina & inueterata multorum dierum, & multorum operum in malis consuetudine proficiscitur, non à beneficijs acceptis in regeneratione.

Exposita enim omnibus est misericordia diui-

diuina ex æquo, neque minus fidelibus, quam infidelibus. Neque verisimile est, Paulum penè facile vel difficile, primam iustificationem à reparatione post lapsus distinxisse, cùm & illa omnia, aut certè p̄cipua, quæ difficilem faciunt iustificationem post lapsus, faciant & ante lapsus: & in aperto sit, plerosq; infideles multo difficiilius iustificari, & ad viam veritatis venire, quam innumeris fideles ad acceptā gratiam reuertantur.

Dicendum igitur breuius, & nisi fallor, multo melius: Non in his verbis affirmavit Paulus impossibile esse reparationem lapsi, sed duntaxat afferuit impossibile secundam regenerationem. Sed vt difficultia ista Pauli verba, dilucida cunctis facimus: libet verba ex vtroque loco, hoc est, ex capite 6. & 10. obiecta, aliquanto diligenter & accuratius interpretari. Et sane, si benè cuncta expendamus, tria inuenimus Paulum in vtroque istorum locorum docuisse. Primum est, impossibile esse baptismum iterari. Secundum, non patere baptizatis usquæ ad cōfitemendum, neque tam liberale & gratuitam viam ad misericordiam diuinam obtinendam, quam fuerit ipse baptismus. Tertium, grauissima esse supplicia, quæ baptizatis impendent propter sua peccata, nisi festinat & solicite dent operam, vt resipiscant. Et baptismum interdilicibile quidem initerabile esse, palam docuit, cùm afferuit impossibile esse, vt renouaretur, qui prolapsi sunt.

Non intelligunt, dicit Cyrillus de obijcientibus hæc verba, Paulum in eis verba facere duntaxat de peccatorum remissione & poenitentia, quæ per baptismum habetur: qui quoniam vnicus est, neque iterari debet, poenitentia quoquè cum baptismō sufficpta, vnicā est, & semel recipienda. Hæc Cyrillus.

Ac vel hoc vno renouandi verbo, quo hic vñus est Paulus, admoneri debuerunt hæc de heretici, sicut bene Ambrosius notauit, nō eum negasse lapsis poenitentiam, sed negasse duntaxat secundum baptismum. Renouatio quippe non est poenitentie, sed baptimi, qui quos abluit, renouat, & nouam creaturam facit. Consepebit enim veterem hominem, & in totum destruit corpus peccati. Atque inde est, vt consepti Christo per baptismum in mortem, sicut ille surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & ba-

ptizati liberi ab omni reatu, surgentes à baptismō, in nouitate vitæ ambulent. Sed poenitentia non tantas vires habet. Sarcit potius, quam renouat: medetur potius, quam fanat: alligat potius, quam redintegrat. Curat vulnera, sed non obducit cicatrices: Reparat, sed non regenerat.

Vnde Augustinus: Eos, qui iam baptizati fuerint, curari melius dicimus per pœnitentiam, non renouari, quia renouatio in baptismo est. Non igitur Paulus reparationem negauit, sed renouationem: neque de reparatione per poenitentiam egit, sed de regeneratione.

Et dum renouationem vnam possibile negabat, satis significabat posse quidem lapsos reparari, at non ea facilitate, aut ita perfectè, ac prius potuerunt renouari. Et quoniam difficultior est perfecta reparatio, quam renouatio, lapsis Galatis dixit: Filioli mei, quos iterum parturio. Nouerat multis lamentis esse opus, & magno aliorum auxilio, vt in priorem gratiam & libertatem ab omni reatu restituantur prolapsi: & idē non parere, sed parturire se eos dixit, quorum lapsus acerbè deplorabat, & magnis suis doloribus & laboribus reparare conabatur.

Et aliquanto apertiora hæc omnia essent, si pro illis verbis, Ad poenitentiam, vertisset noster interpres, vt quidem poterat vertere, In poenitentia: vel, Per poenitentiam. Nam vt notauit bene in hunc locum In, ponitur Chrysostomus, eis Græcum, pro vī, est positiū: & vī, pro dia, more Hebraorū. Et vtrunque, tam eis pro vī, quam vī pro dia, frequentissimum est in scriptura. Sed & si in communi persistamus translatione, adhuc probè stare possunt cuncta, quæ diximus.

Quantū nanque ex precedentibus statim verbis, Non rursus iacentes fundatum: datur colligi, in hoc secundum baptismum volebant, qui vel illum prædicabant, vel ambiebant, vt illius virtute renouati, cōmodius & salubrius poenitentiam facerent, & prioris vitæ exuuijs depositis, sanctiorem vitam inchoarent. Et his verbis Paulus admonet, neque ad hanc resipientiam, & antiquæ vitæ demutationem possibile esse, plaplos renouari. Et fortassis, vt locus esset vtriq; horum sensui, vñus est Apostolus p̄positione illa eis, quæ vtrunq; sensum admittit, & vtrq; modo verti potest, sicut plerunq; IN Latinū. Neq; negauit Paulus possibile esse lapsis, assequi tantam

nouitatem, quantam assecuti sunt in baptismo. Potest tantum pœnitentia excrescere, & tam perfecta possunt esse lamenta, & satisfactiones pœnitentium, ut omnem reatum commissorum delictorum absument. Sed quod dicit, impossibile est lapsos renouari, ideo dictum esse accipendum est, quia communiter & regulariter pœnitentia tantam nouitatem non præstat, neque sic renouat, nisi rarissime, cum tamen hoc semper faciat baptismus, nisi obex ei ab ipso suscipiente apponatur. Aut certe, sicut Diuinus Thomas post Augustinum exponit, renouari positum hic est pro regenerari, vel rebaptizari.

Renouari & regenerari idem.

Cum enim baptismus ab eodem Apostolo lauacrum regenerationis & renouationis appelletur, sicut regenerationem dicitur, ita & renouatio dici potest, & vt ab effectu, quem facit, generatio quædam est & innouatio spiritalis, ita secundus baptismus quædam renouatio videretur. Illa etiam verba, que his adnectuntur, Rursus crucifigentes filium Dei, & ostentui habentes: satis admonent esse initerabilem baptismum, sicut Catholica Ecclesia semper tenuit, & diffinitum est in Concilio Florentino, & in Concilio isto Tridentino sessione 7, contra Donatistas, Armenos, & nostri temporis Anabaptistas. Sensus enim planus & germanus horum verborum est, impossibile esse renouari prolapsos & regenerari, qd hoc esset recrucifigere Christum, & contemptui illum exponere. Et si illud verbū, Ostētū habētes, placeat alicui, sicut placuit Ambrosio, Ostentatione triumphantes, vertere, & ad dēmones referre, quos Christus traduxit & triumphauit in semetipso, & nos triumphamus, dum similitudinem mortis eius assumim⁹, sensus horum verborum hic erit: Impossibile est nos rebaptizari, qd nec Christus crucifixus est secundū, nec nisi semel ostentauit & triumphauit dāmones.

Ambros.

Non recrucifigitur Christus per peccata Christianorum.

Non autem sic accipienda sunt hēc verba, vt plerique accipiunt, & nos inter argendum accipiebamus, vt fortius facere, argumentum hæreticorum, quasi sensus Pauli sit, quod ideo lapsi reparari nequeunt, quia velut rursus crucifixerunt suis peccatis Christum. Afferunt quidem hoc plerique, & sic mirificē sibi videtur aggrauare peccata Christianorum. Sed cur tantæ impietatis arguantur quicunq; Christianus, quacunque occasione vel causa lapsus in

quoduis peccatum mortale? Est quidem Christus pro peccatis oīm mortuus. Non ideo tamē quicunq; iteratione peccati datur occasio, vt iterūm crucifigatur. Unde tātam vim habeat quoduis peccatum? Quis hanc nobis tātam gratiam reuelauit? Certè peccata reproborū, quos tātū propter electos, & ppter suam gloriā Deus creat, non eam virtutem merentur.

Quod si hoc concederetur de peccatis baptizati, non deberet negari, sicut negatur, de peccatis ante baptismum. Et vbi quoduis peccatum suffixisset Christum cruci, certe non recrucifixisset. Christus enim semel mortuus est ad multorum exhauriēda peccata. Et tanti illa mors valoris fuit, eritq; semper apud patrem, vt nihil necessē sit, iterūm eū mori ad expiandum peccata baptizatorum. Infiniti quippe valoris fuit, neq; nullus mortuus, plus gratus fuisset patri, aut plus apud eū potuisset, quam semel. Non igitur possunt, nisi valde coacte & impropriè, concedi peccatores qui uis excidentes à gratia baptismali, rursus crucifigere Christum. Siquidem nihil efficiunt, quod vel mereatur, vel postulet, vel requirat ad sui expiationem, secundam Christi mortem.

Et vitande sanè essent ista, nē quid amplius dicam, certe nouę atq; ineptæ & portentosæ verborū exaggerationes. Et contenti deberemus esse illis, qbus Paulus vñs est, cum dixit, qui filium Dei conculauerit, & sanguinem testamenti pollutū duxerit, &c. & similibus alijs, quæ vt veriores sunt & frequentiores in scripturis, & in antiquis authoribus, ita vtiquē & apertiores sunt, & vel hoc ipso corda piorum fortius posunt & vehementius excitare ad pœnitentiam. Voluit itaque Paulus his verbis ostendere, non esse possibile, vt iteretur baptismus, & renoueſ per eum quisquam ex iam baptizatis: sed magni omnīō sceleris esse reos, qui se secundō patiuntur intingi.

Nam hoc est, rursus Christū crucifigere, ac velut exemplo ipsum & ludibrio expoſitum argumentum hæreticorum, quasi sensus Pauli sit, quod ideo lapsi reparari nequeunt, quia velut rursus crucifixerunt suis peccatis Christum. Afferunt quidem hoc plerique, & sic mirificē sibi videtur aggrauare peccata Christianorum. Sed cur tantæ impietatis arguantur quicunq; Christianus, quacunque occasione vel causa lapsus in

per

per omnia sibi consentiens, dicit recrucifigere Christum, & Christū infamare, quicunq; baptismū iterant: ac proindē non irritam tātū & infructuosam, sed & mortiferā & exitialē esse eam tinctiōnē: quippe quæ nihil aliud est, quam iterata quædam crucifixio & traductio seu infamatio Christi. Siquidem qui eam faciunt, & qui eam patiuntur, in mysterio secundo crucifigunt Christum, & opere testantur, eum posse etiamnū iteratō mori, neq; omnīō gloriosum & nunquam amplius mortem gustaturum surrexisse. Et in his satīs innuebat Apostolus, non se aliam possibilem renouationem aut reparationem negāſſe, quam eam, quæ si admitteretur, iterata quædam videretur crucifixio & exemplatio Christi.

Sed & ex illis, quæ ante hēc verba Paulus premisit, docere luculenter possumus, illa omnia de baptismō esse exponēda, neque negāſſe Paulum pœnitētiā lapsis, sed secundum baptismum. Admonet siquidem ibi, vt intermissis illis, quæ ad doctrinam & institutiōem rudium & catechumenorum spectant, ad perfectionem ferantur, neq; illis rursus, quæ incipiētiū sunt, se implicēt & impedian, sed altiora meditentur & perficiant: neq; cum iacta iam sint & supposita domī ſpiritalis fundamenta, ea rursus iacere tentent, & à fundamēti domos iterūm ſpiritales conſtruire moliantur. Et vt ab his conatibus dehortetur, cōtinuō subiicit: Impossibile est em̄ eos qui semel sunt illuminati &c. Cūm enim baptismus totius adiſij ſpiritalis fundamentū, iterabilis nō fit, fruſtrā ſemel baptizat⁹ iaciēndis rursus fundamentis incumbat, & illis inhāreat, qbus initiantur & instituebantur, qui erāt ſucepti baptismum.

Te hēc ergō cōuenio Montane, te quoq; illius ſectatorem Nouate, & quicunq; illorum factiōis ſuiftis, & Pauli testimonio verū errorē defendiſtis: Qua cōſequentiā ſubjicere poterat Paulus, impossibile esse, prolapsos à gratia baptismali, iuſtificari, vt confirmaret admonitionē ſuam, vt ferrentur ad perfectionē, neq; iaciēndis fundamentis operādarēt, neq; illis quæ incipientiū erāt, hecerēt. Si dehortatus effet in pcedentibus à peccatis, à lapsu, à prioribus vitijs & erroribus, congruenter poterat, vt magis ab illis deterreret, admonere, non effe locū venia, si quis ab accepta gratia excideret. Sed

vt excitet ad perfectionem, vt ab iterato fundamentorum iactu dehortetur, vt ab his quæ imperfectorū ſunt, retrahat, quoſum spectabat, impossibile lapsis reditum ad gratiam ſunectere?

Non ſic Paulus inconsequenter loquitur, non ſic ineptē ratiocinatur. Totus ſibi consonat, totus ſibi hæret & iungitur, neque vñquām non cauſis, pro cauſis vtitur,

Et cūm ex hiſ perspicuē docuiffet, non effe Acerbiq; ſoſſibile ſecundam regenerationem, ne pœnā pec- que iam tam liberalem & clemētem viam cantū post ſuceptum baptiſmū.

lapsis, quam fuerat baptismus: percommode ſubiunxit ſeueritatem pœnarum, que peccatis post baptismum repositē ſunt. Et ſic ad hēc trāſit, vt & p̄dicta oīa confirmet, & eos, q̄ lapsi ſunt, ad pœnitentiam & melioris vite frugē admirabili quadā dexteritate excitet & extimulet. Terra, inq; vennentem ſupra ſe bibēs imbrex &c. Et quod dicit, hūc ſeſum habet: Mirandū non eſt, ſi De⁹ nihil ſtatuerit, quo lapsi renouari querant, cūm terra, q̄ venientē ſupra ſe bibēs imbrex, opportunā herbam ſe excoletibus germinat, à Deo benedicat: quæ vero tribulos & spinas p̄fert, reproba ſit, & adeo indigna ſeſūda imbris ſalutaris ſuperinfuſionē, vt potiū cōbuſtione ſiniēda ſit. Quid em̄ aliud ſperare debeat, q̄ haufa & epota celeſti illa & genitali baptismi vnda, p̄ fructibus optimis, quos in gloriā & laude cæleſtis ſuī cultoris germinare debuerūt, tribulos proferūt & spinas peccatorum, quibus diuinam maiestatem, & ſeruos ipſius exacerbent & offendant?

Vide tamen, vt omnia diuinus hic dīcendi artifex moderatur, vt omnia tempeſrat, vt & hēc quæ acerba & amara ſunt, ingenita ſibi ſuauitate & lenitate, nē quipiam desperet, emolliat. Vbi maximē creditus eſt reparationi lapsi aduersari, & ibi quoquē & palam & vehementer fauet. Quam terram enim reprobam & vorace flamma ſuiniendam affeuérat, non maledictam, ſed maledicto proximam, affirmat. Neque enim ſententiam condenationis ineuitabilem, in eam iam prolatam, neque irreparabiliter ignis aterni cruciatibus deſtinatam ſignificare volebat: ſed vt lapsi miseraſilem ſuum ſtatum, & miserabiliorē eis, niſi resipicerent, impendentem agnoſcerent, reproboſ eos dixit, & ad ſempiternos ignis ardoreſ da.

damnatos. Tales enim sunt, secundum præsentem iustitiam, quandiu manent in peccato, & talibus & tantis pœnis se obnoxios habent existimare. Et his verbis ad pœnitentiam, & fructus dignos pœnitentiae omnes peccatores hortabatur, ne videlicet qui propter spinas & tribulos maledicto erant proximi, tandem maledictiōnem diuinam incurserent, si in eis profrendis persisterent, & non aliquem fructū suo cultori opportunum germinarent.

Respon. 1.
ad obiec. 4.

Sed enim ut formidabiliorum maledictionem istam ostenderet, rursus eadem aliquato maiori pondere & grauitate verborum differuit in verbis ex decimo capite obiectis. Nullam quippe post susceptum baptisum peccantibus superesse hostiam affirmat, sed terribile iudicium, & voracissimum ignem, & acriora multo supplicia, quam quæ decreta erant legis Mosaicæ transgressoribus. Nè quis tamē aut errādi, aut desperandi ansam ex rigore suorū verborum acciperet, omnia prouidentissimè leniuit. Non ait, Voluntariè peccantibus post acceptam notitiam veritatis, nullū reliquum esse locum venie: sed dicit, Nullam relinqui pro peccatis hostiam: Quia iam non possunt Deo oblatiōe alicuius hostiæ gratissimæ & sufficientissimæ ad plenum satisfacere, sicut potuerunt per baptismum. In baptismō quidem, quoniam similitudinem egerit mortis Christi, & in eo Christo inse nimur & incorporamur, illa passionis suæ hostia immaculata, & patri acceptissima, ad plenissimam remissionem peccatorum nostrorum nobis applicatur, perinde ac si nostra esset, & nos illam Deo pro nostris peccatis offeramus.

Et inde est, ut baptismus, sicut tota Ecclesia semper tenuit, & Cyprian, Hieronymus, Augustinus, & alij Doctores summo consensu tradiderūt, & in Concilio Florentino definitū est, cuicunq; non ponenti obicem, oīa antecedentia peccata in totū cōdonet. Alia verò sacramenta non eam virtutem habent, neque per modum sacrificij nobis ex eis comparamus, quam remissionem peccatorum in eorum susceptiōe obtinemos? Quin necessè est, ut lapsi à gratia baptismali, bonis operibus & dignis pœnitentia satisfactionibus Deum placent, & propitium sibi faciant, si promeritas pœnas debeant euadere. Quanvis enim Christus etiā pro illis se Patri obtulerit in cruce, ta-

menillis delēdis & expiandis nō suam paf sionem sic applicat, vt peccatis ante bapti smū, neq; sacrificium suū sic vspiām nostrū facit, ad satisfaciendum pro commissis po steā delictis, vt facit in baptismo.

Atq; in hunc sensum excipiēda sunt, quæ Cyrillus his verbis respondet, cūm ait: Nō dixit Paulus, Non est vtrā pœnitentia. Neque dixit, Non est vtrā remissio: Sed ho stia, inquit, vtrā non est. Hoc est, Crux se cunda vtrā nō est. Hostiam quippe hāc vo cat. Vna nanq; hostia perficit in perpetuum eos, qui sanctificantur. Hec ille. Quæ nisi iuxta statim dicta exponantur, vim sanc argumenti non euacuabunt. Aliquo em modo oportet ostendere, non relinqu hostiam pro peccatis post acceptam notitiam veritatis, quo fuerat pro peccatis ante illam acceptam. Nam alijs non recte ostendisset Apostolus illa esse magis formida da, quam ista.

Quarè Augustin⁹ non relinqu pro pec catis hostiam post acceptam notitiam veritatis, breuiter & dilucide dicit idem esse, ac, non posse denuo baptizari. Occurrat etiam alia via, qua possimus oēm horum verborum scrupulum dimouere, & obiectis omnibus ad plenum satisfacere. Non dixit Apostolus, illis qui voluntariè peccauerint, nullam reliquam esse pro peccatis hostiam. Non volebat, salutis omnium desiderantis simus, desperationem iniijcere Christianis peccantibus. Ad spem potius firmam, & fidutiam certam gloriae in sanguine Christi & oblatione, & intercessione tantis facer dotis, statim omnes animauerat. Neque à pœnitentia dehortabatur, ad quam in ver bis proximis omnes cohortatus fuerat, admonens, vt accederent cum vero corde in plenitudine fidei, adspersi corda à consci entia mala.

Quid est igitur, quod dicit? Voluntariè, inquit, peccantibus &c. Non illos, qui peccauerunt, & admissa prudenter & piē re tractant, sed actu peccantes, & obstinatè in suis peccatis perseuerantes, nullam habere hostiam, qua Deum placare in eo statu queāt, pñnciat. Quippe nouerat Iob dixisse, Verebar oīa opera mea, scies q; nō parceres delinqüeti. Atq; his verbis certos nos reddidit, nullam esse hostiā, quæ remittere peccata valeat, dum peccatores persistunt in suis peccatis, neque fore aliquod sacrificium, quo diuina ira contra eos mitigetur,

si in illis pertinaces & contumaces ex hac vita decesserint. Et quanquam hæc eadem lex est contra peccantes, & perseuerantes in peccatis ante acceptam notitiam veritatis, tamen quoniam cum fidelibus res sibi erat, & quam terribile iudicium eis impen deret, statim expressurus erat, non incom mode apposuit illa verba. Post acceptam notitiam veritatis. Sed tandem, vt nulli se præcludere pœnitentiae locum, apertissimū faceret, verba illa, Sine vlla miseratiōe, adiunxit pœnæ decretæ præuaricatori legis Mosaicæ, non autem supplicijs peccatori bus post susceptionem baptismi dispositis. Grauiora quippe, vt lib. ii. docuimus, & lōgē acerbiora supplicia merentur Christia ni transgredientes legem Christi, quam Iudei prætereunt legem Mosaicam: sed illi pœni legalibus sine vlla erant miseratione subdit, nos verò, si velimus, semper inuenire possumus misericordiam diuinā, & per pœnitentiam, diuinam vltionem effugere. Atque, vt hoc apertius aliquanto. est, confirmauit hēc testimonijs, quæ non latam, sed ferendam sententiam indicant, neq; iudicium iam factum, sed futurum & impendens communātur. Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Et iterum: Iudicabit Dominus populum suum. Neque asseuerauit Apostolus quenquam in hac vita incidere in manus Dei, sed vt omnes imperdentis iræ diuinæ timore, à pertinacia in peccato deterret, Horrendum est, concludit, incidere in manus Dei viuentis. Tantum igitur abest, vt Apostolus his in locis, hereticis fauerit, & pœnitentibus locum pœnitentiae & indulgentiae abstulerit, vt nullus eo melius, neque vehementius omnes peccatores ad pœnitentiam excitauerit. Ipse enim est, ipse est sci licet, qui alibi ait: Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus ve nit in huic mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Propriam non confunditur ingratitudinem & pertinaciam pandere, quod gratia magnitudinem ostendat, & venie spem cunctis peccatoribus immittat.

DE INCREDVLTATE QVORUNDAM IVDÆORVM, ET DE
peccato ad mortem.

CAP. XI.

EX Ioanne insuper duo aduersum nos asserri possunt. Nam de qbusdam Iudeis aperte pñnciat in Eu angelio, q; non poterant credere in Christū. Et in epistola assuerat, esse ali quod peccatū ad mortem, pro quo non sit orādū. Ex his aut̄ videtur asserere, esse aliquod peccatū irremissibile: Quoniam & ad remissionem cuiuscunq; peccati necessaria est fides, quia sine illa impossibile est place re Deo, & pro quocunque peccato, quod remitti potest, lictū & sanctū videtur ora re, vt remittat. Sed ipsa verba Ioānis fin.

Obiect. 5. gulatim audiamus. Cūm tāta, inqt, signa fe. 10an. 12. f cisset corā eis, nō credebant in eū, vt sermo Esaij impleret, quē dixit: Dñe, qs credidit Esa. 55. a auditu nostro, & brachiū Dñi cui reuelatū est? Et mox addit verba q; vrgēt, & in qbus totū argumēti pōdus est: Propterea nō poterat credere, q; a iterū dixit Esaias, Excep. Esa. 6. cauit oculos eorū, & indurauit cor eorū, vt nō videat oculis, & nō intelligat corde, & cōuertantur, & sāne eos. Si nō poterat credere, quomodo poterat iustificari? An non fidē suprà luculēter monstrauim⁹ principiū esse, & originē, & fundamentū toti⁹ nōlēr̄ iusticię? Si indurauerat etiā Deus cor eorū, neq; veritatē poterat corde p̄cipere, qua ratione poterat cōuerti? Quis, Deo indurāte, cōuertatur? Quis, nō intellecta veritate, resipiscat à suo errore? Etsi obfirmata erat volūtas diuina, vt nō eos cōuerteret, & sanaret, & Esaias hoc prædixerat, & necessè erat secundūm legē, oracula prophetarum compleri, omni ergo ex parte incurabilis & immedicabilis erat eorū plaga. Vnde Aug. tractas ista verba, sic scribit: Quoniā Deus q. Euang. extra culpā debet intelligi, cogimur fateri alijs qbusdā peccatis Iudeos cecari meruisse, qua tñ excēptione nō poterat credere. Verba em̄ Ioannis ista sunt: Propterea non poterant credere &c.

Magis tñ videntur premere, quæ in epist. Obiect. 6. idē Euangelista de peccato ad mortē, affir mat: Qui scit, inqt, fratrem suū peccare pec catū non ad mortē, petat, & dabitur ei vita peccati non ad mortē. Est peccatū ad mortē: nō p illo dico, vt oret quis. Si oīa peccata sunt remissibilia, esset & pro omnibus orandus Deus, neq; trepidasset Ioānes, sed admonuisset intrepidē, vt p oīb⁹ oraremus. Et cūm qdā peccata esse peccata ad mortē asserit, hoc ipso videt ea irremissibilia appellare. Si nāq; ex oīb⁹ possum⁹ resurgere & re-

& reviuiscere, cur hęc potius, quam illa, dicantur ad mortem?

Respon. 1. Ut tamen de indurationis verbo, & de ad obiec. s. necessitate implendi prophetiam, tantisper fileamus: ad verba illa, Propterea non poterant credere, & ad verba Augustini du-

Respon. 2. pliciter possumus respondere. Aut em impossibilem eis dicit fuisse fidem, quia nimirum erat eis difficilis, quomodo supra ostendimus impossibile sapere accipi in scripturis, & in philosophia, & in cōmuni colloquio: aut certe eo sensu dictum est, eos non potuisse credere, quo sapere solemus dicere, non posse nos credere, cum aliquid difficile creditu nobis narratur. Quibus verbis non negamus posse nos, si velimus, narratis assentiri, sed duntaxat significamus ea non fieri nobis verisimilia. Et quia Deus propter peccata Iudeorum, nolebat illustrare intellectum corum, ut fierent eis credibilia, quę Christus ipsis asserebat, idēo Ioannes dixit eos non potuisse credere.

Respon. 3. Possemus etiam tertio dicere, verè potuisse à Ioanne dici, non potuisse illos credere, quia in sensu composito impossibile ipsis erat credere, deficiente videlicet illa diuina illustratione, quę necessaria est ad credendum, & præcedente de corum cæcitate prophetia. Et sic sapere loqui scripturam, & sanctos Doctores iam admonuimus. Sed propterea peccatum eorum erat remissibile, & incredulitas illa euitabilis, quia ipsis poterant cōuertendo se in Deum, & auertendo se à vijs suis pessimis, facere, nè ea illustratio sibi deeset, & nè illa de ipsis præcessisset prophétia, sed liberi prorsus essent ab ea cæcitatibus poena, quam suis peccatis meruerant.

Respon. ad obiec. 6. Quod verò obiectioni de peccato ad mortem, quę vrgentior est, ad plenum satisfaciā: aliquot opinione, quę legentibus aliquos authores videri possent probabiles, in primis impugnabo: deinde veram & communem sententiā, in qua persistendum est, subijcam.

Opi. 1. de peccato ad mortem. Et vt ab absurdiori opinione incipiam, quidam fortasse peccata ad mortem, interpretarentur omnia lethalia peccata. Verum quid hoc dici possit absurdius? Nunquid Ioannes dubitare potuit, pro existentibus in peccato mortali debere Ecclesiam & nos omnes orare, & orare sapere cum magno fructu? Sciebat profectò Christum dixisse, Facite vobis amicos de mammona

iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiat vos in eterna tabernacula. Et iterum: Quidquid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Et ipse statim dixerat, ac tertio sub eadem penē sententia asseruerat hęc esse virtutem nostrarum orationum apud Deum. Quod quidem non ignotum fuisse Virgilio, Augustinus ex illo carmine ostendit:

Quiq; sui memores alios fecere meredo.
Et de oratione presbyterorum Ecclesiasuper infirmos, Iacobus generaliter pronunciat: Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei. Et manifestum est, pastores & prælatos quoscunque Ecclesiasticos, teneri orare pro subditis existentibus in peccato exitiali. Absit, ait Samuel, a me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis. Non tenerentur autem, si hoc esset sine fructu. Quod si pro solis venialibus admonuisset Ioannes orare, nunquam sanè dixisset: Petat, & dabitur ei vita. Nam his verbis clare affirmabat, aliquando extra vitam & gratiam esse peccatores, pro quibus exhortabatur orare, & tamen per fratrum preces, ad vitam à Deo misericorditer reuocari.

Alius peccata ad mortem, peccata existimat grauia & atrocia. Et idēo Ioannem ait temperasse in his sententiam suam: quia cum leuia peccata quotidiana preicatione dimittantur, atrocia flagitia non sanabuntur adeò facile, neque tam leuibus medicinis antiquitus curabantur. Ei ciebantur si quidem ex Ecclesiæ contubernio, quilla admittebant, & tradiebantur satanę: neque recipiebantur, nisi ieiunio & lachrymis, multisque satisfactionibus deleta culpa. Sed cur pro istis non admonuisset Ioannes orare? Tanto certè magis iuuandi sunt fratrum & parentum suorum spiritualium precibus, quanto ipsis se minus possunt aut nonrunt iuuare.

Diceret aliis, peccatum ad mortem, vocatum peccatum, quo se quis separat, vel propter quod separatur ab Ecclesia. Quale erat Ioannis tempore peccatum hæresis vel schismatis. Nam de hæretico aperte admonet epist. 2. non esse domi recipiendum, neque Aue ei dicendum. Qui enim dixerit illi Aue, communicat operibus eius malignis. Et quia pro excommunicatis non est orandum publica & solenni oratione, ideo Ioannes videri posset præmonuisse, non

sed dicere, ut pro sic peccatis ad mortem, quis oraret.

Alij etiam putant, peccatum ad mortem, dictum esse peccatum, quod tanta malitia & obstinatione animi, & tanto Dei & salutis propriæ contemptu videtur committi, ut verisimile non sit, eos, qui illud admittunt, facturos aliquandò ipsius pœnitentiam. Et pro huiusmodi peccatoribus non prohibuisse quidem orare, sed nè facilem eorum remissionem putaremus, sic inter prohibitionem & concessionem illam benignissimam, Petat, & dabitur ei vita: temperasse sermonem, ut tantum diceret, Non pro illo dico, ut oret quis. Quibus verbis duntaxat indicabat, dubium se esse & anticipitem, an tantæ futura esset virtutis oratio pro talibus peccatoribus, ut etiam eis veniam impetraret. Voluisse quippe videtur, nè temerè contenderemus his veniam petere. Relinquendi enim, aiunt, sunt sibi, aut gemendum potius pro illis, quam orandum, si forte, ut ait Bernardus, adjiciat misericordia diuina, quod oratio non presumit. Sed in istas expositiones video illud argumentum non parùm militare, quod statim fecimus de pastoribus Ecclesiasticis. Tanto quippe feruentius & magis sollicitè debent orare pro suis subditis, quandiu sunt in hac vita, quanto eos videt in maiori esse periculo. Neque est vnde Ioannis verba ad orationes publicas & solemnes coarctemus. Et quanvis non disertè prohibeat oratiōes pro peccatis ad mortem, tamen satis apertè dehortari videtur omnes, aut saltem remorari, nè orent.

Non retineret autem Ioannes vel tantisper quenquā ab orationibus, quę eis sunt in precepto.

Opi. 2. Supereft ergo, vt in communi expositione perfistamus, & peccatum ad mortem, intelligamus peccatum, in quo quis ex hac vita decedit, & propter quod damnatur, & addicitur morti illi veræ, quę est infernus, quę tanta est & tantoperē vincit oēs mortes, vt non tantum mors secunda, sed & mors simpliciter appelletur in scriptura. Nam pro ceteris omnibus peccatis omnes debemus mutuo orare, ut saluemur. Nullus enim est in hac vita ita extra spem salutis, vt ei nō possit de lege oratio fratrum veniam impetrare. Et quandiu in hac vita cōmittitur aliquod peccatum, non est cur quā illud sibi certò persuadeat esse pecca-

tum ad mortem. Quia plerunquę videamus aliquos peccatores, nō adeò atrocibus piaculis obnoxios, in eis vitam finire: & cōtrā, alios peccatis grauissimis obrutos, trahi ad gratiam ab eo, qui educit vinclitos in fortitudine, similiter eos qui exasperat, & qui habitant in sepulcris. Quod ut confirmatus esset, non dixit Ioannes: Qui scit fratrem i. Ioan. 5.

Op. 3. Psal. 67. fum peccare peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut oret quis. Hoc si dixisset, videri posset significare, etiam ante mortem esse aliquod peccatum ad mortem. Nō autem hoc dixit. Sed quid ait? Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita. Est peccatum ad mortem, nō pro illo dico, ut oret quis. Vides vt sciri à nobis asserit, qui peccat non ad mortem, non autem qui peccat ad mortem? Intellige igitur peccatum ad mortem, esse peccatum, in quo quis finit vitam. Scire quippe possumus, clausisse aliquem vitam in peccato: sed scire non possumus, qd sic peccet, vt in eo peccato finiat, & finitus sit vitam.

Ideò autem non dixit, Qui scit fratrem suū peccasse: sed, Qui scit fratrem suū peccare: vt ea præsentis temporis differentia, apertiore nobis faceret virtutem orationis. Quanvis enim vplurimū orationes

Virtus orationis.

fancitorum non nisi dignis profint, quia, te-
Dion. 7. ca. rationis. Dionysio, sicut eruens sibi oculos, frustra postulat solaris luminis fieri particeps, eccles. His ita qui à sanctissimis beneficis que recedit rarch.

mandatis, frustra aliorum preces implorat: tanta tamen nonnunq; est virtus orationis, vt & peccatoribus, cum peccata sua perpetrant, & in eis volunt perseuerare, posset vitam impetrare. Potest siquidem Deum inflectere, vt misericordissime eorum corda immutet ad pœnitendum, & ad conuertendum se ex toto corde in ipsum.

Atque hunc valorem habuit apud Deum oratio Stephani pro Paulo. Perseuerabat Paul. mer. quippe in voluntate persequendi Christū, to Stephani & peccata peccatis addebat, indignusque sus. prorsus erat diuina misericordia, cum adeò propter preces Stephani, teste Ambroſio, Ambr. 1. de subito cōuersus est. Et merito dixit Augu-
Pœnit. c. 9. stinus: Nisi habuissimus Stephanum, non habuissimus Paulum.

Quod si virtus orationis non pertinget quandoquā ad indiginos, falsò subiecis-
set hic Ioannes: Petat, & dabitur ei vita. Neque possent iusti mereri peccatoribus

primam gratiam mediatae, hoc est, impenetrando eis pœnitentiam, per quam illam assequantur. Quod tamen omnes Theologi, quos legerim, constanter & indubitate concedunt, quemadmodum & multa scripturarum testimonia efflagitant. Nè verò hanc doctrinam quispiam extendere ad ea peccata, in quibus claudere contingit hanc vitam, subiunxit Ioannes: Est peccatum ad mortem: non pro illo, dico, vt oret quis. Et quia iste est verus & genuinus sensus huius loci, cùm dixisset Augustinus, peccatum fratris ad mortem, pro quo non esset orandum, oppugnationem esse fraternæ gratiæ ex inuidia, & non ex infirmitate profectam, idq; post agnitionem veritatem, humilitatem, qua solet, cognoscere suū Lib. i. c. 19. errorem, sic scribit in Retract. Addendum fuit, si in hac tam scelerata mentis peruersitate finierit hæc vitam: quoniam de quo cunque pessimo in hac vita constituto, nō est utique desperandum, nec pro illo impatienser oratur, de quo non desperatur. Hæc Augustinus.

Itaque non solum non potest colligi ex his verbis, esse aliquod peccatum in hac vita irremissibile, verum potest colligi, omnia esse remissibilia. Quia pro omnibus talibus orare admonet, & oratione iustorum tanta prædictam virtute pronunciat, vt omnibus possit vitam impetrare, qui non peccat ad mortem.

DE QVIBVS DAM EX VETERI TESTAMENTO, QVAE ADVERSARI VIDENTUR REPARATIONI LAPSI.

CAP. XII.

EX veteri testamento multa afferri possunt, quæ doceant, aliquos peccatores fuisse in hac vita in tam malo & detestabili statu, vt suorum non potuerint impetrare veniam peccatorum. Sed vt aliquo vt amur compendio, cogam omnia illa sub vnius corpus argumenti hunc in modum: Scriptura diuina plerosque testatur fuisse in hac vita ppter peccata sua destitutos auxilio diuino, quod necessarium est ad pœnitentiam. Nō igitur omnes peccatores in hac vita, potuerunt semper amissam gratiam per pœnitentiam reparare.

Et vt à testimonij apertioribus incipiamus, an non apertissime Deus suum quandoque auxilium subtrahitum se nobis si-

gnificauit, cùm per Amos prophetam Dñs Amos, masco, Gazæ, Tyro, Ammonitis, Moab, &c., Iudæ, & Israeli singulatim comminatur, super tribus sceleribus eorum patientem se & longanimem futurum, sed super quartum non eos conuersurum? Si post quartum peccatum ita se eis placabilem & favorabilem exhibitur erat, vt similiter possent illius inuenire misericordiam, ac post primum, secundum, & tertium: quid sibi volunt illa toties repetita, Super quatuor non conuertam eum? Et ruinam Israëlis irreparabilem esse, satis lugubri illo plâctu idem propheta explicuit: Domus Israel cecidit, & non adjicet vt resurgat. Virgo Israel pietæ est in terram suam, non est qui suscipiat eam.

Cumq; Abrahæ dixit Dñs, posteros ipsi. Genes. us in quarta generatio reueriuros ad terram Chanaan: Necdum enim completae erant iniuriae Amorrhæorum: his verbis aliquandò eas ita complendas significauit, & in tam numerosa futuras multitudine, vt non possent inuenire apud eum misericordiam.

Premunt & illa valde, quæ de Pharaone dixit Dñs tè ad Mosen: Ego induabo cor eius. Et iterum: Ego indurai cor eius & seruorum illius, vt faciam signa magna. Et rursus de Aegyptijs: Ego induabo cor Aegyptiorum, vt persequatur vos. Et ipsa scriptura quartò repetit induisse dñm cor Pharaonis. Ex quibus Paulus intulit, Ergo Rom. cuius vult, miseretur: & quem vult, indurat. Quod si Pharaon, & serui & subditii suis, habuerunt omnia auxilia necessaria ad dimittendum populum Israëliticum, & nō persequendum ipsum, & pœnitendum suæ incredulitatis & pertinaciæ, cur indurati fuisse dicerentur potius, quam alij peccatores, qui moriuntur in suis peccatis? Aut igitur omnes peccatores, qui sic vitam suam finiunt, induratos fuisse dicendum est: aut si Pharaon & sui hoc peculiariter fuerit, & non alij, oportet fateri, & eum cum suis, & omnes alias similes, omni fuisse destitutos adiutorio & afflato diuino.

Et quid est quod Heli ad filios suos dicit, Si peccauerit vir in virum, placari ei potest. Rg. Deus: Si autem in Deum peccauerit vir, quis pro eo orabit? Si locus est semper pœnitentia, & neque peccantibus in homines, neque peccantibus in Deum clauditur vñquam misericordia; cur de peccato

DE LAPSIS ET EORVM REPARATIONE.

contra Deum peculiariter dicebat, Quis contra Deum ostendere per Esaiam, non leuiter, neq; sine causa, sed iustissimè se sic aliquandò Hierusalem & ingratos homines desertur. Atque ideo præmittit: Quid debui facere vñtra vineæ meæ, & non feci? Sed nō futurum se perpetuò sic misericordem, sed tantam obstinationem subtrahitione sue gratiæ puniturum, palam indicans, subdit: Et nunc ostendam vobis, quid ego ibidem, faciam vineæ meæ: Auferam sepem eius, & erit in direptionem: & diruam maceriam eius, & erit in conculationem, & ponam eam desertam, & non putabitur, & non fodietur, & ascendent super eam vespes & spinæ, & nubibus cali mandabo, vt non pluant super eam imbre. Et nè dubites, quæ ista sit vinea, subiungit: Vinea autem Domini exercituum, domus Israël est. Quibus, rogo, verbis significantiis potuit Dominus destituturum se & deserturum suam vineam designare? Sepem dicit se ablaturum, hoc est, angelicam custodiā, iuxta Hieronymum: maceriam, id est, robur & circumspectionem, addit se diruturum: putationis & fissionis officium, exercitium videlicet per tribulationes, & virtutum operations, negaturum se præmonet: pluviā cælestis doctrinæ & inspirationis prohibitorum se confirmat: diuiniendam eam & conculcandam, & vepribus & spinis replendam, perinde ac si ad ipsum non pertineat, testatur: & vt omnis auxiliū subtrahitionem uno verbo completeretur, subdidit: Ponam, inquit, eam desertam.

Et hoc est quod nomine populi Dei queritur egregius psaltes Israëliticus, dicens: Signa nostra non vidimus, & iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius. Et prædicationis auxilium subtrahitum se illis, Deus satis aperte admonuit, cùm Ezechiel dixit: Linguam tuam adhærere faciam palato tuo. Et per Amos: Commouebuntur à mari vsq; ad mare, & ab Aquiloni vsque ad Orientem circuibunt quærentes verbum Domini, & non inuenient. Et tribulationum beneficium ablaturum se Hierusalem, clarè per Ezechielem indicat illis verbis: Et auferetur zelus meus a te, & quelcam, neque irascer amplius. Et per Osee: Non visitabo super filias vestras, cùm fuerint fornicatae, neq; super nuræ vestras, cùm adulterauerint. Et Saluator ipse palam afferit, negata fuisse Sodomis & Tyro & Sidoni miracula, quæ si in eis facta esent, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.

Sed super hæc omnia, terribilia & formida sunt illa testimonia, quibus Dominus se comminatur abiectionum & derelictionis prorsus Hierusalem. Eadem quippe in quanti animam, similibus sceleribus obnoxiam, dicta esse iuxta tropologicum sensum admonent Doctores, & argumentum à toto ad partem, hoc efflagitat. Sed ex multis aliqua proferamus. Voluit qui.

dem Dominus ostendere per Esaiam, non leuiter, neq; sine causa, sed iustissimè se sic aliquandò Hierusalem & ingratos homines desertur. Atque ideo præmittit: Quid debui facere vñtra vineæ meæ, & non feci? Sed nō futurum se perpetuò sic misericordem, sed tantam obstinationem subtrahitione sue gratiæ puniturum, palam indicans, subdit: Et nunc ostendam vobis, quid ego ibidem, faciam vineæ meæ: Auferam sepem eius, & erit in direptionem: & diruam maceriam eius, & erit in conculationem, & ponam eam desertam, & non putabitur, & non fodietur, & ascendent super eam vespes & spinæ, & nubibus cali mandabo, vt non pluant super eam imbre. Et nè dubites, quæ ista sit vinea, subiungit: Vinea autem Domini exercituum, domus Israël est. Quibus, rogo, verbis significantiis potuit Dominus destituturum se & deserturum suam vineam designare? Sepem dicit se ablaturum, hoc est, angelicam custodiā, iuxta Hieronymum: maceriam, id est, robur & circumspectionem, addit se diruturum: putationis & fissionis officium, exercitium

videlicet per tribulationes, & virtutum operations, negaturum se præmonet: pluviā cælestis doctrinæ & inspirationis prohibitorum se confirmat: diuiniendam eam & conculcandam, & vepribus & spinis replendam, perinde ac si ad ipsum non pertineat, testatur: & vt omnis auxiliū subtrahitionem uno verbo completeretur, subdidit: Ponam, inquit, eam desertam.

Et eundem in modum uno dimissionis verbo omnia compræhendit David, dicens: Psal. 50. Et non audiuit populus meus vocem meam, & Israël nō intendit mihi: Et dimisi eos secundum desideria cordis ipsorum, ibunt in adiunctionibus suis. Et eandem feueritatem diuinam sacerdos ille magnus Zacharias filius Ioiadæ, uno derelictionis verbo conclusit, dicens: Quarè transgredimini, para. 24. præceptum Domini, quod vobis non procederit, & dereliqueris eū, vt derelinqueret vos? Et Azarias, facto in se spiritu Domini, idem monstrauit illis verbis: Si quæsi- 15. d ritis eum, inuenietis: si autem dereliqueris eum, derelinquet vos. Et Hieremias apertiū in persona angelorum idem ostendit: Curauimus Babylonem, & non est fata: derelinquamus eam, & eamus vñus quisque in terram suam. Et Saluator noster in Euangeliō aliquanto luculentiora

Matt. 23. hæc omnia fecit illis ad Hierusalem verbis, misericordia & iustitia plenissimis: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub aliis, & noluitis? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dum dicit, Quoties volui, ostendit misericordiam & paternum affectionem & auxilium. Cùm ait, Et noluitis: demonstrat rebellionem, & ingratitudinem eorum. Etcùm subdit, Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, sententiam iustum subtractionis auxilij declarat. Quam & Hieronymus intelligit typicè designatam sub illis verbis: Surgite, eamus hinc. Sic nanq; interpretatur: Dimittamus Iudeos, transeamus ad Gentes.

Hierec. 6. Et nè in hanc tantam calamitatem incideret, Hieremias ad eam dicebat: Erudere, erudire Hierusalem, nè forte recedat anima mea à te, & ponam te desertam & inhabitabilem. Sed quia tandem sciebat spiritu prophetico Hieremias non erudiendam Hierusalem, sed perseveraturam eam esse in suis peccatis, subdit ibidem: Frustrè confluit conflagator, malitiae eorum non sunt consumptæ. Quid ergo hanc tantam duritiam consequitur? Ut pœnam tanti sceleris, remotionem auxilij diuini explicet, subiungit: Argentum reprobum vocate eos, quoniam Dominus proiecit eos.

Hebr. 12. Neque illa silentio prætereunda sunt, quæ de Esau & Antiocho scriptura testatur: Nam de Esau aperte scribit Paulus: Nè quis fornicator, aut prophanus ut Esau, qui propter vnam escam vendidit primitua sua. Scitote enim, quoniam & posteà, cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus est. Non enim inuenit pœnitentie locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam.

2. Mach. 9. Et de Antiocho in Machabæis legimus: Orabat scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus. Ac pleraque alia passim occurrunt in veteri testamento, ex quibus videtur posse colligi, Deum expectare quidem ad tempus longanimitate peccatores: sed si tandem, ut rebelles & contumaces, in sceleribus suis perseuerant, in pœnam peccatorum suorum deserere & relinquere eos, neque clamores eorum audire, aut gratia suæ illis munus amplius concedere.

Respon. Quoniam verò si vniuersa ex his testimonijs singulatum discuteremus, & quid in

illis obstinatis peccatoribus Deus comminetur, explicare aggredieremur, fastidio ef. **Via 4.** semus lectori, compendio vtentes, quatuor statuimus vias, quarum aliqua poterit plicandi maxima, qui illas attentè perlegerit, cuius ex citatis testimonijis sic ad plenum satisfacere, vt nihil in ipsis maneat, quod illis, quæ tradidimus, aduersetur.

Quædam itaq; ex allegatis, duntaxatim. **Via 4.** placabilem Deum, quo ad pœnas corporales & temporarias, testantur. Et quo ad illes, non negamus, aliquando Deum, ex gentibus nostris peccatis, ita obfirmari & obfirmatum esse, vt nullus sit aut fuerit locus euadendi. Nam certò & liquidò exscriptura ipsa nouimus, neque Aaronem, neque Mosem, neque aliquem omnino Israelitam ex his, qui viginti annorum & supra, egressi sunt de Aegypto, exceptis Iosue & Caleb, potuisse pro sue incredulitatculpa placare sic Deum, ut illos permetteret ingredi in terram promissionis, sed constantissimè & immobiliter seruavit Deus iuramentum, quod commemorat Psalmista, dicens: Quibus iurauit in ira mea, si intromibunt in requiem meam. Quarè omnes illi mortui sunt in solitudine, antequam intruderet Deus suum populum in terram promissionis. Atque ita exponenda sunt,

Psal. 94. quæ locutus est Deus ad Abraham de dellendis Amorrheis, completis iniquitatibus eorum. Et eundem sensum habent, quæ per Amos præmonuit Dominus de non conuertendis commemoratis prouincijs, postquam quartò ei fuerint perfidae & rebelles. Et talia videri possunt fuisse peccata Hierusalem, cùm Dominus prohibebat Hieremias, nè oraret pro ea, & addebat: Non parcam, & non concedam, neque miserebor, ut non dispergam eos. Etipis, nè in tantum malum deuenirent, aiebat: Date Domino Deo vestro gloriam, antequam cōtenebrescat, & offendant pedes vestri ad montes caliginosos. Neque dubium, quin sic fuerit Deus obfirmatus ad nō impediri subversionem Hierusalem, ex quo illius peccata eosq; creuerunt, ut authorem & Dñm vitæ interficerent.

Et inter testimonia, quæ subtractionem diuini adiutorij ad conuersionem peccantium comminantur, sunt quidem aliqua, q; vnius duntaxat, aut alterius, aut trium, aut quatuor auxiliorum, videlicet prædicatiois, tribulationis, miraculorum, & simili-

um subtractionem sonant. Sicut & apud Ioannem illa Christi verba, Non pro mundo rogo, manifestè sonant subtractionem esse mundo, hoc est, reprobis & filiis huius seculi, illud benignissimum & efficacissimum auxilium orationum Christi. Nulla verò loca sunt in tota scriptura, quæ totius opis & fauoris diuini negationem require vi-deantur. Nam si qua essent, maximè sanè essent, q; indurationem Pharaonis & Aegyptiorum & aliorum explicat. Attamen nec Pharaoni desuerunt flagella & tribulaciones, & admonitiones crebræ diuinæ per Moysem ad Pharaonem, quibus trahebatur & emolliebatur ad dimittendum DEI populum, & ad perfectè pœnitendum sui peccati. Vnde & quatè pollicitus est sedimissimum populum, propter prodigia vi-delicter ranarum, muſcarum, grandinis & locustarum, & Moysem & Aaronem rogauit, ut pro se orarent: & bis apertissimè confessus est suum peccatum, & tandem propter mortem primogenitorū, coegerit populum Israeliticum de Aegypto exire.

Et cùm scriptura toties repetat eum rursus induratum, neque voluisse dimittere populum, & ab illius persecutione cessare: satis indicat, aliquem ei profectum ex tribulationibus accessisse, licet non tantum, ut ex toto corde ad Deum conuerteretur. Nam & cùm multo humilius quam aliás, peccatum suum & impietatem confessus est, Moysem ad eum dixit: Noui autem, quod & tu & serui tui necdum timeatis Dominum. Veruntamen sicut lapis durus est, tametsi non omnino destitutus sit humore, ita & duri, & indurati possunt dici aliqui, si quidem obfirmato sint & pertinaci animo ad non resipiscendum, quanvis non in totum destituti sint ope & numine diuino. Et differentia inter eos, qui indurati fuerunt in suis peccatis, & eos qui perseveraverunt quidem in eis usq; ad mortem, sed indurati in eis fuisse non putantur: nō ex parte defectus auxilij diuini, sed aliunde sumenda est. Neque existimandum est, ut quidam putant, hoc inter hos & illos interesset, quod indurati, aut in totum deserti à Deo sunt, aut certè maxima ex parte ipsius ope destituti, alij vero multis diuinis afflictibus & stimulis ad pœnitentiam prouocent. Contrà enim accidisse, vel ex ijs quæ statim de Pharaone retulimus, satis liquet. Immò propterea indurati meritisimò videntur

dici, quia nec tantis hortamentis & irritamentis emolliri potest & infringi eorum durities, vt verè & ex corde pœnitentiam suorum peccatorum agant. Et induratio diuina non requirit subtractionem omnium auxiliorum ad conuersionem. Sed potius tunc Deus dicitur quempiam indurasse, cùm positis magnis occasionibus & allectamentis ad pœnitentiam, tamen Deus propter illius peccata, in sua cum faxa & ferrea obstinatione relinquit, nec emollit cor illius, vt conuictatur ad ipsum.

Et cùm sancti Doctores, vt Augustinus, Hieronymus, Gregorius & nominatim Isidorus 2. de summo bono, cap. 5. s. p. verissimè dixerunt, indurare Dei, nihil aliud esse, quam non emollire cor nostrum, aut non ab obduratione liberare: vt distinguamus induratos, à non induratis, & nihilominus perseverantibus usq; ad mortem in suis peccatis: ad perfectam explicationem sic ista & diffiniri, & exponi velim, vt non quæcumque subtractione auxilij diuini emollientis cor, induratio Dei existimat: sed illa duntaxat, quæ cum magnis & grauibus pœnitendi occasionibus persecutæ: & ij tantummodo indurati à DEO dicantur, quorum corda Deus non efficaciter emolliuit ad pœnitentiam, etiam si pleraque illis auxilia inefficacia non defuerint, quibus ipsis & debuerunt, & potuerunt auxilium ultimatum & necessarium ad suam conuersionem obtinere.

Sedenim si aliqua testimonia vniuersa ex opis & fauoris diuini subtractionem postulare videantur, ex illis conuinci sanè poterit, eos, qui sic fuerint destituti, filios esse dissidentes, sicut dicit Paulus, & nunquam veram facturos fuisse pœnitentiam, neque reddituros vñquam ad gratiam diuinam, haudquaquam tamen ex eis approbabitur, non potuisse illos verè pœnitere, neque assequi gratiam diuinam. Aliud est, vaticinari impossibilitatem pœnitentiae: aliud, prædicere pertinaciam & obdurationem quorundam in suis peccatis. Et stare potest libertas, qua aliquid possumus & agere, & non agere, sicut cum præscientia diuina, ita & cum prophetia certa & infallibili eius, quod facturi sumus. Quia sicut nos facturi illud sumus libere & contingenter, ita & Deus id ipsum libere facturos nos sciuit, & similiter prædicere & reuelare potest, illesa & intacta nostra libertate.

Hierc. 17. Et sic interpretanda sunt testimonia, quæ de cæcitate, incredulitate, & induratione Iudæorum pro tempore aduentus Christi loquuntur. Quæ de causa & Hieremias videtur dixisse, peccatum Iuda scriptum esse stylo ferreo in vngue adamantino. Et sanctus Bonaventura idèò putat Deum ei dixisse, nè oraret pro populo, quia nollet orari pro desperatis, quos ipse sciebat impoenitentes futuros. Eundemque in modum exponi possunt, quæ de Esau & Antiocho obiecta sunt, si illa, ut probabiliter videtur, etiam ad pœnam spiritalem placeat referre. Et horum omnium causa est, quia licet nullus valet pœnitere sine auxilio diuino, tamen illud auxilium potest quicunque, si velit, habere, etiam si eo sit priuatus. Sicut & auxilio generali ad loquendum careo, cum hec scribo, tamē illud possum, si velim, habere, & ideò liberè taceo: & possum, cum voluero, loqui.

Et Deus quidem omnibus peccatoribus perseverantibus in peccatis, subtrahit auxilium efficax ad pœnitentiam, quod solis illis præstatur, quos verè suorū peccatorū pœnitent. Sed quia derogare non nouit legibus communibus, præsertim fauorabilibus, nunquam alicui sic subtrahit, nec quenquam in hoc punit, vt non posse hoc auxilium, sicut & generale, habere: hoc enim effet legem communem inuertere, & viam terminum facere: sed punit omnes peccatores, qui non conuertuntur, in hoc quod non habeant auxilium, quo conuertantur. Et vel hoc argumento possemus conuincere, quenlibet viatorem posse secundum legem conuerti, quia nullus est ex viatoribus, qui non posse bene vti naturalibus suis. Ei autem, qui hoc fecerit, Deus qui nemini deest, facienti quod in se est, auxilium sine dubio præstabit sufficiens ad obtinendum bona supernatura. Imperfectum meum viderunt oculi tui, ait pie Bernard. de Bernard. sed tamen in libro tuo omnes scrip- dilig. Deo. bentur, qui quod possunt, faciunt, et si quod debent, non possunt.

Via 4. Quod si tandem aliqua afferantur testimonia, quæ non solum perseuerantiam in peccatis prænunciant, sed & impossibilitatem ab eis resurgendi significant, ea sic accipienda sunt, vt impossibile intelligatur dici, quod vel nunquam, vel non nisi rarissime & difficilimè fiet, aut certè quod in sensu composito impossibile est. Quibus

omnibus modis suprà docuimus Impossi-
ble frequenter accipi & in scripture, & in Doctoribus sanctis, & in philosophia, & in communi consuetudine. Atque ita expo-
nenda sunt, quæ Heli dixit de peccatis in
Deum. Non enim impossibilitatem inue-
niendi misericordiam, sed raritatem & dif-
ficultatem significare voluit, aut certè nu-
quam obtineri eorum misericordiam, sicut
& de peccato in spiritum sanctum diximus.
Nam & ea peccata in homines videtur di-
xisse, quæ Christus verba in filium hominis Mat. 12, dixit, accepto filio hominis, pro homine,
more Hebraico.

Vnde & Gregorius in illa verba, quibus scriptura dicit, grande nimis fuisse coram Reg. ca. Domino peccatum filiorum Heli, non di-
xit, illud non potuisse deleri, sed tantum ait, Grande nimis est peccatum, quod pœ-
nitentiae lachrymis non deletur. Et aliquā-
dò in maiori rigore eum usum esse voca-
bulo Impossibilis, liquere potest exillis,
quæ ipse scribit in illa verba, Porro Phil. 1. Reg. 4, stijm abiérunt in loca sua: Qui non pre-
destinati sunt, siue audiant Doctorum ver-
ba, siue non audiant, vocari in habitacu-
lum nequeunt, quia per nequitiam, in qua
sunt ante constitutionē mundi præcogni-
ti, locū in se malignis spiritibus parauerūt.

V N D E Q V I B V S D A M P E C-
C A T O R I B V S D I F F I C I L I M V M S I T ,
 & aliquo modo impossibile, a suis
 peccatis resurgere.

CAP. XIII.

Q VAE R E T aliquis, vnde proficeretur hoc, quod statim diximus, utraro vel nunquam, vel non nisi difficilimè pœnitentiam faciant, quos scripture videtur dicere non posse pœnitere: vnde etiam illa eis co-
ueniat, quam diximus, impossibilitas resur-
gendi in sensu composito. Nam quod pos-
sunt in sensu diuiso, id est, simpliciter & ab-
solutè pœnitere, satis opinor explicuimus
ex eo, quod quicunq; peccator potest, cum
voluerit, habere auxiliū Dei efficax ad re-
surgendum. Sed non quicunq; posse re-
surgere in sensu composito, aut aliquos ad
eum nonnunquam venire statum, vt cum
in eum venerint, nunquam vel rarissime,
vel non nisi difficilimè resplicant, non est
ex prædictis conspicuum.

Vt autem obscurissima ista ad arcana Dei

ipso, neque unquam frustrantur, aut fru-
strari possunt à nobis: & omnes & soli ca-
habent, quos suorum peccatorum pœ-
nitent.

poplicia
De auxilia
auxilia.

Quædam sunt auxilia antecedentia, &
prævia ad ipsum actum pœnitentiae: alia il-
lum comitantia, & ei inseparabiliter con-
iuncta.

Prioris generis sunt, prædications, in-
spirationes sanctæ, admonitiones amico-
rum, timor gehennæ, spes regni cælestis,
tribulationes, miracula, exempla aliorum,
& similia. His nanque omnibus trahit
Deus & allicit misericorditer peccatores
ad pœnitentiam. Et huiusmodi auxilia, à
plerisque inefficacia auxilia vocantur, quia
non semper habent suum effectum, sed
plerunque à peccatoribus, propter suæ
obstinacionem mentis, frustrantur: & po-
sit illis omnibus, adhuc perstant, & ob-
firmato animo in suis peccatis perseuerant.
Et horum aliquibus priuauit Deus persæ-
peccatores ob sua peccata. Et non ut-
cunquè, sed sic, vt probabilissimum sit, nec
eos iam illa quopiam modo habere po-
tuisse. Nunquam tamen, quod sciam, quen-
quam Deus pro sua summa misericordia,
omnibus suis fauoribus destituit: quin si
semper suæ videtur rigorem iustitiae tem-
perasse, vt quibusdam destituens, alia ni-
hilominis suppeditauerit, quæ satis quo-
cunque, si vti voluissent, ad pœnitendum
inuitabant.

Posterioris autem generis auxilia, sunt
concurrentes quidam specialis, quibus Deus
peculiariter & immediatè nostras rebelles
ad se conuertit voluntates, coniungens se,
& intimo quodam & benignissimo modo
vniens se ipsis, & potentiores eas ad ope-
randum reddens, atque vt doleant de pec-
catis suis, & vitam malam in bonam coin-
mutent, inflectens. Et hæc auxilia, effica-
cia dicuntur communiter: & simultanea
siue comitantia, aut coiuncta ipsis opera-
tionibus, possunt appellari: Quia & comi-
tantur actum pœnitentiae, & ei insepar-
abiliter sunt coniuncta, & simul sunt cum

ipso, neque unquam frustrantur, aut fru-
strari possunt à nobis: & omnes & soli ca-
habent, quos suorum peccatorum pœ-
nitent.

Quanvis autem sola hæc secundi gene-
ris auxilia, necessaria sint & sufficere pos-
sunt fidelibus ad pœnitentiam, & primi gene-
ris auxilia sine istis non sufficient, tamen
& priorum aliqua moraliter videntur ne-
cessaria, vt libri sexti capite 7. docuimus.
Homines enim non nisi multis allecti, &
attracti occasionibus & impulsibus ad
operandum trahimur, sic præsertim, vt re-
probemus, quæ placuerunt, & approbe-
mus, quæ dispucluerunt, aut aliquid perin-
dè difficile faciamus. Et in auxiliis gene-
ralibus hæc possunt explicari. Sunt enim
quædam, quibus & homo & DEVS ipse
nonnullos artifices antecedenter quan-
doque allicit ad aliqua operandum, quæ
possunt per auxilium generale: sed nun-
quam Deus auxilio suo generali eos ad
ipsa efficaciter & comitanter adiuuat, nisi
cum sunt in ipsis operibus, & ipsius ad illa
adiutorio liberè vtuntur.

Et quia ad omnes operationes no-
stras & concursus noster, & diuinus siue
generalis siue specialis, necessarius est, &
præter auxilium Dei, & simultaneum seu
coniunctum ipsis operationibus, etiam au-
xilia alia antecedentia & alicientia nos ad
opus, ad facilem operandum requirimus:
hinc est, vt eis destituti, multa quidem
possimus & facere & vitare, quæ tamen
vel nunquam, vel raro, & tum quidem, non
nisi cum magna difficultate aut facimus,
aut vitamus. Et ea tum raras vel diffi-
cultas, partim proficiscitur ex parte nostra,
partim ex parte Dei aut aliorum, qui nos
possent allicere & adiuuare ad ope-
randum, & non faciunt. Et in proposito nostro,
quod hi peccatores, quos scripture diuina
velut desperatos, & omni auxilio diuino
iam destitutos pronunciat, vel raro, vel
nunquam, vel non sine magna difficultate
resipiscant, partim ex parte ipso-
rum, partim ex parte Dei. Ex parte ipso-
rum est, quia raro vel nunquam homines
faciunt totum quod possunt. Et cum vir-
tus sit circa difficile, & homines in hoc sta-
tu, plures simus natura nostra in malum,
isti peccatores non tatum non habent virtutes,
sed & præter hæc omnia, pessimos & ex-
cratos sibi habitus male agendo coparaverunt.

Et indè est, vt prauorum suorum actu-
um, & malæ consuetudinis pondere pres-
si, non nisi cum magna difficultate vitam
possint mutare, & dolere de illis, quæ ip-
sis magnæ voluptati fuerunt, & lætari econ-
trariò de his, quæ acerba ipsis priùs & ama-
ra videbatur. Si potest, ait Deus, Aethiops
mutare pellem suam, & pardus varietates
suas: ita & vos poteritis benè facere, cùm
didiceritis malè. Et alibi: Impius cùm in
profundum venerit peccatorum, conténit.
Et rursùs: Frons mulieris meretricis fa-
cta est tibi, noluisti erubescere. Frontem
quippe cordis in impudentiam atterit cul-
pa frequens, teste Gregorio, vt quo cre-
briùs committitur, eo de illa committen-
tis animus minùs verecundetur. Et qui-
dam vsque adeò obdurauerunt, & obsfir-
mauerunt corda sua in vitijs, vt iam sic
proni & estrenes, & absque ullo pudore
in ea proruant, vt natura ipsa impellente
in illa ferri videantur, neque sit in eorum
potestate ea deuitare.

H. 31. sup. Euang. Luc. 13. Vnde & benè Gregorius huiusmodi peccatores expressos nobis intellexit in illa muliere Euangelica, quæ decem & octo annis inclinata fuerat, neque sursùm respicere poterat. Visitata culpa, inquit, obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur: quia vbi sponte diu persistit, ibi & cum noluerit, coacta cadit. Ex parte etiam DEI est haec difficultas: Quia eiusmodi peccatoribus non solum negat auxilium efficax ad conuersionem, quod omnibus negatur, qui non conuertuntur, sed & præter hoc aliquibus ex eis, ob grauissimam tamen peccata, negat auxilia multa ex antecedentibus illis, quibus Deus inuitat & trahit peccatores ad poenitentiam. Verissimum fiquidem est, ut & ante nos nobiles authores tradiderunt, esse certum numerum peccatorum ita magnum, & aliqua peccata ita grauia, ut ea cum homines admiserint, Deus iam eos despiciat, neque curam illam & sollicitudinem paternam eis exhibeat, quam præstat alijs peccatoribus.

Eoque fit, ut cum huiusmodi peccatores ob nimiam duritiam suam, & diutinas & inueteratas malas consuetudines, non solis communibus, sed & alijs multo maioriibus & vehementioribus ad poenitendum indigeret, destituti etiam communibus.

Hier. 13.

Prou. 18, a didiceritis malè.¹ Et alibi: Impius cum in profundum venerit peccatorum, contēnitur.

Hier. 3. b. Et parsas: Prois inuenis ineret in ea est tibi, noluisti erubescere. Frontem

Greg. hom. pa*tre*quens, **telte** Gregorio, **vt quo cre-**
to. in Eze. bri*us* committitur, eo de illa committen-
ris animus min*us* verecundetur. Et qui

dam vsque adeò obdurauerunt, & obfir-
mauerunt corda sua in vitijs, vt iam si-

proni & estrenes, & absque ullo pudore
in ea proruant, ut natura ipsa impellent
in illa ferri videantur, neque sit in eorum
potestate ea deuitare.

H. 31. sup. Vnde & benè Gregorius huiusmodi
Euang. peccatores expressos nobis intellexit in il-
Luc. 13. la muliere Euangelica, quæ decem & octo
annis inclinata fuerat, neque sursùm re-
spicere poterat. Visitata culpa, inquit, ob-
ligat mentem, ut nequaquam surgere pos-
sit ad rectitudinem. Conatur, & labitur:
quia vbi sponte diu perstitit, ibi & cùm no-

luerit, coacta cadit. Ex parte etiam DEI
est haec difficultas: Quia eiusmodi pecca-
toribus non solum negat auxilium efficax
ad conuerzionem, quod omnibus nega-
tur, qui non conuertuntur, sed & præter
hoc aliquibus ex eis, ob grauissima tamen
peccata, negat auxilia multa ex antece-
dentibus illis, quibus Deus inuitat & tra-
hit peccatores ad poenitentiam. Verifi-

Adria. q.3. mile siquidem est, vt & ante nos nobiles
depœnit. authores tradiderunt, esse certum nume-
Caic. Ien. rum peccatorum ita magnum, & aliqua
8. q.3. peccata ita grauia, vt ea cum homines ad-
misserint, Deus iam eos despiciat, neque
curam illam & solicitudinem paternam
eis exhibeat, quam præstat alijs peccato-
ribus.

vel nūquām, vel non nisi rarissimē & difficultimē pœniteant. Et si eos emendare & corrigere tētemus, experiemur in eis quod Salomon & Iob verissimē admonēt, Nemo potest corrigere, quem ille despexerit. Si destruxerit, nemo est qui ædificet. Si incluserit hominem, nemo est qui aperiat. In quæ verba eruditè Gregor. admonet, de- struere & recludere diuinum, nihil aliud esse, quām peccatorem in suorum operum tenebris relinquere. Et inter alia ita scribit: Quia ad perditionem suam sufficit mēs humana sibi dimissa, plerūquè fit, ut cum audientis cor, exigentibus culpis, omnipotentis Dei gratia non repletur, incasum exterius à prædicatione moneatur: quia mutum est os omne quod loquitur, si ille interuis in corde non clamet, qui adspirat verba, quæ audiuntur. Et statim subdit: Cain & diuina voce admoneri potuit, & mutari non potuit, quia exigente culpa malitiæ, iam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat.

Et in libro Reg. illud: Si autem in Deum peccauerit vir, quis pro eo orabit? propterè dictum existimat, quia plerique eorum, qui ad intercedendum pro alijs instituti sunt, peccatorum suorum magnitudine in impenitentis cordis caliginem projiciuntur, & nulla hominis adhortatione resipiscunt. ^{Reg. 1. c.}

Vnde & de filijs Heli, quibus hac ipse
Helidixerat, statim subiecit scriptura: Et Hom. 4 in
Euang.
non audiérunt vocem patris sui, quia vo-
luit Dominus occidere eos. Et alibi idem
Gregorius dicit, spiritum Domini prohi-
buisse apostolis prædicare Euangelium in Act. 16.
Asia, quia necdum ad vitam reparari me-
rebantur. Et propterea Psalmistam putat
dixisse, Deum esse terribilem in consilijs Psal. 61.
super filios hominum: quia quosdam mil-
ericorditer vocat, alios iustitia exigente re-
pellit. Atque hoc est, quod Doctor ange- s. Thom.
secundus de
articulo
licus dicit, huiusmodi peccatores quasi cuncti
miraculose spiritualiter sanari.

Neq; in alium sensum accipienda sunt,
quę qdam pij authores asseuerant, aliquos
peccatores esse ita multis & grauibus ob-
rutos peccatis, & sic in eis obduratos &
pertinaces, vt non possint poenitere secun-
dum communem legem, sed tantum secu-
dum superexcellentem misericordiam. Nō
em̄ eiūmodi peccatores asseri existimam-
di sunt, nō posse , lēgē cōmūnē pēnitere.

Possunt quippe omnes peccatores, ut diximus, habere auxilium Dei efficax ad penitentiam. Et nulli in hac vita præclusa est via salutis. Et contra legem Dei esset aliqui in huius vita via perinde obdurate, ac si iam eam in peccatis absolvissent, & retrusisti essent in infernum.

Neque credendum est eos dicere, ali-
quidem peccatores resurgere posse secu-
dum diuinam iustitiam, sed hos duntax-
ex misericordia. Nam cum vniuersi peccat-
tores possint secundum communem iusti-
tiam, hoc est, secundum communem l-
gem à peccatis resurgere, tamen nullus
illis, qui resurgunt à peccatis, resurgit
iustitia, sed duntaxat ex misericordia &
gratia. Quia secundum iustitiam omnibus
potest Deus subtrahere suum auxilium
resurgendum, & nulli illud debet. Et re-
ctè Augustinus: Voluntate sua quisq[ue]
deserit Deum, ut meritò deseratur à DEO.
Et iterum: Nulli daretur gratuita liber-
tio, si naturæ debita redderetur. Et cum
authores pii & catholici sint, non sunt
ad eo absurdos sensus verba eorum expre-
nenda.

Quod igitur volunt significare, quā
tūm assequi possum, hoc est: Aliqui pe-
catores itā multis & magnis obruti su-
peccatis, itā & in eis obduruerunt, & ce-
los (vt sic dixerim) obduxerunt, vt nū
quām facturi sint pœnitentiam, nisi De-
secundūm præcellentem suam misericor-
diam, maioribus, plenioribus, & vehi-
mentioribus suæ gratiæ auxilijs, quām si
communia & vſtata, eos pertrahat ad pœ-
nitentiam, & potentiūs & benigniūs e-
rum emolliat & infringat obstinatas v-
luntas. Indiget namq; huiusmodi pecc-
tores vtrisque auxilijs, & antecedentibus
& comitantibus auctioribus & copio-
ribus, quām sint, quæ ex communi le-
& confusa misericordia alijs exhibent
peccatoribus. Atque hinc poterit v-
cunq; explicari, quarè huiusmodi pecc-
tores impossibile sit, vt diximus, in sen-
composito pœnitere. Cūm enim necessi-
tia illis sint vtraque auxilia diuina ad pœ-
nitentiam, eorum subtraktione suppositi

nunquam potentiam, quam habent ad potestendum, in actum poterunt deducere. Etnunc maximè hæc impossibilitas perspicua est, cum illa auxiliorum Dei subtritio, prophetia aliqua confirmata fuerit.

Impossibile quippe est, vt destituti sint
numine diuino, & nihilominus pœniteant.
Et impossibile est etiam, vt hæc duo simul
sint, nempe, Deum prædictissime illorum de-
stitutionem, & obdurationem vsque ad
mortem, & ipsos ante mortem pœnitere.
Cælum, inquit, & terra transibunt, verba **Luc.**
autem mea non transibunt.

Neque tamen, ut eleganter differit Cyril.9,in
& approbat Cyrillus, aliqua necessitas ex Ioan.c.10.
prophetia illata est ipsis peccatoribus, quo- & libro 11.
cap. 21.

rum peccata & obduratio iam olim prædicta fuit. Possunt enim simpliciter & absolutè huiusmodi omnes peccatores, dum hic viuunt, quantuncunque à DEO deserti sint, pœnitere, & vel propter alio-rū preces, vel ppter pprios magnos conatus, vel tādēm ppter supereminente Dei misericordiam, illius opem & suppeditias obtinere, ac facere, ut nunquam eorum fuerit prophetata induratio usque ad mortem. Et aliás nullo ipsi crimine tenerentur, & laudari potius mererentur, quia veritatem scripturæ ostendunt, vel certe, quod nefas est, oportebit concedere, scripturam sacram peccandi ipsis causam at-
tulisse.

Nulli ergò mortalium interclusa est via ad salutem, nulli, quantuncunque multis & magnis obnoxij peccatis, contemnendi sunt, nulli in desperationis barathrum precipitandi. Omnes potius ad poenitentiam excitandi & commonendi sunt, omnes spe diuinæ misericordiæ fouendi & confortandi. Cunctos à se auersos, diuina benignitas ineffabili omnino misericordia ad se reuocat. Post tergum fugientes monet, & quos ferire superbè aduersantes potest, ut reuertamur, magnificentissimis muneribus inuitat, Ad vniuersos manus suas extendit, neq; contradicentes respuit. Quos malè cogitantes perdit, benè recogitantes recipit. Ab his amplecti se querit, à quibus desertum se queritur: & quibusunque per poenitentiam ad se reuertentibus, aperitos clementiæ suæ sinus expandit. Videamus itaque, qua via lapsi reparari queant. Nam posse omnes reparari, satis fecimus conspicuum.

CHRISTVS AVTHOR ET
INSTITUTOR SACRAMEN.
*tipoenitentiae.**
CAP. XIII.

CONFORTATIS lapsis omnibus per spem suæ reparationis, mox explicuere Patres, qua via reparari possint. Subiecterunt nāq; statim illa verba: *Cum excitante Deo per poenitentia sacramentum, merito Christi amissum gratiam recuperare procurauerint.* Viam in his certissimam ad reparationem, sacramentum poenitentiae statuunt. Sed quoniam id neminem absque proprio actu sanat, opus esse aiunt, ut per illud procurent lapsi recuperare amissam gratiam. Utque huius sui conatus gloriam, totam Deo & Christo, sicut par est, consignent, admonentur ipsi, eum conatum habere se & ex Dei excitantis gratia, & Christi merito.

Et quanvis hoc sacramentum, in cap. Ad abolendam. de heretic. Sacramentum confessionis appelleatur, & hoc vocabulum magis placuerit nonnullis scholasticis, & nominatim Durando, & alij (vt Jacobus Faber) sacramētū remissionis peccatorum, vel reconciliationis nominent: tamen vel ex his Patrum verbis colligere possumus, tutissimè nos posse sacramentum poenitentiae illud, vel poenitentiam appellare. Neque immerito hoc nomen, sa- Commodo men communius est apud omnes Docto- crātētū res & penē in tota Ecclesia, & eo usum est concilium Floren. Nam si benē rem perpendamus, sacramentum istud ad hoc institutū videtur, ut homines volentes ipsius gratiam participare, poenitentiam faciant, & ad illud dignè suscipiendum potissimum requiritur poenitentia, & omnia quæ in hoc sacramento ex parte poenitentis concurrunt, poenalia valdē sunt.

Quarè si poenitentia dicta est, vt quidam volunt, quasi pœna tenentia, potuit ipsum vel hac causa non iniuria poenitentia applicari. Habet etiam hoc sacramentum peculiare, cuius causa præcipue sic videtur nominatum, vt in ipsius susceptione impo- natur satisfactio, & poenitentia peragenda pro admissis peccatis. Ut verò notior sit & preciosior, tutissimā ista via ad salutem,

omnibus lapsis proposta, mox aperuere Patres, à quo illa instituta sit, quibusque partibus componatur, & quis eius sit esse. Et ut à primo incipiamus, author & institutor sacramenti poenitentiae assertur esse Christus. Quis enim alias tantam & tam salubrem medicinam institueret, nisi

ille magnus medicus, qui ad hoc è celo descendit, vt potenti sua virtute & mirifica sapientia languores omnes nostros curaret?

Ante ipsius aduentum reparari quidem potuerunt lapsi per virtutem poenitentiae. At nunc, quod multo benignius & liberalius esse, paulò post ostendemus, per ipsam, & per sacramentum poenitentiae. Et procrastinata est in hoc usque tempus, immò usque ad resurrectionem Christi ista gratia, quia non conueniebat, ut essent inter nos claves ad aperiendum regnum cælorum, antequam preciosissima, gratissima, & potentissima sui ipsius oblatione mundum ditaret, & nos Deo reconciliaret, ac reclusas aulæ cælestis fores aperiret sacerdos hic summus secundum ordinem Melchisedech, qui solus potestate quadam super excellenti clauem habet David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Et ex his patet, nullum iam esse locum opinioni diuini Bonaventura, qui confessionem dixit institutam esse ab Apostolo. di. 17. p. 1. Quin verò neque stare cum his posse crediderim, quod Marsilius dicit, sacramentum confessionis non esse institutum à Christo explicitè, sed implicitè in hoc, quod iudices instituit, quos reliquit Ecclesia. Et quanvis ipse pie interpretetur diuum Bonaventuram, & afferat eum non negasse confessionem esse à Christo, sed tantum dixisse, non explicitè, sed insinuatione quadam institutam ab eo esse, tamen Gabriel & alij merito crediderunt, eum sensisse, non esse confessionem à Christo, sed ab Apostolis institutam. Quicquid vero illi senserint, nos veritatem traditam constanter tuebimur. In confirmationem enim huius veritatis, in hoc eodem concilio, sessione 7. diffinitum est, omnia sacramenta esse à Christo instituta. Sedenim ne labores, inquirendo vbi Christus hoc poenitentiae sacramentum instituerit, hoc ipsum quoq; explicatur hīc à Patribus. Ita enim aiunt: *Etenim pro his, qui post baptismū in peccata labuntur, Christus Iesus sacramentum instituit poenitentia, cum dixit: Accipite spiritū sanctum: quorum remiseritis peccata, remittitur eis: et quorū retinueritis, retēta sunt.*

Et quanquam hæc verba ita manifeste docent, Christū hoc loco deditse Apostolis potestatem remittendi peccata, ut superum videatur, rem adeo apertam

velle

velle aliundè confirmare: tamen ut quod in principio huius operis pollicitus sum, opere ipso ubique pro nostra virili exhibeam, adiungam his aliquot Patrum testimonia, ex quibus & hanc perpetuò fuisse Ecclesiæ catholicæ fidem, & ita hunc locum ab ea fuisse intellectum, firmum posse esse omnibus ac certum.

Leo papa in epistola ad Theodorum Foroiulensem episcopum, sic scribit: Mediator DEI & hominum homo Christus Iesus, hanc prepositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus satisfactionem poenitentiae daret, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliacionis admitteret. Cui utique operi incessabiliter ipse Saluator interuenit, nec unquam ab his abest, quæ ministris suis executa commisit, dicens: Eccè ego vobis lumen omnibus diebus usque ad summationem seculi: ut si quid per servitatem nostram bono ordine & grato impletur effectu, non ambigamus per spiritum sanctum nobis fuisse donatum. Et quam non alleget hæc, quæ modò tractamus verba, tamen cum nulla sint pro his expressiora, videtur hanc diffinitionem ex his verbis collegisse. Liquidissimò verò Cyprianus eis collegit, sacerdotes fideles posse remissionem peccatorum dare.

Et Chrysostomus in hæc verba ita scribit: Quemadmodum rex præfectos mittens, ut in carcerem reos intrudant, vel liberent, potestatem præbet: ita Iesus discipulos mittens, hac munit autoritate.

Theophylactus idem sequitur his verbis: Dicendum autem, quod & potestatem quandam & bonum spirituale dedit eis, non ut mortuos suscitent, & virtutem faciant, sed ut remittant peccata. Ideo & subdit, Quorum remiseritis peccata: ostendens, quod genus spiritualium donorum eis dederit.

Cyrillus: Diuinæ naturæ dignitatem ac potestatem discipulis suis salvator largitus est, quia certè absurdum non est, peccata remitti posse ab illis, qui spiritum sanctum habent. Et statim declarat hoc fieri ab eis duabus modis, baptismo, & poenitentia. Paraque his docuit Ambrosius, his vide licet verbis Christi permotus: Quid interest, ait, utrum per poenitentiam, an per laicatum, ius remittendi peccata ibi datum

sacerdotes vendicent? Vnum in utroque mysterium est. Eisdem item, vel illis, Quæ solueritis in terra, soluta erūt & in celo, impulsus est Augustinus ut diceret, necessarium esse confiteri peccata nostra sacerdotibus: nec sat satis esie, occulte & apud Deum agere poenitentiam.

Gregorius benignantiam ista Christi in suos discipulos & eorum successores, sic exaggerat: Libet intueri, illi discipuli ad tanta onera humilitatis vocati, ad quartum culmen glorie sint perducti. Ecce nō solùm de semetipsis securi sunt, sed etiam alienæ obligationis potestatem relaxatōnis accipiunt, principatumque superni iudicij fortuntur, ut vice Dei, quibuldam peccata retineant, quibuldam relaxent. Sic, sic eos à Deo decebat erigi, qui tantum pro Deo conferant humiliari. Ecce qui districtum Dei iudicium metuunt, animarum iudices sunt, & alios damnant vel liberant, qui semetipos damnari metuebant. Et nè dubites hanc potestatem mansisse in Ecclesia, subdit statim: Horum profecto nunc ita Ecclesia Episcopi locum tenent. Ligandi atque soluendi autoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis fortuntur. Grandis honor, sed grande pondus est istius honoris. Hæc Gregorius.

Nec dubium, quin hoc eodem testimonio Anselmus coactus fuerit dicere, per Anselmum, in uenicendum esse ad sacerdotes, etiam illis Luce 17. c. qui dum tendunt ad confessionem & poenitentiam, quia tota mentis deliberatione peccata sua damnant, ab interno inspectore liberantur.

Richardus de S. Victore, in libro de potestate ligandi & soluendi, ex eisdem verbis Christi colligit, potestatem habere sacerdotes ad remittendam peccata, & necessariā esse peccatoribus etiam contritis, absolutionē sacerdotis ad communionem corporis & sanguinis Christi.

Dicit tamen aliquis: His verbis, Accepte spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittitur eis &c. manifestum quidem est, traditam esse Apostolis potestatem remittendi, & retinendi peccata, non tamen videtur institutum esse sacramentum poenitentiae: quia neque materia est hīc illius expressa, neque forma.

Hoc argumento moti sunt fortasse Se- Responsio graphicus doctor & Marsilius, ut affere- rent, quæ statim ex eis retulimus.

Sed

Sed in hoc illi decepti sunt, quod parum aduerterint, satis esse in illis verbis Christi & materiam & formam explicata. Nam cum illis verbis tradidit potestatem soluedi peccata fidelium, explicit materiam remotam esse peccata, vel, sicut dicunt sanctus Thomas & Gerson, peccatorem baptizatum: proximam verò esse manifestationem peccatorum, quia sententia non erat ferenda in incognita: quis enim remittat, quæ nesciat? & formam esse quæcunque verba, quibus sacerdotes explicarent se remittere peccata. Sicut enim, ut credamus baptismum esse à Christo institutum, non dubitamus satis esse vel illa verba ipsius, Euntes ergò, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti: ita profectò indubitatum esse debet, ad institutionem sacramenti poenitentie satis fuisse concessionem clavium ad soluendum peccata. Siquidem ita per hanc data est potestas absoluendi peccatores baptizatos, sicut per illa potestas baptizandi omnes gentes.

Et quemadmodum post illa verba Christi de baptismō, omnes baptizati ab Apostolis habuerunt gratiam, si obicem ei non posuerint, & baptismus ex tunc cœpisset esse sacramentum, etiam si prius non fuisset: ita post ista alia omnes fideles confessi sua peccata, & ab eis absoluti, habuissent remissionem peccatorum, quibuscumq; illi verbis vñ fuissent vñsum eius potestatis significantibus, & absolutio illa verum fuisset sacramentum poenitentiae.

Atque hinc est, vt cum, antequam Ecclesia vel Apostoli ostendi possint statuisse hanc vel illam formam, verisimilimum sit eos vñlos fuisse hac potestate: omnibus certum sit, nunquam eos illa fuisse vñlos, quin interuenerit sacramentum poenitentiae. Et quid in re vñquadeò certa cunctamur? An non satis est, vt C H R I S T V S dicatur instituisse hoc sacramentum, fecisse, vel dixisse aliqua verba, post quæ absque villa noua institutione aut concessione, semper ad prolationem horum verborum, Absoluote, conferretur gratia peccatori confitenti ritè sua peccata? Quid amplius fecit in baptismo? Quid amplius in Eucharistia? Quid amplius in ordine? Quid denique amplius ipsa Ecclesia fecerit, si ipsa, vt putatur, instituerit hoc sacramentum? Verum quidem est, Chri-

stum nunquam statuisse, vel monuisse Apostolos, vt hac forma vterentur, Absoluote à peccatis: vel illa, Remitto tibi peccata: vel illa, Remittuntur tibi peccata. Sed neq; opus his erat, vt institueret hoc sacramentum. Relinquenda hæc erant prouidentia & dispositioni Ecclesiæ, vt plenitudo potestatis ipsius esset dilucidior. Satisque omnino fuit, vt diximus, potestatem tradere soluendi à peccatis, vt ipsa hanc vel illam eligeret formam, perinde atque ipsi commodius & congruentius videretur. Et conuenientissime quidem illa elegit formam, quæ nunc consueta est in Ecclesia. Nam & ea autoritatem indicat sacerdotum, & effectum, quem faciunt claves in poenitentibus, aptissime designat. Ac propterea nemini quidem liceret ab ea declinare, si tamen id fieret, & hæc authoritas explicaretur, & non tantum deprecatiæ, sed authoritatib; designaretur fieri remissio peccatorum, non variaretur essentia huius sacramenti.

Neque necessarium est verbum, explicans absolutionem fieri autoritate divina, vt ceteri theologi cōmuniter in quanto docent contra Durandum, & manifestum est ex concilio Florentino. Et ex his colligere possumus, veniam esse dandam diu Bonaventura & Marsilio in opinionibus ex eis citatis, qui eo tempore illas tenuerunt, quo nihil legerant, quod eis aduersaretur, diffinitum esse ab Ecclesia: & quicquid nos fatemur factum à Christo, & illi fatebantur, atque in hoc solo errarunt, quod non putarunt, id satis esse, quod quidem erat satis, vt explicitè, & non tantum implicitè, dicatur Christus hoc sacramentum instituisse. Nulla tamen talis veniam dari potest pestilentii illi heretico Vulciffo, qui, vt de illo retulit Thomas Vualdenensis, intolerabili supercilie obiurgabat Ecclesiæ, afferens sacerdotes infundabilem in scripturis autoritatem sibi arrogare, dicentes, Ego absoluote: & Christum parvum prospexit suæ Ecclesiæ, si hæc sit vera forma, Ego absoluote &c. quia illam non expressit in Euangelio. Quasi verò non satis fuerit, plenissimam soluendi potestatem disertissime tradere, vt ipsi absq; villa arrogantia dicere possent se soluere.

Fuit etiam tempore diu Thomæ quidam sciolus, qui tametsi catholicus, nescio qua temeritate ausus est librum quen-

quendam euulgare, quo asserebat, non debere nos vti forma consueta, Absoluote: sed, Misereatur tu. In quam sententiam Hugonem, Altisiodorensem, Guillermum Parisiensem, & summam Raymundi allegabat. Sed inepta illius argumenta optimè diluit in 22. opus diu Thomas. Vbi & copiose ostendit conuenientissimam esse hæc formam, & fundatam esse in scripturis, dñis de atque in Dionysio, & mille & amplius annis, his iam tum vñsum ea fuisse Ecclesiam. Idq; facit, vt iam docuimus, ex autoritate sibi tradita à CHRISTO.

DE QVINQVE PARTIBVS SACRAMENTI POENITENTIAE. CAP. XV.

EXPOSITA huius sacramenti institutione, mox ipsum quinque ex partibus cōstatre afferuere Patres, cessatione à peccatis, detestatione, confessione, absolutione, & satisfactione. Et quanvis in genere poenitentiam Christiani hominis post lapsum his dixerint cōtineri, dubium non est, quin de sacramento poenitentiae hæc intellexerint. Non em tam subito à sacramento poenitentiae in virtutem poenitentiae diuertissent. Et poenitentie virtus sub se non continet sacerdotalem absolutionem. Neque repugnat Concilio Florentino sub Eugenio IV. de hoc sacramento constituta sunt, dum actus poenitentis in tres partes afferuit distingui, quæ sunt, contritio, confessio, satisfactio. Non enim his verbis tres duntaxat partes huius sacramenti affirmantur, vt quidam, parvum attēti ad verba concilij, existimant: sed tres partes declarantur actuum poenitentium, qui quasi materia huius sacramentis esse dicuntur.

Et vt sub contritione significaretur compræhensa cessatione à peccatis, quæ prima pars à Patribus in nostro decreto posita est, statim adiectum ibi est, ad cōtritionem spectare, vt poenitens doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi decateret.

Ac nè quis his solis tribus aut quatuor hoc sacramentum constare crederet, mox subiungit hæc sunt: Forma huius sacramenti sunt verba absolutionis, quæ sacerdos profert, cum dicit: Ego te absolu-

Itaque nulla inter hæc & illa contrarietas est, sed eadem prorsus doctrina. Diuersum autem propositum huius & illius concilij, non nihil fecit variari ipsum modum & formam tradendi. Et hæc quidem explicatiū posita sunt omnia, quæ hoc sacramentum complectitur, quoniam mens erat apertissime tradere lapsis omnia, quæ facere & curare debent ad suam reparacionem: Ibì verò, quoniam ex professo tradebatur doctrina de Sacramentis, declaratum est accuratè, non eiusdem esse rationis has omnes quinque partes, neque eodem modo concurrere ad constitutionem huius sacramenti: sed tres vel quatuor, esse quasi materiam illius: absolutionem verò sacerdotalem, esse ipsius formam.

Verum illud hæc silentio prætereundum non est, plerosque scholasticos Doctores ante ista concilia, nequaquam credidisse tot partibus constare hoc sacramentum.

Scotus noster & nominales, Ocham, Gasco, in 4. d.

briel, Maioris, Almaynus, eum secuti, in 16.

sola absolutione sacerdotali posuere hoc sacramentum, quia solius illius virtute gra-

tia videtur conferri poenitenti. Durandus

Dur. 1. d. 14. sola confessione & absolutione constare q. 2. art. 1.

putauit hoc sacramentum. Nam mentis compunctionis inuisibilis est, ait, & censeri

non potest pars sacramenti, quod est visibile gratia signum. Qua ratione neque intentio reputatur esse pars sacramenti, licet

necessaria ad illud sit. Satisfactione verò se-

quitur, addit, postquam est completum &

consummatum Sacramentum. Non debet autem pars censeri sacramenti illud, sine

quo sacramentum est completum. Itaque

hi authores, & alij eorum aſſclæ, male

contenti fuere de opinione, quam diuus

Thomas cum suis, & noster Richardus tu.

Th. 3. p. q. ebantur, constanter afferentes, contritio-

z. & Cate. nem, confessionem, & absolutionem, & ibidem.

satisfactione, partes esse huius sacramenti.

Atque hæc sanè sententia consona ma-

gis apparet his istorum Conciliorum dif-

finitionibus. Neq; tamen in re à fide aberrar-

unt, qui contrariam opinionem docue-

runt. Verissimum quippe est, quidquid alijs

solutionem confertur

Per solā ab-

sentiant, quod doctor Subtilis & communi-

nis Nominalium schola defendit, solius gratia con-

absolutionis virtute, peccatoribus confe-

ri gratiam poenitentibus. Nam claves so-

lis sacerdotibus collatæ sunt, & soli ipsi

yy dici

dici debent remittere peccata, & per eos-
rum absolutionem confertur gratia con-
fessio, absentibus omnibus alijs actibus
ipsorum pœnitentium. Et sola absolutio
est signum gratiae, & gratia ratione alio-
rum actuum concessa, datur propter opus
operantis. Neque negari potest, quin pos-
sit sacramentum hoc aliquando inueniri
sine satisfactione, immo & sine cessatione
a peccatis, & sine contritione, etiam largè
acciopiendo contritionem pro quounque
dolore de peccatis. Neque ista tamen im-
pediunt, quin censeantur partes huius sa-
cramenti. Non enim requiritur, ut aliquid
censeatur pars alterius, ut quicquid totum
operator, operetur per illam partem. Ete-
num manus pars est hominis, & tamen ho-
mo non videt per manum, sed per oculum.

Neque sic ponimus hec esse partes hui-
us sacramenti, quasi DEVS illis omnibus
vtatur, ut signis & instrumentis efficaci-
bus ad præstandam remissionem peccato-
rum, aut quasi omnia illa sint essentiales
ipsius partes, & ad essentiam ipsius requi-
runtur, sicut anima requiritur ad essentiam
hominis. Nam ut prius soli absolutioni, ita
hoc posterius solis profecto confessioni
& absolutioni conuenit. Sed præter partes
essentiales, sunt etiam alicuius totius ali-
qua tantum integrales partes, ad perfe-
ctionem ipsius & integratatem concurre-
entes, sicut oculus, lingua, digitus, inte-
grales partes dicuntur hominis, quia ad in-
tegritatem ipsius & perfectionem concur-
runt, licet sine ipsis possit homo consiste-
re. Et tales partes huius sacramenti, sunt
satisfactio, cessatio a peccatis, & contrito-
etiam, si modò largè accipiat, & com-
prehendat sub se quencunque & qualen-
cunque dolorem de ipsis. Hec quippe tria
requisita sunt ad sacramenti huius perfe-
ctionem & integratatem, & ut plene &
perfectè habeatur effetus ipsius. Vnde si-
ne his non censetur quis perfectè pœnите-
re.

Et nisi satisfactio, aliqua ipsius pars es-
set, habere non posset illum maiorem va-
lorem, quem omnes fatemur eam habere,
quando iniungitur a sacerdotibus. No-
men etiam pœnitentia, quo hoc sacra-
mentum iure diximus esse appellandum, satis
indicat, non constare illud sola absolutio-
ne. Siquidem illa pœnitentia non vocatur.

Etcum in Concilio Florentino quasi ma-
teria huius sacramenti diffiniuntur esse
actus pœnitentis, qui in tres distinguuntur
partes, & materia vel quasi materia sacra-
menti debeat pars ipsius censi, & hic in
nostro decreto dicatur pœnitentia conti-
nere hæc quinque, & quæ continentur in
aliquo toto, partes ipsius sint appellandæ;
videtur profecto necessarium esse, conce-
dere ex his partibus constare hoc sacra-
mentum. Accedit ad hæc, quod inter alios
articulos, quos Leo decimus damnauit
contra Luterum, hic quintus est: Tres esse
partes pœnitentia, contritionem, confessio-
nem, satisfactionem, non est fundatum
in sacra scriptura, neque in antiquis san-
ctis Doctoribus.

Et quidem vel hoc nomine par est, ut
omnes posthac catholici tractatores, quin-
que vel tres concorditer afferamus pœni-
tentia, partes, neque negamus ullo modo
hoc sacramentum pluribus constare par-
tibus, ne conueniamus vel vocula minima,
sifieri possit, cum Lutero. Qui & in
responsione ad hunc articulum, pertinaci-
ter fatetur, etiam in sermone quodam ver-
nacula sua lingua euulgato, peculiariter
adicisse, non esse istas tres pœnitentia
partes. Quia tamen de nomine est quæstio,
an hæc à Patribus cōnumerata, partes sint
sacramenti pœnitentia, nec ne, prudenter
Pati nostri, paci vbiq; & concordie
consulentes, veritatem fidei in nostro de-
creto sub forma mox exposita tradide-
runt. Quæ quidem ut clarior est, ita etiam
minus est scrupulosa, & ab omnibus absq;
vlla cunctatione recipi debet. Quis catho-
licus neget ista quinque contineri in lapsi
hominis pœnitentia? Nónne omnes ha-
bemus concedere, ea omnia vel necessaria
esse, vel certè concurrere & iuuare ad re-
parationem lapsi?

Quinque igitur, ut compendiò hæc
omnia expediamus, sunt partes sacra-
menti pœnitentia, sed sola absolutio est forma,
reliquæ quatuor, sunt quasi materia. Et
cum omnes quinque ad perfectam absolu-
tionem peccatorum vt plurimum necessa-
ria sint, tamen solæ duæ, confessio &
absolutio, ex consensu omnium ad essentiam
huius sacramenti requiruntur. Neque in
confessione, aut detestatione, aut satisfa-
ctione virtus est ex opere operato, ut cō-
muni vtamur vocabulo, remissiva pecca-

torum, sed duntaxat in absolutione. Vtta-
men singulæ istorum partium notiores sint,
& quatenus necessariae sint ad reparatio-
nem lapsi, manifestius fiat, de earum quali-
bet, aliquanta feorsum differemus.

DE CESSATIONE A PECCATIS. CAP. XVI.

PRIMA pars sacramenti pœnitentia, cōnumerata hoc loco à Pa-
tribus, est cessatio a peccatis. Nā
in primis necessarium est ad re-
parationem lapsi, ut cohíeat se ab illis,
per quæ à sanitate spiritali, in spiritalem
peccati morbum dilapsus est. Peccati
Quisce, ait scriptura, secundum transla-
tionem LXX. Et Eſias primas partes, ut
intuēt impius misericordiam, tribuit ces-
sationi a peccatis, dicens: Derelinquat im-
pius viam suam, & vir iniquus cogitatio-
nes suas, & reuertatur ad Dominum, &
miserebitur eius. Et Paulus, admonere vo-
lens Romanos, ut induerent arma lucis,
prius admonuit, ut abiijcerent opera tene-
brarum. Et ad Corinthios similiter: Ex-
purgate vetus fermentum, ut sitis noua
conuersio, sicut estis azymi. Et Ephesios
prius hortatur deponere secundum pristi-
nam conuersationem veterem hominem,
& postmodum subiectit: Renouamini spi-
ritumentis vestris, & induite nouum ho-
minem, qui secundum Deum creatus est
in iustitia & sanctitate.

Et ratio naturalis hoc expostulat: Ne-
mo enim nouum hominem potest indu-
re, nisi veterem exuat. Neque nouus spi-
ritus subintrare potest in aliquam aulam,
nisi antiquus discedat. Et volenti esse in
aliquo loco, in quo non est primum &
ante omnia necessarium ad id affigendum,
est recessus a loco opposito: quia, ut phi-
losophi dicunt, acquiri non potest termi-
nus ad quem, nisi reliquo termino a quo: &
siquis aliquam agitudinem contraxerit
ex aliqua domo, ut pristinæ restitueretur
facilius, necessarium esset ante alia, secede-
re ab ea domo. Atque ita sanè per omnia,
qui peccati confirmati, vel potius mortui
sumus, si velim us antiquam sanitatem &
vitam recuperare, a peccatis cessemus ne-
cessè est. Nunquam animabus nostris
spiritus Domini illabetur, qui bonus, re-

ctus, simplex, mundissimus & suauissimus
est, nisi abscesserint malitia, prauitas, dupli-
citas, immunditia, & amaritudo peccati. In
maliuolam animam non introibit sapien-
tia, ait sapientissimus Salomon, neque ha-
bitabit in corpore subditu peccatis.
sap.1.

Et necesse est, iuxta Psalmistam, ut Deus
auferat à nobis spiritum nostrum, spiritum
tumoris, spiritum amoris proprij, spiritum
propriæ voluntatis, ut emitat ipse in nos
desuper spiritum suum, & creemur, &
renouemur, & noua in illo flam̄ creatura.

Et qui serio volunt amico antiquo recon-
ciliari, quem ablatione alicuius castri aut
oppidi læserunt, ab intermissione violen-
tæ illius possessionis, reparationem læse
amicitiae auspicantur. Vnde & Samuel,
populo Israelitico ad subitam tēpēstatem
timore perterritu propter peccatum, quod
petedo regem admirerant. Nolite, inquit, 1. Reg. 12.
timere. Vos fecistis vniuersum malū hoc,
veruntamen nolite recedere a tergo Do-
mini. Quasi dicit, ait Gregorius: Si pec-
care definitis, ad obtinendam commisso-
rum veniam peruenire citius potestis.
Greg. 5. in Reg. c. 2.

Vnde & Ambrosius, referente Ma-
gistro in distinction. 14. dicit, veram pœni-
tentiam esse cessare a peccato. & Lactan-
tius laudat eos, qui pœnitentiam dicunt ef-
fe resipiscientiam. Lactantius.

Cum vero Patres ces-
sationem a peccatis, primum eorum, quæ
continet sacramentum pœnitentia, dixer-
unt, non qualicunque peccatorum inter-
missioni eum locum dedisse existimandi
sunt, sed intermissioni liberæ, humane, vo-
luntarie, & quæ non tantum cessatio sit à
præteritis, & quedam velut expletio &
terminatio eorum, sed & quies perfecta
& continentia à nouis quibuscumq; pecca-
tis. Non enim is dicitur cessare a peccatis,
qui aliqua peccata expleuit & peregit, sed
qui quiescit, & se continet ab adiectione
nouorum peccatorum, & à præteriorum
continuatione.

Et hoc respexit Gregorius, cùm pœni-
tentiam vere agere dixit, qui non solum
commissa flet, sed iterum plangenda decli-
nat. Greg. epist. 34. & hom. 34. in Euau.

Et iterum: Pœnitentiam agere, est
perpetrata mala plangere, & plangenda
non perpetrare. Nam qui sic alia deplo-
rat, vt tamen alia committat, pœnitentiam
agere aut dissimulat, aut ignorat. Et ali-
bi admonet flendo inaniter se lauare, qui
culpas post lachrymas repetunt, & quas

Lib. 9. epi.
39+Pro. 26. &
2. Pet. 2.
Eccl. 34.

reliquerant, sordibus se rursus nequiter inquinant. Et in epistola ad Theotistam patriciam, anathematizasse se dicit quosdam, qui inter alios errores asserebant, peccata superficienls, & non penitls, nec in totum sacramento fidei, quod est baptismus, dimitti, & pénitentiam de quolibet peccato triennio esse agendam, & post in voluptatibus viuendū. Et in vtroq; istorum locorum, illis, qui sic prioris vitæ pénitentiam agunt, vt à peccatis non cef-
fent, pulcherrimè aptat illa: Canis reuer-
sus ad vomitum, & sus lota in volutabro-
luti. Necnon & illud, Qui baptizatur à
mortuo, & iterum tangit mortuum, quid
proficitlauatio eius?

Quoniam verò non qualiscunque cef-
fatio à peccatis laudi ducitur, sed ea dun-
peccatis, p^r taxat, quæ ex proposito & firma animi de-
positum ea liberatione proficiscitur, & cessatio à pec-
catis, ab eorum detestatione est distincta:
sub cessatione à peccatis, propositum ca-
uendi decaterò peccata, compræhensum
esse à Patribus hoc loco crediderim. Et ità
esse hanc particulam exponendam, his
possumus argumentis suadere.

Hic primus gradus ad reparationem la-
psi est, non tantum nullam in cordē pec-
candi intentionem retinere, sed & propo-
situm habere firmum omne peccatum de-
uitandi. Ettunc verè cessatur & receditur
à peccatis, cùm praterita per complacen-
tiam non retinentur, & à præsentibus &
futuris animus per eorum odium est dis-
iunctus.

Deinde: Nulla humana via recedendi
à peccatis apparet, nisi vel per eorum dete-
stationem, vel per propositum ea semper
cauendi. Cùm ergò, vt manifestum est,
cessationem à peccatis Patres discreuerint
à detestatione ipsorum, absque dubio sub
cessatione à peccatis, propositum cauendi
peccata posuerunt.

Ad hæc: Extra controversiam est, pro-
positum cauendi peccata, computari debe-
re inter partes sacramenti pénitentia. Nam & in Concilio Florentino, vt capit.
15. diximus, inter eas ponitur, licet sub
contritione connumeretur. Et manife-
stum est, necessarium id esse, vt quis legiti-
mè absoluatur, & multo magis requisitum
esse ad perfectam absolutionem à pecca-
tis, quam satisfactionem pro ipsis. Vnde &
cap. 6. propositum seruandi mandata, con-

numeratum est inter alias dispositiones
necessarias ad iustificationem impij. Qua-
rè cùm verisimile non sit, dispositionem
adeò necessariam ad reparationem lapsi,
silentio hīc fuisse omnino præteritam, du-
bitandum non est, quin eam sub cessa-
tione à peccatis, compræhenderint Patres,
quandoquidem sub nulla alia parte com-
modius compræhensa dici potest.

Atque ità sanctus Thomas in exposi-
tione verborum, quibus Ambrosius affer-
rit veram pénitentiam esse cessare à pec-
cato, cessationem à peccatis, dicit non di-
cere simplicem negationem peccati: quia
qui intermittit actum peccati, non dicitur
cessare à peccato: sed cessare à peccato,
propriè dicitur is, cui peccatum displicet,
& peccatum dimittere intendit. Et cùm
Magister citat̄ ex Ambroſio veram pœ-
nitentiam esse, cessare à peccato, nè qua-
liscunque cessatio à peccato, vera péni-
tentia existimaretur, max subiecit in 4.d.
14. Pénitentia est virtus, qua commissa
malacum emendationis proposito plangi-
mus, & plangenda vterius committere
nolumus. Et ibidem allegat Ambroſio Am. in ter.
alibi dicentem: Pénitentia est, mala præ-
terita plangere, & plangenda iterum non
committere.

DE DETESTATIONE PECCATORVM.

CAP. XVII.

SECOND pars, quam Patres sacra-
mento pénitentia assignarunt, est
detestatio peccatorum. Et hæc vel
in primis necessaria est ad repara-
tionem lapsi. Hoc quippe uno modo atq;
adeò certissimo abijcere à nobis possumus
morbos spiritales peccatorum nostro-
rum, si displiceant, quæ malè placuerunt,
Et hunc affectum à nobis exigebant Christus,
Apostoli, prophetæ, & sancti legis
doctores, cùm peccatores in locis supra-
cattis ad pénitentiam peccatorum hortan-
turbantur.

Et quanquam hic mentis affectus, quo
mentem à peccatis admisisse reuocamus,
detestatio peccatorum hoc loco appellatur,
tamen despiciendum non est communis in schola contritionis vocabulū. Nam
statim Patres cor, quod detestatur pecca-
ta, cor contritum vocauerent. Ea vero
rae

ratione, communiori hoc detestationis
nomine vñi videntur, nè attritionem, quæ
imperfectus est dolor de peccatis, à parti-
bus pénitentia viderentur excludere. Et
in vñi est contrito, non tātum apud scho-
lasticos authores, sed & in translatione
communi scripturæ, & apud graues & an-
tiquos Ecclesiasticos doctores. Eoq; vtun-
tur perspè Gregorius, Bernardus, Cas-
tianus, & Augustinus.

Et non sine causa apud scholasticos non
qualiscunque dolor de peccatis, sed perfe-
ctus tantum & sufficiens ad iustificatio-
nem, contrito dicitur. Sic vñtpare vide-
tur Gregorius 3. par. Pasto. cap. 31. Quid
etiam viribus opus est, ait Chrysostomus,
cum cor conterere debeamus? Et Cassio-
dorus ait: Nescit Dominus differre, si cor
domini de contrito doleamus. Et Psalmista dicit:
Cor contritum & humiliatum Deus non
despicias. Sed ex antiquis Doctoribus in
Augustino sapiens memini me legisse hoc
vocabulum, neque suaipius, sed scriptu-
ra authoritate eo fuisse sic vñsum, hinc po-
tentliquer. In psalmum 74. sic scribit:
Scriptum est, Propè est Dominus his, qui
obtruerunt cor. Tritura cordis, pietas, hu-
militas. Qui se conterit, irascitur sibi. Se
habeat iratum, vt illum habeat propicium:
se habeat iudicem, vt illum habeat defen-
sorem. Et in illa vñrba, Qui sanat con-
tritos cordes. Qui cor non conterunt, non sa-
nantur. Atque vñi ostendisset, quid sit con-
terere cor ex illis verbis, Sacrificium Deo
spiritus contribulatus, cor contritum &
humiliatum Dei non despicies: subne-
cit. Qui obtruerunt cor? Humiles. Qui
non obtruerunt cor? Superbi. Contritum
sanabitur, elidetur elatum. Ad hoc enim
forte eliditur, vt contritum sanetur. Et
post pauca, temporalibus ac medicinalibus
sacramentis alligari ostendit. contritiones
nostras, vt possimus peruenire ad plenif-
feram firmitatem, qua consolidabitur, &
reparabitur plenè, quod fractum & alli-
gatum est.

Atque ipsa nimilum attritionis &
contritionis etymologia, hoc poscit, vt imper-
fectus dolor de peccatis, attritio nomine-
tur: contrito vero, non nisi perfectus. At-
terientem quid dici potest, cùm in frustula
teritur & diuiditur: conteri vero non, nisi
adeò perfectè confringatur, vt penè in
pulueres redigatur. Omissis autem his,

quæ ad nomen duntaxat spectant, duplex
de re est hic nobis controversia cum Mar-
tinus Lutero. Quippe inter alia, quæ à fide
& à lumine naturali aliena docuit, duo
quoquè his aduersantia afferuit:

Alterum, non esse hunc affectum ne-
cessarium ad iustificationem peccatoris,
sed sat esse, nouam vitam inchoare.

Alterum, nomine pénitentia, non de-
testationem præteriorum culparum, sed
nouam vitam in Scripturis intelligi. Opti-
ma, inquit, pénitentia noua vita. Et me-
tancea Græcè, quam nos resipiscientiam
appellamus, hoc tantum significat, quod,
ad verbum reddendo, transmutatione, hoc
est, mentis mutatio. Ac propterea ad péni-
tentiam, infert, hoc solum exigi, vt qui
propositum malum habuit, habeat bonum
in futurum, nulla habita ratione præteri-
torum pénitudinis, secundum illud Pauli: Galat. 6
In Christo Iesu neque circuncisio aliquid
valet, neque præputium, sed noua creatu-
ra. Possuntque ista videri in articulo pri-
mo suarum assertionum contra bullam
Leonis 10.

Sed quæ, rogo te Lutere, nouæ vitæ in-
choatio potest esse, vñi nulla subest anti-
quæ displicentia? Quod propositum po-
test habere bonum in futurum, cui non
displacet, quæ mala habuit in præterito?
Quis statum, in quo prius erat, mutat, ni-
si aliqua illius teneatur displicentia? Quis
possit nouum hominem induere, nisi prius
veterem exuere? Quomodo ad eum qui
ultra nos & supra nos est, venire & appro-
pinquare possumus, nisi à nobisiphi de-
ficiamus, & nosiphi per cordis contri-
tionem ei mactemus? Quæ participatio,
clamat Paulus, iustitiae cum iniquitate?
Quæ societas luci ad tenebras? Quæ con-
uentio Christo ad Belial? Si ergo iusti-
tiam, si lucem, si Christum in nobis habi-
tare volumus, necesse est iniquitatem &
tenebras peccatorum ac dæmonem ipsum
à nobis procūl prius abijciamus. Quæ qui-
dem semel cōsensu & sponte nostra à no-
bis admissa, non est quomodo à nobis ex-
pellamus, nisi per disensem, auersionem,
& detestationem. Nam̄ natura & nostra
& affectum nostrorum, hæc est, vt tan-
diū nobis hærent, quæ semel placuerunt,
quantiū nullo ab eis odio aut displicentia
dimouemur. Et si qua semel approba-
uerimus, ea tandiū censemur probare, &

Arg. I.

2. Cor. 6.

firma & rata esse velle, quandiu non ea, melius cogitantes, reprobamus aut retrahemus.

Obiectio. Sed metanceam dicit Luterus mentis esse mutationem, aut resipiscētiā. Quā sententiam confirmare possumus ex Tertulliano, dicente: In Græco sono, pœnitentiā nomen non ex delicti confessione, sed ex animi demutatione, cōpositum est.

Responsio. Atquā vel hoc ipso cogi potest, ad pœnitentiā odium prioris vitæ requisitum afflere. Quæ nanque mentis sit vera mutatio, vbi non ea displicent, quæ prius placuerunt? Quis mutatum à priori affectu dicat, cui placet hactenū aliena compilauisse, sed in futurum decernat nihil tale patrare? Non satis est profecto ad veram mutationem priorum affectuum, longè alios in futurum habere. Nam vera mutatio, transitus est (sicut philosophi dicunt & docent) ab uno in alterum contrarium. Nulla verò contrariaetas est inter complacentiam antè acti alicuius peccati, & propositum non illud committendi in futurum. Nam contraria sibi inuicem repugnant, & se mutuo expellunt. Hac autem passim stant simul. Vnde & Tertullianus paulo ante citata verba dicit, pœnitentiā in D E O nihil aliud esse intelligendam, quā simplicem conuersationem sententia prioris.

Argum. 2. Deinde: Naturale ius apud omnes quantumcunq; barbaras nationes hoc exigit, vt facti nos nostri pœnitateat, si redire velimus in gratiam eius, quem læsimus. Neq; reconciliari cuipiam possumus, nisi nobis, quam ei intulimus, offensa displiceat. Qua igitur fronte D E I gratiam quis ambiat, quo pudore in illius gratiam reuerti postulet, si non ante omnia acerbum & amarum ei sit, ipsum reliquise, in ipsum pœcāsse, ipsique perfidum & ingratum extitisse?

Argum. 3. Sed testimonij eum scripturæ vrgeamus, vt qui lumini naturali non credit, credat saltem scripturis, ad quarum vnum testimonium semper nos prouocat. Et quoniam non negat quidem Luterus, pœnitentiā necessariam esse ad lapiſt reparationem, sed eam dicit esse nouæ vitæ inchoationem, & non prioris detestationem: illa duntaxat in eum proferam testimonia, ex quibus constare potest, pœnitentiā à D E O requisitam ad iusti-

ficationem peccatoris, detestationem esse seu odium admislorum antè peccatorum. Enim uero Ioannes vtrunque affectum à venientibus ad suum baptismum exigebat, cùm ad pœnitentiam & fructus dignos pœnitentia eos hortabatur. Vnde Chrysostomus, vt confirmaret verba in Matt. 3, in Mat. 4, & ostenderet nulli sufficere aquam solam baptismi, nisi præcedat dolor de peccatis, testimonia inducit David & Esaiæ. Hic enim cùm dixisset, Lauamini, mundi estote: statim adiunxit,

Auferte malum cogitationum vestrum ab oculis meis: quod quidem fit per dolorē de ipsis. At vt intelligas, aliud hoc esse à proposito nouæ vitæ, mox & hoc quoque requisiuit, dicens: Quiescite agere peruersè, discite benefacere. David item cùm dixisset, Adsperves me Domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niueum dealabor: continuo addidit, Sacrificium D E O spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum D E V S non despicies. Ut discerent videlicet, quī vere discipuli ipsius essent, cum spiritu contrito & gemitu cordis ad Baptismum venire.

Quod si ad baptismum hic dolor de peccatis necessarius est, multo magis requiretur ad suscipiendum sacramentum pœnitentiæ, & reparationem lapiſt. Enim uero Ezechiel apertissimè pœnitentiā ab obseruantia mandatorum distinxit illis verbis: Si impius egerit pœnitentiā ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur. Cur adiecta sunt illa verba, Et custodierit mandata mea, & fecerit iudicium & iustitiam, nisi vt hæc à pœnitentiā distinguantur? Et vt hoc manifestius esset, quod his verbis nomine pœnitentiæ expreſſerat, mox auerſionis nomine repetit, subiungens: Et cùm auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam, ipse animam suam viuificabit. Considerans enim & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet, & non morietur. Certè quoniam pœnitentiā asseueret Luterus nullum dicere respectū ad præteritum, de auerſione non potest hoc in controvēsiā ponere. Siquis

Siquidem auerſio nihil aliud est, quā dis- plentia, seu odium vel dissensus ab his, q- bus antè adhæsimus & consensimus.

Hieremias etiam clarissimè ista distinxit, & simul ad reparationem lapiſt requisiuit, dicens: Reuertatur vniquisque à via sua mala, & dirigite vias vestras & studia vestra. Et alibi: Statue tibi speculam, pone tibi amaritudines, dirige cor tuum in viam rectam. Et in seipso hoc modo agendā pœnitentiā expressit: Postquā conuertisti me, egi pœnitentiā, inquit, & postquā ostendisti mihi, percussi cor meum. Confusus sum, & erubui, quoniam sustinui opprobrium adolescentiæ meæ. Et hanc confusione necessariam esse peccatori, Augustinus apertè tradidit his verbis: Hanc confusione non formidet Christianus: immo si hanc non habuerit, habebit æternam. Et significantissimè, vt intelligemus hanc confusione & cordis amaritudinem de peccatis nostris, à nobis exigi, cū pœnitentiā à nobis requiritur: non contentus fuit Dominus nos hortari per Iohannem, vt ad se conuerteremur: sed ait, Conuerterim ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra. Nunquid sine dolore de admissione peccatis, potest esse fletus & planctus? Nunquid absque compunctione de prioribus culpis, potest scandi cor? Et cùm Esaias dicit, Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius: an non palam indicat, necessariū esse auerti à priori via, & à prioribus cogitationibus, vt quis inueniat misericordiam apud Deum?

Quis autem relinquat priorem vitam, nisi qui ab ea auerterit, & quam in ea habuerat complacentiam, tota animi deliberatione reuocat, & repræhendit? Quo modo & Deum dicitur relinquere, qui ab eo vel a suis præceptis auerterit. Atque hæc Ecclesiasticus videtur exposuisse illis verbis: Conuertere ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Dei, & minue offendicula. Nam vt illa verba, Relinque peccata tua, ad præterita referemus, adiecit respectu futurorum: Et minue offendicula. Et vt non quomodo cum peccata præterita relinquenda esse sciemus, sed odio & detestatione ipsorum, mox subiunxit: Reuertere ad Dominum,

& auertere ab iniustitia tua, & nimis odito execrationem. Et ex ipsis prædicationis Ioannis Baptistæ & Christi primordijs, hunc errorem possumus reuincere. Non enim contenti fuerunt illi auspicatissimo, iucundissimo, & nunquam antè auditio prædicationis principio, Pœnitentiā agite. Ap. 13, & 4, propinquauit enim regnum cælorum. Vt intelligeremus aliud esse pœnitentiā, & aliud nouam vitam, & vtrique esse ad salutem necessarium, exigebat Ioannes à venientibus ad se, præter pœnitentiā, etiam fructus dignos pœnitentiæ, hoc est, legitimos & idoneos, & qui apertè testarentur, verè eos resipuisse, & pristinę vitæ pœnitentiā teneri: Christus vero, fidem Euangeli & obseruantiam mandatorum. Et Petrus vtrunque imitatus, statim in exordio suæ prædicationis post aduentum spiritus sancti, pœnitentiā à nouæ vitæ inchoatione discurrit, & vtrunque requisiuit à Hierosolymitis, cùm compunctis illis corde, & rogantibus quid facerent, respondit: Pœnitentiā agite, & baptizetur vniquisque vestrum &c. Et mox adiecit: Saluamini à generatione ista prava. Et iterum: Pœnitentia, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra. Marc. 1, Aucto. 1, Et vt intelligas, in verbo, Pœnitentiā agite: detestationem peccatorum à Petro fuisse requisitam, audi quemadmodum Gregorius hæc verba exaggeret: Docturus, Greg. 3, p. 2, te. Past. c. 31, inquit, baptisma, præmisit pœnitentiæ lamenta, vt prius se aqua suæ afflictionis infunderent, & postmodum sacramento baptismatis lauarent. Qua ergo mente, qui transactas culpas flere negligunt, viuunt securide venia, quādò ipse summus pastor Ecclesiæ, huic etiam sacramento addendam pœnitentiā credidit, quod peccata principaliter extinguit? Manifestissimum insuper est pro hac veritate testimonium Ioannis Euangeliæ. Inter alia quippe, ex mandato Christi ad angelum Ephesi scribit: Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiā, & prima opera fac. Si pœnitentiā nō est dolor de præteritis, quorsum admonebatur meminisse, vnde excidisset? Si pœnitentiā tantum est nouæ vitæ inchoatio, sine causa postilla verba, Age pœnitentiā: adiecit & illa, Et prima opera fac. Et si nō esset necessaria admissioni mali detestatione, vt verè discederem⁹ à peccatis: nō quereretur Deus per Hieremiā, nullū esse qui agat

Hiere, 8. pœnitentiam super peccato suo, dicens, Quid feci? Quid enim pœnitentia derogaret, leuia existimare peccata, si pœnitentia non est dolor de peccatis admissionis, sed tantum inchoatio nouæ vita? Nec perinde fuisset opus, ut sacerdotem & magnopere & scriptura & sancti Doctores, nobis exagerrarent grauitatem & malitiam peccatorum, & damnæ ex eis consequentia, & bona quæ nobis auferunt, & pœnas quibus nos addicunt, si non est necessarius dolor de peccatis. Nam illa omnia è precipue tendunt, ut nobis acerba & amara faciant ipsa peccata, atque ea amaritudine ad dolendum deipsis, & ea vehementer lugenda & deploranda trahamur.

Vt tamen perspicuum sit, nō solùm scripturis & lumini naturali aduersari hunc errorem, sed etiam perpetuo Catholicae Ecclesie consensui, subijciam aliquot Doctorum Ecclesie testimonia, exigentium à peccatoribus dolorem & compunctionem de suis peccatis.

Cyprian, serm. 5. de lapsis. Cyprianus lapsos quosdam, qui fidem redintegratam, & reversionem ad Deum, satis sibi esse ad indulgentiam credebat, hunc in modum alloquitur: Agite pœnitentiam plenam, dolentis ac lamentantis animi probate inconstitiam: neque vos quorundam moueat aut error imprudus, aut stupor vanus, qui cum teneantur in tam grandic criminis, percussi sunt animi cœcitate, vt neque intelligent delicta, neq; plangant. Et cum multis & grauissimis verbis eos vitare admoneat, qui, sicut nunc facit Luterus, ista docuerant, tandem subdit: Qui pœnitentiam criminis tollunt, satisfactio viam præcludunt. Ita sit, vt dum temeritate quorundam promittitur salus falsa vel creditur, spes veræ salutis admiratur.

Ambrof. Ambrosius: Qui agit pœnitentiam, non solùm diluere lachrymis debet peccatum suum, sed etiam emendationibus factis operire & tegere delicta superiora, vt non ei imputetur peccatum. Hieronymus: Tunc peccatorum salus incipit, cum quis veraciter pro delictis ingemiscit.

August. de pœnit. m. cap. 5. Augustinus saepè eisdem omnino verbis, quibus scholastici, dicit necessariam esse præteriorum peccatorum pœnitentiam, etiam ad inchoandum nouam vitam per Baptismum. Et suprà multa illius testimonia in hoc propositum citauimus. Sed ad reuincendam Luteri ignorantiam, hæc in

præsenti poterunt sufficere. Quærit alius, quid David obtulit Domino, vt illum propitiaret sibi? Et ipsum ait, hoc explicuisse illis verbis: Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique holocaustis nō delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Et vt intelligamus idem prorsus censendum esse de nostra pœnitentia, & eadem nos offerre oportere, si velimus Deum placare, mox addidit: Non solū ergo deuotè obtulit, sed etiam ista dicendo, quid offerri oportebat, ostendit. Non enim sufficit, mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat DEO per pœnitentia dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis. Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus. Non enim dictum est, vt tantum abstineatis à peccatis, sed & de præteritis deprecare Dominum, inquit, vt tibi dimittantur. Idemque statim confirmat auctoritate vtriusque principis Apostolorum.

Gregorius ex professore contra hunc errorum, Spiritus sancto inspirante, sic loquitur: Admonendi sunt, qui admissa deferunt, neque tamen plangunt, nē iam relaxatas æstiment culpas, quas etiæ agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim scriptor, si à scriptione cessauerit, quia alia non addidit, & iam illa, quæ scripsiterat, deleuit: & simili modo, nec qui contumelias irrogat, si solummodo tacuerit, satisfecit, cum profecto necesse sit, vt verba præmissæ superbiaz, verbis subiunctæ humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est, quia alia non multiplicat, nisi & illa, quæ ligaverat, soluat. Ita & cum D E O delinquimus, nequaquam satisfacimus, si ab iniuitate cessamus, nisi voluptates quoquæ, quas dileximus, econtrariò appositis lamentis insequamur.

Et vt intelligas, rectissimè Patres in nostro decreto pro cessatione à peccatis, & eorum detestatione, sub disjunctione subiecisse, Aut cor contritum & humiliatum audi quomodo ibidem p̄bet, neq; satis esse cessationem à peccatis sine detestatione eorum, neque contrà, sed utrumque requiri. Hinc ait Psalmista, Cor contritum & humiliatum Deus non despicit. Quisquis em- pec-

peccata plangit, neque tamen deserit: cor quidem conterit, sed humiliare contemnit. Qui verò peccata iam deserit, neq; tamen plangit, iam qđem humiliat, sed tamē cor de conterere recusat.

Rom. 1. in Iung. Et aliás explicans affectus pœnitentis animæ, sic scribit: Plangit, quod fecisse se meminit. Displacet sibi, qualem fuisse se recolit. Intentionem contra se dirigit, atque ad meliora animum accedit. Ac pulchra quadam allegoria docet, secundum hunc affectum, vita videlicet melioris desiderium, ex priore, nempe vita antiquæ disciplinia prodire.

Rom. 24. in Iung. Et alibi, idè euersa domo Christum dixisse inueniri drachmam, exponit: quia dum reatus sui consideratione perturbatur conscientia hominis, reparatur in homine similitudo conditoris, quæ peccando amittitur. Et illa verba Ioannis, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira? hoc modo exponit: Ventura ira, est animadversio ultionis extremæ. Quam tunc fugere peccator non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentia non recurrit.

Act. 1. in Iung. Anselmus in illa verba Pauli, Lugeam multos ex his, qui antè peccauerunt, & non egérunt pœnitentiam, velut ex instituto, huic errori his aduersatur: Agenda est pœnitentia omnibus, qui peccauerunt, quia non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi & de his, quæ facta sunt, & tali facient Domino per pœnitentia dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

Act. 2. in Iung. Subscribit & his in hac verba Bernardus: Non sufficit peccatori continentia à peccatis, nisi etiam adsit pœnitentia. Et quid pluribus contra hunc errorem agamus? Ipsam virtutem pœnitentia, ipsam vim nominis pœnitentia planè ignorat, qui credit pœnitentiam vere agi à quoquam posse citra detestationem & odium admissi peccati. Quid tam proprium pœnitentia, quā, vt displiceant & tædio sint, quæ grata & voluptati fuerint? Et quæ illius virtus, quæ potestas, quis effectus, quā vt amarum sit nobis, reliquisse Dominum Deum nostrum, & timorem illius non fuisse apud nos? Quid aliud pœnitentia vocabulum significat, q̄ retractationem quandam & reprobationem seu reprehensionem eius, quod prius sum operati-

Respon. 2. Ad hæc: Si optima pœnitentia noua vita, non igitur optima est pœnitentia, donèc mala prior vita dispiceat. Nam quādiū animus ab ea non diuellitur, nondum ex toto noua vita est, quāvis alia sint iam opera & studia, sed par-

Tert. de car.
ne Christi,

Rectè quidem Tertullianus: Omnis pœnitentia, confessio est delicti. Neque est perfecta pœnitentia, neque esse potest, nisi duntaxat respectu præteriorum. Quis dicit quenquam pœnitere, nisi ingratum habeat, quod fecit? Quem pœnitet peccasse, ait Seneca, penè innocens est. Et cum aliquem pœnitere asterimus, his verbis omnes intelligunt, teneri eum aliqua eius, quod fecerit, pœnitentia. Et vt tandem finiamus, nōnne scriptura dicit, agendum esse pœnitentiam peccatorum, quæ admisimus? Nōnne hortatur & requirit, vt agamus pœnitentiā de peccatis quæ fecimus? Nōnne hoc lucidissimè petebat Petrus à Simone Mago, dicens: Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua? Dicit igitur pœnitentia respectum ad præteritum, Nam de peccatis futuris nemo pœnitentiam agit, sed nē in ea incidamus, obnoxia semper & solicite orare & cauere debemus. Quis autem affectus potest esse, qui respiciat peccata præterita, & pœnitentia iure dici possit, nisi odium & detestatione seu confessio eorum? Quarè meritò Patres eum secundo loco inter partes pœnitentia numerarunt: neque ambigere quipiam debet, qn hic sit, quem scriptura pœnitentiam appellat, & à peccatoribus ubique requirit.

RESPOND ET VR QVIBVS
DAM, QVÆ LVTERO VIDEN-
tur in speciem fauere.

CAP. XVIII.

Obiect. 1. VID ergo, quod prouerbij vi- ce vbiq; iactatur, Optima pœnitentia, noua vita?

Respon. 1. Non negat prouerbium re quisitam esse ad pœnitentiam detestationem malè antè actæ vita, sed declarat, tum demum veram esse detestationem & pœnitentiam, qua de perperam prius factis dolemus, cum eosquæ pertingit, vt noua sit deinceps vita, neque illis sordidemur vitis, quibus nos obnoxios fuisse mœremus. Oportet enim veram pœnitentiam constarem esse & stabilem, ac præterea bonorum operum feracem.

Respon. 2. Ad hæc: Si optima pœnitentia noua vita, non igitur optima est pœnitentia, donèc mala prior vita dispiceat. Nam quādiū animus ab ea non diuellitur, nondum ex toto noua vita est, quāvis alia sint iam opera & studia, sed par-

partim noua erit, partim vetus. Unde & Greg. hom. 32. in Euag. sancti Doctores, & nominatim Gregorius, aliquando affirmant peccatores conuerti ad Deum, & relinquere & abnegare semetipos, & non manere in impietasculpa, cum vitant, quod per vetustatem fuerunt: quia nunquam conuerti quis dicitur a priori via, nec illam relinquere, nisi cum displiceret.

Obiect. 2. Dissimulare tamen nolo fortius quoddam argumentum, quod pro Lutero fieri posset ex verbis Pauli ad Corinthios: Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Videlur quippe hic poenitentiam distinxisse a tristitia de præteritis peccatis, & poenitentiam appellasse nouam vitam, in quam erant, per tristitiam de peccato, commutati. Unde & statim subdit: Quæ enim secundum Deum est tristitia, poenitentiam in salutem stabilem operatur. Et explicans, quæ poenitentia stabilem effecta esse in ipsis dicere a tristitia secundum Deum, ac velut particulatim exponens, quod prius in genere dixerat, mox adiecit: Ecce enim hoc ipsum contristari secundum Deum, quantum in nobis operatur solitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed amputationem, sed vindictam. Vides, ut hanc ipsam nouam vitam, poenitentia se prius appellasse demonstrat?

Respon. Absit tamen a pijs mentibus, ut tanti erroris patronus credatur Paulus. Non sic nouit optimus Gentium Doctor, confundere vocabula, & alterum pro altero ponere. Si nomine poenitentia nouam vitam, quam mox expressit, intellexisset: quid attinebat poenitentia meminisse? Cur non potius statim absque illa circuitione bona illa commemorasset, que ex tristitia illa Deo grata prodierant? Sed vide Pauli ingenium, vide sanctam afficiem, qua cunctos ad Christi & eius amorem inescabat: vide & prouidentiam spiritus sancti, ubique quidem, præcipue vero in scripturis, mirabilem. Ut intelligerent Corinthi, quam eis fuissest utilis tristitia, quam ex priore Pauli epistola acceperant, & ut in suis laudibus agnoscerent, quid deceret illos constanter retinere, commemoravit poenitentiam, & septem alia bona, que ex ea secuta fuerat.

Vt vero omnes edoceremur, feracissimam & secundissimam bonorum operum esse veram poenitentiam, & necessariam

eam esse ad nouam vitam, prius meminit pœnitentia, quam nouæ vita, quam in Corinthijs effecerat tristitia secundum Deum. Iata enim hic nos ipso verborum ordine contra hunc errorem Luteri communiębat spiritus sanctus, dum docebat, tristitiam septem illa bona fuisse in Corinthijs operatam: quia prius effecerat, vt grauiter eis displiceret negligentia, quam adserant, non corrigentes incestuosum illum Corinthium paterni tori violatorem. Expressit etiam Paulus in illis septem bonis, quæ in eis præter poenitentiam commendauit, stabilitatem & constantiam, & quod Græcè multo significantius dicitur, *εὐταπελέγον* iplorum poenitentia. Quamobrè alicubi Augustinus iuxta fidem cuiusdam vetustissimi codicis Longobardici, Aug. in ciuitate. cap. 4. pro verbo, Stabilem, quod habetur in communi translatione, Imponitendam legit, exprimens scilicet ad verbum, vocabulum, quo significantissem huc vius est Paulus.

Quod vero tristitiam a poenitentia discriminasse videtur, theologicissime fecit Paulus. Nam tristitia de peccatis præteritis, affectus est, & passio quædam consequens ex actu proprio poenitentia, qui est nolle peccasse, seu nolle Deum offendisse, tametsi quandoque & ea ipsa tristitia sive dolor, poenitentia, nomine videlicet sua causa, sicut concupiscentia carnis peccatum appellatur. Verum Paulus, ne quis erret, non de hac tristitia hic agebat, quæ consequitur ex affectu, quo nolumus nos peccasse. Nam hec, effectus est, non causa, poenitentia: Illa vero tristitia, quam Paulus commendauit, & poenitentia & illorum bonorum, quæ commemorata sunt, causa extitit. Egit igitur hic Paulus de tristitia, quam Corinthijs vel ex obiurgatione ipsius acceperant, vel certe ex mero, quo ipsum propter eos effectum esse intellexerant. Itaque nunquam in scripturis, & ne in hoc loco quidem, qui maximè Lutero videbatur posse fauere, poenitentia pro solo proposito aut mutatione nouæ vitae accipitur, neque tale propositum aut mutatione sine detestatione peccatorum, ad reparationem lapsi sufficere traditur.

DETENTIO PECCATORVM, IN PRACTO EST OMNIBUS MORTALI PECCATO OBNOVIJS.

CAP. XIX.

FVE.

FVERUNT quidem nonnulli & pijs & doctissimi magistri inter Catholicos, qui quanvis pro certo habent, necessariam esse ad lapsi reparationem poenitentiam, id est, displicentiam de peccatis commissis, & detestacionem eorum, haudquaquam tamen crediderunt præceptum esse aliquod speciale, quo peccatores ad eiusmodi poenitentiam tenerentur. Et eos, qui absque poenitentia suorum peccatorum moriebantur, damnari quidem, sicut statim contra Lutatum dimisus, affirmabant pro alijs peccatis, non autem pro impenitentia.

Et quoniam sectatores erant & studiosissimi doctrinæ sancti Thomæ, illius se auctoritate protegebant, qui propterea probat, non esse peccatum in spiritum sanctum non poenitere, quia non est nouum peccatum, sed circumstantia peccati. Verum eam ego opinionem, vt nouam & inauditam (quod sciām) ante illos, inter scholasticos ita semper periculosam existimauit & cauendam.

Et quoniam qui ante nos scripserunt, præceptum quidem esse de huiusmodi poenitentia, constanter & concorditer tradiderunt, sed illud firmare neglexerunt, ob id fortassis, quia certam & indubitatam eam sententiam censuerunt, & operam suam in re nihil necessaria collocare solebant, nè quispiam posthac communem hanc sententiam vertat in dubium, eam nunc firmis his & validis argumentis comprobabo.

Primo: Ex illis verbis Christi, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei: oēs Doctores colligunt, non solum necessariū esse baptismum ad ingressum in regnum Dei, sed præceptum. Et hoc nos lib. 5. c. 12. certum minime dubiu fore diligenter ostendimus. Cur ergo non & similiter ex illis verbis Christi ad peccatores, Nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis: colligamus, poenitentiam non tantum esse necessariam, sed etiam in præcepto? Nonne idem est verborum tenor? Nonne idem pondus verborū? Nonne similis utrobique, aut certe aperiō & rigidior in his, quam in illis, poenæ æternæ cōminatio? Profectò si neque ista verba, neque illa, Poenitentiam agite, satis sunt ad præceptum poenitentię, non solum non erunt sat̄s verba statim citata, ad cre-

dendum in præcepto esse baptismum, sed neque sufficient ad probandum præceptum Eucharistiæ illa similia verba Christi: Nisi manduaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: neque præceptum confessionis poterit probari ex illis verbis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Similia namque omnia ista existunt, neque apertius ius aut præceptum dicunt hæc, quam illa.

Et si non tenentur peculiari præcepto peccatores recuperare vitam, cum possunt, per poenitentiam: neque tenebuntur peculiari præcepto fatigere, vt renascantur per baptismum, aut vt remittantur sibi peccata per absolutionem sacerdotalem, aut vt acquirant vel tueantur vitam per Eucharistiæ. Immò si ita pergimus respondere, huiusmodi verba significare quidē necessitatem poenitentię, sed non præceptum, magnam fenestrā aperiēmus ad eneruanda & inutilanda multa præcepta diuina, quæ apud omnes Catholicos recepta, vt præcepta, sunt. Non enim strictius, neque seuerioribus verbis illa nobis traduntur & commendantur, quam in statim cītatis exigitur ab omnibus peccatoribus poenitentia.

Si adiecio, vt omnes fatentur, poenæ mortis, sive temporalis, sive æternæ, signum est certum præcepti diuini in sacris literis: & adiecio poenæ excommunicationis, indicat præceptum pontificium in iure canonico: & poena capitii, præceptum arguit principis in iure Cæsareo: cur ambigamus, poena illa formidandi interitus, bis eodem in loco repetita, significasse Christum præceptum se inuulgare poenitentię? Et quibus, rogo, verbis manifestius nobis velut rem præcepti potuit poenitentiam indicere, si neque hæc verba, neque illa, Poenitentiam agite: Appropinquauit enim regnum cælorum: fatis sunt, vt credamus eam nobis illum præcepisse? Nouo sanè genere, & alijs in scripturis inusitato oportuit illum vti, vt crederent eam esse nobis in præcepto, quibus neque his tam manifestis id ita esse persuadetur. Certè Petrus & Paulus conuersis ex Iudaïs &

Mat. 3. & 4.

Gentilibus in initio p̄dicationis Euangeli perinde poenitentiam vt necessariam tradebant, ac Baptismum & fidem, neq; inter hæc

hæc discrimen ullum faciebat. Quarè & intellexisse videntur, & nobis non obscurè significasse, hæc tria non solum ut necessaria, sed ut præcepta, nobis esse tradita à Christo.

Argum. 2.

Matt. 19.

Deinde: Non solis iustis, sed & peccatori cuicunque roganti, cum adolescenti Euangelico; Quid faciendo vitam æternam possidebo? Respondere possumus, quod Christus illi respondit: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Sunt enim illa omnibus sufficientissima ad salutem. Et magna omnino est mandatorum Christi insufficiencia & imperfectio, si sufficeret quod iustis eorum obseruantia ad vitam, non autem peccatoribus. Cùm igitur certum sit, ut & illi, in quos pugnamus, fatentur, necessariam esse ad salutem omnibus peccatoribus poenitentiam, & neminem ex eis poste citra illam saluari: cogimur eo ipso credere, omnibus ipsis etiam esse præceptum. Nihil quippe dari poterit, quod sit ad vitam necessarium, quin sit etiam à Deo præceptum. Et absurdum est concedere, Deum optimum & prouidentissimum legislatorem, tam parum statui peccatorum in sanciendis præceptis consuluuisse, vt nullum dederit præceptum, per quod possint illi saluari: & magnam, immò maximam, partē Christianorū in eo esse statu, ut etiam si seruent omnia mandata diuina, peruenire non possint ad vitam.

Argum. 3.

2. de visit. inf. 5. s.

Psal. 4.

Præuer. 6.

Præuer. 1.

Præterea: Grauiter reprehenduntur peccatores in scriptura de impenitentia, grauiter & significatur Deus per eam offendit: atque illa non tantum quām probro magis datur ipsis, quām alia peccata. Vnde & illud Augustini, prouerbij iam vice inuauit: Humanum est peccare, diabolicum perseuerare. Et David dicit: Filii hominum, vsquequā graui corde? Et Salomon: Vsquequā piger dormies? Quandò conserges de somno tuo? Et sapientiam aliquib[us] asserit omnes peccatores & insipientes vocare ad correptionem suam, & de impenitentia & negligentia eorum indignatam, dicere: Quia vocavi, & renuisti: extēdi manus meas, & non fuit qui adspiceret. Despexit omne cōsilia meum, & ince�tiones meas neglexisti. Ego quoquā in interitu vestro ridebo, & subsannabo cùm vobis id, quod timebatis, aduenerit. Nunquā sic sapientia loqueretur, si non esset culpabile & graui reprehensione di-

gnūm, vocante Deo, nihilominus impēnitentem in peccato persistere.

Sed & per Hieremiam ad auersos à se Hier. Istræitas loquitur Dominus: Converte-mi filij reuertentes. Et hoc grauius indicat sibi esse, quod nollent conuerti, & ad vocationem suam respiscere, quām alia eorum, tametsi grauia, peccata. Frons, inquit, mulieris meretricis facta est tibi, noluiti erubescere. Et paulò post: Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contemptit me domus Israel. Et rursus hanc eorum duritiam incusat idem propheta, dicens: Percussisti eos, & non doluerunt: attrististi eos, & renuerunt accipere disciplinam. Indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti. Et aliib[us] angelos introducit de hac eorum duritate grauiter commotos, & dicentes: Curauius Babylonem, & non est sanata. Venite, relinquamus eam, & eat vnuquisque in viam suam. Et ad Ezechielem loquitur Dominus: Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, & duro corde. Et hoc est, quod alibi sollicitudinem suam paternam commendans, & duritatem Hierusalem exaggerans, de nocte surrexit, & misisse se ad eam prophetas, neque tamen ad eorum prædicationem fuisse conuersam. Et apertissime hoc illius gratissimum peccatum redarguit Christus illis verbis: Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluiti? Et quanquā quibus hæc omnia obiciuntur, non solum non poenitebant, sed perseuerabat in suis peccatis, & peccata peccatis adiiciebant, tamen hoc pro nobis facit, quod non solum de iteratione peccatorum, sed & de impenitentia accusantur. Hoc quippe minimè fieret, si non & ipsa peculiare peccatum esset, & contra aliquod pecula-re præceptum.

Tanto etiā grauius, vt in aperto est, vnuquisque ex peccatoribus delinquit, quanto magis impenitentiam procrastinat. Aliquod ergo est præceptum, ex cuius transgressione ipsa diuturnior impenitentia aggrauiatur. Et vide, si nō hoc nobis perspicuum fecit ille admirabilis poenitentia prædicator, dum peccatoribus omnibus loquitur: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & Rom. longanimitatis conteinmis? Ignoras quo-

niam benignitas Dei ad poenitentiam te ad-dicit? Et vt intelligeremus non impunè eum procrastinationem futuram, sed cum ipso tempore & culpam peccati, & poenam ei respondentem, increscere, statim subdit: Secundum autem duritiam tuam & im-pe-niens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei. Thesauri-zas, inquit: quia verè ad instar thesaurizan-tium, culpas suas & poenas in dies singu-larēs augent, qui in corum impenitēta per-seuerant.

Cog. hom. pñl. tech. Vnde Gregorius: Quia homo descre-re malum non vult, vt viuat: auget, vnde moriatur. Et paulò ante ista, per hoc pecca-torem asserit mala sua ad reatum augere, cùm reuerti non vult spatio temporis ac-cepto, per quod ea delere potuisset, si con-ueerti voluisset. Et alibi hoc ipsum Aposto-lus declarauit, exaggerans illa: Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare cor-da vestra. Adhortamini, inquit, vosmet-ipsos per singulos dies, donec Hodie co-gnominatur, vt non obduretur quis ex vo-bis fallacia peccati. Et vt sciamus eam ob-durationem, nouas atque adeò formidan-das poenas nobis accumulare, mox subdit: Timeamus ergo, nè forte relicta pollicita-tione introēndi in requiem eius, existime-tur aliquis ex nobis deesse.

Appl. 5. Insupèr: Ex sententia omnium Catho-licorum, & eorum ipsorum, quos modò impugnamus, obstinatio in peccato non solum nouum & peculiare peccatum est, sed vsqueadè graue, vt à plerisque Do-minoribus vna credatur esse species peccato-rum in spiritum sanctum. Estque hoc apud omnes receptum de obstinatione in pecca-to, quanvis esset absque iteratione peccati admissi, & sine complacentia in ipso, & duntaxat hic affectus esset, quem verba ista exprimunt, Nolo poenitere. Si igitur peccatum est speciale, nolle poenitere, erit ni-minum contra aliquod speciale præceptū. Nam si præceptum non est de poenitentia, neque erit peccatum, nolle poenitere. Omne quippe peccatum, contra aliquod præceptum est. Et quantumcunque bonum sit virginitas, quantuncunque etiam sanctus sit sta-tus religiosorum: nullum peccatum est de se, nolle seruare virginitatem, aut nolle esse religiosum. Neque quispiam reprehenderet dicentem se nolle iejunare, si nullo ille adstrictus esset præcepto adieciunium.

Vel hoc igitur quod non audent excusare peccatorem, dicentem deliberatè, Nolo poenitere: admoneri debuerunt, esse absque dubio aliquod præceptum, cui illa aduersatur obstinatio voluntatis.

Item: Apud omnes Catholicos in con-Argum. 6.

fesso est, præceptam esse omnibus correctionem fraternali, & nouum peccare peccatum, qui, cùm commodè possit, nō fatigat proximum ab statu peccati mortalis eripere. Vnicuiq[ue] siquidem mandauit De- Ecl. 17. b us de proximo suo. Cumq[ue] Christus posuerit pro nobis animam suam, & nos debeimus, sicut dicit Ioannes, pro fratribus ani-mas ponere. Et saltē p̄alatos, manifestū est, strictissimè ad hoc obligari. Ad eos q̄ppe intonant illa verba Dei per Ezechiem prophetam: Fili hominis, speculatorē dedi Ezech. 3. d te domui Israel, & audies de ore meo verbum, & annuncias eis ex me. Si dicente me ad impium, Morte morieris: non an-nunciaueris ei, neq[ue] locutus fueris, vt auer-tatur à via sua impia, & viuat: ipse impius in iniuite sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. In quæ verba Gregorius: Sanguis moriētis de manu spe- Gregor. culatoris requiritur, quia peccatum subdi-ti, culpa esse p̄positi, si tacuerit, reputatur. Quarè cùm netio teneatur plus alios saltē in spiritualibus diligere, quām scipsum, neque verisimile sit, strictius à nobis Deum requisisse, vt curemus commoda aliorum spiritualia, quām nostra: concedendum erit, & nos quoquā teneri ad exhibendam no-bis hanc poenitentia medicinam saluberrimam, & per eam reparandos nostros la-psus & morbos spirituales. Idque tanto ar-ctius credendum est nobis esse impositum, quanto carior debet esse nostrarum ani-marum salus, quām aliarum: & quanto nobis facilius possimus subuenire, quām alijs. Quod si grauius peccaret, cæteris pa-ribus, suam negligens salutem corporis, q̄ alterius: sicut & grauius peccat, se, quām alium, quem scit esse in peccato, occidens: & saltē hoc omnibus certum est, non ar-ctiori nos præcepto adstrictos esse ad curāda, quæ salutis sunt corporis aliorum, quām quæ nostri: quarè ita Deum putemus de-spississe animas nostras, cùm sint in pec-ca-to, vt plus nos obligārit ad curandam omni vi & ope nostra salutem spiritualem aliorum, quām nostram: immò, quod in-tolerabilius est, ad curādam salutem alio-

rum adstrinxerit, de curanda verò & obtinenda salute nostra, nullum præceptum nobis dederit?

Argum. 7. Ad hēc: Non minūs, sed certè magis, tenetur quisque diligere salutem suæ animæ, & non negligere quæ ad eam necessaria sunt: quām teneatur diligere salutem sui corporis, & non negligere, quæ ad impediri mortem corpoream prorsus necessaria esent. Quanto melior est anima, quām corpus: tāto grauius peccatum, animabus laborantibus eleemosynas spiritalles non p̄fstant, quām corporibus corporiales, ait Chrysostomus. Sed certū est peccare mortaliter, qui, cūm facile & commode posset, non evitaret mortem corporis.

Chrysost.
hom. 55.
in Matt.

Ergò multo certius est, & eum quoq; peccare grauissimè, qui, cūm videret se propinquum morti, & per fidem sciat in æternum se periturum, & gehennalibus flammis statim addicendum, nisi suorum peccatorum p̄cneitate, tamen ne his quidem omnibus adducitur, vt de illis doleat. An non hēc est multo maior & exitialior negligētia, quām si negligat comedere, qui alter tueri vitam corporis, aut reparare morbum incurabilem non potest? An non grauius malum mors æterna corporis & spiritus, quām temporaria solius corporis? Quis credit Deum, qui spiritus est, & spirituū dilector, strictius iussisse reparare morbos corporis, quām animę: & arctius præcepisse cauere mortem corporis momētanam, quām æternam mortem animæ?

Si videoas te iamiam casurum præcipitem in puteum altum, vb̄i vel caput, vel crux, vel pedem grauiter infringas, & hoc evitare possis regressus retrō: non dubitas peccaturum te lethaliter, & tuip̄sus fore homicidam, si id facere intermisces: & cūm videoas perfidem, te mox in ipsum usque profundum inferni præcipitem in æternum dandum, & hoc possis impeditre, reuocando affectum tuum per p̄enitentiam ab his, quibus antē adhæsisti, ambigere potes te grauissimè peccaturum, & tuip̄sus plusquām homicidam futurum, tanti & tam necessarij animæ tuae boni negligētē? Quandō obligat præceptum diligendi notip̄sos, si non hic obligat? Ad quid adstringit, si non ad hoc cogit? Sitibi aliquis grauiter pericitanti subuenire, cūm facile possit, omittat, reū eum tuę vitę meritò existimas. Et siue morbo, siue fame, si-

ue & aufragio, siue aliqua vi alia illata per eas, mortem tibi eum inferre, extra controuersiam est, q, cūm possit, ei definit obuiare. Et cūm tuip̄se mortem ipsam inferni, hoc est, mortem perpetuam, mortem sempiternam, mortem maximè formidandam, mortem omni morte amariorem, imminere tibi & impendere videoas, & eam possis vna tui peccati detestatione evitare, nō te reum tuę vitę & salutis ea re fore existimas? Sentiant alij quod vclint: ego grauius non dubito peccaturum, quicunque in eo articulo p̄enitentiam negligenter, quām qui alterius vitam corpoream nō dico negligit, sed aufert etiam, & p̄pria manu reicindit & extinguit.

Et meritissimè sanè Augustinus inimicum sibi, & thesaurizare sibi iram eum, qui medicina non p̄enitet, pronunciat. Quod si inimicus ap̄t̄ est sibi, & iram thesaurizat qui non p̄enitet, aliquod ergò præceptum est, quod ea impenitentia violat. Certè Tertullianus ex Ter. præcepto p̄enitentia probat bonitatem p̄enitentia: & Doctoribus antiquis tam certū fuisse vnum crediderim, quām alterum. Verba Tert. hēc sunt: Bonum est p̄enitere, an non? Quid reuoluis? Deus præcipit. At enim ille non præcipit tantum, sed etia horitur. Et subdit statim, indistam nobis eam esse, & magnoperè adeò commendatam. Videamus verò, quibus argumentis hanc communem sententiam, dubiam & incertam facere præcipiti magistri sunt adnixi.

DE ARGUMENTIS CONTRA PRAECEPTVM P̄ENITENTIAE.

CAP. XX.

PRIMÒ à nobis exigitur locus, vb̄i statutum fuerit hoc p̄enitentia p̄ceptum. Nam præcepta, aiunt, & quidem rectissimè, non sunt multiplicanda: neq; credēda, nisi apertè & manifestè constiterint.

At ego non video apertius fieri posse p̄ceptum baptismi & confessionis ex scripturis, quam sit p̄enitentia p̄ceptū ex illis verbis, Nisi p̄enitentiam habueritis, omnes similiiter peribitis. At, inquisit, discrimen est, q; quacunq; via aliqui iustificarentur, etiam si sua ipsis iustificatio constaret, tenerentur quidem nihilominus ad baptismū, confessionem & Eucharistiam, non tenerentur aut ad p̄enitentiam.

Verū hoc yndē sibi velut certū assūmant,

qui moriuntur in peccato, in alicuius quoquè horum præceptorum morientur trāsgressione.

Tertiō vrgent, postulātes, quo tempore Obiect. 3. re obliget hoc præceptum. Et ex hoc, quod mirifice variat inter se Doctores circa hoc, colligere volunt, nullum tale præceptum datum esse à Deo. Præcepta enim Domini Psal. 18. lucida sunt & perspicua.

Sed variat etiam Doctores de tempore, Respon. quo obligat præceptum diligēti Deum ex toto corde, neque tamen ideo licet illud reuocare in dubiū. Et quod varient de hoc, an statim obliget, an quandō occurrit, vt aiunt, practice, an quandō Deus peculiariter vocat peccatorem ad p̄enitentiam, an in diebus festis: certè constans & indubitate omnibus est, obligare hoc præceptum in articulo mortis, & in tempore sumptuosis, vel administrationis sacramentorū. Sacerdotibus quippe administrantibus sacramenta, dicitur: Mundamini, qui fertis vaſa Esa. 52. c Dñi. Et suscipientes Eucharistiam in mortali, Paulus cōstantissimè iudicium sibi suscipere asserit. Et similis est, licet non par, ratio de alijs sacramētis. Neq; tamen hinc sequitur, duplii aut triplici peccato, vt quidam arguit nullum esse præceptū de p̄enitentia, sed arguit tātum, ea generaliora esse p̄cepta, quippe quę & ad iustos, & ad peccatores se extēdat. Magis verò ex hoc suāderi potest peccatoribus esse p̄enitentia in p̄cepto. Etenim illis visque adeò necessaria est, vt absq; ipsa communiter remissionem suorū peccatorū nequeant cōsequi, cūm tamen hoc habere possint sine baptismo, confessione, Eucharistia, & alijs multis, quę sunt in præcepto.

Secundō instant, quod nemo damnatur pro vno duntaxat mortali. Accedet em & cuicunq; peccato, ratiōe cuius peccator quis dicitur, peccatum impenitentia. At hoc si ita esset, magnificaret potius misericordiam diuinam, quām minueret, quippe qui adeò benignus sit, vt neminem pro vno solo mortali gehennalibus flammis addicat. Et nisi subita quis morte p̄ueniat, omnino credendum est, neminem, nisi rectissimè, pro vno tantum mortali condemnari. Quod & omnes habent Catholici cōcedere: quia licet demus non esse præceptū de p̄enitentia, est in articulo mortis præceptum de dilectione D E I super omnia, aut certe de baptismo, & de confessione. Et

qui moriuntur in peccato, in alicuius quoquè horum præceptorum morientur trāsgressione.

Et tertiō vrgent, postulātes, quo tempore re obliget hoc præceptum. Et ex hoc, quod mirifice variat inter se Doctores circa hoc, colligere volunt, nullum tale præceptum datum esse à Deo. Præcepta enim Domini Psal. 18. lucida sunt & perspicua.

Sed variat etiam Doctores de tempore, Respon. quo obligat præceptum diligēti Deum ex toto corde, neque tamen ideo licet illud reuocare in dubiū. Et quod varient de hoc, an statim obliget, an quandō occurrit, vt aiunt, practice, an quandō Deus peculiariter vocat peccatorem ad p̄enitentiam, an in diebus festis: certè constans & indubitate omnibus est, obligare hoc præceptum in articulo mortis, & in tempore sumptuosis, vel administrationis sacramentorū. Sacerdotibus quippe administrantibus sacramenta, dicitur: Mundamini, qui fertis vaſa Esa. 52. c Dñi. Et suscipientes Eucharistiam in mortali, Paulus cōstantissimè iudicium sibi suscipere asserit. Et similis est, licet non par, ratio de alijs sacramētis. Neq; tamen hinc sequitur, duplii aut triplici peccato, vt quidam arguit nullum esse præceptū de p̄enitentia, sed arguit tātum, ea generaliora esse p̄cepta, quippe quę & ad iustos, & ad peccatores se extēdat. Magis verò ex hoc suāderi potest peccatoribus esse p̄enitentia in p̄cepto. Etenim illis visque adeò necessaria est, vt absq; ipsa communiter remissionem suorū peccatorū nequeant cōsequi, cūm tamen hoc habere possint sine baptismo, confessione, Eucharistia, & alijs multis, quę sunt in præcepto.

Secundō instant, quod nemo damnatur pro vno duntaxat mortali. Accedet em & cuicunq; peccato, ratiōe cuius peccator quis dicitur, peccatum impenitentia. At hoc si ita esset, magnificaret potius misericordiam diuinam, quām minueret, quippe qui adeò benignus sit, vt neminem pro vno solo mortali gehennalibus flammis addicat. Et nisi subita quis morte p̄ueniat, omnino credendum est, neminem, nisi rectissimè, pro vno tantum mortali condemnari. Quod & omnes habent Catholici cōcedere: quia licet demus non esse præceptū de p̄enitentia, est in articulo mortis præceptum de dilectione D E I super omnia, aut certe de baptismo, & de confessione. Et

Me sanè, vt verū ingenuè fatear, mul- Obiect. 4. to magis, quām hēc omnia, premit protinus illud & receptissimum dogma apud scholasticos. In lege noua, quia lex libertatis est, nullum esse præceptum diuinū præter præcepta decalogi, & præcepta de fide & sacramētis. Cūm enim in nullo decalogi præcepto contineatur præceptum de detestatione peccatorum, neque ad præcepta de fide & sacramētis reduci possit, quia

non aliter est modò, quām fuit ante legem nouam p̄cepta huiusmodi p̄oenitentia: relinqui videtur, nūsq̄a m̄ ea fuisse in p̄cepto, sed duntaxat necessaria ad reparādā salutem deperditam.

Respon. 1. Respondet quidam huic argumento, sub p̄cepto diligēdi D̄eum ex toto corde, cōtineri p̄ceptū de p̄oenitentia. Obligat ēm, vt putat, hoc p̄ceptū diligendi D̄eum, ad seruandam gratiā D̄ei, & amissam recuperandam. Et sicut perseverantia in peccato, dilectioni D̄ei repugnat: itā p̄oenitentia vera, actus caritatis in D̄eū esse videtur: quia ad eandem virtutem spectat, diligere aliquem, & dolere de illius offensa. Neq; ad p̄oenitentiam teneri videmur, nisi cūm tenemur ad diligendum D̄eum.

Marii. in 2.q.18.

Impugnat. Sed hac ratione quodcunq; peccatum lethale erit contra p̄ceptum dilectionis D̄ei. Nam & omne peccatum violat amicitiam inter nos & D̄eum, nosq; ab illo separat & diuidit. Et eiusdem rationis videatur malitia im̄p̄oenitentiae de aliquo peccato, cui⁹ est ipsum peccatum. Quod si quodcunq; peccatum, transgresio concedetur p̄cepti diligendi D̄eum: concedere oportet ex consequenti hoc absurdum, videlicet, nullū esse peccatum simplex ex ijs, quæ sunt contra alia p̄cepta: quandoquidem tot sunt in nostris actib⁹ malitiæ, quot sunt p̄cepta, quæ per ipsos transgredimur. Et valere posunt ad hanc solutiōem infirmam, quæ suprā disputauimus cōtra dicentes, quoduis lethale peccatum transgressionem esse p̄cepti diligendi D̄eum.

Respon. 2. Dicendum igitur, illo p̄cepto & nos, & omnes cuiusvis statū peccatores, iure naturali saltē indirectē obligari ad p̄oenitentiam illo p̄cepto, quod peccantes transgressi sumus. Itaque si peccauimus contra p̄cepta prime tabulae, ex eisdē p̄ceptis, quæ violauimus, adstringimur ad peccatorum nostrorum p̄oenitentiam. Et si contra secundam tabulam aliqd vel cōmisimus, vel negleximus, contra cāndem peccamus non p̄oenitendo, & per illam adid detestandum compellimur. Quoniam sicut pauloantē contra Luterum docuimus, tāndū aētu vel virtute placent, & voluntaria sunt, quæ semel voluimus, quandū non ab eis per eorum detestationem animum dimouemus. Vnde & ab scriptura, & à sacris Doctōrib⁹, perindē reprehenduntur peccatores de im̄p̄oenitentia, ac de perseverantia in pec-

catis admīssis. Et ab vna reprehensione ad alteram s̄apē fit transitus, immō vna cum altera confunditur, quia non duæ, sed vna vtraque est, quandō non accedit im̄p̄oenitentia etiam actu iterata complacent & delectatio in peccatis admīssis. Quoniam scelus corā Deo, teste Gregorio, gregorius est.

Applicatio. Atq; hinc est, vt tāto grauior sit im̄p̄oenitentia, quanto fuerit diutior & de pluribus peccatis, sicut secundū Chrysostomū & omnes, quos legerim, tanto grauius q̄s actu peccat, quanto pluribus peccatis aut longiori tempore D̄eum offendit. Et hoc modo im̄p̄oenitentia circumstantia quēdam est peccati admīssi, & ipsum minus qđem, sed eodē penē modo auget & grauius facit, quo aētualis ipsius continuatio & protractione. Neq; tamen necesse est, tot peccata im̄p̄oenitentiae multiplicare, quot sunt p̄cepta, quæ peccatores transgresi sunt, neque à se dolent fuisse pr̄terita. Quæ enim dum admīssa sunt, distinctis volitatibus & operibus sunt patrata, dum p̄oenitentiam nō facimus, & in hac vita & in inferno sub vna mortifera negligentia adunantur. Et potest quidem vñus actus, siue vna amissio, vnum es̄e duntaxat peccatum, etiam multas in se habeat malitias propter multorum p̄ceptorum transgressiones. Sed tunc nouam, vt diximus, & peculiarem in hac vita assumit malitiam im̄p̄oenitentia, quandō vel cum mortis articulo, aut periculo probabili continuatur, vel cum susceptione, vel administratione sacramentorum, vel aliorum operum, si quæ sunt, quæ conscientiam mundam à peccato requirunt: quia in executione huiusmodi operum, negligens p̄oenitentiae, transgresio est p̄cepti, quo tenemur ea mundē, & absque conscientia peccati lethalis, exercere. In mortis autem articulo, aut periculo ipsius probabili, qui negligit p̄oenitentiam, transgressor est apertus p̄cepti diligendi seipsum. Et possit ea malitia seu transgresio reduci ad p̄ceptum, Non occides, sicut negligētia necessariorum ad salutem corporis.

Enodo. Vnde & ad hoc p̄ceptum communiter reducuntur p̄ceptum correctionis fraternalē, & p̄ceptum vitandi scandali proximorum. Nam qui non pascit fame morientem, occidit illum, iuxta communem sententiam Ambrosij: Pasce fame morientem: Si non pauiisti, occidisti. Et qui negligēgit

git fr̄ates corrigerē, aut eos scandalizat, homicida spiritualis eorum censetur.

Adversio. Cur non igitur, dicet aliquis, & per quodcunq; peccatum lethale dicimus peccatores transgredi hoc p̄ceptum. Non occides, p̄fertim cūm lethale vel mortale indē dicatur, quia mortem affert anima? Si non auferre aut non impedire mortem anima, vel non restituere nobis vitam cūm possimus, homicidas nos facit, cur nō potius mortem inferre? An non grauius & crudelius est, mortem inferre, quām non impedire vel auferre?

Adversio. Posset quidem sub tropo quodam & allegoria concedi, omne peccatum violationem esse huius p̄cepti. Non occides: quia omne peccatum mortale, mors est & exitium anima. Sed itā hoc oportet intelligere, vt nullam malitiam peculiarem ab hoc p̄cepto sumere putarentur peccata, quæ contra alia essent p̄cepta. Verū non oportet inter se p̄cepta cōfundere, neque quæ aliquo sunt p̄cepto distincta, & ex professo p̄cepta vel prohibita, ad aliud sunt reducenda p̄ceptum. Atque ideo cūm Deus, non nouo aliquo & peculiari p̄cepto, sed duntaxat per obseruationem suorum mandatorum nos obligauerit ad diligendam salutem nostram spiritualē, & non inferendam animabus nostris mortem: non opū est, quam culpam admittimus, inferendo animabus nostris mortem, ad aliud p̄ceptum reducere, pr̄terquam ad illud, cuius violatione nos spiritualiter occidimus. Noluit enim Deus nouo aliquo reatu propter hoc teneri. Alioquin omne peccatum esset duplex, neque posset vñquā vnum duntaxat mādatum à quo quām pr̄teriri. Quoniam verò notabile & irreparabile est dannum, quod nobis inferimus, cūm non detestamur peccata nostra in articulo mortis, & hoc non aliud, quo alio p̄cepto distincte & formaliter est nobis prohibitum, quām p̄cepto negotiū non occidendi nosip̄sos, quod inclusum est in p̄cepto affirmatio, quo adstringimur ad nostrā dilectionem: ideo hanc tantam negligentiam siue verius nostrā odium, ad p̄ceptum, Non occides, credimus & posse, & debere reduci, licet non reducantur ad illud alia peccata mortalia, quibus vel salutem nostram perdimus, vel contemnimus, vel certe, cūm facile possemus, minimē restituimus.

Vnde & Doctor Subtilis, non conten-
tus dicere, ex virtute p̄cepti, Diliges q.1, artic.1,
Dominum Deum tuum, teneri, qui amisit
gratiam, ad faciendum quantum in se est,
vt eam recuperet, adiecit statim: Et etiam
virtute illius p̄cepti, Diliges te ipsum. Quod
quidem perspicuum est reduci ad p̄ceptū
hoc, Non occides. Neque est quōd se au-
thoritate sancti Thomæ tueantur, qui in ea
sunt opinione, vt credant non esse p̄ceptū
de p̄oenitentia. Nam & ipse expressè secunda se-
cundæ. q.
dicit, teneri p̄oenitentiam agere de culpa
pr̄aterita, quæ voulit virginitatem, & cor-
rupta est. Et alibi ait eam omittere, non
quidem non habendo virginitatem, sed nō
p̄oenitendo de peccato pr̄terito. Et in ipso
loco, vbi illum pro se allegant, fatetur nolle
p̄oenitere, esse peccatum. Quod nō esset,
vt iam ostendimus, nō esset p̄ceptum de
p̄oenitentia. Et quod dicit, non p̄oenitere, nō
esse nouum peccatum, sed pr̄teriti potius
circumstantiam peccati: intelligendum est
communiter, non verò in articulis illis, in
quibus explicuimus, nouo teneri reatu,
quem suorum peccatorum non p̄oenitet.
Sed hæc satis pro studio & pietate, quam in
pr̄aeclaram hunc Doctorem gerimus.
Nos enim, quicquid vel ille, vel alius qui
quis Doctor senserit, communiores semper
sententias sequi & tueri admittimur.

NON SEMPER AD LA-
PSI REPARATIONEM NECE-
SARIUM EST PROPOSITUM forma-
LE CAVENDI PECCATA.

CAP. XXI.

VERVM illud accuratē discuti-
endum hoc loco videtur, an sic-
ut mutatio vite, vel propositum
eam mutandi sine detestatione
peccatorum, ad reparationem lapsi non
sufficit, itā contrā neque detestatio pecca-
torum sine tali proposito ad eam sufficiat.
Porro de hoc variae sunt Catholicorum
sententiae. Antiqui quidem scholastici, vt
sanctus Thomas in 4.d.17.q.2.artic.2.Ale. Thom. Ale.
xand. Halen. 3.part.q.79. memb.9.artic.2. xand. Scot.
Scotus in 4. d. 14. q. 4. ad 2. & nonnulli ex Had. Caict.
recentioribus, vt Adrian. quodlib.5.q.3. &
Caiet. 41.additionum tertiae part.S.Thom.
necessarium illud esse affirmant.

Alij verò sufficere putant detestationem
peccatorum. Et huius opiniois videtur suis-
se Diuus Bonaventura in 4.in expo.d.14. & Bonavent.
Ma-

Maior. Maioris, ibid. quæst. i. & alij recentiores, Sed quidam recens author, pius & quæ ac doctus, vsque adeò certam priorem sententiam existimat, vt eos qui de ea dubitant, intrepidè assueveret esse ea de re condemnados. Quoniam perniciosus est, inquit, eorum error. Sed quæ ex eo dubio pernicies sequi posset, assecurari non possum, præsertim si verum sit, quod idem author docet, nempe, nunquam esse poenitentiam præteriorum sine proposito cauendi ea in futurum. Quare censoriam illius virgulam nihil formidantes, media quadam via, sub censura cuiuscunque rectius sentientis, hac in parte procedemus.

Proposit. 1. Ac primò quidem illud non inuiti factum, perfectam poenitentiam de admis- sis peccatis, semper coniunctum habere actu vel virtute propositum mutandi vi- tam. Stare non potest, vt alicui displiceant præterita delicta, quia offensæ sunt Dei, si propositum sit offendendi Deum grauiter, aut continuandi offensam aliquam ipsius lethalem. Ut nullus perfectè resipiscit ab erratis præteritis, aut vult mutare vitam priorem, quin habeat aliquam illius displicantiam: ita nemo perfectam habet vitæ prioris displicantiam, quin eam actu vel virtute mutare intendat. Mutuò se actu vel virtute comitanter hi affectus. Et qui sic affectus est, vt verè doleat de patratis offensis, nunquam eo perseuerante dolore, nouas admittet, immò eas pro viribus euitabit, & declinare afferet se cu- pere, si de ea re interrogetur. Quod sa- tis est, vt dicatur habere propositum vir-туale emendandi vitam. Et qui verè in fu- turum eas cauere proponit, nunquam eo stante proposito, in præteritis sibi acqui- scet, aut complacabit, sed potius si quis eum percontetur, dolere se dicet de illis admisis.

Et quoniam vix aliquis communiter à peccatis verè resipiscit, nisi & detestetur illa, & ea proponat in posterum vitare: admonendi esent omnes peccatores, cùm excitantur ad poenitentiam, vt non solùm priora peccata detestentur, & ab eorum & quorundam aliorum continuatione & re- petitione se contineant, sed & omnia proponant deinceps pro sua virili cauere. Aptissimè quidem, quisquis ille fuit, poenitentiam depinxit, qui duas ei facies, sicut

Iano antiquitas tribuit: alterā, qua in præteritum respicit, vt doleat de vita male an- tē acta: alteram, qua in futurum prospicit, proponendo vitare, immò vitando etiam omnem Dci offensam.

Vndè & Augustinus dicit: Pœnitentia est transacta flere peccata, & eadem ite. Aug. ser. 66. rūm non agere. Et in iam citatis ex Ambroſio, Gregorio, Anſelmo, & Magistro pœnitentia descriptionibus, non solùm tribuitur ei admissa mala plangere, sed & plangenda iterū nolle committere. Hæc enim est communis via, qua peccatores inueniunt misericordiam & veniam apud Deum suorum peccatorum, & qua verè testantur se pœnitere: & tandem aliqui pœnitentes dici poslunt, quandiu à prioribus peccatis abstinent.

Atque ideò alijs posthabitis vijs, hæc vna nostro iudicio, vt tutior, communior & securior, tradenda esset populis. Et semper pro rudis saltem vulgi instruzione, Gerón. Gabii. mirificè mihi placuerūt pī quidam & eruditissimi authores, qui tria docuerunt ad salutem sufficere: dolorem de peccatis commissis, propositum ea semper vitandi, & propositum confitendi tempore, à Deo vel ab Ecclesia statuto. Ac fideles omnes admoneri frequenter cuperem, posse indulgentiam suorum peccatorum obtinere, & si contingat subita morte corripi, neque posse sacramenta Ecclesiastica suscipere, in bono statu ex hac vita decedere, si in animo suo hæc tria firma & fixa habuerint. Cum his tamen omnibus stat, separari posse ab inuicem hos effectus. Et stare potest detestatio præterite vitæ sine proposito nouam aliam inchoandi, & propositum nouæ vitæ sine detestatione prioris.

Vndè & Patres tanquam duo distin- gta posuere cessationem à peccatis, & eo- rum detestationem. Et experientia con- stat, nos sic aliquandò meminiſſe præteritorum, vt nihil prorsus de futuris cogite- mus: & contrà sic futura prospicere, vt præteritorum nulla mentem subeat recordatio. Et hoc ipsum in affectu multò ma- gis potest contingere. Et siue contingat, siue non, de hoc uno modo disputamus, an detestatio admissorum delictorum sufficere possit ad veniā sine proposito formalī nunquam amplius peccandi, sicut ex consensu omnium Catholicorum in proximo cap. oſten-

ostendimus, non sufficere hoc propositum sine detestatione præteriorum.

Et quidem quanquam commemora- tam viam, vt communem, ita etiam tutissi- mam, & populis semper inculcandam ar- bitror: tamen dum altius mecum reproto diutias diuinæ in nos misericordiæ, dubi- tare non possum, quin etiam aliquandò ad solam peccati admissi compunctionem iu- sufficientur peccatores. David quidem mox iustificatus est, vt ex corde dixit: Peccavi: Statim enim audivit: Transtulit quoquè Dominus peccatum tuum. Quantum va- let tres syllabæ*, pulcherrimè ait Augusti- nus: Tres syllabæ sunt, Peccavi, sed in his tribus syllabis flama sacrificij coram Do- mino ascendit in cælum.

Atque hinc, opinor, motus est Chry- soſtomus vt diceret: Dic, Peccavi: & sol- uisti peccatum. Non est quidem ad nos missus Nathan propheta, sed missus est ipse David, missi & ceteri prophetæ, qui Deum summae in omnes misericordiæ & equitatis annunciant. Quarè si ex corde dicamus, quod David dixit, & eandem proculdubio accipiemus cum illo miseri- cordiam. De Manasse etiam, cùm eum exauditum à Deo dixit scriptura, non com- memorat eum emendare vitam proposuisse, sed orāsse Dominum Deum intentè, & egisse poenitentiam valde. Et Niniuitis non legitur rex eorum prescrispisse, nisi ie- junium, orationem, poenitentiam seu con- uersionem à suis peccatis: & his tribus peractis, mox subdit scriptura misertum Deum esse eorum, & reuocasse senten- tiā de eorum subuersione, quam iam in eos per prophetam Ionam denunciauerat. Christus item dicit, descendisse à templo iustificatum publicanum, cùm ta- men hoc unum de eo commemoret, quod stans à longe, neque oculos in cælum le- uare ausus, percutiebat pectus suum, di- cens: Domine, propitius esto mihi pecca- tori. Et filium prodigum similiter inuenisse ait misericordiam apud suum patrem ad unam hanc vocem: Pater, peccavi in cælum & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus. Quanquam enim dilectè traditur dixisse, Surgam, & ibo ad patrem meum: tamen hæc non testantur, actu eum patri suo deinceps decreuisse seruire, sed duntaxat voluisse ab statu suo

recedere, & ad patrem ire, vt humiliter agnosceret suum peccatum, illius miseri- cordiam imploraret. Vnde Basilius: So- Basil. hom. 57. lūm velis, & ipse præcurrat. Incipit dice- re, & pater assumit.

Et Hieronymus palam affirmat, prius Hieron. in patrem accurrisse, quanquam dignis operibus epist. de fil. prodigo. & vera pœnitentia ad patrem rediret. Quod si nunquam DE VS ad quantan- cunque compunctionem peccatoris pec- cata dimittit, nisi actu adgit propositum cauendi in posterum peccata, meminisset scriptura & huius quoquè propositi in il- lis, quos dicit per suam pœnitentiam iusti- ficationes. Cur enim potius detestationis, quanquam propositi cessandi à peccatis, recor- data effet, si utrumque ex aequo requiritur, & neutrum sine altero sufficit?

Præterea: Pœnitentia siue contritio, supposita fide & spe, sufficit per legem & gratiam DEI Christiano peccatori ad consequendum veniam suorum peccato- rum. Quicunque autem Christianus ve- rè dolet de peccatis suis, quia offensa sunt Dei, veram habet pœnitentiā, & contritio- nem suorum peccatorum, etiam si nullum alium actum interiore habeat. Quia omnes sic affecti cessant, auertuntur & re- spicunt à suis peccatis. Quod unum pœ- nitentiæ virtus exigere videtur. Siue enim Etymolo- giam Latinam, siue Græcam se- tentiæ, non legitur rex eorum prescrispisse, nisi ie- junium, orationem, poenitentiam seu con- uersionem à suis peccatis: & his tribus peractis, mox subdit scriptura misertum Deum esse eorum, & reuocasse senten- tiā de eorum subuersione, quam iam in

eos per prophetam Ionam denunciauerat. Christus item dicit, descendisse à templo iustificatum publicanum, cùm ta- men hoc unum de eo commemoret, quod stans à longe, neque oculos in cælum le- uare ausus, percutiebat pectus suum, di- cens: Domine, propitius esto mihi pecca- tori. Et filium prodigum similiter inuenisse ait misericordiam apud suum patrem ad unam hanc vocem: Pater, peccavi in cælum & coram te, & iam non sum dignus vocari filius tuus. Quanquam enim dilectè traditur dixisse, Surgam, & ibo ad patrem meum: tamen hæc non testantur, actu eum patri suo deinceps decreuisse seruire, sed duntaxat voluisse ab statu suo

Vnde Augustinus ad Seleucianum: 108. Pœnitentia est honorum atque humilium fidelium poena quotidiana, in qua peccato- tundimus, dicentes: Dimitte nobis debita nostra. Metanea verò Græcè, trans- mentatio seu postcogitatio Latinè reddi potest, quod pœnitentes mente mutan- tur, & aliter cogitant post admissa pec- cata.

Tunc autem verissimè mente mu- tamur, & aliter quanquam prius, de ipsis cogi- tamus, cùm illa odimus & auersamur, que prius placuerunt, & de eis dolemus, de quibus antè delectati sumus. Vnde Au- gustinus: Pœnitentia certa ac vera, est odium peccati & amor DEI. Et subdit:

Psal. 50.

Quando sic pœnites, vt tibi amarum sapiat in animo, quod antè dulce fuit in vita: & quod te prius oblectabat in corpore, ipsum te cruciet in mente, iam nunc benè ingemiscis ad Deum, & dicas: Tibi soli peccavi.

Ausonius.

Et quidem Ausonius tantum in preteritum respectum tribuit pœnitentia vulgato illo carmine, quo eam perquam eleganter sic diffinit:

Sum Dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit

Sum Dea, quæ facti, non factique exigo pœnas.

Népe vt pœniteat, sic Metanœa vocor. Vocabula enim illa, quibus aliâs pœnitentia vocatur, partim ab scriptura, partim ab antiquis & scholaisticis doctoribus, videlicet compunctione, contritio, auersio, displicentia, resipiscientia, depositio veteris hominis, odium, detestatio, abominatio, & retractatio vitæ prioris, & si qua sunt similia, omnia duntaxat præteritum respiciunt. Nam licet pœnitentia, vt placet Deum, ex fide, spe & caritate communiter procedat, quia quem verè pœnitet suorum peccatorum, credit Deum per ea offendit, & credit & sperat posse illum reconciliare sibi, & quia illum amat, de illius offensa dolet: tamen si loquamus de actu præciso virtutis pœnitentia, ille non est alius, quâm affectus, quo nolumus Deum offendisse, & propositum vitando futuro tempore peccata, magis ad caritatem seu obedientiam, quâm ad pœnitentiam, spectat. Perfectus quippe dilectionis in Deum & obedientia ipsius effectus, est, velle ei in omnibus placere, & in nullo displicere.

Eras. Sarco.

Et si ista philosophicè & theologicè nouisset distingueret Erasmus Sacerdos, nûnquam in articulo 20. locorum communium, computasset inter errores, pœnitentia vocabulo tantum significari dolorem de præteritis peccatis. Aliud est, docere rudem plebem: aliud, exactum theologum instituere: Aliud, docere quæ requisita sint ad veram & perfectam pœnitentiam: aliud, quæ sint propriæ & peculiares operationes cuiusque virtutis, differere.

Arg. 3.

Ad hæc: Dolor de admissione peccatis propter offensam Dei, virtualiter includit propositum cauendi posteriori tempore peccata: Quia odium quoddam est & ab-

ominatio in genere omnium peccatorum, & cum illa non stat complacentia, aut voluntas alicuius peccati. Quanvis igitur requirere videretur scripture propositum vitandi peccata ad obtinendū gratiam, haud quaquam deberet existimari ille dolor ad hoc insufficiens, licet non distinctè feratur in futura: Quia possit, qui sic dolet de suis peccatis, tam perfectè vñiri & coniungi Deo: ac ille, qui actu haberet eiusmodi propositum, maximè si nullius peccatilethalis haberet conscientiam. Quarè licet ad adulti iustificationem necessarius sit baptismus, vel saltem illius propositum, tamen ex sententia omnium, sèpè absque eo & absque illius proposito formalis iustificantur adulti, siue quia illius præceptum inculpabiliter ignorant, siue quia illius non recordantur, aut denique quia copia non est aquæ, vel eius qui possit baptizare.

Insuper: Apud homines humanos & benignos sola feruens displicentia, seu vehementis patratæ offensæ pœnitudo, non nunquam impetrat illius veniam. Nam & qui inter nos aliquato sunt mitiores & faciliores, si semel offensi fuerint ab amico, & eum suam offensam acerbè deflentem viderint: neque exigere, neque expectare quicquam amplius solent, sed lachrymis eius, quem amabant, deuicti, statim omnia condonant. Quomodo igitur non multo magis similis aduersi poenitentia apud Deum sufficiat, qui suprà quâm dici potest, propensus est ad misericordiam? Quis credat Christum, qui vehementer

Petrum diligebat, continuissime misericordias suas in ipsum, & expectâsse, vt decerneret nunquam amplius tale quippiam patrare, & non statim negationis peccatum condonauerit, vbi illum vidi ad solum ipsum contuitum, egressum domo pontificis, culpam suam defleuisse amare? Credat quibusvis alijs, qui vñlet. Ego magis credo Ambrosio, qui hunc vnum fletum sati sussisse Petro ad veniam affirmat.

Ideò, ait, ipsi Petro statim D E V S dimisit, quia amarissimè fleuit. Et nè peculiare hoc sussisse in Petro, & à nobis aliquid durius exigi existimes, mox subiungit: Et tu si amarissimè fleas, CHRI-
STVS ad te respiciet, culpa à te discedet.

Amplius: Petilio venia cum displicentia pecca-

peccati, licet sit absque formali proposito deuictandi peccata, satis est ad obtinendam remissionem peccatorum. Etenim DEVS sèpè in scripturis pollicetur peccatoribus indulgentiam & misericordiam, & conuersurum se ad eos, si modò ipsi auertantur à suis peccatis, & cōuertatur ad ipsum. Satis autem auertitur à suis peccatis, quide eis vehementer dolet, & ad Deum verè conuertitur, quicunque humilietur, & absq; complacentia alicuius peccati, misericordiam diuinam implorat. Derelinquit impius, inquit Esaias, viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius. Quis non videat sola hæc duo requiri ab impiis, vt obtineat apud Deum misericordiam, & ea illum praestare, si detestetur peccata sua, & misericordiam ab ipso humilietur efflagitet?

Ambro. 7. in Lc. ca. 66. sius, quando impensè rogatur.

Et paulo post: Vult rogari, vult obsecrari. Et Bern. dum docet tria in nobis operari spiritum sanctum, vt declinemus à peccato, post compunctionem & supplicationem addit remissionem peccatorum, significans scilicet peccata nobis ab spiritu sancto remitti mox, vt in nobis fuerint compunctione & supplicatio. Non nihil etiam videtur ibi falsa opinioni de necessitate orationis ad comparandam veniam peccatorum, quam libro 6. capit. 38. impugnauimus. Ait enim: Quid prodest pœnitentes de culpa, & non supplicare pro venia? Sed hoc piè potest exponi.

Quod autem in præsenti ostendere sat agimus, non esse necessarium ad remissionem peccatorum propositum formale cauendi peccata, satis potest vel hinc confirmari: Posset enim contingere, subita sic morte aliquos peccatores præueniri, vt meminisse quidem possint peccatorum, quæ admiserunt, & de eis dolentes & clamantes, Domine miserere, moriantur, antequam quicquam de futuris vel cogitare, vel statuere potuerint. Nunquid igitur & hi venia carebunt? Quid rigidius? quid durius? quid inclemensius dici potest? Equidem Deus omnes confugientes ad se, obuijs manibus excipit. Neminem facientem, quod in se est, despicit. Sub ipso mortis articulo cunctis ad se conuersis veniam impartitur. Neque de latrone illo felici, qui apud Christum in cruce pendente,

sub ipsa morte veniam inuenit, alia in Euangelistis legimus, quam quæ illum testentur & priorem suam vitam auersatum, & ad Christum humiliter recurrisse, & ipsius misericordiam orâsse. Nónne etiam ad absolutionem sacerdotalem satis sunt quandoquæ signa certa doloris de peccatis?

Argum. 7.

Absolui profectò possunt & debent peccatores, qui articulo mortis præuenti, confiteri nequeunt sua peccata, si explicuerint saltē in specie aliquod peccatum, & signis exterioribus dolorem suum interiorē indicent: etiamsi nullo signo declarant, quid in futurum proponant. Neque differenda est aliquo modo pro hoc absolutione. Et communiri hæc omnia possunt pœnitentia ex illis, quibus doctores antiqui tradidérunt secunda tabula post naufragium. Nam quod sancta Synodus in capite, quod modò exponimus, dicit, aptè Patres nuncupasse lapsi reparacionem, secundam tabulam post naufragium deperditæ gratiæ, hoc precipue video illos retulisse ad hanc partem sacramenti pœnitentiae, quæ nunc tractamus.

Non autem diceretur hæc detestatio seu agnitus & confessio nostrorum peccatorum, secunda post naufragium tabula, nisi aliquando vel sola opem ferre posset periclitantibus, atque eorum vitam tueri. Sed aliquot Patrum testimonia subiactam, quæ & propositum nostrum confirmem, & vera esse, quæ nostro in decreto assertur, liquidò commonstem.

Tertullianus in libro de pœnitentia, cùm virtutem detestationis peccatorum ex authoritate Ezechielis comprobâsse, subdit: Pœnitentiam peccator ita inuade, ita amplexare, vt naufragus alicuius tabulae fidem. Hæc te peccatorum fluctibus mersum proleuabit, & in portum diuinæ clementiae protelabit.

Hieronymus in epistola ad Pamphachi. Hickes, um & Oceanum de erroribus Origenis: Secunda post naufragium tabula est, culpam simpliciter confiteri. Et in epistola ad Demetriadem: Verum nos ignoramus pœnitentiam, nè facile peccemus. Illa quasi secunda post naufragium miseris tabula sit: in virgine, integra seruetur nauis. In primo etiam contra Pelagianos, hanc esse virtutem conuersationis peccatorum, his verbis declarat:

Pœni-

Eze.18.33. Pœnitentia imitatur baptismatis gratiam per ineffabilem clementiam saluatoris, qui non vult periire quenquam, neque delectatur in mortibus peccatorum, sed ut conuertantur & viuant. Acceptauitque & perinde intellexit hanc doctrinam Magister sententiarum in 4.d.14. & qui eum sequi sunt scholastici, adeo ut iam velut propter vice habeatur in scholis, pœnitentiā, hoc est, dolorem de peccatis, secundam esse tabulam post naufragium.

Aug. scf.11. In sermonibus etiam, qui nomine Augustini feruntur ad fratres in eremo, felix tabula & vitalis nunciula appellatur compunctio, & sine ipsa infructuosa dicitur omnis confessio, & omnis satisfactio innatis, nec prodest baptismus, & ad iudicium suscipi corpus Domini. Itaq; ex his omnibus liquet, & antiquos credidisse, huiusmodi dolorem de peccatis, ad obtinendam DEI gratiam posse sufficere, saltem vbi articulus necessitatis, aut obliuio quemad humana, propositum cauendi deinceps peccata impediērit.

DILUVNTVR QVAE PRAESENTIAM PROPOSITI CA-

uendi, ad reparationem lapsi requirunt.

CAP. XXII.

Obiect.1. **Q**uid igitur, quod per Ezechiel non pollicetur Dominus impio misericordiam ad solam pœnitentiam suorum peccatorū, sed præter eam, ut custodiat mandata sua, & faciat iudicium & iustitiam, requirit? Ita enim, inquit: Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit mandata mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur. In verbis auiem, Custodierit mandata mea, propositum in futurum videtur requiri: & in verbis, Fecerit iudicium & iustitiam, propositum satisfaciendi.

Responsio. Non hæc tamen propheta adiecit, ut propositum custodiendi mandata, & satisfaciendi pro peccatis, ad impij iustificationem requireret. Quis tam fuit durus, ut etiam propositum actuale satisfaciendi, ad peccatoris contritionem exegerit? Et facere iudicium & iustitiam, non pro fa-

tisfactione usurpat scriptura: sed Hebrei: simus est frequens, quo recte & suo quid, que ordine fieri & administrari significat. Et aliud profecto est, custodire mandata aliud, proponere ea custodire: aliud, facere iudicium & iustitiam: aliud, propone ea facere. Ac nè dubitaremus ad reconciliationem peccatoris de peccatis admissis, satis esse nonnunquam vel solam pœnitentiam: omnibus remotis limitationibus, statim subiecit: Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Ideo verò adiecta sunt prior loco illa verba, Et custodierit mandata mea: vt intelligeremus, præter pœnitentiam de admissionis, necessarium esse, non adjicere alia noua peccata. Quid enim prodest, vt recte dicit Gregor. si peccata quis luxurie deflecat, & tamen adhuc avaritiae astibus anhelet? Quid prodest, si ira culpas iam lugeat, & tamen adhuc inuidiae facibus tenebescat?

Et iam hæc spiritus sanctus tela nobis suppeditabat contra hæreticos illos, quos statim retulimus afferuisse, post peractam triennem de quolibet peccato pœnitentiam, licere ad voluptates priores reuerti: Si impius, ait, egerit pœnitentiam, & custodierit mandata mea, vita viuet. Nam sive tempore, quo agit pœnitentiam à prioribus peccatis, vel postea prætergressus fuerit mandata, nequaquam vita viuet, sed morietur. Nos verò sic diximus, posse nonnunquam sufficere ad reparationem lapsi, dolorem de peccatis sine proposito vitandi in posterum peccata, ut tamen talam & tantum eum dolorem debere esse dicamus, ut virtualiter tale sit propositum. Quod quidem tum duntaxat continget, quando cum eo non staret complacencia in aliquod peccatum futurum: sed sic prorsus affectus nofer à peccatis auerterit, ut si vel meminerimus, vel rogati fuerimus de hoc, prorsus diceremus, nos cupere omnia peccata lethalia sollicitè in futurum vitare.

Vnde & Gregorius pulchre illos hæreticos admonet: Magna est contra peccatum virtus pœnitentia, sed si quis in eadem perseueret. Et è multis sanctorum testimonij Gratianus recte colligit, nihil prodest pœnitentiam, si permaneant vel iterentur peccata.

Quam

DE LAPSI ET EORVM REPARATIONE:

tempore. Quamobrem Tertullianus ait: Vbi emendatio nulla, pœnitentia necessariò vana. Idque recte perpendentes Ambrosius, August. & Gregor. Ansel. in citatis iam diffinitionibus, ad veram & frugiferam pœnitentiam requisiérunt, admissa peccata non iterare.

Obiect.2. Obiiciuntur & nobis verba illa Christi ad paralyticum, & adulteram in adulterio depræhensam: Vade, & iam amplius noli peccare.

tempore. Sed his verbis non exegit Christus ab eis, vt proponerent non peccare, vt iustificarentur. Cum enim hæc dixit, iam eos, vt verisimile est, iustificauerat. Nanque illos spiritualiter Christus sanauit, quos sanauit corporaliter: & liberasse interius credens est, quam iam exteriùs liberam à se dimittebat. Quid igitur ab illis requirebat illis verbis, iam amplius noli peccare? Nimirum, vt grati essent beneficio accepto, & in gratia persecuerant, quam eis fuerat benigne impartitus, neq; abuterentur redundantia clementia cælestis, & se rursus illis conspurcarent peccatorum sordibus, quibus prius fuerant inquinati. Et in hunc sensum nos similia verba solemus capere, cum condonantes alicui patratam in nos offendam, Vade, dicimus, & noli amplius simile quidpiam patrare. Quibus verbis non exigimus ad remissionem, vt propnat cauere similia, sed in significationem gratitudinis suæ, vt caueat talia admittere, hortamus.

tempore. Addunt & aliqui contra nos, quod ad iustificationem requiritur dilectio Dei super omnia. Sed vnde tantum onus peccatori imponatur, non inuenio. Quod & suis libro 6. docuimus.

tempore. Alius instat, inconveniens esse & absurdum, iustificari posse per dolorem in generali de suis peccatis, qui proposuit occidere inimicum, neque eum animum reuocavit.

tempore. At ego hoc pro nobis esse existimo. Absurdus enim est, iustificari non posse ea via, qui naturaliter meminisse nequit, neq; reuocare in memoriam conceptum malum propositum. Et virtute satis reuocat, qui sic dolet, ut si meminisset, prorsus reuocaret,

tempore. vel certe non approbare, eo pmanente dolore.

NVLLA TEMPORIS MORA NECESSARIA EST AD pœnitentiam.

CAP. XXIII.

Proximum est, vt differamus, qualis & quanta huiusmodi futura sit peccatorū detestatio, quam vt necessariam & præceptam, ita sufficientem esse lapsis adiporum reparationem hactenùs statuimus. Et quidem **Caiet. in ad. di.3. par.** Caietanus durissime, & nostro sane iudicio absurdissime sensit, Deum non iustificare peccatorem mox vt habet dolorem de peccatis propter DEVIM supra omne odibile, & propositum vitandi peccata supra omne vitabile, sed expectare etiam tum incertum nobis tempus, priusquam eum sibi reconciliet.

Sed enim, ipso excepto, apud omnes catholicos hoc video in primis constare, vel certe constare debere, non intensiore, neque longiore, neque perfectiore dolorem de peccatis requiri ad reparationem lapsi, quam ab eo possit cum auxilio diuino præstari.

Argum.1. Et quenuis talis dolorem sufficere, si modò sit ex toto conatu, vel ex toto corde, probare possumus ex receptissimo illo & protrito axiomate, Facient quod in se **Facienti** est, Deus non denegat gratiæ. Quod certū quod in se esse ex fide, liquere potest: quia vt veridica est, nō negat scriptura tradit, Deus neminem deserit, sed omnes recipit confugientes ad se, & illuminat omnem hominem venientem in **Ioan.1.** hunc mundum, & omnes vult saluos fieri, **1. Tim.2. b.** & ad agnitionem veritatis venire, atque in omni gente, qui timet eum, & facit iustitiam, acceptus est illi. Nec solum non est acceptor personarum, quia nemini quicquam debet, & liberrimè potest suam impartiri gratiam pro beneplacito suo, quin alicui faciat iniuriam, aut iuste ei dici possit, Cur ista facis: sed etiam quia omnes ex æquo recipit, qui ad se confidunt, neque quenquam repellit à sua gratia, si modò faciat quod in se est, ad eam assequendam.

tempore. Vnde Augustinus: Salus **Aug. q.2. in Paganos.** vera nulli vñquam defuit, qui dignus fuit: & cui defuit, dignus non fuit. Et subscriptis ei Bernardus, vt suprà allegauimus. Neque periculum vñllum in his est, si modò, vt ipse Augustinus admonuit, non ita

Matt. 19.

itâ hæc accipiantur, vt ex meritis suis dignus putetur. Nam teste Saluatore, præcepta diuina sunt ad vitam: & qui facit, quod in se est, seruat mandata. Nec nullus adultus est in peccato, cui non imputatur carentia gratiæ diuinae. Paratior quippe Deus est & pronior ad eam nobis damnum, quam nos ad accipiendam, & nullus ea caret sine sua culpa.

Argum. 2.

Potest item secundò doctrina hæc confirmari ex omnibus scripturæ testimonij, quibus pauloantè copiosè ostendimus, Deum polliceri suam gratiam & conuercionem ad peccatores, dummodò se ipsi ad eum conuertant, & pœnitentiam agant, & seruent mandata ipsius. Et vbi aliud testimonium non esset, deberent sanè illa verba Deuteronomij sufficere: Cùm quæsiéreris Dominum DÉVM tuum, inuenies eum, si tamen toto corde quæsiéreris, & tota tribulatione animæ tuæ. Quis enim retriūs dicatur toto corde & tota tribulatione animæ suæ DÉVM querere, quam qui dolet, quantum potest, de suis omnibus peccatis propter Deum?

Deut. 4.

Expositio Quarè quicunque sint scholastici, qui requirentiū certam temporis continuationem requirētū ad cōrunt, vt peccatorum detestatio reponat hominem in gratia, sic piè exponendisunt, vt quantocunque minor & breuior sufficiat, quandò vel * diutior vita non fuerit, vel itâ vires extenuatæ fuerint, vt maior aut seruentior haberi dolor non possit. Nullus quippe catholicorum Doctorum posuit quempiam viatorem extra statum salutis. Et discrimen est apertum in articulo mortis, & extra illum. In articulo mortis facit, quod in se est, qui quantuncunq; paruo, toto tamen tempore vita suæ producit dolorem, quiq; quam maxime potest, pro debilitate fuarum virium tum dolet. Extra illum verò articulum, cùm possit longius & perfectius & seruentius durare in dolore, nec faciat, non censeretur facere quod in se est, qui non tantum, quantum necessarium esset, doleret.

Expositio

Et Doctorem nostrum Subtilem, quicquid quidam addubitet, maximè par est itâ exponere, vbiq; videtur requirere certam intensionem aut continuationem. Quanquam enim in 4. dist. 14. quæst. 2. & 4. multa dicit, ex quibus posteriores plerique authores hanc ei sententiam de necessitate certæ intensionis aut continua-

tionis, non omnino sine causa tribuerunt: tamen, si benè perpendamus, neque hic, neque vsquā alibi ex professo disputat de hoc. Et in his locis tantum contendit ostendere duo, nempe, attritionem, vt informem, sufficere posse, vt dispositionem præuiam, ad deletionem peccati: sicut inquantum formata est, sufficit vt concomitans: & aliquando superueniente sacramento, dari propter attritionem & sacramentum gratiam, quandò attrito ad eam non sufficeret. Et ideo fortassis hæc ostendit in opinione, afferente dolorem de peccatis per intensionem & continuationem, sufficientem reddi ad infusionem gratiæ: quia hæc opinio tum erat celebris, & ea via multo facilis & apertius poterat facere propositum suum, quam in contraria opinione.

Ex hoc verò, quod facient quod in se est, Deus suam non denegat gratiam, possimus inferre, non solum non requiri ad reparationem lapsi, certo aliquo tempore durare in detestatione peccatorum: sed & instantaneam & momentaneam detestationem, satis esse ad reparandum quenam lapsum. Nam si momentanea non sufficeret, verisimile est, Deum certi alicuius temporis continuationem requisisse. Licet enim posset Deus contentus esse temporaria, vt sic dicamus, detestatione, hoc est, detestatione tempore quartuncunq; paruo continuata, & non satis habere instantaneam, neque exigere certi alicuius temporis continuationem, tamen appârens non est, Deum, qui summe sapiens & bonus est, huiusmodi alias minutias & argutias sophisticae vel exigere, vel attendere. Et cùm Psalmista dixit, præceptum Domini lucidum, & Christus iugum suum suauie & onus leue, & Ioan. mandata Dei, loquaciter non esse: satis profecto indicatum est nobis, longè abesse præcepta Domini ab huiusmodi tenebris & caligine. Sed vt omnem ambiguitatem dimoueamus, & p; virili nostra ab scholis eliminemus portentosam opinionem requirentium ad reparationem lapsi, certo aliquo tempore continuari detestationem peccatorum, vngebimus magis hæc peculiaribus argumentis.

Primò: Scriptura pollicetur misericordiam peccatoribus quacunque die & quacunque hora, immo vt omnem amputaret

tergiuersandi occasionem, quotiescumque & quandocunq; auerterint se ab iniustitia sua, & conuerterint ad Deum. Impietas impij non nocebit ei, ait Ezechiel, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua. Quid clarius dici potuit, vt intellegieremus etiam momentaneam conuercionem peccatoris, sufficere ad placandum Deum? Nōnne qui conuertitur ad Deum in instanti alicuius diei, conuertitur & in eo die: & Deus iustificans peccatorem aliquem in instanti alicuius diei, iustificare eum dicitur in eo die? Quis negat sole in hoc die lumen illud produxisse, quod produxit in aliquo huius diei instanti? Atque ex his verbis desumi potuit sententia illa perulgata: In quacunque hora ingemuerit peccator &c. Tametsi nobis verisimilis est, desumptam eam esse ex illis verbis Esaïæ, quibus iuxta translationem Septuaginta Ambrosius & Gregorius & multi alii, vt statim patebit, vtuntur: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluaberis. Nam in his falsis aperte promittit peccatori, quandocunque se ad eum conuerterit.

Neque minus huic sententiae vulgaris translatio fauet, qua pro istis sic habet: Si reuertamini & quiescatis, salui eritis. Et alibi simpliciter & absolutè promittit Deus: Si conuerteris, conuertam te. Et rursus: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. In Apocalypsi etiam manifestè dicit: Si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum. Cui verò dubium sit, aperiri ianuam cordis momentanea detestatione peccatorum? Evidem cui disponentia sua peccata, aperit iam cor Deo: sicut claudit, cui placent, etiam si non amplius quam momento. Et in testimonij, que supra ex Davide, Esaïa, Hieremia, & Ezechiele citauimus, perpetuum hoc licet videte, pœnitentibus misericordiam promitti, nulla neque diei, neque horæ, neque deinde alicuius particulae temporis requisita continuatione. Ac vel regis David exemplum, qui ad trisyllabam hanc vocem, Peccauit misericordiam inuenit, commonere debuit omnes, nè adeo rigidum & inhumani putarent Deum, cuius misericordia est immensa, vt certo aliquo tempore continuari detestationem peccatorum requirat, vt ad se conuersos, in suam gratiam recipiat. Neminem nisi obnitem repellit, neminem nisi negligenter

reijcit, ait verè Hilarius in illa verba Davidis: Nè repellas me à mandatis tuis. Et ipse Dominus hoc manifestissimum fecit illis verbis: Cumque quæsieritis me in toto corde vestro, inueniar à vobis, dicit Dominus.

Ad hæc: In Concilio Viennensi expresse diffinitum est, posse qui post baptismum lapsi fuerint, per veram semper pœnitentiam reparari. Si semper possunt peccato-

rum est semper posse fieri. Leo etiam primus in epistola ad Theodorum Forouli-

ensem Episcopum, ideo nemini in necessitate denegandam esse dicit reconciliacionem, quia misericordia Dei neque mensuras possimus ponere, neque tempora diffinire. Et subdit: Apud Deum nullas patitur venie mōras conuersio, dicente

Dei spiritu per Ezechielem prophetam: Cùm conuersus ingemueris, tunc saluaberis. Quid apertius potuit ab hoc tanto pontifice pro nobis dici? Citat etiam Gra-

tianus hæc ex Leone Papa: Nemo desperandus est, dum in hoc corpore constitutus est: quia non nunquam quod dissiden- tia etatis differtur, consilio matriore perficitur.

Sed audi, quid & Julius Papa eodem spiritu, quia & eiusdem vicarius, scribat: Verà cōfessio in ultimo tempore esse potest, quia Dominus non solum temporis, sed etiam cordis inspecto est, sicut latro unius momenti pœnitentia meruit esse in para- diso in hora ultimæ confessionis. Et consentit per omnia successor eorum Cælesti- nus, qui contra negantes pœnitentiam in extremis, in epistola sua secunda ad Galilæi Episcopos sic loquitur: Horremus, fa- teor, tantæ impietatis aliquem inueniri, vt de Dei bonitate desperet, quasi non posset ad se quoquis tempore concurrenti succurrere, & periclitantem sub onere peccatorum hominem redimere, quo se verè expediri desiderat & liberari. Et subdit: De- sperat de misericordia D E I, qui eum ad subveniendum morienti sufficere vel in momento non credit posse.

Et vt intelligas ista eum retulisse ad potentiam secundum legem, & nontantum ad potentiam Dei ablolutam, exemplum ponit de latrone, & subiicit statim: Vera

ergò ad Deum conuersio in vltimis positorum, mente potius aestimanda est, quā tempore, propheta hoc taliter afferente: Cūm conuersus ingemueris, tunc saluus eris. Cūm ergò Dominus cordis sit inspecto, quo quis tempore non est deneganda penitentia. Hęc ille. Et vide ut mirificè sensu docto sibi de hoc Patres Ecclesiae consenserint, & nullam esse seram penitentiam, quę quidem fiat in hoc seculo, constanter crederint.

Esa.30. d

Cypri.

Cyprianus in elegantissimo tractatu ad Demetrianum, inter cætera sic scribit: Hortamur dum facultas adest, dum adhuc aliquid de seculo superest, Deo satisfacere. Quandò istinc exceilsum fuerit, nullus iam locus penitentie est, nullus satisfactionis effectus. Hic vita aut amittitur, aut tenetur. Hic saluti æternæ cultu Dei, & fructu fidei prouidetur. Nec quisquam aut peccatis retardetur, aut annis, quominus veniat ad consequendam salutem. In isto adhuc mundo manenti penitentia nulla sera est. Patet ad indulgentiam aditus quærentibus, atque intelligentibus veritatem facilis accessus est. Tu sub ipso licet exitu & vitæ temporalis occasu, pro dilectis roges Deum, qui vnu & verus est. confessionem & fidem illius agnitionis implores. venia confitenti datur, & credenti indulgentia salutaris de diuina pietate conceditur, & ad immortalitatem sub ipsa morte transfitur. Et in sermones de coena Domini, si tamen illius est: Neque serum est, ait, quod verum: neque irremediabile, quod voluntarium. Etipso in momento impietas religionem induit, crudelitas induit pietatem.

August.

Augustinus sermone 66. de tempore: Quantuscunque sit peccator & impius, si ad penitentiam conuertitur, consequi per misericordiam veniam non dubites. Et in de eccle. dog. capite 8. sic lego: Penitentia aboleri peccata indubitanter credimus, etiamsi in vltimo vitæ spiritu admissorum peniteat. Allegat item Gratianus ex libro Augustini de penitentia, hęc verba: d.7. nullus. Deinde: In momento potest qui quis peccator facere totum, quod in se est, ad obtinendum gratiam diuinam: & perfecta conuersione, & ex toto corde auerti à suis peccatis, & conuerti ad Deum. Neque enim mōra indiget voluntas ad suos actus: & tam perfecta potest esse conuersio in instanti, ac in tempore.

Au. depa.

d.7. nullus.

Ambro.

Bernardus: Festinanter & sine ullo in-
terioruallo coniunguntur lachrymæ pecca-
tricis, & misericordia salvatoris. Richar-
de sancto Vict. Qui verè penitet, qui ve-
raciter dolet, absque dubio & absque mora
indulgentiam accipiet. Liqueat ex his,
nulla vitæ particula, neque ipso articulo
mortis sanctos hos doctores inutiliter pu-
tasse peccatorum penitentiam.

Deinde: In momento potest qui quis peccator facere totum, quod in se est, ad obtinendum gratiam diuinam: & perfecta conuersione, & ex toto corde auerti à suis peccatis, & conuerti ad Deum. Neque enim mōra indiget voluntas ad suos actus: & tam perfecta potest esse conuersio in instanti, ac in tempore.

Præ-

Præterea: Quocunque vitæ huius momento amittere possunt iusti suam gratiam secundum legem communem. Neque Deus moram temporis requirit, vt auertere à peccatoribus, qui se ab eo auerterint, vel momentanea complacentia transgressionis alicuius præcepti. Igitur & quocunque etiam vitæ huius momento peccatores possunt in Dei gratiam redire. Aequa enim utrunque est conditio. Et Deus multo prior est ad miserendum, quam ad puniendum. Tam pius nemo, tam pater nemo, ait Tertullianus. Neque tantum contra clementissimam Dei natu-ram videtur, sed & contra æquabilitatem, quam in omnes feruat, vt momento tem-poris possint iusti perdere quæcumque, & quantacunque bona in vita fecerint, & ta-men tempore indigent, vt vel in minimam Dei gratiam redeant.

Insuper: In alijs præceptis nulla certa mora temporis necessaria est, sed si quidem capræstentur, quæ præceptis illis exiguntur, siue in tempore quis hoc faciat, siue in instanti, satisfacie censetur illi præcepto. Si teneamus nunc Deum diligere, vel adorare in spiritu, si & teneatur quis patrem suum diligere, vel ei subuenire, aut ei reconciliari, aut pro eo orare, etiamsi mo-mentaneè ista faceret, nemo putat cum non fecisse satis illis præceptis, nemo reum transgressionis eorum accusat. Vnde igitur hęc noua religio? Vnde hic nouus, & in alijs præceptis nunquam exactus rigor? Cur nos tam parcet, & tam modice gratiā Dei & Domini nostri prædicemus, cūm ille tam sit liberalis? Cur in hoc solo præ-
cepto, cuius impletio necessaria nobis est ad vitam, credamus fuisse rigidorem & seueriorem, qui usque ad miraculum amat ho-mines, & ad impartientiam eis suam gratiam est propensissimus?

Cauendum est, ait Ambrosius de peni-tentię peccatore, nē nos ei reconciliatio-nis faciamus moram, quam non fecit filio prodigo pater. Sed & ex operibus naturæ hanc veritatem discere potuimus. Mox enim vt perfectæ fuerint dispositiones in materia, introducitur ab agente naturali forma illis respondens. Quarè & multo magis credendus est Deus datus statim & absque ultra mōra suam gratiam eis, qui fuerint legitimè ad ipsam dispositi. Necit tarda molimina sanctis spiritus gratia, teste

Ambrosio, & gratia multis nominibus an-tecellit naturam. Sequatur ergo quicquid, quod ei placuerit. Iudicium Ecclesiae neq; volo, neque possum anteuertere. Quid tamen pro ingenij nostri tenuitate sentio, ingenuè dicam. Tam valida & tam efficacia argumenta ista apparet, vt non dabit, posse Ecclesiam diffinire hanc veritatem, quam modò firmamus, & silentium per perpetuum imponere illis, qui haec tūs præter authoritatem scripturæ, Ecclesiae, & sanctorum, immò ipsis omnibus planè reclamantibus, tantum rigorem, immò erorem, inuicere moliti sunt scholis.

Nē tamen quispiam adhuc intolerabilius aberret, adjiciam & hęc: Sicut placeat, his non obstantibus, defendere, non satis esse momentaneam detestationem ad re-parandum hominem lapsum, oportebit il-lum sic defendere, certum tempus requiri ad sufficientem penitentiam, vt non satis sit usq; ad instans terminatiuum eius tem-
poris, exclusuè dolere, nisi etiam in illo, vel, vt communiter dicitur, usque ad illud inclusuè doleat. Gratia namq; incipit esse per primum suū esse. Et Deus nemini remittit peccatum sine contritione. Contri-tio autem non est antè, quā infundatur gratia. Quarè nisi hoc pacto defendatur necessitas continuationis in tempore, ubi illud instans terminatiuum temporis ne-cessarij ad veram penitentiam, sit termi-natiuum etiam vita, tenendo communem opinionem, quod homo desinit esse per primum non esse, oportebit incidere in alterum duorum incommodorum. Aut em-necessè erit concedere, aliquem damnari, qui sufficientem habuit penitentiam in vi-ta: aut certè saluari cum, qui tota vita ista fuit in mortali, & caruit gratia Dei. Im-mò si hoc postremum non concedatur, ne-cessarium erit dare, ex duobus æqualiter penitentibus, & disponentibus se ad gratiam, unum mox iustificari, alium vero, etiam cūm nullum ponat obicem gratiæ, in æternum statim perire. Iustificabitur namque, qui in eo instanti hęc vix erit: peribit vero, qui in illo hinc discesserit. Sed nē ad disputandum de his minutulis nece-sè sit descendere, melius erit in ea, quam tradidimus, sententia perstare, & vel mo-mentaneam detestationem peccatorum ad iustificationem posse sufficere, constan-ter tueri.

QVANTVNQVE RE-
-
MIS SA D E T E S T A T I O P E C C A-
-
T O R U M , r e p a r a r e p o t e s t l a p s o s .

CAP. XXIII.

Pœnitentia
nō requirit
certā inten-
sionem,

AT Q V E ijsdem penè argumentis firmare possumus cum Gabr. in 4.d.14.questio.1, & communione recentiorum aliorum authorum scholasticorum contra Rich. in 4.d.17.artic.2.quest.3.4.& 5. Adri. Quodlib. 5.quest.3. Palu. Almay. & alios, præser-
tim ex antiquis, nullam esse certam inten-
sionem, nullum certum feruorem, qui ne-
cessarius sit, vt detectatio peccatorum de-
bitis aliqui circumstantijs perfecta, remis-
sionem obtineat peccatorum.

Argum.1.**Ezech.33.**

Nam in scripture testimonijs statim ci-
tatis sicut nulla certi temporis continua-
tio, ità nec aliqua certa intensio requiri-
tur: sed cuius peccatori auertenti se ab
omnibus peccatis suis, & conuertenti se
ad Deum, gratia & reconciliatio diuina
promittitur. Et perindè omnium iniqui-
tatum obliuionem pollicetur Deus pecca-
tori auertenti se à peccatis suis, ac commi-
natur iusto auerteti se à iustitia sua, omniū
iustitiarum suarum obliuionem. Quarē
cùm quantuncunque remissa auersio à iu-
stitia, si modò deliberata sit, sufficiat ad
perdendam gratiam: erit & quantulacun-
que auersio à peccatis, satis ad eam recu-
perandum.

Argum.2.**Debitū.de**
Bap. & eius
effectu.**Apostol.de**
presb. non
baptizato.

Illud etiam persuadere nobis deberet
hanc sententiam, quod neque Ecclesia
vnquam exigit huiusmodi intensiones à
peccatoribus, neque sancti Doctores do-
cuerunt hoc esse necessarium. Quin Chry-
sostomus in verbis illis mox allegatis,
quantulacunque pœnitentiam satis esse
asseruit. Et Ecclesia, nulla tali requisita in-
tensione aut feruore, gratiam sacramenti
effectu.

Ad alia etiam implenda præcepta, eiusmodi
intensionem certò scimus non esse nece-
ssariam. Esto quippe, magno quandoquè
conatu opus sit & feruore, vt illa, vinca-
mus, quæ eorum expletionem impediunt,
quantulacunque tamen affectu quis ea
expluerit, fecerit sanè ipsis satis.

Argum.3.

Et hoc manifestum est, non solum in

communibus & facilibus præceptis, de-
danda eleemosyna, de reddendo deposi-
to, de restituendo alieno, & similibus, sed
etiam in præceptis difficultioribus de oran-
do pro inimicis, de subueniendo ipsis in
grauibus eorum necessitatibus, & simili-
bus. Absurdumque planè & minimè fe-
rendum videtur, quod quidam eruditus li. s. q.
Had. quod
Doctor assuerat, modum certum neces-
sarium esse in dolore, vt reconciliet nos
Deo, verum illum non esse in præcepto.
Præceptum nanque pœnitentia indictum
est, vt nos reconciliet DEO: & si imple-
atur, satis est ad vitam.

Vbi præterea est præceptum de hoc?
Vbi D E V S tam durum & difficilem se
ostendit, redire in suam gratiam volenti-
bus? Cur addamus onera oneribus, præ-
cepta præceptis? Cur non potius odia re-
stringamus, & fauores ampliemus? Si ma-
gnus & vehemens dolor de peccatis ne-
cessarius est, quomodo nunquam expressa
est à Deo certa requisita intensio? Quo-
modò item verisimile est, Deum dedisse
præceptum, de cuius impletione vel trans-
gressione nemini nostrum possit consta-
re? Quis enim intensiones suorum actuum
nouerit? Quis mensuret, quanto affectu
& feruore suorum se peccatorum pœni-
teat? Angelis quidem, qui gradus suo-
rum affectuum distinctè possunt nōesse, ta-
lia ferri præcepta, nullum esset incommodo:
sed hominibus, qui hæc asseQUI non
possimus, absonum est & supra omnem
planè verisimilitudinem, Deum sapienti-
sum & æquissimum legositatem, tale
aliquid præcepisse. Multoque absurdius
hoc fuisset in hoc præcepto, cuius impletio
omnibus peccantibus est necessaria. Vndè
neque Ecclesia, neque principes, neque
parentes, neque confessores, neque aliqui
omnino homines, adeò stulti & parvum
prouidi fuisse probantur, vt vel sibi, vel
alijs huiusmodi intensiones imposuerint
in affectibus, ad quos se vel alios voto vel
præcepto adstrinxerint. Persuasum quippe
omnes habuerunt, neque statui, neque
capacitati hominum talia onera conue-
nire.

Ad quæ accedit, quod nec homines
humani & tractabiles, requirunt hæc ab
illis, à quibus fuerunt offensi, sed si do-
leant illi de illatis ipsis offensis, & humili-
ter veniam postulent, eam vltro & sponte
sua

D E L A P S I S E T E O R V M R E P A R A T I O N E .

sua condonant, nulla requisita certa in-
tensione in eo dolore aut petitione ve-
nia.

Et sacerdotes prudentes neque negant,
neque negare possunt absolutionem po-
nitentibus, quos vident extra statum pec-
cati, & cum quantulacunque pœnitentia
suorum peccatorum, & proposito emen-
dandi vitam, ad sacramentum pœnitentiae
accedere. Possent autem iure maiorem
feruorem exigere, si maior esset necessa-
rius. Vt enim Gregorius colligit ex eo,
quod Lazarus non est iussus solui antè,
quam esset suscitatus, tunc vera est abso-
lutio præsidentis, cùm æterni arbitrium
sequitur iudicis: & illos nos debemus per
sacerdotalem autoritatem soluere, quos
authorem nostrum cognoscimus per sus-
citantem gratiam viuificare.

Cur ergo dices, Moyses non pollici-
tus est misericordiam populo Israel disce-
denti à Deo vero, nisi cùm ex toto corde
reuerteretur ad Dominum? Cùm quæ-
sieris, ait, Dominum D E V M tuum, in-
uenies eum, si tamen toto corde quæsier-
is eum, & tota tribulatione animæ tuæ.
Sifatis est quantulacunque & quantun-
cunque parui temporis conuersio ad Deum,
vt eum inueniamus, & misericordiam il-
lius assequamur: frustra adieciſſet. Si ta-
men toto corde quæsieris eum, & tota tri-
bulatione animæ tuæ.

Verum Totum, hoc loco idem est, quod
Perfectum. Et toto corde & tota tribu-
latione animæ suæ D E V M requirit, qui-
cunque in eo solo confidit, & ab eo solo
remedium suorum malorum efflagitat, &
propter illius vnius offensam delicta sua
detestatur. Ad misericordiam præstan-
dam non attendit Deus perindè intensio-
nem conuersionis ad se, ac perfectionem.

Quid igitur per Iohel clamat, Conuer-
tini ad me in toto corde vestro, in iei-
nio, & in fletu, & in planctu, & scindite
corda vestra, & non vestimenta vestra? Esto,
possit quis conuersti ex toto corde
ad Deum per actum remissum: certè fletu-
s, planctu, & scissio cordis, intensus
& feruidum dolorem requirunt. Et Ni-
niuitarum rex ita demum sperauit se &
populum suum reconciliandum Domino,
si operarentur omnes fassis, & reuersi à
vijs suis malis, clamarent ad Dominum in
fortitudine. Aliud tamen est, quod de-

cet, & ad perfectam reconciliationem
consentaneum est: aliud, quod necessa-
rium est, & omnino requisitum, & citra
quod nulli peccatori patet salus. Iustissi-
mum quidem & decentissimum est, atque
ad perfectè placandum Deum commo-
dissimum, grauissimè & feruentissimè do-
lere de offendis Dei, & eas amarissimè pro-
virili nostra flere. Et ad hoc omnes pec-
catores commonendi sunt, & pro sua qui-
que portione id conniti & conari debe-
mus. Atque ideò & fletus, & planctus, &
scissio cordis, & clamor in fortitudine, po-
stulantur à peccatoribus in testimonij ci-
tatis. Sed cum hoc stat, tantam esse mis-
ericordiam diuinam, vt etiam quantulan-
cunque ad se conuersionem peccatorum
satis habeat, vt eos ad suam gratiam ad-
mittat.

Cur pereunt ergo aliqui peccatores,
dolentes de suis peccatis, quia non eis sub-
uenitur per sacramentum pœnitentiae?
Nam si non perirent, nunquam à patribus
reputarentur rei salutis spiritalis peccato-
rum, qui eis pœnitentiam negarent in ex-
tremis. Quando etiam per absolutionem
sacerdotum quis primò iustificabitur, si
quantuluscunque dolor de peccatis iusti-
ficat?

Nullus peccatorum perit, qui ante mor-
tem dolet de suis peccatis propter Deum.
Sed id est salutem hominum adimere dici-
tur, quisquis mortis tempore pœnitentiam
ei denegant, quia plerunque per sacra-
mentum pœnitentie iustificantur, qui aliás
perirent. Quia absolutio potest primò iu-
stificare, videlicet, cùm quis sine tali dolo-
re, & cum solo dolore de peccatis pro-
pter gehennam vel alia mala euitanda, aut
propter alias similes causas, ad confesio-
nem accedit.

Obijcunt & alij, quod constare posset
peccatori sua iustificatio, si quantuluscunque
dolor propter Deum sufficiat. Item quod Obiect. 5.
nulla erit causa, ob quam quidam iustifi-
centur, & alij non iustificantur, nisi quia
Deus quosdam gratuitò præuenit, & fac-
it, vt detestetur sua peccata, & alios non.
Quod videtur ad acceptiōem personarum
spectare. Verum hæc libro nono ab-
undè dissoluimus.

Magis equidem me solicitant multa te-
stimonia sanctorum Doctorū, qui ad ex-
piandum magnas & graues culpas, ma-

gnum & omnino feruentem dolorem de ipsis, necessarium esse videntur docere. Ex quibus huc aliqua suis verbis subiiciam.

Cyprianus: Deus quantum patris pietate indulgens semper & bonus est, tantum iudicis maiestate metuendus est. Quam magna delinquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non desit: pénitentia crimen minor non sit. Et ut intelligamus continuatione aliqua & vehementia opus esse ad placandum Dominum, subdit: Putas ne tu Dominum citò posse placari, quem verbis perfidis abnuisti? Putas, facile eum misererit, quem tuum non esse dixisti?

Amb. in ep. Ambrosius: Secundum conscientiae ad quādam molem, exhibenda est pénitentiae magnacorruptam. Grandiplagæ, alta & prolixa opus est medicina. Grande scelus, grandem habet necessariam satisfactionem. Et alibi

exemplum Hieremias proponit, ut intelligent peccatores, quanto affectu debeant facere pénitentiam. Audiat, ait, qui agunt pénitentiam, quomodo agere debeant, quo studio, quo affectu, qua mentis intentione, qua intromorum concusione viscerum, qua cordis conuersione. Vide Domine, quoniam tribulor, venter meus turbatus est à fletu meo, conuersum est cor meum in medio mei, &c. Quod si quantulacunque detestatio peccatorum sufficeret ad gratiam, nunquam ille in eodem libro diceret: Facilius inuenitur, qui innocentiam seruauerit, quam qui congrue egerit pénitentiam.

Aug. de pœ. d. s. sunt plures. ser. 11. Augustinus in libro de pénitentia, referente Gratiano, ita scribit: Recte pénitens quidquid sordium post purificationem contraxit, oportet ut abluat saltem lachrymis mentis. Et ad fratres in eremo, si tamen illius sunt illi sermones, sic aliquando loquitur: Grauia peccata grauiissimis lamentis indigent.

Gregorius in illa verba: Si fortè releuet manum suam à vobis, sic scribit: Quia dicunt, si fortè releuet manum suam à vobis: quid aliud in hoc verbo dubitationis accipitur, nisi quia difficulter reconciliatio criminorum? Vnde & per Ionam dicitur: Quis scit, si conuertatur & ignoscat D E S? Quia ergo, si fortè releuet manum, dicitur: ommoueri ad pénitentiae lachrymas cum magna forti-

tudine debemus: quia etsi ij, qui pénitentiam austera faciunt, vix fidat salutis inuenient, negligentes salutis fieri quādō possunt?

Bernardus: Compunctione lachrymarum, remissio est peccatorum: quia tunc peccata dimittuntur, quandō cum lachrymis ad memoriam reducuntur. Compunctione spiritus sanctum reddit ad se: quia cū spīritu sancto mens visitatur, statim homo peccata sua plorat. Et postea addit: Nil peius est, quam culpam cognoscere, neque deflere. Et ex his quae statim ex Isidoro allegat, videtur planè adeò magnum dolorem requirere ad iustificationem, ut etiam sufficiat ad lachrymas.

Isidorus, ut citat Hadrianus, sic scribit: summo. Sunt qui pénitentibus securitatem citò non pollicentur, quibus benè per prophetam dicitur: Curabunt contritionem filii populi mei cum ignominia, dicentes: Pax, & non erat pax. Cum ignominia igitur curat contritionem, qui peccanti, & non legitime pénitenti, promittit securitatem. Vnde sequitur: Confusi sunt, qui abominationem fecerunt, id est, confusi sunt non pénitentes, sed pœnas luendo. Et paucis interpositis, addit: Quanvis per pénitentiam propitiatio peccatorum fit, sine metu tamen hoc esse non debet, quia pénitentis satisfactio diuino sensurum iudicio, non humano. Proinde quia miseratione Dei occulta est, sine intermissione flere necessè est. Hac ille. Ex quibus videtur necessarium putasse tantum dolorem de peccatis ad iustificationem peccatoris, ut ad fletum & lachrymas sufficiant. Quare & idem contritionem, sine qua nemini dimittitur peccatum, sic diffinit: Contrito est compunctione & humilitas mentis cum lachrymis, veniens de recordatione peccati, & timore iudicij. Et hanc eandem diffinitionem possumus legere in sermone septimo Augustini ad fratres in eremo.

Verum * enim cū hæc & similia Pat. respondit tres scripsere, non tam præcludere fiduciam salutis tepidae pénitentiae voluerunt, quam indicare, quid deceret & conueniret nos facere, ut D E O perfectè reconciliemur. Tepida nanque pénitentia, signum est imperfectæ displicentia. Et qui tepide dolet de suis peccatis, vix videtur agnoscer, quantum malum sit peccatum, quanta auferat nobis bona, quantis subiiciat

Et nos malis, quam grauiter Deum offendat, quantis nominibus nos dedecoret & deturpet. Contrà vero, feruens pénitentia & satisfacit Deo de pœnis debitis pro peccatis, & ab eorum iteratione præseruat, & facit, ut perfecta sit nostra pénitentia, & debitis alioqui circumstantijs vestita. Nec enim quantuncunque remissam pénitentiam satis esse posse diximus, ut redeant peccatores in gratiam cum D E O, ideo & quantuncunque imperfectæ pénitentiae eadem virtus concedenda est. Hæc sanctorum testimonia si bene expendantur, postulare sanè videntur, vix aliquem aut nūquam perfectè & sicut necessè est, de suis peccatis dolere, si non & idem vehementer & feruenter de eis doleat.

DE PERFECTA PECCATO RVM DETESTATIONE.

CAP. XXV.

VIDIMVS, neque certi temporis continuationem, neque certam aliquam intensionem necessariam esse, ut detestatio peccatorum restituat peccatorem ad gratiam amissam. Sed nondum aperiimus, qualis ea & quam perfecta debeat esse, ut in tantum effectum pertingat. Id igitur nunc curabimus pro virili nostra explicare. Sed nè plus iusto excusat nobis hic liber, graues & permultas Scholasticorum Doctorum circa hæc quæstiones, sub compendium aliquarum propositionum redigemus.

Ac primò quidem graues quosdam Doctores ex Scholasticis, magno consensu tradere video, necessè esse, ut dolor de peccatis maximus sit, non quidem intensiù aut gradualiter, sed estimatiuè aut appreciatiuè. Nam licet comparationes peccatorum ad mala pœnae, periculose sint in viris imperfectis, ac propterea, sicut prudenter admonent sanctus Thomas, sanctus Bonaventura & alij Doctores, nunquam ille à pénitentibus exigi debeant: tamen nunquam odium lethalium peccatorum reparabit hominem lapsum, nisi præponderet odio omnium aliorum malorum. Deus enim summè est diligendus.

Et tanto alicuius offensa acerbior esse debet, quanto maior est, qui est offensus. Et cum peccata sint maxima mala, & omnia alia mala incomparabiliter excedant, atq;

que in primis sint à cuadis vitanda, non videtur de illis dolere pro dignitate, neque perinde ac debet, qui non ea supra omnia mala detestatur. Porrò sicut oportet Deum & proximos, iuxta mandatum Ioannis, non verbo & lingua diligere, sed opere & veritate: ita pénitentiam necesse est agere non verbotenus & lingua, sed opere & veritate. Quæ autem pénitentia veritas est, vbi peccata tam grauia mala sunt, & conscientiam nostram hoc non latet, & tamen nos leuiter de eis dolemus? Si veritas est adæquatio rei ad intellectum, tanto nos oportet dolore affici, ut vere censi possimus de ipsis dolere, quanta ipsa sunt mala.

Ad hæc: Qui sic doleret de peccatis suis, vt malleat mala alia pœnae, quam illa vitasse, non haberet dolorem qui eum in statum gratiae reponeret. Oportet igitur de peccatis magis, quam de alijs malis, dolere.

Non sic tamen requiritur maximus Proposit. dolor de peccatis ad iustificationem, ut necessarium sit ad eam, quidquid doctissimus Caietanus senserit, actu detestari peccata supra omnia odibilia. Nusquam tantum rigorem scriptura requirit. Quin per Ezechiel, Ioelem, & Zachariam absolutè loel. 2. pollicetur Dominus misericordiam, peccatori auertenti se à peccatis suis, & conuertenti se ad ipsum, nulla tali & tanta comparatione ad alia mala requisita. Neque homines requirunt, ut condonent offensas in se commissas, dolorem de ipsis supra omnia alia minora mala.

Satis igitur est dolor de peccatis sic maximus appreciatiuè actu vel virtute. Quod & antiqui nonnunquam maximum intensiù appellant. Tunc vero dolor de peccatis est virtute maximus, cū talis actans est, & sic displaceat homini peccasse, ut nulla ratione velit consensisse peccato. Siquidem si perseveraret eiusmodi dolor, nunquam qui de hoc cogaret, malleat alia mala vitasse, quam peccata, & iam hic minoris facit, & existimat omnia alia mala. Quemadmodum enim firmior quidem & maior debet esse animus vitandi peccata, quam vitandi alia mala: & tunc hoc votum est in homine, cū vult absolutè vitare omnia peccata, & nulla ratione eis consentire: ita licet detestatio peccatorum debeat esse ma-

xima, tunc talis & tanta detestatio censenda est esse in homine, quando vñque adespicient homini sua peccata, vt nulla ratione velit peccato consensisse, etiamsi non actu sic sit affectus, vt mallet potius in alia mala incidisse, quam in peccata. Quan-

Tertull. de pœnit.

Propos. 4. Et in eo, qui tali laboraret ignorantia, maximus de peccatis dolor inesse videtur, quotiescumq; de suis peccatis dolent, quia sunt contra rectam rationem. Et ad reconciliandum eum Deo, meritò censeri potest ciuiusmodi dolor sufficiens. Si enim sufficit ad perdendum gratiam ipsius, consensus in aliquo, quod est contra rectam rationem, sufficiet & ad redendum in ipsius gratiam dissensus ab eodem, vt aduersatur recte rationi. Ut enim assensus ille auersio est à Deo virtualis, ita dissensus hic conuersio est ad Deum virtualis. Et par est, vt tantum possit hæc construere, quantum illa destruere. Et per Ezechielem certè non exigit DEVS, nisi vt auertatur impius ab impietate sua. Dubitari vero non potest, quin auertatur ab ea, cui displicet, quatenus dissensa est rectæ rationi. Et alioquin qui tali laboraret ignorantia, non posset citra miraculum, nisi in magno tempore, redire in gratiam diuinam.

Ezech. 18.33.

Propos. 5. Cùm verò Deus solus possit peccata dimittere, & ad iustificationem, ex communione sententia Doctorum, auersio à culpa, & conuersio ad Deum, necessaria sit, & sine amore Dei nemo ipsi reconcilietur, sicut dicit Augustinus, in illis qui sciunt Deum offendit peccatis nostris, quia summum bonum est, & legislator prouidentissimus, qui omnia mala distinetè prohibuerit: necessarium est dolere de peccatis, quia offensæ sunt illius. Et hoc est, quod potissimum nobis debet esse amarum in peccatis nostris, quod dum eis consentimus, Deum Optimum Maximum, & de nobis optimè meritum, relinquimus, posthabemus, & offendimus. Et cùm huiusmodi dolor est in nobis, tunc etiam censendus est esse in nobis maximus dolor de peccatis, quia est dolor de eis sub summa & iustissima ratio-

August.

ne, qua sunt abominanda, & sub qua ipsa suprema sunt mala, & maximè omnium odio habenda. Et donèc in hanc tantam perfectionem noster excreuerit dolor, quantuscunq; ille sit, & quacunque alia ratione habeatur, nunquam perfectus erit, neque sufficiens ad reconciliandum nos Deo. Et hæc est perfectio, quam suprà sepe requisiuit, quæq; vna necessaria est, vt poenitentia reparet hominem lapsum.

Propos. 6. Et sanè quanquam nonnulli Doctores requirent videantur ad lapsi reparationem, vt hunc dolorem comitetur dilectio Dei super omnia, dum tamen diutias diuinæ ^{Scot. in d.} 14. q. 2. ad v. C. ^{et p. lib.} 1. 30. probabiliter defendimus, sed absque dolore in generali de omnibus peccatis, & alio omni modo actu ciuiusmodi dolorem de peccato, vel peccatis admissis, satis esse posse credidimus ad obtainendum veniam peccatorum. Is quippe actus, caritatis actus est, & amor Dei, & conuersio in ipsum. Et qui eum habet, iam derelinquit vias suas malas, & ex toto corde conuertitur ad Deum. Et apud homines talis dolor nonnunquam placat humanos, & nō penitus difficiles & intræstabiles homines, etiam de grauissimis offensis. Et per Ezechielem, quod sepe repetendum est, peccatori auertenti se ab impietate sua palam pollicetur Deus misericordiam, nulla alterius, præcipue tam perfecti, actus requisita præsentia.

Et eiusdem prophetæ testimonio propria bari potest, satis esse dolorem de peccatis in generali, vt reconcilientur peccatores Deo, neq; requiri tot dolores, quot adserint peccata, quidquid durissime & (nostro quidem iudicio) stultissime qdam viri pij, & alioquin docti, asseruerint. Confide Ezech. 11. rans, inquit, & auertens se ab omnibus iniuitatibus suis, quas operatus est, vita uiuet, & non morietur. Certè ab omnibus iniuitatibus suis auertitur, qui dolet in generali de omnibus illis, & nulla ratione vellet alicui earum consensisse. Et quorsum Deus tam multos dolores requeret, cùm statuisse legem, vt illis suis iniuitatibus offendetur. Si enim verè displiceret eis offensa diuina, displicerent vtique & actus, quibus Deum offenderunt. Isti etiam non detestantur peccata præterita. Siquidem non detestantur illos actus sub ratione, qua sunt contra rectam rationem, & carent re-

gra-

gratiam desperitam recuperare. Quod supra, dissonum esse & scripturæ, & Ecclesiæ, & sanctorum Patrum sententijs, luculenter ostendimus.

Propos. 8. Debet tamen, quod necesse est, omnes fateamur, eiusmodi dolor, quanvis generalis, talis esse, vt virtute saltem pertingat ad omnia lethalia peccata, quæ quis admiserit, & animum ab eis omnibus reuocet. Et hoc crediderim, & non amplius requisiisse Doctores, qui dicunt necessarium esse ad iustificationem, dolorem distinctum de singulis peccatis mortalibus. Et merito quidem hoc exigitur. In infidelibus qdpe, & in hæreticis, & in laborantibus aliqui ignorantia vincibili, sepe sunt generales dolores de peccatis, neque tamen sufficiunt ad iustificationem, quia non retrahunt animum eorum ab infidelitate, heresi, vel ignorantia, sed cum illis perseuerat actu vel virtute complacentia in eis.

Propos. 9. Immò si displicerent omnia admissa peccata, quatenus offensa sunt Dei, neque tamen eò pertingeret illud animi tedium seu dolor, vt & ipsi in se actus, qui offensa fuerunt Dei, displicerent, non habetur dolor, qui necessarius est ad cōfessionem iustitiae. Et possit quidem hoc contingere: quæ sunt nonnunquam aliqui peccatores, qui nollent offendisse Deum, sed gaudent nō solùm de effectu bono, ex offensa Dei secuto, sed etiam de ipso actu, ex quo talis prodijt efficius. Exempli gratia: Dolet quidem Petrus, se offendisse Deum, sed gaudet, quod habuerit incestuosum concubitum, ex quo habuit optimum filium. Dolet etiam Ioannes, se offendisse Deum, sed gaudet, quod strenue & honorifice, autoritate & industria propria inimicum suū occiderit.

Quod verò eiusmodi dolores imperfetti sint, neque sufficiant ad reconciliationem peccatoris, nè quispiam decipiatur, sicut vidi quandoque in hoc deceptum quandam pceptorem meum optimè meritum de literis Theologicis, potest manifeste ostendi. Hinanque non verè dolent se offendisse Deum, sed nollent, Deum tales statuisse legem, vt illis suis iniuitatibus offendetur. Si enim verè displiceret eis offensa diuina, displicerent vtique & actus, quibus Deum offenderunt. Isti etiam non detestantur peccata præterita. Siquidem non detestantur illos actus sub ratione, qua sunt contra rectam rationem, & carent re-

titudine debita inesse, à qua carentia habent saltem principaliter & formaliter, nè dicam principalius & formalius, esse peccata. Et qui sic sunt affecti, nondum auertuntur ab iniuitatibus suis, sed adhuc in earum complacentia permanent, & vel fratrem suum oderunt, vel voluptatibus illicitis consentiunt.

Quod si ad perdendum Dei gratiam sat is est horum scelerum perpetratio, immò etiam consensus in huiusmodi actus, etiam si displiceant, vt offensæ sunt Dei, quomodo dubitari potest, quin permaneāt in peccatis, quantuscunq; doleant se offendisse Deum, qui non eò perueniunt, vt nolint eos se actus fecisse? Certè nisi cùm offensa Dei hoc quoq; nolint, neq; resipiscunt, neque relinquunt vias suas, neq; vitæ mutant, neq; denique poenitentiam necessariam de peccatis suis faciunt. Quarè & vtrunque requisiuit Augustinus his verbis: Odisse peccata per se sine amore Dei, non facit satilutarem poenitentiam: Si qui tamen sunt, Aug. ser. 7. de tempore. Propos. 10.

qui nollent quidem patrâsse, quæ admiserunt peccata, neque tamen dolent dolore sensitu, aut etiam intellectu de ipsis, ea detestatio peccatorum absq; vlla tristitia & dolore, ad iustificationem sufficeret. Idq; constanter Scotus, Almaynus, & alij tradidér. Et valde est hoc misericordiæ diuinæ cōsentaneum. Nam & apud homines hoc nonnunquam satis est, ad redeundū in gratiam cum illis.

Nec verti in dubium potest, quin iam isti peccatores resipiscant à suis peccatis, & verè eos illorum poeniteat. Et quatenus dolor seu tristitia de peccatis, propriæ pro passionibus accipiuntur, quæ sequuntur ex affectibus eorum, qui nullatenus vellent acquiesce peccatis, adhibere possumus fidem nonnullis peccatoribus, asserentibus se non posse dolere de peccatis suis. Potest enim hoc vñ venire in dolore sensitu, ex quo sequuntur lachrymæ propter duram complexionem, vel propter nimium alioquin dolorem intensuum. Et non est mirandum, si alia mala magis sensibilia maiorem causent dolorem, & in plures nos resolvant lachrymas. Et, secundum Doctorem Subtilem, possibile etiam hoc est de dolore intellectu, qui tristitia est: quia neque necessariæ sequitur, secundum ipsum, tristitia ex fuga, odio, seu nolitione peccati, licet v-

plus;

Aug. lib. de
pœnit.

plurimum coniuncta ipsi sit. Unde est illud vulgatum Augustini: Sicut poenitentie comes est dolor, ita lachrymæ testes sunt doloris.

Quod si, ut assolent aliqui peccatores dicere, de hoc doleant, quod non dolent, tali dolore sensitio vel intellectio, modò simpliciter dicant se nolle peccasse, admitti debent ad poenitentiam. Sitamen dicerent, se non habere affectum, quo nolint consensisse peccatis, quæ admiserunt, quia nō possunt talen affectum habere, & cum affectum more communi dolorem vident, communibus & protritis rationibus ex malis, quæ sunt in peccatis, paulatim trahendi sunt, ut nolint ea admisisse. Fieri quippe nequit, ut doleant, quod non dolent de peccatis suis, si dolor accipiatur, ut plerunque sit, pro affectu, quo quis vult non peccasse. Nam is affectus semper subest potestati eius, qui verè vult eum habere. Quia verò magis ille pèdet ex Dei gratia & benignitate, quam ex nostra libertate: in primis orandus est Deus, ut cum dignetur ipsis impartiri. Quis enim, ut Bernard. de ril. misse. istam, nisi qui in passione sua petras excidit? Quis dabit cor poenitens, nisi à quo est omne datum optimum?

IGNORANTIBVS PROBABILITYM QVANTAM DEVS REQUIRIT PÆNITENTIAM sufficit ad gratiam momentaneam & remissimam.

CAP. XXVI.

sufficit quā doquē, ad gratiā do-
lor minor,
quam ne-
cessarius.

QVANQVAM verò par est, ut peccatores omnes solitè nō se studeant, quomodo & quatenus detestari debeat sua peccata, ad eorum tamē & piorum omnium consolationem, adiiciam hic vnum, quod iam pridè nobis est vehementer persuasum. Et hoc est, dolorem de peccatis propter D'eu'm, qualècumque & quantulunque, ad remissionem peccatorum sufficere, etiam vbi Deus maiorem & longiorēm requisiuerit, modò habeatur ignorantia probabilis talis legis diuinæ, neque animus desit dolendi vehementius & diuturnius, si quidem ea lex diuina constaret.

Itaque si, exempli gratia, Deus ad remissionem peccatorum nostrorum, requisiuerit dolorem de eis propter ipsum intensum ut quatuor, & contulatum per cunctis tra-

mam partem horæ, sed hoc ignoretur ab nobis inuincibiliter, & probabilitate credamus vel propter authoritatem doctissimorum virorum, vel propter argumentationem factam, sufficere etiam remissimum & momentaneum dolorem de peccatis omnibus propter D'E V M, non solum, ut credo, excusabimur à nouo peccato propter eam ignorantiam inuincibilem, sed verè etiam sufficiet ille dolor, ad obtinendum gratiam, & quod deest, supplebitur per propositum dolendi amplius & vehementius, si quidem id crederetur requisitum. Est enim hoc propositum vel formaliter, vel virtualiter in omnibus, qui dolent, quantum probabilitate existimat sufficere. Non autem piam hanc opinionem, ut certam tradere: verū eam probabilem esse, his possumus argumentis suadere.

Primo: Quicunque dolet de peccatis suis, quantum putat probabilitate sufficere ad implendum preceptum contritionis, & consequendum gratiam diuinam, implet preceptum contritionis. Precepta enim diuina non amplius obligant, neque ad aliquid maius, quam nobis possit innoscere. Qui verò implet preceptum contritionis, verè habet gratiam.

Secundo: Qui facit ea, quæ probabilitate credit esse satis ad implenda precepta de baptismo & poenitentia sacramento, etiam si propter malitiam sacerdotis non suscipiat ista sacramenta, non solum excusatitur à nouo peccato, sed etiam consequitur gratiam, quam aliás fuisset consequitur per huiusmodi sacramenta. Deinde

dicit enim Alexander tertius de Iudeo, qui se baptizauit in mortis articulo, cum esset inter solos Iudeos: Sitalis continuo decessisset, ad patriam protinus euolässet propter sacramenti fidem, & non propter fidei sacramentum. Ergo qui doleret de suis peccatis propter D'E V M, quantum probabilitate credit satis esse, etiam si non doleat quantum D'E V S forte ad conferendum gratiam requirit, non solum excusatitur à precepto tanti doloris, sed & verè consequetur, quod per eum dolorem fuisset consecuturus.

Tertio: Si non sufficiat ad nostram iustificationem dolere, quomodo & quantum probabilitate credimus, & à baptis Ecclesie Doctoribus traditū est nobis sufficere, operteret concedere, non esse nobis sufficienter tra-

traditam per Ecclesiam viam ad nostram iustificationem, quod aperte est inconveniens, vel saltem non esse aliam viam certam nobis, neque à Deo, neq; ab Ecclesia traditam, qua possumus iustificari, q; istam, ut ex toto corde doleamus.

Quarto: In alijs preceptis non solum excusabimur à peccato, sed & verè obtinebimus, quæ D'E V S promisit illa seruantes, si ea impleamus, quantum nobis innotescunt per prædicationem Ecclesie, & ea faciamus, quæ probabilitate putamus pro eorum impletione sufficere. Et potest hoc ostendit in precepto dandi elemosynam, & in precepto remittendi iniurias. Icièt enim varient Doctores in explicandis illis, ad quæ ista precepta obligant, verè tamen sufficiet ad consequendum præmia & prærogatiwas seruantium illa, implere ea iuxta opinionem probabiliorum Doctorum, etiamsi alia sit verior.

Quinto: Apud clementes, & non omnino inhumanos dominos, ista sufficerent ad implendum precepta eorum, & obtinendum præmia, quæ polliciti essent ea seruatis, vel certè ad consequendum eorum gratiam & veniam de offensis contra illos patratis.

Sexto: Qui laborat aliqua ignorantia invincibili, & ob hoc solum gratiam nō obtinet Dei, etiamsi multum & seruenter doleat de suis peccatis, eoipso acquirat Dei gratiam, quo illa ignorantia efficietur inuincibilis. Perinde etiam est, non prescribi aliquod preceptum, & non notum facere. Et perinde est, non notum fieri, & ignorari illud inuincibiliter. Si ergo vbi Deus nō requisiisset aliquem dolorem ad cōmunicandum nobis suam gratiam, aut certè non requisiisset tantum, aut tanto tempore continuari, iustificaretur, qui remissimè & in momēto doleret, iustificabitur etiam, cum ignorat inuincibiliter maiorem dolorem esse requisitum. Non enim exigit Deus ad consequendum gratiā suā, nisi quæ precepit. Neq; precepit, nisi q; possunt moraliter innotescere.

Septimo: Qui dolet, quantum probabilitate putat sufficere, facit quod in se est. Nam ut faciamus quod in nobis est, necessarium non est, ut faciamus totū quod possumus: sed satis est, facere quæ factu putamus necessaria, vbi non laboremus ignorantia culpabili. Faciens autem quod in se est ad obtinendum gratiam diuinam, procul-

dubio, vt suprà probauimus, assequetur & illam. Dixitamē hoc non usquequaq; certum, q; neq; ab Ecclesia, neq; à sacris Doctoribus quicquam video de hoc definitū, & vidi viros doctissimos dubitare de hoc, & constanter asserere contrarium. Cumq; Deus gratis det peccatoribus suam gratiam, non omnino est absurdum, si aliquid precipiat, aut saltem exigat à nobis, ut eam obtineamus, de quo nobis nō possit satis certò constare. Commodum enim id est, ut semper simus de nostra salute solliciti, neq; contenti simus brevi aut paruo dolore de offensa ipsius, quæ adeò omnibus lugenda est, ut quantumcunq; doleamus de ipsa, semper illa acerbius & diutius dolenda sit. Et si Deus requisiuit verè maiorem dolorem, quam sit noster, satis videtur dare hoc ignorantia, ut excusat à peccato. Nec apparet necessarium concedere ei, ut faciat eum dolorem sufficientem, qui alias quavis ratione est insufficiens.

Vnde nemo, quod sciam, cōcedit ignorantiam hoc posse prestare dolori de peccatis timore pœnæ, tametsi, ut hoc obiter dicam, non soli Doctores li.6.c.24. citati, &

Iren.3. con.
heret. c.35.
Tertull. de
citatis locis ex Aug. & Bern. sed & in Au-
gustino de spiri. & lit.c.32. & epist.120.c.18.

Aug. Bern.
Pœni. exti-
more vtilis

eum, & poenitentiam ex ipso conceptam, apobrent, sed & ipsis antiquiores, Irenæus &

Tertull. Idemq; legere licet non tantum in Tertull. de
tempore vtilis

Sexto: Qui laborat aliqua ignorantia invincibili, & ob hoc solum gratiam nō obtinet Dei, etiamsi multum & seruenter doleat de suis peccatis, eoipso acquirat Dei gratiam, quo illa ignorantia efficietur inuincibilis. Perinde etiam est, non prescribi aliquod preceptum, & non notum facere. Et perinde est, non notum fieri, & ignorari illud inuincibiliter. Si ergo vbi Deus nō requisiisset aliquem dolorem ad cōmunicandum nobis suam gratiam, aut certè non requisiisset tantum, aut tanto tempore continuari, iustificaretur, qui remissimè & in momēto doleret, iustificabitur etiam, cum ignorat inuincibiliter maiorem dolorem esse requisitum. Non enim exigit Deus ad consequendum gratiā suā, nisi quæ precepit. Neq; precepit, nisi q; possunt moraliter innotescere.

Septimo: Qui dolet, quantum probabilitate putat sufficere, facit quod in se est. Nam ut faciamus quod in nobis est, necessarium non est, ut faciamus totū quod possumus: sed satis est, facere quæ factu putamus necessaria, vbi non laboremus ignorantia culpabili. Faciens autem quod in se est ad obtinendum gratiam diuinam, procul-

guem

PTISSIMÈ nimis patres post confessiōm à peccatis, & detestationem eorūdem, tertio loco sacramentalem peccatorum confessionē subiecerunt. Quid enī tam propriū sit eius, qui verè à suis culpis resipiscit, & eas pro dignitate detestatur, quam aduersum se iniustitiam suam confiteri, & virulentū cōceptū humorem euomere, ac lan-

guores & suæ animæ vulnera ei, qui mederi possit, detegere? Nondùm sanè morbos suos spiritales agnoscit, qui medico spiritali eos reuelare subterfugit. Nondùm lethalia peccatorum venena, quæ biberat, intelligit, qui non eis per confessionem reueleari festinat. Neque satìs de suis erratis confunditur, qui ea nititur abscondere, & non potius, vel ad suam ipsius confusio- nem & pudorem, ei q mederi ipsis potest,

Sacramen- ppalare. Sacramentalem autem confessio-
talis con- nem peccatorum, vocant Patres confessio-
fessio.

ppalare. Sacramentalem autem confessio-
nem peccatorum, vocant Patres confessio-
nem peccatorum secretò & iuxta ritum
Ecclesiarum Catholicarum factam sacerdoti, ha-
benti legitimam potestatem remittendi
peccata.

Quo nomine distinguitur à multiplici
peccatorum confessio, quæ & in iudicio,
& extra iudicium, & publicè, & priuatim
multis alijs nominibus & rationibus, &
Deo & hominibus fieri potest. Ideò verò
adiecta sunt illa verba, Saltem in voto, &
suo tempore faciendam : quia non sic ne-
cessaria est confessio ad reparationem la-
psi, sicut cessatio à peccatis, & eorum dete-
statio. Absque his vt plurimum non libera-
tur perfectè peccator à malis, qbus se sub-
jecit per peccatum : benè autem, absque

Tempori. confessione. Satis quippe est votum seu
bus tribus propositum confitendi tempore, quo pec-
obligat preceptor ad id adstringitur, videlicet semel in
ceptum confessio. anno ex statuto Ecclesiae, & tempore su-
Omis vtri. sceptionis Eucharistiae, & in periculo mor-
usq; sexus, mortis ex iure diuino.

de poenit. & re. Hug. 2. de fac. Richar. de pot. lig. & solut. Et in hoc omes conueniunt Doctores, Hugone & Richard. de sancto Victore, ex-ceptis. De quorum sententia copiosè age-mus cap. 33. & quanquam nonnulli scho-lastici huius voti confitendi praesentiam ad iustificationem requirunt, & Richard. etiam voti satisfaciendi praesentiam videtur ad veram poenitentiam exigere, tamen ut communior, ita probabilior est aliorum sententia, quod sufficiat actu vel virtute habere hoc propositum confitendi statutis a Deo vel ab Ecclesia temporibus. Alioquin & nunc esset in lege gratia difficultius, reconciliari Deo, quam fuerit sub lege naturae, vel scripta, quibus temporibus certum est, nullius talis propositi praesentiam fuisse necessariam. Et cum propositum su-

Non requiri scipiendi baptismi satis sit in virtute ad iurit ad gratias stificationem peccatoris non baptizati, ut am propo- situm consuprà ostendimus, non est quod quisquam

ambigat, quin multo magis sufficieturum
sit, habere in virtute propositum confessi-
onis ad reparationem cius, qui lapsus est à
gratia baptismali. Virtute vero habentur
haec vota, quandò vel animus est in gene-
rali adimplendi omnia mandata, ad quæ
obligamur, vel tanta est admisiorum pec-
catorum displicentia, ut cum ea non fieri
consensus alicuius exitialis peccati in fu-
turum.

Et cum inter partes penitentiae, sacra-
mentalem confessionem eorundem pec- Omnia
cata po-
catorum Patres computant, quæ statim & baptis-
tis, relinquenda & detestanda dixerant, satis materiæ
sunt co-
indicant, omnia peccata commissa post ba- sionis,
ptismum, siue mortalia, siue venialia, ad sa-
cramentalem confessionem pertinere.

Omnia nanque talia, relinquenda & detestanda sunt. Quia tamen ad iustificationem peccatoris necessariae sunt cessatio a peccatis lethalibus, & detestatio eorum, non autem cessatio a venialibus, aut eorum detestatio, hoc ipso innuitur, mortalium omnium confessio necessaria esse, non autem venialium. Vide ergo, quisquis Catholice Ecclesiae aduersaris, & agnosce vel ex his praesentiam spiritussantici in cœcumencis Conciliis.

Quinque præcipui errores hactenus
pugnârunt contra sacramentalem confel-^{Entes}
fionem, & eis omnibus obviâm hîc iuit sa-
crosancta nostra Synodus.

Primus est Vualdensium, & (vt refert Primum)
cap. 135. libri de sacramentis Thomas Vual-
densis ex Damasco, libro de hæresibus,
hæresi 80.) etiam Massilianorum, qui con-
fessionem abstulerunt, & eam iniurie &
superfluam censuerunt. Cui errori accel-
lit Vuiclefus, qui asseruit, debite contritis
eam esse superfluam & inanem. Conlensis
& ex parte Luterus, cum docuit nullam
gratiam in ea per absolutionem sacerdo-
tum conferri. Sed si superflua esset & in-
anis confessio, nunquam ea computata es-
set inter partes sacramenti poenitentiae, ne-
cessarij ad reparationem lapsi. Verum de
virtute & efficacia confessionis non hic,
vbi ab absolutione disseparatur, sed cum de
ipsa sacerdotum absolutione tractabimus,
commodior erit locus differendi.

Secundus error fuit Iacobitarum, affirmantium confessionem claniculariam non esse necessariam, sed satis esse cōfiteri Deo soli. Et hunc errorem eis imputat Guido

Carmelita in summa de hæresibus. Tribuunt & alij eūdem Martino Lutero. Quām iustè, ipsi viderint, qui ei imputant. Certè illam voluissé. Et hanc sententiam meritò esse inter errores computandam, ex statim dicendis liquidum faciemus.

neque Leo decimus quidpiam tale in eo
damnat, neque sanctus Episcopus Roffen-
sis hoc ei impingit. Et ut candidè & ex ani-
mo vbiquè veritati faueam, ego nō solūm
non vsquam hoc in eo legi, verūm legi alii-
qua ex diametro cum his pugnātia. Quòd
sinon ipse, quod sāpē aliās facit, sibip̄ ad-
uersetur, non crediderim illum in eo fuisse
errore. Sed vtcunquè sit, satis reicerunt
Patiē hunc errorem, cùm confessionem.
dixerunt saltem in voto & suo tempore
faciendā esse. Nam hæc verba satis eam
necessariam ostendūt. Et ut nulla eset am-
biguitas, apertissimè posteā hunc errorem
damnārunt canone 29.

Tertius error fuit cuiusdam Petri Osmensis, qui in vniuersitate nostra Salmanticensi ausus est defendere, confessionem non esse de iure diuino, sed tantum ex vniuersalibus Ecclesiae statuto. Et eundem errorem tenet Glossa in principio di. 5. de poenitentia, & inc. Omnis utriusque sexus de poenit. &

Dubitat & ibi Panormitan⁹ de hoc, sed magis inclinat in eandem sententiam. Et quodiam olim multo magis miror, eandem tenuit Diuus Bonaventura in 4. d. 17. parte 2. artic. i. q. 3. idq; authoritate Hugo-
nis de sancto Victore, exp̄resse dicentis de Christo: Medicis dixit, vt curarent: sed in firmis non dixit, vt ad medicos venirent. Hoc quasi certum esse voluit, quod egri libenter salutem quererent, & se curandos offerrent, si medicos inueniret. Sunt etiam qui & hunc errorem impingant Luther. Verum ego nihil haec tenus in eo legi, vnde queam istuc ei tribuere. Tuentur tamen illum Philippus & Erasmus Sarcerius in locis communibus. Et non solum dicunt confessionem nostram auricularem non esse iuris diuini, sed ne agnitam quidem esse à vetustis Patribus. Sed multo & in multis ignorati⁹ est & magis temerarius Sarcerius, q̄ suum errorem multis sanctis Patribus non veretur impōnere, & doctrinæ Catholice erroris notam inurere. Damnauit autem hunc errorem hoc loco exp̄sesse sancta Synodus. Nam cùm in proœmio huius decreti, doctrinam h̄c traditam, do-

Quintum verò hunc, & quartum errorem excluserunt Patres, ut statim diximus, cùm asseruerunt, eorūdem peccatorum fa-

cramentalem esse confessionem faciédam, quæ & relinquenda & detestanda esse, docuerunt. Sed iam hanc patrum doctrinam, Christi, Apostolorumque ipsius, & totius Ecclesiae doctrinę concordem esse, ac propindè qui errores hos inuulgárunt, longè à veritate absuſſe, commodū erit mōstrare.

CONFESSIO CONS VETA IN ECCLESIA, EST DE IURE diuino. CAP. XXVIII.

Si confessioem iure diuino indictam esse omnibus, à gratia baptismali prolapsis, semel persuaserimus: manifestum erit, eam vtilem esse & necessariam, neque operosum fuerit de his omnibus hæresibus triumphare. Quarè quid de confessione ista sacramentali sacrae literæ tradididerint, in primis videbimus. Porrò me non fugit, celebres aliquos autores, & pietate & doctrina insignes, multa ex veteri testamento protulisse, vt confessionis auricularis ritum, quem nunc tenet Ecclesia, nouum non esse, nec contemnendum ostenderent.

Th. Vual. Et nominatim Thomas Vualdensis de sacramentis cap. 139. & 143. dicit, Christum non dedisse nouum præceptum, sed antiquam consuetudinem roborasse. Ac 137. Lut. Eckius cap. refert ex quodam Iudæo, se didicisse, in Enchiri. consuetam fuisse apud illos confessionem in adulterio, homicidio, & blasphemia nominis sive legis D E I occultis, & pecularem & distinctam pœnitentiam pro hoc imponi solitam.

Cypr. ser. 5. ad lapsos. Et Cyprianus quidem ex confessione trium puerorum in camino ignis apud Daniëlem, probat confessionem. Et Laetantius idem facit ex præcepto circuncisionis. **Ambros. 1. epist. 3.** Ambrosius etiam fundat confessionem nostram in confessione omnium iniquitatum populi, quæ debebat fieri à sacerdote super hircum emissarium.

August. Augustinus similiter fundat in confessione Iob, & in illis verbis, Conuulsæ sunt compagines.

Chrysost. Chrysostomus in opere imperfetto, si tamen illius est, confirmat idem ex confessionibus, quæ iuxta Matthæum siebant ante baptismum Ioannis.

Sed si benè hæc omnia testimonia expendamus, depræhendemus sine dubio, ea esse intelligenda aut de confessione, quæ Deo sit in corde, aut de confessione, quæ

fit iudicibus in iudicio, aut de confessione aliqua peccatorum in genere, quæ fiebat vel in templo, vel alibi coram Domino, & ipsius sacerdotibus vel prophetis, aut de confessione, quæ indicaret vel ex ignorantia, vel ex fragilitate hominem peccasse, nulla expressa distinctè specie peccati, aut denique de confessione alicuius peccati in specie, opere ipso aut sacrificio facta, non verbo. Et umbras quidem & figuræ nonnullas ac præludia aliqua nostræ confessionis præcessisse passionem Domini, nihil ambigo. Seruavit hoc perpetuò prouidentissimus ille Dei spiritus, vt quæ insignia facturus, aut instituturus erat in lege gratiæ, longè illa antè vel in lege naturæ, vel in lege scripta adumbraret. Eaque re & authoritatem eis non exiguum conciliauit, & difficultatem emolliuit, quæ ab eis credendis, aut opere perficiendis, nostros animos auocare poterant. Sedeniam ante datas hominibus claves ligandi & soluendi, Non sicut ante novam legem nisi in articulis indubitatum nobis est, nunquam neque in dictum esse, neque consultum, neque apud confessio aliquam omnino nationem receptum fuisse ritum clanculariæ confessionis, quem nunc obseruari scimus ab vniuersa Ecclesia. Et huius sententia est Doctor noster Subtilis, & communiter scholastici Doctores. Neque conueniebat profecto, vt ad tantum & tam graue onus quispiam obligaretur, donèc præcellentes huiusmodi claves Deus impartiretur hominibus, quorum beneficio & adiutorio compescari posset quicquid vel oneris est, vel laboris in reuelandis distinctè & peculiariter nostris peccatis hominibus.

Et hunc tantum & tam salubrem ritum, quiq; magnificè hominē extollit, dum homo homini sua manifestat arcana, & ab eo præsidium suæ salutis depositit, differrimus oportebat in hoc vsq; tempus, quo humana natura mirificè à D E O exaltata, hominem cœpit habere, Christum videlicet Iesum Dñm nostrum, qui arcana omnia nouit, & in cuncta humana opera plenissimam habet iudicariam potestatem. Et sanctos Doctores nequaquam existimauerim in antiquis figuris nostram confessionem fundasse, quia & ante nouam legem creditur Deum illam vel instituisse, vel præcepisse. Quomodo enim lex vetus, quæ vel minutissima præcepta distinctè tradidit, de hoc uno grauissimo præcepto, credita fuif-

DE LAPSI ET EORVM REPARATIONE.

set tacuisse? Vt ebantur tamen illis ad constabiliendum nostram confessionem, quoniam necessè est omnes concedere, in noua legi implenda esse, quæ sub nube & figura in veteri lege præcesserant.

Ac fortassis non leuiter confirmari posse intelligebant confessionem nostram ex eo, quod confessiones generales & impeditio obscuræ, gratæ nihilominus Deo suis se ostenduntur. Cui enim illæ placebant, placebit proculdubio confessio distincta & particularis, quæ nos magis confundit & humiliat, quæque dolorem de ipsis offendit, & conuersionem nostram in ipsum multo apertiorem facit. Seruant igitur illa testimonia & figuræ, vt amabilem & caram Deo confessionem peccatorum ostendant, quam tanto antè tempore tam multis inuolucris & delineamentis nobis ille commendauit. Ut autem præceptum & ritum nostræ confessionis probemus, solum illis vtremur testimonijs, quæ nobis eā commendare possunt ab eo tempore, quo Christus suis Apostolis has claves tradidit.

Et primò quidem ex verbis illis, quibus Christus hoc instituit sacramentum: Accipite Spiritum sanctum: Quorum remitteritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: non obscurè colligi potest, omnibus peccatoribus à gratia baptismali lapsis, indictum esse ab ipso nostræ confessionis præceptum. His quippe verbis iudices constituit Christus Apostolos super omnes Christianos peccatores, & non quidem voluntarios, vt arbitros, sed necessarios. Quorum remitteritis, inquit, remittuntur eis, &c. Quarè necessarium est, vt ad eos recurrente quicunque volunt remissionem suorum peccatorum obtinere. Cum solus Deus hanc habebat potestatem, & sibi vni hoc reserverauerat, vt dimitteret peccata, ad eum solum tenebantur peccatores recurrere.

Ethoc necessarium fuisse, in hac veritate, de hac tradidit Ambrosius: Vult rogari Dominus, vult de se sperari, vult sibi supplicari. Homo es, & vis rogari, vt ignoscas: & putas Deum tibi non roganti ignoscere? Hæc ille. At nunc, cum Deus tantam prærogatiuam sacerdotibus impatiuerit, vt non solum remisla sint, quæ ipsi remittunt, sed retenta etiam, quæ ipsi retinuerint, necessè est profecto dicere, eadem concessione obligatos esse peccatores omnes fideles

ad recurrendum iam non solum ad Deum, sed & ad ipsos sacerdotes.

Quoniam verò permulti etiam Catholici & docti, de hac necessitate confessiois ex iure diuino, vehementer dubitâunt, & que madmodum ex his verbis illa possit colligi, asscuti non sunt, & alij dum eam omni vi & ope sua niterentur colligere, in ipsis suis conatibus multiplicita defecrunt: vt omnia dilucidiora sint & efficaciora, rem istam magis premam, & confirmabo hunc in modum: Quilibet peccator à gratia baptismali collapsus, facere & admitti tenetur, nè sua à D E O retincentur peccata. Debet enim pro sua quisque parte satagere, vt in gratiam redeat, neque vel momento, si posset, in offensa & in Dei iniurie perseuereret. Porrò peccata tandiū retinentur à Deo, quandiu retinentur à sacerdotibus. Ait enim: Et quorum retinuit. Ioan. 20.

eritis, retenta sunt. Sacerdotes verò neque retinere queunt aliter peccata, quā non remittendo: neque absoluere quenquam possunt ab eis, nisi illa sibi manifestentur: Quoniam, vt sapiens ait, Qui iudi-

Pro. 11.

cat, quod nouit, iudex iustitiae est. Et sicut in foro exteriori retinet iudex tandiū reum in carcere, quandiu non dimittit: ita retinere sacerdotem peccatores, nihil est aliud, quā non dimittere. Si igitur qui post baptismum peccarunt lethaliter, tenentur facere, nè retineantur sua peccata à sacerdotibus, tenebuntur utique & eайлis manifestare. Nam aliqui quomodo ipsis poterunt eos ab illis absoluere, cū sententia ferri non valeat in incognitum? Eademque via colligi hoc præceptum potest ex verbis Christi ad Petrum: Tibi dabo claves regni cælorum: & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis &c. Itemq; ex verbis Christi ad Apostolos: Quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo &c. Nam & ea, quæ his verbis & Petro & ipsis est pollicitus, impleuit cū dixit: Accipite Spiritum sanctum: Quorū remitteritis peccata &c.

Respondes Philippus vbi supra, posse fieri absolutionem fine cognitione ministerio euangelij, licet non possit fieri in iudicio. Quia ministerium euangelij est mandatum cælicum imparienda remissionis peccatorum, sive nota sint, sive ignota. Et huius signum ait esse, quod plurima remittuntur peccatoribus per ab-
Respō. Me. lancht.

solutiōnēm sacerdotum, quæ neque me-
minēre, neque intelligunt, qui absoluun-
tur. Et fide, addit, vox absolutionis accipi-
enda est. Itā enim oportet credere propter
authoritatem euangelij nobis remitti pec-
cata, cùm absoluimur à sacerdote, ac opro-
tebat Dauidem credere Nathan prophete-
tæ, dicenti : Transtulit quoquè Dominus
peccatum tuum.

2. Reg. 12

Impugnat. Sed quot h̄ic sunt errorū portenta? Tot penē sunt errores, quot verba. Sed id tantum, quod nunc agimus, vrgeamus. Nunquid Philippe omnibus peccatoribus petētibus se abloluī, imparienda est remissio peccatorū? non, opinor, itā delirabis. Nōnne Christus hoc manifestē prohibuit, cūm iussit Apostolis suis, nē sanctū darent canib̄, nec margaritas suas mitterēt ante porcos? Et qui dedit potestatem ligandi & soluendi, retinendi & remittendi, apertē vtiquē indicabat, quosdam ligari & retineri oportere, alios verò solui & remitti. Quomodo igitur ritē & legitimē possunt sacerdotes hac potestate vti, & quosdam ligare, alios soluere, nisi ipsis innotescant aliqua peccata ipsorum? Enim uero qui homines iudices constituebat aliorum hominum, & itā eis subieciebat languores omnes spirituales, ac subiecta sunt iudicibus secularibus delicta manifestē noxia ciuitatibus, & languores corporales ipsis medicis, hoc ipso satis admonebat, vt humano more fungerentur hoc officio, & perinde atquē vnumquenque dignum nōscent, vel participem remissionis peccatorum suorum facerent, vel expertem.

Respon. 2. Dicit forte & aliquis : Tenetur quidem peccatores iure diuino declarare sua peccata sacerdotibus, at non distincte, neq; in specie, sed satis erit in genere.

Impugnat. Quomodo verò sacerdotes ex generali confessione nôsse poterunt, quos debeat soluere, quos ligare, quas quibusq; satisfactiones indicere, q; quibusq; morbis aptare medicamenta, vt præseruent à recidiua? Quis prudēs & iustus iudex, sic vel in foro exteriori reos absolvit? Deindè: Cùm ex

vsu & praxi totius Ecclesiae hoc perspicuum sit, nunquam, nisi forsitan in articulo necessitatis, sacerdotes ea generali confessione contentos esse, ut peccatores absolvant, semperque requirere peculiarem & distinctam peccatorum confessionem, ratione & iure tenentur peccatores satage-

re, ut sua sibi remittantur peccata à sacerdotibus, tenebuntur & ea ipsis palam facere eo modo, quo ipsi iustè & prudenter exiungunt ea sibi manifestari. Itaque quanvis, ut Iacob, ante nos nobiles authores docuerunt, ad tomum, absolutionem & confessionem sacramentum, phonus, Caffo, talem satis esset quæcunque distincta peccatorum confessio, siue publica, siue secreta, tamen ex quo Ecclesia secretam & auricularem requirit, ad eam tenentur peccatores eo iure, quo adstricti sunt remissione suorum peccatorum querere.

Et Leo quidem huius nominis primus, Leop.
sic ista verba Saluatoris videtur intellectus.
se. Ex hac nanque potestate, sacerdotibus
à Christo data, ita colligit: Multum vti-
le ac necessarium est, ut peccatorum rea-
tus ante ultimum diem sacerdotali suppli-
catione soluatur. Et ut intelligas diuno,
& non humano, iure haec esse instituta, ex
eisdem verbis colligit pauloantè, ita diu-
næ bonitatis ordinata esse præsidia, ut qui
generationis donum violarent, non aliter
ad remissionem criminum peruenirent, ne-
que indulgentiam Dei, nisi supplicationi-
bus sacerdotum possent obtinere. Et quod
Leo h̄c dicit, sacerdotalibus supplicationi-
bus peccatorum reatum dimitti, cum tamē
de absolutione sacramentali loqueretur,
docere nos potest duo. Primum est, anti-
quum fuisse ritum seruatum nūc in Eccle-
sia, ut sacerdotes absolutioni pœnitentium
præmittant aliquam, vel breuissimam pro
ipsis orationem, qualis est illa, Dominus
noster Iesus Christus te absoluat. Secun-
dum est, verba illa Iacobi. Et oratio fidei Iacob.

faluabit infirmum, non ad solam orationem, quæ fit à presbyteris in collatione extremae Vnctionis, esse referenda, sed etiam ad orationem, quæ fit cum absolutione sacramentali. Vnde & Iacobus cùm docuisset, quid presbyteri adhibiti ægrotantibus deberent facere, statim, ut mox docebimus, omnes Christianos ad confessionem excitauit, viam videlicet ostendens tutissimam ad sequendam remissionem peccatorum.

Ex eodem etiam loco Augustinus ne- Aug.
cessitatem confessionis his verbis colligit: decur
Nemo dicat occulte, Ego pœnitentiam litia,
apud Deum ago, nouit Deus, qui mihi igno-
scit, quia in corde meo ago. Ergo sine cau-
sa dictum est, Quæ solueritis in terra, so- Matt.
luta erunt in celo. Ergo sine causa dæœ & 16.
funt

sunt claves Ecclesiae. Hæc Augustinus. Et legit quidem illa Sacerdos, sed videns non videt, & audiens non audit. Ad confessionem coram quoquis fratre faciendam, putat hæc spectare, & inde illius utilitatem probat. Verum rogo te Sacerdi per viscera Christi Iesu Salvatoris omnium, paulisper in te redeas, & à lethargo, quo laboras, exergi- scaris. Sive confessione coram quoquis fratre agebat Augustinus, quod opus erat meminiisse clavum Ecclesiae & authoritatis datæ Apostolis in peccata? Nunquid habet quisvis Christianus claves regni celorum, & autoritatem absoluendi a peccatis, & non potius soli sacerdotes? Deinde: Quis ita fuit inquam rigidus, ut necessarium crediderit alicui peccatori, confiteri sua peccata illic, quoniam non sunt sacerdotes? Cum igitur Augustinus necessariam confessionem tradit, de confessione profecto agit, quæ sit coram solis sacerdotibus, & non de ea, quæ & nunc, & ante aduentum Christi fieri potuit coram quoquis fratre. Sed ut omnem amittas scrupulum, lege, quæ paulopost citabimus ex eodem in 2. de visitatione infirmorum, neque si velis dubitare poteris, quin nostra sententia sit per omnia concors Augustino.

generaliter omnibus adulteris locutus est. Ideò verò in his, quæ mox subiecit, de penitentia publica Iob & Theodosij Imperatoris agit, quoniam generalem pro omnibus peccatoribus tradebat doctrinam, & quia inde magis innotescit culpa detestantium secretam confessionem, quandò tanti viri non fugerunt publicam.

Et cum Chrysostomus in loco statim citando dicat, Deum iussisse confessionem, necesse est dicere, eum sensisse sub his verbis illam fuisse præceptam, aut verbo tenus illud præceptum ab ipso habuisse Apostolos. Nam in scripturis nullum planè locum alium video, in quo Christus hoc præceptum tradiderit.

Neque leue argumentum pro hac veritate est, quod nulquam præceptum confessionis sic traditum est ab Ecclesia, quasi illa primò ad confessionem absolute, & nō tantum ad confessionem certo aliquo tempore faciendam, obligauerit. Et qui à nobis exigunt locum, ubi Christus confessionem præceperit, si non satis collectioni à nobis factæ acquieuerint, rogari vicissim debent, ut & ipsi nobis aliquem ostendant a locum, ubi primùm Ecclesia hoc præce-

Et quoniam nunc duntaxat contendimus, Augustinum credidisse, in his euangelicis verbis contineri praeceptum confessionis Sacramentalis & Auricularis, audi quid ille in quadam homilia scripsiterit: Qui post uxores vestras, inquit, vos illico concubitu maculastis, si praeter uxores vestras cum aliqua concubuitis, agite poenitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ut oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occulte ago, apud Deum ago, nouit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est, Quae solueritis in terra, soluta erunt & in celo? Ergo sine causa sunt claves datae Ecclesiae Dei? Frustramus Euangeliū Dei? Frustramus verba Christi? Promittimus vobis, quod ille negat? Nonne vos decipimus? Quid his pro nobis requiratur apertius? Agendum necessariò poenitentiam, qualis agitur in Ecclesia, ex verbis Christi colligit. Intellexit ptum instituerit. Cumque nullum talem locum proferre possint, quia multis centurijs annorum probabitur fuisse in Ecclesia confessio ante quodecumque tempus ab eis prolatum, vel inde colligere debent, hoc praeceptum iuris diuini esse, & saltem verbotenus à Christo traditum esse Apostolis. Multa enim sunt in Ecclesia, quae de iure esse diuino nullus Catholicus ambigit, tametsi ostendi satis nequeant ex scripturis. Et Sarcerius quidem, qui inter errores computat cōfessionem auricularem, quam ipse vocat scholasticam, esse iuris diuini, rogari peculiariter deberet, vbi legerit eam non esse iuris diuini, ut cum non potuerit vsquam hoc ostendere, vel ex eo cogatur afflere, temerariè se id inter errores computasse. Nisi forte de eorum ingenio sit, de quibus iam olim verè dixit hæreticoru. Cyrilus: Credent sine scripturis, ut credat aduersus scripturas.

ergo talēm nobis iudicātām esse pœnitentiā à Christo, qualem ipsius Ecclesia exigit, occultam videlicet pro occultis peccatis, & publicam pro publicis.

Et nisi ad occultam & secretam confessionem hæc direxisset Augustinus, non

Sive autem Ecclesia potuerit hoc preceptum sancire, sive non, perspicuum est conuenisse, ut res tanti oneris & difficultatis, quæq; ad omnes spectaret Christianos, Christum haberet authorem. Quarè qui confessionem utilem & necessariam popu-

lo Christiano credunt, in dubium vertere non deberent, quin & Christus ipse per se, vel certè per inspirationē factam suis Apostolis, eam nobis præceperit. Ipsa enim Christi prouidentia & sollicitudo singulare, quam perpetuò suæ Ecclesiæ gessit, vbi & alia omnia argumenta cœlarent, verisimilimum facit, Christum & in hoc quoquè suę Ecclesiæ, sicut & in alijs leuioribus, benignè p̄spexisse. Tradideruntq; vt certam hanc doctrinam magno cōfensu Doctores Scholastici, S. Thomas, Scotus, Durandus, Paludanus, & alij in quarto sententiarum distin^t. 17. & Marsilius in quest. 12. quarti, & Hadrianus q. 2. Et nè quispiam amplius de hoc ambigat, diffinita est hæc veritas, vt certa ex fide, & contraria dānata est, vt heretica à Sixto quarto in bulla, quam proximo capitulo referemus.

Semper fuit
in Ecclesia
auricularis
confessio,

Quicquid verò sit de præcepto, certè ex his Christi verbis liquere potest, perpetuò fuisse in Ecclesia nostram confessionem. Aut enim oportet dicere, Apostolos nunquam fuisse usos potestate hīc sibi tradita: aut si hoc absurdissimum est, & non frustrā hanc potestatem dedit ipsis Christus, necessè est dicere, aliquos eis manifestasse sua peccata, vt haberent ab eis illorum remissionem. Nam Apostolos remisisse peccata post baptismum commissa, absque particuli eorum confessione & manifestatione, omni prorsus verisimilitudine caret.

De vera &
falsa poeni.
cap. 10.
Matt. 8.
Luc. 17.
Joan. 11.
Marc. 11.

Conguebat quippe, hanc prærogatiuam singularem & intactam manere Christo, vt sicut præcellenter habet clauem David, ita solus pro voluntate sua dimiserit peccata sine sacramento & sine confessione particulari, & dimittat cuicunq; placuerit. Atque adumbrat: ab eo, & velut in figura approbata, nostrā confessionem, intellexerunt graues & antiqui Doctores, cùm semel atque iterū remisit leprosos ad sacerdotes, & Apostolis suis præcepit, vt soluerent Lazarum, & paulò post asinam & pullum.

Potest item, quanvis nonnulli repugnant Scholastici, ex Iacobo probari, si non præceptum, certè ritus iste confessionis fuisse ab ipsis Apostolis in Ecclesia. Cùm enim monuisset infirmantes, vt accerserent ad te presbyteros Ecclesia, vt orarent super eos, & oleo eos inungirent, nè ad hoc solùm inducēdos eos quispam existimaret, & non potius, vt agrotantes eis confiterentur, & acciperent ab

cis, si in peccatis essent, eorum remissio. nem, subiecit statim: Confitemini alterum Jacob, peccata vestra, & orate pro invicem, vt saluemini. Quibus verbis neque confessionem sacramentalem instituit Iacobus, neque præcepit, sed institutam iam & præceptam à Christo, velut egregius ipsis præco promulgavit, & ad eam, vt ad rem iam visitatam & consuetam in Ecclesia, omnes Christianos adhortatus est. Quod si, vt verisimilimum est, & Græc aliquanto est apertius, illa verba, Ut saluemini, ad confessionem etiam referantur, satis illorum adiectione significata est necessitas confessionis.

Vnde & Hugo de sancto Victore, querit: Quid est, Confitemini alterutrum peccata vestra, vt saluemini? Et ipse sibi respondebat: Hoc est, non saluemini, nisi confiteamini. Neq; quenquam mouere debet particula illa, alterutrum, vt credit Iacobum non esse de confessione sacramentali locutum. Ut distinguaret à confessione, quæ fit soli Deo, confessionē, ad quā hortabatur, illud verbum possum est. Quid est, alterutrum? rogit Hugo. Ac mox respondet: Non solū homo Deo, sed inter vos alter alteri, homines hominib; ous pastoribus, subiecti prælati, hi qui peccata habent, ijs qui peccata dimittere potestatem habent. Hæc Hugo.

Et secundum hoc verbū, alterutrum, posuit Iacobus. Nouerat probè, nullam aliam confessionem esse frequentatam, eo præfertim ægritudinis tempore in Ecclesia, quām eā, quæ sacerdotibus fieret. Et statim presbyteros ab alijs discreuerat, quia verò dicet presbyteri auctoritate multo ceteris superioris sint, tamen natura & religione fratres omnes inter nos sumus, confidenter ad confitendum alterutrum hortatus est, certò sciens non se aliter esse intelligendum, quām nunc eum nobis interpretatur ipsa Ecclesiæ consuetudo, optima scripturarum interpres. Et sic frequenter loquuntur prelati, suis subditis indulgere volētes, vt possint cōfiteri, cui maluerint sacerdoti: Cras, inquiunt, aut istis quindecim diebus confitemini cuius.

Et de confessione sacramentali interpretatus est hūc locum Augustinus his verbis: Sunt quidā, q; sufficere sibi ad salutē autumāt, si soli Deo, cui nihil occultū est, quē nullius latet conscientia, sua confiteantur.

crimina. Nolunt enim aut erubescunt, si ue dēdignantur ostendere se sacerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram discernerē per legislatorem cōstituit Dominus. Sed nolo, vt ipsa decipiaris opinione, quatenus cōfundaris confiteri coram Domini vicario, tabescens præ rubore, vel teruiculus præ indignatione. Nam ipsius humilius subeūdem est iudicium, quem Dominus sibi non dēdignatur vicarium. Ergo ad te venire roges sacerdotem, & fac ipsum cōscientiarum tuarum penitū participem. Non seducat te somniantum illa superstitione, quæ in visitando confirmat, quia saluat sacerdote incōsulto, ad Deum peccatorum confessio. Nos autem non abnegamus, quin sit ad DEVM frequenter referenda confessio peccatorum. Beatus etenim qui tenebit & allidet parvulos vel maximos suos ad petram: petra autem Christus est. Sed testamur, & testatur & illud sana doctrina, nè tibi applaudentium faueas auribus, quoniam prius eges sacerdotis, qui mediator sit ad Deum tuum salubri iudicio. Alioquin & sub legge, & sub gratia, Ite, & ostendite vos sacerdotibus, responsum diuinum quomodo consummaretur? Confitemini alterutrum peccata vestra, quomodo completeretur? Ergo cicatricum tuarum arbiter Dei vice Dominus adhibetur presbyter, & reuelat vias tuas, & ipse tibi exhibebit antidotum reconciliationis. Hæc Augustinus.

Et expendenda illa verba sunt, Et fac ipsum cōscientiarum tuarum penitū participem: vt intelligat Sarcerius, non dehortatum fuisse Augustinum ab enumeratione peccatorum in confessione, quæ sit sacerdotibus. Et si legatur totum caput 3. libri 10. Confessionum, quod pro se allegat, & cap. statim sequens, manifestum erit, Augustinum non agere de tali confessione, sed de ea duntaxat, quam de suis & bonis & malis curiosi aliqui ab ipso audire cupiebant, desiderantes nōesse, quis tum esset, & quis olim fuisse. Nec solus Augustinus sic interpretatus est Iacobum.

Cyrillus, dum confitetur peccator sacerdoti, impleri dicit, quod Iacobus ait: Si quis infirmatur in vobis, vocet presbyteros Ecclesiæ &c. Beda etiam, & Hugo de sancto Victore, de confessione sacramentali hunc locum intellexerunt. Inducuntur denique à quibusdam verba Ioannis:

ANDRAE VEGA LIBER XIII.

sio Demophilū, q̄ cōtra disciplinæ ordinē adstiterit confessioni, & immiscuerit se ei. Quod quidem vitio ei dari non potuisset, si publica fuisset confessio.

Lactan. Firmianus 4. diu. insti. c. 17. cœtus hæreticorum à cœtu Christianorum per confessionem dicit distingui. Tertul. in lib. de pœnitentia, magnificè commendat confessionem delictorum, qua non sola conscientia profertur, sed etiam aliquo actu testamur pœnitentem animum, & in ea dicit secunda subsidia esse à Domino instituta post prima illa intinctionis Dominicæ monumenta, hoc est, post baptismum. Et cùm ad eam egregiè & eleganter hortatur, inter alia ita scribit: Plerosq; tamen hoc opus, vt publicationem suū, aut suffusgere, aut de die in diem differre presumo, pudoris magis memores, quām salutis, ve-
luti illi, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam inedentium vitant, & ita cum erubescen-
tia sua pereunt. Scio plerosq; Tertullianum credere de sola pœnitentia publica hoc loco agere. Sed cùm pœnitentia pu-
blica non fieret, nisi de peccatis publicis, & hīc illos peccatores reprehēdat, qui vt pu-
blicationem suū fugerent, confessionem detrectabant, & eos illis comparet, qui in partibus verecundioribus vexationē ali-
quam contraxerunt, adduci non possum, quin credam de confessione etiam secreta
eum agere.

Accedit ad hæc, quod confessio publi-
ca à nemine creditur instituta esse à DEO: ipse autem de secundo subsidio à Deo post baptismum instituto, palam differit. Et in toto illo libro de remedio agit omniū peccatorum, qui lapsi sunt à gratia baptismali, nulla distinctione facta inter peccatorem publicum & secretum. Quarē nec verisimile est, cum de solo remedio constituto peccatoribus publicis, egisse. Sed indē decepti sunt, qui verba illius ad pœnitentiam publicam coarctarunt, quia parūm exponerunt illas omnes pœnitentias, quarum ibi meminit, etiam pro peccatis secretis solitos fuisse sacerdotes eo tempore impo-
nere. Nondū enim cœperat ita delicata esse satisfactio pro peccatis commissis, ac nunc est, cùm iam omnis rigor disciplinæ antiquæ elanguit. Et potest hoc confir-
mari ex illis, quæ suprà ex Cypriano & Ambrosio pro necessitate feruentis com-

punctionis de peccatis, capite 24. allega-
uimus.

Atque vt intelligas Tertullianum non dubitasse, quin euangelica esset doctrina ecclesiæ de confitendis peccatis, scito illum in libro secundo in Marcionem, ex interrogatione Adam & Cain, initiatam esse dicere Euangelicam doctrinam, Ex ore Matt. 12. tuo iustificaberis &cæt. & in eis nobis con-
ditæ esse exempla confitendorum delicto-
rum. Et qui illi tribuunt errorem iam im-
pugnatum, quod lapsi à gratia baptismali, non nisi semel est locus pœnitentiae, vel indē admoneri debuerunt, nè quæ dicit in libro de pœnitentia, ad solam pœnitentiam publicam, & non sacramentalem, re-
stringerent.

Orig. ho. 2.
in psal. 37. Origenes in illa verba Davidis, Quo-
niam iniquitatem meam ego pronuncio: sic scribit, Vide quid nos edocet scriptura diuina, quia oportet peccatum non ce-
lare intrinsecus. Fortassis enim sicut ij, qui habent intus inclusam escam indige-
stam aut humoris, aut phlegmatis, stomacho grauiter & molestè imminentem, si vomuerint, relevantur: ita etiam hi qui peccauerunt, si quidem occultant & reti-
nent intrà se peccatum, intrinsecus vrgen-
tur, & propemodùm suffocantur à phle-
gmate vel humore peccati. Si autem ipse
sui accusator fiat, dum accusat seipsum &
confiteretur, simul euomit & delictum, atq;
omnem morbi digerit causam. Tantum-
modò circumspece diligenter, cui debeas
confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infir-
mante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit disciplinam, vt ita
demum, si quid ille dixerit, si quid consilij
dederit, facias & se quaris. Et quod de
confessione secreta in his loquatur, satis
perspicuum est ex his, quæ continentur
adjectis: Si intellecerit & præuiderit talem
est le languorem tuum, qui in conuentu to-
tius Ecclesiæ exponi debeat & curari, ex
quo fortassis & cæteri ædificari poterunt,
& tu ipse facile sanari, multa hoc delibe-
ratione & satis perito medici illius confi-
lio procurandum est.

Cyprianus de lapsis Cyprianus eos, qui vel corde lapsi sunt, ad sacerdotes mittit his verbis: Hi, quoniam de lapsis
nullo sacrificij, aut libelli facinore constri-
cti sunt, quoniam tamē de hoc vel cogita-
ue-

DE LAPSI ET EORVM REPARATIONE.

uerunt, hoc ipsum apud sacerdotes DEI dolenter & simpliciter confiteantur. Exomologes in conscientiæ suæ faciant, animi sui pondus exponant, salutarem medelam, paruis licet & modicis, vulneribus exquirant. Et rursus paulopost: Confiteantur singuli, quæ so vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui deliquit, in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfa-
ctio & remissio facta per sacerdotes, apud

alib. 10. Dominum grata est. Et in epistola qua-
dam ad Cornelium Papam grauiter indi-
gnatur, quod qui idolis sacrificauerant, ante factam exomologesim, id est, confessio-
nem, recipierentur. Et alijs palam fatetur
contra Euangelica & Dominica præcepta
esse, lapsos Eucharistiam accipere, prius
quam exomologesin fecerint.

Hilarianus
Hil. 6. Hilarius explicans duo genera confes-
sionis, laudis videlicet & peccatorum, de
haec subdit: Confessio peccatorum, prædi-
cationi propheticæ & apostolicæ conne-
ctitur. Quibus verbis & prædictam à pro-
phetis, & ab Apostolis confirmatam, no-
stram confessionem satis indicat.

Ambro. Soluit
psal. 6. Ambros. Soluit criminum nexus vere-
cunda confessio peccatorum. Atque vt in-
telligas de confessione priuata, quæ fit sa-
cerdoti, ipsum loqui, cōtra intolerabilem
abusum multorum peccatorum & igno-
rantium sacerdotum nostris temporis, pau-
lopst subiungit: Nonnulli ita poscunt pœ-
nitentiam, vt statim reddi sibi communio-
nem velint. Hi non tam se soluere cupiūt,
quam sacerdotem ligare. Suam enim con-
scientiam non exiunt, sacerdotis induunt.

Hieronymus
Hieron. ad
Hieron. lib. 9. c. 33. Hieronymus inter alias Montanorum
hæreses & hanc quoquæ commemorat,
quod erubescant coram sacerdote confi-
teri peccata admissa. Et in illa verba, Si
momorderit serpens in silentio: Si quem,
inquit, serpens diabolus occulte momor-
derit, & nullo conscio, eum peccati vene-
no infecerit, si tacuerit, qui percutitus est, &
non egerit pœnitentiam, nec vulnus suum
fratri & magistro voluerit confiteri, ma-
gister, qui linguam habet ad curandum, fa-
cile ei prodebet non poterit. Si enim eru-
bescat ægrotus vulnus medico confiteri,
quod ignorat, medicina non curat. Et nē
dubites, etiam peccatorum varietates de-
tegendas esse sacerdoti sensisse Hierony-
mum, vt ille posset legitimè absoluere, ac
tempore Hieronymi istam fuisse consue-
ta.

tudinem, inter alia, quæ in illa verba Chri-
sti, Et tibi dabo claves regni celorum, scri-
Matt. 16. bit, notanda sunt hæc, quæ de sacerdotibus
subdit: Pro officio suo cùm peccatorum
audierit varietates, scit qui ligandus sit,
quivæ soluendus.

August.
Psal. 31. Augustinus in illa verba Psalmi, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quo-
rum tecta sunt peccata: sic loquitur, Situ
tegere volueris erubescens, medicus non
curabit. Medicus tegat, & curet. Emplastrum enim tegit. Sub tegmine medici sanatur
vulnus, sub tegmine vulnerati celatur
vulnus. Cuicelas? Qui nouit omnia. Et
rursus: Situ tegis, Deus detegit: si tu dete-
gis, Deus tegit. Hic est forum misericordiæ, fac hic iudicari causam tuam, nè alio
in foro rigidiori iudicetur. In epist. etiam
iii. ad Iulianum comitem, nè perdamus he-
reditatem cælestem, hortatur confessio-
nem facere sacerdoti bono & sapienti, &
cum eo inire rationem salutis nostræ, ac
iussis eius obtemperare. In homilijs item
de pœnitentia, sic scribit: Iudicet homo se-
ipsum voluntariè, dum potest &c., & ve-
niat ad antistites, per quos illi claves admi-
nistrantur Ecclesiæ. Et in capite ii. de vera
& falsa pœnitentia, si quidem illius sit, pa-
lam docet occulta peccata consuetum eo
tempore fuisse soli sacerdoti manife-
stari.

Et nē illorum errori acquiescas, qui di-
xerunt, hunc confessionis ritum tantum
fuisse in Ecclesia Latina: audi quid apud
Cassiodorum Sosomenes dicat in historia
tripartita: Quoniam omnino non peccare,
diuinum & ultra humanam naturam esse
cognoscitur, peccantibus autem & pœni-
tentiam agentibus, veniam Deus dari pre-
cepit, qui verò confiteri refugiunt, maius
peccatorum onus acquirunt: propterea
visum est antiquis pontificibus, vt velut in
theatro, sub testimonio Ecclesiastici populi
delicta pandantur. Et ad hanc causam
presbyterum bonæ conuersationis, ser-
uantemque secretum, ac sapientem virum
statuerunt: ad quem accedentes hi, qui
delinquebant, delicta propria fatebantur.
Et ille secundum vniuersitatem culpam,
indicebat & mulctam. Quod etiam ha-
bitenūs diligenter in occidentalibus ser-
uatur Ecclesijs, & maximè apud Ro-
manum. Hæc Sosomenes. Nec quod
velut in theatro sub testimonio populi
de-

delicta pandi statutum dicit, de publica cōfessione hēc esse intelligēda arguit, vt Sarcerius & multi alij putārunt. Nam ad eiusmodi confessionem nihil opūs erat presbyterum seruātem secretum diligere. Dicuntur tamen illa, quia confessuri, non ad priuatas presbyterorum aedes debebāt accēdere, sed ad Ecclesiam. Vnde & ibidē scribitur Nectarius Episcopus non permisit, vt presbyter ampliū esset super pœnitentes, sed vnumquenque sūx̄ reliquissē conscientiæ, ex quo diaconus quidam flagitium in Ecclesia commisit cum quadam egregia foemina. Neq; ex hoc sequitur, vt Luterani putant, confessionem non esse de iure diuino. Potuit enim ista Nectarius ad tempus concedere furori populi. Potuit etiam in eo factō errare. Ac fortassis non confessionem prohibuit, sed nē certus aliquis presbyter omnibus pœnitentibus designatus esset, statuit, & libertatem cuique dedit eligendi ad votum, gratum & aptum sibi confessorem. Et nē propter Sosomenum vel Nectarium, de veritate, quam firmamus, ambigas: audi, quid alij Græci & maioris precij authores de his tradant.

Chry. hom. 3. in Matt. Chrylost. de illis qui baptizabantur à Ioanne, sic differit: Confessio peccatorum, est testimonium conscientiæ timoris Deum. Qui enim timet iudicium Dei, peccata sua non erubescit confiteri. Qui autem erubescit, nō timet. Perfectus enim timor soluit omnem pudorem. Illic enim turpitudine confessionis adspicitur, vbi futuri iudicij pœna non creditur. Nunquid nescimus, quia confessio peccatorum habet pudorem, & quia hoc ipsum erubescere, pœna est grauius? Sed ideò magis iubet Deus confiteri peccata nostra, vt verecundiam patiamur pro pœna. Nam & hoc ipsum pars est iudicij, pœna. O misericordia Dei, quæ toties ad iracundiam excitauius. Sufficit ei solus pudor pro pœna. Hæc Chrys.

Basil. de in. stit. mōach. Basilus quārenti, cui debeat, qui velit, peccata sua confiteri, ita respondet: Quod confessionis modus ad hoc institutus est, vt quispiam à peccato se conuertens, fructus dignos ostendere debeat pœnitentiæ, secundum quod scriptum est: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur: necessarium videtur, ijs, quibus dispensatio mysteriorum Dei committitur, confitenda esse peccata. Sic enim & hi, qui antiquitus pœni-

tebant, inueniuntur apud sanctos confessi fuisse peccata sua. Scriptum est in Euangelio, quia Ioanni baptistæ confitebantur populi peccata sua. Et in actibus Apostolorum 18, 17, Apostolis 18, qui baptizabantur. Hæc ille.

Expende Sarceri illa verba, quibus dispensatio mysteriorum Dei committitur, confitenda esse peccata, & attende ad peccatores etiam occultos extensam fuisse & quæstionem, & responsionem, neq; dubitabis Basiliū hīc egisse de sola confessione clancularia, quæ sit coram Christi sacerdotibus.

Erat confirmat, quod Eusebius refert, non fuisse permisum Philippum imperatorem communicare mysterijs, quin prius confiteretur peccata, & inter pœnitentes staret, & culpas, quæ de eo plurimæ ferebantur, lachrymis dilueret. Nam & hæc postea ostendemus ad confessionem sacramentalem spectare. Sed redeamus ad Doctores Latinos.

Cyril. 3. in Lætit. Cyril. ita demūm docet, per pœnitentiam obtinere posse peccatorem remissionem peccatorum, si lachrymis & dolori de peccatis adiungat confessionē. De septem gradibus remissionum différēns, sic inter alia scribit: Est adhuc in septima, licet dura & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, cùm lauat peccator lachrymis stratū suum, & fiunt ei lachrymæ suæ panes die ac nocte, quum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum, & querere medicinam. Et vt declarerit ritum confitēdi sacerdotibus etiā occultissima peccata, fundatū esse in scripturis, imitandū es. se dicit David, q. ait: dixi, prouiciabo aduersum me iniustiam meam Dño, & tu remissisti impietatem peccati mei. Et aliquāto pōst mirabile secretū dicit contineri in eo, quod Moses iuxta translationē, quam ipse sequebatur, iussit violatores iuramenti pronunciare peccatum suum, generaliterq; affirmit cuiusvis generis peccata detegenda esse, & si à nobis non proferantur, publicanda ea esse ab accusatore & incentore peccatorum nostrorum. Greg. necessitatem cōfessionis & ritum seruatum ab Eccl. 14, 15, Euag. 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 5510, 5511, 5512, 5513, 5514, 5515, 5516, 5517, 5518, 5519, 5520, 5521, 5522, 5523, 5524, 5525, 5526, 5527, 5528, 5529, 5530, 5531, 5532, 5533, 5534, 5535, 5536, 5537, 5538, 5539, 55310, 55311, 55312, 55313, 55314, 55315, 55316, 55317, 55318, 55319, 55320, 55321, 55322, 55323, 55324, 55325, 55326, 55327, 55328, 55329, 55330, 55331, 55332, 55333, 55334, 55335, 55336, 55337, 55338, 55339, 553310, 553311, 553312, 553313, 553314, 553315, 553316, 553317, 553318, 553319, 553320, 553321, 553322, 553323, 553324, 553325, 553326, 553327, 553328, 553329, 553330, 553331, 553332, 553333, 553334, 553335, 553336, 553337, 553338, 553339, 553340, 553341, 553342, 553343, 553344, 553345, 553346, 553347, 553348, 553349, 553350, 553351, 553352, 553353, 553354, 553355, 553356, 553357, 553358, 553359, 5533510, 5533511, 5533512, 5533513, 5533514, 5533515, 5533516, 5533517, 5533518, 5533519, 5533520, 5533521, 5533522, 5533523, 5533524, 5533525, 5533526, 5533527, 5533528, 5533529, 55335210, 55335211, 55335212, 55335213, 55335214, 55335215, 55335216, 55335217, 55335218, 55335219, 55335220, 55335221, 55335222, 55335223, 55335224, 55335225, 55335226, 55335227, 55335228, 55335229, 55335230, 55335231, 55335232, 55335233, 55335234, 55335235, 55335236, 55335237, 55335238, 55335239, 55335240, 55335241, 55335242, 55335243, 55335244, 55335245, 55335246, 55335247, 55335248, 55335249, 55335250, 55335251, 55335252, 55335253, 55335254, 55335255, 55335256, 55335257, 55335258, 55335259, 55335260, 55335261, 55335262, 55335263, 55335264, 55335265, 55335266, 55335267, 55335268, 55335269, 55335270, 55335271, 55335272, 55335273, 55335274, 55335275, 55335276, 55335277, 55335278, 55335279, 55335280, 55335281, 55335282, 55335283, 55335284, 55335285, 55335286, 55335287, 55335288, 55335289, 55335290, 55335291, 55335292, 55335293, 55335294, 55335295, 55335296, 55335297, 55335298, 55335299, 553352100, 553352101, 553352102, 553352103, 553352104, 553352105, 553352106, 553352107, 553352108, 553352109, 553352110, 553352111, 553352112, 553352113, 553352114, 553352115, 553352116, 553352117, 553352118, 553352119, 553352120, 553352121, 553352122, 553352123, 553352124, 553352125, 553352126, 553352127, 553352128, 553352129, 553352130, 553352131, 553352132, 553352133, 553352134, 553352135, 553352136, 553352137, 553352138, 553352139, 553352140, 553352141, 553352142, 553352143, 553352144, 553352145, 553352146, 553352147, 553352148, 553352149, 553352150, 553352151, 553352152, 553352153, 553352154, 553352155, 553352156, 553352157, 553352158, 553352159, 553352160, 553352161, 553352162, 553352163, 553352164, 553352165, 553352166, 553352167, 553352168, 553352169, 553352170, 553352171, 553352172, 553352173, 553352174, 553352175, 553352176, 553352177, 553352178, 553352179, 553352180, 553352181, 553352182, 553352183, 553352184, 553352185, 553352186, 553352187, 553352188, 553352189, 553352190, 553352191, 553352192, 553352193, 553352194, 553352195, 553352196, 553352197, 553352198, 553352199, 553352200, 553352201, 553352202, 553352203, 553352204, 553352205, 553352206, 553352207, 553352208, 553352209, 553352210, 553352211, 553352212, 553352213, 553352214, 553352215, 553352216, 553352217, 553352218, 553352219, 553352220, 553352221, 553352222, 553352223, 553352224, 553352225, 553352226, 553352227, 553352228, 553352229, 553352230, 553352231, 553352232, 553352233, 553352234, 553352235, 553

Obiect. 1. Quid verò, inquies, sibi vult Ambroſius, cùm ait, Lachrymæ lauant delictum, quod ore pudor est confiteri.

Responsio. Proſectò non aliud, ſicut benè & graues authores ante nos expoſuere, quām & ad ea delicta lauanda, lachrymarum virtutem ſe extendere, quē ſine verecundia & pudore proſerrinon poſſunt. Neque enim ille vñquām dixit, ſatis eſſe deſtere ſua delicta, ſi quis ea erubefat confiteri. Tanto quippe magis tacendum tunc non eſt, quia diuinum auxilium magis neceſſarium eſt: & quo verecūdiora peccata commiſſimus, eo ampliū confeſſione indigemus, vt humilitate & ſuffragio confeſſionis, gratioreſ fiant Deo lachrymæ contritionis.

Obiect. 2. Sed lachrymas, dices, Petri lego, confeſſionem non lego.

Responsio. Atqui nondūm erat tunc iuſtituta confeſſio, ac proindè & remiſſionem habere poſtuit Petrus ſui peccati, ac verè habuit ſine confeſſione. Argumentum etiam ab authoritate, negatiuē nullius momenti eſt & apud Summulistas.

Ac forſan, ſicut benè Hugo admonet, hiſ verbiſ ſignificare nobis voluit Ambroſius primò, quantum valeant lachrymæ cum confeſſione, quandò cum ſola cordis contritione tantum apud Deum valuerūt: ſecundò, priuē ſtendūt, & poſteā conſitendum: neque imitandoſ eſſe illoſ, qui ſine aliquo compunctionis motu, & ſine aliquo tumoris vel amoris Dei attaētu, ob ſolam conſuetudinem explendam, ad conſitenda ſua peccata ſe ingerunt.

Multa facta ſunt, quæ ſcripta non ſunt, reſpondet Magiſter in 4. d. 17. huic obiectioni ex Ambroſio. Et nè quiſquam dubitet, quin Ambroſius ſenſerit neceſſariam eſſe confeſſionem, quæ fit ſacerdotibus, ſuffiſere poſſunt teſtimonia, ſuprā ex eo in libro de pœnitentia iam citata.

Et quanquam de confeſſione coram Deo loquitur, vt antecedentia & conſequentia indicant, cùm ait: Neque poſte quiſquam iuſtitari à peccato, niſi fuerit peccatum antè confeſſus, tamen de confeſſione ſacramentali loquitur in teſtimonio, quod ex eo allegauit ibidem Magiſter, & Gratianus de pœnitentia, d. 1. Eccè nunc, Quia & à pœnitentia eam hiſ verbiſ diſtinguit: Confeſſio à morte animam liberat, confeſſio aperit paradiſum, confeſſio ſpem ſalutis tribuit, quia non meretur

iuſtitari, qui in vita ſua non vult peccatum confiteri. Illa confeſſio nos liberat, quæ fit cum pœnitentia. Hac Ambroſius. Qui & in illis verbiſ, Vox ſanguinis fratris Genetū clamat ad me, exhortari nos Dominū ad confeſſionem intellexit, quoniam confeſſio, pœnarum compendium eſt, & quædam in peccatis verecundia: & pœnitentie portio, crimen fateri.

Proferuntur & in nos verba Chryſoft, Obiect. in epift. ad Heb. quæ & renarrauerūt Ma- ex Chry. gister & Gratianus vbi ſuprā: Non tibi di- co, vt te prodas in publicum, neque apud alios accuſes, ſed obedire te volo prophe- tæ, dicenti: Reuela Deo viam tuam. Ante psalmi 36, Deum ergò tua conſitere peccata, apud verum iudicem cum oratione delicta tua pronuncia, non lingua, ſed conſcientiae tuae memoria, & tunc demū ſperate mi- ſericordiam poſſe conſequi. Et rursus pec- cata tua quotidie dicio, vt deleas illa. Sed ſi confunderis alicui dicere, dicio ea quotidiè in animo tuo. Non dico, vt conſite- ris ea conſeruo tuo, vt tibi exprobret: di- cito Deo, qui curat ea.

Verū in hiſ, ſicut benè & alij ante nos admonuēre, non dicit Chryſ. nunquām eſ- ſe neceſſarium conſiterti ſacerdoti, ſed duo tantūm affirmat:

Primum eſt, non eſſe neceſſariam con- feſſionem publicam de peccatis occultiſ, Secundum eſt, non eſſe neceſſariam quo- diodie confeſſionem peccatorum, quæ fit homini. Ac, ſi benè omnia perpendamus, tantūm indicat, ſe nō adhortari, aut ſaltem non exigere confeſſionem publicam de occultiſ, aut confeſſiones coram illiſ, qui detecta peccata nobis poſſint exprobare. Et illiſ verbiſ, Vt te prodas in publicum: & illiſ, Vt tibi exprobret: ſatiſ cauit, nè, quæ dicebat, intelligerentur de confeſſione, quæ fit ſecretò coram ſacerdotobiſ Dei vice fungentiſ, & iſiſiuthoritate cu- rare valentiobiſ peccata, & non exprobra- re. Et ita eſſe hæc exponenda, conſtare poterit ex illiſ, quæ ex iſo citauimus, & paulopōt adiiciemus.

C O N F E S S I O V E N I A L I V M ,
V T I L I S E S T E T S A C R A -
mentalis, ſed nemini ne-
ceſſaria.

C A P . XXX.

Toto

Toto plānē caelo aberrauit Lu- terus, cùm ex hoc quōd omnes catholici Doctores tradunt, non eſſe neceſſarium conſiterti venia- lia peccata, collegit & eos docere, neque ſpectare ea ad sacramentalem confeſſionem. Longissimè hæc inter ſe diſtant, & vnum ab altero longo interualllo ſepa- tur. Nullum eſſe præceptum de confeſſione venialium, neque diuinum, neque humanum, omnes libeter fatemur, & ma- nifesta id oſtēdit ratio. Durifſimum quip- pe eſſet, ac fortalſis à nobis inexplibile, ni- ſi ſatiſ eſſet, quæ occurrerent, venialia con- ſiterti. Delicta enim quis intelligit? Verū enim cum his ſtat, materiam iſiſa eſſe confeſſionis, & ad sacramentalem confeſſionem ſpectare. Quandoquidem & ſigillum ſeu ſecretum confeſſionis, ad ea ſe exten- dit, & abſolui ea poſſunt à ſacerdotibus.

Generatim quippe in omnia peccata potestatem eis tradidit Christus, cùm di- xit: Quorum remiferitis peccata, remi- tuntur eis: & quorum retinueritis, retenta- ſunt. Et recte Bernardus: Vbi nihil exci- pitur, nihil excluditur. Iſiſa & forma ſacra- mentalis abſolutionis, qua vtuntur omnes ſacerdotes, abſolutionem ab omnibus pec- catis indiscriminatim ſignificat.

Intolerabileque prorsus eſſet, teneri omnes ad conſitenda peccata, de quibus etiam doctiſſimi dubitant, an ſint venialia, an mortalia: & tamen afferere, ſi quidem ſint venialia, nō eſſe eorum confeſſionem ſacramentalem.

Atque hæc omnia potenter conſiſtunt conſitendo conſitendi venialia, quæ nunc eſt in omnibus pijs & sanctis viris. Et qui- dem, quo magis magiſq; cogito, eum mor- rem à principio. Eccleſia nascentis fuſſe in ea, perſuadeor. Nullū enim principium iſiſi dari poſteſt. Et veriſimilium eſt, conſuetudines Eccleſiaſtas toto orbe re- ceptas, quarum nulla authentica probatur origo, à Christo vel ab Apostoliſ dima- naliſ, praertim cùm nulla probabilis ap- paret ratio nouitatis earum. Quod quidem perſpicuum eſt ita eſſe in proposito: quia cuncta quæ nunc vtilem & laudabilem huiuſmodi confeſſionem probant, nota fuerunt à principio Eccleſia. Et ideo neq; tum, cùm maior erat ſanctitas, veriſimile eſt, tam pium exercitiū fuſſe intermiſſum.

Et merito Leo decimus in eodem arti- culo etiam damnauit illa verba Luteri: In primitia Eccleſia ſola maniſtē mortalia conſitebantur. Et niſi Luterum alioquā bene nō ſi, mirari ſatiſ non poſſem, qua fronte in impugnatione bullæ Leonis id- iplum pertinaciter conſiſtmet hiſ verbiſ: Fuſſe in primitia Eccleſia ſolū maniſtē mortalía in confeſſionib; trātata, ſatiſ probant epiftolæ Pauli, Patrum ſcri- pta & historiæ, quas ſi bulla tam impudē- ter dañnare audet, ſuo genio digna facit.

Quis hanc tantam impudentiam ferre patienter poſſit? Taceo de Patrum ſcriptis, taceo de historijs, diſſimulo conuicia & cōtumelias, quibus perpeſtū ſacram ſum- mi pontificis bullam dilacerat. Videbimus paulopōt, quām diuersa ex Patrum ſcriptis & historijs authenticis habere po- tuit.

Quid eſt, impie, in omnibus epiftolis Pauliniſ, vnde vel ſophiſtiſiſſimè tantum errorem poſſis colligere? Cur impiaſ tuas & inaneſ perſuasiones non vereriſ tanto Apoſtolo impōnere? Evidem in vniuerſiſ Pauliniſ epiftoliſ nulla ſunt, quæ ad confeſſionem ſacramentalem ſpectare videā- tur, niſi forſan illa, quæ de inceſtuo illo i. Cor. 5. Corinthio paterni tori violatore, ad Corinthioſ ſcribit: Cui autem aliiquid dona- tis, & ego. Qua tamen, rogo, conſequen- tia quifquam ex hiſ inferat, ſola maniſtē mortalía traſtata tum fuſſe in confeſſionib;.

Quis, niſi omnino dialeſtice ignarus, hanc collectionem faciat: Non docuit Paulus aliqua venialia, aut occulta mor- talia, traſtata ſuſſe ſuo tempore in confeſſionib;: & meminit aliquod maniſtē mortale traſtatum ſuſſe in eis: Sola igitur maniſtē mortalía traſtabantur eo tempore in confeſſionib; Nónne vel ty- runculi triuialium ſcientiarum nōrunt, ar- guementum ab authoritate, negatiuē nul- lius plānē eſſe momenti? Non poterat ſa- nè Paulus omnia commemorare, quæ ſuo tempore erāt conſueta inter Christianos. Et ex iſiſi eius epiftoliſ liquidifimè con- ſtat, multa etiam authoritate iſiſi tum ſuſſe in conſuetudine, quorum ne minimi quidem in ſcriptis meminit.

Sed mirandum non eſt, iſta Luterum dixiſſe, quandò & eō ibidem prorupit ve- ſania, vt & à confeſſione venialiū omnes fideles retraheret: Nullo modo, inquit, p̄fumias venialia conſiterti. Et rursus: c. Thess. 2. Cūm

Cum serè peccemus sine intermissione venialiter, quis, ait, erit finis & modus confitendi? Sed quid tibi, ô Lutere, displicet in confessione venialium, profectò non vtilis cōfes, aslequor. Si arroganter hunc tuum spiritu venialiū tum humiliare, & communibus morib⁹ Ecclesiae attemperare didicisse, intellexisse opinor, venialium confessionem non solum ad satisfactionem pro ipsis, & ad eorum remissionem, sed etiā (vt pl. erunt; experientur in se iusti) ad agnitionem gravitatis eorum, & ad verū dolorem & confusionem de ipsis assequendam, & ad cauendum relaplum in ipsa, & ad pacem & latitudinem conscientiæ, vehementer posse prodesse.

Esto tamen, iure tibi displicere: cur eam præsumptionem appelles, non video. Præsumptione sanè dici posset, si quis omnia venialia peccata putaret se possit confiteri. Et parvum fructuosum non negamus, de confitendo omnia solicitari. Sed si quis ea dūtaxat venialia satagat confiteri, quæ occurserunt, vel commode occursere poslunt, più esse & religiosum eiusmodi studium, neq; locum ibi vllum habere præsumptionem, vel inde tibi notum esse debuit, quia nihil ibi vetitum queritur, aut quod sit supra merita nostra, aut supra vires nostras diuinio fauore subnixas. Itaque vt compendiò dicamus, venialium confessio non est quidem in præcepto, est tamen sacra mentalis & rata: & si quidem commode fiat, ad multa vtilis, & pro iugi morum nostrorum correctione & profectu, vehementer laudabilis.

DE NECESSITATE CONFITENDI OMNIA MORTALIA. CAP. XXXI.

QVONIAM vero Luterus, & ilius asseclæ Philippus & Sacerius, non improbant confessionem peccatorum, quæ fit sacerdotibus, sed tolerabilem eam putant, & nominatim Philippus in locis communibus retinēdam eam ex multis approbat, sed enumerationem omnium & singulorum peccatorum, necessariam esse nō credunt, ac proinde summariam quandam & expeditam formam confitendi ex suo cerebro confitam introducere, & fidelibus persuadere moluntur: admittat peculiari-

ter ostēdere, necessarium esse omnia mortalia confiteri, sicut ante illos consuetum erat, & erit semper in Ecclesia. Idque nē qu ipiam in dubium reuocet, iure diuino & humano, & sanctorum Doctorum testimonijs, ac manifesta ratione reuinci potest.

Qui dixit, Quorum retinueritis, retenta sunt: ostēdit nimirūm retineri omnia peccata mortalia, quandiu ea retinentur à facie mortibus. Cum igitur sacerdotes retineant peccata mortalia, quæ sibi non manifestantur, iure diuino tenebuntur peccatores omnia ipsis manifestare, sicut obligantur facere, nē vllum suum peccatum mortale sit retentum.

Et in Concilio Lateranensi sub Inno-
centio 3. ita diffinitum est: Omnis vtriusq;
se x̄is fidelis, postquam ad annos discre-
tioneis peruererit, omnia sua solus pecca-
ta solum semel in anno fideliter confiteatur. In Concilio etiam Florentino scilicet pars poenitentia, est oīis confessio, ad quam pertinet, vt peccatores omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Vides, vt de essentia confessionis esse diffinitur integra omnium peccatorū confessio? Cumque has Ecclesiæ diffinitiones & evenialibus non intelligi, ipsa omnium Christianorum consuetudo & rei impossibilitas manifestet: relinquitur, eas esse ad lethalia peccata referendas, non autem ad venialia.

Deinde: Si Tertulliano, Hieronymoq;
imiam citatis testimonijs credimus, singulum quodque vulnus oportet animarum medicis detegere. Et sicut Origenes docet, omnem indigestum ac virulentum humorem necesse est euomere. Quod si aliqd occulte admissum siue opere, siue ferme, siue cogitatione, celauerimus, ex testimonio Cyrilli constat, illud esse in extremo iudicio per diabolum referandum. Ignota etiam varietate peccatorum, ignoratur quis ligandus sit, quisve soluendus, iuxta sententiam iam allegatam ex Hieronymo.

Et Augustinus palam & generatim dicit, Nos aliter salvi fieri non possumus, nisi confiteamur poenitentes, quod inique gessimus negligentes. Et in hoc proposum inducit testimonia Iacobi & Ioannis i am citata, & illud Pauli, Ore autem confessio Rom.

fessio fit ad salutem, & quod Salomon dicit, Qui abscondit scelera sua, non dirigitur. Et alibi ait: Si non confessus, lates: non confessus, damnaberis. Damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus. Et subdit: Ad hoc Deus exigit confessionem, vt liberet humilem: ad hoc damnat non confitentem, vt puniat superbum. Ergo tristis esto, antequam confitearis: confessus exulta, iam sanaberis. Non confitentis conscientia sanierat, apostema tum erat, cruciabat te, requiescere non sinebat: adhibet medicus fomenta verborum, & aliquando secat, tu agnosce medici manū, confitere: exeat in confessione, & defluat omnis sanies. Iam exulta, iam latet: quod reliquum est, facile sanabitur. Et alias, sumpta occasione ex suscitacione Lazari, scribit: Sepultus iaces: quandò confiteris, procedis.

Atque huc pertinet, quod ex libro de vera & falsa poenitentia, nomine Augustini narratur à Magistro Sententiarum, & à Gratiano: Quidam vni celant, quod alij manifestandum conférunt, quod est se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper via carere, ad quam credunt per frusta peruenire. Et ibidem legitur: Quædam impietas infidelitatis est, ab eo qui iustus & iustitia est, dimidiā sperare veniam peccatorum. Et hoc probatur, quia Deus inimicus est omni criminoso, & quia nemine Christus sanauit, quem non perfectè sanauerit: & à nemine unum expulit dæmonium, quin etiā expulerit & omnia. Et patient hæc in sanato surdo & muto, & in expulsione legionis dæmonum, & alias etiam se p̄frem simul. Vnde & subditur in eodem loco: Expulit septem, vt omnia crimina simul ejienda doceret.

Cumq; Philippus hoc potissimum nomine retineri velit in ecclesia morem petendæ absolutionis, vt sit aliquod exterius testimoniu huius articuli, quod lapsi emendantes se, recipiantur à Deo, & sint ab ecclesia recipiendi: eoipso admoneri profecto debuit, necessarium esse, vt omnia sua lethalia peccata confiteantur: quia absolutionis sacerdotis, conformis esse debet absolutioni Dei, qui nunquam remittit unū peccatum lethale sine alio, & sacerdotes neq; volunt, neq; possunt hoc iudicium diuini variare, neq; absoluere queūt ab incognitis. Ad hæc: Confessio ad hoc debet

scrivere, vt peccatores magis humilientur, & grauitatē suorum peccatorū agnoscat, & à recidia certius præseruētur. His autē omnibus aptus non est ritus confessionis, quem ipsi inducere vellēt. Quomodo enī dispicere possint sacerdotes, quæ cuīq; peccatorū remedia apponere debeant, nē redeat in priora peccata, quomodo & admonere grauitatis peccatorū, & poenitentes pro meritis humiliare, si nō ipsis oēs morbi lethales aperiantur? Et nōne aperta est Argum. 6. actio, quædam detegere peccata exitialia, & alia de industria occultare? Ipsis profecto sacerdotibus manifestè ea re imponitur, & contra veritatem formæ sacramentalis hoc militat, quæ absolutionē ab omnibus peccatis indicat, & ex intentione sacerdotis nunquam ad peccata de industria cœlata refertur. Sed urgeamus magis aduersarios: Non potest poenitēs celare peccatum mortale, quod patravit, si ob iustum causam de eo interrogetur à sacerdote bono & prudenti, cui confitetur. Nam si hoc potest, posset apud Deum non esse retentum peccatum lethale, quod verè & ex p̄posito ac iuste retineretur à sacerdote. Lenientur igitur poenitēs oīi confiteri mortalia. Non enī peccatum est, celare, quæ nō tenemur confiteri: neque sacerdos retinere potest, quæ non sumus adstricti illi manifestare. Absurdumq; est, & lumini naturali planè dissolnum, immo & sibi ipsi dissétiæ, quod ait Philippus, pastorem quidem posse pro ætate & vita genere quadam de moribus interrogare, nec tamen debere quenquam cogere, vt dicat arcana facta. Cur enim inquirere possit de occultis, nisi & ad eum spectet talia nōesse? Quod si ad eum p̄tinet illa nōscere, poterit vtiq; & vt sibi reuelentur, cogere. Et si potest, debet & plerunq; id facere. Cur etiam iuste requiritus, abscondere queat arcana in foro adeò benigno & secreto? Atq; ex his patet, meritò Leonem X. damnasse illum art. 6. Lutheri: Contrito, quæ paratur per discussiōnem, collectionem, & detestationem peccatorum &c. facit hypocritam, immo magis peccatorem.

Verū opponit Luterus: Dum omnia volumus purè confiteri, nihil volumus diuinæ misericordiæ ignoscendum relinquerē. Et quis te docuit, tam malè argumen. Respon. Obiect. 1. tari? Nōne & ipsa peccata, quæ confitemur, diuinæ misericordiæ ignoscenda re-

Obiect. At inquit, omnia peccata nō se impossibile est. Delicta enim quis inteligit? Et multa peccata etiam grauia, per ignorantiam committuntur. Et necesse est iugiter cum Psalmista clamare: Ab occulis meis munda me Domine.

Ibidem.

Responsio. Et hoc argumento velut Achille etiam vtitur in eandem rem Philippus. Quis verò nostrū ad hoc quēquam adegit, vt ea confiteatur, quorum reminisci non potest? Tu quidem Lutere, qui adeò ferreus es, vt etiam ad impossibilia homines astricatos esse contendas, posses hāc onera à peccatoribus exigere. Sed catholici omnes sic suam temperārunt sententiam, cūm docuerunt, homines teneri ad confitendum omnia lethalia peccata, vt dicerent excusari posse à quibusdam manifestandis, per eorum ignorantiam, aut obliuionem inculpabilem, neq; obligari quenquam, nisi ad humanam quandam & humanæ fragilitati possibilem diligentiam, vt omnia cōfiteatur. Et in verbis statim allegatis ex Concilio Florentino verbum, Omnia, Patres ad ea, quorum memoriam peccatores habent, palām restrinxerunt. Et quanuis de peccatis venialibus verissimum sit, neminem nostrū saltem communiter posse omnia confiteri, tamen de peccatis mortali bus, multi per gratiam Dei sunt in Ecclesia, qui ne minimum quidem eorum confiteri intermittunt. Et quæ per ignorantia grauia peccata committuntur, quidquid Luterus contendat, innotescere vtq; nobis possunt. Nam aliás ignorantia eorum esset inuincibilis, & malitia ab eis tollet.

Respons ad **Philippū.** Atque ex his solui possunt, quæ Philippus in confirmationem doctrinę sui preceptoris, vbi suprà, adiecit. Non enim, vt putat, lux fidei obscuratur, neq; conscientia in dubitatione aut desperationem adducitur ista doctrina, cūm sanè & vt par est, exponitur. Et si quas difficultates aut anxietates bonæ alioqui, sed timide, conscientiae patientur, indè profecto id proficitur, quia existimatur necessaria esse iteratio cōfessionis, aut grauis subesse culpa, si quis humana quadam obliuione vnū, aut duo peccata lethalia se intermisce deprehendat, cūm fidelem & debitam diligentiam se adhibuisse existimat, vt constiteretur omnia. Sed hos imperitorum cōfessorum & pœnitentiū errores facile est doctis prædicatoribus extirpare, neque ob

linquimus? At, inquit, omnia peccata nō se impossibile est. Delicta enim quis inteligit? Et multa peccata etiam grauia, per ignorantiam committuntur. Et necesse est iugiter cum Psalmista clamare: Ab occulis meis munda me Domine.

parūm doctos, qui eos inuexerunt, doctrinam fidei taxare aut labefactare tolerabile est. Mito & contumelias, quibus innocentes monachos hac occasione adspexit. Quid enim cum illo agas, qui tam parūm videt, vt manifestum esse dicat, neq; omnium, neq; paucorum peccatorum enumerationem iure diuino esse præceptam, sed à monachis confictam, cūm tamen factis superq; iam dilucidum esse ostenderimus, & Christum, & Apostolos, & totam ecclesiam semper eam requisire? Sed hāc satis de confessione sacramentali. Videamus ergo de absolutione sacerdotali, ipsi respondentē.

DE ABSOLVTIONE SACERDOTALI, ET DE TRIBUS CONTRA IPSAM ERRORIBUS.

CAP. XXXI.

VARTVM, quod inter necessaria ad reparationē laphi, à Patribus connumeratur, est sacerdotalis absolutio. Cūm em Deus summam salutis fidelium in sacerdotum posuerit potestate, dicens: Quorū Ioan. 10. remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: vbi lapsa à gratia regenerationis, quod in se est, ad suam reparationem fecerint, cessando à peccatis, ac detestando & confitendo ipsa, hoc vnum supereft, vt qui medici constituti sunt animarum, pie peccatorum præparationi benignè respondeant, & iauscioris sui verbo à morbis suis ægrotos liberent, atq; à peccatis soluendo, sanitati eos perfectæ restituant. Et ad expositionem huius partis spectant nonnulla, quæ suprà differuimus pro defensione formæ ab loquendi consuetate in Ecclesia. Præter errorē autem Vuiclefi tum cōmemoratum, quod non esset hēc forma huius sacramenti, Ego absolu te &c. sciendum est, tres Tres em. potissimum fuisse errores circa hanc partem pœnitentiæ, quatenus à confessione, facerdoti quæ actus pœnitentis est, distinguuntur.

Primus est, quenlibet Christianum posse quenquis alium absoluere. Et hunc errorē apertè Luterus defendit. Ait enim in artic. 13. damnato à Leone X. vbi non sit sacerdos, tantundem posse in sacramento pœnitentiæ, & remissione culpe, quenq; Christianum, etiamsi mulier sit aut puer, quantum sacerdotē quenquis aut episcopum, & quantum ipsum summum pon-

tificem. Contra quem errorem multi egredij doctores multa dignissima lectu pro defensione Christiani sacerdotij & pie & eruditè scripsierunt. Nobis verò, qui non hoc ex professō nunc tractamus, ad reuincedendum hunc errorem, satis esse possunt verba illa Christi, quæ robur sunt & fundamentum præcipuum omnium, de quibus in præsenti agimus: Quorum remisit peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quæ, precor, gratia hīc facta est Apostolis, si alij ab ipsis, & à suis successoribus, præter ipsorum confessionē remittere queunt peccata? Quomodo etiam fieri potest, vt quorum retinuerint peccata, retenta sint, si alij præter ipsos & eorum voluntatem, absoluere valent à peccatis? Nunquid Lutere probare poteris, aliquos tum alias fuisse presentes, vt non omnino sine causa videaris dicere, hēc spectare ad omnes Christianos?

Ante de præca. Rectè sanè Ambrosius hinc ita colligit: Ius hoc ligandi & soluendi, solis sacerdotibus datum est. Et ex testimonij aliorum sanctorum iam citatis, & ex Tertulliano de præscrip. hæreticorum, & ex Apologetico Greg. Nazianzeni, & ex Chrys. dia logorum cap. 4. satis potest constare consensus Scripturarum & Ecclesiæ de his. Expressa est de ipsis diffinitio Concilij Florentini, quæ sic habet: Minister huius sacramenti, est sacerdos habens autoritatem absoluendi vel ordinariam, vel ex commissione superioris. Ac nè oēs Christianos crederet Luterus parē habere potestatem, sufficere ei debuerunt verba ista Concilij Lateranensis sub Innoc. 3. Et hoc vtq; sacramentum, videlicet Eucharistia, nemo potest confidere, nisi sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus secundūm claves ecclesiæ, quas ipse concessit apostolis, eorumque successoribus Iesus Christus.

Secundus error circa absolutionem sacerdotalem, est, quod absoluere non debat sacerdos pœnitentem ante peractam pœnitentiam. Et hanc sententiam tenuit Petrus Osmensis. Et damnata est vt hærica à Sixto 4. in bullā suprà citata. Et profecto tanta hēc erat stultitia, tanta crudelitas, & tam aliena doctrina à consuetudine Ecclesiastica, vt, tametsi damnata non fuisset, sicut mera debuisset infania rejici. Cur em sic limitari deberet claves, à Christo liberè & absolute voluntati ac iudicio

Error 3.

c. 50.

sacerdotum traditæ? Cur despiciendi effent, & tanto tempore differendi peccatores, volentes pro suis peccatis satisfacere? Cur non potius iuuandi ipsa absolutione sacramentali, & consilio comodo ad satisfaciendum & cauendum reciditum?

Ante de præca. Tertius error de his, est, quod absolutione sacerdotalis inanis est. Et hūc errorem tenuere, vt paulò antè retulimus, Vualdenses & Massiliiani, & ex parte etiam Vuiclefus & Luterus. Et possunt ad eos confutandos valere omnia, quæ suprà ad confirmādum vtilitatem confessionis ex scripturis & diffinitionibus Ecclesiæ & confessu Doctorum protulimus. Nam quanvis confessio, quatenus actus pœnitentis est prævius absolutioni, & antecedēs eam, vtilis sit ad humiliandum & confundendum nos, eaq; cōfusione & pudore agnoscendum clariū grauitatem peccatorum nostrorum, & satisfaciendum pro ipsis, tamē elogia & laudes, quæ tribuuntur confessioni, maximè propter absolutionem ei tribuuntur. Neque tantoperè probaretur confessio ab Ecclesia & doctoribus ipsis, si non eam secutura esset præcellentis virtutis & efficaciam absolutio. Et intolerabilis esset impostura, si adigerentur homines ad confitendum peccata sua sacerdotibus, neque tamen ipsi sua absolutione aliquam eis vtilitatem afferrent. Quoniam verò etiam inter catholicos non exigua est controuersia de ipsa efficacia absolutionis, aliquanto diligenterius de ipsa hoc loco differemus.

PER ABSOLVTIONEM SACERDOTALEM CONFERTVR
nonnunquam prima gratia
peccatoribus

CAP. XXXIII.

VERVNT quidem graues & celebres authores, qui secuti Magistrum sententiarum in 4. d. 18. tenuerunt, sacerdotes in noua lege perinde se habere circa spiritalem pecca torum lepram, ac se habebant sacerdotes in veteri lege circa corporalem. Quemadmodum enim hi non mundabant quidem à corporis lepra, quippe qui gratiam sanitatum non habebant, sed tantum authoritate sua mundatos ab ea ostendebant: ita dixere & sacerdotes in noua lege non absoluere quenquā à peccatis, sed absolutos à Deo peccatores duntaxat ostendere, quos

absoluunt. Et hanc sententiam tuerintur in eadem dist. S. Bon. Ocham, Maioris, & Gab. d. 14. & Alex. Halen. par. 4. quæst. 80. Neque tamen, quod ista docuerint, cum illis sensisse existimandi sunt, qui absolutionem sacerdotum inanem crediderunt. Nam & ad augmentum gratiae, & ad remissionem pœnæ debitæ pro peccatis omnibus, ritè sua peccata confessis utilem eam esse tradiderunt. Quod quidem stare potest, etiam si nunquam prima per eam gratia conferretur. Et hac ratione tueri eos possumus, nè videatur aduersari citatis super diffinitionibus Ecclesie, quod sacramenta nouæ legis causant gratiam.

Opin. 2. Verùm his minimè contenti alij scho-
d. 18. q. 1. art. lastici non inferioris classis, altiusque &
3. omnino magnificientius de sacramentali
Sco. d. 14. absolutione sentientes, constanter tradide-
& 18. runt, non solùm remitti partem pœnæ de-
vul. de fa. cera. c. 14. bitæ pro peccatis, & iam iustificatis augeri
Had. quod. gratiam, sed & nonnunquam primam gra-
Ji. 5. q. 3. & tiam per eam conferri, & accedentem pec-
q. 2. de cla. culibus.
Caie. quod. ex inimico amicum, & ex ingrato & exo-
Ji. 12. fo, atque ad pœnas æternas destinato, gra-
Almay. d. tum Deo, & ipsius filium, & hæredem bo-
14. q. vlt. norum æternorum. Et hanc sententiam,
quæ favorabilior est pœnitentibus, & di-
gnitatem sacramentorum nouæ legis ma-
gis commendat, admittit nunc probabili-
rem, & scripturis & sanctorum testimonij
magis consonam ostendere.

Argum. 1. Primo: Christus dixit Apostolis, Quoru-
remiseritis peccata, remittit eis: & quoru-
m. 20. retinueritis, retenta sunt. Habet igitur sacer-
dotes potestatem remittendi peccata le-
thalia, & iustificandi peccatores: & ali-
quando verum est, eos remittere extialia
peccata, & ipsa à Deo retineri, quia reti-
nentur, & non remittuntur à sacerdotibus.
Non enim verè & propriè remittuntur
peccatoribus peccata, nisi cum primò iu-
stificantur, & ex peccatoribus & Deo ini-
micis, iusti & amici ipsius sunt. Et cum di-
cit, Quorum remiseritis, remittuntur: vel
cum pollicitus est eis, Quæcumque solue-
ritis, soluta erunt: satis indicavit non esse
prius aut soluenda, aut remittenda, aut sal-
tem aliquando soluenda & remittenda in
cælo, quia ab eis solueretur & remitteren-
tur in terra. Nam si nunquam hoc erat fu-
turum, potius fuerat dicendum: Quorum
remiseritis, remissa fuerunt: Vel, quæ sol-

ueritis, soluta fuerunt. Profectò minui-
mus sacerdotalem clauim præcellētiā, & ipsis nobis gratijs à Deo factis vehemē-
ter derogamus, nisi eò pertingere potesta-
tem sacerdotalem tueamur. Neque intel-
ligere possum, quomodo sacerdotes ha-
bent potestatem remittendi peccata, si nū-
quam possunt Deo reconciliare peccato-
res. Neque assequor quomodo eis affere-
re valeamus potestatem retinendi pecca-
ta, si nunquam peccata retinentur à Deo,
quia retinentur à sacerdote. Retinere pec-
cata, nihil aliud est, vt dicunt Doctores, &
nostrum Rich. de S. Vict. q. non absoluere. Rich. 6.
de portentis lig. & solu.

Si ergo nunquam lic possunt absolu-
re à peccatis, vt primam conferant gratia, &
faciant non retineri peccata, quæ ante
ipsorum absolutionem retinebantur, non
habent igitur potestatem retinendi pecca-
ta. Quis credat potestatem retinendi ali-
quos reos in carcere, aut etiam soluendi
illos, est in rectore ciuitatis, si nunquam
quenquam potest eripere à carcere: sed,
quod durius est, ipsi se vinclati & compediti,
eo non consentiente, immò repugnante,
& à carcere, & à compedibus queunt li-
berare? Cur dicuntur sacerdotes claves re-
gni cælorū habere, si nemini illud possunt
aperire? Peccatores quidem deberent po-
tius dici habere claves, quæ sacerdotes, si
nunquam hi sua absolutione illis referant
obstructū regnum cælorū, sed ipsi sua con-
tritiōe sibi illud referat & aperiat. Et qui-
bus, rogo, verbis si Christus hæc suisset no-
bis impartitus potestatē, eius potuisset con-
cessionem apertiū, quæ his verbis, desig-
nare? An non satis est, vt credamus, ha-
buisse Christum hanc potestatem, quod de
illo scimus esse scriptum, Qui habet clauē
Dauid: qui aperit, & nemo claudit: clau-
dit, & nemo aperit? Et nonne tantundem
significant illa verba, dicta ad Petrum, Ti-
bidabo claves regni cælorū: Et quodcūq;
ligaueris sup terrā, erit ligatū & in celis: &
quodcūq; solueris sup terrā, erit solutū &
in celis: Et quo minus illa, Quæcūq; alliga-
ueritis &c. aut ista, quæ modò tractamus,
Quoru remiseritis peccata, &c. Sibi Chri-
stus illos, quo ad hęc, coequauit: & nos eis
abrogabimus, quod Christus magna illis
attestatiōe afferuit, p̄mittens his verbis illa
certe affueratiōis ligna: Et ego dico tibi, ibidem
Amē dico vobis? Et in loco quē nūc exag-
geram, vt oēm tolleret ambiguitatē, p̄po-
suit

suit illa: Sicut misit me pater, & ego mitto
vos. Ac si aptiūs diceret: Quo me pater lo-
co & ordine legatū suum constituit, & ego
constituo vos: Quam mihi ille imparitus est
potestatem & functionem, & ego impar-
tor & participio vobis.

Et vt intelligeret, ad tantę potestatis de-
bitum vsum, necessarium esse spiritum san-
ctum, & hanc potestatem ex illius dono se
habituros, neq; vtcunq; remissuros se pec-
cata, sed & verbis & absolutione sua do-
naturos ipsum spiritum sanctum eis, quos
absoluerent, insufflavit in eos, & dixit eis:
Accipite spiritum sanctum. Neq; mysterio
vacat, quod nunquam ante id temporis re-
conciliati leguntur ab scandalo, quod passi
fuerant in passione Dñi. Quid igitur dubi-
tamus, ad absolutionem sacerdotalem con-
ferri nonnunquam primò ipsum spiritum
sanctum? Cur nostræ inuidemus gloriae?
Cur nostræ obuiamus salutis? Cur iniqui su-
mus iudices in Petrum, & in cæteros Apo-
stolos, quos Christus in tantæ culmen di-
gnitatis tantis affuerationibus & præro-
gatiis euexit?

Deinde: Quomodo verum est, sacer-
dotes absoluere à peccatis mortalibus, si
nunquam talibus vinculis compeditos, ab
eorum nexu explicant? Evidem ista ver-
ba, Absoluo te: ad suam veritatem requi-
runt, vt efficacia sint, & virtutem habeant
soluendi ligatos, & quantum ex ipsis sit,
quos inuenierint vinculis peccatorum irre-
titos, soluant & expediant. Et certè aliquid
maiis & potentius significant, quæ ista
verba, Ostendo te absolutum: & intolera-
bile est, illa per ista exponere. Diuersissima
est horum & illorum significatio, diuersus
vñus, diuersus effectus. Et sacerdotibus non
redit Christus potestatem ostendendi ab-
solutos peccatores à peccatis. Nihil erat
nobis opus ea potestate. Immò neque con-
ueniebat nostro statui. Sicut peccata alio-
rum & nostra sunt occulta, ita & multo
magis sanatio eorum est occultissima. Ne-
que constare nobis potest neque nostra,
neque aliorum adulotorum iustificatio. Se-
cretissimus est etiam forus sacramentalis,
neque in iudicium exterius deferuntur, sed
neq; deferri possunt, quæ in eo inter pœni-
tentias & sacerdotes transfiguntur.

Neq; sine periculo manifesto sacrilegæ
falsitatis dici queunt ista verba, Absoluo te
à peccatis, in hunc sensu, Ostendo te ab-

solutum à peccatis. Quandoquidem neque
Deo, neque Ecclesie, neque ipsis pœnitentia-
bus, neque sibi met ostendunt sacerdotes
peccatores absolutos. Possunt enim, vt su-
præ latissimè ostendimus, & ipsi pœnitentes
de sua iustificatione, & nos de illorum
absolutione nonnihil ambigere: quia sati-
crtò ex fide scire non possumus, qd nullus
intercesserit obex, qui effectum abolitio-
nis impediērit. Nunquid etiam, cùm dixit
Christus remitti peccata, quæ remiserint:
aut soluta fore in cælo, quæ soluerint super
terrā: & ibi quoquè ostendenda remissa
aut soluta, possumus exponere? Cur igitur
in vno & eodem contextu, tam variè ac-
ceptum credamus vnum & idem verbum,
vt cùm dicitur, Quorum remiseritis pecca-
ta: vel, Quæcumque solueritis: interpre-
temur, quæcumque ostenderitis soluta vel re-
missa: & cùm dicitur, Remittuntur, vel, So-
luta erunt in cælo: simpliciter & absolute
remissa & soluta exponamus? Quo in loco
scriptura tanta & tam absonta varietas po-
terit ostēdi? Sed hęc p̄spicua magis sient ex
testimonij sanctorum, qd mox citabimus.

Addam itaque etiam alia argumenta. Si Argum. 3.
nunquam per absolutionem sacramenta-
lem à sacerdote prolatam, confertur pec-
catori prima gratia: igitur, quod absurdum
nimis est, institutio sacramenti
pœnitentia non fecit faciliorē viam re-
parationis lapsi, sed potius difficultiore. Ad-
iecta est enim necessitas confessionis supra
ea, quæ ante legem gratia requirebantur;
neq; tamē per eam facilius venitur ad gra-
tiam, si nunquam in ea iustificatur pecca-
tor. Si quis dicat, præcepto confessionis dif-
ficiliorem nunc esse factam curationem
peccatoris: solemus istam difficultatem mi-
nuere, dicentes, eam difficultatem hac re-
compensatam esse, quod per eam multo fa-
cilius, qd oīlī, iustificari nunc possumus,
ac s̄pē iustificamur. At verò hęc responsio
prorsus tollitur, neq; ei locus vñus esse po-
test, si nunquam hac via peccator redit in
gratiam cum Deo.

Ad hęc: Baptismus conferre potest pri-
mam gratiam. Omnes quippe iusti ex Chri-
stianis, renati sunt ex aqua & spiritu sancto,
& Christum induerunt, & consepti ei
sunt, & commortui peccatis per baptismū,
vt verbis Christi & Pauli edocemur. Et
paruulis per baptismum in confessio est di-
mitti peccatum originale. Quarè ergo non Rom. 6.
ccc 4 hoc

hoc habebit sacramentū pœnitentia? Idem profectō vtrōbiquē mysterium est, teste Ambrosio. Necq; minus aperta sunt priuilegia clauium ad remittēdam culpam pœcatorum actualium, quām baptisni ad remittendum originale & actualē. Cumq; Alex. Halens. Eucharistiam concedat conserre nonnunquām primā gratiam, & Doctores omnes Catholici propter contritionem fateantur pœcatoribus illam conferri: cur non & propter absolutionem idem credam vsu venire, cūm pœcatoribus nondūm iustificatis, sed piē & reuerenter confessis sua peccata, eam impartitur, q; dixit: Conuertimini ad me, & ego conuerter ad vos: & rursus, Qui manducat me, & ipse vivet propter me! Idem q; dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: neque apertiū reconciliationē & vitā in illis promisit, quām in his remissionē pœcatorum.

Zach. 1. Argum. 5. Item Dubitari non potest, quin, sicut suprà definitum ab Ecclesia ostendimus, hoc sacramentum pœnitentia, vt & alia nouæ legis sacramenta, causare possit gratiam. Vbi igitur accesserit ad illud aliquis existēs in peccato, q; putet inculpabiliter se dignē, aut saltem non indignē ad illud accedere, recipiet ille primam gratiam. Nullus quippe est obex, qui gratiā sacramentalem impedire queat, nisi peccatum.

Argum. 6. Insupèr: Qui pœcatoribus in extremis agentibus, vel negligentia, vel aliquo incepto scrupulo pœnitentiam negant, grauier increpantur ab Ecclesia, & animarum homicidæ censemur, vt est videre in decreto 26.q.6. Aliquandò igitur conferit prima gratia pœcatorib; per sacerdotalem absolutionem. Nam si nunq; ea per ipsam confertur, non est cur homicide animarū censi- ficeri queant, cūm nullus ob ipsorum negligentiam aut crudelitatem pereat.

Argum. 7. Sed vt omnes in hanc sententiam inclinemus, adjiciam his testimonia sanctorum, qui magna inter se concordia hanc nos veritatem docuerunt.

Hil. can. 16. Hilarius Petro hanc autoritatem elegantissimè vendicat ex illis verbis, Tibi dabo claves regni cælorum: & quodcumque ligaueris super terram, &c. Et quia par est, quo ad hoc, ratio de alijs Apostolis, & de omnibus sacerdotibus, qui legitimè posse sunt confessiones audire, haud dubiè quia & eadem ille de omnium ipsorum autoritate dicta esse voluerit. Verba Hilarij ad Pe-

trum, cūm magnificat præmium, quod cōsecutus est per illam suā confessionem, Tu es Christus filius Dei viui: hæc sunt, O in nuncupatione noui nominis felix Ecclesiæ fundatū, dignaq; edificatione illius petra, quæ infernas leges & tartari portas, & omnia mortis claustra dissolueret. O beatus celi ianitor, cuius arbitrio claves æterni ad itū traduntur, cuius terrestre iudicium, præjudicata authoritas sit in celo, vt que in terris aut ligata sint, aut soluta, statuti eiusdē conditionem obtineat & in celo. Hec Hilarius. Quæ manifestè docet quod volumus. Nunquām em̄ terrestre Petri iudicium, præjudicata authoritas erit in celo ad soluendū aliquē peccatorem, si nunq; Petrus, aut ipsius authoritatē habentes, conferre queūt primam gratiam pœcatoribus, vt idem soluantur à DEO in celo, quia soluti sunt ab ipsis in terra.

August. in libro contra quinq; heres: Aug. Neq; eos audiamus, qui negant Catholicā Ecclesiam oīa peccata posse dimittere. Illi em̄ in Petro petram non intelligūt, & non intelligētes ecclesiæ datas esse claves regni cælorū, eas de propria manu amiserunt. Et alibi: Per claves regni cælorū nō dubitatur coniug., fieri remissio pœcatorū. Chrys. ex his verbis colligit, Apostolos potestate quandam & gratiā spiritalem accepisse, vt remitteret, peccata, & magnam esse dignitatem sacerdotum, qui eandem habeant, ac tandem subdit: Etiamsi praui sint sacerdotes, Deus omnia per eos perficiet, & mittet spiritum sanctum:

Theophylactus in eadem verba: Vide in Theophyl. supèr sacerdotum dignitatem, quod diuina fit. Dei em̄ est remittere peccata. Sic igitur illi honorandi sunt, vt Deus. Nam quanvis indigni sunt, quid hoc? Diuinorum donorū ministri sunt, & gratia operatur per eos.

Cyrillus in illis cōmentarij omni laude dicit, quos scripsit in Ioā. questionē proponebit huiusmodi: Qua ratione diuinę naturę dignitatem ac potestatem discipulis suis Saluator eisdem verbis largitus est. Nam certè folius veri Dei est, vt possit à peccato homines soluere. Cui enim alij prævaricatores legis liberare à peccato licet, nisi legis ipsius authoris? Et continuò ipse sibi ita respondet: Quia certè absurdū nō est, pœcata remitti posse ab illis, qui spiritus sanctū in seip̄is habeant. Nam cūm iphi remittunt aut detinent, spiritus, qui habitat in eis, per eos

eos remittit aut detinet. Nūquām sanè neque hāc questionem proposuisset Cyrillus, neq; eiusmodi questionem subiecisset, si nō pro certo habuisse, ex his verbis conuinci, sacerdotes verè & propriè ex autoritate sibi tradita, & vt ministros spiritus sancti, posse remittere peccata.

Et hoc est, quod Bernardus de Petro nobis commendat his verbis: Quid illo potenterius, cui & terra obediuit, cūm mortuos reddidit, & mare sub pedibus eius se calcabile præbuit, qui Simonem Magum spiritu oris sui in aëre attigit, qui claves regni cælorum tam singulariter accepit, vt præcedat sententia Petri sententiam cæli?

Subscriptit & his Hugo de sancto Victore, dicens: Non dixit, Quodcumque solueris, hoc est, vt illi aiunt, solutum ostenderis, fuit solutum: sed, Erit solutū: quia sententia Petri non præcedit, sed subsequitur, sententia cæli. Et ostendens hoc fuisse commune omnibus Apostolis, & eorū successoribus, ac deniq; cunctis eorū vice fungentibus, quia omnibus ipsis dictum est, Accipite Spiritum sanctum: Quorum remissio &c, continenter subdit: Vbi dixit, Si ostenderitis, fuit? Nūquām dixit hoc, sed dixit, Si feceritis, erit.

Verū acris in eos inuehit Richard. de sancto Victore, qui sic verba Euangelica exponebat: Extat, inquit, quorundam de potestate ligandi atque soluendi sententia, vt ridenda videatur potius quām refellenda. Putant enim & prædicant, sacerdotes non habere potestatem ligandi & soluendi, sed ostendendi homines esse solutos, siue ligatos. Sed nunquid Dominus dicit, Quodcumq; ligatum ostenderis, erit ligatum: & quodcumque solutum ostenderis, erit solutum? Hæc Richard. Veruntamen, vt nemo obijcere posset, mala me fide authores, quos allego, in fauorem nostræ sententiæ citâsse, admonebo hinc pauca quædam lectorem.

Non ita allegauinunc pro nobis Richard, quasi ille omnino nostra sententia sit. In libr. vnde statim citata def. sumptu, palam fatetur, Deum per se solum dare gratiam seu caritatem, & remittere culpam lethalem, seu tollere quidquid est iniurias & impietas, hoc est, iniuriae suæ in peccatis, & absoluere à debito quod ipse vocat, captiuitatis & seruitutis pœcatorum. Sedenim in duobus fauet nobis, ac idem pro nostra sententia illum adduxi-

mus. Nam & grauiter obiurgat exponentes soluere vel remittere, idem esse, quod, ostendere soluta vel remissa: & sacerdibus non solum tribuit potestatem minendi pœnas temporarias, & absoluendi à debito, quod ipse appellat expiationis: sed & constanter vendicat potestatem remittendi pœnam æternam, & commutandi illam in pœnam temporalem, ac perinde & absoluendi à debito, quod ipse dicit, damnationis. Quæ quidem communiter non credunt fieri sine infusione gratiæ. Idque constanter credunt etiam illi, in quos nunc dicimus. Sed argumenta, quibus se illi tueri possunt, commodum erit enodare.

DE ARGUMENTIS CONTRA VIRTUTEM ABSOLVITI

onis ad conferendam primam gratiam.

CAP. XXXIII.

PRIMVS aduersæ partis impetus, Obiect. I. est ex multis Scripturæ & antiquorum Patrum testimonij, quibus soli DEO ex ase vendicatur authoritas dimitendi peccata. Atque vt de testimonij Scripturæ & sanctorum suprà inductis, nunc taceamus: ex Patribus hæc sunt, quæ peculiariter hæc nobis videntur aduersari.

Tertullianus non solum videtur abro-^{Tertull. de gâsse} hanc virtutem iustificandi peccatores pœnit. absolutioni sacerdotali, sed & baptismō. Non, ait, ideo abluimur vt delinquere desinamus: sed quia desimus, quoniam iam corde loti sumus.

Sed Hieron. expressius in illa verba, Ti-^{Hieron.} bi dabo claves regni cælorum, ita scribit: Matt. 16. Istum locum Episcopi & presbyteri non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilium, vt vel damnent innocentes, vel soluere se posse noxios arbitrētur, cūm apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita, queratur.

Ambrosius: Verbum Dei dimitit pœ-^{Ambros.} cata, sacerdos iudex est: & officium quidem suum exhibet, sed Tullius potestatis iura exercet.

Augustinus: Nemo tollit peccata, nisi solus Deus, q; est agnus tollēs peccata mūdi. Et hoc esse peculiare defendit in Christo, quod ipse est, q; baptizat interius. Et alibi ex historia suscitatiōis Lazari, ita colli-^{Aug. con. 3. con. Cre. fcon. cap. 5.} git: Solus Deus dat vitā, Apostoli soluunt. Et

Tract 6. Et aliâs: Non sanctificat, nisi Dominus. Et illud vrgentius est, quod in Ioannem scribit: Sibi retinuit potestatem, seruis ministerium dedit. Cumq; possit, nihil amplius dedit, nè seruus in seruo speraret.

Beda. Et his concinit Beda: Nam in illa verba Iudeorum apud Marcum, Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus: dicit illos verum dixisse.

Atq; his vel similibus testimonij qdani frcti, grauiter nos obiurgant, & de sacerdote, inquit, Deum facitis, qui ei potestatem, quæ soli Deo competit, tribuitis.

Responsio. Atenim ego eis non aliud respondebo, Hug. 2. de quâm olîm huic obiurgatiôi Hugo de san- sacr. par. 14. cto Victore, respondit: Non ego sacerdo- cap. 8.

Exo. 22. deos facio, sed sermo diuinus, qui men- tiri nō potest. Djs, inquit, non detrahes, & principi populi tui non maledices. Iſti verò contra legis præceptum, djs detrahunt, quia potestatem diuinitûs collatam sacerdotibus auferre volunt. Et vt ostenderet, quantum interesset inter modum, quo Deus peccata dimittit, & quo sacerdotes, & neutrum alteri repugnare, subdit: Neque verò ego sacerdotibus potestatem dimitti- di peccata tribui. Ille hominibus potesta- tem diuinam tribuit, qui de hominibus deos fecit. Sed tamen ipse sicut ex semetipso Deus est, ità etiam per semetipsum, quando vult, sine humana cooperatione peccata dimittere potest. Hi verò, qui ex semetipsi djs non sunt, nisi eo, à quo sunt, hoc, quod sunt, in eis & per eos operante, & eis co- operante, peccata dimittere non possunt. Hæc ille.

Ecc. 31. Quomodo ergò solus Deus bonus est, nec tamen indè sequitur, bonos nō esse etiam eos, qui Domino seruunt, & quomo- dò solus Deo mirabilia facit, & de iusto ho- mine dicitur, fecit em mirabilia in vita sua: ità licet solus Deus dicitur dimittere pec- cata, cum hoc stat & sacerdotes peccata di- mittent: qd ipse à se & principaliter de- let peccata. Et ideo Augustinus sacerdoti- bus non tribuit potestatem, sed ministerium, & Ambr. dicit verbū Dei dimittere pecca- ta, sacerdotem autē esse iudicē, qd cùm Deus potuisset cōmunicare sacerdotib; potesta- tem excellētē, quā habet humanitas Chri- sti, vt cū sacramento & sine sacramēto pos- sint remittere peccata, tñ solū dedit eis, vt hoc possint per sacramenta. Et nisihæ sufficere testimonij scripturæ & Doctorū existimentur, cogeremur negare hanc po- testatem remittēdi peccata, fuisse in huma- nitate Christi. Quod nullus, quod sciam, Catholicorum haec tentauit.

Ad Tertul. Neq; Tertullianus hoc negavit, sed ad- monuit, quâto dolore de peccatis accedere par eslet ad baptismum & ad cōfessionem, neque expectari debere susceptionem horum sacramentorū ad faciendam pœnitentiā de peccatis admis̄sionē. Vnde & paulò ante iā citata, ita scribit: Peccator ante ve-

niam deflere se debet, cùm pendente venia poena prospicitur, cùm adhuc liberari non meretur, vt possim̄ mereri, cùm Deus cō- minatur, non cùm ignoscit.

Ac Hieronymus quidem non tam videt, Ad Hie- quæ obiecta sunt, dixisse, vt abrogaret sa- cerdotibus potestatem remittendi peccata accedentibus piè & deuotè ad hoc sacra- mentum, quâm vt stultitiam illam redar- gueret, quæ videtur tum aliquib; sacerdo- tibus fuisse persuasa, vt pro volūtate & ar- bitrio suo possint quoscunque vel soluere, vel ligare. Et hoc satis indicant illa verba, vt vel dāmneant innocentes, vel soluere se noxios arbitrentur. Neque em qui dicimus sacerdotes nonnunq; sua absolutione con- ferre primam gratiam peccatorib; autho- ritatē eis tribuimus damnandi innocentes, aut soluendi perseuerare volētes in pecca- tis. Cumq; paulò pōst subdat Hieronymus, sacerdotē vel episcopū pro officio suo pec- catorū audire varietates, vt sciat, qui ligan- dus sit, quive soluendus. & in illa verba, Quæcunque alligaueritis super terram &c. Matt. 18. potestatem dicat Apostolis concessam, vt scirent qui ab eis cōdēmnantur, humanam sententiam diuina roborari, adduci profe- ctō non possum, vt credam Hieronymum, alienum fuisse à nostra sententia, neq; tri- buisse veram potestatē sacerdotibus soluē- di à peccatis, sicut manifeste tribuit veram potestatē ligandi & excludendi contu- maces peccatores ab Ecclesia.

Ambroſius aut, Augustin⁹ & Beda pro. Ad Amb. pterea dicunt solius Dei esse dimittere pec- cata, qd ipse solus ex se & principaliter de- let peccata. Et ideo Augustinus sacerdoti- bus non tribuit potestatem, sed ministerium,

Augst. & Beda. & Ambr. dicit verbū Dei dimittere pecca- ta, sacerdotem autē esse iudicē, qd cùm Deus potuisset cōmunicare sacerdotib; potesta- tem excellētē, quā habet humanitas Chri- sti, vt cū sacramento & sine sacramēto pos- sint remittere peccata, tñ solū dedit eis, vt hoc possint per sacramenta. Et nisihæ sufficere testimonij scripturæ & Doctorū existimentur, cogeremur negare hanc po- testatem remittēdi peccata, fuisse in huma- nitate Christi. Quod nullus, quod sciam, Catholicorum haec tentauit.

Obijcitur etiā nobis, qd sacerdotes, in ve- terilege non mūdabāt à lepra, sed tm ostē- debant ab ea mundatos. Nec in hoc p̄cipie- Lact. batur leprosis, vt ostenderent se sacer- tibus,

tibus, vt illi mundos vel immundos face- rent, sed vt haberet leprosorum notitiam, & mundos ab immundis discernerent. Vnde & Christus quosdam iam mundatos ad sacerdotes misit, & quosdam nōdūm mu- datus, in via mundauit.

At hēc suadere possunt, quod volumus, non infirmare. Quantū enim lux tene- bras, dies noctem, veritas umbram, tantū sacerdotium nostrū antecellit vetus. Um- bram habebat lex futurorum bonorum, te- ste Paulo, non ipsam imaginem rerum. At

que ut diuitias diuinæ in nos benignitatis agnoscamus, semper plura & magnificen- tiora nobis in veritate præstitit, quâm ad- umbrabat & pollicebatur in figuris. Ita- que vel ob id quod veteres sacerdotes non acceperunt potestatem mundandi à lepra corporis, oportet cōstanter defendere, no- fros accepisse potestatem mundandi etiā à lepra animæ. Atque in huius testimonium,

cum illi nullis verbis vterentur, quibus si- gnificant se mundare à lepra corporis, ex consensu totius Ecclesiæ & Dei ipsius au- thoritate, nostri sacerdotes aperte indicat se soluere à peccatis, & mundare à lepra animæ. Hoc si non præstant, non iam su- periores, non pares, sed multo inferiores

sunt veteris legis sacerdotibus, quia illi ostendere poterant iam mundatos à lepra corporis: nostri verò, vt iam docuimus, non ostendit à peccatis mūdatos. Et quod

Christus leprosis præcepit, hoc nimirūm indicabat, & peccatores, & iustos, qui fue- runt peccatores, debere manifestare pec- catorum suorum lepram sacerdotibus: & tantæ virtutis esse humilitatem illam & propositum confitendi, vt quandoquæ ante peractam, immò & ante inceptam confes- sionem, ab ipso Deo per seipsum iustificent.

Sed vrgent quidam: Aut peccatores ante Absolutionem Sacerdotalem faciunt quod in se est, & dolent de suis peccatis propter Deum, aut non. Si non, indignè accedunt, & obicem ponunt gratiæ sacra- menti, ac nouum admittunt peccatum: tan- tum abest vt tum iustificantur. Si sic, ante abolutionem iustificabuntur, sicut iustifi- cati essent ante legem Euangelicam, & ita nunquam in ipsa abolutione conferetur prima gratia.

Hoc argumentum petit tempus, quo sa- cramentum confert primā gratiam. Et Ca- lianus quidem oēm peccatorem, qui quā-

tum in se fuit, dolerat de peccatis, neque tamen venerat ad gratiam, iustificari cre- didit per absolutionem sacerdotis. Sed ex alijs peccatoribus, qui licet doleant de peccatis propter Deum, tamen non supra om̄e odibile, quosdam dicit per absolutionem,

gratiam acquirere, alios verò nō. Capre- in 4.d.17,

lus etiā & Palud, similiter dicūt, accedētes ad hoc sacramentū cum dolore insuffici- ti ad gratiam, aliquandò iustificari, & ali- quandò non. Et qd potest esse ignorantia,

quæ excusat eos à peccato, neque tamē fa- tis fit ad obtinendum eis gratiam, ponunt medium, quem vocant, accessum ad hoc sa- cramentum, ita scilicet, vt neq; peccet quis ad illud accedendo, neque tamen conse- quatur gratiam. Verū nobis multo pro-

Suscipiens apparet, talem medium accessum hoc sacra- non ponere, & generaliter fateri, per facer- mētum, vel peccat le-

dotalem absolutionem primam gratiam thaliter, vel conferri, quandoquæ peccatores eam recipit gra- suscipientes, probabilit̄ existimant se suf- ficienter dispositiſſe ad gratiam, neq; tamē id fecerunt, & semper eos peccare, qui ac- cedunt in peccato absq; eiusmodi ignorā- tia probabili. Et ratio, quæ me in hanc sen- tentiā pertrahit, est hēc: Sacra- menta habent se ex institutione diuina in efficienda gra-

tia, quā & Dionys. & Maximus, & alij Gr̄. dio. de Ec- ci, habitum, vt scholastici, vocāt, sicut agen- cles. Hie. c. tia naturalia in producendis suis effectibus 1.3. & s. Max. cent. circa passa bene disposita, & sibi debitè p. de caritate, pinqua. Ac pindè & causant gratiā in quo- cunq; ipsa suscipiente, & non ponente ob- icem. Non ponit obicem, qui habet igno- rantiā probabilem: ponit verò, qui eam nō

habet, & accedit in peccato. Ille igitur sem- per, & iste nunq; per susceptionem sacra- menti suscipiet gratiam. Neq; nunc de hoc

soliciti sumus, an sacerdotes per verba ab- solutionis attingant virtute diuina ad pro- ductiōnem gratiā, sed duntaxat afferimus, qd siue contingat, peccatores in peccato ac- cedere ad sacramentum hoc, quia non do- lent de peccatis suis quātūm oportet, siue

quia nō dolent de ipsis propter Deum, siue quia non habent cum eo dolore propositū vitandi omnia peccata, si quidem probabi- liter putent, se habere quicquid ad suam re- parationem necessarium est, consequen- tur primā gratiam per hoc sacramentum, & nunquam aliās.

Quarè, cùm superiū tradiderimus, non esse ad iustificatiōem peccatoris necessaria cer-

certam aliquam intensionem, aut continuationem doloris de peccatis, neque presentiam propositi vitandi omnia peccata, immo sufficere quencunque dolorem de peccatis propter Deum, tunc duntaxat concedendum est, primam gratiam conferri in hoc sacramento, cum quis dolet de peccatis timore pœnæ imminentis, vel propter mala alia ex eis secuta, vel propter turpitudinem ipsorum, vel denique alia quavis ratione, & non quatenus sunt offensa Dei.

Porrò ad hæc consequens est, attritum posse fieri contritum per hoc sacramentum. Attributus f. et contritus per sacra- mentum, & suis: contritum verò quencunque, vel per attritum, & contritio. Nam attritum, communiter in schola vocamus dolentem imperfectè de peccatis suis: contritum verò quencunque, vel perfectè dolentem de ipsis, & quantum sufficit ad recuperandum gratiam, vel habentem dolorem de peccatis coniunctum ali, cui, cum quo sufficit ad gratiam. Et quia concedendum videtur, omnem contritum habere contritionem, quanvis questio sit de nomine, concedere possumus, attritionem fieri contritionem extrinsecè propter superueniens sacramentum: quia ille actus qui ante ipsius susceptionem erat attritio, iniuriatus manens, dicetur fieri contritio, quoniam ad reparandum lapsum, tantum valet cum sacramento, quantum actus qui ex se & sua perfectione ad id satis esset per D E I misericordiam, & intrinsecè est contritio.

Obiect. 4. Est & aliud non dissimulandum argumentum contra nos. Non debent sacerdotes absoluere, nisi eos, quos credunt esse iam absolutos à Deo.

Greg. hom. 26, in euag. his Et hoc videtur testari Gregorius his verbis: Quos omnipotens Deus per gratiam compunctionis visitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cum æterni arbitrium sequitur iudicis. Et statim hoc cōfirmat ex eo, quod Christus nō prius Apostolis commisit soluendum Lazarum, quam eum viuificasset.

Ioan. II. Vnde & subdit: Ex qua consideratione intuēdum est, quod illos nos debemus per pastoralem autoritatem soluere, quos auctorem nostrum nouimus per suscitantem gratiam viuificare. Quod si possent sacerdotes absoluere nōdūm absolutos à Deo, cur non & aliquandò miseri fragilitatis peccantium, ad qualencunque displicantiam suorum peccatorum eos absoluere?

Adniti debent in primis omni vi & ope Responda sua boni confessarij, vt pœnitib⁹ displi- ceant sua peccata vehementer, & potissimum ob Dei offendam, & vt proponant ea in posterum pro sua virili cauere. Sed quāuis eos videant non tam perfectè pœnitire, si credant eos probabiliter hoc de ipsis existimare, absoluere eos debent, immo & cum dubio iusto & rationabili, non tantum de perfecta eorum pœnitentia, sed etiam de probabili eorum ignorantia, vbi illi asserant se ita dolere, & ita proponere vitare peccata, neque in aliqua esse peccatilethalis proxima occasione, absoluere eos possunt & debent. Quis enim exactè posfit nōesse quid opus sit, vt ea ignorantia sit probabilis? Quis scit, si cōuertatur & igno- Iod. 2. scat Deus, & sicut sèpè contingit, ipsa absolutione perficiat & augeat pœnitentiam eorum?

Et ad Gregorium & argumētum ex hi- tom. II. storia Lazari respondere possumus, iam eos à Deo visitari, & quodammodo vivificari, qui aliquem, licet imperfectum, dolorem habent de suis peccatis, quique ita ad nos pro medicina suorum peccatorum concurrunt, vt coarguere eos non possumus, quod non sint per compunctionis viam à D E O suscitati. Neque adduci possum, vt credam Gregorium voluisse sacerdotes sic in absoluendis peccatoribus sequi arbitrium diuinum, vt neminem absoluere, nisi quem crederent iam prius à Deo absolutum. Sed arbitrium diuinum, quod illos sequi voluit, est profecto vel lex, quā eos sequi statuit, vt non absoluere nisi iam modo exposito pœnitentes: vel voluntatis diuinæ propensio ad iustificationem aliquos, quā ex hoc quadamnus nobis innotescit, quod videmus aliquos iam interius ab eo excitari ad pœnitentiam peccatorum, & correctionem suæ vita.

Verūm his non contenti, hoc tandem obiecto, quod Hadrianus Achillem eorum dicit, virtutem absolutionis sacerdotalis èneruare nonnulli contendunt. Non possunt sacerdotes verè retinere peccata. Vel iniuris enim ipsis possunt peccatores sua contritione iustificari. Ergo neque verè queunt remittere peccata, sed tantum ostendere remissa. Atque his forte vidi Hugo & Richardus de sancto Victore, Hug. 14. cap. 14. char. 14. contemporanei, & monasterij religiosi, faciat sanc- tūi Victoris apud Parisum simul canonici,

nōici, afferuerunt, nullum Christianum peccatorem liberari ante absolutionem sacerdotalem à reatu pœnæ æternæ, nisi in articulo mortis, cùm quis sine confessione moritur, quia non est locus confessioni.

Sed non opus est in hoc incommodum incidere propter adeò imbecillum argumentum. Negandum est, sacerdotes non verè retinere peccata. Verè quippe retinent, dum non absoluunt: & corum Deus retinebit sine dubio peccata, quos illi iure & iustè indignos sua absolutione iudicaverint. Quin verò & plerique ideò non absoluuntur per Deum à peccatis suis, quia hic non sunt absoluti à sacerdotibus. Falsumque prorsus est, quenquam posse iustificari iure & cum ratione iniuris sacerdotibus. Siquidem nemo iustificatur, quin actu vel virtute votum habeat confitendi, dignusque sit absolutione sacerdotali. Nec multa caret probabilitate, quod nobiles autores tuentur, ac nominatim felicis recordatiōis Hadrianus VI. hoc ipsum, quod habet virtutis contritio ad iustificationem peccatoris, ante baptismum quidem habere virtute baptismi, actu vel virtute optati: post baptismum verò, virtute sacramenti pœnitentiae, & vt pars quedam ipsius est. Quod si verum sit, non solum erit verum, omnia ea retineri apud Deum peccata, quæ legitimè retinentur à sacerdotibus: & plerique ideò non remittere Deum sua ipsorum peccata, quia sacerdotes non eis actu remittunt: sed & generatim erit verum, nemini ex lapsis à gratia baptismali Deum lethalia peccata remittere, nisi per sacerdotem actu vel virtute remittentem.

Dicit aliquis: Forma sacramentalis, Absoluo te: semper habet eundem sensum, neq; variatur illa propter varietatem pœnitentium. Cùm autem absoluuntur iam iustificati, non significatur per eam, eos verè absoluī à vinculis suorum peccatorum: quia, vt iam diximus, possent ante ipsam ab eis plenè esse absoluti: & si hoc illa significaret, falsa esset.

Sed satis est ad veritatem huius formæ sacramentalis, talem esse ipsius virtutem, vt, si quidem confessus obicem non poneret, aut aliundè non esset absolutus, semper ratione ipsius & à culpa absoluere, & à reatu æternæ pœnæ, & nonnihil minuere. Atque ei de pœna temporali pro peccatis actualibus debita. Nec amplius aliquid esse re-

quisitum ad veritatem huius formæ, comprobari potest ex formis baptismi & Extremæ Unctionis, quas non est dubium veras fore, etiam si dicerentur super sanctificatos, & qui non deliquerint per omnes sensus. Vnde & Hugo vbi suprà, doctè admonet, scripturam sic sèpè de re aliqua loqui, vt quid inde cœnturum sit, prænun- ciare videatur: tamen magis virtutem ipsius, quam cœntum, significare. Atque hoc manifestum est in illis verbis. Qui credide- Marc. vlt. rit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Nec minùs in illis, quibus vita æterna promis- Loc. 6. tur, sumenti Eucharistiam. Neque enim his aut similibus prædicuntur omnes baptizati, aut sumentes Eucharistiam, fore saluui, quod in aperto est esse falsum: sed virtus sacramentorum ibi exprimitur, & quod perduci per illa possint, qui ea dignè sumpserint. Quoniam verò celebris est opinio Hugonis & Richardi statim citata, de ipsa aliquanto operosiis hic differemus.

ANTE ABSOLUTIONEM SACERDOTALEM, ET SIMVL omnino cum culpa delectur reatus pœnæ æternæ.

CAP. XXXV.

VT probarent Hugo & Richardus, verissimum esse quod Christus dixit Apostolis, Quoru- Ioan. 20. tinueritis, retenta erunt: in hæc, vt statim diximus, inciderunt sententiam, vt dicerent, neminem lapsum à gratia baptismali, ante sacerdotum absolutionem, liberari à reatu æternæ pœnæ, nisi cùm in articulo mortis locus non est confessioni. Et Richardus quidem non tātum hoc dicit de lapsis à gratia baptismali, sed & pœnitentes ante suscepitum baptismum aperte tuerit, nunquam liberari ab eo reatu ante participationem baptismi. Et grauiter indignatur, quod cùm grauiora sint peccata Christianorum, quam infideliū: tamen quidam aiebat Christianos per contritionem liberaari ab eo reatu ante sacerdotum absolutionem, non autem infideles ante baptismū. Neque negat isti graues & venerandi doctores, per contritionem ante absolutionē sacerdotum iustificari homines, & compariare sibi gratiā & caritatem: sed concedūt, stare hæc cum reatu ad pœnam æternā. Et Richardus exp̄s ostendit, hoc non esse mirandum, q̄a sancti Patres ante mortem

ddd Christi

Christi sine villa dubitatione habuerūt caritatem, & tamen rei erant pœnæ æternæ, nec ab ea fuissent liberati, nisi Christus mortuus fuisset.

Oes cōtriti, Attamen Doctores communiter conliberi sunt à traria sententiam defendunt, & eam esse reatu pœnæ omnino tenendam, his argumentis possimus docere:

Argum. 1. Primò: Omnes iustificati, & qui in gratia sunt diuina, accepti sunt ad vitā æternam. Rom. 8. Omnes enim sunt filii Dei: & si filii, & hæredes, teste Paulo. Sed vita æterna aliena erit ab omni malo pœnæ, quia omnium erit bonorum aggregatione per se. Non igitur potest esse quis simul & semel secundum præsentem iustitiam, acceptus ad vitam æternam, & reus pœnæ æternæ. Et manifesta est contradic̄tio, esse aliquem simul ordinatum, & eodem modo, ac pro eodem tempore ad aliqua inter se incompossibilia.

Argum. 2. Dein: Si peccator erat reus æternæ pœnæ, & Deus eum volebat addicere pœnis æternis, si in eo statu decederet, & quantacunq; sit cōtrito, hic reatus inuariatus manet & immobilis ante absolutionem sacerdotis: verum ergo erit, Deum iustos & caros sibi & amicos & filios, ac per hoc & hæredes bonorum æternorum, pœnis æternis velle mulctare, si in eo statu decedant. Quod quidem & absurdissimum esse, & secum pugnare videtur. Siquidem hoc nō est esse in Dei gratia, sed in odio potius, & quidem acerbissimo.

Argum. 3. Aduersatur etiam huic sententiae, quod Augustini & Gregorij autoritate cōmuniter receptū est inter Doctores Theologos, vestem nuptialem caritatis, diuidere inter filios regni & perditionis. Quid enim aliud est, caritatē inter eos diuidere: quād eos esse filios regni cælorum, & ipsius hæredes, qui habent caritatem; eos verò filios perditionis, & pœnis æternis obnoxios, qui illam non habent? Neq; verum est, iustos, qui erant in limbo, reos fuisse æternarum pœnarum. Solùm erant rei carendi visione diuina usque ad mortem Christi. Et saltem certissimū est, eos non fuisse tum reos æternarum inferni pœnarum, quarum fuerunt rei ante remissionem peccatorum lethaliū. Cumq; iam ianua regni cælorum reserata sit, multo est absurdius etiamnū filios & amicos Dei, reos credere æternarum pœnarum, præfertim inferni.

Argum. 4. Accedit ad hēc, quid perquād absurdū

est, membra Christi viua, rea dicere gehennalium flammarum. Quantunvis autem amoris hoc Richardus nitatur cōmoda illa distinctione de membris Christi, prædestinatione, præparatione, & habitudine seu cōcorporatione, tamen certè uitare id non potest. Nullus enim potest habere gratiam, quin eo ipso fiat actu, & ut ipse dicit, cōcorporatione viuum membrum Christi, quia extra Ecclesiam non est salus, & omnes iusti sunt partes Ecclesiae, & ex consequenti membra Christi: nec pater cælestis quenq; habet carum, nisi quatenus membrum est Christi, ac ut antiqui loquebātur, & nominatim Tertullianus, quodam modo ipse penitentia Christus.

Præterea: Certum est, contritionem potuisse ante legem Euāelicam tollere reatum pœnæ æternæ. Nam aliā falsum fuisset, quod Deo per Ezechielem promisit peccatori pœnitenti: Omnia iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. Et iusti omnes, quod absurdissimum eslet, fuissent semper rei æternarum pœnarum inferni, q; tunc nulla erat alia via qua tolleretur reatus pœnæ æternæ. Cur non igitur idem modò nunc possit in lege Euāelica? Evidē qui hanc virtutem contritioni abrogat, nimirū detrahunt gratiæ nobis factæ in concessione clauium. Cogentur enim dicere, cōcessionem illam reuocationē fuisse gratiæ, quā Deus antiquitus peccatoribus pollicebatur propter solam cordis pœnitentiam. Quod sanè euidenter derogat statui gratiæ, in quo non imminuit est valor nostrorum operum, sed auctus potius coram Deo propter gratiam & merita Salvatoris nostri. Ac sine dubio contradicit hoc multis definitionibus Ecclesiae & sanctorum Patrum testimonij, in commendationem virtutis pœnitentiæ suprà citatis. Neq; unquam, quod legerim, separarunt illi remissionem culpæ à remissione pœnæ æternæ, aut minorem nunc putarunt virtutem pœnitentiæ, quād olim.

Vnde Irenæus vicinus Apostolicorum temporum, & doctrina ac sanguine pro Christo effuso illustris, generatim & absque villa restrictione dicit: Pœnitentibus largitur benignitatem suam Deus. Et in Concilio Lateranensi absolutè ita definitum est: Et si post susceptionem baptismi quisquā prolapsus fuerit, per veram potest semper pœnitentiam reparari. Et libenter

quidem rogasssem Hugonem & Richardū, cum communiter iustificatio peccatoris, & remissio cuiuscunque peccati lethalis requirat infusionem gratiæ, & absolutionem à reatu pœnæ æternæ fecuto ex tali peccato, vndē ipsi iure possint limitare prærogatiæ datas pœnitentiæ ad remittenda peccata, ut dicant valere quidem illam ad consequendum gratiam, non autem ad dirimendum debitum damnationis æternæ. Si, quia dictum est, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: rectè colligitis, sacerdotes liberare à reatu pœnæ æternæ: cur non & ex scripturis, dicentibus Deum remittere peccata peccatoribus pœnitentiis, & ad se conuersis, colligere nobis liceat, & liberari eos ab ipso à reatu pœnæ æternæ? Nunquid testimonia pro prærogatiis sacerdotum, fauorabilis debent exponi, quād testimonia benignitatis & misericordiæ Dei in nos, quæque illi soli vindicat authoritatem dimitendi peccata propter solam contritionem?

Egregia item eslet remissio peccati, egregia propitiatio, & condonatio offendæ, egregia reconciliatio peccatoris, si & remittēs peccatum, & condonans offendam, & reconcilians sibi peccatorem, adhuc illum æternis destinaret pœnis propter culpam ab eo dimissam. Ecquis unquam sic remisit suas offendæ? quis suas sic condonauit iniurias? quis sic inimicos sibi reconciliavit, vt neque tantillulū pœnæ debitæ ab ipsis dimiserit?

Præstabilis est Deus super malitijs nostris, patiens & multæ misericordiæ, neque ita iræ tenax, & iniuriarum suarum vindex, vt & misertus pœnitentium & clamantium ad se, iram nihilo fecius reseruet & cōtineat in misericordijs suis. Deus mortem non fecit, neque lætatur in perditione viuentium: omnes potius vult saluos fieri, & neminem perire, neq; nisi coactus peccatis nostris, quenquam destinat ad æternas pœnas. Vbi ergo remiserit aliquod peccatum, & iniurias sive impietas, aut deformitas peccati ablata fuerit, & cessauerint nobis esse nostra peccata voluntaria, cessabūt & apud ipsum reat⁹ nostri ad pœnam æternam, qui non aliundè quād ex nostris peccatis & propter ipsa sola in nobis erant.

Quod si superueniente subito mortis articulo, neque locum permittente confessio-

sionis, certum est, vt & ipsi fatentur, iustos, qui iam erāt contriti, liberari à reatu pœnæ, quia necessè est credere conuersos ad Deum, & in ipsius gratia decedentes saluari, cur non & ante illum articulum idem creditur contingere propter virtutem contritionis? Quis dedit hoc priuilegium articulo mortis, qui naturalis est & præter voluntatem nostram sive repente nos opprimit? Aut contritio ex lege & gratia diuina auferre habet hunc reatum, aut non: Si habet, cur usque ad mortem differatur hoc ipsius præmium? Sinon habet, vndē credunt articulo mortis subito præuentos, ab eo reatu eripi sine aliquo ipsorū actu, aut participatione alicuius sacramenti? Certè hīc necessè est fateat Richardus, sine susceptione alicuius sacramenti participari posse nostram redemptionem, quantum ad absolutionem à reatu pœnæ æternæ. Et si in hoc articulo necesse est hoc cōcedere, neq; negare id debuisset, cūm quis habet vehementem cōtritionem & maiorem, quād alij, qui vel tepidè conuertuntur in eo articulo, vel propter repentinum casum nullam tunc actu pœnitentiam habent.

Semper Deus æqualiter dispositis æqualia præmia largitur, & nunquam minus magnificus est in melius dispositos. Et verba Euāelica, Quorum retinueritis, retenta Ioh. 20. erunt: non magis urgent in eo articulo, quād in alijs.

Denique vel hoc nomine admitti non debet, sed explodi & reiici istorum patrum

sententia, quia si vera eslet, quanvis Deus melius & feruentius ad se conuersis daret maiorem gratiam, tamē nunquam plus de pœnis debitibus remitteret. Immò si benè pendimus, sequitur planè ad ipsam hoc absurdissimum & pietati Christianæ valde dissonum, nempe ante sacerdotis absolucionem inanes esse ad satisfactiones debitas pro peccatis omnes pœnitentium gemitus, omnes planctus, omnes orationes, & inania esse omnia ieiunia & eleemosynas, & inanem etiam ipsam verecundam peccatorum confessionem: quia per ista omnia minuit & mitigat pœnas temporarias debitas pro peccatis, non autem pœnas æternas. Quarè ad hoc inutilia erunt ante commutatā pœnam æternam in temporalem, quod aiunt fieri sola absolutione sacerdotis.

Sed obiicit nobis Hugo Augustinum, Obiectio. dicentem: Non potest quis iustificari à August. pecca-

Beda. peccato, nisi confessus fuerit antè peccatum. Item Bedam, in epistolam Iacobi sic scribentem: Sine confessione nequeunt peccata dimiti. Verum hæc & similia dicunt sancti Doctores, vt ostendant præceptum confessionis & necessitatem voti confitendi actu vel virtute. Nam contritionem, si perfecta sit, suprà satís ex ipsis ostendimus sufficere semper posse, & ante baptismum, & post illum ad reparandum etiam perfectè quenuis peccatorem.

DE SATISFACTIONE

POENITENTIALE.

CAP. XXXVI.

QVINTA pars poenitentie, iuxta seriem nostri decreti, satisfactione est, quæ fit per ieunia, elemosynas, orationes, & alia pia vita spiritualis exercitia. Et ea afferitur à Patribus, non fieri pro poena æterna: quia dimissa culpa, nullus manet reatus ad poenam æternam: sed fieri pro poena temporali, quæ non semper cum culpa dimittitur lapsis à gratia baptismali, tota poena pro peccatis debita. Et hinc collegimus in principio huius libri, multò esse aliam reparationem lapsi per poenitentiam, quam fit iustificatio peccatoris per baptismum. Nam in baptismo tota simul poena debita pro peccatis, remittitur cù culpa. Et quanvis quidā Theologi contendent, vt, sicut assertū est à Patribus non fieri satisfactionem pro poena æterna, ita etiā affereretur nō fieri pro culpa, quādoquidem illa iam non erat, & antequam dimittatur, nullum habet locum satisfactione pro ipsa: tamen alij meliores Theologi præualuerunt, qui, sicut scriptura & sancti Doctores docent, satisfactiones verè & propriè fieri pro culpa affirmantur.

Satisfactio
fit etiam
pro culpa
mortali.

Argum. 1. Esto enim, per contritionem vel absolutionem culpa sit dimissa, neque maneat, quantum ad hoc, vt inimicum Deo faciat suum factorem, tamen dimissa non est in totum, sed adhuc manet in imputacione diuina; Quia Deus eam imputat ad reatum poenæ temporalis, neque ante illius exolutionem se videndum vult lapsis dare, neque ad regnum suum eos admittere.

Argum. 2. Vnde & Ecclesia canit ex Machabœorum historia: Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Et David, licet sciret sibi adul-

terij & homicidij culpas dimissas, tamen quia adhuc illas in conspectu diuino timebat manere, vt imputarentur ad aliquam poenam, & in se alias earum malas reliquias fortè experiebatur, feruenter clamat: Amplius laua me ab iniuitate mea, & à peccato meo munda me.

Et quis potest negare, sacerdotes im-

ponere penas pro peccatis, & iam iustificatos alias sponte sua sibi indicere penas, & eas Domino offerre, vt dimittat, quæ admirerunt peccata? Quarè si rogen- terij & homicidij culpas dimissas, tamen quia adhuc illas in conspectu diuino timebat manere, vt imputarentur ad aliquam poenam, & in se alias earum malas reliquias fortè experiebatur, feruenter clamat: Amplius laua me ab iniuitate mea, & à peccato meo munda me.

Et quis potest negare, sacerdotes im- ponere penas pro peccatis, & iam iustificatos alias sponte sua sibi indicere penas, & eas Domino offerre, vt dimittat, quæ admirerunt peccata? Quarè si rogen-

terij & homicidij culpas dimissas, tamen quia adhuc illas in conspectu diuino timebat manere, vt imputarentur ad aliquam poenam, & in se alias earum malas reliquias fortè experiebatur, feruenter clamat: Amplius laua me ab iniuitate mea, & à peccato meo munda me.

Sed vt à nomine cum ipsis congregari in-

DE LAPSI ET EORVM REPARATIONE.

nomine satisfactionis? Non nos, quas vocamus satisfactiones, Deo vim inferre putamus, vt, velit nolit, eas acceptet pro peccatis. Nec ex natura eis sua tatum valorem conuenire credimus. Nec Catholicorum quisquam dixit, poenitentiam ex opere operato iustificare, sicut nobis poenitentiae hostes calumniantur. Et communiter omnes negamus quod Lichetus noster, alioquin pius & Lic. i. d. 17. doctus, afferit, dispositioes nostras ad gra- q. 1. artic. 1. tiem, vt liberaliter & benignè acceptantur & in 3. d. 19. à Deo, ad cius consecutionem posse censeiri meritam ipsius de condigno. Scimus D E. V M gratis dare veniam delictis nostris, & ex Iola misericordia eas remittere, & nostras qualesque satisfactiones pro ipsis, ex benignitate & clementia acceptare. Sedenim cùm dimisisti culpa per contritionem vel absolutionem, ipsis nobis vel sponte nostra, vel ex consilio & iniunctione sacerdotum, alias penas pro peccatis infligimus, vel labores aliquos subimis, quos scimus Deum ex lege & statuto suo idoneos habere ad remissionem vel omnium, vel aliquarum penarum, quas debemus pro peccatis, tum satisfactionis nomine non dubitamus eos labores vel penas appellare. Et in hac duntaxat significationem, vocabulo satisfactionis in proposito vtemur.

Quod vero aliqui salutari hoc poenitentiae remedio ad nundinas abutantur, vsus certè vocabuli huius non est in causa, sed avaritia, vel impietas, vel certè supina eorum ignorantia. Cumque vbique predicit Luterus libertatem Euangelicam, vel hoc nomine permittere nobis deberet vti vocabulo isto, neque coarctare stylum nostrum ad usum eorum vocabulorum, quibus scriptura vfa est. Nam & sancti olim Patres receperunt nomen Homousion, quo neque scriptura, neque antiquiores fuerant vfi. Atque ipse plerisque vocabulis vti conuinci potest, quibus neque scriptura, neque sancti antiqui sunt vfi. Et si res substat, quam vocabulum significat, nihil est, quod nouitate usquam offendamur vocabuli. Sed hec satís de nomine, videamus de re.

DE NECESSITATE SATISFACTIONIS, EX VTRIVS- que testamenti pagina.

CAP. XXXVII.

At, inquit, Deus gratis ignoscit peccatis.

Et quod hoc impedimentum est, nè vt amur

DI C V N T in locis statim citatis Luterus & ipsius sequaces Philippus & Sarcerius, neq; in scriptura, neq; in antiquis Patribus fundata esē hanc tertiam partem pœnitentia. Nos verò, vt illorū inscritia & præcepst te meritas cunctis manifestior sit, Synodi nostrę sententiā ex scriptura & antiquis Patribus & Ecclesię diffinitione, & ipso lumine naturali cōprobabimus. Et in scriptura vetus quidē & nouum testamentū perspicuē veritatē istam nos edocent. Vbi obiurgauit Nathan propheta regem Dauidem de adulterio cum Bersabee, & de homicidio Vriæ & ille corde compunctus dixit, Peccaui Dño, mox audiuit ab eodem propheta, Transtulit quoquè Dominus peccatum tuum. Sed nè quisquam putaret, dimissa culpa, nullā superestate exoluendā pœnam, statim adiecit: Veruntamē quoniā blasphemare fecisti inimicos nomen Dni propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. Neque hoc contentus Dns, gravius alijs malis, quæ ibi comminatus fuit propheta, pientissimū regem & iam compunctū, postea castigauit. Stuprata est filia, stupratæ sunt coniuges, interfici Amnon & Absalon, interficti multi ciues, & ipse coactus est exire de Hierusalem cū magno dedecore, & regno expoliatus.

De pœn. d. Atq; in hoc propositum commendarunt 1. Sicut pri-
m, sicut peccatum. Eucherius, hanc historiam Augu. & Greg. vt renarravit Gratianus. Et Eucherius Lugdunensis Episcopus illos secutus, in lib. Reg. ita scribit: Si peccatum Dauid tam detestabile Dns transtulit, quid est quod omnia, quæ de eodē peccato per prophetā ei à Dño dicta sunt, postmodum toleravit? Sed proculdubio Dominus delet illud, sed sine vltione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cū homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcit, quod nullatenus sine vindicta dimittit. Sic enim Dauid audire potest conversionē meruit, Dominus transtulit peccatum tuum: tamen & multis pōst crucifixibus afflitus, ac fugiēs, reatum culpæ, quā perpetrauerat, exoluit. Sic nos salutis vnde à culpa primi parentis absoluti: sed tamen reatū eiusdē culpę diluentes, absoluti quoquè, adhuc carnaliter obimus: quia delicta nostra siue per nos, scup seipsum refecat, etiam cū relaxat. Ab elecīis em̄ suis ini-
quitatū maculas stūdet temporali afflictio-

ne tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare. Hæc ille.

Quæ & sub nomine Greg. renarrat Gra- tianus. Atq; ab illis verbis, Sed sine vltione Mor- non deserit, oīa ad verbum ex illo desum- p̄t Eucherius. Et ipse Dauid seuerissimus fuorū peccatorum vltor, tametsi certus fa- c̄tus de dimissis suis culpis, vt tamē suo ex- emplo ista nobis confirmaret, per singulas psal- mōes lauabat lectum suum, & lachrymis suis stratum suum rigabat.

Et vt verissimē dicit Chrysostomus, oīm Chrys. patratū delictū post tot annos, post tot ge- 41. de pœ- nerationes, quasi nupē accidisset, lugebat. Et cū rursus vel superbia, vel diuinī au- xiliij dissidentia numerari fecit populū suū, pœnitentia postmodum graui cōtritus, pec- catum suum agnouit, & pro remissione il- lius Dñm deprecatus est, eaq; cordis ama- ritudine & oratione indulgentiā quidem suę culpę obtinuisse videtur: sed quoniā remissa culpa, adhuc superest reatus ad pœ- nam temporariam, morte septuaginta mil- lium virorum suorum, pro illa numeratio- ne populi, mulctatus est. Nec tamen, quod apertis diuinis signis intellexit se tum pœ- nitentia sua & sacrificio Domino suisere conciliatum, à dura punitione & animad- uersione suorum peccatorum vñquam abstinuit.

Porrò si nullus superesset reatus ad pœ- nam temporalem, vbi semel esset con- donata culpa, neque Dauidem, neque alium quenquam iustorū Deus castigasset aliquibus pœnis, postquam illos sibi reconcilia- uerat. Quare & Moysi oranti pro incredu- litate & dissidētia sui populi, respondit Do- minus: Dimisi iuxta verbum tuum. Et ta- men statim addit, Attamen omnes homi- nes, qui viderunt maiestatem meam, & si- gna quæ feci in Aegypto & in foliudine, & tentauerunt me iam per decem vices, neque obediērunt voci meæ, non vide- bunt terram, pro qua iuraui Patribus eo- rum. Et ipse Moyses & Aaron absoluti à peccato incredulitatis apud aquam con- tradictionis, adhuc manerunt rei non in- grediendi in terram promissionis. Et Maria eorum soror, iubente Dño, septem diebus leprosa mansit extra castra, tametsi ad preces Moysi, detractionis culpā ei De- us statim remiserit. Neque Achab, neque Manasses, neque Nimuita sola cordis contritione contenti fuerint, vt placarent

Deum,

Deum, sed saccum, ieunia, fletum, & plan- etum vehementer ad id impetrandum ad- hibuerunt. Et loel propheta ad hęc omnia hortatus est populum Iraeliticum, vt Do- mini contra ipsum iram mitigaret. Et Da- niel Nabuchodonosori dixit: Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum. Atque Ecclesia- sticus etiā ob causam istā admonuisse vide- tur: De propitiato peccato noli esse sine metu. Quid autem est redemptio, nisi sa- tisfactionē? Cur metus suadetur, nisi sit quod dimissa culpa timeamus? Et si dimissa cul- pa nullus reliquus esset reatus ad pœnam, sicut benē argumētatur Augustinus apud Reg. 2. Reg. 43. Gratianum, non mortuus tuisset Adam, neque alijs obnoxius miserijs & calamiti- bus huius vitæ, postquam teste Salo- mone eduxit illum D E V S à delicto suo. Neque nos subiecti essemus morti, & similibus laboribus, post dimissum nobis originale in baptismo, si omnes in totum pœnam infictæ pro peccatis, simul deleren- tur cum culpa.

Et in hoc grauiſſima est minimeq; fe- renda Luteri & suorum sequacium con- tradičtio. Peccatum originale, quod aliena voluntate contrahimus, sic in nobis di- mitti per baptismum assuerant, vt con- cupiscentia carnis, quæ pœna ipsius est, in nobis semper maneat, neque vlla satisfa- ctione, etiam Christi, possit impediri, quo minus sit peccatum. Et tamen ex actuali- bus & proprijs sceleribus & flagitijs nullū sequi reatum contendunt, qui non simul cum ipsis deleatur per satisfactionē Christi vno actu fidei peccatoribus applicatae. Hoc sanè nihil aliud est, quam peccatum originale grauius peccatum facere, quam actuale: & pœnitentiam vel fidem, poten- tius remedium ad delendum peccata exi- stimare, quam baptismum. Quæ quam sint absurdia, quis non videat?

Sed & aliquanto hęc omnia manife- stiora nobis fecit Ioannes, singulare vide- licet pœnitentię & torius sanctitatis exem- plum. Etenim prædicationem suam à pœnitentia auspicatus, non contentus fuit ad pœnitentiam hortari, sed Phariseis & Sa- duceis venientibus ad baptismum suum, viam scilicet ostendens, qua possent fuge- re à ventura ira, dicebat: Facite fructus di- gnos pœnitentię. Et mox: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonū, excidetur &

in ignem mittetur. Et fructus dignos pœ- nitentia, secundū expositionem sancto- rum Patrū, vocabat idonea opera & con- gruētia pœnitentibus, quæq; cōtraria sunt peccatis, ac palam attestantur, & consen- tanea sunt veræ resipiscētiae ab ipsis, & le- gitimae eorū pœnitudini. Sūt digni fructus virtutē, ait Aug. apud Gratianū, qui nō suf- ficiunt pœnitentibus. Pœnitētia enim gra- uiores postulat. Et Gregorius, inquit: No- tādum est, quod amicus sponsi non solū fructus pœnitentię, sed dignos fructus pœ- nitentia admonet esse faciendo. Et post multa, quibus, quantum inter hęc inter- fit, luculenter declarat, subdit: Neq; enim par fructus boni operis esse debet eius, qui minus, & eius q; ampliis deliquit, aut eius, qui in quibusdam facinoribus cecidit, & eius qui in multis est lapsus. Per hoc ergo, quod dicitur, Facite fructus dignos pœnitentię, vniuersaliq; conscientia conueni- tur, vt tanto maiora acquirat bonoru ope- rum lucra per pœnitentiam, quanto maio- ra sibi intulit dativa per culpam. Et conci- nit Chrys. in eadem verba. Christianus Chrys., etiam Druthmarus in eūdem sensum hęc Druthmar, interpretatur his verbis: Fructum dignum pœnitentię facere, est præterita mala fleti- bus punire, & bona econtrariō agere, & male cōmissa eleemosynis redimere. Chri- stus item redēptor noster satis approbavit hanc tertiam partem pœnitentię, cūm hoc exprobrat Corozain & Bethsaide, & non in cilicio & cinere pœnitentiam agerent, quam oīm fecissent Tyrus & Sidon, si fa- Matt. 11. cta in eis fuissent virtutes, quæ siebant in ipsis. Et cūm Paulus in epist. ad Hebræos afferit, impossibile esse, lapsos à gratia ba- ptismali, renouari ad pœnitentiam, & mul- to grauius eis imminere iudicium, an non aperte indicat, non sic totam pœnam cum culpa remitti per pœnitentiam, ac remitti- tur per baptismum? Si ita facile siue ex vir- tute contritionis, siue ex virtute absolu- tionis sacerdotum, potest haberi remissio peccatorū, quo ad culpam & pœnam, sic ut per baptismum, relinqueretur profecto lapsis à gratia baptismali pro peccatis ea- dem hostia, quæ & ante suscepimus bapti- smum, & ita illi possent renouari ac noua fieri creatura, sicut nondūm baptizati; neq; terribilius, sed equè benignè se Deus gereret in peccantes post notitiā veritatis, q; in peccates ante ipsam: neq; sius opū

Anabaptistis ambire secundum baptismū ad habendum facile remissionem peccatorum perfectam, cùm per pœnitentiam eundem fructum totiēs, quotiēs vellent, habere possent.

Quorum omnium contraria luculenter ibi docet Apostolus. Et in eorum confirmationem Romanos iam per gratiam sanctificatos, ad faciendum dignos fructus pœnitentia, hortatur, dicens: Sicut exhibuisti membra vestra seruire immunditiae & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiae in sanctificationem. Et quanquam Apostolus aut tantum, aut præcipue retulisse videtur hæc ad peccata ante baptismum commissa, quæ satisfactione nostra non indigent, si suscipiatur baptismus, tamen non tantum Christianus Druthmarus in cōm. Matth. sed & Theophylactus satisfactioni pro peccatis exhibende generatim ea applicat. Nec sanè immerito. Qui enim hæc exigebat ab illis, qui peccauerant ante baptismum, quæ non exegisset ab illis, qui suscepimus baptismo se eisdem peccatis maculauerant. Et Corinthios primò quidem iudicare scipso, monet idem Paulus, & teueram de suis peccatis vltionem capere.

Rom. 6.

2. Cor. 11.

2. Cor. 7.

2. Cor. 12.

2. Cor. 7.

Deinde vehementer laudat, quod contristati ad pœnitentiam, in ea sollicitè & studiosè perseuerarent. Et postremo propter quosdam, qui non agebant pœnitentiam de peccatis publicis, quæ admiserant, time-re se dicit, nè cùm ad eos veniret, haberet lugere multos ex his, qui antè peccauerat, & non egerant pœnitentiam super sua immunditia, & fornicatione, & impudicitia. Certè pœnitentia super peccatis, non est resipiscientia ab ipsis, sed moerores & afflictiones pro eorum satisfactione susceptæ. Et qui timebat se depræhensurum multos, qui non egissent pœnitentiam, non loquebatur de pœnitentia interiori, de qua non poterat, nisi per reuelationem constare, sed de pœnitentia exteriori agebat, quam oportet peccatores publicos prestare, vt manifesta sit eorum pœnitentia. Et huiusmodi pœnitentia exteriorem, necessariam dicit in huius loci expositione Anselmus.

Multumq; notandum est verbum illud, Sed vindictam, in connumeratione bonorum, quæ in Corinthijs effecerat tristitia secundum Deum. Palam quippe videtur

Paulus laudare ipsos Corinthios, quod indixerant, aut ipsi sibi sponte sumperant in vindictam admissi peccati, aliquas satisfactiones, quales nūc sunt in Ecclesia vel ex autoritate & iniunctione Ecclesie, vel ex propria pœnitentium voluntate. Quid enim aliud nomine vindictæ ab Apostolo intelligi potuit, præsertim cùm eam distinxerit a solitudine, defensione, indignatione, timore, desiderioque, & amulatio-ne, quæ vitæ mutationem indicabant?

Atque vel ex hoc loco liquere potest, falsò dixisse Sarcerium, scripturam solam sacerdotis, satisfactionem Christi nōesse, neque meminiisse satisfactionis publicæ pœnitentia. Et quonia huiusmodi vindicta meritò communiter vocatur pœnitentia: quia, teste Augustino, pœnitentia idem est quod vindicta puniens: si de ipsa intelligentur illa verba Pauli, Contristati estis ad pœnitentiam: & illa, Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: possent hæc non solum exponi, sicut cap. 18. exposuimus, de tristitia ex obiurgatione & moerore Pauli, sed etiā de tristitia sequente ex odio & detestatione peccatorum. Nam & hæc tristitia causa est & fletus & gemitus, & deniq; totius pœnitentia exterioris. Atque vt intelligamus nostris satisfactionibus mitigari & præueniri posse iram diuinam, & falsissime dixisse Luterum, poenas à Deo decretas pro peccatis, irremissibiles esse, cùm morbis aliquibus ob indignam Eucharistię sumptionem percuterentur Corinthij, huiusmodi satisfactionibus indicavit hic mirabilis medicus animarum, flagellum in se DE I vitare potuisse: Si nosmet ipsos, ait, dijudicaremus, non vtique iudicaremur. Nam iudicij nomine non aliud significat, quam satisfactionem & recompensationem, qua iusta animaduersione delicta vlcitumur nostra. Et ita hunc locum Doctores antiqui intellexerunt.

Chrysostomus alicubi sic loquitur: Si Chrysostomus, quod ego consul, neque hic à DEO poena quaus cruciari, tuipse tibi iustus sis iudex, referas tibi rationes viuendi. Audi Paulum dicentem: Quoniam si nosmet ipsos iudicauerimus, non vtique iudicaremur.

Et Augustin. de pœnitentia facienda ab his, Aug. de pœnit. q; lapi sunt à gratia baptismali, ita differit: pœnit. cinact.

In hac ergo pœnitentia maiorem in se vniuersalique severitatem debet exercere, vt à seipso iudicatus, non iudicetur à Deo, sicut Apostolus ait: Si enim nosmet ipsos iudicaremus, à Deo non iudicaremur. Ambrosius: Peccator si sibi ipsi non pepercit, à Dño illi parcitur. Tertullianus: Inquantū non pepercis tibi, intantum tibi DEVS, crede, parcit. Quod & in Davide nobis luculentum fecit Dominus. Nam illius & maiorum populi cilicio, luctu, & planetu, & orationibus, & sacrificio commotus, decretam sententiam pestis trium dierum revocauit. & vt sanctus Episcopus Roffensis indubitat assent, vnius diei vindicta contentus, bidui sequentis vltionem orationibus & pœnitentia ipsorum indulxit. Atque hoc scriptura satis innuit. Ait enim misericordia Domini eorum præcepisse angelō adhuc percutienti, vt cessaret, & succipisse orationes & sacrificium Davidis. Eas, vero orationes quis dubitat Davidem etiam primo die fecisse? Id ipsum etiam in Achab, Manasse, Nabuchodonosor, & Niniuitis conspicuum esse potest legenti eorum historias.

Et manifestissimum pro his testimoniis sunt verba illa: Repente loquar aduersum gentem & aduersus regnum, vt eradicem, & destruam, & desperdiam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa &c. agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi vt facerem ei. Idemque docuit Iacob, cum Deum dixit præstabilem super malitiam. Quod si non fuisset certus David, propter nostras orationes & satisfactiones frequetissimè Deum mitigare iram suam, & minuere poenas debitas pro peccatis, non dixisset: Si iniquitates obseruaueris Dómine, Domine quis sustinebit? Nec Hieremias precaretur: Corripe me Domine, veruntamen in iudicio, & non in furore tuo.

Ac vide Dei in nos benignitatem. Non sibi hanc authoritatem referuauit, sed cùm tradidit Apostolis potestatem soluendi omnia ligata, manifestè concessit potestatem relaxandi has poenas. Neque erat opus, quicquid argumentetur Luterus, dicere: Quorum remiseritis satisfactiones, remittuntur eis: sed sat erat dicere, Quorum remiseritis peccata: vel, Quæcumque solueritis super terram. Nam ad exhibendas satisfactiones, sola nos adstrinxerunt

peccata. Et si perfectè fuerimus à peccatis absolti, liberi prorsus crimus ab omnissatisfactione pro ipsis exhibenda. Atq; hinc diligere potest, quantum decipiatur Philippus, qui poenas temporarias debitas pro peccatis, dicit nihil pertinere ad potestatem clavium, neq; imponi, neq; remitti earum potestate. Quibus enim subiiciebat peccata, subiiciebat nimis & reatus ex eis consequentes. Quod si, vt innuere videtur, ita vnius Christi beneficium est remissio culpæ & mortis æternæ, vt per ipsum vnum, non cooperantibus sacerdotibus, eam participemus, si nec à reatu pœnarum istarum soluunt sacerdotes, quomodo habet potestatem remittendi peccata? Neq; stare profectò possent verba Christi ad Petrum & ceteros Apostolos, eorumque successores, Quæcumq; solueritis super terram, soluta Matt. 18. vincula, sed ne minimum quidem hoc vinculum ad poenas temporales, secundum ipsum, queunt soluere. Cumq; ipse Luther in hoc cordatior, pœnitentia nostra & debitibus operibus minui has poenas temporarias crediderit, vel inde admoneri debuit, nè eam abrogaret potestatem sacerdotibus, quos Deus iudices animarum constituit. Sed nūquæ sibi constat fallitas. Cùm pœnitentia nostra mitigari iram diuinam docuisset, statim, nè cogatur afferere satisfactionibus nostris minui poenas temporarias debitas pro peccatis, verba illa, Si nosmet ipsos iudicaremus &c. ad pœnitentiam interiorem, quæ detestatio est peccatorum, restrinxit. Et hoc rectè dictum confirmat Sarcerius, quia iudicare, apud Apostolum est, ex animo damnare peccatum. Veruntamen iudicium in sacris literis sèpè more Hebreorum, & particulatim à Ioanne & Paulo, pro poena usurpat. Et cùm Paulus hæc dicit, Non vtq; iudicaremur: iudicari, manifestè posuit pro puniri. Ac iudicium quidem munus est, non tantum cognoscere & execrari delicta, sed & poenas pro illis imponere. Neque Paulus tantum voluit, vt iudicaremus peccata, sed & voluit, vt nosipsi nosmet pro ipsis iudicaremus, & anteuerteremus iudicium diuinum.

Cumque ex anima & corpore simus constituti, & vtruis parte & bene & male agere, ac puniri & præmiari possumus: quæ stultitia est, pœnitentia interiori mitigari credere iram diuinam,

& non pœnitentia exterior? Paulus Dei beneficentiam ad omne iudicium sponte de nobis sumptum, manifeste protendit. Et vos libertatis euangelicæ vñici buccinatores, vestra autoritate, immo cæcitate, contra autoritatem Patrum & contra ipsum Paulum coarctatis? Sed multo iucundius est, cum pijs & antiquis doctori bus agere. Videamus igitur, quid & illi ac tota Ecclesia de his tradidit.

DE CONSENSV PATRVM
ET TOTIVS ECCLESIAE, AC
luminis naturalis in necessita-
tem satisfactionis.
CAP. XXXVIII.

SEc vtr certissima hæc scriptura rum documenta, summo consensu tradiderunt nobis Doctores, necfarium esse, vt lapsi à gratia baptis mal, magnis & assiduis suis forum castigationibus sollicitè studerent, vt peruenire possent ad plenam suorum peccatorū indulgentiam. Atq; vt omittamus scholasticos, qui vnanimiter hæc docuerunt in 4. d. 15, certè ex antiquis nullum crediderim esse, qui non alicubì aliquod testimonium huic parti pœnitentiæ tribuerit: tantum ab est vt verum sit, quod indicibili temeritate affirmat Sarcerius, nullib; eos meminisse satisfactionis pro peccatis, sed duntaxat publicè pœnitentiæ indicte à sacerdotibus ad explorados animos seriò pœnitentium, & coercendos alios à facilitate labendi. Et quoniam nobis obijcit Luterus, quod trūcata Doctorum testimonia in eum allegemus, dabit nobis hanc veniam lector, vt aliquot pientissima illorum verba integra, neque quicquam diminuta, aduersus eos subijciamus. Irenæus illustris martyr, & discipulus Polycarpi, Ioannis Euangelistæ discipuli, ac teste Tertulliano, doctrinarū omnium curiosissimus explorator, primū humani generis parentem consecrâsse in se istam partem pœnitentiæ existimat, dum suæ inobedientiæ pœnitudine ductus, succinctoriū sibi fecit ex folijs fculneis. Eaq; retale aliquid cunctis significare voluisse asseuerat. Quoniam eam, quam habui à spiritu sanctitatis stolam, amisi per inobedientiam, & nunc cognosco quoniam sim dignus tali regimento, quod delectationem quidem nullam præstat, mordet au-

tem & pungit corpus. Atque vt videoas, quām verè & ex animo pœnitentiam facere incepit, subdit: Et hoc videlicet semper habuisset indumentum, humilians se metipsum, nisl Dominus, qui est misericors, tunicas pelliceas pro folijs fculneis induisset eos.

Tertullianus ostendes confessionis utilitatem, ita scribit: Confessio, satisfactionis consilium est: satisfactione confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Et subdit: Exomologesis, hoc est, confessio, prosterendi & humiliandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordiæ illicem. Et vbi explicit habitum & mores verè pœnitentium, subiungit de eadem exomologesi: Cùm prouolut hominem, magis relevat: cùm iequalidum facit, magis mundatum reddit: cùm accusat, excusat: cùm cōdemnat, absolvit.

Cyprianus multis & graibus verbis ostendit, lapsis necessarium esse, vt pro suis peccatis satisfaciant grandi & prolixa pœnitentia, & pernicioſores esse, fac magis su giendos, qui contrarium huius docebant, quām ipsi tyranni persequentes Christianos: quia satisfactionis viam cludebant, & spem verè salutis adimebant. Atque inter alia, digna illo masculo animo & consecrato martyrio, quem semper gesit, ita ad lapsos loquitur: Orare oportet impensis & rogare, diem luctu transfigere, vigilis noctes ac fletibus ducere, tēpus omne lachrymosis lamentationib; occupare, stratos solo, adhærere cineri, in cilicio volutari & folidibus: post indumentum Christi perditum, nullum iam velle vestitum: post diaboli cibum, malle ieunium: iustis operibus incumbere, quibus peccata purgantur: eleemosynis frequenter insistere, quibus à morte animæ liberantur. Et subdit in calce: Qui sic Deo satisficerit, qui pœnitentia factilui, qui pudore delicti plus virtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Domino, quam contrastauerat nupèr, latam faciet Ecclesiam: neque solam DEI veniam merebitur, sed coronam.

Audite, & intelligite Philippe & Saceri verba ista, DEI veniam merebitur: & videte, num hæ satisfactiones à Patribus exigebantur, vt politicus quidam ritus, nihil pertinens ad remissionem pecca-

peccatorum. Legite item quid scriperit in quadam epistola ad S. Papam & martyrem Cornelium, vbi dure reprehēdit errorem quorundam, qui lapsos in idolatriam, facile & recentibus eorum facinoribus Ecclesiæ reconciliabant. Hoc enim ibi queritur, quod ea via impedirent satisfactiones necessariæ ad placandum Deum. Intercedunt, ait, nè exoretur precibus & satisfactionibus Christus, qui negantem se negare profitetur. Datur opera, nè satisfactionibus & lamentationibus iustis delicta redimantur, nè vulnera lachrymis abluantur. Pax vera, falsæ pacis mendacio tollitur. Videtis, vt ad redemptionem & abolitionem peccatorum, & ad veram pacem conscientiarū exigebat hic præclarus martyr satisfactiones?

Origenes super Leuiticum ita scribit: In vulneribus corporum, postea quām curata fuerint, remanet interdūm ipsius vulneris signum, quod cicatrix appellatur. Vix enim est, qui ita curetur, vt nullum suscepti vulneris residere videatur indicium. Transi nūc ab ista legis umbra ad veritatem eius, & intuere quomodo anima, quæ peccati vulnus acceperit, etiam si curetur, tamen habet peccati cicatricem in loco vulneris residentem. Quæ cicatrix nō solū à Deo videtur, sed & ab eis, qui acceperunt ab eo gratiam, qua præuidere possent animæ laguores, & discernere quæ sit anima ita curata, vt omni genere vestigium illati vulneris abiecerit, & quæ curata sit quidem, sed ferat adhuc veteris morbi in ipso vestigio cicatricis indicia. Et rursūm infra: Sed vide quia etiam si mūdetur quis à peccato, & non sit iam in opere peccati, ipsa tamen vestigia sceleris commissi purificatione indigent, & ea quam exposuimus, & alia nihilominus quæ mandantur in consequentibus. Observauimus enim & hoc, quod scriptum est de leprosa, in qua die mundatus fuerit, post hæc inter cætera quæ mandantur, tertio dictum esse. Et mundus erit. Et iterum ad ultimum scriptum esse. Et mundabitur. Unde mihi videtur esse quasdam & in ipsa purificatione differentias, & vt ita dixerim, profectus quasdam purgationum. Hæc Origenes.

Et agnouit hoc idem mysterium reconditum in legis umbra, & eisdem omnino verbis nobis tradidit Cyrillus in verba Leuitici, quibus præcipitur leprosus præsen-

Hesychi.4.
milci.

Atque Hesychius eandem allegoriam his verbis explicat: Emundatio leproz, est pœnitentia. Hæc autem opera necessaria habet, quæ virtutibus & actionis studio valeant delere peccata. Propter quod Ioannes Baptista populo Iudeorum dicebat: Matt. 3. Facite fructum dignum pœnitentia. Considerauit enim, sicut subtilis legislator eos, qui non omnia possint, quæ pertinent ad distinctam rationem pœnitentia, exhibere. Opus enim habet pœnitentia orationem intentam, eleemosynam, vigilias, sacrum ieunium, postremo etiam illa que David psal. 41. b dicit: Factæ sunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte: &, Lauabo per singulas 6. noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Sed & cinerē tanquam panem māducabam, & potum meum cum fletu miscebam. Hæc Hesychius.

Ambros.

Ambrosius item in epistola ad quandam corruptam, quemadmodum pœnitentia agenda sit, sanctissimè his verbis docet: Pœnitentia non verbis agenda est, sed & actu. Hæc autem sic agitur: Si tibi ante Peccatoris oculos ponas, de quanta gloria rueris, & de quo libro vita nomen tuum deletum letur, fit, & si te iam credas prope ipsas positam tenebras extiores, vbi erit fletus oculorum, & stridor dentium sine fine. Cùm hoc certa fide sicut est, animo conceperis, quia necesse est præuaticatricem animam tartareis pœnis & gehennæ ignibus tradi, nec aliud remedium constitutum est post baptismum, quām pœnitentiæ solatum, quantunq; afflictionem, quantunq; labore & indecorum subire esto contenta, dummodò ab æternalibus pœnis liberas. Ergo hæc tu tecum cogitans, & mente retractas, proprij facti tu ipsa iudex esto crudelior. In primis omnis cura vita huius interimenda tibi est, & quasi mortuam te existimans, sicut es, quomodo possis reuiscere, cogita. Deinde lugubris tibi accipienda est vestis, & mens, ac membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occasione luxuriae præstiterunt: desinant oculi lachrymas, qui in aspersum simpliciter non adspexerunt. Pallefacat facies, quæ quondam viruit impudicè. Denique totum corpus incuria maceretur, cinere adspersum, & operum cilicio perhorrescat, quia male sibi de pulchritudine placuit.

Cor

Cor verò sit liquefens sicut cera, ieiunijs inquietans scipsum, & cogitationibus ventilans, quarè sit ab inimico subuersum. Sēsus etiam crucietur, quia membra corporis, cūm haberet dominationem, malo cesit imperio. Talis vita, alis actio pœnitentiae, si fuerit perseverans, audebit sperare, et si nō gloriā, certè pœnē vacuationem.

Pœnitentie fructus.

Et paulò pōst: Peccator ergò si sibi ipsi non pepercit, à Deo illi parcitur. Et si futuras pœnas gehēnæ perpetuas in hoc paruo vitæ spatio compensauerit, scipsum ab æterno iudicio liberat. Grandi plagæ alta & prolixa opus est medicina. Grande scelus grādem habet necessariam satisfactionem. Hæc iste sanctus, & omni veneratione dignus episcopus. Ad cuius verba, si, vt par est, attendamus, discemus verè age re pœnitentiam, & contemnemus Philip-pum, qui adeò mollis & delicatus est, vt nullum velit adhiberi cruciatum corpori, tametsi Paulus raptus in tertium calum, dicat: Et castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.

Chry. hom. Chryostomus necessitatem satisfaciendi declarat in hæc verba: Aliena rapiisti? incipe donare iam propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoquè vñi suspendere coniugij, ac perpetuam continentiam sēpius paucorum dierum castitate meditare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti? refer benedictionis verba conuicijs, & percutientes te, nunc officijs, nunc etiam beneficijs, placare contende. Neque enim vulnerato sufficit ad salutem, tantummodo spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus. Delicijs antè & temulentia diffluebas? ieiunio & aquæ potu vtrunque compēsa, vt famem superes imminentem. Vidisti impudicis alienum decorē oculis? fœminam iam omnino non videoas, maiori tactus cautione post vulnera.

Hom. 41. de poen. Quod si hæc quis caufetur ex opere es se imperfecta, quod incertum est an sit Chryostomi, audiat quid idem alibi citra omne dubium scribat: Pœnitentem irasci non oportet, neque fœuire, sed contineri tanquam condemnatum, tanquam non habentem fidutiam, tanquam iudicatum reum, tanquam ex sola saluari misericordia debentem, tanquam ingratum erga beneficorem redargutum, tāquam iniucundum & reprobum, tanquam innumeris dignum

supplicijs. Si hæc cogitet, non irascetur, nō indignabitur, sed lugebit, flebit, gemit, & conqueretur noctem & diem. Pœnitentem nunquam oportet obliuionis peccati tradere, sed Deum quidem rogare, nē eius meminerit, ipsum verò nunq̄ ipsius obliuisci. Si nos eius nō recordemur, Deus ipsius nō obliuiscetur. Si nos eius meminerim⁹, Deus obliuiscet. A nobis ipfis vltione sumus, nosipfios accusemus, ita placabimus iudicem. Hæc Chrys. Et copiosissimè idem prosequitur libro 3. de dignitate sacerdotali, c. 5. Et in hom. 3. in Matt. ita docet, necessarium esse facere fructus dignos pœnitentiae post confessionem & absolutio-nē, sicut rupto vulnere & digesta impuritate, q̄ latebat, necessaria est superpositio medicinæ ad perfecti curationē vulneris.

Hieronymus his sanctis Patribus per Hieron. sup omnia subscribit, inquiens: Qui peccator Malach. est, & quem remordet propria conscientia, cilicio pœnitentiae accingatur, & plangat vel propria delicta, vel populi, & ingrediatur Ecclesiam, de qua tuerat egredius, & cubet vel dormiat in sacco, vt præteritas delicias, per quas Deum offenderat, vita austerritate compenset. Hæc ille.

Et nē qui circumferuntur canones pœnitentiales, noui & recentes existimentur, aut superstitione creuisse quis credat Melanchthoni, citant nobiles authores post Iuonem Carnotensem Episcopum, & Gra-tianum, eūdem Hieronymum alibi ita scribentem: Mensuram temporis in agenda pœnitentia, idcirco non satis aperte præfigunt canones pro vnoquoque crimen, vt de singulis dicant, qualiter vñunquodque emendandum sit: fed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquentum statuunt, quia apud Deū non tam valet mensura temporis, quam doloris: nec abstinentia tātum ciborum, quam mortificatio vi-tiorum. Propter quod tempora pœnitentiae, fide & conuersatione pœnitentium adbreuianda præcipiunt: & negligentia, protelanda existimant. Tamen pro quibusdam culpis modi pœnitentiae sunt impositi, iuxta quos cæteræ perpendendæ sunt culpas, quum sit facile per eosdem modos, vindictam & censuram canonum astima-re. Hæc Hieronymus.

Et ipse Iuo, non leuis authoritatis consilia in ipsi canonibus allegat pro satisfac-tionibus quadragenis & septenis. Et in cor-

corporē iuris, præsertim in titulis de pœnitentijs & remissionibus, multa sunt & pō-tificum & conciliorum capitula, in quibus nunc publicè, nunc secrētē imponunt pro delictis pœnitentia.

Augustinus, vel quisquis alias author fuit libri, qui nomine eius circunfertur, de vera & falsa pœnitentia, quem & antiquū, & pium, atque illustrem authorem fuisse, non est dubium, pœnitentes magna cum promptitudine docet, paratos esse debere ad acceptandum iniunctam sibi à sacerdotibus pœnitentiam. Ponat se omnino, inquit, in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil sibi reseruans sibi, vt omnia eo iubente paratus sit facere, pro reparanda animæ vita, quæcumque faceret pro vitanda corporis morte: & hoc cum desiderio, quia vitam recuperat infinitam. Cum gau-dio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte mori-turus. In libro etiam de salutaribus documentis, de sacerdotibus sapiētibus & probis ac perfectis medicis animarum ita scribit: Hos perquiramus & sequamur, cum talibus consilium salutis nostræ inceamus, vt non perdamus hereditatem cælestem.

Hugo & Rich. de s. Rich. & vitor.

Gregorius: Cogitandum summoperè est, vt qui se illicta meminit commississe, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, vt qui commisit prohibita, sibimetipsi absindere debeat etiam concessa. Et cum hoc ostendisset exemplo Davidis, qui aquā Bethleemiticam, quam desiderauerat, libauit Domino, subdit: Quia enim se illicta perpetrasse meminerat, contra semet-ipsum iam rigidus, etiam à licitis abstinebat. Sic sic agamus pœnitentiam, vt ea, quæ commisimus, perfectè defleamus. Et hoc est, quod in libro de vera & falsa pœnitentia legitim⁹. Abstineat à multis licitis, qui per libertatem arbitrij commisit illicta. Et in Ambrosio: Qui agit pœnitentiam, non solum lachrymis diluere debet peccatum suum, sed etiam emendationibus factis operire & tegere delicta superiōra. Vulgata est etiam diffinitio satisfac-tionis, data ab Anselmo: Satisfactio est recompensatio offendæ commissæ ad aquilitatem iustitiae. Cassianus: Quisquis post baptismum, & scientiam Dei in illud mortis corpus incurrit, hoc est, in aliquod capite crimen, sciat se non quotidiana gra-

Matt. 8. 2

Matth. 16.

Et hac toto orbe dispersæ Ecclesiæ con-suetudine, & præcitatissimis tantorum Docto-

e e e rum

Conci. La. rum testimonij commoti Patres in Con-
De pœnai. cilio Lateranen. sub Innoc. 3. statuerunt,
& re. Ois vtrius. vt confessi ritè sua peccata, iniun&tam sibi
que lexus, à sacerdotibus pœnitentiam proprijs viri-
cū eo, &
Deus qui ecclæsiam. scretæ & superfluxæ indulgentiæ hoc no-
minic reprehenduntur, quod ita fit, vt clau-
ues Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentia-
lis satisfactio eneruetur. Et idem Inno-
centius in epistola quadam ad Liuonien.
Episcopum, pœnitentias imponendas non
tam secundum quantitatem excelsus, quām
quantitatē cōtritionis per discreti sacer-
dotis arbitrium, pensata qualitate persona-
rum, dicit esse mensurandas.

Conci. Flo. Et in Concilio Florentino sic statutum
est: Tertia pars pœnitentia, est satisfactio
pro peccatis secundum arbitrium sacerdo-
tis, quā quidē præcipue fit per orationem,
iciūm, & eleemosynam.

Leo. ep. 89. Et hanc eandem veritatem Leo I. in
epistola sèpè citata, iam olim vt certa tra-
diderat sub his verbis: Mediator D E I &
hominum homo Christus Iesu, hanc pœ-
positis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt &
confidentibus actionem pœnitentia darēt,
& salubri satisfactione purgatos, ad com-
munionem sacramentorum per ianuam
reconciliationis admitterent. Et ad verbū
sunt hæc in cap. 10. lib. de vera & falsa pœ-
nitentia: Verùm agè, scripturas, diffinitio-
nes Ecclesiæ, & omnium temporum & lo-
corum vniuersalem ipsius cōfuetudinem,
testimonia etiam omnium Patrum, quos
pro nobis induximus, paulisper, si libet, in-
termittamus. Nulla sit authoritas, nullum
precium, nullum pondus, nulla habeatur
ratio tantorum testimoniū, quorum vel mini-
mum, centum Luteris cordatus quis de-
beret anteferre. Nunquid luminis nostri
naturalis & conscientiæ propriæ testimo-
nium, vile poterimus existimare? Quis est
nostrum tam ignarus rerum, quis tam ru-
dis & imperitus cælestis & terrestris iusti-
tia, quis tam ab omni ratione alienus &
semotus, vt non sciat, maiora deberi sup-
plicia maioribus & diuturnioribus pecca-
tis? Quis ignorat, supremum & iustissimum
iudicem & gubernatorem vniuersi dice-
re, vt peccata neque impunita maneat,
neque æqualiter puniantur? Equidem Iob
scire se dixit, D E V M non parcere delin-
quenti.

Iob 9. Gregor. 9.
Mor. ca. 27. Quod Gregorius ideo dictum putat,

quia delictum sine vltione nō deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Et Tertull. dicit: Bonum factum, Deum habet debitorem, sicut & malum, ^{Tertull. & penit.} quia iudex omnis remunerator est causa. Diuinaque & naturalis lex exposcit, vt iu-
xta mensuram delicti, sit & plagarum mo. ^{Deut. 25.} dus: & quantum se quisque glorificavit, & ^{Apoc. 13.} in delicijs suis, tantum postea ei inferatur tormentorum. Cùm ergo Deus pro sua summa & ineffabili misericordia ad unum & leuem & æqualem cordis dolorem de omnibus peccatis, & propositum vitandi illa in posterum, reconciliat sibi plerunque vehementer inæquales peccatores: nōne necessè est, vt illæsa & illibata maneat iustitia, pro admisisse peccatis penas postea aliquas reposcere, & ab eo grauiores & longiores, qui grauiora & plura patravit delicta? Nunquid æquali debent iure cen-
seri fornicator & adulter, adulter & incestuosus, fur & homicida, homicida & hæ-
resiarcha?

Et quæ fuit vñquām tam barbara natio,
quæ respublica tam parvum sibi prouida,
quæ non maiora supplicia in grauiora &
pernicioſiora scelera statuerit? Liceat cui-
uis sentire hac de re, quod volet. Ego qui-
dem, etiamsi non me hoc certa fides scri-
pturarum & Ecclesia docuisse, vel lumine
naturali admonitus, crederem post dimis-
sam culpam manere posse ac plerunque
manere reatum ad penas temporarias, &
tanto quenque seueriorem à se vltionem
de suis peccatis debere exigere, quanto si-
bi plurium & grauiorum peccatorum cœ-
scius fuerit. Et hac naturali luce admoni-
tos Patres, crediderim diuersas & inæqua-
les penas, diuersis & inæqualibus peccatis
statuisse. Neq; si hoc nostræ ipsorum consci-
entiæ testimoniū audire voluisset Luterus,
postulasset vñquām à nobis, quo in loco
Christus aut Apostoli differentes statui-
sent penas pro differentibus peccatis. Esto
enim, Christus & Apostoli nihil nobis de
his expressissent: satis Patres ita statuere
lumen naturale commonebat.

Aut proferat ergo Luterus vñ DEVS
hanc gratiam pollicitus fuerit pœnitentia,
quam cum Paulo & Ecclesia tota, immo
& cum Christo nos constanter tenemus
equissimè & commodissimè fieri in bapti-
smo: aut si non potest ostendere tantam
esse

nisi baptizentur: & adultis, vt iustificantur,
necessariam esse non dubitatis fidem, atq;
item baptismum: & iustificatis necessaria
esse iam putatis decalogi præcepta, & la-
p̄sis pœnitentiam interiorem, neque hæc
reditis derogare plenissimæ Christi satis-
factioni: ita & idem non aduersatur, præ-
ter pœnitentiam interiorem, requirere &
exteriorem vñplurimū: quia communica-
tor non est tanta pœnitentia interior, vt
delere queat omnem reatum ad pœnam
consequentem ex peccato.

Et Christus virtutē suæ passionis quan-
tuncunque ad omnia, quæ vellet, effica-
cis, applicari cuiquam noluit, neq; ad gra-
tiam, neq; ad gloriam, neq; ad absolutio-
nem alicuius reatus peccati, nisi mediante
aliquo sacramento, aut proprio aliquo
merito, aut opere nostro, & iuxta propriā
cuiusq; dispositionem & cooperationem.
Ita enim & gloriae Dei, & commodæ ad-
ministrationi orbis, & saluti ac profectui
& exaltationi iustorum expediebat. Sa-
tisque est, vt reconciliasse omnes dicatur,
& abundè satisfecisse pro omnibus, fecisse
ipsum & obtulisse patri sacrificium adeò
acceptum patri, vt omnes qui voluerint
beneficentia illius vti, & legibus suauissi-
mis ab ipso prescriptis parere, possint sta-
tim iustificari, & absolvi vel ex toto, vel ex
parte ab omni peccatorum suorum reatu.

Obiect. 2.

DE ARGVMENTIS CONTRA NECESSITATEM SATIS- FACTIONIS.

CAP. XXXIX.

QVIBVS verò argumentis, seu
strophis potiùs, obligationem
ad satisfaciendum Deo pro pec-
catis, illudant hæretici, com-
modum erit videre.

Primò obiectunt, Christum iam abundè
satisfecisse pro omnibus, ac proinde & de-
rogare meritis & satisfactioni Christi, af-
ferere alias esse nobis satisfactiones pro
peccatis necessarias.

Quanta verò hæc cæcitas est! Nōnne
sicut copiosè satisfecit pro peccatis no-
stris, ita & copiosè redemit nos ab illis, &
perfectè reconciliauit nos patri, & omnia
peccata nostra in corpore suo pertulit, &
perferendo abstulit, ac cunctis ad condi-
gnum meruit vitam æternam? Sicut igitur
huius non obstantibus, rectè fatemini par-
vulos nasci in ira Dei, & in eadem mori,

Responsio.

2. Reg. 12.

Veruntamen vel vnum exemplum Da-
uidis docere potest semper fuisse hoc testi-
monium Ezechielis sic à Patribus nostris
intellectum, vt Deus dicatur non recordari
iniquitatum pœnitentium, quia eos
admittit ad suam gratiam, nullo ad ipsas
habito respectu, neque aliquam earum ad
pœnam æternam imputat. Non enim ex-
pressions hæc verba sunt, quām illa, quæ
ad ipsum Davidem dicta sunt, Dominus
quoque transfulit peccatum tuum: post
quæ certò scimus eum mansisse reum mul-
tarum pœnarum. Et quid tam multa fa-

eee 2 crifi-

Totus ritus
vet. sacrifici,
etiam à pénitentibus ad propitiandum &
moniū est placandum dominum exigeantur, si con-
trito delebat totam culpam? Profectò si
benè rem perpendamus, totus penè veteris
culpam.

crifia & varia secundūm legem Moysi,
etiam à pénitentibus ad propitiandum &
placandum dominum exigeantur, si con-
trito delebat totam culpam? Profectò si
benè rem perpendamus, totus penè veteris
legis ritus sacrificiorum pro delictis & pec-
catis, manifestum testimonium est verita-
tis, quam modò tuemur. Neq; enim dici
potest ille ritus fuisse politicus, & non ad
obtinendā remissionē peccatorū, cùm
apertē scriptura eum exigat ad placandum
Deum, & ipsum seruantibus pollicetur p-
pitiationem & placationē diuinā. Ostend-
ant igitur, vbi Dominus, excepto bapti-
smo, pollicitus fuerit, indulgentiūs & be-
nigniūs se habiturum in pénitētēs, q; olim
se habebat: aut si hoc non pollunt ostende-
re, agnoscant se contra totam veterem le-
gē pugnare, cùm dicunt, deleta culpa, non
manere reatum ad pénam, expiādum no-
stris satisfactionib;. Dicet aliquis: Nō hoc
habet priuilegium contritio, habet verò illud
absolutio sacerdotis. Plenissima quippe
potestas in peccata, tradita est sacerdoti-
bus, illis verbis: Quorum remiseritis pec-
cata &c. Et sicut suprà ex Ambroſio ci-
tauiimus, idem in baptismo & in sacra-
mento pénitentię mysterium est. Et alias non
fuiſſet ibi expleta promissio ad Apostolos,
Quæcunque alligaueritis &c. Et hoc
ipsum videtur poitulare verba sacramen-
talia, Absoluo te. Cur enim absolui dicantur
pénitentes, si adhuc manent grauium
pénarum rei? Hisque accedit, quod Chri-
ſtus & peccatrici, & adulteræ, & paraly-
ticō, & Zachæo, & latroni ſimilibus penē
verbis omnem creditur indulſiſſe culpm
& pénam, neque patrem cæleſtem com-
memorat exegiſſe pénas à publicano, aut
à filio prodigo, cùm ad eorum preces &
pénitentiam misertus est ipſorum.

Obiect. 3.
Ioan. 20.
Ambroſ. de
pén. cap. 7.

At enim priuilegia paucorum non fa-
ciunt legem communem. Neque à quādi-
ſunt sacerdotes cum Christo, qui multo
supereminentiūs cæteris accepit claves re-
gni cælorum. Et nos non negamus tan-
tam poſſe esse contritionem, vt etiam ſine
absolutione sacerdotis, ad delendum oēm
culpam & pénam, ſufficeret. Et talis for-
tē fuit in Magdalena & in publicano & in
latrone. Quod autem in parabola filij pro-
digii nulla fit mentio alicuius satisfactionis,
tametsi ille non tantam exprimatur
habuiffis pénitentiam: in cauſa forte fuit,

quia non adhibebatur ea parabola, niſi ad
oſtendendum, quanta caritate pater cæle-
ſtis recipiat pénitentes, Idque ſolū vo-
lebat extorquere Ambroſius à Nouatiis
in verbis obieſtis.

Quia verò ex illis verbis, Quorum re-
miferitis peccata: indiscriminatim conten-
ditur, omnes legitimè abſolutos, eſſe libe-
ros ab omni pénā: ſubtiliter adnotauit
Richardus, non eſſe diſtūlum, Quorum diſ-
miferitis peccata: ſed, Quorum remiferi-
tis peccata. Licet enī (inquit) alicubi vnum
pro altero forte ponatur, tamen dimittendi
verbo, abſolutio plena ſignificatur: verbo autem remittendi, tantum relaxatio ex
maiori parte. Vnde & Christus, quia vole-
bat iniuriias noſtras nos in totum dimitte-
re, Dimittite, inqt, & dimittemini. Et quia Lucas,
plena abſolutio peccatorum noſtrorum, à
Deo eſt petenda: orare docuit, Dimitte
nobis débita noſtra. David verò, quia
culpam tranſtuliffe ab eo Dominum no-
uerat, non autem pénam, non autus dice-
re: Dixi, confitebor, & tu dimiſiſti impie-
tatem peccati mei: dixit, Et tu remiſiſti &c.

Bella quidem & arguta eſt hæc adno-
tatio, & pium & ſollicitum animum Ri-
chardi ad tuenda communia Ecclesiæ do-
gnata palam arguit. Ac noſter interpres
de industria vſus eſſe videtur in aliquibus
locis verbo dimittendi, vbi plena abſolu-
tio à peccatis ſignificatur, eaque re excita-
tum eſt felix Richardi ingenium ad hoc
adnotandum. Sed neque in Græcis, neque
in Hebraicis exemplaribus hoc diſcri-
perpetuò obſeruatum eſt. Idem enim Græ-
cè eſt verbum in his, Quorum remiferitis
&c. & in iſtis, Dimitte nobis debita no-
ſtra. Idem etiam Hebraicè eſt verbum, in Psal. 103. v. 14. Et tu remiſiſti impietatem peccati
mei: & in illis, Aut dimitte eis hanc no-
xam. Quin neque in noſtra translatione
hoc perpetuum eſt. Nam Numerorum
14. DEVS dicit ad Moysen: Dimiſi iuxta
verbum tuum. Et tamen ſtatim indicat ſe-
pénna temporaria puniturum peccatum
ibi dimiſſum.

Neque placet abrogare potestatem ſa-
cerdotibus ad remittenda in totum pecca-
ta. Dicerem igitur habere quidem ſa-
cerdotes eam facultatem, & ſi iure & legitimè
ipſa fungantur, poſſe penitūs omnem rea-
tum peccatorum expungere. Tunc autem
legitimè ea funguntur, cùm condignaſſa-
tis.

tisfactiones pénitentibus iuxta canones
Patrum imponunt. Intellexit enim Eccle-
ſia, neq; dubium quin id didicerit ab Apo-
ſtolis, non aliter ſibi traditam eſſe hanc
potestatem: quia neque aliter expediebat
commodæ gubernationi fidelium: neque
gratia singularis baptismi, qua omnes in-
uitabantur & alliciebantur ad fidem & re-
ligionem noſtrā ſuſcipiendam, deriuanda
erat in alia sacramenta, nè redundantia
clementiæ cæleſtis, in centrum fieret de-
linquendi: & ipſa indulgentiæ facilitas te-
ſtimonium videretur, quod aut Deus non
offenderetur noſtris peccatis, aut quod
ipſa non eſſent ita grauiā & lugenda ma-
la, ac nobis traditū paſſūm veridica ſcriptu-
ra.

Cumq; illis verbis, Quorum remiferi-
tis peccata, &c. Apostoli intellexerint
ſe conſtitutos eſſe iudices peccatorum, ex
ipſa natura iudicij, intelligere potuerunt,
non aliter ſibi tradi potestatem dimitten-
di peccata, quām condignis satisfactioni-
bus impositis. Et quo nomine peiūs audi-
re poterat apud infideles noſtra religio,
quām ſi intelligerent, apud nos vna con-
tritione & detestatione peccatorum, cre-
ditum eſſe in totum dimitti peccata? Quod
pernicioſius exemplum ad ipſos tranſmitti
poterat? Qua ratione & abuſum conce-
dendi plenissimas Indulgentias propter
vnum Ave Maria, vel vnum Pater noſter,
aut alia ſimilia, vehementer cuperem de
Ecclesiæ tolli. Eneruat enim satisfactiones
poenitentiales, & dedecorat Eccle-
ſiam, atque ipſas Indulgentias contemptui
exponit, & aduersarijs noſtris cauſam ca-
lumniandi præbet, & contra authorita-
tem veterum, & contra ipſum ius pontifi-
cium eſt introductus.

Habent ergo noſtri ſacerdotes potesta-
tem ſoluendi omnia vincula peccatorum,
ſed iure, ſed legitimè, ſed quatenus conue-
nit ſalutem, exemplo, & ſanctitati fidelium.
Et quandō ipſi neminem aliter volunt ab-

ſoluere, non eſt, cur quisquam ex eorum
absolutione impunitatem ſibi promittat,
& libertatem ab omni reatu peccatorum.
Sicut autem per contritionem à culpa ſatisfaciūt
mundari poſſimus, ita per bona opera, ſi etiā ope-
ra pœnalia ſint, ſue non, ſue ex präce-debita.

ptio, ſue ex conſilio, & per mala patien-
ter tolerata, ſue nobis imposta à ſacerdo-
tibus ſint, ſue ſponte noſtra aſſumpta,
maximè verò per pénitentiam interio-
rem, non negamus expungere nos poſſe
ſaltē paulatim totum reatum ad pœnas.

Nec ſcio cur Philippus & Sarcerius
nobis tribuant, quod satisfactiones fieri
non putemus niſi per opera aliās indebita.
Id dixit vnuſ aut alter Doctor ex noſtris,
idque alio fortassis ſenu, atquè ipſi acci-
piunt. Verū plerique alij eis refuterunt.
Et manifestum eſt, contritionem & con-
fessionem, etiam cùm ſunt in präcepto,
ſatisfactorias eſſe, & martyrium delere
omnem culpm & pénam, non minùs
cùm eſt neceſſarium, quām cùm tantum
eſt in conſilio.

Atque hæc ſatiſ ſunt pro omnibus ar-
gumentis aduersariorū, & blaſphemis
& calumnijs, quibus Eccleſiam Dei, prä-
ter ius omne & fas, adaspergit Sarcerius.
Nam quæ ſpectant ad Purgatorium & In-
dulgentias, quas ex pia & vrgenti cauſa
donare poſt Eccleſia, & quæ docent qua-
liſateſ ſeſſariam ipſarum ſatisfactioni-
num, alios traſtatus requirunt, nec ad cor-
roborationem noſtri decreti illis egemus.
Et optimè alioqui ſtabilita eſt doctrina
Eccleſiae de hiſ, & concors Apostolicis &
ſanctorum Doctorum decretis oſtenſa ab
illuſribus Luteri antagoniſtis, Roffensi,
Eckio, Clichtoueo, Alphonſo. Itaque
aut eadem diceremus ex ſuperfluo, aut ſi

noua voluērimus ſcribere, à clarissi-
mis ingenij occupata ſunt me-
liora. Quarè hic ſit huius
voluminis mo-
dus.

PRÆFATIO.

Tagnitis nobis imminentibus periculis, inter multiplices huius militiae laqueos cautiūs incedamus, exposita via, qua reparari possunt, qui à gratia baptismali sunt lapsi: per quam cōmodè declarat in cap. 15. Synodus, quemadmodum quis amittere possit gratiam sive per baptismum, sive per poenitentiam acceptam. Et in eius expositionem & communionem, iam lib. hic 14. huius operis, prælo mandandus erat, cùm eccè nobis à Septentrione transmissa est antidotus Caluini in acta Synodi Tridētinæ, cum proœmiali epistola, Genevæ 3. Idus Nouembri anno Dñi. 1547. scripta. Quos non ego ibi errores legi? quas non blasphemias in sanctam Synodum, & in nonnullos nominatim prælatos, atque in ipsos sedis Apostolicæ legatos, & in ipsum summum pontificem? Emanauit s. fons de eodem foramine dulcem & amaram aquam. Et quos dulces & suaueloquentes Satan reddidit ad decipiendam miserā plenib[us] eosdem omni virulentia impleuit ad proscindendos maledictis & contumelij pastores & protectores oēs Ecclesiæ. Filij Sion incliti, amicti auro primo, reputati sunt in vasa testea. Sicut phrenetici salutaris doctrinæ pocula veneni cyathos, quibus legendis antidoto opus sit, censem, & quasi stipulam astimant malleum, & derident vibrantem hastā. Legeram quidem iam ante unū annum maledicētissima quædam, quæ ciudem factionis Philippus in prælatos Tridenti congregatos, & in vtrunq; ciuilis & Ecclesiasticæ potestatis apicem congesserat. Sed cùm nihil penè, nisi maledicta ibi viderem, & paucula quædam indigna leētu ad hoc argumentū spectantia, eaq; non in decretū hoc de iustificatione, quod nūc exponimus, iactata, sed in quoddā, quod ante huius approbationē manibus Patrū ferebatur, & interēa temporis discutiebatur: satiū esse duixeram, silētio oīa illa præterire. Vndē & in prefatione huius operis ad lectorem, palam testatus sum, neminē cōtra hoc decretū scriptis pugnare fuisse aūsum. Atq; ita sanè p̄suasus tum erā. Nullus em de hac re ad nos rumor puenerat. & cùm Deus tā illustri Cæsaris victoria causam nostrā diuinitūs approbāset, & potentissimos huius factionis duces & fautores in casses imperatorios reclūsisset, totaq; ferè Germania ditioni ipsius & impio restituta, eō appendere vide. retur, vt in antiquam religionē toto pectore rediret, neminē ex nostris aduersarijs ita audacē, nē dicā impudentē, & atritæ frōtis fore existimabā, qui in sanctam Synodū, ab ipsis toties efflagitatā, apto marte pugnaret, & diffinitiones ipsius summa maturitate p̄nunciatas, cōuellere niterebāt. Cūm aut̄ ex istis Caluini scriptis manifestè intelligā, eā esse hereticorū p̄tinaciā, vt nullo neq; humano, neq; diuino terrore compesci queat, & verissimè dixisse Paulū, subuersos esse, q̄ huiusmodi sunt, quod vnum suscepit à nobis muneris est, nē sermo illius, q̄ vt cācer serpit, incautos aliquos & rei Theologicæ ignaros ampliū decipiat, duobus his, q̄ huic operi supersunt, libris inspergam aliqua, & admonebo obiter, ex quibus cōfutari poterit oīa, quæ in nostrū decretum deblaterat. Nec respondēbo ad maledicta & conuicia ipsius, quæ nescio an commemorare ausim. Cōtentus igitur ero calūrias & strophas refellere, quibus illius autoritatem eleuare & labefactare conatur. Nā quod semel tibi Caluine pacificè dictum velim, possemus equidē & nos mordere, si vellemus, & toriès ac tantis iritati, genuinū dentē infigere, ac par pari referre, & te tuis depingere coloribus.

Matt. 5. Sed moderationis & granitatis Christianæ esse à magistro nostro didicimus, maledicentibus non remaledicere, & pro blasphemantibus potius obsecrare. Et Apostolicam, si nescis, gloriam putamus, ab Ecclesiæ hostibus, etiam plau-

plaustris conuiciorum obrui. Neque tanti tuas contumelias & subsannationes quenq; facturū credimus, vt necessè sit eis respondere. Quis cū cordatus tua probra vel pili astimet, & non potius laudes arbitretur eorū, quos maledictis incessis? Quis tibi fidem vlla in re habeat, qui sex aut septem posteriora Concilia generalia, tyrannica & adulterina fuisse, & meros asinos ac crassos boues illicis interfuisse detonas, qui Aurelianēscm, immò ipsam sanctā Synodū Nicenā nominatim derides, ac patres qui sub Innocentio 3. Lateran. Concilio interfuerunt, cornutas bestias impudenti ore appellas? Reprimam tamen ipse me, nec indulgebo mucroni pro zelo gloriae Dei referire gestienti. Regrediar, vnde istuc declinaui, non abrumpam longius stylum coepit. Nihil cū est necessè. Ideò huic libro titulū De mortali & veniali peccato, indidimus, quia in eo, quid vtrunque sit, & quantum inter illa intersit, explicatè tradere admittimur. Quæ quidem & ad explanationem sententiæ Patrum, & ad absolutiōem argumenti huius de iustificatione, scitu quām maximè necessaria sunt, & ad confirmationem Caluini, commodissimè diuina prouidentia, reliqua nobis fuisse video. Vndē vero cōmodius hēc oīa aggrediar, quām ab hisip̄is verbis Patrum?

QVOLIBET PECCATO MORTALI AMITI
ti gratiam, sed non fidem. CAP. XV.

ADVERSVS etiam hominum quorūdam callida ingenia, qui per dulces sermones & benedictiones seducūt corda innocentium, assérēdum est, nō modò infidelitate, per quam & ipsa fides amittitur, sed etiā quocunq; alio mortali peccato, quanvis nō amittatur fides, acceptam iustificationis gratiam amitti, diuinæ legis doctrinam defendendo, quæ à regno Dei non solū infideles excludit, sed & fideles quoquè fornicarios, adulteros, molles, masculorum concubitores, fures, auaros, ebriosos, maledicos, rapaces, cæterosque omnes qui lethalia committunt peccata: A quibus cum diuinæ gratiæ adiumento abstinere possunt, & pro quibus à Christi gratia separantur.

BREVIS QVAEDAM SVM-
MA SENTENTIAE PATRVM, ET
errores in ea damnati.

CAP. I.

VANQUAM in toto hoc capite, ex professō quidē sancta Synodus tantū edisserit, quocunque mortali peccato iustificationis gratiam perdi, tamē obiter & duo alia affirmat, nempe fidem non quocunq; mortalipeccato amitti, sed infidelitate: & iustos à peccatis mortalibus, cū diuinę gratiæ adiumento, abstinere posse. Ex quorum priore perspicue colligitur non sola incredulitas esse peccatum lethale, sed & alia quoquè esse peccata lethalia prēter ipsam. Et in his obviā iuēre Patres quinq; pernicioſis horum temporū erroribus.

Primus est Luteri, qui afferuit, vt nō semel retulimus, sola infidelitate amitti gra-

tiam. Nulla, inqt, peccata possunt hominē damnare, & si velit, nisi sola incredulitas.

Secundus error est quorundā, qui plus iusto sibi de diuina misericordia blandiētes, afferuerūt, nō quoquis lethali peccato amitti gratiā iustificationis, sed tum solū, cū se aliui effrenes & p̄cipites tradūt vitijs. Porrò hunc errorē, qui defenderint, me fugit, tñ à grauissimo & optimè memorie p̄ceptore nostro fratre Francisco Victoria audisse me memini, à nōnullis hereticis noctre tempestatis eum defendi.

Tertius error damnatus hoc loco à Partibus, est, fidem quolibet peccato mortali amitti. Quos autē hic error habeat authores, c. 8. aperiemus.

Quartus error, hēc quoquè reprobatus, est error Luteri, & suorū sequacium, quod sola incredulitas est peccatum lethale.

Verba Luteri hēc sunt: Nullum est pecca-

Lib. contr.
Carolst.
diuum.

tum, nisi incredulitas: nulla iustitia, nisi fides. Et hic error aperte seQUITUR ex primo. Si enim sola infidelitate perditur gratia, sola ergo infidelitas est peccatum lethale. Nam lethale peccatum dicitur, quod gratiam affert, quem vita est anima. Manifeste vero aduersati sunt hic Patres huic errori, cum dixerunt, non modo infidelitate, sed etiam quocunque alio peccato lethali gratiam amitti. Siquidem his verbis palam afferuntur alia peccata esse lethalia propter infidelitatem.

Quintus error hoc loco damnatus, est error eiusdem Luteri, afferentis ineuitabiles esse a nobis transgressiones precepti diligendi Deum ex toto corde, & precepti, Non concupisces. Dum enim Patres afferunt, nos posse a peccatis mortalibus cu[m] diuinæ gratiae adiumento abstinere, palam affirmant, cuiuscunque precepti, immo & omnium transgressiones, posse a nobis eo adiutorio vitari.

Calvinus in Verum hac Patrum definitione contemplata, eundem cum Lutero tueretur hac in parte Calvinus, an perniciosius quam ipse, non sat satis dixerim, certe multo procacius & impeditius. Affererat enim impossibilem seruatutem legem Dei, & neminem inquam citra culpam lethalem satisfecisse ipsi, aut potuisse satisfacere. Ac dogma de possibiliate mandatorum, quod magna evidentia & aperi-tissimis sanctorum patrum testimonij lib. II. probauimus, ex ociosis monachis arbitratur fluxisse, qui ne minimo quidem digito attingerunt inquam obseruationem mandatorum Dei, & vel hoc uno dogmate suum Epicurismu[m] eos prodere, q[uod] de facilitate mandatorum tam audacter gariunt.

Sed quid ille, inquires, respondet ad verbum Christi, Iugum meum suave est? quid ad verbū Ioannis, Mandata eius grauiam non sunt? Duo innuit. Nam respodere nihil potest. Primum ait: Asini isti non considerant, inde pendere facilitatem, de qua Ioannes loquitur, quod sancti paratu[m] habent remedium, quo defectus suos suppleant, dum scilicet ad veniam configunt. At hoc, situ vel iniquam rationis habes, non est esse facilia mādata, sed tamē facilem esse veniam. Quis dicere facile esse, quod sibi iniungitur, si impletore illud non potest? Dicit certe potius id esse difficilium, immo impossibile sibi factu, & si super omissione ignoscatur, ideo ignosci, q[uod] difficilium onus sibi fuerat impositum, atq[ue] iniquum erat pœna ullam reposci-

pro eo, quod adimplere non potuit.

Et quod potest esse cōtumeliosius gratiae & prouidetie Dei, q[uod] afferere, tales eum leges nobis imposuisse, quem nec per auxiliū gratiae ipsius possemus implere? Quis tyrannus sic abutif potestate sua in subditos? Quid etiam necessè est ignosci, quod euitari non potest? Certe de ratione peccati est, ut sit voluntarium, ut ex testimonij Tertulliani, Hilarij, Amb. Aug. & Bern. ostendimus, & cu[m] Dei iudicium multo sit æquius, quam humanum: absurdum est, & lumini naturali planè dissonum, quod Philippus in locis cōmunitibus blasphematus aperte dicit, ac sequit ex concessis à Calvino. In iudicio humano nullū esse peccatum nisi voluntarium, non aut in iudicio diuino. Sed illud minimè ferendum est, quod secundum respondet Calvinus: Hinc fit, inquit, ut suave sit Christi iugum & onus eius leue, quia sanctis alacritatē facit sua libertas, dum se non amplius sub lege esse agnoscat. Quid ais cæcē? Nunquid & tu, qui sapere & in hac antidoto fateris alia nos habere precepta praeter fidem, sanctos liberos esse a lege nunc concedis? Sed si eum in sensu dicas sanctos non esse sub lege, quo Paulus, Cor. 10. dixit, se non esse sub lege, sed in lege Christi: cur non attendis de lege veteri agere Paulum, & sub ea dicere se non esse, nos autem de lege Christi modo differere, cui necessè est omnes subiectos fatearis?

Deinde: Quanvis sancti ex amore se iugo Christi subiiciant, satis quidem id non est, ut dicatur leue & suave, si neque per caritatem & auxilium spiritus sancti possunt illud quoquo pacto implere. Atque huiusmodi est farina, quod respondet ad argumentum Patrum ex verbis Christi: Si quis diligit me, sermones meos seruabit. Hoc, ait, totum verum est. Sed ubi Christi perfectus amor? Vbi, inquam, amor ille ex toto corde, ex tota anima, ex totis visceribus? Nempe ubi caro non concupiscit aduersus spiritum. Ergo nequaquam in hoc mundo.

Verum quis, rogo te, Calvine, de re impossibili, cum amicis præfertim, ita loqueretur? Nunquid doctrinam pro altero mundo tradebat Christus suis Apostolis? Nonne dilectionem suam statim & ante & post illa verba requirit, ad veniam in aliquem, & manendum in eo, & manifestandum ei seipsum? Quorsum dicebat, Si diligitis me, mādata mea serua-

pœnitentia fieri venialia. Ex causa autem veniale vocatur peccatum, quod sic sit, ut aliquid habeat ex causa sua, unde diuinam misericordiam condebeat, veniam ei ali quando imparti. Et hoc modo, peccata quecumq[ue] ex ignorantia vel infirmitate commissa, venialia aliquo modo dici possent, id est, digna quadrantibus venia. Quo modo peccata Pauli ante baptisimū, tametsi gravissima, venialia dici queant. Misericordiam, ait, consecutus sum, quia ignorans feci.

Veniale vero ex propria natura & ratione est peccatum, quod sive natura leue, exiguum, & minutum est, & recte rationi parum dissolum, neque mortem inferens, sed dignum omnino venia. Et quia ex Dialeticorum regula, quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum: mortale ab euentu dici posset, quod nunquam habiturus est veniam, mortale vero ex causa, quodcumque peccatum ex malitia & de industria commissum: mortale autem ex propria ratione, quodcumque graue peccatum recte rationi vehementer dissolum, ac proinde de se indignum venia, & morte animae inferens sive primam, quae est priuatio gratiae, sive secunda, quae est damnatio æterna. Verum priores duas peccati veniales & mortalis acceptiores, alienæ sunt à nostro proposito. Non enim nunc id agimus, vt exponamus, quem peccata veniam sint habitura, & quem non, aut quem venia ex causa sua digna sint, quem vero indigna, sed ex propria natura & ratione, quemadmodum hec peccata inter se distinguantur, inquirimus.

DE VARIIS PECCATI MORTALIS ET VENIALIS ACCEPTIOnibus. CAP. II.

Ne ignorantia legitimè acceptio[nis] peccati venialis & mortalis, cōfusionem pariat, commodum erit in primis statuere & firmare, quo potissimum significatu his nominibus in præsenti vtamur. Porrò peccatum mortale à morte sic appellatur, veniale vero à venia. Et veniale quidem aliquando ab euentu sic vocatur, aliquando autem ex causa, aliquando vero ex propria natura & ratione. Ab euentu veniale dicitur, quodcumque peccatum quantūcumque graue, si quidem veniam habeat, & illius venia & remissio neminem tamen obtineamus. Quo modo Ambrosius dixit, mortalia oīa fieri venialia pœnitentia: & Augustinus & Chrysostomus, veniale iniquitatē vocat, quem est remissibilis. Et Magister dixit, Adam putasse elum ligni scientiæ boni & mali, veniale fuisse, hoc est, remissibile, & venia habitum, cum tamen peccatum esset p[re]emptoriū. Et in capitulo de vera & falsa pœnitentia, legimus: Quædam peccata esse mortalia, & in-

veniale
causa.

poenitentia fieri venialia. Ex causa autem veniale vocatur peccatum, quod sic sit, ut aliquid habeat ex causa sua, unde diuinam misericordiam condebeat, veniam ei ali quando imparti. Et hoc modo, peccata quecumq[ue] ex ignorantia vel infirmitate commissa, venialia aliquo modo dici possent, id est, digna quadrantibus venia. Quo modo peccata Pauli ante baptisimū, tametsi gravissima, venialia dici queant. Misericordiam, ait, consecutus sum, quia ignorans feci.

Veniale vero ex propria natura & ratione est peccatum, quod sive natura leue, exiguum, & minutum est, & recte ratione.

Veniale ex causa ratione est peccatum, quod sive natura leue, exiguum, & minutum est, & recte ratione. Et quia ex Dialeticorum regula, quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum: mortale ab euentu dici posset, quod nunquam habiturus est veniam, mortale vero ex causa, quodcumque peccatum ex malitia & de industria commissum: mortale autem ex propria ratione, quodcumque graue peccatum recte rationi vehementer dissolum, ac proinde de se indignum venia, & morte animae inferens sive primam, quae est priuatio gratiae, sive secunda, quae est damnatio æterna. Verum priores duas peccati veniales & mortalis acceptiores, alienæ sunt à nostro proposito. Non enim nunc id agimus, vt exponamus, quem peccata veniam sint habitura, & quem non, aut quem venia ex causa sua digna sint, quem vero indigna, sed ex propria natura & ratione, quemadmodum hec peccata inter se distinguantur, inquirimus.

Vna igitur tertia acceptio[nis], qua sola duplex peccati veniale à mortali distinguntur, & Patres in hoc capite, & in toto hoc decreto sunt vni, in proposito vtemur. Sic autem acceptum peccatum veniale, duplex est. Quoddam est peccatum veniale ex genere suo, ut verbum ociosum, risus leuis, mendacium officiosum, seu iocosum, & similia. Alterum est peccatum veniale ex imperfectione operis. Et differt hoc à priori, quoniam materia prioris de se leuis est, & parum dissoluta est ratione: materia vero posterioris, grauius est, & vehementer contraria recte ratione: sed ob imperfectione operis, actus ipse tantum est peccatum veniale. Et quia hec imperfectione vel ex paritate materiæ potest contingere, vel ex defectu deliberationis: peccatum veniale ex imperfectione, duplex

plex communiter ponitur. Quoddam est veniale ex surreptione, seu indeliberatione, vt motus subiti contra præcepta, quos possumus facilè deuitare. Alterum autem est veniale ex paruitate materie, vt furtum leue, detractio parua, & similia. Et haec tenus quidem omnia in confessio sunt, & extra controuersiam inter Catholicos.

In Caluinum. Quarè patet, iniquè & immerito nobis obijcere Caluinum, quod levia ducamus peccata omnigenas concupiscentias, quæ nos ad quævis mala sollicitant, tentationes item omnigenas, quæ nos usq; ad Dei blasphemiam impellunt. Nam si ista voluntaria sunt & delibera, peccata nobis sunt lethalia: si verò ineuitabilia, nullam malitiam habent: si autem voluntaria non sunt, sed vitari quidem, aut certè preueniri absq; magna difficultate potuerunt, tum duntaxat illa censemus esse venialia. Videamus tamen, quid & ipse, & alij nostri Allophyli de istis senserint.

DE INEPTIS HAERETICO-RVM SENTENTIIS CONTRA TRADITAM RATIONEM DISTINGUENDI VENIALIA A MORTALIBUS.

CAP. III.

VEHEMENTER hallucinantur, & in multis labuntur haeretici, dum nesciunt venialia peccata à mortalibus aprè distinguere, neq; ex proprijs fontibus id volūt discere, & maiorū suorum, immò Ecclesiæ Catholice doctrinę ob suā superbiā acquiescere. Contigitque eis in hoc, vt in multis alijs, quod & in proverbio est,

Ardea culpat aquas, cùm nesciat ipsa natare.

Error Vni. Inter alios verò haereticos, huic vitio obnoxios, vel in primis connumerādus est Vinculus, qui, teste Thoma Vualdesi, hoc nomine fugillauit sacerdotes, quos vocat Cesareos, id est, Ecclesiam Catholicam, q; nullam conuenientē differentiā tradiderit, qua distingui queant inter se venialia & mortalia. Et irriso modo cōmuniter recepto, quē proximo capite statuimus, ipse mirabilem & valde dissonū adiuenit modū hēc distinguēdi. Si em̄ mortale voce, quod inductiuū est mortis æternæ, om̄e peccatū, ait, mortale est censemēdum: si verò, quod ipse magis putat, mortale dicatur, q; morte æternā inducit, om̄e peccatum reprobi est

mortale, q; paulatim eum deducit ad mortem æternā: & om̄e peccatum prædestinati est veniale, quia nullū tale inducit mortem æternam. Philippus verò & Caluinus lōgē ^{loc. cit.} aliter circa ista errant. Nam Philippus licet oēs vitiosos affectus, & oēs prauas actioēs, ac deniq; oīa peccata, & ipsum peccatum originale, nō renatis peccata lethalia putet, q; peccatum mortale diffinit esse inclinationem vel actionē contra legē Dei non remissam: tñ in renatis aliqua peccata venialis credit, nempe ignoratiās, vel omissiones aliquorū mandatorū non affectatas. Caluinus aut, ^{Caluin. 6.} quod nunq; (quod sciā) alijs nec haereticis, can. 27. simorū tentauit, ipsam distinctionē venialis ^{Concu.} & mortalis negat, ac palam dicit: Peccatum quodvis, qm̄ Dei lege damnatū est, mortale esse fatemur. Et rursus: Si pro nihilo ducant leuiores, quos vocant, lapsi, infonat horribilis illa supremi iudicis sententia: Qui vnu ex minimis istis mandatis contemplerit, minim⁹ vocabit in regno cœlorū. Quāquam scire velim, quæ vocent saltem levia peccata. Sic em̄ extenuandi gratia loquuntur. Hæc ille.

Sed absurdia ista haereticorum deliria, ab origine impugnare incipiēmus. Neq; multis sanè opūs est, vt insanum Vinculū commentum euertamus. Vel ipsa illius commēmoratio, impugnatio ipsi⁹ est. Mitto quod Argutia ea via de nullo peccato scire possumus, ve. Vinculum, nialē sit, an mortale, sed id erit nobis semper in hac vita tam occultum, quām ipsum mysterium prædestinationis.

Certè ex ipsa manifestè sequitur, omnia peccata Davidis, Matthei, Petri, Magdalena & boni latronis, qui cum Christo crucifixus est, fuisse venialia. Nullusq; erit, secundūm ipsius sententiam, in cælo quantūcumq; infidelis, perfidus, haereticus, apostata, & blasphemus, qui vel minimum admiserit mortale, quiq; agere possit gratias Deo, quod ei dimiserit vel vnu mortale. Nullus & erit in inferno, in quo non vel minimum verbum ociosum fuerit mortale.

Etcūm, ceteris paribus, grauiora sint Argutia peccata in iustis, quām in peccatoribus, q; maioribus Dei beneficijs deuincti sunt, nē peccent: ipse contrā, vnum & idem peccatum, veniale dicet in iusto prædestinato, & mortale in peccatore reprobo: immò grauiorū prædestinati peccatum, veniale afferet: & leuissimum reprobi, mortale.

Quin & illud peccatum protoparétis nostri Argutia Ada,

DE MORTALI PECCATO, ET VENIALI.

Adæ, quod omnibus hominibus fuit in cōdemnationem, teste Paulo, & per quod omnes mortui sumus, & mors intravit in mundum, veniale iuxta illum fuerit. Certo nanque scimus ex libro sapientie, Adam fuisse prædestinatus. Mirabilis profecto semper haereticorū impudentia.

Paulus se ante conversionem ad Christianum, fuisse blasphemū, persecutorem, contumeliosum, & tandem omnium peccatorum primum constanter afferit. Et Vinculus adeò desipit, vt nullum eum admisit peccatum mortale affirmet.

Illud etiam ad hanc peruersam haereticorum doctrinam consequitur: Nullum peccatum, quantūcumq; leue, remitti vñquam reprobis per sacramenta, vel sacramentalia Ecclesie, vel per eorum pœnitentiam, sed frustra eos sua peccata lugere, frustra sacramenta vel sacramentalia suscipere, & falsas esse in eis formas sacramentales, quæ remissionem peccatorum ipsorum significat. Si enim aliquod eis peccatum remittitur, non ergo omne ipsorum peccatum mortale est. Siquidem mortale ab eo tantum dicitur, q; mortem inducit æternam. Neq; illud in totum verè afferuit, omne peccatum mortale esse, si mortale vocetur, quod inductiuū est mortis æternæ. Nam venialia inductiuā non sunt mortis æternæ, nisi fortè mediate, quatenus mortalis peccati inductiuā sunt.

Atque ex his, & paulop̄t dicendis non erit operosum, Philippi dogma confutare. Absurdum quippe est, ignorantiam, quam in nobis fatetur veniale, in infideili, qui minori illustratus est lumine, & paucioribus Dei beneficijs & auxilijs gaudet, exitiale dicere: neque distantiam vllam ponere inter peccata, propria aut aliena voluntate contracta, sed vtraque appellare mortalia. Ad quæ accedit, dissonum esse, omnia peccata quantūcumq; parua, si voluntaria sint, lethalia afferere, vt ille innuere videtur. Cur em̄ Deū ita morosum amicum suorum amicorum existimemus, vt ad minimum verbū ociosum, sponte & de industria contra suam legem effutitum, amicitiam omnem dissoluat? Nec minus absolum est, si sentiat, vt insinuat, omnes ignorantias nō affectatas, esse peccata venialia. Nam Paulus absolute pronunciat, Ignorans ignorabitur. Et se extra gratiam Dei pronunciat propter ignorantiam Christi, quæ in illo non erat affectata. Atque ex Euangelio constat, arguendos de peccato, ac ppter illud condemnados qui non crediderunt Christo, nec suscipiūt prædicationem Euangeli.

Quis verò te, Caluine, tam malè docuit cōtr. Calu.

Theologizari quis tam malè sentire de diuina bonitate & largitate, vt nullam sui offensionem, quacunq; ignorantia vel occa-

sione commissem, ad mortē non imputet?

Nullus profecto est homo tam difficilis, nullus tam inhumanus, nullus tam crudelis, q;

sic facile exasperetur, & quos eximiē prius

amabat, ita subitō oderit, ac tam paruis de

causis & difficilimē evitabilib, æternis Ge-

hennæ incendijs addicat. Necis heu perfide, nescis, q; horredum & formidandi im-

pendeat iudicij vel minimo Christianorū peccato mortali. Si hēc nō s̄t, vel expēde-

res, aut quod nobis obijcis, feriò aliquo di-

uini iudicij affectu tactus quandoq; fuisses,

nunq; tam audacter pronūciātes apud Deum clementissimū, & cuius misericordiarū

non est numerus, nullum esse peccatum,

quod non sit mortale. Ecquis, rogo te, erit iustus, qui sit in gratia Dei, si, vt ipse fate-

ris, vix momentum aliquod præterit, quo non contrahamus aliquem reatum? Major

nimirū erit vicissitudo inter amissam & reparatam Dei gratiā, si omnium hoc tu-

um verum esset, quām sint Euxini vel al-

terius alicuius irrequieti maris perpetuae

commotiones & fragores. Nulla item esset

tam leuis, nulla tam lubrica, neque tam pa-

rūm firma aut sibi constans amicitia, quām

quæ inter nos & Deum esset. Hæcne etiā

est libertas Euangeliaca, quām prædicatis?

Hæcne via facilima ad iustitiam, de

ter tam peruerso & sinistro esse ingenio, vt id credas. Forsanque in vocabulo, Mortalis, ludis: & quid illud sit, ignoras. Quod si credis, quod aperte asperis: nescio sanè, quā tu tecum tot lethalium culparum tibi conscientia possis vel diem vnum viuere.

Verūm hæc dilucidiora fient, si, quod discrimen horū peccatorum tradidimus, ex scripturis & Patribus approbemus.

FIRMA TVR EX SCRIP T V.
RIS VIA, TRADITA A PATRI-
bus, distinguendi venialia à morta-
libus. CAP. IIII.

IN TERMIS Igitur his absurdissimis & portentosissimis hereticorum insomnijs, certissimum illud sit, aliqua esse venialia peccata, & alia mortalia: & vt cap. i. tradidimus, venialia dicamus peccata, quæ neque tollunt, neque impe- diunt gratiani diuinam: mortalia verò, quæ eam vel impediunt, vel dirimunt. Nam cùm cap. ii. statuit sancta Synodus, à iustis admitti aliquæ leuiæ peccata, propter quæ iusti esse non desinunt: & hoc capite, quolibet peccato mortali gratiam iustificationis amitti: eo ipso perspicue ostendit, mortalia esse peccata, quæ amicitiam diuinam dirimunt: venialia verò, quæ tanta non sunt, vt iustitiam & gratiam Dei à nobis tollant.

Scriptura distinguit venialia à mortalib. Argum. i.

Iacob. i. a Neque nos hanc nobis distinctionem ex capite nostro confinximus, sed ex scripturis eam hausimus, & ab Ecclesia & Doctribus ipsis didicimus, & à lumine nostro naturali, magno sapientum omnium consensu, eam edocimus. Vnusquisque tentatur, afferente Iacobo, à concupiscentia sua abstractus & illeitus. Deinde concupiscentia, cùm conceperit, parit peccatum. Peccatum verò, cùm consummatum fuerit, generat mortem. Quid huic tantæ evidentiæ respondere possunt hæretici, nisi eos magis delectet defensare, quod sentiunt, quam quid sentiendum sit, inuenire? An non hæc aperte significauit Iacobus, prodire à concupiscentia quædam peccata consummata, quæ generant mortem, & alia non consummata, quæ non sufficiunt mortem generare? Neque aliud quidem hoc est, quam quod Schola stici clariū tradūt, cùm dicunt, motus seu affectiones prauas genitas à concupiscentia, peccata esse venialia, si moram aliquam in nobis fecerint, & ratio neglexerit eas reprimere: morta-

lia verò, cùm ratio aduertes eis acquiescit, & voluntas suum præbet assensum, vt id scilicet velit opere perfidere, quod concupiscentia trahebat. Nam cùm ad peccatum conceptionem & partum Iacobus requiriuit, satis indicauit, non omnes prauos afflatus à concupiscentia prodeentes, peccato nobis imputari, sed eos duntaxat, quos ratio aduertit, & reprimere negligit, seu alludere ad petram. Fœtibus quippe conceptis & intrâ uterum latéribus * prius ad similes, velut edi in lucem incipiunt, quando in multis, ratione: & peccato nobis imputantur, si extingui cùm possent, propter negligentiam nostram amplius viuant.

Quia verò neque humani, neque vo- luntarij consentur, non accedente volun- tatis consensu, imperfecta & inconsu- ta peccata sunt, atque ideo neque mortem spiritualem nobis conciliant. Hæc si perpendisses Caluine, non censuisses etiam ipsam concupiscentiam & in iustis & renatis esse propriæ peccatum, nec damnificastam sancte de hoc definita in decreto i. self. 5. Atquæ hæc manifesta contradictione tenetis. Nam si concupiscentia carnis, proprie est peccatum, cùm per te omne peccatum sit mortale, erit & ipsa peccatum mortale: & cùm illam fatearis esse in iustis, simul erunt in gratia, & in peccato mortali, quæ sibi ex diametro opponuntur.

Dices, opinor, Gratia repugnat peccato mortali, cùm imputatur. Concupiscentia verò, quæ est in renatis, esto, sit peccatum mortale, non imputatur.

Sed si gratia facit, nè imputetur, cur non intelligis hoc ipso facere, nè sit peccatum? Non enim potest dici verè etiam nunc in nobis esse peccatum, quod nunc non imputatur nobis, quia Deus omnia peccata ad poenam aliquam imputat. Nec quisquam dixerit aliquem in peccare lethaliter, cùm facit aliquid, quod possit quidem imputari in mortem, sed nunquam imputatur. Audi Caluine: Si tollis imputationem, tollis & prohibitionem, ex qua imputatio necessariò consequitur. Data quidem venia peccatis, non tollit ab eis prohibitionem, neq; facit, vt non fuerint peccata. Verūm ipsa, quæ ignoscuntur peccata, imputantur sānè priusquam remittantur. Siquidem nisi prius imputarentur, venia & ignoscencia indigerent. Alioqui & quæcumque Deus prohibere, & ex consequenti imputare posset,

set, etiam cùm nec imputat, nec prohibet, dices verè esse peccata. Quo quid posset esse absurdius?

Addi, quod si propriæ esset peccatum, proprie & verè faceret peccatores, & simul omnes iusti, & iusti essent, & peccatores. Insuper ineuitabilia, ac prorsus inuoluntaria, nulla ratio patitur dicere propriæ esse peccata. Et cùm concupiscentia, de qua Patres loquuntur, & tu resistis, hoc est, appetitus sensitius, vel caro, insurgens quandoquæ & se preter rationem eriges, à Deo sit, nobis neq; cooperantibus, neq; consentientibus: silla propriæ peccatum est, erit aliquid peccatum sic à Deo, vt verè possemus dicere contra scripturam, non omnia opera Dei esse bona valde, & Deū esse verissimè authorem peccati. Quod si peccatum intelligis esse, quicquid dissolunum est legi Dei, siue liberum sit, siue non, siue à Deo imputetur, siue non: potuisses sic abutendo vocabulo, omnes concupiscentias, seu carnis commotiones & insultus cōtra rectam rationem, appellare peccata: sed neq; ipsam potentiam concupiscentem, de qua nunc agimus, quæ bona est, & sāpē non aduer- fatis. Nam si concupiscentia carnis, proprie est peccatum, cùm per te omne pecca- tum sit mortale, erit & ipsa peccatum mortale: & cùm illam fatearis esse in iustis, simul erunt in gratia, & in peccato mortali, quæ sibi ex diametro opponuntur.

Sed redeamus, vnde nos coegerit Caluinus hoc discedere. Paulus etiam eundem in modum discrevit mortalia à venialibus. De mortalibus quæ multa ad Rom. i. & i. Cor. 6. Galat. 5. & ad Eph. 5. particulatim enumerat, clarè asserit, illa excludere à regno Dei, & qui ea perpetrant, dignos esse morte, & regnum D E I non assecuturos. De stultiloquio autem & scurrilitate, & generatim de cunctis venialibus, quæ li- t. Cor. 3. gna, foenum, & stipulam appellat, non ita rigidam profert sententiam, sed saluandos Respon. ad pronunciat, qui illa fecerint, sic tamē quasi Caluinus. pro purgatorio. Et ita intellexerūt hunc locum Orig. hom. Origenes, Ambr. Hieron. August. Gregor. 6. in Exod. Ansel. Quos si legisset Caluinus, & Diony- & 25. in sium 7. c. Eccl. Hierarch. & Cypr. i. epist. 9. Numer. Athan. 34. q. & Chrys. h. 69. & lib. Aug. de Ambros. in Psalm. 118. cura pro mortuis agenda, ac definitionem Hieron. in Concil. Flor. de Purgatorio, cui cesserunt Iouianian. Græci, fortassis non ita temere asseuerarūt Aug. 21. de ciuit. ca. 26. & in Plat. cum Lutero, nullam esse mentionem Pur- 80. & seim. 4. de cōm. gatorij in scriptura, nec ita paciter, vt facit, illud deriseret.

Sed hæc obiter propter Caluimum adie- cisse illis, quæ lib. 13. & q. 2. opusc. de iustifi. differuimus, sit satis: Vide spiritus sancti p- tudentiam. Nè quis responderet, neq; fornicatorem dici, neq; impudicum, neq; auarum, qui semel aliquod horum peccatorū admitteret, non contentus fuit Paulus fornicarios, immundos, auaros, & similes peccatores excludere à regno Dei, sed ad Galat. 5. exclusit omnes facientes opera carnis. Et vt à numero plurali operum carnis, nullus tergiuerator suffugium quodpiam haberet, quædam opera carnis in singulari numero posuit, quædam in plurali, & de omnibus generatim pronunciauit: Quita- lia agunt, regnum D E I non asequentur. Gal. 5. fff Quo

Matt. 15.
Marc. 7.

Quo consilio diuinitatis factum est, ut his, quae in pluratio numero Matthæus commemorat Christū dixisse coquinare hominem, Marcus in singulari adiccerit auaritiam, nequitiam, dolum, impudicitiam, oculum malum, superbiam, stultitiam.

Ipsè etiam Magister omnium Christus hunc modum distinguendi venialia à mortalibus insinuasse videtur, cum alijs in locis, quæ mox proferemus, tum verò illis verbis: *Omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui dixerit fratri suo, Racha,*

reus erit concilio: Qui autem dixerit, fatue,

reus erit gehennæ ignis. Cùm enim peccata omnia mortalia reatum gehennalis

ignis inducant, hoc ipso quod soli postremo eam pœnam cōminatus est: priora duo,

tamen si dispergia, leuia esse & minuta peccata indicavit, quæque neque amicitiam diuinam dirimerent, neque ad infernum pertraherent.

Greg. li. 21. Nec secūs hunc locum magnus ille pontifex Gregor. interpretatur. Sic, ait, Dominus vniuersusque considerat vias, sic dinumerat gressus, ut ne minutissimæ quidem cogitationes, ac verba tenuissima, q̄ apud nos vsu viluerunt, eius iudicio indiscussa remaneant. Hinc enim dicit: Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: Qui dixerit fratri suo Racha, reus erit concilio: Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.

Racha quippe in Hebræo eloquio, vox indignantis est, quæ quidem animum irascētis ostendit, nec tamen plenum verbum iracundiae exprimit. Prius ergo ira reprehenditur sine voce, postmodum verò ira cum voce, sed necdum pleno verbo formata: ad extremum quoquæ, cùm dicitur, fatue, ira redargitur, quæ cum excessu vocis, expletur etiam perfectione sermonis. Et notandum, quod in ira perhibet reum esse iudicio: in voce ire, quod est racha, reum concilio: in verbo vocis, quod est fatue, reum gehennæ ignis. Per gradus etenim culpæ, crevit ordo sententiae: quia in iudicio adhuc causa discutitur, in concilio autem iam cause sententia definitur, in gehennam verò ignis, ea, quæ de concilio egreditur, sententia expletur. Quia igitur humanorum actuum Dominus, subtili examine gressus enumerat: ira sine voce, iudicio: ira in voce, concilio: ira verò in voce atque sermone, gehennæ ignibus mancipatur. Hæc Gregor. Ex quibus patet,

Matt. 5.

priora duo peccata iræ & indignationis imperfectæ, inter minuta eum & imperfeta peccata computâs, & solum tertium, perfectum & consummatum, & gehenna dignum intellexisse. Et quanquam gehennæ ignes ad Purgatorij etiam cruciatus videntur quandoquæ nonnulli Doctores referre, tamen in scholis Theologorum meritò iam inualuit, & hoc usus obtinuit, ut nomine gehennæ, sola æterna inferni incē-
ciūciatus
est inferni

dia intelligantur.

Ac de solis illis exposuere etiā hæc ver. Hilar. Aug. Theophyl. Rabanus. Et Hieronymus in illa verba, Timete cum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam, doctè ostendit verbi huius originem: & futura supplicia, & pœnas perpetuas, quibus cruciandi sunt peccatores, hoc vocabulo designari. Eadem item venialis à mortali distinctionem Christus nobis significauit, cùm expressis multis in locis statim citandis, graibus pœnis depositis quibusdam peccatis, tamen de verbo oioso sic temperauit sententiam, vt tantum dixerit, omnes reddituros esse ra. Matt. 14. tionem de illo in die iudicij.

Itaque ex Christo & Apostolis habemus, quædam peccata esse grauia, & alia leuia, & illa coquinare homines, mortemque inducere, & ad gehennam trahere, atque à regno cælorum excludere: nihil autem tale leuibus peccatis conuenire. Nec contemendum est argumentum, quo & quidam confirmant esse aliquavænialia, ex verbis Christi de peccato in spiritum sanctum: Non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro. Nam sancti Qualis. Doctores, & nominatim Gregorius, ex eis 25. Magist. colligunt, sicut Magister dicit, aliqua peccata in futuro esse dimittenda. Quod cùm dial. 25. dist. ap. Gregor. 4. c. 24. & 25. in 4. d. 21. mortalibus nequeat conuenire, relinquitur ea esse, quæ dicimus venialia. Cùm in nullo ex his testimonijs mentio aliqua fiat prædestinationis, aut reprobatio, contra Iacob. 21. de ciuit. Dei. 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100. & 101. & 102. & 103. & 104. & 105. & 106. & 107. & 108. & 109. & 110. & 111. & 112. & 113. & 114. & 115. & 116. & 117. & 118. & 119. & 120. & 121. & 122. & 123. & 124. & 125. & 126. & 127. & 128. & 129. & 130. & 131. & 132. & 133. & 134. & 135. & 136. & 137. & 138. & 139. & 140. & 141. & 142. & 143. & 144. & 145. & 146. & 147. & 148. & 149. & 150. & 151. & 152. & 153. & 154. & 155. & 156. & 157. & 158. & 159. & 160. & 161. & 162. & 163. & 164. & 165. & 166. & 167. & 168. & 169. & 170. & 171. & 172. & 173. & 174. & 175. & 176. & 177. & 178. & 179. & 180. & 181. & 182. & 183. & 184. & 185. & 186. & 187. & 188. & 189. & 190. & 191. & 192. & 193. & 194. & 195. & 196. & 197. & 198. & 199. & 200. & 201. & 202. & 203. & 204. & 205. & 206. & 207. & 208. & 209. & 210. & 211. & 212. & 213. & 214. & 215. & 216. & 217. & 218. & 219. & 220. & 221. & 222. & 223. & 224. & 225. & 226. & 227. & 228. & 229. & 230. & 231. & 232. & 233. & 234. & 235. & 236. & 237. & 238. & 239. & 240. & 241. & 242. & 243. & 244. & 245. & 246. & 247. & 248. & 249. & 250. & 251. & 252. & 253. & 254. & 255. & 256. & 257. & 258. & 259. & 260. & 261. & 262. & 263. & 264. & 265. & 266. & 267. & 268. & 269. & 270. & 271. & 272. & 273. & 274. & 275. & 276. & 277. & 278. & 279. & 280. & 281. & 282. & 283. & 284. & 285. & 286. & 287. & 288. & 289. & 290. & 291. & 292. & 293. & 294. & 295. & 296. & 297. & 298. & 299. & 300. & 301. & 302. & 303. & 304. & 305. & 306. & 307. & 308. & 309. & 310. & 311. & 312. & 313. & 314. & 315. & 316. & 317. & 318. & 319. & 320. & 321. & 322. & 323. & 324. & 325. & 326. & 327. & 328. & 329. & 330. & 331. & 332. & 333. & 334. & 335. & 336. & 337. & 338. & 339. & 340. & 341. & 342. & 343. & 344. & 345. & 346. & 347. & 348. & 349. & 350. & 351. & 352. & 353. & 354. & 355. & 356. & 357. & 358. & 359. & 360. & 361. & 362. & 363. & 364. & 365. & 366. & 367. & 368. & 369. & 370. & 371. & 372. & 373. & 374. & 375. & 376. & 377. & 378. & 379. & 380. & 381. & 382. & 383. & 384. & 385. & 386. & 387. & 388. & 389. & 390. & 391. & 392. & 393. & 394. & 395. & 396. & 397. & 398. & 399. & 400. & 401. & 402. & 403. & 404. & 405. & 406. & 407. & 408. & 409. & 410. & 411. & 412. & 413. & 414. & 415. & 416. & 417. & 418. & 419. & 420. & 421. & 422. & 423. & 424. & 425. & 426. & 427. & 428. & 429. & 430. & 431. & 432. & 433. & 434. & 435. & 436. & 437. & 438. & 439. & 440. & 441. & 442. & 443. & 444. & 445. & 446. & 447. & 448. & 449. & 450. & 451. & 452. & 453. & 454. & 455. & 456. & 457. & 458. & 459. & 460. & 461. & 462. & 463. & 464. & 465. & 466. & 467. & 468. & 469. & 470. & 471. & 472. & 473. & 474. & 475. & 476. & 477. & 478. & 479. & 480. & 481. & 482. & 483. & 484. & 485. & 486. & 487. & 488. & 489. & 490. & 491. & 492. & 493. & 494. & 495. & 496. & 497. & 498. & 499. & 500. & 501. & 502. & 503. & 504. & 505. & 506. & 507. & 508. & 509. & 510. & 511. & 512. & 513. & 514. & 515. & 516. & 517. & 518. & 519. & 520. & 521. & 522. & 523. & 524. & 525. & 526. & 527. & 528. & 529. & 530. & 531. & 532. & 533. & 534. & 535. & 536. & 537. & 538. & 539. & 540. & 541. & 542. & 543. & 544. & 545. & 546. & 547. & 548. & 549. & 550. & 551. & 552. & 553. & 554. & 555. & 556. & 557. & 558. & 559. & 560. & 561. & 562. & 563. & 564. & 565. & 566. & 567. & 568. & 569. & 570. & 571. & 572. & 573. & 574. & 575. & 576. & 577. & 578. & 579. & 580. & 581. & 582. & 583. & 584. & 585. & 586. & 587. & 588. & 589. & 590. & 591. & 592. & 593. & 594. & 595. & 596. & 597. & 598. & 599. & 600. & 601. & 602. & 603. & 604. & 605. & 606. & 607. & 608. & 609. & 610. & 611. & 612. & 613. & 614. & 615. & 616. & 617. & 618. & 619. & 620. & 621. & 622. & 623. & 624. & 625. & 626. & 627. & 628. & 629. & 630. & 631. & 632. & 633. & 634. & 635. & 636. & 637. & 638. & 639. & 640. & 641. & 642. & 643. & 644. & 645. & 646. & 647. & 648. & 649. & 650. & 651. & 652. & 653. & 654. & 655. & 656. & 657. & 658. & 659. & 660. & 661. & 662. & 663. & 664. & 665. & 666. & 667. & 668. & 669. & 670. & 671. & 672. & 673. & 674. & 675. & 676. & 677. & 678. & 679. & 680. & 681. & 682. & 683. & 684. & 685. & 686. & 687. & 688. & 689. & 690. & 691. & 692. & 693. & 694. & 695. & 696. & 697. & 698. & 699. & 700. & 701. & 702. & 703. & 704. & 705. & 706. & 707. & 708. & 709. & 710. & 711. & 712. & 713. & 714. & 715. & 716. & 717. & 718. & 719. & 720. & 721. & 722. & 723. & 724. & 725. & 726. & 727. & 728. & 729. & 730. & 731. & 732. & 733. & 734. & 735. & 736. & 737. & 738. & 739. & 740. & 741. & 742. & 743. & 744. & 745. & 746. & 747. & 748. & 749. & 750. & 751. & 752. & 753. & 7

Prou. 24.
& 18.
Jacob. 2.

Matt. 5.

Obiec. ex 2.
in Pelag.

Responsio.

August.

c. 36.

sibi respondet: Iuxta illum videlicet modum, qui & in alio loco scribitur? Septies cadit iustus, & resurgit. Et, iustus accusator sui est in principio sermonis. Et iterum ex illis verbis, In multis offendimus omnes: sic colligit, Fac ut non corruerim, certe offendit, & non in uno, sed in pluribus. Arbitror quod in aliquo offendisse, peccatum sit. Et rursus, quia sacerdos iubetur pro suis delictis offerre, deinde pro populi: Numquam, inquit, pro alijs iuberetur offerre, nisi iustus ipse esset, neque rursus pro se offerret, si peccato careret ignorantiae. Vides Calvine, aliqua peccata esse apud Hieron, quae tamen iustitiam non tollunt, non igitur omnia peccata apud illum sunt mortalia. Expressa sunt item pro his, quae scribit in verba Saluatoris, Non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem. Quadrans, inquit, genus numini est, quod habet duo minuta. Hoc est ergo, Non egredieris de carcere, donec etiam minuta peccata persoluas.

Quid igitur, dices, sibi voluit, cum ait: Si ira & sermonis iniuria, atque interdum iocus iudicio, Concilioq., atq; Gehennae ignibus delegabitur, quid merebitur turpium rerum appetitio & avaritia?

Fortè dicet aliquis, nomine Gehennæ, ignem Purgatorij intellexisse, quia eiusdem est speciei cū igne inferni. Cum tamen tam constanter docuerit, in citato statim loco, Gehennæ vocabulo perpetua supplicia designari, magis crediderim, voluisse eū redi singula singulis, & non ioco, sed sermonibus iniuriæ aptari Gehennæ ignes, iuxta euangelij ordinem. Nam quod ipse non nihil libertate & licentia styli eum ordinem variavit, securè (opinor) fecit, non arbitratus se à quoquā ita impiè exponendū, vt contra Saluatoris sententiam, iram & iocum Gehennæ ignibus diceret delegari.

Quia verò peculiariter aliqui de Augustino hæsitant, an istam distinctionem perindè ac nos, crediderit & docuerit, diligenter fui in inquirendis ipsius testimonij, & ut omnem dimoueamus illis ambiguitatem, præcipua ex eis hīc subieci. In libro de natura & gratia, ad leuissima peccata, quæ in iustis inueniuntur, referēda esse hæc putat: Siquis immoderatius aliquando risit, vel animi remissione iocatus est, vel vidit aliquid ad concupiscentum, vel immoderatius aliquando poma decerpit, vel plu-

sculo cibo crudior fuit, vel cum orauit, cogitauit aliquid, vnde eius indè in aliud auocaretur intentio. Et 21. de ciuitate DEI, amores & curas seculares, ædificia venialia à damnatione vocat. Et sermon. 4. de sanctis, minuta peccata, & non capitalia, Purgatorio dicit igne purganda. Et in De spiritu & liter, non impediunt, inquit, à vita æterna iustum quædam venialia peccata, sine quibus hæc vita non ducitur. Et ibidem: Peccatum erit hominis ex fide viuentis, aliquando alicui delectationi illicitæ consentire, non tantum in illis horribilis facinoribus & flagitijs perpetratis, verum etiam in istis leuioribus, vt vel aurem alicui voci, quæ audienda non esset, vel linguam alicui, quæ dicenda non esset, accendet, vel in ipso corde aliquid ita cogitet, vt mallet licitum, quod male delectat, & per præceptum scitur esse illicitum. Et c. 16. de fide & operibus, & c. 22 & 68. & 69. Enchir. & 78. apertius, & 3. cōtr. duas epist. Pelag. c. 3. quaten' filij sunt huius seculi, admittere filios Dei aliqua peccata, quæ non faciunt eos filios diaboli. Lib. etenim i. de symbolo, catechumenis hanc doctrinam explicat his verbis: Non vobis dico, quia sine cap. peccato hīc viuetis, sed sunt venialia, sine quibus vita ista non est. Propter omnia peccata baptismus inuentus est. Propter leuiam sine quibus esse non possumus, oratio inuenta. Item in de verbis Apostoli: Maxime à criminibus nos abstineamus. Abstineamus, quantum possumus, à leuibus peccatis. Ac latius hanc distinctionem proficitur sermone 4. de commemoratione animarum.

Agnouit & hanc distinctionem sub nomine leuium & grauium peccatorū Chrysostomi & leuiam palam afferit, non inducere reatum carendi regno cælorum.

Basilius ita alicubi scribit: Qui in peccato mortalihæret, dicat, Circundederūt me dolores mortis. Omnis enim qui facit peccatum, ex diabolo natus est. Non dixisset, Qui in peccato mortali hæret, nisi aliqua peccata, non mortalia credidisset. Quare verisimile mihi non est, Basiliūm scripsisse quod in regulis breuioribz inter opéra eius circunfertur, differentiam maiorum & minorum peccatorū, in novo testamento non reperiri. Qui potuit ista Basiliūs scribere, In hoc ho. 13. in Psal. & ho. 41. in initio Prouerbiis, ex professo docet, & peccata & supplicia

p̄ eis reposita, inæqualia esse, atq; idem de præmijs sanctorum ho. 57. aſſeuérat.

Suscepérunt & hoc discriben venialis & mortalis, ac magno consensu approbārunt Gregorius, Anselm. Bernard. Richard. Hugo, Magister sententiārum, & omnes Théologi Scholastici in 2. sent. d. 42. & in ap. Cor. Iacob. 2. d. 21. Et quia eorum testimonia ex illis, quæ in hoc libro ex eis citabimur, facile possunt colligi, ab eis allegandis hīc abstinebimus.

Ac n̄ s̄ nostros aduersarios pertinax eorum malitia cæcāſſet, ipso luminis naturalis instinctu, verissimam esse intelligerent, quan̄ horum peccatorum docim⁹ distantiā. Quædam nanque, natura ipsa admoniti, cognoscimus grauiam esse peccata, & vehementer rationi diffona: alia verò leuiam esse, & non perindè recta rationi aduersantia. Et sicut scimus, quædam esse leues proximorum offensas, & quæ ex se nō sufficiant ad impediendum vel dirimēdum amorem, quem nobis mutuò debemus, alias verò esse graues offensas, propter quas non omnino immerito rescinduntur amicitia, ita scintilla rationis nobis inditā philosophatur, & à nobis eō concendit, vt credat & doceat quædam esse grauiam peccata, quibus Deus legislator, ac rector vniuersi, sic grauiter offendit, vt eos exosof habeat, qui illa patrant, & seuerè suo loco & tempore corripiat: alia verò ita leuiam, vt neminem D E V S propter illa inuisum habeat.

DE ERRORE ASSESENTI VM VNVM MORTALE AD CONDEMNATIONEM AETERNA NON SUFFICERE.

CAP. VI.

COMMODO VERÒ erit & hīc obiter confutare secundum errorem, quem cap. i. huius libr. retulit, afferentium videlicet, vnu peccatum mortale ad damnationem perpetuam minimè sufficere. Nam & hoc commentum, non minus fortassis quam Vuiclefī, aduersatur doctrinæ, collectæ ex Patribus de distinctione venialium à mortalibus, & vniuersa ferè testimonia, quæ contra vnu errorem pugnant, militant & quæ lance contra alterum.

Ac vel illud vnu exemplum peccati protoparentis nostri Adæ, quod totum humānum genus fordidauit, & damnationi ac morti, atque adeo inimicitia diuinæ, subiecit, docere potest, quā sit alienum à fide nouum hoc & fieritum dogma. Nam & Dei p̄fæcserat sententia, In qua

blandiretur, quod vnu duntaxat transgressus esset mandatum, eaque ratione putaret sibi non imminere propter illud vnu damnationē, terribiliter, sed verissimè, clamat: Quicunque totam lēgēm seruauerit, offendat autē in vno, factus est omnium reus. Sanè quod qui vel vnu transgressus fuerit mandatū, similiter est, licet nō equa-

liter, futurus gehennæ reus, ac si omnia p̄terflet. Et in hoc propositū optimè exaggerat hoc testimonium Basil. Et quasi iam bap. per illum spiritus sanctus nos contra hunc errorem munire, ex eo infert, omnia mandata oportere integrè & legitimè implere, & æquale esse omnibus periculum, vno deficiente, quia non in peccata multa, sed & in vnu, horrendum est latum & inertiabile iudicium. Idque eruditè confirmat ex Li. 2. ca. 9. verbis Christi ad Petrum: Si non lauero te, non habebis partem mecum.

Atque ex professo postea differit, iniquū Argum. 2. esse, qui vel vnu mandatum transgreditur, & in defectu minimi, totum periclitari. Et Paulus Apostolus disertissimè dicit, i. Cor. 11. iudicium sibi manducare & bibere, & reatum esse corporis & sanguinis Domini, qui indignè sumit sanctissimum sacramentum Eucharistiæ. Et ad Hebreos, Pacem, ait, se- Hebr. 12. quimini cum omnibus & sanctimoniam, fine quā nemo videbit Deū. Certè sanctimoniae aduersatur omnis immitinditia, & indigna sumptio Eucharistiæ vnu est mortale. Et ex illis verbis eiusdem Apostoli: Galat. 5. Quitalia agunt, regnum Dei non asséquuntur, optimè sic colligit Hieronymus. Neq; refert, vno quis peccato à beatitudine excludatur, an pluribus, cum omnia similiter excludant.

Iota inies etiam vnu peccatum odij fratrum, homicidas nos constituere, & à DEI dilectione, ac vita æterna excludere, & mortem nobis affere, clare pronunciat.

Cumque à caritate pendeant omnia, & ipsa sit plenitudo legis, quis potest dubitare id forè sati ad mortem spiritalem, quod caritatem grauiter violat?

Ac vel illud vnu exemplum peccati protoparentis nostri Adæ, quod totum humānum genus fordidauit, & damnationi ac morti, atque adeo inimicitia diuinæ, subiecit, docere potest, quā sit alienum à fide nouum hoc & fieritum dogma. Nam & Dei p̄fæcserat sententia, In qua

Gene. 2.

ris; id est, certò, certissimeque morieris. Et siue hoc placeat referre ad mortem spiritalem, siue duntaxat ad mortem corporis, ex virtuote patet, meritò posse illud & debere appellari mortale, ac verè sufficisse ad excludendum eum à regno cælorum. Quod & Pauli possimus confirmare sententia. Is enim adeò exitiale illud & mortiferum fuisse tradit, ut per illud vnum peccatum mortem intrâsse in mundum, & nos inimicitiae in Deum, & morti & damnatioi fuisse subditos, afflueret. Quod si vnum peccatum mortale Adæ, excludit omnes à regno cælorum: cur non & vnumquaque credatur excludere singulum quodque lethalē peccatum ab ipso perpetratum?

Argum. 5.

Matt. 12.

Marc. 16.
Ioan. 3.
Lucæ 13.
Ioan. 6.

Sed longè omnium sunt apertissima, quæ Magister omnium Christus & sol verissimus iustitiae, ad eliminandum errorem hunc, nobis tradidit. Nam eum qui peccaret in spiritum sanctum, clare afferuit non habiturum remissionem, neque in hoc seculo, neque in futuro. Et alibi, vel hoc solo, quod quis non credit predicato sibi Euangelio, damnandum affirmat. Et de non recipiente baptismū, & de non poenitente, & de non manducante suū corpus, eadem tradit.

Cumq; leges iste saltem de credendo euangelio, & de suscipiendo baptismo, sine dubio latè sint à Christo, idque & apud hereticos Christus la. nostri temporis in confessio sit, stare quidē non potest, quod Caluinus in can. 21. nostri decreti afferit, Christū nō sic fuisse legislatorem, vt nouas aliquas leges orbi tradiderit. Sed de his satis multa scripsimus lib. II. c. 7. Prosequamur, quod agebamus. Ut ostenderet itē Christus, vnu lethale sufficere ad condemnationē, etiā eadē tradit de stultis virginib. qb; eo solo nomine, quod nō seruauerūt oleū in vasib suis, ianuā regni celorum occludit. Et quendā seruū nequā damnandum nunciat, qd; non foeneratus est talento sibi credito; alium verò, quia non est misertus cōserui sui. Et alibi generatim dicit, Omnis arbor, quæ non facit fructū bonū, excidet, & in ignē mittetur. Et rursus: Nemo mittēs manū suā ad aratru, & adspiciēs retrò, aptus est regno Dei. Et aliás, vnam esse viam ad regnum cælorum, per obseruantiam mandatorum omnium, perspicue explicuit, dicens: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.

Matt. 25.

Ibidem.

18.

7.

Luc. 9. 9.

Matt. 19.

Argum. 6.

dix. Eademque per os David spiritus sanctus iam olim cecinerat toto illo psalmo: Domine, qd; habitabit in tabernaculo tuo? Cui & concinunt illa eiusdem prophetæ: Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocēs manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, neque iurauit in dolo proximo suo. Quis non videat ita hæc oīa requiri ad ascendum in montem Domini, vt cuiuscunque eorum transgressio sati sit ad eorum ascensum impediendum? Certè neque innocens potest dici, neque ingredi sine macula, qui est in aliquo peccato mortali.

Deinde: Si non sufficit vnum lethale ad Argum. 7. excludendum à regno cælorum, neque sufficiet ad tollendum nobis gratiam: & ex consequenti, nullum esset mortale peccatum, aut erit profecto quis simul in peccato mortali, & in gratia: iustus, & iniuste operans: & saluarentur multi, & posthac vitam reciperent gratiam, cum sine illa hinc decessissent. Quæ omnia, absurdissima sunt & intolerabilia.

Præterea: Si vnum lethale peccatum nō Argum. 8. impedit ingressum regni cælorum, nulla igit certa regula nobis est tradita, qua sciamus, qui sint ab eo excludendi. Nusquam em scriptura certum numerum peccatorū assignauit, quæ sufficient ad id faciendum.

Ad hæc: Cūm vnum sepē mortale multis alijs preponderet, iniquum est quam misericordiam ei vni concedis, illis multis negare, quæ nō plū diuinam maiestatem offendunt. Nōnne etiam vnum originale cōstituit infantes irē & damnatiōis filios, ac, si moriantur sine baptismo, quicquid delireret Caluinus, excludit à regno celorum?

Nè quis amplius de his ambigat, audiat Argum. 9. quid inter alia Concil. Flor. de his statuerit: Diffinimus illorū animas, quæ in actu ali mortali peccato, vel in solo originali decedunt, mox in infernum descendere. Et cūm de veniali tacuerit Concilium, facit insinuavit, non esse de illo perinde censendum.

Sed non amat, aiunt, Deus tam leuiter Objec. suos amicos, vt pro vno mortali, continuo amicitiam dirimat.

Qui hoc dicunt, grauitatē peccati mortalitatis aut ignorant, aut certè dissimulant. Non est parua Dei offensa, vel minimum peccatum mortale. Plū quidē offendit Deū, quam

quam hominem offendat quæcumque in iuria, quantūcunq; grauis, ipsi illata. Mitto, quātūm hoīem Deus aīcellit, & quātū plū rib. & grauiorib. nobis est meritus. An nō quodcunq; peccatum mortale magna dāna nobis infert, & multis bonis nos priuat, & corruptio est grauis & depravatio in moribus, quæ scelerā cumulat, & alia alijs addit, ac subindē ad maiores ruinas trahit? An nō est puaratio grauis mādati equisfimi & iustissimi, & inobedientia, immō contemptus maiestatis diuinæ, atq; aueratio ab ea in re magni momenti? Nisi grauis est culpa, & digna quantiscūq; poenis, & ad gubernatorem vniuersi spectaret, in aeternum eam punire, nunquam Deus, qui humanissimus & clementissimus est, & p̄stabilis super malitia, tā grauiter quoq; lethali peccato irritaretur, ac prædicta testimonia ostendunt.

Argum. 1.

Ecquis, inquires, poterit saluus fieri, si vnu mortale sufficit ad damnationem? Sic seducebant quidam tempore Pauli nōnullos, dicentes non omnes fornicatores, aut immundos, aut auaros damnandos esse: quia pauci saluarentur, si ita esset, quod ipsi putabat absurdum. Et cōtra hos dicit Ans̄el, in cōm. Paulū dixisse, Nemo vos seducat in aīibus verbis. Multi enim, testē

& Christo, sunt vocati, pauci verò eleēti. Neg; absurdū, cūm rara sit virtus, & pauci ipsius sint ex aio studiosi, si pauci quoq; futuri sint, qui digni haberit ppetuo Dei & angelorū & omniū bonorū cōsortio. Nec tamen impossibilis est alicui salus.

Posuunt em q̄s per gratiā Dei totā legem seruare, vt Ecclesia catholica cōtra Luterū, Bucerum, Philippum, & Caluinū tuerit, & iam copiosē lib. II. ostendimus. Et qui defecerint, promptum habent & expeditum remedū per poenitētiā, sicut constitutum est in Ancyro cōcilio, quod (teste

Hermeo in Gr̄co volumine hist. eccl.) & ipsa prima S. Synodus Nicena approbavit. NON SOLA INCREDULITATE AMITTIT VR GRATIA, neque sola ipsa est peccatum mortale.

CAP. VII.

A TQVE ex his expugnari possunt i. & 4. error, quos cap. I. comm. morauimus defensos esse à Lutero, sola videlicet incredulitate amitti gratiā, & solam ipsam esse peccatum

lethalē. Patet quippe ex iā dictis, alia quoque peccata ad auferendam nobis gratiā, & nos gehennæ perpetuæ mācipandos, Lumēnas, fati esē. Quoniam aut ex testimonij scripturarū tum in hoc libro, tum q. 2. opusculum esse alia li de iustificatione citatis, liquidissimū esse peccata p̄tēt, hos errores vtriusq; testamenti patet, hos errores vtriusq; testamenti patet, ginę palam & ex diametro aduersari, pauca tantūm hīc adjiciemus, vt & illos lumi ni naturali repugnare doceamus.

Argum. 1.

Primo, ex instinctu rationis mentibus nostris impressæ, nulla suit vñquam gens aut natio tam rudis, tam hebes, tam bonorum & malorum ignara, vt non agnouerit multa preter infidelitatē peccata, & vt talia grauiter punierit, nempe blasphemia veri Dei, perjurium, proditione patriæ, homicidium, falsum testimonium, & similia.

Argum. 2.

Et aliās, cūm semper fuerint aliqua opera nobis à Deo imputata in peccatum, toto penē tēpore ante latam legem Mosaicā insufficiēt Deus prospexit generi humano, immō generatim toto tēpore, quo de hac sua voluntate nō docuerit homines per aliquos prophetas. Item alia itā aperitè diffusa sunt recte rationi, & itā grauiter Deū offendunt, atq; ipsa incredulitas, cur non ergo & ipsa cōficiatur esse peccata lethalia, & dirimere amicitiam Dei?

Argum. 3.

Deinde: Deum, qui summè bonus est, quis credit gratos habere peccatos & sceleratissimos homines, blasphemos, periueros, pfidos, seditiones, homicidas, denique omnibus flagitijs & piaculis ac sacrilegijs obrutos, hoc solo excepto, quod nō sunt increduli? Quid autē cum tam absurdō cōmento latiū pugnemus? Quæ potest esse stultitia aut infania, maior aut aptior, quā incredulitatē afferere peccatum lethale, & non odiū Dei, neq; blasphemia, q; in ipsum sunt magis cōtumeliosa? In quod grauius aut absurdius incōmodum, Luterū & eum sectates, possum⁹ impellere? Sed & ex illis, quæ in nobis experimur, reuinci possunt sui erroris. Quis vel inter ipsos, vel inter nos est, qui maiore iniuriā sibi irrogari credat, si quis verbis nostris nō credat, quām si nos oderit, si p̄sequatur, si detrahatur famē nostrę, si cōtumelijs & cōuicijs respergat, si deniq; nomen nostrum blasphemet? Di-

ces: Hæc nō sufficiūt ad mortē cuiquam, nisi ad sit incredulitas, quia sola fides latē est ad salutem, neque vera fides mortale aliquod peccatum patitur.

Responsio. Agnosco benè, vnde Luterus in tāti erroris barathrum & se & alios prēcipitaue-
rit, vt crederet sola incredulitate amitti
Dei gratiam. Quoniam enim non putauit
veram fidem, quae admittet secū aliquod
mortale peccatum, indē consequi putauit,
sola incredulitate amitti gratiam, & solam
Lapsus qua ipsam esse lethale peccatum. Quot verò &
tuor argu.
Luteri.
Primus, in quantis hoc argumentum peccat?

Primò: Qualis consecutio hæc est, Vera
fides non potest compati peccatum mor-
tale. Ergò sola incredulitas est peccatum mor-
tale? An nō satis est, vt sit aliquid pec-
catum mortale, si grauiter dissonū sit recte
rationi, vel Deū, aut proximū, aut nosiplos
vehementer offendat? Certè de ratione
ipsius non est, vt contrariū sit fidei, immo
prorsū impius est ad peccatum mortale,
an vera illud fides cōpati possit, nēcne.

Secundò: Etiam si verum sit, sola incre-
dulitate amitti posse gratiā Dei, non recte
indē colligitur, sola ea esse peccatum mor-
tale. Sicut si primū nostrum peccatum letha-
le, non posset esse aliud, atq; amor nostri
immoderatus, neq; indē benè inferres, alia
non esse peccata lethalia. Satis quippe est,
vt talia existimentur, & ipsa quoq; si præ-
cederent, dirimere posse amicitiā inter nos
& Deū, & ex illis augeri inimicitias inter
nos & ipsum, neq; esse posse Deo gratum,

qui eis vitijs irretitus fuerit. **Tertiò:** Si nō
est fides, que admittit secū mortale, cur er-
gò tantum passim iactas vel solā sufficere
ad salutē? Quid hoc est aliud, quām polli-
ceri verbis salutē, re aūt negare? Sed & in
ipso principio manifeste decipitur Luterus,

cūm ait, verā fidē non cōpati secum pecca-
tum mortale. Nam & vera est fides in pec-
catoribus fidelibus. Et si fidem se dicat vo-
cāsse, indubitatam persuasionem de gra-
tia: & eam posse esse extra gratiā, mani-
festissimū est. Potest quippe talis indubitatus
assensus & in hereticis esse, & in schismati-
cis. Quia verò istuc peculiarē habet diffi-
cultatē, ac maximē fuit hoc tempore contro-
versum, de eo in proximo capite seorsum
agemus.

FIDES NON AMITTIT VR Q. y. O. V. I. S P E C C A T O M O R T A L I . CAP. VIII.

SE M P E R extrema sectantur hereti-
ci. Illi, contra quos cap. 6. egimus,
neq; gratiam, neq; fidem credidere
vno peccato mortali amitti. Alij au-

tem contrā, & gratiam & fidem quous
peccato mortali desperdi, contendunt. Ne-
queunt enim intelligere fidem sine gratia:
& mox vt peccatum mortale quis admi-
serit, & eum fidem amittere, necessarium
putant. Nam si fides permaneret, quomodo
aiunt, tam cœcus quis esset, vt pro rebus
caducis & nullius planè momenti, Deum
& Dominum suum lethaliter offendere?

Et in huius erroris suspicionem, & alijs
& mihi, illud trahit nonnullos ex Prote-
stantibus, quod ita fidem coniungunt spei
& caritati, & denique bonis operibus, vt
ab his inseparabilem eam videantur face-
re. Nam quanquam ad fidem viuam, ple-
nam & perfectam hæc limitant, & fidem
de qua loquitur Iacobus, quamq; vocant
ipsi historicam, vel miraculorum, censem
esse posse imperfēctam & sine gratia: ta-
men fidem veram, solam illam putant, que
aut voluntatis est fidutia, accipiens dona-
tam sibi misericordiam, aut eam fidutiam
acceptationis diuinæ necessariò coniun-
ctam habet, & hanc solam ab Euangeliō
& Paulo appellatam dicunt fidem. Et quia
de hac fide loquuntur, cūm absolutē ser-
monem habent de fide, & eam, perspicu-
um censem, non esse in peccatoribus, in
articul. 2. Confessionis Augustana palam
aiunt, peccatores non habere fidem.

Idemq; sèpè affirms Philippus in locis Philippi
communibz titu. De bonis operibus, & de
discrimine peccati venialis & mortalis, at-
que ex illis, quæ ibi differit, & sub tit. De
fide, constare potest, per peccata lethala
& gratiam & fidem, iuxta illum, amitti.

Et Luterus huius sententię videtur fuisse. Nam in artic. 12. in bullam Leonis X.
palam fatetur, fidem sine contritione esse
non posse, & gratiam non infundi sine
magna animi concusione. In libello item
De libertate Christiana, dicit, habentem fa-
dem nihil querere aut commodi, aut salu-
tis, sed solūm beneplacitum Dei, & eō so-
lūm debere spectare, vt alijs feruiat, &
prost in omnibus quæ fecerit, & nihil ante
oculos habeat, nisi necessitatem, & co-
moditatem proximi. In resolutionibus
etiam aduersus Eccū, in hunc modū scri-
bit: Quum fides sit recta & bona opinio de
Deo, opinio autem quælibet per se solam
trahat in opera, nō est dubitandum, quin
omnia opera faciat, qui fidem habuerit. Si
enim opinio & amor mulieris nō sinit esse
ocio.

ocio, sed sine lege & magistro facit
plura, quām postuletur: quomodo non fi-
des multo magis idem præster?

Verum est tamen, summo iure S. Episco-
pum Roffen. de Lut. queri in art. 1. contra
assertiones ipsius, quod tam variè, tamq; in-
constanter, & tam versutè de fide loqui-
tur, vt facilis quis cauda anguillam reti-
neat, quām ipsum in hoc articulo. Quia
plerunque fidem vsque adeò demittit, &
facilem omnibus & parabilem atque ob-
uiam facit, vt neminem, qui Christū quo-
quomodo profitetur, alienum à fide vide-
atur censere. Contrā autem non semel ita
fidem attollit, & difficilem & quasi remo-
tissimē positam insinuat, vt paucissimos
inueniamus, qui ad illius libellam, fide pre-
dicti existimari debeant. Et perspicua hæc
omnibus esse possunt: quia in Dē fide &
operibus, apertè asserit, fidem nullo mo-
do esse posse, nisi sit viuax quædam & in-
dubitata opinio, qua homo certus est su-
per omnem certitudinē, se placere Deo,
& eum habere propitium & ignoscētē
in omnibus, quæ fecerit, propitium in bo-
nis, ignoscētē in malis. Quid enim (addit)
est fides, quæ non est talis opinio? Quod si
absque istis nemo habet fidem, quis nō vi-
deat, vix quenquam esse, qui illam sit na-
tus? Quis enim tam temerarius est, vt per-
indē certò credit se iustum? Sed videre est
rursū, quām facilem & cōmunem omni-
bus faciat fidem. Inter acta sua sic fidem
diffinit: Fides nihil aliud est, quām, quod
Deus dicit aut promittit, credere. Et vbi-
què clamat, neque ad fidem, neque ad iu-
stificationem exigi opera. Et artic. 14. fi-
dem ait in corde certissimē sentir posse, si
quis eam habeat. Et 15. dicit, non oportet
re accedentes ad Eucharistiam, orationes
& preparatoria præmittere, sed satis esse,
si credant, & confidant se gratiam ibi cō-
secuturos, quia sola fides dignos eos & pu-
ros facit. Et idem latius persequitur in li-
bro de captiuita. Babylon. Et in conclu. 7.
resolutionum contra conclusiones Eccia-
nas, affirms, fidem sine operibus nullo pe-
niticulo prædicari. Quæ si vera sunt, nullus
erit qui profiteatur CHRIS T V M, qui
non habeat fidem.

Nec minor circa hæc est inconstantia
Caluini. Distinctionem fidei communem
apud Theologos Scholasticos, in infor-
mem & formatam; nugatoriam, putidam,

& infusa appellat. & in 4. capite libri de
institutione, aut verius destitutione reli-
gionis, reclamante vniuersa scriptura, à
sophistis magno malo Ecclesiæ prosectam
asseuerat. & in capite 7. nostri decreti, fi-
dem caritate vacuam, somnium & inane
hominis figmentum dicit, & nihilo magis
fidem posse à caritate separari, quām

C H R I S T V M à spiritu suo. Verūm
idem in can. 28. ita scribit: Semen aliquod

fidei manere in homine, licet suffocatum,

etiam inter grauissimos lapsus non nego.

Id quantulumcunque est, particulam fa-
teor esse veræ fidei, addo etiam viuæ,
quandò aliter non posset ex ea oriri fru-
etus. Senserint tamen illi quod libuerit.

Vel hinc certè liquere poterit, verissimē

1. Tim. 1.

dixisse Paulum, hereticos non intelligere,

neque quæ loquuntur, neque de quibus

affirmant. Nos igitur, omissis istis inex-
plicabilibus hereticorum tenebris, quid

patres diffinierint contra 3. errorem, cap. 1.

memoratum, potius audiamus. Afferen-
dum est, inquiet, non modò infidelitate,

Fides ma-
net in pec-
catoribus fi-
delibus.

per quam & ipsa fides amittitur, sed etiam delibus;

quocunque alio peccato mortali, quanvis

non amittatur fides, acceptam iustificatio-

nis gratiam amitti. Sed apertiū aliquanto

hanc veritatem tradiderunt, & eam negā-

tibus anathema indixerunt Cano 28. in

hæc verba: Si quis dixerit, amissa per pec-
catum gratia, simul & fidem semper amitti,

aut fidem, quæ remanet, non esse veram

fides, licet non sit vita, aut eum qui fidem

sine charitate habet, non esse Christianū,

anathema sit. Atq; hæc doctrinā à CHRI-
STO & Apostolis Ecclesiæ traditam,

& ab ea perpetuò retenam, hæc possunt ar-
gumenta docere:

Primò: Christus inquit, Omnis qui audīt
verba mea hæc, & nō facit ea, similis erit

Argum. 1.

Matt. 7.

viro stulto, qui ædificauit domū suam sup

arenam. Potest igitur quis audire verba
Christi, & eis credere, & tamen non esse

in gratia. Et hoc idem poscunt illa verba
Christi ad Apostolos: Si haec scitis, beati

Ioan. 13. b.

eritis, si feceritis ea. Nā ea satis inmuū fieri

posse, vt q̄ sciat mādata Christi, & eis fidē

adhibeat, & tñ illa nō faciat. Ostēditq; hoc

nobis aliquanto apertiū Christus in para-
bola filij prodigi. Nam vtiquè fidē ille ha-
bebat, cūm in se reuersus, dixit: Quantū

Luc. 15.

mercenarij in domo patris mei abund-
ant panibus, ego autem hūc fame pereo?

Vn.

Hieron.

Argum. 2.
Ioan. 12.

Ioan. 1.

Argum. 3.
1. Cor. 13.

Ibidem.

Gal. 1.

1. Cor. 13.

Argum. 4.

Vnde enim nisi à fide, tam bona verba pro-dissent? Atquè hæc præcessisse iustificationem, Hieronymus in epistol. ad Damasum de filio hoc prodigo, palam tradit, & manifesta ratio ostendit, quia hæc cognitio ad iustificationem nō sufficit, nisi sequatur vera pœnitentia, ut iam ipsi Protestates fatetur.

In Euangelio etiam Ioannes aperte testatur, multos ex principibus Iudaorum credidisse in Christum, sed dilexisse eos magis gloriam hominum, quam gloriam Dei, & propter Phariseos, non sive confessos quod credebant. Et alibi non dicit eos, qui credunt in nomine eius, filios Dei esse, sed hanc eis datam potestatem, ut filii Dei sint, innuens videlicet fidem initium esse tantum & viam ad acquirendam diuinam adoptionem, & ab ea posse separari.

Sed apertius est, quod Paulus dicit: Si habuero omnem fidem, ita ut montes trâferam, caritatem autem non habuero, nihil sum. Dicunt quidam, Paulum non asservuisse hinc fidem posse esse sine caritate, sed propterea hæc dixisse, quia si per impossibile fieri posset, ut quispiam haberet tantam fidem sine caritate, is nihil esset. Et huiusmodi hyperbolica exaggeratione Paulus vñus est, cùm statim dixerat: Si linguis hominum loquar & angelorum, & ad Galat. prædicens, Sed licet nos, aut angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Attamen cùm in illis, Si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia: quæ hæc verba, Si habuero omnem fidem, nullis interiectis, antecedunt: & in illis, q̄ statim sequitur, Si distribuero in cibos pauperi omnes facultates meas, & tradidero corpus meū, ita ut ardeam: nō ab impossibili argumentetur, sed ex ijs, quæ poterant contingere, præcellentiam & necessitatem caritatis colligat, magis fanè videatur innuisse in his verbis, ita posse fidem inueniri absq; caritate, sicut certò scimus, prophetiam & cognitionem mysteriorum diuinorum, & eleemosynas & toleratiā mortis, nō raro inueniri absq; caritate.

Atque ita Patres nostri, Cyprianus, Augustinus, Hieronymus, Basilius, Gregorius, Anselmus, Bernardus, in locis statim citandis hunc locum intellexerunt, & ex eo collegerunt, posse fidem esse sine caritate. Quod & ipsum vel illi operarij iniuitatis nobis possunt manifestè ostende-

re, qui apud Mattheū dicunt: Dñe, Dñe, Matt. 7. nonne in nomine tuo prophetatumus? & in nomine tuo dæmonia eieciimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Quippe hæc tanta & tam eximia opera, si-ne fide fieri non potuerunt: & responsum Christi ad eos, Nunquā noui vos: palam indicat, nec tum habuisse eos caritatem, cùm illa faciebant.

Quarè Cyprianus exaggerans hunc locum, sic scribit: Iustitia opus est, vt quis simp. pred. promereri possit D E V M: præceptis eius & monitis obtemperandum est, vt accipient merita nostra mercedem.

Et ex eisdem verbis sic colligit Cyril. 9. in Ioan. 6. Iulus: Non in verborum assentiuunculis, sed in affectu agentis fides esse probatur. Quarè mortuam ipsam esse sine operibus, scriptura docet. Et vnde, nisi à fide proficierebatur illa vox in virginibus fatuis: Domine, Domine, aperi nobis? At vero neque eas habuisse tum caritatem, perspir. cuum est ex eo, quod clausa eis fuit ianua, & sponsus eis respondit, Nescio vos.

Vnde & Chrysostomus ex hac parabo. Chry. hom. 1. la colligit, non perdi fidem per peccatum, & in hoc errasse virgines istas, quod fidem solam putarunt ad salutem sufficere. Idemque nos non obscurè docent ob-iurgationes, quibus & CHRISTVS & prophetæ veteris testamenti, & Apostoli obiurgabant DEI populum. Non enim vt incredulum & infidelem semper reprehendebant, sed hoc potius frequenter in eo arguunt, quod cùm rectam haberet fidem, non tamen rectis, sed prauis, vtebantur moribus: & factis videbantur negare, quod ore & corde credebant. Nam CHRISTVS non exprimat. Corozaim, Bethsaidæ & Capharnaum, quod non credidissent, sed quod non egissent pœnitentiam. Tantundemq; Paulus arguebat in Corinthijs, neque vñquam aut illos, aut incestuofum reprehendit de incredulitate.

Sed apertissime Iacobus testatur fidem esse in peccatoribus. Quid proderit, inquit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides saluare eum? Vides ut nō negat fidem esse sine operibus, sed tantum afferit eam sine illis non posse quemquam saluare? Et statim peccatorem rogit, Tu credis, quoniam vñus est Deus?

Deus? & quasi annuenti se credere, mox de iustificatione, quod duobus abhinc anni & dimidio in lucem prodijt, & ex eo agnosces nihil te recte cogitasse, quod nō prius à nobis cognitum & perspectum fuerit: eiusmodiq; nobis visam fidem, quæ manet in peccatoribus, & informis dicitur, ut operari egregios fructus possit prius natura quā formetur: nec restringenda es, quæ Paulus tradit de fide iustificante & operante per dilectionem, ad fidem formatam. Sed hoc inter nos & te interest, quod nos fidem quantuncq; operantem, non ausi sumus dicere viuam: & mox ut ilia per caritatem operari permittitur, formati dicimus, & fieri viuam. Tu vero Fides peccatorum non est viua, etiam si.

Et ex eisdem verbis sic colligit Cyril. 9. in Ioan. 6. Iulus: Non in verborum assentiuunculis, sed in affectu agentis fides esse probatur. Quarè mortuam ipsam esse sine operibus, scriptura docet. Et tu ipse, velis nolis, habes eandem admittere. Nam semen illud seu particula fidei, quam ponis manere in peccatoribus, quid aliud quā fides est? Et destituta cùm sit sua vita, suo spiritu, sua forma, suo decoro & pulchritudine, quia hac omnia est illi caritas: quid aliud eam potes dicere, quā languidam, ociosam, eneruem, informem, indecoram, ac planè mortuam?

Verum aīs nostro nos iugulari gladio, dum fidem, quam aliquando informem fatemur, operari tamen nonnunquam per caritatem, & fidei fructum ac affectu eam esse dicimus. Erit enim perquā absurdum, si filia matrem interimat.

Quis hoc tuum argumentum non derideat? Nunquid qui fidem informem esse posse concedimus, eam fieri informem per caritatem, ipsius effectum, afferimus, & non potius per peccatum mortale, nostra ex libertate, contra vniuersque clamores & impulsus, admissum? Ac nē ita te gloriose iactes, quod ea doceas, quæ nobis nec venerint in mentem, lege q. i., opusculi nostri loc. cōm. de operibus, atq; hæc suprà abūde impugnauim. Dissi-

Dissimulare tamen nequeo egregium exemplum, quo tuos sensus elucidas: Quemadmodum solis, dicis, calor est solus, qui terram calefacit, non tamen idem in sole est solus, quia perpetuo coniunctus est cum splendore. Et quis te docuit tam male philosophari? Nunquid legisti apud quenquam recte philosophantium, in sole esse calor? Est quidem virtus calefaciendi in sole, ac proinde & calor est virtute & eminenter: sed nec calor, neque aliqua qualitas elementaris est in toto orbe caelesti. Et vis calefaciendi non sola, sed per splendorem sese exerit, & terram calefacit. Nam & lumen est causa caloris. Nec tibi constas in hoc exemplo. Dum calorem enim perpetuo coniunctum splendori dicis, vidēris fidem etiam perpetuo coniunctam caritati afferere. Sed nō vrgebo te de his amplius. Tu tua te sponte posteā nobis remittis, & das quod volumus, & amplius quam volumus: Quippe & fidem manere, immō viuam esse in peccatoribus, tandem concedis. Propter eos tamen, qui fidem non credūt diuelli posse à caritate, & propter quemad alia, quae obiter dicis, pergam sententiam Patrum adhuc magis argumentis Theologicis & consensu Doctorum communire.

FIDEM MANERE IN PECCATORIBVS.

CAP. IX.

ENIMVRÒ vel hinc omnes agnoscere deberent, fidem disseparari sèpè à caritate, & in peccatoribus manere, quia videmus multos fideles recte quidem credere, & nulli fidei articulo dissentire: immō & paratos esse mori potius, quam fidē vel in minimo negant, & tamen per carnis fragilitatem, vel per ignorantiam permanere in aliquibus peccatis.

Deinde: Quam habet quocunq; peccatum mortale contrarietatem ad fidem, vt eam, mox vt admissum fuerit, à nobis tollat? Evidem peccata avaritia aut luxuria per fragilitatem aut ignorantia culpabilem cōmissa, ne fingi quidem possunt repugnantia aliquam cum ea habere, præfertim in illis, qui ea non commisissent, si nouissent esse peccata. Nam fides in intellectu est, & integra perseverante quacunque intellectus persuasione, potest homo propter libertatem suę voluntatis eis con-

Exemplū in-
ceptū Calui-
ni.

Can. 28.

sentire. Ad hæc: Si quolibet peccato Argum., mortalit amittitur fides, quolibet peccato mortalit efficietur fidelis hæreticus: si quidem hæreticus est, qui cùm esset Christianus, amittit fidem. concessit quidem hoc Bucerus in vltimis comitijs Ratisponensijs, cùm collocutor Maluenda, doctus iuxta ac disertus, velut absurdum & intollerabile obijceret, quod si fides iustificans reddit hominem certum adeptæ iustificationis, quoconque peccato mortali amittatur fides, & fiat homo hæreticus. Quid autem cum illis agas, quos non pudet illatum adeò absurdū concedere? Quis Christianus scrupulum vñquam habuit de hæresi, quod bilis calore succensus, proximo alapam impegit? vel carnis pruritis impatiens, suam cum meretrice aliqua libidinem expulit? Aliter certe hæreticos vitare docuerunt Apostoli, aliter fornicatores & adulteros: neque eisdem regulis vtitur, aut vla est vñquam Ecclesia cum hæreticis, & cum alijs peccatoribus, etiam manifestis & obstinatis. Quo etiam articulo, rogo te Bucere, hæreticum necessarium esse putas quicuis peccatorem? Nunquid omnibus, quia non est maior ratio de vno quam de alijs? At hoc incredibile est. Nec hæreticissimi qui fuerūt, omnibus articulis hæretici fuerunt. Nunquid articulo diuinitatis? At hunc multi hæretici constanter credunt. Et illi quos predixit Christus imperfectos Apostolos, arbitrā Iohann. 16, se obsequium præstare Deo, & Iudei, quibus testimoniu perhibet Paulus, quod Rom. 14, simulationem quidem Dei habet, sed non secundum scientiam, certe in diuinitatis articulo firmi videntur fuisse & constantes: tantum abest vt in eo credantur fuisse hæretici. Et Paulum quis credat in eo articulo fuisse hæreticum, cùm abundantius simulator existēt paternarum suarum traditionum, persequebatur Ecclesiam Dei?

Dices forsan necessè esse, vt peccator Obiectio id credit non esse malum aut damnabile, quod sciens & volens facit. Sed hoc repudiat, & libertati nostrę voluntatis & mul. malitia testis Scripturarum. Christus ait: Seruus sciens voluntatem Domini, & non Lucifer faciens, plagi vapulabit multis. Et Iacobus: Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi. Et multa talia sunt in scripturis. Quod si illis non creditis, ipsi vobis iurabunt peccatores fideles

de nulla veritate fidei dubitasse, cùm erant in peccato aliquo mortali, scientes, & suę culpę conscijs. Et videte, vt ista summo consensu tradiderunt nobis doctores Ecclesie. Ambrosius in illa verba, Principium verborum tuorum veritas. Fides, principium Christiani est: plenitudo autē Christiani, iustitia.

Audi ista Caluine, nè commentum S. Synodi putes, quod fides iustificare dicitur, quia est fidei initium. Vide num hæc possint stare cum illis, quæ sèpè tui saltem iactant, fide nos sola iustificari, & in ea esse nō tantum initium, sed & complementum iustitiae. Sed & audi, vt magis nobis credas, quid & idem Doctor scribit in illa verba, Qui vult omnes homines saluos fieri: Fides est, quæ dat salutem: quam nisi mens tota suscepit voluntate, etiā non solū nihil proderit, sed & Oberit. Fidei em gratia hanc habet potestatem, vt deuotis fisi diuinam infundat medelam: inde uotis vero conferat morbum, per quem totus homo intereat. Audi item Hieron. Frustrā nobis in eo applaudimus, cuius mandata non facimus. Scienti bonum, & non facienti illud, peccatum est. Quomodo corpus sine spiritu mortuum est, sic & fides sine operibus mortua est. Et vt intelligat Bucerus, indubitatum fuisse Hieronymo, quod peccatores habere possunt fidē vnius Dei, addit: Neque grande putemus vnum Deum nōesse, cùm & dæmones credant, & contremiscant. In illa etiā verba, Sed fides, quæ per caritatē operatur: ostendit plurimum valere fidei operationem per caritatē, & plenitudinem omnium mandatorum continere: sed absq; operibus fidē mortuam esse, & opera absq; fide.

Augustinus dum ostendit, detracta caritate nihil cætera prodesse, enumeratis multis Dei donis, subdit: Magna res est postremo fides, montes transferens: sed si ego hæc sine caritate habeam, nō illa, sed ego nihil sum. Et alibi: Quid prodest homini vel sana fides, vel sanum fortassis folium fidei sacramentum, vbi lethali vulnere schismatis perempta est sanitas caritatis, per cuius interemptionem etiam illa integratrahuntur ad mortem. Et aliās: Sine caritate fides potest quidem esse, sed nō & prodesse. Et propter hoc dictum putat à Paulo, in Christo Iesu non valere quocunq; fidem, sed eam, quæ per dilectionem de

operator. Hoc enim putat discerni fidē iu-
storum à fide, qua & dæmones credunt, &
contremiscunt. Et alio in loco: Caritas

Ench. c. 117.

quanto in quocunq; maior est, tanto me-
lior est, in quo est. Cùm enim queritur,

vtrum quisque sit homo bonus: non quæ-
ritur, quid credit aut speret, sed quid amet:

Nam qui recte amat, proculdubio recte
credit & sperat: qui vero non amat, inani-
ter credit. Quāvis sperare sine amore non

possit, fieri tamen potest, vt id non amet,
sine quo ad id, quod sperat, non perueniet.

Et rursus lib. 1. ad Simp. q. 2. In quibusdam
tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad

obtinendum regnum cælorū. In libris etiam
de Trini. Dilectio Dei & proximi, propria
& specialis virtus est piorum & sanctorū,

cùm cæteræ virtutes bonis possint esse &
malis communes. Et in eisdem caritatē singulare sanctorum donum appellat, &

in ea affert discerni filios Dei à filijs im-
pietatis. Ex quibus factis liquere potest,

secundum eum non sufficere fidem solam
ad iustitiam, quia iustitia Christiana tria
ista requirit, recte credere, recte sperare, tria com-

recte amare. Vnde in Enchir. c. 4. ita scri. plebitur.
bit: Quid credi, quid sperari, quid amari,
hæc maximè, immō vero sola religione
sequēdā sunt. Et alibi hæc tria dicit requisi.

ta ab Apostolo illis verbis: Finis autē pre-
cepti est caritas de corde puro, & consciē-
tia bona, & fide non facta: & conscientiam

bonam, prospicib; positam, docet. Et ite-
rū: Tria hæc sunt, quibus & scientia oīs
& prophetia militat, fides, spes, caritas. Et

post paululum dōcet, omniem intellectum
scripturarum ad hæc tria esse referendum.

Ac tandem sufficientiam scripturæ osten-
dit, quia continet fidem, moresq; viuendi,
spem & caritatem. Sed addam & alios
nobiles authores. Chrys. Fides per ver-
bum Dei nascitur, per pacem seruatur, per

caritatem nutritur. Fides autem, quæ non
habet caritatem, nullum potest boni ope-
ris fructū efficere. Et Cornelium dicit ha-
buiisse veram fidem prius quam iustificate.

Et alibi: Qui soluerit, & docuerit sic,
inter Christianos quidem erit, tamen mi-
nimus Christianus. Theophylactus in il-

la Christi verba, Ibi erit fletus & stridor Theoph.
dentium, cùm videritis Abraham &c. vbi
ostendisset Iudeorum fore gratiora tor-
menta ex cognitione salutis Gentilium,

subiungit: Pertinet & hoc item ad nos, qui

Basil. non bene operamur cum fide. Basil. in procēcio lib. de moribus, quanquam agebat de vera fide, tamen veritatem hanc catholicam docuit & agnouit, & ex testimoniis Pauli, Si habuero omnem fidem &c. &, Nunc manent tria hæc &c. colligit caritatem esse omnium virtutum maximam, & eam esse Christiani hominis quasi peculiare quoddam insigne.

Cyr. 10. in Joan. c. 18. Iacn. 2. 9. in Io. 9. c. ad fidem opera caritatis accedere. Et alibi: 10. in Io. 1. c. Si quis vnu Deum natura nouerit, & tam corde quam lingua id confitetur, quanvis id recte faciat, morietur tamen, nisi operū fulgor cognitioni aduenerit. Et alio in loco propterea existimat Christum dixisse, Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me: quia non satis est ad beatitudinem habere mādata Christi, hoc est, suscepisse fidem, & tenaci memoria candam euangelicorum præceptorum cognitionem retinere, nisi secundūm ea vivamus.

Greg. hom. 38. in Euā. Anselm. i. Cor. 13. Ber. sermō. 24. in cant. Fides. Hugo. non sufficiat, Christi etiam discipulus ostendit, scribens: Tu credis, quia vnu est Deus? dæmonia etiam credunt, & horrescent. Si ergò fides sola sufficeret, multitudine dæmonum perire non posset. Quarè oportet

gratiarum dona largitur DEVS & his, quos reprobat: solam autem caritatem, quasi seipsum, his tantum, quos diligit, in præmium seruat. Subscripterunt his venerandis fidei nostræ antistitibus Doctores omnes scholastici, quos legim 3. dist. 36. necnon & illi, qui his temporibus haereses Luteranas impugnârunt.

Ex quibus & sanctus Episcopus Roffen. 1. articulo contra Luterum disertè ait, scripturam plerosque testari fidem habuisse citra mensuram iustificationis, & articulo 6. compertissimum esse, innumeros accepisse absque dono caritatis prophetiam, notitiam mysteriorum, scientiam rerum, fidem. Quid verò ipse in tam manifestis amplius morabor, cùm ea aggredi debeam, de quibus manifesta obumbrare querunt?

DE ARGUMENTIS ASSENTIENTIVM FIDEM NON MARENTE IN PECCATORIBUS.

CAP. X.

CVR igitur, inquiunt, scriptura obicit, sèpissimè iustificationem & vitam spiritalem iustorum attribuit fidei? & sancti Doctores nonnunquam illos dicunt non habere fidem, qui fidei præcepta non seruant? Qui credit in me, ait CHRISTVS, habet vitam æternam. Et iterum: Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet. Et alibi scriptum est, per fidem habitare Christum in cordibus nostris, & purificari corda, & obtineri vitæ æternæ hereditatem.

Non ita tamen scriptura & quandoquæ respondunt, sancti doctores loquuntur, quia fides sola ad vitam vel iustitiam sufficiat, nec necessè est de fide viua aut formata hæc, sicut plerique putant, expopere. Operari per dilectionem incipit fides, & paulatim producit homines ad iustitiam, prius saltem natura quam sit formata. Sed causa huiusmodi locutionum est, vt copiosè suprà, & in libro de iustificatione differui, ipsa virtus & potentia fidei, quæ nisi impediretur, perduceret homines ad iustitiam: atque in ea perpetuò illos seruaret, & eximia illis bona & incrementa iustitiae passim conciliaret.

Hæc perpende Calvine, & intelliges, cap. 8.

non voluisse sanctam synodus, aut quemquam ex nobis, restringere fidei virtutem, ut tu tibi comminisceris, ad sola iustificationis initia. Est ab illa initium, incrementum, & complementum iustitiae, & illam, nos tibi libenter dabimus, nos inferere Christo triumphatori mundi, atque ideo & victoriam, quæ vicit mundum, à Ioanne nominari. Tantum abstine à verbo, Solam, & pax erit. Noli inuidere cæteris virtutibus, noli illis negare suas laudes. Quod commune omnibus ipsis author earum voluit, ac sèpè, ut suprà lucidissimum fecimus, in scripturis testatus est, noli insolendum vni fidei vendicare, neque tibi vllus repugnabit catholicus. Non enim sancta Synodus negare voluit fidei esse etiam tribuendos ex parte progressus & consummationem iustitiae. Quis radici germinationem abroget bonorum fructuum? Quis fundamento domus, gloriam neget vel fastigij? Non tantum dixerunt Patres, si te non pigate rursus legere, fidem esse humana salutis initium, sed fundamentum & radicem omnis iustificationis.

Neque hæc afferentes, alias etiam eximias ipsius prærogatiwas negabant. Sed cum de prima iustificatione agerent, explicare voluerint causam aliquam ac prærogatiwas ipsius singularem, ob quam merito ei frequentius vita, salus, ac iustitia nostra tribuitur. Et si bene aduertas, verius nos multo & solidius, quam vos, laudamus fidem, cùm dicimus, non sola nos fide coniungi Christo, & ipsius dona recipere, sed & operibus aliarū viuitum, quæ & ipsa germinat, & idonea ac potentia ad id obtinendum cum Dei adiutorio facit.

Obiici etiam nobis possunt sancti doctores, qui sepè videntur afferere, non esse fidem in his, qui non seruant præcepta Christi. Cyprianus sic alicubi loquitur: Cæterum credere se in Christum quomodo dicit, qui nō facit, quod Christus facere præcepit? aut vnde perueniet ad præmium fidei, qui fidem non vult seruare mandatis? Nutet necessè est, & vagetur spiritu erroris arreptus velut puluis, quem ventus excutit, & ventiletur. Neque ambulando proficiet ad salutem, qui salutaris viæ non tenet veritatem. Hanc unitatem qui nouit, Dei legem non tenet, non tenet Patris & filij fidem, vitam non tenet & salu-

tem. Ambrosius propositi gratia affirmat Amb. epist. 74. dixisse Apostolum, Si habuero omnem fidem &c. Neque enim ait, videtur mihi, qui habeat omnem fidem, ita ut montes trans-

ferat, caritatem non habere. Hieron. ex Hieron. in presse ait: Cùm dilectio procùl abscedit, cō. 6. c. ad Galat. & fides pariter abscedit. Augustinus & Aug. tract. Gregor. planè testantur fidem esse animæ 49. in 1o. vitam. Quod si fides vita est animæ, contradic̄ aperta videtur eāponere in peccatoribus, qui sunt Deo mortui.

Verū hæc & similia propter sancti doctores dicunt, quia languet in peccatoribus fides, & ociosa est ac mortua, nec eam sicut Iacobus ostendit, possunt approbare, aut docere se habere ex operibus.

Pulchrè Bernardus: Quod probari non Ber. de prepotest, milii infestum est. Vnde & Cypr. cep. & dis. non dicit in loco nobis obiecto, peccato. Respon. ad Cyprian.

Et nè quispiam indè errandi occasio- nem sumeret, & affereret nullam esse fidem in peccatoribus, ad finem citati libri docet, non quidem abscedere fidem, sed languere, & eneruem efficer peccata.

Quod & Tertullianus his verbis ex- Ter. de cul- pressit: Deliciarum molitiae & fluxu fidei tu fœmin. virtus effeminatur. Et Gregor. Fortasse Gre. ho. 29. vnuisque apud semetipsum dicit, Ego in Euang. iam credidi, saluus ero. Verum dicit, si fi- dem operibus tenet. Vera etenim fides est, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus nō contradicit. Ac statim ex Paulo & Ioanne Tit. 1. sic colligit. Tunc veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus cō- plemus. Et alibi de peccatore fidei hoc 1. Ioan. 2. modo loquitur: Recta quidem sunt, quæ per fidem de conditore intelligit, sed ta- men fidei opera contemnit, & ideo incredulitatis arguitur.

Et Bernar. Bernar. datus: Fidem coniunctur non habere per- fectam, si negligit. Vera enim & plena fides vniuersa præcepta cōpletebitur. Nec aliud est, quod ait Theophylactus in illa verba Theophyl. Christi, Qui non credit, iam iudicatus est: Ioan. 3. Qui immundam agunt vitam, non verè fi- deles sunt.

Atque Ambro. propter dixit, Qui ha- Respon. ad buerit omnem fidem, habere & caritatem: Ambros. quia, vt ibi subdit, omnis fides est, vbi per- fectio caritatis: & nè aliquis crederet ipsū negare, separabilem esse fidem à caritate,

g 8 g 2 ibi.

Lib. 3. de virginibus.

ibidem praeuiam eam dicit caritatis, & vē-
turæ dilectioni semitas preparare. Et ali-
bī: Tres sunt velut vades Ecclesiæ, fides,
spes, caritas. Cū spes præcesserit, fides
fundata fuerit, caritas ordinatur. Et in
cōmen. huius loci Pauli, multo apertiū:
Virtutes facere, aut dæmonia per fidē ej-
cercere, Dei virtus & gloria est. Neq; hoc ad
meritum proficit, nisi quis bona conuer-
sationis fuerit æmulus. Et statim: Nihil
proficit caritate neglecta, quia caput reli-
gionis, caritas est: & qui caritatē non ha-
bet, vītā non habet. Sine caritate nihil pro-
dest, quia fundamentum religionis, caritas
est. Quod ergo sine caritate sit, caducum
est. Et in illa verba, Sed obseruatio māda-
torum Dei: Fides propicium facit Deum,
si bonis operibus approbetur.

Respon. ad Hieron. Hieronymus vero, vt antecedentia indi-
cāt, de fidutia humana loquitur, quam ve-
rum est locum non habere, vbi non est di-
lectio: quia nō fidimus, nisi eis, quos ama-
mus, & à quibus nos amari nobis p̄suade-
mus.

Respon. ad August. August, propterea dixit fidem
esse vitam animæ, quod illa sola animam
viuiscet, sed quod illa vītæ est initium &
radix, ac sine illa nullus viuit, & nisi impe-
diatur, omnia nobis afferet, quæ exigen-
tur ad vitam. Non em sibi contrarius fuit,
qui s̄pè, vt citauimus, afferuit ipsam nihil
valere ad vitam, si separata sit à caritate.

Ber. 2. serm. Quod his verbis expōnit Bern. Fidei vita,
de resurrec. caritas: & recedente spiritu, fides moritur.

Sed instat Caluinus: Si mortua est fides,
quæ est in peccatoribus, quomodo vera el-
le operibus conceditur? Item: Si vera es-
set, veri essent Christiani, qui fidē vīcunq;
habent, & tamen perseverant in peccato.
Quomodo igitur spiritus sanctus falsam
eorum Christianismi professionē deridet,
ac pro nihilo ducit?

Respon. ad Caluin. pro can. 28. At tamē hæc & in te retorqueri possunt,
qui fidem viuam ponis in peccatoribus. Si
enīm mortua est fides peccatorum, aut ipsi
saltem sunt mortui, quomodo fides eorum
est viua? Et si fidem habent viuam, cur fal-
si Christiani censentur? Nolo tā litem lite
resoluere. Audi paucis Caluine, & intelli-
ge: Verū nonnunquam dicitur, quod actū
est, ac speciem suam retinet. Et sic Patres
veram fidem dixerūt esse in peccatoribus,
quia idem omnino vel actus, vel habitus
fidei in eis potest residere, qui erat, dum
erant in gratia. Alias autem esse verum di-

Verum, du-
pliciter ac-
cipitur.

citur, quod vim habet, atq; energiam seu
efficaciam, & perfectionem, quam iuxta
speciem suam potest habere. Quomodo
dicimus non esse verum dolorem, qui re-
missus est: nec verā tempestatem aut ami-
citiam, quæ modica est. Passimq; & in cō-
muni colloquio, & apud graues authores
sic usurpatum, si aduertamus, inueniemus
hoc vocabulum. Et quia hanc perfectionē,
quam nata est habere, non habet fides in
peccatoribus, sancti Doctores dicunt non-
nunquam, fidem eorum non esse plenam,
neq; perfectā, neq; viuidā, neq; sinceram,
neq; verā, sed frigidā, clangidam, eneruē,
ac mortuam. Vnde & Chrys. fidem verā,
nuptiale dicit esse vestimentum, quod qui
habet, non repellitur à conuicio glorie.

Chrys. hom.
42. in Matt.
Quod si Luterus tantum dixisset, quod in
cōm. ad Gal. scripsit, Si vera est fides, & ve-
rē filius quis fuerit, non deerit caritas: nū-
quam ei obuiām īsse mus. Nam quod san-
cta Synodus fidē peccatorū, fidē veram ap-
pellavit, coacta à vobis vtiq; fecit, volens
eo commodiss. epitheto perspicuā cunctis
facere doctrinā catholicā de identitate fi-
dei informis & formatæ. Nē verò quispiā
indē falleretur, aut veri vocabulo putaret
eam vīsam in secunda significatione, prou-
dē adiecit illud temperamentū, Licet nō sit
vīua. Ac vide Caluine sapientiam Synodi,
quam planè indicas te non fuisse afflētū.
Quāquam fidē peccatorū veram dixit, non
tamē dixit eos esse verē Christianos, quia
Christianismus fidē & opera, ac planē totā
nostrā p̄fessionem cōprēhēdit. Contētaq;
fuit eos appellare Christianos. Possunt em
tales appellari à parte Christianismi, quam
habent, hoc est, à fide & sacramentis. Qua
quidem ex parte non omnino p̄ nihilo eos
ducit sanctitatis spiritus. Potest & aliud Obiectio-

argumentū huiusmodi colligi ex Philippo
& ex confess. Augustana: Fidutia accepta-
tionis diuinæ, aut oblatæ vel donatæ mis-
ericordiæ per Christū, nō est in peccatorib⁹.
Hāc autē solā, aut certē notitiā diuinæ gra-
tiæ, quæ hāc habet necessariō coniunctam,
Euang. & Paulus vocat fidem. Atqui nos
non negamus fidutiā istā posse vocari fidē.
Nā vt in principio lib. de iustif. abundē do-
cuimus, fides in scripturis nonnunquam idē
est quod fidutia, & credere idem quod cō-
fidere. Et fidutia cōsequendæ misericordiæ
diuinæ, aptissimū est mediū ad eā obtinen-
dā, Cū tñ disputamus, an fides maneat in
pec-

peccatoribus, & an quocūq; peccato mor-
tali amittatur, fidē vocamus habitū à Deo
infusum ad assentiendum omnibus ab ipso
reuelatis, qui & fides catholica ab schola
sticis cōmuniter vocatur: vel certē assen-
sum intellectū, quo ex Dei gratia omni-
bus illis indubitatō assentimur. Et de hac
fide locuti sunt doctores sancti in testimo-
niis citatis. Et Basil. particulatim eā sic dif-
finit: Fides est assentiens approbatio sine
hāsitatione. Atq; ab hac Christianos fide-
les dicimus: Quia hæc certa animi persua-
sio de reuelatis à Deo traditis nobis ab ec-
clesia, nos ab illis disperat, qui se etas alias
sequuntur, non aut fidutia misericordiæ di-
uinæ siue obtentæ, siue obtainendæ.

Neq; de alia Paulus & Iacobus loquun-
tur, cūm Paulus ipsi attribuit, vt principio
& cause, iustificationem: & Iacobus eam
dicit ad iustitiam non sufficere, nisi & illi
adiungantur opera. Neq; em re in tāta va-
riè decebat tantos Apostolos vti vocabu-
lo fidei. Absurdumq; est, quæ Christus &
Apostoli sui de fide complectente omnia
diuinū reuelata nobis tradiderūt, ad vna
fidutiam diuinæ misericordiæ coarctare.
Et Paulus ipse, perindē ac Iacobus, docuit,
fidem solam non sufficere ad salutem, cūm
alibi, tūm verò apertissimè in illis: In Chri-
sto Iesu neq; circūcisio aliquid valet, neq;
præputium, sed fides, quæ p̄ caritatē opera-
tur. Nā si fides nihil valet, nisi per caritatē
operetur, nec ad iustificandū sola sufficiet.
Quod si intellexisset Caluinus, non affir-
masset intēpestiū locū istū adduci, cūm de
iustificatione agitur. Hēc autē fides, quæ ni-
si impediatur, per caritatē operatur, est fi-
des, quam dicimus in omnibus esse iustis,
nec amitti quocūq; peccato lethali, sed so-
la infidelitate. Nec in paucis disperatur
ab ea, de qua Protestates loquuntur. Fides
quippe Theologica, initiū est iustificatio-
nis. Illa verò fides, de qua ipsi agunt, si vt
cōmuniū dicunt, sit fidutia acceptationis
diuinæ, aut donatæ misericordiæ propter
Christū, manifestè posterior est iustifica-
tionē, neq; mediū aut instrumentū, quo eā
apprehendimus. Deinde: Ad eam vel
fidutiam obtainendæ misericordiæ opū non
est peculiari aliquo habitu virtutis infuso,
sicut ad certō credēda, q̄ nō videntur. Faci-
le quippe est, ita fidere ei, q̄ iuxta fragili-
tate sua feriat, aut vult feruare mandata, si
quidē firmā fidē in intellec- tu habeat de mi-

Respon. ad
Caluin. pro
re, alia ab istis, explicuisse nobis spiritūsan-
can. 12.

Etū per os Pauli, cūm ipse nullum testimo-
niū proferat ex eo, quod nō melius expo-
natur de fide, quām de fidutia. Quin si
de fidutia tantum, omnia quæ citat, expo-
nuntur, solūm indē haberet, eam coopera-
tiō nostrę iustificationi, & ad eam esse vti-
lisimam, quod Patres non negant. Sed vi-
de cætitatem hominis. Inter alia, vnum ci-
tat ex 3. capit. ad Ephes, quod planē est pro
nobis. Nam cūm Paulus ait, in Christo
nos habere fidutiam & accessum in confi-
dentialia per fidem eius, clarissimè distinguit,
sicut S. Synodus, fidem à fidutia. Verū de
istis hæc satīs. Reuocemus igitur eō differ-
entiam nostram, vnde huc declinau-
mus, & distatiā venialium à mortalibus,
aliquanto dilucidiorē, si possumus, facia-
mus.

VENIALIA, Q V A N T V N.

CVN QVE MVLTIPLICENTVR,
nunquam æquari vel minimo
mortali.

CAP. IX.

AMBIGE tamen quispiam, an
tanta & tam intrinseca sit dista-
tia venialium à mortali, vt etiam
multa venialia nunquam æqui-
valeant vni mortali. Et sunt nonnulli, qui
propter nōnulla testimonia diui Aug. per-

peram intellecta, perinde de multis minutis peccatis iudicandum esse putant, ac de vno graui delicto. De quorum numero vi-

c. Tres sunt. de pœn. d. i.

Nulla venia. Sed Theologi scholastici certum & in-

alia adq. quāt vnum mortale. dubitatum communiter existimant, venia-

lia nullo numero posse equari vel minimo mortalium. Et eorum sententiam ab omnibus esse acceptandam, sic possumus ostendere: Ex natura sua & intrinseca ratione differunt venialia à mortalibus.

Argum. 1. Et eorum differētia in moribus plusq; specifica vide-

tur, quia mortalia directe repugnant iusti-

tiae & amicitiae diuinæ, non autem venia-

lia. Pœna etiā venialiū, impropotionabi-

les sunt. Nam pœna mortaliū, aeterna est:

venialiū autem temporalis Testimonia item

scripturarū iam citata, nullo habito respe-

ctu ad numerū, mortale quoduis affirmat

mortē & gehennam & exiliū perpetuum à

vita aeterna inducere, nihil autem tale impu-

tat venialibus. Magnaq; in caligine versa-

remur, si faceret multa venialia vnu mor-

tale, & magno profecto essemus in peri-

culo, neque præceptum Domini esset luci-

dum, sed obscurum valde & perplexum.

Quia neq; scriptura, neq; Ecclesia, neque

Doctorum aliquis expreſſit haſtenū, quiſ

ſit ille numerus, ad quem cū perueniret

venialia, dirimunt amicitiam diuinā. Itaq;

ſemper in dubio & in angustijs perpetuis

essemus de ſtatu noſtro, etiā nullius mor-

talium nobis conſci: Longē verò melius no-

ſtræ Deus cōſuluit infirmitati. Ipmum lumē

naturale, niſi prorsū fallor, maniſtām

doceſ contradictionem implicare, venia-

lia in aliquo numero ekipollere vni mor-

tali. Nam ſi cēteſimus, exēpli gratia, ſit hic

numerus, cēteſimum veniale, mortale erit,

& nō veniale. Cū primū enim à nobis

admissum fuerit, dirimet amicitia diuinam,

quæ antē inter nos & ipſum erat.

Sed Augustinus nobis obijcit, qui ait: Illa vtiq; peccata, quæ humana fragilitate, quanvis parua, tñ crebra ſubrepūt, ſi colle-

cta contra nos fuerint, ita nos grauabūt &

oppriemēt, ſicut vnu aliquod graue pecca-

tū. Et in psal. 118. Si aduersus nos colligan-

tur, etiā non ſingula ſuis motibus conte-

runt, oīa tñ aceruo nos obruunt. Et in illa

verba Ioan. Si confiteamur peccata noſtra

&c. Leua, inq; peccata, quæ dicimus, noli

contēnere. Si contemniſ, quandō appédiſ:

expauſeſe, quandō numeras. Leua multa

faciunt vnu grande. Multæ guttae implent flumen, multa grana faciūt maflam. Varie, ſcio, expositioſe dantur his verbis, ſed illa vera & genuina Auguſt. intelligentia eſt,

solendi a mortalib; venialiū à mortalibus. venialia peccata aliquandō opprimere & ſubruere iuſtos, & depellere eos ab ſtatu gratiæ, non quidē per ſe, ſed quia dum cōtēnuntur, & paſſim admittuntur, per tra- hunt eos ad aliquod peccatum mortale, iuxta illud: Qui contemnit minima, paula-

Ecd. 19. 1a tim delinquit. Et quo ad extinctionē fer-

uoris caritatis, & diſtracſionem ab exerci- tis ſpiritalibus, aliquādō tantundē viden-

tur facere, ac vnum aliquid graue peccatum.

Et hanc eſſe genuinam Auguſtini expo- ſitionem, docere poſſunt, quæ de hiſ ſcribit

cap. 3. lib. de pœnitentiæ medicina, & quæ legimus ca. 8. lib. de ver. & fal. pœnitentiā.

Poſſent etiā talia eſſe peccata aliquot ve-

nialia, vt cū ad certū aliquem numerum eorum veniretur, ſtatiū homo, nullo alio admiſſo, cōſideretur eſſe in mortali. Idq; vnu

poſſet venire famulis, qui tametq; nūquām magnā aliquam quantitatē furentur à ſuis dominis, tñ dum hodiē vno in aſſe eos de-

fraudant, crās in altero, perendē in alio, ſic ſenſim tantā quantitatē pecuniarū do-

minorū ſuorū penē ſe retinēt, quanta ſi ſi- mul caperetur, ſufficeret ad mortale. Et

quod iſti in mortale labāt, cū primū accep- ta, in eā quantitatē veniūt, licet nul-

lum eorum futurum fuerit mortale: cauſa eſt, non quod multa ſurta venialia ex-

quentur vni mortali, ſed quod ex tuncin- cipit retineri quantitas pecuniarum alie- na, ſufficiens ad retentionem mortalem.

DE TRIPLOCI VIA DIGNO-

SCENDI VENIALIA à mortalibus.

CAP. XII.

NON fatis eſt monſtrāſſe, quantum interſit inter venialia peccata & mortalia, & q; ſit eorum potiſſima diſtracſia, niſi etiam vias aliquas apiamus, quib; poſſint catho- lici quibusuiſ, in rebus agnoſcere, quæ ſint peccata venialia, & q; mortalia. Habet hæc reſ pios viros, & nō omnino indoctos, nō nūquām ſollicitos. Et illos ea ſollicitudine, quacunq; poſſumus, equeum eſt, liberemus. Et dum magis, magisq; de ea re cogito, il-

ve-

ritia, neque nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet: nē omnia ſimul connumerata, eadem cenſeretur lege, & venialia conſunderentur cum mortalibus, ſtatim adiecit: Hoc enim ſci- tote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolo- rum ſeruitus, non habet hereditatem in re- gno Christi & DEI. Expressione quippe fornicationis, immunditiae, & ſuppreſſio- * auaritiae,

ne ſtultiloquij & ſcurrilitatis, docuit illa eſſe mortalia, & excludere à regno DEI: hæc verò, duntaxat venialia. Porro ſcri- ptura apertiū & frequentiū explicat, que ſint peccata mortalia, quām quæ ſint ve- nialia. Quia magis noſtra intercat hoc nō eſſe. Sed cū diligenter explicauerit pe- nè omnia lethalia, eadēm propemodū omniō ratione, qua de ſtultiloquio & ſcur- rilitate argumentari vtcunq; poſſumus, non eſſe de ſe mortalia, quæ in ſcriptura, vt talia, neque reprehenduntur, neque damnantur.

Vbi verò nullo ex hiſ modo ſatiſ eluce- 2. viam, videlicet ad traditionē Ecclesiæ & Doctorum ipſius. Que enim vel Doctores communi confenſu tradūt, vt mortalia, vel à ipſiſ & doctriſ Christianiſ, vt talia, vitatur, uel certè talia existimantur, proculdubiō habenda ſunt mortalia: quæ verò vt venia- lia, cenſenda quoq; ipſa ſunt venialia. Non enim in re tāta permittet ſpirituſ ſanctus erare Ecclesiā, quam ſemper inhabitat & illuminat. Et ea ſancte cōmunis exiſtimatio, ortum habere à Christo videtur, vel ſaltē ab Apoſtolis. Itaq; ſi aliqua peccata com- muniter creduntur in Ecclesiā, non eſſe necessariō confitenda, neque gratiam Dei tollere, immò deleri per aquam benedictā, vel orationem Dominicā, & eis obno- xij admittuntur ſemper ad ſacramenta, vel ex hoć cognoscere debemus ea eſſe venia- lia, & ſi contrā contingat, mortalia.

Qua ratione ex verbis Iacobi ibidem citatis, Concupiſcentia cū conceperit, parit peccatum, &c. tradunt Doctores, con- cupiſcentiam alienæ indeliberatam, nun- quam eſſe lethalem: concupiſcentiam ve- rō deliberatam, mortiferam eſſe. Et co- dem argumen- to vtuntur, vt probent, forni- cationem, immunditiam, atque auariti- am, peccata eſſe mortalia: ſtultiloquiuſ au- tem & ſcurrilitatem, duntaxat venialia. Cū enim Paulus ad Ephesiſ ſcripſiſet, Forni- catio autem, & omnis immunditia & auar-

titia, quæ ſunt circa finem: venialia verò, quæ circa ea, quæ ſunt ad finem. Nam & circa finem qui Deus eſt, cōtingit peccare venialiter propter indeliberationem, vel

imperfectionē offensē: & circa ea quæ sunt ad finem, sunt omnia peccata mortalia, quæ sunt contra 2. tabulam. Neque arridet illa via, quam alij sequuntur, ut venialia dicātur peccata opposita consilijs, vel ordinatiōni vtili, sed non necessariē ad consequēdum finem: mortalia verò, quæ opponuntur mandatis, vel ordinationi necessariē ad consecutionē finis. Nam intermittere conſilia, nullum peccatū est, ut suprā fatis docuimus. Et Deus neque sub veniali quenquam obligauit ad tendēdum optimo modo, quo potest, ad consecutionem finis.

Habent qui has vias tradiderunt, suos ſequaces, qui eos vt cunquè tueantur. Neque nos diffitemur, poſſe eos pīe excusari & expōni. Qui atamen non fatis explicant difficultatem, quam querimus, ſed augent potius, & difficultates difficultatibus addunt, eas ut parū aptas nō ſtū proposito, miſtas faciemus. Via igitur ex lumine naturali, quam ab omnibus cuperem notari, & pro dignoscendis his peccatis ob oculos vbiq̄ haberi, iſta eſt: Quæ ex directo & grauiter repugnant caritati D E I aut proximi, ea ceneantur mortalia: Quæ verò rationi quidem diſſonant, & à lege nobis tradita exorbitant, non autem tantoper, ut grauiter laedat caritatē, quam Deo & proximis & nobisipſis debemus, ea existimentur venialia. Et eſt hæc via valde comoda & conueniens ad diſtinguendum quacunque in materia peccatum veniale à mortali: quia ſicut ex lumine naturali conſtat, vnam eſſe magnam iniuriā vel ægritudinem, aliam vero paruam: ita etiam cōſtat, hanc eſſe grauem offensam, illam au- tem paruam.

Et ideò hanc viam pleriq; graues Docto-
res Scholastici, magnopere & non iniuria-
caie, ibi, & nobis cōmendārunt. In eam quippe viden-
ti sum.
Dur. in 2. d.
42. q. 6.

Iſtū in ḡ v v n t & alij peccata
venialia à mortalibus, quod hec
contra mādata ſint, illa verò le-
ues quedam culpa; dūntaxat p-
ter ipſa committē. Ita ſane, ut ſicut q-
tetur ire ad aliquā circuli cēntrum, ſi paulu-
lūm circa circumferentiam ipſius immore-
tur, neque progredi dicitur, neque retroce-
dere, aut cōtra iter rectum ire, ſed p̄tērit
qui obligati ſumus per viam mandatorum
ad regnum cælorum contendere, ſi pecc-
emus venialiter, neq; retrocedere, neq; cō-
tra vel ſecundūm iter rectū p̄gredi dicamur,
ſed p̄tēr: ac propterea, neque contra, ſed
p̄tēr, mandata agere. Verūm hanc ſentē-
tiam permulti ſcholastici impugnāt, & cō-
tra

quæuis præcepta duplicitate poſſe cōtinge-
re peccatum veniale, nempe ex surreptio-
ne, vel ex paruitate materiæ. Cūm enim ca-
ritas vinculum ſit, quod nos Deo coniūgit,
ac principium formale ſpiritualis vite, & lic-
et Paulus dicit, finis p̄cepti, & caritati Dei
aut proximi parū officiat, vel furtum le-
ue, vel percussio parua, vel concupiſcentia
alienæ vxoris indeliberata, vel motus infi-
delitatis ſubitus, ſapienter ut certū & indu-
bitatū tradiderunt, hæc non dirimere amici-
tia diuinam, neque à Deo auertere, aut à
nobis tollere iuſtitiam.

Quam ob rem Richardus in fine tracta-
tū de differentia venialis à mortali, con-
ſtanter affirmat, peccatum mortale eſſe,
quod non potest à quoquā committi ſi-
ne grandi corruptione ſui, aut contemptu
Dei, aut graui laſfione proximi, & reliqua
omnia eſſe venialia. Inspiciat igitur, qui vult
benè discriminare venialia à mortalibus,
& oculos ſuos in caritatem coniūcat, quæ
vna eſt huic p̄pōto regula & amissis cer-
tissima ac aptissima. Et oblata quacunque
operatione, aut omissione humana, diligenter
aduertat, an illa aduersetur directe
caritati, nec ne. Si non aduersatur, ſciat ibi
nullum eſſe peccatum. Si autem aduersa-
ri videatur, rursus perpendat, an grauiter,
an leuiter. Si grauiter inde laedi caritatem
viderit, mortale peccatū ibi ſubeffe agno-
ſcat: ſi leuiter, veniale.

VENIALIA PECCATA ET SIMPLICITER PECCATA ſunt, & contra mādata, imper- fecte tamen.

CAP. XIII.

DISTINGUUNT & alij peccata
venialia à mortalibus, quod hec
contra mādata ſint, illa verò le-
ues quedam culpa; dūntaxat p-
ter ipſa committē. Ita ſane, ut ſicut q-
tetur ire ad aliquā circuli cēntrum, ſi paulu-
lūm circa circumferentiam ipſius immore-
tur, neque progredi dicitur, neque retroce-
dere, aut cōtra iter rectum ire, ſed p̄tērit
qui obligati ſumus per viam mandatorum
ad regnum cælorum contendere, ſi pecc-
emus venialiter, neq; retrocedere, neq; cō-
tra vel ſecundūm iter rectū p̄gredi dicamur,
ſed p̄tēr: ac propterea, neque contra, ſed
p̄tēr, mandata agere. Verūm hanc ſentē-
tiam permulti ſcholastici impugnāt, & cō-
tra

tra mādata illa eſſe affirmant. Eorumque ſententia cōmuniōr nūc videtur in ſcholis.

Et inter has duas vias media alia poſſet alicui occurrere, nempe ut venialia dicamus eſſe contra aliqua mādata, non tam contra principalia legis mādata, quæ abſolutē hoc nomine talia nūcupamus. Et quanquām queſtio hæc tota prorsū de no-
mine eſt, & non de re: (oia enim quæ hi culpę
veniali deputant, deputant & illi, & econ-
trarij) non ideò tamē negligenda eſt. Nā
& pro illa queſtione communi, an poſſi-
mus feruare omnia diuina mādata, neceſ-
ſaria videtur. Neque parū refert, quibus
quæque verbis loquamur.

Et decet vbiq̄, ut nostros sermones &
scripturis & sanctorum Patrum verbis at-
temperemus. Idque ut faciamus, in primis
ſtatūdūm eſt, peccata venialia propriè eſ-
ſe & ſimpliſtiter peccata. Sunt nanque actus
mali ſimpliſtiter, quippe qui voluntarij &
circa materiam indebitam, & à recta ratio-
ne deuiant ac diſſentient, & poena ac repre-
henſione digni iurē apud omnes cēnſen-
tur. Et abſolutē concedendum eſt, non ſo-
lūm propter ea nō amari Deum, neq; pla-
cerē nos Deo, ſed etiam, quicquid quidam
magnus docto incaute dixerit, diſplicere
illa Deo, & propter ea verē Deū offendī.

Et ſub nomine peccatorum à Christo cō-
prahenduntur, cūm dicit: Quorum remi-
ſeritis peccata, remittuntur eis. Et aliās nō
ſe extenderent ad eorum remiſſionem cla-
ues ſacerdotales, neq; cōfessio eorum eſſet
ſacramentalis confefſio. Quorum contra-
ria lib. 13. cap. 30. luſulent docuimus.

Falſum item eſſet, Eccleſiam instituiffe
aqua benedictam ad remiſſionem pecca-
torū, ſed oportet ſemper addere, ut verē
loqueremur, verbum Venialium.

Neque Christus dixiſſet abſolutē, redi-
turos eſſe nos rationem de omni verbo
ocioſo, ſi non eſſet illud ſimpliſtiter & ab-
ſolutē peccatum.

Adde quod & debita abſolutē vocantur
à Doctoribus, & offensē, & lapsus, ut pa-
tebit ex testimonij ſintrā eitandis.

Cōmuniter etiā de illis exponiſtur verba
Ioannis, Si dixerimus, quod peccatum non
habemus &c. Et niſi ita eſſet, nō fuſſet Pe-
lagius à ſanctis q̄buldam Episcopis cuius.
dam Concilij, coactus anathematizare hāc
propositionem, Filij Dei non poſſunt vo-
cari, niſi qui omnino fuerint ſine peccato,

Nam ſolos eos filios Dei non vocari, q; ſunt
ſine peccato mortali, veriſimū eſt & apud
omnes Catholicos indubitatum.

Atque omne mendacium eſſe peccatū, Argum. 6.
latiſſimè diſputauit Auguſtinus: Et cūm in Aug. de niſi
ſcriptura legimus, In multiloquio non de- dacio et cō-
tra mēdaci-
crit peccatum: neceſſariū eſt dicere, pecca- Prou. 10. c
tum vocari etiam veniale culpam. Nam
certē non in omni multiloquio contingūt
mortalia peccata.

Quod ſi mendacia officiosa vel iocosa, Argum. 7.
abſolutē appellatur mendacia: & furta le-
uia, furta diſcuntur: & concupiſcentiæ inde-
liberatæ, concupiſcentiæ ſimpliſtiter nomi-
nantur: cur non etiam peccata leuia, pecca-
ta diſcuntur?

Ipsa etiam poena, quæ venialibus ex ſta- Argum. 8.
tuto diuino repondet, admonere omnes
potuit, ut fateretur ea eſſe abſolutē pecca-
ta. Si quidem poena eſt ſimpliſtiter, ac talis à
cunctis prædicatur. Non autem repondet
poena ſimpliſtiter, niſi peccatis ſimpliſtiter.
Nec tamē negauerim, aliquando pecca-
tum in ſcriptura pro ſolis mortalibus acci-
pi. Ut enim & ipſe contextus indicat, de ſoliſ
ipſis loquitur Ioānes, cūm dicit: Qui facit i. Ioan. 3. b
peccatum, ex diabolo eit. Et ſtatim: Omnis
qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit.
Ex eo autem, quod S. Thomas dixit, diuini-
onem peccati in veniale & mortale, eſſe di-
uisionem analogi in analogata, perperam
nonnulli collegerunt eum negare, peccata
venialia eſſe peccata ſimpliſtiter. Non enī
eſſe peccatum analogum, ſecundūm ipſum,
ad peccatum veniale & mortale, ſicut ho-
mo ad hominem viuum & pīctum: ſed eſt
ad hæc analogum, ſicut omnia quæ com-
munia ſunt Deo & creaturis, analogiè de
cis ſecundūm ipſum dicunt, & tamen vtris-
que verē & ſimpliſtiter conueniunt. Neq;
dubitare poſſum, quin rogaſtus, an mēda-
cium iocoum eſſet peccatum, abſque vlla
diſtinctiōne peccatum eſſe conveſſiſet.

Ex hoc autem fundamento perspicuē vi- Propos. 2.
detur ſequi, peccata venialia aduersari legi
& mandatis, & contra legem eſſe, & cōtra
mandata. Peccatum enim ſecundūm Aug. Aug. 25. cō-
dictum eſt vel factum, vel concupitum cō- tra Faſtū,
tra legem DEI. Et vnde ipſa haberent ma-
litiam ſuam, ſi nō eſſent offensē legi, & ab
ea exorbitarē? Profeſtō quæ nulli legi ad-
uersantur, peccata dici non poſſunt. Nam
consilijs nō obsequi, peccatū nullū eſt. Vnde
& idem Aug. alibi ait: Vnde eſt enī pec- catum,

Contra mē catum, nisi quia iustitiae contrarium? Et dācium. aliās: Peccatum est voluntas faciendi quod iustitia vetat.

Ambr. ca. 8. Et Ambros. Quid est peccatum, nisi p̄dē paradiſo uaricatio legis diuinæ, & cælestium inobedientia præceptorum? Et Bern. Perfecta nō c̄p., & dīsc̄ est lex Dei, nisi omnibus aduersetur peccatis. Cumq̄ ostendisset Christum ipsum sub nomine trabis & festucæ, & ex ipsa reataum distantia graues leuesq; inobedientiæ culpas discreuerit, subdit: Porrò omne peccatum, contra Dei mandatum p̄sumuntur. Nōnne etiam scriptura prohibet omne mendacium his verbis: Noli velle mentiri omne mendacium? Nōnne oīa fūta interdicit, dicens: Non furaberis? Nōnne oīem liberam concupiscentiā vxoris alienæ, cūm sit: Non concupisces vxorem alterius? Si ista non negātur lege diuina prohibita, cur negantur esse contra D E I mandata? An non idem est, esse contra mandata, & esse prohibita?

In supèr: Venialia peccata contra rectam sunt rationem, & ei aduersantur, & contra eam pugnant. Omnis autem recta ratio, cui quis dissentiens, peccat: vim habet legis, vel certè significatio est legis. Erunt igitur & ipsa contra illam legem, quam recta ratio p̄scribit. Equidem intelligere non possum, peccata venialia esse cōtra rectam rationem, vel obligatē ad culpam, vel experimentem legem, quę ad eam obligat, & tamen non esse contra legem. Sed si sunt contra mandata, quid illis deest, ait Caluin, pro Caluinus, vt non censeātur mortalia? Multū sane. Nam mortalia ita grauiter debent aduersari mandatis, vt merito dirimant amicitiam inter nos & Deum. Non em̄ omnia quę mandatis p̄cipiantur, aut interdicuntur, nobis æqualiter mandantur aut prohibentur, sed quædam arctiūs, alia leuiūs: quædam sub culpa mortali, alia ve-

Ber. de p̄x. rò sub culpa veniali. Recteque Bernar. ait: cep. & dīsc̄ Non pari culpa negliguntur, quę non pari cura p̄cipiūt, nec pari proinde pœna puniuntur. Et copiosè ostendit, ex qualitate præceptorum, & authoritate & voluntate p̄cipientiū, mensurandam esse inobedientię culpam, aut obedientię laudem.

Proposit. 3. Sic tamen oportet nostros attemperare sermones, vt dicentes venialia peccata esse contra mandata, n̄e quispiam ansam indē errandi accipiat, explicemus imperfectē esse contra ea, & non perfectē, neque p̄ræ-

uaricationes esse, aut criminales eorum transgressiones, vel inobedientias, sed iustos, eis non impedientibus, simpliciter & absolutè seruare legem & mandata. Peccata enim venialia non impediunt ingressum ad vitam. Impedirent autem, si propter illa diceremur non seruare mandata, quia non mentitur, qui ait: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Neque est aliquod peccatum veniale, quod reos nos faciat omnium mandatorum: faceret verò, si hoc es. set. Nam vere Jacobus dicit: Qui offendit in uno, factus est omnium reus. Peccata etiam venialia neque Dei, neque proximi dilectioni repugnant: Repugnarent tamen, si præuaricationes essent mādatorum. Verum quippe est illud Pauli: Plenitudo ergo legis est dilectio. Et tam levia sunt apud Deum hēc peccata, vt propter ea nemo in iustus, impius, p̄uicator, immundus, trāfessor, inobedientis, aut iniquis iurē appellari possit. Nunquām em̄ talia elogia, neq; scriptura, neq; Doctores sancti tribuerūt, nisi illis, qui alicui peccato lethali sunt obnoxij. Vndē & inter ea, q̄ coinquinant hominem, sola mortalia peccata Christus regens, censuit. Et q̄a Apostoli non videntur liberi à venialib; fuisse, cūm instāte magistri passione, contendebant de primatu, propterea fortassis eis dixit: Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet. Sed quoniā venialia neminem omnīo immundū faciunt, testimonium eis suę munditię etiam tum prohibuit, dicens: Iā vos mundi estis. Quod si satatis essent venialia, vt iniquos & impios nos efficeret, faceret & ex consequēti nos Deo inuisos & exosos. Siquidē Psal. inquit: Odissti oīs qui operantur iniquitatē. Et Salomon: Similiter odio sunt Deo & impias & impieitas eius. Et similis videtur esse ratio de alijs, quę statim expressimus, nominibus.

Sed hoc est in quo pleriq; decipiuntur, & diluitur vndē fortassis ad negādum peccata venialia esse absolutè peccata, & contra mādata simpliciter, & quidē non omnīo sine causa, cōmouētur. Putat necesse esse, si illa fateamur absolutè esse peccata, vt & q̄ illa operantur, cōcedam̄ esse peccatores & iniquos. Et si fateamur absolutè ea esse cōtra mādata, consequēs esse, vt & qui illa admiserint, dicantur transgredi mādata, & non obseruare legem. Quę quidē ab scripturis longè dissidere, patet ex dictis. Verūm hēc non sequi ex his, quę concessimus, his possimus

mus exemplis facere dilucidum. Non omnis frigiditas denominat subiectum, in quo est frigidum, neque omnis caliditas calidum: sed tunc demū has denominations suis subiectis huiusmodi qualitates communicaunt, quandō à fortioribus & intensioribus contrarijs non impediuntur. Si frigiditas vt duo, sit in aqua calida vt octo, dicemus quidem aquam illam habere frigiditatem, sed nemo illam dixerit frigidam. Quin omnes eam incunctanter & intrepide appellabim⁹ calidam. Et in moralibus nemo filium inobsequentem rectè dixerit, qui leuissima quapiam re, à parentis voluntate declinauerit, cūm in omnibus alijs sit obsequentissimus. Nemo perfidum aut irreuerentem iurē vocauerit subditum, qui in re parui momenti præter fidelitatem & reuerentiam debitam suo domino, aliquid commiserit, si quidem in omnibus graubus rebus sit ei fidelissimus, & eximē eum reuereatur. Nemo gulosum dixerit aut intemperantem, qui paululum excederit regulas temperantia. Neque præterisse quenquam dicimus leges amicitia, si in re minutissima ab officio amicis præstante cessauerit. Et ad eundem modum tametsi verum sit, iustos facere & habere peccata, & contra mandata Dei, imperfectē saltem & leuiter operari, cūm venialia peccata admittunt, non eosquē tamen ea pertingunt, vt iniquos aut impios eos faciant, vel prohibeant, quo minus iusti dicantur, & obseruatores legis ac mandatorum diuinorum. Impedit iustitia, quę illis inest, omnes eiusmodi denominations: levia quippe sunt omnia peccata venialia, & multis nominibus exuperantur à minimis cunctis iusti iustitia, neq; impidiere queunt, quę illa communicat iustis elogia, aut cōtraria, quod illa permanet, pro eis subiçere. Et tanta est, quam illi exhibent, præceptorum diuinorum obseruantia, vt huiusmodi leuiculae eorum transgressiones, aut declinationes ab eorum obseruantia, penē nihil sint, neq; obstant quo minus à maioribus & præstantioribus fiat denominatio. Vndē illud proficiscitur, vt non tantū iustos, sanctos, mundos, & factores legis, sed immaculatos & perfectos eos vocet scriptura, nō obstantibus his ministris peccatis. Et Christus, licet non ignorabat nemine hic viuere sine peccato, mundos tamen asserebat esse aliquos, cūm dice-

bat: Beati mūdo corde, quoniā ipsi Deū vivunt. Matt. 5. debunt. Ac proptereā, sicut explicat Aug.

August in Ioan.

Ioan. 13.

des lauet: quoniā qui iam à peccatis mortali

bus mundatus est, tātū indiget detergere pulucrem venialium peccatorū adhæretē

tem pedibus, id est, affectibus nostris, quādiū sumus in hac vita mortali. Et subscrībit

i Bern. in hēc verba: Lotus est, qui grauia

Bern. ser. in ccena dom.

peccata non habet, cuius caput, id est, intē-

ccatio, & manus, id est, operatio & conuersa-

tio, munda est; sed pedes, qui sunt animę af-

fettiōes, dum in hoc puluere gradimur, ex

toto mundi esse non possunt, quin aliquā-

dō vanitati, aliquādō voluptati, aut curi-

ositati plus quam oportet, cedat animus

vel ad horā. Et subdit: Nec ideō tamē pro

eis necessē est nimis esse sollicitos. Ignorat

facile, immō & libenter Deus, si tātū immo-

dō nos agnoscamus. In huiusmodi nanque

quasi ineuitabilibus & negligentia culpa-

bilis est, & timor immoderatus. Hēc ille,

qui doctē ibidē colligit, ablutionem il-

lam pedum, sacramentum fuisse remissio-

nis peccatorum, quę non sunt ad mortem,

quia Petro offerenti manus & caput, re-

sponsum est, lotis non esse opūs, nisi vt pe-

des lauent.

Quę si intellexisset Caluinus, nun-

quām tam cæcus & tam impudens esset, vt

Caluin. pro cap. 11. &

manifesta diceret Patres contradictione

canon. 8.

teneri, quum asseruerunt possibilia esse iu-

stis mandata, & tamen eos quandoquā ca-

dere in peccata venialia. Audi impie, &

intellige. Non impediunt venialia, quin

iusti dicantur seruare mandata. Quia, vt

iam dixim⁹, denominatio fit à potiori. Ne-

que si dixissent Patres, iustos aliquādō ca-

dere in peccata lethalia, aduersati fuissent

doctrinę statim traditę de possibilitate mā-

datorum. Multa enim possibilia nobis

sunt, quę ob libertatem nostram non faci-

mus. Et si dialecticā nō st̄, propositio de

inesse, non contradicit propositioni de

possibili. Tu potius, Caluine, manifesta

ibi tenēris contradictione. Nam iustos ad-

mittere dicis peccata lethalia, neque tum

definere esse iustos. Nec aduertis iustitiam

iniustiā & iniquitati repugnare, sicut lū-

cem tenebris: neque fieri posse, vt peccata

lethalia cēsentur, quę mortē non inferūt,

nec iustitiam aut vitam animę tollunt.

Dices: Facerent quidem hoc suapre na-

ture, sed non faciūt, q̄a Deus non imputat.

Responso.

Cur igitur mortifera peccata dicas, quæ nec imputantur, nec imputata sunt, nec imputari possunt secundum legem D E I ad mortem? Aut aliqua opera mala Deus sic imputat iustis in mortem, ut propter illa ab eis tollat iustitiam, aut non: Si non, cum Iouiniano sentis, iustos non posse amittere gratiam semel acceptam: Si sic, illa sunt, quæ nos dicimus venialia peccata. Agnoscere igitur, perperam te & haereticè dixisse, omnia opera nostra, esse peccata, & omnia peccata esse lethalia, & necesse esse p. doctrina & instructio fidelium, ac recta scripturarum intelligentia, distinguere inter hæc & illa peccata: & quedam levia & minuta peccata asserere, cum quibus perseueret iustitia, quæq; legis impletioni non derogent: alia grauia & mortifera, quæ iustitiam tollant, & legis sint prævaricatio.

NON OMNIA OPERA NOSTRA MERERI POENAS AETERNAS, si remota misericordia iudicentur.

CAP. XIII.

AD EO Q V E verum est, peccata mortalia à venialibus differre, q; mortalia amicitiae diuinæ repugnant, & obnoxios nos faciant poenam aeternam, non autem venialia: vt vehementer nobis displiceat, quod quidam ex Catholicis concedunt Lutero, peccata venialia digna esse poenam aeternam, si quidem remota misericordia, iudicentur. Sed hoc iniquior fuit Lutero, quod fecutus nescio quem Tolerium, & id ipsum asseruit de quicunque bonis operibus. Quod & mor. dicis tuerit Caluinus in cap. II. & can. 25. vbi sancta hæc Synodus hunc errorem damnauit.

Sed iam tempus appetit, vt perinde ac libro II. sumus polliciti, errorem hunc subruamus, & doctrinam Patrum, pro virili nostra firmemus. Porro ex multis, quibus possemus reuincere, non omnia opera nostra, mereri poenas aeternas, etiam si remota misericordia iudicentur, præcipua duntaxat & propria huius loci attingemus.

Confirmatio can. 25. & Corel. 3. c. 11. contra Luter. & Caluin.

Multa opera nostra auxilium & gratia Dei facta, & bona sunt, & conformia rectæ rationi, ac præceptis ipsius, & digna apud Deum & sapientes cunctos omni laude. Quæ vero eiusmodi sunt, nunquam apud æquum iudicem merentur vel leues poenas. Vnde & Deus ipse in eis

sibi complacet, & fidelitatem nostram & amorem erga se probat, & magnis illa non nunquam præmijs & commendationibus digna censet. Quomodo igitur ea existimetur apud illum, remota quatuor misericordia, digna esse poenam aeternam?

Item: Si remota misericordia, omnia opera nostra merentur aeternas, omnia opera nostra nunc actu sunt mortalia & exitialia. Nisi enim essent mortalia, haud quam indigerent misericordia, ut non imputarentur tam graibus poenam. Concedunt quidem ista Luterus & Caluinus, tametsi Luterus sèpè palam dicit, esse aliqua peccata duntaxat venialia. Sed si ita est, eisdem operibus, quibus maximè admittimur seruare legem D E I, eam perfectè transgredimur, ipsa quæ lex seruatu estimabilis, & sibi ipsi repugnans. Quo quid dici potest absurdius?

Cumque aliqua ex nostris operibus bona sint, etiam secundum illos eadem opera simul erunt, idque perfectè, & non tantum imperficiè iustitia & iniquitas, lux & tenebrae, fortes & munditiæ: & eodem tempore seruiret quis perfectè duobus dominis, toto calo inter se repugnantibus, & contraria ac planè diuerla à suis subditis exigebitis, Christo & Belial, Deo & mundo, carni & spiritui, Domino vero & idolis, quæ manifestissimè sunt contra Christum & Matt. 6. Paulum. Et iam olim Deus sub pulchra allegoria per Esaiam nos admonuerat hoc else impossible, dicens: Coangustatum est stratum, ita ut alter décidat, & pallium breve, utrumque operire non potest.

Sed virginem magis aduersarios. Cur bona opera venia dicitur indigere, & generaliter nullum nostrum opus, posse Deo placere absque venia? Si venia indigent bona opera iustorum, sunt igitur, quod planè repugnat, iniustitiae, & simul stant nihilominus cum gratia. Nam si iniustitiae non essent, venia non indigerent. Deinde: Nonne aperta est contradictione, eodem momento ignosci aliquod opus, quo peccatum est, & Deum offendit? Si Deum offendit, non dum remittitur. Si remittitur, iam non offendit. Si ergo remissione indigent, prius sunt peccata, & Deum offenderunt lethaler, & nihilominus, ut paulo antea contra colligebamus, simul aliquis Deum offendit mortaliter, & est iustus.

Infupér: Nullum peccatum à Deo remittitur,

lud Petri est satis apertum: Hec enim facies, non peccabis aliqd. Sed hic noster Caluinus mirificè dormiuit, ac velut per transennam textū nostri decreti percurrit. Nec aduertit cæcus, ex his verbis intulisse Patres, corum dogma orthodoxe religioni aduersari. Atque ideo illos improbè lusisse dicit, cùm sic argumentantur: Sic currite, vt comprehendatis: Ergo in bonis sanctorum operibus nihil est reprehensione dignum.

Quanquam nec si ex ipsis Pauli verbis collegissent, illos rectæ fidei verbis aduersari, inepta aut improbanda esset eiusmodi collectio. Certum quippe est, vt Theologi grauiores & meliores philosophi docent, idem opus non posse esse simul bonum & malum. Quarè ex hoc, quod Paulus ibi Corinthios ad aliqua opera extimulabat, & theologice & dialecticè inferri potest, multa esse opera sic bona, ut nihil habeat reprehensione dignum. Nam ad mala vas electionis neminem hortabatur.

Pulchrè Tertullianus: Id peccato deputandum, à quo Deus arcet. Utique bono nisi malum non displiceret, quod inter contraria sibi nulla amicitia est. Et iterum: Peccatum, nisi malum factum, dici non meetur, nec quisquam bene faciendo delinquit.

Tua potius ibi deridicula est dialectica & theologia Caluine, qui putas fieri non posse, ut aliquis nevus venia indigens, esset in aliquo opere, quin illud faceret aeterna damnatione dignum: quiq; hoc argumentum validum putas, Opus nostrum ex perfecto Dei amore nullum proficiscitur, vixq; ambulamus, vixq; temorem pro ardore afferimus, cùm Deus summa contentione festinare præcipiat: Ergo nullum opus nostrum in D E I iudicio est sincerum, aut probum.

Vnde tam graue iugum nobis esse impo- situm probare potes, ut semper summa cōtentio curramus? Nec sub veteri lege Deus, tam grauem seruitutem à quoquam exegit. Et quid Deum dixerim, qui summa semper suauitate & clementia in oës est vñus? Nec Pharao, nec Dionysius, nec Nero, nec quispiam vel crudelissimus tyrannus, tam iniquus fuit in suis subditos aut seruos.

Deinde: Si hoc verum esset, probaret nos in perpetua esse illius præcepti transgressionem, nec tam inde inficerentur opera, per quæ iuxta fragilitatem nostram in ipsum tendimus.

hhh Et

Lapsus & calumnia Caluini.

Tertull.

Obiect. Caluini.

Respon. s. Et vbi inficerentur, venialis posset subesse culpa, ac proinde & leui poena expianda: nec continuo necessè esset, ut mortis indè reatus, præsertim æternæ, consurge-ret. Sed hæc satis nunc tibi. Nam libr. II. ita copiosè hæc omnia enucleauimus, vt neminem adeò iniquum fore putemus, qui, si illa legere dignabitur, non planè videat, & scripturis & lumini naturali vestrum hoc dogma apertè repugnare.

VENIALIA PECCATA NATURA SVA DIFFERVNT A MORTALIBUS, nec digna sunt æternis pœnis, etiam si remota misericordia iudicentur.

CAP. XV.

Non est tamen adeò facile, indi-gna pœnis æternis monstrare opera, quæ peccata sunt veniali. Nam Catholicci, qui dicunt, venialia non differre natura sua à mortalibus, sed tantum ex misericordia diuina: tantundem videtur dicere, ac si apertè dicerent, venialia mereri pœnas æternas, si quidem remota misericordia iudicentur. Et sanctus episcopus & martyr Roffensis expressè hoc concedit Lutero, tantumque eum reprehendit, quod ille omnia opera nostra digna pœna æterna affirmaret. Sed ut suprà admonuimus in expositione ca. II. etiam hoc sancta hæc Synodus aduersari insinuavit orthodoxæ religionis doctrinæ.

Art. 32. contra Luter. Proposit. I. Idque non immerito eam censuisse de venialibus ex surreptione aut indeliberatione, perspicuum est. Tam imperfecta enim peccata sunt, vt neque cum Dei misericordia & bonitate videatur posse stare, vt æternis pœnis illa puniat, tantum abest ut ea ex se credantur mereri pœnas æternas. Profet. Etò apud omnes leuissimus haberetur, qui propter tam imperfectas offensas rescindet amicitias: & inhumanus ac crudelis céseretur, qui leuiculas adeò culpas, seueris & rigidis pœnis mulctaret, nedum æternis. Tantoque longius par est existimemus abesse à Deo, vt quenquam possit delibera-to & obstinato odio prosequi, & sempiter-nis, cruciatibus mancipare propter indeli-berate contra ipsius legem admissa, quanto maior est & plenior summa illa bonitas & immensa misericordia omni creaturarum bonitate. Si indeliberate facta, digna non

sunt, neq; idonea satis ad ineundum vel re-sarcendum amicitias, vtiquè neq; iure ad tantam iram prouocare possunt.

Sed & de venialib. ex genere, id ipsum va-lidè firmari potest. Lumen em̄ ipsum na-turale docere nos videtur, quædam pecca-ta esse grauia, & alia leuia, ac prorsus in-digna acerbis pœnis. Nec verisimile est, de-um aliter de his censere, quam lumen ab ipso nobis inditum nos edoceat. Certè ex natu-rali lumine scimus, quædam peccata natura-sua repugnare grauiter caritati Dei vel pa-ximi: alia verò, tantum leuiter. Et sicut ho-micidium ex scintilla ratiōis nobis impre-sa, grauius esse furto nouimus, ita hæc sic in-telligimus grauiora esse verbo oicio, vt hoc non sit dignum grauibus pœnis, sicut facta est illa. Nec aliundè apud omnes penè sub naturali lege viuentes, quibusq; nulla de hoc erat facta reuelatio, mēdaciū per-niciōsum cōtra proximum, percussio gra-uis ipsius, & grande furtum, semper exstī-mata sunt differre v̄ehemētē à mendacio ioco, & furto seu percussione leui, & nō hæc, sed illa: cōstituere homines malos & iniquos. Ac non solū viuentes in legena-turali, absque vllis diuinis scripturis, sed & nosip̄si in illis, in quibus nihil fatis certi ha-beremus ex scripturis, aut traditiōe Ecclesie, hoc uno modo culpas graues à leuibus distinguerem. Nec illi sanè potuislent, nec nos possemus, pr̄esidio reuelationis diuinae destituti, inter ipsas distinguere, nisi essent natura sua illæ disiunctæ.

Quod si ex natura ipsa differunt graues & leues offensæ hominū, nec possunt leues ex se iurè dirimere amicitiam: quanto ma-gis hoc est credēdum de amicitia inter nos & Deū, que nō est minūs, sed magis multo firma, quam que est inter nos in via?

Deinde: Non videtur spectare ad Deū punitio peccatorum contra secundam ta-balam, nisi quatenū Legislator est, & Re-ctor, ac Dominus vniuersi, neq; alia saltem ratione illis offenditur, aut ea punit, nisi q̄ lēdunt & offendunt eos, qui sūt curz & ditiōi subiecti. Quę igitur natura sua ta-tum leuiter offendunt proximos, neque in ordine ad Deum erunt, nisi leues & minu-te offensæ, ac indigno omīno grauibus apud eum pœnis.

Præterea: Nulla peccata maiores merētū pœnas, quantūcunq; remota misericordia iudicetur, q̄ eis sūt legē diuina prescripta.

Ve-

Venialib. aut̄ non sunt æternæ pœnae p̄scri-p̄tae. Eo em̄ ipso esent & cōfiterentur esse mortalia.

Ad hæc: Lex diuina neq; abstulit, neque variauit legem naturalem. Si ergo distin-gio venialium à mortalibus, non esset ex natura rei, sicut duo mortalia minora æquale possumunt vni maiori, possent aliquot venialia ex natura rei tantam habere ma-litiam, quantam vnum mortale. Et ex con-sequenti cūm Deus quodvis mortale im-pūtet pœnis æternis, neque corū alicui ad-hibeat misericordiæ sue temperamentum, vt acerbitatē pœnarum sibi respondentium minuat, neq; adliberet etiā illis venia-libus, quę tantundem habent malitię cū na-tura sua, quantum illud mortale, itaque & aliquot venialia punire nūc pœnis æter-nis. Quod est absurdum.

Infupèr: Non omnia peccata ex natura sua merentur équales pœnas quo ad inten-sionem. Sunt nanque quędā natura sua alijs grauiora. Cur ergo credantur omnia de se meretiæ æternas, hoc est, équales pœnas quo ad extentionem?

Amplius: Secundū legem diuinam noi-merētur venialia pœnas æternas. Nūquām enim Deus talem legem p̄scripsit. Lex eti-am naturalis nullas tales pœnas præsertim pro leuibus delictis deberi agnoscit. Quo-modò ergo, si remota misericordia iudica-rentur, æternis illa pœnis Deus imputaret? Non nouit profectò Deus punire quenquā supra condignum, sed potius, quæ illius in omnes misericordia est, omnia peccata pu-nit citra cōdignum, hoc est, infrā quam se-cūdū legem naturalem, vel diuinā mere-rentur. Misericordiæ magis indulgens est, quam seueritatis tenax. Misericordiam, in-quīt, volo, non sacrificium.

Item: Sicut misericors est Deus ad præ-miandum omne bonum, ita iustus est ad puniendum omne malum, quatenū ratio & seueritas legis exposcit. Ut enim Docto-res cōmuniter, & nominatim Tertull. Gre-gor. Bernard. & Rich. tradunt, nullum ma-lum relinquit impunitum. Si igitur venialia non differunt natura sua à mortalibus, sed ita ipsa, sicut mortalia, digna esent pœnis æternis, Deus illa puniret in æternum, vt feruaretur iustitia, sicut punit etiam omnia mortalia.

Denique illud vobis hanc sententiam de-beret persuadere. Nam ante datam scriptu-

ram, non est vnde conuincamus, Deū vo-luisse punire venialia, iuxta quod ipsa me-rebantur. Cūm igitur omnes Catholicci pro certo habeamus, nūquām Deum saltem de per se imputasse, neq; imputaturū aliquod peccatum veniale ad pœnas æternas, sicut imputauit mortalia quantūcunq; parua, vel hinc cogimur credere, neque ipsa de se digna esse vel fuisse pœnis æternis.

DE ARGUMENTIS CONTRA DIFFERENTIAM EX NATVRA REI venialium à mortalibus.

CAP. XVI.

TQ̄ v̄i posset, aiunt, Deus æter-nis pœnis punire quodcumq; pec-catum, quod ex genere suo eset veniale. Neq; si id faceret, iniuste faceret. Potest em̄ non remittere, & si non remittat in æternū, potest exigere & * po-terit pœnas debitas pro illo. Nam quādiū manet aliqua culpa, potest & repeti pena ei debita. Et alioquin, vt verissimè dicit Sa-p. 12. b piens: Quis ei imputabit, si periērint natio-nes, quas fecit?

Deinde: Habet de se peccatum quodcumq; Obiect. 2. que infinitam malitiam, quia offensa infini-ti boni, & tanto aliqua offensa grauior est, quanto est offensa præcellentioris personæ. Et maius malum est quodcumq; malū cul-pæ, quam omnia mala pœnae.

Præterea: Secundū plerosq; Doctores Obiect. 3. Catholicos, vt Rich. de S. Viōtore, in tra- d. 21. statu de differētia venialis à mortalī, & S. Thomā, & Rich. de Media villa, atq; alios in 4. si quis decebat in veniali & mortalī peccato, in æternum punietur, non solū pro mortali, sed etiam pro veniali. Nulla enim fiet in inferno remissio. Et vbi semel quis fuerit in inferno, leuius nunquām in æternum habebit.

Infupèr: Posset Deus auferre gratiam à obiect. 4. quocunque iusto propter minimum pecca-tum veniale. Quod em̄ posset gratis, multo magis poterit pro culpa etiam leuissima.

Et videtur his concinere Hieronymus, Obiect. 5. cūm dicit: Haud scio, an leue aliquod sit di-cēdūm peccatum, quo diuina maiestas of-fenditur. Aliud est tamen, diffinire quid Respon-peccata nostra ex natura sua mereantur; aliud, quid Deus circa ipsa vel de nobis sta-tuere possit. Hactenū tantum diximus, ve-nialia de se differre à mortalibus, neque di-gna esse æternis pœnis. Et his concinuit Ri-chard,

chard. de S. Victore, in loco statim citato, dicens: Veniale peccatum est reatus, cui quantum est in se solum, fide mediante, nunquam debetur aeterna damnatio: mortale vero est reatus, cui, quantum est in se solum, semper debetur aeterna damnatio. Quod si Deus, sicut posset, venialia ex genere sub aeternis poenis prohiberet, eo ipso fierent illa mortalalia. Et quanvis Deus propter alias causas, aut propter meram voluntatem suam punire nos possit aeternaliter, & auferre a nobis suam gratiam, contra bonitatem tamen ipsius esset, ut propter tam leues culpas grauiter a nobis se laedi & offendit existimaret, nosque tam acerbo odio prosequeretur, ut poenis aeternis addiceret. Neque nos primi hoc dicimus. dix erunt & idem alij docti & ppij. Et Doctor Subtilis expressè dicit, si veniale secundum rigorem puniretur usque ad cōdignum, omnino iniustum esse, poena aeternam cuiquam pro eo infligere, cum defecit talis offensa, ut sufficienter puniatur poena temporali.

In 4.d.21.
q.1.

Expo. Hier.
rony.

Hieronymus vero ex eo pientissimo affectu loquebatur, quem & ipse & alij sancti in Deum gerebant, quo siebat, ut leuissimas nonnquam culpas multo grauius & acerbius ipsi deflerent, quam nos vel grauissimas sentiamus. Ac, si peccatum quodcunque comparetur ad mala poenae, vel ad offensam diuinæ maiestatis, meritò graue malum potest dici, & ut tale, debet a nobis haberi, & sollicitè vitari, tametsi, ut conferatur ad mortale, leue sit & improportionabiliter minoribus poenis dignum. Quare licet ex misericordia diuina sit, ut quæ nunc sunt tantum venialia, non sint mortalia, nec mereantur poenas aeternas, tamen ex natura rei illa distinguuntur a mortalibus. Neque fieri potest, ut ipsa veniale dumtaxat culpam habentia, imputentur ex se poenis aeternis: sed si debeat tantis poenis imputari, prius debet fieri mortalia. Quod fit, si sub talibus poenis prohibeantur.

Excusatio
Cathol. do.
ctorum.

Nec Catholicos Doctoribus, dicens, venialia ex sola misericordia diuina differre a mortalibus, tribuere ausim, quod dicit Luterus, nempe ipsa venialia continentia se intra suam speciem, ac dumtaxat veniale culpam habentia, mereri poenas aeternas, ac digna eis esse, si remota misericordia iudicentur. Fortassis enim ex sola misericordia DEI differentiam

istam esse asserbant, quia ex misericordia ipsius factum est, ut non ita nobis rigidè prohiberentur. Hoc tamen illi parum aduersisse videntur. Non enim quia differunt ex misericordia diuina, continuo sequitur, ex sola illa differre. Neque quia Deus illa posset facere mortalia, rectè colligitur, non esse venialia, nisi ex sola misericordia diuina. Quanvis posset Deus dare vni hebeti rusticō tantum ingenium, quantum habet mortalium subtilissimus: & vni fragili tantum virium, quantum habet robustissimus: non ideo tamen rectè colligas, tantum ex misericordia Diuina differre hunc ab illo, & non etiam ex natura sua.

Quin vero si rectè & pro dignitate cuncta expendamus, ideo intelligemus Deum non imputasse poenis aeternis, quæ nunc sunt venialia, nec fecisse ut ea essent mortalia, qæ ex natura sua illa differebant a mortalibus, & leuiora ipsis erant. Disponit quippe ille omnia pro sua summa suauitate, & singulis quibusq; rebus leges conuenientes earum naturis imponit. Neq; naturas rerum, quas condidit, inuertit: neq; distinguit, nisi magna ex causa, quæ natura sua sunt indistincta. Quod & in peccatis, quæ ex lege naturali mortalia sunt, videmus. Quanquam enim fecit Deus nonnulla per legem sua prohibita, quæ talia ex natura sua non essent, tamen in his, quæ naturali lege mala erant, capermisit iuxta naturam suam esse plus vel minus grauia.

N V L L V S S A N C T O R V M, EXCEPTA D E I P A R A V I R G I N E, omnia vitavit peccata.

C A P . X V I I .

PRÆTER iam expositas peccati venialis et mortalib[us] intrinsecas differentias, est & alia communis, passimque recepta inter illa distantia, nam mortalib[us] possunt quidem a iustis cum Dei adiutorio, etiā vita tota vitari, atq; a multis vitata sunt. Venialia vero nemo, nisi ex speciali priuilegio, vitare potest. Atq; hoc inter ista peccata discrimen sancta Synodus disertè tradidit, cum in hoc capite staut, mortalib[us] omnia posse a quibusvis iustis cu[m] Dei auxilio vitari, venialia vero in can. 23. diffiniuit non posse omnia in tota vita ab aliquo vitari, nisi ex speciali priuilegio. Et pro expositione huius tati horum peccatorum,

catorum interualli, de possibilitate vican- di peccata aliquanto diligentius hic tracta- bimus. Nam huius implexæ quæstionis clari- tatis, meritò etiam in Catholicis tractato- ribus desideratur: & enodatio ipsius, ne- cessaria est ad intelligenda multa loca scrip- turæ & sanctorū, ac ipsum canonem sta- tum citatū. Ut vero difficulti isti quæstioni lu- cem aliquam hinc dare incipiamus, illud se- riò animaduertendum est, duo hic esse du- bia de possibili, & duo de facto. De possi- bili quidem, primò ambiguum est, an pos- sit aliquis homo sic esse sine peccato, ut nunquam sit, neque fuerit, neque futurus sit ei obnoxius. Secundò autem queri po- test, an saltem possit homo aliquanto tem- pore vel momento huius vitæ, esse immu- nis ab omni peccato. De facto vero, pri- mò est dubium, an fuerit aliquis immunis à peccato tota vita: secundò vero, an saltem aliqua vitæ huius particula. Et omnes istæ quæstiones tractari possunt dupliciter, vi- delicet & per vires liberi arbitrij, & per gratiam. Quærer eni potest, an sit, vel pos- sit esse aliquis homo immunis ab omni peccato per vires liberi arbitrij: & si non, an saltem per gratiam. Et quia nomine pecca- ti, originale, mortale, & veniale compræ- henduntur, de omnibus istis differi & dis- quiri potest.

Cum autem ex sacris literis & consen- sutorius Ecclesiæ Catholicæ liquidum sit, ut in 5. sessione huius Concilij constanter diffinitum est, neminem communis lege propagatum, excepta Deipara virginem, immunem fuisse à peccato originali, perspi- cuum est, sicut Augustinus dicit, neminem nostrum sic potuisse esse immunem ab omni peccato, ut non aliquando ei fuerit obnoxius. Contrà vero, de peccato mortali apud omnes Catholicos constat, potuisse quæcum ex nobis immunem esse prorsus ab ipso, ita ut neq; sit, neq; fuerit unquam, neque fu- turus sit talis culpæ reus.

Nec tamquam hoc potuit per so- las liberi arbitrij vires, ut Ecclesia Catho- lica iam olim contra Pelagianos statuit. Quia licet aliqua breui temporis particula, cum nec grauia præcepta sunt implenda, nec graues occurruunt tentationes, possint iam iustificati omnia peccata lethalia vitare per solas naturales vires, ac sic fortassis ple- runquæ vitauerint, tamen impletio mada- torum, ac victoria grauium temptationum,

diuinę gratię auxilium requirit. Sed de peccato originali nūc non agimus, & de mor- tali accurate libr. ii. disputauimus, & Pelagianos tum ibi, tum libr. 6. & in quæstione de iustificatione, abundè expugnauimus. Tantum modò igitur differendum nobis su- perest de peccato veniali. Atque ut aperi- tiqra cuncta sint, primò videbimus, an fuerit per gratiam Dei aliquis mortalium im- munis tota vita à peccatis venialibus. Secundò, an per eandem potuerit esse, & possit quispiam aliqua saltem vitæ portiuncula sic esse ab eis immunis, & an fuerit. Tertiò, an etiam toto tempore vitæ suæ possint iu- sti, & potuerint singulas & omnes deuila- re culpas veniales: & si sic, cur non faciat, neque fecerint. Neque in primi horum ex- peditione curisti oportet.

Apud omnes Catholicos constans & in- dubitatum est, & meritò, neminem fuisse, excepta Deipara virginem, in hac vita, q; toto vitæ suæ decursu omnia effugerit peccata venialia. Quis erit mundus à sordibus, que- rit Iob, & ipse sibi respondet, (iuxta transla- tionem, quam secuti sunt antiqui Docto- res, & nominatim Cyprianus, Ambrosius, Aug. Greg. & alij.) Nemo, neq; si vnius diei fuerit vita eius super terram. Et David ge- neratim dicit, Non iustificabitur in conse- cutuo omnis viuens. Et alibi: Pro hac, sci- licet impietate peccati, orabit ad te omnis sanctus. Non ait, omnis peccator: sed, omnis sanctus, inquit Augustinus. Vox enim sancto- rum est, Si dixerimus, quod peccatum non habemus &c. Et Salomon ait: Non est ho- mo iustus in terra, qui faciat bonum, & nō peccet. Notissimaque sunt illa Apostolo- rum, In multis offendimus omnes. Si dixe- timus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Et quis est, cui non fuerit necessarium un- quam in vita dicere particulam illam orati- onis Dominicæ, Dimitte nobis debita no- stra? Magnum item argumentum pro his omnibus est, quod si vitam dispiciamus omnium sanctorum, qui in scriptura mirificè laudantur, neminem inter eos omnino inueniemus, qui non velut in pulchro cor- pore aliquem nesciuum, vel verrucosum peccati habuerit. Incipiamus ab antiquioribus. Nō enim accusare volumus iustos, sed imbecil- itatem humanaam, & misericordiam DEI in omnes diffusam & omnibus expo- sitam, ostendere. Equidem Enoch, teste Ecclesia, Enoch,

Psal. 142.

31.

Aug. 2. de
pecc. mc.
& re. cap. 7.
Eccl. 7. c.

Jacob. 1. 2.
1. Ioan. 1.

Matt. 6.

Eccles. 44.c stico, placuit Deo, & translatus est in paradiſum, ut det gentibus sapientiam. Ve-
runtamen quia in Genesi scribitur placuisse Deo, postquam genuit Mathusalem, non sine causa collegit Basilius, aliquanto ante tempore non placuisse. Idemque ait, magnum illum fiduci parentem Abraham, aliquid fuisse incredulum. Neq; immerito: Si quidē & cūm Deus ei primō promisit Isaac, quanquam cecidit in faciem, tamen risit in corde suo, dicens: Putas ne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?
 Hieron. 1. in Pelag. * Vnde Hieronymus de illo & Sara ita loquitur: Arguuntur in risu, & ipsa cogitatio, quasi pars infidelitatis, reprehenditur. Veruntamen non ex eo, quod riserunt, diffidentiae condemnantur: sed ex eo quod postea crediderunt, iustitiae palmam acceperunt. Magnum insuper testimonium perhibet scriptura Noe, Danieli, & Ezech. 14.c Iob, quos solos in Ezechiele dicit ab immidente quadam ira D E 1 posse liberari. Et tamen Noe subrepit ebrietas, quae peccatum est. Ac Daniel aperte dicit orasse se Dominum, & confessum peccata sua & populi sui. Iob item & ab scriptura, & ab ipso D E O magnificè laudatus est, quasi simplex, rectus, timens Deum, & recedens à malo, idque non vtcunque, sed ita, ut nullus iustorum, qui tum erant in terra, ei esset æquandus, sicut recte ex verbis Dei ad Sa.
 Augu. 2. de tan pec. me. & re. cap. 13. Augu. 2. Quanquam verò singulare fuit patientiae, innocentiae, & totius sanctitatis exemplum, & horrendas tribulationes & tentationes, non propter sua peccata, sed propter ipsius perficiendam & demonstrandam iustitiam, à Deo illatas; admirabili patientia pertulit: tamen ut Augustinus & Gregorius, ipsius laudum eximij buccinatores, fatentur, culpa veniali non caruit. Cui rei & illa satis idoneum argumentum præstant, quae ipse veracissimus iustitiae cultor fatetur: Peccavi, inquit: Quid faciam tibi o custos hominum? Et rursus increpatuſ à Domino, & mira humanitate iussus, ut pro se, si posset, responderet, verè & absque vlla circuitione responderet: se leuiter locutum fuisse, videlicet, cūm dixit: Et innocentem & impium ipse consumit. Siflagellat, occidat semel, & non de poenis innocentium rideat. Vnde & scriptura velut cauens, nē tam innocentiam quispiam illi tribueret, ut omnem semper culpam
 39.d 9. Aliudque est, sicut benè notarunt Patres Concilij Milevitaniani in epist. ad Innocentium, Iesu incedere sine peccato; aliud, incedere sine querela. Nam qui sic viuit, ut nemo de ipso que-

queri, vel reprehendere illum possit, sine querela incedit, tametsi nonnulla quandoque ob fragilitatem humanam ei subverant levia & minuta peccata: Quia in querelam non veniunt, nisi grauius peccata. Moses dilectus Deo & hominibus, & Moses mitissimus super omnes habitantes in terra, hæsitauit nonnihil de promissione Domini, cūm percussit virga bis silicem, ut educeret ex eo aquam populo penuria ipsius grauato, & Domino Deo displicuit. la dubitatio: & eam notauit, ait Augustinus, non solum arguendo, sed etiam vin dicando. Vnde & statim ei dixit & Aaron: Quoniam non credidisti mihi, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram, quam ego dabo eis. Quid tamen dixerit, vel obmurmurauerit, aut fecerit Moyses, in quo istam incredulitatem ostenderit, non sat certum est, quia, ut notauit Basilus, non exprefsisit scriptura, & ex textu ipso recte colligit Augustinus, non propterea perdi. Augustinus dixit Moysem gratiam, quā habebat apud de uitate Deum. Magnas etiam laudes pietatis & peccati. Et tamen, sicut dicit Augustinus, nec illum, neque Moysem, neque Aaronem omni culpa vacasse, satis David in dicit, dicens de eis: Tu propitius fuisti eis, & vlciscens in omnes adiumentiones eorum. In filios quippe damnationis, sicut subiungit Augustinus, vindicat iratus; in filios autem gratiae vindicat propitius: & nulla vindicta, nulla correctio, nullum dei flagellum debetur, nisi peccato. Eminentis insuper iustitia claruerunt Zacharias & Elizabeth, de quibus Lucas ait: Erant autem iusti ambo ante D E. Elizabeth V M, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela. Veruntamen & Zachariam non omnino culpa vacasse Gabriel ostendit, cūm eidixit: Eccè eris tacens, & non poteris loqui &c. Et ex Paulo idem ipsum reuinci potest, quippe qui solum CHRISTVM dicit non habuisse necessitatem quotidie, quemadmodum & sacerdotes prius, pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi. Aliudque est, sicut benè notarunt Patres Concilij Milevitaniani in epist. ad Innocentium, Iesu incedere sine peccato; aliud, incedere sine querela. Nam qui sic viuit, ut nemo de ipso que-

libuscumq; peccatis Dhica oratione opus esse arbitretur. Et i. Retra. ca. 33. exprelis: Nemo ita seruat mandata iustitiae, ut non sit ei necessarii pro suis peccatis oratio di- Matt. 6. cere, Dimitte nobis debita nostra. Quam orationem in epi. 59. ab vniuersa dici Ec-clesia testatur, &c. 17. lib. i. Retract. addit, dicendam esse ab ea usque in finem seculi. Vnde & alibi inter tria dogmata, que ad De bono. uersus Pelagium, catholicam ait defendere. perfe. ca. 2. Ecclesiam, secundum est, In quantacumq; iustitia sine qualibuscumq; peccatis in hoc corruptibili corpore neminem viuere. Basil. hō. 58. nitentia hominibus, quia nemo sine peccato est. Gennadius: Nullus sanctus vel Gena. de ec- iustus caret peccato, nec tamen definit esse de dog. ca. sanctus. Gregorius inquirit, quemadmo- 49. dūm Iob asseruerit, nunquam se à corde Mor. c. 4. suo fuisse reprehensum, cūm prius se accu- sauerit, dicens: Peccavi. Vel certe, Si iustifi- care me voluero, os meum condemnabit me. Atque ipse sibi respondet hoc modo: Sed sciendum est, quod sunt peccata quae à iustis vitari possunt, & sunt nonnulla, quae etiam à iustis vitari non possunt &c. Ac primi generis esse ait, prava cogitare: se- cundi verò, cisdem consentire. & subdit: Recte ergò is, qui peccatorem se confes- sus est, nequaquam se à suo corde repræ- hendi confitetur: quia & si qua illicita for- tassis cogitando, defuit aliquando relictu- dini, fortis tamen mentis certamine restitit cogitationi. Et in illa, Qui leuiter locutus 31. Mo. ca. 1. sum &c. ita scribit: Quis verò inueniri potest, qui quilibet perfectus sit, de ocio- fo tamen sermone non peccet? Idq; pro- bat testimonij Iacobi: In multis offendimus omnes: Linguam hominum nullus domare potest. Paraque Bernardus tra- Ber. de pra- dit his verbis: Ergo ita perfectus quis. cep. & dis- piam inuenitur, cui non vel minimū aliqd interdum subripiatur de tam multis ac mi- nutis, quae paſsim vel negligentibus im- perantur? Minime quidem cuiquam hoc ego dederim, cūm ipſi quoquè de se fate- antur Apostoli, In multis offendimus oēs. Et si dixerimus, quia peccatum non habe- mus, ipſi nos seducimus. Dicet quispiam: Obiectio. Quomodo ergo David dicit, Beati imma- culati in via: & Christus, Beati mundo corde, finillus est, qui in vniuersum vitet in hac vita peccata venialia? An non illa commaculant hominem?

Gregor. 21.
Mor. c. 9.

Matt. 5.

Commaculant quidem non nihil & co-inquinant venialia iustos. Siquidem & quodvis peccatum aliqua est mentis macula: Quarè Greg. crimina dicit animam extinguere, cætera vero peccata tantum polluere. Sed vt suprà differuimus, ea macula, quam venialia peccata nobis accer- fuit, adeò letis est & exigua, vt non sit sa-tis ad denominandum aliquos simpliciter & absolutè maculatos & immundos. Atq; ideò iusti, quanvis in aliqua incurvant mi-nuta peccata, eloquim tamen immacula-torum, & eorum qui mundi sunt, corde non amittunt. Vnde & David adiecit, qui ambulant in lege Domini, vt intellige- rimus, omnes se iustos appellasse beatos, & non eos solos, qui etiam leuisima peccata deuitant. Omnes quippe iusti in lege Do-mini ambulant, etiam si aliquando ob fragi-litatem humana venialiter peccat. Et cùm Christus post illa verba, Beati mundo cor-de, statim addidit, quoniam ipsi Deum vi-debūt: iatis indicauit, illa peccata non pro-hibere munditiam cordis, quæ non vetant, quominus aliquando videatur Deus. Qualia quidem sunt venialia peccata.

Vnde Aug. Ingridi autem sine macula Aug. de pfe. non absurdè etiam ille dicitur, nō qui iam just. recip. 17. perfectus est, sed qui ad ipsam perfectio-nem irrepræhensibiliter currit, carens cri-minibus damnabilibus, atque ipsa peccata venialia non negligens emundare eleemo-synis. Et aliquanto inferius: Aliud est, esse sine peccato, quod de solo vnigenito in hac vita dictum est: aliud, esse sine querela, quod de multis iustis etiam in hac vita dici potuit: Quoniam est quidam modus bona vita, de quo etiam in ista humana conuersatione iusta querela esse non pos-fit. Et aliquanto post: Legitur homo sine criminе, legitur sine querela; at non legi-tur sine peccato, nisi filius hominis unus, idemque Dei filius unicus. Et tractans illa verba Apostoli, Ut simus sancti & imma-culati: Hoc agitur, subdit ibidem, vt hoc simus, si immaculati intelligendi sunt, qui omnino sine peccato sunt. Si autem im-maculati sunt, qui sunt sine criminе, etiam in hac vita fuisse, atq; esse negare non pos-sumus: Quia non ideo sine vlo peccato est aliquis, quia non habet maculam criminis. Vnde & Apostolus cùm ministros elige-ret ordinandos, non ait: Si quis sine pec-cato, quod inuenire non posset, sed ait: Si

quis sine criminе, quod vtiq; posset. Cui Gregor. subscrifit Gregor. in hæc verba: In hac Mo. ca. vita multi sine criminе, nullus verò esse si-ne peccatis valet. Et in hunc sensum acci-pi debet, quæ Hieronymus huius argumento respondet: Cùm enim Pelagius ex his verbis Christi & Daudis niteretur appro-bare, posse homines esse sine peccato, re-spondet hæc exposuisse Apostolum, cùm dixit: Ex parte nunc cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cùm autem venierit, quod perfectum est: euacuabitur, quod ex parte est. Et causam explicans, subdit: Mundum nanq; & immaculatum cordun-taxat ex parte & in umbra, & imagine in hæc vita possidemus: Videlicet, quia licet liberi possimus esse à maculis graubus & lethali bus, nunquam tamen sic sancte & perfecte viuemus, vt non aliquando in ali-quas leues & veniales culpas incidamus. Eo que fiet, vt non omnino immaculati- mus, & mundi corde in hac vita. Et alibi sic tractat illud, Si iustus vix saluabitur; 1. Pet. 4. Certè iustus est, qui in die iudicij vix salua-tur. Saluaretur autem facile, si nihil habe-ret macula. Ergò iustus est in eo, quod floret virtutibus: & vix saluatur in eo, quod in quibusdam Dei indiget misericor-dia. Quanquam autem citata testimonia hæc sanctorum, & argumenta quæ feci-mus, indubitatum videntur facere, nemini in hac vita omnia vitæsse peccata ve-nialia, tamen nè temerarij simus in inur-eda hærefoes nota, si qui fortè aliquando fuerint, qui contrarium dicere ausint, sicut Pelagius tempore Augustini audebat, no-tanda est Augustin. moderatio & pruden-tia. Qui quanquam hoc magno argumen-torum molimine libr. De natura & gratia contra Pelagium contendit, & in De spiritu & lit. capit. 2. testimonij scripturarum definitum ait se putare, nullum inueniri absque peccato, tamen mox subdit, mal-tum errare, neq; perniciose, si quis credat aliquem talē esse aut fuisse, modo seipsum talem esse non putet, nisi reuera ac liquidō talem se esse perspexerit. Quin & illi non solū non aduerſandum, sed & plurimum gratulandum esse alleuerat, qui ostenderit aliquem vel aliquos huc vixisse sine pec-cato, & testimonia scripturarū allata in cō-trariū, aliter esse accipiēda, q̄ sonant. Atq; ibidē & aliás nō semel, illis foliis acerrimè Epist. ad lib. cōtr. tag. & vehementissimè refutendum esse scri-bit,

bit, qui putant sine adiutorio DEI per sei- quis iam queat tantam impietatem & inuestio in procacitatem patienter ferre? Docendi magis, quām respondendi, studio hacte-nū cum illo certauit. Sed nunc omnis vin-citur patientia suorum malignitate verbo-rum. Quæ te rabies impie exagit? quis furor? quæ vesania? Non satis erat mona-chos de religione optimè meritos, singu-lis pagellis, vt facis, diffamare, ac ludibriō exponere? non satis erat calatum impu-denter distinxisse in aliquot nominatim episcopos pios, doctos, disertos, ac perinde venerandos? O cæcum furorem, & men-tem in proprium exitiū vesanam. In celum os ponis? Ad iniuriam Virginis, quam oēs laudant, rabiem tuam confers? Contra ipsam Dei Ecclesiā arma sumis? Pulchram vt luna, eleētam vt sol, terribilē vt castro-rū acies ordinata, subfannare, deridere, & infamibus eloqujs pâsim notare audes? Anathemata illius, ipsis tartareis potestati-bus formidanda, cassi & irrita, ac fulgetra, & puerorum terriculamenta appellas? Tac-geo nunc de Virgine, cuius gloriam, dum nefario ore polluis, te ipsum condemnas, atque inuisum cunctis facis, pro Ecclesia Dei primum tibi hæc pauca respondebo. In quos putas, perfide, te certare, cùm in Synodus Tridentinam scribis? Nōnne in Christos & Sacerdotes Domini? Nōnne in Pastores Dominici gregis? Nōnne in ipsos Vicarios Christi? Derisio illorum, derisio est patris cœlestis, qui illos in tantè culmen dignitatis prouexit. Subfannatio illorum, subfannatio est Spiritus sancti, quo sunt ipi-ritualiter vnḡti. Opprobrium & contem-putus illorum, opprobrium & ludibriū est Christi, qui illos sibi in vicarios substituit. Qui vos audit, inquit, me audit: & qui vos Lucae 10. 6. spernit, me spernit. Et dum illos in te pro-uocas, omnium iritas iram & indignatio-nem regum & principum Christianorum, qui protectores sunt & defensores sacro-rum conciliorum, & vel sua præfentia, vel clarissimis suis oratōribus illa semper ex-ornarunt. Et quid dico illorum te iram prouocare? Disstringis nimirtum & eo-rum in te gladios, & curiam ipsam cæle-stem, quæ mater nostra est, & multorum millium angelorum frequentia nos illu-strat, ac protegit, & ipsum Spiritum san-ctum præsidem & rectorem conciliorum, in te accendis.

E quidem tē, ut pro gloria dei cum stomacho loquar, nec respōsione dignum oportebat facere, sed ad radices in fructuose arboris Euangelij securis admouenda fuerat, & cum infecunditate foliorum tradendus eras flammis, ut disceres saltem reticere, qui pīe loqui nūquām didicisti. Qū verō Deus ppter immensam suam clemētiam & lōganimitatem te adhuc patienter expectat, & propter iniuriātēporis digna de te sumere supplicia, nondūm inuictissimo nostro Imperatori licuit, nē venenata tua lingua interīm impunē quodlibet deblateret, & incautos aliquos decipiat: laudem matris Dei hac in parte, quē nobis ex suscep̄to munere incubit, p tenuitate nostra tueri aggrediar. Nam in eo, quod nec

Mater Dei, sociā Christi, & ei in cālo alsiđētem sti.

^{2. Cor. 1. a} pati potes, optimē tibi respondit, ac palām ostendit pius valdē iuxta ac doctus Ioānes Cochlaeus, toto te cālo errare. Quis fidei

^{1. Cor. 1. b} nesciat socios Christo futuros in confor-

^{2. Tim. 2.} latione, qui fuerunt in tribulatione, & oēs

Christianos, teste Paulo, in societātē ipsius vocatos esse, ac, si sustineamus, cum Christo etiā regnatos? Sed te miser ista fugiunt, quā ne impieti qđem & illiterati inter

fideles ignorāt: quia fonte verae Theologiae, Parisiensi videlicet Gymnasio, deserito, ad putidissimas & cōeno oblitas Luteri & ipsorum sectatorū lacunas, pfidus & p-fuga te cōtulisti. Nē verō dum innocentia singularem Deiparę virginis ostendimus, calūneris & clamites, quē prote faciant, à nobis esse dissimulata, & sententiam tuam non idoneis argumētis, sed lubrica disputatione cōuīsam: eisdē, quibus ingrederis vestigis, impietate tuam psequeār, & quibus in nos vteris testimonijs, te reuinācam. Itā intelliges potuisse te legere, q̄ scripta sunt:

& nō potuisse, quā pietate roborata sunt, cognoscere. Ecclesiā, quis, quid appellāt nī-

^{Obiectio.} Calūni. concilium Claromō?

^{Calūni.} At ego, ut inge-

nūne fatear me nescire, quod nescio, nec in concilio Claromō, statutū esse scio B. virginē caruisse peccato venial. Nā cēciliū hoc nunquām legi, nec in lib. conciliorum habetur. Tantumq̄ memini in Basil. conc. definitum legisse, caruisse illam omni peccato etiam originali. Neq; opūs sāne est, hoc olim scriptis definisse ecclesiā, ut vērē dixerit nostra Synodus Ecclesiā tene- re hoc virginis priuilegium. Sed satis est, si id, ut certum & indubitatum semper

crediderit maxima & prēcipua pars eccl. siā. Non illa sola tenet eccl. quā certis & scriptis canonibus definita sunt à summis pontificib⁹ & generalibus concilijs. Quin verō & omnia, quā ab eis statuta sunt, priūs ut certa tenebantur ab eccl., & quia tali & tanta certitudine ab ea tenebantur, scriptis mandatum est, ut ab omnibus catholicis tota mentis deuotione suscipiantur, & crederentur. Si tamen, ut innuis, in Concilio Claromontano hēc veritas stabilita est, indē maior tua conuincitur impietas, qui non tantū Tridentino, sed & Claromontano resistis, quod velut patrum tuorum ornamētum debebas tueri. Quantū hēc degeneras Caluine ab ilustri & Christianis. Gallorum tuorum natione? Illi pro sua singulari pietate ne conceptam quidem in originali peccato pati possunt, tu etiam vniuersali peccato obnoxiam facis. Illi nec aliena culpa defēdari eam patiuntur: tu etiam propria & ab ea sponte sua commissa eam coinqūnas. Sed si à Claromontano Concilio hoc definitum est, & Concilium illud fuit generale, ut videtur, quia in eo praeftuit Virbanus secundus, ac nonnulla ad vniuersam eccl. spectātia statui curauit: cur non vis, ut quā ab eo definita sunt, dicamus ab eccl. teneri? Nōnne Concilia generalia, ut definitum est in Concilio Constantiensi, eccl. vniuersalem repräsentant? Si proceres & maiores alicuius regni vel ciuitatis, dū authoritate sui principis legitimē congregantur, totum regnum vel ciuitatem repräsentant, & quā ab illis statuuntur, statuta regni vel ciuitatis censemur: quī potes negare, concilia generalia, in quā prelati & maiores eccl. authoritate summi Pontificis conueniunt, eccl. vniuersalem repräsentare, & ea dici debere ab eccl. teneri, quā ab illis fuerint in fide saltem stabilita? Sed addis: Ecclesiā certē membrum erat Aug. qui tametsi amoliendā inuidiā causa, multū alicubi de beata virgine silere, p̄sūm̄tū sine eius exceptione totum Ad genū peccato inuoluit. Quin etiā propē disertis verbis eam in peccatorū ordinē aggregat, cūm ad marcellinū scribēs, multū eos errare tradit, qui vlli sanctorū, p̄terquām vni Christo, nec essariā fuisse hanc deprecationem negant. Dimitte nobis debita nostra. Quid hēc dignum tantā isti tuā impo-

stū.

^{Reponit.} sūrē respondere queam? Audi impie. Nō solūm non filuit de hoc Augustinus, non solūm non eam vñquām in peccatorum ordinē aggregauit, sed manifestissimis ac clarissimis verbis afferuit nos scire, eam ne minimum quidem admisſe vñquām peccatum. Nam cūm Pelagius, te certē hac in parte magis pius, post aliquot sanctos & sanctas veteris Testamenti, quos contentebat fuisse fine peccato, tandem subiecisset, necessē esse pietati, confiteri DEI matrem nullum habuisse peccatum: Augustinus de alijs omnibus negat, & de sola ipsa apertissimē id concedit in hēc verba: Excepta itaque sancta virgine MARIA, de qua propter honorem DÖMINI, nullam prorsū, cūm de peccatis agitur, volo habere quæstionem. Indē enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quia concipere ac parere meruit, quem cōstat nullum habuisse peccatum. Hac ergō virginē excepta, si omnes sanctos & sanctas congregare possemus & cāt, vna voce clamāfent, Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus.

Profectō his verbis non solūm veritatem, quam tuemur, professus est Augustinus, sed illam notam esse & indubitatam fidelibus aperuit, ac tela nobis suppeditavit, quibus tuā impietatem reuinceremus. Ad vincendum omni ex parte peccatum, & non tantū ad vitandum, plus ei gratiæ quā cāteris collatum dicit: ut intelligas non tantū vitasse illam omnia peccata, sed & planē de illis triumphasse, ac nouis semper viētorijs & incrementis gratiarum illustratam fuisse & ornatam. Et se scire hoc dixit, nē tu aut figmentum, aut opinionem humanam hoc putas. Nec subticuit, vndē id sciret. Quia concipere, inquit, & parere meruit, quem constat nullum habuisse peccatum. Mereri non poterat tantam dignitatem, immō nec idonea ei esse, si sua sponte alicui consensisset peccato. Quā participatio iustitiae cum iniuitate? Quā societas luci ad tenebras? Quā cōuentio Christo ad Belial? Nōnne etiam honor parentum, gloria est filiorum, & dedecus matris, dedecus est filij? Qui ergo potes dubitare, quin Deus, qui suę gloriazelator est, quique omnibus necessaria pro sua specie & conditione tribuit, auxiliū ei dederit ad omnia deuitanda peccata, quam certō scis ab āterno sibi delegisse in matrē, ac supra ipsos choros angelorū voluisse exaltare? Et tu quidem Caluine, debuisses tibi prā cāteris à tam impia sententia temperare. Nam qui dicas nullum esse peccatum, quod non sit mortale, cūm ais matrem dei admisſe aliquod peccatum veniale, cogeris consequenter dicere, eam fuisse aliquandō in peccato mortali, ac per hoc & inimicam Dei, & filiam diaboli, & seruam peccati, & ream Gehēnaliū flamarum. Quod nescio, an vel hæreticissimi, qui fuerunt, potuissent vñquām tolerare. Atquī mēbra eccl. ais, crant Chryſ. & Amb. qui ambitione tentat, fuisse suspicantur. Nūquid igitur considerunt esse figmentum, sicut tu dicas, nūgatorū, quod nos credimus? Certē suspicio longē distat à fide, & qui suspicatur, nondūm credit. Deindē: Si tentata, nūquid victa? Nōnne Christus tentatus est p. Heb. 4. d.

^{3.}

^{4.} Sed Amb. vbi illam ambitione tentatā suspicetur, me quidē fugit. Vnū scio, disertissimē illum & pientissimē lib. 3. de virginibus, in omnibus singulatim virtutū officijs absolutissimū illā exēplum mundo p̄stitisse docere, & eius vnius vitā, omniū fuisse disciplinā. Nec patiuntur illa, quā cōstanter de ipsa differit, vel minimā verbi aut cogitationis ociosē, aut alicuius officij intermis- si, nedūm ambitionis labeculam ei inurere. Ambros.

^{5.} Et cūm Chryſ. dixit, fortassis aliquo hu- Chry. hom. manō affectu eam duētam fuisse, vt postu-

^{2. in Ioh.} laret à filio miraculum conuersionis aquā in vinum, potuisset à te, si pius es, pīe exponi, sicut S. Thom. exponit, p̄sertim cūm Tho. 3. par.

^{6.} aptē & absq; vlla dubitatione ibi afferat il- lud miraculū eam petisse, qā nouerat iam tēpus manifestationis Christi aduenisse, & optabat vt hominū sibi gratiam cōciliaret.

Vndē & statim subdit, ip̄s illis asperioribus verbis & indignatione illa, Quid mihi & tibi est mulier? indicāsse Christū, q̄ eam p̄ cāteris amaret & reuereretur. Et quid tandem hēc fuit, vel cūm venit ad templum cum alijs cognatis, vt videret & alloque- retur filium, quod vel Momus ambitioni queat imputare? Quādā petiūt miraculum? Matt. 12. d.

At.

Atqui multi alij petierunt maiora à Christo, nec ea de re vituperantur, sed laudantur. Quod accersuit filium prædicantem, vt commemorat Marcus? Atqui multe iusta cause id faciendi potuerunt subesse.

Quod si aduertamus, quæ post illa verba, Vinum non habent, statim secuta sunt, & quanta illa confidentia mox imperauerit ministris, Quodcunque dixerit vobis, facite: planum erit, eam filium in illa petitione non offendisse, sed Dominum ita ob exemplum nostrum respondisse, & vt Deo insolidum vendicaret potestatem faciendi miracula. Non agnoscit, ait August. viscerata materna, facturus opera diuina, tñquam dicens: Quod de me facit miraculum, non tu genuisti. Diuinitatem meam non tu genuisti. Nec Cyr. hñc agnouit aliquam fuisse culpam in virgine, sed planè ac velut è diametro huic errori aduersatus, ita scribit: Vino deficiente, mater eius, quæ vniuersa illi possibilia esse nō ignorabat, hortatur vt solita sua bonitate atque misericordia vteretur. Et ibidem explicat idè illam dixisse ministris, Quodcunque dixerit vobis, facite: quia magnam sibi autoritatem & dignitatem deferri à Domino non ignorabat, ac Dominum acquiesce illius precibus, vt ostenderet, quantus honor parentibus debeatur. Quam longè verò à tuo isto errore fuit Anselmus, qui in pia quadam huius virginis beatiss. inuocatione, planè affeuérat angelos puritate ab ea vinci. Si angelos puritate superat, cùm angeli nullum admirarent vñquam peccatum, neq; illa fuerit peccati aliquando rea. Atq; Anselmum secutus est Bern. qui vñ dixisset ineffabile esse priuilegium meritorum ipsius, & omnes virtutes singulare prærogativa inueniri in ea, subdit: Quæ enim vel angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit spiritus sancti sacrarium fieri & habitaculum filij Dei? Et in sermone alio, quo ostendit non incongruenter ei aptari, quod de ecclesia Ioannes dixit, Mulier amicta sole: sic scribit, Iurè ergò Maria sole phibetur amicta, cuius omnia tam excellenter irradiata noscuntur, vt nihil in ea non dico tenebrosum, sed obscurum saltem, vel minus lucidum, sed nec tepidum aliquid, aut non feruentissimum liceat suspicari.

Audi hæc, & attenta mente lege Caluine. Velis salubriter vinci. Nè refutas ma-

Marc. 3, d

Ioan. 2.

Aug. tract. 8, in Ioan.

Cyril. 2, in Ioan. c. 22, 23, & 24.

Ansel.

Ber. ser. 4, de assump.

Apoc. 12.

nifesto lumini. Agnosce errorem tuum, qui ea credideris de virgine ista sanctissima, quæ ne per somnum quidem suspicari, teste isto doctore, tibi licuit. Si ad vitandum peccatum, amorem Deiferuentis, requiris, en tibi Bern. dicit omnia in illa fuisse feruentissima. Ac nè fidem ipsius dicitis abrogaret, mox ex ipso Euangelica historiæ decursu ostendit, nihil in ea fuisse indignationis, ambitionis, aut loquacitatis, sed admirabili omnium virtutum fulgore eam mundo præluxisse. Et quid plurimum tibi Doctorum testimonia obijcam? Quid aliud prædicant sancti omnes, cùm paſſim illam, sicut facit Sixtus 4. intemeratam & immaculatam prædicant? Quid aliud, cùm ei aptant illa verba ex Canticis, Graueni. Tota pulchra es amica mea, & macula non mis. Cant. 4, 4. Sicut in Extravagante.

Sancti Doctores Ignatius, Polycarpus, Irenæus, Iustinus martyr, & multi alij Apostolici & eloquentes viri, quos citat siue nomine Hieron. contra Heluidium, & ipse Hieron. & Hilarius, & Ambr. & Aug. & Greg. & omnes doctores catholicæ, qui ipsos secuti sunt, & vniuersa denique ecclesia semper execrata est errorem Heluidij contra perpetuam virginitatem matris Dei, non ob id tantum, quod contra doctrinam esset accepta ab Apostolis, quam nonnullæ prophetæ & figuræ veteris testamenti efflagitant, sed quod indecens putarunt, vt torus ille immaculatus verbi Dei, ac templum Dominicæ corporis, alio

vio-

violaretur fœtu. Quando ergò te illi passi fuissent, quinô templum Dominicæ corporis, sicut Heluidius, sed animam illam multò corpore preciosiorem, quæ sedes fuit Dei & sanctuarium eximium & singulariter spiritus sancti, succendis, violas, cōtaminas, & culpæ etiam lethalis ream facis? Cùm honorabile sit connubium in omnibus, teste Apostolo, & torus immaculatus, non vides miserrime hominum, multò te magis virgineum Christi thalamum hac tua impietate dehonestare, quām si cognitam viro, aut post mortem putrefactam, & corruptioni fuisse obnoxiam dixisles? Hæc si, vt par est, recte expenderis, nunquam definitionem Patrum, nugatorum figmentum appellabis. Sed non pluribus hac de re tecum agam. Glorie iam erunt tua conuicia, cùm eodem, quo intermerata virgini detraxisti, ore nos laceres, & caninam tuam rabiem serui Domini patiter experiantur & mater.

POSSE IVSTOS QVOVIS
TEMPORIS MOMENTO ET
singula, & omnia venialia
vitare.

CAP. XIX.

VERUM illud post hæc videndum, an quod nullus, excepta immaculata virgine, omnia deuitarit venialia, indè profectum fuerit, quod eiusmodi sint hæc peccata, vt etiam ab inuitis committantur.

Absit tamen ab humanis mentibus tantæ impietas, vt vel minimi peccato imputet, quæ ab eis vitari nequeunt. Omne peccatum, vt suprà nō semel ex Augustino & alijs doctribus probauimus contra Luterum & Protestantes, voluntarium est. Ac nè voluntarium dicat Caluinus ab Aug. vocari, quod voluntate fit, non autē quod fieri, & non fieri à nobis potest, nè huic absurdò diuerticulo aliquis locus esset, idem Augustus sapienter & prouidè dicit, Peccatum teneri quenquam, qui nō fecit, quod facere non potuit, summe iniuritatis est & insanæ. Cumque Deus vt iustissimus iudex, quia teste Tert. iustitię carissimè exigendæ & tuendæ præst, omnia peccata puniat, & suam cuiq; peccato poenam statuerit, magnæ profecto impietatis reum illum facimus, si credimus nos ab eo puniri pro illis, quæ vitare nequitamus. Quis hoc faceret tyranus? Neque antiqui Scholastici, vt S. Thomas, S. Bona, & Altisi, qui omnem tentationem carnis tuentur esse peccatum, ab hac doctrina dissident. Soles enim tentationes carnis dicunt, quæ vel tunc cùm eas patimur, evitare possumus, vel certè præueniri à nobis potuerunt. Et disertè explicant, nullum subesse in his incursionibus peccatum, nisi cùm sunt voluntaria, & vitari vel possunt, vel certè potuerunt: & si alias etiam tentationes profentur peccata dixisse, non censem ea esse ad nouam poenam imputabilia, sed peccata dicunt, quia sequelæ sunt peccati Adæ, sicut opera alioqui dissona recte rationi, sequentia ex culpabili ebrietate, peccata quandoquæ appellârunt, & Aug. vitia appellat infirmitates & insultus carnis.

Neq; solum hoc verum est de quocunq; peccato: Nullum est vitæ momentum, in quo non possit homo & singula, & omnia evitare peccata. Nam si posset homo singula vitare, & non omnia, aut non tenemur evitare omnia, neque probro nobis verti posset, quod non vitemus omnia, aut certè iam ad aliquid impossibile essemus adstricti. Quorum vtrunq; absolum & absurdum est. Nulla etiam potest esse in lege Dei perplexitas. Estq; axioma istud, vt diuinæ bonitati maximè consentaneū, apud omnes catholicos receptissimum, ppter authoritatem Pauli, dicentis: Fidelis 1. Cor. 10. c est Deus, qui non patietur vos tentari ultra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentū, vt possitis sustinere. Equidem si quenquam Deus tam multis hinc indè circunallare permitteret tentationibus, vt propter multitudinem earum simul in eum coaceruatim irruentum, singulas deuincere posset, sed non omnes, neque semper pateret via, qua saltē per fauorem ipsius, omnem culpam possit euadere: iam suprà quam possemus, tentaremur, neque faceret ille cum tentatione prouentum, neq; (vt alij legūt) exitum, quia ex eis non liceret sine damno exire. Adeoque verum est, posse hominem omnes & singulas tentationes ei ingruentes, quocunque in momento superare, neque vñquam adiungi ad peccatum, vt vel hac ratione crediderim posse hominem sàpè esse in hac vita absque culpa & reatu alicuius peccati actualis, ac verè plerunque sic esse. Non

Proposit. 2.

Argum. 1.

Argum. 2.

Cor. 10. c

Proposit. 3.

iii semper

Aliquando semper peccant omnes iusti, non semper sunt iusti si ne peccato, adiiciunt peccata peccatis: nec potest aliquis tam scrupulosus esse Christianus, qui in omni tempore putet se peccare, & de omnibus suis aribus confiteatur, etiam si omnia sua peccata admittatur confiteri, nisi forte errore Luteri seductus, omnia opera huius vitæ, quantuncunque sancta, crediderit esse peccata. Et quanvis peccatores omnes simus, & multarum nobis conscijs culparum, sunt tam per gratiam Dei semper nonnulli viri perfecti, & immaculata vitam in hac militia agentes, ut & in diem unum sine peccato durent, & ne leuisimæ quidem culpæ sibi conscijs sint, quam possint eo die a se admissam confiteri.

Quod si nobis hoc non credunt heretici, credant saltem D. Hieron. qui maximè illis hac in parte videri potest in plerisque fuisse in dialogis illis doctissimis, quos edidit aduersus Pelagianos. Cum enim constanter assueveret, ut plurimis vtriusq; testamenti testimonijs nitatur approbare, non posse ab aliquo nostrum sic Dei servari mandata, ut ad perfectum iustus sit, & non aliqua ex parte peccator: tamen tandem paulò post principium tertij libri, vietus argumentis aduerlantis Critobuli, fatetur, statim a suscepso Baptismate hominem peccato carere, neque se negare hominem aliquando esse sine peccato per Dei gratiam. Et in 2. libr. aperte dixerat: Qui cautus & timidus est, potest ad tempus vitare peccata. Et ad finem eiusdem libri: Tolle igitur posse, & concedam omnia, donante Deo, subsistere. Aug. etiam libro 63. 64. et 65. De na. & gra. hoc ipsum per DEI gratiam fieri posse, ac factum esse, ex autoritate Hilarij, Ambr. Hieron. & beatiss. martyris Sixti, Rom. ecclesiæ episcopi, confirmat.

Obiect. 1. Quidigitur Ioannes nomine suo & cunctorum dicit, Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est? Certè propter auctoritatem horum verborum Augu. in lib. e. 36. de natura & gratia: Non solum, inquit, iusti, sed si omnes sancti & sanctæ, cum hic for. se viuerent, interrogarentur: responderent, non esse sine peccato. Et in eodem libro etiam de se & de alijs ex DEO natis, hæc dixisse Ioannem assuerat. Et ad eandem sententiam confirmandam, vñ sunt hoc testimonijs Cyprianus & Hieronymus in locis iam citatis. Vrgeri etiam hæc possunt,

quia in Cœcilio Mileuitano expressè propter eadem verba Ioannis, diffinitum est, quencunq; iustorum posse veraciter, non tantum nomine Ecclesie, sed & suo quoquæ dicere particulâ illam orationis Dominice, Dimitte nobis debita nostra. Et idem postea ad verbum refertur inter cap. Can. 8. 8. nones Conciliorum Africani. Si vero aliqui iusti aliquando essent sine peccato, verè possent dicere se non habere peccatum, & pro illo tempore non poterunt dicere veraciter nomine suo, Dimitte nobis debita nostra.

Sed verba Ioannis haudquaquam in Responso, hunc sensum accipienda sunt, quasi non possimus hinc aliquando esse sine peccato, & id ipsum verè & probabiliter de nobis credere, sed ad totum vitæ decursum referenda sunt. Et ita Ioannem exponere sancta hæc Synodus nos docuit, cum cap. Can. 11. & Can. 23. ad totam vitam retulit, quod non vitent iusti omnia peccata venialia. Cauti nimis dilectus Domini in citatis verbis, primò, nè quispiam crederet se sic imminem esse à peccato, ut nulli prorsus culpæ vñquam obnoxius fuerit, neq; Dei misericordia vñquam indiguerit: Deinde, nè putet quispiam sic se innoxiam & immaculatam vitam ducere, ut non aliquando vel minutum aliquod admittat peccatum. Unde & statim subiecit: Si confiteamur pec. 1. Ioa. 1. cata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus, quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius non est in nobis. Expendamus bene duo illa verba, Et emundet nos ab omni iniquitate: & Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, vel quoniam non peccauimus. Et ex prioribus constabit, non esse contra DEI veritatem, sed consonum potius ipsius veritati & iustitiae, ut credamus nos aliquando Christi gratia & sanguine liberos esse & mūdos ab omni iniquitate. Ex posterioribus vero colligere licebit, perinde esse, si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ac si aperitiū diceretur: Si dixerimus, quoniam peccato obnoxij non fuimus, & plerunque simus.

Et nè aliò citata Aug. verba, aut similia Responda detorquerentur, ipsem in Enchir. sic scripsit: Neq; peccatum est omne crimen, neq; crimen est omne peccatum. Itaque sanctorum

DE MORTALI PECCATO ET VENIALI.

Si omni vitâ, quandiu in hac morte vivitur, inueniri posse dicimus sine criminè: peccatum autem si dixerimus quia non habemus, nosmetipso seducimus. Vides ut Aug. nō ad aliquod breue tempus vel momentum, sed ad totam vitæ præsentis stationem, & sua, & verbâ Ioannis refert? Et in De perfectione iustitiae prope finem, idem perspicuum fecit his verbis: Quisquis autem dicit, post acceptam remissionem peccatorum ita quenquam hominem iuste vixisse in hac carne, vel viuere, ut nullum habeat omnino peccatum, contradicit Apostolo Ioani, qui ait, Si dixerimus quia peccatum non habemus, i.n.s.e.v. i.n.non est. Non enim, Habuimus: sed, Habemus, dicit. Atque in hunc sensum exponendi sunt alii Doctores, qui similiter loquuntur.

Propterea vero iusti semper possunt & humiliter & veraciter dicere nomine suo & aliorum, verba illa orationis Domini, Dimitte nobis debita nostra, sicut in Concil. Mileuit. olim & nouissimè cap. 11. à Patribus diffinitum est: quia quod potest esse, non potest satis constare. Unde enim quis sciat in huius vitæ caligine, remissionem se omnium peccatorum, quo ad culpam & penam, fuisse iam affectum?

IMPOSSIBILE NOBIS EST MORALITER, VITARE TOTA VITA OMNIA VENIALIA.

CAP. XX.

CVm hæc tamen incontrouersia sint & esse debeant inter catholicos, illud discutiendū superest, quod tertio loco nos tractaturos promisimus, an in potestate sit nostra, vitare singula & omnia venialia, non tantum pro aliquo paruo vitæ tempore, sed etiam pro tota vita. Huius autem questionis enodatio, explicationem requirit duplices potestatis vel impossibilitatis, quæ communiter ponitur ab scholasticis. Quædam enim dicuntur moraliter possibilia, seu impossibilia, alia logicè, seu metaphysicè. Et moraliter ea dicuntur possibilia, quæ sèpè & sine magna difficultate fieri possunt. Contrà vero impossibilia moraliter dicuntur, quæ fieri non possunt, nisi rarissimè, & cum magna difficultate. Et sic Christus dixit impossibile esse, diuitem intrare in regnum cælorum. Et Hierem, in-

possibile ait, malè assuetos benè operari. Logicè verò seu metaphysicè possibilia dicuntur, quæ vt cunq; fieri possunt: & contrariò impossibilia, quæ nullo modo.

Porrò si de nuda potentia nostræ libertatis sit quæstio, certum fecerunt Aug. & Hieron. & alij nobiles authores, qui contra Pelagianos disputarunt, neutro modo subesse nostræ potestati vitare omnia venialia, neque iam per Dei gratiam necessè est hanc constabilire veritatem, quæ & hereticis nostræ tempestatis certissima & indubitate est. Si vero de potentia nostræ libertatis ope diuina subnixa tractemus, secundum legem communem, constitutissimum omnibus crediderim esse debere, neminem quantuncunque iustum, excepta Deipara virgine, posse aut potuisse moraliter tota vita cuncta deuitare venialia. Quod vel hinc liquere potest, quia nemo, excepta B. virgine, dabatur, ut ex dictis in proximo capite constat, qui omnia illa deuitauerit. Enimvero quod tam multi viri, sapientia & sanctitate conspicui, summo studio, tota quic vi & ope sua conati sunt, neq; tot annorum seculis sunt affecuti, merito impossibile moraliter censi potest. Atque illa, quæ in unum coëgimus in vlti. capit. libri 12. vt difficultatem perseverandi ostenderemus, dilucidum possunt facere, nihil esse tam impossibile moraliter, quam hoc sit, ut quisquam mortalium, donèc absuntur quod filij carnis & seculi huius sumus, liber sit ab omni culpa. Et quia moraliter hoc non subiacet nostræ facultati, prouidentissimè in oratione Dominica, quam & omnibus suis, & in omnem statu Christus prospexit, non tantum instituit, vt peteremus nè induceremur in tentationem, sed vt etiam dimitterentur nobis nostra debita.

Atque hinc crediderim motos fuisse plerisque ex sanctis Doctoribus, vt quanvis disertè aliás dixerint, posse nos per Dei gratiam implere ad plenum ipsius legem, tamen nonnunquam more scripturarum & communis consuetudinis loquentes, asseruerint non posse quenquam mortali in hac vita omnia deuitare peccata. Et de hac mortali impossibilitate verba eorum interpretanda sunt, si non volumus impie dicere eos sibi ipsi repugnasse. Sed quia possunt ad confirmationem Can. 23. nostri decreti verba eorum valere, ex plurimis

Can. 23.

iii 2 eius.

Hilarius.

eiusmodi aliqua hinc quoquè subiijciam.
Hilarius in illa, Amputa à me opprobrium &cæt. Propheta in corpore positus loquitur, & neminem viuentium scit sine peccato esse posse. Et statim: Se hominem meminit, qui per naturæ infirmitatem sine peccato esse non possit: & ideo precatur, Et nè auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaquè. August. Non angeli indigent pœnitentia, sed homines, qui sine peccato esse non possunt. Et subiungit: Non dicam laici, sed etiam sacerdotes, vna die esse non debent sine pœnitentia: quia quomodo nullus dies est, in quo homo possit esse sine peccato: sic nullo die debet esse sine satisfactionis remedio. Et de bono perseue.ca.13.citat ex Ambrosio, & approbat, Cauere difficile, exuér ea tamen impossibile surreptiones, in quibus dubium non est quandoq; nos peccare venialiter. Idem etiam dicit in illa verba Ioan. Si confiteamur peccata nostra. In lib. De fide ad Petrum ca.41.vt firmissimè tenendum traditur, neminem ex adultis sine peccato es.

Greg.ho.17. se posse. Gregor. Humana vita sine culpa in euang. & transiri non potest. Et alibi etiam à iustis 18.Mo. c.4. peccata hæc minuta afferit ineuitabilia.

Beda. Beda in illa verba, Eccè agnus Dei: Quādiū sunt sancti in hoc corpte, peccato ca- Ber. de tripl. rere nequeunt. Ber. In leuibus peccatis, à miseri.

Decennia Domini. Deo. De præcepto & dispense. Fateor sanè impossibile cuius mortalium, vel venialiter interdùm non delinquere. Et ideo ibidem colligit neminem posse caute polliceri, se non peccaturum. Et qui sic iurat, aut

peierat, inquit, aut sanctior est illo, qui ait: In multis offendimus omnes. Theologis etiam scholasticis in 2. partim in distinction. 28. partim in 41. frequens est illud axioma, Singula posse vitari in hac vita peccata venialia, sed non omnia. Et sanctus Thomas id tuerit in 1. 2. quæstione 109. articulo 8. & Nicol. in commentar. Scripturæ.

POSSUNT IVSTI PER DEI GRATIAM, ETIAM TOTA VITA, omnia venialia vitare.
CAP. XXI.

Psal. 118.
Aug. ho. 2.
in Apoc.

Si ve tamen hi Doctores sic valeant pie exponi, siue non, si de potentia dialecticæ aut metaphysicæ dispute mus, & quid absolute in nostra si tum sit potestate per auxilium & gratiam Dei, inquiramus: simpliciter crediderim, posse nos per opem & fauorem DEI, & omnia & singula peccata tota vita deuitare. Itaque sicut Christus dixit, apud homines impossibile esse, diuitem confidentem in diuiniis suis, intrare in regnum celorum, sed apud DEVVM hoc esse possibile: quia Dei auxilio & reliqui possunt diuinitas, & auferri confidentia: ita & nos afferimus, Possunt ut oia per posse hominem cum Dei gratia vitare oia peccata, quantum est ex parte sua libertatis & gratiarum diuinarum, etiamsi hoc non sit possibile per solas liberi arbitrij vires. Quoniam autem ihoc nouum & durum plerisque videbitur, sicut & mihi sepè vi sum est, adnitar fortissimis illud quibusdam argumentis communire, quæ me diu ac multum de hac quæstione cogitantem, in hanc tandem sententiam impulerunt.

Primo: Non solùm tenetur homo in progressu vita: sua deuitare singula peccata venialia, sed tenetur vitare omnia. Est igitur hoc homini simpliciter & absolute possibile per gratiam Dei. Alioqui incidimus in hærefim afferentium Deum obligasse homines ad impossibile.

Dicit fortè aliquis, satis esse si præcepta obligantia sub culpa mortali, à nobis possunt expleri, neque opus esse, vt etiam illa expiere possumus, quæ sub culpa veniali obligant. Finis quippe legis, caritas est. Eamque ob causam sufficiet, eatenus posse à nobis impleri legem, quatenus & ad sequendam Dei amicitiam, & ad perseverandum in ea satis est.

Alius etiam fortassis dicet, posse quidem nos, ac forsitan non sine causa deo conqueri, si hominibus pro statu naturæ institutæ legem aliquam tulisset, quæ non potuisset & in singulis & in omnibus suis partibus examulsum & ad iustum impleri, at nunc queri iure de hoc non posse. Nos quippe ipsi nobis tantum malum sponte nostra accersiuimus. Nam peccato Adæ sic læsa est & vulnerata natura nostra, vt quam Deus tulerat perfectè à nobis obseruabilem legem, iam in pœnam nostri peccati, non in omnibus, sed in singulis dun taxat præceptis seruare possumus. Neque enim

énim debuit Deus datam iam legem propter peccata nostra reuocare, præfertim cum in singulis etiamnùm à quolibet fit obseruabilis. Sed profectò iustitia diuina non conuenit, & multo minus suauitati & equitati, vt aliquid vel in pœnam peccati à nobis exigat etiam sub culpa veniali, quod ei exhibere non possumus. Et ini quis censetur dominus, qui ob qualen cunq; offendam in se patratam, non contenus mandatis, quæ satis essent ad habendum & tuendum ipsius caritatem & obedientiam, aliquid præterea impossibile à suis exigeret, etiam sub leuissima culpa & pœna. Quid si propter pœnam peccati hoc fieret, mitiganda esset è sceleris, vbi venia daretur peccato. Quarè iusti modò non deberent eum rigorem pati, neque ad aliqua obligari, quæ non possint in vniuersum seruari.

Alij igitur aliter hoc argumentum diffoluunt, dicentes, teneri quidem hominem euitare omnia peccata, non autem aliquo peculiari præcepto, sed præceptis illis, quibus adstringitur vitare singula, atque ideo satis esse, si possint euitari singula. Quanvis enim nequeamus euitare omnia, non inde cogemur afferere aliquod esse præceptum nobis seruatu impossibile. Sed euasiuncula ista, tametsi communis, & superficie tenuis appárens, nullius tamen est, si introsum inspiciamus, momenti. Nullo quippe modo concedendum est, nos esse ad impossibile constringos, siue vno aliquo præcepto, siue pluribus. Et maximè hoc tempore cattendum esset, hoc afferere, nè conueniamus cum nostræ tempestatis hæreticis, qui aiunt, posse quidem à nobis legem Dei expleri: sed ex parte, & non ex toto. Ad hæc: Non solùm oportet concedere, quodcumq; singulare Dei præceptum nobis esse possibile, sed id ipsum etiam fatendum est de omnibus præceptis DEI, collectiue & insimul sumptis. Tota enim lex Dei est possibilis, & testante Psalmista, iustificata in semetipsa. Neq; oportet tantum iustitiam Dei & æquitatem in quoquis præcepto ostendere, sed etiam in vniuersis. Nam Christus certè ad vniuersam legem sermonem suum retulit, cum dixit: lugum meum suavitate est, & onus meum leue. Et de tota quidem lege Moses DEI nomine afferuit, mædatum, quod ipse præcipiebat, non supra vires sui populi esse. Et

Argum. 2.

Deinde: Qui multis siue venialibus, siue lethalibus obnoxius est peccatis, non solùm reus est apud Deum quo ad culpam & pœnam, quantum singula, sed quantum omnia simul merentur. Ergo non singula tantum, sed & omnia simul voluntaria sunt ei, & ab eo evitabilia. Nihil certè vel culpabiles nos apud Deum, vel reos facit, nisi quod nobis sit voluntarium. Etsi non oia venialia à nobis possunt euitari ea ex parte, qua euitari nequeunt, aliquid alleuari vel minuti malitiae ipsorum, concedendum esset. Quod tamen à nullo, quod sciám, conceditur.

Præterea: Illo præcepto, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. obligati sumus sub mortali, nihil contrarium aut repugnans dilectioni Dei admittere: & sub veniali, neque leuiter subsultare, aut exorbitare ab illius cultu & obedientia. Si ergo possumus tantum vitare singula, & non omnia, venialia: erit profecto hoc præceptum, quo ad hoc secundum, nobis impossibile: & ita non solum de omnibus præceptis collectiuè, sed & de aliquo præcepto concedere habebimus, aliquid esse nobis à Deo indictum impossibile. Quod libro II. ostendimus esse absurdissimum. Insuper: Cùm petimus in oratione Dominicana, vt fiat voluntas Dei, sicut in cælo, & in terra: & nè inducamur in temptationem, sed libremur à malo: non solum petimus, vt euitemus singula peccata, sed postulamus etiam, vt euitemus omnia. Et hoc ipsum iugiter optandum, conandum, & supplicandum est vt fiat, idque instanter efflagitant à DEO omnes sancti. Quod quidem frustra orarent, si obtinere non possent. Profecto quæ certi sumus à nobis non posse impetrari, Deum non petimus. Si hoc igitur sicut oportet, ac sancti docent, persistimus petere, re ipsa fatemur, id non esse obtenui impossibile.

Argum. 5.
Possimus etiam hoc firmare argumentis, quibus iam cōstituimus, posse nos quocunque vitæ momento omnia peccata vitare. Si enim singulis vitæ partibus possumus vitare, & non omnibus, hoc erit ex debilitate virium nostrarum, quæ ad duas vel tres horas resistere possunt cum consueto Dei auxilio speciali omnibus temptationibus, non aut maiori tempore. Quod tamen non videtur satis verisimile. Aliud quippe est de viribus corporis, aliud de viribus spiritus. Lassescunt vires corporis, & tanto debiliores sunt, quanto pluribus aut maioribus pôderibus, maiori tempore vel spatio portandis fuerint adhibitæ. Sed vires spirituales ex ipsa victoria, temptationum crescunt & augmentur. Eoq; facilius de hostibus spiritus triumphamus, quo plures iam triumpbos de illis reportauimus. Itaq; si hodiè tribus aut quatuor viriliter restiterimus temptationibus, poterimus & cras eadem, immò maiori, facilitate similibus totidè resistere: aut certè Deus ad impossibile nos obligauerit, si perinde nos adstrinxerit ad resistendum cras, cùm tamen

non similiter, vt hodiè possumus. Quod & hoc exemplo potest fieri aliquanto dilucidius. Quanvis enim concedendum sit, posse nos portare singula aliquorum ponderum, & tamen non omnia, quo exemplo se solent tueri, qui dicunt posse nos vitare singula venialia, sed non omnia: tamè non stat profecto, vt possim ad certum spatium portare singula decem ponderum in una hora, quin possim & omnia illa decem in decem horis portare, si nihil minueretur virtus portandi posteriora, qua portata fuerint priora, sed portatis nouem, integræ essent vires & idoneæ ad portandum decimum, sicut fuerunt ad portandum primum. Quarè cùm omnes fateamur, sic posse à nobis vinci quascunq; tentationes in vita occurrentes, & sic posse nos resistere cuius peccato, vt semper integræ sint perinde vires ad resistendum posterioribus temptationibus, ac erant ad resistendum prioribus: & singula quæque peccata suis temporibus deuitare possumus, poterimus & toto cursu vitæ etiam omnia. In in-

Argum. 6.
iuriam item diuini auxiliij, aut certè diuinæ bonitatis videtur esse, afferere tam infirmum & tam exiguum auxilium Deum suis impartiri, tamq; parcè eis auxiliari, vt non possint etiam eo adiuti & roborati, omnia peccata evitare, quantuncunq; solicite ambulent cum Deo suo. Si Deus ita adiuvat omnes iustos, vt non solum aliquanto tempore euadere queant, sed & euadant prorsus, atq; deuident omnia peccata, cur ad certa aliqua & præscripta temporis repagula eos fauores coarctamus, & non potius in omnem vitæ progressum eos extendimus, saltem vbi iusti tantorum beneficiorū magnitudinē pro dignitate agnoscent, & paria illis pro sua virili repensare satagunt? Profecto ex scripturis nulla talis limitatio potest colligi. Quin eiusmodi indicant nobis Dei esse benevolentiam & beneficentiam in nos, vt nunquam Deus retractet sua dona, sed in dies singulos ageat potius illa & accumulet, quandiu per nos non steterit.

Sed vel hoc argumentum quem non moueat? In præteritum sanè nullus, crediderim, iustorum afferere audebit, singula quidem potuisse se vitare peccata, in quæ lapsus fuerit, sed non omnia. Omnes enim perinde videtur expediti omnia evitare potuisse, ac singula.

Et

Et nostræ quisque, siue iusti sumus, siue peccatores, focialiam, negligentiam, & ignorantiam accusare debemus, quod non omnia euitemus, neque vñquam eius rei culpam in Dei severitatem, vel in nostram imbecillitatem trâsferre. Si autem eam facultatem in nobis quisq; p decursis vitæ spatijs agnoscere debemus, cur non & eandem credamus nos habere in futurum?

Vtque tandem rem istam scripturæ testimonijs communiamus, & concludamus, si non possimus per auxilium DEI omnia evitare peccata, non dixisset Apol-

II. 10. olus, fidem esse Deum, qui non patietur nos tetari ultra id, quod possumus. Ten-

tamur quippe non singulis tantum, sed & omnibus temptationib. & non vno tatum monito, sed tetatio est vita ipsa hominis super terram. Si igitur neque per auxilium Dei

omnes possimus vincere temptationes, quæ occurunt in vitam, certè tentamur supra id quod possumus. Et quid est, quod ali-

bì ait, Corripienes omnem hominem, & docentes in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo. Et mox: Exhibete vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibles. Et iterum:

III. 11. Omnia facite sine murmurationibus & hastationibus, vt sitis sine querela. Et rur-

sum: Euigilate iusti, & nolite peccare. Si nullus potest sine peccato esse in hac vita,

frustra ad hoc hortabitur, & eò correctiones & doctrinam totam dirigi volebat.

IV. 12. Frustra etiam Petrus admonet fideles, vt sancti in omni conuersatione sint, quia scriptum est: Sancti eritis, quia ego sanctus sum. Et falsò alibi pollicetur eos qui confilia sua seruauerint, non peccaturos aliquando.

IV. 13. Quorsum etiam Ioannes dicit, Hæc scribo vobis, vt non peccetis, si hoc non erat possibile? Et nisi hoc cum auxilio Dei nostræ subsit potestati, quid Iudas commendat fidelibus, Deum posse eos seruare sine peccato? Hoc etiam videntur innuere verba illa Tobiae: Multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato.

V. 14. Viderur etiam pro hac sententia esse definitio Concilij Araucani 2, quæ sic habet: Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per baptismū gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare vo-

August.

Duran.

August.

Argum.

Argum.

Argum.

Argum.

Argum.

Argum.

Argum.

Argum.

test

test homo esse sine peccato, etiam si velit, nisi adiuuet gratia Dei. Neque istam sententiam retractauit in Retracta, tametsi illius expressè meminit lib.2.cap.33.

SENTE NTIA HIERONY-

MI DE POTES TATE VITANDI
omnia venialia.

CAP. XXII.

O BIRECI tamen contra hæc potest Hieronymus, qui tribus citatis libris aduersus Pelagianos, nihil penè aliud agit, quām vt ostēdat hominem, quātuncunque velit & nitatur, haudquaquam tamen posse euitare omnia peccata. Quādiū, ait in fine 2.lib. finis adueniat, quo dispereat iniquitas, & corrūptuum hoc atq; mortale in incorruptionem atque immortallitatem mutetur, nūcēsē est nos subiacere peccato, non naturæ & conditionis (vt tu calumniaris) vitio, sed fragilitate & commutatione voluntatis humanae, quæ per momenta variatur, quia Deus solus est immutabilis. Et cūm Critobulus argumentaretur, eum qui potest vno die se abstinerē à peccato, posse & altero: q. duo bus, posse & tribus: qui tribus, posse & triginta: atque hoc ordine posse & trecentis, & tribus millibus, & quādūcūq; se voluerit abstinere: hoc primū ab eo petit Hieronymus, vt dicat simpliciter posse hominem in perpetuum sine peccato esse, si velit. Quod cūm ille apertē concessisset, mox ipse adnisus est omnibus id vijs refellere. Et in 3.lib. non longē à medio: Hoc, inquit, est quod tibi in principio dixeram, in nostra situ esse potestate vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum, vel ad malum extēdere manū, vt liberum seruetur arbitriū: sed hoc pro modo & tempore & conditio ne fragilitatis humanæ: perpetuitatem autē impeccantia, soli referuari Deo, & ei, qui verbum caro factus, carnis detrimenta & peccata non pertulit, Neque quia ad breue possum, coges me, vt possim iugiter. Possum ieunare, vigilare, ambulare, legere, psallere, sedere, dormire: nunquid in perpetuum? Neq; vno arguento Hieronymi in hanc rem vtitur, sed tum ex testimonij scripturarum, tum ex aliquibus lapsibus virorum sanctitate & religione præcellentium, tum ex fragilitate humana, qua sāpē fit, vt perspēde virtutum culmine ad via iusti delabantur, & si non obruantur

tentationum fluctibus, certè negligentia subrepente, aliqua vitiōrum forde, aut labecula interim adspergantur & commaculentur.

Nihil est tamen, quod Hieronymi ait. Responso. thoritatem hoc in loco reformidēmus. Nō solū non aduersatur nobis, sed, si benē omnia expendamus, mirificē nobiscum cōuenit, & vel ipsius possimus autoritate omnia confirmare, quæ tradidimus.

Ac primō quidem omnia, in specie no^a Expo. 1. bis ibl adiectis, referre possumus ad im^b Hieron. possibilitatem moralem. Nam quid non de alia impossibilitate lōquatur, velindē possumus colligere, quia toto pēti primo libro hoc exigit à Critobulo, vt proferat aliquem hominem, qui fuerit sine peccato, si contendat hominem posse esse sine peccato: aut certè confiteatur non posse à quoquam fieri, quod à nullo factum queat edocere. Aut da, inquit, exemplum, qui absque peccato fuerint in perpetuum: aut, si dare non potes, confitere imbecillitatem tuam, & noli ponere in cālum os tuum, vt per Esse, & Esse posse, stultorum illudas auribus. Quis enim tibi concedet, posse hominem facere, quod nullus vnquam hominum potuerit? Et paulopōt: Qui ergo aiunt, hominem posse esse absque peccato, si velit, non poterunt hoc verum probare, nisi futurum docuerint. Cūm autem futura incerta sint omnia, & maximē quæ nunquā facta sunt, perspicuum est, eos id futurum dicere, quod non sit futurum, Ecclesiaste hæc confirmante sententiam: Omne quod futurum est, iam factum est in priori seculo. Et ibidē satis efficaciter putat se probare, neminem posse esse sine peccato, quia in ipsis viris sanctissimis, scripturæ autoritate & Dei ore laudatis, ne vnum quidem reperiemus, qui non fuerit obnoxius alicui peccato.

Atqui hæc & similia tātū possunt euincere impotentiam moralem. Possibilia emplaque sunt logica aut metaphysica potentia, & talia dicuntur in scriptura, quæ nunquā fuerunt, neque erunt. An putas, quia non possum rogare patrem meum, dixit Christus ad Petrum, & ipse exhibebit mihi modō plusquā 12. legiones angelorum? Quod qđem certō scimus Christum non fecisse. Et hanc moralem impossibilitatem detinandi omnia peccata ibi explicat, ostendēs Paulū non sūsse sibi ipsi aduer-

uersatum, cūm nunc diceret se esse perfectum, nūc verò id constanter negaret. Nā duplex est iustitia seu perfectio. Atque vna quidem omnes complectitur virtutes, & ne minimam quidem labeculam aut variationem admittit: & hanc persequebatur Apostolus, neque apprehenderat, dum hic viueret. Altera verò est perfecta in suo genere, & subiiciens nos Deo, ac omnem culpam lethalem excludens, sed leues culpas admittens: & hanc habebat Paulus, & habent omnes iusti. Nullus enim hīc omnes habet virtutes in vnu atque exercitio, sed alij alij virtutibus excellūt, & cūm in vna virtute ne minima quidem parte deficiant, in alijs sentiunt se hīc imperfectos esse, ac ex parte cognoscere, & ex parte prophe-tare. Quippe, vt & libr. 2. copiosè perse-quitur, omnia sanctorum lumina aliqua forde, aut tenebris hīc maculātur, vt de lo-lo Deo verē Ioannes dixerit: Deus lux est, & tenebrae in eo non sunt ullæ.

Sed est altera, multo magis idonea & germanior, omnium verborum Hieronymi expositiō, quæ nobis indē possunt ob-iici. Non enim ille contendit probare, non posse à nobis euitari omnia peccata, etiam per auxilium D E I. Quid minus opū erat in Pelagium certanti statuere? Gratia nimirū diuinæ aduersarium magis hoc fuisset, quām Pelagio assertori liberi arbitrij, & impugnatori gratiæ. Ostendit igitur duntaxat, non esse hoc in hominis potestate, sed Deum id posse præstare, cui velit. Neque Patres Concilij Mileuitani, vt patet ex eorum epistola ad Innocent. alia in his de causa indignabantur Pelagianis, nisi quid absque adiutorio gratiæ Dei per solam libertatem arbitrij contendebant, præceptis cognitis, posse hominem ad tantam perfectionem iustitiae concendere, vt non effet necessarium dicere, Dimitte no-bis debita nostra. Et quanvis quinque illi Episcopi, qui videntur sūsse præcipui in Concilio Mileuitano, in epist. quam ad eundem Innocent. scriperunt de Pelagianorum erroribus, tolerabilem & humanum errorem dicunt esse, neq; impium ex-istimandum, quod iam tum quidam afferebant posse hominem post suā iustificatiōnem perseverare tota vita absque peccato per adiutorium gratiæ & spiritus D. E I: tamen Augustinus, qui multo fuit illis doctior, non humanum errorem, sed vt ostē-

dimus, penè certam veritatem hoc putat. Neq; aliud sensisse Hieronymū, sed in hunc sensum excipienda esse, quecumque in loco citato differit, ex ipsissimis illi libris reuincemus. In principio 1.lib.hoc contendit sub nomine Attici habere à Critobulo, cui personam tribuit Pelagij, vt cūm dicit hominem posse esse sine peccato, si velit, adi-iceret, cū Dei gratia, nec referret Dei graziam ad beneficium conditionis, siue crea-tionis nostræ. Et paulo pōst velut ostendēs, quis illius disputationis scopus eslet: Hæc, inqt, hominis est summa iustitia: quicquid potuerit habere virtutis, non suum putare esse, sed Dñi, qui largitus est. Et cū po-stea in eodem libro ex similitudine artium, quas Deus possibiles humano generi de-dit, tametsi nullus queat omnes compræ-hendere, mirādum non esse ostendit, si non possint singuli oīibus numeris & partibus virtutum absoluti esse & pfecti, subdit: Vi-des ergo quod Deus possibile iusserit, & tamē id quod possibile est, per naturam nūl-lum posse implere. Et paulopōt: Possibi-lia præcepit Deus, & hoc ego fateor. Sed hæc possibilia cuncta singuli habere non possumus, non imbecillitate naturæ, nē ca-lumniam facias Deo, sed animi lafitudi-ne, qui cunctas simul & semper non potest habere virtutes.

Et nē etiam per auxilium diuinum hoc obiectio, à nobis præstari non posse, quis crederet, cūm obijceret Critobulus verba Iude Apostoli: Ei autem qui potens est vos conseruare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos, ita respondet:

Non intelligis quæ proposueris. Neque Responso, enim potest homo esse sine peccato, quod tua habet sententia: sed potest, si voluerit, Deus hominē seruare sine peccato, & im-maculatū sua misericordia custodire. Hoc & ego dico, quod D E O cuncta possibilia sunt: Homini autem, non quidquid voluerit, possibile est, & maximē id esse, quod nullalégeris habere creaturā. Et in 2.lib.itā scribit: Dixerunt Apostoli: Et qđ potest sal-Matt. 19. uus esse? Audient à Dño: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia apud Deum sunt. Ergo aliqua qđ apud homines impos-sibilia sunt, certè ea esse possibilia, ex eo ostenditur, qđ apud Deū possibilia sunt. Sit ergo & apud Deum possibile homini, si ve-lit donare impeccantia, non ipsius merito, sed

sed sua clementia, & apud homines nequaquam possibile, liberi arbitrij potestate, quod nutu donantis accipitur. Hæc ibi. Quæ verba manifestè indicant, tantum eum contédere, non posse hominem absque Dei auxilio vitare omnia peccata. Sed & aliquanto apertiora sunt, quæ paulò post principium 3. libri legimus: Hoc & nos dicimus, posse Deum quicquid voluerit, & hominē per se & propria voluntate, quod tu asseris, sine peccato esse non posse. Vides ut nō negat, cum auxilio Dei nos hoc posse? Neque aliud reprehendit in Pelagio, nisi quod hoc subiectebat nostræ potestati, & ab solutè & sine adiunctiōe Dei gratiæ, dicebat nos hoc posse. Unde & statim subdit: Sin autē potest homo esse sine peccato, si velit, frustra nunc iungis & gratiam, quæ potens nō indiger. Quod si non potest absq; Dei gratia, stultè tu dixisti, posse quod non potest. Quicquid enim ex alterius pendet arbitrio, non eius est, quem posse contendis, sed illius, sine quo eum non posse perspicuum est. Et mox subdit: Tu dicas, hominem non esse sine peccato, sed esse posse: cùm econtrariò ego tibi tribuam, quod negasti, esse hominem sine peccato per Dei gratiam, sed per se esse non posse. Et addit: Deus possibilia mandauit. Hoc nulli dubium est. Sed quia homines possibilia non faciunt, idcirco omnis mundus subditus est Deo, & indiget misericordia Dei. Quod & exemplo Davidis evestigiò subindicat: Cùm enim electus fuerit à Deo, vt faceret omnes suas voluntates, ac per hoc ex Dei gratia, potuerit eas opere complere, tamen ex sua culpa non omnes expleuit. Et nè in Dei gratiæ infirmitatem, neque in naturæ nostræ imbecillitatem, sed in laetitudinem & ignauiam nostram referamus, quod non omnia peccata vitemus, eleganter & doctissimè subnecit: Hoc & nos dicimus, posse hominem non peccare, si velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quandiu intentus est animus, quandiu chorda nullo vitio laxatur in cithara. Quod si paululùm se remiserit, quomodo qui aduerso flumine lebum trahit, si remiserit manum, statim retrò labitur, & fluentibus aquis, quod nō vult, ducitur: sic humana cōditio, si paululùm se remiserit, disicit fragilitatem tuam, & multa se non posse cognoscit.

Et vt finis totius disputationis congruat

principio, in fine tertij libri ex sancto illo ritu, quo antiquitùs Credentes orationem Dominicam dicebant, statim dum leuabātur à fonte baptismatis, & in corporis Christi sacrificio, docet errare Critobulum, qui cælestia iam in hac vita sibi arrogabat dona, adeò vt contenderet, posse hominem non peccare, si velit: & cum Iotinianus diceret, baptizatos plena fide, tentari ultra & peccare non posse. Frustrà enim caperent fideles baptizati, quæ vel iam habebant, & perdere non poterant, vel in sua ipsorum sita erant potestate. Denique totis penè illis libris hoc unum expostulat cum Pelagio, quod oīne Dei præsidium à nobis auferret, cùm posse nos esse sine peccato assereret, & gratiam Dei non ad singula referret opera, sed ad conditionis, ac legis, & liberi arbitrij potestatem. Et mirificè laudat Augustinum eosdem impugnatorem, quod diceret, posse hominem esse sine peccato, si velit, absque Dei gratia: ex quo etiam ostendit, non aliud le voluisse contra eosdem stabilire.

Pensatis igitur omnibus & expensis maturè, quæ illis in libris D. Hieronymus edidit, licet in principio libri & alias non semel eò videat inclinasse, vt in singulis bonis operibus, quantuncunquè paruis & facilibus, & nihil ad religionem spectantibus, Dei indigeamus & fruamur auxilio, & in singula talia illud debeamus implorare: tamen tandem in posterioribus afferit, posse hominem per liberum arbitrium vitare aliqua peccata, sed nequaquam posse, nisi per gratiam Dei, omnia subterfugere. Quarè non contra nos stare, sed pro nobis potius dimicare, existimandus est. Ut tamen sub compendio aliquo habeamus omnia, quæ doctissimè quidem, sed prælongè & subobscurè ibi disputat: commodum erit ad nonnulla argumenta respondere, quæ aduersus nos inde posset curiosus lector colligere.

DE ARGUMENTIS, QVAE EX HIERONYMO POSSUNT COLLIGI CONTRAPOTENTIAM VITANDI OMNIA PECCATA.

CAP. XXXIII.

Ac primò quidè obijci nobis posse sunt plurima vtriusque paginae testimonia, diligenterisimè ibi à D. Hieronymo accumulata, & à nobis

nobis maxima ex parte iam citata, qbus asseri videtur nemo h̄c fuisse sine proprio peccato, quiq; de sua innocentia vel munditia potuerit gloriari.

Verū ea omnia, si benè expendantur, difficultatem & raritatem rei indicant, & impotentiam moralem, aut certè liberi arbitrij imbecillitatem, & nostræ iustificatiōis incertitudinem: neq; vel minimum est inter illa omnia testimoniu, quod sic gratiæ Dei aduersetur, vt ne per ipsam quidè vita-ri posse omnia peccata doceamur.

Secundò possunt contra nos produci ignorantia & humani lapsus sanctorum, q; nos præcesserunt. Si enim etiam in sanctissimis viris, qui omni se animo ad virtutes contulerunt, & totis se viribus Dei obsequio & gloriæ consecrârunt, si in patriarchis, in prophetis, in Apostolis nullus fuit, qui omnia deuitauerit peccata, vt paulò ante ostendimus: quæ ista temeritas est, vt nos posse dicamus per gratiam, quod nullus quantuncunquè iustus etiam per eam potuit? Nunquid possumus esse meliores Patribus nostris, ac patriarchas & prophetas & Apostolos antecellere? Nūquid major gratia adsutura nobis est, quam illis, qui primitias spiritus accepérunt? An forte errasse credendus est Ecclesiastes, qui ait, securidūm quod citat Hieronymus: Omne quod futurum est, iam factum est in priore seculo?

Sed nos neq; futurum aliquem ita sanctum credimus, q; nullum in vita admittat peccatum, neq; maiorem sanctitatem, aut innocentiam, aut munditiam asserimus in nouissimis temporibus futuram, q; fuerit in principio nascentis Ecclesiæ. Atq; id ipsum, quod nos possumus per gratiam, fatemur & potuisse multo facilius patres nostros. Ecclesiastæ autem testimonium ad naturalia opera, & communem huius seculi cursum referendum est, non autem ad ea quæ ex nostro vel Dei arbitrio pendent. Erunt enim & fuerunt semper pleraque ex his multa, quorum nulla præcesserunt omnino similis. Et quanvis nullus futurè esset omnino iustus, tamen id nolumus asserere cum Diodoro impossibile. Longè enim rectius, quam ille Chrysippus, philosophatus est, qui possibilia esse dicit multa, quæ nunquam tamen futura sunt. Potest enim fieri, vt ego vel hunc diem absque omni peccato transfiga, quod tamē forsitan nunquam

futurum est. Neque in iniuriā existimamus cedere Patriarcharum, Prophetarum, vel Apostolorum, si dicam⁹ posse nos quidem per Dei gratiam id esse, quod illi quoquè esse potuerunt, sed non fuerunt. Voluit enim Deus eam potestatem communem esse omnibus. Et necessè est profectò concedere, posse nos illa vitare peccata, quæ illi non vitarunt. Satisq; est, vt sua illis prærogatiua sartate cœta & inuolata sit, constanter fateri, vt par est, nos nunquam ad gradum sanctitatis eorum peruenturos, neq; tot euasuros peccata, quot illi per Dei gratiam, & admirandam diligentiam & solitudinem suam euaserunt. Neq; tamē scio reuera, vndē necessè sit concedere, neminem sanctorum posse cum Dei gratia ad eorum sanctitatem*, nisi loquamur de potentia *pūnire, morali, & ex lege, qua ea solemus dicere esse impossibilia, quæ nunquam futura esse secundūm legem Dei scimus. Qua quidem impotentia & nos quoquè palam affirmamus, neminem posse deuitare omnia peccata. Quarè nemo sic poterit esse super Apostolos, aut quod Apostoli non fuerunt.

Sed si possunt homines per Dei gratiam obiect. 3. oes culpas vitare, cur nullus tamen hactenus vitavit? Respondeo breuiter cum Augustino, q; homines nolunt. Et si rursus q; Augu. 2. de pec. me, & ratur, quarè homines nolunt? dico cū eo- re, cap. 17. dem sine præiudicio diligentioris inquisitionis. Nolūt homines facere quod iustum est, siue quia latet, an iustum sit, siue quia non delectat.

Quarto & imbecillitas ipsa nostræ cor. Obiect. 4. poris videtur cōtra nos induci posse. Cùm enim ex corpore & anima compacti simus, & in utraque parte vulnerati per peccatum, & id sit in anima peccatum, quod in corpore languor, cùm nullus in hac vita sic possit perfecta sanitas frui, vt non aliquando incident in ægritudinem: videtur & eadem ratione concedendum esse, neq; posse animas nostras ita valetudinem suam semper & in toto vitæ decursu tueri, vt nō aliqui alicui saltileui culpæ fiant obnoxii.

Tamen hæc similitudo eatenūs duntaxat Responsio. acceptanda est, quatenūs docet nos per vi- res nostras naturales haudquaquam posse vitare omnia peccata. Aliud est enim, quod per gratiam possumus saluatoris: aliud, quod per vires nostras ipsius fauore destitutas.

DE SENTENTIA ET ARGV-
MENTIS CALVINI, CONTRA PO-
testatem implendi legem Dei per gratiam.

CAP. XXIII.

ATQV& hoc minùs ferédi sunt hę-
retici nostri temporis, quòd ne
per auxilium quidem gratię Dei,
posse nos putant implere vniuer-
sam legem. Sed quoniam contra Luterum
huius doctrinę parentem, abundè lib. II. dis-
putauimus, & eadem ad euertendum Cal-
uinum satis sunt, tantum curabo nunc illa
refellere, quæ iste contra definitionem &
argumenta Patrum obiectat: Fatemur, ait
Augustin⁹, Deum, si velit, posse hominem
euchere ad tātam perfectionem, vt imple-
at legem: sed neque fecisse vñquam, neque
facturum, quia aliter scripturæ doceant.
Ego autem vltérius progredior, atque im-
possibile esse assero, quod scripturæ nun-
quam futurum pronunciāt. Hęc Caluinus.

In limine videlicet naufragium. Salomon monet, Nè transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt Patres tui. At ille, Fatetur, inquit, Augustinus. Ego autem vltterius progredior. Quò verò miser progrederis? Planè in præcipitum. Impossibile, dicis, esse afferro, quod scripturæ nunquam futurum pronunciant. Et quis tibi hanc potestatem dedit? Nónne ipsa scriptura tibi interdixit, nè addas quicquam ipsius verbis, vel minuas? Quo iure tibi usurpas, vt quæ illa dixit non futura, tu impossibilia dicas? Nunquid & D E O libertatem vis cum Vuiclefo abrogare, & necessaria fore asserere, quæcunque scriptura futura pronunciavit? Quid quòd neque Augustinus, neque aliquis vñquam Catholicus eo, quo tu, sensu dixit neminem implisse legem? Nam tu neminem contendis seruasse legem citra culpam mortalem, & omnibus iustis necessariam fuisse veniam, vt permanerent in Dei gratia. Augustinus verò, vt patet ex testimonijis ipsius suprà citatis, & omnes Catholici nonnullos credunt fuisse iustos, qui legem D E I semper seruauerint, nec admiserint, nisi culpas minutæ & veniales, & posse ab omnibus iustis cum Dei adiutorio lethales culpas vitari, sicut à Patribus in hoc capite statutum est, indubitatum esse crediderunt.

Nam si tu dices, non posse à nobis seruari legem ex toto, hoc est, citra culpam omnem venialem & mortalem, quanvis

DE MORTALI PECCATO, ET VENTAL

mus peruenire ad vitam. Nunquid autem & Apostolis illusit, cum eis dixit: Si precepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea? & rursus, Si haec scitis, beati eritis, si feceritis ea? Absit tanta impietas ab optimo & veracissimo magistro. Nulli vnumquam ille illusit, nec dolus inuentus est in ore eius. Quin vero, cum diceret adolescentes ille se omnia mandata seruasse, intuitus est, dilexit ipsum, teste Marco, nec mendacij illum coarguit, sed ad maiora & perfectiora est exhortatus.

uationem, & iustos palam subiugis diuinis mandatis, tamen in cap. 7. maledictos asseueras omnes, qui legi sunt obnoxii, & iustitiae legis: ideò ait Paulum opponere fidei iustitiam, quod operibus minimè constet, sicut illa.

Addis etiam, oportere iustitiam, quæ ex lege est, ut noxiūm impedimentum abijcerem, ut illam obtineamus, quæ ex fide est Iesu Christi. Et in cap. 8. Petrum sensisse, non esse exigendam à Gentibus regis obseruationem, quod nō sit salus nisi per Christi gra-

Verum audi pie lector, qua stropha verba Christi deludat: Quia interrogauerat adolescentis, Quid faciendo vitam eternam possidebo? quasi non absolutè rogauerit, quid esset necessarium ad vitam eternam possidendum, sed quid facere ad id oportet, perinde putat Christum respondisse, ac si apertius dixisset, Certè quisquis vita operibus vult promereri, regulam habebi à lege præscriptam, Hæc fac, & viues. Sed considerandus est, addit, qui à Paulo indicatur finis, ut vires suas expertus homo, vel potius impotentiae suæ conuictus, deposita superbia, nudus ad Christum confugiat. Sed nunquid nō & hoc facere oportet ad ingrediendum ad vitam? Cur non ergò & hoc illi optimus magister præscriberebat? Cur & hoc à mandatis seiuungis? Super fidem hoc sit, an non ipsa opus à Christo dicitur, & nobis est proculdubio in mandatis? Quod si & hoc Christus respondit, quod ait, eo ipso sati indicabat mandata esse posibilia, & sufficere ad perueniendum in vitam. Quid est aliud, Hæc fac, & viues quam, Si hec feceris, viues? Ut quid autem Tridentinos Patres insimulas, quod à gratia Christi nos ad Moysen traducant? Certè necessitatem decalogi non apertius tradidit vetus testamentum, quam nouum: neque fides legem destruit, sed statuit, & tu ipse in canon. 21. fateris Christum esse datum nobis, ut legislatorem, cui obediamus, & in canonem 11. fidem, quam iustificat, non esse solam. Qua ratione vero necesse farium est, ut obseruationem mandati penitentie vel spei, aut dilectionis coniunctam habeat, ut possit iustificare, indigebit & obseruatione aliorum mandatorum. Nam Deus omnia exigit & perinde ad oīa obligauit. Sed agnoscere hic inconstantiam tuam & falsitatem nūquam posse satis subfistere. Requiri in his mandatorum obser-

uationem, & iustos palam subijscis diuinis mandatis, tamen in cap. 7. maledictos asseueras omnes, qui legi sunt obnoxij, & iustitiae legis : ideo ait Paulum opponere fidei iustitiam, quod operibus minimè constet, sicut illa.

Addis etiam, oportere iustitiam, quæ ex lege est, ut noxium impedimentum abijcre, ut illam obtineamus, quæ ex fide est Iesu Christi. Et in cap. 8. Petrum sensisse, non esse exigendam à Gentibus segis obseruacionem, quod nō sit salus nisi per Christi gratiam. Et in c. 9. indistincte: Fidei nullam fore certitudinem, si operibus nitatur salus hominū. Et in cap. 20. in eo differre à lege Euangelium, quod non ex conditione operis, sicut illa, sed ex fide, vitam promittat. Quæ si vera sunt, non modò fides sola iustificat, sed fides, quanvis resultes, iustificare omnes potest etiam sola. Si enim euangelium vitam promittit absque conditione operum, nullum igitur opus necessarium est ad vitam.

Sed quod hic sunt, o bone Deus, errorum
portenta? Tot profecto, quot sententiae aceruuſ,
Paulus maledictos asseuerat, iuxta testimoniū
nim legis, eos qui prævaricatores sunt le-
gis. Caluinus etiam, omnes obnoxios legi,
maledictos dicit. Profecto, ut quando oēs
subiecti sumus legi, omnes inuoluat male-
dictione æterna, cui ipſe ſubeft. Paulus nū-
quām opponit iuſtitiam legis iuſtitiae fidei.
Nam fatetur factores legis iuſtificari, & fi-
dei iuſtitiam, etiam iuſtitiam legis comple-
cti. Caluinus alteram alteri opponere il-
lum dicit, & contrarias ſibi inuicem istas
tradidiffe iuſtitias. Paulus legem affirmat
ſanctam, & mandatum ſanctum, & iuſtum, Galat. 3.
& bonum, & legem ait pædagogum no-
ſtrum fuifſe in Christo, atque eam stabiliri Rom. 3.
per fidem. Caluinus dicit oportere iuſtitia,
qua ex lege eſt, ut noxiū impedimentum,
abijcere. Petrus & ceteri Apoſtoli, qui Cō-
cilio Hierosolymitano de obſeruatione le-
galium interfuerē, ſua vel potius ſanctispi-
rituſ authoritate indicunt quedam manda-
ta Gentibus, & neceſſaria illis affiſmant.
Caluinus dicere audet, Petrum ſenſiſſe, nō
eſſe à Gentibus exigendam legis obſerua-
tionem, & quod ille ad legalia & cæremo-
nialia veteris legis retulit, ipſe ad moralia
& ad vniuersam legem transfert.

Atque ut omnem explete impietatem,
cum euangelium & vniuersi Apostoli pal-
sim requirant ad gratiam & gloriam ope-

ra, videlicet obseruationem mandatorum, ipse contrà in eo differre tradit à lege euāgelium, quod non ex conditione operum sicut illa, sed ex fide vitam promittat. Et qui Catoniana nobis inflatur superbia, & Milonis humeris intumescit, non intelligit Euangelium & Apostolos non abiçere opera, sed ea dicere, quod & nos incūtanter fatemur, ad iustitiam minimè sufficere. Neque Iudeos dicit Paulus ad iustitiam nō peruenisse, quia operibus intendebant, sed quia neglecta fide, ipsa sibi opera ad iustificationem putabant satis esse, quæ sine fide & sine gratia Dei per vires proprij arb. faciebat. Hoc quippe est quod ait, Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Et rursus: Israel sectando legem iustitiae, ad legem iustitiae non peruenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus.

Differentia legis & euangelij. Et ut intelligas Caluine, quam non asseris, differentiam legis & euangelij, ac iustitiae operum & iustitiae fidei, quas Paulus videtur nonnunquam inter se opporre, scito & intellige, euangelium seu fidem palam prædicare, necessariam esse nobis ad vitam & gratiam DEI, & merita Christi, & aduerfari errori siue Iudeorum, siue Pelagianorum, exultantium propria liberi arbitrij opera ad veram iustitiam sufficere. Atque hic error & vana iustitiae persuasio, est noxiū illud impedimentum, quod Paulus docet oportere abiçere ad apprehendendam veram iustitiam. Quia vero euangelium vel fides gratiam & merita Christi compræhendit, quibus potissimum iustificamur, & ea in se non compræhendit lex, vt distinguitur ab euangeliō & fide, ideo per fidem & euangelium constanter fideles dicimus homines iustificari, ac vere apprehendere iustitiam, quam non potuit conferre lex. Atque ideo dicit Paulus: Si qui ex lege, hæredes, exinanita est fides: quia si lex sufficit ad obtinendum hæreditatem, superfua est fides, nec opus erat, legi superaddi fidem. Sed non amplius lectorem morabor in tuis explicandis erroribus: veniam ad tua argumenta, & pedem cum pede conferam, ac iuxta disputationis tuæ ordinem, nostræ quoquæ responsionis ordo procedet.

Obiect. 1. Primum argumentum, quod torqueas contra anathema latum à Patribus contra dicentes, homini iustificato præcepta esse

ad obseruandum impossibilia, hoc est: An spiritum sanctum arguemus mendacij, qui vniuersos, non unius tantum seculi, homines transgressionis reos peragit, sed quotquot usque in finem mundi futuri sunt? Non est homo super terram, inquit Salomon, qui non peccet. Dixerat autem David: Non iustificabitur in conspectu tuo vi. psalmus viuentium. Si possibile est aliquem inueniri, qui legem impletat, retractet spiritus sanctus haec oracula.

Atqui nihil opus est hęc retractari, quia Respon-

Salomon & David non potentiam negat, vt tu facis, sed factum duntaxat. Neq; nos dicimus nostræ potestati subesse, vt non suerimus peccatores & rei in conspectu Dei propter peccatum originale, & ad eius remissionem obtinendam indigere nos gratia & benignitate Dei, in confessio est apud omnes Catholicos: sed de vitandis nouis & proprijs peccatis actualibus nunc agimus. Et Davidem quidem, quem tu aliagas, non semel veracissima scriptura plane testatur, vt libr. ii. ostendimus, omnia DEI seruasse mandata, antequam lapsus esset in adulterium & homicidium, & post illorum delictorum penitentiam. Et alioquin, sicut recte dicit Augustinus, omnia mandata, facta deputantur, quando quicquid non fit, ignoratur. Nec veniales culpæ impediunt, vt iam ostendimus, quo minus quis dicatur seruare mandata. Nam si impedirent, quis esset in gratia, praesertim si, vt tu dicas, vix momentum preterit, quo non contrahamus nouum aliquem reatum?

Sed addis: Quin etiam evanesceret illud Obiect. 2. Pauli argumentum: Scriptum est, Maledicetus omnis, qui non permanerit in omnibus, quæ scripta sunt. Ergo quicunque sunt sub lege, maledictioni sunt obnoxii. Promptum enim erit excipere, Legem posse impleri. Sed Apostolus pro confesso principio sumit, quod anathemate isti damnantur.

Quantis vero hic peccas Caluine? Hoc Respon- est quod tibi & tuis arrogas, plus lucis in- Adulteri scripturam Caluine intelligendis scripturis attulisse, quam omnes, qui ab exorto, vt ait, Papatu inter nos fuerunt Doctores? Obcurare hoc est, non elucidare, scripturas: adulterare, non interpretari. Paulus non assumit pro principio, Rom. legem non posse impleri. Siquidem difertissime assertus factores legis iustificari, & puericatores legis terribilibus poenis subiicit. Nec omnes, qui sunt sub lege, maledictioni

actioni obnoxios facit, sed eos duntaxat qui ex operibus legis sunt. Verba cū illius hæc sunt: Quicunque ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Este autem illos intelligit ex operibus, qui per opera legis, absque fide & gratia peruenire se putant ad veram iustitiam. Nam, vt copiosè prosecuti sumus in q. 2. libr. de iustific. opera, ex quibus dicit Paulus neminem iustificatum, & quorum iustificatio aduersaretur iustificationi gravitate, sunt opera, per legem aut vires naturales, sine auxilio gratiæ Dei, facta. Neque damnabat, cæcē, vt tu putas, opera, sed insufficientiam eorum, & necessitatem fidei & gratiæ ostendebat. Ac propterē dixit, eos, qui ex operibus legis erant, sub maledicto esse: quia qui fidem & gratiam non requirunt, nec ipsam legem possunt implere. Quarē & alibi dicit, legem neminem ad perfectum adduxisse, neque potuisse quemquam iustificare, sed quod durius est, occidere & non vivificare, nisi vivificet spiritus. Qui enim de operibus suis presumunt, & quasi viribus suis conantur legem implere: non in aliquibus, sed in multis necessè est deficiant.

Pulchrè Augustinus, Lex sine gratia, litera sola est: Manet ad conuincendam iniquitatem, non ad auferendam. Habes literam, sed non implex literam. Vnde non implex literam? Quia de te presumis, opera tua extollis, nec necessariam esse gratiam adiuuantis, vt impleatur præceptum iubētis. Et alibi propterē explicat dixisse Apostolū, occasione accepta peccatum per mādatum operatum esse nobis mortem: qā dum homines quasi ex suis viribus conati sunt illud implere, turpiter & miserabiliter corruerunt. Et alio in loco: Quid facit lex sine gratia, nisi magis reos? Quare? Quia legis auditores, & non factores, ac per hoc peccatores prevaricatores. Ac vbi aliud nō esset, vel illud certe debuisset te detergere à sic exponēdo Paulus, quod absurdum est & impium, maledictos fuisse dicere tam mulitos & præcellētes viros, qui in veteri testamento fuerunt. Nam omnes illi sub lege fuerunt, nec maledicti, sed benedicti à Deo, & misericordia laudibus exornantur ab ipso Paulo. Fidem enim habuerūt & gratiam, ac, vt Augustinus & alij Doctores recte colligunt, ad nouum testamentū, tametsi essent sub lege, ea ratione spectabant.

Sed non mirum, si tam iniquè de illis hic senseris, qui hoc ipsum apertiū confirmās, mox subiūcis: Quāquam si de voce Imposibilis agitur, ea quoquæ expressa est à Petro, cū legem iugum appellat, quod nullus patrum ferre potuerit. Fallitur enim, qui putat, ad cæremoniās tantum hoc speare. Quid enim tam arduum continebant cæremonię, vt omnes humanę vires sub carum onere deficerent? Sed proculdubio signabant, impares fuisse ab initio vniuersos mortales legis obseruationi, hodieq; esse, immò nihil restare, nisi vt configiamus ad Christi gratiam, quę soluto legis iugo, sub libera custodia quodammodo nos cōtinet. Ac notandum, addis, de regeneratis ipsum loqui, nè cauillentur Tridentini Patres de carnis infirmitate id esse dictum, vbi abest auxilium spiritus. Prophetas enīm & patriarchas & pios reges, vt cunquè Dei spiritu adiuuarentur, ferendo legis iugo pares fuisse negat, ambiguè pronunciat impossibilem fuisse legis obseruationem.

Hactenū placuit ipsissima tua verba referre, vt intelligent omnes, non immerito me tibi tribuissē, quod sanctos omnes veteris test. maledictioni subiūcis, & nos à vinculo legis soluas, & nec illos, nec quēquam ex nobis, sub gratia vivētem, legem obseruasse cōtentas. Tam absurdā verò sunt quę dicas, vt nesciā, vndē illis respōdere aggrediar. Non pudet te impientissime hominū, ita legi, ita gratiæ, ita spiritui Dei detrahere, vt dicas omnes sanctos, vt cunquè DEI spiritu adiuuarentur, ferendo legis iugo impares fuisse, & hodiè esse? Quid potest ini- quorem Dei legem facere? quid infirmiorē Dei gratiam? quid imbecilliorem Dei spiritum? Ad quid vult nos Deus postulare suam gratiam? ad quid impartitur sū Spiritum, si ne per illum quidē, possumus ipsius legem seruare? Potuerūt Israelites per humanas vires, iuxta tuam sententiam, veteris legis cæremoniās seruare, quę solæ faciebat illam grauiorem & duriorem, q̄ sit lex gratiæ. Et ne sanctissimos qđem viros per auxiliū gratiæ Dei vis potuisse seruare, quod reliquum erat legis?

Quanto te rectius de vniuersa lege prouinciat Augustinus, Lex data est, vt gratia Aug. 2. de quereretur: gratia data est, vt lex impleteb̄t bap. paruum. Quanto Bernardus, q̄ ait: Non hic possimus penitus esse sine lege & miseria, & lib. arbit. possumus tame gratiā iūcāte, nec peccato superari, nec miseria? Quāto alij sancti Do- ḡo. stores,

Etores lib. ii. citati? Sed vbi nō vis admittere Petrus retulisse verba sua ad solas legis cæremonias, de quibus tum vel solum, vel certè præcipue tractabatur, neq; ea illum dixisse pateris propter solam virium humanarum imbecillitatem, admittes ingratissimam, eū ita locutum esse propter grauem legis difficultatem, & qd rarissimi potuerunt illam ad perfectum implere. Nam & vulgo inexpugnable calrum dicimus, quod vix aut difficiliter expugnari potest: & importabile onus affirmamus, quod non nisi magna difficultate & graui labore portari potest. Et suprà sēpē docuimus, scripturam hoc genere locutiōis fuisse vnam. Nec amplius erat necessarium proposito Petri, qui hoc tantum nitebat, nē adeò difficultis sarcina imponeatur humeris credentium. Nouerat, vt de alijs sanctis sileam, Zacharia & Elizabeth incelsisse, sicut dicit Lucas, in omnibus mandatis & iustificationibus Dñi sine querela.

Augu. 2. de pcc. me. & re. cap. 13.

Quod & Paulus, authore Augustino, de se testatur, cùm dicit, secundum iustitiam, quæ ex lege est, fuisse le sine querela. Quorsum vis Calvine Deum optimum & sapientiss. mortalib. eiusmodi legem tulisse, quam nec per illi adiutoriū quipiam posse seruare?

Vt configuant, inquis, ad gratiam Dei. Propter hoc enim ait David, Apud te est propitiatio, vt timearis.

Obiect. 4. Psal. 129.

Et quid opus est, vt Deo indulget, quod euitari non potest? Vbi libertas nō est, nec culpa est. Vbi culpa non est, propitiatione opus non est. Deinde: Nē homo sibi fidat, sed confugiat ad Dei gratiam, satis est legem non posse impleri ex proprijs viribus, & indigere nos eam in rem diuinam opitulatione. Non hoc agit David, si translatione vtamur, quam sequeris, vt ostendat, necesse est nobis ad timendum & colendum Deum, vt semper subiaceamus alicui culpe, quæ venia indigeat. Quid minus necessarium ad configendum in Deum? Sed ideò ex animo Deum coli significat, quia remittit misericorditer peccata. Nisi em ea bonitate esse agnosceretur, vt cōdonaret admissas culpas, nemo illum piè & ex corde veneraret, sed duntaxat metueret vt tyrannum. Si non est voluntatis diuinæ mors impij etiam corporalis, multo minus erit spiritualis. Vult ergo sine dubio Deus, vt configiamus ad ipsius gratiam, vt obseruemos legem; nec dedit legem, vt rei transgreſionis, ipsius imploremus misericordiam.

Ezech. 18.

Vnde Augustinus in adiutorium quidem datam esse nobis legem affirmat, nē 13. de verbis & ut de magnis & superbis paruos & humiles faceret, nō quidem sicut vos putatis, quia agnoscētes nos ipsius præuaricatores, confugeremus ad fidem, & per illam sine vlla legis impletione apræhēderemus iustitiam: sed quia per illam agnoscimus morbum & imbecillitatē nostram, atque inde cogimur implorare diuinam misericordiam, vt ipsius adiutorio impleamus legem, nec præuaricatiōem incurramus. Sed hæc pluribus fortassis quā opus erat, nē queri possis me aliquid dissimilasse, quod pro te faceret. Nam alioquin sententias vestras prodidisse, superāsse est.

DE GERMANA CANONIS XXIII. EXPOSITIONE.

CAP. XXV.

VERVM illud premere magis & vrgere videtur sententiam itam de potestate vitandi oīa peccata, quod à Pātrib definitum est in canone 23. huius decreti. Namq; ibi anathema indicitur asserenti, hominem iustificatum posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de beata virginē tenet ecclesia. Et quanquam ipse per te canon fatis aperte militat contra nos, & plam videtur opponi sententia, quam tuemur, neque vlla inductione aut expositio ne egere, tamē quo clarior sit repugnātia, trifariam possumus tū cōtra nos inducere.

Primo: Quæ nō possunt fieri à nobis nisi ex speciali Dei priuilegio, ea neque ab omnibus fieri possunt, neque ab aliquo, ante imparitum priuilegium. Sunt enim priuilegia paucorum, & nemini frustra dantur. Frustra autem darentur, si eadem possimus sine illis, quæ possumus & per ipsa. Cū igitur manifeste hic diffinierint Patres, nullū iustorum posse vitare omnia peccata, etiam venialia, nisi ex speciali Dei priuilegio, non hoc poterit quiuis iustus, sicut nos dimisimus, sed paucissimi, immo nullus, nisi cui fuerit communicatum tale priuilegium.

Secundò: Omne priuilegium, derogatio est legis communis. Neq; locum habet priuilegia, nisi vbi aliqua est lex in contrariū. Si ergo nullus mortalis vitare potest omnia peccata, nisi ex priuilegio, necessè erit secundum legem, omnes mortales aliquando-

incidere

DE MORTALI PECCATO ET VENIALI.

665

ca vitâsse, aperto marte videtur depugnare contra nos. Non vna tamen, sed triplex ratio cum nobiscum conciliandi occurrit. Exposit. 1.

Primo, sicut in scriptura & apud graues canon. 23. authores ea impossibilia dici ostendimus, quæ moraliter fieri nequeūt: ita dicere possumus, Patres afferūisse impossibile, quenquam vitate omnia peccata, nisi ex specia li priuilegio, quia hoc est impossibile moraliter. Non est enim verisimile, voluisse Patres his verbis amplius diffinire, quād quod olī Patres in Concilio Mileuitano, & Augustinus & Hieronymus in locis ci tatis contra Pelagium statuerūt, neminem videlicet hic viuere, aut vixisse, aut victu rum esse, aut moraliter posse viuere sine peccato, nisi quem Deus sua specialissima gratia ab omni culpa præseruauerit. Neq; in cap. II. cui respondet hic canon, amplius diffinitum est. Non tamen contenti fuere patres asserere, nullum iustorum omnia vitâsse peccata, nisi ex speciali priuilegio, sed dixerūt etiam neminem hoc potuisse. Voluerunt nanque, vel voluit potius spiritus sanctus per eos, nos constringere ad hanc loquendi formulam, quæ gratiæ Dei magis attestatur, & aptior est nostræ infirmati & imbecillitati, quaque patet ex dictis frequentius vīos esse Doctores sanctos, nempe vt absolutè & simpliciter dicamus, non posse etiam iustos vitare omnia peccata, nisi ex speciali Dei priuilegio. Cū enim liberis verbis loquantur philosophi, nos decet eloquia nostra semper aptare, & quantum maximè fieri poterit, conformare linguae sacræ scripturæ, & cōmuni mori & consuetudini Doctōrum. Et apud ipsos & in scriptura scimus ea passim dici impossibilia, quæ moraliter talia sunt, quia diffi cillima præstūt, neque vllus vñquam ea præstīt, aut præstabit, quantancunque curam & diligentiam ei rei adhibeat.

Exposit. 2.

Secundò dicere possumus, priuilegium acceptum hīc esse à Pātribus, non in eo ri gore, quo communiter accipitur, cū traditur esse derogatio quedam legis communis. Nusquam enim dabatur lex aliqua lata à Deo, secundum quād necessè sit, hominem, etiam Dei gratia fultum & adiutum, aliquandò incidere in peccatum. Neque Deus suam gratiā & fauores speciales his cancellis vñquam constrinxit. Sed priuilegium speciale hīc est vocatum gratia spe cialis paucis communicata, citra quam nos

KKK 3 eti

etiam indubitatū credimus, neminem posse omnia declinare peccata. Neque insolita est hac acceptio priuilegij. Frequenter dicimus non posse homines, nisi ex speciali priuilegio, omnia vitare peccata, quandiu in magnis sunt periculis & graibus peccatorum occasionibus. Licet enim nulla sit lex, secundūm quam necesse sit eos labi, & tanta sit libertas nostræ voluntatis, vt etiam tum per Dei gratiam possit se à peccatis continere: quia tamen non communiter hoc sit, neque Deus, nisi rarissimè & ex magna gratia, tantum alicui auxilij impedit, dicimus necessarium esse ipsius auxilium & priuilegium, vt tantum periculum liberi euadamus, quia necessaria est ad hoc pecularissima & insolita ac rarissima ipsius gratia. Et si sic accipiamus priuilegium, omnia, quæ illata sunt incommoda, sua sponte corruunt: quoniam ex una rigida acceptance priuilegij dimanabant.

Quod si quis contenderit oportere in Canon. S. Synodi verbū, Priuilegium, iuxta communem rigorem accipere, quoniam alijs oportebit dicere, omnes iustos potuisse hanc singularem gratiam beatæ virginis adipisci, si nulla est lex, secundūm quam necesse sit eos incidere in peccatum. Ego quidem quid hoc concedere, laudibus vel meritis aut dignitati beatæ Virginis deroget, non video. Quin verò in ipsius laudem cedit, & eam nobis, sicut par est, mirificè commendat. Patefacit quippe & ob oculos nostros ponit, quantum nos illa vel in hoc excelluerit, quæ sola habuit, ac fortassis suis præcellentibus meritis obtinuit, quod omnes quidem consequi possumus per paratissimam DEI in omnes gratiam, & tamen propter nostram ignauiam nullus haec tenus assēcutus est. Sed si tandem ut iniuiolatae sint prærogatiæ Deiparæ Virginis, necessarium videatur fateri, esse aliquam legem, secundūm quam necesse sit, quantuncunque iustos aliquando labi & peccare, adhuc tertia occurrit elabendi via. Nos enim non concessimus, simpliciter iustos posse vitare omnia peccata, sed tantum ostendimus quid possint ipsi, quantum est ex parte libertatis sua diuina gratia submixæ. Et quæadmodum absolutè dicimus, confirmatos peccare mortaliter non posse,

Exposit. 3.
canon.

quia nō possunt secundūm legem communem, licet hoc possint ex parte sua libertatis, quia liberè seruant præcepta: ita dicimus, iustos non posse absolutè vitare peccata, quia Deus non sic homines huius statutū in commune adiuuat, vt omnia deuident peccata: sed cum hoc stare, vt possint ea dialecticè vel metaphysicè, sicut diximus, vitare: quia quantum est ex parte sua libertatis & gratiæ superexcellens & rariſsimæ, quam possunt nancisci, si totis suis viribus Dei implendis mandatis intendat, potest quiuis iustus eam gratiam promereri, aut certè Deus eam potest cuius impartiri, vt sit ex his, quos speciali priuilegio ab omni labe præseruat. Et differet hæc teritia ab alijs duabus, quia in prima diximus Patres diffinisse, neminem posse vitare omnia peccata, quoniam difficultimum id est, & à nullo vñquam factum: in secunda vero diximus illud Patres statuisse, quia nemo hoc potest, vt explicarunt, nisi ex speciali Dei gratia: nūc autem dicimus, id Patres affirmasse, quia nemini subest tanta potestas secundūm legem communem.

Sed non possum credere, Deum statuisse aliquam legem, secundūm quam nullus possit ad iustum seruare legem ab ipso latam. Lex enim est, vt omnes possint seruare legem Dei, & leges diuinæ non sunt inter se contrariae. Quarè donèc S. synodus, vel sedes Apostolica hæc aliter declarauerit, constanter crediderim, priuilegium nō h̄c acceptum fuisse à Patribus, vt legi opponitur & derogat, sed duntaxat vt opponitur communibus & consuetis Dei gratijs: & tantundem fuisse dicere, nō posse iustos vitare omnia peccata, nisi ex speciali priuilegio, ac si apertiū & citra omne ambiguum dictum fuisset, non posse iustos vitare omnia peccata, nisi ex speciali, & rara, atque insolita Dei gratia. Et hanc sententiam illud quoquæ mihi suadet, quod nō video quid fuerit opus amplius aliqd. quam hoc definire, neque propter antiquos, neque propter nostri temporis hæreticos. Atque hæc nunc sufficient pro explicatione & corroboratione eorum, quæ sancta synodus de peccato mortali & veniali statuit.

AN.

ANDREAE VEGAEE⁶⁶⁷

THEOLOG. HISPAN. DE VERA ET FICTA IVSTITIAE CHRISTI IMPVTATIO- NE, LIBER XV. IN XVI. CAPVT DECRETI DE Iustificatione.

PRÆFATI.

Post tam multa de iustificatione ipsa, & de dispositionibus & causis illius, & de necessarijs ad eius augmentum, conseruationem, ac reparationem, superioribus capitibus tradita, commodissimè Patres in hoc postremo, vt omnes ad quærendam & retinendam iustitiam excitarent, de fructu iustificationis & bonorum operum edisserunt. Atq; in eius expositionem, & extirpationem errorum aduersantium, nos quoquæ, Christiane Lector, postremo huius operis libro, Dei auxilio freti, manū iam admouemus. Quem idcirco De vera ac ficta iustitiæ Christi imputatione presignuimus, quoniam in eo mens est de necessitate imputationis meritorum Christi præcipue differere. Nam cùm ante hæc tempora parùm fuerit tractatum, quoquæ & quatenus hæc imputatio sit necessaria, nunc autem inter catholicos & inter hæreticos, in Concilio & ante Cōcilium accuratissimè id fuerit examinatum: operè precium me facturum putauim, & rem studiosis nō ingratam, si scriptis mandarem, quidqd ex doctissimorū virorum lucubrationibus & nostris quoquæ laboribus circa hoc argumētuni habere potui. Et alioquì, cùm Christus ipse origo sit & consummatio nostræ iustificationis, neque aliud sit nobis nomen datum sub cælo, in quo poslimus salvi fieri: ita demùm credidi me posse commodiū statuta à Patribus enucleare & tueri, si diligenter pro nostra tenuitate explicarem, quemadmodum eximia illius & omnino præstantissima merita nobis communicarentur, & quādam participatione nostra fierent, ac quatenus id nobis, & quoties est necessarium. Sed ipsa in primis S. Synodi verba, omni veneratione digna, attente audiamus.

DE FRVCTV IVSTIFICATIONIS, HOC EST, DE ME.
rito bonorum operum, deque ipsius meriti ratione. Cap. XVI.

Hac igitur ratione, iustificatis hominibus, siue acceptam gratiam perpetuò seruauerint, siue amissam recuperauerint, proponen-
da sunt Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes Cor. 15. g quod labor vester non est inanis in Domino. Nō em in iustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine Heb. 6. ipsius. Et, Nolite amittere cōfidentiam vestram, quæ magnam habet re-
munerationem. Atq; ideo benè operatibus vñq; in finem, & in Deo spe-
rantibus, pponenda est vita æterna, & tanquam gratia filijs Dei p. Chri-
stum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei
promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda. Hæc est
enim illa corona iustitiae, quam post suum certamen & cursum, reposita 2. Tim. 4.
sibi esse aiebat Apostolus, à iusto iudice sibi reddendam: non solùm aut Ephe. 1. 4. 5.
sibi, sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius. Cùm enim ille ipse Chri-
stus Iesus, tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in
ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera
semp antecedit, comitat & subsequit, & sine qua nullo pacto Deo gra- 1. Cor. 1.
ta et meritoria esse possit, nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendū est,
kkk 4 quo

quo minus plenè illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, diuinæ legi, pro huius vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, verè promeruisse censemantur, cùm Christus saluator noster dicat: Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Ità neq; propria nostra iustitia, tāquam ex nobis propria statuitur, nec ignoratur, aut repudiatur iustitia Dei. Quæ enim iustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhærentem iustificamur, illa eadem Dei est, quia à Deo nobis infunditur per Christi meritum. Neque verò illud omittēdum est, quod licet bonis operibus in sacris literis vsque ad tribuatur, vt etiam qui vni ex minimis suis potū aquæ frigidæ dederit, promittat Christus, eum non esse sua mercede caritatum: & Apostolus testetur, id quod in præsenti & momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operari in nobis absit tamen, vt Christianus homo in seipso vel cōfidat, vel glorietur, & non in Domino, cuius tanta est erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, vniusquisq; sicut misericordiam & bonitatē, ità seueritatem & iudiciū ante oculos habere debet, neq; seipsum aliquis, etiam si nihil sibi conscientia fuerit, iudicare. Quoniam omnis hominum vita non humano iudicio examinanda, & iudicanda est, sed DEI, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tūc laus erit vnicuiq; à Deo, qui, vt scriptū est, reddet vnicuiq; secundū opa sua. Matt. 10. d
2. Cor. 4. d
Matt. 16. d

COMPENDIVM SENTEN.

TIAE CAP. XVI. CVM ERRORIBUS IN EO DAMNATIS.

CAP. I.

Diffinita 4.
in hoc cap. **V**ATVOR præcipua h̄c video diffiniri à Patribus. Primò in ipsa fronte capituli, opera bona & pios iustorum labores nō inanæ esse, sed magnam omnino habere remunerationem, ex Pauli testimonij colligūt. Et vt omnium animos in ipius amorem ac desiderium inflammēt, in illis verbis, Atq; ideò benè operantibus &c. qualis & quāta sit h̄c remuneratio, & quemadmodū bonis operibus iustorum reposita sit, & propter Christum promissa, ac suo tempore, vt gratia & merces fideliissimè reddenda, difterè exponunt. Secundò, iustificatis benè operantibus diffiniunt nihil amplius deesse, vt & satisfecisse legi diuinæ, & beatitudinē suo tempore cōsequendam promeruisse censemantur. Quod vt esset apertius, in Canone 32. anathema indexerunt neganti, iustificatos p bona sua opera mereri vitā ipsam æternam, & ipsius con-

Nam h̄c omnia copiosè in lib. 4. ostendimus, nobis à Deo conferri propter Christum, & ab illius iustitia & meritis, quo ad suum esse & conseruari, pendere.

Jacob. 1.

Tertiò in illis verbis, Ità neque propria &c. inferunt Patres ex prædictis, iustitiam nostram, & nostram esse, quia nobis inhæret & in nobis est: & Dei esse, quia à Deo nobis per Christum infunditur. Et nē fructum adeò præcellentem nostrę iustificationis ob nostram superbiam amittamus, duo saluberrima his subnectunt consilia.

Ac primò quidem admonent, non esse cuiquam, nisi in Christo, gloriādum. Nam & merita nostra, dona sunt Dei, & ab eo habent, vt sint merita. Deindè consulunt, vt nemo se iudicet, etiamsi nihil sibi conscientia fuerit, sed sicut misericordiam & bonitatem Dei, ità seueritatem ipsius & iudicium ob oculos semper statuamus, differentes examen & iudicium iustitiae nostræ Deo, qui illuminabit abscondita tenebrarum. In quibus omnibus quinq; præcipue erroribus obuiam iuit S. h̄c synodus.

Primus est Luteri, & suorum sectatorū, afferentium iustos debere esse certos supra omnem certitudinem de sua iustificatione. Secundus est dicentium, hoc in statu posse nos habere citra DEI revelationem certitudinem de obtinenda à nobis beatitudine. Tertius est negantū inhærentem iustitiam. Quartus est affirmantium operai iustorum non esse meritoria beatitudinis. Quintus error est existimantium necessariam esse iustis ad cōsequendam beatitudinem, nouam quandam imputationē, seu oblationē iustitiae Christi. Quāquam autem contra primum, 2. & 3. errorem lib. 7. 9. & 12. copiosè disputauimus, & opera bona iustorum, merita beatitudinis esse, in libello de iustificatione faculenter ostendimus, ac solus nobis quintus error evertendus supererat, vt plenè tamen respondeamus Caluino, nonnulla obiter & circa alios adjicemus.

Cap. 6. II. &
13.

Atq; h̄c quidē præterire nequeo, quantum erroribus & pplexitatibus inuoluatur Caluinus, dum non vult certissimæ Patri doctrinæ acquiescere. Primò putat necessarium esse, vt dubitet de sua iustificatione, qui non habet de illa certitudinē fidei, nec intelligit mediā esse certitudinem morale, inter dubiu & certitudinem. Secundò non credit sine certitudine fidei de nostra iustificatione sufficere, ac propterea Patres distin-

Absurda
Cal. expof.

Contradi.

etio Calvi.

Cœcitas
Calvii.

Cal. error
grauis.

Ioan. 10.

1. Cor. 2.

Cal. cū Io.
uini. sentitContradi.
Caluini.Hiero. ad
Ctesiph.

distinctis canonibus ea anathematizaverint, ipse talpa cæcior deridet Patres, quod bìs idem damnarint, velut timétes, nè casum est prius fulmen. Nec contentus his tantis & tam absurdis erroribus, addit intolerabiliorem, neminem, quid nobis per Christum datum sit, verè tenere, nisi qui secum certò statuit, se illi à patre datum esse, nè pereat. Itaq; secundùm illum, omnes iusti debent certò credere se non esse perituros, ac per hoc & prædestinatos. Vndè & huc existimat pertinere, quod Christus apud Ioannem dicit, neminem posse rapere à se oves suas, & hoc iustos addit scire ex speciali revelatione, qua pater cælestis dignatur filios suos, & de qua loquitur Paulus, dicens: Nobis autem reuelavit. Ad quæ manifestè sequitur, omnes iustos esse prædestinatos. Nam ad certò credendum falsa, Deus neminem obligavit. Et nè dubitemus illum sentire cum Iouiniano, semel iustos non posse perdere suam iustitiā, cùm in can. 15. ista palam confirmasset, tandem in decimo sexto subdit: Denique regenerationis spiritum non dari, nisi electis, qd; quis ignorat, nescio quid in scripturis tecneat. Et tamen vt inconstantiā videoas hominis, ac iuxta suum testimoniuim nihil illum de scripturis intelligere, mox in can. 23. ita scribit: Qui hominem semel iustificatum, peccare posse negant, eos damnamus: qui item verè iustificatos esse negat, quibus labi contingit. Quæ potest esse contradictionis, si hac non est? Nunquid, impie, aliquis iustificatur sine spiritu regenerationis? Si ergo possunt labi iustificati, poterū & damnari, ac ex consequenti esse reprobati: & falsum erit quod statim dixisti, Spiritum regenerationis non dari electis. Sed hæc omnia in citatis libris abundè subrueimus, paterq; hæc prima fronte blasphemia, nec necessè habet conuinci, teste Hieron. quod sua statim profensione blasphemum est.

DE ABSIBVS VERBI IMPUTATIONIS, AC LEGITIMO
ipsius ipsius.

CAP. II.

VT veram à ficta iustitiæ Christi imputatione discernamus, quia rectum est iudex sui & obliqui, de vera & sana illius imputatione prius agemus, atq; inde recto cursu

transibimus ad discussiendā fictitiam nescio quam imputationē, quam quidam hoc tempore orbi inuehere sunt conati. Quō vero omnia dilucidiora sint, à nomine imputacionis exordiū faciemus. Et pro cautela qd; abusus, verbi imputacionis, piorum aduertendū est, varie hoc vocabulo abuti hereticos nostrę tempestis.

Primò abutuntur, vt abrogēt sacramentis virtutem ad conferendam gratiam. Vlunt enim imputatiū tantum nobis in eis conferri gratiam, hoc est, duntaxat propter merita Christi nobis imputata. Ac sic sèpè abusus videtur hoc vocabulo Sarcerius in Sacer locis communibus. Secundò abutuntur eo, vt tollant iustitiam inharrētem. Quid enim illa, aiunt, opus est, cùm satis sit, vt simus iusti, imputari nobis iustitiam Christi, ac si nostra esset? Tertiò abutuntur, vt conficiant simul cum culpa deleri omnem poenā, & nulla prorsus esse opus satisfactione. Qua em satisfactione indigeant, quibus imputatur plenissima illa Christi satisfactionis, ac si sua esset? Et his modis abutuntur Caluinus in locis infrā citandis.

Quartò & perperam hac voce vtuntur, vt suadeant omnes iustos æquales esse in gratia & in gloria. Quippe si omnibus imputatur iustitia Christi, ac si sua esset, cùm illa unica sit, neq; alicuius sit valoris apud Deum iustitia nostra præter illam: quid supereft, aiunt, nisi vt omnes iusti æquales sint in iustitia & gratia & gloria apud Deum? Abutuntur & alij quinto hoc modo: nomine, vt dicāt, non sufficeré aliquam iustorum iustitiam ad consequendum vitā aeternā, nisi nobis Christi iustitia post hanc vitam, vel in morte denuo imputetur, ac si nostra esset. Quidquid autem sit de huius nominisabus, certum est, in sacris literis nusquam inueniri sic usurpatū hoc vocabulum, vt dicatur Christi iustitia imputari nobis, ac si nostra esset, sicut nunc passim à plerisq; dicitur. Dicit quidem scriptura, fidem nostram reputari nobis ad iustitiam. Dicit beatum esse, cui Deus non imputauit sua peccata. Dicit propter Christi iustitiam non reputasse nobis Deum delicta nostra. Et vbi nos communiter legimus, Ut reputetur & illis ad iustitiam: Gracè aperte est, Ut imputetur & ipsi iustitia. Nunquam tamen scriptura dicit, imputasse nobis ad iustitiam, iustitiam Christi.

Et

Et authores, per quos nobis Deus scripturas tradidit, & alij antiqui Doctores, qui eos fideliter imitati sunt, & Bernardū præcesserunt, contenti fuerunt haec tenus in hoc proposito, nominibus communicationis, participationis, diffusionis, derivationis, applicationis, copulationis, coniunctionis. Et applicari nobis, & copulari, & coniungi, ac communicari dixerunt iustitiam Christi, & participari à nobis ipsius sanguinem & merita, eaq; ad nos defluere, diffundi, & deriuari: sed nunquam asseruerunt, quod quidem recolere aut legere potuerim, ea nobis imputari, hac præfertim adiectione, ac si nostra essent. Paulus ait, Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? Quoniam unus panis & unus corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus. Et sicut communicare nos in sanguine Christi, & participare corpus ipsius in sacramento altaris dicit, ita & in meritis ipsius communicare & participare fructum sue passionis diceret. Nam & participes suos vocat omnes iustos in epistola ad Heb. & alibi cupere se indicat cognoscere virtutem resurrectionis eius, & societatem sive communicationem passionis illius. In quæ verba Aug. Communicatio passionum Christi, virtus tua erit. Et Ioannes ait, Deplenitudine eius nos omnes accipimus. Ac Chrys. exponens, quid Ioannes his verbis significarit, analogia fontis, vnde aquam haurimus, & ignis, vnde lucernas accendimus, diffusionis quidem & participationis verbis vtitur, non imputationis. Sunt autem hæc verba Chrysostomi: Non habet Christus donum participabile, sed ipse fons est, & radix bonorum omnium, ipse vita, ipse lux, ipse veritas, non in seipso bonorum diuitias continens, sed in vniuersos diffundens: quibus diffusis, plenus permanet: neque aliorum latitatem minuitur, sed diuitias suas elargitur semper uberioris, cumq; omnes his bonis impartiat, in eadem permanet perfectione. Quod autem ego fero, participabile est: ab alio enim id accepi, & exigua pars totius est, & quasi gutta parua, ad immensum abyssum & infinitum pelagus comparata, immo neq; exemplum sufficiens est ad id quod volumus, ostendendū. Nam si gut-

tam è pelago acceperis, et tamen pelagus, & si visu percipi nequeat, diminuit. De illo autem fonte, hoc dici nō potest: sed quantumcumq; quis hauriat, nihil deficit. Quarè alio exemplo vtendum est, cùm hoc infirmum sit, neq; possit, quod volumus, demonstrare. Alterū igitur afferemus, quod magis ad propositam nos adducat sententiam. Constituamus nobis igneum fontem, à quo innumeræ accendantur lucernæ, & totidem, & item totidem. Nonne huiusmodi fons ita plenus est ignis, quemadmodum antequam ex eo quicquam sumeretur? Sane perspicuum &c. Hæc Chrys.

Et secutus, vt solet, Theophylact. ita in Theophyl.

hunc locum de Christo loquitur: Fons oīs boni, & omnis sapientia ac prophetia existens, superfluit, & dat se omnibus dignis, & effluens plenus manet, ac nunquam ex-

hauritur. Ac paria istis tradit Cyr. in hæc verba: Nam & omnes nos, qui sanctorum locum possidemus, proprijs ipsius bonis locupletati sumus, & natura humana illius bonis magis quam suis gaudet. De plenitudine namq; filij sui, quasi iugi fonte, gratiarum donum scaturiens, in singulas animas, quæ dignæ sunt, defluit. Et quoniam de S. Thoma peculiaris fuit contentio, ille Thom.

quidem, cùm de his differat 3. par. quest. 69. artic. 2. verbo communicationis vtitur, non imputationis: Omni, ait, baptizato communicatur passio Christi in remissionem, ac si ipse passus & mortuus esset. Et addit ad primum: Pœna passionis Christi communicatur baptizato, inquantum fit membrum Christi, ac si ipse pœnam illam sustinuisse. Et neq; ibi, neq; alibi quod memini, dicit pœnas passionis Christi nobis imputari, ac si nostræ essent. Et instinctu forte & prouidentia Spiritus sancti factum est, vt nunquam antiqui sic verbo imputari, in huiusmodi uterentur, nè heretici videri possint ex illis ansam suorū errorum sumpsiisse. Nō est tñ adeò inuisum nobis

hoc vocabulum, vt credā nūq; nos posse hoc in pposito bene illo vti. Verè nāq; & tanè ac Latinè possum⁹ dicere, ad satisfactionē & meritū imputatā esse generi humano iustitiae Christi in passione sua, & iugiter imputari oībus, qd; iustificant & satisfaciunt pro peccatis suis, & vitā aeternā suis bonis operibus merent. Cū em p iustitiam Christi satisfecerit genus humanū pro suis peccatis, & per illam reconciliatum sit DEO,

Thom.

Cyrill. i. in

lo. ca. 20.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

Proposit. 3. Neq; in solo sacramento baptismi, quid-
quid vir quidam doctissimus contendenter, imputatur nobis iustitia Christi, sed & in alijs sacramētis, & quotiēs aliquod à Deo donum accipimus. Non enim opūs est, quidquid ille de rigore huius verbi contendenter, id solum dicere nobis imputari, quod ex toto & in totum imputatur. Imputari quidem dicere mus Michaeli à rege obsequium sui patris, si propter illud daret ei redditus mille aureorum, & totidem alijs tribus suis fratribus. Neq; minus certe singulis dicere retur imputari, quia nulli eorum imputaretur in totum, neq; quantum illud merebatur. Et alias neque in baptismō, nisi forte quo ad satisfactionem, possemus dicere alicui imputari iustitiam

NVLLI IMPVTA TVR IV
STITIA CHRISTI AD PRIMAM
iuſtificationem ſine baptiſmo in

CAP. III.
VT sciamus tamen verā, & eam,
quæ vel iustis, vel peccatoribus
necessaria * est applicatio, seutor, et
imputatio meritorū Christi, il-
lud ante omnia meminisse debemus, quod
& ex dictis lib. 4. dilucidum esse potest, to-
tię ad nos pertingere virtutem & eorum
apud Deum efficaciam, quotię nouum
aliquod spiritale beneficium ab ipso reci-
pimus. Statuit enim pater cælestis pro sua
summa caritate & benevolētia in suum fi-
lium, in hoc illum honorare, vt sicut nihil
in natura, nisi per illum, quatenus Deus
est, facit: ita & nihil, nisi ppter illū, vt ho-
mo est, faciet ex ijs, quæ ad nostram iusti-
fica-

ficationem & reparationem spectant. Et sicut omnia noua eiusmodi beneficia, novam Dei beneficentiam, ita & nouam applicationem & imputationem meritorum Christi, quæ illa antecedat, & ratio ipsius fit, requirunt.

Vnde & eos, qui plura aut maiora DEI
beneficia participant, non dubitamus plu-
etiam de meritis Christi participare. Et
tunc vnumquenq; nostrum nouiter eorum
fieri participem constanter asserimus, &
nouas Christo gratias debere, cum nouis
aliquid Dei munus & donum assequitur.
Nec ob aliud dilata est iustis veteris testa-
menti beatitudo, vsq; ad mortem Christi,
licet in Dei essent gratia, ac in multis alijs
benignitate & liberalitate diuina gaude-
rent, nisi, quia licet merita Christi præui-
fa ad ea beneficia acceptabantur, atque ob
Dei bonitatem, cum nondum essent, per-
inde ac iam essent, illis coniungebatur, ad
beatitudinem tamen eis ante id temporis
conferendam, minimè imputabantur. Et
nunc quanvis iam sit solutum precium pro
illis & pro nobis, atq; hac ratione multum
inter nos & illos interfit, tamen cum in via
sumus, nondum felicitate vita æternæ gau-
demus, quia nondum in tatum & tam exi-
gium beneficium nobis conferendum me-
ma Christi imputantur.

Quanquam autem multa & magna beneficia & infidelibus & parvulis nondum renatis propter virtutem meritorum Christi se ad omnes homines diffundentium, à Deo benignè conseruantur, tamen ex supra iam traditis liquidissimum esse potest, nemini Christi iustitiam ad primam iustificationem imputari sine baptismo in re, vel in voto. Lege Caltine, quæ lib. 5. de his scriptis, & nisi prorsus rebellis pergas esse lumini diuino, agnosces te contra scripturam & contra Ecclesiam catholicam assertere, parvulos fidelium hoc solo, quod filii fidelium sunt, regnum cœlorum consequi, etiam si moriantur sine baptismo.

Sed argumentis illius hic cōmodum erit respondere. Cur igitur, inquit, Paulus eos vocat sanctos? Non vniuersitatis est sanctificatio, respōdit olim Aug. huic argumen-
to, quo Pelagiani vtebantur ad negādum peccatum originale. Nam & catechume-
nos secundūm quendam modum suū, per
signum Christi, & orationem manūs im-
positionis puto sanctificari, & quod acci-

piunt, quanvis non sit corpus Christi, sanctum est tamen & sanctius quam cibi, quibus alimur, quoniam sacramentum est. Verum & ipsos cibos, quibus ad necessitatem sustentanda vita huius alimur, sanctificari idem Apostolus dixit per verbum DEI & orationem, qua oramus utique nostram corporis refecturi. Et paulopost subdit: Illa sanctificatio cuiuscunq; modi sit, quam in filiis fidelium esse dixit Apostolus, ad istam de baptismo & de peccati origine vel remissione questionem omnino non pertinet. Nam & coniuges infideles in cotius i. Cor. 7 gibus fidelibus sanctificari dicit, eo ipso loco ita loquens: Sanctificatur enim vir infidelis in uxore fidei &c. Nec, opinor, quisquam tam infideliter intelligit, quodlibet in his verbis intelligat, ut ob hoc existimet etiam matrimonium non Christianum, quia Christiana fuerit uxor eius, neque iam baptizari oportere, & ad peccatorum remissionem peruenisse, & in regnum caelorum esse intratur, quia sanctificatus dictus est in uxore. Hac Augustinus.

Sed inclusa est, ait Cal. infantium salus Obiect. 2
in promissione, qua Deus fidelibus testa- Caluin.
tur, se fore illis & semini eorum in Deum,
& cum Deus in regnum suum eos adopta-
uerit, iniuria fit promissione diuinæ, si ne-
cessariū eis puetemus baptismum, quasi per
se illa ad salutem non sufficiat. Ac proinde
& intrepidè colligit, non à baptismo initiu-
habere eorum salutem, sed quæ iam ver-
bo fundata erat, baptismo absignari.

Atquì si hæc vera sunt, necesse est, te **R**esponsio
Caluine cum Pelagianis negare peccatum
originale. Quia enim ratione dicis, aliquo
momento propter hanc solam promissio-
nem iustificari infantes, cogeriſ nimirūm
dicere & in ipso vitæ exordio, quo filij fi-
delium esse incipiunt, sanctos eos esse &
mundos, & neminem ex fidelibus nasei aut
concipi filium iræ. Cùm enim promissio
absoluta per te sit, nec ad ullum tempus
coarctata, sufficiet impedire, nè contraha-
tur peccatum, quando & sola sufficit illud
iam contractum extingui.

Quod si, ut ait in Decretum i. sess. 5. art. Contradi-
diendi non sunt, videlicet Zuingiani, qui
infantes negant propriè cum peccato na-
scì, profectò nec tu audièndus es, qui ea
prædicas, ex quibus aperte sequitur, nec
propriè, nec impropriè cum peccato illos
nasci. Quanta verò tua amentia est, ex ea

promissionē iustitiam parvulis sine baptismo polliceri? Nunquid si filij fidelū sint in peccato mortali, & illos quoquā, si sine pœnitentia decedant, saluos futuros propter eam promissionem concedes? Non opinor ita delirabis. Sicut igitur promissionem istā Dei in hoc valere dices, vt salutem assequātur adulti filij fidelium, si quidem præscripta sibi in lege Dei fecerint, ita & nos eam promissionē & infantibus sufficere dicimus, si adhibeatur illis baptismus, qui totiē in scripturis explicatur cunctis esse necessarius. Non sunt enim, quod sāpē tibi dictum velim, nam sāpē in hoc hallucinatis; non sunt, inquam, istae Dei promissiones absolutæ, sed conditionales, vt lib. XI. cum sancta Synodo explicuimus.

Obiecta.
Caluini.

Quo iure ergo addis, ad baptismū filios fidelium admittimus, nisi quod promissionis sunt hæredes, & huius promissionis beneficio, ecclesiæ censentur membra? Nisi iam antē ad eos pertineret vitæ promissio, baptismū profanaret, quisquis illis daret.

Respon.

Quām lōgē verò hīc à tota Ecclesiæ doctrina aberras? in baptismō illa infantes credit se generare, sibiq; & Deo filios, ac mēbra viua Christi & sua, & pmmissionis nobis ab eo factæ participes facere. Tu nec re, nec voto suo baptizatos, filios Dei & mēbra ecclesiæ, & participes promissionis asferis. Per baptismū illa ianuā se vitæ spiritalis & regnū cælorum aperire infantibus semper credidit. Hilar. Per Iordanē via nobis cælestis regni, & nouæ regenerationis lauacro possessio æternorum corporū inchoatur. Hieron. Aquæ baptismi, initia perfectuum. Et rursus: Ab eo tempore censemur, ex quo in Christo renascimur. Et familia paſsim occurrit in alijs doctoribus. Tu cōtra Ecclesiæ & eos omnes, & ante baptismū salutē illorū inchoatā dicas: & q; ne Pelagiani qđem mutare sunt ausi, regno cælorū dignos habēdos esse, etiam sine baptismō affirmas. Et quia baptismū, profanari dicas, si detur ijs, qui non sunt hæredes promissionis, iuxta tuā sententiā, nec dabit ille fidelium filij gratiā, saltem primā, sed eam tantum ob signabit, nec dabitur eis in remissionem peccatorū, sed in signum iam datae. Quod quidē nō semel est ab Ecclesia damnatum. Quin & ad tuū istum errorem aperte sequitur, infidelū filios etiā ex voluntate suorū parentum, non licere in articulo mortis baptizare, neq; ipsos infideles

Hilar. in
psal. 65.
Hier. in 47.
c. Ezech. &
epistol. ad
Oceanum.

volentes fieri Christianos, donēc eos particeps promissionis factos credamus.

Quid verò tecū de his, pluribus agā, qui nō vereris in testimonio illo, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto &c. cal. expo. cōtra Eccl. Abūndat quod tota catholica Ecclesia de aqua elementari hactenū intellexerit, aquæ nomē pro mortificatione acceptū dicere, vel certè epitheti vice adiectum, vt vim & naturam spiritus sancti exprimeret? Si non credebas impic nostro Concilio, quod sess. 7. can. 2. de baptismō anathema indixit detorquenti hēc verba ad aliquam metaphoram: nec Cōcilio Florētino, quod de aqua elementari illud exponit, atq; indē colligit, sine baptismō neminē introire in regnum cælorum, & eum esse afferit vitæ spiritalis ianuam, ac p ipsum mēbra effici Christi, & de corpore ecclesiæ: crederes saltē Ambr. Amb. 4. de & Hier. q eandē expositionē tradūt: cre. initian. myster. Chryl. Theophy. Cyrill. August. in Hieron in Ioannē, & Basil. hō. 52. & Grego. 4. Mora. episto. ad c. 2. & lib. 9. c. 16. qui & hinc colligunt, ne Oceanum, cessariū esse omnibus baptismum ad asse- quendū regnū cælorū. Certè nullū istorū authorū poteris dicere fuisse tempore, quo dicis extintā fuisse Euāgeliū lucem. Unde item aliudē sacri pōtifices & venerandi eccl. Doctores, & ecclesia catholica, ac ipsi Christi apostoli moti sunt, vt paſsim baptismū appellaret regenerationē, aut renaſcentiā, aut sacramentū regenerationis? Quarē Cyp. cum toto quodā Cōcilio Africano cēsūt, nec recēns natis esse gratiā baptismi denegandā, & Apostoli, testē Orig. Orig. lib. 5. super epist. ad Rom. tradiderūt ecclesiæ, vt parvulis baptismum dārūt, nisi quia ex hoc loco intellexerunt, necessariū esse hoc sacramentū ad ingressū in regnū cælorū? Vbi etiam hōes grauissimi obrutos peccatis, & spiritus sancto renasci posse credis, quām in baptismō? Si ibi dūtaxatē renascimur, quāobrēm hinc aquā vis excludi, sine qua nō est baptismus? Qui sunt isti veteres, quos ais aquā hīc p mortificatione accepisti? Cur disimulās? cur si- lentio præteris? cur non profers, vt vel aliquod habeas tuā temeritatis patrocinium, nec tam pernicioſe interpretationis pri- mus videaris fuisse parēs? Et nōne ipsa te sensū absurditas expereſacere poterat, vt nec tibi, nec alijs tam alienā expositionē cuderet. Quis vñquā dixit, ex mortifica- tionē nos renasci? Renatis cōſulit Paulus, vt mortificet ſeipſos, & post renascentiam hoc

hoc tota vita agimus, vt veterē hominem exiāmus, & de die in diem in Christo renouemur. Sed ex mortificatione nos renasci, nō præter te dixit. Quod si epitheti vice, aquæ nomen est positū, cur non potius post verbum, spiritus sancti, est adiectum? Quanto te rectius nonnulli ex sanctis doctribus, quos citauimus, ideo aquā subiectam à Christo dicit, vt Nicodemus, qui nō intellexerat priora verba, Nisi q̄ renatus fuerit denuō &c. paulatim deducetur ad intelligendū sacramentū baptismi, in quo, cooperante spiritus sancto, homo renascitur Deo? Atq; ex illis potuſſes dicere, nēc ignem epitheti vice positum, in illis verbis, Ipſe vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Quod si parvulis non renatis ex vitali aqua, baptismi salutem promittis, vt magnificenter quām nos, de divina misericordia videaris sentire, cur non & adultis peccatoribus sine baptismō & si- ne pœnitentiā indulgentiā concedis? Non enim apertius istis indicat scriptura neceſſariam effi pœnitentiā, quām illis baptismū, & Christus non magis pro peccatis illorum, quām pro peccatis istorum satisfecit. Eademq; ratione & damnatis omnibus, & ipſis dæmonib; poteris cum Origeniſtis aliquando tandem salutem polliceri.

Sed te in hēc præcipitia Caluine tua superbia & arrogantia pertrahit, qui vis semper licere de diffinitis à Patrib; disputare, nec intelligis nihil posse esse fatis certū in ecclesia, nec alia via certiore aditū posse dari omnibus tenebris & seditionibus, q̄ si tua ista admittatur licentia. Ut enim semel hīc obiter pro authoritate Conciliorum generaliū respondeam, & pauca quēdāijs, quæ lib. 1. huius operis tradidimus, tua cauſa adiiciam, non vides, si vel minimum Concilium sic legitimè congregatū, in fide aut moribus contemnis, vt aperte facis, dum sex aut septem ex illis adulteriā vocas, vñiuersam planē omnīū Conciliiorum authoritatēm tē subruere & labefacere? Unde certum habeamus spiritum sanctum adstituisse quibusdam, & non alijs? Quis erit finis contentionū & disputatiōnum in ecclesia, si, vt tu vis, reuocare semper licet in disputatiōnē, quæ conclusa & mature diffinita in eis fuerunt?

Si difficile & ambiguum, dixit Deus olim Moysi, apud te iudicium ēſſe persperieris inter sanguinem & sanguinem, cauſam & causam, lepram & non lepram, & iudicūm intrā portas tuas videris verba variari, surge & ascende in locum, quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem. Et tu non credis Conciliis generalibus aſſistere spiritum sanctum ad edocendum & indicandum quē vera sunt in his, quæ dubia & cōtroueraſſa fuerint in ecclesia? Minusne dilit Deus nunc ecclesiam, quām oīm synagogam? Minusne prospexit illius dubijs & necessitatibus? Non pudet te Christianum dicere, & conciliorum generalium abrogare authoritatem? Si aliquādō, vt aīs, extinta fuit sanæ doctrinæ lux, & aliqua Concilia generalia errauerunt, atq; vt audet tuus sodalis Bucerus afferere, ecclesia errauit ultra sexcentos annos, non ſolū in canticis & lectionibus, sed in administratione baptismi & eucharistiæ, & in ſuperſitione nouorum sacramentorum, & benedictionum, vt quidam alij nūc ex vobis contendunt, iniquum est à vobis petere, vt vos ſubijciatis Cōciliis generalibus: vbi erunt magnifica illa Christi promissa, Et ego rogaro patrem, & alium paracletum dabit vobis, qui maneat vobiscum in æternū, ſpiritu veritatis: Et iterū, Cūm autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vōs omnēm veritatem: Et rursus, Et eccē ego vobiscum ſum omnibus diebus vſque ad consummationem ſeculi?

Si mansit cuim ecclesia ſpiritus veritatis, & ipſa veritas & ſapientia patris, profecto libera illa fuit ab errore. Si nō mansit, promissionem ſuam non impleuit. Vides coruña te interrogatione teneri, & neceſſe eſſe, vt vel Christum vel ſpiritum sanctum dicas non fuisse veracem, ſi concilium aut ecclesiam errāſſe, aut errare poſſe contentas? Quibus verò ſtrophis ſacrosanctam iſtam conciliorum authoritatem violare & eneuare conetur, audiamus.

Augustinus non vult, ait, oraculi in ſtar Cal. in præ. haberi, & abſq; controueraſſa recipi, quic. antidiſ. quid prodierit ex conciliis. Nam aduersus Aug. lib. 3. Maximūm Arrianū ſcribens: Neque ego, inquit, Nicenum, neq; tu Ariminense debes tanquam præiudicaturus, proferre concilium.

Cur non vides Caluine iſta Augustiniſtis dixisse illi hæretico, qui Synodus Nicenā

Buc. exēcrā
das error.

Obiectio. 1.
Cal. in præ.

cap. 14.

Antidot.

Aug. lib. 3.

Maximūm Arrianū ſcribens: Neque ego, inquit, Nicenum, neq; tu Ariminense debes tanquam præiudicaturus, proferre concilium.

Cur non vides Caluine iſta Augustiniſtis dixisse illi hæretico, qui Synodus Nicenā

111 2 non

non recipiebat, & conuentum inter ipsos fuisse, vt exscripturis duntaxat, & absque praeiudicio alicuius Synodi, de fidei veritate certarent? Nonne & ibi & aliis non semel ostendit, vt inuiolabile & certissimum se habuisse, quidquid Syn. Nicena statuit, & hereticos esse, qui illam labefactare co[n]antur? Et cur verba Aug. detruecas? Nam & ea si integra citas, mox tua conspicua fuisset versutia. Sed nunc, inquit, nec ego Nicenum &c. Verum fides, addis, non temerè nudis hominum placitis, sed vni tantum Deo subscriptis. Quasi verò temerè, & non summa maturitate diffiniuntur, quæ stabiluntur in Concilijs. Quanto te fidei Greg. 1. epi. lius Gregorius, qui palam affirmat se, vt 24. lib. 9. epist. 61. sancta quatuor euangelia, venerari sancta quatuor priora concilia generalia? atque idem mox subiectis de quinto, & anathema indicit omnibus, qui aliud ab ipsis sentiunt. Et alibi, redeutes à Nestorianis heresi, non vult recipi, nisi venerandas Synodos, quas vniuersalis ecclesia recipit, te recipere & venerari promittant. Et alio in loco: Quoties in 4. principiis sedibus antistites ordinatur, Synodales sibi epistolas inuicem mittunt, in quibus se sancta Chalcedonensem Synod. cum alijs generalibus custodire fateantur. Ab ipsis purissimarum aquarum fontibus disce doctrinam Theologicam, & intelliges certum & indubitatum fuisse iam olim in ecclesia, & oraculice receptum, quidquid à concilijs generalibus emanavit, neq; placitis humanis, sed Deo ipsis fidem subscribere, cum eis totto corde assentimur. Neq; miror tamen te in istis labi, cùm & circa primatum Ro. pontificis vbiq[ue] cęcutias, neq; illum vicarium Christi agnoscas, cuius autoritate congregentur & roborentur vniuersa Concilia. Lege cæce totam d. 17. decreti Gratiani. Lege quæ contra istam yestram heresim scripsere illustres illi propugnatores Ecclesiastice hierarchie, Roffensis, Eccius, Alb. Pigi Campensis, Alphonsus: neque ita turpiter errabis, vt ad vniuersam ecclesiam referas, quod Concilium 3. Carthaginense statuit pro Africana prouincia, & in honorem Sedis apostolicae, nè quis videlicet inter eos princeps sacerdotum, vel summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi appetetur.

Prime sedis d. 99.

Sileo de alijs concilijs Africanis, quibus interfuerū Legati Sedis Apostolicae, Cer-

Obiect. 2.
Respon.
7. ep. 53.

Authoritas
Ro. pontif.

tè Africani erant Patres, qui ex Concilio Mileuitano & alio Concil. Carthag. scripserunt ad Innocent. rationem reddentes omnium, quæ contra Pelagianos statuerant, ac illius, vt capit[is], confirmationem & approbationem postulantes. Et ex epist. eiusdem Innoc. ad Mileuit. Concil. patet, illud concilium authoritate ipsius congregatum & approbatum. Nonne etiam Africanus erat S. Cypr. qui in epistola ad Cor. 1. epist. 61. nelium, inter alia pientissimè scribit? Neq; enim aliundè heresies ortæ sunt, aut natu schismata, quām indè, quod sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnu in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur. Iege hanc totam epist. & videbis quantorum peccatorū sitis rei, qui vicarium Christi perpetuis conuiciis inse- Et amini. lege item, quæ Aug. & is etiā Africanus, ad Bonifacium Papam scribit, quæq; alijs Patres, Orig. Hila. Chry. Theoph. Cyriillus, Damasc. & innumeris alij Doctores, sanctitate & eruditio[n]e clarissimi, de Petri & successorum ipsius primatu scripserunt: & si velis salubriter vinci, sine dubio agno- fices testatissimum esse in sacris literis vni- us capit[is] sub Christo principatum: neque quod hic aut ille male functus fuerit suo officio, necessitatem & utilitatem vnius primæ Sedis, cui omnes catholici obedi- mus, negabis. Verum hæc fatis nūctibi. re- uertamur, vnde hue, te cogente, digredi sumus.

QVATENVS IVSTITIA CHRISTI PECCATORIBVS IMPVTE TVR. CAP. III.

AT QVE ut de beneficijs corporalibus, Christi merito peccatoribus exhibitis, nūc sileamus, ad sex potissimum spiritalia beneficia, illis Christi iustitiam imputari video. Primò enim & propter Christum à mul- Primus tis peccatis feruantur, in quæ alioqui labentur, & ei par est gratias agant, quod ob ipsis gratiam & preces apud patrem, misericordissima ipsius manu impediti sunt, nè frequentius & grauius corruerent.

Deinde & propter eundem longanimi- ter expectantur ad penitentiam. Acter- tiō, Christi nomine & causa, aliqua eis im- partitur. Deus auxilia, vt nō solum resistat viriliter aliquibus temptationibus, sed & ali-

qua

qua bona & difficultia opera faciat, per quæ mādata Dei impleat, ac vitent pœnas æternas, quas, si non facerent, mererentur. Ut enim lib. 6. cap. 39. ex scripturis & Patribus abudē firmauimus, etiā in grauissimis peccatoribus intenuntur aliqua bona opera digna laude.

Et pessimè de omnibus peccatoribus Caluinus hac in parte meretur, qui contra cap. 8. huius decreti, ita scribit: Posteris vix persuadebitur, tātum stuporis fuisse in Pa- patu, vt iustificationi vllum opus præpo- nerent, etiam si negaret esse tanti boni me- ritorum. Quid enim ab homine pridibit, donè spiritu Dei fuerit regenitus? Et hoc confirmat circa can. 7. Primo, quia arbor mala non potest nisi malos fructus facere: omnes autem sumus male arbores, donè in Christum inseramur. Secundo, quia in- fideles facta sua non ad legitimū finem referunt, atq; vt dicit Aug. Religio nostra iustos ab iniustis non operum, sed ipsa fidei legē discernit. Tertio, quia Paulus dicit, Sme fide impossibile est placere Deo.

Quid verò mirū, si Caluinus omnia opera peccatorum dānet, cūm damnet, vt suprà explicuimus, etiam omnia opera iu- storum? Si, quia arbor mala non potest ni- si malos fructus facere, dāinas opera infidelium, quia iustificati, sunt bona arbores, approba saltem aliqua opera ipsorum. Et si, quia sine fide impossibile est placere Deo, colligis, omnia opera infidelium Deo displicere: collige & indè, non omnia opera fidelium eis displicere. Quod si certo scis, nō omnia opera iuistorum, tametsi bona sint arbores, esse bona, doccat te paritas rationis, nec omnia opera malorum esse ma- la. Possunt enim aliqua, puræ esse & nudæ obseruationes mandatorum, & in nullum finem malum, sed in bonum potius esse ordina- tæ. Et Aug. qui in locis suprà citatis & lib. 5. con. Faustum c. 9. pro nobis militat in loco, quem tu allegas, non opera bona à malis, sed iustos ab iniustis lege fidei dicit discerni. Nec quia aliquis nobis displiceat, necesse est & omnia ipsius displicere. For- tius verò pro te pugnat, quod alibi ait, Ni- si quisq; iniquam voluntatem mutauerit, bonum operari non potest. Et aliás: Initium operum bonorum, confessio est operum malorum.

Sed pro his & similibus, ac pro illis, quæ de mala arbore iactas, lege quæ lib. citato

scripsimus, & in q. vlt. de iustificat, & ex cīs intelliges, bona ab scripturis & sanctis do- toribus ea duntaxat aliquandò censerit, quæ vitæ æternæ sunt meritoria: atq; ideo dictum esse, arborem malam non facere fructus bonos, q[uod] peccatorū opa, esto bona sint, meritoria beatitudinis non sunt. Nec ideo tamē ea debes dicere mala. Nō enim dixit Christus, sicut tu citas, non posse arborem malam nisi malos fructus fa- cere; sed, vt nullam hinc ansam seu patro- cinium vestro errori sumeretis, dixit, sicut nos dicimus, non posse arborem malā bo- nos fructus facere.

Præter hæc aut̄ imputatur iustitia Chri- Beneficiū 4.

sti peccatoribus, vt vocentur, allicantur, & inuitentur ad gratiam. Et hæc sic à Deo Vocatio peccatorum in nobis propter Christum fiunt, vt nullam nō subest li- in his partem habeat libertas nostra, vt lib. bertati.

6. c. 8. docuimus. Quod & in Aug. Gre. & Ber. certò memini me legisse. Nec Christo tantum imputanda est gratia excitans pec- catores: imputanda & illi est gratia adiu- uans, qua sit, vt ipsi liberè & sponte assen- tiantur gratiæ vocantis, ac se disponant & præparent ad gratiam & amicitiam D E I per ea, quæ lib. 6. necessaria vel commoda ad hoc statuimus. Cūm enim necessaria sit Beneficiū 5.

gratia & fauor Dei ad penitentiam, vt abūdē probauimus q. 11. de iustific. & Leo. 1. ep. 89. & August. epist. 106. indubitatum asse- runt, nunquam eam gratiā obtineret pec- catores, nisi propter merita Christi.

Fatemur igitur, audi Cal. neq; te pigeat Respon. ad Cal. ad c. & can. 5.

discere, quod tota ista antidoto satis indica- cas non intellexisse. Fatemur, inquam, à Deo esse quod possimus in ipsum à pecca- tis conuerti, & quod in ipsum conuerta- mur, & quod cōuerlos ille recipiat in grati- am, neq; quisquam catholicus sibi arro- gat, quod solis liberū arbitrij sui viribus se ordinatæ. Et Aug. qui in locis suprà citatis & lib. 5. con. Faustum c. 9. pro nobis militat in loco, quem tu allegas, non opera bona à malis, sed iustos ab iniustis lege fidei dicit discerni. Nec quia aliquis nobis displiceat, necesse est & omnia ipsius displicere. For- tius verò pro te pugnat, quod alibi ait, Ni- si quisq; iniquam voluntatem mutauerit, bonum operari non potest. Et aliás: Initium operum bonorum, confessio est operum malorum.

Sed pro his & similibus, ac pro illis, quæ de mala arbore iactas, lege quæ lib. citato

Quarè perspicuum est, non Patres, sed

tehallucinari, qui illis impingis, quod motum nobis offerri somnient, qui mediā electionem nobis relinquunt. Credis em̄ tantum illos posuisse gratiam, quae antecedat liberam conuersationem peccatoris, cū illi liquidissimē meminerint excitantis & adiuuantis, hoc est, vt lib. 6. docuimus, antecedentis & comitantis. Inde verò in istis erras, quia nō intelligis mixtū hæc fieri à libero arbitrio & gratia, & non singulatim, simulq; & non vicissim per singulos profectus illa operari. Pulchrè namq; Ber-

Ber. de gra.
& lib. arb.

Responsa. ad tatem. Quod si istum concursum intelli- Caluin. pro- can. 6. geres, quo Deus peculiariter adiuuat nos ad bonum, & non ad malum, propter testimonia, quae sanè & commodissimē sunt iam exposita à Doctoribus, quæq; de concursu generali exponi queunt, nunquam aduerfareris Synodo in can. 6. Non enim negat Deum concurrere voluntate sua & concursu communi ad mala, sed quia non pindet ad ea concurrit, atquæ ad bona: neq; voluntates nostras ad mala excitat & extimulat, aut adiuuat, sicut ad bona: ideo anathema indicit dicenti, non minus proprium esse opus Dei prodictionem Iude, quam vocationem Pauli. Nam & propter hoc, & quia non impedit peccata, & cætitatem, & obstinationem peccatorum, cū tamē hæc in lege prohibeat, permisiuē tātum dicitur se habere in peccatis, & permisiuē excæcare, ac indurare, & similia. Lib. 2. c. 15. Sed de istis sat multa supra diximus.

Nec miror tamen, quod non intellexeris, per adiuuantē gratiam hoc prestari nobis iuxta sententiā patrū, quod tu vis, nempe vt ex nolentibus volentes fiamus. Tantis quippe tenebris obrueris, vt cū disertissime & Augustinus & cateri Patres, atque ipsa sacra scriptura libertatem nostram in his omnibus prædicet, tu tamen in illis, quae contra caput 5. scribis, nomen hoc libertatis sic deludas, quasi propterea

tantum dixerint, liberè nos conuerti in Deum, quia non inuiti, sed voluntarij, Deo faciente, conuertimur. Dic impie, & tuq; ipsius conditionis & nobilitatis ignare, quando Deus omnibus peccatoribus benignissimē pollicetur, Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, cur conuersationem eorum ab ipsis requirit? cur hor-tatur, vt se in ipsum conuertant? cur pulsat ad ostium obitinatæ voluntatis? cur excitat? cur inuitat? cur clamat, si non subest eorum potestati, vt conuertantur, vel non conuertantur? Nunquid ista Deum cum brutis facere audisti, aut legisti inquam, tametsi illa faciat, non inuiti, sed voluntariè per suum appetitū ei oblique in omnibus, quae de ipsis iple per se disponit? Cur hoc tam apertum, & tam forte libertatis nostræ testimonium, quo Patres vñ sunt, deludis, & nihil, quod vel in speciem verisimile sit, ad ipsum respondes? Cur imputatur peccatoribus impenitentia, si non subest eorum potestati sua conuersio? Cur non distinguis à naturali appetitu voluntarium consensum, qui, definiante Ber-

nardo, est habitus animi liber sū, vel nu- & lib. arb.

DE VERÀ, ET FICTA
storū, qd peccatores oēs sunt serui peccati. Est libertas gloriæ, quæ est libertas à miseria, & propria est beatorum.

Sed addis: Quod ad ipsam vocē attinet, audiant Aug. quilibet hominis voluntatē esse negat, quandiu vincētibus & vincentibus cupiditatib; subdita est. Alibi autem sic loquitur: Vicia virtus, in quod cecidit, voluntate, caret libertate natura. Item libero arb. male vñs homo, & se pdidit, & ipsum. Itē: Magnas homo liberi arb. vires, cū condere, accepit, sed peccādo amisi.

Nè tamen his aut similibus verbis Augustini deceptus, in tuo errore, vt facis, permaneas, scito Augustinū sēpē de libertate gratiæ more Christi & Pauli loqui, atque ideo abrogare libertatem peccatoribus. Alias verò, quia de libertate ad bonum duntaxat loquitur, & sufficiens non est nostra libertas ad surgendum à peccato, & mandata Dei implenda, nisi à DEO adiuuetur: exiguae omnino est particula, quæ nobis ad benē operandum reliqua est post peccatum, more communī, quo parum, pro nihilo reputatur, nullam in nobis libertatem ad bonum superesse dicit. Et nè aliter exciperentur hæc, quæ tu citas, & alia, quæ nos citauimus similia, in q. de iustific. & in libr. 2. huius operis, ipse multis locis & libris ibi à nobis citatis, diligenter cauit, & in libro primo Retract. cap. 26. palam dicit, non ita accipienda hæc esse, quasi totum amiserit homo, quod accepit.

Vnde doct̄ Richardus: Cūm audis, liberum arbitrium esse captiuum: nihil aliud intellige, quam infirmum, & natuā potestatis virtute priuatum. Et paulo ante ista explicat, per hanc potestatem, quam modò recuperare non possumus, potuisse hominem omne debitum soluere, & omne malum cauere: sed per peccatum, ait, amissit homo potestatem, nō libertatem. Nam bonum posse, est verè posse: sicut cogi non posse, est verè liberum esse. Et hæc libertas, addit, nec in bonis est maior, nec in malis minor, quæ nec per peccatum minuitur, nec per meritum augetur.

Quia tamen Augustinus libertatem in locis citatis vocabat potestatem sufficiensem ad bonum, & hæc tanto major est, quanto nos meliores sumus: ideo alibi dicit, Tanto liberior voluntas, quanto sanior: tanto autem sanior, quanto diuinæ misericordiæ, gratiæ que subiectior. Quod

IUST. CERI. IMPVTA. 679
si solis peccatoribus abrogare Caluine vñluisti libertatem, cur is obuiā Patribus, damnantibus dicentes liberum arbitrijum esse titulum sine re? Nōne saltem res subsistit in iustis? Esto tamen, libertatem nobis in his abroges, quam & nos, sine gratia Dei & imputatione iustitiae Christi, parum posse non negamus: cur in illis, quæ contra c. 7. notāsti, dispositionis nomen abhorres? Qualem, obsecro, aīs, dispositionē Caluinus inueniet spiritus Dei in cordibus lapideis? An non pudet eos dispositionem fingere, vñ spiritus ipse vñquè in scripturis pronunciat omnia esse contraria? Cur verò nos pudeat verbi, Dispositionis, cūm non nobis, sed D E O, qui emollit & præparat corda nostra, cā tribuamus? Te pudeat, qui non intellec̄tis verbis Patrum, exclamas in canone 4. Et qualis erit cordis ferrari à seipso præparatio, donèc mirabili cōuerſione carneum esse cōperit? Quasi verò Patres non disertissimē explicuerint, istas omnes p̄parationes esse à Dō, q. nobiscum & per nos præparat corda nostra.

Cur autem non vides, aperte hic cōtradict. Caluini. traditione teneri? Nōne fidem & pœnitentiā tu ipse à peccatoribus, vt iustificētur, requiris, & fide aīs appræhendi iustitiam? Quid aliud fides & pœnitentia sunt, quam dispositiones, quas nos ad iustitiam exigimus? Si fide appræhendimus iustitiam, p̄cedit ergo fides iustitiam, & dispositio ad illam est. Dicis: Ita præcedit, vt tamen Dei respectu sequatur. Ecquis tibi negat, à D E O nobis illam concedi, & priores ac principaliores partes Deum in ipsa & in omni dispositione nostra tenere? Hoc tantum contendimus, aliqua Deum prius in nobis efficere, quam nos iustificet, & liationem per ea nos ad recipiendam iustificationem, præcedunt, ab eo præparati & disponi. Antecedunt enim nostræ dispositiones gratiam gratum-facientem, & sequuntur gratis datam nos præficiētē.

Vnde Augustinus: Parū est vel- Aug. lib. 83. le, nisi Deus misereatur: sed D E V S non q. 68. miseretur, qui ad pacem vocat, nisi voluntas præcesserit ad pacem. Nec retratuit hæc in Retract. sed docuit, miseritcordiam D E I præuenire hanc voluntatem, & per eam præparari nos à Domino, atque ad illam pertinere vocationem, quæ præuenit & fidem. Quod & in expositione inchoata epistolæ ad Romani,

his verbis docuit: Iusta est ergo gratia Dei, & gratia iustitiae, cum etiam pœnitentiae meritum gratia præcedit, quod neminem peccati sui pœniteret, nisi admonitione aliqua gratiae Dei.

Beneficii s. Quia tamen peccator indignus est pane, quo vescitur, & promereri non potest, nec villa sua pœnitentia debitam sibi facere remissionem peccatorum, adhuc opus est ei imputari denuo iustitiam Christi, ut reconcilietur Deo. Sicut enim Augustinus luculentiter explicat, quantocunq; pœnitentiae dolore misericordia dignus quis fuerit, DEI indiget clementia & benignitate, qui eius precibus doloribusq; subuenit, & si sibi derelinqueretur, interiret. Quarè & imputatione indiget iustitiae Christi, per quæ vnū placuit patri omnia reconciliare. Et per eū vnū dispositiones omnes peccatorum ad gratiam idoneæ, à patre celestihabentur ad eorum reconciliationem.

q. 68. libr.
§ 3. q.

AD QVAE IMPVTATVR IV-STITIA CHRISTI IN IPSO momento iustificationis.

CAP. V.

Responsa ad
Caluin. pro
cap. 7.

QUANQVAM autem Caluinus planè consentit, peccatoribus imputari Christi iustitiam ad ipsorum iustificationem, atque in his sic in genere traditis nihil nobis aduersetur: si tamen peculiariter disquiramus, ad quid peccatoribus imputatur iustitia Christi in ipso momento iustificationis, non mediocris inter illum & nos inuenietur controuersia. Nos enim, vt iuxta sententiam patrum lib. 5. cap. 2. & seq. copiosè declaruimus, nomine iustificationis, remissionem peccatorum, sanctificationem, renouationem, & adoptionem in filios Dei & hæredes regni cælorū, compræhendi intelligimus. Ille vero vnam remissionem peccatorum, nomine iustificationis intelligit. Et quanquam perpetuò cōiunctas, ac sibi cohærentes iustificationem & sanctificationem assueferat, nec posse alteram ab altera diuelli, tamen Patres accusat, quod ista cōfuderint, & eadem inter se fecerint. Ac sanctificationem & renouationem, pro eodem omnino accipit. Sed vtriusque nomine quod voluerit intelligi, aut quatenus illas à remissione peccatorum distinxerit, non explicat. Palam tamen indicat, se in duobus saltem à nobis toto cælo distare. Nam pri-

mò quidem non credit hominem, cùm iustificatur, in obedientiam Dei reformari.

Verba illius hæc sunt: Verum cùm tunc iustificari hominem tradunt, cùm in obedientiam DEI reformatur, totum illud Pauli argumentum euertunt: Si ex lege est iustitia, exinanita est fides, & abolita promissio.

Ac vide quām aliter hīc interpretetur hunc locum, ac dum ex eo collegit certitudinem gratiae, vt cap. 1. citauimus. Subdit nanque statim: Intelligit enim neminem inuentum iri inter homines, in quo salutis promissio compleatur, si innocentiae conditione sit implicita, & ruituram mox esse fidē, si operibus fulciatur. Et mox: De regenerationis loquor. Quantum em̄ abest à iustitia, quæ in hac vita inchoatur, vitæ nouitas?

Sed & in altero à Patribus dissentit. Nō vult enim iustificatis propriam aliquam in sua iustificatione conferri iustitiam, sed eos vna gratuita acceptance propter Christū, vel vnicā Christi iustitia sibi imputata, aut gratuita imputatione iustitiae ipsius esse iustos. Causam, inquit, iustificationis Tridentini Patres duplēcē singūlārē, ac si partim remissionē peccatorum, partim spirituali regeneratione justi essemus. Vel vt alijs verbis exprimam, quod sentiunt, ac si partim imputatiōe, partim qualitate iustitia nostra cōstaret. Ego autē vnicam & simplicem esse assero, quæ tota continetur gratuita Dei acceptance. Eam præterea extra nos constituo, quia in solo Christo iusti sumus.

Et paulopost contradicit Patribus, quod affirmant nos verè esse iustos, & non tantum reputari. Quis verò tantos errores, immo blasphemias possit iam æquo animo Galat. 5. ferre? Vbi est impie, quod Paulus & eum & secuti Doctores sancti, disertè affirmant, Baptizatos nouas esse creaturas, & per baptismum, veterem nos hominem crucifigere ac exuere, & induere nouum, & renouari ad pœnitentiam, si nec in hac vita admittis esse vitæ nouitatem? Cur Christus Rom. 6. dicit nos renasci per baptismū, si abest à iustitia, quæ in hac vita inchoatur, vitæ nouitas? Quid & tu cęce ibidem dicas, simul ac iustificamur, sanctificari nos, & innouari ac regenerari in vitæ sanctitatem? Quid aliud est vitæ sanctitas, q; vitæ nouitas? Si dicas, regenerari iustos in vitæ sanctitatē, nō quæ statim fiat, sed q; in patria futura est, ac pppter ea fine vitæ nouitate posuisse te, sanctificatio-

DE VERA, ET FICTA

cationem fieri in hac vita, aut quia vitæ nouitas, quam acquirimus per baptismum, est tantum (vt postea addis) inchoata, & non meretur dici vitæ nouitas, nimirū profecto deludis vim baptismi, & per ipsum verēnos DEO regenerari, ignoras. Siquidem regeneratione fine nouitate esse non potest.

Quomodo verò sanctificationem & innovationem remissioni peccatorum conjunctas dicis, si cùm remittuntur nobis peccata, nulla sit alia nouitas in nostro spiritu? Non requisuerunt Patres ad iustificationem, nouitatem operum. Nam parvuli iustificantur fine illæ, & hæc vitæ nouitas sequitur, & finis est iustificationis, sicut Paulus explicit ad Roman. 6. Sed requisuerunt duntaxat, vt simul, cùm iustificatur homo, renouaretur & reformaretur, seu sanctificaretur interius ad obediendum suo loco & tempore. Et hanc nouitatem ipsa ratio iustificationis à nobis efflagitat. Nam si nihil, cùm iustificamur, acquirimus, quo Deo simus gratiores, & ad ipsius exequenda mādata promptiores: nec sancti possemus dici, nec iusti, nec noua creatura per iustificationem fieri. Lege Caluine quæ libro septimo tradidimus, & agnosces contra autoritatem Sanctorum, & contra rationem te negare habitum iustitiae.

Atqui vbi negare libebat habitum iustitiae, continere te certè debueras ab illa blasphemia, quam incurris, dum negas nos verè esse iustos, & non tantum reputari. Quippe cùm Scriptura passim hoc elogio exornet Sanctos, pudere te debuit, si quicquam in te esset frontis, cōtradicere Synodo assertenti eos non tantum reputari, sed verè esse iustos. Esto, aliquandò scriptura Ioseph patrem Christi dixerit, quia talis putabatur communiter, & ille loquendi tropus non erat vulgo, nec doctis inconsuetus: tamen grauius profecto error est, & authoritati & sanctitati Scripturarum vehementer repugnans, si putas licere, vt dicat quipiam, quos scriptura iustos vel peccatores pdicat, haudquaquam tales fuissent, sed duntaxat reputatos esse. Ad hoc ne filii Dei factus est homo, ad hoc tot & tam graves labores, ac mortem turpissimam & acerbissimam pro nobis pertulit, vt nos reputatiū tantum, & non verè faceret iustos? Quām vereor, Caluine, te confortem eorum minime futurum, quorum gloria tam leuiter

IUST. CHRI. IMPVT A.

681

& tam frequenter detrahis? Attamen argumenta, quibus hæc tanta & tam absurdada portenta cōprobant, patienter audiamus. Obiect. 1.

Cūm docet, inquit, Apostolus, propter Caluini. vnius obedientiam iustos constitui multos, satis(nisi fallor) ostendit, mutuari nos. Rom. 5. aliundè iustitiam, cuius nobis indigemus. Et cūm dicit nos prædestinatos esse in ad. Ephes. 1. optionem filiorum DEI, vt gratia esse mus in filio, summam iustitiae nostræ complectitur.

Atqui argumentorum tuorum palæstra Responsio, nobis palmam profecto victoriae desudat. Si enim propter Christi obedientiam iusti constituuntur multi, non ergo tantum reputantur. Si mutuamur aliundè nobis iustitiam, vbi nobis igitur gratis illa communicata fuerit, verè & non tantum reputatiū eam habebimus: supplebitque Dei benignitas indigentiam nostram, & non perindè nos egenos, nudos, ac vacuos, ac eramus prius, relinquet. Egregium verò esset mutuum, ex quo nihil noui haberemus. Et non te à tanto vsu deterruerunt ipse collationes, quas ibi facit Paulus inter Christum & Adam? Si delictum Adæ, verè & non tantum iuxta reputationem quandam peccatores nos effecit, & inimicitiae, & morti, ac damnationi subiecit: non multo magis gratia DEI & donum in Christo abundauerit, vt nos verè iustos ac sanctos, & amicos Dei, & liberos à damnatione, & hæredes veræ vitæ effecerit? Potentius sane fuisset delictum Adæ, quam gratia Christi, nisi nos verè iustos Christus efficerit, Falsumque esset, quod Apostolus ibi sub. Rom. 5. iunxit: Vbi abundauit delictum, superabuit daut & gratia.

Quanto te rectius de Christi gratia Cy. Cyril. ii. 1a rillus, q; alicubi ita loquitur: In horto Chri- ioan. ca. 31. sti gratia incipit, per quam à malis liberati, in pristinum habitum restituti sumus. Si iusti ergo fuerunt verè protoparentes nostri, & non tantum reputati, & nos ergo verè iusti sumus. Nam alioquin in pristinum habitū restituti nō essemus. Deinde. Si grati sumus in filio, veraquæ est, & non tantum putatiua adoptio per iustificationem acquisita: verè igitur, & non quadam solummodo reputatione, sumus iusti. Adde, quod apud Deū, qui falli nō potest, qcquid reputatur, verè est. Quarè si pppter Christi obedientiā reputamur iusti, velis nolis, ncessè est, nos asseras verè esse iustos.

Sed

Obiect.

Sed addis: Proferant, si quod habent, scripturæ testimonium. Ego cùm totam habeam scripturam mihi suffragantem, hac vna ratione nunc contetus ero, quòd cùm mentio sit iustitiae operum, eam lex & Euangelium in perfecta legis obedientia constituant. Ea cùm nusquam appareat, nihil aliud faciunt reliqui, nisi vt configiamus ad solum Christum, vt in ipso iustitiae seamus, quod in nobis non sumus. An mihi locum vnum proferent, qui inchoatam nouitatem pro iustitia apud Deum probari testetur vel in totum, vel ex parte? Quòd si autoritate destituuntur, cur non liceat repudiare, quod hic obtrudunt fragmentum de partiali iustitiae? Et paulò pòst: Quantulacunque iustitiae portio in opera nostra conferatur, eatenac vacillabit fides, falsusque nostra hoc modo tota periclitabitur. Et post pauca: Denique vbi de causa queritur, quorsum attinet accidens inseparabile obtrudere?

Respon.

Caluin. nō intelligit sententiam Patrum.

Verùm hæc tam multa propterea tanta verbositate replicas, q[uo]d non asperges sententiam patrum. Nec enim illi habitum iustitiae ponunt, vt causam acquirendæ iustitiae, sed vt donum defluens ab ipsa imputatione iustitiae Christi, vt efficiat nos iustos, ac renouet, & proclives efficiat ad obedientium D E O. Et si, vt tu rectè ais, quod subordinatur, non repugnat: nihil equidem repugnabit hic habitus imputationi iustitiae Christi, nec salus nostra ex illius positione quicquam periclitabitur. Nec putare debes, ab isto habitu & à iustitia Christi, vt ab vna tota causa & integra, nos iustificari. Nam causæ diuersorum generū, nunquam integrum aliquam causam constituant: Iste autem habitus, causa est formalis & vnicæ, qua formaliter iusti sumus: & iustitia Christi, causa est meritoria vel efficiens nostræ iustificationis. Licet verò ab amore, quo Deus iustos amat formaliter, possunt dici Deo cari & dilecti, & ab imputatione iustitiae Christi possent etiam formaliter, vt vis, dici iusti, hoc est, absoluta peccatis, tamen si philosophicè de iustitia & sanctitate loquamur, nunquam quisquam dixerit, quod tu aedes dicere, nostram iustitiam in prædicamento esse relationis, cùm ab omnibus philosophis & dialeticis ponatur in prædicamento qualitas:

Et vñquæ sit de amore diuino, vel imputatione, certè à iustitia & meritis Christi

Iustitia Christi & nostra, non in codice generis.

In can. 10.

nemo dixerit nos formaliter esse iustos, ac propterea mirari non debebas, nec repræ*iustitia* hendere, quòd Patres, qui dixerant vnam est causa esse causam formalem nostræ iustificationis, videlicet iustitiae nobis benignè à Deo *iustificationis* collatam, cano. 10. anathematizauerint, dicentes nos esse formaliter iustos per iustitiam Christi. Cur autem non vides grauitate in hoc argumento peccare, cùm, vt subruas habitum iustitiae, probas nos non iustificari ex operibus? Alia quæstio est, an necessaria sint opera ad acquirendam iustitiam: alia, an necessarius sit habitus iustitiae, vt dicamur iusti. Nec oportebat tam diueras adeò quæstiones in vnam confundere. Nam quanvis daremus tibi, non pendere iustitiam nostrâ ab operibus, nec ea requirere, exigemus tamen à te habitum iustitiae, vt essemus iusti. Et licet daremus tibi, non requiri habitu vllum, vt essemus iusti, adhuc requiremus opera, vt perueniremus ad eum statu, in quo nobis imputetur iustitia Christi. Nec ex hoc periclitabitur salus nostra, cùm opera dicamus suam habere virtutem à meritis Christi, & propterea ipsum Deum nos ad illa adiuuare, neque vnum sed centum loca tibi data ad hæc, quæ requiris, suprà lib. 6. & 7. inuenies, si filios dignaberis legere. Et cùm tu necessarias fateris poenitentiam & fidem, vt imputetur iustitia Christi peccatoribus: eoipso cogeris, non eam solam iustitiam causam nostræ iustificationis asserere, nisi forte propteræ contendas posse dici solam, quia nec fidem quisquam habet, nec poenitentia, nisi propter ipsam iustitiam Christi.

Veniam tamē ad id, in quo Patres accusas, quòd iustificationem cum sanctificatione confuderint. Caluine

Non illi quicquam confuderunt, Caluine. Tuum est hoc vitium, qui sanctificationem cum innovatione confundis, nec intelligis earum distinctionem, & præter remissionem peccatorum & renouationem, hoc quoquæ in iustificatione fieri, vt qui antè erant inimici, non solum absolvantur à suis delictis, sed siant amici D E I & filii, ac per hoc sancti, sicut & ipse pater sanctus est. Potuisses quidem minori culpa dicere, plus illos comprehendisse nomine iustificationis, quæ scriptura comprehendenter. Nam eò tendunt tua omnia argumenta, vt ostendas iustificationis nomine, tantum designari remissionem peccatorum,

quam

IUST. CHRI. IMPVTA. 683

cor suum, non absoluisse scilicet illud à peccatis indicabat, sed innouasse, mundasse, purumque effecisse studio innocentie, quod gerebat. Et cùm Paulus dicit, iustificatum Rom. 4. fuisse Abraham ex fide, & non ex operibus, & fidem ei reputatam ad iustitiam, nō intelligit ex fide remissiæ ei fuisse peccata, à quibus iam tum liber erat, vt tu benè alibi dicis, aut certè nō hoc solum intelligit, sed ex fide explicat eum obtinuisse, vt sanctus & iustus haberetur apud Deum & homines.

Cumq[ue] distincta sint, absoluere à peccatis, & amicum D E I, ac filium fieri, & prius à posteriori possit præter legem separari: nō ita tamen, credo, insanes, vt dicas, nomine iustificationis, nunquam comprehensum esse secundum. Quippe manifestissima sunt & frequentissima testimonia in scriptura, in quibus dum iustificati dicimus, non tantum absoluti à peccatis, sed & reconciliati D E O, & amici ipsius, ac filii effecti pronunciamur. Et cùm Paulus nos dicit iustificatos per fidem, & effectos iustitiam D E I. 2. Cor. 5.

in ipso, & neminem ex operibus posse iustificari: proculdubio intelligit nos per Christum liberos effectos à peccatis, & reconciliatos, ac sanctificatos, & iustos, atque amicos Dei effectos, & nihil horum quemquam potuisse per sua opera aut virtutem adipisci.

Ac nè te amplius super his urgeam, illud tandem pacifice velim tecum perpenderes. Si semper dum quis iustificatur, etiam secundum tuam sententiam sanctificatur: quod peccatum est, statuere aliquod verbum, quo explicemus utrumque, & generatim omnia beneficia, quæ illo momento peccatori à Deo sunt. Si aliquem docere velim, quid à D E O accipiat, cùm ei remittuntur peccata, aut cùm ad gratiam diuinam admittitur, non patieris nos dicere, velle illum docere beneficia, quæ in sua iustificatione assequatur? Quo verbo commodius utamur ad complectenda illa oīa vna voce, quæ hoc, quod frequentissimum est in scriptura, & ab illis verbis etymologiam suam ducit, quibus & absolu-

to à peccatis, & reconciliatio cum D E O, & amicitia ipsius atque adoptio, & executio operum iustitiae designatur? Secteris tu quidem quod voles, nolo enim amplius de verbo tecum litigare.

Equidem sancta Synodus Paulum habet, quo se posit in hoc contra omnes tueri. cuit 4. iusti.

Quippe

ificationis beneficia. Quippe cum una hac voce hec omnia sepe alias comprehendisset, disertissimè tamen prouidetia Spiritus sancti, ut tuam possis incitiam agnoscere, cum dixisset ad Rom. 5. per Christum nos abundantiam gratiae, & donationis, & iustitiae accepisse, ut in vita regnemus per ipsum, in quibus dilucidè expressit quatuor iustificationis beneficia expressa à Patribus, statim ea omnia uno verbo iustificationis complexus est, dicens: Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.

Rom. 5.

Et nè dubitaret quispiam, hæc se quoque omnia complexum fuisse, quoties nos dicebat iustos effectos per Christum, continuò addidit: Sicut etiùm per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obediētionem iusti constituentur multi. Et propter hæc etiam subiecit: Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia. Nam si in iustificatione tantum absoluemur à peccatis, non perinde superbudasset gratia, quia tantum ablatu esset, quod intulerat nobis damnū & reatus peccatum.

DE FACIENDIS A PECCATORIBVS, VT AD EORVM IUSTIFICATIONEM IMPUTETUR IUSTITIA CHRISTI.

CAP. VI.

OVID autem debeat facere peccatores, ut ad hæc tanta & tam eximia beneficia imputetur illis Christi iustitia, luculenter suprà tradidimus: pro non renatis quidem, libr. 6. pro lapsis vero à gratia baptismali, libr. 13. Ea si legat Caluinus, intelliget, 4. Caluin. quod non assequitur, sapienter Patres in capit. 6. & 7. solius baptismi meminisse ex omnibus sacramentis, quia de prima iustificatione agebant. Et ex ibi traditis liquidum esse potest, aliquando peccatoribus, imputari ad iustitiam Christi merita sine sacramentis, aliquando vero sine illis propter fidem & pœnitentiam ipsorum, & falsò Caluinū criminari sancte Synodo, quod remissionem peccatorum alligauerit sacramentis. Indè etiam liquet, semper necessarium fuisse ex iure diuino baptismum in re, vel in voto, pro non baptizatis, & confessionem auricularem in re, vel in voto pro lapsis à gratia baptismi. Nec quisquam Ca-

In sess. 7.
canon. 6.
& 4.

tholicus asservit, quod sancta Synodo non veretur Calvinus imponere, absque fide pœnitentia sacramenta ecclesiastica. Ideo autem fidem tioni posuit partem esse sacramenti pœnitentiae, quia fundatissimum est & radix Christianæ iustitiae, & inepte à Philippo & Sarcerio in loc. cōm. inter partes pœnitentiae fideliū computatur. Et quanquam verum est, ut suprà docuimus, sacramenta ecclesiæ non habere suam virtutem à fide nostra, sed ex se propter Christi merita, tamen nec hoc statutum est à sancta Synodo, cum definita ea confesse gratiam ex opere operato. Quarè nec hac gratia accusare debuit ecclesiam Dei Calvinus. Stat enim alterum sine altero, nec se ea mutuo consequuntur. Nec vim magicanam ponimus in sacramentis, ut ille calumniatur, sed diuinam.

Nec improbandum quidem est, quod peccatores, qui lapsi sunt à gratia baptismi, dum de peccatis suis dolent, nè animū despondeant, recordentur se baptizatos, ac tum receptos fuisse à DEO in filios, ac proindè dubitandum non esse, quin & eos rursus pater misericordiarum in suam gratiam recipiat, si vere & ex animo in ipsum conuertantur. Verum tamen hanc recordationem suscepti baptismi cum fide, non modò facere peccata venialia, sed ea prorsus oblitterare, ac propterea quoties de remissione peccatorum agitur, ad baptismū esse configendum, ut inde petamus eius confirmationem, nouus est hereticorum nostræ tempestatis error, & damnatus meritò à Patribus, in self. 7. canon. 10. de baptismo. Indè vero hunc canonem Calvinus impugnat, & exprobrat nobis, quod vim baptismi momætanea & euana gratiæ promissione includamus, quia baptismus est perpetuum gratiæ. DEI propitiatio testimonium, & eo nobis DEVS obsignat fidem & certitudinem nostræ conciliationis, que quotidie fit, & viisque ad mortem repetitur.

Cup vero tecum non constas Caluin? contraria Vbiq[ue] clamas solam fidem iustificare, nec atio Cal. in eius consortium caritatem aut pœnitentiam admittis, quas admittit scriptura. Et nunc tam leui argumento concedis, recordationem suscepti baptismi prorsus oblitterare peccata. Quis miser te docuit tam male theologizari? Certè hanc doctrinam non ex tritis nostris, quas dicis, rhapsodijs, sed ex lutosis tuarum ranarum paludi-

bus haufisti. Non plus enim, nec minus, iuxta Catholicorum sententiam, Ecclesiæ sacramenta significant, quam efficiunt, nec econtrari. Quarè cum baptismus tantum det vitam, cum suscipitur, nec impeccantiam largiatur, ut Iouinianus credidit, nec erit testimonium propitiationis diuinæ usque ad mortem. Quanquam autem hanc doctrinam nouam de efficacia recordationis baptismi, non nihil ille mitigat, dum dicte eos, qui tradunt sola ea recordatione deleri peccata, non nudam ipsam & frigidam intelligere, sed fide ac pœnitentia coniunctam, tamen vel ob hoc velim eam nihil secus repudiari, quod eò videantur illius authores tendere, ut probent non esse lapsis necessarium sacramentum pœnitentiae.

Et Caluinum quidem eò tendere perspicuum est. Adiicit enim statim in Patres: Baptismi promissiones in præteritum restringunt, simulatque peccauerit quispiam, sepulta baptismi memoria, iubent in fiducia pœnitentiae sacramento conuictere. Quasi vero non ipse baptismus proprium esset pœnitentiae sacramentum. Et in illis, quæ contra Cap. 13. nostri decreti, & contra sessionem 7. scribit, planè assuerat nullum tale esse sacramentum à Christo constitutum, & scripturam nusquam auctoritatis confessionis meminisse, sed longo postmodum tempore eani cerebris humani excusam, & in tota Ecclesia Orientali, nullum propemodum illius usum fuisse. Immò ubique gentium, addit, diutiis milie annis libera fuit obseruatio. Et ex historijs nostris assuerat constare, ante annos 400, nullam fuisse de ea legem, hoc est, ut ait, donèc Innocent. 3. laqueum hunc populo Christiano induxit. Nec partem aliam pœnitentiae admittit, quam odium peccatorum, & innovationem vitæ: & cum culpa deleri dicit tota pœnam, nec opus esse aliqua nostra satisfactione.

Lege vero, impie, quæ in libro 13. tradidimus, & disce esse theologus ab ijs, qui vere sunt. Indè intelliges, nisi clausis, quod aiunt, oculis rebellis pergas esse lumini diuino, totam veterum. Scriptorum seriem contra te pro nobis dimicare: nec ad constitendum & indicendum omnibus hoc sacramentum pœnitentiae, opus fuisse alijs verbis, quam illis: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retie-

nueritis, retenta sunt. Mitto ad stultas contumelias respondere, quibus hic & Patres & monachos adspergis. Passim enim id facis, ac Deum arbitror permisisse te in tam graue peccatum corrriere, ut nemo fidem haberet homini, quem videret ita inueniendum & maledicuum, & nihilominus ita cæcum, ut moderationem te dicas tenere, nec accusare quicquam, cum ubique oem modum excedas: & vt alia nec nominanda taceam, inscitiae, stuporis, sacrilegij, temeritatis, & falsæ doctrinæ, & depravationis scripturarum, omnes, qui concilio interfuerunt, accuses.

Veniam ad lenissimum fundamentum, quo tantam hærescon molem superstruis: Videlicet, ut ad minimum veræ doctrinæ flatum, cum auctore suo dispereat. Preter vnum illud protritum argumentum, quod non legatur Petrus confessus suam negationem, quod iam diluimus, vnum video te nobis obijcere: Quis ignorat, inquis, in illis verbis, Quorum remiseritis peccata Absurda ex & cat. munus Apostolis fuisse iniunctum, posit. Calu. quo erga extraneos fungerentur, & legatos eos esse constitutos, qui remissionem peccatorum mundo annunciarent? Ea porrò legatio est, quæ per Euangelium defertur, & quidem nondum in Ecclesiam cooptati. Et addis hoc esse, quod Christus apud Lucam docuit, prædicandam esse in Luke 24. suo nomine pœnitentiam & remissionem peccatorum.

Verum hæc tuam verborum Christi ex- Argum. 1. positionem, quam nemini ignotam dicas, ignoravit tota Ecclesia usque ad hoc tem- pus, quo & tu, & alij ante te, eam nisi estis orbi inueheré ad deludendum sacramen- tum pœnitentiae.

Sed dic mihi: Non erant iam Apostoli Argum. 2. constituti legati ad prædicandam pœnitentiam? Quid opus erat etiam tum denuo confirmare? Nonne hic spiritus sanctus prius largitus est, ut idonei fieret ad id recipiendū, & excitarentur ad credendum magnum quod esse, quod tum elargiebatur?

Et ne tum quidem nouum aliquod do- Argum. 3. num promisisse putas, cum fungéribus ipsis sua prædicationis legatione, potestatem ligandi & foliendi omnia pollicitus est? Itane inuides gloria Apostolorum? ita munera diuina coarctas & restringis?

Non te etiam ipsa verba deterret à tam Argum. 4. absurdâ & tam violâ expositione? Aliud in m m pro-

Marc. 16. profecto est, Euntes per vniuersum mun-
dum, prædicate Euangelium omni creatu-
Ioan. 20. ræ & cæt. & aliud, Quorum remiseritis
peccata &c. Aliæ etiam sunt potestates,
alia functiones, alia munera, prædicare, &
remittere peccata. Euangelij prædicatio
nec optimè dispositis remittit peccata, nec
largitur ex se gratiam immediate, sed obse-
qui oportet euangelio, & ea facere, quæ
ipsum præscribit, vt eorum remissio ob-
tineatur.

Respō. pro cap. 7. Quod si intellexisses, non calumniareris
alibi Patres, quod verbum Dei non cōmu-
merauerint inter causas instrumentales iu-
stificationis.

Argum. 5. Insupèr: Licet Apostoli poterant non
annunciare verbum Dei illis, qui eos non
recipiebant, & iuxta mandatum aliâs à
Christo, etiam pulucrem pedum suorum
decebant excutere supra illos, nec margarita
suas iacere ante porcos; tamen non li-
cebat eis intermittere prædicare verbum
Dei, quia aliquos viderent esse in peccatis,
& volentes in eis perseverare. Ergo non
potest sensus horum verborum esse, vt il-
lorum remitterentur peccata, quibus ipsi
annunciarent euangelium, & eorum reti-
nerentur, quibus non annunciantur.

Argum. 6. Præterea: Christus his verbis absolu-
tam potestatem respectu omnium dedit.
Non est igitur coarctanda duntaxat ad ex-
traneos, & ad eos, qui prædicatione noua
Euangelij indigent: sed ad omnes potius
extendenda, qui remissione peccatorum
opus habent: & reddenda sunt singula sin-
gulis, vt non baptizatis, remittant per col-
lationem baptisimi: baptizatis vero, per sa-
cramentum poenitentiae.

Argum. 7. Quod si traditionem & consuetudinem
vniuersalem totius Ecclesiæ, quæ optima
est scripturarum interpres, spectare volui-
sses, ex ipsa ordinatione sacerdotum & dia-
conorum intelligere potuisses, aliam esse
potestatem p̄dicandi, aliam remitti pec-
cata. Sed te ita fugiunt, quia cōtemnis de-
finita à Patrib. in hoc concil. sess. 4. & fidem
ad eo vis pendere ab scripturis, vt nec illas
traditiones, quæ sine scripto à Christi ore,
vel ab Apostolis, spiritu sancto dictâ, qua-
si per manus traditæ ad nos v̄isque peruen-
erunt, ad fidei doctrinam spectare credas.
Nam alias quicquid tu insimules, non per-
indè cœsueré patres creditu esse necessarias.

Traditio. Et huiusmodi quidem sunt dogmata,

quæ certa & indubitate tenet tota Eccle-
sia. Qualia sunt, Deiparam virginem fuisse Paris auth.
perpetuò virginem: Imagines & reliquias ritati cō-
sanctorum, esse venerandas: Septem esse
Ecclesiæ sacramenta, & multa alia huius-
modi, quæ ad formas & materias ipsorum
Sacramentorum, & ad ritum Missæ spe-
ciant. Cumque eadem Ecclesia, qua tra-
dit baptismum & Eucharistiam esse sacra-
menta, tradat & alia quinque, pudere te
debuit sola hæc duo recipere, & tam pro-
caciter, vt facis, abrogare omnibus alijs vir-
tutem ad conferendam gratiam, cū tamē
aliâs itâ sis liberalis, vt contra omnes veter-
es, & contra ipsum Ioannem, quidicebat
se tantum baptizare in aqua, baptismum illius,
eiusdem fuisse efficacia cum baptismo
Christi, contra definita à Patribus, proter-
uè contendas.

Verum agè, te rogo: Vnde scis scripta Sess. 7. ca
ab Apostolis, ab eis esse scripta, nisi ex testi- no. 1. deba-
monio Ecclesiæ? Si ergo eiudem testimoni- ptimo,
o constat, hæc quæ diximus, & similia, ab
eis ex spiritu sancti inspiratione emanasse,
cur non vis eiudem esse cum scriptura au-
thoritatis & certitudinis? Nunquid apud
aliquem minoris est authoritatis verbum
alterius, quam scriptura ipsius? Enim uero
vel hoc argumento, vbi aliud non esset,
certum & indubitatib⁹ tibi esse deberet Mis-
sæ sacrificium. Nam & Roffen. & Eccius, Missæ
& Pigius, & Alphonsus, & nouissimè Pa- sacrificium,
tres illi venerandi, quorum consilio edita
est deliberatio omni laude digna, probata
comitijs Augustanis 15. Maij, Missam esse
verissimum & singulare Ecclesiæ sacri-
ficium pro viuis & defunctis, ex consensu
omnium Doctorum Ecclesiæ & ex scri-
pturis dilucidè probârunt. Et præter eo-
rum testimonia, ex Aug. de spir. & lit. ca. II.
& 18. de ciuit. cap. 35. & 9. confes. c. vlt. hoc
potes discere.

Ac propter hanc Ecclesiæ authorita-
tem, tametsi alia decessent argumenta, quæ
quidem non desunt, & fortissima, recipi-
re incundanter debuisses, quæ de chara-
ctere & de necessitate intentionis ad confi-
cienda sacramenta, & de non iterandis ba-
ptismo, confirmatione & ordine, & de dif-
ferentia episcopi & presbyteri, à Concilio
Florentino salubriter definita sunt, & ab
hoc sacro concilio cōprobata in sessione 7.
& cauere debuisses, nè inuocatiōes sancto-
rum & ieiunia Ecclesiastica damnares.

Sed

Sed dicis: Etiam eo tempore, quo eo-
usquæ inuauérat superstítio, vt rectam li-
neam tenere non possent sancti pastores,
in Concilio quodam Carth. prohibita fuit
inuocatio sanctorum ad altare, & nè hanc
vocab proferrent sacerdotes, Sancte Pe-
tre, vel Paule, ora pro nobis.

Cur non citas verba can. & numerū cō-
cilij? & intelligent onites, nihil aliud præ-
ceptum esse ab aliquo Concilio Carthaginensi,
quam quod ab vniuersa Ecclesia obser-
uatur: & in Concil. Carthag. 3. cōfirmato
in 6. Synod. generali cap. 23. statuitur, vt
in Missarum sacrificio, cū ad altare alsi-
statur, semper ad Patrem dirigatur oratio.
Si concilijs Provincialibus initii vis, legas
Aurelianense, Gerundense, Toletanum 5.
& 6. & Braccaren. 2. & in eis approbatas
videbis Rogationes & Litanias Ecclesiasti-
cas: & nisi prorsus stupidus sis, ac in re-
probum sensum datus, horribilis sic os po-
fuisse in cælum, vt eas diceret esse cōto-
nes, tot ex blasphemis consutus, quot ver-
bis. Nam quod obijcis, de Christi interces-
sione illic altum esse silentium, prudentissime
ab Ecclesia statutum est. Nè enim dā-
retur ansa errori Arrianorum, orandum
eum potius censuit, vt miserereetur nostri,
quam vt oraret pro nobis: & contenta fuit
suas orationes velut obsignare communis
illo Ecclesiasticarum orationum fine, Per
Christum D.N.X.

Atque ex traditis in præfatis Concilijs
& in Synodo 2. Nicena, facile poteris per-
spicere, etiath ob merita Sanctorum, siue
hic viventium, siue iam cuim Christo re-
gnantium, imputari persæpè peccatoribus
iustitiam Christi, vt conuertantur in De-
um, & resipiscant à diaboli laqueis. Nijs
enī honorificat Deus suos amicos, & quod
omnes ad sui amorem allicit, laudari se
vult in illis: & quanvis ad benefaciendum
nobis sit promptissimus, tum ob magna
commoda nostra, & gloriam eorum, mul-
ta nobis beneficia, non nisi ad preces eo-
rum, & in ipsorum gratiam, largitur. Sed
acta agimus. Hæc de imputatione, quæ fit
peccatoribus, differuisse hic sufficiat.

NON OMNIS NOVA APPLICATIO IVSTITIAE

Christi, requirit nouam im-
putationem.

CAP. VII.

VANQVAM aut̄ iustis nullum
à Deo exhibetur spiritale bene-
ficium, nisi ratiōe iustitiae Chri-
sti, imputat̄ aut cōmunicata
sibi ad illud obtinendum, tamen hoc an-
tecellunt peccatores, quod non om̄e bene-
ficium eis p̄ficit̄ noua indiget imputatio-
ne, sed ad nonnulla bona, quæ denudò acci-
piunt, cōmunicatur sibi passio Christi p̄-
pter solam antiquam, & iam factam impu-
tationem. Et vt in genere prius ista explicem-
us, huiusmodi sunt beneficia, ad q̄ abso-
lutè & simpliciter acceptatur in prima sua
iustificatione. Cū em̄ ista ex lege lequant̄
ad ipsam iustificationem, imm̄ debet p̄-
pter illā: non op̄us est noua imputatione ad
ea assequēda, sed satis est applicatio meri-
torū Christi ad ipsa. Et hæc sit, cū Deus p̄-
pter Christū illa nobis clargitur, ad quæ p̄-
pter ipsum acceptauerat. Quād̄ verò iūti
nouis exornat̄ beneficijs, ad quæ non fu-
erat absolute in sua iustificatione accepta-
ti, noua fit eis imputatio iustitiae Christi, nec
sine ipsa illa obtineret. Quæ hoc exemplo
possim⁹ perspicua facere: Si rex ob p̄ecla-
ra alicuius ducis & illustria in bello facino-
ra, recipit Ioānem filiū ipsius in suā domū,
& vbi adoleſceret, ac vir fieret, p̄mitteret
aliquā se ei egregiā & honorificam admi-
nistratiōe in regno suo daturū, non op̄us
esset Ioānni, ad illam assequendā noua im-
putatione meritorū sui parētis, sed dunta-
xat ea indigēret ad alia beneficia, q̄ rex ei
vellet vltra promissa in gratiā sui parentis,
& ob merita illius cōferre. Quāuis aut̄ no-
ua ei imputatio necessaria non esset ad ha-
bendam p̄missam & debitā sibi functionē,
nouat̄ applicatione meritorū sui parentis
ad id indigēret: nec haberet illud beneficiū,
nisi sicut valuerunt illa egregia merita, vt
eum rex intersuos domesticos reciperet,
ac illud officium seu dignitatē promitteret,
itā valeant, vt debito & statuto tépore tan-
dēm conferat. Ex q̄bus omnibus colligere
possim⁹, magnum esse inter uallum inter
applicationem iustitiae Christi & imputa-
tionem. Fit enim noua ipsius applicatio, Differentiæ
quandò nulla fit noua imputatio. Et imputa-
tur ad aliqua, quandò nondū ad ipsa putationē,
& applicatur. Et vis ipsa verborum istorum
hanc videtur postulare differentiam: Nam
imputantur aliqua ad præsentia & futura:
& quandò ad futura, noua op̄us non est
imputatione, vt ea debito loco & tempo-

mm. 2 re

reconsequantur: applicari verò non dicimus quicquam, nisi ad illa, quæ actu exhibentur. Quare omnia noua beneficia nouam diffusionem meritorum Christi in ipsa videntur requirere, non tamen nouam imputationem. Quæ verò sint beneficia ista, & quæ illa, particulatim deinceps apriremus.

DE NECESSITATE NOVAE IMPUTATIONIS IUSTITIAE CHRISTI
Ali ad perseverandum in iustitia.

CAP. VIII.

Perseuerantia indiget noua imputatione iustitiae Christi.

Ac primò quidem manifestum est, noua indigere iustos imputatione meritorum Christi, ut perseuerant, idque totiès, quotiès noua eis dantur auxilia, sine quibus, tentationibus succumberent, & à gratia exciderent. Nam donum perseuerantiae non est aliqua qualitas, sicut virtutes: & iustis non debetur perseuerantia in iustitia eis communicata, neque in ea possunt aliquanto tempore perseuerare, nisi per plura Dei auxilia, ut ex scripturis & patrib. lib. 12. certum fecimus. Atque ex ibi dictis dilucidum esse potest, toto cælo errare Caluinum, qui perire non posse assueverat, qui spiritum regenerationis acceperint. Idque si verum esset, ad hoc acceptarentur in prima sua iustificatione, nec opus eis esset ad perseuerandum noua iustitiae Christi imputatione. Sed cùm in hoc & ipse sibi repugnet, vt cap. 1. notauimus, satis erit hinc argumētum Patrum confirmare, quod ipse absurdissima stropha nititur eludere.

Respo. pro cap. 13.

i. Cor. 10.

Nè quispiam sibi suæ perseuerantiae arrogaret hac in vita certitudinem, vñi sunt Patres verbis illis Pauli: Qui se existimat stare, videat, nè cadat. Non enim sic esset Apostolus locutus, nisi certus fuisse, stantes posse corruere, & meritò sibi debere timere, & cauere, nec arrogare certitudinem de sua cōstantia. Hec autem verba, quæ i. Cor. 10. legimus, Caluinus desumpta putavit ex cap. 11. ad Roman. lapsu quidem leui, & digno venia. Quia & ibi dicit Apostolus, Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed timere. Quæ verba eundem pene sensum habent cum prioribus. Sed duplicitate ea eludit Caluinus.

Violenta expostio. nes Caluin.

Primo, ait, nihil aliud ibi prohibet Paulus, quam carnis arrogantiam, & ad omnes sermonem dirigit, qui Christo vñcunq;

nomen dederant, inter quos permulti posterant esse in ani confidentia turgidi. Secundò dicit, & in hanc sententiam magis inclinat, non ibi præcipit timorem, qui vel tantum minuat de fidei aut spei certitudine, sed tantum qui nos in Dei timore sollicitos contineat.

Sed rogo te Caluin: Esto, Apostolus loquatur solis arrogantibus & vana confidencia tumidis, nonne aperte indicat & eis, etiam si starent, timendum esse de ruina? Quarè subiecit statim, Alioquin & tu ex. Rom. 11. cideris, nisi vt intelligerent, nec se liberos esse à periculo? Quis itē timor nos potest continere sollicitos in obseruatione mandatorum, immò quis timor potest esse, qui non aliquid minuat de certitudine fidei, qua certi sunt iusti, iuxta tuam sententiam, de sua perseuerantia? Evidem beati qui certi sunt de sua perpetua beatitudine, nec minimum habere possunt timorem de ea perdenda. Et licet cum certitudine de perseuerantia, stare possit ac simul steterit in confirmatis vehemens & intenta obseruationis mandatorum Dei sollicitudo, tamen cum ea certitudine esse non potest timor de perseuerantia.

Non admittis, cum incertitudine de sequenda beatitudine, possè stare firmissimam ipsius spem, ac Patres calumniaris sibi repugnasse, quod firmissime iussierint sperare, quos iubebat esse incertos de sua beatitudine. Et tamē nūc certissime fidei & spei de perseuerantia, timorem simul coniugis? Nescis nos ea dūtaxat propriè timere, quæ credimus possè accidere? Quod si dixeris de alio te timore locutum, eo ipso coargueris te non assecutum fuisse sensum Pauli. Nam vt consequētia indicant, ille procul dubio de huiusmodi timore loquebatur. Sed & in alio hinc peccas. Qui paululum philosophiæ degustarunt, sciunt certitudinem vel incertitudinem ad intellectum spectare, & expectationem ad voluntatem.

Tutamen, quæ Patres de incertitudine tradunt, ad expectationem transfers, cùm ait: Sed nobis primū ostendant, quoniam cēmētū coagmentari queant res tantoper & inter se dissidentes, firmissima spes, & suspēla expectatio. Quod si aduerteres spem esse voluntatis, certitudinē verò intellectus, non videretur tibi impossibile, vt firmiter speret beatitudinem, qui non est certus de eius assecutione. Quia & multa sēpē firmi-

ter cōfidimus nos habituros ab amicis, quæ tamē an assecuti simus, certi non sumus. Sed tandem si absolutam certitudinem iustificati possunt habere de sua perseuerantia, cur Paulus ibi, cùm ius sit, vt st̄ates p̄p̄derent Dei in se bonitatem, statim adiunxit: Si permāseris in bonitate. Alioquin & tu excideris. Evidem nec talis conditio adjici solet, nec eiusmodi timor incuti, vñi certitudo est de perpetuò fruendo aliquo beneficio. Sed quandò tu tibi in his non constas, & sexcenta suprà iam produximus loca, quæ tuā istam insaniam funditus cœrant, hæc de perseuerantia adiecisse tua causa sit satis:

NECESSARIA EST NOVA IUSTITIAE CHRISTI IMPUTATIO
ad proficiendum in iustitia.

CAP. IX.

CVM QVIS indubitat sit, vt lib. 10. monstrauimus, iustos, quādū hinc viuunt, proficere posse in iustitia, & id possit fieri vel per sacramentorum piam & deuotam susceptionem, vel per opera bona, quæ ex gratia faciūt, ad pfectum in gratia per sacramenta, manifestum est nouam meritorū Christi imputationem requiri: quia illud augmentum in gratia, non debetur primæ iustificationi. Et sicut gratia nostra, iuxta dieta in lib. 5. pendet, quo ad esse & conseruari, à meritis Christi, ita & efficientia sacramentorum. Omnisque omnino applicatio noua & indebita iustitiae Christi, nouam ipius imputationem requirit.

Ac par, quo ad ista, ratio est de profectu in gratia, qui sit per opera bona, quæ speciale gratiam requirunt. Quanquam em̄ iustis debetur ex lege, vt si bona opera fecerint, imputentur ipsis ad augmentum iustitiae, tamen non debentur auxilia specialia ad opera bona requirita. Cūm vero per oīa opera bona proficient iusti in gratia, vt probabilius est inter Scholasticos, & aliqua opera sint bona, quæ (vt tradidimus in libro de iustific.) speciale Dei gratiam non requirunt, quia levia sunt & facilita facta: merito potest dubitari, an & ille profectus in gratia, qui per huiusmodi opera fieret, noua opus habeat iustitiae Christi imputatione. Nam cūm nouo auxilio & favore Dei ad ea opus non sit, & ex lege Dei imputatione meritorū Christi facta in prima iusti-

IUST. CHRI. IMPVTA. 689
ficatione, debeatur eis illud incrementum iustitiae, videtur non esse necessaria secunda imputatio.

Quo tamen accuratiū ista considero, eo Proposit. 34 magis in hanc sententiam propendeo, vt Omnis gratia credam, qualēcunq; iustitiae profectum noua indigere imputatiōe iustitiae Christi. Vix rit nouam quippe possum persuaderi, aliquē fieri posse in hac vita iustiore & sanctiore, abs-

que noua imputatione iustitiae Christi. Ac inconueniens videtur concedere, Petrum plus participare merita Christi, quām Ioā-

nen, & tamē nō ei magis illa imputari. Hoc

aūt necessè est dare, si, cūm fuerint æqualiter iustificati, Petrus sine noua imputatio-

ne aut augmēto prioris, proficere posset in iu-

stitia. Et licet debitum sit ex lege augmentum in iustitia, suppositis bonis operib⁹, ac

per hoc minūs necessaria videatur imputa-

tio iustitiae Christi ad proficiendū, quām ad

perseuerandum, vel habēda auxilia noua:

tamen cūm nullus profectus iustitiae fiat tā-

tum propter primam iustificationem, nec

ad eum facta fuerit in ipsa aliqua imputatio

iustitiae Christi, adhuc videtur necessaria

esse ad ipsum noua imputatio. Nec debitus

fortassis hic profectus est, nisi quia imputa-

tur denuò iustitia Christi, vt opera illa fa-

ciat meritoria esse gratia. Inde enī habent

suum valorem & virtutem opera nostra,

alioquin nullius aut parui omnino momen-

ti apud Deum futura.

Et supposita hac Christi imputatione,

tutò possumus dicere, ipsa opera bona mi-

storum, causam esse augendæ iustificatio-

nis: nec vereri iniquicensoris Caluinī feru-

lam, qui hoc dicentes asserit nescire, quid

nomen iustificationis valeat, nec quid sit

causa. Lege impie, & de bonis omnibus &

hominibus & operibus, & de Deo ipso &

donis eius pessimè merite, quæ lib. 8. cap. 9. causa sunt

scriptis, & cognoscet ab scriptura & à augēdæ iu-

Deo ipso, qui melius & mitius hæc nōrunt

censere, causam nostræ iustificationis eti-

am inchoandæ, quod multo maius est, sa-

pè dici. Et necesse est hoc vos dicatis de fi-

de, quandò recte ea dicitis apprehendi

iustitiam.

Quod si fides suo modo causa est iustitiae, Argum. 1.

cur non & illa Corinthiorum crescens fi-

des, cuius augmēto & profectu Apostolus 2. Cor. 10. d

se in dies maiorem fore sperabat, causa cre-

datur fuisse maioris in ipsis iustitiae?

Et cūm Abraham dicitur fides reputata Argum. 2.

mm 3 ad

ad iustitiam, qui iam tum multis iustitiæ prærogatiis erat illustris, nonne aperte designatur & fides illa ipsius eximia, aliqua causa fuisse, ut apud Deum iustior esset & ei gratori?

Argum. 3. Sed & hoc manifestissimum fecit Iacobus, dum afferuit eum ex operibus suis fuisse iustificatum, oblatione videlicet filij sui super altare. Quomodo potuit verè dici iustificatus ex operibus, si opera nullo modo fuerunt causa augendæ ipsius iustitiae? Nonne particula illa, Ex, aliquam efficientiam notat? Dicis: iustificatione accepit Iacobus pro approbatione. Idemque tecum videtur ante te Philippus respondisse. Ait enim: iustificatur homo ex operib, id est, approbat, & placet Deo, non reconciliatur. Veruntamen cùm iam tum Abraham, vt & vos nobiscum sentitis, iustus es, si ipsius opera fuerunt causa, ut magis placeret Deo, vel ut magis ab eo approbaretur: nonne necessè est dicere, opera fuisse causam augendæ iustificatiōis illius? Certè Deo nō placet magis, nisi qui iustior es, nec quenquā ille magis approbat, quin & ille eo ipso vel fiat, vel declaretur iustior.

Argum. 4. Ad hēc: Obedientia illa singularis Abrahæ, & oblatio illa filij sui, aperte declaratur à Deo fuisse causa promissionis illius magnificissimæ de suscipienda carne ex posteritate ipsius: Quia fecisti, inquit, hanc rem &c. Et statim: Quia obedisti voci meæ. Quæ ergo tātū apud Deum valuerunt, ut causa afferantur tam benignæ pmissionis, quī possumus dubitare, & causa etiam suo modo fuisse augendæ illius iustitiae?

Argum. 5. Sinegare non potes, iustos per bona opera proficere in iustitia, & D E V M ad ea respicere, & propter ipsa nouis eos beneficijs exornare & cumulare: cur negas ipsa esse causam augendæ iustificationis, cùm nos non aliud quām hoc, intelligamus, afferentes illa esse causas augendæ iustificationis? Neque enim illa eō pertingere putamus, ut efficienter augeant gratiam, aut causa sint diuinæ voluntatis, quæ nūllam extra se potest habere efficientem causam. Sed quā te, malūm, hīc rabies exagit, ut impietatis, sacrilegij, & execrabilis in Deum blasphemie accusebūt dicētes, p obseruationē mādatorum ecclesie, aut per traditiones humanas proficere posse iustos in iustitiae? Si aliqua opera pcepta ab ecclesia, vel à principib, vel à dñis, vel à parētib, tam

grata sunt nonnunq; Deo, ac illa, q; & ipse pcepit, vt de multis manifestū est: quod pia culū est, & per ea afferere iustos incremēta sibi facere iustitiae, & non tātū per obseruationem mandatorum Dei?

Esto, vñus tantū sit Deus legislator, & Negat Ecclesia sancta non sit, quæ leges aliquas Ecclesia Calvini, post, Christi legibus adieccrit, vt hæreticissimæ statim fuisse cum Valdésibus, Pseudoapostolis, Vui, clefistis, Husitis, & alijs hæreticis, aperte repugnantibus Christo & Apostolis, & toti Ecclesiæ, nunquid præceptum humanum violat opus virtutis? Si Missæ interesse, si ieunare, si dare decimas, si legere horas Canonicas, & similia, secluso iure humano, sancta & pia sunt, & per ea proficiunt iusti in iustitia, quid eis præceptum humanū detrahit, vt dicas ne Pelagium quidem tentasse afferere, quod Patres tradiderunt, per obseruationem præceptorum humanorum posse iustos proficere in iustitia? Erat qui calvinus, Pelagius multo te doctior, ac quātū possum colligere ex illius verbis, à Hieronymo & August. citatis, multo minūste impius.

Atque ideò nunquā tam ineptæ distinctionis in proposito meminit. Nouerat enim multa præcepta ab hominibus digna esse laude, nec caritura mercede apud eū, qui calicem aquæ frigidæ datum in nomine discipuli, remuneraturum se pmisit. Et propterea, non inter præcepta ab hominibus, vel à Deo distinguebat, sed generatim affirmabat, operibus virtutum per lib. arb. factis, posse homines & conquerire, & augere iustitiam.

Sed quodille operibus solius lib. arb. datat, tu multò illo in nos & in gratiam Dei & Christi iniquior, & operibus per gratiā am Dei factis, & meritis Christi innixis detrahis. Quid verò est, quod clamas & cœlū terre misces, & impudenter à Patribus corruptum illum textum vociferaris, Nè verear isque ad mortem iustificari? Cohibe te paululum Calvine. Nè tam citò putas te de sancta Synodo triumphasse. Expendimus ista, quæ tu admones, vt ex cap. i. lib. io. huius operis potes cognoscere. Quia verò ad sensum parūm intererat, siue legamus, Nè veteris: siue, Nè verearis: sequi placuit Patribus communio rem lectio nem. Sed ais: Immò ad sensum multū refert. Inuehitur enim Scriptor ille aduersus eorum locutionem, qui suam ad

Deum

DEVM conuersionem procrastinant. Quanquam potius vertendum erat, Nè differas. Nam Græcum verbum est μείνω. Et addis, Quod de initio dictum est, religiosi Patres ad progressum non tātū crassa inscritia, sed aperta etiam malitia falsò referunt. O si possis aliquādò modū aliquem tuæ maledicentiæ imponere, & placido & quieto animo sensa legitima scripturarum perquirere. Planè videres nullā te hīc malitiam potuisse iuste obijcere Patribus. Nihil enim tradunt toto capite illo, quod non tu etiam fatearis, eo dempto, quod ad obseruationem mandatorū ecclesiæ spectat, quod nec hoc testimonio confirmant. Et ad id approbandum, quod statuere voluerunt, satis superq; sunt duo alia testimonia, quæ ibi inducunt, & corrupta non potes dicere. Sed quando calumnia de malitia aperta est, & confutatione non indiget, de inscritione crassa, quam obijcis, pacifice videamus. Verbum, μείνω, tu nō negabis, posse etiam verti, maneras, vel censes. Nam & μένω, vndē originem trahit, frequentius usurpatur pro manere & cessare, quām pro differre & expēctare. Itaq; sicut vertendo, vt tu vertis, nè differas, legitimū & genuinum sensum non negabo, te collegiſte: ita nec tu iure potes nobis negare, si vertam, Nè censes, vel, Nè maneras: vel, Nè veteris: sensum Ecclesiastici esse, semper vique ad mortem studēdum & intendendum nostræ iustificationi, nec ad initium, sed ad progressum iustitiae, vt Patribus voluerunt, hæc verba spectare. Quoniam igitur solam vim verbi Græci spectemus, per spicuū est, vtrunq; sensum posse stare, ex pendamus nūnc theologicè, iuxta regulas datas à Patribus nostris ad requiredos genuinos scripturarū sensus, vter sensus magis conueniat omnibus circuniäsentibus, & alijs scripturæ locis, & communi ecclesiæ doctrinæ. Profectò quo attingi omnia expendo, eo aperitus mihi videre video germaniore multo esse sensum, quem sequi sunt Patries, quām quem tu sequeris. Nam quod tu vis, iam sèpè monuerat idē Ecclesiasticus: Nè tardes, inquit, conuerti ad Dominū, & nè differas de die in diem. Et rursus: Ante obitum tuum operare iustitiam. Et iterum: Ante mortem confitere, quoniam à mortuo, hoc est, morituro in proximo, quasi nihil perit confessio. Et alias: Ante languorem humilia te. Dein,

IVST. CHRI. IMPVTA. 691
dè, ante hæc verba, Nè verearis usque ad mortem iustificari: precedunt illa, Non impediaris orare semper. Quæ non ad peccatorem procrastinantem suam pœnitentiam ad mortem, sed ad iustos potius diriguntur.

Quoniam verò non satis est semper orare, sed oportet etiam operibus iustitiae iugiter intendere, adiectum est móx: Et nè verearis usque ad mortem iustificari. Hoc est, Nullo timore censes, nulla ratione impediari, usque ad mortem vacare operibus iustitiae, & augendæ ipsi incumbere. Ac quoniam cum iustis agebat, non subiunxit, sicut prius, Subito enim veniet ira illius: Vel, Quoniam non est apud inferos inuenire cibum: Vel, quod paruæ aut nullius utilitatis sit cōfessio vel post mortem, vel ipsa instanti, nec denique aliquid ex illis, quibus solet scriptura vti ad deterrendos peccatores à procrastinatione pœnitentia: sed subdidit, Quoniam merces Dei manet in æternum. Quibus verbis solent excitari iusti ad iuge orationis & virutum studium. Cumq; iustificatio prima aut solius Dei opus sit, vt vos dicitis: aut certè, vt nos credimus, magis opus DEI, quām nostrum: non satis videtur commode dictum, Nè usque ad mortem differas iustificari: & multo minūs, Nè differas usque ad mortem iustificari. Nec sic solet loqui scriptura, sed sic potius: Nè tardes conuerti ad Dominum. Et vtcunque de his sit, equidem istis verbis iuxta tuum sensum expositis, duriusculè appenduntur illa: Quoniam merces Dei manet in æternum. Cōmodissimè verò, si iuxta nostrum sensum illa exponantur. Acerimus quippe stimulus ad benè operandum, est merces eterna bonis operibus reposita. Et eius intuitu benè operari, nō modò nō est peccatum, sed est etiam sanctum & laudabile, vt libro ii. ostendimus, & confirmari potest ex relatis è concil. Lateranen. in cap. Cū ex eo. de pœnit. & re. Sed nè erres, vt facis, circa approbationem vulgate editionis, factam in sessione 4. nec frustra labores in ostendendis vitis vulgate editionis, audi obiter hæc pauca, quæ & Philippo dicta vñl, qui & ante te grauiter de hoc accusat Patries. Synodus non approbavit menda, quæ linguarum periti, & in sacris literis mediocriter versati, in ea depræhendunt.

mm 4 Ap.

Intuitus
beatitudi-
nis, non vi-
tia opera
nostra.

⁶⁹² Qualis fuc^t Approbavit dūtaxat vulgatam editionem
rit vulgat^e repurgatam à mendis, quæ vitio Scripto-
editionis approbatio rum vel chalcographorum in ea obrepse-
in sess. 4. runt. Nec eam tanquam è cælo delaplasm

adorari voluit. Interpretem illius, qui quis ille fuerit, sciebat non fuisse prophetam, nec nos meruisse haec tenus quenquam, qui eodem in omnibus spiritu sacras literas a propria & nativa lingua in alienam linguam transfuderit. Ac proinde nec cohibuit, nec cohibere voluit studiosorum linguarum industriad, qui aliquando docent melius potuisse aliqua verti, & uno eodemque verbo vel plures nobis suggestisse spiritus sancti sensus, vel certe alios commodiiores quam est vulgata editione possent haberi. Sed in honorem vetustatis & honoris, quem ei iam a multis annis detulerant concilia Latina, que sunt ea ipsa, & ut certe scierent fideles, quod & verissimum est, nullum inde haberi posse perniciosum errore, & tutò illam & citra periculum posse legi, ad coercendam etiam confusionem, quam affert multitudo translationum, & tempestandam licentiam nimiam cundendi semper nouas translationes, sapienter statuit, ut ista vteremur in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, & expositionibus. Atque eatenus voluit eam authenticam haberi, ut certum omnibus esset, nullo eam defœdata errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide & moribus colligi posset, atque ideo adiecit, ne quis illam quouis praetextu rejectare auderet,

Et hanc fuisse mentem Synodi, nec qd-
piam amplius statuere voluisse, ex verbis.
ipsis & ex alijs consuetis approbationibus
concilij potes colligere. Et nè dubites de
his, verisimè possum tibi allegare pro his
amplissimū & obseruantissimum dominū
sanctæ Crucis Cardinalem, de pietate &
de literis & studiosis omnibus optimè me-
ritum, qui illi sessioni & alijs omnibus pre-
fuit, ac pridiè quidē quam illud decretū fir-
maret, & posteā nō opinor semel mihi te-
status est, nihil amplius voluisse Patres fir-
mare. Itaq; nec tu, nec quispiā alius ppter
hac approbationē vulgatę editionis impe-
dit, quō minus, vbi ha sitauerit, ad fontes
recurrat, & in mediū pferat, qcquid habe-
re potuerit, quo iuuentur & locupletetur
Latini, & vulgatā editionē ab errorib⁹ re-
purget, & q sensui spiritus sancti & ipsis fo-
tub⁹ lunt magis cōlentaneā, allequantur.

QVOMODO SIT NECES-
SARIA NOVA IMPVTATIO
*ad remissionem venialium, & pe-
narum temporalium.*

CAP. X.

QVAN VIS autem nouē imputēatur iustis merita Christi ad remissionem peccatorū venialis, & absolutione à pœnis temporalibus, quas vel pro illis, vel pro lethabilibus iam dimissis Deo debet, tamen illud probabiliter ausim assertere, nullam talem imputationem eis esse ad ista necessariam. Et sæpè quidē iustis nouiter imputari merita Christi ad remissionem leuum peccatorum, & huiusmodi pœnarum, facile potest ostendi. Ex virtute enim passiois Christi habent sacramenta & sacramentalia Ecclesiae virtutem ad hæc præstandum. Et per ea cōsequuntur sæpè iusti ciusmodi remissionem. Neque tantum beneficium est eis debitum ex sua iustificatione. Nunquā etiā tantas & tam severas pœnas exigit Deus à iustis, quantas, vbi Christus non passus es-
set pro eis, deberet pro suis huiusmodi pec-
latis. Et ipse est propitiatio & hostia ob-
lata patri cœlesti pro omnibus peccatis no-
stris. Neque sine sanguinis ipsius effusione
placuit reconciliare quenquam, aut aliqua condonare delicta. Eoque; magis quisque participat merita Christi, quo plura sibi condonantur peccata, vel maiores pœnae pro peccatis debita. Quod tamen etiā sine hac noua imputatione possent iusti consequremissionem venialis, & temporalium qua-
rūcunque, pœnarum, quas deberet pro pec-
catis, quod quidem & non immerito mul-
tis, sat scio, videbitur difficultius, his argu-
mentis suadeo.

Primò: Omnis iustus est amicus Dei, *Argumentum*
& acceptus Deo ad vitam æternam, & ius
habet ad ipsam per suam iustificationem.
Ergò absque illa noua imputatione iusti-
tiae Christi, quotcunque peccatorum ve-
nialium sit reus, quantascunque etiam poe-
nas temporarias debeat, si modò à gratia
& amicitia diuina non cederit, ut certè
non cadet, etiam si peccet millies veniali-
ter, tandem assequetur omnium peccato-
rum venialium, & omnium talium poena-
rum remissionem.

Itē, nō debet peccato alicui veniali pœna Argum-
ater.

æterna. Esset enim hoc, ut lib. x ostendimus, contra humanitatē & misericordiā diuinā, & certè repugnat legi Dei, quę apertè distinguit inter venialia & mortalia ex parte poenæ æternæ & temporalis. Et si de per se veniali responderet poena æterna, esset perfecto mortale, & gratiam diuinā tolleret, quę non stat cum poena æterna. Pro poena etiā temporali, in quam commutata est poena æterna, quę debebatur pro mortalium dismesso, certè non exiget Deus unquam à nobis poenam æternā. Sine poenitentia emī, & vt verbo Augustini dicam, impenitenda sunt dona Dei, neq; illa Deus unquam retractat, nisi hoc exigant nostra peccata.

merita Christi. Pertingit enim ad omniem locum, ubi iusti possunt esse, virtus passio-
nis Christi, & eximia illius merita utilio etiā in pure
res faciunt omnes labores & poenas iusto gatorio.

Virtus pa-
tioris Chri-
sti opatur
et iā in pur-
gatorio.
Obiect. 2.

Et de peccatis venialibus palam hoc asserit Bernar. **Ber. ser. de**
in hac verba: Nemo levia peccata con-
temnat. Impossibile est enim cum eis sal-
uari, impossibile est eadilui, nisi per Chri-
stum Iesum & à Christo. Et Augustam de

Præterea: Qui decederet cum eiusmodi
reatibus, certè non detruderetur neque in
infernum, neq; in limbum puerorum. In his
enim locis non erunt, qui dececerint cum
gratia Dei. Ergò recluderetur in Purgato-
rium. Purgatorium autem non erit perpe-
tuum, sed tantùm durabit vsq; ad diem iū-
dicij. Quarè & isti iusti, qui ad illud defer-
rentur, tandem indè exirent, etiamsi non
fieret eis noua vlla applicatio meritorum
Christi. Dicet aliquis: Si non est necessà-
ria noua imputatio iustitiae Christi, vt iusti
assequantur remissionem venialium, vel
absoluantur à pœnis temporalibus, quas
debent pro peccatis iam dimissis, nūquām
igitur ad hæc eis imputabitur. Deus enim
& natura nihil faciunt frustra, neq; super-
fluò. Superabundat tamen semper miseri-
cordia Dei, & benignitas Christi erga nos.
Et sicut nobis suam gratiā non solum cō-
municat ad ea, ad quæ est necessaria, sed
etiam vt faciliùs & leuiùs aliqua faciamus
& obtineamus, quæ etiam sine ipsius gra-
tia tandem facere & assequi possemus: ita
& iustitiam Christi non solum imputat ad
remissionem, ad quam illa est necessaria,
sed & imputat ad remissionem venialium
peccatorum, & temporalium pœnarum,
tametsi ad hæc non sit necessaria. Neq; hoc
tantùm facit Deus in via, condonando ali-
quam partem pœnarum per sacramēta vel
sacramentalia, & communicando auxilia
ad aliquos feruentes aëtus, quibus & à ve-
nialibus, & à predictis pœnis expiamur, sed
facit hoc etiam fortassis in Purgatorio, fa-
ciendo pœnas ibi toleratas, magis sufficiē-
tes esse ad satisfactionē pro peccatis, quām
essent alias, vbi ipse non applicaret nobis

Ad-

Obiect. 3. Adhuc tamen posset aliquis validè nos impugnare ex eo, quod iusti non possunt a se qui remissionem peccatorum venialiū, nisi Deus velit remittere. Quidquid enim ex se possunt facere, prometeri nequit, aut debitā sibi simpliciter facere remissionem ipsorum. Quarē cūm deus gratuitō remittat, & nolit remittere, nisi propter Christum, nec iusti poterunt sine noua illius iustitiae imputationē, eorum remissionem assequi. Verūm hæc duntaxat probant necessitatem ex lege, quam non negamus.

Respon. ad cert. Et alioquin ad alia properanti immorari his, quæ præter legem sunt, magis non li-

Respon. ad Cal. in c. 15. Quoniam verò de remissione ve-

calumniam nialium agimus, obitè hæc cōmodum erit monere, improbè Caluinum calumniari Patres, quod nullū peccatum, nisi craßum & palpabile, mortale agnoscant. Nullus est Caluine, inter catholicos qui ignoret, quod dicis, pleraq; interiora grauius ad interitum vñq; animas vulnerare, quam illa, quæ cap. 15. mortalia asseruerunt, & ea cōplexi sunt illis verbis, Cæterosq; omnes, qui lethalia committunt peccata. Sed quo-

niam proposito suo ea fatis erant, commodiū censuerunt duntaxat numerare, quæ

1. Cor. 6. Paulus attigerat.

DE DVPLICI SENTENTIA CIRCA NECESSITATEM NOVAE imputationis iustitiae Christi ad consequendum beatitudinē.

CAP. XI.

MAIS verò dubium & magis controversum hoc tempore fuit, an noua imputatio iustitiae Christi, necessaria sit iustis ad consequendam beatitudinē. Cumq; apud oēs catholicos certum & indubitatum semper fuerit, omnem eum beatitudinem sine dubio habiturum, quem contigerit de hac vita cum Dei gratia decidere, & pro expiandis peccatis venialiū & pœnis debitis pro peccatis lethalibus iam dimisis, necessariū esse Purgatorium illis, qui cum aliquo tali reatu hinc migrarent, duo tamen fuerunt præcipue hæc controversa;

1. Primum est, an post plenam peccatorū expiationem decedentibus in gratia daret statim beatitudo, vel differret potius ipsius collatio vñq; ad diem generalis iudicij. Se-

2. Cundum est, an aliqua saltem noua impu-

tatio iustitiae Christi, vel oblatio aut presentatio ipsius denuò requireretur, vt ad beatitudinem admitterentur, qui vel hīc, vel in Purgatorio pœnas debitas pro peccatis exoluissent. Et prius quidē horum dubiorum olim controversum fuit, nunc autē duntaxat posterius, ac prōpterea tantum leui manu & obitè, qd in priori sen- tiendum sit, attingemus. Ut autem quid circa posterius tenere debeamus, exactius nouerim⁹, hoc in primis adiuvemus opor- tet: Cūm disputatur inter catholicos, an ad consecutionem beatitudinis, necessaria sit iustis noua aliqua meritorū Christi im- putatio vel applicatio, non ambigitur de necessitate diffusionis & communicatio- nis iustitiae Christi usque ad collationem beatitudinis. Certò sciunt omnes catholi- ci, ipsum esse vnicū mediatorem inter nos & Deum, nec posse nos nisi ope & patro- cino ipsius ac gratia apud patrē, aliquod spiritale beneficium participare. Et tanto minus licet hoc de beatitudine sub dubio ponere, quanto illud omnium Dei in nos beneficiorum longè eximium est & præstantissimū. Sed hoc vñū in dubium verti- tur, an ad consecutionem beatitudinis ne- cessaria sit noua aliqua applicatio, seu im- putatio iustitiae Christi, quæ antecedat col- lationem beatitudinis, & ad ipsam disponat & præparet, ac nos dignos & idoneos ad eam suscipiendam faciat, & ex conse- quenti gratiam acceptam in prima iustifi- catione augeat, & beatitudinem faciat vel debitam iustis, vel certè magis debitam,

quam antē erat.

Et de hoc duæ extiterunt hoc tempore variae sententiae. Quidam viri doctrina & pietate insignes, ad consecutionem beatitudinis, non tantum crediderunt duplē nobis necessariā esse iustitiā: alterā forma- lem, qua formaliter iustificamur: alteram imputatā, q̄ iustitia Christi est, sed & hanc bis p̄ nobis offerri, & presentari patrī cœlesti à Christo, & ab eo acceptari necessariū pu- tārunt: primo quidē antecedēter, vt iustifi- cemur: secundū verò cōsequenter, vt rigorē diuinī iudicij euadamus, neq; p̄ meritis nostris, sed p̄ summa sua misericordia iu- dicemur, & nostra qualiscunq; iustitia, & Deo censeatur idonea & sufficiens, vt ad- mittatur ad regnum celorum.

Alij verò & nūero & sapientia & pieta- mūis- te ac authoritate lōgē supiores, ad conse- cutio-

lucet. Stellam lunæ confer, cæca est. Lunā soli iunge, non rutilat. Solem Christo cō- fer, tenebrae sunt. Ego sum, inquit, q̄ sum. Omnem igitur creaturam si Deo contule- ris, non subsistit. Hæc Hieronymus. Et hæc tātam iustitiae puritatē, à creaturis suis cor- ruptilibus, & innumeris infirmitatibus obnoxij Deum non exigere, pulchrè pro. *Hilar. in fectō Hilarius his verbis edidit.* Quid em̄ psal. 142. spei est, si iudicari nos secundūm se DEVS velit, si ad comparationem sui, vitæ nostræ innocentiam postulabit? Iustificari autem in conspectu DEI quis viuentium potest, cui ira, cui dolor, cui cupiditas, cui ignoratio, cui obliuio, cui casus, cui necessitas vel per naturam corporis, vel per motum ani- mæ semper fluctuantis, admixta sunt? cui & quotidie grauissimus hostis immincat, diabolus videlicet, animæ viri fidelis insi- dians, eamq; ad interitum persequens? Hæc enim esse causam docet, ob quam nemo viuens iustificari in conspectu Dei posſit, quia persecutus est inimicus animam meā. Hæc Hilarius.

DE IVSTITIA, QVAE A NO- BIS EXIGITVR AD CON- secutionem beatitudinis.

CAP. XII.

AC primò quidē illud apud oēs constat, vt assequamur beatitu- dinem, Deum à nobis non exi- gere iustitiam, quam perfecta sit, collata ad iustitiā suā. Excedit qppē iustitia diuina in infinitū oēm iustitiā, q̄ potest esse in creaturis: nec potest esse tanta alicuius creature iustitia, vt non, si ad diuinam cō- feratur, illius puritate & claritate obtene- bretur, & quodammodo inquietur. Ve- riſimeq; Iob dicit: Nunquid iustificari po- test homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? Ecce luna etiā non splendet, & stellæ non sunt mundæ in conspectu eius: quanto magis homo pu- tredo, & filius hominis vermis? Et sapien- ter Salomon: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quanquam enim omnes creature bonæ sunt, vt à bono creatore conditæ, tamen ad æternam, solidissimamq; & in- defectibilem & incommutabilem Dei es- sentiam comparatae, vanum quiddam & inane sunt, ac verius non esse, quam esse sunt existimandæ. Vnde & Hieron. tra- stans hæc verba, ita eleganter alicubi scri- bit: Lucerna, lapidis comparatione pro ni- hilo est, Lampas, stellæ comparatione non

Proposi. 2. iustitia no- stra imper- fecta est, col- lata ad iu- stitiam hu- manitatis Christi, manitatis Christi, & fulgore obscuretur. Infinita enim est intē- siuē, aut certè summa, & quantūm creatu- re conuenire potest, omni ex parte absolu- tissima. Datus enim est Christo, quatenus homo est, sp̄ritus non ad mensuram: & per omnia, & in omnibus exactissimè ille impleuit omnem iustitiam, & voluntatem Matt. 3. patris cœlestis summo affectu ubique & semper executus est. Consentunt etiam inter se omnes catholici, non exigere Deū à nobis tātam & tam perfectam iustitiam, quantum ipsi habebimus in cælis, si ex do- no Dei eō tandem aliquandō peruenia- mus. Et communis omnium horum triū, & in promptu ratio est. Deus enim nemini ad impossibile obligavit. Vt autē im- possibile est simpliciter, nostram iustitiam tantam esse, vt non imperfecta sit, si con- feratur ad diuinam: ita secundūm legem imperfecta nullo pacto nostra iustitia equari potest est respectu iustitiae humanitatis Christi, aut iustitiae, quā habebim⁹ in patria. iustitia em̄ Christi, ple- na est, & omni ex parte absoluta & pfecta:

Ioan. 3.

Proposi. 3.

inter se omnes catholici, non exigere Deū à nobis tātam & tam perfectam iustitiam, quantum ipsi habebimus in cælis, si ex do-

no Dei eō tandem aliquandō peruenia- mus. Et communis omnium horum triū, & in promptu ratio est. Deus enim nemini ad impossibile obligavit. Vt autē im- possibile est simpliciter, nostram iustitiam tantam esse, vt non imperfecta sit, si con- feratur ad diuinam: ita secundūm legem imperfecta nullo pacto nostra iustitia equari potest est respectu iustitiae humanitatis Christi, aut iustitiae, quā habebim⁹ in patria. iustitia em̄ Christi, ple- na est, & omni ex parte absoluta & pfecta:

1. Cor. 13. nostra autem iustitia, parua quedam partcipatio illius: & perfectio huius statutis, imperfectio est, si ad perfectionem comparetur, quam habebunt beati omnes in celo.

Propos. 4. Hic paruuli omnes sumus, illic autem omnes erimus viri perfecti. Hic si qua lux est, lux est aurora, illic lux erit meridiana. Et minimus in regno celorum, maior est,

Matt. 11. sicut Christus dixit, quam hic fuerit Iohannes Baptista. At sicut in Concilio Viennen-

Conci. Vie. si damnatus est error Begardorum & Bequinarum, asserentium hominem in praesenti statu posse assequi finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectio- nis, quem habebit in vita beata: ita & simili, immo eadem ratione, erroneum censem- dum est, si quis dixerit, tantam esse posse iustitiam nostram, quanta erit iustitia patriae caelestis. Videmus enim nunc per spe- culum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Et nunc ex parte cognoscimus, tunc autem cognoscemus, sicut & cogniti sumus. Nunc etiam neq; semper, neq; ex toto affectu diligimus: tunc autem & sine intermissione, & quantum maximè poterimus, diligemus.

Propos. 5. Sed & praeter haec certum est, neq; tan- tam à nobis exigi iustitiam, quantum debe- mus, vt ei perinde ac dignus est, seruimus. Siue enim illius magnitudinem spectemus, siue beneficia nobis exhibita, nemo est in- ter nos, qui tantam puritatem & perfectio- nem prestat, quantum & magnitu- do illius & beneficia merentur.

Propos. 6. Quin & illud receptum extra contro- uersiam est, à nobis non immediate exigi iustitiam habitualem infusam: Quia præcepta de actibus sunt, qui nostræ subiacent potestati, non de habitibus, qui à sola Dei donantis liberalitate pendent.

Propos. 7. Tantumq; dedit Deus nobis præcepta fa- ciendi illa, quibus factis, ipse ex benignitate sua iustitiam habitualem nobis infundit. Et ea licet minima sit, sat is erit, quantum est ex parte habitus ad beatitudinem: Quia non minus parua, quam magna, nos facit caros Deo, & filios Dei. Et si filius, ergo hæres, teste Apostolo. Sed de vna iustitia actuali dubium est, qualis debeat esse & quanta pro hoc statu, vt beatitudinem as- sequamur. Et sunt quidem aliqui viri do- cti, qui rem aliqui clarissimam, quamque vel hac luce oportet Christianis omnibus esse apertorem, distinctione iudicij diuini

in rigidum & moderatum, obscurant & confundunt. Neq; satis quidem illi ape- riunt, quod volunt, verum in hanc tandem Opinio de duplicitate judicio, in sententiam inclinare videntur, vt dicant, gido & now secundum iudicium Dei rigidum eiusmodi esse debere nostram iustitiam, vt conse- mur beatitudinem, vt ne minimā quidem aut leuissimam culpam, vel exorbitantiam à lege diuina, admittat: secundum verò iudicium Dei moderatum, & nostræ fragilitati attemperatum, satis esse, si mandata omnia diuina sic impleamus, vt nullum eorum lethaliter omittamus, vel prætere- amus. Et si quidem remota misericordia & imputatione iustitiae Christi iudicemur, vel minutias culpas impedimento fore dicunt, vt adipiscamur beatitudinem. Per ipsiusq; iustitiae Christi imputationem fieri credunt, vt moderatè iudicemur, & satis sit ad con- sequendum beatitudinem obseruantia diuinorum mandatorum, etiam si multis pec- catis venialibus sit coniuncta.

Et inde existimant profectum esse, vt sancti viri nonnunquam confidenter dicant cum Iob: Utinam appenderentur pec- lob. 6. cata mea, quibus iram merui. & cum Da- uide, Iudica me Deus, & discerne causam meam. Nonnunquam verò diuinorum iudiciorum contemplatione perterriti, ve- reantur cum Iob omnia opera sua, & cum Dauide clament: Domine, nè in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Et iterum: Non intres in iudicium cum Psal. 42. seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Cum enim, aiunt, incerti sint, quali istorum iudiciorū, rigidó ne, an moderato, Deus in eis iudi- candis usurpus sit, quidam velut præsumen- tes, se iudicio moderato ab eo iudicandos confidenter dicunt: alij verò cum magno timore de se loquuntur, illud veriti, nè Dei eorum vitam rigidè & remota misericordia examinet. Atque ideo necessarium es- se putant, ad diuinam semper misericordiā confugere, & Christi iustitiam semper patriæ celesti presentare, vt per illam, rigorem sui iudicij in nos, temperet. Verum ista di- stinctio iudicij diuini in rigidum & mode- ratum, necessaria in proposito non est, & nulli satis firmo scripturarum, aut sancto- rum Doctorum testimonio, quod scia, ini- nititur: & obumbrare magis posse verita- tem, quam elucidare, videtur. Quanvis enim iudicare possit Deus vitam nostram & ri-gidè,

vbique rigorem diuini iudicij? Cur pauidi illud expectabant, si Deum sciebant non nisi temperato in ipsis usuros iudiciorū? Mil- litare item videtur pro distinctione iudicij diuini in rigidum & moderatum, communis illa oratio ecclesiae in officio sepulturæ fidelium: Non intres in iudicium cum ser- uo tuo Domine, quia nullus apud te iustifi- ficabitur homo, nisi per te omnium pecca- torum ei tribuatur remissio. Non ergo cum, quæsumus, tua iudicialis sententia pre- mat, quem tibi vera supplicatio fiduci Chri- stianæ commendat, sed gratia tua illi suc- currente, mereatur euadere iudicium vi- litionis, qui dum viueret, insignitus est si- gnaculo sanctæ Trinitatis. Si enim cer- tum esset, omnes moderato iudicio iu- dicari, neq; aliter posse secundum legem iudicari, nihil opus esset orare, vt Deus mi- tiget rigorem & severitatem sui iudicij in fideles defunctos.

Propos. 9. Intervalla igitur huiusmodi distinctio- militare, ne, breuiter & planissime possumus dice- re, iustitiam quam Deus à nobis exigit ad consequendum beatitudinem, esse solam ob- seruantiam mandatorum diuinorum. Si vis enim, ait Christus, ad vitam ingredi, serua mandata. Neque quidquam aliud Deum à nobis exigere, expressit inquit scriptura vel Ecclesia. Quin verò, ut lib. 14. docui- mus, semper velut certum illa habuit & tradidit, neminem propter peccata venia- lia excludendum esse à regno celorum. Et hac potissimum ratione distinxit illa semper mortalia à venialibus, quod mortalia ex- cluderent à gratia Dei & vita eterna, non autem venialia. Et cum haec doctrina tam certa sit, & in confessio apud omnes Eccle- siasticos authores, & communis consensu & traditione Ecclesiae probata, iniuriam profectò faciunt prophetis, per quos veri- tatem fidei nostræ accepimus, qui huius doctrinæ ignorantiam eis inurunt, & nunc quidem dicunt, eos persuasos fuisse de diuini iudicij temperamento, nūc verò ipsius rigorem formidasse.

DE CAVSIS, PROPTER QVAS
IVSTI DEI IUDICIVM SEM-
per formidarunt.

CAP. XIII.

VNdeigitur, inquires, illæ voces, Non intres in iudicium cù ser- uo tuo Domine, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens? Domine, nè in furore tuo arguas me, &c. Cur formidabant iusti-

Sed alia de causa formidabant sancti di- uinum iudicium. Non verebantur san-cti illi, nè Deus mortalia iam dimisla, aut vlla venialia ad poenam imputaret eternas. Cer- ti erant, alienum hoc esse à lege diuina, & clementia & benignitate ipsius.

Sed illis timoris diuini iudicij causa erat Triplex cau- triplex. Prima, incertitudo gratiae & re- fatimendi iudicij Dei.

missionis suorum peccatorū, quæ admissi- se se vel sciebant, vel certè dubitabant. Fi- de quippe certissima persuasi erant, fore

Dei iudicium terrible & omnino formi- dandum eis, qui suorum peccatorum ve- niā assūti non fuerint. Vnde & Eze- chias tametsi iustus & corde perfecto, ta- men iturus ad Dominum, flebat fletu ma- gno. Et hanc fuisse causam tanti fletus,

explicit Hieronymus his verbis: Quæris Hieron. 2. rationē fletuum? Sic cogitaueris hominem, in Pelag.

non miraberis causas doloris. Nullus enim intrepidus vadit ad iudicium Domini, ha- bens conscientiam peccatorum. Et paulò post, ostendens merito & hoc ipsum timē- dum esse omnibus, ita scribit: Luna eru- bescit, sol confunditur, & celum operitur cilicio: & nos intrepidi atq; letantes, quasi omni careamus vitio, occurremus iudicis maiestati, quandò tabescunt montes, ere- cit videlicet in superbiam, & omnis militia celorum, vel astra, vel angelicæ dignita- tes, & complicabuntur sicut libri, celi, & omnis exercitus eorum instar foliorū de- fluet? Hæc Hieron.

Augu. in
psal. 142.

psal. 42.

9. Cof. c. 3.

Matt. 5. d.

Causa 2. ti.
moris;Causa 3. ti.
moris;

Explicit & hanc causam timoris sanctorum diu Augustus quia multo aliud est iudicium diuinum ab humano. Omnis, inquit, viuens iustificare fortè potest se coram te. Quomodo coram se? Sibi placens, tibi displicens: Quantunlibet rectus mihi videar, producisti de thesauro tuo regulam, coaptas me ad eā, & parvus inuenior. Et super illa verba, Ut quid tristis es anima mea, & ut quid conturbas me? statim addit, An fortè idē, quia difficilē purgata anima inuenitur, cū ille iudicat, qui nouit ad purum & liquidum iudicare? Quia etsi probabilis iam vita est inter homines, ita ut homines quidnam reprehendant, iuste non habeant, procedit exāmē ab illius oculis, procedit regula exequans non fallaciter, & inuenit in homine quādam, quae reprehendat Deus, quae homines reprehendenda non videbant, neque ille ipse, qui intus iudicandus est. Hac Augustinus. Et cū pro matre oraret iam defuncta, tanquam rationem redideret, cur pro ea oraret, cū vita fuerat moribusq; laudabilis, ita cum Domino loquitur: Non audeo dicere, ex quo eam per baptismum regenerasti, nullum verbū exisse ab ore eius contra præceptum tuum, & dictum est à veritate filio tuo: Si quis dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennae ignis. Quasi diceret: Oro pro ea, propter peccata quae potuit commississe. Et subiungit: Et vñ etiam laudabili vita hominum, si remota misericordia discutias eam. Ac si dicat: Alia ratio est orandi, quia non solum vita hominum misericordia indiget propter peccata, verū etiam si laudabilis fuerit humano iudicio.

Secunda causa timoris sanctorum erat certa fragilitatis suæ scientia, & fides de potestate diuina. Nouerant Deum nullis adstringi legibus, & posse non obstatæ quævis lege, ex toto rigore suæ iustitiae nos iudicare, & vel pro leuibus peccatis, in quæ passim incidebant, vel simpliciter liberimè posse nobis subtrahere auxilia, specalia, necessaria ad perseverandum in sua gratia, ac vel ista via posse incidere in horrendam illam iram & fuorem, quo Deus iustissimè seueret in eos, quos flammis æternis deputabit. Tertia causa huius timoris, erae notitia certa gravitatis & acerbitatis pœnarum, quas Deus prescrivit à nobis ferendas post hanc vitam ob quævis etiam

leuia peccata. Et duabus his posterioribus de causis, etiam certi de sua gratia, timerem poterant, quia neq; ideo certi erant de sua perseverantia, & iustos omnes communiter aliqua venialia admittere probè nouerant. Quandiu caritas augeri potest, ait Augustinus, profecto illud quod minus Aug. est, quād debet, ex vitio est. Ex quo vitio non est iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. Ex quo vitio non iustificabitur in conspectu Dei omnis viuens. Et Hieron. tractans illa verba, Et si iustus vix i. Pet. 4. saluabitur, impius & peccator vbi parebunt? sic scribit, Certè iustus est, qui in die iudicii vix saluatur. Saluaretur autem facile, si nihil in se haberet macula. Ergo iustus est in eo, quod floret multis virtutibus: & vix saluatur in eo, quod in quibusdam Dei indiget misericordia. Et Bern. Bernar. Nostra si qua est humilis iustitia, recta forsitan, sed non pura, nisi fortè meliores esse nos creditus, quā Patres nostros, qui non minus veraciter, quā humiliter, dixerunt: Omnes iustitiae nostræ tanquam pannus menstruatæ mulieris. Quomodo enim pura iustitia, vbi non potest culpare. esse? Hac Bernar. Et meritò timere debemus saltem de illius circumstantiæ neglegētū, de qua scriptum est: Videte, nè negligeantur hoc impleatis. Et iterum: Ma- Esa. 64. b Hie. 43. b Ecd. 26. 11. 19. Edr. 4.

Iedictus qui facit opus Domini negligenter. Et rursus: Difficile exiit nego. tractandis, aut in officio diuino, & in cultu quocunq; Dei, non meritò formidare beat, se aliquam culpam venialem incurrisse, nec omnem puritatem & reverentiam & devotionem, tantis mysterijs debitam, examissim præstissem. Ists igitur tribus nominibus, vel aliquo eorum, iustissimè timebant sancti.

Et quia orationem præsidū esse sciebat ad euadendum omnia imminentia mala, ad eam velut ad tutissimā & sacram perligrantiū ancoram, cum fiducia recurrebāt, & clamantes ad Deū, feruenter & infatater petebant, vt mitigaret in eos iram suam, neq; cum eis intraret in iudicium. Nō quidem, quod crederent applicari nobis post viam iustitiam Christi sine actibus vel passionibus nostris, vt mox dilucidius faciemus, sed vt his orationibus & similibus impetrarent veniam suorum peccatorum, si dum

exactè pro nostra virili differemus.

Et si quidem obseruimus diuina mat- proposi. data, sed leues aliquas culpas, cōtra ea vel præter ea admiserimus, saluabimur qđem, sic tamen, vt prius ab eis igne amoris, vel deuotionis, vel poenitentiae, vel tribulatio- nis, aut certè Purgatorij, expiemur. Utque hoc fiat celerius & mitius, quād peccata nostra exigunt, imputātur quidem denuo merita Christi; verū hoc simpliciter ne- cessariū non est, vt iam suprà constituimus. Si verò aliqui iusti hinc decedant sine rea. Proposi. 2. tu alicuius pœnae temporalis, siue quia nul- la admiserunt peccata, siue quia admissa, sunt eis plenisimè cōdonata, vel ex beni- ginitate sola diuina, vel propter sacramen- tum baptisimi, vel propter plenam de ipsis satisfactionem, necessaria illis nō est noua aliqua imputatio iustitiae Christi, vt conse- quantur beatitudinem. Idq; his argumen- tis firmabimus. Primo: Quicunque meritis Argum. 1. Christi est iustificatus, habet ius ad gloriā. Claudit enim in se hoc beneficium iustifi- catio, vt lib. 5. explicuimus, & esse in gratia Dei, idem est, quod esse ei carum & accep- tū ad gloriā. Et gratia, qua iustificamur, fons est aquæ salientis in vitam æternam: Ioan. 4. & qui iustificati sunt, ciues sanctorum & domestici Dei dicuntur à Paulo, & conse- derare asseruntur, etiam dūm hic fuit, in ce- lestibus: & quicunque iusti, sua iustifi- catione fiunt membra Christi, & amici & filii Dei. Et si filii, ergo heredes, ait Paulus, Rom. 8. hæredes quidem DEI, coheredes autem Christi. Si inter hios quis filius, defunctor suo parente, quia illud est tēpus, quo secūdūm leges humanas incipit gaudere hæreditate paterna, absq; vlla noua imputatio- ne vel acceptatione secundūm iura huma- na potest adire hæreditatē paternā, & eam incipere possidere: multo magis poterunt iusti statim, vbi decedūt ex hac vita, liberi ab omni reatu peccati, intrare in gaudium Dñi sui, & absq; vlla noua, p̄sertim indebi- ta, imputatiōe iustitiae Christi, incipere bea- titudinē possidere, cū illud sit tēpus, quo secundūm leges diuinæ adeūda est & pos- fidenda hæreditas regni cœlorū. Deinde: Argum. 2. Sufficit angelis ad beatitudinē gratia Dei sibi gratiis cōmunicata, nec opū illis fuit, iuxta cōmunē opinionē imputatio aliqua iustitiae Christi. Eadēq; ratio fuisset de ho- minibꝫ ante lapsū, si qđem in gratia Dei p- māsissent. Gratia aut, q̄ datur nobis in illi-

DE IVSTITIA, QVAE SVF-
FICIT AD CONSECVTIONEM
beatiudinis.

CAP. XIII.

ATQVIE ex dictis liquidum esse potest, quæ sit iustitia, quæ sufficiat nobis ad obtinendam beatitudinem. Nam qui dixit, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: satis ap- tè indicauit, vel eam iustitiam, quæ à nobis exigitur, satis fore ad beatitudinem, vel certè se adiecturum, quidquid amplius es- set requisitum. Aut eñ neminem ad glo- riā suā Deus admittet, aut certè admit- tet oēs, qui eam habuerint iustitiam, quam ipse ad eam clargiendam requisiuit. Quarè si ad consecrationem beatitudinis necessaria sit iustis noua imputatio, aut præsen- tatio iustitiae Christi, ambiguum esse non po- test, quin ea facienda sit iustis decedenti- bus in gratia. Ac ppterè nec nostra mul- tū interest scire, an ea indigeam, nēcne. Certi quippe sumus, nemini ipsam defutaram, qui hic fecerit quod fuerit in se. Quia verò ad cognitionem perfectionis iustitiae, quam hic habemus, & aliquorū locotum scripturæ, hunc questionis intelligentia necessaria est, de hoc quoq; vt cœpimus,

Rom. s.d. stificatione ppter merita Christi, nō est sa-
nē minus perfecta. Nam aliās nō, vbi abū-
dauit delictum, superabūdāset gratia, sed
defecisset potius: neq; restituisset nos Chri-
stus in tam pfectum in gratuitis statum, ac
fuit ille, à quo excidimus. Ad hēc: Quādō
iustificat Petrus meritis Ioānis, sicut Pau-
Argum. 3. lū credit Aug. iustificatū meritis Stephani,
mox imputantur ei merita illius & ad gra-
tiā, & ad beatitudinē: neq; opūs est vlla im-
putatione noua meritorū Ioānis, vt Petrus
tēpore à Deo pfixo cōsequatur eam beatit-
udinē. Et si rex ob preces & merita sui fi-
lij primo geniti admitteret Petru in suam
gratiā & familiaritatē, & daret ei vestē ali-
quā, q̄ effet signū cōmune gratiā & fami-
liaritatis regiā, & tale, vt omni habēti eam
vestem, ex lege & pmissione regali debe-
retur ducalis aureus quolibet die, nulla p-
fectō effet opūs imputatione gratiā filij
regis, vt Petrus semel admissus ob merita
ipsius ad gratiā regis, & donatus ea veste,
haberet eū aureū. Quid autem est caritas,
quām vestis nuptialis, qua ob gratiā Chri-
sti ornamur & insignimur, vt digni habe-
mur cōiuio illo cēlesti, de quo scribitur,
Lucæ 14. Beatus qui māducabit panē in regno Dei?
Nōne & ipsa consuetū signū est gratiā,
& familiaritatis diuinā, & pgius hāredi-
tatis cēlestis? Quid igitur noua imputatio-
ne opūs est illis, qui cum illa, liberi ab omni
reatu, hinc deceferint? Sed & illa collatio
peccati Adæ ad iustitiā Christi, qua vtitur
Paulus ad Roma. 5. docere hoc nos poteſt.
Equidem ad peccati & condemnationem
omnium filiorū Adæ, qui non sunt ex grā-
tia Christi iustificati, satis fuit vnicā impu-
tatio iniustitiā & inobedientiā Adæ. Per
Rom. 5. illius enim inobedientiā peccatores con-
stituti sunt multi, & multi mortui sunt, &
mors regnauit in multis. Multo igitur magis
ad iustitiā & salutē omniū, qui per ba-
ptismū sūt filij Christi, satis erit vnicā im-
putatio iustitiā vel meritorū Christi. Pre-
terea, omnibus iustificatis est applicata &
imputata iustitia Christi ad remissionē suo
rū peccatorū, & ad perfectionē ipsorū per
gratiā & virtutes & dona, & ad consecuti-
onē beatitudinis. Et à iustitia Christi habet
opera bona iustorū suam efficaciā & meri-
tū apud Deū. Quorsū ergo eis fiat noua
alia imputatio iustitiā Christi, siue in vita,
siue in morte, vt consequantur beatitudi-
nē? Si alia noua applicatio requireretur,

prior effet insufficiens & valde imperfe-
cta: & si fieret, etiā si non effet requisita,
prorsū effet superflua. Et hoc est argumen-
tum, quo, licet obscurè, firmārunt Patres
hanc sententiam in illis verbis, Cūm enim
ille ipse Christus &c. Potestq; aliter eius
vis declarari hoc pfecto. Frustrā fit per plu-
ra, quod potest fieri p pauciora. Sed priori
imputatione iustitiā Christi potest fieri,
quidquid fieret per secundā, vt manifestū
est. Possunt enim singulare illa & eximia
ipsius merita tribuere eum valorē iustitiā
nostrę inherenti, quem habet modō, & vi-
tra eum illum etiam, qui adjiceretur ex 2.
imputatione iustitiā Christi. Et quidquid
secunda imputatione iustitiā Christi acce-
deret iustis, si quidpiam accederet, accede-
re profectō potuisse per primam.

Et aliquanto magis possumus hoc idem
premere. Nihil est afferendum à Christia-
no, quod deroget gloriā vel iustitiā Chri-
sti, aut misericordiā ipsius in nos. Eius em̄
gloriā per omnia augenda & magnifica-
da incubere & desudare habemus omnes,
qui ipsius sanguine sumus redempti, & il-
las opiniones decet nos semper amplecti
& recipere propensiūs, quā ipsius gloriā
magis attestantur. Vehementer autem de-
rogat gloriā Christi, & eximia ipsius in
nos misericordiā, afferere necessariam esse
istam 2. imputationem meritorum ipsius.
Nam quid aliud est, quām priorē ex-
tenuare, & insufficientem facere, & dicere
eum non perfectē iustificare peccatores,
etiā cūm ex toto corde se ad Deum con-
uertunt, neq; reconciliare eos Deo perfe-
ctē? Quo quid potest magis gloriam ipsius
aut merita, vel certē dona nobis per ipsum
communicata, minueret? Amplius: Ista Argum. 6.
imputatio noua, quā ponitur antecedere
collationem beatitudinis, non fiet quandō
iusti p̄sentabuntur ante tribunal Chri-
sti, vt audiant sententiam veri iudicis, neq;
in ipso articulo mortis. Eo quippe ipso,
quo quis iustificatus est, habet vnde se-
cure, & sine timore repulsa expectet senten-
tiā iudicis, siue in vita, siue in morte. Neq;
tale priuilegiū habet mors aut tēpus, quo
sistimur ante tribunal Christi. Sed absolu-
tē & simpliciter lignum vbi ceciderit, ibi Ecclesi.
erit. Et recipiet vnuſquisque, teste Paulo, 2. Cons.
ppria corporis, prout gesit, siue bonum,
siue malum. Vnunquenque enim sua se-
quuntur opera, sicut ait Ioannes. Et qua-
les

les nos inuenierit noster nouissimus dies,
tales nos inueniet mundi nouissimus dies,
vt pulchrè dicit August. Atq; vt idem ait,
Quisquis paratus est vsq; ad somnū, id est,
vsque ad mortem, quā omnibus debetur,
paratus inuenietur, cūm illa vox media
nocte sonuerit, qua oēs euigilaturi sunt.

Item: Isti iusti, de quibus nunc loqui-
mur, statim vident Deum, vbi exeūt à cor-
pore. Aut nulli enim Deum vident, aut hi
videbūt. Par quippe estratio de ipsis & de
alijs. Et hoc diffinitum est à Benedicto 12.
in quadam extrauagante, & in Conc. Flo-
ren, vt statim ostēdemus. Et quicquid Ire-
nei filii, & Theophylac. & Bern. olim senserint,
hāc semper fuit fides Ecclesiæ catholice,
Hebr. & hoc nobis pro certo & constanti tradi-
laz. 23. derunt Ambro. in illa verba Pauli, Cupio
Iust. 3. & dissolui, & effe cum Christo. Aug. hom. 6.
defecto, super Apocal. Grego. in illa verba Psalmi-
sta, Auditui meo dabis gaudium & lāti-
tiam. Hieron. in multis locis, & nomina-
tim in epitaphio Paula. Anselm. in verba
Pauli, Scimus quoniam si terrestris domus
nostra &c. Beda, Rich. de S. Vičt. Haymo,
Ambros. Ansber. in illa verba Apoc. Datae
sunt illis singulæ stolæ albæ.

Et vt testimonia aliorum sanctorum
omittamus, manifesta argumēta sunt pro
his, & scripturæ testimonia, quā aliās Deo
fauente, proferemus. Et ratio ipsa peregrina-
tionis & militiæ huius vitæ hoc postulat.
Solum enim peregrinamur à Domino,
quādū in hoc corpore sumus, sicut ait
Paulus. Adde his quod nunquam, nisi ad
gratias aliquas p̄uenientes, applicatur
nobis seu imputatur iustitia Christi ad iu-
stificationem aliter, ac per sacramenta, vel
per bona opera nostra. Et aliās etiam dor-
mientibus applicaretur, neque vllam hā-
beremus, neque conditionalem certitudi-
nem applicationis ipsius, & illimitata esset
talis applicatio. Nihil nanque esset in no-
bis, vndē ea limitaretur.

Cumque nullum habeat hāc imputatio-
solidum argumentum, neque fundamen-
tum vllum, aut in sacra scriptura, aut in
sanctis Doctoribus, sed recens sit &
noua, & ante hāc tempora inau-
ditā, vel hoc nomine, merito
vt prophane vocum no-
uitates, iuxta consi-
lium Pauli, repel-
lenda est.

VEL INVITILEM ESSE, VEL
PERICVLOSAM ET MVLTO-
rum errorum induciuam, nouam
istam iustitiæ Christi im-
putationem.

CAP. XV.

VGERE item possumus com-
mentū hoc requirentiū nouam
iustitiæ Christi imputationem,
vt iusti adipiscantur beatitudi-
nem: quia ista imputatio iustitiæ Christi, q̄
ponitur consequi iustificationē, & antece-
dere collationem beatitudinis, aut inutilis
est nobis, aut certē periculosa est, & indu-
cit in errorem, nē dicā, in errores p̄mul-
tos. Nulla est autē credēda, neq; admittēda
applicatio iustitiæ Christi, quā non sit eis
utilissima, quibus applicatur. Et ea si fie-
ret, ab erroribus, periculis, & egritudinib.
spiritualibus liberaret, nō in tale aliquid in-
cōmodum induceret. Quod autē vel inutilis
sit, vel periculosa, pbatur. Si em̄ hec im-
putatio vtilis effet, faceret iustos gratiores
corā Deo, & aptiores eos redderet ad ha-
bendam beatitudinem: aut in causa esset,
nē imputarētur eis aliqui defectus, vel pec-
cata saltē in tātam culpā, vel in tantā pœ-
nam, in quātā alioquin deberent imputa-
ri, aut deniq; suppleret defectus iustitiæ
eorū. Ad quid enim erit iustis vtilis, si non
ista oīa, vel saltē aliquod eorum efficiat
& p̄stet? Quodcūq; autē horū ab ea fiamus gra-
fieri dicatur, cuiari non poterit lapsus in
aliquem errorem.

Sed explicemus ista, & ostendamus fini-
gulatim. Si faciat hāc secūda imputatio iu-
stitiæ Christi gratiores apparēre iustos in
conspectu Dei, aut facit post mortem grati-
ores esse, quām fuerit in hac vita: aut in
hac vita facit esse gratiores, quām alioquā
essent per suam gratiā gratum faciētem.
Si primū, incidimus in duos errores. Al-
ter est de ineq;ualitate gratiā p̄sentiā vi-
tē ad gloriam conferendā nobis post mor-
tem: Alter, de ineq;ualitate & excessu glo-
riā supra merita huius vitæ. Si em̄ gratio-
res erunt iusti per hāc imputationem post
hanc vitam, quām fuerint in hac vita, habe-
bunt ergo maiorē beatitudinē, q̄ fuerit eo-
rū gratia & merita in hac vita, & nō ex-
quaretur gratia huius vitæ, gloriæ alterius,
cōtra illud Zachariæ: Exequabit gratiam Zach. 4.
gratiæ, neq; redderet beatitudo iuxta mo-
dum

2.Cor.5:

dum & mensuram bonorum operum, que quis fecerit in hac vita. Quod est contra illud Pauli, Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat vnuſq; propria corporis, prout gessit, siue bonū, siue malum. Si vero imputatio ista dicatur facere nos gratiores, non quidem comparando gratiam alterius vitæ ad gratiā huius vitæ, sed dūtaxat comparando acceptationem, quam p illā & per iustitiam nostrā habemus, ad acceptationē, quam aliās haberemus per solam iustitiā nostrā, incidi- mus etiā in hoc incōmodum. Necessè em erit dicere, iustos non uniformiter esse ac ceptos ad gradus suā beatitudinis, sed ad quosdam per iustitiam inhārentē, ad alios verò per iustitiā imputatā. Quod quidē in conueniēt. Nam cùm ciudem rationis sint oēs gradus beatitudinis, equū est & ve- risimilimū, eodem modo nos à Deo ad illos acceptari. Et si ad gradus respondentes iustitiā inhārenti, acceptamur per aliquid nobis inhārens, cur nō etiam similiter acceptabimur ad gradus respondentes iustitiā imputatā? Et si ad hos non requiritur gratia inhārens, neque necessaria erit pro alijs, & superfluē poneretur. Deinde cùm vtraq; istarum acceptationū sit ex applica- tionē seu imputatione meritorum Christi ad eundē effectū, népe ad cōsecutionē glo- riae; nō videf cōuenire, vt ponamus tātam diversitatē in ipsis applicationibus, vt priūs qdem applicet p collationē gratiā, posteā verò sine illa. Eſſet etiā, si hoc dicatur, iu- stitia Christi causa formalis aliquorū gra- duū iustitiā nostrā, quod suprā satis con- futauiimus. Quòd si quispiā dixerit, p hanc secundā imputationē fieri nos gratiores & iustiores p augmentū & perfectionē ipsius iustitiā inhārentis, poterit hoc quoq; im- pugnari:

Impugn. I. Primò, quia superfluum est, & non ne- cessarium hoc augmentum. Nam minima gratia sufficit ad minimam saltē beatitudi- nem. Et si hoc augmētum facit ex gratia vt duo, gratiā vt quatuor, gratia igit̄ vt qua- tuor, nō indigebit hoc augmento, & ita in solis habētibus minimā gratiā, effet neceſſaria h̄c imputatio, vt facilima calculatio- ne potest demonstrari. Prēterea: Hoc au- gmentum vel deberetur primē iustificatio- ni, vel gratuitō fieret. Si debetur, ergo sta- tū fieri propter primam applicationem iustitiā, abīque alia noua imputatione.

Secunda.

Nulli enim statui procrastinat Deus be- neficia, quæ ei pollicitus est. Si gratuitō fit, sicut ipsa prima iustificatio, vel semper ipsam ex lege consequitur, vel non, si non, aliqui ergo saluabuntur sine illa. Si sequi- tur ex lege, cur non statim fiat, ac si debe- retur, sicut conuertit se Deus conuertenti- bus se ad eum: licet hoc nulli debeat? Vt- cunquè igitur quis hoc defendat, apertum est inconueniens, ponere hanc secundam imputationem, vt nos efficiat D E O gra- tiōres.

Noua im- putationē **facit venia-**
lia morta-
lia. **Zach. I.**
Emores 3. **ipos, vel**
aliquem, vel
alijs, in-
uita noua
apputatio-
na, nec p-
teliberat.

Si vero quis dixerit ipsam poni, vt quæ alioquì effent mortalia, si erant venia- lia: aut incidit in opinionem dicentium, illa morta- lia. venialia non differre natura sua à morta- libus, quam lib. 14. confutauimus: aut cer- tè afferitur inuerti natura peccatorum ob imputationem iustitię Christi. Quòd si hoc ita defendatur, quasi h̄c noua imputatio, illa quæ iam fuerunt apud Deum lethalia, efficiat tandem venialia, in maiora incide- tur incomoda. Necesse è quippe erit fati- ri, hac imputatione fieri, vt quis ex inimi- co Dei transeat in amicum: & habebit illa vicem sacramenti, immò exuperabit virtu- tem sacramenti. Faciet enim quandoquè amicum eum, qui erat inimicus, idque abs- que aliquo ipsius actu. Et si huiusmodi im- putatio fieri credatur post hanc vitam, ali- quis deceſſisset in mortali, & nihilominus saluaretur. Quæ omnia palam sunt absurdā & erronea. Si autem afferatur h̄c im- putatio, vt non imputentur nobis aliqua patiū nō peccata, aut certè, nè imputentur in tantā pœnam, quantam merentur, adhuc non euitantur magna incomoda. Si enim per hanc imputationem fieret, vt non impu- tarentur aliqua peccata, oportebit conce- dere aliqua peccata nobis gratuitō condonari absq; vlo sacramento, sacrificio, ope- re, vel passione nostra, aut aliorum pro nobis. Et cùm non sit maior ratio de uno peccato, quam de alio, & passio C H R I- S T I sufficientissima fuerit ad satisfactio- nem plenam pro omnibus, nihil effet nobis opū nostris satisfactionibus, & super- fluueret Purgatorium. Si autem hac imputatione fieret, vt non imputarentur pec- cata in tantam pœnam, quantam meren- tur, aliquapars pœnæ debite remitteretur nobis sine nostro opere, & sine sacra- mento. Itē h̄c peccata nō possit esse mortalia. Repugnat enim gratiē mortalitia peccata,

sicut amicitiæ inimicitia, neq; vnoquā cum ipsa stant. Nec possunt esse venialia, quia siue imputatio illa fieret in hac vita, siue post hanc vitam, sufficeret ad ea omnia ex- haurienda, & nulla esset opū satisfactione pro ipsis. Insupèr: In proposito agimus de iustis, liberis ab omnibus peccatis & reati- bus: nihil ergo istis est necessaria, aut utilis h̄c imputatio.

Quòd verò ista imputatio non sit ne- cessaria ad supplendum defectus iustitiæ noſtræ, facilimē potest ostendi. Si enim defectus isti sunt peccata, nihil est istud supplementum necessarium pro iustis libe- ris ab omnibus peccatis & reatibus, de qui- bus nunc tantū agimus. Si verò non sunt peccata, illa nihil impediunt à consecutio- ne vitæ æternæ. Ipsa enim beatitudo tol- let omnes hos defectus. Et D E V S nemini- nem ineptum censet suo consortio, nisi p- pter peccatum. Itaque vel h̄c imputatio nobis est inutilis, vt à principio intulimus: vel si non est nobis inutilis, inducit certè in aliquem, vel aliquos istorum VIII. er- rorum.

Primus est: Gloria patriæ exuperat gra- tiam vitæ, & maior est, quam meritis no- stris & susceptioni sacramentorum debeat- tur. Secundus: Ad aliquos gradus gloriae sumus accepti absq; gratia gratum faciēte. Tertius: Mortalia non differunt natura sua à venialibus. Quartus: Aliquis ex inimico Dei fit amicus ipsius absq; aetu proprio & sacramento, vel certè sine sacramento, & sine aetu proprio, qui ad gratiam sufficiat. Quintus: Dimittuntur peccata venialia, aut certè aliqua pars pœnæ debite pro pec- catis, absque opere vel satisfactiōe nostra. Sextus: Non erit, sed superfluet, Purgatori- um. Septimus: Omnia opera nostra, peccata effent: vel certè venialia peccata, effent mortalita: & pœna æterna puniren- tur, si non effet propter hanc imputatio- nem. Octauus: Non sufficit ad beatitudi- nem iustitia, quæ facit nos amicos & filios Dei, quæque illi reddit obseruantiam man- datorum, & quidquid pœnarum pro pec- catis debetur. Et istos omnes errores, ve- lim, p̄ oculis haberent, quibus placet ista secunda iustitiæ Christi imputatio, vt cùm viderent, necesse esse in ali- quem eorum incidere, si eam ac- ceptarent, vt vitarent omnes illos, vitarent & illam.

S VNT insupèr duo alia capita, ex q- bus dilucidè potest probari, non ef- fe ad beatitudinis consecutionem, necessariam iustis nouam istam, que singitur, iustitiæ Christi imputationē. Nam & beatitudo illis debita est ex quo ad gra- tiā sunt acceptati, & opera illorū bona, meritoria sunt de condigno ip̄s beatitu- dinis. Quanquam aut vtrunque horum di- lucidè probauit q. 4. & 5. opus, de iustifi. tñ quia grauius h̄c Calu, & alij suę factionis, diffinitis à S. Syn. reluctatur, adhuc illis ali- qua vitium est adiucere. Ita fiet, vt & nostra magis confirmemus, & illos vrgētiū pre- manimus, quatenus ad agnitionem veritatis, si quo modo fieri posuit, certiū trahantur. Negavit quidem Luterus omne meritum hominum. Et sane consequenter. Sublata libertas fundamen- tū meriti,

Primus est: Gloria patriæ exuperat gra- tiam vitæ, & maior est, quam meritis no- stris & susceptioni sacramentorum debeat- tur. Secundus: Ad aliquos gradus gloriae sumus accepti absq; gratia gratum faciēte. Tertius: Mortalia non differunt natura sua à venialibus. Quartus: Aliquis ex inimico Dei fit amicus ipsius absq; aetu proprio & sacramento, vel certè sine sacramento, & sine aetu proprio, qui ad gratiam sufficiat. Quintus: Dimittuntur peccata venialia, aut certè aliqua pars pœnæ debite pro pec- catis, absque opere vel satisfactiōe nostra. Sextus: Non erit, sed superfluet, Purgatori- um. Septimus: Omnia opera nostra, peccata effent: vel certè venialia peccata, effent mortalita: & pœna æterna puniren- tur, si non effet propter hanc imputatio- nem. Octauus: Non sufficit ad beatitudi- nem iustitia, quæ facit nos amicos & filios Dei, quæque illi reddit obseruantiam man- datorum, & quidquid pœnarum pro pec- catis debetur. Et istos omnes errores, ve- lim, p̄ oculis haberent, quibus placet

Et hoc tradunt communiter tam Do- **Bern. ferm.**
ctores antiqui, quam Scholastici. Et Ber- **81. in Cant.**
nardus alicubi scribit: Ex lib. arb. homo ad Tertul. 2.
promerēdum * potis. Et Tertullianus ait: in Marc.
Nec boni, nec mali merces iure pensare- **Oleoth. q.**
tur ei, qui aut bonus aut malus necessitate **alij schola.**
fuisset inuentus, non voluntate. Vehe- **Can. 9.**
menterque profecto abutuntur vocabulo i. libr. i. &

Meriti, qui meritum fingunt in operibus, **Calu.**
quæ nostræ non subsunt potestati. Et Cal- **natio Calu.**
uinus in hoc sibi nō constat. Nam abrogat **Canon.**
nobis libertatē ad bonum, & nihilo feciūs **fatetur opera iustorum esse meritoria.**
Atq; idē mirandum non est, si dicat ca- Cōtradic.
nonē nonū minimē esse canonicū, & rerū & halluci-
natiō Calu.
inter se pugnantū complexionem cōtine-
re. Non em intellexit Patres in eo nō affe-
ruisse, fide iustificari hominem nullo suę
voluntatis motu: sed contra illum, & alios
negantes libertatem, statuisse, sic fide iusti-
ficari homines, vt etiā illa libera sit, & pui-
um voluntatis motū requirat. Sed & illud
est, vndē Luterus omne meritum confe-
nnn 4 quen-

quenter nobis abrogare cogebatur. Qui enim omnia opera nostra damnat, & infra alia laba peccati assuerat, dicere non poterat ea esse apud Deum meritoria. Ne-
mo quippe propriè præmium apud alium meretur per illius offendam. Et consequen-
tiū ille locutus in istis est, quād Cal. qui in
hiis quē scripsit cōtra hoc ca. 16. quod modō
confirmamus, hallucinari ait Patres, qui nō
cognoscunt quidquid à nobis operum pro-
dit, hoc solo nomine Deo acceptum esse,
cūm paterna indulgentia, quidquid vitio-
sum est, ignoscitur.

Cōtradic.
Caluini.

Et illum ei cæcitatī subiacere, quam Pa-
tribus impingit, vel hoc argumento possu-
mus euincere. Aut enim Deus quod vitio-
sum est in nostris actibus, ignoscit cūm fi-
unt, aut pōst. Si cūm fiunt, nihil ergo tum
vitij in illis est, itaque aliqua opera nostra
saltem per indulgentiam paternam non
erunt peccata. Si autem postquam sunt fa-
cti, ignoscit illis: tunc ergo cūm fiebant, nō
erant meritorij. Quare, cūm dici non pos-
sint merita esse, quē non sunt, nullum opus
nostrum erit meritorium, si, vt ait, omnia
opera nostra, sunt peccata, & aliquid ha-
bent facis admixtum. Vt cunquē tamen de
his sit, & ipse Caluinus & omnes Protesta-
tes palam discesserunt in hoc à doctrina sui
magistri. Et quia videbant contra se stare
omnes Doctores, & receptius esse apud
omnes verbum Meriti, quād vt ab eis pos-
sit aliqua ratione conuelli, aperte afferuer-
runt aliqua opera nostra esse meritoria.

Protestan-
tes recepe-
runt meri-
ta vitē eti-
nae.

In cap. 16.
& can. 32.

Rom. 2.

opera, nullam dicere causam aut meritum
nostrorū operū, sed tātū compensationē.

Sed contra illos omnes sententiam patrū
in hoc cap. & can. 32. quōd opera bona iu-
storum sint & ipsius vīte æternē meritoria,
his argumentis, p̄t̄ illa, quē vībī suprā in-
duximus, possumus denuò firmare.

Primo: Vita ipsa æterna vocatur mer-
ces operum bonorum. Aliqua ergo p̄t̄ Argum. 1.
dūt̄ in iustis merita illius. Nam merces cor-
relatiua est meriti. Verūm ipsa proferamus
scripturæ testimonia, vt ipsius lumine tene-
bra hæreticorum dispereant. Cūm illa vni-
ca esset iustorum expectatio, vt descendere-
ret filius Dei, & sua iustitia fores paradisi
reseraret, & mercedem acciperent, quam
sua fide & pietate promeruerant, in eorum
consolationem Deus per Esaiam pronun-
ciat, Eccē Dominus De⁹ in fortitudine ve.
Esaia 4.,
niet, & brachiū ei⁹ dominabitur, eccē mer-
ces eius cūm eo. Et vt eundem se esse ostē-
deret, quem Esaias p̄dixerat, per Ioānem
dicit: Eccē venio citō, & merces mea me-
cum est, reddere vnicuiq; iuxta opera sua.
Apoc. 22.

Quidem hāc p̄cipiē mercedem expecta-
bant Patres, vt Deum viderent, & eo frue-
rentur. Nam cum Dauide iugiter dicebat:
Quid mihi est in celo, aut à te qđ voluī su-
per terram? Et ali⁹ omnes mercedes com-
munes sunt omnibus iustis, & perindē à Pa-
tribus veteris testamenti haberit poterant,
atquē à nobis. Et vna est beatitudo, in qua
discernuntur & repensantur opera iustorum
iuxta suum precium & valorem. Siquidē &
indē p̄ certo habem⁹, nō oēs fore équales in
beatitudine, vt lib. 10. ostēdimus, qā nec hīc
sunt oēs équales in operibus virtutū. Quōd
si beatitudo non esset merces operū bono-
rum, nec necessariū esset, vt ille esset in vita
æterna beatior, q̄ hīc clarior & illustrior fu-
isset in operib⁹ virtutū. Oīa etiā alia bona,
q̄ poterunt singi p̄mia esse operū bonorū,
sicut sunt aureolæ Martyrum, Virginū &
Doctorū, & alia gaudia accidētalia, à beat-
itudine ipsa defluunt. Ac ppterē necēs-
t̄ & eam dicere mercede, hi alia sunt mer-
ces operum bonorum. Nam si merces ipsa
non esset, nec mercedis ratio illis conueni-
ret, quā ex ea, vt quoddam auctarium &
corollarium, necessariō consequuntur. Cur
igitur ista tam clara, & tam aperta testimo-
nia, & multa alia de mercede iustorum, q̄ ha-
cēnūs de vita æterna intellecta sunt a to-
ta Ecclesia, sic ppterā Caluine deludis, &

ad

ad p̄m̄ia minora quād sit vita æterna,
refers? Non vides vel hac vna ratiōe opti-
mē potuisse Patres amputare vobis, sicut
& amputarunt, licentia interpretandi scri-
pturas contra vnaminem consensum pa-
trum? Ecquis potuisset error conuinci, si
non fuisset penes Ecclesiam authoritas iu-
dicandi de vero sensu scripturarum? Quid
tam apertum est, quod & tu & alii hæretici
non audeatis inuertere, obumbrare, adultere-
re, torquere, & contra sensum Ecclesiæ,
& spiritu sancti exponere?

Sed age, cūm dicebat Christus Aposto-
li, Gaudete & exultate, quoniam merces
vestra copiosa est in cælis: q̄s potest crede-
re, de alia mercede eum locutum, quād de
vita æterna? Quād aliam mercedem ipse
prædicabat operum bonorū, quād vitam
æternam, quād regnum cælorum, quād
coronam gloriæ immarcescibilem? Et nōne
vel ipsa antecedentia à tanto te stupore
expergefaciunt? An non statim pauperi-
bus spiritu regnum cælorum promiserat,
& mundis corde visionem Dei? Equidem,
cūm dixisset statim, Beati, qui persecutio-
nem patiuntur propter iustitiam, quoniam
iporum est regnum cælorum: non eis con-
tentus, adiecit: Eccē enim merces vestra
copiosa est in cælis: vt intelligerent Apo-
stoli, non vtcunquē se consecuturos esse
regnum cælorum, sed quod glorioſissimū
erat, etiam via meriti. Nam merces respon-
det merito.

Et hac ratione cūm explicuisset, per ob-
seruationem mandatorum vitam æternam
esse possidendam, roganti Pētro, quodigi-
tur præmium reliquum esset eis, qui & oīa
propter ipsum reliquissent: respondit,
Amen dico vobis, quōd vos qui secuti estis
me, in regeneratione, cūm federit filius ho-
minis in sede maiestatis sue, sedebitis & vos
super sedes duodecim, iudicātes duodecim
tribus Israel. Ac vt sciremus omnes, ita ipsam
æternam fore mercedem bonorum,
ac alia p̄m̄ia accidentalia, continuo eo-
dem tenore adiecit: Et omnis qui relique-
rit domum, vel fratres, vel sorores, aut
patrem, aut matrem propter nomen meū,
centuplum accipiet, & vitam æternam pos-
fidebit. Et hāc est profectō merces, quam
prophetē & Apostoli & Doctores omnes
Ecclesiæ, vno ore, quia & vno spiritu, sem-
per hactenūs prædicarunt, cūm mercedem
docuerunt respondere post hanc vitam

operibus bonis: & propterea plena merces 2. Ioān. 6.
non semel dicta est in scripturis, prouiden-
tia videlicet spiritu sancti.

Possimus item hoc idem euincere ex lo-
cīs, quibus passim in scripturis vita æterna
dicitur retributio. Hac em̄ de causa verbo
donandi aut imputādi vfa videtur scrip-
tura in iustificatione & collatiōe gratiae: ver-
bo autem reddendi aut retribuendi, in col-
latione gloriae: vt intelligeremus esse pro-
priè merita respectu gloriae, quād non ef-
fent respectu gratiae. Quid aliud est dicere,
Reddet vnicuique secundūm opera sua: q̄,
Reddet iuxta meritū operum suorum? Se-
cutus quidem communem translationem,
& opinionem scholasticorum, credidi in q.
4. de iustificat. maximē posse probari vsum
verbi, meriti, ex Ecclesiastico dicēt, Omnis Ecd. 18.
misericordia facit locum vnicuiq; secun-
dūm meritū operum suorum: & ex Paulo Hebr. 13.
qui ait, Beneficentia autem & communio-
nis nolite obliuisci, Talibus em̄ hostijs pro-
meretur Deus.

Et quanvis Græcē non habeatur in Ec-
clesiastico, nisi karà rā ἐργα ἀντοῦ, hoc est,
iuxta opera sua: & verbum, ἐναπεσεῖται, quo
vſus est Paulus, Placatur, siue Conciliatur,
aut Demeretur, possit verti: ac proinde nō
satīs ex his locis, si vim solam verborū spe-
ctemus, euincere possimus, quod volumus:
tamen quōd attinet ad sensum, nōne vi-
detis idem esse, Secundūm opera, & Secun-
dūm meritū operum: atque ideo & in-
terpretem vsum esse verbo Meriti, quia &
vītati erat, & sensum spiritu sancti ma-
gis expimebat?

Nec elabi potes, Caluine, diuerticulo i⁹. Respō. pro
lo, quod tuis tibi erroribus aperuisti, dum approbatis
contemnis approbationem Ecclesiastici &
lib. scrip-
tæ, less. 4.
aliorum librorum, qui non recipiuntur ab
Hebreis in canone. Nam vt obitē hoc tibi
dicam, & à Concilio Florentino, & à Cō-
cilio tertio Carthaginensi, approbato in
sexta Synodo generali, & ab Innocentio
primo in epistola ad Exuperium Tolosa-
num episcopum, & à Gelasio cum Con-
cilio 70. episcopor. ea approbatō iam oīm
facta fuerat. Et Eusebīus & Irenaeus vi-
cini Apostolicorum temporum, hunc li-
brum Ecclesiastici, vt propheticum ci-
tant, testantibus hoc Eusebio & Augu-
stino, qui & in 2. de doctrina Christiana, August. 17.
capite 8. eundem catalogum librorum sa-
decūi. Dei
crorum numerat, ac Damasc. libr. 4. cap. 18. cap. 20.
pro.

propheticis illū adtexit. Sed de his exactius Lutero responderunt doctissimi illi ipsius Antagonistæ, Driedonis, Clichtoueus, Alfonsus.

Respō. pro libr. Mach. humanus, loquatur alicubi author historiæ Machabæorum. Alius est stylus propheticus, & alius stylus historiæ. Atq; idè more hominum, & alij propheticis scriptores permulta scripsierunt in his quæ ad historias spestabant. Quanvis enim spiritus sancti illustratione adiuuaretur, necubì falsa dicerent, & hoc eis ignotum non esset, tamen in ceteris more hominū sinebat eos spiritus sanctus loqui. Et quia conscius sibi non erat ille scriptor, quisquis fuerit, tanto se fungi munere aut dono linguarū, vt eleganter & ornatè curata scriberet, potuit optare, vt benè & congruenter scripsierit, & sicubì ea in parte, quæ sua erat, defecisset, veniam humiliter, vt facit, precari. Si quidem & Paulus se fatetur imperitum sermonem fuisse. Reuertamur tamen, vndè huc dgressi sumus. Enim uerò vel è cogi debuisti, vt bona opera non dubitares meritoria esse beatitudinis, quia reddi & retribui dicitur secundum opera & labores nostros.

Argum. 3. Quod si compensationem admittitis esse, vt Philippus & Buc. palam dicunt, hoc fatemini merita ipsius. Nam compensatio utique meriti est. Ac nisi redderetur meritis, cùm dixit Christus. mēsuram bonam & confertam & coagitat & supereffluētem dampnam misericordibus, non dixisset de illa: In qua mensura mensū fueritis, remetietur vobis. Et quid aliud nobis explicuit Paulus, cùm vitam æternam non tantum fidei, sed & operum bonorum asseruit esse coronam iustitiae, & brauium seu palmam benè operantibus repositam? Si non sunt opera, vitæ æternæ meritoria, corona erit illa tantum gratiæ, non iustitiae. Nam si iustitiae rationem in datis ponis, ponis & meritum.

Argum. 4. Ad hęc: Christus in sententia ferenda in die iudicij, explicuit opera bona se allegaturum pro causa remunerationis bonorum. Sunt igitur illa, causa & meritoria ipsius. Tūc, ait, dicet rex his q; à dextris eius erūt: Venite benedicti patris mei, possidete paratū vobis regnum à cōstitutione mūdi. Esuruī em, & dedistis mihi manducare: Situi, &c. Et hoc idem explicat illa verba, quæ ad seruos, in talētis ipsiſ creditis fideles, se di-

cturum prontinciauit: Eugē serue bone & fideliſ, quia super pauca fuisti fideliſ, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Ac nisi iusti & sibi & alijs possent promererī beatitudinem, nunquam dixisset: Facite vobis amicos de mammora ini- quitatis, vt cùm defeceritis, recipiat vos in æterna tabernacula. Et tribulationes pati- enter toleratas causam esse consequendæ vitæ æternæ, dilucidum fecit Paulus, cùm 2. Cor. 4. dicit eas operari nobis insiguiter & supra modum æternum gloriæ pondus. Et alijs aperte dicit: Qui seminat in spiritu, de spi. Gal. 6. ritu metet vitam æternam. Et perinde ibi & s̄pē alijs & ipse, & tota sacra scriptura de operibus bonis respectu vitæ æternæ loquitur, ac de malis respectu damnationis æternæ. Quarè si de malis non dubitatur, quin sint causa damnationis: nec de bonis ambigi debet, quin sint aliqua causa beatitudinis. Et si causæ sunt ipsis, erūt & meritoria: quippe nec singipoteſt h̄c aliqua ratio causæ, quam meritoria.

Argum. 5. Deinde Deus p̄misit iustis beatitudinē ppter bona opera, & illi sunt digni rāto p̄mio. Nihil igit illis operibus deest, quō minūs cēseantur illi meritoria. Aut em nullū potest esse opus, quod meritorium sit aliquius p̄mij, aut certè ad id satis est, illud p̄mium promissum esse ei operi; & facientem ea, remuneratione esse dignum. Et quidē de vtroq; luculēta habem⁹ scripturæ testimonia. Paulus quippe dicit: Pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Et rursus, Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus: si negauerimus, & ille negabit nos: si non credimus, ille fidelis permanet, negare scipsum non potest. Et cùm explicuisset, spem æternam promissioni & iuramento diuino inniti, exhortatus ad constanter & firmiter sperandum paradisum nobis reservatum per Christum: Fidelis, inquit, est qui repromisit.

Vndè & Bernardus ex illis verbis, Ne- gare scipsum non potest, securitatem & gloriā Ecclesiæ colligit de missa beatitudine. Et huius magnificentissimi p̄mij expectatione exhortatur Petrus Pastores Ecclesiæ ad pascendum legitimè gregem Domini. Cūm apparuerit, inquit, prin- ceps pastorum, percipietis immarcescibile gloriæ coronam. Et mox omnibus ita lo- qui-

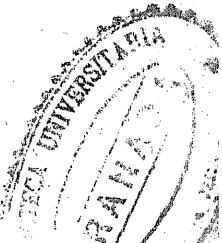
per hanc promissionem, & qualitate in ali- quam habent opera boni iustorum ad p̄- mium vitæ æternæ, nec opūs eis esse ali- quo nouo valore, vt acceptentur & habe- antur digna tanta remuneratione.

Atque hinc moti sunt S. Bonaventura, Beatus Scot. Richard. & alij, vt intrepide aſſere. debetur. nis operi- bus. Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ. Si vis ad vitam ingredi, serua mādata. Qui diligit me, diligitur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei me- iplum. Audi hęc, Caluine, n̄e dubites dilec- tionem Christi meritoriam esse visionis Dei. Nam hanc promittit diligentibus se Christus, non quæ vos somniatis aut com- miniscimini leuiora p̄mīa. Et in beatitudinibus descriptis in ser. in monte, has p̄- missiones confirmavit. Et idè ad Aposto- los suos in coena dixit: Vos estis, qui per- mansistis mecum &c. Atque istam tam ma- gnificam promissionem David iam olim explicuit, cùm exp̄ssit, q̄s habitaturus es- set in tabernaculo Domini: nec enim pro- bare possum, quod quidam aiunt in veteri testamento non fuīt regnum c̄lorum promissum. Et ex his patet, merito Patres dixisse in hoc cap. p̄missum esse bonis ope- ribus vitam æternam. Nec de dignitate iu- storum respectu tanti p̄mij, subiicit scri- ptura: Tentauit enim, inquit, & inuenit eos dignos se. Et Paulus ait: Dignos nos fecit in partem fortis sanctorum in lumine. Et Theſſalonicenses testatur pati. tribulati- ones, vt digni habeantur regno Dei. Profer- 1. Tim. 4. 2. Tim. 2. igitur Caluine, quid deest operibus iustorum, quō minūs meritoria cēseantur beatitu- dinis, aut define nobis calumniari, quod cē- lum promerciale exponamus. Deus enim ipse fecit promerciale, & sicut Augustinus alicubi dicit, tanti vendit, quātū illud vo- luēris emere.

Quod si legisses Origenem, Hierō. Au- gult. Chrys. Gregor. in parabolam illam de conuentione cum mercenarij ex denario diurno, non putares, hanc doctrinam tam certam, & à cunctis antiquis receptam, fi- gmentum esse monachorum, qui nullum certamen conscientiæ experti, de legis per- fectione garriunt. Omnes illi te docerent, beatitudinem esse denarium diurnum, ex cuius promissione & conuentione Dominus vult pro sua quenque virili in hac vita laborare. Et ex his colligere possumus, non immerito cōmuniter Doctores Scho- lasticos posuisse meritum de condigno, eti- am respectu beatitudinis. Saltem enim

tenuisse, opera iustorum esse vitæ æternæ meritoria, accipe hęc pauca: Cœlestinus. i. ita definiuit: Tanta erga homines est bonitas Dei, vt nostra velit esse merita, q̄ sunt ipsius dona: & pro his quālē largitus est, æterna p̄mia sit donaturus. In Cōcil. Lateranen. sub Innocent. 3. ita legimus: Non solū autem virgines & continentes, verum etiam con- iugati per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo, ad æternam mer- tur beatitudinem peruenire. Augustinus in epist. ad Sixtū, querit: Nullāne igitur sunt merita iustorum? Et ipse sibi hunc in mo- dum respondet: Sunt planē, quia iusti sunt. Sed vt iusti fierent, merita non fuerūt.

Vides vt negat merita ante iustitiam, & ea post ipsam adeptam concedit. Et alibi: Fi- de reteinebam, non solū conuersos ad Deum, gratia eius adiuuari, vt proficiant ac perficiantur, vbi adhuc dici potest pro merito cōuerſionis eorum istam dari gra- tiam, verum etiam vt cōuerſantur ad Deū, ad ipsam Dei gratiam pertinere. Hic quidem meritum profectus & perfectionis iu- stitiae

flitiae affirmat. Et aliâs pro bonis meritis in resurrectione nouissima dicit recipienda esse præmia, & pro malis horrenda supplicia.

Sed quia vita aeterna merita requiris, animaduerte in citata epistolæ expressæ Augustinum dicere, vitam ipsam eternam meritis precedentibus reddi, & merito iustitia tanquam stipendium reddi, sicut mortem merito peccati: sed ideo appellatam esse gratiam à Paulo, quia gratis datur, & quia data sunt ipsa merita. Gratia, inquit, nuncupatur, non quia non meritis datur, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur. Et alio in loco: Quid animam faciet beatam, nisi meritum suum, & præmium Domini sui? Sed & meritum eius, gratia est illius, cuius præmium erit beatitudo eius. Et statim subnecit: Homo cum cōderetur, accepit iustitiam, propter quam, beatitudinem accipere mereretur.

Isidor. 2. de sum. bo. c. 4. Isidorus: Hominis meritum superna gratia, nō vt veniat, inuenit, sed postquam venerit, facit: atque ad indignam mētem veniens, facit in ea meritum, quod remuneret, q̄ solū inuenierat quod puniret. Sed intermittam testimonia aliorum sanctorū, quā pafsim occuruntur.

Bernard. Ex vino Bernardo, quia maximè à quibusdam de sententia eius ambigebatur, & illum omnia merita negâsse colligebant ex quodam serm. de Annunciatione, per etiam intellecto, adiungam his quoddam manifestum testimonium. In serm. 69. in Cant. ita scribit: Sufficit ad meritum, scire quod non sufficiant merita. Sed vt ad meritum satis est, de meritis non præsumere: sic carere meritis, satis ad iudicium est. Porro infantium renatorum neminem carere meritis, sed Christi habere merita. Quibus se tamen indignos reddunt, si sua iungere quiuerunt, sed neglexerunt. Quod quidem periculum iam adultæ ætatis est. Merita proinde habere cures. Habita, data noueris: fructum speraueris D E I misericordiam, & omne periculum euasi, pau-pertatis, ingratis, presumptionis. Per-niciosa paupertas, penuria meritorum. Presumptionio autem spiritus, fallaces diuitiae. Et ideo diuitias & paupertatem nè dederis mihi Domine, ait Sapiens. Felix Ecclesia, cui neque merita sine presumptione, neq; presumptionio absq; meritis deest. Habet vnde præsumat, sed non merita. Habet merita, sed ad promerendum, non ad præsumere.

Prou. 30.

dum. Ipsum non præsumere, nōne promereri est: In serm. item 81. in eadem Cant. & in illum versum Psalm. 90. Quoniam in me sperauit, liberabo eum, & in sermo. *Expo. in. etorū na-* dedic. Ecclæ agnoscit merita. Et sic ubi *gantum in* aliquis sanctorum ea negâsse videatur respectu beatitudinis, sicut videtur quidem Basili. homil. 28. in Psalm. aduertat plus. *Specie me- rita beat. tudinis.* Ctor non negare illos meritum, aut debitum ex gratia & promissione diuina, sed merita ex libertate & viribus nostris. Loquuntur quippe, vt Paulus, qui verissimè Rom. dicit: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futurā gloriam. Et hęc sunt merita, quę nos obliuisci vult Aug. vt dona Christi toto pectore amplectamur.

Sed obijcit nobis Caluinus, scripturam *Obiectio-* vbiq; clamare, vitam aeternam esse hæreditatem, quę non alio, quām gratuita adoptionis iure nobis obuenit. Et hoc argumento vtitur etiam Philip. in apologeticō. *Caluin.* Augstanæ, vt dicat non deberi propter opera beatitudinem, licet sit compensatio laborum & afflictionum huius vita. Et quoniam alia argumēta, quę contra nos sunt, in q. citatis explicatè dissolui, huic vni nunc breuiter respondeo: Quod scriptura *Eph. 1.* hæreditatem appellat vitam aeternam, per *Hebrei.* spicū est: sed quod nullo alio, quām gratuita adoptionis iure, nobis eam obuenire vbiq; clamitet, liquet ex iam dictis tam esse falsum, quām quod falsissimum. Nec incōuenit, quod iure hæritario debetur, fieri etiam bonis operibus debitum. Nam & in humanis obsequētis filii possunt sua pietate & obsequijs in patrem, promereri hæreditatem iure filiationis sibi debitam. Et Christus dotes corporis & exaltationem *Vita æta-* sui nominis, & iudicariam potestatem ac *naretribu-* dominium orbis, suis præcellentibus operi- *tio hæredi-* bus meruit, etiam si gloria saltem corporis debita esset sibi iure primogenitura. Atq; vt video, & adores Caluinem prouidentiam spiritus sancti, nè locus esset huic vestro cauillo, hæreditati cōiunxit scriptura retributione, & econuerso. Paulus seruus ait: Quod cuncte facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus, scientes quod à Domino accipietis retributionem hæritatis. Vides hæreditatem retribui iure bona & fidelis seruitutis hominibus exhibitae. Et alibi idem Paulus, Non segnes ef- *Col. 3. 23.* ficiamini, verum imitatores eorum, qui fine & patientia hæreditabunt promissiones.

Au-

Audi Caluine, etiam iure fidei & patientia obuenturam iustis promissam hæreditatem? Atq; vt intelligeremus regnum cælorum esse hæreditatem eiusmodi, vt bonis operibus promerenda exposita sit, vbi dixit Paulus: Si filii, ergo hæredes; mox subiunxit, Sitamen compatimur, vt & congloriscemur.

Et vbi Christus ad possessionem præmij honorum operum iustos inuitat illis verbis, Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum: pro verbo, Possidete, habetur Græcè κληρονόμοιστε. hoc est, Hæreditate possidete. Quibus verbis constare nobis voluit, beatitudinem donari iustis, & vt præmium suorum laborum, & vt hæreditatem perpetuam, filiis gratissimis donatam. Et hinc ecclesia videtur didicisse, quod de martyribus canit: Tradiderunt corpora sua propter Deum ad supplicationem, vt hæredes fierent in domo Domini. Ac vel vnitum martyrum exemplum, confirmare potest & velut obsignare omnia ista. *Jan. Mar. 1. in hoc propositum notatum.* Nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est. Idemque ipsum fecerunt in canon. penult. vbi solūm requisierunt, vt huiusmodi iusti consequerentur beatitudinem, recessum ex hac vita in gratia. Et hanc fuisse Synodi mentem, nouimus certò omnes, qui ei interfuimus. Et omnia testimonia quibus sancti Doctores, vt pauloante citauimus, afferunt, & martyres, & iustos alios decedentes ex hac vita, post plenarii satisfactionem suorum peccatorum, statim videare D E V M, aperte militant pro hac veritate. Nemo quippe eorum meminit huius factæ imputationis, neque docuit aliquid aliud esse huiusmodi iustis necessarium. Nec aliâs ita constanter tradidissent, statim post hanc vitam ipsos videre Deum. Unde enim scire potuissent, continuo apponi illam nouam meritorum Christi imputationem, quę quidem illis decisi ad cōsecutionem beatitudinis, si vera esset opposita sententia.

DEFINITIO ECCLESIAE CONTRA IMPUGNATAM FI-
ELAM iustitiae Christi imputationem.
CAP. XVII.

*S*E d' tandem, vt finem istis imponamus, litem istam de necessitate nouæ imputationis iustitiae Christi ad consecutionem beatitudinis, Cōcil. Flor. refoluissit videtur in hac verba: Illorum animas, diffinimus, qui post baptismum suscepimus, nullam omnino peccati maculam incurserunt, illas etiam quę post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem, exute corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatae, in celum mox suscipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est, merito.

rum tamen diuersitate alium alio perfectius. Et in instruētione Armenis data ab Eugenio quarto, eodem approbante Concil. similiter diffinitur, motientes post susceptum baptismum, antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cælorum & Dei visionem peruenire. Si autem opus esset aliqua noua imputatione iustitiae Christi, aut aliquo nouo recursu ad eam, vel imploratione ipsius, non pollicitum esset Cōcil. beatitudinem huiusmodi iustis statim reddendam, tacitis in totum omnibus, quę ad eam nouam imputationem spectant.

Et nè aliquis diceret, istam imputationem fieri statim post mortem, etiam sine *Obiectio-* *ta citate ex-* *clusio seu* *præuentio.* *Jan. Mar. 1. 19.* invocatione ipsius, & hoc supposuisse Conciliū, vt nullus etiandem aut tergiuersandi locus esset, placuit sanctæ Synodo in capite quod modo exponimus, omnem ambiguitatē dirimere illis verbis, quę c. in hoc propositum notatum. Nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est. Idemque ipsum fecerunt in canon. penult. vbi solūm requisierunt, vt huiusmodi iusti consequerentur beatitudinem, recessum ex hac vita in gratia. Et hanc fuisse Synodi mentem, nouimus certò omnes, qui ei interfuimus. Et omnia testimonia quibus sancti Doctores, vt pauloante citauimus, afferunt, & martyres, & iustos alios decedentes ex hac vita, post plenarii satisfactionem suorum peccatorum, statim videare D E V M, aperte militant pro hac veritate. Nemo quippe eorum meminit huius factæ imputationis, neque docuit aliquid aliud esse huiusmodi iustis necessarium. Nec aliâs ita constanter tradidissent, statim post hanc vitam ipsos videre Deum. Unde enim scire potuissent, continuo apponi illam nouam meritorum Christi imputationem, quę quidem illis decisi ad cōsecutionem beatitudinis, si vera esset opposita sententia.

Atque hoc videtur esse, quod Paulus Corinthijs gratulatur, cùm gratias se age-re D E O pro illis affirmat, quod ita dicitur in Christo facti erant, vt nihil illis de- esset in villa gratia expectantibus reuelatione Domini nostri I E S V Christi. Ad eò vero certa & aperte videntur argumen-ta facta, vt etiam seclusa Ecclesia definitione, crediderim, nullum Catholicorum posse astrarere talibus iustis necessariam esse nouam istam iustitiae Christi im-

putationem, neque mihi haec tenus persuadere potui de his iustis locutos fuisse, qui ex Catholicis crediti sunt eam asseruisse. Vt cunquæ tamen ista se habeant, commodum erit diluere argumenta, quæ aduersus hanc patrum definitionem possunt obijci.

DE FIDVTIA IN SOLO DEO

ET IVSTITIA CHRISTI.

CAP. XVIII.

Obiect. I.

PORRÒ necessariâ esse iustis nostris iustitiae Christi imputationem, ut consequatur beatitudinem, inde primò potest quis suadere, quæ solùm diuinę misericordię & iustitiae Christi est innitendum & confidendum, ut consequamus beatitudinem. Et periculose ac præsumptuose videtur, quantuncunque obtinuerimus iustitiam, nostrâ iustitiae inniti ad tantum & tam eximium beneficium. Non sunt enim condignæ, teste Paulo, passiones huius temporis ad futuram gloriam. Et cùm fecerimus, quæ præcepta sunt nobis, dicere nos habemus, iuxta mandatum Saluatoris, seruos inutiles, hoc est, neque idoneos, neque sufficienes ministerio nobis iniunctio, & indigos prorsus aliquo, nedum tanto & tam præcellenti, præmio. Et spem in uno Deo collocandam, & non in nobis, quantuncunque iusti simus, satis docuit Hieron. illis verbis: Maledictus qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum.

Rom. 8.

Lucas 17.

Hieron. 17.

Hilar. in
Psal. 61.

Vnde & Hilar. in illa verba, Effundite coram illo corda vestra, ita scribit: Effundendus coram Deo omnis affectus est, vt nihil de nobis metipis fidutia sit, sed vt per eum, ante quem nos tanquam pro peccato effundimus, adiuuemur. Et Augu. dicit vna spem nobis reliquam esse, quandiu sub carnis infirmitate gemimus, quod mediator habemus Christum, per quem Deo reconciliamur. Atque huius communis fidei non obscurum testimonium videtur, quod oës verè pīj in articulo mortis constituti, propriæ iustitiae diffisi, ad vnam Christi iustitiam recurrunt, eamque patri cœlesti pro se præsentant, eiique vni innituntur. Neque peccatores soli, vt redeant in gratiam cum Deo, ipsius fauorem & misericordiam per iustitiam Christi implorant: sed & iusti, vt assequantur beatitudinem, merita Christi patri cœlesti præsentant, & iuxta morem

receptum in tota Ecclesia, nunc per ipsius Christi passionem, nunc per iejunium, nunc per resurrectionem, & alia sua ipsius vitæ mysteria ipsum obsecrant, & interpellant. Itaque si, vt verissimè dicit Cœlesti Epist. 1a. non. u. nus, legem credendi statuit lex supplicandi, vel ex ipsis supplicationibus potest colligi, etiam iustos indigere noua imputatio ne iustitiae Christi.

Atque hinc moti videntur multi huius Respon. temporis Doctores, & præsertim authores libelli oblati à Cesare Ratisponæ ad cōponendum religionem, vt aperte diceret, cap. 5. animam fidelem non debere iustitiae sibi inhærenti fidere, sed soli iustitiae Christi. Et In cap. 26. Caluinus fortassis propter hæc dicit non esse expectandam pro bonis operibus vi tam æternam, sed duntaxat ex gratia Dei. Verùm hæc omnia, quæ obiecta sunt, duntaxat probant, non esse in nobis fidendum, quatenus nudi & in solis viribus nostris consideramur, nec in operibus, quæ a nobis vt sic procedunt: nec Patres in cap. 26. voluerunt pro talibus operibus nos exp. Etare vitam æternam, sed vt disertè explicuerunt, pro operibus in D E O factis, hoc est, auxilio ipsius & per merita Christi factis, & à Deo misericorditer propter Christum ad beatitudinem acceptatis.

Et in hoc contingit hæc decipi, quia putatur fidutia in huiusmodi operibus, esse fidutia in nobis, & non in Deo, nec in Christi iustitia, cùm tamen verissimè in illis sit. Quia licet opera nostra, & misericordia D E I, & merita Christi, necessaria sint ad beatitudinem, sicut lumen & visus ad visionem: potiorem tamen partem & principaliorem tenent merita Christi, à quibus pendent nostra merita, & valorem suum mendicant. Deinde: Neque si soli iustitiae Christi esset innitendum, idèo consequens est, vt necessaria sit nobis ad consequēdām beatitudinem noua ipsius imputatio. Innitendum enim est iustitiae Christi iam nobis applicata, cùm recte confidimus. Neque quispiam debet inniti applicationi facienda, sed sperare illam duntaxat, si quidem bonis operibus vel orationibus eam promereatur.

Et ideò in Ecclesia communiter doce mur, recurrere, præsertim in articulo mortis, ad merita Christi, & eorum applicationem postulare, eaque præcipue D E O tunc offerre, quoniam isto recur-

su

DE VERA, ET FICTA

su & postulatione, & oblatione passionis Christi, cauemus inanem gloriam, profite murque, eum esse præcipuum authorem & consummatorem nostræ iustitiae, & de nuò promeremur, ipsius merita nobis applicari ad vincendas tentationes, quæ tum occurruunt, & perseverandum in iustitia, & proficiendum in ea, & ad consequendum aliquam remissionem poenæ, virtute & merito ipsius orationis. Et ad hoc ultimum præsentamus passionem Christi pro existentibus in Purgatorio. Si enim pluri muni possint valere martyrum merita & opera iustorum, cùm ante tribunal Christi populus eius adstiterit, vt aperte testat Cyprianus: quanto magis poterit co in tempore iuuare nos merita Salvatoris nostri?

Vnde & Diuus Augustinus, cùm pro bonis matris suæ operibus gratias agit D E O, pro peccatis, Christi iustitiam implorat his verbis: Ego itaque, laus mea, & vita mea Deus cordis mei, depositis paup. lispèr bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago: nūc pro peccatis matris mea deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum nostrorum, quæ peperit in ligno, & sedens ad dexteram tuam, interpellat pro nobis. Hæc ille.

Actibi quidem Caluine, nè improba res canonem Patrum, sufficere debuerunt verba Pauli, qui vtiquæ palam ostendit, se pro laboribus suis expectans vitam æternam, cùm dixit: Bonum certamen certa ui, cursum consummavi, fidem seruaui. De reliquo reposita est mihi corona iustitiae. Nec Deo displicuit Ezechias, sed placuit potius, cùm non nihil ostendit se confisum suisse in bonis suis operibus, vt inueniret apud Deum misericordiam. Memento, inquit, quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto.

Et cùm Doctores sancti citati, & Ecclesia non semel in officijs Ecclesiasticis, vt q. 4. de iustificat. allegauit, diffidere nostris meritis docent, satis indicant ex cohærentibus, de meritis loqui sciuntis à gratia Dei, & duntaxat secundum id, quod à nobis habent. Et de veris meritis, hoc est, de operibus nostris, vt à gratia Dei & meritis Christi pendent, & ab eis participant suum precium, eadem tradere potuerunt, quia illa communiter nobis non satis constant, & salubrissus est & tutius, ad vitadum omne superbiae periculum, & Dei miseri-

Iyst. CHRI. IMPVTA.

cordiam certius ac pleniùs promerendam, ad illius semper benignitatem & iustitiam Christi configere. Tametsi enim in probabiliter creditis veris meritis, liceat modo iam expresso considerare, & ea fiducia sancta sit & laudabilis: tamen sanctius est & perfectius, ad imitationem Pauli, posteriora obliuisci, & ad ea quæ sunt priora, extendere nosipso.

711

DE TIMORE IVSTORVM

IN MORTE.

CAP. XIX.

SE CVNDÒ alij obijcere possunt nobis timorem, quo sapè concutuntur iusti, cogitantes districtum rigorem quo Deus iudicatur, est orbem terrarum. Virtutes enim cælorum tum cō-

mouebuntur. Et iustus vix saluabitur. Et sanctissimus Job veretur omniā opera lob 9. & 26. ipsius: quanto magis poterit co in tempore iuuare nos merita Salvatoris nostri? Vnde & Diuus Augustinus, cùm pro bonis matris suæ operibus gratias agit D E O, pro peccatis, Christi iustitiam implorat his verbis: Ego itaque, laus mea, & vita mea Deus cordis mei, depositis pau. lispèr bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago: nūc pro peccatis matris mea deprecor te, exaudi me per medicinam vulnerum nostrorum, quæ peperit in ligno, & sedens ad dexteram tuam, interpellat pro nobis. Hæc ille.

Actibi quidem Caluine, nè improbabiles canonem Patrum, sufficere debuerunt verba Pauli, qui vtiquæ palam ostendit, se pro laboribus suis expectans vitam æternam, cùm dixit: Bonum certamen certa ui, cursum consummavi, fidem seruaui. De reliquo reposita est mihi corona iustitiae. Nec Deo displicuit Ezechias, sed placuit potius, cùm non nihil ostendit se confisum suisse in bonis suis operibus, vt inueniret apud Deum misericordiam. Memento, inquit, quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto.

Et cùm Doctores sancti citati, & Ecclesia non semel in officijs Ecclesiasticis, vt q. 4. de iustificat. allegauit, diffidere nostris meritis docent, satis indicant ex cohærentibus, de meritis loqui sciuntis à gratia Dei, & duntaxat secundum id, quod à nobis habent. Et de veris meritis, hoc est, de operibus nostris, vt à gratia Dei & meritis Christi pendent, & ab eis participant suum precium, eadem tradere potuerunt, quia illa communiter nobis non satis constant, & salubrissus est & tutius, ad vitadum omne superbiae periculum, & Dei miseri-

Matt. 24.

I. Petr. 4.

lob 9. & 26.

Psalm. 74.

Responsio.

Pulchre Hieronymus in sententia finali expositione: Prudens lector attende, quod & supplicia æterna sint, & vita perpetua metum deinceps non habeat ruinarum. Ex quibus, cum illis, quæ de Ge-

Hieron. in

Matt. 25.

1. Cor. 4.

henna libr. 14. cap. 4. allegauimus, excusari possent aliqua difficultia, qbus alibi vita tandem polliceri videtur peccatoribus, si cum fide hinc migrauerint. In iudicio etiam particulari, quod fiet in morte vniuersitatisq; omnes animae iustorum certe erunt & securae de sua salute, neq; vel minimu habebut de ea timorem aut hesitationem. Nam mox vt hinc deceferint iusti, erunt vel in Purgatorio, vel in beatitudine: quia non est locus aliquis medius, vbi audiant sententiā iudicis, priusquam in hunc vel in illum locum recipiantur. Animae aut Purgatorij, certe sunt de sua salute, vt meritò diffinitu est à Leone X. contra Luterum. Si enī hinc per fidem sciebant, ex illis qui erunt in Purgatorio, neminem peritum, & in hac tam vita locum esse merito vel demerito, vt Hieron. in eom. Ecclesiast. 9. & ad Galat. 6. & August. in Enchir. cap. 10. & in lib. de cura pro mortuis agenda, & Origen. in Psalmum 36. & Chrysost. hom. 55. in Ioan. aperte docent, multo magis & ipsa de se, ipsis hanc certitudinem ibi habebunt.

Et de animabus beatis hoc idem lucidissimum est, quia beatitudo habet summam pacem, & repugnat timori, & beatis certum erit, teste Augustino, sic in aeternum ipsos fore, nec posset quis esse beatus sine certitudine de perpetuitate suae beatitudinis. Et quae timendi causa potest iustis esse post mortem, cum carnis dissoluto vinculo, aperta luce, mox intelligent se in gratia DEI absoluuisse suæ vie circulum?

Aug. 19. de ciui. cap. 27. Rom. 8. Quis tunc accusabit aduersus electos Dei? Deus qui ipsos iustificauit? Quis est, qui condemnet? Christus Iesus, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Evidem ipsos tunc ille, comitantibus angelis, ad se deducet, ac vt carissimos fratres recipiet & ex osculabitur, & si quidem liberi ab omni reatu deceferint, vt praclaros & strenuos milites, corona immortalitatis continuo premitab! Si timent igitur iusti, vt verè timet, districtum rigorem iudicij diuini, timent quidem duntaxat in hac vita, idque solum propter causas iam suprà satis expressas: non autem quia necessaria sibi putent fore aliquam nouam iustitiae Christi imputationem, si hinc liberi ab omni reatu deceferint. Nam et si esset necessaria, certò sciunt nemini decedenti in gratia, ali quid defuturum, quod opus sit ad confectionem beatitudinis,

Bern. sec. def. om. um Santi

inuenientur omnis nostra iustitia, & minus habens. Quid ergo de peccatis erit, quando ne ipsa quidem pro se poterit respondere iustitia? Propterea obnoxia cum Prophetis clamantes, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: tota humilitate ad misericordiam recurramus, quæ sola potest salvare animas nostras.

DE VERA, ET FICTA IUST. CHRI. IMPVTA. 713

Sed enim licet iustitia nostra, quæcumque & quantacunque sit, ad iustitiam diuinam collata, & ad iustitiam humanitatis Christi, & ad iustitiam alterius patriæ, & similiter collata ad legem, quam tenemur sub veniali vel mortali seruare, tamen perfecta est in ordine ad legem, quam obligati sumus sub mortali completere. Nam quanvis admittat alias culpas veniales, tamen perfecta est in genere suo, & pro modulo huius viæ, & perfecta vocatur à Ioanne, & qui illam habent, perfecti à Christo dicuntur. Perfectum enim est unum quodque, cum habet perfectionem conuenientem suo statui, etiam si careat perfectione alterius statutis. Et Deus ad consecutionem beatitudinis à nullo exigit quicquam impossibile, vt suprà abunde probavimus. Quod si pro venialibus aliqua adhuc requiratur noua imputatio iustitiae Christi, nihil id nobis aduersatur, qui nunc de solis decedentibus absque ullo reatu, disputamus. Ac propter illa duntaxat, videtur Augustinus & Bernardus illa quæ obseruantur, dixisse.

Et Augustinum in loco, cui maximè inititur Caluinus, perspicuum est propter venialia dixisse, nostram iustitiam, etiam si vera sit, maximè constare remissione peccatorum. Mox enim in huius probationem inducit, quod tota Ecclesia dum hinc peregrinatur, orat semper, Dimitte nobis peccata nostra. Eamque orationem dicit non esse efficacem pro eis, quorum fides sine operibus mortua est, sed pro eis, quorum fides per dilectionem operatur. Et necessariam esse hanc orationem omnibus hinc viuentibus, probat, quia non perfecte ratio imperat vitijs, sed vtique aliquid subrepit in hoc loco infirmitatis eti benè cōfligenti, siue hostibus talibus viciis, subditisque dominanti, vnde si non facili operatione, certè labili locutione, aut volatili cogitatione, peccetur. Ac propter huiusmodi peccata potuit dicere: Væ hominum vita &c. Væ hominum vita &c. Vel fortè ad antecedentem mises-

dit in De spiritu & litera, his verbis: Istud præceptum diligendi Deum ex toto corde, in illa vita complebimus, quando videbimus Deum facie ad faciem. Sed ideo nobis hoc etiam nunc præceptum est, ut admoneremur, quid fide exposcere, quod spem præmittere, & obliuiscendo quæ retrò sunt, in quæ anteriora nos extendere debeamus. Hæc ille.

Responsio. Sed cùm Diuus Augustinus, luculentissimè in testimonij iam citatis tradiderit, neminem à Deo fuisse obligatū ad impossibile, planè admonuit, ita esse, quæcumque alibi dixerit, temperāda, ut Deus ostendatur æquus & iustus, nec à quoquam exegisse, quæ illius non subessent potestati. Et peculiariter hoc ostendit de hoc præcepto in De spiritu & litera, ca. 26. Nam cùm differeret de dilectione, ad quam sumus hoc præcepto adstricti, ita scriptum reliqt: Neque enim si esse nondū potest tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plenæ perfectæque debetur, iam culpæ deputandum est. Aliud nanque est, nondū totam assequi caritatem: aliud, nullam sequi cupiditatem. Et multa ibidem congerminat, ut doceat satis esse impletioni huius præcepti in hac vita, si nulli delectationi vel cupiditati illicitæ consentiamus. Vndè & alibi ait: Non præcipit scriptura, nisi caritatem: nec culpat, nisi cupiditatem. Et in lib. 1. de doctrina Christiana, cap. 22. ita exponit hoc præceptum, ut solum insinuet nobis esse prohibitum hoc præcepto, nè alia re fruamur. Dicit enim: Cùm, ait, toto corde, tota anima, tota mente, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut alia re velit frui. Sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quod totius dilectionis impetus currit.

Exposit. Ad verba autem obiecta, in quibus perfectionem caritatis patriæ præceptam nobis videtur significare, respondet sanctus Thomas hoc eum dixisse, non quia ad illum simus adstricti, sed quia ille est finis, ad quem assequendum pro virili contendere, & adspirare debemus. Vndè & ipse ea ratione tantam nobis perfectionem præceptam esse dixit, ut per præceptum sicretur, quod esset currentum. Itaque perfectio patriæ non cadit sub hoc præcepto ut materia, sed ut finis. Quarè & ab ea deficere, non repugnat impletioni, ad

quam sumus constricti: repugnat tamen impletioni perfectæ, in quam iuspirare & conniti debemus.

Quod si cui durū videatur tribuere Au. Exposit. rem tam absconam, ut finem pcepti Aug. dixerit cadere sub præcepto, possumus & aliter verba ipsius interpretari. Ac penfatis profecto omnibus, quæ in citatis libris ille differuit, & mature expenso propo-
sto, de quo ipse ibi agebat, hic videtur legi-
timus & germanus eius sensus, ut nos qui-
dem adstricti simus hoc præcepto ad dili-
gendum Deum ex toto corde ita perfectæ,
ut omnia DEI mandata seruemus, & ne
minimam quidem culpam contra aliquod
eorum admittamus: ita tamen, ut sub cul-
pa lethali, ad magnas culpas: sub veniali
autem, ad paruas. Et quia istam perfecti-
onem nullus habet in hac vita, neque mor-
aliter potest habere, habebunt autem
omnes beati in patria, ideo hoc præceptum
dixit in plenitudine caritatis patriæ esse im-
plendum, & eam perfectionem esse ho-
mini præcepto hoc mandatam, quam ne-
mo habet in hac vita. Neque ex hoc se-
quitur, Deum præcepisse (secundum Au-
gustinum) aliquid impossibile. Quippe, ut
lib. 14. explicuimus, & in eisdem lib. Augu-
stinus docet, hanc perfectionem simpliciter
habere possumus per gratiam Dei, neq;
potest quidpiam esse peccatum, quin sit
voluntarium.

Vndè & idem Augustinus alibi, quod Job dicit iuxta translationem, qua vteba-
tur, Annotasti, si quid inuitus commisi: ad
ea peccata referendum esse docet, quæ
non delectationis illecebra committuntur, sed causa deuitandæ molestiæ alicuius,
aut doloris, aut mortis, quæ quadam
necessitate dicuntur committi, quia omnia
sunt superanda amore & delectatione
iustitiae. Et huiusmodi peccata inuolun-
taria vocat Basilius in initium Prouerbiorum, tametsi sciret, ut disertè passim tra-
dit, omne peccatum & posse, & debere à
nobis vitari.

Et quoniam Caluinus inde putat dece-
ptos esse Patres, ut dicentes baptizatos de-
bitores esse vniuersæ legis seruandæ, quia
Paulus ait, Testificor omni homini cir-
cidenti se, quoniam debitor est vni-
uersæ legis facienda. & ipsius Basilij testi-
monium hic adiungemus contra illum: bapti-
Omnis, inquit, baptizatus debitor est Eu-
ange;

DE VERA, ET FICTA
angeli, sicut circuncisus legis. Irenæus
etiam vicinus Apostolicorum temporum,
ita scribit: Christus manifestatus est, nouo
testamento cognito & prædicato per pro-
phetas, ut possint semper proficere credé-
tes in eum, & per testamenta proficere, &
maturescere per effectum salutis. Vna em
salus, unus Deus, qui formauit hominem:
præcepta autem multa, & non pauci gra-
dus, qui adducunt hominem ad Deum.

Vide Caluine, an negauerint hi Patres,
multa etiamnū præcepta nobis indicta
esse & seruatu possibilia, & necessaria, &
per eorum obseruationem venire nos ad
Deum, & proficere, & maturescere. Et qd
opus est, commentum tuum in verba Pau-
li, impugnare? De abusu, inquis, loquitur
eorum, qui circumcisionem fingebant esse
opus meritorium, & ijs erat professio ser-
uandæ legis. Quem dabis ex Iudeis ita deli-
rassæ? Et quid necessè erat, ut Paulus eo-
rū abusum tanta assecueratione nobis præ-
dicaret? lege doctores sacros, qui mentem
Pauli, quæ aperta est, edisserunt: & intelli-
ges, idè potius eum dixisse, quæ com-
memoras, ut vel ea ratione à suscipiendo cir-
cunctionis ritu fides deterret, quoniam
illum admittentes, admittere debeant to-
tam legem.

DE NECESSITATE NOVAE DEI MISERICORDIAE, ET NO- VAE applicationis iustitiae Christi ad consecrationem beatitudinis.

CAP. XXII.

VALIDIUS nimirū suaderi
potest, necessaria esse in conse-
cutione beatitudinis noua im-
putatio meritorum Christi, qd
Deus nulli tenetur dare vitam æternam:
& cuicūq; eam dat, gratis & ex misericor-
dia dat. Quod disertè satis traditur à Ber-
nardino his verbis: Iam vero de æterna vita
scimus, quod non sunt condigne passiones
huius temporis ad futuram gloriam, neq;
si vitius omnes sustineat. Neque enim talia
sunt hominum merita, ut propter ea vita
æterna beatur ex iure, aut Deus iniuria
aliquam faceret, nisi eam donaret. Nam vt
taceam, quod merita omnia, dona sunt Dei,
& ita homo magis propter ipsa debitor est
Deo, quoniam Deus homini: quid sunt merita

IUST. CHR. IMPVTA. 715
omnia ad tantam gloriam? Sed aliquan-
to luculentius illud docet & confirmat ex
ipsiis diuinis scripturis Augustinus, in hæc
verba: Numerus sanctorum per Dei gra-
tiam, Dei regno prædestinatus, donata si-
bi etiam vltque in finem perseuerantia, illuc
integer perducetur, & illic integrissimus
iam sine fine beatissimus seruabitur, adhe-
rente sibi misericordia salvatoris sui, siue
cùm conuertuntur, siue cùm præhiantur,
siue cùm coronantur. Nam & tunc esse il-
lis Dei misericordiam necessariam, sancta
scriptura testatur, vbi sanctus David de
Domino suo dicit animæ lux: Qui coro-
nat te in miseratione & misericordia. Di-
cit etiam Iacobus Apostolus: Iudicium si-
ne misericordia illi, qui non fecit miseri-
cordiam. Vbi ostendit etiam in illo iudicio,
in quo iusti coronantur, iniusti qd damnantur,
aliós cum misericordia, aliós sine mi-
sericordia iudicados. Propter quod etiam
mater Machabæorum filio suo dicit: Vt in
illa miseratione cum fratribus tuis te reci-
piam. Haec enim Augustinus.

Quod si, ut suprà diximus, necessaria est
noua applicatio iustitiae Christi ad quod-
cunque beneficium spiritale, multò magis
necessaria erit etiam noua imputatio iusti-
tiae Christi ad consecrationem beatitudinis.
Et hoc argumento vtuntur etiam quidam
ad probandum, opera iustorum non esse
meritoria de condigno, nec beatitudinem
esse debitam iustis. Nam si esset debita, cef-
saret, aiut, in eius collatione misericordia.

Sed scriptura dum palam docet illam es-
se coronam iustitiae, & à Deo iusto ut mer-
cedem retribui, satis insinuavit illam esse
aliquo modo debitam. Et vt docuimus la-
tiū q. 5. de iustific. ppteræ locū habet ibi
iustitia, qd iusti digni sunt beatitudine, nec
Deus posset eam nō donare, nisi reuocata
lege & permissionibꝫ suis. Et qd illas posset
reuocare p potestate suam absoluta, asserti-
tur ipsa esse, ac verissime est, opus miseri-
cordie. Nec nos negam⁹ effectū esse iusti-
tiae Christi, misericordiæ, qua Deus vtitur
in beatos, cōcedēdo eis beatitudinē. Immò
suprà cōcessimus, necessariā esse iustis nouā
applicationē iustitiae Christi, ut eam adi-
piscatur. Tātū cōtendimus eam applica-
tionem esse debitā ex lege propter appli-
cationem iustitiae Christi factam in prima
iustificatiōe, nec esse opus imputatiōe ipse
noua, etiam si sit opus noua applicatione.

Positis em omnibus imputationib^s, adhuc Deus ex misericordia concedet.

Nec imputatio potest Deum compellere ad cōferendam beatitudinē: & quodcunq; ius aut vinculum illa potest adjicere, potest & prima. Maior quidē iustitię Christi diffusio requiritur, vt iusti & beati simus, non autem maius meritum. Eaq; merita sufficient, vt consequantur iusti beatitudinem, quorum imputatio satis fuit, vt iustificarētur. Et si exhaustibilia essent merita Christi, non plūs exhaustetur de illis propter beatitudinem & iustificationem, quām propter solam iustificationem: sed illud meritum sufficeret ad vtrunq;, quod sufficit ad iustificationem. Et hoc quidem p̄spicuum esse potest in iustificatione peccatorum ob merita iustorū. Licet em Paulus iustificatus ob merita Stephani, plūs participet modō virtutem eorum, quām in via, tamen non fuit necessarium Stephano maius meritum ad promerendam ei beatitudinem & gratiam, quām ad promerendam gratiam: nec est facta Paulo aliqua noua meritorum Stephani imputatio, cūm adeptus est beatitudinem respondentem gratiæ ob merita illius acceptæ.

Ad omnia igitur beneficia spirititalia, quē huius libri, nobis, siue in gratia, siue in peccato à Deo communicantur, necessaria est applicatio & imputatio iustitię Christi. Atque ideò & ipsi secundūm Deum gratias pro omnibus beneficijs nobis exhibitis, ex alse & solidè debemus semper agere. Veruntamen vbi semel ad beatitudinem, vel ad quodcunq; aliud beneficium imputata nobis fuerit, non est op̄us secunda ipsius imputatione, vt illud suo loco & tempore accipiamus. Atque ex his liquere satis potest, nihil detrahi glorię Dei, aut gratię Christi per doctrinam, quam Patres tradiderunt de iustificatione in toto hoc decreto. Quia verò & in hoc quoquè calumniatur Caluinus can. vltimo S. Synodi, adjiciam huic libro canones omnes Patrum, vt manifesta sit omnibus illius calumnia. Ita enim clarè & dilucidè gloriam DEI & gratiam Christi vbiquè prædicant, vt cū & libero nostro arbitrio, & donis omnibus Dei honorem suum habeant, & media semper incedant via inter Pelagianos & Luteranos, tamen quoquouersum spectas, nihil aliud in ipsis legas, quām magnificentissimam DEI in nos. per CHRISTVM misericordiam.

Epilogus
sciant non solum quid tenere & se qui, sed etiam quid vitare & fugere debeant.

C A N O N E S.

I

Siquis dixerit, hominem suis operibus, quæ Fol. 32, 37. vel per humanę naturę vires, vel per legis doctrinam fiant, absque diuina per Christum Iesum gratia posse iustificari coram Deo, anathema fit.

II

Siquis dixerit, Ad hoc solum diuinam gratiam per Christum Iesum dari, ut facilius homo iuste vivere, ac vitam eternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia virunque sed egrę tamen & difficulter, possit, anathema fit.

III

Siquis dixerit, sine praeuente spiritu Sancti inspiratione atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut patinere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferratur, anathema fit.

III

Siquis dixerit, Liberum hominis arbitrium 77, 87. à Deo motum & excitatum, nihil cooperari asser-

Placuit etiam sic cōiunctim omnes subiecte, vt commodiū postea respondere possim ad tres calūrias, quas potissimum in vniuersos ipsos torqueri video à Caluino, & vt quaecunq; haec tūs in hoc opere differuimus, sua illi authoritate velut obligant & communiant. Et quoniam ipsi per se sunt satis dilucidi, & si qua erant in ipsis difficultia, ea iam omnia inter exponēda capitula pro tenuitate nostra exposuimus, & ad cauilllos omnes Caluini contra illos, abunde respōndimus, contenti erimus erekionē vniuersiusque locum signare, in quo illū exposuimus ac defendimus. Inde poterit, qui nostra dignabitur legere, absque ullo labore habere, quidquid nos circa ipsum canonem scripsimus. Sed ipsa iam verba Patrum auditis auditibus audiamus, & quanta perspicuitate & grauitate errores omnes ad hoc argumentum spe. Etantes, & attigerint, & debito anathema ferierint, diligenter nobiscum expendamus.

POST HANC CATHOLICAM DE IUSTIFICATIONE DOCTRINAM, quam nisi quisque fideliter firmiterq; reperit, iustificari non poterit, placuit sancta Synodo, hos canones subiungere, vt omnes

sciant non solum quid tenere & se qui, sed etiam quid vitare & fugere debeant.

DE VERA, ET FICTA

semper Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac preparat, neque posse dissentire, si velit, sed velut in anime quoddam nihil omnino agere, mereb̄ pauciē se habere, anathema sit.

V

11. 619. Siquis dixerit, Homini liberū arbitr. post Ad ea peccatum, amissum vel excusatum esse, aut rem esse de solo iitulo, immo titulus sine re, figuratum denique à Satana inuestitū in Ecclesiā, anathema sit.

VI

11. 620. Siquis dixerit, Non esse in potestate hominis, mas suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona, Deum operari non permissemus solum, sed etiam proprię & per se, adeò ut eius propriū opus non minus proditio Iudea, quām vocatio Pauli, anathema sit.

VII

11. 621. Siquis dixerit, Opera omnia que ante iustificationem fiunt, quacunq; ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri, aut quanto vehementius quis nimirū se disponere ad gratiam, tanto eum grātia peccare, anathema sit.

VIII

11. 622. 606. Siquis dixerit, Gelūmāzētū, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinerimus, peccatum esse, aut peccatores peiores facere, anathema sit.

IX

11. 623. 693. Siquis dixerit, Sola fide in ipsius iustificari, ita ut intelligat, nihil aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendum cooperetur, & nulla ex parte necessarie esse eum siue voluntatis motu præparari atque disponi, anathema sit.

X

11. 624. Siquis dixerit, Homines siue Christi iustitia, per quam nobis merui, iustificari, aut per eam ipsam formaliter iustos esse, anathema sit.

XI

11. 625. Si quis dixerit, Hominem iustificari, vel sola imputatione iustitiae Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & caritate, quæ in cordibus eorum per spiritum sanctum diffunditur, atq; illis inheret, aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem DEI, anathema sit.

XII

11. 626. Siquis dixerit, Fide iustificatē nihil aliud esse, quām fiducia diuinæ misericordiæ peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam sola esse, qua iustificamur, anathema sit.

XIII

11. 627. Siquis dixerit, Omni homini ad remissionē peccatorū asequenda necessarium esse, ut credit certò & absq; vlla hæsiatione propria infirmitatis et indispositionis, peccata sibi esse dimissa, anathema sit.

XIV

IV ST. CHR. IMP VTA.

Siquis dixerit, Hominem à peccatis absolvi, aut iustificari ex eo, quod se absolvi aut iustificari certò credat, aut nemine verè esse iustificatū, nisi qui credit se esse iustificatū, & hac sola fide absolutionem & iustificationem perfici, anathema sit.

XV

Si quis dixerit, Hominem renatū & iustificatū, teneri ex fide ad credendum se certò esse in numero predestinatū, anathema sit.

XVI

Siquis magnū illud usq; in fine perseueratī 433. donū se certò habuīrū, absoluta & infallibiliter certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali reuelatione didicerit, anathema sit.

XVII

Siquis iustificationis gratiam non nisi p̄e 438, 443. destinatis ad vitā contingere dixerit, reliquos verò oēs, qui vocantur, vocari quidē, sed gratia nō accipere, ut ipse diuina potestate precedēt in nos ad malū, anathema sit.

XVIII

Siquis dixerit, Dei p̄cepta homini etiam 163. iustificato, & sub gratia constituto, esse ad obseruandum impossibilita, anathema sit.

XIX

Si quis dixerit, Nihil p̄ceptū esse in Euā 386. gelio p̄ter fidem, cetera cōsiderantia, neque p̄cepta, neque prohibita, sed libera, aut decem p̄cepta nihil pertinere ad Christiāos, anathema sit.

XX

Si quis dixerit, Hominem iustificatum, & quantulibet perfectum, non teneri ad obseruantiam mandatorum Dei & Ecclesie, sed tamen ad credendum, quasi verum Euangeliū sit nuda & absoluta promissio vite eternae sine cōditione obseruationis mandatorum, anathema sit.

XXI

Si quis dixerit, Christum Iesum à Deo hominibus datum fuīsse, ut redemptorem, cui fidant, non etiam ut legislatorem cui obediant, anathema sit.

XXII

Si quis dixerit, Iustificatum vel sine speciali 433. auxilio DEI in accepta iustitia perseuerare posse, vel cū eo nō posse, anathema sit.

XXIII

Si quis hominem semel iustificatū dixerit amplius peccare nō posse, neq; gratia amittere, atq; ideo eum qui labitur & peccat, nunquam vere fuīsse iustificatum, aut contraria posse in tota vita peccata vīa etiā venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quē admodum de beata virginē tenet Ecclesia, anathema sit.

XXIV

Si quis dixerit, Iustitiam accepitam non conservari, atq; eā nō augeri corā Deo per bona opera, sed opera ipsa fructus solummodo, & signa esse iustificationis adeptæ, nō etiā ipsius augenda causam, anathema sit.

XXV

ANDRAE VEGA LIBER XV.

817
636.

Siquis, in quolibet bono opere iustum saltem venialiter peccare dixerit, aut, quod intolerabilius est, mortaliter. Atq; ideo pœnas æternas mereri, tantumq; ob id non mereri, quia Deus ea opera non imputet ad damnationem, anathema sit.

XXVI

Siquis dixerit, iustos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerunt facta, expectare & sperare æternam retribucionem à Deo per eius misericordiam, & Iesu Christi meritum, si bene agendo, & diuina mandata custodiendo, sique in finem perseverauerint, anathema sit.

XXVII

⁶¹⁹ *Siquis dixerit, Nullum esse mortale peccatum, nisi infidelitatis, aut nullo alio quantumvis graui & enormi, præterquam infidelitatis peccato, semel acceptam gratiam amitti, anathema sit.*

XXVIII

⁶²⁸ *Si quis dixerit, Amissa per peccatum, gratia, simul & fidem semper amitti, aut fide quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit vita, aut eum qui veram fidem sine caritate habet, non esse Christianum, anathema sit.*

XXIX

⁴⁸⁶ *Siquis dixerit, Eum qui post baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem, sed sola fide amissam iustitiam recuperare sine sacramento penitentiae, prout Sancta Romana & universalis Ecclesia à Christo domino, & eius Apostolis edicta, hucusque professa est, seruavit & docuit, anathema sit.*

XXX

⁶⁰³ *Siquis Post acceptam iustificationis gratiam, culibet peccatori penitentie ita culpam dimitti, & reatum æternæ pœnae deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnae temporalis exoluenda vel in hoc seculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna cælorum aditus patere possit, anathema sit.*

XXXI

⁴²⁴ *Siquis dixerit, Iustificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit.*

XXXII

Siquis dixerit, Hominis iustificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius iustificati merita, aut ipsum iustificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Iesu Christi meritum, cuius vitium membrum est, sunt, non vere mereri augmentum gratiae, vitam æternam, & ipsius vita æternæ, si tamen

in gratia decesserit, cōsecutionem, atque etiam gloriae augmentum, anathema sit.

XXXIII

Siquis dixerit, Per hanc doctrinam catholicam de iustificatione, à sancta Synodo hoc præsenti decreto expressam, aliqua ex parte gloriae Dei, vel meritis Iesu Christi domini nostri derogari, & non potius veritatem fidei nostra, Dei denique ac Christi Iesu Gloriam illustrari, anathema sit.

RESPONSIO AD TRES PONTISSIMUM CALVMNIAS CALUNI CONTRA UNIIVERSOS CANONES.

CAP. XXIII.

CONTRA hos præmissos canones multa Caluinus intorquet, multa clamitat, multa nugatur, multa caluniatur. Exceptis tribus prioribus & 19. & 22. nullus est, qui in totum eius palato faciat satis. Maximam partem eorum damnat, omnes contemnit, deridet, floccifacit, & vbi non potest aliquid dñare, aliquid tñ inuenit quod mordeat. Videas, si legas illius censuras, execrationibus & fulminationibus Patrum eum cōprehensum, & spiritu satanæ agitatum, vix iam posse vñi sanæ doctrinæ acquiescere. Sed ex omnibus quæ in doctrinam Patru obiectat, tres duntaxat mihi video reliquas esse calumnias, quas hoc loco debeā diluere, vt suscepimus munus fideliter absoluā.

Atq; vt à postremq; canone incipiam, illud in primis queritur, quod Dei gloriam calunia & Christi gratiam propemodùm hac doctrina patres exinanuerint. Et qd districte prohibuerunt, nè qd hoc diceret: Ingeniosa verò cautio, inqt, nè quis videat, quod videt oēs. Et paulopost: Anathematis terroris alijs incutit, nè impietatem cernere auſtit, cuius ipsi sibi cōscii erāt. Verū audi patiēter Cal. & nisi te pigeat discere, quod ignoras, intelliges nō S. Synodū, sed vos esse & in Dei gloriā, & in Christi gratiā impios ac blasphemos. Nec Deo quidem, nec Christus vt homo, indiget bonis & gloria nostra. Propter cōmodū & gloriā nostram glorificari à nobis vult Christus. Et tū demum glorificari sē putat, cū nos serio & in illo, & p̄ illū vel p̄ficiuntur, vel p̄ficiuntur; ac illius in nos dona nō leuia esse, aut inanita, sed eximia & magnifica sentim⁹. quis ergo magnificētūs sentit de donis Dei & meritis Christi vos, an S. Synod⁹? Iudicū eligamus nobis, & inter nos videamus qd sit melius.

Te

DE VERA ET FICTA

Te ipsum ausim constituere hic iudicem, nec verebor tuum ipsius iudicium subire, si, quæ dixeris, intellexeris, & ex conscientia sententiam tuleris. Vide quantum nostræ causæ confidam. Fatetur ergo S. Synodus, vt manifestè vides, in his Canon. non posse nos nec acquirere iustitiam, nec deperditam reparare, nec in ea proficere aut perseverare, nec denique ad ipsius perfectionem venire, nisi ex Dei benignitate per Christum. Nihil igitur est in vniuersa nostra iustificatione, quod Dei gloriæ aut Christi gratiæ subtrahatur. Nam in his quinq; gradibus tota illa versatur & perficitur.

Quod si rursus & nos facere posse, ac sèpè aliqua ex his facere ex Dei gratia, & propter merita Christi assueferat, tanto ergo magis quam vos, Dei gloriam & Christi in nos gratiam commendat, quanto plura & præstantiora concedit per Dei benignitatem & propter Christi iustitiam nos posse facere & promereri. Vos vos certè derogatis gloriæ Dei, qui dicitis totam libertatem ad bonum, abstulisse homini per peccatum, & à nobis exigere impossibilia, nec donum aliquod haec tenus cōmunicasse homini, per quod possit absq; vitio & culpa operari, aut iustificationis sua, aut profectus, aut perfectionis esse vel minima causa. Et quasi Deus auarus sit aliquis, aut parcissimus, & suorum bonorum indigens, aut quasi gloria nostra gloriæ illius quicquam possit detrahere, ita huc omnia in solidum Deo tribui vultis, vt nullam prorsus partem suæ gloriæ cōmunem voluerit facere, vel in gratiam sui filij, suis creaturis. Vos vos profecto detrahitis gratiæ Christi, qui tam parum illū potuisse apud suum patrem assertis, vt eos pro quibus mortem acerbissimam pertulit, nec fecerit donis aliquibus eis inherenteribus iustos, nec auxiliq; eis promerterit, quibus possint vel benè operari, vel liberari a peccato & reatu esse in hac vita. Nōnne in naturalibus tanto minoris virtutis aliquod agens probatur, quanto pauciores & minus perfectos effectus potest producere? Nōnne ille minuit magnificentiam regis, qui minora prædicat eum contulisse suis subditis? Et quis sicut Caluinus inuidet gratiæ Christi, qui ex septem sacramentis nobis ab illo benignè collatis, oīa tollit preter duo, & eorum duorum vim penè

IVST. CHR. IMPVT.

719

oēm euacuat, & opera in ipso Christo, & p ipsum facta, dñat? Et qd sicut Caluinus, Christum deridet & spernit, qui vicariū illius & sponsam suam Ecclesiam in Conciliis & in præceptis irridet, qui traditiones Christi & Apostolorū contemnit, & ipsam sacrosanctam inuiolabilem scripturam decurat & adulterat?

Quereris qd tot anathemata Patres in ve- Calunia stros errores fulgurauerint, & Bacchico z. Caluini, furore percitos tot dicis eos execrationib, disfluxisse, vt se probarent de numero eorum esse, quorum os maledictione plenum est.

Respon. pro multitudi-

Sed non tam paucis, sed sexcentis prioribus, & bis mille vos oēs feriendi estis anathematis, qui conturbatis Ecclesiam & miseris oues, dum blādis sermonib, decipitis, à caulis Dominici gregis dispergitis, & à verorum pastorum suorum obedientia subtrahitis, & volentes iam ad rectam fidei linēam reuerti, mille dolis & technis, etiamnum cū apertò iudicio diuino vestra causa damnata est, impeditis. Non primi Patres Tridentini anathemata indixerunt in errores contra fidem. Vsa sunt & ipsis penè oīa concilia generalia, & multa sancta pūnicialia. Vsi sunt sancti patres, & nominatim Greg. in lib. 1. epist. 24. Et à Paulo hæc dicit Ecclesia, qui etiā angelis de celo anathema Apostolica auctoritate indixit, si aliud à fide, à se trudit, euangelizarent. Nec crudelitas hæc est, vt calumniaris, nec feritas, nec truculentia, sed misericordia, sed benignitas. Cauent sic pastores Christi suis ouibus, & deterrent à pestiferis & noxijs doctrinis. Et vos cogitis ad hæc Ecclesia qd tantū virus scriptis vestris disseminatis. Tollite pestilentes errores, quibus animas inficitis & perditis, & cessabunt anathemata.

Non pudet, addis, intonare, neminem iustitiae compotem futurum, qui non firmiter teneat, quod præscribunt. Quid? An noua iustificationis ratio nupèr exorta est? Ac non potius, sicut vna est talus, ita & eadem omnes ad ipsam peruenimus via? Quid ergo Prophetis & Apostolis fiet, qui non operam dederunt talibus magistris? Overò sapientissimā & prudentissimā Calunia 3. Caluini, Response. Caluariam. Non pudet, inquit. Quasi pudendum sit, ipsissimum Christi Euangeliū, fidelibus necessarium annūciare, an noua est, addit, iustificatiōis ratio?

Qua-

Quasi ut noua, hæc dogmata, & non potius, vt vetustissima, Patres comprobauerint. Et quid erit, subiungit Prophetis & Apostolis, qui talibus magistris operâ non dederunt? Quasi Patres se illorum Doctores, & non verius eorum discipulos & successores, & filios ubique fateantur. Sustine Caluine paululum, & intellige, si potes, sapientiam & mirandum cōthilium S. Synodi. Non excluderunt Patres Prophetas aut Apostolos à iustificatione, nec aliquem omnino Sanctorum, qui eos precesserunt, aut hæc non legerunt: sed excluderunt vos, qui lecta contemnitis, ridetis, subfannatis. Et quia non est noua hæc doctrina, sed antiquissima, atque vt ex his nostris libris potes, si credideris, lucidissimè intelligere, à Christo & ab Apostolis tradita, & perpetuò retenta ab Ecclesia catholica, id circò tanta autoritate firmatur & sanctitur. Et quoniam vna est hæc via, qua ad veram salutem omnes perueniamus, idcò Patres neminem iustificari posse asseruerunt, qui non hanc firmiter & fideliter susceperebat. Et tu igitur Caluine, si sapis, redi in te ipsum: agnosce tandem errores tuos, agnosce contumelias, agnosce blasphemias. Nè despicias Deum, te ad pœnitentiam adhuc vocantem. Non opus est exagitare Hieron. dicentes, pœnitentiam esse secundam tabulam post naufragiū. Non ille, vt tu suspicaris, pœnitentiam post milie naufragia negavit: sed secundam tabulam dixit, ad differentiam baptismi. Idcirco Ecclesia Christi sponsa, istis vos anathematis durè ferit, vt à grauiissimo sopore & stupore, quo tenemini, aliquando expergiscamini, & resipiscatis à diaboli laqueis,

Cō.ca.13.

2. Tim. 2. à quo captiu tenemini ad ipsius voluntate.

tem. Animaduersio ipsius in vos, testimonium est strictè dilectionis, qua vos prosecuitur. Cupit vel hac ratione liberos videre ac viuentes filios, quos nunc seruos peccatorum, & verè in seipsis mortuos, deplorat.

Quod si pœnitentia ductus, consilium nostrum agnoueris, & ipsa in primis, quæ nemini materna sua viscera claudit, tam tñ grauiter à te subsannata & despecta, obuijste manibus rediuntem accipiet. Ac Pater misericordiarum, qui Pauli, tametsi blasphemij, & persecutoris, & cōtumeliosi, mītertus est, quia ignorans ea faciebat, miserabitur & tui, & vt filium ex osculabatur, honorabit, ac donis, quæ nunc non credis, locupletabit & augebit. Nosque qui tu ex corde miserti, pro prosugo & errabundo nunc gemimus, & ad Deum quales preces ex animo pro te fundimus, planè tuo reditu & conuersione beabis. Ideò enim tibi non pepercimus, vt Deus aliquando parcat. Atque hæc fatus iam sint, pro tua tota antidoto & expositione & defensione totius huius decreti, in Deigloriam & Christi gratiæ commendationem à Patribus editi. Ipsi Christo, totius nostræ iustitiae authori, gloria & laus sit cum patre & spiritu sancto ab omni creatura per infinita secula seculorum.

Amen.

FINIS XV. Librorum, de vniuersa iustificationis doctrina, in explicationem & defensionem Tridentinæ Synodi, ab Andrea Vega doctissime conscriptorum.

EIVS.

Autor, 9.
1. Cor. 15.
1. Tim. 1.

EIVSDEM AVTHORIS⁷²¹

OPVSCVLVM, NON SOLVM DE IVSTIFICATIONE, SED ETIAM DE GRATIA, FIDE, OPERIBVS ET MERITIS, EGREGIè TRACTANS QVÆSTIONES quindecim, ac primum de fide iustificante.

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. D. D. PETRO PACECO, S. R. E. presbytero Cardinali, & Giennensi presuli, patrono ac dominio suo colendissimo, Andreas Vega salutem in Domino & felicitatem.

IN T E R cætera hærescon monstra, quæ iam olim opera Doctorum Ecclesiæ sepulta, ab ipsis velut inferis, cum magna religiosiæ nostræ pernicie, periculosissimis his temporibus suscitata sunt, non minimum illud est, illustrissime & amplissime præful, sed fortè maximum, ac cæterarum penè omnium hæresum nostræ tempestatis fons & origo, fidem solam ad salutem cuius sufficere. Hoc ex errore pleriq; huius temporis hæretici, falsa quadam specie libertatis seducti, & seducentes multos, Ecclesiasticos ordines & consuetudines, iura & priuilegia pontificia, religiosorum vota & instituta, quin & ipsa sanctissima Christi sacramenta contemneré, subsannare, prophanare, seq; ipsis iam olim Deo dicatos, proh dolor, proh pudor, libidini & voluptatibus carnis cōsecrare & macipare sunt ausi. Neq; mirandū sanè. Quid em vereatur, qd formidet, immò quid non despiciat, & pro nihilo habeat, cui semel persuasum fuerit, fidem sibi solam ad iustitiam sufficere, neque interclusum esse ulli, quantumvis magno, sceleri aut temeritati, regni cælorum ingressum? Neque ab his adeò longè absunt, qui dicunt ista esse intelligenda de fide viua, quæ per dilectionem operatur, & non de fide mortua, aut, vt ipsi vocant, historicæ. Qui (vt ingenuè dicam, quod ientio) his verbis miseris plebes decipiunt, quæ existimat eos asserere, non esse necessaria bona opera ad iustitiam, sed fidem omnino solam sufficere, & aperte sibi ipsis aduersantur. Si em necessaria est ad iustitiam fides viua, necessaria sunt profecto bona opera, neq; sufficit fides sola. Fides em viua non est sola, sed coniunctam habet caritatem & reliquias virtutes. Et si ad iustitiam necessaria sunt bona opera, & ipsis ergo tribuenda est ex parte iustificationis nostra, & nō fidei soli. Dicant, quodcunq; voluerint, aduersarij. Excusent, quocunq; libuerit, colore pernicioſa hæc sua dogmata, Fides sola iustificat. Fides sola fatus est ad iustitiam. In aperto est ac plane cōspicuum, multos fuisse ppter illa optimis meritis frustratos, & à recta fide decessisse, neq; intellectu, quæ esset vera via ad gratiæ & iustitiæ Dei consequendū. Atque hæc vna vel maxima fuit nobis causa, vt intermissis omnibus alijs studijs, huic opusculo de iustificatione, gratiæ, & meritis, totus omni vi & ope nostra aliquot mēses intenderim, quod in his plerosque passim labi, & ab hæreticis seductos esse, certò intellectu. Et à capite inēfida mihi fuit ratio aduersus hæreticos. Ibiq; neruos oēs nostros & conatus intēdere in primis decuit, vbi acriūs & frequētius hostes fidei insistūt, & se de nobis triūphare facile credūt, vndeq; certius & grauius & maius periculum fidelibus animabus impendere manifesta luce conspicimus. Quād autem hæc argumenta commode tractauerim, aliorum esto iudicium.

PPP Tam

Tam multis enim eruditione & pietate præcellentibus viris, unde cuncte contfluentibus in hanc præclaram & felicem vel hoc nomine Tridentinam urbem, alios quidem sperare licet fore, qui cœumenica synodo in ipsa felicissimè modò cœptæ, aurum & argentum & lapides preciosos offerant: alios, qui byssum & purpuram: alios, qui coccum & hyacinthum. Nobiscum benè agitur, si, dum maiora & meliora adornamus, pro paupertate interim & tenuitate nostra, ut fidem nostram, & affectum, & pietatem in sanctissimam hanc synodum, manifestam faciamus, vel pelles, vel caprarum pilos offeramus. In tabernaculum Dei offert unusquisque, quod potest, ait Hieronymus. Et nos quidem in paucis his Quæstionibus, quas hic tractauimus, quod potuimus, certè præstitimus. Quanquam enim non omnia persecuti sumus, quæ ad hæc argumenta spectarent, sed ea duntaxat, quæ satiæ esse visa sunt ad eas quæstiones, quæ inter nos & hæreticos huius temporis præcipue controuersæ sunt, quæque secundam aliquam manum, & accuratiorem quamplam diligentiam desiderare videbatur: tamen in his, nè actum agere videremur, inseruimus permulta, quæ ad expositionem & germanam intelligentiam multorum locorum scripture, & præser-tim Pauli, conducent, & nonnulla (absit inuidia verbo) scholastico stylo primi omnium, quos legerim, disputauimus, & ad certissimam sanctorum scriptura-rum fidem expendimus, & examinauimus. Et quoniam beato Augustino acer-rimo Catholicae fidei defensori, hæc Notam plerique huius temporis hæretici inurere conati sunt, vt ille suis ipsorum dogmatibus, immò factionibus & pe-stilentissimis doctrinis fauisse videatur, in gloriam huius clarissimi Doctoris, & vt eum ab hac iniuria aperte vindicare, adnixus sum ubique, quantùm ille to-to celo ab eo sum sectis diffideat, ostendere. Quoque id luce clarius cunctis cō-stare possit, omnia fermè, quæ ille docuit de iustificatione nostra, gratia & me-ritis, in libris, quos multos de his rebus edidit, sub quodam compendio lectori ob oculos posui. Ea verò ratione tibi præsul clarissime hanc qualemque opellam dicaui, quod singulari tuo in me amore, & eximijs suis in me & in to-tum nostrum ordinem beneficijs, ita me tibi addictum, obstrictum, & obæra-tum esse intelligo, vt quidquid à me boni proficiscatur, id totū ex ase, & summo quidem iure sit tuum. Et alioqui cùm clarissimos tuos Paccecorū & Gue-tuarensium natales, felicissimum tuum ingenium, ac mirè dextrum, & in omniā versatilē, iudicium in omni genere rerum singulare, tenacissimam memoriam, inauditam consilij vim, peritiam utriusque iuris, & præsertim canonici, nō vul-garem, absolutissimam rerum humanarum prudentiam, & quod ego multò q-dem maximi facio, cùm generosum istum tuum & erectum animum, feruensq; fidei studium, & religionis ardente zelum, honestissimorumque morum in-tegritatem, humanitatem, suavitatem, & sanctitatem mecum cōtemporaci-tus, intelligo præfectò aptissimè tibi, si cuiquam alijs, opusculum de iustificatio-ne, gratia, & meritis consecrari. Optimè enim respondent titulo huius libelli, & iustitia, & gratia, & præcellentia merita tua. Tam singulari nanque es, & tam rara gratia apud Deum & homines, vt sanctissimus Papa noster Paulus huius nominis tertius, ad præcellentis Giennensis diocesis honorificam episcopi, quæ fungeris, dignitatem, & hoc quoquè velut austarium his diebus adiecerit, vt te in augustissimum & amplissimum Cardinalium collegium, de omnium eorum consensu, & mirifico omnium Hispanorum aplausu cooptauerit. Et præter hoc, tam multa merita & nomina laudis cumulatissimè in te splendent, tam multaque & tam præclara iustitiae & integratatis certissima documenta hacte-nus dedisti, vt te inuictissimus, idemq; incorruptissimus Imperator noster Ca-rolus huius nominis quintus, iam quatè visitatorem, ac velut censorem insti-tuerit, qui nobilissimū illud omnium bonarum literarū emporium, Salmaticensem dico academiā, nutricē ac matrē nostrā, illustrissimāq; aliquot ipsius tribunalia ea auctoritate visitares, corrigeres, cōponeres, & cōformares, vt iustificare pene posse, quos voles, & à tuo æquissimo & incorruptissimo calculo, multorū ma-

magnificentissimorum & ornatissimorum virorum integritas, merita, gratia & iustitia penderent. Accipe igitur obseruandissime antistes obsequiolum hoc nostrum, multis tibi nominibus debitum, & vt iure gratiam mereatur apud ceteros, benigno fauore tuo, si dignum videbitur, prosequere. Quod si qd in eo, quæ humana infirmitas est, meritò castigandum fuerit, id omne, & humanè, vt assoles, & amanter corrigere. Et tui enim castigatissimi iudicij, & cuiuscunque res stiùs sentiētis, & in primis Sedis Apostolicæ, totiusq; huius sacri Concilij certissimè censurę, & hęc, & oīa nostra subiçimus. Vale integrerrime præsul, decus & ornamentum nostri seculi non vulgare. Tridenti, Calendis Ianuarij, Anno salutis M. D. XLVI.

QVAE IN HOC OPUSCVLO CONTINENTVR.

PRIMA QVAESTIO.

- Quæ fides & qualis illa sit, cui diuina scriptura, & præcipue Paulus, iustificationē hominis tribuit?
- II. An fides sola sufficiat hominibus ad salutem?
 - III. An fides teneat primum & præcipuum locum in iustificatione peccatoris?
 - III. An fides, & alia opera pia, meritoria sint apud Deum?
 - V. An fides, & alia opera iustorum, sint meritoria beatitudinis ex condigno?
 - VI. An fides, & alia opera concurrentia ad iustificationem peccatoris, meritoria sint ipsius iustificationis?
 - VII. An fides & alia opera, quibus disponuntur peccatores ad gratiam, sint meritoria, saltē ex congoruo, sive iustificationis?
 - VIII. An posset homo per proprias vires naturales absq; Dei adiutorio speciali facere, quæ nece-saria sunt ex parte sua, vt iustificetur, & ad gratiam Dei perueniat?
 - IX. An possumus per vires solas naturales, cum communī Dei influentia, credere fidei nostræ?
 - X. An necessarium sit auxilium Dei speciale ad diligendum Deum super omnia?
 - XI. An ad veram penitentiam nostrorum peccatorum, sufficiant vires nostræ naturales cum communī Dei influentia?
 - XII. An necessaria sit gratia auxiliij specialis ad quodcumque opus bonum, & ad vincendum quanuus tentationem, & ad implendum quodcumque mandatum, & vitandum quodcumque peccatum?
 - XIII. An necessaria sit gratia gratum faciens, ad implendum præcepta diuinæ?
 - XIV. An iustificatis necessaria sit gratia auxiliij specialis ad implendum præcepta diuinæ, ad vincendum tentationes, perseuerandum in iustitia, & generaliter ad vitandum pecca-tum, & bonum operandum?
 - XV. An iusti mereri posset suam in bono perseverantiam?

QVAE FIDES ET QVALIS

ILLA SIT, CVI DIVINA SCRIP-TURA, & PRÆCIPUE PAULUS, JUSTIFICA-TIONEM HOMINI'S TRIBUIT?

Ractaturus de iustifica-tione homi-nis, q; abdi-tissima res est, neque aliudè me-lius potest constare, q; ex vera & genuina sa-craru literarum intelligentia: operæ precium me fa-

cturum existimauit, si ab expositione fidei, cui eam imputant scripture, exordium sumerem, & stylo scholastico, qui ad elucidanda & illustranda obscura cuncta commo-dissimus est, dicenda omnia complectenter. Pro solutione igitur huius questionis, nè in æquiuoco laboremus, & multiplicitas huius vocabuli nobis in alijs quæstionibus cōfusionem pariat: & sicut plerosque facit, Andabatarum more errare nos cogat, duo præmittam notanda, indè ad quæstionem ipsam quinq; respondebo propositionibus.

Primo igitur notandum est, & ad intelligentiam multorum locorum scripture, diligenter memorie mandandum, hoc vocabulum fides, variè accipi & in sacrī literis, & apud bonos & Latinos authores.

Multiplex enim est, & lōgē inter se distan-
tia significat. Et nouem quidem illius nota-
uit significaciones in sacris scripturis, & in
Latinis authoribus: sed ex illis priores qua-
tuor, celebriores sunt & frequentiores.
Nam reliquæ quinque ab his videntur flu-
xisse, neque admodum lōgē ab eis distare.

I. Fides pro fiducia seu confidetia.

Et primò quidem fidei vocabulum so-
lennitatem sua usurpare pro fiducia, seu confi-
dentialitatem, ita ut non multūm differat ab spe. Et
sic accepit Cicero in oratione pro Quinto
Ligario, cùm ait: Cuius ego causam, ani-
maduertite, queso, qua fide defendam, cùm
pro domine meam. Et frequens est apud Latini-
nos credere, pro fidere: &, ut prophanos
authores cœpti, nultò prætereamus, sic fidem
accepit Iacobus, cùm ait: Si quis autem ve-
strum indiget sapientia, postule a deo, q̄ dat
omnibus affluenter, & nō impropperat. Postulet
autem in fide, nihil hæsitans. Hoc est enim
postulare in fide, certa minimeque dubia fi-
dutia benignitatis diuinæ postulare. Sic &
sæpè videtur accipi in Euāgelio, cùm Christus
fidei petetum multa tribuit, atque ad-
eō eximia miracula, quæ in confirmationem
sue doctrinæ, & in eorum auxilium, qui ad
eum confugiebant, passim patrabat. Neque
secūs videtur acceperisse, cùm pollicebatur
habentibus fidem sicut granum sinapis, po-
tentiam ad transferendum montes, & cùm
reprehendit in Petro, & in alijs Apostolis
modicam fidem.

Matt. 17. & Luc. 17.

Matt. 14.

I. Cor. 13.

Et Paulus de hac potest exponi, cùm ait:
Si habuero omnem fidem, ita ut montes
transferam, &c. Donum enim quoddam
eximiæ fidutiæ gratis dataæ, hīc videtur ap-
pellare fidem, qua qui pollet, potens est ad
transferendum montes. Sic & credere ac-
cipitur, cùm dicit Christus: Omnia quæ
cunque orantes petitis, credite quia acci-
pietis, & euenient vobis. Neque enim hīc
certum assensum obtinendi, quæ petimus,
exigit a nobis Christus, ut assequeremur,
quæ petimus. Eset enim & talis sæpè falsa
& leuis perluasio, minimeque utilis ad im-
petrandum quæ volumus, sed fidutiam ob-
tinendi ex benignitate diuina, quæ postu-
lamus, requisiuit. Ea enim maximè condu-
cit ad consequēdum, quæ oramus. Ut enim
nos illis opem ferre, nature nostræ quadam
propensione volumus, qui cum fidutia nos
adeunt, nostrumque fauorem fidutialiter
implorant, ita & Deus ipse multo magis
eis lauet & subuenit, benignissimeque su-

um auxilium impartitur, qui ad ipsius cle-
mentiam libertatemque cum fidutia con-
figunt. Et ista est fides, quam inter fru-
ctus spiritus Paulus connumerat quam & Galat.,
quidam animi quandam tractabilitatem
exponunt, quæ pertinaciæ opponitur. For-
tè quod qui suauibus sunt moribus, lenive
ingenio p̄dit, facile alijs fidant, & hoc ipso
se eis faciles & tractabiles p̄beant.

Secundò fides accipitur frequentissi-
mè pro fidelitate & integratate, religio.
neque (vt sic dixerim) & innocentia, qua
fideliter aliqua agimus negotia, & religi-
osè implemus, quæ promisimus. Sic Ci-
cero primo libro de officijs, & in quartō
libro de republica: Fides, inquit, est dicto-
rum, conuentorumque constantia & ve-
ritas. & alijs frequentissimè in orationib-
us vtitur hoc verbo in ista significatione,
dictamque sic ait, quia per eam fit quod di-
citur. Sic & frequenter apud Latinos di-
citur quispam bona fide aliquid agere, qui
in ea re gerenda, & integrè, & fideliter,
minimeque fraudulenter se habet. Serua-
re que fidem dicitur, qui reddit quod pro-
misit: & violare fidem, qui non ea inte-
gritate & religiōe negotia sibi credita ge-
rit, quam requirit fidelitas, quam nobis
ipsi in communi consuetudine debemus.
Sic & Cicero Latinissimè & prudentissimè
dixit: Non est æquum, ut alieno potius
dolori, quam nostræ fidei, hoc est, nostræ
integritati & innocentiae, consulamus.

Et vocatur ista virtus etiam à Latinis ve-
ritas, veracitasque. Et manifestissimè sic
accepit Paulus cùm dicit: Nunquid incre-
dulitas eorum fidem D E I euacuavit? Sen-
tit enim Paulus, haudquaquam potuisse ir-
ritari fidem, quam D E V S seruat in exhibi-
tis quæ promisit, & implendis quæ
prædictis, propter incredulitatem quorun-
dam Iudæorum. Vnde & statim subdit:
Est autem D E V S verax, omnis autem
homo mendax, sicut scriptum est: Vt iu-
stificeris in sermonibus tuis. Et in hunc
sensus regius psaltes dicit: Omnia ope-
ra DEI in fide. Sic & Iudas dicit, in suam
fidem receperisse Beniamin. Sic Ecclesiasti-
cus admonet fidem possidere cum amico,
hoc est, fideles esse ei, nosque ei veraces
& integros præstare. Sic & in Hester
commendatur fides Mardochæi in Assue-
rum. Et Deo queritur per Hieremiam per
ijssæ fidem, & ablatam esse de ore hominū.

Nem-

Nempe quod perijt in plateis veritas, &
æquitas non potuit ingredi.

Tertiò fides accipitur pro iure iuran-
do, siue sponsione, qua nos alicui re faci-
endæ adstringimus. Sic apud Latinos dici-
tur liberare fidem suam, qui implet, & re
exhibit, quod promisit: violare vero fi-
dem, qui non soluit promissa, neque præ-
stat conuenta. Quem & perfidum, & in-
fidelem, & fœdisfragum Latini appellant.
Sic & Paulus apertissimè fidem accepit,
cùm de adolescentioribus viduis, qua cùm
luxuriatae fuerint in C H R I S T O, nube-
re volunt: aperte pronūciat habere eas da-
mnationem, hoc est, damnationi meritâ
subiacere, & illius esse reas, quia primam
fidem irritam fecerit. Vbi manifestum est,
fidem vocari à Paulo sponsionem, seu votu-
m, castitatis, quo se Christo adstrinxer-
ant. Ideò enim & eas ait, priorem fidem
irritam facere, & ea de causa, ut sacrilegas
& reas fracti voti, damnationi subiicit,
quia non præstant, sed soluunt & violant,
quam ante promiserant, castitatem. Acce-
pit & in hac significatione Latinissimus il-
le author, qui dixit: Accipe, daque fidem.
Et in hunc sensum dare fidem, seu adstrin-
gere fidem dicimus, cùm aliquid pollice-
mur. Et fide publica iter agere, aut cau-
sam dicere, Liuianum & Salustianum est,
pro saluo conductu, quod dicunt, hoc est,
publica securitatis promissione. Posset
& sic accipi fides in citata authoritate ex
Paulo. Nunquid incredulitas eorum fidem
Dei euacuavit?

Quartò fides accipitur pro credulita-
tis, siue persuasione, aut assensu firmo &
pro cre-
dente su-
cione. Et in hac si-
gnificatione vñ sunt isto vocabulo, non
solum Ecclesiastici authores nobiles, vt
Lactantius, Tertullianus, Cyprianus, Am-
brosius, Hieronymus, Augustinus, sed &
prophani authores Latinissimi. Neque
est cur aliqui morosi, nè dicam, supersti-
tiosi nostræ tempestatis Aristarchi, hoc
vocabulo fides, in haec significatione vti ca-
ueant. Certè, Liuius lacteo eloquentiæ
fonte vbiq̄ manans, sic accepit fidem in
primo libro sue historiæ, dicens: Hæc,
inquit, Romulo regnante, militiæ, do-
mique gesta, quorum nihil ablonum fidei
diuinæ originis, diuinatatisque post mor-
tem creditæ fuit. Celsus etiam libro septi-
mo sic fidem accepit, cùm ait: Vbi eius rei

fides est, hoc est, vbi ea res certa, persua-
sa, explorataque fuerit, pridiè is puer in ie-
iunio continendus, & tum loco calido cu-
ratio adhibenda. Sic & Virgilius in quar-
to Aeneidos:

Credo equidem, neque vana fides, ge-
nus esse deorum.

Aeneid 4.
versu 12.

Et apud Ciceronem, fidem facere, frequē-
tissimè legimus: pro eo, quod est, per-
suadere. Et fidem adhibere, alicubi La-
tinissimi quique authores, pro credere, ac-
cipiunt: & dignum eum fide dicunt, cui par-
sit credere: & optimæ fidei hominem, cui
omnes credunt, fiduntque. Contrà indi-
gnum fide, qui non meretur, ut fibi cre-
datur. Et, Fronti nulla fides, dixit quidam.
Conciliare etiam fidem alicui, Latinissi-
mè quidem dicitur: pro eo quod est, face-
re, ut fides ei adhibeatur: & contrà, detra-
here, vel derogare fidem alicui, authori-
tatem illius minuere. Sexcenta autem sunt
loca in Euangelicis & Apostolicis scriptu-
ris, vbi fides accipitur pro certa, indubi-
tataque oraculorum diuinorum creduli-
tate. Sed ex multis locis vñus poterit ad
hoc firmandum esse sat. Is autem est Pauli
dicentis: Iustitia enim Dei in eo reuelatur Rom. 1.
ex fide in fidem. Scio varias assignari huic
loco expositiones, tamen si benè expen-
dantur & præcedentia, & consequentia,
& totum propositum Pauli in eo loco, pro-
babimus hunc esse verissimum & germa-
nissimum sensum illius, quod iustitia D E I
reuelatur in Euangelica prædicatione ex
fide prædicantium in fidem audientium,
ex fide annunciantium in fidem obedientium,
ex fide maiorum in fidem minorum,
ex fide Doctorum in fidem populorum,
ex fide Prophetarum veteris testamenti
in fidem Apostolorum & pastorum noui
testamenti, ex fide præcedentium in fidem
sequentium. Cùm enim Euangelici præ-
dicatores, quæ certò & indubitatò cre-
dunt de iustitia D E I, fidelibus populis
edisserunt, & quæ illi tradunt, populi cre-
dunt, alijsque contestari satagunt, pandu-
tur nimis & manifestatur iustitia Dei.
Neque hīc quispam fidem pro fidutia, aut
fidelitate, aut præmissione potest acci-
pere, quin in sensus absonos, minimeque
conuenientes Paulo incidat. Et ipse Paulus
quem assensum siue crudelitatem com-
muni vocabulo fidem appellavit, postea
capite tertio & quarto eiusdem epistolæ,

per verbum credendi, adeò disertè & clare explicuit, ut nemo, nisi qui planè velit resistere aperto lumini, dubitare possit, quin in hac significatione ipse ibi accipiat fidem. Et in Euangelio frequentissimè sic Christus & fidem accepit, & credere. Neque enim sic fidutia tribuisse miracula, quæ faciebat, credendus est, quin etiam vel primas partes huic fidei tribueret, sincqua, fidutia de ipsius benignitate haberi nullo modo poterat. Et sepè vni huic fidei, hoc est, credulitati ad se videntium, tribuebat miracula, ut apertissimè facit, cùm duabus cæcis potentibus ab eo misericordiam, dixit: Creditis quia hoc possum facere vobis? & respondentibus illis, Utique Domine: tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. Et Dicitus Augustinus, cùm differeret, an fides in nominis sentiens: & status hic totus legis gratiae, fides appellatur, & status fidei. Et sic à Paulo manifestissimè fides accipitur, cùm dicit: Prius autem quām veniret Galat., fides, sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo. Quid enim est aliud, Venisse fidem: quām, Reuelatum iam esse statum hunc nostrum, qui est status fidei? & talis multis nominibus appellatur, & ab eodem Paulo ibidem opponitur statui legis.

1. Cor. 9.

Septimus fides vocatur authoritas, cui par sit credere. Vnde est in Pandectis significatio instrumentorum, hoc est, de authoritate quam habere debent instrumenta. Et examinare fidem instrumentorum, idem est, ac expendere & librare, cuius sint authoritatis. Et optimæ & exploratæ fidei instrumenta dicuntur, quibus iustissimum est fidem adhibere.

Octauo etiam fides vocatur, quicquid VII. certa & indubitate fide Ecclesia communiter tenemus, forte quod exploratæ & compertæ sit veritatis, quicquid credimus secundum fidem nostram Catholicam. Et sic accepit Athanasius fidem, cùm in symbolo suo dixit: Fides autem Catholicæ hæc est, &c. Ita & Paulus vnam esse fidem dixit, quod unum videlicet est & idem, quod omnes Catholicæ credunt, immo & quod crediderunt, & credent.

V. Fidei accep-

Quintus ergo fides accipitur à Theologis pro habitu inclinante ad huiusmodi assensus, certos illos quidem & firmos, sed inevidentes, quippe qui propter solam autoritatem eorum, quibus credi-

mus, à nobis habeantur. Et ideò habitus ad tales assensus inclinans, fides vocatur: assumunt enim habitus nomina actuum, ad quos inclinant, quod natura sua multum cum eis conueniant. Et sic Paulus de fide videtur loqui, cùm eam donum DEI appellat, & cùm substantiam rerum sperandarum, & argumentum non apparentium, dicit esse fidem, & cùm inter gratias Spiritus sancti eam connumerat. Est enim gratia Spiritus sancti, præsertim cùm illa adeò eximia est & excellens, ut præcipuum quoddam & eximium & selectissimum Dei donum videri queat. Estque ista acceptio fidei in vsu maximè apud Doctores Scholasticos.

Sexto etiam fides vocatur, ipsa nostra religio Christiana, ut pietas recte de divinis sentiens: & status hic totus legis gratiae, fides appellatur, & status fidei. Et sic à Paulo manifestissimè fides accipitur, cùm dicit: Prius autem quām veniret Galat., fides, sub lege custodiebamur, conclusi in eam fidem, quæ reuelanda erat. Itaque lex pædagogus noster fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. At vbi venit fides, iam non sumus sub pædagogo. Quid enim est aliud, Venisse fidem: quām, Reuelatum iam esse statum hunc nostrum, qui est status fidei? & talis multis nominibus appellatur, & ab eodem Paulo ibidem opponitur statui legis.

Septimus fides vocatur authoritas, cui par sit credere. Vnde est in Pandectis significatio instrumentorum, hoc est, de authoritate quam habere debent instrumenta. Et examinare fidem instrumentorum, idem est, ac expendere & librare, cuius sint authoritatis. Et optimæ & exploratæ fidei instrumenta dicuntur, quibus iustissimum est fidem adhibere.

Octauo etiam fides vocatur, quicquid VII. certa & indubitate fide Ecclesia communiter tenemus, forte quod exploratæ & compertæ sit veritatis, quicquid credimus secundum fidem nostram Catholicam. Et sic accepit Athanasius fidem, cùm in symbolo suo dixit: Fides autem Catholicæ hæc est, &c. Ita & Paulus vnam esse fidem dixit, quod unum videlicet est & idem, quod omnes Catholicæ credunt, immo & quod crediderunt, & credent.

Neque enim fides nostra in variis sectas distinguitur, sicut heres, sed vna est

QVAESTIO PRIMA.

est omnium Catholicorum fides. Et eandem fidem ubique prædicarunt Apostoli toto orbe dispersi, & nunc prædicat tota Ecclesia, quam prophetæ sub nube & angelatibus & umbris figurarum prædicabant. Quarè & Paulus eundem nos dixit habere spiritum fidei cum illis. Sic etiam accepit idem Paulus, cùm se dicit accepisse gratiam & apostolatum ad obediendum fidei, hoc est, ad faciem, ut homines obediant fidei, & eorum quæ credimus, iugo sua colla subiiciant. Et in eundem sensum dicit, patefactum esse hoc tempore mystrium, euangelicæ nimirum prædicationis, perscripturas prophetarum secundum præceptum æterni Dei ad fidei obediendum, in cunctis gentibus, hoc est, ut obediatur fidei doctrinæ, eamq; amplectantur omnes gentes. Sic & frequenter accipimus fidem incommuni consuetudine, dicentes, hereticorum dogmata contraria esse & aduersari fidei nostræ, & aliena esse à fide ecclesiæ, & Apostolos propagâle & inuulgâle fidem per totum orbem tum cognitum, & Doctorum expositiones fidem illustrâle, & plures esse articulos, plura & symbola fidei, neque totam fidem nostram comprehendens scripturis sanctis esse, sed multa etiam spectantia ad fidem, constare sola traditione Ecclesiastica.

III. fidei
accep-

Non accipitur fides pro conscientia. Inde fortassis, quod & ipsa conscientia crudelitas quædam sit. Et sic sepè accipitur à Paulo, maximè vero cùm dicit: Omne quod non est ex fide, peccatum est. Hoc est enim quod non est ex fide, ut clari autores exponunt, quod non est ex conscientia, & iuxta quod ea nobis agendum præscribit, sed contra eam potius.

SECUNDÒ notandum est, fidem in qua significatione, quæ notior est & visitior in schola theologica, quadrupliciter diuidi à theologis.

Primo quidem fides diuiditur in humana & diuinam. Humana est, qua aliquid credimus propter authoritatem hominum, aliqua contestantium & affirmantium nobis. Diuina est, qua aliquid credimus propter authoritatem Dei nobis illud reuelatus. Et intermissa fide humana, quæ neque semper certa, neque infallibilis est, sed nonnunquam error, nonnunquam & opinio, formidinem habens annexam de opposito. Fides diuina, quæ aliquid credi-

mus propter authortatem Dei, secundò Fides diuina & actualis. diuiditur in actualem, & habitualem. Fides actualis est assensus firmus certusque, sed inevidens, eorum quæ à DEO reuelata sunt. Quod certus assensus est & firmus, distinguitur ab opinione, & eam excedit. Siquidem opinio neque certus est assensus, neque firmus. Potest enim ei subesse falsum, & sepè subest, & infirmus est assensus & imbecillis. Habet enim opinio annexam formidinem & hesitationem de veritate eius, cui opinatiæ assentimur. Sed quod inevidens assensus est fides, exuperant eam intellectus, scientia, & sapientia, quæ virtutes sunt intellectuales, claritatem habentes & evidentiam. Fides vero habitalis est quidam intellectualis habitus, quo proclivis redditur intellectus ad ipsam actualem. Relicta vero fide actualis, quam multiplex est, quam multiplicia sunt illa, quæ per eam credimus, fides pro habitu fidei tertio diuiditur à theologis in fidem acquisitam, & infusam:

Fides acquisita, est habitus facilis nos reddens ad credendum, acquisitus ex frequentia aetuum fidei. Habet enim hoc natura nostra, ut ex quounque frequenti actus alicuius exercitio, facilitatem quandam ac proclivitatem nobis comparemus ad eum actum. Illa autem qualitas, quæ hanc facit in nobis proclivitatem, habitus acquisitus vocatur à theologis & philosophis.

Fides vera infusa, est habitus quidam supernaturalis, & diuini prorsus ordinis, à Deo intellectibus nostris infusus, ut per eum facilè & certò, indubitanterq; assentiam reuelationibus diuinis. Cum enim infirma sit, valdeque imbecillis natura nostri intellectus ad certò & firmiter credendū supernaturalibus veritatibus, quas Deus dignatur nobis reuelare, conscientius ipse Deus infirmitatis & instabilitatis nostræ, quotiescumque, siue per baptismum, siue per propositum seruandi sua mandata, aliquos admittit ad suam gratiam, mox illis infundit qualitatem quandam supernaturalem & diuini ordinis, quam vocamus fidem infusam, quæ inclinemur & proclives mirum in modum reddamur ad assentendum omnibus à se reuelatis, certò & absqueulla formidine. Firmat enim hic habitus nos, & certos, minimeque dubios facit de omnibus dictis & testimonij

diuinis, eaq; nobis valdè credibilia, & persuasibilia reddit.

Verùm hic habitus potest esse & in iu-
stis, & in peccatoribus, vt doctores omnes
catholici pro certo habent, & experientia
ipsa commonstrat. Habent enim, & ex-
periuntur utriusque in se istam facilitatem,
proclivitatem, & constantiam in assensu
eorum, quæ à D E O reuelata sunt. Et
Hieron. & Augustin, apertè testantur, vt
ex dicendis in 2. quæst. magis patebit, fuisse
ab initio nascentis ecclesie qui crederent,
sola fide in Christū nos posse saluari, qua-
liscunque vita nostra foret. Et aperta sunt
loca scripturarum, quibus docemur fidem
esse in peccatoribus. Nam & Ioānes aper-
tè dicit, multos ex principibus Iudeorum
credidisse in Saluatorem, sed dilexisse eos
magis gloriam hominum, quam gloriam
Dei, & propter pharisæos non fuisse con-
fessos, quod credebant. Et alibi non dicit
eos, qui credunt in nomine eius, filios Dei
esse, sed hanc eis datam potestatem, vt filij
Dei fiant. Et Paulus apertè dicit, posse ei-
se sine caritate fidem adeò perfectam, vt
per eam, montes quis de locis suis transfe-

Ioan. 1.

J. Cor. 13.

Fides info
mis & for
mata.

ra vniuersa, à Sophistis magno Ecclesiæ
malo profectam dicit, cùm in Ambrosio,
immò & in prophetis, & Apostolis, & in
aliquibus Christi ipsius verbis fundamen-
tum habeat, neq; ex ea quicquam incom-
modi Ecclesiæ accesserit, sed potius ad dis-
putationes Theologicas nonnihil attule-
rit claritatis. Et si illi, & suū similibus licuit
fidem in historicam & Euangelicam par-
tiri, cur non & scholaisticis licuerit theolo-
gis fidem diuidere in informem & forma-
tam, cùni certum sit, & toti sacræ scripturae
consonum, reperiri posse fidem & sine ca-
ritate, quæ forma virtutum est, & cum ea.
Nos igitur nihil veriti maledicta & con-
uicia eorum, qui scholaesticam doctrinam,
& recepta in scholis vocabula passim sub-
fannant, & ista, & alijs diuisionibus fidei,
vbi cunque fuerit commodum, liberè vte-
mur. His igitur vñcunque prænotatis, vt
intelligamus, qua de fide Paulus agit in
locis omnibus, quæ spectant ad hanc mate-
riam de iustificatione, quæ habes fidelissi-
mè in vnum congregata in argumentis posi-
tis in secunda quæstione contra primam
conclusionem, ponā sequentes propositiones.

PRIMA PROPOSITIO

Non agit Paulus his locis de fide habi-
tuali, sed solum de actuali. Quod non agat
hic Paulus de fide acquisita, apud omnes firmatur
video esse in confessio, ideoque id probare
minime est necessarium. Sed quod neque
de infuso fidei habitu ista loca debeant ex-
poni, quod forte negabitur a plerisq; scho-
lasticis, probatur:

Ac primò quidem ad hoc probandum, illud sufficit: Quæ enim de fide Paulus asserit, statim, nè dubij essemus de sensu illius, verbo credendi affirmat, quod certe non nisi actui fidei conuenit. Dicit iustitia Dei per fidem Iesu Christi sed nè dubites, qua de fide hoc intelligat, In omnes, adiicit, & super omnes qui credunt. Dicit iustificari homines per fidem: sed ut scias, de fide aetu id intelligi, adducit exemplum Abrahæ, de quo scriptura dicit: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam: Et in eam formam subne^ctit, Credenti in eum, qui iustificat impiū, reputandam esse fidem eius ad iustitiam.

Secundò idem ipsum firmare possumus, hoc argumento: Paulus & in hoc loco, ^{2. ratio} in pleriq; alijs, cùm tribuit iustificationem nostram & salutem fidei, ostendit viam,

quā nō sī p̄fī possūmūs cooperari DĒO ad iūstificationē nōstrām, & per quam nōs possūmūs iūstificationē consequi. Sed hanc nō cōsequimūr per habitus, sed per actus. Non ergō de habitu fidei agit, sed de actu. Et confirmatur hoc. Docuit Paulus viam & medium, quo iūstitiam sibi omnes possint comparare. Hoc autem non fit per fidei infusum habitum, sed per actum, vt patet. Ergō de fidei actu agit, & non de habitu. Et confirmo amplius: Cūm datur fides infusa alicui adulto, datur ei simul iūstitia, vt probabilior habet sententia Doct̄orū Scholasticorū. Neque fides infusa p̄cēdit iūstitiam infusām, neq; conuersim, nīsī fortē natura: benē autem fides actualis p̄cēdit vtrūq; Dei donum. Ergō cūm dicit Paulus iūstificari homines per fidem, loquitur apertē de actu fidei, & non de habitu.

Hebr. ii. 14

S E C V N D A P R O P O S I T I O .

Non est necessarium, hæc loca intelligere de sola fide formata & viua, quæque fecum habet coniunctam & præexistens tem caritatem, sed melius est, vt de fide generaliter accipiāntur, vt sub se informem claudit & formatam. Hæc proposi-
tio est contra multos Doct̄ores catholi-
cos, eosque non postremæ classis, qui cūm
viderent non posse conuenire peccatori-
bus fidelibus eximiōs atque adeò præcel-
lentes effectus, quos Paulus & cæteri apo-

Tertiò principaliter argumentor: Non perinde referebat omnium Christianorū, intelligere quæ ad habitum fidei spectant. Intererat autem, & interest multū, ea intelligere, quæ ad fidei actum spectant. Nō ergo hīc Paulus de fide habituali agebat, sed de actuāli. Estque hoc argumentum tanti apud me momenti, vt quanūis sciam maiorem partem Scholasticorum de fidei habitu exponere permulta loca Pauli, atq; ex ipso existimare sat̄is constare, ponendum esse habitum infusum fidei, tamen vel hoc vno arguento non dubitārim asserere, ne vnum quidem locum esse in stoli, immò & ipse Christus attribuit fidei, nouam quandam atque, vt existimō, Doctoribus antiquis ignotam inuenēre rationem explicandi hanc difficultatem. Et loca omnia illa, quibus salus, iustitia, sanctifica-
tioque, seu reconciliatio & redemptio no-
stra tribuuntur fidei, de fide formata, vi-
uaque & efficaci, & quæ per dilectionem
operator, vt Paulus tradit, dixerunt eile Gal. 1, 5,
exponenda, neque conuenire ei fidei, quæ
est in peccatoribus fidelibus, quæ informis
est, neque virtutis nomine digna, sed ocio-
sa & mortua dicitur in sua canonica à Ia-
cobo apostolo. Iac. 2, 2.

aliter, ut viam quidem locum esse in
Paulo, quem necessè sit de habitu fidei ex-
ponere. Quanvis enim habitus virtutum
infusi ponendi sint, vt probabilius esse as-
seritur in Clementina de summa Trinitate
& fide catholica, & aliquot Pauli loca
commodè de fidei habitu expopantur, ex-
ponique possint, eadem tamen commo-
diùs multo de actu fidei interpretabimur.
Neque dubitari posse videtur, quin in illis
ipsis de actu fidei principalius & magis ex
professo agat Paulus. Et quidem anti-
quos Doctores, & præsertim Augusti-
num, ad actum fidei video vbiq; ea omnia
referre. Poterit tamen quispiam obijcere
nobis illum locum Pauli, Sine fide impos-
sibile est placere Deo. Cùm enim parvuli
baptizati, & iusti dormientes, placeant
Deo, neque tamen habeant actu fidei,
sed tantum habitum: necessariò videtur
consequi, vt hic locus de infuso fidei habi-

Sed contra eos omnes, quantilibet sive ratio-
authoritate, probatur nostra propositio,
Primo: Et Paulus, & cæteri apostoli, im-
mò & ipse Christus, cùm fide tribuebant
nostram salutem & iustificationem, cùm
& eam exigebant ab eis, quibus prædica-
bant, agebant de fide, per quam acquirere
possimus, & verè acquirimus iustitiam,
docebantq; nos dispositionem, qua nos ex
parte nostra disponimus ad gratiam. Sed
ista fides non est fides formata, aut saltem
non inquantum formata, habet ista effice-
re. Præcedit enim saltem natura ipsam ca-
ritatem, qua formatur, sicut dispositio antecedit
formam, ad quam disponit, & cau-
sa effectum, quem producit. Ergò neque
Christus, neq; Paulus, neq; cæteri apostoli
agebant de sola fide formata. Et confirmo:
Fides formata non est via, neq; dispositio
ad iustitiam nostrā. Siquidē illa iam haber-

2. ratio.

secum præsentem iustitiam. Ergò cùm Christus & Apostoli docebant viam ad iustitiam, non agebat de sola fide formatam.

Secundò istam fidem, quam C H R I S T V S & sui Apostoli ad salutem exigebant, explicabant verbo credendi satis aperto, quodq; in se neq; claudit, neq; dat intelligere dilectionem, quāquā est causa illius. Non ergò ea, quæ tradiderunt de fide, restringi debet ad fidem formatam: sicut neque, quæ explicantur, vel afferuntur verbo credendi, limitantur vel restringuntur ad credendi actum posteriorem caritate.

Tertiò: Sicut fides, spes & caritas, distin-
ctæ sunt virtutes inter se, ita actus habent
distinctos inter se, & à se inuicem separa-
biles: alioquin distinctæ virtutes nō essent.
Ergò quæ dicuntur de fide, non debent in-
telligi de spe, neq; de caritate, neq; econ-
trario, & consequenter, neque de fide for-
mata. Perindè enim est apud Doctores,
quos modò impugnamus, interpretari ali-
qua de fide formatæ, ac interpretari de fi-
de & caritate. Ad hæreticos enim, obijcī-
tes loca scripturarum, quibus iustificatio
nostra tribuitur fidei, ad probandum non
esse requisita opera distincta à fide, suffi-
cienter putant se respondere, dicentes ea
loca esse intelligenda de fide formatæ, hoc
est, de fide & caritate.

Quartò: Vbilex non distinguit, neque
nos distinguere debemus, sicut dicunt iu-
risconsulti. Cùm ergò scripture, tribuens
iustificationem nostram fidei, non distin-
guat, neque hoc restringat ad fidem for-
matam, neque nos restringere debemus.

Sed vt apertius sit & cōfirmatius, quod
volumus in hac propositione afferere, fa-
ciam contra eam quædam argumēta, qui-
bus maximè inniti potuerunt, qui ista oīa
loca, quæ modò exponimus, de fide sola
formata dixerunt esse intelligenda. Ex co-
rum enim enodatione & inualidatione,
veritas nostræ propositionis magis elu-
cescit.

Ac primò quidem obijci potest nobis
hunc in modum: Si ista loca, quibus iusti-
ficationia nostra tribuitur fidei, essent intelli-
genda de fide qualicunque, hoc est, siue for-
mata, siue informi, sequitur nō esse requi-
sita bona opera ad salutem, sed sufficere so-
la fidem ad iustificationem nostrā, quan-
doquidem ei sola ea tribuitur. Sed hoc, vt

Respondet
argumentis
objici pos-
sent.

Ad hoc argumentum primò dico: Licet
omnia ista loca restringatur ad fidem for-
matā, habet suum locum ista obiectione hæ-
reticorum. Neque enim est concedendum
præter fidem formatam, hoc est, fidem ha-
bentem præexistentem & coexistentem
sibi caritatē, nulla requiri opera, cùm cer-
tum sit, ad alia opera à fide formatata, obli-
gari iustos: & ea si non apponant, decide-
re eos à sua iustificatione. Quarè propter
hæreticorum obiectionem, haud qua-
quam necessè erat ad hoc commune (vt
sic dicam) asylum configere, & dicere, ista
omnia loca exponi debere de sola fide
formatata. Et trepidasse mihi quidem viden-
tur, vbi nullus erat timor, qui cùm aperte
dicant, neque fidem formatam solam suf-
ficere, tamen hæc loca ad fidem formatam
restringunt. Secundò igitur dico: Aliud
est dicere, Paulum loqui de fide sola & se-
iuncta à quocūq; dono Dei alio, & à quo-
cunq; alio opere nostro. Et aliud est dicere,
Paulum loqui de fide generaliter, siue
ea informis sit, siue formata. Hæretici di-
cunt primum, nos tantum dicimus secundum.
Dicimus enim per fidem nos iustifi-
cari, nihil solici, an illa informis sit, siue
formata, neq; aliquid tale requirentes: sed
nō dicimus iustificari nos per fidem solam,
vt latius paulò post differemus.

Secundò potest aliquis contra nos ar-
gumentari: Nunquām aliquis iustificatur,
quoniam illius fides fit formatata. Hoc emipso,
quod iustificatur, acquirit gratiam, qua fides
formatur. Ergò nunquām aliquis iustificatur
per fidem informem, sed tantum
per fidem formatam. Atq; ideo neq; loca
tribuentia iustificationem nostram fidei,
exponi debent de alia fide, quam formatata.

Ad hoc argumētum respondeo: Quan-
uis eo ipso, quod aliquis per fidem iustifi-
cetur, fiat fides illius formatata, tamen non
sequitur, quod per eam, vt formatam, ac-
quiratur iustitia. Et ideo, neque debent
loca, quæ tribuunt iustitiam fidei, restringi
ad fidem formatam. Prius enim natura da-
tur homini gratia, quam illius fides fit for-
mata. Formatur nanque per gratiam.

Tertiò instabit quipiam: Fides infor-
mis oīosa est, frigida, languens & mor-
tua. Ergò non debent ei tribui tanta &

QVÆSTIO PRIMA.

731

tam eximia laudes, quantas scripture tri-
buit fidei. Respondeo: Quandocunq; fi-
dei conuenerint laudes ei tributæ ab scri-
ptura, fides informis non erit oīosa, sed
solicita & operosa, & suum possessorem
pertrahet ad salutem, efficieturque ipsa vi-
ua, & efficax, & probata, & splendore &
nitore gratiae illustrabitur. Neque enim
omnis fides informis oīosa est, sed illa tā-
tum, quæ non fatagit, operando per dilec-
tionem, perducere credentes ad salutem.
Neque sola fides formatata, & præexisten-
tem sibi coniunctam habens caritatē, ope-
rosa est & efficax. Vt enim prius tempore
vel saltem natura est informis, quam for-
mata, operari potest & solicitare ad bo-
num. Neque nos diximus ea quæ tribuun-
tur fidei, & de quibus fides commendatur,
tribuenda esse fidei informi. Multo enim
minus ei conuenient, quam fidei formatæ,
& melius referri possent ad fidem forma-
tum, quam ad fidem informem: sed tātum
diximus, tribuenda esse fidei absolvē &
generaliter, vt abstrahit & præscindit à fi-
dei informi & formatæ. Quædam enim fidei
informi conuenient, alia fidei formatæ.
Comparamus enim nobis Spiritus sanctum
& iustitiam, facimusque, vt Christus inhab-
itet in nobis per fidem informem, aut sal-
tem per fidem, vt prius est natura, quam
formetur. Habitant vero ipsi in cordibus
nostris, & regnum cælorum intrâ nos ha-
bemus per fidem formatam.

Quarto potest quipiam, & quidem ap-
parentissimè impugnare hanc nostrā pro-
positionem, & ostendere non esse nouam,
sed antiquam & veterem expositionem
illam, de fide formatata. quia diuus Augusti-
nus libro de fide & operibus, huic soli tri-
buit, quod salubris sit, & fundamentū spi-
ritualis structuræ, & quod neminem peri-
re permittat, & hanc solam, fidem euāge-
licam, fidem gratiæ, fidem Christianorum
appellat: aliam verò mortuam dicit, & fi-
dem dæmonum. Neque solū diuus Au-
gustinus, sed & Paulus ipse (vt ibidem col-
ligit Augustinus) ita videtur cuncta, quæ
dixerat de fide, exposuisse, cùm ad Galatas
quinto dicit: In Christo Iesu neq; circuncis-
cio aliquid valet, neq; præputium, sed fides
quæ per caritatem operatur. Sed præ-
stat, ipsa diu Augustini verba audire. Is
itaq; in libro statim citato, capite 14. Pau-
lus, inquit, non qualelibet fidem, quæ in

1. Cor. 13.

Jacob. 2.

Luc. 17. 2.

Rom. 8.

Col. 3.

Eccl. 4.

Galat 5.

Et in capitulo 7. de gratia & libero arbitrio, ideo dicit Apostolum dixisse, In Christo Iesu neque circuncisionem aliquid valere, neque præputium, sed fidem quæ per dilectionem operatur: ut ostenderet, non intellexisse quid ipse diceret, cùm dixit: Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis, qui putauerunt eum dicere, sufficere homini fidem, etiam si malè vivat, & opera non habeat. Ex quibus omnibus videntur diuus Augustinus de sola fide formata intellexisse, & intelligenda docuisse, quæ Paulus afferit de fide, quod est contrarium nostræ propositionis.

Rom. 3.

A d hoc argumentū, quod quidem apparentissimum est, respondeo: Aliud est, dicere loca sacrarum literarū, quibus nostra iustificatio tribuitur fidei, intelligenda esse de fide formata: aliud verò, esse intelligentia de fide, quæ per dilectionem operatur. Diuus Augustinus solum dicit hoc secundum, neq; nos contrarium afferimus, aut sentimus: quanquam, vt docebimus in secunda Quæstione, non est necessarium ad hoc configere, ut argumenta hæretorum diluamus. Doctores verò, quos impugnamus, dixerunt primū. Et quanquam illi non hæc fortassis habuerunt pro distinctis, sed alterum pro altero acceperūt;

Fide forma, quia, si fides per caritatē operatur, vel fortæ esse, & fidei forma est, vel statim formatur: atque ideo de operari, excusari possent, & nobiscum vtcunque dilectione, diversa esse, concordare: tamen nos distinctissima hæc putamus, neq; vnu cum altero debere confundi. Prius enim est, fidem per dilectionem operari, quam caritate formari: quoniam ad hoc per dilectionem operatur, vt obtineat Spiritum sanctum, & per eum caritatem, qua formetur. Et si non eodem momento, quo fides incipit per dilectionem operari, obtineretur Spiritus sanctus, reperiire liceret fidem per dilectionem operantem, informem & formatam: & vtcunque de his sit, prius fides saltem natura, vt patet ex dictis, per dilectionem operatur, quam sit formatam. Neque cùm dicit diuus Augu-

hæc loca, quæ nunc interpretantur, esse intelligentia de fide per dilectionem operante, credendum est, voluisse abrogare fidei laudes & prerogatiwas, quas ei tribuita scriptura, & imputasse fidei & caritati, immo ne limitasse quidem eas, crediderim ad fidem per dilectionem operantem, sed hoc tantum docuisse, tum demum ei veneranda emi-

comia conuenire, cùm ipsa vires exercit, & quid possit explicat, & affectui nostro flamas subministrat, vt ardeat igne caritatis, & per dilectionem operetur, tamque legem Dei compleat. Itaque dicere, de fide per dilectionem operante, esse laudes fidei interpretandas, non est limitare eas laudes ad fidem formatam, sed docere, quo tempore eas laudes mereatur, & quid ipsi in se fidei conueniat, si modo ipsius virtutem nostris sceleribus non infringamus, debilitemus, obviamus. Et quod sit diuus Augustinus interpretandus, patet, quia post ultima verba eius statim citata, Hæc est fides, de qua dicitur, Regnum cælorum intrâ vos est: subdit, Hoc enim diripiunt, qui vim faciunt, credendo impetrantes spiritum caritatis, vbi est plenitudo legis, sine qua lex in litera reos faciebat etiam prævaricationis. Non itaque putandum est ideo dictum, Regnum cælorum vim patitur, & qui vim faciunt, diripiunt illud, quia etiam mali tantummodo credendo, & pessimè viuendo, perueniunt in Regnum cælorum: sed quia reatus ille prævaricationis, quem sola lex, id est, litera sine spiritu, iubendo faciebat, credendo soluitur, & violentia fidei Spiritus sanctus impetratur, per quem diffusa caritate in cordibus nostris, lex non timore poenæ, sed amore iustitiae completur. Hæc ibi: Quæ si bene & pro dignitate ponderentur, aperte poterit constare, diuum Augustinum nequaquam limitasse verba Pauli ad fidem formatam, vel ad fidem quam præcedat caritas, fidem enim gratiæ & euangelicam, atque adeo fidem Christianorum, existimat fidem, quæ sua violéria Spiritum sanctum & caritatem impetrat, & hoc ipso vim facit ipsi regno cælorum.

TERTIA PROPOSITIO.

Non debent ista loca Pauli exponi de fide in prima, secundâve, aut tertia significazione, hoc est, de fidutia, fidelitate, aut promissione: neque de fide, vt complectitur primam & quartam significacionem, id est, de fidutia & credulitate, sed tantum exponenda sunt de fide in quarta acceptione, hoc est, de credulitate certa minimeq; dubia. Et quidem, quod non debeant ista exponi de fide pro fidelitate vel promissione, manifestum est. Quanvis enim, vt mirificè dixerit Paulus, ex promissione diuina participemus benedictionem Abra-

hæc,

pro credulitate, & non pro fidutia.

Secundò idem probare possumus hoc argumento: Per eam fidem nos tradit Paulus hoc loco iustificari, quam CHRISTUS exigebat à Iudeis, quamque & ipse Paulus & cæteri Apostoli populis omnibus prædicabant, & ab eis exigebant, quamque qui recipiebant, fideles, ac filij spirituales Abraham dicebatur. Sed fides, quam Christus exigebat à Iudeis, quam & Apostoli prædicabant, quamque à baptizandis exigebant, & à qua fideles dicimur, non est fidutia, sed persuasio, vel credulitas, quæ eis fidem adhibemus, quæ ab illis proposita sunt credenda, vt patet ex historia Actorum apostolicorum, & ex multis locis euangelicis, & præsertim apud Iohannem. Certe enim, cùm Christus dicebat Iudeis, Si Moysi crederetis, crederetis forsitan & mihi: Si veritatem dico, quarè non creditis mihi? Opera quæ ego facio in nomine patris mei, hæc testimonium perhibet de me: sed vos non creditis, quia non estis ex oibus meis: Non creditis quia ego in patre, & pater in me est: dici nullo modo potest, quod hæc de fidutia sit sermo. Cùm igitur verisimile non sit, in alio significatu fidem accipi à Paulo in his locis, sequitur aperte, non hæc accipi ab eo fidem pro fidutia, sed pro credulitate. Atque hoc eodem ar-

gumento satis reuincere possumus eos, qui Ioan. 3. 2. mihi?

Et patet hoc p

totum propemodum quartum capitulum.

Et, vt alia omittamus, certè ex illis verbis,

Qui contra spem in spē credidit, facile hoc

poteſt persuaderi. Ergò etiam cùm agit de

fide, quæ nos iustificamur, fidem non appella

fidutiam, vel spem, sed certam persuasi-

Fidem in

Paulo non

esse accipiē-

dam vt cre-

dulitatē fi-

duſtia con-

junctā ha-

hæc, hoc est, iustificemur, & adoptemur in filios, ac per hoc cohæredes simus Christi, & in hæreditatem illius admittamur itam, cùm hoc loco agat Paulus de fide, quæ requiritur ex parte nostra ad nostram iustificationem, sati liquet, Paulum nō age hæc de fide, vt fidelitas vel promissio est. Quod verò nō agat de fide in prima significazione, hoc est, de fidutia, quæ nobis diffisi, totam spem fidutiam quæ nostræ iustitiae in Deo per Christum reponimus, probatur. Eodem modo, & in eadem prorsus significazione loquitur Paulus de fide, quæ nos iustificamur, & de fide, quæ imputata est Abraham ad iustitiam. Confirmat enim nos iustificari per fidem, qæ Abraham per fidem iustificatus est. Sed cùm agit de fide Abraham, non agit de fidutia, quæ sua spem iustitiae collocabat Abraham in Dco, sed de credulitate, quæ dicit & permissioni diuinæ absque villa hæsitatione crediderat, plenissimè sciens, quod quæcumque promisit Deus, potes est & facere. Et patet hoc p

hæc fidutiam.

Atque hoc eodem aperte, non hæc accipi ab eo fidem pro fidutia, sed pro credulitate. Atque hoc eodem ar-

gumento satis reuincere possumus eos, qui

dicunt, fidem & in his, & in alijs multis fa-

crae scripture locis, vtrunque complecti,

& intellectus certam persuasionem, & vo-

luntatis plenam, minimeq; instabilē spem,

seu fidutiam. Quanquam enim hæc simul

vt plurimum sunt, & difficile ab inuicem

separantur: si enim aliqua nos asecuturos

credamus, & confidimus, & speramus ea à

nobis obtainenda: oritur enim, ac velut con-

sequitur ex ea intellectus persuasione fidu-

tia voluntatis: & contrà cùm confidimus,

certaque spe aliquid nobis euenturum spe-

ramus, & id quoquæ nobis affuturum vel

credideram⁹ prius, vel certè de nouo per-

suademus: tamen cùm ista inter se distin-

cta sint, neque confundantur à Paulo, qui

optimè nouerat ea inter se distinguiri, & fi-

dem, spem & caritatem, tria appellat, alio-

quiduo tantum dicturus: colligere ex his

fanæ debemus, Paulum nō eadem de vtra-

que tradere, neque in his, quæ modò tracta-

mus, locis de vtraque loqui.

Atque ideo, cùm ista loca de fidutia

qqq non

non satis conuenienter exponi iam ostenderimus, superest, ut ea de certa minimeq;
dubia animi credulitate exponamus. Sed
quia non satis inter Doctores omnes constat, qualis sit ista credulitas, cui tanta ista
virtus tribuitur, pro huius explicatione ad-
iiciam sequentes propositiones,

QVARTA PROPOSITI

Luteranorū fides, qualis non est in Paulo intel- ligenda. Non sunt intelligenda loca Pauli ci- tata de fide actuali, qua quis certò & indu- bitatò credit sibi remissa esse peccata, aut certè remittenda per fiduci sacramēta propter meritum Christi. Probatur: Agit in his locis Paulus de fide necessaria ad salu- tem. Sed fidēs, qua quispiam sic remissa cre- deret sua peccata, aut remittenda, non est necessaria ad salutem, immò erit perspē, si habeatur leuis quædam & stulta persua- sio, quæ obesse magis saluti possit, quam prodeste. Et multi quidem, quod nemini credo esse, ambiguum, saluari possunt, & saluant sine illa. Ergò hęc loca Pauli, haud quaquam de huiusmodi actibus fidei sunt intelligenda.

Et confirmo : Paulus est intelligendus
in his, de fide, cui nō potest subesse falsum.
Non enim aliam fidem Deus statuisset, vt
medium & viam communem nostræ iu-
stificationis. Sed eiusmodi fides sèpè est
falsa & fallax. Potest enim sibi quis per-
suadere, remissa aut remittenda sibi pec-
ata certò, cùm tamen propter aliquam si-
nistram opinionem, aut peccatum aliud
quodvis sibi occultum, lógissimè sit à con-
secutione tante gratię. Ergo ista loca Pau-
li intelligi certè neque possunt, neque de-
bent de hac fide.

AD hæc : Ista loca Pauli de ea fide de-
bent intelligi, quam apostoli prædicabant,
quamq; Deus suo tempore reuelauit. Hæc
enim vnam fidem iustificatricem nostri as-
serit Paulus. Sed istas persuasiones de no-
stra iustitia etiam propter Christum, apo-
stoli non admonuerunt vñquām, neq; no-
bis eas Deus sua reuelatione tradidit. Nō
igitur de illis exponere debemus hæc loca
Pauli. Neque ictio profectò, vndè & Lu-
tero in libello De fide & operibus, & mul-
tis alijs ipsius sequacibus, & nouissimè
Protestantibus omnibus in confessione
Augustana, hæc adeò noua opinio fuerit
periuasa, vt fidem iustificatricem, cuique
scripturæ nostram tribuunt iustificatio-
nem, & quam ipsi vel solam putant suffi-

gratia. Quæcunque remiserint sacerdotes in terris, remissa erunt & in cælis. Hæc quidem omnia verissima sunt, & talia, ut meritò debeamus sperare, lætari, & exultare totis viribus, totisq; pectoribus, si nullius nobis culpæ conscij sumus, quam non sumus parati emēdere & confiteri, cùm tememur. Et qui hoc se vident esse animo, vt in omnibus pro virili sua velint D E O placere, & in nullo displaceere, habent quidem maximam lætitiam causam, & spei, ac planè tripudiorum: hisque exercitijs, adoptioni diuinæ congruentibus, potius quam seruili timori, sepiùs deberent assuefieri & intendere. Verè enim possumus & debemus probabilissimè sepè credere, in gratia Dei nos esse. Et ipse spiritus, vt nos interius consoletur, & ad exercitia spiritualia alliciat & constantes reddat, testimonium sàpè reddit spiritibus nostris, vt ait Paulus, quòd sumus filij Dei, & scire facit quæ à Deo donata sunt nobis. Sed hoc testimonium neque plenam tribuit securitatem, neque omnem excludit hæsitationem vel scrupulum: neque, vt aliqua talis fides aut certitudo concedatur esse in aliquibus, illa est in principio suæ iustificationis, vt eam possit quispiam ponere causam nostræ iustificationis, sed erit post multos annos, in iustitia & sanctis moribus exactos. Et talis persuasio fortassis iam erat in Paulo, cùm & certum se esse dicebat, quòd nulla creatura eum posset separare à caritate Dei, & repositam sibi esse coronam iustitiae, cùm in principio conuersionis suæ, & cùm scripsit priorem ad Corin, non parùm de sua salute videatur trepidasse. Et quanquam verissimè possumus & promittere nobis remissionem peccatorum nostrorum, si nos fecerimus, quod in nobis est, neque nobis, immò verè gratia Dei deficiamus: tamè cùm certum sit ex Paulo & ex Ioâne, multos posse credere se obsequium præstare Deo, cùm eum offendant, & huius rei abundè sufficiens exemplum fuerit nobis ipse Paulus, dum zelo non secundum sciétiā persequebatur ecclesiam Dei: multis profectò nominibus timere possumus, nè nos benignitati diuinæ apponamus impedimentum, neque est verè, vndè nobis certò & indubitatò iustitiam polliceamur. Delicta enim quis intelligit, ait regius psalmes. Et seruire nos voluit sibi Deus in timore, & exultare illi cum tremore, vt lætitia quidè sepiùs exhibaremus animos nostros, & corda nostra propter diuitias beatitatis & misericordiæ ipsius, sed & istam lætitiam, & exultationem de misericordia diuina, temperemus timore de fragilitate, & infirmitate, & humilitate conditionis humanæ. Occultissima enim est gratia spiritalis communicatio & inspiratio, sicut Augustinus dicit libro primo ad Marcellinum de peccatorum meritis & remissione, capite 9. & 10. Et cum timore & tremore nostram ipsorum salutem operari Philip. 2. admonet Paulus. Et vbì aliud profectò nō esset, vel hoc nomine debeberimus nobis timere, & omnia etiam, quæ rectè facimus, humilitate quadam condire, quòd in multis passim offendimus omnes, & iustitia nostra velut pannus est menstruatæ: & si districtè iudicemur, neque vitam nostram misericordia diuina excusat, omnis nostra iustitia iniustitia videretur, neque astra inuenientur munda in conspectu eius: vt latissimè docent Augustinus sermone 49. de tempore, & super illud psalmi 142. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viues: & Chrysostomus in homilia de fide & lege: & Gregorius super illa verba Iob, Si habuero quippiam iustum, meum iudicem deprecabor. & super illa, Si lotus fuero quasi aquis niuum, & homilia 22. super Ezechielem: & Bernardus in primo sermone de festo omnium sanctorum, & in sermone de lotione pedum. Et vulgarissima est illa sententia Augustini: Væ hominum vita, quantuncunque laudabili, si remota misericordia iudicetur.

QVINTA PROPOSITIO.

Fides, cui sacrę literę nostram tribuūt iustificationem, est vt plurimūm & præcipientia fides vnius mediatoris inter nos & Deum, vel, vt expressius loquamur, est fidēm sit cui scriptura iustificatio nē tribuit. Des Iesu Christi, hoc est, credulitas siue persuasio, quæ certò & indubitanter credimus per eum vnu nos posse saluari, & alia quæ de ipsius vita, morte, resurrectione, gloriaque, & præcellentia, & gratia, credendā nobis vel ab ipso, vel ab ecclesia, vel ab Apostolis ipsius sunt tradita.

Hæc propositio ex præcedentibus propositionibus fatis patere potest. Exclusis enim acceptationibus fidei, quas à proposito isto reieciimus, vna ista, quam hæc exprimimus, videtur relinquī fides, cui præcla-

ra omnia, quæ fiduci tribuit Paulus, conueniant.

Sed potest & his argumentis de integræ confirmari. Illi fidei tribuenda sunt, quæ Paulus fidei adscribit, quæ maximè erat omnibus necessaria, quamque & ipse Paulus, & Christus, & ceteri apostoli maxime & præcipue prædicabant, quamq; hominum mentibus maximè volebant suadere & inferere. Sed, vt patet ex euangelicis literis, & ex Actis apostolicis, & ex epistolis & Pauli & cæterorum Apostolorum, hæc erat fides, quam ipsi post Christum maximè prædicabant, & in cuius testimonium & confirmationem faciebat, quæ faciebant, miracula. Verus igitur & germanissimus sensus istorum locorum, quæ nunc tractamus, exposcit, vt de ista una fide ea omnia exponamus.

Et confirmari hoc potest: Sic enim exponendo ista omnia loca, & Paulum cum eodem vbiq; sibi, & perpetuo secum constare, & ipsius & aliorū apostolorū unam & candem fuisse prædicationem, atq; uno & eodem spiritu eos & prædicasse, & scripsiisse doctrinam, quam fidelibus tradiderrunt, ostendemus. Fiet etiam & ex his perspicuum, per omnia eos concordes fuisse suo præceptor, & omnium vniico magistro Christo. Et hanc enim etiam ipse metibus Israelitarum fidem inferere est adnixus, hocque vnum potissimum & prædicatione sua, & exemplis, & virtutibus admirabilibus & prorsus stupendis agebat, vt verus Dei & hominum mediator, quem prædixerant prophetæ, quemque & pater cœlestis eis pollicitus fuerat, crederetur. Respondebant etiam & in hoc suæ vocationi electionique Apostoli. Ad hoc enim electi erāt, vt essent Christi gloriæ & gratiæ testes, vt patet ex illis verbis: Et vos testimonium perhibebitis de me. Neq; minùs ex illis, Et vos eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa & Samaria, & usque ad ultimum terræ. Et Paulum certe ad hoc ipsum electum fuisse, apertissimè potest constare ex illis verbis eiusdem Dei & Seruatoris nostri, Vas electionis mihi est, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus & filijs Israel. Hæc est etiam fides, per quam iustificati sunt, quicunque iustificati sunt ex Patribus veteris testamenti, & per quam nos habemus iustificari. Unde & Petrus Apostolorum omnium

vertex, ad principes populi Israelitici constanter dicebat, non esse in aliquo alio salutem, neq; aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Et idem, vt habetur Actuum 10. Huic, inquit, omnes prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum. Et Ioannes dicit in sua canonica: Quisquis ^{1. Joan. 14.} confessus fuerit, quod Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo. Et idem: Omnis q; credit, quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est. Et Philippus hanc unam requisuit ab eunucho Candacis reginæ, vt eum baptizaret. Cum enim dixisset eunuchus, Ecce aqua, quis me prohibet baptizar? respondit Philippus: Si credas ex toto corde, licet. Et vt intelligamus, quam fidem hinc exigebat Philippus, subne^{1. Act. 8.}ctit scriptura respondisse cunuchum: Credo filium Dei esse Iesum Christum; & statim ab eo baptizatum. Et admirandus est ordo, quem Paulus tenuit in his locis, quæ nunc præcipue tractamus, vt explicaret qualis esset fides, cui ipse tantas laudes tribuebat.

Primò enim dixit: Iustitia autem DEI Rom. 3, per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt. Quibus verbis explicabat fidem istam, de qua agebat, esse fidem de Iesu Christo. Secundò, nè ambiguum esset quid de eo erat credendum, redemptorem eum dixit nostrum, & propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, propter remissionem præcedentium delictorum. Tertiò Deum adiecit ostendit iustum hoc tempore, & iustificare eum qui ex fine est Iesu Christi. Quartò eam fidem dixit deputari nobis ad iustitiam, qua credimus in eum qui iustificat impium, vt vel ex hoc colligeremus de ea se fide agere, qua credimus ab uno illo nos posse habere iustificationem nostræ impietatis. Quintò, vt explicatoria omnia essent, adiecit tandem, & nobis quoquæ, sicut Abraham, imputandam esse fidem nostram ad iustitiam, si modò credamus in eum, qui suscitavit Iesum Christum à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram. Et idem aperuit capite 10. eiusdem epistole: Finis enim, ait, legis Christus ad iustitiam omni credenti. Et subdit: Hoc est verbum fidei, quod prædicamus: Quia si confitearis in ore tuo

Do-

1. Ioan. 15.

2. Actor. 1.

3. Actor. 9.

4.

Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum, non confundetur. Non enim est distinctio Iudei & Græci. Nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum. Omnis enim quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Hæc ibi. Idemq; Paulus orationem, quam ad principes synagogæ habuit, his penè verbis concludit: Notum igitur sit vobis, viri fratres, quod per hunc vobis remissio peccatorum annunciatur ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi iustificari. In hoc omnis, qui credit, iustificatur. Quibus verbis aperte indicauit, loqui se de fide, qua nos credimus, per vnum Dominum Iesum Christum iustificari. Unde & idem & Silas custodi carceris, rogati, quid me oportet facere, vt saluus fiam dixerūt, Credere in Dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et iterum, ad hoc dicit Christum dixisse sibi, quod illum constitueret ministrum & testimoniū eorum, quæ videt, vt aperiret populorum & gemitum oculos, & conuerterentur à tenebris ad lucem, & de potestate satanæ ad Deum, vt accipiant remissionem peccatorum, & sortem inter sanctos per fidem quæ in ipsum est. Liquet ergo ex omnibus istis, & manifesta luce colligitur, fidem de qua agit Paulus in iustis locis, quæ modò tractamus, esse fidem, qua certò & indubitate Christum credimus saluatorem esse nostrum, & eius viuis meritis & gratia nos posse saluari. Sicut enim per vnum Christum saluamur, ita & consentaneum fuit, & fidei quoquæ ipsius potissimum tribui nostram iustificationem. Atque hanc sententiam aperte videtur nobis significasse diuinus Augustinus capite 29. libro 2. de peccatorum meritis & remissione. Ita enim ibi ait: Una fides est, quæ omnes saluos facit, qui ex carnali generatione in spiritalem renascendo saluantur, terminata in eo qui venit pro nobis iudicari, & mori iudex viuorum & mortuorum. Hæc ibi. Concinit & eidem sententiae apertissimè capite 44. libro de natura & gratia contra Pelagianos, in hæc verba: Ea quippe fides iustos sanauit antiquos, quæ sanat & nos, id est, mediatores Dei & hominum, hominis Iesu Christi, fides sanguinis eius, fides crucis eius, fides mortis & resurrectionis eius. Haben-

Fides impli
cata, pluri
bus ad iusti
ficationem
sat's fuit.

Non fidei
tantu M.
diatoris, sed
iustificare, aut
nobis ad iustitiam imputari.

generaliter

Hoc etenim

infide

gratia est Deo,

quod intellectum

nostrum &

rationem, da

omnemque

sensum

nostrorum

apparen-

tiam,

captiuamus

in obsequium

fidei, &

omnibus

quæ ab ipso

ecclesiæ suæ,

gratia

salutis

nostræ,

reuelata

sunt, sponte

nostra

certissimo

& indubitate

nos subijcimus,

honoremque illi

in omnibus

prima &

infallibilis

veritatis

tribuimus,

neque minus

communionibus,

quam promissionibus,

neque plus in attestationibus præsentium,

vel præteriorum,

quam prædictionibus

futurorum,

& ex æquo speculatiis mysteriis,

& doctrinis moralibus,

quas nobis

tradidit, fidem adhibemus. Noe, teste Paulo, fides futuri diluvij imputata est ad iustitiam: Et iustitia, quæ per fidem est, hæres est institutus, quod Deo prænunciari diluvium credidit, & centum annis priusquam fieret, arcam in salutem domus suæ construere cœpit. Abraham, ut perspicue docet Genesios historia, imputatum est ad iustitiam, quod credidit multiplicandam esse posteritatem suam, sicut stellas cœli. Et tam est gratum Deo, ut credamus mundum ab ipso factum & redemptum, quam gratum est, ut credamus futuram resurrectionem & iudicium. Et cum Paulus ad Hebr. ad eandem iustitiam fidei docuerit permultos spe & tare, tametsi varia & diuersissima crediderint, subdit per fidem eos vicisse regna, & operatos esse iustitiam, adeptosque reprobationem, ut intelligamus, non soli fidei promissionum diuinorum imputandam esse iustitiam, sed fidei generaliter, quæ veritati diuinæ innititur, quanvis ut plurimum & præcipue fides mediatoris hanc prærogatiua mereatur, & ei illam tribuerint facræ literæ, de quæ ea sint exponenda omnia propemodum earum loca, quæ fidei salutem nostram adscribunt.

DE FIDE ET OPERIBVS.

QVÆSTIO SECUNDA.

An fides sola sufficiat hominibus ad salutem?

QONIAM iam ex prima quæstione sat patet, nos de ea dūtaxat hæc fide agere, qua certò & indubitate credimus, que cuncte tenemur credere, siue implicitè illa credamus, siue explicitè, nihil erit opus in hac quæstione aliqua prænotare, ut fecimus in prima quæstione: sed in abruptum ipsum disputationis absque ullis prænotamentis statim descendemus. Seruabimus tamen hunc ordinem:

Primo hæreticorum sententiam fideliter statuemus. Secundo veritatem fidei duabus propositionibus explicabimus. Tertio fortissima quedam & apparentissima argumenta pro hæreticis faciemus, ut eis ex corde compatiamur, qui non sine causa insaniunt, eaque pro nostrareritate dissoluemus.

Fidem solam, ut ad primum veniamus, ad salutem hæc olim opinio fuisse Eunomij, ut Augustinus in libro de hæretibus, hæresi 54. di-

Methodus
authoris.

cit, quod nihil cuique obesset quorundam perpetratio aut perseuerantia peccatorum, si eius, quæ ab eo docebatur, fidei particeps esset. Et idem Augustinus libro De fide & moribus, capite 14. tempore Apostolorum hanc fuisse dicit exortam opinionem ex quibusdam subobscuris sententijs apostoli Pauli non intellectis, ut sola fides crederetur ad salutem sine bonis operibus sufficere: & quanvis contra hanc opinionem Apostolicæ epistolæ Petri, Ioannis, Iacobi, Iudei, suam maximè dirigant intentionem, vehementerq; adstruant fidem sine operibus nihil prodesse, tamen non defuisse asserit eo tempore, qui eam opinionem rursus tuerentur, & hanc perniciosem securitatem pollicerentur hominibus, quod fide sola possent saluari, etiam in pessimis moribus perseuerantes. Eam Luterus, hæresim iam olim sepultam exuscitavit & pulsa in lucem reuocauit in orbem nostris temporibus.

Martinus Luterus. Qui in libello de votis, aperte docet, nulla opera creditis in Christum, esse tam mala, quæ eum possint accusare aut damnare. Et in sermone, quo explicat illud Euangeli aduersus Carolostadium, affirmit nullum esse peccatum nisi incredulitatem, nullam iustitiam nisi fidem. Et in epistolam ad Galatas, solam fidem dicit esse necessariam, cætera omnia liberrima, neque præcepta, neque prohibita. Et in captiuitate Babylonica docet, nō dubitandum esse de salute postquam baptizatus sumus: Quia promissio ibi facta, non est, inquit, mutabilis ullis peccatis. Et tam diuitem dicit omnem Christianum esse siue baptizatum, ut etiam volens non posset perdere salutem suam quantuscunque peccatis, nisi nolit credere. Et in libello De libertate Christiana, docet, eum qui habet fidem, per eandem liberum esse ab omnili. Et hunc errore plerique, secuti sunt, & quod dolendum est magis, etiam nunc sequuntur, & mordicunt tuentur. Sed eorum quidam in totum ipsius sententia subscripserunt: alij vero, quorum mens aliquanto minus fuit depravata, sic ei adhæserunt, ut quanvis fidem cum baptismo ad salutem acquirendam satis esse tradiderint, tamen eam salutem malis operibus amitti non negauerint. Sed ita tñ obscurè loquuntur de fide, quam vel solam putat sufficere ad salutem, ut centum Oedipis opus sit ad eorum mentem explicandam. Vt cuncte

tamen ista se habeant, contra hunc errorrem, immò verius insaniam, nos ponimus duas Conclusiones responsuas ad quæstionem.

PRIMA CONCLVSIÖ.

Certissima fide est tenendum, fidem solam abque operibus alijs, neque satis esse ad iustificationem acquirendum, neque ad tuendum acquisitam. Itaque, ut hi qui sunt peccatores, iusti fiant, & ne hi qui iam sunt iusti, peccatores fiant, & à iustitia semel acquisita excidant, requiruntur aliqua opera alia præter fidem.

Hæc conclusio tam aperta est ex tota scriptura sacra, ut nisi nos ad hæc cogeret hæretice præ uitatis pertinacia, superuacuum esse censeremus, illam probare. Passim enim & in Euangelijs, & in Prophetarum & Apostolorum literis occurruunt testimonia apertissima pro ista veritate. Sed quoniam hæretici ad hæc nos adiungunt, ne quispiam in re adeò aperta posset labi, quin certò sciat se, ut taceamus interim de lege & prophetis: saltem contra Euangeliū & Apostolorum prædicationem, stare, si contendat, fidem solam sine operibus ad salutem sufficere, reducam ad aliquod compendium, quæ in testimonium veritatis huius ex Euāgelio possunt induci. Et quidem pensatis omnibus maturè, ex sex capitibus videtur in summa quadam posse fidei veritas probari, hoc pacto: Ex euāgelio constat, baptismum, eucharistiam, pœnitentiam, confessionem, & generaliter omnia Dei mandata, necessaria esse ad salutem, & eos qui ea transgrediuntur, damnationi subiacere, & in die iudicij esse ad perpetuum ignem damnandos, quæcumque fide polluerint.

Ergo ex Euāgelio constat, fidem solam absque operibus, nequaquam ad salutem sufficere. Sed, ut hæc apertiora sint, libet & ista sex loca seorsim tractare, & ipfissima euāgelistarū verba his adtexere.

Primus itaq; locus, ex quo probare possumus, non sufficere fidem solam ad salutem, est Ioannis 3. vbi inter alia Ioannes dicit Christū dixisse Nicodemo: Amē amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Apertissime ergo requisiuit præter fidem baptismum.

Secundus locus est Ioannis 6. vbi Iudeus inter alia hoc quoquæ dixit, & repetitione

QVÆSTIO SECUNDA.

duorum AMEN, ut rem certissimam & compertissimam cōfirmauit: Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Requiritur ergo præter fidem Eucharistia.

Tertius locus, isquæ apertissimus, est

Lucæ 13. vbi contra omnes peccatores rigidam quidem, sed verissimam sententiam his verbis Saluator profert: Nisi penitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Patet ex hoc loco, non sufficere fidem so-

pœnitentia.

Et nisi illa esset præter fidem necessaria, neque Christus, neque Ioannes baptista suas prædicationes incepissent ab illis

verbis, que habentur 3. & 4. capit. Matthæi:

Pœnitentiam agite. Appropinquauit enim regnum cœlorum. Ut quid enim à re non necessaria ordinentur suas prædicationes?

Vt quid & appropinquasse subiungerent regnum cœlorum, ut homines ad pœnitentiam inflesterent, si pateret regnum cœlorum etiam non pœnitentibus?

Certè Christus satis explicabat, fidem & pœnitentiam esse necessarias, cùm, ut habetur Marci primo, utrunque virtutem exigebat, di-

cens: Pœnitentia, & credite Euāgeliu. Et Ioannes baptista satis idem explicit, cùm

videns multos Phariseorum & Saducœorum venientes ad baptismum suum, dixit

eis: Progenies veperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum pœnitentia. Et pau-

lo pōst: Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor, que non

facit fructum bonum, excidetur, & in igne mittetur. Quid apertius poterit dici, ut

credatur fides non sufficere ad salutem sine pœnitentia? Frustrè etiam adiunxit et

præcepta, quæ Lucæ 3. subduntur, ab eo

data turbis, publicanis, & militibus, nisi pōterit fidem, effient mores boni necessarij.

Quarto idem potest probari ex illis verbis Ioannis 20. Quorum remiseritis

peccata, remittentur eis: & quorum reti-

nueritis, retenta erunt. Cùm enim quilibet

teneatur facere, ne sint retenta sua pecca-

ta, & non possint esse non retenta, si reti-

neantur à fæderotibus: neque possint ab

4.

eis non retineri, nisi eis manifestentur: quia

ipso retinere, non est aliud, quæ non solu-

ere: nullo enim alio modo possunt ipsi re-

tinere, quæ non soluēdo: sequitur, quen-

libet

libet baptizatum iure diuino teneri omnia mortalia, quæ admiserit post baptismum, confiteri sacerdotibus, quia aliter ab eis solui non possunt, nisi illis manifestentur. Et nisi hoc fiat, vel animus sit certus faciendi, cum tenemur confiteri, fides certè non sufficiet ad salutem. Et confirmari possunt ista quatuor loca: Nisi enim opera essent ad salutem necessaria, nulla essent sacramenta necessaria, sed absque omnibus sacramentis patéret salus.

Matt. 22. Quintus locus est Matthæi 19. Rognanti enim adolescenti, Quid faciendo vitam æternam possidebo? apertissimè respondit: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Ex quo loco clare colligitur, ad salutem satis non esse fidem, nisi scruentur mandata. Si enim ad salutem & iustitiam esset satis fides, esset vtique & ad vitam æternam, ad quam omnes iusti admittuntur. Et nisi mandata essent requisita, vt quid tam apertè præcepta dilectionis Dei & proximi, apud Matthæū Christus explicuisset, & ab eis dixisset pendere legem & prophetas, vt Paulus postea diceret, Plenitudo legis dilectio? Et vt hoc patentissimum esset, sàpè in Euangeliō comminatur pœnam æternam transgressoribus mandatorum, vt patet Matthæi 5. Quidixerit, fatue, reus erit gchennæ ignis. Et ibidem: Nisi abundauerit iustitia vestra, plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Et capite 10. Qui negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo. Et paulo inferius: Qui amat patrem aut matrem plūs, quam me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Qui inuenit animam suam, perdet eam. Et capite 11. amarulentis exprobationibus subfannat, & vñ æternum comminatur ciuitibus Corozaim, Bethsaidæ, & Capharnaum, quia non egerant pœnitentiam ad ipsius prædicationem. Et capite 15. apertè dicit: Cogitationes malas, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias coquinare hominem. Quibus & Marcus 7. capite addit auramenti, nequitiam, dolum, impudicitiam, oculum malum, superbiam, stultitiam. Quarè cum nihil coquinatum intret in regnum cælorum, vt apertè dicitur in Apo-

calypsi, sequitur, nisi ab ipsis mundentur ^{Apoc. 21}, per pœnitentiam, qui fuerint illis inquietati, haud quaquam per fidem, quam habent, intraturos esse in regnum cælorum. Et apertissima est illa sententia Domini, Ioannis 5. Veniet hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem filij DEI: & procedent, qui bona egérunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egérunt, in resurrectionem iudicij, hoc est damnationis æternæ. Sic enim accipitur iudicium in scripturis. Et capite 18. Matthæi, necessariam esse humilitatem, aperte indicauit Christus, dicens: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Et statim scandalizantibus suos fratres, vñ æternum comminatur, & tradendos eos toritoribus perpetuis affeuérat, qui non remiserint de corde suis fratribus. Et capite 19. Diuites difficilè intrare in regnum cælorum, faciliusque esse camelum per foramen acùs transire. Quod quidem non esset, si fides sola sufficeret. Atque idem ipsum, nempe præter fidem, necessariam esse obseruantiam mandatorum, vt alia nihil necessaria intermittamus loca, clarissimè ostendit Christus Matthæi 23. & Lucæ 11. in duris illis & omnino acerbissimis, sed iustissimis tamen, increpationibus & comminationibus, quibus & obiurgat Scribas legis, & Pharisæos, & æternum gehennæ ignem sàpè comminatur, quod cum fidem integrum tenerent: neque enim aliás de eis diceret, Quæcumque dixerint vobis, seruate & facite: tamen hypocritæ essent, superbii, auari, inuidi, crudeles, maligni, & reliquissent, quæ grauiora essent legis, iudicium & misericordiam & fidem, hoc est, fidelitatem & integratatem. Vnde & ostendens non satis esse fidem, nisi scruentur mandata, durissimas eorum increpationes his verbis clausit: Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? Confirmant & hoc ipsum vñ etiam illa terribilia, quæ (vt habetur Lucæ 6.) diuitibus saturatis, ridentibus, & benedictis ab hominibus, comminatur. Et ad idem est, quod peccantibus in spiritum sanctum comminatur, non remittendum eis illud peccatum neque in hoc seculo, neq; in futuro. Et quod solos pôdicat beatos, Lucæ 11. qui audiunt verbū Dei, & custodiunt illud. Et Ioan. 13. ad suos dicit: Si hæc scitis, beati

beati eritis, si feceritis ea. Et capite decimoquinto: Omnem palmitem non ferentem fructum, tollendum, & in ignem mittendum, sp̄tē pronunciat. Et apud Matthæum, vt ethnicos & publicanos haberi præcipit eos, qui Ecclesiā non audiunt.

Et quidem nescio quorsum data sunt & dantur præcepta, immò verè nescio, quomodo aliqua propriè dicantur & verè præcepta Dei, si perinde datur beatitudo trāsgradientibus, ac illa seruantibus.

Sextus, isque manifestissimus locus est Matthæi 25. Cùm enim ibi describitur sententia ferenda in die iudicij, haud quaquam fidei soli imputatur, quod elētis qui erunt à dextris, dicitur: Venite benedicti Patris mei, possidete paratum yobis regnum à constitutione mundi: Sed imputatur operibus misericordiæ, quæ illi pauperibus, & infirmis, & vinctis, & peregrinis præstiterunt. Esuriui enim, sequitur, & dedistis mihi manducare: Sitiui, & dedistis mihi bibere, &c. Neque soli defectui fidei imputatur sententia illa terribilis, qua reprobri ibidem feriuntur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Immò cùm omnes, qui ibi describuntur iudicari, fideles apertè monstrarentur, quia Dominum Christum vocant: & quia, qui non credit, iam iudicatus est, & impij non resurgent in iudicio: vna operum misericordiæ intermissio, causa tam severæ ponitur sententiæ. Sequitur enim: Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare: Sitiui, & non dedistis mihi potum, &c.

Manifestissimum ergo, vel ex uno isto loco potest esse, non satis esse fidem ad salutem, si intermituntur opera misericordiæ, & falsissimum esse quod Luterani dicunt, Deum solius fidei ratione iustificare homines, nullo vita eorum, nullo & ipsorum operum respectu. Ut enim ideò, vt Genesis habet historia, q̄a obediuit Abraham D E O, & non pepercit vnigenito suo, promisit ei Deus multiplicationem & exaltationem suæ posteritatis, habito certè respectu ad opera, vt nota causalis satis indicat: ita & h̄c, vitam æternam largiri se propter opera apertè indicavit, dicens: Esuriui enim &c. Et potest hic locus confirmari & declarari ex verbis eiusdem Domini & Saluatoris nostri, quæ habentur Matthæi 7, vbi sic ille ait: Non omnis qui

Poterant hæc sex Saluatoris nostri testimonia abundè satisque esse ad confirmandam fidei nostræ certissimam hanc veritatem, quod fides absque operibus non sufficiat ad salutem, præsertim cùm ea tam mul-

multis alijs eiusdem Saluatoris nostri testimonijs adeò clara & aperta fecerimus, vt nullus neque minimus dubitandi aut tergiuersandi locus relictus sit ei, qui non velit apertissimo huic resistere Euangelicę veritatis lumini.

Sed quoniam hæretici inniti se putant doctrinis Petri & Pauli, maximeque Paulum nobis obijciunt, & ex quibusdam eius sententijs subobscuris non intellectis, hæretici occasionem errandi acceperunt, sicut ex Augustino suprà retulimus, vt vtrunque, & præcipue Paulum, ab hac iniuria, quæ eius doctrinæ inuritur, vindicemus, libet his adjicere aliquot Pauli loca, quibus perspicuum sit, Paulum hæc eadem toti mundo prædicasse, neq; vñquam ab ista eum doctrina, vel latum vnguem, discessisse.

Et primò quidem apertissimus est ille locus, qui habetur ad Galatas 5. vbi sic ait: Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt, adulterium, fornicatio, immunitia, impudicitia, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiae, homicidia, ebrietates, comediciones, & his similia: quæ prædicto vobis, sicut & prædixi, quoniam quæ talia agunt, regnum D E I non consequentur. Patet ex hoc loco, quantacunque quis fide præditus sit, si alicui istorum vitiorum, quæ hæc commemorantur, obnoxius sit, regnum D E I eum minimè consecuturum. Et, vt notaret hæreticos nostri temporis, in eodem capitulo dicit: Vos in libertate vocati estis, fratres: tantum, nè libertatem in occasione detis carnis.

Secundus locus, vbi hæc eadem tradit Paulus, est ad Ephesios 5. vbi tā ait: Hoc autem scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immūdus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei.

Tertius locus est in prioris ad Corinthios capite 6. vbi hæc habentur: An ne scitis, quia iniqui regnum D E I non possidebunt? Nolite errare, neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum D E I possidebunt.

Quartus locus etiam apertissimus est

sudetur
idem ex
Paulo.

1. locus.

2.

3.

4.

in capite 13. eiusdem epistolæ: Ibi enim manifestissimè dicit Paulus, nihil se esse, nihilque sibi prodest fidem, quantumvis magnam, si non habeat caritatem. Sunt autem hæc verba Pauli: Si linguis hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria oīa, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum: & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidicrō corpus meum, ita vt ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Evidem nescio quibus verbis apertiūs Diuus Paulus potuit exprimere necessitatem caritatis, & fidem sine ea non sufficere.

Sed adjiciam & his alia loca. Quintus locus, qui potest ex Paulo induci pro hac veritate fidei, est secundæ ad Corinthios 5. Omnes, ait, nos manifestari oportet ante tribunal C H R I S T I, vt referat vñusquisque propria corporis, prout gesit, siue bonum, siue malum. Vides testimonio Pauli constare, ante tribunal Christi habendam esse rationem non solius fidei, vel infidelitatis, sed & aliorum bonorum vel malorum. Reddet enim Christus vnicuique secundūm opera sua, sicut & ipse idem dicit Apocalypsi 22.

Sextus locus est ad Hebræos 10. Volumtariè peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine villa miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis, deteriora mereri supplicia, qui filium D E I conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Hæc ibi. Quibus quid possit appreenter responderi, equidem non intelligo, cum nihil neque apertiūs pro fidei veritate dici potuerit, neque formidabiliūs hæreticis, immo omnibus fidelibus peccatoribus.

Septimus locus, qui pro his induci potest, est ad Romanos 2. Non enim auditores legis iusti sunt apud D E V M, sed factores legis iustificabuntur. Et confirmari

poteſt

nere, quid quisque faciat, sed tantum docere quid caendum, quid' ve faciendum sit.

Sed cùm Paulus in omnibus suis epistolis tam sollicitus sit obiurgandi omnia virtus, docendi omnes virtutes, tradendique regulas certissimas, quæ vitam & mores doceant Christianos, admonendi omnes fideles cuiusq; ordinis, nè in vacuum gratiam Dei recipiant, & vt sui quisque officij sit memor, & instanti diei iudicij se præparet, filiumque se lucis ostendat, cùm passim luxerit peccatores, qui pœnitentiam non agebant, cùm incestuolum tradiderit Satanæ, vt spiritus saluus eslet, & adolescentioribus viduis, soluētibus suum votum, damnationem prænunciet: quis tam sit patiens, vt patienter ferre queat, hanc illi irrogari iniuriam, vt crediderit fidem solam absq; bonis operibus sufficere Christiano ad salutem? Quare ab alijs testimonijs citandis superledere commodius erit, cùm omnes ipsius epistolæ mirificum sint huius rei testimoniūm. Nunquam enim tam sollicitè virtutes docuisset, vitia reprehendis, mores incorruptos & integros studiosissimè laudasset, si ista non existimat necessaria omnibus esse ad salutem.

Quoniam vero & Petri quoquè autho ritas induci potest pro hæreticis, vt statim videbimus, vt illum constet alienum suffit firmat, ab hoc errore, libet & aliqua Petri testimonia his adiungere. Is igitur in 1. capite prioris sui epistolæ aperte stat pro hac fidei veritate, cùm ita fideles omnes admonet: Si patrem inuocatis eum, qui sine acceptione perfonarum iudicat secundūm vniuersitatis opus, in timore incolatus vestri tempore conuersemī. Nè enim putaremus fidem solam requiri, dicit Deum iudicare secundūm vniuersitatis opus. Et nè contenti simus fide & inuocatione Dei, monet, vt cum timore conuersemur, in operibus videlicet mandatorum, nè excidamus à gratia recepta. Et in capite 2. nè ista falsa libertate, quam iactant hæretici, in suam perniciem abuterentur, Quasi liberi, ait, non quasi velamen habentes malitia libertatem, sed sicut serui Dei. Et cap. 3. eiusdem epistolæ hoc apertiūs indicat in hæc verba: Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos, coercent linguam suam à malo, & labia eius nè loquantur dolum: Declinet autem à malo, & faciat bonum:

inqui-

inquirat pacem, & sequatur eam: quia ocu-
li Domini super iustos, & aures eius in pre-
ces eorum, vultus autem Domini super fa-
cientes mala. Hęc ibi: Si vultus & indi-
gnatio Domini super facientes mala, non
ergo ad salutem sufficit fides sola. Fideli-
bus enim ibi loquebatur, & tamen indi-
gnationis Domini eos commonefacit, si
faciant mala. Vnde & subdit: Et vos nunc
simili forma saluos facit baptisma, no car-
nis depositio sordium, sed conscientiae
bonae interrogatio in Deum. Non ergo
satis fides, etiam si baptismum adiugamus,
nisi ad sit conscientia bona, nullius sibi de-
lieti conscia. Et cum cap. 4. adjicet, Iustus
vix saluabitur, vtique ostendebat necessa-
rium esse fidelibus, bonis operibus inten-
dere & inuigilare. Et in secunda episto-
la cap. 1. vt ab isto errore Luterano oues si-
bi creditas cauere admoneret: Vos, in-
quit, curam omnem subinferentes, mini-
strate in fide vestra virtutem. & paulo in-
feriū: Satagite, vt per bona opera cer-
tam faciatris vocationem vestram. Et cap.
2. Nouit Deus pios de temptatione eripere,
iniquos verò in diem iudicij referuare cru-
ciandos. Et, vt notaret hæreticos nostri
temporis, addit: Magis autem eos, qui post
carneum in concupiscentia immunditiae
ambulant, dominationemque contemnunt,
audaces, sibi placentes, sedtas non metu-
unt introducere blasphemantes. Et post
multa, quae mirificè eis conuenient, sub-
dit de eis: Hi sunt fontes sine aqua, & ne-
bulæ turbinibus agitatæ, quibus caligo te-
nebrarum reseruatur. Superba enim va-
nitatis loquentes, pelliciunt in desiderijs
carnis luxuriæ eos, qui paululum effugi-
unt, in errore conuerfati, libertatem illis
promittentes, cum ipsi serui sint corrupti-
onis. A quo enim quis superatus est, huius
& seruus est. Et statim ostendit, fidem non
modò non auferre malitiam ab operibus
alioqui malis, verùm ea efficere & peiora,
& grauiora. Si enim, ait, refugientes co-
inquinationes mundi in cognitione Domini
nostræ & Saluatoris IE S V Christi, his
rursum implicati superantur, facta sunt eis
posteriora deteriora prioribus. Melius
enim erat eis, non agnosceré viam iustitiae,
quam post agnitam retrorsum conuerti
ab eo, quod traditum est illis, sancto man-
dato. Contigit enim illis illud veri pro-
pteribj: Canis reuersus ad suum vomitum,

1. Petr. 3.

Prou. 26.

& sus lota in volutabro lutu. Quid adhuc
promittitur contra istam manifestissimam
veritatem conditio melior ijs qui recepe-
runt fidem, & perdite viuunt, quam si omni-
nō fidem non agnouissent, cùm apertissi-
mè dicatur, Melius erat eis non agnosce-
re viam iustitiae, quæ vtique fides est? Ne-
que enim hoc loco sanctum mandatum
intelligendum est, quo præceptum est, vt
in DEVM credamus, sed quo iubemur ab
huius mundi coinquinationibus recedere.
Quod & prouerbium adiunctum ostendit,
& verba illa, Refugientes coinquinati-
ones mundi, commonstrant. Cùm enim
non dicat, Refugientes ignorantiam DEI,
ea rursus obscurati implicantur: sed, Si re-
fugientes coinquinationes mundi, & cæt.
manifestè indicauit illud se sanctum man-
datum in præsentia appellasse, quo præ-
cipimus castam & mundam vitam agere.
Et capite 3. prænuncians mundum istum
peritum, & nouos cælos & nouam ter-
ram ad incolatum iustorum expectari,
occasione ex his sumpta, ad vita & mo-
rum sanctitatem, tali habitationi congru-
entem, sanctissimè & grauissimè horta-
tur, dicens: Cùm igitur hæc omnia dis-
soluenda sint, quales oportet nos esse in
sanctis conuersationibus & pietatibus? &
quæ sequuntur. Et quoniam sciebat ea-
dem prorsus sensisse Paulum, sed tamen à
quibusdam perperam exponi illius verba,
& ex nonnullis subobscurus eius sententijs
occasione accepisse errandi, & creden-
di fidem solam satiis esse ad salutem, mox
& omnia ex sententia ipsius Pauli confir-
mavit, & vt notat Diuus Augustinus cap.
14. de fide & operibus, commemoravit in
Paulo quædam esse difficilima intellectu,
quæ indocti & instabiles ad suum ipsorum
interitum depravarent.

Sed vt Ioannem Euangelistam procūl D. Iohām
fuisse ab hoc errore ostendamus, libet &
ex illius epistolis aliquot proferre testi-
monia, quibus & concorditer ille cum cœ-
teris Apostolis docuit hanc fidei verita-
tem. Et 1. quidem cap. primæ sua episto-
lae appellans peccata tenebras, quod ob-
scurat & obtenebrant intellecūm, nē
quis putet propter hoc, quod credit, gra-
tiam se iam habere, & societatem inisse
cum DEO: Si dixerimus, ait, quoniam
societatem habemus cum eo, & in tene-
bris ambulamus: mentimur, & veritatem
non

mortuum est, ita & fides sine operib⁹ mor-
tua est. Hęc ille.

Quibus verbis tam aperte, tam per-
spicue, tam lucide veritatem fidei & do-
cuit, & confirmauit hic sanctissimus Chri-
sti Apostolus, vt meritò Luterus coactus Iacobi Epi-
stola cur
fuerit dicere, hanc epistolam, Iacobi Apo-
stoli non esse, neque adnumerandam esse Luterus.
Canonicis scripturis, sed à canone libro-
rum sacrorum eam esse submouendam.
Cùm enim nihil haberet, neque habere
posset, quod ad tam apertam authorita-
tem respondere posset, consequens erat,
vt vel suum defererer errorem, aut si hoc
sibi nolebat persuadere, certè negaret hanc
epistolam esse canonicam.

Sed neque hoc commune hæreticorum
asylum, eum poterit hac in parte tueri. Iam
enim viri percellentes ostenderunt latè ex
diffinitionibus Ecclesie & sanctorum Do-
ctorum, hanc epistolam esse de sacro cano-
ne, & à beato Iacobo Apostolo conscrip-
tam. Certissima itaque fide tenendum
est, fidem solam non sufficere ad salutem.

Sed pudet me & tñdet iandudūm, in re
adeò aperta solis scripturarum testimonij
vti. Ideoque quo istam magis reuincamus
hæresim, & procūl ab Ecclesia, immò &
ab orbe eam relegemus, adjiciam secundā
conclusionem de hoc.

SECUNDA CONCLUSIO.

Certum est, & seclusa fide etiam ex Desola fide
lumine naturali notum, fidem solam non dogma, cū
sufficere ad salutem. Itaque hæretici non lumine na-
solūm errant contra fidem, dum dicunt, gnat.
sufficere solam fidem: sed & errant, volo
dicere, contra lumen naturale, & propter
peccata sua traditi sunt in reprobum sen-
sum, adeò, vt iam non solūm non videant,
quæ sunt fidei, sed neque videant ea, quæ
philosophi cognoverunt: & lumen natu-
rale facile omnibus ostendit, qui non re-
sistunt tantæ claritati. Et quod hoc ita fit,
probatur: Lumine naturali constat, ido-
latriam, blasphemiam, periuria, parricidi-
a, homicidia, adulteria, falsa testimo-
nia, furtæ, esse mala, & in ciuitatibus be-
nè institutis omnia ista crimina debere pu-
niri: eosque, qui ea admittunt, malos es-
se & nequam homines, & inter scelera-
tos & nefarios esse computandos, neque
cum eis habendam esse à probis viris socie-
tatem; cognoveruntque ista omnia phi-
losophi.

Iosophi, & suis in libris posteris reliquerunt, vt ex Platone, Aristotele, Cicerone, vt alios missos faciamus, sxpè constat. Ergo lumine naturali etiam constat, Deum non eos esse admissurum in supernam cælorum ciuitatem, vbi nihil erit coquinatum, neque initurum cum eis societatem ullam, aut gratos eos habiturum, quātancunque fidem habeant, si non eis ista tanta crimina displiceant. Non admisisset philosophus ad amicitiā homines his sceleribus obnoxios, quandoquidem apertè dicit in Ethicis, amicitiam veram non posse esse inter malos, expellunt & à se, & pro virili sua fugant & eliminant tales pestes bene instituta ciuitates: & Deus, qui sumimè bonus est, vt lumine naturali constat, eos habebit amicos, cosqué ad suum regnum admittet, qui talium scelerum sunt rei? Profetò contra lumen naturale errat, qui hoc credit, & traditum fese in reprobum sensum, vel hoc nomine, deberet credere, quod id sibi persuaserit de Deo, quod vix de probo homine debuisset credere.

Sed dices: Deus benignissimus est, oīa condonare potest fidei, vna & fide potest esse contentus. Vnde ergo lumine naturali constare potest, eum hoc non fecisse? Respondeo: Constat hoc, quia non sunt reuocata præcepta legis naturæ in credentibus, immò multo minùs in ipsis. Essent autem reuocata, si eorum transgressiones neque dirimerent, neque impedirent amicitiam diuinam. Et Deus sic est benignissimus, vt sit & iustissimus, immò ipissima bonitas & iustitia, neque habere fortassis potest, aut saltem non habet amicos eos, qui huiusmodi sceleratae admiserint, quousquè illa vel actu, vel virtute eis displiceant. Vnde & Christus: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et Paulus: Legem ergo destruimus per fidem? Absit. Sed legem statuimus. Et cùm eandem in nobis sentiamus naturalem inclinationem ad assentiendum hæc esse mala, quam in se oīm sensere philosophi, neque DEVS author sit erroris, aut instiget ad assentiendum, falsò sequitur & hæc modò similiter esse mala, ac oīm fuerunt.

Vnde & Diuus Augustinus tertio libro contra duas epistolas Pelagianorum, capite quarto: Quis est tam impius, qui dicat id è se decalogi non custodire præcepta, quia Christianus est, neque suble-

ge, sed sub gratia constitutus? Hæc ille.

Et nisi ita esset, multo sanctior & honestior profetò fuisset lex vetus, & similius lex naturæ, quam lex euangelica, quæ talia scelera impunè fieri permetteret, quæ nemo, nisi omnino cæcus, detestanda & abominanda esse dubitare potest.

Vnum etiam vellem cùm hæreticis vrget, si amicè & familiariter disceptare, quod si benignè audièrint, crediderim, vel solum, satis esse posse ad reuocandam eos ab hac tanta cæcitate, si modò gratiæ Dei, qui ad ostium stat & pulsat, non pertinaciter restiterint. Dicant ergo mihi, obsecro, an admittendos censem ad sacramenta ecclesiæ, vt baptismum, eucharistiam, & alia, fideles omnes quantuñis magnis obrutos sceleribus, an non? Si dicant admittendos esse, mitto eis allegare consuetudinem totius ecclesiæ, quæ nunquam recepit ad hæc sacramenta meretrices, histriones, adulteros, usurarios, homicidas, aut alias huiusmodi pestes, afferentes, se in his peccatis perseuerare velle. Mitto & illis obijcere horredam & in ipso lumine naturali execrabilem sacrilegij impietatem, quæ committitur, dum ad præclaras adeò ac verè sanctissima gratiæ & salutis nostræ vasa scelerati & immundi viri admittuntur. Respondeat mihi solum, velim, quandò solas scripturas sibi volunt allegari, quomodo nō sunt rei & puricatores, qui hoc faciunt, illius Christi mandati: Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos? An non sunt canes crudeles homines, homicidæ, plagiarij, seditionis? An non canes obtrectatores, qui canino dente aliorum dilacerant famam? An non porci, qui obsecratis libidinum voluptatibus vacant, & nefarijs & execrandis immunditijs & impudicijs, corpus suum contaminant? Quid etiam respondere possunt ad Paulum, dicentem: Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat? Qui enim manducat & bibit indignè, Iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini? An non hæc apertissimè tradit Paulus, Eucharistiam non esse accipiendam à peccatore, & eum qui in peccato acceperit, Iudicium sibi manducare & bibere, hoc est, reum æternæ damnationis fieri? Solent enim scripturæ iudicium pro æterna damnatione ponere, vt & Augustinus capite vigesi-

Matt. 19.
Rom. 3.
Cor. 11.
Iudicium.
mo-

moterio de fide & operibus adnotauit. Et nisi hoc grauissimum esset peccatum, nuncquam tam severam eius vltionem subdidisset Paulus statim, dicens: Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

Quod si propter hæc argumenta dixerint, non esse admittendos ad Ecclesiæ sacramenta manifestos peccatores, qui perseverare voluerint in suis peccatis, dicam & ego: Quo pacto igitur admittendos creditis à Deo ad regnum suum cælestis, & consortium innumerabilium sanctorum angelorum, & hominum quos indignos videtis, & benè censetis, qui admittantur ad communicandam in sacramentis cum sanctis huius vitæ viris? Certè sanctior est Deus omnibus suis sacramentis, & Ecclesia triumphans Ecclesia militante. Si indigni sunt peccatores, qui admittantur ad sacramenta: indigni etiam haberi debent, neque ullo pacto credi possunt admittendi ad beatitudinem, si non eos suorum poeniteat peccatorum. Ex fide igitur & ex lumine naturali constat, fidem solam neque ad salutem, neque ad beatitudinem, sceleratis alioqui sufficere.

Sed nè omnino sine causa credantur hæretici hanc prærogatiuam fidei tribuisse, vt illa vel sola sufficiat hominibus ad salutem, subiçiam his argumenta, quæ pro eis sunt fortissima. Nihil enim necesse est alia infirma sati & imbecillia, quibus vtūtetur, in medium proferre.

Ex primus quidem locus, qui nobis pro eis obijci potest, est in epistola Pauli ad Romanos, vbi sic dicitur: Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro carnem illo, scilicet D E O. Per legem enim cognitione peccati, nunc autem sine lege iustitia D E I manifestata est, testificata à lege & prophetis. Iustitia autem Dei per fidem I E S V Christi in omnes & super omnes, qui credunt. Hæc ibi. Quæ omnia, si benè ponderentur, videntur probare, fidem solam sufficere ad salutem. Si enim ex operibus legis non iustificatur homo, non ergo sunt necessaria opera legis ad salutem. Si etiam nunc manifestata est iustitia Dei sine lege, nunc ergo obseruantia legis ad iustitiam necessaria non est. Si & nunc communicatur iustitia D E I, & à cælo velut superinsfunditur omnibus, qui credunt, cùm ergo multi sint legis trans-

gressores, omnes enim declinauerunt, & non est ne vnu quidem, qui faciat bonum: relinquitur, benignissimum Deum una fide contentum esse, vt iustificet nos, & consequenter, eam solam sufficere. Et confirmari ista possunt ex eiusdem Apostoli verbis ad Galatas 2. vbi hæc penè eadem iterum dicuntur: Scientes, ait Paulus, quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem I E S V Christi, & nos in Christo I E S V credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Vides, quoties hæc repeatet Paulus, non iustificari hominem ex operibus legis, sed ex fide: Si autem opera essent necessaria ad iustificationem, sicut & fides, cur non ex utrisque diceretur homo iustificari? Sed & aliquando plus videntur vrgere, quæ inferius subiçit. Cùm enim citasset testimonium Genesis, Creditit Abraham D E O, & reputatum est illi ad iustitiam: cognoscite ergo, infert, quia qui ex fide sunt, hi sunt filii Abrahæ. Et subdit: Prouidens autem scriptura, quia ex fide iustificat gentes Deus, prænunciavit Abrahæ, quia benedictur in te omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedictur cum fidi Abrahæ. Quibus verbis apertè videtur Paulus omnes fideles, filios Abrahæ pronunciare, & omnes illos cum eo benedicendos asserere, testimonioque Scripturæ probare, D E V M non exigere opera ad salvandum, sed ex fide iustificare. Vnde & paulo inferius ex fide rursus ait nos iustificari, & filios Dei esse per fidem, & per eam, pollicitationem nos accipere spiritus, & promissionem factam Abrahæ, ex fide Iesu Christi dari credentibus.

Secundus locus, qui pro eadem parte induci potest, sunt verba, quæ statim adiunguntur à beato Paulo in epistola ad Romanos: Iustificati, inquit, gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo I E S V, quem propoluit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiae sue, propter remissionem præcedentium delictorum in sustentationem D E I, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore, vt sit ipse iustus, & iustificans eum, qui ex fide est I E S V Christi. Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum?

Non, sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. An Iudeorum Deus tantum? Nonne & gentium? Immò & gentium. Quoniam quidem unus est DEVS, qui iustificat circuncisionem ex fide, præputium autem per fidem. Hæc ibidem.

Ex Pauli
loco suprà
scripto ar-
gumenta
eruntur
pro sola
fide.

In his verbis multa videntur esse, quæ confirment, fidem solam sufficere ad salutem. Primum, quod iustificatos nos dicit Paulus gratis per gratiam Dei. Si autem opera essent necessaria, non possemus dici gratis iustificari, cùm opera legis magno perspè constent labore, magnisque perspè à multis redimerent pecunijs, si redimi possent. Secundum, quod Christum propitiatorem nostrum dicit suisse per fidem in sanguine ipsius. Si enim ille reconciliavit nos Deo, & propitium & placatum eum nobis fecit suo sanguine & fide nostra, non igitur opera necessaria sunt, vt propitiationem & reconciliationem ipsius participemus. Alioquin & propitiator ille debuit dici per fidem & opera nostra in sanguine suo. Fauet & tertio huic parti, quod Deum iustificare dicit, eum qui ex fide est IESV Christi, & adeò neminem excipit, vt statim adjiciat iustificare Deum & circuncisionem ex fide, & præputium per fidem, vt nemo alienus ab hac iustificatione intelligatur, qui modò ex fide sit IESV Christi, & per hoc fidelis & Christianus dici queat. Quartò pro eadem parte facit, quod gloriationem & iacentiam Iudeorum, quæ se iustos esse gloriantur, exclusam esse dicit, non per legem factorum, sed per legem fidei. Si enim eorum iactantia exclusa est, & procul relegata, non per legem factorum, sed per legem fidei: nunc ergò non ad opera, sed ad fidem tenemur, neque ad salutem opera sunt requisita, sed sufficit una fides.

Quintò demum apertissimum argumentum pro hac parte, & profectò validissimum sumi potest ex illis verbis: Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Non enim expressius, vt videtur, hæretici dicunt, fidem solam sufficere ad iustificationem hominis, quam hæc Paulus id ipsum dicat. Quid est enim aliud, fides sine operibus, quam fides sola? Quid etiam fides sola, quam fides sine operibus? Si sufficit fides sine operibus ad iustificationem, sufficit

profectò, vt apparenter colligunt hæretici, fides sola. Et potest totus iste secundus locus confirmari ex illis verbis eiusdem Apostoli ad Galatas: Quoniam au-

Galat. 3.

tem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est, quia iustus ex fide viuit. His enim verbis non solum dicit Apostolus, neminem in lege iustificari apud Deum, quod non videtur dicendum, si est necessaria ad iustitiam obseruantia legis, sed & docet hoc colligi ex autoritate Abacuc dicentis, iustum ex fide viuire. Abacuc 5. Quæ collectio satis idonea non est, si auctoritas Abacuc non sic intelligitur, vt iustus credatur ex fide sola viuire. Nam si ex fide viuit & operibus, inferri quidem potest, neminem in sola lege iustificari: sed nequaquam bene infertur, neminem in lege iustificari. Iustificari nanque potest in lege, & in fide, sicut viuit ex lege, & ex fide.

Tertius locus, ex quo videtur apparentissime posse colligi, fidem solam sufficere ad salutem, habetur in eodem Paulo, capite quarto eiusdem epistolæ. Si Abraham, inquit, ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Quid enim dicit scriptura? Credidit Abraham Deo, & imputatum est ei ad iustitiam: Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, imputatur fides eius ad iustitiam, sicut & David dicit, Beatitudinem hominis, cui Deus acceptam fert iustitiam sine operibus. Argumēta
ex hoc loco. Hæcibi: Sunt autem hoc in loco quartus, quæ videntur suadere, fidem solam sufficere ad salutem. Primo enim cùm dicit, Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum: videtur indicare, opera legis nihil conducere ad iustitiam apud Deum, & consequenter ad eam non esse necessaria. Si enim cōducerent ad iustitiam, cur Abraham ex illis iustificatus, non haberet gloriam apud Deum? Et hoc ipsum satis videtur & monstrare, & confirmare, quod statim inducit testimonium scripturæ, in qua non opera, sed fides duntaxat Abraham imputata dicitur ad iustitiam. Secundò & illa verba fauere huic parti videntur: Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum,

bitum. Tertiò, quod statim adiungitur: Ei verò qui non operatur &c. apertissimè videtur probare eandem partem. Si enim fides illius qui non operatur, imputatur ei ad iustitiam, non ergò opera sunt requisita ad iustitiam. Alioquin illa nemini non operanti contingere. Quartò & illud apertissimum est, quod statim adiungitur: Sicut & David dicit, &c. Si enim & David testimonio DEVS etiam peccatoribus fert acceptam iustitiam, & iustificat eos sine operibus, quis debeat esse tam durus, & tam inhumanus, vt velut coarctans libertatem diuinam, audeat dicere, Deum non iustificare sine operibus, & opera esse requisita ad iustitiam, neque solam fidem sufficere?

Locus. Quartus locus est in eadem epistola, capite decimo, ubi sic legimus: Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui credit in illum, non confundetur. Non enim est distinctio Iudei & Græci, sed idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum. Omnis enim quicunq; inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Hæc ibi: Estque hic locus benè perpendendus. Nōn solum enim videtur tradere, satis esse cuicunque ad iustitiam fidem in Christum, verū & hoc ipsum Esaiæ & Ioëlis testimonijs apertis confirmare. Certè enim si opera sunt necessaria ad iustificationem nostram, cùm fides possit, & fidei confessio, inueniri absque talibus operibus, multi, qui credunt, confitentur & inuocant Christum, confundentur, neque saluabuntur, sed male peribunt. Cùm ergò hoc aperte contradicat huic loco Pauli, oportet dicere, opera non esse necessaria ad salutem, sed fidem solam sufficere.

Septimus locus, qui pro hæretico locus. sententia induci potest, est ille, qui nō mediocriter torcit Diuum Augustinum in tractatu De fide & operibus. Is autem est primæ ad Corinthios 3. Secundum gratiam DEI, quæ data est mihi: vt sapiens architectus fundamentum posui, alias autem superædificat. Vnusquisque autem videat quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus IESVS. Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, & stipulam, vniuersiisque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne reuelabitur, & vniuersiisque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manseterit, quod superædificauit, mercem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Ex hoc loco sic possumus argumentari, fidem solam sufficere ad salutem: Paulus afferit hoc loco, saluos fore omnes, qui tenuerint fundamentum Christum, quidquid ei postea superædificent. Solo enim duos ordines ponit superædificantium Christo, & utroque pronunciat fore saluos:

hos quidem, qui ligna, scenum, & stipulam superadificant, per ignem: alios vero, qui aurum, argentum, & lapides preciosos superstruunt, sine igne. Cum ergo omnes, qui fidem habent Christi, teneant Christum: per fidem enim ille habitat in cordibus nostris, & per fidem tenetur: neque alia de causa hoc se Paulus gloriatur fundamentum posuisse, quam quia tradidit Christi fidem: sequitur, omnes, qui credunt Christo, tandem saluandos esse, siue per ignem tribulationis expurgantem a malis operibus, quae admiserint, siue etiam sine huiusmodi igne, si operibus solidis viratum quis incubuerit.

Ostatum argumentum ab exemplis ductum.

Aet. 2.

Octauo confirmare possumus fidem solam sufficere ad iustificationem ex multorum exemplis, qui propter eam solam videntur iustificati. Et primò quidem possunt induci pro hoc tria illa millia hominum, qui die Pentecostes audientes primum sermonem Petri post aduentum spiritus sancti, & credentes verbis illius, eodem die baptizati sunt. Cum enim minimè dubium sit, inter illos, plurimos fuisse in peccato, neque verisimile appareat, ad baptismum fuisse admittendos, nisi qui iam crederentur iustificati, vel sua certe opinione, quod in se erat, vt iustificarentur, fecisse, videntur quidem isti ad solam suam ipsorum fidem iustificati. Et si mores etiam boni ad iustificationem necessarij essent, quomodo uno & eodem die, tam multi potuerunt baptizari? Quomodo non etiam meminisset Lucas examinationis vitae illorum? Si enim mores etiam boni ad iustificationem necessarij sunt, doctrina morum tradenda est ante baptismum, & examinatio facienda est vita, ne sanctum baptismum canibus tradatur, & margarita tantæ & tam incomparabilis virtutis, porcis. Ista autem haud quam uno die videntur potuisse praestari respectu trium millium, neque tacita fuisse a Luca, si quidem ea vel aliquid eorum Apostoli praestitissent. Et secundò potest afferri in huius roborationem exemplum illius Eunuchi, quem idem Lucas in Actibus Apostolorum refert baptizatum a Philippo, nulla facta interrogatione de moribus, immò nullo alio prorsus requisito, quam fide ex toto corde. Cum enim, dum Philippus euangelizat illi Iesum, venissent ad quandam aquam, dixissetque Eu-

Aliud ex exemplum. Aet. 8.

nuchus ille, Eccè aqua: Quid prohibet me baptizari? Dixit ei Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Vides, vt nihil aliud ad baptismum requirit, quam fidem? Sed & hoc aliquanto sit dilucidius ex eo, quod sequitur: Cum enim respondisset Eunuchus, Credo filium Dei esse Iesum Christum: descenderunt uterque in aquam, & Philippus baptizavit eum.

Tertiò & hoc ipsum docere possumus ex exemplo illo celebri de custode carcere, quem Lucas commemorat ibidem *Act. 16.* baptizatum à Paulo cum tota domo sua, eadem nocte, immò eadem hora, qua ostia carceris vidi aperta. Cum enim ille rogasset Paulum & Silam, quid eum oportet facere, vt saluus fieret, & illi responderent, Crede in Dominum Iesum Christum, & saluus eris tu, & domus tua, tollens eos in illa hora noctis, addit Lucas, lauit plagas eorum, & baptizatus est ipse, & omnis dominus eius continuo. Si igitur, vt baptizetur quis, satis est fides: ergo &, vt iustificetur, fatus erit. Non enim sunt admittendi ad baptismum, quos certò constat esse in peccato.

Hæc sunt potissima argumenta, quæ fieri possunt, vt opinor, pro hereticis. Sed illis, aut si qua sunt alia fortiora, non obstantibus, veritatem fidei tuebimur. Quoniam vero omnia ista pendent ab scripturis, de quarum se germana intelligentia falso iactant heretici, obijcentes nobis, quod illis relictis, in Aristotele & alijs prophetae philosophia Authoribus noctes diesque consumamus, & pro rebus penè nullius frugis passim diligadiemur; velim in expositione horum locorum, quæ pro ipsis induximus, aliquanto latius expatriari, quæ stylus Scholasticus & modus huius questionis iam exposceret. Existimet itaque (precor) pius lector, ne prolixitate questionis, tædio vlo afficiatur, singulas solutiones questiones esse distinctas, vel expositiones potius distinctorum locorum scripturæ. Tam em̄ difficultia nobis visa sunt hec loca omnia, tam obscura, tam abdita, tam digna, quæ exactè tractarentur, vt neque potuerint quidem, neq; fas mihi putauerim esse, leuiori ea manu attingere. Neq; tam vereor modū me excessisse huiusmodi argumentis debitum, quam, vt hic se, qui ista curiosè spenderint, vel hac tata prolixitate fecerim satis. Neque mirandum sapientia, quando hæc sunt loca, quæ, vt Augusti

de fide gnostinus dicit, apostolorum princeps sub opere, c. 14^a, obscura esse dixit, & difficultia intellectu in Paulo. Sed accedamus tamen ad expositionem eorum.

Exponitur Ad primum ergo dicendum, non recte colligi, fidem solam sufficere, neque ex eo quod ex operibus nullus iustificatur, neq; ex eo quod nunc iustitia Dei manifestata est fine lege, neq; ex eo quod iustitia DEI communicari dicatur omnibus, qui credunt. Sed vt hæc apertiora sint, singulatim hæc tria exponemus. Et primum quidem istorum trium, Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo, hunc habet sensum, Virtute & merito suorum operum nullus iustificatur coram D E O. Unde & præcedit, Ut omne os obstruat, & subditus fiat, hoc est, neus ostendatur, omnis mundus coram Deo. Et sequitur: Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei. Ex quibus verbis manifestum est, sensum istorum verborum, Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo, esse hunc, Nullus propter opera sua, aut quod id est, ex vi & merito operum suorum iustificatur coram D E O. Cum enim inclusa gratia diuina, in peccatis sunt omnes, & inimici D E O, grauissimeque poenitentia obilius offendit obnoxij, quid habere poterunt ex se, unde iustificantur, & redeant in gratiam diuinam? Aliud est dicere, opera esse necessaria ad salutem, quod nos concedimus: aliud, ex operibus nostris nos iustificari vel saluari, quod hic negat Paulus. Et licet apud diuum Iacobum in authoritate iam citata, cum dicit, Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est? illa præpositio, Ex, tantum dicat efficientiam & cooperationem: sensus enim horum verborum est, Ad Abraham iustificationem cooperata esse opera ipsius fidei: unde & statim subditur, Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: tamen apud Paulum hæc particula, Ex, amplius aliquid dicit. Denotat enim illud Ex, vi & natura operum fieri, ac ex debito contingere, quod ex operibus dicitur fieri.

Quod nè quispiam me meo ex capite dicere existimet, audiat ipsum Paulum. Is em̄, nè hic nos eius sensus latet, ad Romanos sic ait: Si autem gratia, iam non ex operibus: Alioqui gratia non est gratia. Qui, bus verbis aperte indicavit, vt opposita à

se haberi, fieri aliquid ex gratia, & fieri ex operibus: & consequenter, fieri aliquid ex operibus, tunc dici, cum fit ex debito, & propter ipsa opera. Quarè cum oēs quotquot sunt iustificati, iustificati sint ex gratia: sequitur, verissimè ipsum dixisse, Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Et idem ipsum indicavit, Tit. 3, cum dixit: Non ex operibus iustitia, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. Verbo enim iustitiae, indicavit, se non excludere opera, quibus congruum esset Deum benignitate sua respōdere, sed excludere tantum iustitiam, & quidquid est iustificationi ex gratia contrariū. Quarè nè opera videretur excludere, non contentus verbo iustitiae, adiecit etiam Per lauacrum regenerationis. Ex quo verbo satatis etiam indicauit, hoc ipsum quod volentes baptizamur, cooperari nostrę iustificationi. Explicit & se hoc vocare, Ex operibus iustificari, cum adiecit statim in principio cap. 4. eiusdem epistolæ ad Romanos: Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Hoc enim perinde est, ac si apertius dixisset: Illud quod ex operibus alicui, & propter sua opera, non datur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et per hæc patet, nullam esse contrarietatem inter Iacobum & Paulum, dum Iaco. Paulus & bus dicit Abraham iustificatus esse ex operibus, Paulus vero neminem iustificari ex operibus, Iacobus nō dissentiat.

generaliter, & absque vlla limitatione locutus est. Et in hunc sensum s̄pē exponit diuus August. ista loca in illis libris, quos contra Pelagianos scripsit. Et peculiariter primo cōtra Pelagium & Cœlestium, cap. 8. & 23. & libro De natura & gratia contra Pelagianos, cap. 40. & De prædestinatione sanctorum, capite 6. Et per hēc patet, quid dicendum sit ad ea, quæ in confirmatione huius argumenti inducuntur ex epistola ad Galatas.

Rom. 3,

Immō verē ex ijs, quæ in ea epistola adduntur ab ipso Paulo, & ista, quam dedimus, expositio, potest confirmari. Cūm enim addit, Si ex lege iustitia, iam non ex promissione. Et iterū, Si data esset lex, quæ posset vivificare, verē ex lege esset iustitia: & si per legē iustitia, ergo gratis Christus mortuus est: videtur pfectō his omnibus indicare, ideo se dicere, neminem iustificari ex operibus legis, quia neq; obseruantia est aliqua legis tā exacta, neque opus vllum virium naturalium tam preclarum, quod ad iustificationem ex se sufficiat.

Respondeat

Secundū etiam quod in hoc primo loco arg. co ponderatur, non cogit asserere, fidē si ne operibus sufficere ad salutē. Possimus enim dicere, verbum, Sine lege, cūm Paulus dicit, Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: referendum esse ad verbū, Manifestata: nō ad verbum, Iustitia. Manifestata est enim iustitia Dei per aduentum & prædicationem Christi, & suorum, neq; lege, neq; ipsius ministris, vel cæremonijs eam manifestantibus.

Ibidem.

Sed contra istam expositionem est argumentum appārens. Quomodō enim si ne lege potest dici manifestata, quæ testifcata est ab ipsa lege, vt statim addit Paulus? An non ipsum testimonium iustitiae Dei, quod perhibebat lex, manifestatio quādam erat ipsius? Quomodō etiam si ne lege potest dici manifestata iustitia Dei, cūm etiam Christus & sui apostoli testimonio vterentur legis ad iustitiam DEI manifestandam? Neque video sanē, quid ad hēc argumenta dici possit, nisi forte quis dicat cum Origene in expositōe huius loci, legē accipi pro lege naturali, cūm dicitur, Nunc autem sine lege: pro Mosaicā verō, cūm dicit, Testificata à lege. Erat enim adeò debilitata & obscurata legis naturalis scintilla, vt eius testimonio haud

quaquam voluerit Deus vti ad manifestationem suę iustitiae. Sed vt cuncte de his sit, placet profectō magis, vt lex in toto suo ambitu accipiatur in illis verbis, Nunc autem sine lege: hoc est, vt & naturalem, & Mosaicam comprähendit. Omne em̄ occasionem gloriandi in lege, & Gentili bus & Iudæis vult Paulus præscindere. Et tunc vel dicemus verba ista, Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, hunc habere sensum: Nunc autem sine lege, id est, lege non causante, neque prestante iustitiam, sed tantum cognitionem peccati, iustitia Dei manifestata est: vel dicemus illa verba, Sine lege, non adiūgi verbo, Manifestata est: sed verbo, Iustitia: vt sensus sit, Nunc autem iustitia Dei, quæ est sine lege, hoc est, quæ non causatur à lege, neque eius iustificationem requirit, manifestata est per testimonium legis & prophetarum. Et hanc expositionem, & subdivisionem sequitur diuus Augustinus De spiritu & litera, capite 9. Et libro 1. contra Pelagium & Cœlestium de gratia Christi, his verbis: Quomodō sine lege manifestata, si per legem testificata? Non ita sine lege manifestata, sed sine lege iustitia, quia iustitia Dei est, id est, quæ nobis non ex lege, sed DEO: & hanc distinctionem, vel certè expositionem illam, sine lege, id est, lege non efficiente iustitiam, postulare videntur illa verba, quæ statim præcesserant: Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitione peccati. Videtur enim istis alijs, quæ mox subnecit, tantum excludere legem ab effientia iustitiae Dei.

Sed veniamus ad tertium, quod in hoc primo loco magis vrget. Videtur enim tertio arg. Paulus nullum credētem à salute exclude re, cūm dicit, Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt. Et quidem ad hunc locum dicunt multi communiter non dixisse Paulum, In omnes, & super omnes, qui credunt ei, sed In eum, quod tantum conuenit habentibus caritatem, & amore in eum tendentibus. Aliud enim, inquiunt, est, credere DEO, quod est, ei fidem adhibere: aliud, credere Deum, quod est, credere Deum esse: aliud, credere in Deum, quod est, credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & eius mēbris incorporari, vt Aug. elegāter exponit sup Ioā.

tractatu 29. Et idem potest colligi ex eodem capite 16. De fide & operibus, vbi ita ait: Credere in Christum, non est habere dæmonū fidem, quæ recte mortua phibetur, sed fidē, quæ per dilectionē operatur. Ibidem.

Sed nihil valet hoc refugium commune. Non enim habetur Græcē ei, neq; in eum, sed absolute dicitur, in omnes, & super omnes qui credunt. Et sic legit diuus Augustinus in De spiritu & litera, capite 9. & 13. Et præterea: Si sic ista exponamus, auferrimus magnas prærogatiwas fidei. Consequenter enim habebimus dicere, ista, quæ promittuntur credentibus in Deum, prærogatiwas esse fidei & caritatis.

Dicendum ergo aliter ad hoc: Signum istud vniuersale, omnes, non distribuit hīc pro singulis generum, sed pro generibus singulorum. Hoc est, non distribuit pro omnibus singularibus hominibus, sed pro omnibus nationibus & populis, sicut frequenter dicunt Summulista de hoc signo, Omne, in ista propositione: Omne animal fuit in arca Noe, non distribuere pro singulis generum, sed pro generibus singulorum. Et in his, vt omnes etiam nō dialectici, hæc intelligant, volumus dicere non esse sensum Pauli, iustitiam Dei omnibus communicari qui credunt; sed sensum esse, quod communicatur ijs, qui credunt, sive Iudæis sint, sive Gentiles: ita vt nullus excludatur ab hac gratia, quæ omnibus exposita est, & ad omnes pertinet, & ab omnibus potest participari, si modō velint fidem Christi recipere, & quæ illa exigit, præstare. Atq; ita necessarium est accipere quod Paulus alibi dicit: Per vnius iustificationem, in omnes homines in iustificationem vitæ. Non enim omnes homines iustificantur, sed ex omnibus nationibus aliqui. Ita etiam Augustinus libro 4. cōtra Julianum Pelagianum capite 8. exponit illa verba eiusdem Pauli, Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et cap. 13. de correc. & gratia, eodem modo exponit illa, Omnibus per omnia placebo. Et hēc verba, quæ modō exponimus, in hunc sensum, Paulum accepisse, potest probari. Statim enim adiunxit, Non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria DEI. Quibus verbis videſ aperuisse, nequaquam se voluisse in præcedentibus afferere, oēs fideles esse iustos. Quid enim magis alienum à Paulo?

Quod si ne iste quidem due expositio- Tertia so- nes satis quietent curiosi scrutatoris inge- lutio. minusq; limitatam, Pauli expositionē desi- deret, occurrit & tertia via, qua ad omnia hēc testimonia sufficiēter respōdere possimus. Ea autē est, vt dicam satis esse, vt censem huiusmodi vniuersales verē semper ita esse.

esse, sicut per illas significatur, si quidem non apponatur aliundè aliquod impedimentum. Neque enim est necessarium ad veritatem earum, ut semper quidquid fiat, & quounque nos habeamus modo, ita sit, sicut illæ significant. Itaque ad veritatem huius propositionis, quam modò exponimus, satis est quodd si non aliundè peccatis nostris impediamus gratiam Dei, per hoc solum quod credimus, iustificemur. Neque parvum dicitur ab Apostolo, sic exponendo hunc locum.

Primo enim indicatur ab eo per hæc verba, nemini patere salutem absque fide. Secundo, per fidem patere salutem cuiuscumq; si quidem obstaculum aliquod non apponneret, sed se ductui & virtuti fidei permitteret, & quæ iuris sunt sui & operis & functionis, non impediatur exercere. Illa enim ostendit, & demonstrat omnia necessaria ad salutem, & pducit ad ea, si quidem ei non aduersemur & renitamur, sed obtemperemus potius, & eam sequamur, & faciamus, quæ illa nos docet facienda: caueamus autem, quæ cauenda præscribit. Itaque in his verbis non solum indicatur necessitas præcepti, cui obnoxij sumus, cuique credendo satisfacimus, & nos à morte æterna, quam alias incurreremus, liberamus, sed indicatur etiam potestas, virtus & efficacia fidei ad iustificationem hominis.

Etiam etiam intelligendi sunt sancti doctores, cum apud illos sapè legimus fidem liberare & iustificare impios, & ex peccatoribus sanctos facere. Loquuntur enim, sicut edociti sunt ab scriptura in multis locis. Et peculiariter licet videre ita locutos fuisse Ambrosium epistola 71. Hilarium canone 9. super Matthæum, Leonem in quadam sermone de Epiphania Domini. Quod verò satis sit hoc ad veri-

Modus loquendi seriatim huiusmodi propositionum, potest probari, quia & alibi non semel vtitur huiusmodi propositionibus scriptura in hoc solo sensu. Sic apud Ioanem Salvator ait:

Ioan. 6. Ego sum panis vita. Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendit. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternū. Et paulo inferius: Qui manducat meā carnem, & babit meū sanguinē,

habet vitam æternam. Et iterum statim: Qui māducat meā carnem, & babit meū sanguinem, in me manet, & ego in eo. Sicut misit me viuēs pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me. Hic est panis qui de cælo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternū. Hæc ibi.

Vides, quoties & q generaliter Christus afferit iustificandos, & in se mansuros, & vitam æternam habituros eos, qui ipsum in sacramento Eucharistia manducaerint? Cùm ergò non dubitas multos adiudicium manducare hūc supercælestem panem, (Hoc enim & Paulus testatur, & ex Cor. 11. perentia ipsa in multis malis sacerdotibus commonstrat) cùm etiam certum sit & apud omnes constantissimum, dñnari posse multos, qui hunc panem vel dignè, vel indignè sumperint, si quidem postea admitterent peccata aliqua, & recesserint à fide: relinquunt profecto, ideo solum dixisse Christum, manducantes Eucharistiam habituros vitam æternam, quia quantum est ex parte ipsius sacramenti, eam omnes habebūt, qui illud dignè sumperint: non verò, quod absolute & simpliciter eam sint omnes, qdignè illud sumperint, habituri, quidquid vel tunc, vel anteā ipsi admiserint. Et per hæc, quæ nulli sanè intelligenti & interpretanti verba ipsius, poterant esse ambigua, explicabat ipse seruator & doctor omnium, sic esse intelligendas similes propositiones vniuersales, quas & ipse ibidem de fide afferit, & in scripturis suorum Apostolorum sciebat nos postea lecturos. Neque enim ipsi absque exemplo hoc tropo & figura vñi sunt, sed quod viderant factitatum à suo magistro, & à se quoquè usurpari posse prudenter intellexerunt. Patet autem, Christum in eundem modum locutum esse de fide, quo ipsi. Ita enim ibidem ait: Qui venit ad me, nō esuriet: & qui credit in me, non sitiet in æternū. Et statim: Hæc est autem voluntas patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et supra capite 3. ad Nicodemum ait: Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso, non perireat, sed habeat vitam æternam. Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum vni-

geni-

genitum daret, ut omnis qui credit in eis, non pereat, sed habeat vitam æternam. Et infra cap. 10. in hunc sensum dicit: Per me si quis introierit, saluabitur. Et iterum: Ques meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me. Et ego vitam æternā do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Neque enim dubitare possunt hæretici, quin aliqui periérunt, qui per fidem introierant ad Christum, & de ipsis essent ouibus. Patet enim hoc, etiam secundum eos, in his qui recesserunt à vera fide. Et infra cap. 11. in hunc sensum dicit Marthæ: Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum. Et cap. 7. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuae. Sic & alibi remissionem promittit peccatorum eis, qui remittunt alijs offensas in se commissas, & omnia mundanda eis, qui dant elemosynas. Et Paulus dicit: Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ quæ nūc est, & futuræ. Et ad Romanos 6. Quicunq; in Christo baptizati estis, Christum induistis. Et cap. 8. Spe salvi facti sumus. Et Tobia 4. Eleemosyna ab omni peccato & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Et Esaïæ 58. Cùm effuderis esurienti animam tuam, & animam afflītam repleueris, orietur in tenebris lux tua &c. Et frequentissime scriptura hoc tropo vtitur, quotiescumq; de illis agit, que nisi nos impediremus alijs peccatis, nos perducerent ad vitam æternam. Debetq; huius doctrinæ semper meminisse, quicunque studiosus est scripturarum, neq; vult in illis offendere, ut faciunt passim, propter ignorantiam eius, hæretici. Neque existimet quispiam in solis scripturis hunc tropum inueniri. Frequentissimus enim est apud philosophos & prophanos authores, immo & apud vulgus. Sic enim vulgo dicimus, ignem omnem calefacere, aquam semper frigescere, mala colloquia corrumpere bonos mores, malorum consue tudinem semper nocere, vinum & mulieres apostatare facere sapientes, & similia sexcenta. Neque tamen, si roget nos quispiam, diceremus per hæc nos velle significare semper ista fieri, non obstatibus qualibetunque impedimentis, sed naturas nos & virtutes istorum his verbis explica-

re, & quod vtplurimam ex his sequatur, aperire. Atque ideo scriptura, quæ loqui solutione data 4. & 5. tur more filiorum hominū, vtitur his tropis, & 6. argū. quoniam frequentes apud eos sunt, & satisfactū, sic melius intelligimus, quæ in ea legimus, & per hæc abundè superq; responsum est, ad quartum, quintum, & sextum argumentum cum sua confirmatione.

Locum ergò excutiamus tertium, & secundum. Quoniam verò quinque in secundo loco cundo ponderata, sunt inter argumentan præposita dum, totidem dictis ad ea respondebo.

Pro solutione igitur secundi argu mēti, in secundo loco industi, dico primo: Quemadmodū verbum illud, iustificati gratis per gratiam ipsius, non excludit fidem: ita neque excludit opera, quæ ex diuina lege necessaria sunt ad iustificatio nem.

Vt cū à Deo habemus per gratiam ipsius, sol. 1. arg. vt credamus, ita & ab eo habemus, vt operemur opera necessaria ad salutem & iustificationem nostram: & tam illa, quæ fides, dona quædam gratuita sunt Dei: & illis positis, gratuitò, & nō ex debito, iustificamur. Secundū dico: Ex hoc, quod iustus Respondet dicatur ex fide viuire, & Deus eum iustifi care per fidem, malè colligitur, opera non esse necessaria. Non cū idem est, vivere ex fide, & vivere ex fide sola: iustificari ex fide, & iustificari ex fide sola. Priora dicit scriptura, posteriora de suo errore sensu adducunt hæretici. Si autem queratur, cur tacitis operibus, vnius fidei in hoc loco fiat mentio à Paulo: vide huius causas non nullas satis congruentes, in tertia, quæ statim addemus, quæstione. Neque tamē interim damus, de operibus alijs à fide, Pau lum tacuisse. Oppositum enim statim docemus. Et si aliquandò inueniatur in libris catholicorum doctorum, solam fidem nostram, vel solam fidem Christi saluare: intelligendum est, verbo illo, solam, non excludi opera, sed excludi oēs alias sectas & vias ad salutem, quæ sunt præter fidem nostram vel Christi: & hoc tātū illis verbis significatur, quod nō pateat alicui salus, nisi per fidem nostrā, quæ fides Christi est.

Et vt vno exemplo doceamus, quid in omnib; similibus intelligendum sit, subijci am verba Martini quinti in bulla con demnationis Ioannis Vuicleff, & Ioannis Hus, quæ habetur in fine Concilij Constanti enis. Is itaque ad medium illius Bullæ,

in-

inter cetera ita ait: Cum reliquis, huiusmodi secta dñabili infectis, qui post competentem monitionem ac frequentem exhortationem, qua pte erga eos spe correctionis & emendationis, ac ad melioris viæ frugem conuersonis, usus est, à prædictis erroribus & secta noluerint resipiscere, & ad gremium unitatemq; sanctæ matris ecclesiæ redire, ac fidem catholicam, quæ sola saluare potest, sine qua veræ salutis nulli subsidium contingit, plenè recognoscere & cōfiteri, iustitia seueritas, prout facti poposcerit qualitas, dulcore misericordia temperetur. Hæc ibi. In quibus manifestè patet, cùm dicitur, fidem solam saluare, nihil aliud significari, quam quod statim adiungitur, Extra illâ neminem saluari. Atq; ita præclarissimus ille Pelagianorum infectator Augustinus, cùm eliminare vult de ecclesia errorem illum Pelagi, quod ante legem saluati fuerint iusti per naturam, deinde per legem, postremò per Christum, aperte dicit, iustos antiquos non saluos fecit nisi fides mediatoris. Quo verbo certè non excludebat necessitatem operum præceptorum, sed necessitatem indicabat fidei Christi pro omni statu.

solutio 4. argum. Tertiò dico: Cùm Paulus gloriationem Iudeorum exclusam esse dicit, Non per legem factorum, sed per legem fidei: non ideò legem veterem appellauit legem factorum, quod in ea non credenda præscriberentur, sed tantum facienda: neque nostram legem, fidei legem appellauit, quoniam in ea nihil præcipere turpitudinem credenda. Sunt etenim in utraque lege præcepta de credendis, & de faciendis.

Aetu. 15. Sed ideò lex vetus, lex factorum dicta est, & nostra, lex fidei, vt dicit Augustinus, quia in lege veteri plurima de faciendis mandata data sunt, adeò vt Petrus dixerit, eam importabilem fuisse: pauca autem, immò verè paucissima, de credendis præcepta erant in tota lege veteri: contrà vero, in noua lege pauca sunt præcepta de faciendis, & multa de credendis. Supra illa enim, ad quæ tenemur ex lege naturali, nullum habemus iuris diuini hoc tempore præceptum, nisi præceptum de credendo, & de tribus sacramentis, baptismo, confessione, & Eucharistia. Credere vero multo plura tenemur, quam tenebantur homines ante aduentum Christi. Quoniam mul-

to plura nunc sunt patefacta mysteria, quæ necessarium est fidei omnem credere certa ac firma fide. Atque idèo status hic noster vocatur status fidei, immò & fides, vt suprà ex Paulo docuimus. Et quod Gal. 3, Paulus cùm appellaret legem nostram, legem fidei, non voluerit excludere à lege nostra præcepta de faciendis, satis explicabat ipso verbo, Lex fidei. Legi enim factorū, opposuit legem, quæ plura solet præscribere: & non opposuit fidem, nè illa sola requisita putaretur. Atque hoc ipsum multo magis statim aperuit, cùm obiectum argumentum, legem ergò destruimus per fidem: hoc pacto soluit: Absit. Sed legem statuimus, hoc est, firmamus & stabilimus, sicut apertissimè sonat Græca litera. Cùm enim hoc de lege veteri intelligi commode nequeat quo ad præcepta cæmonialia & judicialia, quæ antiquata sunt & abrogata per fidem: relinquuntur hoc esse intelligendum de lege naturali, vel de lege veteri, quo ad moralia præcepta; quod idem est. Quarè ex his liquidò monstratur hoc ipso loco Paulus stare pro nobis, quo maximè gloriantur hæretici aduersus nos.

Quartò dico: Quintum verbum, quod in hoc secundo loco maximè merito ponatur, variè exponi à Doctoribus catholicis. Quidam enim dicunt, Paulum, cùm Arbitramur iustificari hominem per hunc fidem sine operibus legis, non exclusisse opera consequentia ipsam iustificationem, sed tantum exclusisse opera antecedentia ipsam iustificationem. Quoniam fides, inquit, sine operibus, nempe ipsam subsequentibus, mortua est. Et in fauorem huius expositionis potest induci Augustinus 14. cap. de fide & operibus, vbi tractas hæc verba, ita ait: Non hoc agit Apostolus, vt præcepta ac professio fidei, opera iustitiae contemnuntur, sed vt sciat se quisque per fidem posse iustificari, etiam si legis nō præcesserint opera. Sequuntur enim iustificatum, non præcedunt iustificandum. Hæc ibi. Et in De spiritu & lit. cap. 26. Sic intelligendum est, ait, Factores legis iustificabuntur, vt sciamus eos aliter non esse factores legis, nisi iustificantur, vt non iustificatio factoribus accedit, sed factores legis iustificatio præcedat. Hæc Augustinus.

Sed contra istam expositionem primò est argumentum, quia Paulus generaliter asse,

asserit, per fidem iustificari hominem sine operibus legis, vbi omnia quidem opera legis excludere videtur. Neq; est, cur potius excludere existimet sequentia, quam antecedentia opera, & sicut dicunt iuris consulti, vbi lex nō distinguit, neq; nos distinguere debemus. Et quidem, cùm Paulus non solum non distinguat, sed absolutè omnia excludat, neq; nos quædam includere debemus, quædam vero excludere.

Et præterea contra istam expositionem argumentor: Iam enim hæc sententia cōcedit hæreticis, opera non esse requisita ad acquirendum nobis iustitiam, sed tātum ad eam tuendum & conseruandum, & nè ab ea semel acquisita excidamus. Quod quidem dandum non est hæreticis. Si enim detur, consequenter habebimus dare, neque baptismum, neque poenitentiam necessaria esse, neq; in re, neq; in voto, ad consequendum iustitiam, & vna fide iustificari posse adulteros, homicidas, blasphemos, fares, usurarios: quod suprà satis ostendimus non esse dandum. Et profectò sine causa videntur mihi limitare verbum Pauli ad opera antecedentia, qui hoc semel largiuntur hæreticis. Cùm enim Paulus tantum dicat homines iustificari per fidem sine operibus, & nō dicat sine operibus posse homines saluari, & perseverare in iustitia, saltem in his locis si hoc interim datur eis, vt ad comparandum nobis iustitiam, fides sine operibus sufficiat, quid opus est limitare verbum Pauli, cùm consequenter dici debeat verissimum esse, solam fidem sufficere ad iustificationem, omnibus exclusis operibus?

Alia rursus ab auctore non approbata solutio. Secundò & alij possent hæc verba expondere de operibus fidem antecedentibus, ita vt sensus sit, hominem iustificari per fidem sine operibus, quæ ipsam fidem antecederent. Et pro hac sententia possent induci verba Augustini in priori enarratione in psalmum 31. vbi ita ait: Ergò fratres ex fide iustificatus est Abraham, sed si fidem opera non præcesserunt, tamen secuta sunt. Et paulo inferius: Noli præsumere de operibus ante fidem. Nōueris quia peccatorem te fides inuenit. Et si te fides data fecit iustum, impium inuenit, quem faceret iustum. Et pro hac expositione videntur illa verba, quæ statim adduntur, aperte facere. Subdit enim Paulus: An Iudeorum Deus Rom. 3, tantum? Nōne & gentium? Immò & gentium. Quoniamquidem unus est Deus, q

Reiicitur aliter ī positiō solutiō.

Tertiò igitur alij exponunt hæc verba Tertia solutio & ex de operibus legis legalibus. Hoc est, vel positio loci cæmerialibus, vel judicialibus. Itaq; dicunt Paulum non negasse hoc in loco, necessaria esse ad salutem opera moralia, quæ lex præscribebat, sed hoc tantum voluisse statuere contra Iudeos & pseudoapostolos, qui & Romanos & Galatas seduxerat, legem veterem non esse necessariam ad salutem. Et præter nonnullos doctissimos viros ex recentioribus, habet hæc expositiō illustres Doctores pro se: nempe, Ambrosium, Hieronymum, Theophylactum, qui hunc locum de operibus cæmerialibus & judicialibus exponunt. Et nominatim Ambrosius, quod Apostolus dicit sine operibus legis, exponit sic: Id est, sine circumcisione, neomenijs, & veneratione sabbati. Et pro hac expositione videntur illa verba, quæ statim adduntur, aperte facere.

Et posset confirmari ista expositiō, quia opera, quæ sequuntur fidem, vt nos iustificant, opera sunt fidei, neque contra ea debuit fides distingui. Et cùm vbiq; afferat

fff iusti-

justificat circuncisionem ex fide, & preputium per fidem. Perinde enim hec videtur subiecisse, ac si solam legem exclusisset in praecedentibus, & ea quibus dignoscuntur Iudei & Gentilibus. Et hoc unum videatur stabilire voluisse, unum quidem esse Deum communem, qui utroque fide sine ceremonijs & ritibus legalibus iustificaret. Illud etiam quod statim præcesserat, videatur fauere huic expositioni: Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem Factorum? Non, sed per legem fidei. Cum enim legem hic factorum, extra controuersiam, appellavit Paulus legem veterem, quatenus respicit cærenonialia & iudicialia, videtur de ea sola esse interpretanda, quæ sequuntur: Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Cum etiam nomine factorum, neque fides includatur, neq; dilectio: lex ergo (arguit quidam) non in toto suo ambitu accipitur hic a Paulo, licet sic accipiatur a Christo, cum dicit, In his duobus mandatis vniuersalex pendet, & prophetæ. Sed accepit, ait, hic Paulus legem pro lege diuina, vt facienda respicit, neque se ad præcepta fidei, aut dilectionis extendit. Atque ita videtur Origenes hunc locum intellexisse in commentarijs epistolæ ad Romanos.

Cum enim tractans hunc locum, colligat ex eo Paulum dicere, solius fidei esse nostram iustificationem, ita, vt credens quis tantummodo iustificetur, etiam si nihil ab eo operis fuerit expletum, explicans per hæc non excludi dilectionem Dei interiorrem, aut orationem, qua petitur misericordia, dicit latronem in cruce per fidem iustificatum esse sine operibus legis, quia Dominus non requiriuit quid prius operatus esset, neque quid operis, cum credidisset, expleret: sed sola, ait, confessione iustificatum, comitem sibi, paradisum ingressurus, assumpit. Et statim de muliere peccatrice, cuius meminit Lucas, ita subdit: Ex nullo legis opere, sed pro sola fide ait ad eam: Remittuntur tibi peccata tua. Cum ergo & latronem constet ex Luca orasse, vt inueniret misericordiam, & de Magdalena dixerit Christus, Remissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: constat, eum fidem non distinxisse hoc loco, nisi contra opera legalia vel exteriora. Atque ita interpretari debent, quæ statim adducit: Iustificatur, inquit, homo per fi-

dem, cui ad iustificandum nihil conferunt opera legis. Hæc Origenes.

Fauet etiam his scopus totius epistolæ. Non enim hoc agit Paulus, vt operibus virutum sublati, fidem unam stabilit, sed operibus legalibus valorem abrogat, vt eis amputatis, & supercilium Iudeorum deprimat, & in una communi fide ex equo gloriandum & Iudeis, & Gentilibus, monstrat. Sed neq; his argumentis, neq; quæ multo maioris est apud me ponderis, autoritate tantorum, tamque celebrium virorum adduci possum, vt credam Paulum sola hic exclusisse legalia, quæ dicimus, legis opera. Et primò quidem contra hanc quod expositio hoc militat, quod Paulus dicit, absolutè & sine illa limitatione doctrinam suam tradit, vni fidei iustificationem nostram tribuens, & omnia opera legis excludens. Non est autem æquum, vt nos limitemus tanti Apostoli doctrinam, vbi raliter & in ipse eam non limitauit. Quid enim hoc est toto suo ambitu apud aliud, quam dicere, sensum quidem Pauli verum esse, sed verba non esse absolute vera? Et cum opera legis præcipua, & ab ipsa lege præcipue intenta, sint fides & dilectio Dei: quarè sub nomine operum legis, credamus omnia alia intelligi & includi, ista vero sola minimè comprehendendi.

Secundò etiam contra hanc expositionem argumentor. Eodem modo accipit hic Paulus legem & opera legis, quo accepit pauloante in hoc eodem capite, cum dixit: Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Sed in his verbis omnia excludit opera legis, etiam moralia, vt patet. Ad præcepta enim moralia spectat, quod statim adiunxit, Per legem enim cognitio peccati. Et alias, nisi etiam excluderet fidem & dilectionem, non satis concluderet efficaciter ex hoc, omne os debere obstrui, & omnem mundum reum esse Deo. Possent enim homines hæc obijcere opera moralia, & per ea dicere se iustificari. Neque spectarent, si hoc esset, ista verba ad Gentiles, sed ad solos Iudeos, cum tamen Paulus utrisque velit supercilium, fastum & arrogantiam amputare. Cum igitur in his verbis apertere excludat omnia opera legis etiam moralia, & lex capiatur in toto suo ambitu, videtur idem etiam omnino dicendum in istis verbis, Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis.

Quod

Lucas 7.

Lucas 23.

Luc. 7.

xat consueta erant, sed excludebat etiam opera legis, quæ inueniri poterant, & inueniebantur apud Gentiles.

Quintò eandem expositionem possumus impugnare. Quanvis enim aliqua, quæ scriptura de lege asserit, de ea verè dicantur propter iudicialia & cærenonialia, quale est, legem habere umbram futurorum bonorum, & legem esse legem factorum, & mandatorum, & fuisse importabili. Quāvis etiam lex sè pro lege Mosaica accipiatur, vt distinguatur contra legem naturalem, tanquam quæ multa ei superaddit, & Græcè, vt hæc notetur distinctione, articulo aliquando subnotetur, vt Origenes monet super illa verba ad Romanos. Nunc autem sine lege &c. tamen nusquam quod meminerim, in scripturis dabitur locus, vbi legis verbum absolute positum intelligatur pro lege, vt solùm comprehendit sub se præcepta iudicialia & cærenonialia. Et hic minus videtur hoc esse tolerandum.

Primò quidem, quia cum statim dixit, legem statuimus: legem præcipue accepit pro ea parte, qua comprehendit moralia.

Secundò, quia proposito Pauli haud ad Rom. scopus epist. quaquam conuenit sic limitare hanc doctrinam. vult enim Paulus non solis Iudeis amputare supercilium de operibus legis, sed & omnibus alijs hominibus: & Iudeis quidem, non de solis legalibus operibus, sed de omnibus bonis operibus.

Hic enim est scopus præcipuus totius huius epistolæ, vt ostendat nemini salutem patere, nisi per Christi gratiam, neq; meritis cuiusquam Euangeliū venisse aut gratiam Christianam. Atque ideo neque Gentili supra Iudeum, neque Iudeo supra Gentilem esse gloriandum, sed gloriandum omnibus ex equo in una vni gratia Christi. Et quidem vbi in epistola ad Galatas admitteremus opera legis vocari opera legalia, hoc est, iudicialia vel cærenonialia, non esset hoc dandum in epistola ad Romanos. Scopus enim epistolæ ad Galatas, Epistolæ ad Gal. scopus.

Quartò: Præcipua pars veteris legis erant præcepta moralia. Ergo cum Paulus loquitur de lege, non excludit præcepta moralia. Et confirmo: Ista non scribebat Paulus Iudeis, sed Romanis. Non ergo in his verbis tantum excludebat opera, quibus gloriantur Iudei, & ad quæ soli Iudei tenebantur, quæque apud illos dunta-

sss. 2. sunt

sunt nobis præscripta legi naturali. Translato enim sacerdotio, necessè est ut & legis translatio fiat: & per eum, qui factus est sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, à maldicto legis redempti sumus: vereque possumus dicere cum Paulo: Vbi venit fides, iam non sumus sub paedagogo. Et iterum: Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo viuam. Neque de operibus sacramentorum, aut judicialium, vel aliarum cæremoniarum quæstio erat hæc inter Iudeos & Gentiles, neque se Iudei anteferre volebant Gentilibus propter sollegalia, sed propter iustum suam vitam, & opera absolute bona, & propter hæc Euangelium & gratiam Christianam eis datum dicebant, ut Augustinus in prima parte sermonum sermone 25. latè edidisset. Unde & Paulus omnia opera excludens, dixit: Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo.

6. Et tandem sextò hæc expositio non mihi sat placet. Non enim in totum euacuat vim argumenti hæreticorum, sed diuerticulum quoddam videtur, in quo interim, dum non plus premimur, subterfugiamus. Idem nanque Paulus, qui dixit in his verbis iustificari nos per fidem sine operibus legis, cap. 4. absoluè dicit, nos iustificari sine operibus, ut in tertio loco obiecto pro hereticis, aperte monstrauimus. Et cum cap. 11. dicit, Reliquias Iudeorum secundum electionem gratiae saluas esse factas, oīa opera excludens, subdit: Si autem gratia, iam non ex operibus. Et cum fidem, Dei donum dicit, omnia similiter opera excludens, addit: Non ex operibus, nè quis glorietur. Et vide, ut perpetuo hoc idem servaret. Nam ad Timotheum, Collabora, scribit, Euangeli secundum virtutem DEI, qui nos liberauit, & vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam. Et ad Titum: Non ex operibus iustitiae, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Et hac ipsa epistola ad Romanos: Non ex operibus, sed ex vocante Iacob esse dilectum ostendit. & Israelitas sectando legem iustitiae, in legem iustitiae, ait, non venisse, quia non ex fide, sed quasi ex operib. Idem igitur apud Paulum est, non ex operibus: & Non ex operibus legis.

Quinto ego dico Paulum in illis ver-

Ephes. 2.

2. Tim. 1.

Tit. 3.

Rom. 9.

bis, Sine operib. legis, omnia opera exclusa, quæ lex præcipiebat, sed exclusa quidem ab efficientia & merito, vel debito iustificationis nostræ, non autem à necessitate vel vinculo, quo ad ea sumus adstrati, ut iustificemur. Itaq; sensus Pauli non est, quod iustificemur per fidem, etiam non positis operibus legis. Quomodo enim iustificari quis potest coram Deo, non adhibitis, quæ ipse per suam legem à nobis exigit? Sed sensus germanus Pauli esse videtur, iustificari per fidem absque operibus legis: hoc est, operibus legis non præstantibus, neque efficientibus, neque merentibus, neq; facientibus debitam nostram iustificationem. Repetuit enim Paulus hoc loco, & confirmavit quod statim dixerat, neminem iustificari ex operibus legis. Et in hunc sensum dixisse, nos iustificari sine operibus legis, aperuit Paulus statim Rom. 4. capite 4. huius epistole, cum adiecit: Hi autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Si enim ei, qui operatur, merces deputatur secundum debitum, cum nemo ex debito iustificetur, sed potius gratis: colligitur, omnes, qui iustificantur, dici à Paulo iustificari absq; operibus, & verè non operantes. Quod & ipse statim aperuit, subdicens: Ei verò, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Quare cum hoc non possit sic intelligi, quod nullus cum iustificatur, opera aliqua alia bona operetur, necesse erit sic hoc intelligere, quod nullus cum iustificatur, operatur opera, quibus debeatur ex iustitia sua ipsius iustificatio. Et consequenter meritò possumus inferre, idem esse apud Paulum, iustificari absq; operibus: quod, iustificari absque operibus quibus debeatur ipsa iustitia. Et hoc etiam ibidem magis aperuit, cum subiunxit: Sicut & David dicit, beatitudinem hominis, cui Deus acceptam fert iustitiam sine operibus. Quid est enim aliud, Acceptam ferre iustitiam sine operibus: quam Benignè elargiri iustitiam, quam opera non præmerentur, & perinde sese habere ad iustificandum nos, ac si opera præstissetsemus, quibus debere iustitia, cum tñ nulla talia fecissetsemus? Sine operibus ergò iustificari, est iustificari operibus non id præmerentibus, neque exoluentibus DEO, quæ debemus pro peccatis nostris, ut apud eum iustifi-

justificemur. Atque ideo & ibidem dicit Paulus: Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum: quia si quā iustitiam ex operibus legis, velut debitam sibi, consequi potuit, aut verè consecutus est, illa non est iustitia, quæ eum iustum coram Deo facheret.

Neque ideo Deus requirit à nobis aliqua opera, ut nos iustificet, quod ea opera sint natura sua talia, ut eis debeatur iustitia. Gratis enim, & omnino liberalissime nos iustificat, etiam positis requisitis omnibus operibus: sed requirit à nobis aliqua opera, ut commendet suam nobis aequalē in omnes benignitatem, neque sit nobis vile, quod præstat: & ut nos faciamus quod possumus, neque inertes simus & sene in conquienda modis omnibus nostra iustificatione, cum diuinissimum sit, ut Dionysius dicit 3. capite ecclesiasticæ Hierarchiæ, cooperatorem Dei fieri, vt cuncti ad id fiat. Dicit tamen fortassis aliquis: Ab operibus fideli distinguit Apostolus, & iustificari nos dicit sine operibus, & gratiam afferit non esse ex operibus: non autem dicit, nos iustificari sine fide, neq; dicit gratiam non esse ex fide: immò ait, iustificari nos per fidem, & ex fide, & gratia saluos nos fieri per fidem. Si autem, cum dicit nos iustificari sine operibus, & accipere gratiam non ex operibus, hoc tantum sentit, quod iustificamur & constituiamur in gratia, nullis nostris operibus hoc promerentibus; verè ergò & iustificari sine fide, & gratiam accipere non ex fide potuit dicere, & falsò dixisset nos per fidem iustificari, quia neque fides hoc præmeretur, ut in sexta quæstione patebit. Cum igitur Paulus non sic loquatur de fide, ac de operibus: videtur alio in sensu dixisse, hominem iustificari per fidem sine operibus legis.

Sed hunc scrupulum, & confirmationem huius argumenti, in questione proxima ac curatiū dissoluemus. Interim tamen qui hæc obijcit, audiat quid diuus Augustinus eidem penè argumento, libro De prædestinatione sanctorum, capite 7. respondeat: Sed forsitan dicunt, inquit, ab operibus fidem distinguit Apostolus, gratiam vero non ex operibus esse dicit, non autem dicit quod non sit ex fide. Et respondet: Ita verò est, sed ipsam quoquè fidem opus Dei dicit esse Iesus, & hanc ut operemur iubet. Dixerunt enim ad eum Iudei: Quid

faciemus, ut operemur opera DEI? Respondit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille. Sic ergò distinguit Apostolus ab operibus fidem, quemadmodum in duobus regnis Hebraeorum distinguitur Iudas ab Israël, cum & ipse Iudas sit Israël. Ex fide autem dicit iustificari hominem, non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrantur cætera, quæ propriè opera nuncupantur. Hæc Augustinus. In quibus satis patet, diuum Augustinum non negare, quin & ipsa fides potuerit excludi, sicut & opera, ac fortassis fuerit exclusa nomine operum, cum & ipsa opus quoddam sit: sed conuenisse, nè sub nomine fidei excluderetur, quod primum sit Dei opus, quo cætera impetramus. Et nè omnino nihil à nobis requiri ad nostram iustificationem putaremus, conueniens fuit, cum cetera opera affirmarentur, saltē meminisse fidei.

Quod si alicui non in totum facis faciat hæc nostra expositio, quod Paulus dicit, nos iustificari per fidem sine operibus legis, & non dicit, sine efficientia aut merito operum legis, & propterea apertorem aliquam & planiorem expositionem Pauli verborum desiderat: occurrit & alia via, si tamen omnino alia existimanda est, qua obscurum istum & sane difficilimū Pauli locū, ediscere & interpretari possimus.

Ea autem est, ut opera legis dicamus à Alia Pauli.

Paulo

vocari opera, quæ lex facit facere,

ni loci ex.

positio.

qui que nos ex libertate nostra & viribus naturalibus propter legis prohibitiones,

præcepta & comminationes, sine peculia-

ri Spiritus sancti auxilio facere possemus.

Et ideo ex operibus legis neminem iustifi-

cari dicit Paulus, & sine eis per fidem nos iustificari: quia illa tam imperfecta sunt,

vt neque sufficiant, neque requisita sint ad nostram iustificationem. Sunt enim hu-

iusmodi opera, ut ex Augustino in De spi-

ritu & litera, capite 8. 14. 29. & 32. colligi

poteat, opera quibus lex impleretur timore quodam seruili propter poenam, quam

lex comminatur, non autem amore iusti-

tiae. Huiusmodi autem opera, manifestum est, neque requiri, neque sufficere ad iustificationem. Et de talibus operibus intelli-

genda sunt verba diuini Augustini, quæ in fauorem primæ expositionis huius loci ci-

tauius. Estque ista expositio ad alta mul-

tadiu Augustini subobscura verba benè

ssi 3 no-

CONFIRMATIONIS
HUIUS
EXPOSITIO.

notanda. Et quod hic sit genuinus Pauli sensus, possumus probare ex multis.

Primò enim, si sic Paulum interpretemur, mirificè omnia conueniunt scopo & proposito totius epistolæ ad Romanos, immò etiā scopo epistolæ ad Galatas. Hoc enim ex professo & præcipue agit Paulus in his epistolis, ut iam diximus, ut ostendat, neque per legem, neque per vires nostras naturales, sed per vnam Christi fidem & gratiam nos iustificari: atque ideo neq; in lege, neque in lumine, vel libertate, aut potestate naturali esse cuiquam gloriandum, sed in vna solummodo Christi gratia & misericordia. Cui proposito optimè cogruit, vt Paulus dicat iustificari nos per fidem & gratiam Christi absque operibus legis & virium nostrarum naturalium, & neminem ex huiusmodi operibus gratiam consequi. Quarè, cùm, quantum fieri possit, admittendum sit, ut respondeant scopo totius epistolæ verba omnia, erit hic sensus, vt germanus & genuinus, amplectendus, in quo mirum in modum conueniunt hæc verba proposito totius epistolæ.

Secundò possumus confirmare, hunc esse verum sensum Pauli, quia non est verisimile, voluisse, paulum excludere à iustificatione opera legis, quæ quis facit adiutus opera & gratia spiritus sancti, & sine illis voluisse afferere hominem iustificari, cùm hoc apertissimè diffonet multis alijs Pauli testimonij, quæ suprà allegauimus: neque stabilienda gratia Christi, quod vnum fatigebat, hoc erat expediens aut conducibile, sed incommode valde & intempestiuum. Non enim gratia opera gratia excludit, sed accersit potius, sed requirit, sed desiderat, & amicissima sibi esse existimat. Cùm ergò vero omnia vera consonent, & is sensus maximè vbiq; sit amplectendus, per quem vbiq; sibi constare sive similibus Paulus ostenditur, erit hic, ut congruentissimus menti Paulinæ, sensus recipiendus.

Tertiò Paulus distinguit vbiq; legem ab spiritu & gratia. Ergò opera legis vocat opera, quæ quis facit per legem, non adiutus gratia spiritus. Antecedens huius argumenti probatur. Ideò enim dicit: Si enim qui ex lege, hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Lex enim iram operatur, & iterum, Lex subintravit, ut abundaret delictum. Et alibi: Peccatum

in vobis non dominabitur. Non enim sub lege estis, sed sub gratia. Et rursus: Cùm venisset mandatum, peccatum reuixit. Et inuenitum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit. Et paulo inferius: Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem. Ideò, inquā, hæc omnia dicit Paulus, quia loquitur de lege, ut distinguit ab spiritu: & lex, nisi adsit spiritus vivificans, cuius gratia & adminiculo ipsa impleatur, non vitam confert, sed mortem: neque iram extinguit, sed prouocat: neq; Deum nobis conciliat, sed alienat, & in nos irritat. Sciri enim facit peccatum, non caueri, & augeri potius, quam minui. Auget enim concupiscentiam & iniquitatem. Nitimur nanque in vetitum, ait ille, cupimusq; negatum. Et occasione prohibitionis, inolitæ malæ concupiscentiæ morbus augescit. Vnde & Paulus ait: Peccatum, occasione accepta per mandatum, operatum est in me omnem concupiscentiam. Neque solùm peccati fomes succrescit, & molestior fit ex prohibitione: sed nisi adsit gratia Christi liberans, ad augmentum ipsius etiam præuaricatio legis accedit. Atq; ideo Rom. 3, 20. Paulus legem iram operari, hoc est, irritare & prouocare, hac vna ratione contentus fuit probare. Per legem enim cognitione peccati. Vbi autem non est lex, neque præuaricatio: cognitione, dixit, non consummatio. Et qui sub lege sunt, sub ira sunt: quia reos illa facit iubendo, & non adiuando.

Et hac de causa alibi ministerium legis, etiam quatenus decalogum in se claudit, ministerium mortis & damnationis appellat. Et alijs legem ipsam, legem mortis dicit, quia reos faciebat potius cognitione peccati, quam liberabat à peccato. Et hoc Cor. 3, 20. titulo de ea ad literam ait, Litera occidit: & se aliosque apostolos noui testamenti affirmat, non litera, sed spiritu, quod non tantum docerent legem, & prescriberent quid faciendum esset, quidve cauendum, sed & gratiam spiritus sancti ministrarent, qua legi ipsi obediuntur.

Hac etiam ratione, Ambulare in vetustate literæ, idem existimat, ac Seruliter & vt cunq; timore poenæ seruare legem: Ambulare verò in nouitate spiritus, Seruare ipsam amore iustitiae per gra-

7.

gratiam CHRISTI. Atque ideo, ut dicit Augustinus vbi suprà cap. 14. cùm monuisset, ut in nouitate spiritus ambularemus, & non in vetustate literæ, quasi explicans vetustatem literæ, subiecit: Quid ergò dicimus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognoui nisi per legem, & quæ sequuntur: & quasi explicatis nouitatem spiritus, subdidit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Ab illa em omnis nouitas spiritus, ab illa renouatur ut aquilæ iuuentus nostra, ab illa quasi noua sumus creatura, ut ambulemus novo spiritu in lege Domini, & vim mandatorum ipsius percurramus. Cùm igitur legem ab spiritu & gratia sic distinxerit vbiq; Paulus, quid superest, nisi ut opera legis ab eo dicta, esse credamus ea opera, quæ fierent propter ipsam legis prohibitionem & comminationem absque gratia Spiritus sancti? Et confirmari omnia ista possunt ex illis, quæ ad Galatas idem Apostolus scribit. Cur enim in lege neminem dixisset iustificari, cùm tam multi fuerint Patres sancti & iusti in veteri lege ideo iustificati apud Deum, quia legem seruabant, credendo, quæ lex iubebat credere: faciendo, quæ lex præcipiebat facere: cauendo, quæ lex mandabat cauere, nisi quia legem distinguit Paulus ab spiritu? Et hoc ipso, quod neminem dicebat in lege iustificari, volebat aperte ostendere, non fuisse alicui sat sibi iustitiam adiutorium legis, nisi adiutus etiam fuisse gratia Christi. Vnde & ad eosdem dicit: Si ex legi hereditatis, iam non ex promissione. Et iterum: Si data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset iustitia. Et rursus: Si ex lege est iustitia, ergo gratis Christus mortuus est. Et alibi: Euacuati etsi à Christo, qui in lege iustificamini, à gratia excedistis.

Quæ certè omnia aperte contradicerent & repugnarent illis verbis Christi, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: nisi de lege, ut distinguitur contra gratiam spiritus, ea omnia interpretetur. Cùm enim omnes, qui legem adamassim seruant, filii sint promissionis, & iustificantur à Deo, neque quipiam apud Deum iustus sit, qui legem pruaricetur: cur non diceremus, in lege homines iustificari, & ex lege esse iustitiam & hereditatem, & legem posse vivificare,

Hier. 31.

111 4 stolus,

Galat. 4. Itolus, & iusti non sunt ancillæ filij, sed liberæ. Pertinent enim ad civitatem cælestem Hierusalem, quæ libera est: neque quæ pertinent ad veterem hominem, curant, sed quæ ad nouum: neque timore pœnæ aut amore bonorum temporalium, qui seruulis affectus est, sed amore iustitiae & cælestium spe bonorum legem seruant, quod veræ libertatis signum est. Et filii sunt promissionis factæ ad Abraham, quæ testamentum appellatur à Paulo, & utique non vetus, sed nouum: quia illud distinguit contra legem, quæ vetus testamentum dicitur, quod prius fuerit iustitia ipsius revelata, quam iustitia fidei, quæ latebat in tenebris propheticis, & manifestata est aduentu Christi. Itaque ex his omnibus patet, non esse opera legis, sed opera noui testamenti, & opera gratiæ, & ut ipissimis Pauli verbis loquamur, fructus spiritus, illa quibus, adiuti gratia Christi, legem implemus, atque à Deo iustificamur.

4. Quartò & hanc expositionem probare possumus esse amplectendam hoc modo: Ut pauloantè ostendimus, non solum dicit Paulus iustificari hominem per fidem sine operibus legis, sed dicit eum iustificari à Deo sine operibus. Sed cùm dicit, hominem à Deo iustificari sine operibus, non excluduntur opera, quæ quis facit per gratiam Spiritus sancti, & ab eo adiutus, sed opera tantum, quæ quis faceret ex sui arbitrij libertate sine gratia diuina. Ergò & hæc sola excluduntur illis verbis, Sine operibus legis. Minor huius discursus probatur, nempe illis verbis, Sine operibus, sola opera excludi, quæ quis facit sine gratia.

Primo enim, cùm Paulus dicit: Si autem gratia, iam nō ex operibus: Alioquin gratia iam non est gratia: certè non excludit opera ex gratia. Si enim aliquid alicui datur, propter aliqua data ei ex gratia, utique & ipsum etiam quod sic datur, potest dici gratia. Alioquin neque gratia ipsa gratum faciens, aut faltem neque vita aeterna possit dici gratia. Et secundò cùm Paulus dicit beatum hominem, cui Deus acceptam fert iustitiam, vel cui accepto sibi & gratio elargitur iustitiam sine operibus, solum excludit opera, de quibus statim dixerat: Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Sed hæc opera, non sunt opera, quæ quis

facit ex auxilio & adminiculo gratiæ diuinæ: nam his non imputatur merces secundum debitum, nullus enim iustificatur ex debito: sed sunt opera, quæ quis faceret ex viribus naturalibus. Ut enim propter ea, simile, quæ quis facit adiutus à rege, & ex gratia regis in suam propriam gloriam & commodum, mercedem nullam ei rex deberet: sed si quam debere posset, esset propter ea, quæ ex suis ipse viribus in gloriam & commodum ipsius regis faceret: ita & apud Deum, nullam quis mercedem potest facere, sibi simpliciter & absolutè debitam, propter ea, quæ ex mera ipsius Dei gratia facit. Sed si alicuius quis mercedis posset facere Deum sibi debitorem, hoc deberet profectò facere per opera, quæ ex suis viribus naturalibus faceret in commodum & gloriam Dei. Et quia nulla talia possunt à quoquam fieri, quia Deus bonorum nostrorum non indigeret, & si indigeret, non indigeret tam imperfeciæ operibus, quam illa sunt, quæ possemus ex viribus naturalibus: idèo statim subdidit Paulus, Si Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Non enim possunt opera virium naturalium præstare nobis gloriam apud Deum. Cùm igitur in his verbis, Ei qui operatur, &c. & in his, Si Abraham ex operibus iustificatus est, &c. manifestè loquatur De operibus ex solis viribus naturalibus, colligitur, & cùm dicit beatum hominem cui Deus cōfert iustitiam sine operibus, solum exclusisse opera quæ solius sunt hominis, & non opera quæ præcipue sunt Dei. Qualia sunt opera, quæ quis facit ex gratia diuina, quæ magis sunt Dei, quam hominis. Et tertio eadem minor potest validissimè confirmari ex illis verbis eiusdem Apostoli, Israel secundo legem Rom. 4, iustitiae, ad legem iustitiae non peruenit. Quarè? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Nam his in verbis nomine operum, solum intelligit opera, quæ quis facit proprijs viribus, quæq; proprijs virib; imputat. Ideò enim, ut bene ponderat Diuus Augustinus cap. 29. De spiritu & litera, Israelitas dicit non apprehendisse iustitiam, quia eam non quærebant ex fide, sed quasi ex operibus. Nam his in verbis nomine operum, solum intelligit opera, quæ quis facit proprijs viribus, quæq; proprijs virib; imputat. Ideò enim, ut bene ponderat Diuus Augustinus cap. 29. De spiritu & litera, Israelitas dicit non apprehendisse iustitiam, quia eam non quærebant ex fide, sed quasi ex operibus, hoc est, quia eam quærebant, tāquam per se metipos operantes, non in se credentes operari Deum, & proprijs viribus & meritis existimantes eam se posse consequi, sine adiutorio gratiæ D E I.

Cùm

Cùm ergò hominem dicit iustificari à Deo sine operibus, solum excludit opera ipsius hominis, & non excludit opera Dei.

Sicut enim non excluditur opus ipsum iustificationis, quod est solius D E I, iuxta illud, Gratiam & gloriam dabit Dominus: ita non excluduntur opera alia prævia ad iustificationem, quæ etiam sunt peculiarissimè opera ipsius D E I, & gratiæ siue dona, & beneficia ipsius non exigua in nos. Nihil enim necessè erat ista excludere ad elidendam superbiam hominum, & confirmandum gratiam D E I, quod est Pauli in omnibus huiusmodi verbis propositum.

Possumus igitur, ut quod volumus dicere, apertius sit, hoc pacto totum propositum nostrum firmare. Ea opera excludit debat Paulus à iustificatione, cùm dixit homines iustificari à D E O sine operibus, quorum fidutiam asperit impedimento fuisse Israelitis, ut à Deo iustificantur. Sed opera, quorum fidutia fuit impedimento Israelitis ad apprehendum iustitiam Dei, non erant certè opera, quæ quis facit ex adiutorio diuino: sed opera, quæ faceret ex viribus naturalibus. Fidere enim in his operibus, quæ quis facit ex adiutorio diuino, est fidere adiutorio diuino: & quære iustitiam ex his operibus, est quærere ex gratia Dei, neque impedimentum hoc potest esse gratiæ Dei. Ergò opera quæ excluduntur à iustificatione illis verbis, Sine operibus, sunt tantum opera nostri liberi arbitrij sine gratia. Et confirmari hoc potest. Idem voluit Paulus dicere, cùm dixit Israelitas non apprehendisse iustitiam, quia eam non quærebant ex fide, sed quasi ex operibus: ac cùm statim subiunxit de eis, velut explicans & apertissimum facies, quod dixerat: Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiae Dei non sunt subiecti. Sed in his verbis solum exponit fuisse eis impedimento, ut iustitiam D E I adipiscerentur, eiisque effent subiecti, quod suam vellent statuere iustitiam; hoc est, quod suis meritis & viribus adscriberent & deputarent Euangelij gratiam. Nam non est aliud statuere & firmare velle suam iustitiam. Ergò etiam quærere ex operibus, non est aliud, quam quærere eam, tanquam ex viribus naturalibus, & tanquam debitam sibi propter sua merita. Et alias non notata hic fuisse ab

Et quanquam hæc argumenta satè idonea esse existimem, ut credere mihi quisq; debeat hunc esse ipissimum Pauli sensum ex ipsis penetalibus, ut sic dixerim, Pauli visceribus tandem erutum, tamen si cui visus est nostra authoritas, (neque enim mihi arrogo, quæ hæc argumentis firmissimis & apertissimis imputo) sciat hanc expositionem posse colligi ex Augustino cap. 14. & Augustini 21. De fide & operibus, & ex cap. 10. & 11. & testimonio 12. & 16. De gratia & libero arbitrio ad propositum hæc. Valentini, & ex toto penè libro Diuini Augustini De spiritu & litera, & peculiarissimè posita. Vbi firmissima existimans illa duo testimonia, quæ statim induximus, Israel secundo legem iustitiae, ad legem iustitiae non peruenit, quia non ex fide, sed quasi ex operibus, & ignorantes iustitiam Dei &c. ad probandum, Paulum nomine operum legis, intelligere opera, quæ quis facit sine adiutorio Dei, vel quæ sibi quis imputat, & non auxilio Dei, subdit: Et adhuc dubitamus, quæ sint opera legis, quibus homo non iustificatur, si ea tanquam sua crediderit ex adiutorio & dono D E I, quod est ex fide Iesu Christi, & circuncisionem, ceteraque talia iusticamur, quia etiam de his sacramentis, alijs in locis talia quædam leguntur. Sed hic utique non circuncisionem tanquam suam iustitiam volebant Iudei constituere, quia ipsam Deus præcipiendo constituit. Neque de illis operibus hoc intelligi potest, de quibus eis

D.

Exod. 20:

Sap. 8.

Dominus dicit: Reijcitis mandatum Dei, vt traditiones vestras statuatis. Quia persequens, inquit, legem iustitiae, ad legem iustitiae non peruenit. Non dixit, persequens traditiones suas, id est, consecutans. Hec ergo sola distantia est, quia ipsum, Non concupisces &c. mandata Dei sancta & bona sibi tribuebant. Quae ut posuit homo facere, Deus operatur in homine per fidem Iesu Christi. Et cap. 25. Hec apparet distantia veteris & noui testamenti, quod lex ibi in tabulis, hic in cordibus scribitur, ut quod ibi forinsecus terret, hic delectet intrinsecus, ibique fiat prauaricator per Occidentem literam, hic dilector per viuificantem spiritum. Etcap. 13. cum apertissimum fecisset, legem fidei aliquorum sacramentorum opera pricipere, & aliqua opera prohibere: neque minus dicere, Non concupisces, quam legem veterem; & ideo neque propter opera, neque propter sacramenta recte dici posse, legem factorum esse in Iudaismo, & legem fidei in Christianismo, neque legem factorum appellari legem veterem solum propter opera veterum sacramentorum, subdit: Quid igitur interest, breuiter dicam: Quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo imperat. Illa dicit, Non concupisces: ista dicit, Cum scirem quia nemo esse potest continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiae, scire cuius esset hoc donum, adi Dominum, & deprecatus sum. Et paulo inferius: Lege operum dicit Deus, Fac quod iubeo: lege fidei dicitur Deo, Da quod iubes. Ideo enim iubet lex, ut admoneat quid faciat fides, id est, ut cui iubetur, si nondum potest, sciat quid petat. Si autem continuo potest, & obedienter facit, debet etiam scire, quo donante possit. Et ad finem capituli: Non ergo iustificatur homo præceptis bonæ vitæ, nisi per fidem Iesu Christi. Hoc est, non lege operum, sed lege fidei; non litera, sed spiritu: non factorum meritis, sed gratuita gratia. Hec Augustinus. Ex quibus patet, opera legis ab Augustino intelligi opera, quae fiunt sine auxilio gratiae divinae, vel que quis sibi imputat, & non gratia diuinæ. Tanta est enim hæc superbia, ut vel sola satis sit ad impediendum, etiam in optimis alijs meritis, assecutionem gratiae diuinæ. Unde & idem Augustinus super illa verba psalmi 30. In iustitia tua libera me, ita ait: Nam si attendas ad iusti-

tiam meam, damnas me. In tua ergo iustitia erue me. Est enim iustitia DEI, quæ & nostra sit, cum donatur nobis. Ideo autem Dei iustitia dicitur, ne homo se putet a seipso habere iustitiam. Et statim Iudæi, quia se putabant implere posse iustitiam, offendierunt in lapidem offensionis & petram scandali, & non cognoverunt gratiam Christi. Acceperunt enim legem, qua fierent rei, non qua liberarentur a reatu. Et paulo inferius: Ideo non secundum scientiam zelum Dei habent, quia ignorantes iustitiam Dei, volunt suam statuere, qua se ex seipso iustificant. Ideo gratiam Dei non cognoverunt, quia gratis saluari noluerunt. Et idem expressissime habetur capite 7. libri 3. contra duas epistolas Pelagianorum. Et in psalmum 31. cum ex professo de expositione horum verborum ageret, & Paulum ipsi Paulo opponeret, prob. Rom. 3. baretque repugnare istis verbis, Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus, qui alio loco dicit, Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest: quia si fides caritatem habet, habebit opera, quia caritas non est ociosa, & ipsa quoddam DEI opus est, ita tandem subdit: Respondet ipse Apostolus: Propterea tibi dixi, o homo, ne quaside operibus tuis presumere videreris, & merito operum tuorum accepisse fidei gratiam. Et libr. 3. Hypognosticon paulo ante finem: Eccè audisti, iustificati gratis per gratiam ipsius. Noli ei præponere opera propria, neque ex eisdem gloriari: quia, ut iam superius dictum est, Ex operibus non iustificabitur omnis caro coram illo. Et videtur hanc expositionem innuisse Ambrosius in epistola 71. quae est ad Irenæum: Ideo enim ait Apostolum dicere, Ex operibus legis neminem iustificari, quia per legem peccatum cognoscitur, sed culpa non relaxatur. Et ita exponit illud, Lex iram operatur, quia cum lex non præstaret gratiam ad sui obseruantiam, videbatur lex nocuisse, quae omnes fecerat peccatores. Et subdit, Et ideo nemo glorietur, quia nemo factis suis iustificatur: sed qui iustus est, donatum habet, quia post lauacrum iustificatus est. Fides ergo est, quae liberat per sanguinem Christi. Et his videtur concinere in libro de fuga seculi, in hæc verba: Lex os omniū potuit obstruere, non potuit mentem

mentem conuertere. Et iterum: Lex fidum damnat, non auferit malitiam. Et Hilarius etiam canone 9. in Matthæum, videtur ad hanc expositionem allusisse his verbis: Nemo iustus ex lege est. Ostendit Christus inanem esse iustitiae iactantiam, quia sacrificijs infirmis ad salutem, una erat gratia vniuersis in lege positis necessaria. Nam si iustitia fuisset ex lege, venia per gratiam necessaria non fuisset.

Sed quidquid de hoc sit, ex his omnibus potest colligi quadrantior & conuenientior responso ad dubium illud paulo antetactum, cur non etiam exclusa est fides à iustificatione, sicut & opera, cum sicut opera non eam promercentur, ita neque fides. Dici enim potest, ideo non esse exclusam fidem, quia illa donum DEI est, & opus DEI magis quam hominis, non autem conueniebat excludere à iustificatione opera Dei. Et per hæc potest quilibet respondere facilè ad tertium, quartum, quintum, & sextum argumentum.

Ad septimum: Scio quidem magnos & illustrissimos ex Græcis authores illa verba, Ipse autem saluus erit: non interpretari de salute æterna, quæ sola beatitudine est, sed de substantia & permanentia, ut sic dixerim, æterna, quam illi habebunt, qui propter prava eorum opera, quæ in cœspediu iusti iudicis ardebunt, & igni cremabuntur, & seruabuntur ad perpetuas pœnas. Et consequenter ignem, de quo hæc loquitur Paulus, non ignem Purgatorij, sed ignem dicunt esse inferni, de quo dicit Christus: Discedite a me maledicti in ignem æternum. Neque me fugit, magnam fuisse hoc de loco concertationem inter Latinos Doctores & Græcos in Concilio Florentino sub Eugenio quarto. Et verbum Græcum σωτηρια, quod interpres noster reddidit, Saluus erit: quidam verit, Seruabitur, ut sit locus fortassis expositioni horum Græcorum authorum. Neque enim verbum Græcum σωτηρ, ait, sed ne nostrum quidem Latinum, Seruo, tantum salutem dare significat, sed etiam efficere, ne aliiquid corrumpatur. Et secutus Chrysostomum, ideo adiectum dicit, Quasi per ignem: quia in hoc permanebit & seruabitur ille, cuius opus arserit, ut igne perpetuo ipse comburatur.

Quæ fuerint argumenta, quibus isti authores fuerint commoti, ut ista non de salute vera, sed de subsistentia perpetua in-

terpretarentur, me quidem latet, neque aliud aliquod pro eorum sententia occurrit, nisi quod ista verba videntur illis opponi, quæ præcesserant statim, nempe, Mercedem accipiet. Ex quo videntur de illis solis ista alia intelligenda esse, qui non mercedem accipient, sed in poenas perpetuas seruabuntur. Sed neque hoc argumento, neque alio quouis adduci potero, ut non credam cum Latinis Doctribus, & peculiariter cum Diuino Augustino libro de fide & operibus capite decimo octavo, & cum communis schola Theologorum scholasticorum, de vera atque adeo æterna salute esse interpretandum hunc locum.

Primo enim, saluum fieri, aut seruari, sic Paulum de solet passim in scripturis accipi, & nunquam, salutem æternam in malam partem, na loqui in allegato lo-

Secundo, si sic acciperetur seruari, ut co, confit, aiunt, non opponeretur ei, quod est detrimen- mentum pati, quod tamen postulat coniunctio aduersatiua, tamen, & similiter de Græcum, sibi respondens. Non enim detrimen- tum pati, hoc significat: quod, corrupti & ad nihilari. Patiuntur enim detrimentum, quicunque incommodo aliquo aut dolore afficiuntur.

Tertiò, absurdè profecto & ineptissime videntur illa verba adiungi, Sic tamen, quasi per ignem: si sensus illorum verborum, Ipse autem saluus erit, vel, ipse autem seruabitur, sic quod ipse conservabitur, & per- petuò subsistet. Non enim ignis aliquid faciet, ut perpetuò subsistant damnati, quin ipse potius eorum validissime aduersabitur consistentia. Et quartò contorta ni- miū videtur illa expositiō, Sic tamen, quasi per ignem: hoc est, sic tamen, ut igni cremetur. Et si iste fuisse sensus, dicendum erat potius, Sic tamen, ut in igne: non autem, Sic tamen quasi (vel sicut) per ignem. Nam his verbis trahitus potius per ignem, quam mansio in igne, significatur. Neque enim particula Per, patitur, ut subaudiatur, Maneat.

Relicta igitur ista expositione, quam & ipsis hereticis non dubium est visam esse absurdam, quippe qui & hoc testimonio olim sunt visi, ut probarent saluos fore omnes fideles, quidquid fidei superextruxerint, ut verum & genuinum sensum huius Paulini loci habeamus, & manfestum sit nō pro hereticis, sed pro fide sta- re, & ex hoc loco merito viros doctissimos colle-

DE FIDE ET OPERIBVS

collegisse distinctionem mortalium à venialibus, & ignem Purgatorij & temporalem, esse poenam venialium, tria nobis occurrit, ex quibus conuinci potest, Paulum loqui de mortali pecato obnoxijs, tribus rationibus docet.

^{1.} Primò enim de illis loquitur, qui habent in se fundamentum primum spiritalis ædificij, quod est solus Christus Iesus. Ille autem non habitat, nisi in hominibus sanctis, iustis, & corde & opere mundis. Si Christus enim in nobis est, ait Paulus, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero viuit propter iustificationem. Et cùm per fornicatiōem dicit membra Christi fieri membra meretricis, utique ostendit nō habitare Christum in fornicarijs. Et Ioannes apertè dicit: Si dixerimus quoniam societatem habemus cum illo, & in tenebris, hoc est, peccatis, ambulamus: mentimur, & veritatem non facimus. Et iterū: Qui dicit se in Christo manere, (dicit autem hoc, quicunque dicit in se Christū manere: manet enim in omnibus, qui in eo manent) debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Et rursus: Omnis qui in eo manet, non peccat. Et paulo inferius: Scitis quod omnis homicida non habet vitam eternam in se manentem. Et Salomon de sapientia, quæ Christus est, dicit: In malevolam animam non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subditio peccatis. Et optimè ipse Paulus inquit: Quæ participatio iustitiae cum iniuitate? Quæ societas luci ad tenebras? Si ergò Paulus de solis iustis hīc loquitur, qui in se habent fundamentum fabricæ spiritalis, quod solus Christus est, non igitur hīc promittit peccatoribus absq; vera poenitentia salutem.

^{2.} Secundò & idem potest manifestè colligi, quia Paulus apertè hīc loquitur de superædificantibus supra fundamentum spiritalis ædificij aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam. Peccata vero mortalia, neque aurum sunt, neque argentum, neque lapides preciosi, vt manifestum est, neque lignis, fœno, aut stipulae comparantur in scriptura, sed plumbo, ferro, & grauibus axis vel lapidibus. Neque enim licet venialia peccata, leuia sunt, sed suo pondere preiunt, obruuntque, & ad infernum usque, vel ab ipsis calorum ver-

Rom. 8.

1. Cor. 6.

1. Ioan. 1.

1. Ioan. 2.

1. Ioan. 3.

Sap. 1.

2. Cor. 6.

Secunda ratiō.

1. Cor. 3.

ticibus trahunt: neque ab eis sic facile expurgari quis potest per ignem tribulacionis, sicut à venialibus. Et verè stultissimum videtur & ineptissimum, ea leuibus adeò rebus, vt fœno & stipulae, comparari, quæ Deo ipsi & sanctis eius grauissima & abominanda sunt.

Tertiò & hoc ipsum possumus probare, ^{Terpi. n.} quia statim post illa verba, Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem: addidit Paulus, Nescitis qā templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Non ergò loquebatur nisi de iustis, qui soli tempora Dei sunt, & spiritum sanctum habent in se manentem. Vnde, & velut clides istum erat, & commonefaciens omnes, nē male securi sint, & pestilenti aliquo errore seducti, ad vitam aeternam putent sibi esse satiis, quod credat, aut quodam templo Dei sint: adiecit statim, Si quis autem templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Disperdet, inquit, non saluabit quasi per ignem. Non ergò superædificat supra fundamentum, quod Christus est, qui cùm teneat per fidem Christum, tamen adjicet fidei peccata mortalia: & cùm fidelis sit, peccare mortaliter non erubescit. Non enim vero habet in se Christum manentem, licet tenere videatur Christum, cùm de eo credit, quæ credenda sunt. Sed is superædificare supra Christum dici potest, qui habet Christum in se per gratiam sancti spiritus commorantem propter fidem, quæ per dilectionem operatur. Et tunc quidem supra hoc fundamentum aurum, argentum, & lapides preciosos ædificat, quando studio Deo placendi vacat operibus virtutum, quæ sola sunt bona solida, clara, & preciosa, & omnibus huius mundi bonis præcellentiora & præstantiora. Et aurum quidem superædificat, qui studijs contemplationis, & amori D E I totus intendit: argentum, qui saluti & commodis proximorum incumbit: lapides preciosos, qui id curat & solicite studet, vt animam suam varijs virtutum exercitijs & habitibus decoret, ornnet, illustret. Quot enim quisque bonos habet sibi comparat, quot opera viua & meritoria beatitudinis facit, tot velut lapides preciosos ædificio suo spiritali adjicet. Tantoque se altius tollit, & erectior surgit fabrica nostra spiritalis, quanto pluribus bonis abundamus. Incrementa etenim virtutum, incrementa sunt ædificij spiritalis. Qui

verò

QVÆSTIO

SECUNDA. nalia, sed mortalia potius, quæ non reperiuntur in illis, quorum opera manent, & mercedem accipiunt. Et consequenter sequitur, etiam eos qui admiserint mortalia peccata, si modò fundamentum tenuerint, quod est Christus, "per ignem esse liberandos, quod fuit propositum totius argumenti.

Ad hanc replicam respondeo hunc in Responde-
modum: Verum est, non de eodem dici tur obie-
à Paulo, Si cuius opus manserit, quod
superædificauit, mercedem accipiet: & Si
cuius opus arserit, detrimentum patietur.

Quanquam enim in uno & eodem licet inuenire opera mansura, & opera arsura, lapides videlicet preciosos & stipulas, opera virtutum & venialia, ac per hoc idem qui detrimentum passurus est, & mercedem quoquè recipiet, licet non eodem in tempore: tamen de diuersis videatur profecto loqui Paulus, cùm non dicat, Si quod opus manserit, vel, Si quod opus arserit &cæt, sed potius, Si cuius opus manserit, & Si cuius opus arserit. Sed cum his stat, nomine lignorum, fœni & stipulae intelligi sola venialia: & nomine auri, & argenti, & lapidum preciosorum, sola opera bona. Nam sub illis verbis, Si cuius opus manserit, quod superædificauit, mercedem accipiet: non intelliguntur omnes qui superædificant aurum, argentum, & lapides preciosos: sed illi tantum, qui sic superædificant ista, vt in die Domini, cùm vniuersusque opus manifestum erit, nullum habituri sint lignum, fœnum, vel stipulam, à quibus necesse sit eos expiari, vel quod non admiserunt aliqua talia, vel, quod verius erit, cùm in multis offendamus omnes, quia iam illa alijs bonis operibus vel passionibus expiata erunt. Itaque illa verba, Si cuius opus manserit, vniuersaliter debent accipi, perinde ac si dictū esset, Si cuius omnia opera manserint, vel, Si in aliquo nullum opus igne dignum aut poena fuerit. Et nisi in hoc sensu ista verba cepisset Paulus, non statim subiunxit de eo, cuius opus manserit, Mercedem accipiet. Non enim satis est, vt quis mercedem accipiat, quod illius aliquod opus maneat, hoc est, in iudicio diuino probetur: quanvis satis sit, vt detrimentum aliquod possint dicere, Dimitte nobis debita nostra: sequitur, nomine lignoru, fœni & stipulae, non intelligi peccata ve-

Instabit tamen fortasse aliquis, qui subtilius & curiosius verba Pauli perpendit, hoc pacto: Non idem est apud Paulum, Ille cuius opus manserit, & Ille cuius opus arserit. De eo enim, cuius opus manserit, dicit, Mercedem accipiet. De eo vero, cuius opus arserit, subiectum, Detimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Ista autem non stant simul. Non enim quis mercedem accipiet, cùm detrimentum patietur per ignem. Cùm igitur idem sint prorsus, qui aurum & argentum & lapides preciosos, & ligna, fœnum & stipulam ædificant, si horum trium posteriorum nominibus intelligentur peccata venialia, & illorum priorum, opera virtutum: non est homo iustus, qui non peccet, & in viris sanctissimis inuenire licet multa, ratione quorum meritò semper possint dicere, Dimitte nobis debita nostra: sequitur, nomine lignoru, fœni & stipulae, non intelligi peccata ve-

hoc etiam ipsi hæretici habent concedere, qui dicerent, igne fore tandem liberandos, qui in mortalibus peccatis, sed cum fide Christi, de hac vita decesserint. Et alias nullo modo possumus defendere, neque in fide, neque in hæresi, de diuersis ista esse dicta. Si cuius opus manferit, &c. c. Si cuius opus arserit, &c. sed vni & eidem utrumque conueniet. Vnus enim & idem iustus habet penè semper opera sancta & bona, quæ in conspectu D E I manent, vt eorum nomine mercedem ab eo accipiat: & veniam alia, quæ in oculis D E I ardent, vt detrimentum aliquod eorum causa trâſitorium sentiat. Septies enim in die cadit iustus: &c. Si dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Atque ideo fortassis Paulus simul in vnum ligna, fœnum, stipulam, aurum, argentum & lapides preciosos iunxit, dicens: Si quis autem superædificat supra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, videat quomodo superædificet: & per hoc innuit, vnum & eundem ista posse superædificare, nè, cùm postea dicturus fuerat ista, quæ statim citauimus, tam diuersa, & non nisi diuersis conuenientia, occasionem indè aliquis sumeret errandi, & crederet in uno & eodem non posse simul inueniri opera præmia & castiganda.

Ad exemplum octauum:

Ad octauum: Verissimum est, non debere admitti ad baptismum, quos consta responestat esse in peccato: & abusum & sacrilegium magnum commiserunt quidam nostro hoc tempore, habentes zelum D E I, sed non secundum scientiam, qui Indos veſcua admisiſſionem ad baptismum, indiscriminatim ad baptismum. In dorum ab. usus reprehenſus.

In promissione ad baptizandum. In baptismum, sed non secundum scientiam, qui Indos veſcua admisiſſionem ad baptismum, indiscriminatim ad baptismum. In dorum ab. usus reprehenſus.

Matth. 7. Matthei 7. Non liceat sanctum dare canibus, neque mittat tatis margaritas vestras ante porcos. Secundò, antiqua consuetudo Vniuersalis Ecclesiæ, quæ nunquam olim admisit ad baptismum peccatores publicos volentes pseuerare in suis peccatis, vt expreſſe do-

cet Augustinus in De fide & operibus, cap. 18. Tertiò, Ritus ipſe & ceremonia seruat à tota Ecclesia in collatione baptismi, disuadere hæc eis poterant. Requiritur enim à baptizando abiuratio dæmonis, & mundi, & pomparum eius. Quartò & dissuadere eis potuit hunc errorem, & precipitem temeritatem, quod ad vitam beatam fides & opera bona necessaria sunt. Ut enim infideles ad regnum cælorum non admittentur, ita neque adulteri, neque molles, neque usurarij, neque simoniaci, & denique nulli qui fuerint in peccato mortali. Si igitur neque infidelem quempiam, aut dubium de aliquo fidei articulo admittebant ad baptismum, etiamsi diceret se velle, & verè optaret baptizari, neque ante doctrinam de fide conferebant alicui baptismum, eisdem neque peccatoribus publicis debuerunt tradere baptismum, neque cuiquam non prius tradita aliqua summa de doctrina morum. Exuere enim opus erat veterem hominem, si verè volebant induere nouum, eos, qui sic ad illos accedebant. Et monere debuerunt, vt relinquerent Aegyptum, si ad terram promissionis transire volebant per mare rubrum, quod figura fuit baptismi, quia in eo omnia extinguntur peccata, quæ dæmonis sunt arma & militia, in Pharaone nobis designati. Neque exempla quæ in contrarium citata sunt in arguento, mouere eos in contrarium debuerunt.

Ad primum enim respondere possumus, Responsio illa millia hominum qui baptizati sunt ad primum in die Pentecostes, non tantum credidisse his quæ Petrus docuit eos de Christo, sed & penitentiam quoquæ habuisse suorum peccatorum, & renunciasse omnibus carnis & mundi affectibus, si quibus ante te nebantur. Præter ea enim, quæ credenda Petrus ipse tradidit de Christo, docuit & penitentiam & baptismum, dicens: Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine I e s v Christi. Neque hæc sola tradidit, sed & docuit damnare opera mortua, quæ nequiter faciunt huius seculi dilectores, & alia quæ necessaria erant, vt idonei essent ad recipientium baptismi. Et optimè hoc colligit Augustinus in De fide & operibus, capite 8. ex illis quæ statim adiecit Lucas: Alijs etiam verbis pluribꝫ testificatus est, & exhortabatur eos, dicens: Saluamini à generatione

ne ista præua. Nè prolixior enim iusto effet narratio, contetus fuit summa quadam ac velut compendio sententiam ponere, cui persuadendæ pluribus verbis Petrus instabat. Ipsa enim summa posita est, cùm dictum est, Saluamini à generatione hac præua: vel, sicut apertius legit ibi Augustinus, Eripite vos à seculo hoc præuo. Et cùm ita subiecerit Lucas, Qui ergo receperunt sermonem eius, baptizati sunt: vel, sicut dilucidiū multo legit ibidem Augustinus, At illi audīsimè capientes excepterunt verba, & crediderūt, & baptizati sunt: liquet ex his, non admissos ad baptismum, nisi eos qui Petri exhortationibus, quo ad fidem & mores, obtemperarunt.

Ad secundum etiam exemplum de spacio. Ad secundum etiam exemplum de spacio, done illo baptizato à Philippo, facile respondere possumus, sub illo verbo, Euangelizauit illi Iesum, & illa etiam, quæ ad vitam moresque pertinent eius, qui credit in Dominum Iesum, compræhensa esse. Hoc est enim, vt capite nono vbi supra, dicit Augustinus, Euangelizare Christum, non tantum dicere, quæ sunt credenda de Christo, sed etiam quæ obseruanda ei, qui accedit ad compagem corporis Christi. Et meritò hoc dicitur ab Augustino. Ad Euangeliū enim Christi spectant cuncta, quæ de illo credenda sunt. Et inter haec non illa solū sunt, quibus docemur, quis sit, & qualis, & quantus, cuius filius secundum diuinitatem, cuius & secundum humanitatem, quid fecit, quid passus fuit, & quarè, quæ virtus resurrectionis eius, quod donum fidelibus misit: sed & illa etiam cōnumeranda sunt, qualia membræ, quibus sit caput, quærat, instituat, diligat, libaret, atque ad æternam vitam, honoremque perducat. Et siue ista breuius & constriccius tradantur, siue latius & vberius, proculdubio euangelizatur Christus. Et nisi hoc esset euangelizare Christum, cùm in toto illo capitulo Esaiæ, quod legebat Eunuchus ille, nulla sit mentio de baptismo, vnde fuisset ipse commotus vt dicaret, Ecce aqua: quis me prohibet baptizari? Et alias: Si ideo existimat non esse necessarium, ante baptismum docere ea, quæ ad mores spectant, quia non legimus ea docuisse Philippum istum Eunuchum: Nihil ergo erit necessarium baptizandis tradere de Spiritu sancto, nihil de sancta Ecclesia, nihil de remissione peccatorum,

DE PRAECIPVA CAVSA

IV. JUSTIFICATIONIS.

QVAESTIO TERTIA.

*E*RTI ò queritur, an fides teneat Pro affirmatiōnē primum & præcipuum locum in te quæstionis parte ariū. Iustificatione peccatoris. Et vide-gum. & scriputuram quod sic. Fidei sacerdotis tribuitur in scripturis iustificatio nostra, q̄ alicui alijs virtuti. Ergo ipsa primum & præcipuum locum tenet in iustificatione. Cur enim alias ei potius quam alijs virtutibus imputare iustitia nostra, si alijs virtutes hac in parte potiores sunt, & plius efficiunt? Quod vero sacerdotis fidei tribuatur nostra iustificatio, quam alijs virtutibus, nemo qui literas sacras, vel superficietens, attigerit, poterit ambigere. Ut enim omittamus loca-

iam citata in questione secunda ex capit. 3.
& 4. epistolæ ad Romanos, vbi deciēs vel
duodeciēs fidei tribuitur iustificatio no-
stra. Certè capite 5. ibidem apertissimè hoc
patet, vbi ita legimus: Iustificati ergò ex fi-
de, pacem habeamus ad D E V M per Do-
minum nostrum Iesum Christū, per quem
habemus accessum per fidem in gratiam
istam, in qua stamus. Et ad Galatas 3. Qui
tribuit nobis spiritum, & operatur virtutes
in nobis: ex operibus legis, an ex auditu fi-
dei? Sicut scriptum est, Credidit Abraham
Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Co-
gnoscite ergò quia qui ex fide sunt, hi sunt

filiij Abrahæ. Proudens autem scriptura, qā
ex fide iustificat gentes Deus, prænunciatuit
Abrahæ, quia benedicentur in te omnes
gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedicen-
tur cum fideli Abraham. Et paulo inferius:
Itaque lex pædagogus noster fuit in Chri-
sto, vt ex fide iustificemur. Et statim: Omnes
eñm filij Dei estis per fidem, que est in Chri-
sto Iesu. Et ad Ephesios 2. Gratia estis sal-
uati per fidem. Et cap. 3. In interiori homi-
ne Christum habitare per fidem. Et ad
idem facit, quod ad Hebreos 11. vni fidei
tribuit Paulus fœcunditatem Saræ, salu-
tem Raab, transitionem maris rubri, rui-

nam Hiericho, victoriam regnum, operationem iustitiae, adeptionem promulgationis, triumphum de inimicis, fortitudinem in bellis. Et in Actibus Apostolorum cap. 15. fide purificata, dicit Petrus, gentium corda. Et confirmari potest hoc argumentum. Non enim solam fidem sic magnificat Paulus ubique, ei imputans nostram iustificationem, sed & sapientia sic imputat ei nostram iustificationem & iustitiam, ut aliorum omnium nullam videatur prorsus dicere, Deum habere rationem. Arbitramur, ait, iustificari hominem per fidem sine operibus legis. Et paulo post: Et autem qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Et ex hoc quod scriptura, vna commemorata fide, & reliquis omnibus tacitis virtutibus, dicit: Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, infert ipse constanter: Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Et ex hoc quod per Abacuc dicit Deus, iustum ex fide vivere, infert simili-

ter ad Galatas tertio, neminem in lege iustificari. Cum igitur tanta tribuantur fidei,

CAUSA IVSTI

præteritis alijs virtutibus, videtur illi præcipuum locum tenere in iustificatione hominis.

Præterea argumentari ad idem possunt Ratio al-
mus hunc in modum: Fides, maxima quæ-
dam est protestatio misericordiæ diuine, &
per eam maximè Deo fidimus, nobisq; dis-
fidimus. Agnoscimus eum per eam nihil esse
nobis in nobis præsidij, & vna Dei gratia
& misericordia nos posse iustificari, funda-
mentumq; illa est totius iustitiae, & ab illa
habent totam suam virtutem, si quam ha-
bent alia opera. Ergo fidei sunt prime par-
tes in iustificatione nostra.

In contrarium autem argumentor: Poe-
nitentia de peccatis, semper reponit homi-
nem in gratia, & reconciliat Deo peccato-
rem, ut patet ex multis locis scripturæ, &
manifestissimè ex Ezechiele cap.18. vbi in-
ter alia multa, quæ hoc liquidò probant,
& hoc quoquè, quod satis est, legimus:
Conuertimini, & agite pœnitentiam ab
omib[us] ini[st]itutib[us] vestris, & nō erit vo-
bis in ruinam ini[st]itas. Cùm igitur hoc nō
semper præstet fides, quippe quæ sapè sit in
multis peccatoribus sequitur, nō fidem, sed
pœnitentiam, primum locum tenere in iu-
stificatione hominis.

Pro solutione istius quæstionis supponendum est primò ex his, quæ, si Dominus dederit, latissimè disputata trademus in quarto sententiarum, distinctione 14. multipliciter posse hominem iustificari. Et prima quidem, ac communior, magisque protrita via est per poenitentiam, hoc est, per dolorem de peccatis commissis, & propositum cauendi illa in posterum. Secunda verò via, qua quispiam ex multorum sententia & nostra posset iustificari, est per dilectionem Dei super omnia. Tertia est per martyrium. Quarta per orationem. Quinta per sacramenta Ecclesie, & potissimum per baptismum, & poenitentiam, & Eucharistiam. Ac probabilis est etiā sexta, ut videtur, via, nempe p fidem. Videtur enim probabile, quod si quis infensus solo originali, cum primum veniret ad usum rationis, audita prædicatione fidei, & visis miraculis in eius testimonium, vellet eam recipere ob salutem animæ sue, per hoc solum, quod ei credit, iustificaretur, & remitteretur ei originale.

Secundò supponendum est, multa simul concurrere ad iustificationē nostram, cum quis cationem multa concurrant.

quis prima via, hoc est, per pœnitentia
iustificatur. Nam concurrit fides, qua
Deum creditus: Concurrit spes, qua
Deo confidimus, & vna illius gratia & m
sericordia speramus nos ei reconciliando.
Concurrit pœnitentia, qua dolemus de pe
catis nostris: Concurrit & Dei amor, qui
fit, ut peccata commissa potissimum nobis
displaceant propter Dei offendam, & in pe
sterum cauere proponamus, ne illius ru
sum incurramus offendionem. Sine amo
enim Dei nullus consequitur veniam su
rum peccatorum, ut dicit Aug. Et ex mu
tis scripturarum testimonijis hoc certum e
st, ut alias docebimus. Concurrit & seppe or
atio sive religio, qua humiliter & cum fid
tia diuinam misericordiam imploram, q
centes cum publicano: Domine, propiti
esto mihi peccatori, vel cum Davide, Mi
rere mei Deus secundum magnam mis
ericordiam tuam. Et quando vel ista omnia
vel plura ex his, concurrunt ad iustificati
onem peccatoris, est dubium, cui potius isti
rum tribuenda est nostra iustitia, hoc e
quod potissimum ex ipsis Deis acceptat,
nos iustificet, quod apud eum est maiori
precio, quod maioris momenti: denique
cuius gratia & virtute, & si licet dicer
merito, præcipue iustificamur:

Et de hoc duas video esse opiniones
apud Doctores. Prima est, ea quae communi-
cans apud Catholicos, & potissimum apud
Scholasticos Doctores, quod penitentia
principias partes tenet, & primatum si-
vindicat in iustificatione peccatoris. A
2. tera est minus communis, quod fides, pri-
ma & potissima causa est nostrae iustifi-
cationis. Et hanc partem satis videtur tunc
Philippus Melanchthon. In locis enim com-
munitibus & commentariis epistolae ad Romani-
nos, negat caritate nos iustificari. Et omnes
(opinor) haeretici, qui dicunt fidem sola
iustificare nos posse sunt operibus, id est
defenderent. Vbi enim illi admittant, quod
negare profecto non possunt, alia etiam
cum fide concurrere ad nos iustificantur
dicent saltem primas partes tribuendas
se fidei. Et ex his duabus sententijs ut
verior sit, mihi quidem satis non constat.
Et crediderim posse vtratuus citra haeresi-
periculum defendi, atque adeo tota
istam questionem problematicam esse,
problematicè posse ex vtrahc parte in scholis
disputari. Quoniam vero communis op-

n ñio aliquanto probabiliꝝ appáret, ponam
n iuxta hanc sententiam, conclusionem hu-
n usmodi responsiuam ad quæſtionem.

CONCLUSIONS

Probabilius est, fidem non tenere potissimum locum in iustificatione peccatoris, sed potissimum locum tenet poenitentia, & eam supra fidem DEVS acceptat, ut nos iustificet. Probatur haec conclusio

Primò : Pœnitentia est causa immediata; vel dispositio immediata, &, ut videtur, sufficiens cum gratia diuina ad iustificationem nostram. Ea enim posita, mox iustificamur. Et ab ea videtur esse iustificatione nostra completiore, ut sic dixerim, & consummatiore. Fides autem non est dispositio adeò proxima ad iustitiam, & manet in peccatoribus, & ab ea solùm initiatore, ut sic dicamus, est iustificatio nostra. Ergo non fides, sed pœnitentia primas partes tenet in reconciliatione peccatoris. Et confirmo hoc argumentum: Si stare possit dolor de peccatis, ut offendæ sunt Dei, sine fide, ut quidem videtur posse esse sine fide actuali, saltem in eo qui ex lumine naturali cognosceret Deum esse, ille dolor sufficeret ex gratia diuina ad reconciliandum Deo peccatorem. Non sufficit autem ad hoc fides sola, quantacunq; ea sit. Signum

igitur est, potissimum causam nostrę iustificationis esse pœnitentiam, atque ideo ei esse potissimum imputandum, quod iustificemur, & non fidei. Si enim pœnitentia sola potest præstare, quod præstat cum fide, & fides sola non potest præstare, quod præstat cum pœnitentia, manifestum sane argumentum hoc est, quod ipsa iustificatio magis est pœnitentiae effectus, quam fidei. Sicut enim si calorem, quem producit Deus cum igne, potest Deus, ut vere potest, producere sine igne, ignis autem non potest producere sine D E O: manifestè colligitur, eum calorem magis esse effectum D E I, quam ignis: Deumque esse potissimum causam illius, non ignem: ita videtur, quod si pœnitentia iustificare nos possit sine fide, non autem fides sine pœnitentia, quando fides & pœnitentia coëfficiunt nostram iustificationem, pœnitentia illa sit potius tribuenda, quam fidei.

Secundò ad idem argumentor sic: Plus 2. Ratione
meretur de Deo, maiusque ei obsequium
præstat, meliusq; in eum qs affectus est per
hoc, quid dolet de ei^o offensa, & in poste-

rum proponit eam pro virili sua cauere, q̄ per hoc, quod illius dictis fidem adhibet, eumque credit etiam constantissimè veracem. Sicut & de rege plus apud homines meretur, plusque censetur facere ad obtinendum ipsius amicitiam vel gratiam, qui amarē dolet eius incurrisse offendit, & in futurum ei pollicetur in omnibus suis præceptis obedientiam, quām qui crederet eum esse etiam veracissimum. Ergo efficacior est & potentior pœnitentia in reconciliacione peccatoris, quām fides. Et confirmat: Difficilis est pœnitere, quām credere, vt patet; quia cū pauci sint fideles, pauciores tamen sunt pœnitentes. Plus etiam facit ad augendam caritatem iam acquisitam, & recuperandum bona perdita per peccatum pœnitentia, quām fides: plus & intensio & fervor pœnitentiae, quām intensio & fervor fidei. Ergo pœnitentiae potius, quām fidei, Etiā diles triuenda est nostra iustificatio. Et hoc actioni Dei, gumento, quod quidem apud me magni est martyrio, ponderis, videtur posse probari, tum, cūm tūs iustifi. quis iustificatur per dilectionem Dei, aut cationē tri. per martyrium, aut per orationem, plū etiam istis omnibus triuendam esse no. stram iustificationem, quām fidei, etiam si & tunc, quod nos non negamus, suum certè locum teneat fides. Cūm enim ista tria plū augeant caritatem acquisitam, quām fides, plusque faciant ad augmentū gratiae, & magis meritoria sint, & augmentum in illis, maioris sit momenti ad augēdum gratiam & gloriam, quām augmētum in fide: sequitur, vt videtur, & ista magis cooperari gratiae diuinæ, & meritis Christi ad nostram iustificationem, magisque illam efficiere, & potentiū impetrare & certiū, q̄ fidem. Quidquid em̄ maioris fieret à Deo ad ipsam iustificationem, maioris etiam fieret ad eam augendam: & quidquid maioris sit ad augendam suam gratiam, maioris quoquā fieri credendum est ad eam in eundam. Sicut & in physicis videmus omnia illa agentia naturalia, potentiora esse ad introducendum aliquam formam naturalem, quā potentiora sunt ad eam augendam, si illa sit augmentabilis: & quācunque potentiora sunt ad augendum, potentiora etiam sunt ad introducendum, neque vlla opinor dabitur instantia. Et cūm Paulus aperte dicat, maiorem & præstantiorē virtutem caritatem, quām fidem & spem: consequens est, vt potentiorem

dicamus esse caritatem ad augendum & ineundum amicitiam diuinam, quām fidem & spem. Cūm etiam ibidē dicat, fidem, ibidē, quantacunque ea sit, sine caritate non sufficere, non autem hoc dicat econtrario de caritate sine fide: innuere videtur, potiorē esse causam nostræ gratiae & gloriae caritatem, quām fidem. Cūm etiam fidem vocat fundamentum spiritualis nostræ str. Heb. ii. & in dominis visibilibus, quantumcunque fundamentum preciosum sit & operosum, tamen alijs partes dominis longè preponderent: insinuauit profectō, non esse fidem potissimam causam nostræ salutis, quanuis sit prima.

Ad argumentum in contrarium huius Argumēta conclusionis, factum in principio quæstio. contraria solnis, diceret fortassis alijs, non ideo sapius prīmō ex alio tribui fidei iustificationē nostram in scri- teris autho pturis, quia illa sit potissima causa illius in- ris mente. ter omnia opera nostra, sed ideo, quia idem est in scripturis, ex fide iustificari, & ex grātia iustificari: equum verò est, vt sepius me- moria fiat gratia, quandoquidem citra controuerham ei magis adscribenda est iu- stificatio nostra, quām operibus nostris. Et hunc modum dissoluendi hoc argumen- tum non ego ex meo capite finxi, verū eum licet legere in quodam nobili scholi-aste nostri temporis, qui coactus fortè verbis Pauli, neq; aliter sciens ab eis se explicare, tandem in quodam scholio super illa verba cap. 4. ad Romanos, Ei verò qui non operatur &c. dicit, iustificari ex fide, & secundūm gratiam, idem esse apud Paulum, & inducit p̄ hoc verba Pauli ibidē, Ideo ex fide, vt secundūm gratiam firma sit pro- missio omni semini. Sed melius argumen- tum pro hac sententia, esset ex hoc, quod Paulus in eodem cap. 4. & in cap. 3. distin- guit iustificationem ex operibus legis, cōtra iustificationem ex fide. Quare cūm fidem dicat Christus Ioannis 6. esse opus Fides etiā legi p̄ceptum sit fi- ptum opus, Dei, & vnum opus à lege p̄ceptum sit fi- ptum opus, des: sequitur, ex fide iustificari, non esse idem, quod, iustificari ex actu vel propter actum fidei: sed esse idem, quod, iustificari ex gratia: hæc enim est iustificatio, quācunque opponitur iustificationi ex operibus. Et confirmatur hoc: Quanvis Paulus ibi di- xisset, iustificari homines à D E O ex fide: statim adiunxit, & ex autoritate Da- Mal. 10. uidis confirmat, beatū hominem, cui Deus acceptam fert iustitiam sine operibus. Per-

indē

indē sanè, q̄ si pro eodem acciperet, ex fide iustificari, ac iustificari sine operibus: quod quidem nihil aliud est, quām iustifi- cari ex gratia. Si igitur iustificari sine ope- ribus, non est quid diuersum, sed idem po- tiū cum hoc, quod est, iustificari ex fide: sequitur, iustificari ex fide, & iustificari ex gratia, idem esse apud Paulum.

Et augeri potest, & validius aliquanto fieri hoc argumentū ex eo, quod alijs non videtur, quarè ex fide debuerit Paulus asserere, homines iustificari, exclusis omnibus alijs operibus, cūm alia opera sint tan- ti valoris apud Deum, quanti est fides: aut certè fides non sit magis meritoria iustificationis nostræ, quām alia. Non enim fidei debetur iustificatio nostra: & ita illa, sicut & alia opera, potest intelligi exclusa, cūm Paulus dicit, ex operibus legis nemini iustificari apud Deum, & nō ex ope- ribus iustitiae, quāc fecimus nos, sed secun- dum Dei misericordiam saluos nos esse fa- ctos. Cūm ergo nihil illa veritus, neq; ad- uersari se illis existimans, tam constanter ubique imputet fidei iustificationem no- stram: sequitur, pro eodem usurpari ab eo, iustificari ex fide, & iustificari secundūm gratiam: siue hoc fuerit, quia ita erat vnu acceptum tempore Pauli, vt iustificari ex fide, & iustificari sine operibus, pro eodem acciperentur: siue quod fides maximè at- testetur gratiae Dei, vt quāc super omnia opera nostra maximè confirmet & prædi- cat gratiam Dei: siue quod hoc ipsum pro- penissimā est gratia, quod ex fide nos iu- stificet, quam ipse tam multis & tam per- spicuis argumentis docet, & benignissimè nostris imparitur mentibus.

Iustitia data Sed neque istis argumentis, quāc vnu. solutio, què in gratiam p̄cipitati p̄tentissimi autho- ratis, ex his excogitavi, adduci possum, vt credam patet, & ex idem esse apud Paulum, ex fide, & ex gra- tia iustificari. Sed quanvis ista sic sint in- ter se coniuncta, vt nullus iustificetur ex fide, quin iustificetur ex gratia, & econtra- riō: crediderim tamen ista longè inter se differre, & tunc quidem explicari à Paulo misericordiam diuinam, & indebitam be- nignitatem in peccatores, cūm dicit nos iustificari ex gratia: tum verò explicari, quid à nobis Deus exigat, & quid ex parte nostra cooperetur ad nostram iustificationem, cūm dicit nos iustificari per fidem. Et quod hoc ita sit, facile est videre expendē-

ti benē oīa, quāc à Paulo dicuntur in cap. 3. & 4. epistolæ ad Romanos, & in cap. 3. ad Galatas. Sed quia non omnes pro dignita- te expendūt, neq; intelligunt quemadmo- dū illa in hoc propositum debeant aptari, contra istam nouam Pauli expositionē argumentor primō sic: Cūm Paulus dicit ^{1. Ratio.} iustificari homines ex fide, vel per fidem,

Iesu, quem proposuit Deus p̄petuatorem p̄ fidē. Non ergo ista duo p̄ eodem accepit.

Tertiō & pro istis videntur inibi aperte esse verba, quae p̄æcitatus author p̄ se adducit: Ideo ex fide, vt secundūm gratiam firma sit promissio omni semini. Si enim benē aduertimus, in his verbis clauditur virtute hæc consequentia: Ex fide DEVS promisit Abrahæ, ergo secundūm gratiam. Et hoc manifestissimum esse potest scientibus Græcè. Textus enim Græcus manifestissimè sic habet: Ideo ex fide, vt secundūm gratiam, vt firma sit promissio omni semini. In quibus verbis duæ huiusmodi clauduntur consequentia: Ex fide, Ergo secundūm gratiam: Ex fide, Ergo firma erit promissio omni semini Abrahæ, non ei qui ex lege est solum, sed etiam ei qui ex fide est Abrahæ. Et neutra quidem illarum consequentiarum aliquid valet, si, Ex fide, idem significat, quod, Ex gratia: aut certè prima consequentia indigna erit Paulo, cùm vix cōsequentia dici mereatur, quæ idem infert ex eodem: & causalis certè consequentia non esset, cùm nihil causa sit sui ipsius: atq; ido & ineptè his adiungetur verbum, Ideo: quod causam, certū est, notare. Si autem verbum, Ex fide, accipitur, quō sensu par est hoc verbum accipi: cōsequentiæ illæ optimæ sunt & argutissimæ, dignæq; prorsus ingenio Pauli. Et secunda quidem manifesta est. Si em̄ promissio facta Abrahæ, est implenda, implebitur ergo in omnibus, q̄ in fide imitati fuerint Abraham, ac per hoc filij eius dici possunt, & non tātūm in Israelitis. Prior verò consequentia difficilior est, sed ita difficilis, vt in ea tñ videre liceat admirandum ingenium Pauli, qui & ex hoc, quod Deus iustificaturus erat filios Abrahæ per fidem, & impleturus illi per eam suas promissiones, inuenit viam stabiliendi & confirmandi Dei gratiam. Sed quoniam à nemine, quod gratia loci Pauliciam, ista cōsequentia, vndē valeat, explicatū est, obiter hæc eius expositionem adneftā. Et quidem posset alicui videri ido valere hoc argumentum, Ex fide iustificamus, Ergo ex gratia: quia magna & omnino eximia Dei gratia est, quod p̄ rem adeo facilem cuius volenti vti benignitate diuina, adeo & amabilem & honorificam, suam nobis gratiam nullo prorsus precio dignè comparabilem, liberalissimè partcipauerit. Si enim argumenta expenda-

Eruī sente*tia* loci Pauliciam, ista cōsequentia, vndē valeat, explicatū est, obiter hæc eius expositionem adneftā.

Fides nostra gratia pro patet.

authoris

CAVSA IVSTIF.

& gratuitō nobis illud promittenti. Si enī ex fide sue veracitatis & fidei, quam in suis præmissionibus seruat, nos habebimus illud beneficium, vtquè & ex gratia habebimus & benignitate regis, qui liberaliter illud nobis, cùm illud nos non promeremur, promisit. Atque ido optimè & profundissimè collegit Paulus, si ex fide, ergo ex gratia: fides em credit, & supponit gratiam præmissionis diuinę. Vnde & scriptura prius diuinam præmissionem commorat, quād fidem commendet Abrahæ. Præmissionis enim meminit in 12. cap. Genesis, fidei verò in 15. Si etiam attendamus, fidem ipsam quandam præcellentem DEI gratiam esse, optimè poterimus intelligere, collegisse hæc Paulum: Si ex fide, ergo ex gratia, & alibi, Si ex lege, iam non ex præmissione: vbi enim lex aliquid potest præstare, superflua est eius præmissio. Hæc autē omnia, quæ profunditatem scripturæ & sensus Paulini nobis mirificè cōmendat, aufert nobis ista noua expositio, quam impugnamus. Et tandem vbi nihil aliud eset contra eam, vel hoc quidem deberet esse satis, quod cùm significationes horum vocabulorū toto cœlo inter se discent, haud quaquam credendus est Paulus, ea inter se confundiſſe, & alterum pro altero usurpare. Sed magnifico suo sensu aduertit, nihil repugnare iustificationem per fidem, iustificationi ex gratia: neque idem esse, iustificari per fidem, quod, iustificari ex operibus legis. Cùm enim afferitur, nos iustificari per fidem: explicatur quidem medium, quo posito, ex parte nostra gratuitō & liberaliter per Dei gratiam iustificabimur: non autem explicatur aliquid ex parte nostra, cui debeat ipfa iustitia. Itaque patet, distincta esse in Paulo & in re, ista tria: iustificari per fidem, iustificari ex operibus, & iustificari ex gratia: & iustificari per fidem, mediū quoddam inter ea tenere, neq; concidere cum aliquo eorum, neque alicui ex ipsis opponi. Et per hæc patet ad omnes confirmationes, quas fecimus pro noua ista expositione. Ea ergo relicta, alia via quærenda est dissoluendi argumentum principale quæstionis.

Dico ergo breuiter, consequentiam ilam nihil valere: Sapientia tribuitur nostra iustificatio fidei, quād alicui alij virtuti: Ergo illa excellit oēs alias virtutes. Posunt enim alia esse cause, propter quas id

Quinq; cau- fidei potius quā- tib; virtu- ptura sapè tribuatur, i. causa.

QVAESTIÖ III.

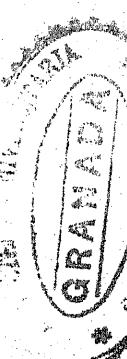
fat. Et eodem modo possumus ad confirmationem respondere. Ad secundum etiam breuiter dico, consequentiam non valere. Plus enim, quād omnia, quæ afferuntur in commendationem fidei apud Deum, ponderat, quod arctius illi vñimur per amorem ipsius, doloremq; de offensa eius, & propoſitum eam in totum pro nostra virili uitandi, quād vñiamur per fidē, quę prior est in nostra iustificatione, atq; ido posterior potius perfectione, iuxta axiomam illud philosophicum, Priora generatione, posteriora perfectione. Sed quia curiosus argumentator non hic sistet, sed inquiret causam, propter quam scriptura sapientia fidei imputet nostram iustificationem: addam his, prudentissimè esse factū ab Apostolis, vt sapientia iustificationem nostram fidei adscriberent, quād alijs virtutibus, propter multa: Et alij quidem alias fortassis huiusce rei commodiores & cōgruentiores causas tradent. Ego quinq; attingam, quę nobis pro nostra tenuitate occurrerunt.

A. 10.

Et prima quidem huiusce rei causa potuit esse, quia ipsa fides origo est & prima causa, radixq; & fons nostræ salutis. Ideo enim & cōueniens fuit, illi totam frequenter vitam nostram & salutem spiritalem imputare. Ut enim vita cordi tribuitur, & ab eo vita dicitur esse, licet alia sint requiata ad vitā nostram, quia à corde procedit vita in alia membra: ita & iustus congrue dicuntur ex fide vivere, licet alia sint etiam, vnde iustificari per fidem, iustificari ex operibus legis. Cùm enim afferitur, nos iustificari per fidem: explicatur quidem medium, quo posito, ex parte nostra gratuitō & liberaliter per Dei gratiam iustificabimur: non autem explicatur aliquid ex parte nostra, cui debeat ipfa iustitia. Itaque patet, distincta esse in Paulo & in re, ista tria: iustificari per fidem, iustificari ex operibus, & iustificari ex gratia: & iustificari per fidem, mediū quoddam inter ea tenere, neq; concidere cum aliquo eorum, neque alicui ex ipsis opponi. Et per hæc patet ad omnes confirmationes, quas fecimus pro noua ista expositione. Ea ergo relicta, alia via quærenda est dissoluendi argumentum principale quæstionis.

Dico ergo breuiter, consequentiam ilam nihil valere: Sapientia tribuitur nostra iustificatio fidei, quād alicui alij virtuti: Ergo illa excellit oēs alias virtutes. Posunt enim alia esse cause, propter quas id

vita

vitæ spiritualis habeant omnia opera nostra quancunque vim, quæ ad salutem conduceat spiritalem.

Et si non solum de sacramentis veteris legis, quo tempore utilia fuerunt, sed & de sacramentis nouæ legis hoc gratiæ tempore probabile est, ut ex aliquorum sanctorum authoritate in quarto Sententiarum, largiente Domino, ostendemus, aliquam partem suæ virtutis, ea à fide habere, merito & idem de operibus nostris censi ri potest probabile.

sacramētos. In confessio enim est apud omnes, certū q[uod] operū, tiores potentioresque causas nostræ salu[m] maior vis i[n] nostræ salu[re]. Quod enim habent opera nostra me-

ritoriæ, impetratoriæ, aut certè dispositiū uè obtinere, hoc sacramenta ipsa in se continent, & in nobis possunt potēti & omnino admirabili virtute efficere.

Atque ideò fortassis diuus Augustinus libro tertio contra duas epistolas Pelagianorum, capite 5. aperte tribuit fidei discretionem iustorum ab iniustis, in hæc verba: Nostra fides, hoc est, catholica fides, iustos ab iniustis non operum, sed fidei, lege discernit. Vnde & paulo inferius cùm asseruisset, propter rectam fidem eum saluari aliquando, qui moribus est inferior, quæ aliquis infidelis, qui condemnatur, subdit: Licet fides sine operibus neminem saluat, ipsa est enim non reprobata fides, quæ per dilectionem operatur, tamē per ipsam etiam peccata solvuntur, quia iustus ex fide, viuit. Sine ipsa vero, etiam quæ videtur bona opera, in peccata vertuntur. Omne em quod nō est ex fide, peccatum est.

Tertiò & ideò conuenienter tributa est salus nostra fidei, quia nulla est potentior causa ad mouendum peccatorem ad ea, quæ sunt ex parte ipsius requisita ad suam Ad pœnitēti. justificationem. Vis d[omi]ni Christi prædicatori, quisquis es, qui hæc legis, peccatores modus effi. cacissimus, inflectere ad pœnitentiam? Pone illis ob

oculos æternum illum & omnino importabilem malorum cumulum, quæ impen- dent peccatoribus, nisi à suis peccatis refi- pescant. Propone & felicissimum omnium bonorum aceruum, quæ fides verè pœnitentibus pollicetur. Adnitere, ut hæc sa- piens secum cogitent, vt hæc meditentur, vt hæc pro dignitate perpendant. facito, vt & ipsi suam fidem velut indormientem, languentemque, & omnino mortuam, ex-

fuscent. facito, vt eam consulant, vt eius lumini non resistant, vt hæc & eximia Christi in nos beneficia, velut sibi præsen- tia, & ante se graphicè depicta, fidei oculis cernant, & illos nulla re commodiūs, nulla re faciliūs, nulla re planè certius ad pœnitentiam traxeris.

Quartò etiam conueniebat, vt apostoli in suis epistolis & concionibus vtpluri- mūm fidei imputarēt & pollicerentur sanctificationem nostram. Erat enim illa maxi- mè necessaria illis, ad quos habebant ser- monem, & pleriq[ue] eorum, cùm boni alio- quì viri & probi essent, nihil deerat ad iu- stificationem, aut saltē ut in iustitia perseuerarent, nisi ut abiecta sua secta, nomen suum fidei darēt Christianæ, & in nostram religionem transirent. Estque hoc con- sultissimum, vt qui eos saluare cupiunt, quibus verba salutis annunciant, illa po- tissimum & frequentissimè commendent, quæ suis auditoribus maximè viderint esse necessaria. Non autem ex hoc licet infer- re, q[uod] nulla alia sint potiora bona, quæ ista, quæ pluriès commendantur. Possunt enim pluriès commendari, quod magis necessaria sunt, aut quod sine istis aditus ad præcellentiora non pateat, sicut forte eleemosynam ostendere possemus pluriès commendatam in scripturis, quæ vel pœnitentiam, vel certè quæ vitam contem- platiā, neque tamē indē eam commo- dē inferemus antecellere & præstare. At- temperantur enim sermones Auditorum necessitatibus & commodis, neque semper possunt ordinem ipsorum bonorum, quæ docentur, seruare. Et hac ratione qui- dem, cùm fides ianua sit certissima salutis, ab ea erat, estque semper Christi prædicato- ribus auspiciandū. Ea enim semel men- tibus hominum persuasa & inserta, facile & reliqua alia, q[uod] necessaria sunt ad plenā iustificationē, hominibus persuadentur, aliās aut certè difficilimè. Ut enim se ha- bent principia cuiuscunq[ue] scientiæ ad con- clusiones ex eis illatas, ita prorsus fides se- habet ad totam vitā Christianā. Et quem- admodū frustrā coneris conclusionum scientiam tradere, ignorantis earum princi- pia, ita frustra ad vitā Christianā exhorte- ris, nō persuasa ante oīa fide. Et ppterē sub- statia hue fundamentū, vel, vt græcis signifi- catiū dicūt, hypostasis rerū sperandarū, & argumentū nō apparentū, dicit à Paulo ad

Hebræos ii. vt intelligamus, ab ea esse au- spicandum cuicunque, qui velit scrio dare operam vel suæ, vel aliorum saluti.

Vnde & diuus Aug. in lib. De natura & gratia contra Pelagianos, cap. 68. pruden- tissimè & pientissimè dicit: Si volumus animos ad recte viuendum frigidos & pi- gros, Christianis exhortationibus excitare & accendere, primitus exhortemur ad fidem, qua Christiani sunt, & eius nomini subiiciātur, sine quo salvi esse non possunt: Si autem iam Christiani sunt, & recte vi- uere negligunt: verberentur terroribus, & præmiorum laudibus erigantur, ita sanè, vt non solum ad bonas actiones, verū etiam ad pias orationes, eos exhortari me- minorimus, atque hac instruere sanitatem doctrinæ, vt & illigratias agant, cùm insi- tuerint benè viuere, quod aliquid sine dif- ficultate fecerint: & vbi difficultatem ali- quam sentiunt, fidelissimis & persecuan- tissimis precibus & misericordiæ promptis operibus facilitatem à Domino impetrare persistant. Hec ille. Et cùm nusquam gen- tium inuenta sit perfecta iustitia sine fide, immò omnes nationes fidei expertes, multis obnoxias vitijs & erroribus experientia docuerit: argumentum apertum habemus, vt credamus, fide non admissa, neque rece-pta, necessè esse in multis errare, labi, & offendere. Atq[ue] ideò maximè & frequen- tissimè conueniebat fidem commendari, & ex ea iustificationem omnibus promitti.

Quinta & illa potuit esse causa, vt pluriès concederetur fidei iustitia. Erat enim vna ista dispositio, cui inter omnia nostra opera maximè tribui poterat sine periculo superbiæ nostræ, & gratiæ diuinæ iniuria vel derogatione. Cùm enim fides Dei do- num sit, & quædam diuinæ gratiæ in nos protestatio, hoc ipso quod tribuitur fidei nostræ, tribuit gratiæ & misericordiæ diuinæ, & aufertur nostris viribus, vt non glo- rietur omnis caro in conspectu eius.

Et in hoc admirabilis est prorsus diuina sapientia. Cùm enim Deus nos iustifi- care voluerit gratis quidem, sed apposito tamen aliquo opere nostro, illud opus ad omnium iustificationem requisuit, quod maximè contestaretur Dei misericordiam & gratiam, qua iustificamur, & per quod audientes nos iustificari, minimam occa- sionem superbiæ & inanis gloriæ habe- re poteramus. Atque ista fortassis de

causa Paulus clarissimus gratiæ diuinæ af- fector, cùm Iudeorum & Gentilium su- perbiā vellet deprimere, atque ideò iu- stificationem nostram operibus abroga- ret, nihil veritis est fidei vni eam adscri- bere.

Sed vt cunquè ista se habeant, decuit sa- nè Apostolos, fidei ipsius prædicatores & fundatores, quæ maximè fidem sapè at- tollere, & quidquid ei verè conueniebat, asserere. Et ista enim omnia optimè cal- lebant, & à Christo idem factitatum per- spexerant, neq[ue] se ignorabant in hoc ab eo apostolos institutos, vt fidem manifesta- rent, stabilirent, & persuaderent, & per or- bem terrarum propagarent. Non ergo quia fides omnia opera nostra excellat in impetrando iustificationem hominum, id- è sapientius quæ alijs, ei imputatur nostra iustitia; sed quia illa est prima causa illius, & ab ea cetera pendent, & recipiunt suam virtutem. Et quia illa est maximè omnib[us] necessaria, eiq[ue] minori piculo & gratiæ di- uinæ, & nostræ humilitatis tribui poterat, ideò pluriès ei nostra imputatur iustitia.

Video & quosdam eliter argumētari, ad probandum fide potissimum nos iustifi- cari. Iustificamur enim, inquit, per promis- sionem Dei gratuitam, sed fides principi- liter & correlatiè videtur respicere pro- missionem, & ei inniti, & eam, vt sic dicam, magis attingere. Participabit ergo magis virtutem iustificandi, quæ reliqua omnia. Sed hoc argumentum in tam multis pec- cat, vt nisi esset protritissimum inter Lute- ranos, haud quaque mihi persuasissim illius meminisse. Ineptissimum enim est, & nullius prorsus apparentia: Et, vt alia omittamus, consequentia nihil valet.

Et satis est, vt dilectio D E I præfera- tur fidei in iustificatione, quod magis nos D E O vnit & coniungit, quæ fides. D E V S autem est principalior causa iu- stificationis nostræ, quæ sua promissio- & illi & suorum mandatorum obseruan- tia, magis & frequentius tribuitur nostra iustificatio in sacris literis, quæ vitæ pro- missioni, quæ conditionalis est apud Eze- chielē, & non absoluta: Si impius, in- quit, egerit pœnitentiam &c.

Et ante illam verisimile est, protopa- rentes nostros & alios Patres, sine villa promissione, sola diuina misericordia esse iustificatos.

DE FIDE ET OPERIBVS
DE MERITIS IN GENE-
RALI.

QVÆSTIO QVARTA

AN fides, & alia opera pia, meritoria sint apud Deum. Et videatur quidem fides saltem meritoria esse apud Deum. Ut enim patet ex authoritatibus multis, quas citatione que mus, fidei imputatur iustificatio hominis. Probabilia pro affirmata est ex authoritatibus multis, quas citatione que mus, fidei imputatur iustificatio hominis. Arg. Nisi autem eam mereretur, cur ei debet ea imputari? Et confirmatur hoc: Alijs omnibus operibus nostris exclusis, & abrogata eis vi iustificandi, imputatur iustitia nostra fidei. Aliquid ergo saltem habet peculiare fides, quo carent cætera opera, ratione cuius possemus dicere, fidem mereri iustificationem, quanvis hoc alijs operibus nostris minimè conueniat.

Rom. 3. In contrarium argumentor: Iustificamur à DEO, vt Paulus dicit, gratis & per gratiam ipsius, hoc est, per gratuitam misericordiam, & benignissimam voluntatem ipsius. Gratia etiam DEI vita æterna, vt idem Paulus dicit. Et Esaias dicit: Gratias venundati estis, & sine argento redimemini. Ergo neque fides, neque aliud aliquod opus nostrum, iustificationem nostram meretur aut beatitudinem.

Methodus authoris in aliarum, quas statim addemus, primò quid questione meritorium sit, & quotplex explicabo. Se hac excusanda, quid in his questionibus certum sit, quid & controvenerit, & in eo quod certum non est, quæ sint & quot opiniones, aperiam. Tertiò, ad questionem propositam respondebo.

Meritū quid sit. Meritum igitur, vt de primo dicamus, est actio libera, acceptata ad aliquod præmium. Quāquam enim & apud Latinos, & apud Ecclesiasticos authores sèpè hoc vocabulum, Meritum, licet inuenire usurpatum etiam aëtibus malis, quia merita illis sunt pœnarum, quas sibi mali homines suis malis actionibus merentur, sicut & Paulus Rom. 1. mercedem erroris Gentilium, pœnam appellat, qua illi ob errorem suum sunt multati. Et alibi: Omnis, ait, inobedientia & Heb. 1. prævaricatio iustum accepit mercedis retributionem: tamen, cùm iam ex communione & acceptance Scholasticorum, nomen Meriti ad ea opera sit restrictum, quæ Deus ad aliquod præmium acceptat, dandum hoc fuit scholæ, vt & nos quoquè sic strictum vocabulo isto uteremur. Loquendum

omnem actum volūtatis, is casus tam metaphysicus est, & tam alienus à lege & more communi, vt propter illum nequam visum fuerit conueniens, diffinitionem datam obscurare, aut longiorem facere. Et aliás, Diffinitiones eorum sunt, quæ in communi vsu & more hominum posita sunt, & illis, quæ ut plurimum contingunt, satis est aptari, neque ad strictissimum dialecticorum rigorem exigendæ sunt, aut examinandæ. Sed actionem diximus liberam, quia quæ actiones liberæ non sunt, indignæ prorsus nomine meriti censeri debent. Et absurdè, nè dicam, ineptè & imperitè, abusi mihi videntur isto termino, quicunque contra communem Doctorum theologorum sententiam cōmēti sunt, posse inueniri meritum in actionibus, immo & in passionibus expertibus libertatis. Si enim per ea, quæ à natura nobis insunt, neque laudamur, neque vituperamur, vt philosophus in Ethicis dicit, certè neq; per ea, quæ in nostra non sunt potestate, laudandi sumus aut vituperandi. Par enim de virtutisque est ratio.

Et, vt dicit diuus Hieronymus, exponēs illud, Beati mundo corde: Vbi necessitas, corona non est. Cùm ergo meritum dignum sit laude & præmio, certè quæ nostræ non subsunt potestati, merita appellari, nisi abusuè, non possunt. Neq; quisquam, opinor, hominū apud aliquem existimat se mereri aliquod præmium per ea, quæ necessariò facit vel patitur, nisi forte, cùm sua se quis sponte in gloriam vel gratiam alicuius, se illi necessitatib; subiecerit.

Adieci verò in præmissa diffinitione verbum illud, Acceptata ad aliquod præmium. Quāquam enim & apud Latinos, & apud Ecclesiasticos authores sèpè hoc vocabulum, Meritum, licet inuenire usurpatum etiam aëtibus malis, quia merita illis sunt pœnarum, quas sibi mali homines suis malis actionibus merentur, sicut & Paulus Rom. 1. mercedem erroris Gentilium, pœnam appellat, qua illi ob errorem suum sunt multati. Et alibi: Omnis, ait, inobedientia & Heb. 1. prævaricatio iustum accepit mercedis retributionem: tamen, cùm iam ex communione & acceptance Scholasticorum, nomen Meriti ad ea opera sit restrictum, quæ Deus ad aliquod præmium acceptat, dandum hoc fuit scholæ, vt & nos quoquè sic strictum vocabulo isto uteremur. Loquendum

QVÆSTIO
SECUNDA.

dum enim est vt plures, sicut Philosophus admonet. Neque imitandi sunt illi, de quibus Iudas in sua canonica dicit: Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Et vbi aliás hoc vocabulum largius conueniat accipere, vt cōm̄prehendat sub se non solum bona meriti, sed & quæ Augustinus passim vocat inala & pessima merita, in proposito quidem nihil erat necesse sic accipere. Non enim generaliter de merito disputabimus, sed ea attingemus sola, quæ ad meritum iustificationis & beatitudinis spectant.

Meriti dif-
finitio. Est ergo meritum actio libera acceptata ad aliquod præmium. Quia verò varijs modis aliqua actio potest acceptari ad aliquod præmium, aut ex natura & dignitate operis, aut ex lege, aut ex gratia acceptantis eam actionem ad illud præmium, inde & multiplex ponitur à Doctoribus meritum.

Meriti di-
finitio. Et pro huius explicatione, secundò notandum est, duplex communiter ponimur: Meritū de cōdigno, qd ritum de condigno: alterum, meritum de congruo: & meritum quidem de cōdigno, vocatur meritum, cui de iustitia, ex lege & condignitate operis, debetur aliquod præmium. Meritum verò de congruo, appellatur opus, quod ex gratia & congruitate quadam acceptatur ad aliquod præmium, quod nequè ex lege, neque ex condignitate operis sibi debebatur.

Meritū de congruo. Ex quibus diffinitionibus sequitur, ad meritum de condigno, duo esse requisita: Alterum est, vt opus ipsum, quod est meritorium de condigno, dignum sit eo præmio, cuius dicitur esse meritorium. Alterum est, quod ex lege debatur sibi tale præmium. Sed ad meritum de congruo satis erit, quod cùm non sit sancta aliqua lex, quia debeat tale præmium respondere ei merito, tamen congruum sit, & deceat Deum propter dignitatem vel excellētiā operis illud remunerare tali præmio. Et possunt ista declarari, & perspicua fieri hoc exēplo: Promisit rex certum aliquod præmium ei, qui primus vexillum regis in muris ciuitatis hostium posuerit. Petrus non mediocri suo periculo posuit ante alios vexillum in eis. Is quidem dicetur illud præmium meruisse de condigno. Et opus enim dignum fuit tali præmio, cùm periculose difficile, & omni laude dignum

DE MERITIS IN GENERALI.

Meritū solis duobus membris diuidi.

Ociosam est se inter di- gnū & con- dignū disti- cutionem.

Rom. 8.

De operum meritis tres diuersae sen- tientiae.

2. opinio.

digni sunt iusti, ex lege & promissione DEI, talipræmio. Atque ideo inferunt, meritum de condigno, esse quidem posse inter homines, & respectu hominum vel angelorum, sed nequaquam respectu Dei, præsertim respectu beatitudinis, quæ plurimis parasangis excedit, quidq; nos possumus, etiam præclarissimè operantes, mereri. Sed quantum ista apparenter dicantur, & sua probabilitate non careant, tamen nè deuiaremus in acceptione terminorum à via communi, in sola duo membra visum est meritum partiri. Et verè necesse non est plura ponere. Nam quod ponit sanctus Bonaventura meritum de digno, meritum est de congruo, quippe quod nulla lege habet suum præmium, sed congruitate quadam & gratia diuina. Quæ autem alij merita de digno appellant, canos merita de condigno dicimus, censentes prorsus satis esse ad meritum de digno, dignitatem operis & legem de præmio. Et profectò illis præmijs merita sunt condigna, quibus sunt digna. Neque enim apud Latinos authores inuenio differenciam, quam isti Doctores communiscuntur inter dignū & condignū. Et quidem si auctoritas Pauli eos mouit, vt respectu beatitudinis non poneret meritū de condigno: eadem & mouere debuit, vt neq; respectu illius poneret meritū de digno. Paulus em, si textum cōsulas Græcū, Non sunt dignæ, inquit, passiones huius temporis ad gloriam reuelandā in nobis. Sed cùm de re constet inter hos authores & nos, cōmodum non est, longiùs de nomine contendere.

Veniamus igitur ad secundum articulū questionis. Et pro eo expediendo, notandum est, duo esse extrema in hac materia de merito. Alterum est dicentium nullum prorsus esse meritum in nobis, neq; respectu iustificatiōis nostræ, neq; respectu beatitudinis, neq; opera nostra meritoria esse gratiæ aut gloriæ, quam Deus elargitur nobis, sed & gratiam & gloriæ debere nos adscribere solis meritis Christi. Alterū extrellum est dicentium & iustificationem nostram & beatitudinem ipsam sub meritis nostris cadere, vereq; esse opera nostra meritoria & gratiæ & gloriæ: sed gratiæ quidem primæ, quai iustificamur, & gloriæ ei respondentis, tantum de congruo: augmentū verò gratiæ & gloriæ de digno vel de condigno. Ante habitā emi gratiæ dispo-

nentes nos ad eam, meremur, aiūt, eam de congruo: postquam verò eam acquisiuimus, meremur ipsam augeri, & gloriam ei respondētem, de condigno, vel de digno.

Inter hæc verò extrema, media quedam est aliorum Doctorum sententia, dicentis iustificationem nostram seu gratiam primam, sub merito nostro non cadere, neq; de congruo, neque de digno. Sed posse tamen nos mereride condigno augmentum gratiæ & gloriæ, vbi semel gratis fuerimus iustificati. Et in nostris quidē operibus inueniri rationem meriti, & aliqua eorum, meritoria esse, certum est: cuius verò p̄mij, & quomodo sint meritoria, controuersum est, & variæ sunt interscholasticos doctores opiniones. Quæ autem ipsarum opinionum probabilissima nobis videatur, in questionibus quinta & sexta statim aperiemus. Interim tamen pro fundamento eorum, quæ in eis dicenda sunt, & pro solutione præsentis questionis, & expeditione tertii articuli, pono hanc conclusionem.

CONCLUSIO RESPONSIVA.

Absolutè cōcedendum est, & fidem & alia bona opera, facta ab his qui iam sunt iustificati, & habent gratiæ, meritoria esse beatitudinis. Hæc conclusio tenetur ab omnibus Doctoribus catholicis, quotquot mihi contigit legere, neq; scio aliquos, qui de ea dubitent, vel eius contrarium defendant, exceptis quibusdam hæreticis nostri temporis, qui absolutè concedunt nullam actionem nostram meritoriam esse beatitudinis, & vnius solius Christi meritis nobis eam condonari. Cuius sententię primi, vt sic dixerim, & antesignani fuere Martinus Luterus & Oecolampadius.

Et quāvis insignis ille hæresum Vniclesi impugnator, Thomam dico Vualdensem, vberimum fontem, ex quo hauserunt bonam partem penè omnes, qui Luteranam sectam impugnârunt, quāvis inquam ille in libro de sacramentalibus, titulo primo, ria qualis distinctionem meriti in meritum de congruo, & de condigno, irridere videatur, & faniorem theologum, fidelioresque catholicum, & scripturis sanctis magis concordem dicat se reputare eum, qui negaret simpliciter hominem mereri gratiam vel gloriæ, aut ex meritis digni esse gratia vel gloria, & concederet cum limitatione Apostolorum & scripturarum, hominē nō mereri regnū cælorū, nisi ex gratia & vo-

Tertia op̄is
nitio.

Quid certe
& qd sit
trouersia
questionis.

gitorum
Doctorum
notitia, Gra-
tia Dei.

Initi vox
de gratiæ
obscurat.

conclu-
sionis.

Jun-

QUAESTIO III.

luntate largitoris, & Deum non attendere meritū nostrū, neq; rationem congrui vel condigni, sed suam gratiæ & misericordiæ: tamen si benè aduertantur, quæ idem ibi posteā dicit cap. 9. nō negat actus nostros esse meritorios etiā vitæ æternæ immò eam dicit dari nobis pro meritis: sed hoc tantum indicat se velle, vt huiusmodi omnibus assertionibus adiungeremus. Ex gratia Dei. Itaque si diccremus nos posse mereri gloriæ, non hoc simpliciter & sine addito dicamus, sed adiungamus. Ex gratia Dei: nè videamur excludere gratiam Dei, sine qua nulla sunt merita. De reliqui em Pelagianorum & Gentiliū ait tractum es, vt merita afferamus sine additione gratiæ, & in iniuriam Salvatoris videtur cedere, quod tacita ipsius gratia, tam multa dis- putamus de meritis. Sed de causa nostrorum meritorū hoc loco non disputamus. Certum enim est, eam esse vnicā gratiam Dei: ea enim seclusa, nihil possimus apud Deum mereri, tantum abest vt mereri possumus gratiam ipsius vel gloriæ: neq; negamus conueniens esse, vt sic semper nostros tēperemus sermones, vt gratiæ Dei omnia videamur adscribere, sicut par est, potius quām nobis. Verū hoc loco tantum cōtendimus, quod etiamsi non addamus hoc verbum, Ex gratia Dei, vel aliquod aliud simile, verissimè possimus cōcedere, actus bonos iustorū, meritorios esse apud Deū, & per eos illos verè mereri beatitudinem: & si modò sanus teneatur sensus, neque credatur, nos hoc habere ex nobis, & non ex gratia Dei, trepidare nō oportet in huiusmodi assertionibus: nullus enim prorsus est, neq; esse debet in his timor. Neq; em, vt falsò qdā affirmāt, fastuosum est me-riti vocabulū, sed Christianę potius mode- stiæ conuenies: neq; obscurat, sed illustrat magis diuinā in nos benitatem: & sine vlo offendiculo, eo vñi sunt oēs antiqui Doctores. Intellexerunt enim nihil derogare gratiæ diuinæ, sed commendare potius suam in nos magnificentiam & misericordiam, vt statim mōstrabimus. Sed vt cunquè ista se habeant, & vt cunquè de his Vualdensis & alij senferint, contra omnes qui nostram propositionē negauerint, probare eam iam firmis & luculētis argumen- tis confirmatur. Primo itaq; argumentorū sic: Beatitudo est merces promissa à Deo, & deposita sanctis ppter bona opera, quæ

Beatitudi-
nē operū bo-
norū merce-
dem effe.

discipuli, amen dico vobis, nō perdet mercedem suam. Et Paulus apostolus in prioris ad Corinthios cap. 3. Vnusquisq; propriam mercedem accipiet secundū suum laborem. Sed quid moror in testimonijis nihil necessarijs allegandis? Ipse Ecclesia, sticuſ cap. 16. opera misericordiæ meritoria pronunciat his verbis: Omnis misericordia faciet locū vnicuiq; secundū meritum operum suorū. Et Paulus in epistola ad Hebreos ait, Beneficētē autem & communionis nolite obliuisci. Talibus enim hostijs promeretur, vel, vt alij vertunt, demeretur & conciliatur Deus.

Heb. 13.

2. Argum.

Philip. 3.
1. Cor. 9.
2. Tim. 2.

Sed & secundò pro nostra conclusione argumentor sic: Quotiescumq; rex aliquis aut princeps vel respublica promittunt aliquod præmium hominibus sibi gratis, si faciant aliquod opus virtutis, tale opus diciatur ab omnibus meritoriorum talis præmij. Neque hoc potest negare, nisi qui ignorat penitus significationem & usum huius nominis, Meritum, apud Latinos. Cùm ergò beatitudinem promiserit Deus bonis operibus in multis locis scripture, & hac ratione Paulus eam & brauiū, & coronam incorruptam, & coronam iustitiae appellat: sequitur, & iustorum bona opera meritoria esse beatitudinis. Et breuiter argumentor sic: Omnia quæ satis sunt, vt aliqua opera dicantur Latinè meritoria alicuius præmij, reperiūtur in bonis iustorum operib; respectu beatitudinis. Aut ergò omne meritum tollendum est, & reiiciendum est hoc vocabulum, Meritum, tanquam malè Latinū: aut concedendum est, opera bona iustorum, meritoria esse beatitudinis.

Et hoc argumento crediderim sanctos omnes Doctores pmotos, vt paſſim absq; villo scrupulo mereri nos dicerent beatitudinem. Et ſæpiſſimè eſt hoc videre in diuo Augustino, quanū maximus fuerit vbiq; & religiōſiſſimus assertor gratiæ. Vnde & cap. 12. de prædestinātione sanctorū, ita ait: Post corpus nemo erit in corpore, niſi resurrectione nouiſſima, non ad vlla merita comparanda, sed ad recipienda pro bonis meritis præmia, vel pro malis horrenda ſupplicia. Hæc Aug. Et Cæleſtinus primus in canone 12. ſuę prime epistolę decretalē: Tanta, inquit, erga omnes homines eſt bonitas Dei, vt noſtra velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona: & pro hiſ quæ largitus eſt, æterna præmia ſit donaturus.

Tertiò instari potest pro hæreticis: Si opera noſtra eſſent meritoria beatitudinis, eſſent meritoria de condigno. Sed non poſ;

Hæc Cæleſtinus. Sed nè omnino ſine <sup>Argumēta
contra cōcluſionem.</sup> cauſa videantur hæretici contrariū huius conclusionis defendere, & vt clariū ipſius veritas conſteret, faciam contra eam aliquot argumenta in fauorem hæreticorum.

Et primò quidem argumentor ex illo, ^{1. Argum.} quod per Lucam Dominus ſuos admonet:

Cùm feceritis quæ p̄cepta ſunt vobis, ^{Lucas 17.}

dicite: Serui inutiles ſumus: quod debuimus facere, fecimus. Si ſeruos inutiles nos debemus credere, & verè & ex corde aſſerre, etiā cùm implemus Dei p̄cepta, quod modò ipſam eorum impletionem meritoriam nobis tanti præmij, quantum eſt beatitudino, audemus dicere. An non utiſſimum eſt, tantum præmium mereri? Si & illud debemus etiam de nobis aſſirmare, cùm exequimur Dei mandata, Quod debuimus facere, fecimus: quomodo nobis hoc arrogamus, vt ea opera meritoria beatitudinis æternæ dicamus? Quādoquidem qui, quod debet facere, facit, non nouum meretur præmium id faciendo, ſed ſatis habet, ſi ſatisfaciat debito, cui erat obnoxius. Et confirmari potest hoc argumentū hac ratione: Omnia opera noſtra bona, dona quædā ſunt Dei. Et hoc nomine & ppter immēſa alia, & innumera ipſius in noſ beneficiis, ei ſunt ſummo iure debita. Non ergò nouorū ſunt vñquām præmiorum meritoria. Nō enim apud aliquem nouū præmium meremur per nouum munus ab eo nobis collatum. Secundo ad idem ^{2. Argum.}

argumentor: Nihil eſt afferendum à Christiano, quod Christi gloria & meritis deroget. Detestanda enim cuiusdam ingratitudinis hoc eſſet, & nihil poſſet eſſe magis alienum à noſtra profiſſione. Sed concedere, noſtra opera eſſe meritoria beatitudinis, derogat gloria & meritis Christi. Hoc enim dicentes, videmur dicere, non eſſe proprium Christi, mereri beatitudinem noſtram, neq; nos ſolidè & ex aſſe debere ei noſtrā beatitudinem: immo, quod peius eſt, videmur in hiſ dicere, non ſuffiſere merita Christi ad ſalutem, ſed neceſſe eſſe, vt noſtri illa adiuuentur. Ergo nō debemus Christiani afferere, noſtra opera eſſe meritoria beatitudinis, ſed ingenuè & planè confiteri, ſolis noſ Christi meritis ſaluari.

Respondet argumēta propoſitū, Ad 1. Tertiò instari potest pro hæreticis: Si opera noſtra eſſent meritoria beatitudinis, eſſent meritoria de condigno. Sed non poſ;

Iam prorsus affert utilitatem. Si sapiēs ſue ^{Proverb. 9.} rī, tibimetipſi eris, ait Salomon: ſi aut illuſor, ſolus portabis malū. Et prudentissimè ^{Job 22.} apud Job ait Eliphaz Thermanites: Quid prodeſt DEO, ſi iuſtus fueris? aut quid ei confers, ſi immaculata fuerit via tua?

Quarto argumentari pro eisdem poſſumus. Non eſt ponēda fidutia ſalutis noſtræ in noſtriſ meritiſ, ſed in vna DEI meritoria. Ergo nulla ſunt in nobis vera merita ſalutis noſtræ. Si enim eſſent, cui non licet in eis collocare noſtrā fidutiam, cùm oēs in eo poſſint ſtauere, immo ſtauant fidutiā conſequendi alicuius præmij, quod eſt vñrum meritiū illius? Antecedens

probari poſteſt ex multis ſcripturæ & ſanctorum teſtimonijs. David eīm dicit: Neq; enim in arcu meo ſperabo, & gladi⁹ meus non ſaluabit me. Et Hieremias inquit: Maledictus homo qui conſidit in homine, & ponit carnem brachiū ſuum. Cuius maledicti vinculo inneſtitur, vt Augustinus be- nē colligit in Enchiridio, qui ſpem ponit in ſeipſo. Et Salomon ait: Qui ſperat in Do-

mino, ſaluabitur: & qui conſidit in corde ſuo, ſtultus eſt. Et ideo Cyprianus de oratione Dominicā, Publicanum illum, cuius inēminuit Lucas, iuſtificati dicit, quia non fidutiam ponebat in innocentia ſua. Vnde & parabolam illam in eos Christus dixit, qui in ſe conſidebant. Et Bernardus in li-

bro florū, traçtant illa Paſtmistæ verba, Delectare in Domino: ideo afferit quodam vitam æternam non humiliter quaerere, quia eām quaerūt in ſuorū fidutia meritorum, cùm oportet de ſola miseratione diuina præsumere. Et Ecclesia velt ab his sanctis Patribus edocta, in ſecreta ora-

tione Dominicæ ſecundæ Aduentū, ita Deum orat: Vbi nulla ſuppetunt ſuffragia meritorum, tuis nobis ſuccurre præſidijs. Et aliās: Ut qui de qualitate meritorū noſtrorum diſfidimus, non iudicium tuum, ſed meritoria. Cedit eīm in ipſius gloriā, quod non tantum nobis meruerit beatitudinē, ſed & meruerit, vt & noſ quo-

quē nobis mereremur noſtrā beatitudinem. In quo & efficaciam virtutemq; maiorem ſuorū meritorū oſtendit, & quām nihil nobis noſtrā gloriam inuidet, immo quanto plū quām nos ipſi, eām augere, recipiat, & noſ ſuę glorię particeps efficiere, manifeſtē monitrauit. Neg; hoc di-

centes, minūs ei ſolidè & ex aſſe imputamus noſtrā gloriam. Fatemur enim, ab

Ad 2. arg.

ritis & glorię Christi, afferere & noſtra quoq; opera ex ipſius gratia, & vt innituntur ipſius meriti, eſſe meritoria. Stat eīm, & nihilominus ei & ſolidā, illaſaq; & illi- bata, & integra manet ſua ipſius peculia-

ris & propria gloria, quæ non in hoc coſtituit, vt ſolus noſtrā gloriam meritus fu-

rit, ſed in hoc, quod ſolus à ſe habuit, vnde illam mereret, & ſolus à ſe eām nobis meruit. Immo magis Christum glorificamus, afferentes noſtra opera ex ipſius gratia & meritis eſſe meritoria. Cedit eīm in ipſius gloriā, quod non tantum nobis meruerit beatitudinē, ſed & meruerit, vt & noſ quo-

quē nobis mereremur noſtrā beatitudinem. In quo & efficaciam virtutemq; maiorem ſuorū meritorū oſtendit, & quām nihil nobis noſtrā gloriam inuidet, im-

mo quanto plū quām nos ipſi, eām augere, recipiat, & noſ ſuę glorię particeps efficiere, manifeſtē monitrauit. Neg; hoc di-

centes, minūs ei ſolidè & ex aſſe imputamus noſtrā gloriam. Fatemur enim, ab

v v v 3 ipſius

ipius nos meritis habere totam gloriam, quam mercurum: neq; partem à nobis, partem ab ipso, sed ab eo prorsus totam. Ipse siquidem dat, vt mereamur: & nostra merita, solum, quatenus illius meritis innituntur, merita dicimus. Et quia bonorum laborum gloriatus est fructus, & diuinissimum est, Dei cooperatorem fieri, vt Dionysius dicit 3. cap. Ecclesiastica Hierarchia, hoc ipso nos ei plus debere confitemur, quod nō solum cōcedimus ab eo nos habere totam gloriam, sed & asserimus nos eā habere ab ipso, precellentiori modo & nobis magis honorifico, népe per merita nostra, ipsi meritis innixa. Et hoc nō ex insufficientia meritorū Christi pcedit, sed ex affluentia & redundantia ipsorū potius. Cū em̄ digna essent merita Christi, vt pro eis datur nobis gloria, & cum meritis nostris, & sine illis, vt cunquē hoc ipse voluisse: quia tamen hoc magis cōmendabat sua merita, & nostrā gloriā magis augebat, voluit in hoc tātū valere sua merita, vt adulti iustificaretur aliquibus operibus ab eis in id positis: & iustificati, proprijs etiam meritis, satisfacerent pro suis delictis, & beatitudinem suam obtineret. Vnde & Paulus inquit: Adimpleo ea quae desunt passionū Christi in carne mea p corpore eius, quod est ecclesia. Quia licet passiones Christi nouerat sufficientissimas fuisse ad satisfaciendū pro nobis sine illa nostra satisfactione, si hoc ipse voluisse, tamen sciebat eum noluisse suas passiones nobis valere, aut applicari, nisi nostris etiam & meritis, & satisfactionibus suis adiunctis; atq; ideo quo ad sufficiētiā quidem pro omnibus eum satisfisse, sed quo ad efficaciam non pro omnibus, sed necessē esse, vt & pro se quisq; & qui plus possit, etiam pro alijs satisfaceret.

Coloss. 1.

Et admirādum in hoc est diuinę sapientię consiliū. Vt enim ipse gloriam suam habuit & ratione vniōnis personalis, & propter sua merita: ita & suos quos nouerat patrem p̄scisse conformes fieri imaginis filij sui, voluit & gloriam habere propter ipsius merita, & propter nostra, quae à Christi efficaciam sortiuntur, quoniam Christus cōsummatus super lignum crucis, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ.

Heb. 5.

Ad 3. arg.

Ad tertium argumentum patebit responsio ex dicendis in quæstione proxima. Ad quartū argumentum: Stultum & il-

licitum est, in nobis ipsis confidere, cū non modò operari quidpiam boni, quod oculis Dei placeat, sed nec cogitare quidpiam tale possumus, nisi ex gratia Dei. Sufficientia enim nostra ex Deo est. Et quā multa faciunt homines iusti meritoria opera beatitudinis, verissimè tamen dicitur, non oportere quenquam in suis meritis fidutiam adipiscendę beatitudinis collocare. Et hoc quidem, nē cuiquam dubiu Fidutia in ponenda, operibus nō sit, possimus tripliciter persuadere.

sap. 3.

Prīmō enim impediri potest omne humanum meritum, quandiu hīc viuimus, & superuenientibus peccatis. Nullus enim nostrum potest simpliciter mereri confirmationem suam, aut perseverantiam in gratia. Cū ergo ad perseverandum necessaria sit nobis misericordia diuina, semper in ea, & non in nostris meritis, collaudanda nostra fidutia est. Secundō: Nemini possunt euidenter, immo neque certò & indubitatō constare sua merita. Nullus enim potest satis certò in hac vita scire, bona esse sua opera, nullaque ex parte diminuta, aut aliquod habentia adjunctum, quod ea faciat vitiosa. Et vbi hoc de aliquibus operibus constet, vt quidem potest per fidem & lumen naturale constare, certè nemini potest esse certum se esse in gratia Dei. Quis enim, ait Salomon, potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato? Et Iob merito dicit: Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Et ibidem: Si habuero quipiam iustum, non respondebo: sed meum iudicem deprecabor. Et prudenter vir ille desideriorum: Neque enim in iustificationibus nostris prosterimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.

Et vt multū quis profecerit in via Domini, aliquandō exultando dicer: Quid retribuam Domino pro omnibus quae retribuit mihi? & paulo post necessarium erit clamare cū Publicano: Domine, propter me esto mihi peccatori. Aliquandō nimio cordis iubilo dicit: Quid mihi est in cælo, aut à te quid volui super terram? & Domino auertente se paululum, cogetur clamare: Infelix ego homo, quis melioraberit de corpore mortis huius? Et innumerabilia sunt, in diuinis literis passim occurrentia, quae alternis vicibus, vel exultando de nostris bonis, vel mōrendo de

nostris malis, à filijs dei necessē est dici, defectu & profectu alterante vsq; ad nostri corporis mortem, vt non simus confidētes in nobis, sicut Apostolus dicit, sed in Deo qui suscitat mortuos, & solus sanctificat quē vult. Cū igitur tam incerta sint homini sua merita, haud quaquam cōuenit in eis fidutiam suę salutis constituere. Tertiō: Si q̄s confidat, aut confidere se dicat in suis meritis absolute & sine aliqua commemo ratione gratiae diuinæ, videtur sibi potius, quā illi, suā salutem adscribere. Hoc autē superbum & stultum est. Opera enim iustorū meritoria, non tam ab ipsis, quā à Christi meritis, & à diuina acceptatione, & à gratia, qua à Deo in illa adiuuātur, habēt quod sint meritoria: & in potestate diuina est, ea nō acceptare ad beatitudinem. Coronat enim suos dominus in misericordia & miserationibus. Non igitur cōuenit, sic absolute in eis fidutiam constituere, sed ab eo potius totos pendere, cuīus vnius miseratione peruenire possum⁹ ad terram illam desiderabilem, de cuius possessoribus in figura dictum est: Neque enim in gladio suo posse derunt terram, & brachium eoru⁹ non saluauit eos: Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quod p̄ fidutia pio niam complacuisti in eis. Quanquam autem modis ista verissima sunt, si quis tamen probabili quadam, & non arrogant, neque inani, sed vera p̄suasione crediderit se in gratia Dei esse & fuisse, & nōnulla bona opera in eo statu fecisse, atque ideo in meritis suis fidutiam hoc pacto posuerit, vt credat se & confidat, propter illa, habiturum aliqua beneficia à Deo, & tandem ipsam beatitudinem, saltem si non illa peccato aliquo superueniente impediērit, ea fidutia vituperanda non est, si modò his verbis nō excludat merita Christi, aut gratia diuinam, à quibus illa habent totum suum valorem & acceptionem, sed intelligat se in suis meritis fidere, quatenus meritis Christi & gratia Dei innituntur. Immò non solum iusti, sed & qui diu fuerunt in peccatis, si incipiāt poenitentiam suorum peccatorum, & in ea poenitentia, vt à gratia Dei procedit, & misericordia diuinæ meritis Christi innititur, fidutiam suę salutis constituerit, ea fidutia reprobanda non est. Non est enim vnde illa reprehendi possit, cūm neque superba sit, neque arrogans, aut in Dei misericordiam & gratiam contumeliosa. Et in

iustis oritur ex testimonio bonæ conscientiæ, & attestatione illius qui testimonium s̄pē reddit spiritibus eorum, quod sunt filii Dei: & hac fidutia s̄pē eos exhilarat, leuat, solatur, & confirmat in suis tribulatiōnibus. In peccatoribus verò ista fidutia na scitur ex certa persuasiōne misericordiae & veritatis diuinæ. Et ipse sacræ literæ ad hu usmodi fidutiam hortantur, cūm monent confidere in Domino. Confidere enim sic in operibus, non est aliud, quā confidere in Domino. Vnde & David, nē sibi aliquid imputare videretur, p̄missit quidem, Sal. 17. uini me fecit, quoniam voluit me: sed & mox confidenter adiecit, Retribuet mihi Dominus secundū iustitiam meam, & secundū puritatem manuum mearum retribuet mihi: Quia custodiui vias Domini, neque impie gessi à Deo meo. Et Paulus fretus testimonio illo suę bonæ conscientiæ, Bonum certamen certavi, cursum con summavi: fidutialiter adjicit, In reliquo reposita est mihi corona iustitiae. Et Ioannes apertissimè dicit, Si cor nostrum non re p̄prehenderit nos, fidutiam habemus ad Deum: & quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus. Atque ideo fortassis, quantum recordari possum⁹, non eos damnat scriptura, qui in suis operibus confidunt, sed eos duntaxat, qui confidunt in seip̄sis, in sua virtute, in sua potētia, in multitidine diuinarum suarum. Neque dehortatur à fidutia in nostris operibus, sed à confidentia in nobis ipsis: vt ex his intelligeremus, fidutiam in bonis operibus, posse esse sanctam & laudabilem: fidutiam verò in nobis ipsis, semper esse damnabilem. Qui enim confidunt in seip̄sis, sua se virtute euadere mala huius vitæ, & bona alterius vitæ adipisci posse persuadent: quod vanum & superbū est. Qui autem confidunt in bonis operibus, quae credunt se ex Dei gratia fecisse, & propterea, vt meritis Christi innituntur, credunt se consecuturos beatitudinem, nihil sibi imputant, sed totū gratia diuinæ, & cum Bernardo dicunt: Meum meritum miseratione 61. super Domini. Et nē quispiam existimet superbū cantica, esse & insolens, sic nostra nobis persuadere merita, & in eis aliquo modo cōfidere, vide qd ille addat statim: Nō planè sum meritiops, quādiū ille miserationum nō fuit. Quod si misericordia Dñi multæ, multus nihilomin⁹ ego in meritis sum. Et si mi

sericordia Domini ab æterno & usque in æternum, ego quoquè misericordias Domini in æternum cantabo. Nunquid iusticias meas? Domine, memorabor iustitiae tuz solius. Ipsa est enim & mea, nempe fatus es mihi tu iustitia Dei. Hec Bernardus. Et si quandò sancti aliqui Doctores inueniantur eos condemnare, qui in meritis suis confidunt: intelligendum illud est de illo, qui sic in suis meritis confidunt, ut excludant gratiam Dei. Et quandò ecclesia in orationibus allegatis profitetur se in suis meritis non fidere, nihil aliud significat, q̄ se quidem non confidere in sua innocentias, neque in his quæ suis viribus potest efficer. Et hoc potest nos certos efficere, quod non de alia fidutia loquantur sancti, quia illam fidutiam de meritis proprijs insolentia, superbia, & arrogantia, & inani gloriæ imputat, à quibus vitijs longissimè absunt, qui eo modo, quo diximus, fidutiam collocant in suis bonis meritis. Non enim sibi, sed gratia & veritati diuinæ, & meritis Christi innituntur. Et potest ista expositio colligi ex ijs, quæ dicunt Cyprianus & Bernardus in locis, in argumento hoc citatis. Ambrosius libro 7. commentariorum Lucæ capit. 8. super illa verba, Dicite, serui inutiles sumus, & Augustinus super illum versum psal. 73. Egenus & inops laudabūt nomen tuum. Beda in prologo 4. libri super Lucam. Et vbi omnia alia argumenta cessarent, ad videndum non omnem talem fidutiam esse damnabilem, sufficere deberet oratio illa regis Ezechie: Obsecro Domine, memento, quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim. Non enim hæc oratio oculis Dei displicuit, neque prouocauit iram eius, sed placuit vehementer, & iram illius sic temperauit, ut merito ipsius & sanitatem illi contulerit, & quindecim vitæ annos adiecerit. Et si licet ei, qui fideliter alicui Dominu ministraverit aliquot annos, sperare non solùm stipendia sibi debita, sed & aliqua alia beneficia, neque hoc quispiam imprudentia tribuit, neq; domini ipsi, si modò liberales & benigni sint, ingratum habent: dubitandum non est, quin & ista de nostris meritis, immò verè de suis donis fidutia, grata sit quoquè apud patrem nostrum cælestem, cuius misericordia & benignitas nulla est mensura. Ut ergo ad compen-

4. Reg. 20.

dium aliquod solutionem huius argumen-
ti reducamus, dicimus primò verissimè colligi, non licere alicui cōfidere in seipso, & consequenter neque in suis meritis, vt ea fidutia excluderet gratiam Dei & merita Christi, vel inani quadam persuasione certos nos facheret, minimeque dubios de meritis nostris, & de nostra perseuerantia. Sed addimus tamen secundò, licitum esse confidere in nostris operibus, vt à gratia Dei procedunt, & meritis Christi innituntur: & confidere quidem non solùm conditionaliter, si non lapsi fuerimus, sed absolutè, nos obtenturos beatitudinem & alia beneficia, quæ à benignissima Dei manu, qui ei fideliter seruiunt, possunt impetrare. Quia ad huiusmodi fidutiam satis est probabilitas, neque requiritur evidētia aut plena certitudo. Et hoc satis est, ut dicantur nostra opera meritoria, quandò in eis, ut talia sunt, licet suo modo confidere, & fidutiam nostræ salutis locare.

DE MERITIS GLORIAE EX CONDIGNO.

AN fides, & alia bona opera iustorum, sint meritoria beatitudinis ex condigno. Ad hanc questionem, quoniam quæ sunt prælibanda, tra-
et auimus in proxima quæstione, breuiter respondeo hac conclusione.

CONCLVSI O.

Opera bona iustorum, non solùm sunt conclusio meritoria beatitudinis, verū & sunt illius ^{nemq; au-} meritoria de condigno. Hæc conclusio est ^{thores ap-} probent, communis apud Doctores Scholasticos, & eam tuentur sanctus Thomas in prima se-
condæ, quæstione cœtesima quartadecima, articulo 3. & in commentarijs Pauli cap. 4. & 8. ad Romanos. Sanctus Bonaventura in secundo, distinctione 27. quæstione ultima. Richardus de Mediauilla, in quarto, distinc-
tione 46. articulo primo, quæstione prima. Scotus in primo, d. 17. q. 1. articulo 1. & alias non raro.

Est autem non solùm contra hæreticos, quos in proxima quæstione citauimus, Doctores sed & contra nonnullos Catholicos au-
thores nobiles inter Scholasticos. Nam Gregorius Ariminensis in primo, distinc-
tione 17. quæstione prima, articulo secundo, tenet nullum esse in nobis meritum de cō-
digno respectu beatitudinis, & sanctos vi-
ros

ros per bona opera quæ ex gratia faciunt, non eam mereri de condigno, sed tantum ex congruo. Durandus etiam de sancto Portiano, in primo, distinctione 17. quæstione 2. & in secundo, distinctione 27. quæstione 2. & in tertio, distinctione 18. quæstione 2. idem tenet, absolute concedens nullum esse meritum de condigno apud Deum, nisi forsitan largè accipiendo hunc terminum. Marsilius etiam idem tuetur in secundo. Thomas etiam Vualdensis in insigni illo libro, quem edidit de Sacramentalibus, idem defendit. Et Burgensis in additionibus super psalmum 35. in eadem est sententia. Ideoque ait dictum à psalmista, Domine, in cælo misericordia tua: quia ibi maximè reluet misericordia Dei, quia nullum est meritum, respectu tanti præmij, de condigno. Accedit & horum Doctorum sententia Ioannes Eckius in centurijs de prædestinatione.

Probatur ^{magis, con-}clusio. 1. Sed vtcunquè ista se habeant, pro nostra conclusione argumentor sic: Opera bona iustorum, habent omnia quæ requiruntur, vt sint meritoria de condigno respectu beatitudinis. Ergo absque ullo timore possumus ea dicere, sic esse meritoria beatitudinis. Antecedens huius discursus, probatur: Ut opus aliquod dicatur meritorium alicuius præmij de condigno, satis est, vt iam diximus, si sit dignum tali præmio, & præmium sibi debeatur ex lege vel promissione eius, qui adhortatur ad tale opus spe talis præmij. Et si hæc non sufficiat ad meritum de condigno, raro vel nūquam inueniemus meritum de condigno, etiam inter homines. Hæc autem reperiuntur omnia in operibus bonis iustorum respectu beatitudinis. Nam & opera ipsa ex hoc, quod amicorum Dei sunt, & sunt ex gratia & impulsu spiritus sancti inhabitantis ipsos, digna profecto sunt beatitudine, & de lege debetur eis ipsa beatitudo. Promisit enim eam Deus illis beatitudinem, ut patet ex testimonij pro prima conclusione citatis. Et de integro hoc potest confirmari ex Euangelica illa parola patris familiâs, qui operarios misit in vineam suam, conuentione cum eis facta ex denario diurno. Denarius enim hic diurnus, sicut exposuere Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Chrysostomus, beatitudo est, cuius promissione & conuentione Dominus vult nos in Ecclesia ista militan-

Secundò etiam argumentor pro ea-
dem conclusione. Supposita amicitia di-
uina & lege de retribuenda beatitudine
operibus iustorum, vera inuenitur æqua-
litas inter opera iustorum & beatitudi-
nem. Augetur enim valor operi iustorum
per gratiam & promissionem diuinam, &
efficiuntur tanti precij. Vide admirandam
Dei in nos misericordiam & benignitatem:
efficiuntur in quam tanti precij, vt minimū
illorum, quantuncunque imperfectum sit,
æternæ gloria habeat valorem. Si ergo
æqualitas est, erit & condignitas, & meri-
tum de condigno. Nihil enim amplius ad
condignitatem requiritur, quam æquali-
tas. Et confirmatur hoc: Si operibus no-
stris ex natura sua deberetur beatitudo, ve-
rè illa essent meritoria ipsius de condigno.
Sed non habent modò minorem valorem
per gratiam & promissionem diuinam, vt
patet, quia non minoris valoris esset ar-
gentum, quam aurum, si rex statuto suo
faceret argentum tantum valere, quantum
valet aurum ex natura sua: & promissio vel
lex diuina potest operib; nostris tantu va-
lorē impartiri, respectu beatitudinis, quan-
tum habent respectu aliorum p̄miorum le-
uio-

DE MERITIS EX CONDIGNO

uiorum, immo & quantum haberent, si natura sua essent monetarum, ut sic dicam, premium & valorem habentes beatitudinis. Et non solum hoc potest promissio diuina, sed verè hunc valorem iam impartita est operibus bonis iustorum. Non potest enim non dare illis beatitudinem, si non reuocet legem, aut faciat, si quidem hoc fieri possit, ea non fuisse, vel non fuisse ab habentibus suam gratiam. Verè ergo modò opera iustorum bona, meritoria sunt ex condigno beatitudinis, perinde ac si hoc haberent ex natura sua. Et augeri ista & declarari possunt magis hoc modo: Aliquantum valorem tribuit nostris actibus Deus per amicitiam & promissionem suam, non autem minorem quam sit valor beatitudinis: huc enim poterat dare, & voluit dare, ut suam decebat in nos benignitatē. Sunt ergo nostri actus, valoris beatitudinis, & consequenter ipsius, meritorij ex condigno.

Tertia probatio.
Sap. 3.

2. Thess. 1.
Coloss. 2.

for esse bea-
titudinis de-
digno, &

Tertio & eadem conclusio probari potest hoc pacto: Sancti sunt digni beatitudine. Ita enim de eis Sapiens dicit: Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Et Paulus ad Thessalonenses dicit eos pati & sustinere tribulationes, quas patiebantur, ut digni haberetur regno Dei, pro quo eas patiebantur. Et ad Colossenses: Dignos nos fecit in partem fortis sanctorum. Et Apocalypsis tertio de quibusdam Sardicēibus, qui non inquinauerunt vestimenta sua, scribitur: Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Cum ergo istam dignitatem non tantum habeant à Christo, sed eam habent propter sua opera, ut facile potest colligi ex testimonij citatis, quia quo quisque habet meliora opera, eo dignior est beatitudine, vel, quod idem est, eo maiori beatitudine est dignus: sequitur, & ipsa opera meritoria esse digna beatitudinis, & consequenter etiam de condigno. Non est enim distinctio inter dignum & condignum, ut supradiximus. Et quidem si opera nos dignos efficiunt beatitudine, neque in hoc vlla ambiguitas est, nescio cur quispiam timeat dicere, opera esse beatitudinis meritoria de digno vel de condigno. Nihil enim uno alterum est amplius.

4. Argum.

Quarto, si aliquid obstat, quo minus dicemur mereri ex condigno beatitudinem, maximè est illud, quod nostra bona opera dona sunt Dei, & ipsa gratia donum est Dei, & lex ipsa de beatitudine, donum est

Dei, & collatio ipsa beatitudinis, gratuita est, & liberè fit, immo gratia est. Sed hec omnia concurrunt, ut in tertio, si Dominus dederit, disputabimus, in meritis humanitatis Christi, & tanien non propter ea est dubitandum, quin merita CHRISTI fuerint merita de condigno, ut contra Durandum clare ostendemus in tertio. Ergo licet sit magna disparitas inter nostra & CHRISTI merita, saltem propter haec non est negandum, merita nostra esse merita de condigno. Eisdem enim rationibus negabitur, & merita CHRISTI esse merita de condigno.

Sed ut ista magis innescant, impugnabo hanc conclusionem aliquibus argumentis. Et primò quidem argumentor contra eam ex Paulo, constatissimè dicete: Non sunt condigne passiones huius temporis ad futurā gloriam, quae reuelabitur in nobis. Si non sunt condigne, quomodo meritorie possunt dici de condigno, cum hoc plus significet, aut certè non minus q̄ illud? Et confirmat hoc: Nulla est æqualitas inter bona opera sanctorū, & beatitudinē. Incomparabiliter enim & cognitionē nostrā, & desideriū excedit beatitudo iuxta illud Pauli: Neque oculus vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis ascenderūt, quae p̄parauit Deus his qui diligunt illum, & dilectio etiā minima patrie excedit vehementer maximā etiam dilectionē viae, iuxta illud: Qui minor est in regno cœlorū, maior est illo. Si nulla igitæ qualitas, neque aliqua condignitas: & consequenter nulla opera nostra meritoria, debet dici de condigno.

Secundò: Deus p̄mitit bona opera supra condignum, & puniit mala citra condignum, ut in confessio est apud oēs Theologos, & velut prouerbio iactatū. Non ergo opera sanctorum sunt de condigno meritoria beatitudinis, saltem totius quæ dabatur Sanctis.

Tertio: Inter nos & Deum non p̄priè potest esse iustitia. Siquidem neque est inter filios & parentes, neque inter dominos & seruos, & nos auctiori iure debemus nostra omnia, & nos ipsos ipsi Deo. Ab ipso enim habem⁹ quid sumus, & ipsa bona quæ facimus, dona ipsius sunt. Si igitur inter nos & Deum non est propriæ iustitia, neque erit meritum de condigno. Dat enim meritum de condigno, ius & iustitiam ad p̄mium, cui⁹ est meritum. Aliás nulla erit differētia inter meritum de congruo, & meritum de condigno.

Et

QUAESTIO

Et confirmatur hoc: Deus non debet ius beatitudinē propter eorum opera, quā tuncunque sancta sint: neque illa obligant Deum, neque Deus propter ea tenetur dare beatitudinem: sed posset, etiam non obstantibus quibusvis, & quantisvis sanctiorū meritis, eam non dare. Benignè enim & liberaliter eam dat, cuicunq; dat. Et sicut Apostolus dicit, Nullus ei prior dat, ut retribueratur ei. Ergo non sunt ipsa opera bona iustorum, meritoria beatitudinis ex condigno, sed ex gratia & benignitate Dei, & consequenter tātum ex congruitate quadam & condescensione. Si enim essent meritoria beatitudinis de condigno, iam nos priores ei aliquid redderemus, ut ipse retribueret nobis, & per illa constitueretur Deus nobis debitor. Ei enim qui operatur, ait Paulus, merces non imputatur secundūm gratiam, sed secundūm debitum.

Quartò stare contra nos videtur illud Pauli ad Romanos 6. Gratia Dei vita æterna. Quod enim ex gratia est, ex debito non est. Quod autem ex meritis de condigno est, ex debito est, & secundūm debitum redditur. Si ergo vita æterna ex gratia contingit cuiuscunq; illa conceditur, sequitur nemini eam contingere ex debito, aut meritis de condigno. Et profecto dignum videtur p̄deratum dictum hoc esse ab Apostolo, cum statim p̄dictisset stipendia peccati esse mortem. Ita enim ait: Stipendia peccati, mors: gratia autem Dei, vita æterna. Hac autem diuersitate videtur indicasse, non ita ex condigno vitam æternam cadere sub merito ex condigno, ac mortem sub merito peccatorum nostrorum. Alioqui non oposuisset stipendio gratiam, sed & vitam æternam dixisset etiam stipedium, si eam meremur ex condigno. Stipendum enim illa erit nostrorum meritorum. Et haec videtur glossa indicare, quæ ideo dicit haec dicta à Paulo, ut intelligeremus Deum ad vitam æternam pro sua miseratione nos perducere, non nostris meritis. Sed & aliquanto clarius hoc dicit Diuus Aug. in Enchirid. Qui tractans haec verba Apostoli, sic ait: Intelligendum est etiam, ipsa hominis bona merita, esse Dei munera, quibus cum vita æterna redditur, qd aliud quam gratia pro gratia redditur? Haec Aug. Quod si gratia pro gratia, & non iustitia pro gratia, non ergo gloria ex merito de condigno.

Istis tamen argumentis non obstantibus,

QUINTA:

nos nostram tuebimur conclusionem. Ad ta cōtraria primum ergo dicendū, opera iustorum du... refelluntur. pliū considerari possunt secundūm suam perfectionē naturalem, & quatenus sunt à libero arbitrio secundūm vires nostras naturales, vel etiam secundūm aliquod Dei auxilium speciale, antecedens gratiā gratumfacentem, & amicitiā diuinam: & sic manifestum est, nulla opera nostra condigna esse beatitudine. Longissimo enim interstitio exuperat beatitudo valorem omnium talium nostrorum operum, sicut & virtutem nostram naturalem.

Possunt tamen secundò considerari opera iustorum secundūm perfectionem supernaturalem, quam habent à gratia, & à spiritu sancto in habitate animas ipsorum. Et si quidem sic consideretur, possunt etiam dupliciter considerari, videlicet, aut secundūm valorē quem ex ea perfectione supernaturali omnibus alijs seclusis haberent, aut secundūm valorem, quem supposita ea perfectione supernaturali habent ex lege, & permissione diuina, & si quidem considerentur seclusa lege & permissione diuina: quāquam scio non deesse Doctores, qui dicāt, ea esse condigna beatitudine, & meritoria ipsius de condigno, quatenus sunt voluntariè propter Deum ex caritate, quam in nobis Spiritus sanctus facit, vel quod idem est, quatenus à gratia Spiritus sancti procedunt: tamen, maturè omnibus hincidè penitatis, adhuc crediderim non esse condigna beatitudine vlla opera nostra. Licet enim maior multo sit valor operū nostrorum, vt sunt à gratia & à spiritu sancto, tamē adhuc non videtur equalitas inter ipsa & beatitudinē, & consequenter neque condignitas. Est siquidem congruitas & condescensione quādam, vt operib⁹, quæ sunt à gratia & à spiritu sancto, respōdeat gloria & merces æterna, qualis decet filios Dei. Est enim spiritus sanctus, vt ait Paulus, p̄gn⁹ hereditatis nostra, & quos inhabitat, mouet in vita æterna, iuxta illud Ioannis: Fiet in eo fons aquæ salientis in vita æterna. Gratia etiā velut semē est gloriæ, & p̄ gratiā & spiritum sanctū cōfortes simus diuinę naturæ, adoptamurque in filios Dei, quibus ex ipso iure adoptionis debet hereditas, iuxta illud Pauli: Qui spiritu Dei agunt, hi filii sunt dei. Si autem filii, & heredes. Sed quātūcunq; ista magna sint, & valore operū iustorum vehementer augeat, tamen adhuc

z. Cor. 1.

Ioan. 4.

Rom. 8.

adhuc multo inferiora sunt beatitudine, neque exaequare videntur aeternum illud gloriæ & beatitudinis podium. Atq; ideo etiam de ipsis operibus secundum istam perfectionem supernaturalē potuit, ut credimus verè, dicere Paulus non esse condignas pauperes huius temporis, quantūcunq; & qualescūque illæ sint, ad futurā gloriā, q̄ reuelabitur in nobis. Si vero considerenf secundum va-
lorem, quem Deus dedit operibus iustorum sic perfectis ex permissione sua & cōdicto, siue ex lege, quā fecit de retribuēda beatitudine ipsis operibus, & mouēdo ipsos iustos p̄ sua bona opera in eā beatitudinē, tūc verè cōdigne sunt pauperes huius temporis ad futuram gloriam. Aequalitas enim iam aliqua est inter ipsa & beatitudinē, quod illa oīa ha-
bent, que requirunt ex lege Dei, vt eis respondeat beatitudo. Et B. Pauli verba exponēda sunt de operibus nostris secundum valorē, quē habent à perfectione sua natu-
rali, vel supernaturali, seclusa lege ista, & liberali Dei p̄missione. Non em eō spectabat Paulus, vt minueret valorē, quē opera iustorum habet ex pacto & cōdicto liberali Dei; sed eō potius, vt minueret valorē, quē opera nostra habet à nobis, quantūcunq; sancti simus. Et cū iudicaret inēqualia es-
se, q̄ h̄c patimur, & minora multo ipsa beatitudine, apertè voluit docere, non debere esse graue, quod statim indexerat: Sit nō cō-
patimur, vt glorificemur. Ad quod fatis erat dicere, magis operè excedere gloriā, q̄ no-
bis est repouita, oīa pauperes huius vitæ, & ex se impates valde esse ad tantū & tam excellens p̄mium, neq; esse aliqd cause, vt vel iniquisimū iudex debeat iudicare iniquisimam legē, quā Deus statuit, vt p̄ labores & tribulatiōes ingressus pateat ad gloriā. Vnde & in statim adiūctis fatis habuit ostēdere hūc excessum beatitudinis ad nostra ope-
ra, ex eo, q̄ ab uniuersa creatura expectat tēpus illud, quo reuelabit gloria filiorum Dei. Atq; ita est intelligēdus ille mirificus verbi Dei p̄co Chrysostom⁹, cū ait: Quid dignū facimus in hoc seculo, vt participes Dñi nostri in regnis cœlestibus fieri mereamur? Ita & alij p̄cellentes Doctores q̄ s̄apē dicūt, nos esse indignos tāto p̄mio, neq; debere nostris virib⁹ aut meritis imputare tā-
tumbeneficiū, sed soli gratię Dei. Et forte Doctores q̄ dicūt opera nostra esse condi-
gna beatitudine, & meritoria ipsius ex cō-
digno, si cōsidcrent, vt pcedūt à gratia spi-

Opera quo
respectu ex
condigno
mereantur
beatitudi-
nem.

ritus sancti, hoc ideo dicūt, quia iam supposuit facta esse lex & p̄missione de his, & p̄ gra-
tia spiritus sancti secundum istam legē sumus amici, & adoptamur in filios. Atq; ego ita crediderim S. Thomā esse interpretandū, cū his similia dicit in 1.2.q.vlt. art.3. & in cōmentarijs tertij & octauij capituli epist. ad Rom. Si enī aduertam⁹ q̄ alijs in locis di-
cit, & p̄sertim in 1. & 2.art:q.ii.4. primē secū-
de, clarè patet, ipsum nō ponere alia cōdi-
gnitatē, nisi eam, q̄ est à Deo ordinatē ope-
ratiōes iustorum ad cōsequendū beatitudinē
vt mercedē earū. Et p̄ h̄c patet, quid dicē-
dū sit ad cōfirmationē. Eademq; via respō. 2.Arg. di-
dere possum⁹ ad secundū argumētū. Cū
enī dicit Deus p̄miare sanctos supra cōdi-
gnū, intelligēdū hoc est de cōdignitate quā
habet opera eorū à p̄fectione sua siue natu-
rali, siue supernaturali, nō autē de cōdigni-
tate quā habent ex lege & pacto diuino. Et
gratis omnī crediderim dici, q̄ quidā dicūt
Deū ex benignitate sua adjicere sanctis ali-
quā gradū beatitudinē supra eos, qui ex le-
ge respōdet ipsorum operibus. Cū enī ipsa
beatitudo lōgissimē excedat oīem valorem
nostrorum operū, & in hoc fatis indicet be-
nignitas Dei in nos, qui & legē de mensura
adēdō supereffluenti statuerit, nihil opū est
& alios etiā gradus adjici ad eos, quos me-
remur p̄ opera, ad manifestandū Dei libe-
ralitatem. Et Doctor Subtilis in 1.d 17.q.i.art.
i.tātū dicit, fortè Deū p̄miare ex liberalitate
vltra id, ad quod de cōmuni le-
ge actus esset acceptādus. Quandoq; dicit,
nō semper. Et si certi aliqui gradus semper
adjiciuntur, cur nō & eos, sicut & alios sub
meritis nostris comprehendemus, cū hoc
ipso q̄ Deus perpetuō hoc facit, de lege vi-
deant respōdere nostris meritis? Et cū nō
maior liberalitas vel benignitas Dei in nos
vna via q̄ altera ostendat, cur nō etiā crea-
tur De⁹ eos cōprehēdisse sub illis, quos be-
nignissimē statuebat respōdere nostris acti-
bus? Decet quidē magnificos & liberales
principes, suprā id, q̄ opera suorum meretur,
aliquid velut auētarium benē de se meritis
adjicere. Sed vbi p̄mū aliquod certū statu-
tū est, quod lōgē exuperet valorē oīum me-
ritorū, & semper etiā aliquid ei p̄mio adjic-
cere, neq; iustū est, neq; cōueniens, sed plu-
ralitas liberalitatū sine vlla necessitate. Si
militer etiā, cū dicitur puniri malos citra
cōdignū, nequaq; hoc est sic intelligēdum,
quasi puniantur leuiūs, q̄ statuerit De⁹ eos
puniri,

puniri, hoc em̄ quādā includere videat repu-
gnantiā, aut certē dissonantiā ad legē com-
munē: sed ideo malos credendū est puniri
citra cōdignū, q̄a leuiores De⁹ statuit poe-
nas oībus peccatis, q̄ ipsa peccata mereatur.

Ad tertīū argumentū dico, optimē quidē
cōvinci rationib⁹ in eo allatis, inter nos &
Deū nequaq; esse stricte iustitiā: fatemurq;
tribus nominibus esse magis attenuatū ius
nostrū ad gloriā, q̄ sit ius, quod filij habent
ad aliqua p̄mia conferēda eis à suis parenti-
bus, immō & q̄ sit ius seruorū ad aliqua ha-
benda à suis dñis. Ppter obsequia eis p̄stā:
quod quidē tenuissimū est. Excedit em̄ ius
diuinū supra nos, ius paternū & dominati-
um: quia exuperat gloria multo plus no-
stra opera, q̄ polsint excedere p̄mia parentū
vel dñorum, merita filiorū vel seruorū. Et
nos multo plus obnoxij & adstricti Deo su-
mus, q̄ sint vlli filij suis parētibus, & q̄ serui
oīs suis dñis. Neq; mereri apud Deū possu-
mus, nisi ipse det vndē mereamur. Neq; em̄
inuenierit quod exigat, nisi donauerit quod
inueniat, vt piē & pulchrē ait Aug. Atque
ideo dictū putam⁹ à paulo: Quis prior dedit
illi, & retribuet ei? Quia nihil habem⁹ quod
Dño dem⁹, nisi munera sua, & h̄c ipsa mu-
nera de se digna nō sunt, vt p̄mū aliquod
apud Deū mereant, p̄sertim tantū, quantū
est beatitudo. Sed cū his stat, vt mereri pos-
simus de cōdigno beatitudinē ex p̄mis-
sione, qua se Deus benignissimē voluit nobis
adstringere, initio nobiscū pacto de cōferē-
da beatitudine, si qđē bene operemur. Neq;
maiis aliquod ius in operib⁹ sanctorū po-
nim⁹ respectu beatitudinis, afferēta ea esse
meritoria de cōdigno, q̄ istud, quod ei pla-
cuit ex sua benignitate nostris operibus &
nobis p̄mis̄s̄is impartiri. Sicut em̄ cum populo
Israelitico pepigit foedus de introducēdo eū
in terrā p̄missionis, & p̄sternēdis ante eum
oīibus suis hostib⁹, vt patet Exo.23. & 24.
& ad Hebr.9. immō de faciēdo eum populū
ex celsiore cunctis gentibus, vt patet Deut.
26. & 28. si quidē seruaret mādata ipsius: ita
& cū oīib⁹ modō iniuit foedus & pactū de
introducēdis illis in regnū celorum, quod ve-
re est terra p̄missionis, & terra viuentū, si
qdē seruēt mādata ipsius. Et hoc pactū an-
nunciavit s̄apē per seipsum, sed apertissimē
cū adoleſcēti quidā dixit: Si vis ad vitā in-
gredi, serua mādata, Annunciarī etiā p̄cepit
vbiq; terrarū foed⁹ istud inter nos & ipsum
initū cū alibi, tū vero aptissimē cū dixit

suis Apostolis: Eūtes in mundū vniuersum, Marc.16.
p̄dicate euāgelīū omī creaturā: Qui credi-
derit, & baptizat⁹ fuerit, saluus erit: qui ve-
rō non crediderit, cōdemnabit. Et ius istud
ad beatitudinē fundatū in ipsius p̄missione
& legē, sufficere dicim⁹ ad meritū de cōdi-
gno, supposita operū dignitate, quā habent
iusti ex habitatiōe spiritus sancti, & ex gra-
tia, q̄ fit in eis fons aī salicis in vitā eternā.
Est etiā & vnu aliud in opib⁹ iustoriū, ppter
quod nullus deberet timere ea dicere esse opera cur
meritoria de cōdigno beatitudinis. Innitū-
&c. tur em̄ meritis Christi, qui absq; dubio me-
ruit oībus suis mēbris beatitudinē ex cōdi-
gno. Et quicunq; saluātē, mēbra priū effi-
ciunt Christi, vt saluent. Nemo em̄ ascēdit Ioan.3.
in celum, sicut ipse dicit Nicodemo, nisi qui
descēdit de calo. Et necessē est in vnitatem
Christi concurrere, & quodāmodō vnu cū
eo fieri, vt saluemur, & Christus ipse ascē-
dat in celū, qui descēdit de calo. Atq; ideo
quatenū operationes iustorum Christi inni-
tuntur meritis, suntq; operationes quodā-
modō Christi ipsius, quia luorū membrorū
cōdignitas certē est inter ipsa & beatitudi-
nē, saltē supposita lege & p̄missione diuina.

Ad confirmationē huius tertij argumenti s. Bona, in
respondēt quidā, nō esse necessariū ad meri-
tū de cōdigno, vt p̄mū, cuius est meritū, sit
ei debitū: sed fatis esse, si meritū sit dignum

2. dist. 27.
q̄ vlt.

tali p̄mio, & ex ordinatiōe diuina tale p̄-
mū semper respōdeat ei merito. Alij cōce-
dūt, ppter merita de cōdigno Deū cōstitui
debitore gloriæ, sed sibi, sed suę legi, sed suę
p̄missioni, nō nobis. Sed crediderim nō esse
inconueniēs, concedere cū Doctore nostro
Subtili, & cū D. Bonavētura, & Richardo,
& alijs, Deū ex sua lege & p̄missione debere
eā iustis. Paulus em̄ beatitudinē depositā si-
bi p̄ suis laboribus, appellauit coronā iusti-
tiae, & eā sibi à iusto iudice reddendā constā-
ter afferuit. Et ad quosdāitā ait: Nō em̄ in-
iustis est Deus, vt obliuiscat opis vestri, &
dilectionis, quā ostēdistis in nomine ipsius,
qui ministrātis sanctis, & ministratis. Et 2.
ad Tim.2. Fidelis sermo, ait: Nā si cōmor-
tui sumus, & cōuiuemus; si sustinebim⁹, &
cōregnabimus; si negauerim⁹, & ille nega-
bit nos: si nō credimus, ille fidelis p̄manet:
negare seipsum nō potest. Quod si corona
est iustitiē beatitudo, & ad iustū iudicē spe-
ctat eā reddere benē certātibus, & cursum
cōsummātibus, quod fatis exp̄s̄it Paulus
illis verbis, Reposta est mihi corona iusti-
tiae,

Loquendū
de meritis
operum re-
ligiosè.

Augustini
testimonia
pro meritis
operum.

Dei poten-
zia.

tie, quā reddet mihi pñs in illa die iustus iudex. Nō em̄ sine causa, iustitiae & iusti iudicis meminit. Si & De scipsum negare non potest, & pndē fideliter vitā & regnum se cōstítib⁹ ore & ope pñstat, ac negat se negatibus, & iniustus nō est, vt obliuiscat tribulationū, quas p illo q̄ suscepit: qd superest, nisi vt verē credamus, & dicamus ipsum ex sua lege & pmissione debere nobis beatitudinē, & nostra opa verē esse illius meritoria ex cōdigno, quādoquidē eam merentur & obtinent ex iustitia? Sed itā tñ oportet & sobriè, et religiosè, nostros semperare sermōes, vt dicētes Deū debere iustus beatitudinē, indicem⁹ hoc esse non ex dignitate operū, q̄ faciūt ip̄i, sed ex misericordia & benignitate Dei nimia, q̄ nō cōtētus dare beatitudinē, se etiā ad eā nobis dādum adstrinxit, vt & ea re nos magis exaltaret, & suā in nos benignitatē aptius commēdaret, certiores q̄ nos de ipsa redderet, & potētūs inflechteret ad eā pmerendū. Hisce em̄ de causis & similib⁹, & vt misericordia ipsius, & veritas sive iustitia non tātūm in hac via, sed & in termino splendesceret, meritoria nostra opa fecit eis beatitudinis ex cōdigno. Quod si cui nō sat̄ vident̄ ista, q̄ diximus, vt audeat intrepidē Deū dicere debitorē esse nobis eorū q̄ nobis pmissit, vt oēm dimoueat scrupulū, neq; trepidet, vb̄ null⁹ est timor: audiat qd dicat D. Aug. ser. 15. de temp. Laudemus, ait, frates Dñm, q̄ eius fidelia pmissa retinemus, nōdūm accēpim⁹. Parūm putatis, q̄ pmissorē tenemus, vt iā debitorē exigamus! Promisor Deus, debitor factus est bonitate sua, nō progatia nostra. Et idē ser. 16. de verb. Apost. In his q̄ iam habemus, laudem⁹ Deum largitorē: in his q̄ nondūm habemus, tenemus debitorē. Debitor em̄ factus est, nō aliqd à nobis accipiēdo, sed quod ei placuit, pmittēdo. Hec ille. Et in can. 18. Conc. Arausic. 2. itā diffinitū est: Debēt merces bonis opibus, si fiāt: sed gratia, q̄ non debet, pcedit vt fiant. Hæc ibi: Sive tñ dicamus Deū debere sibi, vt det iustis beatitudinē: sive afferamus Deum illā eis debere, quod in idē sanè recidit, cauēdū nobis est, nē cōcedamus quod inferē, nēpe Deum non posse non cōferrere iustis beatitudinē. Sic em̄ Deus se adstrinxit ad impariēdū beatitudinē eis, vt integra & solida ei libertas maneat ad nō dandū. Poteſt em̄ Deo à quocūq; iusto gratia auferre, & ea nō ablata, poteſt eū nō beatificare: quia poteſt

facere, vt gratia non fuerit gratia, aut saltē vt nō reddiderit habētes acceptos ad vitam eternā. Valet etiā Deo, & in sua habet potestate facere, vt nunq; se adstrinxerit ad dādū alicui beatitudinē, vt in sententiā latissimē disputabim⁹. Atq; ideō verū est, deū nō debere iustis beatitudinē in eo rigore iustitiae, quo debet hōs oparijs suis laboribus pfunctis, mercedē, de qua cū eis cōuerint. Itaq; inter nos & negātes opa iustorū esse meritoria de cōdigno, non est q̄stio de re, quo ad hoc, an Deus possit non dare beatitudinē. Vtriq; em̄ hoc fatemur Deum posse: sed q̄stio est de nomine, an his nō obstantib⁹ debeat dici meritoria nostra opera ex condigno. Et nos dicim⁹ iure talia debere dici, & deū verē debere illis beatitudinē, q̄a supposita amicitia & pmissione diuina, condigna sunt beatitudine, & valorē habēt equalē ei, neq; Deo posset beatitudinē p illis non cōcedere, nisi eā haberet potētia ad ppterū, vt reuocare posset suas pmissiones, & opa nostra facere non tāti fuisse valoris, quāti fuerūt & sunt. Et qdē D. Aug. 4. cōtr. Iul. Pelag. c. 3. nihil veritus argumenta ista, aperte dicit Deum fore iniustum, si non ad ipsius regnum verus admitteretur iustus.

Ad quartū argumētū: Ideō Apostol⁹ gratia Dei vitā eternā contingere dixit, q̄a li- 4. Argum.
tū dñluitur.
habiles
mones p
pneatī.
nante.

Et illa cadat sub merito etiā de condigno, postq; semel admissi fuerim⁹ ad Dei gratia, tñ ex gratia admittimur ad Dei amicitia, & ex gratia in ea seruamur, & ex gratia datur nobis auxilia ad merēdū eā, & ex gratia facta est lex, p quā eam possim⁹ mereri, & ex gratia ea lex perseuerat, & ex gratia eū im- partit & cōseruat valorē in nostris opibus, & ipsa bona merita nostra, qdā gratia sunt Dei. Iustissimē igit̄ tacere potuit nomē Meriti, & solo vti nomine gratiae, vb̄ tāta & tā multiplex splendet gratia, vt iure magis sit dicēda misericordia & liberalitas, q̄ iustitia. Vndē & regi⁹ psaltes inqt: Qui coronat te in misericordia & miserationibus. Et Aug. in De gratia & libero arbitrio, ideō gratia dicta ait ipsam vitā eternā, q̄a licet operibus reddit, ipsa tñ opera gratia sunt, adeo vt non tam Deus dicatur coronare merita nostra, quām dona sua. Et conuenientissimē Paulus vitā eternam gratiam appellauit. Agebat em̄ cū Romanis nouiter conuersis, & alioq; superbissimis, qbus commodius erat gratiam, q̄ meritū, commēdare. Vndē & glossa statim ante verba in argumento

citata, dicit: Potuisset recte dicere: Stipendium iustitiae, vita eterna: sed maluit dicere, Gratia Dei vita eterna: vt intelligeremus Deū ad eternā vitā pro sua miseratione nos perducere, non meritis nostris. Et sunt hēc verba glossae, sumpta ex Aug. c. 9. De gratia & libero arbitrio. Et ipse D. Aug. in testi- monio illius iami citato, licet dicat opera nostra munera Dei, & beatitudinē gratiam appelle, tñ & idem nostra ex gratia opera, merita sāpē vocat. Intellexit em̄ beatitudinem posse varijs ratiōibus appellari gratiam, & coronā iustitiae. Et peculiariter c. 13. De correctiō & gratia: Gratia, inquit, vi- ta eterna vocat, quia his meritis redditur, que gratia cōtulit homini. Et c. 5. De gratia & lib. arb. de Pelagianis dicētibus gratia vi- ta eterna nostris meritis reddi, itā dicit: Si merita nostra sic intelligerent, vt ipsa dona Dei cognoscerēt, non esset reprobanda eorum sententia.

DE MERITIS IV STIFICA- TIONIS.

QVAESTIO SEXTA.

A fides, & alia opera cōcurrētia ad iustificationē peccatoris, meritoria sint ipsius iustificatiōis? Et pro parte quidē affirmatiua illud stare videat argumentū cōmune: Si nullum meritū antecedit iustificationē peccatoris, acceptor igit̄ personarum esset Deus, cū vñsi iustificat, nō alium. Nam acceptio videtur personę, cū alicui conferē beneficiū aliquod, posthabito altero, si nō in vno est illius maius meritū, q̄ in altero. Hoc em̄ est respicere & accipere personā, non causam. Et si nulla sunt merita iustificationis, nullus peccator magis merebit iustifi- cari, q̄ alius. Cū igit̄ ex multis scripturæ testimonij cōstet, Deū nō esse acceptorem personarū, ex eisdē videat consequēter col- ligendū esse, aliqua merita antecedere iu- stificationē, vt sit aliquid ex parte oīm, qui iustificant, cur ipsi potius iustificetur q̄ alij.

Pro parte autē negatiua stare videat vtriusque instrumēti pagina, q̄ gratis & absq; ar- gento & vlla commutatione, & verē pro nihilo saluari & iustificari nos assentit.

Pro plena solutione huius questionis, & earū oīm q̄ tractandæ supersunt, que quidē ad hanc spectat, licet claritatis causa à nobis distincta sint, pmissam primō quasdā sup- positōes seu adnotamenta. Secundō ad quæ-

stionē istam simpliciter & absolute respō- debo, & responsionē apertis argumētis fir- mabo. Tertiō ad apparētia, quæ contrā fieri possunt, argumēta respōndebo. Volo em̄, quantū tenuitas nostra pñstare hoc poterit, accuratiū tractare & disputare dubium istud de meritis iustificationis nostræ, quod iam indē ab vñdecim retrō annorum cētu- rijs, & aliquanto ampliū, felicissima & p̄clarissima ingenia vehementer diuexauit.

Notandum igit̄ est primō, tres celebres, de pugnantes hac quēstione p̄cessisse sententias. Quidam tres de hac em̄ simpliciter & absolute cōcesserunt, iu- stificari peccatores ex meritis. Alij ecōtra- riō absolutē assurerunt neminq; iustificari ex meritis, nullaq; prorsū merita antece- dere gratia iustificationis. Alij verē mediā quandā secuti sunt viam, concedentes cum posterioribus, peccatores nō iustificari ex meritis de cōdigno, sed interim dantes hoc prioribus, q̄ tamē iustificetur ex meritis de congruo. Et primam quidē sententia, vel potius errorē, defenderunt olīm Pelagiani rum errorē.

Pelagianō.
rum errorē.

Hoc esse dicit Pelagianorū, vt gratiam Dei nō dari, nisi secundūm merita no- stra, contendat. Et in principio Hypōgnō- sticōn, inter alios errores Pelagianorū & Celestianorū, & hūc quoq; computat, me- ritis operū à Deo gratia vnicuiq; dari. Et in c. 8. lib. 41. contra Julianū Pelagianū, dicit Pelagium in Palestinarū episcoporum cogitatione damnasse hanc sententiam. Et in li- bro De gratia Christi contra Pelagianū & Celestium c. 3. refert eum hāc hēresim abi- rasse & cōdēnasse in Palestino cōcilio: sed hoc querit, q̄ in libris quos edidit, p̄ libero arbitrio, nihil aliud sentire cōperiatur, q̄ id quod damnasse videbat. Et c. 31. eiusdē libri ex ipissimis illius verbis in epistola ad Innocētium Papam, ostendit reuocāſe eum, quod dānauerat. Et in c. 5. De gratia & lib. arb. ex posterioribus illius libris fallaciter eū dicit anathematizasse, nē videlicet ana- thematizatus indē exiret. Atq; itā lib. 1. cō- tra Julianū Pelagianū, seductos fuisse dicit ab eo 14. Orientales episcopos, q̄ eum Catholicum pronunciarunt, existimantes cum verē anathematizasse, que anathema-

tizauit. Et in libro primo contra duas epistles Pelagianorum, ca. 4. idem queritur, quod in libro De gratia Christi. Et c. 19. si-
cito eum corde id damnasse, nè damnaretur ipse videlicet, & hoc ipsum conuincit c. 5. li-
bri secundi, qd Pelagiani fatum nos astere-
re contendebat, nomine gratiae, qd dicimus gratiam, non secundum merita nostra da-
ri, sed secundum misericordissimam Dei vo-
luntatem. Et id nobis ab eis obiectum esse, c. 8. lib. 4. contra Julianum Pelagianum, rur-
sùs affirmat. Et libro quarto contra easdem
epistles ca. 6. iterum ait, non corrigendo, sed
timendo, Orientales iudices eam lententiam
damnasse. Et Innocentius Papa huius no-
minis prius, in epistola, qua respondet
quinq; episcopis, qd ad eum de Pelagio scri-
pserant, aperte videtur hoc ipsum innuere.
Dicit enim, sibi persuaderi non posse, quod
se tota virtute in eo concilio purgauerit,
neque se ea de re aliquod fide dignum te-
stimonium à patribus, qd in eo concilio con-
uenerant, accepisse. Eandemq; sententiam
post Pelagium Britonem, defenderunt lu-
lianus & Celestius, vt constat ex libris, quos
aduersus eos edidit idem Augustinus, &
postquam hec heresis operapräcipue Diuini
Augustini, & autoritate sedis Apostolicae
extincta fuit, denuobis suscitata est in An-
gilia, referente Beda in ecclesiastica historia.
Reuixit & postea in Scotia, teste magistro
Thoma Bradabaerdino decano *Lodouir-
arum, in summa contra Pelagianos. Qui &
asserit, in eodem errore fuisse Cassianum,
sed prosperè à Prospero ea de re castigatu.
Tribuere videtur & errorē istum Iosephus
Saducæs, & ante illos Nemrod, cùm dicit
eos suassis, non Deo, sed propriæ virtuti
felicitatem adscribere.

Pelagi in
errore suc-
cessores.

secundæ sen-
tentiæ afer-
tores.

Rom. 4.

Tertiæ opi.

logi recentiores, Gabriel, Maioris, Alma-
nus, & similes: & ante illos, nè adeò noua theses
existimetur, videtur iam tempore doctoris
Subtilis fuisse hec opinio cōmunis in scho-
lis. Quanquam em in secundo, distinctione
5. statim in principio dicit, quod si gratia
data fuisset angelis bonis ex meritis vel p-
uisis, iam gratia nō esset gratia: & in quod-
libeto 17. articulo 2. aperte afferit, ad hoc
quod aliquis actus sit meritorius, requisitum
esse, vt sit specialiter Deo acceptus,
tanquam dignus eo præmio, quod est red-
dendum pro eo: & ex his quæ subdit, so-
lū videā ponere actus meritorios in ha-
bentibus caritatem: tamen alijs sāpē actus
prærequisitos in adultis ad suam iustifica-
tionem, indifferenter vocat dispositiones,
seu merita de congruo, ad remissionē pec-
cati, vt potest peculiariter in eo videri, in
quarto, distinctione 14. questione secunda,
art. 2. & in primo, d. 17. q. 1. art. 1. litera GG.
dicit, attritum n̄ ereri ex congruo iustifica-
tionem. Et Diuus Bonaventura, licet in se-
cundo, distinctione 28. in dubijs circa lite-
ram magistri, dicat non contingere, vt quis
mercatur primam gratiam, quia est funda-
mentum omnis meriti, & donum pure gra-
tuitum, tamen ex illis quæ ibi subnecit, &
alibidicit, satis indicat se ista intelligere de
merito ex condigno, & non de merito ex
congruo. Et vt cunquæ hi Doctores sense-
rint, certè ipse magister sententiarum, quā-
uis aliqua dicat in secundo, distinctione
26. ex quibus videri posset tueri primam
gratiam, qua homo iustificatur, non cade-
re sub merito, tamen aperte in distinc-
tione 27. quarto, quinto, & sexto capite, tenet
eam cadere sub merito, & aliqua hominis
merita eam præcedere.

Vt autem videamus, quæ istarum op-
inionum magis amplectenda sit, secundò iustificationis
præmittendum est, gratiam iustificationis
tripliciter posse accipi. Primo quidem, pro
gratia gratumfaciente, qua formaliter iusti-
ficamur, & efficimur iusti & amici Dei. Se-
cundò vero, pro gratia gratis data, qua Deus
nos adiuuat, & peculiariter mouet, vt ea
efficiamus quæ prærequisite sunt, vt obti-
neamus gratiā & amicitiā ipsius, recōciliem-
urq; ipsi. Tertiò gratia iustificationis po-
test accipi generaliter, vt sub le cōprahen-
dit gratiā in prima & secunda significatione,
itā vt gratia iustificationis dicat, quidquid
gratias à Deo fit vt nos iustificemur. Et hoc
pacto

Gratiā in
tripliciter
accipi.

Catholici
cum here-
sis in qui-
bus conve-
niunt diffe-
rentia
antiqueab-
us,

pacto videntur Patres nostri in Concilio
Mileuitano loqui de gratia iustificationis,
& Augustinus in libris, quos multos edidit,
contra errores Pelagianorum. Vehemen-
ter autem refert, sic, an sic de gratia iustifi-
cationis loquamur, vt postea videbimus.
Et nisi starum gratiarum distinctionem be-
nè aduertamus & intelligamus, multa vi-
debuntur nobis in sacris Doctoribus con-
traria, quæ tamen nullam inter se contra-
rietatem habent. Ideoque istam distinc-
tionem benè notari, & mandari memorie cu-
perem ab omnibus, qui in lectione sacro-
rum authorum versantur: & non obiter,
neque per trāfennam, sed exactè & ad vin-
guem, quid sit probabilius in hac materia,
vel argumēto potius de iustificatione, nō
se cupiunt. Si aut quis querat, quo inter se
differant, gratia gratumfaciens, & gratia
gratis data, sciat gratiam gratumfacientē,
quid diffe-
re. habitum esse quandam supernaturalem, &
diuini prorsus ordinis, quem Deus infun-
dit animabus nostris, quotiescumque nos
sibi reconciliat, & ad suam gratiam amici-
tiamq; admittit, vt per illum sic sumus for-
maliter ei grati & amici, vt albedine sumus
albi, & cognitione cognoscentes, & fide fi-
deles. Gratia verò gratis data, non habitus
est, sed auxilium quoddam speciale & pe-
culiare ipsius Dei, quo Deus peculiariter
adiuuat, & potentius mouet & inflectit
potentias nostras, vt ea facere possimus, &
facilius faciamus, quæ sunt necessaria ad
iustificationem nostram. An istud auxili-
um diuina voluntas sit, an potentia execu-
tiua, an modus aliquis voluntatis vel po-
tentiae, & quibus differat à generali con-
cursu, quo Deus ad omnia quæ sunt, con-
currat, nihil necesse est hoc in loco dispu-
tari. Quidquid enim in his dicatur, solutio-
nem quæstionis, quam modò tractamus,
non variabit, & aliqui de his in secundo
sententiarum, distinctione 26. quilibet huic
disputationis proprius est, copiosè, Deo
præpositio, agemus.

Tertiò aduertendum est, tria esse in
hac quæstione certa, & neque inter Ca-
tholicos, neque inter hæreticos, neque in-
ter nos & illos vñquam, quod sciam, con-
trouersa: Duo verò esle sola, de quibus
dubitatum olim est, & adhuc dubitatur,
& vtrinque certatur. Et primum quidem,
apud omnes certum est, aliqua esse opera vel
passiones, quibus Deus peccatores paula-

tim trahit ad salutem, quibusq; ipsi suæ fa-
luti & iustificationi suo modo cooperan-
tur. Certum enim est, peccatores sensim ac
velut gradibus quibusdam trahi ad grati-
am diuinam sive misericordiæ diuinæ &
remissionis peccatorum, sive regni cælo-
rum & inferni: sive beatitudinis, & timore
pœnarum, quæ peccatoribus decretæ & pa-
ratæ sunt: horrore & pœnitudine peccato-
rum, operibus misericordiæ & religionis:
& nōnullos flagellis, nonnullos beneficijs
diuinis, aliosque exemplis & orationibus
aliorum. Nouit enim sapientissimus & pe-
ritissimus nostræ salutis artifex, quæ qui-
bus tanquam pharmaca magis conueniat,
vt sanemur, quibusque commodijs & sua-
uijs, qui nulli vult vim inferre, inflerere
& emollire posse, & ad se trahere nostras
rebelles voluntates. Et ex his quædam ipse
in nobis sine nobis operatur, quædam & à
nobis vel simpliciter, vel etiam adiuncto
aliquo præcepto requirit. Sine fide enim,
immò & sine pœnitentia vel formali, vel
virtuali, impossibile est peccatorem aliquem
placere Deo. Dissimulat enim peccata ho-
minum propter pœnitentiam. Et nisi pœni-
tentia egerimus, incidimus in manus ipsius.

Sap. II.
Eccl. 2.

Secundò certum & indubitatum apud
omnes est, congruum esse & fuisse, vt De-
us, qui nouit figmentum nostrum, nostreq;
fragilitatis est conscius, qui que sanabiles
fecit nationes orbis terrarum, confugien-
tes ad suam clementiam recipiat, sinumque
suæ paternæ misericordiæ illis aperiatur, &
ad suam gratiam admittat, neque despiciat
eos, qui amare dolent de suis peccatis, &
omni humilitate & fidutia ipsius opem &
misericordiam implorant. Nulla est enim
neque gratiæ, neque honorificentior vir-
tus in principe, quā misericordia: ne-
que est aliquid, quod diuitias suæ eximiæ
& incomparabilis bonitatis apertus nobis
commendare queat, quā gratuita pecca-
torum iustificatio. Vnde & Diuus Hiero-
nymus, referente Diuino Bonaventura, aper-
te dicit: Nulla maior iustitia est, quā
ignoscere pœnitenti, & ad misericordiam
reuertenti, misericordiæ sinum aperire.
Et Diuus Augustinus audacter aliquando
dixit: Si Deus non reciperet confugientes
ad se, esset in eo iniquitas. Et beatus Ansel-
mus in capite decimo Prosologion: Cūm
punis, ait, malos, iustum est, quia illorum
meritis congruit: Cūm parcis malis, iustum

xxx 3 est.

est, non quia illorum meritis, sed quia tuę voluntati & bonitati condecens est. Et ipse Dñs per Esaiam suauissimè & amātissimè dicit: Lauamini, mundi estote, auferte maculum cogitationū vestrarū ab oculis meis: Quiescite agere peruersè, discite benè facere: Quarite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam: & venite, & arguite me, dicit Dñs. Perinde cīn videtur ista dixisse, ac si se argui & reprehendi impunè permetteret, si ista facientes non reciperet ad suam gratiam, & beneficijs eos prosequeretur. Vnde & subdit: Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erūt. Si volvēritis & audiēritis me, bona terra comedētis.

Deus nō te-
netur neq; dem, vt mihi videtur, etiam manifestum in
obligatur
ad aliquem lumine naturali, Deum non teneri, neque
iustificādū, obligatum esse ad iustificantum aliquem,
vt aliter fa-
cere non
possit.

Tertium etiā videtur certum esse, & q-
uoniam neq; dem, vt mihi videtur, etiam manifestum in
obligatur
ad aliquem lumine naturali, Deum non teneri, neque
iustificādū, obligatum esse ad iustificantum aliquem,
vt aliter fa-
cere non
possit.
regni cælestis hæreditatem. Et longè aliter sentit, q; par est, de diuina maiestate, & de humana infirmitate, q; putat posse quempā mortalium, etiamsi nulli culpæ esset obnoxius, facere sibi debitam amicitiam diuinā, & ingressum ad regnum calorum. Et quā-
quam Diuus Augustin⁹ sic sep̄e impugnat Pelagium, vt videatur ei tribuere, nos posse facere debitam nobis gratiam diuinam, tñ quātunq; falsa & intolerabilia Pelagius dixerit, adduci non possum, vt credā ipsum hoc concessisse, vel concessurum fuisse vi- alicui⁹ argumēti, quod tam aptè repugnat lumi naturali. Si em̄ nullus nostrū vim potest facere alicui homini, aut eum volentem nolentem compellere, vt nos amet, & suorum nos bonorum omnium hæredes & participes faciat: quomodo verisimile sit, nos, q; non solum vermiculi, sed tāquām nihil sum⁹, collati ad diuinam celitudinem, posse facere, vt teneatur ille nos iustifica- re, & ad gratiam suam recipere? Evidem- intollerabile pr̄sūs appāret, siue hoc quod gratias nos acceptet, siue per solam suā vo- luntatem, siue etiam per gratiam aliquam creatam, posse nos tantum apud eum mereri, vt teneatur ille dare nobis vitam æternam. Neque crediderim Diuum Augusti- num hoc credidisse de Pelagio. Immò ob id fortassis hoc inferebat ex dictis ipsius, vt quoniam illos non credebat in tātam insa- niā aut impudentiam venturos, vel hoc

nomine ab alijs suis placitis discederent, q; ex illis hoc tantum & tam absurdum incōueniens sequebatur. Et profecto, vbi inter nos & hæreticos non semper conuenerit de hoc, certè Catholicis nūquām dubium fuit de hoc, neq; esse potuit. Quin & aliud videtur Catholicis omnibus fuisse semper & esse certissimum, nempe hoc, quod cū in Adam oēs peccauerimus, vt dicit Apo- Rom. 3. stolus, nemini Deus iniuriam faceret, si oēs Iustus Deum pro merito illius peccati damnaret: neque omnes ob cuipā remissum illud fuit, vel aliud lethā. crimen da- le saltem peccatum, neque remitti potuit māre ex lege, nisi meritis & gratia saluatoris no- posse.

stri & Domini Iesu Christi, qui vnu mediator est Dei & hominum, & propitiatio, & sanctificatio, & reconciliatio mundi. Omnes enim peccauerunt, vt ait Apo- Rom. 3. stolus, & egent gloria Dei, id est, gratia Christi, qui gloria est patris. Et alibi, Vnus pro 2. Cor. 5. omnibus mortuus est Christus. Et intrā:

Deus erat in Christo mundum reconciliās Ibidem. sibi. Et alio in loco: Sicut in Adam omnes 1. Co. 15. moriuntur, ita & in Christo omnes vivifi- cabuntur. Vt enim nemo ad mortem nisi per illum, ita nemo ad vitam nisi per istū,

ait Augustinus. Et si ad remissionem originalis peccati & mortalium, ipsa sibi suffecisset, stante lege Dei, humana natura, nihil profecto fuit necessaria Christi pas- sio. Sicut enim argumentatur Apostolus contra volentes in lege iustificari, Si ex le- ge est iustitia, gratis Christus mortuus est: ita & similiter argumentari possemus cōtra volentes in natura iustificari: Si per na- turam est iustitia, & sine Christi gratia per vires naturales iustificari possumus, gratis Christus & absq; vlla necessitate mor- tuus est. Estque hoc argumentum Diu Augustini in libro quodam contra Pelagianos, & Concilij Arausicanī canone 21. Et ipse Augustinus super illum versum psalmi 30. In tua iustitia libera me, & eripe me, ita ait: Si agat Deus tanquam veraciter ex regulæ legis proposita, damnandus es pecca- tor. Hac regula si ageret, quem liberaret?

Omnes enim peccatores inuenit. Solus si- ne peccato vénit, qui nos peccatores inuenit. Hoc ait Apostolus: Oēs em̄ peccauerūt, & egēt gloria Dei. Quid est, Egent gloria dei? Vt ipse liberet, nō tu. Quia tu te libera- re non potes, indiges liberatore. Quid est, q; te iactas? Quid est quod de lege & iusti- tia p̄sumis? Non vides qd int̄s cōfliat in

te, de te, aduersum te? Hec ille. Diffiniuitq; hanc veritatē Innocentius huius nominis primus, in rescripto ad concilium Carthaginense his verbis: Dum homo sui liberarbitrij incōsultiū vtitur bonis, in prævaricationis p̄funda demersus est, & nihil quē admodum exindē surgere posset, inuenit: suaq; in eternū libertate deceptus, hui⁹ ru- inæ latuisset oppressu, nisi ei postea Chri- sti per suam gratiā releuasset adūctus. Ap- p̄bavitq; ista verba Celestinus papa huius nominis primus cap. 4. sive prime epistolæ, idemq; diffiniuit his verbis: In prævaricatione Ad eōs homines naturalē possibi- litatē & innocentiam pdidisse, & neminem de profundo illius ruinę p̄ liberū arbitrium posse cōlurgere, nisi cum gratia Dei misericordiā exerit. Idem etiā diffiniuit idem Inno- centius in epist. ad Milcitanū concilium, vbi ita ait: Primum hominem libertas ipsa decepit, vt dū indulgentiū frenis eius vti- tur, in prævaricationis p̄sumptione con- siderit. Neq; ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis, statum pristine li- bertatis Christi Domini reformasset adū- tus. Approbavitq; hēc verba Celestinus, vbi supra cap. 7. Et quanvis ex nonnullis verbis diui, Augustini contra Pelagianos, & ex istis & similibus Innocētij verbis cō- tra illos aliquis colligere posset, sic dixisse eos, sufficere posse nobis liberum arbitriū, vt sine gratia vel meritis Christi possimus remissionem peccatorū impetrare, & beatitudinem consequi: tamen cū attentē p- pendo diffinita in concilio Mileuitano cō- tra ipsos, & ea quæ ad Innocentium Car- thaginense concilium scribit, adduci non possum, vt credam Pelagium hēc tensisse. Sed ex hoc, quod ille dicebat, sine gratia Christi posse nos per liberum arbitriū im- plere mandata, & recedere à peccatis, cō- uertiq; ad Deum, Augustinus & Inno- centius colligebant, & non sine apparen- tia, quod non indiguisse redemptore, vt eu ex hoc, q; tam aptè repugnabat scri- pturis, reuocarent ab eo, quod ipse tuebat, ex quo & hoc videbatur sequi. Istis igitur vtcūq; velut certissimis, & de quibus nihil sit modò disputandū, p̄libatis, quartū no- tandū est, duo esse sola in hac questioē cō- trouersia. Primum est, an sufficiat liberum arbitriū, cum solo Dei generali cōcursu, ad ea faciendū, quæ supposita lege diuina & satisfactione Christi, satis sunt, vt q̄s pue-

niat, vel saltē disponat sufficiēter ad gra- tiā diuinā. Secundū est, an ea, quibus q̄s p- uenit vel disponit ad gratiā diuinā, me- ritoria sint & appellari debeat ipsius gra- tiæ, si nō ex cōdigno, saltē ex cōgruo, ita, vt aliquo modo cōcedere possimus, gratiā primam dari adultis secundūm sua merita. Quia verò ista breui expediri nō possunt, nē modū excedat questionis, & vt oīa di- lucidiū habeātur, de istis distinctis quæsti- onib⁹ statim agemus. Nunc aut̄ istis iactis fundamētis p̄ eis omnibus, ad p̄sentem q̄stionē vnicā huiusmodi cōclutione respō- debo.

CONCLVSIQ;

Nullus iustificatur ex proprijs meritis, vel quod idem est, Nemini datur gratia prima secundūm merita propria.

Hec cōclusio diffinita est in cōcilio Pa- lēstino cōtra Pelagiū, vt patet ex his quæ in principio huius questionis citauimus ex Augustino. Videtur etiā diffinita in concil- io Arausicanō secūdo circa tēpora Leonis primi, canone 17. vbi ita legimus: Fortitu- dinē Gentiliū mīdāna cupiditas, fortitudi- nem Christianorū Dei caritas facit, quæ diffusa est in cordibus nostris, nō p̄ voluntatis arbitriū, sed p̄ spiritū sanctū, qui da- tus est nobis, nullis meritis gratiam pre- uidentibus. Hēc ibi. Ex quibus videtur diffi- nitum esse in hoc concilio, merita nō præ- ueniire gratiam, ac per hoc nunquam eam dari secundūm merita. Neq; debet alicui leuis esse huius concilij authoritas, licet em̄ generale non sit, tamen diffinitiones eius, diffinitiones sunt Apostolicē sedis, quæ era- rare non potest in diffinitionibus fidei. Vt em̄ patet ex principio illius cōcilio, non no- nūs aliquos canones considerūt Patres, q; in eo conuenerunt, sed transmissa sibi capitulo à sede Apostolica, subscriptionibus proprijs firmārunt. Sed quoniam neq; ar- gumenta vlla pro hac conclusione ibi po- nūt, neq; quibus fuerūt Patres Palēstini concilij cōmoti, vt Pelagiū compellerent eam afferere, satis scimus, neq; aliquā alia diffinitionem pro ea, vel sedis Apostolica, vel cōcilio generalis licuit inuenire, nē ali- qui eam reuocēt in dubium, sicut pleraq; alia iam oīm cerra & diffinita ab ecclesia, reuocare in dubium hoc tēpore cōoperunt, ostendam hanc conclusionem certissimam esse, primò quidem testimonij scripturæ apertissimis, secundò verò testimonij sanctorum Doctorum, tertio & aliquot

argumentis collectis ex quibusdam notis partim fide, partim lumine naturali.

Ex scripturis conclusio cōfirmatur. Ex scripturis verò quadrupliciter videatur posse probari hæc conclusio.

Primò: Omnes qui iustificantur, iustificantur gratis. Ergò nullus ex meritis. Secundò: Nullus iustificatur ex debito, Ergò neque ex meritis. Tertiò: Nemo iustificatur ex operibus, aut secundum opera. Igitur neque ex meritis, neque secundum opera. Quartò: Nullus reddit aliquid Deo, ut ei retribuat suam primā gratiam. Ergò nulli ea confertur ex meritis. Nec scio an aliæ viæ possint ex scripturis haberri ad confirmandum hæc conclusionem. Sed præstat & ipsa scripturarum loca in mediū producere, & in eis aliquantispèr expatiari, vt apertiora sint omnia & confirmationa. Et quoniam in Paulo euidentior & clarior apparuit gratia diuina, dum mirabiliter ille conuersus est, quo tempore audaciùs, immò verè furiosius, persequebatur ecclesiam Dei, & pro quibus summo supplicio dignus fuit, beneficium, misericordiamque pro damnatione, & pro pœna consecutus est gratiam: vndè & postea ille non ingratus gratiæ diuinæ, fortissimè omnium & acerrimè pro ea commendanda dimicauit, intermis̄s aliorum prophetarum & apostolorum testimonij, omnia ex vnius ipius epistolis confirmabimus.

Primus itaque locus, qui ad probandum hanc conclusionem induci potest, habetur in capitulo tertio epistolæ quam scripsit ad Romanos, vbi ita ait: Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Si gratis, non ergò ex meritis, sed vt verbis dicamus Esaiæ, absque vlo argento operum, abisque vlo precio meritorum, absque vlla commutatione, & quod significantissimè psalmista dixit, Pro nihilo saluat & iustificat. Neq; vacat quod adiungitur, Per gratiam ipsius. Tanquam enim non sat̄ effet, dixisse Gratias, n̄e quis diceret, Gratias quidem iustificamur, sed per merita nostra: addidit, vt hoc excluderet, Per gratiam ipsius. Hoc est, Non per merita nostra, non per iustitiam, qua merita nostra præmit, sed per gratiam ipsius, per gratuitam & omnino indebitam voluntatem ipsius, & benignissimam misericordiam & benevolentiam in nos. Si enim per gratiam ipsius, non vtiquè per merita nostra, Vndè sèpè alias ipse Paulus, vt

excludat omnia merita, gratia saluatos nos & iustificatos afferit, & seipsum gratia Dei esse quod erat. Verissimè enim ille potuit dicere quod regius psaltes: Saluum me fecit, quoniam voluit me.

Nè autem, dum sic constanter stabilit gratiam Dei, merita Christi cum etiam excludere existimaremus, sicut & nostra: adiecit, Per redēptionem quæ est in Christo Iesu. Non enim aduersantur merita Christi gratiæ diuinæ, quia & ipsa, eximia quædam Dei gratia in nos sunt. Quarè & addit statim: Quem proposuit Deus propitiatorem. Dei enim gratia, non meritis nostris, datus est nobis talis inter nos & ipsum mediator, qui reconciliaret nos Deo, & propitiatio esset nostrorū omnī delictorum. Et nè aliquis neget istas consequentias, Si gratis, non ergò ex meritis: Si per gratiam, non ergò per merita: confirmare possumus totum hoc argumentū, & probare istas consequentias ex illis, quæ idem Paulus cap. ii, huius eiusdem epistolæ subdit: Cūm enim vellet probare, eos Iudeos, qui suo tempore saluabantur, nō iustificatos fuisse ex operibus: Reliquæ, ait, secundum electionem gratiæ, saluæ factæ sunt. Si autem gratia, iam non ex operibus. Alioquin gratia, iam nō est gratia. Vides Paulū eadē omnino facere cōsequencias, quas & nos fecimus. Vides vt prorsū cōtraria existimauit, iustificari ex operibus, & iustificari ex gratia. Cūm igit iustificari ex meritis, magis aduerset iustificationi ex gratia, q̄ iustificari ex operib⁹ plus em meriti, & minus gratiæ significare videt, iustificari ex meritis, q̄, iustificari ex operibus, si vim ipsam spectem⁹ vocabuli, meritū: sequitur, & cōtraria similiter esse existimanda, iustificari ex meritis, & iustificari ex gratia. Atq; ideo si iustificamur gratis, pfecto, vt iā intulim⁹, nō ex meritis. Cōtraria em̄ ista inter se sunt. Et benè Paulus vedit hæc sibi inuicem aduersari. Si em̄ q̄s obtinet aliquid ex suis meritis, iā ergò eorū meritorū prelio, & nō gratis, illud consequit. Itaq; sicut Paul⁹ cōtra eos, q̄ dicebat Iudeos iustificatos ex operib⁹, optimè argumentat⁹ est ex eo, quod iustificati sunt ex gratia, & si ex gratia, iam non ex operibus: ita, imm̄, quantum existimo, instantiū & rigidius, argumentaretur contra dicentes, nos iustificari ex meritis: Si ex gratia, non ergò ex meritis. Alioquin gratia iam non

est

est gratia. Vndè vt & manifestius ista Dei gratiæ, quam nulla antecedunt merita nostra, commendaret, ad Ephesios scribēs, in Christo, dicit, nos habere redēptionem & remissionem peccatorum, secundum diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis. Et paulopōst addit: Deus autem qui diues est in misericordia, propter nimiam caritatem suam, qua dilexit nos, & cūm essemus mortui peccatis, cōiuicauit nos in CHRISTO, cuius gratia estis saluati. Ideò enim & diuitiarum gratiæ, & misericordiæ diuinæ meminit, & nimia caritatis sue in nos, & nos viuicatos esse dixit, cām mortui eramus peccatis, vt intelligamus nos nullis nostris meritis, hoc tātum beneficiū salutis nostræ consecutos, sed sic gratiæ & ex gratia esse iustificatos, vt ea nulla prorsū merita nostra anteuerterint.

Secundus locus, ex quo probari potest nostra conclusio, est in eadem epistola ca. 4. Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deū. Quid enim dicit scriptura? Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Ex istis verbis dupliciter possumus confirmare nostram conclusionem.

Prīmò: Omnis qui iustificantur, habet gloriam apud Deū. Nullus verò qui iustificantur ex meritis, habet gloriam apud Deū. Ergò nullus qui iustificantur, iustificantur ex meritis. Consequentia est infallibilis in secundo modo secundæ figuræ. Et major manifesta est. Nisi em̄ qui iustificantur, haberet gloriam apud Deū, non vera, sed falsa esset talis iustitia. Minor verò patet ex illis verbis: Si Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deū. Si enim Abraham per iustitiam ex operibus, nō habet gloriam apud Deum, neq; haberet per iustitiam ex meritis. Et si Abraham non potuit ex meritis obtinere gloriam apud Deum, neque poterit quispiam alius. Par enim est de ipso, & de alijs ratio.

Secundò ex hoc loco possumus firmare nostram conclusionem hoc pacto: Nullus iustificantur ex debito, vt ex dictis satis patet. Ergò nullus iustificantur ex operibus, & conseqenter neque ex meritis. Con-

iecta iustificatione ex operibus, reiecta etiā esse ex meritis: ideo constanter afferunt omnes debere obstrui, quia ex operibus legis nō iustificabitur, aliquis coram Deo.

Et consequenter in tota epistola pro eodem accepit, ex operibus: pro quo nos, ex meritis. Et cum vellet probare in nono canone nullam dari causam ex parte nostra prædestinationis diuinæ, nullaq; in nobis esse illius merita, contentus fuerit dicere, non ex operibus Iacob fuisse dilectū, & mox adiuxit, Sed ex vocante, tanquam non restaret, vt verè nō restabat, alia causa, vnde id posset esse, quod non erat ex operibus, nisi ex vocante. Eademq; ratione cum dixisset, Non est volētis, neq; currentis: addidit, sed Dei miserētis. Et infra cap. 10. hoc fuisse dicit impedimento Israeli, quō minus apprehēderet iustitiā, qā nō ex fide, sed quasi ex operibus eam querebat, hoc est, vt in secunda questione exposuimus, quasi ex meritis, & velut sibi propter sua opera debitā.

Quartus locus fauens eidem cōclusio-
ni, est ad Ephesios secundo: Gratia, inquit Paulus, estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei em̄ donum est, non ex operibus, vt nē quis glorietur. Ipsi⁹ em̄ sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ p̄parauit Deus, vt in illis ambulemus. Perpende bene quisquis hunc legi⁹ textum Paulinū, & videbis tot penē esse testimonia hīc p̄ nobis, quot sunt verba. Gratia, inquit, estis saluati. Si gratia, quomodo ex meritis? Et hoc non ex nobis, adiicit. Si ex nostris meritis, quomodo nō ex nobis? Profecto, qui dixit, nos non saluari ex nobis: dixisset etiam & constantiū, nō saluari ex nostris meritis. Nā & id ex nobis est, quod ex nostris meritis est. Et nē ideo quispiam putaret, ex nobis nos saluari, quia saluamur per fidem; diligentissimē hoc cauit Apostolus, adjiciens fidem Dei donū esse, neq; ex operibus contingere, vt nē quis glorietur. In quibus verbis fatisse indicauit, vt aliquid diceretur non esse ex nobis, si illud contingeret per id, quod prorsū Dei donū est. Quare cū opera p̄ quē iustificamur, Dei dona, & quidem eximia & præcellentia sint, saltem in hoc attemperare deberemus sermones nostros ad sermones Pauli, & dicere * non ex nobis, neq; ex nostris meritis iustificari.

Quod si ipsa fides non contingit alicui ex operibus, multo magis neque ipsa gra-

tia, quæ longissimē p̄fstat fidei. Et si per hēc amputata est omnibus omnis occasio gloriandi, vtique & amputata sunt omnibus omnia in hac parte merita. In eo enim quod ex meritis contingit, occasio nō deest gloriandi. Apertiora & hēc fecit, cū adiunxit: Ipsi⁹ sumus factura. Nē suis em̄ quis adscriberet viribus, aut industria, aut virtuti, nō tu te, inquit, fecisti, sed ipius es factura: & quidquid es, gratia ipsius es. Neque vacat suo pondere, quod sequitur: Creati in Christo Iesu. Indicatur namq; in his verbis, hoc ipsum quod gratia Dei sumus, per Christum Iesum nobis contingere. Propter ipsum enim & per ipsum defluit ad nos beneficia diuina, nosq; illa participamus. Et quod creatos nos dicit, tacitè admonet, ita nobis esse spiritale, quod per gratiam accipimus, absq; ullis nostris meritis contingere, sicut & esse naturale, in quo⁹ quis creatur, quo manifestū est nulla posse priora esse merita, quia operatio efficientia est, & virtute posterior. Et hac ratione, & ibidem, & aliās nō semel, mortuos nos dicit fuisse Paulus, tū cū eramus in peccatis. Et Ezechiel videt nos in oīibus aridis & siccis vehemēter, quæ neruis, carne, & cute, & spiritibus carebāt, vt intelligamus nō nostris viribus, aut meritis suscitatos esse ad vitā spiritalē. Quis em̄ mortuorū se exsusciteret? Sed hoc ipsum nobis p̄ vnam Dei gratiā potest cōtingere, sicut & ipsa resurrectio à mortuis. Et eadem de causa Christus, apud Ioannem, iustificationem nostram, natuitatem appellat: & Tit. 3. Paulus ad Titum, regenerationem: & Io. 1. Ioan. 5. annes ipse & Iacobus, generationem: vt discamus ex his, omnem nostram iustificationem & gratiam Deo soli tribuere. Quis enim se edit in lucem? Quis se generat? Quis regenerare se potest? Ideo etiam & regeneratos per hanc gratiam iustificatē, Paulus & alij apostoli nouam creaturam & nouum hominem appellārunt. Et David oīum eam sub nomine creationis, & renouationis p̄dixerat, dicens: Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & psal. 103. renouabis faciem terræ: vt vni saluatori & creatori omnium, hoc tantum beneficium integrum & solidum affereret.

Neque fatisse commodē interpres vulgaris vertit, quod sequit, ἐπει γενοίται, in operibus bonis. Quanquam enim & hoc quoquè non incommodē scio esse

esse expositū ab aliquibus grauissimis authoribus, tamen commodius erat & expedientius, non sic vertere, nē indē quis ansam sumeret suis operibus imputādi suam creationē in Christo Iesu. Nihil em̄ magis alienū à Paulo, q̄ vbiq; eam gratiā operib⁹ nostris abrogat, & vni Christo ex aſſe adſcritbit. Sed vertere oportebat, Ad opera bona, sicut alij Græcē doctiores vertūt, & nō sensus modō, sed & ipſe grēce propositionis, εἰσι, vñus magis postulabat. Nē enim nos creatos in Christo Iesu existimem⁹, vt dormiamus interīm, & ocio lāguētes torpeamus, inertemq; vtcunq; trāligamus vitam, creatos nos admonuit ad opa bona. Et nē ipsa opera bona nobis tribueremus, adiecit tandem, Quæ p̄parauit Deus: hoc est, quæ p̄fuit & p̄ordinauit Deus, dū ea lege sua docuit, & ad ea nos alto consilio voluntatis sue destinavit, vt in illis ambulem⁹. Sūt etenim & ipsa opera bona beneficia quædā diuina, sub diuina clausa p̄destinatione, quatenus ipsa p̄paratio est beneficiorū Dei, vt August. & copiosē & eruditē docet ca. 10. De p̄destinatione sanctorum. Sed nimiū nos remorantur thesauri huius præcellentis apostoli. Transeamus itaq; in aliud eiusdem p̄ nobis testimoniū. Quintus scripture loc. Tit. 3. Quito igit probare possumus & fulcire eandē conclusionem illis verbis, quæ ad Titū scribit: Nō ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundū suam misericordiam saluos nos fecit p̄ lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundē, vt iustificati gratia ipsius, heredes simus secundū spē vitæ eternæ. Hec ibi. Rogo pium & attentū lectore. Quid est aliud dicere, Nō ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos: quām dicere, Nō ex meritis nostris? Et vt hoc apertissimum faceret, addidit statim, Sed secundū suā misericordiā saluos nos fecit. Non dixit, Nō ex operibus iustitiæ, sed ex operibus ex congruo. Non dixit, Non ex meritis de condigno, sed ex meritis ex congruo. Sed qđ ait, Sed secundū suā misericordiā saluos nos fecit. Reiecta credidit p̄cedētibus verbis oīa merita nostra. Ideoq; vni Dei gratiā & misericordiā salutē nostrā vindicat. Vtq; hoc ipsum manifestius faceret, adnexuit: Per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, vt puderet nostra iactare merita, & agnosceremus iustificationē nostra, regenerationē esse & renouationem,

Sextus loc⁹ Rom. 11.

Patrū testi-
monijs cō-
clusio con-

Ambroſij.

Ephesi.

Ambroſij.

Ephesi.

Philip.

meri.

merito retributa, sed ex donante concessa est. Sed inter oēs ecclesiē doctores clarissim⁹ & inuidissim⁹ gratiē defensor fuit August⁹. Atq; idē intermis̄is oībus alijs, vni huius testimonia, q̄ vt plurima, itā & aptissima sunt ac validissima, cōtentus ero citare. Is itaq; in lib. De natura & gratia, cōtra Pelagian. ca. 4. aptē nostrā conclusionē asserit his verbis: Hęc igitur Christi gratia, sine qua neq; infantes, neq; etate grandes salvi fieri possunt, nō meritis redditur, sed gratis dat, ppter quod gratia nominatur: Iustificati, inquit, gratis p sanguinē ipsius.

Et lib. 4. cōtra duas epistolas Pelag. ca. 2. Quidquid aut̄, videlicet Pelagiani, de laude legis & liberi arbitrij, ad hoc dicunt, vt gratia non adiuuet, nisi meritū, ac sic gratia iā nō sit gratia. Et lib. 3. Hypognosticō: Nullū esse hoīs meritū in accipiēda gratia ad salutē Paulus apostolus docet, scribens ad Ephes. Deus aut̄ qui diues est in misericordia &c. Et lib. 6. tractans istū eundē locū Apostoli: Audi, inqt, gratis, & tace de meritis. Et sup illū verbum psalmi 30. In tua iustitia ērue me, & exime me, cūm ostēderet nemine in sua iustitia saluari posse, sed necesse esse, vt saluemur gratis: subdit, Quis est q̄ saluat gratis? Et ipse sibi respōdet hoc modo: In quo nō inuenit saluator quod coronet, sed quod dānet: nō inuenit merita bonorū, sed inuenit merita suppliōrū. Et paulo inferiū declarās illa verba Apostoli, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei p Iesum Christū Dñm nostrum, itā ait: Quarē gratia? Quia gratis dat. Quarē gratis datur? Quia merita tua non p̄cesserunt, sed beneficia Dei te prēuenērūt. Et tractatū 3. sup primū caput Ioānis, easdē sibi questioēes pponit, eadēq; prorsū respondet in hęc verba: Quid est gratia? Gratias data. Quid est gratia? Gratias donata, nō reddita, et psalmū 31. vocat psal·lūm gratiæ Dei, & iustificationis nostræ, nullis p̄cedētibus nostris meritis, sed p̄ueniente nos misericordia Dei nostri. Et paulo post principium enarrationis secundæ eiusdē psalmi, itā dicit: Quia totū gratiæ eius imputatur, nō meritis nostris, beati quorū remissi sunt iniquitates. Et sup illa verba, Letamini in Dño, & exultate iusti: itā querit, Vnde iusti? Et respōdet, Nō meritis vestris, sed gratia illius. Et rursū p̄contatur: Vnde iusti? Et respōdet, Quia iustificati. Et in limine lib. de p̄destinatio-

ne sanctorū, Gratia Dei, ait, nulla est, si se cundū merita nostra dat. Et cap. 12. Oīs hęc ratio, qua defendimus gratiā Dei p Iesum Christū Dñm nostrū, verē esse gratiā, id est, nō secundū merita nostra dari, cui dētissimē facrorū eloquiorum testimonij asseritur. Et c. 5. De gratia & lib. arb. in Pelagianos itā ait: Laborāt, gratiā Dei secundū merita nostra dari, hoc est, gratiā nō esse gratiā. Quibus em̄ secundū meritum redditur, nō imputatur merces secundū gratiā, sed secundū debitū. Et c. 20. Non secundū meritū hominū gratia datur, alioquin gratia iā nō est gratia, quæ idē gratia vocatur, q̄a gratis datur. Et 22. c. Non intelligunt, ait, sc̄ negare gratiā, qui dicunt eam secundū merita nostra dari. Quæ oīa nō solū apertē probat nostram conclusionem, sed & mirificē cōfirmat oīa, quæ in primo argumēto diximus, & testimonia Paulina, quib⁹ in eo vīsum, luculenter elucidat. Apertissimē em̄ in his locis indicat, quid sit gratis iustificari, & huic apertē aduersari iustificationē ex meritis. Et quāquām hęc testimonia, cum illis, quæ in principio huius quæstionis allegauimus, satis esse possunt, vt nemo dubitet conclusionē nostrā certā visam esse Augustino, tñ quia p̄cellentissimus iste ecclesiæ antesignanus, non suorū tātū verborū pōdere nostram sententiā cōfirmat, sed & loca scriptura, quæ sup̄ induximus, doctissimē expōnit, placet & aliqua alia ipsius loca his subnectere, & eo ordine, vt ad confirmationē omnīū argumentorū ex scripturis seruire possint. In libro igitur de p̄destinatione Testimonia & gratia, cap. 8. gratiā Dei non dari secundū merita, cōfirmat ex illis verbis Deut. 32. cap. 7. itā subdit: Bonū immeritō & gratis datur, malū verō meritō & debitū redditur. Et post p̄fūlū: Gratia Dei vasis in honore gratiæ datur: ira Dei vasis in contumeliā, p ipsius massa meritis. Et ibidē: Ideō p̄bat apud Deū nullam esse acceptiōnem psonarū, nullamq; iniuitatē, quanūis vñiū iustificet, non aliū, quia Deus nihil cuiquam debet. Et lib. 4. cap. 4. idem affirmat his verbis: Sicut solus idē factus est hominis filius, vt nos p illum Dei filij fieremus: itā solus pro nobis suscepit sine malis meritis pœnā, vt nos p illū consequeremur sine bonis meritis gratiam: quia sicut nobis non debebatur aliquid boni, itā neq; illi aliquid mali. Hęc ibi. Ex quibus omnibus manifestū est, diuo Augustino optimū visum esse argumēto, quod secundo loco fecimus, ad probandū nos nō iustificari ex meritis, quia non iustificamur ex debito.

Sed & vide, quemadmodū ei tertium quoq; argumētum satis idoneū visum fue-

& enutries me, sic scribit: Nō ppter meritiū meū, sed ppter nomē tuū, vt tu glorifice ris, nō quia ego dignus sum, dux mihi eris, nē aberrem à te: & enutries me, vt validus sim ad manducandū escā, qua pascis angelos. Et sup̄ istū versum eiusdē psalmi, Saluū me fac in tua misericordia: hoc est, ait, non in mea iustitia, nō in meis meritis, sed in tua misericordia, nō q̄a ego sum dignus, sed quia tu misericors es. Et sup̄ illud psalmi 32. Et in eis qui sperat sup̄ misericordia eius, hęc illius sunt verba: Non de meritis nostris, nō de fortitudine, non de virtute, non de æquo, sed de misericordia eius. Et cūm exponit illud psalmi 60. Misericordiā & veritatē eius quis requiret sic dicit, Universa via Domini, misericordia & veritas. Misericordia, q̄a non merita nostra attendit, sed bonitatem suā, vt peccata nobis dimitteret: Veritas aut̄, quia nō fallit reddere quod p̄misit. Hęc ibi. Et idē credidērim Psalmistā deprecatū esse semp̄ Deum, vt eū saluaret, eiusq; miserere cōsecundū suam misericordiā, quoniā intelligebat nemini eī posse debitā tantā gratia, & idē neq; ex meritis, sed ex gratuita & benigna potiū Dei volūtate eā contingere. Quod & idē diuī Aug. apertē afferit lib. 1. contra duas epistolas Pelagian. cap. 3. in hęc verba: Nemo potest habere voluntatē iusta, nisi nullis p̄cedētibus meritis acceperit verā, hoc est, gratuita desup̄rē gratiā. Et libro 2. cap. 7. itā subdit: Bonū immeritō & gratis datur, malū verō meritō & debitū redditur. Et post p̄fūlū: Gratia Dei vasis in honore gratiæ datur: ira Dei vasis in contumeliā, p ipsius massa meritis. Et ibidē: Ideō p̄bat apud Deū nullam esse acceptiōnem psonarū, nullamq; iniuitatē, quanūis vñiū iustificet, non aliū, quia Deus nihil cuiquam debet. Et lib. 4. cap. 4. idem affirmat his verbis: Sicut solus idē factus est hominis filius, vt nos p illum Dei filij fieremus: itā solus pro nobis suscepit sine malis meritis pœnā, vt nos p illū consequeremur sine bonis meritis gratiam: quia sicut nobis non debebatur aliquid boni, itā neq; illi aliquid mali. Hęc ibi. Ex quibus omnibus manifestū est, diuo Augustino optimū visum esse argumēto, quod secundo loco fecimus, ad probandū nos nō iustificari ex meritis, quia non iustificamur ex debito.

Quomodo est ergo gratia, si nō gratis datur? Quomodo est gratia, si ex debito redditur? Quomodo verum dicit Apostolus, Non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, nē fortē quis extollatur? Et iterū: Si aut̄ gratia, inquit, ex operibus, iam non est gratia, alioqui gratia iam non est gratia. Quomodo inquam hoc verum est, si opera tanta p̄cedunt, que nobis adipiscendæ gratiæ meritum faciant, quō nobis non donetur gratuita, sed redditur ex

Rom. 3. debito? Et cap. 31. q̄a Pelagiani dicebāt, si dei merito, quam habere possumus ex libertate arbitrij, nos iustificari, ita cōtra illos argumētatur: Vbi est ergo illud Apostoli, iustificati gratis p̄ gratia ipsius? Vbi & illud, Gratia salui facti estis? Et n̄e putarent, Per opera addidit, Per fidē. Rursus n̄e ipsam fidē fine Dei gratia sibi putarent esse tribuendā: Et hoc, inquit, n̄o ex vobis, sed Dei donū est. Ephe. 2. Et paulop̄st: Iste autē liberō arbitrio sic applicant fidē, vt fidei videlicet reddi videatur n̄o gratuita, sed debita gratia, ac p̄ hoc iam neq; gratia, quia nisi gratuita, non est gratia. Et lib. 4. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 6. de Pelagianis ita ait: Meritum ante gratiam, & ideo iam contra gratiam defendantes, priores volunt dare Deo, vt retribuatur eis: priores vtiq; dare quodlibet ex liberō arbitrio, vt sit gratia retribuenda pro p̄ämio.

Rom. 11. Et lib. 4. contra Julianum Pelag. cap. 3. Gratia Dei per Iesum Christū Dominum nostrum, non lapidibus, aut lignis, pecori-busve pr̄estatur, sed rationalis natura, q̄a imago Dei est, meretur hanc gratiam: non tamen, vt eius bona voluntas possit pr̄ecedere pr̄ter gratiā, n̄e vel ipsam prior det, vt retribuatur illi, ac sic gratia, iam non sit gratia, dum non datur gratuita, sed redditur debita. Et in libro De pr̄adestinatione sanctorū, cap. 3. Reliquiæ, ait, per electionē gratiæ saluæ factæ sunt. Quæ vtiq; iam non est gratia, si eam vlla merita pr̄ecedant, n̄e iam quod datur, non secundūm gratiā, sed secundūm debitum reddatur potius meritis, quād donetur. Et cap. 6. ex eodē apostolico testimonio: Reliquiæ per electionē gratiæ saluæ factæ sunt: Si autē gratia, &c. sic colligit: Gratiæ ergo consecuta est, quod consecuta est electio: non pr̄cessit corū aliiquid, quod priores darent, & retribueretur illis. Et cap. 15. vt infringat illam cōmunem rationem, cur quibusdam detur gratia, & alijs non detur, si non secundūm merita nostra datur: Est etiam, addit, pr̄clarissimū lumen pr̄adestinationis & gratiæ ipse saluator, ipse mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui vt hoc esset, quibus tandem suis vel operum, vel fidei pr̄ecedentibus meritis natura humana, quā in illo est, cōparauit? Respondeat, quæso: ille homo, vt verbo patri coetero, in unitate personæ assumptus, filius Dei vñigenitus esset, vndē hoc meruerit? Quod

eius bonum qualecunq; pr̄cessit? Quid egit antē? quid credit? quid petuit, vt ad hanc ineffabilem excellentiam perueniret? Nōne faciente ac suscipiente verbo, ipse homo, ex quo esse cœpit, fili⁹ Dei vniuersus esse cœpit? Nōne filium Dei vnicum, foemina illa gratia plena concepit? Nōne de spiritu sancto & virgine Maria Dei filius vnicus natus est, non carnis cupidine, sed singulari Dei munere? Et interpositis quibusdam alijs ipsius pr̄rogatiis, subdit: Nempe ista omnia singulariter admiranda, & alia, si qua eius verissimè propria dici possunt, singulariter in illo accepit humana, hoc est, nostra natura nullis pr̄ecedentibus meritis ipsius. Et subdit: Apparet itaq; nobis in nostro capite ipse fons gratiæ, vndē secundūm vniuersalitatem; mensuram, se per cuncta membra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei suæ homo quicunque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus, de ipso spiritu, & hic renatus, de quo est ille natuus, eodem spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo spiritu factum est, vt nullum haberet ille peccatum. Et paulo inferius: Humana merita conticescant, quæ p̄erierunt in Adam: & regnet, quæ regnat, Dei gratia per Iesum Christum dominum nostrum. Quisquis in capite nostro pr̄ecedentia merita singularis illius generationis inuenierit, ipse in nobis membris eius pr̄ecedentia merita multiplicatae generationis inquirat. Neque enim retributa est Christo illa generatio, sed tributa, vt alienus ab omni obligatione peccati, de spiritu & virgine nasceretur. Sic & nobis, vt ex aqua & spiritu renasceremur, non tributum est pro aliquo merito, sed gratis tributum. Hæc ibi. Licetque eadem legere, paululūm mutatis verbis, in Enchiridio eiusdem Doctoris, capite 36. & capite II. de correctione & gratia, affirmat hoc ipsum, quod nulla merita humanitatis CHRISTI, anteceperunt ipsius vñionem ad verbum. Ex quibus patentissimum est, ita certum fuisse visum diuo Augustino, nulla merita nostra antecedere nostram iustificationem, ac certum habent, & habere debent omnes catholici, humanitatem Christi non meruisse vñionem suam hypostaticam ad verbum. Licet & illud ex his colligere, quod & obitè quoq; ex his inferre volebamus, nempe ad probandum, gratiam

tiam Dei non dari secundūm merita nostra, bonum esse argumentum illud, quod vltimo loco fecimus: Nō retribuitur gratia, sed tribuitur, non ergo datur ex meritis. Est & insignis locus diui Augustini pro his omnibus in tertio libro Hypognosticōn, vbi & aliquot loca scripturæ inducit pro hac sententia, & innumerabilia esse dicit loca scripturarum, quibus aperte dicitur, Deum nullis meritis hominum gratiam suam eis dare.

Sed nimiū immorati sumus, dum & nostra omnia volūmus authoritate huius preclarissimi doctoris communire, & obitè illis qui ista legerint, ob oculos simul in vnum ponere, quæcunque sunt eximia & præclara, quæ ad hoc spectarent propositionem, in his libris quos statim citauimus.

Tametsi verò ista sat superque sint ad persuadendum omnibus p̄ämissam conclusionem, vt enim de authoritate scripturarum interim taceamus, æquum est, nos vt certa & indubitate recipere, quæ tam concordi & tā constanti asseveratione nobis sancti isti Doctores tradiderūt: per eos enim & ecclesiam suam protexit Christus, & mysteria nobis sacrarum scripturarum reuelauit: tamen vt Scholasticæ agamus, & aliquid quoquæ demus lumini naturali, quod & præcellens DE Idonum est, & ad hoc inter alia est nobis datum, vt quæ fidei sunt nostræ, cōfirmemus, illustremus, tueamur, & eorum rationem sciamus reddere, addam his aliquot argumenta in favorem eiusdem conclusionis.

Et possunt ista omnia & declarari, & fortiora effici ex illa parabola euangelica de seruo oblato regi, qui debeat ei decem millia talenta. Ea enim summa excessus indicatur eorum suppliciorum, quorum est reus peccator. Et ita significatur nobis, nō posse nos pro delictis nostris satisfacere, nisi ex diuina misericordia, sicut ille seruus non potuisset tantam summam, quantum debebat, exoluere, nisi rex ille benignissimus eam ei ad suas preces liberalissimè condonasset. Et sicut seruum illum nemo dicerebat illud tantum beneficium fuisse meritum propter suas preces, ita videtur neq; nos debere dicere remissionem peccatorum, quæ multo maius beneficium est, apud Deum mereri. Vndē vt & pulchre ponderat Augustinus in tertio libro Hypognosticōn, idèo apud Lucam Samaritanus qui typus fuit Christi, misericordia dicitur fuisse motus in vulneratum illum, qui

scholasticæ
tex lumini
naturali
cōfirmatur
conclusio.

Argum.

Mal. 13.

Argum.

descendit ab Hierusalem in Hiericho, & figura fuit peccatoris, quia in eo, ut curari dignus esset, meritum nullum invenit.

s. Argum. Tertio principaliter argumentor ad idem sic: Nullum opus existentis extra gratiam Dei, est dignum ipsius gratia. Quæ enim potest esse dignitas respectu tanti & tam eximij beneficij, in peccatore præsertim, qui dignus non est pane, quo vescitur? Ergo nullus peccator potest Dei gratiam premeri. Ut enim demus non requiri ad meritum, ut ius præstet, aut faciat debitum præmium, cuius est meritum: saltem videtur requiri, ut meritum ipsum sit dignum eo præmio, vel certè illud habentem, faciat dignum illo præmio. Alioquin non videtur posse dici meritum. Præmium enim quod excedit dignitatem meriti & merentis, non quidem ex meritis dici potest contingere, sed ex benignitate conferentis. Et confirmatur: Quidquid faciat peccator, nunquam erit dignus amicitia DEI, ut patet. Nunquam ergo eam meretur. Qui enim meretur aliquod præmium, dignus est eo.

z. Pet. 1. Et confirmo amplius: Quicunq; iustificatur, eo ipso filius promissionis efficitur, filius beneficij diuini, filius gratia & misericordiae, filius testamenti noui, & ut omnia breuiter complectamur, filius Dei efficitur, & amicus, & heres gloriae æternæ, & diuinæ consors naturæ, ut verbis vtamur principis apostolorum. Nemo ergo tatum beneficium mereri potest, sed una Dei solius benignitate necesse est contingat, cuicunq; id contigerit. Quod si nullus seruus, aut subditus imperatoris, tantum suis meritis arrogat, ut credat se posse mereri, ut adoptetur ab imperatore in filium, & hæredem sui imperij, neque ut amicus eius censeatur: multo sanè æquius est, ut nemo nostrum suis credit meritis posse consequi, ut iustificetur, & Dei sit amicus, filius, & heres. Excedit enim hoc proportionem & vires naturæ nostræ, & longè exuperat dignitatem nostram, qui prius eramus filii carnis, filii huius seculi, filii iræ, filii diaboli, immundi, peccatores, & impii. Neq; vlla possunt in nobis esse merita, ut tempora Dei efficiantur, & Deo optimo, fortissimo, & præcellentissimo desponsentur animæ nostræ pauperculæ, abiectaæ, denigrataæ, & deformatæ peccatis, ut verè despontantur, & tempora ipsius efficiuntur, cum ab ipso iustificamur. Sed ne omnino sine causa vi-

deantur Pelagiani & Cælestiani afferuif; se gratiam Dei secundum merita nostra dari, & quoniam tunc clarus vincit & superat veritas, quando graibus argumentis, velut aduersantium telis impetu, triūphat tñ ipsa & inconcussa in sua statione pfeuerat, libet hanc conclusionem aliquibus argumētis nō inapparentibus impugnare. **Ex Pelagia.**

Primum argumentum, quod contra nostrum **Rom. 9.** sententiam primam conclusionem fieri potest, est illud, quo Pelagianos esse vlos, satis **gnas cœclu** constat ex libris, quos aduersus eos mul-**1. Argum.** tos scripsit Augustinus. Estq; illud, quod in principio quæstionis fecimus. Si enim gratia non datur ex meritis, cur vni potius dat quam alteri? Ad hoc argumentum **August.** respondet diuus Augustinus libro secundo contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 7. Nulla est iniunctio apud Deum in hoc, nulla & acceptio personarum, si vnum iustificat, non alium, Deus em nihil curquam debet, & licet ei, quod vult, facere. Et hæc eadem repetit & edifferit latius quartu*libro, capite 6.* Ut autem plenior sit & clari-**Matt. 10.** rior solutio, dico breuiter, in gratuitis nullum habere locum acceptancem personarum, ut colligunt Doctores ex illis verbis patris familiæ apud Matthæum: An non licet mihi, quod volo, facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Et alioquin nemo posset citra peccatum acceptancem personarum, ex duobus pauperibus per omnia similibus, vni dare elemosynam, prætermisso altero. Quarè cum Deus neminem teneatur ad suam gratiam admittere, sed omnes pro meritis nostrorum peccatorum possit damnare, nulla erit iniunctio, nulla & acceptio personarum in eo, ex eo quod quosdam iustificat, & non omnes. Satis enim est, quod quem non iustificat, pro meritis suis malis non iustificat, ac proinde iuste non iustificat.

Dicit tamen aliquis: Esto, nulla sit iniunctio apud Deum in hoc, quod quosdam iustificat, non omnes: cur tamen voluntas eius, quæ rectissima est, & nihil vult quod non sit rectissimum & iustissimum, cum omnes posset iustificare ex misericordia, vel secundum iustitiam condemnare pro peccato. **Adæ.** tamen quosdam admitit ad suam gratiam, non alios. Ad hoc in primo Sententiarum, tractantes ea, quæ prædestinationis diuinæ arcanum concernunt, alias causas, propter quas hoc fiat, con-

ue-

uenientissimè, Deo annuete, explicabimus.

Sed interim qui sic querit, audiat Paulum: O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? An nō habet potestate figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud autem in contumeliam? Audiat & diuum Augustinu*s*, sermone 27. super Ioannem, ita dicente: Cur hunc trahat, illum non trahat, noli iudicare, si non vis errare. Semel accipe & intellige. Non traheris ora, ut traharis. Hæc Augustin.

Et quemadmodum ubi venitur ad parvulos, & ad ipsum mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, necessè est omnia humana merita conticere: non enim merita præcedentia possunt pro causa assignari, propter quam Deus hanc humanitatem, quam modò habet, sibi potius vniuerit, quam aliam: aut ex duabus parvulis per omnia æqualibus, vnum potius, quam alterum, faciat baptizimi gratiam consequi: ita etiam inconueniens non debet censeri, si ex adultis hominibus per omnia æqualibus, Deus pro beneplacito sue voluntatis quosdam eligat, vocet, & ad se p. trahat absq; vllis meritis ipsorum præcedentibus, alios verò pro suis malis meritis, in suis peccatis derelinquit. Nescio aliquid aliud argumentum, quo vñus fuerit Pelagi in confirmationem sui erroris, quod contra nostram istam primam conclusionem militet: sed ut ad viuum rem excutiamus, adiungam ipse aliquot alia argumenta pro eo, quæ nobis pro tenuitate nostri ingenij occurrere. Secundò igitur argumentor: Qui facit omnia requisita ex lege vel pacto ad consequendum aliquod præmium, meretur tale præmium. Sed peccator toto corde se ad Deum conuertens per poenitentiam, facit omnia requisita à Deo ad consequendum ipsius gratiam. Conuerterim ad me, inquit, & ego conuertar ad vos. Et alibi: Conuertimini, & salvi eritis. **Zach. 1.** Et alibi: Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meam stabis. Et confirmo: Quantuncunq; beatitudo oia nostra exceedat opa, & improportionabilis eis existat, quia tamè præmium quoddam ipsa est, legge diuina correspondens nostris operibus, verè dicimus beatitudinem cadere sub merito, & nos eam posse nostris operibus mereri. Ergo quantuncunq; Dei gratia præcellat nostra omnia opera, neq; vlla ratio possumus nos tantum beneficium exæ-

Solut. arg.

quare, cum tamen eam Deus velut præmiū constituerit nostrę poenitentię, & ita illam pmiserit verè poenitentibus, & secundum suam legem infallibiliter eam eis impartiat, ac gloriam & pmisit, & largitur benè operantibus: cadet illa, sicut & gloria, sub merito: & verè poterimus dicere nos eam mereri, quandocunq; facimus omnia req- sita à nobis, ut eam habeamus.

Ad hoc argumentū sic respondeo: Duplicit potest princeps aliquis promittere donum aliquod vel munus faciēti aliquod opus: primò quidem, ut mercedem ipsius operis: secundò verò, ut munus aliquod benignissimum, quod ipse ex benignitate sua vult ei conferre, & præter & supra dignitatem operis. Si prius horum contingat, illud opus meritorum dicetur talis præmij, non autem, si posterius, sed erit tātum dispositio quædam requisita ad habendum illud munus. Quoniam igitur Deus beatitudinē priori modo constituit respondere operibus factis in gratia, gratiam verò posteriori modo respondere poenitentię: idcò licet satis sit ad meritum beatitudinis seruatio mandatorū, quam Deus ad eam requirit, non tamen satis est ad meritum iustificationis poenitentia, licet Deus nihil amplius, ut nos iustificet, à nobis requirat. Non em pollicitus est Deus gratiam poenitentibus, ut mercedem & præmij ipsius poenitentia. Nouerat enim, poenitentiam non posse esse meritoriam tanti & tam præcellentis beneficij: sed pollicitus est eam poenitentibus, ut donum quoddam eximiū, & superexcedens omne omnium nostrorum operum precium. Et poenitentiam ad hoc beneficium exegit, nō quidem ut meritorum, sed ut dispositionem quandam, tollentem obicem & obstatulum, quo tanto beneficio sumus inepti. Nam quia actiones actiorum sunt, sicut philosophus ait, in patienti disposito: & ille, cui complacet peccata, indispositus est & inidoneus validè ad recipiendum gratiam diuinam: requiriuit Deus poenitentiam, non ut meritoria suæ gratia, sed ut eam, quæ hoc tolleret impedimentum suæ in nos benevolentia & beneficentia. Et per hæc patere potest, quid dicendum sit ad confirmationem huius argumenti: sed & vnum aliud est discri- men inter opera facta ex gratia respectu beatitudinis, & poenitentiam respectu gra- tia. Nam minor est distantia inter beato-

yyy 3 rum

rum & iustorum statum, quām inter statū peccatorum, & statum iustorum: & opera iustorum, ex præsentia gratiæ & spiritus sancti dignitatem habent, qua acceptentur ad gloriam, quod non est in operibus extra gratiam, saltem respectu gratiæ.

Argum. 3. Tertiò argumentor ad idem: Scriptura sàpè dicit, nos ex fide & per fidem iustificari, vt patet ex præcedentibus quæstionib; Ergò saltem fides meritoria erit nostræ iustificationis. Si enim fides non meretur nostram iustificationem aliquo modo, non est cur per illam plùs dicamur iustificari, quām per alia opera, sine quibus nos iustificari Paulus dicit. Potest hoc argumentum cōfirmari ex Augustino, expreſſe dicente: Fides meretur iustificationem.

Rö. 3. & 4. Ad hoc tamen breuiter dico: Non ideò dicimus iustificari per fidem, quia per fidē mereamur Dei iustitiam, sicut Pelagiani dicebant: sed ideò, quia fides dispositio est necessaria ad iustitiam, vimq; habet ex Dei benignitate impetrandi eam. Primus enim est motus mentis in Deum, quo diuinæ iustificationi nos subiçimus: primusq; actus iustitiae, quem Deus in nobis operat, vt nos iustificet. Vndè Augustinus super psalmū 66. Per fidē, ait, iustificatur impius, id est, fit de impio pius, vt deindè ipsa fides incipiat per dilectionem operari, vndè omnia bona merita incipiunt. Hæc Augustinus. Sed de his satis multa dixim⁹ in tertia quæſtione. De verbis autem diui Augustini cītatis in confirmatione, posteā in quarta conclusione quæſtioni 7. videbimus.

Argum. 4. Quartò contra eandem conclusionem instari potest hoc modo: Apud hominem quantauis dignitate præcellentem, meretur ipsius gratiam qui grauiter dolet, quòd eum offendit, & veniam sui in eum delicti supplex orat, vel saltem q; pro illius honore & gloria periculoſe mortis exponeſret. Et crudelis haberetur, & omnino inhumanus, qui non ad suam gratiam admittet hominem adeò præclarè de se meritum. Ergò cūm Deus humanior sit multo & benignior, quām omnes homines, meretur admitti ad ipsius gratiam, qui dolent se eum offendisse, & suppliciter eum veniam sui postulant delicti, aut saltem qui pro ipsius gloria damnis omnibus & incommodis fe exponunt, & quandoquæ mortem subeunt.

**solutio ar-
gum. 4.** Sed ad hoc facilè dici potest: Multo

maiis bonum est amicitia diuina, quām amicitia hominum: & multo minus dignus est peccator reconciliatione cum D E O, quām qui offendit hominem, reconciliatione cum homine. Et homo ex lege diuina tenetur homini reconciliari, nullus tam fuit tam insanus, vt diceret, teneri Deum ad redeūdum in gratiam cum peccatore. Quintò argumentor : Iustus potest mereri peccatori primam gratiam. Ergò multo magis peccator sibi, si faciat totum quod est in se. Consequentia probatur ex glossa super illud Matthæi 9. Videns Iesus fidem illorum. Quantum valet, inquit, apud Deum fides propria, apud quem sic valuit aliena, vt int̄s & extrā sānaret hominem? Quòd si alij per fidem poslunt nobis mereri primam gratiam, & per orationes suas, vt ex multis scripture locis constat; ergò & nobis nos per fidem & orationes, similiaque alia opera, & eam nobis mereri poterimus. Congruit enim magis, vt quisque pro se audiatur, quām pro alto.

solut. cīus. Ad quintum: Discretum est magnum inter iustum & peccatorem, quia iustus dignus est q; audiatur & pro se, & pro alijs: peccator autem nullam talē dignitatem habet. Atque ideò neq; sibi, neq; alijs meretur. Ad probationem ex glossa, dicendum: Semper plus valet fides propria; quia Fides pro si gratia eam præcedat, meritoria est apud priā curp^b valer quam Deum de condigno, fides autem aliena tālicoā, tūm ex congruo. Si verò antecedat gratia, certiū obtinet, quia infallibiliter obtinet gratiam, si non sit aliund̄ impedimentum, non sic autem fides aliena. Non em obtinent semper iusti, quæ mereri videtur alijs ex congruo. Itaque licet non sint opera peccatoris meritoria sibi pro se, deest enim illis dignitas, quæ non deest iustis orantibus pro ipsius conuersione, habent tamen hoc, vt frequentiū & certiū obtineant ipsi peccatori primam gratiam, quām orationes aliorum. Quod satis est, vt & plus aliquo modo dicantur apud Deum.

Sed est etiam aliud, propter quod potest dici, plus valere apud D E V M fidem propriam. Valet enim & prodest vnicuiq; sua fides, etiam aliorum fide non adiuta: sed non valet fides alicui aliena, vt sua non adiuuante fide iustificetur. Nemo enim præter C H R I S T V M, mereri potest alteri immediate, & absque actu aliquo ipsius, primam gratiam.

Sexto

Argum. 6. Sexto impugnare possimus eandem conclusionem hunc in modum: Potest iustus mereri sibi reparationem post lapsum. Nihil enim iustius, vt Augustinus dicit, à Deo petitur, quām quòd reparetur quis post lapsum, secundū illud psalmi: Cūm defecerit in me virtus mea, nè derelinquas me. Ergò aliquandò poterit homo iustificari ex merito de congruo, videlicet, cūm Deus propter illud meritum eum in suam gratiam reuocauerit.

solut. cīus. Ad hoc: Qui tenent, neminem sibi mereri posse reparationem post lapsum neq; ex condigno, neq; ex congruo, vt sanctus Thomas tenet prima secundæ, quæſtione 14. articulo 7. negabunt assumptum, & ad verba Diui Augustini respondebunt, sicut ibi respondet sanctus Thomas, nihil quidem esse iustius ex parte materiæ, quia nihil sanctius potest peti. Sed quia verbum, iustius, aliquid amplius videtur significare, si cui placeat concedere cūm Diuo Bonaventura, in secundo, distinctione 28. in quæſtione super literam Magistri, posse sibi aliquem ex congruo mereri reparationem post lapsum, atq; ita reuocatum fuisse Davidem à peccato: poterit respondere ad hoc argumentum, dicendo conclusionem procedere de operibus, quæ quis facit, dum est in peccato. Neque enim diximus, neminem iustificari ex merito de congruo, (certum enim est, aliquos iustificatos esse, & vitam recepisse propter preces aliorum, tāquam propter merita ex congruo ipsius iustificationis) sed tantū diximus, neminem suis meritis iustificari.

Argum. 7. Septimò: Aliter consequitur adulti priam gratiam per suam poenitentiam vel conuersiōnem in Deum, quām paruuli per baptismum: Sed paruuli consequuntur priam gratiam per baptismum, vt p; sacramentum: Ergò adulti consequuntur eam, quandò sibi comparant eam citra sacramentum per viam meriti. Non est enim nisi duplex modus comparandi nobis Dei gratiam, videlicet per viam meriti, & per viam sacramenti.

solutio cīus. Ad septimum: Iustificantur peccatores adulti per poenitentiam per modum meriti, vel ad instar meriti. Quia iustificantur per proprios ipsorum actus, vt per actus proprios solent homines consequi quod merentur, sed tamen non iustificantur per poenitentiam, vt per actum verè meritori-

um ipsius iustificationis. Cūm ergò dicitur duplex duntaxat esse via obtainendi propriam iustitiam, videlicet per sacramentum, aut per meritum, possimus hoc negare abſolutè. Nullam enim, quòd quidem sciam, pro se habet ea distinctio satis firmam authoritatem. Et necesse est concedere, media quadam alia via posse hominem iustificari, nempe per misericordiā diuinā gratitudo, & liberaliter acceptantem ad iustificationem nostram actus aliquos nostros, qui tamen non sunt ipsius iustificationis meritorij. Sicut & preces beatorum acceptantur à Deo ad ea, quæ deuotis sibi impenitent, & tamen non sunt eorum meritorij. Non sunt etenim in statu merendi aut demerendi. Quòd si in gratiam cōmunis scholæ, placeat alicui acceptare istam distinctiōnem vel axioma scholasticum, oportet sic piè illud interpretari, vt sensus sit, homines iustificari duabus duntaxat vijs, aut per sacramentum, aut per modum meriti, hoc est, per actum aliquem, q; vel meritum sit, vel ad instar meriti se habeat. Cūm enim homo iustificatur ad petitionem alicuius sancti viri, sicut tradit Augustinus iustificatum Paulum ad orationem Stephani, iustificatur homo per meritum: cūm verò si ne alterius oratione, propriā quis oratione & poenitentia iustificatur, iustificatur p; hos actus, non tamen sicut per merita suæ iustificationis, sed sicut per dispositiones se habentes vt merita ad gratiam.

Ostatu: Sicut Christus suis præcellēntibus operibus meruit sacramētis vim colatiam gratiæ, ita & meruit, vt daret nobis gratia, quotiescumque verè & ex corde poenitentiam ageremus. Sed non fecit nostri poenitentiam sacramentum, quod vi sua iustificaret nos, vt manifestissimū est,

Ergò saltem fecit eam esse meritorium nostræ iustificationis, & non erit inconueniēt eam concedere esse illius meritum, saltem vt meritis Christi innititur. Aliás nullam ei vim Christus meruisset aut practicisset in nostram iustificationem, sed omniō omnino virtute in eam caret. Nulla est enim vis in aliquem effectum, nisi vel efficiens, vel meritoria. Si ergò neque efficientem vim habet nostræ iustitiae, neque meritoriam, omnis planè experts talis virtutis erit, & consequēt non solum non erit efficax causa nostræ iustificationis poenitentia, sed neque causa erit ipsius appellanda.

**Solutio Ar-
gum. 8.** Ad hoc tamen argumentum sic arbitror respondendum: A merito Christi habet nostra poenitentia vim non efficientem, sicut ut sacramenta, neq; meritoriam, sicut precies sanctorum, sed vim duntaxat dispositiūam vel impetratoriam nostrā iustificationis. Estque ista vis tertia, vel tertium genus causæ necessariò ponendum. Negare enim non possumus, sed necesse est absolu- tē concedere, poenitentiam causam esse no- strā iustificationis. Et in hoc prædicare debemus & incessanter laudare diuinam misericordiam, qui quod neque mereri poteramus, neque efficere, voluit nos posse ab eo impetrare, vt hac tertia via & misericordiam apud ipsum inueniremus, & no- stre iustitiae quadantenū cooperatores ipsi essemus.

Argum. 9. Nonò scholasticè potest quis ad idem ar- gumētari hac forma: Si nullum est meritū in peccatore respectu suę iustificationis, se- quitur neque vllum esse meritum in eo re- spectu gloriæ respondentis gratiæ, qua iu- stificatur. Et consequenter multis adultis contingere gloria sine sacramento & sine meritis, illis videlicet, qui ante addita bona opera, cum sola gratia, qua sunt iustificati, morerentur. Cùm ergò hoc non sit facile concedendum, neque erit concedendum, primam gratiam contingere alicui sine sa- cramento & sine merito.

**Solutio
Argum. 9.** Ad nonum: Sunt * quidē nobiles autho- res, qui putant, quancunque dispositionem sufficientem ad gratiam, esse meritoriam gloriæ in primo instanti ipsius gratiæ, licet non sit meritoria gratiæ. Et horum senten- tia potest fieri probabilis, qd nihil videtur ei deesse pro illo instanti, quod requisitum sit ad meritum. Est em actus bonus ab ha- bente gratiam elicitus, & propter Deum, vel ipsa dilectio Dei. Et si in alijs instantibus ista dispositio, sive illa sit dilectio Dei super omnia, sive dolor de peccatis propter Deum, cùm illis solis, quæ habet in hoc in- instanti, effet meritoria gloriæ, cur non eti- am in eo primo instati censebitur esse ipsius meritoria? Verè, si nihil aliud spectemus, inconveniens videtur, negare actus adeò præcellentes, factos ab amicis Dei, merito- rios esse. Quòd si horum authorum opinio placet, negandum est corollarium huius argumenti: & consequenter dicendum erit, omnem adultum, qui proprio actu iustifi- catur, habere gloriam ex merito. Habebit

em saltem ex merito illius instantis. Neque video, si id teneatur, quanam via hoc possit eutari, nisi fortè quis credat, posse quem- piam iustificari sic per actum proprium, vt primum nō esse ipsius actus, sit primum instans gratiæ. Quod quidem ego nunquam concesserim. Si em hoc possit esse, sequitur quòd si primum nō esse illius dispositiūis, eslet primum nō esse vitæ alicuius existen- tis in peccato: posset ille, cùm verè fecerit in via omnia requisita ad consequendum dei misericordiam, habere gratiam & gloriæ post hanc vitam, cùm in ea semper fuisset in peccato. Quod est absurdum. Si verò placeat corollarium illatum concede- re, vbi casus in argumēto assumptus eue- niret: equidem nullum apparet inconueni- ens, immò videtur testimoniū hoc esse ni- mię Dei in nos misericordię, qd etiam adul- tis det non modò gratiam, sed & glorię, quam nunquam meruerint. Et, vt ingenuè dicam quod sentio, admisso casu, placet mihi magis concedere, quam negare, corol- larium. Neq; crediderim, dispositiōem vl- lam nostram esse meritoria gloriæ pro pri- mo instanti primæ gratiæ. Et argumentū, quod mihi hoc facit probabilius, est hoc: Dispositio ad primā gratiam, non est in pri- mo instanti ipsius gratiæ, meritoria gloriæ respondentis ipsi gratiæ: neq; est meritoria noui gradus gloriæ: Ergò in eo instanti nō est meritoria gloriæ. Consequentia mani- festissima est. Antecedens verò probatur. Ad actum meritorium gloriæ requiritur, vt gratia antecedat ipsius productionem fal- tem natura. Cùm em actus ex sua produc- tione habeat, vt possit esse meritorius, qd inde habet libertatem & acceptabilitatē ad præ- premium, si eam productionem non antece- dit gratia, quæ efficit actus nostros meri- torios, non erunt illi meritorij: Cùm igi- tur dispositio ad gratiam, non sequatur, sed antecedat gratiam, vt facile potest probari contra quosdam graues authores, qui hoc negant, quia non solum disponit nos ad gratiam recipiendam, sed & causa est & ratio, propter quam Deus eam nobis donat, vt patet ex dictis: sequitur, eam neque esse meritoria gratiæ, neq; gloriæ p suo pri- mo instanti. Maior etiam propositio huius antecedentis probari posset. Si enim dis- positio ad gratiam, non est meritoria gratiæ: neq; erit ergò meritoria gloriæ, quia glo- ria maius quid est, & ipso iure succedit,

absque

est. Et sicut verè dixit Paulus, Si Abra- ham ex operibus iustificatus est, habet gloriā, sed non apud Deum: ita & nos eum secuti, verè possumus dicere: Si Abraham ex operibus beatificatus est, habet gloriā, sed non apud Deum. Nullus enim san-ctorum totam suam gloriā habet ex ope-ribus, vt statim diximus. Et in hoc ordo di- uina sapientia mirificus splendet. Ut enim Christus totam suā gratiam, totamq; glo- riā essentiālē sine meritis habuit in pri- mo suæ Humanitatis instanti, & quòd vni- retur sua humanitas verbo, nullis illi pre- cedentibus meritis contigit: gloriam verò corporis, & manifestationem suæ gloriæ, sive exaltationem sui nominis, & potesta- tem regiam & iudiciariam in omnes, pro- prijs meritis posteò obtinuit: ita & nos, quos præscivit pater cœlestis conformes fi- eri imaginis filij sui, gratiam qua in illo de- spiritu lancto renascimur, & gloriā ei re- spondentem habere voluīt sine meritis: quæ verò his superadijciuntur, ex meritis nostris & sua gratia.

Argum. 10. Decimò contra istam conclusionem po- test quis insistere hoc pacto: Potest quis mereri ex congruo suam iustificationem. Valet enim aliqua facere, propter quæ con- gruum est eum iustificari. Ergò ve- rè potest quis mereri suam iustificationem. Meritum enim ex congruo, meritum est: & quæ alijs meremur, ex congruo vere meremur.

Vndecimò etiam potest quis contra eā- **Argum. 11.** dem conclusionem sic argumentari: In po- testate cuiusque peccatoris est, se dispo- ne ad gratiam, & ea facere per quæ conse- quatur gratiam. Alioquin nemini sua im- putaretur impenitentia aut perseverantia in peccato. Igitur verè potest quicunque peccator suam iustificationem mereri. Ea enim promereri possumus, quæ assequi per nostra opera possumus. Quòd si quis- piam dixerit peccatores non posse iustifi- cari per sua opera, hoc est, per ea quæ ex naturalibus possunt facere, atque ideò ne- que suam iustificationem mereri, primò est argumentum contra hoc: Quomodo enim peccatores le possunt disponere ad gratiam? Quomodo etiā edoceri posunt, vt poenitentiam faciant, si non hoc pos- sunt ex naturalibus? Secundò & instar po- test contra ista: Etiam si iusti indigeret spe- ciali auxilio ad opera bona, verè essent il-

la

la meritoria beatitudinis. Ergo etiā si peccatores indigeant speciali auxilio ad comparandum sibi gratiam, ea opera verè erūt meritoria gratie. Verūm hēc argumēta nouas exigunt quēstiones, neq; possunt breui dilui. Ideoque eorum enodationem proximis quēstionibus differemus.

DE MERITIS, EX CONGRVO, IVSTIFICATIONIS.

QVÆSTIO SEPTIMA.

Questionis
pars nega-
tiva.

Pars affir-
mativa.

Catholici
cū verbis
dissentiant,
in re cōcor-
des sunt.

AN fides & alia opera, quibus disponuntur peccatores ad gratiam, sint meritoria, saltem ex cōgruo, sue iustificationis. Et pro parte quidem negatiua argumentor: Nemo iustificatur ex meritis, vt latissimè docuimus in quēstione proxima. Ergo nemo meretur ex congruo suam iustificationem. Meritū em̄ ex cōgruo, verè meritum est. Et ea absolute & simpliciter dicuntur sancti alijs mereri, quē merentur tantū ex congruo. Pro parte autem affirmatiua est hoc argumentum. Congruum est, Deum iustificare eum qui credit, & alia habet opera quā requiruntur, & sufficiunt secundū legem ad iustificationem peccatoris. Ergo per hēc meretur peccatores suam iustificationem.

In hac quēstione duæ sunt, vt diximus in quēstione sexta, opinione inter Catholicos & Scholasticos authores. Et quidam quidem tuentur partem affirmatiuam, & hēc est opinio modò communior in scholis, alij verò partem defendunt negatiuam. Et quidem de re, nulla est inter hos authores quēstio. Omnes enim fatentur gratis iustificari peccatores, neq; debet illis gratiam aut remissionem suorum peccatorū, neque vlla esse in eis opera, quantuncunq; præclara & præcellentia, habeant opera, propter quā Deo eos teneat ad suā amicitiam admittere. Et ijdem omnes concedunt aliqua esse in peccatorib; opera, propter quā congruum sit Deum illos sibi reconciliare. Itaque de nomine tantū est quēstio inter eos in hoc, an ea opera, quā congruum est, Deum acceptare, vt peccatores iustificet, meritoria saltem ex cōgruo debeant dici iustificationis ipsorum. Neq; tamen, quod de nomine tantū quēstio est, contemni debet hēc quēstio. Non em̄ parūm refert, sic, an sic loquamur. Ex verbis enim inordinate prolatis plerunq; na-

scitur hæresis, sicut Diuus Hieronymus dicit. Et nostra, qui diuina tractamus, decet maximè eloqua castigata & examinata esse, quantumq; fieri poterit, scripturis sacris & Doctoribus conformia. Atque ideo vt pro tenuitate ingeniali nostri statuamus quid probabilius sit, & quantum fieri potest, pleraque dicta scripturarum & sanctorum Doctorum, & præcipue Augustini, quæ inter se videntur diuersa, ad concordiam aliquam redigāmus, ponam quin positiōbus Quinq; p. ad quæstionem respōdetur.

Prima est: Gratiam gratis datam, qua Deus benignissima sua voluntate trahit peccatores ad suam gratiam & iustitiam, nemo meretur, sed illa antecedit omne meritum nostrum.

Hēc propositio est expressè Diuī Augustini in multis locis, & peculiariter in tertio libro Hypognosticōn, vbi ita dicit: Vitiato ergo libero arbitrio, totus homo vitiatus est. Per quod absque adiutorio gratiae, quod Dco placeat, neque valet incipere, neque perficere sufficit. Præuenitur autem medicina, id est, Christi gratia, vt sanetur, & reparetur in eodem vitiata, atque præparetur voluntas, quæ semper indigens adiutorio, illuminante gratia Salvatoris, possit tam DEVM cognoscere, quam secundū eius viuere voluntatem. Et quoniam hic insignis Ecclesiæ Doctor luculenter ibi probat hanc propositionem, neque opus est quipiam ei addere, placet sub compendio quodam potissima quæ ibidem docet, his adiungere: Probat igitur ille nostram propositionem ibi ex illis verbis Ezechielis: Dabo in vos eorū nouū & spiritum nouum. Et ex illis, Præparatur voluntas à Domino. Et ex illis, Deus est qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate. Et ex orationibus psalmistæ, Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Notam fac mihi viam in qua ambulem. Et subdit, Non ergo homo voluntate sua adhuc in virtute liberi arbitrij claudicante, prætenit DEVM, vt cognoscat & querat, eam gratiam tanquam pro meritis accepturus, sed præcedit, vt iam dixi, misericordissimam gratiam sua, hominis ignorantis, & nondūm se querentis, voluntatem liberi arbitrij,

QVÆSTIO VII.

rabilia, Dei nullis meritis hominum gratiam suam dare, per quam se eis ostendat ad credendū & seruendū sibi, & non quereres, immò non discuteres, quarè id nō in omnibus operetur, qui benè & iuste omnia quæcumq; vult, operatur. Et paulop̄st, vt pluribus testimonij veritatem fidei confirmet: Sed interroga, inquit, eum qui dixit, Ioan. 6. Nemo venit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Et, Non oēs capiunt verbū, Matt. 19. sed qbus datum est. Et, Vobis datū est nō se mysterium regni cælorū, ceteris aut non est datum. Et, Nemo nouit filiū, nisi pater, Matt. 11. neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et, Sicut pater suscitat mortuos & viuificat, sic & filius suscitat mortuos, & viuificat quos vult. Et, Quia spiritus vbi vult, spirat. Et, Quia nemo potest homo à se facere quicquam, nisi datum fuerit illi desuper. Item interroga eum qui dixit, Vobis donatū est pro Christo, nō solū vt in eum eredatis, sed vt etiam pro illo patiamini. Et, Non volentis, neq; curritis, sed miseritis est Dei. Et, Cui vult miseretur, & quē vult indurat. Et, Quia spiritus sanctus dona charismatum suorum dividit singulis, prout vult. Et, Quibus voluerit, non qui voluerint, notas fecit Deus diuitias gloriae sacramenti sui. Et tandem quēstioni propositæ ita respondet: Quarè aut in hoc, vt dixi, malo Adæ merito pcedenti non oēs puniuntur, aut cur indē non oīnes saluantur, ego seruens Dñm in timore, & exultans cum tremore, misericordiam & iudicium cantabo, quia iudiciū facit precedente causa, salutem verò donat ac misericordiam, pueniendo malam causam. Et aliquanto inferiū in eandem sententiam inducit Paulum & Petrum: Paulum quidem scribentem ad Philippenses: Confidens hoc ipsum, quia qui coepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu. Petrum autem, in epistola sua prima dicit, Petr. 5. centem: Deus autem omnis gratia, qui vocavit vos in æternam gloriam suam, in Christo Iesu modicū passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque. Et aliquando post, omnia bona à Deo esse confirmat his testimonij nondūm citatis: Sine me nihil potestis facere. Fidutiam autem talem habemus per Christum ad Deum, non q; sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quæ si ex nobis. Omne datū optimū, & omne do nū perfectum defursum est. Spiritus adiuuat infar-

Rom. II.

infirmitatem nostram. Si gratia, iam nō ex operibus. Ex his infert. Gratia igit̄ donatur, non redditur: qā si redderef quasi ex debito, non ab Apostolo ex gratia, sed ex operibus diceret. Hęc Augustinus. Ex quibus omnibus patet, & illū huius fuisse sententia, & eam ei visam esse certā & indubitatā, & oppositū prorsus esse hereticum. Licet etiā & vñū aliud ex his colligere, nempe oīa argumēta quę fecimus, & oīa testimonia sanctorū, & p̄cipuē Augustini, q̄ induxit ad probandum conclusionē sextæ quæstionis, etiā induci posse ad firmādum istam propositionē. Immò verè, vt ingenuè dicam quod sentio, magis militat pro ista propositione, quām pro illa. Magis em̄ vident Paulus & Augustinus voluisse ostendere, neminē trahi ad gratiā & amicitiā diuinā propter meritā sua, quām, nemini dari gratiā gratum facientē propter meritā, quibus eam obtinet dum nō resistit, sed obsequit & cooperatur quoād potest gratię, qua vocat & trahitur ad amicitiā diuinā. Ideoq; à pluribus faciendis argumētis pro hac propositione prorsus supersedeo. Dicet tñ aliquis: Esto, gratia gratis data qua trahimur ad iustitiā & gratiā Dei, antecedat om̄e meritū, simpliciter tamen dari potest & consequi meritū ex congruo.

Propositio secunda.

Pro hoc expediō sit secūda propositio: Gratia gratis data, qua Deus peccatores trahit ad suā gratiā, non datur propter meritū aliquod ex congruo, sed propter solam diuinā benignitatē. Hanc propositionē esse de mente Augustini, patet ex statim citatis ex tertio Hypognosticōn. Si em̄ aliquā causam ex parte nostra subesse credidisset, p̄pter quā quosdā Deus ex filiis Ad̄e trahat ad suam gratiā, & non oēs: non recurrisset ad hoc solum, q̄ Deus nemini quidpiā debet, vt ostenderet eū non esse acceptorem personarū. Patet etiā idem ex lib. 4. contra Iulianum Pelag. cap. 8. & ex his quę in proxima questione ex eodē induxit in c. 15. de predestinatione Sanctorum, & in Enchiridio, cap. 36. Itā em̄ hoc merē gratis fieri, his in locis dicit, ac merē gratis, & nullo prorsus antecedente merito ex congruo, Deus quosdā parulos facit venire ad baptismū, & nō oēs, & humanitatē suā sibi vniuit hypostaticē absque vlo merito ipsius. Et nisi itā esset, non dixisset Paulus: Non est volētis neq; currētis: neq; recurrisset ipse Augustinus ad illud, Cuius vult, miseretur &c.

Et confirmo hoc: Nulla lēx est statuta de hoc, neque peccator dignus est tāta gratia. Ergo signū est, nullū meritū, neq; ex congruo, antecedere huiusmodi gratiā. Et hoc quidē evidentur postulare testimonia multa scripturā, pro prima propositione ab Augustino inducta. Ex his possumus inferre tertiam propositionem huiusmodi:

Tertia propositio: Gratiā iustificationis, vt amplectitur oēs gratias gratis datas, & tertia, gratum facientem, quā concurrunt ad nostram iustificationē, nemo meretur, neque simpliciter, neque ex congruo. Patet hoc: Si enim gratias gratis datas quibus venimus ad Dei gratiam, nemo meretur, neque simpliciter, neq; ex congruo, vt tradidimus in secunda & prima p̄positione. Ergo neq; vlo modo cadet sub merito gratia iustificationis, vt complectitur oīa Dei beneficia, quibus ad hoc peruenimus, vt iustifimus. Itaque verissimum est, oēs qui iustificantur, merē gratis à Deo iustificari, non solum, vt gratia excludit meritum simpli- citer, sed etiam vt excludit merita ex congruo. Et hoc p̄cipuē crediderim intendisse Doctores, & maximē Augustinum, cùm nullo admittunt merito quempiam iustificari, & gratiam iustificationis merē gratis aiunt omnibus contingere. Loquuntur em̄ de gratia iustificationis, vt oīa Dei dona amplectitur spectantia ad nostram iustificationē. Sed quanvis de tota gratia iustificationis absolute dicēdum sit, eam om̄i & qualicunque nostro merito priorē esse, de gratia iustificationis tñ, quā est gratia gratum faciēs, dubitari potest an illa cadat sub merito saltem ex congruo. Et de hoc pono istam propositionem:

Quarta p̄positio: Fides & alia bona opera, quibus disponimur ad gratiam gratum facientē, qua formaliter iustificamur, & sumus accepti DEO, meritoria sunt ex congruo eiusmodi gratię & nostrę iustificationis. Hęc p̄positio solet à plerisq; doctis viris existimari esse contra autoritatē Doctorum sanctorum, cùm tñ nihil minus sit. Ideoque primò illam extestimonijs aliqui. Confirmabus sanctorum Doctorum, secundò vero tur hec propositio p̄t, etiam nonnullis apparētibus argumētis fir- trum (en- mabo. Ac primò quidē sic inuenio Cypria- tentijs. Cyprianum illustrissimum Ecclesię Doctorem & martyrem, locutum in expositione orationis Dñicæ. Ait em̄ sic de publicano laudato in Euangeliō: Cūm sibi Pharisaeus placeret,

sanctificari hic magis meruit, q̄ spem salutis non in fiducia innocētię sūx posuit, cùm innocēs nemo sit, sed peccata confessus, humiliiter oravit: & exaudiuit orantem, qui humilibus ignoscit.

Ambros. Ambrosius etiam in septimo libro super Lucam, cap. 8. itā ait: Vnusquisq; nostrū hęc apud se supplex ac submissus obsecrēt: Deus omnipotens, miserere supplici tuo, q̄a non sum sicut innumerū serui tui, contemptu seculi sublimes, iustiē merito gloriōsi, castitatis laude angelici, veluti etiam multi eorum, qui p̄st flagitia publica pœnitendo tibi meruerint esse deuoti, qui etiam, si quid boni fecerunt, tua gratia largiente fecerē. Hęc Ambrosius. In quibus verbis patet, Ambrosium asserere peccatores etiam flagitijs publicis obnoxios, pœnitendo meruisse esse Deo deuotos. Et libro decimo itā scribit: Fleuit amarissimē Petrus. Fleuit, vt lachrymis posset lauare delictū. Et tu, si veniā vis mereri, dilue culpām lachrymis tuām. Eodem tempore, eodem momento respicit tē Christus. Et Gregorius in Hom. 9. super Ezæchielem: Præueniēte gratia Dei, & subseq̄tiē voluntate nostra, donū Dei fit meritum nostrū. Augustinus etiā tamē clarissimus sit vbiq; gratiā assertor, & vbiq; contendat gratiam non dari ex meritis, neque secundūm nostra merita, tamen & idem multis in locis existimat non aduersari gratiā: si quis dicat, Opera, quibus disponimur ad gratiā, meritoria esse gratiā, modo asseratur, ea ipsa opera esse dona Dei. Unde & idem expressē dicit, fidem mereri iustificationem. In libro cīni primo ad Marcellinū de peccatorum meritis & remissionē, cap. 6. expōnit illa verba Apostoli: Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus autem vita est: itā ait, Diuersa merita diuersis tribuit rebus Apostolus. Morti quidē corporis, meritum peccati: vita autem spiritus, meritum iustitiae. Et loquitur de iustitia, quā fides est, vt statim ibidē explicat. Et quanquam sanctus Thomas prīma secundā, quæstione in q; articulo 5. ad prīmū dicit, illa verba, Fides meretur iustificationē, retractata esse à Diuō Augustino, cùm retractā aut illa alia quā oīm asseruerat, Indixerat, fidei est ex nobis, cōsummatio vero datur ex Deo: tamen hoc non itā esse, bona ventiā tanti Doctoris, manifeste possimus docere. Primo: In capitulo tertio libri De-

Augustini non retrahit illa alia quā oīm asseruerat, Indixerat, fidei est ex nobis, cōsummatio vero datur ex Deo: tamen hoc non itā esse, bona ventiā tanti Doctoris, manifeste possimus docere. Primo: In capitulo tertio libri De-

prædestinatione sanctorum, vbi meminit istius retractionis, adeo nō retractat ista, Fides meretur iustificationem, vt expressē ibi dicat, fidem inchoare in nobis meritū, & misericordiam præcedenti fidei meritō tribui: & hoc solum contendit ibi certum ostendere, fidei initium & meritum, donum esse Dei. Præterea cap. 23. libri primi retrationum, postquam simpliciter reuocauit illa verba, Non ergo elegit Deus opera cuiusquam in præscientia, quā ipse datus est, sed fidem elegit in præscientia. Et illa, Quod ergo credimus, nostrum est: Quod autem bonum operatur, illius est, qui credentibus dat spiritum sanctum: verissimē tamē ait se dixisse paulo postilla reuocata, Sicut in ijs quos elegit Deus, non opera, sed fides inchoat meritum: sic in ijs, quos damnat infidelitas & impietas; inchoant pœnā meritum, vt per ipsam pœnam etiam malē operentur. Sed hoc dōlet, quod fidei meritum ipsum esse donum Dei, neque putauit esse quārendum, neque dixit. Et ibidē verum etiam dicit, quod alio in loco dixerat: Cuius miseretur, facit eum benē operari: & quem obdurat, relinquit eum, vt malē operetur. Sed & illa misericordia pcedenti merito fidei tribuitur, & ista obduratio pcedēt impietati. Sed q̄rendū ait, erat, vtrū & meritum fidei de misericordia Dei veniat, id est, vtrū ista misericordia, idē tantummodo fiat in hominē, quia fidelis est: an etiam facta fuerit, vt fidelis eset. Legimus enim, dicente Apostolo, Mi- Cor. 7. sericordiam consūtus sum, vt fidelis es- 1. Tim. 1. sem: non ait, quia fidelis eram. Fidelis ergo datur quidem, sed data est etiam, vt fidelis eset. Hęc ibi: Ex quibus liquidum esse arbitror, Augustinum nō negāsse, neque retractasse, fidem meriti iustificationem, sed hoc tantum voluisse constituere, fidem ipsam esse donum Dei. Poteſt etiam ex vltimis istorum verborum colligi, quod super etiam admontūmus, Diuum Augustinum nomine gratiā iustificationis, siue etiam nomine misericordiæ in peccatorem, complexum esse gratiā gratum faciēt, & gratis datam. Et vt credas, Diuum Au- gustinum non existimāsse esse inconveni- Merita ans- te gratiā iustificationē, concessere esse merita ante gratiā iu- iustificantē non aut an- tē gratiā datam: audi, quid dicat tam, gratiā ipse Augustinus ad finem tertij libri Hypo- am cīle. gnosticōn: Cum enim dixisset, secundūm zzz do-

donum gratiae vniuersaque fidelem esse, non secundum meritum propriæ voluntatis: & nomine hereticorum statim quæret, an nullum esset prorsus meritum humanæ voluntatis, ita respondet: Si discernas inter gratiam & voluntatem, est. Audi ergo breuiter: propriæ voluntatis tunc est meritum bonum, quando gratia donum praecedit vniuersu[m]q[ue] voluntate, & operatur, vt meritum faciat homo per propriam voluntatem. Et ibidem paulo antea: Sed clamas iterum, & dicas: Si nullum est meritum operantis, quomodo scriptum est, Et tu reddes vnicuique secundum opera sua? Et responderet: Ausculta & intellige, si tam aures habes audiendi, & cor non sit induratum intelligendi. Propter liberum arbitriu[m], quo bona & mala operantur homines, dictum est: Vnicuique reddes secundum opera sua. Habet enim homo malum meritum, cum virtus suo iam baptizatus declinat a bono, & facit malum, id est, cum derelinquit Deum, & diligit seculum. Habet nihilominus & bonum meritum, cum in omnibus gratia Dei bona in se operanti non resistit, sed cooperatur existit, & omnem spem suam habet in illum, cum aurem suam & cor Deo loquenti intus, hoc est, in interiori homine praebet, & non foris in malis seculo persistenti. Hæc ibi. Et paulo post: In presenti labor indictus est, vt fiant merita per auxiliu[m] gratiae, non præmissorum redditio meritorum. Et cap. 18. libri De natura & gratia contra Pelagianos, diuinus dicit esse expianda peccata, & pro eis Dominum esse exorandum propter veniam promerendam. Ex quibus omnibus liquet, Augustinum non negasse merita esse gratiae, ea bona opera, quibus per auxilium gratiae gratis datæ disponimus ad gratiam. Sed ita tamen voluit intelligi & appellari merita, vt magis dona Dei existimatæ, quam merita nostra. Et ideo cap. 6. De correct. & gratia, dicit: Gratia sanctis est omne meritum, non, vt plerique perpetram colligunt, q[uod]a negaverit nostra merita, sed quia volebat significare, ea esse magis dona Dei, quam merita: & merita quidem, propter futuram veram vitam, non propter presentem. Vnde & paulo post citata ex Hypognosticon, subdit: Quidquid ergo homo in presenti fuerit consecutus, donum est, non meritum. Neque tñ h[ic] meritum accipit, vt nos h[ic] accipimus: sed meritum vocat, quod quisq[ue] meritus est,

vt pater, q[uod]a statim subdit: Cum aut corruptibile hoc induerit incorruptelam, tunc meritum reddetur iustis: & vt intelligas merita nostra magis esse dona Dei & gratiam, q[uod]a merita nostra, q[uod]a magis habent a gratia esse merita, q[uod]a nobis addit statim, Quorum per totam seculi vitam meritum omne fuit gratia, vt gaudentes iam meritum dicant, Bene. Psal. 103. Psal. 61. audie anima mea Domini, & oia interiora mea nomen sanctum eius: usque ibi, Qui coronat te in misericordia & misericordia. Et adiicit, Audis Pelagiane, In misericordia & misericordia: & cæcus extolleris, pro meritis solarum virium tuarum te coronandum? Intellige, si misericordia & misericordia Dei, non in factio[n]e meritorum, anima coronari. Hæc ibi. Et c. 7. libri De gratia & libero arbitrio, ita ait: Si ergo Dei dona sunt bona merita tua, non Deus coronat merita tua, tamen merita tua, sed tamen dona sua. Et adducit ibi in horum confirmatione illud Deuteronomij 8. Nè dicas in corde tuo &c.

Præter testimonia ista sanctorum, possumus confirmare hanc eandem conclusio[n]em, hoc pacto: Congruum est, Dei iustificare peccatores, q[uod]e ad eum toto corde conuertunt. Nihil enim Deus facit, quod non sit congruum, & diuinam misericordiam apertum est hoc decere. Ergo peccatores merentur ex congruo suam iustificationem. Si enim alicui operi humano ex congruo respondet aliquod præmium, videtur quod illud opus, meritorum esse saltem ex congruo talis præmij. Nihil enim amplius significari videtur per meritum ex congruo, quam opus, cui ex congruo debeatur vel respondeat aliquod præmium. Et ita p[ro]bari solet, sanctos Patres meruisse incarnationem, desiderando eam feruenter, & petendo eam humiliter, q[uod]a congruum erat, Deum exaudire eos in re adeo necessaria, qui fidelissime ei vbiq[ue] seruiebant. Et sicut ad meritum beatitudinis ex digno, vel ex condigno, sat is est, aliquod opus eiusmodi esse, vt dignum sit vel condignum, Deum conferre beatitudinem facient illud opus: ita videtur ad meritum ex congruo gratiae debere sufficere, aliquod opus tale esse, vt congruum sit, Deum conferre suam gratiam facient illud opus. Et post roborari & premi magis hoc argumentum, sic: Non solùm est congruum, Deum conferre gratiam peccatorib[us] se ad eum toto corde conuertentibus, sed & ista congruitas est propter ipsam conuersionem ex toto corde. Ea enim posse,

posita, Deus nos admittit ad suam gratiam: & ea non posita, non admittit: & isti conuerioni nostræ Deus protinus sep[tem]ber in scripturis suâ conuercionem ad nos, ut in quaestione proxima sat[s] ostendimus. Ergo sicut opera bona facta ex gratia, ex condignitate quâ habent a gratia & a spiritu sancto & a meritis Christi, valorē habent beatitudinis, atque ideo & eius meritoria sunt ex digno vel condigno: ita conuersio peccatoris ad Deum ex hoc, quod est ab spiritu sancto per gratiam ipsius gratia data, & vt innitit meritis Christi, participabit quendam valorem ex congruo ipsius gratia, atq[ue] ideo & eius erit quoquæ ex congruo meritoria. Similis enim, immo par, utrobique videtur ratio.

Secundum ad idem argumentum: Cum alius peccator, vt redeat in gratia cum Deo, graues labores & damna vel etiam morte patienter toleraret pro honore diuino, congruum esset, ipsam corum laborum & incōmodorum, mortisq[ue] tolerantiam Deum acceptare, vt cum iustificet, & ad suam gratiam recipiat, & hoc congruitate, quæ non tantum est ex bonitate diuina, sed etiam ex valore & natura ipsius operis. Ipsa enim tanto[r]um malorum perpessio, presertim si adiunctam habeat poenitentiam peccatorum, digna videtur ex congruo amicitia diuina. Nihil enim amplius potest homo propter Deum pati vel præstare. Ergo saltem huiusmodi labores, damna & mortem propter Deum subeantes, vere ex congruo therebuntur iustificari.

Tertiù principaliter argumentum: Incarnationis verbis diuinis, multo maius Dei beneficium est: multo & maior gratia, quam iustificationis peccatoris. Vnde & summam eam gratiam appellat Diuus Augustinus, & in rebus per tempus ortis nullam suisse dicit maiorem gratiam. Et in scripturis antonimaticè videtur s[ecundu]m appellari gratia. Excedit enim multis interuallis o[mn]es alias gratias, & radix est, & causa, & origo omnium Dei gratiarum & beneficiorum in nos. Sed incarnationem meruerunt ex congruo sancti Patres veteris testamenti, vt & ipse S. Thomas, quem modum impugnamus, defendit tertia parte suæ summae, quaestione 2. articulo II. Et quodquid alij sentiant, hoc est probabilius, vt alijs, Dño fauente, ostendemus. Ergo multo magis iustificationis peccatoris potest cadere sub merito ex congruo. Et confirmo hoc argumentum: Non ideo meruerunt san-

impugnari q[uod]s potest hinc in modum: Nullus tur quarta peccator dignus est re adeo incomparabilis, ac est amicitia diuina. Vix enim dignus est pane, quo vescitur. Ergo nullus peccator meretur aliquo pacto gratiam diuinam. Eo enim præmio, quod quis meretur, absq[ue] dubio dignus est.

Prætereas o[mn]es dispositiones ad gratiam diuinam, dona sunt Dei, neq[ue] ad illas sufficit liberum arbitriu[m], vt in questionibus proximis perspicuum faciemus. Ergo ille non sunt meritoria gratiae diuinae. Istam consequentiam facit multis in locis Augustinus, vt patet ex testimonij illius iam citatis, & pecuniariter ex capite 23. & 31. De gratia Christi contra Pelagium & Cælestium. Et potest fieri haec consequentia apparens hoc modo: Per dona quæ quis recipit ab aliquo, non meretur noua alia dona, sed debitor constituitur potius nouorum obsequiorum, & nostrarum gratiarum. Exempli gratia: Per equum & preciosam indumenta, quæ q[uod]s recipit a rege, vt idoneus sit gerendo & administrando magistratu[m], non meretur magistratum. Cum ergo dispositiones ad gratiam, dona sunt Dei, quibus efficimur idonei ad recipiendam gratiam ipsius, non erunt ille merita gratiae, sed potius nouorum nos constituent debitores obsequiorum, & nostrarum gratiarum actionum.

Tertiù argumentari quis potest contra Argum. 3. nos ex verbis Augustini in epistola ad Bo-

Propositio
quarta rati.
onibus co-
firmatur.

Tertia ra.
tio.

Incarnatio
verbis sum.
magistrata.

nifacium Papam, quæ est in numero epistolarum 106. Cùm fides, inquit, impetrat iustificationem, sicut vnicuique Deus partitus est mensuram fidei, non gratiā Dei, aliqd meritū præcedit humani: sed ipsa meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici, voluntate comitante, non ducente, pedis sequia, non prævia. Hæc Augustinus. Ex quibus videtur, secundūm Augustinum, non ideo gratiam Dei sequi ad aliquid meritū, quia fides impetrat iustificationem.

Hæc tamen argumenta suo sic ordine soluitur. Argum. 1. soluo: Ad primum: Non est peccator dignus gratia diuina. Si em̄ dignus esset, meretur illam per sua opera ex digno vel condigno: quod si fieret, iam gratia nō esset gratia. Neque requisita est ad meritū de congruo talis dignitas in merente, sed satis est, ex congruo deberi vel respondere ei merito p̄mum, cuius est meritum. Quòd si aliquis dicat, necessè esse concedere, peccatores conuertentes se ex toto corde ad Deum, dignos esse ex cōgruo & beneficio diuino & amicitia Dei, si quidem merentur illam ex congruo. Evidem neque video quare hoc sit necessarium, neque scio vnde probari possit id esse absurdum.

Ad secundum: Dispositiones ad gratiā, non tantū sunt dona Dei, sed sunt etiam opera liberi arbitrij: & quatenus talia sunt, possunt esse meritoria donorum Dei, quæ posteriora ipsis sunt: sicut etiam opera meritoria iustorū, dona sunt Dei, & nihilominus verē & propriè sunt meritoria. Præcedit enim bona volūtas hominis multa Dei dona, licet non omnia, vt August. docet in cap. 32. Enchiridij. Et in epistola ad Sixtum presbyterum: Cùm coronat Deus merita nostra, nihil aliud coronat, quam munera sua. Distinguere ergo oportet de donis.

Dona non eiudē gerētris. Quæ em̄ tantū dona sunt, sicut esse, gratia, equus, indumenta, dona sunt, & non merita: quæ verē dona Dei sunt, & opera nostra: & dona verē sunt, & merita. Et quandō Diuus Augustinus argumētatur, fidem non esse meritum, q̄a donum Dei est: crediderim eum non illō tendere, vt prober fidem nullo pacto esse meritum. Hoc enim si diceret, aperte repugnaret sibi, vt patet ex suis ipsius testimonijs iam citatis. Sed eō profectō tendit, vt prober non esse meritū eo modo, quo Pelagius eam dicebat esse meritum nostrę iustificationis, vt opus quidem solius liberi arbitrij, cui deberetur iu-

stificatio. Et contra hunc verē appārens est argumētum: Fides donum Dei est, non ergo fides meritum est, cui debeatur iustitia. Ea em̄ ex parte, qua donum Dei est, prēmium non ei respondet, neq; debetur de stricta iustitia, ac responsurum videri posset & deberi, si solius esset liberi arbitrij. Sed hæc satis pro pietate, quam debemus tāto Doctori. Non em̄ necessè est, omnia ipsius argumenta, demonstrativa vel omnīn effacia credere.

Ad tertium: Nomine gratiæ non intellexit Augustinus eo in loco gratum facientem, sed generaliter loquitur de gratia, vt sub se continet gratias gratis datas & gratum facientem. Et ideo dicit, nihil meriti humani præcedere gratiam Dei, quia ante fidem nullum est meritū, & iuxta hunc sensum intelligenda sunt quæ sequuntur. Re. Alteris dubij solutio. An possimus similiter concedere, mereri peccatores ex congruo eas gratias gratis datas, quæ consequuntur fidem, & antecedunt gratiam gratum facientem, vt per eas adiuuentur ad ea, quæ ex parte sua requisita sunt, vt iustificantur: & pro huius dubij exolutione diligenter aduertēdum est, duplices esse gratias gratis datas, quibus trahuntur peccatores ad amicitiam diuinam. Quædam sunt efficaces, q̄bus positis, semper peccatores apponunt quidquid ex parte ipsorum requisitum est, vt iustificantur: & pet consequēs, semper eis positis, iustificantur. Aliæ verē sunt, quæ non semper habet suum effectū: sed & positis illis, adhuc peccatores non iustificantur: q̄a resistunt illis per libertatē arbitrij, neq; plenē ad Deum conuertūtur. Primi generis sunt auxilia specialia, quibus Deus concurret ad ultimatas dispositiones ad gratiā gratum facientē: quales sunt, martyriū, dilectio Dei super omnia, dolor de peccatis, vt offensua sunt Dei. Secūdi generis sunt auxilia specialia, q̄bus Deus ad fidem adiuuat, & ad alia previa ad contritionē, vel dispositiones qualcunq; ultimatas ad gratiam, qualia sunt timor inferni, spes regni cælorū, horror peccatorū, eleemosynæ grandes, despectus bonorū huius seculi, & alia q̄bus Deus nouit trahere peccatores ad verā pœnitentiā. Et ista auxilia specialia secūdi generis, aliquādō sunt concursus qđam Dei speciales ad huiusmodi pūia: aliquādō sunt sancte quædam cogitationes & inspirationes, siue im-

propositio quinta.

Tria propo- ficiōis huius capita confirmantur.

Tertiū pro- positionis membrum.

Malm. 27.

Tim. 2.

Credētis & don credētis, alia at. que alia est ratio.

pul-

pulsus, q̄bus Deus nos excitat & exhortatur ad ipsas ultimatas dispositiones ad gratiam. Hoc supposito pro plena responsione ad questionem, & explicacione prioris propositionis, adjiccam quintam propositionem huiusmodi.

Quinta propositio: Nemo potest mereri de condigno aliquam gratiam gratis data, neq; ex congruo gratiā gratis datum, qua trahimur ad fidem. Potest tñ fidelis mereri ex congruo gratiā gratis data, q̄bus trahitur ad pœnitentiam.

Tria dicimus in hac propositione: Et primum quidem manifestum est. Nulla est em̄ lex sancta de collatione alicui⁹ gratiē gratis data. Et de peccatore certum est, nullā gratiam eum possit mereri de condigno. Nulla em̄ tali dignus est. Secundūm verē probatur: Fides enim initium est vita spiritualis: & qui non credit, neque cognoscit Deum esse, non videretur posse aliquid apud Deū mereri. Et aperte est hoc secundūm de mente Diuī Augustini, vt patet ex testimonij illius pro secunda propositione.

Tertium verē, quod difficilius est, nē nouum existimetur, sicut nouum fortassis est inter Scholasticos Doctores, potest primō probari ex autoritate Diuī Augustini, qui in tertio libro Hypognosticō aptē distinxit inter opera præcedētia fidem, & sequētia: & vt patet ex iam citatis, fidem concessit esse meritum, & initium meritorum nostrorum. Sed præstat & aliquot ipsius verba ex Hypognosticō subiçere, vt lectori apertior sit ipsius sententia. Is itaque, cùm obijceret sibi in persona hereticorū, Sinon volentis, neq; currentis est inuenire Deū: quomodo scriptū est in Psalmis, Et ex voluntate mea confitebor illi? Et iterū in Apostolo, cùm in figura vasorū de peccatoribus dicit: Si q̄ ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorē, sanctificatū & utile Dño, ad omne opus bonum semper paratum, sic respondet: Accipe fidei rationē.

Alia causa est adhuc non credētis in Deo, alia iam credētis. De non credētis, id est, adhuc Deū ignorāte, vt cognoscat & credat, in quo opera bona nulla sunt, dictum est: Non volentis, necq; currētis, sed miserentis est Dei: q̄a in vanitate sensus, atque in tenebris obscuratū habēs intellectū, liberi arbitrij verum, quod illuminat oēm hominē venientē in hūc mundū, videre non potest, nisi Deus propter suā misericordiā, qui di-

zzz 3 Et

Ratio pro- tertio mē- bro proposi- fitionis V.

Et confirmo hoc. Ut plurimum ita videamus contingere, ut qui huiusmodi bonis operibus vacant, tandem resipiscant a peccatis: & qui ista negligunt, in eis perseuerent, & in dies singulos magis obdurentur. Et omnes Doctores & predicatores, ita solent ad poenitentiam trahere peccatores, adhortando scilicet ad bona opera, & constantiam in fide: neque est alia regulariter compediosior aut certior via. Vnde & Nambuchodonosori consuluit Daniel: Peccata tua eleemosynis redime. Et confirmauit hoc consilium Christus illis verbis: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiant vos in eterna tabernacula. Ergo huiusmodi opera, meritoria sunt ex congruo omnium istarum gratiarum, quae consequuntur fidem, & antecedunt gratiam gratum facientem.

Daniel. 4.
Luc. 16.

Alia ratio. Et confirmo amplius: Fides & huiusmodi bona opera, impetrant & obtinent gratias praerequisitas ad iustificationem. Ergo vere merebuntur eas ex congruo. Et si, vt in proxima questione tradidimus, fides aliena ex congruo meretur peccatori gratias gratis datas necessarias ad suam conuersationem, meretur enim ei gratiam gratum facientem, & non immediatè: multo magis fides propria hoc poterit, quae certius & efficacius pertrahit peccatores ad veram poenitentiam. Et quidem istam dignitatem & precentiam fidei, vt meritoria sit ex congruo omnium gratiarum, quae antecedunt nostram iustificationem, & ipsam consequuntur, videntur nobis innuere & significare scripturæ, cum eisæ pessimè tribuunt nostram iustificationem. Ac per ista patet via exoluendi pleraq; argumenta facta in proxima questione ad probandum nos iustificari ex meritis. Quanvis enim dispositio- nes quibus iustificamur, non sint meritoriae simpliciter nostræ iustificationis, vere tamen possunt dici propter hæc ipsius meritoriae ex congruo. Sed vt ista magis ad viuū ex- minentur, faciam aliquot argumenta contra istas propositiones.

Argum. cōtra propos. Et primò quidem stat contra nos argumentum factum in principio questionis huius: Nemo meretur suam iustificationem, Ergo nemo meretur ex congruo gratias saltem gratis datas, quibus trahitur ad amicitiam Dei. Sed hoc argumentum patet, ex dictis in tribus propositionibus prioribus, non esse contra nos: Esto enim concedamus fidē

& opera bona meritoria esse gratię gratu- facientis, & gratiarū gratiis datarū, quae fi- dem consequuntur, & bona illa opera, q- bus trahuntur ad gratiā peccatores: tñ sim- pliciter concessimus, nemine iustificari ex meritis etiā de cōgruo, q̄a, vt iam diximus, non cadūt sub merito etiā ex congruo oēs gratię ad iustificationē requisitæ. Possimus Merita ex etiam ex superabundanti dicere, merita ex cōgruo du- congruo, duplicitia esse: Quædam em̄ sunt, plicia,

quæ in iustis inueniuntur, & sunt opera ipso- rum bona, digna qdem aliquo prēmio, sed idèo tantum ex congruo illius meritoria, quia licet iusti digni sint illo, tñ nulla lege sancita tale debetur prēmī. Et hæc sunt meritoria ex congruo talis prēmij, vt meri- toria simpliciter & absolutè dici possint, q̄a verè digna sunt eo prēmio, ex hoc, q̄ grata Deo sunt, & à viris ipsi gratis & amicis sūt. Alia verò sunt merita ex congruo, quae in peccatoribus reperiuntur, quae nullo prē- mī digna sunt, q̄a sūt ab hominibus Deo ingratis & exosisis: sed tamen eiusmodi ex se sunt, vt congruū sit, & diuinam bonitatem condecat, ea ex liberalitate & benigni- tate sua acceptare, vt trahat peccatores ad suam gratiam. Et huiusmodi merita sic meri- ta sunt, vt tñ non necessè sit ea dicere merita absolute, sed tantum merita ex con- gruo. Atq; idèo quanvis fideles peccatores dicamus posse mereri ex congruo suā iusti- ficationem, non est opū concedere abso- lutè, eos posse mereri suā iustificationem. Meritum em̄ huiusmodi non est meritum simpliciter, sed tantum meritū ex congruo: & sic mereri, non plus videtur dicere, q̄ im- petrare quod oēs fatetur, neq; potest quis- piā negare. Quis em̄ neget opera bona peccato- rū fidelium, impetrare sēpē gratias, qbus trahuntur ad Dei gratiā & amicitiam? Vnde & Augustinus, q̄ dicit fidē mereri iusti- ficationem, alibi explicare videtur his ver- bis: Fides impetrat quod lex imperat. Oc- currat etiā mediū quoddā fortassis non in- commodū, quo vti possem⁹ ad pleniorē ho- rum solutionē. Et hoc est, vt merita ex con- gruo, quib⁹ ex lege respōdet aliquod pmi- um, simpliciter & sine addito dicant merita illius pmi: merita verò, quib⁹ nulla lege re- spōdet certū pmi, sed tātū ex cōgruitate quadā, aliqñ quidē respōdet, aliqñ verò nō, ea non merita simpliciter, sed tātū merita ex cōgruo, cū addito, dicant. Exempli gratia, martyrio, dilectioni Dei super q̄a, vel saltem

poenitentia

Hic. 15.
Zach. I.

Aliud argu-
mentum.

Actum. 10

Act. 8.

pœnitentia, & perfectæ conuersioni ad Deum, secundū legem diuinam corre- spondet pro prēmio iustificatio nostra, & remissio peccatorum nostrorum. Si con- uerteris enim, inquit, conuertam te. Et cō- uertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Atq; idèo conuersio nostra ad Deum per- fecta (& par ratio est de attritione cum sa- cramento) posset dici meritoria simpliciter nostræ iustificationis. Eum enim valo- rem, qui ei deest ab ipso efficiente, qui in peccato ēst, atq; idèo indignus est tali prē- mī, habet huiusmodi conuersio à lege di- uina, ex qua tantum videtur valere, vt me- ritum simpliciter dici posset. Opera verò alia bona, quae sūt à peccatoribus, propter quæ Deus eos conuertit, & trahit ad huiusmodi dispositiones ad gratiam, quia nulla lege eum habent valorem, sic merita ex congruo dicentur, vt tamen non sim- pliciter merita appellantur. Itaque respe- ctu gratiæ gratum facientis, datur in pec- catoribus infidelibus meritum ex congruo, quod & meritum simpliciter dici potest, non verò respectu gratiæ gratis dataæ, qua Deus trahit peccatores ad suam gratiam. Et hæc satis possumt esse pro isto primo ar- gumento.

Secundò principaliter argumentor: Si darentur merita ex congruo respectu gratiæ gratum facientis, datur in peccato- ribus fidelibus meritum ex congruo, qui declinant à malo, & bonis incumbunt, ita etiā con- gruum est, Deum adducere ad suam fidem eos, qui quoād intelligunt per lumen suum naturale, & à peccatis cauent, & bonis operibus student. Vnde & ad Cornelium dixit angelus: Orationes tuæ & eleemosy- ne tuæ ascenderunt in memoriam in con- spectu Dei. Et nunc mitte viros in Ioppam, & accersi Simonem quendam, qui cognominatur Petrus. Hic hospitatur apud Simo- nem quendam coriarium, cuius est domus iuxta mare: Hic dicit tibi, quid te oporteat facere. Et quia eunuchus Can- dacis reginæ Aethiopum, venerat adora- re in Hierusalem, & reuertebatur sedens supra currum suum, legensq; Esaiam prophetam, dixit spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Et nacta oc-

casionē ex lectione Esaiæ prophetae, eu- gelizauit illi Iesum. Si ergo his non ob- stantibus non admittimus quenquam mereri, vel ex congruo gratiam, qua trahitur ad fidem, neque admittendum erit mereri posse fidelcs ceteras gratias, quibus tra- hūt ad amicitiam diuinam, qui iam sunt fideles. Aut si hoc dicimus, dicamus & al- terum. Vnum enim ex altero sequitur, & par videtur ratio esse de utroque. Possunt enim aliqua ita bona opera fieri à non cre- dente, ac sunt illa, quæ sūt à peccatore fi- deli, propter quæ ex congruo trahitur ad gratiam.

Solutio ar-
gumēti ex
sententia
Grego. Ari-
minen.

At hoc argumentum qui tenere volue- rit cum Gregorio Ariminensi in secun- do, distinctione 38. questione prima, arti- culo 2: in tertio corollario, in infidelibus, qui nullam habent cognitionem veri Dei, nullum esse bonum actum, facile soluet ar- gumentum istud. Meritorius enim actus esse non potest, qui nō fuerit bonus actus. Quod si ante fidem non est bonus actus, benè autem post fidem, poterit ergo post fidem esse meritum, non ante. Et prater testimonia quæ citat pro se ibi Gregorius Ariminensis, insignis est locus Augustini in enarratione in psalmum 32. vbi ita in- quirit: Debemus nulla opera preponere si- dei, id est, vt ante fidem quisquam dicatur benè operatus. Ea enim ipsa opera, quæ di- cuntur ante fidem, quanvis videantur ho- minibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi videntur esse, vt magnæ vires & cursus ce- lerrimus præter viam. Nemo ergo com- putet bona opera sua ante fidem. Vbi fides non erat, bonum opus non erat. Hæc Au- gustinus. Sed in communī opinione, quæ authoris, probabilius asserit, in quibusq; infide- libus posse inueniri aliqua opera bona, so- lūtūm hoc inuenio discrimen, quod utpluri- mū meliora sūt ea opera, quæ dicimus meritoria ex congruo suæ iustificationis in peccatore fidelis. In meliorem enim refe- runtur finem, & maiori pietate sūnt, & ex hoc quod sūt ab habente fidem, p̄ quam dirigitur intentio, valorē aliquem & soli- ditatē quandā capiūt, vt dici possint meri- toria ex cōgruo iustificatiōis, quam nō ha- bēt quantūcunq; p̄cellētia opera ante fidē veri Dei. Non em̄ de alia fide loquimur, cū dicim⁹ ante fidē nulla esse opera meri- toria ex cōgruo. Et hæc fides non deerat Cornelio, neq; eunicho Cädacis regina.

zzz 4 Qua-

Quare & illorū bona opera benè possunt dici meritoria ex congruo fidei Christi.

Sed sitandē quis vrgeat, aut non esse iustificationis meritoria ex congruo opera quæcunque bona, facta à peccatore fideli, sed quæ in Deum & ad impletandum suam gratiam referuntur: aut oportere concedere, etiam posse in puro infideli inueniri opera meritoria ex congruo fidei, si quidē possint in eo inueniri opera bona, libenter quidem audirem sententiam cuiusque rectius sentientis. Mihi enim nihil melius occurrit, quād quod iam dixi. Et quidem diuus Augustinus ad Sextum presbyterum epistol. 105. hoc tradidit quod nos. Ait em: Quid est meritum hominis ante gratiam, cū omne bonum nostrum non in nobis facit, nisi gratia? Et Cælestinus primus canone 12. fūrū primæ epistolæ: Non dubitemus, à DEI gratia omnia hominis merita præueniri. Sed si vtrūnus partem disunctiū modo illatæ concedamus, nullum video apertum inconueniens, modò intelligamus meritum ex congruo, neque debitum facere, neque gratiæ aduersari, & plerisque infideles, etiam sine talibus meritis, trahi ad fidem propter benignissimum & altissimum consilium diuinæ voluntatis.

Et si ad ea bona opera, quibus trahuntur infideles ad fidem, concurrat aliqua gratia gratis data, adhuc stabit, primā simpliciter gratiam non reddi secundū aliquod meritum nostrum, neque simpliciter, neque ex congruo.

Argum. 3. Tertiò principaliter argumentor contra eandem partem: Non semper veniunt ad gratiam Dei peccatores fideles, qui perseverant in fide, & huiusmodi bonis operibus vacant. Aliquandò etiam veniunt aliqui sine istis, & subito conuertuntur. Ergo ista bona opera, quæ fiunt à peccatoribus, non sunt meritoria neq; ex congruo gratiarum, quibus perducuntur ad gratiam DEI.

solut. arg. Ad hoc argumentum dico, verissimum esse, Deum plerunquè subito & sine ullis meritis conuertere ad se suos fideles, vt quidem conuertisse scimus Paulum, cū non solum non aliqua haberet bona merita suæ iustificationis, sed multa haberet mala merita suæ cōdemnationis. Verum etiam est, iusto iudicio Dei aliquandò non peruenire ad ipsius gratiam aliquos peccatores, q; aliqua videbant habere merita ex cōgruo

suæ iustificationis. Cū enim nulla sit lex de hoc, aliquandò Deus acceptat, vt trahat eos ad suam gratiam: aliquandò autem non, vt vel ex hoc appareat, ea nō esse merita simpliciter, & gratuitò iustificari oes qui iustificantur. Neq; ex hoc sequitur, ea non fuisse merita ex congruo. Ad meritum cōgruo sū Meritū ex enim ex congruo non requiritur, vt semp̄ p̄m̄ non habeat suum p̄m̄. Orationes em̄ iūt̄ storum non semp̄ audiuntur in illis, quæ videntur mereri ex congruo. Possunt namq; huiusmodi merita impediri aliundè, sicut & merita ex condigno, non impediuntur à superueniente peccato, nē habent p̄m̄ sibi respondens. Sed quæstio est de nomine, an tantūm debeant dici merita, merita ex congruo, quandò non habent suum effectum. In quō vtrūnus dicatur, nihil pericli est. Ideoque ista satis sunt de hac quæstione.

Sed quoniam dum Paulus sāpē afferit, neminem iustificari ex operibus, & Augustinus sāpissimè replicat, neminem iustificari ex meritis: hoc videntur potissimum afferere & intendere, neminem posse ex proprijs viribus iustitiam acquirere, vel (quod idem prorsū est) neminem posse suis viribus naturalibus se facere iustum: ideo &, vt hoc quoquè attingamus, addemus sequentes quæstiones.

DE NECESSITATE GRATIAE AD IUSTIFICATIONEM.

QVÆSTIO OCTAVA.

AN possit homo per proprias vires naturales, absque DEI adiutorio speciali, facere quæ necessaria sunt ex parte sua, vt iustificetur, & ad gratiam Dei perueniat. Et vī. ^{probabiliter} detur quidem homo hoc posse, quia Deus non deficit in necessarijs: nihil autem tam ^{affir-} ^{matione} ^{questionis.} necessariū est homini, quād sua iustificatio, & amicitia cum Deo. In contrariū autē est hoc argumentū: Nemo potest, vt latè disputauim̄ in quest. 6. & 7. mereri suā iustificationē. Ergo neq; cā acquirere ex solis viribus naturalibus cū cōmuni & generali Dei concursu. Ad hanc questionē respondeo breuiter hac conclusione:

CONCLVSIO: Non potest homo ex solis viribus naturalibus ea efficere, quæ necessaria sunt ad suam iustificationem.

Vt probemus istā conclusionem, necessarium est ante omnia explicare, quæ sint necessaria ad iustificationem nostram.

Et

QVÆSTIO VIII.

Ideoque illum visum est secundo loco numerare inter ea, quæ necessaria sunt ad iustitiam. Tertium verò p̄cipiū requisitum ad iustitiam, est p̄enitentia. Requiritur em̄ hæc, vel formaliter, vel saltem virtualiter, vt consequatur Dei gratiam, qui de p̄enit. reus fuerit peccati mortalī. Nemo enim dicitur potest nouam vitam inchoare, vt ait diuus Augustinus, quin eum p̄eniteat vita prioris. Et ad omnes peccatores apud Lucam dicit Christus: Nisi p̄enitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.

825

3.

Virtuālis
p̄enitentia.

Et quidem si in genere loquamur, certum est, & sufficere, & necessariam esse ad nostrā iustificationem, obseruantiam mādatorū diuinorum. Qui enim dixit, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: vtique ostendit, cū omnes & soli iustificati ingressuri sint ad vitam, satis esse ad iustitiā obseruantiam mandatorum. Et qui dixit, Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me: Qui autem diligit me, dilgetur à patre meo: & ego diligam eū, & manifestabo ei meipsum. Cū omnes & solos iustos Deus diligat, eisque se solis manifestet, profectò declarauit his verbis, ad iustitiam sufficere obseruantiam mandatorum. Atque ideo crediderim, tam sāpē appellâsse Dauidem in psalmis manda-ta Dei iustificationes, quod eorum obseruantia, iustificatio nostra sit, nihilque aliud præter ea requisitum sit ad nostram iustitiam. Si verò in particulari disquiramus, quæ sint necessaria, vt iustificemur, tria potissimum videntur necessaria dicenda esse ad iustitiam. Primum est fides. Sine fide enim, vt ait Apostolus, impossibile est placere Deo. Secundum est dilectio Dei super omnia. Est enim hoc primum & maximum mandatum, vt Deum ex toto corde, & ex totis viscerib⁹ diligamus: quodq; vnum, si benè seruetur, vel solum sufficit. Et per hūc actum maximè venire possunt ad gratiam, & veniunt plerunque, cū ad ætatem accedunt adultam, qui à peccato originali in ætate infantili mundati non sunt. Est etiam & hoc maximum (vt opinor) remedium ijs, qui cū omnia faciat, quæ sciunt esse necessaria ad salutem, tamen aliqua laborant ignorantia vincibili. Et, vt demus p̄enitentiam sine huiusmodi tanta & tam perfecta dilectione ad reconciliandum peccatores DEO satis esse, qua de re in quarto sententiarū distinct. 14. latè disputabimus, Deo largiente, certè hic vñus actus, maximè potest perficere nostram p̄enitentiam: & si quidem sāpē, vt par est, ex animo repetatur, & frequentetur, maximè quoquè nos potest trahi in iustitia, & venialia efficere, quæ aliqui essent lethalia & grauissima. Et saltem iste actus, quo Deum diligimus ex toto corde, & mandata eius p̄ponimus semper seruare, vt plurimum videtur etiā formaliter requiri ad veram p̄enitentiam, & in omnibus vēre p̄enitentibus inueniri.

Hac in que-
stione quid
author tra-
muni Dei influentia, facere, quæ necessa-
ria sunt ad salutem, quæ fuit conclusio mo-
dò probanda. Et primò quidem hoc aper-
tè diffinitum est in canone quinto concilij Mileuitani, cuius hæc sunt verba: Placuit,

vt quicunque dixerit, ideo nobis gratiam iustificationis dari, vt quod facere per libe-
rū iubemur arbitriū, faciliū possim⁹ imple-
re per gratiam, tanquam &, si gratia non
daretur, non quidem facile, sed tamen pos-
simus, etiam sine illa, implere diuina man-
data, anathema sit. De fructibus enim mā-
datorum Dominus loquebatur, vbi non
ait: Sine me difficultius potestis facere: sed
ait, Sine me nihil potestis facere. Hæc ibi.

Neque leuis existimanda est huiuscon-
cilij authoritas. Vt enim alia pretereamus, Mileuitani
certè ex epistola quam Innocentius prim⁹ concilij au-
thoritas.

ad hoc concilium rescriptis, patet hoc co-
cilium ex authoritate ipsius congregatum
Innocentij, & decretum istud, de quo nūc
agimus, ab ipso esse approbatū, idq; tā cō-
stanter, vt doctrinam contrariā, pueram,
puerarumq; mentiū ac prauissimū ap-
pellet. Approbavit eundem canonem, &
velut proprium apostolicę sedis amplexus
est

Rom. 8.
Rom. 9.
Rom. 12.
1. Cor. 13.
1. Cor. 15.
Ibidem.
2. Cor. 3.
2. Cor. 4.

est Cœlestinus primus in cap. 10. prime sue epistolæ. Idem etiam diffinitum est in cōcilio Carthaginensi, vt patet ex epistola ad eundem Innocentium, vbi ita legimus: Dicunt hæretici, quod naturaliter posset legem implere, qui vult. Et post pauca quædam: Persuadere non cessant ad operatam, perficiendam iustitiam, & Dei mādata complenda, solam sibi humanā posse sufficere naturam, non attendentes quod scriptum est: Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Et non volentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Et quod vnum corpus sumus in Christo Iesu, singuli autem, alter alterius membra, habentes dona diversa secundum gratiam, quæ data est nobis. Et gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua nō fuit, sed plus omnibus laborauit: non ego autē, sed gratia Dei mecum. Gratiæ ago Deo, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. Et quia idonei non sumus aliqd cogitare à nobis, quasi ex nobismet ipsi, sed sufficientia nostra ex Deo est. Et habemus thesaurum istum in vasis stilibus, vt eminētia sit virtutis Dei, & non ex nobis. Et innumerabilia, quæ de scripturis omnibus si colligere velimus, tomus non sufficit. Hec ibi. Et vide, vt ista idem Innocentius in epistola, quam ad hoc concilium rescripsit, per omnia p̄bārit. Post aliquot enim argumenta, quibus candē sententiam firmavit, ita subdit: Quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententia, qua dicat, adiutorio nobis non opūs esse diuinum, inimicum se catholicæ fidei, & DEI beneficio profitetur ingratum. Hec ille.

Et nē q̄s tergiuersetur, manifeste ostendit in antecedentibus & consequentibus se eos intelligere dixisse nobis non opūs esse adiutorio diuino, qui dicunt liberum arbitrium per se sufficere ad implendum diuina mandata. Refert etiam diuus Augustinus in epistola ad Paulinum Nolanum episcopum, in Palestino episcopali concilio coactum esse Pelagium anathematizare hanc propositionem, ut catholicæ veritati contrariam: Victoria temptationū non est nobis ex DEI adiutorio, sed ex libero arbitrio. Idemq; refert Aurelius episcopus Carthaginensis in epist. ad cōprovincialis episcopos de damnatione Pelagi & Cœlestij. Quod si per liberum arbitrium possemus implere mādata Dei, possemus etiam

vincere tentationes per liberum arbitriū, & ex eo magis, quam ex DEI adiutorio, saltem plerūq; esset victoria temptationū. Deus em̄ haudquaquam semper suum adiutorium peculiare impenderet, si non esset nobis illud necessarium. Quinq; etiam præcellentes episcopi, Aurelius, Alypius, Augustinus, Euodius, Possidius, qui interfuerunt concilijs Carthaginensis prouincia & Numidia, & in eis videntur præcipui fuisse, tanquam rem omnino certā ista veritatem tradunt, & probant in epistola, quam ad Innocentium primum scripsere, & ab eo est vehementer probata, vt patet ex illius ad eos rescripto.

Tenuerunt & istam conclusionem, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, Beda, Isidorus, Bernardus, Linconiensis. Et eorum testimonia potest quis legere diligenter in vnum collecta apud Gregorium Ariminensem in 2. distinctione 26.q. 1. & distinctione 29. quæst. 1. Quoniam verò res est certa, & ab omnibus quos legerim, Doctoribus recepta, poterit nobis esse sat̄ vel vnu Augustinus. Qui pluribus in locis hāc doctrinam, vt certam tradit, & peculiariter libro tertio contra duas epistolulas Pelagianorum, capit. 2. & in epistola ad Vitalem, & libro De bono perseveratiæ, & in Hypognosticon prop̄ principium primi libri, & in libro De perfectione iustitiae, responsione 17. vel 18. Præcepta, inquit, Dei vt fierent, neque iubentur, si nihil ibi voluntas nostra ageret: neq; oraretur, si sola sufficeret. Et in fine totius libri ita scribit: Quisquis negat nos orare debere, nē intremus in temptationem: negat autem hoc, qui contendit ad non peccandum, gratia DEI adiutorium non esse homini necessarium, sed sola lege accepta, humanam sufficere voluntatem, ab auribus omnium remouendum, & ore omnium anathematizandum esse non dubito. E in libro De hæresibus, hæresi 88. ita ait: Pelagianoru hæresis omnii recentissima, à Pelagio manacho exorta est. Hi Dei gratia, qua prædestinati sumus, & qua meruimus de potestate tenebrarū erui, intantum inimici sunt, vt sine hac credant hominem posse facere omnia diuina mandata. Hec ibi. Sed libet & huic eximio ecclia Doctori, præstantissimum alterum adiungere, vt in ore duorum vel triū testimoniū sit omne verbum. Hieronymus itaque in

ex-

QUESTIO VIII.

827

stræ naturales, quia factores legis semper iustificati fuissent, vt idem Paulus docet ad Romanos secundo.

Et si bene perpendimus omnia hæc, videtur in his verbis causa aduentū filij Dei in carne, tradi ab Apostolo, vt damnaret peccatum, & suis meritis & gratia ficeret nos implere legem, vt iustificatio legis impleatur in nobis.

Tertiā ratiōne hoc pacto: Necessarium est implorare humiliter auxilium diuinū, vt implere possimus præcepta Dei. Ergo vires nostræ naturales ad hoc non sufficiunt. Antecedens probatur. Nisi em̄ oratio esset ad hoc necessaria, non dixisset Christus: Oportet semper orare, & non desicere: neq; vt rem adeo necessariam admonuisset nos inter alia, quæ sunt in oratione Dominica, & id quoq; orare, nē intremus in temptationem:

Luc. 18.

neq; David adeo frequenter ac toto penè corpore psalterij postularet dirigi vias suas ad custodiendā Dei præcepta. Et vbi nihil aliud esset, ipsa cōsuetudo totius ecclesiæ, quæ & orat, & orare omnes hortatur, vt Deum in suum adiutorium inuocent, vt possint perficere Dei mandata, sat̄ debet esse cuius fideli ad credēdum hoc esse necessarium. Sicut enim non oramus, vt nos calefaciat ignis, frigefaciat aqua, illuminet sol. scimus enim ista certò nobis affutura ex solo Dei generali concursu, neq; op̄us esse ad hæc aliquo ipsius speciali auxilio: ita neque peteremus adeo instanter & asiduè Deum, vt in adiutorium nostrum intederet, vt ipsius mādata seruaremus, si ad hoc sufficeret nobis nostrū arbitriū cū ipsa solo cōcursu generali. Cōsequētia tñ huius argumēti p̄batur: Non em̄ ea solemus precari & ab alijs postulare, quæ p̄ nosipso possumus. Et vt pulchre dicit Augu. in lib. De natura & gratia: Quid stultius q̄ orare, vt possis, quod in potestate habes, vt facias? Vt usq; est hoc argumēto in lib. 2. De baptismo parvuloru, & in lib. De pfectiōne iustitiae. Etc. 13. De gratia & lib. arb. ex Cyp. ostendit, vanissimè in oratione posci, q̄ in lege implēda sunt, si ad ea volūtas humana sine diuino adiutorio sufficeret. Etc. 3. De correct. & gratia, ita ait: O homo, in pceptione agnosce, quid debeas habere: in correctione cognosce, tuo te vitio non habere: in oratione cognosce, vnde accipias, quod vis habere.

V. G.

Vsi etiam sunt hoc argumento in Pelagium & Cælestium, illudq; efficacissimū existimauere Patres in epistola concilij Carthaginensis iam citata, quorū hęc sunt piétissima verba: Cōsideret sanctitas tua, & pastoralibus nobis cōpatiatur viceribꝫ, quām sit p̄fiferū & exitiale oībus Christi, quod istorum sacrilegas disputationes necessariō sequitur, vt neq; orare debeamus, nē intremus in temptationē, quod Dominus discipulos monuit, & posuit in oratione, quam docuit, & vt non deficiat fides nostra, quod p̄ apostolo Petro se rogasse ipse testat⁹ est. Si em̄ possibilitate naturæ & arbitrio volūtatis in potestate sunt cōstituta, quis non ea videat inaniter à domino peti, & fallaciter orari, cūm orando poscūtur, quæ naturæ iam ita conditæ sufficentibus viribus obtinetur, neq; debuisse dicere dominū Iesum Christū, Vigilate, & orate: sed tantummodū, Vigilate, vt non intretis in temptationē: neq; beatissimo Petro primo apostolorū, Rogauī prote: sed, Monco: te: vel, Impero ac præcipio, nē deficiat fides tua? Hęc ibi. Approbavitq; horū Patrum argumentū in epistola, quam ad eos rescripsit, Innocentius primus his verbis: Nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequām tertenę labis & mundani corporis vincere conetur errores, cūn pares nos ad resistendum nō liberum arbitriū, sed Dei solius facere possit auxilium. Et post p̄tūlū cūm explicuisse Dauidē clāmare, adiutoriō sibi opū esse diuino, cūm ait: Aduitor meus esto, nē derelinquas me, neq; despicias me Deus salvatoris meus: subdit, Dauid orationis ignarus, & suę naturę nescius accusetur, qui cūm sciat tantum in sua natura esse adiutorē sibi Deum, & assiduum adiutorē, neq; illi sufficit assiduum, sed nē aliquādō illū despiciat, orationibus pronus exoptat, & per corpus omne psalterij hoc & prædicat, & clamat. Si ergo hoc ille ita magnū scit, vt assidue diceret, & ita necessariū confessus est, vt doceret, quemadmodū Pelagiū Cælestiusq; lepolita omni respōsione psalmorū, taliq; abdicata doctrina, suasurōs se aliquibus esse cōfidunt, nos adiutoriū Dei, neq; debere quārene, neq; egere, cūm oīs sancti nihil te sine hoc agere posse testentur. Et idem in epistola ad Milieitanū cōcilium, ita ait: Incasū Dauid dixerit, Adiutoriū nostrū in nomine Domini: &, Ad-

iutor meus esto, &c. si tātūm in eius positū erat voluntate, quod à domino flebilis sermone poscebat. Hęc ibi. Et pauloātē: Merito in hos Dauid hymnum dicit, Eccē homines qui non posuerunt Deū adiutorē sibi. Et præcitat⁹ quinq; episcopi in epistola ad Innocentī, inimicos gratiæ Christi, q; nostrā conclusionē negant, appellāt, & eis aptant illud psalmistē: Qui confidūt in virtute sua. Possumus & his aliud argumentum adiucere: Si enim in nostra constitutū esset potestate diuina seruare mādata, non ergo Deo gratiæ essent agenda, quōd ea impleremus, & tētationes vinceremus, aut faltem non alia, neq; maiores quam eæ, quas debemus ei, quōd nos liberi arbitrij fecerit, & de sua lege dōcuerit. Quod quidem cōtra vsum omniū sanctorū, & cōfutudinē totius ecclesiæ apertè est. Vndē & Dauid dicit: Nisi qā dominus adiuit me, paulominus habitāset in inferno anima mea. Et iterū: Impulsus, euerlus sum vt caderem, & dominus suscepit me. Et Paulus ait: Sed in omnibus superamus per eum qui dilexit nos. Sic enim legit Augustinus lib. De gratiæ & libero arbitrio, c. 7. & 17. & non, Propter eum, & textui Græco hoc magis cōsonat. Et pientissimè quidem Innocentius in epist. quam rescripsit ad Carthaginēs conciliū: Quid tam iniūcum potest esse, tam barbarū, tam totius religiōnis ignarū, tam Christianis mētibus inimicū, quām huic denegare debere, quidquid quotidiana gratia consequeris, cui tu ipse confiteris debere, quōd natus es? Ergo eris tibi in prouidendo præstantior, quam potest is esse, quī te, vt es, effecit. Et cūm tu putas ei debere, quōd viuis: quomodo te non putas illi debere, quōd quotidianam eius consequendo gratiā, taliter viuis? Hęc ibi. Meritoq; de istis, præcitat⁹ quinq; episcopi, ita dicūt in epistola præcitatā: Creatori nostro quodammodo dicunt: Tu nos creāsti homines, iustos autem ipsi nos feciūs. Qui naturam humānā ideo dicūt liberam, nē quārat liberatore: ideo saluam, vt iudicent superfluū saluatorem. Et sic ut Apostolus dicit, Si enim per legē iustitia, ergo Christus gratis mortuus est: ita per pulchrę Augustinus sap̄e argumentatur, Si p̄ naturam iustitiae, Christus gratis mortuus est. Certe enim eo, non indiguissemus reparatore & reformatore naturæ, si illa sat̄ est ad iustitiam. Et peculiariter po-

Argumēta
contra cō-
clusionem.

^{1.}
Matt. 11.
^{1.}
Ioan. 5.

Hier. 17,

Ratio 4.

Ratio 5.

Lucas 10.

Rom. 8.

Psal. 117.

Psal. 118.

Psal. 126.

Psalm. 126.

dieritis mādata Domini Dei vestri, sed recesseritis de via, quam ego nunc ostendo vobis. Tertiō fortissimē & apertissimē videtur Paulus contra nos facere, cūm ait: Gentes quæ legem non habēt, naturaliter quæ legis sunt, faciunt. Si em̄ gentes naturaliter implebāt quæ sunt legis, non ergo opūs est peculiari Dei in eam rem auxilio. Quod enim illi potuerunt, & nos poterimus. Et sicut cūm dic̄mus ignem naturaliter cōburere, manifestē indicamus ignem sua virtute naturali hoc facere, neq; opūs ei esse aliquo Dei speciali auxilio, vt comburat: ita videtur indicāre Paulus, Gentes naturali sua virtute implēsse legem, cūm dixerit naturaliter ea fecisse, quæ sunt legis. Quid enim aliud est, naturaliter, quam, naturali virtute & potestate?

Solutio. Sed hæc argumenta, quæ contra DEI gratiam apertè militant, facile per ipsius gratiam disueimus. Ad primum ergo istorum, & ad argumentum factum in principio questionis, sic respondeo: Semp Deus est paratus adiuuare omnes ad seruandum suam legem, neq; deficit in re adeò necessaria. Sed nè superbiremus, sed potius ab eo toti penderemus, noluit eas p̄f̄stare vires, vt sine sua gratia & fauore speciali possemus seruare omnia mādata. Vt verè autem posse dicamus, sat̄ est nos cum sua gratia posse, & eum semper esse paratum eam p̄f̄stare non ponenti obicem. Ea em̄ posse dicimur, quæ per amicos possumus, vt prouerbium habet commune.

Ad secundum: Nobiles aliqui authores dicunt, locum illum ecclesiasticū de homine esse intelligendū pro statu naturē insitutæ, nō p̄ statu isto naturæ lapsæ. Et videtur p̄ eis facere illa verba posita in principio toti testimonij allegati: Deus ab initio constituit hominē. Ex his em̄ videtur de homine agi, tātūm p̄ initio creationis suæ.

Sed cūm Ecclesiasticus ad homines sui temporis loquatur, cūm dicit: Apposuit tibi aquam & ignem; ad quod volueris, porrige manum; & generaliter de homine loquatur, cūm addit: Ante hominem vita & mors: quod placuerit ei, dabitur illi: nō videtur mihi satis consentaneum, ista limitare ad hominem pro statu innocentia. Neq; antecedentia aut consequentia hoc postulant, sed potius, si benè illa perpendamus, oppositum. Ad hoc enim ista dicuntur ab Ecclesiastico, vt ostendat meritum

omne execramentum erroris à Deo odio haberi, neque debere quenquam suam culpam in alium coniūcere. Et ideo post ista, quæ citata sunt, subdit: Dēum videre oēs sine intermissione, & agnoscere omnem operam hominis, vt doceat timendum esse eum, quem nihil potest fallere, qui que optimē nouit omnes, qui peccant, voluntate sua peccare. Dicendum ergo ad argu. solut. at. mentum hoc cum sua confirmatione aliter: Ideo noītræ potestati subdunt Moses & Ecclesiasticus implere Dei manda- ta, quia totum quod ex Dei auxilio ad hoc requisitum est pr̄ter nostram voluntatem, id totum promptissimum est Deus nob̄is exhibere. Facient enim quod in se est, Deus benignissimus nunquam denegat suam gratiam. Et ideo prospexit Deus nostra imbecillitati tam multa alia scripturarum loca, quibus apertè afferitur necessitas gratiæ diuinæ, nè ex locis citatis occasiōem sumeret superba ignorātia nostra credendi, non es̄ nobis magis DEI auxilio opūs ad bonum, quam ad malum. Imm̄, vt benè admonet diuus Aug. cap. 16. De gratia & libero arb. ideo & ipse Ecclesiasticus oravit: Ventris appetitio, & concubitus nè appr̄ahendat me, vt ex ista oratione ipsius, qua hæc à Deo petit, intelligamus quomodo dixerit, Si volueris, mandata conseruabis. Ad tertium: Gra. solut. at. 2. Aug. in De spir. & lit. et 4. cōta. Jul. Pelag. ca. 3. Mag. sen. & S. Thom. in Probat. rationes p̄ affirmatiōe questionis.

Aug. in De spir. & lit. et 4. cōta. Jul. Pelag. ca. 3. Mag. sen. & S. Thom. in Probat. rationes p̄ affirmatiōe questionis.

Et videtur quod non possimus per vires solas naturales, cum cōmuni Dei influētia, credere fidei nostræ. Et videatur quidē, nos non posse, his argumentis: Primō, Per vires nostras naturales possumus assentiri falsis, & credere opposita fidei: Ergo multo magis poterimus assentire fidei. Pronior enim est intellectus noster ad assentiendum veris, quam falsis: & apertiora sunt & maiora argumenta pro fide, quam contra eam. Et confirmo: Qui sic euidenter nōrunt credendum esse fidei nostræ, difficilimē auelli possent à fide, aut de eius veritate dubitare. Non igitur indigent speciali aliqua gratia, vt continuent suam fidem.

In contrarium autem argumentor ex pars. canone quinto Cōcilij secundi Arausidani, cuius hæc sunt verba: Si quis sicut augmentū, ita etiam initium fidei, ipsum scilicet credulitatis affectum, quo in eum credimus qui iustificat impium, & ad regenerationem baptismatis pertinet, non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti, corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, & naturaliter nobis

hoc satis postulant illa verba, Quæ legem non habent. Et explicare videtur hoc loco Paulus non solum quomodo Gentiles iam iustificati, implerent quæ sunt legis: sed quomodo, etiam implendo ea, quæ sunt legis, iustificantur. Neq; de illis solis agit, qui cūm iam sint iustificati, præcepta legis obseruant: sed & de illis loquitur, qui impletione legis iustificantur.

Atque ideo breuius & apertiū dico: Verbo, naturaliter, non excluditur speciale auxilium, quo Deus etiam iuuat eos, qui iusti fuerūt ex Gentilibus, sed excluditur supernaturalis & gratuita legis alicius reuelatio. Hoc enim agit ibi Paulus, vt ostendat Iudeis, haud ita magnoperē debere eos gloriari de lege ipsis supernaturaliter data, quandō & sine ipsis adminiculo Gentiles naturali quodam lumine ea, quæ legis erant, explerent. Et hunc esse sensum verum Pauli, indicant verba quæ sequuntur statim: Eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, quia ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonio redidente illis conscientia ipsorum.

DE NECESSITATE GRATIAE AD CREDENDUM.

QVAESTIO NONA.

A N possimus per vires solas naturales, cum cōmuni Dei influētia, credere fidei nostræ. Et videatur quidē, nos non posse, his argumentis: Primō, Per vires nostras naturales possumus assentiri falsis, & credere opposita fidei: Ergo multo magis poterimus assentire fidei. Pronior enim est intellectus noster ad assentiendum veris, quam falsis: & apertiora sunt & maiora argumenta pro fide, quam contra eam. Et confirmo: Vnus & idē assensus successiū potest esse verus & falsus, fidelis & hereticus, vt patet de assensu huius propositionis. Filius Dei est homo, continuato cum simili certitudine, & firmitate per illam horā, in cuius medietate filius Dei incarnatus est. Si ergo intellectus noster p̄ prima medietate, pro qua iste assensus erat falsus & hereticus, potuisset eum continuare cum solo generali cōcursu, cur non etiam pro secunda medietate, pro qua verus fuit & catholicus, & prorsus assensus fidei? Secundō: Aliquis veris inevidentibus, & pau-

ciora & minora habentibus testimonia suę veritatis, quam habent ea quæ sunt fidei, nos possumus fidem adhibere sine peculiali Dei auxilio. Ergo idipsum etiam poterimus respectu eorum quæ sunt fidei.

Et confirmare hoc possumus: Homini possumus certò credere sine DEI speciali auxilio: Igitur & Deo. Quo enim aliquis veracior existimat à nobis, facilis ei possumus fidem adhibere. Et confirmo amplius. Ex viribus nostris & lumen naturali nōesse possumus, vel saltem credere, Deū esse veracissimum, & neq; falli, neq; falle-re posse. Ergo vbi cōsiderit, Deum aliquid reuelare, sicut verè cōstitit Abrahæ & alijs prophetis, nihil erat illis opūs auxilio speciali, vt ea crederent, quæ Deus eis reuelabat. Et quanquam ista consequentia fati videtur manifesta, tamen potest aperte probari, nè quispiam dubitet de ea. Si em̄ per vires nōstras naturales possum⁹ assentire maiori & minori & consequentię, poterimus & per easdem assentire conclusiōni, cūm talis assensus necessariō sequatur ex alijs. Cūm igitur ista consequentia euidentis sit, omne reuelatum à Deo, est verū, hoc est, reuelatum à Deo. Ergo hoc est verū, & intellectus prophetarum sua vi naturali huic consequentię assentiretur, & similiter maiori & minori. Non ergo indigebit speciali auxilio, vt assentiretur cōclūsionī. Tertiō: Faciliū est credere cūda secundē illis, quæ, euidentis est, esse credenda: Sed euidentis est, credendum esse fidei nostræ, vt nobiliores docent theologi: Ergo eis saltem, qui hanc euidentiam habent, faciliū erit credere, neque erit ad id opūs aliquo peculiari Dei auxilio. Et confirmo: Qui sic euidenter nōrunt credendum esse fidei nostræ, difficilimē auelli possent à fide, aut de eius veritate dubitare. Non igitur indigent speciali aliqua gratia, vt continuent suam fidem.

In contrarium autem argumentor ex pars. canone quinto Cōcilij secundi Arausidani, cuius hæc sunt verba: Si quis sicut augmentū, ita etiam initium fidei, ipsum scilicet credulitatis affectum, quo in eum credimus qui iustificat impium, & ad regenerationem baptismatis pertinet, non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti, corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem, & naturaliter nobis

inesse dicit, apostolicis dogmatibus aduersariis probatur.

Idemque rursus magis confirmatur canonice octauo: Et de præclara fide sanctorum Patrum, quos commendat Paulus in epistola ad Hebræos, ibidem canone 25. ita dicitur: Non per bonum naturæ, quod prius in Adam datum fuerat, sed per gratiam DEI credimus suisse collatam, quia gratiam etiam post aduentum Domini omnibus, qui baptizaridesiderant, non in libero arbitrio habere, sed in Christi nouimus simul & credimus largitate conferri.

Ad istam questionem vñica conclusione huiusmodi respondeo:

CONCLVSI0.

Nemo potest sine peculiari Dei gratia credere his, quæ ex præcepto diuino tene-
mur credere. Hæc propositio tam apertis constat scripturæ diuinae testimonijs, vt nō dubitem oppositum eius hereticum esse, & à quolibet Christiano meritò execrandum. Et tale visum esse diuo Augustino, patrè potest ex capite 3. & 19. libri primi, & capit. 5. libri 4. contra duas epistolas Pelagianorum, & ex fine tertij Hypognosticon. Et in libro De gratia Christi contra Pelagium & Cælestium capite 31. Pelagianicum hoc esse, aperte docet. Et toto in libro De prædestinatione sanctorum, hoc præcipue agit, vt ostendat initium fidei nobis esse à Deo. Et peculiariter capite 2. ita ait: Non receditur ab ea sententia, quam Pelagius ipse in episcopali iudicio Palæstino, sicut ipsius gesta testantur, damnare compulsa est, gratiam Dei secundum merita nostra dari, si non pertinet ad Dei gratiam, quod credere cœpimus. Et cap. 7. & 14. De gratia & lib. arb. idem ex professo probat contra Pelagianos, facitque idem libro De perfectione iustitiæ prope finem. Et, vt patet ex citatis supra quæstione 7. ex eodem, in libro primo retractationum capite 23. ipse retractavit, vt errorem aper-
tum, quam olim contrariam huic senten-
tiam docuerat. Sed nè quispiam ambigat de hac propositione, fortissima aliquot proferamus argumenta, quæ pro illa sunt.

Arg. p con-
clusionis
cofirmatio-
ne.

Primum igitur p ea argumentum, est ex Paulo ad Ephesios secundo: Gratia, inquit, saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim donum est, non ex operibus, nè quis glorietur. Ecce hic Paulus, fidem dicit Dei donum esse, & non ex no-

bis, immò nè meritis quidem nostris eam nos posse assequi. Alioquin enim, & in quo gloriari possemus, haberemus.

Dicit tamen fortè aliquis, non ad fidem ista esse referenda, sed ad salutem potius nostram: quia non dicitur, Et hæc non ex vobis: sed, Et hoc non ex vobis, videlicet quod saluati estis per fidem.

Verùm ita communiter, ac nos pro nobis induximus, hunc locum intellectum video à Doctoribus, & peculiariter ab Augustino capite septimo De gratia & libero arbitrio. Et Magister sententiarum in secundo, distinctione 27. capite secundo exprefse dicit, hunc locum Pauli à sanctis sic exponi: Hæc, scilicet fides, non est ex vi naturæ nostræ, quia donum Dei purè est. Si tamen hoc non sufficiat argumentum, adjiciam alterum:

Secundò igitur argumentor pro nostra conclusione ex illis apertissimis verbis eiusdem Pauli ad Philippienses 2. Vobis donatum est pro Christo non solum, vt in eis credatis, sed etiam, vt pro illo patiamini. Quid queritur amplius? Si donatum est, non ergo à nobis est. Sed vide quod pro Christo adiecit, vt intelligeremus meritis Christi nobis eam donari, & non meritis nostris. Vtrunq; enim voluit Paulus his verbis refellere, & fidem nostris viribus posse contingere, & si non viribus, certè nmeritis. Vnde & de se aliás aperte dicit: Misericordiam consecutus sum, vt fidelis essem. Misericordia imputat suam fidem, quia nouerat illam, neque meritis sibi suis, neq; viribus naturalibus contigisse, neque oblitus erat eius, qui dixerat: Deus meus, Psalm. 50. misericordia eius preueniet me. Quibus enim meritis bona voluntatis sibi fides contigisset, cùm spirans minas & cædem, Act. 9. dum pergebat ad deuastandos horrenda mentis cæxitate ac furore Christianos, ab his malis ad fidem mirabili prorsus & repentina vocatione conuersus est.

Vnde & Augustinus capite septimo De gratia & libero arbitrio, hinc dicit ostendi ipsam fidem haberet, nisi DEO miserante, non posse, & esse donum Dei. Atque ideo Galat. 3.

alibi fidem dicit suisse reuelandam, vt intelligamus nos non viribus nostris, sed reuelatione diuina potuisse illam assequi. Et alibi: Vnicuique, ait, Deus dixit mensura fidei. Et alio in loco inter gratias, quas id est spiritus dispartitur, fidem cōnumerat, di-
cens.

Hcb. II.

2 Cor. 4.

Matt. 16.

Argum. 3.

Ioan. 6.

Rom. 12.

1 Cor. 7.

1 Cor. 13.

QVAESTIO IX.

cens: Alteri fides in eodem spiritu. Et cùm planè potuisse dicere, habere nos eadem fidem cum patribus veteris testamenti, noluit hoc sine commendatione gratiae diuinæ afferere: Habentes, inquit, eundem spiritum fidei, vt doceremur videlicet ab eodem proficiere spiritu fidem veterem & nostram, neque quempiam vñquam, nisi ex dono spiritus, credidisse.

Et confirmari potest hoc argumentum, quia multis alijs in locis scriptura Deo adscribit fidelium fidem. Apud Matthæum dicit Christus Petro: Beatus es Simon bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est. Et Actorum 14. Paulus & Barnabas dicebant apostolis, quod gentibus aperuerat Deus ostium fidei. Et 16. capite de Lydia purpuraria, quæ credidit, & baptizata est cum sua domo, dicitur Dominus aperuisse cor eius, vt intenderet illis quæ dicebantur à Paulo. Ex quibus omnibus videtur, neminem credere, nisi Deo eum docente, eiusque aperiente cor, vt credat.

Dicit tamen fortassis aliquis, istis verbis afferuisse quidem Paulum fidem esse à Deo, non negasse tamen quin etiam posset esse à nobis: & à Deo quidem esse, non quia ille faciat, vt possimus credere, quod absque ipso non possumus, sed quod suum fauorem & gratiam benignè nobis imparatiatur, vt facilius possimus credere. Sed nè istis aut similibus responsionibus sit locus, addam tertium argumentum.

Tertiò igitur potest ista conclusio firmari ex verbis Saluatoris apud Ioannem: Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Nam, si benè aduertamus quæ præcesserunt, & quæ secuta sunt, manifestum erit, Christum hoc loco, de aduentu ad se per fidem, agere. Præcedunt enim ista: Qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non fitiet. Sed dixi vobis, quia vidistis me, & non credidistis. Omne quod dat mihi pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras. Et post pusillum: Hæc est autem voluntas patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & ego resuscito eum in nouissimo die. In quibus manifestum est explicari, aduentum ad Christum, esse credere in eum.

Et vt de hoc aduentu intelligerentur

verba citata, cùm, nè quispiam hunc tantum aduentum arrogaret suis viribus, subdidisset, Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum: adiecit itam eadem, quæ credentibus pollicitus fuerat, Et ego resuscitabo eum in nouissimo die. Ut autem explicaret, patrem trahere docedo & illuminando, subdit. Est scriptum in prophetis, Erunt omnes docibilis Dei. Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Et vt istam doctrinam & illuminationem indicaret non habere evidentiam, sed obscuritatem quam habet fides, immò nihil aliud eam esse, quam infusione & traditionem fidei, mox addidit: Non quia patrem vident quisquam, nisi si qui est à Deo, hic vident patrem: Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam. Utque omnis præcludetur ansa dubitandi, essetque omnibus perspicuum, de hoc aduentu per fidem, Christum egisse: post pauca quædam, inter quæ commemorat Euangelista, cum quibusdam ex suis scandalizatis dixisse: Sunt quidam ex vobis, qui non credunt: de suo adnefit, Sciebat enim ab initio Iesus, qui essent credentes, & quis esset traditurus eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Cùm igitur apertissimum sit, Christum his verbis, de aduentu ad se per fidem, agere, & aperte afferat neminem ad se posse venire, nisi eum pater suus traxerit: vt certum & constantissimum videtur reliqui, neminem posse credere ijs quæ sunt fidei, per vires solas naturales.

Et ponderandum est, sicut & pondarat diuus Augustinus primo libro contra duas epistolas Pelagianorum, capite 19. non dixisse Christum, Nisi pater, qui misit me, duxerit eū: sed dixisse, Nisi pater, q; misit me, traxerit eum: nè ullam nostram præcedere credamus voluntatem, aut meritum. Ducuntur enim volentes. Quis autem trahit, si iam hoc volebat? Et ideo etiam dictum est, Nisi fuerit ei datum à patre meo: vt intelligamus, fideri non nobis reddi pro meritis, sed gratuitò à Deo nobis elargiri & concedi. Et confirmant ista omnia & illustrant verba, quæ præcesserant in eodem capite. Cùm enim dixisset ad Christum quidam, Quid faciemus, vt operemur opera Dei? Respondit

aaa 3 Iesus,

Iesus, & dixit eis: Hoc est opus DEI, ut credatis in eum, quem misit ille.

Cur enim fides diceretur opus Dei, sicut miracula alibi vocavit aperte opera DEI, dicens: Me oportet operari opera Dei: nisi verum esset, ad fidem peculiariter Deum concurrere, neque sufficere nostrum liberum arbitrium cum concurso Dei generali ad credendum, ut sufficit per se ad peccandum? Et ne quis dicat, ideo non sufficere liberum arbitrium ad credendum ea, quae sunt fidei, quia inter illa multa sunt supernaturalia, & nulla humana vestigatione scibilia, quae nisi audiantur, credi non possunt: ponderandum est benè, illis dicta esse ista omnia, quae in hoc argumento allegauimus, qui audiuerant credenda: atque ideo explicuisse, mirandum non esse, si quidam ex illis, qui eum audiebant, crederent, quidam non crederent, quia nemo potest credere, nisi patre caelesti eum trahente & docente.

August. Vnde & Augustinus super hæc verba ita ait: Quid est, nemo potest venire ad me: nisi, quod nemo potest credere in me, nisi qui misit me pater, traxerit eum? Ille venit, quem Dei gratia præuenit. Qui cum propheta dicit: Misericordia eius præueniet me. Hæc ibi.

Ratio 4. **Ioan. 12.** Et capite 5. De gratia & libero arbitrio: Venire ad Christum, ait, est credendo in eum conuerti. Et eodem modo exponit hunc locum, libro De perfectione iustitiae, prope finem.

Esaï. 53. Quartò idem possumus probare ex illis verbis Ioannis: Cùm autem tanta signa fecisset corā eis, non credebāt in eum, vt sermo Esaīæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro & brachiū Domini cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterū dixit Esaïas, Ex cœcauit oculos eorum, & indurauit cor eorū, vt non videant oculis, & non intelligat corde, & conuertantur, & sanē eos. Ex istis verbis dupliciter possumus in fauorem nostræ propositionis argumentari.

Primò, Si hoc subfesset potestati nostræ naturali, cur essent tā pauci fideles, ut meritò Esaïas dixerit, Domine, quis credidit auditui nostro? Cur etiam visis à Hierosolymitis tā apertis & tam admiradis signis, ac erant illa quæ Christus corā eis patrabat, quæ quidē vim penè videbantur eis inferre, & necessitatem afferre, ut crederent:

Impossibile em̄ erat nō esse verū, quod tāta luce testimoniorū confirmabatur. Cur, inquam, visis tam perspicuis, & tam præcelentibus prodigijs, tamen quidam ex vidētibus non credebant, nisi quia vires nostre naturales ad hoc non sufficiunt? & necesse est cuicunq; hoc tantum bonum continget, ut credat dono Dei prorsus contingere, q; quem vult, gratis illuminat: & quem vult, pro suis malis meritis excœcat.

Secundò, ex his verbis idem possum colligere hoc modo: Nihil aliud est, Deū aliquos excœcare, nisi non illuminare, & suū eis subtrahere concursum, ut credat. Neq; em̄ ipse, qui clarissima lux est mentium, & infallibilis prorsus veritas, quēpiam in errorem adigit aut impellit, sed reuocat potius, & dehortatur omnes ab errore. Cū igitur ideo dixerit Euangelista, aliquos ex Hierosolymitanis non potuisse credere, q; Deus eos excecauerat, declarauit profectio ijs verbis, sat̄is es̄e, vt aliqui non credant, quod Deus non eos peculiariter ad credendum adiuuet: ac proindè neminem posse credere per vires suas naturales, nisi ex speciali DEI gratia.

Quintò ad idem argumentor ex verbis Argum., Pauli ad Corinthios: Ideò notum vobis facio, quod nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere, Dominus Iesu, nisi in spiritu sancto. Si ad dicēdum exterius, Dominū esse Iesum, requiritur Specialis spiritus sancti concursus, neque sat̄is est generalis, sine quo neque potest quis dicere anathema IESV, ergò etiam ad credendum, & interius dicēdum, seu assentiendum Dominum esse, Iesum, requiritur specialis Spiritus sancti motio, neq; sat̄is est generalis. Et validari omnia possunt ex illis ad eosdem verbis: Nō quod sufficietes simus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficiētia nostra ex Deo est. Si em̄ vires nostræ naturales idoneę non sunt ad cogitandum aliquid quod Deo placeat, quomodo idoneę erunt ad credendum ea, quae sunt fidei, cū credere sit, cum assensione cogitare, vt ait Augustinus, & de ea fide modò agamus, q; adeò placet Deo, ut sine illa nihil ei prorsus in nobis placeat?

Sextò, omnia ista reborare possumus hac ratione. Etiam si DEVS sit manifestissima quēdam res, & de se maximè visibilis, nullo tamen pacto, neq; anime separata, neq;

Excœcare
quos Deus
dicatur.

Ratio 7.

Rom. 1.
1. Thess. 3.
Coloss. 4.

Ratio 8.

angeli eū possunt videre, nisi Deo corū intellectum adiuuet & confortet, siue plūmē gloriæ, siue aliquo alio modo. Necessariū em̄ est, super se tolli & leuari vires nostras ad contuēdam immēsam illam ac prorsus inaccesibilem lucem, vt diffinitum est in Clementina, Ad nostrum de hereticis. Ergò etiam ad assentiendum certò & indubitatō ijs quae sunt fidei, non satis est nobis manifestari credenda, quae supernaturalia sunt, & similiter excedunt vim nostram intellectuam: sed necessarium est, Deum siue per habitum fidei infuse, siue aliquo alio modo nos peculiariter ad hoc iuuare. Nam licet non sit æqualis ratio, tamen verè videtur similis. Vterq; em̄ actus supernaturalis est, visio videlicet Dei, & fides.

Septimò ista confirmare possumus. Niſi em̄ necessaria esset Dei gratia, & fauor ad credendum, non esset opus orare pro infidelibus, vt Deus aperiat corda eorū, & eos pertrahat ad fidem: neq; deberemus Deo gratias agere, quod simus fideles. Quorum vtrunq; absurdū est, & inconueniens manifestū. Sequela potest facile pbari ex dictis in proxima q̄stio. Quod aut illata sint absurdā, satis ostēdit cōsuetudo totius Ecclesiæ, q; orat p infidelibus feria sexta hebdomadę sanctę, & alias non semel, & gratias agit Deo pro omnibus, q; recipiunt vel receperūt fidem. Et hāc fuisse & esse consuetudinem omnium sanctorum, vel ex uno Paulo possumus discere. Ipse em̄ & pro sua, & pro Romanorum fide gratias agit Deo, & adiuuari se postulat aliorum orationibus, vt sermo Dei currat & clarificetur in omnibus hominibus, & vt Deo aperiat ei ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi: quod siebat, quando emolliebat Deus & aptabat audientes, vt crederet verbo fidei.

Et vtitur hoc argumento Aug. lib. 4. contra Iulianum Pelag. c. 3, & cap. 16. De gratia & libero arbitrio, & alias perspē.

Otiauò etiam pro eadē conclusione argumētor: Supernaturale est intellectui nostro, & omnino difficilimum, assentire ijs, quorum veritates aut causas, propter quas sunt vera, non assequitur. Hæc est em̄ ipsius natura, quae experientia nobis constat. Ergo vt assentiatur ijs, quae sunt fidei, quorum veritates certū est eū modò nō assequi, necessaria est gratia diuina, p̄fertimq; vt assentia certò & indubitatō, & prorsus firmissime, sicut necessè est, si sit assensus fidei.

Ad primum: Aliqui dicunt, in statu quidem innocentia facilius fuisse nostro intellectui assentire veris, quām falsis: non autem modò, cū est per peccatum obscuratus & depravatus. Sed ego etiam in hoc statu crediderim proclivius esse nostro intellectui assentire veris, neque ex eo quod vēra sunt, quae sunt fidei, crediderim opus esse auxilio speciali Dei, vt eis firmiter assentiamur, sed ex eo quod sunt vera supernaturalia. Cū enim supernaturalia sunt, proportionata non sunt nostro intellectui, & necessè est eum attolli & adiuuari, vt sufficiens sit ad ea vel intelligenda, vel credenda. Alioquin non dicerentur supernaturalia ipsi.

Ad confirmationem: Si casum positum admittimus, & pro secunda medietate horæ verè sit assensus fidei, assensus ille, filius Dei est homo, manifesta est causa, quarè in prima medietate horæ poterat ille assensus continuari sine auxilio D E I speciali, non autem in secunda. In prima enim medietate assentiebatur quis, filium D E I esse hominem, prorsus conjecturis aut rationibus humanis, vel propriæ voluntatis libito. In secunda vero, si ille assensus sit assensus fidei, assentitur eidē propositioni propter testimonia supernaturalia, & propter authoritatem diuinam, & multo perfectior & difficilior videtur iste actus, majorique opus est auxilio, vt eum assensum voluntas imperet intellectui.

Ad secundum: Discrimen est, quia ea que Argum. 2. sunt fidei, sunt vera supernaturalia.

Ad confirmationem priorem: Etiam homini dicenti vera supernaturalia, credere non possumus sine auxilio speciali.

Ad secundam confirmationem concederem quidem non fuisse necessarium Abrahæ, neque alicui propheta auxilio D E I speciali, vt crederet reuelatis à Deo, si eum formauerint sylllogismum, & euidētes illis fuerint Maior & Minor syllogismi inducti. Si autem illis inevidenter assentiebant, vtique assentiebantur per fidem, & auxilio etiā speciali in eos assensus indigebat. Vtrum autem horum fuerit, alias videbimus.

Ad tertium cum sua confirmatione breuiter dico: Verum est, facili multo esse credere q; sunt fidei, & difficilius multo auelli aaaa 4 posse

posse à fide, qui nō runt euidenter credendum esse fidei nostræ. Et ego eum fructum maximum acceptum fero studijs nostris Theologicis. Verè em̄ euidenter scio credendum esse fidei nostræ, & testimoniad iuina credibilia esse nimis, eaq; ratione facilius mihi videor omnibus, quæ sunt fidei, aſtentiri, & nulla ratione, vel ſaltem diffi- limate ab ea poſſe auelli, niſi Deus me propter peccata mea deſereret. Sed nihil omni- nū cūm ea q̄ c̄edimus, ſp̄naturalia ſunt, eorumque veritates nobis abditæ ſint & abſc̄ditæ, dum h̄c viuim⁹, op̄us eſt nobis, vt intellec̄tus noſter eis aſtentiatuſ diuino auxilio, & neceſſe eſt, vt ſemper humiliter petamus Deū, vt ſeruet & adaugeat fidem noſtram, nē, ſi ſuperbire coepimus de fide noſtra, & ea etiam euidentia, quam habe- mus de credibilitate fidei, paulatim aufera- tur à nobis.

DE NECESSITATE GRATIAE AD DILIGENDVM DEVVM.

QVÆSTIO DECIMA.

AN neceſſarium ſit auxilium Dei ſpeciale, ad diligēdum Deum ſu- per omnia.

Probabiles pro negati- runt potiſſima argumen- tationes. Intellectus potest ex naturalibus iudi- care, Deū eſſe diligendū ſuper oīa. Potest em̄, ſicut docet Apostol⁹ ad Romanos, pri- mo cognoscere Dei diuinitatem, & conſequēter eum eſſe perfeſſiūm ens, & ſu- prenum diligibile. Ergò voluntas poterit ſe conformare ei iudicio, & diligere Deum ſuper oīa. Non minū, em̄ eſt illa procliuſ ad bonum, quām intellectus ad verum.

Secundō: Fortis politicus potest per vi- res ſuas naturales morti ſe expone pro ſua ciuitate. Hoc em̄ & Aristoteles in Ethicis per lumen ſuum naturale doct facien- dum. Ergò etiam poterit oppetere pro bo- no & honore diuino, & conſequenter di- ligere Deum ſuper omnia. Si em̄ ſupra ſuam vitam potest q̄s ex naturalibus Deum di- ligere, poterit & ſupra alia.

Tertiō: Nos ſum⁹ naturaliter inclinati ad diligendum, Deum ſuper omnia, vt bona pars Theologorū defendit. Ergò habemus potestatem conſequendi eam dilectionem ex naturalibus. Non enim natura dat incli- nationes ad ſibi impossibilia.

Quartō: Poſſumus ex naturalibus di- li-

gere creaturem aliquam ſuper omnia. Er- gō multo magis poſterimus Deum ſic di- ligere. Plures enim in eo rationes ſunt eum diligendi. Cognoscitur enim ex naturali- bus eſſe multo maius bonum, & magis be- neficum in nos, quām ſuæ omnes creature. Et procluſor videtur voluntas noſtra in ipſius amore, quām in amorem creatu- rarum.

Quintō: Si non poſſemus fine gratia di- uina Deum diligere ſuper omnia, conſtarē ergō nobis poſlet nos eſſe in gratia diuina, nempe quandō nobis conſtaret, vt certe conſtarē potest, nos diligere Deum ſuper omnia. Si enim conſtarē potest idolatræ, quād diligit idolum ſuper omnia, nulla ſub- eſſe cauſa videtur, propter quam non ſimi- liter poſlit conſtarē nobis, quād diligamus Deum ſuper omnia.

Pro parte verò negatiua, expreſſa vide- Negatiua tur diſſinatio Cōcilij Mileuitani in canone pars.

4. Sic em̄ inter alia ibi legimus: Cūm dicat 1. Cor. 8. Apostolus, Sciētia inflat, caritas verò adi- dicat: valdē impium eſt vt credam⁹, ad eam, quæ inflat, nos habere gratiam Christi, & ad eam, quæ adiſicat, non habere: cūm fit vtrunque donum Dei, & ſcire quid facere debeamus, & diligere vt faciam⁹, vt adiſicante caritate, ſcientia non poſſit inflare. Sicut autem de Deo ſcriptum eſt, Qui do- cet hominem ſcientiam: ita ſcriptum eſt eti- am, Caritas ex Deo eſt. Et approbatuſ eſt hic canon, & vt proprius Apostolicę Sedis, amplexus eſt à Caleſtino primo, canone decimo ſuæ primæ epistolæ Decretalis. Ad hanc quæſtionem hac conſluſione re- ſpondeo:

CONCLVSIΟ.

Neceſſarium eſt auxilium Dei ſpeciale ad diligendum Deum ſuper omnia, neque ſufficit noſtrum liberum arbitrium in hoc ſtatu in tantum ac tam perfeſſum actū, niſi adiūuetur gratia Dei. Hec propositio te- netur à ſancto Thoma, prima ſecūdæ, queſtione 109. articulo 4. Et à Gregorio Ari- minensi in ſecundo, diſtinzione 26. queſtione prima, in probatiōe ſuppoſitiōe quin- ta pro prima conſluſione. Eſt tamen h̄c Inter Scho- laſticos nō cōuenit de hac conſluſione.

QVÆSTIO X.

& in ſecūdo, diſtinzione 28. ad finem cor- poris quæſtionis vnicæ, quam ibi traſtat, videtur dicere non eſſe ex impotentia libe- ri arbitrij, quād non poſſit implere homo omnia precepta legis fine gratia: ſed ex hoc, quād Deus illa ſeruantibus, & peculiarter ſeruantibus hoc preceptum diligendi Deū ſuper omnia, Deus offert liberaliter ſuam gratiam. Verū ego nō crediderim iſta ar- gumenta ſufficere, vt credamus Doctorem Subtilem contrarium ſenſiſe noſtræ pro- positionis. Nā in priore loco ex tertio Sen- tentiarum poſitis argumentis, quæ ſuadent voluntatem hoc poſſe ex viribus ſuis natu- ralibus, ſolum coſcludit ſe propter ea ar- gumenta concedere conſluſionem, quād ex puris naturalibus poſſet quecunq; volun- tam ſaltem in ſtatu naturæ inſtituere diligere Deum ſuper omnia. Ex quibus verbis pa- tet, illum non aſteruiſſe hoc pro iſto ſtatu. In ſecundo aut̄ loco ex ſecundo, ſi bene p- pendantur omnia, quæ in ea quæſtione di- cuntur, apertè conſtabit, Doctorem Subti- lem non diſputaſſe, an poſſit homo imple- re omnia precepta, vel vitare omnia pec- cata, ſine gratia ſpecialis Dei auxiliij: ſed ſo- lūm diſputat, an h̄c poſſit ſine gratia gra- tum faciente precedente, vel ſaltem comi- tate. Et ita etiam exponi poſſent, quæ idem dicit in primo, d. 17. q. 1. ad argumentum ſe- cundum pro opinione, quæ imponit Ma- gistro. Quanquām & pro illis, quæ ibi di- cuntur, ſatis eſt conſcedere voluntatem in puris naturalibus poſſe habere aliquam di- lectionem Dei, vel viſi, vel oſtenſi per fidē, quod non negamus, de ſola em̄ dilectione Dei ſuper omnia loquimur, quæ ſuſſiceret ad obtinendum Dei gratiā. Et de iſta aper- tū eſt locus in articulo primo Quodlibeti. 17. vbi videtur ille noſtrum ſententiam tu- eri. Eius enim verba ibi h̄c ſunt: Plures actus dilectionis, ad quos naturaliter incli- namur, poſſumus poſteſtate naturali, licet non omnes, quia ad perfeſſiūm circa ultimum finē eſt inclinatio naturalis, licet ad illum non poſſit natura attingere ex ſe. His ille claudit articulum primum. Ex qui- bus, cūm perfeſſiūm a ctus viē ſit in omni opinione, & in illius maximē dilectione Dei ſuper omnia: relinquitur, in iſtum actū non poſſe naturā noſtrā ex ſe, ſed ad eum in- digere auxilio Dei. Et licet quidā ipſius ex- poſitor reſerat iſta verba ad dilectionem Dei ſuper omnia, quæ in patria habebitū,

& beatifica eſt, tāmē, cūm ille hoc non ex- preſſerit, & in tota quæſtione tantū de a ctibus viæ diſputet, nos in eo quod dixi- mus, perſiſtemus. Vt cunquā tamen ſit de authoribus Scholasticis, nos probabimus noſtrā conſluſionem.

Et primō quidem pro nobis ſtare vide Quinq; ra- tur Paulus, cūm ait: Caritas Dei diſſuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctū, q̄ Prima. Rom. 5. cē habetur ἀγάπη, quod dilectionem, ſue a ctum dilectionis ſignificat. Si verò dilec- tionem Dei veram noſtris habere poſſumus viribus, nihil eſſet op̄us, vt huiusmodi dilec- tio nobis peculiarter per ſpiritum ſanctū communicaretur. Et coſfirmari hoc poſt ex eo, quod Ioannes in ſua prima epiſtola 1. Ioan. 4. dicit: Caritas ex Deo eſt. Cūm enim poſi- ſima & perfeſſiūma caritas, ſit dilectione dei ſuper omnia, ſi caritas ex Deo eſt, erit & di- lectione Dei ſuper omnia. Et hoc etiam loco habetur Gr̄cē idem verbum ἀγάπη, quod, dubium nō eſt, a ctum dilectionis ſignificare.

Secundō etiam pro nobis ſtare videtur canon 25. Concilij Araſicani ſecundi, qui ſi chabet: Prorsū donum Dei eſt, diligere Deum. Ipſe, vt diligereſtur, dedit, q̄ non di- lectus diliget. Diſplicentes, amati ſumus, vt fieret in nobis, vnde placeremus. Diſfundit em̄ caritatē in cordibus noſtris ſpiritū patris & filij, quem cum patre amamus & filio. Vide vt eodem modo exponat Pau- lum Cōcilium, ac nos ſtatiū expoſuimus. Expoſuit etiam ſimiſiter, & ad hoc appli- cuit Auguſtinus in quarto libro contra du- as epiſtolas Pelagianorum, & in cap. 19. De gratia & libero arbitrio, & in libro de per- fectione iuſtię. Sed & animaduerſe, quid poſt hec ſubijciat Cōcilium, ne dubites de noſtrā conſluſione. Secundū ſuprā ſcriptas ſanctorum ſcripturarū ſententias, & anti- quorum patrum diſſinatioēs, hoc Deo pro- pitiantē, & praedicare debemus & credere, quād per peccatum primi hominis ita in- clinatum & attenuatum fuerit liberum ar- bitrium, vt nullus poſteā, aut diligere Deū, ſicut oportuit, aut credere in Deū, aut ope- rari propter Deum quod bonum eſt, poſiſ, niſi gratia eum & misericordia diuina pre- uenerit: Hac ibi.

Tertiō pro hac ſententia ſtant multa te- ſtimonia ſanctorum, & praefertim Augu- ſtini. Is enim libro 5. contra Iulianum, cap. 5. ita ait: Amor, quo Deus gratiā amatur, in nobis

nobis esse non potest, nisi ex ipso. Et in epistola ad Vitalem: Liberum arbitriū ad diligendum Deum, peccati granditate perdimus. Et 21 de ciuitate Dei, cap. 16. Tunc itaque victa vita deputanda sunt, cùm Dei amore vincuntur, quem nisi Deus ipse nō donat. Et de gratia & lib. arb. c. 18. dilectionem Dei nobis esse ex Deo, probat ex illis verbis Ioannis, Ipse prior dilexit nos: & ex illis verbis Christi, Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Si em̄, ait Aug. nos priūs dileximus, vt hoc merito nos ipse diligenter, priūs illum nos elegimus, vt ab illo eligi mereremur. Et ca. 19. Pelagianicum esse dicit, afferere, dilectionem nobis esse ex nobis. & contra Pelagianos pro nobis argumentatur, q̄a Ioannes dicit: Videte qualem dilectionem dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur, & simus. Et subdit: Quid est inceptius, immō verò quid est amentius, & ab ipsa sanctitate caritatis alienius, quā confiteri ex Deo esse scientiam, quā sine caritate inflat, & ex nobis esse caritatē, quā facit, vt scientia inflare non possit. Bernardus etiā huic subscriptis sententię in libro De diligēdo Deum, his verbis: Difficile, immō impossibile est, suis quempiam liberive arbitrij viribus, semel accepta à Deo libertate, ad Deum ex toto cōuertere voluntatē, & non magis ad propositum retorquere, sicut scriptum est: Omnes quā sua sunt, querunt. Sanctus Maximus etiam in sermone quodam communi de vno martyre, ita ait: Caritas hominis non est à seipso, sed salubriter donatur à Christo.

1. Ioan. 4:
1. Ioan. 15:

1. Ioan. 3:

Bernard.

S. Maxim.

1. Cor. 13.

4. Quartō eandem conclusionem sic probō: Plus est diligere Deū super oīa, quā credere fidei nostrae. Ad dilectionem enim Dei super omnia, requiritur credere, & aliquid amplius. Est enim dilectio Dei super omnia, voluntas obediendi Deo in omnibus suis præceptis. Et nisi plus esset, non esset maior virtus caritas, quā fides: quod est aperte contra Apostolum. Cū igitur ad fidem requisitum sit Dei auxilium speciale, neque sufficient vires nostrae, vt iam docuimus, requisitum erit etiam auxilium speciale ad diligendum Deum super omnia.

5. Quintō: Ut patet ex dictis, ad impletum omnia Dei mandata, requiritur auxilium ipsius speciale, neque satis sumus nos sine ipso. Ergo etiam necessarium erit hoc auxilium ad diligendum Deum super oīa. Probo consequentiam istam, quia dilectio

Dei super omnia, si vera sit, & ea quam factae literae dilectionem Dei appellant, annexam habet obseruantiam omnium mandatorum. Est enim eius & causa sufficiens, & imperium efficax, & saltem scitum non admittit aliquid peccatum mortale. Vnde & Christus aperte dicit: Qui habet manda- Ioan. 14.
ta mea, & seruat ea, ille est qui diligit me: Qui autē diligit me, diligitur à patre meo. Et post pusillum: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit.

Ad argumēta facta in principio quæstionis, ita existimo posse responderi. Ad pri-
Confutant Argum. I.
Gregor. Ari-
minen.
mum: Gregorius Ariminensis, vt aperte
potest colligi ex ipso in secundo, distinc-
tione 26. quæstionē prima, articulo primo,
conclusionē secunda, & distinc. 29. quæ-
stionē prima, articulo secundo, prima con-
clusionē cōrollaria negaret quidem posse
intellectū nostrum, sine auxilio dei specia-
li habere tam perfectum iudicium. Sed mihi
hoc videtur contra Paulum in loco cito-
to. Ideo q̄; māllem negare consequentiam.
Difficilius em̄ est diligere, quā iudicare.

Ad secundum: Licet per lumen natura-
le agnoscere possimus oppetēdam esse cui-
que mortem pro sua republica, non indē-
tamen sequitur, vt hoc possimus ex natu-
ralibus etiam perficere. Difficilius est enim
sic facere, quā sic iudicare, sicut statim di-
ximus, dilectionem Dei super omnia, diffi-
ciliorem esse quā iudicium, quo iudica-
mus Deum diligendum super oīa. Vnde &
pauci fuerunt semper, qui ista facerent, etiā
ex illis, qui hæc esse facienda non dubita-
bant. Et inter articulos Parisienses & iste
inuenitur: Si ratio recta, & voluntas recta.
Error. Et causa subditur, q̄a secundūm hoc
ad rectitudinem volūtatis non esset neces-
saria gratia, sed scientia tantū: quod fuit
error Pelagi. Possumus etiā dicere, diffi-
cilius esse mortem pro Deo oppetere, quā
pro republica: quia non potest naturaliter
constare, ad euadendū mortē temporalem
vel æternā, necessarium esse nos mortem
oppetere, quando mors est oppetenda pro
bono diuino, sicut naturaliter potest cōsta-
re, aliquādō non posse rempublicam serua-
ri sine nostra morte, & nos simul cum illa
perituros, si nō fortiter moriamur pro illa.
Atq; idē etiam si daremus fortē politū
posse ex naturalib⁹ morti se exponere pro
republica, non continuū esset necessari-
um, idem ipsum facere quenuis posse pro
hono.

Argum. 3:

honore diuino, et ipse Doctor Subtilis, cuius sunt in tertio, distinctione 27. hæc duo argumenta & quintum, aperte facetur in secundo, distinc. 5. quæstionē prima ad tertium, dilectionem Dei, qua suam beatitudinem obtinuerunt angeli, fusile quidem illis difficultem ex parte operis, quia obie-
ctum ipsius eorū excedebat naturam, licet non fuerit difficultis eis ex parte operantiū, quia non inclinabantur ad oppositum.

Ad tertium. Etiam est inclinatio natura-
lis, insita cuique homini ad beatitudinem,
& animabus separatis ad sua corpora. Et tamē neutrum horum est possibile sine Dei
speciali auxilio. Sed de his aliās latiūs.

Ad quartum: Primō dico, hoc argumen-
tum similiter posse probare, ad fidem non
requiri auxilium Dei, immō neque ad pœ-
nitentiam, neque ad impletionē mandato-
rum, neque ad aliquid aliud. Possimus em̄
& homini leuiter credere ex naturalibus, q̄
excedunt naturam, & de hominis offensa
dolere, & hominū malorum implere mala
præcepta. Sed quia adducere inconueniēs,
non est soluere argumentum, aliter secun-
dō dico: Difficilius est diligere Deū super
omnia, quā creaturam: quia ad diligendū
creaturam supra omnia, satis est ipsam ad-
orare vt Deum, vel eam contra Dei præce-
pta amare: sed ad diligendum Deum supra
omnia, requiritur, vt velimus oīa ipsius ser-
uare mandata. Itaque in dilectione Dei, de
qua modō agimus, clauditur difficultas
omniū mandatorum, non sic autem in dilec-
tionē cuiuscunq; creaturæ. Non em̄ tanta
requirit ad sui dilectionem creatura, quāta
Deus exigit, vt verē possimus dici eum di-
ligere super omnia.

Replicabit tamen aliquis fortassis cōtra
hæc: Possemus ex naturalibus creaturā ali-
quam insensibilem diligere supra nosipso,
& velle mortem oppetere pro ipsa, immō
& difficiliora pro ipsius amore, vel pro ipsa
obtinenda implere, quā sint præcepta di-
uina. Et potest ostendi hoc in idolatria, qui
possunt tantum insanire, & vt audiui, quā-
doquātantum probantur apud Indos insa-
nisse amore, suorum idolorum, vt etiam
mortem pro eorum honore, vel pro eis pe-
nēs se habendis, libenter oppetant. Ergo
etiam hoc ipsum poterimus pro Deo ex p-
prijs viribus.

Ad hanc replicam, quē verē vrget, primō
dico: Procliuiores sumus, propter infirmi-

tatem contraētam ex peccato Adæ, in má-
lum, q̄ in bonum. Atq; idē non est miran-
dum, si non possit homo ex naturalibus tā-
ta pro Deo facere & perpeti, quāta homi-
nes plerunq; & faciunt & patiuntur pro re-
bus nihili, pro voluptatibus videlicet & di-
uitijs & honoribus huius seculi conseque-
dis, quæ momentanea bona sunt. Secundō
dico: Cū Deū non videamus, adhuc dif-
ficilius videtur Deum diligere supra oīa, &
pro eo mortē oppetere, etiam si nobis eius
perfec̄tio & bonitas cōstet per demonstra-
tionem. Et hanc difficultatem probare pos-
sumus ex illis verbis Ioannis: Qui em̄ non 1. Ioan. 4:
diligit fratrē suum, quem videt: Deum, quē
non videt, quomodo potest diligere?

Ad quintū: Aliud est, nō posse nos dilige-
re Deum super oīa sine gratia gratum facie-
te, quod haētenū nunquam diximus, neq;
credemus vñquam. Aliud est, nō posse nos
diligere Deum super omnia, sine gratia spe-
cialis auxiliij diuini, quod solū concessi-
mus. Quod si quis replicet, saltem vbi con-
stiterit nos diligere Deum super oīa, con-
stare posse nos à Deo peculiariter adiuua-
ri, respondeo: Nostra conclusio nō est cui-
dens. At hoc necessarium erat, vt quod ex
illa inseratur, cum alia euidenti euidentes esset.

DE NECESSITATE GRATIAE AD POENITENTIAM.

QUÆSTIO UNDECIMA.

AN ad veram pœnitentiā nostrorū
peccatorū, sufficient vires nostræ
naturales cū cōmuni Dei influē-
tia. Et q̄ sufficiāt, potest fieri ap-
pārens. Primō ex verbis Deuteronomij 30. Rationes
Cū em̄ polliceret Moyses populo Isra-
elito, q̄ amandus esset à Dfio, si Deū ipse pro parte
amaret, & obediret voci illius, eiusq; man-
data custodiret, & ad eum reueteretur in
toto corde, & in tota anima sua: subdidit
statim Mandatū, quod ego p̄cipio tibi ho-
diē, non supra te est, neq; procūl positum,
neque in cælo situm, vt possis dicere, Quis
nostrū valet ad cælum ascendere, vt de-
ferat illud ad nos, & audiamus, atq; opere
cōpleamus neq; trans mare positiū, vt cau-
seris & dicas, q̄s ē nobis poterit mare trās-
fretare, & illud ad nos vñq; deferre, vt pos-
sim⁹ audire & facere, quod p̄ceptū est: sed
iuxta te est sermo valde in ore tuo, & in
corde tuo, vt facias illū. Hec ibi Quę verba
vident aperte ostendere, non esse mandatū
de

de pœnitentia & reuersione ad Dñm, neque mandatum De dilectione Domini ex toto corde, supra nostras vires. Immò generaliter omnia mandata diuina facilima esse, & iuxta nos valdè in ore & corde nostro, neque extrinseco aliquo auxilio esse opus, vt ea seruemus.

Ezech. 13. Et potest hic locus confirmari ex illis verbis Ezechielis: Projicite à vobis omnes impietas vestras, quas impiè egistis in me, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum, & facite oīa mandata mea. Et paulò post:

Conuertimini, & viuetis. Nisi enim in potestate nostra eset, p̄iūcere à nobis impietas nostras, & facere nobis cor nouum & spiritum nouum, non hæc nobis Deus præciperet, qui à nemine exigit, quod est ei impossibile.

Matt. 12. Et confirmari potest secundò ex illis verbis Christi: Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum; aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Videtur enim h̄c ostendisse, vt benè colligit Augustinus libro contra Adamantium Manichei discipulum, in vniuersitatemq; esse potestate voluntatem suā mutare. Perinde em̄ videtur h̄c subiecisse potestati Pharisæorum, ad quos ista dicebat, potestatem faciendi se arbores bonas, ac fuerat in potestate eorum fecisse se malas arbores. Ad eos enim statim dicit: Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?

Secundò ad idem argumentor: Per facultatem nostram naturalem possumus dolere de offensa, quam in aliquem bene meritum de nobis, admiserimus. Igitur & de offensa Dei, qui nusquam non est in nos benignissimus.

Tertiò, quicunq; fidelis habet in potestate sua dolere de suis peccatis propter Deum, etiam cùm à Deo non mouetur, neq; excitatatur ad pœnitentiam. Potest enī ore & affectu dicere quandocunq; ei collibitū fuerit, Pœnitit me offendisse Deum, sicut potest dicere, placet me offendisse Deum. Et ita vnum sicut & alterum, videmur in nobis esse positum experiri. Ergo ad vtrumq; habet fidelis & qualem potestatem, neque indiget magis ad vnum, quam ad alterum, auxilio Dei speciali.

Psal. 118. In contrarium verò sunt illa verba Psalmista, Errauit sicut ouis quæ periret. Ideo em̄ errasse se dicit Psalmista sicut ouem, q̄a cognoscet se ad viam rectam redire suis vi-

ribus non posse, sicut neque ouis vñquam nouit redire ad viam, si semel ab ea errauerit, nisi reducatur à pastore. Vnde & velut hoc professus humiliter recurrit ad pastorem magni ouium, & clamat, Quare seruum tuum.

Ad hæc questionē breuiter sic respondeo.

CONCLVSI O.

Necessarium est Dei auxiliū speciale, neque vires nostræ naturales sufficient sine ipso, ad veram pœnitentiam de peccatis nostris, hoc est, ad verum de illis dolorem, vt fuerunt offensæ Dei. Hæc conclusio est sancti Thomæ in prima secunda, q. 109. art. 6. & 7. & in tertia parte, q. 62. art. 2. ad tertium. & sancti Bonauen. in secundo, d. 28. art. 2. q. 1. & d. 30. q. 1. & Marsi. q. 17. secundi. & Gregorij Ariminensis in secundo, distinctione 26. questione prima, & multorū aliorū Theologorum. Et notandum profectò, quod S. Bonauen. in fine q. statim citata ex d. 28. exp̄s̄e dicit, in duabus errâsse, & mentum fuisse Pelagium, & quod posuerit pri-
mam gratiā sub merito cadere, & quod di-
xerit liberi arbitrij proprijs viribus posse nos ad gratiā disponere. Est tamē hæc con-
clusio ex Doctoribus Catholicis contra Durandū in 2.d. 28. q. vñica, & contra Gabrielem eadē d. q. vñica, articulo 2. Et vide-
tur esse cōtra nostrū Doctorē Subtilē, & ita pleriq; Scotistæ, & alij non Scotistæ, existi-
mant. Et pro eorū sententiā tria potissimum conclusio-
videtur stare. Primum est, q̄a in quarto, di-
stinctione 14. questione 2. articulo 2. litera M. expressissimè dicit: Sciendum quod pec-
cator in peccatis existens, potest ex naturali-
bus cum communi influentia considerare
peccatum commissum, vt offensum Dei, &
vt contra legem diuinā, & vt auersum à
Deo, & vt impeditiuum premij, & induc-
tiuum supplicij, & sub multis talibus rationi-
bus, & potest voluntas ipsum sub aliqua illarum rationi, vel sub multis illud peccatum
sic consideratū detestari. Ex quibus verbis
videtur sensisse, voluntatē posse detestari
peccatum, vt offensum Dei ex naturali-
bus, & cum communi influentia, sicut dixit
intellectum posse ex naturalibus, & cum
communi influentia considerare peccatum,
vt Dei offensum. Ad vtrumque em̄ pot-
estiam videtur retulisse illud verbū. Ex naturalibus, & cum communi influentia. Se-
cundum est, quia ibidem, litera N, ita scri-
bit: Vel em̄ oportet dicere, quod iustifice-
tur

Pelagi du.
plex error.

Scotus, an
cōtra quām

cedens ha-
beat, sensi-
rit, expen-

tur peccator, sine omni dispositione sufficiēte de congruo ex parte eius, & perconsequens difficile est saluare quod apud Deū non sit acceptatio personarum, vt dictum est in secundo, distinctione 6. questione 2. & distinctione 2. questione vñca: vel nulla potest esse sufficiētor dispositio ad istam iustificationem, quām ista attritio, videlicet detestatio peccatorum, perfectè circumstantia in genere moris. Hæc ille: Ex quibus videtur sensisse, ad vitandum accēptionem personarum in Deo, necessarium esse ponere aliquam dispositionem in peccatore, quæ sit sufficiens causa suæ iustificationis, quamq; ipse ex ipsa sui potestate arbitrij apponat, vt ipse merito potius quām alias iustificetur, & Deus probetur alienus ab omni acceptance personarum in hoc, quod quosdam iustificat, & non omnes.

Tertium, quod fortius suadet Doctorem Subtilem huius fuisse sententia, est responsio ad vltimum eiusdem questionis, Cū enim ip̄l sibi obijceret ex Augustino in De vera & falsa pœnitentia, sine caritate esse non posse veram pœnitentiam, & opus Dei esse fructiferam pœnitentiam, exp̄s̄e respondet, pœnitentiam posse innasci ex naturalibus: sed non esse veram, quantum ad finem pœnitentia attingendum: neque fructiferam, hoc est, ferentem fructum, sine caritate. Hunc em̄ fructum fert, & hunc finem assequitur in vltimo instati temporis, quo continua inpetrat gratiam.

Sed tanta est mihi pietas in Doctorē Subtilem, tamque piā habeo opinionem de illius felicissimo ingenio, & Catholicā & omnino singulari & præcellenti doctrina, vt neque istis argumentis adduci possim, vt credam illum sensisse nos ex naturalibus virib; in hoc statu habere posse dispositionem ad gratiam sufficientem. Et quidem in primo, distinctione 44. questione vñca, litera E. cū docet quenlibet peccatorum, dum est in via, posse de lege saluari, non liberum ipsius arbitriū, statuit huius esse causam, sed q̄a Deus, ait, potest eum sua gratia præuenire. Ex quo clarè videtur posse colligi, eum posuisse gratiam præuenientem ad pœnitentiam, & ab ea proficiendi, q̄a quidam iustificantur. Neque verba quæ allegata sunt, conuincunt sat, eum contraria defendisse sententiā. Nam ad primum dicere possum, illa verba, Ex naturalibus, & cum communi influentia, non esse refe-

renda ad vtrumq; potētiam rationalem, sed tantum ad intellectum, non ad voluntatē: immò eoipso quod non ea adiunxit Doctor, cū de voluntate locutus fuit, videtur indicasse aliquam, quod ad hoc, se credidisse differentiam subesse inter intellectum & voluntatem: neq; sic posse voluntatem detectari peccatum ex naturalibus, & si intellectus possit iudicare, peccatum esse detectandum. Quod quidem videtur negare questione 3. eiusdem distinctionis 14. Aper- tè em̄ ibi dicit, nō posse intellectum ex naturalibus iudicare, peccatum esse detectandum, inquit, est offensum Dei, & auer- sum à Deo. Ad ea verò verba, quæ secun- do loco inducta sunt, possumus dicere, nō iustificari hominem sine aliqua dispositio- ne ex parte sua, etiam si ad ea requirat speciale Dei auxilium. Neq; Doctor Subtilis ibi id agit, vt ostendat hominem iustificari absque aliquo Dei speciali auxilio, sed tan- tum nititur ostendere, requisitum esse ali- quid ex parte nostra, vt verè iustificemur, & satis quidem esse attritionem de peccata- tis perfectè circumstantiam.

Ad tertium verò argumētū, quod ma- gis pungit, dicendum est, cū dicitur, pœnitentiam posse innasci ex naturalibus, in- telligitur, vt patet ex antecedentibus & consequentibus, posse innasci ex naturali- bus hominis fine vlo habitu infuso, quod vnum ibi agebatur: non autem ex naturali- bus, sine auxilio Dei speciali. Et ita etiam possunt & debent exponi, quæ S. Tho. in se- cundo, d. 28. art. 4. de his dicit, cū ait, ex so- lo libero arbitrio posse se hominē præpa- rare ad habendum gratiam gratum facien- tem, quia faciendo quod in se est, gratiam à Deo consequit. Et ita eū exponit optimus illius expositor & defensor Caietanus in cōmenta, 15. primū secunda, q. 109. art. 6.

Sed potest q̄s quarto obijcere nobis, quæ dicunt à Doctore Subili in secundo, distinc- tione 7. questione vñca, litera I. Vbi de an- gelis lap̄sis cōcedit, magis esse in eorū po- testate, q̄a sit in potestate hominum, habere ex puris naturalibus attritionem sufficien- tē, neq; ideo non posse eos meritoriè vel- le, q̄a non possint se disponere ad gratiam, sed propter alias causas, quas ibi assignat. Ad hæc tamen primò dico: Ibi nihil diffini- tur de hoc, an vel angelus, vel homo ista possint ex naturalibus. Secundò: Quanuīs aliquid statueretur de angelo, tamen cūm b b b Doctor

Doctor fateatur maiorem esse potestatem angeli, quam hominis, nihil illa esset contra nos, qui solum de hominibus hic agimus. Sed quidquid sit de sententia Doctoris Subtilis, in cuius verba nos nūquam iurauimus, tametsi eū, quātūm maximē possumus, cupiamus defendere, nos conclusio nem nostrā apertis argumētis firmabimus.

Conclusio rationibus confirmat.

Et primō quidem pro ista sententia argumētor: In multis locis scripturæ Deo tribuitur conuersio & pœnitentia peccatorum, à Deo etiam illa postulatur, & de illa Deo gratia aguntur. Signum est ergo, ad eam non sufficere vires nostras, sed donum Dei cam esse, necessariumq; esse ipsius fauorem specialem, vt eam habeamus. Consequentia satis probata est in p̄cedentibus quæstionibus. Antecedens verò probatur: Audita ratione quā Petrus aliquibus Apostolis & discipulis dedit de ingressu suo ad gétes, tacuerunt, ait Lucas in Actis, & glorificauerunt Deum, dicentes: Ergo & gentibus pœnitentiā dedit Deus ad vitam. Et Paulus idē cum modestia dicit oportere corripere eos, q̄ resistunt veritati, nē quādō det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendum veritatem, & resipiscant à diabolī laqueis, à quo captiuū tenentur ad ipsius voluntatem. Et Daud Domino tribuit suam conuersione, tum aliás sāpē, tum verò ibi, Expectans expectauit Dominum, & intendit mihi: Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu misericordiæ, & de luto facis. Et Hieremias apertiū: Sana me Domine, & sanabor: saluum me fac, & saluus ero, quoniam laus mea tu es. Et alibi: Postquam conuertisti me, egi pœnitētiā. Et ibidē humiliter precatur: Conuerte me, & conuertar, gatu Dominus Deus meus. Et alibi: Conuerte nos Domine ad te, & cōuertemur. Et David agnoscens vnius esse Dei hoc tātūm beneficium, confidenter clāmabat: Deus virtutum, conuerte nos. Et alibi: Conuerte nos Deus salutaris noster. Et alibi: Timorem meum dabo in cor eorum, vt à me non recedant, & visitabo eos, vt bonos eos faciam. Eccē apertē hīc dicit Deus, se facere, vt boni simus. Et Ioannes: Si quis viderit fratrem suum peccatum nō ad mortē petat, & dabitur ei vita. Et Paulus apertē declarat, Deo vni nos debere, quād pœnitentiam facimus, cūm ait: Cum gaudio gratias agentes deo & patri, qui dignos nos fecit in partē sortis sanctorum

Hiere. 17.

Thre. 5.

Psalm. 79.

Psalm. 84.

Hiere. 32.

I. Ioan. 5.

Coloss. 1.

in lumine: Qui eripuit nos de potestate nebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Et cūm per Ezechielem præ Ezech. 36 dicit omnes se aliquandō conuersum reliquias Israel. Vide vt totam Iudeorum cōuersionem sibi attribuat Dominus, dicens: Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & spiritum meum ponam in medio vestri. Et faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & operemini. Et paulō post: Et saluabo vos ex omnibus inquinamentis vestris: Et recordabimini viarum vestiarum pessimarū, studiorumque non bonorum, & displicebunt vobis iniquitates vestrae & scelera vestra. Et post pusillum: Hæc dicit Dominus Deus: In die qua mundauero vos ex omnibus iniquitatibus vestris, & inhabitare fecero vrbes, & instaurauero ruinosa, & terra deserta fuerit exulta, quæ quondam erat desolata, in oculis omnis viatoris dicent: Terra illa inculta, facta est vt hortus voluptatis: & ciuitates desertæ & destituta atq; suffossa, munitæ federunt: Et scient gentes quecunq; reliquæ fuerint in circuitu vestro, quia ego Dñs ædificaui dissipata, plantauiq; inculta, ego Dominus & locutus sum, & fecerim. Hæc dicit Dominus Deus. Et nē quis dicat, Faciet quidem Dominus Deus ista, & facit in conuersione cuiuscunque peccatoris infundendo ei gratiam suam & virtutes, sed facit propter merita eorum, q̄ conuertuntur, bis ibidē dicit Dominus: Non propter vos ego faciam, notū sit vobis, sed propter nomen sanctum meum. Et per pulchrè ponderat hunc locum Augustinus locum ex Ezechiele diligenter ponderat. Et alibi: Conuerte nos Domine ad te, & cōuertemur. Et David agnoscens vnius esse Dei hoc tātūm beneficium, confidenter clāmabat: Deus virtutum, conuerte nos. Et alibi: Conuerte nos Deus salutaris noster. Et alibi: Timorem meum dabo in cor eorum, vt à me non recedant, & visitabo eos, vt bonos eos faciam. Eccē apertē hīc dicit Deus, se facere, vt boni simus. Et Ioannes: Si quis viderit fratrem suum peccatum nō ad mortē petat, & dabitur ei vita. Et Paulus apertē declarat, Deo vni nos debere, quād pœnitentiam facimus, cūm ait: Cum gaudio gratias agentes deo & patri, qui dignos nos fecit in partē sortis sanctorum

Pela-

Pelagius, sed ipse Dominus, Ego facio, & non propter vos, sed propter nomē meum sanctum. Quid enī potestis facere boni de corde non bono? Vt autem habeatis cor bonum, Dabo vobis, inquit, cor nouum, & spiritum meum dabo vobis. Nunquid potestis dicere, Priùs ambulauimus in iustificationibus eius, & iudicium eius obseruauimus, & fecimus, vt digni essemus quibus gratiam suam daret? Quid enim boni faceretis homines malis? Et quomodō ista faceretis, nisi boni essetis? Vt autem homines sint boni, quis facit nisi ille qui dixit, Visitabo eos, vt bonos eos faciam? Et qui dixit, Spiritum meum dabo vobis, & faciam, vt in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obseruetis & faciatis? Itā nōdūm euigilatis? Non auditis, Faciam vt obseruetis: postremō, Faciam vt faciatis? Quid adhuc vos inflatis? Nos quidem ambulamus, verum est: nos obseruamus, nos facimus, sed ille facit, vt ambulemus, vt obseruemus, vt faciamus. Hæc est gratia Dei, bonos faciens nos. Hæc est misericordia eius, præueniens nos. Quid merentur deserpta & exterminata & effossa, quæ tamē ædificabuntur, operabuntur, & munientur? Nunquid hæc pro meritis desertiōis, exterminationis, effussionis suæ? Absit. Ista enī merita mala sunt, hæc munera bona. Redundant, itaque malis bona. Gratuita ergo, nō debita, & ideō gratia. Ego, inquit Dominus, ego Dominus. Nōnne te ista vox comprimit à humana superbia, quæ dicas, Ego facio, vt merear à Domino ædificari atq; plantari? Nōnne audis, Non propter vos ego facio, Ego Dominus ædificaui destratas, plantaui exterminatas? Ego Dñs locutus sum & feci, non tamē propter vos, sed propter nomē meum sanctum. Hæc ibi: Et post hæc etiam ponderat ad hoc propositum, quod sequitur statim in Ezechiele: Adhuc in hoc inueniet me domus Israel, vt faciam eis. Multiplicabo eos sicut gregem hominum, vt gregem sanctum, vt gregem Hierusalem in solennitatibus eius. Ex psalmo enim 94. colligit, neminem esse ouem, nisi quē ipse fecerit. Ipse enī itā legit, Nos populus pascuæ eius, & oues manūs eius: vbi nos legimus, Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. Et eodem testimonio Ezechielis vtitur c. 14. De gratia & lib. arb. ad probandum eandem veritatem. Et merito profectō postillius citationem, itā sub-

dit: Quis itā sit cæcus, vt non videat? Quis itā lapideus, vt non sentiat istam gratiam, non secundūm merita bone voluntatis dari, Domino dicente, atq; testante: Non p̄pter vos ego facio? Sed hæc satī superque fint pro primo argumento.

Secundō pro ista sententia argumentor secunda pro ex diffinitionibus ecclesiæ. Innocentius enī conclusio. huius nominis primus, in rescripto ad Carthaginense Concilium, inter cetera itā ait: Adiutorio Dei quotidie nos egere, negare non possumus. Hoc enī seu benē viuimus, puocamus, vt melius sanctiusq; viuamus, seu prauè sentientes, à bonis auertimur, vt ad rectam redēam⁹ viam, eius auxilio plus egemus. Hæc ibi.

Confirmat etiam istam veritatem Cœl. i. Con. tom. stinus huius nominis primus, in sue epist. 594. lk. printæ canon. ii. ex sacerdotalium obseruationum sacramentis, quæ ab Apostolis tradita in toto mundo, atq; in omni Ecclesia Catholica vniiformiter à Deo, ait, celebrari, vt legem credendi lex statuat sup̄plicandi. Sunt autem eius ista verba: Cūm Orationes sanctarum plebium præsules mandata sibi solennes in met legatione fungantur, apud diuinaclem. die Parasce- ues.

Nunquid hæc pro meritis desertiōis, exterminationis, effusionis suæ? Absit. Ista enī merita mala sunt, hæc munera bona. Redundant, itaque malis bona. Gratuita ergo, nō debita, & ideō gratia. Ego, inquit Dominus, ego Dominus. Nōnne te ista vox comprimit à humana superbia, quæ dicas, Ego facio, vt merear à Domino ædificari atq; plantari? Nōnne audis, Non propter vos ego facio, Ego Dominus ædificaui destratas, plantaui exterminatas? Ego Dñs locutus sum & feci, non tamē propter vos, sed propter nomē meum sanctum. Hæc ibi: Et post hæc etiam ponderat ad hoc propositum, quod sequitur statim in Ezechiele: Adhuc in hoc inueniet me domus Israel, vt faciam eis. Multiplicabo eos sicut gregem hominum, vt gregem sanctum, vt gregem Hierusalem in solennitatibus eius. Ex psalmo enim 94. colligit, neminem esse ouem, nisi quē ipse fecerit. Ipse enī itā legit, Nos populus pascuæ eius, & oues manūs eius: vbi nos legimus, Nos autem populus eius, & oues pascuæ eius. Et eodem testimonio Ezechielis vtitur c. 14. De gratia & lib. arb. ad probandum eandem veritatem. Et merito profectō postillius citationem, itā sub-

bbb 2 orat:

orat: Voluntates nostras, quæsumus, Domine adspirando præueni.

^{1. Cœc. tom.} In Concilio etiā Arausiano secundo, cap. 722.

nōne quarto, ita legimus: Si quis, vt à peccato purgetur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem, vt etiam purgari velimur, pér sancti spiritus infusio- nē & operationem in nos fieri cōfitetur, resistit ipsi spiritui sancto, per Salomonem dicēti: Preparatur voluntas à Dño. & Apostolo salubriter prædicant: Deus est q̄ operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate.

^{Phil. 2.}

Et canone sexto: Si q̄s sine gratia Dei cōdētibus, volentibus, desiderantibus, conātibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, petentibus, querētibus, pulsantibus nobis dicit misericordiam conferri, non aut diuinū, vt credamus, velimus, vel hæc oīa, sicut oportet, agere valeamus, per infusio- nē & inspirationem sancti spiritus in nobis fieri cōfitetur, aut humilitati & obe- dientiæ humanæ subiungit gratiæ adiutorium, neq; obediēs & humilius ipsius gra- tiæ donum esse consentit, resistit Apostolo dicēti: Quid habes, quod non accepisti? Et, Gratia Dei sum id quod sum. Et can. 13. Ar- bitrium voluntatis in primo homine infir- matum, nisi per gratiam baptisminon po- test reparari. Quod amissum, nisi à quo po- tuit dari, non potest reddi. Vnde ipsa veri- tas dicit: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Hec ibi. Et ponderāda sunt ista verba. Ut em̄ supra admonuimus, capitula huius Cœciliij, diffinitiones sunt Sedis Apo- stolicæ. Et hīc apertissimè diffinitur etiam, ipsam voluntatem surgendi à peccato, ab spiritu sancto esse, & contra Apostolum es- se, si quis dicat sine gratia Dei fieri illa, qui- bus obtinemus misericordiam diuinam: & cōtra Christum, si quis afferat liberum arbitrium posse reparari, nisi ab ipso Christo. Et ibidem canon. 8. à recta fide decernitur alienus, qui alios misericordia, alios per li- berum arbitriū ad gratiam baptismi venire posse contēdit. Quod si liberum arbitrium non est sufficiens, vt quis velit baptizari, neque sufficiet profecto ad poenitentiam, quæ longè difficilior est.

^{1. Cor. 4. b} ^{1. Cor. 15. d}

^{Ioan. 3.} Tertiō induci possunt pro his multa Diui Augustini testimonia apertissima. In ter- tio Hypognosticōn ita ait: Sola voluntate sua si p̄fumat homo, mundari nō potest, immo neq; ex corde poenitere comperitur;

^{3.} Ex Augu- stino pro conclusio- ne testimo- nia,

quia Petrum nisi Dñs respexisset, nūquām Mat. 26, poenitentia motus amarē fleuisset. Et sub-

dit: Poenitentia ergo res est optima atq; pér- fecta, quæ defectos reuocat ad perfectum. Sed omne datum optimum, & omne donū Iaco. 1, perfectum, deforsū est, descendens à pa- tre luminū, Iacobus inquit Apostolus. Hec ibi. Quæ manifeste ostendunt, secundūm D. Augustinū, nō solūm esse à Deo, q̄ mū- demur à peccato, & illius gratiam cōsequa- mur, sed ipsam dispositionē, per quā hoc as- sequimur, à Deo esse. Et libro primo De gratia Christi contra Pelagium & Cælesti- um, ea. 45. citat, & approbat beatū Ambro- situm libro decimo expositionis Euangelij secundūm Lucam, ita dicentem: Bonā la- chrymā quæ culpam lauant. Deniq; quos Iesus respicit, plorant delictum. Negauit primò Petrus, & nō fleuit, quia non respe- xerat Dominus. Negauit secundò, & non fleuit, quia adhuc non respexerat Domi- nus. Negauit tertio, & respexit Iesus, & ille amarissimè fleuit. Et addit st̄atim Augu- stinus de suo: Legant isti Euāgelium, & vi- deant Dominum Iesum, tunc intūs fuisse cūm à sacerdotum principibus audiretur: Apostolum verò Petru foris, & deorsūm in atrio cum seruis ad focum, nunc seden- tem, nunc stantem, sicut verissima & con- cordissima Euangelistarū narratione mo- stratur. Quod ergo scriptum est, Respexit eum Dominus, intūs actum est, in mente actum est, in voluntate. Misericordia Do- minus latēter subuénit, cor tetigit, memo- riā reuocauit, interiore gratia sua visita- uit Petrum, interioris hominis usque ad ex- teriores lachrymas mouit & duxit affectū. Hec ille. Quibus quid dici potest manife- stiūs? Idē tradit in libro De gratia & li- bro arbitrio, cap. 5. his verbis: Nisi donū Dei ipsa conuersio effet, non ei diceretur: Deus psal. 79. virtutum, conuertere nos. Deus, tu conuer- psalm. 34. tēs uiuificabis nos. Conuertere nos Deus sa- nitatum nostrarum. Et ca. 6. eiusdem libri, propter hoc ait dealbatam dictam esse Ecclēsiā in Canticis, quia per seipsum alba canticū esse non posset. In libro etiam quinto con- tra Julianum, cap. 9. ita ait: Quantanlibet præbeat Deus patientiam, expectando & sustinendo peccatores, nisi Deus dederit, quis aget poenitentiam? Et probat ex ci- tatis Apostoli verbis. Et libro primo Re- tractationum, cap. 9. Spontē homo, id est, libero arbitrio, cadere potuit, non etiam surge-

Lug. 10.

surgere. Eandemq; sententiam citat ibi ex libro de libero arbitrio, his verbis: Nō sic ut spontē homo cecidit, ita etiā spontē sur- gere potest. Et in tertio Hypognosticōn, exponens de genere humano parabolam Euangelicam hominis, qui descendebat ab Hierusalem in Hiericho: Homo, inqt, vul- neratus libero arbitrio per Adē peccatum, sine gratia Dei, id est, per se solum sanare se non potest, neq; spontē ad paradisum re- uerti, sanctorum numero sociandus, neq; gratiam meritis ullis accipit, sed totum sua misericordia Deus peragit. Et paulopōst: Ideō semiuius dicitur relictus, q̄a ad æternām vitam, quam perdidera, redire non sufficiebat. Curiacebat, dicite, si per se sur- gere poterat vel sanari, nullius indigēs adiutorio? Sed iacebat vulneratus, quia vires ei propriæ ad surgendum, quo ad sanādum se medicum, id est, Deum requireret, non sufficiebāt. Et in frā: Ideō misericordia mo- tus dicitur Samaritanus, qui figura fuit Christi, dum videret eum, iacentem videlicet, & non surgentem, neque currentem: q̄a in eo, vt curari dignus esset, meritum nul- lum inuénit. Et benē ponderat, quod non proprio gressu, sed iumēto superimpositū, in stabulum detulit: q̄a ille peccata nostra portauit, & pro nobis doluit. Et post ali- quanta: Quid etiam, inquit, aliud ostendit, & in oue illa perdita ex cērūm ouibus, nisi liberum arbitrium, possibilitatis bono- vitio primi hominis perditio, à iustorum er- rāsse consortio, neq; per se ad cohortem, id est, ad paradisum, de quo exiuit, fidelium numero resociandum posse reuerti, nisi in debita gratia sua, vtiquè voluntate sua bonus pastor Christus, qui pro nobis animam suam posuit, de deserto errantem, hoc est, de isto mundo, in quo homo diuini p̄cepti desertor, exulans est, & errat libero ar- bitrio in operibus diaboli, humeris suis su- perimpositum, in adiutorium, scilicet fidei sue & caritatis, reuocauerit? Hec ibi. Et cō- tra Julianum hereticum, qui bonam volū- tam ex libero arbitrio tantum esse dicebat, atque hominem per liberum arbitrium posse bonum velle & operari sine gratia asserebat, tractas illa verba Apostoli: Non est volentis &c. ita ait: Apertam de commē- datione gratiæ Apostolus sententiam pro- tulit, cūm ait: Non est volentis, neque cur- rentis, licet non sit ab ipso, sed à Deo ipsa gratiæ collatio vel acceptio. Apertum etiam est eiusdem testimonium in ca. 7. De b b b b 3 bono

bono perseverantia, vbi expresse dicit, post casum hominis non nisi ad Dei gratiam pertinere, ut homo ad eum accedat. Et hæc eadem diffinita sunt capit. 31. libri De fide ad Petrum, vbi ita dicitur: Firmissimè tene, & nullatenus dubites, neminem hinc posse hominum pœnitentiā agere, nisi quæ Deus illuminauerit, & gratuita sua miseratione cōuerterit. Et probatur hoc ibi ex cōtatis verbis Apostoli. In libro etiam de Ecclesiasticis dogmatib⁹, ita legimus: Initium salutis nostræ, Deo miserante, habemus.

Quarta propositio confirmatio conclusio.

Quartò ista oīa cōfirmare possumus hanc rationē: Ad fidem & dilectionem Dei super oīa, requiritur auxilium Dei speciale, vt iam patet ex dictis: Ergo etiam ad veram pœnitentiam. Vera em pœnitentia fidem & dilectionem Dei requirit, & ultra hęc, quæ placuerunt reprobant, & eorum habet displicentiam. Quod non exiguae difficultatis esse, experientia nobis monstrat. Hinc enim est, rarissimos esse, quos verè pœnitentia suorum delictorum. Ex quo & confirmare possumus, ad pœnitentiam requiri Dei speciale auxilium. Nisi em difficultatum esset verè pœnitere, & diuino egere auxilio, cū mille bona sequantur ex hoc: & à Deo, qui fallere non potest, promissa sint verè pœnitentibus incomparabilia beneficia, innumeraque & importabilia mala impēdeant impenitentibus & obstinatis corde, quomodo tam pauci veram pœnitentiā habent suorū peccatorū quomodo etiam ex duobus per oīa æqualibus, & ex æquo ista intelligentibus, vnum pœniteret suorū peccatorū, non alterum?

Quinta cōfirmatio.

Quintò idem probo hoc argumēto: Nemo potest mereri primam gratiam, aut remissionem peccatorum, vt superius quæstione sexta & septima latissimè ostendimus. Et oppositum, vt tune docuimus, est error Pelagi⁹ iam sèpè damnatus. Ergo nemo potest ex puris naturalibus conuerti ad Deum, & habere verum dolorem de peccatis, sufficientemq; ad veniendum ad Dei gratiam. Probatur ista consequentia. Ille em⁹ qui ex suis naturalib⁹ facit totum, quod requiritur & sufficit ad obtinendum gratiam, verè eam meretur. Quid em⁹ amplius requiritur? Et quidem Diuus Augustinus, cū impugnat Pelagium, dicentem: Gratiam secundū merita nostra dari, nō tam hoc agit, vt ostendat actus quibus disponimur ad gratiam, non esse merita gratiae,

quām vt ostendat ea opera non esse nobis ex nobis, sed ex Dei dono. Immò ideo cōtendit ea opera non esse merita, quia non sunt à nobis. Et in hoc potissimum contradicit Pelagio, quia ille dicebat à liberi arbitrij naturali potestate ea profici, neque opus esse nobis ad illa peculiari DEI gratia. Et Mileitanū Concilium, & Carthaginense, & Arausicanum secundum, & Innocentius, & Cælestinus primus hoc præcipue egérunt, vt patet ex iam citatis, vt monstrarent necessē esse, vt ad hæc adiuuaret spiritus infirmitatem nostram, & ea Dei nostri benignitas precibus assiduis imploraretur. Vndē & Diuus Augustinus in De gratia & libero arbitrio, quod Apostolus dicit, Nō ex operibus saluari nos per fidem, ita concordat cum eo, quod ab eodem dicitur, Creati in Christo I E S V in operibus bonis: Non ex operibus, inquit, tanquam tuis, ex teipso tibi existentibus, sed tanquam his in quibus Deus te finxit, formauit, & creauit. Et benè ad hoc propositum aptat allegoricè illa verba: Nē ^{Deut. vii.} dicas in corde tuo, fortitudo mea, & potentia manus meæ fecit hæc omnia. Et mirific consonant illa: Neq; em⁹ in gladio suo pos. ^{Psalm. 43.} federunt terram, & brachium eorum non saluauit eos: Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam cōplacuisti in eis. Et super illa verba Psal. mi 29. Vita in voluntate eius: Quid est, ait, Vita in voluntate eius? Et respondet, Non in viribus nostris, non in meritis nostris, sed quia voluit, saluos nos fecit, non quia digni eram⁹. Quo enim est peccator dignus, nisi supplicio? Hæc ibi. Et non dubito quin Diuus Augustinus concessisset, ex meritis hominem iustificari, si per opera propriæ liberi arbitrij iustificaretur, immò videtur ipse concessurus ex iustitia iustificari. Pro eodem enim ipse accepit, Ex meritis, & Ex iustitia iustificari. Vndē & in libro primo contra duas epistolas Pelagianorum, capite decimonono, cū quareret, quibus meritis Paulus fuerit repente conuersus, respondet: Quid ego dicam, quibus meritis, cū ipse clamet, Non ex Tit. 3. operibus iustitiae quæ fecimus nos, sed secundū suam misericordiam saluos nos fecit. Et sup illa verba Apostoli, Quis prior &c. Si aliquid, ait, meritorium anteuenit gratiam, iam nō gratis datur, sed ex debito redditur.

Quod

Pelagi⁹ error in quo fuit sic.

Quod si quispiam dixerit, in eo potissimum constitisse errorem Pelagi⁹, vt crederet iustificari nos posse operibus nostris, & mereri vitam æternam, sine gratia gratum faciente: is aduertat primò haud quam esse verisimile, Pelagium in tantam infaniam venisse, vt diximus in sexta quæstione, vt crederet non esse necessariū ad justificationem nostram & merita beatitudinis Deum nos acceptare ad suam amicitiā, vel beatitudinē, siue per solā suam benignissimam voluntatem, siue etiam per gratiam creatam. Et quidem, vt apertè docet diuus Aug. c. 6. De grat. & lib. arb. Pelagiani non negabant gratias nobis, & non secundū merita nostra, remitti peccata, sed in hoc errabant, quod hanc solam asserabant gratiā, non secundū merita nostra, ceterasq; aiebāt meritis precedentibus reddi. Secundò aduertat, q̄ sic existimat, nō solū cōtendisse Patres aduersus Pelagi⁹, quod necessaria esset gratia ad merendum vitam æternā, & consequendū remissionē peccatorū, sed etiam, vt ex dictis patet, ad implenda mandata Dei, & vt ea faciamus, quibus superamus tentationes, & in via Dei proficim⁹, & à peccatis nostris recedimus, & auertim⁹, neq; minus ad hoc quām ad alia statuerunt gratiam necessariam. Neq; minus Pelagianicū censuissent, si quispiam diceret, posse nos per facultatē nostræ libertatis oēs eos aet⁹ elicere, quos DEVS requirit ad nostrā iustificationē, quām si diceret, sine gratiā faciēte gratias diuina posse nos iustificari. Et Aug. apertè in ca. 14. De gratia & lib. arb. dicit contra Pelagianos, neq; scientiam diuinæ legis, neq; naturam, neq; solam remissionem peccatorum esse gratiā illā, quæ p̄ Iesum Christū Dm̄ nostrum nobis datur, sed & eam, quæ facit, vt lex impleat, & vt natura liberetur, n̄ pecatum dominetur. Et ad errorem Pelagianorum pūtat pertinere, si quis dicat gratiam dari secundū merita bonæ voluntatis, etiamsi afferat non dari secundū merita bonorum operum. Tertiò, qui si bi persuaderet, in eo constitisse errorem Pelagi⁹, velim diligenter aduertat. omnes Pelagi⁹ impugnatores hoc contendisse, quod per peccatum infirmatum fuerit & attenuatum liberum nostrum arbitrium. Si autem concedimus, per liberum arbitrium posse nos omnes actus efficere & habere, qui requiruntur ad obtinendum gratiam diuinam, licet concedamus non posse nos sine gratia diuina obtinere remissionem peccatorum, aut mereri beatitudinem, nihil est, cur infirmatum aut debilitatum creditur nostrum liberum arbitrium. Si enim potest omnes actus efficere, quos potuisse in statu innocentia, etiamsi non possit sine gratia diuina vlla habere merita, certè poterit, quidquid poterat in statu innocentia. Quia in eo statu neque mereri potuit beatitudinem sine gratia diuina, neque ad gratiam diuinam peruenire, nisi Deo illam ei liberaliter largiente. Itaque nisi ad hæc concedamus necessariam esse gratiam, quæ cōmunicatur nobis propter merita Christi, esto, indigerit genus humanū redemptore & reconciliatore ipsius cum DEO, tamen non indiguerit reformatore & reparatore, & quantum ad hoc, non fuisset necessaria nobis passio Christi, vt benè cōtra Pelagium arguit Augustinus tertio libro Hypognosticōn. Et licet Doctor Subtilis in primo, dist. 17. quæst. 1. art. 1. & 2. dicat, hoc appropinquare errori Pelagi⁹, immò videri ipsius errorem, si quis dicat creature aliquam ex solis naturalibus posse meritorie agere, aut, quod idem est, actū ex puris naturalibus esse meritorium: inde non sequitur, ipsum non credidisse, ad errorem Pelagi⁹ spectare, si quis dixerit, ex solis viribus naturalibus posse quempiam se sufficienter disponere ad gratiam.

Ad argumenta facta in principio quæstionis, sic respondeo: Ad primum: Omnia luuntur, illa dixit Moyles, vt ostenderet dilectionem DEI & pœnitentiam, & generaliter omnia opera mandatorum non esse ex natura operum adeò laboriosa, vt affondere in celum, & transfretare mare. Licet enim ea non possimus ex naturalibus perficere propter infirmitatem & imbecillitatem, quam cōtraximus ex peccato, tamen suavia sunt & levia, & nō grauia, & ea ex plere facile possumus cum auxilio diuino, quod & nostræ quoq; subest potestati, sicut & cōcursus generalis. Et aliud est, opera aliqua esse laboriosa & difficilia: aliud, nostras illa exuperare vires. Hoc conuenit mādatiis diuinis, non illud. Ioānes em⁹ dicit, Mādata ei⁹ grauia nō sunt. Et ipse Christ⁹: ^{1. Ioan. 5.} Iugū, inqt, meū suave est, & on⁹ meū leue. ^{Matt. 11.}

Ad confirmationem priorem responderet Aug. cap. 15. De gratia & libero arb. 1. Ideo iubet quod ipse daturus est, quia dat quod b b b 4 iubet,

inbet: & adiuuat, vt faciat, cui iubet. Hæc Aug. Voluit etiam Deus ostendere illa p̄cipiendo, quæ sine ipsius auxilio non possumus, liberis nos esse arbitrijs, & potestati nostræ subesse ipsi auxiliū. Sed vt agnosceremus ab eo esse, vt projiciamus à nobis iniquitates nostras, ipse alibi dicit se solum facere mundū de immundo. Et vt agnoscamus ab eo esse cor nouū, & spiritum nouū, qui præcepit vt faceremus nobis cor nouū, alibi dicit: Dabo vobis cor nouū & spiritum nouū. Et qui dicit, Conuertimini, & viuetis: dicit, Si conuerteris, conuertam te. Ad confirmationem alterā respondet Augustinus primo Retractionū, cap. secundo: In potestate hominis est, mutare in melius voluntatem: sed illa potestas nulla est, nisi ab eo detur, de quo dictum est, Deedit eis potestatem filios Dei fieri. Ad secundū: Pœnitentia vera formaliter vel virtualiter annexum habet propositū servandi omnia mandata diuinā. Atque ideo difficilior est pœnitētia, quæ dolor de offensa alicuius amici. Et alioquī sicut difficultius est, vt iam diximus, diligere DEVUM quem non videmus, quæ proximū, quem intuemur, cuiusq; beneficia in nos, nō credimus, sed experimur, & manibus contremiscimus: ita & dolere videtur difficultius de offensa Dei, quæ de offensa proximi. Ad tertium: Licet raro contingat peccatorem dolere de suis peccatis, quin prius excitetur à Deo aliquibus impulsibus & inspiratiōnibus sanctis, tamen fatemur in potestate cuiuscūq; saltem fidelis, esse dolere de suis peccatis, quandocunq; habet usum rationis, qd Deus paratissimus est præstare totum quod ex parte ipsius requiritur. Et quemadmodū non sequitur, nos non indigere auxilio ipsius generali, quia in nostra potestate esse experimur velle quidquid libuerit: ita non sequitur, nos non indigere auxilio ipsius speciali, quia in nostra potestate experiamur posse nos dolere de peccatis nostris, quandocunq; hoc placuerit. Dicet tamen quis: Saltem, quando DEO non mouente, neque instigante nos prius ad pœnitentiam, ex potestate nostri arbitrij conuerteremur ad Deum, & dolorem de peccatis nostris, nos limitaremus & determinaremus concursum diuinum speciale ad eam conuerzionem & dolorem, & præcederet naturā efficientia voluntatis, efficientiam diuinam, & non ille face-

na-

Iob 14.
Ezech. 36.
Hiere. 15.
Ioan. 1.
2. arg. solvitur.
Soluitur argum. 3.
Obiectio.

natura efficientia illius, efficientiam nostræ voluntatis. Quod & hoc exēplo potest aliquanto apertius fieri. Sicut enim, dum ego demissis oculis sto contra speculū aliquod, imago mea, quæ relucere videtur in speculo, attollere non potest oculos, nisi ego prius natura attollam: & me attollen-te, simul ipsa omnino attollit: & si libera esset, vt attollere possit oculos, cū vellet, si tamen non in totum inuerteretur ordo naturæ, non haberet hoc, nisi quia possit facere, vt ego attollam: neq; possit ipsa attollere oculos, nisi me prius attollente meos oculos, ac per hoc & ipsius oculos erigente: ita nos, qui ad imaginem Dei facti sumus, & imago ipsius sumus, si quandō nos Deo propter peccata nostra deserēte, proni spectemus in terram, & depresso sumus oculis mentis nostræ in bona huius mundi, etiam si propter arbitrij nostri libertatem, in potestate nostra habemamus facere, vt Deus adspectum nostrum à terra erigit, & ad se conuertat, tamen hoc nō possimus facere, quin Deus ipse prius se quodam modo erigat & tollat, vt nos leuet, & ipsum possimus erectis oculis recte adspicere, hoc est, quin Deus ipse prius nostræ humilitatis & depressionis misertus, admirabili quodam modo, & planè suauissimo, & nostræ libertati confono, ab his quæ malè amamus, nos abstrahat, & rebellies nostras ad se conuertat voluntates.

DE NECESSITATE GRATIAE AD BENE OPERANDVM.

AN necessaria sit gratia auxiliij specialis ad quodcumq; opus bonum, & ad vincendum quanvis tentationem, & implendum quodcumq; mandatum, & vitandum quodcumq; peccatum. Et videtur quidem, ad hæc oīa gratiam Dei esse necessariam. Hieremias enim dicit: Non est in homine via eius, neq; viri est, vt ambulet & dirigat gressus suos. Et David victoriam temptationum à Dei adiutorio sperat, & non à sui arbitrij viribus. Ait enim: In te inimicos nostros vētilabunt cornū, & in nomine tuo spernemus insurgentes in nos. Nequē enim in arcu meo sperabo, & gladius meus nō salutabit me. Et alibi: Hi in curribus, & hi in equis, nos aut in nomine Dei inuocabim⁹.

Hiere. 10.
Mal. 4.3.
Mal. 19.
Mal. 17.

Et iterū: Dominus protector vitæ meæ: Psal. 26.

à quo trepidabo? Et quoniam nouerat diuini esse munieris recte agere, alibi precatur: Dirige Domine Deus meus in con-

specu tuo viam meam. Et iterū: Perfice gressus meos in semitis tuis, vt non mo-

ueantur vestigia mea.

In contrarium aut̄ videtur illud stare, quod per Salomonem Dominus dicit: Ho. Prout. 16, minis est animam preparare, & Domini gubernare linguam. Nisi enim homo possit aliquod bonum facere p suas vires naturales, cur diceretur ipsius esse preparare animam, hoc est, benè apponere, nō offendat & labatur verbis suis, Domini autem gubernare linguam? Et his fauet, quod alii

as non semel scripturā admonet nos præparare corda nostra Domino: quod non fäceret, nisi hoc nostræ subfesset potestati.

Ad hanc quæstionem hac conclusionē respondeo.

CONCLVSIÖ.

Non ad quodcumq; opus bonum mōraliter necessarium est auxilium Dei specialis, neq; ad quancunq; tentationem vincendum, neq; ad quodcumq; mandatum, vel consilium implendum, neq; ad quodcumq; peccatum vitandum: sed media quādam via eligenda est, nempe vt dicamus, ad opā fidei & religionis, & generaliter ad opera præcellentia faciendum, ad implendum consilia & mandata grauiora, ad vincendum difficiles tentationes, necessarium esse auxilium speciale, non verò ad alia, quæ nullius aut certe exiguae sunt difficultatis, & nullam per eam, vel certe non eximiam laudem metemur. Exempli gratia: Ad fi-

dem, dilectionem Dei super omnia, pœnitentiam, martyrium, virginitatem, diuīturnam continentiam, voluntariam paupertatem, & magnam abstinentiam, professionem religionis, susceptionem puram & mundam sacramentorum, eleemosynas grandes, & similia, necessarium est auxilium Dei speciale: non verò ad comedendum, bibendum, dormiendum, arandum, & faciendum opera seruilia, neq; ad reddendum debitum vxori, neq; ad induēdum nos decenter, & similia. Ad huiusmodi enim omnia sufficiunt nostræ naturales vires cum concursu Dei generali. Et ista media via, nunc est communis in schola, & eam tuentur Magister in secundo, distinctione 26. capite 8. Sanctus Thomas prima

prima secunda, quæstione 109. articulo 7. Sanctus Bonaventura quæstione ultima distinctionis 28. secundi. Doctor Subtilis ibidem, & alias non semel. Durandus in secundo, distinctione 28. quæstione 2. Gabriel eadem distinctione, quæstione vñica, & alij.

Probatur
conclusio.

Et pro ista media via videtur primò esse communis existimatio & confessio catholicorum. Omnes enim catholici adscribunt communiter auxilio Dei speciali viatoriam magnarum tentationum & exercitium magnorum & difficilium operum virtutis, perleuerantiam diutinam in gratia DEI, & continuationem longam aliquorum operum bonorum, & pro ipsis gratias Deo agunt, & ipsius opem ad hæc perficienda iugiter implorant, non eadem autem consueveré facere in alijs leuiibus & facilimis operibus, tametsi bonis.

2.

Secundò, pro hoc medio possumus argumentari, quia si nihil omnino possemus boni sine auxilio Dei speciali, non ergò per peccatum Adæ, infirmatū esset & vulneratum, sive debilitatum & attenuatum nostrum liberum arbitrium, sed exinanitum & extinctum. Cuius contrarium suprà ex Doctoribus ecclesiæ citauimus. Et cùm Dionysius quarto De Diu. no. dicat, naturalia mansisse integræ in angelis malis, & idem tradat Damasc., & communiter receperit à doctoribus ecclesiasticis, quoniam non est, neq; verisimile, credere nos impotentes ad bonum factos esse per peccatum.

3.

Imbecillam esse humanam naturam, ad bonum, legi in Ambrosio super Esaiam. Non posse esse fortè, nisi diuina ope, lego in Cypriano de oratione Dominica: sed nullam esse ad bonum, in nullo legi Doctorum Ecclesiæ. Tertiò ad idem argumenter: Si nihil omnino boni possumus sine auxilio Dei speciali, nihil ergò possumus facere infideles, vt se disponant ad obtinendum gratiam diuinam, qua trahātur ad fidem & gratiam diuinam. Nam multa opera non ad hæc disponunt, sed potius à DEO alienant. Quartò idem confirmo: Vnus & idem actus successiū potest esse bonus, & malus. Sed cùm sit malus, potest à nobis continuari cum auxilio Dei generali. Ergò etiam quando est bonus. Natura enim nostra deprecatur ad optima, neq; difficilius videtur esse, hunc actum, Volo comedere carnes, continuare pro tempore quo est

bonus, quām pro tempore quo est malus. Quintò: Si nihil omnino boni possumus ex viribus nostris naturalibus, natura ergo nostra modò mala esset, vt dixerūt Manichæi, & non bona: Omnis enim arbor Matt. 7. bona, vt Christus dicit, bonos fructus facit. Vnāq; que enim arbor de fructu suo Luc. 6. cognoscitur, neq; est arbor bona, quē malos fructus facit. Et sicut in naturalibus nō esset bona alicuius rei natura, si non posset producere aliquid boni: ita videtur neque rationalis creatura esse dicēda bona, si nō eadem potest facere aliquid bonum rationale, hoc est, morale. Sextò etiam & hoc firmare possumus ex Paulo, expressè dicente: Qui statuit in corde suo firmus 1. Cor. 7. non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicavit in corde suo seruare virginem suam, benè facit. In his enim verbis clarè videtur Paulus vniuersaliter, subiçere voluntati seruare virginem, quę suę curę incubit. Quod & ipse bonum ibi diffinit. Et vbi nihil aliud esset, vel hoc solum deberet sufficere ad eligendum hanc opinionem, quod mediat inter duo extrema Manichæorum Conclusio & Pelagianorum: Manichæorum, dicen mediæ inter tium nihil nos posse boni: Pelagianorum, & Pelagianos dicētum posse nos quiduis bonum. Media nos sententia em vbiq; sunt tutissima, extrema verò p. tenet. ricolosa, & in errorem præcipitant. Et hoc in medio ostēdimus nos, neq; omnino sanos esse, neq; omnino mortuos, sed infirmos, sed laſos, sed ope diuina vbiq; indigentes, neq; euacuamus gratiam Dei, neq; naturę nostrę iniuriam facimus. Sed quantum. Authores cunq; ista probabilita & apparētia sint, non contrariae defunt th̄ nobiles authores, qui vñque adeo extollūt gratiā Dei, & nostri arbitrij vires extenuāt, vt pr̄sū dicāt post peccatum Adæ neq; posse nos vincere etiam minimā tentationē, neq; leuissimū aliquid mādatum explere, aut cōsilium, & breuiter neq; posse nos facere aliquid bonum opus mār-liter. Et inter eos, qui hoc defendērunt, notissimus est & præstantissimus Gregorius Ariminensis. In secundo enim, distin-
ctio. 26. quæst. 1. artic. 1. & dist. 29. q. 1. artic. secundo, latissimè hanc sententiam tuetur ex testimonij Augustini, Ambroſij, Hieronymi, Gregorij, Isidori, Bedæ, Bernardi, Lincolniensis, & sancti Thomæ in 2, distinct. 29. quæst. 1. artic. 1. & 2. Quadruplicia autem sunt potissimā argumenta, contraria,

que

que pro illo contra nos fieri possunt, quæ nos, quoniam valdè apparētia sunt, oportet, antequām vñterius progrediamur, dissoluere. Ac primò quidem contra nos possunt induci multa testimonia scripture. De fructibus enim mandatorum, ac generaliter de omni opere bono dixit Christus: Sine me nihil potestis facere. Et Paulus: Quis enim te discernit? Quid autem habes quod nō accepisti? Quod si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Et iterum: Non sumus sufficiētes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficiētia nostra ex Deo est. Et alibi: Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate. Et alijs sēpè scriptura docet, omnia bona esse à Deo, & de omni bono opere DEO esse gratias agendas, & ad omne bonum opus, Dei fauorem & gratiam esse implorandum. Quod non videatur esse faciendum, si quidem nos hęc possemus sine ipsius gratia. Vt enim pulchritè ait Augustinus cōtra Vitalem hereticum: Prorsū non oramus Deum, sed orare nos singimus, si nosipso, non illum, credimus facere quod oramus.

1.Joh. 15.
1.Cor. 4.

1.Cor. 3.

Philip. 2.

2.Argū. ex
definitio.
necclesia.

Habent & secundò isti authores pro se multas diffinitiones ecclesiæ, in quibus videntur eadem diffiniri, quæ modò dicebamus tradita esse ab scriptura. Innocentius enim huius nominis primus, in rescripto ad concilium Carthaginense, ita ait: Parés nos ad resistendum, non liberum arbitrium, sed Dei solius facere potest auxiliū. Et in epistola ad concilium Mileitanum. In omnibus diuinis paginis voluntati liberæ non nisi adiutorium Deilegitimus esse necendum, eamque nihil posse cælestibus præsidij destitutam. Et Cælestinus huius nominis primus in epistolæ primæ cap. 8. 9. & 12. videtur hoc ipsum diffinire. In 8. enī capite ita inquit: Omnia studia, & omnia opera ac merita sanctorum, ad Dei gloriam laudemq; referēta sunt, quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donauerit. Et confirmat hoc ex verbis Zozimi Papæ, in epistola ad totius orbis episcopos dicentis: Omnia bona ad authorem suum referenda sunt, vnde nascuntur. Quę verba honore mirifico venatos esse dicit Aphros episcopos, vt quæ illos, qui cōtra Dei adiutoriū extollūt humani arbitrij libertatem, districto gladio veritatis ferirent. Et infra: Preparatur vo-

luntas à Dño, & vt boti aliquid agant, partenis inspirationibus suorū ipse tāgit cor da fideliū. Quotquot eī spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei, vt neq; nostrū sentiamus deesse arbitrium, & in bonis quibusq; volūtatis humanę singulis motibus, magis illius valere non dubitemus auxilium. Et statim sequitur in cap. 9. Ita Deus in cordibus hominum, atq; in ipso libero operatur arbitrio, vt sancta cogitatio, piū cōsilium, omnisq; motus bonæ volūtatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Et confirmat hoc ex eodem Zozimo, vbi suprà sic scribente: Quod ergò tēpus interuenit, quo Dei non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis, cogitationib; motibus, adiutor & p̄tector orādus est. Superbū est eī, vt qcquā sibi humana natura p̄fumat, clamante Apostolo: Non est nobis collu. Ephe. 6.

Etatio &c. Et cap. 12. Omniū bonorū affectuum atq; operum, & omniū studiorum, omniūq; virtutū, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fateamur authore, & non dubitemus ab ipsius gratia oīa hominis merita p̄fuerinti, per quem sit, vt ali quid boni & velle incipiamus, & facere. Hęc ibi. Citat etiam Ariminensis Cælestinū in quadam epistola decretali approbasse hęc verba Innocentij primi, Nemo nisi p Christum libero bene vtitur arbitrio. Et si benè ponderentur, quæ Patres in concilio Mileitano, ex autoritate Innocentij pri mi congregato, cap. 34. & quinto diffinirent, quę & posteā ibidem à Cælestinō primo cap. 10. eiusdem epistolæ, expressè cōfirmata sunt, & vt propria Apostolicae Se dis recepta, equidem videri potest, & hoc ipsum ibi diffinitum, ad quodcunq; peccatum vitandum, quancunq; & tentationem vincendam, & quodcunque bonum operandum, necessariam esse gratiam diuinā. Quanvis eī aliquis posset dicere, ibi tantum esse statutum, requiri gratiā diuinā ad peccata vitanda, ad bona faciendum, & implendum mandata diuina, non verò ad quodcunque peccatum vitandum, vel ad quodcunq; bonum faciendum, vel ad quodcunque mandatum implendum. Verba eī superficie tenus considerata, hoc solum sonant, tamen si benè omnia perpendamus, & hoc quoquā secundum videntur voluisse statuere. Dicunt enim, per gratiam diuinam p̄fari nobis adiutorium,

Ioan.15.

vt non committamus peccata, & vt bonū quod cognouimus, facere diligamus atq; valeamus: & de fructibus mandatorum di-
stum diffiniunt à Christo, Sine me nihil po-
testis facere. Quę quidem non videntur ab
eis esse dicenda, si credidissent aliquod mā-
datum impleri posse, vel aliquod peccatū
vitari, sine gratia diuina. Et i cōcilio Arau-
fiscano 2. canone 9. itālego: Diuini est mu-
neris, cūm & rectē cogitamus, & pedes
nostros à falso & iniustitia tenemus.
Quotiēs enim bona agimus, Deus in nobis
atque nobiscum operatur. Et canone 20.
Nihil boni hominem posse sine Deo. Mul-
ta in homine bona fiunt, quę non facit ho-
mo. Nulla verò facit bona, quę non Deus
pr̄estat, vt faciat homo. Hęc ibi. Allegat
etiam Ariminēsis ex epistola quadam Ber-
nardi, inter errores Petri Abayardi, quos
multi episcopi ad Innocentium retulēre, &
hunc quoquę fuisse cōnumeratum, Liberū
arbitrium per se sufficit ad bonum.

3. Argum.

Tertiō habent pro se isti authores testi-
monia multa sanctorum, & in primis Au-
gustini: qui in libro primo cōtra duas epi-
stolas Pelagianorum, cap. 3. itā ait: Neq,
potest homo boni aliquid velle, nisi adiu-
uetur ab eo, qui malum non potest velle,
hoc est, gratia Dei per Iesum Christum
Dominum nostrum. Et libro secundo, ca-
pīte 5. Liberum arbitrium ad benē pieque
vivendum non valet, nisi ipsa volūtas ho-
minis fuerit liberata, & ad omne bonum
actionis, sermonis, cogitationis adiuta. Et
cap. 7. Gratia vtiquę datur, vt per illa siant
bona opera, nē si pr̄æcesserint bona opera,
tanquam operibus reddatur gratia, ac sic
gratia iam non sit gratia. Et cap. 8. Si sine
Dei gratia per nos incipit cupiditas boni,
ip̄ius cōceptum erit meritum, cui tanquam
ex debito gratiae veniat adiutorium, ac sic
gratia Dei non gratis donabitur, sed mer-
itum nostrum dabitur. Et ad hoc proban-
dum ponderat Christum non dixisse, Sine
me nihil potestis perficere: sed, Sine me
nihil potestis facere, vt initium & finem
comprähenderet: & Apostolum dixisse,
Qui in vobis cōcepit, perficiet. Et iterū:
Non sumus sufficientes cogitare, & cāter.
Quod si non sufficientes cogitare, quomo-
dō, inquit, sufficientem cupere? Inducit eti-
am illa, Aperiam os tuum: Pr̄eparatur
voluntas à Domino: Et dixi, Nunc cōipi:
A Domino responsio lingua. Et capite

Ioan.15.

2. Cor.3.

Exod. 4.

Prouer. 16.

Psalm. 76.

9. itā dicit: Hominis bonum propositum
adiuuat subsequens gratia, sed neq; ipsum
esset, nisi pr̄æcederet gratia. Et probat hoc
ex illis verbis Pauli, Gratias autem DEO,
qui dedit idem studium in corde Titi. Ex
hoc enim clare videtur colligi posse, non
fuisse illud studium, nisi à Deo, & cūm par-
sit ratio de alijs operibus bonis, etiam alia
opera bona esse à Deo.

2. Cor. 8.

Ad hęc, in libro De gratia Christi con-
tra Pelagium & Cælestium, refert, & qui-
dem non improbando, sed probando, Pe-
lagium anathematizāsse eum, qui dicit vel
fentit gratiam Dei, qua Christus venit in
hunc mundum peccatores saluos facere,
non solum per singulas horas, aut per sin-
gula momenta, sed etiā per singulos actus
non esse necessariam.

Et capite 31. refert eum in epistola ad
sanctę memorię Innocentium papam di-
xisse, In omnibus bonis operibus liberum
arbitrium diuino semper adiuuari auxilio.

Et capite 1. De pr̄ædestinatione sancto-
rum, laudat quosdam, qui iam ad hoc per-
suenerunt, vt pr̄æueniri voluntatem homi-
num Dei gratia fateantur, atque ad nullum
opus bonum vel incipiendum, vel p-
ficiendum, sibi quanq; sufficere posse con-
sentiant. Et monet verbis Apostoli, vt in
eo ad quod peruenerunt, ambulent, vt
orent Deum, qui dat intellectum. Et in
firā eodem libro: Nemo sibi sufficit ad in-
cipiendum vel perficiendum quocunque
opus bonum, sed in omni opere bono &
incipiendo & perficiendo, sufficientia no-
stra ex D E O est.

Et in tertio Hypognosticō: Adam, per
velle malum, perdidit posse bonum.
Et ibidem absque gratiae adiutorio, neque
valet homo incipere, quod Deo placeat,
neque perficere sufficit. Et in sexto libro
itā ait: Si quid te boni posse vides, age gra-
tias preparanti, quod potes, non proprię
voluntati. Quia omnino sine illo nihil po-
tes, qui dixit, Sine me nihil potestis facere.

Ioan.14.

Et primo libro ad Simplicianum: Nihil
bonifit à catechumenis sine adiutorio gra-
tiae Dei. Et sermone 9. de verbis Apostoli:
Confiteri à Deo te habere, quidquid ha-
bes boni: à te, quidquid malū. Et sermone
12. Prorsus si adiutorium Dei defuerit, ni-
hil boni agere poteris. Et subdit: Cūm di-
co tibi, Sine adiutorio Dei nihil agis, nihil
boni dico: nam ad malē agendum habes, si-

ne

ne adiutorio Dei, liberam voluntatem. Et
De gratia & libero arbitrio, capite 40.
Liberi arbitrij conatus ad bonū, cassi sunt,
si non gratia adiuentur: nulli, si non exci-
tentur. Et in epistola ad Paulinum epi-
scopum Nolanum, refert Pelagium in Pa-
lestino concilio coactum esse anathema-
tizare hanc propositionem, vt catholicæ
veritati contrarium: Victoria tentationum
non est nobis ex Dei adiutorio, sed ex li-
bero arbitrio. Idemq; refert Aurelius epi-
scopus Carthaginensis. Et vterq; dicit cō-
pulsum ibi fateri, gratiam Dei dari ad sin-
gulos ātus, videlicet bonos. Et 4. contra
Iulianum, à capite 7. usque ad 19. disputat,
neminem posse rectē agere absque gratia.

Et in epistola eadem ad Paulinum: Sine
gratia D E I nos dicimus ad non pec-
candum nihil valere voluntatis arbitrium.
Et ibidem: Si querere homo voluerit an-
te gratiam quid meruerit, vt accipiat eam,
mala sua poterit homo inuenire, non bo-
na. Et subdit: Ipsum hominis meri-
tum, donum est gratuitum, neque à pa-
tre luminum, à quo descendit omne da-
tum optimum, boni aliquid accipere quis-
quam meretur, nisi accipiendo quod non
meretur. Et in De pr̄ædestinatione diuina:
Liberum arbitrium prono ad nequitiam
lapsu fluit: & cūm ad virtutis indolem, Dei
auxilio deserente, nihil possit, ad genus
omne peccati idonea fultū virtute subsistit.
Et in epistola ad Vitalem: Scimus gratiā
Dei neque parvulis, neque maioribus fe-
cundū merita dari. Scimus maioribus ad
singulos actus dari, scilicet bonos. Et in

De correctione & gratia: Sola gratia Dei
homines liberātur à malo, & sine ipsa nul-
lum prorsus, siue cogitando, siue volendo
& agendo faciunt bonum. Et libro 2. De
pec. me. & re. cap. 18. dicit se nescire, quid
in voluntate nostra boni inueniri possit
quod sit nostrum. Et his prorsus concine-
re videtur barbatus ille Hieronymus, for-
tissimus ecclesiæ antesignanus. Nam in li-
bro tertio dialogi contra Pelagium, itā ait:
Hoc longa disputatione conclusum est, vt
gratiam suam Dominus, qua nobis libe-
rum concessit arbitrium, in singulis operi-
bus iuuet atque sustentet. Et in epistola ad
Ctesiphontem, itā ait: Vnde audes lingua
temeraria proferre vñunquerque suo re-
gi arbitrio? Si suo regitur arbitrio, vbi est
auxilium Dei? Et si Christo rectore non

indiget, quomodo scribit Hieremias, Non
est in homine via eius? Et subdit: Ipsum
liberum arbitrium, Dei nititur auxilio, il-
liusque per singula ope indiget.

Quartò principaliter possumus pro istis Argum. 4.

Doctoribus argumentari scholasticè: Ad
aliquos bonos actus necessarium est auxi-
lium speciale: Ergò ad omnes. De omni-
bus enim indifferenter & absque illa di-
stinctione loquuntur scripturæ & sancti,
neque videtur illa satis certa regula posse
explicari, ad quos sit requisitū, & ad quos
non. Et confirmare hoc possumus. Si em
non esset necessaria gratia auxiliij specia-
lis, cūm in dæmonibus manserint natura-
lia integra, possent illi habere aliquos bo-
nos actus: quod communiter tamen nega-
tur.

Sed neq; istis argumentis, quantuncunq; Argumenta
apparentibus, adduci possum ut credam, disluntur.
tantoperē depravatam esse naturam no-
stram, vt nihil prorsus possit boni. Ideoq;
ad ea nitar respondere, & pro solutione
trium priorum argumentorū, nam quartum nullā habet difficultatē, dico quatuor.

Primum est: Etiam si nos possimmo ali-
quod bonum opus ex naturalibus facere,
tamen consultissimum & sanctissimum
est, ad omne bonum opus, diuinum adiu-
torium implorare, & in sola spe gratiae cę-
lestis inniti, & de omni bono opere gra-
tias Deo agere, & ei illud, & non nobis,
imputare.

Primò enim sic cautiūs vivemus, secu-
rioresque erimus à superbia, vana gloria,
philautia, & cælestem opem ad illa bona,
& similia alia certiū promerebimur in
omnibus, videlicet ei gratias agentes, &
ipsius gloriam quarentes. Secundò ea re
profitebimur, id quod yerissimum est, etiā
ea bona, quę vel facimus, vel obtainemus
cum solo Dei concursu generali, ad Deum
esse referenda, & pro illis Deo esse gratias
agendas, sicut totam ecclesiam videmus
Deo gratias agere de pluia tempesta,
de felicibus terræ fructibus, de bona cor-
porum nostrorum valetudine, de placidis,
quietis, & commodis anni temporibus,
quanuis ista à Deo per solum suum gene-
rale concursum prouenire sit certum.

Et merito etiam ad illa bona, quę per
generalem cursum naturæ nobis accedit,
De humiliter implorandus est: & cūm il-
la nobis pr̄estiterit, totis pr̄ecordijs est lau-
dan-

cccc dan.

DE NECESSITATE GRATIAE AD BENE OPER.

dandus. Generalem enim suum cōcursum Deus certè nobis non debet, & subtrahere sine vlla iniustitia posset, & in illis, quæ p ipsius generale influētiam facimus, plus ille multo facit quām nos, & multa dona ipsius ad id prærequisita səpē sunt.

Et præterea, vt verissimè tradit pientissimus ecclesiæ doct̄or Bernardus sermone 7. de aduentu, tripli incommodo miserabiliter laboramus in hac vita. Nam faciles sumus ad seducendum, debiles ad operandum, fragiles ad resistendum. Si discerne-re volumus inter bonum & malum, decipi-mur: Si tentamus facere bonum, defici-mus: Si conamur resistere malo, deci-cimur & superamur. Hæc Bernardus. Et cùm natura nostra adeò simus imbecilles & fragiles, tamen colluctatio est nobis, vt ait Paulus, non aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates tenebrarum, ad quorum potentiam nostræ vires collatae, penè nihil sunt, præsertim cùm ipsi omniloc & tempore nobis im-mineant, & contra nos inuigilent, & at-tentissimi sint: aliundeq; etiam innumera-bilia impedimenta, pericula, lauci, dolii, fraudes, insidiæ mudi & carnis nostræ pa-sim occurunt, quæ nos à bono auertant, & ad malum trahant. Tentat enim nos error, vt decipiat. Tentat labor aut dolor, vt frangat. Tentat libido, vt accendat. Té-tat moror, vt sternat. Tentat typhus, vt extollat. Et hoc est iugum graue, quod su-per filios Adæ dicit esse Ecclesiasticus à die nativitatis usq; ad diem mortis. Corpore enim sumus in mundo, & fragili, & infir-mo, animo autem anxio ad molestias, hu-mili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines. Cùm igitur tot & tam rigidos habeamus aduersarios, totq; & tam graui-bus periculis septi vndique sumus, nihil sa-nè possumus neq; utilius, neq; salubrius nobis persuadere, quām ad diuinam cle-mētiā semper & vbiq; confugere, quæ vna facilimè potest omnia ista aduersantia vel de medio tollere, vel certè in bonum nostrum conuertere, & contra ea omnia nos velut muros æneos firmare.

Accedit ad hæc, quod incerti sumus, an DEVS auxilio speciali ista faciat, quoties cunq; bonum aliquod operamur. Vix em aut nunquam destitutur homo omni gratiæ gratia data, vt sanctus Bonaventura & Gabriel vbi supra afferunt. Et potest Deus

Ephes. 6.

Eccle. 40.

ppter suam benignissimā bonitatem, etiā non sit necessariū, suum tamen nobis com-municare liberaliter auxilium, vt facilius bonum possimus. Atq; ideò nè deficiamus à gratijs debitib; Deo, & nobis plus iusto tribuamus, aequum est & prudentissimum omnia bona Deo adscribere, & sola mala nobis tribuere. Verissimè em ille p quen-dam prophetam dicit: Perditio tua Israël, Osca 13. tantummodò in me auxilium tuum. Et beatissimus Christi martyr Cyprianus, vt səpē ex illo citat Augustinus, in nullo ait esse gloriandum, quia nostrum nihil est. Et sanctissimus papa Gregorius 22. Mor-alium supra illa verba, Si osculatus sum manum meam ore meo, hunc suisce dicit morem sanctorum, vt quidquid boni in se inspiciunt, immortalis gratiæ agnoscat do-num. Et ad finem sextæ synodi generalis, inter documenta cuiusdam patris, appro-bata à synodo, & hoc quoquè legimus, vt bonum aliquod quicunq; in se viderit, deo applicet, non sibi. Et imitari conuenit illud

Colof.

Paulinum: Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias ag-e-tes DEO & patri per ipsum, & cum psalte regio semper dicere: Tu es susceptor meus, Psal. 3. Domine, gloria mea, & exaltans caput meū. Diligam te Domine fortitudo mea, Psal. 17. Dominus firmamentum meum, & refu-gium meum, & liberator meus: Deus meus adiutor meus, & cornu salutis meæ, & suscep-tor meus. Et iterū: In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet insur-gentes in nos. Beatus enim vir, cuius est au-xilium ab ipso: hic enim unus ascensiones in corde suo disponet, & proficiet de vir-tute in virtutē, donèc videatur Deus deo. Psalmi 15. rum in Sion. Aliudq; multo est, dicere nos posse aliqua bona opera facere sine auxi-lio Dei speciali: aliud, dicere nos ea facere: Multum enim interest inter posse & face-re. Et nos posse quidem, concessimus: non autem, facere. Pleraq; autem loca ex citatiis, adiuuari nos dicunt in singulis actibus bonis: non autem, nos non posse eos effi-cere sine peculiari Dei adiutorio.

Secundò dico: Illa quæ difficilimè pos-sunt fieri, moraliter dicuntur impossibilia. Estq; istud receptum & in scripturis sanctis, & apud Doctores Ecclesiæ, & in vñi communi. Atq; ideò omnia illa loca, qui-bus

Cor. 13.

QVÆSTIÖ XII.

bus videtur afferi, nos nihil boni posse sine Dei speciali auxilio, ita possumus interpre-tari, vt dicamus id ideo dici, non quod ve-re nihil possimus, sed quod difficilimè & vix aut nunquam sine Dei gratia bonum quodpiam possimus.

Tertiò dico: Quanvis aliquod bonum opus efficere possumus sine speciali D E I gratia, & aliquod peccatum vitare, ali-quamq; temptationem vincere, tamen nul-lo modo sine illo omnia possumus peccata vitare, omnesque temptationes vincere, & vbiq; & semper bene operari, & diuina ma-data implere. Ideoq; aliqua sanctorū verba, quibus affirmatur, nos non posse bene viuere, aut temptationes vincere, aut pecca-ta vitare, aut mandata implere sine Dei peculiari gratia, exponenda sunt, non quod ad horum singula simpliciter & absolutè necellariū sit diuinū auxilium, sed quod ad omnia collectiū necessarium est, neq; longo potest quis tempore perseverare in istis bonis operibus sine illo. Et tam exigu-a sunt, & tam leuia illa bona opera, qui e quis potest per solum Dei generalem con-cursum, tam exiguumque est tempus, quo in illis quis potest sine lapso perseverare, vt merito moraliter loquendo potuerint sancti dicere, nihil nos posse boni sine Dei gratia. Quod enim parum distat à re, nihil distare videtur. Et hac ratione c. 8. De gratia & lib. arb. dicit Aug. Vita bona nostra nihil aliud est, quām Dei gratia.

Quartò dico: Sacré literæ, sacriq; Doctores illa sola bona appellant, quæ ad pie-tatem pertinent, quæ ad vitam æternā adi-piscendam conducunt, quibusq; vel vitam æternam meremur, vel ad gratiam con-fundam disponimur. Nam alia cùm breui-simè pereant, & sine vlo fructu trans-plantant, indigna censent quæ bona appellén-tur. Vnde Paulus nihil se esse afferuit, quā-tuncunq; magna bona haberet, si non ha-beret caritatem, & nihil sibi absq; ea, pro-desse etiam præcellentia opera constanter docuit: Quia quanvis ad aliqua bona tem-poralia valere illa possent, tamen certus erat, nihil ea valere ad æterna. Itaq; testi-monialia omnia, quæ affirmant nos nihil boni posse sine gratia diuina, de bono merito interpretanda sunt, vel de bono, quod ad pietatem pertinet, & ad vitæ æter-næ consecutionem conducat. Et nè quis ista fingere nos existimet, & quoniā Gre-

gorius Ariminensis maximè videtur fretus testimonijs diui Augustini, libet hanc vlti-mam solutionem, quæ vel sola potest pro omnibus locis inducere sufficere, aliquibus Augustinus testimonijs ipsius Augustini cōfirmare, & se ipse expo-sterendere obitè non cum pro illo, sed p nūc, nobis potius stare. Libro itaq; 4. contra Lu-lianum, cap. 3. cùm dixisset, in infidelib; nulla esse bona opera, nè quispiam decipe-retur, subiunxit statim: Scito nos illud bo-num hominum dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum sine Dei gratia, quæ datur per vnum mediátorem D e i & hominum, nemini posse cōferri, per quod solū potest homo ad æternum Dei do-num, regnumq; perduci. Omnia proindè cetera, quæ videntur inter homines habere aliiquid laudis, videantur tibi virtutes verae, videantur opera bona, quid ad me pertinet? Hæc ibi. Ex quibus manifestum est, diuum Augustinum hæc sola bona appellaſſe, quæ ad aternam vitam condu-cunt, ac proindè nullū illius testimonium ex inducētis probare, non posse nos efficere per solum generalem Dei concursum aliqua bona opera moraliter. Atq; hinc col-ligi potest, quo in sensu ibi late disputet, non posse reperi fructus bonos in arbore non bona. Non em negat Aug. in pecca-toribus vel infidelibus reperi posse opera bona, sed tantum negat reperi posse ope-ra vitæ æternæ meritoria. In tertio etiam Hypognosticōn ita scriptum reliquit: Est igitur in nobis liberum arbitrium, quod quisquis esse negauerit, catholicus nō est: & quisquis sic esse dixerit, quod sine Deo bonum opus, id est, quod ad eius sanctum propositum pertinet, neq; incipere, neque perficere posset, catholicus est. Vides vt exponat bonum opus illud, quod pertinet ad sanctum Dei propositum, videlicet de beatificandis nobis. Et in libro primo De gratia Christi contra Pelagiū & Cæ-lestium, cap. 26. ita dicit: Etsi Dei manda-tum videtur aliquadō non à diligentibus, sed à timentibus fieri, tamen vbi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, neq; recte bonū opus vocatur. Quia omne quod non est ex fide, peccatum est: & fides Rom. 14. per dilectionem operatur. Ac per hoc gra-tiam D E I, qua caritas D E I diffunditur Gal. 5. in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, sic confiteatur, q; vult veraciter confiteri, vt omnino nihil boni Rom. 5.

sine ea, quod ad pietatem pertinet, verâq; iustitiam, fieri posse non dubitet. Patet ex his, ea sola bona opera appellari, quæ ad pietatem pertinent, & in gratia fiunt. Et De correctione & gratia, cap. 47, non dicit liberum arbitrium nostrum per se, nullum esse ad bonum, sed paruum. Ait enim sic: Liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adiuuetur ab omnipotente bono. & idem dicit in De perfectione iustitiae, responsione 17. vel 18. Et capite 8. De prædestinatione sanctorū, cùm tractaret illa verba Apostoli, Quid autem habes quod non acceperisti? & dixisset, nihil esse his verbis tam contrarium, quā de suis meritis sic quēpiam extolli, tanquā ipse ea fecerit, non gratia D E I, vt ostenderet de qua gratia loqueretur, mox addidit: Sed gratia quæ discernit bonos à malis, non quæ cōmunis est bonis & malis: & de hac vna esse Apostolum intellegendum, probat ex illis verbis: Quis em̄ te discernit? Non enim, ait, nisi de huiusmodi bonis quæstio erat. Exponit itaque Augustinus hoc loco illa verba: Quid habes quod non acceperisti? de bono merito. Atq; ita exposuit similia Apostoli & Euangelij loca. Et hac ratione sēp̄ aliās, & peculiariter in enarratione in psalillum 32. & in 3. Hypognosticōn, & in capite 10. De prædestinatione sanctorum, damnat oīa opera infidelium, & omnia, quæ præcedūt fidem, inaniam esse dicit, quantūcunq; videantur laudabilia. Et in epistola ad Hilariū Syracusanum, liberum arbitrium dicit non habitur iustitiae soliditatem, quantacunq; scientia legis excellat, si deseratur diuino adiutorio. Quanquam & horum aliam possimus causam assignare ex ipsomet, quinto De ciuit. Dei. capite 20. & libro 21. cap. 16. & De spiritu & litera, cap. 27. & 4. contra Julianum Pelag. c. 3. Nempe, quod quæ non fiunt ex amore Dei, sūt ut plurimū propter alios fines non bonos: atq; ideo si discutiantur quo fine sīat, vix inuenientur iustitiae debitam laudem mereri. Et cùm in epistola 107. quæ est ad Vitalem, dixisset, liberum arbitrium primi peccati magnitudine perdidimus: nē, sicut faciunt hæretici, hinc sumeret quipiam occasionem negandi liberum arbitrium, aut saltem, sicut facit Ariminensis, negandi potestatem ad bonum, adiecit statim, nullis verbis interpositis, Vt in Deum cre-

1.Cor.4.

damus, & piè viuamus. Sed nē amplius hunc esse verum sensum Augustini quisquam dubitet, audiat quid is tandem in tertio Hypognosticōn, paulò post principium dicat: Esse, ait, fateamur liberum arbitrium in omnibus hominibus, habens quædem iudicium rationis, non per quod fit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine D E O aut inchoare, aut certè peragere, sed tantum in operibus vita præsentis tam bonis quam etiam malis, bonis dico, quæ de bono naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicū, velle habere indumenta, velle fabricare domum, velle vxorem ducre, pecora nutrire, artem discere diuersarum rerum, velle quidquid bonum ad præsentem vitam pertinet. Hæc ibi. Ex quibus perspicuum est, secundūm diuum Augustinum, aliqua bona posse nos sine Dei speciali auxilio. Et propter hæc verba coligit, vt opinor, Magister in 2. distinctione 28. capite 8. Augustinum non negare aliqua bona posse nos facere per liberum arbitrium sine Dei gratia. Dicit tamen aliquis studiosus Gregorij, hæc connumerata hæc ab Augustino bona, nō * esse moraliter, quia non referuntur in Deum, neque amore Dei fiunt. Video vndē deceptus fuerit Gregorius, vt crederet nos nihil posse sine auxilio Dei: nempe, quod amorem Dei sine speciali auxilio habere non possumus. Sine eo autem nullum est bonū opus.

Sed certè hanc relationem in Deum, ponere requisitam esse ad opus bonum moraliter, contra rationem est, & contra Philosophum, & contra Augustinum hoc loco, & vt aliās Deo propitio ostendemus, etiam contra sacram scripturam. Ideoq; ista sat sūto pro ista quæstione.

DE NECESSITATE GRATIÆ AD IMPLENDA DIVINA mandata. QVAESTIO XIII.

AN necessaria sit gratia gratuſa, cies ad implendū p̄cepta diuina. Videtur em̄ necessaria ex can. 5. cōcilij Mileuitani, q; sic habet: Itē placuit, vt qcunq; dixerit, ideo nobis gratiā iustificatiōis dari, vt quod facere p̄ liberū iubemur arbitriū, faciliū possimus implere p̄ gratiā, tāquā etiā gratia nō dareñ, non quidem facile, sed tamen possimus etiam fine illa implere diuina mandata, nullis verbis interpositis, Vt in Deum cre-

Et

Et approbatus est hic canon, & vt proprius Apostolicæ Sedis, receptus est à Calestino primo, canon. 10. fūx primę epistolę decretales. Ex his autē videtur requisita esse gratia gratumfaciens ad implendum mandata diuina. Hæc est enim gratia iustificationis, quandoquidē per eam iustificanur, & formaliter efficiuntur iusti.

In contrarium autem est argumentum appārens: Per gratiam auxilij specialis, quæ est gratia gratis data, potest impleri præceptum quodcumque diuinum, vt potest colligi ex dictis, & confirmari, q; habitus non est quo simpliciter possum⁹, vt ait Philosophus, sed quo faciliū possum⁹. Non ergo est necessaria gratia gratuſa, quæ habitus qdā est ad implēdū mādata diuina.

Pro solutione huius quæstionis ponam aliquot conclusiones.

PRIMA CONCLVSIО.

Non stat, aliquem seruare omnia diuina mādata, quin habeat vel consequatur gratiam gratumfaciētem. Probatur: Mandata diuina sufficiunt ad perducendum hominē ad vitam ēternam, vt patet ex verbis Christi: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Igitur cùm nemo consequatur vitam ēternam sine gratia gratumfaciente, nemo etiam seruabit omnia diuina mādata, quin habeat vel consequatur gratiam gratumfaciētem. Estque hæc conclusio certa apud omnes Doctores Catholicos. Vndē & sanctus Thomas in 2. d. 29. art. 3. inter errores Pelagi computat, posse hominem implere omnia præcepta sine gratia.

Ex ista conclusione potest inferri corollariè, necessarium esse concedere aliquod mandatum, quo teneatur peccator in Deū conuerti, & disponere se ad consequēdūm gratiam. Alioquin peccatori non satis erit seruare omnia mādata diuina, vt cōsequatur vitam ēternam. Et ita credunt communiter Doctores. Afferunt enim esse præceptum peculiare de dilectione D E I super omnia, & p̄sonitentia.

SECUNDĀ CONCLVSIО.

Non requiritur gratia gratumfaciens ad impletōem cuiuscunq; p̄cepti, sed possunt peccatores etiā manentes in peccato mortali, implere aliqua præcepta. Hæc conclusio tenetur communiter à Doctorib; scholasticis, & peculiariter à Doctore Subtili in 2. dist. 28. & à sancto Thoma in multis locis, & peculiariter in prima secūda, q. 109.

art. 8. & ab Almayno in tract. 2. Moralium, cap. 8. Et licet quidam existimant esse contra Diuum Bonauenturam, tamen eos de- cōclusio cōfirmatur.

Primō: Nusquām habetur hoc præceptum, neque vlla lege diuina, neq; humana talis requiritur conditio. Ergo fictitium ac planè commentitum est, eam requirere cōstantiam ad impletionem præcepti, lucida enim sunt & clara præcepta diuina, sicut Psalmista dicit. Et si Deus tale aliquid Psalm. 14. requireret, aut legistatores humani, certè hoc exp̄ressissent. Diuinare enim hoc nos nō poteramus, cùm lex naturalis nihil minus exigat. Et quidem de principib; & p̄latiſ experientia constat, eos non velle ad hoc obligare quotiescumque aliquid præcipiunt, & eos qui voulent se datus aliquam Eleemosynam, vel facturos aliquod Ieiunium, aut peregrinationem, certum est non se obligare ad obseruandum hoc cum adeo rigida conditione. Atque ideo & hi certè extra gratiam Dei implere poterunt sua vota. Et confirmatur: Qui dāt Eleemosynā, quā tenentur dare, & Ieit inā, & audiunt Missam, qbus tenentur diebus, faciūt totum quod p̄cipitur sibi per p̄cepta Ieūiūij, Eleemosynē, & audiendi Missam. Ergo implebunt certè hæc præcepta. Nihil enim amplius requiri videtur ad implendum aliquod præceptum, q; facere totum, quod requiritur ex vi verborum illius præcepti.

Secundō: Poteſt quis venire ad gratiam, implendo aliquod præceptum, vt martyrij, dilectionis Dei super omnia, p̄sonitentia. Ergo non requiritur gratia gratumfaciens ad ea implendum. Si em̄ esset requisita, nū quām aliquis per impletionē præcepti veniret ad gratiam, sed illa deberet præcedere, vt impleretur præceptum.

Tertiō: Oporteret, si vera esset opinio ista Dionysij, discutere & examinare cōsciētias nostras, quotiescumq; occurreret tēpus quo obligaret aliquod præceptū, pindē ac cūm

cccc 3 debe-

deberemus accedere ad susceptionem vel ministracionem sacramentorum. Quod quidem contra communem sententiam omnium Catholicorum est. Et quidem ad condemnandum hanc opinionem sufficere debet communis existimatio populi Christiani. Omnes enim pro certo & cōperto habent, se nō teneri ad confitēdum transgressioni praecepti Eleemosynæ aut Ieiunij, cūm fecerunt Ieiunia & Eleemosynas ad quas erāt adstricti, etiamsi ista impleuerint extra gratiam. Mores autē cōmunes & existimationes populi Christiani, pro lege habendi sunt, sicut Diuus Augustinus dicit in epistola ad Casulanum, & habetur d. ii. ca. In his rebus, etiamsi hæc impleuerint extra gratiam. Et argumenta Dionysij tam fuit friuola & nullius momenti, vt me sanè pīeat illorum causa vel tantisper immorari.

TERTIA CONCLVSIΟ.

Aliqua sunt præcepta, quæ impleri non possunt sine gratia gratum faciente comitante eorum impletionem. Patet hæc propositio de præceptis eorum actuum, quibus positis, semper venitur ad gratiam, vt exempli gratia, de præcepto martyrij, de præcepto dilectionis Dei super omnia, & saltē de præcepto pœnitentia. Ut enim communis habet opinio scholasticorum, præceptum habemus de pœnitentia tanta, quanta sufficit ad reponendum peccatores in gratia Dei. Etidem etiam videtur probabilius de dilectione Dei super oīa, vt multi Doctores defendunt cum Doctore Subtili in 2. d. 28. & in 4. d. 14. q. 2. & cum Gabriele in 2. d. 24. q. vñica, art. 3. Non enim diligit ex toto corde Deum, qui non sic diligit, vt per eam dilectionem assequatur gratiam diuinam, & vitet omne peccatum mortale. Præceptum enim dilectionis Dei, est præceptum caritatis & amicitie in Deū. Et sicut quod haberet in manu datis diligere Petrum ex toto corde, non impleret hoc præceptum, nisi eousque diligenter, vt quātūm est ex parte ipsius, perueniret ad gratiam Petri: ita cūm nos habeamus præceptum diligendi Deum ex toto corde, habere etiā credendū est in mādatis, vt eosque diligamus, vt perueniamus ad amicitiam ipsius. Ex parte enim Dei certum est, nihil defuturum, si nos non deficiamus ex parte nostra. Diligit enim oīs diligentes se.

Argum. cō. 4. contra 4. conclusionem. Sed contra istam propositionem possunt trahi concludi fieri duo argumēta. Primum est: Qui habet s̄ionem ter attritionem de suis peccatis, & cum ea recipiat.

pit sacramentum pœnitentia, impletuit præceptum de pœnitentia. Venit enim ad gratiam, vt sentit communis opinio, neq; videt amplius teneri ad pœnitentiam. Non enim requisita est pœnitentia, nisi vt veniamus ad Dei gratiam. Sed attritione non comitatur gratia, neq; impletur, nisi per eam, præceptum de pœnitentia. Ergo hoc præceptum potest etiam impleri sine gratia, ipsius impletionē comitante. Secundum argumentum est: Si in instanti terminatiuo temporis, quo quis tenetur continuare dilectionem Dei super omnia, vt perueniat ad gratiam Dei, peccet quis, & admittat nouum peccatum mortale, is impleuerit præceptum dilectionis Dei, & tamē sine gratia comitante. Ergo istud etiam præceptum potest impleri ab existēte in mortali, quin perueniat ad Dei gratiam. Verū hæc argumenta, non est admodū difficile, diligere. Ad primum ergo dicendum: Non impletuit præceptum de pœnitentia, q; solam habet attritionem, vt patet, quia si sibi constaret, & non doleret propter Deū, dolore, qui verē sit contritio, nō dignē accederet ad sacramentum pœnitentia. Et quanūl propter ignorātiā inuincibilem excusat̄ à nouo peccato, & consequatur gratiam in susceptione sacramenti pœnitētie, tñ postea, si sibi constaret, se nō habuisse dolorem de suis peccatis propter Deū, & vt illius sunt offense, sed tātūm timore pœnarū, teneretur postea dolere ppter Deū.

Ad secundum: Liberi sumus ab omnibus illis angustijs, qui nō credimus requisitam esse certam aliquanti temporis continuationem ad perueniendum ad gratiam per dilectionem Dei super oīa, vel per pœnitentiam. Sed quod eius sunt opinionis, & falsò eam imponunt Doctori Subtili, vt aliás ostendemus, possunt dicere, necessarium esse continuare dilectionem Dei, vel pœnitentiam certo aliquo tempore, etiam vñque ad instans ipsius temporis terminatiuum inclusiū, ita vt illud instans, sit primum instans esse gratia: & dispositio ad eam, sit simul cum ea. Aliás enim necessè erit concedere, posse aliquem extra viam iustificari, qui semper in via fuit in peccato, vt facile est deducere, si illud instans terminatiuum, sit etiam terminatiuum vitæ. Et si quidem requisita credatur talis continuatio, patet Doctorem Subtilem sensisse, necessarium esse continuare etiam in instati terminatiuo talis temporis. Ait enim in 2. distinet.

QVÆSTIO XIII.

ad dignē recipiendum aliquod sacramentum, vt baptismum & pœnitentiam, attritio. Aliás non sat satis est ad consequendum gratiam per hæc sacramenta. Ergo non requiritur gratia ad implendum præcepta de susceptione istorum sacramentorum. Non enim amplius ad hoc requiritur, quām sat satis fit ad dignē ea recipiendum.

Ad hoc argumentum breuiter dico: Attritio sufficit ad dignē sacramenta ista recipiendum, & consequendum per ea gratiam, si quidem inuincibiliter existimetur cōtritio, non aliás.

Tertiō tamen fortius potest aliquis instare contra eandem conclusionem. Potest impleri præceptum de baptismo per peccatum mortale, vt patet: quia si scienter quis illum recipiat in mortali, suscep̄tio ipsa peccatum est mortale, & tamē per illam fit, vt non teneatur amplius baptizari. Ergo non requiritur gratia ad implendum præceptū de baptismo. Et simile videtur de alijs sacramentis.

Ad hoc argumentum, qui tenent præcepta non posse impleri per actus malos, facile dicerēt, non impleri præceptum de baptismo à suscipiente ipsum cum conscientia peccati mortalis, neque absoluī à recipiendo baptismū, quia impleuerit præceptum de illo recipiendo, sed quia illum non potest iterū suscipere, q; initerabilis est.

Sed contra istam conclusionem argumentantur quidam, existimantes Durandū contradixisse sibi. Potest quispiam suscipere eucharistiam in peccato mortali, & non peccare mortaliter, vt & ipse Durādus fatetur in 4. d. 9. q. 4. & patet de eo qui habet ignorantiam inuincibilem sui mortalis, siue habeat attritionem, siue non. Ergo non præquiritur ad impletionem præcepti de Eucharistia, gratia gratum faciens.

Ad hoc argumentum respondeo: Consequētia nihil valet. Stat enim, quempiam nō facere id, ad quod tenetur, & tñ non peccare mortaliter, quia excusat̄ ignorātiā inuincibili. Aliudq; est, aliquem ad aliquid obligari: aliud, non posse id intermittere sine peccato. Et qā diximus teneri nos ad implendum præcepta de sacramentis in gratia, non benē inferretur semper nos peccare, & transgredi præcepta, quotiescumq; non implemus in gratia. Excusari enim potest ea transgresio, propter ignorantiam.

Secundū argumentantur alij: Satis est

impugnari. Consequenter enim diceret non impleere preceptum de baptismō, quod illum recipieret in mortali, non quia non possent impleri aliqua precepta per aetū malum, sed quia precepta de sacramētis propter dignitatem ipsorum, sunt de digna & mūda eorum susceptione & collatione. Et duo requirunt. Alterum est susceptione vel collatio eorum. Alterum est munditia in eorum contrectatione. Nihil autem tale in alijs preceptis est necessarium. Neque verisimile est, a Deo vel homine quidpiam tale requiri. Cuius signum est, neminem peccare mortaliter contra alia precepta, quod aetate in mortali etiam scito & noto. Sed si impletio eorum sit mortalitatis, vel peccatum aliud est, ab aliqua videlicet extrinseca circumstātia, quae vitiat talium preceptorum executionem.

QUINTA CONCLVSIΟ.

Exceptis preceptis de sacramētis, & de illis quae sunt ultimatæ dispositiōes ad gratiam, ut martyrium, dilectio Dei super oīa, pœnitentia, nullum est preceptum, quod non possit impleri sine gratia gratumfaciente, neq; præcedente, neq; comitante. Itaq; qui est in mortali, manens in eo, potest impleere oīa alia precepta, neq; vñquām hac ratione, ut implete ea precepta, necessarium est, neq; tenetur conuertere se in Deum.

Hec conclusio primò est contra Gregorium Ariminensem, qui tenet in 2.d.28.q.1. & 2. propter multa testimonia Augustini, aliquando peccatores propter sua peccata priuari auxilio speciali requisito ad non peccandum, & nihilominus peccare non implendo precepta, quia potuerunt antecedenter vitare istam impossibilitatem. Secundò est etiā contra alios doctos sanè viros, quos vidi publicè defendere, aliquādō ita graues occurrere peccatoribus tentationes, ut eas non possint vincere, nisi se conuertant ad Deum, vel orando humiliter ipsius auxilium, vel certè disponēdo se ad gratiam sic, ut per ipsius affectionem vinctant, quod alias non possent. Videatur & hēc conclusio contra eos, q; defendunt, ad ignoratiām vincibilem, quae excusat à transgressione alicuius precepti, requisitam esse conuersiōnem ad Deum sufficientē ad consequendū Dei gratiā. Cuius opinionis fuit pius ille Romanus pōtis ex felici memoria dignus Adrianus sextus in Quodlibeto 4. Tenetur vero hēc conclusio à Doctore Subtili in 2.d.28. & expressius à S. Thoma, 1.2.q.109.art.8.ad

gō semper peccator potest implere præcepta Dei, neque vñquām propter delicta pcedentia, quantuncunque sint grauia, est ei impossibile ea feruare. Ad ostium enim nostræ voluntatis stat semper Deus, & pulsat, paratus adiuuare omnes ad suorum obseruantiam præceptorum.

Dicit aliquis ad hēc tria argumēta: Potest quicunque peccator vincere quascunque ei occurrentes tentationes contra præcepta Dei, sed non potest, nisi oret humiliiter auxilium diuinum, vel se conuertat ad Deum, atque idē imputantur ei illa peccata, quācūm possit hac ratione ea omnia vitare, nullum vitat. Sed primū omnium hoc non dicit Gregorius, contra quem ista argumenta intorsimus. Absolutē enim cōcedit, posse peccatores propter sua peccata incidere in hūismodi impossibilitatem vitandi noua peccata. Secundò, contra eos q; ista dicunt, & cōtra ipsum Gregorium, stat hoc argumentum: Nulla creatura potest necessitare voluntatem vitentis ratione. Licet igitur non possit quis implere præceptū aliquod affirmatiū sine auxilio Dei sp̄ciali, non inde tamē sequitur necessariō aliquem peccare contra præcepta negatiua. Deus enim nemipem adgit in peccatum, & nulla creatura potest vim inferrere voluntati nostrā. Atque idē neque erit necessaria recursus ad auxilium diuinum, vel pœnitentiam, saltem ut possimūs vincere tentationes contra præcepta negatiua. Quod si propter hoc argumentū quis limitet opinionem Gregorij ad transgressiones præceptorum affirmatiōrum, quorum impletio requirit (secundū eum) auxilium sp̄ciale, quanvis ipse non sic limitet, adhuc tñ p̄sumus argumētari contra ipsum: Oportet em eum concedere, tñc peccatores peccare omnibus illis peccatis, quae postea committunt, cūm suis peccatis merentur incidere in impossibilitatem vitandi illa. Sed intermissio Gregorio, q; nullum, quod sciam, habet hēc in opinione, qui eum sequatur vel defendat, secundò contra authores

secondæ opinionis argumētor: Ex quibusdam peccatoribus patientib; graues & patres tentationes, quidam vincuntur & succumbunt, alij erecto perstant animo, & eas vincunt, vel per auxilium diuinum sibi cōmunicatum propter oratiōes suas vel aliorum, aut ex benignitate diuina, vel etiā per solius sui arbitrij libertatem. Ergo non re-

quirit, vt peccatores se conuertant ad Deū ad vincēdū etiam graues tentationes cōtra præcepta, sed possunt etiam in mortali eis vincēre, & implere præcepta.

Tertiō: Nūquām probabitur hoc præceptum vel orāndi Deum, vel conuerten- di se ad Deum propter graues tentationes. Ergo quāvis hoc sit consultissimum & tu- tissimum, non est tamen afferendum esse in præcepto. Oportet em non multiplicare præcepta sine causa. Et præcepta diuina manifestissima sunt & competissima. Neque Deus ad aliquid obligauit, quod non & ipsum manifestauerit, vt nullā posse esse causatio peccatoribus. Et cōfirmitur. Non est credendum esse aliquod præceptum, de cuius transgressione nō possit homini constare. Est em hoc cōtra diuinam bonitatem & prouidentiam. Cū ergo sciri non possit, quanta debeat esse grauia tentationum, vt teneatur propter eam homo orare vel conuertere se ad Deum, vnde em hoc sciamus? sequitur, neminem ad hēc teneri propter occurrentes tentationes. Eodem modo etiam potest impugnari opinio Adriani. Poteſt em peccatoř in mortali p̄- seuerans, facere oīem diligentiam necessariām ad sciendum aliquid, etiā ſi non ſe conuertat ad Deum. Non ergo requisita eſt conuersio in Deum ad vitandum peccatum, cōtra præceptū ſic ignoratum. Sed de his latius agere non eſt hūiſ ſocii, ideoq; iſta ſatis ſunt pro iſta co[n]clusione.

Sexta CONCLVSIΟ.

Licet quicunque existens in aliquo morali, pro aliquo patuo tempore cauere oīa alia mortalia possit, & in eo solo manere, tñ non poterit diu in eo manere, quin etiā aliud vel alia admittat peccata mortalia. Hēc co[n]clusio tenet à S. Tho. 1.2.q.109. art. 8. Et ibidem optimè explicat & defendit à Cardinali Caetano. Defendit & eandem Hēricus Gandēfis Quodlibeto 5.q.20. Vbi & dicit hēc fuisse hēresim Pelagianorū, q; homo in mortali abſq; gratia existens, posset p̄prijs viribus perdurare, & non peccare mortaliter, & q; gratia nō tam dat, vt peccatoř q; refusat, q; vt in bono p̄ficiat. Tenet & hēc opinionē Marfil. in 2.q.18.art.2, conclu. 4. Qui & ponit aptū ad hoc exemplum de nauī inter duros scopulos à validis ventis agitata, & nauclerū habēte fragile, debilitatū, & impeditū alijs curis. Et videat ante hos oīes eandem sententiā tradidisse Magi-

ster in 2.d.25. & 6. & 7. Dicit enim ibi, antequam reperetur homo per gratiam, non posse non peccare mortaliter aut damniliter. Et quanvis Doctor Subtilis in 2.d. 23. impugnat istam opinionem, tam in solutione quaestio[n]is nihil dicit contra eam, vnde p[ro]fet[us] merito dubitari potest de eius sententia, neque deberet existimari contraria fuisse sententia ipsius, sicut passim existimatur. Fuit tam, quod negare non possumus, in ea sententia sanctus Thomas in ea dist. art. 2. Sed reuocavit eam in loco statim citato. Sed vtcunq[ue] ista se habeant, prima certe pars huius propositionis, satis efficaciter a Doctore Subtili probatur in 2.d. 28. Potest enim peccatori pro aliquo paruo tempore non occurrere nisi unica tentatio, & unum preceptum, cuius impletio non sufficiat ad gratiam. Cum ergo quancunq[ue] tentationem possit vincere, & quodcunq[ue] tale preceptum possit implere, quicunque persevererat in mortali, poterit etiam pro illo paruo tempore vitare omnia alia peccata mortalia. Et experientia hoc notum est omnibus peccatoribus. Non est enim aliquis, vt opinor, ita corrupto & depravatus, quin aliquo paruo tempore sciatis se absque nouo mortali perseverasse in peccato. Quod

Altera conclusionis pars.

Matt. 21.

vero hoc non contingat diu, quae erat secunda pars huius conclusionis, probatur primò auctoritate Gregorij, dicentis super Ezechiel: Peccatum quod per poenitentiam non diluitur, mox suo pondere trahit ad aliud. Et Chrysostomus super illa verba Matthei: Soluite, & adducite mihi: idem videtur innuere. Ait enim: Sicut nauis, fracto gubernaculo, non quod vult vadit, sed quod tempestas impellit: ita homo diuinæ gratiae auxilio destitutus, non agit quod vult, hoc est, quod vellet, sed quod diabolus ei intendit. Et accinere his Doctoribus vide Hieremias in Threnis, cum ait: Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Ex peccato enim ortam esse instabilitatem dicit, vt ab uno in aliud labatur & inflectatur, nolens volens, peccatum. Et ita Glossa ibi dicit: Non potest diu peccator stare contra insultus diaboli, nisi misericordia Domini adiuuetur. Experientia etiam videtur hanc partem suadere. Nullus enim inuenietur peccator, qui per unum annum perseverauerit sic in uno mortali, vt non etiam admiserit saltem alterum. Et argumentum est pro istis valde apparens.

quoniam

*Argumētis
in quaestio[n]is
principi
o produ
ctis respon
detur.*

qui nouum admittat: quia potest habere voluntatem obediendi Deo in omnibus, & in nullo disiplinandi, & per eam se præseruare ab alijs peccatis. Et ex his patere potest solutio argumentorum, quae sunt in principio quaestio[n]is. Ad primum enim, quantum applicari potest contra secundam & tertiam & quintam conclusionem, & priorem partem sextæ, dicere possum, satis esse pro verbis Concilij, non contingere, vt quispiam sit diu in peccato, quin transgrediatur aliquod mandatum, & aliqua esse præcepta, quae non possint bene seruari sine gratia præcedente, & generaliter nullum esse, qui seruārit & seruet omnia mandata diuina, quin sit in Dei gratia. Alter etiam possumus dicere: Gratia iustificationis, non ibi appellatur gratia gratumfaciens, sed generaliter sumitur pro gratia quacunque, per quam Deus nos iustificat, vt comprehendat sub se gratiæ gratis datum. Cum ergo, vt supra probauimus q. 6. non stet, quæ pram seruare omnia diuina mandata sine gratia auxilijs specialis, etiamsi posset hoc fieri sine gratia gratumfaciente, nihil facerent contra nos verba ista Concilij.

Ad secundum vero, quod fuit in oppositum, quatenus cōtra primam & quartam conclusionem & posteriorem partem sextæ videtur militare, dico ipsum conuincere, benè posse omnia & singula præcepta impleri, sine gratia gratumfaciente, de potentia physica, vel logica, vel metaphysica. Quidquid enim & quocunq[ue] actum, quo ad substantiam operis, possumus cum habitu, possumus per auxilium Dei sine eo. aliud vero est de potentia morali. Et non est in peccatore impossibilitas seruandi omnia præcepta Dei collectiū, saltem diu ex defectu aliquius habitus, sed ex lege Dei, & ex his, quæ inter probandum quartam & sextam conclusionem, satis explicuimus.

DE NECESSITATE GRATIAE IN IAM IUSTIFICATIS.

QVÆSTIO X-III.

N iustificatis necessaria sit gratia auxilijs specialis ad implendum præcepta diuina, vincendum tentationes, perseverandum in iustitia, & generaliter ad vitandum peccatum, & bonum operandum. Viderur enim ad ista non esse necessarium iustificatis auxilium speciale, quia alias gratia iustificationis

QVÆSTIO XIII.

esset valde imperfecta, neque potentiores efficeret iustificatos, quam erat ante suam iustificationem.

In contrarium vero sunt haec verba Innocentij primi in rescripto ad Concilium Carthaginense: Omnes sancti sine adiutorio Dei nihil se agere posse testantur. Et paup[er] op[er]is: Nisi quotidianis, quæ Christus contulit, remedij fretri, confisiq[ue] nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores. Necesse est enim, vt quo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante, vincamur. Et in rescripto ad Mileitanum Concilium, de Pelagio & Cælestio ita dicit: Dei gratiam conantur auferre, quam necesse est etiam restituta nobis pristini statutis libertate queramus, quippe neque alias diaboli machinas, nisi eadem possumus iuuante vitare. Hac Innocentius. Eademq[ue] diffiniuit Cælestinus primus canone 6. suæ epistolæ Cælestinæ, primæ, his verbis: Nemo etiam baptismatis gratia renouatus, idoneus est ad superandas diaboli insidias, & ad euincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adiutorium Dei, perseverantiam bonæ conversationis acceperit. Et confirmat hoc ex citatis verbis Innocentij ad Carthaginense Concilium.

Pro solutione huius quaestio[n]is notandum est ante omnia, quaestio[n]em istam controverſam esse inter Doctores Scholasticos. Quidam enim dicunt, necessarium esse de quaestione etiam auxilium Dei speciale ad benè cordes.

operandum. Et hoc tenet S. Thomas i. 2. q. 109. art. 9. Et sequitur illum Caeretus ibi, immo extendit hoc ad homines in statu innocentia. Tuetur etiam opinionem sancti Thomas Gregorius Ariminensis in 2.d. 26. q. 1. art. 3. ad 12. & d. 29. q. 1. art. 1. Contrarium vero sententiam alii defendunt. Et videtur eam innuere Henricus Gandensis in Quodlibeto 4. q. 10. vbi dicit, virtutes infusas hoc differre ab acquisitis, quod acquisitæ dant duntaxat faciliter posse, infusæ vero dant simpliciter posse. Ut autem videamus, utram istaram opinionem probabilior sit, ponamus aliquot conclusiones.

PRIMA CONCLUSIO.

Aliqua bona possunt iusti sine auxilio Dei speciali. Hac conclusio patet. Certum enim est apud omnes, neque dubium esse potest, quin ea possint iusti, quæ possunt peccatores. Cum ergo supra q. 12. secuti communem opinionem, docuerimus, posse o[mn]es

homines facere aliqua bona, & vitare aliqua peccata sine auxilio Dei speciali, eadē & poterunt iusti.

Ex hac conclusione corollariè sequitur, non esse necessarium auxilium speciale ad oīa opera meritoria. Probatur hoc: Omnia opera bona, facta ab habente gratiam, sunt meritoria, vt probabilius faciemus, Domino fauente, in secundo. Si ergò non est necessarium auxilium speciale ad omnia bona, quæ faciunt iusti, neque erit ad omnia meritoria. Et vñchementer decipitur Gregorius Ariminensis, cùm in 2.d.29.q. in responsione ad quoddam secundum argumentum, dicit, contra omnes esse Catholicos, si quis dicat, nos posse in opera aliqua meritoria absque auxilio Dei speciali, si modò ista referat etiam ad eos qui iusti sunt. Esto enim, requisita sit gratia diuina ad quodcunque opus meritorium, neq; sufficiat libertas arbitrii, sicut neque possumus nos à nostris peccatis, virtutibꝫ proprijs absq; gratia absoluere: & oppositum, sicut error Pelagij, vt S.Thomas docet in 2.d.28.art.2, tamen obtenta iam gratia iustificationis, non omnes Catholici senserunt requisitum esse auxilium speciale, immò oppositū, est communis opinio Doctorum Scholasticorum, vt iam docuimus. Et expressissimè hoc afferit Doctor Subtilis in 1.dist.17, quæst. 1. artic. 1, ad primum.

SECUNDA CONCLUSIO.

Aliqua sunt opera bona, quæ iusti possunt efficere absq; auxilio Dei speciali, quæ tamen non possent neque peccatores, neq; homines in puris naturalibꝫ constituti. Probatur: Per gratiam iustificatē, & virtutes simul cum ea infusa, augentur vires nostre naturales, & potentiores efficiuntur. Alioqui frustrā darentur, & imperfectiores efficiuntur virtutibus & habitibus acquisitis. Ergò aliqua bona poterimus facere iam iustificati sine auxilio Dei speciali, quæ anteā si ne illo non poteramus. Et confirmatur: Per gratiam iustificantem, & virtutes infusa, sanantur animæ nostre, & afferuntur in libertatem, quam perdidimus, & reficiuntur, & reformantur, & reparantur vires naturales lēsæ & vulneratæ per peccatum, licet h.c non fiant in via omnino perseverantē. Ergò aliquam potentiam ad benē agendum, habent maiorem iusti, quam peccatores.

Secundò argumentor: Vnumquodque

Gregorij
Ariminenc
error.

Gratia iu
stificans, vi
res nostras
ad operan
dū roborat.

valdē imperfectum est, aut frustrā est, si nō consertid, cuius gratia confertur. Sed gratia gratum faciens, & virtutes dantur iustis, vt gratis sint Deo, & faciant bonum, & viuent peccatum. Ergò valdē erunt imperf. & tæ, vel fruстрā, si non per ista dona possemus aliqua bona operari, & aliqua peccata vitare, quæ aliās non possemus.

Tertiò argumentor pro hac conclusione ex canone 3. Concilij Mileuitani, approbato à Cœlestino primo in canone 10. sua primæ epistolæ decretalis. Qui sic habet: Item placuit, vt qui cunque dixerit gratiam Dei, in qua iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, nō etiam ad adiutorium, vt nō committantur, anathema sit. Et ponderandum est benè, quòd de ea gratia, in qua iustificamur, & per quam remittuntur nobis peccata, loquuntur Patres in his verbis, quæ quidem non videntur conuenire, nisi gratia gratum facienti. Ea enim iustificamur, & eius esse cūtus, est remissio peccatorum. Et cùm aliter h.c loquatur de gratia, quām in canone quinto, citato in principio questionis 13. videntur ista voluisse referre ad gratiam gratum facientem, alia ad gratias datam.

TERTIA CONCLUSIO.

Necessarium est tamen iustis auxilium speciale Dei ad aliqua eximia & præcellētia virtutum opera, & vt impleant omnia mandata Dei, & nè deficiant in multis, quæ pafsim occurunt, periculis & temptationibus. Prima pars huius conclusionis probatur: Non enim est verisimile, tantam potestatē esse à gratia & virtutibus, præstatim non adeò magnis, & iusti ad ista implorant auxilium diuinum, & ei imputant illa, non suis viribus, neque antiquæ gratia. Secunda verò pars satis videtur probata ex testimonij citatis in argomento ad oppositum. Sed & præter illa eam confirmo ex Augustino, libro De natura & gratia, capite vigesimo sexto: Ita enim ibi ait: Sicut oculus corporis plenissimè sanus, nisi candore lucis adiutus, non potest cernere: sic & homo perfectissimè etiam iustificatus, nisi aeterna luce iustitiae diuinis adiuuetur, recte non potest vivere. Et ponderandum est, non dixisse Augustinum, Recte nō potest operari, in quam sententiā inuertit hoc testimonij Ariminensis:

sed

QVAESTIO XIII.

Sed ait, Recte non potest vivere: vt intelligamus, ad hoc tantum, eum h.c dixisse necessarium esse iustis auxilium diuinum, vt non deficiant, vt nō labantur, sed in omnibus benè se habeat, & proficiant de virtute in virtutem. Et in hunc sensum interpretandus est Aug. cùm ca. 1. De corre. & gratia, dicit, liberatum gratia diuina, indigere auxilio gratia, & cùm in c. 6. De gratia & lib. arb. dicit necessarium esse homini, vt gratia Dei non solū iustificetur impius, id est, ex impio fiat iustus, cùm reddūtur ei bona pro malis, sed etiam, cùm fuerit iam iustificatus ex fide, ambulet cum illo gratia, & incumbat super ipsam, nè cadat. Et benè ponderat propter hoc scriptū esse in Cant. de ipsa Ecclesia: Quæ est ista, quæ ascendit dealbata, incumbens sup fratrelem suum? quia alba facta, benè ambulat, sed si super eum, à quo dealbata est, perseveranter incubat. Potest etiam hoc ipsum amplius confirmari, quia sancti frequenter orant & postulant humiliter auxilium diuinum ad vincendum tentationes, & implementum mandata Dei, & nè circuuerantur à satana. Et quo sanctiores, eo frequenter & feruentius dicunt, immò clamant cum Dauide: Adiutor meo esto, nè derelinquas me, neq; despicias me Deus salutaris meus. Et graias agunt pro victoria tentationum, dicentes: Visitatio tua custodivit spiritum meum. Et iterū: Salus autem iustorum à Domino, & protector eorum est in tempore tribulationis. Et, Domine Deus virtus salutis meæ, obumbrasti caput meum in die belli. Et p̄ suorū custodia oravit Christus trāsitus ad patrem, vt habeatur apud Ioannem: Et tam iustos quām peccatores docuit orare, Fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra. Et sanctificetur nomen tuū, & nè nos inducas in temptationem, sed libera nos à malo. Quæ omnia haudquam fierent, aut præciparentur, nisi verū esset, etiam iustos indigere auxilio Dei, & ab ipso habere, quòd declinent à malo, & de suis hostibus triumphant. Si animaduertamus etiam in iustis non esse sanctam perfectè corruptionem & imbecillitatem naturæ, sed etiam post receptam gratiam, adhuc manere in eis carnem præcluem & trahentem ad malum, & in intellectu obscuritatem ignorantia relinqui, vt non perfectè videat, neq; cognoscat quid agendum sit, & quid vitandum, & tanto in eos

magis furere hostes, quanto eos vident clariores & sanctiores: non erit difficile credere, iustis ad h.c, quæ diximus, necessarium esse auxilium Dei. Verè em & ipsi etiam quid orient, sicut oportet, nesciunt.

Rom. 8.
sap. 9.
Et cogitationes eorum timidæ sunt, & in certa prouidentia sua: & corpus, quod corruptitur, etiam eorum aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantes, & cum Paulo sap. 9. pè poslunt & debent clamare: Infelix ego Rom. 7. homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?

Ex hac conclusione potest corollariè inferri, necessarium esse iustis auxilium Dei speciale, vt perseverent in amicitia Dei, & iustificationem suam tueantur. Et peculiariter potest probari hoc corollariū, argumento Augustini in libro De bono perseverantia, ex quo & potest firmari conclusio ipsa. Sancti enim instanter & feruentur petunt à Deo perseverantiam in bono. Quod & intelligitur in illa oratione, Sanctificetur nomen tuum, vt Augustinus ibi confirmat ex verbis Cypriani. Cur autem, vt ipsissimis verbis Augustini vtamur, perseverantia poscitur à Deo, si non datur à Deo? An & ista irrifaria petitio est, cùm id à Deo petitur, quod scitur non ipsum dare, sed ipso non dante, esse in hominis potestate? Et capite 6. De corre. & gratia, ita ait: Perseverantia, si ab homine homini esset, à Deo poscenda non esset. Quod autem à Deo ea sit petenda, probat ibidem ex expositione Cypr. super illa verba, Sanctificetur nomen tuum. Et cùm videamus ex iustis quosdam perseverare, alios non perseverare: signum est, aliquid amplius à gratia & virtutibus regi, vt iusti perseverent.

Sed contra istam conclusionem & hoc 3. cōclusiō. corollarium, potest fieri argumentum appārens huiusmodi: Adam in statu innocentia potuit sine auxilio Dei speciali perseverare in eo statu, & implere mandata Dei. Sed plus est nobis restitutum per dominum Christi, quām amiserimus per peccatum, vt Paulus luculententer edifferit ad Romanos 5. Vbi enim abundauit delictum, superabundauit & gratia. Ergò iusti per gratiam Christi habebunt, vt posint in ea perseverare sine aliquo alio auxilio D E I speciali. Hoc argumentum dissoluit Augustinus in lib. de natura & gratia, per hoc quod multi modò accipiunt pro Christi

ddd 3 me-

Cōtra 1. & 2. cōclusio. merito donum gratiae, per quod perseverare possunt: & cūm Adam non acceperit, vt perseveraret, ipsi insuper hoc accipit, vt perseverarent. Fortius tamen ex his, quæ diximus in hac propositione & in probatione ipsius, potest quis secundam cōclusionem & primā impugnare, hoc pacto: Iusti agunt gratias Deo de cuiuscunq; tentationis vicitoria, & de omni opere bono, quod operatur. Implorat etiam humiliter ad omnia auxilium Dei, & sicut ex Innocentio citavimus, nihil se sine illo agere posse testantur. Et ideo in Apocalypsi Ioannes videt sanctos coronas suas ante thronū mittere, quod exponens Greg. 22. Moralium, cap. 4. dicit, Coronas suas ante thronū mittere, est, certaminum suorum victoriā auctori suo tribuere. Ergo non solum ad hēc, quæ diximus in hac propositione, sed ad oīa prorsus bona, & ad quæcunq; & qualia cunq; peccata vitadū, indiget præter gratiam quam habent, & virtutes, etiam opera cælestis auxiliij. Ad hoc argumentum respondeo: Consequentia nihil valet. Vt enim iusti teneantur D E O gratias agere de omni bono quod faciunt, & de omni malo quod vident, satis est, si hæc habeant per gratiam & virtutes sibi infusas, & non per libertatem arbitrij. Ad cælestē enim auxilium reducitur, quidquid eis Deus per hæc adminiculatur & præstat. Et præterea sicut peccatores in sensu, quem exposuimus, possunt singula mortalia vitare sine gratia gratiæ faciente, sed non possunt omnia, & iusti possunt singula venialia vitare, sed non omnia: ita non est inconveniens, si dicamus possere iustos sine auxilio nostro speciali facere quæcunq; bonū, exceptis supernaturalibus, & nimis præcellentibus operibus, & implere quæcunq; præceptum, & vincere quancunq; temptationem, nisi forte maximā aliquam, & vehementissimam, & rarissimam, & tamē non posse sine tali auxilio oīa bona facere, omnia peccata vitare, oīestimationes vincere, oīa præcepta implere. Et per hēc poterit responderi facile ad omnia testimonia sanctorum, quæ Ariminiensis & sequuntur eum, cōtra nos allegant: immo posset etiam fortassis nobiscum cōcordare S. Thomas. Neq; enim ideo est necessariū credere, eum ad omne bonū opus requisisse in iustis speciale auxiliū, quod dixerit iustos indigere auxilio speciali ad recte agendū. Satis enim pro his

Apo. 4.

est, si eo indiget ad supernaturalia opera, & ad implantum oīa sibi precripta, & vicendum omnes tentationes: Neq; scio, quo pacto aliter & ipse cum scipio posse cordare, cūm & ipse expressè dicat in tercia parte suæ summæ, q. 62, ar. 6. ad 3. minima gratiæ posse resistere cuicunq; tentationi, & eam superare. Neq; placet quod qdam ipsius studiosus dicebat, hoc ideo esse, qm minimæ gratiae adiuncta sunt specialia oīa auxilia ad hæc requisita. Hoc em & falsum est, & sine fundamento dicitur, neq; ad defendendū S. Thomā sufficit, quando ipse ipsi gratiæ hanc tantam præcellentiam tribuit, non annexis auxilijs.

DE PERSEVERANTIAE MERITIS.

QVÆSTIO QUINTA DECIMA.

A Ni iusti mereri possint suā in bono perseverantiam. Partem affirmatiū suadet hoc argumentum: Plus est, mereri augmentū gratiae & impeccabilitatem, quāmeri perseverantiam. Plus enim est, non posse peccare, quā non peccare. Sed iusti per sua bona opera merentur augmentum gratiae, & vt suprà disputauimus, ipsam beatitudinem æternam, de cuius ratione est impeccabilitas. Ergo multo magis poterunt mereri suam perseverantiam.

Sed contraria est, quod multos videmus iustos deficere, neque perseverare in gratia recepta, etiam si multa haberint opera meritoria. Id autem quod quisq; meretur, sine dubio obtinet, nisi impediatur per peccatum. Si vero quis meretur perseverare, neque hoc meritum impediretur per peccatum. Directe enim opponitur perseverantiae peccatum lethale.

Ad hanc questionem Pelagiani, vt facilè potest colligi ex disputatis questionibus, affirmatiū responderent: Longe tamen ab eis diversa respondet sanctus Thomas in 1. 2. questione 11. 4. articulo 9. Concedit enim ibi, perseverantiam patriæ cedere quidem sub merito: sed perseverantiam viæ, de qua una modo disputamus, dicit neminem posse mererineque ex condigno, neque ex congruo, sed gratis eam Deum elargiri, cuicunq; ei placet hoc tantum bonum tribuere: quia perseverantia viæ, dicit, pendet à motione diuina, quæ est principiū

QVÆSTIO XV.

867

principium omnis meriti. Sed mihi, bona via tanti Doctoris, due conclusiones vindicantur probabiles in hac questione.

PRIMA CONCLUSIO.

Nemo potest mereri de condigno perseverantiam viæ.

SECUNDA CONCLUSIO.

Possunt tamen iusti eam mereri ex congruo, non tamen ex proprijs viribus, hoc enim Pelagianum est, sed ex gratia & benignitate Dei.

Prima conclusio probatur: Nulla enim est lex facta de hoc. Meritū autem de condigno, vt suprà diximus quæst. 4. requirit legem. Et sicut nullus potest mereri de condigno obstinationem in malo in hac via, nulli em in ea præclusa est via salutis, alioquin non in via esset, sed in termino: ita videtur, neminem mereri posse de congruo tantum & tam excellens bonum. Si etiam hoc mereri quispiam posset de condigno, cūm meritum de condigno semper habeat suum effectum, posset ergo aliquis propter merita sua venire ad hoc, vt non posset prodere gratiam Dei, quod quidem magis est patriæ, quā viæ, neq; cuiquam in via contingit, nisi ex mera gratia Dei. Secunda conclusio potest effici probabilis hoc pacto: iusti aliquando obtinent perseverantiam in bono, & fibi & alijs propter humiles & feruentes orationes suas, & propter alia pia & præcellentia opera, quæ ad hoc faciunt, & in hunc finem dirigunt, vt hoc donum consequantur. Ergo merentur ex congruo hoc beneficium. Nihil enim deesse videtur, quo minus dicantur illud mereri, cūm & ipsi dignisint ea gratia, & D E V S eam illis elargiatur propter suas orationes & bona opera. Neq; valet instantia sancti Thomæ vbi suprà: Peccatores enim, ait, impetrant gratiam quam non merentur. Ut enim demus, peccatores nullo modo mereri gratiam, discrimin est magnum inter peccatores, qui digni non sunt, nisi supplicijs, & iustos qui ex hoc quod filii sunt

Ethæc satis poterunt esse pro toto isto opusculo De iustificatione & meritis. Modum enim iam excessit opusculi, & vt ingenuè verum fatear, amphoram quidem instituere cœperam, & currente rota, iam vrceus exiit. Et alioqui quæcunque aliae questiones curioso lectori occurserent, quæ ad hoc argumentum pertineant, nisi me fallit memoria, ex dictis solui vnicum quæ possunt. Exactè enim & ad vnguem, non est visum commodum, in hoc tractatu eas seorsim disputare. Illuminet Dominus noster I E S V.

Christi, cui sit honor & gloria
in secula seculorum.
Amen.

FINIS.

